MAGNA
BIBLIOTHECA
VETERVM PATRVM,

Et antiquorum SCRIPTORVM *Eccleſiaſticorum.*

PRIMO QVIDEM A MARGARINO DE LA BIGNE
EX ALMA SORBONÆ SCHOLA CELEBERRIMO THEOLOGO
Doctore Pariſienſi compoſita,

POSTEA STVDIO DOCTISSIMORVM COLONIENSIVM
Theologorum ac Profeſſorum aucta:

NVNC VERO ADDITIONE DVCENTORVM
CIRCITER AVTHORVM, TAM GRÆCORVM QVI IN EDITIONE
Colonienſi, quam LATINORVM qui in Pariſienſibus deſiderabantur, locupletata,
Accuratiſſimè emendata, & in XVII. Tomos diſtributa:

Nec non perfectiori ordine diſpoſita, materiarum enim, de quibus ſcripſerunt authores, ſeriem complectitur, & Hiſtoricam methodum per ſingula ſecula quibus vixerunt, in indice Chronologico copioſiſſimo continet.

TOMI X. PARS II.

Η ΣΟΦΙΑΣ ΠΗΓΗ
ΕΝ ΒΙΒΛΙΟΙΣ ΡΕΕΙ.

PARISIIS,
Sumptibus Ægidij Morelli Architypographi Regij.
M. DC. XXXXIV.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

INDEX OPERVM QVÆ IN HAC X. MAGNÆ BIBLIOTHECÆ VETERVM PATRVM TOMI SECVNDA PARTE CONTINENTVR.

BErnonis Abbatis Augienſis, de quibuſdam rebus ad Miſſæ officium pertinentibus, libellus. 697

Petri Damiani, Monachi S. Benedicti, Epiſcopi Oſtienſis, & S R. E. Card. liber qui appellatur, Dominus vobiſcum. 715

Micrologus, de Eccleſiaſticis obſeruationibus. 726

B. Iuonis Carnotenſis Epiſcopi, De Eccleſiaſticis Sacramentis, ac officijs, & præcipuis per annum feſtis, Sermones 21. 767

Hildeberti Cenomanenſis, & Turonenſis Epiſcopi, poſtmodum Archiepiſcopi, de myſterio Miſſæ carmen. 839

Ruperti Abbatis Tuitienſis iuxta Coloniam Agrippinam, Ord. S. Benedicti, natione Germani, De diuinis officiis, libri 12. 848

Petri, Abbatis Cluniacenſis, Ord. S. Benedicti, Nucleus de ſacrificio Miſſæ 1091

Radulphi de Riuo, Decani Tungrenſis, de obſeruantia Canonum liber. 1103

Miſſæ expoſitio breuis, tranſcripta ex venerandæ vetuſtatis codicibus. 1169

Gemma animæ, de diuinis officijs, ſiue de antiquo ritu Miſſarum. 1179

Hugonis de S. Victore Ordinis Canonicorum Regularium Auguſtinianorum, & Abbatis, natione Saxonis, in ſpeculum de myſterijs Eccleſiæ. 1333

Eiuſdem de cærimoniis, Sacramentis, officijs, & obſeruationibus Eccleſiaſticis libri 3. 1367

Idem in Canonem Miſſæ. 1424

Claruit anno MCXXX. Sub Henrico Imp.

BERNONIS AVGIENSIS ABBATIS,

DE QVIBVSDAM REBVS AD MISSÆ OFFICIVM PERTINENTIBVS LIBELLVS,

cuius hæc ſunt capita.

1 QValiter priſcis Apoſtolorum temporibus Miſſarum celebritas ageretur.

2 De Gloria in excelſis Deo.

3 De Octaua Pentecoſtes.

4 Quare auctor officiorum, in Aduentu Domini quatuor tantum hebdomadas numeret, cum ordinator lectionarii quinque numeret.

5 De Miſſa, *Deprecationem noſtram*. & concordia Euangeliorum & Apoſtolicarum lectionum cum cæteris officiis, ac præcipuè cum Miſſis, & de officio, *Exultate Deo*.

6 Quare auctor officiorum ab octaua Pentecoſtes vſque ad Aduentum Domini, viginti tria ſolummodo poſuerit officia, cum Ordinator Lectionarii viginti quinque lectiones conſtituerit, exceptis his lectionibus & Euangeliis, quæ leguntur in hebdomada octauæ Pentecoſtes, & in Dominica quinta ante Natiuitatem Domini, & de S. Trinitate, quæ ſuperioribus viginti quinque coniunctæ, videntur vigeſimumoctauum numerum implere.

7 De ieiunio quatuor temporum.

Qualiter priſcis Apoſtolorum temporibus Miſſarum celebritas ageretur.

CAPVT I.

IGITVR in exordio naſcentis Eccleſiæ non eo, quo nunc, modo vel ordine ſacra celebrabantur Miſſarum ſolennia, teſte etiam beatiſſimo Gregorio Papa, qui inter multa quæ conſtituit vtilia cum in celebratione Miſſarum, tunc etiam in vario Eccleſiaſticarum rerum vſu, ad conficiendum corpus & ſanguinem Chriſti, orationem Dominicam fecit decantari, ſicut de eo ſcriptum eſt orationem Dominicam mox poſt Canonem ſuper hoſtiam cenſuit recitari. De hoc & de aliis cum quoſdam murmurare ſentiret, piiſſimus Pater inter alia non dedignatus eſt huiuſmodi rationem reddere, dicens: Orationem Dominicam idcirco mox poſt precem dicimus, quia mos Apoſtolorum fuit, vt ad ipſam ſolummodo orationem, oblationis hoſtiam conſecrarent. Et valde mihi inconueniens viſum eſt, vt precem, quam Scholaſticus compoſuerat, ſuper oblationem diceremus, & ipſam traditionem, quam Redemptor noſter compoſuit, ſuper eius corpus & ſanguinem non diceremus. Sed creſcente ſtatu religionis, ſimul accreuit decus Eccleſiaſtici honoris. Attamen ipſum canonem non vnus ſolus totum compoſuit, ſed per tempora aliud alius interpoſuit vel adiecit, ſicut de hoc ſanctiſſimo Papa legimus: In Canone appoſuit, Dieſque noſtros in tua pace diſpone, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum iubeas grege numerari. De Alexandro quoque Papa, qui a beato Petro ſeptimus erat in ordine, ita legimus: Hic paſſionem Domini inſeruit in precatione ſacerdotum, quando Miſſæ celebrantur. Leo Papa conſtituit, vt intra actionem ſacrificii diceretur, Sanctum

A ſacrificium, & cætera. Deinde Gregorius tertius eiuſdem nominis Papa, faciens oratorium in baſilica S. Petri Apoſtoli in honorem omnium Sanctorum, quotidiana Miſſarum ſolennia ibidem celebrare conſtituit, pariterq; in Canone à Sacerdote dicẽdum ordinauit: Quorum ſolennitas hodie in conſpectu tuæ maieſtatis celebratur, Domine Deus noſter, toto in orbe terrarũ. Quod quia ſpecialiter ad illam pertinet celebritatem, non eſt canoni, qui generaliter dicitur, adnotatum. Hæc de canone, qui & actio dicitur, dicta ſunt: nunc de cæteris quæ Dominus dederit, videamus. Cæleſtinus Papa conſtituit, vt Pſalmi Dauid centum quinquaginta ante ſacrificium pſallerentur in ordine Antiphonarum ex omnibus, quod antea non fiebat, niſi tantum epiſtola beati

B Pauli recitabatur, & ſanctum Euangelium. Litaniæ, id eſt, Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, quæ ſequuntur, a Græcorum vſu ſumptæ creduntur. Orationes autem, quas Collectas dicimus, a diuerſis auctoribus compoſitæ creduntur, a Gelaſio præſule Romano, & beato Gregorio Papa. Vnde & in vita ipſius legimus: Sed & Gelaſianum codicem de Miſſarum ſolennis, multa ſubtrahens, pauca conuertens, nonnulla ſuperadiciens, in vnius libelli volumine coarctauit. Quod volumen librum Sacramentorum prætitulauit. Et fortaſſe primis temporibus ſolius Pauli Epiſtolæ legebantur, poſtmodum intermixtæ aliæ lectiones ſunt, non tantum de nouo, verum etiam de veteri, prout ſolennitatum ordo poſcebat, teſtamento. Vbi notandum, vt ſicut ſanctum

C Gregorium, quicumque has vel has cantilenas compoſuiſſet libri Sacramentorum & Antiphonarum: ita & beatum Hieronymum credimus ordinatorem lectionarii, vt ipſius teſtatur prologus appoſitus in capite eiuſdem Comitis: (ſic eum appellant.) Poſtea cum Gradualia & Alleluia inter Apoſtolicam & Euangelicam lectionem cœperunt frequentari, Hiſpani quaſi nouitate rei perculſi, multum reſtiterunt, dicentes: In quibuſdam Hiſpaniarum Eccleſiis laudes poſt Apoſtolum decantantur, priuſquam Euangelium prædicetur, dum Canones præcipiant, poſt Apoſtolum non laudes, ſed Euangelium annunciare. Præſumptio enim eſt, vt anteponant ea, quæ ſequi debent. Nam laudes ideo Euangelium ſequuntur, propter gloriam Chriſti, quæ per idem Euangelium prædicatur. Verumtamen ex aucto- *Con. Tole. 4 cap. 11.*

D ritate ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, poſtea eſt conſtitutum, vt reſponſoria & Alleluia canantur ante ſanctum Euangelium. Iidem etiam in Toletano ſtatuerunt concilio, vt hymnus trium puerorum omni Dominico die, & in ſolennitatibus martyrum in pulpito decantetur: quod tamen Romani minimè faciunt, niſi quater in anno, his ſabbatorum diebus, qui prætitulantur, In duodecim lectionibus. Symbolum quoq; fidei Catholicæ poſt Euangelium recitatur, vt per ſanctum Euangelium corde credatur ad iuſtitiam, per Symbolum autem ore confeſſio fiat in ſalutem. Quod tamen non ſecundum Nicenum concilium, ſed ſecundum Conſtantinopolitanum canimus tranſlatum. *[illegible]* Concilio quoque Toletano ſtatutum eſt, id omni die Dominico ſecundum morem Orientalium eccleſiarum decantari. *Con. Tol. [illegible] cap. 12.*

Agnus Dei, in confractione corporis Domini, à clero

& à populo Sergius Papa dici conſtituit. Offertorium, A quod inter offerendum cantatur, quamuis à prioris populi conſuetudine in vſum Chriſtianorum veniſſe dicatur, tamen quis ſpecialiter addiderit, apertè non legimus, quemadmodum de illo Angelico hymno, Sanctus, Sanctus, Sanctus: vel de illa antiphona, quæ poſt communionem dicitur, fateri poſſumus, cum veraciter credi poſſit, priores Sanctos ſilentio obtuliſſe vel communicaſſe, quod etiam hactenus in ſabbatu S. Paſchæ ſolemus obſeruare. Quamquam non deſint, qui affirment * Xiſtum Papam, ſupradictum hymnum, Sanctus, Sanctus, Sanctus, ad Miſſam addidiſſe. Verum in his omnibus eſt attendendum, quia ſicut ſapientiſſimus Papa Gregorius librum Sacramentorum diligentiſſime ad veritatis lineam correxit, ita muſicæ quoque modulationis harmoniam ſatis vtiliter compoſuit ac ordinauit. B

De Gloria in excelſis. CAP. II.

NVnc ſtylus ad mouendam quæſtionem ſeſe vertat, ad quam totus hactenus ſermo habitus intendebat, videlicet, cur non liceat omni die Dominico vel natalitiis Sanctorum, presbyteros illum hymnum canere, quem nato in carne Domino Angeli cecinère, dicentes: *Gloria in excelſis Deo.* Quod ſi conceſſum eſt illum cantare in Paſcha ſecundum prætitulationem Miſſalis, non multo minus licitum puto in natiuitate Domini, quando primum cœpit audiri ab hominibus in terris, qualiter ab Angelis canebatur in cœlis. Proferant contradictores in medium, vbinam ſit a ſanctis Patribus, vel ab ipſo ſanctiſſimo Papa Gregorio interdictũ, & ſi ad hæc reſpondere non valemus, merito manus damus. Quiſquis enim vult ex ſacræ ſcripturæ aucto- C ritate aliquid confirmare, debet ex prophetarum oraculis, Apoſtolorum dictis, antiquorum Patrum conciliis, necnon & eorum ſcriptis vel geſtis, & quod omnibus his maius eſt, ex ſancti Euangelii veritate locum oſtendere, vnde velit ſententiam ſuam corroborare. Vnde ſolemus dicere, Scriptum eſt in illo, & in illo loco: & legimus in decretis Pontificum, vel in tali concilio, in illo capitulo: Sed cùm ſanctum Gregorium nuſquam legamus ipſum hymnum interdixiſſe, liceat noſtros quoque teſtes idoneos introducere, quo eorum teſtimonio poſſit probari, vtrumnam iure debeat de-

Matt 5. cantari. Nam cùm ſcriptum ſit, In ore duorum aut trium teſtium ſtat omne verbum, prius proferam duos, deinde multos. Denique Teleſphorus Papa à beato Petro D octauus, conſtituit, vt ante ſacrificium hymnus diceretur Angelicus, hoc eſt, Gloria in excelſis Deo. Qualiter eius debeat credi teſtimonio, teſtatur martyrium quod ſuſtinuit pro Domino. De Symmacho quoque Papa ita legimus: Hic conſtituit, vt omni die Dominica vel natalitiis martyrum, Gloria in excelſis, hymnus diceretur. Cuius ſanctitatis vir iſte fuerit, de bonis eius operibus, quæ fecit, ex libro Dialogorum legere volentibus, ſatis liquebit: Vbi beatus Papa Gregorius narrat, quod quidam Paſchaſius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ diaconus, cum tanti meriti apud Deum eſſet, vt quidam dæmoniacus tacta eius poſt mortem Dalmatica, à dæmone ſit liberatus: tamen quia tanti Pontificis ordinationi reſtitit, cuidam religioſo viro in purgatoriis pœnis conſtitutus, non per ſomnium, ſed viſibiliter apparuit, ac E pro qua culpa hæc pateretur, innotuit. Ecce de hoc hymno Angelico duo teſtes inuenti ſunt idonei, qui a nemine, vt puto, poſſunt refelli. Quod ſi adhuc tertius quæritur, non iam vnius, ſed ſexaginta epiſcoporum in medium profero teſtimonium, qui in quarto Toletano concilio, in nomine Domini congregati, tam ſu-

Tol con. 4. pag 730 per hoc, quàm ſuper aliis huiuſmodi hymnis promulgauerunt decretum cap. 12. De hymnis, inquiunt, etiam canendis & ſaluatoris & Apoſtolorum habemus exemplum. Nam & ipſe Dominus hymnum dixiſſe perhibetur, Matthæo Euangeliſta teſtante: Et hymno dicto,

Matt 26 exierunt in montem oliueti. Et Paulus Apoſtolus ad

Ephes 5. Epheſios ſubſcripſit, dicens: Implemini ſpiritu ſancto, loquentes vobis in pſalmis & hymnis & canticis A ſpiritualibus. Et quia cernebant nonnullos in Eccleſia eos hymnos ſpernere, qui humano ingenio videbantur in laudem Apoſtolorum & martyrum triumphos, compoſiti eſſe, vehementer arguebant eos huiuſmodi verbis, dicentes: Reſpuant & illum ergo ab hominibus compoſitum, quem quotidie publico priuatoque officio in fine omnium pſalmorum dicimus: Gloria, honor patri & filio & ſpiritui ſancto in ſæcula ſæculorum, Amen. Pro quo nos canimus, Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto vſq; in finem. Et poſt hæc inferunt. Nam & ille hymnus quem nato in carne Chriſto angeli cecinerunt, Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, angelicus eſt: Reliqua quæ ibi ſequuntur eccleſiaſtici doctores compoſuerunt. Ergo nec ipſi B in eccleſiis canendi ſunt, quia in ſanctarum ſcripturarum locis non inueniuntur. Componuntur Miſſæ ſiue preces, vel orationes ſiue commendationes, ſeu manus impoſitiones, ex quibus ſi nulla decantantur in eccleſia, vacant officia omnia eccleſiaſtica. Et paulo poſt: Sicut igitur orationes, ita & hymnos in laudem Dei compoſitos, nullus noſtrorum vlteriùs improbet, ſed pari modo † Gallia Hiſpaniaq; celebrent, ſintq; excommunicatione plectendi, qui hymnos reiicere fuerint auſi. Vnde ſanctus Pater Benedictus iubet nos monachos ad omnes regolares curſus celebrare hymnos, quos illi vocãt Ambroſianos. Ad hæc poteſt aliquis dicere, tunc temporis Gallos & Hiſpanos in Miſſarum ſuarum celebritate nondum habuiſſe vſum ſanctæ Ro. Eccleſiæ. Quod & nos non negamus. Teſtatur hoc Abbas Hilduinus, vir C in diuina lege adprimè eruditus, in ea epiſtola quam ad † Ludeuuicum Imperatorem direxit pro paſſione ſanctorum martyrum Dionyſii & ſociorum eius, vbi inter alia, quæ ſuæ narrationi videbantur congrua, hæc adiecit: Cui adſtipulari videntur antiquiſſimi & nimia vetuſtate penè conſumpti Miſſales libri, continentes Miſſæ ordinem more Gallico, qui ab initio receptæ fidei vſus in hac Occidentali plaga eſt habitus, vſquequo tenorem, quo nunc vtitur, Romanum ſuſcepit. In noſtri quoq; monaſterii archiuo habetur Miſſalis longè aliter ordinatus, quàm Romanæ Eccleſiæ ſe habeat vſus. Et quod iis omnibus maius eſt, cùm vna ſit fides, cur ſuper Miſſarũ celebratione, Gallianũ Eccleſiæ a Romana diſcordent, Auguſtino requirenti, Gregorius reſpondit: Nouit fraternitas tua Romanæ Eccleſiæ conſuetudi- D nem in qua ſe meminit enutritam. Sed mihi placet, vt ſiue in Romana, ſiue in qualibet eccleſia aliquid inueniſti, quod plus omnipotenti Deo poſſit placere, ſollicitè eligas, & Anglorũ Eccleſiæ, quæ adhuc noua eſt, ad fidẽ inſtitutione præcipua, quæ de multis Eccleſiis colligere potuiſti, infundas. Non. n. pro locis res, ſed pro bonis rebus loca amanda ſunt. Ex ſingulis ergo quibuſq; eccleſiis, quæ pia, quæ religioſa, quæ recta ſunt, eligas, & hæc quaſi vaſculo collecta, apud Anglorũ mentes in conſuetudinem vertas. His ſatis inſtruimur exemplis, nil nos delinquere, ſi ea, quæ ex auctoritate Pontificũ, qui illum ſanctum virum tempore præceſſerunt, inſtituta ſuſcepimus, & vel ex Gallicanarũ Eccleſiarũ, aut Hiſpanicarum vſu mutuauimus, fideli deuotione ſer- E uamus, imitantes ipſius beatiſſimi Papæ prædicandam humilitatem. Qui cùm reprehenderetur à quibuſdam, quod aliarum eccleſiarum morem ſequeretur, inter alia fatetur, dicens: Si quid boni vel ipſa, videlicet Conſtantinopolitana, vel altera Eccleſia habet, ego & minores meos, quos ab illicitis prohibebo, in bono imitari paratus ſum. Stultus eſt enim, qui in eo ſe primum exiſtimat, vt bona, quæ viderit, diſcere contemnat. Nã ſi ideò, vt ſæpè dictum, illum Angelicum hymnũ prohibemur in feſtiuis diebus canere, eò quod Romanorum presbyteri non ſolent eum canere, poſſumus ſimili modo poſt Euangelium Symbolum reticere, quod Romani vſque ad hæc tempora diuæ memoriæ Henrici Imperatoris nullo modo cecinerunt. Sed

ab eodem interrogati, cur ita agerent, me coram aſſi-
ſtente, audiui eos huiuſmodi reſponſum reddere, vide-
licet, quod Romana eccleſia non fuiſſet aliquando vl-
la hæreſeos fæce infecta, ſed ſecundum ſancti Petri do-
ctrinam, in ſoliditate Catholicæ fidei permaneret in-
concuſſa: & ideo magis his neceſſarium eſſe illud Sym-
bolum ſæpius cantando frequentare, qui aliquando vl-
la hæreſi potuerunt maculari. At dominus Imperator
non antea deſiit, quam omnium conſenſu in domino
Benedicto Apoſtolico perſuaſit, vt ad publicam Miſ-
ſam illud decantarent. Sed vtrum hanc conſuetudinem
ſeruent adhuc, affirmare non poſſumus, quia certum
non tenemus. Eo etiam modo poſſunt abiici multa,
quæ poſt Sancti Gregorii tempora cauſa decoris viden-
for. adie- tur* adducta, cum econtrario pſalmiſta dicat: Adiiciam
cta ſuper omnem laudem tuam. Et mirum valde videtur,
Pſal. 70 cum certa ſit ratione diſcretum, quid ſoli liceat epiſco-
po, non autem presbytero: videlicet, vt ad Epiſcopum
pertineant ordinationes clericorum, dedicationes ec-
cleſiarum, ſacri Chriſmatis confectio, ad dandum Spi-
ritum paraclitum ſacra impoſitio manuum, quid aliud
eſſe poſſit in ſacramentis diuinis, quod non ſit presby-
teris commune cum epiſcopis, præcipuè cum id quod
excellentiſſimum eſt in omnibus ſacramentis, ſacrum
videlicet corpus & ſanguinem Chriſti, quotidiè ſicut
Epiſcopi, ita & conſecrent presbyteri, nec ſanctius ſit
illorum, quam iſtorum. Vnde ſanctus Hieronymus di-
cit de iiſdem presbyteris: Hi namque in benedictione
cum epiſcopis conſortes ſunt myſteriorum, ac nulla in
conficiendo corpore Chriſti ac ſanguine inter vos &
epiſcopos credenda diſtantia eſt, quia & Euchariſtiam
pridem per presbyteros benedictam, ſi neceſſitas exe-
gerit, accipere debent. Et poſt pauca: Nam ſi quis ad in-
iuriam reuocat, vt putet non debere ſe accipere Eu-
chariſtiam, quam presbyter benedicit, is profecto per-
uerſus eſt, credens Deum duo corpora habuiſſe, vnum
maius, aliud minus: quod epiſcopus conficit maius,
quod presbyteri minus: qui Chriſtum ita diuidit, Deo
iniuriam facit. Super hæc omnia cum in capite libri
Miſſalis, quando presbyteri Romani Gloria in excelſis
Deo, canere & non canere ſoleant, legimus ſolummo-
do prætitulatum: nuſquam autem vel a beato Papa
Gregorio, vel aliquo ſanctorum patrum nobis interdi-
ctum puto, quin omni die Dominica vel in ſanctorum
natalitiis liceat nobis ſæpedictum hymnum canere ad
augmentum laudis diuinæ.

De bilana Pentecoſtes. CAP. III

His ita vtcumque digeſtis, non abſimile videtur, ſi
quid de octauis Pentecoſtes loquamur. Nam dum
adhuc apud Gallos eſſem conſtitutus, non modicam ſu-
per hac re quæſtionem cognoui exortam in illis regio-
nibus, aliis affirmantibus, quod ſicut Dominicæ Na-
tiuitatis ac reſurrectionis, ita oporteret celebrare &
octauas Pentecoſtes, præcipuè cum ſæpius in noſtris
officialibus libris ſcriptum legamus, poſt octauam Pen-
tecoſtes. Aliis è regione contendentibus, in hac ſolen-
nitate, quia ſpiritus ſanctus ſuper Apoſtolos in linguis
igneis apparuit, non plus quam ſeptem dies debere ex-
pendi, iuxta dona eiuſdem ſpiritus ſancti. Sed ad hanc
litem inter vtraſque partes dirimendam, ipſo ſancto
Spiritu adiuuante, oſtendamus cui parti merito fauere
debeamus. Nam cum S. Auguſtinus doctor egregius de
ſermone Domini in monte habito diſputaret, & ſingu-
las beatitudines ſeptem donis Spiritus ſancti compa-
Matt. 5. raret: nam prima beatitudo incepit, Beati pauperes
ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum, cum
ad octauam perueniret, ita intulit: Octaua tanquam
ad caput redit, quia conſummatum perfectumque oſten-
dit & probat. Itaque in prima & octaua nominatum eſt
regnum cœlorum. Cum dicitur autem, Quis nos ſepa-
Rom. 8. rabit a charitate? tribulatio? an angoſtia? an perſecutio?
an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Septem
ſunt ergo quæ perficiunt, nam octaua clarificat, & quod

perfectum eſt demonſtrat, vt per hos gradus perfician-
A tur & cæteri, tanquam a capite rurſum exordiens: Vi-
dentur ergo mihi etiam ſeptiformis operatio Spiritus
ſancti, de qua Eſaias loquitur, his gradibus ſententiisq; Eſai. 11.
congruere. Et poſt aliquanta. Hæc octaua ſententia, quæ
ad caput redit, perfectumque hominem declarat, ſigni-
ficat fortaſſe & circumciſionem octaua die in veteri te-
ſtamento, & Domini reſurrectionem poſt Sabbatum,
qui eſt vtique octauus dies, idemque primus dies, & ce-
lebrationem octauarum feriarum, quas in regenera-
tione noui hominis celebramus & numero ipſo Pente-
coſtes. Nam ſeptenario numero ſepties multiplica-
to, quo fiunt 49. quaſi octauus additur, vt 50. comple-
tur, & tanquam redeatur ad caput, quo die miſſus eſt
Spiritus ſanctus, quo in regnum cœlorum inducimur,
B & hæreditatem accipimus & conſolamur, & paſcimur
& miſericordiam conſequimur, & mundamur, & pa-
cificamur, atque ita perfecti omnes extrinſecus illatas
moleſtias pro veritate & iuſtitia ſuſtinemus. Ex his S.
Auguſtini verbis liquido poteſt intelligi, quid de octa-
uis Pentecoſtes poſſit ſentiri. Sed interim vel breuiter
de Sacramento noſtri baptiſmatis aliquid loquamur,
quod in ſimilitudinem mortis, ſepulturæ, reſurrectio-
nis Chriſti regitur, Apoſtolo teſte qui ait: Quicumque
baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius bapti- Rom. 6.
zati ſumus. Cōſepulti enim ſumus cum illo per ba-
ptiſmum in mortem, vt quomodo ſurrexit Chriſtus à
mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ
ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimili-
tudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus, &
C cætera. Vnde & beatus Papa Leo: In baptiſmatis, in-
quit, regula & mors interuenit interfectione peccati:
ſepulturam triduanam imitatur dimerſio, & ab aquis
eleuatio, reſurgentis inſtar eſt de ſepulcro. Vnde rectiſ-
ſime ſancti patres duo tantum legitima tempora ad ba-
ptizandum, ſi nulla neceſſitas interuenit, conſtituerunt,
ſabbatum videlicet Paſchæ, & ſabbatum Pentecoſtes,
Quæ vtraque per octo dies celebrantur. Meritò conſe-
peliuntur Chriſto baptizati in ſabbato, vt cum ipſo
valeant reſurgere die Dominico. Sicut enim ſabbatum
requiem animarum, ſic Dominicus dies, qui eſt primus
& octauus, ſignificat reſurrectionem corporum. Si
enim certa gratia myſterii per octo dies noſter baptiſ-
mus colitur, ita vt octaua die veſtimenta mutentur ba-
D ptizatorum, cur non magis celebratur per octo dies ba-
ptiſmus Apoſtolorum? Quod enim Apoſtoli per aduen-
tum Spiritus ſancti, qui in igne apparuit, baptizati ſunt
in die ſancto Pentecoſtes, teſtatur in Euangelio Ioan- Matt. 3.
nes Baptiſta, qui confluentibus ad ſe turbis, ait: Ego qui-
dem vos baptizo in aqua in pœnitentiam. Qui autem
poſt me venturus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum di-
gnus calceamenta portare. Ipſe vos baptizabit in Spiri- Act. 1.
tu ſancto & igne. Et ipſe Dominus ad Apoſtolos ait:
Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabi-
mini ſpiritu ſancto nō poſt multos hos dies. De qua qui-
dem octauæ Pentecoſtes ſolennitate dicit quidam do-
ctor egregiè: Octauus dies eſt, qui & primus, ſecundum
formam octo beatitudinum. Prima beatitudo dicit: Beati Matt. 5.
pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorū.
E Octaua ita, Beati qui perſecutionem patiuntur propter
iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Ad
regeneratos pertinent hæ ſententiæ, vt qui pauperes ſunt,
in hac vita propter regnum cœlorum vſq; ad finem vitæ
perſeueratores ſint, vt accipiant regnum, pro quo hîc la-
borauerunt. Baptiſmus vero Neophytorum, quamuis in
ſabbato agatur, ad illum baptiſmum pertinet, quem A-
poſtoli acceperunt in die ſancto Pentecoſtes, cuius octa-
ua eſt dies Dominica ſequens, quam ſolemus appellare
octauas Pentecoſtes. Et iterum poſt aliqua: Celebra-
tur per ſeptem dies opus ſeptiformis ſpiritus, & octa-
ua eſt conſummatio & declaratio & glorificatio eiuſ-
dem operis. Quod ſi ita eſt, merito eandem glorifi-
cationem in noſtris officiis recolit octaua dies, quæ

Pentecoſtes, quam conuenientiam illud officium totum cum Euangelio habeat: in quo introducitur perſona regis, qui voluit rationem ponere cum ſeruis ſuis. A
Matt. 18. Cum eum oblatus eſſet debitor decem millium talentorum, nec haberet vnde redderet, miſertus eius, dimiſit ei debitum. Sed quia ille noluit miſereri conſerui ſui, iratus Dominus, debitum, quod dimiſit, repetiit, tradidítque eum tortoribus, quoadusq; redderet vniuerſum debitum. Quo hæc parabola tendat, Dominus manifeſtè denunciat, dicens: Sic & pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſq; fratri ſuo de cordibus veſtris. Quam ſententiam Propheta pertimeſcens, in Introitu clamat ad Dominum, dicens: Si iniquitates
Pſal. 129. obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit? Et quoniam ſciebat eum iuſtum iudicem eſſe, hac voce ſtudebat eum beneuolum reddere, Quia, inquit, apud te B propitiatio eſt Deus Iſrael. Vide ſacerdos confidenter
Pſal. 45. Dominum rogat, dicens: Deus refugium noſtrum & virtus, adeſto piis Eccleſiæ tuæ precibus, auctor ipſe pietatis, & præſta, vt quod fideliter petimus, efficaciter conſequamur. Tunc enim fideliter petimus, ſi conſeruis noſtris debita dimiſerimus, vt & nos a noſtris debitis per Dominum abſolui valeamus. Nam & Apoſtolica lectio de obſeruanda fraternæ charitatis vnitate ſatis nos admonet, dum Apoſtolus ſeipſum in exemplum po-
Phil. 1. nens, inter cætera ſic dicit: Teſtis enim mihi eſt Deus quomodo cupiam vos omnes in viſceribus Ieſu Chriſti. Et hoc oro, vt charitas veſtra magis ac magis abundet in ſcientia & in omni ſenſu, vt probetis potiora, vt ſitis ſinceri, & ſine offenſa in diem Chriſti, repleti fructu iuſtitiæ per Ieſum Chriſtum in gloriam & laudem Dei. C
Pſal. 132. Quam charitatem commendat reſponſorium, dicens: Ecce quam bonum, & quam iocundum, habitare fratres in vnum. In offerenda, beata Heſter Eccleſiæ typum gerens, Dominum rogat recordari ſui, & vt det ſermonem rectum in os eius. Si enim rectus ſermo in ore noſtro ſonuerit, videlicet peccata noſtra confitendo, pœnitendo, proximis noſtris debita remittendo, ſtatim in communione illa ad nos diuina dirigitur promiſſio: Dico
Luc. 15. vobis, gaudium eſt Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. De viceſima autem tertia Dominica, quoniam tractaui in quadam Epiſtola, quam ad Anbonem Archiepiſcopum de aduentu Domini compoſui, nunc aliquid dicere ſuperſedeo.

De numero hebdomadarum inter Pentecoſten & aduentum Domini.

CAP. VI.

INter hæc non ocioſe quærendum puto, cur auctor officiorum tantummodo vigintitria inter octauas Pentecoſtes & aduentum Domini, Ordinator vero lectionarii vigintiquinque lectiones poſuerit, exceptis his, quæ in octaua Pentecoſtes & Dominica quinta ante Natiuitatem Domini, & in ſancta Trinitate legi ſolent. Quæ ſi vigintiquinque adduntur, xxviii. numerus adimpletur. Qui officia ordinauit, emboliſmales annos in decennouennali cyclo attendit, in quibus Paſcha tardius ſolet occurrere, & breuiora temporum ſpatia, inter octauas Pentecoſtes & aduentum Domini conficere: alter vero communes, in quibus eadem paſchalis feſtiuitas maturius conſueuit prouenire. Dicamus ſub exemplo, quando vltimus terminus paſchalis xiiii. Kalendis Maii, & ipſe Paſchalis dies ſeptimo Kalendas eiuſdem menſis occurrit, qui diligenter computare voluerit, non plus quam vigintitres hebdomadas ab octaua Pentecoſtes, vſq. ad aduentum Domini inuenire poterit. Et ita accidit vt officium, *Domine in tua*, neceſſariò debeat cantari in ipſa octaua Pentecoſtes hebdomada. Quando vero terminus primi paſchæ duodecimo Kalendas Aprilis, ipſum vero ſanctum Paſcha ſtatim in craſtinum, hoc eſt, xi. Kalendas Aprilis euenit, tunc ab octaua Pentecoſtes vſq. ad Aduentum Domini, completur numerus viginti octo hebdomadarum, iuxta computationem lectionarii, dignus profectò numeris, qui inter has ſolennitates Spiritus ſancti & Domini aduentus medius incedat, quia non ſolum iuxta huius mundi ſapientes, eò quod partibus ſuis conſiſtat perfectus eſſe dignoſcitur, verum etiam magis propter ſacramentum ſeptiformis gratiæ & Euangelicæ doctrinæ. Nam ſeptenario quater ducto, in hanc perfectionis ſummam excreſcit, vt ſicut ſenarius infra denarium, ità & iſte infra centenarium numerum perfectus inuenitur. Quod prudens calculator facile intelligere quibit, ſi partium eius diuiſiones diligenter in vnum colligit. Nulli verò dubium, quin ſeptem ad Spiritum ſanctum, quatuor verò pertineant ad Euangelium, quia per ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti prædicatur Euangelium per quatuor plagas mundi. Si quis vero contentioſe conatus fuerit reprehendere, quod in prædictis B officiis non æque omnia omnib. ex toto conueniant, huiuſmodi reſponſum à B. Auguſtino percipiat: Non ſane omnia quæ geſta narrantur, aliquid etiam ſignificare putanda ſunt, ſed propter illa quæ aliquid ſignificant, adduntur. Solo enim vomere terra proſcinditur: ſed vt hoc fieri poſſit, etiam cætera aratri membra ſunt neceſſaria. Et ſoli nerui in citharis atque huiuſmodi vaſis muſicis aptantur ad cantum, ſed vt aptari poſſint, inſunt & cætera in compagibus organorum, quæ non percutiuntur à canentibus, ſed ea quæ percuſſa reſonant, his connectuntur: Ita in Prophetica hiſtoria dicuntur etiam aliqua, quæ nihil ſignificant, ſed quibuſdam adhæreant, quæ ſignificant, & quodammodò religantur.

De Ieiunio Quatuor temporum.

C CAP. VII.

TErminos rectæ fidei ſanctæq; doctrinæ poſuerunt ab initio patres Catholici, quos omnino nefas eſt tranſgredi. Sed & multæ conſuetudines Eccleſiaſticæ inueniuntur à ſanctis Patribus infra canonicæ regulæ terminos conſtitutæ, ſicut ſunt aduentus Domini, ſeptuageſima, ſexageſima, quinquageſima, quadrageſima, Litania maior, dies Rogationum, ante Aſcenſionem Domini, vigiliæ quorumdam Sanctorum necnon & hæc ipſa quatuor temporum ieiunia, quæ præ manibus habentur, aliaque perplura, quæ omnia iure perpetuo abſque vlla tranſgreſſione nobis ſunt obſeruanda, ac pro lege tenenda, dicente ſancto Auguſtino ad Caſulanum Presbyterum de ieiunio ſabbati: In his enim rebus, de quibus nihil certi ſtatuit ſcriptura diuina, mos D populi Dei vel inſtituta Maiorum pro lege tenenda ſunt. Accedit etiam hoc, quod nihil ſine ratione in Eccleſiaſticis conſuetudinibus a ſanctis patribus conſtitutum reperitur, ſi cauſa diligenter inquiritur. Vt ex veterum ac præcipue S. Auguſtini ſermonibus intelligi poteſt, neceſſarium eſt noſtræ religioni, annuatim quatuor ieiunia celebrare. Nam quatuor temporib. voluitur annus: Vere, æſtate, autumno, hyeme. Hæc quatuor tempora ſolent nos per delectamenta ſua reuocare ab amore creatoris. Quia de re ieiunandum eſt in vnoquoque tempore, vt caſtigentur noſtra quatuor elementa, ne ſurripiantur à delectatione mundi. Ipſa quatuor elementa coniuncta ſunt quatuor temporibus anni. Ver eſt humidum & calidum, & in eo facimus vnum E ieiunium, vt elementum humoris in nobis caſtigetur, ne conſentiat falſæ pulchritudini veris. Ex humore enim & calore naſcitur pulchritudo terræ. Æſtas ſicca eſt & calida, in qua alterū ieiunium facimus, vt caſtigetur elementum caloris in nobis, ne conſentiat incendio carnali. Tertium fit ieiunium in autumno, qui eſt frigidus & ſiccus, ne aliquo languore animi areſcamus ac defluamus, & inueniamur ſine pinguedine olei in æterno tabernaculo: etenim illo tempore cōgregamus, quo fruamur in futuro. Quartum ieiunium fit in hyeme, quæ eſt frigida & humida, ne membra noſtra fluxu atque luxu ſoluantur in comeſſationibus & potationibus, & per hoc negligatur amor Dei. At quia quatuor tempora annorum nos impediunt † ad amorem Dei, † ab amore?

quatuor ieiunia facimus, per ſingula quæque tempora ſuum ieiunium, vnumquodque pro ſuo tempore. Similiter modo diurna curricula quatuor nos impediunt ab amore ſcilicet cœleſtium, Matutinum, meridianum, veſpertinum, nocturnum. Per hæc etiam quotidie ab amore æternorum retrahimur. In vnoquoque tres dies ſunt. Quia vnumquodque tempus tres menſes habet, pro vnoquoque menſe ſinguli dies ieiunio conſecrantur. At vero quia quotidiana peccata adgrauant, non ſufficit vnum ieiunium per vnomquodque tempus, ac per hoc quadrageſimale tempus inducimus, quo quotidiana peccata affliguntur. Eadem verò quatuor temporum ieiunia his diebus ſolent celebrari, ſcilicet quarta feria, ſexta, & ſabbato. Ideo quarta, quia Iudæi in ea fecerunt conſilium, vt occiderent Chriſtum. Sexta, quoniam occiderunt eum: ſabbato, ex auctoritate ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, concluditur ieiunium, propter triſtitiam Apoſtolorum, quam de morte noſtri redemptoris habuerunt, ſicut Innocentius Papa in ſuis Decretalibus narrat. Sabbato, inquit, ieiunandum eſſe ratio euidentiſſima demonſtrat. Nam ſi diem Dominicum ob venerabilem reſurrectionem Domini noſtri Ieſu Chriſti non ſolum in Paſcha celebramus, verum etiam per ſingulos circulos hebdomadarum ipſius diei imaginem frequentamus, ac ſi ſexta feria propter paſſionem Domini ieiunamus, ſabbatum prætermittere non debemus, qui inter triſtitiam atque lætitiam temporis illius videtur incluſus. In quo etiam ſabbato conſecratio ordinum Eccleſiaſticorum celebratur, cauſam etiam eiuſdem conſecrationis, ſancto Auguſtino dicente ad Ianuarium: Sabbatum, inquit, commendatum eſt priori populo in otio corporaliter celebrandum, vt figura eſſet ſanctificationis in requie Spiritus ſancti. Nuſquam enim legimus in Geneſi ſanctificationem per omnes priores dies, ſed de ſolo ſabbato dictum eſt: Sanctificauit Deus diem ſeptimum. Quia ergo charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, ideò ſanctificatio in ſeptimo die commemorata eſt, vbi requies commendatur. Nunc de lectionibus videamus. In quarta feria duæ lectiones leguntur, vt hi qui in ſabbato ſunt conſecrandi, admoneantur, vt notitiam legis & Prophetarum habeant, quæ maxime in quarta ætate vigebant. Sexta feria vna tantum legitur, quia lex & Prophetia in vno Euangelio recapitulantur, quod nunc in ſexta mundi ætate prædicatur ac legitur. De duodecim lectionibus, quæ prætitulantur in libro Sacramentorum, die ſabbati, ſic in litteris Patrum reperitur ſcriptum: Sex lectiones ab antiquis Romanis Græcè & Latinè legebantur. Qui mos apud Conſtantinopolim hodie quoq; ſeruatur propter duas cauſas: vnam, quia aderant Græci, quibus incognita erat Latina lingua: aderantque Latini quibus incognita erat Græca: alteram quoque, propter vnanimitatem vtriuſque populi. Duodecim lectiones dicuntur propter duodecim lectores, non propter duodecim ſententiarum varietates. Sex lectiones ſunt tantummodo in ſententiis. Neque enim ſi dixerimus Amen, verum: propterea duas veritates intelligere debemus, ſed vnam. Sed de his hactenus, nunc ad propoſitum redeamus. Quæſtio tua, ſi rite recordor, talis erat, vt ſcire optares, vtrumnam ſtatim in primo ſabbato Martii ſit ieiunandum, etiamſi idem menſis quinta, ſexta, aut ſeptima feria incipiat, an ad aliud ſabbatum propter quartam feriam ſit differendum. Ad quod tibi ex conſuetudine ſanctæ Eccleſiæ, quæ pro maxima auctoritate tenenda eſt, reſpondeo, quod abſq; vlla refragatione ſemper eiuſdem menſis quarta feria debeat expectari, quoniam idem ieiunium, quod quarta feria incipitur, ſabbato finitur: nequaquam Februario, ſed totum Martio deputatur, ea videlicet ratione, vt in eo menſe primum ieiunium noſtrum Domino conſecretur, in quo principium anni, ac ipſa creatio mundi cœpit. Vnde iſte terminus firmiter eſt obſeruandus, vt nec ante IIII. Nonas Martii, nec poſt VI. Idus eiuſdem menſis aliquis

A ſtatuat ieiunandum, ſed in his ſeptem diebus vbicumq; primum euenerit, ieiunare licitè valebit. Ex quo velut intellectuali quodam filo rectiſſimæ regulæ linea, per quatuordecim hebdomadas vſque in ſeculum Iunii menſis ſabbatum, itémq; inde per alias quatuordecim ad tertium Septembris ſabbatum: item ſiue per tredecim, ſiue per quatuordecim, ad illud proximum ante Natiuitatem Domini ſabbatum, vt abſque errore eorumdem ſabbatorum termini poſſint inueniri. Ad hoc demonſtrandum conſtituantur feriæ ſeptem cum diebus totidem menſis Martii, id eſt, a quarta Nonarum vſq; in ſeptimam Idus, per quos primi ſabbati termini ſolent variari, & his inſpectis res ipſa de nobis aperiet. Vt enim ab vltimo incipiamus, Martius aut quinta fe-

B ria incipit, & ſabbatum in quo eſt ieiunandum, ſexto Idus occurrit: aut menſis ſexta feria, ſabbatum verò ſeptimo Idus, aut ille feria ſeptima, iſtud vero octauo Idus: aut menſis prima, quæ eſt Dominica, & Sabbatum Nonis: aut ſi ille feria ſecunda, iſtud pridie Nonarum: Si verò tertio, iſtud tertio Nonas, at ſi Martius, feria quarta, ſabbatum quarto Nonas. Si ex his ſingulis terminis adhibita computatione ad terminos Septembris per quatuordecim hebdomadas aciem recte dirigis, liquido peruidebis, in quarto ſeu ſeptimo menſe quartas ferias iuxta ſui quantitatem ſuis ſabbatis minus deceſſe, excepto Septembri, quando ipſe incipit feria quinta, Iunius quarta, Martius tertia. Quia ex te ſic eueniat, prudenti calculatori ad indagandum nequaquam erit difficile. Ex his omnibus ratio manifeſtè docet, fir-

C mius ac ſtabilius eſſe argumentum, quod ex hebdomadarum numero collectum nunquam nutat, quam quod ex feriarum conſideratione compilatum aliquando vacillat. De menſe vero decimo nihil aliud dicendum eſt, niſi vt proximum ante Natiuitatem Domini ſemper obſeruetur ſabbatum, excepto quando vigilia euenerit in ſexta feria. Scio me pro certo ita dixiſſe, & quam verũ ſit etiam in hac re, de qua præſens tractatus habetur, qua potero breuitate ex dictis, maiorem curabo demonſtrare. Igitur Amalarius diuinorum officiorum indagator ſolertiſſimus, cuius dicta Catholicorum virorum ſententiis fulgent munita, cum de iiſdem diſputaret ieiuniis, ſic inter alia dicit: Primi Apoſtolici ſemper in Decembri menſe, in quo Natiuitas Domini noſtri Ieſu Chriſti celebratur, conſecrationes miniſtra-

D bant, vſque ad Simplicium, qui fuit a beato Petro quadrageſimus nonus. Ipſe primus conſecrauit in Februario, ni fallor, nullam ob aliam cauſam, niſi intimando coniungendos propinquius Chriſti corpori, qui per ſacrum myſterium prouehuntur. Quod nullo modo ſanius fieri poteſt, quam ſi per eos Patriarchas, ex quibus Chriſtus natus eſt, generentur. Quod impoſſibile eſt ſecundum carnem, ſecundum ſpiritum dignum & habile, hoc eſt, vt per interpretationes nominum Patriarcharum naſcantur mente, qui genealogiæ Chriſti videntur familiarius adſciſci. Et quia incongruum eſt, ſicut vnicuiq; generationi ſingularis hebdomada deputatur, ita per vnamquamque hebdomadam conſecrationem celebrari, cauſa congruenti per ſingula tem-

E pora, quæ conuenire poſſint virtutibus & interpretationibus Patriarcharum, qui in articulis genealogiæ poſiti ſunt, conſecratio celebratur ſpiritualis. Per tres teſſeradecades annuales, fiunt hebdomadæ quadraginta duæ. Tot generationes ſecundum Matthæum Chriſti ſunt cum ipſo, tot enim hebdomadæ inueniuntur, à primo ſabbato primi menſis, vſque ad quartum ſabbatum decimi menſis. Conſecratio prima celebratur primo ſabbato primi menſis, quæ quaſi in loco Abrahæ generat Chriſtum. Abraham interpretatur pater multarum gentium, cui dictum eſt, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Si quis conſecratus ſtat in ſemine multorum conuertentium per ſua exempla ad Deum eſt à primo Patriarcha Abraham genitus, eſt ipſum Gen. 22.

ſemenq

patriarcharum exemplis & prophetarum præconiis, ſeruam Abrahæ legalia confirmauit decreta. Venit tertio poſt legem per gratiam, ad vocationem gentium, vt a ſolis ortu vſque ad occaſum laudare diſcerent pueri *Pſal. 112.* nomen Domini, quos vſque ad finem mundi ad ſuæ maieſtatis cultum exhortari non deſiuit.

De Miſſa, Deprecationem noſtram, & concordia officiorum Dominicalium.

CAP. V.

DE Miſſa, Deprecationem noſtram, quæſumus Domine, benignus exaudi, quæ in quibuſdam ſacramentorum libris bis ſolet poni, primo videlicet peracta Pentecoſtes hebdomada, poſt officia ieiunii menſis quarti, quæ prætitulatur in Miſſali, Dominica vacat. Item ſecundo, poſt duas Dominicas, tertia incipiente. Vbi quærendum reor, quo loco rectius dicatur: B Nam per ſingula quatuor tempora peracto ieiunio, ſequens Dominica vacat ab officio, quamuis Miſſæ non deſint inde compoſitæ. Et quia officia ieiunii primi menſis, in prima quadrageſimæ hebdomada, & ieiunii quarti menſis in hebdomada Pentecoſtes inueniuntur conſcripta, licet ſemper eodem perueniant ordine, tamen ſicut peracta prima quadrageſimæ hebdomada, ea Dominica quæ ibi poſita eſt, dicitur, & lectiones Apoſtoli & ſancti Euangelii leguntur, ita & hic agendum eſſe, recte & præcipue cum eadem Miſſa lectio Apocalypſis Ioannis & Euangelium, quæ eodem die leguntur, miro inter ſe concordant modo. Nam ſacerdos & ſua & Eccleſiæ voce deprecatur ſibi præſtari ſupplicandi affectum, & defenſionis auxilium: & in lectione ſcri-*Apoc. 4.*ptum eſt, Et procidebant viginti quatuor ſeniores ante C ſedentem in throno, & adorabant viuentem in ſæcula *Ioan. 3.* ſæculorum, Amen. Et in Euangelio princeps Iudæorum Nicodemus venit ad Ieſum nocte, rogans & interrogans de animæ ſuæ ſalute. Et deinceps finita hac eadem hebdomada vſque ad aduentum Domini, par numerus inuenitur tam officiorum, quam & Miſſarum. Nam vigintitres hebdomadæ computantur ita concordes, vt aliquando omnis cantus videlicet antiphonarum, quæ dicuntur Introitus gradualium, offertoriorum, communionum, cum lectionibus Apoſtolicis & Euangelicis ita conueniant, vt velut quoddam organum diſtantis inter ſe vocis concordem Symphoniam reddant. Vt enim exempli gratia pauca expliuimus proferamus, primam Dominicam poſt octauam *Pſal. 12.* Pentecoſtes intendamus, vbi Introitus ita incipit: Do- D mine, in tua miſericordia ſperaui, & reſponſorium: *Pſal. 41.* Ego dixi Domine, & verſ. Beatus qui intelligit ſuper *Pſal. 5.* egenum. Offerenda quoque, Intende voci orationis meæ. Nonne ſuis vocibus videtur tibi, prophetam in voce pauperis Lazari vel in perſona ſanctæ Eccleſiæ, hoc quidem tempore pauperis & afflictæ, ad Deum proclamare, vt in hac conualle lacrymarum dignetur miſereri membrorum ſuorum? Et quid ipſo die lectio *1. Ioan. 4.* Ioannis, niſi tota charitatis melle redundat, dum dicit, Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo ma-*Ibid.*ne, & Deus in eo? Et paulo ſuperius: Deus dilexit nos, & nos debemus inuicem diligere. Quid autem ſanctum Euangelium ſonat, niſi vt ad miſericordiæ opera nos prouocet, quando & pauperis Lazari patientiam E *Luc. 16.* in ſinu Abrahæ remuneratam, & diuitis ſuperbi auaritiam oſtendit damnatam? Pro huiuſmodi re ſacerdos illum deprecatur, qui eſt in ſe ſperantium fortitudo, vt adſit inuocationibus noſtris propitius: & quia ſine illo nihil poteſt noſtra mortalis infirmitas, ſicut nec Lazari ſine eius adiutorio potuit, præſtet nobis auxilium gratiæ ſuæ, vt in exequendis mandatis eius illum diligamus ex toto corde, & ex tota anima, & ex omnibus viribus, & proximum noſtrum ſicut noſmetipſos, & voluntate illi & actione placeamus, vt quandoque poſt huius vitæ terminum, in ſinu Abrahæ recepti, vnuſquiſque noſtrum, læto cordis iubilo cantare poſſit cum Lazaro: Narrabo omnia mirabilia tua, lætabor & exultabo in te, pſallam nomini tuo Altiſſime. Et in hunc A modum per vigintitres hebdomadas, ſi illa Miſſa ſuperius dicta, tertio loco prætermittitur, aut omnia cum omnibus, aut aliqua cum aliquibus, maxime autem, ſi diligenter inſpiciuntur, Miſſæ concordant cum Euangelicis lectionibus. Et ne multiplex ſermo lectori faſtidium gignat, prætermiſſis plurimis, pauca adhuc dicamus ſub exemplis: Qualiter illa Euangelica lectio, qua Dominus Petro prædicit, Noli timere, ex hoc iam ho- *Luc. 5.* mines eris capiens: & ille ſubductis ad terram nauibus, cum ſociis ſuis ſecutus eſt illum, congruat orationi Miſſæ, non eſt laborioſum inueſtigare, quæ huiuſmodi componitur prece: Deus qui diligentibus te bona inuiſibilia præparaſti, infunde cordibus noſtris tui amoris affectum, vt te in omnibus & ſuper omnia diligentes, promiſſiones tuas, quæ omne deſiderium ſuperant, conſequamur. Vt hæc omnia cum Apoſtolis mereamur conſequi, hortatur nos Petrus in lectione, omnes vnanimes in oratione exiſtere. Iterum illi Euangelicæ lectioni, vbi Dominus quatuor millia hominum ſeptem panibus & piſciculis paucis pauit, hæc Miſſa congruit: Deus, cuius prouidentia in ſui diſpoſitione non fallitur, te ſupplices exoramus, vt noxia cuncta ſubmoueas, & omnia nobis profutura concedas. Prouidit enim Deus, quid eſurienti populo eſſet facturus. Merito populi diuinæ largitatis pabulo refecti, cum Daniele Propheta decantant hæc: Sicuti in holocauſto arietum, rogantes, vt ſic fiat ſacrificium in conſpectu Domini, vt placeat ſibi. Et quia hæc verba ad legalia pertinebant ſacrificia, & ea nunc in myſterium corporis Chriſti & ſanguinis ſunt mutata, teſtantur verba ſecreta, quæ ita incipiunt: Deus qui legalium differentiam hoſtiarum vnius ſacrificii perfectione ſanxiſti: Illi Euangelio, in *Luc. 19.* quo Dominus ſuper ciuitatem Hieruſalem fleuit: hæc oratio congruit: Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maxime & miſerando manifeſtas, multiplica ſuper nos miſericordiam tuam. Illud Euangelium, Duo *Luc. 18.* homines: & illa Apoſtolica lectio, quæ ea die legitur, bene concordant dum Apoſtolus dicit: Ego ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſto- *1. Cor. 15.* lus, quoniam perſecutus ſum Eccleſiam Dei. Et publicanus a longe ſtans, nolebat nec oculos ad cœlum leuare, ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus, propitius eſto mihi peccatori. Inter hos medius ſtans ſacerdos, orat & dicit: Omnipotens ſempiterne Deus, qui abundantia pietatis tuæ & merita ſupplicum excedis & vota, effunde ſuper nos miſericordiam tuam, vt dimittas quæ conſcientia metuit, & adiicias quod oratio non præſumit. Nunc videamus de duodecima Dominica poſt octauas Pentecoſtes, quæ concordia in illo officio eſſe poſſit. Nam in Euangelio ſecundum Marcum eo die legimus, qualiter *Marc. 7.* adducunt Domino ſurdum & mutum, & deprecabantur illum, vt imponat illi manus. Et poſt pauca: Et ſtatim apertæ ſunt aures eius, & ſolutum eſt vinculum linguæ eius, & loquebatur recte. Quod intuens propheta ex perſona infirmantis in Introitu deprecatur Deum, dicens: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad *Pſal. 69.* adiuuandum me feſtina. Congruit etiam titulus eiuſdem pſalmi, qui ita inſcribitur: In finem Dauid in rememorationem, eo quod ſaluum me fecit Dominus. Cernens ſacerdos hanc ſanitatum gratiam, non niſi ex diuino munere euenire, orat ad Dominum huiuſmodi prece: Omnipotens & miſericors Deus, de cuius munere venit, vt tibi a fidelibus tuis digne & laudabiliter ſeruiatur, tribue quæſumus nobis, vt ad promiſſiones tuas ſine offenſione curramus. Vnde & in lectione Apoſtolus profitetur fiduciam ſe habere per Chriſtum ad Deum. Et in reſponſorio iam quaſi ſoluto linguæ vinculo propheta laudes ſe Deo promittit referre, dicendo: Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. In Domino laudabitur anima mea. In lectione introdu- *Pſal. 33.* citur nomen Moyſis, & in offerenda, precatus eſt Moyſes in conſpectu Domini pro peccatis populi ſui, vt ſicut in

ſemen Chriſtus, in quo ſemine promiſſum eſt Abrahæ benedici omnes gentes. Ipſa conſecratio veris tempore celebratur, quod tempus habile eſt, procreationibus: Nam & Abraham tertia ætate fuit huius mundi, quæ ætas comparatur adoleſcentiæ, quæ habilis eſt generationi filiorum. Secunda conſecratio eſt in quarto menſe, ſecundo ſabbato, quod eſt initium ſecundi Catalogi quatuordecim hebdomadarum. Hæc deputatur in loco filiorum Dauid, Dauid interpretatur manu fortis, ipſe proſtrauit Goliath, id eſt, humilitas ſuperbiam. Qui conſecrantur, propterea conſecrantur, vt fortes ſint & per humilitatem deiiciant ſuperbiam. Ipſe celebratur in Iunio menſe, quando feruor magnus ſolis eſt ſuper terram. Omnibus notum eſt, Dauid bellicoſum fuiſſe. Tempus Iunii aptum eſt bellis. Tertia conſecratio celebratur in Septembrio tertio ſabbato, quod eſt initium tertii catalogi. Hæc deputatur generationi Iechoniæ. Iechonias interpretatur præparatio Domini. Nullique dubium, ſi omnes oportet præparari in Aduentum Domini, quin potiſſimum eos, qui conſecrantur. Neque hoc ſine ratione eſt, ſi computetur Catalogus nouiſſimæ teſſeradecadis, & ſemel computetur Iechonias, non amplius inueniuntur cum ipſo Chriſto quam tredecim generationes; ſi ipſe bis computetur, quatuordecim inueniuntur. Sanctus Auguſtinus cauſa myſterii perhibet factum eſſe, quod Iechonias, qui interpretatur præparatio Domini, bis numeretur, in fine prioris, & in capite ſequentis Catalogi, lapidem angularem, id eſt, Chriſtum ſignificans: in quo præparauit Deus pater duos populos quaſi parietes in vnam iungere domum. Quamquam beatus Hieronymus vitio ſcriptorum & longitudine temporum inter Græcos & Latinos confuſum eſſe narret, & patrem qui in Hebræo Ioachim nominatus eſt, non eſſe in Chaldæam ductum, ſed defunctum in terra ſua, & filium Ioachim de captiuitate redeuntem Salathiel genuiſſe affirmet. Igitur ſupradictus doctor voluit intelligi, vt tredecim & quatuordecim hebdomadæ præfigurarent in myſterio, quod Iechonias ſemel aut bis poneretur in Catalogo. Enumero omnibus annis tredecim inueniuntur, exceptis his, hoc eſt, quando Martius feria tertia, vel quarta, Natiuitas vero Domini noſtri Ieſu Chriſti Dominica aut ſecunda feria acciderint. De hoc ieiunio, quod in ipſa ſolebant vigilia antiquiores celebrare, ſupra nominatus dixit Amalarius: Quæ conſecratio habet finem in ipſa Natiuitate Chriſti, ſicut quorumdam Italorum, neſcio an omnium, adhuc mos eſt agere, vt ego ipſe ibidem poſitus cognoui: ſed vſus in noſtris excreuit Eccleſiis, vt in anteriori hebdomada anticipetur, quia illa duo officia ieiunii & Natalis Domini non conueniunt ſimul celebrari. Nam & ſicut præueniendo iſtud anticipamus, ita ſecundum ſabbatum Iunii menſis cum vigilia Pentecoſtes ſi prouenerit, prolongãdo in proximum differimus, licet noſtri anteceſſores vtrumq; in ipſa vigilia ſancta ſimul celebrarent, ſicut prætitulatione librorum euidens habemus teſtimonium. Quid adeò opus eſt, nunc inquiri, quod tam longo tempore cœpit dediſci? attamen ne huiuſmodi ſcientia fraudens, talis inſcriptio ſuper hac re habetur in libris noſtris: Si euenerint duodecim lectiones in ſabbato ſancto Pentecoſtes, tunc in quarta feria cantetur & legantur Antiphona, Exaudi Domine: † Miſſa, Preces noſtras quæſumus Domine. Require in prima hebdomada Quadrageſimæ. Lectio. Dixit Salomon. Item oratio, Deuotionem populi. Lectio Eſaiæ Prophetæ, Audi Iacob. Alleluia, Domine Deus ſalutis. Euangel. ſecundum Lucam, Accedentes diſcipuli. Offert. Viri Galilæi, Communio: Pater, cum eſſem. Feria ſexta, Antiphona, Exaudi Domine: † Miſſa, Eſto Domine propitius. Lectio, Exultate filii Sion. Alleluia, Domine refugium factus es. Euangelium ſecundum Lucam, Venit ad Ieſum vir nomine Iairus. Offert. Viri Galilæi. Communio, Pater, cum eſſem. Sabbato omnes parati primitus aptent Litaniam. Deinde Kyrie eleiſon. Gloria in excelſis Deo. Poſtea oratio, Mentibus noſtris. Alia, Illo nos igne. Tertia, Deus qui ad animarum. Quarta, Præſta quæſumus omnipotens Deus, vt ſalutaribus ieiuniis. Quinta, Præſta quæſumus omnipotens Deus, ſic nos. Subſequuntur lectiones cum Gradualibus: Propitius, Protector, Ad Dominum, Dirigatur, & Benedicite. Ad Miſſam, Præſta quæſumus omnipotẽs Deus, vt claritatis, Lectio, Cum Apollo eſſet Corinthi. Alleluia, Confitemini. Tractus Laudate Dominum. Euangelium ſecundum Ioannem, Si diligitis me. Offert. Emitte ſpiritum. Comm. Vltimo. Vnque ſecundum conſuetudinem antiquam. Gradualia, ſicut non ſolum in noſtris libris habetur inſertum, ſed etiam, vt in quodam ordine ſecundum ſancti Gelaſii Papæ auctoritatem reperi prætitulatum. Qui mox vſque hodiè, vt compertum habemus, in ſancta Romana ſeruatur Eccleſia. Videtur quoque id huic narrationi aſſenſum præbere, quod in authenticis antiphonariis duo tantum Alleluia inueniuntur deſcripta, hoc eſt. Emittes ſpiritum. Spiritus Domini, cætera vero a modernis ſunt compoſita. Quapropter intuendum eſt, quia ſi in monaſteriis Alleluia cantus abundat, quid ſimplices villarum Preſbyteri agunt, qui vix doctum tantum notitiam habent? Vt communi vulgari prouerbio vtar, Aut cantant quod ſciunt, aut tacere compelluntur quod neſciunt. Non tamen hæc ſcribens, ſanctiſſimorum auctoritatem ſacerdotum præiudico, quos in ſancto Spiritu congregatos, iamdudum audiui in Synodalibus ſuis decretis ſtatuiſſe, vt magis debeant Alleluia decantari. Sed ſimpliciter quæ ſentire potui, ad interrogata reſpondere curaui, conſulere volens etiam, ſi poſſum, mei ſimillimis imperitiæ, qui tot Alleluia non norunt cantare. Sic in quodam libello de hoc ordine legi per ſingulas orationes, debemus mentis humilitatem per genuum flexionem oſtendere, excepto, infra Pentecoſten. In ſola oratione de camino ignis, non flectimus genua, quando Nabuchodonoſor compellebat populum adorare ſtatuam quam fecerat: vt ſeparata ſit noſtra oratio, quæ eſt ad vnum Deum, ab errore gentium. Similem ob cauſam etiam in paraſceue genua non flectimus pro perfidis Iudæis, qui illudendo genua flectebant coram Deo, ne videamur illos imitari, qui opus bonum ſtudebant male operari: quemadmodum tunc ab oſculo abſtinemus, propter Iudæ traditoris exemplum, qui per ſimulatæ pacis oſculum, tradidit Dominum Ieſum Chriſtum. Si quis ieiunia quatuor temporum legitimo ordine celebrare deſiderat, ſupra ſcriptum argumentum ex ſententiis ſanctorum patrum collectum, obſeruare non negligat. Primum ſabbatum Martii, cum præcedente eiuſdem menſis quarta feria, nota diligenter, & ab ipſo quatuordecim hebdomadas vſque in ſecundum Iunii menſis ſabbatum computa, iterumque alias quatuordecim hebdomadas abhinc vſque in tertium Septembris ſabbatum, quod nullo modo te fallit, connumera, indéque proximum ſabbatum ante Natiuitatem Domini, ſiue quatuordecim, ſiue tredecim fuerint, ſemper obſerua, & in his ſingulis quatuor ſabbatorum diebus, abſque vllo errore occurret tibi legitime illud ieiunium, quod in ſacramentorum libris prætitulatur cum duodecim lectionibus celebrandum. Quod ſi vigilia Natalis Domini in ſabbato venerit, in hebdomada priori idem ieiunium debet anticipari.

Explicit Bernonis Augienſis Abbatis Libellus, De quibuſdam rebus ad Miſſæ Officium pertinentibus.

Vixit Auctor Libri anno Dom. ML.

LIBER PET. DAMIANI EPISCOPI QVONDAM OSTIENSIS.

ET S. R. ECCLESIÆ CARDINALIS,

QVI APPELLATVR, DOMINVS VOBISCVM.

Prologus ipſius Auctoris.

Leo ſolitarius & ſponte inclusus

DOmino Leoni, amore ſupernæ libertatis incluſo, Petrus peccator Monachus, quicquid ſit, ſeruus & filius. Non ignorat ſanctitatis veſtræ prudentia dilectiſſime pater, quia te non qualemcumque complicem vel amicum, ſed te patrem, te doctorem, te magiſtrum, & dominum electum mihi præ cunctis mortalibus habeo: meque tuæ orationis inſtantia, apud diuinas aures miſericordiæ locum inuenire confido. Et quid amplius dicam? Quandoquidem & meum te angelum eſſe conſtitui, vt dubijs rebus quodcumque hæſitanti, aut ſciſcitanti, mihi conſilium ex tuo ore procederet; ita protinus indubitanter acciperem, ac ſi vox cæleſtis mihi oraculi angelicus intonaret: atq; ideò ſi quando ſcrupuloſe cuiuſlibet rei mihi ſubrepit articulus, antequam te conſulturus accedam, hoc apud me diuinam imploro clementiam, vt te, quaſi ſuæ voluntatis organum faciens, tuo mihi ore præcipiat, quid me facere in obiecta ambiguitate decernas. Quam & nunc quoq; conſuetudinem tenens hoc à te docendus inquiro, quod à multis ſæpe quaſi reſponſurus inquirentibus exigor. Nonnulli autem fratres Eremiticæ vitæ ſectatores, frequenter interrogant, cum ſingulares in cellula commorantur, vtrum illis liceat dicere, Dominus vobiſcum, Iube Domine benedicere, atque ipſi, vt ſunt ſoli, iuxta morem Eccleſiaſticum ſibimet debeant reſpondere. Quidam autem inter ſe ratiocinantes dicunt. Nunquid nam lapidibus aut tabulis cellæ petenda benedictio eſt? aut illis dicendum eſt, vt Dominus ſit cum eis? Quidam autem, ſi quo modo Eccleſiaſticæ traditionis ordinem deſerant, peccare ſe, tanquam qui penſum diuini ſeruitij minuant, pertimeſcunt. Vnde nobis, dum ſolutio quæritur ad percunctationem potius menſaque neſcia prouocatur. His itaque quæſtionum vallatus anguſtijs, ad Angelum meum iuxta conſuetudinem redeo: ad fontem non Tullianæ eloquentiæ, ſed diuinæ potius ſapientiæ trito calle recurro.

Quæſtio ſolitariorum in precibus horarum canonicarum

Elenchus Capitulorum.

QVod ſancta ſimplicitas, mundi Philoſophiæ iure præfertur. cap. 1.
Quare dicatur, Iube Domine benedicere. cap. 2.
Vnde ortum ſit dicere, Dominus vobiſcum. cap. 3.
Quod ſicut alia ſcriptura non ſubiacet mutabilitati, ita & Dominus vobiſcum. cap. 4.
Quod ſancta Eccleſia, & vna in multis, & tota videatur in ſingulis. cap. 5.
De vnitate vniuerſalis Eccleſiæ. cap. 6.
Quod ſi Dominus vobiſcum pro ſingularitate non dicitur, multa alia neceſſe eſt dimittantur. cap. 7.
Quod ſacrificium altaribus ſuperpoſitum, à viris ſimul & mulieribus offeratur. cap. 8.
Quod officium membri cuiuſlibet ſpeciale, toti corpori ſit commune. cap. 9.

A Quod ſacerdos pars Eccleſiaſtici corporis, totius Eccleſiæ conuenienter vtitur verbis. cap. 10.
Quod populus Iſrael ad oſtendendam ſocietatem, altare conſtruxit. cap. 11.
Cur bigamus a ſacerdotio omnino repellatur, cum in fornicationem ſæpe lapſus, in ordinem reuocetur. cap. 12.
Quod ſi Dominus vobiſcum, inter duos rectè profertur, à ſolo etiam iure dicatur. cap. 13.
Quod populus Iſrael Eccleſiaſticæ inter ſe vnitatis regulam tenuit. cap. 14.
Quod quædam feſtiuitates, non ſuo tempore celebrantur. cap. 15.
Quod in Eccleſia rectè alius ſupplet verba alterius. cap. 16.
Quod quicquid penè in diuinis officiis agatur, ſub figuris myſticis diſponatur. B cap. 17.

LIBER PETRI DAMIANI.

Quod ſancta ſimplicitas, mundi Philoſophiis iure præfertur. CAP. I.

Contemptus mundanæ ſapientiæ.

PLatonem igitur latentis naturæ ſecreta rimantem reſpuo, planetarum circulis metas, aſtrorumque meatibus calculos affigentē, cūcta etiā Sphærici orbis climata radio diſtinguentē Pythagorā paruipendo: Nicomachū quoque tritum Ephemeridibus digito abdico: Euclidem perplexis Geometricalium figurarū ſtudiis in curuum ęquéque declino. Cunctos ſane Rhetores cum ſuis coloribus, & enthymematibus indiſcretè pretereo. Omnes Dialecticos cum ſuis ſyllogiſmis, & ſophiſticis cauillationibus indignos hac quæſtione decerno. Tremant Gymnici, ſuam iugiter amare ſapientię nuditatem. Quærant Peripatetici latentem in profundo putei veritatem,

Veritas de terra orta Chriſtus eſt.

ritatem. Ego à te ſummam quæro veritatem, illam videlicet, quæ de terra orta eſt, non iam in puteo ignobiliter latitantem, ſed omni manifeſtatam mundo, perpetua in cœlis maieſtate regnantem. Quid enim mihi inſanientium Poetarum fabuloſa commenta? Quid mihi tumentium Tragicorum cothurnata diſcrimina? Deſinat iam Comicorum turba, venena libidinum crepantibus buccis effluere. Ceſſet Satyricorum vulgus, ſuos claros carptoriæ detractionis amaris dapibus onerare. Non mihi Tulliani oratores, accurata lepidæ vrbanitatis trutinent verba. Non Demoſthenici Rhetores captioſæ ſuadelæ argumenta verſuta componant. Cedant in ſuas tenebras omnes terrenæ ſapientiæ fæcibus delibuti. Nihil mihi conferunt vel ſulphureo caliginoſæ doctrinæ ſplendore cæcati. Chriſti me ſimplicitas doceat, vera ſapientium ruſticitas, ambiguitatis meæ vinculum ſoluat. Quia enim iuxta Pauli vocem, non cognouit mundus per ſapientiam Deum, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes. Litera igitur quæ occidit, abſcedat, ſpiritus viuificator aſſiſtat. Prudentia enim carnis (vt idem Apoſtolus dicit) mors eſt: prudentia autem ſpiritus, vita & pax: quoniam prudentia carnis inimica eſt Deo, legi autem Dei non ſubiicitur: nec enim poteſt. Si ergo prudentia carnis nequit legi Dei colla ſubmittere: quo pacto ſuffuſa oculos fumo ſuperbiæ, legem Dei prævaleret penetrare? Age igitur pater, nodum mihi propoſitæ quæſtionis ocyus ſolue. Nec patiaris humilitatis diſcipulum grandiloqua tumentium Philoſophorum gymnaſia circuire. Dicat mihi Angelus meus, quod imperitum Dialecticorum vulgus ignorat. Dicat ſapiens imperitia, quod ſtulta ſapientia non apprehendit. Hæc ergo quæ propoſita ſunt, pater chariſſime, prudenter ediſſere, vt poſtquam ad diuinam peruentum eſt ſapientiam, nulli vlterius in his quæſtionem expediat ventilare.

1. Cor. 1. 1. Cor. 3. Rom. 8.

Prudentia carnis ſuperbiam ſapit. Diſcipulus humilitatis.

Quare dicatur, Iube Domine benedicere.

CAP. II.

Modus docendi ſcholis.

SEd huius quæſtionis nodum, qualitercumque à me prius ſolui fortaſſe præcipies, & ſic poſtmodum proprii intellectus ſententiam promes: Scholaſticorum more ſemel doctorum, qui ſciſcitantur a pueris ex quacumque propoſiti thematis difficultate, quid ſentiant, indocilitatis indolem ex eorum prius prolatione deprehendant. Ego itaque, te iubente, non moror exprimere, ſuper hac dubietate, quod ſentio, ſalua ſcilicet fide: vt vel inepte prolata corrigere: vel gnauiter abſoluta, tua debes auctoritate probare. Sed non ab re videtur, ſi, quo ſtudio hæc Eccleſiis in conſuetudinem venerint, primo nitamur oſtendere. Deinde, quid nobis ſuper his quæ propoſita ſunt videatur prout ſupernæ gratiæ facultas tulerit expedire. Lecturus namque magnæ humilitatis gratia, non à ſacerdote, ſed ab eo, cui ſacerdos iuſſerit, ſe poſtulat benedici, dicens: Iube Domine benedicere. Sacerdos autem, vt tantæ humilitati vicem reddat, non ſubiecto cuiquam benedicendi delegat officium, non per ſemetipſum, benedictionem dare præſumit: ſed potius, vt a Deo, qui eſt ſuper omnia benedictus, prærogetur, expoſcit.

Iube Domine benedicere.

Vnde ortum ſit, Dominus vobiſcum.

CAP. III.

Leu. 26. Mat. vlt. Salutatio ſi & ſingulariter & pluraliter.

ID autem quod dicitur, Dominus vobiſcum, ſacerdotis ad populum eſt ſalutatio: Orat enim, vt Dominus ſit cum eis, ſicut dignatur dicere per Prophetam: Inhabitabo in illis: Et Saluator diſcipulis ſuis, cunctiſq; fidelibus: Ecce, inquit, ego vobiſcum ſum. Qui nimirum ſalutationis ſermo, non moderno humanæ adinuentionis arbitrio conſtitutus: ſed ex antiqua ſacri eloquii auctoritate probatur aſſumptus. Vbi ſi diligenter inquiritur, ſæpius ſingulariter, & pluraliter appoſitus inuenitur. Singulariter, ſicut ad Beatam Dei genitricem Angelus dicit. Aue gratia plena, Dominus tecum. Ad Gedeonem quoq; ait ſalutando: Dominus tecum virorum fortiſſime. Pluraliter autem, vt in libro Ruth, Booz ſalutando meſſoribus ſuis ait: Dominus vobiſcum. Et ſicut in Paralipomenon, Propheta a Deo miſſus inuenitur, ſalutaſſe Aſa Regem Iuda cum exercitu ſuo victorem de prælio reuertentem, dixit: Dominus vobiſcum, quia fuiſtis cum eo. Eccleſia ergo ſalubri ſalutatione accepta ſacerdotis, & ipſa reſalutando orat, & orando reſalutat: poſtulans, vt ſicut ille Dominum eſſe cum ipſis optauit, ita & cum eo eſſe dignetur, dicens: Et cum ſpiritu tuo, id eſt, cum anima tua ſit, vt eum digne pro noſtra ſalute poſſis orare. Et notandum, quod non dicit, tecum; ſed, cum ſpiritu tuo, vt totum, quod in Eccleſiaſticis officiis geritur, ſpiritualiter fieri perpendatur. Et bene cum ſpiritu hominis optatur Deus, quia in mente & ſpiritu ad imaginem & ſimilitudinem Dei, homo rationalis eſt conditus, atque ibi diuinę gratię, & illuminationis eſt capax. Sed illa ſalutatio Epiſcopalis ad populum, qua dicitur, Pax vobiſcum, ſiue, pax vobis, non ex humani ſenſus ſtudio prodiit, ſed de ſacrę ſcripturę ſimiliter auctoritate profluxit. Nam in veteri Teſtamento dixiſſe Danieli Angelus inuenitur, Noli timere vir deſideriorum: Pax tibi, & eſto robuſtus. Et in nouo, pene ſemper ita Dominus ſalutaſſe diſcipulos inuenitur, Pax vobis. Quibus nimirum diſcipulis eandem ſalutationis formam commendauit, dicens: In quamcumque domum, aut ciuitatem intraueritis, ſalutate eam dicentes: Pax huic domui. Merito ergo Apoſtolorum ſucceſſores, id eſt, Eccleſiarum pręſides, huius forma ſalutationis vtuntur: Domum ſcilicet Dei ſalutantes, vbi omnes oportet eſſe filios pacis, vt ſalutatio pacis ſuper eos requieſcens, & ſalutantibus, & ſalutatis poſſit eſſe fructuoſa.

Luc. 1. Iudic. 6. Ruth. 2. 2. Par. 15. Salutatio pax vobis. Dan. 10. Luc. 24. Ioan. 20. Matt. 10.

Quod ſicut alia ſcriptura non ſubiacet mutabilitati, ita & Dominus vobiſcum. CAP. IV.

IAm ergo ex his, quę pręmiſſa ſunt, patet. Quia ſicut ſcriptura Prophetarum, Pſalmorumque modulatio, vel etiam Euangelica gratia, diuinitus ad notitiam noſtram prodiit: ſic etiam id quod dicitur Dominus vobiſcum, non ex humani ſenſus arbitrio, ſed a veteris, nouique Teſtamenti auctoritate deſcendit. Sicut ergo diuinarum ſcripturarum auctoritati nil pro rerum varietate ſubtrahitur, nil augetur, ſed prorſus in his Eccleſiaſtica conſuetudo ſeruatur. Ita nimirum & hęc ſalutatio ſacerdotalis, nequaquam rerum caſibus eſt obnoxia, vt modo proferri, modo debeat ſilentio pręteriri, ſed etiam ſi plures deſint, illicitum eſt, vt Eccleſiaſtica traditio permutetur.

Reſponſio ad quæſtionem.

Quod ſancta Eccleſia & vna in multis, & tota videatur in ſingulis. CAP. V.

ECcleſia ſiquidem Chriſti tanta charitatis inuicem inter ſe compage connectitur, vt in pluribus vna, & in ſingulis ſit per myſterium tota, adeo vt & omnis vniuerſalis Eccleſia non immerito perhibeatur vna Chriſti ſingulariter ſponſa, & vnaquęque electa anima, per ſacramenti myſterium plena eſſe credatur Eccleſia: Nam & Propheticus Iſaac naribus tota pręſens reddebat Eccleſia, cùm ſuper vnius filii ſui perſonam dicebat: Ecce odor filii mei, ſicut odor agri pleni. Et debitrix illa mulier, quæ ex præcepto Heliſei parum olei, quaſi ſemen ſparſit, & vberes mox fruges eodem per vaſcula redundante permiſcuit: Eccleſiam vtiq; figurauit ſacræ ſcripturæ. Quod ſi per campos diligenter inquiritur, iam vnius viri, vel mulieris perſona, deſignari Eccleſia crebrius inuenitur. Licet enim multiplex videatur Eccleſia, propter numeroſitatem Gentium: Vna tamen & ſimplex eſt, vnius fidei & diuinæ regene-

Gen. 27. 4. Reg. 4. Multiplex Eccleſia & vna.

Eſai 4. *2. Cor. 11.* tationis confœderata myſterio. Et quamquam ſeptem mulieres acceperint virum vnum, virgo tamen & vna, cœleſti illi viro dicitur deſponſata. De qua nimirum Apoſtolus, Deſpondi, inquit, vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. Ex his ergo manifeſte colligitur, ſicut ſuperius dictum eſt, quia cum vna hominis perſona, tota deſignetur Eccleſia, & ipſa conſequenter Eccleſia vna dicatur virgo, ſancta Eccleſia & in omnibus ſit vna, & in ſingulis tota, nimirum in pluribus per fidei vnitatem ſimplex, & in ſingulis per charitatis glutinum, diuerſaque dona chariſmatum multiplex. Quia enim ex vno omnes, & ex omnibus vnus.

Eccleſia in omnib. vna & in ſingulis tota.

De vnitate vniuerſalis Eccleſiæ.

CAP. VI.

SAncta Eccleſia namque, licet perſonarum ſit multiplicitate diuerſa, in vnum tamen eſt, ſancti Spiritus igne conflata. Atq; ideò ſi per corporalem ſitum partibus videatur diuidi, vnitatis tamen intimæ Sacramentum nullatenus a ſua valet integritate corrumpi. Charitas enim Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Itaq; iſte ſpiritus (qui eſt proculdubio & vnus & multiplex. Vnus in maieſtatis eſſentia: Multiplex per diuerſa chariſmatum dona) dat Eccleſiæ ſanctæ quam replet, vt & in vniuerſitate ſit vna, & in ſuis partibus ſit tota. Quod nimirum indiuiduæ diuinitatis arcanum veritas commendabat, cum Patri de ſuis diſcipulis diceret. Non, inquit, pro his rogo tantum, ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbum illorum in me, vt mundus credat, quia tu me miſiſti. Et ego claritatē, quam dediſti mihi, dedi eis, vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus. Si ergo credentes in Chriſto vnum ſunt, vbicumque videatur eſſe per corporalem ſpeciem membrorum: ibi etiam per Sacramenti myſterium totum eſt corpus. Et quicquid eſt, quod competit toti, quodammodo cōgruere videtur etiam parti: Quatenus & quod conuentus Eccleſiæ communiter ſonat, ſit non abſurdum, ſi vnus homo ſingulariter dicat: Et quod ab vno rectè depromitur, à pluribus etiam irreprehenſibiliter proferatur. Hinc eſt enim, quod in conuentu poſiti, rectè omnes dicimus: Inclina Domine aurem tuam ad me, & exaudi me: quoniam egenus & pauper ego ſum. Cuſtodi animam meam quoniam ſanctus ſum: Et ſingulariter conſtituti, non incongruè decantamus. Exultate Deo adiutori noſtro, iubilate Deo Iacob. Nec ab re eſt, quod multi ſimul dicimus, Benedicam Dominum omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Et ſoli ſæpe plurali voce profetimus, Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in inuicem. Et multa ad genus ſimilia. Quia nimirum neq; hic pluralibus verbis, vnius perſonæ ſolitudo præiudicat: neq; illic multitudo fidelium à ſingularitate diſcordat: quia per virtutem ſancti Spiritus, qui & ſingulis ineſt, & omnes replet, & hic ſolitudo pluralis, & illic multitudo intelligitur ſingularis.

Rom. 5. *Spiritus ſanctus & vnus & multiplex eſt.* *Quomodo cuncti fideles vnum ſunt.* *Ioann. 17.* *Vnitas per ſacramenti myſterium.* *Vnus pro multis, & multi pro vno.* *Pſal. 85.* *Pſal. 80.* *Pſal. 33.* *Solitudo pluralis, & multitudo ſingularis per Spiritum ſanctum.*

Quod ſi Dominus vobiſcum pro ſingularitate non dicitur, multa alia neceſſe eſt dimittantur.

CAP. VII.

IAm vero illi qui dicunt, Numquid lapidibus, aut tabulis cellæ petenda eſt benedictio? aut illi dicendum eſt, vt Dominus ſit cum illis? Reſpondeant mihi & dicant, Cur ſingulares in eiſdem cellulis poſiti dicunt, Venite exultemus Domino? Dicite mihi fratres, dicite quæſo, pace veſtra loquar, Cum ſoli eſtis, quos exhortamini? Quos ad diuinæ laudis excubias inuitatis, cum dicitis, Venite exultemus Domino: vel illud, Regem magnum Dominum venite adoremus? Inuitatorium namque hoc dicitur, & ob id proculdubio, quod per hoc ad Dei laudes fidelium populus inuitatur. Si autem vos a nullo tunc protſus auditimini, quos ad exultandum Domino exhortatoriis vocibus excitatis? Agite, inquam, fratres, dicite adhuc mihi, ſi non ad ſacramentum reſpicitis Eccleſiaſticæ vnitatis, ſed ad numerum potius præſentiæ corporalis: quibus dicitis, Nocte ſurgentes? vel quibus illud, Surgamus omnes ocyus? Cur certe non omnes hymnos, omnes denique orationes, quoniam nimirum a doctoribus plurali ſunt ſtylo compoſitæ, vel ſilentio prætereuntes omittitis, vel ad ſingularem numerum violenter reuocatis? Iam vero cum ad lectiones venitis, qui nefas ducitis nullis adſtantibus benedictionem petere vel dare, Cur Patrum homilias, & Concionatorum ſermones legitis, quibus cogente lectionis modo populum alloquimini, & velut ad ſurdam perſonam, ſcilicet auditorum, verba veſtra dirigitis? Atque vt ipſarum homiliarum verba ponamus: quibus, quæſo, dicitis, Audite fratres chariſſimi, & cætera quæ ſequuntur: cum ibi fratres nulli ſint? Quæ videlicet, ſi vultis ad veſtram ſingularitatem ſtylo reclamante, violenter inflectere, quia id protſus impoſſibile eſt: his omiſſis, neceſſe iam vobis erit, noua dictare. Cur etiam cum ad orationes peruentum fuerit, dicitis, Oremus: cum nemo illic ſit, qui vobiſcum orare debeat? Quem ad communionem orationis inuitatis, qui nullum adeſſe conſpicitis? Cur etiam in expleti officii clauſula, ex more ſubiungitis, Benedicamus Domino, cum præſto nullus ſit, vel aſſiſtat, qui vobiſcum Dominum benedicat? Hæc igitur & alia multa, quæ longum eſt enumerare, perpendite, & Eccleſiaſticæ traditionis regulam, ſiue ſoli, ſiue cum pluribus, vniformiter obſeruate. Si enim Doctores Eccleſiæ id expedire decernerent, in Eccleſiaſticis officiis alium multis ordinem tradidiſſent. Sed vnum cōtenti remota diuerſitate compoſuere, vnum nos docuere ordinem, inuiolabili ſemper obſeruatione tenere. Prouiderunt enim, quia quicquid in diuinis obſequiis a quolibet Eccleſiæ membro reuerenter offertur, id etiam fide & deuotione cunctorum vniuerſaliter exhibetur. Vnus enim Eccleſiæ Spiritus quo viuificatur, vnum corpus, quod a Chriſto, videlicet ſuo capite, præſidetur. Tota igitur Eccleſia diuerſorum quidem conſtat compage membrorum, ſed vnum eſt proculdubio corpus, vnius fidei ſoliditate fundatum, vna viuificantis ſpiritus virtute perfuſum. Vnde & Apoſtolus ait, Vnum corpus, vnus ſpiritus ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ. Dignum ergo eſt, vt quicquid in ſacris officiis a quibuſcumque fidelibus particulariter agitur, hoc ipſa Eccleſia, per vnitatem fidei & charitatis amorem, vnanimiter agere videatur.

Solitarij poſſunt loqui & orare pluraliter. *In hymnis.* *In lectionibus.* *In homiliis.* *In orationibus collectarum.* *Cur ſolo vt pro vno ſit interdicimus ſinonimis ſinod ſoli et a pagā.* *Vbi vnus eſt Spiritus, vnum corpus.* *Ephe. 4.*

Quod ſacrificium altaribus ſuperpoſitum, à viris ſimul & mulieribus offeratur.

CAP. VIII.

HInc eſt † enim, quod in ipſa celebratione Miſſarum, cum dicitur, Memento Domine famulorum, famularumque tuarum, paulo poſt ſubditur: Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis. In quibus verbis patenter oſtenditur, quod à cunctis fidelibus, non ſolum viris, ſed & mulieribus, ſacrificium illud laudis offertur, licet ab vno ſpecialiter offerri ſacerdote videatur. Quia quæ ille Deo offerendo manibus tractat, hæc multitudo fidelium intenta mentium deuotione commendat. Quod illic quoque declaratur vbi dicitur, Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ, vt placatus accipias. Quibus verbis luce clarius conſtat, quia ſacrificium, quod a ſacerdote ſacris altaribus ſuperponitur, a cuncta Dei familia generaliter offeratur. Hanc autem Eccleſiæ vnitatem Apoſtolus manifeſte declarat, cum dicit, Vnum corpus, vnus panis, multi ſumus.

† et iam. *Sacrificium altaris à mulieribus offertur.* *1. Cor. 10.*

Tanta enim eſt Eccleſiæ vnitas in Chriſto, vt vnus vbique in toto orbe terrarum ſit panis corporis Chriſti, & calix ſanguinis eius. Quoniam diuinitas verbi

Eccleſiæ vnus eſt panis & calix.

Dei

Dei vna eſt, quæ totum implet mundum: ita licet multis locis, multiſque diebus illud corpus conſecretur: non ſunt tamẽ multa corpora, ſed vnum corpus Chriſti. Et ſicut ille panis & ſanguis in corpus Chriſti veraciter tranſierunt: ita omnes qui illud in Eccleſia digne percipiunt, vnum abſque dubio Chriſti corpus fiunt, ipſo teſtante, cum ait: Qui manducat meam carnem, & bibit ſanguinem meum, in me manet & ego in eo. Si ergo omnes vnum Chriſti corpus ſumus, & licet per corporalem ſpeciem videamur abiungi, ſpiritu tamen ab inuicem ſeparari non poſſumus, qui in eo manemus: Quid noceat ego non video, ſi communem Eccleſiæ conſuetudinem & ſinguli teneamus, qui per vnitatis indiuiduæ Sacramentum ab ea nunquam receſſimus. Cum enim communia Eccleſiæ verba ſolus profero, vnum cum ea me eſſe, ac per præſentiam ſpiritus in ea me veraciter manere demonſtro. Et ſi eius veraciter ſum membrum, non inconuenienter adimpleo meæ vniuerſitatis officium.

Ioan. 6. Vnum corpus Chriſti ſumus ſpiritu, non corpore.

Quod officium membri cuiuſlibet ſpeciale, toti corpori ſit commune. Cap. IX.

POrro in humano corpore, aliud oculi aliud lingua, aliud pes, aliud manus habent naturaliter officium proprium. Sed neque manus ſolæ ſibimet tangunt, nec ſibi pedes incedunt, aut lingua loquitur, vel ſibimet oculi contemplantur: ſed quicquid poteſt vnaquæque pars corporis ſpecialiter agere, hoc probatur omnibus in commune conferre. Et quod vnicuique membro, ſingulari iure conceditur, hoc ab ipſo corpore (quod eſt totum eius) fieri indicatur, vt non incongrue & pars totius, & totum ſuæ partis exhibere dicatur officium. Hinc eſt enim, vt lingua Pauli veraciter dicat, Laboro in Euangelio Chriſti vſque ad vincula, cum lingua eius non ſit alligata. Nam vt illic ſequitur, Verbum Dei non eſt alligatum. Et Petrus ad ſepulchrum Chriſti cum Ioanne cucurrit, cum ſoli pedes currendi ſubeſt miniſterium. Et Stephanus vidit cœlos apertos, cum videre proprium ſit oculorum. Et Iſaac filium ſuum palpando tetigerit, cum tangendi vel palpandi facultas ſit ſpecialiter attributa. Quod ergo membrum quodlibet agere cernitur, hoc ab ipſo corpore fieri irreprehenſibiliter perhibetur. Et è diuerſo quod corpus facit, multitudo partium cooperando conſentit.

Partes ſeruiunt toti. Opera partium attribuuntur toti. 2. Tim. 2. Ioan. 20. Act. 7. Gen. 27.

Quod ſacerdos pars Eccleſiaſtici corporis, totius Eccleſiæ conuenienter vtitur verbis. Cap. X.

QVid ergo mirum, ſi ſacerdos quilibet [qui ſine dubio pars Eccleſiaſtici eſt corporis] vicem ſalutantis, ac reſalutantis Eccleſiæ, ſolus expleat, dicens: Dominus vobiſcum. Subindeque reſpondens, Et cum ſpiritu tuo. Rurſumque benedictionem ſolus petat, & reddat, cum per vnitatis intimæ Sacramentum, tota ſpiritaliter ſit Eccleſia, vbi eiuſdem fidei ac fraternæ deuotionis fuerit vna perſona? vbi nimirum vnitas fidei, nec in vno ſolitudinem recipit, nec in pluribus ſuſſurram diuerſitatis admittit. Enimuero quid præiudicat, ſi ex vno ore vocum diuerſitas prodeat, quas & ſi per plures linguas, vna tamen fides alternat? Tota namque Eccleſia [ſicut iam dictum eſt] vnum proculdubio corpus eſt. Nam teſte Apoſtolo, Sicut autem corpus vnum & membra habet multa: omnia autem membra corporis cum ſint multa vnum corpus ſunt: ita & Chriſtus. Etenim in vno ſpiritu omnes nos vnum corpus baptizati ſumus. Et alibi: Cum corpore, inquit, ſuo, quod eſt Eccleſia. Si ergo tota Eccleſia vnum corpus Chriſti eſt, & nos Eccleſiæ ſumus membra, quid obeſt ſi corporis noſtri, id eſt, Eccleſiæ, ſinguli quique verbis vtamur, qui cum ea vnum veraciter ſumus? Nempe ſi multi vnum ſumus in Chriſto, totum noſtrum ſinguli poſſidemus in ipſo. Atque ideo, licet remoti procul ab Eccleſia videamur per ſolitudinem corporum, in ea tamen præſentiſſimi ſemper aſſiſtimus per vnitatis inuiolabiliter ſacramentum. Sicque fit, vt quod eſt omnium, ſit etiam ſingulorum. Et quod quibuſdam ſingulariter ſpeciale, omnibus quoque ſit in fidei & charitatis integritate commune: Vt & populus recte clamet, Miſerere mei Deus, & Deus in adiutorium meum intende: Domine ad adiuuandum me feſtina. Atque vnus homo iure pronunciet, Deus miſereatur noſtri, & benedicat nos. Quia videlicet fidelium Chriſti neceſſitudinem, & communionem, ſancti patres noſtri tantæ certitudinis eſſe debere decreuere, vt hanc Symbolo Catholicæ profeſſionis apponerent, & frequentandam nobis inter ipſa Chriſtianæ fidei rudimenta mandarent. Nã mox vt dicimus, Credo in Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiam Catholicam, protinus addimus, Sãctorum communionem, vt vbi Deo fidei noſtræ teſtimonium reddimus: ibi etiam communionem Eccleſiæ, quæ cum eo vnum eſt, conſequenter adſtruamus. Sanctorum ſiquidem hæc eſt fidei in vnitate communio, vt in vnum Deum credentes, vno baptiſmate ſint renati, vno Spiritu ſancto confirmati: ad vitam æternam ſint per gratiam adoptionis aſciti. Sicut autem homo Græco eloquio dicitur Microcoſmus, hoc eſt, minor mundus, quoniam per materialem eſſentiam iiſdem quatuor elementis homo conſtat, quibus & vniuerſalis hic mundus: Ita etiam vnuſquiſque fidelium, quaſi quędã minor eſſe videatur Eccleſia, dum ſaluo vnitatis myſterio, etiam cuncta redemptionis humanæ, vnus homo ſuſcepit Sacramẽta, quę ipſi vniuerſali Eccleſię ſunt diuinitus attributa. Si ergo vnus homo non ambiguur commonia totius Eccleſiæ ſacramenta ſuſcipere: cur prohibeatur communia Eccleſiæ verba ſolus proferre: cum videlicet multo maioris momenti ſint ſacramenta, quam verba.

Per vnitatem fidei ſacerdos tota Eccleſia eſt, & vnus vicem agit. Tota Eccleſia vnum corpus eſt. 1. Cor. 12. Coloſſ. 1. Verbis Eccleſiæ vnuſquiſque vti poteſt. Quod eſt omnium, etiam ſingulorum eſt. Pſal. 50. Pſal. 69. Pſal. 66. Credo Sanctorum communionem. Homo Microcoſmus, & quaſi minor quædam Eccleſia.

Quod populus Iſrael, ad oſtendendam ſocietatem, altare conſtruxit. Cap. XI.

QVod ſi quis adhuc his etiam noſtris diſputationibus calumniator extiterit, dicẽs. Vtique non debere à ſingulis vſurpari, quæ communi fidelium ſunt inſtituta conuentu: Vt non tam verbis quam rationibus adquieſcat. Exẽplum damus, quod ab ſacri eloquii auctoritate didicimus. Notum namque eſt, ſicut Ioſue libro teſtante narratur, quod filii Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manaſſe redeuntes à filiis Iſrael de Silo, vt intrarẽt Galaad terram poſſeſſionis ſuæ ædificauerunt altare infinitæ magnitudinis in terra Canaan. Cumque iratus grauiter populus Iſrael, aduerſus eos arma cu[m] riperet, interrogati, cur altare conſtruere præter altare Domini temere præſumpſiſſent? Reſponderunt, non hoc præuaricationis cauſa, ſed pro futuri teſtimonii feciſſe cautela. Nequando, inquiunt filii veſtri dicerent filiis noſtris: Quid vobis & Domino Deo Iſraël? Terminum poſuit Dominus inter nos & vos, & Iordanem fluuium, & idcirco partem non habetis in Domino: Et per hanc occaſionem auerterẽt filii veſtri filios noſtros à timore Domini. Cur autem hiſtoriæ huius articulum ad medium deduxerimus: ſi cui forte non pateat aperimus. Poterat nempe quorũdam ſimplicitas fratrum tentari, vt quodammodo ſegregatos ſe à ſocietate fidelium ducerent, ſi in ſolitudine poſiti etiam communia Eccleſiæ verba depromere in ſuis orationibus non auderent. Vtantur igitur communibus verbis Eccleſiæ, vt in Eccleſiaſtica ſe cõmunione doceant permanere, atque ipſa verba annuo ſatis faciant fluctuanti, qui teſtimonium perhibent præſentiæ ſpiritali fidelium. Porro autem, illi altare ædificauerunt, non ad vſum libaminum, ſed vicariæ cum Iſraelitica plebe ſocietatis iudicium: ſicut & ipſi, quaſi iam

Signum vnitatis eſt illud altare à filiis Ruben, & Gad. Ioſ. 22. Similitudinem de illo altare declaratio.

ex perſona filiorum dicunt: Eccealtare quod fecerunt, patres noſtri, non in holocauſta, nequein ſacrificium, A ſed in teſtimonium noſtrum ac vnitatem. Illi nimirum id fecerunt ad teſtimonium Iſraëliticæ ſocietatis: nos iſta dicimus ob ſignū Eccleſiaſticę veraciter vnitatis. Illi ne deſpicerētur à fratribus ſuis, nos ne remordeamur à cogitationibus noſtris. Illi terreni altaris extruxere ſimilitudinem nos ſpiritalis concordiæ oſtendimus veritatem. Illi ad oſtendendum ſui generis teſtimonium: nos ad tenendum nouæ regenerationis, & fraternæ communionis inuiolabile Sacramentum.

Teſtimonium Eccleſiaſtico vnitatis.

Cur bigamus à ſacerdotio omnino repellatur, cum in fornicationem ſæpe lapſus, in ordinem reuocetur.

CAP. XII.

QVædam namque fiunt in Eccleſia, quæ ſuperflua quidem videntur, quantum ad humani ingenii rationem, diuina autem ſunt, ſi ad virtutis intimæ Sacramentum reſpicias. Quis enim non miretur in canonicis eſſe ſententiis, † Bigamum quempiam nullatenus poſſe ad ſacerdotium promoueri: in fornicationem vero lapſum, etiam ſacerdotem, peracta pœnitentia, ad priſtini iuris officium reuocari? De fornicatione ſiquidem manifeſta eſt Apoſtolica ſententia, qua dicitur: quia neque fornicarii, neque idolis ſeruientes, neque adulteri regnum Dei poſſidebunt. De his autem, qui ſecundas contrahunt nuptias, ita proſequitur: Mulier, inquit, alligata eſt legi quanto tempore vir eius viuit. Quod ſi dormierit vir eius, liberata eſt, cui vult nubat, tantum in Domino. C Quibus nimirum vtriuſque ſententiæ verbis, aperte monſtratur, quia & Bigami diuinæ legis regulam non offendunt, & fornicatores à Regno Dei, pro ſuæ carnis intemperantia, damnabiliter præciduntur. Quid eſt ergo, quod hi, qui non peccant, de ſpe ſacerdotii funditus corruunt: & illi, quos à Regno Dei reatus eliminat, Eccleſiaſtici gradus fiduciam, ſi digne pœnituerint, non amittunt; niſi quod in his, qui ſecundis nuptiis copulantur, non tam ad peccatū, quam ad Eccleſiæ reſpicitur Sacramentum? Sicut enim Chriſtus, qui eſt Pontifex futurorum bonorum & ſacerdos iuxta ordinem Melchiſedech, qui videlicet obtulit agnum proprii corporis, in ara crucis Deo Patri, pro ſalute mundi, vir eſt vnius ſpōſæ, totius ſcilicet ſanctæ Eccleſiæ, quæ proculdubio virgo eſt, quia fidei inD tegritatem inuiolabiliter ſeruat: ita quilibet ſacerdos vnius vxoris vir eſſe præcipitur, vt illius ſummi ſponſi præferre imaginem videatur. In bigamis itaque, non menſura peccati, ſed forma potius inquiritur Sacramenti; atque in eorum damnatione non reatus aliquis vltione abſcinditur, ſed myſtica veri ſacerdotii regula cuſtoditur. Alioquin quomodo inter crimina nominetur, quod licenter fieri Apoſtolica doctrina permittitur? Sed ſacri Canones, eos qui ſecundas nuptias improbant inter Nouatianorum hæreſim notant. Vt oſtendamus ergo nos Eccleſiaſticæ vnitatis ſemper tenere myſterium, irreprehenſibiliter vtimur, & ſi non adeo neceſſaria, prolatione verborum.

Mira traditio eccleſiæ, de fornicatore & de bigamis.

† cauſa 31 q. 1 c. quando

2. Cor 6.

1. Cor 7.

Queſt.

Reſponſ.

Heb 9

Epheſ. 5.

Vnus ſponſus eccleſia virgini.

Bigamis decſt ſymbolū hoc, quod non iſt vnius vxoris vir.

Nō improbantur tamē ſecundæ nuptiæ.

Quod ſi Dominus vobiſcum, inter duos recte profertur, à ſolo etiam iure dicatur. E

CAP. XIII.

IAm ſane & hoc à fratribus meis ſeruata charitate, perquiro, ſi duo ſunt fratres, vtrum alter alteri licenter dicat, Dominus vobiſcum. Nam ſi licet, quid eſt quod ad vnam perſonam pluraliter loquitur, & poſt poſita cenſura literatoriæ diſciplinæ, Eccleſiaſtica conſuetudo tenetur?

Quantum enim ad loquendi artem, tecum potius quam vobiſcum, ad ſingularem directus perſonam ſermo decurreret. Quod ſi non licet, vt ad vnam perſonam verbum plurale quis dirigat: Dominus tecum. ſingulariter neceſſe eſt dicat.

Cur nō dicatur ad vnum in Miſſa Dominus tecū.

A Quod vtique quantum à regula Eccleſiaſticæ inſtitutionis abhorreat: quis limen Eccleſiæ terit, nullos ignorat. Certum eſt enim, quod neque beatiſſimus Apoſtolicæ Sedis Antiſtes, cum videlicet obſequente miniſtro priuata Deo reddit obſequia, nec quiſquam Pontificum, vel omnino Catholicorum aliquis ſacerdotum, his verbis ad alterum ſingulariter vtitur. Si vero venerabilium ſacerdotum conſuetudo laudatur, vt ſolus ſoli recte dicat, Dominus vobiſcum, & neque abſonum ſit, neque ab Eccleſiaſtici ordinis cenſura ſemotum, quid officit, ſi & ſingulariter quis poſitus idipſum dicat, dum quantum ad literas ſicut vni minime congruit ita nec inter duos, pluralis ille ſermo procedit? Cum ergo Eccleſiaſtica conſuetudo tantæ auctoritatis ſit, vt ſibi omnis artificioſæ eloquentiæ facultas B humiliter cedat, nec illorum magnopere habeatur verborum cura, ſed ſenſuum: inter duos illa grammaticalis regula iure deſpicitur, conſequitur etiam, vt ab vno irreprehenſibiliter contemnatur. Sicut igitur Eccleſiaſticæ auctoritatis eſt, vt inter duos recte dicatur, Dominus vobiſcum: ſic eidem auctoritati comperit, nec eſt contrarium, vt ab eo, qui ſolus eſt, idipſum æque dicatur. Denique & de reſponſione eius, videlicet quæ eſt, Et cum ſpiritu tuo: necnon & de lectoris benedictione ſingulariter petēda, idem eſt nihilominus ſciendum. Non enim hic digne numerus perſonarum, ſed Eccleſiaſticæ potius vnitatis attenditur Sacramentum: vbi ſcilicet, nec vnitas excludit multitudinem, nec multitudo violat vnitatem: quia & vnum corpus per C multa membra diuiditur, & ex diuerſis membris, vnum corpus impletur. Nec in vnitate corporis membrorum multitudo confunditur: Nec in pluralitate membrorum corporis integritas violatur.

Ad ſolū quoque recte dicitur Dominus vobiſcum. Eccleſiæ locutiones non ſubiacēt Grammaticæ regulis.

Ad vnitatis ſacramentum reſpicit Eccleſia.

Quod populus Iſrael Eccleſiaſticæ inter ſe vnitatis regulam tenuit.

CAP. XIV.

VT quid mirum, ſi de ſancta Eccleſia dicitur, quod & multiplex in vnitate, & vna credatur in multitudine: cum ille carnalis Iſraël, quia ſocius erat genere, iam tunc huius vnitatis videatur inter ſe regulam tenuiſſe? Nam & Regi Edom nuncios dirigit, qui dicūt. Hæc mandat frater tuus Iſrael. Et alibi. Cum Chananæus Rex Arath, pugnaret aduerſus Iſraël, atq; ſubla-D ta ex eo præda victor exiſteret: teſtante ſcriptura, Iſrael ſe voto obligans, Domino ait: Si tradideris, inquit, populum iſtum in manu mea, delebo vrbes eius. Quod nimirum & in libro Regum manifeſte declaratur, cum ab Iſraelitico populo ad viros Iuda, redeunte in regnū Dauid, dicitur: Decem, inquit, partibus maior ego ſum apud Regem, & primogenitus ego ſum, magiſque ad me pertinet Dauid, quā ad te: Cur mihi feciſti iniuriā, & non mihi priori nunciatum eſt vt reducerem Regē meum? Si ergo populus ille, pro eo, quod ex vna ſtirpe originem duceret, vel ob id potius, quod vnius Dei cultum teneret, tamquam vna perſona ſingulariter loquitur, vt in multis ſe vnum eſſe teſtetur: Quid mirum, ſi ſancta Eccleſia, quæ vno Dei ſancto Spiritu ſanctifi-E catur & regitur, vnius fidei & baptiſmi Sacramentis imbuitur, ad eamdem hæreditatem capeſſendam per adoptionis gratiam conuocatur, tantam inter ſe habeat communionem, vt & ſinguli verbis omnium, & omnes verbis vti valeant ſingulorum? Hinc eſt enim quod diuinis officiis conſiſtentes, in vnius ſæpe Sanctis venerationē cantamus, quod toti ſimul Eccleſiæ conuenire cognoſcimus. Quod videlicet qui cantus Beatæ Dei genitricis, aliorumque Sanctorum diligenter inſpicit, indubitanter agnoſcit.

Exempla ex veteri teſtamento

Num. 20.

Num. 21.

2 Reg. 19.

Filii Eccleſiæ maiorē habent inter ſe vnitatem quā habuerunt filii Iſrael.

Quod quædam feſtiuitates, non ſuo tempore celebrantur.

CAP. XV.

Matt. 16

ECcleſia ſi quidé Chriſti, quæ eſt columna immobilis, quæ regni cælorum claues accepit: nequaquam caſibus, numeriſve deſeruit, ſed omnium locutionum modos, intra legis ſuæ iura conſtringit. Nec aucupatur verba, ſed animas. Non itaque magnipendit præſentiam corporum, vel articulos temporum, ſed ad deuotionem potius & vnitatem reſpicit animorum. Ipſa namque diiudicat omnia, & ipſa à nemine iudicatur. Hinc eſt enim, quod in ſacroſancta ſolennitate Paſchali dicimus, Deus qui hodierna die per vnigenitum tuum æternitatis nobis aditum deuicta morte reſeraſti: dum cuncti liquido nouimus, quia iuxta calculantium ſupputationes Hebræorum Paſcha præcedat: circa quod Dominus paſſus eſt & reſurrexit. Deinde vbi quotuſlibet Dominicus dies occurrerit, Paſchalis nobis feſtiuitas illuceſcit. Nam & in Aſcenſione Domini, & ſancto Pentecoſte ſub eodem ſenſu dicimus hodie: cum & iſtæ feſtiuitates conſequenter, iuxta rationem Paſchalis temporis diſponantur. Decollatio quoque B. Ioannis Baptiſtæ, menſe Auguſto celebratur: cum tamen tempore Dominicæ paſſionis, trucidatus ab Herode fuiſſe minimè dubitetur. Eadem quoque ratione & de feſtiuitate S. Iacobi, necnon & B. Petri, quæ dicitur à vinculis. Cùm. n. Actus Apoſtolici ſcriptura dicat: Quia Herodes poſtquam occidit Iacobum, fratrem, Ioannis gladio, videns quia placeret Iudæis appoſuit apprehendere & Petrum. Deinde ſubiungit: Erant autem dies Azymorum, atque protinus addit: Quem cum apprehendiſſet, miſit in carcerem, tradenſque quatuor quaternionibus militum cuſtodiendum, volens poſt Paſcha producere eum populo: Patet abſque, dubio, quia alio anni tempore, hæc per executionem operum ſunt facta, atque alio poſtmodum colendis ſolennitatibus inſtituta. Feſtiuitates enim illæ [vt notum eſt] celebrantur circa metas Iulii menſis, quo videlicet tempore, neque Paſcha celebraſſe, neque Azymorum dies ille Hebræorum populus inuenitur, ſi tota Teſtamenti veteris ſeries recenſeatur. Sed quia in ſolennitate Paſchali venerari digne non poterant, ad eorum cultum, aliud tempus eſt Eccleſiaſtica diſpoſitione prouiſum. Hæc autem idcirco de ſacris ſolennitatibus iuxta compendium dixerim, vt manifeſtè clareſcat, quia ſancta Eccleſia non tam conſtringitur lege temporum, quam vices ad ſuum cohibet nutum. Neque enim ſub elementis ſeruit Eccleſia, ſed ipſi potius ſubiecta ſunt & obtéperant Elementa. Vnde & magiſter Gentium dicit: Omnia enim veſtra ſunt, Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas, ſiue mundus, ſiue vita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura. Omnia enim veſtra ſunt, vos autem Chriſti: Chriſtus autem Dei. Atque vt oſtendat, quantæ auctoritatis prærogatiua ſancta præcellat Eccleſia, ruſus ad eoſdem Corinth. An neſcitis, ait, quoniam ſancti de hoc mundo iudicabunt? Et ſi à vobis iudicabitur hic mundus, indigni eſtis qui de minimis iudicetis? Neſcitis quia Angelos iudicabimus? Quanto magis ſæcularia?

Marginalia: 1 Cor. 2. — Aliqua feſtiuitates tempore non ſuo celebrantur ab Eccleſia. — Decollatio Io. Baptiſtæ. Paſcha. Petri feſtum, Iacobi. — Act. 12. — Non temporum lege conſtringitur Eccleſia. Nil ſeruit ſub elementis Eccleſia. — 1 Cor. 3. — 1 Cor. 6.

Quod in Eccleſia rectè alius ſupplet verba alterius.

CAP. XVI.

IAm igitur, vt ad ſuperiora redeamus, quid mirum ſi ſancta Eccleſia, cui tanta poteſtas diuinitus conceſſa eſt, verba ſibi famulantia ita ad ſuum conuertat arbitrium, vt vel ſinguli plurium, vel plures eloquia proferant ſingulorum? Aut quid obeſt, ſi ea quæ ſpecialiter aliis congruunt, ab aliis proferuntur? Certè non ignoramus, quia cùm pueri catechizantur, ſacerdos interrogat, Quid petis? Vbi non puer ſed alius vice eius reddit reſponſum, dicens, Fidem. Et cætera, quæ propriè ad puerum pertinent: alius in eius perſona reſpondet. Si ergo in ipſo regenerationis noſtræ myſterio, vbi ſcilicet totius humanæ ſalutis cõſtat origo: rectè alius verba reddit alterius: quid prohibet, ſi & in aliis Eccleſiaſticis ſalutationibus, vel petendis benedictionibus, alter reſpondendo ſuppleat locũ illius qui vocatur? Nam vt alter pro altero reſpondere in Eccleſia valeat, non moderna temeritas reperit, ſed ab Apoſtolica potius auctoritate deſcendit. Vndè & Paulus ad Corinthios: Cæterum, inquit, ſi benedixeris ſpiritu, quis ſupplet locum idiotæ: Huc accedit, quod ſi propter abſentiam perſonarum timet dicere, Dominus vobiſcum, vel etiam reſpondere, Et cum ſpiritu tuo: timeat quoque neceſſe eſt, ne dicat, Oremus, ſed potius, Orem: ne videatur illos ad orationem inuitare, qui deſunt. Et qui ſacrilegium ducit, nullis adſtantibus, benedictionem petere vel dare, caueat in fine lectionis dicere, Tu autem Domine miſerere noſtri, ſed potius dicat, Miſerere mihi. Quod ſi omnino præpoſterum omnino videatur abſurdum, non reuereatur Eccleſiæ verba ſolus proferre, qui ab ea ſe mente & ſpiritu nunquam decernit abeſſe. Et cuius ſe profitetur ſpecialiter membrum, non ſe à ſuo corpore diuiſum aſſerat prolatione verborum, ſed ſit cum Chriſti Eccleſia, veraciter vnum confidenter expleat ſuæ vniuerſitatis officium: magiſque in his Eccleſiaſtici Sacramenti virtutem ſeruare ſtudeat, quam congruentiam domeſticæ confabulationis attendat.

Marginalia: In Baptiſmo infantium alii pro eis reſpondent. — Vnus pro alio ſupplere poteſt. — 1 Cor. 14. — Dominus vobiſcum. — Oremus. — Seruãda eſt ſolitario cõſueta prolatio verborũ Eccleſiæ.

Quod quidquid pene in diuinis officiis agitur, ſub figuris myſticis diſponatur.

CAP. XVII.

SIcut enim ſuperius dictum eſt, nonnulla in Eccleſiaſticis obſeruationibus fiunt, quæ in ſuperficie quidem friuola videntur & leuia: conſiderata vero ſubtilius magnæ virtutis videntur veritate ſubnixa. Vt enim pauca perſtringamus è plurimis: quis, cùm ſacerdotalia conſpicit indumenta, admiratione dignum ineſſe illis credat, niſi quid in eis figuraliter innuatur intelligat? At ſi ſpiritualis intuitus clareſcat, animaduertit, cur ſandalia Clericorum, qui pedes à terra diuidunt, pedum autem ſuperiora ex parte tegunt, ſed ex parte non tegunt. Conſiderat etiam, cur Poderis vſque ad talos defluat, cur Humeralis ex lini materia ſemper fiat. Perpendit etiam, quid Cingulum, quid deſignat Orarium. Scrutatur quoque nihilominus, cur in modum crucis ſit quadrata Dalmatica, cur reliquis indumentis ſit ſuperponenda caſula. cur etiam Manipulus in ſiniſtra parte geſtetur: quia nimirum ſpiritualium potius, quam carnalium oculorum, vel narium pituita detergitur. Nec illud etiam ſine cauſa decernit fieri, cur Diaconus, qui Dalmatica non eſt indutus, Caſula circumcinctus legat: cur etiam ipſa Dalmatica in ſiniſtra ſui parte Fimbrias habeat. Porro antè, nec illa conſuetudo inaniter tenuit, quod Pallium Pontificalibus indumentis apponitur, vt Lamina in fronte Pontificis ad decorem & gloriam antiquitus ponebatur. In qua nimirum Lamina, nomen Domini Tetragrammaton ſcriptum erat, quod Sanctum Domini vocabatur: paucis quidem litteris conſtans, ſed magni intellectus virtutem interius continens. Sed quid nos infinita perſequimur, dum quicquid ſub veteri, vel ſub nouo Teſtamento in diuinis agitur officiis, totum pene per figuras myſticas, & ænigmata fieri videatur: Quid enim tota illius tabernaculi compoſitio, quid numerus Leuitarum, quid ceremoniæ ſacerdotum, quid denique vel modernis ſanctę Eccleſię ritus exigunt, niſi vt virtus ſpiritualis intelligentiæ requiratur? Atque, vt ita loquar, myſterium latet in myſterio, dum exterioris cultus exercitio, arcanum allegoriæ Theoriæ comprehenditur ſacramentum.

Marginalia: Significationes myſteriorum in veſtibus ſacerdotũ. — Exod. 28 — Allegorica Theoria in veſtibus.

Peracti opuſculi breuis Epilogus.

Spiritus elationis in eloquentia.

A NErùm his, quę ab eruditis expoſitionibus expedita probatur, omiſſis: id quod tractandum ſuſcepimus, vt enucleatius clareſcat: adhuc breuiter replicemus. Lectoribus namque nonnullis vitium arrogantiæ familiare eſt, prçſertim ſi cui lepor eloquentię ſuppetit dum patentes ſcripturæ campos effrenis lingua percurrit, populari fauori cor deditũ, ſpiritus elationis inuadit, & dum alios per recti itineris tramitem dirigit, ipſe diuerticulum erroneæ confuſionis incurrit. Hinc eſt B etiam, quod menſæ lectoribus ex more dicitur: Auferat à te Deus ſpiritum elationis. Vt ergo imminenti forſitan arrogantiæ, iam in ipſo lectionis exordio humilitas opponatur: rectè tantæ ſubiectionis arte benedictio petitur, vt lecturo non ſacerdos, ſed cui ipſe iuſſerit, benedicat. Sacerdotalis autem ſalutatio idcirco fit in Eccleſia, vt ſacerdos pacem ſe habere cum tota plebe fidelium doceat. Præcipit enim in Euangelio Dominus, dicens: Cùm ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habe-

Sacerdotalis ſalutatio propter pacem.

A tis aduerſus aliquem, vt & pater veſter qui in cælis eſt, dimittat vobis peccata veſtra. Et iterũ: Si offers, inquit, munus tuum ad altare, & reliqua. Sacerdos ergò, vt hoc Dominicum præceptum non ſolum corde cuſtodiat, ſed etiam per exteriora ſpeciem ritus oſtendat, antequam Deo fundendæ orationis offerat ſacrificium, per mutuæ ſalutationis officium, oſtendit ſe in fraterna charitate vnanimiter fœderatũ. Quapropter ſi præſtò ſint, ipſe ſpiritualiter oculis præſentes attendit, pro quibus orare diſponit: nec abeſſe per ſpirituale contubernium credat, quos in oratione ſecum pariter comprehendit. B Obtutus itaque fidei, ſalutationis eius verba intendit & accipit, quod adeſſe cominus per ſpiritalem præſentiam cernit. Quiſquis ergo frater in cellula ſingulariter habitat, communia Eccleſiæ verba proferre non timeat. Quem videlicet à conuentu fidelium, & ſi locale ſpatium diuidit, cum omnibus tamen vnitas fidei, in charitate coniungit. Qui licet abſint per moles corporum, præſtò ſunt tamen per vnitatis Eccleſiaſticæ Sacramentum.

Marc. 11.

Matt. 5.

Nõ corporalis attenditur in oratione præſentia.

Explicit Liber Petri Damiani, qui appellatur Dominus vobiſcum.

MICROLOGVS DE ECCLESIASTICIS OBSERVATIONIBVS.

OPVSCVLVM ANTE ANNOS QVINGENTOS conſcriptum ab homine antiquitatis Eccleſiaſticæ ſtudioſiſſimo.

OPERA IACOBI PAMELII BRVGENSIS, S. THEOLOGIÆ Licentiati in lucem primùm editum, & iam ſecundò ad manuſcripta exemplaria ab eodem recognitum.

IACOBVS PAMELIVS BRVGENSIS LECTORI CANDIDO S.

DVM totus ſum in conquirendis vndequaque libris Rabani Mauri Archiepiſcopi Moguntini viri citra dubitationem omnium eruditiſſ. ac in ſacrarum litterarum expoſitione verſatiſſ. (quippe qui exactiſſimum in vniuerſa Biblia ſacra commentarium è veterum Theologorum monumentis collegerit) ad nos miſſus eſt è bibliotheca Septem fontiū, Rabani titulo Micrologus de Eccleſiaſticis obſeruationibus. Quem vbi primum inſpexi ac ex ipſis capitum titulis totius operis argumentum didici, mirum quantopere eo theſauro inuento ſim gauiſus præſertim, quòd ſpes certa effulgeret, poſſe me ſuo iam tandem auctori librum illum adſerere, quem alibi incerto auctore citatum reperiſſem, vt qui non ignorarem ſcripſiſſe Rabanum de diuinis officiis. Verùm dum paulo pòſt penitiùs codicem intraſpicio, & mentionem in illo fieri video Gregorij Papæ ſeptimi, atque Epiſcoporum Amalarij Treuirenſis & Ancelmi Lucenſis, qui ſeculis aliquot Rabano ſunt poſteriores: illius non eſſe, certo deprehendi. Neque tamen me deterruit ab editione ſemel animo concepta: quin potiùs, quod tibi, Lector, gratum illum fore mihi perſuaderem, è blattis ac tineis iam tandem aliquando eruendum ſuſcepi: hoc ipſo quoque munuſculo litterario conciliare me poſſe ratus ſtudioſorum animos, vt ſi quid penès ſe habeant Rabani, quo meum hoc inſtitutum tam pium promouere queant, communicare non grauentur: quod vt faciant, ad vnum omnes etiam atque etiam rogo atque adeò obteſtor. Acceſſit & alia occaſio, quæ me velis remiſque (quod aiunt) in hanc impulit ſententiam. Synodus nouiſſima Tridentina Patres quoſdam certo numero delegit, qui ad tollendam illam [quam calumniantur noſtri ſeculi Ariſtarchi] rituum Eccleſiaſticorum diſcrepantiam, Breuiarium ac Miſſale componerent: quæ ſuis numeris abſoluta, toto Chriſtiano orbi obſeruanda auctoritate Apoſtolica proponerent. Hos quum non dubitarem ad ritum veterem Eccleſiæ Romanæ omnia redintegraturos, atque ad eam rem non parùm conducere poſſe noſtrum Micrologum, ego illum primo quoque tempore euulgandum cenſui, vt potè è quo reſarciri poſſe tantum non exiſtimarem, quicquid à primæua illa Romani ordinis inſtitutione variatum eſſet. Quam quidem ad rem cùm multùm etiam Amalarium, Walafridum, Strabum, ac Honorij Gemmam conferre, fatendum ſit: tamen huius mei auctoritas non negligenda, immò ceteris meis etiam eſſe præponenda videtur: propter eam, quam longo harum rerum vſu & non Amalarij tantùm, qui inter hos facilè principem locum obtinet, verùm longè etiam antiquiorum, quorum apud omnes ſancta debet eſſe auctoritas, diligenti lectione ſibi acquiſiuit rerum Eccleſiaſticarum ſingularem peritiam. Hi ſunt, Magni Gregorii Sacramentarius & Antiphonarius, atque Hieronymi Lectionarius, quem Comitem inſcripſit. Quos hi Diuinis officiis conſtituendis ſibi ob oculos ſemper poſuit, & ſicut ad cynoſuram nauta, ita ad hos ſemper ſibi reſpiciendum eſſe putauit. Eos, cùm ad Eccleſiaſtica officia rectè conſtituenda plurimum obtineant momenti, nos propediem in lucem proferemus, & Deo approbante, cum omnibus communicabimus. E quibus, mea quidem ſententia rectiùs priſtinæ integritati omnia reſtitui poſſint, quàm è Miſſalibus aut Breuiariis, quæ hodie circumferuntur: quæ quanquam Ordinis Romani nunc noui, nunc antiqui præ ſe titulum ferant, non per omnia tamen cum illo conſentire, auctores citati, ac noſter hic manifeſtum faciunt. Exemplis, quod dico, comprobari poterat tum de Euangelio ad Dominicam Aduentus primam, ac Dominicarum vagantium intercalatione poſt Pentecoſten, tum de non obſeruata ad amuſſim Euangeliorum cum Orationibus concordia quam præſcripſit D. Gregorius. Verùm hoc loco iis ſuperſedendum putaui, ne cuiquam prolixitate nimia moleſtus ſim, neve Cenſoris mihi munus arrogare videar. Si quis eius rei ſit curioſior, conſulat XXIX. XXXI. XLI. ac poſtrema duo Micrologi capita. Hoc vnum dicere non verebor, minus nouitatis oriturum iri in cæteris per orbem Eccleſiis, ſi ritum illum veterem Romanæ ſequantur Patres, quàm ſi recentiorem hunc nulla ſui parte immutatum retineant. Ad illum enim quàm proximè accedunt omnes penè totius orbis Romani Eccleſiæ, ac noſtra quoque Brugenſis, nunc cathedralis, iam inde verò ab annis ſeptingentis Canonicorum collegio inſignis. Hunc verò non multis ab hinc ſeculis, ſi qua hiſtoriæ habenda fides, è Sacello Pontificio mutuati ſunt patres inſtituti Franciſcani, ac poſtmodùm ſoli fere Romani in vſum receperunt. Teſtimonium id reliquit ante annos prope ducentos circa annum Domini 1380. Radulphus de Rivo Tungrenſis Decanus, in libro (quem penès me manuſcriptum habeo) de canonum obſeruantia. Apud il-

lum propoſitionis 22. hic eſt titulus: Ordo ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, non ex vſu fratrum Minorum, ſed ex ſacris Canonibus, ſcripturis authenticis, libris antiquis, generalique & proportionali locorum cõſuetudine, colligatur. Quod cum multis argumentis è re ipſa petitis, collatione rituum inter ſe facta, ſparſim toto opere aſſeruiſſet: hoc loco idipſum duplici ratione hiſtorica late deducit, nos vero in ſummam contraximus. Harum prior, quod ipſe Romæ didiciſſet, in Sacello Pontificio apud Lateranum, non tam plene ſolere fieri officia Eccleſiaſtica, atque in aliis Collegiatis vrbis Eccleſiis, immo ad Capellare officium (ita vocat) breuius fieri conſuetũ ac ſæpius à Pontificibus variatum, atque id eſſe quod fratres Minores obſeruandum ſuſceperunt, quippe cuius Ordinariũ ipſe Romæ viderit in tempore Innocentii Papæ collectum. Altera, quod Nicolaus Papa tertius ſub annum Domini 1277. remotis à reliquis quoq; vrbis Eccleſiis libris antiquioribus, Breuiaria ac libros Miſſales ordinis fratrum Minorum in vſum introduxerit, ac per omnes vrbis Eccleſias obſeruari mandauerit, vſque adeo, vt ætate ſua Romæ libros omnes Radulphus nouos repererit. Sed hæc extra ſcopum: illud vero ad inſtitutum noſtrũ propius pertinet, quod habet ille: Aliæ autem nationes, inquit, quibus Romani libros & officia ſua habent è directo ab opſis Eccleſiis Romanis, & non à Capella Papæ, ſicut ex libris & tractatibus Amalarii, Vualafredi, Micrologi, Gemmæ, & cæterorum de officio diuino ſcribentium, colligitur euidenter. Quæ verba eo libentius huc adduximus, quod Micrologi noſtri argumentum paucis explicent, quem tanti fecit ille, vt præ reliquis, eius potiſſimum auctoritatẽ citatur, ac integras aliquando paginas in ſuum opus ex illo tranſcripſit: vnde quædam etiam loca reſtituimus, vt hinc etiam innoteſcat, non à me primum, ſed iam olim ab illo in precio habitum Micrologum, nec mirum cuiquam videatur, quod ſine auctoris nomine emittere illum in lucem non ſim veritus, quippe quod etiam id ætatis ignoratum ſit à viro antiquitatis ipſius perſcrutatore vigilantiſſimo. Ego vero, (vt ad illum noſtra redeat oratio) quiſquis tandem huius libri ſit auctor, humilitatis ergo prætermiſiſſe ſuum nomen arbitror, vti ab aliis multis factum reperimus. Nam quod quidam Bernoldo Conſtantienſi aſcribunt, ex coniectura eſt, eo quod Romanum ordinem ab illo deſcriptum teſtetur Trithemius: nec temporis ratio ſatis conuenit. Ab aliis Ioannes Micrologus inſcribitur: ſed quis ille Ioannes fuerit, neſcio. Vixiſſe autem conſtat Auctorem ætate Gregorii ſeptimi Pontificis, quem Romanã ſedi ſuo tempore præſediſſe non obſcure ſubindicat, quanquam iã defunctum, cum hæc ſcriberet: familiarem quoque fuiſſe ſe ſignificat Anſelmo Lucen. qui fuit Gregorii ſeptimi cooperator indefeſſus, quorum vterque floruit, atque adeo & auctor noſter, circa annum Domini milleſimum octogeſimum, ante annos prope quingentos. Quà ætate cum obſeruata adhuc fuerit quibuſdam in locis communio Euchariſtiæ ſub vtraque ſpecie, non eſt quod miretur quiſquam, ſi quid alicubi in Micrologio ſcriptum repererit de eius generis communione: Quanquam tamen ſatis colligi detur ex capite decimo ſeptimo, iam tum vſitatam fuiſſe Communionem infirmorum ſub altera, panis nempe ſpecie duntaxat. Verum de his alias fortaſſe latius, vti etiam de Miſſis tum publicis, tum priuatis, quas vtraſque agnoſcit non vno in loco Micrologus. Quicquid præterea ille continet animaduerſione dignum, ad marginem adnotatum reperies. Cæterum ſi quis me actum agere dicat in publicando Micrologo, quem iam pridem viderit ab aliis editum: hoc illi reſpondeo, non niſi mira illa eſſe fragmenta, hunc vero noſtrum 40. capitibus auctiorem: illa de Miſſa rite celebranda duntaxat, noſtrum de cæteris quoque totius anni officiis pertractare. Quare cum tibi, Lector, ſatisfactum abunde exiſtimem, ne præfationis modum excedere videar, vela orationis contraham: tu quicquid id eſt, æqui, quæſo, bonique conſulas. Certe ſi placere intellexero, etiam alios aliquot eiuſdem argumenti libellos non viſos hactenus, propediem in lucem proferri eſt animus. Tu interea vale ac fruere.

MICROLOGVS DE ECCLESIASTICIS OBSERVATIONIBVS.

Capita ſequentis Opuſculi.

DE introitu Miſſæ. 1
De Gloria in excelſis, & Dominus vobiſcum. 2
De prima oratione in Miſſa. 3
De numero orationum. 4
De Authenticis orationibus. 5
De concluſione orationum. 6
De concluſione ſeu confirmatione orationum. 7
De epiſtola ad Miſſam legenda. 8
De Euangelio legendo. 9
De oblatione in altari componenda. 10
Quid ſuper oblationem ſit dicendum. 11
Quid auctum ſit in Canone. 12
Quid ſuperfluum ſit in Canone. 13
De ſignis ſuper oblationem. 14
De acceptione oblationis in manus. 15
De commemoratione Dominicæ paſſionis. 16
De commemoratione mortuorum, & reliquis obſeruantiis, vſque ad finem Canonis. 17
De panis fractione & communicatione. 18
De vitanda intinctione. 19
Repetitio à ſuperioribus. 20
De benedictione poſt Miſſam. 21
Quid agat ſacerdos poſt Miſſam. 22
Breuis deſcriptio celebrandæ Miſſæ. 23
De vernali Ieiunio. 24
De æſtiuali Ieiunio. 25
De autumnali Ieiunio. 26
De hyemali Ieiunio. 27
De officiis eorundem Ieiuniorum. 28
De vacantibus Dominicis. 29
De Aduentu Domini. 30
De Euangelio, Cum appropinquaret. 31
A De hiſtoria, Clama. 32
De ſeptem diebus ante natale Domini. 33
De Natali Domini. 34
De ſecunda veſpera ſancti Stephani. 35
De Innocentibus. 36
De officio, Dum medium ſilentium. 37
De eodem officio, in alia Dominica repetendo. 38
De octaua Domini. 39
De Epiphania. 40
De Dominicis poſt Epiphaniam. 41
De duobus feſtis in vnum diem concurrentibus. 42
De martyribus Rom. Pontificibus. 43
De octauis ſanctorum. 44
De priori veſpera Dominicarum. 45
B De aqua adſperſionis, Gloria in excelſis, Ite Miſſa eſt, Credo in vnum. 46
De ſeptuageſima. 47
De feſtis infra ſeptuageſimam vel quinquageſimam concurrentibus. 48
De capite Ieiunii. 49
De quadrageſima. 50
De oratione ſuper populum. 51
De diebus Dominicæ paſſionis. 52
De ſabbato ſancto. 53
De Paſchali obſeruatione. 54
De feſtis infra Paſchale tempus. 55
De Paſcha annotino. 56
De Litaniis. 57
De hebdomada Pentecoſtes. 58
De octaua Pentecoſtes. 59
C De officio S. Trinitatis. 60
De concordia & ordine officiorum. 61
De Dominicali officio non facilè prætermittendo. 62

De Introitu Miſſæ. CAP. I.

PResbyter, cùm ſe parat ad Miſſam, iuxta Romanam conſuetudinem decantat hos pſalmos: Quã dilecta, Benedixiſti, Inclina Domine, Credidi: Deinde, *more ſolito*, Pater noſter, cum precibus & oratione pro peccatis: videlicet vt intus & exterius ſummo ſacerdoti placere valeat: quem cum ſacratiſſima oblatione ſibi, omnibuſque Chriſtianis placare deſiderat. Paratus autem intrat ad altare, & facit confeſſionem: quia ſcriptum eſt, Sapiens accuſator eſt ſui in principio: & antiquæ legis ſacerdotes primùm pro ſe, deinde pro populo offerre ſoliti erant. Interim cantatur Antiphona ad Introitum, quę ab Introitu ſacerdotis ad altare hoc nomẽ meruit habere. Hanc ad Introitum dici, Cæleſtinus Papa in ordine quadrageſimus quintus inſtituit, cum vſque ad eius tempora ante ſacrificium Epiſtola tantùm Pauli & Euangelium legeretur. Litanię quæ ſequuntur, propter ipſa Græca verba, à Græcis aſſumptæ creduntur.

Pſ. 83. 84. 85. 115.

Confeſſio ſacerdotis cur inſtituta.

Prov. 11. Heb. 7. Luc. 16.

Sic etiã Amalarius è geſtis pontificũ c. 5. lib. 3.

De Gloria in excelſis, & Dominus vobiſcum. CAP. II.

IN omni feſto quod plenum habet officium, excepto intra aduentum Domini, & ſeptuageſimam, & natali Innocentium, tam presbyter quàm Epiſcopus, Gloria in excelſis, dicunt. Quod etiam nunquam poſt Meridiem legitur dicendum, niſi in Cœna Domini, vbi Chriſma conficitur, & in ſabbatis Paſchæ & Pentecoſtes. Deinde verſus ad populum, dicit: Dominus vobiſcum. Reſpondetur: Et cum ſpiritu tuo. Notandum ex his verbis, plures eſſe debere reſpondentes, & vnum ſalutantem. Sicut enim ineptè reſponderetur, Et cum ſpiritu veſtro, cùm vnus eſſet ſalutator: ſic incongruè ſalutatur per Dominus vobiſcum, cùm vnus tantùm aſſit vel nullus. Hoc vtique beatiſſimi patres Apoſtolici, Anacletus, qui à beato Petro quintus, & Soter in ordine decimus tertius decretis ſuis firmauere. vt ſacerdos ſemper vel tertius eſſet, dum Miſſas celebraret. Zacharias autem vir Apoſtolicus, in ordine nonageſimus tertius, conſtituit, ne ſacerdotes ad celebranda Miſſarum ſolennia cũ baculo intrarent, nec velato capite altari adſtarent. Sancti quoq; patres in Aurelianenſi Concilio, capitulo tertio, conſtituerunt, vt ad ſalutationes ſacerdotis non ſolùm clerici, & Deo dicati, ſed & omnis plebs conſona voce reſpondeat.

Videbat de vo ploro ſupra apud Damaſcenum in tractatu inſcripto Dominus vobiſcũ. 2 vel tertius ſaltem eſſe debet ſacerdos Miſſas celebrãs. Velato capite ſacerdos altare adſtare prohibetur.

De prima oratione in Miſſa. CAP. III.

SEquitur oratio, quam Collectam dicunt, eo quod ſacerdos, qui legatione fungitur pro populo ad Dominum, omnium petitiones ea oratione colligat atque concludat. Illæ tamen orationes ſpecialius Collectæ vocari videntur, quæ apud Romanos ſuper collectam populi fiunt, dum colligitur, vt procedat de vna Eccleſia in aliam, ad ſtationem faciendam: vt in capite Ieiunii illa oratio, Concede quæſumus, apud ſanctam Anaſtaſiam ſupra Collectam populi dicitur,

1 Cor. 5. Collecta quã propriè nõ capiatur.

qui ſtationem apud ſanctam Sabinam celebraturus eſt.

De numero orationum in Miſſa.

CAP. IIII.

IVxta Romanum Ordinem non niſi vnam orationem ante lectionem dicere debemus. vt Amalarius in prologo libri ſui de Officiis, ſe ab ipſis Romanis didiciſſe fatetur. Hoc vtique & inſtitutio officiorum exigere videtur, vt, ſicut ad vnam Miſſam, vnam tantum lectionem & Euangelium legimus, item vnum introitum immo vnum officium cantamus, nihilominus & vnam orationem dicamus. Sed hoc iam pauci obſeruant; immo plures in tantum orationes multiplicant, vt auditores ſuos ſibi ingratos efficiant, & populum Dei potius auertant, quam ad ſacrificandum illiciant. Hoc autem ſapientioribus multum diſplicet, qui etſi aliquando antiquam traditionem, aliis morigerando, excedunt: in ipſa tamen ſua exceſſione modum tenere, & aliquam rationem attendere ſolent. Vnde & in Miſſa. etſi non ſemper vna tantum oratione ſint contenti, ſeptenarium tamen numerum in orationibus raro excedunt: quem vtique numerum nec Dominica oratio excedit, quæ cum ſolis ſeptem petitionibus omnia corpori & animæ neceſſaria comprehendit. Hoc autem ſummopere ſolent obſeruare, vt in Miſſa aut vnam, aut tres, aut quinque, aut ſeptem orationes dicant. Vnam propter Romanam traditionem: Tres, quia Dominus ante paſſionem ſuam ter oraſſe legitur: Quinque, propter quinque partitam eius paſſionem, in cuius commemoratione hæc eadem celebramus officia: Septem, quia & Apoſtoli ſeptem petitiones Dominicæ orationis ad conſecrationem eorundem myſteriorum frequentaſſe leguntur. In natiuitate tamen Domini ad Miſſam in mane, Romani orationẽ de ſancta Anaſtaſia adiiciunt: quia ſtationem in Eccleſia eiuſdem martyris ad eandem Miſſam agunt. Et nos quoque illos in illa adiectione imitamur, licet non eandem adiectionis occaſionem habere videamur. Rariſſime quidem diligentiores officiorum obſeruatores, alios in orationibus numeros admittunt, niſi & quos nos ſupra competenti myſterio inſignitos notauimus.

Septenarium numerũ raro orationes excedũt.

De Authenticis orationibus CAP. V.

ALias quoque orationes, niſi antiquas & Gregorianas, difficillime admittunt, vt pote quas in antiquioribus & emendatioribus Sacramentariis maxime inueniunt. Nam octauum Africanæ prouinciæ Concilium (cui ſanctus Auguſtinus, immo ducenti & quatuordecim ſancti patres interfuerunt) capitulo duodecimo ita conſtituit: Nullæ preces, vel orationes, vel Miſſæ, vel præfationes, vel commendationes, vel manus impoſitiones dicantur, niſi in Concilio fuerint probatæ. Item tertium Carthaginenſe Concilium (cui item ſanctus Auguſtinus interfuit) capitulo vigeſimotertio. Nullus ad altare Patrem pro Filio, vel Filium pro patre nominet, ſed ſemper orationem ad Patrem dirigat, nec qualibet oratione vtatur niſi probata. Oratio quidem ad Patrem dirigenda eſt, iuxta Domini præceptum, qui diſcipulos ſuos ita inſtruxit, cum eum interrogarent, qualiter orare deberent: Cum ſtabitis, inquit, ad orandum, dicite: Pater noſter, qui es in cælis, &c.

Vt adprobatæ ſint orationes. Concil. Maleuitanum Can. 12. 3 Carthag. conc. Can. 23. Ad Patrem ſit dirigenda oratio. Mar. 11. Matt. 6.

De conclusione orationum.

CAP. VI.

COncludimus autẽ orationes, per Dominum noſtrum, videlicet Patrem orãdo per Filium, iuxta eiuſdem Filii præceptum, qui in Euangelio ita præcepit: vſque modo non petiſtis quicquam Patrem in nomine meo: petite, & accipietis, qui & effectum noſtris petitionibus, ſi per ipſum rogauerimus, promittit dicens: Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Vnde & orationes plurimas vel pene omnes ſatis congrue ita concludimus; Per Dominum noſtrum. Pauciſſimæ † enim inueniuntur, quæ pro competentia ſenſus, alia concluſione finiantur. Vt illa, Præſta, quæſumus, omnipotẽs Deus, vt natus ſaluator. Qui tecum viuit & regnat. Item & illa: Deus, cuius filius in alta cælorum. Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui tecum viuit, &c. In qualibet autem concluſione commemorationem ſanctæ Trinitatis obſeruare ſolemus, iuxta quod in emendatioribus Sacramentariis expreſſum inuenimus. (Adeo enim ſancti patres inuocationem ſanctæ Trinitatis in orationibus ſiue benedictionibus obſeruabant, vt nec in ipſis ſacramentis aliquid ratum cenſerent, quorum confectioni inuocatio S. Trinitatis defuiſſet, vt in ſacris Paulinaſtarum, quorum & baptiſmum ſiue ordinationes in conuerſis iteranda cenſuerunt.) Sciendum autem, in illa viſitata cõcluſione, Per Dominum noſtrum, quod Romanus ordo & antiquiſſima exemplaria nomen Dei interponũt, vbi dicitur: Qui tecum viuit & regnat Deus, quod tamen moderni poſt nomen Spiritus ſancti ſubiungere ſolent. Et hæc vtique conſuetudo etiam apud Romanos vſquequaque adeo inualuit, vt antiquæ traditionis executio iam non ſine ſcandalo locum habere poſſit: quod iuxta Apoſtolum & Euangelium in tam leuibus cauſis ſummo ſtudio deuitare debemus.

Ioan. 16. Ioan. 16. † aut.

In qualibet cõcluſione obſeruãda ſanctæ Trinitatis commemoratio. Laod. Nic. Can. 19. & 6 Synodus Can. 97. Nonnulli addunt nomen Dei. Rom. 14. Matt. 8.

Iterum de concluſione ſeu confirmatione orationum.

CAP. VII.

SEcundum Romanam auctoritatem, nullam orationem, Per eum qui venturus eſt, concludimus, niſi ſit exorciſmus. in quo diabolus per diuinum iudicium, vt à creatura Dei diſcedat, exorcizatur, ſiue adiuratur. Nam in aliis orationibus, quas, Per Dominũ noſtrum, concludimus, patrem, vt nobis per amorem filii ſui ſubueniat, imploramus. In exorciſmo autem diabolum per Dei iudicium, vt aufugiat, increpamus. Omnes autem adſtantes iuxta antiquam ſanctorum patrum traditionem, in ſignum confirmationis, Amen, ſubiungere debent, vt communem orationem, quam ſacerdos pro omnibus Domino libauit, confirment. Vnde & in ipſa ſecreta, Per omnia ſæcula ſæculorum, altius dicit, vt præmiſſa oratio, per Amẽ à populo poſſit confirmari.

Concluſio in exorciſmis.

De Epiſtola ad Miſſam legenda.

CAP. VIII.

SOlis ſubdiaconibus inter inferiores gradus Romana auctoritas cõcedit, vt ſacris veſtibus induti, Epiſtolam legant ad Miſſam. Quod tamen non ex eorum conſecratione, ſed potius ex Eccleſiaſtica conceſſione meruerunt obtinere. Vnde & rationabilius eſſe videtur, vt ipſe ſacerdos ſibi Epiſtolam legat, quam vt aliquem nondum ordinatum, ſibi adſciſcat ad legendum. Nam beatus Hormiſda à ſancto Petro quinquageſimus † tertius Papa, capitulo tertio, illum deponit, quicunque non ordinatus, officium ordinati vſurpauerit, quod vtique non ex conſecratione nec ex Eccleſiaſtica conſuetudine vnquam promeruit. Canones etiam alios niſi ad hoc ordinatos in Eccleſia legere, vel in † publico pſallere, vel Alleluia dicere, vel alicubi exorcizare, in diuerſis Conciliis prohibuere. Nihil autem obſtat, quin ſacerdos in Miſſa inferiorum ordinum officia, ſi neceſſe fuerit, expleat quam & omnes inferiores obtinere conſtat, qui & in Miſſa ſacris veſtibus eſt indutus, ſine quibus ad altare iuxta Romanũ ordinẽ miniſtrare nõ debemus. Vnde & cõgruentius ipſe ſibi officiũ ſubdiaconi repræſentat, quam quemlibet inordinatum, nec ſacris veſtibus indutum, hoc explere permittat.

† quartus. † pulpito.

De Euangelio in qua parte ſit legendum.

CAP. IX.

DIaconi quoque officium in Miſſa nihilominus & ipſe conuenientius explebit, quam alius qui ſacris veſtibus non fuerit indutus. Nam etiam Diaconus tẽpore oblationis & lectionis, Alba indutus eſſe debet. iuxta quadrageſimum primum Carthagineſis Concilii quarti capitulum, cui ſanctus Auguſtinus, immo ducenti ſeptem & decem ſancti patres interfuerunt. Iuxta decretum Anaſtaſii Papæ, non ſedetur † donec Euãgelium legitur: quæ reuerentia, vt aiunt, & Apoſtolicæ

† dum. Gratĩ ad Apoſtola lectionem nõ ſedeo.

Ambonē vocat quod pulpitū nos dicim.

lectioni apud Græcos exhibetur. Diaconus cum legit Euangelium, iuxta Romanū ordinem in ambone vertitur ad Meridiem, vbi & maſculi conueniunt: non ad Aquilonem, vbi fœminæ conſiſtont. Ad principalē enim ſexum merito vertitur, cui, vt Apoſtolus inſtituit, infirmior ſexus domi inſtituendus committitur. Quod autem presbyteri ad legendum Euangelium, non ſe ad Meridiem vertunt, hoc ideo inoleuiſſe credimus, quia nec ordo illis iniunxit, vt in ambonem ad legendum, ſicut Diacones. aſcenderent, vbi neceſſario ad maſculos potius, quam ad fœminas. ſe vertere deberēt. Nā iuxta Eccleſiaſticam cōſuetudinem ad altare legunt, vbi nulla diuerſitas auditorum approximat, quæ legentes magis in hanc partem. quam in aliam. cōuerti exigat. Niſi quā ibi fœminę, ſed ſoli religioſi ad dexteram & ad ſiniſtrara permittuntur ſtare. Ad ſiniſtrum vero cornu altaris habent librum, cum legunt Euangelium, vel cū ſacrificant: vt in dextra parte ſint expeditiores ad ſuſcipiendas oblationes, ſiue ad conficienda altaris ſacramēta. Vnde ad Aquilonem magis, quā ad Meridiem verſi videntur, cum annunciant Euangelium. Hinc † itaque illa vſurpatio emerſiſſe videtur, vt etiam diacones in ambone, contra Romanum ordinem, ſe vertant ad Aquilonem, potiuſque ſe ad partem fœminarum, quam maſculorum, vertere non verentur. Quæ vſurpatio iam adeo inoleuit, vt apud pleroſque quaſi pro ordine teneatur. Sed quia certiſſime contra ordinem eſt & inhoneſta à diligentioribus ordinis ſeruatoribus merito refutatur. Ordo quoque præcepit, vt, qui lecturus eſt Euangelium, crucem ſibi faciat in fronte, videlicet iuxta Auguſtinum, in ſede ipſius verecundiæ, vt eliminata omni verecundia, cum Apoſtolo non erubeſcat de Euangelio Chriſti qui ſe in fine de illo erubiturum prædixit, quicunque eum hic, vel verba eius coram hominibus erubuerit. Faciat etiam ſibi in pectore crucem, ne aliqua ſuggeſtio diaboli eum impediat, quin puro corde Euangelium Dei annunciare valeat. Presbyter cum legit Euāgelium, Romano more planetam in dexterum leuat humerum, vt expeditum ſe terrenis affectibus eſſe demonſtret ad Euangelizandum. Eadem quoque ratione & Diaconi, cum legunt, planetam tantum in ſiniſtro humero ponere videntur. Item Romanus Ordo præcipit, vt incenſum ſemper precedat Euāgelium, cum ad altare ſiue in ambonem portatur: non autem concedit, vt oblatio in altari thurificetur, quod & Amalarius in prologo libri ſui de officiis, Romanos deuitare fatetur: quamuis modo à pluribus, immo pene ab omnibus, vſurpetur.

Foemina ad altare ſtare nō permittuntur.

† veſtig.

In fronte cur ſibi crucem ſignent & in pectore.

Rom. 1.

De oblatione in altari componenda.

CAP. X.

FInito Euangelio, ſtatim eſt offerendum, dum & offerenda canitur, quæ nomen de oblatione mutuatur. Nam ordine præpoſtero deinceps offertur. poſtquā in altari propoſita oblatione ſacerdos populum hortatur ad orandum. Sanctus Alexander Papa quintus à beato Petro, conſtituit, vt panis tantum & vinum aqua mixtum in ſacrificio Domini offeratur, quia de latere Domini ſanguis & aqua ſimul † profluxerunt, vnde ſanctus Cyprianus: In calice, inquit, Dominico aqua vino deeſſe non debet, ne populus, qui per aquam iuxta Apocalypſin ſignificatur, à Chriſto ſeparatus eſſe videatur, Ita autem iuxta Romanū ordinē in altari cōponēda ſunt, vt oblata in corporali poſita calix ad dextrum latus oblatæ ponatur, quaſi ſanguinem Domini ſuſcepturus, quē de latere Dominico profluxiſſe credimus. Nam oblatam ſiue panem in verum Chriſti corpus, ſicut & vinū in ſanguinem Dominicū cōuerti non dubitamus: Solent autē presbyteri, dum ſine miniſtris offerunt, depoſita oblata in altari patenam abſcondere ſub corporali, & fortaſſe ideo quia iuxta ordinē Acolytus debet eam tenere inuolutam inter ſacrificandum. Cooperitur quoque calix, nō tam cauſa myſterii quam cautelæ, vſquedum finito Canone dicitur: Oremus.

† profluxit. Cyprianus epiſtola ad Cæcilium de ſacramento calicis.

Oblata vocat hoſtiam. Oblatio ſine miniſtris.

Præceptis ſalutaribus moniti, Diſcooperitur tamen dum leuatur, vbi dicitur, Accipiens & hunc preclarum calicem: & ibi, Per ipſum, & cum ipſo, & hoc fortaſſe ideo, quia cautius leuatur ſine operimento, quam coopertus.

Quid ſuper oblatione ſit dicendum.

CAP. XI.

COmpoſita autē oblatione in altari, dicit ſacerdos hanc orationem iuxta Gallicanum ordinem: Veni ſanctificator omnipotens, æterne Deus, benedic hoc ſacrificium tuo nomini præparatum. Per Chriſtum Dominum noſtrum, Deinde ante altare inclinatus, dicat hanc orationem, non ex aliquo ordine, ſed ex Eccleſiaſtica conſuetudine: Suſcipe ſancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus in memoriam paſſionis, reſurrectionis, aſcenſionis. Quæ vtique oratio à diligētioribus ordinis & comprobatæ conſuetudinis obſeruatoribus tam pro defunctis, quam pro viuis ſola frequentatur: qui etſi multoties plurimorum conſuetudini cedant, ſuperflua tamen ſummopere deuitant. Romanus, tamen. Ordo nullam orationem inſtituit poſt offerendam ante ſecretam. Erectus autem presbyter, populum hortatur ad orandum, & ipſe poſt finitam ſecretam, præfationem orditur in Canonem: in qua ſupernorum ciuium ordines merito connumerātur, quia eiſdem myſteriis quæ ibi conficiuntur, iuxta atteſtationem ſanctorum patrum, intereſſe creduntur. Vnde & angelicus hymnus id eſt. Sanctus, ſanctus, ſanctus, ſubſequitur, quem beatus Sixtus Papa in ordine octauus conſtituit, vt ante ſacrificium diceretur. Hunc autem hymnum & ipſe ſacerdos cum aliis neceſſario debet dicere, ne ſeipſum ſua prece videatur priuaſſe, qui & ſuas voces & aliorum angelicis laudibus admitti deprecatus eſt in præfatione. Iuxta Romanum ordinem nunquam † Miſſam abſque lumine celebramus: non vtique ad depellendas tenebras, cum ſit clara dies: ſed potius in typū illius luminis, cuius ſacramenta ibi conficimus, ſine quo & in meridie palpabimus vt in nocte.

Præfatio Canonis.

Myſteriis Miſſæ Angeli intereſſe creduntur.

Hymnus angelicus. Sixtus. ideo, ergo † miſſa,

Quid auctum ſit in Canone. CAP. XII.

ORationem, quam Canonem ſiue Actionem, propter regularem ſacramentorum confectionem, Romano more appellamus, quis compoſuerit, aperte non legimus: niſi quod S. Gregorius quendam Scholaſticum illam compoſuiſſe teſtatur, Multa tamen eidem Canoni à ſanctis patribus inſerta legimus: ſicut à ſancto Alexandro Papa in ordine quinto: ipſius Dominicæ paſſionis commemoratio interſeri iubetur. Item ſanctus Gregorius Papa primus, Dieſque noſtros in tua pace diſponas: vſq, Per Chriſtum Dominū noſtrum: Et magnus Leo. Sanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam, in Canone addiderunt. † Item quoque Gregorius Dominicam orationem ſe Canoni adieciſſe in regiſtro ſuo aſſerit, vbi quibuſdam inde murmurantibus, humili reſponſione ſatis fecit: inconueniens eſſe aſſerens, vt oratio quam Scholaſticus compoſuit, ſuper oblationem diceretur, vt illa prætermitteretur, quam ipſi Apoſtoli ex inſtitutione Dominica in confectione eorundem ſacramentorum vſitaſſe † crederētur. In ſummis quoque feſtiuitatibus quædam Canoni in illo loco, vbi dicitur, Communicantes, vel, Hanc igitur oblationem, interponimus, quæ tamen ex antiquioribus & emendatioribus ſacramentariis interponenda eſſe didicimus, videlicet in Natiuitate Domini, In Epiphania, in Cœna, in Paſcha, in Aſcenſione, in Pētecoſte. (Huiuſmodi interpoſitiones efficiunt, vt illud, Communicantes, apertius per ſe, quaſi in Catholica communione manentes, intelligamus, quam ſubſequentium ſanctorum communionem, ipſum referamus.) Nimis autem temerarium videtur, vt nos aliqua Canoni ad noſtrum libitum adiciamus, niſi quæ à ſanctis patribus adiecta, vel adiicienda eſſe cognouimus; præcipue cum inter ipſos ſanctos patres

D. Greg. regiſtri lib. 7. epiſt. 63. ad Ioannem Syracuſanum.

† idem.

† crederentur.

nulli aliquid adiecisse legantur, niſi qui & Apoſtolica auctoritate præditi, hoc facere potuerunt. Optimum ergo videtur, vt in hac cauſa terminos noſtrorum patrum non excedamus, nec nos Apoſtolicæ auctoritatis † reos efficiamus, ſi, quod ſoli Apoſtolicæ auctoritati cōpetit, Canonem noſtris interpoſitionibus augmentare præſumamus.

† rei.

Quid ſuperfluum ſit in Canone.

CAP. XIII.

INterponere enim ſolent quidam ibi ſuas orationes vbi dicitur: Memento Domine famulorum famularumque, & ante commemorationem defunctorum. Item poſt nomen Domini Papæ ſiue proprii Epiſcopi adiciunt: Et omnibus orthodoxis atque Catholicæ & Apoſtolicæ fidei cultoribus, ſed ſuperfluo. Nam ordo ſtatim in ſequenti verſu, vbi dicitur: Memento Domine famulorum famularumque, nobis concedit, vt omnium viuorum commemoremus, quoſcunque voluerimus. Item poſt pauca addunt: Pro quibus tibi offerimus, cum in antiquioribus & veracioribus ſacramentariis, non niſi ſub tertia perſona offerentes † ibi repetantur. Item ibi: Vnde & memores Domine nos tui ſerui, Natiuitatem Domini commemorant, cum iuxta Apoſtolum in eiuſmodi ſacrificio, non Natiuitatem Domini, ſed mortem eius annunciare debeamus. Vnde & ſanctus Ambroſius, in libris Sacramentorum: Quotieſcunque, inquit, offertur ſacrificium, mors Domini, reſurrectio Domini, aſcenſio Domini ſignificatur. Quod & ſanctus Auguſtinus ſua atteſtatione confirmat. Quapropter & nos ibi tātum † paſſionis, reſurrectionis & aſcenſionis commemoramus. Hæc ergo omnia quæ nos adiectiua notauimus, ille proculdubio ſuperflua & eradenda iudicabit, quicunque antiquiores & emendatiores ſacramentarios diligēter inſpexerit. Sciendum eſt autem, quod Romana auctoritas nomina viuorū fideliū internumerare permittat, vbi dicitur: Memento Domine famulorū famularumq; ſimiliter & defunctorum, vbi iterum dicitur: Memētoetiam & eorum nomina. Aliorum vero ſanctorū nomina annumerare non debemus, niſi quos in Canone inuenimus antiquitus deſcriptos, excepto poſt, Pater noſter, in illa oratione, vbi iuxta ordinem † quantumlibet ſanctorum nomina internumerare poſſumus. Et hoc etiā notandum, quod perſonæ prælatorum & ſubiectorum in Canone diſtinguntur. Vbi enim Domini Apoſtolici ſiue Epiſcopi noſtri nomen aſſumimus, de prælatis agere videmur. De ſubiectis vero ſtatim in ſequenti verſu, vbi dicimus: Memento Domine famulorum famularumque tuarum. Item illud, Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ, de prælatis ſonat. Nam quod ſequitur, Sed & cunctæ familiæ tuæ, ſubiectos videtur intimare. Item, vnde & memores Domine nos ſerui tui, de prælatis: & illud Sed & plebs tua ſancta, de ſubiectis agere non dubitatur.

† ſcripti.
Mors Chriſti, non Natiuitas in hoc ſacrificio commemoratur.
† p. ſtionem, reſurrectionem & aſcenſionem.
† quorū libet.

De ſignis † ſuper oblationem.

CAP. XIV.

DE ſignis autem quæ ſuper oblationem à diuerſis diuerſe fiunt, nos ab Apoſtolica ſede potiſſimum formam ſumere decreuimus, vnde totius Chriſtianæ religionis ordinem & originem ſuſcepimus. Nam & illi ſedi noſtro tempore talem Deus gubernatorem reuerendæ inquam memoriæ Gregorium Papam impoſuit, qui ſub decem ſuis anteceſſoribus, à puero Romæ nutritus & eruditus, omnes Apoſtolicas traditiones diligentiſſime inueſtigauit, & inueſtigatas ſtudioſiſſime in actum referre curauit. Hunc ergo doctorem religione, auctoritate præcipuum, immo Apoſtolicam traditionem per ipſum in conſecrandis myſteriis potiſſimum imitari decreuimus. Sicut nos ipſi per ipſum & per Epiſcopos qui eum imitati ſunt, accepimus, imparem numerum ſemper in diſpenſatione ſignorū ſuper oblationem obſeruamus, videlicet vnam crucem, vel tres, vel quinque faciendo, & hoc vtique non ſine certi cauſa myſterii. Nam in vna & tribus, vnum & trinum Deum intimamus. In quinque autem quinq; partitam Domini paſſionem ſignificamus. Merito autem impar numerus in Eccleſiaſticis officiis frequentatur, quia nunquam in duo æqualia vnitate impediente diuiditur, ſicut vnitas ſāctæ Eccleſiæ nullatenus eam in duo ſecari patitur. In primis vbi dicitur, Hęc dona, hęc munera, hæc ſancta ſacrificia, tres tantum cruces ſuper panem & vinum communiter facimus, nec vnquam panem à calice ſeparamus in conſignatione, niſi vbi ſeparatim nominantur in Canone. Ita autem illa cōmuniter ſignamus, vt erecta pars crucis, tantum ſuper panē: tranſuerſa autem, ſuper calicem protendatur. Nam erecta pars crucis, corpus Dominicum ſuſtinuit: tranſuerſa autem, ipſius brachia diſtendit. Vnde & calix cōgrue ſub † brachio eius collocatur, quaſi de latere Dominico ſanguinem Domini ſuſcepturus. Cum dicimus, Hanc igitur oblationem, vſq; ad altare inclinamur: ad exemplar Chriſti, qui ſe humiliauit pro nobis vſque ad mortem crucis. Erecti autem cum dicimus, Benedictā, aſcriptam, ratam, tres cruces ſuper vtrunque ſimul facimus. Non enim hic ſola oblata ſignanda eſt, vt quidam faciunt, ſed vtrunque ſignatur in oblatione. Nam ſequitur: vt nobis fiat corpus & ſanguis, ſubauditur, hæc oblatio. Et hoc cum dicitur, quarta crux ſuper panē, & quinta ſuper calicem ſeparatim imponitur. Cōgrue autem prius tres tantum cruces ſuper vtrunque † fecimus, licet quinque voces ad ſigna facienda æquipollentes haberemus, id eſt, Benedictam, aſcriptam, ratam, rationabilem, acceptabilem, videlicet vt quinarium numerum non excederemus, & quintam crucem ſuper calicem quaſi quinti vulneris indicem, vnde ſanguis profluxit, competenter faceremus.

† Signorū impar numerus ſemper obſeruandus.
† brachio.
Inclinatio vſq; ad altare.
† faciamus.

De acceptione oblationis in manus.

CAP. XV.

DEinde panis in manus accipitur, & antequam reponatur in altare, benedicitur, Item & calix eleuatus, ante depoſitionem benedicitur. Nam & ipſe Dominus in Euangelio vtrunque legitur benedixiſſe antequam dimitteret è manibus. Accepta enim in manibus benedixit, poſtea diſcipulis dedit. Item, vbi dicitur: Hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, tres cruces ſuper vtrunque ſimul facimus: quia & vtrunque ſimul in eiſdem verbis intelligimus. Quartam autem crucem ſuper panem, & quintam ſuper calicem ſeparatim inſignimus, iterum ſanguinē Dominicum de latere Dominico profluentē, deſignantes.

Matt. 19
Quinq; cruces poſt conſecrationem.

De commemoratione Dominicæ Paſſionis.

CAP. XVI.

NOtandum autem, per totum Canonem Dominicæ Paſſionis commemorationem potiſſimum actitari, iuxta Domini præceptum in Euangelio: Hæc, inquit quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis, Et illud Apoſtoli: Quotieſcunque hoc ſumpſeritis, mortem Domini annunciabitis. Vnde & ipſe ſacerdos per totum Canonem in expanſione manuum, non tam mentis deuotionem, quam Chriſti extenſionem in cruce deſignat, iuxta illud: Expandi manus meas tota die. Non ergo digiti ſunt contrahendi ſemper, vt quidam præ nimia cautela faciunt, Male enim cauti ſumus, ſi Chriſtum imitari ſummopere non ſtudemus. Congruum ergo eſt, vt manus expandamus infra Canonem, hoc tamen obſeruato, ne quid digitis tangamus præter Domini corpus. Notandum quoque in ipſo Canone quinquies, per Chriſtum Dominum noſtrum, haberi. & in ipſa quinaria concluſione non incongrue quinariam Domini vulnerationem intimari. Presbyter autem manus raro remittere ſolet, niſi cum neceſſario propoſitam oblationē benedicere debet. Presbyter & humiliationem Domini vſq; ad crucem, vt prædiximus, nobis indicat: cùm ſe vſque ad altare inclinat, dicendo: Hanc ergo oblationem. Stant ra enim in ſequentibus narrationem de Dominica Paſſio-

Matt. 26.
Luc. 22.
1 Cor. 11
Expanſio manuum quod ſignificet.
Iſa. 65.

nis

ne orditur, cuius typus vſque ad, Supplices te rogamus obſeruatur. Ibi videlicet ſacerdos ſeruata altare inclinans Chriſtum in Cruce inclinato capite ſpiritum tradidiſſe ſignificat.

De commemoratione mortuorum, & reliquis obſeruantiis vſque in finem Canonis

CAP. XVII.

† defunctorum. POſt mortem Chriſti in cruce, cõmemoratio mortuorum ſubſequitur, quia nec aliorum † mortuorum commemoratio agenda eſt, niſi qui in Chriſti morte redempti ſunt, & in Chriſto hanc vitam finierunt. Cum autem ſacerdos vocem exaltat, dicens: Nobis quoque peccatoribus, Centurionẽ illum deſignat, *Exaltatione vocis. Matt. 27.* qui viſa morte Chriſti vocem exaltauit, dicendo, Vere filius Dei erat iſte. Tres vero cruces ſuper corpus & ſanguinem cõmuniter facit, cum dicit: Sanctificas, viuificas, benedicis, in honore ſanctæ Trinitatis. Poſtea *Quinque cruces cum corpore Domini.* cum corpore Dominico quatuor cruces ſuper calicem facimus, dicendo: Per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo, & quintam in latere calicis, videlicet iterum vulnus Dominici lateris ſignificando. Vnde & calicem ex eodem latere cum oblata tangimus iuxta Romanũ Ordinem. Multi tamen tres tantum cruces ſuper calicem, & duas in latere eius faciunt, ſed videtur incongruum, cum *† præter* Chriſtus nullum vulnus in latere habuerit † niſi vnum. Sed reuerendæ memoriæ Gregorius Papa fecit, vt prędiximus, quod beatus Anſelmus Lucenſis Epiſcopus *Anſelmus Lucenſis.* ita ab eo ſe didiciſſe teſtatus eſt, & hoc ita ſemper obſeruauit, nobiſque itidem obſeruandum firmiſſime inculcauit. Cum dicimus, Per omnia ſæcula ſæculorum, Corpus cum Calice leuamus, & ſtatim in altari depoſita cooperimus: Quia & Ioſeph corpus Dominicum de cruce leuauit, & in ſepulchro depoſitum, lapide cooperuit. Hucuſque calix pro cautela coopertus videbatur, *Cur calix operitur.* deinceps autem magis pro myſterio cooperitur, quia ſicut Chriſtus tres dies in ſepulcro fuit, coopertus: ita & nos corpus Domini & calicem cooperimus, vſquedum tres articulos orationis compleamus, quippe præfationẽ Dominicæ orationis, & ipſam Dominicam orationem, & illam quæ ſequitur, quæ embolis Dominicæ orationis noncupatur. Iuxta Romanum Ordinem *Patenæ vſus.* cum dicitur, Et ab omni perturbatione ſecuri, accipit archidiaconus à ſubdiacono patenã nudã, quam acolytus tenuit inuolutam, & oſculatam dat vni ex diaconibus tenendam, ad confractionem in ea faciendam. Vnde ſacerdos ſine miniſtro ſacrificans ad eundem locum eam de ſub corporali abſconditam reſumit, & oſculatam in altari deponit, vt hoſtiam in ea confringat. Cum autem dicit, per Dominum noſtrum, rumpit hoſtiam ex dextro latere iuxta Ordinem, ad deſignandam Dominici lateris percuſſionem. Deinde maiorem partem in duo confringit, vt tres portiones de corpore Dominico efficere poſſit. Nam vnam in calicem, facięndo crucem, mittere debet: cum dicit: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum ad deſignandum corporis & *Hoſtia diuiſio in tres.* animæ coniunctionem in reſurrectione Chriſti. Alteram vero ipſe presbyter neceſſario ſumit, ante calicis participationem, iuxta Dominicam inſtitutionem. Tertiam autem communicaturis ſiue infirmis neceſſario dimittit, nec hoc vtique ſine certi cauſa myſterii. Tripliciter enim corpus Domini intelligitur: vnum quod reſurrexit à mortuis, quod ſignificat particula in ſanguinem miſſa: Aliud, quod adhuc viuit in terra, ſignificatum per particulam à ſacerdote conſumptam: Tertium, quod iam requieſcit in Chriſto, quod & à tertia particula in altari ſeruata apte figuratur, quam viaticum morientium appellare ſolemus.

De panis fractione & communicatione. CAP. XVIII.

POſt immiſſionem autem panis in calicẽ, iuxta Romanum Ordinem, dicit ſacerdos ſub ſilentio: Fiat commixtio & conſecratio corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Beatus Innocentius Papa in ordine quadrageſimus quintus conſtitu-- pacem dari poſt confectionem ſacramentorum. Cum pacem damus, dicere ſolemus: Pax tecum, Reſpon. Et cum ſpiritu tuo. Congrue autẽ pax datur ante communionem, quia iudicium ſibi manducat & bibit, quicunque non prius fratri ſuo repacificatus, cõmunicare præſumpſerit. Sergius Papa in ordine octogeſimus ſextus conſtituit, vt in tempore confractionis Dominici corporis, Agnus Dei à clero & populo decantetur. Videlicet *Sergius Papa Agnus Dei cantari inſtituit.* vt ille nobis propitietur, cuius corpus ibi confringi videmus & credimus. Facta autem confractione debent omnes communicare, interim cum & Antiphona cantatur, quæ de communione nomen mutuauit, cui & pſalmus ſubiungendus eſt cum Gloria Patri, ſi neceſſe fuerit. Sciendum autem, eandem Antiphonam ſemper eundem pſalmum cum introitu habere, ſi non habet proprium ex quo ſumpta videatur. Orationem quam inclinati dicimus, antequam communicemus, non ex ordine, ſed ex religioſorum traditione habemus, ſcilicet [hanc: Domine Ieſu Chriſte, qui ex voluntate Patris: Itẽ & illud. Corpus & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quod dicimus, cum aliis Euchariſtiam diſtribuimus. Sunt & aliæ multæ orationes, quas quidam ad pacem & communionem priuatã frequentant: ſed diligentiores antiquiorum traditionum obſeruatores, nos in huiuſmodi priuatis orationibus breuitati ſtudere docuerunt, potiuſque publicis precibus in officio Miſſæ occupari voluerunt. Nam beatus Innocentius Papa ſcribẽs ſancto Auguſtino & Aurelio Epiſcopis, aſſerit quod nos plus communibus & publicis, quam ſingularibus & priuatis orationibus, proficere potemus.

De vitanda intinctione. CAP. XIX

NOn eſt autem authenticum, quod quidam corpus Domini intingunt, & intinctum pro complemento communionis populo diſtribuunt. Nam Ordo Romanus contradicit, quia & in Paraſceue vinum non conſecratum, cum Dominica oratione & Dominici corporis immiſſione iubet conſecrare, vt populus plene poſſit communicare. Quod vtique ſuperfluo præciperet, ſi intinctum Dominicum à priori die corpus ſeruaretur, & ita intinctum populo ad communicandum ſufficere videretur. Iulius quoque Papa, in ordine trigeſimus ſextus, Epiſcopis Ægypti ſcribens, huiuſmodi intinctionem penitus prohibet, & ſeorſum panem, & ſeorſum calicem, iuxta Dominicam inſtitutionem, ſumenda docet. *Intinctio prohibita Iulio Pontifice. † 51.* Vnde & beatus Gelaſius Papa in ordine † 51. ſcribẽs quibuſdam Epiſcopis, excommunicari illos præcepit, quicunque ſumpto corpore Dominico, a calicis participatione ſe abſtinerent. Nam & ipſe in eodem decreto aſſerit Huiuſmodi ſacramentorum diuiſio ſine grandi ſacrilegio prouenire non poterit. Poſtquam omnes communicauerint, dicit ſacerdos hanc orationem ſub ſilentio (iuxta Romanum Ordinem:) Quod ore ſumpſimus. Qua finita, ſequitur *Orationes poſt communionem.* oratio ſiue orationes poſt communionem dicendæ, quæ eodem numero & ordine orationibus ante lectionem, ſiue pro ſecreta ante præfationem dictis, debent reſpondere. quæ vtique orationes, non pro his qui cõmunicaturi ſunt, ſed qui iam communicauerunt, iuxta proprietatem ſui nominis agunt. Ergo & ante ipſas communicare non negligant, quicunque earundem orationum benedictione foueri deſiderant. His ita finitis, ſubſequitur, Benedicamus Domino: vel, Ite Miſſa eſt: ſi tamen aliquod feſtum fuerit, quod, Gloria in excelſis habere debuerit, Reſpondet omnes, Deo gratias, iuxta Apoſtolũ, pro collatis beneficiis gratias agentes.

Repetitio a ſuperioribus Miſſæ, CAP. XX.

VT autem à ſuperioribus aliquantulum repetamus, poſtquam ſacerdos reſurrectionem Domini per coniunctionem corporis & ſanguinis Domini denotauerit, ſubſequẽter etiam pacem populo offerre debet, ſicut & Chriſtus poſt reſurrectionem diſcipulis ſuã pacẽ obtulit, dicens. Pax vobis. Fractio oblationis,

illam nobis fractionē Panis inſinuat, quam Dominus [*Luc. 24.*] poſt reſurrectionem ſuam coram diſcipulis fecit. A Cōmunicatio populi typum illius conuiuii gerit, quod nō ſemel Dominus poſt reſurrectionem ſuam cum diſcipulis iniiſſe legitur. Hos etiam † poſt vltimum conuiuium [*† vltimus communio.*] ab eis diſceſſurus in cælum, benedixit, ſicut & ſacerdos populum cum oratione poſt communionem benedicit, videlicet iam cito diſceſſurus ab eo: cui tamen prius, vt ipſe diſcedat, per, Ite Miſſa eſt, denunciat [*Ite Miſſa eſt. Act. 1.*] in figuram Angelorum, qui diſcipulis, diſcedente Domino ab eis, dixerunt: Viri Galilæi, quid ſtatis adſpicientes in cælum? & reliqua. Quo audito, diſcipuli adorantes Dominum, reuerſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno: ſicut & populus, relata Deo gratiarum actione, ad propria cum gaudio reuertitur.

De benedictione poſt Miſſam. CAP. XXI. B

PRius tamen ab Epiſcopo benedicitur, ſi adeſt: ſin autem, à Presbytero qui Miſſas celebrauit: Quamuis beatus Damaſus Papa hoc presbyteris non licere dicat, vbi de vana chorepiſcoporum ſuperſtitione tractat, ſi tamen non mendoſitas exemplaris nnn fefellit. Sed magnus Leo Papa, & beatus Gelaſius Papa, eius ſucceſſores, in eccleſiaſticis officiis apprime eruditi, in decretis ſuis, vbi diligentiſſime, quid presbyteris liceat, quidve non liceat deſcribunt: nullatenus illis benedictionem, niſi Epiſcopo præſente, interdicunt. Beatus quoque Hieronymus, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis presbyter, qui ſub beato Damaſo, & poſt ipſum vſq; ad † ſextū ſucceſſorē eius, eccleſiaſticis inſtitutis [*† ſimili*] ſtudioſiſſime inuigilauit: Ipſe, inquā, Ruſtico Narbonēſi epiſcopo de eccleſiaſticis ordinibus ſcribēs, presbyteros à benedictione ſuper populum non prohibendos C eſſe aſſerit: Si, inquit, presbyter Chriſtum conſecrat, cum in altario Dei ſacramenta benedicit: benedicere populum non debet, qui Chriſtum meruit conſecrare. [*† ſoli.*] Et poſt pauca: Hoc in Eccleſiis † tuis presbyteri faciāt, quod Romæ, ſiue quod in Oriente, quod in Africa, quod in Hiſpania, quod in Britannia, quod in Gallia, quod in omnibus locis vbi humilitas perſeuerat. Ex his ergo conicere poſſumus, beatum Damaſum Papam huiuſmodi benedictionem presbyteris illicitam, aut penitus non dixiſſe, aut ſi dixit, Eccleſiaſticam tamen conſuetudinem in hoc præualuiſſe, præcipue cum ipſius verba ita poſſint intelligi, vt presbyteros doceret, quod eis quaſi ex proprio officio vſurpare non liceret, † quod eis ab Epiſcopali auctoritate concedi poſ- D ſe non ignorarent. Sic enim confirmatio Neophytorum [*† gratia.*] penitus ſeparata eſt ab officio presbyterorum: quā tamen ſanctus Gregorius Papa primus quibuſdam presbyteris conceſſiſſe legitur, ſcribens Ianuario Caralitano Epiſcopo. Item & ſuſceptionem pœnitentium non ex ſua conſecratione, ſed ex Epiſcoporum conceſſione, presbyteri habere meruerunt. Quod illum non latebit: quicumque ordinem conſecrationis eorum, ſiue ſtatuta ſanctorum patrum, diligenter inſpexerit. Agathenſe quoque Concilium capitulo quadrageſimoquarto benedictionem ſuper populum Presbyteris prohibere videtur: ſed hanc prohibitionem de Epiſcopali tantum benedictione factam interpretantur: quæ vtique benedictio iuxta decimum octauum Toletani E Concilii capitulum & atteſtationem ſancti Auguſtini ad Paulinum Epiſcopum, ante communionem populo à ſolis Epiſcopis † debet impendi. Si quis vero hoc de hac ipſa benedictione, de qua agimus, dictum putauerit, ſententia tamen Prouincialis Concilii tam generali Eccleſiaſticæ conſuetudini præiudicare non poterit. Ideo autem huiuſmodo benedictio fortaſſa antiquitus presbyteris interdicta eſt: quia & ad Epiſcopale officium pertinere videbatur, & eccleſiaſtico conuentui nondum adeo neceſſaria reputabatur. Nam ſoli cōmunicantes confectioni ſacramentorū antiquitus intererāt: quibus & oratio poſt cōmunionē, quæ pro ſolis cōmunicantibus inſtituta eſt pro benedictione poterat

[*Hodie extat hoc Canone 30. extat tamen eō ordinatum titulo c. 44*] [*† ſoli.*]

ſatisfacere. Apud modernos autem, cum iam populus [*Benedictio in locum communionis ſucceſſit.*] A communicare ceſſaret, nec tamen à diuinis myſteriis ſe ſubtraheret: neceſſario permiſſum eſt, vt à presbytero benediceretur, ne tam benedictione, quam cōmunione priuatus diſcedere videretur. Siue autem ea occaſione priuatus diſcedere videretur, ſiue alia hoc presbyteris permitteretur ab Epiſcopis: adeo tamē in vſum iam vſquequaque venit, vt nequaquam abſque graui ſcandalo à presbyteris in populo † intermitti poſſit, [*† prætermitti.*] niſi forte Apoſtolica ſedes generaliter & ſynodaliter prohibere voluerit.

Quid ſacerdos agat poſt Miſſam. CAP. XXII.

FInitis omnibus oſculatur † ſacerdos altare, dicens: [*† presbyter.*] Placeat tibi ſancta Trinitas, Deinde ſacris veſtibus ſe exuens, cantat hymnum trium puerorū, iuxta quod B patres in quarto Toletano Concilio decreuerunt capitulo 14. videlicet, vt examinationi ſubiaceret, quicunque ſacerdos eundem hymnum poſt Miſſam dicere negligeret. Pſalmum quoque, Laudate Dominum in ſanctis eius, in gratiarum actionem ſubiungens, cum Pater noſter, & verſibus ad hoc competentibus, concludit eam cum oratione illa: Deus qui tribus pueris. Sciendum autem, iuxta decreta Pontificū, quod presbytero non licet coram Epiſcopo, niſi eo iubente, vel ſacrificare, vel populum benedicere, vel ſalutare, vel exhortari. Vnde cum legit Euangelium coram Epiſcopo, benedictionem petit ab eo. Item, cum vult, ſacrificare, † inclinat ſe Epiſcopo pro conceſſione, qui etiam cum populo inclinatur pro vltima benedictione.

[*Hymnum trium puerorū cantare iuſſus poſt Miſſam concil. Tolet. 4. Benedicere presbytero coram epiſcopo niſi eo iubente nō licet. † inclinat, cum populo.*]

Breuis deſcriptio celebrandæ Miſſæ.

C CAP. XXIII.

PResbyter cum ſe parat ad Miſſam, in primis cantat [*Præparationes ad Miſſam.*] pſalmos: Quam dilecta, Benedixiſti. Inclina, Credidi propter. Deinde, Kyrie eleyſon, Pater noſter, Et ne nos inducas. *Verſ.* Ego dixi Domine. Conuertere Domine, Fiat miſericordia, Sacerdotes, Protector noſter adſpice, Domine exaudi. *Oratio.* Aufer à nobis Domine iniquitates noſtras & peccata noſtra, vt mereamur puris mentibus introire. *Alia*: Actiones noſtras quæſumus Domine adſpirando præueni, & adiuuando proſequere, vt cuncta noſtra operatio per te ſemper incipiat, & per te cœpta finiatur, Per Dominum noſtrū, &c. *Paratus autem venit ad altare. dicens.* Antiph. Introibo ad altare Dei. Pſ. Iudica me Deus & diſcerne. *Et facit confeſſionem*: Confiteor Deo omnipotenti, iſtis [*Confeſſio ante Miſſam.*] D ſanctis & omnibus ſanctis & tibi frater, quia peccaui in cogitatione, locutione, in opere, in pollutione mentis & corporis. Ideo precor te, ora pro me.

Miſereatur tui omnipotens Deus, & dimittat tibi omnia peccata tua, liberet te ab omni malo, & confirmet te in omni opere bono, & perducat nos pariter IESVS Chriſtus filius Dei viui, in vitam æternam. Amen. Indulgentiam & remiſſionem omnium peccatorum noſtrorum tribuat nobis omnipotens & miſericors Dominus Amen.

Cum ſacerdos accipit oblationem, dicit: Acceptabile ſit [*Offertorium.*] omnipotenti Deo ſacrificiū noſtrum: *Deinde calice in altari ad dexterā oblatæ depoſito, dicit*: Veni ſanctificator omnipotens æterne Deus, benedic hoc ſacrificium E tuo nomini præparatū, Per Chriſtum, &c. *Et inclinatus ante altare dicit*: Suſcipe ſancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus in memoriam paſſionis, reſurrectionis, aſcenſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in honorem ſanctæ Dei genitricis Mariæ, ſancti Petri, & ſancti Pauli, & iſtorum atque omnium ſanctorum tuorum, vt illis proficiat ad honorem, nobis autem ad ſalutem, & illi pro nobis dignentur intercedere, quorum memoriam agimus in terris. Per Chriſtum, &c. Deinde, Orate. Sequitur ſecreta.

Canon iuxta Romanam auctoritatē eſt iſte. Te igitur clementiſſime Pater, per Ieſum Chriſtum filium tuum [*Canon Miſſæ.*] Dominum noſtrum ſupplices rogamus & petimus, vti accepta habeas & benedicas, *hic ſignat ſacerdos oblationē & calicem.*

& calicem tribus vicibus, ſub vna cruce. hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata. In primis quæ tibi offerimus pro Eccleſia tua ſancta Catholica, quam pacificare, cuſtodire, adunare, & regere digneris toto orbe terrarum, vna cum famulo tuo Papa noſtro N. & antiſtite noſtro.

Commemoratio viuorū. Memento Domine famulorum, famularumque tuarū *hic nomina viuorū memoretur, ſi voluerit, ſed nō Dominica*, & omnium circūadſtantium, quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio, qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis pro ſe ſuiſque omnibus, pro redemptione animarum ſuarum, pro ſpe ſalutis atque incolumitatis ſuæ tibi reddunt vota ſua æterno Deo viuo & vero. Communicantes & memoriā venerantes in primis glorioſæ ſemper Virginis Mariæ genitricis Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſed & beatorum Apoſtolorum ac Martyrum tuorum, Petri, Pauli, Andreæ, Iacobi, Ioannis, Thomæ, Iacobi, Philippi, Bartholomæi, Matthæi, Simonis & Thaddæi, Lini, Cleti, Clementis, Sixti, Cornelii, Cypriani, Laurentii, Chryſogoni, Ioannis & Pauli, Coſmæ & Damiani, & omnium ſanctorum tuorum, quorum meritis precibuſque concedas, vt in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio. Per Chriſtum Dominum noſtrū. *hic inclinatur vſq; ad altare, dicens*: Hāc

Inclinatio ad altare vſque. igitur oblationem ſeruitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ, quæſumus Domine, vt placatus accipias, dieſq; noſtros in tua pace diſponas, atq; ab æterna damnatione nos eripias, & in electorū tuorum iubeas grege numerari. Per Chriſtū Dominum noſtrum. *Erectus autem, cum tribus crucibus benedicit*: Quam oblationem tu Deus in omnibus quæſumus benedictam, aſcriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris. *hic ſeparatim ſignat oblatam & calicem.* Vt nobis corpus &

Conſecratio. ſanguis fiat dilectiſſimi Filii tui Domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui pridie quam pateretur, accepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, & eleuatis oculis in cælum ad te Deū patrem ſuum omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit, fregit, dedit diſcipulis ſuis, dicens: Accipite & manducate ex hoc omnes: HOC EST ENIM CORPVS MEVM. Simili modo poſtquam cœnatum eſt, accipiens & hunc præclarum calicem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, item tibi gratias agens, benedixit, dedit diſcipulis ſuis, dicens: Accipite & bibite ex hoc omnes: HIC EST ENIM CALIX SANGVINIS MEI NOVI ET AETERNI TESTAMENTI, MYSTERIVM FIDEI, QVI PRO VOBIS ET PRO MVLTIS EFFVNDETVR IN REMISSIONEM PECCATORVM.

Commemoratio paſſionis Dominicæ. Hæc quotieſcumque feceritis, in mei memoriam facietis. Vnde & memores nos Domine ſerui tui, ſed & plebs tua ſancta, Chriſti filii tui Domini Dei noſtri tam beatæ Paſſionis, necnon & ab inferis reſurrectionis, ſed & in cælum glorioſæ aſcenſionis, offerimus præclaræ Maieſtati tuæ de tuis donis ac datis; *Hic tres cruces ſuper vtrumq; ſimul facit. & quartam ſuper oblationē. & quintam ſuper calicem.* Hoſtiam purā, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, panem ſanctum vitæ æternæ & calicem ſalutis perpetuæ. Supra quæ propitio ac ſereno vultu reſpicere digneris, & accepta habere, ſicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iuſti Abel, & ſacrificium Patriarchæ noſtri Abrahæ, & quod tibi obtulit ſummus ſacerdos tuus Melchiſedech, ſanctum ſacrificium, immaculatā hoſtiam. *Hic inclinat ſe iuxta altare, dicens*; Supplices te rogamus, omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum, in conſpectum diuinæ maieſtatis tuæ, *Hic erigit ſe. dicens*: Vt quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctum filii tui corpus & ſanguinem ſump-

Commemoratio defunctorum. ſerimus, omni benedictione cæleſti, & gratia repleamur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. *Hic duæ orationes dicuntur*: Memento etiam Domine & eorum qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei, & dormiunt in ſomno pacis: *& recitantur nomina.* Ipſis Domine, & omnibus in Chriſto quieſcentibus locum refrigerii lucis & pacis vt indulgeas, deprecamur, Per Chriſtum Dominum noſtrum. Nobis quoque peccatoribus famulis tuis de multitudine miſerationum tuarum ſperantibus partem aliquam & ſocietatē donare digneris, cum tuis ſanctis Apoſtolis & Martyribus, cum Ioanne, Stephano, Matthia, Barnaba, Ignatio, Alexandro, Marcellino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnete, Cæcilia, Anaſtaſia, & cum omnibus ſanctis tuis, inter quorum nos conſortium, non æſtimator meriti, ſed veniæ, quæſumus largitor, admitte. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas. *Hic tres cruces ſuper vtrumq; ſimul facit.* Sanctificas, viuificas, benedicis, & præſtas nobis. *Hic cum oblata quatuor cruces facit ſuper calicē, & quintā in latere ipſius.* Per ipſum, & cū ipſo, & in ipſo eſt tibi Deo patri omnipotenti in vnitate Spiritus ſancti, omnis honor & gloria. *Hic eleuat oblatam cū calice, dicens*: Per omnia ſæcula ſæculorum. Reſponſio: Amen. *Et deponit oblatā dicens.* Oremus. Præceptis ſalutaribus

Oratio Dominica. moniti, & diuina inſtitutione formati, audemus dicere, Pater noſter, qui es in cælis, *vſque*, libera nos à malo. Libera nos Domine ab omnibus malis, præteritis, &

Embolismus orationis Dominicæ. præſentibus, & futuris. Et intercedentibus beata & glorioſa ſemper virgine Maria, & beatis Apoſtolis tuis Petro & Paulo atque Andrea. *Hic nominat quotquot ſanctos voluerit*, cum omnibus ſanctis, da propitius pacem in diebus noſtris, vt ope miſericordiæ tuæ adiuti, & a pec-

Confractio corporis Dominici. cato ſimus ſemper liberi. *Hic patenā accipiat, & oſculatā deponat.* & ab omni perturbatione ſecuri. *Hic corpus in patena ſuper tria diuidat, dicens.* Per Dominum noſtrū Ieſum Chriſtum: *vſque*, per omnia ſæcula ſæculorum. Reſp. Amen. *Hic etiam tertiam partem in calicē mittat,*

Pacis datio. *dicens*: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Reſponſ. Et cum ſpiritu tuo. *Et ſubiungit orationem iſtam*: Fiat commixtio & conſecratio corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti accipientib. nobis in vitam æternam. Amen. *& oſculato altari, dat pacē adſtanti, ita dicēs*: Pax tecum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo: *Inclinatus autem dicit, antequam communicet.* Domine Ieſu Chriſte, qui volun-

Orationes ante communionem. tate patris, cooperante Spiritu ſancto, per mortem propriam mundum viuificaſti, libera me per hoc ſacroſanctum corpus & ſanguinem tuum ab omnib. iniquitatibus meis, & a malis meis, & fac me tuis inhærere mandatis, & a te nunquam in perpetuum ſeparari. Qui cum patre. *Cum diſtribuit euchariſtiam, dicit*: Corpus & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti proficiat tibi in vitā æternam. Amen. *Poſtquam omnes communicauerunt, dicit*: Quod ore ſumpſimus, † mente capiamus, & de

† pura mente munere temporali fiat nobis remedium ſempiternum. *Finita Miſſa, dicit*: Placeat tibi ſancta Trinitas obſe-

Orationes poſt communionem ac ad Miſſæ finem quium ſeruitutis meæ, & præſta, vt hoc ſacrificium, quod oculis tuæ maieſtatis ego indigne obtuli, mihi & omnibus, pro quibus illud obtuli, te miſerante ſit propitiabile, Per Chriſtū, &c. *Exuens ſe veſtibus ſacris dicit. Pſal.* Benedicite omnia, Laudate Dominum in ſanctis, Kyrie eleiſon, Pater noſter. Confiteantur tibi Domine omnia opera tua. Exultabunt ſancti in gloria. Exultent iuſti in conſpectu. Non nobis Domine, non nobis. Domine exaudi orationem. Deus qui tribus pueris. Actiones noſtras.

De Ieiunio vernali. CAP. XXIV.

GRegorius Papa ſeptimus cū Apoſtolicæ ſedi præſideret, conſtituit, vt ieiunium quod dicitur Martii, in prima hebdomadi Quadrageſimæ omni anno celebretur, ſicut & ſancti Patres illud inſtituiſſe leguntur. Nam ſanctus Gregorius Papa primus, tam in Sacramentario quam in Graduali libro, ſiue Antiphonario officii eiuſdem Ieiunii primæ Quadrageſimali hebdomadæ aſcripſit, Item ſanctus Hieronymus in libro Comitis, lectiones & Euangelia de eodem Ieiunio eidem hebdomadæ iniunxit. Ipſa etiam vacans Dominica, quam ſanctus Gregorius in Quadrageſima ſu-

Greg. Papa I. ſacramentarium ac Antiphonariū extabant ætate huius authoris. libros quoque ſacrū ordine fecit. D. Hieronymus quoque ſcripſit librum, qui Comitis liber inſcribitur.

cundam eſſe voluit, euidentiſſimè inſinuat, quod Ieiunium Martii nihilominus omni anno ipſam in prima hebdomada præcedere debeat. Non enim eadem Dominica propriè vaccans diceretur, ſi non ſabbatum xii. lectionũ eueſtigio ſubſequeretur, quod proprium eſt omnium Dominicarum vacantium, quæ cum proprio careant officio, ex præcedenti hebdomada inofficiantur, ſi tamen neceſſe fuerit vt aſſumantur. Vnde & hæc Dominica, de qua agimus, ex quarta feria præcedenti Ieiunii officiũ mutauit. Neceſſarium eſt ergo, vt illud illam præcedat, cum non aliundè, niſi ex eius præceſſione eadem Dominica nomen & officium obtineat. Sed & Iunior Gregorius Papa, ſcribens de † ordinatione ſancti Bonifacii Archiepiſcopi ad Moguntiacenſes, præcepit, vt ordinatio quæ ieiunio Martii aſcribitur, in ingreſſu Quadrageſimæ cum eodem Ieiunio ſemper celebretur. Beatiſſimus quoq; Leo Papa primus, in ſermone de Ieiunio ſeptimi menſis, vernum Ieiunium in Quadrageſima, æſtiuum in Pentecoſte, autumnale in ſeptimo menſe celebrandum eſſe denuntiauit. Item B. Gelaſius Papa in decretalibus ſuis capitulo 11. conſtituit, vt ordinationes Presbyterorum & diaconorum, non niſi certis temporib. fiant, quippe in ieiunio quarti & ſeptimi & decimi menſis, id eſt, Iunii, Septembris, atque Decembris, necnon in quadrageſimalis initii ieiunio, quod proculdubio Martii intelligitur. Videſne ergo cum apertè idem Ieiunium cum ordinatione ſua primæ quadrageſimali hebdomadæ aſcribatur, cur tam ſignanter quadrageſimalis initii Ieiunium cognominetur? Hoc autem initium Quadrageſimæ, non a capite Ieiunii, ſed a ſubſequenti Dominica eſt computandum. Nam quamuis a capite Ieiunii pro quodam complemento quadrageſimalis abſtinentiæ incipiamus: a ſubſequenti tamen Dominica iuxta aſſertionem ſancti Ambroſii & ſancti Gregorii & aliorum Sanctorum patrum, Quadrageſimam propriè exordimur. Nullum autem commoueat, quod tempore Henrici ſecundi Imperatoris, duodecim Epiſcopi Moguntiæ cõgregati, aliter de hoc ieiunio ſtatuiſſe leguntur. Cum enim apud ipſos non modica varietas de huiuſmodi Ieiuniis accideret, eo quod antiquam ſanctorum Patrum traditionem in hac re minus attenderent, pro huiuſmodi confuſione corrigenda hanc ſibi regulam propoſuerunt, vt deinceps in prima quarta feria Martii, & in ſecunda Iunii, & in tertia Septembris, omni anno ieiunarent. Sed hæc regula Apoſtolicæ auctoritati præiudicare, nec debet nec poteſt: præſertim cum euidentiſſimè ſtatutis ſanctorum Patrum videatur repugnare. Si enim prædictam regulam annuatim obſeruamus, multoties non ſolum in Quadrageſima, ſed etiam ante Quadrageſimam ieiunabimus. Cum & ſtatuta Apoſtolicorum virorum, & inſtitutio officiorum, vt prælibatum eſt, illud infra Quadrageſimam, immo in prima Quadrageſimæ ſeptimana, ſemper celebrare decernant. Indubitanter ergo refutare debemus, quicquid tam euidenter Apoſtolicæ auctoritati contraire videmus, vnde totius Chriſtianæ religionis, & ordinis exordium & formam accepimus. Nec mireris hoc Ieiunium potius Martio, quam Februario aſcribi, quamuis in Februario, cum ipſa Quadrageſima nonnunquam occurrat. Semper enim idem Ieiunium, aut Kalendaria aliquando, aut Lunationem Martii, aut vtrumque ſimul incurrit: Februarii autem Kalendaria aliquando, Lunationem vero nunquam attingit. Ergo multo congruentius Martio aſcribitur, quem nunquam relinquit, quam Februario, quem multoties penitus non attingit. Obſeruatur ſiue hoc Ieiunium cum ipſa Quadrageſima ſecundum Lunationem, ſicut & Paſcha. Vnde non incongruè ipſum Martio propter Lunationem aſcribitur, quamuis in Februario occurrat. Sicut & Paſcha Aprili ſemper aſcribitur, quamuis ſæpe in Martio contingat. Nec hoc vtique probabili exemplo carebit, ſi ſacrorũ ordinum diſpenſatio nonnunquam fiat in Februario, dum hoc exegerit quadrageſimalis initii † præmutatio. (Nam Reuerendiſſimi patres noſtri, ſanctitate & Apoſtolica auctoritate præcipui, videlicet, Simplicius, Gelaſius, Symmachus, Felix, in Februario ordinationes feciſſe leguntur) cũ tamen Sancta Romana Eccleſia, Ieiunia quatuor temporum in ordinatione obſeruare decreuerit, hocq; aliis quoq; Eccleſiis ita obſeruandum promulgauerit. Ergo abſq; omni dubio obſeruare debemus. Vnde tam certa præcepta & exempla Sanctorum Patrum Apoſtolica auctoritate præditorum ſufficienter habemus, præſertim, cum & facilius obſeruetur, quod prouida antiquitas & auctoritas inſtituit, quam quod inconſiderata nouitas & infirmitas adinuenit. Nulli enim dubium eſt, quin facilius ſit omni anno idem Ieiunium Martii in eadem hebdomada cum eiſdem officiis inconfuſe celebrare, quam de hebdomada in hebdomadam non ſine confuſione officiorum, vt multi ſolent, illud annuatim mutare.

cap. 25. Lectionarium vocat ſiue eiuſdem mentionem Honorius li. 1 cap. 88 ergo quoq; ... proprium vide ...

† ordinat. S. Bonifacio Moguntino Archiepiſcopo ... Epiſt. ad Eccleſ. per. ...

Apoſtolica auctoritati Concilii prouincialis non poteſt præiudicare

Cur ieiunium hoc Martio aſcribatur.

† vacat.

De Ieiunio æſtiuali. CAP. XXV.

GRegorius Papa ſeptimus Apoſtolicæ ſedi præſidens, conſtituit, vt æſtiuale Ieiunium infra octauam Pentecoſtes annuatim celebraretur. Quod quidem ſapientioribus reuerentia ſedis Apoſtolicæ facilè perſuaſit: ſimplicioribus autem nonnulla dubitatio ſuper huius ſtatuti promulgatione remanſit. Nam non parum à conſuetudine eorum diſcrepat, quam a quibuſdam ſcriptis non adeo authenticis mutauerant, id eſt, a Moguntiacenſi Concilio, tempore Henrici ſecundi Imperatoris facto; hoc enim hanc regulam Ieiuniis quatuor temporum præfixit, vt in primo, quarta feria Martii, in ſecunda Iunii, in tertia Septembris, omni anno ieiunetur. Præterea & hoc attendunt, quod in quibuſdam ſacramentariis inueniunt, quod & in primo ſabbato Martii, in ſecundo Iunii, in tertio Septembris, ieiunare debeamus. Illo etiam non minus obſeruato, vt de vno ſabbato xii. lectionum vſque in aliud, iuxta Amalarium quatuordecim hebdomadæ computentur. Si igitur, inquiunt, iuxta ſtatutum Domini Apoſtolici infra Pentecoſten annuatim ieiunaueris, non ſemper ſecundam quartam feriam, vel ſecundum ſabbatum Iunii obſeruare poteris. Sed cur more Phariſæorum liquamus culicem, glutientes camelum? Cur, inquam, huiuſmodi ſcripta præuaricari, plus vereamur, quam ſedis Apoſtolicæ decretum, præſertim cum ob eorum admiuicem repugnantiam, ſe obſeruare non permittant? Si enim iuxta Moguntiacenſe Concilium, in prima quarta feria Martii, in ſecunda Iunii, in tertia Septembris, omni anno ieiunatur: primum ſabbatum Martii, ſecundũ Iunii, tertium Septembris annuatim obſeruare nequibis, nec iuxta Amalarium quatuordecim hebdomadas eiſdem ieiuniis internumerare valebis: quod illum non latebit, quicumq; diligenter interiacentes hebdomadas ſingulis annis dinumerabit. Numquam ſanè huiuſmodi regulæ ſimul obſeruari poterunt, niſi eo anno, cum Kalendæ Septembris in tertia vel in quarta feria occurrunt. Sed in hac cauſa Amalarius non adeò notandus eſt, qui non tam aliquam conſuetudinem inſtituere, quam de inſtituta competentem aliquam figuram elicere cõſueuit. Cur autem iſta replicamus, cum etiam ſi prædictæ regulæ ſibi annuatim conuenirent, auctoritati tamen Sedis Apoſtolicæ nullatenus præiudicare poſſent, cui omnes per omnia abſque omni hæſitatione debemus obedire, cui numquam debitam exhibemus obedientiam, ſi eius ſtatuta potius iudicare, quam implere curamus? Hoc eſt enim priuilegium obedientiæ, de ſententia ſui præceptoris non iudicare, in iis duntaxat rebus, quas canonicis ſcripturis contraire non videmus, immò ſtatim exequi quod iubetur. Nam quicumque facere noluerit, niſi quod prius ſua ratione probauerit eſſe faciendum: non tam præceptori ſuo, quam propriæ voluntatis arbitrio ſatisfeciſſe iudicabitur. Hanc ergo puram obedientiam cum omnibus ſpiritualibus noſtris præceptoribus certiſſimè debeamus, maximè tamen

Ieiunium æſtiuale.

Moguntinum Prouinciale concilium tempore Henrici ſecundi. Can. 3. De quo etiam ſ. præced.

Auctoritas Sedis Apoſtolicæ.

tamen Apoſtolicæ ſedi ex intimo corde debemus quæ totius Chriſtianæ religionis caput eſt & origo. Sed quia hæc ratio ſimplicioribus fortaſſe non ſufficit, operæ pretium videtur de ſuperiori ſtatuto latius tractare, & quam † rationale, quam canonicum, quippe ſanctis patribus quam conſonum reperiatur, elucidare. Beatiſſimus Leo Papa I. in ordine quadrageſimus vii. cuius auctoritate congregatum & confirmatum eſt ſanctum Chalcedonenſe Concilium, in libro ſermonum quarti menſis ieiunium non niſi hebdomada Pentecoſtes celebrandum eſſe denunciauit. Nec hoc tantum in vno ſermone, ſed in pluribus, quos de Pentecoſte in diuerſis annis feciſſe legitur: quod illum ſubterfugere non poterit, quicumq; eumdem librum diligenter perlegerit. Ibi enim euidentiſſime docebitur, ex Apoſtolica traditione huius ieiunii obſeruantiam deſcendere, nec † diuerſam ſed continuam poſt diem Pentecoſtes celebrari debere. Sed nè aliquis eum hoc de quadrageſimali ieiunio, quod poſt Pentecoſten agitur, non de ieiunio quarti menſis, præcepiſſe putaret: ſubſequenter decernendo admonet, vt infra eandem hebdomadam quarta & ſexta feria ieiunetur, & in ſabbato apud ſanctum Petrum vigiliæ celebrentur. quem denunciationis modum penè in omnibus ſuis ſermonibus obtinuit, cum ieiunia quatuor temporum denunciaret. Nam illa Quadrageſima poſt Pentecoſten, non omnibus vt hoc ieiunium, ſed ſolis pœnitentibus obſeruanda imponitur: Nec in hoc tantum triduo infra Pentecoſten, ſed in omnib. triduis, vel etiam diebus ſex hebdomadarum cuſtodiri iubetur. Præterea idem vir Apoſtolicus, in ſermone de ieiunio ſeptimi mēſis: Ieiunium, inquit, vernum in Quadrageſima, æſtiuum in Pentecoſte, autumnale in ſeptimo menſe celebremus. Vbi euidentiſſime indicauit, ieiunium quarti menſis non niſi in hebdomada Pentecoſtes eſſe celebrandum. Si enim iſtud in Iunio menſe, ſicut autumnale in Septembri, ſemper ieiunandum decerneretur, non minus Iunium quam Septembrem nominare poſſet. Ergo iuxta ſententiam huius Apoſtolici, ſicut autumnale ſemper in Septembri, ita æſtiuum in Pentecoſte ſemper debemus celebrare. Sanctus quoque Gregorius Papa primus, à quo omnia Eccleſiaſtica officia penè habemus, beato Leoni optimè concordat, qui & in Sacramentario, & in diurnali Antiphonario, eidem ieiunio nullas orationes vel cantus aſcribit, niſi infra Pentecoſten dicendos. Liber etiam Comitis ſiue Lectionarius, quem ſanctus Hieronymus compaginauit, eidem ieiunio lectiones ad feſtiuitatem Spiritus ſancti pertinentes attribuit. Sicut igitur ieiunium Decembris de Aduentu Domini, & ieiunium Martii de Quadrageſima, ſua mutauerūt officia: ſic etiam illorum menſium ieiunia nunquam alio tempore celebrantur, niſi eo ipſo, vnde & officium habere videntur. Denique ieiunium Martii, & ante ſtatutum noſtri Papæ Gregorii, cum aliquando ante Quadrageſimam iuxta Moguntiacenſe Concilium eueniret, propter quadrageſimale tamen officium vſque ad Quadrageſimam differebatur. Incongruum enim eſſet, vt eiuſdem ieiunii lectiones ſpecialiter Quadrageſimam intimantes, & orationes ſuper populum, extra Quadrageſimam dicerentur. Eadem igitur ratione & æſtiuum ieiunium infra Pentecoſten obſeruamus competenter, propter officia de eadem ſolennitate mutuata. Qui enim illud extra Pentecoſten obſeruant, magnam officiorum confuſionem faciunt: cum quadrageſimales cantus & orationes, lectionibus de Pentecoſte aſſocient. Concordiam quippe officiorum Pentecoſtes diſſipant, quam ſancti Patres maxime in huiuſmodi officiis obtinere ſtudebant: & cum extra Pentecoſten de hoc ieiunio nullū inueniant officium, ipſi ſibi officia componere, immo confundere temerario auſu præſumunt. Non miremini autem, quod hoc ieiunium Iunio potius quam Maio adſcriptum reperiri malunt, quamuis iuxta ſuperiorem tractatum, & in Maio ſæpius celebretur: Ipſa enim Pentecoſte cum

† rationabile.

Quarti menſis ieiunium non niſi in hebdomada Pentecoſtes.

† diuerſam ſed continuam

Quadrageſima poſt Pentecoſten

Liber Comitis ſiue Lectionarius D. Hieron.

A qua hoc ieiunium ſemper obſeruatur in Maio ſæpius quam in Iunio celebratur, quæ tamen iuxta computationē Lunæ, Iunio ſemper aſcribitur. Nam hoc feſtum, ſicut & Paſcha, non iuxta rationem menſium, ſed Lunationum, annuatim obſeruatur. Et illud quidem Aprili, hoc autem Iunio propter obſeruationem Lunationum eorumdem menſium, ſemper aſcribitur: quamuis eoſdem menſes multoties anticipent, ſicut & ipſæ Lunationes. Eadem igitur ratione & hoc ieiunium Iunio aſcribimus, quod & cum Pentecoſte ſub eadē Lunatione annuatim obſeruare debemus. Hoc ſane ieiunium ſemper Lunationem Iunii, ſæpe etiam & Kalendaria eius obſeruat, nunquam autem Lunationem Maii, nec ſemper Kalendaria eius attingit. Semper vtique aut Kalendaria, aut Lunationem Iunii poſſidet. Maii autem ſæ-B penumero nec Kalendaria, nec Lunationem obtinet. Quare & Iunio competentius annumeratur, quem numquam dimittit, quam Maio, quem multoties omnino prætermittit. Has igitur rationes quicumque, depoſito contentionis ſtudio, fideliter conſiderare voluerit, proculdubio Dominum Apoſtolicum de ieiunio verno ſiue æſtiuo, non tam ſuum, quam ſanctorum Patrum ſtatutum inſtituiſſe iudicabit, & idem ipſum authenticis rationibus confirmatum, generaliter obſeruandum eſſe non dubitabit.

De Autumnali Ieiunio. CAP. XXVI.

IEiunium autumnale iuxta ſtatuta ſanctorum Patrum Leonis, Gelaſii & reliquorum, in ſeptimo menſe de-C bemus celebrare: quod tamē nec inſtinctio officiorum, nec ſuppoſitio vacantis Dominicæ, nec ſtatuta ſanctorum Patrum, alicui ſeptimanæ tam ſpecialiter, vt reliqua ieiunia, videntur aſſignaſſe. Eſt autem Eccleſiaſtica conſuetudo, vt in tertio ſabbato Septembris ieiunetur: quæ vtique conſuetudo & nobis debet ſufficere, præſertim cum Apoſtolicis inſtitutis nuſquam videatur contraire.

De Hyemali Ieiunio. CAP. XXVII.

IEiunium Hyemale, iuxta traditionem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, ſemper in tertia hebdomada de Aduentu Domini debet celebrari: ſicut & ſancti Patres inſtituerunt; qui eiuſdem ieiunii officia eidem hebdomadæ indiderunt, & ſequentem Dominicam vacantem vocauerunt. nec ad hoc vllo ſpeciali ſtatuto indigemus, D in quo ſanctorum patrum veſtigia non excedimus.

De officiis eorundem Ieiuniorum. CAP. XXVIII.

DE annua tranſmutatione officiorum in vernali ieiunio, vnde hactenus multum fruſtra laborauimus, non neceſſe eſt vt deinceps laboremus: cum iuxta antiquam inſtitutionem, omnia huius ieiunii officia ſuo loco & ordine, ſicut inſtituta ſunt, obſeruare debeamus. In æſtiuo autem ieiunio illum ordinem officiorum competenter annuatim obſeruamus, quem & maiores noſtri in eodem ieiunio tenuerunt, cum illud infra Pentecoſten aliquando obſeruarent. Videlicet vt in quarta & ſexta feria cantetur & legatur, quod in eadem hebdomada eiſdem feriis aſcriptum reperitur. In ſabba-E to autem cum officio quod ibi habet, hæ lectiones legātur: Lectio, Diligite iuſtitiam, Audi Iacob, Exultate, Effundā: ad Miſſam, Iuſtificati: quæ vtiq; omnes feſtiuitati Spiritus ſancti optimè conueniunt. Euangelium, Egreſſus Ieſus, ſicut etiā in antiquis Breuiariis ordinatum reperimus. Et hoc vtiq; obſeruandum eſt, nè in quarta feria vel ſabbato quadrageſimalia offertoria, id eſt, Meditabar, Domine Deus ſalutis, dicamus, ſed in honorem Spiritus ſancti, Alleluiatum offertorium, Emitte ſpiritum, pro vtroq; cantemus. Nec Gradualia, ſed, Alleluia prædictis lectionib. ſubiungere debemus: Spiritus Domini, Paracletus, Emitte. † Veni ſancte Spiritus. In autūnali autē ieiunio omnia, vt inſtituta ſunt, obſeruamus. In quarta feria Antiphona, Exultate: Graduale, Quis

Videtur deeſſe. vel vbique

Alleluia cantanda poſt lectiones.

ſicut: Graduale, Tribulationes: Offertoriū, Meditabar: Communio, Comedite. Cum lectionibus, Ecce dies venient, Congregatus eſt. Euangelium, Reſpondens vnus. In ſexta feria Antiphona, Lætetur cor: Graduale, Conuertere, Offertorium, Benedic: Communio, Aufer à me. Lectio, Conuertere: Euangelium, Rogabat Ieſum. Quæ omnia adinuicem magnam habent concordiam. In ſabbato Antip. Venite adoremus: Offertorium: Domine Deus ſalutis: Communio, Menſe ſeptimo. Lectiones, Decimo die, Quintodecimo, Domine Deus noſter, Factum eſt. Euangelium, Arborem fici: Gradualia verò eadem, quæ & in ieiunio vernali. Quæ etſi apud diuerſos diuerſè aſſumuntur, in quam plurimis tamen libris ita reperiuntur: Protector, Propitius, Dirigatur, Saluum fac populum: Quæ & in autumnali ieiunio, vt in vernali ordinātur, niſi quod in autumnali Graduale, Protector: poſt Graduale, Propitius cantatur. Et hoc vtique concordia officiorum exigere videtur. Nam in vernali prima lectio, Reſpice Domine de ſanctuario, & benedic populo tuo, optime congruit Graduali, Protector noſter, a quo & ſubſequens oratio initiatur, Protector. Secundæ autem lectioni Graduale, Propitius, non incongruè adaptatur. Nam quod in lectione de corporali liberatione populo Iſrael promittitur, hoc ſancta Eccleſia in Graduali ſpiritualiter nobis adimpleri ſupplicat: nè gentes dæmonum nobis præualeant, ſicut nec gentes paganorum illis præualuerunt. In autumnali autem Graduale, Propitius, præponitur, quia & hoc magis primæ lectioni conuenit, quæ nobis diem propitiationis, & vt Deus nobis propitietur, præſcribit. Secundæ verò lectioni Graduale, Protector, magis competit, quia filios Iſrael ſeptem diebus ſub protectione vmbraculorum annuatim ſolennizare præcipit. Tertium autem Graduale, Dirigatur, tertiæ lectioni in vtroque ieiunio optimè congruit: quia & in vernali Ionathas, & in Septembri Michæas orationes ſuas ad dominum pro populo Dei dirigunt. Similiter quartum Graduale quartæ lectioni competit † vtrique. Nam in vernali, pro ſalute populi poſtulatur, quæ in autumnali promittitur populo: ſi tamen a veritate non diſceſſerit. Satis ergo congruum videtur, vt & nos eorum librorum traditionem ſequamur, qui eadem Gradualia vernali & autumnali ieiunio pariter aſcribunt. Nam cum lectionibus vtriuſque ieiunii magnam habent concordiam, vt prælibauimus: quam potiſſimum in diſpoſitione officiorum nos attendere ſancti patres docuerunt. In hyemali ieiunio, quod in proximo Sabbato ante vigiliam Natiuitatis Dominicæ ſemper eſt obſeruandum, nihil in officiis variatur. Et notandum, omnes Apoſtolicos a Beato Petro vſque ad Simplicium Papam, ordinationes tantum in ieiunio Decembris celebraſſe, vt in Romano Pontificali legitur. Vnde & iſtud ieiunium non immerito plenius quam reliqua, ſuum habet officium. Nam reliqua, aliunde nunc ex toto, nunc ex magna parte per ſuas ferias inofficiantur. In omni ieiunio quatuor temporum, niſi infra Pentecoſten, genua flectimus. In quarta quidem feria, ad priorem tantum orationem ſine ſalutatione prolatam. Nam ſecunda ſine genuflexione cum ſalutatione profertur. Oratio autem in ſexta feria cum ſalutatione & genuflexione recitatur. In ſabbato autem omnes orationes genuflexio ſine ſalutatione præcedit, præter illam de camino, quæ ſalutationem ſine genuflexione exigit. Ad illam nempe genua flectere prætermittimus, more trium puerorum, qui ſtatuam adorare noluerunt cum Gentilibus. Ordo etiam præcipit, vt infra Hymnum eorundem puerorum non ſedeamus: nè, illis in camino laborantibus, nos inertiæ ſeſſionis dediti eſſe videamur. Hoc autem ſabbatum quamuis ſex lectiones tantum habeat, dicitur tamen xii. lectionum, eò quod antiquitus eædem lectiones bis legebantur, Græcè videlicet & Latinè. Sciendum autem, ſanctum Caliſtum Papam & Martyrem, huiuſmodi ieiunia quater in anno celebrari conſtituiſſe, quæ prius ter tantum in anno celebrata ſunt. Sicut idem Apoſtolicus ad Benedictum Epiſcopum ſcribens, teſtatur. *Epiſtola decretali prima.*

De vacantibus Dominicis. CAP. XXIX.

QVatuor Dominicæ, quæ huiuſmodi ieiunia proxime ſubſequuntur, in lib. ſacramentorum vacantes prætitulantur, eo quod propriis careant officiis. Vnde & ex præcedentibus quatuor feriis ieiuniorum, Romano more inofficiantur, vt illæ duæ quæ vernale ieiunium ſubſequuntur, & hyemale. Illa autem poſt æſtiuale ieiunium, non cum quarta feria, ſed multo conuenientius cum officio Pentecoſtes ſuppletur, eo quod ſit octaua eius. Poſt ieiunium etiam autumnale, quidam ex quarta feria, Dominicam ſequētem inofficiant vt paucitati Dominicalium officiorum in æſtate hoc ſupplemento ſubueniant. Sed Romani huiuſmodi penuriam repetitione Dominicalium officiorū ſupplent. Vnde & prædictam † compilationem ex quarta feria, quaſi non neceſſariam, ibi prætermittere ſolent. *compilationem.* Hæ autem Dominicæ antiquitus ab officio vacabant, quia celebratio ordinationum iuxta decreta ſanctorum Patrum, iam ſero fiebat in ſabbato, vt potius Dominicæ, quam ſabbato, aſcriberetur. Nam beatiſſimus Leo Papa primus, vſque in mane Dominicæ diei ordinationem ritè celebrari poſſe teſtatus eſt, continuato tamen ſabbati ieiunio: immo ipſas Leuiticas ordinationes & ſacerdotales nunquam, niſi in Dominica, iuſſit celebrari, Dioſcoro ſcribens Epiſcopo: Conſecrandis, inquit, nunquam benedictio detur, niſi in Dominica, quæ à ſabbati veſpera initiatur. Item beatus Gelaſius Papa ſucceſſor eius, omnibus Epiſcopis ſcribens, decreuit, vt in ſabbatis quatuor temporum ordinationes circa veſperam celebrarentur. Vnde & Romanus ordo in Quadrageſima in ſabbato ordinationum orationem ſuper populum interdicit, ad quam Antiqui non ſolum capita, ſed & genu flectebant, quod Niceni canones in Dominica fieri penitus vetant. *ᵃ* Sanctus quoque Gregorius dies ordinationum ſuis homiliis inſigniuit vt Dominicas. Videlicet hæc duo Euangelia: Anno quintodecimo, & Arborem fici, exponens ad populum. Item ſanctus Leo Papa illud Euangelium, Aſſumpſit Ieſus, de ieiunio vernali expoſuit: quaſi Dominicæ diei ſatisfaciens, infra quam ipſe ſemper ordinationes fieri conſtituit. *ᵃ genuflectere in Dominica prohibita.*

De Aduentu Domini. CAP XXX.

AB Aduentu Domini vſque ad Natiuitatem eius, Te Deum laudamus, Gloria in excelſis Deo, Ite Miſſa eſt, dimittimus: quia maior gloria noui Teſtamenti, quam veteris, cuius typum infra Aduentum Domini obſeruamos. † Aliquando etiam feſtiuius Natale Domini ſuſcipimus, ſi huiuſmodi glorificationes aliquandiu ſuppreſſas quaſi de nouo illa die incipimus. *† aliquando.* Quidam infra Aduentum Domini Caſulis pro Dalmaticis vtuntur. Quidam ſolito more veſtiuntur, eo quod Miſſam ad tertiā & Alleluia, ſicut & tota æſtate dicunt. In natiuitate tamen Apoſtolorum, ſiue dedicatione Eccleſię, prędictas glorificationes non omittimus. Hinc vſque poſt octauam Pentecoſtes ſolitam mentionem ſanctę Crucis ad veſperam ſiue ad matutinas, & in feria ſexta, & de ſancta Trinitate Dominicis diebus, reticere ſolemus. Nam quod quidam illo breuiſſimo ſpatio, quod purificationem ſanctę Mariæ & Septuageſimam aliquando diſiungit, mentionem ſanctę Crucis reſumant, non adeo congruum videtur, cum illo tempore de infantia Chriſti potius, quam paſſione cantetur atque legatur.

De Euangelio, Cum appropinquaret.

CAP. XXXI.

IN Dominica prima de Aduentu Domini, quidam legunt Euangelium, Erunt ſigna, eò quod ſanctus Gregorius in libro Homiliarum illud in primis poſuerit. Sed parum attendunt, quia idem Apoſtolicus in eodem libro huiuſmodi ordinem non attendit, in quo plura

plura Euangelia penitus non tetigit: inſuper & quæ expoſuit, multoties poſteriora prioribus ante ponere conſueuit. Alii initium Marci Euangeliſtæ legunt, ſed quia inuſitatum eſt, pauci aſſentiuntur. Nos autem ex antiqua traditione, Cum appropinquaret, legimus, non vtique ſedi Apoſtolicæ, ſi aliter iuſſerit, præiudicantes, ſed interim auctoritatem ſanctorum Patrum ſectantes. Nam & ſanctus Hieronymus in libro Comitis ita ordinauit, cuius libri ordinem & ſanctus Gregorius diligentiſſime obſeruauit, ſiue dum lectionibus & Euangeliis Miſſales orationes in Sacramentario adaptaret, ſiue dum Antiphonas ex eiſdem Euangeliis quam plurimis diebus in Antiphonario articularet. Ipſum quoque Euangelium, Cum appropinquaret, etſi de itinere Domini ad paſſionem agere hiſtorialiter videatur, non tamen iſtius aduentus omnino obliuiſcitur cum pueri Hebræorum in laudem eius illud Pſalmiſtæ in altum proclament: Benedictus qui venit in nomine Domini. Quod auctor Antiphonarii de hoc aduentu proculdubio intellexit, cum inde Reſponſorium in hiſtoriam Dominicæ Natiuitatis † compoſuerit.

Pſal. 117. † tempo poſ.

De Hiſtoria, Clama. CAP. XXXII.

QVidam hiſtoriam, Clama, à quarta feria hyemalis ieiunii omni anno incipiunt, etiamſi adhuc duodecim dies vſque ad Natiuitatem Domini remaneant. Æſtimant enim hanc hiſtoriam pro eodem ieiunio eſſe inſtitutam, ſed falluntur. Si enim Romana auctoritas illam ad hoc inſtitueret, ante Dominicam vacantem, id eſt, Canite tuba, hanc quoque ſicut diurnalia eiuſdem ieiunii officia collocaret. Nam hoc in omnibus huiuſmodi ieiuniis obſeruatur, vt officia eorum ſemper Dominicam vacantem præcedant, quæ etiam poſt iſta ſemper obſeruatur, iuxta ſtatuta ſanctorum Patrum, aut penitus prætermittitur. Nec vtique aliqua Dominica vacans, propriè dicitur, niſi quæ huiuſmodi ieiunii officia indiuiſe ſequitur, a quibus & ipſa in officiatur, ſi neceſſe fuerit, vt obſeruetur. Præterea ſi eadem hiſtoria pro ieiunio inſtituta eſſet, ſuperfluo ſecundam, tertiam, quartam, quintam feriam eodem modo, vt ſextam, inofficiatas haberet, cum tamen nihil ad illas prædictum ieiunium pertineat. Patet ergo, hanc hiſtoriam non pro ieiunio, ſed potius ad hoc eſſe inſtitutam, vt proxima hebdomada ante Natiuitatem Domini, ſicut & ante Paſcha, tanto plus in officiis † habeat, quanto vicinior Dominicæ ſolennitatis exſtat. Nam & Antiphonarius hoc innuere videtur, qui hiſtoriam, Canite tuba, proximam Dominicam ante Natiuitatem vocat, & hanc, id eſt, Clama, infra hebdomadam eiuſdem Dominicæ canendam ſubſequenter † innuit, ſingulis feriis ſingulas matutinales laudes attribuens. Sunt autem ita deſcriptæ, vt eo anno obſeruentur, cum Natiuitas Domini in Dominicam, & vigilia in ſabbatum occurrit, quod & Antiphona, Nolite timere, in quarta feria præcedenti deſcripta, & Antiphona, Expectetur, de Cantico ſabbati vigiliæ aſcripta, demonſtrant, Vnde & ipſum ſabbatum ſpeciali matutinali laude inſigniri non neceſſe habuit. Nam omni anno, aut eiuſdem vigiliæ officium obtinebit, aut alterius feriæ, quam eadē vigilia eo anno occupauerit. Illo non negligenter obſeruato, vt ſabbatum ſemper de vigilia ferialem pſalmum & canticum cum Antiphona obtineat, & vigilia illius feriæ, quam ſibi vendicauit, ferialem pſalmum & canticum Antiphona poſſideat.

† habeatur.

* inſtituas

De ſeptem diebus ante Natale Domini.

CAP. XXXIII.

SCiendum itaque eſt, quod prædicta officia non ſunt ieiunii, ſed Dominicæ, & quinque feriarum ac vigiliæ, vnde & annuatim eadem officia ab octaua die, quæ Natiuitatem Domini præcedit, congrue incipimus, vt totam illam ſeptimanam ſtatutis officiis celebrem habeamus, nec tamen aliquem diem præter Sanctorum inſtitutionem hunc celebritati ex noſtra parte applicemus. Et hoc quoq; non otioſe notandum, quia huius ſeptimanæ officia, etſi ſpecialiter pro ieiunio, vt probatum eſt, non ſint inſtituta, nunquam tamen illud omnino relinquunt, niſi eo anno; dum Natiuitas Domini in Dominica occurrit. Tunc enim vigilia in ſabbato euenit, & hoc ieiunium extra hanc ſeptimanam in præcedenti ſabbato celebrari compellit. Nam officium vigiliæ & ieiunii ſimul vna die competenter nequeunt obſeruari. In omnib. autem aliis annis, idem ieiunium aut ex integro, aut ex aliqua parte prædictæ ſeptimanæ includitur, & per legitimas eius ferias celebratur. Vnde & Antiphonæ de Euangeliis huius ieiunii, quamuis cum ipſo multoties anticipentur, merito tamen in quarta & ſexta feria & ſabbato eiuſdem ſeptimanæ deſcribuntur, quia eaſdem ferias idem ieiunium adeo frequentat, vt vix vno anno illas ex integro derelinquat. Hoc quoque prouidendum, quod vigilia cum in Dominica euenerit, ſex ſibi reſponſoria de Dominicali hiſtoria cum Dominicalibus Pſalmis aſſumat: tria vero vltima & matutinales laudes cum ferialibus Pſalmis ſabbato concedat. Ad Miſſam omnia de vigilia, ſed feſtiue cum Alleluia, Veni Domine.

De Natali Domini. CAP. XXXIV.

IN Natali Domini finito nono reſponſorio, Euangelium, Liber generationis, legitur. Deinde. Te Deum laudamus, cum pulſatione ſignorum dicitur: ſicq; finitis nocturnalibus vigiliis, Miſſa Dominus dixit, ante matutinales laudes, cum Benedicamus Domino, non cum Ite Miſſa eſt, completur: ne populo quaſi licentiam abeundi infra matutinales laudes dediſſe videamur, quas ſtatim poſt miſſam, iterum concrepantibus ſignis, incipere ſolemus.

Ceri(o) Miſſa prima nocte, Ite miſſa eſt, ſed, Benedicamus Domino, decantetur.

De ſecunda Veſpera ſancti Stephani.

CAP. XXXV.

OMnes authentici Antiphonarii ſecundam veſperam ſancto Stephano concedunt ex integro, vnde & reliquis feſtiuitatibus per annum hoc exemplo ſecundam Veſperam ex toto concedimus, etiamſi maior feſtiuitas ſubſequatur. Non enim congruum eſt, vt Pſalmos veſpertinales tantummodo præcedenti feſto, reliqua vero ſubſequenti tribuamus. Nam ſancti Patres nullum nobis inde exemplum reliquerunt, qui potiſſimum nos concordiam officiorum ſingulari diligentia ſeruare docuerunt. Summa tamen feſtiuitas, ſi quando minorem ſubſequitur, ſecundam veſperam prioris feſti ex toto ſibi non incongruè vendicabit, vt octaua Domini ſecundam veſperam ſancti Silueſtri. Veſperam quidem de quolibet feſto vniformiter perficimus, deindè alterius feſti, ſi neceſſe fuerit, poſt Benedicamus Domino, memoriam facimus, vt de ſancto Stephano, & de ſancto Ioanne obſeruamus.

De Innocentibus. CAP. XXXVI.

IN Natiuitate Innocentium, Gloria in excelſis, & Alleluia ſecūdum ordinem reticemus. Item, Te Deum laudamus, &, Ite Miſſa eſt, quæ cum Gloria in excelſis, Romano more ſolent admitti vel prætermitti. Hæc, inquam, omnia omittimus, niſi Dominica fuerit. Gloria patri vero nunquam dimittimus, niſi de paſſione Domini. Merito autem paſſio ſanctorum Innocentium minus feſtiue quam aliorum ſanctorum celebratur, quia licet Martyrio coronati, nondum tamen ad gloriam, ſed ad infernalem pœnam diſceſſerunt. Nam ante deſcenſum Chriſti ad inferos, nullus ſanctorum ad illam gloriam peruenit, ad quam Chriſtus antiquos ſanctos perduxit, & deinceps ſuos ſequaces perducere non deſinit. Sed quia ipſi in reſurrectione Dominica, cum reliquis ſanctis liberari & conglorificari meruerunt, conuenientiſſime & ipſi iuxta ordinem, ſolitam gloriam in officiis cum reliquis ſanctis obtinebunt, ſi natalis eorum vſque ad diem reſurrectionis, id eſt, Dominicam peruenerit. Octauam quoque

eorum eodem modo, vt aliorum ſanctorum, celebramus: quia iam tranſacta die reſurrectionis, non dubitamus eos gloriari cum aliis ſanctis.

De officio, Dum medium ſilentium.

CAP. XXXVII.

SI Natiuitas Domini, vel aliqua ſubſequentium ſolennitatum in Dominica euenerit: officium, Dum medium ſilentium, poſt natalem Innocentium ad priuatos dies congruè ſeruatur: ſicut & in aliis Dominicis agimus, ſi aliquando celebrius in iis feſtum habuerimus: vnde etiam idem officium Romano more repetitur, ſi quando ab Octaua Domini vſq; ad Epiphaniam, Dominica euenerit. Omnis enim Dominica a Natiuitate Domini, vſq; ad Epiphaniam, ex antiqua traditione illud obtinebit: quæ tamen celebriori feſto occupata non fuerit. nam cum hoc officium de Natiuitate Domini agat, conuenientiſſime illis Dominicis adaptatur, quæ & reliqua officia de eadem ſolennitate ſolent obtinere. Non enim illi ſunt audiendi, qui hoc officium eo quod de Natiuitate agat, numquam poſt octauam domini dicendũ exiſtimant: cum tamen ipſi vigiliam Epiphaniæ de Natiuitate Domini ex integro inofficiare ſoleant & debeant: Ipſi quoque ſi Dominica in octaua ſancti Stephani vel aliorũ euenerit, Dominicam de octaua inofficiant, dum tamen Eccleſiaſtica ſolennitas, nõ pro octaua S. Stephani, ſed pro octaua domini agatur. Hoc autem SS. Patres in diſpoſitione officiorum ſummoperè procurauerunt, vt officium ſemper inſtanti celebritati concordaret: nè clerus aliud quam populus, in Eccleſiaſticis celebritatibus obſeruaret. Præterea omnes dominicæ ſolennitates ſibi inuicem affines, hoc habent priuilegium, vt obſeruatio earum adinuicem continuetur, vt, Reſurrectionis vſq; ad Aſcenſionem, & Aſcenſionis vſq; ad Pentecoſten commemoramus, & omnes dominicas iis ſolennitatibus interpoſitas de eiſdem inofficiamus, Sic quoque & natiuitatis dominicæ, vſq; ad Epiphaniam memoriam agimus, niſi inquãtum feſtis Sanctorum vel octauis eorum ſatisfacere cogimur. Eodem quoque modo infra hunc terminum occurrentes Dominicæ, officium de Natiuitate poſſidebunt.

De Dominico celebrandum Officiũ etiamſi in illa Octaua ſancti Stephani aut aliorum eueniat.

De eodem officio in alia Dominica repetendo.

CAP. XXXVIII.

QVamuis autẽ duæ Dominicæ multoties eueniant eo tempore, nunquam tamen ambas Dominicali officio occupari feſta Sanctorum permittẽt: niſi eo tantum anno, dũ vigilia Epiphaniæ in dominica euenerit. Vnde & ſanctus Gregorius ſatis competenter vnum Dominicale officium eo tempore ordinauit, eo quod & ibi vna tantum Dominica, omni penè anno occurrat, quæ huiuſmodi officio indigeat. Nec hoc vtique ſanctus Gregorius, vel poſt Epiphaniam, vel poſt Pentecoſten ſeruare curauit, vt tot officia ſemper haberemus, quot Dominicæ poſſent euenire. Nam optime præuidit huiuſmodi inæqualitatem, repetitione officiorum facile emendari poſſe. Vnde & nos, cum vigilia Epiphaniæ in Dominica occurrit, prioris Dominicæ officium pleniter repetimus. Sic & in Dominicis poſt Epiphaniam & poſt Pentecoſten, quoties neceſſe fuerit, iuxta Romanam conſuetudinem facere debemus. Sicut enim hiſtorias Dominicarum, inquantum tempori ſufficit, repetimus, nihilominus & officia earum repetere poſſumus. Nam & dominicale officium alii dominicæ, quæ eiuſdem obſeruantiæ eſt, non † competentius adhibebitur, quam ſingulis priuatis diebus, qui Dominicarum officia dum recipiunt, ex feſtiuis ferialia efficiunt: hoc tamen non tam ex Eccleſiaſtici conuentus neceſſitate, quam ex propria deuotione vſquequaque vſitamus. Non ergo magis incongruum videatur, ſi idem officium in alia Dominica, vt Eccleſiaſtico conuentui ſatisfiat, repetatur.

† incompetenter

De octaua Domini. CAP. XXXIX.

Vide Conc. Do tant in

IN octaua Domini, iuxta Romanam auctoritatem, non officium, Puer natus eſt: ſed, Vultum tuum, vt in Graduali libro habetur, cum Alleluia, Poſt partum
A virgo: cantamus, & orationem Gregorianam, Deus qui ſalutis æternæ: non illam, Deus qui nos Natiuit. dicimus. Et notandum, huius octauæ officium euidentiſſime de ſancta Maria agere. Vnde & Romani ea die ad ſanctam Mariam ſtationem faciunt, nec immerito: nuper enim, cum Natiuitatem Domini celebraremus, nullum tam ſpeciale officium matri eius attribuere potuimus. Vnde non incongruè illam ſpecialius in octaua domini veneramur, ne ſolennitate Filii ſui expers eſſe videatur, quam tamen in eadem ſolennitate poſt Dominum maxime honorandam eſſe non dubitamus. Matutinales quoq; laudes huius octauæ, de ſancta Maria agunt expreſſiſſime. Vnde & illa reſponſoria de Natiuitate Domini, quæ de ſancta Maria cõmemorant, huic
B diei congruè attitulantur, nè a Gregoriano eiuſdem diei officio diſcrepemus in aliquo. Aptè autem omnia in hunc modum ordinari poſſunt. Ad Veſperam Antiph. Tecum principium, cum reliquis. Reſponſorium Congratulamini. Hymnus, A ſolis, In Euangelio Antiph. Magnum hæreditatis. Inuitatorium, Chriſtus natus eſt, Antiph. Dominus dixit. Antiph. In ſole. Antiph. Eleuamini, Reſp. Deſcendit. Reſponſ. O magnum. Reſponſorium, Sancta & immaculata. Antiph. Specioſus. Antiph. Rex omnis. Antiphona, Suſcepimus. Reſponſorium, Beata & veneranda. Reſponſorium, Congratulamini. Reſponſorium, Continet in gremio. Antiph. Homo natus. Antiph. Exultabunt. Antiph. Notum fecit. Reſponſorium, Confirmatum eſt. Reſponſorium, Neſciens mater. Reſponſorium, Verbum caro. Matuti-
C nales laudes, O admirabile, per ordinem. Eædem Antiphonæ, in ſecunda veſpera ſuper Pſalmos de Natiuitate Domini ſequitur. In Euangelio Antiph. Qui de terra eſt. In Dominica autem poſt Natiuitatem Domini, ita ordinabitur: Inuitatorium, Chriſtus natus eſt. Pſalmi Dominicales, cum tribus Antiphonis de Natiuitate Domini. Reſponſ. Deſcendit. Reſponſorium, Quem vidiſtis. Reſponſ. O magnum. In 2. nocte, Reſp. Continet in gremio. Reſponſorium. Confirmatum eſt, Reſponſ. His qui aduenit. In tertio nocturno Reſponſorium, Ecce Agnus Dei. Reſp. Benedictus, Reſp. O regem. Matutinales laudes, Quem vidiſtis. In Euangelio: Dum medium. Notandum autem, in octaua Domini nocturnalem cantum de ſancta Maria multum agere, quia & diurnale officium in honorem eius videtur inſtitutum. In Domini-
D cali autem nocte, non tam de ſancta Maria, quam de Natiuitate Domini agimus: quia & in diurnali officio ſpecialiter de Natiuitate Domini commemoramus: Eſt autem traditio ſanctorum Patrum, vt in huiuſmodi feſtiuitatibus officio Miſſæ reliqua concordent officia.

Paſcale ſolemniorum.

De Epiphania. CAP. XL.

SI vigilia Epiphaniæ in Dominicam euenerit, in nocte, vt prædictum eſt, canimus. In die quoque officium, Dum mediũ, vt in priori dominica, pleniter obſeruamus. Si autem in alia die occurrit, idem quidẽ officiũ, ſed cum lectione, Scimus: & Euangelio, Defuncto Herode. vndè & communio, Tolle puerum, ſumpta eſt, cantamus: quia hoc officium ante vſum huius vigiliæ
E ibi cantabatur, vt potè Dominica eiuſdẽ hebdomadæ, ſicut & Vocem iocunditatis, canitur in vigilia Aſcenſionis, & aſſumitur Cõmunio de eiuſdem diei Euangelio. In Epiphania ad nocturnas, iuxta Romanum Ordinem, Inuitatorium reticemus: vt doloſa inuitatione Herodis diſcrepemus: ab Antiphona Afferte, ea nocte incipitur. Antiphona, Fluminis, cum Pſalmo in tertiam nocturnam differtur: quia maior laudatio, quam Alleluia ſonat, ſub gratia eſt, cuius typum tertia nocturna gerit, quam ante legem vel ſub lege, quod præcedentes nocturnæ ſignificant. Vnde & omnes hiſtoriæ, quæ ſibi Alleluia vendicant, plus Alleluia in tertia nocturna frequentant. Si Epiphania in Dominicam euenerit, nihil in ea die de officio Dominicæ tangimus. Quod tamen infra

Cur ex Epiphania ſummæ lon anno deuotione. Vide eadem dom Gal De cantum.

infra Octauam eius ideo obſeruare ſolemus, vt lectiones & Euangelia ferialia, quæ de baptiſmo Domini ſonant, eo tempore reticentur, cum & feſtum de Baptiſmo Diuini agitur.

De Dominicis poſt Epiphaniam.

CAP. XLI.

SI autem per interiacentes dies ab Epiphania vſque in octauam eius, Dominica euenerit, neceſſario eo die Eccleſiaſtico conuentui, cum Dominicali officio † ſatisfacimus, quem non pro Epiphania, ſed pro Dominica conueniſſe ſcimus. Dominicales quoq; Pſalmi, cum cantu de Epiphania, ſunt recitandi. Sic enim omnem Dominicam, Dominicis ſolennitatibus interpoſitam: nec tamen celebriori officio occupatam, de eadem inofficiare ſolemus. Priuatos quoque dies ſolennitatibus interuenientes, ita obſeruamus, vt Inuitatorium & vnam Antiphonam, ſuper ferialem Nocturnam: item verſ. Reſponſoriorum, & Matutinales laudes, &c. de feſto dicamus. Iuxta Romanum enim ordinem ferialem nocturnam nunquam dimittimus, cum tria tantum Reſponſoria dicimus, niſi in hebdomada Paſchæ & Pentecoſtes. Primæ ergo Dominicæ officium infra hanc octauam omni anno ſine obſeruatur, etiam ſi propter pluralitatem hebdomadarum vſq; ad Septuageſimam, repetendum videatur: ſicut & alia duo officia, Omnis terra, Adorate, cum multoties ex occurrant hebdomadæ, his officiis inofficiandæ. Cum autem vna tantum Dominica inter Epiphaniam & Septuageſimam accidit, duo officia, nullo Eccleſiaſtico conuentu fieri hoc exigente, in vnam hebdomadam coniungere debebit quicumque nullum eo anno ex ſtatutis officiis prætermittere voluerit. Non ergo minus competenter idem officium aliquando in alia Dominica repetimus, cum nullum celebrius officium habuerimus vnde Eccleſiaſtico conuentui rite ſatisfacere valeamus. Ipſi quoque priuati dies Romano more officium prioris Dominicæ recipiunt, ſi non aliunde competenter inofficiari poſſunt, tamen & aquæ benedictæ aſperſionem, iuxta decretum ſancti Alexandri Papæ, &, Credo in vnum, non dimittimus.

ſatiſfaciamus. *Aqua benedicta aſperſio.*

De duobus feſtis in vnum diem concurrentibus.

CAP. XLII.

CVm duæ feſtiuitates nouem lectionum in vnum diem concurrunt, quarum vtraque plenum per ſe exigit officium, celebriorem ex integro obſeruamus, alterius vero poſtea tantum memoriam agimus. Si autem vtraque pleniter obſeruanda videtur, aut in ipſa die ambabus ſingula officia perſoluantur, iuxta quod & ſanctus Gregorius in Sacramentario, & in Graduali libro aliquoties vni dies bina † aſcripſit officia, aut vna earum in ſequentem diem differatur, ſicut ſanctus Gregorius Papa feſtum ſancti Pauli, poſt feſtum ſancti Petri voluit obſeruare. Nam illam vſurpationem, quæ ex duobus officiis in vna die obſeruandis, vnum inconpoſitè compingit, ſanctorum Patrum auctoritas non admittit, (quæ ſemper nos in officiis concordiam cuſtodire præmonuit) videlicet vt vnam nocturnam de vno feſto, reliquas de alio obſeruemus. Eo enim pacto ſi vtrique feſto ſatisfacere niteremur, neutrum debita officiorum reuerentia celebraſſe conuinceremur. Vt autem duorum feſtorum officia in vno die ſeparatim compleantur, vel vnum eorum in alium diem differatur, non tam generali totius Eccleſiæ obſeruationi, quam priuatæ religioſorum vacationi adiacere videtur, qui nullum de ſtatutis prætermittere volunt.

aſcribit *Feſti cómemorationis peculiaris Gregor. conſtitutio.*

De Martyribus Romanis Pontificibus.

CAP. XLIII.

GRegorius huius nominis Papa ſeptimus, Apoſtolicæ ſedi præſidens conſtituit, vt Sanctorum omnium Romanorum Pontificum & Martyrum ſolennitates, ſolenniter vbique cum pleno officio celebrentur. Nam cum quælibet Eccleſia ſui patroni, etiamſi Confeſſor fuerit, feſtum ſolenniter obſeruet, quanto magis eorum, qui totius Eccleſiæ non nam patroni, quam patres extiterunt, quàm etiam vſque ad martyrium verbis & exemplis inſtituere non deſtiterunt? Nota autem ſanctum Gregorium Papam primum in Graduali libro de his martyribus ſicut de confeſſoribus, Pontificalia inſtituiſſe officia, vt de ſancto Marcello, Antiph. Statuit, & de S. Felice, Antip. Sacerdotes, & hoc vtique ſatis congrue, propter excellentiam dignitatis Apoſtolicæ. Hoc etiam attendendo, Maiores noſtri de eiſdem Sanctis confeſſorum officia ad curſum diei & noctis leguntur obſeruaſſe, quæ & Pontificis dignitatem eodem modo inſinuant, nec tamen in aliquo eorum martyrio prænidicant. Idem & de ſancto Apollinare obſeruandum eſſe Gradualis liber demonſtrat. Et de his quidem ſanctis Hymnus, Inuitatorium, Verſus: Gloria & honore, Poſuiſti Domine, Magna eſt gloria eius, cantantur vt de Martyribus: reliqua vero per ordinem & de Confeſſoribus. Quidam autem moderni, minus concordiam officiorum attendentes, de illis omnem cantum, vt de Martyribus obſeruant, præter ad Miſſam: aſſerentes congruum eſſe, vt nocte de martyrio eorum: ad Miſſam autem, de ſacerdotali eorum dignitate agatur. Sed conuenientior videtur ſuperiorum obſeruatio. Nam miſſa in quolibet feſto, reliqua ſolet informare officia.

De Octauis Sanctorum.

CAP. XLIV.

IVxta Romanam auctoritatem, nullorum Sanctorum octauas obſeruare debemus, niſi vnde certam aliquam traditionem a ſanctis Patribus habemus. Eorum quoque, quorum octauas celebramus, nullamque tidianam mentionem per interiacentes dies agimus, quia nullam auctoritatem vnde habemus: exceptis de ſancta Maria, & de ſancto Petro, quorum memoriam & alio tempore non ceſſamus frequentare. In feſto cuiuſlibet ſancti trium Reſponſoriorum, † nocturnam non dimittimus: ſancto tamen Inuitatorium, Reſponſoriorum, & matutinales laudes, & alia vſque ad finem Miſſæ concedimus: Reliqua de ferialibus. Nam iuxta Romanam conſuetudinem, nullius ſancti trium Reſponſoriorum mentionem facimus poſt Miſſam, ſiue illa canatur ad tertiam, ſiue ad ſextam. Immo cum ipſa Miſſa mentionem ſancti finimus. In feſto autem nouem lectionum, omnia vſque ad ſecundam veſperam de feſto agimus.

† nocturni ordo feſti trium Reſponſorum ac nouem lectionum. Epiſtolæ

De priori Veſpera Dominicali.

CAP. XLV.

POſt octauam Epiphaniæ, ſiue priuata dies ſit, ſiue Dominica, leguntur Epiſtolæ Pauli vſque ad Septuageſimam. Prior veſpera cuiuſlibet Dominicæ craſtinam exigit orationem: quia capitulum ante Magnificat, ſequenti aſcribunt dominicæ: ſicut in dominica de Aduentu domini, & Quadrageſimæ, ſiue paſſionis dominicæ comprobatur, quod & in aliis ſolennitatibus bene vſquequaque frequentatur. Hoc vtique & Reſponſoria & Antiphonæ indicant, quæ de craſtina hiſtoria ad priorem veſperam ſolent anticipari. Aliquando tamen vltima Antiphona de Euangelio prioris dominicæ, ad veſperam prædictam reſeruatur, vt in Dominicis poſt Epiphaniam & Paſcha, quæ tamen adeo concordant, vt Antiphona præcedentis Dominicæ orationi ſubſequentis optime conueniat.

Pauli poſt octa. Epiph. legenda quotidie

De Aqua aſperſionis, Gloria in excelſis, Ite Miſſa eſt, & Credo.

CAP. XLVI.

ALexander Papa quintus à beato Petro, conſtituit, vt ſal & aqua benedicerentur ad conſpergendum populum, & habitacula eorum: quod & nos in omni dominica iuxta Canones ſequimur, Symmachus Papa in ordine 50 conſtituit, vt in dominicis diebus & natalitiis Martyrum, hymnus, Gloria in excelſis, dicatur, quod & nos obſeruamus in omni dominica, & in feſtis nouem lectionum, excepto infra Aduentum domini, & à Septuageſima vſque in Paſcha, in iis tamen diebus natalitia Apoſtolorũ, & feſta ſanctæ Mariæ iuxta Romanam conſuetudinem, Gloria in excelſis, tecũ

piunt. Semper autem cum Gloria in excelſis, etiam, Te Deum, &, Ite Miſſa eſt, recitamus: niſi de Natiuitate Domini in nocte, & in cœna Domini, & in vigilia Paſchæ, & Pentecoſtes. Congruè autem & in feſtiuis diebus, Ite Miſſa eſt dicitur, quia tunc generalis conuentus celebrari ſolet, qui per huiuſmodi denunciationem licentiam diſcedendi accipere ſolet. Ad quotidiana autem Miſſarum ſolennia, non generaliter ab omnibus, ſed à religioſis conuenitur, qui plus ſpiritualibus negociis quàm ſæcularibus inuigilant, qui & reliqua, dum licet officia quotidie frequentant. Ergo conuenienter illis poſt Miſſam, vt non ſtatim diſcedant, ſed vt Dominum benedicant, denunciatur. Huic aſſertioni & Eccleſiaſtica conſuetudo videtur adſtipulari: quia cum, Ite Miſſa eſt, dicimus, ad populum vertimur, quem diſcedere iubemus: cum autem, Benedicamus Domino, dicimus, non ad populum, ſed ad altare, id eſt, ad Dominum vertimur, noſque ipſos non ad diſcedendum, ſed ad benedicendum Domino adhortamur. Sciendum tamen, quod, Ite Miſſa eſt, infra aduentum Domini, & Septuageſimam, non recitetur: non quaſi eo tempore nullus fiat conuentus, qui ſit dimittendus, ſed potius pro triſtitia temporis inſinuanda. Sic &, Gloria in excelſis, dimittitur. Credo in vnum, iuxta Canones, in omni Dominica, & in omnibus Dominicis ſolennitatibus, item in feſtis ſanctæ Mariæ & Apoſtolorum, & ſanctæ Crucis, & omnium Sanctorum, & dedicationis, debet cantari, nec immerito: nam & de iis ſingulis in eodem ſymbolo aliqua reperitur commemoratio. Hoc quoque notandum, quod cùm, Gloria in excelſis, ſemper Dalmaticæ & ſubdiaconalia reſumuntur.

De Septuageſima. CAP. XLVII.

IN Septuageſima Heptateuchum incipiunt. Vnde & Alexander Papa ſecundus conſtituit, vt reſponſoria de eadem hiſtoria in eadem Dominica, incipiantur, quæ & in ſequenti Dominica repetantur, Alleluia etiam in ſabbato ad veſperam iuſſit dimitti ante Septuageſimam. Ab hinc vſque, in cœnam Domini, Te Deum, Gloria in excelſis, Ite Miſſa eſt. Item Dalmaticæ, & ſubdiaconalia antiquo more dimittuntur. In biſſextili anno Natiuitatem ſancti Matthiæ Apoſtoli colimus in illa die, quæ vigiliam eius proximè ſequitur, non in alia quæ propter biſſextum eo anno in eodem Kalendario iteratur.

Annus biſſextilis.

De feſtis infra Septuageſimam, vel Quinquageſimam occurrentibus. CAP. XLVIII.

SI Purificatio ſanctæ Mariæ infra ſeptuageſimam euenerit, nihil in ea iuxta Romanam conſuetudinem præter Alleluia de ſolita glorificatione mutamus. Sergius Papa à B. Petro lxxxvi. conſtituit, vt diebus Annunciationis Domini, & Dormitionis & Natiuitatis ſanctæ Mariæ, & ſancti Simeonis, quod Græci ὑπαπαντὴ vocant, Litania exeat à ſancto Adriano, & ad ſanctam Mariam populus occurrat: ὑπαπαντὴ autem nuncupatur obuiatio, quia venerabiles perſonæ Simeon & Anna eo die obuiauerunt Domino, dum præſentaretur in templo. Item Cathedram ſancti Petri etiam infra Septuageſimam, & Annunciationem S. Mariæ infra Quadrageſimam ſolenniſſimè cum Dalmaticis, & Gloria in excelſis, Romano more celebramus. Sciendum autem, quod Laodicenſe Concilium cap. 51. conſtituit, vt natalitia Martyrum in Quadrageſima non celebrentur, ſed eorum commemoratio fiat in diebus ſabbatorum, vel Dominicorum. Quod hic ſoli Martyres nominantur, hoc ideo, quia nondum apud antiquos memoria Confeſſorum adeo celebris fuit. Sancti quoque Patres in Toletano concilio de Annunciatione S. Mariæ conſtituerunt, vt de Quadrageſima in 15. Kalendas Ianuarii transferretur, vbi annuatim ſolenniter & conuenienter ante Natale Domini poſſet celebrari: vt pote cum omnia illius temporis officia de eadem reſonent Annunciatione, vt in Ambroſiana obſeruatur eccleſia. Sed, nos magis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ morem gerentes

Vide Bedam Rationali cap. 16.

infra Quadrageſimam, illam celebramus, ſicut & aliorū A quorumdam Sanctorum. Synodaliter autem legitur ſtatutum, vt eadem Annūciatio, ſi in triduo ante Paſcha occurrat, in ſabbato ante Palmas anticipetur, qui dies & proprio officio caret, & per totum annum venerationi ſanctæ Mariæ ſolet obſecundare; quæ anticipatio & omni neceſſaria videretur anno, dum eadem feſtiuitas idem ſabbatum ſubſequitur, eo quod duæ ſubſequentes ſeptimanæ propriis officiis ita tantum ſunt occupatæ, vt tantæ ſolennitati dignè nequeant deſeruire. Sed nos nihil in hac editione temere canonizatum deprehendimus. Cùm autem feſtiuitates nouem lectionum in Quadrageſima agimus, omnia, de feſto, die ac nocte, & Miſſam de ipſo ad tertiam feſtiue dicimus. De Quadrageſima vero poſt Benedicamus, Antiphonam B ferialem cum precibus & oratione, & hoc ad matutinum & veſperum tantum: Miſſam quoque de Quadrageſima, ad Nonam cum genuflexione.

De Capite Ieiunii. CAP. XLIX.

IN capite Ieiunii, Miſſam dicimus ad Nonam, & omnia facimus vt in Quadrageſima. Cùm enim illi quatuor dies pro complemento quadrageſimalis ieiunii recipiantur, neceſſariò quadrageſimalem obſeruantiam obtinebunt, videlicet vt † tandem poſt veſperam ieiunium ſoluatur, ſicut in Canonibus præcipitur, quod tamen alio tempore ſtatim poſt nonam ſoluitur, cum & Miſſa ad ſextam celebratur. In hoc enim quadrageſimale ieiunium ab aliis differt diebus, quod in aliis poſt nonam, in hoc autem poſt veſperam reficere debemus. Nec iuxta canones quadrageſimaliter ieiunare cenſe- C mur, ſi ante veſperam reficimur. Ergo & in quatuor diebus, ſimiliter ieiunare debemus, ſi cum iis quadrageſimale ieiunium adimplere volumus. Vnde & Miſſa in iis diebus, non ad ſextam, ſed ad nonam merito celebratur. Eſt enim Eccleſiaſtica conſuetudo, vt ad nonam reficiamur, cum ad ſextam Miſſam celebramus: ad veſperam autem, cum ad nonam ſacrificamus, vt ergo & in iis diebus vſque ad veſperam ieiunemus, Canonicum eſt, vt & Miſſam ad nonam differamus. Sciendum autem, non ſolum modernos, vt quidam putant, ſed & antiquos à capite Ieiunii incepiſſe, cum & ſanctus Gregorius ibi quadrageſimalia officia videatur initiaſſe. Sic enim in Gregorianis Sacramentariis ſiue Gradualibus libris euidentiſſimè declaratur. Subſequens tamen Dominica propriè initium Quadrageſimæ dicitur: vnde D & xlii. dies vſque in Paſcha computantur, quibus cum ſex dominicas ſubtrahimus, non niſi triginta ſex in abſtinentia obſeruamus. Ergo à capite ieiunii neceſſariò incipimus, ſi cum domino ieiunium quadraginta dierum complere volumus. Exinde etiam orationem ſuper populum iuxta Gregorii inſtitutionem exordimur, quam nunquam dicimus, niſi cum & quadrageſimaliter ieiunare debemus.

† Ieiunii.

Initium Quadrageſimæ.

De Quadrageſima. CAP. L.

IN Quadrageſima dicitur præfatio, Qui corporali ieiunio, iuxta ſtatutum Pelagii Papæ non minus in dominicis, quàm in cæteris feriis. A dominica tamen Palmarum, eo quod ibi paſſiones legere incipimus, præfationem de Cruce dicimus vſque in Cœnam domini, E videlicet per illos quinque dies quinque partitam domini paſſionem intimantes: ipſam que hebdomadam, quam ſancti Patres maiorem vocant, eadem præfatione adornantes: nam & conuenientiſſime eo tempore dicitur, cum de paſſione domini tam ſpecialiter agitur. In prima hebdomada Quadrageſimæ celebrandum eſt ieiunium vernale, ſicut & ſancti Patres, Leo Magnus, Gelaſius, Gregorius Papa primus, & ſecundus & ſeptimus, conſtituiſſe leguntur. Tractum, Domine non ſecundum, quem in Quadrageſima frequentamus, non tam ex Romano Ordine, quàm ex noſtra conſuetudine vſurpamus. Melchiades Papa à B. Petri xxxiii. conſtituit, vt nullus in dominica nec in quinta feria ieiunaret. Vnde ſanctus Gregorius in diſpoſitione offi-

corum

ciorum quintam feriam infra Quadrageſimam, vacantem dimiſit, vt quia feſtiua erat, ſicut Dominica, etiam officio Dominicali honoraretur. Sed quia eadem feria ieiuniis poſtmodum applicata eſt, † vt reliquæ, Gregorius Iunior ſtatuit eſſe ſolennem officiis vndecumque collectis, & maximè ex æſtiualibus Dominicis, vnde & Antiphonæ ex Dominicalibus Euangeliis quintis feriis adhuc aſcriptæ reperiuntur, vt ex Euangelio, Homo quidam erat diues: &, Ibat Ieſus: & in hebdomada quoque Pentecoſtes, quinta feria officio Dominicæ inofficiatur. Sabbata ante Quadrageſimam & ante Palmas Dominicarum ſuarum officia recipiunt: nec immerito, cum quilibet dies priuati, de ſuis Dominicis ſoleant inofficiari. Ad omnes horas quadrageſimales genua flectimus. Item ad Miſſam, etiamſi ſalutatio præcedat orationem, niſi alia oratio ſine ſalutatione præceſſerit: tunc enim ad priorem tantum genua flectimus: excepto, in quarta feria poſt Palmas, vbi ad vtraſque iuxta Romanum ordinem genua flectimus.

De oratione ſuper populum.

CAP. LI.

ORationem ſuper populum in Quadrageſima, ideo frequentamus: quia cum maiorem conflictum in ieiuniis & orationibus contra ſpiritales nequitias ſumimus, neceſſario nos inſtantiùs Deo commendare debemus. Nam oratio poſt communionem, pro ſolis communicantibus ſolet orare. Populus autem etſi quotidie in Quadrageſima conueniat, non tamen quotidie, vt deberet, communicat. Ne ergo populus ita oratione vt communione careret, adiecta eſt oratio ſuper populum. In qua non de communicatione, ſed pro populi protectione ſpecialiter oratur. In Dominicis tamen diebus non dicitur, quia genuflexio vitatur, quæ huic orationi a populo antiquitus perſoluebatur, vel potius ideo, quia omnes, iuxta atteſtationem ſancti Ambroſii in Dominicis diebus communicare deberent, quibus & oratio poſt communionem pro benedictione ſufficere poſſet. Sciendum eſt autem, iuxta antiquos Patres, quod ſoli communicantes diuinis myſteriis intereſſe conſueuerunt, vnde & ante oblationem iuxta Canones iubebantur exire Catechumeni & pœnitentes, * videlicet qui nondum ſe parauerunt ad communicandum. Hoc quoque ipſa ſacramentorum innuit confectio, in qua ſacerdos non pro ſola ſua oblatione & communicatione, ſed & aliorum rogat, & maximè in oratione poſt communionem, pro ſolis communicantibus orare videtur. Nec propriè communio dici poteſt, niſi plures de eodem ſacrificio participent. Apud Græcos etiam, vt legitur, excommunicandus eſt, qui vſque ad tertiam Dominicam non communicauerit. Beatiſſimi quoque patres noſtri Ambroſius & Auguſtinus, ad quotidianam nos hortantur communionem. Sed quia hoc modo nec ab omnibus presbyteris in Quadrageſima nedum a laicis obſeruatur, congruè adiecta eſt oratio ſuper populum, vt vel eo tempore vltima benedictione populus non careret, dum tamen communicare non ſoleret. Hinc quoque & illa conſuetudo apud modernos, quæ non fuit apud antiquos, inoleuiſſe videtur, vt & in aliis temporibus, etiam presbyteri poſt finem Miſſæ benedicant, ne populum ita benedictione vt communione, priuatum diſcedere permittant.

De diebus Dominicæ paſſionis.

CAP. LII.

A Dominica de paſſione Domini, non dicitur vſque in Paſcha, Gloria patri ad Reſponſoria vel ad Introitum, vel ad Pſalmum, Venite, ad quem etiam repetitio Inuitatorii ſolet mutari, id eſt, vt ad primum verſum a medio, ad ſecundum autem a principio repetatur, & ſic vſque in finem alternetur. In Pſalmis ad tertiam nocturnam, legitur Homilia de Euangelio, Cum appropinquaret. Iuxta ordinem non dimittitur ſalutatio ad paſſionem, niſi in Paraſceue, † vbi & ſacerdotale officium recitetur, ſed, Gloria tibi Domine, non ſubiungimus. Sciendum autem, ſi quando infra paſſionem Domini de aliquo Sancto agimus, Gloria patri, non omittimus. In feria ſecunda & tertia poſt Palmas, duæ lectiones leguntur continuatim ad Miſſam, vt in Natiuitate Domini. Item in ſabbato poſt mediam Quadrageſimã, & in quarta feria, poſt Palmas, duæ lectiones leguntur, & † ſingulæ accipiũt genuflexiones, nec immerito: Nam & Apoſtolus in eadem die in Antiphona ad Introitum, Omnia cœleſtia & terreſtria & infernalia ad genuflexionem pro paſſione Domini hortatur, quæ in hac die conſilio Iudæorum facta legitur: quod enim in hac die Iudæi conſiliati ſunt, hoc in Paraſceue peractum eſt. Sicut ergo Paraſceue plus quam aliæ feriæ ſextæ in genuflexionibus celebris habetur: ſic & in hac quarta feria plus quam in aliis, genuflectere merito debemus. Cum enim omnes quartas ferias pro paſſione Domini ſeruemus, quis negat illam nobis maxime obſeruãdam, quæ nobis eandem ſpecialius paſſionem annuatim repræſentat? Iuxta Romanum quoque ordinem, eaſdem orationes cum genuflexionibus in quarta feria dicere debemus, quas & in Paraſceue ante ſalutationem Crucis ſancta Eccleſia ſolet obſeruare. Præterea hæc hebdomada iuxta † Romanum Ordinem maior appellatur, eo quod ex ſanctiſſimo Dominicæ paſſionis ſacramento inſignior cæteris habeatur, Iure ergo eandem & lectionibus & genuflexionibus ſiue in aliis obſeruationibus celebriorem, quam alias habemus. Iuxta Romanũ Ordinem in Cœna Domini in Paraſceue & ſabbato ſancto, ad matutinales laudes poſt Benedictus, ſub ſilentio dicendum eſt, Kyrieeleiſon preces & orationes. In Cœna Domini, Gloria Patri, & Gloria in excelſis reticetur, niſi vbi Chriſma cõſecratur: Diaconi tamen Dalmaticis, & ſubdiaconi ſubdiaconalibus vtuntur. In qua die ſub anathemate interdicitur, ne quis ſoluat Quadrageſimale ieiunium, vt Priſcillianiſtæ faciunt. Sic enim ſancti patres noſtri in Laodicenſi & in Toletano concilio conſtituiſſe leguntur. Hinc B. Leo in ſermone de quadrageſima. Qui, inquit, in quadrageſima vnum diem prætermittit, totam Quadrageſimam violauit, præcipue † illam diem, quæ cùm finis ſit quadrageſimæ, magis eſt obſeruanda, quam alii, quia omnis laus in fine canitur quam maxime. In Paraſceue officium a lectione, non ab oratione, iuxta ordinem incipitur. Nam oratio finis eſſe ſolet potius officiorũ, quam principium, vt in ipſa Miſſa patet, & in ſingularibus curſibus. In eadem die ante ſingulas orationes, præter illam de Iudæis, Flectamus genua, dicimus: ſtatimque, Leuate: Poſtea orationem ſubiungimus, Romano more, ſicut & in aliis diebus continuamus.

De Sabbato ſancto. CAP. LIII.

IN ſabbato ſancto Zozimus Papa cereum magnum benedici conſtituit, qui & ante benedictionem illuminandus eſt, & in octauis Paſchæ populo diſtribuendus ad ſuffumigandum rebus eorum, quem Diaconus accepta benedictione ab aliquo ſacerdote debet benedicere. Duodecim lectiones iuxta Romanum Ordinem legendæ ſunt abſq; titulis ante baptiſmum. Poſt baptiſmum presbyteri demum poſſunt Miſſam, ſi neceſſe fuerit, priuatim celebrare, quia iam renati ſunt, de quibus ſpecialiter in Miſſa agere debemus nec poſtea a lectionibus, quas iam audiuimus, ſed a Litania incipere ſolemus.

De Paſchali obſeruatione.

CAP. LIV.

IVxta Romanam auctoritatem, Agnus in Paſcha benedicitur, non ad altare, ſed ad communem menſam. Credo in vnum, & alia huiuſmodi, quotidie vſque in octauam dicimus, vt in die ſancto. Verſum Gradualis, Benedictus qui venit, in quinta feria: Lapidem, in ſexta feria congrue dicimus, in qua Dominus a Iudæis reprobatus eſt. In ſabbato infra octauas Paſchæ, Antiphona: Cum eſſet ſero, ad veſperam cantatur, eo quod idem Euangelium apud antiquos vſque ad, Thomas autem,

in eodem ſabbato legebatur, ſicut adhuc breuiaria Euangeliorum teſtantur. Ad hanc veſperam feriales pſalmi A dicuntur cum Alleluia, & in nocte Dominica nocturna & nouem lectiones iuxta Romanum Ordinem. Et ſic deinceps feriales pſalmos ad veſperam & ad nocturnam cum Alleluia dicimus, niſi feſtum occurrat nouem lectionum. Semper tamen ad matutinas, Dominus regnauit, recitamus. Sed quia quamplures, omnes dies hinc vſque in Octauam Pentecoſtes cum tribus pſalmis & lectionibus obſeruare volunt, operæ precium videtur, vt ad auctoritatem ſedis Apoſtolicæ recurramus, & inde, quid nobis faciendum ſit, exploremus, vnde totius Chriſtianæ religionis formam accepimus. Gregorius † debet. Papa in Apoſtolica ſede conſtitutus, † in hac cauſa tale ſtatutum promulgauit: A die, inquit, reſurrectionis, vſque in ſabbatum in albis, & à die Pentecoſtes vſque in ſabbatum eiuſdem hebdomadæ, tres pſalmos tantum ad nocturnas, treſque lectiones antiquo more cantamus & legimus. Omnibus aliis diebus per totum annum, ſi feſtiuitas eſt, nouem pſalmos & nouem lectiones & Reſp. dicimus: aliis autem diebus duodecim pſalmos & tres lectiones recitamus. In diebus Dominicis octodecim pſalmos, excepto die Paſchæ, & die Pentecoſtes, & nouem lectiones dicimus. Hoc etiam vſquequaque iuxta Romanum Ordinem ita fieri ſtatuimus, vt ſupra notauimus. In octaua Paſchæ hiſtoriam, Dignus es Domine, & Apocalypſin, iuxta ordinem incipimus.

De feſtis infra Paſchale tempus.

CAPVT LV.

AB octaua Paſchæ vſq; in Pẽtecoſten, in feſto trium Reſponſoriorum, vnum Alleluia tantum: Nouẽ vero lectionum, duo Alleluia ad Miſſam cantamus, ſiue de reſurrectione, ſiue de alio feſto. Et cum duo Alleluia dicimus, non primum, ſed ſecundum repetimus. Præfationem quoque vſque in Aſcenſionem Domini, non omittimus, quia die & nocte Paſchale officium celebramus. Incongruum enim eſſet, vt ſola præfatio ferialiter, & omnia alia Paſchaliter obſeruarentur. In natiuitate tamen Apoſtolorum Philippi & Iacobi, præfationem de Apoſtolis dicimus: ſicut & de Cruce in Inuentione ipſius. Hoc tempore nullius feſti vigiliam ieiunare vel obſeruare iubemus, niſi Aſcẽſionis & Pentecoſtes. Hoc quoque cõgrue in omnibus vigiliis obſeruatur, vt Nona de futuro feſto peragatur, ſi tamen poſt Miſſam differtur, videlicet, vt poſtquam de feſto poſt Miſſam incipimus, nullam deinceps cum nona diſſonantiam officiorum faciamus: quam maximè ſancti Patres in diſpoſitione eorundem deuitare ſtuduerunt. Sciendum autem quod Antiqui de ſanctis communiter in Paſchalibus cantare ſolebant, vnde & adhuc de vno quæ ad plures pertinent, cantantur, vt Alleluia, Gaudete: & offertorium, Confitebuntur: & Reſponſ. In ſeruis ſuis. Et hoc ideo, quia vniuerſali reſurrectione, cuius typus eo tempore agitur, communis eſt lætitia & feſtiuitas iuſtorum, Ideo etiam inuenitur in Martyrologiis, ſiue in ſacramentariis, feſtiuitas ſanctorum Iacobi & Philippi, & omnium Apoſtolorum. Euſebius Papa a beato Petro 31. conſtituit, vt omnes Chriſtiani Inuentionem ſanctæ Crucis V. Nonas Maii ſolenniter celebrarent. Vnde & nos illam cum pleno officio obſeruare debemus, quod non incongruè ita ordinare poſſumus. Antiphona, Helena. Inuitatorium, Allelota, Regem crucifixum. In I. nocturno, Antiphon. Adoremus. Antiphona, Adoramus. Antiphona, Tuam crucem. Pſal. † Domine Deus noſter. Conſerua me. Domine in virtute. Verſ. Omnis terra. Reſponſorium, Hoc ſignum crucis. Reſponſorium, Agnus Dei Chriſtus. Reſponſorium, Ecce vicit leo. In ſecundo nocturno, Antiphonæ, Crucem ſanctam, Per ſignum crucis, Nos autem. Pſalmi, Domini eſt terra, Magnus Dominus, Iubilate. Verſus, Dicite in nationibus Dominus regnauit à ligno. Reſponſorium, Dignus es Domine. Reſponſorium, Audiui Reſponſor. Dulce lignum. In tertio nocturno, Antiphona, A Saluator mundi. Antiphona, Salua nos. Antiphona. O magnum. Pſalmi, Cantate, prim. Dominus regnauit, exultet, Cãtate, ſecund. Verſ. Mihi autem abſit gloriari. Reſponſ. Bonum eſt confiteri Domino. Reſponſoriũ, Dicant nunc. Reſp. O crux benedicta. Ad laudes matutinales. Antiphona: Helena Conſtantini. Antiphona. Tunc præcepit. Antiph. Helena ſancta. Antiphona. Cumque aſcend. Antiphona, Orabat Iudas. In Euangelio, Antiphona: Cum oraſſet Iudas. De ſancto autem Alexãdro & ſociis eius poſt Benedicamus, commemorare ſolemus. Exaltatio autem ſanctæ crucis non adeò generaliter & ſolẽniter celebratur, & hoc fortaſſe ideo, quia nullum inde tam ſpeciale ſtatutum, vt de inuentione, reperitur.

† Domini eſt terra.

B *De Paſcha annotino.* CAP. LVI.

ROmani annotinum Paſcha quaſi anniuerſarium paſcha dicunt, quia antiquitus apud illos, qui in priori Paſcha baptizati erant, in ſequenti anno eadem die ad Eccleſiam conuenere, ſuæq; regenerationis anniuerſarium diem cum oblationibus ſolenniter celebrauerunt. Cuius diei hoc erat officium, Reſurrexi, per totum. Lectio, Vidi Oſtium. Euang. Erat homo ex phariſæis, cum orationibus ad hoc competentibus: quæ omnia apertiſſimè de gratia regeneratorum agere videntur, Sed quamuis huiuſmodi anniuerſarius a paucis vſpiam obſeruetur, authentici tamen libri ipſum obſeruari debere innuunt, qui nobis lectionem in Euangelium ſub titulo Paſchæ annotini, annuatim præſcribunt. Si enim C quilibet ſuum natalem, quo ad æternam mortem natus eſt, obſeruat: quanto magis illum obſeruare deberet, quo ad æternam vitam regeneratus eſt?

De Litaniis. CAP. LVII.

MAior Litania a beato Gregorio Papa primo, pro peſtilentia ipſius temporis inſtituta eſt, quia & Ioanni Epiſcopo Rauennati ſcribens, diem Litaniæ, tẽpus cineris & cilicii appellat. Triduanæ autem Litaniæ ante Aſcenſionem Domini non Romanæ, ſed Gallicanæ ſunt: † quia illas ſanctus Mamertus Viennenſis Epiſcopus inſtituiſſe legitur: quas ſancti patres nõ equitando, non veſtibus precioſis vtendo, ſed in cinere & cilicio, ſicut & maiorem Litaniam, obſeruari ſtatuerunt. In quarum vltima die, id eſt, in vigilia Aſcenſionis Domini, canitur officium, Vocem iocunditatis. Offertor. Viri Galilæi. Communio, Pater cum eſſem.

D

De hebdomada Pentecoſtes.

CAP. LVIII.

IEiunium æſtiuale ſemper infra Pentecoſten eſt celebrandum. Nam orationes & lectiones de eodem ieiunio, agunt de † Spiritu ſancto. Sicut ergo ieiunium vernale ſemper infra quadrageſimam eſt celebrandum, eo quod quadrageſimalia habeat officia: ita & iſtud infra feſtũ Spiritus ſancti, vnde habet officia, aptè celebratur. Sic enim ſancti patres de vtroq; ieiunio conſtituiſſe leguntur. In ieiunio Pentecoſtes, genua non flectimus iuxta Romanum Ordinẽ. Quidam etiam ad Miſsã ieiunii, nec Gloria in excelſis prætermittunt, ſed incongruè, cum eadem Miſſa de tertia mutetur ad ſextam. Sũt E enim tres horæ in die, ex Dominica paſſione ad celebranda myſteria conſecratæ, videlicet, Tertia, in qua linguis Iudæorum: Sexta, in qua manibus gentilium crucifixus eſt. Nona, in qua emiſit ſpiritum. Inter quas hora tertia in feſtiuis diebus maxime obſeruatur, ea fortaſſe ratione, quia inter reliquas paſſionis horas, tempori Dominicæ reſurrectionis ſiue Natiuitatis propinquior eſſe videatur. Sexta vero vel nona, ieiuniorum officiis deputantur. Excepto autem in cœna Domini, In ſabbato ſancto Paſchæ & Pentecoſtes. nunquam alicui Miſſæ, Gloria in excelſis aſcribitur, niſi illi, quam & feſtiuè ad tertiã celebrare debemus. Ergo non incongruè & Miſſis huius ieiunii. Gloria in excelſis, ſubtrahimus, quas non feſtiuè ad Tertiam, ſed ad Sextam obſeruare ſolemus,

ſolemus. Quidam autem ſatis aptè in hoc ieiunio duas Miſſas cantant, vnam ad Tertiam ſolenniter, cum Gloria in excelſis, vt feſto Spiritus ſancti ſatisfaciant: Alteram poſt Sextam pro ieiunio, ſicut feſto S. Thomæ, ſatisfaciunt in ieiunio hyemali, & feſto ſancti Matthæi in ieiunio autumnali. Item ſancto Marco in Litania maiore, & Annunciationi ſanctæ Mariæ in quadrageſima, videlicet vt prior Miſſa feſto, ſecunda vero ſatisfaciat ieiunio. Ad † quam etiam non gradualia, vt antiquitus, ſed Alleluia cantamus.

† quod

De Octauis Pentecoſtes. CAP. LIX.

SEquitur Dominica vacans, cui attitulatur lectio, Vidi oſtium: orationem vero, id eſt, Deprecationem, ex quadrageſima, & Euangelium de Paſcha annotino mutuamus: officium autem de ipſo die Pentecoſtes, eo quod octaua eius ſit, competẽter accipit. Ad nocturnam, nouem lectiones iuxta Romanum ordinem dicimus, licet totidem reſponſoria de Spiritu ſancto, in antiquis Antiphonariis non inueniamus. Et hoc fortaſſe ideo, quia Romani non ſingulis lectionibus ſingula ſemper ſubiungunt reſponſoria: nam Tertium ſiue nonum multoties prætermittunt. Nos tamen prædictis nouem lectionibus totidem Reſponſoria Alleluiata vndecunque collecta, Gregoriano more ſubnectimus, id eſt, communiones pro Reſponſoriis accipientes, vt in aliquibus libris reperitur. In craſtinum autem de libris Regum ad nocturnam legimus & canimus, & officium ad Miſſam: Domine in tua, niſi aliquod † celebre feſtum habeamus. Ipſum etiam officium in ſequenti Dominica Romano more poſſumus repetere, ſi tamen eo anno vſque ad aduentum Domini plures hebdomadæ fuerint. Sin autem, officio: Domine in tua, ſolæ feriæ † ſufficiãt, ſicut cuiuſlibet Dominicali officio feriæ ſufficiunt, cuius Dominicam aliquod celebre officium occupauerit.

† feſtum celebrare debeamus. † ſufficiunt.

De officio ſanctæ Trinitatis.

CAP. LX.

QVidam autem officiũ de ſancta Trinitate, in octaua Pentecoſtes inſtituunt, licet non ſit Alleluiatum, quod & per totam ſubſequentem hebdomadam obſeruandum putant, ſed non eſt authenticum. Nam quidam Leodicenſis Stephanus idem officium, ſicut & hiſtoriam de inuentione ſancti Stephani, compoſuiſſe aſſeritur, quæ vtraque ab Apoſtolica ſede reſpuuntur. Vnde piæ memoriæ Alexander Papa de † hac re inquiſitus, reſpõdit, iuxta Romanum Ordinem nullum diem ſpecialiter aſcribi debere ſolennitati ſanctæ Trinitatis, ſicut nec ſanctæ vnitatis, præcipuè cùm in omni Dominica, immo quotidie, vtriuſque memoria celebretur. Sciendum autem quendam † Albinum magiſtrum Karoli Imp. rogatu ſancti Bonifacii archiepiſcopi, vt aiũt, Miſſales orationes de ſancta Trinitate compoſuiſſe, & in ſecunda feria de ſapientia: In tertia de ſpiritu ſancto: In quarta de charitate: In quinta de angelis: In ſexta de Cruce. In ſabbato de ſancta Maria. Et hoc ideo, vt preſbyteri illius temporis nuper ad fidem conuerſi nondum Eccleſiaſticis officiis inſtructi, nondum etiam librorum copia præditi, vel aliquid haberent, cum quo officium ſuum qualibet die poſſent explere. Vnde & adhuc quidam eaſdem orationes quotidie, etiam cùm † proprio abundent † officio, nolunt prætermittere. In ſingulis quoque hebdomadibus, ſexta feria de Cruce, & ſabbato de ſancta Maria penè vſquequaque ſeruatur: non tam ex auctoritate quam ex deuotione. Sicut igitur huiuſmodi obſeruationes nulli magis hebdomadæ, quam alii, aſcribuntur. Ita nihilominus & illa de ſancta Trinitate. Incongruum ergo videtur, vnam Dominicam cum orationibus Albini, & cantu Stephani De ſancta Trinitate celebrari: cum omnes Dominicæ authenticis abundent officiis, quæ non minus nobis inſinuant honorem ſanctæ Trinitatis. Præfationem autem de ſancta Trinitate, quam in diebus Dominicis frequẽtamus, non ex Albino, ſed ex Romana auctoritate ſuſcepimus. Nam hæc eſt vna ex illis nouem, quas ſolas Pelagius Papa antecеſſor Gregorii conſtituit obſeruari. Fecit tamen idem † Albinus in ſancta Eccleſia non contemnendum opus. Nam Gregorianas orationes in libris ſacramentorũ collegiſſe aſſeritur, paucis aliis adiectis, quas tamen ſub obelo notandas eſſe indicauit. Deinde alias orationes ſiue præfationes, etſi non Gregorianas, eccleſiaſticæ tamen celebritati idoneas collegit, ſicut prologus teſtatur, quem poſt Gregorianas orationes, in medio eiuſdem libri, collocauit.

† hoc inquiſitus. † Albinum. † propria † officia. † Albinus.

De concordia & ordine officiorum.

CAP. LXI.

SCiendum autem, quod ſanctus Gregorius ità Eccleſiaſtica ordinauit officia, vt prima oratio in Miſſa, officio, lectioni & Euãgelio ſemper concordet: ſicut in omnibus ſolennitatibus deprehendi poteſt. Sed hanc concordiam in æſtiualibus Dominicis illi maxime confundunt, qui vacantium Dominicarum orationes incongrue aſſumunt. Verbi gratia, vt illam orationem, Deprecationem, etſi in octaua Pentecoſtes poſt ieiuniũ quatuor temporum legitime ponatur, multoties tamen & inter Dominicas in tertio loco reperitur: & hoc ideo, quia & prædictum ieiunium in ſecunda hebdomada poſt Pentecoſten aliquando, licet incongrue, celebretur. Qui ergo prædictam orationem tertio Dominicali officio applicauerit, concordiam officiorum vſque in aduentum Domini ſecundum ordinem diſturbabit. Eodem modo & ille peccabat, ſi quis poſt ieiunium autumnale orationi vacantis Dominicæ, ſiue illi orationi, Abſolue, quæ ieiunium præcedit, † aliquid ex Dominicalibus officiis adaptauerit. His ergo præmiſſis, ita Miſſales orationes ſingulis officiis ſeriatim copulentur, vt illa oratio, Omnipotens ſempiterne Deus, qui abundantia pietatis, illi Euangelio, Duo homines, ſocietur, quæ adinuicem adeo concordant, vt deuotio Publicani in ipſa oratione exprimi videatur. Item illa ſecreta, Deus qui legalium † differentia ſacrificiorum, ſemper iungẽda eſt illi offertorio, Sicut in holocauſto. Nam quamuis & aliæ huiuſmodi orationes ſuis officiis indubitanter concordent, in prædictis tamen euidentior concordia notatur: quam qui diligenter obſeruauerit, nec anteà, nec poſtea concordiam officiorum diſturbabit, ſi per ordinem officiis orationes vnitim ſociare voluerit.

† aliquod. † differentiam hoſtiarũ.

De Dominicali officio non facile prætermittendo.

CAP. LXII.

IVxta Romanam conſuetudinem, in omni Dominica eccleſiaſtico conuentui cum officio † Dominicæ ſatisfaciamus, niſi aliqua multum celebris feſtiuitas in ipſa die occurrat, vt feſtum Ioannis Baptiſtę, vel ſancti Petri Apoſtoli: pro quibus non minus quam pro Dominica populus ſolet congregari, quas & in aliis diebus ſolenniſſime celebraremus. Item cum plures † ſint Dominicę quam officia, non vt quidem differimus, ſed quoties neceſſe fuit, aliqua repetimus: illo dũtaxat obſeruato, vt vltimum officium in proxima tantum hebdomada ante aduentum Domini cantetur. Eſt enim preparatio Dominici aduentus, qui ſemper in quinta Dominica ante Natale Domini debet initiari, videlicet vt ſicut antiqui patres per quinque ętatum curricula, ſiue per quinque libros Moyſis, de aduentu Chriſti edocti ſunt, nihilominus & nos per quinque Dominicas de aduentu eius inſtruamur, vt iuxta Euangelium eiuſdem diei, de quinque panibus, cum quinque millibus hominum, ſaturari mereamur.

† Dominicali. † ſunt.

Explicit *capitulum* [illegible].

Hic libellus Catholicus eſt, neque indignus qui in lucem emittatur.

Antonius Granſpo[illegible]

B. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI,

DE ECCLESIASTICIS SACRAMENTIS ET OFFICIIS, AC PRÆCIPVIS PER ANNVM FESTIS SERMONES, nunc primum editi.

SERMONVM ELENCHVS.

De Sacramentis Neophytorum ſermo in Synodo habitus.
De excellentia ſacrorum ordinum, & de vita ordinandorum, ſermo in ſynodo habitus.
De ſignificationibus indumentorum ſacerdotalium.
De ſacramentis dedicationis.
De conuenientia veteris & noui ſacrificii, vt auctor ipſe nominauit, opuſculum.
Quarè Deus natus & paſſus ſit.
De Aduentu Domini ſermo.
De Natiuitate Domini ſermo.
A De Circumciſione Domini ſermo.
De Epiphania Domini ſermo.
In Purificatione S. Mariæ ſermo.
De Septuageſima ſermo.
De capite ieiunii ſermo.
De Quadrageſima ſermo.
De Annunciatione B. Mariæ ſermo.
In Ramis Palmarum ſermo.
De Cœna Domini ſermo.
De Paſcha ſermo.
In Aſcenſione Domini ſermo.
In die ſancto Pentecoſtes ſermo.
De Cathedra S. Petri ſermo.

B. Iuonis Carnotenſis Epiſcopi ſermo de ſacramentis Neophytorum, habitus in Synodo.

QVONIAM populus ad fidem vocatus, viſibilibus ſacramentis inſtruendus eſt: vt per exhibitionem viſibilium, pertingere poſſit ad intellectum inuiſibilium: noſſe oportet Domini ſacerdotes, qui hæc ſacramenta contrectant, modum & ordinem ſacramentorum, & veritatem rerum ſignificatarum: Alioqui diſpenſatores tantorum myſteriorum, ſunt tanquam cæci duces cæcorum, tantum vtilitatis inde habituri, quantum capiunt iumenta, quæ portant panes ad vſus aliorum, licet diuina gratia non deſerat ſacramentum, quod per eos operatur ſalutem populorum. Attendant ergo dominicorum ſacramentorum diſpenſatores, quia Eccleſia Chriſti, C quotidie ex gentibus, operantibus eiſdem ſacramentis, aggregatur: populus adquiſitionis, cuius caput eſt Chriſtus, per fidem generatur: per charitatem in virum perfectum nutritur, ſpe æternitatis in eadem fide & charitate ſolidatur: & omnium ſacramentorum adminiſtrationem ad hunc finem referant, vt intelligant Eccleſiam Dei tanquam domum Dei in fide fundari. Dilectionem Dei & proximi, tanquam parietes bene ſibi cohærentes, ſuperædificari: eiuſdem altitudinem, ſpe æternitatis glorioſiſſimæ cumulari. Hoc corpus Chriſti, licet natiuitatem capitis ſui conſueto naſcendi ordine ſubſecutum eſt, tamen huius capitis natiuitatem in vnitate ſubſecuturi corporis, quædam membra præceſſerunt, patriarchæ ſcilicet & prophetæ, & multi iuſti, qui prodigiis & præconiis multis, natiuitatem capitis D conſecuri corporis præmonſtrauerunt. Quod bene oſtenſum eſt in Iacob, iunioris populi typum gerente, qui ad ortum feſtinans, manum præmiſit, plantam fratris

Gen. 26. maioris natu manu tenens: hoc facto ſignificans, quia reprobato priori populo, cuius typum gerebat Eſau, naſciturus eſſet minor populus, Chriſtianorum videlicet, qui benedictionem Dei patris æterna hereditate poſſideret. Illius quippe patris ſacramenta ſunt noſtra documenta, quibus ille populus tanquam paruulus eſt lactatus: & circa vnius veri Dei cultum, nè poſt deos vel falſos vel alienos oberraret, occupatus. Vndè ab initio ſeculi in omni ætate ſacramenta Chriſti & Eccleſiæ celebrata ſunt, quibus & ille populus nutriretur, & noſtræ redemptionis modus inſinuatur. Nam prima æ-

Gen. 1. B tate Adam de terra matre, ſine terreno patre, homo ad eandem imaginem à Deo ſexto die plaſmatus eſt, & in nouiſſima ætate ſæculi, per Chriſtum de terrena matre natum, ſine terreno patre homo ad eandem imaginem Dei reformatus eſt. Ad cuius rei conſonantiam, eadem ætate de latere Adæ qui erat forma Chriſti futuri, Eua Gen. 2. formata eſt, & per ſanguinem de Chriſti latere manantem, cum aqua ſanctificationis Eccleſia fabricata eſt. Secunda vero ætate mundi, per octo animas à ſubmerſione diluuii per arcam liberatas, eadem Eccleſia figurata eſt, quæ in ſpe octauæ, id eſt, reſurrectionis, per aquas baptiſmi non ſine auxilio ligni ſalutaris, a ſubmerſione exuberantium tentationum liberata eſt. Tertia deniq; ætate populus Dei ab Ægyptiaca ſeruitute liberatus, tranſit mare rubrum: cedit mare, virga Moyſis percuſſum: præbet viam populo Dei, hoſtes à tergo ſequuntur, & ſubmerguntur: C & hic repetita eſt baptiſmis, per lignum ſalutiferum † conſecuti, ſanctificatio: Nam rubet mare rubrum, rubet & baptiſmus, Chriſti ſanguine conſecratus. Hoſtes à tergo ſequentes, moriuntur, quia peccata præterita per baptiſmum delentur. Dehinc quarta ætate in illa terrena Hieruſalem claruit regnum Dauid, Chriſti & Eccleſiæ regnum præfigurans: de cuius ſemine idem Chriſtus natus eſt, in Eccleſia ſua ſpiritualiter regnans, & eam ſibi obtemperantem poſt tempora glorioſè coronans. Indè eſt quod qui in ſabbato ſancto ſunt baptizandi, quarta hebdomada quadrageſimalis obſeruantiæ, quæ continentiæ nobis arma miniſtrat, & quarta eiuſdem hebdomadæ feria, catechizandi & exorcizandi, deferuntur ad Eccleſiam, ibi audituri & inſtruendi, qualiter contra ſpirituales nequitias ſint pugnaturi: ſed tamen vſq; in ſabbatum Paſchale baptiſmus eorum differtur, hoc attendente Eccleſia, quia qui ad agonem in præ- D ſenti vita vocantur, in ſpe futuræ quietis baptizantur. Sic enim contra viſibiles hoſtes pugnaturi, non antè, quam in vita, id eſt, iuuenili ætate, ad militiam eliguntur, vt ſicut in hac ætate pugnaturi, validiores ad viſibiles hoſtes repellendos, ſic ad Chriſtianam militiam ſub typo huius numeri electi, Chriſtianum agonem viriliter exerceant, & vt coronari mereantur, ab acie non recedant. Poſt tempora vero regum Iſrael, quinta ætate inchoante, propter peruerſitatem prætaxati populi captiuante Babyloniæ rege, tranſmigrauit ex parte idem populus in Babyloniam, & qui confuſioni ſeruierat voluntarius, regi Babylonis, quod interpretatur confuſio, ſeruire iniuitus. Poſt ſeptuaginta annos faciente chriſto Cyro, reuerſus eſt idem populus in Hieruſalem, ſicut prædixerat

prædixerat Eſaias, deinde Ieremias. Quod bene ad ſtatum pertinet Eccleſiæ, quæ poſt huius ſæculi, † quod ſeptenario voluitur numero dierum, multas anguſtias, quas paſſa eſt vel paſſura eſt ſub regibus huius ſpiritualis Babyloniæ, in cæleſtem Hieruſalem reuerſura eſt, vbi viſione pacis fruitura eſt, nulli vlteriùs confuſioni ſeruitura. Vndè dicit Apoſtolus: Vanitati creatura ſubiecta eſt non volens, ſed propter eum qui ſubiecit eam in ſpe, quia & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis huius, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Per hæc omnia tempora non defuerunt viri iuſti futuræ Eccleſiæ membra: non defuerunt cuique tempori congrua ſacramenta, tanquàm populi nutrimenta. De quibus multa poſſent recitari, niſi ſtuderemus breuitati. Ad vltimum ſexta ætate de virgine natus eſt Chriſtus, ſicut ſexta die de terra virgine plaſmatus eſt protoplaſtus.

† ſupera quaſi ſeptenario volumine poſt multas

Rom. 8.

Hic Chriſtus eſt finis legis, & veritas, complens omnia, quæ præceſſerant in vmbra ſacramentorum. In plenitudine temporis, ſicut dictum eſt, natus Chriſtus, creuit, ad virilem ætatem peruenit, tricesimo † anno vitæ ſuæ, ſicut tradunt Euangeliſtæ, à Ioanne baptizatus: non quia indiguit, ſed quia eius vita Chriſtianis diſciplina morum fuit. Dehinc elegit Apoſtolos, prædicauit Euangelium, crucifixus eſt, dans nobis exemplum humilitatis & patientiæ, tertia die reſurrexit, in quo membra ſua reſurrectionis ſuæ ſpe confirmauit: proximè cælos aſcenſurus, diſcipulos, quid agere deberent, admonuit, dicens: Ite, docete omnes gentes, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Hîc paucis verbis docentur Domini ſacerdotes, Apoſtolorum ſucceſſores & vicarij, de quibus dicitur, Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, qualiter debeant rudes populos, terreni hominis imaginem adhuc portantes catechizare: qualiter in nouitate vitæ in Chriſti conformitatem lauacro aquæ in verbo trãsformare. Hoc ità factum eſt temporibus Apoſtolorum & Martyrum, qui in Iudæis & gẽtibus Euangelium Chriſti viris intelligentibus & quibuſcunque perſonis verbi Dei capacibus annunciauerunt. Poſtquàm vero Eccleſia dilatata eſt & † congregata in gentibus nec inter fideles repertus eſt aliquis adultæ fidei non fidelis, nè paruuli eorum de hac vita antè rationabiles annos exeuntes, alieni remanerent à conſortio Chriſti, prouiſa eſt etiam in illis medicina ſalutis: vt in ſacramento fidei baptizarentur, & per alterius fidem reconciliarentur Deo, ſicut per alterius peccatum alienati erant à Deo. Inſtitutum eſt itaque ad hoc, nouum ſacramentorum genus ad catechizandos paruulos, exorcizandos, initiandos, & demum baptizandos, in quibus pro paruulo audit Eccleſia, & ad interrogata reſpondet, donec paruulus ad intelligibiles annos perueniat, & ſacramenta fidei, charitatis & ſpei, ſibi impoſita, per ſe intelligat. De quibus, quid ſignificent, ſacramentis, prout Dominus inſpirare voluerit, charitati veſtræ aliquid dicere propoſuimus, vt & ipſi virtutem ſacramentorum intelligatis, & auditores veſtros docere ſtudeatis.

† ætatis ſuæ anno ſicut.

Matth. 28 Marc 16

Pſal. 44

† aggregata.

¶ Notandum ergo priùs eſt, quomodo baptizandus in vtero matris Eccleſiæ, puer concipiatur, quibus alimentis vſque ad natiuitatem noui hominis in eodem vtero nutriatur. Tria quippe ſunt, quibus vſque ad indumentum nouitatis, baptizandus concipitur, alitur, & vſque ad nouitatis integritatem prouehitur, catechiſmi ſcilicet, exorciſmi & orationes. Catechizatur ob hoc qui ad fidem vocatur, vt ad quod vocatur, proprio moueatur voluntatis arbitrio. Exorcizatur, vt ab eo diaboli poteſtas iniqua depellatur. Additur pro eo oratio, vt gratia præueniat, & ſequatur, quæ viter præbeat libero arbitrio, & per quàm procul fiat vniuerſa maligni ſpiritus illuſio. Signatur itaque primo baptizandus crucis ſignaculo in fronte, in pectore, in oculis, in auribus, in naribus, in ore, cuius virtute victus eſt diabolus, & exaltatus eſt Chriſtus. Vndè Abacuc dicit: Cornua in manibus eius, ibi repoſita eſt fortitudo eius. Hoc ergo ſigno muniuntur totius corporis ſenſus, cuius virtute & omnia noſtra ſacramenta complentur, & omnia diaboli figmenta fruſtrantur. Sic cùm primogenita delerentur Ægypti, populus Hebræorum ſignatis poſtibus domorum ſuarum ſanguine agni paſchalis, typo Dominicæ paſſionis, ſaluatus eſt: & populus Ægyptius, quia hoc ſigno caruit, in primogenitis ſuis grauiter percuſſus eſt. Sic apud Ezechielem Hieruſalem ab imminente clade liberanda eſſe promittitur, ſi Thau, quæ figuram crucis exprimit, in frontibus gementium atque dolentium, id eſt, pœnitentium, ſignaretur. Poſteà datur ſal benedictum in os pueri, vt per typum ſapientiæ ſalem conditus, fœtore careat iniquitatis: nec à vermibus vitiorum vltrà putreſcat, ſed incorruptus ſeruetur, ad percipiendam plenã Chriſti gratiam: neque vltra à condimento ſapientiæ deſipiat, neque retro adſpiciat, ſicut vxor Loth. Exufflatur poſteà malignus ſpiritus foras, quod myſteria ſacra ſignificant, quando paruulus exufflatur & exorcizatur: Non enim creatura Dei in infantibus exorcizatur & exufflatur, ſed ille, ſub quo ſunt, qui ſub peccato naſcuntur. Nondum per ſacrum baptiſma renati ſunt: ſed iam per crucis ſignum in vtero matris Eccleſiæ concepti ſunt. Omnia enim chriſmata ſacerdotalis miniſterij, crucis figura perficiuntur. Omnia autem ſacramenta quæ acta ſunt, & aguntur exorciſmis, orationibus, inſufflationibus, quaſi eſcæ ſunt, quæ paruulos reficiunt in vtero, vt renatos aqua ſalutis, hilaris mater Eccleſia Chriſto exhibeat. Poſteà tanguntur ei aures & nares cum ſaliua. Saliua quippe à capite deſcendit in os, ſupernam ſignificans ſapientiam, cuius tactu & aures cordis aperiuntur, ad intelligendum verbum Dei, & nares ad repellendum fœtorem noxiarum delectationum. Vndè ait Beatus Ambroſius in libro de Sacramẽtis: Quid egimus in ſabbatho? nempe apertionem, quia ſacramenta celebrata ſunt apertionis, quia aures tibi tetigit & nares. Quod ſignificat in Euangelio Dominus Ieſus Chriſtus, cum ei oblatus eſſet ſurdus & mutus cuius os tetigit, quia mutus: & aures, quia ſurdus erat, & ait: Epheta, quod eſt, Adaperire. Deinde venit ſacerdos ad fontem, conſecratur fons in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, quibus verbis ſi aqua ſalutis cõſecretur, nec à bono, melius, nec à malo peius baptiſmus accipitur. Vndè Auguſtinus in libro tertio de vnico baptiſmo: Non eſt aqua profana, nec adultera, ſuper quam Dei nomen inuocatur, etſi à profanis & ab adulteris inuocetur: quia nec ipſa creatura, nec ipſum nomen eſt adulterium. Traditur etiam nouæ vitæ auditoribus ſymbolum fidei, quod per duodecim Apoſtolos ordinatum eſt, & totidem ſententiis cõprehenſum. Poſtremo paruulus ad baptiſmũ interrogatur à ſacerdote: Abrenũcias ſatanæ & omnibus operibus eius & põpis eius? vt primùm reſpuat errorem, & ſic adproximet ad veritatem, vt poſſit iuxta Apoſtolum, deponere veterem hominem cum actibus ſuis, ſecundùm priſtinam conuerſationem abnegans impietatem & ſæcularia deſideria. Reſpondet paruulus per ora geſtantium, Abrenuncio. Vndè Auguſtinus contra Iulianum in libro 4. Quiſquis negat per ora geſtantium paruulos abrenunciare & credere, negetur eos accipere baptiſmum, qui in manibus geſtantium reluctantur. Idem in libro de pœnitentia: Paruulis ad conſecrationem remiſſionemque originalis peccati prodeſt eorum fides, à quibus offeruntur: vt quaſcunque maculas delictorum per alios, à quibus nati ſunt, contraxerunt, aliorum etiam interrogatione purgentur. Poſt abrenunciationem vngitur catechumenus oleo ſacro in pectore, tanquam muniatur aduerſus hoſtem inuiſibilem, nè ei immunda & noxia perſuadeat deſideria. Vngitur & inter ſcapulas, vbi eſt vigor portandi oneris, vt fortitudinem accipiat ad portandum pondus diei & æſtus, ſicut bonus athleta. Exinde exquiritur ab eo, ſi credat in

Abac 3.

Exod 12

Ezec. 9.

Gen 19.

Marc 7.

Eph. 4. Tit. 2.

Deum patrem omnipotentem, & in Ieſum Chriſtũ filium eius vnicum, Dominum noſtrum, & in ſpiritum A ſanctum, vnum Deum in Trinitate & in vnitate, ſi cõfiteatur vnam eſſe ſanctam Eccleſiam Catholicam, & ſi credat remiſſionem peccatorum, & vitam æternam. Hæc omnia ſi profiteatur ſe credere, iam incipit in eo mori vetus homo, & per fidem viuere nouus homo, qui Ephes. 4 ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate veritatis. In abrenunciatione prioris poſſeſſoris, ſuadente charitate, iam vult in legitimi poſſeſſoris tranſire dominium, in quem iam profitetur ſe credere, & ab eo æterna præmia expectare. Iam expurgatũ eſt vetus fermen- 1. Cor. 5. tum: ſed nondùm eſt noua conſperſio, niſi ſacri fontis ſequatur ablutio. Sub reſponſione igitur trinæ interrogationis, trina merſione catechumenus à ſordibus vetuſtatis abluitur, & nouum hominem indutus, triduanæ Domini ſepulturæ conſepelitur. Vndè ait Apoſto- B Rom. 6 lus: Quicunque in Chriſto Ieſu baptizati ſumus, in mortem ipſius baptizati ſumus. Conſepulti enim ei ſumus per baptiſmum in mortem, vt quomodo Chriſtus reſurrexit à mortuis, ità & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complãtati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul reſurrectionis erimus. Hinc etiam beatus Ambroſius in libro de ſacramentis: Interrogatus es, Credis in Deum patrem omnipotentem? dixiſti, Credo, & merſus es, id eſt, ſepultus es. Iterùm interrogatus es, Credis in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, natum & paſſum? dixiſti, Credo & merſus es, id eſt, Chriſto conſepultus es. Qui autẽ Chriſto conſepelitur, cum Chriſto reſurget. Tertiò interrogatus es, Credis & in Spiritum ſanctum? dixiſti Credo, & tertio merſus es, C vt multiplicem lapſum cogitationis, locutionis, operationis, aboleret tertia confeſſio. Hanc ſacri baptiſmatis emundationem in ſimilitudinem mortis Chriſti ce- Num. 19 lebratam, præfigurabat aqua adſperſionis in veteri lege, qua emundabatur qui morticinum tetigerat, vt in caſtra reuerteretur, cui immixtus erat cinis vitulæ ruſæ extra caſtra combuſtæ hyſopus quoque, coccus, & cedrus. Vitula quippe illa, quia fœmineus eſt ſexus, fragilitatem, id eſt, paſſibilitatem carnis Chriſti ſignificat. Rufa propter effuſionem ſanguinis, quæ etiam extra caſtra eiecta eſt: quo figurabatur, quia & Dominus paſſurus, extra ciuitatem ductus eſt. Quòd verò ſanguine eiuſdem vitulæ ſepties adſpergebatur tabernaculum & omnia vaſa tabernaculi, plenam ſignificat emundatio- † foris. nem, quam intus & † extra contulit ſanguis Chriſti. D Anima enim conſtat triplici virtute, corpus verò quaterna elementorum complexione: quæ vtraque mundata ſunt Chriſti ſanguinis adſperſione. Quòd vero carnes eiuſdem vitulę, & corium, & ſtercora comburebantur, hoc ſignificatum eſt, quia tota humilitas & ignominia paſſionis, verſa eſt in gloriam reſurrectionis: quam benè ignis ſignificat, qui ſemper ad ſuperiora tẽdit, & quod aſſumit, in ſe conuertit. Quòd autem hyſopus huic adſperſioni admiſcetur: hoc ſignificatur, quia in fide mortis Chriſti peccata mundantur. Vndè Act. 15 ait Apoſtolus: Fide mundans corda eorum. Hyſopus quippe ideò fidem ſignificat: quia cùm ſit herba humilis, firmiter hæret in petra. Coccus ideò huic mundationi adhibetur, quia flammeo colore charitatem ſi- E gnificat, ſine qua mortuum eſt, quicquid fides operatur. Cedrus quoque huic mundationi opitulatur, quæ imputribilis arbor dicitur, & in excelſis montibus radicat, & ideò ſpem incorruptionis, & ſupernæ gloriæ ſignificat. Horum omnium coniunctio aquis adſperſionis conſecratur, quia qui mortuum tetigerat, vt dictum eſt, emundatur, quia qui operibus mortuis, id eſt, peccatis originalibus liberatur, baptiſmate ſacro in fide mortuus Chriſti & reſurrectionis, cum ſponſione charitatis & ſpei baptizatur. Vndè Apoſtolus ad Hebræos: Si ſanguis vitulæ adſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis, quanto magis Chriſti ſanguis, Hebr. 9 qui per Spiritum ſanctum obtulit ſe Deo, emundabit conſcientias noſtras ad ſeruiendum Deo viuenti? A Notandum eſt quod dicit, ſi fuerit mortuus ante purificationem, manere in immunditia, & perire animam illam ex Iſrael, id eſt, à conſortio populi Dei. Quo quid aliud vult dicere, niſi manere pœnam animæ illi & poſt mortem, ſi dum viuit, non fuerit mundata iſto ſacramento, quo figuratur Chriſti baptiſmus? A viro autem mundo dicit hanc purificationem fieri: vbi ſignificãtur miniſtri portantes perſonam Domini ſui, qui eſt vir mundus. Vndè in ſequentibus de eo, qui conſpergit aquam adſperſionis, vt lauet veſtimenta ſua, id eſt, vt ſit mundus mente & corpore. Completis iam baptiſmi ſacramentis, cùm baptizatus de fonte aſcenderit, ſacro chriſmate vngitur in vertice, vt cognoſcat ſe promotum eſſe in regiũ genus & ſacerdotale, id eſt, vt à Chri- B ſti conſortio vocetur Chriſtianus, & æterni regni ſit cohæres, hoc ſacramẽto † poſt aquam perfectio ſit, quan- † poſt gr… do ad inuocationem ſacerdotis Spiritus ſanctus infunditur. Exinde traditur Chriſtiano veſtis candida, vt qui primæ natiuitatis decorem, vetuſtatis pannis obfuſcauerat, habitu regenerationis gloriæ præferat indumentum. Tegitur etiam poſt ſacram vnctionem eius caput ſacro velamine, vt intelligat ſe diademate regni, & ſacerdotali, ſicut dictum eſt, dignitate potiri. Ad vltimum datur cereus accenſus in manus baptizati, quatenus implere doceãtur illud Euangelij: Sic luceat lux veſtra co- Matth. 5. ram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt. Quod ſi perſeuerantes fecerit, non cum fatuis virginibus, cum extincta lampade, à ianua ſponſi repelletur, ſed cum prudentibus C glorificandus colligetur. His omnibus ſuprà memoratis Matt. 25. ſacramentis nouus homo in vtero Eccleſiæ inchoatur, prouehitur, conſummatur, & vnitati Eccleſiæ aggregatur: vnde etiam, ſi eius eſt valitudinis, ſacramentis vnitatis, id eſt, Chriſti corpore & ſanguine confirmatur. Cùm verò ad intelligibiles annos peruenerit, monendus eſt à Preſbyteris, & ab his, per quorum vocẽ abrenunciauit, & fidei ſymbolum accepit, quatenus quæ per aliorum ora promiſit, iam ſtudeat corde credere, & proprio ore confiteri, & opere imitari. Vndè Auguſtinus in ſermone habito Dominica prima poſt Paſcha: Vos ante omnia tam viros quàm fœminas moneo, qui filios in baptiſmo ſuſcepiſtis, vt vos cognoſcatis fideiuſſores extitiſſe apud Deum pro illis, quos de ſacro fonte ſuſcepiſtis. Ideò ſemper eos admonete, vt caſtitatem cu- D ſtodiant, iuſtitiam diligant, charitatem teneãt: hoc omnibus faciant, quod ſibi fieri volunt: auguria non ſeruent: ad arbores & † frondes vota non reddant: præ- † fontes cantatores aut caragios & ſacrilega aut phylacteria, veluti diaboli venena, fugiant: nec furtum faciant, nec falſum teſtimonium dicant. Ante omnia ſymbolum & orationem Dominicam & vos ipſi tenete, & illis quos excepiſtis, oſtendite. Pręterea docendus eſt vnuſquiſq; Chriſtianus, vt eum qui ſe de ſacro fonte ſuſcepit, ità diligat ſicut patrem: nec filius cum filia, nec filia cum filio patris ſui ſpiritualis coniugium ineat: quod non eſſet dicendum coniugium, ſed potiùs inceſtum contubernium. Vndè Papa Nicolaus ad reſpõſa Bulgarorum. Eſt inter fratres & filios ſpirituales gratuita & ſancta E communio: quæ non eſt dicenda conſanguinitas, ſed potiùs ſpiritualis germanitas. Vndè arbitramur, inter eos non poſſe fieri aliquod legale coniugium. Hæc & alia ſimilia neceſſaria & honeſta debent noſſe Domini ſacerdotes, & docere ſuos auditores, quatenus qui audiunt, eorum ductu rectè viuant, & ipſi de bona adminiſtratione mercedem accipiant, & non gementes, ſed cum gaudio rationem reddant.

B. IVONIS

B. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOP. Sermo, De excellentia ſacrorum ordinum, & de vita ordinandorum, in Synodo habitus.

QVIA Chriſtianam militiam in baptiſmate profeſſi eſtis, & arma ſpiritualia contra hoſtes inuiſibiles per manus impoſitionẽ accepiſtis, in caſtris Domini tanquam gregarij milites aliquandiù militaſtis, ſi tamen ea quæ Chriſtiano nomini ſunt inimica reſpuiſtis, & ea quæ cõueniunt, facere ſtuduiſtis: De Chriſtiana militia, quæ vobis cum cæteris fidelibus communis erat, clericatum elegiſtis, id eſt, mundo renunciare, & cum habitu humilitatis, affectum promittere humilitatis, vt illud Pſalmiſtæ meritò dicere poſſetis. Elegi abiectus eſſe in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum. *Pſal. 83.* Non eſt veſtrum primum locum quærere in menſa Domini veſtri, niſi qui vos inuitauit dicat alicui veſtrum: Amice, aſcende ſuperius: vt ſit ei honor coram ſimul diſcumbentibus. *Luc. 14.* Nemo enim ad hoc debet fieri clericus, vt ſeruiat voluptati, ſtudeat curioſitati, inhiet ambitioni: nec aliud quærat, niſi vt Deum hæreditate poſſideat, quẽ elegit, & à quo electus eſt, quando in clericum aſſumptus eſt. Hoc enim in Græco nomen clerici ſonat, quòd de ſorte ſit Domini, quia & Deus ſortitus ſit eum, & ipſe ſortitus ſit Deum. Quòd clericus ſortitus ſit Deum, benè dicitur in Pſalmo, in perſona ipſius clerici, cùm ſtigmate clericatus inſignitur. *Pſal. 15.* Dicitur enim Deo: Dominus pars hæreditatis meę. & in alio Pſalmo: *Pſal. 23.* Hæc eſt generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Iacob. Quòd verò Dominus ſortitus ſit ipſum clericum, in ipſius clerici tonſione dicitur ex ſuperiori Pſalmo in perſona Domini: *Pſal. 15.* Funes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hæreditas mea præclara eſt mihi. Vndè qui per clericatus officiũ aliud quærit quam Deum, nec à Deo electus eſt, nec Deum elegit: qui in ſorte ſua creaturam creatori aut præpoſuit, aut æquiparauit. Hæc dicentes, non interdicimus vobis huius vitæ neceſſaria, ſed de oblationibus, vel de opere manuum, vel de aliis innocentibus artibus conquiſita, non de vſuris, nõ de turpibus lucris, non de negociationibus, vel aliis illicitis artibus compilata. Sic enim tribus Leui, quæ in figuram clericalis ordinis pręceſſit, partem non habuit inter reliquas tribus, ſed viuebat de primitiis, decimis & oblationibus, quas offerebant aliæ tribus. Si ergo & vos de ſtipe templi viuere diſponitis, ſi extra Deum nihil quæritis, qui ſi eo contenti fueritis, erit vobis ampliſſimum & vberrimũ prædium: & ſalubriter ad clericatum acceſſiſtis, quia & vita veſtra concordat cum nomine, & profeſſio apparet in opere. Alioquin, ſi paupertatem & humilitatem, quam præfert habitus corporis, & figura capitis, in corde non habetis: timeo nè cum hypocritis ſit pars veſtra, & ſpes veſtra ab æterna mercede ſit vacua: qui non vt clerici, ſed vt acephali in clericali militia ſola quæritis lucra temporalia. Ad hoc enim capillos in modum coronę in ſummitate capitis raditis, vt & regnum ſpirituale, quo cæteris præminetis, tali figura oſtendatis, & curæ mortalis illecebras frequenter redeuntes, ſic amputatis de corde, ſicut crines frequenter reſurgentes, abraditis de capite. Reſiduos autem capillos eo ordine præcidere debetis, vt aures, oculos, & alios ſenſus capitis liberos reddant: & curam exteriorum non in ſuperfluis deſideriis carnis, ſed neceſſariis tantum exercendam agnoſcant. Si ergo ad ambulandũ in via Dei, ſicut prætaxatum eſt, affecti eſtis: & clerici vocari digni eſtis, & ad maiora militiæ clericalis officia promoueri. Hæc officia ſeptẽ gradibus ſunt diſtincta, quia ſancta Eccleſia ſeptiformis gratiæ eſt munere decorata. Hæc officia in propria perſona Dominus noſter oſtendit, & Eccleſiæ ſuæ exhibenda reliquit: vt forma quæ præceſſerat in capite, repræſentaretur in corpore.

In his ſeptem officiis primus gradus eſt oſtiariorum, qui poſſunt diſcernere inter bonos & malos, dignos & indignos, & admittere in Eccleſiam quos ſciunt eſſe dignos, & repellere quos ſciunt eſſe indignos. Iſtis cura eſt & introitum Eccleſię ſeruare, & res Eccleſię peruigili cura cuſtodire. Vndè & eis, cùm ordinantur, claues Eccleſię ab Epiſcopo traduntur, & dicitur eis: Sic agite, tanquam rationem Deo reddituri pro rebus quę his clauibus recluduntur. Hoc officium Dominus noſter nobis initiauit, quando flagello de funiculis facto, vendentes & ementes de templo eiecit, & cathedras nummulariorum euertit: *Ioan. 2.* hoc facto ſignificans, quòd omnis negociatio rerum Eccleſiaſticarum, ab Eccleſia pellenda ſit. Vndè & ipſe oſtiarius prætaxatus dicit: Ego ſum oſtium: *Ioan. 10.* per me ſi quis introierit, ingredietur & egredietur, id eſt, qui canonicè adminiſtrationem Eccleſiaſtici regni acceperit, ingredietur, id eſt, à me recipietur: & egredietur quia peracta diſpenſatione ſibi credita, à ſeruitute huius corruptionis liberabitur.

¶ Indè promouetur ad officium lectorum, vt iam ex traditione Eccleſiæ legat in Eccleſia propheticas & Apoſtolicas lectiones. Vndè & eis, vidente populo, traditur codex diuinarum ſcripturarum, & dicitur eis: Accipite, & eſtote verbi Dei relatores: habituri ſi fideliter & vtiliter impleueritis officium, partẽ cum his, qui benè miniſtrauerunt. Hic quidẽ, qui ad hunc gradum promouetur, literarum ſcientia debet eſſe inſtructus, vt & ſenſum verborum intelligat, vim accentuũ ſciat, diſtinctè legat, nè confuſione pronunciationis, intellectum auditoribus auferat. Attendat quid ſit indicatiuè legendum, quid ſub interrogatione: vbi ſit in oratione ſubdiſtinctio, media diſtinctio: quia & hæc malè ſeruata intellectũ perturbant, & grãmaticorũ typũ ad riſum prouocãt. Auribus enim & cordi conſulere debet lector. Hoc officium Dominus noſter in propria perſona oſtendit, quando in medio ſeniorum, librum Eſaiæ Prophetæ aperiens, diſtinctè ad intelligendũ legit: *Luc. 4. Eſa. 61.* Spiritus Domini ſuper me, ad Euangelizandum pauperibus miſit me, & cætera quæ in eodem ſequuntur capitulo: vt hoc exemplo cognoſcat lector, quia ſpiritualis gratia debet clarere, & ſic auditoribus verbum Dei prædicare.

¶ Tertio loco ſequitur ordo exorciſtarum, qui ſuper catechumenos faciunt ſacramenta apertionis, & habẽt ſpiritale imperiũ ſuper ſpiritus immundos, ad eiciendos eos de corporibus obſeſſis. Debet autẽ habere ſpiritum mundũ, qui ſpiritibus imperat immundis, vt concordet vita cum officio, & malignũ, quem per acceptum officiũ expellit de corpore alieno, per mundanam vitæ expellat de corde ſuo: ne medicina quam alij facit, ſibi non proſit, & ne dicatur ei: Medice, cura teipſum, *Luc. 4.* ſi per immunditiam conſcientię ſpiritum retinet immundum. Hi cùm ordinantur, accipiunt de manu Epiſcopi librum exorciſmorum, & dicitur eis: *Marc. 7.* Accipite & habetote poteſtatem ponendi manum ſuper energumenum ſiue catechumenũ. Hoc officio vſus eſt Dominus, quando ſaliua ſua tetigit aures ſurdi & muti, & dixit, Ephetha, quod eſt, adaperire. † quo exemplo docuit nos, tali ſacramento aperire debere aures pręcordiorum ad intelligendum, & os ad confitendum: † quod fit, cùm expulſo dæmone, verus poſſeſſor recipit vas ſuum. *† hoc exemplo. † quod fit.*

¶ Quarto loco accedunt acolyti, qui Latinè dicũtur ceroferarij, quia cereos accenſos deferunt dum legitur Euangelium, vel dum offertur ſacrificium, non vt tenebras huius aeris illuminent, ſed ob hoc, vt ſicut viſibile lumen manibus geſtant, ità opera lucis proximis oſtendant: & more lucis errantibus viam in tenebris palpantibus ducatum prębeant. Hoc officium Dominus ſe habere teſtatur, in Euangelio dicens: Ego ſum lux mundi: *Ioan. 8.* qui ſequitur me, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen vitę. Hi cùm ordinantur, poſtquàm edocti fuerint ab Epiſcopo, qualiter in officio agere debeant, accipiunt ab Archidiacono candela-

brum cum cereo: vt ſciant ſe ad accendenda luminaria mancipari. Accipiunt vrceolum vacuum ad infundendam aquam in calicem, quo conſecrandus eſt ſanguis Chriſti. Vbi fit commemoratio ſanguinis de Chri- *Ioan. 19* ſti latere profluentis, & aquæ inde procedentis. Quæ duo idcirco in calicem commiſcentur, quia Chriſti ſanguine ſumus redempti, & aqua baptiſmi à peccatis abluti.

¶ Quinto loco ordinantur ſubdiaconi, qui iam miniſterio altaris approximant: quia vaſa corporis & ſanguinis Chriſti portant. Vnde lex continentiæ eis im- *Eſai. 52.* ponitur, quatenus impleant illud Prophetæ: Mundamini, qui fertis vaſa Domini: id eſt, vt & ſeipſos exhibeant vaſa in honorem, non in contumeliam: & vaſa *† corpori.* illa quibus miniſtratur † corpus Domini, deferant ad altare, & referant ab altari ad Dei gloriam, ſcilicet, vt fugiant omnem carnis immunditia. Iſti miniſtrant officijs Leuitarum: & in templo Domini oblationes ſuſcipiunt à populis. Ad iſtorum prouiſionem pertinet, tantum de oblationibus ponere in altari, quantum poſſit populo ſufficere. Ad horum pertinet officium, Corporales, pallas, & ſubſtratoria lauare, & aquam in ba- *† vrceoro.* ptiſterium † ingerere. Hi cum ordinantur, accipiunt patenam vacuam, & calicem vacuum de manu Epiſcopi. De manu verò Archidiaconi, accipiunt vrceolũ cum *† aqua manile & Ioan. 13.* † aqua, manile & manutergium, quibus mundare debent manus ſacerdos & Leuita, tractaturi Dominica ſacramenta. Hoc officio vſus eſt Dominus, quando facta cœna cum diſcipulis, linteo ſe præcinxit: & mittens aquam in peluim, pedes diſcipulorum lauit, & linteo exterſit. Vna ſignificatio eſt lintei & manutergij, quæ de lino fiunt: & multis caſtigationibus & ablutionibus ad candorem perueniunt. Linteo ergo pedes puluere fœdati, prius aquis lauantur, deinde linteo exterguntur, *Pſal. 6.* Sic cum Pſalmiſta dicimus. Lauabo per ſingulas noctes, id eſt, per ſingulas offenſiones, lectum meum, id eſt, conſcientiam meam, in qua ſanus quieſco, æger labo- *1. Cor. 9.* ro, & cum Apoſtolo, Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. Eodem modo miniſtri manus lauant & tergunt ter, cum omnem terrenam concupiſcentiam de operibus ſuis excutiunt.

¶ Diaconorum ordo eſt in ſexto loco, non ſine aliquo ſenarij myſterio, quo, propter ſui perfectionem, ſignificatur operum perfectio. Hic ordo in veteri teſtamento à tribu Leui habet exordium: præcipit enim Dominus Moyſi, vt poſt ordinationem Aaron & filiorum eius, rurſus tribus Leui ad diuini cultus miniſteria ordinaretur, & conſecraretur Domino, & ſeruiret *Num. 3. & 4.* pro Iſraël coram Aaron & filijs in tabernaculo Dei, ipſique geſtarent arcam, & tabernaculum, & omnia vaſa eius, & in circuitu tabernaculi ipſi caſtra conſtruerent, & tranſportando tabernaculum ipſi deponerent, rurſus ipſi componerent. A viginti autem annis & ſupra, iuſſi ſunt ſeruire in tabernaculo, quam regulam ſancti Patres & in nouo teſtamento conſtituerunt: quoniam hæc ætas ad portanda onera robuſta eſt, quod illi ordini à Moyſe inſtitutum eſt, quod etiam in nouo teſtamento repræſentatur, cùm diaconus ſuper ſiniſtrum humerum ſtola ponitur, & caſula in diebus ieiunij ſuper eundem humerum complicatur. Quia quicquid laboris & ſuſtinentiæ in hac vita toleramus, tanquàm in ſiniſtra portamus, donec in dextra, id eſt, in æternitate requiem habeamus. Hic ordo in nouo teſtamento ab Apoſtolis initium ſumpſit, quando, ſicut legitur in *Act. 6.* Actibus Apoſtolorum, ſeptem viros boni teſtimonij plenos Spiritu ſancto ad hoc officium elegerunt, & oratione præmiſſa, manus eis impoſuerunt. Exindè Apoſtoli & eorum ſucceſſores decreuerunt, vt in omni *† matrice.* † matrice Eccleſia ſeptem diaconos circa aram Chriſti ſublimiori grado tanquàm columnæ altaris aſſiſterent, non ſine aliquo ſeptenarij myſterio. In quo ſignificatur, vt ſeptiformis gratiæ ſpiritu præfulgentes, ſancti ſint corpore & ſpiritu. Hic enim numerus cùm con-

ſtet quaternario & ternario, quaternarius refertur ad A corpus, propter quatuor elementorum in corpore conſonam complexionem: Ternarius verò ad animam, propter triplicem animæ virtutem, propter quam iubemur Deum tripliciter diligere, id eſt, toto corde, quod refertur ad intellectum: tota anima, quod refertur ad voluntatem: tota mente, quod refertur ad memoriam: hi ſunt ſeptem angeli, quos legimus in Apo- *Apoc. 8.* calypſi tuba canẽtes: Angeli, quia nuncij: tuba canentes, id eſt, alta myſteria de interna adſpiratione foris reſonantes. Hi ſunt ſeptem candelabra aurea, id eſt, lucem Euangelij in manibus, id eſt, in operibus præferentia, & ad omnem ignis, id eſt, tribulationis examinationem probata, hi quoque ſunt tonitrua ſeptem, beſtiales mentes terribili comminatione velut quodam terribili tonitru commouentia. Tale tonitru emitte- *Matt. 3. Matt. 7.* B bat Ioannes Baptiſta, quando dicebat: Genimina viperarum, quis dabit vobis fugere à ventura ira? Et Dominus in Euangelio: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Et in hunc modum plurima. Iſti in modum præconis, manifeſtè admonent cunctos ad orandum, & ad genu flectendum: Iſti euangelizant, iſti ſacramenta diſpenſant. Sacerdotibus non licet calicem Domini in † Miſſa tol- *† menſa.* lere, niſi traditus eis fuerit à diacono. Leuitæ hoſtias ſuper altare ponunt: ipſi menſam Domini componunt, ipſi † altare myſteriorum aperiunt: ipſi albis veſtibus *† alta myſteria.* induti, altari aſſiſtunt. Qua in re ſignificatur, quam munditiam candoris, quam præferunt in corpore debeant habere in mente. Tales enim Deum decet habere mi- C niſtros, qui nullo carnis contaminentur contagio, ſed plena mentis & corporis caſtitate præfulgeant. Quales enim diacones ordinandi ſunt, Apoſtolus pleniſſimè docet ſcribens ad Timotheum. Nam cùm de ſacerdo- *1. Tim. 3.* tibus præmiſiſſet, ſubiunxit: Diacones ſimiliter oportet eſſe irreprehenſibiles, id eſt, ſine crimine, ſicut Epiſcopos: pudicos, id eſt, à libidine continentes: non bilingues, ſcilicet nè conturbent pacem habentes: non multo vino deditos, quia vbi ebrietas, ibi libido & furor dominatur: non turpe lucrum ſectantes, nè de ſpirituali miniſterio terrena lucra ſectentur. Poſt hæc adiecit: Hi autem probentur primùm, & ſic miniſtrent, nullum crimen habentes. Hi itaque ſicut Epiſcopi, ante ordinationem examinari debent, & ſi digni inuenti fuerint, ad ſacrum miniſterium ſunt applicandi. Hoc D officio vſus eſt Dominus, quando poſt cœnam proprio *Ioan. 13.* ore & proprijs manibus ſacramenta confecta diſpenſauit, & quando Apoſtolos dormientes ad orationem *† inuitauit.* † inuitauit, dicens: Vigilate & orate, nè intretis in ten- *Matt. 6.* tationem. Hi cùm ordinantur, ſolus Epiſcopus eis manus imponit, quia † ad miniſterium, non ad ſacerdotium *† ad ſacrificium.* applicantur. Ponitur eis orarium ab Epiſcopo ſuper ſiniſtrum humerum: vt per hoc agnoſcant ſe accepiſſe iugum Domini, quo omnia quę ad ſiniſtram, id eſt, pręſentem vitam pertinent, & premant, & iugo Domini ſubijciant. Accipiunt & textum Euangeliorum de manu Epiſcopi, per quod intelligant ſe debere eſſe præcones Euangelij.

¶ Preſbyterorum ordo à filijs Aaron ſumpſit exordium, qui cum Epiſcopis in pluribus commune ha- E bent officium: & qui nunc Preſbyteri vocantur, tunc ſacerdotes vocabantur: & qui nunc ſunt Pontifices, tunc dicebantur ſacerdotum principes. Diſtat autem hoc tantum inter pontifices, & huius temporis ſacerdotes, quia ſcilicet ſolis pontificibus addita eſt clericorum ordinatio, baſilicarum dedicatio chriſmatis conſecratio, & manus impoſitio, & communis ſuper populum benedictio: cùm in alijs ſacramentis, catechizandi, Miſſam celebrandi, in Eccleſia verbum faciendi ad populum, communis vtriuſque ſit diſpenſatio. Sed ſummis ſacerdotibus ea quæ prætaxauimus, idcircò reſeruata ſunt, nè eadem poteſtatis auctoritas, ab omnibus vindicata, inſolentes redderet, & ſoluto obedientiæ

vinculo,

vinculo, ſcandalum generaret. Qui autem Græcè dicũtur Preſbyteri, Latinè dicuntur ſeniores, non tam ętate, (Sap. 4.) quàm prudentia, & morum maturitate. Vndè dicitur in libro Sapientiæ: Cani ſunt ſenſus hominum, & ſenectus hominis, vita immaculata. Preſbyteri quippe, ſucceſſores & vicarii ſunt ſeptuaginta diſcipulorum: qui præcedebant Dominum Ieſum in omnem ciuitatem & locum, quo ipſe erat venturus. Ità Preſbyteri, (Luc. 10.) quia adiutores ſunt Epiſcoporum, rudes populos initiant, baptizando vnitati Eccleſiæ incorporant: & omnibus ſacramentis vſque ad manus impoſitionem populo Dei miniſtrant. Epiſcopi verò ſucceſſores ſunt Apoſtolorum, qui ex neceſſitate adiutorium & ſupplementum ſui officii, quo facilius plebes innumeras regere poſſint, miniſterium ſibi expetunt ſacerdotum. (Num. 11) Sicut Moyſes in eremo LXX. viros prudentes elegit, quorum conſilio & auxilio immenſam multitudinem populi Iſrael facilè gubernaret: Siue autem ſint minoris ordinis, ſiue ſummi ordinis ſacerdotes, vicem Chriſti ſummi pontificis gerunt, dum populos delinquentes ad pœnitentiam vocant: & orationum ſuarum medica- (2. Cor. 5.) mẽto ſanant. Vnde Apoſtolus dicit: Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi, & poſuit in nobis verbum reconciliationis. Obſecro ergo pro Chriſto reconciliamini Deo. Funguntur itaque, vt dictum eſt, officio mediatoris, dum pro populo Deum interpellant, dum pœnitentes abſoluendo reconciliant. Vndè oportet, vt ſicut mediator Dei & hominum, per hoc quod fuit particeps noſtræ mortalitatis, mundum reconciliauit: per hoc quod fuit particeps diuinitatis, abſoluit: ità vtriuſque ordinis ſacerdotes tamquàm boni mediatores, & peccatoribus compatiantur per conſcientiam ſuæ infirmitatis, & † Dei pacem habeant per eminentiam ſanctitatis. († cum Deo) Mediator enim, vt ait Apoſtolus, vnius (Gal. 3.) non eſt, quia vtique parti quam pacificare vult, amicus (Tit. 1.) eſt. Quales debeant eſſe Preſbyteri, idem Apoſtolus ſcribens ad Titum, ità commemorat: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt conſtituas per ciuitates Preſbyteros, quemadmodum ego tibi diſpoſui. Si quis ſine crimine eſt, vnius vxoris virum, filios habentem fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos. Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe. Qua ſententia oſtendit etiam Preſbyteros ſub Epiſcoporum nomine taxari. (1. Tim. 3) Vndè & ad Timotheum de ordinatione Epiſcopi & Diaconi, ſcribit, de Preſbyteris verò tacuit, ſub nomine Epiſcoporum eos intelligens. Vndè etiam tales in Eccleſia Preſbyteros conſtituendos eſſe ſicut Epiſco- (Tit. 1.) pos, & Apoſtolus ad Titum loquitur, & canones ipſi teſtantur: Hi cùm ordinantur, Epiſcopo eos benedicente, & manum ſuper capita eorum tenente, omnes Preſbyteri, qui præſentes ſunt, manus ſuas iuxta manũ Epiſcopi ſuper capita eorum leuant. & Spiritum ſanctũ ſuper eos qui ordinantur, inuocant: hi poſt inuocationem ſancti Spiritus, ſtolam ſuper vtrumque humerum accipiſſunt, quæ in modum ſuſtentaculorum, dextrum latus munit & ſiniſtrum: vt per hoc intelligant ſe per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris eſſe munitos, vt eos nec aduerſa frangant, nec proſpera extollant. Accipiunt & calicem cum vino, & patenam cum hoſtia de manu Epiſcopi, quatenus his inſtrumentis poteſtatem (Matt. 26) accipiant placabiles hoſtias Deo offerendi. Hoc officio (Marc. 14) vſus eſt Dominus Ieſus Chriſtus, quando poſt cœnam panem & vinum in corpus & ſanguinem ſuum cõmutauit, & vt in memoriam ſuæ paſſionis idem facerent, diſcipulis ſuis ordinauit. Hoc etiam manifeſtius & excellentius officium impleuit, quando ipſe idem ſacerdos & hoſtia, ſeipſum in ara crucis propter peccata humani generis obtulit, & per propriũ ſanguinem ſancta ęterna introiens, cæleſtia & terreſtria pacificauit. In quo apparet, quanta ſit excellẽtia ſacerdotalis officij, per quod quotidie in altari Chriſti paſſio celebratur, & reus quiſque à peccatis conuerſus, Deo reconciliatur. Quibus omnibus de ſacerdotali ordine breuiter pertractatis, admonendi ſunt Chriſti ſacerdotes, quatenus ſicut excellunt ordinis dignitate, ſic excellant vitæ ſanctitate: vt & plebs eis commiſſa, eorum diſciplinis edocta, gratanter eis obediat, & eorum imitatione de die in diem proficiat.

SERMO EIVSDEM IN SYNODO, *De ſignificationibus indumentorum ſacerdotalium.*

QVIA ſanctitas miniſterij, ſanctitatem expetit miniſtrorum, quales ad ſacerdotium promoueri debeant perſonę, in ſuperiori ſermone breuiter ex Apoſtolica inſtitutione commemorauimus: ſed in quo habitu ordinari vel ad altare accedere debeant, illi ſermoni non inſeruimus. De indumentis ergo ſacerdotalibus, vel de pontificalibus diligenter conſiderandum eſt, quid in moribus ſacerdotum ſignificet illa varietas veſtiũ, quid fulgor auri, quid nitor gemmarum: cùm nihil ibi debeat eſſe ratione carens, ſed forma ſanctitatis & omnium imago virtutum. Sicut enim bona domus in ipſo veſtibulo agnoſcitur, ſic Chriſti ſacerdos cultu ſacrarum veſtium oſtendit externus, qualis apud ſe eſſe debeat interius. Iſte autem ſacrarum veſtium ritus, per Moyſen ſumpſit exordium: quamuis Chriſtiana religio plus intenta rebus, quàm figuris, ſacerdotes ſuos non omnibus illis veteribus induit ornamentis. Inſpiciamus ergo prius veterum ornamenta pontificum, vel quo ordine illis vtebantur vel cùm ordinarentur, vel cum thymiama oblaturi, ſancta ſanctorum ingrederentur. Deinde noſtra cum illorum indumentis conferentes, quid ſimile, quid diſſimile inter ſe habebant, & quomodo etiam in rebus ſignificatis conueniant attendamus. Duo enim Cherubin propitiatorium adſpiciunt, quia ſacramenta vtriuſque teſta- (Exod. 25) menti ad diuinæ propitiationis fidem intendunt, quæ in ſacerdotio veteri ſub multiplici eſt ſacrificiorum velamine adumbrata: in nouo autem teſtamento per vnũ verum perfectumque eſt ſacrificium completa. In ornamentis itaque vtrorumque ſacerdotum & ſublimitas ſacerdotij commendatur, & ſacerdotum caſta dignitas ſignificatur, quatenus per exteriorem habitum diſcãt, quales intra ſe debeant eſſe, qui vices illius veri ſummique pontificis gerunt, in quo fuit omnis plenitudo virtutum, quam profitentur exteriora ornamenta membrorum. Sed iam ad id, quod propoſuimus, veniamus: & primum, qualiter Moyſes, Aaron & filios eius, Domino iubente, ornauerit, & poſteà induerit, videamus. Sic enim legitur in Leuitico: Et fecit Moyſes, ſicut præ- (Leuit. 8.) cepit ei Dominus: & conuocauit ſynagogam ad ianuam tabernaculi teſtimonii, & applicuit Moyſes Aaron fratrem ſuum & filios eius, & lauit eos aqua, & veſtiuit eum tunica, & præcinxit eum zona, & veſtiuit eum tunica interiore, & impoſuit ei ſuperhumerale, & cinxit eum ſecundum factnram humeralis, & impoſuit ſuper eum logion, & ſuper logion manifeſtationem & veritatem, & impoſuit ſuper caput eius mitram, & poſuit ſuper mitram ante faciem eius laminam auream, in qua ſcriptum erat nomen Domini.

Notandus eſt ordo verborum. Licet enim de conſtituendo Pontifice præcepiſſet Dominus, & elegiſſet, tamen vocatur Synagoga. Idcircò enim requiritur præſentia populi in eligendo ſacerdote, vt ſciant omnes, quia qui doctior eſt ex omni populo, qui omni virtute præſtantior, hic eligi debet ad ſacerdotium, & hoc cum conſenſu Eccleſiæ, ne qua poſtea retractatio, ne quis ſcrupulus remaneat, ſed omnium teſtimonio commendetur, ſecundùm Apoſtolum: Oportet Epiſcopum (1. Tim. 3.) bonum habere teſtimonium ab his qui foris ſunt. Ita plebis teſtimonio approbatos primò lauat, poſteà induit. Moyſes quippe in hoc facto typum legis gerit qui ordinandos ſacerdotes prius lauat, antequam induat.

Niſi enim quis prius fuerit per legis obſeruationem, probatus, non eſt ad ſacerdotium promouendus. Ita verò probatus, induitur tunica, quæ apud eos byſſina eſt, apud nos linea. Byſſus enim eſt genus lini candidiſſimi, & ad ſummum candorem multa vexatione & ablutione perductum. Significat autem perfectam carnis munditiam, ſecundum illud quod in Apocalypſi *Apoc. 19* legitur: Byſſus ſunt iuſtificationes Sanctorum. Hanc munditiam caro ſacerdotis ex ſe non habet, ſicut nec linum ex ſe eſt candidum: ſed ſicut dictum eſt, multis caſtigationibus & ablutionibus, redditur candidum, vt aptum fiat indumentis Pontificum. Forma eſt ſacerdotalis munditiæ, vt ſecundùm Apoſtolum, ſacerdotes *1. Cor. 9* carnem ſuam caſtigent, & in ſeruitutem redigant: & præeunte gratia, habeant per induſtriam quod non potuerunt habere per naturam. Hæc veſtis Græcè ποδήρης, id eſt, talaris, appellatur, quia a collo vſque ad talos extenditur: & ita eſt arcta, & membris corporis contemperata, vt ſua forma teſtificetur, ſacerdotem nihil habere diſſolutum, nihil remiſſum, ſed ad omne opus bonum eſſe expeditum. Hæc eadem veſtis circa renes zona fortius adſtringitur, vt caſtitas ſacerdotis, nullo incentiuorum æſtu diſſoluatur: Quod bene ſignificatur in quatuor coloribus, quibus zona illa variata erat, byſſo, purpura, hyacintho, & cocco: quibus coloribus quatuor elementa ſignificantur: quorum complexione natura conſtat humana, quorum diſtemperantia fluxus carnis generat, niſi medicinali cohibeatur continentia. Talium enim coniectores naturarum, per byſſum, quia de terra oritur, terram: per purpuram, quia ſanguine cochlearum marinarum tingitur, aquam: per hyacinthum, quia colorem ſereni aëris imitatur, aëreum: per coccum, qui colore flammeo rutilat, ſignificari ignem voluerunt. Quorum, vt dictum eſt, exuberantia in renibus maximè ſuperfluos humores, praui humores illicitos motus generant: qui niſi freno parſimoniæ reprimantur, caſtitatis dignitas in eis facili impulſu periclitatur. Vbi autem maior eſt pugna, maior eſt adhibenda cuſtodia. Inde eſt, quòd inter indumenta pontificalia adhuc circa renes applicantur linea feminalia, non tam ad velandam carnis turpitudinem, quæ iam ſolitis operta eſt veſtimentis, quàm propter ſignum caſtitatis conſeruandæ. Vnde & Apoſtolus dicit: Honeſta noſtra nullius egent: Quæ autem inhoneſta ſunt, *1. Cor. 12* his abundantiorem honorem circumdamus. Feminalibus non vtuntur noui ſacerdotij pontifices, quibus eſt iniuncta ſeruandæ caſtitatis quotidiana neceſſitas, ſicut eſt quotidie offerendi conceſſa poteſtas: cùm pontifices vmbræ ſeruientes, expleta vice ſua, feminalia ſua ſoluerent, tempore vicis ſuæ tamen ea induerent. Reliqua duo, poderis & zona, veteribus & nouis ſacerdotibus ſunt indumenta communia: quamuis zona noſtrorum ſacerdotum non ſit quatuor intexta coloribus, aut propter penuriam materiarum, aut propter abſentiam artificum: vndecumque tamen ſit, & hæc & illa vnum gerunt temperantiæ typum. Sequitur quartum indumentum, tunica interior, vel hyacinthina, qua & in veteri & in nouo teſtamento ſoli vtuntur pontifices. Duabus enim tunicis meritò induitur pontifex, quia debet de theſauro ſuo proferre noua & vetera, id eſt, legem intelligere ſecundùm literam, quemadmodum *Matt. 13* ante aduentum Chriſti obſeruabatur, & ſecundùm ſpiritum, quemadmodum poſt aduentum Chriſti intelligitur: vnde & ſecunda tunica interior appellatur vel hyacinthina, cuius color cæli ſerenitatem imitatur: vt per hoc intelligatur, quia pontifex plus debet de cæleſtibus cogitare, quàm de terrenis. Rectus quippe ordo eſt, vt primùm ſtudeamus munditiæ carnis, per quam veniamus ad munditiam cordis, quæ nos prouehat ad *Matt. 5.* intellectum diuinitatis: iuxta illud: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Quinta veſtis eſt ſuperhumerale, quæ Hebraicè vocatur † ephot. Hæc ve- *† ephod.* ſtis, ſacerdotalis ſimul & pontificalis apud nos eſt: apud Hebræos verò, tantùm pontificalis, & apud eos eiſdem A eſt variata coloribus, quibus & zona pontificalis, de qua dicitur in ordinatione pontificis: Et circumcinxit eum (de Moyſe loquens) ſecundum facturam humeralis. Humeri quippe fortes ſunt ad agenda opera, & portanda onera, quæ ex circumductione humeralis, ſuis ligaturis conſtringuntur, quia pontificem & innocentia & operibus iuſtitiæ oportet eſſe conſtrictum, vt in eo nihil inueniatur diſſolutũ, nihil remiſſum. Quod verò ſignificant varij colores in zona, idem ſignificant in ſuperhumerali: quia quicquid de terrenis operamur, ſiue in largitione, ſiue in reſtrictione temporalium, totum ſumimus ex contemperantia quatuor elementorum. Vndè eſt, quòd quaternarius decies ductus, ſurgat in quadragenarium, quia elementorum quatuor abundantia legitimè diſpenſata, quod ſignificat dena-B rius, ad verum perducit iubilæum, qui exhibitione acquiritur bonorum operum. Quadragenarius enim numerus partibus ſuis denominatis quinquagenarium facit. Quo numero in lege ſupradictus iubilæus, id eſt, re- *Leuit. 25* miſſionis annus exprimitur, veram præfigurans libertatem, quam qui adeptus fuerit, nullam timebit vlterius ſeruitutem. Huic bonorum operum ſignificationi concinit, quod in humerali duobus precioſis lapidibus inſculpta erant nomina duodecim Patriarcharum, ſex in vno, & ſex in altero: quorum alter ſuperpoſitus erat dextro humero, alter ſiniſtro. Nihil horum vacat à myſterio. Senarius enim propter ſui perfectionem, opera iuſtitiæ ſignificat: Nomina Patriarcharum, memoriam Sanctorum quam ſemper in exemplum bonorum ope-C rum habere debemus à dextris & à ſiniſtris, id eſt, in proſperis & in aduerſis, ſignificant. Et ideò illa nomina in lapidibus ſcribuntur: quia quod in lapide ſculpitur, vix aut numquam inde aboletur. Nec illud vacat à myſterio, quod pontifex cingitur ſecundùm facturam ſuperhumeralis, quia ſecundum opera ſua vnicuique retribuetur. Quod autem noſtrorum Pontificum ſuper- *Matt. 16* humerale non eſt tot coloribus intextum, nec eſt tam precioſis gemmis redimitum, nihil refert, cùm Chriſtiana religio veritati ſeruiens, compendioſis figuris idem intelligi faciat, quod vetus obſeruantia ſumptuoſis.

Poſtquam pontificis verenda velata ſunt ſuis indumentis, poſtquàm cæleſtia iam cœpit meditari, poſtquàm iuſtitiæ operibus ornatus eſt, poſtquam vtrumque D cingulo, vt in omnibus fortiter & perſeueranter ſtaret, confirmatus eſt, imponitur rationale pectori pontificis, quod Græcè logion dicitur, per quod ſapientia, quæ in ratione conſiſtit, indicatur. Imponitur rationali manifeſtatio & veritas. Manifeſtatio ideò, quia non ſufficit pontifici habere ſapientiam, niſi etiam poſſit manifeſtare quæ nouit, & reddere rationem de ea, quæ in nobis eſt, fide & ſpe. Veritas verò, quia non debet pontifex de ſuo corde prophetare, ſed ea tantum quæ veritas habet, manifeſtare. Sunt autem adinuicem concatenata rationale & humerale: quia cohærere ſibi inuicem debent ratio & opera: vt quod mentis ratione concepimus, opere impleamus. Et notandus eſt ordo rerum: quia non prius rationale, quàm humerale: quia non prius ſapientia quàm opera: ſed prius opera, dein-E de ſapientia. Vndè habetur in pſalmo: A mandatis tuis intellexi: & de Domino Ieſu dicitur, Quæ cœpit Ieſus *Pſ. 118.* facere & docere. Deindè non prius manifeſtatio, quàm *Act. 1.* rationale: quia nemo docere debet quæ non nouit. *Oſe 10.* Huic ordini concordat Propheta cum dicit: Seminate vobis ad iuſtitiam, & metite fructum vitę, & illuminate vobis lumen ſcientiæ. In hoc pectoris ornamento duodecim lapides inſerti erant, duodecim Patriarcharum nomina inſculpta habentes: quia ſanctorum Patrum exempla pontifex ſemper debet habere in memoria, & ſecundùm ea moderari facta ſua. In duodenario autem numero lapidum, poteſt † ſignificari Apoſtolica do- *† ſign. rem.* ctrina: quia & ipſi lapides per quatuor ordines ſunt

diſtributi

diſtributi, & terni & terni in ſingulis angulis rationalis poſiti. Quod Apoſtolicæ doctrinæ bene congruit, quæ A fidem Trinitatis per quatuor Euangelia in omni parte mūdi prædicauit. Hic ornatus ſolius erat pōtificis, ſicut & nunc eſt apud eos, quibus eo vti conceſſum eſt, propter diſtantiam maiorum & minorum ſacerdotum. Ita ornato pontifice, ſuperponitur capiti eius mitra, quæ alio nomine cidaris vel tiara vocatur, qua regnum quinque ſenſuum, quo præminere pontifex debet, intelligitur. In capite enim vſus habetur omnium corporalium ſenſuum: quod cū bene regitur, caput viri, id eſt, Chri- 1. Cor. 11 ſtus decenter ornatur. Et quia caput Chriſti Deus eſt, Lamina aurea ſuperponitur cui inſculptum eſt nomen Dei, quod Hebræi vocant ineffabile: vt per hoc intelligatur, Deum ſicut omnium conditorem, ita eſſe rectorem: & ad honorem & gloriam eius eſſe referendum B quicquid à Domini ſacerdotibus bene fuerit diſpenſatum. Hæc indumenta, nōto eſſe debere conſtituit Moyſes in exodo: ſed in Leuitico de eiſdem indumentis tractans, de octauo, id eſt, feminalibus, tacuit. Vnde Hieronymus in epiſtola ad Fabiolā, ſcribit: Vbi refertur quomodo Moyſes Aaron fratrem ſuum veſtimentis pōtificalibus induerit, de ſolis feminalibus nihil dicitur, hac, arbitror, cauſa: quia ad genitalia noſtra & verenda, lex non miſit manum, quia ipſi ſecretiora noſtra † cōfeſſione digna tegere debemus & velare, & conſcientiam puritatis Deo iudici ſeruare. De cæteris vero virtutibus, fortitudine, iuſtitia, humilitate, manſuetudine, liberalitate poſſunt & alij iudicare: Pudicitiam ſola nouit conſcientia, & humani oculi certi huius rei eſſe iudices non poſſunt abſque his, qui paſſim in morem brutorum animalium in libidinem feruntur. Vnde Apoſtolus: De virginibus autem præceptum Domini non habeo. Et in Euangelio cum Dominus de eunuchis voluntariis & non voluntariis ageret, addidit in fine, Qui poteſt capere capiat. Tanquam diceretur: Feminalibus ego vos non veſtio, nec impono alicui neceſſitatem. Qui vult ſacerdos eſſe, ipſe ſe veſtiat, ipſe ſe caſtitate muniat. Igitur ipſi aſſumamus feminalia, ipſi noſtra † verecūda operiamus: non quæramus alienos oculos: ita tegantur genitalia, vt cum intramus ſancta ſanctorum, nulla appareat turpitudo, ne moriamur.

† & cōfeſſione digna tegere & velare debemus.
1. Cor. 7.
Matt. 19
† verenda.

Notandum vero eſt, quod minoribus ſacerdotibus neque duplex tunica datur, neque humerale, neque rationale, neque lamina aurea, ſed tantum poderis, & mitra, & zona, qua ſtringatur tunica byſſina. Funguntur D tamen ſacerdotio, ſed non illa ſublimitate, qua funguntur, qui omnibus octo indumentis decorantur. Noui quoque teſtamēti ſacerdotes non omnibus illis vtuntur indumentis, quia nec duabus vtuntur tunicis, nec rationali, præter ſolos pontifices: nulli autem lamina aurea, quia ſicut dicit B. Hieronymus in ſupra memorata epiſtola, quod olim in lamina monſtrabatur, nunc in ſigno Crucis oſtenditur. Auro enim legis, ſanguis Euangelij precioſior eſt.

Vtuntur autem tunica linea, quæ poderis dicitur, vel talaris, quæ omnium figurat caſtigationem membrorū & zona quæ tunicam † ſtringit, quæ diſſolutam & remiſſam prohibet eſſe caſtitatem. Vtuntur & ſuperhumerali, per quod exiguntur opera iuſtitiæ à ſacerdote, E quia non ſufficit tēperantia. & à malo abſtinentia, quæ ſuperioribus duobus indumentis figurabatur, niſi opera iuſtitiæ & miſericordiæ ſubſequantur. Vnde & in Pſalmo dicitur: Deſine à malo & fac bonum. Vnde ipſum humerali poderi † adſtringitur. Vtuntur & ſtola, quæ alio nomine orarium vocatur: quia vetus ſacerdotium non vtebatur. Hoc tanquam iugum bobus arantibus vel triturantibus collo iuxta humeros ſuperponitur, vt illud Euangelicum ab eis impleatur: Tollite iugum meū ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde: Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Hęc à collo per anteriora deſcendens, dextrum latus ornat & ſiniſtrum, vt doceat ſacerdotem per arma iuſtitiæ

† ſocrum gat.
Pſal. 13
1. Petr. 3
† aſſtringitur.
Matt. 11

à dexteris & à ſiniſtris, id eſt, in proſperis & aduerſis, debere eſſe munitum: quod ad fortitudinem pertinet, ſine qua cæteræ virtutes facile expugnantur, & minime coronantur. Vnde dicit Apoſtolus: Patientia vobis neceſſaria eſt, vt reporteus repromiſſiones. Et in Euangelio Dominus: Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Inde eſt quod ſtola cum zona poderis quibuſdam nexibus colligatur: quia virtutes virtutibus adiuuantur, ne aliquo tentationis impulſu moueantur. His omnibus indumentis ſuperponitur caſula, quæ alio nomine planeta vocatur: quæ quia communis eſt veſtis charitatem ſignificat, quæ vniuerſis virtutibus ſuperponitur: quia cęteræ virtutes nihil ſine ea vtile operantur. Vnde dicit Apoſtolus: Et adhuc excellentiorem viam docebo vos: Æmulamini charitatem. Et quam inutiles abſque B ea ſint cæteræ virtutes, ſubſequenter approbatur, cum præcipuas virtutes, ſcientiam ſcilicet linguarum, diſtributionem rerum propriarum, ipſum quoque martyrium ſine ea nihil † eſſe confirmat. Et ideo prudentiæ ponitur loco, quia plenitudo legis eſt dilectio: & quia mentibus bene compoſitis, & diuino cultui mancipatis, frequenter ſubrepit acedia, oportet vt ad eam frequenter detergendam, diligens adhibeatur vigilantia, quia ab oculis cordis emergens illa ſæpe mundetur pituita. Vnde in ſiniſtra manu ponitur quædam mappula, quæ ſæpe fluentem oculorum pituitam tergat, & oculorum lippitudinem remoueat. Hæc quippe ornamenta, vt dictum eſt, non ſunt ipſæ virtutes, ſed virtutū inſignia, quibus tanquam ſcripturis admonentur vtentes, quid debeant appetere, quid vitare, & ad quem finem ſua fa- C cta dirigere. Adiciendum eſt ſupradictis, quia Leuitę ſuo modo vtuntur ſupramemoratis indumentis, idem ſignificantibus, quod ſignificant in Preſbyteris. Vtuntur Leuitæ Dalmatica, quæ propter ſui latitudinem curam proximorum ſignificat, quod ſignificabat in Preſbyteris caſula, quia vtrorumque iſtorum miniſtrorum, ad implendam dilectionem, eadem debet eſſe cuſtodia.

Heb. 10
Matt. 10. & 24.
1. Cor. 13
† valere

Vtuntur Epiſcopi & Cardinales Preſbyteri ſandaliis, quæ calceamenta ſunt prædicatorum. Habent autem † ad terram ſoleam integram, ne pes tangat terram: ſupra vero conſtat ex corio quibuſdam locis pertuſo: quia Euangelium non debet terrenis commodis inniti, nec omnia † Euangelica ſacramenta omnibus reuelari, nec D omnibus abſcondi. Vnde & Dominus diſcipulis ita dicebat: Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei: cæteris autem in parabolis, vt videntes non videant, & audientes non intelligant. Hanc ſandaliorum ſignificationem Propheta intelligebat, quando dicebat: Quam ſpecioſi pedes annunciantium pacem, Euangelizantium bona!

† à terra
† Eccleſiaſtica.
Matt.
Eſai.
Rom.

Antequam induantur ſandaliis, veſtiuntur caligis byſſinis vel lineis, vſque ad genua protenſis, & ibi bene conſtrictis: per quas ſignificatur, quia debent rectos greſſus facere pedibus ſuis: & genua debilia, id eſt, negligentiis reſoluta, roborare, & ſic ad prædicandum Euangelium feſtinare. Vnguntur præterea manus Preſbyteris & Epiſcopis, vt cognoſcant ſe in virtute ſancti Spiritus hoc ſacramento gratiam conſe- E crandi accipere, & opera miſericordiæ erga omnes pro viribus exercere debere. Epiſcopo vero ſpecialiter caput vngitur, vt intelligat ſe eſſe illius vicarium, de quo dicitur in Pſalmo: Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Accipiunt hac vnctione claues regni cælorum vt quæcumque ligauerint ſuper terram, ſint ligata & in cælis, & quæcumque ſoluerint ſuper terram, ſint ſoluta & in cælo: & quorum peccata detinuerint, ſint detenta: & quorum peccata dimiſerint, ſint dimiſſa. His ita de ornatu ſacerdotali & pontificali breuiter prælibatis; admonendi eſtis, vt ſicut ſacramenta profunda audiſtis, ſic ea ſtudeatis & corde intelligere & opere implere. Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores. Poteſt enim

Pſal. 44.
Matt. 16. 18
Ioan. 20
Rom. 2.

ceps multiplici ſacramentorum ſanctitate dedicamus. Primo itaque aquam benedicimus, cui & ſal admiſcetur. Aqua etenim pœnitentiæ figuram gerit, quæ velut aqua, peccatorum maculas abluit: quam tunc benedicimus, cum virtutem pœnitentiæ populis ad fidem venientibus prędicamus. Vnde & Petrus quibuſdam corde compunctis, in Actibus Apoſtolorum dicit: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. *Act. 2.* Cui admiſcetur ſal, id eſt, Euangelica doctrina, fluxa auditorum corda ſuaui † mordacitate conſtringens, & ad conſeruandam vitæ nouitatem ſapienter componens. *† moderatione.* Iſta aqua ad quandam baptiſmi imaginem gyrando Eccleſiam tunc exterius adſpergimus: quia vbi more baptizatorum non poteſt fieri trina merſio neceſſe eſt, vt qua poſſumus ſacramenti ſimilitudine trina fiat adſperſio. Vnam enim habet hanc ſignificationem trina merſio, & trina adſperſio, quia quicquid cogitatione, locutione & actione committitur, totum ſalutari fonte diluitur: Interim autem in circuitu dedicandæ Eccleſiæ duodecim ſunt accenſa luminaria: quibus ſignificatur, quod commendanda ſit lucens & ardens Apoſtolica doctrina. Sic cum templum à Salomone conſtructum, Domino iubente fuiſſet dedicatum, duodecim duces eadem munera detulerunt, ſed ea ſinguli ſingulis diebus obtulerunt: hoc ſignificante Spiritu ſancto, qood in Eccleſiæ ædificatione doctrina Apoſtolica. vnanimis & concors eſſet prædicanda, & tamen quæque gens ſuum prædicatorem ſortitura. Ad ſingulos vero circuitus accedit Pontifex ad oſtium baſilicæ, clero & populo ſubſequente: & percutit ſuper liminare virga paſtorali, cantando Antiphonam: Tollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales. *Pſal. 23.* Virga enim paſtoralis poteſtas intelligitur ſacerdotalis, quam Dominus diſcipulis ſuis contulit, quando eos ad prędicationem mittens, nihil eos in via ferre niſi virgam tantum permiſit. *Matt. 10. Mar. 6.* Qua virga, ſancti ſacerdotes & ſolantur humiles, & terrent ſuperbos, & feriunt impœnitentes. Quam poteſtatem à patre filius accepit, cum per humilitatem aſſumptæ humanitatis, cæleſtium, terreſtrium & infernorum dominatum accepit. Eandem ergo poteſtatem Dominus ſuis largitus eſt præſulibus, cum Petro & in eo Eccleſiæ principibus, poteſtatem dedit, dicẽs: Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam: quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis. *Matt. 16.* Cui ergo portæ inferi non præualebunt, & cui ligandi atque ſoluendi in cælo & in terra priuilegium traditur, conſtat quia & cælo & terræ & inferno principetur. Cum ergo Pontifex ſuper liminare futuræ Eccleſiæ virga paſtorali, ter percutit, oſtendit quia ſibi cæli & terræ & inferi poteſtas cedit. Vnde & poſt trinam percuſſionem oſtium aperitur, quia ſacerdoti poteſtatem ſuam indigne conſeruanti, pars aduerſa reſiſtere non poteſt. Nam ipſa Eccleſia, antequam pontifex eam ingrediatur, populi ignorantis, & perfidiæ tenebris incluſi figuram tenet. *Pſal. 23.* Huius populi ignorantis typum gerit, qui intus admonitionem pontificis quaſi admirans, interrogat: Quis eſt iſte rex gloriæ? *Ibid.* Imperat autem pontifex dæmonibus ſeu vitiis, dicendo; Tollite portas principes veſtras, vt tollant portas ſuas, quatenus portæ cæleſtes, id eſt, virtutes eleuantur, per quas introeat rex gloriæ. *Pſal. 9.* Econtrario portæ mortis, ſunt peccata. Vnde & Propheta gloriatur in Domino: Qui exaltas me de portis mortis. Sunt autem portæ, quæ eleuantur in Eccleſia maxime tres, id eſt, ſacri verbi prædicatio, baptiſmi gratia, chriſmatis † honor: per quas rex gloriæ ad corda eorum qui ad fidem veniunt, intrat. *† vnctio. Matt. 10.* Aperto vero oſtio, intrat pontifex cum clero & populo, dicens: Pax huic domui: ter, quia Chriſtus mundum ingrediens per aſſumptionem carnis noſtrę parietem inimicitiarum peccatis noſtris erectum, deſtruxit: & pacem inter Deum & hominem, inter terreſtria & cæleſtia ſui aduentus mediatione reformauit. Pontifex **A** ergo Eccleſiam ingrediens, pax huic domui, clamat: quia ſancti doctores hoc intendunt, vt populus qui à Deo diſcordauerat per peccata, ei reconciliaretur per bonorum operum exercitia. Quod vero, intrante pontifice Eccleſiam, clerus, ſacerdos & leuitæ proſtrati in terram, ad Dominum clamant, pro ſanctificatione ipſius domus: Hoc eſt quod Dominus ante paſſionem fecit, pro diſcipulis & cæteris fidelibus orans: Pater, ſanctifica eos, quos mihi dediſti. *Ioan 17.* Ita enim Paulus tamquam eccleſiam ingreſſus, cohortatur omnes ad orationem, dicens: Obſecro primum omnium fieri orationes, poſtulationes, pro omnibus hominibus, & cætera. *1 Tim. 2.* Pontifex ergo dum in nouam Eccleſiam, eam ſanctificaturus, ingreditur, & ſtatim ad orationem ſe confert, Apo**B**ſtoli vocem complet: qui primum omnium pro omnibus hominibus orationem fieri monet: & ita adhuc eorum typum tenet, qui rudem populum docere incipiunt. Inde eſt quod ſurgens ab oratione, nondum ſalutat populum, dicendo, Dominus vobiſcum: ſed tantum ad orationem cunctos hortatur. quia nouellus populus necdum ſacerdotis ſalutatione dignus videatur. Orandum ergo eſt pro talibus, qui nondum initiati ſunt: non tamen ſalutandi ſunt, quia non eſt eis conſentiendum, vel applaudendum. Vnde ipſis prædicatoribus Dominus dicit. vt neminem ſalutent in via: *Luc 10.* id eſt, neminem tranſitoria appetentem vana ſpe demulceant. His completis, incipit pontifex de ſiniſtro angulo ab oriente ſcribere per pauimentum alphabetum, vſque in dextrum angulum occidentis: atque iterum à **C** dextro angulo orientis, vſque in ſiniſtrum angulum occidentalem baſilicæ. *Quid ſignificet deſcriptio alphabeti in baſilica.* Quid autem per alphabetum, niſi initia & rudimenta doctrinæ ſacræ intelligi conuenit? Vnde Paulus ad Hebræos: Cum deberetis eſſe magiſtri propter tempus, ruſum indigetis vt inſtruamini quæ ſint elementa ſermonum Dei. *Hebr. 5.* Scribit etiam pontifex quaſi alphabeti ordinem, cum docet fidei ſimplicitatem. Nam ſicut paruulorum conuenit eruditioni, primum literarum elementa cognoſcere, deinde ad ſyllabas, ac poſt verba paulatim ad ſententiarum cognitionem peruenire: ſic ſunt quidam gradus intellectus in eruditione ſanctæ Eccleſiæ. Quod vero ab angulo orientali ſiniſtro in occidentalem dextrum prior verſus deſinit, & rurſus ab angulo orientali dextro verſus, reuertitur in ſiniſtrum occidentalem, duplici fi**D**guræ adgaudet. Quarum prima eſt, quia in tali ſchemate crux figuratur, vt doctrinæ Euangelicæ, qua ſimplices imbuendi ſunt. mors Chriſti principaliter inſeratur. Vnde Paulus Corinthijs adhuc rudibus ita dixit: Neſciui me ſcire aliquid inter vos, niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixum. *1. Cor. 2.* Siniſter autem angulus orientalis, à quo primus verſus incipit: populus intelligitur Iudaicus, ex quo ortus eſt Dominus. Peruenit autem vſque in angulum Occidentalem: quia cum Dominus noſter ex Iudæis ſit ortus, fides incarnationis eius & mortis, à gentibus eſt ſuſcepta. Sed cum idem verſus ab angulo orientali dextro. reuertitur ad angulum occidentalem ſiniſtrum, hoc ſignificari videtur, cum plenitudo gentium introierit, tunc om**E**nis Iſrael ſaluus erit. *Rom. 11.* Vtriuſque ergo populi collectionem illi duo verſus ſignificant in vnam crucis compaginem. *Gen. 48.* Hinc eſt quod Iacob filijs Ioſeph benedicens, & cancellatis manibus effigiem crucis faciens, dextram manum ſupra Effrai minioris, ſiniſtram ſuper caput Manaſſe maioris poſuit: ſignificans quia populus quondam dexter, in ſiniſtrum vertetur, ſiniſterque in dextrum. Quod vero eadem ſcriptura virga paſtorali peragitur, ſignificatur quod iſte tranſitus de Iudæis ad gentes, & ea denuo conuerſio quæ in finem mundi conſummanda eſt per officium ſacerdotum perficietur. Dehinc Pontifex ad altiora conſcendit: & ſtans ante altare, Deum ſibi in adiutorium inuocat, veluti iam incipiens operari. Nam præterita quaſi

† vſque ad. quædam proœmia fuerunt. Dicit ergo, Deus in adiutorium meum intende, & cætera † abſque Alleluia. Hęc A enim vox eſt in hac vita laborantium, & contra hoſtes viſibiles & inuiſibiles colluctantium: & ideo Deum in ſuum adiutorium inuocantium. Nedum tamen laudibus Dei Alleluia adiungunt, quia adhuc in laboribus & ſudoribus ſe eſſe conſpiciunt. Alleluia enim non huius temporis laudes, ſed æternę vitæ gloriam ſignificat: vnde mos inoleuit, vt in diebus Septuageſimæ ante Paſcha Alleluia non cantetur, quia ſunt dies luctus, & pœnitentię. Pontifex ergo qui cum ſubditorum imperitia & contradictione adhuc certat, adiutorium quidem Dei poſtulat: Alleluia nondum cum eis pleniter cantat, de quorum ſalute nondum pleniter ſperat. Poſtea vero benedicitur aqua commixto ſale & cinere. Et aqua qui- *Apoc. 17.* dem ſignificari populum teſtatur Apocalypſis, dicens: B Aquæ multæ, populi multi. Sal autem doctrinam verbi *Leuit. 2.* diuini ſignat. Vnde in lege præcipitur: In omni ſacrificio ſal offeres: nec auferes ſal fœderis Domini Dei tui de ſacrificio eius. Quod eſt dicere: Non placent Deo illa opera, quæ non condiuntur diuina ſapientia. Cinis autem reliquias, id eſt, memoriam ſignat Dominicæ paſſionis, qua ſignificabat cinis vitulæ adſperſus, ad expiationem populi. Aqua ergo benedicitur, vt ſanctificetur. Sal cum cinere miſcetur, cum populus vt ſanctifi- *† ſcientia.* cari poſſit diuina † ſapiẽtia & fide Dominicæ paſſionis, inſtruitur. Fit autem crux ter ſuper aquam & ſale & cinere, cum fidei diuinitatis & paſſionis, fides additur trinitatis. Huic ergo mixturæ & vinum additur cũ aqua. Quæ duo geminam naturã ſignificant in vna perſona, diuinitatem ſcilicet & humanitatem. Et eſt ordo in- C *† aperiens.* tuendus. Primum pontifex oſtium † intrat: deinde pro populo orat: poſt hoc, alphabetum ſcribit: inde aquam cum ſale & cinere benedicit, cui vinum admiſcet: quia vnuſquiſque primum ſibi per confeſſionem portam ſalutis aperit, deinde eſt ſacerdotis pro eo orare: poſt hoc primordia fidei ei tradere, & quaſi catechumenum facere, deinde inſtrui, qualiter iungi poſſit corpori ſui Saluatoris per ſacram doctrinam: docere etiam, quia Chriſtus Ieſus Deus & homo: poſtremo, ſacro fonte purificari. Hoc idem ſignificatum eſt in exteriori parietũ adſperſione, ſed non ideo hic fieri ad interiorem parietum adſperſionem, ſuperuacuum videri debet: quia quicquid in exteriori ſanctificatione agitur, ſuperſtitioſum eſt, niſi interiori homine compleatur. Poſt hæc tingit ſacerdos digitum in aqua, & facit crucem per quatuor D cornua altaris. Altare enim Eccleſiæ figuram præfert: quod per quatuor cornua diſtenditur, quia per quatuor *Gen. 28.* mundi cardines dilatatur. Pro cuius typo Abrahæ dictum eſt, Dilataberis vſque ad Orientem & Occidentem, Septemtrionem & Meridiem. Bene ergo crux de aqua fit per quatuor altaris cornua: vt oſtendatur, omnem Eccleſiam eſſe mundandam à ſordibus peccatorũ per lauacrum aquæ & fidem paſſionis. Inde venit ante *Pſal. 11.* altare, & adſpergit illud ſeptem vicibus. Quo numero ſignificatur plenitudo Spiritus ſancti, id eſt, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & ſpiritus timoris Domini. Aſpergitur autem eadem aqua cum hyſopo, quæ herba eſt humilis, interiora pectoris purgans, & duritiã ſaxo- E rum radicibus penetrãs, cuius adſpergine munditiæ fiebant in lege. Significabat autem humilitatem Chriſti, qui ſuperbiæ noſtræ tumores, ſui ſanguinis adſperſione ſanauit. Aqua ergo cum hyſopo adſpergitur, cum baptiſmus Chriſti ſanguine conſecratus eccleſiæ tribuitur. Circuit autem altare, ſpargendo eandem aquam, vt oſtendat doctorem non debere ocio vacare, ſed eorum quos initiauerit mundationi operam dare, & vt Domi- *† erripiat.* nus mittat angelum in circuitu eorum, qui eos † eruat, ſemper orare. Circuit dehinc totam Eccleſiam & adſpergit parietes illius: vt demonſtret, ſe omnem curam impendere omni ætati, omni ſexui. Facit hoc idem ſecundo & tertio, vt oſtendat eos, qui baptizantur, nõ ſolum eſſe mundandos à peccato cogitationis, ſed etiam A locutionis & operis. Canitur autem interim Pſalm. Exurgat Deus, cum antiphona, vt viribus deſtituantur *Pſal. 67.* qui ſacramentis fidei aduerſantur. Cantant etiam antiphonam, Qui habitat in adiutorio Altiſſimi, aſſerentes nullum à Deo protegi niſi eum, qui de viribus ſuis nihil *Pſal. 90.* præſumens, Dei adiutorium ſemper implorauerit. Ipſe tamen pontifex non debet quieſcere, ſed quaſi conſpicuus per mediam Eccleſiam incedere, omnes ſuo exemplo informare, omnibus ſacramenta crucis ac mortis Domini intimare, & cantare, Domus mea domus ora- *Eſa. 56. Matt. 21.* tionis vocabitur: videlicet, vt talem Eccleſiã præparet, quæ non ſit ſpelunca latronum ſed domus orationis, id eſt, non fures & latrones, ſed qui benedicant Dominum omni tempore: qualiter verſum ſubſequentem poſſit B libere cantare, Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Eccleſiæ laudabo te. Hæc tunc bene pontifex *Pſal. 21.* agit, cum omnia bona quæ inchoat, per Dei conſilium conſummari poſtulat. Vnde his peractis, Pontifex ſe ad orationem confert, vt omnes, qui eandem domum oraturi intrauerint, exauditos ſe eſſe gaudeant, vt oſtendat pontifex ſe omnium ſubditorum curam cum Paulo ge- *2. Cor. 11.* rere & eorum memoriam ſe in orationibus ſuis frequẽtare. Completa expiatione, pontifex conuertitur ad al- *Pſal. 42.* tare, incipiens Antiphonam: Introibo ad altare Dei, cũ Pſalmo, & fundit quod remãſit de aqua purificationis, ad baſim altaris: quia quod ipſe nequit, Domino humiliter committit, purgationem ſcilicet ſubditorum, cui ipſe tanquam homo cooperari & collaborare poteſt: Interior autem & perfecta mũdatio, ſolius eſt Dei. Hinc C eſt, quod in ſacrificiis veteris teſtamenti, ſanguis hoſtiarum vel in cornibus altaris ponebatur, vel ex aliquibus hoſtiis digito ſacerdotis contra Dominum aſpergebatur: & quod reliquum erat, ad baſim altaris fundebatur. Quia ſacerdotum eſt, quicquid poſſunt, ad vtilitatem gregis ſibi commiſſi facere: Quod autem vires ſuas excedit, Domino deuotiſſime commendare. Quam formam primus paſtor paſtoribus reliquit, cũ paſſioni appropinquãs, patri dixit: Pater, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi. Sic & Paulus in articulo vitę præſen- *Ioan. 17.* tis, quaſi ad baſim altaris aquam fundens, diſcipulos Domino commendabat, dicens: & nunc commendo vos Domino, & verbo gratiæ eius. Quod etiam innuit Antiphona: dicit enim ſe introiturum ad altare Dei, id eſt, ad illud altare, quod ſignificatur per iſtud viſibile ad D quod non penetrat oculus carnis ſed pura intentio mẽtis: & hoc eſt quod ſequitur. Ad Deum qui lætificat iuuentutem meam. Poſtea extergitur altare linteo: linum *Pſal. 42.* enim de terra ortum, magno labore ad candorem perducitur: ita caro Chriſti ortã de terra, id eſt, B. Maria virgine, per anguſtias paſſionis peruenit ad honorem reſurrectionis. Doctor itaque quaſi linteo altare detergit, cum imitationem Dominicæ paſſionis auditorum mẽtibus imprimit, dicens cum Apoſtolo: Chriſtus paſ- *1. Pet. 2.* ſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum vt ſequamini veſtigia eius. Dum ergo doctor talia facit, quaſi altare madidum labore humanitatis, abſtergit linteo Dominicæ imitationis. Deinde † fit incenſum, quod ſigni- *† offertur incenſum. Apoc. 8.* ficat orationes Sanctorum, ſecundũ quod Ioannes di- E xit de angelo, quod data ſunt ei incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum ſuper altare, quod eſt in cõſpectu Domini. Poſt effuſionem ergo aquæ ad baſim altaris, extergitur altare linteo, & offertur incenſum: quia neceſſe eſt, vt ſacerdos, qui ſalutem populi ſibi commiſſi Domino commendat, & per afflictionem corporis & per intentionem illud agat piæ interceſſionis. Vnde & *Ioan. 17.* Dominus, poſtquam diſcipulos patri cõmendauit, mox ſubiturus paſſionem pro ipſis orauit. Interea mittit pontifex oleum ſuper altare in medio altaris crucem ex eo faciens, & ſuper quatuor angulos altaris. Eſt quidem ſatis congrue ordo ſeruatus, vt poſt emundationem per aquã, & reliqua quæ dicta ſunt, perfunditur oleo altare: quia & ſancta eccleſia prius aqua mundatur in fonte baptiſma-

baptiſmatis, & ſic vnctione inſignitur per manus pôti-
Rom. 5. ficis, vt ſpiritus ſancti in ſe mereatur aduentum. Nam
oleum gratiam ſignificat Spiritus ſancti, quo charitas
diffunditur in cordibus electorum ad diligendum Deũ
Pſal. 44 & proximum. Dehinc inſignitur altare ſacroſancti
chriſmatis vnctione, & interim cãtatur antiphona: Vn-
xit te Deus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis: vt hac vn-
ctione intelligamus plenitudinem gratiæ, quę præceſſit
Act. 2. in capite, & poſtea refulſit in corpore, cũ miſſo deſuper
Ioan. 1 ſpiritu, data eſt Apoſtolis manifeſta chriſmatum gratia,
† pro de qua dicit Apoſtolus: Omnes de plenitudine eius ac-
gratia. cepimus, gratiam † per gratiam, id eſt, per gratiam fidei
diuerſa chriſmata. Hinc eſt, quod de conſecrato altari
chriſmantur in parietibus illæ duodecim cruces, quę ty-
pum gerunt Apoſtolicum, qui & primitias ſpiritus acce-
perunt, & crucis myſterium populis & gentibus mani-
feſtare ſtuduerunt. Peracta denique conſecratione, albis
velaminibus cooperitur altare, quibus & ſacramentum
intelligitur nouitatis, & prænunciatur, ſicut, cum de ba-
ptizatis loqueremur dictũ eſt, gloria futuræ incorrup-
tionis. Huius enim templi non manufacti, tunc vera &
plena erit conſecratio, cũ paſſibile hoc induerit impaſſi-
bilitatem, & mortale hoc acceperit immortalitatem: &
Pſal. 29 completum fuerit in corpore, quod iam præceſſit in ca-
pite. Vnde in Pſalmo, qui iam intitulatur In dedicatio-
ne domus, ex voce mediatoris tam pro ſe, quam pro mẽ-
bris ſuis, ita continetur: Conuertiſti planctum meũ in
gaudium mihi: conſcidiſti ſaccum meum, & circumde-
diſti me lætitia. Planctum, dicit mortalitatem noſtram,
quæ tamdiu deflenda eſt, quamdiu peregrinamur à
Deo, & differtur à nobis viſio pacis, qua perfruemur,
quibus ſuaue eſt dolere in doloribus, & ærumnis huius
Ibid. vitæ, & ad æternæ vitæ gaudia ſuſpirare. Hic planctus,
hic dolor in gaudium vertitur, cum ad patriam, à qua
nunc exulamus, peracta peregrinatione peruenitur. Vn-
Matt. 25 de & ſequitur: Conſcidiſti ſaccum meum. Saccus quip-
pe ex lanis caprarum & hœdorũ contexitur. Hœdi ve-
ro quia petulca animalia ſunt, pro peccatoribus in ſcri-
ptura ponuntur. Saccus ergo noſter conſcinditur cum
Pſal. 29. paſſibilitas & mortalitas humanę naturę de peccato ve-
niens, in immortalitatem commutatur, & lætitia in cõ-
mutabilis, de reparata immortalitate commutatur, &
hoc eſt, quod ſequitur, Vt cantet tibi gloria mea, cui ſuſ-
pirabat & flebat miſeria mea: & non compungar, quia
Ibid deleto in carne peccato, non punget conſcientiam ſpina
peccati: quæ tanto eſſet in recordatione triſtior, quanto
Pſal. 83. fuiſſet perpetratione iocundior: Domine Deus meus in
æternum confitebor tibi, id eſt, æternas laudes de ſempi-
terna gloria reddam tibi. Beati enim qui habitant in do-
mo tua, in ſæcula ſæculorum laudabunt te. Huic tã io-
cundæ tamque feſtiuæ dedicationi gaudens feſtiuuſque
intererit, qui in hoc templo manufacto, accepta veſte
nuptiali templum Dei, quod ipſe eſt ſanctum inuiola-
tumque vſque ad hanc æternam inuiolabilemque dedi-
cationem cuſtodierit. His igitur breuiter declaratis fra-
ternitatem veſtram commonemus, vt quod aure audi-
ſtis, corde credatis, & opere implere ſtudeatis. Præſtante
Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in
ſæcula ſæculorum. Amen.

DE CONVENIENTIA VETERIS ET noui ſacrificij, Iuonis Carnotenſis Opuſculum.

BENEFICIA, quæ pro ſaluandorum
reconciliatione Saluator in terris exhi-
buit, longe ante Patriarcharum ænig-
matibus præſignata, prophetarum vi-
ſionibus & oraculis prænunciata, ex
parte commemorare propoſui: quæ licet Eccleſia Dei
ſuis temporibus annua celebritate recordetur, in quo-
tidianis tamen Miſſarum ſacramentis, eadem pia de-
notione commemorat, vt per fiduciam exhibitorum, † † fiden-
A fideliter interpellet mediatorem, vel ad impetrandam ter.
indulgentiam commiſſorum, vel ad conſequendam
præmia meritorum. Hæc, inquam, ex parte comme-
morare propoſui, quia cuncta colligere & vires meas
excedit, & faſtidioſis auditorum mentibus non expe-
dit. Quæ autem dicturus ſum, ad hoc intendunt, vt me-
diante † Eccleſiaſtica veritate pateat, qualiter conue- † conue-
niant vetera ſacramenta cum nouis, cum Eccleſia eadẽ giunt.
ſacramenta qua poteſt imitatione, ex Euangelica tradi-
tione ſacro ritu honorat, & teſtificatur eſſe prætentum,
quod vetera ſacramenta prænunciauere venturum.
Colligamus ergo aliqua neceſſaria de veterum libris,
quæ Chriſtum & Eccleſiam præloquuntur, vt cũ ea in
Chriſti Natiuitate, Paſſione, Reſurrectione, Aſcenſio-
B ne, & Spiritus ſancti miſſione completa viderimus, tunc
facilius vtrotumque ſacramentorum concordiam intel-
ligere poſſimus, cum quod illa futurum fatentur, hæc,
prout Dominus inſtituit, imitentur, quæ ergo diximus,
appoſitis teſtimoniis, oſtendamus, vt primo vmbram
cum veritate conſonare videamus. Ac primo veniat
Moyſes in medium in rubo ſuccenſo, & non combuſto Exod. 3.
cum Deo loquens. Quo facto figurauit, quia de populo
Iudaico peccatorum ſpinis oblito, ille erat exiturus, qui
in igne Deitatis, carnis noſtræ peccata, quaſi rubi ſpi-
nam acciperet, & inconſumptã noſtrę humanitatis ſub-
ſtantiam, etiam in ipſa diuinitatis flamma ſeruaret. Itẽ
apud eundem virga Aaron, quæ poſt ariditatem floruit, Num. 17.
& nuces protulit, Chriſtus eſt, qui nullo extrinſecus in-
fuſo humore, de carne virginis genitus, amaritudinem
C paſſionis in carne tanquã in cortice pertulit, & Sancto-
rum mentes internæ dulcedinis ſuæ guſtu, tanquã nu-
clei dulcedine paſcit. Dehinc in libro Iudicum, quid in Iudic. 7.
vellere Gedeonis compluto intelligitur, niſi quod pſal-
mus de Chriſti natiuitate prædixit, Deſcẽdet ſicut plu- Pſal. 71.
uia in vellus: Chriſtum ſignificãs virgineis viſceribus ſe
cælitus infudiſſe ſine ſtrepitu, ſine carnis corruptione:
quippe qui matris viſcera non vulnerauit, ſed mundan-
do ſacrauit. Hæc de multiplicis futuræ Chriſti Nati-
uitatis velut oraculis, pauca huic opuſculo inſeruimus:
nunc ad ipſa prophetarum præconia veniamus, prǽteri-
tis ſignis, & Euangelicæ veritati conſonantia: quibus
prænunciatum eſt, Chriſtum de virgine naſciturum, &
nouum teſtamentum, & nouum ſacerdotium Iudæis, Deut. 18
& Gentibus allaturum. Primus enim Moyſes dicit:
D Prophetam ſuſcitabit vobis Deus ex fratribus veſtris:
ipſum audietis tanquam me. Quod ipſe Chriſtus in
principio verbũ ſit, & Deus apud Deum, teſtatur Pſal-
mus, dicens: Eructauit cor meum verbum bonum, di-
co ego opera mea regi. Et alius Pſalmus: Verbo Dei Pſal. 44.
cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorũ. Pſal. 32.
Quod idem Chriſtus Dei filius, Dei ſit ſapientia, & de
Sacramento incarnationis eius, paſſionis, & calicis,
& altaris & Apoſtolorum, qui miſſi prædicauerunt,
apud Salomonem legitur in Parabolis: Sapientia ædifi- Prou. 9.
cauit ſibi domum & ſubdidit columnas ſeptem: macta-
uit hoſtiam ſuam, & miſcuit in cratere vinum ſuum, &
parauit menſam ſuam, & miſit ſeruos ſuos, conuocans
cum excelſa prædicatione ad craterem dicẽs: Qui eſt in-
ſipiens, declinet ad me: & egentibus ſenſu, dicit: Veni-
E te, edite de panibus meis, & bibite vinum, quod miſcui
vobis. Derelinquite inſipientiam, & quærite pruden-
tiam, & corrigere ſcientiæ intelligentiam. Quod Deus
venturus eſſet illuminator generis humani & Saluator,
apud Eſaiam: Conſolamini puſillanimes, nolite timere:
Deus iudicium retribuet: ipſe veniet, & ſaluabit nos. Eſai. 35.
Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum † pate-
audient. Quodque cum eſſet à principio Dei filius, bunt.
generationem denuo habiturus eſſet ſecundum car-
nem, ita habetur in Pſalmo: Dominus dixit ad me, filius
meus es tu, ego hodie genui te. Item quod naſciturus Pſalm. 2.
eſſet de virgine, apud Eſaiam: Ecce virgo concipiet & Eſai. 7.

pariet fi-
lium, &
vocabitur
nomen e-
ius, Ema-
nuel. Item
quod
Chriſtus
Deus &
homo, ex

Non de naturarum confuſione & commixtio-
ne, quod eſt nefandum Eutychis dogma, ſed de A
perſonarum vnitate, hæc contra Neſtorium
accipiantur, vt Chriſtum vnam in diuinitate
& humanitate perſonam, ex vtroque genere
concretum eſſe, hoc eſt, conſtare ex diuinitate
& humanitate, hoc eſt, Deum & hominem eſ-
ſe, dicere voluerit, inconfuſa Dei & hominis
ſubſtantia permanente.

vtroque genere ſit concretus, vt mediator eſſe poſſet in-
Hier 17 Num 24 ter & nos Patrem, apud Hieremiam: Et homo eſt, &
quis cognoſcet eum? Item in numeris: Orietur ſtella
ex Iacob, & conſurget homo de Iſrael. Item ibi. Proce-
det homo ex ſemine eius, & dominabitur gentium mul-
tarum: & exaltabitur & augebitur regnum eius. Item B
Eſai. 61. apud Eſaiam: Spiritus Domini ſuper me, eo quod vnxe-
Luc 14. rit me, euangelizare pauperibus miſit me. Item apud
Eſai 11. Eſaiam: Et exiet virga de radice Ieſſe, & flos de radice
eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus Domi-
ni, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij &
fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit
eum ſpiritus timoris Domini. Item in Pſalmo 131. Iu-
rauit Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur
eum: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.
Mich 5 Quod eſſet in Bethlehem naſciturus, apud Michæam:
Matth. 2 Et tu Bethlehem Effrata, nunquid exigua es in millibus
Iuda? Ex te mihi procedet qui ſit princeps apud Iſrael,
& egreſſus eius à principio, à diebus ſæculi. In hũc mo-
dum multa de veteribus ſcripturis colligi poſſunt, quæ
temporalem Chriſti natiuitatem præloquuntur, & cõ- C
firmandæ veritati Euangelicæ conteſtantur. Quod ve-
ro in aduẽtu Chriſti circũciſio carnalis euacuãda eſſet,
& ſpiritalis ſucceſſura, Moyſes dicit: In nouiſſimis
Deut 30 diebus circumcidet Deus cor tuum: & cor ſeminis tui,
ad Dominum Deũ tuum amandum. Item apud Ieſum
Ioſ. 5. Naue: Et dixit Dominus ad Ieſum: Fac tibi cultellos
petrinos nimis acutos, & circumcide ſecundo filios Iſ-
Hier 4. rael. Item apud Hieremiam: Hæc dicit Dominus: Vi-
ri Iuda, & qui inhabitant Hieruſalem: Renouate inter
vos nouitatem, & ne ſeminaueritis in Spinis: circum-
cidite vos Deo veſtro, & circumcidite præputia cordis
veſtri ne exeat ſicut ignis ira mea, & non ſit qui extin-
guat. Quod lex prior, quæ per Moyſen data eſt, ceſſa-
Eſai 8 tura eſſet, apud Eſaiam: Tunc manifeſti erunt, qui ſi-
gnant legem, ne diſcant, & dices, expecto Dominum, D
† fidens. qui auertit faciem ſuam à domo Iacob, † confidens ero
Mich. 4. in eum. Quod lex noua danda eſſet, apud Michæam:
Eſai. 2. Lex de Sion proficiſcetur, & ſermo Domini de Hieruſa-
lem, & iudicabit plurimos populos. Item apud Eſaiam:
De Sion procedet lex, & verbum Domini de Hieruſa-
lem, & iudicabit inter gentes. Item apud Hieremiam:
Hier 31. Ecce dies venient, dicit Dominus, & conſummabo ſu-
per domum Iſrael, & ſuper domum Iuda teſtamentum
nouum, non ſecundum teſtamentum quod diſpoſui pa-
tribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum, vt
educerem eos de terra Ægypti. Quod ſacrificium vetus
† euacuare tur. † expelleretur, & nouum celebraretur, apud Eſaiam di-
citur. Quo mihi multitudinem ſacrificiorum veſtro-
rum, dicit Dominus? Plenus ſum holocauſtomate arie- E
Eſai. 1. rum & pinguedine agnorum, & ſanguinem taurorum
& hircorum nolo. Item apud Malachiam: Non eſt mihi
voluntas circa vos, dicit Dominus: & ſacrificium acce-
Mala. 1. ptum non habeo de manibus veſtris: Quoniam à ſolis
ortu vſque in occaſum clarificatum eſt nomen meum
apud gentes, & in omni loco odores incenſi offeruntur
nomini meo, & ſacrificium mundum, quoniam magnũ
eſt nomen meum apud gentes. Item in pſalmo centeſi-
† decimo. mo † vndecimo: Ante Luciferum genui te: Iurauit Do-
minus, & non pœnitebit eum, tu es ſacerdos in æternũ
ſecundum ordinem Melchiſedech. Item in libro Re-
gum dicit Dominus Deus ad Heli ſacerdotem: Suſcita-
1. Reg 2. bo mihi ſacerdotẽ fidelem, qui omnia quæ ſunt in cor-

de meo, faciet. & ædificabo ei domum fidelem & trãſi-
A bit in conſpectu Chriſtorum meorum diebus omnibus.
Et erit qui remanſerit in domo, veniet adorare in obolo
pecuniæ, & pane & vino. His locutionibus propheticis
de Chriſti natiuitate & prædicatione, & Apoſtolorum
miſſione, & ſacerdotij mutatione præmiſſis, addamus
aliqua de eiſdem auctoribus prolata, Chriſti paſſionem
& reſurrectionem præloquentia. Inſeramus etiam prin-
cipalia veterum ſacrificia, quæ in exteriori tabernaculo
offerebantur, in idipſum conſonantia, vt deinceps com-
modius aptare poſſimus ſacerdotio veteri & Euangeli-
cæ veritati noſtra ſacramenta. Primo itaque Geneſi
morte Abel, mors Chriſti figuratur: quia ſicut ille à fra-
tre maiore occiditur in cãpo, ita Chriſtus caput mino- Gen. 4.
ris populi natu, à Iudaico populo maiore natu occiditur
B in caluariæ loco. Item in Geneſi, quis per immolatio- Gen 22.
nem filij ſignificabatur in Abraham, niſi pater excelſus?
Quis in Iſaac, niſi Chriſtus? Nam ſicut Abraham vni-
cum filium ſuum & dilectum, victimã Deo obtulit: ita
Deus pater proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis
tradidit illũ: & ſicut Iſaac ligna ſibi portauit, in quibus Rom. 8.
erat imponendus, ita Chriſtus portauit lignum crucis
ſuæ in humeris, in qua erat crucifigendus. Aſinus autẽ,
qui in hæc portabat, inſenſata eſt ſtultitia Iudæorũ, quæ
portabat omnia noſtra ſacramenta, & neſciebat. Sed Matt 27
quid ſignificat aries in vepribus hærens cornibus, niſi
Chriſtum qui & ouis dicitur, cuius caro, intacta diui-
nitate, cruci affigitur? inter ſpinas enim Iudaicorum
peccatorum ſuſpenſus eſt. Quem Samſon in libro Iudi- Gen 22
cum præfigurabat, qui in Gaza ciuitate Philiſtinorum
C clauſus, & diligenti cuſtodia circunſeptus, media nocte
portas tulit, & non ſolum liber exiit, ſed etiam montis
verticem aſcendit? Hoc facto quem ſignificat niſi Chri-
ſtum, qui ante lucem reſurgens, non ſolũ de inferno li-
ber exiit ſed & ipſa inferni clauſtra deſtruxit, & cælorũ
alta penetrauit? Quod humilis in primo aduentu ſuo
veniret, apud Eſaiam: Domine, quis credidit auditui Eſai. 53
noſtro? Et brachium Domini cui reuelatum eſt? An-
nunciauimus coram ipſo ſicut pueri, ſicut radix in terra
ſitienti: non eſt figura ei, neque claritas: & vidimus il-
lum, & non habuit figuram neque ſpeciem: ſed figura
eius ſine honore, & deficiens præter cæteros homines:
homo in plaga poſitus, & ſciens ferre imbecillitatem,
quia auerſa eſt facies eius: inhonoratus eſt, & non eſt
computatus. Hic peccata noſtra portat: & pro nobis
D dolet: & nos putauimus eſſe illum in dolore & in plaga, &
in vexatione: Ipſe autem vulneratus eſt propter facino-
ra noſtra, & infirmatus eſt propter peccata noſtra, do-
ctrina pacis noſtræ ſuper illum: liuore eius ſanati ſumus,
omnes ſicut oues errauimus. Homo à via ſua errauit, &
Dominus tradidit illum pro peccatis noſtris, & ipſe pro-
pterea quod vexatus eſt, non aperuit os ſuum. Itẽ apud
eundem dicit: Non ſum contumax, neque contradico:
dorſum meum poſui ad flagella, & maxillas ad palmas:
Faciem autem meam non auerti à fœditate ſputorum:
& fuit Deus auxiliator meus.

Quod ipſe ſit iuſtus iudex, quem Iudæi occiſuri eſ-
ſent, in ſapientia Salomonis dicitur: Circumueniamus Sap. 2.
iuſtum quoniam inſuauis nobis, & contrarius eſt operi-
E bus noſtris, & exprobrat nobis peccata legis: promittit
ſe ſcientiam Dei habere, & filium Dei ſe nominat: factus † contra-
eſt nobis in † traductionem cogitationum noſtrarum: dictionẽ.
grauis eſt nobis ad videndum, quoniam diſſimilis eſt
aliis vita illius, & mutatæ ſunt viæ eius: Tanquam nu-
gaces æſtimati ſumus ab illo: continet ſe à viis noſtris
tanquam ab immunditiis: & præfert nouiſſima iuſto-
rum, & gloriatur ſe habere patrem Deum. Videamus
ergo ſi ſermones illius veri ſint, & tentemus quæ ven-
tura ſunt illi: contumelia & tormento interrogemus
eum, vt ſciamus reuerentiam illius, & probemus pa-
tientiam illius: morte turpiſſima condemnemus eum.
Hæc cogitauerunt. & errauerunt. Excæcauit enim il-
los malitia ipſorum, & neſcierunt ſacramenta Dei.

Quod

Quod ipſe dictus ſit ouis & agnus qui occidi deberet: & de ſacramento paſſionis, apud Eſaiam: Sicut ouis A † ad victimam ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente ſe ſine voce, ſic non aperuit os ſuum. *† ad occiſionem Eſai. 53.* In humilitate iudicium eius ſublatum eſt. Natiuitatem autem eius quis enarrabit? Quoniam auferetur a terra vita eius. A facinoribus populi mei adductus eſt ad mortem, & dabo malos pro ſepultura eius, & ipſos diuites pro morte eius: quia facinus non fecit, neque inſidias ore ſuo: Propterea ipſe conſequetur multos, & fortium diuidet ſpolia: propterea quod tradita eſt ad mortem anima eius, & inter facinoroſos deputatus eſt: & ipſe peccata multorum † tulit, & propter facinora illorum eſt. *† portabit Iere. 11.* Item apud Ieremiam: Domine ſignifica mihi, & cognoſcam. Tunc vidi meditationes eorum. Ego ſicut agnus ſine malitia, perductus ſum vſque ad victimam: B in me cogitauerunt cogitatum, dicentes: Venite, mittamus lignum in panem eius, & eradamus a terra vitam eius, & nomen eius non erit in memoria amplius. *Exod. 12.* Item in Exodo Dominus ad Moyſen: Accipiant ſibi ſinguli ouem per domus tribuum, ouem ſine vitio: perfectum, maſculum, anniculum ab agnis & ab hœdis accipietis: & occidet eum omne vulgus ſynagogæ filiorum Iſrael ad veſperam: & accipient de ſanguine, & ponent ſuper duos poſtes & ſuper limen in domibus, in quibus comedent carnes ipſa nocte aſſatas igni: & azyma cum † pigidus edent. *† pigridiis.* Non edetis ex eis crudum, nec coctum in aqua, niſi aſſatum igni. Caput cum pedibus & inteſtinis vorabitis, nihil derelinquetis ex his in mane, & os non confringetis ex eo: quæ autem relicta fuerint de eo vſque in mane, igne crementur. C Sic autem comedetis eum: Lumbi veſtri præcincti, calceamentaque veſtra in pedibus veſtris, & baculi veſtri in manibus veſtris: & edetis eum feſtinanter. Paſcha enim eſt Domini.

¶ Quod cruci illum fixuri eſſent Iudæi, apud Eſaiam: *Eſai. 65* Expandi manus meas tota die ad plebem contumacem, & contradicentem mihi, qui ambulant vias non bonas, ſed poſt peccata ſua. Item apud Hieremiam: *Hier. 11* Venite, mittamus lignum in panem eius, & eradamus à terra vitam eius. Item in Deuteronomio: & erit pendens vita tua ante oculos tuos: & timebis die & nocte, & non credes vitæ tuæ. Item in Pſal. xxi. Effoderunt manus meas, & pedes meos dinumerauerunt omnia oſſa mea.

D ¶ Quod in paſſione crucis & ſigno virtus omnis ſit & *Abac. 3* poteſtas, apud Abacum: Texit cælos virtus eius, & laudis eius plena eſt terra, & ſplendor eius vt lux erit: cornua in manibus eius erunt, & illic conſtabilita eſt virtus gloriæ eius: & conſtituet dilectionem validam: ante faciem ſuam ibit verbum, & præcedet in campos ſecundùm greſſus ſuos. *Eſai. 9.* Item apud Eſaiam: Ecce natus eſt vobis puer, & datus eſt vobis filius, cuius imperium ſuper humeros eius: & vocatum eſt nomen eius magnæ cogitationis nuncius. Hoc ſigno crucis & Amalech victus eſt ab Ieſu per Moyſen. *Exod. 17.*

¶ Quod in hoc ſigno crucis ſalus ſit omnibus, qui in frontibus notantur, apud Ezechielem Dominus dicit: *Ezech. 9.* Tranſi mediam Hieruſalem, & notabis ſigno thau ſuper frontes virorum, qui ingemunt, & mœrent ob iniquitates quæ fiunt in medio ipſorum. E Item illic, Vadite & cædite, & nolite parcere oculis veſtris, nolite miſereri. *Ibid.* Seniores, ac iuuenes, & virgines, & paruulos, & mulieres interficite, vt perdantur. Omnem autem ſuper quem ſignum ſcriptum eſt, ne tetigeritis. Item in Exodo *Exod. 12.* Deus ad Moyſen: Et erit ſanguis vobis in ſigno ſuper domos vbi eritis: & videbo ſanguinem, & protegam vos & non erit in vobis plaga diminutionis, cum percutiam terram Ægypti.

¶ Quod medio die in paſſione eius tenebræ futuræ *Amos 8.* eſſent, apud Amos: Et erit in illa die, dicit Dominus, occidet ſol meridie, & obtenebrabitur dies lucis: & conuertam dies feſtos in luctum, & omnia cantica veſtra in lamentationem. Item apud Hieremiam: Exterrita eſt *Iere. 15.* quæ parit, & tæduit anima eius: ſubiit ſol, & cum adhuc medius dies eſſet, confuſa eſt & maledicta. Reliquos eorum in gladio dabo in conſpectu inimicorum *Matt. 27* ſuorum. Item in Euangelio: A ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt per totam terram, vſque in horam nonam.

¶ Quod à morte non vinceretur, nec apud inferos remanſurus eſſet, in Pſalmo xxix. Domine, eduxiſti ab inferis animam. Item in Pſalmo iii. Ego dormiui, & ſomnum cepi, & ſurrexi, quoniam auxiliatus es mihi. Item in Euangelio ſancti Ioannis: Nemo auferet ani- *Ioan. 10* mam meam a me, ſed ego a me pono eam: & poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam: Hoc enim mandatum accepi a patre meo.

¶ Quod ab inferis tertia die reſurgeret apud Oſeæ: *Oſe. 6.* Viuificabit nos poſt biduum: die tertia reſurgemus. Item in Exodo: Et dixit Dominus ad Moyſen: Deſcende, & teſtificare populo & ſanctifica illos hodie & cras. Lauent veſtem ſuam, & ſint parati in perendi- *Exod. 19* num diem: Die enim tertia deſcendet Dominus in montem Sina. Item in Euangelio: Progenies nequam & *Matt. 12* adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ. Quomodo enim fuit Ionas *Ionæ 2* in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ. Hoc ipſum figuratum eſt in verbis Iacob, cum benediceret Iudæ Patriarchæ, hoc modo: Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi aſcendi- *Gen. 49* ſti: requieſcens accubuiſti vt leo: & quaſi leæna: quis C ſuſcitabit eum. Typice catulum leonis, Dominum ſaluatorem appellat tamquam leonina ortum proſapia, videlicet regiæ ſtirpe progenitum. Bene autem catulus leonis vocatur, cuius natura eſſe dicitur, vt naſcens, tribus diebus dormiat, deinde rugitu paterno excitatus aſſurgat. Quæ figura pulcherrime attinet Dominicæ dormitioni, qui tribus diebus dormiens, ad patrem clamat: Tu autem Domine miſerere mei, & reſuſcita me. *Pſal. 40* Sed reſuſcitatus ad prædam aſcendit, quia expolians infernum, iuſtos quoſque ad ſuperna ſecum tamquam prædam egregiam triumphando euexit. Qui vt leo, & quaſi leæna accubauit: quia qui dormire per carnem in ſepulchro voluit, quaſi leo victor de hoſtibus triumphauit. Quod autem ſubiungit, Quis ſuſcitabit eum? *Gen. 49.* ſubauditur, quis niſi pater?

D ¶ Quod cum reſurrexiſſet, acciperet à patre omnem poteſtatem, & poteſtas eius æterna ſit, apud Danielem: Videbam in viſu noctis, & ecce in nubibus cæli tanquam *Dan. 7.* filius hominis veniens, venit vſque ad veterem dierum, & ſtetit in conſpectu eius: & qui aſſiſtebant, obtulerunt eum: & data eſt ei poteſtas regia, & omnes reges terræ, & † genus omnis claritatis ſeruiens ei: & poteſtas eius æterna, quæ non auferetur, & regnum eius *† gens.* quod non corrumpetur. Item apud Eſaiam: Nunc *Eſai. 33* exurgam, dicit Dominus, nunc clarificabor, nunc exaltabor: nunc videbitis, nunc intelligetis, nunc confundemini: vana erit fortitudo ſpiritus veſtri: ignis vos conſumet. Item in Pſalmo centeſimonono: Dixit Dominus *† conſundemini.* Domino meo, ſede a dextris meis: quoufque ponam E inimicos tuos ſuppedaneum pedum tuorum. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, & dominaberis in medio inimicorum tuorum.

¶ Quod ipſe ſit rex regum, in æternum regnaturus, apud Zachariam: Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus venit *Zach. 9.* tibi iuſtus, & ſaluans mites, & ſedens ſuper aſinam indomitum. Item apud Eſaiam: Quis nunciauit vobis, quia ignis ardet? Quis nunciauit vobis locum æternum? *Eſai. 33.* Ambulans in iuſtitia, & manus abſtinens a muneribus, grauans aures ne audiat iudicium ſanguinis, & comprimens oculos ſuos, ne videat iniuſtitiam: hic habitabit in alta ſpelunca petræ: fortis panis illi dabitur, & aqua eius fidelis: Regem cum claritate videbitis. Item apud Malachiam: Rex magnus ſum ego, dicit *Mal. 1.*

Dominus: & nomen meum illuſtre apud gentes. Item in Pſalmo ſecundo, Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, prædicans imperium eius. Item in Pſalmo vigeſimoprimo: Commemorabuntur, & conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terræ, & adorabunt in conſpectu eius omnes patriæ gentium: quoniam Domini eſt regnum, & dominabitur omnium gentium. Ad hæc, quid illa Leuitica ſacrificia ſignificant, niſi Chriſtum paſſum, reſurgentem, cælos aſcendentem, & adſperſione ſui ſanguinis in aqua baptiſmi populos noui teſtamenti ſanctificantem? Quod vt manifeſtius videatur, nunc ipſa principalia ſacrificia, quæ in altari exterioris tabernaculi cremabantur, cum ſuis expoſitionibus ad medium deducamus: ſuo poſtea loco ea, quæ fiebant in altari thymiamatis, quod erat in interiori tabernaculo, reſeruabimus: quia ſic propoſito operi conuenire intelligimus. Hoſtiarum enim diuerſitates, imaginem paſſionis Chriſti præfigurabant. Nam poſtquam ipſe oblatus eſt, omnes illæ hoſtiæ ceſſauerunt, quæ in typo vel vmbra eiuſdem præceſſerunt, præfigurantes illud ſacrificium, quod vnus & verus ſacerdos obtulit, mediator Dei & hominum. Cuius ſacrificii præmiſſas figuras in victimis animalium celebrari oportebat propter emundationem carnis & ſanguinis: Per quam vnam victimam fieret remiſſio peccatorum, de carne & ſanguine contractorum, quæ regnum Dei non poſſidebunt: quia eadem ſubſtantia corporalis, in cæleſtem commutabitur qualitatem.

Ipſe enim in vitulo propter virtutem crucis offerebatur: Ipſe in agno propter innocentiam: In ariete propter principatum: In hirco propter ſimilitudinem carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum: In turture & columba, propter Deum & hominem: quia mediator Dei & hominum, in duarum ſubſtantiarum coniunctione oſtendebatur. Porro in ſimilagine conſperſionis credentium per aquam baptiſmatis collectam Eccleſiam, quæ eſt corpus Chriſti, perſpicue demonſtrabat. Nos autem moraliter munus Deo vitulum offerimus, cum carnis ſuperbiam vincimus: Agnũ, cum irrationabiles motus & inſipientes corrigimus: Hœdum, cum laſciuiam ſuperamus: Columbam, dum ſimplicitatem mentis oſtendimus: Turturem, dum carnis ſeruamus caſtitatem: Panes azymos, dum non in fermento malitiæ, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis ambulamus. Ignis in ſacrificio id ſignificabat, velut abſorbens mortem victoria. In eo autem populo hæc rite celebrata ſunt, cuius regnum ac ſacerdotium, prophetia erant venturi regis & ſacerdotis ad regendos & congregandos fideles in omnibus gentibus, & introducendos in regnum cælorum, ad ſacrarium angelorum, ad vitam æternam. Huius itaque veri ſacrificii vera ſacramenta ſicut Hebræi celebrauerunt, ita ſacrilega imitantur pagani. *1 Cor. 10* Quę immolant gentes, ait Apoſtolus dæmonus immolant, & non Deo. Antiqua enim res eſt, & prænunciatiua, immolatio ſanguinis, futuram paſſionem mediatoris ab initio humani generis teſtificans. Hanc enim primus Abel obtuliſſe in ſacris literis inuenitur. *Gen. 4* *Leuit. 5* In exordio autem Leuitici, quatuor genera principalium oblationum deſcribuntur, quæ in odorem ſuauitatis Domino offerri iubentur. Id eſt, primum, vitulum de armentis ſine macula: Secundum, agnum de ouibus: Tertium, turturem & columbam: Quartum ſimilaginem conſperſam, azyma oleo vncta, clybano cocta. Reliqua vero ſacrificia pro qualitatibus cauſarum in perſona Domini offerebantur.

¶ Primum itaque ſacrificium vitulus ex armentis, Chriſtum demonſtrabat ex Patriarcharum progenie deſcendentem: hic aratro crucis ſuæ, noſtræ carnis terram perdomuit: atque Spiritus ſancti ſemen, virtutum fruge ditauit. Iſte vitulus ſine macula eſt, quia ſine peccato ad paſſionem ducitur. Offertur autem non in tabernaculo ſed ad oſtium eius, quia extra caſtra paſſus *Heb. 13.* eſt Chriſtus, per filios autem Aaron ſacerdotis offertur ſanguis eius, quod de Anna & Caipha intelligi poteſt: qui conſilium aduerſus eum facientes effuderunt ſanguinem Chriſti. Secunda hoſtia de ouibus agnus oblatus, id eſt, Chriſtus propter innocentiam figuratur. *Eſai 53.* Hic eſt agnus, qui apud Eſaiam in ſacrificium adducitur, & ab Ioanne omnibus demonſtrabatur: *Ioan. 1.* Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Bene ergo in ſacrificio agnus offerebatur, vt innocentiæ & paſſionis Chriſti figura demonſtraretur. Bene & hœdus, quia per eius mortem auctor peccati diabolus, agnoſcitur iugulatus. Tertium ſacrificium dicitur turtur & columba. Turturem, carnem Chriſti eſſe, manifeſtum eſt, Salomone dicente: Specioſæ genæ tuæ ſicut turturis. *Cant. 1.* Columbam, Spiritus ſancti habere figuram, Ioannes Baptiſta declarat, dicens: *Ioan. 1.* Super quem videris Spiritum ſanctum deſcendentem ſicut columbam, hic eſt filius meus: Ac per hoc turturem & columbam, id eſt, carnem Chriſti Spiritui ſancto ſociatam, per myſterium paſſionis, ſacrificium Deo in odorem ſuauitatis. Iſta tria ſacrificia offert homo, id eſt, Chriſtus Ieſus. Quartum autem anima offert, id eſt, Eccleſia offert ſacrificium de ſimila, Eccleſiæ Catholicæ figuram prænuncians, quæ ex conuenientibus membris, quaſi ſimila ex multis granis credentium collecta eſt, & legis & Euangeliorum molam inter literam & ſpiritum ſeparat. Per aquam enim baptiſmatis adiuncta, chriſmatis oleo peruncta, ſancti Spiritus igne ſolidata, per humilitatis ſpiritum Deo hoſtia placens effecta. Hę ſunt quatuor oblationes, quadriformem Chriſti & Eccleſiæ habitum demonſtrantes.

De iuuenca rufa cuius cinerem ad aquam adſperſionis, eorumque mundationem, qui mortuum tetigerint, proficere lex mandauit, aliqua dicere conabimur.

Euidentiſſimum enim ſignum in ea noui teſtamenti præfiguratur: nec ſatis digne feſtinantes dicere de tanto ſacramento valemus. Primum enim quod ita cœpit de hac re loqui ſcriptura, quem non moueat, & intentiſſimum faciat in altitudinem ſacramenti; *Num. 19* Et locutus eſt, inquit, Dominus ad Moyſen & ad Aaron, dicens: Iſta eſt diſtinctio legis quæcunque conſtituit Dominus. Proculdubio non eſt diſtinctio, niſi inter aliqua duo vel plura. Nam diſtinctionem ſingularitas non requirit, nec diſtinctionem cuiuſlibet rei commemorauit, ſed addidit, legis: nec cuiuſcunque legis, aſſidue quippe in ſcriptura dicitur de vnaquaque re, de qua legitime præcipitur: Hæc eſt lex illius vel illius rei non vniuerſalis, quæ continet omnia, quæ legitime præcipiuntur. Hic vero cum dixiſſet, Hæc eſt diſtinctio legis, ſecutus adiunxit, Quęcunque conſtituit Dominus, præcipiendo vtique, non creando. Nam etiam nonnulli interpretes, Quæcunque præcepit Dominus, tranſtulerunt: Si ergo hęc eſt diſtinctio legis, quęcunque pręcepit Dominus, proculdubio magna eſt iſta diſtinctio, & recte intelligitur, duo teſtamenta dicere. Eadem quippe ſunt in veteri & in nouo: ibi obumbrata, hic reuelata: ibi pręfigurata, hic manifeſtata. Nam non ſolum ſacramenta diuerſa ſunt, verum etiam promiſſa: ibi videntur temporalia proponi, quibus ſpirituale pręmium occulte ſignificetur: Hic autem manifeſtiſſime ſpiritualia promittuntur & ęterna. Temporalium autem bonorum atque carnalium, & ſpiritualium atque ęternorum, quę clarior certiorque diſtinctio eſt, quam paſſio Domini noſtri Ieſu Chriſti? In cuius morte ſatis conſtitit, non iſtam terrenam tranſitoriamque felicitatem à Domino Deo pro magno munere ſperandam & optandam, quam quod in vnigenito ſuo filio, quem tanta illa perpeti voluit, ideo longe aliud à ſe peti expectarique oportere, apertiſſima diſtinctione declarauit. Hanc igitur paſſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti, velut diſtinctionem duorum teſtamentorum, hoc, quod de iuuencę rufę mactatione narratur, ſatis congrue præfigurat. Locutus eſt enim Dominus

ad

Num 19 ad Moyſen & Aaron, dicens: Iſta diſtinctio legis quæcunque conſtituit Dominus, ac deinde mandare incipit, hinc adiungens & dicens: Loquere filiis Iſrael. Poteſt etiam ita diſtingui, & locutus eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens: Iſta diſtinctio legis, quæcunque conſtituit Dominus dicens, non quæcunque conſtituit Dominus creans, ſicut cælum & terram, & omnia quæ in eis ſunt: ſed quæcunque conſtituit Dominus dicens, in duobus ſcilicet teſtamentis, vt deinde ſequatur: Loquere filiis Iſrael, & accipiant a te iuuencam rufam ſine vitio. Iuuenca rufa carnem Chriſti ſignificat: ſexus fœmineus eſt, propter infirmitatem carnis: Rufa eſt, propter ipſam cruentam paſſionem. Quod autem ait, Accipiant a te, in ipſo Moyſe figuram legis oſtendit, quoniam ſecundum legem ſibi viſi ſunt Chriſtum occidere, quia ſoluebat ſecundum ipſos ſabbatum, & ſicut putabant, obſeruationes legitimas profanabat. Quod ergo ſine vitio dicitur hæc iuuenca, mirum non eſt. Hanc enim carnem etiam cæteræ beſtiæ figurabant, vbi ſimiliter ſine vitio pecora immolari iubentur. Erat quippe illa caro in ſimilitudine carnis peccati, ſed non caro peccati. Veruntamen hic, vbi euidentius legis diſtinctionem Deus voluit commendare, parum fuit dicere, ſine vitio, niſi diceretur quæ in ſe non habet vitium. Quod ſi repetendi cauſa dictum eſt, fortaſſe non fruſtratur: quia eam rem ipſa repetitio firmius commendauit: quamquam & illud non aberret à vero, vt idem additum intelligatur, quæ non habet in ſe vitium, cum iam dictum eſſet, iuuencam ſine vitio, quia in ſe non habuit vitium caro Chriſti, in aliis autem habuit, quæ membra ſunt eius. Quæ enim caro in hac vita ſine peccato, niſi illa ſola, quæ non habuit in ſe vitium? Et non eſt ſuperpoſitum ſuper eam iugum: non enim ſubiugata eſt iniquitati, cui † ſubiugatos inueniens liberauit, & eorum vincula diſrupit, vt ei dicatur: Diruptſti vincula mea: tibi ſacrificabo hoſtiam laudis? Super illius quippe carnem non eſt ſuperpoſitum iugum, qui poteſtatem habuit ponendi animam ſuam, & iterum ſumendi eam. Et † applicabis eam quidem ad Eleazarum ſacerdotem. Cur non ad Aaron, niſi ita forte præfiguratum eſt, non ad tempus quod tunc erat, ſed ad poſteros huius ſacerdotii, paſſionem Domini peruenturam? Et eiicient eam extra caſtra ſicut & eiectus eſt Dominus, paſſurus extra ciuitatem. Quod autem ait, in locum mundum: ita ſignificatum eſt, quia non habuit cauſam malam. Et occident eam in conſpectu eius, ſicut occiſa eſt caro Chriſti in conſpectu eorum, qui iam futuri erant in nouo teſtamento Domini ſacerdotes. Et accipiet Eleazar eius ſanguinem, & adſperget contra faciem tabernaculi teſtimonii à ſanguine eius ſepties. Hic teſtificatio eſt, Chriſtum fudiſſe ſecundum ſcripturas ſanguinem in remiſſionem peccatorum. Ideo contra faciem tabernaculi teſtimonii, quia non aliter declaratum eſt, quam fuerat diuino teſtimonio prænunciatum. Et ideo ſepties, quia ipſe numerus ad emendationem pertinet ſpiritualem. Et cremabunt eam in conſpectu eius. Puto, quia crematio ad ſignum pertinet reſurrectionis. Natura quippe eſt ignis, vt in ſuperna moueatur: & in eum conuertitur quod crematur. Nam ipſum cremare, de Græco in Latinum ductum verbum eſt à ſuſpenſione. Quod vero additum eſt, in conſpectu eius, id eſt, in conſpectu ſacerdotis: hoc mihi inſinuatum videtur, quia illis apparuit reſurrectio Chriſti, qui futuri erant regale ſacerdotium. Iam quod ſequitur, Et pellis, & carnes, & ſanguis eius cum ſtercore eius comburatur, id ipſum expoſitum eſt, quomodo & cremabitur: & ſignificatum eſt, quod non ſolum ſubſtantia mortalis corporis Chriſti, quæ commemoratione pellis & carnis & ſanguinis intimata eſt, verum etiam contumelia & abiectio plebis, quam nomine ſtercoris ſignificatam puto, conuerteretur in gloriam, quam combuſtionis flamma ſignificat. Et accipiet ſacerdos lignum cedrinum, & hyſſopum, & coccinum, &

† quos ſubiugatos inuenit, &
Pſal 115.
† dabis eam.
Heb. 13.

mittet in medium combuſtionis iuuencæ. A Lignum cedrinum ſpes eſt, quæ debet in ſupernis firmiter habitare: hyſſopus fides, quæ cum ſit herba humilis, radicibus hæret in petra. Coccinum, charitas: quod feruorem ſpiritus igneo colore teſtatur. Hæc tria debemus mittere in reſurrectionem Chriſti, tamquam in medio combuſtionis illius, vt cum illo ſit abſcondita vita noſtra, ſicut dicit Apoſtolus: Et vita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Coloſſ. 3. Et lauabit veſtimenta ſua ſacerdos, & lauabit corpus ſuum aqua, & poſtea introibit in caſtra, & immundus erit ſacerdos vſque in veſperum. Lauatio veſtimentorum & corporis quid eſt, niſi mundatio exteriorum & interiorum? Hoc ſacerdos. Deinde ſequitur: Et qui comburet eam, lauabit veſtimenta ſua & corpus ſuum aqua, & immundus erit vſque in veſperum. B In eo qui comburit, hos figuratos arbitror, qui Chriſti carnem ſepelierunt, reſurrectioni eam veluti conflagrationi mandantes. Et congregabit homo mundus cinerem iuuencæ, & ponet extra caſtra in locum mundū. Quid dicimus cinerem iuuencæ, reliquias videlicet interfectionis & combuſtionis, niſi famam quæ conſecuta eſt paſſionem & reſurrectionem Chriſti, quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico? Pſal 36 Nam cinis erat, quia velut mortuus ab infidelibus contemnebatur: & tamen mundabat, quia reſurrexiſſe a fidelibus credebatur. Et quia hæc fama apud eos maxime claruit, qui in cæteris gentibus erant, & non erant de conſortio Iudæorum, ideo dictum eſſe extra caſtra, Et congregabit homo mundus cinerem iuuencæ. Mundus vtique ab interfectione Chriſti, quæ Iudæos fecerat reos. Et reponet in lo- C cum mundum, id eſt, honorabiliter tractet, tamen extra caſtra, quia citra celebrationem Iudaicæ conſuetudinis, honor Euangelicus claruit. Et erit ſynagogæ filiorum Iſrael in obſeruationem. Aqua adſperſionis, purificatio eſt. Poſtea declarat plenius, quemadmodum ex iſto cinere fiebat aqua adſperſionis, vnde mundabantur a contactu mortuorum; quod vtique ſignificat ab iniquitate eius mundandæ vel morticinæ vitæ. Sed mirum eſt, quod ſequitur: Et qui congregat, inquit cinerem iuuencæ, lauabit veſtimenta ſua, & immundus erit vſque ad veſperam. Quomodo erit ex Rom. 3. hoc immundus, qui mundus acceſſerat, niſi quia & hi qui ſibi videntur mundi, in fide Chriſti ſe agnoſcunt, quia omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, iuſtifi- D cati gratis per ſanguinem ipſius? Huic tamen veſtimenta ſua lauare dixit, non etiam corpus ſuum. Credo, quod illius cineris congregatione, & repoſitione in hoc loco mundo, ſi hæc ſpiritaliter intelligantur, ita iam intrinſecus vult intelligi fuiſſe mundatum, ſicut Cornelius audiens & credens quod prædicauerat Petrus, ita mundatus eſt, vt ante viſibilem baptiſmum, cum ſuis qui aderant, acciperet dona Spiritus ſancti. Act 10. Verum tamen nec viſibile ſacramentum contemni potuit: vt ablutus etiam † intrinſecus lauaret quodammodo veſtimenta ſua. † extrinſecus. Et erit, inquit, filiis Iſrael & proſelytis, qui apponuntur, legitimum æternum. Quid aliud oſtendit, niſi baptiſmum Chriſti quem ſignificabat aqua adſperſionis, & Iudæis & gentibus profuturum, id eſt filiis Iſrael, & proſelytis, tanquam na- E turalibus ramis, & inſerto pinguedini radicis oleaſtro? Quem autem non faciat intentum, quod poſt ablutionem de ſingulis quibuſque dicitur, & immundus erit vſque ad veſperam. Neque hic tantum, ſed in omnibus aut pene in omnibus talibus mundationibus hoc dicitur. Vbi neſcio vtrum aliquid aliud poſſit intelligi, niſi quod omnis homo poſt remiſſionem pleniſſimam peccatorum, permanendo in hac vita, contrahit aliquid vnde ſit immundus vſque ad eiuſdem vitæ finem, vbi ei dies iſte quodam modo clauditur, quod ſignificat veſpera. Deinde incipit ſcriptura dicere, & exequitur, quemadmodum immundi facti homines, aqua illa adſperſionis purificentur. Qui tetigerit, inquit, mortuum, omnis anima hominis immunda erit vii diebus. Hic pu

rificabitur die tertio, & die ſeptimo, & immundus erit. Et hic nihil aliud intelligendum video, niſi contactum mortui, eſſe hominis iniquitatem. Septem vero dierum immunditiam, propter animam & corpus dictam puto: animam in ternario, corpus in quaternario. Quod quare ita ſit, longum eſt diſputare. Secundum hoc arbitror per prophetam dictum: In tribus & in quatuor impietatibus non auerſabor. Adiungit autem & dicit: Si autem non purificatus fuerit die tertio, & in die ſeptimo, non erit mundus: omnis qui tetigerit mortuum ab omni anima hominis, & mortuus fuerit, & non fuerit purificatus, id eſt, ante mortuus fuerit tacto mortuo, quam fuerit purificatus, tabernaculum Domini polluit: exterminetur anima illa ex Iſrael. Notandum eſt, quod difficillime reperitur in his libris aliquid euidentius de vita animæ poſt mortem, fuiſſe conſcriptum. Hic ergo cum dicit, ſi fuerit mortuus ante purificationem manere in illo immunditiam, & exterminari animam illam ex Iſrael, id eſt, a conſortio populi Dei, quid aliud vult intelligi, niſi manere animæ pœnam etiam poſt mortem, ſi, cum viuit, mundata non fuerit ſacramento iſto, quo Chriſti baptiſmus figuratur? Quoniam aqua adſperſionis, inquit, non eſt circum adſperſa ſuper eum immundus eſt: adhuc immunditia eius in ipſo eſt, adhuc ſcilicet poſt mortem. Quod vero ſupra dixit, tabernaculum Domini polluit, quantum in ipſo eſt, vtique dixit ſicut Apoſtolus, Spiritum nolite extinguere, cum extingui ille non poſſit. Nam ſi ex hoc tabernaculum immundum factum vellet intelligi, mundari vtique iuberet. Poſtea vero immundos à mortuis operibus, quæ ſunt iniquitates, omnes iſta mundari iubet: Et accipiant illi immundum, inquit, à cinere eius exuſtæ purificationis, & effundent ſuper eum eundem cinerem aquam viuam in vaſe: & accipiens hyſopum, & tingens in aqua vir mundus, circumſperget ſuper domum, & ſuper vaſa, & ſuper animas, quotquot fuerint illic: & ſuper eum, qui tetigerit os humanum, aut vulneratum, aut mortuum, aut monumentum. Et adſperget mundus ſuper immundum die tertio & in die ſeptimo, & purificabitur die vii. & lauabit veſtimenta ſua, & lauabitur aqua, quam puto ſpiritualem intelligendam, per ſignificationem, non per proprietatem. Nam ſine dubio viſibilis erat, ſicut omnes illæ vmbræ futurorum. Proinde qui ſacramento baptiſmi recte abluitur, quod illa adſperſionis aqua figurabat, mundatur ſpiritualiter, id eſt, inuiſibiliter, & in carne, & in anima, vt ſit mundus & corpore & ſpiritu. Quod vero hyſopum dixit aqua adſperſionis adſpergi, quam herbam ſupra diximus fidem ſignificare, quid aliter occurrit, niſi quod ſcriptum eſt, fide mundans corda eorum? Non enim prodeſt baptiſmus, ſi deſit fides. A viro autem mundo dixit hoc fieri, vbi ſignificantur miniſtri portantes perſonam Domini ſui, qui vere vir mundus eſt. Nam de his miniſtris in conſequentibus dicit: Et qui circum adſperget aquam adſperſionis, lauabit veſtimenta ſua, id eſt, obſeruabit & corpora. Et qui tetigerit aquam adſperſionis, immundus erit vſque ad veſperam: & omnia qui tetigerit illud immundum, immundus erit: & anima quæ tetigerit, immunda erit vſque ad veſperam. Iam dixi ſuperius, quid mihi ſignificare videatur, Vſque ad veſperam. Hæc quæ commemorauimus, & alia quæ pro diuerſis occaſionibus in lege offerri mandantur, Chriſti ſacerdotium præfigurantia, & res geſtas, quas illæ figuræ præloquuntur, Eccleſia compendioſa imitatione repræſentat, cum Miſſarum ſacramenta per orbem terrarum quotidiana celebratione frequentat.

Amos 1. 2.

1. Theſſ. 5.

Act. 15.

Et primo Introitus Miſſæ collectus de pſalmis, † & de aliis propheticis ſcripturis cum ſanctæ Trinitatis glorificatione cantatur, & ſequens litania deuotam eorum expectationem repræſentat, qui aduentum Chriſti toto corde deſiderabant, & in hac fideli expectatione differri ſibi ſuum deſiderium ſuſpirabant. Qualis

† vel.

A fuit Simeon, qualis fuit Anna, & multi alii, quos Deus nouit, ſed non omnes ſcriptura commemorat. Sub hoc ſanctorum deſiderio, ſecundum quod prædictum fuerat a prophetis, Chriſtus de virgine natus eſt. Secundum illud quod in perſona eius dicit pſalmiſta, ad patrem loquens: Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti, tunc dixi, ecce venio. Quod bene repræſentatur, cum ſacerdos Chriſti perſonam imitans, choro concinente ſupra memoratum introitum, procedit ad dexteram partem altaris, in hoc ſignificans mediatorem Dei & hominum, qui de ſeipſo dicit, Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael: qui populus tamquam dexter, ſolus vnius Dei cultum tenuerat, nec poſt deos alienos, quos populus gentilis colebat, tamquam ſiniſtra aberrauerat. Poſt introitum ſequitur hymnus B angelicus, temporali Chriſti Natiuitati teſtimonium perhibens, cum & cæleſtes ciues pronunciarent ſe Deum inde glorificaſſe, & murum inimicitiarum, pace hominibus reddita, cecidiſſe. Sequitur deinde oratio, adhuc in eadem parte altaris ſacerdote morante. Orandum autem eſſe, inter prædicationis ſuæ primordia Dominus præcepit, quando congregatis in monte Apoſtolis, tradita Dominica oratione, orandi formam inſtituit: Hæc oratio quibuſdam generalibus vocibus alias orationis ſpecies breuiter comprehendit, quibus vel appetimus diligenda, vel vitamus fugienda, vel ſanamus commiſſa. Sequitur dehinc lectio prophetica, vel Apoſtolica, repræſentans diſcipulorum Chriſti prædicationem, quos Dominus binos & binos ante ſe miſit in omnem ciuitatem, & locum, ad quem ipſe erat C venturus. Poſt lectionem concinendo reſpondet chorus, oſtendens ſacræ lectioni ſe † habuiſſe auditum & † affectum. Et quia hæc diuini muneris eſſe intelliguntur, ſequitur Alleluia, quod interpretatur, Laudate Deum, vt impleatur illud Apoſtolicum præceptum, Qui gloriatur, in Domino glorietur. Quibus ita ſuo ordine peractis, tranſit Leuita aut ſacerdos ad ſiniſtram partem Eccleſiæ, lecturus Euangelium. Quo facto ſignificatur illud, quod Iudæis credere nolentibus, Apoſtoli dixerunt: Primum oportebat vobis loqui verbum Dei, ſed quia repuliſtis illud, & indignos vos exhibuiſtis, ecce conuertimur ad gentes. Aduerſus gentilitatem ergo, in qua frigus infidelitatis diu regnauit, tamquam in plaga ſeptentrionali, adhuc prædicatur Euangelium, donec introeat plenitudo gentium, & tandem D ſub Helia & Enoch ad fidem veniant reliquiæ Iudæorum. Et hoc ſignificatur, cum ſacerdos ob complenda Miſſæ ſacramenta, ad dexteram partem reuertitur. Poſt Euangelium profitetur Eccleſia fidem ſuam cantando ſymbolum Apoſtolicum, vt oſtendat, quantum profecerit per Euangelium. Salutato denique populo, dum ſacerdos † hoſtiam accipit à miniſtris, & diuerſi generis † oblationem à populis, offertorium cantatur à clericis. Quam conſuetudinem accepit Eccleſia ex eo, quod in libro dierum dedicato templo à Salomone, legitur populus clangentibus Leuitis & tubis & tibiis & cymbalis, voce & omni genere muſicorum, multiplices hoſtias obtuliſſe. Ad huiuſmodi hoſtias ſpiritualiter offerendas, admonemur per Pſalmiſtam: Afferte E Domino filii Dei, afferte Domino filios arietum, id eſt, nos ipſos, quos genuerunt Apoſtoli duces gregis Dominici. Et alibi: Tollite hoſtias, & introite in atria eius. Offeruntur autem principaliter à miniſtris panis & vinum, in corpus Chriſti ſacerdotali benedictione commutanda, quæ primus Melchiſedech Abrahæ, a cæde v. regum reuertenti, legitur obtuliſſe, hoc ſignificante Spiritu ſancto, ſacramenta Dominici corporis & ſanguinis aliis non eſſe communicanda, niſi his, qui regnum v. ſenſuum ſuperauerunt, id eſt, qui ſe vitiis & concupiſcentiis crucifixerunt. Quod bene ſignificatur illo numero vernaculorum, in quo Abraham ſupra dictos reges vicit, quem numerum thau T litera, formam crucis repræſentans, ſecundum literarum ſupputationem

Cor. 5.

Pſal. 39.

Matt. 15.

Matt. 6.

Luc. 10.

† adhibuiſſe
† affectu.

1. Cor. 1.
2. Cor. 10.

Act. 13.

Rom. 11.

† hoſtias
† oblationes.

2. Par. 6.

Pſal. 28.

Pſal. 95.

Gen. 14.

nem exprimit. In ſimilitudinem talium oblationum voluit Dominus, vt à parentibus, ſub lege factus, ut templo offerretur & ſacrificium columbarum & turturum pro eo offerretur, quamuis ipſe talibus non indigeret, ſed per hoc ſignificaret, Eccleſiam ſuam aut per communes orationes, quas ſignificant columbæ, vel per priuatas, quas ſignificant turtures, eſſe mundan-
Matt. 2. dam. Simile quid prænotauerunt vota trium Magorum, qui Chriſto nuper nato tria munera obtulerunt: Aurum, quo moraliter ſpiritualis intelligentia declaratur: Thus quo puritas deuotæ orationis intelligitur. Myrrham,
† ſignificatur quæ carnalis corruptionis mortificatio † figuratur. Attendendum vero eſt, quod hæc omnia, quæ ab initio Miſſæ commemorata ſunt, illis ſacrificiis congrue comparantur, quæ ſacerdotes in exteriori tabernaculo immolabant, quia ſicut ab illis contuendis populus non B amouebatur, ita hæc omnia in audientia omnium celebrantur. Sed mirabitur aliquis, quæ ſit iſta comparatio ſacramentorum, cum illa vetera fierent de corporibus, noua vero iſta fiant in vocibus. Sed in ſignificatis bene conueniunt, quia diſpenſationem incarnati verbi, ſicut ſuperius dictum eſt, quam præfigurabant ænigmata rerum, eandem eſſe completam commemorant enunciationes figuratarum vocum. Siue ergo oremus, ſiue pſalmum cantemus, ſiue lectionem de propheticis, ſiue de Apoſtolicis, ſiue de Euangelicis verbis proferamus, quod fidei adſtruat veritatem, vel morum commendet honeſtatem, quaſi vitulum labiorum noſtrorum ad altare offerimus, quia myſterium verbi Dei mentibus altà ſapientibus, in quibus ignis diuini amoris ardet, & caro crematur, aperimus. Vnde & ab hoc vitulo quaſi C corium detrahitur, cum remoto velamine literæ, ſpiri-
1 Cor. 3. tualis intelligentia reuelatur. Huius etiam vituli carnes
Heb. 5. in fruſta conciduntur, cum paruulis in Chriſto lac, infirmis olus, ſolidus cibus perfectis, ſecundum Apoſtolicam traditionem miniſtratur. Et notandum, quod hic vitulus ad oſtium tabernaculi teſtimonii offertur, cum ea, quæ lex & prophetæ prædixerunt, in Chriſti aduentu
Ioan. 10. impleta eſſe & reuelata creduntur, qui de ſeipſo ait: Ego ſum oſtium. Per me ſi quis introierit, ſaluabitur.
Apoc. 3. Ipſe eſt enim clauis Dauid, qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Super caput huius vituli ponunt filii Aaron manus ſuas, cum Chriſto, qui caput eſt
Pſal. 106. Eccleſiæ, omnia bona opera ſua Chriſti ſacerdotes attribuunt, de quo dicitur: Miſit verbum ſuum, & ſanauit eos, & qui de ſe diſcipulis ſuis dicit, Sine me nihil po-
Ioan. 15. teſtis facere. Huius quoque vituli inteſtina lauantur, cum ſanæ doctrinæ, quam illa ſacramenta celabant, nihil contrarium admiſcetur: & pedes, cum ipſius verbi prædicatio, carnalis concupiſcentiæ puluere non fœ-
Eſai. 52. datur. Vnde ait Propheta: Quam ſpecioſi pedes Euan-
Rom. 10. gelizantium pacem, Euangelizantium bona. Stercora vero huius vituli extra caſtra cremantur, cum ſputa, colaphi, & omnis contumelia verbo Dei illata, ipſa etiam crucis ignominia, in gloriam reſurrectionis, remota omni carnali obſeruatione, commutatur. Quod bene ſignificatur per ignem, qui quod aſſumit, in ſe conuertit, & ſemper ad ſuperiora contendit. Sicut ante deſignatum diximus verbum Domini per vitulum, tamquam aratro crucis corda noſtra exarantem, ita ipſum poſſumus intelligere per arietem, cum Chriſtum ducem noſtrum prædicamus, vel cum eius innocentiam commen-
Eſai. 53. damus, iuxta illud prophetæ: Tamquam ouis ad victimam ductus eſt, & non aperuit os ſuum. Per hœdum quoque idem verbum ſignificamus, cum Chriſtum in ſimilitudinem carnis peccati veniſſe, & pro peccato generis humani oblatum fuiſſe commemoramus. Per turturem & columbam idem ſignificamus, cum naturam huius animæ Spiritui ſancto in Chriſto ſociatam conteſtamur. Per turturem quippe merito Chriſti [illegible] figuratur, quæ gemitum aſſumpſit noſtræ paſſi[illegible]tatis
Pſal. 83. & humanitatis & mortalitatis. Vnde & Pſalmiſta: Turtur inuenit ſibi nidum, id eſt, diſpenſationem [illegible] incarnationis, in qua pullos fecit, id eſt, fideles generauit. A Per columbam vero Spiritus ſanctus intelligitur, qui in ſpecie columbæ ſuper Dominum apparuit. Vnde di- Ioan. 1.
ctum eſt ad Ioannem: Super quem videris ſpiritum deſcendentem, & manentem ipſe eſt qui baptizat. In eodẽ Dei verbo ſimilaginem offerimus, cum expurgato fermento malitiæ & nequitiæ, populos ad vnitatem Eccleſiaſticam conuocamus. Qui dum catechizantur, quaſi moluntur: cum baptizantur, in vnum corpus, veluti panis fiant, adunantur: cum ad agonem inſtruuntur, quaſi clibani decoctione roborantur, ſecundum illud: Vaſa fi- Eccli. 27. Eccle. 2.
guli probat fornax, homines autem iuſtos tẽtatio tribulationis. Et illud: Fili accedens ad ſeruitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem. Tum vero idem populi, quaſi panis oblationis oleo liniuntur, cum per ma- B nus impoſitionem ſacra chriſmate ad eundem agonem fortiter tolerandum contra ſpirituales nequitias confirmantur. Nos quoque ſi Deo placere contendimus, moraliter hæc omnia Deo offerre iubemur. Vitulum namque offerimus, cum ſuperbiam humilitate ſuperamus: Ouem vel arietem immolamus, cum veram innocentiã conſeruamus: Hœdum autem offerimus, cum fœtorem luxuriæ, carnis caſtigatione & [illegible] cordis compunctione lauamus: Turturem offerimus, cum huius [illegible] ærumnas in ſolitudine mentis deploramus, dicendo cũ Pſalmiſta: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt. Columbam offerimus, cum ſimplicitatem columbæ imitamur, vt nulli machinemur dolos. Panes in clibano Pſal. 119.
coctos offerimus, cum nullis tantillis tribulationibus ab vnitate Eccleſiæ non diuidimur. Panes azymos à ſimagine Deo C offerimus, cum zelum iuſtitiæ ex miſericordiæ viſceribus moderamur. Panem etiam in craticula coctum offerimus, cum ob zelum abſtinẽtiæ, ieiuniis & laboribus carnem noſtram maceramus. Hæc Chriſti & Eccleſiæ ſacrificia, lectiones noſtræ de quibuſcumque libris hiſtorico vel allegorico ſtylo dictante commendant, hæc melodiæ cantorum, ad pietatis affectum ſuauitate canora animos populorum excitantes, reſonant: hæc hymni & pſalmi concrepant, & quicquid in officiis Eccleſiaſticis ſiue nocturnis ſiue diurnis, vel in ſilentio ſecretorum, vel in audientia populorum frequentatur, non otioſe fit, ſed totum vel ad ædificationem fidei, vel ad compoſitionem morum, ab his, qui non ſeruiunt literæ occidenti, ſed ſpiritui viuificanti, reflectitur. Sunt & aliæ multiplices hoſtiæ, quæ pro diuerſis occaſionibus offeruntur, D ſiue pro gratiarum actione, ſiue pro pontificis ordinatione, ſiue pro lepræ emundatione, ſiue pro nocturna illuſione, quæ ſimiliter hanc vnam hoſtiam, de qua dictum eſt, figurabant, & fidem ac mores ædificant, quæ ideo multæ erant, & ſæpe iterabantur, quia ſecundum Apoſtolum, perfectum facere non poterant ſeruientem: Heb. 9.
hæc autem ſemel oblata, peccata originalia & actualia purgauit, & cæleſtia ac terreſtria pacificauit.

Quomodo veteris ac noui ſacerdotii ſacramenta in aperto celebrata conueniant, in ſuperioribus, prout potuimus, breuiter oſtendimus. Nunc reſtat, vt ea præcipue, quæ in myſticis orationibus vel operationibus ſacerdotes noſtri faciunt, qualiter cum his conueniant, quæ pontifices intra ſancta ſanctorum faciebant, prout E Dominus dederit, oſtendamus. Ac primo ſecretæ orationes, quas poſt offertorium facit ſacerdos, in quibus panis & vinum, quæ in Chriſti corpus & ſanguinem Dominicis verbis commutanda ſunt, hoſtiæ vel oblationes, vel ſacrificia nominantur, quid cum Euangelio ſimile habeant, videamus. In Euangelio quippe legimus quod Dominus facta cœna in hortum cum diſcipulis exiuit, & ibi antequam ad eum peruenirent, qui comprehenſuri eum erant, remotus à diſcipulis, eandem orationem in ſilentio ter orauit [illegible] mittendo miſeris Iudæis, dicens: Pater, ſi fieri poteſt tranſeat à me calix iſte. Sed quia ab originali præuaricatione per obe- Matt. 26.
dientiam eius redimendus erat mundus, elegit [illegible] Iu- ‡ deſeruere.
dæam in ſua cæcitate † deſer[illegible]ere, qu[illegible] D[illegible] in

æterna morte relinquere, ſecundum illud. *Ionæ 4* Non ſaluaretur Niniue, niſi aruiſſet cucurbita. Hanc trinam orationem, in qua ſe paternæ voluntati deuouebat filius tanquam arietem in holocauſtum, imitabantur pontifices in veteri teſtamento, in die propoſitionis ſancta ſanctorum intrantes, cum etiam vitulus offerebatur pro pontifice, aries in holocauſtum, hircus, in quem ſors Domini ceciderat, pro peccato populorum, cum ſanguis eorum, id eſt, vituli & hirci, inferendus erat in ſancta, crematis eorum corporibus extra caſtra. His omnibus ſacrificii generibus Chriſtus præfigurabatur, qui in illa trina oratione offerendum ſe eſſe patri præſentabat tanquam vitulum pro peccato pontificum, tanquam arietem in holocauſtum, tanquam hircum pro omni præuaricatione populorum. Explens dehinc orationibus ſecretis, admonet populum ſacerdos primum ſalutando, poſtea, vt quæ ſunt ſurſum ſapiat, & redemptori ſuo ingratus non exiſtat, exhortando, & vt hæc omnia mediatoris gratiæ aſcribat, conſulendo. Quod & Dominus Ieſus feciſſe intelligi commode poteſt, inter ipſa trinæ orationis interualla, quando ad diſcipulos ter veniens, dicebat: Vigilate & orate, ne intretis in *Matt 26* tentationem. Quid eſt autem vigilare, niſi de ſuis maribus præſumere, ſed in omnibus ad mediatoris gratiam recurrere? Et ita dignum eſſe, ab humana fragilitate fieri ſalubriter docemur, cum Angelos, Archangelos, & omnes cœleſtes exercitus Deum inde laudare & adorare nouerimus, quod beatitudinem ſuam per mediatoris beneficium ſe obtinere fateantur. Inde erat quod duo Cherubin alis ſuis propitiatorium velabant, quia de collatis ſibi virtutibus Angelicæ poteſtates Deum honorat, & in propitiatorium aſpiciunt, quia ex propria Dei bonitate excellentiam, quam habent, ſe habere confi- *Phil 2.* dunt. Vnde orat ſacerdos, vt in confeſſione ſanctæ Trinitatis, laudes noſtræ laudibus iungantur Angelorum, cum in nomine Ieſu omne genu flectatur cæleſtiũ, terreſtrium, & infernorum. Qui ergo mediatori noſtro, ſicut ipſe dicit: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra, proſequitur ſacerdos & rogat Deum patrem, vt per eum benedicantur oblata myſteria, id eſt, in eam veritatem transferantur, quam gerebant in vmbra prædicta illa ſacrificia, in die propitiationis oblata. Quia enim illa tria ſunt, vitulus, aries, duo hirci, tribus nominibus eorum ſignificata commemorantur, quia dona, munera, ſacrificia nominantur, quamuis vnũ repræſentent ſacramentum Dominicæ paſſionis, † quia *† qua* pacificata ſunt diuina & humana. Duo quippe hirci, duas ſignificant in Chriſto naturas: humanam, in qua paſſus eſt pro reconciliatione noſtra, quam ſignificat mactatus hircus, pro peccato, alterã diuinã, quã ſignificat hircus, qui per hominem paratũ, id eſt, per ſeipſum mittitur viuens in deſertum illud ſcilicet, in quo relictis nonagintanouem ouibus, bonus paſtor vnam venit quæ- *Luc 15.* rere, quæ perierat. Cum ſanguine horum animalium, vituli videlicet & hirci, intrabat pontifex in ſancta ſanctorum, & Dominus Ieſus per proprium ſanguinem, *Hebr 9* qui prædictorum animalium ſanguine figurabatur, introiuit in ſancta ſanctorum, æterna redemptione inuen- *Leuit 6* ta, noſter quoque ſacerdos cum ſanguine Chriſti, id eſt, cum memoria Dominicæ paſſionis, ingreditur ad ſan- *Ioan. 12* cta myſteria celebranda. Orat Leuiticus ſacerdos, ingrediens tabernaculum teſtimonii, pro ſe & pro familia ſua. Orat Chriſtus pro ſe, cœlos aſcenſurus dicens: *Ioan 17* Pater clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te. Orat & pro familia ſua, dicens: Pater, ſerua illos, quos dediſti mihi, in nomine tuo. Orat & ſacerdos noſter in- *1. Tim 2* cipiens tractare ſacra myſteria pro ſummo pontifice, & ſancta Dei Eccleſia, & pro his qui in ſublimitate ſunt, ſecundum Apoſtolum, quatenus quietam & tranquil- *Leu 16* lam vitam agamus in omni pietate & ſanctitate. Defert ſacerdos Leuiticus carbones de altari, in quibus cremantur animalium carnes, ſecum in ſancta, implens inde thuribulum. Aſcendit fumus ſacerdos noſter in tabernaculum non manu factum, portans ſecum corpus omnium *Leuit 16* bono odore virtutum † refectum, quas tanquam carbones viuos accepit humanitas ab igne ſancti Spiritus tanquam de altari, qui cremat carnes mali deſiderii. Defert & noſter ſacerdos ſecum carbones de eodem altari acceptos, cum memoriam facit Apoſtolorum, & quorundam martyrum, qui per amorem ſpiritus de mortuis viuificati, & ipſi in ſe diuino ardent amore, & alios ſuo exemplo ſtudent de mortuis viuos facere. Hanc commemorationem ſanctorum inter ſecreta faciendam a veteri teſtamento habemus, præcipiente Moyſe, vt Aaron ſanctuarium ingrediens, rationale *Exod 28* haberet in pectore, in quo deſcripta eſſent nomina xii. patriarcharum, ſculpta in xii. lapidibus, diſtributis per ternos ordines in capitibus iiii. angulorum. Quia in re ſignificatur, quod cum fide Trinitatis, & doctrina Euangelica, in mente ſacerdotis ſemper debet eſſe memoria præcedentium patrum, quorum exemplis ad bene viuendum informetur, & patrociniis muniatur. Impoſitis aromatibus, procedebat fumus de thuribulo qui obumbraret oraculum, ne videretur ſummus pontifex, dum eſſet in ſanctuario. Legitur & in Apocalypſi de *Apoc 8* noſtro ſummo pontifice, qui fuit Angelus magni conſilii, quod impleto thuribulo de igne altaris, id eſt, habitante in Chriſti corpore omnipotenti diuinitate, tanta proceſſit ex eo plenitudo, & aſcenſus virtutum, vt ex- *Coloſſ 2* cederet omnem humanum intellectum, dicente Ioanne. Non enim ad menſuram dat ſpiritum. O autem quo- *Ioan 3* que ſacerdote noſtro dum ſacramenta noui teſtamenti celebrat, tanta puritas orationis tanquam fumus incenſorum aromatum dirigitur ad Deum, quæ & rationem humanam, & omnem ſupereminet intellectum. Orat enim ſacerdos, vt oblationem altari ſuperpoſitam dignetur Dominus facere benedictam, id eſt, transferat in illam ſingulariter benedictam, id eſt, ab omni peccato immunem, aſcriptam, id eſt, non noviter inſtitutam, ſed veteribus figuris, & ſcripturis aſſignatam. Ratam, id eſt, non tranſitoriam, quia vetus hoſtia irrita facta eſt, poſtquam Chriſtus vera hoſtia in cruce *Heb 9.* oblatus eſt: Rationabilem, id eſt, non pecualem, quæ ſanguine taurorum non poterat perfectum facere ſeruientem. Hæc vero hoſtia noſtra rationalis eſt, quia ipſa eadem & ſacrificans eſt, & ſacrificium. Cum enim cauſam redderet Apoſtolus, quare ſeipſum Chriſtus obtuliſſet, ſubiunxit: Si enim eſſet ſuper terram, nec eſſet ſacerdos, ac ſi diceret: Ideirco ipſe factus eſt hoſtia, quia ſuper terram non fuit æque digna, ita ſufficiens ad exhaurienda mundi crimina. Ideirco ipſe offerens, quia non eſſet ſacerdos æque dignus, quia lex conſtituit ſacerdotes peccatores, qui primo offerrent pro peccatis ſuis, deinde pro populi. Peccator ergo ſacerdos, qui ſibi ſufficere non poterat, tam ſanctam hoſtiam offerre non valuit: ſed ipſa ſancta & innocens ſeipſam obtulit, quia voluit. Vnde & in Euangelio *Ioan* dicit: Nemo tollit à me animam meam, ſed ego pono eam. Poſt illa verba communia ſpiritaliter exponit ſacerdos, quid petat, ſcilicet vt illæ corporeæ materiæ fiãt nobis corpus & ſanguis Chriſti. Hæc oratio tanquam ſubtiliſſimorum fumo aromatum obumbrat propitiatorium, quæ terreſtrem materiam & corruptibilem, cœleſti & incorruptibili corpori poſtulat incorporari. Sed huic diuini conſilii altitudini ſola fides adhibenda eſt, quæ procedit vſque ad interiora velaminis: quæ meritum non haberet, ſi ſacramenta, quæ continent, perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis probare contenderet. Adſpergit ſacerdos, vmbræ deſeruiens, ad Orientem verſus propitiatorium, ſanctuarium & tabernaculum ſanguine vituli, & eodem ritu ſanguine hirci immolati: quia idem Chriſtus qui figurabatur per vitulum, ſignificabatur & per hircum pro peccato oblatum, Adſpergit & Chriſtus ad Orientem, id eſt, ad patrem, à quo ortus eſt aſcendens, ipſum ſcilicet patrem, quem adſperſione ſui ſanguinis propitium nobis fecit.

Adſpergit

Col. 1. Adſpergit & ſanctuarium & tabernaculum, quia per proprium ſanguinem introiens in ſancta, pacificauit diuina & humana: quia, ſicut dicit Apoſtolus, complacuit patri in ipſo inſtaurata omnia, quæ ſunt in cœlis, & quæ ſunt in terra, id eſt, Eccleſiam, quæ in terris propter inobedientiam primi parentis erat perdita, in cœlis vero propter ſummam apoſtatæ Angeli imminuta. Imitatur ſacerdos noſter intra ſacra myſteria, tanquam intra velum, hanc Chriſti ſanguinis adſperſionem, quoties ſacramenta ipſa ad Orientem verſus, vnde nobis Saluator aduenit, typicis vel propriis nominibus nominans, eadem ſigno crucis conſignat. Quid eſt enim, inter ipſa myſteria rebus ſacratis vel ſacrandis ſignum crucis ſuperponere, niſi mortem Domini commemorare? Vn-
1. Cor. 11 de & Dominus formam conſecrandi corporis & ſanguinis ſui tradens, ait inter cætera: Hoc facite in meam commemorationem. Quotieſcunque hoc facitis, mortem Domini annunciabitis donec veniat. Commemorata denique adſperſione ſanguinis Chriſti verbis Dominicis, ſequuntur verba ſacramentorum, eandem ſanguinis adſperſionẽ commemorantia, ex voce ſacerdotis orationem ſuam ad patrem intendentis: Vnde & memores Domine nos tui ſerui paſſionis filii tui, reſurrectionis & aſcenſionis, offerimus maieſtati tuæ, id eſt, oblatam commemoramus per hæc dona tua viſibilia, tibi hoſtiam puram, id eſt, ſine fermento malitiæ, ſanctam, id eſt, tibi conſecratam, immaculatam, id eſt, talem qualem ſignificabant animalia, quæ immolanda ſine macula quærebantur. Et hanc veri ſacrificii commemorationem poſtulat ſacerdos ita Deo patri fore acceptam ſicut accepta fuerunt munera Abel, Abrahæ, Melchiſedech, in quorum oblationibus initiata ſunt noui ſacerdotii ſacramenta, nondum inſtituto Leuitici ordinis ſacerdotio. Quid per Abel figuratur niſi Chriſtus, qui innocens a nocentibus occiſus eſt? Quid per Abraham, niſi
Phil. 2. obedientia, qua patri obediens fuit vſque ad mortem? Quid item per Melchiſedech, niſi idem Chriſtus, panem & vinum in corpus ſuum commutans, & hunc noua ſacerdotii ritum diſcipulis ſuis [illegible]mendans? Nec mirandum eſt, nec ſuperfluitati aſcribendum, ſi in ſacramentis noſtris hoc frequenter commemoratur, quod in veteribus vmbris non otioſe frequenter figurabatur. Poſt thymiamatis oblationem, poſt adſperſum ſanguinem vituli & hirci, ſanctuarium & tabernaculum & altare, mittunt filii Aaron manus ſuas ſuper caput arietis capri emiſſarii, & imprecantes ei, mittunt eum viuum in ſolitudinem portantem peccata filiorum Iſrael. Dehinc reuertitur ſummus ſacerdos in caſtra, orans pro domo ſua, & pro omni cœtu filiorum Iſrael. Mittunt quippe manus ſuas Iudæi, veteri vmbræ ſeruientes, in Chriſtum, id eſt, diuinitati eius, quæ caput humanitatis erat, ſecundum Apoſtolum
1. Cor. 11 dicentem, caput Chriſti Deus: reſiſtentes, imprecantur ſibi, Chriſto imprecantes, Sanguis eius ſuper nos
Matt. 27 & ſuper filios noſtros: eum viuum miſerunt in ſolitudinem, qui diuinitati eius nocere non potuerunt, quia ad illam ſolitariam gloriam, quam habet cum patre, de morte carnis liberum aſcendere dimiſerunt, per hominem paratum, id eſt, per ſeipſum, portantem peccata filiorum Iſrael, id eſt, tollentem peccata mundi, non habentem. Hoc commemorat ſacerdos noſter, dicendo Deo patri: Iube hæc perferri per manus Angeli tui in ſublime altare tuum. Quis eſt iſte Angelus, niſi Angelus magni conſilii, qui propriis manibus, id eſt, ſingulari dignitate præditis operibus cœlos meruit aſcendere, & in ſublime altare, id eſt, ad dexteram patris pro
Rom. 8 nobis interpellans, ſeipſum ſubleuare? Remittitur dehinc ſummus pontifex in caſtra, & Dominus dicit diſcipulis, inſtruens eos de aſſumptione ſua, Ego vobiſcum ſum † vſque ad conſummationem ſæculi. Hoc ſummque ſacerdos innitetur. Primum, ſuis precibus leuans
Matt. 28 Chriſti corpus ſuper omnem cœleſtium ſublimitatem. Inde quaſi rediens ad caſtra, dicit: Vt quotquot ex hac
(margin: † omnibus diebus.)

altaris participatione ſacroſanctum corpus & ſanguinem dilectiſſimi filii tui ſumpſerimus, omni benedictione cœleſti repleamur. Ecce ad memoriam veniunt verba beati Andreæ Apoſtoli, quibus aſſerit & in cœlis eſſe corpus Domini, & de altari poſſe ſumi corpus Domini. Cuius, inquit, carnes cùm ſint comeſtæ in terris a populo, & ſanguis eius bibitus, ipſe tamen vſque in tempora † reſtitutionis omnium, in cœleſtibus ad dexteram patris integer perſeuerat & viuus. Si quæris, qualiter id fieri poſſit, breuiter reſpondebo Quia ſacramentum fidei eſt: ſalubriter credi poteſt, inueſtigari, niſi periculoſe, non poteſt. Inde eſt quod quidam carnales diſcipuli receſſerunt ab eo, cùm dixiſſet: Niſi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam. Putauerunt enim quod erogaturus eſſet eis corpus ſuum, vel elixum in lebetibus, vel aſſum in verubus. Vnde & Dominus eos qui remanſerant, inſtruit, dicens: Si videritis filium hominis aſcendentem, vbi erat prius. Ac ſi diceret: Tunc intelligetis, quia non eo modo quo putabitis, erogat corpus ſuum, & quia gratia Dei non conſumitur morſibus. Vnde Auguſtinus in expoſitione pſalmi quinquageſimi quarti: Donec finiatur ſæculum, ſurſum eſt Dominus: ſed tamen hic etiam nobiſcum veritas eſt Dominus. Ecce habemus Chriſtum integrum in cœlo per oſtenſionem carnis, patrem interpellantem pro nobis. Habemus & corpus integrum in ſacramento altaris. In ſupremis oratio filii eius eſt: Volo pater, vt vbi ego ſum, Ioan. 17.
illic ſit & meus miniſter: Hæc oratio eſt pro familia ſua, & 12.
pro membris ſuis. Et hoc eſt, quod legitur ſummus ſacerdos in caſtra reuerſus, lauat veſtimenta ſua. Chriſtus enim in caſtris, id eſt, in Eccleſia, lauat veſtimenta ſua cùm mundat per baptiſmum, vel per confeſſionem peccata noſtra, qui veſtis eius ſumus, ſicut dicitur per prophetam: His omnibus ſicut veſtimento veſtieris. La- Eſa. 49.
uat & ſacerdos, poſt altitudinem ſecretorum ad curam inferiorum deſcendens, veſtimenta ſua, cùm ſibi adhærentium populorum luget peccata, & eos Deo reconciliare ſtudet per orationum ſuffragia, dicens cum propheta: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, vt lugeam interfectos populi mei? Ierem. 9.
Hæc continent † ſequentes orationes, tam mortuorum quam viuorum mentionem facientes. Sed notandum, quòd inter illas orationes adhibentur Sanctorum ſuffragia, Apoſtolorum ſcilicet & Martyrum, quorum exemplis informari, & meritis muniri præſens poſcit Eccleſia. Concinit autem veteri ſacerdotio illa præcedentium patrum commemoratio. In duobus enim veſtimentis portabat pontifex, ſancta ingrediens, patriarcharum nomina, in rationali & in ſuperhumerali, quæ colligata erant adinuicem, ſignificante Spiritu ſancto, vt ſacerdos Chriſti iuſtitiam & veritatem, quam habet in corde, ſtudeat habere in operatione: Pectus enim locus eſt cordis, humerus vero locus eſt portandi oneris. Ad hanc ſimilitudinem inter ſacramenta noſtra bis habetur ſanctorum commemoratio: Vt ſacerdos noſter geſta ſanctorum & corde meditetur, & factis imitetur. Facta ſanctorum commemoratione, ſacerdos de meritis ſuis non præſumens, orat, vt ſanctorum meritis aſſequamur quod noſtris meritis non valemus: & hoc tantùm per mediatorem qui factus eſt nobis propitiatio redemptio & ſanctificatio. Per quem nobis hæc ſacramenta inſtituta ſunt ad medicinam vulnerum noſtrorum. Et hoc eſt, quod ſequitur: per quem hæc omnia creas, id eſt, in aliam eſſentiam & efficientiam mutas, quam eorum prima conditio habeat, & viſus oſtendat. Sanctificas, viuificas, id eſt, ſanctitatis & vitæ ſacramenta efficis. Sequitur: Per ipſum eſt tibi omnis honor & gloria, id eſt, quia per ipſum cuncta operaris, merito per ipſum, qui etiam ex te eſt, ab omnibus ſuper omnia Deus honoraris, & omnium laude glorificaris. Et in ipſo eſt tibi gloria, quia & ipſe filius in operibus quæ per eum facis, ſicut coæqualis tecum honoratur, & cum

(margin notes: † reſurrectionis; Ioan. 6.; Ibid.; † ſequentes; Ioan. 13; 1. Cor. 1.)

glorificatur: & in ipſo eſt tibi ſpiritalis gloria, ſicut ipſe per columbæ tuæ vocem dixiſti: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. In his verbis Aſcenſionem Domini manifeſte commemoramus, in quibus filium cum patre honorari pari gloria profitemur. Quibus laudibus tanquam de interioribus ad exteriora procedens, aſſenſum quærit Eccleſiæ ſacerdos, dicens ſonora voce: Per omnia ſæcula ſæculorum. Supplet populus ſuper orationem eius locum idiotæ, & reſpondet, Amen. Hic vna participem voce ſe faciens omnium charismatum, quæ ſacerdos multiplici ſacramentorum diuerſitate ſtuduit impetrare. Iam ergo quaſi mutato habitu, quo vtebatur dum ſacra myſteria tractaret, tollit vocem: & deinceps tanquam in exteriori æde, quæ reſtant ſacramenta Miſſæ perficit, hortans ſecum populum ad faciendam Dominicam orationem, qua & ſacramentorum confectatio perficiatur, & populus ad perficienda eadem ſacramenta orando præparetur. Sequitur inde ſacramentorum comminutio, quam ex Domini noſtri traditione accepimus: qui corpus ſuum propriis manibus conſecratum, fregit, & diſcipulis ſuis diſtribuit. In qua fractione paſſionem ſuam deſignauit mox futuram: & ſigillum veterum ſcripturarum, ſub quo ſpiritualis intelligentiæ ſuperſubſtantialis animæ panis claudebatur, aperuit. Quod verò idem corpus diſcipulis diſtribuit, incorporandam ſibi Eccleſiam cæleſti victuram pane figurauit. Hoc & in oblatione ſummi ſacerdotis præfiguratum fuit, qui de fragmentis ſimilaginis oleo conſperſæ, mane, & poſt meridiem offerre iubetur, vt interni panis ſuauitas, quæ manè, id eſt, primitus in litera latebat, poſt meridiem, id eſt, luce veritatis apparente, credentibus miſericorditer guſtanda præberetur. Nos quoque non otioſe ſacramentum corporis Chriſti in tres partes diuidimus, quia & Chriſti paſſionem per hoc commemoramus præteritam, quam ille ſignificabat venturam: Et hoc numero tria intelligimus, quibus capitis (id eſt, Chriſti,) & Eccleſiæ vnitatem commendamus. Prima eium portione, ſubſtantiuum Chriſti corpus figuramus, quod ſabbato quieuit in ſepulchro, de quo ipſe Dominus dicit in pſalmo: Caro mea requieſcet in ipſe. Et ſequentibus verbis ſuam promittit reſurrectionem, & ad dexteram patris conſeſſionem. Nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem: Notas mihi feciſti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua vſque in finem. Secunda portio, quam cum prima in patena ponimus, illam Chriſti corporis, id eſt, Eccleſiæ partem ſignificat, quæ iam cum capite ſuo quaſi in ſabbatho quieſcit, & vnam iam immortalitatis ſtolam poſſidet, in qua illum latronem credimus eſſe, cui in cruce confitens Dominus dixit: Hodie mecum eris in paradiſo, & de qua cantat Eccleſia, Gaudent in cœlis animæ ſanctorum. Tertia portio, quam in ſanguine ponimus, illam Eccleſiæ partem ſignificat, quæ calicem Domini bibit, id eſt, Chriſti paſſionem imitatur, cùm Apoſtolis a Domino dictum eſt: In me pacem habebitis, in mundo autem preſſuram habebitis. Facta comminutione ſacramenti & completa oratione, quæ ſubnectitur Dominicæ orationi, communicat ſacerdos & miniſtri, † certis diebus fideles populi. In qua re iterum ſignificatur vnitas capitis, id eſt, Chriſti & Eccleſiæ, id eſt, corporis Chriſti, ſicut ipſe dicit: Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Conſideratione trium portionum ſuprà memoratarum, dum ſacramenta ſumuntur, ter agnus Dei a choro cantatur. Primo orat eccleſia agnum non figurantem iſtum agnum, ſed verum tollentem peccata mundi, vt inter eius membra numeretur, cuius corpori communicat & ſanguini, id eſt, vt adhæreat ei tanquam capiti. Orat ſecundo eundem agnum, quatenus ſocietur illi parti corporis Chriſti, quæ iam cum capite quieſcit in pace. Hoc ſuperioribus orauit ſacerdos, cùm memoratis Apoſtolis & martyribus addidit, Intra quorum nos conſortium non æſtimator meriti, ſed veniæ quæſumus largitor, admitte. Tertio orat eundem agnum, vt mundi preſſuris non ſuperetur, & malitia, quod ſuperius comprehendebat oratio Dominica, Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos a malo, Amen. Et hoc ipſum continet Dominicæ orationi connexa oratio. Nihil iam reſtat de carnibus agni, quod non aſſumat hæc oratio. Deuorat caput, cùm ſeipſam facit ei corpus: deuorat inteſtina, cùm computari vult & concorporari inter intima eius membra: deuorat pedes, dum illos ſibi incorporare ſtudet, qui cum capite laboraturi ſunt in terra. Vnde in hac tertia oratione, pacem ſibi dari poſcit Eccleſia. Redit poſt hæc ſacerdos ad dexteram partem altaris, & ibi officium Miſſæ conſummat ſignificans quia cùm plenitudo gentium intrauerit, tunc omnis Iſrael ſaluus erit. Notandum eſt, quod poſt contrectata & ſumpta ſacramenta, ſacerdos ante quàm ſe conuertat ad conuentum Eccleſiæ, qui tantæ ſanctitatis participatione mundatus eſſe debuerat, tanquàm a contactu immundæ & moribundæ rei manus lauat, & in locum ſacrum huic cultui deputatum, ipſa aqua vergitur, quæ omnia ſine magnæ rei ſacramento fieri non videntur. Vbi mihi occurrit, quod huic facto concinit, videlicet, quòd ſacerdos in die propitiationis, poſtquam crematæ fuerant carnes vituli, & hirci extra caſtra, non antè in caſtra reuertebatur, donec veſtimenta eius & carnes eius, quæ externa & interiora ſignificant, abluerentur. Et tamen ita lotus ſecundùm legem, vſque ad veſperam immundus reputabatur. Qui enim carnes victimarum extra caſtra cremabant, Chriſti paſſionem extra ciuitatem factam præfigurabant. Noſtri autem ſacerdotes paſſionem, quam illi (vt dictum eſt) præfigurabant, in celebrationibus Miſſarum factam eſſe commemorant, & tamen ſe immundos vſque ad veſperã, id eſt, quandiu viuunt, & tantis myſteriis exequendis indignos ſe iudicant. Vnde ait beatus Ioannes: Si dixerimus quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Inde & Dominus in Euangelio: Cùm feceritis quæ præcipio vobis, dicite, quia ſerui inutiles ſumus: fecimus quæ facere debuimus. Idcircò manus lauant, & aquam ablutionis honeſte tractant, per quod altitudinem ſacramenti honorãt, & indignitatem ſuam tali ablutione commemorant. Ita & ſacerdos antequam ad ſacramenta tractanda accedat, manus lauat: ſicut pontifex ſancta ſanctorum ingreſſus, in introitu tabernaculi teſtimonii manus ſuas lauabat, & ſic ad incendenda aromata veniebat. Hæc munditia exhibetur exterius, ſed interius perfici iubetur, quia omnis gloria filię regis ab intus. Non enim lutum manuum noſtrarum ſacroſancta ſacramenta contaminat: ſed nos, qui niſi correctis moribus & caſtigatis actibus ad ea tractanda & ſumenda accedamus, non inde medicinam vitę accipimus, ſed iudicium mortis incurrimus. Teſtis eſt Apoſtolus, dicens: Qui indignè manducat & bibit, iudicium ſibi manducat & bibit. Vnde ſatagendum eſt, vt ſicut exteriora abluuntur iniquinamenta manuum, ſic interiora purgentur illecebroſa deſideria mentium. Sequũtur dehinc orationes, in quibus fit perceptorum beneficiorum commemoratio, & gratiarum actio: quę duo ſunt tãquàm cineres vitulæ extra caſtra combuſtæ, quos reponit homo mundus ab interfectione Chriſti in loco mundo, id eſt, retinet in corde mundo. Extra caſtra, id eſt, extra obſeruantiam Iudaicam, extra quã fides Chriſtiana enituit. Quibus omnibus expletis, dicit ſacerdos vel Leuita: Ite, Miſſa eſt, id eſt, meditatio & interceſſio quam † miniſtraueram, conſummata eſt. Poſſent quę ſic ipſimus, multis veterum figuris replicari, & multis expoſitionum diuerſitatibus dilatari, multis ſchematum phaleris exornari: ſed non fuit propoſitũ noſtrum in hoc opuſculo ita exequi, & plantare nemus in domo Domini. Tantùm fuit propoſitum noſtrum, conuenientiam quærere inter vetus & nouum ſacerdotiũ: vt quod ibi multiplici ſacrificiorum ritu præfigurabatur, in nouo

Margin notes: Matt. 3. & 17. — 1 Cor. 14 — Pſal. 15. — Luc. 23. — Ioan. 6 — † aliàs — Ioan. 6. — Matt. 6. — Rom. 11. — 1 Ioan. 1 — Luc. 17. — Pſal. 44 — 1 Cor. 11 — † miniſtr. — Pſeram.

no ſacerdotio pauciſſimis & factu facillimis & auguſtiſ-
ſimis, ſacramentorum obſeruationibus completum eſſe A
monſtretur. Nec nos hæc ſufficienter feciſſe cõfidimus
Dan. 12. de eo, qui per quendam ſapientem dixit: Pertranſibunt
plurimi, & multiplex erit ſcientia: quia contempora-
nei noſtri vel ſucceſſores, noſtra pia præſumptione pro-
uocati, prout eis Deus donauerit, dicent maiores maio-
ra, & meliores meliora: & ſi quid impolitum vel minus
perfectum, quantum ad propoſitum meum, in hoc o-
puſculo inuenerint, parcent charitati, quæ fortaſſis ad
vnguem dicere non valuit quod voluit.

QVARE DEVS NATVS & paſſus ſit.

CORRVPTVM peccatis origina-
libus & actualibus mundum, mun-
di conditor ſecreto & mirabili cõ-
ſilio per myſterium verbi incarna-
ti euiſdem mundi lapſum voluit
reparare: qui eo verbo, quo po-
tuit de nihilo cuncta creare, po-
tuit, quæ perdita fuerant, reforma-
Pſal. 32 & 148. re. Ipſe namque dixit & facta ſunt: ipſe mandauit &
creata ſunt. Hanc eius potentiam non credimus immo-
ratam, non credimus immutatam, apud quem non eſt
transformatio, nec viciſſitudinis obumbratio: quo mi-
Iac. 1. nus eſſet potens, & ſapiens in reformando, quàm fue-
rat in plaſmando. Omnipotentis quippe figuli manus,
Pſal. 24. cuius vniuerſæ viæ miſericordia & veritas, quæ lutum
de terra leuatum, rationalis naturæ dignitate ſublima-
uerat, ſic voluit ruinam vaſis fragilis reformare, vt nec
peccatum hominis dimitteret impunitum, quia iuſtus
eſt: nec inſanabile, quia miſericors eſt. Si iuſtus tantùm
Sap. 8. eſſet, cuius ſapientia attingit a fine vſque ad finem for-
titer, & diſponit omnia ſuauiter potuit ſua fortitudine
aduerſus ſeductorem humani generis contendere, &
ouem perditam ad gregem reductam, ſuo Domino re-
ſtituere: Sed hoc modo videretur eminentiam tantùm
oſtendiſſe virtutis ſuæ, non medicinalem miſericor-
diam impendiſſe redemptis: nec appareret, quanta cha-
ritate conditor creaturam diligebat, a qua ſe diligen-
dum eſſe multiplici beneficio expetebat: quatenus
miſer homo, præcedente gratia, obtineret etiam per
meritum, quod ei malè merito rependebatur indebi-
tum. Quod ergo Dei ſapientia potuit facere ſapienter
& fortiter, voluit facere ſuauiter, vniens ſibi infirmita-
tem carnis noſtræ, quã primo in ſe ſanaret, & per hanc
quaſi medicinalem confectionem generi humano ſani-
tatem reſtitueret: non quòd non potuit aliter fieri,
quantùm ad peritiam & potentiam medici, ſed quia non
1. Cor. 1. potuit commodius antidotum procurari, quantùm ad
complexionem ægroti. Quod enim infirmum eſt Dei,
fortius eſt hominibus: & quod ſtultum eſt Dei, ſapien-
† conuerſa- tius eſt hominibus. Hæc † conuerſatio nobis ſpecialis
eſſe videtur, cur Dei filius hominem induere voluerit,
& inter homines conuerſari, vt mortalitatem quam a
nobis acceperat, moriendo ſuperaret: & naturam nõ-
ſtram ſupra primę originis dignitatem reparatam ſecum
ad immortalitatem reuocaret, vt eo ſequeretur humili-
tas gregis, quo præceſſit celſitudo paſtoris. Sic radius
ſolis humorem, quem ad ſe trahit, exiccat: ipſe tamen
virtutem caloris ſui & ſplendoris nec minorat, nec im-
mutat. Sic ignis materiam quam aſſumit, in ſe conuer-
tit: naturam verò ſuam ideo nec mutat, nec minuit.
Hebr. 12. Multo fortiùs ille ignis, de quo dicitur, Deus noſter ig-
nis conſumens eſt, mortalitatem noſtram & paſſibilita-
† ſanita- tem in ſe aſſumpſit: & inde gratia † ſanitatis totum cor-
tis. pus reſumpſit. Mirabile & incomparabile genus medi-
cinæ, propter quam medicus voluit ægrotare: & ægro-
tos, quibus ſalutis remedium procurabat, ſua decreuit
infirmitate ſanare. In hoc apparet, quam incomparabi-
li charitate nos dilexerit: quia in eo, quod deſertores

ſuos quæſiuit, ſemen Abrahæ apprehendit, errantes
A reduxit, ſaucios curauit, nihil ſibi addidit: non eſt indè
factus maior, non eſt factus indè beatior: Tota hæc di-
ſpenſatio noſtræ vtilitati conſuluit: noſtræ ſaluti mili-
tauit: diuinæ potentiæ nil contulit. Nam & cum eſſe-
mus vaſa contumeliæ, omnipotentis figuli manum ef-
fugere non potuimus, vtebatur vaſis iræ, prout volebat,
ad manifeſtationem ſuæ gloriæ. Sic enim dictum eſt Exod. 9.
Pharaoni: In hoc ipſum excitaui te, vt oſtendam in te Rom. 9.
virtutem meam, & annuncietur nomen meum in vni-
uerſa terra. Nonne & dæmones, cùm euocerentur à Do-
mino de corporibus obſeſſis, Dominum glorificabant?
quando dicebant: Quid nobis & tibi Ieſu fili Dei viui?
quid veniſti ante tempus torquere nos? Conſtat ergo Marc. 1
ex his & huiuſmodi aliis, quia diuina virtus noſtra repa-
B ratione non eguit: ſed tamen ea bonitate, qua nos con-
didit, eadem reformare nos voluit: & ad hoc, medica-
men non quam forte potuit, ſed quod ſegnius comple-
xioni ægrotantis competere conſpexit, appoſuit. Solent
quippe medici periti ægritudines, quas curandas ſuſci-
piunt, aliquando curare per contraria, aliquando per
ſimilia. Hoc fecit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſua
paupertate nos ditans, ſua humilitate nos ſubleuans, ſua
infirmitate nos ſanans, ſua morte nos viuificans. Sic ra-
tione medicinæ ſicca humidis, humida ſiccis, calida fri-
gidis apponuntur, & minùs fortia contraria, a fortio-
ribus contrariis ſuperuenientibus ſuperantur. Simili
ratione ſimilia ſimilibus apponuntur, cum ſecundùm
quantitatem vulnerum vel tumorum, menſurantur lon-
gitudo vel latitudo epithematum. Sic ſcorpionis carnes
C oleo coctæ, percuſſionibus medentur ſcorpionum. Sic
theriaca de ſerpentis carne cõfectum morſibus ſerpen-
tis occurrit & potiones veneno infectas, in potu ſum-
ptuo expellit. Ad hanc ſimilitudinem medicus noſter
mortem noſtræ carni, de ſerpente venientem, carnis
ſuæ morte ſanauit, & ad immortalitatis ſuæ ſpeciem in
tempore reſtitutionis complendam, reformauit. Vbi
diligentius attendendũ eſt, quod mors quæ per lignum
venit, per lignum ſuperata eſt. Et ipſa ligni forma lon-
gitudini & latitudini & altitudini humani configurata
eſt corporis, quo ſicut totum corpus motum eſt, vt ma-
nus ad vetitum extenderentur, ita corpus per omnia
membra ſua in cruce diſtenderetur, & totum quod rea-
tu paterni delicti confractum fuerat, huius emplaſtri
malaxatione conſolidaretur. Sed huic medicamento
D per ſimilia compoſito, admixtum eſt medicamentũ fa-
ctum per oppoſitum. Nam hic ſanauit obedientia, quod
illic corruperat inobedientia: Et quod ibi contaminauit
gulæ oblectamentum, hic reformauit crucis tormentũ.
Continetur in hac crucis figura altius ſacramentum;
quod quanto eſt altius, tanto eſt attendendum diligen-
tius. Intelligitur namque in latitudine crucis dilectio
proximi: quæ non tantũ vſque ad amicos, ſed etiam ex-
tendenda eſt vſque ad diligendos inimicos. Intelligitur
quoque in eiuſdem longitudine longa & perſeuerans
laborum & perſecutionum ſuſtinentia, quam patienter
ferre debet ad patriam ſpirans noſtra peregrinatio, tam
pro dilectione proximorum, quam pro exhibitione om-
nium bonorum operum. Figuratur ſimili ratione in al-
E titudine eius, eminentia ſpei penetrans vſque ad inte-
riora velaminis, vbi viſione pacis perfruentur, qui hic à
ciuibus Babyloniæ multipliciter exercentur: donec in
libertatem gloriæ filiorum Dei, a ſeruitute corruptionis
huius liberentur. Significauit hanc latitudinem chari-
tatis Dominus Ieſus in cruce, caput ad Orientem ſub-
rigens, pedes ad Occidentem ſummittens, manus ad A-
quilonem & Auſtrum extendens: vt adimpleret quod
de ſe ante paſſionem ſuam prædixerat: Cùm exaltatus
fuero a terra, id eſt, cum crucifixus fuero, omnia tra- Ioan. 12.
ham ad meipſum, id eſt, conuocabo ad me totum mun-
dum. Hoc ſacramento crucis, ſanctus Heliſæus filium
Sunamitis, os ori, manus ſuas manibus eius applicans, 4 Reg. 4.
ſuſcitauit, & viuum matri reſtituit. Eiuſdem virtute ſa-

ſacramenti, Moyſes in deſerto bis ſilicem virga percuſſit, & ſitienti populo aquam de petra produxit. Bina quippe percuſſio duum lignorum, figuratè intelligitur in cruce facta compactio. Bis ergo petra percutitur, cùm Chriſtus, de quo dicit Apoſtolus, petra autem erat
1 Cor. 10 Chriſtus, in duobus lignis crucis extenſus, lancea perforatur. De hac petra aqua profluxit, cùm ſanguis redemptionis & aqua baptiſmatis quibus in nouum hominem transformamur, de latere Chriſti manauit. Prætereà inter has crucis dimenſiones, ſolerter attendenda eſt crucis profunditas, quia profundum eſt myſterium crucis: in quo multorum, qui ſapientes videbantur eſſe, ingenia defecerunt, qui hoc auſi ſunt reprehendere, quod non potuerunt humana ratione comprehendere: videlicet, cur verbum Deo patri coæternum, omnia continens, omnia implens, in aſſumpto homine totum ſe incluſerit, & tamen totum mundum regere, complere, & continere non deſierit, non ſatis conſiderantes, quod valet in minori, multo magis poſſe valere in maiori, cùm vox vna & tota de ore loquentis prodeat, & tota ad aures multorum perueniat. Qui de hac quæſtione ſcrupuloſiùs diſputant, & tanquàm clauſo oſtio ad parietem palpant, audiant primùm dicentem Apo-
Rom. 9. ſtolum: O homo, tu qui es qui reſpondeas Deo? Deinde miteſcant, & cum pietate pulſent, vt aperiatur eis, & intelligent iuſtum fuiſſe conditorem in condemnando, & miſericordem in redimendo: Nec potuiſſe ſanari ſine miſericordia, quod iuſtè condemnauerat omnipo-
Philip. 2 tentis iuſtitia. Hinc conſequenter aduertent, cùm vſq; ad captiuati hominis paupertatẽ & crucis ignominiam ſe humiliauerit diuina omnipotentia, quæ in paradiſo reum hominem iuſta condemnauerit ſententia. Cùm enim de perpetrata à Domino argueretur inobedientia, non ſe humiliter, vt culpa exigebat, accuſauit, ſed auctorem ſuperbè accuſauit dicens: Mulier quam dediſti
Gen. 3 mihi ſociam, dedit mihi de fructu, & comedi. Hæc dicendo, ſe putauit excuſatum: & creatorem mulieris conditorem, quæ ad peccandum virum traxerat, eſſe inculpatum. Qui ſi humiliter ſe accuſaſſet & in auctorẽ ſuum culpam non retorſiſſet, à paradiſo non exulaſſet. Erat autem contra diuinam iuſtitiam, ſi reum impœnitentem in priſtinum gradum reſtituiſſet, & non vſque ad dignum pœnitentiæ fructum qua vellet ratione compelleret. Diuina itaque ſententia morti eſt adiudicatus, & cum tota poſteritate, quę de lumbis eius erat proceſſura, eiectus eſt de paradiſo, & ærumnoſo condemnatus exilio: & qui ſine pœnitentia in ſtatum ſuum redire non poterat, mouẽdus & admonendus erat ad pœ-
† voluntaria & ſubiecta humilitas. nitentiam, vt reformaret voluntarium † ſubdita humilitas, quem corruperat male erecta iniquitas. Non enim conueniens erat, vt inuitus traheretur ad pœnitentiam, qui ſpontaneus corruerat in pœnam: ne itidem ingratus exiſteret ſuæ reformationi, ſicut extiterat primæ conditioni. Prouiſum eſt igitur tale medicamentum, quale conueniebat ægroto, quod duritiam tumoris ſic emolliret, vt mollefactus, ſponte mortiferum virus effunderet, dicente pſalmiſta: Effundite coram illo cor-
Pſal. 61. da veſtra, id eſt, per confeſſionem eiicite de conſcientiis veſtris omnia immunda. Quod quandiu tardauit facere mundus, tandiù remanſit immundus. Vt ergo hoc fieret, miſit medicus noſter præcones & teſtes ſuos ante ſe legiſlatores & prophetas, qui corda auditorum ad pœnitentiam præpararent, & ei in tempore gratiæ teſtimonium perhiberent. Venit ipſe medicus in tempore plenitudinis, publicè prædicauit cauſam aduentus ſui, factus eſt doctor medicinæ, dicens: Pœnitentiam àgi-
Matt. 4. te, appropinquabit enim regnum cœlorum. Et item:
Marc. 16 Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Hoc conſilium medicinæ acceperunt multi. Contemptoribus placuit adhuc magis ſibilus ſerpentis perimentis, quàm
† redemptoris. perſuaſio medici † redimentis. Filius verò adoptionis audiuit, & obaudiuit voci promittentis, qui in paradiſo non obedierat præcepto mortem comminantis. Expleta diſpenſatione doctrinæ ſuæ, & cæcitate in Iſrael ex
A parte perdurante, tandem exhibuit ſe medicum, & fecit de ſeipſo medicamentum: exhibuit ſe ſacerdotem, & fecit ſeipſum ſacrificium, vt compleret ad quod venerat, & probaret, quanta dilectione dilexerat eos, pro quibus corpus ſuum in ara crucis offerebat. Vndè & in Ioan. 15. Euangelio ſuo antè prædixerat: Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro a- Rom. 5. micis ſuis. Hinc eſt quòd Apoſtolus dicit: Commendat charitatem ſuam Deus in nobis, quia cùm inimici eſſemus, reconciliauit nos ſibi per mortem filii ſui. Et quia naturale eſt, vt homines diligentes ſe diligant, hac humilitate & charitate humiliata eſt & liquefacta duritia mundi, vt agnoſceret beneficium ſuæ reparationis, qua non agnouerat excellentiam ſuæ conditionis. Vndè
B pſalmiſta: Homo cùm in honore eſſet, non intellexit: Pſal. 48. comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Poſtquam verò ad ſe reuerſus eſt, & per doctrinem redimentis, & eruditionem admonentis cognouit de quanta corruiſſet gloria, & in quanta verſaretur miſeria: expertus eſt, quòd magna indigeret miſericordia, & impletum eſt quod dicit pſalmiſta: Multiplicatæ ſunt Pſal. 15 infirmitates eorum, poſteà accelerauerunt. Prædicata eſt exindè virtus crucis per vniuerſum mundum, quæ partibus ſuis per quatuor mundi partes eſt extenſa, & totum mundum ſua malaxatione complexata compleuit. Nec iam potuit ex toto mundus eſſe ingratus, qui tanta fuerat charitate ſanatus. Crucifixus noſter à morte ſurrexit, cœlos aſcendit, crucem nobis in memoriam ſuæ paſſionis reliquit. Crucem reliquit ad ſanita-
C tem, crucem reliquit ad ſanctificationem. Hoc ſigno dæmones fugantur, hoc antidoto ſanitates perficiuntur: hoc ſignum præſidium eſt amicis, obſtaculum inimicis. Huius crucis myſterio rudes catechizantur, eodem myſterio fons regenerationis conſecratur: eiuſdem crucis ſigno per manus impoſitionem baptizati, dona gratiarum accipiunt: cum eiuſdem crucis ſigno charactere baſilicæ dedicantur, altaria conſecrantur, altaris ſacramenta cum † interpoſitione Dominicorum † impoſitione. verborum conficiuntur. Sacerdotes & Leuitæ per hoc idem ad ſacros ordines promouentur, & vniuerſaliter omnia ſacramenta eccleſiaſtica in eis perficiuntur. Qui hoc mare magnum & ſpatioſum, in quo ſunt reptilia, quorum non eſt numerus, abſque naufragio tranſire deſiderat, crucem ſequatur, crucem teneat, & eam
D non deſerat, donec ad optatum ſalutis portum perueniat. Hoc curſum noſtrum dirigit, hoc ad agonem nos inſtruit, hoc in luctamine adiuuat, hoc ad victoriam prouehit, hoc maleficia deſtruit: & omnia dæmonum machinamenta ad nihilum redigit. Et quòd faciebat in terris corporalis Chriſti præſentia, hoc facit cum fideli inuocatione nominis Chriſti, victorioſæ crucis inſignita memoria. Longum eſt per ſingula virtutem crucis exponere. Qui verò in angaria, Chriſti crucem portat, poterit plura de eius virtute experimento cognoſcere, quàm poſſit ſermo retexere, vel humana cogitatio comprehendere.

DE ADVENTV DOMINI ſermo.

E QVONIAM præſentium obſeruatione dierum, vtrunque Chriſti aduentum celebramus, diſtinguendum eſt fraternitati veſtræ, quid hac obſeruatione præteritum debeatis credere, quid futurum expectare, quatenus expectatio futurorum, per timorem ſolicitos vos compeſcat à malis: præteritorum autem fides, per charitatem non tepeſcentes, confirmet in bonis. Dominum enim iam in forma ſerui veniſſe, vt iudicaretur, nemo eſt veſtrum qui dubitet: eum in

eadem

eadem forma venturum vt iudicet, nemo eſt veſtrum
qui neget. Primus ergo aduentus eius occultus, ſe- A
cundus manifeſtus. De primo enim aduentu eius ita
Pſal. 76 legitur: Et homo eſt, & quis cognoſcet eum? Et
Ioan. 1 in Euangelio: Lux in tenebris lucet, & tenebræ eum
non cognouerunt, & multa in hunc modum. De
Pſal. 49 ſecundo autem ita habetur in pſalmo: Deus noſter
manifeſte veniet, & non ſilebit. Primo quidem ad-
uentu ſiluit, non a præcepto, ſed a iudicio. Cùm enim
malediceretur, non maledicebat: cum percuteretur,
1. Pet. 2. non comminabatur, & ſicut agnus coram tondente ſe-
Eſa. 53. ſic non aperuit os ſuum. Secundo non ſilebit, cùm v-
nicuique reddet ſecundùm opera ſua. Ita enim dictu-
Matt. 6 rus eſt eis, qui a ſiniſtris eius erunt: Ite maledicti in
Matt. 25. ignem æternum. Ita verò his qui a dextris eius erunt:
Venite benedicti patris mei: percipite regnum quod B
vobis paratum eſt ab origine mundi. Primus aduentus
humilitate & manſuetudine, ſecundus cum terrore &
maieſtate. De primo enim per prophetam dicitur Ec-
Zach. 9. cleſiæ: Ecce rex tuus venit tibi manſuetus & humilis.
Matt. 21 De terrore ſecundi ita dicitur in pſalmo: Ignis in con-
Pſal. 49. ſpectu eius exardeſcet, & in circuitu eius tempeſtas va-
lida, vt reprobos ad gloriā viſionis eius tempeſtas pro-
cul pellat, quos deinceps ignis † exurat. De hac tem-
† vrat.
Eſa. 26. peſtate ſcriptum eſt: Tollatur impius, ne videat glo-
riam Dei. De igne autem, cui tradendi ſunt reprobi, ita
dicit Dominus per Moyſen: Ignis ſuccenſus eſt in fu-
Deut. 32 rore meo, & ardebit vſq; ad inferni nouiſſima. Cum
maieſtate quoque ſe venturum ad iudicium, ipſe ſic di-
cit: Cùm venerit filius hominis in maieſtate ſua, con-
Matt. 25 gregabuntur ante eum omnes gentes. Primo aduentu
venit impios iuſtificare, ſecundo venturus eſt impios
condemnare. Primo venit auerſos reuocare, ſecundo
conuerſos glorificare. Primo aduentu Chriſtus pro im-
piis indebitæ morti traditus eſt, ſecundo impios debi-
tæ morti traditurus eſt. Primo aduentu venit nos intus
Phil. 3. reformare ad imaginem Dei. Secundo autem reforma-
bit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori
claritatis ſuæ. Sicut enim per primum hominem terre-
Rom. 5. num, peccatum intrauit in mundum, & per peccatum
mors, ita congruum erat, vt per ſecundum hominem
cæleſtem, homo primùm à peccato iuſtificaretur, poſt-
1. Cor. 15 modum per eundem immortalitati reſtitueretur. Eo
enim ordine quo perierat, eo ordine reparandus erat.
Prima quippe mors, præuaricatio: ex qua generata eſt
ſecunda, per ſubtractionem animæ, carnis corruptio.
Ita ergo prima reſurrectio, iuſtificatio: ſecunda, in im-
mortalitatem carnis corruptæ reformatio. Quia vero
vterque aduentus noſtræ reſtaurationi fuit neceſſarius,
vtrumque ſub vnius temporis obſeruatione ſancta ve-
nerari conſueuit Eccleſia, vt inchoata prioris beneficia
recolat cum gratiarum actione, conſummata verò fu-
turi aduentus bona, cum pia expectet trepidatione. Id-
circo ea quæ de vtroque Domini aduentu in lege &
Prophetis & Pſalmis & Euangelio ſcripta ſunt, his qua-
tuor hebdomadibus ſpecialius legendo & cantando re-
citantur in Eccleſia, vt his quatuor teſtimoniorum ge-
neribus, de perceptis beneficiis ad gratiarum actio-
† moneamur. nem † muniamur, ad futuram verò, ſollicitudine non
pigra præparamur. Conſeruemus igitur primam inno-
centiæ ſtolam, quam in primo aduentu recipimus, vt
cum ea ad nuptias patris familias occurrentes, alteram
quoque ſtolam immortalitatis percipere mereamur.
Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpi-
ritus: vt quem redemptorem læti ſuſcipimus, venien-
1. Cor. 3. tem quoque iudicem ſecuri videamus. Dies Domini,
ſicut ait Apoſtolus, quale ſit opus vniuſcuiuſque de-
clarabit, quia in igne reuelabitur. In die quippe Domi-
ni iſte aër terræ vicinus, quouſque aquæ diluuii aſcen-
derunt, igne replebitur: per quem tranſibit omnis re-
ſurgens, qui ante tribunal Chriſti præſentabitur. Sicut
vero ignis aurum & argentum aut probat, aut purgat:
ſic ignis iſte reſurgentium opera perfecta probabit, im-

perfecta purgabit. Sic enim dicit Apoſtolus: Si cuius Ibid.
A opus manſerit, igne probabitur: Si cuius opus arſerit,
ipſe ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Hæc ſcien-
tes chariſſimi, præparemus nos † in aduentum iudicis: † ad.
vt non quod condemnet, ſed quod coronet, in nobis
inueniat. Præoccupemus aduentum eius in confeſſio- Pſa. 94
ne, plangamus mala, quæ fecimus: ſtatuamus iudices
conſcientias noſtras aduerſum nos: quia ſicut ait Apo-
ſtolus, Si nos iudicaremus, non vtique iudicaremur. 1. Cor.
Summus enim Pontifex, qui ſeipſum pro nobis obtulit 11.
Deo patri, adhuc interpellat pro nobis ad dexteram pa- Heb. 9.
tris: adhuc reſeruat peccantibus locum veniæ, qui auer- Rom. 8.
ſis & non reuerſis poſtmodum ſolum reſeruat locum
vindictæ. Dum igitur tempus habemus, vitemus vin-
dictam prioris † vitæ per correctionem, quæramus mi- † vitæ
B ſericordiam per obſeruantiam iuſtitiæ, ne poſtremo ad- correptio
uerſum nos diſtrictus iudex ſedeat, qui nunc pius pon- ne.
tifex pro nobis interpellat Ieſus Chriſtus Dominus Rom. 8
noſter. Hebr. 7.

SERMO DE NATIVITATE

Domini.

IN diuinæ miſerationis magnitu-
dinem libet aciem mentis inten-
dere, & quantum rationalis crea-
tura ſuo debeat redemptori, ex
beneficiorum commemoratione
colligere. Primò quidem quia ho-
C minem cum nō eſſet, mirabiliter
de terra plaſmauit, de hinc cum
aſtutia ſerpentis & fallacia mulieris perditus eſſet, mira-
bilius reformauit. In plaſmando mira poteſtas, in refor-
mando mirabilior poteſtatis apparuit humilitas. Nec e-
nim adeò humana miratur infirmitas, ſi potens aliquis
innumeros ſeruos ſuę ditioni ſeruituros potenter acqui-
tat, quam ſi eoſdem fugitiuos interim abſcondita pote-
ſtate, minis remiſſis, indebitæ humilitatis blandimentis
reuocatos apprehendat. In primo ſtatu conditionis ho-
mo deſipiens, quia timuit poteſtatem, non dilexit ma-
ieſtatem: appetiuit libertatem, incurrit ſeruitutem: &
qui per obedientiam potuit deificari, ex hoc ambiens
vanitati meruit ſubiugari. Benignus ergo conditor no-
lens perire quod creauerat, in habitu ſerui conſeruis
D apparuit, vt familiari colloquio inſinuaret maieſtatem, Ioan. 9.
excitaret ad charitatem. Facto itaque collyrio de terra
& ſaliua, cæcinati oculos aperuit, quia Dei ſapientia, in
vnitate perſonæ noſtræ naturæ coniuncta in humano
genere cæcato à prima origine intellectu, quo Deum
cognoſceret & amorem quo agnitum diligeret, refor-
mauit, vt iam multiplici beneficio obligatum eum non
amare non poſſet, cuius tam multa beneficia in ſe præ-
ceſſiſſe cognoſceret. In beneficio enim primæ conditio-
nis, ſapientia & virtus conditoris enituit: in beneficio
autem reconciliationis, quo auerſos, & malè meritos
ad ſe reuocauit, pœnas remiſit, præmia repromiſit:
quantum, quod condidit amaret, euidenter oſtendit, &
ſic miſis, quos prior dilexerat, ignem ſui amoris accen-
E dit. Agnouit enim ęgrotus medicum ſuę ſalutis affe-
ctuoſum & peritum, miratus & humilitatem, miratus
& ſapientiam, dilexit ſanitatem. Agnouit quod pre-
tioſum eſſet antidotum, quod cùm fecerat medicus ſuus
ad euadendum morbum tam acutum, tam inueteratum:
etiam ingratus eſſe non potuit, qui tot beneficia ſui re-
demptoris accepit. Humilitatem quippe agnouit, quia
ipſe medicus noſter infirmitate carnis noſtrę tamquam
in lecto diſcubuit infirmantium, vt experiretur quid ſa-
nandū infirmis ſuis eſſet neceſſarium. Sapiētiam quoq;
huius medici nouit ęgrotus, quia iuxta rationem medi-
cinę, in quibuſdam ſanitatem contulit ęgrotis per ſimi-
lia, in quibuſdam morbos euacuauit per contraria. Per
ſimilia quidem, quia natus eſt vt renaſceremur: ſi ma-

tus eſt, paſſibilia noſtræ mortalitatis perferendo, vt nos ab omni paſſibilitate ſeruaremur: Crucifixus eſt, ne nos cruciatibus æternis ſubiiceremur. Mortuus eſt temporaliter, ne nos in æternum moreremur: Suſcitatus eſt, vt ei conſuſcitaremur: Aſcendit, vt per ſuam ad dexterā Patris ſeſſionem ſecum traheret deuoti gregis humilitatem. Si vero quibus contrariis contrarios morbos euacuauerit, attendatur: videmus, quia per perſonam ſerui noſtram reparauit libertatem, per humilitatem ſuam deiecit antiqui hoſtis ſuperbiam, per ſuam obedientiam, noſtram ſanauit inobedientiam. Hæc omnia & verbo docuit, & exemplo probauit, vt quæ imitanda propoſuit, obedienter impleremus: quæ ſperanda promiſit, ſine hæſitatione ſperaremus. Quantum autem precium pro nobis redimendis ſoluerit iſte medicus, à montibus audiamus. De profūdo enim clamat ille oēōs altus, cui à monte mōtium commiſſæ ſunt claues regni
Matt. 16. cœlorum: Non enim corruptibilibus auro & argento
1. Pet. 1. redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione, ſed precioſo ſanguine agni immaculati. Huic conſonat alius mōs, à ſole iuſtitiæ illuſtratus doctor Gentium: Empti eſtis
1. Cor. 6. precio magno, glorificate Deum & portate in corpore veſtro. Agnus iſte immaculatus non ille eſt, qui in veteri ſacrificio requirebatur abſq; maculæ varietate de pecoribus natus: ſed verus & innocens, de immaculato virginis vtero generatus: Non ille, cuius ſanguine poſtes tingebantur, ſed in cuius fide fidelium frontes crucis impreſſione ſignantur: Non ille, cuius ſanguis ſacerdotum manibus fundebatur, ſed qui a ſeipſo ſacerdote vero pro ſalute noſtra offerendus præfigurabatur. Neq; enim æquè digna hoſtia, æquè munda potuit inueniri, quæ pro nobis emundandis offerretur, neque ſacerdos æque dignus, æque mundus, à quo tam digna hoſtia dignè offerretur. Ipſe enim de ſeipſo ſic ait: Nemo tollit animam meam à me, ſed ego pono eam, & iterum ſu-
Ioan. 10. mo eam. Iſte agnus ſine macula & ruga virginem ſibi ſponſam ſociauit, ſicut ſibi matrem virginem antea ſanctificauit. Vndè natiuitas, qua temporaliter natus eſt Chriſtus, non diſſimilis eſt natiuitati, à qua ſpiritualiter naſcitur Chriſtianus. Sicut enim Chriſti mater virgo concepit, virgo peperit, virgo permanſit: ſic mater Eccleſia Chriſti ſponſa, lauacro aquæ in verbo Chriſtianos populos quotidie generat, vt virgo permaneat. In illa carnis integritas, in hac commendatur fidei puritas. Audiamus Paulum amicum ſponſi caſto amore zelantem ſponſam non ſibi, ſed ſponſo Eccleſiæ Corinthio-
2. Cor. 11. rum ſic dicentem: Æmulor enim vos Dei æmulatione. deſpondi enim vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. Hic quidem pignore ſpiritus ſubarrhata in integritate fidei, in morum honeſtate, fidei virgo eſt de ſpe ad ſpem producenda, vt ibi plena iocunditate in ple-
† artes no ſponſi amore gaudeat, cuius † arces, contempta omni ſerpentis ſeductione conſeruat. Quomodo autem matrem carnis ſuæ ſanctificauerit, deinceps audiamus, vt inde lætetur catholicus, immundus confiteatur hæreticus. Omnem quippe næuum tam originalis, quàm actualis culpæ in ea deleuit: ſicque carnem eius ſumēs,
Deut. 4. Hebr. 12. eandem in diuinam munditiam transformauit. Etenim ſicut ait Scriptura: Deus noſter ignis conſumens eſt. Sicut ergo ignis materialis omnem materiam quam aſſumit, mundans, in ſe conuertit: ſic materiale, carnis noſtræ, quod diuinus ignis aſſumpſit, diuinitatis expers eſſe non potuit, quatenus, quod Deus eſt per naturam, hoc inciperet habere per gratiam. Prima etenim humani generis parens, quia ſerpentinæ perſuaſionis virus excepit, duplici maledicto ſuccubuit, vt & cum viro mortem incurreret, & vt filios quos carnis delectatione conciperet, cum dolore parturiret. Huius maledictionis omnes filiæ Euæ hæredes ſucceſſerunt, & omnes filios ſuos ſub neceſſariæ mortis condemnatione genuerunt. Sola hæc mater, quæ non ſibilo ſerpentis, ſed Angeli nunciantis verbis credidit benedictionem, quæ vtrumque maledictum excluderet, audire promeruit:

Benedicta tu in mulieribus, quia nec per concupiſcen- Luc. 1.
A tiam carnis concipies, nec filium in dolore paries: & benedictus fructus ventris tui, ipſe videlicet filius qui nec ex ſanguinibus, neq; ex voluntate viri natus, non neceſſitate, ſed voluntate temporalem ſubiit, & ab æterna nos morte liberauit. In hac Chriſti natiuitate Deus homo natus eſt, vt homines renaſcerentur dii. In hac inclinatur diuinitas, vt ſublimetur humanitas. Inclinans ſē Deus tanquam humilis & fortis adiutor, quaſi humerum ſupponit ad ſubleuandum, & inter tantam diſſimilitudinem corruptibilis naturæ & incommutabilis ſubſtantiæ, perſonam ſuam vtriuſque naturæ participem, mediatricem oppoſuit, quæ per id, quod nobis habet æquale, ſubleuaret, & tanquam de laterna carnis lippiētibus oculis, & ſolem niſi ſub nube videre volentibus,
B temperati luminis iubar effudit, & ignorantiæ noſtræ tenebras illuſtrauit. Miſer etenim homo ad imaginem Pſal. 48.
Dei conditus, cùm in honore eſſet, non intellexit: & ideo ſimilis factus eſt iumentis inſipientibus. Hæc iumenta fœnum, quo alerentur, non habebant: panem ſuum comedere fuerant oblita, ſicut deplorans ait Pſalmiſta: Aruit cor meum, quia oblitus ſum comedere pa- Pſ. 101
nem meum. Ideò panis Angelorum factus eſt fœnum animalium, id eſt, alimentum ſimplicium, vt inde lac ſugeret paruulus, vnde forti cibo paſcitur Angelus: ſicque in virile robur educatus per alimoniam lactis, quandoque pertingat ad internum & æternum guſtum diuinæ maieſtatis, id eſt, quod Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Verbum Domini in principio apud Deum contemplatur cum Angelis, interim per ſpecu-
C lum in ænigmate, poſtea vero manifeſta viſione: Hic ſicut in via, ibi ſicut in patria. Hic beneficia per medicum noſtræ ſalutis ſapienter, fortiter, mirabiliter & miſericorditer nobis eſſe collata gaudeamus. Horum recordatione peregrinationis noſtræ labores releuemus, quatenus ſic longanimiter militemus in via, vt donarium recipiamus in patria.

SERMO DE CIRCVNCISIONE Domini.

DOMINICI Natalis hodie diem Matt. 5
celebramus octauum, in quo puer Ieſus a parentibus carnis ſuæ, carnale ſuſcepit circumciſionis ſacramentum. Non enim, ſicut ipſe
D ait, legem venerat ſoluere, ſed adimplere. Legem quidem adimpleuit, quia de fæce carnalium obſeruationum ſpiritualem intellectum eliquauit, & quędam ardua pręcepta moralia, quę Iudęis propter imbecillitatē ſuam remiſſa fuerant, in Euangelio pręceptis eorum ſuperaddidit, & ipſas obſeruantias carnales vſq; ad tempus correctionis carnaliter obſeruauit. Indè Luc. 2.
eſt, quòd puer a parentibus octaua die circumciſus, quadrageſimo die ab eiſdem cum legalibus hoſtiis in tēplo eſt pręſentatus. Inuenis etiam ad diem dedicationis, & ad cęteros dies feſtos Hieroſolymis, ſicut in Euangelio Ibid.
legimus, frequenter occurrit, & in nullo ſacramenta il-
E la legalia refutauit: Donec in ſancto die cœnę immolato veteri Paſcha, vetus ſacerdotium in nouum commutauit, quando ſeipſum conuiuam & conuiuium exhibuit diſcipulis. Tranſlato ergo ſacerdotio, ſicut ait Apoſtolus, neceſſe erat vt fieret etiam legis tranſlatio. Et Heb. 7.
hoc erat tempus correctionis, quando renouandę erant carnales vmbrę, ſub quibus natus & vſque ad virilem ętatē educatus eſt Chriſtus. Vndè dicit Apoſtolus:
Poſtquam venit plenitudo temporis, miſit Deus filium Gal. 4.
ſuum, natum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant, redimeret. Si enim aliquis obſeruationis extraneus, ſcientibus legem, ſacramenta legis exponeret, quis ei auditum pręberet? Recto ergo ordine magiſterii, prius voluit auditor legis eſſe, quàm doctor:

prius eam ſeruare, quàm eius ſacramenta reſeruare: vt per vitam & doctrinã ſuam, ipſe eſſe cognoſceretur, cui teſtimonium dabant lex & Prophetæ. Nunc ergo, quia quaſdam cauſas reddidimus, quare ſub lege natus ſit Dominus, de circumciſionis ſacramento, quam in manibus habemus, quæ Dominus dederit, pertractemus. Octaua & circũciſio vtrũ concinunt ſacramẽto. Octaua in ſcripturis, pro æternitate poni conſueuit. Sicut enim ſeptenarii numeri circuitu rerum temporalium volubilitas, ita per octauam, quæ ſeptenario ſuccedit, congruè deſignatur æternitas. Vnde non inconueniẽter colligitur, quia ſicut præcedenti ſeptem dierum ſpatio temporalem Christi natiuitatem repræſentauimus, qua venit inter homines huius exilii mala perferre, & languenti mundo ſua bona conferre: ita præſenti octaua, Chriſti natiuitatem in figura celebramus, qua in aſſumpto homine tranſiuit de hoc mũdo ad patrem, qua transformata eſt eius caro de corruptione in incor-
1 Cor. 15 ruptionem, de mortalitate in immortalitatem. In carne illius iam abſorpta eſt mors in victoria, quam ſicut in ea completam certa fide iam credimus, ita in noſtra
Rom. 6. carne futuram certa ſpe non dubitamus: Ita enim dicit Apoſtolus: Si complantati ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus. quæ autem ſit illa mortis ſimilitudo, audiamus ab ipſo: Conſepulti enim ſumus ei per baptiſmum in mortem, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Hæc mortis ſimilitudo, perfecta eſt peccati abolitio, nouitas vitæ, obſeruatio iuſtitiæ. Hæc ipſa eſt prima reſurrectio in ani-
Apoc. 20. ma, de qua dicit Ioannes: Beati qui habent partem in prima reſurrectione: in his ſecunda mors, id eſt, æterna, non habebit poteſtatem. Hæc eadem eſt vera circumciſio, per quam non cutem carnis petrinis cultris expoliamus, ſed veterem hominem, id eſt, veteris hominis ſimilitudinem, Chriſto cõformari, cum ſuis acti-
Rom. 2. bus deponimus. De qua alibi dicit Apoſtolus: Non enim circumciſio, quæ fit in manifeſto, id eſt, in carne, ſed circumciſio cordis, non litera, ſed ſpiritu circumciſio vera. Illa ergo exterior, huius interioris figura eſt, ſicut de Abraham iam per fidem iuſtificato, dicit idem Apoſtolus, quia ſignum circumciſionis accepit ſignaculum iuſtitiæ fidei. Bene autem conuenit octauæ noſtræ, quod circumciſio carnis in ea parte fit corporis, per quam humana mortalitas propagatur. Vera enim circumciſio in noſtra octaua, id eſt, in generali reſurrectione cõplebitur, cum corruptibile hoc incorruptione, & mortale hoc immortalitate veſtietur. Sicut autem in hac parte carnis iuſſa eſt impleri carnaliter, vt ſignificaretur implenda ſpiritualiter, ſic in reliquis membris corporis implenda eſt ſpiritualiter, licet non exhibeatur corporaliter, quatenus, ſecundũ Apoſtolum, non ex-
Rom. 6. hibeamus membra noſtra arma iniquitatis peccato, ſed arma iuſtitiæ Deo. Circumcidamus igitur aures ab illicito auditu, oculos ab illicito viſu, nares ab illicito olfactu, os ab illicito guſtu, cor ab illicita cogitatione, linguam ab illicita locutione, manus ab illicito tactu,
Hier. 9. pedes ab illicito inceſſu, nè, ſecundum Prophetam, Mors intret ad animas noſtras per feneſtras noſtras. Vnde Primicerius martyrum Iudæis, ſenſus corporis ab illicitis non obſeruantibus, dicit: Incircumciſi cordibus & auribus vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis.
Act. 7. Quoties ergo feſtiuitatem iſtam annuis recurſibus frequentamus, & ſecũdum fidem geſtorum, quæ de Chriſto leguntur, honoremus, vt eadem ad morum iuſtificationem & ædificationẽ referentes, fidem firmam, charitatem nõ fictam, ſpem certam, tam diu teneamus, donec euacuato quod ex parte eſt, perfectionem nobis promiſſam comprehendere mereamur. His enim incõ-
† habe domum. cuſſe manentibus, diſſoluta huius habitationis domo, domũ nõ manufactam, æternam in cœlis † habeamus.

SERMO DE EPIPHANIA Domini.

HVnc Epiphaniorũ diem maiores noſtri tribus de cauſis ſanxerunt haberi ſolennem. Quas cauſas fidelis quiſq; cognoſcit, qui Euangelicam hiſtoriã legere vel audire conſueuit. De quibus pauca dicenda ſunt. Quomodo & diuino militent honori, & quod noſtræ conferant ædificationi. Prima cauſa contigit, quam hodiernum declarat Euangelium. quando noua ſtella oriente, ortũ
Matt. 2. veri luminis indicante, Magi in Orientis partibus excitati, Hieroſolymam venerunt, & inquiſito loco natiuitatis Chriſti præfata ſtella præeunte, & ſuper domum, vbi puer erat, ſtante, puerum inuenerunt, & ei myſtica munera obtulerunt, aurum, thus, & myrrham. Primo ad ædificationem fidei noſtræ proficit, quod exorta noua ſtella ortum diuini luminis in terris apparuiſſe nunciauit, ne ſe rationalis creatura poſſet ab eius agnitione excuſare, cui videret etiam elementa ſeruire. Qua in re Iudæa minus excuſabilis fuit, cum eum non credens, cuius ortum ex ſcripturis dicit, magos tanquam primitias Gentium videt per præſentia ſigna commotos adorare, & myſticis muneribus honorare. Iſti etenim Magi, non Negromantici, vt quidam putant, ſed Gentium erant Philoſophi, qui vſu didicerunt ex ſignis ſignificata perpendere, & ex circumſtantiis rerum, cognatos euentus agnoſcere. Vnde congrua ſignificatione per aurum, quod regibus in tributum dari ſolet, regiam nati infantis potentiam: per thus, quod in Dei ſacrificio adoletur, diuinã eiuſdem infantis eſſentiam: Per myrrham, qua mortuorum corpora condiuntur, mortalem figurare naturam. Hæc tria in Chriſti fuiſſe perſona, catholica Mater & credit & prædicat, & in cœlis regnantem non myſticis muneribus, ſed auro, thure, & myrrha de cordis ſui apotheca prolatis honorat & adorat. Aurũ etenim Deo offerimus: cum per patientiam probati, in tribulationibus non deficimus. Aurum quippe ſicut cum malleis tunditur, producitur: ita pia anima, cum tribulatur, per patientiam ad meliora prouehitur: & eſt ei tri-
Rom. 5. Iacob. 1. bulatio, tunſio: perſeuerantia, productio. Vnde dicit Apoſtolus: Tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio verò ſpem. Thus quoque ei in ara cordis incendimus, cum interno eius amore flagrantes, per ſtudium compunctæ & lachrymoſæ orationis ei placere contendimus. Myrrham quoque de noſtri cordis arca proferimus, cum pro eius amore vigilando, orando, ieiunando, & aliis honeſtis exercitiis intendendo, petulantiam carnis edomamus. Vn-
Cant. 5. de in Cantico Canticorum dicit ſponſa: Digiti mei diſtillauerunt myrrham primam. Eſt quidem myrrha prima, caſtigatio carnis, cum diſcretione aſſumpta, quæ non laudes venatur populorum, ſed ad vegetationem tranſit animarum. Hanc diſtillabant manus Pauli
1 Cor. 9. cum diceret: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne cùm aliis prædicauerim ipſe reprobus efficiar. Nunc iſta de prima Chriſti Epiphania, ſiue ad fidei, ſiue ad morum ędificationem, pro breuitate ſermonis dicta ſufficiant.

Alia huius feſtiuitatis eſt ratio, quod Ieſus impleto trigeſimo ætatis ſuæ anno, in Iordanem venit ad Ioan-
Luc. 3. nem, vt ab eo baptizatus, apertis cœlis, per Spiritũ ſanctum in columbæ ſpecie apparentem & paternam vocem, Dei filius eſt declaratus. Quibus rebus & de Chriſti natiuitate noſtræ fidei veritas approbatur, & de appetendo baptiſmo, & de eiuſdem baptiſmi vtilitate ad fidem venientium ſimplicitas informatur. Vita etenim Chriſti, vitam inſtituit Chriſtiani. Cum ergo credis Chriſtum non ſolum in ſe mundum, ſed etiam ſcelerum mundi mundatorem, videlicet, baptiſmi ſacramentum à ſeruo ſuſcepiſſe, qua ratione quilibet mun-

dus, quilibet ſanctus, ne idem ſacramentum à conſeruo ſuſcipiat, ſe poterit excuſare? His enim omnibus neceſſaria eſt regeneratio, quorũ vitioſa præceſſit generatio. Quod quia in eo non fuit, de quo legitur: Generationem eius quis enarrabit? (Eſa. 53.) ſolummodo propter formam implendæ iuſtitiæ poſteris relinquendam hoc ſacramentum accepit. Quod vero eo deſcẽdente in aquas cœli aperti ſunt ſuper eum, (Matt. 3.) & Spiritu ſancto deſcendẽte in eum, filius Dei eſt appellatus, ſublimitatem Chriſtianæ gratiæ valde commendat, quia in aquis baptiſmi & flammeus gladius paradiſum nobis intercludens, extinguitur, & paradiſi aditus aperitur, & vnuſquiſque baptizatus pignus ſpiritus accipiens, per adoptionem Dei filius efficitur.

Tertia huius feſtiuitatis eſt cauſa, quam Dominus anniuerſaria baptiſmi ſui die, coram poſitis diſcipulis ſuis, bonum coniugale ſua præſentia & ſignorum ſuorum initio comprobauit & eo quod in nuptiis aquam in vinum mutauit, magnũ nobis myſterium commendauit: Primo, per miraculi oſtenſionem, ſuam diſcipulis adhuc rudibus inſinuauit diuinitatem. (Ioan. 2.) Myſtice vero aqua in vinum in nuptiis mutata, hoc inſinuat, quod quando Deus humanæ naturæ ſociatus eſt, & facti ſunt duo in carne vna, Chriſtus & Eccleſia, tunc lex quæ hactenus carnaliter fuerat obſeruata, per diſpenſationem humanitatis Chriſti ſpiritualiter eſt intellecta. Nos quoque de futura & inſipida veteris hominis vita per hãc Chriſti & Eccleſiæ ſocietatem tranſlati ſumus in filiorum Dei adoptionem. Poſſent quidem de his plura & prolixiora dici, & ſcripturarum teſtimoniis comprobari: ſed ne prolixitate ſermonis onerentur auditores, nunc iſta ſufficiant. Modeſtus enim cibum tanto ſumit vtilius, quanto auidius: & tanto magis eſt faſtidioſus, quanto magis eſt copioſus. His ergo ſupradictis, dilectiſſimi, ſecundum recordationem geſtorum, de Chriſti diuinitate & humanitate fidem noſtram confirmemus, & his ſolennitatibus, quas temporaliter celebramus, moribus & conuerſatione congruamus, vt per temporalis feſta quæ agimus, pertingere ad gaudia æterna mereamur.

SERMO IN PVRIFICATIONE *Sanctæ Mariæ.*

CONSVETVDO Eccleſiaſtica multas ex rebus geſtis retinet ſimilitudines, quibus & rerum geſtarum repræſentat veritatem, & ſimplicium corda excitat ad pietatem, vt per ea quæ foris venerantur, ad internorum amorem rapiantur. Hinc eſt, quod ad recordationem Dominicæ paſſionis in Eccleſia cruces erigimus, quod tempore Aſcenſionis vexilla, triumphũ Chriſti ſignificantia, in eminentiori loco Eccleſiæ, tanquam in arcu triumphali ſublimamus, quod Sanctorum miracula, vel martyria picturæ imaginatione recordamur. Ex huiuſmodi conſuetudine hoc inoleuit, vt hodierna feſtiuitate fideles populi cum cereis luminaribus ad Eccleſiam procedant, & eadem benedicta in Miſſarum ſolennitatibus ſacerdotibus offerant: Nouit enim veſtra fraternitas, quod ſecundum Euangelicam hiſtoriam Dominus Ieſus quadrageſima die à Natiuitate ſua, hoc eſt, hodie à parentibus in Templum eſt delatus, & ibi à ſancto Simeone ſuſceptus, & benedictus in templo eſt præſentatus. (Luc. 2.) Hoc hodierna feſtiuitate ſancta repræſentat Eccleſia. Sicut enim ſanctus Simeon in manibus accepit infirmitatem, ſed intus agnouit maieſtatem, infidelitatis noſtrę tenebras interiores illuſtrantem: ſic quiſque fidelis hoc ſacramentum repręſentans, ceram in manibus portat, quaſi carnem fragilem, ſed ſuperferri videt lucem, (Ioan. 8.) exteriores huius aëris tenebras illuminantem. Sicut enim caro Chriſti de mundiſſimo & bono odore virtutum referta carne proceſſit, & nec in concipiendo, nec in egrediendo matris integritatem violauit: ſic cera quæ hodie geſtatur fidelium manibus, de mundis & odoriferis floribus collecta, fructus eſt apis, virginis videlicet animantis, cuius, ſicut legitur, ſexum nec maſculi violant, nec fœtus quaſſant. Cum ergo eam ſub hac ſignificatione portamus, Chriſtum portemus in ore, Chriſtum portemus in corde, Chriſtum portemus in manibus, vt dimiſſi in pace, cum Simeone ſancto ſalutare Dei videre mereamur. Vultis ſcire quomodo Chriſtum portetis in ore? Ipſe de ſe dicit: Ego ſum veritas. Sit ergo in ore veſtro veritas, abſit falſitas, abſint vaniloquia, & turpiloquia, & erit in ore veſtro Chriſtus. Sit in corde veſtro charitas, & erit ibi Chriſtus. Sic enim dicit in Epiſtola ſua Ioannes: Deus charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Sit in operibus veſtris innocentia, vt nemini quicquam ſuum auferatis: ſit iuſtitia, vt cuique quod ſuum eſt, tribuatis, & habebitis in manibus Chriſtum. Ipſe enim nobis factus eſt à Deo, & iuſtificatio & iuſtitia. (1 Cor. 1.) Hunc ergo vobiſcum ad Eccleſiam apportate, hunc vobiſcum reportate: & habebitis Chriſtum vobiſcum. Sic enim monet ſanctus Apoſtolus Paulus: Empti eſtis precio magno. (1 Cor. 6.) glorificate & portate Deum in corpore veſtro. Quid eſt Deum portare? Imaginem Dei repræſentare, Chriſtum imitari. Hanc imaginem portat innocentia, portat iuſtitia, hanc portat veritas, hanc portat caſtitas, hanc portat ſobrietas, & omnis honeſtas. (1 Cor. 15.) Sicut enim portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœleſtis. Deponentes ergo veteris hominis lutulenta negocia, (Rom. 13. Matt. 5.) abiiciamus opera tenebrarum, & exerceamus nos in operibus lucis, vt videntes opera noſtra bona, glorificent patrem noſtrum, qui in cœlis eſt. His virtutum ornamentis exornemus domũ cordis noſtri vt Deum inhabitatorem habere poſſimus. Sic enim hodie ſub typo ſponſæ ſancta monetur Eccleſia: Adorna thalamum tuum Sion, & ſuſcipe regem regum Chriſtum. Admonitio iſta, ornamenta deſiderat morum, non palliata veſtimenta murorum, vt in ſanctis moribus caſtæ mentis amator requieſcat Dominus, ſicut in ornato thalamo delectabiliter requieſcit ſponſus. Vnde etiam in Euangelio iubemur lumbos præcingere, id eſt, carnis fluxa frenare, & lucernas in manibus tenere, (Luc. 12.) id eſt, proximis lucis exempla monſtrare, vt parati inueniamur conuiuio cœleſtis ſponſi intereſſe, & cũ eo ſine fine gaudere. Quod nobis miſericorditer præſtare dignetur Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui pro nobis dignatus eſt temporaliter naſci, vt per eum poſſimus in æternitate renaſci.

SERMO DE SEPTVAGESIMA.

SCIENTES dilectiſſimi, quia quamdiu ſumus in mundo, peregrinamur à Domino, quotidianis lachrymis oportet nos huius exilii mala deflere, & ad æternam patriam toto deſiderio anhelare. Sed quia Eccleſia multis honorata ſacramentis, hoc publicis conuentibus quotidie frequentare non valet, ſub typo vniuerſi temporis commendati ſunt nobis ſpecialiter hi ſeptuaginta dies, quibus recitatione lectionum & canticorum, caſum generis humani recolimus, & mortalitatis noſtræ dolores attendentes, quotidie doleamus. Vnde in Introitu hodiernæ Miſſæ ſancta Eccleſia per lapſum primi parentis mortem ſibi illatam eſſe deplorat, & in doloribus huius vitæ ad hæc inferiora detruſæ, dolere ſe clamat: Circumdederunt me gemitus mortis, dolores inferni circumdederunt me. (Pſ. 17.) Ad hoc etiam ſignificãdũ vocem vſitatiſſimam in Eccleſiis, Alleluia ſcilicet, ab hodierna die vſq; ad

ad Paſcha intermittimus, & pro hac Hebraica voce,
A Latinam, id eſt, Laus tibi Domine, rex æternæ gloriæ,
frequentamus. Sicut enim terrena Hieruſalem gerit
imaginem patriæ cœleſtis, ſic vox iſta, à ſupradicta ciui-
tate quondam in Dei laudibus frequentata, ſignat lau-
des ciuium ſupernæ Hieruſalem matris noſtræ, de qui-
bus canitur in Pſalmo: Beati qui habitant in domo tua
Pſ. 83. Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te. Dum ergo
Latina voce, quia in Hieruſalem peregrinatione Deum
laudamus, exilii noſtri peregrinationem ſignificamus.
Huic ſignationi ſeptuaginta dierum concordat ſignifi-
catio ſeptuaginta annorum, quibus ciues terrenæ huius
Hieruſalem ſub rege Aſſyriorum ducti ſunt captiui, &
in Babylonia ſeruitute detenti: quo tempore Dei lau-
Pſ. 86 des patrio more celebrare non poterant, ſed exilii ſui
mala deflebant. Hoc Pſalmiſta præuidens propheti-
B co more futurum, quaſi iam præteritum canebat, di-
cens: Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleui-
mus, dum recordaremur Sion: In ſalicibus in medio
eius ſuſpendimus organa noſtra. Aſſur quippe, ela-
tus interpretatur: Babylon, confuſio: Hieruſalem, pa-
cis viſio. Ergo rex Aſſyriorum, rex ſuperborum, idem
rex Babyloniorum, id eſt, inordinatè viuentium rex
diabolus eſt, qui filios pacis, populum ad ſupernam vi-
ſionem ſuſpirantem, duro premit iugo ſeruitutis, &
quantum præualet, retardat à reditu & introitu ſu-
Eccl. 40. pernæ ciuitatis, de qua ſeruitute dicit ſcriptura: Graue
iugum ſuper filios Adam, à die exitus à ventre matris
eorum, vſque in diem reuerſionis in matrem omnium.
Nos ergo in hac ſeruitute detenti, quaſi ſuper flumi-
C na Babylonis ſedemus, dum tranſitoriis huius mundi
concupiſcentiis mentem non immergimus, & tamen
flemus, quia miſeri ſumus, & frequenti deſiderio vi-
ſionis ſupernæ & æternæ ſuſpiramus. Vnde Apoſto-
lus dicit: Omnis creatura ingemiſcit & parturit vſ-
Rom. 8. que adhuc. Et nos ipſi primitias ſpiritus habentes, in-
gemiſcimus, expectantes adoptionem filiorum, re-
demptionem corporis noſtri. Hæc quidem creatura,
eſt anima de corruptione peccati ad imaginem Dei re-
creata, quæ intra ſe de vanitate, cui ſubiecta eſt, ge-
mens, & more parturientis nimio deſiderio fit anxia,
quod tam diu differtur à patria. Sic parturiebat Pſalmi-
Pſ. 119. ſta, cum diceret: Heu mihi quia incolatus meus pro-
longatus eſt. Et ipſe Apoſtolus, qui inter prima Eccle-
ſiæ membra Spiritum ſanctum acceperat, adoptionem
D filiorum deſiderans habere in re quam iam habebat in
Phil. 1. ſpe: ſic parturiebat, cum dicebat: Cupio diſſolui, &
eſſe cum Chriſto. Malorũ itaque Babyloniæ tædio fa-
tigati, & ſupernæ ciuitatis deſiderio afflati, quaſi in ſa-
licibus organa noſtra ſuſpendimus, dum in mundi cu-
piditatibus radicatis oppreſſoribus ſæculi noſtri, immo
contemptoribus diuinæ gratiæ, cœleſtis regni gaudia
prædicare diſſimulamus, ne margaritas ſpargere ante
porcos, & ſanctum dare canibus videamur. Vnde capti-
uati ſuis captiuatoribus dicunt: Quomodo cantabi-
mus canticum Domini in terra aliena? Terra aliena,
Pſ. 86 reproborum eſt multitudo, ad ſupernam non pertinentis
ciuitatem, quæ more porcorum margaritas, lucidum
videlicet Dei verbum negligendo conculcat, aut more
canum contra ſanctum Dei, Dei verbum male cre-
E dendo diſceptat. Nunc his de noſtra captiuitate ex an-
tiqua & moderna ſignificatione prælibatis, cur ſe-
ptuagenarius numerus ſub typo vniuerſi temporis po-
natur, breuiter audiamus. Septenario quippe dierum
circulo, totum tempus vitæ præſentis euoluitur, qui-
bus nobis decalogi mandata ſeruanda mandantur. Dũ
ergo decem legis præcepta in hoc vitæ noſtræ ſpatio
cuſtodimus, quaſi denarium per ſeptenarium numerũ
multiplicamus, & ſeptuagenarii numeri ſummam im-
plemus. His ergo diebus, quod omni tempore facien-
dum eſt, ſpecialius & propenſius gemitibus & fletibus
operam demus, vt ad patriam noſtram, à qua, mortife-
ra delectatione corruimus, per amaritudinem cordis &

lamenta redeamus. Ibi nunc intermiſſum Alleluia re-
A cuperabimus, & cum ſupernis ciuibus Deum ſine fine
laudabimus: Quod quinquaginta diebus Dominicæ
reſurrectionis ſignificamus, dum in vnoquoque cantu
alleluia frequentamus. Interim ergo lugeamus in via,
vt poſtmodum gaudeamus in patria. Amareſcat nobis
quicquid dulce eſt in rebus ſæculi præ dulcedine Dei,
& decore domus Dei: quanto quiſque præ omnibus di-
ligit, tanto ſe amplius ad ſupernam patriam pertinere
intelligat. Sic in retorto oculo ſtadium vitæ præſentis
percurramus, vt brauium ſupernæ vocationis compre-
hendere valeamus. Quacumque hora in vinea Domini Matt.
conducti ſumus, indeficienter põdus diei & æſtus por-
temus, vt in veſpero, diurno denario non priuemur. Sic
enim Dominus dicit: Qui perſeuerauerit vſque in finẽ, Matt.
B hic ſaluus erit. Non ſimus ſtulti viatores, vt obliti patriæ 10. &
noſtræ, exilium diligamus pro patria, & remaneamus 24.
in via. Non ſimus inſenſibiles, vt dolere in doloribus
paſſibilitatis & mortalitatis noſtræ neſciamus, & in ip-
ſis doloribus medicinæ remedium non quæramus. So-
let enim de vita eorum deſperari, qui ægrotantes ſe non
ſentiunt infirmari. Curramus igitur ad medicum ſalu-
tis æternæ. Oſtendamus ei per confeſſionem vulnera
noſtra, intimo clamore ad eum clamet vnuſquiſque:
Miſerere mei Domine, quoniam infirmus ſum: ſana me Pſal. 6.
Domine, quoniam conturbata ſunt oſſa mea. Ita enim
medicus noſter propitiabitur iniquitatibus noſtris, ſa- Pſ. 102.
nabit omnem languorem noſtrum, & replebit in bonis
deſiderium noſtrum.

C

SERMO DE CAPITE *Ieiunij.*

HOuis mater Eccleſia filios ſuos, in
quibus detrimentum ſe ſenſiſſe co-
gnoſcit, paterna corripit ſeueritate, vt
poſſit eos medicinali parſimonia re-
formatos, materna pietate colligere:
inuitat ſaucios ad oſtendenda vulnera
ſua, ne, non oſtenſa, incurata putreſcant: indicit oſtẽdẽ-
tibus diuerſa genera correptionum, vt ſecundum quã-
titatem vulnerum, adhibeãtur congrua fomenta cura-
tionum. Audite ergo filii matrem veſtram, iterum vos
parturientem, & imaginem Dei iterũ per peccatum de-
latam, iterum reformare cupientem. Audite eam voce
D angelica vobis clamantem: Pœnitentiam agite, prope Matt. 3.
eſt regnum cœlorum. Quomodo autem pœnitentiam & 4.
agere debeatis, Dominus prophetica voce vos admonet,
dicens: Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ie- Ioel 2.
iunio & fletu & planctu, & ſcindite corda veſtra, &
non veſtimenta veſtra. Præcipitur † aduerſis, vt cun- † for.
ctis iniquitatibus ſuis renuncient, & conuerſionem ſuã auerſis.
Deo aliter placere non æſtiment, quia non poteſt fie-
ri, vt vna pars cordis veſtri mundetur Deo, & altera
immunda reſeruetur diabolo. Quomodo autem con-
uerti debeatis, ſubinfertur cum dicitur: In ieiunio
& fletu & planctu, vt exterius carnem caſtigetis per
ieiunia, intus autem affligatis mentem per gemitus
& lamenta. Subditur: Et ſcindite corda veſtra vt in-
E tus nihil clauſum remaneat, quod compunctio cordis
non expellat, & oris cõfeſſio non aperiat. Hoc eſt quod
canitur in Pſalmo: Effundite coram illo corda veſtra,
id eſt, omnem immunditiam cordis veſtri per confeſ- Pſal. 61.
ſionem euomite, nè tamquam fœtidum humorem con-
tinentia vaſa, remoto operculo, fœtorem tantum emit-
tatis, & intus immunditiam retineatis. Non enim
coram Deo cor ſuum effundit qui aperit os ſuum in
confeſſione, & concupiſcentiam malam non aufert à
corde. Vnde & Dominus conqueritur de huiuſmodi: Iſa. 29.
Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe Matt. 15.
eſt à me. Item, cor ſuum coram Deo non effundit, qui
culpam ſuam in confeſſione defendit, qui ſe non humi-
liat, cum Pſalmiſta dicens: Confitebor aduerſum me iu- Pſal.

iuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. A Aduerſum ſe quippe confitetur, qui ſeipſum accuſat, & huius vel fato, vel ſtellis peccatum ſuum non imputat. quæcumque à vobis vel occulta ſuggeſtione, vel aliena perſuaſione commiſſa ſunt, ſic in confeſſione aperiantur, vt etiam de corde pellantur, quia tali confeſſione cuncta lauantur. A manibus ergo procul
1. Ioan 3 ſint homicidia, ita vt à cordibus procul ſint odia, quia ſecundum Apoſtolicam doctrinam, qui odit fratrem ſuum, homicida eſt: & omnis homicida non habet partem in regno Chriſti & Dei. Qui fornicabatur,
Heb. 13. iam non fornicetur: Qui mœchabatur, iam non mœchetur: quia ſicut ait Apoſtolus, Fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Non quærat etiam aliquis noſtrũ opportunitatem videndi mulierem quam concupiſcat:
Matt. 5. quia ſecundum ſcripturam: Qui viderit mulierem ad B concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Fornicatio autem generali nomine eſt omnis voluntaria carnis pollutio, quæ qualicumque modo con-
Ephes. 4 trahitur, excepto legitimo coniugio. Qui furabatur, iã iam non furetur: qui raptor erat, raptor eſſe deſiſtat, ne
Iſa. 33. illud maledictum incurrat, quod dicitur: Væ qui prædaris quia prædaberis. Tollantur de ore veſtro falſa teſtimonia, verba turpia & iocoſa. quia ſecundũ ſcripturã,
Prou. 19. falſus teſtis non erit impunitus. Et de omni verbo ocioſo, quod locuti fuerint homines, reddẽt rationem de eo
Matt. 12 in die iudicii. Abſit à vobis inuidia quia inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Auaritia nec no-
Sap. 2. minetur in vobis, quæ comparatur idolorum ſeruituti. Nam ſicut in idolorum cultura, amatur pro creatore creatura, ſic auarus Deum negligit vt poſſit retinere vel C
Pſ. 35. adipiſci pecuniam quam diligit. Non veniat vobis pes ſuperbiæ, quo à Deo recedatis, quia ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulſi ſunt, nec potuerunt ſtare. Non ſeminetis diſcordiam inter fratres, quia ſicut concorditer viuentibus fratribus mandauit Dominus benedictionem, ſic amatoribus diſcordiæ æternam intentat maledictionem. Tollite de conſuetudine loquẽdi iuramenta non neceſſaria, ne frequenter iurando incurratis periuria, & ad condemnationem veſtram, teſtem adducatis veritatem ad veſtram falſitatem. Hæc, fratres chariſsimi, quę dicta ſunt, cum omni malitia deponite, & tempus veſtrum in his hactenus conſumptũ, vigilando, orando, flendo, ieiunando, eleemoſynas largiendo redimite, & regnum Dei, quod vobis vicinum eſſe promittitur, his impenſis poſſitis acquirere. Adhoc D enim indulta ſunt vobis pœnitentiæ tempora, vt atten-
Rom. 2. dentes Dei patientiam, quæ ad pœnitentiam vos adducit, nequaquam theſaurizetis vobis iram in die reuela-
Matt. 16 tionis iuſti iudicii Dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera ſua. Attendat quiſque quam miſer ſit, & quam beatus futurus ſit, & non formidet in hoc tempore vilia quæque, & dura prò Dei amore ſufferre, vt per hoc
Rom. 8. temporale purgatorium, æternum poſſit adipiſci remedium. Non enim condignæ ſunt, vt ait Apoſtolus, paſſiones huius temporis, ad illam gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Vobis ergo, qui criminalibus culpis irretiti ad remedium pœnitentiæ confugiſtis, non indignum videatur, quod mater Eccleſia à gremio ſuo vos abiicit: quia ſicut oportuit eam de ſua in vobis diminutione triſtari, E ſic oportet eam veſtra ſatisfactione placari, vt poſt
Matt. 16 18. ſatisfactionem per eam, cui Deus in paſtoribus veſtris dedit licentiam ligandi & ſoluendi, veſtro poſſitis capiti reconciliari, & per ipſum & cum ipſo gloriari. Sicut enim patienter tolerat ægrotus, quando in eo putridas carnes vrit vel ſecat medicus, ſic æquo animo ſint vobis hæc pœnitentiæ toleranda ſacramenta, quod in cinere & cilicio extra Eccleſiam eſtis poſiti, quod quaſi
1 Cor. 5. ſatanæ traditi eſſe videamini: Quia hic rubor ſequeſtrationis fit vobis ad interitum carnis, vt Spiritus ſaluus ſit in die veſtræ reſurrectionis.

SERMO DE QVADRAGESIMA.

AVDIVIT fraternitas veſtra ex prædicatione Apoſtolica, 1 Ioan. 2 quoniã qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut Chriſtus ambulauit, & ipſe ambulare. Diſcat ergo Chriſtian⁹, quomodo ambulauerit Chriſtus, vt ex vita Chriſti informetur vita Chriſtiani. Diſcat neophytus, quid à baptiſmo recedens fecerit Chriſtus. Audiat prouectus, quæ lucis exempla à principio ſuæ prædicationis diſcipulis ſuis oſtenderit Chriſtus. Attendat perfectus, quod per acerbitatem paſſionis conſummatus eſt Chriſtus: Inueniet enim in capite ſuo omnes gradus, vnde imbuatur, vnde prouehatur, vnde conſummetur. Diſcat ergo Luc. 4.
B neophytus, quia Ieſus regreſſus ab Iordane, à Spiritu ſancto ductus eſt in deſertum, ibi quadraginta diebus ieiunauit, & poſt ieiunium eſuriens, tentari ſe permiſit. Abiit in deſertum, vt neophytis monſtraret exemplum, ne recenter à conuerſione ſua ad publicum prodeant, ne ſtatim officium prædicationis arripiant, ne iterum tumultuoſis huius mundi actionibus ſe immergant, ſed quaſi in ſolitudinem mentis fugientes, ſolummodo caſtigandæ vitæ ſuæ intendant, ibique expectent eum, qui ſaluos faciat eos puſillo animo & inquieto. Sic Dominus diſcipulos ſuos adhuc rudes, & Luc. 24.
nondum in tribulatione probatos, à prædicationis ſuſpendit officio, dicens: Sedete in ciuitate quoadúſque Deut.
induamini virtute ex alto. Et per Moſen dicitur: Non arabis in primogenito bouis, id eſt, non prædicabis in
C principio bonæ actionis. Ideo ieiunauit, vt appetitum gulæ nos refrænare doceret, & ab illecebris vitæ temporalis nos abſtinere moneret. Sicut enim baptiſmo non indiguit, quo in ſe peccatum originale purgaret: ſic & ei ieiunium non fuit neceſſarium, quo in ſe, quæ non habebat, carnis incentiua refrænaret. Tentari voluit, in ſeipſo inſinuans, quia omni piè viuere inchoanti tentatio non deerit. Sed ſicut tentatorem ſuum in omnibus repulit, ſic & nos poſt concupiſcentias noſtras non eamus, & à voluntate noſtra cohibeamur: Fortitudinem mentis noſtræ non reſoluat carnis delectatio, non nos retardet curioſitas à bono propoſito, non nos in ſiniſtram partem deflectat ſæcularis ambitio. In quacumque enim tentatione vicit Chriſtus, vincere debet Chriſtianus. Huic myſtico ieiunio conue-
D nit etiam myſticus numerus, quadragenarius videlicet, quaternarii decies ducti multiplicatione collectus, quo intelligatur, non tantum nos ab eſcis corporalibus ieiunare debere, ſed etiam ab omnibus temporalibus delectationibus abſtinere. Quaternarium namque quaſi per denarium multiplicamus, dum fragilitatem noſtram ex quatuor elementorum connexione, vel ex quatuor temporum varietate contractam ad laborioſam decalogi diſciplinam violenter inflectimus. Ideoque ſub vniuerſi temporis typo, hæc nobis eſt quadrageſimalis obſeruantia commendata, quatenus quod ex multiplici occaſione reliquo tempore minus expleuimus, nunc ſine excuſatione reddamus, non tantum in parcitate ciborum, ſed etiam in extirpatione vitiorum,
E & exercitatione virtutum. Tãtum enim valet ieiunium ſine eleemoſyna & aliis operibus pietatis, quantum va- Matt. 9. Marc. 2.
let veteri tunicę inſertus pannus rudis, Domino atteſtãte: Nemo mittit commiſſuram rudis panni in veterem tunicam, ne maior ſciſſura fiat. Sicut enim pannus nouus veterem tunicam totam non innouat, ſed aut facta ſciſſura, aut ſola nouitate vetuſtatem eius deformat, ſic ſola abſtinentia ciborum non reddit perfectum hominem, ſed notabiliorem facit reliquam eius turpitudinem. Sentiant ergo ieiunium veſtrum languores decumbentium, eſuries mendicantium, laſſitudo peregrinantium, vt quod corpori veſtro ſubtrahitis, neceſſitati indigentium miniſtretis. Eſtote quaſi ſtudioſi meliores, vt hoc tempore & præteriti anni damna

damna reparetis, & in futurum vnde viuat anima veſtra præparetis. A Sic appetitum gulæ coerceatis, vt etiam verba detrahentia, ſcurrilia, ocioſa & maledica nec ipſi dicatis, nec dicentes libenter audiatis. Hoc tempore ex conſenſu mulier viro debitum ſubſtrahat, & vir vaſculo muliebri honorem deferat, vt ſecundùm præceptum Apoſtolorum non impediantur orationes veſtræ. Nec enim debet quis eo tẽpore dare operam voluptati, quo per pœnitentiam deſiderat à perpetratis voluptatibus emundari. Quamuis enim Chriſtus mox à Iordane reuerſus, ſicut iam dictum eſt, hoc ieiunium ſuo exemplo dedicauerit, ideò tamen tempora paſchali feſtiuitati vicina huic obſeruantiæ deputata ſunt, vt & populus Chriſtianus caput ſuum etiam in hoc ieiunio pro poſſe ſuo imitari ſtuderet, & nos hoc ieiunio purificatos dies ſanctificatus exciperet: & valdè congruum B erat, vt poſt tempus afflictionis, ſuccederet lætitia Dominicæ reſurrectionis. quatenus poſt toleratas tribulationes, poſt ſuperatas tentationes vitæ præſentis, ſperemus & ipſi nos accepturos gaudia noſtræ reſurrectionis, quando liberabimur à ſeruitute corruptionis hu-
Rom 8 ius, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Sicut enim genuflexionibus & afflictione huius temporis, nos peccatorum pondere preſſos & dura ſeruitute incuruatos ſignificamus, ita ſolutione ieiunii quinquaginta dierum poſt Reſurrectionem, & eo, quod ſtantes oramus, libertatem noſtræ incorruptionis, qua poſſumus imagine præfiguramus. Ergo, fratres, ſic interim iſtam teneamus imaginem, vt illam nunc habeamus in ſpe, & tandem percipiamus to re: Quoniam hæc peregrinantibus congrua ſunt in viis illa autem expleta militia iam emeritis retribuetur in patria.

SERMO DE ANNVNTIATIONE beatæ Mariæ.

GAVDEAMVS in Domino, dilectiſſimi, & licet non quantas debemus, quantas tamen poſſumus, eo donante, gratias noſtro referamus auctori, ne ſuperabundanti eius in nobis gratiæ reperiamur ingrati. Nouum etenim virginis conceptum nobis feſtiuitas hodierna commendat, qua noſtræ reparationis celebratur exordium, certumque proponitur diuinæ pietatis & poteſtatis indicium. Si enim rerum Dominus, fugitiuus ſeruos requirens, iudicium exercere, & non pietatem exhibere D veniret, nequaquam vaſis huius fragilitatem, qua nobis compati, & pro nobis pati poſſet, indueret: & quamuis hoc ipſum ſtultum & infirmum, iuxta vocem
1 Cor. 1. Pauli, videatur gentibus, inanis philoſophiæ ratione nitentibus, ſecundum leges creaturæ de creatore iudicantibus: quid tamen potentius, quàm contra iura naturæ virgini conceptum dare, & per mortem carnis aſſumptæ, mortalem ſubſtantiam ad immortalitatis gloriam reuocare? Vnde eſt illud Apoſtoli: Quod infir-
Ibid. mum eſt Dei fortius eſt hominibus. Sapientes denique iudicamus medicos corporalium ægritudinum, qui nouerunt pro qualitate morborum ſimilia ſimilibus apponere. Quanto prudentior hic medicus, qui venit genus humanum, ſeruata proportione medicinæ, non E tantum in corpore, ſed etiam in anima de omni corruptionis huius ſeruitute liberare? Venit enim in ſimilitudine carnis peccati, vt per omnia tentaretur pro ſimilitudine abſque peccato, quatenus in quo tentaretur & vinceret, vincendi gratiam tentatis de cœlo miniſtraret. Oppoſuit etiam nouitatem ſuam vetuſtati noſtræ, iuſtitiam ſuam iniuſtitiæ noſtræ, obedientiam ſuam inobedientiæ noſtræ, humilitatem ſuam ſuperbiæ noſtræ: quatenus qui ſuperbiendo, inobediendo, à florigera ſede beatorum decideramus, per eius humilitatem atque obedientiam reformati quandoque ad paradiſi gaudia redeamus: & hoc eſt, quod ait Apoſtolus:
Ibid. Quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus. Stul-

tum enim eſt viſum ſapientibus huius ſæculi, quod qui A in forma Dei erat per formam ſerui voluit humiliari, Dominus à ſeruis reprobari, conſpui, colaphizari & occidi: ſed hæc ſtultitia facta eſt nobis à Deo magna & incomprehenſibilis ſapientia: quoniam vitæ perditæ reparatrix nobis extitit medicina. Potuiſſet vtique lapſibus humanis alio modo diuina ſubuenire potentia, ſed tanquam bonus orator iſtis modis & auditorum circa ſe comparare, & ſuam apud auditores beneuolentiam voluit commendare, quæ minus appareret, ſi inuiſibilis omnino permanens, recuſaſſet ab omnibus videri, & inter homines conuerſari. Interrogemus noſipſos, chariſſimi, ſi nobis æterna hæreditate priuatis, & in obſcuriſſimo carcere poſitis, regia vel aliqua compotens perſona, regio decore depoſito, ſic nobis B condeſcenderet, vt tanquam vnus ex nobis noſtræ captiuitatis ærumnas toleraret, quatenus opportunitate inuenta, nos ab ipſa captiuitate liberaret: qua ratione poſſet melius & ſuam nobis dilectionem intimare, & noſtram erga ſe excitare? Vnde per ſe ipſam veritas dicit: Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt Ioan. 15 animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Simili itaque ratione Dominus noſter, medicus noſter, liberator noſter, deſcendit ad ſeruos ſuos, captiuos ſuos, humilis & ſublimis: humilis compatiendo, ſublimis de ſeruitute diaboli potenter liberando. Quicunque ergo in Chriſto vocati ſumus, huius tam iocundæ tam neceſſariæ liberationis admirandа initia præſenti feſtiuitate nobis ad memoriam reuocata, toto mentis intuitu conſideremus, toto mentis affectu diligamus, debi- C tis obſequiis honoremus, quatenus de iocundis & admirabilibus principiis mirabiles & iocundos exitus expectare mereamur. Fit hodie porta cœli virginis vterus, per quam Deus deſcendit ad homines, vt eis aſcenſum præberet ad cœlum. Audit enim miraturque beatiſſima virgo filium ſe eſſe parturam, quę virilis amplexus penitus ſe eſſe ſciebat ignaram: ſed confortatur ac informatur ab Angelo, qua virtute, quo merito poſſet in ea compleri, quod in aliis mulieribus non patitur natura fieri: Ne timeas [inquit] Maria: in- Luc 1. uenisti gratiam apud Dominum: tanquam ſi diceret: Quod tibi pronuncio, non habet ius naturæ, ſed donum eſt incomparabilis gratiæ. Vnde ſequitur: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi. Non enim, ſicut quidam fatui & erronei D cogitant, Spiritus ſanctus in ea vicem exhibuit ſeminis, ſed quia tanta ei diuini conceſſa eſt vis amoris, quæ ita illam mente & corpore inuiolatam cuſtodiret, vt nullus ei concupiſcentiæ carnalis æſtus præualere poſſet: ſola meruit eligi, de cuius immaculato corpore corpus immaculatum ſibi aptaret, qui ante tempora prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute. Vnde & eidem beatiſſimæ Virgini dicitur: Quod enim ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius Dei. Ibid. Oportebat vtique eſſe ſanctum, quod pro ſanctificandis peccatoribus erat offerendum. Decebat quoque vt vino careret eius generatio, per quam purganda erat filiorum Euæ vitioſa generatio. Tria enim mala Eua ſequacibus ſuis intulit, videlicet, vt vitiis ſubiectæ eſſent, & in E delicto carnalis concupiſcentiæ conciperent, & in dolore filios parerent. In hoc vero conceptu, nulla carnalis concupiſcentiæ delectatio ſeſe admiſcuit, vbi maritante fotis verbo per auditum Virgo Verbum cõcepit, & fœcundante Spiritu ſancto, eiuſdem cor virginis in thalamo virginali diuina ſe ſublimitas in vnitate perſonæ, noſtræ humilitati ſociauit. Hoc ſplendore Dei filius concipitur, hac mundicia generatur. Nulla potuit fieri triſtitia concipienti, nulla difficultas parienti: Qui enim lætificare venerat triſte ſæculum, contriſtare non debuit ventris hoſpitium. Sicut ergo omni corruptione caruit iſte conceptus, ita, quicquid hæretici garriunt, in concipiendo & pariendo virginis vterus permanſit intemeratus. Quod indubitanter

ognoſcere poteſt, & rationabiliter aliis approbare manſuetudo Christiana, tranſſumptionem faciendo de minoribus ad maiora, de prioribus ad poſteriora. Si enim ſolis radius cryſtallum penetrans, nec ingrediendo perforat, nec egrediendo diſſipat: quanto magis ad ingreſſum vel egreſſum veri & æterni ſolis, vterus virginalis clauſus & integer perſeuerat? Sic ille rubus ardens, & non combuſtus, in typũ virginitatis intemeratæ Moyſi ſancto legitur eſſe demonſtratus: ſic idipſum præſignans virga Aarõ ſummi ſacerdotis, nec ſucco animata, nec ſemine fœcũdata, quod natura non habuit, flores fructumque produxit. Quæ ergo ratio eſt, vt non credatur Deus hominem poſſe facere ſine viro de fœmina, qui primum hominem nec de viro fecit, nec de fœmina? Nimirum veram humanitatem teſtatur conceptus & partus humanus, & veram diuinitatem comprobat vterus intemeratus. Continetur in hoc conceptu, fratres chariſſimi, magnum & mirabile ſacramentum, quo deleto præuaricationis chirographo, diuina confœderantur & humana, fiuntque duo in carne vna, Chriſtus videlicet & Eccleſia. Cuius coniunctionis quaſi thalamus, vterus virginalis extitit, de quo, diſcurſis nouem menſibus, ſecundũ legem parientium, cum vxore ſua, id eſt, carne noſtra, tanquam ſponſus è thalamo prodiens, tabernaculum id eſt, carne aſſumptam in ſole poſuit, quia carnem ſuam, per quam debellaturus erat hoſtem, viſibilem cunctis exhibuit. Factus eſt itaque per condeſcenſionem noſtræ humanitatis tanquam lac paruulorum, qui in ſublimitate ſuæ diuinitatis panis eſt Angelorum. Per carnem enim ſuximus maieſtatem. Sic nimirum piæ matres lacteſcentem in ſe ſolidum cibum per vbera miniſtrant indigentiæ paruulorũ, fitque in iis per vbera, vt iam non egeant vberibus quando confortati per alimoniam lactis, idonei fiant ad conterendã ſolidam eſcam panis. Ita quoq; reparator ac nutritor noſter longè à ſe remotos in regione diſſimilitudinis alere voluit lacte ſuæ incarnationis, quo creſcere nos faceret ad ſuauiſſimum & ineffabilem guſtum ſuæ diuinitatis, qui tamen quamdiu per ſpem ambulamus, & non per ſpeciem, nulli quamlibet mundo corde plenè conceditur, ſed perfecta eius ſatietas, cum gloria Domini manifeſtabitur, in æterna iuſtorum retributione ſeruatur, quia nulla poſſibile eſt viatori poſſidere in peregrinatione, quod ei promittitur in peruentione. Hæc igitur, fratres chariſſimi, ſedula meditatione penſemus, hanc inæſtimabilem Dei ſuauitatem, tota mentis auiditate guſtemus. conſiderantes quæ & quanta ſint, quæ promittuntur in cœlis, ne à brauio ſupernæ vocationis curſum noſtrũ reuocent ea, quæ cæcis & cupidis mentibus appetenda videntur in terris. Diligamus miſericordiam, per quam redempti ſumus cũ perditi eſſemus. Cõſeruemus caſtitatem, cuius amatorem ſe eſſe monſtrauit qui de caſtæ mulieris visceribus immaculatum ſibi corpus aptauit. Conformemur ei qui vitam ſuam in terris regulam nobis propoſuit Chriſtianæ conuerſationis, qui primo aduentu ſuo voluit nos intus ad imaginem ſuam reformare: ſecundo vero, etiam reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Gen. 1. Pſal. 18.

SERMO IN RAMIS palmarum.

QVi vult hominem exhibere perfectum, in Chriſto reperiet omnia documenta virtutum. Inter quas humilitate & patientia ſe tanquam potentioribus armis accinxit, cum quibus mundum intrauit, cum quibus de mundo migrauit, per quas mundum ſubiugauit. His etenim diabolum ſtrauit & nos de eius poteſtate liberauit. Cum his fortem armatum alligauit, & ipſe fortior vaſa quæ in poteſtate & pace poſſidebat, eripuit & ſibi mundata retinuit. Humilitas fuit, quod inter homines degens, cum publicanis & peccatoribus manducauit: quod fatigatus ex itinere, à muliere Samaritana potum poſtulauit: quod peccatricis mulieris tactum non recuſauit: quod diſcipulorum pedes lauit: Humilitas & patientia ſimul, quod corpus ſuum percutientibus dedit, quod faciem ſuam à conſpuentibus non auertit, quod maledicentes non maledixit, quod etiam vſque ad ignominioſam mortem, mortem videlicet crucis, quæ tantummodo ſceleratis debebatur, ſe tandem inclinauit. Vnde per Prophetam dicitur: Et cum ſceleratis deputatus eſt. Et in Pſalmo: Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodiui vias duras. Hæc arma ſerpens ille antiquus non cognouit. Hæc arma per ſuperbiam dedignatus eſt, & incautus per hæc ſuperatus eſt. Eſcam ſenſit & momordit, ſed hamus eum diuinitatis aduncauit, maxillã eius perforauit, & à poteſtate ſolita religauit. Accubuit catulus leonis ad vocem patris, cum fortitudine ſurrecturus, pro humilitate ſua nomen, quod eſt ſuper omne nomen, accepturus. Hunc exaltationis modum, Scribarum & Phariſæorum ſuperſtitio ſuperba non credidit: venientem ad ſe Dominum in humilitate, contempſit: ſuperbiam eorum redarguentem, dæmonia eiicientem, miracula facientem, tanquam in Beelzebub iſta faceret, blaſphemauit. Sola eum pauperum turba proſequitur, puerorum innocentia comitatur, quia complectitur innocentia innocentiam, humilitas humilitatem, ac per hoc illuminari meretur, vt intus agnoſcat maieſtatem. Sic enim dicit ſcriptura: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Tales Domino hodie ad locum paſſionis ſuę venienti occurrunt: hominem humilem ſuper aſinam ſedentem viderunt, & tamen triumphalem ei gloriam, ramos arborum portando, & per viam ſternendo exhibuerunt, laudes ei imperiales cecinerunt. quia præſago ſpiritu eum triumphatorem diaboli & mortis, & vitæ largitorem cognouerunt. Huius turbæ, chariſſimi fratres, formam repræſentatis cum virentes ramos arborum poſt vexillum ſanctæ Crucis in manibus portatis. Et bene repræſentatis, ſi quod virore ſignatur in manibus, ſemper teneatur in moribus, ſi non hyeme decidat, ſi non æſtate marceſcat: vt dicere poſſitis cum Pſalmiſta: Benedicam Domino in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Sed mementote quia non inuitantur ad has laudes, niſi pueri: Laudate pueri Dominum, dicit Pſalmiſta. Qui vero ſint iſti pueri, Apoſtolus exponit, dicens: Malitia paruuli eſtote, ſenſibus autem perfecti. Et Dominus ad diſcipulos: Niſi quis ſe humiliauerit ſicut iſte paruulus, nõ intrabit in regnum Dei. Paruulũ ſeipſum vocat, ad cuius imitationem nos monet humiliari, vt introire mereamur regnum Dei. Non enim ſunt membra, quę non ſequuntur caput. Quibus igitur armis diabolum vicit Chriſtus, vincere debet & Chriſtianus. Sicut per humilitatem exaltatus eſt Chriſtus, exaltari debet & Chriſtianus. Sic enim Dominus dicit: Qui ſe humiliat, exaltabitur, & Petrus: Humiliamini ſub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore tribulationis. Humiliauit ſe Chriſtus pro nobis, humiliemus nos ipſos pro nobis. Inclinauit ſe ſicut camelus, ſubiit onera peccatorum noſtrorum, tranſiuit per foramen acus, quia pertranſiit anguſtias paſſionis, vt nos in latitudinem gaudiorum educeret. Humiliemus & nos ad portanda onera proximorum, nemo noſtrum ſublime ſapiat, nec ſperet in incerto diuitiarum, ſed depoſita quaſi ſtruma cupiditatis ſuperbiæ, tanquam per foramen acus ingrediatur, id eſt arctam & arduam viam aggrediatur. Quod enim his diebus paſſio Domini in Eccleſia recitatur, quod ſigna Dominicæ paſſionis in Eccleſia producuntur, hoc intenditur, vt Dominica paſſio per hoc ad memoriam reuocetur, & fidelium deuotio ad compatiendum excitetur, vt ille ſanguis dignè ſuſcipiatur ab ore fidelium, qui indignè effuſus eſt manibus

Ioan. 4. Matt. 9. Luc. 7. Ioan. 13. Eſai. 53. Ioan. 1. Luc. 22. Pſal. 16. Phil. 2. Iac. 4. 1. Pet. 5. Pſal. 33. Pſal. 112. 1. Cor. 14. Matt. 18. Luc. 18. Iac. 4. 1. Pet. 5.

nibus infidelium. Hoc ſanguine agni immaculati, vtrique poſtes ſignentur, id eſt, mentes & frontes, vt corde Rom. 10. credatur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fiat ad ſalutem: & memoria crucis ſuauiter inhæreat menti, cuius ſignum imprimatur & fronti. Ergo fratres in hac recordatione Dominicæ paſſionis Chriſto dignè compatiamur, vt Chriſto reſurgenti conſuſcitari mereamur. Dimittamus debita ſua debitoribus noſtris, quia ipſe Chriſtus, qui ad imitandum nobis propoſitus eſt, cùm pateretur, orauit pro perſecutoribus ſuis. Sic enim ipſe Dominus iubet: Orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, vt ſitis filii patris veſtri qui in cælis eſt. Rom. 8. Si autem filii, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Ieſu Chriſti.

SERMO DE COENA *Domini.*

OPTATVS nobis, dilectiſſimi, dies remiſſionis aduenit, quo mater Eccleſia membra ſua tanquam putrida hactenus à ſe proiecta, intra ſocietatem commembrorum ſuorum recipit, quo peccantes filios ſuos pœnitentiæ legibus emendatos, ſequeſtrationis rubore caſtigatos, ad ſacramentũ reconciliationis admittit. Et merito hic dies huic ſacramento eſt deputatus, quo Dominus noſter Ieſus Chriſtus illud, quod pro nobis proximè erat traditurus diſcipulis ad manducandum ſanguinem, quem pro nobis fuſurus erat, tradidit ad bibẽdum: Eo ergo die nullus fidelis extorris debet eſſe à corpore Chriſti, quod eſt Eccleſiæ, quo die Num. 19 medicinã ſuæ reconciliationis, corpus. ſ. & ſanguinem Chriſti ſuſcepit Eccleſia. Hodie veteris ſacerdotii ritus, quo ſanguis vitulorum & fundebatur, & cinis vitulæ extra caſtra crematæ adſpergebatur ad emundationem tantummodo carnis, de medio ſublatus eſt, & noui ſacerdotii ritus, quo caro Chriſti extra portam paſſa, & 2. Cor. 5. ſanguis Chriſti pro nobis fuſus, emũdatos carne & ſpiritu ſanctificat, veteri ſacerdotio ſubrogatus eſt. Dicit enim Apoſtolus: Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi, & poſuit in nobis verbum reconciliationis. Quo ergo die conuenientius debent miniſtri noui ſa- Heb. 13 cerdotii hoc reconciliationis celebrare ſacramentum, quam eodie, quo ab auctore noui ſacerdotii hoc primitus eſt inſtitutum? Huic etiam reconciliationis ſacramento congruit, quod hodie diſcipulorum pedes lauit, quod hoc diſcipulis ſeruandum eſſe mandauit, non quod indigerent lauari, ſicut ipſe ait, qui loti erant aqua ſalutari, ſed quia affectus hominum, quibus tanquã pedibus ad Deum acceditur, vel à Deo receditur, non poſſunt terreno puluere non fœdari, quos oportet inter mundi turbines in medio hominum polluta labia habentium & habitantium, & inter lutulenta mundi negocia conuerſari. Hæc ergo ablutio pedum, mundatio eſt affectuum, vt ſi quas de terrena conuerſatione fœdas imagines introrſum traximus, hoc ſacramento diluamus. Et pulchrè huic ſacramento reconciliationis conſonat, quod caput, id eſt, Chriſtus, corporis pedes lauat, id eſt, vltima membra ſua per officium paſtorum ſibi reconciliat. Nos enim dicti paſtores & veluti capiti viciniora membra, dum pro peccatis veſtris oramus, cum pro exceſſibus veſtris lachrymas fundimus, quid aliud facimus, niſi quod vobis pedes quibus ad Deum † veſtrorum. ceditis, abluimus? Cum etiam peccatorum † noſtrorum memoria contriti, in oratione noſtra de capite lachrymas fundimus, an ne conſcientias noſtras tanquam pedes immundos, à terreni contactus ſordibus emundamus? Quia ergo vos hodierna die fratres ad tam deſiderabile ſacramentum reconciliationis admittimus, ſub Dei miſeratione, quantum in vobis eſt, laborate, vt quod vobis foris per officium noſtrũ miniſtratur, id veſtris mentibus rei veritate compleatur. Non ſitis domus illa ſcopis mundata, id eſt, pœnitentiæ ſacramentis palliata, ad quam reuertitur immundus ſpiritus, qui inde per confeſſionem exierat, & inueniens eam vacantem, id eſt, nulli veræ virtuti operam dantem, ingreditur ibi cum ſeptem aliis ſpiritibus nequioribus, id eſt, omnibus ſuperſtitionis generibus, & fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Nouiſ- Matt. 12. ſima enim eorum peiora prioribus fiunt, quia peccata, quibus in confeſſione renunciauerant, occultè committunt, Luc 11. & ea diuerſis coloribus ſuperſtitionis operire contendunt. Huiuſmodi hypocritas æquiparat Dominus Matt. 23 ſepulcris foris dealbatis, & vaſis extra mundatis, quæ intus plena ſunt fœtore & ſordibus. Mundate ergo fratres conſcientias veſtras, vt vaſa honeſta & apta ſitis ad accipiendum corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem redempti eſtis cum perditi eſſetis, per quem reconciliamini, cum iterum auerſi fuiſſetis, per quem ſaluandi eſtis, ſi intra ſocietatem membrorum Chriſti inuenti fueritis, cui reconciliati eſtis. 1. Cor. 11. Qui enim manducat indignè, reus eſt mortis Domini. Quis eſt qui manducat indignè? Qui capit ore, & non capit corde. Qui non eſt membrum capitis, nec pars Chriſti corporis. Hic accipiens corpus Domini, pœnas dabit mortis Domini, quia tali pœna plectetur, quali plectẽtur qui indignè ad mortem tradiderunt corpus Domini. Manete ergo in Chriſto, vt Chriſtus maneat in vobis, & dignè accedatis ad participationem Dominici corporis & ſanguinis.

SERMO IN DIE *Paſchatis.*

CVM cęterę feſtiuitates in recordatione geſtarum rerum lętitia ſpirituali fidelium mentes afficiant, in Chriſti reſurrectione, ſimili ratione corda ſimul lętantur & corpora, quia Chriſto reſurgente, homo noſter interior à morte peccati eſt cõſuſcitatus eſt, & exterior ſpes ſuæ reſurrectionis probatiſſimo argumento confirmata eſt. Meritò ergo vtrumque lætatur, quia vterque Chriſto conſuſcitatur in re, exterior autem in ſpe. Idcircò hæc ſolennitas ad anniuerſarium diem ſuum non recurrit, ſicut reliquæ ſolennitates, in quibus prætеritorum tantum ſit recordatio, ſed huic obſeruantiæ Dominica deputatur, & lunæ decurſus poſt plenilunium vicinum vernali æquinoctio. Dominica enim dies quæ octaua eſt, & Dominicam congruè repræſentat reſurrectionem quę eo die facta eſt, & noſtram pręfigurat, quæ poſt ſeptenariam huius temporis volubilitatẽ futura eſt. Lunæ vero decurſus certi myſterii cauſa huic obſeruantiæ eſt deputatus, quia ſecundum Aſtrologorum inquiſitionem, globus lunæ ſemper dimidius lucet & dimidius non lucet. Luna enim creſcente, illuminatur pars inferior: luna decreſcente, illuminatur pars ſuperior. Luna quippe in ſcriptura ſacra typum gerit Eccleſiæ quæ & defectum ſuæ mortalitatis ex originis neceſſitate tolerat, & tamen in medio nationis prauæ & peruerſæ, pro modo intelligentiæ ſuæ, humanæ ignorantiæ noctem illuminat. Huic innouatæ & cum Chriſto ſuſcitatæ, per Apoſtolum dicitur: Quæ ſurſum ſunt quærite, quæ ſurſum ſunt ſapite, Col. 3. non quæ ſuper terram: Hoc nobis Paſchali myſterio inſinuatur, hoc lunæ Paſchali tempore inferius deficientis, & ſuperius creſcentis figura commendatur, vt à tempore innouationis noſtræ ſemper in appetitu terrenorum noſter amor minuatur, & ſupernorum deſiderio quotidianis profectibus augeatur. Tunc ergo verum Paſcha celebramus, ſi quod rerum & temporum myſteriis ſignificamus, vita & moribus ſemper teneamus. Idcirco ſanctum Paſcha in albis veſtibus ſeptem diebus celebramus, vt munditiam corporis & lætitiam reſurrectionis ſemper habere moneamur. Vnde per

Mm iiij

Eccl. 9. ſapientiam dicitur: Omni tempore ſint veſtimenta tua alba. & oleum de capite tuo nunquam deficiat. Quod eſt dicere, Nunquam munditia à corpore, nunquam lætitia ſpiritualis abſit à corde. Hoc idem ſignificabatur, cum Iudaicus populus poſt eſum agni, ſeptem diebus azymis veſcebatur. Quod Apoſtolus in re ſignifi-
1 Cor. 5. cata ita interpretatur: Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azymi. Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Ac ſi dicat: Vt ad celebrandum verum Paſcha & edendam carnem veri agni & immaculati ſitis idonei, expurgate vetus fermentum, id eſt, tollite vetus peccatum, vt ſitis noua conſperſio, id eſt, nouitatem vitæ nouæ recuperetis, quam in lauacro ſancto accepiſtis. Cum enim populus ad fidem veniens catechizatur, quaſi molitur: quia ſicut diuerſitas granorum per molam in vnitatem cogitur, ſic diuerſitas populorũ per inſtructionem fidei in quandam vnanimitatem adunatur. Sed nondum eſt conſperſio. Accedit aqua, & fit panis. Sic in alio loco dicit Apoſtolus: Vnus panis, vnum corpus ſumus in
1. Cor. 10 Chriſto, quicunque de pane eius edimus, & de calice eius bibimus. Itaque epulemur, non in fermento vetere,
1 Cor 5 neque in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis. Ac ſi dicat: Quia verus eſt agnus, quem epulamur, ſic ad carnem eius edendam accedamus, vt cor mundum à malitiis, & linguam immunem conſeruemus à fallacia. Ita enim tamquam panis ſuauis in Chriſti corpus tranſibimus, & Chriſtum nobis incorporabimus, vt Chriſtum in nobis manentem ſemper habeamus, & in Chriſto ſemper maneamus, & ita non tantum ſeptem diebus, ſed omni tempore verum Paſcha celebremus, id eſt, vt de imis ad ſumma cælorum gaudia toto deſiderio tranſeamus.

IN ASCENSIONE DOMINI ſermo.

HODIA, fratres, victoria Chriſti completa eſt, hodie triumphalia vexilla eius eriguntur: de ſpoliatione ſua do-
Hebr. 10. let cũ principe ſuo tartarus: de reſtauratione damni ſui gaudet cæleſtis exercitus. Hodie caro illa quæ de terris ſubleuata eſt ad dexteram patris collocata eſt, quia omni creaturæ prælata eſt, & omnis principatus & poteſtas ante eam incuruata eſt. Hodie via noua, de qua dicit Apoſtolus, nobis initiata eſt, quia per carnem Chriſti, aditus cæli per quam nulla prius caro tranſierat, reſeratus eſt: quam adhuc viuentem idem Apoſtolus dicit, quia membris Chriſti ſuo tempore per eandem intraturis præparata eſt. hodie apertio libri perfecta eſt, quem nemo potuit aperire, niſi agnus ille, qui occiſus
Apoc. 5. eſt, quoniam ſacramenta eius reuelata ſunt, cum ea quę in lege & Prophetis inueniuntur de Chriſto, conſummata diſpenſatione humanitatis eius, hodie completa ſunt. Deſcendit primo Chriſtus, vt noſtræ particeps fieret naturæ: poſtremò aſcendit, vt ſuæ nos participes faceret gloriæ. Deſcendens: temporali conuerſatione & viſibilibus miraculis quaſi lactauit infantes: aſcendens, dedit dona hominibus. Quibus eruditi, & quaſi in virile robur educati, iam temporalem eius viſionem non appeterent: ſed quo eos præceſſerat, toto eum deſiderio ſequi ſtuderent. Quia igitur temporali eius præſentia viduati ſumus, ad æternam eius viſionem tota intentione feſtinemus: dicamus ei ex voce Pſalmiſtæ: Tibi dixit cor meum, quæſiui vultum tuum, vultum tuum Domine requiram, ne auertas faciem tuam à me.
Pſ. 26. Tota enim diſpenſatio humanitatis Chriſti nihil aliud intendit, nihil aliud fecit, niſi vt intentionem noſtram ad ſuperna dirigeret, & expleto tempore noſtræ mortalitatis, ad manifeſtam viſionem ſui perduceret, perductos æterna vultus ſui gloria ſatiaret, quia teſtante

Apoſtolo, videbimus eum ſicuti eſt. Vnde Pſalmiſta: 1 Ioan 3
A Satiabor cum manifeſtabitur gloria tua. Hæc ſunt bo- Pſ 16.
na Hieruſalem quæ oculus non vidit, nec auris audi- 1 Cor. 2.
uit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit Deus his qui diligunt eum. Hæc bona quantum po- 1. Cor. 2.
tuit in ænigmate contuebatur Pſalmiſta, cum diceret: Quid enim mihi eſt in cælo? & à te quid volui ſuper Pſ. 72.
terram? Admirando dicebat, quid mihi eſt in cęlo? quia cæleſtis gloriæ magnitudinem nec dicendo explicare, nec cogitando ſufficiebat comprehendere. Hæc ergo eſuriamus, hæc ſitiamus, quoniam ad hoc Pontifex ſummus pro nobis præcurſor in vera ſancta ſanctorum, ad dexteram ſcilicet patris, aſcendit, vt ſpem membrorum ſuorum confirmaret, eius ſecuturam gregis humilitatem, quæ ſuum credit præceſſiſſe paſtorem. Sic enim ipſe Dominus promittit diſcipulis: Vbi Luc 17.
B fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. Aquilas Matt. 24.
vocat ſanctos, qui cupiunt diſſolui & eſſe cum Chri- Philip. 1
ſto. Fertur enim natura eſſe aquilarum, vltra mare odoratu ſuo cadauera ſentire, & eo celeri volatu ſuo ad ſaturandam eſuriem ſuam feſtinare. Hæc ergo eſuries aquilarum, deſiderium ſignificat ſanctarum animarum, quæ caput ſuum extra mundi turbines in ſumma quiete locatum, fidei naribus ſentientes, ſpei volatu præſentiæ conditoris vellent aſſiſtere, & ſatietate vultus eius ſine fine gaudere. Hæc quippe huius ſolemnitatis eſt ratio, vt Chriſtum ad dexteram patris iam regnare credamus, & interim eum quaſi geminis virtutum alis, charitatis ſcilicet & ſpei, ſubſequamur, vt cum tradiderit regnum Deo & patri, cum eo ſine fine regnemus. Igitur ſecundum quod hortatur Pſalmiſta, Pſ 96.
C quia Dominus regnauit, exultet terra, id eſt, Eccleſia exultet in fide, quoniam tu Dominus altiſſimus ſuper omnem terram, nimis exaltatus es ſuper omnes deos? Exultet in ſpe, quoniam replebimur in bonis domus tuæ. Exclamemus ex medullis cordis cum Apoſtolo: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio? an Rom 8.
anguſtia? an fames? an nuditas? an gladius? Cũ enim de ſpe produxerit nos ad ſpeciem, erit Deus omnis in om- 1. Cor.
nibus: ipſe cibus & potus, ipſe veſtitus & omnis, quæ 15.
honeſtè cogitari & deſiderari poſſunt ab omnibus. Hoc donatiuum Chriſti milites concupiſcant, & militiam ſuam non deſerant, donec hæreditatem immarceſcibilem ab imperatore ſuo, completo agone, percipiant.

D

SERMO IN DIE SANCTO Pentecoſtes.

DIES Pentecoſtes ſacratus eſt in lege, & in Euangelio. In lege, quia die quin- Exod. 19
quageſimo à die quo Ægyptꝰ ſpoliata eſt, in tabulis lapideis digito Dei ſcripta, populo Dei in monte Sinai, data eſt: In Euãgelio, quia die quinquage-
ſimo à die quo infernus ſpoliatus eſt, lex charitatis in Act. 2.
tabulis cordis carnalibus populo Nazareno ſpiritu Dei ſcripta eſt. Vnde dicit Apoſtolus: Charitas Dei diffuſa Rom. 5.
eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Sed illa quidem in ſeruitutem data eſt, hæc
E autem in libertatem. De illa dicit Apoſtolus: Vnum Gal 4.
quidem teſtamentum, quod eſt in monte Sina, in ſeruitutem generans: De iſta autem, Vbi Spiritus Domini,
ibi libertas. Et alio loco: Non enim accepiſtis ſpiritum 2 Cor 3.
ſeruitutis iterum in timore, ſed ſpiritum adoptionis Rom 8.
filiorum, in quo clamamus, abba pater. Sub hac ſignificatione antiquus Hebræorũ populus anno quinquageſimo, qui iubileus appellabatur, ab omni opere ſeruili vacabat. & his qui annis retroactis ſub ſeruitutis iugo ſeruierant, libertatem dare conſueuerant. Septenarius enim ſepties ductus, quadragintanouem facit, & vt quinquagenarius fiat, vnitas ſuperadditur in 49. quis à ſeptenario non recedit temporũ volubilitas, in vnitate

quæ

quæ ſequitur, tempore ſuccedēns ſignificatur æternitas, in qua vera dabitur libertas. Congruè ergo quinquageſimo die Spiritum ſanctum accepimus: quia ſicut A poſt huius temporis decurſum, à ſeruitute corruptio-
Rom. 8. nis huius in libertatem gloriæ filiorum Dei liberandi ſumus, ſic iſto die ipſum Spiritum ſanctum æternæ hæreditatis & veræ libertatis pignus accepimus. Hinc eſt etiam, quod decimo die poſt aſcenſionem Domini, miſſus eſt idem Spiritus ſanctus, quia in mercedem denarius promittitur operariis, perſeueranter in vineā Domini laborantibus. Igitur quia temerarium eſt, aliquid diffinire de ineffabili eius eſſentia, dicamus aliqua, quæ ipſe ſpiritus donauerit de mirabili & amabili eius efficientia. Hic Spiritus ſanctus gratiarum diſtributor eſt, hic cogitationum & intentionum cordis diſcretor eſt, hic ſecretorum diuinorum reuelator eſt.
1. Cor. 2. Spiritus enim ſcrutatur omnia etiam profunda Dei. Et ſicut nemo eā nouit, quæ ſunt in homine, niſi ſpiritus B hominis qui eſt in homine: ita nemo nouit quæ Dei ſunt, niſi ſpiritus Dei. Hic digna poſtulantibus pium ſupplicandi præbet affectum, & apud eum qui pia vota intuetur, velocem obtinere donat effectum. Hic peccatoribus inſpirat pœnitentiam, hic impœnitentium peccata detinet, hic pœnitentium peccata delet. Sic enim
Ioan. 20. Dominus dicit ad diſcipulos: Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Hic conuerſos ad iter iuſtitiæ facit per timorem humiles, per pietatem mites, per ſcientiam lugentes, per amorem iuſtitiæ fortes, per conſilium miſericordes, per intellectum mundi cordis, per ſapientiam contemplantes, per tolerantiam perſecutionum patientes, quibus Dominus regnum C cælorum repromittit, quoniam quos timor inchoat, ſeptimo gradu perficit ſapientia, in octaua tanquam in vero iubileo, liberat & coronat patientia. Ad huius perfectionis apicem, Apoſtolorum principem prouexit
Matt. 16 hodierna die Spiritus ſanctus, vt qui in paſſione Domini vnius ancillæ voce exhorruerat, iam perfidam Iudæorum multitudinem Prophetico teſtimonio manifeſtè confutare non timeat. Talem reddidit Thomam,
Act. 2. vt qui reſuſcitati ſaluatoris dubitando palpandas po-
Ioan. 20 ſtulauerat cicatrices, poſt collatam gratiam Spiritus ſancti, facta diuiſione Apoſtolorum, confidenter Euangelium prædicaturus mittatur ad gentes. Tales per eandem gratiam effecti ſunt Chriſti diſcipuli, vt qui,
Act. 2. relicto Domino in tempore paſſionis, præ timore latuerant, de cætero gaudentes irent à conſpectu concilii, quoniam digni habiti erant pro nomine Ieſu contumeliā pati. Tam velox & efficax doctor demonſtratus eſt hodiè Spiritus ſanctus, vt idiotarum corda vno momento erudiret ad ſcientiam, & eorumdem linguas formaret ad omnem linguarum facundiam. Vt etiam attēdamus, quantus opifex ſit iſte Spiritus ſanctus, au-
1. Cor. 12. diamus Apoſtolum dicentem: Vnicuique datur manifeſta gratia ſpiritus ad vtilitatem: Alii quidem per Spiritum datur ſermo ſapientiæ, alii ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiritu, alii
Ibid. gratia ſanitatum in vno ſpiritu, alii operatio virtutum, alii Prophetia, alii diſcretio ſpirituum, alii gratia linguarum, alii interpretatio ſermonum. Hæc omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout E vult. Iſte Spiritus ſanctus, qui patris & filii vnus eſt ſpiritus, à patre procedit, & à filio & ad corda credentium pariter mittitur & à patre & à filio. Vnde & Do-
Ioan. 15. minus dicit in Euangelio: Cum venerit ſpiritus veritatis, qui à patre procedit, ille vos docebit omnem veritatem. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Hæc verba ita interpretatur Didymus, illuſtrium virorum titulo clarus: Inſeparabilis eſt ſpiritus à mea & patris voluntate: & amplius: quia non ex ſe eſt, ſed ex patre & me eſt. Hoc enim ipſum quod ſubſiſtit & loquitur, à patre & à me illi eſt. Quid eſt ergo, Spiritum ſanctum à patre filioque ſubſiſtere, niſi eundem ſpiritum à patre filioque procedere? Vnde & in ſequentibus dicit: Conſenſus ſignificatio eſt Spi- A ritus ſanctus, qui eſt ſpiritus veritatis, ſpiritusque ſapientiæ. Non potes audire filio loquente quæ neſcit, cum ipſum ſit quod profertur à filio, id eſt, procedens Deus de Deo, ſpiritus veritatis procedens à veritate, conſolator manans de conſolante. Hæc aduerſus hæreſin quorundam Græcorum, Græci auctoris auctoritate protulimus, qui dicunt Spiritum ſanctum à ſolo patre procedere, ne quis Latinorum omnes Græcos hoc errore infatuatos arbitretur, & eorum auctoritati innitens, ſal infatuatum eſſe mereatur. Idem in ſymbolo Epheſini concilii, quod Græcorum fuiſſe conſtat, manifeſtè his verbis adſtruitur: Quamuis in ſua ſub- Ioan. 16
ſtantia ſit ſpiritus filii, & intelligatur in perſona proprietas, iuxta id quod ſpiritus eſt, & non filius, non eſt B tamen alienus ab ipſo. Nam ſpiritus appellatur veritatis, & veritas Chriſtus eſt. Vnde & ab ipſo ſimiliter ſicut à Deo patre procedit. Denique hic ipſe ſpiritus etiam per ſanctorum manus Apoſtolorum miracula glorioſa perficiēs glorificauit Dominum Ieſum Chriſtum, poſtquam aſcendit in cælum. Præterea ſicut filius appellatus eſt manus Dei patris, non quod ei ſit aliqua cum maieſtate patris inæqualitas ſed propter ſubſtantiæ identitatem, & propter manifeſtam operum exhibitionem: Ita Spiritus ſanctus appellatus eſt digitus Dei propter eam, quam habet cum patre & filio, ſubſtantiæ vnitatem, & manifeſtam chariſmatum diſtributionem: quia per manum, in vnitate corporis exiſtentem, fieri ſolet operatio: & per digitum in vnitate manus manentem, ſuis tamen articulis diſtinctum, ſo- C let notari diſcretio. Cum vero per verba aliundè tranſlata, aliqua nominatur in diuinitate perſona, non vſquequaque earū natura rerum de quibus hæc tranſlata ſunt, diuinitate eſt arroganda, ſed illæ tantum cauſæ attendendæ ſunt, propter quas res corporeæ rebus incorporeis aſſimilari poſſunt: Quia omnis humana vox nihil poteſt aliud dicere, niſi corporalia. Et Trinitas, de qua nunc nobis ſermo eſt, omnes materiales ſubſtantias ſuperat: Idcirco nullum verbum poteſt ei propriè aptari, & eius propriè & dignè intimare ſubſtantiam. Et quia ipſe ſpiritus chariſmatum diſtributor eſt, inuocemus ipſum paracletum, cuius hodiè ſolemnitatem colimus, cuius hodiè dona fidelibus collata miramur, vt augeat in nobis fidem, dilatet charitatem, confirmet D ſpem, & cætera virtutum chariſmata, quæ nobis in hac peregrinatione ſunt neceſſaria, cooperante patre & filio, cum quibus idem paracletus viuit & regnat per æterna ſæcula, Amen.

IN CATHEDRA S. PETRI ſermo.

NOn inconuenienter, fratres, iſte pſalmi verſiculus olim diuino præſagio decātatus, hodiernæ celebritatis tripudio interponitur, in qua beatus in Epiſco- Pſ. 106
pali Cathedra collocatur. Videtur enim beato Petro debere coaptari, quem in ſed. iudiciaria proteſtantur hodierna Eccle- E ſiarum obſequia ſublimatum. Ait enim Dauid ſanctus, ſpiritu quoque ſancto præuentus: Exaltet eum in Eccleſia plebis, & in Cathedra ſeniorum laudent eum. Hodiè ſi quidem & in Eccleſia plebis Petrus exaltatur, & in Cathedra ſeniorum laudatur, quoniā & in Eccleſia in qua populus acquiſitionis conuenit, conſtituitur poſt Deū primicerius, & in Cathedra ſeniorum collaudatur Epiſcopus. Hæc etenim hodiernæ feſtiuitatis ſacra inſtitutio, quando Epiſcopalis ſedis honoratus eſt magiſterio. Hodiè fratres beatus Petrus Antiochenę Eccleſię Epiſcopus ordinatur, hodie plebi, quam ipſemet Deo acquiſiuit, paſtor præficitur, Hodiè etiam in beati Petri ordinatione ſancta Eccleſia exal-

Matt. 16. 1 Cor. 10. tata eſt, quoniam & ipſe promoueretur, cui ſpecialiter à Domino ipſa talibus alloquiis commiſſa eſt: Tu es A Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam. Felix vocabuli denunciatio, vt à Petra de qua ſcriptum eſt, Petra autem erat Chriſtus, Petrus denominetur, nouiuis Chriſti participatione decoretur, ipſo Chriſto ſibi nomen imponente, vt Petrus ſit, & Petrus vocetur. Super hanc etiam Petram Dominus Eccleſiam ſuam ædificandam prouidit, quatenus cuius fidei confeſſio pro ſui ſoliditate Petræ comparanda erat, nominis etiam ſui applauderet appellationi. Non ergo ambitione humana, vt in talibus aſſolet, Petrus Epiſcopalem hodie ſortitur Cathedram, non in muneribus primos occupat recubitus, non ingerit ſe pompoſis ceruicalibus. Ipſo Deo Dei filio atteſtante, Petrus eruditur: carnis & ſanguinis ab eo doctrina remouetur: B patris, qui in cælis eſt, efficaciſſima reuelatio exhibetur, Matt. 16 cuius inſtinctu veridico intonuit Petrus: Tu es, inquit, filius Dei viui. O iocunda regis & militis confabulatio, in qua miles regem ſuum, regis æterni filium confitetur: rex vero viciſſitudine reciproca militem ſuum à carnalibus diſciplinis ſequeſtratum, patris ſui tantummodò diſcipulum atteſtatur, dignis etiam ſtipendiis remunerandum arbitratur, quatenus ſic adiiciés ſubinferat: Ibid. Tibi dabo claues regni cælorum. O reuera beatus cæli ianitor, cui non tantum claues regni cælorum commiſſæ ſunt, ſed etiam arcanorum cæleſtium conſilia concredita ſunt. Ligandi atque ſoluendi licentia poteſtatiuo perfungitur priuilegio, atque ouilis Dominici cura ipſius mancipatur arbitrio. Ita enim ſpeciali familiaritate ad eum dicit Dominus: Quodcumque C Ibid. ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis: Non ergo repentina fauorum acclamatione ſed prouida Dei diſpenſatione Eccleſiarum excubiis deputatus eſt Petrus generali ſanctione, hodiè quoque Antiochiæ aſſumitur peculiari familiaritate. Quem ouibus ſuis Deus paſtorem præfecerat generalem, plebs Antiochena hodie ſibi collocat pontificem generalem. Nec tamen Dei nutibus populus Antiochenus obuiare contendit, ſed opportuna importunitate Dei vicarium honorare ſatagit. A pontificum pontifice iamdudum Petrus ordinatus erat, oleum exultationis Chriſti manu † deriuationem infundente per Spiritus ſancti † debriationem ſuſceperat, negocii ſui miniſterium ſibi iniunctum iam diu executerat, necdum tamen aliquo in loco propriè de- D putatus fuerat. Hodiè ergo de totius orbis amplitudine adſciſcitur, quibus propriè præſit & proſit: hodiè populis prærogatur. Nec tamen curæ ſuę amplitudo proptereà decurtatur, ſed Apoſtolatus ſui ſolicitudo dupliciter dilatatur. Adſunt enim præſentium ouium balatus, qui eum quotidianis profectibus ſolicitent, nec ſibi deſunt fraternæ dilectionis præcordia, in fines etiam orbis terrarum pertingentia, quæ eum defatigent. Sed futurum eſt tibi, futurum eſt (inquam) ciuitas Antiochena, vt adhuc Petrus de ſede ad ſedem demutetur, vt neceſſitate & vtilitate populorum exigente, † alias † alias tranſportetur. Nec poteris habere proprium, quem ſancta Eccleſia in communne ſuſcepit miniſterium. Fratrum ergo diſperſioni charitatiuè communi- E ca, & quē charis amplexibus tibi obligaſti, aliquantulum relaxa. Dilige proximum tuum ſicut teipſum, & æquanimiter Petrum tolerabis ad alium deſtinari præ- Matt. 5 ſulatum. Intereà vrbs beata, de Petri gloriare præſentia, piis eum demulce obſequiis, inuiſcera eum tibi reſponſionibus obedientiæ deuotiſſimis, præcordialem Dei amicum, quibus potes dilibutionibus tibimet concilia: communis atque eius ſermonibus participa, futuræque tuæ ruditati circunſpectius inuigila. Multos opima degrauauit ſecuritas, & quoniam in hodierna confidunt opulentia, de craſtina non ſatis ſolicitantur penuria. Non nouerunt ſibi proſpectare de craſtino, qui totam ſpem defixerunt in tempore hodierno. Tu

autem Antiochia de beati Petri præſenti affabilitate A congaude, ipſius colloquio tamquam in omni diuitiarum affluentia perfruere, déque futura ſui abſentia tibi circunſpice. Dū vacat, materna ſuge vbera: interroga Deut. 32 patrem tuum, & annunciabit tibi: maiorem tuum, & dicet tibi: Hodie Apoſtolorum principem tibi delegiſti ſacerdotem, hodie cæli ianitorem inthronizaſti pontificem. O admirabilis in ſingolis Dei diſpenſatio, ò diuinæ diſpenſationis admiranda diſcretio! Quid dicam fratres? Vadam quo me ducit impetus ſpiritus? Eloquar, an ſileam? Eloqui tamen melius cenſemus, quam ſilere, quoniam & ſilere quaſi aliquid deeſſet, de beati Petri laodibus defraudare. Dicit de ſe in quodam Ioan. 10. loco Dominus: Ego ſum oſtium: Per me ſi quis introierit, ſaluabitur. Si oſtium equidem Dominus confitetur. per ſe introeuntibus ſalutem pollicetur: & tamen ad B Matt. 16 Petrum ita exorditur: Tibi, inquit, dabo claues regni cælorū. Iam videre poteſtis, fratres chariſſimi, & videtis quid veſter exprimere geſtiat affectus, ſed præ abundantia ſpiritus totum quod voluto, efferre non valeo. Ita enim perſæpè fit, vt præ abundantis lætitiæ velut intimæ cumulo, verborum ſufficientia deſit ſpiritui, cum ipſe ſpiritus nondum diſcreuerit, cui potius debeat cedere parti. Fitque in abundantia ſpiritūs error quam maximus, tamquam ſi cuilibet auaro multimodæ apponantur diuitiæ. Ipſe ſiquidem præ alacritate nimia hæſitat, quid prius capiat: & dum anhelat ad ſingula, manum porrigit ad omnia. Ita & nos: Impedit nos ſuper tanto ac tali myſterio cogitationum multiplicitas, ſed tamen Deo proſperante expediet nos orationum C veſtrarum officioſitas. Noſtis fratres chariſſimi, quoniam oſtio ſera & claues apponuntur, quibus † iubentibus eiuſdem oſtii valuæ reſerantur & clauduntur. † ſer. mentibus. Oſtiis etiam oſtiarii addicuntur, ad quorum ſuggeſtionem penetralium Domini, de oſtiorum, vti libet, commoditate præloquuntur. Ergo quandoquidem Chriſtus ſicut ait, Oſtium eſt, Petrus vero clauicularius eſt. Quid aliud, quam oſtii huius Petrus oſtiarius eſt, vt quodammodo per Petri villicationem, in ipſum, qui oſtium eſt, habeamus introgreſſionem? De numero Apoſtolico, ſacerdotali coagulatur collegio, vt altius aliquid admireris in Petri ſacerdotio, quam (ſi dici liceat) in Apoſtoli vocabulo. Dicitur de Chriſto. Tu Pſ. 109. es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec. Non dicitur quod ſit Apoſtolus, etſi fuerit ab an- D gelis minoratus, ſed quod fuerit ſacerdos, authentica voce conclamatur. Factus eſt ergo Petrus Apoſtolus, quod non factus eſt Chriſtus: ſacerdos quoque adoptatus eſt, quod & erat Dominus; Factus eſt Chriſti conſacerdos & cohęres, nec factus eſt coapoſtolus. Forſitan tamen & Chriſtus vocari poſſet Apoſtolus, ſed Heb. 3. ipſe patris. Petrus vero Apoſtolus Chriſti. Videtur quoque hodiernæ feſtiuitati conſonare illud ſapientis Eccl. 50. præconium: Ecce ſacerdus magnus qui in diebus ſuis placuit Deo, & inuentus eſt iuſtus. Iſte ſiquidem præter Chriſtum ſacerdotum † opinatiſſimus, Deo in † optatiſſimus. diebus ſuis ſacerdos acceptatiſſimus, iuſtitiæ inſignis titulo, totum vitæ ſuæ curſum Chriſti dedicauit obſequio. Voluntariè Deo ſacrificauit, ſuper ouile ſibi E creditum competenter inuigilauit, pedetentim quos potuit cælorum ciuibus inuiſcerauit, triticum Domini ſui cautiſſime ad vſuram erogauit. In amore Dei feruentiſſimus, in fidei aſſertione robuſtiſſimus, in proximi dilectione accommodatiſſimus, in terris cælibem ducebat vitam. Denique in miraculis erat copioſiſſimus, quatenus in plateis ponerentur infirmi in Act. 5. lectulis, vt veniente Petro, ſaltem vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis. Spiritus ſancti gratia intantum ei linguæ ſuppeditarat facundiam, vt ante reges & præſides nec quid loqueretur excogitaret, nec quod diſertiſſimè loqueretur aliquando deeſſet. Ab inescatione piſcium ad capturam tranſlatus hominum, fidei retia vagabuntur

bundis huius procelloſi mundi piſcibus obtendebat. A Hodie quoque ſummi Dei ſacerdos effectus per odoriferi thuris & thymiamatis concremationem ſummo ſacerdotum gratanter & iocundè eſt acceptus. Immolauit ſeipſum hoſtiam viuam in odorem ſuauitatis, & Altiſſimo accuratiſſime vota ſua reddidit. Quocirca benedictioné omnium gentium dedit illi Dominus, & teſtamentum ſuum confirmauit ſuper caput ipſius. Pſ. 64. Ideò quoque ſtabilita ſunt bona illius in Domino, & enarrabit eleemoſynas omnis Eccleſia ſanctorũ. Beatus ergo quem elegiſti & aſſumpſiſti Domine, ecce enim tripudians habitabit in atriis tuis. Nulli ergo ſanctorum beatum Petrum credo ſecundum, quem ſanctus ſanctorum in fundamento ſuarum collocauit Eccleſiarum, & exaltauit in ſpecula ſuarum ouium altiſſimum. Nemo coapoſtolorum in amore ſui Ieſu feruidior, nemo in ipſa traditionis deſperatione fuit animo- B Pſ. 1. ſior. Promotus eſt à nauicula ſua Petrus, & hodie in Cathedra nõ peſtilentiæ, non colũbas vendentium, ſed 1. Reg. 2. Epiſcopali collocatus, vt ſedeat cum principibus, & ſolium gloriæ teneat. Statuit ei Dominus teſtamentum pacis, vt fungeretur ſacerdotio, & offerret illi incenſum dignum in odorem ſuauiſſimum. Agite ergo pontifices, qui beati Petri reſidetis in loco, quos Epiſcopalis ſublimauit præpoſitio, conſiderate quem imitamini: imitamini: de cuius dignitate gloriamini, ne cura commiſſa abuti videamini. Non ſit vobis ad iactantiæ ſupercilium, vocitari pontifices, ſed velitis & deſidera- 1. Tim. 3. te eſſe pontifices. Qui enim Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Operamini ergo quod competat. quod gregem Domini vobis commiſſum fœcundando confoueat, ne forte cum aliis prædicaueritis, ipſi reprobi efficiamini. 1. Cor 9. Vos quoque reliqui ſacerdotes, inferiores domus Domini manſiunculæ, quorum labia cuſtodiunt ſcientiam: angeli enim Domini exercituum eſtis: Malac 2. lex ſiquidem requiritur ex ore veſtro, qui peccata populi Domini comeditis, tandem expergiſcimini, & quamuis non ſitis, iuxta diſtinctionis momenta, pontifices, tamen recolite vos Petri conſacerdotes. State ergo in gradu veſtro, ſuccincti lumbos viriliter, & ſequimini Petrum ſacerdotem magnum efficaciter. Quod enim hodiè infula decoratus ſacerdotali collocatur in Cathedra, magiſterii veſtri humilitatem ſuſtollit, iudiciariæ veſtræ poteſtatis deliberatiuam corroborat diſcretionem, & totius veſtri officii exornat dignitatem. Vos quoque pro capacitate veſtra Dei cooperatii & coadiutores eſtis, inſtar Petri ſacerdotium ſuſcepiſtis. Mundamini igitur, qui fertis vaſa Domini. Eſa. 52. Si manus veſtræ tetigerunt aliquod morticinum, lauate manus, mundate conſcientias, ne de ſordium iniquitatum inquinationibus vaſa Domini ſordeſcant, & pro negligentiis veſtris cum ſuis portionib. ipſa vaſa diſpliceant. Habetis beatum Petrum ſanctitatis exemplar, munditiç formam, totius ſtrenuitatis normam, qui precũ veſtrarum eulogias & vota Deo noſtro gratificet, oblationibuſque ſuis nos omnes ei commendet, qui viuit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

HILDEBERTI CENOMANENSIS
EPISCOPI VERSVS DE MYSTERIO MISSÆ.

SCribere propoſui, quid myſtica ſacra priorũ.
Miſſa repræſentet, quidve miniſter agat. A
Pro multis vna, pro quotidie repetitis,
Eſt oblata ſemel hoſtia vera Deus.
Inuolucrum legis Chriſtus patefecit, oviq;
Significatiuam vera remouit ouis.
Presbyter hanc offert, & in hac ceſſare figuras,
Remque † figurarum teſtificatur agi. († ſignorum.)
Sic etenim templi, ſic & crucis exprimit aram,
Vt ſacra commemoret illius, huius agat.
Ergo quid in Miſſa vel agatur, vel memoretur,
Quæ quibus aſſimiles, ſub breuitate canam.
TVrba Prophetarum venturi nuncia Chriſti,
Myſterium fertur præcinuiſſe crucis.
Hunc deſideriis, hanc laudibus, hunc prece multa,
Præſuſpirauit, extulit, expetiit.
Hæc tria commemorat ſimul, quæ ſub ordine ponit
Introitus Miſſæ, quem chorus ante canit.
Ante recenſentur ſuſpiria, poſteà laudes,
Inde preces, in quo quæque notentur, habet.
Exprimit officium ſuſpiria: gloria, laudes:
Kyrieeleiſon ter triplicata prece.
Intereà veniens in ſacra veſte ſacerdos:
Altaris dextram, dona daturus, adit.
Illius aduentus, quibus ò Iudæa reuiſit
Totum Emanuel, tempora plena notat.
Secreta ſiquidem procedit ab æde miniſter,
Ortu ſecreto venit ad ima Deus.
Veſtibus ille ſacris tegitur, texit caro verbum,
Tota carens macula, tota ſacrata Deo.
Ille ſtat à dextris quia quaſi in auctor inanet,
Execrata Deos gens, quaſi dextra fuit.
Angelicum poſt hæc ſacrifex pater incipit hymnus,
Inceptum complet vociferando chorus.
Incipiens memorat, quæ ſaluatoris in ortu
Gaudia paſtores angelus edocuit.
Cantica quæ poſt hunc Superi cecinere, recenſet
Gloria, quam complet vociferando chorus.
Hinc oraturus, alios hortatur vt orent.
Diſcipulis Chriſtus iuſſit, & egit idem;
Nam turbas in monte docens, orauit, & ipſis
Orandi formam fratribus inſtituit.

LEctio quæ ſequitur, doctrinam ſignat eorum,
Qui ſunt præmiſſi ſeptuagintaduo.
Illorum monitis, dum reſponſoria cantat,
Edocet aſſenſum ſe tribuiſſe chorus.
Alleluia ſequens, memorat, quæ gloria mentis,
Quam pia lans oris ſit comitata fidem.

INde ſiniſtrorſum Domini ſacra verba leguntur:
Plebs baculos ponit, ſtat, retegitque caput.
Neve ſuperueniens Zizania ſeminet hoſtis,
Frontibus imprimitur myſtica forma crucis.
Reiiciente fidem Iudæa, gratia Chriſti
Tranſiit ad gentes: Iſraël errat adhuc.
Tranſitus it, quoties Euangelium recitatur,
Mentibus occurrit, exprimiturque loco.
Ad læuam legitur, quia quo tranſiuit aberrans,
Et velut à læua gens idolatra fuit.
Vt ſis attentus patiens, erectus in hoſtem,
Et caput, & baculus, & ſtatus ipſe docet.
Quippe caput retegens, attentè audire moneris:
Parcere, cum baculum reiicis, inſtrueris.
A *Stans diſcis, quoniam ſtantes pugnare ſolemus,*
Quod ea pugna grauis ſub vigili hoſte manet.
Succinit ecce chorus fides compendia noſtra,
Aſſenſum verbo ſe tribuiſſe docens.
Hinc etenim monſtrat, quantum profecerit, in quem
Credideris, quæ ſit, quidve datura fides.
Ordo bonus, quoniam quo rex vacat atque magiſter,
Reſpondet miles, diſcipuluſque ſequor.
Quamque notam paſtor nouit, propriamque fatetur,
Hac ſe ſignatam teſtificatur ouis.
Quaque probant opifex, & ſignifer, & caput idem,
His opus, his proceres, his ſua membra fouent.
Sic confeſſa fidem pia plebs, orare monetur,
Vt ſit in hac ſtabilis, inſuper aptet opus:
Effectum ſpondet chorus, offertoria cantant:
Tamquam ſi dicat, credo, fatebor, agam.
Hinc eſt quod poſt hæc offerre ſacranda miniſter
Dona, dehinc populus, quod ſibi lege licet.
B *Ordo decens: Euangelium præcedere cernis,*
Pene fidem pandi, dona deinde dari.
Audi, vt credas: & credas, vt hoſtia fias:
Taliter incipimus eſſe ſumuſque Dei.
Præterea donis, quæ plebs deuotior offert,
Dona domus Iudæ commemorare licet.
Cum Salomon templum, Salomon altare ſacraret,
Oblata à populo victima multa fuit.
Exemplo, Iudæa, tuo plebs vſa fidelis,
Altari dat ſe, dat ſua, tu neutrum.
Non ſine myſterio, ſine re, vel panis ad aram,
Vel vinum fertur, cui ſuperaddis aquam.
Vtraque danda Deo præſignauere figura,
Traditio docuit ſanctior vſus habet.
Vtraque ſub typico ritu formaque futuri
Melchiſedech Domino ſacrificaſſe ferunt.
Vtraque diſcipulis cœnantibus ipſe redemptor
Tradidit, in corpus vtraque verſa ſuum.
Vſus & ipſe placet, quo ſic mactetur in imis,
C *Vt ſit in excelſis immolata caro.*
Admixtum vino laticem miraris, at ipſum
Grande ſacramentum eſt, nec ratione vacat.
Vnda fluens, homo prætereiens: ea † mixta Lyæo, († mero.)
Eſt Chriſto Chriſti ſanguine iunctus homo.
Diuidit vnitos, vel aquam, vel vina miniſtrans,
Et caput à membris ſeparat ipſe ſuis.
Præterea nil fons ſine ſanguine, nil ſine fonte
Sanguis, vtrumque ſimul ſaluat, vtrumque ſacrat.
Cum rimaretur pendentis viſcera Chriſti
Lancea, manauit ſanguis & vnda ſimul:
Sicut vtrumque ſimul fluxit, ſimul offer vtrumque,
Vnum deme, crucis non imitaris opus.
His ita præmiſſis, ſecreto Presbyter orat,
Secretas memorans, aſſimilanſque preces.
Quas egit Chriſtus, cum te iam Iuda remoto.
Abſceſſit modicum, terque precatus ait:
(In Exemplari manuſcripto erãt hic inſerta verba hæc
D minio deſcripta: (PATER, SI FIERI POTEST, TRANSEAT A ME CALIX ISTE (Ea ipſa metro ſic reddi poterant:
Velle tuo ſaluo, poterit ſi ritè precari,
Alme parens, à me tranſeat iſte calix.)
HIs precibus veluti labiorum victima quædam
Eſt oblata, typum legis & ipſa gerens.

Pre ſig

Pro ſe, pro populo, pro principibuſque, Sacerdos
Supremus Domino myſtica dona dedit.
Nam ſua, nam populi, nam pontificum malefacta
Portarunt aries & caper, & vitulus.
Pontificum vitulus, populi mala portulit hircus,
Ipſius exceſſum dux gregis ipſe luit.
Hæc tria Saluator triplici prece commemorauit,
Iam tunc pro nobis omnibus vnus agens.
Nam ter humi ſtrata contritio cordis, & ille
Sanguineus ſudor, crux fuit ante crucem.
Iam tunc anxietas finem ſpondentibus vmbris
Et veteri ritu gratior † vnda fuit.
† vna. *Hic actus, populum ſublimi voce ſalutat*
Presbyter, & ſurſum corda leuare monet.
Inde patri grates per Christum ſemper agendas
Afferit, & poſt hæc, dona ſacranda ſacrat.
Si bene cuncta notes, hoc totum filius egit,
A prece diſcipulos, inde, petendo crucem.
Primum iuſſit eos vigilare, ſtat inque precari,
Poſt dormire, dehinc agnus & ara ſubit.
Nimirum dum dicit eis, vigilate ſalutat:
Quippe ſalus animæ, ſi vigilemus, adeſt.
Dum iubet orare, ſurſum cor ſuadet habere,
Orare ſiquidem ſola ſuperna iubet.
Dum tandem vocat ad requiem, monet edere grates,
Mentis enim requie gratificamur ei.
Nam grates agere eſt Domino, nos reddere gratos,
Quod facit, a vitiis mens, manus, oſque vacans.
Vt talis fiat, quiſquis ſub iudice Christo
Sacrificat, ſub quo iuſtus & ipſe tremit.
Cum Superum cantu quos ara conſtat adeſſe.
Admitti proprias poſtulat ille preces.

CVM QVIBVS ET NOSTRAS VOCES VT ADMITTI.

POſtulat vt ſua vox laudi concordet eorum,
Quos adſtare ſacris pagina multa docet.
Si verbis † hominis, quem nectar vbique ſupernum
† Grego- *Eructaſſe liquet vis adhibere fidem,*
nanu eſt *Tempore quo ſupplex aſſiſtit Presbyter aris,*
Mactaturque patri filius ipſe manens:
Aethra patet, cæleſtis adeſt chorus, ima ſupernis
Iunguntur, ſiunt auctor & actus idem.
Cœtibus his dum mens, dum vox, dum vita miniſtri
Concordans, grates indubitanter agit.
Hinc bene cum populo, ter ſanctus, quæque ſequuntur
Antea quàm ſacret myſtica dona, canit.
Credimus has laudes aſſumptas ex Iſaia,
In quibus innuitur trinus & vnus apex.
Ter poſitum ſanctus, trinum notat eſſe, ſed vnum
Declamat Dominus, atque Deus Sabaoth.
His tribus, huic vni ſacrifex litat, angelus offert,
Aſcribit clerus, plebs veneratur idem.
Et quia percipimus in ſacro munere quiddam,
Pro ſacro Dominum munere glorificant.
Laudibus his venerantur eum, quibus æthra reſultat,
Quas duo de Seraphin, nocte dieque canunt.
Has pro perceptis quaſi grates rite rependunt,
Ne quando fruſtra percipienda petant.

HActenus explicui, quid repræſentet in ipſa
Officio Miſſa, quid ve miniſter agat.
Ex quibus hoc totum, quod in æde priore iubetur
Offerri, coram commemorare licet.
Quicquid enim fit in Eccleſia tantummodo proſit
Moribus aut fidei, victima grata Deo eſt.
Offerimus vitulos lingua, mactamus & hircos,
Soluimus in cineres thus, pietumque virum.
Dum canimus, vel dum legimus quod prauum refrenet,
Quod populum quod nos ad meliora vocet:
Tunc etiam vitulus, tunc ſacrificatur & hircus,
Cum faſtum calcas luxuriamque premis.

A *Agnus ab innocuis, è ſimplicibuſque columba,*
Turtur ab his qui ſluent gaudia ſumma precum.
In clibano coctos panes altaribus offert,
Si rebus mentis nulla flagella mouent:
Conſperſos oleo, ſi in ſpietas moderetur,
Inque reos infrà, quàm liceat, libeat.
Non fermentatos ſi mens tibi purior adſit,
Excoquens & carnis fluxa ſupernus amor.
Offert & ſimilam, ſi quos diuiſerat error,
Colligis, inque fidem iungis idemque facis.
Hos catechizans, moliſ in baptiſmate mergens,
Vnis: informans aſpera ferre coquis.
Sic eadem moreſque doceat, Chriſtumque figurant,
Sic geminos vſus cætera legis habent.
Quod vero Miſſæ ſupereſt, ita ſacra recenſet
B *Legis, vt exhibeat ſub cruce ſacra crucis.*
Quippe recenſetur, quicquid lex prace futuri
Intra ſanctorum ſancta iubebat agi.
Hæc aperire labor, quia metro, nominibuſque
Ignaris metri, materiaque premor.
Da veniam Lector: rem tantum pandere & vſum,
Non ſpeciem, noſtris verſibus eſſe ſat eſt.
Non tamen expectes, Vt ſingula verba vel actus
Quoslibet aggrediar clarificare tibi.
Ad ſummam rerum curret ſtylus, & quibus vmbram
Legis opuſque crucis exprimat ara, canam.
Et ſemel & ſoli ſanctorum ſancta patebant
Pontifici, precibus plebe vacante foris.
Angulus † velo diſtabat ab æde priore,
Aduentu Superum, colloquioque ſacer. † arca.
C *Idem thuribulo, ſimul & thymiamatis ara,*
Et teſtamenti fœdere clarus erat.
Clarus & inſignis tabula quæ premitur area,
Quam ſuper obnubit pronus vterque Cherub.
Summus eo præſul ſemel accedebat in anno,
Pro ſe, pro populo myſtica dona ferens.
Scilicet illius hirci vituli que cruorem;
Quos proles Aaron immolat ante fores.
Carboneſque ſimul, quos deſuper exteriorem
Sumere de ſummam pagina ſacra docet,
Hos in thuribulo ponit, tantumque ſacerdos
Thus cremat, vt fumus vber obumbret eum.
Aſpergit tabulam, poſt hæc adſpergit & aram
Exterius ſacram ſanguine pacifico.
Hinc redit ad populum veſtem lauat, attamen idem
D *Non niſi ſub ſero veſpere mundus erat.*
Hic locus, hic ſacrifex ea munera ſigna fuere:
Signa receſſerunt, ſignificata manent.
Exprimit Eccleſiam prior ædes, altera cælum,
Antiſtes Chriſtum, ſanguis amara crucis:
Carbones, ſummam virtutum Chriſte tuarum:
Thuribulum, carnem, thura cremata, preces.
Summa tabella patrem, cæleſtes ara cohortes,
Veſte notatur homo, veſpere mors hominis.
Hæc perſtricta tibi rerum velamina pandunt,
His ea, ſed veluti ſemirecta, vides,
Ex his non aliter ſit res tibi peruia, quam ſi
E foribus ſpectes interiora domus.
Interiora ſacri te Chriſte docente, patebunt,
Cuius morte patent interiora poli.
E *Quas igitur partes perſtringere nitor eaſdem*
Sicut habet ſeries Canonis expoſui.
Sic leuius diſces quod opus, quæ verba miniſtri,
Quid reminiſcantur legis, agant ve crucis.

TE IGITVR CLEMENTISSIME PATER. *vſque* ILLIBATA.

INtrabat præſul vitulorum ſanguine ſacrum,
Intrauit proprio Chriſtus & ipſe polum.
Intrat agens ſacrifex in ſanguine ſemper ad aram,
Effuſi ſemper ſanguinis ipſe memor.
Nam quoties ſuſum, verbo, cruce mentis retractat,

Hunc ſpecie totus in ſacroſancta gerit.
Quippe velut quidam cruor eſt meminiſſe crucis,
Huius nos memores crux iterata facit.
Mentio mortis adeſt, vbicumque perennibus eſcis
Imprimit vncta manus myſtica ſigna crucis.
Sic Aaron, Chriſtumque ſequens altare frequentat,
Presbyter, hunc hauſtum ſanguinis ipſe gerit.
In primo ſiquidem verſu vexilla ſalutis
Ter ſuper appoſitas prærogat ille dapes.
In quo iam mortis, mitiſque priuſque recordans,
Appellat triplici nomine munus idem.
Dona vocat primum, mox munera nuncupat eſcas,
Poſt ſacrificij nomine cenſet eas.
Dona vocat quoniam Deus has donauit, vt inde
Suſtentaretur lege modoque caro.
Munera ſunt, quoniam Deus his donatur, & inde,
Munerat auctorem, cui dedit auctor eas.
Nam quod ſacrifici cenſentur nomine, monſtrat.
Qua ratione prius munera dicat eas.
Scilicet idcirco quia ſacrificantur, & apte
Munerat auctorem, qui data reddit ei.
Sic eadem quæ dona vocat, cum ſacrificantur,
Munera ſunt, quoniam munerat inde Deum.
His quoque nominibus pulchre ſatis hoſtia triplex
Innuitur, ſcripto iam recitata meo.
Hoc etenim totum quod ſpondebatur in illis,
Completum memorant, ſub ſpecieque gerunt.
Nam quod ſperauit prius in vervece ſacerdos,
In capro populus, in vituloque duces;
Crux dedit, eſca ſapit, totum canit eſſe tributum.
Nominibus trinis hæc tria ſacra notant.

IN PRIMIS QUÆ TIBI OFFERIMUS. *vſque,* ANTISTITE NOSTRO.

MEMENTO DOMINE FAMULORUM. *vſque,* DEO VIVO ET VERO.

INgrediens ſacra ſancto cum Leuiticus, orat
Pro ſe, proq; ſuo principe, gente, domo.
Ante crucem Chriſtus rogat & ſe clarificari,
Et cuſtodiri, quos dedit ipſe Deus:
In calice etiam ſemper pro plebe Sacerdos,
Pro ſeruo Dominus, pro grege paſtor agit.
Noſter in hoc ſacrifex Aaron, Chriſtumque ſecutus,
Pro tota primum ſupplicat Eccleſia.
Hinc etiam pro pontificis, regiſque ſalute,
Pro reliquis infra ſicut oportet agens.

COMMUNICANTES ET MEMORIAM. *vſque,* MUNIAMUR AUXILIO.

LEge iubebatur ſumptos altaris ab igne
Carbones viuos in ſacroſancta geri.
Lege iubebatur Aaron feſtinus eiſdem
Thuribulo poſitis thus adolere Deo.
Thuribulum carnis tamquam carbone refertum
Virtutum cumulo Chriſtus ad aſtra tulit.
Hos ex igne Deo quæ mentis fluxa cremantur,
Quo laxa carnis lubrica ſumpſit homo.
Tamquam carbones inter ſacroſancta Sacerdos,
Nomina ſanctorum commemoranda gerit.
Hos etenim viuis carbonibus aſſimilamus,
Qui ſplendent actu, iuris amore calent.
Denique qui ſequitur, quod lex iubet, vmbra figuras,
Dum licat, hunc ignem mente miniſter habet.
Ingrediens etenim ſanctorum ſancta ſacerdos,
Pectore geſtabat nomina ſcripta patrum.
Scilicet inſinuans exempla, fidemque priorum
Hic imitanda, quibus myſtica menſa patet.
Nec ſatis eſſe Deo, verbis meminiſſe bonorum,
Si non exhibeat moribus ipſe bonos.
Sic ſacrifex, intuſque calent, extraque coruſcant,
Carbonum carbo factus & ipſe gerit.
Sic bene contexit multorum nomina patrum,
Sic meritis multos exprimit ipſe patres.

A HANC IGITUR OBLATIONEM. *vſque,* NUMERARI PER CHRISTUM. QUI PRIDIE QUAM PATERETUR. *vſque,* HOC EST ENIM CORPUS MEUM. SIMILI MODO POSTEAQUAM COENATUM. *vſque,* MEMORIAM FACIETIS. UNDE ET MEMORES DOMINE. *vſque,* IMMACULATAM HOSTIAM.

HAc nebula fumi tegitur Leuiticus orans,
Vt pateat nulli, dum thymiama cremat.
Hac prece pro nobis, hac ſedulitate precatur
Chriſtus, vt angelicum tranſeat intuitum,
Neſcitur quantum ſumpta præſentia carnis
Poſſit apud patrem, quid ſine voce precis.
His precibus cedit, quicquid Leuiticus offert,
B Et quocunque modo, tempore, † ſine gradu.
His patrem precibus didicero iudicis iras,
Et flecti conſtat, & meminiſſe patris.
Tamquam ſub nebula ſacra dona frequentat & offert,
Quiſquis agit Chriſti, Chriſtus & ipſe, vices.
Hac etenim virtus hac efficientia verbi
Et crucis eſt, vt mens, linguaque cedat eis.
Neſcit, homo, latet & ſuperos, quo promebat eſcas
Gratia verborum, myſteriumque crucis.
Incipit his verbis ſupplex inſtare ſacerdos,
Quæ ſalua ſpecie munus vtrumque nouant.
Incipit, & toto contritus corde, cremanſque
Thuribulo mentis lucida thura precum.

QUÆSUMUS UT PLACATUS.

C

ORat vt accipiat placatus dona, ſuaque
Ordinet in pace tempora noſtra Deus:
Orat vt accipiat de maſſa perditionis,
Inter & electos nos numerare velit.
Orat vt hic idem benedicat, quas dedit eſcas:
Orat vt aſcriptas atque ratas faciat.
ORat vt hoc altaris opus ratione geratur,
Sitque quod acceptet, quod probet ipſe Deus.
Dum rogat vt Dominus, quæ condidit, hæc benedicat,
Vt monet in melius, promoueatque rogat.
Dum rogat aſcribi, quod eam ſibi prærogat eſcam,
Atque dicat propriam ſanctificando rogat.
Dum rogat eſſe ratam ne fruſtra ſperet in illa,
Sed ſit qua profit, ſint rata vota, rogat.
D Dum rogat hanc ratione geri, quæ munera recte
Offert, vt recte diuidat, ipſe rogat.
Iſtius ergo dapis benedictio, gratia maior,
Vberior fenctus, perpetuanſque vigor.
Hoc ſane totum verbis conferitur in illis,
Quæ ſubdit ſacrifex, non ſua ſed Domini.
Quippe recenſuruus, quæ protulit ille vel egit,
Cum cœnans: idem, cœna beata fuit,

QUI PRIDIE QUAM PATERETUR, ACCEPIT PANEM.

PAnis in hoc verbo, ſed adhuc communis, ab ara
Sumitur, & ſumptum tollit vtraque manu,
E Presbyter hinc idem, cum peruenit ad Benedixit,
Imprimit elato myſtica ſigna tenens.
Hoc prius in menſam demiſerit, quam tua Chriſte
Verba repræſentans explicet iſta ſuper:
ACCIPITE ET MANDUCATE EX HOC OMNES.
HInc leuat & calicem, ſignatque, nec ante reponit:
Quam ſuper auctoris verba retractet ita:

ACCIPITE ET BIBITE EX EO OMNES. *vſque,* IN REMISSIONEM PECCATORUM.

SI qua fides patribus, quos vita beata perennat.
Eſca ſit hæc anima, quæ modo carnis erat.

His verbis vtrumque notat acquirere vires,
Maioreſque ſuis ſcripta probata docent.
Sub cruce, ſub verbo natura nouatur, & aram
Panis honorificat carne, cruore calix.
Presbyter idcirco, cum verba venitur ad illa,
In quibus altari gratia tanta datur:
Tollit vtrumque notans, quod ſit communibus eſcis
Altior, & quiddam maius vtrumque gerat.
Quæque parent animæ, carnis fomenta parant,
Omnibus ſacratis inferiora cibis.

ET quoniam quoties libauerit iſta Sacerdos,
Chriſtum eum memorem præcipit eſſe ſui,
Hoc ſacramento nos commemorare fatemur,
Quod mortem tulerit omnicreator homo.
Quod ſurgens cælos aſcenderit, hæc tria ſane
Qualem ſacrificem vult cibus ille, notant:
B *Scilicet vt carne moriatur, mente reſurgat.*
Ter quin is gradibus templa ſuperna petat.
Sic memores paſſi, ſurgentis, ad aſtra † volantis,
† mem-bris. *Et nos & pariter plebecula, magne Deus,*
De donis propriiſque datis tibi munera pura,
Munera ſancta, ſed & immaculata damus.
Dona quidem nobis Domino data, nam quod in eſcam
Donat nos pro ſacrificando damus.
Pura damus, quoniam non his † eſt mixta vetuſtas,
† admoni-ta *Aut ut ab aluandum non ope legis egent.*
Sancta damus, quia qui ſacras dijudicat eſcas
Proficit, & libans ſanctificatur eis.
Immaculata damus, quia quod fuit immaculata
† ipſa. *Hoſtia quodque dedit, noſtra † fit & dat idem.*
C *Presbyter inſiſtens implorat, vt illa ſerenus*
Reſpiciat clemens, ac beet illa Deus.
† appro-bet. *Nec minus hæc placeant, quam quod puer obtulit Abel,*
Quam quod Abram, quam quod rex ſacrifexque Salem.
His tribus innuitur variorum forma ſacrorum,
Quæ ratio, quæ lex, quæ ſacra cœna dedit.
Lex naturalis, lex tradita, lex breuiata,
Placauere Deum munere quæque ſuo,
Et tamen impariter, quia ſpeque fideque ſupreme
Dicitur in reliquis plena fuiſſe ſalus.
Hæc ſibi ſufficiens, nec eget proiecta futuris,
Nec de præteritis, vnde iuuetur, habet.

SVPPLICES TE ROGAMVS. MEMENTO ETIAM DOMINE. NOBIS QVOQVE PECCATORIBVS. *vſque,* OMNIS HONOR ET GLORIA. D

ADſpergit tabulam lex, vmbra iubebat & aram,
Exteriuſque ſacrum ſanguine pacifico.
Filius aſſeritur toties adſpergere patrem,
Adſpergere quoties ſanguine placat eum.
Adſpergit ſemper ſuperos, quia ſemper eorum
Adſperſo reparat, reſtituitque gregem.
Adſpergit ſemper homines, quia ſemper & ipſos
Adſperſos renouat, conciliatque patri.
His adſtans aris adſpergit & ipſe ſacerdos,
Cum memor adſperſi ſanguinis vnit eos.
Vnit eos placando Deum, ſupplendo ruinam
Spirituum, vitam reſtituendo reis.
E *Vita Dei moriens, hoc totum præſtitit orbi,*
Hoc per eum mortis mentio præſtat adhuc.
Tunc igitur ſacrifex adſpergit ſanguine patrum,
Cum ſemel adſperſi mentio placat eum.
Tunc idem cœtus adſpergit cælicolarum,
Cum ſemel adſperſi mentio ſupplet eos.
Tunc adſpergit & hos, quos abluit vnda ſalutis,
Cum ſemel adſperſi mentio purgat eos.
Presbyter hæc ſatagens, ſumpta ſibi ſupplice forma,
In ſublime geri myſtica dona rogat.
Addit & erectus, vt participatio menſæ,
Quoſque eam ſument, proſit, & intus alat.
Neve ſepultorum pia mentio prætereatur,
Et bene defunctis, & ſibi poſcit idem

A *Poſcit idem ſibi, dum ſanctis rogat aſſociari,*
Quos & nominibus † nominat ipſe ſuis. † templi. ante.
Angelus & cuius manibus ſacer ille miniſter
In ſublime geri munus vtrumque rogat,
Angelus eſt eius, vel quos veneranda vetuſtas
Deſurſum miſſos dicit adeſſe ſacris
Ara ſuperna, Dei conſpectus, eu ſacra ferri,
Eſt etiam meritis ſacra placere Deo,
Angelicas ea ferre manus, eſt plaudere noſtro
Affectu ſuperos, myſteriiſque ſacris.
Quæ tam ſecreto plauſu perlata, feruntur
In ſublime: placant, pacificantque Deum.
Ergo pius ſacrifex adſpergit ſanguine patrem,
Cum ſic adſperſi mentio placat eum.
Cum viuis veniam, refrigeriumque ſepultis,
B *Impetrat & partem, quam petit ipſe ſibi,*
Et ſuperos & mortales adſpergere fertur:
Nam qua nos purgat mentio, ſupplet eos.
Porro cum ſacrifex ſublimem nominat aram,
Quo ſupplex orat dona ſacrata geri,
Commemorat liquido velaminis interiora,
Quæ ſemel intrabat pontificalis apex
Cum vara aſperſo ſuo ſum rogat, immittis hircum,
Quem lex deſerti vaſta ſubire iubet.
Quippe duos feſtis templi lex applicat hircos,
Vnus deſertum declinat, alter obit.
Chriſtus diuerſis reſpectibus hircus vterque:
Nam tulit in ligno, viuit in arce poli.
Viuit & hic humilis, deſerto regnat in illo,
Quo propriis humeris ipſe † reduxit ouem. † remeat
C *Sic meminit legis, memineritque crucis ipſe Sacerdos,*
In ſublime vehi munus vtrumque petens.
Idem dum memorat ſanctos, humerale receuſet,
Quod bis ſera patrum nomina ſcripta gerit.
Pectus enim logion, ſcapulas humerale tegebat
Præſulis, intrantis interiora ſacri
Hic in vtroque gerens gemmis inſculpta priorum
Nomina, venturi præco typuſque fuit.
Nos etenim gerimus logion, cum nomina patrum
Circa principium Canonis exprimimus.
Nos humeralis onus gerimus, cum nomina patrum
Hac in parte ſacri Canonis inſerimus.
Tunc etiam logion, tunc fert humerale miniſter,
Cum mores patrum, cum labor ipſe placet.
D *Ecce ſub infertur, quod tu bone conditor orbis,*
Per Chriſtum ſemper hæc bona cuncta creas.
Sanctificas & viuificas, idem benedicis,
Glorificans primæ conditionis opus.
Nam quia ſic hominis verbum Dei hæret, vt vna
Sint perſona, creans atque creatus homo,
Quidquid per verbum Deus ordinat aut operatur,
Per Chriſtum fieri dicitur illud idem.
Ergo per Chriſtum rerum natura nouatur,
Communiſque cibus fit ſpeciale bonum.
Per Chriſtum quoque ſanctificat Deus vnus vtrumque
Viuificat pariter & benedicit idem.
Sanctificat, quoniam datur hæc quoque gratia rebus,
Vt bene percipiens, ſanctificetur eis.
Viuificat, quoniam datur hæc vegetatio rebus,
Vt moriens, intus viuificetur eis.
E *Hic idem benedicit eas, quia prouenit inde,*
Vt benedicatur, qui bene ſumit eas.
Eſt honor, eſt etiam per Chriſtum gloria patri,
Per quem cuncta pater glorificanda facit.
Eſt & cum Chriſto, quia glorificatur & ipſe,
Cum quo cuncta pater glorificanda facit.
Eſt ſimul in Chriſto quoniam Deus vnus vterque,
Et quod in hoc vno eſt, eſt in vtroque ſimul.

OREMVS, PRÆCEPT. PATER NOSTER. LIBERA NOS QVÆSVMVS, &c.

AD populum regredi, veſteſque lauare ſupremum
Pontificem, legis myſtica iuſſa volunt.

Ipſe tamen mundus, eadem ſic iuſſa canebant,
Non niſi, cum iam Sol occubuiſſet, erat.
Eccleſia Chriſtus, † quia non abeundo reliquit, † quam.
Submonens, ad eum compatiendo redit.
Hæc eius veſtis, hæc viuus abluit vndis
Fons, qui perpetuo † vulnera noſtra lauat. † menſtrua noſtra lauat.
Fons tamen illa lauans, donec famulabitur orbi
Sol, velut immundus, atque lauanda erit.
Eius enim membris, dum Sol aget iſte labores,
Hærebunt maculæ, quodque lauetur, erit.
Dicitur ad populum tamquam remeare Sacerdos
Pro populo rurſum multiplicando preces.
Iamque velut foris eſt, cum vocem mutat, & orans
Admonet, vt pariter oret & ipſe chorus.
Admonet orandi formam, ſublime retractans,
Quam ſtatuit Chriſtus, edocuitque ſuos.
Talibus officiis, interuentuque ſacrorum,
Et ſimul intinctus ſanctificantur aqua.
Ipſe lauans populum, ſua veſtimenta lauare
Fertur, & aptus Deo reddere fonte precum.
Eſt tamen immundus, donec Sol occidat, idem.
Nam dum viuit, habet, quod lauet, omnis homo.
Sic ſacrifex remeans, vt dignus percipiendis
Fiat, & ad vitum ſumat vtrumque ſimul:
Iam quaſi cum populo ſeptem ſibi dona precatur,
Quæ voluit Chriſtus, inſtituitque peti.
Illorum tria prima quidem ſine fine manebunt,
Sed reliquis finem ſpondet amara dies.
Semper enim ſanctum nomen patris, idque beato
Quod metuat, quod amet, quod vereatur, erit.
Semper & ipſe bonum, regnum patris, vnde profecto
Scandala cuncta procul, quodque reſiſtat, erit.
Semper vt in cælo, ſic in tellure voluntas
Fiet, & in neutro, quod reprobetur, erit.
Fit vero pariter in vtroque paterna voluntas,
Cum quod amat, quod vult angelus, hoc & homo.
Præterea ſicut quidam ſenſere priorum,
Terra, caro: cælum, ſpiritus accipitur.
Conſummatur in his pariter diuina voluntas,
Cum caro ſubiicitur, ſpiritusque ſauet.
Hæc tria nunc iuſto variis euentibus adſunt,
Poſt mundi finem neſcia finis erunt.
Quatuor eſſe ſinent, nam paſci nullus egebit,
Cuiue remittantur debita, nullus erit.
Tentari nemo poterit: mala nulla deinceps,
A quibus electos liberet auctor, erit.
Nam verbum vitæ panem puto quotidianum,
Siue ſacramentum; quo viget interius homo.
Tunc neque doctrina, nec ea dape iuſtus egebit,
Qui ſciet omne bonum, cui Deus ipſe cibus.

ET quia præteriti meminit, præſente grauatur,
Venturum metuit Presbyter ipſe malum.
Vt prece ſanctorum Deus illum liberet, vtque
Pax data tranquillet tempora noſtra, rogat.
Officio Eccleſiæ cum perturbatio ferueat:
Pax in ſpe fructus ſeminis iacta fouet.
Hinc ſequitur panis infractio tradita nobis
A Domino, quiddam legis & ipſa gerens.
Legis præcepto minus ſimilago iubetur,
Non niſi fruſtatim ſacrificanda Deo.
Sic ſacrum panem cunctus fregiſſe Redemptor
Dicitur, & fructum diſtribuiſſe ſuis.
Nos quoque non fruſtra legem Chriſtumque ſequentes,
Apte partimur dona dicata Deo.

Nam tres eccleſiæ ſunt partes, vna laborat
A In terris, partem iam fouet alta quies.
Partem quæ reſtat, clementior excoquit ignis,
Excoctaque petet tranſitus ad requiem.
Diuerſas meritis, diuerſas ſorte locorum,
Tres iſtas partes hoſtia fracta notat.
Pars intincta mero, viuis aptatur, vt vſque
Sanguinis & carnis expiat ipſa caro.
Pro bene defunctis, quorum purgatior vnus
Hoc interuentu non eget, alter eget.
Offerri reliquas ratio † iubet, obtinet vſus, † dat
Nec tamen hinc idem fructus vtrique datur.
Nam dum pro iuſto ſacris aſſiſtitur aris,
Pro iuſto grates ipſe miniſter agit.
Cum pro ſaluandis nunc pœnam temperat vltor,
B Nunc & plena quies acceleratur eis,
His epulis epulas illius ſummimus agni,
Quem lex prætinuit, crux tulit, ara ſapit,
Presbyter hunc in myſterio ſumpturus, ab ipſo
Tam ſibi quam populo munera trina petit.
Inter eos ſiquidem primum rogat enumerari,
Quos in carne pudet turbine carnis agi.
Hinc in eo regno petit idem glorificari,
Quo ſua membra caput glorificanda trahit.
Poſtremo quia ſpiritus caro lenta reſiſtit,
Cedit & infelix ſpiritus, ipſa caro.
Implorat pacem, qua fiat vterque quod alter,
Concordeſque velint, atque ſequantur idem.
Nam niſi re bene compoſita, nec iuſtificatur
Nunc, nec in æternum glorificatur homo.
C Hoc intellectu diſtinguit priſca vetuſtas,
Quod clerus triplici voce precatur ita.
Ad Chriſti reditura fidem Iudæa notatur,
Cum † pater ad dextram cedit, & explet opus. Agere Dicet, † pars.

TOllimur e medio fatis vrgentibus omnes,
Et trahimur, quo nos vita peracta vocat:
Hi numquam, hi ſemper, alii plectuntur ad horam,
Purgatiſque datur tranſitus ad requiem.
Hanc illis altare ſacrum vel criminis expers
Vita, vel obſequiis emptus amicus emit.
Perfectos, valideque malos nil vota ſuorum,
Nil impenſa precum, nil holocauſta iuuant.
Nam nec iuſtus eget, nec peſſimus iſta meretur:
In medio eſt, veniam cui ſacra menſa parat.
Ipſa tamen viuos à vita calle vagantes,
D Vt redeant, ſultem ſero mutare ſolet.
Vnde ſit vt ſacris quoties aſſiſtitur aris,
Particulis cedat hoſtia fracta tribus,
Pars intincta mero pro viuis orat, vt vſque
Sanguinis & carnis expiat ipſa caro.
Pro bene defunctis, quorum purgatior vnus
Hoc interuentu non eget, alter eget.
Offerimus tibi ſumme duas, ſed propter eoſdem
Oblata ratiter non operantur idem.
Nam pars pro ſanctis, pars eſt pro ſanctificandis, Ara, crux, tumulus, calix, lapiſque, patena Sindonis officium candida byſſus habet.
Mentio pro reliquis, cauſam agit alterius.
Fit cibus hic ex pane caro, Deus ex elemento,
Myſterio ſimplex, vt iſtate triplex,
Fit cibus hic ouis in ligno, leo fortis in vrna,
Ales ad aſtra volans, rex ſuper aſtra ſedens.
E Neve putes illi tumulumve crucemve deeſſe,
Ipſe calix tumulum denotat, ara crucem. †
Vtque fides adſit, terrorque recedat & horror,
Fit cibus ipſe caro, panis imago manet.

RVPERTI ABBATIS MONASTERII TVITIENSIS,

EREGIONE COLONIÆ AGRIPPINÆ, ORDINIS SANCTI BENEDICTI, VIRI ET VITÆ SANCTIMONIA, & ſacrarum litterarum peritia præclari,

DE DIVINIS OFFICIIS LIBRI DVODECIM.

AD VENERABILEM ECCLESIÆ RATISPONENSIS EPISCOPVM CVNONEM EPISTOLA RVPERTI ABBATIS, pro libro De Diuinis officiis.

PRimitias frugum terræ, quam Dominus dedit mihi, nunc offero ſecundum præceptum ſan- Deut. 26
ctæ ac myſticæ legis, dum præſens opuſculum, quod de diuinis ſcripſeram officiis, diu expe-
titum mitto tibi, Cuno pater mi, hactenus Abbas cœnobij Segebergenſis, nunc autem, ad- Primi-
aucta ſuper te Domini gratia, pontifex Eccleſiæ Ratiſponenſis. Primitiæ namque ſunt iſta tiæ cun-
cunctorum operũ, quæ mihi à Domino prouenisſe gauiſus es, & libenter legiſti, non du- ctorum
bitans ea commendare, & teſtificari, quòd veraciter ſint fruges terræ, quam Dominus de- operum
dit, id eſt, veri ſenſus ſanctæ Scripturæ, quam Spiritus ſanctus condidit. Multa eorundẽ Ruperti
operum tuo nomine attitulaui, nonnulla nomine domini Colonienſis Archiepiſcopi Frederici. Hoc autem ſunt hi
quod primum erat, & alia: auca ſine ſplendore cuiuſquam tituli dimiſeram, vt ipſe noſti. Itaque primitias 2. Pet. 1
quidem frugum obtuleram, & dimiſeram eas in conſpectu Domini Dei, & adorato Domino, epulabar in Deut. 26
ſcripturis, iuxta quod ibidem protinus lex ſancta dicit: Et adorato Domino Deo tuo, epulaberis in omnibus
bonis, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi. Sed primitias iſtas ſub nullius obtuleram præſentia ſacerdotis, Ritus
cùm lex hoc modo fieri decreuerit. Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergéſque ad offerendi pri-
locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomen eius, accedeſque ad ſacerdotem, qui fuerit mitias.
in diebus illis, & dices ad eum: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd ingreſſus ſim terram pro qua iu- Num. 14
rauit patribus noſtris, vt daret eam nobis: ſuſcipiénſq; ſacerdos cartallum de manu eius, ponet ante altare Do- Pſal. 77
mini Dei tui. Cur non ſecundum ritum hunc myſticum ad ſacerdotem acceſſerim, dicam. Nondum alicui no-
tus Pontifici, & ſacerdos, qui erat in diebus illis non curaret neque admitteret me ad profeſſionem huiuſmo-
di, neque crederet ſaltem, quod mihi exiguo ſorte diuiſum fuiſſet quicquam de terra iſta intra tribus Iſraël, in
funiculo diſtributionis. Ego autem ſciebam, quod neque Moyſes, neque ſacerdotes, ſed ſolus Ieſus ſorte diuiſiſ-
ſet terram trans Iordanem tribus Iſrael, & proinde de ſacerdotum patrocinio non multum curans, tenebam Ioſ. 5.
cartallum, & primitias frugum huiuſmodi congerebam, & ponebam ante altare Domini Dei: habebam enim
intentionem hanc, & deſiderium hoc, vt placeret oblatio mea in conſpectu Domini. Audiebam interea tale
quippiam, quod me recordari faceret illius ex hiſtoria veteri, quòd cum locutus fuiſſet Dominus ad Moyſen
dicens, Loquere filiis Iſrael, vt tollant mihi primitias ab omni homine, qui offert vltroneus: accipietis eas, &
illi certatim offerent, venerunt artifices & dixerunt Moyſi: Plus offert populus quàm neceſſarium eſt, oblata Calum-
ſufficiunt & ſuperabundant. Simile huic audiebam, quia dicebatur aduerſum me: Iſte ſcribit quod neceſſarium niola de-
non eſt. Sancti ſcripſerunt, ſanctorum ſcripta ſufficiunt & ſuperabundant, non ſufficimus legere quæ ſancti tractio
ſcripſerunt, nedum hæc quæ iſti ignoti ſine auctoritate de corde ſuo ſcribunt. Hæc & alia multo grauiora ſurda in aucto-
aure præteriens, vt totus eram poſſeſſus ab ea, quæ me tacere non ſinebat, dilectione verbi Dei, & primitias iſ- rem.
tas & alia nonnulla in cartallo meo congeſſi, donec venires tu amicus & patronus fidelis, per quem ego inno- Exo. 25.
teſcerem ſacerdoti Domini Eccleſiæ Agrippinenſi. Ecce autem tu ſacerdos gratuita vocatione Domini, tu Exod. 35
pontifex factus ex ſpontanea electione cleri & populi, ad quem cum primitiis, immo & cum cunctis frugibus 36.
huiuſmodi fiducialiter accedam & dicam: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd ingreſſus ſim ter- Cuno-
ram, pro qua iurauit patribus noſtris, vt daret eam nobis. Scio enim quòd profeſſionem iſtam libenter acci- nis beati-
pias, vt dicam, quia Dominus Ieſus, qui populo ſuo traducto per aquas Iordanis, ſorte diuiſit terram in funi- tudo.
culo diſtributionis, id eſt, qui credentibus & iuſtificatis gratia ipſius per lauacrum regenerationis & renoua- Deu. 26
tionis Spiritus ſancti diuiſiones gratiarum diſtribuit, meam quoque paruitatem in eadem diſtributione co- Tit. 3.
gnouit ſecundum funiculum hunc, quem exprimens Euangeliſta: Tunc (inquit) aperuit illis ſenſum, vt in- 1. Cor. 12
telligerent Scripturas. Parum dixi, quòd libenter accipias profeſſionem huiuſmodi, immo & hoc veraciter di- Luc. 24
cere poſſum, quia nimis, & plus quàm vellem inſiſtens, etiam me adiuraſti, vt non contentus dixiſſe tibi, Albis fa-
ſcriberem quoque, qualiter in hanc terræ optimam partem ingreſſus ſim, cui adiuramento cur obedire necdum tetur ſe
auſus ſim, Deus ſcit, & tu mihi conſcius, ex parte noſti. Suſcipies ergò ô ſacerdos Domini cartallum de ſeam-
manu mea, & pones ante altare Domini, maioris cum auctoritate quàm hactenus foceris, & ego loquar in ctos ex
conſpectu Domini, quoties vel tu, vel aliquis exemplo tuo, ſcripta noſtra relegere dignatus fuerit, tam diuina reuela-
tione ſe in Scripturam ver'um efſe.

quam fruges terræ, quam Dominus dedit, cui Dominus benedixit. Sunt autem præſentium primitiarum
Catalogus operum Ruperti. libelli XII. & inde cæterorum, quæcumque obtuli numerum ſubſcribere curaui. Commentariorum in Iob librorum X. abbreuiatum ex abundantia ſenſuum atque dictorum B. Gregorij. Tractatus in Euangelium Ioannis librorum XIV. Opus de operibus ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis librorum XLII. Opus in Apocalypſin Ioannis librorum XII. Opus in XII. minores Prophetas librorum XXX. Opuſculum de victoria verbi
†XIII. Dei (quod penè tuum proprium eſt) librorum † XII. Et opus de gloria & honore filij hominis ſecundum Euangelium Matthæi, in quod tu more tuo me impuliſti. Et opus ex libris Regum, de glorioſo rege Dauid, in quod me Dominus meus Colonienſis Archipræſul vehementer impulit, quorum in altero vſque ad octauum, in altero vſque ad vndecimum librum proceſſi, in quibus nunc teneor, quæ cùm, vita comite, perfecero, dimittam & iſta per manum tuam in conſpectu Domini, & adorato Domino epulabor in omnibus bonis,
Compleuit opus poſtea in Matthæum ſane libros xij. in Dauid xv. quæ dederit mihi. Opuſculum quoque in Cantica canticorum VII. libellis explicui, quod tu tanto libentius legiſti, quanto fidelius ac deuotius beatam virginem Mariam, dilecti filij Dei genitricem diligis, cuius honori idem opus totum dedicari ſtudui. Hæc commemorans plurimùm congratulor tibi, quòd aliquem tam fructum per te, eris magnæ dilectionis, qua verbum Dei te ſemper dilexiſſe & diligere optimè noui. Hoc verbum flamma tua eſt, lux tua eſt, & hoc habens in corde & in ore tuo, lucerna tu es, quam Deus, qui accendit, non ſolùm abſconditam eſſe noluit, verùm etiam maiori quàm eras in domo maius ſuper candelabrum, quàm ſteterat, poni ac lucere voluit. Nec dubito, quin omnis ſimplex oculus te videns, congaudeat propter lucem verbi,
Commendatio Cunonis. quæ ex ore tuo radiat, credo tantò abundantius quantò plures in domo ſunt, in qua lucem huiuſmodi miniſtrare debes. Ego, præcipuè exultare debeo in lumine tuo. Nec verò ad horam exultare volo aut debeo in hoc
Matt. 5. lumine tuo ſed in exultationem ſempiternam tendo, quo & te tendere ſcio. In hoc eſt enim vera exultatio,
Ioan. 5. non quia ditior, aut glorioſior factus es in hoc ſeculo, ſed quia diuitiarum præſentium & huius gloriæ cumu-
Matt. 6. lus atque perfectio manet in cælo, dum diuitiæ præſentes manum implent ad faciendam eleemoſynam, cupientis theſaurizare in cælo. Et gloria præſens, quoniam ſecundum Deum eſt, materia fit amplioris dilectionis, & gratiarum actionis, quia miſericordiam hanc ſocia roborat veritatis ſpes, iuxta illud: Miſericordia & ve-
Pſal. 88. Ibidem. ritas præcedent faciem tuam Domine. Miſericordia te hic exaltauit, Veritas illic te beatum faciet, ſcientem nunc, & perfectius ſciturum tunc Sanctorum iubilationem, de quibus ita dictum eſt: Domine in lumine vultus tui ambulabunt & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iuſtitia tua exaltabuntur.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS,

DE DIVINIS OFFICIIS PER ANNI CIRCVLVM PROLOGVS.

EA quæ per anni circulum, ordine conſtituto in diuinis aguntur officiis, & attentum auditorem, & eruditum, vt benè exponantur, expetunt venerabilium ſcripturarum didaſcalum atque ſymmyſten. Altiſsimarum namque ſigna ſunt rerum & maxima quæque continent cæleſtium ſacramenta ſecretorum quorum ad maieſtatem contemplandam, non niſi eruditus & religioſus quiſpiam aſpirare idoneus eſt. Si quidem ab his vt ita ordinata hæc, atque Ephe. 5. *in obſequium Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt caput Eccleſiæ, inſtituta ſunt: qui ſacramenta Incarnationis, Natiuitatis, Paſsionis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis eius, & ſublimiter intellexerunt, & prædicare voce, litteris atque huiuſmodi ſignis fideliter & ſapienter curauerunt. Videlicet imitati ſunt hoc pacto benedictos filios Noë, Sem & Iaphet, qui nuditatē* Gen. 9. *patris, ridente maledicto Cham aſſumpto pallio poſt dorſum ſuum, reuerenti diligentia contexerunt. Nam quid aliud Noë de vinea ſua quam plantauit, ipſe inebriatus, dormienſque & in tabernaculo ſuo nudatus, niſi Dominum Ieſum Chriſtum præfigurauit, qui à vinea ſua, quam de Ægypto tranſtulit & plantauit, inebriatus aceto pœnarum, ſopitus ſomno mortis, id eſt habitu inuentus vt homo palàm quòd paſsibilis mortaliſque eſſet aperuit? Sed exeat & foris nunciet, eùmque infirmitatis arguat Cham, quod interpretatur calidus, ſcilicet omnis* Pſal. 19. Ioan. 19. *hæreticus calens ad rixam, contentioſus & impatiens. Nam inclytus Sem, & dilatatus Iaphet, videlicet catholici atque Apoſtolici Patres honeſto ſacramentorum pallio, propter nos aſſumptam ornant & venerantur infirmitatem, & hoc poſt dorſum ſuum, quia ſanè infir-* Phil. 2. *ma illa tranſierunt nec ea præſentes ipſi viderunt. Hæc verò ſacramenta celebrare & cauſas eorum non intelligere, quaſi lingua loqui eſt, & interpretationem neſcire. Qui autem lingua loquitur, inquit Apoſtolus, oret vt interpretetur. Hoc inter ſpiritualia chariſmatum dona quibus Eccleſiam ſuam Spiritus ſanctus exornat magis æmulari nos hortatur, vt prophetemus, id eſt, vt ea, quæ ſpiritu oramus aut pſallimus mentis quoque intelligentia capiamus.* 1. Cor. 14. *Sed non omninò, quemadmodum ſi orem lingua, ſpiritus quidem meus orat, mens autem ſine fructu eſt, ita de his quoque ſentiendum eſt. Nam qui myſteria vel ſigna Eccleſiæ fideliter & pie frequentant, quamuis cauſas eorum ſcire non potuerint, non tamen ſine fructu ſunt. Ideo quippe hæc inſtituta ſunt, vt miro modo ſecreta Dei, quæ à paucis poſſunt intelligi penè ab omnibus poſſint agi. Nunquid quia in operando ſoli vident oculi, cætera membra, quæ non vident & tamen operantur, ſine fructu ſunt? Sed vnumquodque membrum dignitatem habet. Præeminent autem oculi, qui cætera ducunt & dirigunt. Igitur ſacramentorum omnium opificem inuoco Spiritum ſanctum, vt quae per ſanctos Patres haec ordinauit, eadem mihi ſecundum ſenſum & auctoritatem ſcripturarum, aperire dignetur gratia. Viſum eſt autem hoc opuſculum ſic ordinari, vt primùm ea, quae penè quotidiana ſunt, deindè quae certis temporibus & cauſis variantur, digeram ipſo adiuuante Chriſto, cuius pio ſanguine vniuerſa terra purpurata eſt, cuius hiſtorijs caelum floret, cuius myſterijs tempora inſignita ſunt, cuius memoria dies & horae ornatae ſunt. Illud à bonis huiuſce ſtudij meritum vel dignitas impetrare debebit, vt quamuis vetus cum ſuauitate vinum bibere aſſueti ſunt, noſtra tamen muſta deſpuenda non iudicent. Neque enim auctoritati veterum quicquam detrahimus, Amalarij ſcilicet & aliorum ſi qui forte ſcripſerunt de huiuſmodi: ſed licuit ſemperque licebit cuique dicere ſalua fide quod ſenſerit. Primùm quidem quotidianum noſtrae ſeruitutis penſum, videlicet ſeptem diei horae, quas, Canonicas, id eſt, regulares dicimus, vndè cauſas inſtitutionis acceperint, iam dicendum eſt.*

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS,

DE DIVINIS OFFICIIS LIBER PRIMVS.

De Horis Canonicis. CAP. I.

SEPTEM Canonicas horas diei non licet à quoquam, qui in conſpectu Dei vacuus & ingratus apparere nolit, negligenter præterire. Hæ ſiquidem creatori noſtro deſerunt laudes, & pro certis ac magnis eius beneficiis quaſi vectigales ſunt gratiarum actiones. *Ioan. 11.* Sol namque verus & dies æternus Chriſtus, duodecim habens horas ſpirituales, & ſempiternè ſecum ſtantes has ſeptem horas temporaliter currentes, clariſſimis miſericordiæ ſuæ radiis illuſtrauit atque dedicauit. Singularum rationes de theſauro ſcripturarum proferemus.

De Prima. CAP. II.

Matt. 27 PRima hora creatori noſtro laudes referre debemus, ante omnem curam corporis, qua ſcilicet hora Dominus noſter iam conſputus & illuſus, atque alapis cæ- *Ioan. 21.* ſus, & adhuc opprobriis ſaturandus, Pilato propter nos ligatus aſtitit: itemque rediuiuus ſtans in littore, cum in captura piſcium, a quibus retia rupta non ſunt, ſignificaſſet Eccleſiam, qualis futura eſt in reſurrectione mortuorum, mellitum cum ſeptem diſcipulis celebrauit conuiuium. Quia ergo primùm quærendum eſt regnum *Matt. 6.* Dei, & cætera adiicientur nobis: & ut lege iubet Domi- *Exo. 13.* nus omne ſibi primogenitum offerri, primam offeramus *23.* horam diei noſtro redemptori, & quæramus regnum *Rom. 4.* eius, qui paſſus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.

De Tertia. CAP. III.

Matt. 19. HOra tertia duplici ratione ſplendet inſignis. Nam- *Mar. 15* que hac hora Dominus Ieſus ſpinis coronatus, & *Pſal. 56* linguis Iudæorum crucifixus eſt. Iuxta illud: Filii homi- *Pſal. 93.* num, dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus: videlicet quia Pilato iudicante illum dimitti, firmauerunt ſibi ſermonem nequam, pertinaciter *Ioan. 19.* clamando, Crucifige, crucifige. Et Spiritus ſanctus, qui in remiſſionem peccatorum n[on] fuerat datus, antequam Ieſus eſſet glorificatus, ſuper naſcentem Eccleſiam, in igneis linguis effuſus eſt; & eſt impletum diſcipulis pro- *Act. 1.* miſſum Domini dicentis: Vos autem baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos dies.

De Sexta. CAP. IV.

HOra ſexta Chriſtus Dominus propter nos in cruce exaltatus eſt, vt ad ſe omnia traheret, & extincto modico lumine Iudæorum, de quo ipſa lux vera dixe- *Ioan. 12.* rat. Adhuc modicum lumen in vobis eſt, currite dum *Ibid.* lumen vitæ habetis, vt non tenebræ vos comprehendant. Corporalibus quoque ſuper terram irruentibus tenebris, lumen verum tranſiuit ad illuminationem Gentium.

De Nona. CAP. V.

Matt. 27. NOna quoque hora, iure in laudem Dei clamamus, *Luc. 23* quando clamans Dominus Ieſu voce magna emi- *Mar. 15* ſit ſpiritum, latrone admiſſo in Paradiſum, & vetus qua- *Ioan. 19* ſi ſero, veraciter pœnitentibus & confitentibus dedi- *2. Cor. 3.* cata, & reſciſſo velo legis & prophetarum cœpimus reuelata facie contemplari gloriā Domini. Tunc etiā late- A re eius perforato, formādæ Eccleſiæ profluxerunt † elementa ſanguis, quo redimimur, aqua, qua abluimur. *† alias ſacr.*

De Matutina & Veſpertina Synaxi.

CAP. VI.

VEſpertinę atque matutinę laudis ſacrificium, magnis eſt nobis ſacramentis dedicatum, Omnino quod in vmbra veteris inſtrumenti mane & veſpere iugiter offerebatur holocauſtum, de quo dicit lex: Sacrifi- *Exo. 29.* cium eſt Domino in odorem ſuauitatis oblatione perpetua in generationes veſtras. Ad Euangelicam enim propero gratiam. Inde harum ſplendida clareſcit hora- rum dignitas. Veſpere Dominus panem & vinum aſſu- *Matt. 26* mens, & veritatem ſui corporis & ſanguinis repræſen- *Luc. 22.* tans, ſuis portatus in manibus teſtamentum ſcribit ſuis *Heb. 9.* B hæredibus: humilitatem ſcilicet & charitatem, lauando *Ioan. 13.* pedes diſcipulorum, maximè commendans, iterumque *Matt. 27* recumbens, longi ſolennitate ſermonis, amicis & filio- *Luca. 24* lis iam moriturus vltimum vale dixit. Item in veſpera ſepelitur, in veſpera nihilominus apparens viuus in habitu peregrini, cognoſcitur in fractione panis, & hoſpitalia diſcipulorum corda iniecto ſuæ charitatis igne ſuccendit. In matutino Petrum, qui ter negauerat, galli *Matt. 26* cantus redarguit. Dominus reſpicit, & negator pœnitens ad lacrymas confugit. Item diluculo ſanctis mulieribus reſurrectione Domini à dealbatis angelis annun- *Mar. 16.* ciata, triſtitia fidelium iam incipit conuerti in gaudium. *Luc. 24.* Quæritur viuens cum mortuis, & viuum ſe oſtendit, tangi quoque dignatur & adorari. Notandum, quòd *Matt. vlt.* cum cæterarum ſeptenæ ſint partes horarum, 1. verſus, Deus in adiutorium meum intende, cum Gloria Patri, *Mar. vlt.* Hymnus, Pſalmi, Lectio, Reſponſorium vel verſus, ſup- *Luc. vlt.* plicatio Letaniæ, & oratio completur. His horis *Ioan. 20* C octauum additur canticū de Euangelio, quia ſcilicet canuntur pro octaua; ſpectant enim in beatitudinem reſurrectionis, quia maximè inſignitæ ſunt, iuxta ſenſum illius Euangelici capituli, Veſpere ſabbati, quæ luceſcit in prima ſabbati.

De Completorio CAP. VII.

HOra completorii nobis illud commemorat de paſ- *Marc. 14* ſione Domini, quod iam egreſſo Iuda, pauere cœ- *Matt. 26* pit & tædere, factuſque in agonia, prolixius orauit, & ſanguineas guttas proſtrato corpore ſudauit, torcular *Luc. 22.* tunc ſolus calcans, & in futuro ſanguinem Martyrum *Iſa. 63.* pro poſſe fundendum præſignans: itemque illud de reſurrectione eius, quod prius quam fecerat pacem inter *Ephe. 2* D Deum & homines, legatus fidelis rediens euangelizauit *Ioan. 20* nobis, ſtans in medio diſcipulorum ſuorum, & dicens eis: Pax vobis.

De Vigiliis nocturnis. CAP. VIII.

VIgilias nocturnas, de quibus & Propheta, Media, *Pſal. 118.* inquit, nocte ſurgebam ad confitendum tibi, item *Luc. 2.* Euangelicæ nobis gratiæ claritas magnificentius inſtituit. Nam Dominus noſter media nocte de virgine na- *Iudic. 16* tus, itidem, vt Samſon quondam obſeſſus ab Allophylis, media nocte, confractis portis inferi, ſurrexit à mortuis. Media nihilominus nocte venturus aſſeritur in ſimilitudinem Ægypti temporis, quando paſcha cele- *Matt. 25* bratum eſt, & exterminator venit, & domibus ſuper ta- *Exo. 12.*

bernacula tranſiit, & in typum noſtrarum frontium ſanguine agni poſtes conſecrati ſunt. (Apoc. 7) Vndè reor (inquit B. Hieronymus) traditionem Apoſtolicam permanſiſſe, vt die vigiliarum Paſchæ ante noctis medium dimittere non liceat populos expectantes aduentum Chriſti, & poſtquam aduenerit illud tempus, ſecuritate præſumpta feſtum cunctos agere diem.

Cur veſperæ vel matutini ordine à cæteris differunt horis.

CAP. IX.

CVm autem, exceptis nocturnis vigiliis, hæ ſeptem ſint horæ diei, Matutini, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſpera, Completorium: Matutini & veſperæ à cæteris horis & numero Pſalmorum & ordine hymnorum, non immerito differunt. Nam ex veteri quoque teſtamento, antiquam (vt dictum eſt) authoritatem trahunt. Nec enim nihil momenti habere debuit in his antiquitas illa matutini & veſpertini ſacrificii, & vt ſupra repetam, immolatio Paſchalis agni, quæ fiebat in veſpere, (Exod. 27) & illud quod fiebat in vigilia matutina, quia reſpexit Dominus ſupra caſtra Ægyptiorum, & interfecit exercitũ eorum, ſubuertit totas curruum, ferebanturque in profundum. (Deut. 11) Itemq; illud quod in mũdi creatione, aliis horis tacitis commemorantur veſpere & mane, in ſenaria diuinorum operum diſtinctione. (Ibid. 16) Iure ergo hymnum, (Matt. 19) qui eſt euangelicæ lætitiæ, exemplo Domini, qui hymno dicto exiuit in montem oliuarum, his duntaxat horis pſalmi vetuſtæ auctoritatis antecedunt, & quia ex Euangelio maxima ſacramenta commemorant, & ob hoc Euangelicis decorati ſunt canticis, (Matt. 4) hymnos eiſdem pene coniunctos habent. Completorium quoque, quia apud quoſdam canticum de Euangelio habet, cum eodem (C) cantico poſt pſalmos, hymnum habet contiguum. Nec mirũ, cùm in Pſalmorum quoque titulis, nunc pſalmus (Pſal. 29) cantici, nunc canticum pſalmi inuenias, (Pſal. 9) & ipſa commutatio ratione non careat. Omnium in commune horarum dignitatem reuerendam, & hoc indicat, quòd earum initium & finem pariter referimus ad Deum. Nam initio Deum in adiutorium inuocamus, in fine Deo gratias referimus.

De ordine horarum in feſtiuitatibus.

CAP. X.

QVoties de tempore gratiæ, materiam laudis ſumptam habemus, verbi gratia, diebus Dominicis & Sanctorum natalitiis, genua in ipſis horis non flectimus, ſtando proferẽtes libertatem, & gratiam, quæ collum noſtri, qui eramus citius, iugum ferreum contregit, (Gal. 4. Iob 1. Hier 28. Iſa. 41.) vt incederemus recti. Tunc & vigilias in tribus diſpartimur nocturnis, vt non ſolum verbo, ſed etiam facto tres vigilias prædicemus, de quibus ait Dominus: Beati ſerui illi, quos cum venerit dominus, inuenerit vigilãtes; (Luc 12) & ſi venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia vigilia venerit & ita inuenerit, beati ſunt ſerui illi. Tũc legendi atque canendi officia, quæ ad ædificandam Eccleſiam inſtituta ſunt, numeroſius concrepant, vt nos præparemus ad aperiendum Domino quacumque hora pulſauerit, ad modum duarum veteris teſtamenti tubarum, quæ (Apoc. 1. Num. 10) ad mouendum caſtra crebrius atque conciſius clangere iuſſæ ſunt. Ipſa autem lectionum pluralitas, non eadem in omni ordine eſt. Nam clerici nouem, monachi duodecim legunt. Illis nouenarius eſt tetragonus, i. æquis (E) vndique quadrus lateribus. hoc innuit, quòd verbum & opus prædicatorum æqualia ſemper eſſe debent, his verò duodenarius inæqualibus conſtans lateribus. Nam ter quatuor vel quater tria, duodecim faciunt. Hoc inſinuat, vt in vno magis extendantur, & exemplo Iacob (Gen. 32) cum Domino luctantes eluadicent, ſcilicet minus operantes vt amplius meditari queant, hi, qui fidem Trinitatis mundo quadrifido prædicant. Nam in vtroque ordine pluralitas lectionum, pluralitatem ſignificat prædicatorum, qui ex tempore gratiæ plures in mundum miſſi ſunt. Sic enim profunda nocte gallus rariores atque productiores cantus edere ſolet, vicina verò die crebriores atque citatiores: ſic ante incarnationem Domi-

nicam pauci & rari, poſt verò multi & celebri præcones (A) vitæ miſſi ſunt, paucitatem anteriorum in tribus priuatarum noctium lectionibus, multitudinem poſteriorũ, in Natalibus Domini vel Sanctorum noui teſtamenti ſignificamus. Adeo autem cauſa hæc vim canonis obtinuit, vt Romanus ordo (qui diuinarum rerum cauſas ſecundum Apoſtolicam fidem, laudabiliter executus eſt) in ipſa nocte Paſchali non plus, quam tres lectiones habere decreuerit. Illa namque nocte prædicatores ſancti, (Luc. 24) ſ. Apoſtoli, & numero pauci, & metu Iudæorum muti, & de morte Domini mœſti, videri lugebant, audiri metuebant. Nam in ipſo crepuſculo, referentibus ſanctis mulieribus, quod reſurrexiſſet Dominus, & quod viſus eſſet ab eis, non crediderunt, & viſa ſunt coram eis quaſi deliramenta verba hæc. Nec ſolum illa nocte, ſed exinde (B) quoque vſque Pentecoſten, cauſam eandem in paucitate lectionum conſiderat: quando prædicatores ſancti, & numero plures, & feruore S. Spiritus facundi ſunt. Non tamen minus rationi appropinquant, qui maieſtatem ſolemnitatis attendentes, integrum & ſolennem lectionum obſeruant numerum: quia etſi Apoſtoli muti fuerunt, Angelorum alloquia, & ipſius Domini frequens viſitatio, valde celebris & ſequenda prædicatio eſt. (Matt. 28. Ioan. 20. 21.)

Cur Lectiones Oratione præuenimus.

CAP XI.

PRædictas lectiones ideo oratione præuenimus, quia rogare debemus Dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem, (Matt. 9.) & vt aperiat cor noſtrum in lege ſua, (2. Mach. 1) & in præceptis ſuis, ne ſemen verbi Dei, quod audituri ſumus, (C) aut volucres comedant, (Matt. 13 Luc. 8) aut ſpinæ ſuffocent, aut duritia petræ fruſtrata radice ſupplantet.

De Iube Domine. CAP. XII.

LEcturus verò benedictionem petens, hoc ſignificat, quod nemo niſi miſſus aut permiſſus, officium prædicandi vſurpare debeat. Quomodo enim prædicabunt, (Rom. 10.) inquit Apoſtolus, niſi mittantur?

De Tu autem Domine. CAP. XIII.

QVodque in fine dicit: Tu autem, Domine miſerere noſtri: hoc innuit, ne ipſum quidem bonum officium prædicandi ſine alicuius vel leuis culpæ puluere poſſe peragi. (Matt 10) Nam (vt ait B. Auguſtinus) verbum prædicationis ſecurius auditur quam dicitur. Prædicator quippe cum benedicere ſe ſentit, difficile nimis eſt, vt non quantulumcumque ſpiritu elationis tangatur. Et (D) quia quaſi per terram ambulat, & pedes eius aliquo puluere ſordidantur, idcirco miſericordia Dei indiget, vt in hac parte lauetur, etiam ſi mundus ſit totus.

De Deo gratias. CAP. XIIII.

QVod verò Deo gratias ſuccinit chorus, non ad vltimam precem lectoris, ſed ad totam lectionem reſpicit. Gratias namque agimus Deo quod doctrinæ ſuæ panem nobis frangere dignatur, ne tamen audiendi verbum Dei pereamus. (Eſa. 18 Luca 1. cap. 8. Matt 4.) Nam & ad lectiones, quarum in fine, tu autem Domine, non dicitur, ſcilicet ad capitula horarum regularium, quia verbum Dei eſt, in quo viuit omnis homo, Deo gratias ſuccl amamus.

De Reſponſoriis. CAP. XV.

REſponſoria, quæ poſt lectiones canimus, nobis innuunt, ſanctis monitis Dei lectis nos reſpondere (Matt 11) debere, ne ſimus ſimiles pueris ſedentibus in foro, ludentibus ac dicentibus: Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis, lamentauimus vobis, & non ploraſtis. Dicuntur enim à reſpondendo. Triſtia namque triſtibus, & læta lætis debemus ſuccinere lectionibus. Siquidem neque moris eſt, neque decoris, vt cùm lector triſtia dixerit, verbi gratia, quæ ſunt pœnitentiæ, ſiue lamentum aliquod Dominicæ paſſionis, chorus in reſponſorio ſaltet de gaudio regni, & gloria reſurrectionis. Sed dum lector, velut Ioannes non manducans neque bibens prædicat pœnitentiam, nos itidem in reſponſorio ploremus: dum ille, velut filius hominis manducans & bibẽs, cantat nobis de gaudio regni, ſuccinentes eidem, apte

ſaltamus. Quódque vno præcinente, tam in his, quàm in cæteris eiuſmodi, chorus concorditer ſequitur, illud aſtruit, quód Apoſtolus obſecrat, vt idipſum dicamus omnes, & non ſint in nobis ſchiſmata.

De Campanis. CAP. XVI.

SOnora eſſe inſtrumenta in Eccleſia, quibus ad laudem Dei populus excitetur, diuinæ auctoritatis & antiquæ conſuetudinis eſt. Nam olim tubæ, aut campanæ, diuerſa quidem ſpecie, ſed eadem habentur ratione. [*Leu. 23.*] Legimus in Leuitico tubas ex iuſſu Domini factas, quarum [*Num. 10.*] vſus eſſet in Iubileo, tantæ virtutis, vt ad crepitum [*Ioſu. 7.*] earum corrueret Hiericho. Et Paralipomenon inter can- [*1. Paral. 15.*] tores, nablis arcana cantantes, & inter Leuitas pro octaua canentes, continente & iubiliente Dauid, ſeptem tu- [*Pſal. 91.*] barum clangorem perſonante coram arca fœderis Domini. At nunc ad confitendum Domino, & ad annunciandum mane miſericordiam eius, & veritatem eius per noctē & ænea ſigna perſonant, & ad omnem horam diuini officii, tanquam in exordio præclaræ orationis, has partes tenent, vt attentos dociléſque ac beneuolos diuinæ laudis auditores efficiat. Hæc igitur Eccleſiæ ſigna, atque illæ legales tubæ, vnum atque idem ſignificant, ſcilicet ſanctos Eccleſiæ prædicatores, qui ad Sion montem & ciuitatem ſanctam, cæleſtē Hieruſalem, & multorū milliū Angelorum frequentiā, & ad futurū Dei iudicium populum inuitant & præparant, magnitudinem rei, magnitudine dicendi, qua poſſunt exprimere contendunt: vt repoſitas intrinſecus aures cordis percellere ſenſúmque ſurdis auditoris ad audiendum flectere & vincere contendāt. Quamuis ad potiora feſtinet oratio, prætereundum non eſt, quomodo prædicator perfectus, huiuſce ſigni quadam ſimilitudine formetur. Diuturnam [*Ezec. 3.*] metalli fortitudine mentis, plerúmque ferreum, quo ſonus eliditur conſtantia ſermonis imitetur. Ecce dedi, ait Dominus, faciem tuam valentiorem facie bus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum, & vt adamantem & ſilicem faciem tuam. Fugiens quoque terrenam [*Phil. 3.*] habitationem, & dicens: noſtra autem conuerſatio in cælis eſt, ſurſum cor ſuſpendat, pendénſque de turri fortitudinis, quę ſtat cōtra faciem inimici, ſpeculatorem [*Pſal. 60.*] ſe meminerit poſitum eſſe domui Iſrael. Geſtet autem li- [*Ezec. 3.*] gnum crucis in capite, i. in principali ſuo, quod eſt mēs, funémq; exinde colligatum, i. vinculum charitatis, vſq; ad infirmos fratres, quaſi vſque ad terram porrigat, quo [*2. Cor. 5.*] commonitus, perſonare & os ſuum dilatare numquam deſiſtat, dicens: Charitas enim Chriſti vrget nos. Ita cuſtos ſuper muros Hieruſalem conſtitutus, non taceat, [*Eſa. 62.*] ſed quodcúnque videt vel audiet, annunciet, iuxta il- [*2. Tim. 4.*] lud: Qui reminiſcimini Domini, nè taceatis, & ne detis ſilentium ei, & tota die & tota nocte, inſtans opportunè, importunè his qui dormiunt in lectis eburneis, & laſciuiunt [*Amos 6.*] in ſtratis ſuis, non taceat laudare nomen Domini, nè vſque ad matutinum, id eſt, vſque ad tremendum Dei iudicium male pacato conſepulti ſomno pereāt. Ad poſtremum illud notandum, quód quemadmodum ex tempore gratiæ plures prędicatores miſſi crebrius theologicis cōcrepant ſymbolis, habentes donationes ſecundum gratiam, quæ data eſt eis, differentes: ita ſigna prædicta quantitate & ſono differentia, quoties aliqua donationis Euangelicæ feſtiua commemoratio fit, tumultuoſius tinniunt, & perſonant crebrius, & productius reboant, vt dormientes in nocte & ebrios (qui enim dormiunt, nocte dormiunt, & qui ebrii ſunt, nocte ebrii ſunt) ad laudem Dei quaſi violenter excitent, & ſi [*Rom. 12.*] [*1. Theſ. 5.*] non euincunt ſic, vt eos exurgere cogant ad orandum, ne intrent in tentationem, ſaltem ſecurè dormire non permittant. Trinum itaque ſolemnis diei claſſicum, id eſt, matutinum, veſpertinum, & quod ad Miſſæ pulſatur initium, ſic imitetur Euangelicus prædicatorum chorus, vt ſemper prædicet lamentationes præſentis vitæ, carmen futuræ, væ gehennæ.

De myſterio Altaris. CAP. XVII.

IAm nunc ad theſaurum ſummi ſacramenti, ſcilicet ad Miſſæ ſecretarium accedere, quotidiani curſus ordo ſitus expoſcit. Quod ſi mihi peruiū feceris theſaurarius ſalutis atque ordinator charitatis, ſi aperuerit clauis Dauid qui aperit, & nemo claudit, claudit & nemo aperit, gratulari & cantare licebit animæ meæ, quod eam rex [*Apoc. 3.*] in cellam vinariam introduxerit. Hoc enim ſacrarium [*Cant. 2.*] propitiationis eſt: hoc illud propitiatorium, in quod [*Exod. 25.*] verſis vultibus duo Cherubin, id eſt, duo teſtamēta mutuo ſe aſpiciunt. Nam quod in veteri teſtamento pro- [*Heb. 9.*] miſſum, præſignatum & a longè ſalutatum, in nouo autem datum, reuelatum, & palam eſt factum, hic præſentaliter exhibetur, non in vmbra ſed in veritate, non in figura ſed in re. Hic illud agitur, in quo noſter Dauid inſanire videbatur regi Achis, quoniam tympanizabat pē- [*1. Reg. 21.*] dens in cruce, & impingebat ad oſtia ciuitatis, i. ad concluſa corda non credentia ſibi: quoniā ferebatur in ma- [*Matt. 26.*] [*Luc. 22.*] nibus ſuis tenens panem & vinum, & dicēs: Hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti: quoniā defluebant ſaliuæ in barba, i. videbatur loqui inſania, dicens, Niſi manducaueritis carnē meam & biberitis meum ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Fugit quippe ab illo populo ſuo, quem nunc vocat A- [*1. Reg.*] [*Ioan. 6.*] chis, i. quomodo eſt? eo quod dixerit, Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? Vocabat autem eum prius Abimelech, i. patris mei regnum, & accepto regno ſuper verum Iudam, verúmque Iſrael, nunc myſticum ſenſum Paralipomenon, indutus ſtola byſſina, veſtitus Ephod lineo, præcentor inclytus chorus [*1. Paral. 16.*] ducit ſacrificans, iubilat coram arca fœderis Domini regem, ô ſacrorum principem. Quid ſibi vult tantum, tam clari capitis tripudium, dum tendit arcæ Dei tabernaculum, & indutus Ephod offert holocauſtum, & in [*Pſal. 77.*] [*Matt. 10.*] nomine Domini benedicit populum: ad quem cùm eſſet de tribu Iuda, non pertinebat ſacerdotium. Sed repulit Dominus tabernaculum Sylo, & occiſis ſacerdotibus Sylo, elegit tribum Iuda, elegit Dauid ſeruum ſuum. Ecce prægeſſit rex de tribu Iuda confidenter agere in his, quæ debere ſciebat filio ſuo Domino ſuo, in quem [*Pſal. 109.*] hæc dicebat: Iurauit Dominus & non pœnitebit eum, [*1. Paral. 15.*] tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Ecce imperat ſacerdotibus, mandat Leuitis, vt ſanctificentur, cantores conſtituit, elegit qui cantent arcana, qui canant pro octaua, qui clangant tubis, qui perſonent buccinis, qui concrepent lyris, cymbalis, na- [*Epheſ. 4.*] blis, organis. In his omnibus ad filiū reſpicit. Aſcendens enim in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Sciendum namque, arcam Domini quę interdum pro quouis rectore eccleſię accipi conſueuit, multo magis conuenienter deſignare humanitatem ſaluatoris Chriſti, quę in latere feneſtram habet, i. vulnus lanceę, quo fluxerunt aqua & ſanguis: intus continens manna, i. viuū ſibi verbum Dei: & tabulas teſtamenti, quia in ipſo ſunt omnes theſauri ſapientię & ſcientiæ [*Ioan. 19.*] [*Heb. 9.*] abſconditi, & virga ſacerdotalis & regiæ poteſtatis. Ar- [*Col. 2.*] cam ergo Dei noſter Dauid, mortis imperio, quaſi regno Saul deſtructo, deducit in Hieruſalem, & collocat [*2. Reg. 6.*] in tabernaculo cæli, quod ipſe tetendit. Quod teſ[...]ceris [*1. Par. 1.*] eccleſia diebus proximis ſanctæ reſurrecti[...], exemplo prioris populi ſe exercitat ad concinendum ſuo Dauid, dum hoc reſponſorium cantat: Decantabat populus in Iſrael Alleluia. Canit ergò vniuerſa multitudo Iacob legitimè, & ipſe Dauid cum cantoribus citharam percutit in domo Domini. Quicquid enim Iſrael canit, hoc magiſtro, hoc præcentore, citharas cordium digito Dei percutiente, didicit: Ab hoc concitatus iubilus cordis in voces corporeas chorique concentum, nunc grauiter, nunc acutè aut excellenter erumpit, & magni corporis Eccleſiæ, per omnes gentes diffuſę, quia vna fide reſonat, cantus pariter & in ſimul vbique & vndique multiplex & vnus ab ipſo ſuauiter auditur. Igitur ordinem altaris, ordinem magnę & interminatę rationis iā libet attinge-

ungere & eorũ, quæ præceſſerunt in capite, ſ. Chriſto, A ſacrorum principe ſacerdotibus, qui ſunt membra corporis, imitationem, ipſo aperiente, vel ex parte cognoſcere. Et primùm de ſacerdotalibus veſtibus dicendum.

De habitu Sacerdotis. CAP. XVIII.

IN habitu ſacerdotali nihil eſſe, quod vacet à ratione, apud veteres quoque conſtitit, ſicut B. Hieronymus ſcribens ad Fabiolam teſtis eſt. Apud nos ergo quantò ſacerdotium Chriſti veteri ſacerdotio dignius eſt, tanto in habitu ſacerdotali, cauſas habere probatur digniores. Illi enim ſacras veſtes ſecundum colorem, materiam, poſitionemque cuiuſque ad quatuor elementa mundi, ad duo hemiſphæria cæli, parteſque Zodiaci, ipſumque cælum referentes, ad vltimum in auri lamina, quæ in fronte pontificis erat, inſcriptum habens ineffabile Dei nomen: hoc ſignificari volentes, quod omnia quæ ſub- B ter ſunt, Dei arbitrio gubernentur, iuſtum eſſe commemorabant, vt pontifex † creatori non ſolum pro Iſrael, ſed & pro vniuerſo mundo rogaret: licèt noſtri & B. Hieronymus, iuxta morem ſuum, in his quoque ſpiritualis intelligentiæ vela pandere ſoleant. Quoniam ergo nec vetera ratione caruerint, nos exemplaria cæleſtium ſupergreſſi, ipſa potius in vero ſacerdotio cæleſtia contemplemur.

Exo 28. † creatorem.

De Amictu. CAP. XIX.

SAcerdos in officio altaris, capitis ſui, ſcilicet Chriſti, cuius membrum eſt, perſonam gerit. Qui dũ amictu caput ſuũ obnubit, donec ſuper os caſulæ illũ reuoluat, & velut caput aut coronam illi coaptet. Illud eſt quod
Apoc 10 in Apocalypſi legimus, Angelum fortem deſcendiſſe de
Pſal. 0. caelo, amictum nube. & in Eſaia: Ecce Dominus aſcen- C
Iſa. 61. dit ſuper nubem candidam. Veniens enim ad ſaluationem mundi, Dei filius, Angelus magni conſilij, nube amictus eſt: dum diuinitatem ſuã, quæ eſt caput & principium, in noſtra carne abſcondit. Hoc ergò carnis latibulum prima veſtis ſacerdotis, i. amictus ſignificat.

De Alba. CAP. XX.

ALba lineum veſtimentũ & ſtrictum, quæ (vt Hieronymus ait) Hebraicè dicit Ephobed, & eſt ab antiquo ſacerdotalis ac Leuitici generis, longiſſimè diſtans a tunicis pelliceis, quæ de mortuis animalibus fiũt, quibus poſt peccatum veſtitus eſt Adam: vtpotè nihil mortis habens, ſed tota candida nouam vitam ſacerdotis eius deſignat, quam docuit, & in baptiſmo dedit, vt D de baptiſmo ſurgentes, cingamus lumbos in veritate, &
Gen. 3. tota priſtinorum peccatorum turpitudo celetur. Vndè
Apo 2. 5 & Dauid: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, &
Luc 12. quorum tecta ſunt peccata. Lingua eiuſdem veſtimenti
Ephe 6. ſurſum affixa, cæleſtem eius doctrinam inſinuat. Vndè
Pſal. 12. Ioannes, Qui de cælo venit, inquit, ſuper omnes eſt, cu-
Ioan. 3. ius teſtimonium qui accipit, ſignauit, quia Deus verax eſt.

De Stola. CAP. XXI.

STola quę ſuper amictum collo ſacerdotis incumbit, obedientiam ſignificat filij Dei, & ſeruitutem quam Dominus omnium propter ſæculorum ſalutem ſubiit.
Gal 4. Nam, quod cum magna reuerentia cogitandum eſt, obe-
Phil. 2. dienter paſſus & mortuus eſt filius Dei, cauſam quippe E mortalitatis, ſ. peccatum, nec origine contraxit, nec actu admiſit, & ideirco morti nil debuit, ſed dedit illi calicem pater, non iudex: amore, non ira: voluntate, non neceſſi-
Gen 38. tate: gratia, non vindicta. Et ſicut Iacob liber & inge-
39. nuus, præcepto patris Iſaac, & matris conſilio Rebeccæ parens ſeruiuit Laban, vt Rachel & Lyam in coniugium duceret: ſic filius Dei præcepto patris, & conſilio Spiritus ſancti obediens, ſeruiuit mundo ſubiectis humeris eius peccata portando. vt ſynagogam de Iudæis, & Eccleſiam de Gentibus aſſumeret. Cùm ergo ſa-
Matt 11. cerdos ſtolam accipit, meminiſſe debet & ſcire, quia grande iugum, licet ſuaue: grande, licet leue, ſuper ſe tollit.

De Caſula. CAP. XXII.

CAſula magni ſacerdotis noſtri Chriſti veſtimentum ſignificat illud veſtimentum veri Aaron, cuius in oram deſcendit vnguẽtum, quod eſt in capite. Primum Pſal 132 deſcendens in barbam ipſius Aaron. Quod eſt illud veſtimentum? Sancta Eccleſia catholica. Nam barba Aaron, quod interpretatur mons fortitudinis, barba (inquam) Aaron, i. Chriſti Apoſtoli ſunt, atque Apoſtolici viri fortes & perfecti. Vnguentum autem regale & ſacerdotale, Spiritus ſanctus eſt, cuius tota plenitudo eſt in capite, ſ. Chriſto, atque indè primùm in Apoſtolos, quaſi in barbam, deinde in totam Eccleſiam, & vſque in Coloſſ. 1. extrema membra Eccleſiæ, quaſi in oram veſtimenti deſcendit. Caſula ergo, veſtimentum Chriſti, quod eſt Eccleſia ſignificat. Eſt autem integra, & vndique clauſa, vt Sup 619 vnitatem vel integritatem veræ fidei demonſtret. Huic Ephe 2. autem ſuperducitur, & ori eius aptè circũponitur ami- 1. Cor. 5. ctus, quo ante caput ſacerdotis tegebatur. Quem, nubẽ humanitatis eius, in qua latuit diuinitas, ſignificare, iam diximus: quia videlicet, caput, corona & decus Eccleſiæ ſuæ humanitas Chriſti eſt: caput autẽ humanitatis Deus. In eo vero quód caſula, cum ſit vna & tota integra, aptatione manuum, quæ extenſionem manuum crucifixi Domini aptè depingit, in anteriorem & poſteriorem partem quodammod diuiditur, antiquæ Eccleſiæ, quæ paſſionem Domini præceſſit, & nouæ quæ ſubſequitur, ſignum eſt.

De Tunica. CAP. XXIII.

QVæ hactenus dicta ſunt, presbyteris & Epiſcopis ſunt communia: quæ vero ſequuntur, Epiſcoporum propria. Tunicam quam ſubter caſulam habet põtifex, in veteri ſacerdotio coloris erat hyacinthini, tintinabulis, & malis punicis in inferiori parte pendentibus, vt totus vocalis incederet pontifex, ne moreretur. Significat autem (vt Hieronymus ait) rationem ſublimium, quæ non patet omnibus, ſed maioribus & perfectis. Hanc habuerunt Moyſes & Aaron & Prophetæ, omneſ- Eſa 40. que quibus dicitur: In montem excelſum aſcende tu, qui euangelizas Sion. Præcipuè vero hanc habuit tunicam Euãgelicæ textrix doctrinæ, ſapientia Dei, Chriſtus Dominus, & dedit illam Apoſtolis ſuis. Omnia enim quæ- Ioan. 15. cunque audiui a patre meo, inquit, nota feci vobis, ſed non niſi Spiritu ſancto ſuperueniente inducere vel portare potuerunt. Hanc quoque ſignauit illa tunica Domini, quam ſcindere milites noluerunt, eò quod eſſet in- Ioan. 19. conſutilis, deſuper contexta per totum: damnum fore maximum ſignificantes his, qui Chriſtianæ fidei ſcripturam hæreſibus ſcindere conarentur.

De Sandaliis. CAP. XXIV.

SAndalia pontificis illud ſignificant Dominicæ incarnationis calceamentum, de quo ipſe in Pſalmo: in Idumæam, inquit, extendam calceamentum meum, id- Pſal 59. eſt, gentibus notam faciam incarnationem meam. Vt enim ſacerdotio fungeretur pro nobis filius Dei, noſtra carne quaſi calceatus in hunc mundum venit, Sandalia ergo pontificis, incarnationem (vt dictum eſt) ſignificãt filii Dei. Et pulchrè quod in amictu capitis in calceamento pedum ſignatur, nam & in carne diuinitas latuit, & per carnem eius notitia vniuerſum mundum percurrit. Per lingulas, quibus ipſa pedibus ſandalia conſtringuntur, id ipſum accipimus, quod Ioannes Baptiſta per corrigiam calceamenti ſignaſſe probatur, cum de ſponſo Chriſto loquens, cuius, inquit, non ſum dignus corrigiam calceamenti eius ſoluere. Copulam ergo illam Mat 3. ineffabilem, charitatem inæſtimabilem, vincula ſancti Luc 3. Spiritus inſolubilia, quibus diuinitas verbi noſtræ carni ſe coniunxit, per ſandaliorum corrigias deſignari accipimus. Prętereà dum tam ſacrum, tamque myſticum pontifex pedis ſui ſpectat ornatum, meminiſſe debet & ſcire, ſe quoque pedem eſſe ſpecioſum, iuxta illud: Quàm pulchri ſupra montem pedes annunciantis & prędicantis pacem, &c.

De Anulo. CAP. XXV.

ANulus digiti, donum ſignificat Spiritus ſancti, quo diues & ornatus ad Eccleſiam ſuam deſcendit filius Dei, quodque credentibus in ſe permultas & differentes donationes ſecundum beneplacitum ſuum diſtribuit, alii dans ſermonem ſapientiæ, alii ſermonem ſcientiæ, &c. Harum diuiſiones gratiarum inuiſibiles imitatur viſibiliter, vtpote Chriſti vicarius, catholicus pontifex, per ſacrorum diuiſiones ordinum, ponens quoſdam in Eccleſia ſacerdotes, alios diaconos, & cæteros ſacri altaris officiales. Latius autem ſignificatio prædicti extenditur anuli, quia dum omni Eccleſiæ ſanam doctrinam, & fidem integram prædicat, velut oppignoratam anulo ſponſam Chriſto ſubarrhat. Non ergo abs re in eius digito gemmatus fulget anulus, per cuius miniſterium Chriſtus Dominus tam fulgida diſtribuit dona ſancti Spiritus. *Rom. 12. 1. Cor. 12.*

Quo ſigno crucis aurea lamina ceſſit.

CAP. XXVI.

SIgno crucis Chriſti aurea lamina veterum pontificum ceſſit, quod olim erat in frõte micans octauum decus pontificum: Inſcripta nunc eſt penè eadem ineffabilis maieſtas nominis. Illic enim erat ineffabile nomen Dei, hic eſt inæſtimabile myſterium crucis. *Exod. 28.*

Crux namque inæſtimabile ſignum eſt, admirabilis virtus eſt. Crux ſpes Chriſtianorum, reſurrectio mortuorum, cæcorum dux, claudorum baculus, deſtructio ſuperborum, conſolatio pauperum, ſuſtentatio inopum, ſpes deſperatorum. Crux regum magnificentia, ſacerdotum gloria. Crux igitur aurea lamina ſacratius ornamẽtum. Nec ſtatim occurrat, decus hoc ideo non eſſe pontificis, quia cum illo toto quoque commune eſt plebi. Nã illa dignitas habet in hoc aliquid, quod nec inferioris ordinis ſacerdotibus commune ſit. Sic enim in fronte ſua chriſticolarum ſignifer hoc vexillum baiulat, vt in ſubiectæ plebis frontibus ſoli ſibi ſacro chriſmate pingere liceat. Sicut Apoſtolorum erat, baptizatis imponere manus, vt acciperent Spiritum ſanctum: ſic & hoc ad diem valens, proprium eſt Epiſcoporum. Ecce quale quantumque ornamentum accepit in ſuis ſacerdotibus filius ille prodigus, cui reuertenti de longinqua regione, vbi porcos pauerat, benignus pater occurrens vitulum ſaginatum fecit occidi. Applaudit ſibi tota familia patris in gloria pœnitentis filii: frater autem eius maior ille agrarius foris ſtans inuidia torquetur, & fraternæ ſalutis conuiuio participari noluit. *Luc. 15.*

De Pallio Archiepiſcopi.

CAP. XXVII.

EST tamen octauum Archiepiſcopis indumentum pro aurea lamina, quod dicitur pallium, ab Apoſtolica ſede datum: quod à collo circa pectus dependens, ſitu ſuo illam (quæ valde condecet Epiſcoporum patrẽ, & eorum concilii principem) patenter deſignat humilitatis vel ſapientiæ torquem. Quam hoc illorum priuilegium habeat rationem, non videtur prætereundum. Poſtquam duodecim Apoſtoli per vniuerſum mundum diſperſi, ſinguli ciuitatibus præſiderent, tam ipſi quàm ſucceſſores eorum miſere per contiguas ſuis ſedibus prouincias prædicatores, quos & Epiſcopos ordinauerunt vt vbi recepti fuiſſent, omnia Chriſtianitatis ſacramenta, velut ipſi Apoſtoli peragerent, vt per vrbes comprouinciales Epiſcopos ordinarent. Et aliorum quidem Apoſtolorum ſucceſſores Patriarchæ ſunt dicti. Petri autem ſucceſſor pro excellentia principis Apoſtolorum, Apoſtolicus nominatur. Qui autem ab eis per prouincias miſſi ſunt, tam ipſi quàm ſucceſſores eorum, Archiepiſcopi vocantur, & qui ab his per vrbes comprouinciales, ordinati ſunt, & qui illis ſuccedunt, vſque hodie ſimpliciter Epiſcopi nominantur. Initium ergo fidei habentes ab Apoſtolica ſede, regulam hanc metropolitanæ obſeruant Eccleſiæ, vt neminem habeant pontificem, niſi ab eadem ſede miſſum, à qua primus illis prædicatur fidei miſſus eſt. Illa autem miſſio, ſupradicti pallii largitio eſt, quod (vt dictum eſt) à collo dependens humilitatem Domini ſignificat, dicentis, ſicut miſit me pater, & ego mitto vos. Inter cæteros vero Galliarum Archipræſules, meritò Remenſis auctoritate præminet, quia videlicet antiqua metropolis cum eſſet, acceſſit & hoc, quod eius pontifex beatus Remigius (quod magnum eſt) ab ipſo Deo miſſus, & antequam naſceretur, magnifice promiſſus, gentem Francorum ſimul cum rege primus perduxit ad fidem Catholicam. Quam eius miſſionem* Ormiſda pontifex Romanus à B. Petro iut, vt debuit approbans, eidem Remenſi pontifici vices ſuas delegauit per omne regnum Ludouici, & Remenſis Eccleſiæ primatum adaugens, ſumma auctoritate confirmauit. Treuerenſi autem Eccleſiæ Maternus a B. Petro Apoſtolo miſſus, hæreditatem pallii ſuis ſucceſſoribus dereliquit. Moguntinæ Creſcens, Apoſtoli Pauli diſcipulus, prædicauit. Traiecti ſanctus Vuillibrordus, a Sergio Papa miſſus. *Ioan. 20.*

Sed primatum Colonia metropolis obtinuit, ea maximè cauſa, quia Creſcens prædictus Coloniæ quoque Apoſtolicam verbi Dei viſitationem primus intulit. Cantuariæ verò, nobili Anglorum Metropoli, Auguſtinus a B. Gregorio miſſus eſt pontifex primus, qui toti Anglorum genti, vt Chriſtum cognoſceret, ſtrenua prædicationis adminiſtratione ſubuenit. Et de veſtibus quidem ſacris, quantum ad præſens attinet, pro poſſe ſatis dictum.

De Ante Introitum. CAP. XXVIII.

SAcerdote tandem ad ſanctum altare ingreſſuro, debet tam ipſe ſacerdos, quam & tota præſens Eccleſia, dilatare animam ſuã, & amplo fidei ſinu tenere memoriam Incarnationis, Paſſionis, Reſurrectionis & Aſcenſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, & memoriam omnium ſanctorum, qui tam ab initio mundi votis expectauerunt, geſtis præfigurauerunt, dictiſque aut ſcriptis prophetauerunt, & in eorum contemplatione in voces erumpere, præcinendo antiphonam, quę dicitur ad introitum. Nam ſicut introitus ſacerdotis ingreſſum filii Dei in hunc mundum, ſic antiphona, quæ dicitur ad introitum, voces & expectationem præferunt Patriarcharum & Prophetarum. Ingreditur ergo antiphona prædicta, non minus quàm ſemel decantata, cum eiuſmodi pompa, quæ ſignificatę rei aptiſſimè congruit. Procedunt flammantes cereoli, videlicet in ſignum gaudii, quod in ortu Saluatoris omni mundo effulſit, de quo Angelus ad Paſtores: Annũcio vobis gaudium magnum, &c. Præcedunt ſacerdotem miniſtri duo, non pariter, neque a latere incedẽtes, ſed ante ſubdiaconos. Signant enim hi duo vetus & nouum teſtamentum, id eſt, legem & Euangelium, quorum lex tempore prior, Euangelium vero dignitate maius eſt. Hæc namque ſalutis miniſteria Saluator inuexit, qui Euangelium quidem attulit, legem vero non ſoluere, ſed adimplere venit. Iſti ſunt duo pedes Angeli, qui (vt ſupra dictum eſt) deſcendit de cęlo amictus nube, & poſuit pedem ſuum dextrum ſupra mare, ſiniſtrum ſuper terram. Legalis enim moralitas, Ioanne Baptiſta vel ipſo Domino docente, tranquillius audita eſt, contra Euangelicam vero dignitatem, i. manifeſtato fidei doctrinam, verbi gratia, cum diceret: Ego & Pater vnum ſumus, & antequam Abraham fieret, ego ſum, veluti mirabiles elationes maris fluxa & falſa corda tumuerunt. Subdiaconus quoque præfert textum Euangelii, quia profectò lex teſtimonia continet Chriſti. Sicut ipſe dicit Iudæis: Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi. De me enim ille ſcripſit. Portat verò clauſum, quia videlicet antequam agnus occiſus aperuiſſet ſignacula 7. clauſum erat in lib. legis ſacramentum eius paſſionis. *Luc. 2. Matt. 5. Apoc. 10. Luc. 16. Matt. 12. Pſal. 92. Ioan. 5. Apoc. 5.*

De incenſo. CAP. XXIX.

INgreſſus ergo ſacerdos, vbi ſancto altari aſſiſtit, thuribulum et qui incenſum adoleat, datur in manu. Nam prædictus Angelus, ſicut in alia periocha Apocalypſeos legimus, ſtetit iuxta aram, habens thuribulum *Apoc. 8.*

aureum

aureum in manu ſua, dum in conſpectu Eccleſiæ ſe o-
[Eccl. 1.] ſtendit Dei filius, habens immaculatum corpus, quod & impleuit igne, quia corporaliter in ipſo ſeptiformis Spiritus ſancti gratia requieuit. Interim chorus concinit Kyrie eleiſon, quod ſignificat omnes vniuerſales Eccleſiæ preces, quæ ſunt incenſa vera, de quibus ibi-
[Apoc. 8.] dem dicitur: Data ſunt ei incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum Dei.

De Gloria in excelſis. CAP. XXX.

MOx ſequitur hymnus, Gloria in excelſis, quem ab ore angelorum Eccleſia ſancta rapuit. Hic hymnus & angelorum eſt & hominum. Primum autem Angelorum congratulantium, quod nato Domino accenſa iam eſſet lucerna clariſſima, cum qua ſine dubio perditam drachmam inuentura eſſet æterna ſapientia.
[Luc. 2.] Inde eſt, quod iam præoccupantes dicũt, Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis, quia pacem nemo om-
[Colloſ. 1. Epheſ. 2.] nium, qui ſunt in cælo, vel qui ſubtus terram, poterat facere inter Deum & homines, hic factor omnium Deus, propter homines homo factus, iamiam facturus eſſet in carne ſua, ſoluto pariete inimicitiarum.

De Collecta. CAP. XXXI.

QVæ poſt hæc ſequuntur orationes, à ſacerdote ſalutatione præmiſſa, per quam attenti fiant auditores, ſecundum orationes dicuntur ipſius Domini, cuius tota vita continue pro nobis & perpes oratio fuit, quæ & deſignatur in Apocalypſi per fumũ aromatum,
[Apoc. 8.] qui aſcendit in conſpectu Dei de manu Angeli. Homo namque verus, paſſioni propter nos deſtinatus (cuius
[Pſal. 39.] illa vox eſt: Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti, tunc dixi: Ecce venio) ſemper vnitum ſibi pro nobis orabat verbum Domini, patremque & ſpiritum ſan-
[Hebr. 5.] ctum, & (vt ait Apoſtolus) in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationeſque ad Dominum, qui ſaluum illum poſſet facere à morte, cum clamore valido, & lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. Quam eius orationem bene Pſalmus ſeptimus innuit, cuius titulus inſcribitur, Pſalmus 7 ſe Dauid, quem cantauit Domino pro verbis Cuſi, id eſt, Æthiopis, ſcilicet malitioſi populi, qui iam cum Herode, vel poſt Herodem illum perſecuti ſunt, & maxime Phariſæorum, qui vt mali agricolæ vineæ Domini, dixerunt: Hic eſt hæres, venite
[Luc. 20.] occidamus eum, & noſtra erit hæreditas. Quod autem
[Matt. 21.] in fine orationis ſubiungitur: Per Dominum noſtrum, eo reſpectu fit, quod Dominus noſter Ieſus Chriſtus mediator eſt Dei & hominum, & impoſſibile eſt æterna Dei beneficia per aliam viam decurrere ad nos, quam per ipſum. Per ipſum ergo petimus & impetramus, ſicut ſæpe per medianem cryſtalli lapidem ſubiectam eſcã, à longinquo ſole cæleſtem mutuamus ignem. Hucuſque Miſſæ initium, quod dicitur Introitus, commemorans nobis introitum Saluatoris in hunc mundum, id eſt, à Natiuitate eius vſque ad Ioannis prædicationem: quando baptizatus ipſe & orans, quadraginta dierum ieiunium celebrauit.

De Epiſtola. CAP. XXXII.

EPiſtola perſonam gerens legis & Prophetarum præcurſionis debitum agit officium ante ſanctum Chriſti Euangelium. Lex enim per manus Moyſi infantem Dei populum, velut pædagogus, cuſtodiendum ſuſcipiens, futurum Chriſti eductorum expectare docuit, & per os digitumque Ioannis, iam præſentem Chriſtum eidem alumno ſuo iam adulto, vt eum ſequeretur, indicauit. Præceſſit namque lex Euangelium, ſicut virga Spiritum manſuetudinis, ſicut timor charitatem, ſicut initium perfectionem, ſicut dominantis præ-
[Matt. 3. Ioan. 3.] ceptum præcedit amantis conſilium. Epiſtola vero vox legis eſt, ſuam in Ioannem electionem profitentis, & ad perfectionem Euangelicam ſuos auditores tranſmittentis. Quamuis autem ſæpe de Apoſtolicis ſumatur litteris, tamen in eo gradu eſt ac ſi ſemper de lege ſit & prophetis. Semper enim moralitatem vitamque actiuam magis, quam contemplatiuæ ſublimitatem, quæ in Euangelio radiat, Apoſtolica quoque lectio inſtruit & diſpenſat. Epiſtola vero Græce, Latine dicitur ſupermiſſio, vel ſupererogatio. Quod nomen bene congruit litteris Apoſtolicis, quia videlicet Euangelio Chriſti ſupererogatæ ſunt. Siquidem ordo Apoſtolicus ſtabularius ille eſt, cui noſter Samaritanus, id eſt, cuſtos, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, hominem illum, quem latronibus deſpoliatum, vulneratum, & ſemiuiuum relictum inuenerat, commiſit. Proferens duos denarios, id eſt, legem & prophetas, & dicens ei, Curam illius
[Luc. 10.] habe & quodcumque ſupererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi. Bene ergo litteræ, quas Apoſtoli Euangelio Chriſti ſupererogauerunt, Epiſtolæ appellatæ ſunt. Differunt autem pene pariter vt lex aut Prophetæ, à maieſtate ſancti Euangelij, quia videlicet pariter de moribus tractant. Et Euangelij ſacramenta illi ventura denunciant, hi iam præterita commemorant. Igitur (vt ſupra dictum eſt) morale legis officium agit Epiſtola, tantum diſtans ab eo, quod in officio Miſſæ præcedit ſancto Euangelio: quantum ſeruus à Domino, præco à iudice, legatus ab eo, qui miſit illum. Quapropter cum legitur, non iniuria ſedemus: cum autem ſanctum Euangelium audimus: demiſſis reuerenter aſpectibus, ſicut Domino noſtro aſſiſtimus. In eo, quod ſanctum præuenit Euangelium, Baptiſtæ Ioannis imi-
[Luc. 3.] tatur officium, qui præuaricatores legis corrigens, &
[Matt. 3.] mores eorum Euangelicæ fidei ſuſcipiendæ præparans,
[Luc. 1.] implebat quod de illo dixerat Angelus: Ipſe præibit ante Dominum in ſpiritu & virtute Heliæ, parare Domino plebem perfectam.

De Manipulo. CAP. XXXIII.

MAnipulus, quem in brachio ſiniſtro geſtat ſubdiaconus, dextro vacante, vt expeditum ſit ad adminiſtrandum: illud nobis innuit, quod ſi timentes ſecurim iudicii æterni (quæ iam ad radices arborum po-
[Matt. 3.] ſita eſt, vt omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidatur, & in ignem mittatur) prædictam pœnitentiam ſuſceperimus, & dignos pœnitentiæ fructus fecerimus, manipulos iuſtitiæ reportabimus, iuxta il-
[Pſal. 125.] lud: Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua: Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos. Fimbriæ vero manipuli vel ſtolæ, vel cuiuſlibet ſacræ veſtis perſeuerantiam ſignificant eorumdem bonorum operum, vel completionem morum,
[Pſal. 44.] quia fimbria eſt vlterior pars veſtis. His fimbriis glorio-
[Gen. 37.] ſa in Pſalmum circumamicta eſt filia regis, ſicut talari tunica filius accreſcens, decorus erat inter fratres ſuos Ioſeph.

De Graduali. CAP. XXXIIII.

GRaduale ad pœnitentiæ reſpicit lamentum, cantus aſper & grauis adeo, vt illud excelſentibus efferre vocibus nec vſus nec decus ſit. Significat enim non iam requiem remuneratorum, ſed laborem operantium. Propter quod diebus poſt Pentecoſten de officiis tollitur, quia videlicet dies illi futurum in regno
[Matt. 3.] Dei felicem ſanctæ Eccleſiæ ſtatum ſignificant: quan-
[Luc. 3.] do iam area Chriſti ventilabro (quod eſt in manu eius) purgata erit, nullumque ex reſiduis granis iam timebit, quod ab horreo Dominico debeat in ignem palearum inextinguibilem proiici. Attamen in prima Paſchæ hebdomada cantari conſueuit, cuius conſuetudinis cauſa ſuo melius loco reddetur. Dicitur autem graduale à gradibus humilitatis: vt pote illi conueniens, qui
[Pſal. 83.] necdum aſcendit de virtute in virtutem, ſed in conualle plorationis poſitus, iam tamen aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit. Quarum ratio cum in multis inuenitur locis, in myſticis maxime quindecim graduum cantica diſtincta eſt. Huiuſmodi aſcenſionis initium & imperfectionem cantor innuens, ad gradum ſæpius conſiſtit, & inferior eo ſtare conſueuit, qui ſubſequens Alleluia concinit.

De Alleluia. Cap. XXXV.

A Lleluia Latinæ linguæ peregrinum nomen eſt, cuius myſterium, velut quoddam gaudij ſtillicidium, de diuitiis ſupernæ Hieruſalem, primum in mentem Patriarcharum & Prophetarum, poſt in Apoſtolorum ora plenius per Spiritum ſanctum delapſum eſt. *Rom. 8. Phil. 3.* Significat enim æternum Angelorum, & beatarum animarum conuiuium, quod eſt ſemper laudare Dominum, & præſentis ſemperque videndi vultus Dei, nouum ſine fine cantare miraculum. Ad hoc vitæ præſentis inopia nullatenus aſpirare meretur, ſitit autem vbi ſit & præguſtat illud gaudio ſpei, ſitire, & eſurire quod guſtauerit, hæc illa, quæ diximus, Sanctorum in hac vita perfectio eſt. Quapropter interpretatum hoc Hebraicum nomen ſe. manſit, vt peregrinum ab hac vita gaudium, peregrinum nihilo minus ſignaret, potius B quam exprimeret vocabulum. Quoniam igitur futuræ beatitudinis, quaſi proprium eſt vocabulum, iure eo tempore magis frequentatur, quo reſurgens Dominus, eiuſdem beatitudinis ſpem nobis propinauit & promiſſum. Vt autem aliis quoque temporibus ad nullam caneretur, olim Romanæ Eccleſiæ conſuetudo non erat, ſed à B. Gregorio inſtitutum, imo reſtitutum eſt. Namque à tempore Damaſi Papæ, cum prius fuiſſet eadem conſuetudo, defecerat. Denique cum de hoc & de aliis nonnullis quoſdam murmurare ſentiret, tanquam cõſtanter Eccleſiæ conſuetudines ſequeretur, non dedignatus eſt rationem reddere, dicens: Nos in nullo horum aliam Eccleſiam ſecuti ſumus. Nam vt Alleluia hic diceretur de Hieroſolymarum Eccleſia, ex B. Hieronymi traditione, tempore beatæ memoriæ Damaſi Pa- C pæ traditur tractum. Et ideo in hac magis ſede Alleluia conſuetudinem amputauimus, quæ hic à Græcis fuerat tradita. Canitur ergo Alleluia poſt graduale, canticum lætitiæ poſt luctum pœnitentiæ: & ſummopere nitentes exprimere magnitudinem conſolationis, quæ repoſita eſt illis, qui nunc lugent, iubilamus magis quam canimus, vnamque breuem digni ſermonis ſyllabam in plures neumas, vel neumarum diſtinctiones protrahimus, vt iucundo auditu mens attonita repleatur, & rapiatur illuc, vbi ſancti exultabunt in gloria, *Pſal. 149.* lætabuntur in cubilibus ſuis.

De Euangelio. Cap. XXXVI.

H Actenus ſeorſum ſedebat ſacerdos malarum victor cogitationum, dominique victoriam ſedendo ſignificans, cui victo tentatore, ſedenti & imperanti miniſtrabant Angeli, ſicut ſcriptum eſt: reliquit eum D tentator, & acceſſerunt Angeli & miniſtrabant ei. *Matth. 4.* Surgit tandem ad altare accedens, ita vt opportune veniat nobis in mentem Dominus Ieſus, præparata ſibi per Ioannem via ad corda hominum de deſerto rediens, vt docet ipſe & diſcipulos ſuos eligens, mittat ad prædicandum. Mittit namque ſacerdos diaconum ad legendum ſanctum Euãgelium, petitam dando benedictionem, quod ſubdiacono prius Epiſtolam lecturo non fecerat. Legem enim & Prophetas inuiſibilis inuiſibiliter miſit. Apoſtolos autem & Euangeliſtas quorum diaconus perſonam gerit, viſibilis factus, & ſanctam Eccleſiam, ſponſam videlicet ſuam oſculans oſculo oris ſui viſibiliter miſit & docuit. *Cant. 4.* Accipit diaconus textum ſancti Euangelij, quod baiulans ad lectricium, ef- E ficitur pes Chriſti. Præcedunt ceroferarii cum thuribulo, per quæ ſignificantur gaudium & bona opinio. Gaudium enim ſemper eſt in bono nuncio. Bonæ quoque opinionis ſe eſſe nouerunt, qui hoc bonum portant nuncium, qui & cõfidenter dicunt. Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco. *2. Cor. 2.* Quapropter incenſum bonæ opinionis ſignum, locum ipſum aſpergit in quo legendum eſt Euangelium. Qui locus ſi ſit dies feſtiuus, A quando ſolet conuenire populus, eminentior eſt, vt ex ipſo ſtatu commoneatur diaconus, quod is, qui furſum ad dominum deſiderium inuitat populum, ſtare debeat in monte virtutum, iuxta illud: Supra montem excelſum aſcende tu, qui euangelizas Sion: Exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Hieruſalem. *Eſa. 40.* Quam eius fortitudinem & ſtola prædicat, quæ ſuper humerum poſita, inde vſque ad ſuccinctionem lumborum deducitur, quod fortitudinem ad vocem, exaltandam tunc habeat, ſi fortis ſit ad operandum & ſuccinctus contra pugnas libidinum. Euãgelica namque prædicatio, quæ eſt fons hortorum, puteus aquarum viuentium, non fluit impetu aliunde, niſi de Libano, id *Cant. 4.* eſt, de corde caſto, & de ore candido, quia ſordes vitiorum, dum conſcientiam coarctant, os quoque anguſtant ne aquæ viuæ cum impetu fluant. Quod Dalmaticam non niſi feſtis diebus induit, hoc ſignificat, quod rationem ſublimium ſacramentorum, non niſi poſt quam glorificatus eſt Dominus Ieſus, & Spiritus ſanctus aduenit, diſcipuli portare potuerunt. Nam tunicam eiuſmodi, ex auctoritate beati Hieronymi tam ... nem ſignificare ſublimium, ſupra diximus. Eſt autem clauſa circa collum, vt pectus ſit apertum: quia (ſicut ait Apoſtolus) Euangelium in his qui pereunt, eſt ... pertum. Præcedit ſubdiaconus diaconum, portans quem Euangelio ſubſternat puluillum, quia videlicet ad omne, quod loquitur Euangelium, lex competens ſuggerit teſtimonium. Summa vero reuerentia ... tur ad audiendum Euangelium, quod maxime eſt Ver- C bum Dei: quam diaconus prima voce, quam emittit, ſatis venerabiliter exigit, dicendo: Dominus vobiſcum. *2. Cor. 4.* Cuius enim melius quam Domini præſentia, reuerentes & religioſi auditores petitum debent præſtare ſilentium? Attenti ergo & beneuoli ſunt illico, & eo cordibus conuerſi & vultibus, reſpondent. Et cum ſpiritu tuo. Statim dociles quoque reddit, dicendo: Sequentia ſancti Euangelij. Hoc autem dicimus, non quod maieſtas Euangelij dignata ſit vnquam regulis oratorum ſubijci, ſed quia quod in hominibus facere nititur ſtudium eloquentię, hoc in Eccleſia ſua melius perficit ſumma natura ſapientiæ. Nam, vt ait B. Auguſtinus, eloquentia ſapientiæ comes eſt, & quocunque domina hæc progreditur, illa vt eius ancilla ſubſequitur. Reſpondemus, gloria tibi Domine, glorificantes Domi- D num, quod miſit nobis verbum ſalutis, iuxta illud quod in Actibus Apoſtolorum legimus: Et glorificauerunt Dominum, dicentes: Ergo & gentibus Deus pœnitentiam ad vitam dedit. *Act. 11.*

Item de Euangelio. Cap. XXXVII.

S Anctum Euangelium principale eſt omnium, quæ dicuntur ad miſſæ officium. Sicut enim caput pręeminet corpori, & illi cætera membra ſubſeruiunt, ſic Euangelium toti officio pręeminet & omnia quæ ibi leguntur, vel canuntur, intellectuali ratione illi conſentiunt. Exempli gratia: Dominica prima Aduentus domini hoc Euangelium legitur: Cum appropinquaſſet Dominus Ieſus Hieroſolymam, &c. Vt intelligamus, quomodo huic Euangelicę lectioni cætera membra cõſonent officij, quæramus primo, in quo eadem lectio E *Matth. 21.* congruat tempori. Ad hoc breui argumentatione hoc modo reſpondendum eſt. Idcirco aduenit Dei filius, vt genus humanum à diabolo peccatorum vinculis colligatum miſeratus abſolueret, & in cęleſtem Hieruſalem, vnde homo captiuus abductus fuerat vias ſuas docendo, placidus aſſeſſor cordium reduceret. Hoc autem proculdubio myſticus Euangelij eiuſdem continet intellectus.

Finis libri primi.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS LIBER SECVNDVS.

De Symbolo, Credo in vnum Deum. CAP. I.

LECTO Euangelio, maiora quæ ſequuntur egent intentione: quia videlicet maiora continent ſalutis noſtræ ſacramenta. Sicut enim poſt paſſionem Domini maiore, quam ante, chariſmatum dona gratia largiente effuſa ſunt: ſic poſt Euangelij lectionem maiora ſacramenta ordinata ſunt. Tunc ergo, ſi ſit dies dominica, vel aliqua condigna feſtiuitate decorata, cantatur ſymbolum, quod eſt, Credo in vnum Deũ: Maxime enim dominicæ Reſurrectionis, vel Pentecoſtes ſacramentum reſpicit hoc fidei tripudium: quando noua ſoboles Eccleſiæ vitalis fontis ingreſſura lauacrum, reddebat eius, quam catechizata didicerat, † ſymbolum. *† Adde fidei.* Hoc igitur concentu bene & conſone chorus catholicus doctrinæ reſpondet Euangelicæ, & ne dicat ei puer electus, cæleſtis cantilenæ doctor, iucundus muſicus. *Matth. 11.* Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis, cantando & alacri mente ſaltando oſtendit, quam bene ſuauem cantilenæ eius modum retinuerit. Interim ſubdiaconus apertum circumfert Euangelij librum, omnibus religioſo oſculo ſalutandum, quem ad introitum portauerat clauſum, quia poſt prædicationem Chriſti cœpit lex credentibus, quam antea geſtabat clauſam, apertam oſtendere fidem Euangelicam.

De Offerenda. CAP. II.

POſt ſymbolum cantatur offerenda. Offerenda cantus eſt Eccleſiæ, nomen hoc habens ab offerendo tractum, eo quod tunc canitur, quando omnipotenti creatori noſtro incorruptum laudis offerimus vel præ- *Pſal. 94.* paramus ſacrificium. Hic magis ac magis aperiendum fidei oſtium, & animæ triclinia ponenda ſunt, vt ingrediatur veritatis opus, quo panis & vinum in verum corpus & ſanguinem Domini transferuntur: ne efficiamur ſicut Achis ille, de quo ſupradictum eſt. *Supr. 1. cap. 1. 1. Reg. 21.* Multi namque fidei oculos non habentes, & in ſancto ſacrificio præter panem & vinum nihil amplius intuentes, cum diceretur eis, corpus & ſanguis Domini eſt, murmurauerunt dicentes, quomodo eſt? Latuit enim eos, *Apoc. 10.* quas voces ſuas ſeptem tonitrua locuta ſint, cum clamaſſet angelus ille fortis voce magna, quemadmodum cum leo rugit, & quod illæ voces quicquam attineant ad myſterium ſacrificij iuxta Pſalmiſtã dicentem: *Pſ. 26. 2. Cor. 4.* Circuibo & immolabo in tabernaculo eius hoſtiam vociferationis. Nos autem credimus propter quod & loquimur, *Apoc. 14.* quia quicquid angelus ille clamauit magno clamore Euangelij æterni, quicquid poſt clamorem eius, Eccleſiæ ſuæ locutus eſt Spiritus ſanctus, donorũ *Rom. 10.* ſuorum ſeptiformi tonitru, verum Dei verbum, verum *Matt. 26. Luc. 22.* Dei filium, ſancta Eccleſia catholica offert creatori ſuo, credens corde, & ore confitens, paríterq; manibus panem & vinum, ſicut ſibi tradidit ipſe Saluator, offerens. Nam pro quota ſuorum parte beneficiorum gratias ageret Eccleſia creatori, ſaluatori, & illuminatori ſuo, ſi nihil aliud ei, quam panem & vinum offerret? So- *Apoc. 22.* lum denique terrenum corpus huiuſmodi fructus alitur & ſuſtentatur? Etiam antequam creuiſſet Eccleſia, tempuſque nuptiarum attigiſſet, antequam coniuncta viro ſuo filium ex eo ſuſcepiſſet, quem in acceptabile ſacrificium offerre poſſet, non erat ſacrificium eius adeo vacuum, vt nihil præter id quod videbatur, in ſe contineret. Habebat namque cauſas inuiſibiles, propter quas inuiſibiles hoſtias offerret, videlicet opera Dei

A memoria digna, verbi gratia, manum quam extendit Dominus ſuper primogenita Ægypti, tranſiens ſuper *Exo. 12.* tabernacula Iſrael ſignata ſanguine agni, tranſiens & ſaluans, protegens, liberans, tranſituque Iſrael per mare rubrum, & ſubmerſionem Pharaonis & exercitus eius & curruum, cæteraque Dei magnalia. Hæc autem *Col. 2. 1. Cor. 10.* omnia vmbræ futurorum erant, quæ in figura contingebant illis. Igitur & ipſa ſacrificia, quæ propter has fiebant cauſas, ſancta quidem, ſed ſanctiorum vmbræ: bona quidem, ſed meliorum erant figuræ. Quales cauſæ, tales & cauſarum memoriæ. Non ergo ſolum panem & vinum, quæ corporaliter videntur, ſed & quod non niſi fidei oculis aſpicitur, verbum Dei, filium Dei offert ſancta Eccleſia, nouum & verum immolans ſacrificium, quia iam concipit, corde credendo ad iuſti-

B tiam, iamq; parit, ore confitendo ad ſalutem. Ipſa enim *Rom. 10.* eſt mulier illa magna, quæ in Apocalypſi viſa eſt amicta ſole, ſcilicet Chriſto, quem induit in baptiſmo lu- *Apoc. 12. Gal. 3.* nam habens ſub pedibus, videlicet omnia mutabilia calcans. Luna enim mutabilis eſt, atque ideo mutabilem mundum deſignat, & in capite ſuo geſtans coronam ſtellarum duodecim, id eſt, chorum duodecim Apoſtolorum, qui in eius initio præfulſerunt, & in vtero habens, & clamabat parturiens, & cruciatur vt pariat. Huius in vtero habentis, clamantis & parturientis ſalubrem cruciatum, Offerendæ, de qua loquimur grauis & grandiſonus imitatur cantus: quæ neumis diſtentã frequentibus, & ſuis fœcundis verſibus, quantumuis longa iubilatione non valet ſatis exprimere quod ſigni- *Deut. 30.* ficat. Ne ergo dicas in corde tuo, quis aſcendit in cælum, hoc eſt Chriſtum inde deducere: vt is qui in ſe re- *Rom. 10. 6.*

C ſurgens ex mortuis iam non moritur, adhuc per ſacri *Deut. 6.* altaris hoſtiam in ſuo myſterio pro nobis iterum immoletur. Prope eſt enim verbum in ore tuo & in corde *Rom. 10.* tuo, hoc eſt, verbum fidei quod prædicamus, inquit Apoſtolus. Quoniam ergo prope eſt in ore tuo verbum Dei verbum eterni, Chriſtus dominus, ſi huius verbi flumen ſuper panem & vinum effuderis, & ordine (qui ab ipſo ſtatutus eſt) veritatem huius verbi protuleris, ſtatim de ſancto altari panem ipſum & vinum, in corpus & ſanguinem ſuum transferendo ſuſcipit, eadem virtute, eadem potentia vel gratia, qua noſtram, de Maria virgine carnem ſuſcipere potuit, quomodo voluit. Nec duo dicuntur aut ſunt, hoc quod de altari, & illud quod acceptum eſt de vtero virginis: quia videlicet vnum idemque verbum, vnus idemque Deus ſurſum eſt in carne, hic in pane: Alioquin & ille panis,

D quem heri ſacrauimus, & ille quem hodie vel cras ſanctificabimus, plura ſunt corpora, nec recte diceremus offerri ab Eccleſia corpus Domini meliuſque diceremus corpora, quia quotidie pene tot offeruntur panes, quot habentur in Eccleſia ſacerdotes: ſed hoc prohibet cauſa, conuincit ratio; religio reſpuit. Vnitas enim verbi vnitatem efficit ſacrificij. Similiter enim vnum verbum, & olim carnem de Maria virgine ſumpſit, & nunc de altari ſalutarem hoſtiam accipit. Igitur vnum corpus eſt, & quod de Maria genitum in cruce pependit, & in ſancto altari oblatum, quotidie nobis ipſam innouat paſſionem Domini. Cum autem Eccleſia quoque corpus ſit Chriſti, propter eiuſdem verbi vel ſpiritus vnitatem, tamen eundem ſpiritum Chriſti idemque in ſe manens habet verbum Dei quod vniuit ſeſe carni de carne Mariæ virginis: ſciendum eſt, quod non tantum de verbo Dei, ſacræ hoſtiæ accedit, quantam

habet gratiam eiuſdem verbi vnus quilibet ſacerdos,
qui ad ſacrificandum aſſiſtit. Vnuſquiſque enim ſuam A
diuiſiuam habet gratiam vel donationem verbi aut Spi-
ritus ſancti. In ſacram autẽ hoſtiam tanta ſe plenitudo
diuinitatis infundit, quanta in Mariæ virginis vterum
deſcendit, quanta in corpus Eccleſiæ per gratiarum di-
uiſiones ſeſe diſtribuit. Nam quomodo deifer panis ille
non de vno, ſed de multis conficitur granis, & vinum
illud ſacroſanctum non de vno, ſed de multis confluxit
acinis: Sic nimirum non tantum habet verbi Dei, quã-
ta eſt gratia vnius hominis, ſed quanta eſt plenitudo
Eph. 1. totius corporis Chriſti quod eſt Eccleſia. quæ de mul-
tis hominibus conſiſtit, quæque per vnum quemlibet
Catholicæ fidei hominẽ vniuerſa ad ſanctum altare in
loco vel tempore quolibet aſſiſtit. Sed iam cœptum or-
dinem proſequamur, & qualiter fiant, non ſicut ſupra- B
dictus Achis, qui ſemper dicit quomodo eſt, ſed ſicut
verus Abimelech, id eſt, patris mei regnum, cui vere di-
1. Reg. 21. citur: Regnum Dei intra vos eſt, quantum poſſumos,
Luc. 17. admota fide ſpeculemur.

Item de oblatione. CAP. III.

CVm concentu memorato, ſuſcepta ſacra panis &
vini oblatio, ſic ad ſanctum altare peruenit, vt
ſubdiaconus ad diaconum, diaconus ad manus perferat
ſacerdotis: Vel quod apud diligentiores fit, in ipſo com-
Pſ. 109. ponat altari. Lex enim, quam per ſubdiaconum ſignifi-
Heb. 7. cari iam diximus, ſacrificium noſtræ ſalutis tantum
præfigurauit in Melchiſedech, ſed per Euangelicam
traditionem ad altare, hoc eſt, ad ſolennem [illegible]um Eccle-
ſiæ peruenit.

De ſilentio poſt Offerendam.

CAP. IV. C

POſt hæc iam ſacerdos ſilentii ſolitudinem expetit,
inſtante memoria Dominicæ paſſionis, conuerſus
ad altare concentu chori finito, & omni Eccleſia con-
ticeſcente. Hoc autem ſignificat illud, quod Dominus
noſter iam non palam ambulabat apud Iudæos, cum
cogitarent eum interficere, ſed abiit in regionem iuxta
Ioan. 11. deſertum in ciuitatem, quæ dicitur Eſſrem, & ibi mo-
Ioan. 12. rabatur cum diſcipulis ſuis. Collegerunt ergo Pontifi-
ces & Phariſæi conſilium, dicentes: Quid facimus? vi-
Ioan. 11. detis quia nihil proficimus. Ecce mundus totus poſt il-
lum abiit. Et prophetauit vnus ex illis, nomine Caiphas,
Pontifex anni illius. quod expedit, vt vnus homo mo-
riatur pro gente, & ab illo die cogitauerunt, vt interfi-
cerent eum. Hoc ipſum autem à myſterio non vacat. D
Non enim timore paſſionis ſe abſcondit, qui ad hoc ve-
nit, vt pateretur. Sed hoc prætendebat foris, quod in-
tus agebatur in illorum cordibus. Nam vere abiturus
erat in regionem gentium pedibus euangelizantium,
quæ erant iuxta deſertum illorum, quibus iam tunc di-
cebat: Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta, nõ
in ipſum deſertum, quod erat illi incredulitas Iudæo-
Matt. 23. rum. Sacerdos ergo in ſilentio ſtans, & ſilenter ſuper
oblata dicens orationem, ſanctum præparat ſacrifi-
cium, quia Dominus noſter etiam cum ſe abſconderet,
nec palam apud Iudæos ambularet, ſalutare nobis paſ-
Ioan. 15. ſionis ſuæ meditabatur ſacramentum. Quia vero pro-
ximo iam paſcha, cum multi aſcendiſſent in Hieroſoly-
mam, vt ſanctificarent ſeipſos ante Paſcha, & require- E
rent eum, dicentes, Quid putatis, quia non venit ad
Ioan. 12. diem feſtum? Dederant autem Pontifices & Phariſæi
mandatum, vt ſi quis cognouerit, vbi ſit, indicet, vt ap-
prehendant eum. Venit Dominus Ieſus Bethaniam an-
te ſex dies Paſchæ, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem
ſuſcitauit, & fecerunt cœnam ibi, & Martha miniſtra-
bat, quia tunc iterum ambulabat palam, ita vt Lazarus
eſſet vnus ex diſcumbentibus cum eo. Leuat iterum ſa-
cerdos vocem ſuam: dicendo: Per omnia ſæcula ſæcu-
lorum. Dicturuſque rem attentione dignam, præmit-
tit ſalutationem, optans nos quoque tales eſſe, cum
quibus manere Dominus, & apud quos conuiuium fa-
cere dignetur. In mente enim tunc habere debet Ec-
cleſia mulierem illam formoſam, quæ attulit ad con-
A uiuium illud alabaſtrum vnguenti nardi piſtici pretio-
ſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis: & audire,
quod dicere incipit ſacerdos. Surſum corda, habemus
ad Dominum, vt & ipſa, ſicut vera mulier vnguenta-
ria, ſurſum ad ipſam diuinitatem filij Dei leuet cor ſuũ,
& illud caput æquale Deo patri fide contingens, vnguẽ-
to perungat Catholicæ confeſſionis, quam ſacerdos ſub-
ſequendo canit. Gratias enim agere debemus omnipo-
tenti Deo noſtro per Chriſtum Dominum noſtrum,
credendo & confitendo, quod per ipſum maieſtatem
laudant Angeli, adorant dominationes, tremunt pote-
ſtates, &c. Nimirum hoc eſt, diuinitatis eius arcanum
contingere principium, & odoriferum ſuper caput
eius effundere pietatis vnguentum. Hoc vnguentum ex
B medulla pigmenti confectum eſt Euangelici, ſcilicet ex
eo, quod Ioannes ait de verbo, quod in principio erat
Deus apud Deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine
ipſo factum eſt nihil. Huius nunc odore domus Eccle- Eccl. 10.
ſiæ repleta eſt. ſed muſcæ morientes perdiderunt eius
ſuauitatem, videlicet omnes hæretici ſordibus obuolu-
ti, quos erroris ſtercora fœtore paſcunt, & verba veri-
tatis bono odore interficiunt. Igitur ſacerdos poſt in-
teriectum (vt dictum eſt) ſilentium, quaſi poſt Domini
latibulum, vocem leuans, ipſum palam venientem in
Bethaniam, palam conuiuantem, & vnguento delibu-
tum quodammodo repræſentat. Et illam ſacræ confeſ-
ſionis vnctionem ſic determinat mulier illa magna, quæ
eſt ſancta Eccleſia, vt cum angelis & pueris, qui in cra-
ſtinum obuiauerunt Domino canentes, ramoſque pal-
C marum ſubleuantes, decantet hunc deuoti pectoris
hymnum: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus Sa-
baoth, &c. Vbi enim dicitur, Oſanna in excelſis. Be-
nedictus qui venit in nomine Domini, prædictum piæ
confeſſionis vnguentum demittit, vt non ſolum caput, Matt. 21.
ſed & pedes vngat domini, paſſionem mortalis hominis Eſa. 6.
fideliter reſpiciens, ad quam cum prædictis turbæ mul-
tæ laudibus benedictus aduenit.

De Secreta. CAP. V.

POſt lætam populi acclamationem ſequitur hiſto-
ria ſecreti mœroris, & profundi cauſa ſilentij. Se-
creta namque memoriæ Dominicæ paſſionis eſt, quam-
diu choro ſilentium indicat quæ per hebdomadam an-
te Paſchalem ordine hoc cucurrit. Eadem die, qua lau- Exo. 12.
D des acclamatæ ſunt ipſi filio Dauid, decima luna, quan
do inferebatur in domos Iudæorum typicus ille Paſ-
chalis agnus ingreſſus eſt hic agnus Dei ciuitatem Hie-
ruſalem, & à nequiſſimis laniſtis obſeſſus, multis in-
ſidiis quærebatur ad mortem, traditus à Deo patre, qui Rom. 8.
proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus Epheſ. 5.
tradidit illum, traditus nihilominus à ſemetipſo, quia
dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis. Secunda
feria & tertia nihil proficiunt, dum eum contingere
non audent populi metu, qui circa illum multus ad-
que ad audiendum illum totus erat. Quarta feria Iudas,
vnus ex duodecim, à diabolo ſupplantatus, vendidit
illum Phariſæis & tradere ſpopondit, vt caperent eum Luc. 22.
ſine turbis. Feria quinta iam agone propinquo, teſta- Matt. 26.
mentum ſuum ſcribit hæredibus ſuis, conſignans eis Mar. 14.
E theſaurum corporis & ſanguinis ſui. Eadem nocte ca- Luc. 22.
pitur, ligatur, & illuditur. Feria ſexta crucifigitur, pri- Mar. 15.
mo linguis Iudæorum: poſt manibus gentilium, tan- Matt. 27.
dem hora nona facta terræ motu tradidit ſpiritũ. Saba- Luc. 23.
bato quieuit in ſepulchro. Prima ſabbathi reſurgens à
mortuis, pacem diſcipulis, pacem omni mundo annũ- Matt. 28.
ciauit. Horum omnium forma facieſq; vera, ita ſecreto Ioan. 20.
repræſentatur in Canone, eorumque pro curſu, & vero
viuo flumine ſuper panem & vinum confluente, tam
veram diuinitatẽ veramq; humanitatem Chriſti in cæ-
lo ſedentis & regnantis excipimus: quam veram ſubſtã- Cant. 1.
tiam ignis à ſole ſuppoſita cryſtalli ſphæra exigua, ferè Ioan. 15.
quotidie mutuare poſſumus. Hoc ſolæ operantur ma-

nus

nus Chriſti tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis, eius, qui dixit: Sine me nihil poteſtis facere. Manus, inquam Chriſti hoc operātur per manus ſacerdotis, quæ manibus ſuis confortatæ ſunt, maxime: quia vt hoc operari cum ipſo & per ipſum & in ipſo poſſint, oleo ſăncto pro clauis paſſionis eius ſignatæ ſunt. Igitur ſingula eorum quę ſupra digeſta ſunt, quibus in locis commemorentur in Canone, laborioſum non eſt inueſtigare, præſertim cum quædam ex ipſis per ſe ſatis euidenter appareant.

Te igitur. CAP. VI.

Rom. 8. Ephes. 1. A Binitio Canonis, quod eſt: Te igitur clementiſſime pater, vſque ad eum locū, qui pridie quam pateretur, quatuor dierum rationes adnotantur. quorum in primo, verus agnus à Deo patre vel à ſeipſo (vt dictum eſt) traditus, illatus eſt in domos Iſrael, veniens in ciuitatem Hieruſalem. Quæ illatio vel traditio trina crucis figura ſignatur, dicendo, vti accepta habeas hæc dona, hęc munera, hęc ſācta ſacrificia illibata. In quarto autem à Iuda traditus & venditus eſt: quæ venditio vel traditio item tribus crucibus inſignitur, dicendo, benedictam, aſcriptam, ratam. Illic Eccleſia, quæ prius

Pſ. 115. præ nimia paupertate non habens hoſtiam, quam offerret dicebat: Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi, gratias agit ſanctæ Trinitati, quod meruit calicem ſalutaris accipere, & nomen eius inuocare. Hæc dona, inquit, hæc munera. Eadem ſacrificia dona ſunt, munera ſunt. Dona quia à nobis ab ipſo data. Munera, quia à nobis illi oblata: Donum enim eſt, quod à ſuperiore datur. Manus quod ab inferiore. Illic inquam, iam in prima actione commemoratio omnium fit, quorum idem ſacrificium, quique illi vera ſimilitudine conueniunt, in eo quod cum ſint multi, ſic per vnam fidem vnumque ſpiritum, in vnum corpus Eccleſiæ ſunt coniuncti, & quomodo panis ille de multis confectus eſt granis, & vinum illud de multis confluxit acinis. Hi autem ſunt, non ſolum Apoſtoli & martyres, ſed & omnes fideles illorum meritis ſperantes, hoc ſibi proficere ad ſalutem, quibus iam proficit

† quoniā Leu. 12. ad honorem. Igitur † quomodo & ſcriptum eſt, alienigena non veſcetur ex eis, quoniam ſancta ſunt: ſolum illum aſſumimus ad eſum huius agni, qui noſtræ coniunctus eſt domui, ſcilicet omnem domeſticum

Leuit. 5. Gal. 6. fidei à principe vſque ad plebeium, ab Apoſtolo vſque ad publicanum.

Hanc igitur oblationem. CAP. VII.

IN orationis tomo ſequenti, ſic ſactam oblationem quomodo diligentem publicæ ſalutis legationem, benedictam, aſcriptam, ratam, rationabilemque fore depoſcimus. Legatio namque eſt regis eius, qui cum

Luc. 14. decem millibus non valens occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad ſe, mittens rogat ea quæ pacis ſunt.

Rom. 8. Nam quia de ſolis factis iuſtificari non valemus coram illo, qui non ſolum de factis, ſed & de cogitationibus rationem exacturus, quaſi cum duplici venit exercitu: præſentis ſacrificii legationem mittentes, rogamus ea quæ pacis ſunt. Magnæ autem laudis eſt, ſic legationem hanc peragere, vt ab illo, cui mittitur, mereatur benedici eloquium Eccleſiæ, ſicut benedixit Dauid ſapienti Abigail, dicens: Benedictus Dominus Deus Iſrael, & benedictum eloquium tuum, benedicta tu quæ prohibuiſti me hodie, ne irem ad ſanguinem, & vlciſcerer de manu mea. Abigail namque (quod interpretatur patris mei exultatio) ſcilicet ſancta Eccleſia, quondam vxor Nabal, id eſt, ſtulti, videlicet diaboli, legatione pręſentis ſacrificii, præuenit verum Dauid, id eſt, manu fortem vel deſiderabilem Chriſtum, perferentem perſecutiones Saul, id eſt, in paſſione mortis agonizātem, rogatque pacem, ne ſe vlciſcatur manu ſua propter ſtultum Nabal, ita vt ipſa quoque cum illo æterna damnatione pereat. Quæ quoniam abſque conſilio vel conſcientia ſtulti illius feſtinat, & præmiſſa munera oratione ſubſequitur, & adorans loquitur ſapienter quæ

A pacis ſunt, oblationem perficit benedictam, dum benedicitur eloquium eius: & aſcriptam dum nulla obliuione deletur: & ratam, dum data remiſſio peccatorum, nulla vlterius ſententiæ mutatione conuellitur.

Qui pridie quam pateretur, vſque, in mei memoriam facite. CAP. VIII.

MIraculum tantæ nouitatis integreſcit, & quicquid dicere conamur, collatus cum re ſermo vix vllius apparet eſſe momenti. Nam maxime, cum ad ſummi ſacramenti verticem, cum ad ipſam peruentum eſt ſancti ſacrificii mentem diſparet ſermo, lingua deficit, & incircunciſa labia mentem, nihilominus incircunciſam in ſuis cœptis, temeritatis, impudentiæ, coarguunt. Quis enim nouit ordinem cæli, aut ponet rationes eius in terra? Ordo namque cæli præſenti ex capitulo nobis effulſit, cuius claritatem ferre non valuit Iob. 38.

B ſæpe nominatus & nominandus Aclis. Abiturus hinc in ſacrarium cæli pontifex ſummus per viam paſſionis, ſacrificat modo mirabili ſecundum ordinem ſuum, ſecundum cæleſtis ſacrificii ritum, accipiens panem in I. Reg. 25. ſanctas ac venerabiles manus ſuas, & dicens: Hoc eſt Matt. 26. corpus meum, accipiens præclarum calicem vini, & dicens: Hic eſt calix ſanguinis mei. Quid ergo? ſilebimus, & ſilentio noſtro videbimur conſentientes eſſe Eſa. 6. his, quorum polluta labia non tetigit Seraphim ſubēti calculo, quem attulit de altari & dicens ſem, er: Quomodo eſt? quomodo eſt? Immo clamemus. Et ne deſit Luc. 11. quid clamemus, pulſemus & oſtium amici, qui tres panes commodare conſueuit, id eſt, fidem ſpem, charitatem, quæ in hoc maxime negocio neceſſaria ſunt.

C Patitur enim nos, non contradicentes, ſed noſſę cupientes. Igitur ne omnino neſciamus, quomodo eſt, libet nunc intueri in ordine tam admirabilis ſacrificii tria, quæ in opere cuiuſlibet auctoris egregii requirere conſueuimus, id eſt, materiam, intentionem, cauſamq; finalem, ſiue vtilitatem. Quæ cum ſingula nobis, fidei manu pulſantibus, gratiæ clauicula ſecretarius veritatis aperuit, & ſi nondum facie ad faciem, ſaltem per I. Cor. 13. ſpeculum & in ænigmate, videbimus, quomodo eſt.

Materia. CAP. IX.

MAteria vel ſubſtantia ſacrificii, quod erat tunc & nunc eſt in manibus pontificis noſtri, non ſimplex eſt, ſicut nec pontifex ipſe ſolius diuinæ vel ſolius humanæ ſubſtantiæ eſt. Eſt enim tam in pontifice, quam in ſacrificio diuina ſubſtantia, eſt & terrena. Ter-

D rena in vtroque eſt, id quod corporaliter vel localiter videri poteſt: diuina, in vtroque, verbum inuiſibile eſt, quod in principio erat apud Deum. Nam cum diceret idem Magnus Pontifex panem & vinum tenens, hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus, vox erat verbi incarnati, vox æterni principii, verbum antiqui conſilii. Verbum quod humanam acceperat naturam, id eſt, in carne manens, panis & vini accipiebat ſubſtātiam. Vita media, panem cum ſua carne, vinum cum ſuo iungebat ſanguine. Quemadmodum in corporeis ſenſibus mentis & corpulento aëri media lingua interuenit, & vtrumque coniungens vnum ſermonem efficit, quo in aures dimiſſo, id quod audibile eſt, cito abſumitur & tranſit: ſenſus autem ſermonis & indi-

E cente & in eo, qui audit, integer permanet & inconſumptus: Sic verbum patris, carni & ſanguini, quem de vtero Virginis aſſumpſerat, & pani ac vino, quod de altari aſſumpſit, medium interueniens, vnum ſacrificium efficit, quod cum in ora fidelium ſacerdos diſtribuit, panis & vinum abſumitur & tranſit. Partus autem virginis cum vnito ſibi verbo patris, & in cælo & in hominibus integer permanet & inconſumptus. Sed in illum, in quo fides non eſt, præter viſibiles ſpecies panis & vini, nihil de ſacrificio peruenit. Quemadmodum aſinus ad lyram, cum irrationales aures arrigit, ſonum quidem audit, ſed modum cantilenæ non percipit. Tales comparantur Iudæis, vel patribus eorum de quibus Dominus: Patres, inquit, veſtri man-

Vnde & memores Domine: vſque, & calicem ſalutis perpetuæ. CAP. XII.

A QVoniam ergo tanta eſt commendatæ vtilitas memoriæ, tria ſibi beata Eccleſia deinceps euſdem memoriæ proponit inſignia, ſcilicet tam beatam paſſionem, nec non & ab inferis reſurrectionem ſed in cælos glorioſam aſcenſionem. Quorum primum Eccleſiæ viuificat charitatem, alterum confortat fidem, tertium lætificat ſpem. Vbi enim dicens, hoſtiam puram, hoſtiã ſanctam, hoſtiam immaculatam, panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ, quinarium crucis ſignaculum panis, & vini imprimit ſubſtantiæ, Chriſto ſedenti ad dextram patris veraciter (vt dictum eſt) concorporatæ, eruditum contemplatorem rerum, ad illam B. paſſionem mittit. Nam ab hinc vſque dum corporale deſuper auferas, pendentis in cruce ſpirat agon, & paſſio Domini. Hæc ergo ſunt illa viuentis petræ foramina, in quibus formoſa eſt & immaculata columba, ſcilicet Eccleſia: in quibus tunc certius nidificat, cum intra verba prædicta, vel quinque crucis ſignacula quinque dilecti ſui plagas, videlicet duas manuum totidemque pedum, & vnam lateris, fida tener & contemplatur memoria.

Sicuti accepta habere dignatus es munera Abel, & rel.
CAP. XIII.

SIcut ſimilitudinis eſt, non quantitatis. Multo enim acceptius hoc ſacrificium eſt Deo, quam quod obtulit Abel, quod obtulit Abraham, quod obtulit Melchiſedech. Valet namque amplius res, quam vmbra: veritas, quam figura. Ipſam ergo ſimilitudinem deſideremus magis quam acceptionis quantitatem. Similes *Gen. 4* offerendo ſumus Abel, ſi recte offerentes, nihilominus recte diuidimus, quod quia Cain nõ fecit, peccauit. Sua namque cui debebat, Deo recte obtulit, ſed ſeipſum ſibi retinens, & cor ſuum Deo auferens, male diuiſit. Abel vero intus in corde ſuo ſacrificium iuſtitiæ obtulit, quia non ſeipſum ſibi retinuit, ſed Deo ſubdi- *Gen. 22.* dit, ac propter hoc ad exteriora eius munera Dominus placide reſpexit. Similiter Abraham, egregia fide totum ſe prius offerebat, & propter hoc cum offerret ſua, placidas offerebat hoſtias. Quod vt ſciremus & imitaremus nos, patrios ab illo Deus affectus exegit, & † immolari ſibi iuſſit, ſtatimque promptum eius animum inueniens, imo nobis oſtendit. Melchiſedech quoque niſi ſeipſum prius obtuliſſet, & in ſublime altare Dei cor ſuum depoſuiſſet, non potuiſſet præuidere cauſas, quarum intuitu panis & vini ſacrificium ſine exemplo primus obtulit. Itaque & nos, ſi aſſiſtentes ad offerendum recte (vt dictum eſt) diuidimus, id eſt, prius nosipſos offerentes, arietinam ſpiritus proteruiam, taurinamque ferritatem, hircinamque libidinem iugulantes, mortificamus, iuxta illud quod in pſalmo canimus, Holocauſta *Pſal. 65.* medullata offeram tibi cum incenſo arietum, offeram tibi boues cum hircis: recte diuiſimus & idcirco, ſicut munera Abel, ſicut ſacrificium Abrahæ, ſicut Melchiſedech immaculatam hoſtiam, noſtra ſacrificia Dominus accepta habere dignatur. Et iuxta conſequentem orationem, iubet hæc per manus ſancti angeli ſui perferri in ſublime altare ſuum, & in conſpectu diuinæ maieſtatis ſuæ inlocaliter atque inuiſibiliter. Vbique enim eſt maieſtas inlocalis & inuiſibilis, vbique ſublime altare eius, quod eſt Eccleſiæ Catholicæ fides.

† Addiſcimus. Gen. 24.

Nobis quoque peccatoribus. CAP. XIV.

MOris eſt pleriſque Eccleſiis, cum ad id ventũ eſt: Nobis quoque peccatoribus famulis tuis, pau- *Luc. 23.* lulum expreſſa voce ſilentium irrumpere. Namque in illo Dominicæ paſſionis articulo ſubuenire nobis debet in mentem latronis confeſſio, ſimulque reſponſio Domini de tribunali crucis, illum Paradiſo adiudicantis.

Per quem hæc omnia Domine, ſemper bona creas.
CAP. XV.

TAndem cum tribus illis crucibus, quibus edicit ſacerdos, per quẽ hæc omnia Domine ſemper bona creas, ſanctificas, viuificas, benedicis, paſſio Domini conſummatur, & illud nobis cõmemoratur, quod clamans voce magna emiſit ſpiritum. Qua propter ſtatim *Matt. 27* corporale aufertur, quia velum templi ſciſſum eſt. imo *Luc. 23.* quia quæ de illo ſcripta erant, hactenus clauſa & operta fuerant, & erat verbum abſconditum ab eis, quicquid ipſe de paſſione ſua prædixerat, nunc autem vbi conſũmatũ, etiam reuelatum eſt. Quodque diſcooperto calice trinũ de hoſtia ſuper calicem pingitur crucis ſignaculum, dicendo, Per ipſum, & cũ ipſo, & in ipſo, confeſſionem exprimit cũ voce Centurionis, qui viſo terræ motu, & *Matt. 27* his quæ fiebant, clamauit voce magna: Vere filius Dei erat iſte. Duæ vero cruces, quæ pinguntur in latere calicis, dicendo, Omnis honor & gloria, ſacramenta nobis ſanguinis & aquæ repræſentant, quæ patefacto latere Domini lancea militis, in redemptionem ſalutis noſtræ B profluxerunt. Tunc accedit diaconus, & exaltatam paruumper ſacrificium de altari reuerenter, tam ipſe quam ſacerdos iterum deponit, quia venit Ioſeph ab Arimathæa cum Centurione, & Nicodemus quoque, & impetratum à Pilato corpus Ieſu deponentes ſepelierunt. Sepelierunt, inquam, quod nobis in eo ſignificatur, quod calix iterum corporali cooperitur. Ibi competenter B. Gregorius Dominicam orationem dici conſtituit. Incongruum eſſe aſtruens, vt cum ſuper Euchariſtiam oratiu diceretur, quam Scholaſticus compoſuit, ipſa oratio non diceretur, quam per ſe ipſe Dominus noſter dictauit. Quod cum à Græcis accepiſſe videretur, in hoc tamen differre voluit, vt cum apud Græcos ab omni populo dicatur, apud nos à ſolo ſacerdote C cantetur. Tunc ergo quia Ieſus, vt dictum eſt, clamans voce magna tradidit ſpiritum, Centurio clamauit dicens: Vere filius Dei erat iſte, & mulieres lamentabantur flentes Dominum, leuat ſacerdos vocem, dicendo: Per omnia ſecula ſeculorum, & Dominicam orationem. Similiter chorus reſpondendo, imitantes paucos fideles, qui contrito & confracto corde lugebant Dominum, veluti quondam occiſum Abel inuidi furore fratris maligno, pauci parentes impatienti dolore & inconſueto cordis dolore lamentati ſunt. Poſt hoc iterum breue ſilentium fit, ſabbatum reſpiciens, quo Dominus in ſepulchro quieuit.

Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. CAP. XVI.

TVnc rurſus eleuatio vocis bonum ſignificat nuntium Dominicæ reſurrectionis, dicente Sacerdo- *Ioan. 20* D te: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Quod nobis il- *Luc. 24.* lud commendat, quia Dominus noſter ſtans in medio diſcipulorum ſuorum, dixit eis: Pax vobis. Interim tenens corpus Domini, quia cognitus eſt in fractione panis, tripartita fractura ſuam ſanctæ Trinitati aſſignat hoſtiam, particulamque vnam, quæ perſonam inſinuat filij, ſacro ſanguini demiſſam immergit.

Agnus Dei qui tollis. CAP. XVII.

STatim ad gloriam aſcenſionis memoria gaudentis Eccleſiæ tranſcurrit, dicendo: Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miſerere nobis. Qui ſedes ad dexteram *Heb. 10.* Dei patris miſerere nobis. Ad dandam enim pœniten- *Act. 5.* tiam, & remiſſionem peccatorum Deus illum ſuſcitauit, & principem & ſaluatorem exaltauit.

De Communione. CAP. XVIII.

E TVnc religioſa conſuetudine legatum nobis à ſacerdote damus & accipimus inuicem pacis oſculum, gaudentes atque hoc commemorantes, quia re- *Rom. 5.* conciliati ſumus Deo per mortem filij eius, noſque col- *Ephe. 4.* *Coloſſ. 3.* ligari debere ſignãtes oſculo pacis, quod eſt vinculum perfectionis. Cantus, quem communionem dicimus, quem poſt cibum ſalutarem canimus, gratiarum actio eſt, iuxta illud: Edent pauperes & ſaturabuntur, & lau- *Pſal. 21.* dabunt Dominum, qui requirunt eum.

De Collecta. CAP. XIX.

COllectæ, quæ dicuntur ad complendum, orationes ſedentis in cœlo capitis noſtri Ieſu Chriſti ſignant, qui mortuus eſt, inquit Apoſtolus, imo qui & *Rom. 8.*

reſurrexit, qui eſt in dextera Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Interpellat enim pro nobis Pontifex ſummus, quia nos per id, quod noſtri eſt ſimilis, reconciliat; & per id, quod patri eſt æqualis, abſoluit.

De Benedicamus Domino. CAP. XX.

VLtimam particulam diaconus adijcit, id eſt, Benedicamus Domino, & hoc dicto populum excitat ad agendas Deo gratias pro acceptis beneficiis, quia profecto redemptore ad dextram patris ſedente & interpellante pro nobis, perſeuerant eius Apoſtoli,
Ephes. 5. dicentes nobis; Semper gratias agite, ſine intermiſſione
1. Theſ. 5 orate. Si autem ſolennitas aliqua ſit, in illud tempus reſpiciens, quo noſtræ ſalutis miſſio celebrata eſt, & diaconus Dalmatica indutus, perfectionem deſignat futuræ beatitudinis, tunc dicit: Ite miſſa eſt. Hæc enim populi ſolennis dimiſſio eſt, reuerenda modulantis enunciatione, nitens rei dignitatem exprimere, & quaſi extrema manu in abeuntis populi cordibus memoriã eius ſtabilire. Hoc autem ſacroſanctum altaris myſterium idcirco Miſſa dicitur, quia ad placationem, & ſolutio-
Ephes. 5. nem inimicitiarum, quæ erant inter Deum & homines, ſola valens & idonea miſſio eſt.

Quomodo vel a quibus Miſſæ officium ordinatum ſit.
CAP. XXI.

OLim non tanto exteriori apparatu decoris Miſſarum ſolennia celebrabantur, nec ab vno quolibet hęc omnis religioſi obſequii gloria conſummata & perpolita eſt. Pontifices quippe ſacri, ſplendida Romanæ ſedis luminaria, ſicut diuerſis temporibus affulſerũt, ita paulatim ſtudii ſui claritate, venuſtatem huius ſalutaris
3 Reg. 7 officii perfecerunt. Et ſicut traditũ à Domino per Moy-
2 Par. 5 ſen ſacrificii veteris ordinem, præcipue Dauid & Salomon, ſacerdotum & Leuitarum miniſterio, cantorum multiplici numero, pſalmorum diuinorum tripudio, tẽpli vel altaris illuſtri gloria, ſacrorumque multitudine vaſorum, ſplendidius amplificauerunt: Sic traditum à Domino mirabilem noui ſacrificii ritum, per primos Apoſtolos ſancta Romana Eccleſia ſuſcipiens, religioſa fide amplexata eſt, fideli cura conſeruauit, diligenti apparatu exornauit. Quę ergo quique eorum contulerint, iam dicemus, magis ſecundum ordinem illorum, quæ ordinata ſunt, quam eorum, qui ordinauerunt.

INSTITVTIO COELESTINI PAPÆ.

COElestinus, Papa quadrageſimus primus conſtituerat, vt Pſalmi Dauid centũ quinquaginta ante ſacrificium canerẽtur antiphonatim ex omnibus, quod ante non fiebat, ſed tantum Epiſtola & Euangelium recitabantur. Ex hoc inſtituto excerpti de Pſalmis introitus, gradualia, offertoria, communiones cum modulatione ad Miſſam in Eccleſia Romana cantari cœperunt.

GREGORII.

Gregorius, LXI. Antiphonarium regulariter centonizauit & compilauit, Kyrie eleiſon à clero ad Miſſas cantari præcepit, quod apud Græcos ab omni populo cantabatur. Alleluia extra Pentecoſten ad Miſſas dici fecit. In Canone tria verba hoſtiæ ſuperaddidit, dieſque noſtros in tua pace diſponas, ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum iubeas grege numerari. Orationem quoque Dominicam poſt Canonem ſuper hoſtiam cenſuit recitari.

SYMMACHI.

Symmachus, XLIX. conſtituit omni die Dominico, vel natalitiis martyrum, Gloria in excelſis ad Miſſas cantari: quem Hymnum Teleſphorus Papa, à B. Petro VII. nocte tantum natalis Domini ad Miſſas, à ſe ipſa nocte conſtitutas, cantari inſtituit. & in eo, ad angelorum verba, quæ ſequuntur, adiecit.

GELASII.

A Gelaſius, XLVII. tractus & hymnos compoſuit, & ſacramentorum præfationes cauto & elimato ſermone dictauit.

INNOCENTII.

Innocentius, XXXVIII. pacis oſculum ante communionem dari decreuit.

LEONIS.

Leo, XLIII. qui in homiliis declamandis multum valuit, addidit in Canone ſanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam.

DAMASI.

Damaſus, XXXV. Credo in vnum Deum cantari inſtituit, ex decreto ſanctæ vniuerſalis Synodi, à CL. Epiſcopis Conſtantinopoli celebratæ.

ALEXANDRI.

B Alexander, VI. ad conſecrationem Euchariſtiæ, in- Ioan 19
ſtituit, quod ſicut de latere crucifixi Domini effluxit ſanguis & aqua, ita aqua vino miſceatur in ipſa conſecratione: nec vinum ſine aqua, nec aquam ſine vino debere offerri, decernens.

SIXTI.

Sixtus, VII. Hymnum, Sanctus, Sanctus, Sanctus cantari inſtituit.

SERGII.

Sergius, LXXX. vltimum hoc inſtituit, vt inter communicandum, agnus Dei à clero cantetur. Sic ſtudioſa diuinæ legis Eccleſia Romana paulatim protulit de theſauro ſuo noua pietatis monumenta, & quoddã velut ex auro lapidibuſque pretioſis religioſi officii ſancto ſacrificio fabrefecit diadema. Non quidem ſanctius
C hinc eſt, quam erat prius † ad ſola verbi Domini ſolam- † Adde quando.
que Dominicam orationem conſecrabatur, ſed maxime decuit, vt fides, quæ adhuc erat illo tempore rudis, & (vt ait quidam, tam doctus quam fidelis) agreſtis, turbida cultu, nuda humeros, intonſa comas, exerta lacertos. Vbi ornari potuit, maxime in hac parte, tamquam in capite ſuo, deauraretur, & earum rerum, quæ ſuperius dictæ ſunt, veneranda ſimilitudine fulgeret.

De Azymo.
CAP. XXII.

CVr ſancta Romana Eccleſia nunquam in ſacrificio fermentum admiſerit, non otioſe quæritur, nec inutiliter, ſcitur maxime quia conſuetudini huic tota hactenus Græcia refragatur. Nam de fermentato
D Græci immolant, & neſcio qua auctoritate ſuffragante (quæ proculdubio de authenticis nunquã profecta eſt ſcripturis) tam legalem, quam Euangelicam Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem nimis pertinaciter abhorrent. Veris perſæpe rationibus ſuperati ſunt, ſed Conſtantinopolitanæ ſedis arrogantia multarum hæreſium genitrix, cedere dedignata eſt. Leo IX. huius nominis papa, à beato Petro CXLVIII. per epiſtolam ad Imperatorem Conſtantinum ſcriptam, animum eius concilians, apocriſiarios ſuos Humbertum Syluæ candidæ Epiſcopum, & Petrum Amalitanorum Archiepiſcopum, Fredericum quoque VII. Leuitam & Cancellarium, Conſtantinopolim dirigens, multas Græcorum confutauit hæreſes, qui inter cætera Latinos vocabant Azymitas, & eos nimis perſequentes, eorum Eccleſias
E claudebant, & Michaelem patriarcham, à gratia & palatio Imperatoris remotum, excommunicationis gladio percuſſit. Tanis autem hæreſibus fermentata eſt Græcia, vt mirum videri non debeat hoc, quod de fermento immolat. Tantæ ẽ contra ſinceritatis ſemper fuit ſancta Romana Eccleſia, vt cui deeſt ſcripturarum notitia, vel argumentandi facultas, ſola illi de azymo contra Græcos ſufficere debeat eius auctoritas. Nam Cõſtantinopolitana non ſolum hæreticos, ſed & Hæreſiarchas protulit multos. Romana verò Eccleſia, ſuper Apoſtolicæ fidei petram altius fundata, firmiter ſtetit, & tam Græciæ quam totius orbis hæreticos ſemper confutauit, & de excelſa fidei tribunali data

ſententia

ſententia indicauit. Scripturarum tamen ſuffragia deeſſe non debent, ne vllam tam ſyncerę auctoritatis videatur paſſa eſſe iacturam. Quę certius atque commodius paterentur, ſi vel ſcripto vel auctore certo conſtaret, quid rationis ſuper fermentato ſibi videantur habere Græci. Nam Romanæ Eccleſiæ conſuetudo legalibus, propheticis, Euangelicis atque Apoſtolicis rationibus conſona eſt. Ferunt tamen quidam, hanc à Græcis fermentati ſe audiuiſſe rationem, eo quod Maria prægnans de Spiritu ſancto facta fuerit, atque ideo per fermentatū ſignari recte Dominicam incarnationem, & manifeſtum virginei ventris tumorem. Quicumque ex eis huic innituntur rationi, longius à ſanæ doctrinæ regula abſunt, quam ſi nullas omnino ſupradictæ rei cauſas redderent. Quid enim ideo fermẽtatum offerunt, vt impræguatum & tumidum Mariæ ſignificent vterum? Nempe hoc reſpectu panem ſacrificij Mariam, vitium autem panis, id eſt, fermentum, Chriſtum eius filium eſſe volunt. Hæc ratio duabus ex cauſis euidentibus infirmata contemnitur. Primo, quia non Mariæ, ſed Chriſti ſolius, qui ſolus pro nobis crucifixus eſt, corpus offerre debemus. Secundo, quia fermẽto, vt aliquid boni ſignificari mereatur, nulla omnino ſacræ Scripturæ de vetere aut nouo teſtamento auctoritas ſuffragatur. Pulchrius atque rationabilius memo-
Matt. 16 tiam Dominicæ incarnationis ex ſancto Euangelio recognoſcimus. Nam quod dixit Dominus de pane, quẽ accepit, hoc eſt corpus meum, quoties illa ſacroſancta actione iteramus, incarnationem eius ita nobis reparamus, vt ad hoc non vterum B. Mariæ, ſed ſolam eius fidem, per quam concepit, neceſſariam habeamus. Eſt autem eius fidei ſignum altare viſibile, ſicut recte placet doctoribus Eccleſiæ. Igitur cum Dei verbum per fidem Eccleſiæ deſcendens, panem accipit de ſigno fidei, quod eſt altare, renouatur nobis illud, quod idem verbum Dei, per fidem virginis deſcendens in vterum eius, carnem aſſumpſit. Atque ita incarnationem Dominicam nobis reparamus, non ſicut fermentum in pane ſignificante Mariam, ſed ſicut Dei verbum in pane Catholicam ſignificante Eccleſiã, in eo, quod ſicut vnus ille panis de multis confectus eſt granis, ſic Eccleſia de multis hominibus vna conſiſtit per fidei vnitatem. Significari autem pane illo dixi Eccleſiam, non in eo, quod offertur & conſecratur, ſed in eo quod de multis (vt dictum eſt) granis conficitur. Nam in eo quod cõſecratur, nec ipſum indiuiduum corpus Domini ſignificat, ſed eſt transfuſio in ſe Dei verbo per fidem Paſſionis, Reſurrectionis & Aſcenſionis Domini. Dominus enim non huc ſignificat, ſed, hoc eſt corpus meum,
Leu. 23. inquit. Infirma ergo & merito contemptibilis eſt ſu-
Deut. 16 pradicta fermenti ratio. At vero azyma tam ex Euangelica, quam ex legali auctoritate profecta ſunt. Nam Dominus & in lege, vbi typicum Paſchæ ſacrificium
Apoc. 19 mandauit, fermentum abijci iuſſit, & in euangelio, vbi nouum ſacrificium primus celebrauit, azyma nihilo-
Mar. 14. minus ipſe conſecrauit. Et ne forte aliter ſuſpiceris, fer-
Luc. 22. mentum in domibus Iſrael tunc non inueniebatur, lege enim Domini ſancitum erat. Dum ergo à vetere ad nouum ſacrificium proficiſcens, azyma non reliquit, ſed azyma benedixit, fregit, dedit diſcipulis ſuis dicens, hoc facite in meam commemorationem, nunquid de fermento quicquam dixit, aut queſtus eſt, quod cogente conſuetudine legis fermentum ſibi defuerit? Immo qui in lege de azymis iuſſit, in gratia quod contrarium erat, ſtatuere non debuit. Notandum quippe eſt, & animo memori retinendum, multas antiquæ legis conſuetudines, contrarijs ſuperuenientibus ex Euangelio decretis, eſſe deſtructas. Sed quæ abolitæ ſunt vel deſtructæ, melioribus non contrarijs ceſſerunt, vt circumciſio baptiſmo. Nam circumciſio bona quidem, ſed baptiſmus melior. Nec mutabilitate vſus eſt Deus, dum bono prætulit melius, præſertim cum bonum illud irritum feciſſet ille populus. Sicut ipſe Deus improperat illis per Prophetam dicentem: at irritum feciſti pactum meum,
A &c. Magis autem præputium oppoſitum videtur circumciſioni, ſcilicet vt habitus priuationi. Sed Dominus de præputio nihil dixit, immo de vtroque tacuit, quia circumciſio nihil eſt, præputium nihil eſt, ait Apoſtolus, ſed fides, quæ per dilectionem operatur. At vero azymum & fermentum manifeſte oppoſita ſunt, vt contraria immediata. Igitur non decebat Deum, vt tamquam ſibimet contraria, abiecto azymo de fermento præciperet, de quo ante prohibuerat, dicens: Non immolabis ſuper fermento ſanguinem hoſtiæ tuæ. Approbat vero Deus azymum, non propter ipſum, ſed propter id, cuius eſt ſignum. Significat quippe ſacrificantibus nobis, vt epulemur Paſchali conuiuio, non in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis. Nec ideo rei tam neceſſariæ ſignificatio
B hæc reijcienda eſt, quia de legis antiquæ cæremonijs illam conſtat eſſe profectam. Non enim cunctas legis antiquæ ſignificatiuas conſuetudines abiecimus. Adhuc quippe plenariam lunæ faciem conſideramus, nec vnquam in defectu eius Paſcha celebramus, & quotidie thus ſacrum Domino in odorem ſuauitatis adolemus, & oleum vnctionis ſanctum apud nos eſt, & pro tubis campanas habemus, & multa eiuſmodi. Nam illa quæ ſignificantur, quoniam bona ſunt moralia, ſignificationes ipſas omnes quidem lectione, quaſdam vero actu quoque celebramus, vt ſignificata ipſa noſtris ſenſibus, opportune, importune ingerantur. Quis hoc improbare audeat? De gentibus quoque exemplo Apoſtolorum atque doctorum, ſolemus auferre, ſi qua ab il-
C lis probe dicta vel facta ſunt, tamquam captiuæ mulieris vngues piloſque ſuperfluos amputare, vt ab alienigena falſitate mundata ſententia, thalamum veritatis digna ſit introire. Nonne ergo familiarius aut iuſtius antiquitatum ſuarum reminiſcitur Eccleſia? quæ in Canticis Canticorum gloriatur & dicit: Omnia poma noua & vetera dilecte mi ſeruaui tibi. Igitur azyma nõ propter hoc abijcienda erant, quia ſignificationis gratia in antiqua lege tradita fuerant, quin potius ideo retinenda, quia quod ſignificant, optimum, & huic tempori gratiæ magis congruum eſt. Significant enim, id quod Apoſtolica tuba probabiliter ſentiendum perſonat, videlicet vt inter Chriſtum, qui de maſſa peccatrice carnem ſine peccato, tanquam azymum aſſumpſit de fermentato, & Chriſtianum populum, ita nequitiæ
D & malitiæ nihil interſit, quomodo in azymo pane cum fermento, & aqua nihil veteris maſſæ aut alienæ confeſſionis interuenit. Aqua namque populum ſignificat, iuxta illud: Beati qui ſeminatis ſuper aquas. Frumento autem ſignificari Chriſtum, nullo melius, quam ipſo auctore probamus, qui ſeipſum mortificandum infidelitate Iudæorum, multiplicandum fide populorum, figurate prædicans: Niſi, inquit, granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Aqua frumento mixta, ſine fermento ſimplices debere eſſe ſignificat populos, Chriſto per fidem coniunctos. Cum ergo monimẽtum ſit ſynceritatis & veritatis eius, in cuius azymis nos epulari hortatur Apoſtolus expurgato veteri fermento, vt ſimus noua conſperſio, iure
E inter vtilia legis antiquæ ſigna, reſeruata ſunt azyma, auctore magno pontifice Chriſto, & per ſuccedentem ſibi beatum Petrum, Romanæ Eccleſiæ fideliter delegata. Quæ beata, quod in fundamento ſuo petram illam accepit, quam in ſuo veritas ore laudauit & beatificauit, talis ſtructura ſuper illam ædificata eſt vt contra omnes hæreſes perſtaret murus inexpugnabilis. Et quacumque mundi ex parte periclitata fides ad illam confugit, mille clypeos ex ea, omnemque armaturam fortium, qua ſe defenderet, pendentem & præparatam inuenit.

Margin references (right column): Mal. 2; Gal. 5; Exod. 34; 1. Cor. 5; Exod. 12; Leuit. 2; Exo. 30; Num. 10; Deut. 21; Cant. 7; 1. Cor. 5; Eſa. 32; Ioan. 12; 1. Cor. 3.

De Ornatu altaris vel templi. CAP. XXIII.

SAcroſanctum altaris miniſterium idcirco (vt dictū
eſt) Miſſa dicitur: quia ad placationem inimicitia-
rum, quæ erant inter Deum & homines, ſola valens &
idonea mittitur legatio. Cuius diuina ratio, quamuis
aſſidui ſplendoris ſit, cultus tamen exterior, in vaſis
ſacris, in apparatu altaris & miniſtrorum eius, ſemper
quidem ſiocta, ſed pro dierum vel temporum diuerſa
ratione interdum ſplendidior eſt. Auro & argento, la-
pidibus precioſis, pro poſſe fidelium ſingulis in locis
ſplendet feſtiua deuotio, quæ cum in ſæcularibus am-
bitionis inſignia ſint, in Eccleſiaſticis & diuinis rebus
pietatis officia ſunt: non quia Deum, qui Spiritus eſt,
plus aurea, quam lutea, plus gemmata, quam nuda de-
lectent corpora: ſed quia homines quod diligunt, cum B
Deo libenter offerunt, dilectione Dei, qua illud à ſe
ſeparant, quicquid illud ſit Deo precioſum efficiunt.
1. Ioan. 2. Diligunt enim aurum, quod maxime concupiſcentia
2. Reg. 23 carnis eſt, & concupiſcentia oculorum. Cum ergo il-
lud offerunt non indigenti Deo, ſicut Dauid concupi-
tam libauit aquam Domino, proculdubio ſanctum &
Deo placitum eſt quod offerunt. Nimis reprehenſibi-
liter ſic vngerentur pedes luxurioſorum & nequam
hominum, quomodo ſuper pedes Domini vnguentum
effuſum eſt, quod potuit venundari multo, & dari pau-
Matt. 26. peribus. Sed hoc ideo laudabiliter fecit Domino deuo-
Ioan. 12. ta mulier, quia Dominus, cui non indigenti hoc fa-
ctum eſt in libra vnguenti piſtici libram appendit po-
tius pietatis & fidei, & ideo pro odore, qui reſperſus
eſt in vna domo, memoriam prædicandæ mulieris ſpi- C
rare fecit in toto mundo. Igitur dum auro & lapidibus
ac ſericis veſtibus honoratur Chriſtus in altaris appa-
ratu, poterat & hoc dari pauperibus, ſed non ideo iure
ornatus menſæ Domini reprehenditur, cuius habitus,
dum eſt incultus, non ſine culpa eorum deſpicitur, qui
illam ornare poſſe videntur. Nam quod Dominus per
prophetam arguit populum, dicentem: Menſa Domi-
Malac. 1. ni contaminata eſt, ideo facere videtur, quia ſine culpa
tunc erat, quæ putabatur cōtaminatio eſſe altaris, nuda
paupertas. Reuerſus namque de Babylone populus, al-
Exod. 25 tare tantum fecerat fortuitis (vt ait Hieronymus) &
27 & impolitis lapidibus, abſque templo, abſque vrbis ædi-
28. ficijs, abſque extructione murorum, & putabant mi-
norem eſſe cultum religionis, quia templi ornatus de-
erat, nec intelligebant, omnipotentem Deum non au- D
rum gemmaſque & hoſtiarum multitudinem quærere,
ſed offerentium voluntatem. Cæterum vbi opportuni-
tas & opes non deerant, Dominus ipſe aurea ſibi & ar-
gentea fieri mandauit opera, ſumma artificum indu-
ſtria. Nec ſtatim nobis illud obijciant ex dictis B. Hie-
ronymi: Quod ſi hæc ex veteri teſtamento ſuſcipimus,
conſequenter & victimarum ritum, & legem ſabbathi,
& his ſimilia ſuſcipere deberemus. Pugnat enim hæc
Rom. 14. eius ſententia, ne aurea vel gemmata diuini cultus or-
namenta, velut neceſſaria requirantur. Nam ſcribens
aduerſus Vigilantium, itemque ad Demetriadem vir-
ginem, eleemoſynam quidem pauperum præfert, ſed
de huiuſmodi vnuſquiſque, inquit, in ſuo ſenſu abun-
dat, non damno, non reprehendo. Sed & manifeſta E
ratione colligimus, figuras eiuſmodi, quales de con-
ſtructione tabernaculi B. Gregorius moraliter expo-
nit, præſentia veritatis non ita diſſipati, vt non debeant
etiam nunc in exteriori cultu Eccleſiæ ſimili vel eadem
ratione proponi: vt in illo nobis eluceat, qualis interio-
ris domus Dei, quod ſumus nos, ornatus eſſe debeat.
Quamuis enim auctor veterum & nouorum figorata-
rum promiſſionum ſacramenta mutauerit, quia pro-
miſſa perficit, & denūtiationibus, vt ait magnus Leo,
ceſſationem impoſuit, quoniam denunciatus aduenit:
in præceptis tamen vel figuris moralibus, nulla prio-
ris teſtamenti reprobata decreta, ſed Euangelico ma-
2. Cor. 3. giſterio multa ſunt aucta dictis; factis, pulchrius li-

uangelium quàm lex, frequentius Chriſtus quam pro-
A phetæ, parabolas vel allegoricas proponit ſimilitudi-
nes, cuius magiſterium ſequens Eccleſia, rerum habi-
tu viſibilium, res mutatur inuiſibiles, non ſolum in eo-
rum, de quibus ſupra dictum eſt, miniſtrorum ſacro
cultu, ſed in cæterorum quoque templi vel altaris or-
natu. Nam ſi nulla ſignificarent in hoc quoque ſpiri-
tualia, cur precioſa pallia, & holoſerica dorſalia parie-
tibus appenduntur, & ſacroſanctum Domini corpus
lineo corporali ſuperpoſitum obtegitur? Nam iuxta
dignitatem eius, quod precioſiſſimum habere poſſ-
mus, merito illi circumponeremus. Arcana ergo ali-
qua, quæſitu & intellectu digna, cum hac diſcretione
animaduerſa ſunt. Nam corporale lineum, in quo Do-
minicæ paſſionis celebramus memoriam, tribulatio-
B nem eius, & ſingularem deſignat in eo carnis mundi-
tiam. Linum quippe de terra natum, multis atteritum
preſſuris, ad niuei candoris honorem & leuem ſubtili-
tatem peruenit. Groſſum & ingloriumm e terra conſur-
git, ſed inter manus prementium opificum ſubtilia-
tur, & candeſcit, tribulationem ergo Domini in lineo
corporali aduertimus. Aſcendit enim ſicut virgultum Iſa. 53.
& ſicut radix de terra ſitienti, non habens ſpeciem ne- Iſai. 53.
que decorem: ſed propter munditiam animæ ſuæ, quam
pro peccato noſtro poſuit, videbit ſemen longæuum,
& voluntas Domini in manu eius dirigetur. Quod dili-
gentiores obſeruant, vt duplex corporale ſit, linteami-
na ſignificans capitis Domini, quibus corpus eius aro-
matibus conditum inuoluit Ioſeph. Pallia vero, quæ
(vt dictum eſt) ſolenniter appenduntur templi parie-
C tibus, futuram ſanctæ Eccleſiæ gloriam ſignificant in Matt. 25.
regno Chriſti, quod nobis præſentes ſolennitates com- Luc. 15.
memorant, vbi exhibebit ſibi Chriſtus glorioſam ſpon- Ephes. 5.
ſam, non habētem maculam vel rugam. Codices quo-
que Euangelici auro & argento, lapidibuſque precio-
ſis non immerito decorantur, in quibus rutilat aurum
cæleſtis ſapientiæ, nitet argentum fidelis eloquentiæ,
fulgent miraculorum precioſi lapides, quæ manus
Chriſti tornatiles aureæ plenæ hyacinthis operatæ
ſunt. His atque alijs huiuſmodi ornatibus loquitur
quodammodo regina, quæ aſſiſtit à dextris ſpecioſi ac
potentiſſimi regis, vt veſtitum deauratum, & varieta-
tes, quibus ipſa circumamicta eſt, omnemque gloriam
eius, quæ eſt ab intus in fimbrijs aureis, id eſt, in per-
ſeuerantia bonorum operum, recogitemus & ad me-
D moriam reuocemus, & admoniti de viſibilibus, inuiſi-
biles ornatus & repoſitam in cælis eius gloriam auida
mente ſpeculemur. Tunc ſolenne eſt cantoribus, ſed Pſal. 44.
& omni choro pſallentium, precioſum de ſacrario ca-
pere veſtitum, & magnis vocibus atque amplificatis
cantibus iucundum ſacri ſacrificij celebrare conui-
uium. Cauſa poſtulat quiddam noſtri ordinis, id eſt,
monachorum, non præterire proprium. Solemus enim
in huiuſmodi feſtis omnes in albis ſtare vel procedere:
qua veſte nouam ſanctorum vitam deſignari ſuperius
expoſitum eſt. Tunc namque in contemplatione eius
nouitatis poſiti ſumus, de qua nos hortatur Apoſtolus,
dicens: Vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per Rom. 6.
gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.
E Itaque cum ſimus comæ illæ, de quibus ſcriptum eſt:
Comæ eius ſicut elatæ palmarum, nigræ quaſi coruus, Cant. 5.
quia ſcilicet capiti noſtro adhærentes, humili con-
ſcientia nigri eſſe, victo mundo ſurſum tendere de-
bemus: tunc tamen quando commemoratur eius ſæ-
culi ſtatus, quo cum filijs ſemper eſt ſponſus, conue-
nienter lætitiam præferentes, quotidianam ſalu-
bris triſtitiæ nigredinem læto candore obducimus,
iuxta illud: Non poſſunt filij ſponſi lugere, quam- Matt. 9.
diu cum illis eſt ſponſus. Conuenienter ergo in al-
bis procedentes, ſimul etiam omnes à ſenibus vſ-
que ad infantes, manipolos portamus, quia videli-
cet in illa vita, quæ per albas ſignificatur, propriam
vnuſquiſque mercedem accipiet, ſecundum ſuum

laborem

laborem, & venientes venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos. (Pſal. 125.)

De Cappis. CAP. XXIIII.

CAppas quoque in maioribus feſtis ſuperinduimus, vt amplius in Deo glorięmur, aſpicientes in futuram reſurrectionem (Apoc. 7. 1. Cor. 15.), quando omnes electi (quibus nunc poſt depoſitionem carnis in anima tantum remuneratis, ſingulæ ſtolæ albæ datæ ſunt) binas accipient ſtolas, ſcilicet requiem animarum, & reſuſcitatorum glorioſam immortalitatem corporum. Quæ cappæ bene ab inferiori parte patulæ ſunt, & omnino præter ſolam neceſſariam fibulam inconſutæ: quia profecto immutata iam & immortalia corpora nullis animam obcludent anguſtijs, corda non contegent, nec obſiſtent internæ ſanctæ Trinitatis contemplationi. Fimbrijs quoque ſubterornatæ ſunt, quia nil noſtræ tunc deerit perfectioni, ſed quod nunc ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus, cognoſcemus ſicut cogniti ſumus, quia facie ad faciem videbimus. (1. Cor. 13.)

De Raſura capitum. CAP. XXV.

VEruntamen ſic ſubornati, caput intactum præferimus, & raſuram, quam coronam nominamus, nullo ornamento contegimus. Non eſt enim plenum gaudium noſtrum, quia nouum tempus præſentium, ſed in ſpe gaudemus futurorum. Idcirco autem calui ſumus, quia filij ſumus Chore, id eſt, calui, ſcilicet Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui in caluariæ loco crucifixus eſt, dictumque eſt ei, videlicet vero Heliſæo, à ſtultis & inſeniatis pueris cum illuſione: Aſcende calue, Aſcende calue. (4. Reg. 2.) Raſis ergo capitibus, antiquam Nazaræorum legem immutauimus. (Num. 6. Iudic. 13. Iudic. 16.) Olim namque Nazaræi capillos nutriebant, nos e contra capillos decidimus, quia Nazaræorum princeps Dominus Chriſtus decaluatus id eſt, in loco caluariæ, vbi damnatorum capita abſcindebantur, crucifixus eſt. Dalila, id eſt paupercula & mendicus inops ſynagoga raſit caput fortiſſimi Samſon, id eſt, ſolis noſtri, & tradidit in manus Philiſtinorum. At ille captus quaſi victus, eos qui ſeceperant, vicit, pluresque hoſtium occidit mortuus, quam occiderat viuus. Mortuus enim Dominus infernum confregit, mortem vicit, vitam reddidit. Nos quamuis in ſupradictis ornatibus de victoria eius gaudeamus, tamen in raſura capitum decaluationem eius per compaſſionem lugemus. Hoc autem humilitatis inſigne vocamus coronam, id eſt, victoriam quia fidelis illa Domini decaluatio, cuius hæc raſura ſignum eſt, proculdubio victoria eſt, triumphus eſt, honor & gloria noſtra eſt. Mihi autem abſit gloriari, ait vas electionis, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. (Gal. 6.) Sed nondum apparuit hæc gloria quid erit, habetque adhuc triſtitiæ ſpeciem, donec triſtitia conuertatur in gaudium, & gaudium noſtrum plenum ſit. (Ioan. 16.)

FINIS LIBRI SECVNDI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS LIBER TERTIVS.

De ordine Eccleſiaſtico ab Aduentu Domini, Prologus.

ANGVSTIORIBVS *atque profundioribus enauigauit oratio, dum ſuperius ſacramentum Domini corporis & ſanguinis pertentans potius quàm perluſtrans, nullum fidei eſt periculum, ſatiſque confidit in Deo tam adulta vel exercitata fide: quia quotieſcunque per hoc profundum fuerit nauigandum, nullum alicuius obice ſaxi incurrit naufragium. Nunc iuxta propoſitum noſtrum, ad ordinem anni, qui circa ipſum agitur ſacramentum, ingredientes, ipſum, quo regimur, ſanctum poſcimus Spiritum, vt placida ſui fauoris aura noſtrum implere velū non deſinat, donec propoſitum opus ad optatæ conſummationis portum perducat. Quod ab Aduentu Domini inchoantes, primum cur illud tempus ſic nuncupetur, vel quid hoc ſignificetur vocabulo, conſulta cauſarum ratione noſſe debemus.*

De Aduentu. CAP. I.

TEMPVS, quod Dominicæ Natiuitatis memoriā antecedit, ideo Aduentus nūcupatur, quia totus eius Eccleſiaſticus ordo iuxta contemplationem Aduentus Domini diſpoſitus eſt. Aduenire autem Dominus recte dicitur, qui vbique eſt inuiſibili præſentia maieſtatis, dum aſſumpto eo quod viſibile eſt noſtrum, viſibus carnis viſibilem ſe oſtendit. (Ioan. 1.) Quod tunc factum eſt, quando verbum, per quod omnia facta ſunt, quod erat in mundo, & mundus per ipſum factus eſt, ſed mundus eum non cognouit, caro factum eſt, vt viſibiliter habitaret in nobis: itemque futurum eſt, quando is, qui nunc à dextris Dei ſedet, & licet nobiſcū ſit vſque ad conſummationem ſæculi, non aliud aſſumēdo, ſed quod ſemel aſſumpſit nobis repræſentando, & ſicut ipſe dixit: Videbimus filium hominis venientem in nubibus cæli, cum poteſtate magna & maieſtate. (Matt. 26. Marc. 14. Luc. 21.) Illud igitur tempus, quod Dominicæ Natiuitatis memoriam antecedit, idcirco Aduentus nuncupatur, quia hæc, quæ dicta ſūt, partim præterita, partim futura commemorantur. Nam prima Dominica, primus aduentus iam præteritus quaſi futurus, in perſona antiquæ cōmemoratur Eccleſię. Secunda & tertia Dominica, ſecundus aduentus expectātibus & deſiderātibus iamiam inſtare, propheticis atque Apoſtolicis tubis denunciatur. Ideo vero ſecundus aduētus duabus Dominicis declamatur, quia primū aduentum ſola, quæ præceſſit incarnationem Domini Eccleſia promiſſum expectauit, ſecundum autem tam præcedens quam ſubſequens audiuit illa propheticis tantum, hęc autem propheticis pariter, atque Apoſtolicis edocta præconiis. Quapropter in ſecunda ex ipſis Dominicis propheticū perſonat officium, quod eſt populus Sion. In tertio vero Apoſtolicum: Gaudete in Domino ſemper. Quarta Dominica, quæ ſemper Dominici Natalis diem nouiſſima reſpicit, tēpus illud cōmemorat, quo impręgnato iam tumido vtero virginis prope erat Dominus, & calcians ſe diuinitas corrigiam illam ſoæ ligabat incarnationis, quam in Euangelio eiuſdem Dominicæ Ioannes ſe non eſſe dignum ſoluere profitetur. (Matt. 3. Luc. 3.)

De prima Dominica Aduentus Domini. CAP. II.

QVod hæc ita ſint, ex ipſis earumdem Dominicarum patenter cognoſci poteſt officijs. Nam prima Dominica non iam retributionem, ſed initium iuſtitiæ poſtulat humanum genus. Nec iam patriam attingit, ſed viam ſibi poſtulat oſtendi. Ait enim: Vias (*Pſal. 24.*) tuas Domine demõſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me. Vox hæc veteris hominis eſt, originalis peccati vinculis alligati, & in ſuam cæleſtem patriam neſcientis redire, nec valentis. Propter quod illa tunc Euangelij lectio recitatur, in qua vel maxime commendantur illæ Domini viæ, per quas illuc, vnde corruit homo, debeat & poſſit redire, ſcilicet obedientia, manſuetudo, & humilitas charitaſque ſumma. Obediens namque patri, vt pateretur pro nobis, vltro ad paſſionis locum (*Zachar. 9.*) venit manſuetus & humilis, ſicut propheta de illo prædixit. Dicite filiæ Sion, ecce rex tuus venit tibi man(*Ioan. 15.*)ſuetus, ſedens ſuper pullum aſinæ. Charitas autem erat illa, qua maior non eſt, ſicuti ſe dixit: Maiorem hac dilectionem nemo habet, &c. Præterea tota primi Aduentus cauſa, in illa ſancti Euangelij lectione typice continetur. Sed de hoc ſuperius dictum eſt, vbi ad comprobandum quod Euangelio cohæreant, & conſentiant cætera membra officij, quemadmodum corpus capiti huius Dominicæ officium exempli gratia propoſitum eſt. Aſinam namque alligatam vel pullum eius, humanum genus ſignificare nouimus, ad cuius ſolutionem Dominum aduenisse manifeſtum eſt, vt ſeſſor & poſſeſſor noſtri factus, in cæleſtem Hieruſalem per vias ſuas equitatu ſalutis nos reduceret. Igitur ea officio conſtat primam Dominicam primum Domini ſpectare aduentum. Cuius officij conſtat hanc eſſe intentionem, vt his, quibus necdum venit Dominus (illis enim necdum aduenit, qui fidem incarnationis eius nondum receperunt, illis, inquam, qui necdum in ad(*Pſal. 24.*)uentu eius crediderunt) adueniat tanta ſalus per fidem, vt confidentes in Domino non erubeſcant, neque irrideant inimici, id eſt, dæmones diutius aſinam illam, quam alligauerunt vinculis peccatorum, ſed ſolutæ vias Dominus demonſtret illi, & ſemitas ſuas doceat. Hoc in introitu, in graduali, & in Alleluia manifeſte con(*Rom. 13.*)clamatur. Interuenit Apoſtolus Paulus, & in lectione Epiſtolæ demonſtrat aſinæ vias, quas ambulare, vel quas non ambulare debeat. Quarum demonſtrationẽ ſic inchoat: Scientes quia hora eſt iam nos de ſomno ſurgere. Nimirum hæc & reliqua dicens, quaſi fidelis auriga, aſcenſuro Domino, vt dietam ſuam perficiat. Aſinam infrenat, qua rectas vias teneat, ad ſummum dicẽs, Sed induimini Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, quod idem eſt, ac ſi dicat eidem aſinæ: Aſcenſorem ſuſcipe regem Sion. Quod autem poſt Euangelium idem clamat offerenda, quod Antiphona ad introitum hoc innuit, quod aſina illa, etiam cum acceperit ſeſſorem ſuum Dominum, ſecura eſſe non debet priuſquam perueniat cum equite ſuo in ſupernam ciuitatem Hieruſalem. Poteſt enim fieri, vt offenſus eques ſuum velit mutare vehiculum, quod prius probaſſe viſus eſt, ideo perſeuerat in offertorio dicere Ec(*Pſal. 84.*)cleſia, quod in introitu dixerat, addendo. Dirige me in veritate tua, &c. Communio quoque Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructũ ſuum. Manifeſte vox eſt antiquæ Eccleſiæ, primum Domini expectantis aduentum: quando de benignitate Spiritus ſancti terra noſtra, id eſt, vterus Virginis concipiens, dedit fructum ſuum, Deum & hominem proferens, benedictũ in æternum. Ita quæ dicta eſt ad introitum collecta quæque ſuper oblata, quæque ad complendam manifeſte ad idem, ſcilicet ad primum Domini reſpiciunt Aduentum.

Cur ſtatio ad ſanctum Petrum fiat.

NOtandum quoque, quia ſtatio Dominica hac iuxta ſacratiſſimam ordinationem vigilantiſſimi Papę Gregorij, iure ad ſanctum Petrum fit: ipſe eſt enim primus diſcipulorum, qui ad ſoluendam illam magnam aſinam miſſi ſunt. Siquidem & in Apoſtolatu circumciſionis Deus illi operatus eſt, inter gentes (*Gal. 2.*) vna cõſorte ſuo B. Paulo eadẽ legatione functus, pro Chriſto Romam ingreſſus eſt, vt imperium orbis tamquam prædictæ caput aſinæ ſolueret, ita vt pulchre nobis illi duo, qui à monte oliuarum miſſi ſunt, ad ſoluendam illam animalem aſinam, in typum omnium prædicatorum, in his duobus, videlicet Petro & Paulo repræſentari videntur, qui caput mundi Romam Domini Chriſti regis æterni vehiculum & habitaculum, currum atque thronum effecerunt.

Cur in Aduentu non vtuntur conſuetis veſtibus ſacris Diaconus & Subdiaconus.

EX tunc vſque ad ſacram Domini Natalis noctem, diaconus & ſubdiaconus minimis procedunt. Nam neque diaconus dalmaticam, neque ſubdiaconus induit tunicam. Subdiaconus tamquam lex, quæ ante incarnationem Domini carebat ornatu Euangelij, diaconus tamquam ipſum Euangelium cuius claritas, quanta ſit, nondum apparuerat ante ſacramenta Natiuitatis, Paſſionis, Reſurrectionis & Aſcẽſionis Domini. Horum enim non præſentiam, ſed expectationem ſignificat tẽpus illud, propter quod & Aduentus Domini (vt dictum eſt) nuncupatur. Vtuntur autem interdum caſulis, quam veſtem ſacerdotis eſſe diximus, cum de habitu eius loqueremur. Quod neminem mouere debet. Non enim ſic vtuntur caſulis ſubdiaconus aut diaconus, vt in ipſis legant, vel miniſtrent, ſed lecturi aut miniſtraturi illas exuunt, manifeſte profitentes, illam ſuam non eſſe veſtem, nec propter ſuum ordinem ſibi debitam, ſed propter Dominicæ vel alicuius feſti reuerentiam ſe accipere accommodatam, vt inopem atque indecentem conſolentur expoliationem. Eandem ob cauſam, Gloria in excelſis Deo, nunc non dicitur, & Ite Miſſa eſt intermittitur, quia videlicet illud tempus ſignat (vt dictum eſt) quo adhuc expectabatur gaudium pacis, & illud, quo nunc vſque ſolicitè præſtolamur conſummationem noſtræ ſalutis.

De Dominica ſecunda. CAP. III.

DOminica ſecunda ſtatio ad ſanctam Hieruſalem. Totum enim officium eiuſdem Dominicæ ad lætificandum cor illius decantatur, quæ primum filij Dei recepit aduentum, quæque per fidem iuſtificata, & pa(*Rom. 5.*)cem habens ad Deum, deſiderat in ſecundo aduẽtu vi(*Pſal. 41.*)dere glorioſum regem ſuum. Mulier quippe caſta eſt, quæ viri ſui abſentiam plorat, præſentiam deſiderat: & ſic vnici ſponſi ſui ſuſpirat thalamum, quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum. Huic ergo deſideranti, feſtinanti, atque anhelanti, præſens officium lætitiam prænunciat, ſpem inculcat, patientiam prædicat. Primum Euangelij ſententiam contemplemur, cui cæteræ officij partes, plenæ gaudij, plenæ conſolationis & pacis, conſonare probentur, præmiſſis ſignis, quæ glorioſum illum aduentum præceſſura ſunt. His ergo, (*Luc. 21.*) inquit Dominus, fieri incipientibus, leuate capita veſtra, quoniam appropinquabit redemptio veſtra. Leuate capita veſtra, ait B. Gregorius, id eſt, exhilarate corda. Iuxta huius veridici promiſſi conſolationem, præcinit ad introitum tuba prophetica populo Sion, (*Eſai. 30.*) Ecce, inquiens, Dominus veniet ad ſaluandas Gentes, & auditam faciet Dominus gloriam vocis ſuæ in lętitia cordis veſtri. Paruulus enim & pupillus eſt in hoc exilio natus populus Sion, peregrina matre, & illo quẽ nunquam vidit genitus patre: patrem abſentem gemitibus quærens, & aſſiduis cęlũ pulſans vagitibus, quo patrem ſuum abiſſe, matre narrante, audiuit, & via infantulus intellexit. Cui flenti & in orationibus vagienti commiſerens mater totum hoc officium canit, iamiam imminere conteſtans deſideranti reditum patris, & audiendam eſſe gloriam vocis eius, quando dicet. Venite be(*Act. 1.* *Matt. 25.*)nedicti patris mei, percipite regnum in lætitia, inquit, cordis veſtri, quę tuta erit, vt ſignis eius fieri incipientibus,

tibus, iuxta Domini dictum, debeamus leuare capita noſtra, id eſt, exhilarare corda. Quod quia per nos fieri (A) nō poteſt, niſi nos ipſe gaudio ſpiritus ſui lætificet, rectè in collecta deprecamur, dicentes: Excita Domine corda noſtra, id eſt, leua atq; exhilara ad præparandas vnigeniti tui vias, ſcilicet, vt parata ſint occurrere illi: non per timorem fugiendo, ſed cum amore aduentum eius excipiendo. Ad hæc opportunè nobis hæc Apoſtolica *Rom. 15.* lectio recitatur. Quæcumque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus, & reliqua. Valet enim ad correptionem impatientis animæ, nimis ægræ, *Ibid. 1. 7* cupientis diſſolui, & eſſe cum Chriſto, dum abundantiam ſpei nobis optando, moras venturi Domini noſtri *Eſa. 49.* *Ioan 4.* ferre ſuadet, cum pace & gaudio. Graduale manifeſtè *Pſal. 49.* venturum eum canens, cuius ſpecies decoris ex Sion (B) eſt, iuxta illud, quia ſalus ex Iudæis eſt, eandem lætitiam ſanctis eis prædicat, qui congregandi ſunt ad dexteram eius, eò quod ordinauerint teſtamentum eius nouum ſuper vetera ſacrificia. Alleluia duobus ſecundum *Pſal. 121.* verſibus primo verſu gaudium ſpei prædicat eius, cui dictum eſt, in domum domini ibimus, lætitiamque ex re futuram, vbi ſtabunt pedes eius in atriis Hieruſalem. *Luc. 21.* Lecto autem ſupradicto Euangelio præcentore gaudii, *Pſal. 84.* & confirmata promiſſione veritatis, vbi dicit: Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt, iam velut conſolatione recepta, gratulatur populus Sion, & dicit credens veritati: Deus tu conuertens viuificabis nos, & plebs tua lætabitur in te. *Ioan 6* Viuificabis nos, inquit, ſcilicet per reſurrectionem, conuertens nunc per fidem, & plebs tua lætabitur in te. Lætabuntur (C) filii ſponſi reddita ſibi eius præſentia, & priſtina triſtitia in gaudium conuerſa, pleno gaudebunt gaudio. Longum nimis eſt, neque a nobis propoſitum exponentis more omnia perſequi. Solam enim concordiam cuiuſque officii, velut compagem cuiuſque corporis perquirere propoſitum eſt. Summa igitur huius officii eſt, vt *Baruch 3* peregrina Hieruſalem, id eſt, Eccleſia præſens, huius vitæ exilium ſpe patientiſſima perferat, & cum ſecundum Euangelii iam dicti præmonſtrationem, mundi ruinam imminere cognouerit, leuet caput ſuum, & iuxta communionis cohortationem ſurgat, & ſtet in excelſo, terrena reſpuens & amans cæleſtia, ſicut petit collecta, quæ dicitur ad complendum, & videat iucunditatem, quæ veniet ſibi à Deo ſuo, ac velut propinquante æſtate mœroris ſui nubila diſcutiat, quia vitæ (D) *Apoc. 22* dies æterni ſolis claritate fulgeſcunt.

De Dominica tertia officio. CAP. IV.

Dominicę tertię totum officium conſolationem decātat, maxime rectoribus Eccleſiarum, quorum ſtatus quanto eminentior, tanto vita iudiciis hominum ſubiectior, & tanto magis per ſępè apud homines laceratur opinio, quanto eorum meritum in diuino fulget iudicio. Venturum namque illis annunciat, qui harum illuminet abſcondita tenebrarum: quia ipſe iudex eorum eſt & conſcius, qui omnino errare non nouit iudicio. Vt ergo tanto teſte vel iudice venturo gaudeant, vel quid de illo ſperent vt ſciant, opportunè recitatur *Mat. 11* illud pręclarum atque famoſum, quod de Ioanne Baptiſta perhibuit teſtimonium, dicens: Amen dico vobis, (E) inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Magnum teſtimonium, grande pręconium. Negauit Deus hominem eſſe illum mollibus veſtitum, negauit arundinem eſſe vento agitatam, enunciauit officio vel meritis eſſe angelum. Oſtendit in vno, quod in omnibus facturus eſt, quoniam veniens ad iudicium in conſpectu patris & ſanctorū Angelorum, congrua ſingulis teſtimonia reddet. Quis ergo non erubeſcet flere, eo quod competens ſuis meritis non habeat ex hominibus teſtimonium, tanto ſibi repoſito in cęlis pręcone meritorum? Gaudete potius in Domino ſemper, iterum dico gaudete, inquit Apoſtolus, *Phil. 4.* (quod cantatus in introitu) modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus.

Quod ſi oculos ſuos compreſſerint, & lucem veſtram (A) coram eis lucentem videre noluerint, nihil ſoliciti ſitis, Dominus prope eſt, qui lucem veſtram videre nolentibus ingeret, tantummodo petitiones veſtrę innoteſcant apud Deum. Vnus enim ille teſtis contra omnes criminatores pręualebit. Promiſſam conſolationem hanc ſubſequens compleri collecta poſtulat, dicens: Aurem tuam Domine precibus noſtris accommoda, & mentis noſtrę tenebras gratia tuę viſitationis illuſtra. Tenebras enim quas patimur, in eo, quod errantes falſo iudicamur & iudicamus, illuſtrabit eius aduentus, quem non tardari poſcimus, ſicut in ſubſequenti lectione Epiſtolę ait idem Apoſtolus, *1 Cor. 4.* *Matt. 18.* Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. (B) Tota enim hęc lectio tendit in hoc, vt nobis pro minimo ſit iudicari ab humano die, ſicut fuit Ioanni, qui (vt ſupra dictum eſt) in Euangelio prędicatur à Domino arundo vento agitata non eſſe. De eadem re Dominus flebiliter poſtulatur in graduali, pręmiſſa laude competenti: Qui ſedes Domine ſuper Cherubim, *Pſal. 79.* &c. Nam in eo quod ſedet ſuper Cherubim, id eſt, ſuper plenitudinem ſcientię, nouit & poteſt occultam cordium noſtrorum abyſſum penetrare, & quęcumque ibi latent, vero teſtimonio in publicum proferre. Ad hoc iuxta vocem Pſalmi, quę in Alleluia perſonat, excitabit potentiam ſuam, & veniet. Et ſicut in offerenda, quaſi iam factum, quia proculdubio futurum *Pſal. 84.* eſt, pręſumimus dicendo, Benedixiſti Domine terram tuam, auertiſti captiuitatem Iacob, gaudebunt electi *Rom. 8.* (C) ſtantes a dextris, teſtimonio ſibi reddito a vero iudice, *Pſal. 13.* & libertatem accipient filiorum Dei, iuxta quod in alio loco ſcriptum eſt: Cum auerterit Dominus captiuitatem plebis ſuę, exultabit Iacob, & lętabitur Iſrael. *Eſa. 35.* Cuius libertatis ſpe confortat puſillanimes tuba Prophetica in communione: Dicite puſillanimes, confortamini, & nolite timere, qui ſępe dum humana contra ſe audiunt pręiudicia, quamuis de repoſito in conſcientię theſauro debeant conſolari, tamen valde trepidant, quia necdum ſciunt, quales in illo tremendo Dei iudicio inueniendi ſunt. Vnde B. Gregorius, qui multis hominum pręiudiciis fatigatus, ſatis & plus aliis multis erat expertus quid paterentur, vel quanta intra hęc conſolatione indigerent rectores Eccleſię, & iccirco hoc illis celebri ſtatione officium dedicauit, ſcribens (D) ad Mauritium Imperatorem, inter cętera dicit: Quod autem dominorum pietas illud mihi pauendum, & terribile omnipotentis Dei iudicium intentat, rogo per eundem omnipotentem Dominum, ne hoc vlterius faciat. Nam adhuc neſcimus, quis ibi qualis ſit. Et Paulus egregius prędicator admonet, dicens: Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus, qui & illuminabit *1 Cor. 4.* abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit cogitationes cordium.

Cur ſtatio ad ſanctum Petrum.

Sciendum vero eſt, pręſentis Dominicę officio ſtationem congruè fieri ad ſanctum Petrum, quia videlicet ille rectorum Eccleſię, primus & pręcipuus eſt: quibus idem officium prędicat gaudium & patientiam in tribulatione, longanimitatem in ſpe, quorum (E) in animo quanta preſſura ſit, & pręter illa, quę extrinſecus ſunt, quanta inſtantia quotidiana, quanta ſolicitudo commiſſarum ſibi animarum, nulli pręter ipſos, *2 Cor. 11* qui experti ſunt, perfectè & liquido nouerunt, quamuis frequenti lectione, maxime ex libris beati Gregorii nonnulla ex parte à ſtudioſis & cordatis lectoribus queant cognoſci. Ipſe autem B. Gregorius egregium Romanę ſedis poſt Petrum Apoſtolum decus, qui optimè (vt dictum eſt) angoris eius conſcius extitit, hoc ſeſe cum illis officio conſolatus eſt, quippe qui (vt in libro vitę ipſius legimus) ſtationes per baſilicas vel beatorum Martyrum cœmeteria (ſecundum quod hactenus plebs Romana, quaſi eo viuente, certatim

diſcuteret,) ſolicitus ordinauit: per quas & ipſe ſimul diſcurrens, dum adhuc loqui præualuit, viginti homilias Euangelii diuerſo tempore declamauit, reliquas verò eiuſdem numeri dictitauit quidem, ſed laſſeſcente ſtomacho, languore continuo aliis pronuntiandas commiſit. Qui ſicut verè dulciſſimum ſancti Spiritus organum, quicquid ſcripſit, digito Dei dictante concepit: ſic eaſdem ſtationes non ſine eodem Spiritu depoſuit, & tam hæc, quam cætera eius opera, tamquam aurum rutilant in Chriſti Eccleſia.

De quatuor temporum Ieiuniis. CAP. V.

INter cæteras hebdomadæ ferias, quarta & ſexta feria maximè ieiuniis ideo deputantur, quia Dominicæ
Matt. 26 paſſionis memoria præ aliis inſignitæ ſunt. Quarta namque feria Dominus à Iuda traditore venditus, & ſexta à Iudæis crucifixus eſt. Itaque & per ſingulas Dominicas B proprias Euangeliorum & Epiſtolarum lectiones habent, & ieiuniis, letaniis, atq; abſtinentiis pœnitentium magis idoneæ iudicatæ ſunt: vt quibus diebus innocens Dominus venditus, & pro ſeruis ſuis paſſus eſt, ſeruus peccator fleat & ieiunet, & lectionem ſanctam (quæ eſt animæ pabulum) ſolennius audiat. Quapropter quatuor temporum ieiunia per eaſdem ferias celebrari inſtituta ſunt, addita Dominicæ ſepulturæ die, ſcilicet ſabbato, vt tres dies ieiunii ſint, quatenus trium menſium cuiuſque temporis temperiem bonam, trium dierum, quibus ieiunamus, ſalubri commercio impetre-
Ephes. 6 mus, & pro menſe diem vnum Domino offerentes, tranquillam & quietam hanc vitam ſub elementis mundi, à ſpiritualibus nequitiis, & ab aeriarum malignitate tempeſtatum peragamus.

De Ieiunio in Aduentu Domini.

CAP. VI.

TErtia igitur Dominici Aduentus hebdomada, quarta feria brumalis temporis ieiunium præfixum eſt: quod propter aduentum Domini aliorum temporum ieiuniis celebrius eſt, & officium tam diurnum quam nocturnum magis plenarium habet, ad ipſum Domini pertinens aduentum, vt dum caro ieiuniis affligitur, anima redemptionis ſuæ teſtimoniis, ex lectione ſacra, vel concentu Eccleſiæ, copioſius lætetur. Prima ieunii die, ſcilicet quarta feria ſtatio ad ſanctam Mariam conuenienter ordinata eſt. Ad illud enim templum Domini, ad illud ſacrarium Spiritus ſancti, in quo
Luc. 1. totus Deus nouem menſibus habitans, dignatus eſt homo fieri, totum eius diei officium propriè pertinere D manifeſtum eſt. Nam ex Euangelio Dominica recitatur annunciatio vel incarnatio, propheticis tubis ante declamata, per Angelum præſentialiter allata, per fidem beatæ Virginis ſuſcepta, per incorruptum eius vterum completa & reddita. Quæ omnia Propheticus clangor in introitu breuiter præcinens: Rorate cæli, inquit, &
Eſa. 45 cætera. Dicendo rorate cæli deſuper, miniſterium Angelicæ expreſſit allocutionis, qua verbum Deus in interiorem autem credulæ virginis, ſicut pluuia in vellus, deſcendit: & per hoc quod ait, & nubes pluant iuſtum,
Iudic. 16 ſe atque cæteros Prophetas, qui vt nubes iuſtum, ſcilicet Chriſtum, & fideles eius in terra cordis noſtri cæ-
Eſa. a. leſti doctrina depluunt. Aperiatur, inquit, terra ſuſcipiendo verbum, & dicendo, Ecce ancilla Domini, fiat E
Luc. 1. mihi ſecundum verbum tuum & germinet Saluatorem benedictum in æternum, Deum nobis proferens & hominem. Quæ poſt hæc ſequuntur, omnia ſimiliter Euangelico ſenſui conſonant. Epiſtolaris lectio ieiu-
Dan. 2. nantium animas dupliciter reficiens. Primo montem illum prædicat, qui ſecundum conſonum Euangelium, ſedem ſuſcipiens Dauid patris ſui, & de lapide paruo
Pſal. 56. creſcens in montem, & implens orbem terrarum, regnabit in domo Iacob in æternum. Cui lectioni pul-
Pſal. 23 chræ ſuccinit verſus ſubſequens gradualis, Quis aſcendit in montem Domini, &c. Quia videlicet non niſi innocens manibus & mundo corde, & cuius vita concordat cum fide, partem habebit in illa Domini Incarna-

A tione. Reliqua officii membra patenter ad eundem Euangelii ſenſum pertinent, nec ad hoc probandum immorari opus eſt, quoniam manifeſtum eſt. Igitur hac die ſecundum huiuſmodi officium ſtatio ad ſanctam Mariam conuenienter ordinata eſt.

De feria ſexta Ieiunii. CAP. VII.

SExta verò feria ſtatio ad ſanctos Apoſtolos præſcripta eſt. Ratio quidem occultior eſt, ſed quærentibus parua ex ſcintilla citius elucet. Nam in Euangelio Luc.
diei præſentis, in cantico B. Virginis dignum illud memoria dictum eſt, quod patenter ad ipſos Apoſtolos attinet: Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles. Nam de ſede ſpiritualis magiſterii, de Cathedra Moyſi depoſuit potentes de ſede, id eſt, ſuperbos Scribas & Phariſæos, & exaltauit in eandem ſedem humiles Apo- Matt.
B ſtolos. Sicut alias ipſe Dominus: Confiteor tibi, inquit, pater Domine cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc a ſapientibus, & reuelaſti ea paruulis. Quod quia in veritate iudicii factum eſt, & cum hæc diceret B. Virgo propè erat Dominus, ſcilicet, in vtero eius, benè congruit hic introitus: Propè eſto Domine, & omnes viæ Pſal. 118
tuæ veritas. Et quia florente tunc virga de radice Ieſſe, iam requieſcebat ſuper florem eius ſpiritus Domini, vt de plenitudine eius accipiens Ioannes, exultaret in vte- Ioan. 1.
ro Elizabeth: aptè concinit Euangelio hæc Epiſtola: Luc.
Egredietur virga de radice Ieſſe, &c. Singula percur- Eſa. 11.
rere nimis longum eſt, & quia per ſe patent, quod ad eandem rem pertineant, faſtidioſum eſt. Communio tandem, Ecce Dominus veniet, & omnes ſancti eius Zach. 14.
cum eo, ad eorumdem perſpicuè ſpectat glorificatio-
C nem Apoſtolorum, qui cum eo venturi ſunt in ſecundo Aduentu eius ad iudicium.

Cur vna tantum lectio legatur ad Miſſam.

CAP. VIII.

QVæri autem poteſt, cur quarta feria prima. ſ. diei ieiunii, quæ ſint lectiones, duoque aſcripta gradualia, ſexta feria vna tantum lectio, ſequenti vero ſabbato legantur ſex? Ad quod reſpondendum, quia cum quarta feria duas legerimus, ſexta ſecundum, profectum ieiunii tres legere deberemus, ſabbato autem quatuor. Verum quia ſabbato ſolent ordinationes fieri, tranſlatæ à feria ſexta duæ, quatuor ſabbati lectionibus appoſitæ ſunt, vt his maximè ſacri officii proferenda reſeruetur opulentia, qua & ieiunantes & ſacrorum ordinum tyrones deſcripti ſunt.

D *Cur ſabbato ieiunii duodecim lectiones titulentur, cum ſex tantum legantur.*

SCiendum quoque, quod cum ſabbato ſex tantum legendæ ſint, duodecim in titulis lectiones ea de cauſa prænotantur, quia cum Romana Eccleſia de Latinis & Græcis eſſet permixta, ſingulæ lectiones in vtraque lingua recitabantur. Nam in vna lingua recitatæ ab vtrioſq; linguæ populis intelligi non poterant. Itaque dum vnaquæque bis legitur, duplicato ſenario lectionum numero, duodecim computantur. Præterea notandum eſt, ordinationum ſacramenta Dominicæ diei deputari, cuius in veſpera fiunt. & tam veſpera ſabbati, quam mane prima ſabbati poſſe & licere ieiuniis à ieiunantibus celebrari.

E *Sententia Leonis Papæ, quod ordinationes, cum ſabbati veſpera fiant, ad diem Dominicam pertineant.*

CAP. IX.

DIcit enim magnus Leo, ſcribens ad Dioſcorum Alexandrinæ ciuitatis Epiſcopum. Quod à Patribus noſtris propenſiore cura ſeruatum eſſe nouimus, à vobis quoque volumus cuſtodiri: vt non paſſim diebus omnib. ſacerdotalis vel Leuitica ordinatio celebretur: ſed poſt diem ſabbati, hoc eſt, noctis eius, quæ in prima ſabbati luceſcit, exordio, ſub lege diuini officii ſubſtituatur, in quibus his, qui conſecrandi ſunt, ieiuniis à ieiunantibus ſacra benedictio conferatur, quod eiuſdem obſeruantiæ erit, ſi mane ipſo die Dominico continuato ſabbati ieiunio celebretur, à quo tempore præcedentis

[illegible] nos [illegible] ad diem [illegible] Dominum declaratur [illegible] auctoritatem [illegible] nominis [illegible] stat, quod [illegible] Apostoli [illegible] Spiritum [illegible] intelligatur, quanta [illegible] deuotione [illegible] Ideo [illegible] Apostolic [illegible] ias, [illegible] Dominus [illegible] aueri, ut [illegible] nunquam benedictio, nisi in die [illegible] tribuatur, [illegible] hac [illegible] & quæ tantis [illegible] mysteriis est consecrata, [illegible] dignitate [illegible]. In hac [illegible] exordium, in hac [illegible] & mors interitum, & vita sumpsit [illegible]. In hac [illegible] Domino prædicandi omnibus Gentibus [illegible] tubam sumunt, & [illegible] sequitur. [illegible] B. [illegible] testatur [illegible] dicens, [illegible], ad eo [illegible] dixit: Accipite Spiritum sanctum, & quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum detinueritis, detenta [illegible]. In hac denique [illegible] Apostolis Spiritus [illegible] aduenit. [illegible] lecti [illegible] ieiunio [illegible].

[illegible] Sabbato, [illegible] ad [illegible] Petrum.

CAP. X.

Hoc Sabbato, & [illegible] quatuor temporum [illegible] celebratur. [illegible] Ecclesiæ summum collegium est Pontificum, quique primus & princeps [illegible] Ecclesia celebrant ordinationes, unus [illegible] maxime singulare Romanus Pontifex, cum [illegible] & ordinibus Christi [illegible] tamquam [illegible] apud ipsum [illegible] celebratur. Conuenientes igitur ad B. Petrum ieiunos mater Ecclesia [illegible] ore [illegible] multiplicatis in anima [illegible] ex ipsius auctoritate spiritualium [illegible] ministrationum distribuit. Ubi notandum, [illegible] semper [illegible] lectionem, quæ [illegible] nouissima est, [illegible] qua legitur Angelus Domini [illegible] fornacem ignis [illegible]. Quod [illegible] & mystica [illegible] ratione. Nam [illegible] pueri [illegible] Babyloniorum [illegible] gratia [illegible] ieiunio. Hac ergo lectione [illegible] & hymnus eorundem puerorum. [illegible] creaturam [illegible] dandas, & quod [illegible] corpus & sanguinem Domini [illegible] Iam [illegible] deserto [illegible] Ioannes [illegible] inuitat, [illegible] esse positam ad radices arboris & ventilabrum in manu [illegible]

[illegible], ut purgans aream suam, triticum [illegible] horreum, paleas autem comburat igne inextinguibili.

Hoc Euangelium eodem Epistolæ [illegible] secundum prædicando aduentum Domini [illegible] hominem [illegible] & [illegible] Sed & Antiphona [illegible] faciem tuam Domine [illegible] super Cherubim [illegible] & salua [illegible] mundi & sicut in [illegible] suam veniet, [illegible] segregatum [illegible] a dextris [illegible] communio [illegible] de quibus [illegible] Scripturæ [illegible] fortis [illegible] contendat, & magni[illegible]

[illegible] CAP. XI.

D[illegible] optimum est. Vacat: [illegible] Apostolus [illegible] Dominica [illegible] veritatis [illegible] ardens & lucens [illegible] qui post [illegible] ego non sum dignus [illegible]. Ab hac [illegible] digna corde & ore [illegible] membra con[illegible] Prophetam [illegible] Idumæam [illegible] tempus, quo [illegible] egressus [illegible] mirabilem [illegible] incarnationis [illegible] respiciens, Idumæa [illegible] clamat in introitu: Memento [illegible] populi tui, [illegible] solo ex [illegible] initio mundi, visita nos in [illegible] medicus [illegible] tis. Quæ deinde sequuntur, [illegible] Alleluia, cuncta [illegible] in prægnanti [illegible] celerem eius aduentum [illegible] palam est, nos exemplo [illegible] Domini, sacrarium Spiritus [illegible] nitas veniens ad nostram [illegible] est. Hoc tantum regis Christi [illegible] qui omnes officiales eius [illegible] decantetur hoc officium [illegible] Nam quæ apud [illegible] probantur. Sic apud beatum Petrum, qui principaliter [illegible] obtinet ligandi atque soluendi [illegible] quando, ut dictum est, in typum Ecclesiæ nobis Euangelium [illegible] asinæ: sic quando [illegible] & catechumenum præsignantur, ad [illegible] Gentium Paulum [illegible] celebratur. Hanc autem ligaturam [illegible] soluere, id est, [illegible] mysterium denudare, ipse Ioannes [illegible] quo maior inter natos mulierum nemo surrexit. [illegible] enim quis potest, [illegible] verbum, quomodo summus [illegible]

uterum matris animatur, quomodo is, qui initium non
Matt. 1 habet, & exiit & concipitur. Nulli ergo Sanctorum A
hoc myſterium ita fuit creditum, vt apud illum propria
ſtatione hoc aſſignari debeat officium. Proinde [illegible],
non quod (vt nonnullis videtur) minus ſit authenticum, ſed quod de ordinatiſſima ſtationum di[illegible]one, rationabiliter ſit exceptum, vtpote materiam habens totius ſalutis & ſanctitatis effectricem, ſed nulli Sanctorum inueſtigabilem: omnibus impenſam, ſed per
Luc. 1. ſolum Spiritum ſanctum adminiſtratã, qui in [illegible] virginalis vteri ſolus medius, ſolus conſcius, & [illegible] cæleſtium fuit architriclinus nuptiarum. Nocturnalia, ſtudio vitandæ prolixitatis, prætermitus officia, maximè quia per ſe ſatis patent, quod a diurnalibus non di[illegible]pent. Notandum vero quod antiqua & vniuerſalis [illegible] Eccleſiæ conſuetudine per hoc tempus ratione [illegible] legatur Iſaias Propheta, qui tam primum quam B
ſecundum Domini aduentum eloquens euidens, & euidenter eloquens, nobilis Propheta, immo magnus & verus nunciat Euangeliſta. Nam per totum annum iuxta rationes cauſarum vel temporum ſuæ lectiones probabiliter (ſicut in ſequentibus locis [illegible]) ordinatæ ſunt.

De officio in Vigilia Natalis Domini. CAP. XII.

IN vigilia Natalis Domini, frequens ac celeberrimũ eſt in ore Eccleſiæ pulchrum illud diuinæ conſola-
Exod. 16 tionis oraculum. Hodie ſcietis, quia veniet Dominus, & mane videbitis gloriam eius. Iudæa & Hieruſalem, nolite timere, &c. Per hoc mittit quemquam noſtrum ad hiſtoriam libri Paralipomenon, quando regnante Ioſaphat, congregati ſunt filii Ammon & Moab, cum C
2 Para. 20. habitatoribus montis Seir aduerſus Iudam. Conueniique omnis Iuda in Hieruſalem, & in templum Domini, ad deprecandam faciem eius. Et ſtantibus illis coram Domino cum vxoribus & paruulis aut liberis, & vociferantibus ad Dominum, exclamauit Hiaziel, filius Zachariæ, filii Banaiæ, Leuites de medio multitudinis, facto ſuper ſe ſpiritu Domini: O Iuda & Hieruſalem nolite timere, cras egrediemini, & Dominus erit vobiſcum, &c. Illuc (vt dictum eſt) mittit quemquam noſtrum Eccleſia, ſumma cura nitens excitare corda noſtra, vt vigilanter aduertamus per hanc ſimilitudinem quam opportunè ſubueniat nobis Natiuitas filii Dei ſecundum carnem. Non enim parua ſimilitudo eſt. Nam quemadmodum tunc viſibiliter congregati fuerant viſibiles hoſtes aduerſus Iudam, ſ. filii Ammon & Moab, D
Deut. 3 Num. 48 & habitatores montis Seir, qui ſæpe in ſcriptura ſacra
Ezech. 35 pro peccatis & vitiis & malignis ſpiritibus ponuntur,
Gen. 19 nominibus quoque ad hoc ipſum congruentibus. Ammon enim interpretatur populus turbidus. Moab ex patre ſcilicet diabolo: Seir piloſus vel hiſpidus: ſic ad interitum noſtrum congregabantur peccata & vitia noſtra, nec erat qui adiuuaret.

De officio eiuſdem diei. CAP. XIII.

IPſum nomen, quod dicitur vigilia, nos excitare debet, vt vigilanter aduertamus ea, quæ in officio diei huius congeſta ſunt. Quæ cum perſpexerimus, quibus ex ſcripturarum locis conquiſita ſint, miranda nobis ſignificatio potius, quam expreſſio ſe offeret profundæ intentionis, qua compoſitor officii noſtras in meditatione diuina mentes occupare per huiuſmodi officium E
Exod. 16 intendit. Primum itaque de introitu dicendum. Hodie ſcietis, quia veniet Dominus. Hoc de Exodo parum mutatione ſumptum eſt. Nam cum dixiſſet Dominus filiis Iſrael: Ecce ego pluam vobis panes de cælo, dixerunt Moyſes & Aaron ad illos: Veſpere ſcietis, quod eduxerit vos Dominus de terra Ægypti: & mane videbitis gloriam eius. Dum ergo nobis in expectatione Dominicæ Natiuitatis mente vigilantibus, hoc in introitu ca[illegible] quod dictum eſt, tunc panem de cælo, ſ. manna ſuſcipientibus, & facile perſentit chorus [illegible] quid innuat piæ cal[illegible] intentionis oculus, i. quo tendat vel ad quid ſenſus noſtros innuit & officii compoſitor vet.

ſapiens, & [illegible]
Denique ad hoc inuitat nos, vt recogitemus, [illegible] ud quod datum eſt filiis Iſrael, de Ægypto egreſſis [illegible] dentibus ad terram repromiſſionis [illegible] Dei, quod per Virginem carne naſci [illegible] dentibus naſcere venit, qui etiam in [illegible] nis vitiis, tamquam canibus Ægypto ditionis [illegible] pulati. Huius interpres ſimilitudinis non [illegible] num, ſed ille eſt, qui dixit: Ego ſum panis vitæ, veſtri manducauerunt manna in deſerto, & [illegible] ſunt: Hic eſt panis de cælo deſcendens [illegible] manducat ex eo non moriatur. Ego ſum panis [illegible] de cælo deſcendi. Hoc igitur intelligentes [illegible] exultantes, amplius ex ſubiunctione pſalmi delectamur [illegible] in gradualio ſpirituali, dicentes: Domini eſt terra & plenitudo eius. Quod de P[illegible] B
tenda [illegible] veſtibus ſuis. Commentum [illegible] vel Pſalmus hic per omnia, quia totius hoc [illegible] officii Pſalmique huius vna ter[illegible] intentio eſt. Nam & his præſenti contemplari iubemur, non ſolum quod natus ſit, ſed & cur natus, vel quando natus ſit Chriſtus, ſicut cantamus: Intuemini quantus ſit gloriosus iſte [illegible] in Pſalmo, iuxta titulum qui talis eſt: Pſalmus Dauid prima ſabbati. Agit Propheta de victoria [illegible] facta eſt in reſurrectione, in prima ſabbati, exhortans fideles, vt tanto regi ſemetipſos ſicut decet præparent aduenienti, tollentes, ſicut in offerto[rio] [illegible] tas ſuas, portas mortis, id eſt, vitia vel elevant[illegible] iuſtitiæ, victores, vt introeat rex gloriæ Dominus [illegible] tutum, ad debellandum fortem armatum, cuius e[illegible]
C bis terrarum, quia ipſe ſuper maria fundauit eum, & ſicut olim diuiſit mare rubrum in diuiſiones, ita nunc orbem, id eſt, populum Chriſtianum, educens inter diſſenſiones amaricantium populorum, fundauit fide, & ſuper flumina præparauit, id eſt, iu[illegible] ſæculi ſtabiliuit eum. Nihilominus & hoc quod e[illegible] introitu, in graduale transformato, verſus [illegible] ſubiunctus: Qui regis Iſrael, intende, ſenſum [illegible] ficat. Nam Pſalmus ille oratio eſt pro Iudæis, & Gentibus, qui cito apparente Domino Ieſu communi[illegible] erant in eum. Ergo perfidis quoque Iudæis, qui [illegible] lo appellantur Aſſyrii, id eſt, ſeipſos dirigentes ſecundum repræſentationem ſuam, qui iuſtitiam ſuam ſtatuere volentes, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti [illegible] pro perfidia [illegible] quam, Iudæis orantem illo Pſalmo fideles [illegible]
D conuertantur quod ipſi tandem [illegible] praui erit. Et in ſupradicto verſu ſub nomine Iſrael Iudaicus populus ſub nomine Ioſeph, quod interpretatur accreſcens, Gentium deſignatur multitudo, quæ illis adiuncta eſt, iuxta illud: Alias oues habeo, quæ non ſunt ex [illegible] hoc ouili, & illas oportet me adducere, &c. De Luana Epiſtola palam eſt, quod eis introitus ſupradictus conueniat videlicet quia ſenſus vtriuſque hoc maxime intendit atteſtari, qualem per portam cæli ſupradictum manna nobis Dominus plueri, ſ. per Virginem ſecundum Angelo in Euangelio: Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt, pariet autem [illegible] &c. Paulus autem in Epiſtola: Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid. Maria namque portarum cæli, quas Dominus, vt hoc manna plueret, nobis aperuit, Maria extitit, per quam ad nos E
Verbum Dei, caro factum, de cælo deſcendit. Siquidem aliæ portæ, id eſt, omnes Sanctorum animæ, quæ ab [illegible] tio Verbum illud in gremio fidei meruerunt ſuſcipere, ore [illegible] Verbum ſalutis pepererunt, i. prædicauerunt, ſanctamque ſcripturam compoſuerunt, dicentes. A timore tuo Domine concepimus & peperimus. Spiritum ſalutis tuæ fecimus ſuper terram. Hæc autem verbum illud ita plena gratia concepit, vt viſi[illegible] hominem factum pareret in veritate carnis eodem Spiritu ſancto, & per ora Prophetarum Verbum hoc eloquente, & conceptionem eius in vtero Virginis operante. Quod & ipſum cælitus ſignificatum eſt, in eo quod de ſupradicto manna ſcriptum eſt: Cumque deſcende-

ret

ret mane ros ſupra caſtra, deſcendebat pariter & manna. Ros enim Spiritum ſanctum, de quo nunc dictum A eſt, quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt: manna vero (vt ſæpe dictum eſt) verbum Dei ſignificabat, quod per operationem eius humanæ naturæ vnitum eſt. Et quod populus inobediens, de eo quod collegerat, reſeruauit, nec totum, vt iuſſum erat, comedit, hoc illud eſt, quod non totum quod accepit à ſanctis Prophetis de verbo Dei, credere voluit. Quod autem de manna reſeruatum eſt, quale fuit? Computruit, inquit, & ſcatere cœpit vermib⁹. Nimirum, hoc eſt, quod vſq; hodie Iudæa de manna comedere, i. de verbo Dei credere refugit. Quod videlicet putredinem, id eſt, carnem noſtrá aſſumpſerit, & verè ſit vermis, qood purũ manna fuerat, id eſt, homo verè mortalis ſit factus: qui Deus, immo verbum Dei erat. Quod autem die ſabbati B non computruit, neque vermis eſt inuentus in eo, quia Rom. 6. pulchrè illud ſignificat, quod vt ait Apoſtolus, Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Rectè igitur in introitu canimus: Hodie ſcietis quia veniet Dominus, & mane videbitis, &c. quia hodie, i. in præſenti vita ſcimus & credimus, quia de cælo deſcendit panis viuus, mane, i. in reſurre- Eſa. 40. ctionis gloria, videbimus non ſolam humanam, ſed glorioſam diuinitatis eius formam, & (vt in communione canimus) Reuelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro ſalutare Dei noſtri.

De eo quod ſolet quæri, cur Deus lapſum hominis euenire permiſerit, pro quo incarnatio eius neceſſaria fuit.

Cap. XIV.

IMportuna plerumq; à nonnullis hæc nobis impin- C gitur quæſtio. Cur Deus lapſum hominis euenire permiſerit, cum vtiq; , vt omnipotens, impedire potuerit, ſaltem ipſum tentatorem ab ingreſſu paradiſi procul arcẽdo, malueritq; ſuam incarnationẽ humano generi neceſſariã exiſtere, quam compendio ſerpentem ab 1. Cor. 1. hominis collocutione abigere. Hoc Apoſtolus Iudæis ſcandalum, Gentibus autem ait eſſe ſtultitiam: nos autẽ, ſi ſpiritu pietatis regimur, vt mites ſimus, & ideò quærimus vt inueniamus ſcienter profitebimur hoc ſtultum Dei ſapientius eſſe hominibus. Quod vt probari poſſit facilius, libet prius rei tantæ maieſtatis aliquam apponere ſimilitudinem, vt quia diuinã iuſtitiam vel ſapientiam in ſemetipſa radiantem, infirmi perſpicere non queunt oculi, tamquam in ſubiecto ſpeculo contem- D plantes, ſpecioſam illam eſſe intelligant per ipſius imaginem. Nunc ergo ab eo, quod ſcriptum eſt, & vocauit Pſal. 104. famem ſuper terram, & omne firmamentum panis contriuit, & paulo poſt. Et intrauit Iſrael in Ægyptum, &c. competentem licet capere ſimilitudinem. Quærimus nunc ab eis, qui ſupradicta quæſtione moueri ſolent; Cur Deus voluerit, vt Iſraël in Ægyptum intraret, vnde poſtea ſignis, atq; portentis, cum ipſorum graui labore, per Moyſen & Aaron educeretur. Nam teſtamentum ſuum, quod diſpoſuit ad Abraham, quod iurauit ad Iſaac, quod ſtatuit Iacob in præceptum dicens: Gen. 17. Tibi dabo terram Chanaan, cum eſſent incolæ eius, ſcilicet terræ Chanaan, illud, inquam, teſtamentũ ſic po- Pſal. 104. terat ratum facere, vt non vocaret famem ſuper terram, neq; intraret Iſraël in Ægyptum, & ibidem, id eſt, intra Chanaan, augere poterat populum ſuum vehementer, E & firmare eum ſuper inimicos eius, nõ relinquens hominem nocere, & corripiens pro eis reges: ſed maluit (vt dictum eſt) cauſam euenire, propter quam intraret Iſrael in Ægyptum, & illuc mittere Moyſen ſeruum ſuum & Aaron, ponens in eis verba ſignorum ſuorum, & increpare mare rubrum, vt exiccaretur, & ſubuerſis hoſtibus deduceret eos per deſertum quadraginta an- Pſal. 105. nos, & portaret mores eorũ, & interim plui illis manna ad manducandum & panem cæli dedit eis. Hoc ergo reſpondeat qui altiora quærit, cur tantis morarum vel operum diſpendiis reducendos, illuc intrare permiſe- Pſal. 77. rit. Dicet fortaſſis quod in promptu eſt, & quod verum

eſt, quia vt notam faceret in Gentibus virtutem ſuam, A vt eſſent quæ vtiliter annunciari poſſent inter Gentes opera eius, vt ſciremus, quia ipſe Dominus Deus noſter, Pſ. 78. & experimento probaremus, quia in vniuerſa terra iu- Pſ. 104. dicia eius: vt, inquam, notus fieret Deus, ſine cuius notitia non viuit omnis homo, iccirco quod ſupradictum eſt fieri permiſit. Et rectè, benè, irreprehenſibiliter. Si enim homo non debet oblata occaſione omittere, quin proferat quod in ſe vtile habet, pro eo quod ſcriptum eſt. Sapientia abſcõdita & theſaurus occultus, quæ vti- Eccl. 40. litas in vtriſque? quanto magis beneuolentia Dei obla- Eſ. 104. tam ſibimet occaſionem debuit amplecti, i. mittere in ſeruum venundari Ioſeph, vt ſapientiæ ſuæ theſauros vtiles oſtẽderet, quia videlicet illa venditio captiuitatis illorum cauſa vel initium fuit. Non. n. Deo imputandũ eſt illius captiuitatis initium, quia vocauit famem ſuper B terrã, ſed eis, à quib. in ſeruum venundatus eſt Ioſeph. Non ergo dubium eſt quin irreprehenſibile ſit, quicquid illic à Deo permiſſum eſt vel actũ. Quapropter cũ deſcenderent in Ægyptũ, ſolus pater Iacob, qui culpę illius fuerat expers, ſpe promiſſionis tectatus eſt. Audi- Gen 45 uit. n. Deũ ſibi dicentem: Noli timere, deſcende in Ægyptũ, ego deſcẽdam illuc tecũ, & ego inde adducã te. At verò illius diuinæ iuſtitiæ de qua ſupra propoſitum eſt, hæc imago eſt, atq; ad exemplar cęleſtiũ hęc in terrenis acta ſunt. Eadẽ ſimplicitate oculi, id eſt, intentione vtilia faciendi permiſit Adam volentẽ deſcendere in hanc Ægyptũ, id eſt, in tenebras peccati, cũ poſuiſſet eum in amœnitate paradiſi, cuius illa terra typum geſſit, in qua Abrahã & Iſaac & Iacob peregrinari iuſſit repromit- C tẽs eam illis. Et cũcta vtilitas, quę prouenit ex eo, quod Iſrael in Ægyptũ intrare permiſit, tanto minor eſt illa, quæ de peccato Adę prouenit, quanto minor eſt figura veritate, ſimilitudo re, vmbra corpore. Nam vt cætera nũc omittã, quorũ latiſſimæ quidẽ ſignificationes ſunt, ſed aliis tẽporib. vel locis adhibendæ ſunt, illud quod pluit illis manna ad mãducandũ, & panẽ cæli dedit eis, verè magnũ, & magnificum bonũ. quãto minus eſt iſto, quẽ ſignificabat, pane Angelorũ, qui eſt nunc verbũ, Verbum Deus, Verbum caro factum. Siquide illud manna Verbi huius incarnati fuiſſe ſignum, nõ ſolus in Euangelio teſtatur Dominus, vbi ait: Ego ſum panis viuus, Ioan. 6. qui de cęlo deſcendi: ſed & Moyſes in Deuteronomio Deut. 8. præſcribit. Qui cum dixiſſet. Et dedit tibi cibum manna, quem ignorabas tu & patres tui: ſtatim addidit. Vt D oſtenderet tibi, quia non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod egreditur de ore Dei. Et vt ſupradictã diuini oculi ſimplicitatem, id eſt, intentionis puritatem vtrobique planius perpendas, promptum eſt perſpicuis probare teſtimoniis, quod ad erudiẽdã creaturam, non ſolum humanam, ſed & Angelicã, hæc vel illa fieri oportuit. Nam de manna cum dixiſſet Moyſes, quod ſupra poſitum eſt, paulo poſt adiecit, vtiq; hominibus loquens: Qui ſicut erudit homo filium ſuum, ſic Dominus Deus tuus erudiuit te. De ſacramento autem Verbi incarnati Paulus ad Epheſios ſcribens. Vt inno- Ephes. 3. teſcat (inquit) principibus & poteſtatibus in cæleſtibus 1. Cor. 1. per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei. Igitur quemadmodum in ſpeculo patet, ſubiectæ ſimilitudinis clariſſimus, & ab omni quod reprehenſione vel nota ſtul- E titiæ (vt Gentibus viſum eſt) dignum ſit, puriſſimus iuſtitiæ ſol, in diſpẽſatione ſuę incarnationis incedit, quia modorum omnium, quibus omnipotens malitiam diaboli peruertere vel ceſſare potuiſſe vel debuiſſe aſſeritur, à mundi huius ſapientia, quam ſtultam fecit Deus, omnium, inquam, modorum optimus hic modus eſt, quo Deo cõplacitus eſt, vt diabolus ad ſuæ damnationis cumulum hominem decipere permitteretur, & ſuæ fraudis effectu potitus iure demum per hominem ad iudicium traheretur. Et ſedens in ſuperbiæ principatu Ægypti rex, i. tenebrarum princeps, primum decem plagis, i. decem legis præceptorum flagris contunderetur, deinde nobis ad manducandum hoc manna per

baptiſma cōcurrentibus, ipſe inſpectator fluctibus eiuſdem enecaretur, nobiſque hoc in manna verbi incarnati refectis atq; confortatis, terramq; eius, i. cæleſtem patriam, quam ille ſuperbiendo perdidit, inuadentibus ipſe cum ſatellitibus ſuis videlicet ſpiritualibus Chananæis trucidaretur, quod in die iudicii futurum eſt, quando mirabili & pulcherrima ordinatione hic Deus & homo puniet, & quod in Deum, & quod in hominem actum eſt, id eſt, & ſuperbiam, qua contra Deum tumuit, & inuidiam, qua hominem decepit. Hæc omnia Deus, priuſquam hominem conderet, præſciuit & prædeſtinauit: ipſum autem hominis lapſum præſciuit quidem, ſed non prædeſtinauit, neq; voluit, quin-
Gen. 2. immo ſub interminatione mortis vetuit. Nā bona ſola Deus præſciuit & prædeſtinauit, mala autem præſciuit
B tantum, non etiam prædeſtinauit, ſed condigna eis loca iuſtè deputauit. Addit adhuc quærere aliquis: Cum præuaricatio nulla ſit, ſi præceptum aut lex non fuerit, cur Deus homini præceptum dedit, quod non ſeruandum præſciuit? Videlicet quia creator erat ille, iſte creatura, & a creatore creaturam erudiri oportuerat, quippe quæ ita creari non potuerat, vt ſuapte natura perfecta eſſet, quod ſolius diuinæ naturæ eſt: neq; ſcire poſſet, quia Deus mitis & humilis corde eſt, niſi eruditione proficeret. At vero præceptum in omni diſciplina eruditionis initium eſt. Igitur præceptum dari oportuerat, illud præſertim, quo ad humilitatem creaturam diſponeret, videlicet prohibendo ne plus vellet ſapere, quam oporteret ſapere, quam ob culpam ceciderat dia-
Rom. 12. bolus, & ideo in Ezechiele cum improperio & ironia
Ezech. 28. appellatur Cherub, i. plenitudo ſciētiæ. At ille, vt ſcien-
C tiam boni & mali, i. omnium ſcientiam, ſicut Deus haberet, comedit lignū, quod exinde ita appellatur ſcientiæ boni & mali, non quod vere ita fuerit, ſed quod de illo diabolo fallente mulier credidit. His ergo breuiter præmiſſis, propter eos dumtaxat, qui nobiſcum Dei ſcientiam inclinato corde expetunt, non propter eos
Rom. 9. qui inſidioſe agunt, qualibus dicit Apoſtolus: O homo tu quis es, qui reſpōdeas Deo, nunquid poteſt figmentum dicere ei, qui ſe finxit, quare me feciſti ſic? quorum inſidioſis reſpondere quæſtiunculis, nec noſtræ facultatis, nec præſentis propoſiti eſt. His, inquam, præmiſſis, gloriam prædicamus eiuſdem Dominicæ incarnationis, Deum patrem laudantes, qui per illam nobis faciem ſuam oſtendit, glorificantes filium ſalutare no-
D ſtrum, qui carnem noſtram aſſumpſit, gratias agentes ſancto Spiritui, cuius proprium opus, illa noui hominis mirabilis conceptio fuit.

Cur duæ legantur in natali Dominico ad Miſſam Epiſtolæ. CAP. XV.

ILlud quæſiſſe dignum eſt, cur in hac ſolemnitate Dominicæ natiuitatis, tam die quam nocte duæ ad Miſſarum ſolennia legantur Epiſtolæ, quod alias per totum annum eo modo non fit. Quodque maxime prætereundum non eſt, prima ſemper de veteri, ſequens de nouo teſtamento ſumpta eſt. Quod inquirentibus nobis ſplendida beati Gregorii doctrina viam intelligentiæ protinus aperit. Ait namque: Bene duo Cherubim, quæ propitiatorium tegunt, ſeſe inuicem aſpiciunt,
E verſis vultibus in propitiatorium. Cherub. quippe plenitudo ſcientiæ dicitur: Et quid per duo Cherubim, niſi vtraque teſtamenta ſignantur? Quid verò propitiatorium, niſi incarnatus Dominus figuratur? De quo Ioannes ait: Ipſe eſt enim propitiatio pro peccatis noſtris. Et dum teſtamentum vetus hoc faciendum denunciat,
Ioan. 1. quod teſtamentum nouum de Domino factum clamat, quaſi vtraque Cherubim inuicem aſpiciunt, dum vultus in propitiatorium vertunt, quia dum inter ſe, poſitum incarnatum Deum vident, a ſuo aſpectu non diſcrepant, quæ diſpenſationis eius myſterium concorditer narrant. Redditam ergo nobis eandem intelligimus ſimilitudinem, dum, ſicut duo Cherubim verſis vultibus in propitiatorium ſeſe mutuo reſpiciunt,

A ſic duæ lectiones ex duobus teſtamentis, Euangelicam lectionem, qua propitiatorium noſtrum, id eſt incarnatum verbum prædicatur, concordibus teſtimoniis, & vno eodemque ſenſu reſpiciunt. Cur autem ad ſanctam Mariam hoc officio ſtatio celebretur, cauſa euidens eſt, ſ. quia de vtero hæc ſalus Iudææ & Hieruſalem expectata & ſuſcepta eſt.

Quod Chriſtus Dominica nocte natus ſit.

CAP. XVI.

DOminica nocte natum eſſe Chriſtum probabile eſt, quamuis ſacra Euangelii de hoc hiſtoria taceat. Namq; ſi per regulam computi retro percurras, inuenies eius anni quo natus eſt, concurrentes quinque. Quos addens regularibus Decembris ſeptem vel (vt compendioſius fiat) regularibus Ianuarii tribus, inue-
B nies diem illum, quo Decembrem inchoamus, quintam fuiſſe feriam, & eum quo Ianuarium, primam, id eſt, diem Dominicam, ſublatis videlicet ſeptem ex eo numero, qui regularibus & concurrentibus compoſitis accreſcūt. Cum autem December quinta feria, vel Ianuarius inchoarit prima, neceſſe eſt diem natalis Domini, qui poſt calendas Decembris xxv. & ante calendas Ianuarii eſt octauus, primam feriam, id eſt, diem extitiſſe dominicam. Nocte ergo Dominica natus eſt Chri- Pſal. 18. Luc.
ſtus, conſonante mirabilium ſuorum ordine, vt quo die dixit, fiat lux, & facta eſt lux, eiuſdem diei nocte exortetus in tenebris lumen rectis corde, & viſitaret nos oriens ex alto, illuminare his qui in tenebris ſunt, & in vmbra mortis. Nocte vero congruè natus eſt, vt ipſo die ortus ſui tempore, ad illuminandam noctem no-
C ſtram ſe aduenire ſignaret.

Cur duæ Miſſæ ea nocte celebrantur.

CAP. XVII.

IDcirco nocte illius ſacratiſſimam memoriam duæ Miſſę à ſanctæ memorię Theleſphoro Papa inſtitutę, decentiſſima veneratione illuſtrāt. Verè Apoſtolica ſanctę Romanę Eccleſię fides, quæ in vnius natiuitatis filii Dei anniuerſaria nocte, geminæ natiuitatis, diuinę ſcilicet & humanę gloriam, ſolennibus vigiliis; ita commemorari conſtituit, vt in honorem eius natiuitatis, qua ex vtero ſuo, id eſt, ex proprię ſecreto ſubſtantię, Deus pater illum genuit ante luciferum, id eſt, Pſal. 109.
ante angelicam naturam, & antequam quicquam faceret, primam Miſſam ordinaret, & in venerationem
D eius, qui per vterum virginis benedictus aduenit in nomine Domini, ſecundum laudans & exultans ſucci- Pſal. 117.
neret.

Cur tunc legitur, Liber generationis, ante primam Miſſam. CAP. XVIII.

HAc nocte ante Miſſarum ſolennia legitur nobis, Liber generationis Ieſu Chriſti, quod pulchro ſatis ordine & myſtica ſanctæ Eccleſię traditum eſt inſtitutione. Ecce enim vere diuini ſtructores ordinis, per huius ſeriem lectionis, ſcalam illam nobis repręſentant profundo noctis tempore, quam nocte dormiens Ia- 1. Cor. 10.
cob vidit cui ſummitate ſua cælos tangenti Dominus innixus, eidem Iacob apparuit: & ſemini eius terram hæreditariam repromiſit, quando pro eiuſdem propagatione ſeminis ibat iuſſu patris ſui, vt acciperet vxo-
E rem de domo & cognatione patris & matris. Nam vt de mortalitate nunc taceam, quo ſecundum hoc, quod omnia in figura contingebant illis, ſcala illa præfigurauit, cui Dominus innixus (vt dictum eſt) apparuit, niſi generationem Ieſu Chriſti, quam ſanctus Euangeliſta diuino ore ita contexuit, vt per Ioſeph ad Chriſtum perueniret. Cui videlicet Ioſeph, ſupremo ſcalę gradio Dominus paruulus innixus eſt. An non illi beato innixus eſt, quando pupillus in hoc ſæculo, i. abſq; carnali patre natus, ſolatio eius cum puerpera matre ſuſtentari dignatus eſt; Et vt cętera taceam, nonne tunc vel maxime illi innixus eſt, quando ne ab inimicis Herode vel cęteris inueniretur, qui quęſitum erant animam eius, in Ægyptum ab eodem nutricio ſuo depor- Matth. 2.
tatus

catus eſt, iterumq; defuncto Herode in terram Iuda relatus eſt: cum igitur nos medio noctis, librum illum generationis Chriſti audimus, non ſomno corporeo, ſed ſupernorum contemplatione dormientes, iuxta quod
Cant. 5. ſponſa dicit in Canticis: Ego dormio & cor meum vigilat: cum, inquam, generationem illam audimus, tunc prædictam ſcalam non tam ſomniamus, quam vigilanti animo & certa fide videmus. Et Dominum noſtrum paruulum propter nos factum, & per portam cœli, quã ſupremus gradus ſcalæ, ſcilicet beatus Ioſeph, ſponſali dignitate contingit, per portam, inquam, cœli, id eſt, per beatam Virginem egreſſum Dominum noſtrum paruulum & vagientem, & eo modo, quo iam dictum eſt, ſcalæ innixum audimus, noſtram id eſt, Gentium ſa-
Gen. 28 lutem pro magna benedictione promittentem, immo promiſſam adimplentem. Nam quod in illo ſomno Iacob audiuit dicentem Dominum, atque in ſemine tuo B benedicentur omnes tribus terræ, hoc impletur in hac Chriſti generatione. Quod & vere diuinus Euangeliſta reſpiciens Raab meretricem, & Ruth Moabitem generationi huic nominatim inſeruit, videlicet innuens, hoc quod Chriſtus non Iudæis tantum, ſed & Gentibus, ſecundum carnem venerit, quippe qui ex Gentibus matres habere dignatus ſit, quod & prophetæ ante
Pſal 86. teſtati ſunt, dicente Dauid: Memor ero Raab & Babylonis, id eſt, latitudinis confuſiorum Gentium. Raab
Iſa. 16. enim latitudo, Babylon vero interpretatur confuſio. Eſaia vero dicente in viſione ſuper Moab: Emitte agnũ Domine dominatorem terræ de petra deſerti, ad montem filiæ Sion. Ac ſi aperte diceret: Emittes Domine agnum tuum Chriſtum de medio Gentium, vt non glo- C rietur carnalis Iſrael, quod proprius eius ſit Chriſtus: cui æſtimationi eius hoc manifeſte repugnet, quod tu eundem Chriſtum de Gentibus emittes ad montem fi-
Ruth 14 liæ Sion. Nam per petram deſerti deſignatur Ruth Moabitis, quæ ſtans firmiter in petra ſolidæ fidei, patrios deos populumque ſuum oblita venit cum Noemi, iuncta viro Booz Bethleemitæ genuit Obed auum regis Dauid, in quo facta eſt & parens ſaluatoris. Duobus igitur ex populis, Iudaico ſcilicet & Gentili, patres progeniti, tanquam duobus ſcalæ lateribus, diuerſis gradus inſerti Chriſtum Dominum ſuſtinent, egreſſum a ſummo cœli, omneſq; Angeli ſancti deſcendunt, & aſcendunt per eam, & omnes electi prius ad ſuſcipiendam incarnationis eius fidem humiliantur, vt poſtmodum ad videndam diuinitatis eius gloriam ſubleuentur. Vn- D
Matth. 1. de & alibi ipſe Dominus: Amen, inquit, dico vobis, vi-
Luc. 3. debitis cœlum apertum, & Angelos Dei aſcendentes & deſcendentes ſupra filium hominis, id eſt, ſub portante & ſubleuante filio hominis, videbitis ſanctos omnes aſcendentes ad Deum, apertis ſibi cœlorum clauſtris per redemptionem filii hominis, & vt poſt aſcendere poſſint, prius deſcendere ad orationem crucis vel paſſionis eius in ſpiritu humilitatis. Vtrumque ſcilicet aſcenſum hunc & deſcenſum Matthæus & Lucas innuere videntur, dum alter eorum deſcendendo, alter vero aſcendendo Chriſti generationem contexuit: quia videlicet factus homo Deus, dum vagit in cunis, inuitat nos vt humiliemur exemplo ſuæ humilitatis, baptizatus autem, dũ cœleſtibus incipit coruſcare miraculis, humi- E les ſuſcitat ad intelligendam gloriam ſuæ diuinitatis.

Lecta tandem prædicta generatione Chriſti, protinus laudem Deo ſolemnem chorus Eccleſiæ concrepando ſuccinit. Et merito. Si enim Iacob, cum euigilaſſet a ſomno, ait: Verè Dominus eſt in loco iſto, &c. Si, inquam adeo demiratus eſt propter vmbram vel figuram futurorum, quæ in ſomnis viderat, quanto magis nos peractam rei veritatem intuentes, excitari debemus in laudem: & vocare locum hunc, id eſt, ſanctam Eccleſiam Bethel, id eſt, domum Dei, vbi vere non eſt aliud niſi domus Dei, & porta cœli, ſcilicet non aliud quam beata progenies, & glorioſa Virgo, quæ cœli re-
Gen 28 gem genuit? Et ſi ſtatim ſurgens Iacob tulit lapidem, A quem ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in titulum, fundens oleum deſuper, quanto magis nos confeſtim, vbi nobis hæc generatio recitata eſt, attollere debemus ſummis laudibus lapidem ſummum angularem, pre- *Pet. 2.*
tioſum, quem ſuppoſuimus capiti, id eſt, cordi noſtro, vt ſtabile fundamentum, & ſuper illum fundere oleum piæ confeſſionis & deuotæ gratiarum actionis? Bene ergo ſtatim Miſſarum ſolemnia celebramus, & ſicut viſi ſunt Angeli aſcendentes, & deſcendentes, nos quoque aſcendimus per fidem: primam Miſſam (vt dictum eſt) in laudem diuinæ Natiuitatis, ſecundam cantantes in confeſſione & honore humanæ, quam propter nos ſubiit generationis.

Cur Euangeliſta Chriſti generationem ita contexuit, vt illam ad Ioſeph potius, quam ad Mariam, deduceret.

B

CAP. XIX.

QVæret nunc forte aliquis, cur Euangeliſta, cum poſſit ab Abraham vel Dauid illam tenere lineam generationis, qua carnem beatæ Virginis patrem & ipſam Virginem matrem, filiumque eum iugiter ex ſe naſcentem, cur ita contexere maluit, vt ad Ioſeph deſcenderet, qui ſine dubio carnalis pater Chriſti non eſt; Ad quod reſpondendum, quod ſic recte fieri debuiſſet, ſi hoc Euangeliſta intendiſſet, quos vel quales per patres carnalem Dauid vel Abrahæ generationem caro Chriſti contingeret. Sed non hoc intendit, quippe cum non ſit tam magnum carnaliter Chriſti eſſe propinquum, vt Euangelico ore opus eſſet per totum mundum declamari. Siquidem multi & carnaliter eius pro- *Pſal 39*
C pinqui & mali eſſe potuerunt, de quibus dicit: Amici mei & proximi mei aduerſum me appropinquauerunt. Quid ergo potius intendit? Illud vtique, vt eorum pro- *Pſal 81.*
lapſum teneret Deorum, de quibus Pſalmiſta: Ego dixi *Ioan. 10.*
dii eſtis, & filii excelſi omnes: quos ipſe Dominus in Euangelio teſtatur deos eſſe dictos, quia ad eos ſermo Dei factus eſt. Conſtat, vero ſermonem Dei, qui ad illos factus eſt, non alium eſſe quam hoc verbum, quod caro factum eſt, cuius incarnationem aut ipſi per Spiritum ſanctum, vt Abraham, Dauid, aut per prophetas ad ſe *Eſa. 7*
miſſos audierunt, vt Achaz, cui cum dixiſſet propheta: Pete tibi ſignum a Domino, paulo poſt intulit: Ecce virgo concipiet & pariet filium, &c. Igitur illam ob cauſam generationem huiuſmodi contexuit, quia per illos, aut ad illos huius incarnationis promiſſio facta D eſt. Nec vero dubium, quin illorum omnium primus Abraham, vltimus B. Ioſeph extiterit: ad quem tunc idem ſermo factus eſt Dei, quando illi dictum eſt: Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Notandum diligenter, quod dicitur, Cum *Matth.*
in hac generatione Dauid atque Abraham cæteris inſignius nominati ſint, dicente Euangeliſta: Liber generationis Ieſu Chriſti, filii Dauid, filii Abraham. Hic quoque B. Ioſeph non natura carnis, ſed affectu & officio pater Domini non minus excellenter nominatur, cum in eadem generatione appellatur vir Mariæ. Hic autem dicitur ei ab Angelo. Ioſeph fili Dauid, &c. Cum ergo ſint tres primi, tres nominatiſſimi, Abraham, Dauid, Ioſeph nominati, inquam, inter omnes, ad quos re- E promiſſio facta eſt, quærendum ſummopere eſt, quo Euangeliſta intendit, vt iſtos excellentius nominaret. Nimirum repromiſſionis incrementa conſiderauit, quibus Chriſtus, homo, rex atque Deus, diuerſis temporibus iſtis tribus repromiſſus eſt. Nam Chriſtum, *Gen 22*
quæ ad Abraham repromiſſio facta eſt, hominem vero eſſe proteſtata eſt: In ſemine, inquit, tuo benedicentur omnes gentes. Quæ autem ad Dauid facta eſt, non ſo- *Pſal. 131*
lum hominem ſed & regem fore ſignauit. De fructu, inquit, ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Quæ vero ad beatum Ioſeph facta eſt manifeſte Deum pronunciat. Pariet, inquit, filium, & vocabis nomen eius Ie- *Matt 1.*
ſum Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Saluare enim a peccatis ſolius Dei eſt. Hæc

eadem tria, id eſt, mortalem hominem regem, atque Deum tres magi poſtmodum myſticis muneribus teſtati ſunt, mira ſancti Spiritus operante gratia, vt quæ diuerſis temporibus genti Iudaicæ promiſerat, eadem cuncta ſubito adduceret bruta quondam & indocta gentilitas. Igitur bene & quomodo cœleſtium myſteriorum inſpectatorem decuit ſic ſacra Chriſti generatio contexta, vt deduceretur, ad Ioſeph, ad quem (vt dictum eſt) vltima quidem, ſed optima repromiſſio facta eſt, quæ ſic finitur: Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Quod & proinde vel maxime delectat, quod hæc eadem generatio, quaſi longa linea piſcatoris, ſæculi huius fluctibus iniecta eſt, in ſummo hamum ferreum habens in eſca, id eſt, verum

Iob 40. Eſa 27. Deum in carne vera ad capiendum Leuiathan, ſerpentem magnum, humanas, velut piſces exiguos, deuotantem animas. Conſtat vero, quia non carni, ſed ferro linea piſcatoris innexa eſt. In hoc igitur ſimilitudinis pulchritudo perfecta eſt; quod ſæpe dicta ſaluatoris proſapia, non ſecundum carnem genituram ad Mariam deducta eſt, ſed ſecundum diuinam propinquitatem peruenit ad Ioſeph: qui cum Chriſti non carnalis ſit pater, ſed fidei, & ſupradictæ promiſſionis penultimus hæres quaſi non carni, ſed hamo ferreo linea ſubligata eſt.

Superius iam dictum eſt, Dominica nocte Chriſtum natum fuiſſe, videlicet, vt qua die dixit Deus, fiat lux, & facta eſt lux, eadem die vera nobis lux in tenebris exoriretur. Addere nunc libet & illud, quod hic idem mirabilis Plaſtes noſter, qui, vt dictum eſt, Dominica nocte natus eſt, feria ſexta conceptus eſt. Nam ſi ſuperius ſcriptos illius anni quinque concurrentes vni Aprilis regulari adiicias, fiunt ſex. Cùm autem ſexta feria menſis Aprilis incipitur, profecto octauo Calendas Aprilis ſexta nihilominus feria habetur, quando Dominicam

Gen. 2. Luc. 1. annunciationem habemus. Igitur pium atque pulchrum ordinem prouidamque diſpoſitionem, in hoc ſalutis noſtræ opifice mirantes veneramur, qui die, qua veterem formauit Adam de limo terræ, nouum ſibi reformare cœpit hominem de vera carne virginis Mariæ, eadem nihilominus die redempturus mortis paſſione.

De officio primæ Miſſæ. CAP. XX.

PRioris namque Miſſæ officium, Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te, diuinam filii Dei natiuitatem penè per omnes partes ſuas manifeſte commemorat. Nam hodie (vt ait beatus Auguſtinus) quia præſentiam ſignificat, atque in æternitate nec præteritum quicquam eſt, quaſi eſſe deſierit, nec futurum, quaſi nondum ſit, ſed præſens tantum, quia quicquid æternum eſt, ſemper eſt: diuinitus accipimus ſecundum id dictum, Ego hodie genui te, quo ſempiternam generationem virtutis & ſapientiæ Dei, quæ eſt vnigenitus filius, fides ſinceriſſima & catholica prædicat. Cum ergo toties hoc ex perſona Dei patris venerabile dictum repetitur, in introitu, in graduali, in alleluia, & in communione. Nam offerenda: Lætentur cœli, lætantibus Angelis, & gloria in excelſis canentibus ſuccinit, & in collectis natiuitatis quidem Domini commemoratio fit, ſed incarnati verbi nec illis adhuc exprimitur, ſed magis claritas veri luminis, perſpicuè diuinam præcipuè generationem filii Dei obſequium huius veneratur officii. Quomodo ergo conſonat Euangelio, manifeſte humanam eius natiuitatem enarranti? Plane per vnum illud dictum ſplendidæ & venerandæ dignitatis, quod impurus Heluidius cæcis non videns oculis, & venerari neſciens, in contumeliam vertit intemeratæ & perpetuæ virginis. Hoc enim ibi legis. Et peperit filium ſuum primogenitum. Heluidio quidem putidè argumentanti, quod alios beata Maria filios habuerit de Ioſeph, qui fratres Domini dicti ſunt, eo quod primogenitum illum Euangeliſta dixerit primogenitum non dici aſſerens eum, cui fratres non ſunt, atque per illud antecedens conſequenter hoc debere recipi. Bene & diſerte reſponſum eſt à beato Hieronymo, primogenitum eſſe, omne quod vuluam aperit, omnemque vnigenitum eſſe primogenitum, ſed non conuerti: non enim omnis primogenitus eſt etiam vnigenitus. Cæterum venerabilius accipiendum eſt, neque Euangeliſtam diſertiſſimum tam ſuperfluè primogenitum poſuiſſe, vt ad matrem referret, quam virginem matrem eſſe, quod longè maius eſt, quam cuiuis matri ſit primogenitum parere, tota ſuperiori narratione firmauerat. Beda quoque ſuper eundem Lucam idipſum ſentiente. Nam primogenitus eſt omnis creaturæ Dominus Chriſtus, Dei virtus & ſapientia, quæ dicit: Ego ex ore Altiſſimi prodiui, primogenita ante omnem creaturam. Ipſe enim, qui ſecundum humanam naturam poſt Ioannem, & poſt alios multos ſanctos venit ſecundum altiorem gloriam, & gratiæ in labiis ſuis diffuſæ priuilegium, primogenitus eſt in multis fratribus. Ita ergo accipiendum eſt, & ſic diſtinguendum: Et peperit filium ſuum primogenitum, ſubauditur enim, ante omnem creaturam. Quam generationem eius

Eſa. 53. quis enarrabit? Quamobrem non poteſt fieri, vt iuxta tenorem ſupradicti ordinis, quæ in cantu laudatur vel memoratur diuina natiuitas in lectionibus enarretur.

De officio ſecundæ Miſſæ. CAP. XXI.

SEcundæ Miſſæ officium, totum dictis paſtorum conſonat dicentium: Tranſeamus vſque Bethleem,

Luc. 2. & videamus hoc verbum, &c. Paſtores animarum, quarum illa vox eſt. Nos autem populus eius & oues paſcuæ eius: paſtores inquam, ſancti, qui vigilantes & cuſtodientes vigilias noctis, id eſt, vitę preſentis, ſupra gregem Dominicum, legendo & canendo erudiunt animas eorum: referunt eidem gregi ſuo, quod viderint in Bethleem, id eſt in domo panis, videlicet eius qui de cœlo deſcendit. Et gratulantes dicunt: Lux fulgebit hodie ſuper nos, &c. Et ſubiungitur: Dominus regnauit, decorem indutus eſt. Dum enim Dominus Deus homo factus eſt, regnauit ſuper nos, illum indutus decorem, de quo alibi dictum eſt: Egredimini filię Sion, & videte regem Salomonem in decore, quo coronauit eum mater ſua. Ipſa namque humanitas, quam propter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos, induit diuinitas, ornatus eſt, ornatus miſerationis, diadema pietatis, corona glorię, decor gratię, pulchritudo charitatis. Quę deinde ſequuntur, cuncta ad eundem ſpectant ſenſum. Duę lectiones, ſpiritus Domini ſuper me. Apparuit benignitas, tanquam duo Cherubim (vt ſupra dictum eſt) claris & apertis vultibus, id eſt, ſenſibus in illud reſpiciunt in Euangelio, quod eſt incarnatus Deus propitiatorium. Ipſe in graduali benedicitur, in alleluia decorem indutus, de quo dictum eſt, prędicatur: in offerenda orbem terrę firmaſſe laudatur, eundem, qui in Euangelio per Bethleem, id eſt, domum panis, figuratur, videlicet ſanctam Eccleſiam, quam in eo firmauit, quod ipſe homo natus eſt in ea, qui fundauit eam Altiſſimus, & ex tunc parata eſt ſedes eius, ex quo in illa homo natus eſt, qui à ſęculo Deus eſt. Ipſa eſt eadem Bethleem domus eius, quam decent ſancta in longitudine dierum. Et quia primus paries ex Hebręis eſt, quorum primitię ſupradicti paſtores fuerunt, communio bene cogitur: Exulta filia Sion. Proprie namque Eccleſia, quę ex Hebręis eſt, filia Sion & filia Hieruſalem dicitur. Ideo maximè, quia in Sion (quę & Hieruſalem) templum & ſancta eorum erant. Vtraque Miſſa ſtatio ad ſanctam Mariam eſſe debuit, ſed cauſa intercurrit, vt ad ſanctam Anaſtaſiam ageretur, videlicet paſſio eius, quę Romanarum nobiliſſima matronarum, ſub Diocletiano imperatore poſt longum laborem caſtitatis, & miniſterium ſanctorum, poſt diuturnos carceris ſqualores, tandem per manus & pedes extenſa, & ad palos ligata,

gata, circumpoſito igne cremata ipſo die natalis Domini cœlo nata eſt.

De officio maioris Miſſæ. CAP. XXII.

DIe ſancto natalis Domini [illegible] illa clangoris Euangelica tuba perſonat, quam Spiritus ſanctus perflans, maiore animauit gratia, dicens: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, & verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Hæc eſt tuba illa [illegible], quæ dum [illegible] in Sion, vocauit gentes, annunciauit populis, annunciauit in finibus terræ & in inſulis, quæ procul erant, quia longe a Domino receſſerant: [illegible] & ſaluatorem noſtrum aduenire dixit. Hic [illegible] magnus cœlorum, gloriam Dei enarrans [illegible] in omnem terram exiuit: hic tonitrus [illegible] eius annuntians, [illegible] eloquentiam in fines terræ fecit audiri [illegible] verbum Deus, Deus abſconditus, [illegible] tabernaculum ſuum, procedens tanquam [illegible] ſuo. Nunciat enim gentibus cunctis [illegible] pulchri [illegible] nuntium bonum, prædicantis pacis, annuntiationem ſalutis. Erupit [illegible] Iudææ finibus, in qua [illegible] natus erat Deus, & de [illegible] Iſrael, in quo ſolo magnum erat nomen eius: & hoc ſalutare Dei Euangelica tuba cunctis locuta eſt gentibus, nec enim ſunt loquelæ neque ſermones, quorum non [illegible] ſupradictæ voces cœlorum. Hoc eſt quod [illegible] ſecundum prophetam canimus: Puer natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. Hæc mirabilia, quorum cauſa in ſubiunctione cantare Domino canticum nouum debemus. Hoc illud eſt brachium, quod [illegible] prophetica huius diei lectionem, parauit Dominus in oculis omnium gentium: Hoc ſalutare Dei noſtri, quod omnes fines terræ viderunt. Hoc illud eſt quod ſecundum conſequentem lectionem Apoſtolicam, nouiſſime diebus iſtis locutus eſt nobis Deus in filio, qui multifariam multiſque modis olim [illegible] in prophetis locutus eſt. Sic ſecundum [illegible] nes terræ ſalutare Dei noſtri, & no[illegible] D[illegible] re ſuum. Sic ſecundum al[illegible] ſuper terram, quia verbum Dei, lux vera Deus, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: deſcendit per [illegible] carnis [illegible] terram conuerſationem noſtram. Hæc omnia [illegible] eluceant, quod præ[illegible] Euangelio cap. [illegible] continent. Vnum eſt quod quæ[illegible] dignum eſt, ſcilicet offerenda, in qua dominatio & poteſtas Domini noſtri Ieſu Chriſti, magna & metuenda [illegible] regi que [illegible] prædicatur, maxime in eo verſu: Tu humiliaſti ſicut vulneratum ſuperbum. Nam arbitraremur, totum hoc officium ad ſolam noctem illam reſpicere, qua Dominus natus eſt. Sed nulla nocte [illegible] puer, qui natus eſt nobis, vocare patrem, aut matrem [illegible] per ætatem ſuſceptæ carnis. In hac autem [illegible] & in ſupradicto maxime verſu, illa [illegible] tur, qua ſecundum illud propheticum nomen ſuum, accelera, ſpolia detrahe, feſtina prædari ſuperbum [illegible] bolum humilians ſicut vulneratum, & aſcendens in altum & captiuam ducens captiuitatem, inimicos ſuos diſperſit in virtute brachii ſui, quod vltimam [illegible] particulam ſpectat Euangelii quo dictum eſt: [illegible] mus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti a Patre, plenum gratia & veritate. Nam gloria hæc eſt incarnati verbi, quod ſpolia detraxit, & feſtinanter infernum deprædatus eſt. Igitur non tantum vagitus infantis & præſepe abſconditum ſpectat hoc officium, ſed [illegible] Apoſtolorum, qui in omnem terram exiuit, dicentium: In ſole poſuit tabernaculum ſuum, totumque annum Domini acceptabilem prædicantium, [illegible] annuntiantium, quam fecit verbum caro factum. [illegible] de cum pro excellentia tantæ diei, tum & ideo, q[illegible]

Petrus Apoſtolus hoc ſalutare Dei noſtri primus vidit, primuſque confeſſus eſt, reuelante ſibi patre, qui in cœlis eſt, & Romanæ arcis nuntium bonum princeps intulit, iure apud ipſum ſtatio fit. O vere magnum ſacramentum pietatis, quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit Angelis, prædicatum eſt gentibus, creditum eſt mundo, aſſumptum eſt in gloria. Pulchre cum legit hoc, vel quicquid ſanctum Chriſti continet Euangelium, pene omnibus Eccleſiis hæc vetus conſuetudo eſt, vt diaconus tanquam ab auſtro veniens, ad aquilonem ſtet conuerſus. Ecce enim ab auſtro venio, dicit Dominus, & Abacuc, Deus, inquit ab auſtro veniet. Ab auſtro quippe venit, quia ex operatione Spiritus ſancti, venit, & incarnatus eſt filius Dei, & per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Pulchre ergo diaconum, tantam ſalutem recitaturus, ad aquilonem conuertitur: vt per hoc indicet, quod quando hoc ſalutare Dei miſſum eſt gentibus, fortis contra diabolum legatio directa eſt, quod Deus dixerat, dicam aquiloni, da.

De [illegible] Dum medium ſilentium. CAP. XXIII.

DIe natalis Domini officium, gaudium eſt, vt dixi[illegible], omnium, quæ omnes viderunt ſalutare Dei, & quorum aſſumptio vita eſt ex mortuis ſcilicet Iudæis: hoc autem certe diei ſedem non habens, & pene viduum reuocandorum in fine ſæculi præconium eſt Iudæorum. Non enim gloriari debet oleaſter aduerſus ramos bonæ oliuæ, quod propter incredulitatem fracti ſunt & ceciderunt. Ipſe autem contra naturam inſertus eſt, & fide ſtat. Neque dignum eſt, vt exultet iunior frater, quod ſe recepto & conuiuante cum patre, maior frater iratus ingredi recuſat: ſed inter conuiuia rogat patrem ſuum, vt exeat, & blandis delinitum monitis introducat. Hæc ita eſſe vel ex communione præſentis officii ſatis elucet. Tolle, inquit, puerum & matrem eius, & vade in terram Iuda: defuncti ſunt enim qui quærebant animam pueri. Nunc enim puer ille, ſcilicet incarnatus Deus, reliquit domum ſuam, & dimiſit hæreditatem ſuam: quia ſicut ſcriptum eſt: Aſcendens ſuper nubem candidam, ingreſſus eſt Ægyptum, abiit ad gentes: quæ antiqui Pharaonis, id eſt, diaboli fuerant regnum. Tunc autem defunctis his, qui quærebant animam eius, id eſt ſopita modernæ inuidiæ flamma, qua ſanctorum eius animas quæſierunt & ſanguinem fuderunt in terram ſuam, id eſt, in ſuæ gentis notitiam, reuertetur. Tunc vnquam, iuxta myſticum Euangelii ſenſum, illato Ieſu in templum, id eſt, in ſynagogam Iudæorum per fidem: Erant pater eius & mater, ſcilicet omnis parentela eius carnalis, mirantes ſuper his quæ dicuntur de eo. Et benedixit illi Simeon, id eſt, ille populus iam iuſtus & timoratus, atque ita qui nunc poſitus eſt in ruinam, tunc ponetur in reſurrectionem in Iſrael. Cuius aduentus, quia ſciri a nobis non poteſt, tempus merito noſtri comparatur, atque ideo in introitu: Dum medium ſilentium, quod præteritum eſt, canitur propter hoc ſimile futurum. Tunc implebitur id, propter quod miſit Deus filium ſuum factum ex muliere factum ſub lege, vt eos, qui ſub lege erant, redimeret: & liberabitur hæres, qui adhuc paruulus intellectu, ſub elementis, id eſt, literali ſenſu ſeruiens detinetur. Tandemque obtinebit regnum & ſedem Dauid patris ſui ipſe, de quo in graduali canitur: Speciosus forma.

De Sancto die Epiphaniæ. CAP. XXIV.

SAnctus dies Epiphaniæ, cum tribus ex cauſis ſit celebris ex, namque die a Chaldæis Dominus eſt adoratus, itemque annorum triginta iam eſſe incipiens, a Ioanne baptizatus eſt, atque redeunte anno ex aqua vinum fecit ad nuptias: cum, inquam, tribus ex cauſis

his sit celebris: Primam secundum [illegible] solennitatem rationabiliter [illegible]. [illegible] excedere, quod Dominus [illegible] Ioan[illegible] pter quod & Græci bap[illegible] meroſius atque ſolennius c[illegible] ſancta Romana Eccleſia, ſemper [illegible] tione [illegible] Petrus Chriſtum [illegible] Dei cognouit, [illegible] tudinem [illegible] ille pro[illegible] tibus. [illegible] Leo [illegible] ſec[illegible] per [illegible] :Mirtor vos vel [illegible] deceſſo[illegible] ſtros [illegible] tatem vſurpare [illegible] que in ſtetio, [illegible]

quo [illegible] rexit [illegible] crucis [illegible] paſſionis [illegible] beato A[illegible] Chri[illegible] [illegible] inquam. [illegible] cel[illegible] agendæ generis [illegible] quo [illegible]. Ad cuius [illegible] conſum[illegible] ipſe Dominus [illegible] Chriſtus [illegible] les docebantur, & [illegible] tradidit, dicens. Euntes docete [illegible] baptizantes eos in nomine patris, [illegible] verumque eos etiam [illegible] proprie voluiſſet [illegible] ex [illegible] one [illegible] autem Epiphaniæ feſtum [illegible] honore veneranda eſt [illegible] gium baptiſmatis, quia [illegible] putant, [illegible] dem die Dominus ad b[illegible] Ioan[illegible] ne, ſicut ſuus baptiſmus [illegible] gratia [illegible] tionem: [illegible] ad eandem [illegible] per ſanctum Spiritum renaſcu[illegible], de quibus dicitur: Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt. Dominus autem [illegible] one [illegible] medium [illegible] baptiſmi [illegible] circumciſi[illegible] que [illegible] vt qui factus [illegible] Apoſtolus ait, [illegible] ſub lege, [illegible] conveniebat [illegible] adimplere, & adimplendo [illegible] Apoſtolus [illegible] di[illegible] cens [illegible] cre[illegible] dentis. Baptiſmi [illegible] condidit ſacramentum, quia [illegible] tenens, ſe docuit eſſe principium: & tunc [illegible] generationis [illegible] ſanxit, quando de latere eius fluxerunt ſanguis redemptionis & aqua baptiſmatis. Non ergo in tribus cauſis [illegible] eminet, quod Dominus a Ioanne baptizatus eſt, [illegible] non tunc, ſed quando de latere eius ſanguis & aqua profluxerunt, baptiſmi ſui [illegible] dedit ſacramentum. Eminet autem & præcipuum eſt illud, quod a Magis vtique gentilibus adoratus eſt, & illuminatarum cordibus gentium magnam ſpiritualium præſtat materiam gaudiorum, Gentium namque primitias [illegible] ſumpſerunt. Aſſumpſit enim [illegible] ſtra, [illegible] ſe [illegible] Deum & ho[illegible] ſe [illegible] ſtu [illegible] popu[illegible] D[illegible] torum M[illegible] ſt [illegible] quo [illegible] pro ſuæ [illegible]. De [illegible] ſalute [illegible] xco [illegible] eam, donec [illegible] ppe illa fuerit, [illegible] fœmina [illegible] per Spiritum ſanct[illegible] cœl[illegible] magi[illegible] ſum, [illegible] Nu[illegible]

pr[illegible] mo[illegible] q[illegible] de Iudæis veniens, in paſtori[illegible] [illegible] eſt compoſitus. Nec tamen il[illegible] [illegible] inſtruxit [illegible] tem, [illegible] non iam [illegible] diuinis [illegible] per[illegible]. [illegible] munera [illegible] Ec[illegible] tota, totum huius [illegible] laudibus pe[illegible] nat. [illegible] De tertio [illegible] iunctus [illegible] co[illegible] ſecit de [illegible] qu[illegible] eod[illegible] qui Dominus [illegible] zat[illegible] Dominum [illegible] di[illegible] diſcipulis [illegible] rat[illegible] de[illegible] ſui, [illegible] & q[illegible] nium [illegible] & n[illegible] co[illegible] N[illegible] ne, [illegible] eſt [illegible] dixit Ec[illegible] iam [illegible] ad ca[illegible] ut [illegible] Apo[illegible] uo [illegible] od [illegible] ſtat [illegible] docebat in ſynagogis Iudæorum, [illegible] ab omnibus, & o[illegible] tel[illegible] tur in v[illegible] Et ante [illegible] p[illegible] ad [illegible] ſu[illegible] de[illegible] ciuitate [illegible] per [illegible] tis. A[illegible] & ſocerum Simonis, quæ tenebatur magnis febribus, cur[illegible], & alia [illegible] illa fecit, [illegible] quæ di[illegible] xerant [illegible] in venerint Nazareth [illegible] tus fuerat [illegible] facta in Caph[illegible] & hic [illegible]. T[illegible] Epi[illegible]. Nam, vt hodie ſtella Magos duxit ad præſepia, hac die Chriſtus a Ioanne baptizatus eſt, [illegible] ad nuptias vi[illegible] aqua [illegible] eſt, [illegible] [illegible] ſeruus [illegible] tre[illegible] quibus [illegible] auit in vi[illegible] ſuam decl[illegible], tribus [illegible], quæ ſequuntur poſt Epiphaniam, dominicalibus commemorantur. [illegible] ideo ad Epiphania, [illegible] manifeſt[illegible] tinent, q[illegible] quæ [illegible] nos cœle[illegible] tamen [illegible] quæ mani[illegible] & a [illegible] eſt operantibus & [illegible] bus vera per [illegible] Vn[illegible] Dominica illud ponitur Euangelium, [illegible] primum teſtatus eſt patrem ſe habere Deum, di[illegible] ſuis. Quid eſt quod me quærebatis? Neſciebatis quia in his, quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe? In ſecunda vero legitur Euangelium, quo inuitatus ad nuptias aquas conuertit in vinum. Quod vere magnum [illegible] fuit indicium: [illegible] ſolus enim Deus mutare pot[illegible], & noſtræ reparatio [illegible] qua mortale [illegible] induet immortalitatem, & corruptio in [illegible] poſſidebit venerabile [illegible] pulchrumque & conueniens [illegible] nomen eius, [illegible]. In tertia nihilominus Dominica, [illegible] ad protegendum nos dexteram [illegible] extenſio[illegible] leproſum [illegible] Volo, mundare. Vera [illegible] Centurio [illegible] cet dum [illegible] ſanat puerum Centurionis, Dei [illegible], qui præſens eſt vbique [illegible] dominicalibus officiis Domini manifeſtatio, ſcilicet [illegible] eius prædicatio commemoratur.

Cur

Cur in Purificatione S. Mariæ candelas portemus.

CAP. XXV.

Candela gaudij ſignum. *Luc. 2.* *Ioan. 1.*

IN Purificatione ſanctæ Mariæ ideo candelas portamus, vt fœlici gaudio iuſti Simeonis aliquatenus participemus, qui Chriſtum infantem geſtans in vlnis agnouit, & confeſſus eſt paratum ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem gentium: Hoc enim ſigno commoniti externus, ipſum verum lumen quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, in mente noſtra fidei vlnis arctius aſtringimus, & abſentiam eius corporalem, ſurſum tendentibus deſiderijs gementes quærimus, quærentes gemimus. Profectus namque in cœlum eſt, antequam hinc abiret, iam ſupra infantiam, in qua portatus eſt a Simeone, ætate & ſapientia profecerat. Eius igitur viſibile ſignum portamus omnes in manibus, quem iſ viſibiliter portare, ſicut Simeon, nec neceſſe habemus, nec poſſumus. Bene autem conſecrati cerei, id quod viſibile erat Chriſti nobis ſignificant. nam ſicut apes ceram cum melle virginali producit opere, ſic Maria virgo Chriſtum, Deum & hominem ſalua vteri ſui genuit integritate. Apes namque neque vllo concubitu miſcentur, neque libidine ſoluuntur, nullis partus doloribus cōcutiuntur, & ſubito magnum filiorum examen emittunt, de folijs & herbis ore ſuo prolem legentes. Conuenienti igitur ſigno, vectationem infantis Chriſti, prout poſſumus, imaginamur, beatitudinem eius corde & ore prædicantes, qui tam diu vixit, vt Chriſtum Dominum videret, vidit vt adoraret; adorauit, vt in pace dimiſſus, feliciter hinc abiret.

Virgineus partus Mariæ per ceream ſignatur.

Libri tertij finis.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER QVARTVS.

De Septuageſima

CAPVT. I.

IN hoc capitulo multa quærenda ſunt, videlicet quod vocetur Septuageſima, & cur vocetur hoc nomine, qua ratione ante paſſionem Domini celebretur, & cur alleluia de ore Eccleſiæ tollatur. Hæc omnia tam veras tamque certas habent rationes, vt quicquid aliud dixeris, recalcitret vndique tuta veritas, & oppoſitorum vel repugnantium multitudine inopem & deficientem conſcientiam reuerberet. Verbi gratia, cum dixeris ſeptuageſimam ideo nominari, quod ab hac Dominica vſque ad ſabbatum, quo albæ deponuntur, ſeptuaginta dies computentur, & per hos dies ſignificari captiuitatem noſtram, qua peregrinamur a Deo in hoc ſeculo: Illud ſtatim valde repugnās noſtræ computationi occurrit, quod dies Dominicę reſurrectionis, nobilitas anni, decus menſium, arma dierum, hunc intra numerum computētur. Quis enim dies indignius captiuitatem ſignificare videtur, quam ille, quo victo captiuatore, Dominus reſurrexit? Quis dies libertatem ſignificare merebitur, cum primus Dominicę reſurrectionis dies ſexageſimus quartus occurrat in numero dierum, qui captiuitatem noſtram ſignificant, ſignificatam quondam totidem annis, quando populus Dei ſub Nabuchodonoſor fuit exul in terra Babylonis? Itēque & illud repugnat, quod cum a prędicto ſabbato Dominica hęc ſeptuageſima ſit ſequens Dominica (quam ſexageſimam dicunt) nullo modo ſexageſima eſt, & quinquageſima nullo modo quinquageſima eſt, & quadrageſima nullo modo quadrageſima eſt. Quid ergo ſeptuageſimam nominemus, altius atque conſtantius pandendum eſt.

Septuageſima quomodo ſumatur non debet. *2. Cor. 5.* *Epheſ. 4.* *4. Reg. 25.* *Dan. 9.*

Quid ſeptuageſimam nominemus. CAP. II.

SEptem Dominicas continuè ſequentes magnis ac myſticis officijs inſignes, ſeptuageſimam nominamus, quarum in prima clamat homo a Paradiſi felicitate & a creatoris ſui facie proiectus: Circumdederunt me gemitus, &c. In ſeptima, redeunte de peregrinatione hac & de conualle lachrymarum, dicitur voce prophetica. Lætare Hieruſalem, & diem feſtum agite, qui diligitis eum, &c.

Septuageſima à ſeptē Dominicis. *Gen. 3.*

Cur ſeptuageſimam nominemus. CAP. III.

IDcirco autem primam Dominicam, quæ ſeptima eſt ab vltima, ſeptuageſimam potius nominamus & ſexageſimam, quæ ſexta eſt, & quinquageſimam, quæ quinta eſt, quia idem commemoratur officijs, quod ſignificatum eſt illa ſeptuagenaria captiuitate populi Dei, qua realiter ſedit & fleuit ſuper flumina Babylonis. Quid autem illud eſt? Septenaria diſtinctio ætatum mundi, quarum prima eſt ab Adam vſque ad Noe, ſecunda a Noe vſque ad Abrahā, vel ſecundum quoſdam, vſque ad Moyſen, tertia a Moyſe vſque ad Dauid, quarta a Dauid, vſque ad trāſmigrationem Babylonis, quinta à tranſmigratione Babylonis vſq; ad aduentum Domini, ſexta ab aduentu Chriſti vſq; in finem ſeculi, ſeptima iam ætas mundi requies eſt illa, ad quam quotidie tranſeunt electorum animę, & requieſcunt inter vbera lętantis matris ſuę supernę Hieruſalem. Quia ergo per has ſeptem Dominicas illud idem commemoratur, quod per ſeptuaginta Babylonicę captiuitatis annos ſignificatum eſt, Dominica hęc prima de ſeptem, rectè ſeptuageſima dicitur, quod quam ratum ſit, poſterius ex ipſarum Dominicarum officijs clarius lucebit. Nunc qua ratione ante paſſionem Domini ordinatę ſint, dicendum eſt.

Pſal. 136. *Septem ætates mundi.* *Eſa 66.*

Qua ratione ſit ante paſſionem Domini ſeptem Dominicæ ordinatæ ſint. CAP. IIII.

BEatus Papa Gregorius, qui (ſicut in libro vitę eius continetur iam ſupra diximus) officiorum atque ſtationum ordinator extitit ſolertiſſimus, intellexit eo ſenſu, quem illi ſpiritus ſanctus aperuit, dignam ac reuerendam memoriam ſalutiferę paſſionis Chriſti expetere, vt illi ab omnibus ſanctis & electis, quicumq; fuerunt ab initio mundi, teſtimonia redderentur. cui quaſi communes per os pręſentis Eccleſię redderentur exequię. Omnium quippe ſanctorum à mundi conſtitutione vna fuit ſalus & expectatio, paſſio redemptoris, & concordibus eorum dictis prenuntiata, geſtiſque pręfigurata eſt, ac velut vni ſubiecta ſoli, diuerſis licet ex locis eandem imaginem multa reddunt ſpecularia: ſic plures ſancti diuerſis temporibus ac meritis venientes, pręcurrentes ſaluatorem, vnam eandemque varijs figuris eius pręfigurauerunt paſſionem. Cū ergo iam dictus ordinator officiorum, commemorata iam Chriſti natiuitate, apparitione, & manifeſtata trienni eius prędicatione, paſſionis eius memoriam † anno noſtro inſcripturus eſſet, laudabilem fecit digreſſionem, ad mundi recurrens initium, & de diuerſis ſtati-

Gregor. *Paſſio Chriſti variè præfigurata.* *Ordinator officiorum Gregorius.* † *animo.*

bus congruas Eccleſiæ voces colligens, quaſi de diuerſis locis ſeptenos choros rationabili ac venerabili ordine produxit. Quid, vel quomodo ſinguli chori præſenti Eccleſiæ concinant, paulo poſt explicandum eſt. Nunc illud primitus dicendum videtur, cur de ore Eccleſiæ diebus iſtis alleluia, quod eſt laus Dei tollatur.

Cur Alleluia dimittatur. CAP. V.

Nomen alleluia Dei alleluia.

SI rectè conſideremus, quam laudem Deo alleluia (quod nomen eſt antiquæ dignitatis, & auctoritatis) ſignificet, perpulchrum & rationabile videtur, vt vere eſt, quod de ore ſanctæ Eccleſiæ vox hæc conſuetudinaliter ablata eſt. Significat autem non quamlibet laudem Dei, non laudem maiorum aut minorum creaturarum cœli & terræ, & maris, & omnium quæ in eis ſunt. Alioquin, ſi quamlibet laudem Dei ſignificet alleluia, fruſtra diebus iſtis de ore noſtro tollitur, cum à laudibus Dei non ceſſantes, laudamus, quod in principio fecit cœlum & terram, quod diuiſerit lucem a tenebris, quod fecerit firmamentum, & poſuerit in medio aquarum, quod ad iuſſum eius germinauerit terra herbam virentem, lignumque afferens fructum iuxta genus ſuū, quod luminaria fecerit, & in firmamētu poſuerit, quod piſces, quod volucres, quod beſtias prodire iuſſerit, quod denique hominem ad imaginem ſuam creauerit. Quam ergo Dei laudē ſignificat alleluia? Illam vtique, illam cui dicit Deus pater in pſalmo: Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara. Gloria patris, Dei filius, perfecta laus & ſempiterna muſica, vt potè ſumma ſapientia, quæ de corde nata eiuſdem patris æterni muſica, citharam noſtræ humanitatis aſſumſit, quam & confractam ab inuidis & ſtultis pueris, qui ad cantum eius ſaltare debuerant, rurſus per gloriam reſurrectionis reformauit, & inuiolabile pſalterium fecit, illa, inquam, gloria, hæc cithara, ſiue pſalterium, alleluia noſtrum eſt. Quicquid enim ſupernæ iucunditatis auditoribus ſuis exhibuit, quorum beati oculi qui viderunt, & aures quę audierūt, quicquid, inquam, de cœleſtibus gaudiis ore ſuo Dominus Ieſus Chriſtus præcinuit, alleluia eſt, canticum nouum eſt, laus ſuauis eſt. Hoc autem neque veteres ſancti viderunt, aut audierunt, de quibus ait ipſe Dominus: Multi reges & prophetæ voluerunt videre quæ videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt, neq; nos, quādiu ſumus in corpore (quia receſſit in cœlū) videre poſſumus, aut audire meremur. Quamdiu enim ſumus in corpore, peregrinamur à Domino. Cum vero probabilem antiquæ Eccleſiæ nōdum redemptæ ſtatum commemoramus, noſtrumq; incolatū, quia prolongatus eſt, deplangimus, pulchrū ſatis ordine alleluia ab ore noſtro tollitur. Quia videlicet, qui per illud ſignificatur, ille nondum venerat, à nobis iā receſſit, & ablatus eſt ſponſus à filiis ſuis. Rectè hoc cōſiderauit, qui hoc reſponſorium cecinit alleluia. Dū præſens eſt, imitātur illū, & deſiderant illū cum ſe eduxerit: Dum enim hic de alleluia ſe dixit hoc, quid de ſapientia ſcriptum eſt (quę ſine dubio Chriſtus eſt) profecto per alleluia Chriſtū intelligi voluit, qui dum pręſens eſſet, imitati ſunt illum, & deſiderauerunt eū, cum ſe eduxit, aſcendens in cœlum, & in perpetuum coronatus triumphat ante Dominum patrem, ſicut ſcriptum eſt, Gloria & honore coronaſti eum Domine, & conſtituiſti eū ſuper opera manuum tuarū. Non ille nugas truit, aut puériles ineptias contexuit, cum diceret, alleluia, reuertere in theſauros tuos, te benedicent Angeli. Reuerſus eſt enim in theſauros ſuos Chriſtus Dominus, .i. in ſecreta cœli vbi ab Angelis benedicitur, & a filiis ſuis hic peregrinantibus deſideratur. Non ſolū autem ipſe glorioſus Eccleſię ſpōſus, nouus homo Chriſtus, hoc nomine prędicatur, ſed & ſponſa eius noua, ſancta Eccleſia (quia corpus eius eſt) quia & ipſa muſicę illi organum eſt, .i. diuinę ſapientię (cuius in homine Chriſto tota plenitudo corporaliter inhabitat) eodem nomine iure prędicari poteſt. Quapropter die Dominicę reſurrectionis, quando noua ſoboles renaſcitur & claritate repletur agni nouelli, qui venerunt ad fontes, ipſam nouā Eccleſiam, noua cuncto mundo gaudia nuntiantem, non inaniter tali compellamus nomine alleluia, quæ & placido nobis vultu & dulci voce reſpondet, quia totum eius diei, vel totius hebdomadæ paſchalis officium illorum eſt exultatio, qui tunc per aquam & ſpiritum renati ſunt. Sed de his ſuo loco melius dicemus, nunc ad ſuperiora redeamus.

Margin: Gen. 1. — Alleluia noſtrum eſt filius Dei — Pſal. 56. 107. — Matt. 11. — Luc. 10. — Cur alleluia in laude tollitur — Ibid. Matt. 13. — 2 Cor. 5. — Matt. 9. — Alleluia noſtrum Chriſtus eſt — Sap. 4. — Ephes. 4. Pſal. 8. — Cur in paſchate frequentatur alleluia. — Ephes. 1. Col. 2.

De Officio Septuageſimæ, & cur ſtatio fiat ad ſanctum Laurentium. CAP. VI.

QVoniam ſeptem Dominicis, ſeptem ætates mūdi ſignificari ſupra dictum eſt, qualiter officium ſeptuageſimæ primæ conueniat ætati, iam dicendum eſt. Primo que non prętereundum, cur ſtatio fit ad ſanctum Laurentium. Cauſa namque conueniens & idonea eſt. Sicut enim in primę ætatis Eccleſia protomartyris Abel ſanguis iuſtus clamat de terra ad Deum, quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit eum de manu Cain fratris ſui, ſic in Romana Eccleſia, pretioſa mors B. Laurentii, nouo & inaudito genere paſſionis clamauit in cœlum; clamauit, & audita eſt per mūdum vniuerſum. Quem clamorem ſuū ipſe ſanctus martyr iam præuidens, dicebat ad Hippolytum: Magis in abſconditis, in homine interiore abſconde Chriſtum, & poſtmodum cum clamauero, audi, & veni. Vox ergo primæ Eccleſiæ conueniens eſt, præcentore Abel: Circumdederūt me, circumdederāt enim illum gemitus mortis, vitæ gaudiis per primos parentes perditis. Siquidem ille languidus, qui deſcendens ab Hieruſalem in Hiericho inciderat in latrones, ſpoliatuſque & vulneratus, ſemiuiuus ab illis fuerat relictus, genuerat illum in ſuis doloribus languidus ægrum, ſaucius morbidum, moriens mortalem. Et in tribulatione mea inuocaui, inquit, Dominum, & exaudiuit de tēplo ſancto ſuo vocem meam. Hoc longè poſt futurum, per ſpei certitudinem, quaſi iam factum fideliter præſumit, iam enim diuinum de reparatione ſuæ ſalutis acceperat oraculum, dicente Domino ad ſerpentem: Inimicitias ponam inter te & mulierem, inter ſemen tuum & ſemen illius. Victoria namque redemptoris noſtri iam tunc promiſſa eſt, qui cum ſit ſemen mulieris, inimicitias contra draconem antiquum in tantum exercuit, vt caput eius contereret, & omnem poteſtatem auferret. Dicit ergo: Exaudiuit de tēplo ſancto ſuo vocem meā. Sed quanta expectatio? quanta ſalutis dilatio? Generationes namq; LXXVII. ab Adam vſque ad natiuitatem Chriſti ſunt. In Euangelio ſecundum Lucam ita inuenimus. Bene ergo hi, qui ſecundum Euangelium præſentis diei, mane conducti ſunt, murmurantes dicūt: Hi nouiſſimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtus. Pondus enim diei & æſtus portauerunt hi, quos à mundi initio, quia diu contigit hic viuere, neceſſe fuit etiam longiora carnis tentamenta ſuſtinere. Hoc igitur longiſſimum ſtadium eſt, de quo in Epiſtola, prædicto Euangelio conſonante: Neſcitis, inquit Apoſtolus, quod hi, qui in ſtadio currunt, omnes quidem currūt, ſed vnus accipit brauium; ſed conſolabantur ſe longa nimis in ſpe, quodammodo dicentes, quod in Graduali canimus. Quoniam non in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem. Tractus itidem ſicut collecta in qua dicimus: vt qui pro peccatis noſtris iuſtè affligimur, pro tui nominis gloria miſericorditer liberemur: tractus, inquam, de profundis, vox eſt hominis ſub manu Dei iuſta inter verbera gementis & dicentis: Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit? Hoc autem in tractibus notādum eſt, quòd omnes fere grauioribus compoſiti ſunt vocibus, nec vnquam iis, qui authentici dicuntur, modis exaltari merentur: ſed cuncti plagalium inferioribus terminis contenti, fletum, & triſtitiam in humilitate ſonorum denuntiant. Quod cōgruè ſatis obſeruatum eſt. Triſtitiæ namque tempus exigit, vt alleluia, quod lætantium carmen eſt, intermittatur. Bene ergo tractus, qui interim pro Alleluia can-

Margin: Cur in illa dominica ſtatio ad ſanctum Laurentium — Laurentius — Pſal. 7. — Luc. 10. — Prima Eccleſia ab Adam — Gen. 3. — LXXVII. generationes ab Adam vſque ad Chriſtum — Luc. 3. Euangelium Matth. 20 — Epiſtola 1. Cor. 9 — Graduale — Tractus. — Pſal. 129 — Tractus carmen triſtitiæ.

Offertorium. tatur, altitudinem atq; excellentiam gaudii, grani ſuccentu, & modeſtis declinat incenſibus. In offertorio, Bonum eſt confiteri Domino, quæ ſimiliter vox eſt flagellatæ iuſtitiam ſentientis inter verbera confitentis, ille vel maximè verſus primordiis conuenit infantis Eccleſiæ, exaltabitur ſicut vnicornis cornu meum, & ſenectus mea in miſericordia vberi. Non enim in infantia eius quando iuſti Abel ſacrificio glorificata, primoq; eius ſanguine purpurata eſt, non in pueritia eius, quando loquente Deo ad Noe vel ad Abraham, prima doctrinæ ſalutaris rudimenta percepit: non in adoleſcentia eius, quando pædagogum, id eſt, legem Moyſi, ne laſciuiret, accepit: non in iuuentute, quãdo ſanctis regibus à Dauid incipientibus coronata eſt: ſed in ſenecta eius, quãdo regum prophetarumque iam effœta erat, exaltatum eſt cornu eius, ſicut vnicornis, id eſt, Chriſtus rex potentiæ ſingularis: & ſenectus eius in miſericordia vberi, quia videlicet in multitudine miſericordiæ rex Iſraël benedictus aduenit. Communio quoque: Illumina faciem tuam ſuper ſeruum tuum, vox eiuſdem Eccleſiæ eſt, ſecundum primam ætatem mundi: vox, inquam, hominis ſpoliati gloria vultus Dei & patientem miniſeriarum, quo intercepto, veri ſolis faciem humanarum animarum ſpecularia perdiderunt, diluculum ac diem poſtulantis.

Psal. 91. *In ſene ſtatione tegit in peri media corpore.* *Gen. 4.* *Gen. 6.* *12.* *Exod. 14.* *Galat. 3.* *Psal. 118.* *Ephes. 4.*

HActenus à die natiuitatis Domini, de nouo teſtamento erant quæcunque legebantur in vigiliis nocturnis, congruè ſcilicet propter præſentem victoriam eiuſdem noui hominis Chriſti, quam ſignificant dies illi, magnuſque præco ſanctæ nouitatis Paulus, cum veteri lege nouam conferens gratiam, legem factorum deprimebat, & lege fidei eum palma ſub[li]mè ſubleuabat. At nunc iuxta rationé ſupra memoratam, antiqua repetitur hiſtoria, qua veteris vitæ narrantur miſeriæ, quas in officio præſcripto ſancta deplorat Eccleſia.

A Natalé Chriſti vſque ad lxx. legitur nouum teſtamentum. *Rom. 5.*

De Sexageſima. Cap. VII.

PRæclarum huius Dominicæ officium tempus illud ſecundæ ætatis reſpicit, quo primum exiit, qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum, quo primum reconciliationem mundi reparare incipiens locutus eſt ad Noe, & Eccleſiam iam infantiles annos egreſſam, primus præceptorum ſuorum elementis imbuere cœpit. Nam ex quo de tranquillo & quieto paradiſi vtero eiecta, in hanc nata eſt miſeriam, quam eius natiuitatem beatus Iob in eiuſdem Eccleſiæ perſona (vt ait beatus Gregorius) deplorat, dicens: Pereat dies in qua natus ſum, &c. nulli illi præceptorum ſuorum legitur tradidiſſe diſciplinam. At verò locutus cum Noe, dicens: quia ecce ego ſtatuam pactum meum vobiſcum, & iterata benedictione ſuperductam incipiens abolere maledictioné, paulatim pueritiam mundi ſuo magiſterio ſubuexit, dãs præcepta quædam, primum Noe, deinde Abrahæ, & in illis primoribus initians iuſtitiam fidei. Perfecit autẽ hæc in plenitudine gratiæ, dum exiit in hũc mundum, formam ſerui accipiens, per ſeipſum in populo Iudæorum, & per ſanctos Apoſtolos in omnibus gentibus ſeminare ſemen ſuum. Hac igitur Dominica legitur hoc Euangelium: Exiit qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum: agiturque ſtatio ad ſanctum Paulum, digna ſanè & euidenti cauſa, quia dux verbi præcipuus, & verè ſeminator verborum ipſe eſt, per quem omnes gentes cognouerunt gratiam Dei. Antequam ergo ſacerdos introeat, velut antequam ſeminator ille ad opus ſuum exeat, dum adhuc in accubitu ſuo eſt, & in ſinu Dei patris quieſcit, conclamat chorus: Exurge, quare obdormis Domine? exurgendo enim & ſemen ſuum ſeminando hoc effecturus erat, vt facies eius quam propter peccatum auerterat, id eſt, notitia eius humano generi rurſus illuceſceret. Ignorantia namque Dei, terræ noſtræ ſterilitas fuit. Seminator igitur ſapientiæ cœleſtis quia ſuum ad opus [vt dictum eſt] exiens, & aratores ſuos, id eſt, ſanctos Apoſtolos conducens, maximè beatum Paulum, qui plus omnibus illis laborauit, opera-

Secunda eccleſiæ ætas in Noe. *Iob. 3.* *prima ſub Noe præcepta Dei.* *Gen. 9.* *Phil. 2.* *Euangelium Luc. 8.* *Statio ad S. Paulum.* *Act. 14.* *Introitus.* *Psal. 43.* *1. Cor. 15.*

rium vtilem habuit, quem ad gentes miſit, & acuto vomere linguæ eius corda dura proſcindens, fidei & morum copioſum ſemen infudit. Ingreſſus ſacerdos ſtatim in collecta: Deus, qui conſpicis, celebrem eiuſdem doctoris gentium memoriam præmittit, vt ſtationem conuenienter adſcriptam egreſſa quoq; proprietas maniſeſtius commendet. Amplius autem ad hoc ſequens epiſtola pertinet, qua idem fortiſſimus cœleſtis agricolæ operarius veros labores ſuos enumerat & pericula, quibus illum affecerunt hi, qui Domini ſui fines inuaſerãt nec arari permittebãt. Graduale ad vtrãque partem hominũ reſpicit, & eorũ ſcilicet, qui tanquã bona terra, ſemé verbi Dei ſuſcipiẽtes, fructũ iuſtitiæ retulerunt, & eorũ, qui rebellantes vniuerſæ terræ dominatori aratrũ eius cõfregerunt, bouéſq; innocuos iugulauerũt. Diſſeminato itaq; verbo Dei factũ eſt, quod ait: Sciãt gẽtes, quoniã nomẽ tibi Deus, tu ſolus altiſſimus ſuper omnẽ terrã, & hi qui illud repulerũt poſiti ſunt vt rota ſcilicet in eo quod ſurgẽtes in his quæ retrò ſunt, i. in carnalib⁹ cadunt in anteriori parte, i. in intellectualibus: & quẽadmodũ ſtipula diſpergitur ante faciẽ vẽti, ſic diſperierũt à flatu ſpiritus iræ Dei. In tractu gratias agit ſæpe dicto ſeminatori, cõmota terra & cõturbata, i. vniuerſi peccatores, qui quãdo culturas ſuas ad[uer]terunt eſſe Deo exe[c]rabiles, cõmoti ſunt ad pœnitentiam, & per ſignificationẽ prædicatorum incipiẽtes timere, fugiunt à facie arcus, id eſt, à die iudicii, in quo duob⁹ teſtamentis, quaſi duobus cornibus inflexis, rebelles verbi diuini, dãnationis æternæ ſagitta ſentiẽtur. Lecto tandẽ Euãgelio, conſona ſequitur offerenda: Perfice greſſus meos in ſemitis tuis. Timendũ eſt enim, ne ſuſcepto ſemine verbi Dei ſecus viã expoſiti, & in exterioribus vagãtes, à volucribus, id eſt, à ſpiritibus immundis diripiamur, aut à ſollicitudinibus & ſpinoſis diuitiis ſæculi ſuffocemur: aut honorẽ, id eſt, pinguedine charitatis nõ habẽtes, bonũ ſemẽ areſcat in nobis, & ſic nõ perficiãtur greſſus noſtri. Mirificat miſericordias ſuas, dũ ſemen miſericorditer iniectũ cuſtodit vt pupillã oculi, ne cum pugnatur à ſuffocãtibus ſpinis, protegit ſub vmbra alarum ſuarũ, ne ſiccetur ardoribus ſolis, ei ab impio, ne [ev]ellat verbũ de cordibus noſtris, vt dicat, Dominus terra fructum afferens in patientia: Ego autem in iuſtitia apparebo in cõſpectu tuo. Et ſicut in cõmunione cantamus, introibo ad altare Dei. Semen itaq; Dei terrã noſtrã in qua creuit (quod mirabile eſt) ſurſum velut ſecum in horrea reducit, quia cũ terra ſimus, niſi verbo Dei penitus, quod eſt Chriſtus, in cœlum non aſcenderemus, ſicut ipſe ait. Nemo aſcẽdit in cœlũ, niſi filius hominis qui eſt in cœlo. Cũ ipſo ergo & per ipſum ſuſleuabimur, portantes manipulos iuſtitiæ, lætificante Deo iuuentutem noſtram, in vigore nouitatis æternæ.

Collect. 2. Cor. 11. *Epiſt.* *Graduale.* *Psal. 82.* *Tract.* *Psal. 59.* *Offert. da Psal. 16.* *Communio Psal. 42.* *Ioan. 3.*

De Quinquageſima. Cap. VIII.

DOminica hæc tertiã mũdi ætatem ſignificat, qua adoleſcentulam, pubeſcentemque Eccleſiam reſpiciens Deus, cum iam tempus eius iuxta prophetam tempus eſſet amãtium, eripuit illam de medio fornicatorũ, mittens Moyſen & Aarõ, & per ſigna magna atq; portenta filios Iſraël educens de ſeruitute Ægyptiorũ. Cui rei valde præſentis Dominicæ congruit officium, valde cõpetit id, quod hac die legitur Euangelium. Nam ſicut hic ſedens cæcus ſecus viam poſtulabat lucem, ſed à turbis increpabatur vt taceret, ita illic filios Iſraël intendentes ad fidem patrum ſuorum Abraham Iſaac & Iacob, & clamãtes ad Dñm, vt educeret eos de Ægypto, quod in lingua noſtra tenebras ſonat, cultumq; ſui nominis eos doceret, quæ vera & neceſſaria illuminatio eſt, increpabantur ab Ægyptiis opprimẽtibus, & ſuperbe dicentibus: Vacatis otio, & ideo dicitis, eamus & ſacrificemus Domino. Igitur eũ Dominus mittens Moyſen, & Aarõ, iuſſit populũ ſuum adduci ad ſe, & coram illis fecit mirabilia, per quæ potuit verus Deus agnoſci, deditque legem ſcriptam & mandata vitæ, ritumque colendi, iam tunc magnus ille cæcus, id eſt, humanum genus, cœpit illuminari, & nunc vſque illumina-

Tertia ætas eccleſiæ ſub Moyſe. *Ezech. 16.* *Luc. 18.* *Exod. 5.* *Carnaliter vocati gentes.*

tur magis ac magis, contradicentibus licet atq; increpantibus turbis, ſemper quidem inuiſibilibus, nonnunquàm autem etiam viſibilibus. Hoc enim Dominicæ huius conſonat officium. Nam ingreſſuro iam ſacerdote quaſi præuenit clamoribus aduentú illuminatoris ſui cæcus ſupradictus, dum chorus concinit: Eſto mihi in Deum protectorem. Nempe quod ait: Propter nomē tuum dux mihi eris, & enutries me, ad viam ſpectat, iuxta quam ſedet cæcus mendicans. Via pariter & dux idem eſt Chriſtus. Sequens itidem collecta: Preces noſtras quæſumus Domine clementer exaudi: clamor eſt cæci magis ac magis vt exaudiatur, inclamantis. Nā vt ait, atq; à peccatorum vinculis abſolutos, ab omni nos aduerſitate cuſtodi, turbam percunctantium, quæ in oratione patitur, phantaſmatum, ſicut ille cæcus in Euangelio turbam increpantium, ſicut filii Iſrael Ægyptios prohibentes, & violenter ſe tenentes, ne irent ad ſacrificandum Domino Deo parētum ſuorum. Epiſtolę quoq; lectio, ſi linguis hominū loquar & angelorum, non ex eo tantùm loco, quo dictum eſt: Videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate, tunc autē facie ad faciem, ſed ex tota ſerie ſua, ad eiuſdem illuminationem cæci reſpicit, dum cunctis chariſmatibus excellentiorem viam demonſtrat, id eſt, charitatem. Charitas enim oculus cordis eſt, qua quiſquis caret, cæcus eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat. Nam & cùm illuminare cœpiſſet Deus humanum genus (vt dictum eſt) legem dando filiis Iſraël, hoc primùm collyrio oculos eius inunxit, dicens: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua, & ex tota mente tua, & proximum tuū ſicut teipſum. Graduale, cùm ſolam liberationem filiorū Iſrael (de qua dictū eſt) cunctis penè dictionib⁹ perſonare videatur, tamen ex eo, quod dicitur: Notam feciſti in gentibus virtutem tuam, ad eandem ſpectat imaginem cæci illuminationem. Sic & in tractu, quod dicitur: Intrate in conſpectu eius, &c. idem eſt, ac ſi diceret, accedite ad eum & illuminamini. Quodque lecto ſupradicto Euangelio, dicimus in offertorio: Benedictus es Domine, doce me iuſtificationes tuas, nimirum aliis verbis illuminari poſtulat cæcus. Statim viæ laudes arripit, iuxta quam ſedens & mendicans illuminatus eſt, tantoque conceptu, tam grandi vociferatione viam teſtimoniorum perſultat, viamq; veritatis & viam mandatorū congeminat, vt ſaxorum quoq; duritiā ad glorificandum illuminatorem ſuū excitare queat. Quia verò non ſatis eſt ad viam perueniſſe, & illuminationem ſcientiæ percepiſſe, niſi abiiciamus deſideria carnis, congruè terremur illorum exemplo, de quibus dicimus in communione: Manducauerūt & ſaturati ſunt nimis, quia propter deſideriorum incontinentiam proſtrati ſunt in deſerto, nec peruenerunt ad repromiſſionis terram. Quorum nos exemplo Paulus quoq; ſollicitos reddens: ſic currite, inquit, vt comprehendatis. Quem autem ducem credimus fuiſſe vel paſtorem, cum iterū populum ſuum & oues paſcuæ Dominus educeret de terra Ægypti, diuidens illis per diuiſiones gratiarum mare rubrū baptiſmi, quod de latere eius pendentis in cruce profluxit? Nempe beatum Petrum Apoſtolum, qui & in magno corpore ſæpedicti huius cæci princeps illuminatus eſt, dicente ad eum Chriſto, filio Dei viui: Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis nō reuelabit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœlis. Conuenienter ergo ad eundem Apoſtolum Dominica hac ſtatio fit, vt omnis plebs videns magnificet Deum exemplo eius dicentis: Populus acquiſitionis annunciate virtutes eius, qui vos de tenebris vocauit in admirabile lumen ſuum.

De prima Dominica Quadrageſimæ.

CAP. IX.

DOminicæ huius officium, propheticū ſancti Spiritus perſonat vniformiter atq; congeminat oraculum, ſine mutatione rerum ac perſonarum, quo pugnantis contra dracone antiquum promittitur ſanctæ Eccleſiæ competens altiſſimum adiutorium. Spectat Dominica hæc quartam mundi ætatē, qua mūdus plenaria iuuentute roboratus eſt, & populus Dei quaſi viriles annos ingreſſus, coronatus eſt diademate regum, & ornatus ſanctorum ſapientia prophetarum. Nam patriarcha Dauid electus ſecundum cor Domini remoto Saule, primus regum, præcipuus prophetarum, manu fortem vel deſiderabilem Chriſtum nomine præſignat, victoriis præfigurat, propheticis oraculis ac ſpiritualibus canticis annuntiat. Et quia clauſa fuit vſque ad Chriſti aduentum, huius & cæterorum ſcriptura prophetarum, ac ſicut tenebroſa aqua in nubibus aeris, ita contenebrabatur occulta ſcientia in prophetis, donec agnus Dei, ſolus dignus accipere librum & ſoluere ſignacula eius, in paſſione ſua complendo propheticas aperiret voces: idcirco ab hac Dominica vela dependent ante ſancta Eccleſiæ altaria, vt populus ſancta ſanctorum non videat, donec id ante paſchalia hebdomada depoſitione velorum, eadem renouetur ſignificatio, quæ facta eſt per hoc, quod velum templi ſciſſum eſt, ſpiritum tradente Domino. Hac igitur Dominica poſito hoc Euangelio, quo caput Eccleſię Chriſtus ieiunans in deſerto, tentationis inſidias ſuperaſſe narratur, atque ita ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulaſſe, leonemque & draconem conculcaſſe, propheticæ de toto officio circunſonant tubæ, victoriam eandem cunctis membris eiuſdem capitis, & toti repromittentes corpori Eccleſiæ. Cuius officii ſtatio ad ſanctum Ioannem ad Lateranas præſcripta, valde congruit. Sicut enim hoc officium totum in veram Saluatoris decantatur felicitatem, qui præ omnibus & pro omnibus ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulauit, & totum propheticum eſt: ſic eadem Lateranenſis Eccleſia, & in nomine eiuſdem ſancti Saluatoris, & in honore prophetæ & pluſquam prophetæ Ioannis ab imperatore Cōſtantino conſtructa eſt. Itaque propheticæ laudes congrue illic Apoſtolica ſtatione celebrantur. Non ſolùm Dominica hæc quadrageſima dicitur quemadmodū illæ, quæ præceſſerunt, quinquageſima, ſexageſima, atque ſeptuageſima, ſed & hoc omne tempus, quod ab hac die vſque ad ſacratiſſimam paſchæ ſolennitatem tenditur, quadrageſima nuncupatur, videlicet propter imitationem Dominici ieiunii, quam per hoc dies extendimus. Sed ad hanc rationem quatuor dies deeſſe probantur. Nam licet ab hinc vſq; ad ſacram paſchæ noctem, quadraginta duo dies computantur, tamen nō niſi triginta ſex Chriſtianæ deuotionis parſimoniæ ſibi dedicare præſumit, canonica namq; vetat auctoritas, ne primam ſabbati Dominicæ reſurrectionis ſplendore illuſtratam, vlla vnquam ieiuniorum publica offuſcet nubecula. Vt igitur noſtri ſolennitas ieiunii dominico magis coaptatur exemplo, quatuor dies, qui hanc Dominicam præcedunt, additi ſunt ad prætextam totius anni decimam: Totius quippe anni, id eſt, dierum trecētorum ſexaginta, ſupradictus numerus, id eſt, triginta ſex, decima eſt. Quibus additis quatuor, fit quadrageſima, id eſt, quatuor cum decima. Et hæc verior eſt nominis etymologia: Alioquin vna dies, id eſt, huius hebdomadæ tertia feria ſola à die paſchæ, quadrageſima eſt. Sāctæ memoriæ Papa Teleſphorus, à beato Petro ſeptimus, hāc ſalutarem ante ſanctum paſcha conſtituit præparationem, vt Chriſtiana plebs, quæ Apoſtolicæ abſtinētiæ tenorē exequi non poſſet, non omnino relinqueret. Apoſtoli namque primi eius, qui ablatus fuerat, ſponſi, filii, tota vita ſua ieiuniū fletumq; amauerunt, & renuit cōſolari anima eorum, totumq; in eo, quòd eius memores erant, delectati ſunt. At poſtquā multiplicari cœpit numerus credentiū, tamq; indiſcretos piſces rete fidei contraxerūt, vt cū abſtinentibus, multitudo quoq; intraret ebrioſorum, ſubuenit Eccleſiaſticę diſciplinæ magiſteriū, & tanquam ſeuera mater edaciū puerorum intēperantiā moderata eſt, vt quia de toto cogi nō poterant, vel partem obſeruarent, vitæque decimas abſtinentiæ dedicarent,

rent. Cùm ergo de vniuerſo tempore gratiæ dictum ſit illud Apoſtoli: Ecce nũc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, & cætera: hac tamẽ Dominica illa lectio Epiſtolæ recitatur, qua temporalis ieiuniorũ obſeruãtia, quæ, vt dictum eſt, eſſe continua debuerat, inchoatur.

Cur cineres capitibus imponimus.

CAP. X.

SI omnes lugendi ſcientiam haberemus, cunctiſque æqualiter ſaperet illud, quod propheta deplorans: Cecidit, inquit, corona capitis noſtri, væ nobis, quia peccauimus: & omnibus in promptu eſſet facere, quod itẽ dicitur nobis: ſcindite corda veſtra & nõ veſtimẽta veſtra: tũc neq; cineribus capita noſtra aſpergere, neque nudis pedibus opus eſſet ambulare. Nunc autẽ maxima pars noſtrum neque ſponte meminit, qualem ornatum capitis, id eſt, cordis ſui, Deum offendendo, perdiderit, neq. facile poſsũt corda lapidea ſcindi, niſi extrinſecus adhibitis adiuuemur inſtrumentis. Igitur, vt noſtra nobis calamitas ad memoriã reuocetur, & meminerimus quia puluis ſumus (quod oblitus fuerat pater noſter Adã, quando proiecit ante Deũ coronã ſuã, & eandẽ ſẽſit nuditatem ſuã) idcirco & cinere capita noſtra aſpergimus, & ſũmas partes corporis, id eſt, pedes nudamus: Hoc habitu confitentes, quia nõ dii, neque de cœlo ſumus ſed homines ſumus, & de terra principium habuimus: & quia per peccatũ gloria noſtra ſpoliati, & inter hoſtes nudi conſtituti, ornatu gratiæ Dei indigemus.

De ſecunda Dominica Quadrageſimæ cur vacat.

CAP. XI.

DOminica Quadrageſimæ ſecunda, quæ in ordine & ratione Dominicarum ſeptem ſuprà dictarum, quinta eſt, pulcherrima & rationabili diſpoſitione vacat, tanquam non habeat Eccleſiæ Pontifex, iam defeſſus cantor, quæ vel quibus, aut vbi verba canticorum Domini decantet, aut certè infructuoſos faſtidiẽs auditores, organa ſua ſuſpenderit ad ſalices. Significat enim quintã mũdi ætatem, quãdo templo Domini diruto, & populo Dei in Babyloniam abductu, duplici captiuitate Eccleſia Dei congemuit, peregrina in hoc mundo captiua ſub Nabuchodonoſor: Tunc etenim populus Dei, neq; templũ neque altare habebat, & Babylonios Deos ſtatuãque regis Nabuchodonoſor, diaboli typum tenentis, minaci propoſita fornace, cogebatur adorare. Non ergo ab re & rationabili diligentia diſpoſitũ eſt, vt cum huius tẽporis omnes priuatæ quoq, feriæ propriis officiis locupletatæ, certiſq, ſint ſtationibus inſignitæ, præter ſolum (quod eſt ante palmas) ſabbatũ, de quo etiam ſuo loco ratio quærenda eſt: ſola hæc Dominica vacet, ſed nec officium niſi aliunde mutuatum habeat. Attamen ex narratione Euãgelica lectionem habet, illi iam dictæ captiuitati populi Dei veriſſime conſonantem. Nam quod ſignificauerat illa captiuatio, Nabuchodonoſor plebem Dei tyrannicè de illa nobili Sion & templo Domini abſtrahente, & barbarici ſtimuli imperio violenter fatigante, hoc idem ſignificatur in Euangelio præſentis Dominicæ, dæmonio vexante filiam Chananææ, ſcilicet humanas animas paſſionibus mali deſiderii nequiter à diabolo conflammari, & longo fune peccatorum ad miſeram ſeruitutem voluntatis eius, mala conſuetudine violenter trahi. Clamabat poſt Dominũ mulier Chananæa, interueniebat fides patriarcharum, orationumque Danielis, & ſociorum eius, vt ſolueretur captiuitas Babylonis, clamat & nũc ſuperna mater noſtra Hieruſalẽ, vt pœnitentibus detur peccati reſiſtendi facultas. Epiſtolam quoq; habet de proprio, in qua cùm dicit Apoſtolus: Hęc eſt volũtas Dei ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornicatione, vt ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore, &c ad illius ſeruitutis effugium prouocamur, quæ ſignificata eſt, vt dictũ eſt, per hoc, quòd vaſa domus Domini Babylonia captiuitate tranſlata ſunt & polluta: ita vt biberet in eis rex Babylonis, & optimates eius, vxores & concubinæ eius: itemque ſignificatur in Euangelio per hoc quod filiam Chananææ, vas vtique creaturis ſpiritus immundus inuaſerat. Cætera quamuis mutuata ſint, & de feria quarta ieiunii ſumpta, cunctis cõſonant ſenſibus his, quæ dicta ſunt. Nam quod in introitu rogamus Dominum reminiſci miſerationum ſuarum, ne vnquam dominentur nobis inimici noſtri. Et in collecta, vt à cunctis aduerſitatibus muniamur in corpore, & à prauis cogitationibus mundemur in mente. Et in graduali rogans Eccleſia, vt de neceſſitatibus ſuis eruatur: Ad te, inquit, leuaui animam meam. Et in offerendæ verſu: Miſerere mei ſecũdum eloquium, itemque in communione, intellige clamorem meum. Hæc omnia clamores ſunt magnæ illius mulieris, ſcilicet Eccleſiæ matris, pro qualibet peccatrice anima, videlicet ſua anima, poſt Dominum clamantis iugiter. Quæ ideo cõpetenter de ieiunii die mutuata ſunt, quia mali deſiderii paſſiones, quæ per dæmonioſam Chananææ filiam, itemque per captiuatorem populi Dei Nabuchodonoſor præſignatæ ſunt, non eiiciuntur, niſi in oratione & ieiunio.

De Dominica tertia Quadrageſimæ.

CAP. XII.

POſt illius captiuitatis myſticam commemorationem, qua vaſa tẽpli Domini ſuſtulit rex Babylonis, typum, vt dictum eſt, gerens diaboli, ſequenti hac Dominica, quæ ſextam mundi ætatem ſignificat, hoc Euangelium ponitur, quo fortis armatus cuſtodiens atrium ſuum, fortiore ſuperueniente, vaſa vel arma, in quibus confidebat, amittere narratur, & immundus ſpiritus, qui exierat ab homine, quærens requiẽ, & non inueniens dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui. Sexta namque mundi ætate veniens in hunc mundum filius Dei per incarnationis myſterium, & pugnans digito Dei, mutum eiecit dæmonium, & locutus eſt mutus, qui iuxta alium Euangeliſtam erat & ſurdus. Tunc etenim eiecto dæmonio audiuit ſurdus, & locutus eſt mutus, quando foras miſſo principe mundi, audiuit mundus verba Dei, & locutus eſt laudem Dei. Sic direpta ſunt vaſa forti armato illi, ſcilicet diabolo, quæ tranſtulerat de honore Paradiſi, velut ſupradictus Nabuchodonoſor filios Iſraël, & vaſa templi Domini ad contumelias Babylonis. Ecce autem immundus ſpiritus, qui exierat ab homine videlicet à populo Iudaico, nunc iterum reuerſus eſt in eum, aſſumptis ſecum ſeptem aliis ſpiritibus nequioribus ſe, quia nunc deterius delinquunt Iudæi in ſynagogis ſuis maledicentes Chriſtum, quàm olim in Ægypto diis alienis ſeruientes. In huius ergo Dominicæ officio dicit ad introitum gloriabundus hic mutus, qui eiecto dæmonio loquitur: Oculi mei ſemper ad Dominum cauſamque reddit, quam audiuit à ſanctis prædicatoribus, qui fuerat ſurdus, quia ipſe, inquit, euellet de laqueo pedes meos. Proſequitur facundia muti, ruiuſus ſapientia aperuit, reſpice in me, & miſerere mei, cauſamque nihilominus reddit ſatis oratoriam, qua Deum auditorem flectere poſſit, & patronam efficere miſericordiam, quoniam, inquiens, vnicus & pauper ſum ego. Quodque in collecta dicimus, atque ad defenſione noſtra, dexteram tuæ maieſtatis extende, inuocatio eſt eiuſdem fortioris, qui, vt dictum eſt, forti armato ſuperuenit. Vaſa illa, quæ forti illi victo atq, ligato direpta ſunt, alloquitur in Epiſtola Paulus, fortioris iam dicti miles & adiutor egregius, vt ſacro baptiſmate à priſcis emundata ſordibus, non iam rurſus inquinentur, cum dicit: Fornicatio autem & omnis immunditia nec nominetur in vobis, &c. Graduale: Exurge Domine, non præualeat homo, clamor eſt omnis vaſis electi aduerſus eundem fortem armatum, cuſtodientem atrium ſuum, & in pace ſua poſſidentem ante fortioris aduentum. Tractus quoque: Ad te leuaui oculos meos, facunda vox eſt muti ſæpe iam dicti, ſalutem ſuam æternam eloquentiſſima prece depoſcentis, eandemque precem decenti ſimilitudine perornantis. In offerenda prædicat idem mu-

rus, iam eloquens iuſtitias Domini rectas, quòd eiecto à ſe dæmonio, rurſus ad illum hominem, à quo dudum exierat, ſcilicet ad populum Iudaicum, permiſſus ſit reuerti, quia videlicet hoc in veritate iudicii Dei ſit factũ: Iudicia, inquiens, Domini vera: pro ſui verò oris apertione gratias agens: Et erunt vt complaceant, inquit, eloquia oris mei, &c. In communione gratulatur idem de muto redditus orator, quòd tanquam paſſer inuenerit ſibi domũ, & ſicut turtur nidum, ſcilicet, altaria tua Domine virtutum, id eſt, ſanctam patriarcharũ eccleſiam, vt cum beatis, qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorũ laudet te. Huius autem officii prælibata ratio commendat, quod ſcriptum eſt, ſtatio ad ſanctum Laurentium. Nam quorum niſi ſanctorũ martyrum, & huius præcipuè prælus hic, de quo dictum eſt, fortis armatus de atrio [quod Roma fuit] eiectus aſt? Dicit enim Prudentius: Iam Roma Chriſto dedita Laurentio victrix duce, ritum triumphas barbarum. Item qui ſuprà in perſona eiuſdem martyris: Diſcede adulter Iuppiter, ſtupro ſororis oblitæ, Romam relinque liberam. Rectè ergo ad victoris militem, victum canimus fortem.

Pſ. 18. Communio. Pſ. 83. Statio ad S. Laurentium.

De Lætare Hieruſalem, & Dominica media Quadrageſima. Cap. XIII.

Dominica hæc ab ea, quæ ſeptuageſima dicitur, ſeptima eſt, ſabbatum mundi eſt, requiem ſignificans, in qua ſanctorum & electorum animæ, depoſito carnis onere, & velut poſt bella victores depoſitis armis feriatæ lætantur, & nunc interim iidem electi ſingulis ſtolis, id eſt, animæ beatitudine munerati reſurrectionem, in qua binas ſtolas, ſcilicet tam animarum quàm corporum immortalem gloriam recipient, præſtolantur. Illic autem Hieruſalem illa, quæ de ſurſum eſt, quæ libera eſt quæ omnium noſtrum mater eſt, lætatur, & diem feſtum agens pro numeroſitate filiorum ſuorũ, de huius ſæculi peregrinatione redeuntium, repoſitas effundit epulas, & lactcas ex vberibus ſuis exprimit maternæ conſolationis delicias. Illic, inquam, pater antiquus Deus, nouuſque ſponſus, Dei filius, reduces filios conſolatur, quemadmodum per Prophetam promiſerat dicens: Pueri eorum in humeris portabuntur, & ſuper genua conſolabuntur, quemadmodũ mater conſolatur filios ſuos, ita conſolabor vos. & in Hieruſalem conſolabimini. In hac ergo Dominica, quæ [vt dictum eſt] illius ſabbati ſignum eſt, totum officium eiuſdem requiei, eiuſdem conſolationis præconium eſt, quo commoneantur nunc peregrinantes, illius tantæ tamque liberæ matris filii præſentem triſtitiam ſpe conſolationis futuræ ſupergredi: vt ſint iuxta Apoſtolum, ſpe gaudentes, in tribulationa patientes, qui in ſuperna Hieruſalem vberibus conſolationis potandi ſunt. Primoque dicendum, quod Euangelicum illud conuiuium, quo Dominus de quinque panibus, & duobus piſcibus ſatiauit quinq; millia hominum prædictæ ſignificationi Dominicæ huius ſub myſtico ſenſu valde cõgruit. Significat enim [vt auctoritas Eccleſiaſtica tradit] vitale illud ſanctarum ſcripturarum conuiuium, quo de paucis Moyſi, prophetarũque libris creſcente copia diuinæ benedictionis, inter ora comedentium, id eſt, inter ſtudia tractantium, affatim reficitur mundus, quondam à ſcientia Dei ieiunus, & affluentia dictorum ſenſuumque repletis armariis, laſſi atque victi conuiuæ abſiſtimus. Hoc autem conuiuium diuinæ cognitionis hic incipitur, perficitur vero in illius ſabbati, de quo loquimur, perenni gloria. Nunc enim cognoſco ex parte, ait Apoſtolus, tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum, &c. Nam iuxta prophetam: iam non dicet vir fratri ſuo, cognoſce Dominum: omnes enim à minimo vſque ad maximum cognoſcẽt me, dicit Dominus. Igitur illam diuinæ cognitionis ac viſionis abundantiam ſignificat hæc quæ de Euangelio recitatur hac Dominica, ſatietas hominum quinque millium. Tunc Ieſus, qui vere abiit trans mare

Septima ætas et elſio in æterna beatitudine Apoc. Errant ergo & in hoc Lutherani dicentes animas ſanctorum in cælo eſſe. Galat. 4. Eſa. 66. Rom. 12. Euangelium Ioan. 6. Diuinæ cognitionis conuiuium. 1. Cor. 13. Hier. 31.

Galilææ, qua reſurgens à mortuis omnes amaritudines ſæculi turbulenti & inquieti tranſgreſſus eſt ſequentiũ ſe credentium turbã omnes ſupernæ Hieruſalem filios iam grandes, iam ablactatos grandi ſaturabit conuiuio: cuius in typũ pater Abrahã, ablactato filio liberæ vnico Iſaac, grande cõuiuiũ feciſſe legitur in die ablactationis eius. Igitur eiuſmodi cõuiuio manifeſtè cõſonat illa gratulabunda ſancti Spiritus allocutio, prophetali ore præmiſſa: Lætare Hieruſalem, &c. cõſolatio, de qua hic canitur: Et ſatiemini ab vberibus conſolationis veſtrę: ipſa eſt, quam in collecta ſubſequẽti poſcimus dicendo: vt qui ex merito noſtræ iniquitatis affligimur, tuæ gratiæ conſolatione reſpiremus: videlicet quando anhelantes peregrini poſt laborem captiuitatis huius ſedebimus in illa Hieruſalem cæleſti, dicentes: Facti ſumus ſicut conſolati. Ipſa eſt cõſolatio libertatis, de qua itidem gratulamur in Epiſtola, dicẽte Apoſtolo. Illa autem quæ ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quę eſt mater omnium noſtrum: ipſa eadem pax in virtute eius, & abundãtia in turribus eius, de qua in graduali canimus: lætantes in his quæ dicta ſunt nobis à ſanctis Apoſtolis & doctoribus noſtris, in domũ Domini ibimus ad quã eum peruenerimus, complebitur: & quod in tractu dicitur. Non cõmouebitur in æternũ, qui habitat in Hieruſalẽ: cum ablata virga fuerit, id eſt, poteſtas peccatorum, quam etſi ad tẽpus dimittit ad probationem, non relinquet Dominus ſuper ſortẽ iuſtorum. In offertorio quoq; cõſolationis eiuſdẽ beatificamus cõuiuas lætantes in epulis laudum, ipſumq; conuiuii patrem benedicimus ex Sion, qui habitat in Hieruſalem: vt ex pręſenti Eccleſia, quę dicitur Sion, id eſt, ſpecula, in qua poſiti videmus nũc per ſpeculum & in ænigmate, laudem, donum & benedictionem perſonare incipientes, perficiamus in ea, quę habitat ipſe in cæleſti Hieruſalẽ. Ipſa eſt quę ſecundum communionis verum & myſticũ ſenſum, necdũ cõſummata eſt, & adhuc ędificatur vt ciuitas de viuis & electis lapidibus, in qua aſcenderunt tribus, tribus Domini, tribus nobiles, tribus ragales, tribus ſacerdotales. Ipſa quoq; eccleſia, ad quã ſtatio præſenti officio pręſcripta eſt, eãdem ciuitatem Dei. cæleſtẽ Hieruſalem, nomine ipſo deſignat. Dicitur enim & ipſa sãcta Hieruſalem, vt peregrinantibus in hoc ſæculo cœli ciuibus, nõ habentibus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirentibus, nomine ipſo memoriam atq; deſideriũ excitet eius ciuitatis, quam inquirunt, & à longẽ peregrini ſalutant. Differt autem huius rationis ratio ab ea, quæ eſt Dominica aduentus Domini ſecunda, quia videlicet illa futuræ beatitudinis eſt annuntiatio, hæc quaſi præſentis cõtemplatio. Vnde & feſtiuius agimus, quia ſpei noſtræ ſolẽnitas eſt. Lætatur Chriſtiana plebs, & ſicut in die ſolemni Chriſtianus imperator coronatur, & laudis innocẽtibus futuræ pacis otium, quo feriabimur in illius ſupernæ matris ſinu, meditari admonetur. Huius ſolennitatis amplitudinem, & hoc indicat, quod ad complendum duæ collectæ Romani ordinis auctoritate dicuntur: ſicut & annunciatione Dominica duæ nihilominus ad introitum præſcribuntur, vt quaſi duplex officium pro dignitate ſolẽnitatum huiuſcemodi perſoluiſſe videamur. Et ne quis illud obiiciat, cur ergo in maximis ſolennitatibus natiuitatis ac reſurrectionis Dominicæ, cæteriſq; præcipuis feſtis, nihil tale obſeruatur? Illud dicendum eſt, nihil hac duplicatione in illis ſolẽnitatibus opus eſſe, quia per octauas producuntur, nec ad earum rationem vnius diei coanguſtantur obſeruãtia. Poſt ſeptem Dominicarum ordinatiſſimam diſpoſitionem, quibus (vt dictum eſt] ſeptem ætates mundi figurãtur, quæ omnes paſſione Domini redemptæ, & ſanguine eius reſperſæ ſunt, ipſius Dominicę paſſionis inchoatur celebratio, & quaſi longa funeris pompa præmiſſa, ſequitur ipſa ſalutis noſtræ victima, noſtrarum mentium ingerens oculis ea, quæ noſtri cauſa pertulit vulnera. Inchoatur autem à catechumenis noſtris, ſcilicet feria quarta, quando celebramus

Gen. 21. Introitus. Eſa. 66. Collecta. Pſal. 125. Epiſtola Gal. 4. Graduale. Pſ. 121. Tractus Pſ. 124. Offertorium. Pſ. 134. 1. Cor. 13. Communio. Pſal. 121. Statio ad S. Hieruſalem. Heb. 13. Feſtiuior hæc Dominica. Eſa. 66.

mus ſcrutinia. Quæ quam habeant rationem, vel cur ea potius die celebrentur, poſterius (prout Dominus dederit) dicemus. A Nunc officia feriarum Quadrageſimæ omnino intacta relinquantur, concordiam Euangeliorum atq; Epiſtolarum tantum Spiritus ſancti luce præeunte contemplemur, quæ tanta eſt, tamq; vtilis, vt abſque conſideratione nullatenus debeat præteriri. Nam cætera proſequi nimis longum eſt atq; faſtidioſum, præſertim cum his perſpectis, illa quoque per ſe quærentibus ſatis clareſcere poſſint.

De Euangeliis & Epiſtolis feriarum Quadrageſimæ, in quibus ſibi concordent.

CAP. XIIII.

Matt. 25. SEcunda feria primæ hebdomadæ hoc Euangelium legitur, quo filius hominis venturus in maieſtate ſua, ore ſuo declaratur, congregataſque ante ſe omnes gentes ſeparatur*, ſicut paſtor ſeparat oues ab hœdis, & ſtatuet, inquit, oues à dextris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris, B &c. Hoc nimirum ſermo propheticus Euangelii præcurſor, Ezech. 34. iuxta eundem ſenſum præuenit: dicente Domino: Ecce ego ipſe requiram oues meas, & viſitabo eas, ſicut paſtor viſitat gregem ſuum, &c. Educam eas, inquit, de gentibus Matt. 25. videlicet, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis, in paſcuis vberrimis paſcam eas. Quæ profectò non ſunt alia quàm regnum, de quo ait: Venite benedicti, &c.

FEria tertia in Euangelio eiectis his, qui vendebant & emebant in templo, cùm calumniantibus & interrogantibus phariſæis reſpondiſſet Dominus: & relictis illis, inquit Euangeliſta, abiit foras extra ciuitatem in Bethaniam, ibique manſit. Hoc autem, vt ait C beatus Hieronymus, præfigurabat illud, quod illos ob Hier. incredulitatem relicturus, & ad Gentium ſalutem eſſet migraturus, quæ per Bethaniam, id eſt domum obedientiæ deſignatur, ideo quia verbo Dei obedientes factæ Pſ. 17. ſunt, iuxta illud. Populus, quem nõ cognoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Bene ergo in lectione Iſa 55. prophetica præmittitur: quærite Dominũ, dũ inueniri poteſt, inuocate eum, dum prope eſt, & cætera, quæ ſequuntur, ad quærendum Dominum idonea, & inuentionem eius efficientia. Nam cum hæc diceret Propheta, profectò futurum prauidebat tempus, quando à Iudæis inueniri non poſſet, & ad gentes tranſiens, tanquã ad domum obedientiæ, illis inobedientibus iam prope non eſſet.

FEria quarta, duplicata ſolennitate ieiunii legitur D Matt 12 Euangelium, quo ſpiritus immundus egreſſus ab homine ambulans per loca inaquoſa, quærere requiem & nõ inuenire aſſeritur: quia proculdubio, iuxta Iob 38 B. Iob, magis cubat in locis humentibus, dum exiccata ieiuniis faſtidit corpora. Huic doctrinæ Euangelicæ præmittuntur exempla Moyſi & Heliæ, quorũ vterq; Exod. 34. in ſingulis lectionibus, quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieiunaſſe exhibetur.

FEria quinta, Iudæos in Euangelio glorian tes & di- 3 Reg. 19. centes: Pater noſter Abraham eſt, conuincit Dominus, eò quod opera Abrahæ nõ faciant, & conclu- Ioan. 8. dit, quod potius ex patre diabolo ſunt, faciendo opera diaboli, & quærendo eum interficere quod Abrahã nõ Luc 16. fecit: vel (vt quibuſdam hac die legere moris eſt) diues E Ioan. 5. cruciatus apud inferos, patremq; vocans Abraham, & deprecãs eum, non exauditur vt filius. Ad hoc manifeſtè ſpectat illud propheticum, quod in epiſtola præmittitur: quia vir iuſtus ſi genuerit filiũ latronẽ effundentem Ezech. 18. ſanguinem, & vniuerſa deteſtanda facientem, ipſe quidem in iuſtitia ſua viuet, filius autem eius, qui operatus eſt iniquitatem, morte morietur.

Pſ 102. FEria ſexta ſignificatur in euãgelio baptiſmi gratia, qua renouatur ſicut aquilæ iuuentus animæ, & redimitur de interitu, vita ei*, & coronatur in miſericordia & miſerationib*, Angelus enim, qui deſcendebat in piſcinam, ſignificabat Chriſtum magni conſilii Angelum, ipſa autẽ piſcinæ aqua, quæ mouebatur, po-

pulũ Iudaïcum, qui motus eſt ſeditionibus, deſcẽden- Iſa 9 A te in illũ eodem magni conſilii Angelo per aſſumptionem carnis, & ita motus aquę turbatus eſt, vt illum crucifigeret. Ille vnus, qui deſcendebat in aquã & ſanabatur, vnam ſanctam eccleſiam Catholicam, quę deſcendens in baptiſmũ Chriſti, ſanatus ab infirmitatibus, figurabat: Qui autem triginta octo annos iacuerat, vniuerſitatem eorum, qui grauibus ſceleribus languentes, & ipſi nihilominus per fide Chriſti ſanantur. Hoc autem Iudæi velut iniquum reprehendunt: ſemper enim Ezech. 18 gentium ſalutem oderunt. Bene ergo lectio prophetica præmittitur, in qua dicente Domino, Si auerterit ſe impius ab impietate ſua, & fecerit iudicium, &c. in quacunq; die ingemuerit, ſaluus erit, murmurant & dicũt: Non eſt æqua via Domini. Non autem perfunctoriè ſi B quis ingemuerit, ſed ſi ad baptiſmum Chriſti peccator ingemiſcens conuolauerit, ſtatim ſaluus erit, quia omnes præteritæ eius iniuſtitiæ non recordabuntur. Priuata verò pœnitentia laborioſa eſt, nec inter labores pœnitentem adeo ſecurum reddit de venia.

SAbbatu ſacerdotibus ordinatis, & cæteris altaris Matt 17 Chriſti miniſtris hoc Euãgelium competenter legitur: Aſſumpſit Ieſus Petrũ & Iacobũ & Ioannem, & duxit eos in montem, & transfiguratus eſt ante eos. Sacerdotes enim & cæteri altaris miniſtri, dum ad tantum miniſterium promouentur, quaſi in mõtem al- 2 Cor 3 tiſſimum cum Domino aſcendunt, vt reuelata facie ſpe- 2. Pet. 3. culandam eius gloriam ſpeculentur, & intelligant, quid cum ipſo vel de ipſo Moyſes & Helias, id eſt, lex & Prophetæ loquantur, & populo inferiori annuncient, & C cum fide Chriſti Legalem moralitatem Propheticamque doctrinam habentes, parati ſint reddere rationem omni poſcenti. Aptè igitur illa præmittitur Apoſtoli 1. Theſ. lectio, quam dicit: Rogamus vos fratres, corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, &c. Ipſorum eſt enim hoc officium, qui ad hoc vt paſtores animarũ ſint, ordinati ſunt.

De Feriis ſecundæ hebdomadæ. CAP. XV.

HEbdomadæ ſecundæ feria ſecunda illa legitur E- Ioan. 8 uangelii lectio, qua Iudæis comminatur Dominus, ſe ab illis propter perfidiam ipſorum receſſurum, dicens: Ego vado & quæretis me & in peccato veſtro moriemini: Quod vtiq; dicendo, ad Gentes migraturum ſe eſſe ſignificabat. Vnde & illi quaſi diuinantes Ioan. 7. dicunt: Nunquid in diſperſionem Gentium iturus eſt, D & docturus Gentes? Huic ſanè Euãgelio congruit pro- Dan 9. phetica Danielis, quę præmittitur, oratio, qua furorem & iram Domini ab eodem poſtulat auferri. Hunc enim furore & hanc iram maximè lacrymoſa Prophetæ deplorat conqueſtio.

FEria tertia Dominus in Euangelio culpans ſcribas & phariſęos, quod ſedentes ſuper cathedram Moyſi, vanè ſibi magiſteriũ arrogent, dicendo & non faciendo: & quod ament ſalutationes in foro, & 3 Reg. 17. vocari ab hominibus Rabbi, tandem eos percutit, dicens: Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: Videlicet quia ſuperbi illi, à magiſterio ſcientiæ Dei remouendi, & humiles magiſtri eccleſiæ de Gentibus cathedram illorum erant accepturi. Quod per illam viduam Sareptanam, de qua in præmiſſa narratur lectione, præſi- E gnatũ eſt, ad quam ex præcepto Domini perrexit Helias, cum multæ viduæ eſſent in Iſrael. Sic enim Eccle- Eſa. 5. ſia de Gentibus, legis prophetarumque doctrinam miſſam ſibi à Deo, fidei hoſpitio ſuſcepit, remanente apud Synagogam ſiccitate & ſterilitate: quia ſicut ali- 3. Reg. 17. bi comminatus fuerat Dominus illi, mandauerat nubibus ſuis, ſcilicet gratiæ ſuæ prædicatoribus ſanctis, ne pluerent ſuper eam imbrem, atque ita hæc ſe humilians à Chriſto, dum colligit duo ligna crucis, vt faceret ſibi ſubcinericium panem, panem pœnitentiæ, exaltata eſt non deficiente apud eam hydria farinæ, nec imminuto lecytho olei. id eſt, perſeuerante ſcientia legis, pariter & gratia Euangelii. Illa autem ſe exaltans

humiliata ſit, adeo vt nec legis farinam molitores eius
Matt. 23. phariſæi molere ſciant, nec oleum Euangelii in phila-
cteriis ſuis & magnificis fimbriis ambulantes, inuenire
queant.

FEria quarta illa Euangelii lectio ponitur, quo Dominus cõſilium ſuũ diſcipulis ſuis ſecreto reuelat,
Matt. 20. dicẽs: Ecce aſcendimus Hieroſolymã, & filius hominis tradetur ad crucifigendum, &c. Per hæc autem diabolus, hoſtis noſter & inimicus capiendus & iudicandus erat. Bene ergo illa lectio præmittitur, qua Heſter aduerſus Aman, Dei implorat auxiliũ. Aman quippe
Heſt. 13 diaboli typum geſſit, in eo quod adorari affectans, populũ Dei morti tradere voluit, & Mardochæo crucem parauit. Qui ſicut in eandem crucem quam parauerat, actus eſt, ita diabolum Christus, vt ait Apoſtolus,
Coloſſ. 2 palam traduxit confidenter in ſemetipſo, & ipſum chirographum tulit de medio affigens illud cruci. Hoc ergo ſola commendatur oratio Heſter, quia totam narrare hiſtoriam, quæ, vt dictum eſt, Dominicæ paſſionis typus eſt, nimis longum & oneroſum fuiſſet. Nobis quoque diabolum vincendum, non niſi per paſſionis eiuſdem communicationem, ex occaſione duorum Zebedæi filiorum inſinuat.

FEria quinta Dominus in Euangelio ſui exẽplo docet, non in hominũ, ſed in ſolius Dei cõfidendum eſſe teſtimonio, dũ dicit, loquẽs ſecundũ fragilitatem carnis: Et ſi ego teſtimonium perhibeo de me, te-
Ioan 5. ſtimonium meum verum eſt: Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me, Et ſubiungit. Et teſtimonium perhibet de me, qui miſit me pater. Vos, inquit, miſiſtis ad Ioannem, & ille teſtimonium perhibuit veritati. Ego autem habeo teſtimonium maius Ioanne. Itemque: Ego teſtimonium ab hominibus non accipio. His proculdubio
Iere 17. conſonat, quæ præmiſſa eſt prophetica lectio de Hieremia, in hæc verba: Maledictus vir qui cõfidit in hominẽ, & ponit carnem brachium ſuum, vt à Deo recedat cor eius, erit enim quaſi myricæ in deſerto. Et poſt pauca: Benedictus vir qui confidit in Domino, &c.

FEria ſexta legitur illa parabola, quam dixit Dominus ad phariſæos malos, & malè perdendos diuinę
Matt. 21. legis agricolas, eo quòd miſſum à ſe vineum filium patris familias, id eſt, ſeipſum, quem vereri debuerant, occidere deliberabant, dicentes: Hic eſt hæres, venite occidamus eum, & noſtra erit hæreditas, quibus recte auferendum erat regnum Dei, & dandum genti, fa-
Gen 37 cienti fructus eius. Huic parabolæ profectò illa de libro Geneſis, quæ præmiſſa eſt lectio, pulcherrimè congruit, in qua miſſum ad ſe Ioſeph videntes fratres à lõgè loquebãtur mutuo dicentes: Ecce ſomniator venit, venite occidamus eum, & videamus, quid illi proſint ſomnia ſua, Ioſeph namque in eo, quod venditus & in carcere miſſus eſt, ipſius Domini typum geſſit, qui venditus & morte traditus ac ſepultus eſt, & ſic eiectus de vinea ſua, tanquam lapis inutilis ab ædificantibus reprobatus, cum regno Dei ad gentes facientes fructus eius tranſmigrauit, quemadmodum Ioſeph à ſuis venditus & eiectus, Ægyptios pauit.

Luc 15. SAbbato tã in Euangelio, quàm in Epiſtola duorum populorum Iudaïci atque Gẽtilis cõtinetur figura, quorum prior quantum ad vnius Dei cultum, ſcilicet, Iudaïcus minoris, id eſt, Gentilis populi pœnitentiam pio patre ſuſcipiente, inuidia torquetur, foris ſtans, quẽ
Pſal. 18 gaudere oportuerat, quia frater ſuus mortuus fuerat, & reuixit: perierat, & inuentus eſt: quia ſicut eadem die cantamus. lex Domini irreprehenſibilis conuertens animas, & ſapientiã præſtãs paruulis. Bene itaque conſonat Euangelio præcurrens Epiſtola, cum illic minore fratre epulãte cũ patre, maior foris remanet in agro: Hic Eſau Iacob fratre ſuo offerẽte epulas, & ad benedictio-
Gen 27. nem feſtinãte cõſilio matris ſuæ Rebeccæ [quæ Spiritũ ſanctũ ſignificat] foris in venationibus occupatus tardat. Terrenis enim ſenſibus & carnalibus obſeruationibus detẽtus populus Iudaicus, ſpiritalẽ amittit gratiã,

De Feriis tertiæ hebdomadæ.

CAP. XVI.

HEbdomadæ tertiæ feria ſecũda præſignat in Euã- Luc. 4
gelio Dominus ſe in patria ſua, ſcilicet in Iudæa honorem non habiturum, & ad Gentes, vbi honoretur, tranſiturum, dum dicentibus phariſæis: Quanta audiuimus de te facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua, reſpondet: Amen dico vobis quia nemo propheta acceptus eſt in patria ſua, iterumq; cum terribili illo ac venerabili iuramento ſuo per ſimile, non tantum omnino expreſſe ducet, illis poſthabitis, gentes potius à peccatis ſuis eſſe curandas. In veritate, inquiens, dico 3 Reg.
vobis, multæ viduæ erant in Iſrael in diebus Heliæ, & 17.
ad nullam illarum miſſus eſt Helias, niſi in Sarepta Sydoniorum: & multi leproſi erant in Iſraël ſub Heliſæo propheta, & nemo illorum mundatus eſt, niſi Naaman Syrus. Amplius autem in eo, quòd ſurrexerunt & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum in ſupercilium montis, ſupra quem ciuitas illorum poſita erat, vt præcipitarent eum, ſignificatur ab illis trãſitura ſalus, dum dicitur: Ieſus autem tranſiens per medium illorum ibat. Cum enim illum Iudæi crucifigentes in profundum obliuionis præcipitare vellent, ipſe aduerſus & per medium illorum tranſiens, iuit ad Gentium populos pedibus ſuis, pedibus ſpecioſis, id eſt, prædicatoribus ſanctis. Bene ergo huic Euangelio præmittitur lectio illa de Naaman Syro. Heliſæus Chriſtum, lepro- 4. Reg.
ſus Naaman Gẽtilem populum ſignificat, immundum 5
& idololatrã. Quòd non ipſe Heliſæus exiuit ad illum foras, ſed mandauit illi dicens: Vade & lauare in Iordane ſepties, & mundaberis: hoc prophetice innuit, quod factum eſt, quia per ſemetipſum Chriſtus non prædicauit Gentibus, ſed mittẽs præcipit eos baptizari: Euntes, inquit, docete omnes Gentes, baptizantes eos in Mark.
nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Septies au- 28.
tem lauatur leproſus, quia in baptiſmo propria eſt operatio ſeptiformis Spiritus ſancti, ex quo renaſcimur & remiſſionem peccatorum accipientes, noui reſtituimur.

FEria tertia in Euãgelio cõmẽdatur lucidum opus Matt. 18
miſericordiæ, dicẽte Domino: Si peccauerit in te, id eſt, te ſciẽte, frater tuus; vade, corripe eum inter te & ipſum ſolum, &c. Et quia vbi duo cõſentiunt, ſcilicet correptor & auditor, neq; opus eſt, vt alium adhibeas, neq; Eccleſiæ dicas, eo quòd corripis inter te & ipſum ſolum, ſponte audiente: quia, inquam, tunc parata venia cõfeſtim impetratur à Domino Amẽ, inquit, dico vobis, ſi duo ex vobis cõſenſerint, ex omni re quãcunque petierint, fiet illis à patre meo. Et quia de impetratione veniæ dixerit, hoc teſtatur ipſe, dum præmittit: Amen dico vobis, quia quæcunq; alligaueritis ſuper terram, alligata erunt & in cælo: & quæcunq; ſolueritis ſuper terram ſoluta erunt & in cælo. Terminatur autem ſic: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Vſque ſepties? Et dicit illi Ieſus, Non dico tibi Petre vſque ſepties, ſed vſq; ſeptuagies ſepties. Ad hæc pulchrè lectio, quæ præmiſſa eſt, concinit, Mulier 4. Reg. 4
namque, quæ clamat ad Heliſæum pro duobus filiis, quos creditor in ſeruitutem tollere contendit, ipſa eſt Eccleſia, quæ pro filiorum peccatis, quos in baptiſmate genuit, ſolicita eſt, ne exactor diabolus pro nummo malæ voluptatis, quem illis credidit, debitores trahat in damnationem perpetuæ mortis. Cui verus Heliſæus, ſcilicet Chriſtus, pręcepit oleum infundere vaſis, oſtio clauſo: quia peccatoribus priuata correptione conuentis, præcipit remiſſionem & abſolutionem indulgeri, data poteſtate ligandi, atq; ſoluendi, ſicut in Euangelio iam dicto promiſit, & veritate interpoſita, id eſt, amen, promiſſionem confirmauit. Clauſo ergo oſtio vaſis infuſis redundat oleum, quia, per priuatam correctionem pœnitentibus confeſtim venia peccatorum affluit. Cùm autem quis ſecretò correptus inter te & ipſum ſolum non audierit, poſtquàm Eccleſiæ dictum

fuerit,

Matt. 15 fuerit, non tam facili indulgentiæ leniendus erit oleo, ſed congrue pœnitentiæ ſecandus cauterio.

A

FEria quarta calumniantibus Phariſæis, quod diſcipuli Domini tranſgrederentur traditiones ſeniorū non lauando manus ſuas, dum panē manducarent, redarguit eos Dominus, & criminationis ſpiculum retorquet in auctores: Quare, inquiens, vos tranſgredimini traditiones Dei, propter traditiones hominum? Nam Deus dicit. Honora patrē tuum & matrem tuam: Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri ſuo aut matri, munus, quodcumque eſt ex me, tibi proderit, &c. Docuerat enim auaritia Phariſæorum iuuenes, quorum laqueus omnes facti erant, vt iniuſſu parentū immo præcepta parentibus donata deferentes ad templum, reclamantibus parentibus ſe hoc pacto inhonorari à filiis, cum Deus dicat, Honora patrē tuum & matrem tuam, B illud obiicerent, immo hoc pacto honoramus patrem. Nam Deus pater noſter eſt, ad cuius hęc deferimus templum, & quod illi offerimus filii, vobis parentibus proderit. Hæc & huiuſmodi culpat Dominus in traditionibus hominum, quas traditionib⁹ Dei præferebant, ſimulque edocet, quod ſola tranſgreſſio mandatorū Dei
Exod. 20. coinquinet hominē. Bene ergo in lectione libri Exodi ipſa Dei mandata præferuntur: Honora patrem tuum & matrem tuam, &c. De quibus in Euangelio conuincuntur hypocritæ, foris iudi obſeruando traditiones hominum, intus autē coinquinati tranſgrediendo traditiones Dei quia non quod intrat in os, ſed quod exit de corde, coinquinat hominem.

Ioan. 6 FEria quinta venientes ad ſe turbas, vt ſeſe facerent regē, quia manducauerant de panibus eius, & ſaturati fuerant, hortatur Dominus: C Operamini inquiens, nō cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, &c. Dixerat autem eis: Amen dico vobis, veniſtis ad me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis de panibus, & ſaturati eſtis. In quo ſacerdotum quoque turbam percutit, qui turmatim veniunt ad altare Domini, non quia delectat eos contemplari myſteria, quæ illic commemorantur Incarnationis, Natiuitatis, Paſſionis, Reſurrectionis & Aſceſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti: ſed quia manducant de panibus eius, & ſaturantur, videlicet de decimis & oblationibus fidelium, ſola quęrentes ſtipendia corporis. Quapropter illa congrue lectio pronuntiatur, qua Hieremiæ dicitur à Domino, Sta
Iere. 7. in porta domus Domini, & prædica ibi verbum iſtud, D &c. Sic enim & illi, qui pompatice ingrediebantur portas domus Domini, & cupiditates ſuas paſcentes applaudebant ſibimet dicendo, templum Domini, templum Domini eſt, magis per illum prædas agere de populo, quam (ſecundum quod in eadem lectione iubetur) bo-
Ioan. 4. nas facere vias ſuas, & bene dirigere ſtuderent.

FEria ſexta legitur in Euangelio, Dominus Ieſus fatigatus ex itinere hora ſexta ſediſſe ſuper puteum, loquenſque cum muliere Samaritana, quę venerat haurire aquam Si ſciret, inquit, donum Dei & quis eſt, qui dicit tibi, Da mihi bibere, tu forſitam petiiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam, &c. Notum atque celebre eſt fidei ſanctę Eccleſię lectionis huius myſterium videlicet Dominum noſtrum Chriſtum ex itinere, quo ad
Phil. 2 noſtram ſalutem venit, fatigatum vſque ad mortem, E mortem autem crucis, ſediſſe ſuper puteū, id eſt, mundanæ ſapientiæ exuperaſſe profundum, mulieremque Samaritanam, id eſt, Eccleſiam alienigenam, quæ de profundis, immo obſcuris Philoſophorum doctrinis mortuam aquam haurire conſueuerat, de qua ſitientem animam, vt non ſitiret iterum, ſatiare non poterat, didiciſſe: quia qui biberit ex aqua hac, ſitiet iterum, qui autem biberit ex aqua, quam ipſe dederit, id eſt, de Spiritu ſancto, non ſitiet vnquam: ſed fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Huic Euangelio valde con-
Num. 20 gruit præmiſſa lectio, in qua cōgregatis filiis Iſrael aduerſus Moyſen atque dicentibus, Da nobis aquam, iubente Domino ducit eos ad aquam, ad petram Oreb, & quamquam diffidens, percutit virga bis ſilicē & egreſſæ ſunt aquæ largiſſimæ, ita vt populus biberet & iumēta. A Moyſes namque ſignificat hac in re Iudaicum populum incredulum, populus ſitiens humani generis expectationem, petra Chriſtum. Percuſſit bis ſilicem virga Moiſes, id eſt, Iudaicus populus duob⁹ lignis crucis appendit Chriſtum, & egreſſæ ſunt aquę largiſſimę, aquę viuæ, quas in Euangelio ſupradicto ſe habere indicat Dominus mulieri Samaritanæ. A qua hæc Spiritus ſanctus eſt, quia tunc datus eſt, quando petra Chriſtus virga crucis percuſſus, immo poſt percuſſionem reſurrectione atque aſcenſione glorificatus eſt.

Ioan. 8. SAbbato mulierem in adulterio deprehenſam legimus in Euangelio, & adductā ad Dominum Ieſum à ſcribis & Phariſæis tentantibus, ſicamque latrocinii B ſui ancipitem occultantibus, vt quicquid reſpondiſſet, calumniantes criminarentur, id eſt, ſi vt miſericors dimittendam diceret, accuſaretur iniuſtus & legis aduerſarius ſi puniendam, velut immiſericors infamaretur. Quibus ita obuiauit manſuetudo cū iuſtitia, vt cedentibus accuſatoribus, quippe quos ſua ſubtraxerat conſcientia, ſoli duo remanerent miſeria & miſericordia. Huic Euangelio, illa, quæ præmittitur, Danielis le- Dan. 13.
ctio congruit: quamuis [vt ait beatus Hieronymus] in Hebraico nō habeatur. qua legitur Suſanna à falſa criminatione adulterii Dei auxilio liberata. Nam hæc per miſericordiam, illa lapidationem euaſit per iuſtitiam. Atque ita in eiuſdem diei officio quodammodo miſericordia, & veritas obuiant ſibi paribus in perſonis, eodē- Pſal. 84.
que præſidio pietatis, quamuis diſparibus cauſis.

C *De Feriis quarta Hebdomada.* CAP. XVII.

QVartæ hebdomadæ ſecunda feria in Euangelio Phariſæis interrogantibus ac dicentibus, In qua poteſtate hæc facis, & quod ſignum tu oſtendis nobis, cum reſpondiſſet Dominus: Soluite templum hoc, & poſt triduum excitabo illud: quod de templo dicebat Ioan. 2.
corporis ſui, paulo poſt Euangeliſta ſubiungit: Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis, eo quod ipſe noſſet omnes: & quia non erat ei opus, vt quis teſtimonium perhiberet de homine, ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine. Huic Euangelio recta præmittitur illa lectio de duabus meretricibus, quæ coram Salomone 3 Reg. 3.
de viuente filio contenderunt: quarum alteri, quę dixit, nec mihi nec tibi ſit, ſed diuidatur, non credidit infantem viuum ſapientiſſimus Salomon. Nam illæ mulieres D Synagogæ atque Eccleſiæ typum geſſerunt, infans autem Chriſti, quem ſynagoga vtero fidei non concepit, nec peperit, immo & deſiderabat occidi, & adhuc memoriam eius, cuperet extingui, vt nec apud ſe, nec apud Eccleſiam Gentium viueret. Bene ergo verus & vere ſapientiſſimus Salomon (vt ait Euangeliſta) non credebat ſemetipſum Iudæis, tendens ad Eccleſiam de Gentibus, & quodammodo dicens Apoſtolis ſuis: Date huic infantem viuum, hæc eſt enim mater eius.

FEria tertia loquens Dominus ad Iudæos, & arguēs Ioan. 7.
homicidas atq; impius, Moyſen, cui quondam orāti pro illis, quando fecerunt vitulum in Oreb, dixerat, Dimiſi ſecundum verbum tuum, veruntamen in die Exod. 32.
vltionis viſitabo & hoc peccatum eorum: Moyſen, inquam, hactenus orantem pro ipſis iratus remouet dicendo: E Nonne Moyſes dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem? Remouet enim quam ad illos non pertinere omnimodo, præuaricationa eius ſeparante Ioan. 8.
oſtendit. Statimque Moyſe interceſſore remoto, de crimine reos conuincit: Quid me, inquit, quæritis interficere? At illi ſuo more inſanientes dicunt: Dæmonium habes, quis te quærit interficere? Ipſe vero Moyſen, quam perdebant, tertio commemorans magis ac magis Exod. 32.
reos conuincit. Bene ergo ipſa præmittitur lectio, qua Moyſi dicitur: Deſcende de monte, peccauit populus tuus, quem eduxiſti de Ægypto. Receſſerūt cito de via, quam oſtendiſti eis, & fecerūt ſibi vitulum conflatilem. Et dicente Domino: Permitte me, vt deleam eos, ſequa

tur: Moyſes autem orabat Dominum Deum ſuum, dicẽs: Cur Domine iraſceris in populo tuo, &c. Hæc oratio Moyſi valuit pro illis, donec veniret hoc tẽpus, quo tantum facturi erant homicidiũ, crucifigendo Dei filium, qui nunc ait illis, quid me quæritis interficere? Propter quod iam nunc remouendus erat Moyſes intercesſor, ſicut tunc placatus dixerat illi: Dimiſi iuxta verbum tuum: Verumtamen in die vltionis viſitabo & hoc peccatum eorum.

De Feria quarta Scrutiniorum. CAP. XVIII.

Feria quarta ſacramẽta quæ nouæ Eccleſiæ propria ſunt, inchoantur: quibus ſacroſancta Redemptoris noſtri paſſio, venerabili ritu ſanctæ Eccleſiæ in filiis adoptionis ſanctã nouitatem ſpiritus operando figuratur. Hac enim die catechumeni noſtri ex antiqua traditione ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſignantur, vt ſacroſancta (Ioan 3) ſolemnitate noſtræ redemptionis ex aqua & Spiritu ſancto renaſcãtur, Chriſto in baptiſmate cõmorientes, & cõreſurgẽtes, iuxta Apoſtolum, qui ait: Quicumque (Rom 6) baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem: vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Moris quippe erat olim in ſancta Eccleſia, non alio tẽpore regenerationis huius celebrari ſacramentum, niſi in his quibus forte ſuperueniẽte infirmitate vel ægritudine, mortis immineret periculum. Cũcta pene Eccleſiæ proles, quam per annum verbo prædicationis nouam gignere poterat inſtante ſolemnitate Paſchali hac die ſua nomina dabat, & per ſequẽtes dies vſque ad ipſam Paſchæ ſolennitatẽ, audiens quiſq; regulã fidei, vnde & catechumenus dicitur (catechumenus namque auditor interpretatur) lactatus & grandeſcens, tandem in plenitudine temporis, poſtquam luna plena eſt, plena fide in ſolemnitate ſancti baptiſterii ſymbolum reddens, Chriſto commoriebatur & cõreſurgebat. At poſtquã Chriſtianitas creuit, & ſagena illa verbi Dei piſcibus impleta eſt, quia periculoſum erat tantam multitudinem differre propter occaſiones mortis, quæ in multitudine hominũ multæ ſunt, maxime propter turbam infantum, ex Chriſtianis parentibus ſuccreſcẽtium, quorum tenera vita perſæpe leui occaſione ſuccidatur: Viſum eſt ſanctæ Eccleſiæ paſſim indulgẽtia baptizãdi conceſſa, immo oblata, cũcta anteuenire pericula, baptiſmi tamen ſolennitatẽ vel in paucis cum Dominica reſurrectione, cui ſimilis eſt, celebrare. Quarta ergo feria nouæ Eccleſiæ celebrantur initia, quę appellantur ſcrutinia. Scrutinia vero dicuntur à ſcrutãdo, videlicet, quia perſcrutandum erat in his, qui accedebãt, ne qua radix amaritudinis ſubeſſet, velut fuit in Simone (Act 8) Mago, in hæreticis & hæreſiarchis quam plurimis, vt ſancta non illis daretur, niſi prius Chriſtiana fides in mentibus eorum radices altas fixiſſet. Cur autem hac potiſſimum die celebrentur, vel quod ſubſequentium vſque ad paſſionis Dominicæ diem numerus dierum myſterium contineat, iam dicendum eſt.

Cur quarta feria fiant Scrutinia. CAP. XIX.

Ideirco quarta feria potius quã quinta vel ſexta maximum ſcrutinium celebratur, vt ieiunantes, & vaſa ſua ſuſcipiendæ gratiæ præparãtes, quindecim dies ieiunii, vſque ad diem quo Dominus eſt crucifixus habeant: quia quintadecima luna Dominus noſter, verus agnus immolatus eſt. Quod à magno myſterio non vacat. Luna namque Paſchalis, de qua Dominus ait ad (Exod 12. Leu 23) Moyſen: Mẽſis iſte principium vobis mẽſium, primus erit in menſibus anni. Decima die menſis huius tollet vnuſquiſq; veſtrum agnum, & ſeruabitis eum vſq; ad quartumdecimum diem. Luna, inquam, hæc paſchalis (lunares enim ſolos menſes nouerunt, & computant Hebræi) ſanctam Eccleſiam ſignificat, ab eodem vero ſole illuminatam, quæ in plenitudine fidei paſſionem eius ſuſcipiens, commoritur illi & conſepelitur in ſacramẽto baptiſmatis. Igitur quoties Eccleſiæ noua ſoboles ad commoriẽdum Chriſto præparatur, vt numerus dierum præparationis eius, id eſt, arctioris ieiunii, ætati lunæ, quæ illã ſignificat, exæquetur, feria quarta ſcrutinia celebrantur. Nam ſi ſexta feria potius celebrarentur [quæ quintadecima eſt die Dominicę crucis] nõ niſi tredecim ieiunii dies eorum præparationi ceſſerẽt. Duæ namque Dominicæ intercurrunt. Dominicis autem diebus ieiunare non licet. Igitur dum quarta feria ſcrutinia celebrantur, & ſequentes quindecim dies ieiuniis atque doctrinæ fidei expenduntur, noua Eccleſia, pulchra vt luna, ad plenitudinem proficit, vt crucifixo plena luna Chriſtu commoriens & conreſurgens, illi in baptiſmo copuletur.

Quod hoc Scrutinium præcipuum ſit ſeptem Scrutiniorum. CAP. XX.

Sciendum autem hoc non ſolum agi antiqui moris fuiſſe ſcrutinium, ſed omnium eſſe præcipuum. Nã iuxta ordinem Romanum, vſque in ſabbatum ſanctum in vigilia Paſchæ, ſeptem agebantur ſcrutinia, vt dum ſeptenario numero implerentur catechumeni, daretur illis gratia ſeptiformis Spiritus ſancti. Quorum primũ erat tertia quadrageſimæ hebdomada, feria ſecunda, qua magnum huius diei, ſcilicet quartæ feriæ ſcrutinium ſic erat ad catechumenos pronunciandum. Scrutinii diem, dilectiſſimi fratres, quo electi noſtri diuinitus inſtruãtur, imminere cognoſcite, ideoque ſollicita deuotione ſequenti quarta feria, circa horam tertiam cõuenire dignemini, vt cæleſte myſterium, quo diabolus cum ſua pompa deſtruitur, & ianua regni cæleſtis aperitur, inculpabili miniſterio peragere valeamus. Itẽ feria quarta, finitis miſſarũ ſolemniis annũciabat presbyter, vt in ipſa hebdomada reuerterentur ad ſcrutinium, ita dicendo: Die ſabbati veniente, colligite vos temperius ad Eccleſiam illam. Iterum atque iterum annunciabat presbyter, qualem diem voluiſſet, ita dicendo: Illa feria veniente, colligite vos temperius ad Eccleſiam illam, donec ſeptem, vt dictum eſt, ſcrutinia complerentur.

De officio eiuſdem quartæ feriæ.

CAP. XXI.

Iam vero hac feria, quã ſanctum, quam pium, quam myſticum, ſecũdum ea quæ dicta ſunt, ſequitur Miſſæ officium: Primum in Euangelio quod, vt ſæpe dictũ (Ioan 9.) eſt, totius officii principale eſt, catechiſmi ſimul atque baptiſmi ſacramentum, ſpecioſe à ſpecioſo noſtræ ſalutis opifice Dei filio præfiguratum eſt. Homo enim cæcus à natiuitate, genus ſignificat humanum, magnum vtique, cæcũ, & valde cæcum, qui pulchros oculos ad videndum creatorem, menti [vbi fulget imago factoris] inditos, in primo parente, principem tenebrarum reſpiciente, perdidit: atq; ideo per hominem à natiuitate cæcum, congrue ſignificatur. Cui reuocato ad veritatis lumen, dum prædicatur à miniſtris Chriſti incarnatio ipſius filii Dei, cæteraque myſteria, quæ in carne pro noſtra ſalute geſſit, lutum ipſe facit ex ipſo ſputo, & linit ſuper oculos cæci. Sputum enim oris & labiorum eius, in quibus gratia diffuſa eſt; Sputum, inquam, quod à capite deſcendit, ſignificat diuinitatem Chriſti filii Dei, verbũ bonum, quod eructauit cor patris, qui, vt ait Apoſtolus, Chriſti caput eſt. Expuit nãque caput (Pſ 44. 1. Cor. 11.) Deus in terram, & ſputum ſuum puluere, quem omnis ventus agitabat & circumferebat, vniuit, quando verbum ſuum eructauit cor eius in terrenum vterum Virginis, & puluerem noſtræ naturæ in vnam perſonam cõiunxit, vt à tali tantoque ſputo tantillus puluis formam ſtabilem, ſpeciemq; atque decorem accipiens, conſeruaretur. Igitur dum huius incarnationis fides humano generi prædicatur, magni cæci, vt dictũ eſt, oculi luto, quod fecit dominus liniuntur. Cum autem ita catechizatus idem cæcus ad ſacros fontes peruenit, & lauatur fonte viſibili, purificaturque virtute inuiſibili, hoc vtique agit, quod Dominus imperauit. Vade ad natatoriũ Syloe, & laua: Fons namque viſibilis, inuocata virtute

Spiritus

Spiritus ſancti, factus eſt natatoria Syloe, id eſt miſſi.
quē aſcendens ad patrem, miſſurum ſe eſſe dixit, & mi- A
ſit diſcipulis ſuis, filius Dei. Ille [inquam] miſſus in na-
tatoriam ſuam deſcendit, & illitos oculos fide Chriſti,
ſua remiſſione lauat à peccatis, illuminat agnitione Dei.
Ab hoc quaſi capite vniuerſa membra pendent officij.
Ezech. 36. Primum in introitu, vox prophetica, dum ſanctificatus
fuero in vobis, congregabo vos de vniuerſis terris, & ef-
fundam ſuper vos aquam mundam, &c. Sanctificatur
enim Dominus in catechumenis, dum audiunt, & cre-
Ioan. 20. dunt quia ſanctus eſt, & ideo effuſa ſuper ſe aqua mun-
da, id eſt, Spiritu ſancto, per quem hæc viſibilis aqua
mundatur & mundificat, emundati ab omnibus inqui-
namentis ſuis, ſic deinceps viuunt, vt teſtimonio ſint ei,
quod fructus ſit, cuius præcepto & ipſi ſancti ſunt. Hoc
in vtraque lectione diuerſis verbis, ſed eodem ſenſu re- B
Ezech. 36. petitur. Nam in prima, quæ eſt Ezechielis prophetæ,
idem, quod in introitu cantatum eſt, legitur & additur.
Et auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vo-
bis cor carneum, &c. Cor namq; carneum, id eſt, mol-
le ac tenerum, & facile cedens nouam legem ſcribenti
digito Dei, habent catechumeni noſtri, dum inſcriptam
ſibi capiunt doctrinam fidei, quam nō capiunt, quæ cō-
fringuntur lapidea corda Iudæorum, quorum in typū
Exod. 38 confractæ ſunt priores tabulæ, quas præciderat Moyſes,
& aliæ præciſæ in typum Gentium. In ſecunda, dum di-
cit Eſaias: Lauamini, mundi eſtote, & ſi fuerint peccata
Iſa. 1. veſtra vt coccinū, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint
rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erūt: nihilomi-
nus remiſſio peccatorum, quæ accipitur in baptiſmate,
commendatur. Gradualia quoque pulchre atque con- C
ſone ad eumdem ſenſum concinunt. Cuius enim, niſi
catechizantis nouam ſobolem Eccleſiæ, vox eſt. Venite
Pſ. 33. filij, audite me, accedite ad eum, & illuminamini? Nam
vt iuxta Euangelium paucis immutetur verbis. idē, eſt,
ac ſi dicat: Venite cæci, vt luto, quod fecit Dominus ex
ſputo, veſtri liniantur oculi, accedite ad natatoriam Sy-
loe, & illuminamini. Hoc autem quod duæ lectiones
totidemque gradualia præſens accumulat officium, ſa-
cramenti celebritas popoſcit, videlicet vt propter au-
gmentum filiorum habeat quoque ſpiritualiū augmē-
ta eorum. Lecto autem Euangelio, in quo ſæpe dictus
cæcus illuminatus & extra ſynagogam eiectus, filium
Dei foras inuenit, immo à filio Dei foras inuentus eſt, &
Pſ. 65. procidens adorauit, conueniens huic ſignificationi ſe-
quitur offerenda: Benedicite Gentes Deum noſtrum. D
Nā in Pſalmo illo, de quo ſumpta eſt, iuxta ſacram ex-
poſitionem venerabilium doctorum, loquuntur Apo-
ſtoli, exhortādo Gentiles laude inenarrabili & opere &
voce Deum laudare, & de occulto & terribili iudicio
eius, quo illos aſſumpſit, & populum ſibi ante peculia-
rem & electū repudiauit, intra ſe expaueſcere & time-
re, ne forte, ſi naturalibus ramis non pepercit, quia ino-
Rom. 11. bedientes fuerunt, imo quia cæcum illuminatum extra
ſynagogam eiecerunt, id eſt, Gentibus cadentibus com-
municare noluerunt, nec ipſis parcat, ſi ſuperbiant. Be-
ne ergo de Pſalmo illo, vtpote de voce Apoſtolorum,
qui magnum cæcū, id eſt, omnes Gentes, catechizaue-
runt, offerenda hæc ſumpta cum verſibus ſuis ad rem
concinit, maxime in eo, quod dicimus: In multitudine E
virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui, &c. Mentiti
Pſ. 65. ſunt enim inimici eius, dicentes: In Beelzebub principe
Matt. 12 dæmoniorum eiicit dæmonia, cum ipſe in digito Dei
eiecerit. Hoc autem illud præibat agendum, quod in
catechiſmo Chriſtianæ fidei ſpiritus immūdus eiicere-
tur de hominibus per idololatriam poſſeſſis, quos ipſe
fortis armatus in male pacato cuſtodiebat atrio. Bene ergo
& venerabiliter cantamus hac die, qua de hac eiectione
Pſal. 65 muti dæmonij mentiuntur vſque nunc inimici eius Iu-
dæi, quod non fiat in ſpiritu Dei: Sed fruſtra. Nam illis
blaſphemantibus, hoc fit quod ſequitur: Omnis terra
adoret te. Venite & videte opera Dei, quàm terribilis in
conſilijs ſuper filios hominum, videlicet in illius prioris
populi abiectione, & Gentium aſſumptione. Commu-
A nio quoque canora, ac ſuaui modulatione ſonoras voces
efferens, gratulabūda prædicatio ſiue teſtificatio eſt ho-
mani generis, incarnationem filij Dei confitentis, iuxta Pſ. 115.
illud, Credidi, propter quod locutus ſum. Et ſicut indi-
gnantib9 & maledicentibus Phariſæis & extra ſynago-
gam eiicientibus, nō tacebat ille, dicens: Ille homo, qui Ioan. 9.
dicitur Ieſus, lutū fecit ex ſputo, & liniuit oculos meos,
& modo video, ſic beati illi, quibus ait Dominus: Beati
eritis, cum oderint vos homines, & cum ſeparauerint Matt. 5.
vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomē veſtrum tam- Luc. 6.
quam malum propter filium hominis, quanto magis
maledicunt eis inimici Chriſti, & os eorū opprimunt,
tanto magis prædicant ſcientes & intelligentes lutum
illud, id eſt, incarnationem Chriſti, illuminationem
B omnium eſſe videntium.

AD INTROITVM.

Vbi aguntur ſcrutinia proprie quoque collectæ pro ca-
techumenis dicuntur.

ORATIO.

Omnipotens ſempiterne Deus, Eccleſiam tuam ſpiri-
tuali fœcunditate multiplica, vt qui ſunt generatione
terreni, fiant regeneratione cæleſtes.

SECRETA.

Remedij ſempiterni munera Domine lætanter offeri-
mus, ſuppliciter exorantes, vt eadem nos & digne vene-
rari, & pro ſaluandis congruenter exhibere perficias.
Per Chriſtum.

COMPLENDA.

Tueſemper quæſumus Domine, tuam attolle benignus
C familiam, tu diſpone correctā, tu propitius tuere ſub-
iectam, tu guberna perpetua bonitate ſaluandam, per
Dominum noſtrum.

Cur ſtatio ad ſanctum Paulum.

Conſiderata, vt dictum eſt, ſcrutiniorum ratione, 1. Tim. 2
perſpicuum eſt, quod ſtatio ad ſanctum Paulum
præſcripta, valde rei conueniat. Ipſe enim magnus &
mirabilis catechizator orbis terrarum, & [vt ipſe ait]
doctor Gentium, in fide & veritate, ipſe de magnifice Gal. 1.
& mirabiliter catechizatus eſt, quia non ab homine, ne-
que per hominem (ſicut ipſe ait ad Galatas) Euange-
lium meum, quod Euangelizatum eſt, non eſt à me, ne- Act. 9.
que enim ab homine accepi illud, neque didici, ſed per
reuelationem Ieſu Chriſti. Cum vocem namque, quam
de cælo corporaliter audiuit, qua carnalis eius ſenſus
D perculſus & occiſus eſt, incorpoream quoque vocem,
accepit cæleſtis magiſterij, quam per triduum audiens,
iuxta magiſtri catechizantis efficaciſſimam potentiam,
is ſe quoque catechumenus mirabilis, perfectus reddi-
tus eſt doctor Euangelij. Nec longe diſſimilis illi cæco
Euangelico, vtpote corporaliter cæcus ad natatoriam
baptiſmi ſalutaris miſſus eſt, vbi corpore & anima il-
luminatus, diſceptātibus contra ſe Phariſæis, omnibus
Chriſti inimicis, enarrare nondeſiit, quid fecerit ſibi Act. 28
homo, qui dicitur Ieſus quomodo ſibi aperti ſunt oculi,
& lutum ipſum quod fecit ex ſputo Dominus, id eſt, in-
carnationem verbi Dei, omnibus oſtendere non ceſſa- 2. Cor.
uit. Propter quod maledixerunt ei, & extra ſynago- 11.
gam ſuam eiecerūt, quinquies quadragenis vna minus
E cæſum.

De Feria quinta. CAP. XXII.

Feria quinta in Euangelio, vbi ait Dominus: Pater Ioan. 5.
meus vſq; modo operatur, & ego operor, vt indi-
cet nobis, quomodo operetur, & nō falſū dixerit
Scriptura per Moyſen miniſtrata, Quia Deus requieuit Gen. 2
ab omnibus operibus ſuis in die ſeptimo, vt, inquam
indicet, quia tunc operatus eſt, cum fecit mundum, &
vſque nunc operatur, cum regit mundum, paulo poſt
ſubiungit: Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & viuifi-
cat, ſic & filius quos vult, viuificat. quod ſe dixiſſe oſtē-
dens de reſurrectione, quæ nunc fit, qua tranſeunt ho-
mines [vt ait beatiſſimus Auguſtinus] à morte infideli-
tatis ad vitam fidei, à morte falſitatis ad vitam veritatis,

à morte iniquitatis ad vitam iuſtitiæ. Amen, inquit, dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, ſed tranſit à morte ad vitam. (Ioan. 5.) Et hoc attēdite, inquit idem Auguſtinus, Non, nunc tranſit, ſed iam tranſit à morte in vitam. Ac deinceps: Amen, inquit, dico vobis, quia venit hora, & nunc eſt, quando mortui qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei, & qui audierint, viuent: Non, inquit, quia viuunt, audiunt, ſed quia audiunt, reuiuiſcunt. Per quod amplius claret de hac reſurrectione hęc dici, qua mortui in infidelitate & ignorantia Dei ſic reſurgūt, vt prius audiant, & audiendo reuiuiſcant. Iſta reſurrectione, ſi recte credimus, reſurreximus, & nos ipſi, qui iā reſurreximus, alteram in fine reſurrectionem expectamus. Huic Euangelio recte præmittitur illa lectio libri Regum, de filio Sunamitis, (4. Reg. 4.) quem puer ab Heliſæo miſſus cum baculo, non reſuſcitauit. Per ſemetipſum vero Heliſæus veniens, ſeque ſuper mortuum ſternens, atque ad eius membra ſe colligens, huc illucque deambulans, & in ore pueri ſepties aſpirans, hunc ad rediuiuam lucem protinus per myſterium cōpaſſionis animauit. Eandem enim reſuſcitationem humani generis, quæ fit per fidē, de qua ſupra dictum eſt in Euangelio, teſte Beato Gregorio, hæc pueri reſuſcitatio ſignificauit. Auctor, inquit, humani generis Deus mortuum puerum doluit, cum extinctos nos iniquitatis aculeo miſeratus aſpexit: & quia per Moyſē terrorem legis protulit, quaſi per puerum virgā miſit. Per legem quippe virgam Deus tenuerat, cum dicebat: Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur. A peccati igitur morte, timor ſuſcitare non valuit, ſed ad ſtatum vitæ apparata manſuetudinis gratia erexit. Sed puer cum (Hebr. 7.) baculo mortuum ſuſcitare non valuit, quia Paulo atteſtante, nihil ad perfectum adduxit lex. Ipſe autē per ſemetipſum veniens, & ſuper cadauer ſe humiliter ſternens, ad exæquanda ſibi mortui mēbra ſe collegit, quia (Philip. 2.) cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinē hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Huc illucque deambulabat, quia, & Iudæam iuxta, & longe poſitas gentes vocat. Super mortuū ſepties ſpirat, quia per operationem diuini muneris gratiæ ſeptiformis ſpiritum in peccati morte iacētibus aſpirat. Moxque iuuenis erigitur: quia is, quem terroris virga ſuſcitare non potuit, per amoris ſpiritum puer ad vitam redit.

De feria ſexta CAP. XXIII.

FEria ſexta legitur Euangelium de reſurrectione Lazari. Notum eſt myſterium huius miraculi, & pene (Ioan. 11.) à cunctis doctoribus celebratum, quod videlicet Lazarus, quem amabat Dominus, de quo ipſe ait: Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado vt à ſomno excitem illum: & cuius ſorores ſæpe Domino miniſtrauerant, typum geſſerit iam fidelis & intra Eccleſiam poſiti hominis, qui cū ſit amicus Domini noſtri Ieſu Chriſti per fidem, moritur illi per iniquam operationem, & in ſepulchro malæ conſcientiæ, conſuetudine ſcelerum obrutus, iamque fœtens per infamiam, tandem per occultam inſpirationem Dei magno timore futuri iudicii, quaſi magno ſaluatoris clamore concuſſus ad vitā pœnitendo reſilit, & malæ ſepulchrum conſcientiæ per vltroneam aperiens confeſſionem, vinculis peccatorum meretur abſolui, quia viuit. Hoc autē in filio mulieris Sa- (3. Reg. 17.) reptanæ præfiguratum eſt, ad quam Helias Domino iubente ierat, relicta apud carnalem Iſrael ſiccitate & fame. Nam & illa mulier (vt iam ſuperius dictum eſt) Eccleſiam de gentibus myſtice ſignificauit, quæ legem & prophetas, imo Chriſtū, qui in ipſis agnoſcitur, tanquā Heliam hoſpitio fidei ſuſcepit. Filius vero huius viduæ, vnuſquiſque fidelis eſt, qui tunc moritur, quando dignum morte peccatum admittit. Et quod in clamore Domini Lazarum euocantis ſignificatum eſt, in cuius domo & ipſe à ſororibus eius paſcebatur, hoc idem in clamore Heliæ pręceſſit clamantis ad Dominum, & dicentis: Obſecro Domine etiam ne viduam, apud quam ego vtcumq; ſuſtentor, afflixiſti, vt interficeres filium eius? Ad hoc quoq;, quod Lazarum amicum ſuum appellauit Dominus, pulchre cōuenit illud, quod hic fuiſſe dicitur filius Amathi id eſt veritatis. Affirmant enim Iudæi, quod Ionas fuerat iſte Sareptanæ viduæ filius, quem reſuſcitauit Helias, matre poſtea dicente ad eum: Nunc cognoui quoniā vir Dei es tu, & verbum Dei in ore tuo verum eſt, & ob hanc cauſam, ipſum puerum Amathi vocitatum. Amathi namque ex Hebręo in Latinam linguam veritas dicitur, & ex eo quod Helias verum locutus eſt, ille qui ſuſcitatus eſt, filius nuncupatus eſt veritatis. Sed & hoc quod mortuū vt ſuſcitaret Helias ſupra lectū ſuum poſuit, à myſterio non vacat: Lectus namque Heliæ Catholicā Chriſti deſignat Eccleſiam, in qua ſola per remiſſionem peccatorum mortuæ reuiuiſcunt animæ. Nam de hac Eccleſia dicitur in canticis canticorum: En lectulū Salomonis, ſexaginta fortes ambiunt. Supradictam ergo lectionem Euangelii bene, vt conſonanter iſta de libro Regum lectio præcurrit.

De feria ſeptima Sabbato. CAP. XXIIII.

SAbbato hoc Euangelium ponitur, in quo Dominus cum dixiſſet: Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me, (Ioan. 8.) non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ: obuiantibus Iudæis, & dicentibus, tu de teipſo teſtimonium dicis, teſtimonium tuum non eſt verum, cunctis confirmo & vero argumento, dū dicit: Etſi ego teſtimonium (Deut. 19.) perhibeo de meipſo, teſtimonium meum verum eſt. Et ſtatim proponit, quod neceſſario concedendum ſit: In lege veſtra ſcriptum eſt, quoniam duorum hominū teſtimonium verū eſt. Et protinus aſſumit: Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me pater. quod & ipſum concedi (Matt. 17.) oportet. Palam namque eſt auditum teſtimonium patris, dicentis: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et mortui reſuſcitati, & cætera, quæ oſtendebat eius ex patre ſuo opera bona, teſtimonia erant de ipſo, tam patris, quam filii. Teſtimonium ergo verū atque fidele falſo calumniabantur, contra legem ſuam præuaricatores legis. Ad hæc, quæ præcurrit lectio pro- (Eſa. 55.) phetica, pulchre accedit in eo quod ait. Ecce teſtem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus: Ecce gentem, quam neſciebas, vocabis, videlicet tuus ipſe teſtis, & gentes quæ non cognouerunt te, ad te current, propter Dominum Deum tuum, & ſanctū Iſrael, quia glorificauit te, videlicet iuxta hoc quod de illo dicis, & teſtimoniū perhibet de me, qui miſit me pater. Idcirco namque gentes credendo ad filium currunt: quas neſciebat, quia ipſum filium patremq; Deum, qui duo teſtes ſunt, quia duæ perſonæ, ſed non duo dii ſunt, fideles & idoneos comprobant, quorum teſtimonia recipiant ex dictis & ex factis vtriuſque, certum tenentes. quod (Ioan. 8.) ipſe filius ad ipſorum ſalutem à patre miſſus ſit. Sed & in (Eſa. 55.) eo, quod ait in Euangelicæ principio lectionis: Ego ſum lux mundi, &c. Et in eo quod in propheticæ lectionis exordio prędictum eſt: Omnes ſitiētes venite ad aquas, (Pſ. 35.) &c. ſumma vtriuſque conſonantia eſt. Nam & illa lux inebriat, & hæc aqua ſapientiæ potatos illuminat, teſtante Pſalmiſta, qui cum dixiſſet, quoniam apud te eſt fons vitæ, protinus ſubiunxit: Et in lumine tuo videbimus lumen. Vna eademque ſapientia Dei patris, fons eſt vitæ, lumine de lumen. Et de vtroque præmiſſum eſt: In ebriabuntur ab vbertate domus tuæ.

FINIS LIBRI QVARTI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS,

LIBER QVINTVS.

De Dominica in Paſsione Domini.

CAP. I.

PRÆCEDENTI veſpera Dominicæ huius, annua Dominicæ paſſionis celebritas inchoatur. Cur autem tot dies ante illum diem, quo crucifixus eſt Dominus incipiatur, ex Euangelio Ioannis animaduertere poſſumus. Ait enim, Collegerunt Pontifices &
Ioan. 11 Phariſæi concilium aduerſus Ieſum, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? Et cum prophetaſſet vnus ex ipſis Caiphas nomine, qui erat Pontifex anni illius, quod expediret vnum hominem mori pro gente, & non tantum pro gēte, ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum, ſecutus adiungit Euangeliſta: Ab illo ergo die cogitauerunt, vt interficerent eum. Ac deinceps: Ieſus ergo iam non palā apud Iudæos ambulabat, ſed relictis illis, abiit iuxta deſertū in ciuitatem, quæ dicitur Effrem, & ibi morabatur cū diſcipulis ſuis. Et quando concilium illud habitum ſit, tē ex cōſequentibus colligi poteſt. Sequitur enim proximum autem erat Paſcha Iudæorum, & aſcenderunt multi in Hieroſolymā de regione ante Paſcha, vt ſanctificarēt ſeipſos. Plane per hoc, initium primi menſis tunc extitiſſe cōmendatur, quando Lazarus ſuſcitatus eſt, propter quod ſignum non multo poſt cōcilium habitum eſt. Moris enim Iudæis erat, ex præcepto legis ſanctificare ſeipſos ante Paſcha, ipſam que ſanctificationē initiare prima die Menſis primi: qua die & tabernaculum dedicatum eſt, ſicut in Exodo legimus, loquente
Exod. 40. Domino ad Moyſen: Menſe primo, prima die Menſis eriges tabernaculum teſtimonii, & pones in eo arcam, &c. Et paulo poſt: Aſſumpto vnctionis oleo vnges tabernaculū cū vaſis ſuis, vt ſanctificentur, &c. Illud quoque nō prætereundū quod eiuſdē Menſis initiū, id eſt, luna prima in ſexta feria tunc extiterit. Siquidem ſexta feria, qua Dominus crucifixus eſt, quinta decima extitit, ac per hoc ita eſſe, vt dictū eſt, nemo eſt qui dubitat. Nā quintadecima in eādē feria ſemper occurrit, in quā & prima. Igitur ex his, quæ dicta ſunt, quoniā Eccleſiaſtici cōpoſitor officii ſupradictū Euangeliū de reſuſcitatione Lazari nō ſine cauſa ſexta feria legi voluit, quæ quintadecima dies eſt ab illa: qua Dominus crucifixus eſt. Ex his, inquā, quæ dicta ſunt, datur intelligi, quod Dominus ipſo die Neomeniæ Lazarū ſuſcitauerit. Delectat valde legitim⁹ hic regis noſtri proceſſus, legitim⁹ & ſanctus ſummi ſacerdotis noſtri clangor in die Neomeniæ huius. Ipſe qui quōdā iuſſerat filiis Iſrael per Moyſen, dicens: quando exibitis ad bellū contra hoſtes,
Num. 10. qui dimicant aduerſum vos. Si quando habebitis epulum, & dies feſtos & calendas clangetis tubis ſuper holocauſtis & pacificis victimis: ipſe rex noſter exiturus ad bellum paſſionis, cōtra diabolum principem mundi, ipſe ſummus ſacerdos noſter habiturus epulū corporis & ſanguinis ſui, quod cū traderet diſcipulis ſuis: Deſi-
Luc. 22. derio, inquit, deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar, habiturus diem feſtum ſuæ ſacroſanctæ reſurrectionis. Habens, inquam, calendas, i. initium Mēſis vel lunæ, cuius in plenitudine hæc facturus erat, clangit tuba tanti tamque excellentis miraculi, quo & hoſtes ſuos attonitos reddidit, & corda piorum magis ac magis ad credendū animauit. Namque & ho-

A ſteſcius turbati dicunt: Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & plebs ad credendum magis animata præcipue propter hoc ſignum, poſtmodum illi venienti Hieroſolymā cum palmis & laudibus obuiam proceſſit. Suſcitato autem Lazaro, non longum erat vt hoc Phariſæi audirent. Bethania namque ab Hieroſolymis quindecim tantū ſtadiis, id eſt, non integris duobus diſtat milliariis. Et ex Iudæis, qui fuerant cum Ieſu quando illum ſuſcitauit, quidam inquit Euangeliſta, abierūt ad Phariſæos & narrauerunt eis quæ fecit Ieſus. Nec mora fuit poſt hoc colligendi concilii. Mox enim ſic Euangeliſta coniungit, Collegerunt ergo Pontifices & Phariſæi concilium. Rurſus non longū erat, aut difficile tūc illud colligi. Cum enim, vt ait Euangeliſta, quia proximum erat Paſcha Iudæorum, multi aſcenderunt Hieroſolymā, vt ſanctificarent ſeipſos, tunc vero præcipue Pontifices & Phariſæi, qui erant clerici Iudæorū, Si qui forte ex ipſis procul aberant, ſolenniter conuenerant. Continuata quoque duorum ſolemnitas dierū, id
B eſt, ſabbati & Neomeniæ, quæ, vt ſupradictū eſt, pridie fuerat, agendo concilio frequentiores atque expeditiores reddiderat. Nihil igitur repugnat, quin eodem ſabbato [cuius in veſpera Dominicæ paſſionis annuam inchoamus memoriam] illud impiorum concilium collectum fuerit, & quia ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum, idcirco in veſpera, quaſi poſt horam eiuſdem concilii, luctum publicum incipiat Eccleſia ſuo Domino per omnia compatiens, vt corpus capiti. Hac ergo Dominicæ paſſionis, vt dictum eſt, commemoratione inchoata, res digna ſpectaculo procedit. Præmiſſa namque per ſeptem Dominicas ſuperius digeſtas, quaſi pompa funeris, & ſecundum ritum officii procedente Eccleſia in ordine ſuo per totidem ætates ſæculi, tandē ipſa mors Chriſti, cui omnis illa pōpa præordinata eſt, effertur præ oculis & piis fidelium mētibus ingeruntur vulnera, cunctaque mortis inſignia, quæ pertulit pro cunctis vnica ſalus, Deus & homo Chriſtus, Dei vnige-
C nitus. Nihil quippe tā frequens, quam prodeuntia vexilla regis, fulgidumq; myſterium crucis. Acetum quoque, fel & arundinem, clauos & lanceam perforatam corporis, tam in nocturnis, quā in diurnis meditamur cāticis, quæ de authenticis veteris pariter ac noui teſta- Cant. 7.
menti ſcripturis cōgeſta ſunt. Sicque fiunt comæ capitis Eccleſiæ, id eſt, cogitationes cordis eius, quaſi purpura regis iuncta canalibus, dum paſſionem redemptoris meditatur, ſenſum ſuum authenticis adhibens ſcripturis, videlicet pretioſis purpuræ tincturis, quæ per ora prophetarum & Apoſtolorum, velut per quoſdam canales, Spiritu ſancto conficiente, profluxerunt.

Cur Gloria patri non dicimus CAP. II.

VErumtamen hac Dominica totaque hebdomada luctus ille remiſſior eſt quia non ſtatim poſt habitum cōcilium traditus eſt agnus in manus miniſtrorum impiorum vt portaretur ad victimam, ſed quia iam ea tunc quæri cœpit. Et quia mandatum dederant pontifices, & Phariſæi, vt ſi quis cognouerit, vbi ſit, indicet, vt
D apprehendant eum. Et quia Ieſus iam nō palam ambulabat apud Iudæos, nos quoque cum illo quodāmodo ſeceſſimus, dum vocem lætitiæ & laudis aliquantulum ſupprimimus. Nam de reſponſoriis, Gloria patri ſubtrahimus, & apud quoſdam ad Miſſas quoque cum introitu

officii non dicitur. Siquidem breuis licet verſiculus, A quia ſanctæ Trinitatis magis expreſſa, magiſq; propria laus eſt, bene captiuus noſtri ſolitudinem atque ſilentium, non palam ambulantis, dum non dicitur ſignificat.

Cur hac Dominica Hieremias legatur.

Cap. III.

Hier. 38. HIeremias quoque Propheta competenter per hos dies & nocturnas legitur vigilias. Hic enim non ſolum dictis, ſed & paſſionibus ſuis, redemptoris noſtri paſſionem præfigurauit, & in eo quoque, quod in eiſdem tribulationibus ſuis non deceſſit, ſed ruinæ ciuitatis vel templi ſuperſtes fuit: quamuis poſt hæc à populo deſcendente in Ægyptum lapidatum illum Iudæi autument, & in eo, quod ſecundum prophetiam eius, captus B eſt Sedechias & occiſis filiis eius oculos quoque ipſius eruit rex Babylonis. Nam & redemptor noſter cum putaretur & deſideraretur extingui & conteri de terra viuentium, iuxta illud. Inimici mei dixerunt mala mihi, Pſ. 40 quando morietur & peribit nomen eius, cunctis tribulationibus ſuis & morti atque inferis eneruit, & ſuperſtes fuit, imo eſt atque erit peccatrici ciuitati, quæ cum vocaretur Hieruſalē, pars illius meretrix effecta eſt, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus. Et ſecundū prophetiā eius, qua dixit: In iudicium ego veni in hunc Apoc. 11 mundū, vt non videntes videant, & videntes cæci fiāt, captus eſt in ſuperbia ſua Iudaicus populus, & occiſis filiis eius, id eſt, carnalibus legis operibus in quibus nihil Ioan 9. vitalis gratiæ Dei remanſit, inſuper oculos eius eruit ſpiritualis Nabuchodonoſor, ſcilicet diabolus, & obſcurati C ſunt oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incuruatur. Bene itaque Hieremias propheta per hos dies legitur Chriſti Domini paſſionem in ſuis præludiis deſignans, futuramque abiectionem gentis Iudaicæ ſub Pſ. 68 typo eius captiuitatis, quæ tunc accidit, lachrymoſis lamentationibus deplorans.

De officio eiuſdem diei. Cap. IV.

TOtum Miſſæ officium illud perſonat, quod per eandem paſſionem Domini erat futurum, videlicet quod deſerendum erat vetus ſacerdotium Iudæorū, per ipſū noui teſtamenti mediatorem, nouiquæ ſacrificii pontificem. Quod & ſanctum Euangelium myſtica D Ioan 8. ſignificat, & præcurrens Apoſtolica lectio manifeſte denunciat. Nam cū dixiſſet Euangeliſta: Tulerunt lapides Iudæi, vt iacerent in eum, ſtatim adiecit: Ieſus autē abſcondit ſe, & exiuit de templo. Et quid abſcondendo ſe (ait B. Gregorius) Dominus deſignat niſi quod eis ipſa veritas abſconditur, qui eius verba ſequi contemnunt? Eam quippe, quam non inuenit humilem, veritas fugit mentem. Hoc ergo innuit, quod templum & vniuerſa Iudæorum ſancta propter ſuperbiam & duritiam cordis eorum deſertus eſſet, cunctæque præſides templi virtutes, quas Ioſephus teſtatur auditas eſſe, dicentes: Tranſeamus ex his ſedibus, eſſent meliores adituræ ſedes, quas inhabitante Domino & ipſæ protegerent. In Heb. 9. lectione autem Epiſtolæ dicit Apoſtolus: Chriſtus aſſiſtens pontifex futurorum bonorū, per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, &c. Quibus E dictis aperte declarat, ad quæ meliora de templo Iudæorū exiens Pontifex noſter emigrauerit. Introitus vero: Iudica me Deus: & diſcerne cauſam meam de gente nō Pſ. 42. ſancta, &c Itemque illud in graduali: Eripe de inimicis meis, voces ſunt eius exeuntis templo & orantis ſecundum humanitatē, vt manifeſto diſcrimine diſcernatur cauſa eius: ſcilicet fidei Euangelii à iuſtificationibus le- Pſ. 17. gis, quod & factum eſt in eo, quod & templum deſtructum eſt, & ſacrificia Iudæorum abolita ſunt. Nam etſi ſtetiſſet potentia Iudaici regni, cultuſque templi veteris maiore fuiſſent impedimento Chriſtianæ fidei, quia nō facile diſcernere poſſent carnales, & infirmi vacuitatē veteris ſacerdotii, ſi fulciretur proſperitate & gloria temporali. Quomodo ergo prius mortuus eſt Moyſes, & poſtmodum filii Iſrael Ieſu duce trāſierunt Iordanem, ſic expediebat prius deſtrui templū, veteriſque ſacerdotium, vt abſque ſcrupulo ad ſalutarem Chriſti tranſiremus baptiſmum. Quod autem in graduali ſequitur: doce me facere voluntatem tuam, illud eſt quod cum imminente mortis articulo dixiſſet orās. Mi pater, ſi poſſi- Pſ. 142. bile eſt, tranſeat à me calix iſte, poſtulans nō timore patiendi, ſed miſericordia prioris populi, ne ab illis propinatum biberet calicem, vnde & ſignāter non dixit, trā- Matth. 26. ſeat à me calix, ſed calix iſte: cum (inquam) hoc oraſſet, reuertens in ſemetipſum, quod ex hominis perſona trepidanter renuerat, ex Dei filii qua confirmat: Verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Deinde, tanquam B ſi requiras cur de templo aduerſus & iratus exierit, ſe- Pſ. 128. quitur in tractu. Sæpe (inquiens) expugnauerunt me à iuuentute mea, i. ab Eccleſiæ primordiis a ſanguine Abel iuſti: ſæpe (inquam) expugnauerunt me in mem- Matt. 23. bris meis, in corpore meo (quod eſt Eccleſia) occidendo prophetas, & lapidando eos, qui ad ſe miſſi ſunt, & prolongauerunt iniquitatem ſuam perſeueranter occidendo vſque ad meipſum, de quo nunc dicunt: Hic eſt hæ- Matt. 21 res, venite occidamus eum, & noſtra erit hæreditas. In Pſ. 118. offerenda, confitebor tibi Domine in toto corde meo, præmium repoſcit obedientiæ, factus obediens vſque ad mortem, dum dicit ſecundum formam ſerui: Retribue ſeruo tuo vt viuam, id eſt, vt reſurgam, & tunc cuſtodiam, id eſt, cuſtodiri faciam, ſermones tuos: viuifica me ſe- C cundum verbū tuum, id eſt, per inhabitantis in me ver- Ioan 8. bi tui potentiam. Sequens verſus iuxta Euangelica verba, quę prędicta ſunt, quis ex vobis arguet me de peccato, qui eſt ex Deo, verba Dei audit, immaculatos beatificat, qui ambulant in lege Domini, & ſcrutātur teſtimonia eius. Alius quoque verſus, viam veritatis elegi, totus vocalis, dictis elegās neumiſque canorus, vox eſt deuotæ fidei, contemtæ & excitatæ de hoc, quod paulo ante audiuit. Si veritatem dico, quare non creditis mihi? Pſ. 118. Cum enim hūc Eccleſiæ chorus cum vociferatione extollit, exſilire videtur de cœtu illorum, qui coarguuntur non credentes veritatem dicenti, quique propterea ver- Ioan 8. ba Dei nō audiūt, quia ex Deo non ſunt, apprehēdenſque vexillum veritatis. Da mihi (inquit) intellectum, &c. Iuxta quod alibi dicūt Apoſtoli: Adauge nobis fi- D dem. Communio, hoc corpus quod pro vobis tradetur, Pſ. 118. notiſſima & percelebris eſt vox hæc ſummi ſacerdotis Luc 17. Chriſti, noui teſtamenti mediatoris, de templo ſæpe dicto egreſſi, & ſecundum præeuntis Epiſtolæ dicta, ne- Heb. 9. que per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introeuntis ſemel in ſancta. Cuius ſacerdotii, quia Beatus Petrus primus hæres, primuſq; Heb. 9. poſt Chriſtum tempore & dignitate Pontifex eſt, qui & dicentem: Sequere me, ſecutus eſt ſimili morte cinctus, & quo nolebat abductus, recte ad ipſum ſtatio Ioan. 21. præſenti officio præſcripta eſt.

De conſonantia ferial num lectionum. Cap. V.

FEria ſecunda legitur hoc Euangelium, in quo dictū Ioan 7. eſt, Miſerūt Pontifices & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent Ieſū, ſequitur: Ieſus autē dixit eis, adhuc E modicū tēpus vobiſcū ſum, & vado ad eū qui miſit me. Et quid deinde illis euenturū eſſet, ſubiungit: quæretis me, & vbi ego ſum, vos nō poteſtis venire, ſcilicet muro infidelitatis obſiſtēte. Quo dicto perſpicue ſe relictis illis, ad gentes commigraturum eſſe minabatur. Vnde illi quoq; quaſi diuinātes dicūt: Nunquid in diſperſionem gentiū iturus eſt, & docturus gētes? Huic Euangelio recte illa præmittitur lectio de Iona, qui prædicare nolens Ioan. 6. Niniuæ ciuitati magnæ fugit in Tarſis, & fluctibus maris ſe tradidit, deſertionē vtiq; gentis ſuæ veritus futurā (vt ait Hieronymus) cum gentibus Deus innoteſceret. Ionas enim, quod interpretatur, colūba, qui miſſus prędicare Niniuæ ciuitati gratiā Dei, Chriſtum ſignificat

Dominum,

Dominum ad ſalutem totius mũdi à Deo patre miſſum. Nam ſicut Ionas magnam Niniuem nolens adire potius maris fluctibus ſe tradidit: ſic Dominus noſter corporali præſentia gentes adire nolens, intra ſeditiones Iudæorũ perſequentium remanſit. Efferbuit mare, & timuerunt Ioan. 8 Matt. 27 nautæ. Audiens enim Pilatus accuſationem dicentium, quia filium Dei ſe fecit, magis timuit, tandemque perſiſtente graui fluctuatione clamantium, crucifige, crucifige, lotis manib. in nimdum nautarũ, qui dixerunt, quæſumus Domine, ne des ſuper nos ſanguinẽ innocentem, dicenſq́; innocens ego ſum a ſanguine iuſti huius, tradidit illis Ieſum, vt crucifigerent, quaſi mari immittens. Et abſorbuit eum cetus, id eſt, mors, ſed adurẽte ventrẽ eius diuinitatis igne, tertia die viuũ rurſus euomuit. Et tunc demũ ad prædicationẽ eius interrita Niniue magna, ſcilicet mundus, trina merſione baptiſmi, quaſi triduana pœnitentia ſaluatur, & hedera quæ obumbrabat caput Ionæ, videlicet Iudæa quondam habitaculũ Chriſti, aruit.

Feria tertia, vbi dictum eſt in Euangelio. Ambulabat Ioan. 7. Ieſus in Galilæam, non enim volebat ire in Iudæam, quia quærebant eum Iudæi interficere, & paulo poſt tamen & ipſe aſcendit ad diem feſtum non manifeſte, ſed quaſi in occulto. Sequitur, Iudæi ergo quærebant eum in die feſto dicentes. Vbi eſt ille? Et murmur multũ erat de eo in turba. Alii dicebant, quia bonus eſt: alii non, ſed Daniel 14 ſeducit turbam. Huic ſane Euangelio nonnulla ſimilitudine congruit illa, quæ præmittitur lectio de propheta Daniele, licet in Hebraico non habeatur, quod congre- 1 Pet. 5 Apoc. 17. gati Babylonii aduerſus regẽ, dixerunt: Trade nobis Danielem, qui Bel deſtruxit, & draconem interfecit, &c. Nam & Iudæi vere & ſpiritualiter Babylonii qui tunc quærebant Ieſum, tandem congregati aduerſus præſidẽ Romanæ poteſtatis Pilatum, quæ Roma ſcribitur, & eſt ſpiritualiter Babylon, petierunt excitata ſeditione, vt ſibi traderet illũ, feceruntq; ſicut ipſe queritur per propheTren. 3. tam. Deduxerunt in lacũ mortis vitã meam, & poſuerũt lapidẽ ſuper me. Cumq; victor leonũ ſcilicet malignorũ ſpirituũ, viuũ ſe tertiũ præbuiſſet, exclamauit rex Babylonis, videlicet Romanum imperiũ, voce magna dicens. Ma- 1. Pet. 5 gnus eſt Deus Danielis. Voce, inquam, magna. Magnus quippe ſonus extitit cum primum imperator Romanæ vrbis, magnæ vtique Babylonis fidem Chriſti ſuſcepit. Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone collecta, inquit Apoſtolus Petrus, Romam tropice percutiens.

Feria quarta in Euangelio circumdantes Iudæi Domi- Ioan. 10. num, dicunt: Quouſq; animã noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palam. Et reſpondens Ieſus: Loquor, inquit, vobis & non creditis. Opera, quæ ego facio in nomine patris mei, ipſa teſtimonium perhibent de me. Et poſt aliqua ſubiecit: Ego & pater vnũ ſumus. Audiat Arius, vnũ ſumus, audiat Sabellius, quia non dixit vnus, Ibidem 9. ſed vnum. Volentibuſq; eum lapidare, & de blaſphemia calũniantibus. Et ſi mihi, inquit, non vultis credere, operibus credite. Hic, quia non ſolũ Chriſtum, quod quærebant, ſed & Deũ ſe eſſe, proteſtans eſt, quod intelligere nolunt hæretici, cũ intellexerint Iudæi, dixerunt: Quia tu homo cum ſis, facis teipſum Deum, recte illa præmittitur lectio, quia patribus eorum per ſingula pene præ- Num. 14 cepta Dominum ſe proteſtatur & Deum, tãquam contumacis ſerui ceruicem duram contũdens. Num & iſti, filii rebelliũ & incredulorum tentatorum & murmuroſorũ tentantes & ceruicem ſuam obdurantes hoc merebantur, vt quemadmodum corpora illorum proſtrata ſunt in deſerto, ſic ipſi longe à repromiſſione pellerentur ſtantes contra ſanguinem proximi, & cuncta ſupradictæ lectionis præcepta tranſgredientes.

Feria quinta totum lugubre officiũ, ſterilitatẽ deplorat Iudaicæ gentis, quæ in morem ſalicum viriditatem habens per legis ſcientiam, nullum tamen fidei aut boni operis fructũ referebat. Ipſi namque, ipſi præcipue Iudæi, qui Domino prædicante obſurduerant, quibus Matt. 11. Pſal. 136. ipſe dixerat, Cantauimus vobis & non ſaltaſtis, ſalices erant illæ, de quibus eadem die ſub perſona antiquorum ſanctorum atq; nouorum luctuoſe cãtatur in ſalicibus, in medio eius ſuſpendimus organa noſtra, &c. Nam ex Pſal. 107. quo precioſum illud humanitatis Chriſti organum in ligno crucis confregerũt, cui dicit pater in pſalmo, Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara, ſuſpenderũt Pſal. 136 organa ſua ſancti patres & Prophetæ ad ſalices illas: quia Propheta nullus ad Iudæos ex tunc miſſus eſt, & ipſos Prophetarum libros, quos legunt, quia non intelligunt, velut organa ſuſpenſa vacare permittunt. Videndum ergo quàm lugubri officio conſonum ſit in eiuſdem diei Euangelio: Reuerſi miniſtri, quos miſerant Põtifices & Ioan. 7 Phariſæi vt apprehenderent Ieſum, reuerſi, inquam, ſine crimine, plenĩ admiratione, cum dicerent eis illi: Quare non adduxiſtis eũ, reſponderũt: Nunquã ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo loquitur. Plane hoc dicendo, cũ- Pſal. 136 ctis organis cunctiſq; cantoribus, quicunque ab initio cantauerunt nobis hymnũ de canticis Sion, dulciſſimam illius cantionem, id eſt, doctrinã veraciter prætulerunt. At illi inimici lentes & intra ſemetipſos irxantes, attende quid tandem fecerint. Reuerſi ſunt, inquit Euangeliſta, vnuſquiſq; in domũ ſuã. O ſalices infructuoſæ. Expreſſius ſignificari non potuit ſummæ ac ſalutaris cantilenæ Eccleſ. contemptus. Merito ergo in domibus ſuis hactenus retruſi, quas diſtribuere non potuerunt hi, qui diſtribuunt Pſal. 47 domos Sion, ſicut illis in Pſalmo præcipitur: Ponite corda veſtra in virtute eius, & diſtribuite domos eius. In domibus, inquã, ſuis, id eſt in malis cõſcientiis cõcluſi nõ merentur ad publicũ reuocari, vt audiãt organa ſcripturarũ, quæ illis ſuſpenſa ſũt, nobis autẽ dulciter & aperte canunt. At illi coniuncti filii Edom, imo caput illorum effecti, cõmixti, inquã, terrenis & ſanguineis perſecutoribus ſanctæ Sion, de quibus eadẽ die cantamus: Memẽ- Pſal. 136 Matt. 23 to Domine, filiorũ Edom in die Hieruſalẽ, primum illud propriũ diuinitatis organũ ſupplicio crucis cõſ egerũt, & inde ſapiẽtes & ſcribas ad ſe miſſos occiderũt, flagellauerunt, lapidauerũt, & perſecuti ſunt de ciuitate in ciuitatẽ, & in ciuitatibus quoque gentiũ perſecutionẽ A- Acts 13. poſtolis per ſeditionẽ excitauerũt, quodãmodo dicẽtes: Exinanite, exinanite vſq; ad fundamentũ in ea, vt funditus tũc, ſi poſſent, naſcentẽ Eccleſiam ſubruerẽt. Et ſicut in Eccleſiaſticis hiſtoriis legimus, cũ ſpiritualis Nabuchodonoſor, ſ. diabolus, Chriſtianos cõpelleret ad idololatriam, iſti nonnunquam vehemẽtius vigebant. Bene ergo ſupradictum Euangelium lectio præcurrit de libro Danielis prophetæ, quæ eſt oratio triũ puerorum, qui ſe- Dan. 3 cundũ hiſtoriã ſuper flumina Babylonis ſedentes & flẽtes, & in medio eius ſalicibus, id eſt, infructuoſis hominibus laudem Dei ſe fruſtra canere dolẽtes, inſuper ſtatuã aureã adorare iuſſi, & quia noluerunt, in fornacem proiecti, martyria victoriaque Eccleſiæ præcurrerunt. Idcirco autem hac potiſſimum die conuenienter poſitum eſt hoc officium, quia poſt hanc diem nulla legitur Euãgelii lectio de eo, quod Dominus Iudæis publice prædicauerit: & ecce illud diuinitatis organum in illis ſalicibus Babylonis ſuſpenſum eſt.

Feria ſexta legitur hoc Euangeliũ: Collegerunt Pon- Ioan. 11. tifices & Phariſæi concilium aduerſus Ieſum, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo ſigna multa facit? Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, cauſamq; ſuæ ſolicitudinis, quaſi rationabilem adhibentes: Et venient, inquiunt, Romani, & tollent noſtrũ locũ & gentem. Nam ſub imperio Romanorum erant, quia iam ablatum erat ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, & Pilatum Romanæ poteſtatis præſidem habebant. At il- Gen. 49 li quia ſic timuerunt pruinam, irruit ſuper eos nix, & duplici contritione contriti ſunt. Nam & locum & Iob 6 gentem perdiderunt, & deleti de libro viuentium, in terra ſcripti ſunt. Bene ergo illa lectio Hieremiæ pro- Pſal. 68 Hier. 17. phetæ præmittitur aduerſus canes illos, qui Dominum circumdederunt, aduerſus illud concilium malignantium, quod obſedit illum: Domine, omnes qui te dereliquunt, confundentur, & recedentes a te in terram ſcribentur: & poſt pauca prauam ſolicitudinem eorum

intuens, quæ dicunt: Venient Romani & tollent noſtrũ locũ & gentẽ: Paueant, inquit, illi, & non paueam ego. Induc ſuper eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos. Quod factũ eſt per Titum & Veſpaſianum, quando regno Dei iam perdito, locum quoque & gentem perdiderunt. Quamuis autem multoties Iudæi Dominum quæſierunt occidere, nam & lapides non ſemel ſuſtulerunt vt illum lapidarent, miniſtros quoque miſerunt Pontifices & Phariſæi, vt illum apprehenderent: Recte tamen de hoc concilio dixit Euangeliſta, Ab illo
Ioã 8 a. ergo die cogitauerunt, vt interficerent eum. Nunc enim quaſi non tumultuarie vel populari ſeditione, aut cum præiudicio, ſed legitima iudicii ſeſſione ſibi videbantur actitare, ſolicitudinem ſuam (vt dictum eſt) prætenden-
† læſæ tes, ne cum rex appellaretur, ipſi rei † maieſtatis apud Romanum imperium, ſub quo erant, addicerentur.

Cur vacat Sabbato ante Palmas. CAP. VI.

SAbbato vacat, quando Dominus Papa eleemoſynã dat: hoc ſabbatum illud eſt, quo Dominus Bethaniã venit, & in domo Lazari, quem ſuſcitauerat, cœnam ha-
Ioan. 12. buit, ſicut Euangeliſta refert. Ieſus ergo ante ſex dies ſolennitatis paſchæ venit Bethaniam, vbi fuerat Lazarus mortuus quem ſuſcitauit. Fecerunt autem ei cœnam ibi. Lazarus vero vnus erat ex diſcumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſtici, & vnxit pedes Ieſu, & extersit capillis ſuis. & domus impleta eſt ex odore vnguenti. Ibi celebri myſterio commendatum eſt odoriferum opus eleemoſynæ. Maria namque typũ geſſit Eccleſiæ, pedes autem Domini, pauperes ſunt infimi, qui quamuis extrema, tamẽ eius membra ſunt per coniunctionem & vnitatem fidei. Mulier pedes Domini vngit, & capillis ſuis, qui vtrique corpori ſuperfluunt, extergit, quoties diuites qui ſunt in Eccleſia, pauperes fideles miſericordiæ blandimento refouent, & de iis, quæ ſibi abundant, illorum inopiam ſupplent. Vt ergo Romanus Papa celebrem cum Maria Domino cœnam exhibeat, hoc ſabbato eleemoſynam dat. atque ita circa pedes Domini occupato eo, ſabbatum vacat.

Dominica in Palmis. CAP. VII.

DOminica hac, qua Dominus ciuitatem Hieruſa-
Exod. 12. lem paſſurus venit luna decima extitit. De hac die præceperat Dominus in lege filiis Iſrael: Decima die menſis primi tollet vnuſquiſque agnum per familias & domos ſuas, & ſeruabitis eum, vſque ad quartumdecimum diem menſis eiuſdem, & immolabit eum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad veſperam. Nota & celebris eſt mirabilium hiſtoria, quæ ante fuerant geſta, ſcilicet quod decẽ plagis Pharaonem & totam Ægyptum Moyſes in virga manus ſuæ percuſſerit: quibus Pharao, quãuis afflictus, victus tamẽ non eſt, donec agnus immola-
1 Cor. 10 retur in domibus Iſrael. Verum quid hoc ſignificauerit, quomodo hæc omnia in figura contingebant illis, & ad præſens negocium pertinet, prætereundum non eſt. Pharao, diaboli, Ægyptus, mundi, filii Iſrael, omnium qui ad vitam præordinati ſunt, & populus Dei vocantur, typum geſſerunt. Captiuitas ſeruituſque filiorum Iſrael captiuitatem illam deſignant, qua diabolus hominem in Paradiſi libertate conditum, per præuaricationẽ in tenebris huius ſæculi captiuauit, & morti obnoxium
Exod. 7. fecit. Stetit Moyſes cum Aaron coram Pharaone, tenenſque virgam in manu, dixit: Hæc dicit Dominus, Dimitte populum meum. Nimirum in virga Moyſi, legis diſciplinam, in Aaron, eiuſdem agnoſcimus ſacerdotiũ. Hæc enim duo dicta ſunt, vt Dei populum a ſeruitute Pharaonis, id eſt, diaboli, eriperent. Decem plagæ, quibus percuſſus eſt, decem legis præceptorum, quibus populus Dei diabolo captiuatori humani generis repu-
Rom. 5. gnare iuſſus eſt, ſimilitudinem prætulerunt. Nam tunc primum mors, quę regnauit ab Adam vſque ad Moyſẽ, cœpit audire in regno ſuo contradictionem, Deo debitum ſibi exigente ab hominibus cultum, & ſuorum obedientiam præceptorum. Sed ſicut Pharao decem plagis non adeo victus eſt, vt filios Iſrael dimitteret: ita diabolus decem præceptorum legis obſeruatione non adeo
A ſuperatus eſt, vt homo in paradiſum rediret. Igitur ſicut poſt inefficacem virgam Moyſi tandem agnus immolari iuſſus eſt, & tunc mortua ſunt primogenita Ægypti, & hac vna plaga tactus Pharao dimiſit populum & ipſe cum reliquis Ægyptiis perſequens tranſeuntes, in mari rubro ſubmerſus eſt: ſic poſtquam conſtitit, quod nihil ad perfectum adduceret lex, agnus Dei Chriſtus immolatus eſt, & in morte eius primoge- Heb. 7.
nitum, id eſt, originale peccatum deletum eſt, & in mari Coloſſ. 2.
rubro baptiſmi Christi ſanguine rubentis actualia quo- 1 Cor. 10
que peccata cum diabolo penitus abſorpta ſunt. Luna ergo decima (vt dictum eſt) Dominus Chriſtus, verus agnus, præcepto patris obediens, ciuitatem Hieruſalem paſſurus ingreſſus eſt. Sed nec ipſe ingreſſus eius vacat à
B myſteriis. Quocumq; enim verus hic ſol procedit, ſimilitudines eius, quam operatur, ſalutis, quaſi vmbras interiecto corpori ſimiles reddit. Veniens igitur ad paſſionem, videamus quas iaciat vmbras fulgidæ miſericordiæ, cuius in multitudine benedictus aduenit. Primum Matt. 21
a monte Oliueti duos mittit diſcipulos in caſtellũ, quod erat cõtra ipſos, vt aſinam illic alligatam pullumq; eius ſoluentes ſibi adducerent, &c. In his profecto, quæ vi- Heb. 2
litas in ſanguine ſuo, quis fructus ſuæ paſſionis, ad quam veniebat, myſticè præſignauit. Aſcenſurus enim propter paſſionem mortis gloria & honore coronatus, ad dexteram patris, qui eſt mons Oliuarum, id eſt, pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, Deus pacis, fonſque & origo luminis, atque inde dando hominibus 2 Cor. 1.
C dona, miſſurus erat Apoſtolos ſuos, qui ligandi atq; ſoluendi poteſtate accepta, aſinam & pullum eius, id eſt, vtrumque populum Iudaicum atque gentilem, ab erroris ſtultitia, peccatorumque oneribus abſoluerent, & abducto ſibi humano genere per fidem, ipſe ſuperſedẽs, iuxta quod ſcriptum eſt, Et equitatus tuus ſaluatio, in Abac 3
cæleſtem Hieruſalem animas induceret, turbis angelorum cum laude occurrentibus, palmaſque victoriarum cum ramis oliuarum, quæ ſunt pacis inſignia, ſubleuantibus.

Quod propter proceſſionem palmarum, Dominicalis proceſſio non ſit omittenda. CAP. VIII.

DIligentibus Euangelicæ auctoritatis inſpectori-
D bus recte complacuit, vt cum hodierna proceſſione palmarum, qua proculdubio redemptoris noſtri recolimus paſſionem, non computent illam, quæ Dominicalis eſt, qua ſingulis Dominicis glorioſam eiuſdẽ commemoramus reſurrectionem. Conſtat enim, quod contraria ſiue repugnantia non poſſint ſimul vno eodemque actu conuenienter exhiberi. Hæc autẽ manifeſte diſſident, ſibique contraria ſunt. Quid enim magis contrariũ, quàm triſtitiæ gaudium, morti vita, occaſui reſurrectio? Singulis Dominicis à prima ſabbati, qua Dominus reſurrexit, dedicatis, hoc nobis proceſſionis ordine ſignificamus, quòd in Galilęam, id eſt, in trãſmigrationẽ, ad videndum Dominum cũ Apoſtolis eius exire debeamus, ſcilicet vt nõ ſimus vetuſti homines quod fuimus, ſed in nouitate vitæ ambulemus. Vnde ſemper
E in huiuſmodi proceſſionibus prælatos noſtros præeuntes, quaſi Dominum in Galilæam ſequimur, & locus ipſe, quo proceſſionem ſuprema ſtatione terminamus, recte a nobis Galilæa nuncupatur. Hanc vero annuam palmarum proceſſionem, nemo qui neſciat paſſionis eſſe præconium, & illud nobis ob recreationem deuotio- Rom. 6
nis actu renouari, quod pueri Hebręorum tollentes ramos olmarum obuiauerunt Domino, clamantes & dicentes: Oſanna in excelſis. Rectius igitur faciunt hi, à quibus accepimus ante tertiam memoriam Dominicę reſurrectionis, quę per totum annum occurrit, de more peragentes, ſicut in cęteris Dominicis, & poſt tertiam cum proceſſione palmarum, Dominicę paſſionis efferentes ſacramentum.

Quod

Quod hæc maior hebdomada mundanæ creationis hebdomadæ reſpondeat. CAP. IX.

MAgnum illud eſt & admiratione dignum, quod die Dominica, quæ prima eſt, in qua creationem mundi cœpit Deus operari, ingreditur ſaluator ad laborem paſſionis, & per totam hanc hebdomadã, quæ maior hebdomada dicitur, ſalutẽ noſtram operatus, die ſeptimo ceſſauit, & in ſepulchro requieuit. Tot diebus ſalutem hominis operatus eſt, quot diebus hominem & quicquid propter hominem creauit, in mundo diſpoſuit: Et prout operum diuerſorum creatione, alii plus, alii minus, rerum & officiorum diuerſa quantitate con- Gen. 1. ſecrati ſunt. Primus hic dies, qua cum tanta claritate opus ingreditur ſalutiferæ paſſionis, dignitati illius reſpondet, in qua dixit: Fiat lux, & facta eſt lux. Et de ſingulis cæterorum ſuo loco dicetur, nunc de huius diei officio pauca perſpiciamus.

De Miſſa eiuſdem diei. CAP. X.

Rom. 8. ILla noſtri traditio, qua pater illum tradidit, ſicut Apoſtolus ait, qui proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: Illa, inquam, traditio materia vel cauſa tam magni tamque ſolẽnis eſt officii. Hac enim die pater illum tradidit in eo, quod ex voluntate patris in manus inimicorum venit, qui hactenus multoties cum ſeditione quæreretur, omnes eorum fruſtrauerat impetus. Matt. 26 Obediens namque volũtati patris, calicem paſſionis bibere venit, & cum caro infirma eſſet ad bibendum, ſpiritu promptus dicebat: Veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat. Quia ergo pater illum hac die tradidit, & calicem paſſionis dedit illi, recte paſſio legitur cum eiſdem, cum quibus exceptus eſt, palmarum ramis, totique officio venerandam ipſa præbuit materiam. Nam ex eo, quod ait pẽdens in cruce, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me, conſtat viceſimum primũ pſalmum totum ex ipſius eſſe perſona conſcriptum propter quod hac ipſa die pene totus in eiuſdem nihilominus perſona decantatur. Pſal. 21. Primum in introitu, Domine ne longe facias auxilium tuum a me, orat ipſe, qui tanquam vermis & non homo abſque vllo reſpectu, leuiter conculcabatur, propter nos relictus ad tempus, orat inquam, patrem, ne elonget auxilium ſuum, id eſt, feſtinet reſurrectionem ſuam, & a poteſtate eorum, qui ſunt vnicornes, id eſt, ſingularis ſuperbiæ, liberet humilitatem ſuam. Deinde in tractu hoc ipſum amplius egit & ipſe noſter Dauid ſecundum titulum eiuſdem pſalmi tendẽs in finem, id eſt, in victoriam, pro aſſumptione matutina, id eſt, pro reſurrectione, vt fiat valde mane, ſicut & facta eſt, cum adhuc tenebræ eſſent ad monumentum. Epiſtola quoque non dubio paſſionem legendam præcurrit Matt. 19 præconio. Nam quod orat Dominus ſecundo in paſſione dicens: Mi pater, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi Matt. 16 bibam illum: quod ſummus Deus in ſumma humilitate hominis illuditur, conſpuitur, dorſum ſuum dat percu- Eſai. 13 Philip. 2. tientibus, & genas ſuas vellentibus, & cætera patienter fert, obediens voluntati patris vſque ad mortem crucis: hæc omnia nobis Paulus in Epiſtola manifeſte proponit Pſal. 72. imitanda, dicens: Hoc ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu, &c. Item in graduali, dum dicit: Tenuiſti manũ dexteram meam, & in voluntate tua deduxiſti me, pulcherrime illud inſinuat, quod Deus pater, quaſi læua manu ſua dexteram illius tenuerit, id eſt, diuinam potentiam eius, ne ſe defenderet, quodammodo cõpreſſit, & in poteſtatem inimicorum, id eſt, in ciuitatem Hieruſalem in voluntate ſua deduxerit. Quæri poteſt, cur graduale hoc cantetur hoc die, cum non totum eius perſonæ conueniat. Neque enim illi congruit, vt dicat: Mei autem pene moti ſunt pedes, & pene effuſi ſunt greſſus mei. Sed ſciendum, quia pſalmus de quo ſumptum eſt, correptio illorum eſt, qui pro ſoſpitate corporis, & proſperitate vel affluentia rerum temporalium Deum tantũ modo laudabant. Huiuſmodi autem laudes non defecerant, Pſal. 72. priuſquam Dominus noſter rex omnium ſeculorũ adueniret, & ex his quæ paſſus eſt, confirmaret nos, ne ſcandalizaremur, malos proſperari, bonis autem non recte ſuccedere, A videntes: Quis enim iuſtus, videns ipſam iuſtitiam eſſe crucifixam ab his quorum iniquitas quaſi ex adipe prodiit, qui in labore hominum non erant, & cum hominibus non flagellabantur: quis, inquam, iuſtus, cum ſibi aliquid ſimile acciderit, dicat iam ergo ſine cauſa iuſtificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas. Nam ſi narrauerit ſic ecce nationem filiorum Dei, imo ipſam ſibi Dei paſſionem reprobauit. Bene ergo in oſtenſione flagelli & crucifixi iuſti cantatur: Quam bonus Iſrael Deus rectis corde, vt non moueantur pedes noſtri, id eſt, ratio, & iudicium noſtrum quando pacem peccatorum videmus. Offerenda quoque cũ Pſal. 68. verſibus ſumpta de pſalmo ſexageſimo octauo, qui totus ex perſona ſaluatoris orantis in paſſionis agone conſcriptus eſt indicat, cum quanto deſiderio charitas illa B ſuſceperit quæ in paſſionis ſerie prælecta ſunt, dũ dicit: Improperiũ expectauit cor meum & miſeriam. improperiũ ſcilicet in verbis expectauit, id eſt, deſiderauit cor meum, & miſeriam, ſcilicet in factis. Et ſuſtinui, id eſt, expectaui, qui ſimul contriſtaretur, videlicet de perditione ſua mecum doleret, & non fuit ſubauditur, qui id faceret. conſolantem me quæſiui id eſt bene operantem per pœnitentiam, & non inueni. Et dederunt in eſcam meam fel hoc eſt amaros ſe mihi reddiderunt &c.

De feria ſecunda hebdomadæ ſanctæ CAP. XI.

FEria ſecunda minus ornata videtur cæteris huius hebdomadæ diebus, quarũ omnium officia lectione paſſionis vel cæteris Dominicæ mortis inſignibus purpurata ſunt. Nec mirũ: nam & eius primæ hebdomadæ, qua cuncta creata ſunt, cuius hæc ſimilis eſt, vt ſupra di- C ctum eſt, dies ſecũdus minus aliquid quam cæteri, creatoris placito cõmendatur. Cum enim dixiſſet, fiat firmamentum in medio aquarũ, & diuidat aquas ab aquis, nõ eſt additũ (ſicut in operibus cæterorum dierum) & vidit Deus quod eſſet bonũ. Hoc enim in Septuaginta quidẽ additũ eſt, ſed in Hebraico nõ habetur. In hoc quoq; (vt ait Hieronymus) binarius numerus infamatur, quia primus ab vnitate degenerat, & diuiſionis initiator eſt. Et quia diuiſio aquarũ ſuperiorũ atq; inferiorũ, diuiſionem ſignificat bonorũ & malorũ, quãuis iuſtã, tamen propter pœnã ipſorũ qui diuiduntur, malã, ipſaq; diuiſio ſecũda die facta eſt, ipſumque quod dicimus ſecundũ a binario non voce, ſed ſenſu proficiſcitur, recte iuxta Hebraicam veritatẽ nõ eſt additũ in opere diei ſecũdi, & vidit Deus D quod eſſet bonũ. Igitur cũ ſecunda dies oriundanæ creationis laude operis minus illuſtrata ſit, non mirum eſt, quod huius hebdomadæ, quæ illã reſpicit, ſecunda dies minus paſſionali officio purpurata ſit. Habet autẽ Euangelium huius diei, quod exceptus cum ramis palmarũ ciuitatẽ Hieruſalẽ ingreſſus eſt, Et cũ gentiles eũ videre vellent, vt pote ſalutẽ ſuã, de quo Iacob longe ante propheta- Gen. 49 uerat, dicens. Et ipſe erit expectatio gentiũ, & propter Ioan. 12. hoc granum frumenti ſignate ſe appellaſſet, mortificandum infidelitate Iudæorum, multiplicandum fide populorum, cum inquam, clarificationem ſuam ſalutigentium dilucescere poſtulaſſet, orans ad patrem & dicens: Pater ſalutifica me ex hac hora, pater clarifica tuum nomẽ, venit vox de cælo dicẽs. Et clarificaui, & iterum clarificabo Et quia voluntati obediens, in manus E quærentiũ animã ſuã tradidit ſeipſum, veniens in ſæpedictã ciuitatẽ, bene hæc prophetica lectio præmittitur: dominus deus aperuit mihi aurẽ, ſ. vt volũtati eius obedirẽ, ego autẽ nõ cõtradico retrorſum non abii: Corpus Eſai. 50. meũ dedi percutientibus, & genas meas vellẽtibus, &c. quæ ad hoc cõſonant, quod pati nõ refugiens, pro ſalute mundi ſeipſum tradidit. Ad hoc autẽ, quod in Euangelio ſeſe orat clarificari, ſcilicet gloria reſurrectionis, cuncta membra conſonant officii, quo ſe eripi, ſeque nocentes atque impugnantes, iudicari poſtulat atque expugnari.

De Feria tertia. CAP. XII.

FEria tertia legẽdam paſſionem bene præcurrit Hieremiæ lectio, qua in perſona eius dicit: Tu Domine Hier. 11.

Rr ii

demũſtraſti mihi, & cognoui: oſtendiſti mihi ſtudia eorum, & ego quaſi agnus, qui portatur ad victimã & nõ cognoui, quia concitauerunt aduerſum me conſilia, dicentes: Venite, mittamus lignum in panẽ eius, & conteramus cum de terra viuentium. Tu Domine Sabaoth, qui iudicas iuſte, & probas renes & corda, videam quæſo vltionem tuam ex eis. Nam per hos dies vſque in quartam feriam, hęc ſtudia, hęc illorum cõſilia magis ac magis ferueſcebãt, ſed metuẽtibus, ne forte tumultus fieret
Luc. 22 in populo, facultas deerat. Namque ipſe Dominus noſter, diebus quidem (vt ait Lucas Euangeliſta) erat docens in templo, noctibus vero exibat in mõtem, qui vocatur Oliueti, & populus magnificabat eum in templo, Et in tantum nulli vnquam adulatus eſt (vt ait Hieronymus) in magna & ampla ciuitate vel vnius noctis hoſpitium nunquam habuerit. Et quomodo ſuperbiſſimus
Heſter 6 Aman erecta cruce in domo ſua, quam parauerat Mardochæo, quærebat opportunitatem, qua ſuggereret regi de illo mane, vt appenderetur: ſic diabolus iniuo conſilio in domo ſua, id eſt, in cordibus Iudæorum, dicendo: Venite, mittamus lignũ in panẽ eius, i. crucẽ in corpus eius quærebat opportunitatem, vt Romanæ poteſtati trade-
Gal. 6. ret Ieſũ. Vltionẽ ergo videntes ex eis, in Epiſtola dictũ eſt, Gloriamur in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. Nã is, a quo conſiliũ acceperũt, vt mitterent lignũ in panẽ eius, eodẽ ligno transfixus & ſpoliatus eſt, & crux Chriſti glorioſa, a pœna reorum ſubleuata eſt in frõtibus Imperatorum. Itaque in Introitu cantamus: Gloriari nos oportet in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, cætera quæ ſequuntur in officio, manifeſte verba ſunt perſonæ eius agonizantis, & reſurrectionem ſuam exorantis.

De quarta Feria. CAP. XIII.

FEria quarta venditio capitis noſtri totius corporis Eccleſiæ, cõtritionis & humilitatis inuſitatæ principium eſt. Hac nãq; die abiit Iudas, & locutus eſt cũ principibus ſacerdotum & magiſtratibus quemadmodũ Ieſum traderet eis. Et gauiſi ſunt, & pacti ſunt illi pecuniã dare. Et ſpopondit. Igitur pro eo, quod Eccleſia hac die capite diminuta eſt, deponit hac eadẽ die conſuetudinalẽ proceſſionis ſuæ cultum, totiuſq; nocturni atq; diurni pſallendi poſt hanc diẽ, gaudium obſcurat vſitatum. Sed & per totum anni circulũ in pœnitentialiũ obſeruatione ieiuniorũ, propter cauſam ſupradictam, quarta feria poſt ſextã, in qua Dominus noſter crucifixus eſt, ſecundum obtinet gradũ. Nunc in officio huius quartæ feriæ, quia præ cæteris ſacra diſpoſitione præfulget: imo quia pene totũ venditi capitis noſtri luctuoſa vox eſt, pauliſper immorari libet. Primoq; hic dicendũ, quod geminas lectiones longumq, ac lugubrẽ, pro ſecũdo graduali, tractũ, propter iã dictã Domini venditionẽ, præſentis diei meruit officiũ, cunctaq; officii membra reuerentiæ Domini orantis, & in faciem ſuam proſtrati venerabiliter ſubſeruiunt, de quo hac die legitur in paſſione ſecũ-
Luc. 22. dum Lucã, hoc modo: Et ipſe auulſus eſt ab eis, quãtum iactus eſt lapidis, & poſitis genibus orabat dicẽs: Pater, ſi vis, transfer calicẽ iſtum a me. Et factus in agonia prolixius orabat, & factus eſt ſudor eius tãquam guttæ ſanguinis decurrẽtis in terrã. Apparuit autẽ illi angelus de cælo confortans eum. Et quidẽ cæteri quoq; Euangeliſtę oraſſe referunt cũ ad Patrem, quo indubitãter minor eſt ſecundum humanitatem, in qua etiam minoratus eſt paulo minus ab Angelis. Sed hic deſertus vitulus, ſcilicet
Pſal. 8 Lucas, victimationem ſalutaris vituli elegantius proſequens, et habitu eius in infirmitate noſtra orantis, magis admirabile mundo & Angelis, & hominibus præbet ſpectaculum. Vnde contremiſcit Eccleſia tãtorum mirabiliũ contẽplatrix, & in introitu, quaſi attonita repentino
Phil. 2. clamore concrepat. In nomine Domini omne genu flectatur, cæleſtiũ terreſtrium, & infernorũ, &c. Nimirum omnium Angelorũ hominumq; Dominum procidiſſe, & in ſudore ſanguinis agonizari videns, humana corda hoc terrifico clamore percutit, ne quis audeat ſtare rigidus & elatus, cum ille tantus in tam magna ſeſe propter

nos humilitate deiciẽs genua poſuerit. Magnũ piumq;
A huius diei dignumq; ſpectaculo mentium noſtrarũ officiũ, quod laborat ſancta Eccleſia ſingulorũ corda filiorum ad tantæ rei præſentiã, per contemplationem reducere, & per voces Apoſtolorũ atque prophetarum quaſi præſentium, & agonizantẽ Dominum circunſtantium, in admirationẽ & compaſſionem excitare. Conclamata namq; (vt dictũ eſt) antiphona introitus, quæ de Apoſtolo ſumpta eſt, quod valde rarum eſt, paucæ namq; de nouo teſtamẽto ſumptæ ſunt, protinus Eſaias propheta deſiderantiſſimus huius Dominicæ paſſionis expectator & præco, quaſi præſens accurrit, lectoris voce nos ad videndum agonẽ illum excitans atq; dicens: Dicite filiæ Eſai. 62. Sion, ecce ſaluator tuus venit, & addit, ecce merces eius cũ eo, & opus illius corã illo. Pulchre ſatis breuiterque cõmendans, & opus paſſionis, cui intendebat & merce-
B dem gloriæ vel honoris, quo coronandus erat per diuinitatem, quæ cũ eo eſt, ſcilicet in vnius eiuſdemq; vnitate perſonæ. Statimq; admirãs illius habitũ, quis eſt (inquit) iſte, qui venit de Edom, id eſt, de ſanguineis ſiue terrenis Iudæis, tinctis veſtibus, id eſt, membris corporis quæ ſunt veſtimenta diuinitatis, tincta ex purpura ſanguinis. Tinctis, inquit, veſtibus de Boſra? Boſra interpretatur firma atque munita, ſignificatq; ciuitatẽ Hieruſalẽ, quam ipſe, qui ab illa cruentatus eſt Dominus, ſuo Ioan. 8. quondã auxilio magis, quã murorũ ambitu firmauerat atque muniuerat. Eſt autem ciuitas in Moab. Quo nomine fortiter Hieroſolymitanos percutit Iudæos. Conſe- Ioan. 8. quitur enim, vt ipſi Moabitæ ſint, vt vere ſunt. Moab quippe interpretatur ex patre. Et Dominus cum dixiſſet
C Iudæis, ſi filii Abrahæ eſtis, opera vtique Abrahæ facite: nunc autẽ quæritis me interficere, hoc Abraham nõ fecit, ſubſecutus adiunxit: Vos ex patre diabolo eſtis. Itaque cũ dixiſſet, quis eſt iſte, illo reſpondente ac dicente: Ego, qui loquor iuſtitiã, & propugnator ſum ad ſaluãdum. Rurſus interrogat: Quare ergo rubrum eſt indumentum tuũ, & veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari, id eſt, cum tu loquaris iuſtitiã, quare cruẽtatus es preſſura crucis? At ille, torcular, inquit, calcaui ſolus, ſubauditur pro omnibus vt omnes liberarentur. His auditis Eccleſiæ chorus, ſciẽs agonẽ Domini ſudoremque ſanguineũ, & orationẽ pro ſe, imo ſuam eſſe, ſuas adiungit voces, nec tamẽ loquitur pluraliter, eo quod vna ſit perſona cũ Chriſto, tamquã corpus cũ capite ſuo, ſucci- Pſal. 68. nitq; graduale. Ne auertas faciẽ tuã a puero tuo, id eſt, a
D me, qui ſum puer tuus, id eſt, ſeruus tuus, quoniam tribulor, ſcilicet pro te, velociter exaudi me, id eſt, reſuſcita me. Saluũ me fac, quoniã aquæ, id eſt, Iudæi, qui ſemper ſunt in motu inuidiæ, intrauerunt vſq; ad animam meã, id eſt, euſque vt me occidãt, inter quos commemorãs, infixus ſum in limo profundi, qui ita ſunt, quod non eſt ſubſtantia, quia verum eſſe amiſerũt. Itemque altera le- Eſai. 53. ctione eiuſdem prophetæ declamata, quã ille, cum eloqueretur, prævidebat eum ſpirituali oculo in eodem ſchemate, in quo nunc ab Euangeliſta repræſentatur, ſcilicet non habentem ſpeciem neque decorem, aſcendentem ſicut virgultum. & ſicut radicem de terra ſitienti, deſpectum, & nouiſſimum virorum, virũ dolorũ, & ſcientem infirmitatẽ, volneratũ propter iniquitates noſtras, & attritũ propter ſcelera noſtra, cũ ſceleratis reputatum, & pro tranſgreſſoribus exorantẽ. Hac, inquam,
E lectione pronunciata, fit, quod nunquam alia die per annum agitur præter hanc feriam, quartã, & magnum diẽ Paraſceuen, & præter ſabbata quatuor temporalium ieiuniorum, ſcilicet quod Epiſtolam nõ graduale, ſed tractus ſequitur. Nã præter ſupradictos dies, ſemper graduale ſequitur Epiſtolam aut Alleluia, ſi ratio temporis graduale ſubmoueat, quod fit per dies Pentecoſtes. Cau- Matt. 11. ſa autem hæc eſt, quia muſicus ille, qui dixit: Cantauimus vobis & non ſaltaſtis, lamentauimus & non ploraſtis, cuius cantationi Alleluia, quaſi ſaltatio, lamentationi vero graduale, quaſi ploratio pœnitentiæ reſpondet, ſicut ſuo loco iam dictum eſt: Ille, inquam muſicus

ſicus his diebus aufertur. Nam feria quarta venditur, feria ſexta ſequenti crucifigitur. Sed die paraſceues ſingulas lectiones ſinguli tractus ſubſequuntur. Hac autem die, qua venditus, licet tamen adhuc cum diſcipulis habebatur, *Sap. 2.* vnos tantum tractus pro graduali tamquam imperfectus adhuc luctus aſſumitur. Quod autem tractus lugentium ſit, magiſque luctui congruat quam graduale, quod eſt pœnitentium lamentum, illud comprobat, quod non cum Alleluia vt graduale, ſed pro Alleluia canitur his diebus, quibus mortem, quæ ſubintrauit in mundum per inuidiam diaboli, id eſt, à Septuageſima vſque in Paſcha lugemus. Tractus autem hic de Pſalmo centeſimo primo eſt, qui rei & tempori valde congruit. *Luc 22.* Nam & titulus ad articulum temporis pertinet, quo vel in agonia factus prolixius orauit, ſanguineo ſudore madens, quod ſignum erat ſanguinis plurimi cæde mar- *Luc 23.* tyrum effundendi, vel quo pro tranſgreſſoribus orauit, dicens: Pater dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt. *Pſal 101* Idemque, Pater in manus tuas cõmendo ſpiritum meũ. Sic enim ſe habet titulus: Oratio pauperis, cum anxiaretur, & coram Domino effunderet precem ſuam. Pau- *2 Cor. 8* per hic ipſe eſt, qui vt ait Apoſtolus, cum diues eſſet gratia ſua, propter nos egenus factus eſt. Cum hoc ergo paupere pro nobis orante, cuncti pauperes ſpiritu, qui *Apoc. 8.* corpus vnũ cum illo ſunt, illo præorante, pariter orant. Aureumque thuribulum immaculati corporis tenenti huic ſummo Angelo, ſuæque orationis incenſum præ- *Pſal. 101* ferenti, ſuarum quoque chorus noſter orationum incẽſa certatim ſimul iniicit, dicendo ac repetendo: Domine exaudi orationem meam, &c. Lecta quoque paſſione, ſacrificium eiuſdem iteratæ orationis in offerenda ſubiicit. Communio quoque de eodem Pſalmo eſt: Potum meũ cũ fletu temperabam: vt aduertas totum hũc *Heb 5.* Pſalmum in perſona eius eſſe conſcriptum. Qui, vt ait Apoſtolus, in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationeſque ad eum, qui illum ſaluum facere poſſit a morte, cũ clamore valido ac multis lacrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. Illud ad ſummum non prætereũdum, quod hac die conuenienter hic ſol iuſtitiæ ad noſtram ſalutem venditus eſt, quia in illa mundanæ creationis hebdomada ſol iſte viſibilis ad lucendum mundo formatus eſt. Et ô vere mira diuinæ gratiæ diſpoſitio, magna & mira charitatis vnicæ dignatio. Sic pro nobis perditis dignatus eſt pati, vt pro venditis quoque non *Eſai 52.* dedignaretur venundari. Venditi quippe fueramus nos venditione miſerabili, ſicut & ipſe per prophetam Dominus dicit: Gratis venundati eſtis, & ſine argento redimemini. Vera & diuini ponderis ſententia. Gratis, inquit, venũdati eſtis, id eſt, falſis promiſſionibus decepti. Quid enim ſalutem temporalis emolumẽti miſer aſſecutus eſt homo, pro eo quod receſſit a Deo, ſeipſum tradẽs diabolo? Et ſine argento redimemini. Quid enim captiua filia Sion, pro redemptione tua dediſti? Nullis præcedentibus meritis, ſed ſola gratia, Chriſtus venditus, venundatos redemit.

De Feria quinta, quam Cœnam Domini nominamus.

CAP. XIIII.

Feria quinta quam cœnã Domini nominamus, partim lætarum, partim triſtium variatur commemoratione rerum: & ſecundum vtriuſque habitus lætitiæ ſ. ac triſtitiæ diſtantiã, regulariũ quoque officiorum diuerſas ac bene contrarias retinet qualitates. Miſſa namq; integrũm, & valde feſtiuum, uno plus quã vſitatum habet officiũ: per regulares autem horas, neque feſtiuũ, neque more vſitato, integrum Deo debitum reddimus ſeruitiũ. Singulis horis capita, id eſt, initia præcidimus, fines quoq; earũ ſub ſilentio abſcondimus: miſſa vero & plenarie ſolenniterque perficitur, & per manus Pontificis, multiplicibus pietatis ſacramentis ſingulariter fœcundatur. Et ſicut die quinta in hebdomada mundanæ creationis genus ex aquis ortum, partim gurgiti remiſſum, partim in aera leuatum eſt, vt ſtirpe vna prodita, diuerſa caperent loca: ſic feria quinta huius hebdomadæ, qua ſumus recreati, ſacramẽta vnius eiuſdemq; ſalutis, partim nos deprimunt in triſtitiam, partim leuant in gaudium, vt pro vna ſalute edita, valde diuerſo cultu vel habitu celebrentur myſteria. Cauſas ergo iuxta textum requirentes Euangelicũ, ab his quæ læta ſunt, ſumamus initium.

Cur ſolennis ſit Miſſa eiuſdem diei. CAP. XV.

Solennitatis, qua prædictæ diei Miſſa triſtes inter horas exultat, ſicut medias inter nebulas ſol interdum ſubrutilat, cauſa hæc eſt. quod Dominus Chriſtus ſanctus ſanctorum, cui à patre cum iuramento dictum eſt: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Mel- *Pſal. 109* chiſedech. Ipſe Pontifex, ipſe & hoſtia nouum nobis ſacrificii ritum inſtituit qua nocte tradebatur, accipiens panem & calicem vini, benedicens que ac dicens: Hoc eſt *Matt 26* corpus meum. hic eſt calix ſanguinis mei. Tunc enim primum officio ſui functus eſt ſacerdotii, finem imponens ſacerdotio veteri: & poſt eſum agni typici ſeipſum, *1 Cor. 11* qui verus eſt agnus, Deo patri ſuis offerens manibus: atque hoc eſt, quod Apoſtolus ait: quia non per ſangui- *Heb 9.* nem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta. Ipſum namque corpus, quod occiſum eſt ab impiis, ipſum eundem ſanguinem, qui in cruce fuſus eſt, ipſe tunc ſempiternus ſacerdos obtulit: & de quo alio *Ioan. 8.* loco dictum eſt, cum illum Iudæi lapidare vellent, Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo: nunc vere de templo Iudæorum exiuit, & eorum ſacrificia dereliquit, ſeque in ſacrificio panis & vini ita abſcondit, vt ab impiis omnino agnoſci non valeat, quid ibi ſit. Igitur quia verũ ſacrificium hodie contradidit, nouumque teſtamentum *Heb 9.* ſuis hæredibus moriturus ſuo ſanguine conſcripſit in ſpiritu humilitatis & in animo contrito, ſicut ipſe dicit: *Matt. 26* Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem, recte in medio triſtitiæ, quæ per omnes horas ſignificatur, ſola miſſa ſolennem concentũ, lętumque miniſtrorum altaris meretur ornatũ. Et ne quid venuſtatis ſancto ſacrificio deſit, vtpote in die ſuæ inſtitutionis. Gloria in excelſis quoque a pontifice decantatur. Et quiſque pontifex quicquid ſui eſt officii, debet hac die de integro perficere. Itaque pœnitentes Eccleſiæ reſtituit, oleum benedicit, chriſma conficit, quo ſignati teſtimonium accipientes Spiritus ſancti dicimus Deo: Signatum eſt ſuper nos lu- *Philip 4* men vultus tui: Venerabilis & pius eſt ordo conſecrationis, ſed ſi cauſas eorum, quæ in eadem conſecratione aguntur, vel tenuiter inſpexeris, multo amplius intima pietatis pulchritudine delectaberis. Ordo quippe ipſe ab omnibus videtur, ſed nos iuxta propoſitum cauſas quærimus. Quid ergo chriſma ſignificet, aut quid illo in nobis agatur, vel cur hac die conſecretur, quodve myſterii conſecrationis eius ordo contineat, veri luminis largitore præeunte, conſiderare cupimus.

De Chriſmate. CAP. XVI.

Chriſma Græce, Latine dicitur vnctio a quo nomine Dominus noſter Chriſtus, id eſt, vnctus nuncupatur. Chriſmatis vnguentum primus Moyſes inſtituit in Exodo, quod & iubente Domino compoſuit. & eo *Exod 30.* primum Aaron & filii eius vncti ſunt. Eratque eo tempore myſtica vnctio tantum in regibus & ſacerdotibus, quia Chriſtus rex ſummus & ſacerdos verus præfigurabatur. Sed poſtquam per ſeipſum veniens Chriſtus Dei filius, à Deo patre cœleſti, & vero vnguento eſt delibutus, iam non ſoli pontifices & reges, ſed & omnis Eccleſia vnctione chriſmatis per impoſitionem manuum conſecratur. Quod ſolis debeatur Epiſcopis, vt conſignent, & ſpiritum paracletum tradant. Quod non ſolũ conſuetudo Eccleſiaſtica demõſtrat, verum & illa lectio Actuum Apoſtolorũ, quæ aſſerit, quoſdam in nomine Domini Ieſu baptizatos, per impoſitionem manuum Pauli Apoſtoli datum eſſe Spiritum ſanctum, vt ibi legitur: Et cum impoſuiſſet manus illis Paulus, venit ſu- *Act. 8.* per eos Spiritus ſanctus, & reliqua. Itẽ in alio loco ſcribitur, quod Apoſtoli Hieroſolymis Petrum & Ioannem miſerunt Samariam, vt iam baptizatis, traderent

Spiritum ſanctum. Tunc imponebant illis manus, & accipiebant Spiritum ſanctum. Vbi aperte datur intelligi, A ſolis pontificibus, Apoſtolorum vicariis deberi, vt conſignent, & paracletum tradant. Legitur autem in geſtis Pontificalibus, quod Syluester Papa conſtituit, vt baptizatum liniat presbyter chriſmate, leuatum de aqua propter occaſiones tranſitus mortis, ne propter abſentiam Epiſcopi, & difficultatem eum conſequendi, ſine manus impoſitione baptizati migrent. Presbyteris itaque chriſmate baptizatos vngere licet, ſed quod ab Epiſcopo fuerit conſecratum, non tamen frontem (quod ſolis debetur Epiſcopis) ſed verticem. Forte aliquis dicat: Quid mihi prodeſt poſt baptiſmatis myſterium, myſterium confirmationis? Nam ſi poſt fontem, adiectione noui generis indigemus, quantum video, non totum de fonte ſuſ-

Gal. 4. cepimus. Non ita intelligendum eſt. Nam quid prodeſt, ſi quiſquam parentum magnam paruulo conferat hæreditatem, niſi prouideat illi tutorem? Paracletus quippe regeneratis in Chriſto cuſtos & conſolator, & tutor eſt, qui poſſent ſuadente diabolo, ſicut paruuli facultatem, perdere baptiſmi vtilitatem ſi hunc non haberent tutorem. Igitur chriſma Spiritus ſancti ſignum eſt, cuius & virtutem continent. Et pulchre Spiritui ſancto, per hanc

Pſal. 22. ſpeciem ſuam nobis complacuit dare gratiam. Fructus namque & pinguedo eſt oleæ, quæ arbor pacis & luminis miniſtra eſt, commixto balſamo, cuius arbor odorifera vna eſt præcipua arborum aromaticarum. Sanctus autem ſpiritus diuinæ ſubſtantię pinguedo eſt, ita vt quicunque ex eo refectus fuerit dicat: Impinguaſti in oleo caput meum. Et balſami odor in oleo ſuauitatem eiuſdem Spiritus ſancti ſignificat, qua cunctos qui naſum, id eſt, virtutem habent diſcretionis, bono odore allicit & ſui met appetentes efficit. Quem quicunque accipiunt, cum Apoſtolo dicunt, Chriſti bonus odor ſumus Deo

2. Cor. 2. Rom. 1. in omni loco. Bene ergo Spiritus ſanctus, qui propter nos idcirco agit viſibilia, quo per hæc facilius capere queamus inuiſibilia, per hoc ſimile ſuam nobis ſuauem & odoriferam infundit gratiam.

Quod recte hac die chriſma conſecretur.

CAP. XVII.

NOtum eſt, hunc diem quartumdecimum diem primi menſis referre, quo agnus immolari ad veſperam iuſſus eſt, & de ſanguine eius vterque poſtis ſignari, & ſuperliminare domorum, in quibus comedendus eſſet, vt eo ſigno viſo, exterminator Ægypti ſacri conuiuii domos intactas præteriret. Conſtat autem, ideo frontibus noſtris ex ipſo chriſmate imprimi ſignum crucis Chriſti, vt exterminator diabolus in domibus animarum corporumque noſtrorũ ius nocendi nullum habeat, & hoc illius typici agni ſanguine, quo poſtes ſignabantur, fuiſſe præfiguratum. Recte ergo, qua die figura tantum illud agebatur nobis, hoc præſentis rei ſacrum ſolenniter conficitur. Secundum hanc ſimilitudinem conſequens videretur, vt hac ipſa nocte domus eorum, in quibus agnus comedendus eſt, id eſt, frontes eorum, in quorum mentibus fides agni Dei Chriſti reconditur, ſacro chriſmate ſignarentur. Quod recte videretur, ſi hac eadem nocte, Paſchale conuiuium celebrare conueniret cum eo, quod lugemus, ſcelere Iudæorum. Nunc autem, licet Dominica paſſio ſalutis noſtræ ſumma ſit, rationabiliter tamen ſancta Eccleſia diem illum, in quo paſſus eſt, luctui potius & ſilentio dedicauit, & gaudium ſolennitatis eiuſdem, qua ſumus redempti, vſque in diem tertium, quo victor ille reſurrexit, differendum cenſuit, vt tunc demum & pro recuperata animarum ſalute, quæ ſexta feria patrata eſt, & pro futura corporum reſurrectione, quæ illo reſurgente prima ſabbati nobis donata eſt, conuiuium paſchalis agni celebremus in do-

1. Cor. 5. mibus noſtris, dicentes: Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaque epulemur in azymis ſynceritatis & veritatis. Rectius ergo ſumemus illud, vnde poſtes noſtrarum frontium ſignemus, quieſcimus vſque in veſperam ſabbati, quæ nobis eſt veſpera paſchalis conuiuii, & tunc ſignatis frontibus baptizatorum, qui verum Pharaonem, ſcilicet diabolum effugiẽtes, per mare rubrum baptiſmi ad eum tendunt, illud noſtrum in voce exultationis & confeſſionis inchoamus conuiuium. Et ſi quæras, cur non ipſa quoque chriſmatis conſecratio dilata eſt, ideo ſcilicet, quod ab hac feria quinta vſque in veſperam ſabbati, qua hora vtendum eſt chriſmate, vacamus à miſſarum ſolenniis, eo loco, quo pacem accipimus, fas eſt conſecrare. Et ante hæc baptiſmum celebrari hoc ſabbato ſancto, ratio exigit, de quo dicendum eſt ſuo loco id eſt, magno ſabbati ſancti officio. Non igitur chriſmatis quoque conſecratio differri debuit aut potuit.

Quid myſterij contineat ordo conſecrandi chriſmatis.

CAP. XVIII.

B IN eo loco, vbi ſolemus vuas benedicere, conſecratur oleum pro infirmis, concluditurque concluſione, per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas, &c. Non enim proprium habet officium, id eſt, nec in capite verba ſalutationis, hoc eſt Dominus vobiſcum: nec in fine concluditur, vt cæteræ orationes, per Dominum noſtrum. Huius vero chriſmatis olei conſecratio, quæ dicitur principalis, quia ad eius vnctionem principalis tribuitur ſpiritus, id eſt, ſepoſoitus paracletus, habet officium per ſe. Primo exorcizatur, deinde ad Dominus vobiſcum & ſurſum corda eius benedictio inchoatur, finiturque per Dominum noſtrum. Conſecratur autem in eo loco, vbi pacem ſolemus inter nos dare, & hoc eſt opus diuinæ gratiæ, vt pax & concordia regnet in nobis. Duodecim presbyteri, qui ordinantur circa Epiſco-

C pum, teſtes & auditores eiuſdem myſterii, duodecim Apoſtolos ſignificant: quorum in præſentia ſummus Pontifex Chriſtus hodie teſtamentum conſcripſit, totamque hæreditatem ſalutis, ſuæque diceſſionis fructum, id eſt, Spiritum paracletum oſtendit, dicens: Niſi ego abiero, paracletus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos. Ioan. 16. Eius namque gratiæ ſacramentum chriſma continet, qui ex quo mortis Chriſti precio quodammodo emptus & acquiſitus eſt, cœpit (quod ante non fiebat) in remiſſionem peccatorum dari. Vnde & paracletus tunc primum appellatus eſt, quia pro damnatis nobis in primo parente, peccatorum remiſſio ſola paracleſis id eſt, conſolatio eſt, quæ non niſi abeunte, id eſt, moriẽte Chriſto nobis vnquam acquiſita fuiſſet.

D Dicit libellus Romani ordinis de cõſecratione chriſmatis. Continuo duo acolyti inuolutas ampullas cũ ſindone alba de ſerico teneant in brachio dextro, ita vt videri poſſint a medio. Ampulla, antequam veniat ante Epiſcopum ad altare, media eius pars eſt cooperta, & media nuda. Ampulla cum chriſmate quodammodo ſignificat corpus Chriſti, ſumptum ex virgine, corporaliter Coloſſ. 2. in ſe habitantem, continens ſpiritus ſancti plenitudinẽ. Matt. 2. Quod, antequam tranſiret ad altare crucis, aliquo tem- Luc. 2. pore erat coopertum, & aliquo nudum. Primæuo tempore erat coopertum, quando ita fugit in Ægyptum, quaſi non eſſet rex regum: & quando ita portatus eſt ad templum quaſi non eſſet omnipotens; quando ita ſubditus erat parentibus, quaſi non eſſet auctor parentum. In his, & ſimilibus coopertum latebat. Nudum

E erat, poſtquam miracula cœpit facere, ſimulque prædicare, & ſe Deum demonſtrare: vt ego & pater, inquit, Ioan. 10. vnum ſumus. In his & aliis nudum erat. Ampulla vero, Ioan. 10. poſtquam benedicta fuerit, & ab altari redit, a pontifice & miniſtris altaris viſibiliter & nuda ſalutatur, hoc ſignificat, quod Chriſtus, poſtquam ab altari crucis tranſiuit, præſentiam ſuam corporalem eis præbuit, quos teſtes ſuæ reſurrectionis eſſe voluit. Quod cæteris inuiſibilis & operta ad ſalutandum defertur, ſignificat, quod Chriſtus rediens in cœlum, inuiſibilis hominibus Luc. 24. factus eſt, vt ipſe teſtatur. Exiui a patre, & veni in mundum, iterum relinquo mundum & vado ad patrem. Nos vero, quamuis corporalem eius præſentiam non videamus, tamen venerando eum quotidie ſalutamus. Ioan. 16.

Quod

Quod rectè hac die pœnitentes Eccleſiæ reſtituantur.

CAP. XIX.

2. Cor. 10 OMni quidem tempore illa debent Epiſcopi fungi legatione ad reconciliationẽ peccatorum, de qua Apoſtolus loquens, cùm dixiſſet: Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi, & poſuit in nobis verbum reconciliationis, protinus adiunxit: Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tanquam exhortante per nos. Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo. Maximè tamen hoc die huiuſmodi legatis ſolenne eſt, hac legatione fungi, & peccatores, qui baptiſmum criminibus ſuperductis perdiderunt, & propter hoc extra Eccleſiam miſſi ſunt, & ſicut ablactatũ ſuper matre ſua facti ſunt, oblata reconciliatione vltro in ſinum matris eorum reuocare, & vt ipſam reconciliationem libenter acquieſcentes ſuſcipiant, palam & ſolenniter foras egrediendo

Pſal. 130 obſecrare. Aſtitit enim hac die vultui Dei pro nobis Chriſtus, Pontifex ſummus in multitudine miſericordiæ, & ſicut ſuprà dictum eſt: Semel officio ſacerdotii

Heb. 9. functus eſt, tradens ſacramentum corporis & ſanguinis ſui, ſtatimque ſacerdos ipſe, qui & hoſtia, captus & ligatus, ad paſſionem ductus eſt. Vt quid enim miſericordia eſt, niſi vt miſeros peccatores ſolueret pœnitentes? Vt quid Chriſtus, niſi pro impiis mortuus eſt? Commendat autem, inquit, Apoſtolus, charitatem ſuam Deus in nobis: quoniam cum inimici eſſemus, Chri-

Rom. 5. ſtus pro nobis mortuus eſt. Quamois ergo a diuinis bonitatis Dei nihil temporis vacet, nunc tamen & largior eſt per indulgentiam remiſſio peccatorum, & copioſior per gratiam aſſumptio renaſcentium. Augemur renouandis, creſcimus reuerſis. Lauant aquæ, lauant lachrymæ. Inde eſt gaudium de aſſumptione vocatorum, hinc lætitia de abſolutione pœnitentium. Cuius peccatoris cor adeo frigore criminum induruit, vt non colliqueſcat calore pietatis, dum audit vocem ſæpe dicti ſacerdotis Chriſti pro foribus Eccleſiæ dicentis, per turbas ſuas rationales: Venite, venite, venite, filii audite me, timorem Domini docebo vos? Nam vt probemus hanc eius eſſe vocem, ſumptum eſt hoc de pſalmo triceſimotertio, cui titulus inſcribitur, Pſalmus Dauid cùm commutauit vultum ſuũ coram Abimelech, & ferebatur de ma-

Pſal. 33 1. Reg. 21 nibus ſuis & dimiſit eum & abiit. Eſt autem celeberrimum in ſcripturis ſacris & iam a nobis dictum eſt, Dauid, id eſt, manu fortem & deſiderabilem, qui fugiens perſecutionem Saül, venit ad Achis, qui hic appellatur Abimelech, & coram illo immutauit vultum ſuum, & ferebatur in manibus ſuis, ſignificaſſe Dominum Ieſum, qui coram Abimelech, quod interpretatur patris mei regnum, ſcilicet coram Iudæis immutauit vultũ ſuum, id eſt, ſacrificandi ritum, quando immolato iam Paſchæ veteris agno, ſumens panem & vinum ferebatur in manibus ſuis dicens: Hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus. Hoc autem hac remiſſionis & gratiæ die factum eſt. Cùm ergo tantus Pontifex Deo patri aſſiſtit, tenens panem & vinum, & inuitat omnes ad corporis & ſanguinis ſui conuiuium, nullum iuſtum, nullum excipiens peccatorem, dicenſque per ora Pontificum: Venite filii, audite me, cuius peccatoris vel ſaxeum pectus ad lamentum pœnitentiæ non emolliatur? Magna vox inuitantis eſt, magnus & capax ſuſcipientis ſinus eſt, omnes Eccleſiæ patent ianuæ, vt aduertas neque ab auſtro, neque ab aquilone venientes, id eſt, neque iuſtos, neque peccatores debere prohiberi quin accedant ad apertos diuinæ miſericordiæ fontes.

De Lotione pedum, ſimul & officio.

CAP. XX.

Ioan 13. QVod Dominus & Deus omnium pedes lauit diſcipulis ſuis, dupliciter nos videlicet morali pariter atque allegorico ſenſu inſtruit. Si enim, inquit, laui pedes veſtros, Dominus & magiſter, quanto magis vos

Matt. 6 debetis alter alterius lauare pedes? Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita vos fa-

A ciatis. Quomodo nos, cum ſimus puluis & cinis, non Luc. 16. erubeſcamus rigidam ceruicem & ſtaturam, ad quam nemo noſtrum cogitans cubitum vnum poteſt adiicere, in contemptum noſtri ſimilium erigere, cùm audimus humani plaſmatis opificem, ſolo flexis genibus curuatum, lauandis diſcipulorum ſe applicuiſſe veſtigiis? Hoc igitur facto, validum contra ſuperbiam noſtram ſuæ humilitatis poſuit exemplum. Quod ideo iam moriturus egit, vt eorum, quos ſuos conſtituebat hæredes, mentibus arctius inhæreret. Solent enim piis & amantibus filiis arctius inhærere dicta vel facta, quæ pater moriens vltima dixit quæ mandauit, quæ locutus eſt, quæ rogauit, aut iuſſit. Porrò per hoc humilitatis opus, maius aliquid myſtice ſignificauit quod ideo prætereundum non eſt, quia totum inde officium hodiernæ Miſſæ pendet.

B Per hoc namq; quodammodo elocutus eſt, quia ſurrexerat à cœna, id eſt, a conuiuio paternæ gloriæ, & poſuerat veſtimenta ſua, ſemetipſum enim exinaniuit, formam ſerui accipiens, & terrena carne noſtra, quaſi linteo (cuius vtique materia naſcitur e terra) præcinctus, Phil. 2. ſanguinem ſuum effudit velut aquam in peluim, atque inde quotidie lauat pedes noſtros, cùm illum in remiſſionem peccatorum noſtrorum ſumimus. Pedes quippe noſtros, id eſt, actus noſtros quotidie neceſſe habemus lauari, quamuis ſemel ſimus per baptiſmum, toti ſimus mundi per fidem. Si dixerimus, quia peccatũ non habe- Ioan 13. 1. Io. 1. mus, & ſic lauari pedes noſtros recuſauerimus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Quamuis lotus, quamuis mundus eſſet Petrus, & ſi, inquit Dominus,

C non lauero te, non habebis partem mecum. Cui par eſt Ioan 6. illud, quod alibi dicit: Niſi manducaueritis carnem meam, & biberitis ſanguinem meum, non habebitis vitam in vobis. Secundum hunc veracem & a patribus approbatum huius Euangelicæ lectionis ſenſum, rectè illa de Apoſtolo præmittitur lectio: Conuenientibus 1. Cor. 11 vobis in vnũ, iam non eſt Dominicam cœnam manducare, &c. Illic enim oſtenditur, qualiter hoc ſacramento lauemur, & non iudicium nobis manducemus & bibamus, videlicet vt probet ſe quiſque noſtrum, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Nullo quippe alio modo melius à ſordibus terrenorum actuũ purificamur, ſi non peccata noſtra fouentes, ſed odio habentes, & toto corde fugientes, ad hanc menſam accedimus. Quoties ſancto altari aſſiſtimus, Chriſti vtiq; perſonam, vicemque

D gerentes, ſicut ſuo loco iam dictum eſt. Nam & Apo- 2. Cor. 13 ſtolus dicit: An experimentum vultis eius, qui in me loquitur Chriſtus? quoties hæc eius verba ſuper panem vinumque effundimus: Hoc eſt corpus meum: Hic eſt calix ſanguinis mei, &c. ipſe miniſter ſpecioſus & elegans, qui non venit miniſtrari ſed miniſtrare, de Miſſa quodammodo atq; complicata imperii ſui purpura, byrrho ſuſtrictus byſſino, totuſque miniſtrorum in morem expeditus, propinaturus nobis calicem ſalutis cum pane vitæ, aureum liquidumque diuinitatis ſuæ ſuperfundit pigmentũ, atque ita ſingulis ſubminiſtrans haurientibus nobis in gaudio, infundit vſque in interiores ſenſus animæ, purificat eos, qui terrena curantes, & ſi non penitus ea conculcent, tamen non poſſunt omnino euadere, quin ex aliqua parte vel leuiter ſordideſcant. Quod,

E quanta charitate & humilitate faciat, vt ſciremus, illud nobis ſui corporis & ſanguinis ſacramentũ traditurus, prius pedes lauit, ſicut iam dictum eſt, per hoc ſimile purificationem illam decentiſſimè commendans. Rectè ergo talis Apoſtolica lectio iam dicto præmittitur Euangelio. Quia vero poſtquam lauit pedes eorum, accepit Ioan 13 veſtimenta ſua: & cùm iterum recubuiſſet, dixit eis. Scitis, quid fecerim vobis, &c. aptè hæc offerenda ſequitur: Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me. Non moriar, ſed viuã, & narrabo ope- Pſ. 118 ra Domini. Poſtquam enim miniſterium noſtræ ſalutis omne peregit, recepit veſtimenta gloriæ & claritatem, de qua dixerat orans in forma ſerui: Clarifica me tu pa- Ioan 17.

ret apud temetipſum claritate, quam habui prius quam mundus eſſet apud te: & recumbens iterum in dextera *Luc. 24* Dei aperuit illis ſenſum, dato Spiritu ſancto vt intelligerent ſcripturas, & ſcirent quid fecerit eis: & tunc im- *Rom. 6.* pletũ eſt, quod multo ante prophetatũ, nunc eo reſpectu canitur, vt dictum eſt. Quod enim hic dicitur: Non moriar, ſed viuam, hoc eſt, quod Apoſtolus ait: Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur, quod enim viuit, viuit Deo: ex illo recubitu ſuo. Narrabo, inquit, opera Domini, & dicit: Scitis quid fecerim vobis, per interpretem ſuum Spiritum ſanctum, quem dedit nobis. Reliqua patenter ad eundem ſenſum pertinent.

Cur à prælatis lauari debeant pedes ſubditorum.

CAP. XXI.

INtereà valdè notandum eſt, quam verè, quam ſapienter nobis conſuluit in eo quoque, quod exterius egit, dum Apoſtolos ſuos, omneſque prælatos Eccleſiæ, talis ſeruitij quodammodo vectigales eſſe voluit, vt ſolenni more ſubditorum ſuorum pedes exemplo ſuo lauare debeant. Per hoc enim quotannis inculcat, & re- *Luc. 22.* plicat id, quod ait Luc. xxii. Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper illos, benefici vocantur, vos autem non ſic, ſed qui maior eſt veſtrum, fiat ſicut minor, & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Valde namq; repugnantia ſunt dominari vt reges gentiũ, & ex debito iuſſique regulæ Euangelicæ lauare pedes in modum ſeruorum. Vnde vnus ex magnis Apoſtolis. Non prædicamus, inquit, nosmetipſos, ſed Ie- *2. Cor. 4.* ſum Chriſtum, nos autem ſeruos veſtros per Deum. Sed non in vinis ſuis poſſunt ſubditi hac libertate vti. Cum enim homines vitioſè viuũt, beſtiales, id eſt, beſtiis ſimiles fiũt. Vt autem prælati Eccleſiæ beſtialibus dominentur, vetus quoq; illis auctoritas ſuffragatur, qua creatis primis hominibus præcipitur, vt beſtiis terræ dominen- *Gen. 1.* tur. Igitur vbi ſubditi ſimiles fiunt beſtiis, illic Euangelicus homo dominari ſe debere iure recognoſcit. Dum ergo prælati ſubditis ſuis hac die pedes lauant, dum cibum reuerenter porrigunt, potumq; miſcent, perit auctoritas dominandi, totumq; regnum gentium & eorum, qui poteſtatem habentes benefici vocari affectant, deprimitur in ipſis ſupercilium. Quod autem lotis pedibus diſcipulorum os ſuum aperuit Dominus, ſermonemque edidit ſplendidiſſimum, quo paracletum illum tam ſedulè repromittit Spiritũ ſanctum, quoque & nos, lotis eius exemplo pedibus, eundem ſermonem legimus vel audimus, hoc ſignificat, quod non niſi lotis & mundis gratia ſancti Spiritus oſtenditur. Vnde & in Apoca- *Apoc. 21.* lypſi, cùm Ioanni dixiſſet angelus: Non intrabit in eam aliquid coinquinatum, & faciens iniquitatem & mendacium, protinus adiungitur: Et oſtendit mihi fluuium aquæ viuæ, tanquàm cryſtallum, procedentem de ſede Dei & agni. De hoc fluuio & in Ezechiele legimus: Vidi *Ezec. 47* aquam egredientem de templo à latere dextro, & omnes, ad quos peruenit aqua iſta, ſalui facti ſunt. Non enim omnes, ad quoſcumq; peruenit viſibilis baptiſmi fons, ſalui fiunt: Alioquin Simonem Magum, viſibiles *Act. 8.* baptiſmi aquas ingredientem, ſalus non refugiſſet: ſed de hoc vitæ fonte, paciſq, fluuio dictum eſt, penes quem eſt omne arbitrium ſalutis, quem Dominus ſupradicto modo purificatis hoc ſubſequenti ſermone ſe daturum repromittit.

De mandato pauperum.

CAP. XXII.

MAndatum quod agitur inter pauperes, non omnino euſdẽ rationis eſt. Illud enim Chriſti, hoc Eccleſiæ eſt. Illud diei præſentis, hoc præteriti ſpectat *Ioan. 12.* hiſtoriam ſabbati. Sabbato namque, quando venit Dominus Ieſus Bethaniam, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit, Maria accepit libram vnguenti nardi piſtici pretioſi, & vnxit pedes Ieſu, & extersit capillis ſuis pedes eius, & domus impleta eſt ex odore vnguenti. Mulierem illam imitatur Eccleſia, pedes Domini vngens, id eſt, pauperes eleemoſynis refouens, qui licet infima, tamen eius membra ſunt, & ſicut pedes, ita magni *1. Cor. 12.* corporis eius, extremæ reputãtur partes. Hos pedes capillis ſuis terſit, id eſt, ſuperfluis rerum ſuarum refecit, ſicut Apoſtolus ait: Veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat. Hoc ergo mandatum Eccleſiæ obſequium eſt, ideoque cuncta congregatio pedes lauat pauperum: in illo autem ſoli, vt dictum eſt prælati, vice Chriſti deſeruiũt. In quo pulchrè Dominum ſuum Eccleſia præuenit, vt antequam Chriſtus diſcipulorum pedes lauet, ipſi diſcipuli pedes Chriſti, id eſt, pauperum & lauent, & eleemoſynæ vnguento vngant: & domus, in qua Chriſtus præſens futurus eſt, hora qua pedes noſtros ipſe per prælatos noſtros lauabit, præparetur, impleta huius odore vnguenti. Hæc ita eſſe, ex eo quoque perſpicuum eſt, quod cantamus in diebus illis: mulier ergo Maria vnxit pedes Ieſu, & exterſit capillis, & domus impleta eſt ex odore vnguẽti, cauſę huius reſpectu rationabilis mos inſtitutus ab iis, apud quos religionis ſtudiũ feruentius eſt, hoc modo tenetur. Primùm pauperes intra clauſtrales officinas introducuntur, & antequam fratres debitum illis in lauandis pedibus charitatis exhibeant obſequium, diſcumbunt ad conuiuium, ſufficientibuſque ferculis reficiuntur. Nimirum tunc in illis *Matt. 26.* Chriſtus ſuſcipitur in Bethaniam, id eſt, domum obe- *Ioan. 12.* dientiæ, fideſque non vana gratulatur ibi ſe illi cœnam feciſſe. Tunc cuncta congregatio conſurgens tanquam mulier illa Euangelica, Maria quippe illa typum Eccleſiæ geſſerat, conſurgens, inquam, de menſa, ad quã conſidens & modicè guſtans, ieiuniũ fregerat propter tantum hoſpitem (qui procuIdubio in pauperibus ſuſcipitur) conuenitante pauperes, ferens libram vnguenti, id eſt, intentionem eleemoſynæ, ſuauiter coram Chriſto redolentis, & procumbens coram illis, ſic per omnia tanquam Chriſto deſeruiunt.

Quod per horas trium dierum Eccleſia ſuum ordinem non ſeruat. CAP. XXIII.

COnſummatis Miſſarum ſolenniis, quæ ob cauſas ſupradictas feſtiuè celebrata, medius triſtitiæ nebulis, vt iam dictum eſt, quaſi ſol interfulſerunt, ſtatim profundiora eiuſdem triſtitiæ ſequuntur & augeſcunt ſilentia. Non enim Eccleſia ſuum ordinem ſeruat, quem a vigiliis nocturnis eiuſdem diei mutare atq; imminuere iam cœperat. A nocturnis ergo vigiliis incipientibus, tantæ mutationis ſeu diminutionis cauſas breuiter exequi cupimus.

De inuſitatis trium noctium vigiliis.

CAP. XXIV.

PRimò dicendum eſt, harum trium noctium vigilias, quas & inuſitato ordine decantamus, & in tenebris conſummamus, exequias eſſe triduanæ mortis Domini, & ideo mortis eiuſdem luctui quintæ feriæ vigilias attributas, quia veſperam ſabbati, noctemque ipſam, quæ luceſcit in prima ſabbati, non decuit exequiarum planctui deputari, cuius medio reſurgens Dominus, totam *Matt. 28* noctem ipſam cum præcedente veſpera victoriæ ſuæ gaudiis illuſtrauit. Ex tunc namque cœptum eſt, vt in omni ſolennitate diem præcedat nox, ſemperq; veſpe- *Luc. 23.* ra futuræ diei claritate præfulgeat. Vt ergo triduanæ mortis Domini, triduo peragamus exequias, noctem feriæ quintæ aſcribimus ſimul, quia miſerrimi Iudæ infami commercio iam venditus fuerat Dominus. Itaque quod canonici nunquam in priuatis diebus, monachi verò neque priuatis neque ſolennibus vnquam facere conſueuerunt vterque ordo vigilias cum nouem expendit lectionibus, tali ordine, talique ſchemate, vt parum aut nihil ab officio defunctorum diſtare videatur.

Cur

Cur initia fineſque omittimus. CAP. XXV.

NOn ſolum autem, ſed & conctæ diei ſic tráſiguntur horæ, vt neque initium neque finem habeant
Ioan. 8 ſueto more. Et rectè. Nam Dominus noſter, qui ini-
Apoc. 1. tium & finis eſt, ſicut ipſe ait: Ego principium qui & loquor vobis. Et alibi: Ego ſum *alpha* & *omega*, initium & finis: ipſe, inquam, qui eſt caput noſtrum principiumq; Ieſus Chriſtus, per hos dies ablatus eſt nobis, traditus in manus impiorum, & inter iniquos proiectus. Itaq; rectè iucunditatis noſtræ laudibus, id eſt, regularibus horis capita præcidimus, fineſque earum ſub ſilentio abſcondimus, & inter pſallendum, Gloria patri, omnino ſubtrahimus.

Cur candelæ extinguantur. CAP. XXVI.

QVòd candelæ extinguuntur, illud ſignificat, quod crucifixo Domino tenebræ factæ ſunt ſuper terram, ab hora ſexta vſq; in horam nonam, imò idipſum ſignificat extinctio cádelarum, quod tenebræ illæ ſigni-
Marc. 15 ficauerunt, ſcilicet excæcationem Iudaicæ gentis, quæ
Matt. 23 prius occiſis prophetis & lapidans eis, qui ad ſe miſſi fuerant, tandem occiſo ipſo Domino prophetarum, merito in tenebris perfidiæ proiecta & a lumine vultus derelicta eſt. Numeroſa quippe luminaria, quæ ſingentes ad vigilias ardentia reperimus, vniuerſos ſignificant ſanctos, qui prophetico ſermone lucentes, ſolemque iuſtitiæ nasciturum & paſſurum, tanquā ſtellæ præuiæ nunciantes, lumen diuinæ ſcientiæ populo illi diuerſis temporibus infundere miſſi ſunt. At illi, vitam eorum extinguentes corporalem, cæcitatem ſibimet intulere ſpiritualem, tandemque audire meruerunt, vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram a ſanguine Abel iuſti, &c. Igitur candelæ in eo, quod ſingulæ poſt ſingulos extinguūtur pſalmos, prophetas ſignificant, qui ſinguli expleto prophetiæ ſuæ miniſterio, ab illis occiſi ſunt. Illa quoque, quæ vltima non minor cæteris extinguitur, ipſum Dominum ſignificat, qui reputatus quaſi vnus ex prophetis, tādem occiſus eſt: poſt quem nullus apud illos propheta ſurrexit, & hic extinctus, profundas illis erroris & perfidiæ tenebras reliquit.

Quid tropi ſignificent. CAP. XXVII.

PLeriſque moris eſt, vt extinctis luminaribus, in ipſis tenebris lugubres tropi, præcinentibus cantoribus & choro reſpondente, flebili modulatione decantentur, incipientibus a Kyrie eleiſon. Significant autem lamenta ſanctarum mulierum, quæ (vt in Euangelio le-
Matt. 27 gimus) lamentabantur Dominum, ſedentes contra ſepulchrum.

De nouo igne. CAP. XXVIII.

AMiſſo igne, qui ad matutinos, vt dictum eſt, extinguitur ad lapidem per eoſdem tres dies confugimus, vt vel lapidem percutientes, ex abſtruſis eius venis igneum occultum eliciamus, vel liquidum cryſtalli lapidem ſereno cælo ſoli obijcientes, radium eius traiectum, per eiuſdem cryſtalli orbiculum ſpectabili miraculo in ſubiectam ſuſcipiamus eſcam. Nimirum per hoc nobis pulchrè depingimus, quod Deus, qui dixit de tenebris lucem ſplendere, illuceſcat in cordibus noſtris ad illuminationem claritatis ſuæ per mortem Chriſti, quem
1. Cor. 4 (ſicut in matutinis præfiguratum eſt) Iudæi ſibimet extinxerunt, & tenebræ factæ ſunt: Lapis enim, cum de il-
Pſal. 117 lo ignem ſic excipimus, Chriſtum ſignificat, quem lapidem reprobauerunt ædificantes, qui factus eſt in caput anguli. Vnde & in benedictione eiuſdem ignis oratio talis eſt: Deus, qui per filium tuum, angularem ſcilicet lapidem charitatis ignem tuis fidelibus contuliſti, productum è ſilice, noſtris profuturum vſibus, nouū hunc ignem ſanctifica, &c. Prudentius quoq; in hymno ſuo, qui cantatur in ſabbato ſancto, cùm dixiſſet: Lumina
A nos tamen monſtras ſaxigeno ſemine quærere, vt oſtenderet fieri hoc ad commemorandum illud, quod de lapide Chriſto procedit nobis ignis ſancti Spiritus, protinus adiunxit, ne neſciret homo ſpem ſibi luminis in Chriſti ſolido corpore conditam, qui dici ſtabilem ſe voluit petram, noſtris igniculis vnde genus venit. Lapis ergo, quem percutientes ignem elicimus, Chriſtum ſignificat, qui percuſſus verbere crucis, Spiritum ſanctū nobis effudit. Quòd ſi cryſtalli lapidem ſoli obijcimus, eſcamque ſubijcimus, vt mediante cryſtallo carbones extincti reuiuiſcant aſpectu phœbeæ lampadis, illud nobis gratiſſimè commemorari debet, quod mediator Dei 1. Tim. 2.
& hominum, homo Chriſtus Ieſus, inter Deum extinctoſque homines medius interueniens, noſtræque infir-
B mitati vſq; ad mortem appropinquans, longè a nobis ſecretum ignem, id eſt, ſancti Spiritus altiſſimam diui- Luc. 12.
nitatem infundit, ignem vtiq; Spiritus ſancti, quem, ſicut teſtatur ipſe, venit mittere in terram, & voluit vehementer accendi. Non enim vana religio eſt, ſolenni proceſſione ad nouū ignis benedictionem exire. Eamus, Heb. 13.
inquit Apoſtolus, ad eum extra caſtra, improperium eius portantes. Procedentes namque ad illum ignem meminiſſe debemus exeundum nobis eſſe ad eum, quē Iudæi extra caſtra ciuitatemque ſuam proiecerunt, vt per ignem ſancti Spiritus vitam æternam habeamus, credentes in eum, quem illi à præſenti vita extinxerunt. Deinceps imminente veſpera, maiora triſtitiæ ſequuntur incrementa. Altari ſpoliantur, vino & aqua lauantur, campanæ conticeſcunt, omnes, præter vigilias no-
C cturnas, regulares horas abſorbet triſte ſilentium. Vſum nouimus, myſteria requiramus.

Cur campanæ non ſonant. CAP. XXIX.

SIgna Eccleſiæ, quæ campanas dicimus, ſanctos Chriſti præcones ſignificare, ſuo loco iam dictum eſt, qui charitatis igne excocti, & diuina inſtructione formati, in protectione Dei cæli, tamquàm in turri fortitudinis Pſal. 30.
commanentes, imo ſuſpenſa mente pendentes quadam fraternæ dilectionis corda commouentur, totaque die, & tota nocte commouentur, vt non taceant prædicare nomen Domini, dicentes: Qui reminiſcimini Dominum, ne taceatis, & ne detis ſilentium ei. Notum eſt autē, primos huiuſmodi præcones, ſcilicet ſanctos Apoſtolos, Eſa. 62.
nō ſolum cōticuiſſe, ſed & relicto eo omnes fugiſſe. Pe-
D trus quoq; cæterorum princeps, cuius ab ore primū veritatis præconium in omnem terrā exiuit: dicētis: Tu es Matt. 16
Chriſtus filius Dei viui, vocem illam clariſſimā repreſ- Marc. 14
ſit, conticuit. Chriſtum reliquit, fugit, & negauit. Igitur ea hora, qua Dominus traditus eſt, rectè ſignis Eccleſiæ Eſa. 63.
ſilentium indicimus, Chriſtumque ſolum torcular calcantem, ſolum in ligno crucis, extenſo corpore tympanizantem, teſtimonium veritati humili ac ſolitaria voce perhibentem, ligneo malleolo in tabula ſuſpenſo & perſonante, populumque ad Eccleſiam inuitante ſignificamus.

Cur altaria nudantur. CAP. XXX.

CVr altare nudetur ſcire volentibus facilè liquet, ſi
E prius animaduerterint, quid ipſum altare ſignificet: Significat autem Chriſtum, quia ſic illud in templo quomodo Chriſtus toti corpori Eccleſiæ dignitate & honore præeminet. Quod ſi & auctoritas deſideratur, Exod. 20
occurrit illa Domini dicentis per Moyſen: Altare de terra facietis mihi. Quod Beatus Gregorius ſic exponit: Altare de terra facere, eſt in incarnatione mediatoris ſperare. Tunc quippe a Deo noſtrum munus accipitur quādo in hoc altari noſtra humilitas, id eſt, ſuper Dominicæ incarnationis fidē poſuerit, quicquid operatur in altari; ergo de terra oblatū munus ponimus, ſi actus noſtros Dominicæ incarnationis fide ſolidamus. Cum itaque nudum altare conſpicimus, dignum illud memoria, quod magnifice propheta, flebiliterque deplorat, no-

Eſa. 53. ſtris intimis perſonare auribus, noſtris internis præſen-
Pſal. 44. tialiter debet apparere cõſpectibus. Ecce vidimus eum,
& non eſt ſpecies ei neque decor, & nos conſideraui-
mus eum deſpectum & nouiſſimum virorum, virũ do-
lorum, & ſcientẽ infirmitatem. Verè languores noſtros
Philip. 2. ipſe tulit, & peccata noſtra ipſe portauit. Hæc de paſ-
Cant. 5. ſione eius dicta eſſe perſpicuum eſt. Ille enim ſpecioſus
forma præ filiis hominum, qui ſemetipſum exinaniuit,
formam ſerui accipiens, maximè in paſſione ſua viſus eſt
non habens ſpeciem, neq; decorem, & quaſi abſcondi-
Eſa. 53. tus vultus eius. Nam anteà decorus incedebat, & ma-
gnificabatur ab omnibus: quia ſicut laudatur in canti-
cis: Venter eius eburneus, diſtinctus erat ſaphyris, id
eſt, naturæ infirmitas inter dũ cæleſtibus in illo reſplen-
debat miraculis. At tunc quia Dominus poſuit ini-
quitates omnium noſtrum, aſcendit ſicut virgultum co-
Matt. 21. ram eo & ſicut radix de terra ſitienti. Illa facies eius &
oculi, ex quibus, vt ait Hieronymus, igneum quiddam
& ſydereum radiabat, verbi gratia, quando vendentes &
ementes eiecit de tẽplo, quod infinitus facere non poſ-
ſit exercitus, illa, inquam, facies nunc deſpiciebatur, a-
Ioan. 2. lapis cædebatur, velabatur, conſpuebatur. Vellebantur
genæ eius, quæ ſicut areolæ aromatum gratum propè
accedentibus ſpirabant odorẽ, ita conuenientibus, beni-
gnitatem eius exprimebant & manſuetudinem. Manus
eius, quæ ita faciles erant ad operanda miracula diuini
beneficii, vt meritò dictæ fuerint tornatiles aureæ, ple-
næ hiacinthis, vinculis aſtrictæ ſunt, clauis confixæ ſunt.
Cant. 5. Propter talia dictum eſt: Et aſpectus in eo non eſt, &
Eſa. 53. non eſt ei ſpecies neq; decor. Inſuper hoc ad denudati
altaris cauſam pertinet, quod idem Dominus veſtimen-
Ioan. 16. tis ſuis ſpoliatus eſt. Milites namque, cùm crucifixiſſent
eum, diuiſerunt ſibi veſtimenta eius, & fecerunt qua-
Gen. 6. tuor partes, vnicuiq; militi partem. Et de tunica dixe-
Matt. 11. runt: Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa, cuius
Pſal. 79. ſit. Tale vinum bibit noſter Noe, quod interpretatur re-
quies, ſ. Dominus Ieſus, in quo requiem inuenimus a-
nimabus noſtris: tale, inquam, vinum bibit ex vinea
ſua, quam plantauit, ſcilicet ex gente Iudaica, quam de
Ægypto trãſtulit, quia cunctis amaritudinibus inebria-
tus, ſoporatus eſt ſomno mortis, & in cunctis à diuini-
tatis ſuæ gloria nudatus ad tempus apparuit. Cùm ergo
altare Chriſtum ſignificet, rectè ob commemorationem
horum, veſtitu & ornatu ſuo ſpoliatum eſt.

Cur vino & aqua lauentur altaria.

CAP. XXXI.

Ioan. 16 CAuſa verò, cur lauentur altaria, non minus his, quę
dicta ſunt, ſcientem delectat. Videlicet idcirco illa
lauari inſtitutum eſt, quia Dominus noſter, quẽ alta-
re ſignificat, vt dictum eſt, de latere ſuo lancea militis
perforato ſanguinem & aquam effudit. Ideo lauantur
vino & aqua. Vinum enim pro ſanguine, in ſacramento
quoq; ſacrificii, ipſo Domino auctore, aſcitum eſt. San-
guinem, inquam, & aquam effudit de latere ſuo ſum-
mus noſter opifex ſalutis, quæ prima ſunt eiuſdem ele-
mẽta ſalutis. Sanguine redimimur, aqua abluimur. Hæc
enim aqua, prima ſui fuit origo baptiſmi, quo baptiza-
mur nos, quem à nullo accepit, ſed ipſe primus eius au-
A ctor extitit. Hoc ideò dicimus ne putemus illum à Ioã-
ne ſuum accepiſſe baptiſmum, quod Romana auctori-
tas non concedit, Græcorum contradicens traditioni, vt
die Ephiphaniæ baptiſmum celebremus, ſicut in nocte
paſchali (quod & ſupradictum eſt) vbi de die Ephipha-
niæ mentio facta eſt. Sed de origine baptiſmi opportu-
nius dicemus, cum de morte Domini in ſequenti paraſ-
ceue, vel ſabbati ſancti officio, tractatus vel ordo cau-
ſatum popoſcerit. Sciendum autem, quòd rectius fa-
ciunt hi, quos & nos imitamur, & ordini Euangelico
magis eorum propinquat conſuetudo, qui hodie qui-
dem, id eſt, feria quinta, altaria nudant, ſed ipſa die pa-
raſceue lauãt. Nam hac feria quinta cœpit quidem Do-
B minus ad veſperam agonizari, ſed feria ſexta ſanguinem
& aquam de latere ſuo lãceatus effudit. Idcirco & cum
cantu ad paſſionem pertinente, vel cum pſalmodia pœ-
nitentiali lauare conſueuimus. Hiſpidi quoque ramuſ-
culi, cum quibus lauantur, flagella ſignificant, quæ pe-
ctus illud ſacratum Deique capax atrociter ſecuerunt.
Non enim diuinitas inhabitans paſſibilitatem carnis
excluſerat, ſed veros dolores, veraſque virgarum vibi-
ces in illo noſtra caro pertulit.

Cur horas ſub ſilentio cantamus.

CAP. XXXII.

C QVòd non ſolùm campanarum clangor ſileſcit, ſed Luc. 22.
regularium quoque concentum horarum noſter
omnino chorus abſcondit, illud ſignificat, quòd Apo- Matt. 26.
ſtoli Chriſti non ſolùm prædicare ceſſauerunt, vt ſoliti
fuerant circuire per caſtella euangelizantes & curantes
vbique, ſed & nocte hac, poſtquam hymno dicto exie-
runt cum illo in montem Oliuarum, diffugientes & op-
preſſi triſtitia, cuncti à laude communi conticuerunt.
Idcirco autem à completorio profundum hoc incipi-
tur ſilentium, quia circa hanc horam, cùm dixiſſet di-
ſcipulis: Ecce appropinquauit qui me tradet, ipſi graues
eſſe cœperunt, & præ triſtitia dormitabant, tandemque
vbi turba, & qui vocabatur Iudas, venit, cùm tenerent
eum, relicto eo, omnes fugerunt. Nec quiſquam ex illis
ad eum proprius iam acceſſit, niſi diſcipulus ille, qui, vt
Ioannes ait, notus erat pontifici, quique dixit Oſtiariæ, Ioan. 18.
& introduxit Petrum, quem Hieronymus ipſum fuiſſe
D Ioannem aſſerit.

Cur Matutinas ſicut horas ſub ſilentio non dicamus.

CAP. XXXIII.

QVæri hic poteſt, cur cùm diurnas horas triſte ſilen-
tium operiat, nocturnas vigilias vel laudes inſecta
melodia depromat? Ad quod dicendum, tempus aliud
per diem, aliud ſignificari per noctem. Nam diurnis ho-
ris præſentiam ſignificamus Dominicæ paſſionis, no-
cturnis autem vigiliis tempora priora, per quæ futuram
eandem paſſionem prophetæ prænunciauerunt. Qui
quia non tacentes interfecti ſunt, idcirco nobis voces
illorum proferentibus candelæ, vt ſupradictum eſt, ex-
tinguuntur, quarum vltima, quæ extinguitur ad canti-
cum Euangelii, ipſum Dominum, qui Euangelizans oc-
ciſus eſt, ſignificat.

Libri Quinti Finis.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS

LIBER SEXTVS.

De Paraſceue. CAP: I.

Matt. 21 DIES ſextus ab illo quo Dominus noſter ciuitatem Hieruſalem cum gloria, quam mox inuidia ſequeretur, ingreſſus eſt, illuden dentius cōfirmat, quod ſuperius commendatum eſt, ſcilicet hanc hebdomadam humanæ reſtaurationis reſpondere myſteriorum ordine, primæ illi hebdomadæ mundanę creationis. Nam hominem, quem in illius ſexta feria creator mirabiliter condidit, in huius ſabbathi hominis ſexta feria idem ipſe Saluator mirabilius redemit. Dies hic paraſceue vocatur, paraſceue autem præparatio interpretatur: Quo nomine Iudæi, qui inter Græcos conuerſabantur, ſextam ſabbati, quæ a nobis ſexta feria nunc nuncupatur, appellabant: quod eo videlicet die, quæ in ſabbatum forent neceſſaria, præpararent: iuxta quod de manna quōdam erat præceptum, Sexta autem die colligetis duplū, Exod. 16 &c. Qui verò inter Romanos vitam ducebant Iudæi, vſitatius eam latine cœnam purā cognominabant. Quia verò ſexta die homo factus, & tota mundi eſt creatura perfecta, ſeptima autem conditor ab opere ſuo requieuit, vnde & hanc ſabbatum, id eſt, requiem vocari præcepit; rectè Dominus eadem die ſexta crucifixus, humanæ reſtaurationis impleuit arcanum. Vnde, cùm acce- Ioan. 19. piſſet acetum, dixit, Conſummatum eſt, id eſt, ſexta die, quod pro mundi refectione ſuſcepit, totum eſt opus perfectum.

Cur hac die Miſſa non cantetur. CAP. II.

DE hac die primum illud quæritur, cur officium non habeat, immo (quod maxīmè mirum videtur) C cur a Miſſarum ſolennijs vacet, cùm paſſio Dominica, quæ hac die celebrata eſt, ſacrificii principiū, noſtræque ſalutis ſumma ſit. Videretur namque iure tanta res ſolennibus ſummè celebranda eſſe gaudiis. Si enim martyris vnius cuiuſlibet annua dies, qua per paſſionē mortis ad immortalitatis gloriam transmigrauit, feſtiuis honoratur gaudiis: & meritò, quia precioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius: cur dies hæc ſolennium Pſa. 115 gaudiorum orbata eſt inſtrumentis, qua martyrum & ſanctorum omnium rex ſanctis omnibus antiquis & nouis per mortem ſuam paradiſum aperuit, & latroni quoque, cui dixit: Hodie mecum eris in paradiſo, hoc die ſolutum eſt admirabile precium, cuius pondere, vt cantamus, captiuitas mundi redempta eſt, inferni clauſtra confracta ſunt, & cæleſtis nobis aperta eſt ianua regni. D Quæritur ergo, cur adeo publicis gaudiis exempta ſit, vt nec Miſſarum lætitiam ordinis Eccleſiaſtici auctoritas illi aſcripſerit. Vnde conſulto gratiæ cęleſtis oraculo, breuiter aliquid ſuper hoc capitulo dicendum eſt. Galat. 6 Gloriari quidem (vt Apoſtolus ait) nos oportet in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. & in grana tanti precii, quod pro noſtra redemptione datū eſt, fideliter cunctis poſt habitis exultare gaudiis. Sed ſunt aliqua, quę gloriam hanc, & exultationem noſtrā nimium imminuuntque obnubilant. Primum noſtrę conſcientia cauſę, propter quam imperioſa ſanctę Trinitatis charitas hominem tantę reuerentię, tantęque dignitatis, qui cum Deo Rom. 8 verbo vna perſona eſt, hominem inuocantem, & morti nihil debentem, morti addixit, ſicut Apoſtolus ait: Pro-

A prio filio ſuo non pepercit Deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Non enim ita gaudere debemus de gratia tradentis, vel de charitate morientis, vt non etiam doleāmus, quod tanto Domino tormentorum, & mortis cauſa fuimus. Siquidem non gaudere, ingratitudinis: non dolere autem, crudelitatis eſt. Non ita ſimus incauti laudatores prouidentiæ, vel præſcientiæ Dei, vt præſcientiam eius & ordinationem idem eſſe arbitremur. Non enim hæc, id eſt, præſcientia & ordinatio Dei, æqualia ſunt, aut conuerti poſſunt, quia præſciuit Deus quidē omnia, quæ ordinauit, ſed non præordinauit, vel prædeſtinauit vt fierēt omnia, quæ præſciuit. Nā de homine, cū faceret eū, duo præſciuit, ſcilicet & quomodo per fraudem diaboli decipiendus eſſet, & quomodo per omnipotē nam ſuā deceptum & perditū reſtaurare poſſet. Hæc, inquam, duo præſciuit: ſed eorum alterum, id eſt, lapſum hominis, fieri permiſit, ad cumulum diabo- B lo debitæ damnationis: alterum autem, id eſt, reſtaurationem eius præordinauit, vt (ſicut ait Apoſtolus ad Eph. 3 Epheſios) innoteſceret principatibus & poteſtatibus in cæleſtibus, per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei. Vndè & Hieronymus in commento eiuſdem Epiſtolæ: Si, inquit, principatibus, & poteſtatibus in cælis, quas ſanctas miniſtraſque Dei accipere debemus, ignota fuit multiplex ſapientia Dei, quę nunc eis per Eccleſiam reuelata eſt, quanto magis Patriarchis & Prophetis ignota fuit quos ſupra, non ignoraſſe myſteria Chriſti, ſed ita vt † Apoſtolus neſciſſe, monſtrauimus. Multiplex †Apoſtoli. quippe ſapientia Dei per Eccleſiam eius, nunc & principatibus & poteſtatibus reuelata eſt, quam olim Deus futuram in ſua mente decreuerat, & nunc eſſe perfectam ex eo, quod videmus agnoſcimus. Crux itaque Chriſti C non ſolū nobis, ſed & angelis cunctiſq; in cęlo virtutibus profuit, & aperuit Sacramentum, quod ante neſciebant. Deniq; ad cœlum cum corpore reuertentem mirantur & dicūt: Quis eſt iſte, qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra: Iſte formoſus in ſtola ſua. Et in alio Eſa. 63. loco: Quis eſt iſte rex glorię, Dominus virtutum, ipſe Pſal. 23. eſt rex glorię; Non ergo putemus diuinę ordinationis vtrumq; fuiſſe, & hominis lapſum, & eiuſdē reſtitutionem: ſed præſcitū quidem lapſum fieri permiſiſſe Deum, ad diaboli damnationem: reſtaurationem autem præordinaſſe, ad multiformis ſapientię ſuę oſtentationē. Et Rom. 3. non ſicut blaſphemamur, inquit, Apoſtolus, & ſicut aiunt quidam nos dicere: Faciamus mala, vt veniāt bona, quorum damnatio iuſta eſt. Dixerat enim: Vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit gratia. Quod quidam iuſtè damnandi ſic peruertebant vt illum dixiſſe aſſere- D rent, quod oporteat nos facere mala, vt veniant bona. Quorſum hæc? Videlicet vt aduertamus, quia multò magis Deus, cùm faceret hominem, nec voluit, nec vllo modo dixit: Fiant mala, vt veniant bona: ſed eo nolente, eo prohibente, mortemque comminante diabolo conſentiens homo malum fecit: Deo autem diſponente bonum venit. Et vbi abundauit peccatum, in tantum ſuperabūdauit gratia, vt quia ſatisfactionem pro culpa nullus debebat, niſi homo, nulluſque ſoluere poterat, niſi Deus miſeratus Deus homo fieret: qui cùm pro ſe nihil morti deberet, moriendo pro nobis debitum noſtrum ſolueret. Igitur noſtræ, vt ſupra dictum eſt, conſcientia culpæ gaudium noſtrum reuerberat, vt non exultemus hac die, ſed ambulemus demiſſo capite: quia vulnera al-

[Pſal. 68] la noſtra feceramus crimina, quia contumaces ſerui commiſimus. quod vapulauit ille omnium dominus, quia quæ [A] ille exoluit, nos rapuimus. Deinde Euangelicæ quoque auctoritatis eſt, & ex Domini dictis accepimus, vt hac die gaudere Iudæis relinquamus, & nos contriſtemur. [Ioan. 16] Nam cùm dixiſſet: Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, ſecutus adiunxit: Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem cõtriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Adhuc autem huic tantæ rei triſtitiam conuenire probabili exemplo confirmat, dicens: Mulier cùm parit, triſtitiam habet, quia [Apoc. 12. Ioan. 16.] venit hora eius: cùm autem peperit puerum, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mũdum. Mulieri quippe Eccleſiam ſuam aſſimilat, quæ quia Chriſtum diligit, quem ex Deo patre geni- [B] tum, in noſtram naturam ſuſcepit, rectè hac die moriẽte illo per mortem, quaſi per partum in vitam æternam & in immortalitatis gloriam exeunte, triſtitiam habet, & clamat in vtero habens, & clamat parturiens, & quia [Ioan. 16] poſtquam reſurrexit, æterno ſuo regno natus, gauiſi ſunt diſcipuli viſo domino, ſicut ipſe dixerat: Iterũ autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet a vobis, perpulchre perfecta eſt, quæ præmiſſa fuerat, mulieris ſimilitudo, quæ poſtquam pepererit, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum.

Quod celebritas noſtræ redemptionis differatur [illegible] ad Dominicam [illegible]. CAP. III.

Diffe[illegible] gaudium tantæ [illegible], tantæ tamquam [illegible] nostræ redemptionis tanto [illegible] [C] ius pondere captiuitas mundi redẽpta eſt, inferni clauſtra confracta ſunt, ianuæ cælorum apertæ ſunt, latro pœnitentium exemplum, cum Domino Paradiſum in- [Luc. 23 1 Cor. 15] greſſus eſt. Differendũ, inquam, vſque in diem tertium, quo tantus ille victor ſurrexit, quo nobis victoriam ſuam annũciat, quo nobis in ſemetipſo, quid de nobis ſperemus, oſtendit: & tunc pro redemptione animarum quæ hac die patrata eſt, & pro reſurrectione corporum quæ illa luce condita eſt: pro hoc, inquam, duplici munere, inenarrabilis, inæſtimabilis, infinitæ ſolennitatis, dignitatis, toto corde, toto ore, totiſq; viribus celebranda eſt. Hac interim die triſtitia regnet, hac, inquam, die triſtitia denominata, id eſt, triſti die cõtriſtemur ad pœnitentiam, ferat Dominicæ paſſionis noſtram pertrã- [D] ſeat animam, claui manuum ac pedum eius carnem noſtram configant, crux eius noſtram ſuſpendat concupiſcentiam. Cõpatiamur, vt conregnemus. Hodie non ſa- [Exod. 3] crificemus, dum nobis hoſtia tollitur de manibus. Non [Ioan. 19] ſacrificent amici, dum trucidant inimici. Dominus, in- [Deut. 12.] quit Moyſes, pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. Quãdiu ergo torcular calcat ſolus, & indumentum eius ſanguine conſpergitur, quamdiu ligatus deridetur, velata facie colaphizatur, & alapatus, cõſputus, quamdiu illuditur veſte alba indutus, itemque arundinem accipiens in dextera, veſtemq; purpuream & ſpineam coronam, clauorumque fixuram, quibus in cruce pendens, legis factus eſt maledictum, bibitque aceti poculum, quamdiu tot opprobriis exaturatur, tandiu nos, id eſt, a mane [Matt. 27 Luc. 23 Ioan. 19 Matt. 26 Luc. 1] vſq; ad horam nonam, ingeac profundũ teneamus ſilẽ- [E] tium, mœroris amicam, & interiorẽ penetrantẽs meditationis ſolitudinem, ſoluenteſq; cum Moyſe calceamenta de pedibus noſtris, audiamus illũ tanquam de medio rubi dicentẽ: Videns vidi afflictionẽ populi mei, qui eſt in Ægypto, & gemitum eius audiui, & deſcendi liberare eum. Nunc enim quaſi in rubo ſpinis inhæret, clauis cõfixus, ſpiniſque coronatus, crucisque arbuſtum guttis ſanguinis, quaſi rubentibus pullulat monſtris, vt [illegible] ut ait [Matt. 27 Luc. 23 Ioan. 19] quidam Triſtes purgantur ſanguine culpæ, quem contortis rubus dentis cruciatibus edit.

Cur hora nona conueniamus adorare crucem CAP. IIII.

HOra autem fere nona, quando mox traditurus ſpiritum clamauit voce magna, dicẽs Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum: videnſq; quod factum [A] fuerat, & quod ſic clamans emiſiſſet ſpiritum, Centurio, noſtræ fidei præcentor, clamauit & ipſe dicens: Vere filius Dei erat iſte, iuſſitq; Pilatus ad petitionem Ioſeph reddi corpus, venitque Nicodemus ferens myrrhæ & aloes quaſi libras centum, & acceperunt corpus Ieſu & inuoluerunt linteis cum aromatibus: tunc, inquam licuit his & aliis diſcipulis appropinquare, & querelas tanto funeri deprõmere, paulatim dilapſis perſecutoribus: vel quia diutino Dominicæ mortis ſanati ſpectaculo diſceſſerant: vel quia viſo terræmotu, quo velum templi ſciſſum eſt, & petræ ſciſſę ſunt, & monumenta [Matt. 27] aperta ſunt, territi diffugerant. Circa nonam igitur horam conueniamus & nos, & ſupremo funeri, non tam Miſſale officium, quam funebrem exhibeamus plan- [B] ctum, quem & hoc ordine peragimus.

De officio vel ordine adorandæ Crucis.

CAP. V.

NArrandam ſacræ paſſionis hiſtoriã illa duo præeũt animalia, de quibus & cantamus: In medio duum animalium innoteſceris: ſcilicet lex & prophetæ, quæ illi concorditer atteſtantur, iuxta quod Moyſes & Helias [Abac. 3] apparuerunt in monte, quando transfiguratus eſt, cum eo loquentes. Nam prima lectio Oſeæ prophetæ eſt: In [Matt. 17] tribulatione ſua mane conſurgent ad me: Venite & reuertamur ad Dominum, quia cœpit & ſanabit nos, per- [Oſe. 6.] cutiet & curabit nos, viuificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos. Secunda de Exodo eſt: Dixit [Exod. 12] Moyſes filiis Iſrael: Menſis iſte principiũ vobis menſium primus erit in menſibus anni. Decima die menſis huius, [C] tollat vnuſquiſq; agnum per domos & familias veſtras, & immolabitis eum decimoquarto die menſis huius ad veſperam, & reliqua. Prima ſane reſurrectionis præconium eſt: ſecunda paſſionis, & eidem paſſioni, quę hac die legenda eſt ſecundum Ioannem, proprie congruit: maximè pro eo, quod idem Euangeliſta ſumpſit hoc ex [Ioan. 19.] illa teſtimonium: Os non comminuetis ex eo. Singulas lectiones ſinguli ſequuntur tractus, quem cantum proprium eſſe lugentium, longe ſupra in Septuageſima dictum eſt. Primus nos ad tremorem excitare molitur, dicente Abacuc: Domine audiui auditum tuum & timui. [Abac. 3.] Sic enim Abacuc hic ex eo, quod in certamẽ & luctamẽ, vt ita dicã amplexu cum Deo congreditur, amplexantis, id eſt, luctantis fortiter eſt nomen: nullus enim, vt ait Hieronymus, tam audaci voce auſus eſt Deum ad diſpu- [D] tationem iuſtitię prouocare, & dicere ei, cur in rebus [Ab. 1, 13] humanis tanta verſatur iniquitas? Vſquequo Domine clamabo, & non exaudies? &c. Sinquam, hic Dei colluctator fortis & rigidus ſtans ſuper cuſtodiam ſuam, & figẽs gradum ſuper munitionem, dum Chriſtum in cruce contemplatur, & videt cornua in manibus eius, & ibi abſconditam fortitudinem eius: timui, ait, & expaui, quid nos longe impares, longeque minorem in die iudicii fiduciam habentes, quando videbimus manifeſtam in nubibus cęli fortitudinem illam, quam hic timuit abſconditam in cornibus crucis, quę erant in manibus eius? Quid facient tabulę, ſi tremunt columnę? Rectè ergo, vt noſtrum tractus hic magis ac magis excitet timorem, in pleriſque eccleſiis religione imitãdis ita can- [E] tatur, vt poſt ſingulos verſus ſemper primus viciſſim nunc a principio, nunc á medio repetatur. Sequens tractus: Eripe me Domine ab homine malo, ſecundum ti- [Pſal. 139.] tulum eiuſdem Pſalmi, qui eſt in finem pſalmus Dauid, vox eſt eiuſdem manu fortis propugnatoris noſtri, pro noſtra ſalute in paſſione ſua decertantis. & hęc illi oratio hac de cauſa attributa, vt nos quoque ſimili exemplo in periculo exiſtentes, orationis deuotione a Domino liberari mereamur.

Cur hac die legitur Paſſio ſecundum Ioannem.

CAP. VI.

QVamuis & ipſe ordo ſcribendi popoſciſſe videatur, vt hac dię poſt alios Euãgeliſtas paſſio Domini ſecundum

ſecundum Ioannem legeretur. conſtat enim illum reuerſum de Pathmos inſula, vbi exilio relegatus fuerat, A post omnes Euangelium ſuum ſcripſiſſe vltimum: tamen & hæc altera maior cauſa eſt. quia præſens interfuit, & cæteris adeſſe non audentibus ipſe, quia (ſicut de ſeipſo ait, & ſicut Hieronymus perhibet) notus erat pontifici, fiducialius ſecutus eſt. & iuxta crucem ſtetit. Stantibus enim iuxta crucem Ieſu, Maria matre eius, & ſorore matris eius, cum vidiſſet Ieſus matrem ſuam, & diſcipulum ſtantem, quem diligebat, dicit matri ſuæ, Mulier ecce filius tuus, deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua: Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam. Et paulo poſt de ſe ait: Et qui vidit, teſtimonium perhibuit, & teſtimonium eius verum eſt. (Ioan. 18. 19.)

Cur Euangeliſta ſuum interpoſuit teſtimonium.

CAP. VII.

B Non prætereundum tantæ huius rei ſacramentum, cui ſanctus Euangeliſta tam diligenter ſuum interpoſuit teſtimonium, & congrua de ſcripturis ſubiecit exempla. Dixerat enim, quia milites, qui fregerunt crura latronum, cum veniſſent ad Ieſum, & viderunt eum iam mortuum, non fregerunt crura eius, ſed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis & aqua. Facta ſunt, inquit, hæc, vt ſcriptura impleretur, quæ dicit de eo. Os non comminuetis ex eo. Et iterum alia ſcriptura dicit: Videbunt in quem tranſfixerunt. (Exod. 12. Zach. 12.) Cur agnus qui immolatus eſt, noluit vt os comminueretur ex eo? Non enim caſu, ſed eo nolente & diſponente actum eſt. Siquidem non alia quàm quæ voluit ac diſpoſuit ipſe ab his, qui cum voluntate ſua vel propria nequitia peremerunt, tormenta perpeſſus C eſt. Vnum de ſimilibus nobis locutus eſt, hoc ſcilicet, quod, vt nos mortalis ac paſſibilis homo natus eſt. Cætera diſſimilia nobis cuncta locutus eſt, quia quando voluit, & quomodo voluit natus eſt, quando voluit, & quomodo voluit mortuus eſt. Cur ergo noluit, vt crura ſua frangerentur, ſicut & illorum ſceleratorum, inter quos reputatus eſt? Videlicet idcirco, quia oſſium fractura nullum vſquam bonum ſua ſimilitudine commendat.

Quod ſingula eorum, quæ dominus paſſus eſt, aliquid myſtice ſignificent. CAP. VIII.

Conſideremus ea, quæ in paſſione ſua pertulit Dominus noſter, & inueniemus alia quædam, quæ nos ſpiritualiter amplius ædificent, per illa ſignificata. Nam non ſolum quæ geſſit, & quæ pati voluit, ſic diſ- D poſuit, vt cum interiora perſpexeris, ſi exteriora hæc attendas, ſic vtrobique conſonam inuenies ſimilitudinem, quomodo ex qualitate, ſeu ex proprietate figurarum vel apicum eandem ſcriptoris manum diuerſis in locis recognoſcis.

Quia Crucis figura ſignificet. CAP. IX.

Rerum ipſa crucis figura nihil ne myſticum ſignificat? Taceo, quod decentiſſimum eſſe nullus ambigat, ſalutem humani generis in ligno crucis conſtitui, vt vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret: & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Quodque ait quidam: Neue quis ignoret ſpeciem crucis eſſe colendam, quæ Dominum portauit, ouans ratione potenti, quatuor inde plagas quadrati colligit orbis. Illud non prætercam, quia ſalutis, quam operaba- E tur primas ianuas, id eſt, fidem, ſpem & charitatem, quartamq; illarum, perſeuerantiam in eiuſdem crucis, in qua pendebat, figura ſignificabat. Habet enim crux longitudinem, latitudinem, ſublime atque profundum, id eſt, acumen, quo fixa terræ inhæret: longitudinem, id eſt vſque ad brachia: latitudinem, in eorundem expanſione brachiorum: altitudinem ab ipſis brachiis ſurſum verſus, quo caput imminet. His autem quatuor ſupradictæ virtutes ſignantur: Profundo fides, quæ occulta voluntatis Dei vocatione, prima in fundo cordis quaſi fundamentum in ædificio, ponitur. longitudine, perſeuerantia: altitudine, ſpes, quæ nobis in cælestibus repoſita eſt: latitudine, charitas. (Ephes. 3.) Nam de his, inquit Auguſtinus, Apoſtolum dixiſſe intelligo: vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis quæ ſit longitudo, latitudo ſublimitas, & profundum. Salutis ergo primos aditus in ſupplicii ſui figura Saluator noſter prædicabat.

Quid ſignificet, quod aceti poculum cum guſtaſſet, noluit bibere CAP. X.

Per hoc autem, quod oblatum ſibi acetum, felle mixtum, cum guſtaſſet, noluit bibere, reprobationem ſignificat vineæ ſuæ, ſcilicet gentis Iudaicæ. (Matt. 27.) Vinea enim Domini Sabaoth, domus Iſrael eſt. (Eſa. 5.) At illa, quam ipſe expectauerat, vt faceret vuas, & fecit labruſcas, tandem illi mortis miſcuit amaritudinem, qua guſtata modicè, id eſt per triduum, iam in genimine vitis illius bibere non vult. (Marc. 16.) Reſurgens enim à mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. (Rom. 6.)

Cur chlamydem coccineam circumdari ſibi permiſerit.

CAP. XI.

Sed & quod chlamydem coccineam cum illuderetur, non dedignatus eſt circumdari ſibi, nunquid non congruit illi, quod propter nos in paſſione ſua fungebatur miniſterio charitatis? (Matt. 27.) Coccus enim coloris ignei, qui in tabernaculo Domini offerri, & in veſtibus ſacerdotalibus tinctus iubetur admisceri, geminam ſignificat dilectionem, Dei & proximi: qua fit, vt quicquid offerimus, ignitum, & quaſi bene coloratum coram diuinis placeat conſpectibus. Ipſe autem propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, bibebat calicem paſſionis, ſicut ipſe vt cognoſcant, inquit, mundus, quia ego diligo patrem. & maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. (Exod. 6. 28. Ephes. 2. Ioan. 14. 15.) Igitur huic regi noſtro chlamys coccinea bene congruebat, vt ipſo habitu ſe illum eſſe oſtenderet. qui in lege ſignificabatur per vitulam rufam, cuius corpus pro peccato iubebatur extra caſtra cremari, & cinis eius in aqua cum hyſſopo ſuper populum aſpergi. (Num. 19.)

Cur arundinem in manu acceperit. CAP. XII.

Arundinem quoq; ſiue calamum ab illudentibus accipere non recuſauit in manu ſua, quo (vt ait Hieronymus) ſacrilegium ſcriberet Iudæorum, ſiue venenata interficeret animalia. (Ioan. 10. Exod. 7.) Habebat namque in manu ſua virgam. id eſt, ſuam in propria poteſtate animam. vt volens poneret. atque iterum ſumeret eam. Et ſicut Moyſes coram Pharaone ſuam proiecit virgam, (Sap. 10.) D quæ verſa eſt in colubrum, deuorauitque verſas in colubros virgas Magorum iterumque rediit in virgam, ſic ipſe nunc ſuam quodammodo poſiturus erat animam, vt deſcenderet in mortem, quæ per colubrum intrauit in mundum, colubroſq. Ægyptiorum, id eſt, mortes abſumeret peccatorum, atque iterum in virgam, id eſt, in poteſtatem rediit priſtinam.

Cur Spineam Coronam geſtauerit. CAP. XIII.

Per ſpineam autem coronam illud viſibiliter quoque ſignificat, quod de illo Propheta prædixit. Et peccata noſtra ipſe portauit. (Eſa. 53.) Spinæ namque peccata deſignant. quæ animam pungunt & lacerant. Nam & propter peccatum hominis datæ ſunt, dicente Domino ad Adam, Cum operatus fueris terram non dabit fructus ſuos, ſed ſpinas & tribulos germinabit tibi. (Gen. 3.) Cætera quo- E que omnia, quæ paſſus eſt, quibus illuſus eſt, myſteria ſimul & moralia continent documenta. Nam in eo quod facies eius velatur, ac deinde colaphizatur, velamen illud ſignificat, quod ſuper corda Iudæorum expendebatur, vt videre illum non mererentur. quem nunc vſque in ſynagogis ſuis conuiciis colaphizant, & exalapant maledictis. Nobis autem fortiſſimum in his omnibus præbet humilitatis exemplum. Quis enim non erubeſcat collum erigere, & pugnam inani ceruice, cum Deus & Dominus omnium ab illudentibus ſit pro nobis colaphizatus. Nam hominis humilitatem imitari (Iob 15.) ſuperbi dedignaremur, humiliato ſub tot conuiciis Deo, ſuperbire erubeſcamus.

Cur ſua crura frangi noluerit. CAP. XIV.

QVi ergo cætera rationabiliter pertulit, non fru- A ſtra, ſed diſponens ea frangi ſibi crura noluit. Oſſa namque quæ vbique in ſcripturis myſticè pro virtutibus accipiuntur, nihil nobis myſterij prædicarent in eo, quod frangerentur. Sed è contra crura eius in eo, quod integra conſeruata ſunt, illud nobis myſticant, quod vniuerſæ viæ eius rectæ & inuiolabiles ſunt. Cru- Pſ. 118. ra namque eius, vias eius ſignificant, vnde & in Canti- Cant. 5. cis dicitur: Crura eius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas, id eſt, itinera eius pulchra ſuper diuinitatis ſapientiam in rectitudine ſitmata. Quid igitur vitata crurum fractura fieri maluit?

Cur ſanguinem & aquam de latere ſuo fuderit.
CAP. XV.

Ioan 9. SEd vnus militum (inquit Euangeliſta) lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit ſanguis & aqua. Cur igitur hoc fieri maluit? Videlicet, vt illam ſuper nos effunderet aquam cum ſanguine ſuo, quam dum cōmen- Ioan 3. daret, dixerat: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Luc 11. ſancto, non poteſt videre regnum Dei. Siquidem huius aquæ ſacramentum ab hoc miraculo ſumpſit exordium. Baptizatus ergo Dominus in paſſione ſua talem ad nos ſalutiferæ mortis participationem iam mortuus emiſit. Matt 10. Non eſt nouum hoc aut mirum, quod illum in paſſione 20. ſua dicimus baptizatum, matre filiorum Zebedæi poſtulante ac dicente: Magiſter, dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram tuam in regno tuo, reſpondens dixit: Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum, aut baptiſmo quo ego baptizor, baptizari? Qui cum reſpondiſſent, Poſſumus: Calicem, inquit, meum bibetis, & baptiſmo, quo ego baptizor, baptizabimini, &c. Nomine calicis ſiue baptiſmi paſſionem voluit deſignare martyrii, qua & ipſum & il- Luc 12. los decebat conſummari. Vnde & alibi de paſſione ſua loquitur: Baptiſmo autem habeo baptizari, & quomodo coartor vſque dum perficiatur? Græcè autem baptiſmus, Latine ablutio dicitur. Quas ergo ſordes habebat Dominus, vt baptiſmo paſſionis ablueretur? Nempe mortalitatem noſtram & paſſibilitatem, propter quam ſordidus & contemptibilis apparebat hominibus, ſicut Zach. 3. in Zacharia legimus: Ieſus autem indutus erat ſordidis veſtibus. Dixit autem Angelus, his qui ſtabant coram ſe: Auferte ab eo veſtimenta ſordida. Ieſus inquit Hieronymus, indutus erat ſordidis veſtibus, qui quum non feciſſet peccatum, pro nobis peccatum factus eſt, & ipſe D infirmitates noſtras tulit. Et in Apoſtolo legimus: Chri- 2. Cor 5. ſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis Eſa 53. maledictio. Hic in viceſimo primo Pſalmo loquitur: Gal 3. Longe à ſalute mea verba delictorum meorum. Et in ſexageſimo octauo: Deus, tu ſcis inſipientiam meam, & delicta mea à te non ſunt abſcondita. Quæ vniuerſa (inquit) appellantur ſordida veſtimenta, & auferuntur ab eo, cum in morte ſua noſtra delet peccata. Cum igitur Heb 2. videmus Dominum Ieſum propter paſſionem mortis gloria & honore coronatum, & à noſtris quæ ipſe portauerat, ablutum, rectè illum accipimus ſuo baptiſmo in morte ſua baptizatum, atque vt eundem ſuum ad nos transfunderet baptiſmum, ſanguinem & aquam de latere ſuo profudiſſe iam mortuum. Baptiſmum autem quo à Ioanne baptizatus eſt, non ad eandem pertinuiſſe virtutem aliàs iam dictum eſt.

Cur nec ſolus ſanguis, nec ſola aqua de latere eius exiuit, vel cur aqua ſanguini ſociata ſit. CAP. XVI.

IDcirco nec ſolus ſanguis, nec ſola de latere Saluatoris aqua manauit, quia diuinus ordo noſtræ ſalutis vtrumque depopoſcit. Sanguine namque redimimur, aqua abluimur. Nam ad hoc redempti ſumus, vt tales nos ille poſſideret, quales eramus prius, Vnde & Apo- 1. Theſ 4. ſtolus: Non enim, inquit, vocauit nos Deus in immunditiam ſed in ſanctificationem in Chriſto Ieſu. Et 1. Cor 6 in alio loco, cum priora commemoraſſet peccata: & hæc, inquit, fuiſtis ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, &c. Vt ergo eſſet vnde à peccatis lauaremur, aqua, quæ A corporales tantum lauare poterat ſordes, ſanguini, qui eſt precium noſtræ redemptionis, ſociata eſt, & ex eius ſocietate virtutem atque auctoritatem ſumpſit, vt ad abluendas inuiſibiles peccatorum ſordes, digna ſit ſancto cooperari ſpiritui. Societate inquam, viuifici ac precioſi ſanguinis hoc accepit, vt comparetur vera ſimilitudine rubro mari, per quod ſaluatus populus tranſiuit, Pharaone ſubmerſo cum curribus & equitibus ſuis. Nam fugientes Ægyptum huius ſæculi, mundatos Exod 14 in veram repromiſſionis terram tranſmittit, diabolum perſequentem penitus abſorbet cum præteritis actibus & pompis ſuis. Igitur (vt ſupra dictum eſt) longe rationabilius fuit, vt lancea militis latus Domini aperiretur, quam vt eius crura frangerentur. Rationabilius, B inquam, ac decentius tanto fuit ſalutis artifici, valdeque acceſſit ad pulchritudinem operis, vt illud ſibi mortuo de latere educeret, vnde naſceretur Eccleſia, qui dormienti Adæ coſtam eduxit, vnde formaretur Eua. Hac Gen. 2. enim ſimilitudine quid pulchrius, quid elegantius, quid dulcius? Si quidem ille primus Adam obdormiuit, iſte ſecundus (vt dictum eſt) ſurrecturus obiit. Illi Dominus ſoporem immiſit, huic pater calicem paſſionis dedit.

Egredimini ergo & videte filiæ Sion Regem Salo- Cant 3. monem in diademate, quo coronauit eum mater ſua in die deſponſationis eius, & in die lætitiæ cordis illius. Egredimini, inquam de tenebris illis, quæ ſuper terram Matt 27 factæ ſunt, ab hora ſexta vſque in horam nonam, imò de illis, quæ per illas ſignificatæ ſunt, & nunc operiunt faciem cordis Iudæorum. De his ergo tenebris exite & 1. Pet 2. C videte intenta contemplatione illum, qui vos vocauit in admirabile lumen ſuum, Regem magnum, regem pacificum in diademate ſpineo, quod eſt charitatis, & magnæ miſerationis ornamentum, quo coronauit eum mater ſua ſynagoga in hac die deſponſationis eius, qua (vt dictum eſt) naſcituræ ſibi ſponſæ Eccleſiæ in lætitia cordis ſui prima elementa produxit.

Cur hac die ſolennes fiant orationes pro ſtatu Eccleſiæ.
CAP. XVII.

OMni quidem tempore pro ſtatu ſanctæ Eccleſiæ fideliter orandum eſt: ſed hac die præcipuè ſolennes pro illa orationes ſecundum graduum vel dignitatum ordines ac diuerſitates, à ſacerdote perorandæ, rationabiliter inſtitutæ ſunt. Hac enim die Saluator noſter pro cunctis orauit, & commune pro omnibus D ſacrificium factum eſt de quibus & paſſioni appropinquans, imò iam ad aram crucis pene aſſiſtens, cum pro diſcipulis ſuis rogaret, dixit: Non pro his tantum rogo, Ioan. 17 ſed & pro his, qui credituri ſunt per verbum eorum Eſa. 9. in me. Nempè hic ille erat magni conſilij angelus, de quo in Apocalypſi legimus: Stetit Angelus iuxta Aram Apo 8. templi, habens thuribulum aureum in manu ſua. Hodie iuxta aram templi, id eſt, in conſpectu eccleſiæ aſſiſtens, aureum immaculati corporis thuribulum in conſpectu Dei pendens in cruce ſuſtulit, & orationis incenſum dignum cum clamore valido & multis lachrymis, (vt ait Apoſtolus) pro nobis adoleuit. Rectè Hebr 5. ergo & nos cum illo ſolennes pro nobis & pro cunctis orationes offerimus iuxta quod illic additum eſt: Et data Apoc. 8. ſunt ei incenſa multa, &c.

E *Cur pro Iudæis genua non flectimus.* CAP. XVIII.

VBi notandum, quod cum in ſingulis orationibus ad pronunciationem diaconi genua flectamus, Rom 11. in ea tantum, quæ pro Iudæis dicitur, hoc non facimus: videlicet, quia donec plenitudo Gentium ſubintroeat, cæcitas, quæ contingit in Iſrael, nullius orationis manu depelli vel expelli poteſt. Itaque diuinis nec decere, nec velle, aut poſſe contraire iudiciis profitentes, vehementem pro illis nunc intendendam non eſſe orationem ſignificamus in eo, quod genua non flectimus, & tamen oramus vtcumque & pro his, quia futurum eſt, vt illos quoque trahat ad ſe qui idcirco in cruce exaltatus eſt, vt ad ſeipſum omnia traheret. Ioan 12

Cur

Cur ab his, qui crucem apportant, cantatur, Popule meus, & alia antiphona: & ad ſingulas reſpondetur Græcè ἅγιος, & Latinè Sanctus Deus.

CAP. XIX.

TResistæ antiphonæ, Popule meus, Quia eduxi te, quid vltra debui, quæ apportando crucem decantantur, ſenſibus parum aut nihil differentes, verbis quoque ac modulatione conſimiles, triplicem ſignificant ſcripturam tituli, ſenſumque eius conſonant, qui ſuper caput Domini Hebraicè, Græcè ac Latinè deſcriptus eſt: Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum. Nam, quia ibi ſcriptum eſt Ieſus Nazarenus, hic per ſingulas antiphonas in fine ſubijcitur Saluatori tuo, iuxta interpretationem eiuſdem nominis. Et quia verè eſt Rex Iudæorum, licèt hoc illi negauerint, & titulum quoque mutare voluerint, dicentes: Noli ſcribere Rex Iudæorum, ſed quia ipſe dixit: Rex ſum Iudæorum, hoc in eiſdem antiphonis adſtruitur ab effectis, verum & antiquum exponendo Regis officium, videlicet quod eduxerit eos de terra Ægypti, quod deduxerit per deſertum quadraginta annis, quod manna cibauerit, quod in terram ſatis bonam introduxerit. Et quia cauſa hæc, Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum, tripliciter (vt dictum eſt) ſcripta eſt, id eſt, Hebraicè, Græcè & Latinè, ad ſingulas antiphonas, quibus in fine ſubijcitur, Saluatori tuo, quòd eſt in illo titulo Ieſus, Græcè & Latinè reſpondetur ἅγιος, ἅγιος, Sanctus, ſanctus, quod eſt in eodem titulo Nazarenus, Hebraicè vero non reſpondetur, videlicet, quia gens illa regem ſuum adhuc negat, titulumque illum auerſo corde maledicit & deteſtatur. Supradictas ergo cantãdo antiphonas illo defertur crux, quo ſibi Græcè & Latinè fideliter reſpondetur, quia videlicet crucifixus Dominus, à negantibus Iudæis ſeſe promouens, ad confeſſionem Gentium proficiſcitur, appropinquantibus Apoſtolis & cantantibus, id eſt, totis viribus opprobrium crucis, quam non erubeſcunt prædicantibus, & interdum multa paſſis grauique perſecutionum pondere feſſis: quòd & pulchrè ſignificatur per hoc, quòd euſdem crucis portatores nunc eunt, nunc tamquam laſſi ſubſiſtunt.

(Ioan. 19. Exod. 12. Deut. 8. 1. Cor. 1. 2. Cor. 1.)

Quid ſignificet, quod crux hactenus operta, nunc diſcooperitur. CAP. XX.

VElamen, quo hactenus tegebatur eadem crux, quodque aufertur, dicendo, Ecce lignum crucis, velamen illud ſignificat, ſub quo ſeſe Dominus à Iudæis abſcondit, quodque cordi eorum oppanſum eſt, nobis autem reuelatur, quia (vt ait Apoſtolus) in Chriſto aufertur. Nobis enim ſeipſum oſtendit in prophetis, ſenſumq; aperit vt intelligamus prophetas, nõ ſicut Moyſes ponebat velamen ſuper faciem ſuam, dum non poſſent filij Iſrael intendere in faciem eius, ſed faciem nobis reuelat, vt gloriam eius ſpeculantes, in eandem imaginem transformemur à claritate legis in claritatem Euangelij, tamquam à Domini ſpiritu. Hæc reuelatio primum per illud ſignificata eſt, quod eo tradente ſpiritum, velum templi ſciſſum eſt à ſummo vſque deorſum. Ex tunc enim omnia legis ſacramenta patuerunt, atque Gentium fidem arcana Iudæorum tranſierunt. In Euangelio quoque ſecundum Hebræos, ſuperliminare templi infinitæ magnitudinis, inquit Hieronymus, fractum eſſe atque diuiſum legimus. Præterea Ioſephus refert, virtutes angelicas, præſules quondam templi, tunc pariter conclamaſſe: Tranſeamus ex his ſedibus. Sed & in hoc, quod terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt, iuxta litteram quidem magnitudo ſignorum eſt, quod crucifixum Dominum cœlum & terra & omnia contremiſcant, ſed myſticè tremorem ſignificat credentium, quod priſtinis errorum vitijs derelictis & emollita cordis duritia, qui prius erant ſimiles tumulis mortuorum, poſtea cognouerint creatorem. Vnde & in Pſalmo: Commouiſti Domine terram, & conturbaſti eam. Item: Commota eſt, & contremuit terra.

(2. Cor. 3. Exod. 34. Matt. 27. Ibid.)

Item de Cruce. CAP. XXI.

HÆc ergo crucis adorandæ reuelatio, ſicut & illa veli templi ſciſſio, nobis illud myſticè ſignificat, quod credentibus in crucifixum clauſa prius ſcripturarum myſteria pateſiant. Nam per credulitatem Chriſti paſſionem vel crucem, nunc intelligimus ſacramenta legis & arcana prophetarum. Verbi gratia: Cur Pharao vel Ægyptus, quæ decem plagis verberata non ceſſit, ſolo ſanguine agni victa, filios Iſrael dimiſit, & quis ille ſit in prophetis, cuius factus eſt principatus ſuper humerum eius: quiſve ſicut ouis ad occiſionem ductus ſit, & ſicut agnus coram tondente ſe obmutuerit, & non aperuerit os ſuum. Hæc & cætera clauſa prius, nunc crucem Chriſti ſuſcipientibus aperta ſunt. Sicque factum eſt, vt bibere iam poſſimus de aquis Maræ, quas (ſicut in Exodo legimus) non poterat bibere populus, donec clamante Moyſe ad Dominum oſtendit ei Dominus lignum, quod cum miſiſſet in aquas, in dulcedinem verſæ ſunt. Aquæ enim Mara legem ſignificant, quæ non paruam in ſe amaritudinem habet, dum dicit: Oculum pro oculo, dentem pro dente, & ſimilia. Dulceſcit autem per lignum dum propoſito Dominicæ paſſionis exemplo, Et qui te percuſſerit in maxillam, præbe & aliam, &c. Adoramus igitur in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti oportunam (vt ait Paulus) gloriam, ſalutem acquiſitam, reducem vitam, ſalutationem perfectam, liberationem perpetuam. Adoramus crucem, fidei præſidium, ſpei firmamentum, charitatis ſolium, miſericordiæ titulum, pietatis argumentum, gratiæ vehiculum, pacis vexillum. Adoramus crucem, quæ ſuperbiam excidit, inuidiam obruit, culpam currexit, pœnam deſtruxit. Crux Chriſti, ianua cœli, clauis paradiſi, diaboli deiectio, hominis erectio, captiuitatis noſtræ ſolatium, libertatis pretium. Crux expectatio patriarcharum, promiſſio prophetarum, triumphus Regum, dignitas ſacerdotum. Crux tyrannos increpat, potentes inclinat, afflictos ſubleuat, pauperes honeſtat. Crux tenebrarum excidium, lucis infuſorium, mortis effugium, vitæ nauigium, ſalutis imperium. Quicquid Deo prohemos, quicquid acquirimus quicquid ſperamus, adorandæ crucis eſt fructus. Per crucem Chriſtus ad ſe trahit omnia. Regnum Patris ſceptrum filij, ſigillum Spiritus ſancti, totius eſt teſtimonium Trinitatis.

(Eſa. 53. Pſal. 9. Exod. 15. Leu. 24. Deut. 19. Matt. 5. Ioan. 12.)

Cur pridie Dominicum corpus in hodiernum diem recondatum ſit. CAP. XXII.

CAuſa poſcere videtur, vt die Dominicum corpus conficientes, & inde vſque ad ſabbatum reſeruantes, toto eodem ſabbato iugi ſilentio cuſtodita, vſque in primam ſabbati ab omni diuino pſalterio cunctoque ſacri altaris miniſterio vacaremus. Sic enim rei propius accedere putaremur, pro eo quod hac die Dominus noſter immolatus ſabbato quieuit in ſepulchro, totamq; ſequentem noctem diſcipuli eius in triſtitia tranſegerunt; donec diluculo redeuntibus à monumento mulieribus, quæque audierant & viderant referentibus, paulatim reſpirare & in gaudium reuiuiſcere cœperunt. Verius itaque triduanam Domini mortem obſeruare videremur, & illam de veteri hiſtoria ſimilitudinem rectius tenere, quia dictum eſt de manna, quod filius Iſrael in figuram Dominici corporis datum eſt: Die ſexta colligant quod inferant, ſitque duplum quàm per ſingulos dies colligere ſolebant, quia die ſeptima non inuenietur. Nunc autem econtra die ſeptima apud nos inuenitur, quia poſt meridiem corpus ſolenniter in voce exultationis & laudis conficimus. Hac verò die ſexta quodammodo non inuenitur, quia non conficitur, ſed pridie (id eſt, feria quinta) illatum & reconditum eſt, quod hodie ſumamus. Cur ita fiat, quia ratione non vacat, vigilanter intuendum eſt. Dominus noſter non tunc ſolum vel tunc primum immolatus eſt, quando à Iudæis in cruce ſuſpenſus eſt, ſed & pridie, quàm pateretur, quando accipiens panem & calicem benedixit & dedit diſcipulis ſuis, dicens: Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ca-

(Exod. 16.)

lix ſanguinis mei, ſuis manibus immolatus eſt, ſuis ipſe manibus nobis, vt iugiter immoletur, agnus commen- A datus. Ab illa immolatione prima ſabbati, tertia dies, ab iſta vero ſabbatum ipſum tertia nihilominus dies eſt. Conſtat autem quod (vt ſuperius dictum eſt) noctem ſiue veſperam ſabbati ab illo ſilentio vel triſtitia, quam exigebat requies ſepulchri, cauſa illa vehemens abſtrahit, quod in parte eiuſdem noctis Dominus reſurgens, totam illam incomparabilis gaudii iubare ſol verus illuſtrauit. Triduum ergo dominicę mortis, quod perfici nequiuit, eo reſpectu quo ipſe à Iudæis eſt crucifixus, pulchrè & rationabiliter ad hunc reſpectum tranſponitur, quod ipſe ſuis manibus eſt immolatus. Cuius rei vel maximum illud eſt indicium, quod tribus his noctibus minutas, extinctis luminaribus, canimus vigilias ad ſimilitudinem tenebrarum, quæ patiente Domino ſuper terram factæ ſunt, significando B
Rom. 1. (vt ſupra dictum eſt) cæcitatem, quæ ex tunc accidit in Iſraël. Sicque fit, vt ſacrificium nouum quod mortem Domini pridie per manus ipſius præceſſerat, reſurre-
Exod. 16 ctioni eius nihilominus pridie, quod eſt in ſacroſancti ſabbati veſpera, ſolenniter occurrat. Itaque quomodo hac die, quæ eſt feria ſexta qua Chriſtus hoſtia ſalutaris à ſuis trucidatur inimicis rectè à nobis quaſi ſepultum eſt ſacrificij decus, & cœleſte illud manna, quia hodie non inuenitur, feria quinta parauimus & intulimus, quod hac die ſumamus, fuitque duplum, quam per ſingulos dies colligere conſueuimus.

De eo quod duo presbyteri corpus dominicum de loco, quo pridie reconditum fuerat, deferant, & quod dicitur ſuper illud oratio Dominica tantum.

Cap. XXIII.

TAndem ſalutata cruce, duo presbyteri deferunt ad altare corpus dominicum, quod pridie recōditum eſt, & aſſiſtens ſacerdos præmiſſa oratione ſic incipit: Oremus, præceptis ſalutaribus moniti. Conſtat locum hunc eſſe in canone, vbi eleuato calice cum corpore domini dicitur: Per omnia ſecula ſeculorum, & ſequente dominica oratione, rurſus operitur calix: per quod nobis illud ex paſſione domini repræſentatur, quod depoſitum corpus eius de cruce, ſepultum eſt. Sed de hoc in ſecundo huius opuſculi libello iam dictū eſt, quo & cætera, quæ ſecundum ordinem dominicæ paſſionis in canone dicenda erant, annotata ſunt. Nunc illud dicendū eſt, duos presbyteros, qui corpus Domini ad altare deferunt, ſignificare Ioſeph iuſtum ab Arimathia & Nico- D
Ioan 19 demum, qui petitum & conceſſum ſibi à Pilato corpus Ieſu, detulerunt ad ſepeliendum. Nos autem cum ſilen-
Gen. 4. tio communicamus, ſed ſanguis ille, quem ſumimus, ad Deum de ore noſtro clamat, ſicut ſcriptū eſt: Ecce vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Nos enim (id eſt Eccleſia) terra ſumus, quæ aperit os ſuum & ſanguinem Abel (id eſt) Chriſti, bibit fideliter quem Cain (id eſt populus Iudaicus) effudit crudeliter. At ille maledictus eſt ſuper terram eandem, vaguſq; & pro-
Pſal. 58. fugus eſt ſuper eam, ſicut ſcriptum eſt in Pſalmo: Diſperge illos in virtute tua. Maledictus, inquam, illa maledictione, quam ſibi poſteriſq; ſuis vltro arrogauit, di-
Matt. 27 cendo: Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros.

Incipit de ſabbato ſancto. Cap. XXIV.

SAbbato poſt profundam triſtitiæ noctem dieſcit E nobis poſt meridiem in ſummam lætitiæ claritatem, imminentemque veſperam noctis eius qua verus ſol Chriſtus ab inferis victor aſcendit. Omnis anima Chriſtian. vigilanter attendens & præexultans, plaudit ſibimet & dicit: Et nox vt dies illuminabitur, & nox illuminatio in delicijs meis. Quapropter quotquot ſacerdotalis aut Leuitici ſumus ordinis, iure pro tanti regis victoria tuba intonamus ſalutari, iuxta illud in Pſalmo: Buccinate in neomenia tuba, in inſigni die ſolennitatis
Pſ. 138. veſtræ. Quis enim dies nocte hac inſignior? quæ ſolen-
Pſal. 80. nitas hac ... ctoria præſtantior? quæ alia noſtra eſt neomenia niſi illa, quæ hac nocte in Chriſto per baptiſmū renaſcitur noua Eccleſia? Iure ergo nunc angelica tuba cœlorum exultat, tuba ſalutari inſonat, gaudet tellus, mater Eccleſia lætatur & omnis aula diuini nominis magnis reſultat populorum vocibus.

Cur hoc ſabbatum vocetur ſanctum. Cap. XXV.

SAbbatum hoc pro magnitudine rei commune nomen exceſſit, quod eſt vigilia, ſcilicet attenta exſpectatio vel præparatio cuiuſlibet magnæ & cū deuotione ſuſcipiendæ feſtiuitatis. Dicitur autē ſabbatum ſanctū, tū propter alia plura, tū maxime propter hoc, quod ad ſuſcipiendā tantā luminis claritatem, noua Eccleſia ſacro baptiſmi fōte ſanctificatur. Hac enim die ſolene eſt. iuxta verā & Euangelicā patrum traditionem, fōtes benedici, & pręparata per fidē, tam corporum quā animarū credentiū vaſa, regeneratione noua ſanctificari. Præparātur animæ, quæ mortuæ fuerāt, vitæ victrici morte B victa de bello reuertēti, vt in magna regis Chriſti curia
Oſe 13. 1. Cor. 15 nullus ſit vernaculus aut ſeruus empititius, qui nō ad ingreſſum triūphantis Domini gratiæ ſerico, caſtitatis auro veſtiatur. Sed de hoc in ſequētibus ſuo loco dicemus.

Quod vel quibus ex cauſis præfulgeat paſchalis ſolennitas. Cap. XXVI.

NVnc, antequam de ordine vel ratione officii diſſeramus dicendum eſt, quot vel quibus ex cauſis Paſchæ ſolennitas tā illuſtris, tamq; celebris habeatur. Multi enim ſolum hoc in illa reſpiciunt, quod in prima ſabbati reſurrexit Dominus, vndè & dies Dominicæ reſurrectionis apellatur. Magna planè ſolennitatis & læ-
Matt. titiæ cordis noſtri materia: quia dum illo reſurgente reſurrectionem mortuorum eſſe credimus, nos quoque C reſurrecturos eſſe ſperantes, iure gaudemus. Verum in huius contemplatione ſolennitatis nūquam illud gaudium memoriæ noſtræ debet præterire oculum, de noſtrarum redemptione animarum, quod (vt ſuperius dictum eſt) in hāc diē dilatū eſt à feria 6. quia per crucem & ſanguine ſuum Saluator noſter illā operatus eſt. Hęc ſunt enim feſta paſchalia, in quibus verus ille agnus occiditur, cuiuſque ſanguine poſtes conſecrantur. Paſcha quippe noſtrum immolatus eſt Chriſtus, qui mortem noſtram moriendo deſtruxit, & vitā reſurgendo reparauit. Duæ ſunt iſtæ paſchalis magnæ & innumerabiles
1 Cor 5. Exod. 12 causæ feſtiuitatis: redēptio animarum, quæ die paraſceues morte Chriſti parata eſt: & reſurrectio corporū, quę
1 Cor 15 prima ſabbati Chriſto reſurgente data atq; confirmata eſt. Additur his tertia neceſſaria baptiſmatis ſolennitas, D omnem nobis illarum conferens vtilitatem vel fructum, quæ pro eo, quod ab illis exordium totiuſq; ſuæ rationis ſumpſit ſacramentum, rectè in eiſdē paſchalibus gaudiis
Pſal. 90. addita eſt. Tribus igitur ex cauſis nox hæc vt dies illuminata refulſit in delicijs noſtris. O verè feſta dies, vere beata nox, nobilitas anni, mēſis decus, arma dierum, ſplēdor horarum, nox in qua deſertus infernus, apertus
Ioan 13. eſt paradiſus. Nox iſta, mortis exitus, vitæ reditus eſt. Lux gratiæ, ſplendor gloriæ, ſuauitatis poculum, fluuius deliciarum, inundatio pacis, acquiſitio fortitudinis, laus cōſilii diuini. Hac nocte ceſſauit exactor, quieuit tributum, captiui redditi ſunt, laſſi reſpirauerūt, cōfracta eſt virga perſequentium, computruit iugum dominātium. Pulchritudine noctis huius paradiſus refloruit, cœlum purpuratum eſt, angeli candidati, homines exhilarati E ſunt. Nox iſta Paſcha dicitur, Paſcha autem Hebraicè, Latinè dicitur trāſitus. Quis ergo trāſiuit? vnde & quò trāſiuit? Chriſtus Dominus tranſiuit de hoc mundo ad patrem, de morte ad vitam, de ignobilitate ad gloriam, de ſeruitio ad regnum, de cōtumelijs ad honorē, de fluctibus ſeculi ad portum cœli, de medio latronū ad patris cōſeſſum. Tranſiuimus & nos, Paſcha enim noſtrum Chriſtus eſt, tranſitus noſter immolatus Chriſtus eſt. Quò ergo trāſiuimus? Quàm ea longinquo? Tranſiuimus à duplici perditione ad duplicē corporis & animæ ſalutē: de diabolo ad Deū, de hoſte ad patrē, de tyranno, qui nec Deus eſt nec homo, ad regē noſtrum, qui Deus eſt & homo. Tranſiuimus, inquam, de tenebris ad lucē, de

de fatigatione ad requiem, de planctu ad canticum, de nuditate ad tegumentum, de paupertate ad opulentiã, A de reatu ad gratiam, de pœna ad gloriam.

Cur Paſcha non celebretur ante plenilunium, quod primũ occurrit poſt vernum æquinoctium. CAP. XXVII.

TAm iucundam ſolennitatem, tam miram veri luminis claritatem, tam ſplendidam gratię celſitudinẽ omnis ſexus agnoſcere, omnis ætas in mente habere, omnis debet conditio ſuſcipere. Neſcire enim, calamitatis, non habere captiuitatis; nõ diligere, damnationis. Si quidem paganus, quia neſcit, miſer eſt: quia nõ habet Iudæus, captiuus eſt: quia non diligit hęreticus, damnatus eſt. Vt ergo tamen hoc bonum maiorum ſapientiam delectet, minorũ infantiam lætificet, mediocrium profectus ædificet, diuina ſuffragatur auctoritas, elemẽtorum concurrit natura, Eccleſiaſtica ſimul nititur induſtria. Diuina namq; auctoritas eſt, & ex antiqua lege B
Exod. 12 Moyſi traditum, vt non celebretur ante primi menſis plenilunium, videlicet vbi primum plena luna poſt vernale occurrit æquinoctium. Valde hoc delectat ingenia ſapientium, quia magnum & perpulchrũ in ſe continet myſterium. Luna quippe, quæ propriũ non habet, ſed à ſole mutuatur lumen, ſanctam ſignificat Eccleſiã, quæ non habet à ſemetipſa, ſed à vero ſole Chriſto interni luminis accepit gratiam. Æquinoctium vero, quo trãſacto, iam dies noctem ſupergreditur, noctiſque horas decerpẽs, illi minuit & ſibi adiicit, illud ſignificat, quod poſt ignorantiæ noctem dies ſcientiæ Dei longa cœpit ſerenitate produci, & multitudinem ignorantium ſtudium, & labor imminuit veritatem Dei cognoſcentiũ. Dum ergo paſchalis agnus immolatur, & populus Dei, C ſubmerſo Pharaone cum exercitu ſuo, de ſeruitute libe-
Exod. 14 ratur, pleniluniũ eſt, & nox vincente die ſuperatur, quia dum agnus Dei Chriſtus patitur, plenitudo gratiæ ſanctam illuſtrat Eccleſiam, vt tãquam luna reuelata facie veri ſolis gloriam contempletur, & iam idonea iamque placens, in thalamos eius ire mediletur. Sicq; dies noctem ſuperat, quemadmodum ſcriptum eſt: quia vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit gratia.

Rom. 5. Elementa quoque nos in hoc lætificant, noſtriq; ſenſus lactant infantiam, quod poſt hyemis aſperitatem mollis aer vernas ſpirat blanditias, telluſque dudum ſterili frigore decrepita, viridi iuueneſcit herba, floreſque ac ſegetes rediuiuo fructu vernant, & volucres cœli gelu triſti terſo, dulce iubilant. Nam inter gaudia, quæ celebramus, dum hæc aſpicimus, ex ipſis viſibilibus ſimi- D litudine congrua commoneri debemus, qualiter in inuiſibilibus per Chriſti reſurrectionem profecerimus, ſi quia pulſo perfidiæ gelu, vitiorũque imbribus, fidei vir-
Cant. 2. tutumque refloruit mundus, vnde & in Canticis dicitur: Iam enim hyems tranſiit, imber abiit & receſſit, flores apparuerunt, vineæ florentes odorem dederunt, & vox turturis audita eſt in terra. Temporis ergo ſiue elementorum conſiderata qualitas nonnihil gaudia piæ contemplationis amplificat.

Quantum autem ad cognoſcendam ſolennitatis eiuſdem gratiam, carnales quoque Eccleſiaſtica iuuit induſtria. Nam quia nequeunt ad ſpiritualia videnda mentis oculos aperire, niſi cauſarum corporaliter accidentium vi maiore excitentur, quæſitæ ſunt cauſæ quarum E impulſu vehementer excitandi percellerẽtur. Ieiunium quippe Quadrageſimale (quod pro decimis dierum offerri Deo alibi iam dictum eſt,) ſic diſpoſitũ, ſicque præfixum eſt, vt non ante hanc ſacratiſſimam noctem vllo modo terminetur, ac deinde quinquaginta dierum numerus continuè ſequatur, in quibus omnino ieiunia relaxantur. Itaque dum per abſtinẽtiam corpus atteritur, nec aliundè laxatio niſi ab hac paſchali nocte ſperatur, vel ſic eadem beata nox à carnalibus quoque ambitur, & cum expectatione ſuſcipitur, & antequam veniat: ſic omnes dies Quadrageſimæ qui interſunt, tanquam diurna deſiderati viatoris itinera, pene quotidiè diligenter computantur, omnibus ergo (vt dictum eſt)

dulcis eſt hæc ſacra ſolennitas, omnibus chara, cunctis deſiderabilis eſt, ſicut lux ambulantibus in tenebris, ſicut ſitientibus fons aquæ de petra ſalientis, ſicut peregrinantibus tabernaculum quod Deus fixit. Sed iam nunc ipſum attingamus officium, quo tandem læta laxemus ora poſt triſte ſilentium.

De Cereo. CAP. XXVIII.

PRoprium quoddam huius tantæ ſolennitatis decus eſt, cereus à Zozimo Romanæ Eccleſiæ Põtifice 39. per Eccleſias benedici inſtitutus, à cuius dulciſona benedictione præconia ſanctæ reſurrectionis Chriſti inchoantur. Significat vero eundem Dominum noſtrum reſurgentem, ſuorum triſtitiam diſcipulorũ, imo mundũ vniuerſum lætitiæ cõpetentis claritate ſerenantem. Hoc vere congruit, & vis ipſa ſignificationis expoſcit, vt ſicut præteritis noctibus extincta luminaria faciem Eccleſiæ contriſtauerunt: ſic eadem nocte hac cereus illuminatus iugi flammæ tripudiantis iubare lætificet.

Quid Cereus ſignificet. CAP. XXIX.

SVpra dictũ eſt per candelas, quæ extinctæ ſunt, mortes ſignificari prophetarũ & iuſtorũ, qui à ſanguine Abel iuſti, vſq; ad Chriſtũ occiſi ſunt, ipſamque cãdelã, quæ ad Euangelium non maior cæteris extinguitur, ipſum Dominum ſignificare, qui Euangeliȥãs occiditur, vnus ex prophetis reputatus. Conſtat autẽ, quia qui contemptus & humilis occiſus eſt, hunc Deus ſuſcitauit, ac principẽ & Saluatorẽ exaltauit, ad dandã pœnitentiam Act. 5. in remiſſionẽ peccatorũ. Bene ergo ſignificationis ordo procedit, dũ clarã reſurgentis magnitudinẽ, præclari ſignificat magnitudo cerei. Eo vel maxime cere' ad Chriſti ſimilitudinẽ accedit, quod parmula, quæ ſubſtantiam ceræ educit, apis mater abſq; cõcubitu cõcipit, & parit, cui rectè comparetur virgo Maria Dei genitrix, quę inuiolata nobis Deũ in carne, quaſi mel in cera protulit. Cũ ergo rectè humanitatis Chriſti ſimilitudinẽ gerat, annus illi ab incarnatione eiuſdem Domini Chriſti cõſequẽter inſcribitur. Et quia crucifixus eſt, crucis quoq; figura congruè nihilominus inſculpitur. Amplius autẽ id quod dictũ eſt, eiuſdẽ cerei benedictio cõfirmat. Primo cũ in præfatione benedicens rogat. Vt qui me, non meis meritis, intra Leuitarũ numerũ dignatus eſt cõgregare, luminis ſui gratiã infundẽdo, cerei huius laudem implere præcipiat. Laus enim cerei nullo modo nominãda eſſet, niſi Chriſtũ filiũ, qui cũ Patre & Spiritu ſãcto Deus viuis & ſolus laudãdus eſt, ſignificaret: præſertim cũ laus eadem cerei noctis iucundũ ac prædulce præconium ſit, & reſurgentis gratiã atq; victoriam, vetera cũ nouis conferens, tanquam tuba clariſſima perſonet.

Sed iam colũnę huius (inquit) præconia nouimus, quã in honorẽ nomini rutilãs ignis accẽdit. Qui licet diuiſus in partes mutuati tamẽ luminis detrimẽta nõ no[...]uit. Ex his quoq; duobus verſiculis magis ac magis ſæpe dicta cerei ſignificatio colluceſcit. Quod enim ait, Columnæ huius præconia nouimus, apertè nobis innuit, quod illud idẽ per hanc pretioſam lãpadem intelligere debeamus quod per illã præfigurabatur columnã, quæ caſtra filiorũ Iſrael de Ægypto exeuntiũ per mare rubrũ præ- Exod. 13 cedebat. Significabat autẽ illa colũna nubis benè notã 21. nobis nubem humanitatis Chriſti, in qua propriè thronum ſuũ poſuit ſapientia Dei, ſicut ipſa dicit: Thronus Eccl. 24 meus in colũna nubis: Siquidem nunc illa colũna nubis populũ ſuum à diaboli ſeruitute liberatũ, & rubrũ mare baptiſmi tranſeuntẽ præcedit dux itineris, vt inducat in terrã verã repromiſſionis, terrã viuentium, quam (ſicut Moyſes ait) Dominus Deus noſter die ac nocte intuetur Deut. 28 nunc cœleſtibus doctrinis compluens, vt verè columna nubis, nunc igne ſui Spiritus accendẽs, vt vere columna ignis. Iam ergo verè columnæ huius myſteria nouimus.

Quod autẽ adiicit de natura ignis dicẽs, Qui licet diuiſus in partes, mutuati tamen luminis detrimenta non nouit: multa namq; luminaria de vno videmus accẽdi, nec illud vnũ propterea ſibimet lumen diminuit, nihilominus ad idem argumẽtũ proficit. Nũquid enim terrę

rem talẽ tali in loco præſertim omnibus notã, non propter aliud, quam propter ſemetipſam docere nos voluit? Si quidem ineptum fuiſſet hoc abſq; myſterio tãtis inſerere laudibus. Dum ergo columnam ceream rutilans ignis accendit, ſic de ſua naturali copia laudatus, per hoc aliud perpulchrum piumq; ſpectaculum noſtrarum mentium oculis ingeritur. Denique illud innuitur, quod extinctam in ſepulchro iacentem humanitatis Chriſti ſubſtantiam de ſupernis aſpirans ignea diuinitatis potentia rurſus animauit. & ſicut vere rutilans ignis. gloria beatæ reſurrectionis hac nocte in perpetuum nobis gaudium fœliciter illuxit.

Item eodem igne conſecrati cerei cuncti, qui in Eccleſia ſunt, illuminari debent cereoli. Quod cum fit, opportune nobis illud in mentem ſubuenit, quod Dominus noſter ea die, qua reſurrexit, cùm eſſet ſero, ſtans in medio diſcipulorum ſuorum, manuſq; & latus oſtendens eis, inſufflauit & dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum. Illic enim cœpit ille hominibus dari ignis, quem per hunc viſibilem ignem conſtat ſignificari, quem venit ipſe mittere in terram, & voluit vehementer accẽdi.

Ioan. 20. Luc. 12.

Cur diaconus cereum benedicat Cap. XXX.

HIc ipſa rei nouitas admonet, vt quæratur, cur tãtæ materiæ, tãtæ dignitatis benedictionem ſuper cereũ pronunciet diaconus, præſente ſacerdote vel etiam põtifice ſacriſq; indutum veſtibus, cauſa manifeſta ſeſe offert quærentibus. Conſtat enim, quia bonum ſanctæ reſurrectionis Chriſti nuncium per minorem ſexũ (id eſt, per mulieres) ſanctis Apoſtolis flentibus & lugentibus, euangelizatũ eſt. Hoc autem tam rationabili diuinitatis diſpoſitione actum eſt, vt inter illa, quæ ſignificatiuè fiunt in Eccleſia, memoriale ſuum omnino iure habere debeat. Nã quia mulier à diabolo miſſa viro mortẽ obtulit, pulchrè ſexus idem à rediuiuo Chriſto miſſus, virili ſexui vitam Euangelizauit. Recte itaq; gradus inferioris miniſter, tam dulci tam pulchra, tamq; melliflua cerei benedictione, tantæ ſolẽnitatis noſtræ gaudium inchoat, quia per inferiorem ſexum tam iucundũ, tamq; pium Dominicæ reſurrectionis miraculum, viris non quibuſlibet, ſed ipſis Apoſtolis annunciatum eſt.

Luc. 23.

Cur ad benedicendum cereum quoque portat incenſum. Cap. XXXI.

CVmq; diaconus cum cæteris ſubminiſtris ad benedicendũ accedit, fruſtula quoq; portantur incenſi, vt cruciculæ (quæ cereo inſculpta eſt) offerendo infigat. Et hoc quoq; ad cauſam prædictam reſpicit. Illæ namque mulieres, quæ mortuũ quærebant Dominũ, & viuum videre meruerunt aromata ferebant. ſicut Euãgeliſta refert Maria Magdalena, & Maria Iacobi & Salomone emerũt aromata, vt venientes vngerent Ieſum.

Marc. 16.

Cur dic[illegible] vel ſit ſacrificium veſpertinu. Cap. XXXII.

OFferens igitur incenſum dicit: In huius igitur noctis gratia ſuſcipe ſancte pater incẽſi huius ſacrificium veſpertinum. Veſpertinum eſſe ſacrificium, totumque ad veſperã ſabbati, quę luceſcit in prima ſabbati diei præſentis pertinere officium, clarum eſt. Cur autem hæc ſacroſancta ſolennitas vtrumq; ſcilicet matutinum & veſpertinum habeat ſacrificium, ſupra dictis ex clauſis colligi poteſt. Supra namq; dictum eſt, duabus ex cauſis præſentem ſplendere ſolennitatem, ſ. ex redemptione animarũ, quæ die paraſceues morte Chriſti parata eſt, & ex reſurrectione mortuorum, quæ illo reſurgente prima ſabbati confirmata eſt. Conſtat autem quod idem reſurrectionis noſtrę auctor, imminente veſpera, caput inclinãs tradidit ſpiritum: & hora, qua primus Adam requiſitus, clamante Domino & dicente: Vbi es Adam, inobediens deprehenſus eſt eadem hic ſecundus Adam conſummata paſſione ſua, clamans & dicens: In manus tuas commendo ſpiritum meum, obediens inuentus eſt. Oblaturi igitur ſacrificium matutinum, pro eo, quod hic Lucifer matutinus, reſurrectionis primogenitus, diem nobis æternitatis reſurgendo aperuit. Sacrificium quoque veſpertinum primum offerimus pro eo. quod (vt dictum eſt) imminente veſpera, ſpiritum tradens, eandem veſperam ſua morte fecit memorabilem, ſed eius celebritas dilata (vt dictum eſt) & competenter in hanc tranſpoſita eſt.

Ioan. 19. Luc. 23.

De baptiſmo. Cap. XXXIII.

ÆQua victoriæ lex eſt inter homines, vt quicumq; ante bellum fuerant victi, poſt bellum cedant in ius dominationemq; victoris, mittantur q; legati in vniuerſam victi poteſtatem, qui victum eſſe priorem tyrãnũ annuncient, tituloſq. victoris recipiẽdos oſtendant, & eius iura prædicẽt. Vnde & ipſe unus qui ad debellandũ humani generis inimicum venerat, dicit in Euangelio: Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia, quæ poſſidet: ſi autẽ fortior illo ſuperueniens vicerit eum, vniuerſa arma eius auferet, in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuet. Hac nocte aduerſus illum fortem armatũ, ſ. diabolũ, fortior ſuperueniẽs filius dei, crucisque vexillũ eius bellator inferẽs, ipſum cepit, alligauit, arma eius abſtulit, & ſpolia paradiſo reddidit. Ille tam fortis, qui vniuerſam terrã conculcauit, hamo crucis captus eſt: quia dũ fragilitatem carnis in Chriſti morte appetiit, diuinitatis aculeo transfixus eſt. Rectè igitur hac eadem nocte celebratur baptiſmi ſacramentum, quo cõſtanter aduerſus victi poteſtatẽ iniquã eunt ſacerdotes noſtri, legati vtique victorioſi regis Chriſti, tituloſque victoriæ proferentes. victi abrenunciationem, victoriſque ab hominibus exigunt profeſſionem. De cuius magnitudine ſacramenti aliqua debere dici, tẽpus & officij eius ordo nunc exigit: atq; in primis dicendũ videtur, quomodo, vel quid mors Chriſti per baptiſmum operetur in nobis. Conſequens enim eſſe videretur, vt quomodo propter peccatum mortales facti ſumus, in remiſſionem autem peccatorum baptizamur, iam poſt baptiſmum immortales exiſteremus.

Quomodo, vel quid per baptiſmum mors Chriſti operetur in nobis. Cap. XXXIV.

PAolus Apoſtolus dicit: An ignoratis fratres, quia quicumq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmũ in mortẽ: vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriã patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Hic patẽter oſtendit lucroſam cõmutationẽ factã eſſe noſtræ duplicis ac ſempiternæ mortis, cui iuſtẽ fueramus addicti, ſ. vt per baptiſmũ cũ Chriſto iniuſtæ morti addicto morientes, morti vltra nõ debeamus. Idcirco nãq; mortuus mortis ſuæ fluuiũ, ſ. ſanguinem & aquã de latere ſuo Chriſtus effudit. vt non deeſſet nobis, in quo eiuſdem mortis ſuæ poſſemus participes fieri, & ſic à noſtra liberari. Valde namque repugnat iuſtitiæ, & cum iuſto Chriſto mori, & cũ peccatore diabolo damnari. Sed non eadẽ iuſtitia pariter & hoc admittit, vt quicũq; in morte Chriſti Ieſu baptizati ſumus, ſtatim quoq; à morte corporis liberi ſimus. Nã in baptiſmo vnius ſimplæ mortis Chriſti, quã ſuſcepit, ſimilitudo eſt. Nos autem duplam, ſ. corporis & animæ mortem debẽtes, baptiſmi ſubimus remediũ. Igitur propter vnã Chriſti mortẽ, cuius ſimilitudini cõplantati facti ſumus. vnã nobis mortem, quæ erat animæ ſaluatrix, gratia depulit, aliã vero quæ corporis eſt, iuſtitiæ cẽſura reſeruauit. Corpus quidẽ (inquit Apoſtolus) mortuũ, id eſt, certiſſimè moriturũ eſt propter peccatum, Spiritus vero viuit propter iuſtificationem. Sed habent ſpei ſuæ conſolationem ipſa quoque baptizatorũ corpora: quia quorũ Spiritus nunc viuit propter iuſtificationem, ipſa quoque immutabuntur per reſurrectionem, i. ſicut impaſſibilia, quãdo abſorbebitur id quod mortale eſt à vita. Nec hoc dictũ eſt, quod ideo reſurrectio cõſequatur, quia baptizati ſumus. alioqui quicũque non baptizantur, non reſurgerẽt: ſed quia baptizati ſumus, præmium recipiet fides, vt cũ omnes mortui reſurgãt, ſoli immutentur fideles. Omnes quidem, inquit, reſurgemus ſed non omnes immutabimur. Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti, id eſt, immortales effecti, & nos immutabimur,

Rom. 6. 1. Cor. 15. 1. Cor. 15.

immutabimur, id eſt, impaſſibilitatem quoq; obtinebimus, quæ infidelium non erit. Nam qui mala egerunt, A procedent in reſurrectionem iudicii. Nunc ergo præſentem accipimus in baptiſmo ſpiritus iuſtificationem, futuræ vero immutationis ſpem. Et ſicut præcedēs mors animæ, cauſa extitit corporeæ mortis, omniumq; corruptionũ carnis: ſic nunc vita vel iuſtificatio Spiritus, quo Ioann. 3. in baptiſmo reuiuiſcimus, cauſa efficiens erit in reſurrectione, vt immutemur, id eſt, impaſſibiles ſimus. De morte verò corporis argumentandũ non eſt, quod conſequenter & ipſam baptiſmi virtus abſorbere debuit. Quamuis enim & hæc ab originali peccato, quod in baptiſmo deletur, initium acceperit, modo tamen diuerſo mors vtraq; peccanti homini accidit. Nam mortem quidem animæ contumax diuinitatis appetitus intulit, corpori autem materiam ſemper viuendi, ſubueniendo potius B quam perſequendo Deus abſtulit: Ecce, inquiens, Gen. 3. Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum: nunc ergo videte, ne forte mittat manum ſuam, & ſumat de ligno vitæ, & viuat in æternum. Videntur hæc iram ſonare vel vindictam: ſed ſi rectè conſiderentur, verba ſunt paternæ prouidentiæ, nosq; iam tunc à longè circumuolantis quædam præparatio miſericordiæ. Quid enim eſſet iam vitiato homini vita æterna, niſi æterna miſeria? Quod Plotinus quoque gentilium quidam Philoſophorum rectè, Auguſtino teſte, intellexiſſe laudatur. Nam cum de humanis animis ageret: Pater, inquit, miſericors mortalia illis vincula faciebat. Ita hoc ipſum (ait Auguſtinus) quod mortales ſunt homines corpore, ad miſericordiam Dei patris pertinere arbitratus eſt, ne huius vitæ miſeria ſemper tenerentur. C Tunc enim à dæmonibus quid differrent? Nunc autem longè differunt, quia cum ſit Dei beata æternitas, vel æterna beatitudo, dæmonum autem miſera æternitas vel æterna miſeria: homo, cuius eſt miſeria mortalis vel mortalitas miſera, à Dei quidem beatitudine cecidit, ſed vſque ad dæmonum miſeriam non peruenit, prouidente miſericordi Deo, ac dicente: Videte ne ſumat de ligno vitæ, & viuat in æternum. Non ergo conqueſtione vlla ventilandum arbitramur, cur in baptiſmo noſtra corporea mors non deleatur: quin potius viro fideli optāda eſt vt veniat, & tanquam miſericordiæ profe-Num. 23 ctus, animam à miſeria vitæ præſentis abſoluat. Non enim eſt quaſi homo vt mentiatur, neque vt filius hominis vt mutetur; Vnius eiuſdemque gratiæ propoſitum, D quod tunc incepit, quando hominem immortalem eſſe vetuit, nunc in fide baptiſmatis oſtendit: perficiet autem in die reſurrectionis.

Quod iuxta ſententiā Domini nullus vnquā, niſi renatus aqua & Spiritu ſancto regnū Dei introierit, & quod illa hora, qua Dominus noſter ſanguinem & aquam de latere ſuo fuderit, vniuerſa Eccleſia quæ eſt, erat vel fuerat ab origine mundi vſque ad latronem, qui in cruce confeſſus eſt, baptizatus ſit. CAP. XXXV.

Ioann. 3 TAntum autem, tamq; neceſſarium eſt hoc baptiſmi ſacramentum, vt ſine illo, iuxta ſententiam Domini, non poſſit quis videre regnum Dei. Hic iam de illo latrone quæri poteſt, cui confitenti in cruce & dicenti: Luc. 23. Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum. Amen dico tibi, inquit Dominus, quia hodie mecū eris E in paradiſo. Hic enim ſecundum regulam, qua ſinguli baptizamur nos, baptizatus nō eſt. Quomodo ergo defenditur illa Domini ſententia, dicentis: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt videre regnum Dei? Sed ſi de huiuſmodi permouemur, anguſtus eſt adhuc cordis noſtri intellectus, claráq; maieſtatem ſacri baptiſmatis nondum ſatis apertis intuemur oculis. Solum riuum, quem ad nos, qui foris eramus, Matt. 28 Chriſtus emiſit, dicens diſcipulis ſuis. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti: ſolum, inquam, riuum ſacri baptiſmatis, qui ad nos exiuit, attendimus, ipſumque fontem Zach. 13 domus Dauid, vbi, quando, vel quantum priuſquam ad nos deriuaretur, inundauerit, minus diligenter ani-A maduertimus. At ille fons ſalutaris vniuerſæ Eccleſiæ, quæ ab initio per ſex mundi ætates collecta, propter originale peccatum ab ingreſſu paradiſi arcebatur, cūctisq; qui adhuc viuentes iam corpore erant eiuſdē Eccleſiæ, Dominum noſtrum audiendo ipſum fideliter ſequēdo: vniuerſæ, inquam, Eccleſiæ ab Adam vſq; ad latronem ſupradictū, fons ille baptiſmi ſalutaris inundauit: qua hora patefacto lancea militis Chriſti latere, ſanguis & aqua prorupit. Ibi pariter totam Eccleſiam, quæ iam erat, vel ab initio mundi fuerat, lauit Chriſtus à peccatis eius in ſanguine ſuo, vt exhiberet ſibi ſponſam glorioſam, non habentem maculā aut rugam. Nā Ephes. 5. ex quo primi parentis peccato maculata, & propter hoc in medio corruptionum veteraſcens, corrugata eſt, vel (vt Eſaiæ verbis vtar) ex quo bibit de manu Domini caB licem iræ eius, & vſq; ad fundum calicem ſoporis bibit, & potauit vſq; ad fæces, non fuit (vt idem ait Propheta) qui ſuſcitaret eam ex omnibus filiis, quos genuit, & non fuit qui apprehēderet manum eius ex omnibus filiis, quos enutriuit. Filii tui, inquit, proiecti ſunt, dormierunt in capite omnium platearum, ſicut beſtia illaqueata. Quamuis enim idem ſalutiferæ curationis auxilium, circuncíſio in lege contra originalis peccati vulnus tunc ageret, quod nunc baptiſmus agere, reuelatæ gratiæ tempore, conſueuit, hoc omnino exceptum eſt, quod regni cæleſtis ianuam necdū intrare poterant: tantum in ſinu Abrahæ poſt mortem beata ſpe conſolati, ſupernæ pacis ingreſſum fœliciter expectabant donec adueniret ipſe, qui in eodem Propheta poſt pauca C loquitur: Propter hoc ſciet populus meus nomē meum in die illa, quia ego ipſe qui loquebar, ecce adſum. Et paulo poſt idem Propheta de eodem: Iſte, inquit, adſperget multas gentes. De qua aſperſione loquitur Eccleſia per os Dauid, qui ex ſupradictis Eccleſiæ filiis antiquæ vnus erat: Aſperges me inquit, hyſopo & mundabor, Pſal. 50. lauabis me & ſuper niuem dealbabor. Per hyſopum, quæ herba humilis eſt naſciturq; in petroſis locis & bibita tumorem pulmonis deponit: de qua in lege quoque præceptum erat, vt faſciculo hyſopi intincto in ſan- Leu. 14. guine victimæ aſpergerentur lepruſi, & ſic mundaren- Num. 19 tur: per hyſopum, inquam, herbam humilem atque ſalubrem, paſſionis Chriſti ſignificat humilitatem, qua aſpergenda, lauanda & ſuper niuem dealbāda erat ipſa, quæ per Dauid hoc loquitur Eccleſia. Hinc & Prophe- D ta Zacharias, cum dixiſſet de ingreſſu eius, quo in ciui- Zach. 9. tatem Hieruſalem paſſurus intrauit: Ipſe pauper & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ, poſt puſillum conuerſus ad ipſum: Tu quoque, inquit, in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua, id eſt, in ſanguine paſſionis tuæ eos, qui vincti in carcere tenebantur inferni, in quo non eſt vlla miſericordis, tua clementia liberaſti. Hanc autem munitionem, ad quam per eundem Prophetam eoſdem vinctos cohortatur Dominus, ſtatim adiungens: Conuertimini ad munitionem vincti ſpei, non aliam debemus accipere, niſi habitationem paradiſi, in quam primus cum Domino latro ingreſſus eſt.

Baptizatus ergo Ieſus in paſſione ſua, de qua & ipſe E dixerat: Baptiſmo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor vſque dum perficiatur, qua hora ſanguinem & Luc. 12 aquā de latere ſuo profudit, eadem hora totum corpus eius quod eſt Eccleſia, quantacumque ab initio mundi vſque in eandē horam concreuerat, ſemel ſimulque baptizata eſt, & aſperſa hyſopo (vt ſupra dictum eſt) mundata eſt, & lota ſuper niuem dealbata eſt. Propter eos autem, qui foris erant nec adhuc eiuſdem Eccleſiæ corpori per fidem vniti fuerant, idcirco non eos ille fluctus attigerat nec enim baptizatur, quis priuſquam eiuſdem baptiſmi fidem habeat: propter eos, inquam poſitum eſt quaſi ante fores eiuſdem Eccleſiæ deriuatum baptiſmi ſacramentum, vt quicumque Iudæorum ſiue gentilium Eccleſiam ingredi cupiunt, baptizentur: quia Eccleſia

ipſa baptizata eſt. Inde eſt, quod ſingulariter Paulum
Act. 9. quidem legimus baptizatum, videlicet quia quando A
vniuerſaliter (vt dictum eſt) Eccleſia baptizata eſt, ipſe in corpore eiuſdem Eccleſię nondum erat, ſed in ſynagoga ſatanæ, quę Chriſtum caput Eccleſię crucifixerat. Petrum vel quemlibet cæterorum, qui Chriſto adhæſerant, baptizatos ſingulariter non legimus: nec ipſe Auguſtinus reperire potuit in Epiſtola, quam ad Seleucium
Ioan. 4. interrogatus de baptiſmo Apoſtolorum, ſcripſit. Nam ante paſſionem ſuam Ieſus (inquit Euangeliſta) non baptizabat, ſed diſcipuli eius. Quomodo autem baptizabant diſcipuli eius niſi quemadmodum & diſcipuli Ioannis, videlicet in pœnitentiā? Siquidem & Romanæ Papæ Leonis auctoritas ex Euangelica ſerie comprobat, quia baptizandi regula ante paſſionem Domini data non fuerat, ſed poſt paſſionem ac reſurrectionem eius ab ipſo data eſt, dicente: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris & Filij & Spiritus
B
ſancti. Cæterum de his viderit quiſque, quid ſentiat, vtrum eos rebaptizatos eſſe aſſerat. De latrone ſupradicto illud nemo eſt qui dubitet, quin cum Domino Paradiſum ingreſſus: & tamen non niſi in vniuerſali Eccleſia ſimul illo qui de latere Domini effluxit, flumine præſentialiter baptizatus eſt. Baptizata quippe (vt ſæpe dictum eſt) tunc eſt omnis, quæ ſuper terram, vel ſubtus terram erat Eccleſia, ſicque de mortui Chriſti latere renata, ſicut de latere dormientis Adæ fabricata
Gen. 2. eſt Eua. Nam ſicut coſta Adæ cauſa materialis extitit vnde formaretur Eua, ſic fluuius ille, qui de latere Chriſti fluxit, cauſa fuit effectiua, vt paradiſo vel cælo, Chriſtique ſpirituali coniugio ſancta eius ſponſa renaſceretur Eccleſia. Siquidem nullus adhuc de omni genere
C
humano regnum Dei viderat. Dixerat autem ipſe abſq;
Ioan. 3 vlla exceptione, tam præteritorum quam præſentium vel futurorum: quia niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt videre regnum Dei. Omnes igitur oportuit renaſci, omnem Eccleſiam veterum pariter ac nouorum, quia fuerat in præuaricatione primi Adæ generata, oportuit in fide ſecundi Adæ regenerari, vt poſſet videre regnum Dei.

Cur nulli veterū ſanctorū ſua triſtitia ſuffecerit vt per eā illuc, vnde primus homo lapſus eſt, poſſet reſtitui abſque baptiſmo ſanguinis Chriſti CAP. XXXVI.

MIretur aliquis, cur hactenus nemo iuſtorum, nemo ſanctorum patriarcharum aut prophetarum, nec ipſe pater Abraham, cui primo contra ſpem, in
D
Rom. 4. ſpem credenti fides ad iuſtitiam reputata eſt, quicque ob eiuſdem fidei meritum amicus Dei appellatus eſt, per laudabilem iuſtitiam ſaltem in ſeipſo, delere peccatum originale, ſeque paradiſo reſtituere potuerit. Sed de hoc profecto quicunq; diuini vel etiam humani iuris peritiam habet minimè miratur. Reus enim & condemnati capitis ſeruus quomodo redimet caput ſuum, ſi nihil addat ad ſeruitium, vel etiam minuat, quod debuerat ante reatum? Aliis enim & minoribus debitis alia maio-
Luc. 10. ra debita non redimuntur. Verbi gratia. Homo ille, qui deſcēdebat ab Hieruſalem in Hiericho, & incidit in latrones, debebat regi ſuo Hieroſolymitano decem millia talenta (quis enim æſtimare poſſit, quantum creatura debeat creatori?) eratque diues & in elytus in illa ciuitate, nec illi tanti debiti perſoluendi facultas deerat.
E
Præmonitus fuerat ab illo domino ſuo, fidelis vt eſſet ac ſubditus, præceptumque acceperat, quo non difficulter obſeruato, tunc demum emeritis iure altiori dignitatis gradu promoueretur. At ille ab anathematizato principe Hiericho domini ſui inimico, ſpe regnandi ſollicitatus vt deſcenderet. & tamquam regnare idoneus ſeruire contemneret, deſcendit, ſecumque omne domini ſui debitum abſtulit: ſtatimque ab illo deceptore ſpoliatus, & plagis impoſitis, ſemiuiuus relictus eſt. Hic proditor iacens in Hiericho, qui antequam transfugeret, decem millia talenta debebat, nunquid pro ſua factione centum offerens denarios, debitum omne rependit, ſuis quoque medetur plagis, proditioniſque
A
opprobrium diluit, vt infamis inter famoſos proceres in illa regali ſedet curia? Imo benè ac miſericorditer cum illo agitur, ſi tandem in illa ciuitate vel curia non receptus, non etiam ignibus exoratur, vel alia pœna funditus à vita, qua indignus eſt, extrudatur. Bene ergo cum Abraham & Iſaac & Iacob, vel quolibet iuſto egit clemens diuinitas, quod à paradiſo excluſus, non etiam inferni cruciabatur ignibus, ſed in pace collocatus, illum expectabat legiſlatorem, qui veniens benedictionem daret, vt videretur Deus Deorum in Sion. Quic- Pſal. 49
quid enim fidelis ſeruitii Deo quilibet iuſtus obtulit, tantum erat ad comparationem eius laudis & glorificationis, quam homo conditus in paradiſo ſuo debuerat creatori: quantum ſi compares centum denarios decem millibus talentis. Vnde ergo peccatū quoque ori-
B
ginale redimeret? Ad hoc etiam accedebat, quod vita hæc miſera ſine actualibus quoque peccatis ſaltem leuibus, ſicut nunc, ita & tunc tranſigi omnino non poterat. Non ergo ſummæ Dei iuſtitiæ congruebat, qui in hoc terreſtri ſanctuario ſuo maculatum quippiam ſibi offerri prohibet, vt in illis cæleſtibus ſanctis ſanctorum aliquid niſi immaculatum ſuſciperet, & inemendatam humanam creaturam angelicæ dignitati penitus incorruptæ coæquaret, fieretque iniuſtus, ſicut & iuſtus, & clariſſima cæli reſpublica tali inordinatione confunderetur.

Et ne forte (quod abſit) iudicia Dei reprehendamus cum his qui iuxta Ezechielem intra ſe parabolam ver- Ezech. 18
tebant, dicentes: Patres comederunt vuam acerbam, &
C
dentes filiorum obſtupeſcunt, libet propoſitam ſimilitudinem, quoniam ex Euangelica parabola eſt, adhuc ſecundum humanæ legis æquitatem perſequi, quoniam homines ſunt, qui reprehendunt iudicia Dei: Audiant hoc & reſpondeant mundanæ legis æqui cenſores, & diuini examinis iniqui reprehenſores. Supradictus homo, poſtquam deſcendit in Hiericho, genuit (ſicut ſcri- Gen. 5
ptura refert) ad imaginem & ſimilitudinem ſuam filios & filias. Quid namque eſt, quod ait, Genuit Adam ad imaginem & ſimilitudinem ſuam? Hoc vtiq; voluit intelligi, quod à latronibus deſpoliatus (vt ſupradictum eſt) genuit nudos, plagatus morbidos, ſemiuiuus & ipſos ſemiuiuos. Vitiatæ namque ſuccus radicis, nihilominus vitioſe in fructibus erupit. Et quod valde dolendum eſt, ſicut ſpoliatus & ſemiuiuus multo plures ge-
D
nerauit, quam generare debuerat, ſi in priori ſanitate cuſtos paradiſi fidelis & obediens permanſiſſet. Tunc enim ex illo ſoli naſcerentur hi, qui ad vitam præordinati ſunt, quique nunc per Chriſti gratiam ad eandem reuocantur vitam. Nam propter peccatum, Maledicta, inquit Deus, terra in opere tuo: cum operatus fueris eam, non dabit fructus ſuos, ſed ſpinas & tribulos germinabit tibi. Cui terræ, ſcilicet, mulieri, Mulo plicabo, inquit, ærumnas tuas, & conceptus tuos. Multiplices Gen. 3
itaque conceptus de terra carnis, quæ propter ſuperbiam, qua diuinitatem appetiuit, luxuriæ ſubiecta eſt, tamquam tribulorum & ſpinarum denſitas excreuerunt ſuper numerum: & tanti naſcuntur reprobi, vt ad comparationem illorum pauci ſint electi. Dicant nunc hominis illius filii, qui omnes in Hiericho nati ſunt ho- Matt. 22
E
minis, inquam, qui ciuitatem Hieruſalem, quia ſponte dereliquit, iuſtè perdidit, dicant, vtrum iure hæreditario ciuitatem eamdem repoſcant, legaliter patri adiudicatam. Dicant, inquam, legis perito, in qua Romanorum ſeu Barbarorum curia ſimile quid iudicare præſumant.

Sed dicet aliquis: Dominus ipſe (cuius in orelex Prou. 10
clementiæ eſt) Filios, inquit, non portabit iniquitatem Prou. 31.
patris, & pater non portabit iniquitatem filii. Benè. Sed Ezech. 18
rurſum alius Propheta dicit: Patres noſtri peccauerunt
& non ſunt, nos autem iniquitates eorum portauimus. Thren. 5.
Et Moyſes ad Deum: Qui reddis, inquit, peccata pa- Exod. 20
trum in filios in tertiam & quartam generationē. Qua-

propter quærenda eſt harum conſonantia tibiarum: quia cùm ſpiritus illas vnus idemque perflauerit, in ipſis diſſonantiæ non debet intelligi. Videlicet portant iniquitatem patrum filii, qui ſequuntur: non portant, qui non ſequuntur. Dicis itaq; mihi: Abraham, Iſaac & cæteri iuſti non ſunt ſecuti primorum iniquitatem parentum, ſed omni teſtimonio fidei probati inuenti ſunt. Hebr. 11. Fatemur igitur, quia nec portare debuerunt: veruntamen, in quantum non ſecuti ſunt. Et qui omnino non ſecutus eſt, Chriſtus Deus carnē habens ex carne Adam, & oſſa ex oſſibus Adam, omnino nec portare debuit. At illi qui longè ab illa parentū iniquitate in altitudinem iuſtitiæ prouecti ſunt. Vnus ex præcipuis Eſaias dicit: Eſa. 64. Facti ſumus vt immundi nos omnes, iuſtitiæ noſtræ ſicut pannus menſtruatæ. Non igitur æquum erat, vt illorum iuſtitia, quoniam menſtruata erat, cæleſte ſanctuarium introiret, donec fons ille domus Dauid, fons baptiſmi, de quo nunc ſermo eſt, iuxta Prophetam Zach. 13. Zachariam in ablutionem menſtruatæ pateret, videlicet lancea aperiente latus Domini crucifixi. Interim illis amplectentibus, & omnem illorum iuſtitiam ſupergrediens A erat apud inferos præſens requies, & futuræ per Chriſtum glorificationis ſecura & beata ſpes. Gratias miſericordi Dei iuſtitiæ, & iuſtæ Dei miſericordiæ; qui ſic aduerſatus eſt, vt ſubueniret, ſic percuſſit, vt ſanaret, & ſecundum illud Pſalmiſtæ: Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi, iuſtitia & pax oſculatæ ſunt: ſic veritatem & Eſai. Pſal. 84. iuſtitiam aduerſus culpam exercuit, vt miſericordiam & pacem reſeruaret homini. Nam quia ſatisfactionem pro culpa non niſi homo debebat, & non niſi Deus perficere poterat, Deus homo factus eſt, quatenus vnus idemque Chriſtus, & verus Deus ab homine exigeret, & vt verus homo perſolueret.

Igitur, ſicut ſuprà dicere cœpimus, vt participatione mortis Chriſti iuſtificaremur, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti cum illo per baptiſmum in mortem, Rom. 6. vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita nos in nouitate vitæ ambulemus. De B cuius renouationis ſacramento vel ordine, qui poſt ſuprà memoratam cerei conſecrationem celebratur, iam dictum eſt.

Libri ſexti Finis.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER SEPTIMVS.

De ordinatione eiuſdem baptiſmi. CAP. I.

EA, quæ in baptiſmo celebrentur, quæ dicuntur quæ aguntur, carmina ſunt illa, propter quæ tamquam malefici Martyres accuſabantur, reprehebantur, occidebantur. Diabolus enim, cui per Chriſtianæ fidei profeſſionem in ſacro fonte renunciatur, in quem iudiciales ſententiæ proferuntur, habens iram magnam, ſæuiebat in cordibus impiorum, & ſub ad inuini nominis offenſus, illorum cæcitate & inſania pro ſuis aduerſus Deum armis vtebatur. & ſicut in Apocalypſi legitur, Apoc. 8. quia canente tuba magnus mons ardens iracundia, confugiebat in profundum cordis impiorū, & diuinis exorciſmis, per quos eiectus fuerat, malefici crimen effugiens, leges è contra dictabat. Sed vos teſtes Eſa. 43. mei, dicit Dominus, videlicet quia nihil malæ artis nos à bono magiſtro didiciſſe, optimè conſcii ſumus. In his igitur, quæ dicuntur vel aguntur, virtutem, qua diabolus damnetur & confoditur, admoto fidei ſpeculo contemplemur.

Quod lectiones & tractus præſentis diei ad baptiſmi pertineant ſacramentum. CAP. II.

IN primis lectiones de veteri teſtamento ad nouum hoc ſacramentum pertinentes leguntur, & cantica ſimiliter, id eſt, tractus ad idem reſpondentes ſuccinuntur. Difficile namq; eſt numerare, quam familiare, quā frequens Spiritui ſancto fuerit, etiam ante aduentum Chriſti maximè circa aquas operari, & myſticis dictis aut factis gratiam præſignare baptiſmatis. Inde ergo lectiones ſacræ baptiſmo cōgruentes, ad inſtructionem baptizandorum ſolenniter recitantur. Et ſicut ſeruus Gen. 24. Abrahæ miſſus, vt filio Domini ſui Iſaac vxorem acciperet, Sara matre eius mortua, Rebeccam inuenit ad fontem aquæ, & inaures dedit ad ornandū faciem eius, & armillas in manibus, & ita præornatam adduxit ad Iſaac: ſic legati Dei patris, id eſt, ſacerdotes eius, ad fontes baptiſmi venientes, nouam ſponſam, id eſt, nouam plebem Chriſto filio eiuſdem antiqui dierum, per fidei Rom. 7. doctrinam acquirunt. Adiurauit enim eos Deus pater Gal. 3. charitate magna, coæterni ſibi verbi incarnationem exC hibens, cuius in typum ille ſenex Abraham prædictum ſeruum adiurauit ſuper femur ſuum: & ipſi quoque ſeruos ſecum de omnibus bonis Domini ſui, quia diuites facti ſunt in verbo & in omni ſcientia, magnarumque operatione virtutum. Adiurauit, inquam, eos Deus pater, vt filio ſuo vero Iſaac, id eſt, riſui vel gaudio noſtro, nouam ſponſam Eccleſiam de gentibus accipiant: quia mortua eſt, quæ ſecundum carnem illum genuit, ſynagoga mater eius, & eiuſdem filii ſui, quem occidit, enecata eſt ſanguine, quia dixit: Sanguis eius ſuper nos & Matt. 27. ſuper filios noſtros. Dum ergo lectiones ſacras baptizandis recitamus, quaſi Rebeccam, quæ interpretatur obedientia, ſeruus Abrahæ ad fontem aquæ alloquitur, datq; inaures, id eſt, fidei doctrinam, quæ obedientem benè præornet eurem. Accipit illa & armillas in maniD bus, dum, quod credit, in mortificatione ſuæ carnis operatur, propter quod & in morte Chriſti baptizatam ſe eſſe meminit. Nec mora, libenter ad Iſaac contendit, Pſal. 44. obliuiſcens populum ſuum & domum patris ſui, totamque expeditam cæleſtibus præbens nuptiis.

De lectione prima quid ad baptiſmum pertineat. CAP. III.

ILla, quæ prima ponitur lectio libro Geneſis, In principio creauit Deus cælum & terram, fortaſſe quærat aliquis, quid ad baptiſmi pertineat ſacramentum. Et quia talis eſt, quaſi clauſus adhuc ſacculus eſt, qui antequam excutiatur, non apparet quid in illo contineatur. E Sed Prophetæ quorum Moyſes primus vel maximus eſt, iam excuſſi ſunt, vt inde quæ clauſa & operta ſacramenta continebant, manifeſtè procederent. Quod quia primitus Apoſtoli fecerunt, ipſi namq; primi poſt Chriſtum quaſi excutiendo omnes Prophetas aperuerunt, idcirco dicuntur in Pſalmo, filii excuſſorum. Pſ. 126. Et hæc maximè lectio iam à magnis & fortibus viris excuſſa & expoſita eſt, à quibus & vocatur Hexameron, id eſt, opus ſex dierum. De quorum dictis ſi omnia congregentur, quæ ad baptiſmi pertinent ſacramentum nimia prolixitas præſenti loco magnum afferret faſtidium. Breuiter ergo dicendum quia maximè ex hoc præclarum baptiſmo Chriſti perhibet teſtimonium quod ait: Et ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas, ſimulque diuini-

Ægypto ſanguis agni teſtitutio fuit libertatis, ſed & to-
tus mundus initium ſuæ ſumpſit creationis. Vnde ma-
gnus Leo dicit. Nunc ad prænunciatum feſtis omnibus
feſtum, ſacer nouorum menſis enituit, in quo accepit
mundus exordium, in eodem haberet Chriſtiana crea-
tura principium. De qua noua creatura Paulus Apoſto-
lus dixit: Scimus enim, quoniam omnis creatura inge-
Rom. 8. miſcit & parturit vſq; adhuc: videlicet vſq; ad reuela-
tionem filiorum Dei, quam ipſe præmiſerat dicens:
Nam expectatio creaturæ reuelationem filiorum Dei
expectat. Ac deinde ſecutus: Non ſolum autem illa, ſed
& noſipſi primitias ſpiritus habentes, id eſt, qui primi
dona ſancti Spiritus accepimus, ipſi intra nos gemimus,
&c. Quamuis enim perfecti videamur, tamen (dum cor-
Phil. 3. ruptibiles ſumus) ſecuti non viuimus, neque compre-
hendiſſe nos arbitramur.

De Lectione ſecunda CAP. VI.

Exod. 14 LEctio ſecunda eſt illa libri Exodi: Factum eſt in vi-
gilia matutina, & ecce reſpiciens Dominus ſuper
caſtra Ægyptiorum per columnam nubis & ignis, inter-
fecit exercitum eorum, & ſubuertit rotas curruum, fe-
rebanturq; in profundum. Non dubie neque per partes,
ſed manifeſtè tota lectio hæc ſalutaris baptiſmi Chriſti
typum præfert, & notum eſt, quia paſſim in ſcripturis
ſacris lectionis huius ſacramentum à doctoribus con-
celebratum eſt. Et in ſupra memorata cerei benedictio-
ne ſic dictum eſt. Hæc nox eſt, in qua primum patres
noſtros filios Iſrael eduxiſti de Ægypto, quos poſteà ru-
brum mare ſicco veſtigio tranſire feciſti. Qualiter hoc
fiat, nunc in ſingulis per baptiſmum Chriſti, ſola ſuis fi-
des intuetur oculis: & ideo cantat Domino canticum
Exod. 15 Moyſi, id eſt, tractum ſequentem: Cantemus Domino,
glorioſe enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem
deiecit in mare. Qualiter autem hoc geſtum ſit in patri-
Eſa 64. bus ſanctis & omnibus electis, qui apud inferos hunc
1. Cor. 2. expectabant tranſitum, quantus beatarum animarum
exercitus duce potenti anima Chriſti, per illud mare
tranſierit, quod de latere eius in aquam & ſanguinem
diuiſum exiit, quanta exultatio de tenebris exeuntium,
quanta lætitia paradiſum introeuntium, nec oculus vi-
dit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit.

De Lectione tertia. CAP. VII.

LEctio tertia: Apprehendent ſeptem mulieres virum
Eſa. 4. vnum in die illa, dicentes: Panem noſtrum come-
demus, & veſtimentis noſtris operiemur, &c. Hæc quo-
que ad baptiſmi ſacramentum, & ad inſtructionem ma-
nifeſte pertinet baptizatorum; Sed iam nunc dicen-
dum cur quatuor legantur lectiones, de lege & prophe-
tis aſſumptæ. Videlicet lectio prima idcirco legitur,
quia, vt dictum eſt, de creatione mundi & hominis con-
ditione narrans, aquarum quoque myſteria. cum Spiri-
tus Dei auctoritate interſerit. Tres vero reliquæ tria
mundi tempora reſpiciunt, id eſt, primum ante legem,
ſecundum ſub lege, tertium ſub gratia, quibus cunctis
temporibus remedium baptiſmatis neceſſarium fuiſſe
commendatur. De his qui ante legem fuerant, claret:
quia, ſicut iam dictum eſt in ſecunda lectione, baptiſ-
1. Cor. 10 mum Chriſti præfigurauerunt in eo, quod mare tran-
ſierunt, & ſicut Apoſtolus dicit: Omnes ſub Moyſe ba-
ptizati ſunt in nube & in mari. Nondum enim data erat
lex. De his autem, qui ſub lege erant, in tertia lectione
dicit Eſaias: Si abluerit Dominus ſordem filiarum Sion,
& ſanguinem Hieruſalem lauerit de medio eius in Spi-
ritu iudicij, & ſpiritu ardoris. De quo ardore dicit
Ioannes Baptiſta in Euangelio: Ille vos baptizabit in
Ioann. 3. Spiritu ſancto & igni. Vir ille Chriſtus eſt, quem iuxta
hanc lectionem apprehendent ſeptem mulieres, id eſt,
Eſa. 11. ſeptem gratiæ Spiritus ſancti. De quibus idem Prophe-
ta alibi dicit; Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini,
ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & for-
titudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum
ſpiritus timoris Domini. Hæ ſeptem gratiæ apprehen-
dent Ieſum, quem (vt ait Hieronymus) multo tẽpore
deſiderauerunt, quia nullum alium inuenire potuerunt,
A in quo æterna ſtatione requieſcerent. Quod autem gra-
tia Spiritus ſancti cuncta poſſideat, exponi non indi-
get. Ideo panem noſtrum, inquiunt, comedemus, & ve-
ſtimentis noſtris operiemur. Sed quia in hominibus
ſemper opprobrium, nullo viuente, vt ſancti ſpiritus
dona poſcebant, propterea Ieſus nomen ſibi cupiunt
inuocari, vt quod in lege imperfectum erat, in Euange-
lio compleretur.

De Lectione quarta CAP. VIII.

LEctio quarta: Scripſit Moyſes canticum: ſiue, hæc Deut. 31
eſt hæreditas ſeruorum Domini. Vtræque enim vi-
ciſſim leguntur in Paſcha & in Pentecoſte, & ambæ
hoc tempus gratiæ manifeſtius exprimunt. In ea, quæ 2. Cor. 5.
eſt: Scripſit Moyſes canticum, ait idem Moyſes: Noui
B enim quod poſt mortem meã iniquè agetis, &c. Mor- Deut. 31
tem Moyſi finem legis accipiunt penè cuncti doctores
ſancti, id eſt, aduentum Chriſti cuius gratia ſic legi,
quemadmodum Ioſue ſucceſſit Moyſi, qui populum
Dei trans Iordanem eductum, in gentibus prœliis in ter-
ram repromiſſionis, dux victorioſus introduxerit: Ie-
ſum Chriſtum nomine præfigurans & opere, qui om-
nem electorum populum, quorum nemine lex ad per-
fectum adduxerat, ſanguine ſuo contra diabolum di-
micans, victor mortis per baptiſmi gratiam, in paradi-
ſum reduxit, profectò in hoc tempore. iuxta canticum,
quod Moyſes ſcripſit: Peccauerunt Domino non filii,
ſcilicet Iudæi, generatio praua atque peruerſa, populus
ſtultus & inſipiens, quem conſtituerat Dominus & pa-
ter ſuus ſuper excelſam terram: ſcilicet legis Propheta-
C rumque notitiam, vt ſugerent mel cæleſtis doctrinæ de
petra, quæ Chriſtus erat, oleumque, id eſt, gratiam Spi-
ritus ſancti, de eodem ſaxo duriſſimo, per reſurrectio-
nis potentiam immortaliter ſolidato: & ecce è contra-
rio de vinea Sodomorum & de ſuburbanis Gomorrhę,
vua eorum vua fellis, & botrus amariſſimus: & propter
hæc abſcondam, ait, faciem meam ab eis, &c. At vero
cæli & terra, de quibus alibi per Prophetam dicit: No-
uos cælos & nouam terram ego creo. Noui, inquam, cę- Eſai 65.
li & noua Eccleſiæ terra audiunt verba oris eius, ſicut in
ſequenti tractu cantamus: & concreſcit in eis vt pluuia
doctrina Domini, & fluit vt ros eloquium Domini,
quaſi imber ſuper herbam, & quaſi ſtillæ ſuper grami-
na, quia nomen Domini inuocatur ſuper nos, nomen Matt. 28
Patris & Filii & Spiritus ſancti, quod totam vim conti-
D net eius, quæ per baptiſmum agitur, noſtræ regenera-
tionis. Non minus illa Eſaiæ lectio. Hæc eſt hæreditas Eſa. 54.
ſeruorum Domini, hoc idem, vt ſupra dictum eſt, tem- 55.
pus gratiæ reſpicit, prouocans credentes & dicẽs: Om-
nes ſitientes venite ad aquas, vt veniant ad fluuium Dei,
qui repletus eſt aquis, & cuius impetus lætificat ciuita- Pſal 64
tem Dei, vt bibant aquas de fontibus Saluatoris, qui lo- Pſal. 45.
quitur ad Samaritanam: Si ſcires donum Dei, & quis Eſa 12.
eſt, qui dicit tibi: da mihi bibere, tu forſitan petiiſſes ab
eo, & dediſſet tibi aquam viuam, & aquam, quam ego Ioan. 4.
dedero ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æter-
nam. Sciendum autem, quod ait Hieronymus, homo
aquam tribuat, Deus autem Spiritum ſanctum, quo
ſordes abluuntur, & peccata purgantur.

E *De tractibus quos lectionibus eiſdem ſuccinimus.*

CAP. IX.

TAntam, quæ his tribus lectionibus chorus ſucci-
nit, ſingula ſingulis exultationem indicant renato-
rum, quod iure exultare debeant, quia ſubmerſis omni-
bus peccatis, ipſi per mare baptiſmi tranſeunt liberati.
Verum hæc exultatio in metu & tremore debet eſſe, &
cum laborioſa & neceſſaria carnis mortificatione quã-
diu ſumus in corpore, ſtantes (ſicut in Apocalypſi legi- Apoc 15
mus) ſupra mare vitreum, quod graues & rurſus onera-
tos peccatis ſuſtinere non poteſt. Vnde oportet, vt ab-
iectis oneribus ſæculi, & ſimplici tunica contenti, per-
ſiſtamus, vel ambulemus ſuper hoc vitreum mare ba-
ptiſmi, mixtum igne Spiritus ſancti, tenentes (ſicut ibi

legitur) citharas Dei, id eſt, tota carne mortificati. & in laude Dei extenti, canendo trementes, & tremendo ca- *Pſal. 2.* nentes, iuxta illud: Seruite Domino in timore. & exultate ei cum timore. Bene ergo verba canticorum Moyſi & Prophetarum, quæ ſuccinimus, in tractus efferimus. quem canticum lugentium eſſe. & miſeriæ præſentis exilij congruere, iam dictum eſt.

Quartus tractus in hoc differt à cæteris. quod nulla lectione præmiſſa cantatur. Nec mirum. Non enim in officio præſenti hic eſt vox vniuerſalis Eccleſiæ, quemadmodum & illi. Eorum quippe ſolummodo vox eſt, qui in præſenti aſſunt baptizandi, adhuc peccati originalis veneno infecti & ideo feſtinant ad baptiſmum, vt iuue- *Pſal. 41* neſcant, quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum. Quod maximè ex ſubſequenti collecta confirmatur. Omnipotens ſempiterne Deus, reſpice propitius ad deuotionem populi renaſcentis, qui, ſicut ceruus, aquarum tuarum expetit fontem. Et contra lectio prima nullo ſubſequenti cantico terminata eſt, videlicet, *Nom 23* quia creatis & completis mundi cunctis operibus, non cantauit dignas homo ingratus Deo creatori gratias: ſed obmutuit à laude Dei, & audito ſerpente, contra præceptum quod acceperat, obſurduit. Vnde & baptizando dicitur, epheta quod eſt adaperire, ſumptum de Euangelio, quo Dominus noſter curationem humani generis, quod ſic obſurduerat & obmutuerat, vt dictum eſt, in eo, quem ſanauit, homine ſurdo & muto ſignifi- *Mar. 7* cauit. Nec prætereundum, quia neq. collectis ſalutatio, id eſt, Dominus vobiſcum, neque lectionibus ſupradictis vllæ ſuperſcriptiones. id eſt, tituli præferuntur: quos à nudiuſtertius cunctis lectionibus, tamquam corporibus capita præſcidimus, donec caput noſtrum Chriſtus reſurgendo nobis reddatur, cuius reſurrectionis ſimilitudo in his, qui baptizati de fontibus aſcendunt, Chriſtum induti, vt Apoſtolus ait, fidei oculis re- *Gal. 3.* præſentantur: nec ante hoc ſigna Eccleſiæ concrepant, quorum cauſa iam ſuperius dicta eſt.

De conſecratione fontis CAP. X.

Conſecratio fontis in nomine ſanctæ trinitatis, & maxime innocatione perficitur Spiritus ſancti. Quod idcircò rectè fit. quia tota hominis regeneratio licet totius ſit opus trinitatis, propria tamen eſt operatio Spiritus ſancti. Sancta quippe Trinitas, vt ait Leo Magnus, ita ſibi diuiſit opus hominis, vt Pater conderet, Filius redimeret, Spiritus ſanctus regeneraret vel igniret. Veruntamen & pater cum Filio & Spiritu ſancto condidit: & Filius cum Patre & Spiritu ſancto redemit, & Spiritus ſanctus cum Patre & Filio regenerat atq; illu- *Gen. 1.* minat. Nam & Pater dum conderet: Faciamus, inquit, hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, & Filius dum redimeret, Pater illi calicem paſſionis dedit: & ipſe Filius per Spiritum ſanctum bibit: ſicut Apoſtolus Paulus ait Hebræorum IX. Sanguis Chriſti qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit Deo, & cætera: & vt Spiritus ſanctus regeneret, Pater eundem paracletum Spiritum dat. & Filius in eodem Spiritu baptizat, *Ioan. 1.* ſicut Ioannes baptiſta in Euangelio ſibi dictū inſinuat: Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentē in eo. hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto. Spiritus ergo ſanctus aquarum ſanctificator eſt. Sanctus ſpiritus fontis noſtri ſanctificatio eſt, imò ſpiritus fons vitæ eſt, pacis fluuius eſt. Spiritus ſan- *Pſal. 35* ctus illa paterni cordis benigna vena eſt, de qua vſq. ad nos miſeratio larga, tanquam flumen inundans, pro- *Eſai. 6.* currit Amor Dei. torrens voluptatis Dei, Spiritus ſanctus eſt. Hic illum duorum patrem filiorum, erga iuniorem filium, id eſt gentilem populum ingenita ſibi pietate flexit, qui luxurioſe viuendo ſuam paternæ ſubſtantiæ partem conſumpſerat, porcos alienos in longinqua regione pauerat. id eſt, ſpurcos dæmones coluerat, & tunc reuerſum ſuſcipit, feſtum diem omnibus amicis, id eſt cœtibus indicit angelicis, iubet primam cum annulo ſtolam proferri. Quid enim intelligimus per anulum, niſi fidei ſignaculum? Nam cathecumenus dum baptizandus fidei ſacræ, quam firmiter tenet, ſymbolū reddit, profectò illam tabulis cordis eius inſcripſit, decentem anulum in manu eius dedit, & in eo, quod conſignatus eſt cruce Chriſti, vt dicat cum Apoſtolo: Chriſto crucifixus ſum cruci, & quod tertiò ſubmergi- *Gal. 2.* tur, vt triduanæ morti Chriſti conformetur, & hoc mirabili pietatis officio viuus & incolumis crucifixo & mortuo atque ſepulto configitur, commoritur & conſepelitur, proculdubio calceamenta accipit in pedibus. Calceamenta namque de mortuis animalibus fiunt. Et hæc manifeſtæ Dominicæ mortis inſignia ſunt, quæ ideo ſuſcipit, vt eius exemplo, qui propter nos crucifixus eſt, deinceps crucifigat carnem ſuam cum vitiis & concupiſcentiis, & mortificans membra ſua, quæ ſunt ſuper terram, dicit: Viuo autem iam non ego, viuit vero in me Chriſtus. Cum autem candidam veſtem accipit, quæ vtique nouam Chriſti conſolationem ſignificat, *Gal. 3.* dicente Apoſtolo: Omnes qui in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Profectò primam illi ſtolam *Luc. 15.* induit pater, & manducemus, inquit, & bibamus, quia filius hic meus mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus eſt.

De miſſa eiuſdem diei, & cur illi conſuetudinalis cantus, id eſt Introitus & Communio deſit. CAP. XI.

Statim ergo Paſchale veſpertini ſacrificii conſtruitur conuiuium, trina præeunte litania, in honore *Gal. 3.* ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, in cuius nomine trino *Luc. 15.* baptizatus filius hic, de quo loquimur, qui mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus eſt, concrepant ſigna, quæ hactenus fuerant muta, & perſonante ſymphonia chorus exultat. Gaudent nobiſcū angeli, & propter illorum gaudium nos repetimus omiſſum à ſe quadrageſima hymnum ipſorum, i. Gloria in excelſis. Adducitur vitulus ille ſaginatus, ſ. Deus & homo Chriſtus, cuius carnem manducare, & ſanguinem bibere debemus: qui ideo vitulus dicitur, quia homo pro nobis ſacrificatus eſt: ideò ſaginatus, quia in ipſo habitabat plenitudo diuinitatis corporaliter. Sed huic conuiuio ſenior frater, id eſt, Iudaicus populus, intereſſe non vult, ſtanſque foris & audiens ſymphoniam & chorum detrahit fratri ſuo, inuidia tortus & odio, patriſque clementiam reprehendens, triſtitia mauult & fame conſumi, quam cum fratre gaudere, & epulari. Exibit autem pater quandoque, & faciem lætam auerſo & triſti filio dignanter ingerens, perſuadebit. & precabitur illum opportunus intereſſe gaudiis & epulis, tenens manum eius, & blandis conſulens ſermonib. & tunc reliquiæ Iſrael ſaluæ fient. Interim, donec illud fiat, plenum vel integrum non erit *Rom. 11* paternæ domus, propter præſentis Eccleſiæ gaudium: quia licet Iudaicus populus ſemper gentium oderit ſalutem, gentium tamen Eccleſia dolet, quod ille populus ſtat foris, quodque ſua ſalus illi in ſcandalum it. Igitur huius diei ſacrificio veſpertino. tam feſtiuo, tamque iucundo conuenienter quædam ornamenta detracta ſunt. ſ. introitus, graduale, offerenda atque communio, quæ de Pſalmis quondam à Cœleſtino Papa quadrageſimo, primum ad canendum inſtitutis ante ſacrificium excerpta, & cum ſuaui modulatione in Romana Eccleſia cantari inſtituta ſunt, interea dum vitulus adducitur, conuiuium præparatur, aſcēdit coram ille miniſtrorum primus, atq. fideliſſimus Paulus, filiumq. illum, qui reuerſus eſt. iam habentem anulum in manu, iam calceatum, iamque ſtola prima indutum, gratulabundus alloqui- *Col. 3.* tur in præſenti Epiſtola, dicens: Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram. Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. O fidei procuratoris elegans facundia, & officioſa ſedulitas. Mortui, inquit, eſtis, quia videlicet mortuum eſt in nobis quicquid ſuper terram ſapieba- *Luc. 15.* tis. Quid enim prius ſapiebat ille filius deſertor patris, luxurioſus & prodigus, niſi cum meretricibus conuiuia ſtruere, ſua diſſipare, alienis inhiare, porcos alienus paſcere?

paſceret? Totũ hoc mortuũ, & in baptiſmo Chriſti ſepultũ eſt. Vita autem noua, quæ de eodẽ baptiſmo ſurrexit, A quę filium talem longè alterũ fecit: Vita, inquam, noua, quæ cum Chriſto in Deo abſcondita eſt, ipſe idem nouus homo Chriſtus eſt, quem & candida veſtis baptizati ſignificat. Cùm enim inquit, Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloria. Vitam eandem, diuina nouitate conditam, ſignificant & in Euangelio conſequenti veſtimenta angeli, quæ erant candida ſicut nix. Ecce interea canorè cæleſtis perſonat ſymphonia, quo lætificentur conuiuæ, tanquam de cælo remiſſum & ori noſtro redditum alleluia: quod à ſeptuageſima noſtra non cecinerunt organa, videlicet, quia diebus his captiuitas præſentis vitæ ſignificata eſt, & ideo quod futuræ vitæ iucunditatem ſignificet alleluia, tacendo velut ad ſalices Babylonis huius flentibus B nobis pependerunt. At nunc, quia nox illa ſacratiſſima iam incumbit, qua Chriſtus libertatis auctor reſurrexit, in qua iam, vt dictum eſt prima reſurrectione reſurgunt, qui baptizantur noui Eccleſiæ filij, protinus tanquam de ſalicibus direpta noſtra certatim organa per-

Pſ. 117. ſultant alleluia, dicuntque: Confitemini Domino, cauſamque ſubiciunt: quoniam bonus, quod ab effectu comprobatur, quoniam in ſeculum miſericordia eius, ſubauditur exhibita in remiſſione peccatorum, quam eſt largitus in baptiſmo: & hunc meritò verſiculum alleluia primùm arripit. Pſalmus quippe centeſimus ſeptimus decimus, cuius hic primus verſus eſt alleluia, in titulo habet, multum hanc miſericordiam, & hanc diem ſolennem, quam fecit Dominus, fidei noſtræ commendat, vt exultemus & lætemur in ea. Hoc alleluia ſicut C & reliquum huius diei officium, maximè baptizatorum eſt exultatio, eo quòd priori, vt dictum eſt, reſurrectione iam conreſurrexerunt cum Chriſto. Reſtat verò grandis labor, vt habeant partem in reſurrectione ſecunda, & inter ipſum laborem bonorum operum ſupereſt metus, ſupereſt fletus, vel propter periculum gehennæ, vel propter deſiderium vitæ æternæ. Rectè ergo, quia necdum plenum eſt gaudium ſpei vocatorum, quod imminuit ſolicitudo eorundẽ adhuc à Deo peregrinantium, cum alleluia tractus quoque cantatur, quem cantum lugentium eſſe ſuperius iam dictum eſt. Itémque per totam paſchalem hebdomadam vſque ad ſabbatum, quo albas ipſi deponunt, eadem pro cauſa graduale cantatur, qui cantus eſt laborantium nec niſi propter eos pertinet ad dies pentecoſtes, quod tempus futurę requiei, D paciſque & gloriæ ſignum eſt. Nam & in canone per hanc hebdomadam hoc pro ipſis additum eſt: Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ: ſed & cunctæ familiæ tuę, quam tibi offerimus pro his, quos regenerare dignatus es ex aqua & ſpiritu ſancto, tribuens eis remiſſionem omnium peccatorum. Et ab hac veſpera, qua baptizati ſunt, per ſingulas huius hebdomadæ veſperas clerus ad fontes procedit cum Chriſti reſurrectione ſolennitatem ſanctã celebrans baptiſterij.

Cur à nudiuſtertius omiſſum nunc reddatur pacis oſculum.

CAP. XII.

CVr pacis oſculum, quod Papa Innocentius à Beato Petro triceſimus octauus dari inſtituit, intermiſſum fuerit à nudiuſtertius & hodie reddatur, ex ipſo canonis loco, in quo datur, citius agnoſcitur. Datur enim eo loco, quo iam ſecundo calicem diſcooperimus, & dicimus, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Hic autem locus, ſicut in euidenti canonis tractatu dictum eſt, illud ſignificat, quod Dominus noſter reſurrexit à mortuis, & ſtans in medio diſcipulorum ſuorum

Ioan. 20. dixit eis: Pax vobis. Per quod illud nobis innuit, quod paries inimicitiarum inter nos ac Deum erectus fuerat, id eſt, peccatum, ad quem diſſoluendum Dominus

Ephes. 2. noſter tranſitu mortis profectus eſt. Quo effecto reſurgendo rediens pacem annunciauit, quam acquiſierat nobis prima voce, quam emiſit in medio diſcipulo- A rum ſuorum, dicendo: Pax vobis. Rectè igitur, ex quo ad faciendum eandem pacem profectus eſt, donec rediens diceret: Pax vobis, intermiſimus: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, neque dedimus pacis oſculum. Simul Iudæ traditoris probroſum execrantes & anathematizantes oſculum, quo filium hominis tradens, ſanctum & innocens Apoſtolorum infamauit collegium apud eos qui foris erant, occaſionem maledicendi præbens, ac deteſtandi eos, quorum ſanctitatis æſtimatio magna fuerat, vt de illis tale quid cantitarent, quale illud eſt: Et crimine ab vno diſce omnes.

De Die Dominica reſurrectionis.

CAP. XIII.

B OCtauam illam, quæ in Paralipomenon, & in ſuperſcriptionibus quorundam inuenitur Pſalmorum, hæc ſacra ſpectat dies, quam fecit dominus, vt eſſet ſolennitas ſolennitatum, quemadmodum pro ſui magnitudine dicuntur ſancta ſanctorum, Cantica canticorum. Sicut enim illa cætera ſuperant ſancta vel cantica, ſic ſolennitate cæteras huius ſacroſanctæ ſolennitatis antecedit nobilitas. Octaua autem illa futura eſt perfectæ atque conſummatæ reſurrectionis gloria, in qua electi omnes, qui nunc poſt depoſitionem carnis vna & ſimplici ſolius animæ beatitudine perfruuntur, ſicut in Apocalypſi legimus: quia datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ: duplici id eſt, corporis & animæ felicitate remunerabuntur, ſicque binas perennis gloriæ ſtolas accipient. Quam octauam ſicut ſeptem C mundi ætates ordine ſuo præeunt, quarum ſexta nunc ab aduentu Chriſti voluitur, ſeptima verò animarum eſt carne depoſita quieſcentium, ſicut alio loco iam dictum eſt: ſic & hanc ſacratiſſimam ſolennitatem ſeptem Dominicæ præceſſerunt, quarum in prima: Circundederunt me gemitus mortis, in ſeptima cantauimus: Lætare Hieruſalem, ſingulæ ſingulis ætatum earundem proprietate ſui reſpondentes officij, ſicut loco vel ordine ſuo iam dictum eſt, & interpoſita Dominicæ paſſionis memoria per duas hebdomadas, quod ipſum cur fiat, iam dictum eſt. Sequitur hæc octauæ ætatis quæ extra ſeptem eſt, quia æterna eſt glorioſa Chriſti reſurrectione commendata feſtiuitas, nobilis, admirabilis, decora & ſuauis, ſplendida & deſiderabilis. Non enim parum eſt, quod in illa nobis octaua repoſitum eſt. D Nam ſicut octaua dies eadem quæ prima eſt, ſic in illa ætate reſtituitur homo in hoc ipſum, ad quod conditus eſt, eritque corpore & anima immortaliter felix, & feliciter immortalis, ſicut Angeli Dei, imò ſupra primæ originis reparatus dignitatem, eò quod ſuam in vnitate perſonæ filii Dei reſpiciat naturam, perſonam ſuper omnia opera manuum patris conſtitutam adorari, laudari & glorificari ab angelis in coeſſentia ſummæ & indiuiduæ trinitatis. Idcirco dum ſanctorum recolimus natalitia, de quibus dubium non eſt, quod egreſſi à corporibus gloriam ſempiternam iam adepti ſunt, diem quoque celebramus octauum, beatificantes illos ex eo quoque, quod in futuro corporum receptorum immortalitatem glorioſam feliciter obtinebunt.

Hoc & per octo beatitudines Euangelicas ſignifica- E tur, vbi octaua redit ad caput. Namque & in prima, & in octaua hæc eadem beatitudinis ſententia eſt quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Vnde Auguſtinus: Octaua, inquit, ſententia, quæ ad caput redit, perfectumque hominem declarat ſignificatur fortaſſe & circumciſione octaua die in veteri teſtamẽto, & domini reſurrectione poſt ſabbatum, qui eſt vtique octauus, id eſt, primus dies & celebratione octauarum feriarum, quas in regeneratione noui hominis celebramus. De illa igitur octaua quæ eſt reſurrectio, quæ iam completa in capite noſtro ſcilicet Chriſto, nunc ſecundum diei præſentis, in qua reſurrexit, officium, ordinéque myſticum, aliqua dicenda ſunt.

1. Paral. 7. Pſ. 6. 11. Apoc. 6. Gen. 17. Matt. 5.

Cur Dominus non ante diem tertium reſurgere voluerit.

Cap. XIV.

TErnarius numerus, qui apud ſæculares quoq; philoſophos inſignis habetur pro eo, quòd imparium & eorum, qui præter vnitatem nullam aliam recipiunt ſectionem primus eſt numerorum: apud nos lógè amplius præclari nominis, imo primæ ac diuinæ eſt auctoritatis, tam propter ipſam eſſentiam ſanctæ & indiuiduæ trinitatis, quàm pro eo, quòd ſaluator noſter tertia die reſurrexit à mortuis. Et profectò tertia dies hæc ad idem ipſum eiuſdem ſanctæ trinitatis reſpicit ſacramentum. Idcirco namque Dominus non ante tertiam reſurrexit, quia congruum fuit, vt propitiationem ſanctæ trinitatis triduana nobis obtineret mors carnis Chriſti. Alioquin cur cum ſub trina merſione baptizamur in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, complantati dicimur, imo verè complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, niſi quia eadem mortem ſuam, quam antea baptiſmum ſuum appellauerat triduo pertulit & ipſe in nomine & in obedientia patris & Filij & Spiritus ſancti. Siquidem & Pater Filio (ſicut & ipſe
Ioan. 10. filius teſtatur) calicem paſſionis dedit: & ipſe filius animæ ſuæ in ſua poteſtate propinauit, ſicut ipſe ait: Pote-
Heb. 9. ſtatem habeo ponendi animam meam: & Spiritus ſanctus illi propinari fecit, ſicut Apoſtolus ait: quia Chriſtus per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit. Congruenter ergo mors Domini triduana extitit quam ſancta trinitas diſpoſuit, quámque ad obtinendá humano generi propiciationé eiuſdé ſanctæ trinitatis, noſtra in illo natura ſola pertulit. Non ſolum auté, ſed & tota vita eius annorum ſuorum numero ſanctæ trinitati famulatum ſe exhibere, & eius præcepto ſe obedire innuit. Nam in triginta tribus annis, quibus ſuper terram ambulauit, ternarius eſt repertus hac ſola differentia, quod vnus ternarius, vt triginta ſint, in decenum limitem conſurgit, alius vt ſimplex ſit, in ſingulari limite
Gen. 22. ſubſiſtit. Cuius in typum Iſaac quoque ad immolandú ternario dierum numero ductus eſt. Ná de Geraris, vbi tunc habitabat Abraham, vſq; ad mótem Moria, id eſt, ſedem tépli, dierum trium eſt. vt ait Hieronymus. & cóſequenter illoc die tertio peruenit, ſicut hiſtoria refert, & venit in locum, qué dixit ei Deus in die tertia. Sed vt ad inceptum redeá, mira velocitas, mirabilis ille ſaluatricis gratiæ curſus, vt triduo trium temporum ſæculi peccata deleret, omnes, qui ante legem fuerant, omnes, qui ſub lege erant, cunctos, qui ſub gratia venturi erát, vna Chriſti morte pariter ſolueret pro ſingulis temporibus ſingulos dies eiuſdem mortis appendens. Totam eius velocitatem Spiritus ſanctus innuebat, cùm pro-
Iſa. 8. phetæ imperans dicebat: Voca nomen eius, Accelera detrahere, feſtina prædari.

Item de celebritate reſurrectionis. Cap. XV.

Cant. 2. DE hoc & illud in Canticis, reuertere, ſimilis eſto dilecte mi capreæ hinnulóque ceruorú ſuper mótes Bethel. Accelerauit enim inferni ſpolia detrahere, feſtinauitq; prædari. reuerſuſque vt caprea aut ceruorú hinnulus id eſt, patriarcharum filius, ad ſaluandum velociſſimus, apparuit ſuper mótes Bethel, id eſt, viſus eſt Apoſtolis vt eorum triſtitiam citò in gaudiú conuerteret, qui ſunt montis Bethel, id eſt, domus Dei. quæ eſt Eccleſia, principes ſummis virtutibus eminentes. Accelerauit, inquam, inferni ſpolia detrahere, id eſt, electos omnes iure victoris adducere. Quæ enim mora fieret ad detrahendum, aut quę difficultas ad diſcernendum? Sol erat iſte, illi autem qui quærebátur tamquam ſpecularia. Illorum fides ſpeculum erat reddendo ſolis aſpectum radio ſatis idoneum, ſed ideo nó ſplenduerat hactenus, quia ſoli obiectus medius obſtabat paries inimicitiarum, ſcilicet originale peccatum. At illum in
Ephes. 2. carne ſua moriens Chriſtus parietem ſoluerat ac diruerat, qui illa ſpecularia animarum verum ſolem expectantium vmbra tenebat aduerſa. Quæ ergo mora fie-
Pſal. 67. ret, vt diruto pariete, & deſcendente ad inferos vero ſole non ſtatim relucerent illa vaſcula lucis exceptoria,
A id eſt, electorum animæ? Statim vt illuc deſcendit hic ſol, id eſt, anima Chriſti præpotens, & inſita ſibi verbi omnipotentis diuinitate coruſcans, illi reſplenduerunt, & tenebrarum principes diſſipati ſunt ſicut fumus, & ſicut fluit cera à facie ignis. Et iuſti exeuntes de tenebris, & in paradiſum recepti, cœperunt epulari & exultare in conſpectu Dei. Latrone ſimul epulante, cui di- Luc. 23.
xerat dominus in cruce pendens, hodie mecum eris in paradiſo, totóque ſabbato requieuit ab omni opere ſuo Cant. 2.
dominus Chriſtus cum illis, & paſcebatur dilectus in lilijs, donec aſpiraret tertia dies & inclinarentur vmbræ. Die igitur tertia. propicia nobis facta diuinitatis trinitate, cito mortem quam guſtauerat, reiecit à ſe, ſicut ſignificauerat, quando in cruce noſtram ſalutem ſitiens,
B & ideo ſa veraciter ſitire dicens. cùm oblatum ſibi acetum noluit bibere. Mortis enim acetum paululum guſtabat, quam cito, id eſt, tertia die reiecturus, nec vltra bibiturus erat. Reſurgens enim ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur.

Quid ſignificet, quod Dominus noſter nocte reſurrexit.

Cap. XVI.

CErtum tenet Chriſtiana fides, quòd Dominus noſter. qui mortalis homo factus ad hoc venit vt iu- Zach. 12.
dicaretur, ad hoc venturus eſt in fine vt iudicet, & eandem formam ſerui, in qua iudicatus eſt, cum ſtorum cicatricibus vulnerum iudicatoribus oſtendet ad damnationis cumulum. vt videant in quem transfixerunt. dilectoribus autem ſuis ad æternum charitatis monimentum. Illa autem dies non cum expectatione, ſed
C ſicut fur in nocte veniet. quemadmodum factum eſt in diebus Noe, vel in diebus Loth: quando vendentibus Matt. 24.
cunctis & ementibus, plantantibus & ædificantibus, vxores ducentibus & dantibus ad nuptias repentinus ſuperuenit interitus: & ſecundum hæc erit quando filius reuelabitur. Conuenienter ergo, dum iudex venturus iam cum iudiciaria poteſtate reſurrexit, noctis tempus elegit, vt ſicut in cæteris tam factis, quàm dictis exterioribus alia quædam ſignificare conſueuit, ſic & in hoc tépus ſignificaret ſecundi aduentus ſui, quòd præuideri non poterit. Itaq; quemadmodum Samſon, Iudic. 16.
quod interpretatur ſol eorum. obſeſſus ab inimicis nocte ſurrexit portas tulit & in verticem montis aſcendit, ſic verus ſol noſter Chriſtus obſeſſus cuſtodibus & armis, media nocte de ſomno mortis reſurgens portaſq;
D inferni, id eſt, omne ius mortis attollens, & ad dexteram maieſtatis in excelſis aſcendens, ipſo tempore innuit, quòd ſemper debeamus eſſe parati quia ſicut tunc nocte cunctis quieſcentibus ſurrexit, ita qua hora non Luc. 12.
putamus, ſe venturum eſſe prædixit.

Quid ſignificet. quod cũ terræmotu reſurrexit Cap. 17.

TErræmotus quoq; magnus, qui factus eſt, eiuſdem Matt. 28.
ſecundi aduentus ſignificationi cooperatur. Erit Luc. 21.
enim confuſio maris & fluctuum, & non ſolum terra, ſed etiam virtutes cœlorum mouebuntur, & tunc videbimus filium hominis venientem in nubibus cæli cum poteſtate magna & maieſtate. Paſſurus quippe venit occultus, tunc autem iudicaturus manifeſtus veniet Deus noſter. & tunc ſilebit, ignis in conſpectu eius tempeſtas valida. Et quia tunc areſcentibus reprobis præ ti-
E more. iuſti leuabunt capita ſua, id eſt, exhilarabunt cor- Luc. 21.
da, & pulchrè hic vnius eiuſdémq; angeli habitu vtrúque præfiguratur, cuius erat aſpectus ſicut fulgur, ve- Matt. 28. Pſal. 49.
ſtimenta autẽ ſicut nix. Nam impij cuſtodes pręfulgore Luc. 21.
aſpectus eius exterriti, facti ſunt velut mortui: mulieres autẽ, quę religioſa dominum quęrebant, niueis eius veſtiméntis & dulci alloquio cóſolatæ ſunt: dicẽtis: No- Matt. 28.
lite timere vos. &c. Hinc eſt, quòd hac die cantamus: Terra tremuit, & quieuit, dum reſurgeret in iudicio Deus. Dictú eſt enim hoc de die illa, quádo auditum fa- Pſal. 61.
ciet iudiciú dicẽs his, qui à dextris eius erũt: Venite be- Matt. 25.
nedicti patris mei, percipite regnú: his autem qui à ſiniſtris: Ite maledicti in igné æternú. Tunc enim exurgẽte Ioh. 5.

Deo in iudicium, qui nunc videtur ſopitus eſſe, vel non curare ea quæ ſub ſole fiunt, terra tremet & quieſcet, id eſt, impii qui terreni ſunt, timebunt, & quieſcet quia Luc. 23. nocere deſinent. Igitur dies hæc, cuius to nocte dominus noſter cũ terræmotu reſurrexit, diẽ illum æternitatis, diem ſignificat futuræ reſurrectionis, cuius diluculo idẽ dominus noſter improuiſus, vt dictum eſt, cœlis ardẽtibus, cœlorumque virtutibus tremẽtibus apparebit.

Quod Matthæus non diſſentiat à cæteris Euangeliſtis in eo quod dicit, mulieres veſpere ſabbati, & quod vere veſpere venire cœperint, & diluculo peruenerint, & cur ita egerint. CAP. XVIII.

SEd & illud myſticè nobis aliquid innuit, quòd deuotæ Christo fœminæ, quæ illum & viuum dilexerant, & mortuum deſiderabant per noctẽ ambulantes, iuuante luna, venerũt ad monumentũ. Per noctẽ enim ambulauerunt, quæ diluculo ad monumẽtum fuerunt. Alioquin niſi per noctẽ veniſſent, quomodo ad ſepul- Ioan. 20. chrũ tã mane ad fuiſſent? Verbi gratia: Maria Magdalena cuius domus erat Bethaniæ, qui vicus quindecim ſtadiis diſtat ab Hieroſolymis, quomodo prima ante alias vna ſabbati iuxta Ioannẽ, valde diluculo veniſſet, dum adhuc tenebræ eſſent ad monumentum? Sepulto quippe Domino mulieres, quæ illum ſecutæ fuerant, Hieroſolymis non remanſerant. Sed cũ aſpexiſſent vbi poneretur, reuertentes, inquit Lucas, parauerũt aromata. Luc. 23. Quãdo autẽ parauerũt vel emerũt, manifeſtius Mar- Mar. 16. cus indicat. Et cùm trãſiſſet, inquit, ſabbatũ, Maria Ma- Luc. 23. gdalena & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, Exod. vt venientes vngerent Ieſum. Siquidem ſabbato, vt ait Lucas, quieuerunt propter mandatum, ſubauditur legis: quia lex ſabbato vetat operari. Conſtat itaq; quia in lachrymis peruigiles amore, nimiúmq; lõga retardatæ ſabbati mora fatigatæ, quia nec operari, nec plus mille Pſal. 131. paſſibus ambulare licitũ erat Iudæis: mox vt oneroſum illud ſabbatũ abiit, receſſit, trãſiuit, nõ quieuerunt, nec dederunt oculis ſuis ſomnũ, non luciferũ ad proficiſcẽdũ præſtolatæ ſunt. Noctẽ pro die, deſiderium pro duce, lunam rapuere pro ſole. Luna quippe nocti nõ defuit, quia tunc ſeptima decima exiit. Septima decima verò luna, clauſo veſpere paulò pòſt, id eſt fere poſt horã dimidiã exurgit, toti deinceps lumen ſuum miniſtratura nocti. Falſo igitur quidã Euangeliſtas calumniati ſunt, quòd cõtraria dixiſſent in eo, quòd Matthæus veſpere ſabbati, cæteri prima ſabbati diluculo mulieres veniſſe dixerunt ad monumẽtum. Matthæus enim, vt earũ cõmendaret deſideriũ, quãdo venire cœperũt: cæteri dixerunt quãdo peruenerunt. Quid igitur illud myſticè nobis innuit, quòd mulieres illæ ſic venerunt, niſi quòd 1. Theſ. 5. animæ fideles paratæ, id eſt, mẽte vigiles diligẽtes & dominũ quærẽtes inuenire feſtinãter ſatagunt, ad illũ filii Pſal. 11. hominis aduentũ, qui, vt ſuprà dictũ eſt, ſicut fur in no- Matt. 9. cte veniet, nõ ſolũ cum terræ motu, ſed & trementibus cœlorũ virtutibus, vt conſolationẽ inueniãt, dum ipſi nõ iã velut, ſed verè fiẽt mortui? Et ideo nunc parant & ſecum portãt aromata, id eſt, collecta de ſcripturarum Luc. 23. ariolis cum virtutũ odoribus, dominicæ reſurrectionis teſtimonia, ſcilicet, quod verè anima eius nõ ſit derelicta in inferno, & caro eius non viderit corruptionẽ. Et ſicut illis non ſatis fuit: quod Ioſeph iuſtus, & Nicodemus condierant illum cum linteis & aromatibus iiſ, ſis præſentibus & adſpicientibus, niſi & ipſę aliquid de ſuo tãtę pietatis operi addidiſſent, ſic ſanctis & fidelibus ſẽ- Ioan. 20. per mentibus optabile eſt, ad ea quæ Apoſtoli, vel Apoſtolici viri ſcripſerũt, de fide reſurrectionis aliquid proprii ſuperadiicere laboris, ſiquidem q. hoc penè cunctis dictis aut factis, pauci euãſcriptus, Idcirco quemadmodũ illis viuũ ſe præbuit, & vt agnoſceretur, Mariã ſuo nomine vocauit, quod magnũ eſt indicium ſuę dilectionis. Exod. 3. Vnde Moyſen, noui te ex nomine, inquit, ſic omnibus Pſal. 144. tunc propriè aderit, quærentibus nunc eum in veritate, Apoc. 3. & nomina ipſorum oſtendet illis ſcripta in libro vitæ.

Quanto rectius nunc ſancita ſit prima ſabbati, qua mundi redemptor reſurrexit à mortuis, quam olim ſabbatum, quo idem mundi creator ab opere ſuo ceſſauit. CAP. XIX.

QVanto præponderet primæ ſabbati ſanctificatio, quæ nobis eſt data, ſanctificationi illi, qua Iudæis ſabbatum dedicatum eſt, ex cõparatione cauſarũ vel tẽporũ vtriuſque ſanctificationis aduertere licet. Diuerſis Gen. 2. enim ex cauſis longéque imparibus, & ſabbatũ creator noſter benedixit, & primã ſabbati idẽ ipſe Saluator noſter dedicauit. Cauſa namq; benedictionis ſabbato fuit hæc, quòd Deus in illo ceſſauit ab omni opere quod patrarat. cauſa vero primæ ſabbati, quod Deus homo factus, in illa reſurrexit à mortuis. Quis hæc longius à ſe differre nõ videat? Si enim Dei requies, cauſa ſanctificationis dies eſt, cõſequenter vbi maior & verior eius requies, illic ſanctificatio copioſior eſt. Itemq; vbi maiorẽ in operante laborẽ attendimus, maiorẽ nihilominus in ceſſante requiem agnoſcimus. Conſtat vero, quia Deus dum conderet mundũ fatigatus nõ eſt, vtpote qui omnia per verbum ſuum operatus eſt, & vniuerſa componẽs de ſingulis dixit, fiat, & factum eſt. At ipſe idem, cùm, vt mundũ redimeret, homo factus, vnus idẽmque Heb. 2. Chriſtus Deus & homo, paſſus & crucifixus & ſepultus eſt, proculdubio fatigatione nõ parua fatigatus eſt. Pſal. 14. Qua ergo die reſurrexit, veram vtiq; requiem, gloria & honore coronatus, introiuit, longè excellentius requieuit, quàm cũ à mundi creatione ceſſauit. Deus enim non in mundanæ creaturæ mole viſibili, ſed in intellectualibus cœlis id eſt, in ſanctis animabus requieſcit. Nunc Pſal. 18. enim gaudet ſponſus ſuper ſponſam, quam ſuo ſanguine acquiſiuit, & gaudet ſuper nos Deus noſter, & delectant eum filię regum, imo quia vna eſt Eccleſia, illa delectat eum regina, quæ aſtitit à dextris eius, quam & in præſenti præparat & vocat amicam & in futuro torrente voluptatis ſuæ potabit eam. Nullum itaq; dubium, quin prima ſabbati tanto vberius ſacrificata ſit, quanto verius ſuam in requiem, quæ ſanctificationis cauſa eſt, Deus & homo Chriſtus reſurgens introiuit. Relinquamus igitur Iudæis poſtremũ ſabbati ſui vetus gaudium, quod eſt illis de creatione mundi viſibilis, cuius ſolius ſemper fructu tranſitorio delectati ſunt, cuius ſolius proſperitatibus ſemper lætari appetiuerunt, pro cuius ſolius acquiſitione creatorem eius ſeruiliter timentes colere viſi ſunt. In tantum enim terrenis ſemper inhæſerunt, vt quæcumq; de cæleſtibus illis promiſſa ſunt, terrenarum, quas amant, ſemper velari oportuerit nominibus rerum vt eſt illud. Audi Iſrael præcepta Domini & ea in corde tuo quaſi in libro ſcribe. & dabo tibi Deut. 6. terram fluentem lac & mel. Nam & ipſum Deum & dominum, per quem mundus factus eſt, in propria venientem, idcirco ipſi, qui ſui erant, nõ receperunt, nec intelligere voluerunt, eũ eſſe regẽ Iudæorum, quia contra carnalis ſenſus eorum opinionem beatitudinem pauperibus & væ prædicabat diuitibus, cùm ipſi exiſtimarent, quòd nunc quoq; ſomniant regnante Chriſto, auream, gemmatam Hieruſalem in terris, ſtratáſq; auro mundo plateas eius ſe habituros. Noſter ſabbatiſmus hac die de ſeptima transfertur ad octauam, quæ & prima eſt. Nam eadem octaua dies, quæ & prima. Idcirco autem iure in octauam transfertur, quia de alio opere, quàm de creatione mundi noſtrum vt dictum eſt gaudium ſumitur. Dupla namq; operatio Dei prima eſt creatio mundi, ſe- Eccl. 18. cunda, ſaluatio mundi. Secundum creationem, nihil nouum fit ſub ſole, quia qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul: ſecundum ſaluationem, pater meus, in- Ioan. 5. quit Chriſtus vſque modo operatur, & ego operor. De creatione mundi ſabbatizant dilectores mundi. Nobis Coloſſ. 3. autem de ſaluatione mundi gaudendum eſt, quorum vita & requies in Deo cum Chriſto abſcondita eſt.

Qua ratione vel authoritate ab hac die dominica reſurrectionis, proceſſio cum benedictione aquæ cunctis per annum agatur dominicis. CAP. XX.

PRoprium hoc habet hæc dies, quã fecit Dominus, ſ itque ab ea ſũpſit omnis prima ſabbati quòd aqua be-

nedicta populis aſperſis agitur proceſſio ſolennis. Ve-
runtamen hac ipſa prima & principali dominicarum A
omnium non benedicitur neq; die ſancto Pentecoſtes,
quia in præteriti ſabbati veſpera ſumpta eſt de ſacro
fonte baptiſmi, antequam immergatur aliquis & ante-
quàm chriſma immiſſum ſit. Non enim ad hoc aſper-
gimur, vt rebaptizemur, ſed diuini nominis gratiam ſu-
per nos, cũ hoc memoriali baptiſmatis noſtri, frequen-
ter inuocare debemus. Et idcirco ſingulis aſpergimur
dominicis, quia in ſacroſancta primæ huius dominicæ
veſpera baptiſmũ vniuerſaliter ſancta celebrat. Eccle-
ſia, pro cauſa ſuperius memorata. Vnde & inter aſper-
gendum hac die cantamus: Vidi aquã egredientẽ tem-
Ezech 47 plo à latere dextro alleluia &c. De propheta Ezechiele
ſumptum eſt hoc. Ciuitatẽ illi oſtenderat manus domi-
Apoc 21. ni facta ſuper eum, ædificatã ſuper montẽ excelſum, & B
vergente ad auſtrũ, & in illa mirabile conſtitui teplum.
Illa autẽ ciuitas Eccleſiã ſignificabat, de qua dominus
Matt 5. in Euangelio: Nõ poteſt, inquit, ciuitas abſcondi ſuper
montẽ poſita. Quid ergo templũ niſi illud, de quo ipſe
Ioan 2. idẽ, ſoluite templũ hoc, inquit, & poſt triduum excita-
Apoc. 21 bo illud, loquens de templo corporis ſui? Sed & Ioan-
nes in Apocalypſi, cùm de eadẽ ciuitate ſibi oſtenſa lo-
queretur: Et templum, inquit, non vidi in ea, Dominus
enim Deus omnipotẽs, templũ illius eſt & agnus. Quã
de hoc tẽplo aquã vidit hic egredientem, niſi viuifici
ſacri baptiſmatis fontẽ? Cum enim illud ſoluiſſent Iu-
dæi, ſanguis & aqua, ſicut ſupra dictũ eſt, de latere eius
exiuit. Et rectè de latere dextro aqua exiuit, de qua di-
citur. Et omnes, ad quos peruenit aqua iſta, ſalui facti
ſunt. Nã huius quoq; templi non manufacti latera duo C
ſunt. Dextrum quippe latus diuinum, læuum latus hu-
mana natura eſt. Signanter ergo dicendum fuit, quod de
latere aqua hæc exiuit, quæ ad quoſcunq; peruenit, ſal-
ui facti ſunt: à latere dextro, inquit. Et rectè. Nã de di-
uina Chriſti natura Spiritus ſanctus aqua inuiſibilis
procedit, qui aquæ viſibili, quæ de latere læuo, i. de hu-
manitate lanceata profluxit, ſaluandi virtutem tribuit.
Hac igitur die Dominicæ reſurrectionis, quæ ſacri
quoq; baptiſterii celebratione eſt ſolennis rectè inter
aſpergendum cantamus illud in laudem fluminis hu-
ius, cuius inundatione per mortem Chriſti reuiximus.
Cæteris autem poſt Pentecoſten Dominicis cantamus:
Pſ 50. Aſperges me Domine hyſſopo & mundabor, lauabis
me & ſuper niuem dealbabor, quod ex ipſum de fide
baptiſmi propheta prædixit per hyſſopum, quæ herba D
eſt humilis, medicinalis, qua tumor pulmonis deponi-
tur, fidem humilitatis vel paſſionis Chriſti ſignificans:
per nomen lauacri ſuper niuem dealbantis, baptiſmum
Eſa 55. ipſius manifeſtius exprimens. Deinde cum crucibus &
vexillis, quæ ſunt inſignia victoriæ Chriſti omnes al-
bati, & exultantes in laude reſurrectionis ſanctæ, pro-
cedimus cum tanta populi expectatione, ſexus vtriuſq;
maiorum pariter & minorum, vt corporaliter quoque
illud propheticum in nobis impleri videatur: cum iu-
cunditate exibitis, & cum gaudio deducemini, nam &
montes & colles exilient expectantes vos cum gaudio.

*Cur Dominus diſcipulos ad videndum ſe in Galilæam in-
uitauerit, cum & Hieroſolymis viſus ſit, & quod ideo
proceſſio fiat ſingulis Dominicis.*

Cap. XXI.

Mar 16. Matt 28 VT autem proceſſio ageretur, ex myſtica Euange-
lii auctoritate tractum eſt, ſcilicet ex eo, quod
Angeli mulieribus præcipiunt, dicentes: Ite, dicite diſ-
cipulis eius & Petro quia præcedet vos in Galilæam, &
ipſe Dominus occurrens illis exeuntibus à monumen-
to, cum tenuiſſent pedes eius & adoraſſent eum Ite, in-
quit, nunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam, ibi
me videbunt. Primi huius mandati, quod Dominus
reſurgens per Angelos ſuos & per ſeipſum ſuis man-
dat diſcipulis, vt eant in Galilæam, & ibi me videbunt,
inquit, ſi cauſam agnouerimus, proculdubio fatebi-
mur merito fieri, quod mandatum illud hac die, cun-
A ctiſque per annum Dominicis memoria celebri, id eſt,
proceſſione frequentamus ſolenni. Non enim ſine
cauſa, non abſque diuini ponderis conſilii ſeſe in Gali-
læa videndum eſſe promittit cùm Hieroſolymis ſeſe il-
lis oſtendere potuerit, immo & quinquies ipſa die, qua
reſurrexit, ibidem viſus ſit. Quod ſi non aliud quam la- Ioan 20
tus manus & pedes palpandos, & contrectandos illis in Luc 24.
Galilæa oſtendere diſponit, hoc fruſtra vel ſine ponde-
re rationis [quod omnino incongruum diuinæ eſt ma-
ieſtati] videbitur agi. Hoc enim tam ſecundum Ioan-
nem, quàm ſecundum Lucam, hac eadẽ die Hieroſoly-
mis fecit, cùm reuerſis Hieroſolymam duobus diſci-
pulis, quibus oſtenſus fuerat, euntibus Emaus, & refe-
rentibus quæ viderant illis ſecum mirantibus, ſtetit Ie-
B ſus in medio eorum, & dixit eis, Pax vobis: Et cum hoc
dixiſſet, oſtendit eis manus & latus. Quid ergo am-
plius in Galilæam euocatus oſtenderit, quærendum eſt.
Hoc nimirum, quod inimicum erat Hieroſolymis ter-
renæ ciuitati, vnde illos euocauit & templo ſacerdo-
tioque veteri, propoſitum ſuum, imò totius Trinitatis
conſilium illis aperuit. Data eſt, inquit, mihi omnis po-
teſtas in cælo & in terra: Euntes docete omnes gentes,
baptizantes eas in nomine Patris & Filii & Spiritus
ſancti. Ecce hæc eſt illa magna tranſmigratio, quam
Galilæa quoque ſuo commendat nomine. Magna in-
quam, tranſmigratio Chriſti diſcipulis imperata, tranſ- Matt 28
migrare de Iudæis ad docendas & baptizandas omnes
gentes, cùm ante dixiſſet: In viam gentium ne abieritis,
& de vetuſtate circumciſionis ad nouam gratiam ba-
C ptiſmi, cuius nunc regulam præſcripſit, quam hacte-
nus nuſquam tradiderat illis. Magna ſanè cauſa & di-
gna, quam Dominus non ſolùm verbis ediceret, ſed &
facto præſenti præfiguraret. Nam quomodo ante paſ-
ſionem ſuam pleriſque dictis aut factis ſuis ſimilitudi-
nes adhibere conſueuit, verbi gratia, quomodo ſuper
eius octauo ab hinc die veniens ad paſſionẽ, vt genus
humanum redimeret, eiuſdem generis humani redem-
ptionem, per aſinæ & pulli eius ſignificauit ſolutio-
nem. Sic nunc Apoſtolis ſuis dicens, Euntes docete Matt. 21
omnes Gentes, baptizantes eas in nomine Patris & Fi-
lii & Spiritus ſancti, eandem gratię ſuæ tranſmigratio- Matt 28
nem ſignificare voluit per Galilæam, quæ Latinè ver-
titur in tranſmigrationem. Totum hoc ad nos, id eſt,
ad Eccleſiam de Gentibus reſpicit, ad quam ſalus ex Iu-
D dæis hoc præcepto tranſmigrauit. Rectè igitur & me-
ritò in primi huius mandati commemorationem, Ioan 20
quòd ſtatim vt viſus eſt Dominus noſter poſt reſurre-
ctionem. Nunciate, inquit, fratribus meis, vt eant in
Galilæam, ibi me videbunt, nos proceſſionem agimus
ſolennem, noſque & loca noſtra aſpergimus aqua be-
nedicta in honorem huius diei, quo iuſſi ſumus bapti-
zati in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti.

*Qua die diſcipuli in Galilæa videntes Dominum adora-
runt, ſecundum Matthæum.*

Cap. XXII.

ILlud quidem nemo qui dubitet, quòd hac die, qua Matt. 28.
reſurrexit Dominus: id eſt, prima die ſabbati, diſci-
E pulos in Galilæam inuitauerit: ſed illud per ſe non ſatis
liquet, qua die illuc abeuntes iuxta Matthæum, illum
videntes adorauerint. Verùm Hieronymus item prima
ſabbati, id eſt, octaua die, factum hoc eſſe aſtruit. & hic
eandem eſſe apparitionẽ, de qua Iohannes ait: Et poſt Ioan 20
dies octo iterũ erãt diſcipuli intus, & Thomas cum eis.
Ait enim idẽ Hieronymus ſuper Matthæũ: Poſt reſur-
rectionẽ Dominus in Galilææ mõte conſpicitur, ibiq;
adoratur, quod licet quidã dubitent. Tunc manifeſtius
oſtenditur Thomæ, & latus lancea vulneratũ, clauiſq;
fixas manus demonſtrat vt verè, licet nonnulli nume-
rãdo vices, quibus Dominus poſt reſurrectionem viſus
eſſe deſcribitur, aliter ſentire videãtur: nos tamen præ-

dicto doctori hunc ſenſum non improbandum eſſe arbitramur. A Et ipſa ratio admittit, quòd diſcipuli eadem die, qua Dominus reſurrexit, toties in Galilæam ire iuſſi, non vltra dies octo diſtulerint, præſertim cum eadem die, ſerò illum videntes, quando Thomas non erat cum eis, ſpem feſtinantiſſimam iterum videndi eum, ardentiúſque deſiderium concipere potuerint. Nihil enim eſt, in quo Hieronymo auctoritas Euangelica refragetur. Nam quod ait Ioannes, poſt dies octo iterum erant diſcipuli intus, non nos coartat in eodem loco intus eos fuiſſe fateamur. Intus erant, ſed in monte, id eſt Luc. 4 in ciuitate Nazareth, quæ in monte Galilææ ſita eſt. Sic enim habemus in Luca: Qui cum dixiſſet, quia Dominus poſtquàm ieiunauit XL. diebus, & XL. noctibus, reuerſus in virtute Spiritus in Galilæam, & iam magnificatus in Capharnaum, venit Nazareth vbi fuerat nutritus. B Et cùm dixiſſent ei quanta audiuimus de te facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua, ipſéque reſpondiſſet eis, in veritate dico vobis, multæ viduæ erant 3 Reg. 17 in Iſrael, & ad nullam illarum miſſus eſt Helias, niſi in Sarepta Sydoniæ ad mulierem viduam, cùm inquam, hæc dixiſſet Euangeliſta, ſtatim ſecutus, repleti, inquit, ira ſurrexerunt & eiecerunt eum extra ciuitatem, & duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis ſupra quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum. Non ergo alium in montem, quàm in Nazareth, quæ ſuper montem ſita erat, Dominum præceſſiſſe, & diſcipulos ſuos euocaſſe, putandum eſt. Itaque nulla vt dictum eſt, auctoritas Euangelico Hieronymi refragatur. Intus enim erant poſt dies octo, ſed non in eadem domo, nec in eadem ciuitate. Et pulchrè, vbi perſecutionem primam pertulit, primóque deſertionem Iudæorum & tranſitum ad gentes præfigurauit ſicut poſt ſupra dicta ſcriptum eſt: Ieſus autem tranſiens per medium illorum ibat, ibidem poſt omnes perſecutiones Marc. 4 Iudæos deſeruit, ritumque eorum mutauit, circumciſione abolita, gentes omnes præcipiens baptizari in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.

Quod de redemptore noſtro prophetice dictum ſit: Nephtalim ceruus emiſſus dans eloquia pulchritudinis.

Cap. XXIII.

Simúlque & hoc notandum, quod, vbi ante paſſionem maximè prædicauit in finibus Zabulon & Neptalim, ſicut habemus in Euangelio, trans Iordanem Galilææ, & illic poſt reſurrectionem eandem conſummauit doctrinam, dando baptizandi & docendi præce- Eſai. 9 ptum. vt ſicut ab eodem Euangeliſta teſtimonium ſubiunctum eſt de propheta: Populus gentium, qui ambulabat in tenebris, lucem videret magnam, complens il- Gen. 49. lam quoque prophetiam, qua dictū eſt: Neptalim ceruus emiſſarius dans eloquia pulchritudinis. Emiſſus enim Pſal. 21. per diuinam potentiam à canum inſecutione, de quibus ipſe dicit per os Dauid: Circumdederunt me canes multi, emiſſus, inquam in plenam ſecuritatem, velociſſimo ſaltu reſurrectionis recurrit in fines Zabulon & Neptalim, vbi ante docere cœperat, factus & ipſe Neptalim, id eſt, dilatatus, videlicet expeditione charitatis, & hæc dedit, quæ prædicta ſunt, eloquia pulchritudinis de nobis Matt. vlt. gentibus baptizandis, quæ ſic finiunt: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.

Item de proceſſione, ſecundum quod variatur in diuerſis Monachorum & Canonicorum ordinibus.

Cap. XXIV.

PRædicta proceſſio ſic agitur, vt ſacerdotem præcedentem, & officinas viſitantem, ſemper in eo loco, quo ſuprema ſtatione conſiſtimus, ante nos cum cruce inueniamus. Quod & ipſum ex eadem Euangelii pendet auctoritate. Nam Dominus noſter, cuius perſonam ſacerdos in ſuo gerit officio (ſicut alio loco iam dictum eſt) & antequàm pateretur, & poſtquam reſurrexit hac die diſcipulos ſuos in Galilæam præceſſurum ſe dixit. Nam qua nocte tradebatur: poſtquàm autem,

inquit, reſurrexero, præcedam vos in Galilæam, & cùm Matt. 26 A reſurrexiſſet, ſicut hac die legimus, ite, inquit, angelus, Matt. 16 dicite diſcipulis eius & Petro, quia præcedet vos in Galilæam. Huic ſignificationi pulchrè & ipſa, quam ibidem, id eſt, in ſuprema ſtatione, ſacerdos dicit, oratio concinit, directa ad perſonā filii: Domine Ieſu Chriſte, qui introitu portarum Hieruſalem valuas ſanctificaſti, &c. Nā ad filii perſonā dirigitur & ſub nomine Hieruſalem Eccleſiæ mentio fit, quæ de baptizatis omnibus gentibus cōſtruitur, & ſub nomine portarum eius, nomen Patris & Filii & Spiritus ſancti, in quo baptizantur, ſignificatur ſecundum Apocalypſim, vbi in ſignificationem eiuſdem diuini nominis, patent ciuitatis, quæ ſignificat Eccleſiā, ab oriente portæ tres, & ab occiden- Apoc. 21 te portæ tres, & ab aquilone portæ tres, & à meridie portæ tres, B quia quacunque ætate veniant ad fidem Chriſti, ſeu in pueritia, ſeu in adoleſcentia, ſeu in iuuentute, ſeu in ſenectute (vt ait Prudentius) occurrit quadrina ad compita nomen. Sicque fit, vt tota hæc proceſſio nihil aliud, quàm gratiarū actio ſit, eò quòd reſurgēs Domi- Epheſ. nus ſtatim memor noſtri, qui eramus abſque Deo diſcipulis ſuis in Galilæam ad hoc conſilium euocauit, vt baptizaremur in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Vnde locū quoque quo ſuprema ſtatione proceſſionē terminamus, nos Galilæam nominamus & præeuntem ſacerdotē ſemper in huiuſmodi, id eſt, dominicali proceſſione maiores quiq; poſt prælatū noſtrū, vt caput digniora mēbra ſequūtur, Et illud quoq; maiorū exemplis edocti, quia rei iā dictæ cōgruit, obſeruamus, vt in hac proceſſione nulla vnquā Dominica quicquā quod C ſit veteris hiſtoriæ, cantemus: ſed ſemper quod de nouo teſtamento ſit, gloriamque perſonet Euangelii.

Sed de hoc principali die Paſchæ ſermo nunc eſt, à quo omnis prima ſabbati inſignita, & Dominica dies dicta eſt, quo Dominus noſter patres noſtros Apoſtolos ad audiendū vt dictū eſt, gratiæ cōſilium in Galilæā euocare dignatus eſt. Huius diei ſtatio, quo proceſſio terminanda eſt, in medio templi ſplendidè ordinata, rem ipſam, de qua dictum eſt, pulchrè commendat, dum ſacer Eccleſiæ chorus totus feſtiuus, ſexus vtriuſq; populo circunſtante, totis viribus in vocem exultationis & ſalutis feliciter erumpit, cantando antiphonam: Sedit Angelus ad ſepulchrum Domini. Hæc enim anti- Matt. 28 phona rem ipſam patenter exprimit, quam perdocere omnes Gentes iuſſi ſunt Apoſtoli. ſ. quòd Deus homo D factus, mortem noſtram moriendo deuicit, & vitam nobis reſurgendo reparauit. Cui rei valde & ipſa, quæ dictis inſita eſt, congruit melodia, dum cantus is *tetrardi garrulitate concinnus, agili recurſu feſtiua dicta ſuſpendens, frequenter tripudiat, & læta pronuncians, *tetrardo velut alauda matutina per vocum ſuarum ſæpe volitat acumina. Hæc igitur ſtatio nobis illud feſtiuo concentu commemorat, quòd in Galilæa iuſſi à creatore ſuo cæli enarrauerunt gloriam Dei, gloriam reſurrectionis *Pſal. 18. Chriſti, ſicut legimus, quia virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti Do- Act. 4. mini noſtri. Quod ideo totis viribus eſt concinendum, & toto corde, totóque ore in auditu populorum circumſtantium efferendum, quia in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.

E *Quod nos rectè beatam Mariam in princ pro noſtra laticia proponimus in hac proceſſione, omni Dominica ad eius memoriam prima ſtatione diuertentes, & quod credendum non ſit, quod Dominum reſurgentem ipſa non viderit, & quod inter teſtes mater ſcribi non debuerit.*

Cap. XXV.

REctè & laudabiliter à noſtri, l. monachi ordinis maioribus traditū eſt, quod hactenus pro lege fixū atque inconuulſum conſeruatur, vt in huiuſmodi proceſſionibus, cunctis per annum Dominicis beatæ Dei genitricis memoriam prima ſtatione viſitemus, decantando quodlibet, quod eius proprium ſit, eíque

ſalutata & oratione dicta tunc demum proceſſionem A ordine ſupradicto peragamus. Sicq; feruente ſacræ religionis ſtudio prouiſum eſt, vt infra clauſtrum habeatur eiuſdem beatæ Virginis diuerſorium, ſ. ſacratum in ipſius honore, maximè propter hoc ipſum proprium nominis eius oratorium. Quid Euangelicæ fidei conuenientius Chriſtiana ſedulitas comminiſci potuit? Quid pulchrius, quid venerabilius, quam congratulari matri virgini ſuper reſurrectione vnigeniti, Luc. 2. iam non morituri, in cuius paſſione gladius animam eius pertranſiuit? perpendere geſtit Chriſtiana deuotio quantus torrens gaudii repentè inundans, locúmque vulneris replens, animam eius ferro doloris con- B foſſam, inebriauit, cum rediuiuus filius, illi ante omnes fortaſſe mortales, materno virgineam non defraudans honore, victoriam ſuam annonciauit, & dulcia carnis ſuæ vulnera, quam illa veram de carne ſua carnem conceptam peperit, deoſculanda præbuit. Quid ergo? repugnare videbitur Euangelio, referenti quòd ſurgens Ieſus primo Mariæ Magdalenæ apparuit? Abſit. Sed omnibus B. Virginem matrem excipimus, teſtibus præordinatis, quos ſolos nominare ad Euangeliſtas pertinuit, vel quos Chriſti reſurrectionem annunciare decuit. Numquid illam nunciare decebat, vt verba eius tanquam deliramenta viderentur ante Apoſtolos? Si enim extranearum verba fœminarum viſa ſunt eis tanquam deliramenta, quomodo non magis Luc. 2. matrem amore filii delirare crederent? Veriſſimè C ergo matri filius reſurgens apparuit, ſed illa vt ab initio cœperat, ita & nunc conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. Quod ſi iccirco verum non Luc. 24. videtur, quia nullus Euangeliſtarum ſcriptis hoc atteſtatur, conſequens eſt, quòd nunquam poſt reſurrectionem ſuam viſus ſit matri, quia quando, vel vbi Iohan. 20 apparuerit illi, nullus eorum nominatim edixit. Sed Matt 15 abſit, hoc ab illo, qui in lege ſua patrem & matrem honorare præcepit: abſit, inquam, vt matrem propter ſe doloris gladio tranſuerberatam, tam dura negligentia talis filius inhonorauerit. Non ſic Apoſtolica ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſenſit veritas, quæ hanc beatam D Hieruſalem in principio lætitiæ ſuæ propoſuit. Nam cùm hac prima diæ paſchæ ſtationem ad hanc, de qua loquimur, ſanctam Mariam Miſſæ officio præſcripſit, quid aliud, quàm Hieruſalem in principio lætitiæ ſuæ Pſal. 127 propoſuit. Si enim omnis anima timens Dominum ſic benedicitur, vt videat bona Hieruſalem, & videat filios filiorum ſuorum, pacem ſuper Iſrael. Et ideo dicitur, & eſt ipſa quoque Hieruſalem, quod eſt viſio pacis: quanto magis iſta ter quatérque beata virgo dicenda Luc 1. eſt Hieruſalem, quæ benedicta inter omnes mulieres, vidit filium ſuum pacem ſuper omnem verum Iſ-

A rael, ſcilicet Chriſtum, de quo Apoſtolus ait: Ipſe eſt Ephes. 2. enim pax noſtra, qui fecit vtraque vnum. Ipſa præ omnibus, ipſa ante omnes vidit hanc noſtram pacem, ipſa eſt Hieruſalem, pulchra, electa, ſuauis & formoſa, Cant 6. quam viderunt filiæ Sion, & beatam dixerunt, & reginæ laudauerunt. Dum ergo hanc hodierna ſtatione ſancta Romana Eccleſia in principio lætitiæ ſuæ, vt dictum eſt, propoſuit, non hoc æſtimauit, quòd pacem ſuper Iſrael venientem, id eſt, filium ſuum propter iuſtificationem noſtram reſurgentem, ipſa non Rom. 4. viderit. Sed vt ad propriam, de qua ſupra dictum eſt, hodiernæ & omnium Dominicalium proceſſionum B cauſam ſermo recurrat: nunquid vel tunc quando vndecim diſcipuli abierunt in Galilæam, in montem, ſicut conſtituit illis Dominus Ieſus, hanc beatam, de qua lo- Matt. 28 quimur, Mariam prætererunt, & abſque illa videntes eum adorauerunt? Imò non aliàs quàm in domum illius, non alium in montem abierunt, vt viderent eum, quàm in illum ſuper quem ciuitas eius Nazareth ſita erat, ſicut iam dictum eſt. Igitur pulchrè & laudabiliter, vt ſupra diximus, traditum eſt à noſtris maioribus, vt in hodierna, cunctiſque per annum Dominicalibus proceſſionibus, beatæ Dei genitricis memoriam prima ſtatione viſitemus, eandem ob cauſam, qua hodiernæ Miſſæ officio ſtatio ad ſanctã Mariam præſcribitur, vt eam, ſicut iam dictum eſt, in prin- Cant. 6. cipio lætitiæ noſtræ proponamus, illud de canticis re- C colentes nouum nouæ Eccleſiæ ſponſum, mox vt re- Dan. 2. ſurrexit, dixiſſe non vanè arbitrantes: Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris. Qua enim ſui corporis parte altius, poſt ipſum caput ſuum Chriſtum Eccleſiæ ſublimitas eminuit, quam ſingularibus huius reginæ Angelorum meritis, cuius ea carne ſine viro Chriſtus, vt lapis de monte ſine manibus eſt editus? Et quo in vertice montium tantum myrrhæ, id eſt, mortificationis, cum thuris, id eſt, piæ orationis odoribus inueniri potuit, quantum in huius B. Virginis anima, quam ſingulariter Dominicæ paſſionis gladius pertranſierat? ad hunc ergo montem myrrhæ vadimus & Gen 49 D nos, ſæpè dicta ſtatione ad ſanctam Mariam diuertentes, & ipſa quoque eloquia cerui emiſſi, de quo ſupra dictum, eloquia pulchritudinis, quibus illic de baptizandis omnibus gentibus mandauit, exultantes myſticè depromimus hac die cantando: Tota pulchra es. Nota namque omnium penè ſententia doctorum eſt, noua illius verbis Eccleſiam inuitari, vt ſurgat & properet Apoſtolica, quæ tunc numero parua erat, Eccleſia de Libano venire, id eſt, candidatione baptiſmi Gentes ad Chriſtum adducere, Maria matre fidei noſtræ adiuuante, id eſt, omnia verba hæc, quæ hactenus conſer- Luc 2. Cant 4. uabat in corde ſuo, iam aperiente.

Finis libri ſeptimi.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS,

DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER OCTAVVS.

De Miſſa eiuſdem diei. CAP. I.

Psal. 67 TOTVM diei præſentis officium cunctis partibus ſuis in illum æternitatis diem intendit, cuius nobis aditum Deus per vnigenitum ſuum deuicta, morte reſerauit, vbi epulabuntur & exultabunt iuſti in conſpectu Dei, qui nunc epulan- 1. Cor. 5. tur (vt cantamus ac legimus) in azymis ſynceritatis & ve- Ioan. 5. ritatis. bibentque vinum bonum, quod ex aqua factum eſt in cœleſtibus nuptiis, id eſt, in gloria delectabuntur immortalitatis & impaſſibilitatis, à corruptione mortalitatis penitus immutati. Et rectè: Vt quia Paſcha tranſitus eſt, illo paſchale præſentis diei canticum intendat, Apoc. 2. vbi tranſeuntibus patria conſtituta eſt. Tunc illa ſancta Ephes. 5. ciuitas Hieruſalem ſplendebit nouitate æterna, nouumque cantabit canticum, noua ipſa non habens maculam aut rugam. Cuius cantici æterni doctor ac præcentor erit nouus eius ſponſus, qui primus reſurrexit, Psal. 56. 107. cui cum diceret pater, ſicut habemus in Pſalmo: Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara, reſpondit, exurgam diluculo. Rectè ergò in introitu hodierni officij primam vocem emittit, qui primus reſurrexit, di- Ps. 138 citque, Reſurrexi & adhuc tecum ſum. Ad huius cantici nouitatem nos inuitans & inſtituens, Paulus in ſequenti lectione Epiſtolæ: Expurgate, inquit, vetus fer- 1. Cor. 5. mentum, vt ſitis noua conſperſio, &c. Aperta ſimilitudine baptizatos edocet, dum nouam, id eſt, abſque fermento, conſperſionem nos eſſe hortatur, eò quòd ex multis hominibus vnum Eccleſiæ corpus, tanquàm ex C multis granis vnus panis efficiatur. Quale autem ſit illud, quo panis iſte fermentetur, & paſchali menſa fiat indignus, ex his, quæ ſupra Corinthus dixerat, patenter agnoſcimus. Dixerat enim, omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita vt vxorem patris ſui, quis habeat. Et paulò pòſt, Non bona, inquit, gloriatio veſtra. An neſcitis, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit? Expurgate vetus fermentum, &c. Hoc igitur Eccleſiaſtici compoſitor officij, per hanc lectionem Eccleſiæ Chriſti intimare voluit, vt illam, quam accepit in baptiſmo, ſeruet immaculatam nuptialem tunicam, vtpote quam exhibere ſibi cupit Chriſtus ſpôſam glorioſam, non haben- Ephes. 5. tem maculam aut rugam. Fornicatio enim propter quam eadem lectio ſcripta eſt, vt ſupra dictum eſt, vel aliud quodlibet damnabile vitium vetus fermentũ eſt, D vetuſti hominis morbus eſt. veteris vitæ macula eſt. Itaque cum hæc dies nouitatem vitæ prædicet, & æternam iuuentutem annunciet, miranda planè & laudanda Romanæ Eccleſiæ diligentia in eo quoque quòd in officio præſenti legendum eſſe Euangelium ſecundum Marcũ inſtituit. Ille namque præter hoc, quod in quatuor animaliũ admirabili figura leoni aſſimilatur, præter quod eius Euangelium rectè legi videretur, vt leo rugitum leonis reſurgentis euangelizaret, de quo præ- Gen. 49 dictum fuerat: Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi aſcendiſti, requieſcens accubuiſti vt leo & quaſi leæna. quis ſuſcitabit eum? præter hoc, inquam, officium diei præſentis Euangelium eius maximè pro eo congruit, quòd ſanctæ reſurrectionis nũcium, quem cæteri ſimpliciter appellant Angelum, hic altiori myſterio iuuenem appellat: Viderunt, inquit, iuuenem ſedentem in A dextris, coopertum ſtola candida. Hæc enim duo, quæ Marc. 16 poſui, iuuenem & coopertum ſtola candida, duo iudere quæ ab Apoſtolo in laudem & * glorioſæ Eccleſiæ dicta * honor. ſunt, prædicat, ſcilicet non habẽtem maculam, non ha- rom. bentem rugam. Nam quia glorioſa Eccleſia, pro qua Ephes. 5. Chriſtus mortuus eſt, & propter cuius iuſtificationẽ re- Rom. 4. ſurrexit, in illa glorioſa reſurrectione, cui ſe præparans, nunc vetus fermentum expurgat (vt dictum eſt,) rugam vetuſti hominis, quem exuit, nõ habebit. rectè ſanctus Euangeliſta reſurrectionis eiuſdem præconem Angelum, iuuenem appellat: & quia maculam non habebit, quam ſponſus ſuus in ſanguine ſuo lauit à peccatis ſuis, pulchrè coopertum ſtola candida, vt verè erat, diligenter expreſſit. Diligentiſſima ergo inſtitutione, hac die Apoc. 2. ſecundum Marcũ legitur reſurrectionis Chriſti Euan- B gelium, quo baptizatus noſtris, quibus renouata eſt vt Ps. 102. aquilæ iuuentus ſua iuuenis ſedens in dextris Dominici ſepulchri, & coopertus ſtola candida, ipſo ſuo habitu, quid acceperint, aut quid ſperare debeant, prædicat, cunctis conſonantibus partibus officij, & hoc maximè conclamantibus concorditer, vt expurgato veteri fermẽto, in azymis ſynceritatis & veritatis epulantes, primam baptiſmi reſurrectionem ita ſeruemus. quatenus ſecundæ reſurrectionis æternæ iuuentuti præparemur. Tunc (ſicut in offerenda cantamus) reſurgente Deo in 1. Cor. 5. iudicio, qui nunc ſopitus eſſe, & humana curare non Psal. 75. putatur terra tremet & quieſcet, id eſt impij terrebuntur, & traditi gehennæ nocere deſinent: & erit in pace locus Domini, ſcilicet Eccleſia. & in Sion iuuene, iamque candida, ſicut Angeli ſupradicti habitus prædicat, C confractæ erunt omnes aduerſariæ potentiæ, arcus, ſcutum, gladiuſque & bella vitiorum. Graduale, quod eſt cantus laborantium in hac peregrinatione, iam dictum eſt, ad hos dies reſurrectionis vſque in Pentecoſten non pertinere ſed propter baptizatos per hãc hebdomadam in officiis additum eſſe. ita tamen, vt ſicut his, propter quos additum eſt, militiæ laborem, quem arripuerunt, præſens ſubleuet gaudium, de recenti remiſſione peccatorum: ſic conſuetudinalem gradualium neumatum ſerenent verba diem, quam fecit Dominus quotidie per- Esa. 7. ſonantia. & exultandum atque lætandum eſſe in ea, tam ex ipſo quàm ex verſibus eius accipimus qui ex eodem pſalmo ſumpti per hebdomadam diſperiuntur.

De ordine inuſitato veſpertinæ laudis, cuius cauſa eſt per hanc hebdomadam ſolemnitas ſancti baptiſterij.

CAP. II.

D CVm omnes horæ regulares ſupradictæ nouitatis & lætitiæ proferant inſignia, nunc vero ſplendidius veſpertina ſynaxis huius feſtiuitatis claritate, ſecundum ordinẽ Romanum eſt illuſtrata. Nã quia veſpera ſabbati paſchalis baptiſma celebratum eſt. eadem hora per totam hebdomadam feſtiuam regenerationis iucunditatem hoc modo renuet. Primum. quia in ipſo baptiſmi ordine inceptum eſt Kyrie eleiſon, & litania trina decantata eſt ob honorem & reuerentiam adorandi nominis, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, quo in nomine baptiſmus peragitur: idcirco non vt fieri ſolet à verſu, Deus in adiutorium meum intẽde, ſed à Kyrie eleiſon, feſtiuo concentu incipiuntur. Sequuntur ob eandem cauſam tres pſalmi ſub vno alleluia decantandi, qui & per totam hebdomadam non mutantur, tum quia tota hebdomada hæc pro vna die computatur, eò quod vat-

uerſalis diem reſurrectionis aſpiciat, tum quia tam hi quàm cæteri, qui proceſſionibus (de quibus dicendum A eſt) reſeruantur, inſigni titulo, quod eſt alleluia, notantur quod rei vel temporis congruere, imò proprium eſſe nouimus. Veruntamen primus, id eſt, Dixit Dominus, (Pſ. 109.) ſolus alleluia non habet in titulo, ſed ad laudem Chriſti maximè & ſecundum diuinitatem, & ſecundum humanitatem, auctoritate Dei patris commendante decantatur, agens per totam ſeriem de glorioſa & ineffabili exaltatione eius, qui mortis torrente bibito, ſuum hodie exaltauit caput. Poſt tres pſalmos pro capitulo dicitur canticum: Hæc dies quam fecit Dominus, ſicut & per omnes regulares horas, nihilominus ob magnitudinem ſignificandæ lætitiæ pro capitulo decantatur. Deinde alleluia cum verſu ſuo pro hymno canitur, quia proprius patriæ cœleſtis hymnus Alleluia eſt. Poſt can- B ticum de Euangelio cum antiphona, dicta oratione, (Pſal. 117) proceditur ad fontes cum pſalmo, Laudate pueri Dominum, qui & ipſe in titulo alleluia prænotatur perſpicuè congruus ipſis, qui reſeruatus eſt ſacris fontibus. Admonitio namque diuinæ laudis eſt ad pueros, id eſt, nouos Eccleſiæ filios, qui per baptiſmum pueri, id eſt, puri facti ſunt à vitiis, totúſque hic Pſalmus tantum ad fideles de Gentibus dirigitur, quod ex eo facilè perpen- (Pſal. 112) ditur, quia dicit: Qui habitare facit ſterilem in domo matrem filiorum lætantem, id eſt, gentilitatem prius ſterilem, nunc matrem filiorum ſecundum fidem facit habitare in domo, id eſt, in cœleſti Hieruſalem completa prophetia, qua dictum eſt: Lætare ſterilis, quæ non paris. Vnde nunc apud fontes Eccleſia mater iubilans (Eſai. 54 Gal. 4) exultat in laudem eius gratiæ per quam meruit eſſe (ſi- C cut audiuit in canticis) Fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano, vt ſint (Cant. 4) emiſſiones eius paradiſus malorum punicorum cum pomorum fructibus cyprus cum nardo, nardus & crocus, fiſtula & cinnamomum, myrrha & aloë, cum vniuerſis lignis Libani. Quæ omnia diuerſis qualitatibus ſuis diuerſa merita vel profectus ſignificant eorum, qui in fonte baptiſmi ſimilitudini mortis Chriſti complan- (Rom. 6) tati ſunt, de quibus non eſt modo dicendum per ſingula. Hac ſtatione terminata, tranſitur inde ad oratorium S. Andreæ Apoſt. cantando: In exitu Iſrael, quo ſignificatur exitus illorum, qui Iſrael, (id eſt, videntes Deum) renaſcendo facti, de Ægypto huius ſeculi & populo barbaro infidelium exeunt mari, id eſt, profunditate gentium, & Iordane, id eſt, Iudæis. Iordanis enim terræ Iu- D dæorum eſt fluuius & à retro fluens interpretatur: gentibus, inquam & Iudæis videntibus ea, quæ per exeuntes mirabilia facta ſunt, fugientibuſque ab infidelitate ad fidem, à carne ad ſpiritum, à diabolo ad Deum quem reliquerant retrorſum. Vnde, & montes, id eſt, Apoſtoli, & colles, id eſt, eorum diſcipuli, exultantes vt arietes & ſicut agni ouium, gratulantur & dicunt: Quid eſt tibi mare, quòd fugiſti, & tu Iordanis, quia conuerſus es retrorſum? Sic omnis Paſchalis hebdomadæ veſpera, qua hora ſabbato in ſanctæ Trinitatis nomine baptiſma celebratum eſt trina ſtatione completur. Et idcirco fortaſſis ad S. Andream penè omnis veſpera terminatur, quia beatus Gregorius qui ſtationes, ſicut hactenus ſeruantur, ordinauit, eidem S. Andreæ ſpecialiter E deuotus extitit, cui iuxta & baſilicam ſanctorum Ioannis & Pauli ad cliuum Scauri, monaſterium in proprio domate formauit: in quo relictis omnibus ex huius mundi naufragio nudus euaſit, diu deſideratum monachicum capiens indumentum. Nec mirum hanc illum veſpertinam ſtationem pro deuotione tanto Apoſtolo conſecraſſe, cùm & ſtationem ad S. Coſmam & Damianum, qua die cantatur: Salus populi ego ſum, fecerit illuſtriorem, propriis ac ſolennibus collectis, ſicut à pleriſque vſque nunc obſeruatur, ſanctis eiſdem dedicauerit, idcirco quòd atauus eius, IIII. Felix, ſedit Apoſtolicæ Pōtifex, vir magnæ in Chriſti Eccleſia reuerentiæ, baſilicam eorumdem ſanctorum via ſacra iuxta templum Romuli, ſicut hactenus cernitur, venuſtiſſi- A mè fabricauit. Forte & illud maieſtatem diuini nominis reſpicit, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, quo in nomine baptiſma celebratum eſt, quod ad vigilias nocturnas tres tantum lectiones ordine Romano legimus. Nam quo reſpectu vltra numerum hunc lectiones multiplicarentur? Siquidem prædicatores noſtri, quos (vt alio loco iam dictum eſt,) ſignificat amplior in ſolennitatibus numeroſitas lectionum, quia ſub tempore gratiæ plures veritatis præcones mitti cœperunt, prædicatores, inquam, Euangelii, id eſt, Apoſtoli nunc erāt muti & abſconditi, neque (vt ſolebant Domino cum illis (Luc. 9.) commorante) circuibant per caſtella, Euangelizantes & curantes vbique. Nec quiſquam illud obiiciat, quod tribus quæ præceſſerunt luctuoſis noctibus, plures le- B ctæ ſunt. Nam illarum alia ratio ſuo loco præſcripta eſt. Igitur ternarius numerus, auctoritate diuini nominis in baptiſmo illuſtratus, pulchre in hac ſolennitate, tam in Pſalmis quàm in lectionibus principatur.

Cur non monachi æquè vt canonici, per hos dies conſuetam debeant immutare regulam.

CAP. III.

QVamuis ea, quæ ſupradicta ſunt, rationem habeant theoricam, noſtri tamen, id eſt monachi, ordinis, æquè authenticam non debent immutare regulam, vt verbi gratia, nocturnas vlla Dominica ad tres lectiones contrahant vigilias, aut per horas regulares litaniæ re- C moueant ſupplicationes, & pro ipſis iocundum Alleluia perſonent, idcirco quod in illa beatitudine, quam ſignificat hæc Paſchalis ſolemnitas, nulla erit deprecatio miſerorum, ſed ſola laudatio beatorum. Sed nec illud, vt cum non habeant fontes eos, quos propter ſolennitates fontium fieri dictum eſt, veſpertinas ſuis in locis imaginentur ſtationes, hæ namque pontificales & ad paſtores plebium pertinentes ſunt traditiones. Et licet beatus Gregorius, qui ſtationes ordinauit, & penè omnem cleri decorem digito Dei doctus expoliuit, habitu monachico præfulſerit, nec ſi tamen monachico tenendæ ſunt ordini conſuetudines huiuſmodi, quas pontificali potius officio tradens, inferioris, id eſt, actiuæ vitæ procuratoribus inſtituit. Nunquam enim ſancti patres talem habuere conſuetudinem, vt contraria D vel pugnantia præciperent. Præceperat autem ante illum beatus Benedictus (qui, vt ipſe aſſerit beatus Gregorius) ſpiritu omnium iuſtorum plenus fuit, vt Dominica die nunquam minus quam duodecim lectionibus ad vigilias nocturnas legantur. Similiter & de cæteris regularibus horis vniuerſalem, abſque vlla exceptione canonem ſuo præſcripſerat ordini.

Non ergo credendum eſt, quòd beatus Gregorius, cum actiuæ vitæ ordinē inſtituaret ad quem ſe deſcendiſſe in ſuis deplorat Epiſtolis, ſuperiorem, id eſt, contemplatiuæ vitæ ordinem ex aliqua parte in contrarium deflectere voluerit. Rectius itaque ſuam quiſque tenet (Abac. 3) ordo regulam iuxta illud: Eleuatus eſt ſol, & luna ſtetit in ordine ſuo. Tantum in eo concordantibus cunctis, E vt vſque Pentecoſten genua non flectentes, ſed ſtando perorantes, libertatem, quam nobis reſurgendo Chriſtus acquiſiuit, hac ſignificatione profiteamur, & Alleluia ſine intermiſſione dicamus, & nos filii ſponſi, quia nobiſcum eſt ſponſus, non ieiunemus. Cæterum quicunque monachi ordinis ſupradictam ob cauſam ſupplicationem litaniæ, id eſt, Kyrie eleiſon, de horis regularibus per hanc ſeptimanam amputant, conſequens eſt, vt vſque Pentecoſten non repetant, quoniam non ſolum hæc hebdomada, ſed, vniuerſi quinquaginta dies iſti æternum futuræ reſurrectionis ſignificant Iubilæum quo nihil iam ſupplicandum, ſed ſolum in ſalute perfecta exultandum erit, & lætandum.

Quàm congrue fides reſurrectionis per quadraginta dies confirmata ſit, ſimulque de miraculo cuidam fratri oſtenſo hoc anno, ab incarnatione Domini milleſimo centeſimo vndecimo. Cap. IV.

Miranda ſanè & prędicanda Saluatoris noſtri ſtudioſa charitas, qui cùm paſſus propter delicta noſtra reſurrexit propter iuſtificationem noſtram, nihilominus propter eruditionem noſtram diſtulit quadraginta diebus Aſcenſionis ſuæ gloriam per quos & præbuit ſeipſum viuum in multis argumentis Apoſtolis ſuis quos elegit, vt eſſent teſtes ſuæ reſurrectionis. Poterat enim eadem die, qua reſurgendo ſuper occaſum aſcendit, nubem, quoque ponere aſcenſum ſuum, & ſemel oſtenſum teſtibus ſuis verum hominem, vera verbi diuinitas, eadem velocitate qua ſuſcitàuerat, poſt tres vel paulò plures dies paternæ maieſtatis collocare dextera. Magna ergo charitas, & verè non quærens quæ ſua ſunt, quę, vt ſubueniret tardis ad credendum, triumphalem Chriſti tardauit aſcenſum, & vt conſummatam oſtenderet gratiam, præparatam victori diſtulit gloriam. Itaque væ perfidis hæreticis, quos legitimus hic quadraginta dierum numerus expectatos & incorrectos iuſtæ tandem ſententiæ ſubigit. Legitimus namque eſt quadragenarius dierum numerus apud homines quoque in protelandis conſultationibus, vt is cui forte cõſulitur, etiam ſi lunaticus ſit, id eſt, ſtultus (ſtultus quippe vt luna mutatur) cum tot dies expectatus ſanum conſilium non admiſerit, ſtultus iudicetur, quoniam ante quadraginta dies luna mutatur, vnde & hic pluſquam ſtultus, qui per tot dies mutatus non eſt. Sed libet per aliud ſimile ex antiqua diuinæ auctoritatis ſcriptura comprobare, quod reſurrectionis mortuorum detractores, iure nunquam ad eiuſdem reſurrectionis gloriam peruenire merentur, quam per quadraginta dies exploratam, adhuc pertinaci impietate calumniantur. Legimus in libro numerorum, quia loquens Dominus ad Moyſen in deſerto Pharan, mitte, inquit, viros, qui cõſiderent terram quam daturus ſum filiis Iſrael, ſingulos de ſingulis tribubus ex principibus, id eſt, viros duodecim. Qui cùm aſcendiſſent, explorauerunt terram, aſcenderuntque ad meridiem, pergentes ad torrentem Botri, abſcideruntque palmitem cum vua ſua, quàm portauerunt in vecte duo viri, &c. Reuerſique exploratores terræ poſt quadraginta dies omni regione circuita, alij detraxerunt terræ quam inſpexerant apud filios Iſrael, dicentes: Terra, quam luſtrauimus, deuorat habitatores ſuos. At verò Ioſue filius Nun, & Caleph filius Iephune, Terra, inquiunt, quam luſtrauimus, valde bona eſt. Si propitius fuerit Dominus, introducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem. Cùmque clamaret omnis multitudo, & eos lapidibus vellet opprimere apparens Dominus Omnes, inquit, homines qui viderunt maieſtatem meam, & ſigna quæ feci in Ægypto & in ſolitudine, & tentauerunt me, ecce iam per decem vices, nec quiſquam qui detraxit mihi, intuebitur terram, pro qua iuraui patribus eorum. Hæc illis in figuram contigiſſe Paulus quoque Apoſtolus teſtis eſt. Nam cùm de hac ſacra loquens hiſtoria dixiſſet, Patres veſtri omnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt, bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus, ſed non in pluribus eorum, inquit, benè placitum eſt Deo. Nam proſtrati ſunt in deſerto: & quia tentauerunt Chriſtum, à ſerpentibus perierunt: & quia murmurauerunt, interierunt ab exterminatore, & protinus adiungit: Hæc autem omnia in figura contingebant illis, ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram, in quos fines ſæculorum deuenerunt. In figura videlicet, quorum niſi eorum, quæ in hoc fine ſæculorum, id eſt, in hac mundi ſexta ætate facta ſunt? Chriſtus Dominus Ægypti tenebrarum principe debellato, per mare rubrum baptiſmi ſui traduxit illos, & nunc per vitæ præſentis deſertum regit, vt inducat in repromiſſionem æternę hæreditatis, i. in eam de qua nũc loquimur, gloriam beatam reſurrectionis. Quam enim ab illo terram lacte & melle manantem ſperare debemus, niſi conformitatem corporis Chriſti quod reſurrexit, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis, vt per illud reformet (ſicut Apoſtolus ait) corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ? Igitur & hi, qui veritatem negant eiuſdem reſurrectionis, ſicut & illuſores, malorumque concupiſcentes, tentatores atque murmuratores, iuſte proſternuntur in deſerto & pereunt atque ab exterminatore intereũt. Totidem quippe, id eſt, quadraginta diebus Euangelica refert ſcriptura in multis exploratam eſſe argumentis terram carnis Chriſti, quòd verè reſurrexit à mortuis, vt veraciter agnoſcamus ex illa, qualis erit nobis ſtatus futuræ reſurrectionis. Aſcenderunt fidei exploratores ad meridiem, id eſt, vbi eleuatus erat verus ſol Chriſtus per altiſſimam reſurrectionem, & attulerunt nobis botrum cum palmite ſuo, quem portant duo viri, id eſt, ipſum Chriſtum cui dicit ſponſa in Canticis: Botrus cypri dilectus meus mihi, portant, inquam, in vecte duo viri, id eſt, pendentem in ligno crucis cum veritate corporis, in quo reſurrexit. Hunc enim ſuſceptum portant duo viri, id eſt duo populi Iudaicus atque gentilis: & ſicut anterior ex eis qui botrum ferebant, portabat quidem, ſed auerſo dorſo, non videbat, poſterior autem & portabat & videbat: Sic anterior populus Iudaicus teſtimonia paſſionis & reſurrectionis Chriſti portat quidem in ſcripturis, ſed auerſo corde non credit, atque ideo non intelligit: poſterior autem (id eſt, gentilis) & portat & videt, quia quod legit credens, intelligit, intelligens credit. Hunc ergo botrum afferentes veritatis exploratores id eſt annunciantes Chriſtum, hũc nobis Apoſtoli teſtes fideles dicunt ſcriptis, dicunt miraculis, de gloria ſperandæ reſurrectionis: Terra quam luſtrauimus bona eſt, ſicut ex his fructibus cognoſci poteſt. Quo enim diſſimile eſt huic illud, quod nobis annunciant, incorruptibilem carni ſuper indui reſurrectionis gloriam, veráque & eádem carnis eiuſdem permanere naturam? Luſtrauimus, inquiunt, eam vidimus & perſpeximus, manus noſtræ tentauerunt de verbo vitæ. Miſimus enim manus noſtras & palpauimus latus eius, & contrectauimus cicatrices vulnerum in manibus & pedibus eius, dicentis: Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Et, mãducauimus, inquiũt, & bibimus cum eo, poſtquam reſurrexit à mortuis. At illi qui ſimul aſcenderunt explorare ſcripturam, pleni alieno ſpiritu, falſi & fallentes, negantes veram reſurrecturam corporum naturam, & corpus Dominicum poſt reſurrectionem phantaſticum fuiſſe ſuſpicantur, id eſt, ventis & aëre ſubtilius. In quo iſti murmuratoribus illis diſſimiles ſunt, qui detrahentes terræ quam inſpexerant, dicebant: Terra iſta quam luſtrauimus, deuorat habitatores ſuos? Deuorat quippe habitatores ſuos illa, quam ſperamus vita, ſi nos aliter non admittit, niſi vera in reſurgentibus intereat corporum natura. Argumentantur enim & dicunt: Quomodo corpus Dominicum poſt reſurrectionem verum fuit, quod clauſis ad diſcipulos introiuit ianuis? Videbor in ventum verba iactare, ſi contra hos inimicos fidei Chriſtianæ, multa velim reſponſionis argumentoſæ ſpicula vibrare. Illæ namque vulpeculæ iam dudum tonitru cœli, id eſt, clamore fulminantis Eccleſiæ conterritæ vbicunque ſint latitant in cauernis ſubterraneis, nec prodire audent, vt vineas florentes fructuſque parturiẽtes, ſuo more putido dente demoliantur. Sed ecce dum hæc ſcribimus iucundo per quendam fratrem noſtrum gratia reſurgentis nobis accidit miraculũ. Teſtor illam beatam ac delicioſam noctem, in qua Chriſtus ab inferis victor aſcendit, me

Marginal references: Rom. 4. Act. 1. Pſal. 64. Pſal. 103. 1. Cor. 13. Iac. 14. Eccl. 7. Num. 13. 1. Cor. 10. Coloſſ. 2. Philip. 3. Act. 1. Cant. 1. 1. Cor. 15. 1. Ioan. 1. Ioan. 20. Num. 14. Ioan. 20. Cant. 2.

nihil ſuper hoc mentiri, niſi ille tam ſacrilegus ſit, vt de huiuſmodi re quippiam fingere auſus fuerit, quod vita eius vel propoſitũ omnino prohibet vel ſuſpicari. Fratris tamen eiuſdem nomine racebitur, quoniam & hoc
Matt. 5. obnixè precatur. Nam factum quidem lucere coram hominibus cupit, vt glorificetur pater qui eſt in cœlis: ſe autem videri non vult, nec ſuis reputare meritis miraculum, cuius ſola Dei gratia, quo iudicio neſcimus, operatrix eſt; multi enim venient in illa die dicentes:
Matt. 7. Domine nõne in nomine tuo prophetauimus & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et reſpondebit eis: Amen dico vobis neſcio vos vnde ſitis. Res huiuſmodi eſt. Hoc sãcto Paſchę ſabbato, quo cereo (de cuius quoque præconiis ſuperius aliqua diximus) annus ab incarnatione Domini milleſimus centeſimus vndecimus inſcriptus eſt, in Eccleſia ſancti Laurentij ad præcedentes B eiuſdem diei matutinos, extinctis de more cunctis luminaribus, dum eorum vltimum extingueretur, & ad canticum Euangelij hæc antiphona à Domino abbate Berengero imponeretur, Mulieres ſedentes ad monumentum, ecce repente ante pedes illius proiectum cecidit ipſius, quo firmiter ſubſtrictus erat, cingulum. Ille ſolutum eſſe & cecidiſſe ſuſpicatus, quod tamen mirum fuiſſet, quia non delapſum fuerat, neque circum crura pedéſque deſcenderat, ſed ante pedes quaſi proiectum, vt dictum eſt, exiluerat, inclinauit ſe, vt tollens illud rurſum ſeſe accingeret. Cumque manus inieciſſet vt illud ſibimet circũdaret, nodum, vt erat fortiter aſtrictus, non cedere ſibi, vltrà quàm dici poteſt admiratus eſt. Intendenti & ſecum cum ſtupore magno reputanti, quidnam hoc ſibi vellet, ecce vox facta eſt & ſibilum C tanquam auræ tenuis audiuit, dicentem ſibi:

Sic potuit clauſo Chriſtus prodire ſepulchro.

Siquidem hæc (vt ipſe referens teſtatus eſt) admiratio mentem eius perſæpe ſubibat, quomodo verum Domini corpus, vnde ipſe nullatenus dubitabat, clauſo reſurgere monumento, clauſis potuit ianuis ingredi ad diſcipulos. Mox ergo illi ad memoriam ſimile illud redijt, quod Aug. refert in lib. de ciuitate Dei factũ per quandam Petroniam clariſſimam fœminam, quę mirabiliter ex magno atque diutino, in quo medicorum adiutoria cuncta defecerãt, dolore ſanata eſt. Hæc à quodam Iudæo dixit ſibi fuiſſe perſuaſum, vt annulum capillatio vinculo insereret, quo ſub omni veſte ad nuda corporis cingeretur, qui annulus haberet ſub gemma lapidem in renibus inuentum bouis. Hoc alligato quaſi remedio, ad ſancti martyris Stephani limina veniebat. Sed profecta à Carthagine, cùm in confinio fluminis Bagradæ in ſua poſſeſſione manſiſſet, ſurgens vt iter D perageret, ante pedes ſuos illum iacentem annulum vidit & capillatiam zonam, qua fuerat alligatus, mirata tentauit. Quam cum omnino ſuis nodis firmiſſimis ſicut erat comperiſſet aſtrictam, crepuiſſe atque exiluiſſe ſuſpicata eſt. Qui etiam ipſe cùm integerrimus fuiſſet inuentus, futuræ ſalutis quodammodo pignus de tanto miraculo ſe accepiſſe præſumpſit, atque illud vinculum ſoluens, ſimul cum eodem annulo proiecit in flumen. Non credant hoc, inquit idem Aug. qui etiam Dñm Ieſum per integra virginalia matris enixum, & ad diſcipulos clauſis oſtijs fuiſſe ingreſſum non credunt.

Comparentur nũc duo hæc tam inſignia diuinæ pietatis miracula, recẽs hoc quod hominem cingolum renum eius firmiter obſtrictum, & indiſſolutum tranſijt & exiluit & illud antiquius, quod zonæ inſertus, nodo integro perſiſtente erupit annulus. Neſcio quid mirer amplius, niſi quòd hic pariter, vt ſupradictum eſt, vox diuinitùs audita eſt,

Sic potuit clauſo Chriſtus prodire ſepulchro.

Hoc igitur vbi accepi, manè quippe, vbi primum loquendi copia fuit duobus tantum fratribus, quorum vnus extiti, attonitus adhuc frater ille rem geſtam retulit, obnixè poſtulans, vt creditũ nobis ſecretũ nunquam cum ſuo nomine proderemus: vos, inquam, hoc accepi, tanquam meis maximè oblatum à Deo vſibus mira- A culum, lætus arripui. Siquidem eadem nocte & eãdem paululum ante horam, qua illud accidit, ſupradictam ſimilitudinem ruminare cœperam, ſ. quòd hi qui fidẽ reſurrectionis detrahunt, & ideo non veram carnis naturam credunt reſurrecturam, quia Dominus clauſo ſepulchro ſurrexit, vel quia clauſis ad diſcipulos ingreſſus eſt ianuis, ſimiles ſunt illis, qui terræ, quam inſpexerant, 1. Cor. 1. detraxerunt apud filios Iſrael dicentes: terra quam luſtrauimus, deuorat habitatores ſuos.

Non igitur importunè longior nunc trahitur ſermo de reſurrectionis gloria, cui incœpto materiã adaugent cœleſtia, quæ ſeſe vltro offerunt, miracula. Non poterat quidem, etiam ſi iſta deeſſent, Chriſtiana fides comprehendere ſapientes in aſtutia eorum: qui dum credere B fugiũt, clauſis ianuis verum potuiſſe corpus ingredi, quod ſupra naturam eſt, illo declinant iudicium, vt dicant illud ventis & aere ſubtilibus effectum, quod cõtra naturam eſt. Non ſolùm enim nihil ſeſe adiuuant ſed & magis implicant, dum defendendo naturam ab eo quod ſupra eſt, ad id deuoluunt, quod contra illam eſt. Vtrumque miraculum, ſed hoc, vt dictum eſt, ſupra naturam, illud quod hæretici ſuſpicati ſunt, ſ. impalpabile de palpabili corpus factũ eſſe, maius quidem, ſed inutile & cõtra naturã miraculũ eſt. Quid enim maluerit diuinitas, vtrũ id quod cõtra naturã, an id quod ſupra naturã eſt, in Pſalmo euidenter oſtedit, dicẽs: Poſuiſti ſuper Pſ. 138. me manũ tuã. At nunc ponẽdo exẽpla ſupradicta quod verum corpus hominis, verum ſingulis ſui corpus, i. zonam ceruinam, nodo firmiter obſtrictã exceſſit, olim- C que nodum irreſolutũ annulus exiluit proponit diuinitas: Sic potuit clauſo Chriſtus prodire ſepulchro. Aſſumit ratio: Sed illa ſupra naturam facta ſunt. Cõcludit fides ſupra naturã. Ergo verũ Chriſti corpus clauſo prodire ſepulchro, clauſis potuit ianuis introire ad diſcipulos. Et hoc vere Deum decuit, videlicet ſua taliter vti potẽtia, vt quam ædificauerat naturam, non deſtrueret, ſed eandẽ permanentẽ, imò perfectã, quò vellet & vnde, traduceret vel educeret, quod qui non cõcedit, ſupereſt vt multo minus illud concedat, quod corruptibiles ac mortales adhuc Apoſtoli, ſic educti ſint, quomodo in Actibus Apoſtolorum ſcriptũ eſt: Carcerẽ quidẽ adhuc Act. 5. clauſũ inuenimus cum omni diligẽtia, & cuſtodes ſtãtes ante ianuas: aperiẽtes autem carcerem, neminem intus inuenimus. Supereſt, vt iſtos quóque, qui necdũ reſur- D rexerant, in ventos & aerem ſubtilem, quo per patentes rimas efflari poſſent, euanuiſſe aſſerat, ſiquidem ſacram recepturi ſunt ſcripturam, quam qui non recipiũt, nec audiẽdi, ſed vt infideles omnino vitãdi ſunt. Nobis credentibus illud pro argumento ſufficit, quia de nihilo Deus cuncta creauit, & cuncta quaſi nihilum & inane reputata ſunt ei ad agendum quicquid voluerit, ad traducendum quippiam quocunque voluerit. Mirúmque hoc potius eſſet, ſi ita non poſſet, cum nemo ferè tã imperitus artifex ſit, vt quod compoſuit penetrare ipſe vel aperire non poſſit. At ille quum voluit, aperta eſt terra, & deglutiuit Dathan, ſtatimque ora cõcludens operuit ſuper congregationem Abiron, qui principes, ſeditio- Num. 16 nis extiterunt, promiſſionibus Dei detrahentes, & cum E ſubſannatione dicẽtes, Reuera induxiſti nos in terram, quæ fluit riuis lactis & mellis. Quorum exemplum cauere debuerant hi, qui reſurrectionis fidei (vt ſupra dictum eſt) detrahere auſi ſunt, quomodo & ipſi ex illis ſunt, Quibus iurauit, inquit dominus, in ira mea, ſi in- Pſal. 94 troibunt in requiem meam, nullus eorum introibit in hæreditatem credentibus promiſſam. Iurauit enim illis in ira ſua laceſſitus eorum nequitia.

Cur hæc Paſchalis ſacra ſolennitas octauas habeat, cum ipſa ſit octaua, id eſt, octauam mundi ætatem reſpiciat, qua eſt vniuerſalis reſurrectio.

CAP. V.

IAm de reliquis Paſchalis hebdomadæ officiis locuturus, opportunum eſſe arbitror, de ipſis Paſchæ

octauis communiter aliqua præloqui. Quæri etenim poteſt, cur, cum hæc ſacra ſolennitas octauam illam ſi- A gnificet, vt ſuperius dictum eſt, quæ ſeptem labentibus huius mundi ætatibus, æterna, ſtabiliſque ſuccedet, ipſa quoque octauas habeat. Nam de cæteris ſolennitatibus illud ferè omnibus notum eſt, quod idcirco octauas habeant, quia principium iam illis adeſſe finémque, id eſt, conſummationem fœlicitatis in reſurrectione futuram eſſe pariter conſiderantes, iure in octauam vſque celebritatis perducimus lætitiam. Hæc autem ſolennitas, quia reſurrectionis eſt, ipſam totam reſpicit octauam, & celebritas eius vltra dies octo, id eſt, vſque Pentecoſten protenditur. Cur ergo & ipſa octauas habeat, meritò quæritur. Sciendum itaque eſt, quia reſurrectio noſtra, quam expectantes iam nunc huius ſolennitatis occurſu præoccupando celebramus, vera & perfecta erit B circuncisio, ſignificata per illam quæ in veteri lege carnali Iſrael mandata eſt, octaui diei circumciſionem. Gen. 17. Huius autẽ veræ circumciſionis, octo (vt ait Hieronymus) beatitudines ſunt. & conſidera, inquiens, quia veræ circumciſionis octaua beatitudo martyrio terminetur. Matt. 5. Beati qui perſecutionẽ patiũtur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Veram ergo circuncisionem reſurrectionis rectè ſolennibus octo dierum celebramus officiis, quam Dominus ipſe, vt magnificam eſſe oſtenderet, tanquàm plenum & ſolidum corpus, longo, lato, atque alto permenſus eſt octonario beatitudinum numero commendans, qui eiuſmodi eſt apud Geometras, vt plenum & ſolidum corpus primus perficiat. Noſtris enim numeris illi vti familiare eſt, Sap. 11. immò ſuis, cui veraciter dictum eſt: Omnia in numero C & menſura & pondere poſuiſti.

Veruntamen quoniam non adeo geometricas traditiones, ſed potius æterni muſici Dei cantiones in ſcriptura ſacra cognoſcere operæprecium eſt, qui & citharam ſe habere indicat, cum dicit in Pſalmo: Exurge gloria Pſal. 56. mea, exurge pſalterium & cithara, cantilenam eiuſdem citharæ, immò citharam ipſam, in his octo beatitudinum ſententiis tanquàm octo chordis, quæ integram reddunt diapaſon, cõſideremus. Et hoc placeat vel maximè muſicis, quia cum (ſicut tradunt muſicæ artis ſcriptores) citharas antiquitus octo per diapaſon chordis fieri mos fuerit, muſicus cœleſtis Deus, hanc illis in cithara ſua, id eſt, in ea quam aſſumpſit humanitate, de carnis noſtræ ſilua ſimilitudinem repræſentat, dum æternæ lætitiæ cãtilenam per integram diapaſon, id eſt, D per octo beatitudinum chordas modulans, ſcitos pueros ad ſaltandum, id eſt, dociles diſcipulos ad bene operandum excitat. Matth. 11. Illud quippe fidei noſtræ notiſſimum eſt, quia citharæ huic de ſeptem vocum diſcriminibus nihil deeſt. Quid enim ſunt ſeptem ſpiritus Dei, quibus Dominicus homo, requietionis locus vnicus eſt, niſi ſeptem vocum ſpiritualium diſcrimina, quibus omnis eiuſdem Domini noſtri contexitur doctrina? Illud quoque prætereundum non eſt, quod ſicut vocum non niſi ſeptem ſunt diſcrimina, & idcirco in diapaſon octaua ſemper eadẽ eſt, quæ & prima, ſic ſecundũ Spiritus ſãcti ſeptẽ munera dũ nobis cithara hęc octo chordis i. octo beatitudinibus cęleſte diapaſon perſonat, octaua beatitudo eadem eſt, quæ & prima, quoniam ipſorum eſt re- E gnum cœlorum. Quod ne nullius auctoris patrocinio fultum, fortè vlli contemptibile videatur, beati Auguſtini non longè diſſimilem ſuper eiſdem Dei ſpiritibus, eiſdemque beatitudinibus ſententiam habemus. Ille namque ſeptem gradus, quibus ad diuinam cõtemplationem poſſit aſcendi, in lib. de doctrina Chriſtiana diſtinguens, ſeptem ſpiritus Dei, ſeptem ſupra dictas beatitudines hoc modo coaptat, octauam nunc interim omittens, quoniam ipſa eadem eſt quæ prima. De ſpiritu timoris Domini, timor inquit, iſte cogitationem de noſtra mortalitate, & futura morte neceſſe eſt incutiat, & quaſi clauatis carnibus omnes ſuperbiæ motus ligno crucis affigens, pauperes ſpiritu, id eſt, humiles efficiat. De ſpiritu autem pietatis, deinde, inquit, A opus eſt miteſcere pietate, neque contradicere diuinæ ſcripturæ ſiue intellectæ, cum vitia noſtra percutit, ſiue non intellectæ, quaſi nos aliquid melius poſſimus ſapere. De ſpiritu verò ſcientiæ, tunc ille timor, inquit, quo cogitat de iudicio Dei, & illa pietas qua non poteſt niſi credere ſãctorum librorum auctoritati, cogit eum ſeipſum lugere. Nam iſta ſcientia bonæ ſpei hominem, non iactantem, ſed lamentantem facit. De ſpiritu fortitudinis, hoc, inquit affectu impetrat ſedulis precibus conſolationem diuini adiutorii, ne deſperatione frangatur, & eſſe incipit in quarto gradu, hoc eſt, fortitudinis, quo eſuritur & ſititur iuſtitia, & ab omni mortifera iucunditate rerum tranſeuntium fortiter ſeſe auertens animus, extrahit. De ſpiritu conſilii, vbi, inquit, B aſpexit quãtum poteſt, in longinqua radiantem incommutabilem Trinitatem, eandemque vnitatem, ſuique aſpectus infirmitate ſuſtinere ſe illam lucem non poſſe perſenſerit, in quinto gradu, hoc eſt, in conſilio miſericordiæ purgat animam tumultuantem, ſeque in dilectione proximi granuiter exercens, in ea perficitur. De ſpiritu intellectus, cum, inquit, hoc modo peruenerit ad inimici dilectionem, aſcendit in ſextum gradum, vbi iam ipſum purgat oculum, quo videri Deus poteſt, 1. Cor. 13. quantũ poteſt ab his, qui huic ſeculo moriuntur, videlicet per ſpeculum & in ænigmate. De ſpiritu ſapientiæ, ita, inquit, purgans oculum cordis, talis filius aſcendit Pſ. 110. ad ſapientiam, quæ ſeptima eſt, qua pacatus tranquilluſque perfruitur. Initiũ ſapientiæ timor Domini. Ab illo enim vſque ad ipſam per hos gradus tenditur & venitur.

C Sed nos iam ad rationes officiorum conſiderationem vertamus, & cũ tanti doctoris auctoritate eadem officia, quæ octo beatitudines, myſticè prædicant. à gradibus vel ordine donorum Spiritus ſancti nõ diſſonare firmemus. Adeo namque in his paſchalibus pręſentis hebdomadæ officiis, illa octo beatitudinum conſonantia obſeruata eſt, vt ſenſibus vel ordini ſententiarum, quibus illas Dominus beatitudines contexuit, ſenſus & ordo officiorum, ſi diligenter examinetur, conſonare probetur. Hoc autem ſuperius in officio primo diei non dictum, ſed vſque adhuc opportunè reſeruatum eſt, videlicet quia longa interiectio nouarum conſuetudinum, de quibus dicendum videbatur, lectoris memoriam fatigare vel etiam fraudare poterat. Nunc ergo vbi rationes officiorum paſchalium continuandæ ſunt, D competentius dicetur quod illic eſt tacitum.

Iterum de officio primi diei Dominicæ reſurrectionis, quod & cætera hn ius hebdomadæ officia ſecundum octo beatitudinum, & ſecundum penè totidem donorum Spiritus ſancti, ordinata ſunt, aſcenſiones. Beati pauperes ſpiritu. CAP. VI.

OFficium primi diei Dominicæ reſurrectionis ſuperius dictum eſt, ad vniuerſalis ſpectare diem noſtræ reſurrectionis, idque planis & ſponte occurrentibus comprobatum eſt argumentis, maximè offerenda Pſal. 75. manifeſtè concurrente ratione: Terra tremuit & quieuit, dum reſurgeret in iudicio Deus. Hoc proculdubio Pſ. 138. Chriſtianę fidei militiam ingreſſos pauperes ſpiritu (id 40. eſt, humiles) exigit fieri conſiderantes quia timor ma- 1. Cor. 5. gnus & tremor erit, quando dicet patri rex & iudex Exod. 12. E omnium, Reſurrexi & adhuc tecum ſum, in ſugillationem inimicorum ſuorum, qui dixerunt: Quoniam morietur, & peribit nomen eius? eò quòd neſciat quiſquam noſtrum, quis ad dexteram, quis tunc ſtatuendus ſit ad ſiniſtram. Quamuis epulemur in azymis & immolatus Eſa. 40. Chriſtus paſcha noſtrum ſit, quamuis carnes agni pre- Eccl. 12. cioſæ ſint, lactucæ agreſtes, cum quibus comedimus, valde amaræ ſunt, & canes propter quos baculos tenentes in manibus & feſtinantes comedimus, tota nocte formidandi ſunt. Atque hic eſt ſpiritus timoris Domini, qui in fundo cordis, vt fundamentum ponitur, quo cætera quæ ſuperædificanda ſunt, firmiter portentur. Hæc illa paupertas, id eſt, regina, humilitas, quę to-

tius ſecuturæ beatitudinis cumolum, ne ſuperbiæ vento exuffletur, præpoſita ſeruat. Hic eſt ſeptem graduum A primus, per quos iuxta Ezechielem ad portam orientalem aſcenditur. Et ne quem moueat, quòd aliter à doctoribus quàm à propheta gradus iſti ordinentur. Spiritus námq; timoris, quem primum ponimus, ab Eſaia ponitur vltimus, Gregorii ſententia ponenda eſt: Propheta, inquit, quia de cœleſtibus ad ima loquebatur, cœpit magis à ſapientia, & deſcendit ad timorem. Sed nos quia de terrenis ad cœleſtia tendimus, eoſdem gradus aſcendendo numeremus, vt à timore ad ſapientiam peruenire valeamus. Sed vt ad ſuperiora reuertamur, quid aliud in eodem officio per hoc ſignificatur, quod *Marc 16* ſedit iuuenis in dextris coopertus ſtola candida, niſi *Pſal 44* quòd beati pauperes ſpiritu, à timore Domini aſcendentes, regnum cœlorum obtinebunt, & ex ipſis colle- B cta aſſiſtet regina à dextris eius in veſtitu deaurato.

Quòd præter ſuperius memoratas cauſas, ſtatio ad ſanctam Mariam etiam ſecundum hæc conueniat, ex abundanti eſt perconquiſita probare argumenta. Omnes enim illam humilium nouimus eſſe reginam, cuius *Luc 1* anima Dominum magnificans, cuius ſpiritus in Deo ſa- *1 Reg 2* lutari ſuo exultans, cauſam reddit: quia reſpexit, inquiens, humilitatem ancillæ ſuæ, quia diſperſit ſuperbos mente cordis ſui, quia depoſuit potentes & exaltauit humiles. Vere atque fideliter. Nam poſuit ſuper eos orbem. Vbi enim habemus in cantico Annæ, Domini enim ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem, in Hebræo ita habemus: Domini enim ſunt afflicti terræ. Afflictos terræ, Hebræi (inquit Hieronymus) pauperes ſpiritu & humiles corde intelligunt. ſuper C *Epheſ 2* quos Dominum orbem poſuiſſe dicunt, quia terram in *Dan 2* meritis eorum ſtare autumant. Nos autem ſuper fundamentum humilium Apoſtolorum & prophetarum, orbem, id eſt, Eccleſiam nouimus eſſe poſitam, & ſcimus quia lapis ille, qui factus mons magnus, hunc impleт orbem, & ſuſtinet & de ventre humilitatis Mariæ (de qua loquimur) aſſumptus eſt. Et nunc quidem officium primi diei recapitulauimus, ob continuandas, vt dictum eſt) octo beatitudines, deinceps, vt earum myſtica ſeries euidentius pateat, dabimus operam, ſingula iuxta propoſitum percurrendo officia.

De officio ſecundæ feriæ. Beati mites. CAP. VII.

IAm ſæpe dictum eſt, Euangelium cuiuſque officii caput eſſe, cæteraſque partes illi, vt membra capiti, *Luc 24* concordi ſenſu cohærere. Eſt autem diei præſentis hoc D Euangelium, quòd duo ex diſcipulis Domini Ieſu, euntes in caſtellum nomine Emaus oſtenſum ſibi Dominum in via, ſed in alia effigie, tandem cognouerunt in fractione panis, & cum ipſe euanuiſſet ex oculis eorum, illi ad inuicē dixerunt: Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis de Ieſu, dum loqueretur in via, & aperiret nobis ſcripturas? Primum ergo videndum de cæteris partibus officii, quomodo huic euangelio cōſonent, & maxime de introitu, Introduxit vos Dominus in terram fluentem lac & mel, &c. tunc palàm erit, quod beatitudinum ſecūdum totum officium conſonet ſententię, Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. Et quidē difficile hoc eſſet, niſi compūctionem lacrymoſam, qua iſti cor ſuum arſiſſe dixerunt, doctores nominati ante nos E terrā aquis irriguam appellauiſſent. Et rectè, quia compunctione lacrymas excitante, fidelis anima tanquā bo- *Pſal 41* to terræ ſuæ frumento refectā dicit: Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte. Huic animæ beatus Gregorius Axam filiam Caleph eleganter aſſimilat, quæ ſedēs aſino, cum ſuſpiraſſet, dixitque ei pater ſuus, Quid ha- *Ioſue 15* bes? Ecce inquit, terram arentem dediſti mihi da & irriguam aquis. Deditque ei pater ſuus irriguum ſuperius, & irriguum inferius. Omnis enim, inquit, fidelis anima ſedens animo, id eſt, carnis ſuę motibus præſidens, prius timore compungitur, quod eſt irriguum inferius: poſt amorem, quod eſt irriguum ſuperius, & quæ prius flebat, ne duceretur ad ſupplicia, poſt modum amariſſimè flere incipit, quia differtur à regno. Et competēter ſimi *Luc 24* A litudo hæc ſeſe obtulit, quæ cum in ſingulis electorum perficiatur inuiſibiliter, in his duobus de quibus loquimur, viſibiliter quoque peracta eſt. Cùm enim ambulātes ſecum triſtes colloquerentur de his quę acciderant, quid aliud quàm anima eorum velut Axa ſedens aſino ſuſpirabat? Et cum Ieſus accedens & iungens ſe in via, Qui ſunt hi ſermones, inquit, quos confertis ad inuicem ambulātes & eſtis triſtes, quod diſſimile eſt ei quod Caleph ſuſpiranti dixit filiæ, quid habes? Nam & ipſum nomen Caleph, domino Chriſto congruit. Interpretatur enim, quaſi cor. Verbum autem Dei Chriſtus Deus *Pſal 44* de corde patris eructatum eſt & paterno cordi, quo eructatum eſt, per omnia ſimile eſt. Sed & hoc quaſi cor idem erat Dominus, quod diſcipulorum cordi ſic ſe cōformauit, vt quia apud ſemetipſos intus amabāt & du- B bitabant, eis ſons Dominus & præſens adeſſet, & quis eſſet non reſponderet. Cum autem corda eorum tanta charitate ditauit, vt magnitudine diuitiarum eiuſdem charitatis attoniti dicerent, Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis in via? quis non attendat illum animabus eorum dediſſe irriguum ſuperius, ſcilicet vt ſuperni amoris profundo vulnere compungerentur. Itaque dubium nil remanet, quin in Euāgelio tali hic introitus conſonet Introduxit nos Dominus in terram fluentem lac & mel, atque ideo conſtans & probatum eſt ſecundæ lunius feriæ officio ſecundam beatitudinis prædicari ſentētiam, Beati mites quoniam ipſi poſſidebunt terram. Mites autem ſpiritus pietatis ef- *Rom 14* ficit, quòd & ipſa res indicat, & Auguſtini ſententia ſu- C perius dicta confirmat. Itaque tam ſecunda beatitudinis ſententia, quam ſecundus donorum Spiritus ſancti gradus præſentis officii cauſa materialis habetur. Lectio quoque Actuum Apoſtolorum quæ præmittitur per *Act 10* os Petri Apoſtoli, ex eo maxime loco huic Euangelio ſecundum ſuæ præcurſionis officium, ſociatur, vbi ait: Huic omnes prophetæ teſtimonium perhibent remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum. Cum enim Dominus ſupra dictos increpaſſet diſcipulos, quod tardi eſſent ad credendum, Et *Luc 24* incipiens, inquit Euangeliſta à Moyſe & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus ſcripturas quæ de ipſo erant. Similiter offerenda. Angelus Domini deſcendit de cœlo, dictis euāgelicis conſonat, vbi referentes diſcipuli Domino quem peregrinum eſſe arbitran- D tur, inter cætera dicunt: Sed & mulieres quędam de noſtris terruerunt nos, quæ diluculò fuerant ad monumentum & non inuento corpore eius, venerunt dicentes, ſe etiam viſionem vidiſſe Angelorum, qui dicunt eum viuere, Alleluia. Nonne cor noſtrum, futurum nobis illud inclamat, quod omnes, quorum cor non ardēs eſt de Ieſu in via, dum loquitur nobis per ſcripturas cum illum cognouerimus in fractione panis, de quo dictum eſt, Beatus qui mādūcabit panem in regno Dei, *Luc 14* tunc æterna exclamatione nos inuicem commemorabimus deſiderium, quo nunc ardemus, noſtramque ſatietatem quæ tūc plena ſine faſtidio erit, admirabimur, re ipſa tandem experti, quod nunc ſuſpirātes credimus.

Cur ſtatio ad ſanctum Petrum.

E Secundum ea quæ dicta ſunt valde congruit & hoc quod præſenti officio præſcripta eſt, ſtatio ad ſanctum Petrum. Cui enim pater omnium Deus largior gratia dedit irriguum ſuperius & irriguum inferius, reuocemus ad memoriā quæ circa illum acta ſunt, & eſſe manifeſtius apparebit mox vt trina negatione cecidit, cōuerſus, inquit Euangeliſta, Dominus reſpexit Petrum, & recordatus eſt Petrus verbi Domini quod dixerat ei quia priuſquam gallus cātet, ter me negabis, & egreſſus foras fleuit amarè. Tunc verè beatus inter omnes mites *Luc 22* cœpit poſſidere terram vero timore compunctus, quod eſt accepiſſe irriguum inferius. Quando autem reſurrexit Dominus, & (ſicut in Euāgelio legimus, & in *Luc 24* communione hac die cantamus, ſurrexit Dominus & apparuit

apparuit Petro, quid putamus, quantos intro currenti ad ſe miſericordiæ, reſpondit gemitus. vero amore compunctus, quod eſt accepiſſe irriguum ſuperius? Quia ergo & hic cunctis mitibus poſitua eſt in exemplum, & beata Dei genitrix omnium regina eſt humilium, rectè hodierna ſtatione ad S. Petrum, beatos eius exéplo prædicamus mites, quia poſſidebunt terram. Sicut heſterna ſtatione ad S. Mariam, beatos eius exemplo prædicamus pauperes ſpiritu, id eſt, humiles, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

De officio tertia feria, Beati qui lugent. CAP. VIII.

Matt. 5. QValiter tertiæ feriæ officium tertiæ conſonet ſupradictarum ſententiæ beatitudinum, non citius approbaretur, niſi ſupraſcriptis ſuffragantis ſcripturæ patrocinijs ſermo fulciretur. Nam conſtat quidem quod nulla contrarietas, ſed nec vlla ſit in ſenſibus B diuerſitas. ſed in verbis manifeſta diſſonantia eſt. Videlicet in illa ſententia tertiæ beatitudinis, lugentes beatificamur: beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. In huius autem officij introitu, aqua ſapientiæ beati viri potati referuntur, in offerenda, Intonante de cœlo Domino & altiſſimo dante vocem ſuam, fontes aquarum apparuiſſe memorantur. In communione quoque qui cum Chriſto reſurrexerunt, quæ ſurſum ſunt ſapere Pſal. 17. Coloſſ. 3. iubentur. Ita totum pene officium diuinam nobis commendat ſcientiam nuſquam beatorum luctum propriis vocibus denuncians. Hic igitur neceſſario beati Auguſtini, quæ ſuperius inter cætera eſt, patronam teneamus ſententiam. Tunc ille timor, inquit, & illa pietas, quæ non poteſt niſi auctoritati ſanctorum librorum cedere, cogit eum ſeipſum lugere. Nam iſta ſententia bonæ ſpei C hominem, non ſe iactantem, ſed lamentantem facit. Itaque nos ad tertium illum gradum, cóſiderationem conferamus, & hoc officium quo ſcientia Dei ſub nomine aquarum prædicatur, à beatitudine lugentium, non diſcrepare probemus.

Primo ſciendum eſt luctum hunc de quo dictum eſt: 2. Cor. 11 Beati qui lugent, non eſſe mortuorum communi lege Luc. 24. naturæ, ſed peccatis & vitiis mortuorum. Sic Paulus Apoſtolus flere ſe ac lugere dicit eos, qui poſt fornicationem & immúditiam non egerunt pœnitentiam. Lugendi enim ſunt, quia non luxerunt. Hic autem luctus in hodierno commendatur Euágelio, dicente Domino ad diſcipulos quibus apparuerat, Quia ſic oportuit pati Chriſtum & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſioné peccatorum D in omnes gétes. Pœnitere enim, pro peccatis lugere eſt. Sed nec ipſam quæ luctum hunc efficit, cauſam hæc eadem Euangelij lectio penitus omittit. Cùm enim dixiſſet dominus diſcipulis ſuis: Quoniam neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophetis, & in pſalmis de me, tunc (inquit Euangeliſta) aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas. Ipſum igitur effectum, id eſt, pœnitentiæ luctum, cauſamq; efficientem, id eſt, ſcientiá cæteræ partes prædicant officij. Scripturarum quippe intelligentia lamétorum ſiue luctus cauſa eſt effectiua: quia ſicut nemo fere adeo crudelis & ſtultus viator eſt, vt cum forte per medium occiſorum graditur, non ſaltem aliquantulum repreſſo riſu & cachinno, ſubſiſtat cópunctus: ſic nemo eſt qui non aliquanto dolore mordeatur, cum rite intellectis verſatus in E ſcripturis prophetas occiſos dominumq; prophetarum crucifixum, omneſque præcones veritatis ab eo miſſos, tribulationem paſſos attendit, qui omne præſentis vitæ gaudium, vanitatem & deceptionem eſſe, flendo & moriendo teſtati ſunt. In tantum autem prædicandæ ſcientiæ Dei, compoſitio ſtudet huius officij, vt cum verſus omnes graduales per totam hanc hebdomadam, de vno eodemque pſalmo centeſimo decimo ſeptimo ſumpti ſint: hodiernum verſum, Dicant nunc qui redempti ſunt à Domino, de alio, id eſt, centeſimo ſexto pſalmo ſumi placuerit, quia videlicet totus pſalmus ille, exhortatio eſt ad omnes fideles laudare Dominum, quod per

A ſcientiam ſui de quadruplici tentatione nos liberauit, ſcilicet quia eripuit eos de neceſſitatibus eorum, id eſt, de periculo infidelitatis, quia liberauit eos de neceſſitatibus eorum, id eſt, à debilitate prauæ cóſuetudinis, quia liberauit eos à tædio bonæ actionis, quia eduxit eos ab hæreticorum impugnationibus & verſutiis, qui prius errabant in ſolitudine inaquoſa, id eſt, in ſiccitate doctrinæ, ſacrarum penuria ſcripturarum. Antequam, ſicut in introitu cantamus, aqua ſapientiæ potaret eos, Pſ. 106. Eccl. 15. antequam ſicut in offerenda canimus, intonante de cœlo Domino apparuerunt fontes aquarum, id eſt, Apoſtoli, Pſal. 17. per quos altiſſimus dedit vocem ſuam, i. illam de qua nunc loquimur, notam fecit viarum ſuarum ſcientiam. Plane igitur tertiæ feriæ officium, tertiam beatitudinis commendat ſententiam, prædicando eam, quæ B non iactantes, ſed lamentantes faciat ſcientiam.

Cur ſtatio ad ſanctum Paulum.

Statio ad ſanctum Paulum conuenienter huic officio præſcripta eſt, iuxta omnia quæ ſupra dicta ſunt vel rationabiliter dici poſſunt. Huic enim ſingulari gratia dominus aperuit ſenſum vt intelligeret ſcripturas, quod paulo ante de cęteris Apoſtolis dictum eſt. Vnde & ipſe ait, Euangelium meum, quod Euangelizatum eſt, non eſt à me, neque enim ego ab homine accepi illud, neq; didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. Itemq; quod Gal. 1. in eodem Euangelio dictum eſt, & prædicari in nomine eius pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in omnes gentes, maxime per hunc adimpletum eſt, per quem Luc. 24. omnes gentes cognouerunt gratiam Dei, & per eum aqua ſapientiæ gentes potatæ ſunt, & maxime per eum 1. Cor. 5. C luctuoſa Dei ſcientia, dictis & ſcriptis appoſita eſt, 2. Cor. 7. quod vberius in Epiſtolis ad Corinthios inueniri poteſt. Dicit enim his inter quos fornicatio audita fuerat: Et vos inflati eſtis, & non magis luctum habuiſtis, &c. Item, Contriſtati, inquit, eſtis ad pœnitentiam, contriſtati eſtis ſecúdum deum, & reliqua. Et in tantum ab eis quibus prædicauerat, luctum exigebat, vt ipſi non lugerent humilitatem ſe à Deo ipſe deplangeret, & non lugentes lugeret, ſicut ad eoſdem Corinthios, Ne cum 2. Cor. 12 venero, inquit, iterum humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper immunditiam & fornicationem & impudicitiam quam geſſerunt. Hinc & beatus Iob, Iob. 42. cum de ſcientia quam habuerat priuſquam ſibi Dominus de turbine loqueretur, dixiſſet, Auditu auris audi- D ui te, & de augmento euiſdem ſcientiæ, quod accepit ex collocutione Dei, ſubiunxiſſet, Nunc autem oculus meus videt te, ſtatim multiplicem ſcientiam cauſam eſſe oſtendens effectiuam luctus & pœnitentiæ, idcirco, inquit, Ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere. Remoueamus igitur noſtram à paſchalibus gaudiis ineptam lætitiam, neque carnes agni Exod. 12. comedamus abſque lactucis agreſtibus, quia beati qui Matt. 5. lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.

De officio quarta feria, Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam.

CAP. IX.

OFficium quartæ feriæ, qualiter quartæ beatitudinum ſententiæ conſonet, approbare operoſum non eſt. Verum illud potius quærendum eſſet, qualiter E quarta hęc beatitudo, qua dictum eſt, Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quarto gradui gratiarum Spiritus ſancti, id eſt fortitudini congruat, niſi ex ſupradictis Auguſtini verbis conſtaret, fortitudinis eſſe eouſque ab omni mortifera iucunditate rerum tranſeuntium animum euellere, vt vacet illi iuſtitiam eſurire ac ſitire. Hoc autem quod præmiſſum eſt, ſcilicet præſens officium quartæ beatitudinis eſſe præconium perſpicue patet, quia per conuiuium illud, quod ſecundum hodiernum Euangelium, Dominus noſter poſt reſurrectionem cum ſeptem diſcipulis celebrauit, illa ſaturitas (vt beatus Gregorius exponit) ſignificata eſt, quæ hic eſurientibus & ſitientibus iuſtitiam in illo æterno

conuiuio repoſita eſt. Reſtat igitur hoc ſolum, vt præ-
eunte myſtico ſenſu Euangelij, videamus qualiter illud
cæteræ conſequantur partes officij.
Ioan. 21 Vendica doctorum expoſitione traditum nobis eſt
hoc quod Dominus noſter poſt reſurrectionem ſuam,
diſcipulis in mari laborantibus, ſtetit in littore, illud in-
nuere, quod ipſe reſurgens ex mortuis, iam non mori-
Rom. 6. tur, mors illi vltra non dominabitur, ac ſi de rebus ipſis
loquatur in æternitatis ſoliditate ſtabilitus: Iam vobis
in mari non appareo, quia vobiſcum in perturbatio-
num fluctibus non ſum. Quod mane facto ſtans in lit-
tore, diſcipulis neſcientibus quia Dominus eſt, Mittite,
inquit, in dexteram nauigij rete & inuenietis, illud ſi-
gnificat, quòd manè, id eſt, in die iudicij, tranſacta præ-
ſentis nocte ſæculi, omnes electos ſuos vniuerſali reſur-
rectione ad dexteram ſuam congregabit. Magni etenim
B piſces & numerati omnes centum quinquaginta tres
omnes electos ſignificant, qui meritis magni, & ſanctæ
Trinitatis fide perfecti, tunc ad littus maris, id eſt, in fi-
nem ſæculi, ſunt colligendi. Ibi ſeptem diſcipulos ad
conuiuium inuitat, quia perfecta Eccleſia, iamque tota
ſeptiformi ſpiritu conſtructa, tunc receptis corporibus
ad æternas cum illo diſcumbent epulas. Quid ergo ſibi
Matt. 25 vult hoc quod cantamus in introitu, dictum de die iu-
dicij. Venite benedicti patris mei, percipite regnũ, niſi
quia ſignificatur hoc ipſum in Euangelio prædicto per
illud, quod exeuntibus diſcipulis ad littus, tantumque
numerum magnorum piſcium trahentibus, ait Domi-
nus, Venite, prandete. Regnum enim illud vnum æter-
num prandium eſt, vna & perpetua cœna eſt. Illic inue-
C nientur omnes electi, quos hic appellat benedictos pa-
tris ſui, quique per illos piſces magnos & numeratos ſi-
gnati ſunt. Illic, inquam, in littore illo, id eſt, in ſæculi
fine, prunas inuenient & piſcem ſuperpoſitum, piſcem,
inquam, aſſum, i. Chriſtum deum & hominem paſſum,
non in ignem non paſſionis, ſed amoris propoſitum. de
Eſa. 31. quo amore loquitur Eſaias. Dicit Dominus, cuius ignis
eſt in Sion, & caminus eius in Hieruſalem, quia videli-
Apoc. 21 cet ignis amoris, qui in Sion, id eſt, in præſenti Eccleſia
nunc eſt aliquantulus, tunc in Hieruſalem id eſt, in illa
Ioan. 7 viſione pacis æterna perpetuus, & inextinguibilis erit
caminus. Inuenient & panem poſitum, id eſt veram vi-
tæ æternæ alimoniam Deum, qui angelorum cibus eſt,
Act. 3. quos paſcit immortaliter. Epiſtola de actibus Apoſto-
lorum ſumpta, de B. Petri Apoſtoli prædicatione, more
D ſuo, cum teſtimonio ſecuturi præcurrit Euangelij illum
maximè locum contingens, quo dicitur: Aſcendit autẽ
Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis
piſcibus. Iam enim credo, loquit Gregorius. quod ve-
ſtra charitas aduertit, quid eſt quod Petrus rete ad ter-
ram trahit. Ipſi enim ſancta Eccleſia commiſſa eſt, ipſi
ſpecialiter dicitur: Paſce oues meas. Hoc agit verbis,
hoc agit epiſtolis, hoc (vt ad inceptũ redeam) illo ſermo-
ne ſecũdo egit, de quo prædicta lectio actione Apoſto-
lorum ſumpta eſt quo millia quinq; virorum retibus fi-
dei cõcluſa ſunt. Verſus gradualis, Dextera Domini fe-
Ioan. 21. cit virtutem, pulchre ad hoc concinit, quod ait: Mitti-
te in dexteram nauigij rete, & inuenietis. Aliud quoq;
intuentibus liquet, quia congrua vox eſt ipſius Domi-
nici hominis in littore ſtantis, vt ſupra dictum eſt, &
E omnes mortalitatis noſtræ fluctuationes egreſſi per po-
tentiam reſurrectionis. Dextera, inquit, Domini fecit
virtutem, id eſt, potentia verbi mihi vniti fecit me vin-
cere mortem, dextera Domini exaltauit me, id eſt lau-
Pſ. 117. dabilem fecit me. Iterumque repetens Dextera, inquit,
Domini fecit virtutem, vt oſtendat eiuſdem reſurre-
ctionis qualitatem, ſcilicet æternam ſicut ſequitur in
eodem Pſalmo: Non moriar, ſed viuam. Iuxta quem
ſenſum cantamus cum Apoſtolo Alleluia, in commu-
Rom. 6. nione: Chriſtus reſurgens ex mortuis. Offerenda, Por-
tas cœli aperuit Dominus, &c. Tertio nobis inculcat,
& replicat, quid ille panis ſignificet, quem piſcatores
noſtri, cum copioſa multitudine magnorum piſcium
ad terram egreſſi, cum aſſo piſce inuenerunt, & ad pran-
A dium vocati ſunt. Scilicet ille idem panis, in illa eſt no-
bis patria repoſitus, quem nunc in via guſtamus, vt vi-
deamus quoniam ſuauis eſt Dominus, quem in ſacra- *Pſal. 33*
mento altaris ſumimus. Aperuit enim Dominus portas
cœli, & hunc panem pluit nobis, portas, inquam, cœli,
id eſt, prophetas qui prædixerunt, Angelos qui annun-
ciauerunt, Mariam quæ concepit, & peperit, Apoſtolos
& doctores alios, qui prædicando Dei verbum immiſe-
runt in ora animarum noſtrarum egentium, & ſuam
inopiam anhelantium, vt guſtaremus & agnoſceremus,
& ad patriam, vbi panis huius plenitudo eſt, tendentes
in via non deficeremus.

Cur ſtatio ad S. Laurentium. CAP. X.

BEatus Laurentius vnus & bene notus de magnis il-
lis piſcibus, piſcis magnus idemque aſſus. cuius aſ-
B ſatura ſuauiter in tota Chriſti fragrat Eccleſia, in illa
longa morte, in illis tormentis, quia bene manducaue-
rat & bene biberat, inquit Auguſtinus, tanquam illa eſ-
ca ſaginatus, & illo calice ebrius, tormenta non ſenſit.
Ibi enim erat qui dixit: Spiritus eſt qui viuificat. Caro *Ioan. 6.*
enim ardebat, ſed ſpiritus animã vegetabat. Non ceſſit,
& in regnum ſucceſſit. Idcirco de cunctis eiſdem piſci-
bus quos Simon Petrus ad terram trahit, conuenienter
hic vnus electus eſt, cuius magnitudinem hodierna ſta-
tio ſpectandam nobis demonſtraret. In hoc enim Chri-
ſtianæ fidei fortiſſimo propugnatore maximè claret il-
lud, quod ſuperius cum ſcripturæ auctoritate monſtra-
tum eſt, quartam beatitudinem, quod eſt eſurire & ſiti-
re iuſtitiam, quarto gradui congruere donorum Spiri-
C tus ſancti, id eſt ſpiritui fortitudinis, quia martyr inſi-
gnis eſuriens in fortitudine, & fortis in eſurie, adeo pri-
mo guſtu panis illius ſaginatus eſt, vt tormenta non ſi-
tiat, quia & (ſicut ait Auguſtinus) præeuntem Sixtum
Epiſcopum ſequi ſitiens, accepit oraculum, vicit diabo-
lum, peruenit ad triumphum.

De Officio quinta feria, Beati miſericordes. CAP. XI.

QValiter officium quintæ feriæ, quintæ beatitudi- *Matt. 5.*
num congruat ſententię, qua dictum eſt, Beati mi-
ſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur,
promptum erit agnoſcere, propoſito prius myſtico ſen-
ſu lectionis Euangelicæ. Maria Magdalenæ, quæ fuerat
in ciuitate peccatrix, quæque amando veritatem, lauit
lacrymis maculas criminis, Eccleſiæ de gentibus typum
geſſit: quæ agnita veritate turbas errorum, quibus pro-
D ſtituta fuerat deſerens, ad fontem gratiæ lauãda cucur-
rit, & vox veritatis impletur, dicentis: Dimiſſa ſunt ei
peccata multa. Iudaico inuidente populo, cuius in ty-
pum Phariſæus ille miſericordiæ fontem reprehende-
bat, dicens: Hic ſi eſſet propheta, ſciret vtique quæ &
qualis eſſet quæ tetigit eum, quia peccatrix eſt. Hæc ea-
dem mulier, ſicut in hodierno legimus Euangelio, ſta-
bat ad monumentum foris plorans: & poſt allocutio-
nem Angelorum conuerſa retrorſum, videt Ieſum, &
ipſa prius ab illo vocata nomine ſuo, vocat eum & ipſa
magiſtrum. &c. In his quoque typum gerit eiuſdem *Ioan. 20*
Eccleſiæ. Sic enim Eccleſia de gentibus foris ſtabat,
quia legis & prophetarum ſcientiam non introierat,
& tamen Dominum quærebat, ſicut ille beatiſſimus
centurio Cornelius, vel ſicut ille Æthiops eunuchus
E qui venerat adorare in Hieruſalem, & reuertebatur le-
gens Eſaiam prophetam, cuius aditum ad intelligen-
dum inuenire non poterat. Sic & multi gentilium *Act. 8. 10.*
Deum quærentes foris ſtabant, quia per quem ad ve-
ritatis notitiam ingrederentur, non inueniebant, fu-
turum erat ſed non ante Domini aſcenſionem, vt illis
veritas illuceſceret, & fidem ſuam Apoſtolis indica-
rent, confitentes Chriſtum aſcendiſſe ad Deum pa-
trem ſuum, id eſt, æqualem illum eſſe Deo patri ſe-
cundum diuinitatem, quo minor eſt ſecundum hu-
manitatem. Propter quod Mariæ volenti pedes eius
tenere. Noli, inquit, me tangere, nondum enim aſcen-
di ad patrem meum. Vade autem ad fratres meos &
dic

dicens: Aſcendo ad patrem meum, &c. Ac ſi Eccleſiæ de A gentibus quærenti eum, ſicut ſupra dictum eſt, & ſicut *Ioan. 12.* ante paſſionem eius legimus, gentiles quæſiſſe eum, dicentes Philippo: Domine, volumus Ieſum videre, dicat ipſe: Nolite nunc me tenere, ſed poſtquam aſcendero ad patrem, ipſam aſcenſionem meam credere vos Apoſtolis meis oſtendite, qui fratres mei ſunt, id eſt, per me idem quod ego vobis, conferre poterunt. Itaque diei *Oſea. 11.* præſentis Euangelium beatitudini illi conſonat, Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. *Ibid. 10.* Nam in Oſea de eadem Eccleſia Dominus dicit: Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non miſericordiam conſecutam, miſericordiam conſecutam. Et recte quinta hæc beatitudo, imò beatitudinis cauſa, quod eſt miſericordem eſſe ſecundùm Auguſtinum, ſicut ſupradictum eſt, quinto ſurſum gradu cõfertur donorum Spiritus ſancti, id eſt, Spiritui conſilij: quia ſi- B cut conſilium regit animam, ſic ſupradictam mulierem miſericordia & compaſſio, qua compungebatur, plorans ad monumentum, iuuit vt prima videret Dominum, ſic & Cornelium opera miſericordiæ, id eſt, eleemoſynæ quas faciebat, vt indice Angelo perueniret ad Dominum, imò ſic omnium quærentium Deum, miſericordiæ conſiliũ purgat oculum. Sed iam officij membra cætera, capiti ſuo, ſcilicet ſenſui coaptemus Euangelico. Primum pene idem in eunucho miramur, apparere myſterium, de quo narrat præcurrens lectio Actuum Apoſtolorum. *Act. 14.* Nam quod in Euangelio ſignificatur per peccatricem, in Epiſtola narratur cœptum *Pſalm. 67* agi per Æthiopem. Vterque enim iuſtificandæ peccata ſignificabat Eccleſiæ, illa peccatricis nomine, iſta Æthiopica nigredine. Ibi peccatrix Dominum quærens, ipſos Apoſtolos ſuperabat amore, hic Æthiops præue- C niebat Domino Deo manus dare. Illa quaſi mortuum Dominum plorabat, hic in Eſaia prophetiam paſſionis Domini compatiendo legebat. Illi tenebræ erant ad monumentum, huic deerat lucerna ſcientiæ ad intelligendum. Illa videns Dominum non agnoſcebat, hic de illo legens comparationem ouis & agni, de quo diceretur, neſciebat. Ad ſummam, illius aperti ſunt oculi & os, vt diceret Rabboni. Huic vt magiſterio veritatis conſentiens, prædicante Philippo, diceret. Quis me prohibet baptizari? Iſte eſt mutus per Mariam ſignificatus & in eunocho tanquã in primitijs aſſumptus eſt, iſte, inquam, eſt mutus gentilium populus, & iſti ſunt infantes, ſcilicet idololatræ, Deum loqui neſcientes, de quibus in introitu cantamus: Victricem manum tuam Domine laudauerunt pariter, quia ſapientia aperuit os muti, & linguas infantium fecit diſertas. Quam ob cauſam lauda- D uerunt? Videlicet, quia ſicut in eodem libro Sapientiæ præmiſſum eſt, inimicos eorum operuit mare, ſcilicet *Sap. 10.* baptiſmi, & ab altitudine inferorum educti ſunt, quia per baptiſmum reſurrectione prima, quæ eſt animæ, reſurrexerunt. Hæc ita eſſe, manifeſtius ex ſubſequente collecta comprobatur: Deus, qui diuerſitatem gentium in confeſſione tui nominis adunaſti, da vt renatis fonte baptiſmatis, vna ſit fides mentium, & pietas actionum. Verſus quoq; gradualis in eo congruit quod ait, Dominus Deus & illuxit nobis, quia Mariæ quærenti viuentem cum mortuis, tenebræ erant ad monumentum, per *Pſal. 117.* quas ſignificabatur ignorantia Dei, in cordibus gentium, quæ & manifeſtiùs expreſſa eſt per gentilem atque Æthiopem eunuchum. Nec aliud alleluia melius ſecundum hunc congruit ſenſum, quàm, Surrexit Chriſtus & illuxit populo ſuo, Dies ille ſolennitatis noſtræ, de quo E in offerenda canimus, In die ſolennitatis veſtræ dicit Dominus, &c. dies magnus, dies præclarus, Chriſtus eſt dies de die, lumen de lumine, in quo exiuimus de terra Ægypti, id eſt, de tenebris, quas illæ tenebræ ſignificauerunt, quæ erant Mariæ ad monumentum, ſiue ſupradicti Æthiopica nigredo eunuchi. Dies, inquam, cuius in lumine gradiendo, tendimus ad terram, quæ verè lacte & melle fluit, quia præſens illic eſt Deus & bo-

A mo Chriſtus ſemper ex diuinitate & humanitate ſuauis *1. Pet. 2.* Angelis, & hominibus dulcis, ſemper præſens, ſemper deſiderabilis. Hic nobis ex tunc illuxit, ex quo à nobis ad patrem aſcendit, id eſt, ex quo illum agnouimus & credidimus æqualem patri. Eius ergo virtutes rectè in communione annunciare iubemur, nos populus acquiſitionis, quia ſecundum ea quæ dicta ſunt, de malis & profundis tenebris vocauit nos in admirabile lumen ſuum.

Cur ſtatio ad ſanctos Apoſtolos.

CAP. XII.

STatio ad ſanctos Apoſtolos perſpicuè ſupradicto *Iob. 40.* congruit myſterio, per Apoſtolorum enim factum *Ioan. 20.* eſt miniſterium, quòd os muti apertum eſt, quòd linguæ infantium diſertæ ſunt, quòd Æthiops horridus agnelli candido vellere veſtitus eſt, quòd peccatrix quælibet anima foramen crucis inuenit in maxilla Leuiathan, B per quod effugiens crucifixum non iam in monumento, ſed in cœlo, quærens inueniat miſericordiam. Propter quod eoſdem Apoſtolos, in Euangelio ſupradicto vocat Dominus fratres ſuos, quia ſtudijs illorum actũ eſt, vt eo nihil minus habeat gentium Eccleſia, quòd eam Dominus ſua corporali non illuſtrauit præſentia.

Sed & Philippus, qui ſupradictum fidei candore veſti- *Eſa. 62.* uit Æthiopem, nonne ſuo cũctos myſticè ſignat Apoſtolos. Philippus enim interpretatur os lampadis. Lampas autẽ, id eſt, lux, mundi ſaluator eſt, ſicut Eſaias dicit de illo; Propter Sion non tacebo, & propter Hieruſalem non quieſcam, donec egrediatur vt ſplendor iuſtus eius, *Hier. 15.* & ſaluator eius vt lampas accendatur. Cuius os, Apoſtoli vel quique prædicatores ſancti rectè dicuntur, quia verum à falſo ſeparant, ſicut alibi dicitur: Si ſeparaueris C precioſum à vili, os meum eris. Philippus ergo cunctos (vt dictum eſt) ſuo nomine ſignat Apoſtolos, qui vſque hodie ſcriptis ſuis Æthiopiſſas candidare non deſinunt *Num. 12.* animas: inſuper & redarguunt ſynagogam murmurantem contra Dominũ, propter gentium Eccleſiam, ſicut quondam Maria murmurauit contra Moyſen, propter vxorem eius Æthiopiſſam.

De officio ſextæ feriæ, Beati mundo corde

CAP. XIII.

OFficium ſextæ feriæ patenter reſpondet beatitudi- *Matth. 5.* ni ſextæ ſententiæ, Beati mundo corde, quoniam *Rom. 7.* ipſi Deum videbunt. Agit enim de felicitate tranſmigrantium, ſcilicet omnium qui de vetuſtate carnis ad *Rom. 7.* nouitatem Spiritus tranſmigrantes, mundato cordis oculo per longum deſiderium gloriam ſummæ trinitatis tandem viſuri ſunt. Eorum namque in typum patres no- D ſtri Apoſtoli euocati, abierunt in Galilæam, in montem vbi conſtituit illis Ieſus, ſicut hodiernum refert Euan- *Matth. 28.* gelium, & videntes eum adorauerunt, ſimulque mandatum acceperunt, qualiter omnia vaſa quæ forti ar- *Luc. 11.* mato fortior ipſe ſuperueniens abſtulerat, emundarent, dicente Domino: Euntes docete omnes gentes, bapti- *Matth. 28.* zantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti. Illud nemo qui dubitet, quod cum dixerit, Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt, per munditiam cordis obtineri intellectum, ac per hoc ſupradictam Auguſtini in hoc quoque conſtare ſententiam, ſextam beatitudinis ſententiam, ſexto gradui donorum Spiritus ſancti ſurſum verſus congruere, id eſt, munditiam cordis intellectui nunquam deeſſe. Igitur de cæteris partibus officij ſupereſt vt ſuo capiti, ſcilicet Euangelico conferantur ſenſui.

E Primum in præcedente lectione Epiſtolæ beatus Pe- *1. Pet. 3.* trus, cum præmiſiſſet dicens: In diebus Noë, cùm fabricaretur arca, in qua pauci, id eſt, octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam, ſtatim ſubiecit: Quòd & vos nunc ſimilis formæ ſaluos facit baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum. Non quæſita opus eſt, in quo lectio hæc ſupradicto Euangelio conſonet, quo primum ſalutaris baptiſmi regula tradita eſt. Notum quippe eſt, & in

doctorum ſcriptis authenticis vſitatum ſimilis formæ, vt ait in hac Epiſtola Petrus Apoſtolus, eſſe baptiſma, & in eius typum præceſſiſſe hoc quod pancæ, id eſt, octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquã in arca in diebus Noë. Chriſtum namque præfigurauit Noë, tam actu quàm nomine, videlicet quia Noë interpretatur requies, quod nomen illi à parte Lamech impoſitum eſt, dicente, Iſte conſolabitur nos: vel, vt in Septuaginta habetur, requieſcere nos faciet ab operibus & laboribus manuum noſtrarum in terra cui maledixit Deus. Chriſtus etenim Gen. 5. Matth. 11. noſtra requies eſt, ſicut ipſe dixit: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Cùm ergo Noë gubernauit arcam ſuper vndas diluuij, quibus & peccatores deleti ſunt, & hi qui Marc. 16. cum illo erant, ſalui facti ſunt per fidem, quia credentes iuſtitiæ Dei ſeſe ab incredulis diuiſerunt: Chriſtum actu quoq; præfigurauit, vt dictum eſt, qui nunc gubernat Eccleſiam ſuper vndas baptiſmi, quibus qui nõ credunt, condemnantur: qui verò credunt & baptizantur, B cum ipſo ſaluantur: & illis affert Spiritus ſanctus pacem, id eſt, peccatorum remiſſionem, cuius figuram tũc Gen. 6. geſſit columba ferens ad arcam in ore ſuo virentis oliuæ ramum. Ipſe autem octonarius numerus animarum, quæ in arca ſaluæ factæ ſunt, quia à primo pari, i. binario, proficiſcens ſolidum corpus creat, ſcilicet habens longitudinem, latitudinem, atque altitudinem. Nam bis bina bis, octo ſunt, quòd apud geometras & arithmeticos quoq; vſitatum eſt. Ipſe, inquam, octonarius numerus animarum, perfectionem deſignat corporis Eccleſiæ, quod præeunte mundo infidelium per aquæ iudicium, quo nunc fideles ab infidelibus ſeparantur, fide ſua ſe ſaluat, & in ligno crucis ſupernatat. Et pulchrè arca illa feneſtram habuit in latere per quam ſaluandi illi ingrederentur: quia Chriſtus lancea militis in latere eſt vulneratus, per cuius vulneris ſacramentum cuncti C credentes Eccleſiam ingrediuntur. Et quoniam Eccleſia de hominibus conſtat, pulchrè arca illa, quæ Eccleſiam figurabat quãdam humani corporis ſimilitudinem in ipſa forma ſua prætendebat. Siquidem humanũ corpus ſic eſt, vt longitudinis ſuæ ſextam partem habeat in latitudine, decimamque eiuſdem longitudinis in altitudine. Sic arcam conſtructam fuiſſe non dubium eſt. Gen. 6. Trecentorum erat cubitorum in longitudine, quinquaginta in latitudine, triginta cubitorum in altitudine.

Igitur per omnia, lectione Epiſtolæ, Euangelio conſonante, cætera promptum eſt officij membra coaptare. Pſal. 77. Introitus: Eduxit eos Dominus in ſpe, & inimicos eorum operuit mare. Itemq; offerenda. Erit vobis hic dies memorialis, cum verſibus ſuis, notis & propinquis ſenſibus, tam Euangelio quàm Epiſtolæ fœderantur. D Mittunt enim nos ad hiſtoriam patrum celeberrimam, 1. Cor. 10. qui in typum baptiſmi noſtri omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari.

Nam ſicut illos in ſpe eduxit Dominus, ſcilicet ſperantes liberari, quamuis Pharao cum ſuis perſequeretur, & inimicos eorum viſibiles operuit mare: ſic omnes in Chriſtum credentes, quamlibet maxima peccata ſe feciſſe recordentur, cum certa ſpe remiſſionis ad illum egrediuntur, & omnia peccata eorum in mari, id eſt, in baptiſmi fluctibus operiuntur. Et propterea dies hic, ſcilicet Chriſtus, cuius in lumine à tenebris exiuimus, memorialis eſſe iubetur, Chriſtus, inquam, qui dies noſter, id eſt, paſcha noſtrum eſt, feſtus nobis atque ſolennis, ſemper celebrandus, atque in mente habendus eſt, qui tacentibus nobis ſolus pugnauit pro no- E bis, quia ſolus moriens pro cunctis, mare illud, quo inimici, id eſt, peccata noſtra operiuntur, de latere ſuo lan- Pſal. 117. Hebr. 2. ceatus effudit. Verſus gradualis: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus in caput anguli, illi ſen- Matt. vlt. tentiæ concorditer occurrit, qua Dominus noſter gloriam & honorem, quo propter paſſionem mortis coronatus eſt, exprimit, dicens in eodem Euangelio: Data A eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Et rectè in ſuggillationem eorum, qui lapidem talem reprobauerunt, ſupra dictæ ſententiæ Euangelij, Propheticum hoc iungitur teſtimonium. Et hoc eſt illud quod cum deſpiceretur coram Pontificibus, patienter ferens: Verumtamen dico vobis, inquit, amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei. Marc. 14.

Cur ſtatio ad ſanctam Mariam.

Cap. XIV.

QVod ſuperius iam dictum eſt cum non improbanda Hieronymi ſententia, diſcipulos vndecim abeuntes in Galilæam in montem, ſicut hodierna Euangelij lectio refert, in Nazareth, quæ in monte ſita eſt, & Matt. vlt. in domo Mariæ Dominum vidiſſe. Illud quoque nonnihil affirmat, quod ſtatio ad ſanctam Mariam hodierno officio præſcripta eſt. In hoc enim idem ſenſiſſe Romana probatur diligentia. Et pulchrè hoc officium, quod ſecundùm lectionem Euangelij totum, vt ſu- B pradictum eſt, ad ſacramentum pertinet baptiſmi, apud ipſam decantari Apoſtolica ſtatione præſcriptum eſt, apud quam intus erant diſcipuli, & Thomas cũ eis, vt Hieronymo placet, quoniam ſecundum hodiernam Euangelij lectionẽ vnica baptizandi regula tradita eſt.

De officio ſabbati: Beati pacifici.

Cap. XV.

SEptima beatitudinum ſententia eſt: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Pacifici verò hi ſunt, qui pace inter ſe Deumque accepta, nihil iam, quod Deo repugnet admittentes, ſimul & hoc ſatagunt, vt in via vitæ præſentis ad omnem hominem cum pace ambulent, iuxta Apoſtolum qui ait: Si fieri poteſt, quod Rom. 12. ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. Huius rei nobis exemplum, in ſummo negocio præſentis ſabbati prædicat officium. Quod vt manife- Ioan. 20. C ſtius fiat, myſticum imprimis hodierni Euangelij ponamus intellectum: Currebant, inquit Euangeliſta, duo ſimul, videlicet Simon Petrus & ille alius diſcipulus, quem diligebat Ieſus, &c. Nota doctorum expoſitio eſt, per Ioannem, qui prior ad monumentum venit, ſed non introiuit, ſynagogam ſignificari, quæ habens legem & prophetas, prior Dominicam paſſionem legit, ſed credere in mortuum noluit. Per Petrum verò qui poſterior venit, ſed prior introiuit, multitudinem gentium deſignari, quæ poſterior ad eiuſdem Dominicæ paſſionis notitiam peruenit, ſed prior ad fidem acceſſit. Verùm ad præſens pertinet negocium quærere propter prædictam beatitudinis ſententiam, quid ad Eccleſiam ſpectet, in eo quod pacifica eſt. Quod per præcurrentem Epiſtolæ lectionem fidelis indagatio citius conſequi poteſt. Nam cùm præmiſiſſet Apoſtolus Petrus 1. Pet. 2. D de lapide Chriſto dicens, ad quem accedentem lapidem viuum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum, paulo poſt ſubiungit: Vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem lapis, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, & lapis offenſionis, & petra ſcandali, his qui offenduntur verbo, nec credunt in quo & poſiti ſunt. Huiuſmodi offenſio vel ſcandalum manifeſtè paci oppoſita ſunt, per quæ Iudæi rebellionis & incredulitatis arguuntur, eo quod odio gentium concurrentium, quæ per Petrum, vt dictum eſt, deſignantur, adeo torquentur, vt (ſicut per Ioannem figuratur) Maluit foris ſtando perire, quàm cum ſocietate gentium ad fidem paſſionis Chriſti introire. His ergo iræ & rixæ filijs exheredatis, Beati pacifici, quoniam filij Dei vo- E cabuntur, ſicut in eadem Epiſtolæ lectione Petrus adiungens: Vos autem, inquit, genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis, &c. Taliſque pacis filius quia nullius hominis ad Deum tendentis ſocietate offenditur: aſcendit, inquit Auguſtinus, ad ſapientiam, quę ſeptima eſt in aſcenſu graduum, id eſt, donorum ſancti Spiritus, & ipſa ſapientia tranquillus pacatuſque perfruitur. Dictum eſt enim ſuprà ſecundum

ſecundum eundem Auguſtinum, ſeptem beatitudines
(octaus enim eadem quæ prima eſt) ſeptem gradibus A
donorum Spiritus ſancti ſurſum verſus coaptari, quorum
primum ſiue infimũ eſt ſpiritus timoris Domini,
ſupremum autem ſpiritus ſapientiæ, ad quam aſcendũt,
vt nunc dictum eſt, beati pacifici filij Dei. Secundũ ea
quæ dicta ſunt, conſonanter præmittitur ad introitum.
Pſal. 104. Eduxit Dominus populum ſuum in exultatione, & electos
ſuos in lætitia: Per hoc enim mittitur ad aliam ſimilitudinem
antiquam, qua idem præfiguratum eſt,
quod nunc in Euangelio per Petrum & Ioannem ſignificari
accipimus, ſcilicet ad hiſtoriam patrum, qua referuntur
hi, qui primùm promiſſiones acceperunt, reprobati
eſſe propter incredulitatem, de quibus illud in Pſal-
Pſal. 94. mo: Quadraginta annis offenſus fui generationi illi, ac
deinceps, quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem
meam. Filij autem qui poſt ipſos ſurrexerunt, B
illam introducti repromiſſionis terram, eundem populum
gentium ſignificauerunt, qui nunc per Petrum poſterius
venientem, ſed prius introeuntem in monumentum,
deſignatus eſt, de illis quippe, qui reprobatis patribus
introierunt illam repromiſſionem, dictum eſt in
Pſalmo centeſimo quarto: Et eduxit populum ſuum in
Pſ. 104 exultatione, & electos ſuos in lætitia. Eduxit ſcilicet de
deſerto. Nam de eo quòd de Ægypto educti ſunt, ſuprà
dixerat: Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat
in tribubus eorum infirmus. Sed & hoc quod ſequitur
ita eſſe innuit: Et dedit illis regiones gentium, & labores
populorum poſſederunt. Supradictus ergo introitus
gratiarum actio eſt, quòd retardante populo Iudaico,
iuxta myſticum Euangelij ſenſum, gentes admiſſæ ſunt, C
ſecundum illud Apoſtoli: Quia cæcitas contigit in Iſ-
Rom. 11. rael, donec plenitudo gentium ſubintraret. Graduale
verò iam ex hac die in alleluia conuerſum eſt, imò poſt
hanc diẽ vſque ad Pentecoſten omittitur, videlicet quia
hi, propter quorum acquiſitionem nouamque conſcriptionem,
hoc laborioſum carmen cantabatur depoſitis
Pſal. 112. albis, iam ab hac die pares nobis, in illius octauæ, de quà
ſæpè dictum eſt, contemplatione, nobiſcum feriantur.
Quòd autem ſequitur alleluia, laudate pueri Dominum,
duplici verſu, adhortatio eſt ad ipſos, qui recenti baptiſmate
pueri, id eſt, pueri facti ſunt à vitiis, vt laudent Do-
Ioan. 20 minum voce & opere, quia ſicut in Petro figuratum eſt,
qui prior introiens in monumentum, vidit linteamina
poſita, & ſudarium capitis Domini: ſic ipſi ad fidem ingreſſi,
qui erant abſque Deo, notitiam acceperunt hu- D
manitatis ac diuinitatis Chriſti. Totus enim Pſalmus
Epheſ. 2. ad electionem gentium dirigitur, quod maximè ex eo
comprobatur, quòd in fine eius dicitur: Qui habitare
Pſal. 117 facit ſterilem in domo, &c. Offerenda quoque, benedictus
qui venit in nomine Domini, patenter eiſdem
pueris Dei congruit: Hunc etenim verſiculum Pſalmi
centeſimi ſeptimidecimi cantauerunt & illi pueri, qui
Matt. 21 venientẽ ad paſſionem Saluatori occurrerunt, in manibus
portantes ramos palmarum. Addit quoque mater
Eccleſia dicens pueris ſuis: Benediximus vos de domo
Domini, id eſt, baptiſmate facto ſignamus vos, qui ſumus
familia Domini, quia Deus Dominus illuxit nobis,
Eſa. 9. ſicut alius propheta dicit: Populus gentium, qui ambulabat
in tenebris, vidit lucem magnam, gentium inquam,
quarum, vt dictum eſt, in Euangelio præſenti
Petrus geſtat figuram. Duo quoque ſequentes verſus ad
1. Pet. 2. eidem ſpectant. Primus iam hæc dies quam fecit Dominus,
ad gaudium gentium, quarum in typum Petrus
introiuit in monumentum: ſecundus, lapidem quem
reprobauerunt ædificantes, ad ſuggillationem Iudæorum,
quibus Chriſtus lapis offenſionis & petra ſcandali
eſt, quos deſignans Ioannes, cùm prior veniſſet, quaſi
offenſus ſubſtitit, & à poſteriore Petro præuentus eſt.
Gal. 3. Communio omnes qui in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum
induiſtis, manifeſtè conſonat ſupradictæ beatitudinis
ſententiæ: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur:
Præmiſerat enim Apoſtolus Paulus loquens ad

Galatas, quos conturbabant quidam ex Iudæis quibus
A erat Chriſtus lapis offenſionis & petra ſcandali. Omnes,
inquit, filij Dei eſtis per fidem in Chriſto Ieſu, &
mox cauſam hanc ſubdidit: Quicunque enim in Chri- Galat. 3.
ſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Quòd omnino
ad baptizatos reſpicit, vt non quærant circunciſionem
carnis ſed ſolam ſeruent, quam acceperunt veram
circunciſionem ſpiritus, nec magis ſcandalo Iudæorum
permoueantur, quàm ſubſtitit Petrus, pro eo quòd
Ioannes ante ſe vel pariter in monomentum non ingrederetur.

Cur ſtatio ad ſanctum Ioannem ad Lateranas.

Cap. XVI.

B Non ſolùm hoc ſabbato, quo deponuntur albæ,
ſed & octaua ſuperius die, id eſt, ſabbato ſanctæ
Paſchæ, maternum Lateranenſis Eccleſiæ priuilegium
exigit, vt nuſquam Apoſtolicus alias procedat, ſed in
eadem Eccleſia quæ ſedes eſt Apoſtolica, cœptas nihilominus
ſacri baptiſterij concludat octauas. Eſt autem
in honore ſancti Saluatoris ſanctique Ioannis Baptiſtæ
ab Imperatore Conſtantino conſtructa dicente. Sit omnibus
notum, nos ita Chriſti cultores effectos, vt intra
palatium noſtrum templum eius nomini conſtruamus,
in quo populus Chriſtianus vnà nobiſcum conueniens,
diuinitati illic gratias referat. Nomen ipſum, quòd dicitur
ad Lateranas, antiqua probra ſpurci Neronis accuſat,
qui dedecoroſe potionibus vſus maleficis, illis vt
C fertur, latens, ranas euomuit. Sed vbi abundauit iniquitas,
ſuperabundante gratia, nunc illic Romani imperij Rom. 5.
mater eſt Eccleſia quæ illos, quos ſabbato ſancto genuit,
& Chriſti candore veſtiuit filios, nihilominus hac
die octaua, ſpirituali circuncidit petra, quam petram
ſcandali Iudæis, nobis autem credentibus petram honoris
& caput anguli in hodierna Epiſtola, de qua ſupradictum
eſt, Petrus appellat.

Circunciſio verò ſpiritualis, & vera ipſa eſt de qua in
eadem Epiſtolæ lectione præmiſerat. Fratres, deponentes
omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes,
& inuidias, & omnes detractiones, ſicut modo geniti
infantes, rationabiles, & ſine dolo, lac concupiſcite,
&c. Vera, inquam, & verè ſancta ſolaque neceſſa- 1. Pet. 2.
ria eſt circunciſio hæc, qua noſtri corporis ſenſus om-
D nes & ipſum principale noſtrum, id eſt, mens, circunciditur.
Nam ſine hac circunciſione Chriſtus in nobis
moritur, id eſt, Chriſti fides, nec prodeſt nobis illud,
quod in communione gratulabundus nobis loquitur
Paulus: Omnes, inquit, qui in Chriſto baptizati eſtis, Galat. 3.
Chriſtum induiſtis, ſicut & Iacobus Apoſtolus ait: Fi- Iacob. 2.
des ſine operibus mortua eſt.

Quod bene per illud veteris hiſtoriæ factum præfiguratum
eſt. Cùm eſſet Moyſes in itinere in diuerſorio,
occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum. Tulit il- Exod. 4
lico Sephora acutiſſimã petram, & circuncidit præputium
filij ſui, tetigitque pedes eius, & ait: Sponſus ſanguinum
tu mihi es. Et dimiſit eum, poſtquam dixit ei
ſponſus ſanguinum tu mihi es ob circunciſionem. Moy-
E ſes namque, in eo quod Sephoram vxorem habuit alienigenam,
Chriſtum ſignificat, qui de gentibus alienigenam
accepit vxorem Eccleſiam. Vnde illud, quod Aaron
& Maria locuti ſunt contra Moyſen propter vxorẽ
eius Æthiopiſſam: doctores noſtri myſticè ad hoc referunt,
quòd ſynagoga & vetus ſacerdotium, inuidendo
ſaluti gentium, vſq; hodie Chriſtum blaſphemat. Moy- Num. 12.
ſes itaq; cùm eſſet in itinere in diuerſorio, nondum circuncisis
filiis, occurrit ei Dominus, volebat eum occidere,
quia dum Chriſtus inter nos per fidem in itinere
vitæ præſentis ambulans, in diuerſorio eſt, id eſt, ad eos
qui nunc baptizantur, diuertit: niſi illi filii eius ſic circuncidantur,
vt ſupradictum eſt, fides ipſius in eis citius
moritura eſt.

Quandoque fac[illegible] Sephora, [illegible] eſt, mater Ecleſia, petram acut[illegible], & circumcidit filiorum ſuorum præputium, ſcilicet in circumciſione, de qua ſupradictum eſt in lectione Epiſtolæ. Petra illa quæ idem Chriſtus eſt de qua in eadem lectione dictum eſt, carnem, id eſt, opera carnis, ſolicitè ac feſtinanter abſcidit:
1 Petr. 2. Tangitque pedes eius id eſt, veſtigia ſequitur dicitque eiſdem filiis ſuis, Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Sponſus, inquit ſanguinum tu mihi es, videlicet, quia me tibi deſpondens, ſanguinem tuũ in dotem fudiſti, & cum tauſe articulus exigit, vt pro te patiar, ſanguinis mei vicem repoſcis: & [illegible] carnem meam crucifigam cũ vitiis & concupiſcentiis. Igitur vt ſupradictum eſt, rectè hac octaua die agitur [illegible] ſtatio ad ſanctum Ioannem
Gal. 5. Lateranenſem, quia mater & Apoſtolica ſedes illa Eccleſia eſt, & quos Chriſto filios genuit, ipſa ſpirituali circumciſione circumcidit.

De octaua die. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.

CAP. XVII.

OCtaua beatitudo redit ad caput, id eſt. eadem eſt, quæ prima, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Veruntamen & paululum differt, in eo, ſcilicet quòd præcedens cauſa beatitudinis alia hic, alia eſt illic. Illic enim, id eſt, in prima dictum eſt: Beati pauperes
Ioan 20 ſpiritu: hic, id eſt in octaua dicitur: Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Vnde Hieronymus: Et conſidera, inquit, quòd octaua veræ circumciſionis beatitudo martyrio terminetur. Igitur licet octaua die cantetur idem ipſum officiũ, quod & prima eo quod octaua beatitudo ad caput, vt dictum eſt, redeat: rectè tamen quoniam & præcedentes cauſæ beatitudinum primæ & octauæ differunt, aliud in eodem officio ab his qui diligentiores ſunt, retinetur hebdomadæ ſequentis Euangelium, ſcilicet illud ſecundum Ioannem, Cum eſſet ſero die illa, &c. Nam & litera lectionis huius octauam diem commemorat, & poſt dies octo iterum, inquit, erant diſcipuli intus, & interior ſenſus octauam
Luc. 6. beatitudinis cauſam non prętergreditur. Quid enim eſt,
Pſal. 33. quòd diſcipulis, foribus clauſis, intro manentibus, Dominus in medio ſtetit bonũ ferens nunciũ conſolationis & pacis, niſi quod his qui perſecutioné patiũtur propter iuſtitiam, quoſque iuxta alium Euangeliſtam oderunt homines & ſeparant eos, ſicut iam Apoſtoli ſeparati erant non audentes coram illis procedere ad publicum, Dominus & Deus ipſorum familiaris ſeſe accommodat contemplandum, vt guſtent iam in ſuis tribulationibus, vt videant, quomodo ſuauis eſt Dominus, atque ideo certior ſpes illos in medio tribulationis ambulãtes conſoletur, recolentes id, quod illa, de qua loquimur ſententia replicando inculcare nititur. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum

A eſt regnum cœlorum. Debet autem ſemper Epiſtola Euangelio ſuæ præcurſionis officiũ, & idcirco illa quoque, quæ huius Dominicæ eſt lectio Epiſtolæ nõ omittitur. Omne quod natum eſt ex Deo, vincit mundum. Nam in hac lectione victorioſa fides noſtra prędicatur, & ipſa victoria mundi nuncupatur, quæ tribus adiuta teſtibus, nam Pater & Verbum & Spiritus ſanctus in cœlo atteſtantur, totidemque in terra teſtes, id eſt, idem ipſe ſpiritus & aqua baptiſmi Chriſtique & martyrum eius ſanguis veritati eius aſtipulantur ternis, inquam, in cœlo & in terra defenſa teſtibus regnũ cœlorum adiudicat his, quorum iure belli eſt, ſcilicet his, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Int[illegible] Quaſimodo geniti infantes, per ſequentes hebdomadæ dies decantandus eſt, qui etiã Euangelio prędicto congruit, ſed non per eandẽ ſententiam, quæ iam dicta eſt ſcilicet quòd propter metum Iudæorũ diſcipuli [illegible]
B ni clauſis foribus, intus erant perſecutioné propter iuſtitiam pati incipientes, quæ, vt diximus octauæ beatitudinis cauſa eſt. Reſpicit autem ad aliam ſententiam quam Dominus de futuris fidelibus proferens, Beati, inquit, qui non viderunt & crediderunt. Nam ne ſolam nobis fidem ſufficere arbitremur, opportune regula viuendi, ſine qua fides mortua eſt, hoc introitu prælibata eſt. Nam nos quidem ſignati ſumus in eo quod ait Beati qui viderunt & crediderunt, ſed ſi fidem noſtram operibus ſequamur. Ille etenim verè credit qui ſeruat operando quod credit. Quocirca de his, qui fidem nomine tenus retinent, Paulus dicit: Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Hinc & Iacobus dicit: Fides ſine operibus mortua eſt. Rectè ergo qualiter ita fidem vtilem efficiat, per hanc Apoſtolici ſermonis particulam in introitu demõſtratur, ne ſeducamus nos audientes de nobis dictum: Beati qui non viderunt & crediderunt. Ad hoc idem conſonat & ſimiliter accipienda eſt extrema præeuntis Epiſtolæ ſententia. Qui credit
C in filium Dei, habet teſtimoniũ Dei in ſe. Commonitio, mitte manum tuam, plana quidem litera noſtram ędificat, ſed intus perſpicientibus liquet. quod ad Iudaicum ſpectat populũ, qui hactenus in incredulitate perſiſtit, cuius in typum Thomas Apoſtolus, diu dubitans, tandem vidit, palpauit & credidit. Neque enim ſi ſolam ſequemur literam, ſenſus per omnia ſtare poterit. quia beati quidem qui non viderunt & crediderunt: ſed non ea comparatione vel intẽtione, quam litera ſonat: Quia vidiſti me, credidiſti, beati qui non viderunt, & crediderunt. Igitur in perſona Thomæ, reliquiæ Iſrael, quæ ſaluæ fient, minoris fidei, quàm gentes arguuntur: quia gentes non viderunt & crediderunt. Iſraël autem niſi res apparuerit, Helia & Enoch præeuntibus, non credet, cum Paulus dicat, fidem ſperandarum ſubſtantiam eſſe rerum, argumentum non apparentium. atque ideò laudabilioris ſumus fidei, qui rem nondum apparentem fideliter credimus. Heb. 11.

Finis octaui libri.

RVPERTI

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER NONVS.

De Dominica ſecunda poſt albas.

CAP. I.

QVIA Dominica hac ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſolenne eſt, agendis inſtare conſiliis, bene forma, quam ſequi debeant paſtores animarum, per eiuſdem Dominicæ commendatur officium. Per Euangelium maniſeſtiſſime id agitur, quod is, qui non ex accidenti dono, ſubſtantialiter bonus eſt, dicit: Ego ſum paſtor bonus, &c. Deinde ex oppoſita deſcriptione mercenarij, Ioan. 10. ſuæque iterata commendatione bonitatis, liquidū præbet ouibus iudicium, quo diſcernant, quos fugere, quibus ſuarum debeant animarū curam credere. Boni formam paſtoris cæteræ collaudāt partes officij. Primo ad introitum cantamus de illa: Miſericordia Domini plena eſt terra videlicet vt ſicut ille non ſolū iudicium diligit, ſed & miſericordiam: & primo loco miſericordiam, ſecundo iudicium, ſicut in eodem Pſalmo, vno & eodem verſiculo præmiſſum eſt: Diligit miſericordiam & iudi- Pſal. 32. cium, ſic & omnes, qui iudices animarū poſiti ſunt, ſemper ſuperexaltent miſericordia iudicium, vt idem ipſi conſequantur. Quodque ſequitur. Verbo domini cæli firmati ſunt, illud indicat, quod Apoſtoli vel paſtores Apoſtolici, non ſua fortitudine ſed verbi Dei virtute, tales effecti ſunt, vt videntes lupum venientem non fugiant, neque oues dimittant, vt mercenarij faciunt. Epiſtola voce non dubia ſuæ præcurſionis implet officium, vbi præmiſſu de hoc ſingulariter bono paſtore, qui po- 1. Pet. 2. ſuit animā ſuam pro ouibus ſuis, Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exēplum, vt ſequamini veſtigia eius, ſubiungitur in fine: Eratis enim aliquando ſicut oues errantes, ſed conuerſi eſtis nunc ad paſtorē & Epiſcopū animarum veſtrarū. Offerenda vero non quidem adeo perſpicue, ſed non minus conſone cum eodē incedit ſenſu Euangelij. Deus Deus meus ad te de luce vigilo: Pſalmus namque ille ſic intitulatur: Pſalmus Dauid Pſal. 62. cum eſſet in deſerto Idumææ, id eſt, Pſalmus iſte attribuendus eſt Chriſto ſecundū quod ea vel pertulit poſitus inter Iudæos: qui deſertum ideo vocantur quia deſerentes Deū & ipſi iuſte à Deo deſerti ſunt. Idumæi, quoque dicuntur terreni vel ſanguinei, quia prophetarum & ipſius Domini ſanguinem ſuderunt. At vero hic paſtor bonus illo deſerto animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis. Recte ergo, qui exemplo eius idem facere debent, voce eius excitantur, vt ad Deū de luce vigilent ſupra gregem ſuum: ad Deum non ad mercedem temporalem, anima & carne quam multipliciter ſitiant & in velamento alarum, id eſt, in ſpe conſolationis eius exultantes, lupum non timeant, neque dimiſſis ouibus fugiant.

De Dominica tertia. CAP. II.

CÆteræ quæ ſequuntur Dominicæ vſque ad aſcenſionem domini, promiſſionem eius adimpletam ſuis officiis concelebrant, qua poſt habitam de morte ſua triſtitiam, corda diſcipulorum de reſurrectione ſua lætificāda fore promiſerat eis, qua tradebatur nocte loquens illis in cœna. Vnde pulchre hac Dominica cātamus in introitu: Iubilate Deo omnis terra, pſalmū dicite Pſal. 65. nomini eius. Nam huic Pſalmo ſenſibus ſuis competens titulus præſcriptus eſt. In finem canticum Pſalmi reſur- A rectionis. Cauſa vero vel materia iubilationis, quæ hic imperatur, illa eſt: quam Dominus in Euangelio ſubſe- Ioan. 16. quenti præmiſſo triſtitiæ nuncio ſubiungit. Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudiū ve- 1. Pet. 2. ſtrum nemo tollet à vobis. Vt autem ſimilitudo, quæ præmiſſa eſt Apoſtolis, mulieris triſtitiam habentis, cū parturit, nobis quoque congruat, quia ſic expedit: bene hoc idem Euangelium, hæc Apoſtoli lectio præcurrit: Obſecro vos tanquā aduenas & peregrinos abſtinere à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animā, &c. In hac enim abſtinentia labor eſt & ſicut ait Pſalmiſta, Pſal. 47. ibi dolores vt parturientis. Præmiſerat ſiquidem: conturbati ſunt commoti ſunt, tremor apprehendit eos, loquens de illis, qui iuxta Apoſtolum contriſtati ſunt ad 2. Cor. 7. 1. Pet. 2. pœnitentiam. Sed ſicut dolor parturientis fructuoſus eſt, cum enim pepererit, iam non meminit preſſuræ pro- B pter gaudium, quia natus eſt homo in mundum: ſic & illud quod detrectant de nobis tanquam de malefactoribus, ſine conſolatione non erit, cum tandem conſiderantes nos ex operibus bonis, glorificabunt Deum die viſitationis.

Quod bene per Thamar in hiſtoria veteri præfigura- Gen. 38. tum eſt. Quod cum accuſarent dicentes. Fornicata eſt Thamar, & videtur vterus eius intumeſcere: illa proferens annulum, armillam & baculum, quem pro arrabone dederat Iudas de viro, inquit, cuius hæc ſunt, concepi. Iudas quippe (quod interpretatur confeſſio) Chriſtum ſignificat: Thamar (quod interpretatur ama- Matt. 26. ritudo) Eccleſiam de gentibus, in qua eſt amaritudo pœnitentiæ, qua & Petrus egreſſus fleuit amare. Thamar igitur operiens vultum ſuum, id eſt, Eccleſia de præteritis erubeſcens erroribus ſedit in itinere, quod ibat Iudas C ad lauacrum ad tondendas oues, id eſt, occurrit Chriſto ad baptiſmum quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum. Quæ cum de Chriſto vero Deo fidem per Spiritum ſanctum conceperit, & eandem fidem tanquam annulum, & opere fidei tanquam armillam, iuſtificationemque ſpiritus tanquam virgam pro arrabone, id eſt, pro pignore acceperit: accuſatur tam à gentilibus quam à Iudæis, quod cum mendacio fornicata, & à ſpiritu erroris polluta ſit. At illa patienter fallaces ferens accuſationes, tandem obmuteſcere faciet imprudentiū hominum ignorantiam, probans per prædicta pignora, quod de vero Deo conceperit, & cum eodem Deo glorificabitur in die viſitationis. Offerenda: Lauda anima Matt. 28. mea dominum, ad prædictum in Euangelio pertinet huius mulieris de Chriſti reſurrectione gaudium. Nam & Pſal. 145. D hic Pſalmus Alleluia habet in titulo. Quodque verſu canimus: Dominus erigit eliſos, Dominus ſoluit compeditos, congratulatio illorum eſt, quorum triſtitia iuxta promiſſum Domini, reſurgente illo, in gaudium conuerſa eſt.

De Euangelio Dominica quarta, quo dictum eſt: Niſi ego abiero, paracletus non veniet ad vos, &c.

CAP. III.

NOnnullis infirma videtur & inſufficiens huius ſententiæ vulgata expoſitio videlicet quod idcirco Apoſtolis expedierit, vt Dominus noſter hinc abiret, quia niſi corporalem præſentiam ſuam illis abſtu-

liſſet, ipſi ſpiritualiter illum amare neſcirent, atque adeo diceret: Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittā eum ad vos. (Ioan. 16.) Minus enim ex poſitum videtur, quam expoſcit maieſtas doni Spiritus ſancti, maximeque quia Dominus ipſe eiuſdē Spiritus ſancti aduentum baptiſmum vocat, dicens in actis Apoſtolorum: (Act. 1.) Quia Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies. Baptizari autem Spiritu ſancto, nihil aliud eſt, quā per Spiritum ſanctum originalis peccati, & omnium actualium remiſſionem accipere peccatorum, totumque hominem veterem in vitæ transferri nouitatem. Quo ſenſu prædicta expoſitio procuidubio minor eſt. Non enim ſpiritualiter Deum amare, & Spiritu ſancto baptizari paria ſunt. Alioquin veteres ſancti, qui ſine dubio Deum ſpiritualiter amauerunt, imo & magna eiuſdem ſancti Spiritus dona perceperunt, prophetantes, & ſigna facientes, baptizati Spiritu ſancto fuiſſent, id eſt, remiſſionem peccatorum accepiſſent, neque apud inferos propter originale peccatum tenerentur vſque ad Chriſti aduentum. Sed & illud repugnat, quod Apoſtoli Dominum præſentem ſpiritualiter, quamuis non adeo fortiter amauerunt: verbi gratia, Petrus cui dictū eſt amorem tertio confitenti: Si diligis me, paſce oues meas. (Ioan. 21.) Nam hunc amorem ei non caro & ſanguis reuelauit, ſed Pater qui in cælis eſt. (Matt. 16.) Non igitur proprietatem ſenſus in his Domini dictis nos inueniſſe arbitramur, niſi vtramque eius ſententiam exæquamus, vt ſcilicet idem ſit: ſi enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, ac ſi dixiſſet: ſi enim non abiero, vos nō baptizabimini Spiritu ſancto. Quod facile eſt conſequi, ſi prius aduertamus quando vel quomodo abierit. Multi enim illum tunc primū abiiſſe recolunt, quando videntibus Apoſtolis aſcendit in cælum. Sed quando aſcendit, Apoſtoli gauiſi ſunt, & ſicut cantamus lumine læto petentem ſydera proſecuti ſunt, imo vt ait Lucas, & ipſi (Luc. vlt.) adorantes regreſſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno. (Ioan. 16.) Dominus ſe abeunte triſtandos illos fore prædixerat, triſtitia, inquiens, implebit cor veſtrum. Et paulo poſt: Amen amen, inquit, dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contriſtabimini, &c. Igitur cum auctoritate Euangelica non tunc primum illum abiiſſe conſtat, quando aſcendit in cęlum, ſed quando moriens reliquit mundum, & iuit ad patrem. (Ioan. 13.) Nam de morte eius loquebatur Ioannes Euangeliſta, cum diceret: (Ioan. 17.) Sciens quia venit eius hora, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem, &c. Eadem quippe nocte tradendus, ſermonem habuit cum diſcipulis ſuis, de quo hæc lectio ſumpta eſt, & circa finem orationis: & iam, inquit, non ſum in mundo. & hi in mundo ſunt, & ego ad te venio. Propter quod paſſio eius paſcha dicitur, id eſt, tranſitus. Itaque propter hunc eius abſceſſum datū eſſe paracletum, ſcilicet Spiritum ſanctum, in eo quod paracletus eſt, hoc modo colligimus: Spiritus ſanctus idcirco paracletus, id eſt, conſolator, dicitur: quia captiuos filios Adæ, filios efficit Dei per regenerationem baptiſmi, (Rom. 5.) & in hoc ſeculo peregrinantes conſolatur, teſtimonium reddendo ſpiritui noſtro quod ſumus filij Dei, (Rom. 8.) quando non ſolum prophetiæ gratiam ſed in remiſſionem originalis peccati, omniumque actualiū peccatorum, datur per fidem Ieſu Chriſti. Hoc autem non fieret, niſi Chriſtus vnus pro omnibus nobis, æterno patri, Adæ debitum ſoluiſſet, & veteris piaculi cautionem pro (Ioan. 7. Ephes. 2. Rom. 6.) cruore deterſiſſet. Nec antea quiſquam ea gratia Spiritum ſanctum acceperat, teſtante in Euangelio Ioanne ac dicente: Nondum enim erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus: Nec alio modo niſi per ſanguinem Chriſti reconciliationem accepimus, in cuius morte iuxta Apoſtolum baptizati ſumus, & Spiritum ſanctum, qui vera peccatorum remiſſio eſt, accipimus. (Ioan. 16.)

Igitur quod ait: Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, ſic accipiendum eſt ac ſi dixiſſet: niſi ego ad mortem traditus fuero, neceſſaria non dabitur vobis paracleſis, id eſt, peccatorum remiſſio. Nam ſi de aſcenſione accipiatur, repugnat & illud quod antequam aſcendiſſet, imo eadem die qua reſurrexit, inſufflauit & dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum, videlicet in remiſſionem peccatorum. (Ioan. 20.) Sequitur enim: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. (Ioan. 5.) Ad ſummum & hoc nemo qui dubitet, quia ſi mortis expers Chriſtus, cælos aſcendiſſet nobis paracletus iſte non datus fuiſſet. Dixit enim: Niſi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, fructum multum affert. Itaque & hoc, & quicquid in illa cœna de abſceſſu ſuo dixit, verius, rectius atque conſtantius de morte quam de aſcenſione accipimus, & quod ait: Vado ad eum qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat (Ioan. 16.) me quò vadis, nullo modo melius accipitur, quam vt dictum ſit quod poſterius dicit: Venit hora vt diſpergamini & me ſolum relinquatis: eadem quæſtione, qua per prophetam dixerat: Torcular calcaui ſolus, circumſpexi, & non erat auxiliator.

Itemque & quod ait: Rogabo patrem meum, & alium paracletum dabit vobis: (Ioan. 14.) æquabilius eſt de paſſione quam de paternæ dexteræ conſeſſu accipi. Nam quod in cruce rogauerit, quod in morte clamauerit, Paulus aſſerit dicens de illo: qui in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationeſque ad eum qui illum ſaluum facere poſſit à morte, cum clamore valido ac multis lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. (Heb. 5. Matt. vlt. Ioh. 8. Rom. 8.) Non enim poſtquam aſcendit in cælum, clamat vt ſaluetur à morte: ergo nec rogat vt paracletus nobis detur, ſed dat, iam ex tunc vtens data ſibi poteſtate in cælo & in terra. Sed in cruce rogauit, vtpote paulo minor ab angelis: aſcendens autem in cælum, ego mittam promiſſum patris mei in vos, ait.

Quod vero Apoſtolus ait: Præſenti tempore interpellat pro nobis Ieſus Chriſtus qui mortuus eſt, imo qui & reſurrexit, qui eſt à dextris Dei qui etiam interpellat pro nobis, forte repugnare videatur & aſtruere. quod nunc quoque ſupradicto ſenſu roget pro nobis: Sed ſi modus interpellationis rite animaduertitur, potius aſtipulatione firma his, quæ prædicta ſunt, ſuffragari comprobantur. Illa namque interpellatio doctorum omnium vera aſſertione, non ſummiſſa eſt poſtulatio, ſed eius paſſionis quæ ſemel ſuſcepta, ſemel pro nobis in ſacrificium oblata eſt, æterna commemoratio, ſemel in conſpectu ſanctæ trinitatis admiſſa ſanguinis eius innocentis exclamatio, homicidas qui fuderunt, conuincens: nos autem qui bibimus in miniſterio altaris, non indiga ſed potenti interpellatione defendens. Alioquin quomodo & antequam aſcendiſſet ait: Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra: (Heb. 10.) ſic & poſtquam aſcendit vt poſſit interpellat, vel rogat dari nobis paracletum? Sed dicat quis: Rogat per humanitatem, qui dat per diuinitatem. Hoc plane verum eſt, quia tunc moriens paulo minus ab angelis imminutus, rogauit per humanitatē, nunc autem gloria & honore coronatus, & conſtitutus ſuper omnia opera patris, dat per diuinitatem, omnem habens poteſtatem, vtpote à dextris Dei ſedens. Vnde ſicut reſurgens ex mortuis, iam non moritur, ſic illum ad hoc, vt roget patrem iam, nemo inuocat catholicus.

Amplius autem ea quæ dicta ſunt conſtare poterunt, (Heb. 2. Rom. 6.) ſi conferantur ipſius Domini ſententiæ, niſi diſcernantur, videbuntur ſibimet contrariæ, videlicet quod (Ioan. 14. Ioan. 16.) ait, rogabo patrem meum & alium paracletum dabit vobis, &c. & quod poſterius in eodem ſermone dicit: Illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis. Cauſamque reddens, ipſe, inquit, pater amat vos. Statimque idipſum confirmat dicens: Quia vos me amaſtis & credidiſtis. quia à Deo exiui. (Ioan. 16.) Quid eſt enim rogabo. & non rogabo? Hoc nempe, quod in paſſione ſua ſacrificium futurus & rogaturus erat. vt Paracletum, id eſt ſpiritum remiſſionis peccatorum acciperemus, & ſic partes illi inimicitiarum, qui

medius

Epheſ. 2. medius erat inter Deum & homines, in carne eius ſol- A ueretur. Quo ſoluto, illi inquit, die pacis & conſequentis gratiæ, non rogabo patrem de vobis. Quare? ipſe enim pater amat vos, inquit, id eſt, ſemel enim moriens Deo reconciliaui vos in ſanguine meo: & ſicut ſuperius dixi, pacem reliqui vobis, pacem meam, id eſt, per me inter Deum & vos reformatam dedi vobis. Et hoc per Ioan. 14. fidem & dilectionem veſtram, quia vos me amaſtis, & credidiſtis, quia à Deo exiui. Itaque quod ait, rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, nullo modo melius accipitur, quam quod in cruce rogauerit, quod in morte ſua clamauerit, iuxta ſupradictam Apoſtoli ſententiam. Verumtamen, quia ex die Aſcenſionis Apoſtoli certi facti de potentia eius, expectabant eundem Spiritum ſanctum quem promiſerat, rectè canta- B mus & legimus, quomodo moriturus illum promiſit, quomodo item aſcendens in cælum repromiſit, ita vt mortem eius cauſam donationis effectiuam, aſcenſionis eius dandi poteſtatem eſſe ſciamus effectam. Sed iam nunc ad ſuperiora reuertamur.

Huic quartæ dominicæ Euangelio rectè illa præmittitur Apoſtoli lectio: Omne datum optimum, & omne Iac. 1. donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum, &c. Spiritus ſanctus Dei donum eſt optimum atque perfectum, ſine quo natura tam angelica quam humana miſera & miſerabilis eſt, & cæca & nuda, quod euidentiſſimum eſt tam in dæmonibus, quam in perditis hominibus. Non enim ſubſtantialiter differt à diabolo Michael, à Pharaone Moyſes, à Nerone Petrus: C Apoc. 8. ſed hoc ſolo diſcernuntur ſpiritu, quem iſti accipere meruerunt, illi indigni iudicati ſunt. Hoc tantum tamque neceſſarium donum, duplici ope humanæ ſubuenit inopiæ. Prima largitione, peccata nobis remittuntur: ſecunda, diuiſiones gratiarum diſtribuuntur. Et illo beneficio, ſcilicet remiſſione peccatorum, vniuerſaliter atque vniformiter effunditur hoc donum, id eſt, hic ſpiritus, in omnes: hac autem adiectione, id eſt, gratuita diuiſione, particulariter atque multiformiter datur
1. Cor. 12. alijs aliter. Vnde & Apoſtolus cum eaſdem diuiſiones
Ioan. 20. partim enumeraſſet; Hæc autem, inquit, omnia operatur
Act. 2. vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Vtraque largitio ſanctis Apoſtolis mirabiliter certis temporibus certiſque diebus effuſa eſt, id eſt, die Dominicæ reſurrectionis in remiſſione peccatorum, D die vero Pentecoſtes abundanti effuſione gratiarum ad omnium mox futuram inſtructionem gentium. Nam Rom. 4. Dominus qua die reſurrexit, mortuus propter delicta noſtra, vt oſtenderet ſe reſurrexiſſe propter iuſtificationem noſtram, ſtans in medio diſcipulorum ſuorum, pacem, quam fecerat inter nos & Deum, prima voce nunciauit, dicendo: Pax vobis, ſtatimque inſufflauit & dixit: Ioan. 20. Accipite ſpiritum ſanctum. In quo remiſſionem peccatorum, quam ſanguine ſuo acquiſierat, ſeſe dare oſtendens, non ſolum illis omnibus quoque, qui credituri erant in illum: ſtatimque adiecit: Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. Et vt eſſent idonei, remiſſionem peccatorum, quam acceperant, vniuerſo mundo prædicare & teſtificari: die Pentecoſtes idem Spiritus ſanctus illis chariſmatum dona tribuit, & per hæc, ſicut in hodierno lectū E eſt Euāgelio, arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, Iacob. 1. & de iudicio. Igitur, vt ſupradictum eſt, hæc epiſtolæ lectio rectè huic præmittitur Euangelio, quia datum optimum, & donum perfectum, non eſt aliud, niſi iſte Spiritus ſanctus. Qui ſpiritus, quia gratis datur, imo ipſa gratia eſt, bene de huius doni datore ſubiungitur: Voluntariè genuit nos verbo veritatis. Quod non eſt aliud, quam ſi dixiſſet, per gratiam Spiritus ſancti nos regenerauit, quia per Spiritum ſanctum ſemen, id eſt, verbum ſuum noſtris vt renaſceremur, mentibus infudit. Item & quod ait: Scitis fratres mei dilectiſſimi, ſit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, magnifico nos erudire poterit exemplo,

A ſi illam conſideremus ſententiam Euangelicæ lectionis, ad quam intendit Eccleſiaſtici diligens compoſitor officij. Non enim cuiuſlibet, ſed ipſius paracleti exemplo, præſumptionem humanæ vanitatis conuenit, dum Euangelio ſupradicto hanc Apoſtoli lectionem præmittit. Nam quales nos Dominus eſſe vult ad loquēdū, talem ipſum fore aſſerit paracletum, dicens: Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcumque audiet, loquetur. Firmiſſima ratio ſententiæ præcedentis, quam propoſuerat, dicens: Cum autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Remouet namque oppoſitum, quod eſt à ſemetipſo loqui, ſub quo continetur omne mendacium, quod eſt ſine dubio veritati contrarium. Vt autem hoc euidentius fiat, diffiniamus vtrumque contrarium, id eſt, à ſemetipſo loqui, non à ſemet- B ipſo loqui. A ſemetipſo loqui eſt, non exiſtentia fingere: quo de peccato diabolum culpat in Euangelio Do- Ioan. 8. minus, dicens: Cùm loquitur mendacium, ex proprijs loquitur: quia mendax eſt, & pater eius, ſubauditur mendacij. A ſemetipſo non loqui eſt, exiſtentia proferre, etiam ſi neſciens proferat quis, vt Caiphas qui neſciens, imo aliud intendens, dixit expedire, vt vnus moreretur homo pro gente. Multo magis ergo qui ſcienter exiſtentia profert, nō à ſemetipſo loquitur, ſicut ipſe Chriſtus, qui cùm ſcienter exiſtentia proferret, verba, inquit, quæ ego loquor vobis, à me ipſo non loquor: ſcilicet non mendacium, ſed veritatem, quam audiui & accepi ante meam, quam videtis, humanam naturam exiſten- C tem, ſicut & alibi Iudæis dicit: Nūc autem quæritis me interficere hominem, qui veritatem locutus ſum vobis, quam audiui à patre meo. Hoc autem & Spiritus ſanctus agit. Veritatem enim quam audiuit à Deo, veritatem increatam Deo patri conſubſtantialem, & coæternam loquitur nobis, verè exiſtentem, eſſentiamque veracem & incommutabiliter permanentem. Vera ergo Ioan. 7. ratio, non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcumque audiet, loquetur, comprobans id quod propoſuerat, dicens: Docebit vos omnem veritatem. Quod iterum confirmat, ſubiungens: ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis, cauſamque reddens cur de meo dixerat: omnia, inquit, quæ habet pater, mea ſūt. Quæcumque enim habet pater, quæcumque ſcit, quæ- Ioan. 16. cumque poteſt, dedit huic qui hæc loquitur dominico homini, ſicut ait in Pſalmo: Dico ego opera mea regi, Pſalm. 44. D oſtendens quid dixiſſet: eructauit cor meum verbum bonum. Omnem ſuam ſapientiam, cunctam fortitudinem, totum denique verbum ſuum pater in vterum virginis eructauit, & humanæ naturæ vniuit, propter quod nunc dicit: Omnia quæ habet pater, mea ſunt. Et non dicit, mea accipiet, ſed de meo accipiet, & annonciabit vobis. Non enim Spiritus ſanctus Apoſtolis illam ſapientiam totam comprehenſibilem fecit, ſed illa docuit eos, quæ erant neceſſaria fidei, ſcilicet myſteria incarnationis, natiuitatis, paſſionis, & reſurrectionis, quæ diſcipuli hactenus portare non poterant, quandiu corruptibilem & mortalem eſſe videbant, neque doctorem hunc dari fuerat æquum, niſi prius per mortem Chriſti Deo reconciliaretur genus humanum. Igitur vt Eccleſiaſticum perſuadet officium, quod huic Euangelio ſu- Iacob. 1. E pradictam laudabiliter præmittit lectionem: non loquatur homo à ſemetipſo, ſed ſit velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, id eſt, audiat prius quid loquatur in ſe Dominus Deus, & ſecundùm illum loquatur pacem: quod facere noluit Arrius, & ideo bella & ſcandala locutus eſt, & omnes qui à ſemetipſis loquuntur, gloriam propriam quærentes. Secundùm hoc donum, ſe paracletum, veterem cum ſuis actibus hominem deponimus, nouúmque induimus, quod eſt cantare can- Coloſſ. 3. ticum nouum: atque ideo rectè hoc ipſum cantamus in introitu, & in offerenda iubilamus, quia donum hoc æternæ iubilationis efficiens cauſa eſt, quæ hìc incipitur, & in futuro perficietur.

De Dominica ante Aſcenſionem Domini.

Cap. IIII.

Dominica ante Aſcenſionem Domini competenter hæc Euangelij lectio ponitur. Vſque modo *Act. 1.* non petiſtis quicquam in nomine meo, petite & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum. Hæc enim Dominus de aſcenſionis ſuæ gloria locutus eſt, per quam diſcipuli eius certi facti de illius omnipotentia, petere cœperunt in nomine eius, vt gaudium eorum ſit plenum: & perſeuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre eius, & fratribus eius, decimo die, acceperunt Spiritum ſanctum. Hac ergo lectione opportunè nobis ſuggeret, vt in nomine eius fiducialiter petamus, *1. Ioan. 2.* illud ad memoriam reuocantes in aſcenſione eius, quod ait Ioannes Apoſtolus: quia aduocatum habemus apud patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio peccatorum. Nam vt ſpem noſtram ad petendum animaret, abiturus in cælum per paſſionis viam, hoc circa finem ſermonis, quem in cœna habuit, inculcare & replicare dignatus eſt, ſubiuncta protinus oratione: qua completa, protinus traditus eſt. Verum non qualeſcunque ſimus nos oblatam Apoſtoli petendi facultatem, nobis æque vt illis rapiendam eſſe putemus. Niſi enim illorum ſimiles ſimus, qui hæc *Luc. 22.* audire mereamur: quibus & ſupra ſecundum Lucam dixerat: Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis, niſi, inquam, illorum ſimiles ſimus, eadem fiducia nos ad petendum vti non poſſumus. Quapropter hæc Apoſtoli lectio cõgrue præmittitur: Eſtote factores verbi & non auditores tantum, fallentes voſmetipſos. Fallit enim ſemetipſum miles, qui auditor, tamen non factor imperij, larga pro ſolo audito donatiua repoſcit. Idem poſt pauca: Si quis autem putat ſe religioſum eſſe, non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius vana eſt religio. Sane dum petimus, lingua quadam propria legatione fungitur, ſi abſque freno & oris cuſtodia, per ocioſa vel etiam noxia verba facile vagatur, difficile dum petit, auditur: quia videlicet à vanis, quibus aſſueta eſt, vſque ad aures Domini ſabaoth tantum eſt interuallum, vt non facile merea- *Iaco. 4.* tur audiri. Et his quidem, qui eiuſmodi ſunt alibi dicit idem Apoſtolus: Petitis & non accipitis, eò quòd male *Ioan. 16.* petatis. His autem qui (ſicut ait in fine lectionis huius) immaculatos ſe ab hoc ſæculo cuſtodiũt, exemplo Apoſtolorum, familiariter Dominus ait: Petite & accipietis, vt gaudium veſtrum plenum ſit. Quorum in typum Heliſæus, magiſtrum non tantum corpore, ſed & corde *4. Reg. 2.* ſecutus, audire meruit: Poſtula quid vis, vt faciam tibi, antequam tollar à te. Et illa meritò, conceſſa cum magna fide vteris fiducia: obſecro, inquit, vt fiat ſpiritus *Matth. 19.* tuus duplex in me. Helias etenim currus Iſrael & auri- *4. Reg. 2.* ga eius Dominum noſtrum, præſenti capitulo ſignificat, qui Eccleſiam ſuam vt auriga, verbo doctrinæ ſuæ regit: & vt currus diuinitatis ſuæ vehiculo in cœlum ſubuehit. Heliſæus vero, qui ſemel & iterum atque tertio reſidere ſibimet permiſſus ob amorem magiſtri permiſſo noluit vti: Apoſtolos atque Apoſtolicos exprimit viros, qui ob amorem Chriſti conceſſis quoque recuſantes vti, ſequuntur illum vltra terminum præcepti, ſpõtanei ſpectatores cõſilij, quod in Euangelio diues adoleſcens facere nolens, abiit triſtis. Igitur ei qui eiuſmodi eſt petenti & dicenti: Obſecro vt fiat ſpiritus tuus duplex in me, dicit aſcenſor cæli Dominus Ieſus: Si videris quando tollar à te, erit quod vidiſti. Si videris, id eſt, ſi oculos mentis ad terrena non deflexeris, ſed ſolis cæleſtibus inhiaueris, erit quod petiſti. In talibus quippe duplex fit ſpiritus Chriſti, quia cum ille mitis inter ho- *Matth. 3.* *2. Cor. 4.* mines ambulauerit, ſicut ſignificauit Spiritus ſanctus, dum ſuper eum in ſpecie columbæ apparuit, iſtos idem ſpiritus mites pariter & zelo feruentes, reddit. Ad

A ſubditos namque prout cauſa vel tempus exigit, nunc in virga, nunc ſpiritu veniunt manſuetudinis. Hæc illa iucũditas eſt, cuius vocem in introitu vſque ad extre- *Pſalm. 56.* *Pſalm. 59.* *1. Ioan. 1.* mum terræ nunciare iubemur: hoc illud eſt beneficium, pro quo offerendo Gentes Deum benedicere, & in communione cantare, & ſalutare eius nunciare commonentur: quia noſtræ naturæ participem aduocatum habemus, cuius in nomine petentes, plenum gaudium accipere mereamur.

De Rogationibus à ſancto Mamerto inſtitutis.

Cap. V.

B Huius ſponſionis memor, & in ea ſpem ponens S. Mamertus Vienuenſis Epiſcopus cum Chriſtianus populus longa & graui afflictione vrgeretur, auſis etiam diuino iudicio lupis turmatim cum confertis confligere hominibus, rabidãmque dentium cædem, non ſolum villis, ſed & plenis inferre mœnibus: rogationes fieri ſolennes ante diem eiuſdem Dominicæ Aſcenſionis inſtituit, vt tanquam abeunti in cælum Domino ac dicenti: Petite & accipietis, humanæ miſeriæ commemoratio triduanis ſupplicationibus ambitioſiùs ingereretur, & vt rememorata ſponſoris potentia fide petentium ſpes roboretur, in eiſdem proceſſionibus triumphatoris cælos aſcendentis inſignia, ſcilicet crucet atque vexilla præferuntur. Horum vſus in Eccleſia cœpit à Conſtantini temporibus: qui cum vidiſ- C ſet in ſomnis ſignum crucis in cælo ſplendidè collocatum, dictumque ſibi fuiſſet: O Conſtantine, in hoc vince: iuſſit viros eruditos ex auro & lapidibus precioſis in vexillum ſanctæ crucis transformare ſignum, quod labarum vocabatur. Hoc enim ſignum bellicum inter alia precioſius erat, eò quòd Imperatorem præcedere & adorari illud à militibus moris eſſet. Sciendum autem has rogationes triduanas, litania maiore quam B. Gregorius inſtituit, eſſe antiquiores. Siquidem à viceſimo Zenonis anno imperij, quo Mamertus Epiſcopus prædictas Rogationes inſtituit, vſque ad nonum Mauricij imperatoris annum, quo diluuium magnum in finibus Venetiæ & Liguriæ, & Italiæ factũ eſt, quale poſt Noë tempus non creditur fuiſſe, & ſubſecuta eſt è veſtigio peſtis inguinaria, quia cum Romanus populus pene D deleretur, Gregorius adhuc Leuita, litaniam maiorem indixit, Pelagio Papa eadem peſte extincto, paulo plus quam centum anni ſecundum Chronographos inueniuntur.

Vtrorumque ſalutaret & opportunæ traditiones eodem celebrantur officio, quo commonemur per *Luc. 11.* Euangelicam ſimilitudinem, perſeuerare pulſantes ad *Pſalm. 17.* oſtium amici, ſcilicet Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius oſtium iam clauſum eſt, & pueri eius cum ipſo ſunt in cubili: quia videlicet, ex quo aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, in templo ſuo tanquam in cubili receptus, illic poſt laborem paſſionis in lectulo conſummatæ gloriæ requieſcit, & cum eo pueri eius, i. ſancti, qui de mundi huius laboribus exierunt. Atque *Pſalm. 17.* inde (ſicut in introitu cantamus) exaudit vocem no- *Pſalm. 106.* E ſtram ſi quemadmodum in offerenda dicimus: Confi- *Iacob. 5.* temur Domino nimis in ore noſtro, nimis, inquam, id eſt, vſque ad improbitatem, propter quam ſurgat amicus ille Euangelicus, & det amico ſuo panes, quotquot habet neceſſarios. Epiſtola pulſantem ad amici ianuam competenter animat ad perſeuerantiam, de Helia proferens exemplum, vt argumentemur à ſimili, poſſe amicum vinci improbitate pulſandi. Nec deſperet qui pulſat, eo quod ſit peccator, & exemplum propoſitum eſt de iuſto. Peccatoribus enim propoſitum eſt. Siquidem peccatoribus loqui ſe indicat idem Apoſtolus, ſic inci- *Prou. 18.* piens: Confitemini alterutrum peccata veſtra. Sed hoc eſt iuſtitiæ principium. Iuſtus enim in principio accuſator eſt ſui, id eſt, ab accuſatione ſua incipit iuſtificari.

Peccato-

Peccatorem ergo, ſed accuſatione ſua iuſtificatum, illa concludit vniuerſalis ſententia. Multum valet depre- A Luc. 5. catio iuſti aſſidua: & idcirco illi exemplo quoque licet vti, quod propoſitum eſt de iuſto Helia, vt pulſans, ſi non amicitiæ cauſa, ſicut in Euangelio dictum eſt, ſaltem improbitate perſeuerantiæ vincat.

De Miſſa in vigilia Aſcenſionis Domini.

Cap. VI.

IN vigilia Aſcenſionis Domini illa ponitur Euangelii lectio, qua Dominus Ieſus mox tradendus, ſubleuatis Ioan 17. oculis in cælum, dixit: Pater venit hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te. Cauſa autem cur in huius ſolennitatis præuentione legatur, hæc eſt: B Cant. 7. quia quod tunc orauit paſſurus, quando aſcendit, completum eſſe innotuit hominibus: videlicet quia moriens, ſicut dicit in Canticis, aſcendit in palmam, & reſurgens apprehendit fructus eius. Quod quia per Aſcenſionem, vt dictum eſt, innotuit hominibus ad ipſorum ſalutem: homines quippe ſine notitia, vel fide eius non ſaluarentur: recte hæc, vt dictum eſt, oratio legitur, qua hoc ipſum orauit, iam iam per paſſionis viam, per mortiferi torrentis potum ad illam iturus gloriam. Notandum autem, quod cum dicit: Clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te, protinus adiunxit: Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, & omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam. Non dixit, & da ei, ſed ſicut dediſti ei poteſtatem.

Heb. 2. Philip. 2. Quamuis enim propter paſſionem mortis, gloria & C honore coronatus ſit Dominus Ieſus, & idcirco Deus illum exaltauerit: quia factus eſt pro nobis obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis: tamen & ante ipſam mortem, & ante ipſam crucem, dederat ei pater regnum, dederat ei poteſtatem omnis carnis: ſed non erat tempus, vt in eodem regno vel poteſtate, cum adhuc mortalis eſſet, clarificaretur. Quod vt euidentius comprobetur, libet de veteri proferre hiſtoria ſimilitudinem authenticam, cunctis pene venerabilium literarum ſtudioſis cognitam.

2. Reg. 2. Ecce ſanctus Dauid, qui hunc deſiderabilem atque manu fortem Christum nomine ſuo ſignauit, factis præ- 1 Reg. 16 figurauit, repromiſſione hæreditauit, Pſalmis ceciuit propheticis: alio quidem modum ſuum glorificatus eſt atque alio tempore, Dei dono, regni poteſtatem accepit. D Tunc enim gloria ſua glorificatus eſt, quando mortuo Saul aſcendit in Hebron, ſuſceptus primum à tribu Iuda, deinde ab vniuerſo Iſrael: tunc autem eandem illi Deus dedit poteſtatem, quando ſuſtulit eum de gregibus ouium, & per manum Samuelis vnxit in regem in medio fratrum ſuorum. O quantis à poteſtate accepta, vſque dum regno frueretur, inter fluentibus potatus eſt amaritudinibus, quantis perſequente Saul, Deus coronam eius fabricans erudiuit eum laboribus? Plane hac ſimilitudine res quæ propoſita eſt, facile colligitur. Sic enim & Dominus noſter antequam clarificaretur ea claPſal. 44. rificatione, pro qua nunc orat dicens: pater clarifica filium tuum: acceperat regiam dignitatem vnctus oleo exultationis præ participibus ſuis: non tunc primum, E Matt. 3 quando Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ venit ſuper eum: ſed iam tunc, quando in ſecreto virginis vteColoſſ. 2. ro aſſumptus eſt homo verus, à vero Deo Dei verbo, per operationem ſancti Spiritus, cuius vniuerſa plenitudo, quæ in illam incarnationem effuſa eſt, bene per cornu olei deſignata eſt, quo Dauid in ſecreto paternæ 1 Reg 16 domus, vt ignoraret Saul, vnctus eſt. Et ſicut vitulus, quem ex præcepto Dei tulit ſecū Samuel, fefellit Saul, vt neſciret quid ageretur in domo, nec, quicquam opinaretur, præter quod prætendebat præparatio vituli, id eſt, votum ſacrificii: ſic mortalis natura hominis quę in mundo apparuit, fefellit diabolum, vt neſciret, quid actum eſſet in vtero virginis, nec aliud quid opinaretur in Chriſto niſi quod foris oſtendebat caro paſſibilis, id eſt, hominem purum, per omnia noſtrę obnoxium corruptioni, vt putabat, carnemque peccati: deprehendit 1. Reg. 26. tamen proceſſu temporis, poſſe illum contra ipſum ſuæ tyrannicæ dominationi, quemadmodum & Saul dæmonioſus, in virtutibus Dauid intellexit, quod contra thronum ſuum ageretur in illo, per eum qui à ſe receſſerat, & in Dauid dirigebatur ſpiritus Domini.

Igitur quod ait Dominus noſter, inſtante mortis articulo, pater venit hora, clarifica filium, vt filius tuus clarificet te, ſtatimque ſubiungit, ſicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam, tale eſt, ac ſi dicat Dauid perſequente Saul, in 1. Reg. 23 deſerto Ziph, ſiue in deſerto Maon ad petram diuidentem, quando deſperabat poſſe euadere à facie Saul, dicat inquam Deo, qui exauditor eſt omnium: Memor Pſal. 118 eſto verbi tui ſeruo tuo, in quo mihi ſpem dediſti, vel 6. 88. ſicut iuraſti Dauid in veritate tua, tunc videlicet, quando tuliſti me de ouibus patris mei, & vnxiſti me vn- 1. Reg 16 ctione miſericordiæ tuæ.

Quod autem paulo poſt ait: Et nunc clarifica me tu pater apud temetipſum claritate, quam habui, priuſquā mundus eſſet, apud te: ſic omnino accipiendum eſt, vt nullatenus verbi diuinitatem ab illa claritate, quam habuit in principio Deus apud Deum, obſcuratam fuiſſe arbitremur. Nam neque orat Chriſtus ſecundum diuinam naturam, ſed ſecundum eam, quę protinus moritur erat ſerui forma. Quomodo ergo natura ſerui claritate prius habita ſe poſcit clarificari, vel quomodo eā priuſquam mundus eſſet, habuit? Videlicet, propter perſonę Ioan 3. vnitatem ſuam claritatem, illam veraciter aſſerit ſe formam ſerui, quam habuit priuſquam mundus eſſet apud patrem, illa quę ſibi vnita erat forma ſer. Et ſic omnino claritatem tunc habuiſſe conſtanter dicenda eſt forma ſerui, quomodo dicitur de cælo deſcendiſſe filius hominis. Sic enim ait: Et nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo filius hominis, qui eſt in cælo: non enim homo qui videbatur, de cælo deſcendit, ſed qui conceptus & natus eſt de carne Mariæ virginis. Itemque homo filius hominis qui, vt dictum eſt, de terra carnis conceptus & natus erat, & hæc in terra conſiſtens loquebatur, non in cælo erat, ſed in terra gradiebatur, paulo poſt capiendus, crucifigendus, in terra ſepeliendus. Igitur quemadmodum propter perſonę vnitatem, filius hominis de cælo deſcendit, quia verbum ſibi vnitum in cælo & vbique erat: ſic propter eandem perſonæ vnitatem nunc ait orans natura hominis, clarifica me tu pater apud temetipſum, claritate quam habui, priuſquam mundus eſſet apud te.

Sed iam nunc ad eas huius Euangelicæ lectionis par- Ioan 17. tes ſermo concedat, de quibus cætera pendent officii membra. Poſt pauca vbi ait: Non pro mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi, continuo ſubiungit: Quia tui ſunt, & mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt, & clarificatus ſum in eis. Et circa finem eiuſdem orationis. Non pro his tantum rogo, inquit, ſed & his qui credituri ſunt per verbum eorum in me: vt ſint vnum ſicut tu pater in me, & ego in te, vt ſint in nobis vnum, &c. Vnum, inquit, ſint in nobis ſicut & nos vnum ſumus, modo videlicet ſupradicto, quia quos dediſti mihi, tui ſunt, nec in meum iuſ tranſeundo, tui eſſe deſierunt, & mea omnia tua ſunt, & ideo verius tua, quia mea eſſe cœperunt. nelectat propius hunc intueri modum communicationis, vt intelligamus ea quæ patris ſunt, ea eo verius patris eſſe ex quo homini Chriſto data ſunt. Hoc itaque nō prętereundum, quod antequam in rempublicam Dei patris introduceretur hic filius hominis, & (ſicut Daniel aſ- Dan. 7. pexit in viſu noctis) adduceretur vſque ad antiquum dierum quia dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnū, vt omnes populi, tribus & linguæ ipſi ſeruirent, immunita atque inconiuncta creatori erat rerum vniuerſitas, quia videlicet inter creatorem & creaturam nullus erat medius, Nam quicquid erat, aut creator erat, aut creatu-

ra. Vt ergo medium inueniretur perfectę ſocietatis vinculum, hic introductus eſt, qui ex eo creatorem & creaturam firmius annecteret; quia vnus idemque Chriſtus vtrumque eſt, creator videlicet atque creatura. Creator, quia Deus; creatura, quia homo. Et licet Apoſtolus dicat. Nuſquam enim angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahę apprehendit, nec ſic tamen angeli expertes ſunt huius dignationis, quia profecto cum omnis creatura ſit homo, habens eſſe cum lapidibus, viuere cum arboribus, ſentire cum pecoribus, diſcernere cum angelis, cùm, inquam, homo iuxta aliquid omnis creatura ſit, hominem autem Deus aſſumpſerit, relinquitur & angelis gratulari, quòd is qui ſuper ipſos creator erat, creatura quoque cum ipſis eſt. Amplius autem & hoc ad rem attinet, quod homo, cùm ſecundum ſolum corpus quandam viſibiliter mundi ſimilitudinem gerat, ex quatuor elementis compoſitus, vnde à Græcis μικρόκοσμος, id eſt, minor mundus appellatur, ſecundum ſolam animam angelicæ ſubſtantię eſt, & videlicet rationalis, atque immortalis, hac ſola, vt angelus quoque, à creatore diſtans ſubſtantiali differentia, quod creata eſt. Itaque & ad angelicæ creaturæ exaltationē illud attinet, quod Deus homo factus eſt. Igitur ſicut ſupradictum eſt, vt eſſet, quo creator atque creatura firmius necteretur, hic in rempublicam creatoris filius, hominis mediator introductus eſt, qui in humana natura, quod nō habuerat accipiens, poteſtatē non ſibi vſurparet, ſed iuxta Apoſtolum, ideo & patri regnum traderet, dicens, vt ſupra poſitum eſt, Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt. Atque hic eſt modus communicationis & ſimilitudinis, quam intendens ait: vt ſint in nobis vnum, ſicut & nos vnum ſumus. Quem veriſſime tenens ſacri compoſitor offi-
Heb. 1. cij, huic Euangelio lectionem illam de Actibus Apoſtolorum præſcripſit. Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna, nec quiſquam eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat. Diuidebatur autem
1. Cor. 15 ſingulis prout cuique opus erat. Plane per hoc indicat, qualiter accipiendum ſit quod Dominus ait orans, vt ſint vnum ſicut & nos, & quod præmiſerat, omnia mea tua ſunt, & tua mea ſunt. Itaque ſi ſolem in ſua,
Act. 4 præ infirmitate oculorum, altitudine perſpicere non poſſumus, progreſſum eius in gradibus ſuppoſitis contemplemur, id eſt, ſi hominem deificum in communionem trinitatis ſine perſonarum argumento admiſſum, in ſeipſo peruidere non poſſumus, quantæ plenitudinis ſibi conſcius, dicat, Omnia mea tua ſunt, & tua mea ſunt, ad imitatores eius reſpiciamus, de quibus dictum eſt: Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna, &c. In hoc minori de maiore illo argumentemur. Neceſſario concedendum eſt minus eſſe com-
Cant. 4 munionis, minus eſſe concordiæ vel charitatis, minus
1. Cor. 15 gratiæ Spiritus ſancti pluribus hominum perſonis, in multitudine hominum, quamuis credentium, quamuis iuſtorum, quamuis in veritate & charitate ambulantium, plus vero in patre & Chriſto filio Deo & homine, in quo natura humana ſic diuinæ vnita eſt naturæ, vt cum illa perſonam duplicare non valeat, adeo concordiæ & charitatis fœcunda, vt nulla vnquam defuerit illi ſancti ſeptiformis ſpiritus gratia. Sed ecce in his pluribus & longe minus habentibus, tanta communio, tanta charitatis concordia eſt, vt in ſpiritualibus cor illis vnum & anima vna ſit, in corporalibus quoque nihil proprium ſed omnia ſunt communia. De corporalibus
Eſai. 11 liquet, quanta ſit communionis charitas, quia tales profecti ſunt de baptiſmo, vt eleganter comparentur gregi tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro, vt ſpoliati velleribus rerum quas ponebant ante pedes Apoſtolorum. De ſpiritualibus quoque paſſim in ſcripturis, maxime in Apoſtolo, clarum & euidens habemus vnitatis indicium. Qui cum dixiſſet, Diuiſiones gratiarū ſunt, idem autem ſpiritus, & diuiſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Dominus, paulo poſt ſubdidit: Sicut enim corpus vnum eſt, & membra habet multa, omnia autem membra, cum ſint multa, corpus vnum ſunt: ſic & Chri-
A ſtus. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundē actum habent: ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra. Tale quid & B. Laurentij reſponſis inuenimus, qui cum Decio pauperes oſtendiſſet, non de panniculis vel morbidis eorum corporibus, ſed de donis ſancti Spiritus, quem credentes acceperant, dixit: ecce iſti ſunt theſauri æterni, qui nunquam minuuntur nec decreſcunt, qui in ſingulis aſperguntur, & in omnibus inueniuntur. Diuiſiones namque gratiarum Pauperes Chriſti accipiunt, ſuoq; ſinguli munere funguntur, ſed ſuam ſinguli diuiſiuam gratiā omnibus impartiuntur. Verbi gratia Spiritus ſcientiæ, ſpiritusque pietatis, bonæ partes theſauri cæleſtis in ſingulis Petro & Paulo
B aſperſæ ſunt, ſed in omnibus inueniuntur, dum ab ore Pauli ſcientia cunctis auditoribus pro captu auditorum affluit: pietas autem Petri ſuomet erudita lapſu, cunctis peccatoribus, rite pulſantibus miſericordiæ cō- 1. Cor. 12
petentis ianuas aperit. Sic vniuerſo corpori & oculus videt, & auris audit, nec poteſt dicere oculus manui, opera tua indigeo, nec caput pedibus, non eſtis mihi neceſſarij.

Igitur illa trinitatis communio aſſumptæ naturę hominis, longe firmior vnanimitatis connexio eſt, propter quam dicit: Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt: quam & ſi nunc videre non poſſumus, ſicuti eſt, ſaltem per ſpeculum huius ſimilitudinis noſtræ nonnulla ex parte ſpeculamur. Et ecce magnum quiddam & mirabile, cæliſque ac cælorum virtutibus ſpectabi- 1. Cor. 13
C le, apparet in illa beati filii hominis natura, cui cum patre ſunt omnia communia, ſcilicet & quæ in ſe habet, naturaliter, & quæ ſub ſe condidit potentialiter. Habet enim pater in ſe naturaliter verbum de ſe natum, ſed hoc eructante illo, habet homo ille in ſe incarnatum, habet pater nihilominus Spiritum ſanctum, nihilominus à ſe procedentem, habet homo ille Spiritum Coloſſ. 1.
ſanctum ſemper in ſe requieſcentem. Condidit ſub ſe pater potentialiter cælum & terram, & omnia quæ in eis ſunt, angelos, archangelos, thronos, dominationes, principatus, poteſtates, virtutes, cherubim atque ſeraphim, drachmamque decimam, id eſt, hominem. Con- Pſal. 8.
iunxit vero in ſeipſo. & pacificauit hæc omnia verus hic homo Chriſtus, & ſuper hęc omnia conſtitutus eſt, & omnia ſubiecta ſunt ſub pedibus eius. Sedet ſuper
D thronum pater ille antiquus dierum, ſedet & agnus hic filius hominis, imo pater non iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit filio: & (ſicut alibi dicitur) Pſal. 49
poteſtatem dedit illi iudicium facere, quia filius hominis eſt.

Omnes ergo gentes, ſicut in introitu cantamus, plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis, plorante & mœrore ſerpſam conſumente diaboli inuidia, quia fruſtrata eſt, imo quia profuit, dum nocere cupit: quia priuſquam caderet homo: tamen erat homo: nunc autem dum caſum corrigit, dum aſcendit, Deus & homo. Nunc eſt Dominus, nunc eſt excelſus, terribilis, rex magnus. Dominus (inquam) eſt, & in vniuerſa Act. 2.
terra admirabile nomen eius: excelſus, quia ſuper cæ-
E los eleuata eſt magnificentia eius: terribilis, quia quemadmodum aſcendit, ita ad iudicandos viuos & mortuos reuertetur. Et hic rex magnus, nunc in illa ſedet curia victor ad dexteram patris, honore coronatus & gloria, ſpecioſus & expectabilis rex in illa ſua beata republica, patris non mortui, ſed & nunquam morituri hæres, mortuus ſemel, & vltra iam non moriturus, cunctos patris imperatoris antiqui poſſidens theſauros in arca pectoris ſui reconditos, vnde & dona dat hominibus, alii fidem, alij ſapientiæ vel ſcientiæ ſermonem, alij diſcretionem ſpirituum, alii genera linguarum, alii interpretationem ſermonum, alii operationem virtu- Pſal. 67
tum, & his ſimilia. Omnes itaque gentes, vt dictum 1. Cor. 12
eſt, plaudite manibus, id eſt, plaudite cum lætitia, bene

operamini,

operamini. Elegantius quicquam præmitti non potuit ad introitum, ſecundum prædictum Euangelii ſenſum, ſiue lectionis Actuum Apoſtolorum. Nam in eo ait, plaudite manib. & operatio, & ſupradicta charitatis cõmunicatio, breuiter commendatur. In plauſu enim lætitia, manuum vtrimque concuſſio conſpicitur. Ita ergo manib. plaudere iubemur, vt hilari charitate quicquid habemus, quicquid ſcimus, quicquid poſſumus, commune faciamus, hoc pacto vnum ſimus, vt Chriſto tanquam corpus conſona membrorum aptitudine cohæreamus.

De officio in die Dominicæ Aſcenſionis.

CAP. VII.

OFficium diei Dominicæ Aſcenſionis, gaudium cũctis eius cãrat dilectoribus: quia dum eundem redemptorem noſtrum ad cælos aſcendiſſe credimus, ipſi quoque mente in cæleſtibus habitamus: & ſpei certitudine iam poſſidemus rem, ad quam illum perueniſſe gaudemus. Nam (ſicut ipſe ait) vbicunque fuerit corpus, illic cõgregabuntur aquilæ, id eſt, illuc ſubſequẽtur veri ſolis contemplatores & amatores claritatis eius, vbi ipſe eſt, quorum animæ virtutum pennis cum terrenorum deſpectu ad cæleſtia ſubuolant, nec ad terram propter cadauera ſeſe iterũ deuoluunt. Et enim corpus quo ſolo huiuſmodi aquilæ paſcuntur, in cælo eſt: corpus inquam Chriſti, in quo corporaliter habitat plenitudo diuinitatis, quæ angelos paſcit, quæ cibus eſt & vita æterna omnis creaturæ rationalis. Hoc, inquam, gaudium diei præ- Coloſſ. 2. Matt. 4.
ſentis prædicat officium: ſed illud hoc ipſum ſolicitat
Ioan. 6. gaudium, quod pariter angelorum decantamus voces dicentium: Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum. Nam aſcendit quidem Deus in tribulatio-
Luc 17 ne, ſcilicet Apoſtolorum, qui adorantes, vt Lucas refert, reuerſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno, cuius gaudii participes maxime ſunt hi, qui in ſe perfectionem
Act. 1. habentes charitatis, fiduciam habent in die iudicii. Aſcendit, inquam, Deus in illorum iubilatione, ſed aſcendit in voce tubæ id eſt, cum terrifico eiuſdem iudicii præconio, dicentibus angelis: Sic veniet quemadmodum vi-
Luc. 24. diſtis eum euntem in cælum. Eorum quippe, qui in pace
Pſal. 76 Eccleſiæ finiuntur, nimirum tantus quiſque eſt qui ita pugnet, ita legitime decertet, vt illa venientis regis inſignia, ſcilicet, crucem clauorumque ſigna ſecurus aſpiciat, & irreuerberata deoſculetur conſcientia: qui inquam, ita crucem ſuam baiulando, illum ſecutus ſit, vt ſibi larga repoſcat pro laborioſa militia tanti triumphatoris donatiua, imo vt ſecundum parabolam dictum ſit ab ipſo propoſitam: ratus eſt qui talenta, quæ homo hic
Matt. 25. peregre proficiſcens ſibi credidit, cum debito lucro reportet, id eſt, dona (quæ dedit hominibus aſcendens in altum, & captiuam ducens captiuitatem, ſcilicet, carnem, cuius natura noſtras mentes in hoc ſæculo tenet captiuas) ita proximorum vtilitatibus impenderit, vt nihil ex eis in terra defoſſum, id eſt, in terrenos vſus praue detortum, ab vſura ſpirituali vacare permiſerit. Sed eſto: Inueniuntur interdum qui probe viriliterque in huiuſmodi ſtudiis brachium ſuum roborauerint, & merito laudatur, quia cum deſides alii otiis ac deſertis erant late-
Rom. 7 ribus, hic multo milite ſtipatus incedit, & illi regi cum
Pſal. 7 decem millibus occurſurus eſt ad bellum, id eſt, ad diſceptationem iudicii. At ille rex iuxta parabolam Euangelicam cum viginti millibus venit: quia videlicet, cum hic ſeruus bonus & fidelis, tantum de factis ſuis rationem reddere vix poſſit, illi dominus eius de cogitationibus quoque rationem exigit, cum redierit. Atque ita duplici terrinus interrogationum exercitu, neceſſe eſt ſuis diffidat ſim plicibus ac dimidiatis reſponſionibus.

Igitur dum de legatione mittenda & pace roganda, ſoliciti reſponſum pacis eiuſdem expectamus, gaudemus quidem, vt ſupradictum eſt, in ſpe, ſed hoc ipſum gaudium ſpei, magna ex parte metus imminuit. Et quia ſolicitudo hæc ſalubris eſt, competenter hic epiſtolę fi-

nalis aculeus, & ad introitum, & ad offerendam frequen-
A tatur, Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum. Tota autem vis ſententiæ, tota pene huius Euangelicæ animoſitas tubæ magis in ea perſonat dictiuncu- Luc 4.
la, quæ verbo appoſita eſt, Sic veniet. Percutit enim 1. Cor. 1
acriter infelicem ſuperbiam eorum, qui illum transfixerunt, perditamque mundi ſapientiam, ac reprobam fulmine ferit prudentiam: quia tunc vere quod infirmum eſt Dei fortius erit hominibus: & quod ſtultum eſt Dei (ſtultitiam quippe Ieſum Chriſtum crucifixum reputauerunt) hominibus ſapientius erit, ipſis cum dolore fatentibus.

Tunc implebitur illis illud Eſaiæ terrificum vaticinium: Domine exaltetur manus tua vt nõ videant, ſubauditur gloriam Domini. Gloriam enim Domini, i. di-
B uinitatem hominis Ieſu Chriſti non videbunt impii, quam videre ſalus videntium erit, ſed videbunt carnem, quam ſpreuerunt, illuſerunt, conſpuerunt, flagellauerunt, ſpinis coronauerunt, transfixerunt. Hoc etenim ſecutus ait idem propheta. Videant & confundantur. Quæ confuſio malæ conſcientiæ quanta ſit exprimens, Et ignis, inquit, hoſtes tuos deuoret. Tunc trement Angeli & Archangeli, impii autem vbi parebunt? Trement, inquã, angeli, & (ſicut ait Dominus ad B. Iob) territi pur- 1 Pet 4.
gabuntur, quando Behemoth, qui factus eſt, nullum ti- Iob. 4.
meret, qui eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, mirabiliter creatus; & in ſua natura malitiaque & ferocitate conſpicua formidabilis, coram filii hominis fortitudine adducetur, patefacti inferni viſceribus, & videntibus cunctis præcipitabitur. Et quidem ſancti Angeli pur-
C gatorio terrore non examinandi probantur: ſolidati namque ſunt vt firmamẽtum, quomodo mollities aquarum fertur in ſolidum vertı chryſtallum ex quo peccãte illo peccati principe, ipſi peccati enoleotes, in hoc remunerationem acceperunt, vt iam peccare non poſſint: niſi quia conditionis eiuſdẽ cum eſſent, peccare & ipſi potuiſſent, poſſibilitatem eandem ſibi vnquã fuiſſe, fortaſſis intuitu præſentis iræ pauebunt, quã & ipſi incurrere poterant, ſi a gratia deſerti fuiſſent. Ait quippe Dominus Effrẽ, quia ipſa agmina angelorũ expaueſcent in die aduentus eius, & contremiſcent. Sed de hominibus ſanctis, qui annunciando veritatem Dei, ſupernorum imitantur officia ſpirituum, & idcirco commune cum illis vocabulum ſortiuntur vt angeli vocẽtur (angelus quippe nomen eſt officii, non naturæ) de his, inquam, homi-
D nibus non eſt dubium quin tremant, & terrore purgentur. Si ergo trement ſancti angeli, vbi parebunt impii? Dies illa ſuper eos dies iræ dies calamitatis & miſeriæ, dies magna & amara valde.

De eo quod dictum eſt, Et ſedet à dextris Dei.

CAP. VIII.

HÆc itaque ſolicitudo nobis gaudium præſens imperfectum reddit, cuius ſummam ſolus in Euãgelio Marcus perſcribit. Nam cum dixiſſet, Et Dominus quidẽ Ieſus poſtquam locutus eſt eis aſcendit in cælum, Matt 16
addidit hoc: Et ſedet à dextris Dei. ſumma quippe gaudii noſtri eſt. quod vera carnis noſtræ natura in illo nos hominis filio præcedens conſedet à dextris Dei, quem venientẽ iuxta Danielem in nubibus cęli, hodie venerãdus ille antiquus dierũ tum millibus millium ſibi mini- Dan. 7
E ſtrantium, & decies millies centenis millibus ſibi aſſiſtẽtium, in illo throno ſuo flammeo ſuſcepit, dignam cum capite ſuo ſententiam elocutus, iuxta patrem ipſius, ſecundũ carnem Dauid, Sede à dextris meis, &c. Quod nõ ſic accipiendũ eſt, vt Humaniformii putant, quod Deus Pſ. 109
ita vt nos, hinc dexterã atque inde habeat ſiniſtrã, & humana forma circũſcriptus ſit, aut hoc ipſum quod Deus ſedere dicitur, flexis poplitibus fieri putandum eſt: nec illud incidamus ſacrilegium, inquit Auguſtinus, in quo execratur Apoſtolus eos, qui commutauerunt gloriã incorruptibilis Dei in ſimilitudinẽ corruptibilis hominis. Tale.n. ſimulachrum Dei nefas eſt Chriſtiano in templo collocare, multo magis in corde nefarium, vbi vere

Dei templum eſt. Sedere ergo quod dicitur Deus, non membrorum poſitionẽ, ſed iudiciariam ſignificat poteſtatem. Et quod ait Chriſto Domino, Sede a dextris meis, i. in mei æqualitate, quod idẽ eſt ac ſi dixiſſet, Contegna
Rom. 1. meū. Et hoc ſecundum humanam naturam illi dictum eſt: quia ſecundum illam datum eſt ei regnum & honor, & omnes populi, tribus & linguæ ipſi ſeruient. vnde in communione canimus: Pſallite Domino qui aſcendit ſuper cælos cælorum ad orientem. Humana quippe Chriſti natura, dignitate virtutum omnium & ſanctita-
Dan. 7 tis, omnem ſpiritualem exceſſit creaturam in tantum, vt
Pſal. 69. aſcenderet vſque ad orientem, i. vſque ad filium ſibi perſonaliter vnitum, quia præter Deum nihil tranſcendendo, dimiſit. Vbi notandum, quia non dixit ad ortū vel orturum, ſed ad orientem. Illa enim ineffabilis genitura non ſecundum præteritum & futurum conſideratur, ſed ſempiterno præſenti filius patre generatur. Veruntamen hoc localiter quoque accipiendum eſt, quia aſcendit ſuper firmamẽtum cæli, & hoc verſus orientalẽ plagam. Nam quod dictum eſt, vſque ad Orientem, i. vſque ad filium ſibi perſonaliter vnitum, non vtique ſecūdum locum, ſed ſecundum humanæ naturæ immutationem dictum eſt: qua immutatione & nos iuxta Apoſtolum pro modo noſtro immutabimur. Nec vero ſic immutata eſt, vt in illam Orientis ſubſtantiam, vera carnis ſubſtantia tranſiret. ſed acceſſit gloria, non deceſſit natura: abſorpta eſt paſſibilitas, ſucceſſit impaſſibilitas: periit mortalitas, acquiſita eſt carni verbi coæternitas. Sic in ſimilitudinem lapidis aquæ durantur. Chryſtallum nam-
1 Cor. 15. que ſimilitudo lapidis eſt, non ſuapte natura lapis, quia durata gelu aquæ ſubſtantia, ſicut aiunt phyſici, ſpeciem hanc efficit. Quod ad prædictam immutationem carnis apta ſimilitudine referri Gregorius perhibet in Ezechielem, dum dicit: Corpus Redemptoris noſtri, quia vſque ad mortem paſſioni ſubiacuit, aquæ ſimile iuxta aliquid fuit: quia naſcendo, creſcendo, laſſeſcendo, eſuriendo, ſitiendo, moriendo vſque ad paſſionem ſuam per momenta temporum decucurrit. Sed quia per reſurrectionis ſuæ gloriā ex ipſa corruptione in incorruptionis virtutem conualuit, quia chryſtalli more ex aqua durauit, vt in illo & hæc eadem natura, & ipſa iam quæ fuerat, corruptionis mutabilitas non eſſet. Aqua ergo in chryſtallum verſa eſt, quando incorruptionis eius infirmitas per reſurrectionem ſuam ad incorruptionis eſt firmitatem ſolidata. Et notandum, quia cum ſpecies chryſtalli perpulchra ſit, dicitur in hac ſignificatione, quaſi aſpectus chryſtalli horribilis: quia Redemptor noſter vnus idẽq; ſerenus iuſtis, iniuſtis autẽ (vt ſupradictū eſt) apparebit terribilis. Igitur ſicut aqua, non pereunte ſubſtātia vel ſubſtantię quātitate, ſed ſolū qualitate, quæ fluxa fuerat, in ſoliditatem tranſeunte, in ſimilitudinem lapidis duratur, ſic Dominicus homo, cui pſallimus, non pereunte ſubſtantia membrorum, quæ ſeruato numero vel quantitate, aſcendit primum, quoniam reſurrexit, aſcendit (inquam) illocaliter ad orientis, i. diuinitatis (de qua ſupra dictum eſt) conformitatem atque coæternitatem ſola penitus abſorpta, quaſi fluxa qualitate, ſecundum quam timuit, potuitque tædere & pauere, & dixit: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. & cætera
Matt. 26
Marc 14 talia, ſecundo autem aſcendit & localiter hac die, videntibus Apoſtolis, ſuper firmamentum cæli (vt ſupra dictum eſt) ad Orientem, i. ad orientalem plagam. Vbi autem & quomodo ſit Dominicum corpus in cælo, curioſiſſimum & ſuperuacaneum eſt quærere, inquit Auguſtinus in libro de fide catholica. Tantummodo in cælo eſſe credendum eſt. Non enim eſt fragilitatis noſtræ cælorum ſecreta diſcutere.

Quod auctoritate Euangelij proceſſio fiat in die Aſcenſionis Dominicæ. CAP. IX.

Phil. 2. QVod hac die proceſſionem agimus, illud nobis cõmendat, quod Dominum noſtrum ſequi debeamus in ipſum cælum, quo præcurſor ipſe introiuit, per eandem obedientiæ viam, quam ipſe factus obediens vſque ad mortem, exemplo ſuo præmonſtrauit. Nam & ipſe mox aſcenſurus in cælum, hoc ipſum ſignificare dignatus eſt, ſicut Lucas Euangeliſta refert. Cum enim di- Luc. 24
xiſſet Dominus: Ego mittam promiſſum patris mei in vos, vos autem ſedete in ciuitate, quoadvſque induamini virtute ex alto, ſecutus Lucas adiunxit: Eduxit autem eos foras in Bethaniam. Eductione illa, quod nos eum ſequi debeamus (vt prædictum eſt) nomine Bethaniæ (quod interpretatur obedientia) ſignificauit, quod imitando eius obedientiam, membra eius eſſe, & cum illo omnia verbo virtutis ſuæ portante, aſcendere valeamus. Recta itaque de reſponſoriis, quod magis ad eandem pertineat eductionem, diligentioris Eccleſiæ ordines cantant in hac proceſſione, vt nos reſponſorium hoc, Eduxit Dominus Ieſus diſcipulos ſuos foras in Bethaniam, & benedixit eis, quod ex Euangelio Lucæ ſumptum eſt. Hoc enim cantando & procedẽdo nobis inuicem loquimur, & commemoramus idipſum, quod illa Dominus eductione ſignificabat, videlicet, quod ſequaces eius de mūdo foras exire debeant, ſicut iam dixerat illis: Ego elegi vos de mundo vt eatis & fructum afferatis. Quo eatis Ioan 15.
vt. que in vniuerſum mundum. Nam hoc eſt, quod & tunc ait illis ſecundum Marcum: Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ, In quo Iudæos palam percutit vane gloriantes, quod pecu- Matt 28
liaris populus Dei ſint. Nam præter hoc quod iuxta aliquid (vt ait B. Gregorius) homo omnis creatura eſt, habet. n. eſſe cum lapidibus, viuere cum arboribus, ſentire cum beſtiis, diſcernere cum angelis, præter hoc (inquā) Iudæos (vt dictum eſt) percutit dicendo, omni creaturæ. Compendio quippe vſus eſt, dicendo, omni creaturę, pro omni homini. Si dixiſſet, omni homini, reddenda erat ratio, cur non Iudæo ſoli, Quæ autem ratio me- Rom. 3.
lior poterat reddi, niſi quia ſicut Iudæus creatura Dei eſt, ita & Gentilis? Vnde Apoſtolus ait: An Iudęorum Deus tantum: nonne & Gentium? imo & Gentium. Pulchre igitur compendio vſus eſt, dicens, omni creaturę, quo nomine ſimul & omnem exprimit hominem, & pręcepti ſui iuſtam apponit rationem.

Cur eadem proceſſio non ante, ſed poſt tertiam agatur.

CAP. X.

CVm igitur hac die proceſſionẽ rationabiliter agamus, nihilominus & hoc rationabile eſt, quod nõ, ſicut in die Paſchę, vel cęteris Dominicis antequam tertia cãtetur, ſed ea cantata celebratur. Sola namque proceſſio Dominicalis, qua tunc aqua benedicitur in memoriā & venerationem ſacri baptiſmatis, ſicut alias iam dictum eſt: ſola (inquam) eiuſmodi proceſſio tertiam pręcedit, qua hora Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos aduenit, vt ſicut baptizamur, & ſic Spiritum ſanctum accipimus, ſic aqua benedicta, prius nos & loca noſtra reſpergamus, & ſic aduentus Spiritus ſancti memoriale, ſcilicet, horam tertiam decantemus. Cur autem Dominica die ſic nobis baptiſmatis ſacri memoria renouetur, ſupradictum eſt, vbi de ſacra Paſchę ſolemnitate vel ordine pro poſſe diximus, hęc ergo & cętere, quę abſque aquę benedictione aguntur, proceſſiones, iure pręmiſſam ſequuntur horam tertiam, & ſecuturo fine interruptione iunguntur officio Miſſę.

De Dominica poſt Aſcenſionem Domini.

CAP. XI.

DOminicę huius officium vox eſt Apoſtolorum, qui iuxta pręceptum Domini aſcendentis, ſedebant in ciuitate, quoadvſque induerentur virtute ex alto, & Luc. 24.
erant vnanimiter orantes cū mulierib. & matre Ieſu, ſicut in Actib. Apoſtolorum legitur. Non ſolum autẽ illorum, ſed & noſtra vox eſt corde & ore proferenda in Act. 1.
aures Domini, vt ſpiritus eius gratia dignanter ad nos vſque deſcẽdat, quia videlicet corporis eiuſdẽ, in quo pręminent Apoſtoli, nos quoq; mẽbra ſumus licet vltima. 1 Reg. 16
Deſcendat, inquā, in nos vnguentū illud, quod plenarie 1 Reg. 10
redundans in capite, id eſt, Chriſto: deſcẽdit primum in 1 Reg. 16

barbam

barbam Aaron, i. montani, ſ. eiuſdem Chriſti Domini A noſtri, ſuper montem cæli exaltati: in barbam, inquam, i. in fortes atque perfectos viros patres noſtros Apoſtolos, deſcenditque & in ora veſtimenti eius, i. in vicinos Apoſtolis electus ex Iudæis, & ſicut ros deſcendit in montem Sion, i. in omnem ex nobis gentibus fidelem. Huic ergo expectationi præſentis introitus officii valde congruit: Exaudi Domine vocem meam, qua clamaui ad te.
Pſal. 26. Pſalmo namq; xxvi. deſcriptũ eſt hoc, titulus hic inſcribitur: Pſalmus Dauid priuſquam liniretur, i. in regẽ vngeretur. Qui & mittit nos ad hiſtoriam. Dauid adhuc in domo patris ſui, ſcilicet, Bethleẽ, puerulus vnctus eſt à Samuele, regem illum futurum Spiritu ſancto ſic præſignante. Deinde vnctus eſt in Hebron, & ſuper tribum Iuda, tamen regnauit mortuo Saule. Poſtea vero tertio B vnctus eſt, quoniam totius Iſraelitici populi prouinciam accepit. Quæ vnctiones nobis myſticant aliquid. Sicut enim tertio vnctus eſt Dauid, ſic quique fideles participes debent eſſe ternæ vnctionis. Prius in baptiſmo, vbi gratia Spiritus ſancti innouantur: ſecundo, quando per impoſitionem manuum Epiſcopi donis eiuſdem Spiritus ſancti augmentantur: tertio in die iudicii, quoniam eiuſdẽ ſpiritalis gratiæ perfectã dulcedinem adipiſcentur. Non eſt autem credendũ Dauid feciſſe hunc pſalmũ antequam in domo patris liniretur, ſed an poſt illã vnctionem ſtatim, an poſt ſecundam fecerit, incertum eſt. At nos quidem poſt ſecundam vnctionẽ in expectatione tertiæ hoc officium canimus. iam. n. impoſitionem manuum ab Epiſcopis accepimus. Apoſtoli autem quorum expectationem imitatur, ſecũdam poſt primam vnctio- C nem præſtolabantur. Nam illi poſt peccatorum remiſſionem, quam in morte Chriſti acceperant, inſufflãte illo ac dicente: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, manuum impoſitionem expectabant de cælo ab eodem põtifice magno, qui penetrauit cælos, Ieſu Chriſto, quæ ſecunda extitit illis vnctio. Nos autem, hac ſecunda per illorum officium ab Epiſcopis cum ſacro chriſmate accepto, tertiã expectamus gratiã, pro gratia, quam in illa cæleſti percipiemus, Eccleſia, tanta plenitudine, vt merito vocetur ebrietas, & affluens voluptas, ſicut dicit Pſalmiſta: Inebriabuntur
Ioan 17. ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ po-
Pſal. 16. tabis eos. Et Eſaias dicit: Dicit Dominus, cuius ignis eſt
Eſa. 31. in Sion, & caminus eius in Hieruſalem. Donum quippe

A Spiritus ſanctus in Sion, i. in præſenti Eccleſia quantumlibet ignis eſt, In Hieruſalem autem, id eſt, in celeſti patria caminus plenus & indeficiens eſt. Igitur ſecundum prædictam expectationem cantamus in introitu: Exaudi
Domine vocem meam, qua clamaui ad te. & quia non Pſal. 26.
ſufficit vox corporis, addimus: Tibi dixit cor meũ, quæ- 1. Pet. 4.
ſiui vultum tuum, &c. Epiſtola qualiter hoc ipſum orare debeamus, indicat dicens: Eſtote prudentes, & vigila-
te in orationibus, &c. Euangelium, cum venerit para- Ioan. 15.
cletus, quem ego mittam vobis a patre, idcirco congrue legitur, quia promiſſionem eandem Apoſtoli expectabant proculdubio in mente & in ore habebant ſimul & orationem, quam in fine ſermonis pro ipſis & pro nobis, qui per verbum eorum credituri eramus, orauit ad B patrem. Propter quod & communio congruit: Pater, cum eſſem cum eis. Offerenda quoque: Lauda anima mea Dominum, ab re non diſcrepat, quia ſic ſcribit Lu-
cas: Et erant in templo laudantes & benedicentes Deum. Luc 24.

Cur hactenus Apoſtolica littera ad vigilias lecta ſunt.
CAP. XII.

IDcirco per hos dies Dominicæ reſurrectionis, id eſt, a Paſcha vſque ad Pentecoſtem, Apoſtolicæ litteræ
lectæ ſunt in vigiliis nocturnis, videlicet Actus Apoſto- Act. 4.
lorum, Apocalypſis, cũ ſeptem canonicis epiſtolis, quia teſtimonium perſonant eiuſdem reſurrectionis, ſicut ſcriptum eſt, quia virtute magna reddebant Apoſtoli, videlicet tam voce, quam literis teſtimonium reſurrectio- C nis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Diebus autem quibus tempus illud ſignificatur, quo ante paſſionem ſuam in hoc mundo vixit Dominus, idcirco Paulus legitur Apoſtolus, quia pene vbique tota intentio eius eſt approbare gratiam toti mundo, id eſt, tam Iudæis quã Gentibus fuiſſe neceſſariam, nec vllum ex operibus legis, ſed ſola fide Chriſti poſſe ſaluari. Itaque toto tempore, quo ſiue ante, ſiue poſt paſſionem ſuam Domini noſtri præſentia commemoratur, congrue noui teſtamenti prætones loquuntur, vt quaſi ab ſponſi præſentis vberibus filii eius lacte conſolationis potentur. Hæ ſi quidem ſcripturæ
vbera illa ſunt. de quibus eidem ſponſo in Canticis Ec- Cant 1.
cleſia dicit, Quia meliora ſunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.

FINIS LIBRI IX.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS,
DE DIVINIS OFFICIIS
LIBER DECIMVS.

De aduentu ſeu diuinitate ſiue operatione ſancti Spiritus,

CAP. I.

QVAM venerabilis & amplectenda ſanctæ matri Eccleſiæ filiiſque eius vniuerſis debeat eſſe de aduentu Spiritus ſancti ſolennitas, conſiderata perſonæ aduenientis dignitas, ſimulque cauſa aduentus eius euidenter demonſtrat. Ipſe enim Deus & Dominus eſt, Patri Filioq; conſubſtantialis & coæternus, increatus atque immenſus: vtpote creatricis tertia perſona Trinitatis, cuius abſque gratia, nulla in ordine cælorum conſiſtit creatura rationalis: a quo recedẽs angelus, diabolus factus eſt, ad quem accedens homo, Deo ſimilis redditus eſt. Cauſa

D autem aduentus eius hæc eſt, vt quia ſponſus ablatus eſt, filiorum eius curam atque tutelam pupillorũ ſuſcipiat, & teſtamento patris legatam illis, imo ſanguine eius cõſcriptam hæreditatem, aduocatione legitima defendat, in omni pretorio, coram quouis iudice, rege aut tyranno ſiue principibus terræ. Proponenda namque erat lis in iudicio de terminis paternæ poſſeſſionis: & quum antiquus dierum dixerit huic, de quo loquimur, ſponſo, pupillorum patri: Poſtula à me, & dabo tibi Gentes he-
reditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terrę, Pſal. 2.
futuri tamen erant, qui hereditatem eius nimiũ vellent anguſtare, aut etiam annullare, vt Iudei, qui in ſua tantũ ſynagoga: vt Donatus, qui in ſola coarctare contendit Africa: vt Pagani, qui nullam illius poſſeſſionem vſquã eſſe volebant. Preterea celorum predia, quæ pertendere poterant filii ſupradicto patris teſtamento, ſibimet legata inſidiantibus malignis ſpiritibus, tutorem hunc

fidiſſimum adeſſe oportebat, qui illos erudiret, protegeret, atque pro delinquentibus interueniret. Nam quid *Rom. 8.* oremus (inquit Apoſtolus) ſicut oportet neſcimus, ſed ipſe Spiritus pro nobis poſtulat gemitibus inenarrabilibus. Igitur iuxta perſonæ aduenientis dignitatem, & aduentus cauſam, glorioſa, ſplendida, venerabilia, & dulcis eſt ſanctæ Eccleſiæ domini ſolennitas hæc de aduentu Spiritus ſancti, æque vt illa ſacroſancta feſtiuitas Dominicæ reſurrectionis, qua videlicet ſicut nihil nobis naſci profuit, niſi redimi profuiſſet: ita nihil nobis redimi profuit, niſi Spiritu ſancto illuminari, & peccatorum remiſſionem accipere profuiſſet.

Qua auctoritate ſabbato Pentecoſtes, ſicut & ſabbato Paſchæ baptizandum. CAP. II.

QVapropter hæc duo tempora, id eſt, Paſchæ & Pentecoſtes, a Romanis Pontificibus ad baptizandum B præfixa ſunt. Vnde magnus Leo ſcribens ad vniuerſos per Siciliam conſtitutos, cum de ſabbato ſancto Paſchæ, quo baptizandum ſit, dixiſſet, adiecit: Additur ſane huic obſeruantiæ, etiam Pentecoſtes ex aduentu Spiritus ſancti ſolennitas, quæ de Paſchalis feſti pendet articulo, & cum ad alios dies cætera feſta pertineant, hæc ſemper ad eum diem, qui reſurrectione Domini eſt inſignis, occurrit porrigens quodammodo auxiliantis gratiæ manum, & eos quos a die Paſchæ, aut moleſtia infirmitatis, aut longinquitas itineris, aut nauigationis difficultas intercluſit, inuitans, vt quibuslibet neceſſitatibus impediti, deſiderii ſui effectum dono Spiritus ſancti conſequantur. Et paulo poſt: Hoc autem nos non & noſtra perſuaſione defendimus, ſed Apoſtolica auctoritate ſatis

Act. 2. idoneo probamus exemplo, ſequentes B. Petrum Apoſtolum, qui in ipſo die, quo omnium credentium nu-

Matt. 16. Luc. 12. merum promiſſum Spiritus ſancti repleuit aduentus, trium millium populum ſua prædicatione conuerſum, lauacro baptiſmatis conſecrauit, quod ſancta ſcriptura, quæ Apoſtolorum continet Actus, fideli hiſtoria docet, dicens: His auditis, compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus vero ad illos: Pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, &c.

Digna ſane iuſta tanti Domini reuerentia, quoniam æquitas paribus in rebus paria iura deſiderat, vt quia filius non niſi in digito Dei fortem armatum reſurgendo deuicit, & vaſa eius diripuit, atque mundauit, æque huic digito Dei, ſ. Spiritui ſancto, aduenienti, ſicut & Filio reſurgenti ſuum repræſentetur opus, ſ. ſacri baptiſmatis effectus, maxime quia baptiſmatis eiuſdem regeneratio, propria ſancti Spiritus operatio eſt. De cuius regenerationis ſacramento nonnulla ſuperius in ſancto Paſchæ ſabbato, ſimulque de lectionibus & cantibus ad idem ſacramentum pertinentibus, quantum propoſita breuitas permiſit, expoſita ſunt, quæ digna quæſitu videbantur.

Quid pertineat ad ſancti Spiritus gratiam, lectio, Tentauit Deus Abraham CAP. III.

VErumtamen nunc illud prætereundum non eſt, quid ad baptiſmi gratiam pertineat illa, quæ de hac die legitur, lectio: Tentauit Deus Abraham. De qua re quæ-

Gen. 22. rentibus facilis & aperta patet reſponſio, quia videlicet in illa, quam celebramus effuſione ſancti Spiritus, illud impletum eſt, quod in hac lectione patri noſtro Abrahæ Dominus ait: Per memetipſum iuraui, quia feciſti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli, & ſicut arenam quæ eſt in littore maris. Maximeque quod addidit: Poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, atque in ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ pro eo quod obediſti voci meæ. Illud, inquam, nunc

Act. 2. impleri cœptum eſt, quoniam Spiritus ſanctus Apoſtolorum pectora inuiſibiliter penetrans, nouum dedit ſanctificationis ſignum, vt in ore eorum omnium genera naſcerentur linguarum. Sanctus enim Spiritus tunc omnibus dari cœpit Gentibus, manifeſto ſuper Gentiles Corne-

A lium & alios nonnullos veniens ſigno, qui vna & ſola Dei benedictio eſt, qua benedicuntur omnes Gentes in ſemine Abrahæ, qui eſt Chriſtus, quem in vtero virginis idem Spiritus ſanctus præuenit in benedictionibus, ſ. omnium gratiarum ſuarum effuſionibus vt de plenitudine eius nos omnes acciperemus. Tractus hanc lectionem idcirco nullus proſequitur, quia canticum pater Abraham pro hoc facto nullum cecinisse ſcribitur, quippe quibus vel cum quibus caneret non habebat, vnus & pene ſolus Dei cultor, idemque in terra aliena peregrinus. Cætera, vt ſupra dictum eſt, in officio ſabbati Paſchalis pro poſſe dicta ſunt.

Quod in honorem ſeptiformis Spiritus ſeptem ſint officia, quinta vacante feria. CAP. IIII.

IN cunctis ſacro ſanctæ ſolennitatis huius officiis auB ctoritas Spiritus ſancti præmittet, cuius & maieſtas materiam præbet, quod maxime in epiſtolis ſumptis de Actibus Apoſtolorum, clarum eſt. In quibuſdam tamen Euangeliis, vel his quæ ad introitus officiorum, vel quæ dicuntur in offerendis, non adeo liquet in ſuperficie litteræ, quod perſonam vel propriam ſancti Spiritus operationem prædicent: ſed ſi perſcrutemur, & vt ad latentia grana perueniamus, ſpicas manibus confricemus, cuncta ad illius operationem atque ad baptizatorum competentem pertinere patebit inſtructionem. Sunt autem ab hoc ſabbato vſque ad aliud ſabbatum officia ſeptem, vno die, ſ. feria quinta propriū non habente, ſed de Dominica mutuante officiū, videlicet in veneratione poſita ſeptem eiuſdem Spiritus ſancti donorum. Sed in his eo contenti non erimus, vt iuxta propoſitum in officiis quæra-

C mus partium concordiam, magiſque opificem noſtræ ſalutis inquirendo, venerabimur ſancti Spiritus diuinitatem. Dignum quippe eſt, vt prophetica vel Euangelica ſeu Apoſtolica penſando dicta, quæ in his eorum geſta ſunt officiis, organiſtam antiquum ſuis ex vocibus, non recentem agnoſcamus eſſe Deum, præſertim cum in his quoque, quæ hoc nuſquam littera perſonare videntur, magnificentius interdum comprobetur, interiore fideliter ponderato ſenſu, vt eſt illud: Cibauit eos ex adipe *Pſal. 80.* frumenti, & de petra melle ſaturauit eos.

Cur Apoſtolus Paulus eos, qui in Ioannis baptiſmate baptizati fuerant nihilominus baptizari fecerit. CAP. V.

LEctio Actuum Apoſtolorum, factū eſt, cum Apollo eſſet Corinthi, &c. Cunctis huius hebdomadæ *Act. 19.* D diebus lectiones de Actibus Apoſtolorum ſumptæ, ſancti Spiritus euidenter prædicant potentiam ſimul & gratiam, qua teneram naſcentis Eccleſiæ, cum tanta dulcedine lactabat infantiā, vt imponentibus manus Apoſtolis, loquerentur linguis fideles & prophetarent. Sed hodierna, ſ. ſabbati lectio, vnicam baptiſmi Chriſti commendat dignitatem, in eo quod Paulum diſcipulos, qui baptizati fuerant in Ioannis baptiſmate, rebaptizaſſe, imo quia baptizati non fuerāt in nomine Domini Ieſu, baptizaſſe cōmemorat. Cauſa autē manifeſta eſt, videlicet quia baptiſmus Ioannis non ad eandem virtutem pertinuit, quam operatur in nobis baptiſmus Chriſti. Primo, quia Ioannes baptizauit in pœnitentiam, Chriſtus vero baptizabat in remiſſionē peccatorū. Deinde, quod maximum eſt, Ioannes nō baptizabat in nomine Patris E & Filii & Spiritus ſancti, quæ ſola & vnica regula eſt baptizandi, quam ſuo ſanguine conſcriptam, Saluator poſt reſurrectionem ſuam & non ante diſcipulis ſuis contradidit. Quæ tantæ virtutis atque auctoritatis eſt, vt quantacumque dicat quis inter merſionem, ſi cuncta ex ordine quatuor Euangelia percurrat, totamque fidei catholicæ decantet expoſitionem orthodoxam, hanc autem ſolam omittat regulam, verbum abbreuiatum quidem, ſed conſummans: Ego te baptizo in nomine Patris *Eſa. 10.* & Filii & Spiritus ſancti. Si, inquam, iſtud omittit, non fecit opus baptiſmi, atque ideo fruſtratus, qui ſic tinctus eſt, nihilominus baptizari indiget. Quod ſi ſola hæc verba de prompta fuerint, quicumque ſit ille verbi & aquæ miniſter, quicumque baptizet, ſiue columba, ſiue coruus,

corus, i. ſiue caſtos, ſiue adulter, aut ebrioſus, ſiue catholicus, ſiue hæreticus, ſiue etiam ludo quis fortè baptizet, nullatenus baptiſmum licet iterari, ne tanti nominis inuocatio videatur annullari. Vnde licet ſere nemo dubitet, libet tamen quiddam ad hoc pertinẽs inſerere, quod Eccleſiaſtica de Athanaſij principis refert hiſtoria.

Tempore quo apud Alexandriam Petri martyris diẽ Alexander Epiſcopus agebat, cum poſt expleta ſolennia, conuiuturos ad conuiuium ſuum clericos expectaret, in loco mari vicino videt eminus puerorum ſuper oram maris ludum imitantium (vt fieri ſolet) Epiſcopum, atque ea quæ in Eccleſijs geri mos eſt. Sed cum intentius diutiũ pueros inſpectaret, videt ab his geri quædam etiam ſecretiora & myſtica. Perturbatus ilico vocari ad ſe clericos iubet, atque eis quid eminus ipſe videret, oſtendit. Tum abire eos, & comprehenſos ad ſe perducere omnes pueros imperat. Cumque adeſſent, quis eis ludus & quid egiſſent vel quomodo, percontantur. Illi, vt talis habet ætas, pauidi negare primo, dehinc rem geſtã per ordinem pandunt, & baptizatos à ſe eſſe quoſdam catechumenos confitentur per Athanaſium, qui ludi illius puerilis Epiſcopus fuerat ſimulatus. Tum ille diligenter inquirens ab his, qui baptizati dicebantur, quid interrogati fuerint, quid ve reſpõderint, ſimul & ab eo qui interrogauerat, vbi videt ſecundum religionis noſtræ ritum cuncta cõſtare, collocutus cum concilio clericorum, ſtatuiſſe traditur, illis, quibus integris interrogationibus & reſponſionibus aqua fuerat infuſa, iterari baptiſmum nõ debere, ſed adimpleri ea, quæ à ſacerdotibus mos eſt.

Manifeſtum eſt igitur, baptiſmum Ioannis longe imparis fuiſſe virtutis a baptiſmo Chriſti, neque vlla quæſtione opus eſt, cur Apoſtolus Paulus eos, qui tantum in Ioannis baptiſmate baptizati fuerant, nihilominus baptizari fecerit: quippe qui interrogati, ſi Spiritũ ſanctum accepiſtis credentes, reſponderunt: Sed neque ſi Spiritus ſanctus eſt, audiuimus. In quo ſatis liquet, quantæ imperfectionis baptiſmus Ioannis fuerit, in quo nec nominabatur is, in quo ſolo baptiſmi conſiſtit virtus, Spiritus ſanctus, in quo baptizat Chriſtus, ſicut idem Ioannes ait: Ego baptizo vos in aqua, ille vos baptizabit in Spiritu ſancto & igni. Et item: Qui miſit me inquit, baptizare, ille mihi dixit: Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem in eo, ille eſt qui baptizat in Spiritu ſancto.

De proprietate conſolationis, ſecundum quã Spiritus ſanctus alius à Filio dicitur paracletus. CAP. VI.

SPiritus ſanctus, ſicut alia perſona eſt quam Filius, ſic proprietate conſolationis ſuæ qua conſolatur nos, alius eſt paracletus, propter quod Dei filius multa de ſe prolocutus ait in hodierna lectione ſancti Euãgelij: Et ego rogabo patrem & alium paracletũ dabit vobis. quod vt tandem commodius pateſiat, diſcretione diligenti opus eſt, ad cognoſcendum quid propriè per Filium quid propriè pater, in creaturis operetur per Spiritum ſanctum.

Omnium ſubſtantia creaturarum per filium condita eſt, ſicut Euangeliſta teſtatur, dicens: Omnia per ipſũ facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Sed omnibus exceptis quæ ad [illegible] non pertinent, de angelica & humana tantum ſubſtantia dicendum eſt.

Omnis humana vel angelica creatura, omneſque ſubſtantiales qualitates, ſine quibus nuſquã vlla poteſt vel cogitari ſubſtantia, videlicet eſſe, viuere, ſentire & diſcernere, quæ naturaliter inſunt, & idcirco eidem abeſſe ſubſtantiæ nõ poſſunt, per filiũ ſimul cum ipſa ſubſtantia cõdita ſunt. At vero bene eſſe, ſanctè viuere, rectè ſentire, prudenter diſcernere, vel ſapienter intelligere, accidentales qualitates per Spiritum ſanctum appoſitæ ſunt. Quas ex eo conſtat accidentales eſſe, quia videlicet ad[illegible] & [illegible] homini vel angelo, natura ve[illegible] quis calumniæ locus

patere videatur, ſic dictum eſt, has qualitates accidentales eſſe, cum ipſe Spiritus ſanctus, cuius hæc dona ſunt, ſubſtantialit, ſicut mulier procul dubio accidẽs eſt, fœtam eſſe, cum ſemen, quo impregnata eſt, vel illud de quo & per quod ſemen in ea transfuſum eſt, ſubſtantia ſit. Sed vt ad propoſita redeam miniſtro patiantur penuriam, qui ſolius creatricis potentiæ beneficium aſſecuti, ſolis naturæ ſuæ bonis vtentes, quæ per verbum creata ſunt, necdum meruerunt ſuperioribus ornari, quæ à Patre & Filio dantur per Spiritum ſanctum. Amplius vero miſeri ſunt, qui illa nunquã accipere merentur, quibus dicit Dominus: Væ vobis, quia habetis conſolationem veſtrã. Apoſtoli autẽ non eiuſmodi erant, qui nunquam accipere mererentur: nondũ tamẽ diuinæ diſpẽſationis ordo poſcebat, vt tũ acciperent, iamq; perficeretur. Et quod inter eos filius Dei erat, quod nondum ſpiritu dato cũ illis loquebatur & inter eos ambulabat, præparatio tẽporis erat, quod mentibus eorũ per eundẽ ſpiritũ infunderetur, per quẽ in vtero virginis humanæ naturæ fuerat vnitus. Quodq; dicebat eis: Rogabo patrẽ meũ, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum. tale eſt, ac ſi ſponſæ amãti, quæ dixerat, Oſculetur me oſculo oris ſui, dicat inter oſcula os amici poſt parietẽ ſtantis per feneſtrã reſpicientis: Dimittam parietẽ hunc qui oſcula noſtra vix per feneſtras admittit, diuidens inter te ventremque meum eburneum diſtinctum ſapphiris, & mox erimus duo in carne vna, fietq; per infuſionẽ ſeminis, vt vltra ſterilis nõ ſis. Cum. n. hæc ante paſſionem ſuam loqueretur Dominus, adhuc ſtabat paries maceriarum, i. originale peccatum inter homines & Deum. Corporalis autem præſentia Chriſti, tanquam os erat dilecti, qui tunc oſculis amicã alliciebat, quot doctrinis vel miraculis Eccleſiam in paucis diſcipulis adhuc paruulam ad fidem inuitabat. Sed ſicut ſolo nunquam anima concipit oſculo, ſic animæ illorum impregnari non poterant virtute verbi, quod eſt ſemen Dei patris, niſi per integritatem Spiritus ſancti copula Dei noſtrarumq; animarum perficeretur, & per illũ vſque ad interiora ventris earum ſemen, quod eſt verbum Dei, perferretur. Quo facto, ſtatim renuit conſolari anima eorum in temporalibus ſeu naturalibus humanæ creaturæ bonis, & idcirco omnem rerum ſæcularium cõſolationem reſpuerunt, quia memores fuerunt Dei. i. intellexerunt Deũ eſſe incomparabiliter dignius & altius bonũ, & hoc intelligentes delectati ſunt. De hac Patris & ſui cognitione, paulo ſuperius dixerat Dominus. Si cognouiſſetis me, & patrem meum vtiq; cognouiſſetis. Nam de qua cognitione dixit, niſi de experimẽto amoris. Siquidẽ pro experimẽto copulæ naturalis, in ſacra ſcriptura tam honeſte quam proprie dici cõſueuit, virũ vxorem vel vxorẽ cognouiſſe virũ. Qua ſimilitudine, quia cognoſcendus erat Deus ab Eccleſia per paſſionẽ filij, qui hæc loquebatur acquiſita, ſtatim addidit: et amodo cognoſcetis eum. Et quia ſic cognouiſſe vidiſſe eſt, cõtinuo ſubiecit: Et vidiſtis eũ, præteritũ ponens pro futuro, quod certiſſime futurum eſt, eo loquendi more, quo & paulo poſt dicturus eſt, Et iam non ſum in mũdo. Quod ſi cui non placet, oſtendat quomodo aliter quam per amorem ſuum Deus veraciter vel vtiliter cognoſci poteſt, aut quomodo iam viderũt Patrẽ, cũ ipſe Filius nunc dicat: Si cognouiſſetis me: & patrem meum vtique cognouiſſetis. In qua propoſitione præcedẽs atque conſequens, diſcipuli nõ coherere arbitrantur. Vnde ait Philippus: Domine oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis, ac ſi dicat: Te quidẽ oſtẽdiſti & videmus te tantũmodo, patrẽ nobis oſtẽde. At ipſe hunc illorũ non approbans ſenſum, quia nihil ſuperaſſe putabãt de ſilio quod non vidiſſent, cũ & ipſe ſit Deus, qui æque vt pater corde videtur, ſicut alibi dixit: Beati mundo corde, quoniã ipſi Deum videbunt, ait: tanto tẽpore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me: Non enim me cognouiſtis, qui viſo me ſecundum hominem, totum vidiſtis, vtitis. Qui videt me, videt & patrẽ. Sed patrẽ nõ vidiſtis, ſicut

ipſi fatemini, ergo nec me vidiſtis, quia ego in patre & pater in me eſt. Quod non localiter accipiẽdum eſt, nec ſic eſſe poteſt, ſed hoc eſt quod ait: Cognitio patris in cognitione filij, cognitio filij in cognitione patris eſt. Quæ vtriuſque cognitio per ſpiritum ſanctum fit, & hæc ſola eſt conſolatio Sanctorum in hoc ſæculo peregrinantium, quia ſubleuati, ferunt patienter, imo gratãter, quod eos mundus odit, exprobrat, eiicit, perſequitur, flagellat, occidit, & tam in proſperis, quam aduerſis orãte pro illis hoc ſpiritu gemitibus inenarrabilibus, pro refectione habent flere, ſicut ſcriptum eſt: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. &c. Igitur quia propria Spiritus ſancti operatio hæc eſt, recte alius paracletus dictus eſt. Sequiturque hæc offerenda, En mitte Spiritum tuum &c. Hoc enim alio loco paracleto dato, hoc ſpiritu emiſſo, creantur homines noui, & ſic renouatur facies terræ noſtræ, quæ maledicta eſt in peccato Adæ, & damnata ſpinas & tribulos, pullulãte carnis luxuria, germinat: renouatur, inquam, & nouam profert creaturam. cuius expectatio (ſicut ait Apoſtolus) reuelationem filiorum Dei expectat, quę ingemiſcit & parturit, vſque dũ in illa reuelatione filiorum Dei, reddet ſemen Dei, quod per hunc ſpiritum, primum, à baptiſmi gratia concepit.

Inde in ſequenti verſu hortatur ſurſum prægnans anima, benedicere Dominum propter ſuam vehementẽ magnificentiam. quæ benedictio vel gratiarum actio, ſi tantum labiis fiat, adulatio eſt apud Deum: ſi autem corde diligente illam quã laudat magnificentiam, beneuolentia præmio digna iudicatur apud eum. Vnde recte magis internum animæ ſpiraculum, quàm linguæ plectrum hortatur ad benedicẽdum Dominum. Taliſque confeſſio decora eſt, quam induit Dominus, & ea tamquam luminoſo amicitur veſtimento. Cauſa benedicendi Dominum magis in hoc verſu expreſſa, hæc eſt, Extendens cælum ſicut pellem. Nam per hunc, de quo loquimur, Spiritum ſanctum extenditur cælum, i. ſcriptura prophetarum. Extenditur (inquam) ſicut pellis, in qua nihil latet cum extenſa fuerit. Qui tegis (inquit) in aquis ſuperiora eius, id eſt, excellentem illis viam charitatis in donis Spiritus ſancti ſuperfundis communionem. Vltimo feſtiuitatis die, manifeſtum eſt, ad donum Spiritus ſãcti pertinere, de quo ait: qui in me credit, flumina de vẽtre eius fluent aquæ viuæ. hoc enim dixit de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in eum.

De proceſſione eiuſdem Spiritus ſancti à Patre Filioque procedentis. Cap. VII.

SEd quia propoſitum nunc eſt, nõ ſolũ partium conſonantiam in officiis, ſed & diuinam quærere potentiam Spiritus ſancti, prætereunda non hæc eſt ſententia Saluatoris, quam non ſola commendat dignitas ſenſus ſui, ſed & reuerenda auctoritas dicentis, maxime quia cum clamore, vt attentos faceret edixit. Sic. n. ſcriptum eſt: In nouiſſimo autẽ die magnæ feſtiuitatis ſtabat Ieſus & clamabat dicens: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat. &c. Itaque ſi auditores ſumus non ingrati, & tali oratore digni, non ſolum quid dixerit, ſed & quali tempore dixerit (nam & hoc ad rem attinet) conſideremus beneuoli, dociles & attenti. Dies feſtus erat Iudæorum ſcenopegia. Quid ſit ſcenopegia, nouerunt (inquit Auguſtinus) qui ſcripturas legerunt. Faciebant die feſto tabernacula, ad ſimilitudinem tabernaculorum, in quibus habitauerant, cum educti ex Ægypto peregrinarentur in deſerto. Iſte erat dies feſtus, magna ſolennitas. Celebrabant hoc Iudæi velut reminiſcentes beneficia Domini, qui occiſuri erant Dominum. In huius feſtiuitatis nouiſſimo die ſtabat Ieſus & clamabat, inuitans ad bibendũ non qualeſcumque, ſed quoſque ſitientes. Bene. Interea dum reminiſcerẽtur (vt dictum eſt) beneficiorum Dei, dirigebatur ad eos clamor inuitantis ad populum Spiritus ſãcti. Nos autem educti de Ægypto infidelitatis, liberati à captiuitate & ſeruitio ſpiritualis Pharaonis & traducti per mare baptiſmi, nunc in eremo vitæ preſentis peregrinantes habitamus in tabernaculis, quæ ſũt eccleſiæ vel cœnobia, in quibus militamus, donec ad regnũ ſupernæ hæreditatis perueniamus. Si ergo memores beneficiorum Dei feſta celebramus à malis operibus vacantes, & in contemplatione diuinæ bonitatis exultantes, qui per paſſionem vnici filij ſalutem noſtram operatus eſt, clamorem inuitãtis audimus, & ſiti currimus, bibimus, quia ſic nobis benigna diuinitatis vena, ſcilicet Spiritus ſanctus aperitur.

Quo ordine fiat eadem proceſſio ſancti Spiritus. Cap. VIII.

MAgna res & à Deo ſperanda, quam conſiderare propoſuimus, ſ. quod ad creaturã ſuã ordine veniat Spiritus ſanctus. Quod vbi animaduerſum fuerit, clarebit & hoc, quam recte in Euangelio procedens dictus ſit. ordo neceſſarius hic eſt, vt prius in creatura rationali, bona voluntas excitetur erga creatorem conſideratione beneficiorum eius. Hęc vero vt non deeſſent, ille proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Quomodo (inquit Apoſtolus) non cum illo nobis omnia donauit? Sed ſunt homines ingrati, qui ſicut in operibus mũdi nulla beneuolentia laudant Deum artificem, quos Apoſtolus percutit dicens: Qui cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, ita cum prædicatur eis ista charitas Dei, quod pro nobis filium ſuum tradidit, non venerantur magnitudinẽ beneficij, ſed irridẽtes vt ſtultitiam verbum crucis Chriſti. Tales ſpiritus nunquã dignatur, quia Deo odibiles, ingratitudine nimia legem naturalem præuaricantur. naturale namque eſt homini amantem redamare, & opus quod laude dignum, quodque indignum ſit, poſſe diſcernere. Quod quia vitio ſuo, videlicet quia ingrati ſunt erga Deũ, facere nolunt, merito ſpiritus Dei ſemen ipſum non credit eis, eoſque in deſideria cordis ipſorum, in immunditiam, in paſſiones ignominiæ, & in omnem reprobum ſenſum, ſicut Apoſtolus ait, traditos derelinquit. At vero quorum mentem diabolicæ non cæcauit calliditatis nubes, cognoſcentes ex operibus mundi artificem, venerantur illum, & beneuole ſapientiam eius laudant in æquitate operum: magis autem incarnatum & paſſum pro omnibus audientes, Dei virtutem & Dei ſapientiã Chriſtum diliguntur, approbant, amplectuntur, honorant. Vnde eſt illud in Canticis: Oleum effuſum nomen tuum ideo adoleſcentulæ dilexerunt te. Itaque quemadmodum in ſponſalibus, primum ſponſæ oſtenditur ſponſus, laudatur genus, fortitudo prædicatur, diuitiæ numerantur & forma commendatur, per quæ omnia mutuus affectus, voluntariuſque puellę exigitur aſſenſus: & tunc demũ per conuiuium amoris, is, qui in ſuis placuerat, totus in ſeipſo cognoſcitur. Ita creator noſter prius animarum noſtrarum in ſe excitat affectum, ſuorum oſtenſione operum, ſueque diuinitatis omnipotẽtiſſimæ & incarnationis ſacroſanctæ, fideli prædicatione, & deinde vbi ſe ipſum placuiſſe viderit, confidenter accedit. ſicut de muliere forti ſcriptum eſt: Confidit in ea cor viri ſui, & plenitudinem ſui amoris i. Spiritum ſãctum in illã effundit. Ibi manifeſtat ille ſeipſum, quod nunquam per aliud fit, niſi per hũc, de quo loquimur Spiritum ſanctũ. Idcirco iam iam paſſurus Dominus & poſt eandem paſſionem ſuam hunc ſpiritum daturus, dilectionem attẽtius commendabat, videlicet vt dilectio cordis humani, dilectioni Dei, qui eſt Spiritus ſanctus, occurreret locumque præpararet. Iã, vt ad ſuperiora reuertamur, talem dilectionis ſitim requirebat, cum in templo ſtans & clamans dicebat: Si quis ſitit, veniat & bibat. Vbi & Scænopegiæ feſtiuitas, quando memores beneficiorum Dei tabernacula faciebant, vt ſupradictum eſt, ad ſimilitudinem tabernaculorum, in quibus habitauerant per deſertum, quando de Ægypto educti ſunt, feſtiuitas inquam magna, ſolẽnitatis eius typus erat, quæ noſtris in mentibus ſplendere debet, contemplantibus beneficia Dei, quæ per filium ſuum redemptorem noſtrum magnifice

Significè nobiſcum egit, & ob hoc ſitientibus illum in ſe-

ipſo contueri, quem in tantis ſuis expertæ ſunt benefi-
ciis. In his nimirum clamor ille Domini non ſurdas au-
res inuenit, dicentis: Si quis ſitit, veniat & bibat. Et ex-
ponens, quam ſitim quærat, quid bibendum offerat, ad-
iungit. Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent
aquæ viuæ. Qui credit in me, idem eſt ac ſi dixiſſet. Qui
ſitit me. Quid enim eſt in Chriſtum credere, niſi Chri-
ſtum ſitire? Plus quippe multo eſt, credere in Chriſtum,
quàm credere Chriſto, vel credere Chriſtum. Credere
Chriſto, ſubauditur, quod verum credat, vel credere
Chriſtum, ſubauditur eſſe, non magnū eſt. Siquidē &
dæmones credunt & contremiſcunt. At vero credere in
Chriſtum, i. per fidem ambulando tendere in Chriſtū,
venerari & amare verbum per quod omnia facta ſunt,
amplius autem quod verbum caro factū, & habitauit in
nobis. Qui ergo ſicſitit, illi datur bibere de ſpiritu Chri-
ſti. O quanta de inopia ſubleuatur creatura, vt cū crea-
tore ſuo vnum tandemq; ſpiritum habeat, qui ſolus æ-
ternarum diuitiarum cumulus eſt, quo ita inebriatur &
impletur venter animæ, vt de illo fluant aquæ viuæ, ſ.
Ioan. 7 dogmata diuinæ ſapientiæ, vt merito dicatur fons hor-
Cant. 4 torum, puteus aquarum. Igitur, vt ſupra dictum eſt, hic
ordo conſuetus, hæc præparatio competens eſt ante ad-
uentum ſancti Spiritus, vt priùs bona creaturæ volun-
tas erga creatorem excitetur, prædicatione beneficiorū
eius, quia teſtante ſcriptura quę dicit. Hominis eſt præ-
parare animum, Domini autē gubernare linguam, itē-
que, Hominis eſt diſponere viam ſuam, ſed Domini eſt
Prou. 16 dirigere greſſus eius. hac, inquam, ſcriptura teſtante, na-
Ibid. turale eſt, vt humanus affectus, i. bona volūtas erga crea-
toris benefacta moueatur. Quod vbi non fit, ingratitu-
dinis vitium, & ſuperbientis animi contēptus eſt. Nam
Prou. 16 quod ait Apoſtolus: Deus enim eſt, qui operatur in no-
Rom. 7. bis & velle & perficere pro bona volūtate, ſupradictę nō
repugnat ſententiæ. Siquidē hominis eſt animum præ-
parare, i. bona velle dum rationalis ſenſum bonū diſcer-
nit & approbat, ſicut idem Apoſtolus ait: Nā velle ad-
iacet mihi, Deus vero hoc ipſum velle operatur, dū gra-
tia ſua cauſas agere, atq; homini oſtēdere dignatur quā-
rum intuitu voluntas eius ad amandum Deum excite-
tur. Verbi gratia: Parati Apoſtoli ſunt, vt vellet paratus eſ-
Luc. 22. ſe cum Domino in mortem & in carcerem ire: ſed hoc
Matt. 16 ipſum velle operatus fuerat in eo pater, qui Chriſtum
filium ſuum in hunc mundū miſerat, & huic reuelaue-
rat. Et quia Iudęis inuidentibus atq; perſequentibus, &
hic & cæteri Apoſtoli ſuū velle eo (ſicut iam dictū eſt)
accommodare non audebant, ideo quod ſuū erat, perfecit Deus.
mittendo illis Spiritum ſanctū, quo accepto Petrus, qui
iam velle habuerat, perficere quoq; haberet, ſcilicet, vt
potenter pro Chriſto in carcerem & in mortem iret.

*Cur propriè Spiritus ſanctus procedens dicatur, cùm filius
à Deo proceſſerit, ſicut ipſe ait: Ego enim à Deo
proceſſi, & veni.* Cap. IX.

CVm & filius à patre proceſſerit ſicut ipſe Iudæis lo-
Ioan. 8. quitur, dicēs: Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis
vtiq; me, ego enim à Deo proceſſi & veni, merito quæ-
ritur cur propriè Spiritus ſanctus procedēs dicatur. Ad
quod facilis promptaq; patet reſponſio, quod videlicet,
quia filius ſemel miſſus, ſemel venit redimere mundum
per incarnationis myſterium, & ſicut omnia per ipſum
ſemel & ſimul facta ſunt, ita & per ipſum omnia ſemel
& ſimul reſtaurata ſunt. Propter quod non præſenti tē-
pore ait, Ego enim à Deo procedo, ſed præterito, Pro-
ceſſi, inquit, & veni. At verò Spiritus ſanctus non ſemel
neq; cuncta ſimul electorum pectora perluſtrat, ſed di-
uerſis tēporibus venientes diuerſis modis viſitat, i. gra-
1 Cor. 12 tiarum diuiſiones, vnus idemq; Deus ac Dominus va-
Ioan. 5 riè diſpenſat, de cuius ſanctificatione ait filius: Pater
Ioan. 5 meus vſq; modo operatur, & ego operor; Duplex eſt
enim operatio Dei, Et de alio opere Dei, quod per fi-
lium operatus eſt, ſ. de creatione omnium, ſcriptum eſt:
Qui viuit in æternū, creauit omnia ſimul. Idcirco cum
de ſpiritu ſancto loqueretur filius, dicens: Cūm venerit
paracletus, quem ego mittam vobis à patre ſpiritum ve-
ritatis præſenti tempore ait: Qui à patre procedit. Et ſi-
cut lunæ corpus integrum ſemel in cælo formatum eſt,
ſemper autem beneficio ſolis, vt ab illo illuſtretur, indi-
get, quia lumine proprio nō lucet: ſic Eccleſia ſancta ſe-
mel in baptiſmo nata eſt. ſed ſemper inter præſentis vi-
tæ defectus varioſq; labores gratia ſancti Spiritus viſita-
ri, ac refici opus habet, quapropter vultui diuinitatis aſ-
ſiſtere ſatagit, dum quotidie creatori ſuo pro beneficiis
eius gratias agit, verbis gratiis, dum in conſecratione Eu-
chariſtiæ dignum & iuſtū eſſe confitetur, illi ſemper &
vbiq; gratias agere, cum cæli cælorumq; virtutibus ſuas
quoq; voces admitti deprecans: quia per Chriſtum Do-
minum noſtrum & ipſa condita, & per eundem benedi-
ctum qui venit in nomine Domini, redēpta eſt. Hac e-
nim maximè beneficiorū eius commemoratione vultui
creatoris ſui occurrit, & tanquam luna vero ſoli faciem
cordis obiicit, ſicq; ſpiritu ſanctificationis, & in illis
qui fortè needum acceperunt, initiatus, & in illis qui
iam acceperunt, per adiectionem muneris perficitur.

Ecclesia ut luna indiget lumine solis, id est, gratia spiritus sancti.

Rectè igitur Spiritus ſanctus, qui à patre procedit,
ſolus procedens datur: filius vero, quia non procedo,
ſed proceſſi, ait, & veni, non procedens, ſed genitus, vt
verè eſt, aſſeritur, Proceſſit enim ante omnia tēpora, de
corde patris natus: venit in tempore, ex Maria virgine
incarnatus.

Filius genitus, spiritus sanctus procedens.

*Item vnde ſupra, & quod Spiritus ſanctus ſit capabilis hu-
manæ animæ, quod eſt proprium diuinæ ſubſtantiæ.*
Cap. X.

SI prudenter verba Domini ſuperius poſita aduerti-
mus qui loquens de ſpiritu quē accepturi erāt cre-
dentes in eum, Si quis ſitit, inquit, veniat & bibat, &c.
veram & perfectam ſancti Spiritus diuinitatem, in his
quoq; agnoſcimus, de qua nunquam aliquid aridus &
inanis bibit Macedonius, omneſq; alii quicūq; blaſphe-
mando in Spiritum ſanctum æterni delicti rei conuin-
cuntur. Quod vt manifeſtum fiat, primo ponendum eſt
illud, de quo nemo dubitat, ſ. potū hūc nō carne, ſed ſpi-
ritu percipi: non ore ſed corde: non palato, ſed ratione
diſcerni. quod autē bibitur, profectò bibentis interiora
penetrat, ſuaq; ſubtilitate capabile, craſſiora atque ideò
ſui capacia complet receptacula, Conſtat igitur, quòd
Spiritus ſanctus humanæ animæ capabilis ſit, eiuſq; pe-
netret interiora, vt potè quam illa bibit, i. in interiora
ſuæ ſubſtantiæ recipit. At verò hoc diuinæ ſubſtantiæ
proprium eſt, nihilq; aliud humanum vel angelicū po-
teſt penetrare ſpiritum, præter ipſius omniumq; crea-
torem Deum, cui dicitur: Tu ſolus noſti corda omnium
filiorum hominum hic (inquam) ſolus implet animam
ſpiritus. Nam quod homo arreptitius dæmone plenus
datur, non ſic accipiendum eſt, vt malignus ſpiritus ſpi-
ritum hominis ſubſtantialiter introiſſe credatur. Vter-
que enim creatus eſt, neuter altero adeò ſubtilior, vt al-
ter alteri capabilis alteriuſque capax ſit. Sed ita plenus
dæmone quis eſſe poteſt, quomodò mero aut febri inter-
dum non incongrue plenus dicitur. Quod vtique ſecun-
dum corpus accipitur, quia venas nervoſque vel omnes
occultos meatus corporis, non etiam animæ ſubſtantiā
ingreſſa febris aut ebrietas, habitātem illic in ſuis ſedib.
fatigat animā. Igitur Spiritus ſanctus Deus eſt, quia ca-
pabilis eſt humano ſpiritui, ſicut iam dictum eſt, Chri-
ſto auctore, qui ad bibendum illū ſitientes inuitat ani-
mas, quo ſenſu & illud Apoſtoli accipimus: Miſit Deus
Spiritū filii ſui in corda noſtra, & talia quam plurima.

Ioan. 7. Vera divinitas sancti Spiritus, quia ab anima hominis capabilis.

Act. 1. Animo arreptitius non substantialiter recipit daemonem.

Gal. 4.

*Item de proceſſione Spiritus ſancti in minore vel maiora
viſitatione, iuxta illud quod dictum eſt: Spi-
ritus vbi vult ſpirat.*

Cap. XI.

CVm verò idem ſpiritus, humanis cordis circuit pro-
fundū, nemo quidē ſcit, niſi is ſe qui accipit. Flumi-

na autem aquæ viuæ conſequenter de ventre eius fluentia qui bibunt, de ſapore magnitudinem infuſi muneris A agnoſcunt. Vndè Dominus in Euangelio: Et vocē, *Ioan. 3.* inquit, eius audis, ſed neſcis vnde veniat, aut quo vadat. *Flumē aquæ viuæ* Flumen quippè aquę viuę, i. affluentia ſalutaris doctrinæ, quæ de ventre fluit in Chriſtum credentis, vox eſt ſpiritus vbi vult ſpirantis, qui vbicunque ſpirauerit eructiens mentis vterũ, fontem aquæ viuæ, i. ſenſum veritatis efficit, riuumq́; eius ad os dirigens, corporea voce induit, & in aures tuas emittit, perque aures animam perfert eius bibentis ſaporis qualitas verum perhibet, quia ſpiritus ſancti vox eſt, ſ. dũ infu. is pectori, gratiā multis profuturam in electo vaſe imponit. Siquidem nec ipſe qui accipit, ſcit vndè veniat, aut quò vadat, licet ſciat & ſentiat quando venit & quando vadit, peracta viſitatione ſenſibili. Quaſi enim ſibilum auræ lenis (vt B *3. Reg. 19. Sibilus auræ lenis.* ait Gregorius) ſubitò percipit, atque hoc eſt quod de incomprehenſibili ſubſtantia æternitatis conſpicit. Verũ per illum in Helia ſibilum auræ tenuem, frequentior viſitatio deſignatur. qua diuinitatis ſaporem deguſtat mens, quoties in contẽplationis ſublimitate ſuſpenditur. De illa magis viſitatione ad præſens pertinet opus, qua longè excellentius tunc mens humana clarificatur, quando ad publicum quis mittendus eſt, vt ad ſalutem multorũ, flumina de ventre eius fluant aquæ viuæ, *Eſa. 26.* vel (vt alibi ſcriptũ eſt) vt à timore Domini concipiens *Eſa. 12.* pariat, & ſpiritũ ſalutis eius faciat ſuper terrã. Quomodo miſſi ſunt patres noſtri Apoſtoli, vel Apoſtolici viri, & ſi qui ſcribendi officio magis quā acceſſu vel præſentia corporis viuā nobis aquā emiſerut, quā de hoc fonte ſaluatoris, de huius ſancti Spiritus abundantia, feliciter hauſerunt. In his magnificentius tũc illud adimple- C *Cant. 5.* tur, quod in Canticis canticorũ dicitur: Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen, & venter meus intremuit ad tactũ eius. Subitò enim dũ neſcitur, inſilit Spiritus ſanctus, & quaſi per foramen interius animæ clauſtrum illabitur, intremiſcēte protinus ad introitũ eius *Illapſus Spiritus ſancti.* infirmitate humani ſpiritus, ob inſolitum vigorē quem ſentit & pondus. At ipſe qui allapſus eſt, primitus familiari dulcedinis ſuę blandimento, quaſi oſculo, pauitantem animam cõſolatur. Deinde ſecundũ opus, ad quod animā illā præparat exurges, verbi gratia, ſi hoc intendit, (vt ſupra dictũ eſt) de vētre eius fluant aquæ viuæ, id eſt, largiora dogmata vitæ: exurgens, inquam, circuit animæ vterum, & circumeundo dilatat, breuem prius & anguſtum mirabili ſuorum incremento circulorum D futurum eius ſignificans in diuina ſcientia profectum, tanta nonnunquā magnitudine inundans, ac ſi vnum de paradiſi fluminibus per dilatatũ eiuſdē animæ fluat alueũ. Interea miratur ipſa ſumet amplitudinem, vaſtumque ſinus ſui deambulatorium, ter quaterque beata, quæ (ſicut ſcriptum eſt) quia dilexit cordis munditiam, propter gratiam labiorũ ſuorum, habet amicum regem, videlicet Chriſtum, à quo tale percipit donum. *Prou. 22. Ioan. 3. 1. Cor. 12.* Impleta tandem menſura, quam dare vult hic ſpiritus [nam ſicut ſpirat vbi vult, ſic & diuidit ſingulis prout vult] vbi miraculum conquieſcit, & anima in ſeipſam reuertitur tum verò recuſare non poteſt, quin ſurgat & dilecto aperiat id eſt, ad doctrinæ miniſterium ſe accingat, & ea quæ clauſa ſunt Chriſto corda aperiat ſemper E voce, nonnunquam & literis amouere contendens peſſulum incredulitatis, ſicque progrediens ad publicum, præceptum exequitur, quod intus audiuit: Deriuentur *Prou. 5.* fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide.

De die Penteceſtes, quomodo dies quo data eſt lex, quinquageſimus computetur, à die qua in Aegypto agnus immolatus eſt cum ſolennitatis die Spiritus ſanctus datus eſt.

Cap. XII.

Quoto die à quo quęſiti ma PRimo illud prætereundum non eſt, diem illum, quo data eſt lex, in cuius rei memoriam ſolēnitas magna erat Pentecoſtes, de quo die Spiritus ſanctus Apoſtolis datus eſt, diem, inquam, quo poſt tranſitum maris rubri data eſt lex filiis in mõte Sinaï, planè quinquageſimum A fuiſſe ab immolatione paſchalis agni. Nonnulli enim, maximè qui computandi ſcientiæ ſtudent, cum legunt quartadecima die menſis primi immolatũ fuiſſe agnum, menſe autem tertio, tertia die menſis, deſcendiſſe Dñm coram omni populo ſuper montem Sinai, iam enim (inquit ſcriptura) aduenerat dies tertius, & manè incaluerat, & ecce cœperunt audiri tonitrua &c. cum (inquam) *Exod. 19.* hęc legunt, mirantur & hærent, numerum quinquagenarium à quartadecima die menſis primi vſq; ad tertiam diem menſis tertii non conſtare probantes. Nam cum *Diſſo. ſo. q. ed. dies quo quæſ. mai iſ. eoque tabula legi data ſunt.* Hebræi ſolos lunares habeant mēſes, & luna primi mēſis vnde triginta dies habeat, luna verò ſecũdi triginta, profectò à quartadecima die primi, vſq; ad tertiā diem menſis ſecundi, non prætermittenda eſt quæſtio, quæ hoc modo ſoluitur. Tertia quidem die menſis ſecundæ B deſcendit Dominus (vt prædictum eſt) ſuper montem Sinai: ſed vide quid poſt hæc ſequitur: Moyſi quoque dixit: Aſcende ad Dominum tu & Aaron, &c. Soluſq; Moyſes aſcendit ad dominũ, & illi non appropinquabant. Venit ergo Moyſes & narrauit plebi omnia verba Dñi atq; iudicia. Ac deinceps: Et manè, inquit, conſurgens ædificauit altare ad radices montis. Et poſt pauca: *Exod. 24.* Dixit autem Dñs ad Moyſen: Aſcende ad me in montē, & eſto ibi, daboq; tibi duas tabulas lapideas, & legē ac mandata quæ ſcripſi, vt doceas filios Iſrael. Itaq; non tertia die menſis quando Dñs ſuper montem aſcendit, ſed die quarta quãdo tabulas & ſcripturā ſuam dedit, lex data eſt. Igitur diem datæ legis ab immolatione Paſchalis agni quinquageſimũ extitiſſe planũ eſt. Quo die C cum datur Spiritus ſanctus, mira nobis operũ eius concordia commendatur, de qua ſufficienter tractatũ eſt à ſanctis doctorib. Sciendũ quoq; eſt, quòd ex præcepto legis, hic dies quinquaginta, nõ ab ipſa paſchali veſpera, qua immolabatur agnus, ſed à ſubſequente prima ſab- *Leuit. 23.* bati incipiebant numerari. Sic enim ſcriptum eſt in Leuitico: Feretis manipulos ſpicarum primitias meſſis veſtræ ad ſacerdotem. Qui leuabit eum corā Domino, vt acceptabilis ſit vobis altera die ſabbati, & ſanctificabit illũ. Numerabitis ergo ab ipſo die, in quo obtuliſtis primitiarum manipulos, ſeptem hebdomadas plenas, vſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, & ſic offeretis ſacrificiũ nouũ Domino ex omnib. habitaculis veſtris panes primitiarũ duos, &c. Itaq; à prima ſabbati, quam nos Dominicā diem dicimus, id eſt, D trāſacto magno die paſchalis ſabbati; dies quinquaginta incipiebant numerari. At verò Dominus noſter illo die reſurrexit, corpuſq; ſuũ verè nouarũ frugum terræ noſtræ faſciculum, verus ipſe ſacerdos corā Domino Deo patre ſuo leuauit, & sãctificauit. Nihil ergo quæſtionis remanet, cur dies ille, quo Spiritus ſanctus datus eſt, qui vtiq; à die qua reſurrexit, quinquageſimus eſt, Iudęorũ quoque fuerit pentecoſtes: quia (ſicut iã dictũ eſt) non ab ipſa veſpera paſchali, ſed à ſubſequente prima ſabbati, dies pentecoſtes incipiebant computari. Offeramus itaque Domino hac die panes primitiarum duos: i. pro duobus illi gratias agamus beneficiis, ſcilicet, quod vno eodemque ſpiritu ſuo & olim veteribus *Deut. 10. Solemnitatis Pentecoſtes. Deut. 9. Leuit. 25.* legem ac mãdata ſcripſit in tabulis lapideis, ſicut Moy- E ſes in Deuteronomio ait. Deditque mihi duas tabulas lapideas ſcriptas digito Dei. Digitus enim Dei Spiritus ſanctus eſt, & nunc nouis, id eſt, Euangelicis patribus gratiam in tabulis ſcripſit carnalibus. Solemnemque agamus diem poſt ſeptem ſeptimanas emicãtem, & numeru ſuo, id eſt, quinquagenario, iubilæum ſignificantem, id eſt, dimittentem, quo ab omni debito dimiſſi, ad *Rom. 7.* antiquam reuertamur poſſeſſionem, quam perdidimus ſub peccato venundati. Nam quomodo poſt ſeptem hebdomadas feſtiuus hic dies erumpit, ſic poſt mundi circuitum, in quo nunc laboramus, ille dies æternaliter feſtiuus effulgebit, quo iam non laborabimus, ſed felici otio cõpoſiti, ſolem verum ſeſto diadeotate coronatum ſpectabimus, mirabimur, laudabimus. Nunc ſecundum

dum officium eiuſdem diei, de eodem Spiritu ſancto (vt cœptum eſt) proſequamur, Epiſtolam in capite ponentes, qua eius narratur aduentus.

Quid ſignificauit, quod ſonus factus eſt de cælo adueniente Spiritu ſancto. CAP. XIII.

Act. 2. Psal. 17. SOnus qui adueniente Spiritu ſancto repente factus eſt de cælo, ſignum fuit ſoni qui in omnem terram exiturus erat, cælis illis, quos nunc firmare veniebat, enarrantib. gloriam Dei, & firmamento conſtantiſſimæ fidei illorum annuntiante opera manuum eius, cum magnifico verbi tonitru & miraculorum coruſcationibus. Sic enim mox futurum erat, hoc ſpiritu per os illorum intonante Chriſti præconia, vt ad pœnitētiam commoueretur & contremiſceret terra, & fundamenta montiū, Psal. 17. corda ſuperborum conturbarentur & cōmouerentur, audito quoniam iratus eſt eis, niſi pœnitentiam egerint. Apoc. 8. Vnde & in Apocalypſi, cùm accepiſſet angelus thuribulum, & impleſſet illud de igne altaris, & miſiſſet in terrā, facta ſunt tonitrua, & voces & fulgura & terræ motus magnus. Nunc ignis ille mittebatur, vnde & apparuerunt Apoſtolis diſpertitæ linguæ tāquam ignis, ille (in- Iſa. 9. quam) ignis mittebatur in terram, quo angelus ille magni conſilij dudum impleuerat aureum thuribulum immaculati corporis ſui, & nunc aſſumptus in cælo agebat quod dixerat: Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt ardeat? Luc. 12.

Cur Spiritus ſanctus, cuius natura eſt inuiſibilis viſibilem foris ignem oſtendit. CAP. XIIII.

QVod vero foris quoque viſibilis oſtenſus eſt ignis, qui vtiq; non erat ipſa quæ inuiſibilis eſt, ſubſtantia Spiritus ſancti: quod, inquam, ignis viſibilis oſtenſus eſt, ſignum nobis fuit diuinæ operationis, vt per effectus, quos nouimus huius noſtri ignis, intelligamus quid hic ignis, hic Deus, hic Spiritus ſanctus operetur in nobis. Eſt autem multiplex in rerum viſibilium natura, viſibilis ignis commoditas. Cælum in ſole & luna ſyderibuſque miris ornatibus illuſtrat: terram autem non ſolum fuſo deſuper lumine lætificat, ſed & beneficio caloris ad gignendum prouocat, & ſinu eius recepta nutrit ſemina. Præterea de ſilicum venis exceptus, & competentibus alimentis enutritus, noctem nobis alleuiat, abſentemq; diem lux agit æmula, & innumera mortalibus præſtat cōmoda, quibus vitæ præſentis iuuatur inopia. Adde, quod tunc temporis ex iuſſu Domini ardebat in altari ſacerdote iugiter ligna ſubiiciente, quodque conſumebat holocauſtum, quodq; ſacrificium ſic dicebatur, eo quod eſſet totum incenſum. Sed inter cætera naturalia præclarū hoc habet ignis quod diuiſus in partes mutuati non ſentit detrimenta luminis, horum omnium ſignificationes referri ad Spiritū ſanctum & opera eius, his qualitatibus aſſimilari nouerunt, qui ſcripturas legunt. Igitur quod in igne Spiritus ſanctus oſtenſus eſt, ſignum fuit, non ſibi, ſed nobis, quibus diuina maieſtas eius ab initio ſignis loqui conſueuit.

Multiplex eſt fructus & cōmoditas ignis. *Leuit. 6. Num. 28. 29.*

Cur cum Patris & Filij & Spiritus ſancti vna ſit ſubſtantia, magis Spiritus ſanctus dicatur ignis. CAP. XV.

NEc illud omittendum eſt, cur cùm vna ſit ſubſtātia Patris & Filij & Spiritus ſancti, magis & penè ſola perſona ſancti Spiritus appelletur ignis, & nonnunquā ignis Domini, vt ibi: In igne enim Domini deuorabitur omnis terra. Quod tamen mirū non videbitur, ſi ad memoriam reuoces, quia propriè vel naturaliter amor eſt iſte Spiritus. Amor, inquā, vel charitas, qua Pater filium vel filius diligit Patrem, Spiritus ſanctus eſt, qui & bonitas vtriuſq; dicitur & eſt. Nam ſi quæras, inquit Aug. quis omnia fecit, reſpondeo, Deus. Si quæras per quid? per verbū ſuum. Si quæras, quare? quia bonus eſt, omnia fecit. Et hæc trinitas vnus eſt Deus. Itaq; amor Dei Spiritus ſanctus eſt. Amor autem tam ſpiritualis quam carnalis reuera ignis dicitur & eſt, adeo ſenſibiliter calens, vt nemo amantium calorem eius neſciat. Sed cum Deo, conſubſtantialis amor ſuus ſit, ſic eodē amore ſuo Deus ignitus eſt, vt ſine diſtinctione perſonarū dicatur Deus, & ſit inuiſibilis atq; incorporeus ignis, iuxta illud Apoſtoli: Et enim Deus noſter ignis conſumens eſt. Veruntamen vbi perſonarum diſtinctione opus eſt, cùm quid cuiuſq; perſonæ ſit proprium diſtinguimus, ſicut Deum patrem, vitam in ſe immortaliter viuentem: filiumque eius dicimus veram & incommutabilem ſapientiam, per quam vniuerſam condidit creaturam: ſic Spiritum ſanctum dicimus amorem eius, per quem concupiſcit rationabilem & inhabitare appetit creaturam. Qui amor quaſi ignis, imo vt vere ignis ad eandem appoſitam ſibi tēdit rationalem creaturam, ſicut hic ignis viſibilis ſemper in appoſitam tendit competentem ſibi materiam. At illo igne, quæ conflatur, non conſumitur creatura, ſicut hoc igne viſibili conſumuntur ligna, fœnum, ſtipula: ſed quemadmodū aurum & argentum hoc igne liqueſcunt, neq; conſumuntur, ſed perſiſtunt, & puriora ſunt, ſic illo igne, illo, vt ait Eſaias, camino qui eſt in Hieruſalem: Beata rationalis creatura, inconſumptibiliter liqueſcit in incendio huius amoris, in torrente huius voluptatis, ſemper pura, ſemper liquida, ſemper ardens amore, ſemper fruens Deo amatore, deſiderando non indigens, fruendo non faſtidiens.

Sophon. 1. *Spiritus ſanctus amor eſt ideo & ignis dicitur.* *Hebr. 12.* *Deus Pater vita, filius ſapientia, Spiritus ſanctus amor proprie dicitur.* *Differentia inter ignē viſibilē et inuiſibilem.* *Iſa. 31.*

Cur ita Spiritus ſanctus in igne apparuit, vt de eodem igne linguas quoque formare dignatus ſit. CAP. XVI.

CVm igitur conſtet, rectè Spiritum ſanctum in igne apparuiſſe, eo quod hic Deus noſter ignis conſumens ſit: quæritur & illud, cur ſic in igne apparuerit, vt ex eodem igne linguas formare dignatus ſit. Sed & hoc ſigno magnificè nobis eiuſdem Spiritus ſancti cōmendatur operatio. Spiritus en. coæternus Patri & Filio per linguam, quæ maximam habet cognationem cum verbo, non ſolū hoc expreſſit, quod eiuſdem ſit ſubſtantiæ cum eodē Dei verbo, ſed & hoc, quod per ipſum Deus pater ſuum nobis loquatur verbum, ſicut ipſe in Pſalmo dicit: Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis. Namq; vt aduerteremus, hunc eundem Spiritum per illum Pſalmi verſiculum exprimi, ipſe qui incarnationem filij Dei operatus eſt, cuius incarnationis ille Pſalmus epithalamium eſt, ipſe, inquam, qui verbum bonum de corde patris eructatum, in vterum virginis humanæ naturæ vniuit, nunc in lingua Spiritus ſanctus apparuit, vt idem ipſum verbum mentibus Apoſtolorum inſcriberet, ſic quoq; comparandus calamo ſcribæ velociter ſcribentis. Quapropter congruè verſus hic, lingua mea, cùm præcedenti, eructauit cor meum, in officiis quoq; cantantur apoſtolorū, quod tamen frequentius eſt in officiis virginum. Et rectè, quia verbum hoc in ſinum virginitatis plenius atq; excellentius eructatum eſt, videlicet, ita, vt inde carnem aſſumeret: in cordibus autem Apoſtolorum ita, vt inde voce corporea ſumpta, nobis audibile & intelligibile fieret. Igitur quia Spiritus ſanctus illa Dei patris lingua eſt, qua, velut calamo ſcribæ velociter ſcribentis, bonum verbum ſuum humanæ naturæ velociter, vt voluit, totum inſcripſit, dicens, opera ſua tegi, id eſt, aſſumpto homini: vt idem omnino, quod ipſe operari ſciat & poſſit, rectè ſuper Apoſtolos oſtenſus eſt in lingua, quibus eiuſdē verbi & incarnationis eius notitiam, vt eloquenter prædicare ſecundum ſcripturas homines hactenus idiotæ ſcirent, eadem calami velocitate inſcribere veniebat.

Deus eſt Amor. *Cur in lingua Spiritus apparuit Spiritus ſanctus.* *Pſal. 44.* *Spiritus ſanctus lingua & calamus ſcribæ.*

Per hoc maximè conſonat & cohæret Euangelio, quoniam impletum eſt hic, quod dictum illic. Hęc locutus ſum vobis apud vos manens. Paracletus autem Spiritus ſanctus, quē mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia &, ſuggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis. Ecce. n. miſſus ſtatim doctorem illum ſe profitetur, qui iuxta promiſſum ſponſi in morte agonizantis, paracletus, i. conſolator filiis eius orphanis aduenerit. Doctorem inquam, qui illos doceat omnia, ſed hoc ſigno profitetur, dum oſtenditur in lingua, ſimulque omnium edocet gentium loquelas, vt omnibus Ioan 14.

eloquerentur hominibus, ea de quibus ſoli docebantur interius Dei magnalia.

Quod non, vt quidam opinantur Apoſtoli vna tantum, id eſt, Hebræa lingua loquebantur, ita vt cuique genti ſua videretur, quod miraculum, vt ait Beda, non loquentium eſſet, ſed audientium.

CAP. XVII.

ET non (ſicut ſuſpicantur nonnulli) ſic in illorum vocibus omnes loquelæ atque ſermones audiebantur, vt tamen vna tantum lingua, ſ. Hebræa, loqueretur: ſed vniuſcuiuſque nationis homini ſua lingua videretur: quod, vt ait Beda, miraculum non loquentium eſſet, ſed audientium, id eſt, non illis qui loquebantur, erat vera virtus, ſed in audientium auribus prodigium, imò error, id eſt, non rei exiſtentis erat ſenſus. Non, inquam, ſic egit ille ſponſus veritatis nec ſic opinatur de illo, quicunque prudenter diſcernit, quid deceat magiſtrum illum, qui omnem veritatem docere venit. Supereſt enim vt ſcripta quoque illorum, quæ diſperſi per mundum vniuerſum, diuerſarum linguarum hominibus mittebant iſti vnius tantum, id eſt, Hebraicæ linguæ literis eos aſſerant ſcripſiſſe, omnemque hominem, cuiuſque linguæ, quicunque vidiſſet Hebraicos illorum apices, eodem miraculo ſuæ linguæ ſcripturam æſtimauiſſe: Quod valde ridiculum eſt. Saltem nos Latinos excipiat. Non de nobis certum habemus, quia ſcripturas, quas Hebraice aut Græcè conſcripſerunt, abſque tranſlatoribus legere nequimus. Illud quoque conſequens eſt, vt quamcunq; ipſi linguam audirent, putarent Hebręã, quamcunq; viderent ſcripturam, exiſtimarent eſſe Hebraicam. Quod nimis friuolum, vt dictũ eſt ineptumq; & erroneum ſanctoque ſpiritu probatur indignum per omnia. Nec difficile eſt hanc præſumptuoſam ſuſpicionem, ſcripturæ quoque auctoritate explodere. Et repleti ſunt, inquit, omnes Spiritu ſancto, & cœperũt loqui varijs linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis. Cœperunt loqui varijs linguis, vt Spiritus ſanctus dabat eloqui illis, ſcripturæ verba ſunt, quibus omnino repugnat id, quod prædicta ſuſpicio conſectat. Loquebantur ergo. nec falſo videbantur loqui, dabatq; verè Spiritus ſanctus eloqui illis: verùm, nouum hoc canticum. vt canimus, ponens ſanctificationis ſignum, vt in ore eorum omnium genera naſcerentur linguarum, nouum, inquam, ſignum: Significabat enim, quod Eccleſia Deum, hactenus non in ſibi in ſola Iudæa, linguis omnium gentium deinceps eſſet locutura. Ita vero ſignum fuit, vt cauſa quoq; efficiens, principiumque eſſet futuræ rei. Nam quomodo gentium magiſtri fierent, niſi per ſcientiam linguarum copiam habuiſſent conſerendi cum eis ſermonem? Quomodo, inquam, ſaltem reſpondiſſemus amen, ſuper benedictionem illorũ cum quid dicerent, neſciremus? Turris iſti ædificaturi erãt, nunc tempore accepto & opere diuino, turrim, inquam, cuius cacumen cælos tangeret, per quam futurum quiſque metuens iudicium, in cælum fugere poſſet. At illi, qui olim abſque Dei magiſterio, ſoloque humano opere, ſuperbia duce turrim ſibi extruere voluerunt, per quam aſcenderent in cælum, facta confuſione linguarum, cùm prius eſſet terra labij vnius & ſermonum eorundem, diuiſi contra ſe, ac diſperſi ſunt. Igitur nunc, quando Dei conſilio turris corporis Chriſti (quod eſt Eccleſia) de viuis & electis lapidibus per vniuerſum mundum ritè & ordinate conſtruitur: rectè omnes linguæ ad horum artificũ ora reuocantur, nè, ſicut ibi cùm quis poſceret lapidem, alius offerebat bitumen; cum peteret aquam porrigebat trullam: ita hic, cum ſtructores noſtri annunciarent pacem, nos ſuſpicaremur bellum: cùm prædicarent regnum Dei, nos putaremus gloriam mundi.

Vere diverſis linguis locuti ſunt & ſcripſerunt Apoſtoli. Ioan 19.

Act. 2. myſterium diverſis gentibus linguarum. Pſal 75. 1 Cor 14. Gen. 6.

Aliter Apoſtoli quam Babylonij turrim ædificaverũt. 1. Pet. 2

Quam congrue Spiritus ſanctus in Apoſtolos hora tertia aduenerit.

CAP. XVIII.

OPportune Spiritus ſanctus, omnium arbiter ſacramentorum, hora tertia ſuper Apoſtolos adueniẽs, viuificis eandem horam dedicauit myſterijs, qua homines adhuc ſobrij & carnalibus cibis adhuc ieiuni, primũ quærere debent regnum Dei. Nam quia Dominus noſter, qua nocte tradebatur, poſt typicam agni cœnam, ſacram corporis & ſanguinis ſui tradidit Euchariſtiam, fortè parum aut nihil referre arbitraremur, vtrum pranſi an ieiuni ad illud vitæ epulum accederemus. At ille ratione & articulo temporis agebatur, vt tali hora ſacramentum illud condere non moraretur. Ratione: quia non ante conſummationem veteris, inchoandus erat ordo noui ſacrificij: articulo temporis, quia ſtatim capiendus, & ad paſſionem ducendus, aliud non habebat ſpatium, vt ante mortem ſuam hoc hæredibus ſuis conſcriberet teſtamentum. Vndè cùm illis tradens ſanguinis ſui calicẽ, dixiſſet: Bibite ex hoc omnes, hic eſt enim calix ſanguinis mei, &c. ſtatim addidit: Dico autem vobis, non bibam amodò de hoc genimine vitis vſq; in diẽ illum cùm illud bibam vobiſcum nouum in regno Patris mei. Et quidem cum in regno patris, id eſt, cum iam factus immortalis, poſt reſurrectionem ſuam cum diſcipulis ſuis manducauit & bibit: potuit tunc primùm tradere illis corpus ſuũ, & calicem noui & æterni teſtamenti, ſed nunc magis ordinate egit, quia teſtamentum tantum non firmum, vt ait Apoſtolus mors interuenerit teſtatoris. Igitur Spiritus ſanctus, qui huius & omnium ſacramentorum auctor & virtus eſt, congruè hora tertia dari dignatus eſt, vt tempus oſtenderet, quo ſua quoq; ſacramenta dari, vel celebrari magis conueniret. Vnde rectè vniuerſalis Eccleſiæ conuentus, magis hac hora (niſi fortè dies ieiunij ſit) congregari conſueuit, & dicta hora tertia, quæ cæteris illuſtrior eſt, ob honorem euſdem Spiritus ſancti, ſolennia Miſſarum celebrari aſtantibus choris, cum pſallentio communi. Nec eiuſdem hæc diuina traduntur myſteria, poſt cibum corporis, niſi vrgeat ea, quæ retardari non poteſt, inſtantis neceſſitas mortis.

Matt. 9. Luc 24. Ioan 21. Heb. 8. Matt. 5.

Quod ſignis prædictis Spiritus ſanctus viſibiliter quidem oſtendit, ſed inviſibilis inviſibiliter operatus eſt, & intrinſecus corda repleuit. CAP. XIX.

ET hæc quidem, quæ dicta ſunt, extrinſecus viſa vel audita ſunt: intrinſecus autem omnis erit gloria, cuius hæc de foris apparentia ſigna fuerunt. Intus enim B. Apoſtoli mundo corde Deum videbant animarum ſuarum ſecreta magna cum maieſtate ſubeuntem, ſuamque fortitudinem largiflua dulcedine temperantem, vt adhuc fragilia mortalium hominum pectora, non tam miraculo potentiæ terreret, quàm intimo ſenſu gratiæ lætificaret. Ibi enim erat, de quo dictum eſt: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Item: Spiritus enim meus ſuper mel dulcis. Item: Et vinum lætificat cor hominis. De quo & Iudæi, quaſi diuinantes, muſto, aiunt, pleni ſunt iſti. ibi, inquam, id eſt, in nouos vtres cordium, miſſum erat feruidum diuinæ ſubſtantiæ muſtum. Spiritus ſanctus, ſicut ait illis, promittens eum Dominus Chriſtus: Vos autem cognoſcetis eum, quia apud vos manebit & in vobis erit.

Pſal. 45. Eccl 24. Pſal 103. Act. 2. Ioan. 16.

Quod non eo minor ſit Spiritus ſanctus, quia capabilis eſt humano ſpiritui, cum idem de patre & filio debeat intelligi. CAP. XX.

IN vobis, inquit erit: Capabilis enim, vt ſuperius iam dictũ eſt, humano vel angelico ſpiritu, Spiritus ſanctus eſt. Quod cùm ſufficere poſſit ad probandam eiuſdem veram diuinitatem, quidam hæreticorum in ſuæ potius perfidiæ verterunt argumentum. Dicentes enim, patre filium eſſe minorem, ſpiritum quoque filio minorem huic aſſerere voluerunt, quod in nobis ſit, atq; humanarum patiatur contagia animarum. Sed hoc dicendo, peccatores errauerunt, & falſa loquuti ſunt. Conſequitur enim eos, vt nec Patrem nec filium confiteantur

eſſe

eſſe Deum. Paria namque, imò eadem dicta ſunt, ſicut exempli gratia, hodiernum probat Euãgelium. Vbi cùm dixiſſet filius: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, protinus adiecit: Et pater meus diliget eũ, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Igitur cùm Spiritum ſanctum negant eſſe Deum, eo quod dictum ſit, apud vos manebit, & in vobis erit, conſequitur, vt nec Patrem nec Filium fateantur eſſe Deum, eo quod de Patre & de ſe dicat Filius: Veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Sed his exploſis, & cũ fumo ſuo, cum quo de puteo abyſſi tanquam locuſtæ exierũt, euenolatis, hoc potius in argumentum veritatis Catholica fides arripit, Deum eſſe Spiritum ſanctum comprobans, eo quod humano ſpiritui capabilis ſit: quod proprium diuinæ eſt ſubſtantiæ, ſancto Spiritui cum Patre & Filio commune, qui vnus & ſolus Deus nullius capax, ſitque creaturæ rationali capabilis eſt.

Ioan. 14 · Apoc. 9

Quod licet Apoſtolis dictum ſit de Spiritu ſancto, qui a apud vos manebit, proprium tamen filij Dei ſignum fuerit, quod dictum eſt Ioanni: Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam & manentem in eo.

CAP. XXI.

Ioan. 14. SCiendum vero, quia in eo quod ait Dominus diſcipulis ſuis de Spiritu ſancto, apud vos manebit & in vobis erit, longe differentem modum manſionis, ratio
Ioan. 1. cogit accipi, ab eo quod in vnigenito Dei filio idem ſpiritus manſit, de quo dictum eſt: Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem in eo, hic eſt qui baptizat.

Quæ manendi differentia ſi rectè animaduerſa fuerit, ſimul & illud clarebit: cur cum tota trinitas apud dilectorem ſuum manſionem faciat, ſæpius & quaſi ſingulariter hoc de Spiritu ſancto ſcriptura ſacra contineat.

Manere Spiritum ſanctum in creatura ſua, duob. modis accipimus: Vnus quidem modus eſt manendi, cũ illa creatrix ſubſtantia, per ſeipſam creaturæ replẽs ſubſtantiam ſemper inhabitat, quod de beatis angelis ſanctorumque hominum ſpiritib. qui iam cum Deo ſunt, carne ſoluti, non eſt dubitandum. De his autem, qui adhuc in carne mortali ſunt, non idem eſt arbitrandum: quia, quandiu corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, multis varietatib. ſubiacet, & nunc quidem dilatato corde, ſi valde perfecti ſunt, viſitationem illam merentur: quæ, vt ait Gregorius, ſignificatur in Helia per tenuem auræ ſibilum: virtutemq; reſumunt, vt idem Helias, qui poſt eundem ſibilũ regna vertit, reges alios vngens, prophetamq; Heliſæum: nunc deficiente animo trepidant,
3. Reg. 19 vt idem rurſus, qui paulo ante verbo cælum clauſerat, & nunc propter verba mulieris per deſerta fugiebat. Alius verò manendi modus eſt, cum per fidem inhabitare incipiens, Eccleſiam ſuam nunquam in infidelitate derelinquit, vel cætera chariſmatũ dona ſemel tribuens,
Heb. 13 poſtea nunquam ſubtrahit. Verbi gratia: Paulo Apoſto-
Cant. 6. lo datam ſapientiam, non ſic per tempora diſtinxit, vt
Ezech. 10 nunc affluente dono ſapiens, nunc relabente fieret inſipiens. Et de hoc quidem modo dicit: Non te deſeram neq; derelinquam. De modo autem ſupradicto: Auerte, inquit, oculos tuos, quia ipſi me auolare fecerunt. Itemque de hoc modo ſcriptũ eſt: quia quatuor animalia in-
Ezech. 1 cedentia non reuertebantur, ſed vnumquodq; ibat ante faciem ſuam, i. in propoſito ſuo permanebat. De modo autem ſupradicto: Ibant, inquit, & reuertebantur in ſimilitudinem fulguris coruſcantis. Nec quiſquam mortalium extitit, in quo hic ſpiritus, qui diuini amoris ſubſtãtia eſt, æterna ſtatione requieſceret, præter illum virum vnum quem ſeptem mulieres, i. ſeptem bonis ſpiritus gratiæ, ſemel apprehenderunt, ſemperque tenuerũt:
Eſa. 4. propter quod & dictum eſt: Super quem videris ſpiritũ
Ioan. 1 deſcendentem & manentem in eo: non quod tunc primum in illũ ſpiritus deſcenderet, quippe qui totam plenitudinem in ſe corporaliter habitantem ab ipſa conceptione habuit, ſicut ſcriptum eſt: quia ſapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem, id eſt, ſapiẽtia Dei patris in ædificatione vel cõceptione ſui corporis ſtatim ſeptem ſpiritus ſui gratias adhibuit: ſed fidei præcurſori & teſti eius ſignum opportunum datum eſt, vt ſciret, quale de illo teſtimoniũ perhibere deberet. Secundum fidem autem & cætera chariſmatũ dona ſingulis, prout vult, ipſis diuiſa, ſemper, vt dictum eſt, in Eccleſia ſua, Spiritus ſanctus habitabat. Quæ dona, quia propriè ſancti Spiritus opera ſunt, idcirco ſæpius & quaſi ſingulariter, vt ſupradictum eſt, manſionem ſancti Spiritus in nobis ſcriptura ſacra commendat, cùm tota trinitas capabilis ſit & manſionem ſibi in nobis faciat: quia nunc in nobis peregrinantibus per illa dona ſua Spiritus ſanctus inhabitat, in futuro autem æternis complexibus ipſa trinitatis inhabitabit ſubſtantia.

Coloſſ. 2 · Prou. 9 · 1. Cor. 12

Quod vbique eſſe non niſi Deus poſſit, vnde Spiritus Domini, quia replet orbem terrarum, Deus eſt.

CAP. XXII.

NIhilominus & per hoc quod cantamus ad introitum: Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, diuinam eius Eccleſia Catholica prædicat potentiam. Quis enim niſi Deus hic eſſet diuiſis Apoſtolis per orbẽ terrarum quomodo vno & eodem tempore poſſet omnibus adeſſe? Verbi gratia: Thomæ in India, Petro vel Paulo Romæ: imo cum per annos ſingulos, tam ſabbato ſancto Pentecoſtes, quam ſabbato Paſchæ, baptiſmi ſacramenta ſancta celebrat Eccleſia, quod abſq; ſancto Spiritu nullam noſcitur virtutem habere, quomodo in toto orbe terrarum, quo iam Eccleſia diffuſa eſt, poſſet adeſſe, vt in fontes plenitudo eius vbique deſcenderet, vbique ſpiritualis equitatus Pharaonis, i. peccatorum omnium turbas, fluctib. operiret? Sic enim orbẽ terrarum illum replere dicimus, vt Eccleſiam vniuerſalem, quæ per orbem terrarũ diffuſa, intelligere debeamus. Mundi enim elementis vel corporibus inanimatis diuinitas non capitur, ſed ſanctam Eccleſiam vbiq; replere rectè creditur. Quodq; magis dignum veruntamen diuinæ maieſtatis eius eſt ſignum, ipſum eundem Eccleſiæ caput impleuit, ſicut ſcriptum eſt: Ieſus autem plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt a Iordane. Diuinã igitur eius vbiq; teſtamur eſſe præſentiam, cantando in introitu: Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, iam dicto tenus huius enumerationis illud reſpiciente, quod Eccleſiam adhuc paruulam, ſed toto orbe terrarũ diffundendã, id eſt, Chriſti diſcipulos repleuit, progenitus in ore eorum pro ſigno vniuerſis orbis terrarum linguis. Quod vero ſequitur: Et hoc quod continet omnia, ſcientiam habet vocis: cur ſapientia dixerit, manifeſtum eſt, ex eo quod addidit: propter hoc qui loquitur iniqua, non poteſt latere: vel quod præmiſit: & non liberabit maledictum a labiis ſuis, quoniam renum illius teſtis eſt Deus, & cordis eius ſcrutator eſt verus, & linguæ illius auditor. Per quæ conſtat ſic eſſe dictum, ſcientiam habet vocis, ac ſi dixiſſet, nouit, qua mente quiſque loquatur. Veruntamen in ratione præſentis officii ſcientiam linguarum reſpicit, quarum diuerſitatem dando fidelibus ſuis magnificè probauit, ſcientiam ſe habere omnium per quæ poteſt vox humana variari.

Sapie. 1 · Luc. 4 · Sapien. 1

Quod ſancti Spiritus effuſio, tot ius ſit diuini operis confirmatio.

CAP. XXIII.

BEnè ſupradicto ſancti Spiritus operi congruit hæc offerenda: Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. Nam vt noſcamus, quia Spiritus ſancti effuſio totius diuinitatis confirmatio ſit, hoc primo dicendum eſt, quid ante aduentum eiuſdem ſancti Spiritus in Apoſtolis ſuis Dominus operatus ſit, fidem vtique in illis operatus eſt, quæ ex ore Petri pro omnibus ſonuit: Tu es Chriſtus, filius Dei viui. Sed hæc quam infirma fuerit, antequam Spiritus ſanctus adueniret, cui dilucet ſcientibus, quia Petrus, idem Apoſtolorum

Pſal. 67 · Matt. 16

princeps, vnius ancillæ voce territus, illum quem, vt iam dictum eſt, Chriſtum filium Dei viui confeſſus fuerat, ſe noſſe negauit. Vbi vero ſpiritus huius donum accepit, nec Romani principis imperium timuit, ſed vſq; ad mortem confitens, eadem morte ſua Chriſtum clarificauit. Fidem igitur Spiritus ſanctus in Apoſtolis confirmauit atq; ideo benè vt dictum eſt, in offerenda canimus: Confirma Deus hoc, quod operatus es in nobis, vt per eundem ſpiritum fides eadem in nobis confirmetur, ſubiungentes, a templo tuo, quod eſt in Hieruſalem, id eſt, ab Eccleſia Apoſtolica, quæ vtique cœpit ab Hieruſalem, id eſt, a Iudæa, ſicut alibi loquitur ipſe Dominus, quia ſalus ex Iudæis eſt. Per eundem, inquam, ſpiritum confirmari poſcimus, quia præter hunc quicquid credimus, quicquid baptizamur, quicquid molimur, infirmum & vacuum eſſe comprobatur. Nam & cæli, ſcilicet ordines ſupernorum ſpirituum, in eo quidem firmati ſunt verbo Domini, vt in ſua natura rationales eſſent & æterni, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum firmata eſt: quia in ſimilitudine Dei, id eſt, in ſanctitate perſiſtunt. Vnde alibi ſcriptum eſt: Spiritus eius ornauit cælos.

Cõfirma hoc Deus &c. *Pſal. 57.* *Ioan. 4.* *Iob. 24*

In reliquis præſentis hebdomadæ officiis, cùm penè omnia ſancti Spiritus nomen perſonent & gratiam, ſola poſſunt Euangelia facere quæſtionem, quid ad aduẽtus eius pertineant ſolennitatem. Quapropter de illis breuiter aliquid dicendum eſt, ad hoc duntaxat, vt eorum, cum ſingulis officiis, quibus deputata ſunt, appareat concordia.

De officio ſecunda feriæ.

CAP. XXIIII.

FEria ſecunda legitur hoc Euangelium: Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam, & reliqua. Hoc quod dictum eſt, non quidem per ſe citius liquet, quid ad præſentem pertinet ſolennitatem, ſed quæ præmittitur lectio Actuum Apoſtolorum, conſiderata, confeſſum quaſi luminis radius cauſam eius elucidat. Loquẽte, inquit, Petro, cecidit Spiritus ſanctus ſuper gentiles, qui audiebant verbum. Et obſtupuerunt ex circunciſione fideles, qui venerant cum Petro, quia in nationes gratia Spiritus ſancti effuſa eſt, &c. Idcirco namque prædictum Euangelium cum hac ponitur lectione Actuum Apoſtolorum, vt comprobetur hoc opus Spiritus ſancti, quo gentibus pœnitentiam ad vitam dedit, non eſſe factum mutabilitate conſilii, cùm filius antequam pateretur, idem volùerit, licet per ſeipſum tunc gentibus prædicare noluerit, imò diſcipulos mittens dixit eis: In viam gentium ne abieritis: Nam quod hic ait Petrus: In veritate comperi, quia non eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gente, qui timet Deum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi: Hoc in Euangelio teſtatur filius Dei dicens, miſſum ſe eſſe, non ad iudicium, ſed ad ſalutem totius mũdi, & ſubiungens, abſq; diſtinctione Iudæi atque gentilis: vt omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam, & cætera quæ ſequuntur. Adeò nihil quidem per ſe gentibus prædicauit Chriſtus, ſed de illarum ſalute ſuiq; apud illas glorificatione multa prædixit. Sic Iſaac nihil quidem per ſeipſum iuniori filio ſuo Iacob de afferendis ſibimet cibis mandauit, ſed per concorporalem illi Rebeccam Iacob ſubintroductus eſt, cùm ille benedictionem Eſau primogenito ſuo dare diſponeret. Nam Iſaac Chriſtum, Eſau populum Iudaicum, Iacob gentilem, Rebecca mater ſignificat ſancti Spiritus gratiam, Rebecca namq; conſulente, id eſt, ſancto Spiritu conſilio prouidente, iunior ille filius, ſ. gentium populus, ingreditur ad Iſaac, videlicet ad Chriſtum, tardante foris Eſau, & occupato in venationibus, id eſt, priore populo intento cæremoniis carnalib. Ingreditur, inquã, iunior populus cum obſeruatione decem mandatorum legis, quę tradita ſunt populo priori, & ſcientia legis & prophetarũ perornatur, velut ille Iacob a matre indutus eſt valdè bonis veſtib. Eſau, habens circa manus collumq; pelliculas hędorum, i. apertam proferens confeſſionem peccatorum, ciboſq; offerens, i. fidem, quę operatur per dilectionem, eandem percipit benedictionem, quę in Apoſtolos deſcendit, ſicut audiuimus in ſupradicta lectione. Adhuc loquente Petro cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum, & erant loquentes linguis & magnificantes Deum.

Euãgelium Ioan 3. *Epiſtola Actor. 10.* *Concordantia Epiſtolæ cũ Euãgelio.* *Act. 10* *Math. 10* *Gen 27.* *Myſteriũ veteris hiſtoriæ de Iſaac* *Galat. 3* *Actor. 10*

Magnitudinem tantæ benedictionis hic introitus intonuit: Cibauit eos ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos. Per hoc enim felicitas gentium innuitur, quæ per Spiritum ſanctum, interiorem ſacrę ſcripturę tanquam homines rationales, percipiunt medullam, cùm Iudęi carnales, tantum exteriorem, vt irrationalia pecora, ſectentur paleam. Sermo namque diuinus frumentum eſt, in quo literę ſuperficies, palea, ſenſus vero ſpiritualis qui à nobis quęritur, medulla eſt. Vnde liquet, quod Spiritus ſanctus quaſi pinguedo diuinę ſubſtantię ſit, de quo in Pſalmo datur: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, quia videlicet eius inſpiratio verbi Dei pinguedinem noſtris animabus inſerit. Cibauit, inquam, Eccleſiam de gentib. ex adipe frumenti, vt dictum eſt. Saturauit etiam eos melle fluente de petra, id eſt, doctrina & ſapiẽtia & ſolutione arcanorum, quę præceſſerunt de Domino Ieſu, in quo ſunt omnes theſauri ſapientię & ſcientię abſconditi. Propter quod de eodem ſpiritu in communione dicitur: Spiritus ſanctus docebit vos quęcunq; dixero vobis. Offerenda, intonuit, non dubie ad hoc ipſum congruit, quia per Spiritum ſanctum apparuerunt fontes aquarum, id eſt, intellectę ſunt ſcripturę prophetarum.

Pſal. 80. Cibauit eos ex adipe frumenti. *Fide petra mellis ſaturamur.* *Coloſſ. 2.* *Ioan. 14.*

Quod Spiritus ſanctus extra Catholicam non datur Eccleſiam.

CAP. XXV.

IN officio tertię ferię prędicatur nobis, extra Catholicam Eccleſiam nõ poſſe dari Spiritum ſanctum: ſoliſque Apoſtolicæ fidei præſulibus eſſe datum vt per impoſitionem manus ipſorum hi, qui confirmandi vel ordinandi accedunt, accipiant eiuſdem Spiritus ſancti donum. Sic enim habet, quæ in hoc officio poſita eſt, lectio Actuũ Apoſtolorum: Cùm audiſſent Apoſtoli, qui erãt Hieroſolymis, quia recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrũ & Ioannem: Nondũ enim in quenquam illorũ venerat Spiritus ſanctus, ſed baptizati tantùm erãt in nomine Domini Ieſu. Tunc imponebant illis manus, & accipiebant Spiritum ſanctum. Et vt ſciamus non niſi per Apoſtolicæ fidei ianuam intrari debere in ſanctam Eccleſiã, nec aliter accipi Spiritus ſancti gratiam, cõgrue lectioni huic coniungitur hoc Euangeliũ, in quo Dominus ait: Amen amen dico vobis, qui nõ intrat per oſtiũ in ouile, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro, &c. Paſſim per libros patrum ſententiæ reperiuntur, quibus confirmatur, aliũ ſacramenta, ſpeciem quidem pietatis habere, virtutem autẽ eius abnegare: quomodo palmes cum fuerit abſciſſus de vite, palmes quidem eſt, ſed iam fructificare non poteſt: & manus cùm abſciſſa fuerit de corpore, manus quidẽ eſt, ſed corporis vitam, ſenſumq; in ſe retinere non poteſt. Quapropter cùm baptizati à talibus, ad Catholicam reuertuntur Eccleſiam, non quidem repetitur in illis lauacrũ carnis: ſiquidem baptizati ſunt in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti: multæ quippe hęreſes ſic quoq; baptizant, ſed per impoſitionem manuũ accipiunt Spiritum ſanctum, quem foris (vt dictum eſt) accipere non poterant. Hoc igitur, vt ſupradictum eſt, officio declamatur, foris non dari Spiritum ſanctũ, ſed intus per Epiſcopos, quorum eſt manus imponere, ex ſucceſſione Apoſtolorum, quorũ & illa vox eſt introitu, manus imponentium & dicentium: Accipite iucunditatem glorię veſtrę, gratias agentes Deo, qui vos in cęleſtia regna vocauit. Quod de apoſtolicis ſumptum epiſtolis parte à litera detortũ eſt. Nam pro eo quod Dominus ait: Accipite Spiritum ſanctum

Extra Eccleſiã Apoſtolicam non datur Spiritus ſanctus *Actor. 8.* *Non intrantes niſi per fidem Apoſtolicam.* *Ioan. 10.* *2. Tim. 3* *Ioan 15.* *Reconciliatio per manus impoſitionem.*

ſanctum, iſti verecunde venienes eius vice dicunt: Accipite iucunditatem gloriæ veſtræ: Siquidem Paulus ad Corinthios ſcribens, qui ab eiuſmodi furibus & latronibus quos in ſupradicto Euangelio Dominus percutit, multifarie ſubuerſi fuerant, id eſt, à pſeudo Apoſtolis, quia gloria veſtra ſumus ait: Et in alio loco: Gratias, inquit, agentes Deo, &c. Catholicorum quippe atque orthodoxorum gloria eſt, quod per oſtium intrauerunt ouile ouium, id eſt, per fidem illorum, qui non ſuam, vt hæretici, ſed Dei gloriam in Spiritu ſancto quærunt. Vnde & in communione canimus: Spiritus qui à patre procedit, ille me clarificabit. Quod idem eſt, ac ſi dixiſſet: Spiritum, qui à patre procedit, quicumque dabunt vel accipient, non ſuam, ſed Dei gloriam vel glorificationem quæret: In offerenda quoque, Portas cœli aperuit Dominus, donum ſancti Spiritus prædicatur, quo ſcripturæ ſacræ Apoſtolis, & per Apoſtolos nobis apertæ ſunt, vt manna verbi Dei plueret nobis Dominus in abundantiam, quorum auctoritate Eccleſia Catholica ab inſurgentibus in ſe hæreticis exaltatur, ſicut in ſequenti verſu canimus.

Accipe iucunditatem gloriæ veſtræ. Ioan. 10. 2 Cor. 1. Ephes. 1. — *Ioan. 16. Gloriam Dei catholici hæretici ſuam quærunt.*

Quod ieiunium æſtatis ipſa Pentecoſtes hebdomada celebrandum ſit.

Cap. XXVI.

IN officio quartæ feriæ prædicamus eam, quæ per Spiritum ſanctum data eſt, Eccleſiæ multiplicem ſcientiam, conſonantibus maximè his, quæ ieiunio deputatæ ſunt Euangelicis ac propheticis lectionibus. Illæ namque lectiones trium dierum ieiunii magis conſonant officiorum partibus reliquis, non ſolum ſenſu, ſed interdum & litera, vt ille introitus: Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, qui de lectione Epiſtolæ, quæ ieiunio deputatur, ſumptus eſt. Vnde ſitus Eccleſiaſticè & hoc Romana cenſet auctoritas, vt ſemper in hac ſacra Pentecoſtes hebdomada, ſiue tardius ſiue temperius termini occurrant, ieiuniorum celebretur ſolennitas: quod ab antiquis quoque præfinitum eſſe Apoſtolicis, non dubia teſtantur ipſorum ſcripta. Non enim ab illis tradita eſt noua hæc allegoria, ſecundum quam viſum eſt quibuſdam noſtrorum, à prima hebdomada Martii eos obſeruare hebdomadarum [illegible], vſque ad Natale Domini ad ſimilitudinem trium [illegible], quas Matthæus in Chriſti generatione contexuit: Sed quia primum ieiunium veris, ſecundum æſtatis eſt, & terminus quadrageſimæ numquam ante veris initium, Pentecoſtes vero nunquam ante æſtatis occurrit introitum: placuit iure venerandæ matri Romanæ Eccleſiæ, in prima quadrageſimæ hebdomada, & in ipſa Pentecoſtes ſolennitate, ieiuniorum eorumdem officia præfigere, nec vnquam propter velocitatem aut tarditatem terminorum eadem confundere. Nec vero contriſtat aut obſcurat, ſed magis illuſtrat obſeruantia ieiuniorum, illam de aduentu ſancti Spiritus ſolennitatem: quippe quia deliciæ ſancti Spiritus, deliciarum carnalium faſtidium important electorum mentibus: & quia ſponſus ablatus eſt, ieiunandum eſt filiis eius, hoc Spiritu ſancto Paracleto ſic ſuam diſpenſante gratiam & conſolationem, vt delectentur gemitibus inenarrabilibus, gementes vt columbæ, gemitumque pro cantu habentes. Igitur hæc officia ſecundum, ieiunium, quomodo ſuis in partibus conſonent, breuiter eſt aperiendum.

Rom. 5. — *Ieiunium Pentecoſtes non mobiliter ab Eccleſia Romana inſtitutum.* — *Ieiunium non contriſtat ſolemnitatem Spiritus ſancti. Matt. 9. Rom. 8. Nach. 2.*

De officio quartæ feriæ. Multiplicem Eccleſiæ ſcientiam per Spiritum ſanctum eſſe datam.

Cap. XXVII.

PRimo officium quartæ feriæ, multiplicem, vt ſupradictum eſt, prædicat Eccleſiæ ſcientiam: qui

iuxta quod ait Daniel, pertranſibunt plurimi & multiplex erit ſcientia: ſtudio virorum illuſtrium, qui Spiritu ſancto illuminati ſunt, de libris Moyſi paucisque prophetarum ſcriptis tanta creuit copia librorum, vt nos legentes, tanquam laſſi conuiuæ, plura relinquentes, videamur abſiſtere. Hoc myſticè ſanctum nobis innuit Euangelium, de quinque panibus & duobus piſcibus ſatiatis quinque millibus hominum, & duodecim cophini ex fragmentis impleti ſunt. Audi ſunt enim Domini benedictione, ſancti Spiritus effuſionem ſignificante: quo dato, lex & prophetæ inter ſtudia tractantium, ſicut illi panes inter ora comedentium multiplicati ſunt. De quo Spiritu in lectione prima dicit ſapientia: quia Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, &c. Et Eſaias in lectione ſecunda: Noli timere ſerue meus Iacob, & rectiſſime quem elegi. Effundam enim aquam ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam. Et exponens quid dixerit: effundam, inquit, ſpiritum meum ſuper ſemen tuum, & benedictionem meam ſuper generationem tuam. His conſone præcinit introitus: Deus cum egredereris coram populo tuo, iter faciens eis, habitans in illis. Hic ſiquidem particulatim de Pſalmo 67. ſumptus eſt, qui Pſalmus totus de exaltatione Chriſti, & Eccleſiæ glorificatione compoſitus eſt. Nam per prædictam ſcientiam, & cætera chariſmata Spiritus ſancti, egreſſus eſt Deus, id eſt, notus factus eſt in conſpectu populi Chriſtiani, proſperum iter faciens eis, remotis videlicet priſtinis errorum laqueis. Et quia prædicti doctores ſancti, quorum & illa vox eſſe poteſt in offerenda: Meditabar in mandatis tuis quæ dilexi valde: qui meditando diligenter ſacras expoſuerunt ſcripturas, idipſum dicunt omnes, & non ſunt in eis ſchiſmata: bene in communione recitatur eis illud Domini dictum, quod amplectuntur ipſi: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.

Dan. 12. — *Ioan. 6.* — *Eſa. 44. Sap. 1.* — *Pſ. 67.* — *Pſ. 118. 1 Cor. 1. Ioan. 14.*

De officio ſextæ feriæ. Synagogam per fidem eſſe reſuſcitandam.

Cap. XXVIII.

FEria ſexta pulchro & mirabili myſterio ſignificatur in Euangelio nobis illud, quod futurum de ſynagoga ſperamus, videlicet quod tandem per fidem Chriſti ſuſcitanda ſit, quæ nunc præ inuidia mortua eſt, ex quo Spiritus ſancti gratia venientem de gentibus Eccleſiam ſuſcepit. Mulier namque, quæ à fluxu ſanguinis, tactu fimbriæ veſtimenti Saluatoris, ſanata eſt, Eccleſiam de gentibus archiſynagogi filia, quam idem Dominus reſuſcitat, ſynagogam: quæ nunc [vt dictum eſt] per infidelitatem mortua eſt, ſignificat. In quo illud mirabile valde eſt myſticumque, quod quandoque filia nata eſt archiſynagogi, tunc mulier iſta cœpit infirmari, & quando hæc ſanata eſt, tunc illa obiit. Sic enim ſcriptum eſt in Euangelio: quia puella erat annorum duodecim, & mulier fluxum ſanguinis patiebatur annis duodecim. Quid pulchrius: quid conuenientius? Nam quando in Abraham, Iſaac & Iacob ſynagoga natus eſt, gentilitas ſordibus idololatriæ tanquam fluxu ſanguinis, cœpit languere. Et quoniam trahente & ſuſcipiente Spiritu ſancto teſtificatus eſt in Cornelio, hæc ſanata eſt: tunc ſynagoga inuidens, & indignam vitæ æternæ ſe iudicans, mortua eſt. Sed iterum reuiuiſcet, poſtquam plenitudo gentium ſubintrauerit, quod præſenti ſtatione prædicatur gratia Spiritus ſancti. Huic in præeunte prophetica lectione datur ſub nomine ciuitatis ſuæ Sion: Exultate filiæ Sion, & lætamini in Domino, qui dedit vobis doctorem iuſtitiæ, deſcendere faciat ad imbrem matutinum, & ſerotinum in principio. Per imbrem matutinum & ſerotinum doctrinam ſignificat Euangelicam, quæ illis & primo tempore tanquam matutinus imber, nulla eſt:

Matt. 9. Marc. 5. — *Act. 10. Act. 11. Rom. 11. Ioel. 2.*

Ioan 6. & nouiſſimo tanquam ſeruitus, mittenda eſt. Et co- Pſal. 70. medetis, inquit, veſcentes, & ſaturabimini, & laudabitis nomen Domini Dei veſtri, qui fecit vobiſcum mirabilia. Comedetis, inquam, non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam: de quo ad introitum in perſona eius, quæ ſuſcitanda eſt, dicimus: Repleatur Luc 8. os meum laude tua, &c. Quapropter nec illud à myſterio vacat, quod cum puellam Dominus ſuſcitaſſet, additum eſt: Et iuſſit illi dare manducare: Refecta enim interius dicet id, quod in offerenda canimus: Benedic anima mea Domino, &c. Et tunc magis viuaciter impletum erit, quod in communione canimus: Pſal 103. Spiritus vbi vult ſpirat, videlicet habens poteſtatem, cum vult, vadere ad gentes, & iterum venire ad Iudæos, Ioan. 3. vbique ſua ſe voce prodens, quia nemo poteſt dicere, Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto.

De officio ſabbati. Duos populos gentilem & Iudaicum pacem & concordiam habituros.

Cap. XXIX.

SAbbati officio, duorum concordia populorũ præſignatur, Iudæi ſcilicet atque gentilis, qui tandem vno eodemque ſpiritu ſe illuminatos profitentes, agnitum ambo ſine controuerſia ſequentur Chriſtum. Duo Matth. 20. namque cæci, qui in Euangelio referuntur illuminati, hos duos ſignificant populos, quod ex præeunte lectione Epiſtolæ manifeſtum eſt. Quibus enim niſi Iudæorum pariter & gentium, duobus contra ſe inuicem rixantibus populis Paulus ait: Iuſtificati igitur ex fide pacem habemus ad Deum, per Dominum Ieſum Chri- C Rom 3. ſtum. Quod ſuperiora legentibus atque intelligentibus clarum eſt, vbi longa & valida diſputatione cauſatur Iudæos & Græcos omnes ſub peccato eſſe, nec iſtos excuſabiles eſſe propter ignorantiam Dei: nec illos iuſtificari potuiſſe ex operibus legis, & omnibus æquè neceſſariam eſſe Chriſti gratiam. Quibus omnibus ſub peccato concluſis tandem infert, Iuſtificati igitur ex fide, &c. Itaque duo cæci illuminati, myſticè duo ſunt populi, quorum & illa vox eſt in introitu ſumpta de prædicta lectione Epiſtolæ: Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per inhabitantem Spiritum eius in nobis. Adeo ieiunium fieri præſenti hebdomada, ratio vel auctoritas exigit, vt maximè officiis conſonent lectiones, & Euangelia ad ieiunium pertinentia. Sed & lectiones quinque ſi conſiderentur, Spiritus ſancti gratiam teſtantur, omnes quidem ſignificationibus rei D competentibus, quædam autem apertis vocibus, vt hæc Ioel 2. prima Ioelis prophetæ: Effundam de Spiritu meo ſu- Leuit 23. per omnẽ carnem, &c. Secunda quoque, qua dicitur: Numerabitiſque ſeptem hebdomadas plenas vſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, præſentem ſolennitatem contingit, quam numeratis à Paſchæ die ſeptem hebdomadibus, pro aduentu Spiritus ſancti celebramus, quæ magna, & apud antiquos in memoriam datæ legis feſtiuitas hebdomadarum erat, & apud nos in memoriam datæ gratiæ, id eſt remiſſionis peccatorum iucundus iubilæus eſt. Et quia poſt factam duorum concordiam populorum in breui Dominus venturus eſt, recte filiis abſentiam ſponſi deflentibus, & cum deſiderio reditum eius expectanti- A bus, illa conſolantis verba in communione canimus: Ioan. 14. Non vos relinquam orphanos, veniam ad vos iterum, & gaudebit cor veſtrum.

Quod ſingula officia, quæ prædicta ſunt, ſingulis ſancti Spiritus donis conueniant.

Cap. XXX.

NVnc in quo ſingulis donorum Spiritus ſancti ſingula conueniant officia, breuiter perſtringendum Ioan 7. eſt. Prima duo ſabbati & ſequentis diei Pentecoſtes officia, ſpiritum ſapientiæ & intellectus prædicant. Sapientiam namque & intellectum Apoſtolis dedit, vt ſicut ſabbato cantauimus: Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: & intelligerent ſcripturas, ſicut ipſa B die Pentecoſtes legimus, Domino promittente: Para- Act. cletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, quæcunque dixero vobis. Eoſdem enim & ſapientes, qui noſcerent, quando deberent proferre ſermonem: & intelligentes vt ſcripturarum myſteria non ignorarent, qui antè omnes idiotæ fuerant, & ſine litteris, cœleſte magiſterium reddidit.

SEcundæ feriæ officium ad ſpiritum conſilii pertinet, quia de aſſumptione gentium Deum collaudant, quorum ſalus dum in ſecreta Dei voluntate eſ- Act. 10. ſet, ipſi Apoſtoli illud ignorabant conſilium, donec Petro diceretur in exceſſu mentis: Quod Deus ſanctificauit, tu ne commune dixeris: quo loquente poſtmodum, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes qui audiebant verbum, quod ideo, vt ſupradictum eſt, commemorat officium.

FEriæ tertiæ officium, Apoſtolos & eorum ſucceſſores commendat in eo, quod aduerſus fures & latrones, qui aliunde aſcendunt in ouile ouium, id eſt, Ioan 10. aduerſus pſeudo apoſtolos vel hæreſiarchas, confortati ſpiritu fortitudinis audent, dum cauſa expoſcit, & dicunt Nam gloria veſtra ſumus: & gloriantur non inſipienter, ſed veritatem dicentes: Quapropter hoc officium ad ſpiritum fortitudinis pertinet.

QVartæ feriæ officium ſpiritum ſcientiæ prædicat, Ioan 6. quod maximè ex Euangelio claret, quo benedictione Domini panes multiplicati referuntur, de cuius rei myſtico ſenſu ſuperius iam dictum eſt.

SExtæ feriæ officium reſpicit ad ſpiritum pietatis. Opus enim pietatis, quod Dominus puellam reſuſ- Luc. 8. citat, iubetque dari ad manducandum: imo quod per D illud ſignificatur, quia mortuam nunc ſynagogam in fine reſuſcitans per fidem, replebit os eius laude, vt piam eloquatur iuſti iudicii Dei confeſſionem.

SAbbati officium ad ſpiritum timoris pertinet. quia videlicet cum duo cæci ſupradicti, id eſt, duo popu- 2. Theſ 4. li ſuum pariter agnouerint illuminatorem, prope erit dies iudicii, quæ cauſa timoris & tremoris erit etiam electis.

Nec mirum hunc ordinem officiorum deſcendendo à ſpiritu ſapientiæ ad ſpiritum timoris deduci: Paſchalis vero hebdomadæ officia aſcendendo à ſpiritu timoris ad ſpiritum ſapientiæ perduci, quia per hæc deſcenſus ad nos Spiritus ſancti, per illam vero noſter aſcenſus ad ipſum digeſtus eſt, quod plenius dictum eſt in eiſdem paſchalibus officiis.

FINIS LIBRI DECIMI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS,

DE DIVINIS OFFICIIS,

LIBER VNDECIMVS.

Cur poſt ſolennitatem Sancti ſpiritus, officium de ſancta Trinitate ponatur.

CAP. I.

Celebrata ſolennitate de aduentu ſancti Spiritus, ſtatim eueſtigio gloriã ſanctæ Trinitatis Dominicæ ſubſequentis officio, recta diſpoſitione concinimus, videlicet quia poſt aduentum eiuſdem Spiritus ſancti, prædicari ſtatim, & credi, & in baptiſmo celebrari cœpit fides & cõfeſſio nominis Patris & Filii & Spiritus ſancti. Nã antea præſente in carne Domino, nuſquam nominis huius diſtinctioné aperte traditam vel obſeruatã legimus, niſi cum poſt reſurrectioné ſuam ait diſcipulis ſuis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Sed tunc quidem hæc regula tradita eſt, nunc autẽ primum actu exhibita, vbi ipſa die Pentecoſtes primitus in tribus millibus Eccleſiæ baptiſma celebratum eſt. Sicq; cœpit innoteſcere turris fortitudinis, nomen Domini, propugnantibus magni Dauid regis Chriſti ducibus ipſo quidẽ corporaliter abſente, ſed per diuinitatis præſentiam totã belli ſummam regente ac diſponente, ſummaque cura nitẽtibus fideliſſimis eius ducibus dum capitur ciuitas aduerſa, vt non ſuo, ſed eius nomini adſcribatur victoria, quemadmodum & Dauid illi dictum legimus à duce ſuo, obſiſtente Rabath filiorum Amon: Congrega populum & obſide ciuitatem, quia capienda eſt vrbs, ne cum capta fuerit nomini meo adſcribatur victoria. 2 Reg. 12.

De quo & ſubditur, quia tulit, diadema regis eorum de capite eius, & impoſitum eſt ſuper caput Dauid. Pro regis eorum, in Hebræo ſcribitur Melchom. Vnde Hieronymus: Rex eorum vocatur idolum eorum, quod hic vocatur Melchom, cuius diadematis aurum cõflaſſe & purgaſſe dicitur Dauid ſecundum legem, & feciſſe inde ſibi diadema, quod hic poſitum ſuper caput eius dicitur. Sic vtique cultum idolorum tulit noſter Dauid, & de ſummis principibus illa colentibus tanquam de diademate illorum ſe atq; Eccleſiam ſuam coronauit. Vnde eidem Eccleſiæ ſuæ dicit in Canticis: Cant. 4. Coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum. 2 Reg. 11. Nam & tunc tulit idem Dauid vxorem Vriæ Ethæi, ipſumque Vriam fecit occidi, ferentem in manu ſua ſcriptam ſuæ mortis ſententiam, graue quidem committens piaculum ſecundum rem geſtam, ſed grande præſignans myſterium, per Chriſtum regem vere manu fortem atque deſiderabilem ſuo tempore peragẽdum. Sic enim hic verus Dauid Dominus noſter, cum in ſolario domus ſuæ deambularet, id eſt, in paternæ maieſtatis ſolio iam regnaret poſt meridiẽ, id eſt, poſt paſſionis ſuæ pondus & æſtum, iamque miſiſſet Apoſtolos ſuos ad prædicandum cunctis gentibus quæ hic per Rom. 7. Rabath ciuitatem filiorum Amon figurantur, vidit legem, quam dederat per Moyſen: ſanctam quidem & bonam, ſed inutiliter carnali populo cohærentem, ſicut infructuoſo coniugio Berſabeæ, pulchra quidem valdè, ſed ſterilis iuncta erat Vriæ Ethæo. Tollens que eam, ſcilicet legem ſactam, & ſpiritui ſuo ſenſum eius

A copulans, virum eius ſuperbum, ſcilicet Iudaicum populum, cuius ſuperbia ſignificatur per Vriæ vocabulum: Vrias enim interpretatur lux mea Dei: Lucem quippe Dei ac ſcientiam ille populus putabat ſuam eſſe propriam, tanquam Deus Iudæorum tamen ſit Deus, Rom. 3. non etiam gentium. Illum, inquam, carnalem populum hoc modo interfecit, ablato à corde eius interiore ſenſu, legis ſuæ literam ſolam in manu derelinquit, qua accuſante reus teneatur, ſicut ait ipſe Dominus: Ioan. 5. eſt qui accuſet vos Moyſes, in quo vos ſperatis. Hoc bene per illud figuratũ, quod conſcriptam à rege Dauid mortis ſuæ ſententiam Vrias ipſe portare iubetur. 2 Reg. 12.

Igitur celebrata, vt ſupradictum eſt, ſolennitate de aduentu ſancti Spiritus, quo accepto, ſtatim ſanctæ Trinitatis fidem prædicare cœperunt Apoſtoli: recte huius ſequentis Dominicæ tam nocturno quam diurno officio, nomen & gloriam prædicamus eiuſdem ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

De cuius ſubſtantiæ vnitate, perſonarumq; trinitate, B quia magni & Catholici patres magna & digna conſcribentes, ſua quaſi vt vindemiantes repleuere torcularia, nos quaſi colligendo racemos poſt vindemiatores, & ipſi in benedictione Dei ſperantes, nouiſſimi pro eadem fide verba Catholicæ pacis effari cupimus.

Quod nomen Patris & Filii & Spiritus ſancti propria veri Dei deſcriptio ſit. CAP. II.

NOmẽ Patris & Filii & Spiritus ſancti perfecta & integra vnius veri Dei definitio eſt, omnium quicumq; dicantur, vel aliquando dicti fuerint dii, ſiue in cœlo, ſiue in terra cunctam amputãs turbam, quorum omnium alii falſo dicti ſunt dii, quos vario errore deluſa gentilitas coluit, alii non naturaliter dii, ſed accidentali dono à vero Deo deificati, iuxta illud: Ego dixi, dii eſtis: & filii Excelſi omnes. Nam cætera quidem Pſal. 81. quamuis propria ſummæ & vnius diuinitatis nomina, humana præſumptio falſis diis affinxit, vt creatores atque rectores orbis terrarum immortales ac ſempiter- C nos, cœleſtes atque omnipotentes eos nuncuparet, & ſimilia, quæ poëticis quoque figmentis inſerta dæmones paſcere conſueuere, vocabula illis imponeret. At Iſa. 64. vero nomen hoc à ſæculo non fuit auditum, nec homines de corde ſuo comminiſci potuerunt, videlicet quia ſignificatum eius oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non aſcẽdit. Solent quippe prius res intelligi, & poſt ad placitum nomina illis imponi, ſicut aiunt magni quoque philoſophi gentilium, ea quæ ſunt in voce, ſunt earum, quę ſunt in anima paſſionum notæ. Sed ſignificatũ ſupra dicti nominis Patris, & Filii & Spiritus ſancti, nullus eorum nouit, qui deos ſibi finxere, quos voluerunt. Rebus ergo quas deos appellauerunt, nomen hoc adinuenire vel imponere nequiuerunt. Solus ipſe Deus nomen ſibi hoc impoſuit, vbi dixit: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Cuius ſigni- Matt. 28. ficatum & ſi prophetę vtcumq; nouerunt, tamẽ ipſum nomen edicere non debuerunt, videlicet quia mundus D adhuc infans, ipſum nominis capere non poſſet ſignificatum. Perfecta igitur, vt prædictum eſt, & integra veri Dei diffinitio eſt, nomen hoc Dei veri, manifeſtam faciens diſcretionem, quo pertineant hi, qui ſcriptum illud habent in frontibus ſuis, de quibus clamatum eſt

in Apocalypſi ab angelo aſcendente ab ortu ſolis, & ha-
bente ſignum Dei viui: Nolite nocere terræ & mari, A
neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei
noſtri in frontibus eorum. Tunc enim angelus ille ma-
Apoc 7. gni conſilii clamauit quatuor angelis, id eſt, quatuor
Eſa 9. principalibus regnis, id quod ſupradictum eſt, quando
clamore prædicationis euincente, factum eſt, vt reges
quoque & imperatores ad finem conuerſi, non obſta-
rent docentibus & baptizantibus in nomine Patris &
Filii, & Spiritus ſancti.

De ſignificato eiuſdem nominis Patris & Filii & Spiritus ſancti. CAP. III.

AD ſignificatum vero ſiue myſterium huius tanti
nominis intelligendum, mundandus eſt, quo ſo-
lo Deus videri poteſt, cordis oculus: ſicut cum ſolem
iſtum aſpicere volumus, oculum corporeum à puluere
ſi forte incidit, mundare neceſſe habemus. Nā nomen B
quidem Patris & Filii, & Spiritus ſancti, carnales quo-
1.Cor.13 que qui ſunt in Eccleſia, multæ quoque hæreſes, non
ſolum carnis puluere cæcutientes, ſed & impietatis te-
nebris palpantes, nomē hoc memoriter tenent, & con-
fitentur quia videlicet Euangelica auctoritate, quæ vo-
ce Domini tradita eſt, vtcumq; tenetur. At vero ſigni-
ficatum nominis, ab his tātum, qui cordis oculos emū-
dauerant, videtur nunc per ſpeculum in ænigmate,
tunc autem facie ad faciem videbitur, cum venerit
quod perfectum eſt. Qui ergo eiuſmodi ſunt, intelli-
gunt per hæc pia naturæ vocabula Patris & Filii & Spi-
ritus ſancti, veram & vnicam ſummæ diuinitatis glo-
riam, videlicet quia nunc & antequam quicquam face-
ret, vnus idemque, & ſolus erat Deus, ſed non deſertus C
neque ſolitarius: ſolus inquam, ſed in ſubſtantia, ſolus
& vnus, ſed non in perſona.

Quod his relatiuis nominibus magis quam ſubſtantialibus natura Dei ſignificatur. CAP. IIII.

IPſum diuinæ naturæ arcanum his relatiuis magis
quam quibuslibet ſubſtantialibus exprimitur nomi-
nibus. Subſtantialia namque dicimus nomina, quæ tri-
bus æquè perſonis ſunt communia: qualia ſunt Deus,
omnipotens, increatus, immenſus, æternus, & his ſimi-
lia. Hæc autem relatiua ſunt, quia videlicet pater alicu-
ius pater eſt, & filius alicuius filius eſt, & Spiritus ſan-
ctus alicuius ſpiritus eſt. Sciendum vero quia relatio
non æquè in omnibus conuertitur. Nam pater quidem
ad filium refertur & conuertitur, quia pater filii pater D
eſt, & filius patris filius eſt: ſpiritus autem ſanctus patris
quidem & filii ſpiritus eſt, ſed non conuertitur. Non
enim pater ſancti ſpiritus pater eſt, neque filius ſancti
ſpiritus filius eſt. Sed idem ſpiritus ſanctus dicitur, &
eſt donum, quo nomine relatio recte reciprocari po-
teſt. Donum quippe datoris donum eſt, & dator, doni
dator eſt. His inquam relatiuis nominibus magis quam
ſubſtantialibus commendatur nobis, quid amemus,
laudemus, glorificemus. Quid enim creaturæ beneuo-
lentia creatori ſuo magis cupiat, quam illud, vnde po-
tiſſimum ipſe gloriatur dicens: numquid ego, qui alios
parere facio, ipſe non pariam: ſi ego qui aliis genera-
tionem tribuo, ſterilis ero. Quod licet de adoptiuis di-
Eſa 66 ctum videatur filiis, principium laudis ab illius habet
Rom. 8 genitura filii, qui ſolus naturalis eſt, cuius participa- E
Pſ 2. tione alii ſiunt adoptiui filii: quia ſolum illum pater,
Tit 3. qui hæc loquitur, genuit: alios autem creauit, nec de
ſua ſubſtantia genuit, ſed per gratiam ſuam regenera-
uit.

Cur tres perſonas confitentes, tres tamen Deos dicere prohibemur. CAP. V.

IDcirco autem tres perſonas confitentes, tres Deos
nihilominus dicere prohibemur, quia nec ipſa quæ
prædicta eſt relatio, Deo per accidens euenit, nec aliud
quodlibet accidens diuinæ ſubſtantię ſe interſerit. Non
enim in his tribus perſonis vlla eſt diuerſitas, aut quan-
titatis, aut qualitatis, aut temporis, aut loci, aut facien-
di, aut patiendi, aut ſitus, aut habendi. Quantitatis eo
A quod ſubſtantialiter, tam Pater quam Filius & Spiri-
tus ſanctus æquè ſit immenſus: Qualitatis, eò quod item
ſubſtantialiter æquè ſit ſanctus, iuſtus, & bonus: tēpo-
ris eo quod æque ſine initio ſit: loci, quod æquè inci
cumſcriptus, & in omni loco ſit: faciendi, eo quod ope-
ratio Trinitatis æquè impermotabilis ſit: patiendi, eo
quod æquè nulli ſubiacet paſſioni: ſitus, eo quod æquè
nulla teneatur poſitione locali, iacendi, aut ſedendi.
Eius vero generis, quod dicitur, habere, eo quod num-
quam de Deo niſi figuratè prædicetur calceatus, arma-
tus, coronatus, & his ſimilia. Vnde ergo numerus deo-
rum in trinitate poteſt aſtrui, vbi deeſt accidentium
multitudo, quæ ſola in his, quæ ſub eadem ſpecie ſunt
indiuiduis numerum facit? Nam verbi gratia, cum ſit
B homo ſpecialis vnus, & omnes homines ſpecie ſint vnus
(vt ipſi quoque Gentiles perhibent philoſophi) ſcruta-
re quęcumque in indiuiduis numerum faciunt, & nihil
omnino inuenies præter ſolam multitudinem acciden-
tium. Sed hæc (vt dictum eſt) à diuinitate penitus alie-
na ſunt. Quapropter nec eſt cur, vel vnde dicatur plu-
ralitas deorum.

Quod diuina ſubſtantia propter ſui ſimplicitatem nullis accidentibus ſubiacet. CAP. VI.

CAuſa manifeſta eſt, cur ſubſtantia creatrix acciden-
tia non ſuſcipiat, ſi primo attendas, cur eiſdem
creata ſubſtantia ſubiaceat. Videlicet accidentibus id-
circo ſubiacet, quia quæcumq; illa ſit, ex materia ſimul
& ex forma conſiſtit, verbi gratia: velut artifex cum ta-
C bricante ſtatuam figurat, materia eius eſt æris ſpecies,
forma vero, quæuis inducta per artem effigies, ſcilicet
imago imperatoris, aut ſi maluerit ſimulachrum Iouis.
Ita quod ſtatuam nominamus, non eſt id quod eſt, quia
non vnum aut ſimplum aliquid eſt. Sic nec ipſum æs,
antequam in illo aliquid figuretur, ſimplum quid eſt,
vtpote cuius materia terra eſt, multum ip' differens,
quæ videtur æris ſpecie. Ipſam quoque ſi conſideres
terram, non eſt id quod eſt, vtpote quæ à forma no-
men hoc habet: Dicitur enim terra, eo quod ſit gra-
uis & ſicca. Suum autem eſſe ſumit ex hyle, quam di-
cunt materiam creatam informem. Similiter homo
non eſt ſimpliciter hoc vel hoc, videlicet quia conſtat
ex partibus, quæ ſunt anima & corpus, quas ſolubili
vinculo nexas, proculdubio mors diſſociat. Sic & cæ-
D tera quæcumque ſunt, ex materia ſimul & forma, vt
dictum eſt, conſiſtunt, ideoq; accidentium multitudini
ſubiacent, & mutabilia ſunt. At vero Dei ſubſtantia
ſimplex eſt non formata, ſed ſolummodo forma, forma
inquam, carens materia. Vnde neſcio quod ſancti Spi-
ritus organum cecinit prænuſſum, confirmatum eſt
coniugium, in quo diuina myſteria angelo narrante cō-
cepit, ſtatim ſubiciens: Te forma præ filiis hominum
caſtis ſuſcepit viſceribus. Hoc vere Catholicus Eccle-
ſiæ præcentor prædixit: Formam enim, id eſt, Deum,
beata virgo caſtis viſceribus ſuſcepit, & hominem ea-
dem forma ſpecioſum præ filiis hominum nobis pro-
tulit. Hoc vnum eſt quod formatum non eſt. Vnde er-
go accidentibus ſubiaceat? Nam quod cętera ſunt mu-
tabilia, de ſua, vt dictum eſt, trahunt materia. Hoc vnū
E ſine materia eſt, & ideo vere eſt, nulloque nixum eſt,
quod eſt præ cunctis ſolidum, ſuper omnia pulchrum.
Non poteſt quicquam ineſſe, præter id quod ipſum eſt,
nec enim poteſt accidentibus eſſe ſubiectum. Cumq; 1.Cor.1.
ſit ſubſtantia, non eſt ſuſceptibile contrarium, licet
hoc non capit ſapientia mundi, quam hic idem Deus
ſtultam fecit.

Quod relatio nominum Patris & Filii & Spiritus ſancti, nullatenus in Deo accidens ſit, licet relatio vnum de accidentibus ſit. CAP. VII.

IGitur tres perſonas, vt ſupradictum eſt, confitentes,
tamen tres dicere deos iure prohibemur, & quæ-
cumque

eamque ſubſtantiæ nomina ſunt, numero pluraliter prædicare non debemus. Solummodo perſonas triplicamus, quoniam ad hoc manifeſta relatione, id eſt, relatiuis nominibus, Patris & Filii & Spiritus ſancti rite compellimur. Sed hæc ipſa relatio, licet in multitudine accidentium ſecundum hominem rectè computetur: ſciendum tamen, quia Deo nullatenus accidiſſe concedimus. Non enim ex tempore accidit Deo, vt pater eſſet, aut filium generaret, quemadmodum homini, qui longè ante in ſua ſubſtantia perfectus eſt, quam pater ſit, aut filium generet. Tranſeunda eſt tota hæc noſtræ mutabilitatis nebula, & purgato cordis oculo (ſicut initio iam dictum eſt) videndum eſt ſaltem per ſpeculum in ænigmate, quia longe aliter de Deo natus eſt Deus, quam de homine homo per carnis fluxum temporaliter & localiter naſcitur. Ad quod nonnihil adiuuat, ſi nunc interim Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, aliis & ſubſtantialibus vocabulis exprimamus.

Dicimus itaque ſanctam Trinitatem eſſe, vitam, ſapientiam atque amorem. Nam Deum Patrem vitam dicimus, immortaliter in ſe viuentem: Filium Dei patris ſapientiam eius dicimus, ineffabiliter de corde eius genitam, conſubſtantialem & coæternam: Spiritum ſanctum dicimus amorem Patris & Filii, nihilominus conſubſtantialem & coæternum. Hæc autem ſubſtantiæ nomina ſunt. Pater namque ſubſtantialiter vita eſt, non viuificatum aliquid, vt homo ſiue animal quod viuificatum corpus eſt: non vt anima, quæ cum ſit viuens, non eſt ipſa vita, vnde multis perturbationibus eſt obnoxia, & vitæ ſuperioris indiga. ſed ipſa vitæ ſubſtantia, ſubſtantia ſubtilis, lucida, mobilis, acuta, nullius, vt ſupradictum eſt, accidentibus ſubiecta, nullius indigens, omni vitæ rationali capabilis, nullius ipſa capax. Nam id, quod alterius capax eſt, craſſius vtique, denſius atque corpulentius eſt eo, cuius capax eſt: vt vaſculum idcirco aquæ capax eſt, quia materia eius terra eſt, quæ profecto denſior atque corpulentior aquæ elemento eſt. Sed hæc vita, de qua loquimur, adeo cunctis ſubtilior atque purior eſt, vt rebus omnibus ex materia formaque conſtatis, ſicut iam ſuperius dictum eſt, forma ſit ſine materia ſit, atque ideo ſimplex, & id quod eſt, abſque omni mutabilitate permanens forma bona, lumen non illuminatum, ſed tamen illuminans; lumen, inquam, verum, fonsque & origo ſempiterni luminis. Nullius ergo hæc vita capax eſt, ſed tamen capabilis, cuius ad comparationem cætera denſa atque corpulenta ſpirituum vaſcula ſunt. Sed ab hac vita in ſe viuente Deo capaci rationabilitate formata, eius capacia ſunt, vnde & beatè ſanctèque viuunt. Filius vero item ſubſtantialiter ſapientia eſt, id eſt, non tantummodo ſapiens (quod dici poteſt, & de aliquo qui accidentali dono ſapientiæ participat) ſed ipſa ſapientiæ ſubſtantia. Nec idcirco dialecticorum vocibus vtimur, quod eorum vanitati ſanctam Trinitatem ſubiiciendam nullatenus arbitremur, ſed vt ſignificanda notis ſignificantioribus melius & compendioſius exprimamus. Nam illis concedimus quidem, in deo, ſe in ſubſtantiam & accidens, omnia diuidentibus, ſed id quod eſt vltra omnia, extra omnia, & præter omnia, videlicet hanc ſapientiam, imo totam beatam Trinitatem, eorum deſcriptionibus nequaquã ſubmittimus. Etenim ſubſtantia hæc nullatenus contrariorum ſuſceptibilis eſt, licet Deus, more noſtræ locutionis, nunc iraſci, nunc vero complacari dicatur.

Sap. 7. & 8. Et hæc Dei ſapientia, accidens quidem eſt homini: quoniam poteſt adeſſe vel abeſſe præter ſubiecti corruptionem, id eſt, præter humanæ ſubſtantiæ diminutionem vel abſumptionem. Sed in ſe, ſi vere ſubſtantia eſt: nobilibus omnibus nobilior, vbique attingens, omnia operans, cuncta diſponens ſpecioſa, ſuauis, lucida, generoſa, locuples omnium artifex. Hanc ſapientiam Dei eſſe filium, naturaliter ex illo genitum didicimus, credimus, & confitemur. Naturaliter inquam, non imaginarie vel per ſimilitudinem, quomodo filios beati hominis interdũ accipimus opera eius. ſed quam naturaliter gignit homo hominem, tam naturaliter genitum accipimus ex Deo Deum, ex lumine lumen, genitum, inquam, non factum, natum non adoptatum, coæqualem, coæternum, conſubſtantialem. Idcirco non conſequitur, vt cum homini datur hæc eadem ſapientia, filius cordis eius dicatur, niſi figurate, quomodo Dominus, quicumque fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater & ſoror & mater eſt. Matt. 12. Non inquam, hæc ſapientia filius eius eſt, cui datur, ſed eius de quo vere nata eſt, à quo datur: quoniam & radius, quo noſtri oculi irradiantur, non noſter, ſed ſolis eſt radius. Illius eſt filius hæc ſapientia, qui illam non aliunde accepit, cuius de corde nata eſt, vt ſplendor ex ſole vt riuus ex fonte, & vapor ex igne.

Spiritus ſanctus nihilominus ſubſtantialiter amor eſt, id eſt, non tantummodo amans, quod dici poteſt & de aliquo, qui accidentali dono eiuſdem Spiritus participans, ſecundum quantitatem participationis amare incipit: ſed ipſa diuini amoris ſubſtantia eſt. Nec ideo caliginem noſter ſenſus vllam patiatur, quo minus hunc amorem ſubſtantiam veram atque perfectam arbitremur, quoniam humanæ ſubſtantiæ diuinus hic amor abeſſe vel adeſſe poteſt, præter aliquam eiuſdem ſubſtantiæ noſtræ abſumptionem, quoniam hic amor, homini quidem accidens, id eſt, accidentale donũ eſt: ſed in ſemetipſo vera ſubſtantia eſt, viuida natura eſt, verus Deus. Qui ſcilicet proprie Spiritus ſanctus dicitur, cũ & Pater ſpiritus & Filius ſpiritus ſit, & Pater ſanctus, & Filius ſanctus ſit. Quia ſicut ſpiritus aereus, verbi gratia, meridianus auſter, hic enim Spiritum ſanctum ſignificabat, quia calidus eſt, ſicut inquam, meridianus auſter, à plaga ſua in oppoſitum ſeptentrionem tranſcurrit, & opportunos arentibus terris imbres aducit, ſic iſte Spiritus ſanctus, operatione ſua, quæ ipſius propria eſt, à creatore procedens in creaturam rationalem ſupradictam eius ſapientiam inopi naturæ, prout vult Deus ipſe ac Dominus, infundit. Vnde & Spiritus ſapientiæ dicitur, etiam extra diſpoſitionem vel ordinem, quo ſeptem eius gratiæ numerantur, ſpiritus inquam ſapientiæ ſanctus, vnicus, multiplex, ſubtilis, diſertus, mobilis, incoinquinatus, certus, ſuauis, amans bonum, Sap. 7. acutus, humanus, benignus, ſtabilis, ſecurus, omnem habens virtutem, omnia proſpiciens.

His igitur ſubſtantialibus nominibus, vt ſupradictum eſt, quæ ſunt vita, ſapientia, amor vel charitas: his inquam, ad intellectum innitamur, vt relationem, quæ in nominibus Patris & Filii & Spiritus ſancti conſiſtit, nullatenus ex tempore cœpiſſe vel ſuſpicemur. Nam cum pater, vt dictum eſt, vita ſit, & filius ſapiẽtia: quiſquis ex tempore cœpiſſe contendit nomen Patris, aut generationem filii, conſequitur, vt Deum aliquando ſine ſapientia Deum inquam, inſipientem (quod dictu quoque nefas eſt) fuiſſe concedat. Sed hoc abhorret fides, anathematizat pietas, omnis deteſtatur creatura. Itaque non ex tempore, ſed ante omnia ſæcula Deus pater eſt, quia filius, id eſt, ſapiẽtia eius ſine initio cum illo eſt. Vnde ipſa eadem ſapientia dicit: Antequam Deus quicquam faceret, aderam, cum eo cuncta componens, ludens cum eo omni tempore, ludens in orbe terrarum. Et deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum. Prou. 8. Cui par vel idem eſt illud: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, &c. Ioan. 1. Rurſus cum Spiritus ſanctus amor ſit, quiſquis Patrẽ & Filium prius fuiſſe contendit, quam Spiritum ſanctum, conſequitur fuiſſe, quando neque filius patrem, neque pater amabat filium. Quod vel ſuſpicari dementiſſimum eſt atque impium. Nobis vero ſupervacaneũ eſt, teſtimoniis aſtruere, quod pater diligat filium, imo quod (ſicut ipſe ait) dilexerit eum ante mundi conſtitutionem, quia ſatis probabile, imo neceſſarium eſt, Ioan. 17. quod talis pater talem ſemper dilexerit filium.

Quod ait Sapientia, Ludens eram coram eo (ſcilicet Deo) in principio, idem eſſe quod de verbo dictum eſt. Quod factum eſt, in ipſo vita erat CAP. VIII.

At tamen ne capitulum prælibatum ſub obſcuro reliquiſſe videamur, quem alium arbitrari poſſumus ludum, in eo quod ait Sapientia, Ludens eram coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum: niſi huius, de qua loquimur, dilectionis gaudium? Ludus enim erat amabilis Deo patri videre in ſapientia ſua, quæ facturus erat, primo beatam cœli curiam pulchramque rempublicam decus erat denis angelorum ordinibus diſtinguendam: deinde viſibilem mundi huius architecturam, ſphæricam cœli cameram, ſolemque & lunam, lucida ſidera, aquas ſuperiores, aquas inferiores, omnes ... niuesque grandines, montes & colles, cunctamque terræ aream, mare, & omnia quæ in eis ſunt, quicquid ſurſum volat, quicquid deorſum repit aut ambulat, beſtias & vniuerſa pecora, reges terræ, & omnes populos. Nam de his omnibus ait Euangeliſta, Quod factum eſt, in ipſo vita erat. Quid vero eſt quod addit, Et deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum? Quid, inquam, niſi quod iam tunc in eadem ſapientia prouiſum & hoc erat, vt in humana requieſceret natura, & caput hominum effecta, ſanctorum & ſapientium ſibimet conſociaret in ſuis deliciis agmina? Hæc inquam, videre antequam fierent, ludus erat Deo & ſapientiæ eius, ludus feſtiuus, ludus iucundus, ludus delicioſus. At vero de huiuſmodi gaudere, hæc omnia ſpectare cum hilaritate, in cordis amplitudine, amor eſt ſapientiæ, amor ſtudioſus, amor ſanctus: quem ſupra ſanctum eſſe Spiritum diximus. Igitur quod ſapientia, quæ filius eſt, de ſua dicit antiquitate æterna, ſimul & de hoc amore, qui Spiritus ſanctus eſt, neceſſario conceditur: videlicet, quia Dominus poſſedit eum initio viarum ſuarum, antequam quicquam faceret à principio, ab æterno ex antiquis, antequam terra fieret &c.

Quod ... neque (vt Arius) ſubſtantiã ſeparet, neque (vt Sabellius) Trinitatis perſonas confundat.

CAP. IX.

Ita neque (vt Arius) ſubſtantiam ſeparamus, neque (vt Sabellius) perſonas in Trinitate confundimus, vtriuſque erroris voraginem declinantes cum execratione, & via regia currentes, vela pandimus inſignia confeſſionis catholicæ. Alter enim eorum, filium patre minorem, & creaturam atque conuertibilem eſſe contendens, impiè atque ſceleratiſſimè creatori hoc auferre molitus eſt, quod ille creaturis à ſe factis omnibus, quæ viuunt tantum, quæque viuunt ſimul & ſentiunt, benignè largiri dignatus eſt. Sic enim ſingula diſtinxit, vt in ſpecie ſua generarent, & non degenerarent: Germinet, inquiens, terra herbam virentem, & facientem ſemen iuxta genus ſuum, lignumque faciens fructum, & habens vnum quodque ſemen ſecundum ſpeciem ſuam. Item: Creauit Deus cete grandia, & omnem animam viuentem atque motabilẽ, quam produxerunt aquæ in ſpecies ſuas, & omne volatile ſecundum genus ſuũ. Ac deinceps: Producat terra animam viuentem in genere ſuo, &c. Tandem & hominẽ ſic plaſmauit, vt generaret (ſicut ſcriptum eſt) ad imaginem & ſimilitudinem ſuã. Sic fatuus ille, vt non videat quantã creatori irroget contumeliam, quantamque naturæ eius criminetur ſterilitatem atque inopiam, vt creaturis ab eo factis, in genere ſuo ſemen afferentibus, nullũ ipſe creator generis ſui ſemen habeat, eodem vtique bono, quod aliis contulit, ipſe careat, ſterilis, deſertus atque ſolitarius? Nonne ergo merito contra huiuſmodi derogatores queritur ipſe in Propheta, dicens: Nunquid ego, qui aliis parere facio ipſe non pariam? & qui aliis generationem tribuo, ipſe ſterilis ero? Vnde enim exemplar accepit, vt fœcunditatem ſuis daret creaturis, ſi in ſeipſo ſterilitate aridus exiſtit, ſi creans tã multa nihil de ſeipſo generare valuit? Vt quid tãtopere tota nocte vitæ præſentis adoleſcentularũ oſtia circuit, ſibique poſcit aperiri: ſi non iuſto ſibi naturaliter calet amore, ſi nõ genuino viret ſemine? Inſtat enim & intrinſecus, & ſuæ naturæ commuionem eũ quem Spiritum ſanctũ dicimus, vehementẽ ſpirat amorem, ſuumque verbũ, iam filium tamque à principio & ab æterno natũ, & adhuc tamen, vt vere ſemen ſibimet inſitũ in multas coniuges, id eſt, in multas animas ſpargens, deorum quotidie multiplicat gentem, quibus ait Propheta: Ego dixi dii eſtis, & filii Excelſi omnes. Itemque Euãgeliſta de illo vnico filio Dei, Dnique verbo loquens, Quotquot autẽ receperunt eum, inquit, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. At ille, de quo ſupradictum eſt, Arius infelix, & quicumque ſimilis eius animalis homo nõ percipiens ea quæ Dei ſunt, & ea ſola ſapiens quæ carnis ſunt, audiẽs Deo filium natũ, toto ſenſu inſurrexit carnis imaginibus conſequens eſſe contendens, quod vt filius generaretur vel naſceretur, ſubſtantia patris deflueret, & filius localiter ab eadem patris ſubſtantia traductus ... & paſſibilitatis calumniam, quaſi conſequenter aduerſum nos redarguit. Itemque de filio ſubiunxit: Si natus eſt, erat profecto quando non erat. Et quaſi neceſſario de temporalitate cõcludens, coæternitatem patris filio, quantum in ſe eſt, auferre contendit. Sed de coæternitate vel conſubſtantialitate iam ſuperius dictum eſt. De argumentis vero defluxionis vel diminutionis paternæ ſubſtantiæ, quam in generatione filii cõtendit, conſequenter intelligi oportere dicendum eſt male illos, imo vnumquemque, carnali ſenſu hominem illuſiſſe. Nõ enim à carne, quæ in propagando paſſibiliter defluit, argumentum ducere debuerat in ratione diuinæ generationis. Rebus quippe diſſimilibus eadem non conueniunt. Quid autem tam diſſimile, quam carni ſpiritus, & non quilibet ſpiritus, ſed omnium ſpirituum creator ſpiritus? Deus enim ſpiritus eſt, & eũ qui adorant in ſpiritu & veritate oportet adorare. Nobis ergo filium Dei naturaliter ex patre natum confitentibus, obiicere non debuerant, quod confeſſionem noſtram diuinæ ſubſtantiæ paſſibilitas, quæ in generatione carnis non abeſt, id eſt fluxus vel diminutio, conſequeretur. Nam eſt quidem aliqua ſimilitudo à carne ſumpta ad Deum qui ſpiritus eſt, & frequenter inſerta ſcripturis, vt in canticis myſticiſque prophetarum libris, ſub nominibus ſponſi & ſponſæ, aut viri & vxoris, ſed omnino figurate hoc eſt, vt in eo quod litera ſonat longe aliud intelligas, ſcilicet in viro Deum, in ſemine Dei filiũ, id eſt eius verbum, in amore Spiritum ſanctum, in vxore creaturam rationalem, id eſt humanam animã, vel angelicã ſubſtantiam. Sed eſt verior illa ſimilitudo, quæ ab interiore homine ſumpta, ſuis hoſtem telis reuerberat. Nam ſi ab homine ſimilitudo in eũ conquiritur, inde ſumatur, vbi eius, ſcilicet Dei imago ſplendere probatur. Non autem corpus hominis formatũ eſt ad imaginẽ Dei, quod arbitrati ſunt hi, qui dicuntur Humaniformii, pro eo quod Deum humanam formã ſuſpicantes, humanæ ſimulachrũ in templo cordis ſui collocauerunt. Nam cũ ſcriptum eſt: Cœlum mihi ſedes eſt, & terra ſcabellum pedum meorum, conſequebatur opinionem eorum, vt Deus in cœlo tam vaſtus ſederet, vt terram pedibus tãgeret. Ab interiore ergo homine econtrario argumentari licet, quod generatio filii Dei nullam paternæ ſubſtãtiæ diminutionem fluxumve nos compellat recipere.

Qua ſimilitudine valeat intelligi, filium abſque fluxu vel diminutione paternæ ſubſtantiæ potuiſſe naſci. CAP. X.

Conſilium itaque vel artem in hominis anima ſitam, operæpretiũ eſt aduertere, qualiter ab anima abſque diminutione eius in auditorem quempiam vel in actũ tranſeat. Si cunctis, qui adeſſe vel audire poſſunt, tuum cõſilium proferas, tuamve ſcientiam doctor ſedulus in multorũ aures, dicendo, docẽdo transfundas, & quos vacuos acceperas, diſcentiũ animos impleas, nõ ideirco ſenſus tuus defluxit, imminutus eſt, & ſui aliquod detrimentum paſſus eſt? Itemque ſi artifex es, & egregium aliquod opus meditatus, modũque ſtructuræ prius in mente præpingis, & poſtmodum in re mirãdũ atque laudandũ in actu componis, numquid ingenii tui vena prouinus arueſ-

Sap. 8 aruit, nec idē retinet quod edidit: Quanto ergo magis ſapiētia Dei, quæ eſt Deus, Dei filius eſt, omniúmartifex, A omnia proſpiciens, quæ attingit à fine vſq; ad finē, nō ſic nata eſt vt effluerct, non ſic genita eſt, vt paternam ſubſtantiam diminueret? Nec tunc, quando primū ad componendam mundi fabricā emicuit, & omnia viſibilia vel inuiſibilia condidit nec tunc quando in vtero virginis carnē aſſumens, humanæ naturæ tota inſcripta eſt, nihil minus in corde ſuo pater habuit, nec ideo verbū eo eius natura defectum, aut detritū eſt, quia totū illud in noſtræ naturæ pellem tranſcripſit. Hic ergo, ſcilicet, & quicumque Trinitatem conſubſtantialem non cōfitentur, anathema ſint, inquit ſancta ſynodus Nicæna. His autem, qui conſubſtantialem Trinitatem prædicant, regna cælorum ſunt præparata.

Quod hæreſis Sabelliana perſonas confundens, conſequenter dicta ſit Patripaſſiana. CAP. XI. B

ALter vero videlicet Sabellius diuerſo quidem, ſed non minus deteſtabili errore, perſonas trinitatis confundens, vnam eſſe perſonā aſſerit, i. ipſum ſibi eſſe Matt. 28 filium, qui pater eſt, ipſumq; ſpiritum: ita cæcus mente, vt hæc tā præclara, tam aperta teſtimonia non attēdat Matt. 3 Domini dicentis: Ite, baptizate omnes Gētes in nomine Patris & Filij & Spiritus ſācti. Itemq; eo baptizato in Iordane, vocem de cælo dicentē: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene cō placui, ſanctūque Spiritum in columbæ ſpecie ſuper eū deſcendentē. Hāc hæreſim cōſequenter Patripaſſianam dicimus. Nam ſi idem ipſe filius, qui pater eſt, eo filius incarnatus & paſſus ſit, proculdubio pater ipſe incarnatus & paſſus eſt. Vndè rectè (vt dictū eſt) Patripaſſianā hanc hæreſim nominamus. C Sed nos hunc errorem exeerantes, verbum quod erat in principio apud Deum verbū (inquā) Deum, nō ipſum, apud quem erat hoc verbū, credimus & cōfitemur carnem factū, videlicet alium eum qui genuit, aliū cōfitētes eum eſſe qui genitus eſt. Alium inquā in perſona, non aliud in ſubſtātia. Vndè ait ipſe filius: Ego & pater vnū Ioan. 10 ſumus. Vnum aūq; ſecundū ſubſtantiā ſumus, ſecundū pluralitatem perſonarū, eū dixiſſe non dubitamus.

Quod in creatura rationali bene conſtituta S. Trinitas per ſuorum diſtinctionem operum agnoſci valeat.

CAP. XII.

IN creatura quoq; rationali benè & perfecto decore cōſtituta, tāquam in ſpeculo perlucido paret quodā modo, quia non in vna ſola, ſicut prædictus Sabellius errat, ſed in trib. perſonis adoranda ſubſiſtit diuinitas. D Ecce enim (ſicut ſuperius dictum eſt) Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, quę relatiua nomina ſunt, aliis & ſubſtantialib. nominibus dici, vel eſſe, vitā, ſapientiam, atque amore: ſic in homine, vel angelo ſanctu hæc tria cōputamus, ſpiritū vel animā, rationalitate atque dilectionem. Hæc tria ſunt. Manifeſtūque eſt ſpiritum vel animā nō ipſam eſſe, quę eſt rationalitas, alioqin nulla eſſet ratione carens anima. Sed eſt bruta pecoris anima, quæ ſicut ratione caret, ſic & æternitate: & ſicut ſolis fungitur carnis ſenſibus, ſic & cum carne moritur. Itē rationalitas nō eſt ipſa, quæ dilectio, alioquin nullum rationale eſſet abſque dilectione. Sed eſt omnis homo, vel omnis angelus rationalis quidem, nō autem omnis homo, vel omnis angelus habet in ſe Dei dilectionem. E Vndè arguitur per Ezechielem diabolus, qui illā in ſe-Ezech. 28 metipſo ſpreuit primus: Aurū, inquit, opus decoris tui, & foramina tua in die, qua cōditus es, præparata ſunt. Et poſt pauca: Repleta ſunt, ait, interiora tua iniquitate. Rationalitatem cum qua cōditus eſt, foramina eius appellat: quia ſicut lapis precioſus auro ligatur, ita Spiritu ſancto, qui vtiq; dilectio eſt, ligari, & in vnitate cæleſtis ordinis cum poſſet aſtringi, recuſauit. Sic & homo tumidus quicumque ſuperbiam eius imitatur. Non ergo (vt iam dictū eſt) dilectio ipſa quæ rationalitas, nec rationalitas ipſa, quæ anima vel ſpiritus eſt, ſed tria ſimul vnum opus perfectum, & creatori ſimile, oſtendūt. In hoc igitur tamquam in ſpeculo (vt ſupra dictum eſt,

contemplare creatorem Deum, non vnius tantum, ſed A trium perſonarum eſſe. Quarum quamlibet quis deneget, Deum non habet. ſicut rationali creaturæ quodlibet ex ſupradictis tribus detrahas, nullius dignitatis opus remanet. Amiſſa namque dilectione, qui angelus lucis creatus fuerat, diabolus princeps tenebrarum factus. Et homo ſimiliter abſq; dilectione malus, & eiuſdem diaboli filius eſt. Quod ſi rationalitas deſit, brutū eſt omne quod viuit & ſentit. Si anima vel ſpiritus nō ſit, multo magis nec rationalitas nec dilectio in vlla creatura eſt. Sic (inquam) quamlibet trium perſonarū deneges, Deum non habes: quia ſi Spiritum ſanctum abneges, Patrem & Filium cōfitens, cum idem ſpiritus amor ſit, Deum, ſine amore i. hoſtem & inimicum tibi conſtituiſti. Si filium deneges, cum filius Dei ſapientia B ſit, Deum tibi brutum & inſipientem phantaſtico errore confinxiſti. Nam de filio malè ſentientes, Nicæni fides Concilij Gentilium ſimiles eſſe conuincit. Itaque tute Catholica fides, vt ſupra dictum eſt, ſicut in Ario ſubſtantiæ ſeparationem, ſic in Sabellio perſonarum anathematizat confuſionem vel peremptionem.

Quomodo numerus trium perſonarum nihil inde auctus ſit, quod homo factus eſt filius Dei: nec idcirco quaternitas, ſed dicatur & ſit nihilominus Trinitas. CAP. XIII.

QVamuis autē filius incarnatus ſit, idémque Deus & homo ſit, nō creſcit ex eo perſonarū pluralitas, vt quæ ante incarnationē eius erat Trinitas, poſt dicatur aut ſit quaternitas. Nō enim duos Eccleſia Catholica recipit filios, imo anathematizat Neſtoriū & omnes, qui vnū ante ſæcula, aliū profitentur poſt carnis aſ-C ſumptionem. Nam duo quidem, i. duas ſubſtātias, duo (inquam) neutro genere, nō maſculino duos, i. duas in Chriſtu prædicamus perſonas. Et ſicut homo ſedens in equo, nō duo ſunt, ſed vnus equus, ſic Deus in homine nō duo Chriſti, ſed vnus eſt Chriſtus Quomodo. n. de diuerſarum ſpecierū indiuiduis duos aut tres prædicabis, cum vnum ſubſtantiæ nomen ſubijcere nō poſſis? Verbi gratia: Hic homo atq; hic equus diuerſarū ſpecierū, i. hominis & equi indiuidua ſunt. Si ergo de hoc equo, & de hoc homine loquens, duos dixeris, incōuenienter hoc nobile prædicabis cum ſubſtātiale fixum nō ſit quod ſubijcere poſſis, quia neque homines neq; equos de vno homine & vno equo dicere ratio permittit. Non minus inconuenienter de Chriſto prædicabis duos. Nā quomodo conſtat, hic equus ex hoc homine D & ex hoc equo: ſicut & Chriſtus conſtat ex hoc indiuiduo Dei, quod eſt verbum patris, & ex hoc indiuiduo hominis, quod ex virgine Maria naſcēdo initium ſumpſit. Dubium autē non eſt, quod Deus & homo diuerſæ ſint ſpecies, omnino ſubſtantialibus differentiis longè adinuice diſtantes, abuſq; generaliſſimi generis (quod eſt ſubſtātia) diuiſione prima. Nam ſub corporeo lōgè infra continetur homo, Deus autē verus ſub incorporeo. Si ergo de Chriſto loquens dixeris duos, inconuenienter prædicabis: quia nō eſt fixum ſubſtātiale, quod congruè ſubijcere poſſis. Nec ſi Chriſtos ſubieceris, rectè dixiſti: quia Chriſtos nec ſubſtantiale nomen eſt, ſed eſt nomē officij: nec magis de Deo & homine, duos rectè potes prædicare Chriſtos, quam duos equites de E homine & equo. Sed & minus conuenienter de Deo & homine duos dicis Chriſtos, quam de homine & equo equites duos: quia Deus homini vnitus, nūquam ſeparabitur, homo autem equo ſedens, quoties deſcēdit, toties ſeparatur, nec incongruè ſimilitudo hæc pro argumento ſumpta eſt: quoniā in Chriſto diuinitas humanitate tāquā equo vſa eſt, vndè in Zacharia Propheta Zach. 1. equus roſeus oſtenditur, & in Euangelio Samaritanus Luc. 10 hominē à latronib. conuulneratū, iumento ſuo impoſuiſſe legitur. Itaq; quemadmodū filius tuus, ſi egreſſus pedes, fortè ſedens equo ad te reuertitur, nō idcirco tecū perſonas triplicat, ſed tantū vt prius geminat. Non n. dignum eſt, vt cum filio tuo filius iumēti perſonam duplicet, ſic filius Dei, verbum patris in ſola diuinitate

eructatū in vterū Virginis dum cum humanitate redit ad dexteram patris, perſonarum numerus nō indè ſuc- A creſcit, quis dignum non eſt, vt cum natura Dei perſonam duplicet natura hominis, quæ ab illa ſubſtantia, & pluribus, & maiorib. diſtat differentiis, quam equus ab homine. Nam hominem ab equo rationalis differentia ſeiungit, hominem autem à Deo plurimæ ſecernunt (quas enumerare longum eſt) ſubſtantiales differentiæ.

Cur ante incarnationem Domini fides ſanctæ Trinitatis à vulgo non debuerit aut potuerit exigi. CAP. XIV.

IDeirco prętereitis generationib. ante aduentū Chriſti tacitum fuit vulgo myſterium tanti huius diuini nominis Patris & Filii & Spiritus ſācti: quia necdū illud capere poterat infantia ſeu iuuentus mundi nimium carnalis, quippè qui ne nunc quidem iam grandæuus. poſtquā incanuit, Chriſto adueniente, ſine magno prę- B dicantium labore, intelligere potuit ſimul quia necdum illam, quam in hac fide confitemur, ſuam beata Trinitas fecerit miſericordiam. Nec dum, inquam, nobiſcum illam, pro qua nunc iure colitur, fecerat miſericordiam, qua ſibi circa ſalutem noſtram beata Trinitas diuiſit operationem trinam, vt hominem quem Pater creauerat, Filius redimeret, Spiritus ſanctus igiuret, non quia pater abſq. filio ſanctoque ſpiritu quicquam creauerit, aut filius ſine patre ſanctoq. ſpiritu redemerit aut ſpiritus ſanctus abſq; patre filioq. illuſtrauerit, & peccatorum remiſſione mundauerit: ſed quia ſic eſt communis quidem, & vbiq. inſeparabilis ſummæ & vnius diuinitatis operatio, vt tamen in proprietate vel ordine ope-
Gen 1. ris, manifeſta nulli que fidelium ignoranda perſonarum ſit diſcretio. Nam illa vox: Faciamus hominem ad ima- C
Matt 3 ginem & ſimilitudinem noſtram, patris vox eſt ad fi-
Act 2. lium & ſpiritum ſanctum: & illa caro, quæ de Virgine ſumpta, mortua ac ſepulta eſt, & reſurrexit, filii caro eſt: & illa columba quæ ſuper Dominum deſcendit, & ille ignis qui ſuper Apoſtolos eius apparuit, nō quidem ſubſtantiam, ſed præſentem ſancti ſpiritus potentiam viſibiliter exhibuit. Prætereitis ergo ſeculis iure à vul-
Gal 3. go non exigebatur fides ſanctæ Trinitatis, quia ſicut dictum eſt, infanti adhuc & ſub pædagogo ſeruienti populo Dei, declarata non fuerat hæc eadem Trinitas adorandi exhibitione vel diſtinctione operis.

Quod vetus teſtamentum eandem fidem Trinitatis non tacuerit, nec ſine illa veteres SS. Deo placuerint. CAP. XV.

NOn tamē penitus abſq; fide veteres Deo placuerunt, quoniam hi, à quib. tanquam radicibus ſuis D multiplices rami portabātur, ſ. magni patres, diuini huius nominis pinguedine nō caruerunt, qua nūc paſci-
Rom 11. mur nos: qui cum oleaſter eſſemus, naturalibus ramis propter incredulitatem fractis, per eandē fidem in bonam oliuam inſerti ſumus. Plurima quippe illorum libri teſtimonia Trinitatis Euangelio Chriſti conferunt.
Eſa 6. Vndè hæc duo teſtamēta rectè per duo Seraphin ſignificantur in Eſaia, quorū eſt ille clamor: Sāctus, ſanctus, ſāctus, Dominus Deus Sabaoth, pleni ſunt cęli & terra gloria tua. Et quia Iudaicus populus, hoc audito clamore per Apoſtolorum ora, poſt aduentum ſancti Spiritus, incredulitate cæcatus eſt, benè & hoc Prophetæ oſtenditur, in eo quod domus Domini fumo impletur. Fumus enim ille Iudæorum cæcitatem deſignat, ſicut & E paulo poſt eidem Prophetæ dicitur: Excæca cor populi huius, &c. Sed nos ad librum quem aperuit agnus, oculos cordis per fidem apertos habentes cum ſupradictis
Apoc 5. Seraphim, vel cū quatuor quoq; animalibus dicimus: Sanctus, ſanctus, ſanctus, adiungentes: Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & agno, videlicet quia librum iam dictum aperiens agnus Trinitatis myſterium in illo deſcriptū oſtendit, quod neſciebatur. Nāquum interrogantibus Iudæis & dicentibus: Tu quis es? Reſ-
Ioan 8 pondiſſet: Ego principium, qui & loquor vobis: aperuit nobis, quia iuxta quod & in Pſalmo dicit: In capite li-
Pſ 39 bri ſcriptum eſt de me, non aliud Moyſes principium intelligi voluit vbi ait: In principio creauit Deus cælum & terram, non aliud (inquam) principium quam filium, A quoniam & Ioannes ait: Omnia per ipſum facta ſunt. Creauit cælum & terram Deus in principio, id eſt, pater in filio. Cui adde quod ſequitur: Et ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas, & ecce in capite libri, quem agnus aperuit, beata præfulget Trinitas. Per has fores trinitatis ſanctam ingreſſus ſcripturam, paſſim deinde reſ.. erios inuenis aureos eiuſdem diuini nominis titulos.

Quomodo in operibus ſex dierum ſingulis Trinitas commendetur. CAP. XVI.

PRimum in opere ſex dierum, ſi vigilanter attendas, eadem commendatur Trinitas, verbi gratia: Dixit Deus, Fiat lux, Ac deinceps. Vidit Deus quod eſſet bonum. In eo quod ait, Dixit: Deus verbum per quod omnia facta ſunt, cum patre agnoſcimus. Et in eo quod B addidit: Et vidit Deus quod eſſet bonum, ..mam operantis diligentiam atque beneuolentiam intelligimus, quæ proculdubio non eſt aliud, quam qui tertia in Trinitate perſona eſt ſpiritus ſanctus. Non enim caſu, aut ſuperuacue ſic poſitum per ſingula. Vidit Deus quod eſſet bonum, æſtimare debemus. Sed magnam creatori diligentiam nobis commendatam fideliter aduertamus. Et vt ſcias quantum illa diligentia, de qua loquimur, in opere Dei profecerit, conuertere ad cor tuum, ò quicumque es artifex alicuius laudandi effector operis. Vt inquam ſcias, quantum diligentia quę eſt Spiritus eius, operi profecerit, reſpice quātum in opere tuo, diligentia tua contulit. Certè in mente tua quodammodo ſic habeas artem, ſicut erat in principio verbū apud Deum. Eius ..us tibi conſcius, non ocioſum te eſſe patiuntur. C Quatenus de multis, quę ſubeſſe putuerunt, cauſam meliorem inferam, vtilitatis amor, id eſt, intentio proficiendi plurimis, ocioſe impatientem reddidit. Vna cauſa hæc ab illo te ſeruū diſcernit, qui malus & piger arguitur, Matt 25 dum tu laudaris ſeruus bonus & fidelis. Nam de cætero pares fuiſtis, videlicet, quia tam in illius, quam in tua mente talentum bonæ artis appenſum eſt. Sed vide quantam inter te atque illum diſtantiam, diligentia ſiue beneuolentia, quæ in te eſt, effecerit. Dum ille fodit in terram, & abſcondit pecuniam Domini ſui, tu operando in credito tibi talento, duplicia lucrans, videnſque per ſingulos profectus, quia bonum eſt lucrū, amplius ſius, & præ magnitudine deſiderii laborem in opere non ſentis. Creſcit lucrum, creſcit lucri deſiderium. Ad hanc ergo ſimilitudinem perpendis, quantum in opere D Dei, diligentia vel bonitas eius effecerit, quæ magnificè delectata eſſe, monſtratur in eo quod per ſingula dicitur: Et vidit Deus, quod eſſet bonum, & ait: Fiat, &c. Tantum in opere ſecundi diei non eſt illud additum, certè gratia myſterii de quo iam alias dictum eſt. Illa vero diligentia vel bonitas, alia (vt dictum eſt) quam ſpiritus ſanctus, intelligi nō debet. Si enim interroges [inquit Auguſtinus] quis omnia fecerit, reſpondeo, Deus: Si quæras, per quid, aio, verbum. Si quæras, quare, reſpondeo, quia bonus. Et hæc Trinitas, inquit, vnus Deus eſt.

Quod in plaſmatione hominis, cuiuſq; perſonæ Trinitatis proprium opus diſcernendum ſit. CAP. XVII.

IGitur in opere mundanæ fabricæ cunctorumque creatione, omnipotens omnia ſciens, omnibus com- E mēdatur benigna Trinitas. Amplius autem in eo, quē vniuerſis præponere decernebat, id eſt, in homine ſeipſam exprimere dignata eſt dicendo: Faciamus hominem. Nam in verbo, Faciamus, manifeſtè perſonarum pluralitas innuitur in quo per conſilium, quod ſic præmittitur, eadem diligentia, de qua iam dictum eſt, magnificentius commendatur. Et in hoc opere plaſmatio, propria patris operatio eſt. Duo vero, quæ in hoc plaſmate, vltra cętera animalia quę iam creata fuerant, addita ſunt, videlicet, vt fieret ad Dei imaginem, & ſimilitudinem cæterarum perſonarum, id eſt, filii & ſpiritus ſancti inſignia ſunt. Ad imaginem quippe Dei, quę filius eſt, ſicut Apoſtolus ait, de illo loquēs: qui eſt imago

Dei

Col. 1. Heb. 1. Dei inuiſibilis, & alibi: Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius, ad imaginem (inquam) Dei, ſiue figuram ſubſtantiæ eius homo conditus eſt, in eo quod rationalis eſt: ad ſimilitudinem vero, in eo quod diuinæ bonitatis imitator conditus eſt, quod propriè ſancti ſpiritus opus eſt. Bonitas quippè vel charitas Dei, ſpiritus ſanctus eſt. Qui cum (vt ſupra dictum eſt) patrem, vt omnia per verbum operaretur, excitauerit, tum vero in plaſmatione hominis, ita ſtudioſum reddidit, vt nihil eorum ſubtraheret, quæ conferre potuit. Quid enim taliter condito homini præter naturalem diuinitatem defuit? At vero id, quod per naturam Deus ſit, generare vtique Deus potuit: Deus enim eſt verbum, quod genuit: creare autem vel plaſmare tale quid, cum ſit omnipotens, nullo modo potuit. Nec in hoc quicquam derogatur omnipotentiæ, cum æquale ſibi, qui eſt vltra omnia, extra omnia, præter omnia, dicitur Deus creare nõ potuiſſe. Igitur in plaſmatione hominis (vt dictum eſt) beneuolentia Dei, quæ eſt ſpiritus ſanctus, maximè operam ſuam adhibuit, cum ei, qui (vtpotè creatus) naturaliter non poterat eſſe Deus, gratia ſui ſimilitudinem Dei contulit. Quæ Dei ſimilitudo, vt ſedem vel receptaculum haberet, imago ſiue figura ſubſtantiæ Dei, quæ eſt filius, animæ hominis impreſſa eſt, vt à ſuo ſpiritu ſancto prædictam ſimilitudinem reciperet, quomodo precioſo lapidi foramen aperitur, per quod gracilem auri virgulam, qua conſtringatur & teneatur, recipiat. Quod & de angelica ſentiendum eſt creatura. Vnde & arguitur in Ezechiele (vt ſuperius dictum eſt) angelus ille: Et foramina tua, inquit in die, qua creatus es, præparata ſunt. Qui rationalis conditus, quia per foramen eiuſdem rationis aurum, id eſt, ſanctum dilectionis ſpiritum admittere noluit, ideo ſequitur. Repleta ſunt interiora tua iniquitate. Sed vt ad hominem redeam, maximè in plaſmatione hominis, magnum & profundum Trinitatis conſilium ſignificari debuit, videlicet quia non ſolum conditus eſt, ſed & vnica materia eſt, per quam innoteſcit principatibus & poteſtatibus, & cœleſtibus (ſicut ait Apoſtolus) multiformis ſapientia Dei. Nam præter hoc, quod hæc verba ſonant: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinẽ noſtram, hoc quoque in eodem conſilio præfinitum eſt, qualiter perditum eundem hominem propria ſingularum operatione perſonarum, eadem quæ plaſmabat, trinitas recuperaret. Quod manifeſta eiuſdem operationis diſtinctione perſpicuum eſt. Nam poſt plaſmationem, immo poſt lapſum hominis, eadem quæ condidit Trinitas, hoc ordine ſeſe in recuperando erexit. Prima pater eſt, qui quæſtionẽ hanc depromens, Ecce Adam, quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum, protinus adnectit. Nunc ergo videte, ne fortè mittat manũ ſuam & ſumat de ligno vitæ, & viuat in æternum, eiecit illum, &c. Viam enim hic fecit pater miſericordiarum, viã (inquam) fecit miſericordiæ ſuæ, in eo quod hominem poſt peccatum noluit viuere in æternum. Nam cum ſit hominis poſt peccatum miſera vita, ſi eſſet æterna, quid eſſet niſi æterna miſeria? Hæc autem dæmonum eſt, ſcilicet æterna miſeria, vel miſera æternitas, ex oppoſito Dei, cuius eſt æterna beatitudo, vel beata æternitas. Igitur primum & magnum opus miſericordiæ quod (ſicut commemorat Auguſtinus, Plotinum quoque Gentilium quendam Philoſophum recte dixiſſe) pater miſericors mortalia nobis condidit corpora. Hoc enim modo cuſtos hominum, non ſolum ſibi contrarium hominem poſuit, ſed & à dæmonibus longè differre fecit, vt eſſet eius temporalis miſeria, vel miſera temporalitas. Eſt ergo proprium perſonæ patris opus, mortalitatis illatio: proprium perſonæ filii, animarum redemptio, pariterque corporum reſurrectio: proprium ſancti ſpiritus, animarum reſuſcitatio, pariterq; corporum immutatio illa, de qua dicit Apoſtolus: Mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur, id eſt, impaſſibiles erimus. Solum namq; hi, qui Spiritum ſanctum acceperunt, poſt reſurrectionem impaſſibiles erunt. Itaq; tam in creatione, quam in recreatione hominis (vt prædictum eſt) Trinitas diſtinctè operata eſſe comprobatur, totumque opus hoc prouiſum eſſe ab eo, cuius prouidentia in ſui diſpoſitione non fallitur, teſtatur illa conſilii diuini reuerenda expreſſio, qua dictum eſt: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Igitur, vt ſuperius dictum eſt, rectè in Eſaia per duo Seraphim, duo intelliguntur teſtamenta, quæ conſona voce ad alterutrum clamant. Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus ſabaoth, dum eiuſdem Trinitatis gloriam, quæ in nouo teſtamento reuelatur, vetus quoque concorditer atteſtatur, ſicut in ipſis antiquæ ſcripturæ foribus apparere iam breuiter diximus. Cæterum, ſi introgreſſi vndiq; eiuſdem Trinitatis teſtimonia ſcrutari velimus, prolixitas modũ excedet, nimiũque præſertim cum aliud propoſitum ſit, faſtidium pariet. Quapropter ad propoſitum feſtinantes, illud ſolum conſiderare libet, qua ratione ad propitiationem Dei patris humano generi impetrandam ſoli vel maximè filio carnem aſſumere conuenerit. Eſa. 6.

Quòm rectè cum tres perſonæ ſint Deitatis, ad ſolam filii perſonam carnem ſuſcipere, hominem redimere pertinuerit. Cap. XVIII.

Diuina diſpoſitio, qua filii perſonæ potius, quam patris aut ſpiritus ſancti incarnari complacuit, idcirco maximè initã eſt, quia peccatum primi hominis maximè contra eundem filium admiſſum eſt, ob cuius expiationem filius ipſe homo fieri dignatus eſt. Sed & diaboli peccatum antiqui ſuperbia, maximè propter filium aduerſus creatorem intumuit. Quod ex verbis eius aduertere promptum eſt. Ait enim: Aſcendam ſuper altitudinem nubium ſimilis ero Altiſſimo. Vtiq; cum hæc diceret, liuido aduerſus filium liuore ſeruilis contumacia torquebatur, eo quod vni & ſoli nato, non facto, tota cælorum curia, æquè vt patri, prò tanta differentia iure famularetur. Grandi quippe differentia ſeſe ab vno, qui erat in ſinu patris, diſtare indignabatur, cum ſe inter cætera ab artifice Deo factum, illum ex patre Deo ſolum videret ſuper omnia natum. Tunc ſeruilis tumor aduerſus eundem vnigenitũ graſſatus eſt, longè nequius quã Iſmael ex ancilla procreatus dominum ſuum Iſaac de libera genitum perſequebatur, vt teſtatur Apoſtolus. Nequius, inquam, vtpotè vbi & longè ſubtilior malitia, & multo longinquior conditionis erat differentia, quæ ſuperbientis odium cõcitabat. Propter quod odium iam erat homicida, teſtãte eodem Dei filio in Euangelio ſuo, & dicente: Ille homicida erat ab initio. Sed homicidium illud tunc actu perficere non poterat, cum nondum in illo Dei filio eſſet humana, quæ poſſet occidi natura. Perfecit autẽ, cum illum ad terras deſcendiſſe, hominemq; mortalem factum eſſe agnoſcens (exibant enim, inquit Euangeliſta, dæmonia à multis clamantia & dicentia, Scimus quia filius Dei es) agnoſcens, inquam, illum aduenisſe in carne peccator antiquus inſurrexit, eumque per ſuos ſatellites patibulo crucis affixit. Nam ſapientiam eius, videlicet diſpoſitionem, qua per morte ſuam redempturus erat humanum genus, nemo principum huius ſæculi cognouit, inquit Apoſtolus. Si enim cognouiſſent nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Virtus autem ipſa, per quam ſe vicisſe putabat mortis infirmitate perſiſtit in eiuſdem Dei filii odio implacabili, per Iudæorum ora negantium, per hæreticorum blaſphemias, creaturam illum eſſe aſſerentium. Sed vt ad primi hominis peccatum redeam, ſciendum, quia priuſquam per ſerpentem diabolus de vetito ligno comedere mulierem perſuaderet, vterq; ſcilicet vir & mulier, occulta eiuſdem hoſtis inſpiratione appetiuerant eſſe ſicut dii. Alioquin fruſtra ad perpetrandũ id quod perſuadebat hac promiſſione vſus fuiſſet, dicens: Et eritis ſicut dii. Nemo enim, niſi id quod ſentit appetit, pro fructu repromittit alicuius operis. Quam autem

Ezech. 28. Epheſ. 3. Gen. 3. Iob 7. 1. Cor. 15. Eſa. 14. Ioan. 8. Cor. 14. 1. Cor. 2.

contra Trinitatis perſonam magis hic hominis quoque tumor ſeſe intenderit, apparet per hoc quod addidit. A Scientes bonum & malum. Vtique filium, qui ſapientia patris eſt, ſuperbe æmulati ſunt. i. pares illi ſeſe fore arbitrati ſunt, habendo ſcientiam omnium. Vnde lignum præuaricationis, ironicè nomen accipit, vt diceretur lignum ſcientiæ boni & mali, licet à ſcriptore hiſtoriæ ſic vocetur, etiam ante peccatum hominis, quod per anticipationem conſtat fieri. Eadem ironia dicit ipſa, quæ vnus eſt Deus, Trinitas: Ecce Adã quaſi vnus ex nobis *Gen. 3* factus eſt, ſciens bonũ & malum. Quaſi vnus ex nobis, id eſt, quaſi filius qui ſapientia patris eſt, cuius æqualitatem appetiuit, id eſt, ſcientiam boni & mali. Nam ſcientia boni & mali, ſolius Dei eſt, qui omnis ſcit, & malo quoque beneuolus vti. Vnde cum dictum eſſet: Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſtatim ironicè additum eſt, in quo, videlicet in eo quod eſt ſciens B bonum & malum. Similiter ironicè diabolus quoque *Ezech. 28* appellatur Cherub in Ezechiele, quod interpretatur plenitudo ſcientiæ. Igitur magis contra propriam perſonam filii Dei diabolus, & iſ te intumuit, & hominem erexit: dum vterque æqualitatem ſapientiæ Dei, quæ filius eſt, appetiuit, eique ſubeſſe contempſit. Vnde miranda [vt ſuperius iam dictum eſt] diuinitatis diſpenſatio, mira dignatio, vt ille, contra quem potiſſimũ peccatum ad iuſſum fuerat, ſcilicet filius, interceſſor apud patrem accederet, homo factus, & pro inimicis ſuis morti ſpontanea charitate addictus, tamquam ſit Iſaac ideirco ſe patiatur immolari, vt Iſmael in gratiá patris *Gen. 5.* ac matris veniat, ſuuſque cohæres fiat, qui ideo fuerat eiectus, quia ſeſe, non ipſum patrẽ perſequebatur. Sed C neque Iſaac, neque alium quempiam ſacra refert hiſtoria pro inimicis ſuis intercedendo, ſpontaneam excepiſſe mortem. Vix enim pro amico ſuo, vel [vt ait Paulus] vix pro iuſto quis moritur. Commendat ergo cha- *Rom. 5.* ritaté ſuam in nobis Dei filius, quoniam cum in ipſum peccando patrem offendiſſemus, ipſe naturam, in qua pro nobis moreretur, aſſumere dignatus eſt. In hac dilectione, quiſquis illum imitatur, poteſt ad illam Dei ſimilitudinem, quam per ſuperbiá diabolus vel ipſe homo appetiuit, aſcendere. Cum enim dixiſſet ipſe, Dili- *Matt. 5.* gite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, ſtatim adiecit: Vt ſitis filii patris veſtri, qui in cælis eſt. *Eſa. 14.* Ac ſi diceret: Non magnificentis ſcientiæ de qua præ- *Gen. 3* ſumens ſatanas, dixit in corde ſuo: Similis ero Altiſſi- *Epheſ. 3* D mo, vel quam veſtris parẽtibus promittens dixit, Eritis ſicut dii, ſcientes bonum & malum: nõ [inquam] ſcientia, ſed ſupereminens ſcientiæ charitas, cauſa eſt efficiens, vt Altiſſimo ſimiles ſitis. Nec ego vobis filiorum Dei dignitatem inuideo. Non enim rapiná arbitratus ſum, me eſſe æqualem Deo, ſed aſcenſum ſuperbiæ auer- *Phil. 2.* ſor per quam cum aſcenderet ſatan, videbam eum ſicut fulgur de cælo cadẽtem. Diſcite ergo à me, quia mitis ſum & humilis corde. Hoc miraculum diuinæ diſpen- *Luc. 10.* ſationis Propheta intuens, ait: Deus iudicium tuum re- *Matt. 11* gi da, & iuſtitiam tuam filio regis. Magnum eſt hoc & *Pſal. 71* mirabile, quod filius: cum æquè vt pater Deus ſit creaturæ ſuæ, rex quoque eius dignatus eſt dici & eſſe, & hoc ſecundum iudicium legemque iuſtitiæ. Quod hoc modo promptum eſt aduertere dignum erat vt is ipſe, E ſcilicet filius, per quem omnia condita ſunt, & dominus & rex eſſe omnium, neque per quemlibet alium regerentur, qui vtique cum eſſet creatus non erat creator eorum. Regis autem debitum, ac legitimum eſt officium, vt ſubditis danda vel data præcepta, prior ipſe actibus impleat, ne dum militibus laborioſam mandat militiam, ipſe in deliciis ſua poteſtate abutendo, cauſam præbeat eorũ murmurio proculdubio dicentium, delicioſum eſſe ducem, qui ſubditis ea præcipiat, quæ facere fugiat, aut non poſſit. Igitur & hoc dignum fuit, vt ea quæ præceperat, vel præcepturus erat, vt Deus, ipſe præcipuè opere impleret, vt rex, videlicet omnimodę humilitatis opus, quale eſt illud, Quanto magnus es, humilia te in omnibus. Magnum hoc (vt ſupra A dictum eſt) & mirabile eſt, quod cum dominari poſſet creaturæ ſuæ, ſola excellentia potentiæ, maluit æqualiter cum ea iudicium legemq; ſubire iuſtitiæ. Quapropter antequam in forma ſui maliriam vitæ ſubiſſet humanæ, minora dedit hominibus præcepta: cum autem homo factus eſſet, impoſuit altiora ad modum regis probi ac ſtrenui, qui dum in prima acie cõmiſerit cum hoſte, acri certamine feſſus, cruentuſq; inſignis vulneribus, cum diſcrimine vniuerſos eripuit, tum demum dat præcepta fortitudinis, fiducialius, iuſtius, conſtantius, vtpote factis dicta iuuantibus militibuſq. murmur re de labore, vel delicias quærere, viſo ducis ſanguine, non audentibus. Ita priuſquam circumdatus eſſet infirmitate Dominus virtutum dictum eſt antiquis: Nõ occi- B des. Quando autem idem rex gloriæ tentatus eſt, per *Heb. 13.* omnia pro ſimilitudine abſque peccato, & didicit obediens eſſe, non ſeipſum defendens: ego autem dico vobis, inquit, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, &c. Bene ergo Propheta [vt ſupradictum eſt] Deus, inquit, iudicium tuum regi da, & iuſtitiá tuam filio regis: quia videlicet immenſitate potentiæ nullatenus minor eſt diuinæ tanta magnitudo iuſtitiæ. Quam iuſtitiam nos quoq; qui ſub paterna prçuaricatione rei detinebamur, in eo ſuſcipimus, ſicut mox in eodem pſalmo additum eſt: Suſcipiant montes pacẽ populo, & colles iuſtitiam, in eo inquam ſuſcipimus, quia quem primi parẽtes noſtri contempſerunt Deum in gloria ſua fulgentem, nos adoramus in carne noſtra naſcentem, in cruce ſua morientem. Hinc enim iuſtificamur, quia ſuper antiquum C ſeruitutis penſum, quod eſt adorare Deum, quod debebat etiam, ſi nunquam peccaſſet genus humanum, hoc adiicitur vt hominem crucifixum adoremus. Hac, inquam, ſatisfactione efficitur, vt ſalua iuſtitia ſua, nos in antiquum ſtatum reſtituat iuſtus Deus.

De officio eiuſdem ſanctæ Trinitatis.

Cap. XIX.

IN officio eiuſdem ſanctę Trinitatis, rectè hæc Euangelii lectio ponitur, qua maximè neceſſarium ſalu- *Ioan. 3.* taris baptiſmi remedium commendatur, videlicet, quia ſine virtute huius nominis quantumcumque dicas, irritum eſt lauacrum, neq; per aquam poteſt quiſquam re- D naſci, nec aliter hoc nomine ſignamur, niſi cum illo baptiſmi ſacramentum ſuſcipimus. Huic Euangelio conſonat ea, quæ præmittitur lectio libri Apocalypſis, ma- *Apoc. 4.* ximè in eo quod ait: Et in circuitu ſedis tãquam mare vitreum, ſimile cryſtallo. Mare namq; vitreum cryſtallo ſimile, baptiſmum ſignificat puræ confeſſionis, & ſolidæ fidei. Et quod in Euangelio dictum eſt, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, nõ poteſt videre regnum Dei: hic ſignificatur per hoc, quod in circuitu ſedis mare oſtenditur. Nam quia in circuitu ſedis eſt mare, profecto vt ad eandem ſedem perueniatur, mare neceſſe eſt tranſmeare. Septem quoque lampades ardentes ante thronum, id eſt, ſeptem ſpiritus Dei. Quia non eſt dictum: Niſi quis renatus fuerit ex aqua ſolum, E ſed ex aqua & ſpiritu ſancto. Et in medio ſedis, & in circuitu eius quatuor animalia die ac nocte dicentia: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus omnipotens, qui eras, & qui es, & qui venturus es, Catholici doctores ſunt, qui meritorum qualitatibus, tamquam diuerſis diſcreti vultibus, & ad cauendam hæreticorum perfidiam, ſiue ad ſubditorum, ſuamque ſalutem prouidendam, in circuitu & intus, id eſt, in corporalibus & in ſpiritualibus pleni oculis, ſcilicet illuſtratione Spiritus ſancti, fidem ſanctæ Trinitatis, tam in aduerſis, quam in proſperis prædicare non ceſſant, & inuitare populos ad illud mare baptiſmi.

Finis libri undecimi.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS,

LIBER DVODECIMVS ET VLTIMVS.

Dominica prima poſt Pentecoſten.

CAP. I.

Luc. 16 DOMINICÆ primæ poſt octauas Pentecoſtes officiũ voces emittit pauperis illius, qui per Lazarũ in Euãgelio figuratur, ſcilicet Gentilis populi, qui ad fidem Trinitatis, prædicãtibus (vt ſupra dictum eſt) Apoſtolis cõfugiẽs, de micis mẽſæ diuitis cupiebat refici, tãquã de micis quæ cadebant de menſa diuitis, videlicet populi Iudaici, qui dum doctrinam legis nõ charitatem habuit, ad elationem, quaſi de acceptis opibus tumuit: ille autẽ, ſcilicet Gentilis populus, dum conuerſus ad Deum, peccata ſua confiteri non erubuit, vlceribus plenus extitit, & ei vulnus in cute fuit. Huius, inquam, voces ſunt mendicantis, quod maximè claret in graduali: Pſ. 40. Ego dixi, Domine miſerere mei, ſana animam meam, quia peccaui tibi. 1. Ioan. 4. Epiſtola, Deus charitas eſt, primo aduerſus Iudaici populi depromitur inuidiam, qua pauperemiam dictum non debere admitti contendit, Act. 11. iuxta illud: Quare introiſti ad viros præputium habẽtes? Manifeſtum eſt enim, Iudæos ſemper Gentium odiſſe ſalutem. Simul, quia moralis quoque ſenſus in hoc Euangelio non deeſt, commoueamur vtiliter hoc exẽplo, ne ab vllo paupere auertamus faciem noſtram. Charitatem quæ in prædicta commendatur Epiſtola, promptum eſt eodem ſenſu, id eſt, morali, accipere, maximè quod ait: Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum quem non videt quomodo poteſt diligere?

Dominica ſecunda poſt Pentecoſten CAP. II.

DOminica ſecunda legitur hoc Euangelium: Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Notum eſt autem quia per multos qui vocati fuerant, & hora cœnæ cœperũt ſe excuſare, contemptores ſignificantur, qui plus terrena quam cœleſtia diligunt, C qui amplius rebus corporalibus quam ſpiritualibus occupantur. Luc. 14 Et per hoc quod ait quiſque illorum: Rogo te habe me excuſatum, quod, inquam, dicit: Rogo, & tamen venire cõtemnit, quod ſonat humilitas in voce, ſuperbia in actione, per hoc plane (vt dictũ eſt) exprimitur, quod dum cuilibet carnalium dicitur: Conuertere, Deum ſequere mundum relinque, reſpondere ſolet: Ora pro me, quia peccator ſum, hoc facere nõ poſſum, dicendo: Peccator ſum, humilitatem inſinuat: Pſ. 119 ſubiungendo: Conuerti non poſſum, ſuperbiam demõſtrat. De his ergo labiis iniquis, de hac lingua doloſa, in graduali nos liberari poſcimus. Rectè, pulchre atque conſone ſeruus egregius, qui nos inuitat, dicit in 1. Ioan. 3. præeunte Epiſtola, Filioli mei, nõ diligamus verbo neque lingua, ſed opere & veritate. Matt. 7. Quorum iniqua labia linguamque doloſam qui contemnit (ſolent alios conuerti volentes deuocare, tum ſanctum propoſitum vituperando, quod eſt iniqua labia habere, tum nimium laudãdo, nimiaſque difficultates arctæ viæ vel anguſtæ D portæ prætendere, quod eſt linguam doloſam acuere) qui, inquam, dehortantes eos cõtemnit, & audire non vult, confortat animam ſuam, & dicit illud quod in Alleluia cantamus Deus iudex iuſtus, fortis & patiens, A nunquid iraſcetur per ſingulos dies? Pſ. 7. videlicet cum alibi dicat: Et eum qui venit ad me, non eiiciam foras, tandemque de infirmitate conualeſcens, & viam mandatorum Domini, quæ anguſto initio cœpta fuerat, dilatato corde percurrens, Ioan. 6. dicit, quod in introitu cantatum eſt: Factus eſt Dominus protector meus, & eduxit me in latitudinem. Pſal. 17.

Dominica tertia poſt Pentecoſten.

CAP. III.

IN Euangelio dominicæ tertiæ commendatur nobis, quanta de conuerſis peccatoribus Deo cura ſit, per Luc. 15. parabolam centum ouium, & vnius perditæ, quam bonus paſtor inuentam imponit in humeros ſuos gaudens, & ſic reportat ad gregem, itemque per aliam parabolam decem drachmarum, quarum vnam, quæ perdita fuerat, mulier ſtudioſa lucernam accendens, requirit & inuenit. Ad hunc ſenſum profecto reſpicit, quod Petrus in Epiſtola ſua euigilandum eſſe commonens: 1. Pet. 5. Quia aduerſarius veſter, inquit, diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret, qui B vtique ouem illam centeſimam deuorauerat, & nunc inuentam eſſe dolens, iterum circuit, & amplius rugit. Ideo præmiſit & hoc: Omnem ſolicitudinem veſtram proiicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis. Cui ſenſui graduale ſuccinit: Iacta cogitatum tuum & offerenda; Pſ. 54. & 9. Sperent in te omnes, & quia prædictum Euangelium pro peccatore contextum eſt, ſuper quo pœnitentiam agente gaudium eſt angelis Dei, rectè vnicus & pauper clamat in introitu, Reſpice in me, & miſerere mei. Pſal. 24.

Dominica quarta poſt Pentecoſten.

CAP. IV.

DOminicæ quartæ Euangelium eſt, Eſtote miſericordes, quia & pater veſter miſericors eſt. Luc. 6. Rom. 8. Cui palam lectio Epiſtolæ, quæ præmittitur, concinit, iterum, atque iterum creaturam aſſerens expectare reuelationem filiorum Dei, quem patrem noſtrum eſſe præſenti C Euangelio Dominus aſſerit: Eſtote, inquit, miſericordes, ſicut & pater veſter cœleſtis miſericors eſt. Pſ. 18. Introitus Dominus illuminatio mea, itemque offerenda, Illumina oculos meos. Idcirco congruunt, quia trabẽm vel feſtucam peccati de oculo, id eſt, odium, quod Euangelium monſtrat oportere eiici, quum gratia ſancti Spiritus expellit, Dominus illuminatio cordis eſt, & his quibus videndus eſt Deus, illuminantur oculi, vt (ſicut in graduali canimus.) Pſ. 18. Videat cor mundum voluntatem Domini, & viſitet templum eius, Pſ. 26. & hoc non ſuis virtutibus, ſed eius, cui in communione dicimus, Dominus firmamentum meum, &c.

Dominica quinta poſt Pentecoſten. CAP. V.

IN Euangelio quintæ Dominicæ narratur, quia laxatis ad imperium Domini retibus in capturam, Ioan. 5. concluſaque piſcium multitudine copioſa, & retia rumpebantur, & impletæ ſunt nauiculæ, ita vt mergerentur. Per hoc illud ſignificatum eſt, quia carnalium turbis Eccleſiam complentibus, & ſuper numerum multiplicatis, D tumultus & diſſentiones oriuntur, & non ſolum ebrioſorum, raptorumque ſubintroeuntium malis moribus, Eccleſiæ nauicula premeretur, ſed hæreticorum quoque diſceptationibus rete fidei diſrumperetur. Propter hoc illa magni piſcaturis noſtri Petri Apoſtoli

lectio, opportunè præmittitur, piſces ſuos ad vnitatem
& pacem cohortantis & dicentis: Omnes vnanimes A
1. Pet. 3. estote, patientes, fraternitatis amatores, misericordes,
modeſti, humiles, non reddentes malum pro malo, neque maledictum pro maledicto, videlicet, quia per
hoc tumultus creſcit, & ſeditio conualeſcit. Et poſt
pauca: Sed etſi quid patimini propter iuſtitiam, beati,
&c. In huiuſmodi periculis conſtitutæ Eccleſiæ, voces
Pſ. 26 ſunt, cæteræ partes officii. Introitus, Exaudi Domine
Pſ. 83. vocem meam, amplius autem graduale, Protector noſter aſpice Deus, ſenſu ſupradicto cōſonat. Sumptum
eſt enim de Pſalmo habente in titulo, Pro torcularibus. Quo nomine præſentem Eccleſiam deſignari dubium non eſt, vbi electi reproborum tot ſcandala patiuntur, vt iuxta Euangelicam ſimilitudinem, quaſi rete tumultu piſcium rumpi videatur. quorum ſchiſmata B
Pſal. 15. 26.
quiſque cauet, dicit in offerenda: Benedicam Dominum, qui mihi tribuit intellectum. Et in communione,
Vnam petii à Domino, id eſt, non ſciſſuras mentium,
ſed vnitatem fidei.

Dominica ſexta poſt Penteceſten. CAP. VI.

Matt 5. DOminica ſexta dicendo Dominus in Euangelio,
Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non occides,
ego autem dico vobis, &c. manifeſtè nobis illam nouitatem neceſſariam inculcat, quæ paſſim in ſacris commendatur ſcripturis, vt renouemur ſpiritu mentis noſtræ, & exuentes veterem hominem, induamus nouum
Epheſ. 4
eum, qui ſecūdum Deum creatus eſt. Quod enim antiquis dictum eſt, nos qui noui dicimur, in melius tranſcendere debemus. Rectè ergo illa præmittitur lectio,
Rom 6. vt nouum hominem Chriſtum induerēmus, dicente C
Apoſtolo: Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, &c. Dicendo itaq;:
Pſal 17. Et nos in nouitate vitæ ambulemus, plus quam illud,
Pſal. 83 quod antiquis dictum eſt, nos debere teſtatur. Cæteræ
16. partes officii, introitus: Dominus fortitudo, graduale,
Conuertere Domine, offerenda, Perfice greſſus meos,
Eccleſiæ voces ſunt, ad ſupradictam perfectionem
Matt 5 Euangelicam tendentis, & auxilium implorantis, quia
vera & perfecta iuſtitia, nemo per ſe poteſt iuſtificari.
Et cuius iuſtitia ſic abundauit. vt iuxta idem Euāgeliū,
ſi offert munus ſuum ad altare, & recordatus eſt, quia
frater ſuus habet aliquid aduerſus eum, relinquit ibi
Pſ. 26 munus ſuum, & vadit prius reconciliari fratri ſuo, ille
eſt, qui in Communione dicit: Circuibo & immolabo
in tabernaculū eius hoſtiam iubilationis. D

Dominica ſeptima poſt Penteceſten. CAP. VII.

DOminica ſeptima legitur hoc Euangelium, quo
refecturus Dominus cū dixiſſet: Miſereor ſuper
Marc 8 turbam, &c. Hanc miſerationis ſuæ cauſam ſubiicit,
dicens. Quidam enim ex eis de longè venerunt. At vero hi qui de longè venerunt, illos deſignāt, qui à criminalibus peccatis, vel etiam à diabolorum cultura ad verum Deum conuerſi, iuſtitiam à qua ieiuni ſunt, eſuriunt & ſitiunt. Bene ergo illa lectio præmittitur, in
qua talibus dicitur. Cum enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ. Quem ergo fructum habuiſtis, tunc
in quibus nunc erubeſcitis? nam finis illorum mors eſt.
Rom 6. Talibus dicit Eccleſia mater in graduali: Venite filii,
audite me, &c. Et iſti [quia peccatores ſunt] dicunt in E
Pſal. 1. offerenda: Sicut in holocauſtum arietum, &c. Iſti nihilominus ſalutatis dicitur in introitu: Omnes gentes
Pſ. 46
plaudite manibus dicentes, quemadmodum alibi refecti dixerunt: Vere hic eſt Propheta, immo Dominus
Ioan 8. Prophetarum, qui venturus eſt in mundum.

De Dominica octaua poſt Penteceſten. CAP. VIII.

Matt. 7 IN Euangelio Dominicæ octauæ, Attendite, inquit
Dominus, à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in
veſtimentis ouium, intrinſecus autē ſunt lupi rapaces,
& reliqua. Hoc de omnibus quidē intelligi poteſt. qui
aliud habitu ac ſermone promittunt, aliud opere demonſtrant: ſed ſpecialiter de hæreticis intelligendum
eſt, qui videntur continentia, caſtitate, ieiunio, quaſi
quadam pietatis veſte ſe circundare, intrinſecus vero
habentes animū venenatum, ſimplicium fratrum corda
decipiunt. Lectio Epiſtolæ, Debitores ſumus non carni,
vt ſecundum carnem viuamus, conſonat huic Euangelio, quo dicitur, A fructibus eorum cognoſcetis eos.
Nam & paulo ſupra dixerat Apoſtolus; Si quis autem Rom 8.
ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Et nunc
ait, Quicumque enim ſpiritu Dei aguntur, hi filii ſunt
Dei. Et facta carnis, de quibus ait: Si autē ſpiritu facta
carnis mortificaueritis, viuetis: fructus ſunt, ex quibus
falſi Prophetæ cognoſcūtur, à quibus filios Dei diſcernit ſpiritus Dei, qui teſtimonium reddit ſpiritui ipſorum. Hic ſpiritus, illa miſericordia eſt, de qua in in- Pſ 47.
troitu cātamus. Suſcepimus Deus miſericordiam tuam 2 Cor 3. 6
in medio tēpli tui, id eſt in nobis ipſis qui ſumus tem- Act 2.
plum tuum: & hoc in medio id eſt, manifeſto. Manifeſtè enim venit Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos. Hinc
[inquā] ſpiritui clamat Eccleſia in graduali, Eſto mihi
in Deum protectorem. Et in offerenda, Populum hu- Pſ 17.
milem ſaluum facies Domine, iuxta illud, Supra quem
requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quie- Pſ 17.
tum? Abſcondit enim hæc à ſapientibus & prudenti- Eſa 66.
bus, & reuelauit ea paruulis. Vnde congratulando dici- Matt. 11.
tur eis in communione, Guſtate & videte, quoniam Pſ 33.
ſuauis eſt Dominus.

De Dominica nona poſt Penteceſten. CAP. IX.

EVangelium nonæ Dominicæ, præpoſitos animorum inſtruit ad miſericordiam, vt cōpatientes mo- Luc 16.
deratam iniungant pœnitentiam confitentibus, quantum debeant, vel quanta peccata commiſerint. Lauda- 1. Cor. 10
uit enim Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter
feciſſet ea, quæ de illo propoſita narrat parabola. Et ad
hoc Apoſtoli lectio, quæ præmittitur, conſonat, retexendo de illis, qui mare tranſierant, & dona Dei guſtauerant: & nihilominus concupiſcentes & fornicantes,
à ſerpentibus vel exterminatore perierunt, & ſtatim adiungendo: Itaq; qui ſe exiſtimat ſtare. videat ne cadat,
&c. Nam quomodo & hi, licet iam glorificati, perierunt, & ille villicus in Euangelio gratiam Domini ſui
habuerat, à qua tamen excidit: ſic & prælatus quiſque
meminiſſe debet, & ſcire ſe quoque aut peccaſſe; aut ſi
non peccauit, eiuſdem tamen fragilitatis eſſe, vt potuerit, vel adhuc poſſit peccare. atque de ſeipſo commonitus, recogitet infirmarum ſe ſuſcepiſſe curam anima- Pſ 53.
rum, non ſuper ſanas tyrannidem. Introitus: Ecce Deus Pſ 18.
adiuuat me, Et graduale, Domine Dominus noſter.
Offerenda quoque, Iuſtitiæ Domini, voces ſunt ſupra
dicti villici, gratias referentis Domino Deo ſuo, mi- Matt. 6
ſericordibus miſericordiam facienti. Communio vero,
Primum quærite regnum Dei, idem imperat, quod illa Luc 16
Domini ſententia de Euangelio iam dicto, Facite vobis
amicos de mammona iniquitatis, &c.

Dominica decima poſt Penteceſten.

CAP. X.

DOminica decima legitur hoc Euangelium, quo
Dominus fleuiſſe refertur ſuper ciuitatē Hieru- Luc 19.
ſalem, Qui & ingreſſus in templum, cœpit eiicere vendentes in illo. Notum eſt pene cunctis, tamquā in ſcripturis, quam in ore omnium ſatis vſitatum, per hoc illud ſignificatū eſſe, quod illos de Eccleſia ſua Dominus
eiiciat, qui ſacros ordines emunt aut vendūt: quia videlicet tales negociatores columbas quoque, id eſt, ſancti
ſpiritus dona venalia faciunt. Itaq; rectè & opportunè
illa præmittitur Apoſtoli lectio, quæ ſatis apertè indicat, non poſſe ab homine dari, nedū vendi aliquid donis ſpiritualis, ſed à ſolo ſpiritu Dei diuidente ſingulis
prout vult, dari gratuito. alii ſermonem ſcientiæ, alii
ſermonem ſapientiæ, alii genera linguarum, alii fidem, 1. Cor. 12.
alii Prophetiā &c. Et quia huius, id eſt, ſancti Spiritus
expectat electionem potius quam hominum, dicitur
in introitu: Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipſe
te enutriet. In Domino, inquit, iacta cogitatum tuum, Pſ 54.
non in teipſo, dicēdo quod alibi ſcriptum eſt: Domine
non eſt

non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi
mei. Neque ambulaui in magnis, neque in mirabili-
bus ſuper me. Videlicet vt Simon magus ille, qui Dei
donum exiſtimauit pecunia poſſideri. Et ipſe te enu-
triet, inquit, dicentem, ſcilicet quod in graduali cani-
Pſal. 139. tur: Cuſtodi me Domine vt pupillam oculi, ſub vmbra
Abac. 2. alarum tuarum protege, me, ne ſuperbiendo, & exa-
gando, fiam ſicut ablactatum ſuper matre ſua. Potius
Pſal. 16. de vultu tuo iudicium meum, id eſt, lectio mea pro-
deat, quam ipſe me commendem præſumptione mea.
Pſal. 24. Idem in offerenda dicit: Ad te Domine leuaui animam
meam, etiam vniuerſi qui te expectant, non confun-
dentur. His autem, qui ab hominibus expectant vel
Prou. 20. emunt, dicit ſapientia Dei: Hæreditas, ad quam feſtina-
tur in principio, in nouiſſimo benedictione carebit. Et
quod talium ſacerdotum ſacrificium non acceptet
Deus, quia ſacrificia ſunt iniuſtitiæ, monſtratur per op-
Pſal. 50. poſitum in communione: Acceptabis ſacrificium iu-
ſtitiæ, &c.

Dominica vndecima poſt Pentecoſten.

CAP. XI.

Luc. 18. DOminica vndecima ponitur hoc Euangelium,
Duo homines aſcenderunt in templum, vt ora-
rent, &c. Cui manifeſte conſonat ea, quæ præcurrit,
1. Cor. 15. Epiſtolæ lectio: Notum vobis facio Euangelium. Nam
exemplum publicani in Euangelio ſe accuſantis & di-
centis: Non ſum dignus leuare oculos meos ad cælum,
optime in hac Epiſtola Paulus imitatur, dicens: Ego
enim ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus
vocari Apoſtolus, quoniam perſecutus ſum Eccleſiam
Dei, &c. Et quia talis hæc humilitas vnitatem domeſti-
corum Dei conſeruat, vt non alius aduerſus alium in-
fletur, rectè hic introitus præmittitur, in quo dicitur,
Deus qui inhabitare facit vnanimes in domo. Quodq;
Pſal. 67. in graduali dicitur, Et ex voluntate mea confitebor illi.
Pſal. 27. Itemque in Offerenda, Domine clamaui ad te, & ſana-
Pſal. 29. ſti me, vocibus concordat publicani a longè ſtantis, &
peccata ſua confitentis: & tali ſcilicet non phariſaicè
glorianti, quod decimas det omnium, quæ poſſidet, ſed
per humilem confeſſionē, ſe ipſum prius offerenti dici-
Prou. 3. tur in communione, vt ſua demum offerat: Honora
Dominum de tua ſubſtantia, &c.

Dominica duodecima poſt Pentecoſten.

CAP. XII.

OFficium Dominicæ duodecimæ, quibuſdam ex
partibus ad illos reſpicit, qui ſurdum & mutum
Mar. 7. ad Dominum adducentes, deprecantur eum, vt impo-
nat illi manus: quibuſdam autem ad ipſum mutum,
adaperto ore rectè loquentem. Nam ille ſurdus & mu-
tus humanum ſignificat genus, quod in primis paren-
tibus & ab audiendis præceptis creatoris obſurduit, &
à prædicanda laude eius obmutuit. Qui autem illum
adducunt, & Dominum pro illo deprecantur, vniuer-
ſum prædicatorum ſignificant chorum, qui genus hu-
manum ad Chriſti gratiam voce ac literis inuitare non
Pſal. 69. deſinunt. Et huius ſurdi ac muti valde congrua vox eſt
introitus hic: Deus in adiutorium meum intende, tan-
quam ſi medicata paralyſi, quæ linguam ſuam ſubito
ligauerat, primo eiuſdem motu linguæ, Dei nomen
Pſal. 33. repente ad adiuuandum inuocet. Idem ipſe loquens,
rectè dicit in graduali: Benedicam Dominum in omni
tempore, ſemper laus eius in ore meo. Epiſtola, Fidu-
ciam talem habemus per Chriſtum ad Deum, &c. ad
ipſum reſpicit, qui illum adducunt, fiduciam habentes
non in ſeipſis, ſed quaſi a ſemetipſis, os vel aures eius
aperire poſſint, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt, &c.
2. Cor. 3. Et pulchrè hæc offerenda ponitur precatus eſt Moy-
Exod. 32. ſes, Nam eius exemplo, qui in tempore iracundiæ fa-
ctus eſt reconciliatio: iratus enim erat Dominus pro-
pter vitulum, quem fecerat Aaron, & dixerat vt diſper-
deret eos, eius (inquam) exemplo cuncti rectores ſeſe
debent opponere pro peccatis ſubditorum, & depre-
cari Dominum, vt imponat illis miſericordiæ manum,

A Et quia prædicatores iidem terra illa ſunt, quæ (ſicut in
Pſalmo legimus) Satiata de fructu operum Domini, id *Pſal. 103.*
eſt, de donis Spiritus ſancti, producit fœnum iumen-
tis, id eſt, doctrinam carnalibus, qui Deum neſciebant,
populis, rectè & hoc in communione cantatur: De fru-
ctu operum tuorum Domine ſatiabitur terra.

Dominica tertiadecima poſt Pentecoſten.

CAP. XIII.

IN officio Dominicæ tertiæ decimæ, cunctæ partes ad
illud de Euangelio ſpectant, quod Samaritanus ille, *Luc. 10.*
qui Dei interpretatur cuſtos, ſcilicet Dominus noſter
Ieſus Chriſtus, appropians homini a latronibus deſpo-
liato, & conuulnerato, quem pertranſierat ſacerdos &
B leuita, id eſt, omne vetus inſtrumentum, qui quod re-
conciliari non potuit genus humanum, appropians ei-
quam, id eſt, noſtram humanitatem aſſumens, oleum
conſolationis, & vinum pœnitentiæ peccatorum plagis
infudit, & imponens ſuper iumentum ſuum, id eſt, in
corpore ſuo, peccata noſtra perferens ſuper lignum ad
ſtabulum Eccleſiæ perduxit, & abiens in cælum, ſtabu-
larus ſuis, id eſt, Apoſtolis & Apoſtolicis viris, vice ſua
curam atque prouidentiam noſtri contradidit. Huic, vt
dictum eſt, Euangelio cæteræ concurrunt partes officii.
Primum Epiſtola, Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones &
ſemini eius, per hoc quod tali Euangelio præmittitur,
multum ad intelligendum aperitur ipſa, ſimulque tota
pene diſputatio Pauli ad Galatas, vnde hæc lectio ſum- *Gal. 3.*
pta eſt. Nam per hoc quod tam ſacerdos quam leuita
C viſo homine illo prætériuit, innuitur, quod lex contule-
rit, quæ poſt quadringentos, & triginta annos data eſt à
teſtamento Dei, cum fideli Abraham per repromiſſio-
nem confirmato, videlicet quia non quidem ipſa aduer-
ſus promiſſa Dei, ſed nullus iuſtificari potuit coram
Deo ex operibus eiuſdem legis. In hoc itaque intelligi-
mus per hoc, quod (vt dictum) tam ſacerdos quam le-
uita, viſo homine præteriuit. Quia ſic ſubintrauit lex,
quomodo medici puer ad ægrotum nonnunquam in-
greditur, morbi quidem cauſas ſciens, ſed quod oppo-
nat antidotum, conficere non valens, tantumque hoc
ægroto dicere nouit, quibus ab eſcis vel potibus abſti-
nendum ſit, ne morbus inualeſcat, & de ſemiuiuo peni-
tus mortuum reddat. Hoc namque illud eſt, quod in
D prædicta Epiſtola dicit Apoſtolus, Quid igitur lex;
Propter tranſgreſſiones poſita eſt, &c. Plagis namque
originalis peccati ſemiuiuus homo naſcitur. Actuali-
bus vero tranſgreſſionibus, propter quas lex poſita eſt,
ſi non abſtineat, tamquam noxiis cibis penitus moritur.
Itaque ſecundum hæc bene in Introitu præmittitur,
Reſpice Domine in teſtamentum tuum, quod in gra-
duali repetitur. Vox enim hæc erat antiquorum, ad- *Pſal. 73.*
uentum Chriſti ad infirmitatem vel imperfectionem
legis flagitantium, tanquam ſi prætereuntibus ſacerdo-
te & leuita, Samaritanum ſupradictum vulneratus ille
poſtulat appropiare, cui dicat illud, quod canitur in
Offerenda: In te Domine ſperaui, &c. Et quia corpus
Chriſti, quod ſumimus illa ſpecialiter curat vulnera, *Pſal. 30.*
bene & illud de libro Sapientiæ canimus in commu-
E nione: Panem de cælo dediſti nobis. *Sap. 16.*

Dominica quartadecima poſt Pentecoſten.

CAP. XIV.

IN Euangelio Dominicæ quartę decimę, decem viri *Luc. 17.*
leproſi a Domino mundati referuntur, & vnus tan-
tum ex eis vnicę Eccleſię figuram gerens, cęteris in
gratis exiſtentibus, qui hęreticorum typum præfe-
runt, reuerſus & gratias agens, de fide ſua, qua ſaluus
factus eſt, ab eodem Domino laudatur. Eiuſdem Ec-
cleſię, quę per illum vnum ſignificatur, vox eſt illa in *Pſal. 83.*
Introitu. Protector noſter aſpice Deus, maxime
quod ait: Quia melior eſt dies vna in atriis tuis ſuper
millia. Nam idem eſt ac ſi dicat: Melius eſt cor vnum *Act. 4.*

eadem Offerenda ipſe teſtatur, dicens : Oraui Deum
meum ego Daniel, &c. mitteretur illi index futurorum
Archangelus Gabriel, ſicut habet ſequens verſus : Ad-
huc me loquente, &c. Per illam namque viſionem ſic
exaltatus eſt, vt non tantum venturum ad ſalutem no-
ſtram Chriſtum præuideret (quod cæteris Prophetis
commune eſt) ſed & tempora aduentus eius propria
quadam gratia prædiſceret, dicente ſibi Angelo : Se-
ptuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper popu-
lum tuum, & ſuper vrbem ſanctam tuam, & conſume-
tur præuaricatio, &c. Communio quoque : Vouete &
Pſal 75. reddite Domino Deo veſtro, in eo maximè imperare
videtur, vt in nouiſſimo loco recumbamus: quod ait ter-
ribili, & ei qui aufert ſpiritum principum, id eſt, ſuper-
borum, quos vtique vel conuertendo, vel deiiciendo
factis ipſis dicit cuique illorum : Da huic locum.

Dominica decima octaua poſt Penteceſten.
CAP. XVIII.

SVpradictum ergo officium hoc innuit, vt ad nu-
ptias Chriſti quilibet inuitatus, tali in loco recum-
bat, vt merito dicatur ei : Aſcende ſuperius. Huius au-
tem ſequentis Dominicæ officium, magna & mira de-
clamatione demonſtrat eidem, qui vocatus eſt ſupe-
Matt. 23 rius, id eſt, prælatus eſt domus Chriſti, & curam anima-
rum ſuſcepit, qualiter in eodem ſuperiori loco ſe ha-
beat, videlicet ne iuxta Euangelium eiuſdem officii,
ſint, ſicut ſcribæ & Phariſæi, qui ſederunt ſuper cathe-
dram Moyſi: ſed ſint ſicut ipſe Moyſes, de cuius exem-
plo, quod Eccleſiaſtici ſequi debeant rectores, longa &
valida declamatio eſt in offerenda, Sanctificauit Moy-
ſes, & verſibus eius. Non enim ignorare debent anima-
rum rectores, quale ad negotium in ſuperiorem lo-
cum vocati ſunt, ſcilicet vt non tam præeſſe ſtudeant,
quam prodeſſe, & ſedentes in cathedra Moyſi dicant &
faciant, imo prius faciant, quod cum auctoritate dicant:
neque velint vocari Rabbi, ſed ad hoc tendant, vt por-
tare poſſint peccata populi, & a ſubditis ſuis auertere
iram Dei. Bene ergo cum hoc Euangelio poſitum eſt
in offerenda exemplum Moyſi, qui ſic ſedit in cathedra
magiſterii, vt per ſummam humilitatem poſſet interue-
nire pro ſubditis, imo & tenere Deum dicentem:
Dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra eos. Fece-
Exod 32. rant enim vitulum (quando ſicut in verſu Offerendæ
Luc. 12. canimus.) Videns Moyſes, procidens adorauit, dicens:
Obſecro Domine, dimitte peccata populi tui, & dixit
Eccl. 19. ad eum Dominus : Faciam ſecundum verbum tuum.
1. Cor. 1. Hæc eſt fidelitas ſerui, quem conſtituit Dominus ſuper
familiam ſuam, quam poſtulabant ipſi, dicentes in in-
Pſal 121 troitu, vt Prophetæ tui fideles inueniantur : Da pacem,
inquiunt, Domine ſuſtinentibus te, id eſt, eorum quos
nobis commiſiſti, peccata dimitte. Pax enim Dei, pec-
Pſal 91 catorum remiſſio eſt. Vt Prophetæ tui fideles inue-
Pſal 105 niantur, vt nos fideles ſerui inueniamur, dum familiæ
tuæ tantum præſumus, ſed & vtiliter pro illis interue-
Ephes 4. niendo prosumus. Talibus in præſente lectione Epi-
ſtolæ dicit Apoſtolus: Gratias ago Deo meo pro vobis,
in gratia Dei, quæ data eſt vobis, quoniam in omnibus
diuites facti eſtis, &c. Ipſi idem dicunt in graduali: Fiat
pax in virtute tua, id eſt, remiſſio peccatorum in Spiri-
tu ſancto tuo. Ipſis nihilominus in communione dici-
tur: Tollite hoſtias, & introite in atria eius, videlicet
quia veſtrum officium eſt, vt pro ſubditis interueniatis,
exemplo Moyſi, in conſpectu Domini ſtantes in con-
fractione cordis.

Dominica decimanona poſt Penteceſten.
CAP. XIX.

Matt. 9. IN Euangelio Dominicæ nonædecimæ ait Dominus
paralytico, Confide fili, remittuntur tibi peccata
tua. Et his qui audierant cogitantibus mala in cordibus
ſuis, & dicentibus. Blaſphemat, & cætera : vt ſciatis,
A inquit, quia filius hominis habet poteſtatem in terra
dimittendi peccata, tunc ait paralytico : Surge, tolle
lectum tuum, & vade in domum tuam. Per hunc au-
tem paralyticum ſignificatur homo diſſolutus, & ab
omni bono opere remiſſus, qui cum a Domino cura-
tur, & iuxta præcitatam Epiſtolam renouatur ſpiritu
mentis ſuæ, complet Apoſtolicum præceptum, quod
in eadem Epiſtola ſequitur: Qui furabatur, iam non fu-
retur, magis autem operetur manibus ſuis, vt habeat
vnde tribuat neceſſitatem patienti. Nam quandiu pa-
ralyſi erat diſſolutus, nihil boni operabatur, imo labo-
res operariorum furabatur. Qualiter ergo prælati vel
rectores animarum ſalutem procurare debeant ſubdi-
torum, ſicut in præcedenti officio dictum eſt, hoc ſe-
B quens exprimit officium. Nam ipſorum eſt, offerre
paralyticum in lecto iacentem, id eſt, orare pro his,
quorum peccata animas in mala conſcientia à bono
opere torpentes detinent, & ita pro eis interuenire, vt
videns Dominus fidem illorum, dicat: Confide fili, re-
mittuntur tibi peccata tua. In introitu, dum dicit Do- Pſal. 140
minus: Salus populi ego ſum, hoc idem nobis de ſeipſo
teſtatur quod in Euangelio iam dicto murmurantibus
Phariſæis, curatione paralytici comprobatur, videlicet,
quia poteſtatem haberet in terra dimittendi peccata.
In graduali vero iam curatus idem paralyticus, iamque
laborans operando quod bonum eſt manibus ſuis, quæ
prius diſſolutæ fuerant, dicit : Eleuatio manuum mea- Pſal. 140.
rum. Et hoc experimento virtutis confortatus in fide,
& fidens in remiſſione peccatorum conſequenda, dicit
C in Offertorio, Si ambulauero in medio tribulationis, Pſal 118
&c. Itémque roborans genua, diſſoluta quondam, di-
cit in communione : Tu mandaſti mandata tua cuſto-
diri nimis. Vtinam dirigantur viæ meæ ad cuſtodien-
das iuſtificationes tuas.

Dominica vigeſima poſt Penteceſten.
CAP. XX.

Matt. 22
OFficium Dominicæ viceſimæ partim ex vocibus
conſtat eorum, qui ad nuptias intrauerunt, partim
ex vocibus patrum gementium pro illis, qui ad nu-
ptias eaſdem vocati, quas fecit rex filio ſuo, non ſolum
venire noluerunt, ſed & illos, qui a ſe miſſi ſunt, ſeruos
D tenuerunt, & contumeliis affectos occiderunt. Hoc
enim priores feciſſe Iudæos notum eſt, qui miſſos ad ſe
Prophetas & ſapientes perſecuti ſunt, & Apoſtolos
Chriſti contumeliis affecerunt. Hos igitur homicidas
iuſte perdendos, & ciuitatem illorum ſubuertendam
Prophetæ præuiderunt, quorum illa vox eſt, quæ in in- Dan. 3.
troitu ex verbis Danielis decantatur. Omnia quæ feci- Pſal. 136
ſti nobis Domine, in vero iudicio feciſti, &c. Item in
offerenda : Super flumina Babylonis illic ſedimus &
fleuimus. In hac enim ſeu in verſibus eius hoc deplo-
rant, quod ad ſalices Babylonis organa ſua ſuſpende-
runt, id eſt, propter infructuoſos & ſteriles auditores,
prædicantium voces conticuerunt, propter eos, inquam,
qui vocati ad nuptias, vt dictum eſt, venire noluerunt
quia non fuerunt digni. In lectione vero Epiſtolæ eos,
E qui de exitibus viarum congregati ſunt, vt impleren-
tur nuptiæ diſcumbentium, Paulus Apoſtolus opportu-
nè commonet, dicendo: Videte, quomodo cautè am- Ephes 5.
buletis, non quaſi inſipientes, ſed ſapientes, &c. hoc vi-
delicet intendens, ne inebriatus vino, in quo eſt luxu-
ria, inueniatur quis abſque veſte nuptiali, cum rex ad
videndos diſcumbentes intrauerit, ſed econtra im-
pleamini Spiritu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in
Pſalmis & hymnis & canticis ſpiritualibus, quæ vere
harum ſunt epulæ nuptiarum, de quibus in ſequenti
graduali gratias agentes dicimus: Oculi omnium in te
ſperant Domine, &c. vel quas in communione poſtu- Pſal 144
lans quis noſtrum dicit : Memento verbi tui ſeruo tuo Pſal 118
Domine.

De Dominica vigeſima prima poſt Pentecoſten. A

Cap. XXI.

OFficium Dominicæ viceſimæ primæ voces conti-
net hominis, in conflictu virtutum vitiorumque
poſiti, qui interdum, cum cœperit ſanctis florere virtu-
Pſa. 127 tibus & iuxta benedictionem hominis timentis Deum
vxor illius, videlicet domus Dei, cui fortè præſidet, ſi-
cut vitis abundans excreuerit in lateribus domus ſuæ, id
eſt, in amplitudine ſanctæ Eccleſiæ, & filii eius, ſicut no-
uellæ oliuarum in circuitu menſæ ſuæ: cum, inquam,
ita profecerit, repente tentator diabolus occulta Dei
diſpenſatione permiſſus, domum, id eſt, cõſcientiæ eius
ſtatum concutiens euertit, & filios eius, id eſt, virtutes B
animi, turbata in cognitione conſcientia, pene conte-
rit. Hoc luce clarius ex offerenda comprobatur. Vir
Iob 1. erat in terra nomine Iob. Moraliter enim in eiuſmodi
homine aguntur ea, quæ in tentatione huius beati Iob
hiſtorialiter acta memorantur: Huius ergo nobilis &
prælatoris animi concuſſionem, vel periculum ſignifi-
Ioan. 4. cat in Euangelio febris, quæ pene extinxerat Reguli fi-
lium. Præcurrens autem Epiſtola confortat eum cir-
cumuentum tentationibus, & conſolatur, ne abun-
2. Cor. 2. dantiori triſtitia abſorbeatur, dicendo: Confortamini
Epheſ. 6. in Domino, & in potentia virtutis eius. Non enim eſt
Heſter. 13. nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, &c.
Iob. 1. Introitus autem: In voluntate tua Domine, &c. vox eſt
eiuſdem militis, humili conſcientia cum beato Iob in
terram corruentis, id eſt, terram ſe eſſe cognoſcentis, ac C
dicentis: Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Do-
mino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini bene-
Pſal. 89 dictum. Poſt quam confeſſionem petit circumfuſis, è
Pſal. 118. tentatione effugium, dicens in graduali: Domine refu-
gium factus es nobis. Et in communione: In ſalutari
tuo anima mea, & in verbum tuum ſperaui.

De Dominica vigeſima ſecunda poſt Pentecoſten.

Cap. XXII.

Pſa. 129. IN officio Dominicæ viceſimæ ſecundæ dicimus ad
introitum: Si iniquitates obſeruaueris Domine, Do-
Mat. 18. mine quis ſuſtinebit. Nimirum in perſona ſerui il-
lius, de quo Euangelium narrat, ſemetipſum quiſque D
noſtrum humiliter recognoſcit, qui decem millia ta-
lenta ſuo debebat regi, procidenſque rogabat, dicens:
Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Itaque
magnitudinem debiti, id eſt, peccati ſui quiſque no-
ſtrûm perpendens, dicit: Si iniquitates obſeruaueris
Domine, &c. Vt autem laxationem quiſque noſtrum
obtineat, agendum eſt, quod dicit Paulus in præeunte
Phili. 1. Epiſtola: Et hoc oro, vt charitas veſtra magis ac magis
abundet in ſcientia, & in omni ſenſu, & cætera, ſubau-
ditur enim, vt remittatis vnuſquiſque fratri ſuo de cor-
dibus veſtris. Vbi vero charitas hæc abundat, ſicut iam
Pſa. 132. dictum eſt, rectè congratulatio illa depromitur, ſecun-
dum quam in graduali dicimus: Ecce quam bonum &
quam iucundum, habitare fratres in vnum. Et ſi quæ- E
ras, quantum, vel quale bonum ſit vnitas, id eſt, chari-
tas fratrum cohabitantium, ſequitur in Verſiculo: Si-
cut vnguentum in capite, & cætera, id eſt, ſicut remiſ-
ſio peccatorum effuſa per Spiritum ſanctum, quæ de
capite noſtro ſcilicet Chriſto deſcendit ad barbam Aa-
ron, id eſt, in fortes & perfectos Chriſti Apoſtolos, &
ab illis vſque ad nos. Tunc enim cohabitatio fratrum
eſt, ſicut illud vnguentum, cum donamus inuicem, ſi
quid habemus aduerſus alterutrum fratres & conſer-
Matt. 8. ui, ſicut Euangelicus rex Chriſtus donauit nobis. Man-
Pſal. 31. dauit namque benedictionem, id eſt, eandem remiſſio-
nis charitatem, vt donemus inuicem: & vitam vſque in
ſæculum, ſubaudis, fore promiſit huius charitatis præ-
nium. In offerenda vero, Recordare mei Domine, quæ Heſter 14
A ſumpta eſt de oratione Heſter, commonemur ſummo-
pere curandum eſſe & orandum, vt placeant verba no-
ſtra in conſpectu principis, ſcilicet eiuſdem regis ma-
gni, qui poſuit rationem cum ſeruis ſuis, verba, in-
quam, noſtra dicentium: Dimitte nobis debita noſtra.
Non enim placebunt hæc verba noſtra in conſpectu Matt. 6.
principis, cum ille rationem poſuerit, ſi non dimitti-
mus & nos debitoribus noſtris. Quod autem canimus
in communione ex auctoritate Euangelii: Dico vobis,
gaudium eſt angelis Dei ſuper vno peccatore pœni-
tentiam agente, de illo ſentiendum debitore, qui ſic Luc. 15.
pœnitet, & ſic ſibi poſtulat dimitti, vt primum dimittat
ipſe conſeruis ſuis.

B *De Dominica vigeſima tertia poſt Pentecoſten.*

Cap. XXIII.

IN tantum ſacroſancta Eccleſia iuxta edictum Apo- 1. Tim. 2
ſtoli, obſecrationes, poſtulationes, gratiarum actio-
nes, pro omnibus agit, vt pro futura quoque filiorum
Iſrael ſalute gratias agat, quos ſuo quandoque corpori
vniendos fore cognoſcit. Nam quia in fine mundi reli- Rom. 11.
quiæ illorum ſaluæ fient, in hoc vltimo anni officio
gratulatur de illis vtpotè futuris membris ſuis. Dicit
ergo in introitu, annuncians iugiter quod propheta- Hier. 29
tum eſt de illis: Dicit Dominus, ego cogito cogitatio-
nes pacis, & non afflictionis, pacis enim cogitationes
cogitat, & non afflictionis, qui conuiuium gratiæ ſuæ
C facturum ſe repromittit cum illis ſecundum carnem
fratribus ſuis, ſicut in Patriarcha Ioſeph præfiguratum
eſt. Nam ſicut ad illum in tota terra Ægypti dominan- Geneſ. 45
tem venerunt, qui eum vendiderant fratres ſui, fame
compulſi, & ab eo recogniti atque recepti ſunt, & ipſe
cum illis celebrauit conuiuium: ſic ad ipſum Domi-
num noſtrum, toti mundo principantem, & Ægyptios,
id eſt, gentiles, qui in peccatorum tenebris fuerant, pa-
ne vitæ copioſius alentem, reuertentur reliquiæ filio-
rum Iſrael, & ab eo recipientur in gratiam, quem ne- Ioan. 9.
gauerunt & occiderunt, & tunc menſam ſuam com-
municabit eis, & inebriabitur Ioſeph iſte cum fratri-
bus ſuis. Huius menſæ gratiam ſignat illud Euange-
lium in officio Dominicæ, quo ipſe narratur de quin-
D que panibus ſaturaſſe quinque millia hominum. Tunc Hier. 23.
enim quinque libros Moyſi aperiet Iudæis, quos nunc
velut integros panes portat puer, ſcilicet, idem popu-
lus ſenſu puerili, edéntque & ſaturabuntur, etiam ipſi
laudabunt Dominum requirentes eum. Tunc im-
plebitur illud Hieremiæ vaticinium, quod huic Euange-
lio rectè præmittitur: Ecce venient dies, dicit Domi-
nus, & non dicent vltra, viuit Dominus, qui eduxit fi-
lios Iſrael de terra Ægypti: ſed viuit Dominus, qui edu-
xit & adduxit ſemen domus Iſrael de terra Aquilonis,
& de cunctis terris, ad quas eiecerat eos illuc: & habi-
tabunt in terra ſua. Solum ergo illi, qui nunc tenen-
tur, captiuitate animarum, clamabunt alta deuotione Pſal. 43.
gratiarum actionem, quam ſequens innuit graduale:
Liberaſti nos Domine ex affligentibus nos, &c. Suppli- Pſal. 129
E catio quoque quam dicimus in offerenda, de profundis
clamaui ad te Domine, eidem rei vel tempori manife-
ſtè congruit. Dicent enim ad hunc magnum Ioſeph, Gen. 50.
fratres ſui in illa die: Obſecramus vt obliuiſcaris ſcele-
ris fratrum tuorum. Communio quoque: Amen dico Marc. 11.
vobis, quicquid orantes petitis, & cætera: reſponſio eſt
eiuſdem Ioſeph, dicentis: Nolite timere: Vos cogitaſtis
de me malum, & Deus vertit illud in bonum, vt exalta-
ret me, ſicut in præſentiarum cernitis, & ſaluos faceret
multos populos. Nolite metuere, ego paſcam vos &
paruulos veſtros.

Item

Item de nocturnis lectionibus per æſtatem.

CAP. XXIV.

NOcturnæ lectiones tota æſtate ſua varietate ſuoque ordine ſeriem deſignant temporum vel profectum ſanctæ Eccleſiæ. Primum namque hiſtoria Regum, quæ ſtatim poſt Pentecoſten ponitur, omnis duobus libris myſtice aſſimilatur primis Chriſtianitatis temporibus, quando paulatim creſcente fide Chriſti,
1. Reg. 8. vetus idololatria decidit. Nã ſicut regnum Saulis, quem
2. Reg. 5. populus appetierat contra voluntatem Dei, ſuperuenit electio Dauid, quem Dominus ſecundum cor ſuum inueniſſe dicit, tandémque totum regnum a domo Saulis euerſum, eidem Dauid ſe ſubdidit: ſic dæmonum cultui ſuperuenit in mundum cultus Dei, ſtatim poſt aduentum Spiritus ſancti, tandémque Chriſti mã fides per bella Martyrum victrix, ſedit in throno Romani imperii, totuſque deinceps mundus manu forti, Chriſto ſe ſubdidit. Duobus ſequentibus libris, in quibus regnum ſciſſum eſt à domo Dauid, ex quo Hieroboam
3. Reg. 11. regni ſciſſuras (ſicut illi per manum Achiæ Sylonitis ſignificatum eſt) inuaſit, & contempto templo Domini duos vitulos fecit: illa ſignificabantur tempora, quibus Eccleſiam hæreticorum inſania ſcidit, & contempto altari Chriſti, reiecto cultu veritatis, falſitatum ſuarum ſimulachra diuerſa fabricauit. Sequuntur deinde libri ſapientiſſimi Salomonis, videlicet ſicut poſt pugnas hæreticorum claruerunt in Eccleſia ingenia doctorum, qui excitati contentionibus illorum, non dormitantes, ſapientiæ & ſcientię ſtuduerunt, & diſputauerunt quodammodo, & ipſi, ſicut de Salomone legitur, ſuper lignis à cedro, quæ eſt in libano, vſque ad hyſſopum, quæ
3. Reg. 4. egreditur de pariete, id eſt, nihil omnino de ſacra ſcriptura, nec paruum, nec magnum aliquod verbum ab allegoria vel aliqua vtili moralitate vacare paſſi ſunt. Deinde nihilominus congruè ſequitur liber Iob, quia videlicet maximè in pace Eccleſiæ non deſunt illæ tentationes viris ad virtutem tendentibus, quæ in omnibus percuſſionibus, vel conſolationibus eiuſdem ſancti Iob, auctore Beato Gregorio, moraliter figurantur. Tunc enim vigent interius tentationes ſpiritualium vitiorum, quorum quanto occultior pugna, tanto difficilior victoria.

Item de nocturnis lectionibus à menſe Septembri.

CAP. XXV.

ABhinc iam menſe Septembri, quatuor imponuntur libri, videlicet Tobias, Iudith, Heſter & Eſdras. Quorum conſideratio quam congruè quatuor Cardinales virtutes, prudentiam, ſcilicet fortitudinem, temperantiam, & iuſtitiam exprimat, palam eſt. Tobias quippè in figura prudentiæ non inconuenienter accipitur qui cæcatis oculis exterioribus, videnti filio man-
Eccl. 2. data viuendi largitur, vt illud Salomonis impleatur. Sapientis oculi in capite eius. Per caput enim mentis in-
Iudith 9. duſtria, per oculos vero intelligitur prouidentia, quæ idem eſt, quod prudentia. Bene ergo prudentiæ titulo præfulget, qui menti illius munimen prouidet, cuius ducatu ipſe foris eget. Iudith vero fortitudinis ſpeciem inhoc nimirum prætendit, quod formidantibus viris bellicoſis, inmaniſſimo tyranno pro liberatione patriæ ſe oppoſuit, & principem militiæ fœmina inermis Dei adiutorio ſuperauit. Fortitudo enim eius à Deo fuit, ſicut in ſua oratione dicit: Et nunc Domine ſubueni mihi viduæ, vt quod per te poſſe credidi, perficiam. In quo quam vere fortis fuerit, caput Holofernis, ebrietate ſopiti, amputatum ipſius pugione oſtendit dicens: Conforta me Deus meus in hac hora. Et præcidit caput eius. Verum hæc duo volumina apud Hebræos non ſunt in canone, ſed Nicænæ ſynodi auctoritate ad inſtructionem venerunt ſanctæ Eccleſiæ.

Heſter autem pro temperantia ponitur, quæ repudia- Heſter 14.
ta ob arrogantiam Vaſthi regina, in regnum ſubrogatur. Nam ipſius temperantiæ hoc indicium eſt ſpeciale, quo leonem illum, de quo ipſa ad Dominum dicit: Et da mihi gratiam in conſpectu leonis, id eſt Aſſueri regis, in manſuetudinem conuertit, eiuſque edictum ex inſtinctu Aman intemperantiſſimè ſuperbientis, & gentis Iudæorum perdere cupientis, in conſolationem ſuæ ſtirpis tranſtulit.

Eſdras autem, qui hic adiungitur, priuilegium iuſti- Matt. 7.
tiæ in verbis & factis habere demonſtrat. Nam ſicut iuſtitia reſtituit quod iniuſtitia deſtruxit: ſic iſte diruturn propter peccata populi templum cum ciuitate reſtaurauit. Idem quoque ſicut in duo volumina diuiditur (Nam Neemias et in eo ſem copulatur) ſic iuſtitiæ duo præcepta ſibi conueniunt, ſcilicet, Quæ vultis vt faciant vobis homines, eadem facite illis, &, Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris. Hi itaque quatuor libri, prædictis virtutibus inſigniti, rectè librum Iob, qui afflictiones ſanctæ Eccleſiæ, beato Gregorio teſte, exprimit, ſequuntur, quia poſt tentationes valide ſuperatas gloria virtutum electis datur.

Sed quia quandiu in hoc mundo à Domino peregrinamur inter virtutes vitiorum bella patimur, e veſti- 2. Cor. 5.
gio Machabæorum libri leguntur, in quibus magnus
ille hoſtis Antiochus contra iuge ſacrificium præualere refertur, Deique Martyres perſequitur. Qui tamen 1. Mac. 4.
Iudæ & fratrum eius labore vincitur, quia confeſſione operum malorum cum exercitio operum bonorum aliquando Deo donante ſuperatur.

Poſt, Prophetarum libri vſque in aduentum Domini concrepant, qui modo terrorem diſtricti iudicis, modo blandimenta pii conditoris prędicant. Ex his Ezechiel, qui interpretatur fortitudo Dei, Daniel qui ſonat iudicium Dei, maiores & primi ſunt, quia ſpes quę ex fortitudine diuini auxilii, & metus qui eſt ex iudicio Dei, mentem æqualiter docent præſentibus vti, ne aut Deo deſperans deficiat, aut in ſe pręſumens corruat. De reliquis duodecim Prophetis, in vnum volumen coarctatis, loqui ſuperſedemus, quia a ſanctis patribus de his copioſe diſputatum ſcimus. Ideo autem vſque ad aduentum Domini leguntur, vt inter tenebras & confli- Rom. 15.
ctus huius ſeculi, vſque ad reditum Chriſti, ſcripturę nos illuminent & conſolentur. Per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſæcula ſęculorum, Amen.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, librorum xij. De Diuinis Officiis, Finis.

NVCLEVS DE SACRIFICIO MISSÆ.

EX ELVCVBRATIONE SOLIDA R. P. PETRI *Abbatis quondam Cluniacenſis.*

ELENCHVS CAPITVLORVM.

DEVM ſacrificijs, ab initio mundi ſemper cultum fuiſſe. cap. 1.

Deum in lege varijs cultum eſſe ſacrificijs. cap. 2.

Deo placere ſacrificia, tanquam ſeruitutem ſibi debitam. cap. 3.

Nulli creaturæ ſacrificandum eſſe: ſed Deo ſoli. cap. 4.

Hæreticos impiè prohibere Christianis, ſacrificare Deo. cap. 5.

Solos Chriſtianos ritè ſacrificare Deo. cap. 6.

Deo maximè deberi à Chriſtianis ſacrificium. cap. 7.

Sacrificium Chriſtianorum eſſe vnicum & ſimplex. cap. 8.

Sacrificio Chriſti, iuſtitiæ Dei ſatiſfactum eſſe pro peccatis. cap. 6.

Impijßimum eſſe hæreticorum errorem contra Miſſæ ſacrificium. cap. 10.

Corpus & ſanguinem Chriſti verè offerri in Miſſa. cap. 11.

Panem & vinum verè tranſubſtantiari in corpus & ſanguinem Chriſti. cap. 12.

Hæreticos impiè ſcrutari, quomodo hæc fiant cap. 13.

Tranſubſtantiationem varijs probari exẽplis Scripturæ. cap. 14.

DEVM SACRIFICIIS AB INITIO *mundi ſemper cultum fuiſſe.*

Cap. I.

[Deo debentur ſacrificia] DIcite, quæſo, cur ſacrificia Chriſtiana vobis Chriſtianis (ſi tamen hoc eſtis) non placent, cum ſigno ſacrificiorum ſemper ſuos Deus ab alienis ſecreuerit: cum diuinam ſeruitutem ab humanis obſequijs hoc ſigno diſcreuerit: cum honorem creatori ſingulariter debitum, *[Rom. 1]* ab eo honore, quo ſe inuicem rationalis creatura præuenire iuxta Apoſtolum debet, hoc maxime ſigno diſtinxerit. *[Semper fuere ſacrificia.]* Recolite antiqua ſæcula, generationem ſanctorum, ab Adam vſque ad Chriſtum diſcutite: inuenietis aut nullos aut raros abſque rituum ſacrificiorum Deum coluiſſe: quia quicumq; iuſtitia Deo placebant, ſtatim eum ſacrificiorum veneratione colebant. Videbitis certè primum illum & iuſtum Abel Deo munera offerentem, Deum ſuper eius munera inflammantem. *[Gen. 4.]* Noe poſt diluuium, noui ſæculi primordia, ſacrificiis *[Gen. 8]* dedicantem. Abraham poſt vaccam triennem, capram trimam, & arietem trium annorum, turturem quoq; & *[Gen. 15.]* columbam quæ Deo obtulit, etiam filium colligatum *[& 22.]* in altare ſuper ſtruem lignorum, ad immolandum collocaſſe, ſed ne vota compleret, ab ipſo qui hoc præceperit, prohibitum fuiſſe. Poſt Abraham offerentem & *[Gen. 28]* Iſaac oblatum, videbitis & Iacob motum viſione Dei, & Angelorum, in diuinitatis, quam viderat, honorem erexiſſe lapidem, & fudiſſe oleum deſuper: ac dixiſſe, Vere Dominus eſt in loco iſto: & hæc domus Dei eſt, & porta cæli. Cognoſcetis in terra Hus, hoc eſt, inter gentiles, cui non erat ſimili ſuo tempore ſuper terram: ſimplicem & rectum Iob diluculo conſurgentem, & *[Iob 1]* pro ſingulis filiis holocauſta offerentem, dicentémque ne forte peccauerint filii mei.

Deum in lege varijs cultum eſſe ſacrificijs.

Cap. II.

PRocedetis inde vſque ad magni Moyſis tempora, & totam Hebræorum ſtirpem (de qua Saluator, cui repugnatis, ſecundum carnem naſciturus erat) inuenietis à Deo per Moyſen ſacrificiorum diuerſis ritibus & innumeris ſubſtratam, & pro peccato, & pro delicto, pro purgatione, pro emundatione, boum, vitulorum, agnorum, ouium, arietum, hircorum, turturum, columbarum, diuerſorum quadrupedum, & volucrum, hoſtias penè aſſiduè offerentem, in tantum, (vt iuxta quod Apoſtolus ait) ſine ſacrificiis, & ſanguinis effuſione, non fieret remiſſio peccatorum. Legite Leuiticum, ſi tamen vel eius nomen vobis notum eſt, immo legite totum Pentateuchum, qui lex proprie dicitur, totamque Veteris teſtamenti ſeriem recenſete, quæ docebit quod ignoratis, ſanctis Regibus, Ducibus, Prophetis, Sacerdotibus, Deum per ſacrificia frequenter reſponſa dediſſe, eique hoſtias eorum gratas, acceptaſque fuiſſe, aut fumo quo adombrabat, aut nebula qua tegebat, aut igne quo abſumebat, aliſque indiciis declaraſſe. Hinc in Salomonis dedicatione & ſacrificio, quando ouium centum millia, boum xx. millia oblata ſunt, per nebulam gloria Domini impleuit domum Domini. *[3 Reg. 9. Salomon]* Hinc ſuper Heliæ holocauſtum cæleſtis flamma deſcendens, *[3 Reg. 18 Helias.]* non ſolum bouem oblatum, ſed & ligna altaris & lapides vſque ad cinerem conſumpſit, taliq; ſigno acceptum Deo Heliæ ſacrificium monſtrauit. *[Tabernaculum Moſaicum.]* Hinc in conſecratione Eremitici tabernaculi legitur: Poſtquam omnia perfecta ſunt, operuit nubes tabernaculum teſtimonii, & gloria Domini impleuit illud, nec poterat Moyſes ingredi tectum fœderis, nube operiente *[Exod. 40]* omnia,

omnia, & maieſtate Domini coruſcante, quia cuncta nubes operuerat. Quod profecto tabernaculum, non niſi ad adorandum Deum & ſacrificandum ei, ab ipſo Deo, per Moyſen conſtructum, erectum, & ſanctificatum fuerat. Hinc Eſaias in viſione quamuis ſpirituali, ſolii excelſi & eleuati, poſt alata Seraphin & clamantia, Sanctus, Sanctus, Sanctus: Commota ſunt, inquit, ſuperliminaria cardinum à voce clamantis, & domus impleta eſt fumo.

Deo placere ſacrificia, tanquam ſeruitutem ſibi debitam.

CAP. III.

HAbetis, ſi aduertitis, antiquorum ſacrificia in tantum Deo placuiſſe, vt non ſolum ipſa, ſed & loca in quibus fiebant, conſtrueret, benediceret, conſecraret: & conſtructa, benedicta, conſecrata, fumo, nebula, igne, aliiſq; (vt dixi) indiciis glorificaret. Neque enim ſacrificia propter templum vel altare celebrantur, ſed templum & altare propter ſacrificia conſtruuntur, conſecrantur, ornantur, glorificantur. Ipſa vero ſacrificia ad illum tantummodo referuntur, cui ſoli abſque alio comparticipe exhibentur. Hæc enim ſacrificiorum ſeruitus, hic ſoli deitati deferendus honor, hic diuino tantum nomine exhibendus cultus, omnem pro creatore reſpuit creaturam: quia ſicut incommunicabilis eſt maieſtas cui offertur, ſic omnem reſpuit communionem etiam quod offertur.

Signatur hac ſeruitutis proprietate ſoli Deo ſubditus homo, vt nihil ſupra ſe iuxta originis ſuæ conditionem, niſi Deum intueatur, à quo ſolo ſe initium, & in quo deficientem finem ſe habere cognoſcens, vt auctori, rectori, remuneratori ſubdatur, ſeruiat, obediat. Signatur hoc exteriori obſequio interior animi affectus: qui nullatenus agnoſceretur, niſi ſignis extrinſecis iudicaretur: Signatur hoc officio vtraque hominis ſubſtantia ſubiecta Deo, vt cum illa deuotione Deum amplectitur, iſta operatione Deo famulatur, totus homo ei ſubiectus eſſe monſtretur: & vt veraciter dicere poſſit, Nonne Deo ſubiecta erit anima mea? &, Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.

Nulli creaturæ ſacrificandum eſſe, ſed Deo ſoli.

CAP. IIII.

IDcirco nulli creaturæ non dico inanimatæ, non dico inſenſibili, non dico irrationali, ſed nec ipſi rationali, & beatæ, ſacrificiis honorari conceſſum eſt. Non Angelo, non homini, nec ipſi altiſſimo Ordini Seraphin hoc datum eſt: quia ſignum, quod inter mortales conditorem à conditis ſecernit, merito ſemper incommunicatum permanſit. Nouerant hoc beati Apoſtoli Barnabas & Paulus, qui volentes ſibi ſacrificare Lycaonios, cum deteſtatione prohibuerunt, & quia hoſtias iam parauerant, veſtimenta ſciderunt. Sciebant hoc nulli conceſſum: ſciebant etiam minaciter ab ipſo Deo prohibitum, qui tam de his, qui non Deo ſacrificant, quam de his, quibus ſacrificant, per ſcripturam ſuam ait: Sacrificans diis eradicabitur, niſi Domino ſoli. Et in diis Ægypti faciam vltionem. Et de vtriſque, Similes illis ſunt qui faciunt ea: & omnes qui confidũt in eis. Nam ſuperbi & à Deo refugæ ſpiritus, diuinitatem Deo inuidentes, ſibi vſurpantes, vt cæcos homines, & longo exilii ſui tempore Dei factos immemores, plene a Deo auerterunt, quod ſolius creatori (vt dictum eſt) erat, creaturæ exhiberi perſuaſerunt: & tam ſibi quam mortuis hominibus, ſacrificia publica inſtituerunt. Et vt maioribus contumeliis, imaginem Dei ad eius dedecus, deludendo, ſubiicerent: etiam creaturis irrationabilibus, miſeros homines ſeruire coegerunt: itaque in rationali animante, rationem ſopierunt vt canibus, volucribus, beſtiis repentibus ſeruientes, & quibus prælati fuerant, ſe ſponte ſubdentes, ne homines ſe eſſe recordarentur. Vnde Apoſtolus. Mutauerũt, inquit, gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentum. Nec his contenti, ad ignobiliora eos traxerunt, & ſeruos eos etiam inſenſibilium effecerunt. Inde liber Sapientiæ. Et enim, ait, in erroris via diutius errauerunt: Deos æſtimantes hæc quæ in animalibus ſunt ſuperuacua, infantium inſenſatorum more viuentes. Propter hoc tanquam pueris inſenſatis, iudicium in deriſum dediſti. Et item. De his quæ videntur bona non potuerunt intelligere eum, qui eſt, neque operibus attendentes, agnouerũt quis eſſet artifex, ſed aut ignem, aut ſpiritum, aut citatum aerem, aut gyrum ſtellarum, aut nimiam aquam, aut ſolem, aut lunam, rectores orbis terrarum, Deos putauerunt. His omnibus decepti homines, Dei gloriam tribuebant, eaque cultu diuino ac ſacrificiis honorabant, cõtra eum qui dicit. Gloriam meam alteri non dabo, neque laudem meam ſculptilibus.

Hæreticos impie prohibere Chriſtianis ſacrificare Deo.

CAP. V.

QVorſum iſta? vt videntes patres antiquos, & omnes priorum temporum iuſtos, Deo per iuſtitiam & ſacrificia placuiſſe, vt attendentes, Deum ſibi ſoli ea fieri præcepiſſe, vt audientes eum diis alienis ſacrificantes eradicaſſe: Agnoſcentes, inquam, per ſacrificia maxime, Deo deitatis honorem, à ſanctis omnibus, ſæculis omnibus exhibitum, concedatis, quod hactenus prohibuiſtis, & debitum Deo ſacrificiorum munus offerre, noſtri ſæculi homines permittatis. Vt quid enim prohibemus filii ſequi patres ſuos? Cur quos fide imitantur, præcipuo fidei ſigno imitari non ſinuntur? An forte Iudæorum ſacrificia Deus approbat, & Chriſtianorum reprobat? Nonne magis circa eorum Sacra nauſeat, dicẽs per Eſaiam: Plenus ſum, holocauſta arietum, & adipem pinguium, & ſanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui? Nonne & per alium Prophetam ait: Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos? Nonne & per Malachiam loquitur: Non eſt mihi voluntas in vobis, munus non ſuſcipiam de manu veſtra. Quod dicens, non ſacrificia illi tempori data reſpuit: ſed prauam vitam ea offerentium: Vnde & per Eſaiam ſubdit, Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Mirum valde ſi præcipuus (vt iam dictum eſt) deitatis cultus, Deo noſtro tempore, non defertur, qui omni, ante noſtra tempora, tempore, ſummo ſtudio, ſolicita deuotione frequentabatur. Mirum ſi Chriſtiani à ſacrificiis vni, & Deo offerendis arcentur, cum Patriarchæ, prophetæ, Iudæi Gentiles, Fideles, ab ipſo Deo, ipſi Deo ſacrificare cogantur. Mirum nunc primum de mundo diuina auferri ſacrificia, cuius nunquam mundus in retroactis generationibus ſuis, abſque ſacrificiorum ſacris fuerit. Nam nec in profundis ignorantiæ & nequitiæ ſuæ tenebris, ita à Deo periit, vt non haberet aliquos, & ſi paucos, qui & per iuſtitiam Deum colerent, & per ſacrificia eum ſe colere demonſtrarent.

Solos Chriſtianos rite ſacrificare Deo.

CAP. VI.

AT nunc, ſi nouam veſtram doctrinam mundus exaudiat faciet, quod nunquam fecerat. & more captiuitatis illius populi ſedebit abſque lege, abſque rege, abſque ſacerdotio, abſque Ephod, & Teraphin. Cumque Deo ſacrificare ceſſauerit: & ipſe Deteſſe ceſſabit. Erit his temporibus gratiæ quod nunquam fuit nec tempore iræ, vt Chriſtianis Deo ſacrificare ceſſantibus, cultus qui ſemper in mundo fuerat, omnino de mundo pereat: & qui deum ritu ſuo colens, deo eſſe ſubditus probatur, cultum eius abiiciens, abſque aliquo deo prorſus eſſe videatur.

Nam cum ſint his noſtris diebus, quatuor in mundo præcipuæ diuerſitates ſectarum, hoc eſt, Chriſtianorum, Iudæorum, Saracenorum, & Paganorum. Si Chriſtiani non ſacrificant, iam nullus in mundo ſacrificat. Iudæi enim, more ſuo, bouinis oculis omnia intuentes, & more aſinino legis dei onera ferentes, non fructum capientes; nuſquam ſacrificant. Quia Hieroſolymis tantum dicunt eſſe locum, vbi per ſacrificia deum ho-

Saraceni nullum sacrificiorum ritum habent. honorare & adorare oportet. Quam quia Deo eius contrario, per mille & centum annos, inhabitare prohibiti ſunt, ſacrificare deſierunt. Saraceni ab omnium ſeductorum ſublimiſſimo ſeductore ſeducti, & inter Iudaicam & Chriſtianam legem ſubmergendi fluctuantes, circumciſionem ſuſcipiunt, lauacris frequentibus vtuntur, certis horis die, certis nocte, orationi maxime poſt cibum & potum, vt fertur, incumbunt, luxui omnino frena relaxant. Cumque his & innumeris ſuperſtitionibus tota pene Orientalis & Africana regio, ab illo nequam Mahumeth decepta, per quingentos & fere quinquaginta annos inſeruiat, & Chriſtum flatu (vt aiunt) diuino, natum de virgine ſancte vixiſſe, vera docuiſſe, mira feciſſe fateantur: de ſacrificiis apud eos, nec præcepta aliqua habentur, nec aliqua, licet parua, ab eo pro ſacrificio offeruntur. Omnipotentem tamen Deum rerum omnium conditorem ſe adorare dicunt: cui tamen (vt dixi) nullos ſacrificiorum ritus exhibent. *Pagani* Pagani licet pauci & orbi terrarum incogniti, cum in Aquilonis extremis finibus, atque ſub gelido axe lateant, & loca (vt fertur) Mæotidis paludibus vicina inhabitent, quoniam ignorant ipſos Idolorum errores, & nomina ritus, ſacrificia incognita habent, equos, aſinos, porcos, gallos, vel quodcunque mane de lectulo ſurgenti occurrerit, toto illo die pro Deo adorant: ſicque non perpetuos, nec ſaltem annuos, ſed (vt ita dicam) deos diarios vel horarios colunt. *Dii horarii & diarii.* Et cum flendi homines ignominioſos aliis à diabolo his & multis modis nobis ignotis deludantur: ſacrificia tamen nec creatori, nec creaturæ exhibent; ſed quod innatus error docuit, abſque omnium ſacrificiorum notitia cuſtodiunt.

Summa ingratitudo haberetur, ſi ſacrificia velimus tollere. Cum ergo nec apud Iudæos, nec apud Saracenos, nec apud Paganos ſacrificia obſeruentur: Si nec Chriſtianis conceduntur, ſignum illud ſingulare deitatis, quo ab initio (vt iam dixi) diuina ſeruitus ab humana ſecernitur, periit: Cum in nulla gente, in nulla parte orbis terrarum inueniri iam poſſit. Sed forſitan minus Deo obnoxia ſunt moderna tempora quam priora: vt honorem, quem antiqua ſæcula Deo exhibuerunt, ſoluere iſti contemnant. *Ironia* Et iuſte, iuſte inquam, iuſte, qui maiora acceperunt, minora reddere debent: qui numeroſiore ſumma debiti conſtringuntur, minimam quantitatem ſoluere compelluntur, & contra Ieſu Chriſti vocem, quæ dicit, Cui minus dimittitur, minus diligit, *Luc. 7.* & contra opinionem Simonis Phariſæi dicentis: quia is donatorem debitum plus diligit, cui plus donauit vnde dictum eſt, recte iudicaſti. Contra has Domini & Phariſæi ſententias, minus Deo debet Chriſtianus quam Iudæus: minus tempus Apoſtolicum, quam Propheticum: minus totus orbis ſubſtratus voci Euangelicæ, quam vnus populus ſubiectus legi Moſaycæ. Et vbi eſt ſaluator gentium, illis promiſſus, vobis exhibitus: illis oblatus, nobis natus: illis oblatus nobis datus? Vbi eſt ſanguis teſtamenti æterni, qui ab illis ad nos defluxit, qui per illorum fiſtulam ad nos decurrit, qui limoſam perquem currebat derelinquens canalem, nos de limo factos & carnali ſuppoſitos, ab omni limo & ſorde purgauit: Vbi eſt ſecundum Apoſtolum: Miniſterium quod abſconditum fuit a ſæculis & generationibus, *Coloſſ. 1.* nunc autem manifeſtum eſt ſanctis eius, quibus voluit Deus notas facere diuitias gloriæ Sacramenti huius in gentibus, quod eſt Chriſtus, ſpes gloriæ? Vbi eſt iuxta eundem, virtus ſacramenti Dei temporibus æternis taciti, vbi velum templi ſciſſum eſt: *Matt. 27* & quæ diu velata fuerant reuelata? vbi regnum cœlorum, de quo Rex cœlorum, Pœnitentiam, inquit, agite: appropinquabit regnum cœlorum. *Epheſ. 3 Matt. 4*

Deo maxime deberi à Chriſtianis ſacrificium.

CAP. VII.

Aureum ſæculum nobis a Chriſto datum NVmquid hæc tam fœlicia tempora, & (vt verbo poetico vtar) aurea ſæcula, quibus pater mundi miſertus, quibus filius pro mundo oblatus, quibus ſpiritus Altiſſimi mundo infuſus: quibus mors extincta, quibus vita reddita, quibus iuſtitia reparata, quibus reſurrectio præparata, minus aliquid prioribus ſæculis Deo debent? Non, plane, non toto mundo conclamante non minus ei debent, cui non ſolum ex conditione, ſed (quod charius eſt) ex redemptione, & ſe, & quæ iure poſſunt, omnia debent. Quod ſi omnia: tunc & ſacrificia. Ratione igitur neceſſaria cogente, quæ auferre Catholicis volebatis, neceſſaria hæretici ſacrificia reddetis. *Reiectio Iudaeis Chriſtianis aſſumptis pro ſe in toto mundo.* Reddetis ea ratione, reddetis ea (quod apud noſtros robuſtius eſt) auctoritate non ficta, ſed veraci: non terrena, ſed cœleſti: non humana, ſed diuina. Irritatus Deus diuturnis malis Iudaici populi, quibus & in Deum impii, & in homines erant iniqui, nec ferens vltra, promiſſiones ſpiritales ac cœleſtes à terrenis & carnalibus conculcari, elegit eis ſucceſſores, qui quod illi reſpuebant, ſuſciperent: qui quod illi nolebant, vellēt: qui vineæ fructum redderent temporibus ſuis. Elegit pro vno populo omnes gentes, pro particula Syriæ vniuerſum orbem terrarum, atque per filium ſuum, huius magni conſilii Angelum, Legem ſuam, cultum ſuum, ſacrificia ei tradidit, & eo mediante, mundum a morte eripiens, immortali vitæ reſtituit. *Hebr. 9.* Hæc vt abſque ſcrupulo aliquo, vera eſſe crederentur, & ſuo tempore ſuſciperentur, per nuncios ſuos multifarie multiſque modis prædixit. Et quis vniuerſa enumeret? Sed quod ad cultum, de quo agitur, pertinet, audire Dauid in ſpiritu Dei loquentem. Omnes, ait, gentes quaſcumque feciſti, venient, & adorabunt coram te Domine. Et adorabunt eum omnes reges, omnes gentes ſeruient ei. *Pſal. 85.* Et, Omnes gentes plaudite manibus, *Pſal. 71.* & Regnabit Deus ſuper gentes. *Pſal. 46.* Et, dicite in nationibus, quia Dominus regnauit: & centum ſimilia. *Pſal. eodem* Sed hoc de adorando Deo. Item de ſacrificando, Afferte Domino patriæ gentium, afferte Domino gloriam & honorem, *Pſal. 95* afferte Domino gloriam nomini eius: tollite hoſtias, & introite atria eius. *Pſal. 28* Et Eſaias. Veniet omnis caro, vt adoret corā facie mea, dicit Dominus. Et Malachias. *Eſai. 66. Malachi.* Ab ortu ſolis vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus: & in omni loco offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum. Et quid vltra vobis ô bruti homines, reſtat quærendum? Nonne videtis ſicut legem, ſic ſacra, ſic ſacrificia, ſic cultum omnem diuinum, à Iudæis ablatum & ad gentes tranſlatum? Et ſi non eodem ritu celebrantur apud nos ſacra, ſunt tamen ſacra: *Cultus ablatus Iudaeis ad Chriſtianos in gentibus tranſlatus.* Si non in eodem ordine conſtant ſacerdotia, ſunt tamen ſacerdotia: Si non de eiſdem rebus fiunt ſacrificia, ſunt tamen ſacrificia. Quia alio quidem modo, ſed non alii Deo ſacra celebrantur, ſacerdotia ordinantur, ſacrificia exhibentur. Ceſſate ergo, ceſſate iam inſanire, quia nulla auctoritas, nulla ratio patitur, vt minus Deo honoris deferant Chriſtiana tempora, quam Iudaica. quoniam quæ plus munerum acceperūt, non minus ſed magis obſequi debent eorundem munerū largitori. Vnde vere dignum & iuſtum eſt, vt qui ei, gratiæ hoc tempore, aliis ſed non inferioribus ritibus famulantur, eum hoc ſupremo & diuino ſacrificiorum cultu deuotius venerentur.

Sacrificium Chriſtianorum eſſe vnicum & ſimplex.

CAP. VIII.

Qualia Chriſtianorum ſacrificia eſſe debeant. IAm quia per Dei gratiam conſtat Chriſtiana ſacrificia non tollenda: vtrum talia eſſe debeant qualia offeruntur, nihilominus eſt videndum. Sacrificium Chriſtiani orbis non multiplex eſt, ſed ſimplex: non plura, ſed vnum: quia ſicut in toto mundo vnus eſt populus Chriſtianus, qui illud offert, & vnus Deus cui offert, & vna fides per quam offert: ita & ipſum vnum eſt quod offertur: Ceſſit pluralitas Iudaicarum hoſtiarum vnitati victimæ Chriſtianæ, quę quia non poterat perfectum facere ſeruientem multiplicitate ſua, prouiſa eſt à Deo hoſtia, quæ offerentes mundaret, ſanctificaret, perfectos faceret ſimplicitate ſua. Bos, vitulus, aries, agnus, capra, hircus, carnibus & cruore implent altaria Iudæorum

dæorum: Solus Agnus Dei, qui tollit peccata mundi, altari ſuperponitur Chriſtianorum.

1. Cor. 5. Audite non me, ſed Apoſtolum Dei. Paſcha, inquit, noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Hoc eſt, Paſcha Iudæorum immolatus eſt agnus: Paſcha vero noſtrum, hoc eſt, Chriſtianorum, eſt immolatus Chriſtus. Hoc ergo vnicum Chriſtianorum ſacrificium, Chriſtus eſt. Hoc ſacrificium, Chriſtiano tempori ſeruabatur. Hoc, inquam, ſeruabatur tempori gratiæ, quod congruum non fuerat dari in tempore iracundiæ. Habuit bouem Iudæus, habet Chriſtum Chriſtianus. Cuius ſacrificium, tanto Iudaicis victimis excellentius eſt: quanto Chriſtus boue maior eſt. Congrua tunc fuit ſeruilis hoſtia ſeruis: ſeruata eſt noſtris diebus liberatrix victima iam filiis & amicis, quibus in Euangelio dicitur. Filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum. Etiam non dicam vos ſeruos, ſed amicos. Refertus eſt textus diuinæ legis innumeris teſtimoniis: quod multiplicitas antiquarum hoſtiarum, hanc vnam Euangelii hoſtiam deſignabat. Et quia impoſſibile erat, ſanguine agnorum & hircorum auferri peccata: ipſa lex, quæ multa illa mandauerat, omnes ad hanc vnam victimam tranſmittebat. De hac Dauid, Eleuatio manuum mearum, ſacrificium veſpertinum. Et Eſaias. Oblatus eſt, quia ipſe voluit. Et Petrus. Non auro vel argento empti eſtis; ſed precioſo ſanguine, quaſi agni incontaminati, & immaculati Ieſu Chriſti. Et Paulus. Hoc fecit ſemel, ſe offerendo Dominus Ieſus Chriſtus. Sed & ſuo nomine oblationis, ſacrificii, victimæ, holocauſti, & ſimilium paſſionem ac mortem Domini deſignari: nec vos hoc vnquam negaſſe audiui. Et ideo his nominibus mors eius ſignatur: quia ſicut morte animalium oblatorum, peccata purgari dicebantur: ſic morte ipſius, peccata totius mundi tolluntur.

Ioan. 13. Ioan. 15. Heb. 10. Pſ. 140. Eſa. 53. 1. Pet. 1. Hebr. 8.

Sacrificio Chriſti, iuſtitiæ Dei ſatiſfactum eſſe pro peccatis.

CAP. IX.

Heb. 9. Pſal. 23. ET quia dicit Apoſtolus, Semetipſum obtulit immaculatū Deo: dicitur ipſe offerre ſeipſum: Quoniam non coactus, ſed ſponte tradidit in mortem animam ſuam. Deo vero ſeipſum hoc modo obtulit, quia mors æterna hominis, non niſi temporali morte Dei, & hominis, diſſolui poterat. Benignus enim Deus cuius vniuerſæ viæ miſericordia & veritas: ſic exiſtens iuſtus vt non deſinat eſſe miſericors: ſic miſericors, vt iuſtus ſemper maneat, in rebus quas creauit.

Nec etiam mala quæ non creauit, inordinata eſſe permiſit. Vnde peccatum hominis, quod velut aliunde, in regnum eius ſe non iuſte immiſerat, iuſte ordinans: peccatorem damnauit, ac ſempiternæ fœlicitatis profugum, miſeriæ ac morti æternæ contradidit: In tantum quippe reus factus fuerat, vt omnino culpa eius in regno eius ordinatiſſimo, inordinata remaneret, ſi minore quam æterno ſupplicio, Dei iuſtitia peccatorem puniret. Nec iam iuſtitia dici poſſet, quæ meritis condigna non redderet.

Ea de cauſa propago humani generis in radice corrupta, ſicut vitium, ſic & eius damnationem ab origine traxit & tota ſimul per longa ſecula lege iuſtitiæ morti æternæ ſubiacuit. Miſertus eiuſdem Deus eſſentiali bonitate ſua, perdito homini, & eum ſaluare volens, ſed niſi iuſte nec volens, nec valens, dum in æterno conſilio ſuo quæreret, qualiter miſero ſalua iuſtitia miſereri valeret, hoc potiſſimum occurrit. quo & iuſtitia ſeruaretur, & homo liberaretur, & gratia augeretur, & Deus glorificaretur.

Miſit itaque Deum filius, ad filios hominum, vt humanam naturam induens, & humanis vitiis medens, in carne aſſumpta, non peccatum, ſed pœnam peccati, mortem ſcilicet corporalem ſuſciperet, & ita ſimul bei ſua, illius diu iam, horatia ſua, illius ſempiternam excluderet. In qua diſpenſatione, miſericordia miſeretur, iuſtitiæ nihil detraheretur, dum pro æterno ſupplicio hominis, temporale ſupplicium Dei & hominis, pro æterna morte hominis, temporalis mors Dei & hominis, ei offerretur.

Quæ tanti ponderis, in ipſa ipſius iuſtitiæ lance, eſſe cognoſcitur, vt ad iuſtè ordinanda mundi peccata, longe magis præponderet mors tranſitoria filii Dei; quam æterna filiorum hominum. Plus plane redditum eſt iuſtitiæ, quando Chriſtus mortuus eſt: quam ſit recompenſatum quando homo damnatus eſt. Habet ergo iuſtitia quicquid ſuum eſt, quia Dei filius pro peccatis hominum mortuus eſt.

Ita iuſtitia quæ diu humanæ ſaluti obſtiterat, tandem miſericordiæ ceſſit: & quæ per aliquot millia annorum diuerſo itinere inceſſerant, miſericordia & veritas in via (quæ Chriſtus eſt) obuiauerunt ſibi: & quæ velut ſibi aduerſæ fuerant, homine condemnato, eo iam ſaluato, iuſtitia, & pax ſe oſculatæ ſunt. Sic iuxta Ioannem Baptiſtam, Agnus Dei tulit peccata mundi: Sic iuxta Petrum Apoſtolum, Peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo, ſuper lignum: vt peccatis mortui, iuſtitiæ viuamus: cuius, iuxta Prophetam Eſaiam liuore ſanati ſumus. Hoc eſt noſtrum ſacrificium, hoc legis euangelicæ, hoc noui teſtamenti, hoc noui populi holocauſtum: quod tunc ſemel in cruce à Dei & hominis filio Deo oblatum eſt, & quod ſemper in altari ab ipſius populo offerendum, ab eodem præceptum & inſtitutum eſt. Non enim aliud tunc oblatum, aliud nunc offertur, ſed quod, vt dictum eſt, ſemel Chriſtus obtulit, hoc ſemper Eccleſiæ ſuæ offerendum reliquit.

Mors Chriſti quantū fuerit ſatiſfactoria. Iuſtitia & miſericordia. Eſa. 84. Ioan. 1. 1. Pet. 2. Eſa. 53. Sacrificium Chriſti & Eccleſiæ, vnicum eſt ſacrificium.

Impiiſſimum eſſe hæreticorum errorem contra Miſſæ ſacrificium.

CAP. X.

ET quia iam expeditior via ſe præbuit, per quam liberior ſermo ad oſtendendum, & confutandum ſtultiſſimum errorem decurrat. Audite non me, ſed Dominum: non Chriſtianum, ſed Chriſtum: non hominem tantum, ſed Deum. Audite eum, quem qui non audient, exterminabitur de populo ſuo. Dic Domine Ieſu, Deus noſter, ſaluator noſter, ſacerdos noſter, hoſtia noſtra. Dic, reſponde aduerſariis teſtamenti tui, qui volunt reſcindere quod ſtatuiſti: eradicare quod plantaſti, deſtruere quod conſtituiſti. Dic, forſitan acquieſcent tibi, qui Eccleſiæ tuæ reſiſtunt: verebuntur faciem tuam, qui tuis irreuerenter obuiant: & ſi oues tuæ ſunt, vocem tuam audient. Ignoſce, & mihi præſumptuoſe interroganti, ſed tamen pro Eccleſia tua, columba tua, ſponſa tua, quam iſti violare conantur zelanti. Plane iſti redemptorem te negant. qui precium redemptionis humanæ, quod nobis & pro nobis dediſti [corpus dico tuum redemptis auferre contendunt.] Volunt rurſum vincire, à te olim ſolutum nodum captiuitatis, dum largitorem reſpuunt libertatis.

Error ſtultiſſimus hoſtium Miſſæ. Deut. 8. Ioan. 10.

Dic ergo Domine, teſtator noui & æterni teſtamenti, vtrum teſtamentum hoc vnius diei, ſicut iſti dicunt, eſſe volueris, an potius æternum eſſe decreueris. Audiant iſti, non me ſed te: vt conuertantur, non ad me, ſed ad te. Quid ergo? In cœna vltima, quam cum diſcipulis tuis, vetus paſcha nouo commutans, celebraſti, accepiſti panem, gratias egiſti, fregiſti, dediſti diſcipulis tuis. Sed quid dixiſti? Accipite: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur. Et quid addidiſti? Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquam cœnaſti, dicens. Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Audiſtis? Nolite fieri ſimulachra, quæ oculos habent & non vident: aures habent & non audiunt. Audiſtis hoc non à quolibet doctore, ſed ab illo, de quo pater clamans præcipit: Ipſum audite.

Teſtamentum Chriſti non vnius diei, ſed æternum & ſemper habet ſacrificiū. Pſ. 113. 134. Matt. 17.

Corpus & ſanguinem Chriſti vere offerri in Miſſa.

CAP. XI.

AVditis eum dantem corpus. Sed quod corpus? Sunt enim corpora cœleſtia & terreſtria & quæ

Hoc eſt corpus meum.

eructatū in vterū Virginis dum cum humanitate redit ad dexteram patris, perſonarum numerus nō indè ſuc- A creſcit, quia dignum non eſt, vt cum natura Dei perſonam duplicet natura hominis, quæ ab illa ſubſtantia, & pluribus, & maiorib. diſtat differentiis, quam equus ab homine. Nam hominem ab equo rationalis differentia ſeiungit, hominem autem à Deo plurimæ ſecernunt (quas enumerare longum eſt) ſubſtantiales differentiæ.

Cur ante incarnationem Domini fides ſanctæ Trinitatis à vulgo non debuerit aut potuerit exigi. Cap. XIV.

IDcirco prçteritis generationib. ante aduentū Chriſti tacitum fuit vulgo myſterium tanti huius diuini nominis Patris & Filii & Spiritus ſācti: quia necdum illud capere poterat infantia ſeu iuuentus mundi nimium carnalis, quippè qui ne nunc quidem iam grandæuus. poſtquā incanuit, Chriſto aduemente, ſine magno prç- B dicantium labore, intelligere potuit ſimul quia necdum illam, quam in hac fide confitemur, ſuam beata Trinitas fecerit miſericordiam. Nec dum, inquam, nobiſcum illam, pro qua nunc iure colitur, fecerat miſericordiam, qua ſibi circa ſalutem noſtram beata Trinitas diuiſit operationem trinam, vt hominem quem Pater creauerat, Filius redimeret, Spiritus ſanctus igniret, non quia pater abſq. filio ſanctoque ſpiritu quicquam creauerit, aut filius ſine patre ſanctoq. ſpiritu redemerit aut ſpiritus ſanctus abſq; patre filioq. illuſtrauerit, & peccatorum remiſſione mundauerit: ſed quia ſic eſt communis quidem, & vbiq. inſeparabilis ſummæ & vnius diuinitatis operatio, vt tamen in proprietate vel ordine ope-
Gen. 1. ris, manifeſta nullique fidelium ignoranda perſonarum ſit diſcretio. Nam illa vox: Faciamus hominem ad ima- C
Matt. 3 ginem & ſimilitudinem noſtram, patris vox eſt ad fi-
Act. 2. lium & ſpiritum ſanctum: & illa caro. quæ de Virgine ſumpta, mortua ac ſepulta eſt, & reſurrexit, filii caro eſt: & illa colomba quæ ſuper Dominum deſcendit, & ille ignis qui ſuper Apoſtolos eius apparuit, nō quidem ſubſtantiam, ſed præſentem ſancti ſpiritus potentiam viſibiliter exhibuit. Præteritis ergo ſeculis iure à vul-
Gal. 3. go non exigebatur fides ſanctæ Trinitatis, quia ſicut dictum eſt, infanti adhuc & ſub pædagogo ſeruienti populo Dei, declarata non fuerat hæc eadem Trinitas adorandi exhibitione vel diſtinctione operis.

Quod vetus teſtamentum eandem fidem Trinitatis non tacuerit, nec ſine illa veteres SS. Deo placuerint. Cap. XV.

NOn tamē penitus abſq; fide veteres Deo placuerunt, quoniam hi, à quib. tamquam radicibus ſuis D multiplices rami portabātur, ſ. magni patres, diuini huius nominis pinguedine nō caruerunt, qua nūc paſci-
Rom. 11. mur nos: qui cum oleaſter eſſemus, naturalibus ramis propter incredulitatem fractis, per eandē fidem in bonam oliuam inſerti ſumus. Plurima quippe illorum libri teſtimonia Trinitatis Euangelio Chriſti conferunt.
Eſa. 6. Vndè hæc duo teſtamēta rectè per duo Seraphim ſignificantur in Eſaia, quorū eſt ille clamor: Sāctus, ſanctus, ſāctus, Dominus Deus Sabaoth, pleni ſunt cęli & terra gloria tua. Et quia Iudaicus populus, hoc audito clamore per Apoſtolorum ora, poſt aduentum ſancti Spiritus, incredulitate cæcatus eſt, benè & hoc Prophetæ oſtenditur, in eo quod domus Domini fumo impletur. Fumus enim ille Iudæorum cæcitatem deſignat, ſicut & E paulo poſt eidem Prophetæ dicitur: Excæca cor populi huius, &c. Sed nos ad librum quem aperuit agnus, oculos cordis per fidem apertos habentes cum ſupradictis
Apoc. 5. Seraphim, vel cū quatuor quoq. animalibus dicimus: Sanctus, ſanctus, ſanctus, adiungentes: Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & agno, videlicet quia librum iam dictum aperiens agnus Trinitatis myſterium in illo deſcriptū oſtendit, quod neſciebatur. Nā quum interrogantibus Iudæis & dicentibus: Tu quis es? Reſ-
Ioan. 8 pondiſſet: Ego principium, qui & loquor vobis: aperuit nobis, quia iuxta quod & in Pſalmo dicit: In capite li-
Pſ. 36 bri ſcriptum eſt de me, non aliud Moyſes principium intelligi voluit vbi ait: In principio creauit Deus cælum & terram, non aliud (inquam) principium quam filium, A quoniam & Ioannes ait: Omnia per ipſum facta ſunt. Creauit cælum & terram Deus in principio, id eſt, pater in filio. Cui adde quod ſequitur: Et ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas, & ecce in capite libri, quem agnus aperuit, beata præfulget Trinitas. Per has fores trinitatis ſanctam ingreſſus ſcripturam, paſſim deinde reſperies inueniens aureos eiuſdem diuini nominis titulos.

Quomodo in operibus ſex dierum ſingulis Trinitas commendetur. Cap. XVI.

PRimum in opere ſex dierum, ſi vigilanter attendas, eadem commendatur Trinitas, verbi gratia: Dixit Deus, Fiat lux, Ac deinceps. Vidit Deus quod eſſet bonum. In eo quod ait, Dixit: Deus verbū per quod omnia facta ſunt, cum patre agnoſcimus. Et in eo quod B addidit: Et vidit Deus quod eſſet bonum. nimiam operantis diligentiam atque beneuolentiam intelligimus, quæ procul dubio non eſt aliud, quam qui tertia in Trinitate perſona eſt ſpiritus ſanctus. Non enim caſu, aut ſuperuacue ſic poſitum per ſingula. Vidit Deus quod eſſet bonum, æſtimare debemus. Sed magnam creatori diligentiam nobis commendatam fideliter aduertamus. Et vt ſcias quantum illa diligentia, de qua loquimur, in opere Dei profecerit, conuertere ad cor tuum, ô quicumque es artifex alicuius laudandi effector operis. Vt vnquam ſcias, quantum diligentia quæ eſt Spiritus eius, operi profecerit, reſpice quātum in opere tuo, diligentia tua contulit. Certè in mente tua quodammodo ſic habeas artem, ſicut erat in principio verbū apud Deum. Eius artis tibi conſcius, non ocioſum te eſſe paſſus es. C Quare vt de multis, quę ſubeſſe potuerunt, cauſam meliorem inferam, vtilitatis amor, id eſt, intentio proficiendi plurimis, ociit te impatientem reddidit. Vna cauſa hæc ab illo te ſeruo diſcernit, qui malus & piger arguitur, Matt. 25 dum tu laudaris ſeruus bonus & fidelis. Nam de cætero pares fuiſtis, videlicet, quia tam in illius, quam in tua mente talentum bonæ artis appenſum eſt. Sed vide quantam inter te atque illum diſtantiam, diligentia ſiue beneuolentia, quæ in te eſt, effecerit. Dum ille fodit in terram, & abſcondit pecuniam Domini ſui, tu operando in credito tibi talento, duplicia lucrans, videnſque per ſingulos profectus, quia bonum eſt lucrū, amplius ſitis, & præ magnitudine deſiderii laborem in opere non ſentis. Creſcit lucrum, creſcit lucri deſiderium. Ad hanc ergo ſimilitudinem perpendis, quantum in opere D Dei, diligentia vel bonitas eius effecerit, quæ magnificè delectata eſſe, monſtratur in eo quod per ſingula dicitur: Et vidit Deus, quod eſſet bonum, & ait: Fiat, &c. Tantum in opere ſecundi diei non eſt illud additum, certè gratia myſterii de quo iam alias dictum eſt. Illa vero diligentia vel bonitas, alia (vt dictum eſt) quam ſpiritus ſanctus, intelligi nō debet. Si enim interroges [inquit Auguſtinus] quis omnia fecerit, reſpondeo, Deus: Si quæras, per quid, aio, verbum. Si quæras, quare, reſpondeo, quia bonus. Et hæc Trinitas, inquit, vnus Deus eſt.

Quod in plaſmatione hominis, cuiuſq; perſonæ Trinitatis proprium opus diſcernendum ſit. Cap. XVII.

IGitur in opere mundanæ fabricæ cunctorumque creatione, omnipotens omnia ſciens, omnibus com- E mēdatur benigna Trinitas. Amplius autem in eo, quē vniuerſis præponere decernebat, id eſt, in homine ſeipſam exprimere dignata eſt dicendo: Faciamus hominem. Nam in verbo, Faciamus, manifeſtè perſonarum pluralitas innuitur in quo per conſilium, quod ſic præmittitur, eadem diligentia, de qua iam dictum eſt, magnificentius commendatur. Et in hoc opere plaſmatio, propria patris operatio eſt. Duo vero, quæ in hoc plaſmate, vltra cętera animalia quę iam creata fuerant, addita ſunt, videlicet, vt fieret ad Dei imaginem, & ſimilitudinem cæterarum perſonarum, id eſt, filii & ſpiritus ſancti inſignia ſunt. Ad imaginem quippe Dei, quę filius eſt, ſicut Apoſtolus ait, de illo loquēs: qui eſt imago

Dei

Col. 1. Heb. 1. Dei inuiſibilis, & alibi: Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius, ad imaginem (inquam) Dei, ſiue A figuram ſubſtantiæ eius homo conditus eſt, in eo quod rationalis eſt: ad ſimilitudinem vero, in eo quod diuinæ bonitatis imitator conditus eſt, quod propriè ſancti ſpiritus opus eſt. Bonitas quippè vel charitas Dei, ſpiritus ſanctus eſt. Qui cum [vt ſupra dictum eſt] patrem, vt omnia per verbum operaretur, excitauerit, tum vero in plaſmatione hominis, ita ſtudioſum reddidit, vt nihil eorum ſubtraheret, quæ conferre potuit. Quid enim taliter condito homini præter naturalem diuinitatem deſuit? At vero id, quod per naturam Deus ſit, generare vtique Deus potuit: Deus enim eſt verbum, quod genuit: creare autem vel plaſmare tale quid, cum ſit omnipotens, nullo modo potuit. Nec in hoc quicquam derogatur omnipotentiæ, cum æquale ſibi, qui eſt vltra B omnia, extra omnia, præter omnia, dicitur Deus creare nõ potuiſſe. Igitur in plaſmatione hominis (vt dictum eſt) beneuolentia Dei, quæ eſt ſpiritus ſanctus, maximè operam ſuam adhibuit, cum ei, qui (vt potè creatus) naturaliter non poterat eſſe Deus, gratia ſui ſimilitudinem Dei contulit. Quæ Dei ſimilitudo, vt ſedem vel receptaculum haberet, imago ſiue figura ſubſtantiæ Dei, quæ eſt filius, animæ hominis impreſſa eſt, vt à ſuo ſpiritu ſancto prędictam ſimilitudinem reciperet, quomodo precioſo lapidi foramen aperitur, per quod gracilem auri virgulam, qua conſtringatur & teneatur, recipiat. Quod & de angelica ſentiendum eſt creatura. Ezech. 28. Vnde & arguitur in Ezechiele [vt ſuperius dictum eſt] angelus ille: Et foramina tua, inquit in die, qua creatus es, præparata ſunt. Qui rationalis conditus, quia per ſo- C ramen eiuſdem rationis aurum, id eſt, ſanctum dilectionis ſpiritum admittere noluit, ideo ſequitur. Repleta ſunt interiora tua iniquitate. Sed vt ad hominem redeam, maximè in plaſmatione hominis, magnum & profundum Trinitatis conſilium ſignificari debuit, videlicet quia non ſolum conditus eſt, ſed & viuica materia eſt, per quam innoteſcit principatibus & poteſtatibus, & cœleſtibus (ſicut ait Apoſtolus) multiformis ſapientia Dei. Nam præter hoc, quod hæc verba ſonant: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinẽ noſtram, hoc quoque in eodem conſilio præfinitum eſt, qualiter perditum eundem hominem propria ſingula- Ephes. 3. rum operatione perſonarum, eadem quæ plaſmabat, trinitas recuperaret. Quod manifeſta eiuſdem operationis diſtinctione perſpicuum eſt. Nam poſt plaſmationem, immo poſt lapſum hominis, eadem quæ condidit Trinitas, hoc ordine ſeſe in recuperando erexit. Prima pater eſt, qui quæſtionẽ hanc depromens, Ecce Adam, quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum, protinus adnectit. Nunc ergo videte, ne fortè mittat manũ ſuam & ſumat de ligno vitæ, & viuat in Gen. 3. æternum, eiecit illum, &c. Viam enim hic fecit pater miſericordiarum, viã (inquam) fecit miſericordiæ ſuæ, in eo quod hominem poſt peccatum noluit viuere in æternum. Nam cum ſit hominis poſt peccatum miſera vita, ſi eſſet æterna, quid eſſet niſi æterna miſeria? Hæc autem dæmonum eſt, ſcilicet æterna miſeria, vel miſera æternitas, ex oppoſito Dei, cuius eſt æterna beatitudo, vel beata æternitas. Igitur primum & magnum opus miſericordiæ quod (ſicut commemorat Auguſtinus, Plotinum quoque Gentilium quendam Philoſophum rectè dixiſſe) pater miſericors mortalia nobis condidit Iob 7. corpora. Hoc enim modo cuſtos hominum, non ſolum ſibi contrarium hominem poſuit, ſed & à dæmonibus longè differre fecit, vt eſſet eius temporalis miſeria, vel miſera temporalitas. Eſt ergo proprium perſonæ patris opus, mortalitatis illatio: proprium perſonæ filii, animarum redemptio, pariterque corporum reſurrectio: proprium ſancti ſpiritus, animarum reſuſcitatio, pari- 1. Cor. 15. terq. corporum immutatio illa, de qua dicit Apoſtolus: Mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur, id eſt, impaſſibiles erimus. Solum namq; hi, qui Spiritum ſanctum acceperunt, poſt reſurrectionem impaſſibiles A erunt. Itaq; tam in creatione, quam in recreatione hominis (vt prædictum eſt) Trinitas diſtinctè operata eſſe comprobatur, totumque opus hoc prouiſum eſſe ab eo, cuius prouidentia in ſui diſpoſitione non fallitur, teſtatur illa conſilii diuini reuerenda expreſſio, qua dictum eſt: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Igitur, vt ſuperius dictum eſt, rectè in Eſaia per duo Seraphim, duo intelliguntur teſtamenta, quæ conſona voce ad alterutrum clamant. Sanctus, ſanctus, Eſa. 6. ſanctus, Dominus Deus ſabaoth, dum eiuſdem Trinitatis gloriam, quæ in nouo teſtamento reuelatur, vetus quoque concorditer atteſtatur, ſicut in ipſis antiquæ ſcripturæ fontibus apparere iam breuiter diximus. Cæterum, ſi introgreſſi vndiq; eiuſdem Trinitatis teſtimo- B nia ſcrutari velimus, prolixitas modũ excedet, omnĩque præſertim cum aliud propoſitum ſit, faſtidium pariet. Quapropter ad propoſitum feſtinantes, illud ſolum conſiderare libet, qua ratione ad propitiationem Dei patris humano generi impetrandam ſoli vel maximè filio carnem aſſumere conuenerit.

Quam rectè cum tres perſonæ ſint Deitatis, ad ſolam filii perſonam carnem ſuſcipere, hominem redimere pertinuerit. Cap. XVIII.

Diuina diſpoſitio, qua filii perſonam potius, quam patris aut ſpiritus ſancti incarnari complacuit, idcirco maximè mirabilis eſt, quia peccatum primi hominis maximè contra eundem filium admiſſum eſt, ob cuius expiationem filius ipſe homo fieri dignatus eſt. Sed & diaboli peccatoris antiqui ſuperbia, maximè C propter filium aduerſus creatorem intumuit. Quod ex Eſa. 14. verbis eius aduertere promptum eſt. Ait enim: Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſſimo. Vtiq; cum hæc diceret, liuido aduerſus filium liuore ſeruilis contumacia torquebatur, eo quod vni & ſoli nato, non facto, tota cælorum curia, æquè vt patri, pro tanta differentia ſiue famularetur. Grandi quippe differentia ſeſe ab vno, qui erat in ſinu patris, diſtare indignabatur, cum ſe inter cætera ab artifice Deo factum, illum ex patre Deo ſolum videret ſuper omnia natum. Tunc ſeruilis tumor aduerſus eundem vnigenitũ graſſatus eſt, longè nequius quã Iſmael ex ancilla procreatus dominum ſuum Iſaac de libera genitum perſequebatur, vt teſtatur Apoſtolus. Nequius, inquam, vtpotè vbi & longè ſubtilior malitia, & multo longinquior D conditionis erat differentia, quæ ſuperbientis odium cõcitabat. Propter quod odium iam erat homicida, teſtãte eodem Dei filio in Euangelio ſuo, ac dicente: Ille homicida erat ab initio. Sed homicidium illud tunc actu perficere non poterat, cum nondum in illo Dei filio eſſet humana, quæ poſſet occidi natura. Perfecit au- Ioan. 8. tẽ, cum illum ad terras deſcendiſſe, hominemq; mortalem factum eſſe agnoſcens (exibant enim, inquit Euangeliſta, dæmonia à multis clamantia & dicentia, Scimus quia filius Dei es) agnoſcens, inquam, illum aduenisse in carne peccator antiquus inſurrexit, eumque Luc 4. per ſuos ſatellites patibulo crucis affixit. Nam ſapientiam eius, videlicet diſpoſitionem, qua per mortẽ ſuam redempturus erat humanum genus, nemo principum huius ſeculi cognouit, inquit Apoſtolus. Si enim co- E gnouiſſent nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Virtus autem ipſa, per quam ſe vicisse putabat mortis 1. Cor. 2. infirmitate periſtit in eiuſdem Dei filii odio implacabili, per Iudæorum ora negantium, per hæreticorum blaſphemias, creaturam illum eſſe aſſerentium. Sed vt ad primi hominis peccatum redeam, ſciendum, quia priuſquam per ſerpentem diabolus de vetito ligno comedere mulierem perſuaderet, vterq; ſcilicet vir & mulier, occulta eiuſdem hoſtis inſpiratione appetiuerant eſſe ſicut dii. Alioquin fruſtra ad perpetrandũ id quod perſuadebat, hac promiſſione viſus fuiſſet, dicens: Et eritis ſicut dii. Nemo enim, niſi id quod ſentit appetit, pro fructu repromittit cuiuslibet operis. Quam autem

contra Trinitatis perſonam magis hic hominis quoque tumor ſeſe intenderit, apparet per hoc quod addidit. A Scientes bonum & malum. Vtique filium, qui ſapientia patris eſt, ſuperbe æmulati ſunt. i. pares illi ſeſe fore arbitrati ſunt, habendo ſcientiam omnium. Vnde lignum præuaricationis, ironicè nomen accepit, vt diceretur lignum ſcientiæ boni & mali, licet à ſcriptore hiſtoriæ ſic vocetur, etiam ante peccatum hominis, quod per anticipationem conſtat fieri. Eadem ironia dicit ipſa, quæ vna eſt Deus, Trinitas: Ecce Adã quaſi vnus ex nobis Gen. 3 factus eſt, ſciens bonũ & malum. Quaſi vnus ex nobis, id eſt, quaſi filius qui ſapientia patris eſt, cuius æqualitatem appetiuit, id eſt, ſcientiam boni & mali. Nam ſcientia boni & mali, ſolius Dei eſt, qui omnia ſcit, & malo quoque bene nouit vti. Vnde cum dictum eſſet: Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſtatim ironicè B additum eſt, in quo, videlicet in eo quod eſt ſciens bonum & malum. Similiter ironicè diabolus quoque Ezech. 28 appellatur Cherub in Ezechiele, quod interpretatur plenitudo ſcientiæ. Igitur magis contra propriam perſonam filii Dei diabolus, & ipſe intumuit, & hominem erexit: dum vterque æqualitatem ſapientiæ Dei, quæ filius eſt, appetiuit, eique ſubeſſe contempſit. Vnde miranda [vt ſuperius iam dictum eſt] diuinitatis diſpenſatio, mira dignatio, vt ille, contra quem potiſſimũ peccatum admiſſum fuerat, ſcilicet filius, interceſſor apud patrem accederet, homo factus, & pro inimicis ſuis morti ſpontanea charitate addictus, tamquam ſit Iſaac Gen. 21 idcirco ſe patiatur immolari, vt Iſmael in gratiã patris ac matris veniat, ſuuſque cohæres fiat, qui ideo fuerat eiectus, quia ſeſe, non ipſum patrẽ perſequebatur. Sed C neque Iſaac, neque alium quempiam ſacra refert hiſtoria pro inimicis ſuis intercedendo, ſpontaneam excepiſſe mortem. Vix enim pro amico ſuo, vel [vt ait Paulus] vix pro iuſto quis moritur. Commendat ergo cha- Rom. 5. ritatẽ ſuam in nobis Dei filius, quoniam cum in ipſum peccando patrem offendiſſemus, ipſe naturam, in qua pro nobis moreretur, aſſumere dignatus eſt. In hac dilectione, quiſquis illum imitatur, poteſt ad illam Dei ſimilitudinem, quam per ſuperbiã diabolus vel ipſe homo appetiuit, aſcendere. Cum enim dixiſſet ipſe, Dili- Matt. 5. gite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, ſtatim adiecit: Vt ſitis filii patris veſtri, qui in cælis eſt. Iſa. 14. Ac ſi diceret: Non magnificentia ſcientiæ de qua præ- Gen. 3 ſumens ſatanas, dixit in corde ſuo: Similis ero Altiſſi- Epheſ. 3 mo, vel quam veſtris parẽtibus promittens dixit, Eritis D ſicut dii, ſcientes bonum & malum: nõ [inquam] ſcientia, ſed ſupereminens ſcientiæ charitas, cauſa eſt efficiens, vt Altiſſimo ſimiles ſitis. Nec ego vobis filiorum Dei dignitatem inuideo. Non enim rapinã arbitratus Phil. 2 ſum, me eſſe æqualem Deo, ſed aſcenſum ſuperbiæ auerſor per quam cum aſcenderet ſatan, videbam eum ſicut fulgur de cælo cadẽtem. Diſcite ergo à me, quia mitis ſum & humilis corde. Hoc miraculum diuinæ diſpen- Luc. 10. ſationis Propheta intuens, ait: Deus iudicium tuum re- Matt. 11 gi da, & iuſtitiam tuam filio regis. Magnum eſt hoc & Pſal. 71 mirabile, quod filius: cum æquè vt pater Deus ſit creaturæ ſuæ, rex quoque eius dignatus eſt dici & eſſe, & hoc ſecundum iudicium legemque iuſtitiæ. Quod hoc modo promptum eſt aduertere dignum erat vt is ipſe, E ſcilicet filius, per quem omnia condita ſunt, & dominus & rex eſſe omnium, neque per quemlibet alium regerentur, qui vtique cum eſſet creatus non erat creator eorum. Regis autem debitum, ac legitimum eſt officium. vt ſubditis danda vel data præcepta, prior ipſe actibus impleat, ne dum militibus laborioſam mandat militiam, ipſe in deliciis ſua poteſtate abutendo, cauſam præbeat eorũ murmurio proculdubio dicentium, delicioſum eſſe ducem, qui ſubditis ea præcipiat, quæ facere fugiat. aut non poſſit. Igitur & hoc dignum fuit, vt ea quæ præceperat, vel præcepturus erat, vt Deus, ipſe præcipuè opere impleret, vt rex. videlicet omnimodę humilitatis opus, qualis eſt illud, Quanto magnus es, humilia te in omnibus. Magnum hoc (vt ſupra di- A ctum eſt & mirabile eſt, quod cum dominari poſſet creaturæ ſuæ, ſola excellentia potentiæ, maluit æqualiter cum ea iudicium legemq; ſubire iuſtitiæ. Quapropter antequam in forma ſui malitiam vitæ ſubiſſet humanæ, minora dedit hominibus præcepta: cum autem homo factus eſſet, impoſuit altiora ad modum regis probi ac ſtrenui, qui dum in prima acie cõmiſerit cum hoſte, acri certamine feſſus, cruentuſq; inſignis vulneribus, cum diſcrimine vniuerſos eripuit, tum demum dat præcepta fortitudinis, fiducialius, iuſtius, conſtantius, vtpote factis dicta iuuantibus militibuſq; murmurare de labore, vel delicias quærere, viſo ducis ſanguine, non audentibus. Ita priuſquam circumdatus eſſet infirmitate Dominus virtutum dictum eſt antiquis: Nõ occides. Quando autem idem rex gloriæ tentatus eſt, per Heb. 13. B omnia pro ſimilitudine abſque peccato, & didicit obediens eſſe, non ſeipſum defendens: ego autem dico vobis, inquit, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, &c. Bene ergo Propheta [vt ſupradictum eſt] Deus, inquit, iudicium tuum regi da, & iuſtitiã tuam filio regis: quia videlicet immenſitate potentiæ nullatenus minor eſt diuinæ tanta magnitudo iuſtitiæ. Quam iuſtitiam nos quoq; qui ſub paterna pręuaricatione rei detinebamur, in eo ſuſcipimus, ſicut mox in eodem pſalmo additum eſt: Suſcipiant montes pacẽ populo, & colles iuſtitiam, in eo inquam ſuſcipimus, quia quem primi parẽtes noſtri contempſerunt Deum in gloria ſua fulgentem, nos adoramus in carne noſtra naſcentem, in cruce ſua morientem. Hinc enim iuſtificamur, quia ſuper antiquum C ſeruitutis penſum, quod eſt adorare Deum, quod debebat etiam, ſi nunquam peccaſſet genus humanum, hoc adicitur vt hominem crucifixum adoremus. Hac, inquam, ſatisfactione efficitur, vt ſalua iuſtitia ſua, nos in antiquum ſtatum reſtituat iuſtus Deus.

De officio eiuſdem ſanctæ Trinitatis.

Cap. XIX.

IN officio eiuſdem ſanctę Trinitatis, rectè hæc Euan- Ioan. 3. gelii lectio ponitur, qua maximè neceſſarium ſalutaris baptiſmi remedium commendatur, videlicet, quia ſine virtute huius nominis quantumcumque dicas, irritum eſt lauacrum, neq; per aquam poteſt quiſquam re- D naſci, nec aliter hoc nomine ſignamur, niſi cum illo baptiſmi ſacramentum ſuſcipimus. Huic Euangelio con- Apoc. 4. ſonat ea, quæ præmittitur lectio libri Apocalypſis, maximè in eo quod ait: Et in circuitu ſedis tãquam mare vitreum, ſimile cryſtallo. Mare namq; vitreum cryſtallo ſimile, baptiſmum ſignificat puræ confeſſionis, & ſolidæ fidei. Et quod in Euangelio dictum eſt, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, nõ poteſt videre regnum Dei: hic ſignificatur per hoc, quod in circuitu ſedis mare oſtenditur. Nam quia in circuitu ſedis eſt mare, profecto vt ad eandem ſedem perueniatur, mare neceſſe eſt tranſmeare. Septem quoque lampades ardentes ante thronum, id eſt, ſeptem ſpiritus Dei. Quia non eſt dictum: Niſi quis renatus fuerit ex aqua ſolum, E ſed ex aqua & ſpiritu ſancto. Et in medio ſedis, & in circuitu eius quatuor animalia die ac nocte dicentia: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus omnipotens, qui eras, & qui es, & qui venturus es, Catholici doctores ſunt, qui meritorum qualitatibus, tamquam diuerſis diſcreti vultibus, & ad cauendam hæreticorum perfidiam, ſiue ad ſubditorum, ſuamque ſalutem prouidendam, in circuitu & intus, id eſt, in corporalibus & in ſpiritualibus pleni oculis, ſcilicet illuſtratione Spiritus ſancti, fidem ſanctæ Trinitatis, tam in aduerſis, quam in proſperis prædicare non ceſſant, & inuitare populos ad illud mare baptiſmi.

Finis libri vndecimi.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS,

LIBER DVODECIMVS ET VLTIMVS.

Dominica prima poſt Pentecoſten.

CAP. I.

Luc. 16. DOMINICÆ primæ poſt octauas Pentecoſtes officiũ voces emittit pauperis illius, qui per Lazarũ in Euãgelio figuratur, ſcilicet Gentilis populi, qui ad fidem Trinitatis, prædicãtibus (vt ſupra dictum eſt) Apoſtolis cõfugiẽs, de micis menſæ legis cupiebat refici, tãquã de micis quæ cadebant de menſa diuitis, videlicet populi Iudaici, qui dum doctrinam legis nõ charitatem habuit, ad elationem, quaſi de acceptis opibus tumuit: ille autẽ, ſcilicet Gentilis populus, dum conuerſus ad Deum, peccata ſua confiteri non erubuit, vlceribus plenus extitit, & ei vulnus in cute fuit. Huius, inquam, voces ſunt mendicantis, quod maximè claret in graduali:
Pſ. 40. Ioan. Ego dixi, Domine miſerere mei, ſana animam meam, quia peccaui tibi. Epiſtola, Deus charitas eſt, pro non aduerſus Iudaici populi depromitur inuidiam, qui pauperem iam dictum non debere admitti contendit,
Act. 11. iuxta illud: Quare introiſti ad viros præputium habẽtes? Manifeſtum eſt enim, Iudæos ſemper Gentium odiſſe ſalutem. Simul, quia moralis quoque ſenſus in hoc Euangelio non deeſt, commonemur vtiliter hoc exẽplo, ne ab vllo paupere auertamus faciem noſtram. Charitatem quæ in prædicta commendatur Epiſtola, promptum eſt eodem ſenſu, id eſt, morali, accipere, maximè quod ait: Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum quem non videt quomodo poteſt diligere?

Dominica ſecunda poſt Pentecoſten CAP. II.

DOminica ſecunda legitur hoc Euangelium: Homo quidã fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Notum eſt autem quia per multos qui vocati fuerant, & hora cœnæ cœperũt ſe excuſare, contemptores ſignificantur, qui plus terrena quam cæleſtia diligunt, qui amplius rebus corporalibus quam ſpiritualibus oc-
Luc. 14. cupantur. Et per hoc quod ait quiſque illorum: Rogo te habe me excuſatum, quid, inquam, dicit: Rogo, & tamen venire cõtemnit, quod ſonat humilitas in voce, ſuperbia in actione, per hoc plana (vt dictũ eſt) exprimitur, quod dum cuilibet carnalium dicitur: Conuertere, Deum ſequere mundum relinque, reſpondere ſolet: Ora pro me, quia peccator ſum, hoc facere nõ poſſum, dicendo: Peccator ſum, humilitatem inſinuat:
Pſ. 119. ſubiungendo: Conuerti non poſſum, ſuperbiam demõſtrat. De his ergo labiis iniquis, de hac lingua doloſa, in graduali nos liberari poſcimus. Rectè, pulchrè at-
Ioan. 3 que conſonè ſeruus egregius, qui nos inuitat, dicit in præeunte Epiſtola, Filioli mei, nõ diligamus verbo ne-
Matt. 7 que lingua, ſed opere & veritate. Quorum iniqua labia linguamque doloſam qui contemnit, ſolent alios conuerti volentes deuocare, tum ſanctum propoſitum vituperando, quod eſt iniqua labia habere, tum nimium laudãdo, minuaſque difficultates arctæ vix vel anguſtæ portæ prætendere, quod eſt linguam doloſam acuere) qui, inquam, dehortantes eos cõtemnit, & audire non vult, confortat animam ſuam, & dicit illud quod in Alleluia cantamus Deus iudex iuſtus, fortis & patiens, nunquid iraſcetur per ſingulos dies? videlicet cum alibi
Pſ. 7. dicat: Et eum qui venit ad me, non eiiciam foras, tandemque de infirmitate conualeſcens, & viam mandatorum Domini, quæ anguſto initio cœpta fuerat, dila-
Ioan. 6. tato corde percurrens, dicit, quod in introitu cantatum eſt: Factus eſt Dominus protector meus, & eduxit me
Pſal. 17. in latitudinem.

Dominica tertia poſt Pentecoſten.

CAP. III.

IN Euangelio dominicæ tertiæ commendatur nobis, quanta de conuerſis peccatoribus Deo cura ſit, per
Luc. 15. parabolam centum ouium, & vnius perditæ, quam bonus paſtor inuentam imponit in humeros ſuos gaudens, & ſic reportat ad gregem, itemque per aliam parabolam decem drachmarum, quarum vnam, quæ perdita fuerat, mulier ſtudioſa lucernam accendens, requirit & inuenit. Ad hunc ſenſum profectò reſpicit, quod Petrus in Epiſtola ſua euigilandum eſſe commo-
1. Pet. 5. nens: Quia aduerſarius veſter, inquit, diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret, qui vtique ouem illam centeſimam deuorauerat, & omne inuentam eſſe dolens, iterum circuit, & amplius rugit. Ideo præmiſit & hoc. Omnem ſolicitudinem veſtram proiicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis. Conſenſu graduale ſuccinit: Iacta cogitatum tuum in
Pſ. 54. & offerenda; Sperent in te omnes, & quia prædictum
& 9. Euangelium pro peccatore contextum eſt, ſuper quo pœnitentiam agente gaudium eſt angelis Dei, rectè vinctus & pauper clamat in introitu, Reſpice in me, &
Pſal. 24. miſerere mei.

Dominica quarta poſt Pentecoſten.

CAP. IV.

Luc. 6. Rom. 8. DOminicæ quartæ Euangelium eſt, Eſtote miſericordes, quia & pater veſter miſericors eſt. Cui palam lectio Epiſtolæ, quæ præmittitur, concinit, iterum, atque iterum creaturam aſſerens expectare reuelationem filiorum Dei, quem patrem noſtrum eſſe præſenti Euangelio Dominus aſſerit: Eſtote, inquit, miſericor-
Pſ. 18. & 26. des, ſicut & pater veſter cæleſtis miſericors eſt. Introitus. Dominus illuminatio mea, itemque offerenda, Illumina oculos meos. Idcirco congruunt, quia trabem vel feſtucam peccati de oculo, id eſt, odium, quod Euangelium monſtrat oportere eiici, quum gratia ſancti Spiritus expellit, Dominus illuminatio cordis eſt, & his quibus videndus eſt Deus, illuminantur oculi, vt (ſicut in
Pſ. 18. graduali canimus.) Videat cor mundum voluntatem
Pſ. 16. Domini, & viſitet templum eius, & hoc non ſuis viribus, ſed eius, cui in communione dicimus, Dominus firmamentum meum, &c.

Dominica quinta poſt Pentecoſten. CAP. V.

Ioan. 5. IN Euangelio quintæ Dominicæ narratur, quia laxatis ad imperium Domini retibus in capturam, concluſaque piſcium multitudine copioſa, & retia rumpebantur, & impletæ ſunt nauiculæ, ita vt mergerentur. Per hoc illud ſignificatum eſt, quia carnalium turbis Eccleſiam complentibus, & ſuper numerum multiplicatis, tumultus & diſſentiones oriuntur, & non ſolum ebrioſorum, raptorumque ſubintroeuntium malis moribus, Eccleſiæ nauicula premeretur, ſed hæreticorum quoque diſceptationibus rete fidei diſrumperetur. Propter hoc illa magni piſcatoris noſtri Petri Apoſtoli

lectio, opportunè præmittitur, piſces ſuos ad vnitatem & pacem cohortantis & dicentis: Omnes vnanimes
A
1. Pet. 3. eſtote, patientes, fraternitatis amatores, miſericordes, modeſti, humiles, non reddentes malum pro malo, neque maledictum pro maledicto, videlicet, quia per hoc tumultus creſcit, & ſeditio conualeſcit. Et poſt pauca: Sed etſi quid patimini propter iuſtitiam, beati, &c. In huiuſmodi periculis conſtitutæ Eccleſiæ, voces
Pſ. 26
Pſ. 83.
ſunt, cæteræ partes officii. Introitus, Exaudi Domine vocem meam, amplius autem graduale, Protector noſter aſpice Deus, ſenſu ſupradicto cõſonat. Sumptum eſt enim de Pſalmo habente in titulo, Pro torcularibus. Quo nomine præſentem Eccleſiam deſignari du-
Pſal. 15. 26.
bium non eſt, vbi electi reproborum tot ſcandala patiuntur, vt iuxta Euangelicam ſimilitudinem, quaſi rete tumultu piſcium rumpi videatur. quorum ſchiſmata
B
quiſque cauet, dicit in offerenda: Benedicam Dominum, qui mihi tribuit intellectum. Et in communione. Vnam petii à Domino, id eſt, non ſciſſuras mentium, ſed vnitatem fidei.

Dominica ſexta poſt Pentecoſten. CAP. VI.

Matt. 5. DOminica ſexta dicendo Dominus in Euangelio, Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non occides, ego autem dico vobis, &c. manifeſtè nobis illam nouitatem neceſſariam inculcat, quæ paſſim in ſacris commendatur ſcripturis, vt renouemur ſpiritu mentis noſtræ, & cauentes veterem hominem, induamus nouum eum, qui ſecundum Deum creatus eſt. Quod enim antiquis dictum eſt, nos qui noui dicimur, in melius tranſcendere debemus. Rectè ergo illa præmittitur lectio,
Ephes. 4
Rom. 6. vt nouum hominem Chriſtum indueremus, dicente
C
Apoſtolo: Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, &c. Dicendo itaq;: Et nos in nouitate vitæ ambulemus, plus quam illud, quod antiquis dictum eſt, nos debere teſtatur. Cæteræ partes officii, introitus: Dominus fortitudo, graduale, Conuertere Domine, offerenda, Perfice greſſus meos, Eccleſiæ voces ſunt, ad ſupradictam perfectionem Euangelicam tendentis, & auxilium implorantis, quia vera & perfecta iuſtitia, nemo per ſe poteſt iuſtificari. Et cuius iuſtitia ſic abundauit, vt iuxta idem Euãgeliũ, ſi offert munus ſuum ad altare, & recordatus eſt, quia frater ſuus habet aliquid aduerſus eum, relinquit ibi munus ſuum, & vadit prius reconciliari fratri ſuo, ille eſt, qui in Communione dicit: Circuibo & immolabo in tabernaculo eius hoſtiam iubilationis.
Pſal 17.
Pſal. 83 26.
Matt. 5
Pſ. 26
D

Dominica ſeptima poſt Pentecoſten. CAP. VII.

DOminica ſeptima legitur hoc Euangelium, quo refecturus Dominus cù dixiſſet: Miſereor ſuper
Marc 8
turbam, &c. Hanc miſerationis ſuæ cauſam ſubiicit, dicens. Quidam enim ex eis de longè venerunt. At vero hi qui de longè venerunt, illos deſignãt, qui à criminalibus peccatis, vel etiam à diabolorum cultura ad verum Deum conuerſi, iuſtitiam à qua ieiuni ſunt, eſuriunt & ſitiunt. Bene ergo illa lectio præmittitur, in qua talibus dicitur. Cum enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ. Quem ergo fructum habuiſtis, tunc in quibus nunc erubeſcitis? nam finis illorum mors eſt.
Rom 6. Talibus dicit Eccleſia mater in graduali: Venite filii, audite me, &c. Et iſti [quia peccatores ſunt] dicunt in
E
Pſal. 33.
Pſ. 46
offerenda: Sicut in holocauſtum arietum, &c. Iſtis nihilominus ſalutatis dicitur in introitu: Omnes gentes plaudite manibus dicentes, quemadmodum alibi refecti dixerunt: Verè hic eſt Propheta, immo Dominus Prophetarum, qui venturus eſt in mundum.
Ioan. 6.

De Dominica octaua poſt Pentecoſten. CAP. VIII.

Matt. 7 IN Euangelio Dominicæ octauæ, Attendite, inquit Dominus, à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autẽ ſunt lupi rapaces, & reliqua. Hoc de omnibus quidẽ intelligi poteſt. qui aliud habitu ac ſermone promittunt, aliud opere demonſtrant: ſed ſpecialiter de hæreticis intelligendum eſt, qui videntur continentia, caſtitate, ieiunio, quaſi quadam pietatis veſte ſe circundare, intrinſecus verò
A
habentes animũ venenatum, ſimpliciũ fratrum corda decipiunt. Lectio Epiſtolæ, Debitores ſumus non carni, vt ſecundum carnem viuamus, conſonat huic Euangelio, quo dicitur. A fructibus eorum cognoſcetis eos. Nam & paulo ſupra dixerat Apoſtolus; Si quis autem ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Et nunc ait, Quicumque enim ſpiritu Dei aguntur, hi filii ſunt Dei. Et facta carnis, de quibus ait: Si autẽ ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis: fructus ſunt, ex quibus falſi Prophetæ cognoſcũtur, à quibus filios Dei diſcernit ſpiritus Dei, qui teſtimonium reddit ſpiritui ipſorum. Hic ſpiritus, illa miſericordia eſt, de qua in introitu cãtamus. Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio tẽpli tui, id eſt in nobis ipſis qui ſumus templum tuum: & hoc in medio, id eſt, manifeſto. Manifeſtè enim venit Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos. Huic
Rom 8.
Pſ 47.
1 Cor 3. 6.
Act 2.
B
[inquã] ſpiritui clamat Eccleſia in graduali, Eſto mihi in Deum protectorem. Et in offerenda, Populum humilem ſaluum facies Domine, iuxta illud, Supra quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum? Abſcondit enim hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelauit ea paruulis. Vnde congratulando dicitur eis in communione, Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus.
Pſ 30.
Pſ 17.
Iſa 66.
Matt. 11.
Pſ. 33.

De Dominica nona poſt Pentecoſten. CAP. IX.

EVangelium nonæ Dominicæ, præpoſitos animorum inſtruit ad miſericordiam, vt cõpatientes moderatam iniungant pœnitentiam confitentibus, quantum debeant, vel quanta peccata commiſerint. Lauda-
Luc 16.
1. Cor. 10
C
uit enim Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter feciſſet ea, quæ de illo propoſita narrat parabola. Et ad hoc Apoſtoli lectio, quæ præmittitur, conſonat, retexendo de illis, qui mare tranſierant, & dona Dei guſtauerant: & nihilominus concupiſcentes & fornicantes, à ſerpentibus vel exterminatore perierunt, & ſtatim adiungendo: Itaq; qui ſe exiſtimat ſtare. videat ne cadat, &c. Nam quomodo & hi, licet iam glorificati, perierunt, & ille villicus in Euangelio gratiam Domini ſui habuerat, à qua tamen excidit: ſic & prælatus quiſque meminiſſe debet, & ſcire ſe quoque aut peccaſſe; aut ſi non peccauit, eiuſdem tamen fragilitatis eſſe, vt potuerit, vel adhuc poſſit peccare. atque de ſeipſo commonitus, recogitet infirmarum ſe ſuſcepiſſe curam animarum, non ſuper ſanas tyrannidem. Introitus: Ecce Deus
Pſ 53.
Pſ 18.
D
adiuuat me, Et graduale, Domine Dominus noſter. Offerenda quoque, Iuſtitiæ Domini, voces ſunt ſupradicti villici, gratias referentis Domino Deo ſuo, miſericordibus miſericordiam facienti. Communio verò, Primum quærite regnum Dei, idem imperat, quod illa Domini ſententia de Euangelio iam dicto, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, &c.
Matt. 6
Luc. 16

Dominica decima poſt Pentecoſten.

CAP. X.

DOminica decima legitur hoc Euangelium, quo Dominus fleuiſſe refertur ſuper ciuitatẽ Hieruſalem, Qui & ingreſſus in templum, cœpit eiicere vendentes in illo. Notum eſt penè cunctis, tamque in ſcripturis, quam in ore omnium ſatis vſitatum, per hoc il-
Luc 19.
E
lud ſignificatũ eſſe, quod illos de Eccleſia ſua Dominus eiiciat, qui ſacros ordines emunt aut vendũt. quia videlicet tales negociatores columbas quoque, id eſt, ſancti ſpiritus dona venalia faciunt. Itaq; rectè & opportunè illa præmittitur Apoſtoli lectio, quæ ſatis apertè indicat, non poſſe ab homine dari, nedum vendi aliquid doni ſpiritualis, ſed à ſolo ſpiritu Dei diuidente ſingulis prout vult, dari gratuitò. alii ſermonem ſcientiæ, alii ſermonem ſapientiæ, alii genera linguarum. alii fidem, alii Prophetiã. &c. Et qui huius, id eſt, ſancti Spiritus expectat electionem potius quam hominum, dicitur in introitu: Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipſe te enutriet. In Domino, inquit, iacta cogitatum tuum, non in teipſo, dicẽdo quod alibi ſcriptum eſt: Domine
1. Cor. 12.
Pſ 54.

non eſt

non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei. Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus ſuper me. Videlicet vt Simon magus ille, qui Dei donum exiſtimauit pecunia poſſideri. Et ipſe te enutriet, inquit, dicentem, ſcilicet quod in graduali canitur: *Pſa. 139.* Cuſtodi me Domine vt pupillam oculi, ſub vmbra *Abd. 8.* alarum tuarum protege me, ne ſuperbiendo, & euagando, fiam ſicut ablactatum ſuper matre ſua. Potius *Pſal. 16* de vultu tuo iudicium meum, id eſt, lectio mea prodeat, quam ipſe me commendem præſumptione mea. *Pſal. 24* Idem in offerenda dicit: Ad te Domine leuaui animam meam, etiam vniuerſi qui te expectant, non confundentur. His autem, qui ab hominibus expectant vel *Prou. 20* emunt, dicit ſapientia Dei: Hæreditas, ad quam feſtinatur in principio, in nouiſſimo benedictione carebit. Et quod talium ſacerdotum ſacrificium non acceptet **B** Deus, quia ſacrificia ſunt iniuſtitiæ, monſtratur per oppoſitum in communione: *Pſal. 50.* Acceptabis ſacrificium iuſtitiæ, &c.

Dominica vndecima poſt Penteceſten.

CAP. XI.

Luc. 18. DOminica vndecima ponitur hoc Euangelium, Duo homines aſcenderunt in templum, vt orarent, &c. Cui manifeſte conſonat ea, quæ præcurrit, Epiſtolæ lectio: Notum vobis facio Euangelium. Nam *1. Cor. 15* exemplum publicani in Euangelio ſe accuſantis & dicentis: Non ſum dignus leuare oculos meos ad cælum, optime in hac Epiſtola Paulus imitatur, dicens: Ego enim ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus, quoniam perſecutus ſum Eccleſiam Dei, &c. Et quia talis hæc humilitas vnitatem domeſti- **C** corum Dei conſeruat, vt non alius aduerſus alium inflectur, rectè hic introitus præmittitur, in quo dicitur, Deus qui inhabitare facit vnanimes in domo. Quodq; *Pſal. 67* in graduali dicitur, *Pſal. 27.* Et ex voluntate mea confitebor illi. *Pſal. 29.* Itemque in Offerenda, Domine clamaui ad te, & ſanaſti me, vocibus concordat publicani a longè ſtantis, & peccata ſua confitentis: & tali ſcilicet non phariſaicè glorianti, quod decimas det omnium, quæ poſſidet, ſed per humilem confeſſionē, ſe ipſum prius offerenti dici- *Prou. 3* tur in communione, vt ſua demum offerat: Honora Dominum de tua ſubſtantia, &c.

Dominica duodecima poſt Penteceſten.

CAP. XII.

OFficium Dominicæ duodecimæ, quibuſdam ex partibus ad illos reſpicit, qui ſurdum & mutum *Mar. 7.* ad Dominum adducentes, deprecantur eum, vt imponat illi manus: quibuſdam autem ad ipſum mutum, adaperto ore rectè loquentem. Nam ille ſurdus & mutus humanum ſignificat genus, quod in primis parentibus & ab audiendis præceptis creatoris obſurduit, & à prædicanda laude eius obmutuit. Qui autem illum adducunt, & Dominum pro illo deprecantur, vniuerſum prædicatorum ſignificant chorum, qui genus humanum ad Chriſti gratiam voce ac literis inuitare non *Pſal. 69* deſinunt. Et huius ſurdi ac muti valde congrua vox eſt introitus hic: Deus in adiutorium meum intende, tanquam ſi medicata paralyſi, quæ linguam ſuam ſubito ligauerat, primo eiuſdem motu linguæ, Dei nomen *Pſal. 33.* repente ad adiuuandum inuocet. Idem ipſe loquens, **E** rectè dicit in graduali: Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Epiſtola, Fiduciam talem habemus per Chriſtum ad Deum, &c. ad ipſos reſpicit, qui illum adducunt, fiduciam habentes non in ſeipſis, ſed quaſi a ſemetipſis, os vel aures eius aperire poſſint, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt, &c. *2. Cor. 3* *Exod. 32* Et pulchrè hæc offerenda ponitur precatus eſt Moyſes, Nam eius exemplo, qui in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio: iratus enim erat Dominus propter vitulum, quem fecerat Aaron, & dixerat vt diſperderet eos. eius (inquam) exemplo cuncti rectores ſeſe debent opponere pro peccatis ſubditorum, & deprecari Dominum, vt imponat illis miſericordiæ manum,

A Et quia prædicatores iidem terra illa ſunt, quæ (ſicut in Pſalmo legimus) Satiata de fructu operum Domini, id *Pſa. 103.* eſt, de donis Spiritus ſancti, producit fœnum iumentis, id eſt, doctrinam carnalibus, qui Deum neſciebant, populis, rectè & hoc in communione canitur: De fructu operum tuorum Domine ſatiabitur terra.

Dominica tertiadecima poſt Penteceſten.

CAP. XIII.

IN officio Dominicæ tertiæ decimæ, cunctæ partes ad illud de Euangelio ſpectant, quod Samaritanus ille, *Luc. 10.* qui Dei interpretatur cuſtos, ſcilicet Dominus noſter Ieſus Chriſtus, appropians homini a latronibus deſpoliato, & ſemiuulnerato, quem pertranſierat ſacerdos & **B** leuita, id eſt, omne vetus inſtrumentum, qui quod reconciliari non potuit genus humanum, appropians inquam, id eſt, noſtram humanitatem aſſumens, oleum conſolationis, & vinum pœnitentiæ peccatorum plagis infudit, & imponens ſuper iumentum ſuum, id eſt, in corpore ſuo, peccata noſtra perferens ſuper lignum ad ſtabulum Eccleſiæ perduxit, & abiens in cælum, ſtabularius ſuis, id eſt, Apoſtolis & Apoſtolicis viris, vice ſua curam atque prouidentiam noſtri contradidit. Huic, vt dictum eſt, Euangelio cæteræ concurrunt partes officii. Primum Epiſtola, Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones & ſemini eius, per hoc quod tali Euangelio præmittitur, multum ad intelligendum aperitur ipſa, ſimulque tota pene diſputatio Pauli ad Galatas, vnde hæc lectio ſum- *Gal. 3.* pta eſt. Nam per hoc quod tam ſacerdos quam leuita **C** viſo homine illo præteriuit, innuitur, quid lex contulerit, quæ poſt quadringentos, & triginta annos data eſt à teſtamento Dei, cum fideli Abrahami per repromiſſionem confirmato, videlicet quia non quidem ipſa aduerſus promiſſa Dei, ſed nullus iuſtificari potuit coram Deo ex operibus eiuſdem legis. In hoc itaque intelligimus per hoc, quod (vt dictum) tam ſacerdos quam leuita, viſo homine prætereunt. Quia ſic ſubintrauit lex, quomodo medici puer ad ægrotum nonnunquam ingreditur, morbi quidem cauſas ſciens, ſed quod opponat antidotum, conficere non valens, tantumque hoc ægroto dicere nouit, quibus ab eſcis vel potibus abſtinendum ſit, ne morbus inualeſcat, & de ſemiuiuo penitus mortuum reddat. Hoc namque illud eſt, quod in **D** prædicta Epiſtola dicit Apoſtulus, Quid igitur lex? Propter tranſgreſſiones poſita eſt, &c. Plagis namque originalis peccati ſemiuiuus homo naſcitur. Actualibus vero tranſgreſſionibus, propter quas lex poſita eſt, ſi non abſtineat, tanquam noxiis cibis penitus moritur. Itaque ſecundum hæc bene in Introitu præmittitur, Reſpice Domine in teſtamentum tuum, quod in graduali repetitur. Vox enim hæc erat antiquorum, ad- *Pſal. 73.* uentum Chriſti ad infirmitatem vel imperfectionem legis flagitantium, tanquam ſi prætereuntibus ſacerdote & leuita, Samaritanum ſupradictum vulneratus ille poſtulat appropiare, cum dicat illud, quod canitur in Offerenda: In te Domine ſperaui, &c. Et quia corpus Chriſti, quod ſumimus illa ſpecialiter curat vulnera, *Pſal. 30.* bene & illud de libro Sapientiæ canimus in commu- *Sap. 16.* **E** nione: Panem de cælo dediſti nobis.

Dominica quartadecima poſt Penteceſten.

CAP. XIV.

IN Euangelio Dominicæ quartæ decimæ, decem viri *Luc. 17* leproſi a Domino mundati referuntur, & vnus tantum ex eis vnicæ Eccleſiæ figuram gerens, cæteris ingratis exiſtentibus, qui hæreticorum typum præferunt, reuerſus & gratias agens, de fide ſua, qua ſaluus factus eſt, ab eodem Domino laudatur. Eiuſdem Eccleſiæ, quæ per illum vnum ſignificatur, vox eſt illa in *Pſal. 83.* Introitu. Protector noſter aſpice Deus, maxime quod ait: Quia melior eſt dies vna in atriis tuis ſuper millia. Nam idem eſt ac ſi dicat. Melius eſt cor vnum *Act. 4*

eadem Offerenda ipſe teſtatur, dicens: Oraui Deum meum ego Daniel, &c. mitteretur illi index futurorum Archangelus Gabriel, ſicut habet ſequens verſus: Adhuc me loquente, &c. Per illam namque viſionem ſic exaltatus eſt, vt non tantum venturum ad ſalutem noſtram Chriſtum præuideret (quod cæteris Prophetis commune eſt) ſed & tempora aduentus eius propria quadam gratia prædiſceret, dicente ſibi Angelo: Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper vrbem ſanctam tuam, & conſumetur præuaricatio, &c. Communio quoque: Pſal. 75. Vouete & reddite Domino Deo veſtro, in eo maximè imperare videtur, vt in nouiſſimo loco recumbamus: quod ait terribili, & ei qui aufert ſpiritum principum, id eſt, ſuperborum, quos vtique vel conuertendo, vel deiciendo factis ipſis dicit cuique illorum: Da huic locum.

Dominica decima octaua poſt Penteceſten.

CAP. XVIII.

SVpradictum ergo officium hoc innuit, vt ad nuptias Chriſti quilibet inuitatus, tali in loco recumbat, vt merito dicatur ei: Aſcende ſuperius. Huius autem ſequentis Dominicæ officium, magna & mira declamatione demonſtrat eidem, qui vocatus eſt ſupe- Matt. 23 rius, id eſt, prælatus eſt domui Chriſti, & curam animarum ſuſcepit, qualiter in eodem ſuperiori loco ſe habeat, videlicet ne iuxta Euangelium euſdem officij, ſint, ſicut ſcribæ & Phariſæi, qui ſederunt ſuper cathedram Moyſi: ſed ſint ſicut ipſe Moyſes, de cuius exemplo, quod Eccleſiaſtici ſequi debeant rectores, longa & valida declamatio eſt in offerenda, Sanctificauit Moyſes, & veſtibus eius. Non enim ignorare debent animarum rectores, quale ad negotium in ſuperiorem locum vocati ſunt, ſcilicet vt non tam præeſſe ſtudeant, quam prodeſſe, & ſedentes in cathedra Moyſi dicant & faciant, imo prius faciant, quod cum auctoritate dicant: neque velint vocari Rabbi, ſed ad hoc tendant, vt portare poſſint peccata populi, & a ſubditis ſuis auertere iram Dei. Bene ergo cum hoc Euangelio poſitum eſt in offerenda exemplum Moyſi, qui ſic ſedit in cathedra magiſterij, vt per nimiam humilitatem poſſet interuenire pro ſubditis, imo & tenere Deum dicentem: Dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra eos. Fece- Exod. 32 rant enim vitulum (quando ſicut in verſo Offerendæ Leu. 12. canimus.) Videns Moyſes, procidens adorauit, dicens: Obſecro Domine, dimitte peccata populi tui, & dixit Exod. 19. ad eum Dominus: Faciam ſecundum verbum tuum. 1. Cor. 1. Hæc eſt fidelitas ſerui, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, quam poſtulabant ipſi, dicentes in in- Pſal. 121 troitu, vt Prophetæ tui fideles inueniantur: Da pacem, inquiunt, Domine ſuſtinentibus te, id eſt, eorum quos nobis commiſiſti, peccata dimitte. Pax enim Dei, pec- Pſal. 91 catorum remiſſio eſt. Vt Prophetæ tui fideles inue- Pſal. 105 niantur, vt nos fideles ſerui inueniamur, dum familiæ tuæ tantum præſumus, ſed & vtiliter pro illis interue- Ephеſ. 4. niendo profumus. Talibus in præſente lectione Epiſtolæ dicit Apoſtolus: Gratias ago Deo meo pro vobis, in gratia Dei, quæ data eſt vobis, quoniam in omnibus diuites facti eſtis. &c. Ipſi idem dicunt in graduali: Fiat pax in virtute tua. id eſt, remiſſio peccatorum in Spiritu ſancto tuo. Ipſis nihilominus in communione dicitur: Tollite hoſtias, & introite in atria eius, videlicet quia veſtrum officium eſt, vt pro ſubditis interueniatis, exemplo Moyſi, in conſpectu Domini ſtantes in contractione cordis.

Dominica decimanona poſt Penteceſten.

CAP. XIX.

Matt. 9. IN Euangelio Dominicæ nonædecimæ ait Dominus paralytico, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et his qui audierant cogitantibus mala in cordibus ſuis, & dicentibus. Blaſphemat, & cætera: vt ſciatis, inquit, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Per hunc autem paralyticum ſignificatur homo diſſolutus, & ab omni bono opere remiſſus, qui cum à Domino curatur, & iuxta præeuntem Epiſtolam renouatur ſpiritu mentis ſuæ, complet Apoſtolicum præceptum, quod in eadem Epiſtola ſequitur: Qui furabatur, iam non furetur, magis autem operetur manibus ſuis, vt habeat vnde tribuat neceſſitatem patienti. Nam quandiu paralyſi erat diſſolutus, nihil boni operabatur, imo labores operantium furabatur. Qualiter ergo prælati vel rectores animarum ſalutem procurare debeant ſubditorum, ſicut in precedenti officio dictum eſt, hoc ſequens exprimit officium. Nam ipſorum eſt, offerre paralyticum in lecto iacentem, id eſt, orare pro his, quorum peccata animas in mala conſcientia à bono opere torpentes deiiciunt, & ita pro eis interuenire, vt videns Dominus fidem illorum, dicat: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. In introitu, dum dicit Do- Pſ. 140 minus: Salus populi ego ſum, hoc idem nobis de ſeipſo teſtatur quod in Euangelio iam dicto murmurantibus Phariſæis, curatione paralytici comprobatur, videlicet, quia poteſtatem haberet in terra dimittendi peccata. In graduali vero iam curatus idem paralyticus, tamque laborans operando quod bonum eſt manibus ſuis, quæ prius diſſolutæ fuerant, dicit: Eleuatio manuum mea- Pſal. 140. rum. Et hoc experimento virtutis confortatus in fide, & fidens in remiſſione peccatorum conſequenda, dicit in Offertorio, Si ambulauero in medio tribulationis, Pſal. 118 &c. Itémque roborans genua, diſſoluta quondam, dicit in communione: Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis. Vtinam dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas.

Dominica vigeſima poſt Penteceſten.

CAP. XX.

Matt. 22 OFficium Dominicæ viceſimæ partim ex vocibus conſtat eorum, qui ad nuptias intrauerunt, partim ex vocibus patrum gementium pro illis, qui ad nuptias eaſdem vocati, quas fecit rex filio ſuo, non ſolum venire noluerunt, ſed & illos, qui à ſe miſſi ſunt, ſeruos tenuerunt, & contumeliis affectos occiderunt. Hoc enim priores feciſſe Iudæos notum eſt, qui miſſos ad ſe Prophetas & ſapientes perſecuti ſunt, & Apoſtolos Chriſti contumeliis affecerunt. Hos igitur homicidas iuſtè perdendos, & ciuitatem illorum ſubuertendam Prophetæ præuiderunt, quorum illa vox eſt, quæ in in- Gen. 1. troitu ex verbis Danielis decantatur. Omnia quæ feci- Pſal. 138 ſti nobis Domine, in vero iudicio feciſti, &c. Item in offerenda: Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus. In hac enim ſeu in verſibus eius hoc deplorant, quod ad ſalices Babylonis organa ſua ſuſpenderunt, id eſt, propter infructuoſos & ſteriles auditores, prædicantium voces conticuerunt, propter eos, inquam, qui vocati ad nuptias, vt dictum eſt, venire noluerunt quia non fuerunt digni. In lectione vero Epiſtolæ eos, qui de exitibus viarum congregati ſunt, vt impleretur nuptiæ diſcumbentium, Paulus Apoſtolus opportunè commonet, dicendo: Videte, quomodo cautè am- Epheſ. 5. buletis, non quaſi inſipientes, ſed ſapientes, &c. hoc videlicet intendens, ne inebriatus vino, in quo eſt luxuria, inueniatur quis abſque veſte nuptiali, cum rex ad videndos diſcumbentes intrauerit, ſed econtra impleamini Spiritu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in Pſalmis & hymnis & canticis ſpiritualibus, quæ veræ harum ſunt epulæ nuptiarum, de quibus in ſequenti graduali gratias agentes dicimus: Oculi omnium in te ſperant Domine. &c. vel quas in communione poſtu- Pſal. 144 lans quis noſtrum dicit: Memento verbi tui ſeruo tuo Pſal. 118 Domine.

De Dominica vigeſima prima poſt Penteceſten.

CAP. XXI.

OFficium Dominicæ viceſimæ primæ voces continet hominis, in conflictu virtutum vitiorumque poſiti, qui interdum, cum cœperit ſanctis florere virtutibus & iuxta benedictionem hominis timentis Deum *Pſa. 127.* vxor illius, videlicet domus Dei, cui forte præſidet, ſicut vitis abundans excreuerit in lateribus domus ſuæ, id eſt, in amplitudine ſanctæ Eccleſiæ, & filii eius, ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſæ ſuæ: cum, inquam, ita profecerit, repente tentator diabolus occulta Dei diſpenſatione permiſſus, domum, id eſt, cõſcientiæ eius ſtatum concutiens euertit, & filios eius, id eſt, virtutes animi, turbata in cognitione conſcientia, pene conterit. Hoc luce clarius ex offerenda comprobatur. Vir erat in terra nomine Iob. *Iob 1.* Moraliter enim in eiuſmodi homine aguntur ea, quæ in tentatione huius beati Iob hiſtorialiter acta memorantur: Huius ergo nobilis & prælatoris animi concuſſionem, vel periculum ſignificat in Euangelio febris, quæ pene extinxerat Reguli filium. *Ioan. 4.* Præcurrens autem Epiſtola confortat eum circumuentum tentatoribus, & conſolatur, ne abundantiori triſtitia abſorbeatur, dicendo: Confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius. *2. Cor. 2. Epheſ. 6.* Non enim eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, &c. *Eſter. 13. Iob 1.* Introitus autem: In voluntate tua Domine, &c. vox eſt eiuſdem militis, humili conſcientia cum beato Iob in terram corruentis, id eſt, terram ſe eſſe cognoſcentis, ac dicentis: Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum. *Pſal. 89. Pſal. 118.* Poſt quam confeſſionem petit circumfuſus, è tentatione effugium, dicens in graduali: Domine refugium factus es nobis. Et in communione: In ſalutari tuo anima mea, & in verbum tuum ſperaui.

De Dominica vigeſima ſecunda poſt Penteceſten.

CAP. XXII.

Pſa. 129. IN officio Dominicæ viceſimæ ſecundæ dicimus ad introitum: Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit. *Mat. 18.* Nimirum in perſona ſerui illius, de quo Euangelium narrat, ſemetipſum quiſque noſtrum humiliter recognoſcit, qui decem millia talenta ſuo debebat regi, procidenſque rogabat, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Itaque magnitudinem debiti, id eſt, peccati ſui quiſque noſtrum perpendens, dicit: Si iniquitates obſeruaueris Domine, &c. Vt autem laxationem quiſque noſtrum obtineat, agendum eſt, quod dicit Paulus in præeunte Epiſtola: *Phil. 1.* Et hoc oro, vt charitas veſtra magis ac magis abundet in ſcientia, & in omni ſenſu, & cætera, ſubauditur enim, vt remittatis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris. Vbi vero charitas hæc abundat, ſicut iam dictum eſt, rectè congratulatio illa depromitur, *Pſa. 132.* ſecundum quam in graduali dicimus: Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in vnum. Et ſi quæritas, quantum, vel quale bonum ſit vnitas, id eſt, charitas fratrum cohabitantium, ſequitur in Verſiculo: Sicut vnguentum in capite, & cætera, id eſt, ſicut remiſſio peccatorum effuſa per Spiritum ſanctum, quæ de capite noſtro ſcilicet Chriſto deſcendit ad barbam Aaron, id eſt, in fortes & perfectos Chriſti Apoſtolos, & ab illis vſque ad nos. Tunc enim cohabitatio fratrum eſt, ſicut illud vnguentum, cum donamus inuicem, ſi quid habemus aduerſus alterutrum fratres & conſerui, *Matt. 8. Pſal. 32.* ſicut Euangelicus rex Chriſtus donauit nobis. Mandauit namque benedictionem, id eſt, eandem remiſſionis charitatem, vt donemus inuicem: & vitam vſque in ſeculum, ſubaudis, fore promiſit huius charitatis præmium. In offerenda vero, Recordare mei Domine, quæ *Heſter 14.* ſumpta eſt de oratione Heſter, commonemur ſummopere curandum eſſe & orandum, vt placeant verba noſtra in conſpectu principis, ſcilicet eiuſdem regis magni, qui poſuit rationem cum ſeruis ſuis, verba, inquam, noſtra dicentium: Dimitte nobis debita noſtra. Non enim placebunt hæc verba noſtra in conſpectu *Matt. 6.* principis, cum ille rationem poſuerit, ſi non dimittimus & nos debitoribus noſtris. Quod autem canimus in communione ex auctoritate Euangelii: Dico vobis, gaudium eſt angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, de illo ſentiendum debitore, qui ſic *Luc. 15.* pœnitet, & ſic ſibi poſtulat dimitti, vt primum dimittat ipſe conſeruis ſuis.

De Dominica vigeſima tertia poſt Penteceſten.

CAP. XXIII.

IN tantum ſacroſancta Eccleſia iuxta edictum Apoſtoli, obſecrationes, poſtulationes, gratiarum actiones, pro omnibus agit, *1. Tim. 2.* vt pro futura quoque filiorum Iſrael ſalute gratias agat, quos ſuo quandoque corpori vniendos fore cognoſcit. Nam quia in fine mundi reliquiæ illorum ſaluæ fient, *Rom. 11.* in hoc vltimo anni officio gratulatur de illis vtpotè futuris membris ſuis. Dicit ergo in introitu, annuncians iugiter quod prophetatum eſt de illis: *Hier. 29.* Dicit Dominus, ego cogito cogitationes pacis, & non afflictionis, pacis enim cogitationes cogitat, & non afflictionis, qui communium gratiæ ſuæ facturum ſe repromittit cum illis ſecundum carnem fratribus ſuis, ſicut in Patriarcha Ioſeph præfiguratum eſt. *Geneſ. 45.* Nam ſicut ad illum in tota terra Ægypti dominantem venerunt, qui eum vendiderant fratres ſui, fame compulſi, & ab eo recogniti atque recepti ſunt, & ipſe cum illis celebrauit conuiuium: ſic ad ipſum Dominum noſtrum, toti mundo principantem, & Ægyptios, id eſt, gentiles, qui in peccatorum tenebris fuerant, pane vitæ copioſius alentem, reuertentur reliquiæ filiorum Iſrael, & ab eo recipientur in gratiam, quem negauerunt & occiderunt, *Ioann. 9.* & tunc menſam ſuam communicabit eis, & inebriabitur Ioſeph iſte cum fratribus ſuis. Huius menſæ gratiam ſignat illud Euangelium in officio Dominicæ, quo ipſe narratur de quinque panibus ſaturaſſe quinque millia hominum. *Hier. 23.* Tunc enim quinque libros Moyſi aperiet Iudæis, quos nunc velut integros panes portat puer, ſcilicet, idem populos ſenſu puerili, edéntque & ſaturabuntur, etiam ipſi laudabunt Dominum requirentes eum. Tunc implebitur illud Hieremiæ vaticinium, quod huic Euangelio rectè præmittitur: Ecce venient dies, dicit Dominus, & non dicent vltra, viuit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de terra Ægypti: ſed viuit Dominus, qui eduxit & adduxit ſemen domus Iſrael de terra Aquilonis, & de cunctis terris, ad quas eieceram eos illuc: & habitabunt in terra ſua. Soluti ergo illi, qua nunc tenentur, captiuitate animarum, clamabunt alta deuotione *Pſal. 43.* gratiarum actionem, quam ſequens innuit graduale: Liberaſti nos Domine ex affligentibus nos, &c. *Pſal. 126.* Supplicatio quoque qua dicimus in offerenda, de profundis clamaui ad te Domine, eidem rei vel tempori manifeſtè congruit. Dicent enim ad hunc magnum Ioſeph, *Gen. 50.* fratres ſui in illa die: Obſecramus vt obliuiſcaris ſceleris fratrum tuorum. Communio quoque: Amen dico *Marc. 11.* vobis, quicquid orantes petitis, & cætera: reſponſio eſt eiuſdem Ioſeph, dicentis: Nolite timere: Vos cogitaſtis de me malum, & Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me, ſicut in præſentiarum cernitis, & ſaluos faceret multos populos. Nolite metuere, ego paſcam vos & paruulos veſtros.

Item

Item de nocturnis lectionibus per æſtatem.

Cap. XXIV.

NOcturnæ lectiones tota æſtate ſua varietate ſuoque ordine ſeriem deſignant temporum vel profectum ſanctæ Eccleſiæ, Primum namque hiſtoria Regum, quæ ſtatum poſt Pentecoſten ponitur, primis duobus libris myſtice aſſimilatur primis Chriſtianitatis temporibus, quando paulatim creſcente fide Chriſti,
1 Reg. 8 vetus idololatria decidit. Nã ſicut regnanti Saule, quem
2 Reg. 5 populus appetierat contra voluntatem Dei, ſuperuenit electio Dauid, quem Dominus ſecundum cor ſuum inueniſſe dicit, tandémq; totum regnum a domo Saulis euerſum, eidem Dauid ſe ſubdidit: ſic dæmonum cultui ſuperuenit in mundum cultus Dei, ſtatim poſt aduentum Spiritus ſancti, tandemque Chriſti una fides per bella Martyrum victrix, ſedit in throno Romani imperii, totúſque deinceps mundus manifeſte, Chriſto ſe ſubdidit. Duobus ſequentibus libris, in quibus regnum diuiſum eſt à domo Dauid, ex quo Hieroboam
1. Reg. 2 regni ſeſſuras (ſicut illi per manum Achiæ Sylonitis ſignificatum eſt) inuaſit, & contempto templo Domini duos vitulos fecit: illa ſignificabantur tempora, quibus Eccleſiam hæreticorum inſania ſcidit, & contempto altari Chriſti, reiecto cultu veritatis, falſitatum ſuarum ſimulachra diuerſa fabricauit. Sequuntur deinde libri ſapientiſſimi Salomonis, videlicet ſicut poſt pugnas hæreticorum claruerunt in Eccleſia ingenia doctorum, qui excitati contentionibus illorum, non dormitantes, ſapientiæ & ſcientię ſtuduerunt, & diſputauerunt quodammodo, & ipſi, ſicut de Salomone legitur, ſuper lignis à cedro, quæ eſt in libano, vſque ad hyſſopum, qui
3. Reg. 4. egreditur de pariete, id eſt, nihil omnino de ſacra ſcriptura, nec paruum, nec magnum aliquod verbum ab allegoria vel aliqua vtili moralitate vacare paſſi ſunt. Deinde nihilominus congruè ſequitur liber Iob, quia videlicet maximè in pace Eccleſiæ non deſunt illæ tentationes viris ad virtutem tendentibus, quæ in omnibus percuſſionibus, vel conſolationibus eiuſdem ſancti Iob, auctore Beato Gregorio, moraliter figurantur. Tunc enim vrgent interius tentationes ſpiritualium vitiorum, quorum quanto occultior pugna, tanto difficilior victoria.

Item de nocturnis lectionibus à menſe Septembri.

Cap. XXV.

ABhinc iam menſe Septembri, quatuor imponuntur libri, videlicet Tobias, Iudith, Heſter & Eſdras. Quorum conſideratio quam congruè quatuor Cardinales virtutes, prudentiam, ſcilicet fortitudinem, temperantiam, & iuſtitiam exprimat, palam eſt. Tobias quippe in figura prudentiæ non inconuenienter accipitur qui cæcatis oculis exterioribus, videnti filio man-
Eccl. 2. data viuendi largitur, vt illud Salomonis impleatur. Sapientis oculi in capite eius. Per caput enim mentis in-
Iudith 9 duſtria, per oculos vero intelligitur prouidentia, quæ idem eſt, quod prudentia. Bene ergo prudentiæ titulo præfulget, qui menti illius munimen prouidet, cuius ducatu ipſe foris eget. Iudith vero fortitudinis ſpeciem in hoc nimirum prætendit, quod formidantibus viris bellicoſis, immaniſſimo tyranno pro liberatione patriæ ſe oppoſuit, & principem militiæ fœmina inermis Dei adiutorio ſuperauit. Fortitudo enim eius à Deo fuit, ſicut ipſa in oratione dicit: Et nunc Domine ſubueni mihi viduæ, vt quod per te poſſe credidi, perficiam. In quo quam vere fortis fuerit, caput Holofernis, ebrietate ſopiti, amputatura ipſius pugione oſtendit dicens: Conforta me Deus meus in hac hora. Et præcidit caput eius. Verum hæc duo volumina apud Hebræos non ſunt in canone, ſed Nicænæ ſynodi auctoritate ad inſtructionem venerunt ſanctæ Eccleſiæ.

Heſter autem pro temperantia ponitur, quæ repudiata ob arrogantiam Vaſthi regina, in regnum ſubrogatur. Nam ipſius temperantiæ hoc indicium eſt ſpeciale, quod leonem illum, de quo ipſa ad Dominum dicit: Heſter 14
Et da mihi gratiam in conſpectu leonis id eſt Aſſueri regis, in manſuetudinem conuertit, eiuſque edictum ex inſtinctu Aman intemperantiſſimè ſuperbientis, & genus Iudæorum perdere cupientis, in conſolationem ſuæ ſtirpis tranſtulit.

Eſdras autem, qui hic adiungitur, priuilegium iuſtitiæ in verbis & factis habere demonſtratur. Nam ſicut Matt. 7
iuſtitia reſtituit quod iniuſtitia deſtruxit: ſic iſte dirutum propter peccata populi templum cum ciuitate reſtaurauit. Idem quoque ſicut in duo volumina diuiſus vtitur (Nam Neemias et in eodem continetur) ſic iuſtitiæ duo præcepta ſibi conueniunt, ſcilicet, Quæ vultis vt faciant vobis homines, eadem facite illis, &c. Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris. Hi itaque quatuor libri, prædictis virtutibus inſigniti, rectè librum Iob, qui afflictiones ſanctæ Eccleſiæ, beato Gregorio teſte, exprimit, ſequuntur, quia poſt tentationes valide ſuperatas gloria virtutum electis datur.

Sed quia quandiu in hoc mundo à Domino peregrinamur inter virtutes vitiorum bella patimur, è veſti- 1. Cor. 9.
gio Machabæorum libri leguntur, in quibus magnus ille hoſtis Antiochus contra iuge ſacrificium præualente refertur, Deique Martyres perſequitur. Qui tamen 1. Mac. 4.
Iudæ & fratrum eius labore vincitur, quia confeſſione operum malorum cum exercitio operum bonorum aliquando Deo donante ſuperatur.

Poſt, Prophetarum libri vſque in aduentum Domini concrepant, qui modo terrorem diſtricti iudicis, modo blandimenta pii conditoris prędicant. Ex his Ezechiel, qui interpretatur fortitudo Dei, Daniel qui ſonat iudicium Dei, maiores & primi ſunt, quia ſpes quę ex fortitudine diuini auxilii, & metus qui eſt ex iudicio Dei, mentem æqualiter docent præſentibus vti, ne aut Deo deſperans deficiat, aut in ſe pręſumens corruat. De reliquis duodecim Prophetis, in vnum volumen coartatis, loqui ſuperſedemus, quia à ſanctis patribus de his copioſe diſputatum ſcimus. Ideo autem vſque ad aduentum Domini leguntur, vt inter tenebras & confli- Rom 15.
ctus huius ſęculi, vſque ad reditum Chriſti, ſcripturę nos illuminent & conſolentur. Per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS,
librorum xij. De Diuinis Officiis, Finis.

NVCLEVS DE SACRIFICIO MISSÆ.

EX ELVCVBRATIONE SOLIDA R. P. PETRI Abbatis quondam Cluniacenſis.

ELENCHVS CAPITVLORVM.

DEVM ſacrificijs, ab initio mundi ſemper cultum fuiſſe. cap. 1.
Deum in lege varijs cultum eſſe ſacrificijs. cap. 2.
Deo placere ſacrificia, tanquam ſeruitutem ſibi debitam. cap. 3.
Nulli creaturæ ſacrificandum eſſe: ſed Deo ſoli. cap. 4.
Hæreticos impiè prohibere Chriſtianis, ſacrificare Deo. cap. 5.
Solos Chriſtianos ritè ſacrificare Deo. cap. 6.
Deo maximè deberi à Chriſtianis ſacrificium. cap. 7.
A *Sacrificium Chriſtianorum eſſe vnicum & ſimplex.* cap. 8.
Sacrificio Chriſti, iuſtitiæ Dei ſatiſfactum eſſe pro peccatis. cap. 9.
Impijſſimum eſſe hæreticorum errorem contra Miſſæ ſacrificium. cap. 10.
Corpus & ſanguinem Chriſti verè offerri in Miſſa. cap. 11.
Panem & vinum verè tranſubſtantiari in corpus & ſanguinem Chriſti. cap. 12.
B *Hæreticos impiè ſcrutari, quomodo hæc fiant* cap. 13.
Transſubſtantiationem varijs probari exemplis Scripturæ. cap. 14.

DEVM SACRIFICIIS AB INITIO mundi ſemper cultum fuiſſe.

CAP. I.

Deo debentur ſacrificia. DIcite, quæſo, cur ſacrificia Chriſtiana vobis Chriſtianis (ſi tamen hoc eſtis) non placent, cum ſigno ſacrificiorum ſemper ſuos Deus ab alienis ſecreuerit: cum diuinam ſeruitutem ab humanis obſequiis hoc ſigno diſcreuerit: cum honorem creatori ſingulariter debitum, *Rom. 1.* ab eo honore, quo ſe inuicem rationalis creatura præuenire iuxta Apoſtolum debet, hoc maxime ſigno di- *Semper fuere ſacrificia.* ſtinxerit. Recolite antiqua ſæcula, generationem ſanctorum, ab Adam vſque ad Chriſtum diſcutite: inuenietis aut nullos aut raros abſque ritu ſacrificiorum Deum coluiſſe: quia quicumq; iuſtitia Deo placebant, ſtatim etiam ſacrificiorum veneratione colebant. Videbitis certè primum illum & iuſtum Abel Deo munera offerentem, Deum ſuper eius munera inflammantem. *Gen. 4.* Noe poſt diluuium, noui ſæculi primordia, ſacrificiis *Gen. 8* dedicantem. Abraham poſt vaccam triennem, capram trimam, & arietem trium annorum, turturem quoq; & *Gen. 15.* columbam quæ Deo obtulit, etiam filium colligatum *& 22.* in altare ſuper ſtruem lignorum, ad immolandum collocaſſe, ſed ne vota compleret, ab ipſo qui hoc præceperat, prohibitum fuiſſe. Poſt Abraham offerentem & *Gen. 28* Iſaac oblatum, videbitis & Iacob motum viſione Dei, & Angelorum, in diuinitans, quam viderat, honorem erexiſſe lapidem, & fudiſſe oleum deſuper: ac dixiſſe, Vere Dominus eſt in loco iſto: & hæc domus Dei eſt, & porta cæli. Cognoſcetis in terra Hus, hoc eſt, inter gentiles cui non erat ſimili ſuo tempore ſuper terram: *Iob 1* ſimplicem & rectum Iob diluculo conſurgentem, & pro ſingulis filiis holocauſta offerentem, dicentémque ne forte peccauerint filii mei.

Deum in lege varijs cultum eſſe ſacrificijs.

CAP. II.

PRocedetis inde vſque ad magni Moyſis tempora, & totam Hebræorum ſtirpem (de qua Saluator, cui repugnatis, ſecundum carnem naſciturus erat) inuenietis C a Deo per Moyſen ſacrificiorum diuerſis ritibus & innumeris ſubſtratam, & pro peccato, & pro delicto, pro purgatione, pro emundatione, boum, vitulorum, agnorum, ouium, arietum, hircorum, turturum, columbarum, diuerſorum quadrupedum, & volucrum, hoſtias penè aſſiduè offerentem, in tantum, (vt iuxta quod Apoſtolus ait) ſine ſacrificiis, & ſanguinis effuſione, non fieret remiſſio peccatorum. Legite Leuiticum, ſi tamen vel eius nomen vobis notum eſt, immo legite totum Pentateuchum, qui lex proprie dicitur, totamque Veteris teſtamenti ſeriem recenſete, quæ docebit quod ignoratis, ſanctis Regibus, Ducibus, Prophetis, Sacerdotibus, Deum per ſacrificia frequenter reſponſa dediſſe, eique hoſtias eorum gratas, acceptaſque fuiſſe, D aut fumo quo adumbrabat, aut nebula qua tegebat, aut igne quo abſumebat, aliſque indiciis declaraſſe. Hinc in Salomonis dedicatione & ſacrificio, quando ouium centum millia, boum xx. millia oblata ſunt, per nebulam gloria Domini impleuit domum Domini. Hinc *2. Par. 7. Salomon* ſuper Heliæ holocauſtum cæleſtis flamma deſcendens, *3 Reg 18 Helias,* non ſolum bouem oblatum, ſed & ligna altaris & lapides vſque ad cinerem conſumpſit, talique ſigno accep- *Tabernaculum* tum Deo Heliæ ſacrificium monſtrauit. Hinc in con- *Moſaicum.* ſecratione Eremmici tabernaculi legitur: Poſtquam omnia perfecta ſunt, operuit nubes tabernaculum teſtimonii, & gloria Domini impleuit illud, nec poterat Moyſes ingredi tectum fœderis, nube operiente *Exod. 40* omnia,

omnia, & maieſtate Domini coruſcante, quia cuncta nubes operuerat. Quod profectò tabernaculum, non niſi ad adorandum Deum & ſacrificandum ei, ab ipſo Deo, per Moyſen conſtructum, erectum, & ſanctificatum fuerat. Hinc Eſaias in viſione quamuis ſpirituali, ſolij excelſi & eleuati, poſt alata Seraphin & clamantia, Sanctus, Sanctus, Sanctus: Commota ſunt, inquit, ſuperliminaria cardinum à voce clamantis, & domus impleta eſt fumo.

Eſa. 6.

Deo placere ſacrificia, tanquam ſeruitutem ſibi debitam.

CAP. III.

Deo placuiſſe antiquorum ſacrificia

HAbetis, ſi aduertitis, antiquorum ſacrificia in tantum Deo placuiſſe, vt non ſolum ipſa, ſed & loca in quibus fiebant, conſtrueret, benediceret, conſecraret: & conſtructa, benedicta, conſecrata, fumo, nebula, igne, aliiſq; (vt dixi) indiciis glorificaret. Neque enim B ſacrificia propter templum vel altare celebrantur, ſed templum & altare propter ſacrificia conſtruuntur, conſecrantur, ornantur, glorificantur. Ipſa vero ſacrificia ad illum tantummodo referuntur, cui ſoli abſque alio comparticipe exhibentur. Hæc enim ſacrificiorum ſeruitus, hic ſoli deitati deferendus honor, hic diuino tantum nomine exhibendus cultus, omnem pro creatore reſpuit creaturam: quia ſicut incommunicabilis eſt maieſtas cui offertur, ſic omnem reſpuit communionem etiam quod offertur.

Auguſt. ad Deo gratias epiſt. 49. quæſt. 3. nu. 2.

Signatur hac ſeruitutis proprietate ſoli Deo ſubditus homo, vt nihil ſupra ſe iuxta originis ſuæ conditionem, niſi Deum intueatur, à quo ſolo ſe ortum, & in quo deficientem finem ſe habere cognoſcens, vt auctori, rectori, remuneratori ſubdatur, ſeruiat, obediat. C Signatur hoc exteriori obſequio interior animi affectus: qui nullatenus agnoſceretur, niſi ſignis extrinſecis iudicaretur: Signatur hoc officio vtraque hominis ſubſtantia ſubiecta Deo, vt cum illa deuotione Deum amplectitur, iſta operatione Deo famulatur, totus homo ei ſubiectus eſſe monſtretur: & vt veraciter dicere poſſit. Nonne Deo ſubiecta erit anima mea? &, Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.

Quid deſignent ſacrificia

Pſal 61. Pſal. 83.

Nulli creaturæ ſacrificandum eſſe, ſed Deo ſoli.

CAP. IIII.

Nulli creaturæ ſacrificandum eſt

IDcirco nulli creaturæ non dico inanimatæ, non dico inſenſibili, non dico irrationali, ſed nec ipſi rationali, & beatæ, ſacrificiis honorari conceſſum eſt. Non Angelo, non homini, nec ipſi altiſſimo Ordini Seraphin hoc datum eſt: quia ſignum, quod inter mortales conditorem à conditis ſecernit, merito ſemper incommunicatum permanſit. Nouerant hoc beati Apoſtoli Barnabas & Paulus, qui volentes ſibi ſacrificare Lycaonios, cum deteſtatione prohibuerunt, & quia hoſtias iam parauerant, veſtimenta ſciderunt. Sciebant hoc nulli conceſſum: ſciebant etiam minaciter ab ipſo Deo prohibitum, qui tam de his, qui non Deo ſacrificant, quam de his, quibus ſacrificant, per ſcripturam ſuam ait: Sacrificans diis eradicabitur, niſi Domino ſoli. Et in diis Ægypti faciam vltionem. Et de vtriſque, Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidũt in eis. Nam ſuperbi & à Deo refugæ ſpiritus, diuinitatem Deo inuidentes, ſibi vſurpatores, vt cæcos homines, & longo exilii ſui tempore Dei factos immemores, E plene à Deo auerterunt, quod ſolius creatoris (vt dictum eſt) erat, creaturæ exhiberi perſuaſerunt: & tam ſibi quam mortuis hominibus, ſacrificia publica inſtituerunt. Et vt maioribus contumeliis, imaginem Dei ad eius dedecus, deludendo, ſubiicerent: etiam creaturis irrationabilibus, miſeros homines ſeruire coegerunt: itaque in rationali animante, rationem ſopierunt vt canibus, volucribus, beſtiis repentibus ſeruientes, & quibus prælati fuerant, ſe ſponte ſubdentes, ne homines ſe eſſe recordarentur. Vnde Apoſtolus. Mutauerũt, inquit, gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium. Nec his contenti, ad ignobiliora eos traxerunt, & ſeruos eos etiam inſenſibilium effecerunt. A Inde liber Sapientiæ. Et enim, ait, in erroris via diutius errauerunt: Deos æſtimantes hæc quæ in animalibus ſunt ſuperuacua, infantium inſenſatorum more viuentes. Propter hoc tanquam pueris inſenſatis, iudicium in deriſum dediſti. Et item. De his quæ videntur bona non potuerunt intelligere eum, qui eſt, neque operibus attendentes, agnouerũt quis eſſet artifex, ſed aut ignem, aut ſpiritum, aut citatum aerem, aut gyrum ſtellarum, aut nimiam aquam, aut ſolem, aut lunam, rectores orbis terrarum, Deos putauerunt. His omnibus decepti homines, Dei gloriam tribuebant, eaque cultu diuino ac ſacrificiis honorabant, cõtra eum qui dicit. Gloriam meam alteri non dabo, neque laudem meam ſculptilibus.

Pſal 113. Dæmones quærere ſacrificia ambiũt

Acto 14

Miſero homines ſubeſſe per dæmones.

Rom 1.

Sap. 12.

Ibid.

Eſa 42.

B *Hæreticos impie prohibere Chriſtianis ſacrificare Deo.*

CAP. V.

QVorſum iſta? vt videntes patres antiquos, & omnes priorum temporum iuſtos, Deo per iuſtitiam & ſacrificia placuiſſe, vt attendentes, Deum ſibi ſoli ea fieri præcepiſſe, vt audientes eum diis alienis ſacrificantes eradicaſſe: Agnoſcentes, inquam, per ſacrificia maxime, Deo deitatis honorem, à ſanctis omnibus, ſæculis omnibus exhibitum, concedatis, quod hactenus prohibuiſtis, & debitum Deo ſacrificiorum munus offerre, noſtri ſæculi homines permittatis. Vt quid enim prohibentur filii ſequi patres ſuos? Cur quos fide imitantur, præcipuo fidei ſigno imitari non ſinuntur? An forte Iudæorum ſacrificia Deus approbat, & Chriſtianorum reprobat? Nonne magis circa eorum Sacra nau- C ſeat, dicẽs per Eſaiam: Plenus ſum, holocauſta arietum, & adipem pinguium, & ſanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui? Nonne & per alium Prophetam ait: Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos? Nonne & per Malachiam loquitur: Non eſt mihi voluntas in vobis, munus non ſuſcipiam de manu veſtra. Quod dicens, non ſacrificia illi tempori data reſpuit: ſed prauam vitam ea offerentium: Vnde & per Eſaiam ſubdit, Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Mirum valde ſi præcipuus (vt iam dictum eſt) deitatis cultus, Deo noſtro tempore, non defertur, qui omni, ante noſtra tempora, tempore, ſummo ſtudio, ſolicita deuotione frequentabatur. Mirum ſi Chriſtiani à ſacrificiis vnì, & Deo offerendis arcen- D tur, cum Patriarchæ, prophetæ, Iudæi Gentiles, Fideles, ab ipſo Deo, ipſi Deo ſacrificare cogantur. Mirum nunc primum de mundo diuina auferri ſacrificia, cum nunquam mundus in retroactis generationibus ſuis, abſque ſacrificiorum ſacris fuerit. Nam nec in profundis ignorantiæ & nequitiæ ſuæ tenebris, ita à Deo periit, vt non haberet aliquos, & ſi paucos, qui & per iuſtitiam Deum colerent, & per ſacrificia eum ſe colere demonſtrarent.

Repre hẽſio hære ticorum. Eſa 1. et prohibentiũ.

Eſa. 1.

Pſal 49

Malac 1

Eſaia.

Mirandũ de hac noſtra ſacrificia omittẽtia ætatum.

Solos Chriſtianos rite ſacrificare Deo.

CAP. VI.

AT nunc, ſi nouam veſtram doctrinam mundus exaudiat fiet, quod nunquam fecerat & more captiuati illius populi ſedebit abſque lege, abſque rege, abſque ſacerdotio, abſque Ephod, & Teraphin. Cumque Deo ſacrificare ceſſauerit: & ipſe Dei eſſe ceſ- E ſabit. Erit his temporibus gratiæ quod nunquam fuit nec tempore iræ, vt Chriſtianis Deo ſacrificare ceſſantibus, cultus qui ſemper in mundo fuerat, omnino de mundo pereat: & qui Deum ritu ſuo colens, Deo eſſe ſubditus probatur, cultum eius abiiciens, abſque aliquo Deo prorſus eſſe videatur.

Quanta mala ex hac hæreſi.

Nam cum ſint his noſtris diebus, quatuor in mundo præcipuæ diuerſitates ſectarum, hoc eſt, Chriſtianorum, Iudæorum, Saracenorũ, & Paganorum. Si Chriſtiani non ſacrificant, iam nullus in mundo ſacrificat. Iudæi enim, more ſuo, bouinis oculis omnia intuentes, & more aſinino legis Dei onera ferentes, non fructum capientes; nuſquam ſacrificant. Quia Hieroſolymis tantum dicunt eſſe locum, vbi per ſacrificia Deum ho-

Nota quod ſoli Chriſtiani ſacrificant. Iudæi.

Ioann 4.

Saracenorum religio.

norare & adorare oportet. Quam quia Deo eius contrario, per mille & centum annos, inhabitare prohibiti A ſunt, ſacrificare deſierunt. Saraceni ab omnium ſeductorum ſublimiſſimo ſeductore ſeducti, & inter Iudaicam & Chriſtianam legem ſubmergendi fluctuantes, circumciſionem ſuſcipiunt, lauacris frequentibus vtuntur, certis horis die, certis nocte, orationi maxime poſt cibum & potum, vt fertur, incumbunt, luxui omnino frena relaxant. Cumque his & innumeris ſuperſtitionibus tota pene Orientalis & Africana regio, ab illo nequam Mahumeth decepta, per quingentos & fere quinquaginta annos inſeruiat, & Chriſtum flatu (vt aiunt) diuino, natum de virgine ſancte vixiſſe, vera docuiſſe, mira feciſſe fateantur: de ſacrificiis apud eos, nec præcepta aliqua habentur, nec aliqua, licet parua, ab eo pro ſacrificio offeruntur, Omnipotentem B tamen Deum rerum omnium conditorem ſe adorare dicunt: cui tamen (vt dixi) nullos ſacrificiorum ritus exhibent.

Pagani.

Pagani licet pauci & orbi terrarum incogniti, cum in Aquilonis extremis finibus, atque ſub gelido axe lateant, & loca (vt fertur) Mæotidis paludibus vicina inhabitent, quoniam ignorant ipſos Idolorum errores, & nomina eorum, ſacrificia incognita habent, equos, aſinos, porcos, gallos, vel quodcunque mane de lectulo ſurgenti occurrerit, toto illo die pro Deo adorant: ſicque nō perpetuos, nec ſaltem annuos, ſed (vt ita dicam) deos diarios vel horarios colunt.

Di horarij & diarij.

Et cum flendi homines ignominioſius aliis à diabolo his & multis modis nobis ignotis deludantur: ſacrificia tamen nec creatori, nec creaturæ exhibent; ſed quod innatus error docuit, abſque omnium ſacrificiorum notitia cuſto- C diunt.

Summa eorum, quæ poſt Iudaica veterum ſacrificia in voluntarium.

Cum ergo nec apud Iudæos, nec apud Saracenos, nec apud Paganos ſacrificia obſeruentur: Si nec Chriſtianis conceduntur, ſignum illud ſingulare deitatis, quo ab initio (vt iam dixi) diuina ſeruitus ab humana ſecernitur, perit: Cum in nulla gente, in nulla parte orbis terrarum inueniri iam poſſit. Sed forſitan minus Deo obnoxia ſunt moderna tempora quam priora: vt honorem, quem antiqua ſæcula Deo exhibuerunt, ſoluere iſti contemnant.

Ironia

Et iuſte, iuſte inquam, iuſte, qui maiora acceperunt, minora reddere debent: qui numeroſiore ſumma debiti conſtringuntur, minimam quantitatem ſoluere compelluntur, & contra Ieſu Chriſti

Luc. 7.

vocem, quæ dicit, Cui minus dimittitur, minus diligit, D & contra opinionem Simonis Phariſæi dicentis: quia is donatorem debiti plus diligit, cui plus donauit vnde dictum eſt, recte iudicaſti. Contra has Domini & Phariſæi ſententias, minus Deo debet Chriſtianus quam Iudæus: minus tempus Apoſtolicum, quam Propheticum: minus totus orbis ſubſtratus voci Euangelicæ, quam vnus populus ſubiectus legi Moſaycæ. Et vbi eſt ſaluator gentium, illis promiſſus, vobis exhibitus: illis oblatus, nobis natus: illis oblatus nobis datus? Vbi eſt ſanguis teſtamenti æterni, qui ab illis ad nos defluxit, qui per illorum fiſtulam ad nos decurrit, qui limoſam perquem currebat derelinquens canalem, nos de limo factos & carnali ſuppoſitos, ab omni limo & ſor-

Coloſſ. 1.

de purgauit? Vbi eſt ſecundum Apoſtolum: Miniſterium quod abſconditum fuit a ſæculis & generationibus, E nunc autem manifeſtum eſt ſanctis eius, quibus voluit Deus notas facere diuitias gloriæ Sacramenti huius in gentibus, quod eſt Chriſtus, ſpes gloriæ? Vbi eſt iuxta eundem, virtus ſacramenti Dei temporibus æternis ta-

Matt. 27

citi, vbi velum templi ſciſſum eſt: & quæ diu velata

Epheſ. 3.

fuerant reuelata? vbi regnum cœlorum, de quo Rex cœ-

Matt. 4

lorum. Pœnitentiam, inquit, agite: appropinquabit regnum cœlorum.

Deo maxime deberi à Chriſtianis ſacrificium.

CAP. VII.

Aureum ſæculum orbis a Chriſto datum

NVmquid hæc tam fœlicia tempora, & (vt verbo poetico vtar) aurea ſæcula, quibus pater mundi miſertus, quibus filius pro mundo oblatus, quibus ſpiritus Altiſſimi mundo infuſus: quibus mors extincta, A quibus vita reddita, quibus iuſtitia reparata, quibus reſurrectio præparata, minus aliquid prioribus ſæculis Deo debent? Non, plane, non toto mundo conclamante non minus ei debent, cui non ſolum ex conditione, ſed (quod charius eſt) ex redemptione, & ſe, & quæ iure poſſunt, omnia debent. Quod ſi omnia: tunc & ſacrificia.

Reiectis Iudæis Christianos eſſe pro ſe toto mundo.

Ratione igitur neceſſaria cogente, quæ auferre Catholicis volebatis, neceſſario hæretici ſacrificia redditis. Reddetis ea ratione, reddetis ea (quod apud noſtros robuſtius eſt) auctoritate non ficta, ſed veraci: non terrena, ſed cœleſti: non humana, ſed diuina. Irritatus Deus diuturnis malis Iudaici populi, quibus & in Deum impii, & in homines erant iniqui, nec ferens vltra, promiſſiones ſpirituales ac cœleſtes à terrenis & carnalibus conculcari, elegit eis ſucceſſores, qui quod illi reſpuebant, ſuſciperent: qui quod illi nolebant, vellēt: qui vineæ fructum redderent temporibus ſuis. Elegit pro vno populo omnes gentes, pro particula Syriæ vniuerſum orbem terrarum, atque per filium ſuum, huius magni conſilii Angelum, Legem ſuam, cultum ſuum, ſacrificia ei tradidit, & eo mediante, mundum à morte eripiens, immortali vitæ reſtituit.

Vrbe m.

Hæc vt abſque ſcrupulo aliquo, vera eſſe crederentur, & ſuo tempore ſuſciperentur, per nuncios ſuos multifarie multiſque modis prædixit. Et quis vniuerſa enumeret? Sed quod ad cultum, de quo agitur, pertinet, audite Dauid in ſpiritu Dei loquentem. Omnes, ait, gentes quaſcumque feciſti, venient, & adorabunt coram te Domine. Et adorabunt eum omnes reges, omnes gentes ſeruient ei. Et, Omnes

Pſal. 85. Pſal. 71. Pſal. 46. Pſal. eodem Pſal. 91 Pſal. 18

gentes plaudite manibus, & Regnabit Deus ſuper gentes. Et, dicite in nationibus, quia Dominus regnauit: & centum ſimilia. Sed hoc de adorando Deo. Item de ſacrificando, Afferte Domino patriæ gentium, afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius: tollite hoſtias, & introite atria eius. Et Eſaias. Veniet omnis caro, vt adoret corā facie mea, dicit Dominus, Et Malachias. Ab ortu ſolis vſque ad

Pſal. 66. Malach.

occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus: & in omni loco offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum. Et quid vltra vobis ô bruti homines, reſtat quærendum? Nonne videtis ſicut legem, ſic ſacra, ſic ſacrificia, ſic cultum omnem diuinum, à Iudæis ablatum D & ad gentes translatum? Et ſi non eodem ritu celebrantur apud nos ſacra, ſunt tamen ſacra: Si non in eodem

Cultus omnis Iudæis ad Chriſtianos in gentibus tranſlatus.

ordine conſtant ſacerdotia, ſunt tamen ſacerdotia: Si non de eiſdem rebus fiunt ſacrificia, ſunt tamen ſacrificia. Quia alio quidem modo, ſed non alii Deo ſacra celebrantur, ſacerdotia ordinantur, ſacrificia exhibentur. Ceſſate ergo, ceſſate iam inſanire, quia nulla auctoritas, nulla ratio patitur, vt minus Deo honoris deferant Chriſtiana tempora, quam Iudaica, quoniam quæ plus munerum acceperūt, non minus ſed magis obſequi debent eorumdem munerū largitori. Vnde vere dignum & iuſtum eſt, vt qui ei, gratiæ hoc tempore, aliis ſed non inferioribus ritibus famulantur, eum hoc ſupremo & diuino ſacrificiorum cultu deuotius venerentur.

Sacrificium Chriſtianorum eſſe vnicum & ſimplex.

CAP. VIII.

Qualia Chriſtianorum ſacrificia eſſe debeant.

E IAm quia per Dei gratiam conſtat Chriſtiana ſacrificia non tollenda: verum talia eſſe debeant qualia offeruntur, nihilominus eſt videndum. Sacrificium Chriſtiani orbis non multiplex eſt, ſed ſimplex: non plura, ſed vnum: quia ſicut in toto mundo vnus eſt populus Chriſtianus, qui illud offert, & vnus Deus cui offert, & vna fides per quam offert: ita & ipſum vnum eſt quod offertur: Ceſſit pluralitas Iudaicarum hoſtiarum vnitati victimæ Chriſtianæ, quæ quia non poterat perfectum facere ſeruientem multiplicitate ſua, prouiſa eſt a Deo hoſtia, quæ offerentes mundaret, ſanctificaret, perfectos faceret ſimplicitate ſua. Bos, vitulus, aries, agnus, capra, hircus, carnibus & cruore implent altaria Iudæorum:

dæorum: Sôlus Agnus Dei, qui tollit peccata mundi, altari ſuperponitur Chriſtianorum.

Audite non me, ſed Apoſtolum Dei. Paſcha, inquit, noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Hoc eſt. Paſcha Iudæorum immolatus eſt agnus: Paſcha vero noſtrum, hoc eſt, Chriſtianorum, eſt immolatus Chriſtus. Hoc ergo vnicum Chriſtianorum ſacrificium, Chriſtus eſt. Hoc ſacrificium, Chriſtiano tempori ſeruabatur. Hoc, inquam, ſeruabatur tempori gratiæ, quod congruum non fuerat dari in tempore iracundiæ. Habuit bouem Iudæus, habet Chriſtum Chriſtianus. Cuius ſacrificium, tanto Iudaicis victimis excellentius eſt: quanto Chriſtus boue maior eſt. Congrua tunc fuit ſeruilis hoſtia ſeruis: ſeruata eſt noſtris diebus liberatria victima iam filiis & amicis, quibus in Euangelio dicitur. Filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum. Et iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos. Reſ; ergo ſuis eſt textus diuinæ legis innumeris teſtimoniis: quod multiplicitas antiquarum hoſtiarum, hanc vnam Euangelii hoſtiam deſignabat. Et quia impoſſibile erat, ſanguine agnorum & hircorum auferri peccata: ipſa lex. quæ multa illa mandauerat, omnes ad hanc vnam victimam tranſmittebat. De hac Dauid. Eleuatio manuum mearum, ſacrificium veſpertinum. Et Eſaias. Oblatus eſt, quia ipſe voluit. Et Petrus. Non auro vel argento empti eſtis; ſed precioſo ſanguine, quaſi agni incontaminati, & immaculati Ieſu Chriſti. Et Paulus. Hoc fecit ſemel, ſe offerendo Dominus Ieſus Chriſtus. Sed ſcito nomine oblationis, ſacrificii, victimæ, holocauſti, & ſimilium paſſionem ac mortem Domini deſignari: nec vos hoc vnquam negaſſe audiui. Et ideo his nominibus mors eius ſignatur: quia ſicut morte animalium oblatorum, peccata purgari dicebantur: ſic morte ipſius, peccata totius mundi tolluntur.

Sacrificio Chriſti, iuſtitia Dei ſatisfactum eſſe pro peccatis.

CA. IX.

Et quia dicit Apoſtolus, Semetipſum obtulit immaculatũ Deo: dicitur ipſe offerre ſeipſum: Quoniam non coactus, ſed ſponte tradidit in mortem animam ſuam Deo vero ſeipſum hoc modo obtulit, quia mors æterna hominis, non niſi temporali morte Dei, & hominis, diſſolui poterat. Benignus enim Deus cuius vniuerſæ viæ miſericordia & veritas: ſic exiſtens iuſtus vt non deſinat eſſe miſericors. ſic miſericors, vt iuſtus ſemper maneat, in rebus quas creauit.

Nec etiam mala quæ non creauit, inordinata eſſe permiſit. Vnde peccatum hominis, quod velut aliunde, in regnum eius ſe non iuſte immiſerat. iuſte ordinans: peccatorem damnauit, ac ſempiternæ fœlicitatis profugum, miſeriæ ac morti æternæ contradidit: In tantum quippe reus factus fuerat, vt omnino culpa eius in regno eius ordinatiſſimo, inordinata remaneret, ſi minore quam æterno ſupplicio, Dei iuſtitia peccatorem puniret. Nec iam iuſtitia dici poſſet, quæ meritis condigna non redderet.

Ea de cauſa propago humani generis in radice corrupta, ſicut vitium, ſic & eius damnationem ab origine traxit & tota ſimul per longa ſęcula lege iuſtitię morti æternæ ſubiacuit. Miſertus eandem Deus eſſentiali bonitate ſua, perdito homini, & eum ſaluare volens, ſed niſi iuſte nec volens, nec valens, dum in æterno conſilio ſuo quæreret, qualiter miſero ſalua iuſtitia miſereri valeret, hoc potiſſimum occurrit. quo & iuſtitia ſeruaretur, & homo liberaretur, & gratia augeretur, & Deus glorificaretur.

Miſit itaque Deum filius, ad filios hominum, vt humanam naturam induens, & humanis vitiis medens, in carne aſſumpta, non peccatum, ſed pœnam peccati, mortem ſcilicet corporalem ſuſciperet, & ita ſimplici ſua, illius duplam, horariā ſua, illius ſempiternam excluderet. In qua diſpenſatione, miſericordia uſeretur, iuſtitiæ nihil detraheretur, dum pro æterno ſupplicio hominis, temporale ſupplicium Dei & hominis: pro æterna morte hominis, temporalis mors Dei & hominis, ei offerretur.

Quæ tanti ponderis, in ipſa ipſius iuſtitiæ lance, eſſe cognoſcitur, vt ad iuſte ordinanda mundi peccata, longe magis præponderet mors tranſitoria filii Dei, quam æterna filiorum hominum. Plus plane redditum eſt iuſtitiæ, quando Chriſtus mortuus eſt: quam ſit recompenſatum quando homo damnatus eſt. Habet ergo iuſtitia quicquid ſuum eſt, quia Dei filius pro peccatis hominum mortuus eſt.

Ita iuſtitia quæ diu humanæ ſaluti obſtiterat, tandem miſericordiæ ceſſit: & quæ per aliquot millia annorum diuerſo itinere inceſſerant, miſericordia & veritas in via (quæ Chriſtus eſt) obuiauerunt ſibi: & quę velut ſibi aduerſæ fuerant, homine condemnato, eo iam ſaluato, iuſtitia, & pax ſe oſculatæ ſunt. Sic iuxta Ioannem Baptiſtam, Agnus Dei tulit peccata mundi: Sic iuxta Petrum Apoſtolum, Peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo, ſuper lignum: vt peccatis mortui, iuſtitiæ viuamus: cuius, iuxta Prophetam Eſaiam, liuore ſanati ſumus. Hoc eſt noſtrum ſacrificium, hoc legis euangelicæ, hoc noui teſtamenti, hoc noui populi holocauſtum: quod tunc ſemel in cruce à Dei & hominis filio Deo oblatum eſt, & quod ſemper in altari ab ipſius populo offerendum, ab eodem præceptum & inſtitutum eſt. Non enim aliud tunc oblatum, aliud nunc offertur, ſed quod, vt dictum eſt, ſemel Chriſtus obtulit, hoc ſemper Eccleſiæ ſuæ offerendum reliquit.

Impugnatum eſſe hæreticorum errorem contra Miſſæ ſacrificium.

CAP. X.

Et quia iam expeditior via ſe præbuit, per quam liberior ſermo ad oſtendendum, & confutandum ſtultiſſimum errorem decurrat. Audite non me, ſed Dominum: non Chriſtianum, ſed Chriſtum: non hominem tantum, ſed Deum. Audite eum, quem qui non audierit, exterminabitur de populo ſuo. Dic Domine Ieſu, Deus noſter, ſaluator noſter, ſacerdos noſter, hoſtia noſtra. Dic, reſponde aduerſariis teſtamenti tui, qui volunt reſcindere quod ſtatuiſti: eradicare quod plantaſti, deſtruere quod conſtituiſti. Dic, forſitan acquieſcent tibi, qui Eccleſiæ tuæ reſiſtunt: verebuntur faciem tuam, qui tuis irreuerenter obuiant: & ſi oues tuæ ſunt, vocem tuam audient, Ignoſce, & mihi præſumptuoſe interroganti, ſed tamen pro Eccleſia tua, columba tua, ſponſa tua, quam iſti violare conantur zelanti. Plane iſti redemptorem te negant. qui precium redemptionis humanæ, quod nobis & pro nobis dediſti [corpus dico tuum redemptis auferre contendunt.] Volunt iurſum vincire, à te olim ſolutum nodum captiuitatis, dum largitorem reſpuunt libertatis.

Dic ergo Domine, teſtator noui & æterni teſtamenti, vtrum teſtamentum hoc vnius diei, ſicut iſti dicunt, eſſe volueris, an potius æternum eſſe decreueris. Audiant iſti, non me ſed te: vt conuertantur, non ad me, ſed ad te. Quid ergo? In cœna vltima, quam cum diſcipulis tuis, vetus paſcha nouo commutans, celebraſti, accepiſti panem, gratias egiſti, fregiſti, dediſti diſcipulis tuis. Sed quid dixiſti? Accipite: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis traditur. Et quid addidiſti? Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquam cœnaſti, dicens Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum, Audiſtis? Nolite fieri ſimulachra, quæ oculos habent & non vident aures habent & non audiunt. Audiſtis hoc non à quolibet doctore, ſed ab illo, de quo pater clamans præcipit. Ipſum audite.

Corpus & ſanguinem Chriſti vere offerri in Miſſa.

CAP. XI.

Auditis eum dantem corpus. Sed quod corpus? Sunt enim corpora cœleſtia & terreſtria & quæ-

quid visui, auditui, olfactui, gustui, tactui hic subiacet, corpus est. A Vnde ne quis putaret, animalis cuiuslibet, aut hominis cuiuslibet hoc esse corpus ad excludendum omne aliud ſensibile vel inſensibile corpus: postquam dixit: Accipite, hoc est corpus, adiunxit, meum. Suum ergo, non alterius corpus diſcipulis dedit. Rurſus ne forte alicui cogitatio occulta ſubreperet: potuiſſe creare in manibus ſuis corpus, quod ſuum quidem eſſet ſed tamen quod ipſe erat non eſſet: addidit, quod pro vobis tradetur: Ac ſi diceret. Nolite dubitare, nolite hoc, vel illud vobis fingere, nolite aliud & aliud cogitare: quia hoc eſt corpus, non alterum, aut alterius, ſed meum; non permutatum, vel nouiter creatum, ſed quod pro vobis tradetur, pro vobis crucifigetur, pro vobis morietur. Sic & de calice. Hic eſt, ait, ſanguis. Non bouis, aut arietis, nō agni, aut cuiuſlibet hominis: B ſed meus, non alius, vel noua creatione productus ſed qui pro vobis fundetur, flagellis prouocatus, clauis extortus, lancea excuſſus: Quid ad demonſtrandam veritatem corporis & ſanguinis Domini, dici potuit clarius, lucidius, manifeſtius? Nonne & longe ante paſſionem commendans magnificum, & ſalutare ſacramentum, diſcipulis & Iudæis ſæpe dicebat. Niſi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinem non habebitis vitam in vobis, & panis quem ego dabo caro mea eſt, & caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus? Hoc quare? vt dum nomine corporis, circa diuerſa corpora cogitando vagaris: audito carnis nomine, ab innumera corporum multiplicitate reuoceris. Rurſus audito nomine filii hominis, non alterius alicuius carnem exiſtimes, niſi illius: qui cum eſſet C Dei filius, ſingulari gratia ſolicita operatione, factus eſt hominis filius. Vnde quia tenaciſſime recolendum, quia vnicè amplectendum eſt, tantum tantæ miſericordiæ opus, tacito ſæpe nomine ſibi Dei, quod pro ſe eſt: nomē filii hominis frequentat, quod pro nobis eſt. Idcirco vocat carnem, ne quodlibet corpus putetur idcirco filii hominis, ne alterius quam ſua æſtimetur.

At ſacramentary hæretici nihil ita videt. Ioan. 6

Panem & vinum vere tranſubſtantiari in corpus & ſanguinem Chriſti.

Cap. XII.

Tranſubſtantiatio.

SEd forte impoſſibile putatur, vt vel panis in carnem vel vinum commutetur in ſanguinem. Fortaſſis & D hoc cogitatur, illius vnius corporis Chriſti finitam ſatiſque modicam quantitatem, morſibus totius mundi, per tanta ſæcula nō poſſe ſufficere. Hoc enim eſt, quod quondam Berengarium dixiſſe audiui. Nam forte Andegauis conſtitutus, & de hoc corporis Chriſti ſacramento cum quibuſdam agens: ſi, inquit, corpus Chriſti tantæ fuiſſet magnitudinis, quantæ Turris hæc: quæ in conſpectu noſtro immenſa mole attollitur, à tot totius orbis populis comeſtum ante multa iam annorum ſpatia defeciſſet: Quantum peruerſus, tantum peruerſa locutus. Sed quid reſpondendum eſt eis, qui nihil volunt Deum poſſe, niſi quod poſſunt; nihil ſcire, niſi quod ſciunt: nihil agere, niſi quod agunt? Quid reſpondebitur eis, qui æternæ ſapientiæ altitudinem, qui diuinæ E virtutis omnipotentiam ſic coartare nituntur, vt ſi eis aſſenſus præbeatur, ſapientia Dei & omnipotentia pereunte, Deus iam Deus eſſe non poſſit? Quid dicetur ſurdis, & audire nolentibus per Prophetam clamantem: Quis cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit: & in alio loco. Quæ via ſapientiæ, aut quis locus intelligentiæ, abſcondita eſt ab oculis omniū viuentium. Et alius: Quis transfretauit mare, & adduxit eam: & attulit ſuper aurum electum? Nonne à mari vſque ad mare: ab ortu ſolis, vſque ad occaſum, totus mūdus inſonat, Omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cœlo, & in terra, in mari, & in omnibus abyſſis? Et quis vniuerſa enumeret? Sed aſpice teipſum quicumque

Berengarii obiectio & blaſphemia.

Diuus Dominicus quid poſſe & non demonſtrare non poſſe, ait D. Aug. Iſa. 40

Iob 28

Baruch 3

Pſ. 134

ſupernis miraculis non credis, ô homo, attende prius A ſapientiā, & virtutem tuam, & demum incipe penſare diuinam. Certè gradus faciens in creaturis ſuis Deus, & alias aliis præferens, alias ſubdens omnem tibi corpoream creaturam ſubdidit, & ratione, quod nulli corporeæ ſubſtantiæ præſtiterat inſigniuit. Vnde virtute plurimas, ſapientia vniuerſas exuperas. Quantis enim repentibus volucribus: quadrupedibus, potentia ſuperior ſis agnoſcis. Quod terrenis omnibus ſcientia antecellas, non dubitas. Prælatus es ergo mundo, ſed prælatus eſt tibi conditor mundi. Prælatus eſt tibi ſapientia. Prælatus eſt tibi potentia. Sapientia: quia tua maximis anguſtiis coartatur: illius vero, attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Potentia, quia tua quotidie, & multiformiter ſuccumbit: illius B (vt dictum eſt) quæcumque voluit fecit.

Homo corporis præſtat, homine Deus.

Sap. 8.

Hæreticos impiè ſcrutari, quomodo hæc fiant.

Cap. XIII.

EſTo ergo Deo tuo, quod eſt iumentum tuum tibi: Non nititur illud perſcrutari ſecreta tua: nō conetur temerare arcana Dei tui. Neſcit illud quomodo diſponas iter, qualiter ordines bellum, quos primos, quos medios, quos vltimos in certamine conſtituas, quo conſilio poſt multum ſanguinem paci adquieſcas, quomodo rei familiari, domus, cōiugi, natis, familiæ, ne egeant prouideas. Et vt maiora (quia ſic res poſtulat) aggrediar, ignorat quo tempore ſemina ſeri, quo ſata & aucta meti debeant: C quo vites plantari, quo putari, & purgari debeant quid ver, æſtas, autumnus, & hyems inuicem commune, quid proprium habent. Non aduertit, qualiter mentis viuacitate non tantum terrena, ſed & cœleſtia comprehendas, Lunæ, Solis, Mercurii, Veneris, Martis, Iouis, Saturni, quæ ſunt antiquæ ſuperſtitionis vocabula, aliorumque ſyderum curſus, loca, tēpora diſtinguas: annorum, menſium, dierum, horarum, particularum, punctorum quantitates, & ſpatia diuidices: qualiter calore, frigore, humore, ſiccitate vel dilatent, vel contrahant, vel humectent, vel deſiccent: res humanas, rationis ſubtilitate diſcernas. Non diſputat de cogitationibus tuis, non de verbis tuis, non de operibus tuis. Iudicat non intellectu, ſed natura aliquid tibi conceſſum eſſe, quod ipſi penetrare non liceat. Et D idcirco quamuis nihil horum intelligat, nō murmurat, non recalcitrat, non ſibi vniuerſa pādi ratione expoſtulat: ſed tibi Domino obediens imperiti, abſq; quæſtione his quæ iubentur obtemperat. Docet (vt de vilioribus loquar animalibus) Aſinus tuus quid te velit facere Dominus Deus tuus: cuius ſi ſecreta penetrare volueris, eius iumentum eſſe non poteris, de quo pſalmus. Vt iumentum factus ſum apud te. Serua ergo Deo tuo, quod tibi vis ſeruari ab Aſino tuo neque altiora te quæſieris, vel fortiora te perſcrutatus fueris: ſed ea cogita ſemper, quæ Deus præcipit, & in multis operibus eius ne fueris curioſus. Et ſicut idem Salomon ait: Comede mel quod ſufficit: ne forte ſatiatus euomas illud, quia ſecundum eundem: Qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria. E Itemque Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt. Et iuxta Dauid: Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Hęc omnia maieſtati Dei ſuperbiam tuam, ſapientiæ Dei ſtultitiam tuam, virtuti Dei infirmitatem tuam [vt dignum eſt,] ſubiiciunt: neque aliquid contra ipſum ſtultum loqui vel non audendum audere permittunt.

Nota contra curioſos.

Fac Deo quod tibi facere vis aſinum tuum.

Pſal. 72.

Eccleſ. 3.

Prou. 25.

Cant. 6.

Pſal. 63.

Tranſubſtantiationem variis probari exemplis ſcripturæ & naturæ.

Cap. XIV.

SEd licet auctoritatibus, & ratione obſtructum iam debeat eſſe os loquentium iniqua, ne inſipientiam vel

Pſal. 62.

vel imbecillitatem creaturæ, creatoris ſapientiæ, vel virtuti audeant comparare: ſubiiciantur tamen exempla, (quibus ſi omnino beſtiæ aut impii non ſunt) eorum non ſolum auribus, ſed & oculis ſatisfiat. Vide igitur quiſquis in Sacramento Eccleſiæ panem in Chriſti carnem, vinum in eius mutari ſanguinem, aut non credis, aut dubitas: quia vel de voluntate eius, vel de potentia, vel de vtroque diffidis. Nulla enim res alia te, vel ad non credendum vel dubitandum impellit. Aut enim voluit, & non potuit; aut potuit, & non voluit; aut neque voluit; neque potuit. Sed quod voluerit: ſi Euangelio credis, dubitare non potes. Nam in ſui memoriam hoc fieri non præciperet, ſi hoc fieri noluiſſet. Quod vero potuerit, ſi Prophetæ credis, certum tenebis. Nam ſi omnia quæcunq; voluit fecit: vtiq; & hoc quia voluit, fecit. Voluit ergo, & potuit, vt panis in carnem ſuã, & vinum conuertatur in ſanguinem ſuum. Et quia voluit, & potuit, idcirco & fecit. Si enim Deus omnipotẽs eſt, & Chriſtus Deus eſt, ſequitur, quia ad conuertendũ panem in corpus ſuum, & vinum in ſanguinem ſuum, omnimode, ſicut & ad vniuerſa, potens eſt. Et, quamuis omnipotentia Dei cuncta hoſtilia munimenta diſſoluat: ſequantur tamen (vt dictum eſt) exempla, quibus etiam brutę pecudes adquieſcere cogantur: Quid, inquam dicis, qui veritati tam lucidæ contradicis? Non credo, ait ille: dubito, dicit iſte: quod panis altaris in carnem, vinum conuertatur in Chriſti ſanguinem, quia alterius generis ſubſtantiam, in alterius ſubſtantiæ genus conuerti, mihi nouum atque inſolitum eſt. Nouum, quia nunquam factum eſt: Inſolitum, quia nunquam viſum eſt. Si recolere, inquam, volueris præcedentia tempora, quod dixiſti nouum, vetus eſſe reperies, & quod dixiſti inſolitum, vſitatum eſſe cognoſces. Relege (vt ait Ambroſius) virgam Moyſi mutatam in ſerpentem: Recole aquas Ægyptiacas mutatas in ſanguinem, & ſi cognoueris diuerſas ſubſtantias ſerpentis & virgæ, aquarum & ſanguinis, ab opinione male concepta reſipiſce. Nec poteris dicere magica illa fuiſſe figmenta, quia nec Deus erat, vt magiſter magicarum artium Satanas: nec Moyſes, vt Iamnes & Mambres: Licet enim illi Dracones fecerint, aquas mutauerint, muſcas maiores produxerint, ad minores tamen muſcas, hoc eſt Ciniphes, deficientes dixerunt, Digitus Dei eſt hic. Non enim quæ faciebant, vera erant, ſed phantaſtica, quia non res veras, ſed earum imagines humanis oculis potentia magica ingerentes, hominibus imperitis, & infidelibus illudebant. Quę vero per Moyſen a Deo fiebant, non falſa erant, ſed vera: non imaginaria, ſed realia: quoniam, & ab auctore veritatis veracia, & a patre mendacii ſigna ficti oportebat. Idcirco, & falſus anguis, & falſus ſanguis magorũ fuit: & verus ſerpens, & verus cruor a Moyſe de virga, & flumine mutatus exiuit. Recole & ſaluatoris illud primum & ſingolare, toti que mũdo notiſſimũ miraculum, quo aquas in vinum non phantaſticum, ſed verum & bonum mutauit, teſte Architriclino, qui dixit ſponſo. Seruaſti vinum bonum vſque adhuc. Huius generis miraculis, veteris ac noui teſtamenti initia, omnipotentis prouidentia ideo inſigniuit, vt contra vtriuſque legis maieſtatem ſe agere cognoſceret, quiſquis res in res, hoc eſt, ſubſtantias in ſubſtantias, virtute diuina poſſe mutari, negaret. Poſt Moyſi & Chriſti tam ſolennia, & nota miracula, perhibeat mundus ipſe teſtimonium veritati, & adhoc oſtendendum, niues & grandines, nubes & elementa producat. Arguat incredulos, & iam eos non auribus credere, ſed oculis cernere dubitata compellat. Oſtendat alia atque alia ex aliis multimode, & multiformiter aſſiduè creari: imo ex creatis in alias, & alias creaturas mutari. Doceat aëriam puritatem quotidie in nubium craſſitudinem denſari, nubes ipſas pene aſſidue defluere in imbres, molleſcere in niues, durari in grandines, flammari in ignes, & in his omnibus, diuerſas ex ſubſtantiis ſubſtantias, varias ex ſpeciebus ſpecies, non tantum videntibus ad cernendum, ſed etiam cæcis ad palpãdum creari. Deſcẽdat hinc de cœlis ad terram curioſus oculus, & miracula quotidiana quæ non miratur obſtupeſcat. Videat quam ſit ſtulta incredulitas, quam cæca dubitatio: vel non credere, vel dubitare panem in Chriſti carnem, vinum mutari in eius ſanguinem virtute diuina: cum per eandem multa ſæpe cõmutentur in aliud, in rerum natura. Nonne Coralius lapis de ligno fit lapis, cum diuerſa ſit ſubſtantia ligni & lapidis? Nonne Reguli puluere æs in aurum mutatur, quæ duo licet in metalli nomine conueniant, in natura tamen valde diſparia ſunt? Nonne phœnix quingentorum annorum, vt dicitur, auis, inter aromata ſuccenſa moriens de ſolo puluere reuiuiſcit, cum alia pulueris, alia iam ſit ſubſtantia auis? Et ne forte illa inuſitata vel incognita ſibi eſſe cauſetur, attendat vſitatiſſima & quotidiana, & ſic etiam ſi negligenter attenderit, dubitare ceſſabit. Et vt melius ſuis manibus, quam alienis operibus adquieſcat de fœno, vel ſilice arte notiſſima diuerſiſſimæ naturæ vitrum conficiat: ſicque (vt ſic dicam) non diuina, ſed ſua miracula admiretur: Cernat liquidiſſimum & fluidum aquæ elementum; brumali apud nos, omni autem tempore apud Noricos & Scythas, in glacialem teſtam tenaciſſime congelari: in Alpibus etiam & multis terrarum partibus vſque adeo obdurari, vt de aqua lapis fiat, & Cryſtallus dicatur: quæ eſt glacies multos durata per annos. Conſideret de eodem Cryſtallo, vel vaſe vitreo, & perſpicuo, aqua repleto, cum ſolis radio apponitur, contra complexiones elementorum, ignem exire. Cum Cryſtallus frigidus & ſiccus, aqua (quod plus eſt frigida & humida: ignis calidus & ſiccus eſſe probetur. Intueatur ipſum ſimul orbem terrarum: qualiter de hoc informi & infimo terræ elemento tam diuerſa in ſubſtantiis, varia in qualitatibus, in coloribus multiformia, in virtutibus multiplicia, iuſſu conditoris aſſiduè procreentur, quæ ſi per ſingula conſiderentur, victus rerum infinitate, ante conſiderator quam conſideranda deficiant. Sed quid ad comprobandam veritatem de pane mutatæ carnis, de vino mutati ſanguinis Chriſti, exemplis immoror: cum quotidie ipſum de quo agitur, panem in humanam carnem conuerti, vinum in humanum ſanguinem mutari videam: itaque hoc manifeſtum ſit, vt ad hoc aſſerendum non fidem conſulere, ſed oculos aperire neceſſe ſit? Teſtis eſt mundus, teſtis eſt omnis homo maxime, cum ſine hac mutatione panis in carnem, & vini in ſanguinem, nec vnus poſſit ſubſiſtere homo. Sunt quidem multi, qui abſque pane, ſunt item plures, qui abſque vino, vitam mortalem tranſigunt: ſed longe pauciores illis, qui ſemper pane, interdum vero & vino vtuntur. Idcirco propter maiorem partem, totum ſignificare volui, cum dixi abſque mutatione panis in carnem, & vini in ſanguinem, nec vnum poſſe ſubſtare hominem.

Marginal notes (left): *Ratio incredulitatis pro tranſubſtantiatione.* — *Pſal. 113.* — *Exemplis ſcripturæ veteris probatur poſſibilitas tranſubſtantiationis panis in corpus Chriſti. Ambr. de ſacramentis lib. 4. cap. 4.* — *Exod. 7. Ieſt. Iannes & Mambres.* — *Exod. 8.* — *Magi phantaſticos non veros ſigno ſecerunt. Secundo exemplo creaturarum mutatio.* — *Ioan. 2.* — *Tertio exemplo mutationes modo [illegible].*

Marginal notes (right): *Quarto exemplo terreſtrium & [illegible].* — *Ambroſ. Hexam. lib. 5. cap. 23.* — *Quinto per exemplum vitri & cryſtalli. Aug. in Pſ. 174.* — *Sexto per exemplũ quotidianum in homine, in quo panis in carnem mutatur.*

FINIS.

RADVLPHI DE RIVO DECANI
TVNGRENSIS, DE CANONVM
OBSERVANTIA LIBER.

PROPOSITIONVM SERIES.

1 Vt canonicam vitam profeſſi, in Canonicis officiis canones ſeruent & Canonicos bonos mores.
2 In rebus Eccleſiaſticis auctoritas præ omnibus eſt ſequenda.
3 Sanctæ matris noſtræ Romanæ Eccleſiæ, & ſanctorum patrum antiquæ traditiones, doctrinæ, & ſtatuta ſeruentur: quia illorum transgreſſores grauiter puniuntur.
4 Ceſſante auctoritate, mores & inſtituta Maiorum ſunt ſeruanda.
5 Auctoritate & vſu diſcrepantibus, vſus cedat auctoritati & veritati.
6 In Diuino officio eſt à nouitatibus omnimodo abſtinendum.
7 Officium diuinum Maiorum auctoritate, non diuerſorum arbitrio, regi debet.
8 Multorum exemplis & auctoritatibus probatur, ſanctis patribus pſalmos in vſu continuo fuiſſe, & in diuino debere officio frequentari.
9 Pſalmi vltra alias ſacras Scripturas affluenter laudationes diuinas & omnem affectum continent ſalutarem.
10 Omni Dominica octodecim, Feſtiuitatibus nouem Pſalmi, & quoties tres lectiones & tria reſponſoria dicuntur, ſalua hebdomada Paſchæ & Pentecoſtes, duodecim Pſalmi ad noctis vigilias pſalluntur: Cæteris horis ſecunda pſalterij deputatur.
11 Nec ad vigilias noctis, nec alias in officio diuino legatur, niſi ſacra ſcriptura, & aliæ ſcripturæ ab vniuerſali Eccleſia approbatæ.
12 Similiter in eodem officio Cantus debet eſſe authenticus & approbatus.

A 13 Hymni eccleſiaſtici, Capitula, Orationes, in officio obſeruanda authentica eſſe debent.
14 De nocte in vigiliis, & ſepties in die laudes Domino ſunt canendæ.
15 Dominici dies feſtiuè, feriales vero humiliter debent inofficiari.
16 In officio temporali obſeruando Aduentus Domini, Quadrageſimale, Paſchale, & Quotidianum tempus ſpecialiter denotentur.
17 Quolibet vſu ſancti Dei ſub diuerſo gradu venerantur: partim ex Euangelio, partim ex Vrbe, partim ex generali conſuetudine, partim ex patria atque loco.
18 Dies ſanctorũ nouem lectionũ, in morem Dominicalem: triũ vero lectionũ, more feriali ſunt inofficiandi.
19 Solennitates maiores aliquando officio vigiliæ præ-
B ueniuntur, aliquando per octauas extenduntur.
20 Officia mortuorum & Virginis glorioſæ obligatoria ſunt, & ab omnibus obſeruanda.
21 Laudabili multorum vſu ſeruãtur etiam certis temporibus alia particularia officia, vt Pſalmorum Pœnitentialium, & Gradualium, & in Quadrageſima totius pſalterij, & ſi qua ſunt plura.
22 Ordo ſanctæ Romanæ Eccleſiæ non ex vſu Fratrum Minorum, ſed ex ſacris Canonibus ſcripturis authenticis, libris noſtris antiquis, generalique & locorum proportionali conſuetudine colligatur.
23 Sanctarum Miſſarũ Officia Romanæ Eccleſiæ ſuis Dominicis & ſanctorum diebus fideliter obſeruentur, & in illis patrum traditiones humiliter cuſtodiantur.

PROPOSITIO I.

Vt Canonicam vitam profeſſi, in Canonicis officiis canones ſeruent & canonicos bonos mores.

RELIGIOSIS patribus Dominis, Priori de Vuindeſhem, & ſuis Comprioribus, Fratribuſque ordinis ſancti Auguſtini diœceſis Traiecten. aptum, modũ viuendi ad ambulandum in via Dei, in qua alius ſic, alius ſic ibat.

Apoſtolus veritatis, primæ ad Corinthios decimoquarto, in fine ſcribit: Omnia honeſte & ſecundum ordinem fiant à vobis. Honeſtum propter ſe eſt eligibile, vt dicitur primo Rhetoricæ. Et ſecundum B. Auguſt. Honeſtum ſua dignitate nos allicit, & vtilitate trahit. Et vt dicit B. Auguſtinus libro de natura boni, c. 3. Omnia quanto magis moderata & ordinata ſunt, tanto magis vtique bona ſunt: Quanto autem minus moderata, minus ſpecioſa, minus ordinata ſunt, tanto minus bona ſunt. Et libro de vera religione, capite vigeſimoquinto: Nihil eſt ordinatum, quod non ſit pulchrum. Et ſic ait Apoſtolus, Omnis ordo a Deo eſt. Et beatus Bernardus in quibuſdam dictis: Diſcretio omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit & decorem & perpetuitatem. In præmiſſis igitur verbis admonemur: in agendis reproba fugere, digna & valida quærere, & quæſita ſecundum ſuum ordinem cuſtodire. Nam qui ordinem agendorum in Dei obedientia non cuſtodit, agenda perturbat, & in periculum peccati ſe ponit. Si igitur in omnibus actibus noſtris cuſtodire tenemur honeſtatem &

C ordinem, incomparabiliter magis honeſtè, & ſecundum debitum ordinem ea, in quibus Deo obligamur, facienda ſunt: vt in illis honeſta, digna & approbata, non apocrypha, dubia vel reproba admittamus, & ordo in omnibus approbatus teneatur, vtque nec plus, nec minus, quam oportet, obſeruetur. Chariſſimi, ſi ſacri Canones eccleſiaſtici, prout a ſanctis patribus ſunt inſtituti, & illis ceſſantibus, tam locorum ordinis veſtri, quam cæterarum religionũ canonici boni mores, omiſſis ſæcularibus vſibus, in locis partiũ veſtrarum, in quibus nunc Religio reuiueſcere incipit, acceptarentur, omnia honeſte & ſecundum ordinem fierent a vobis, & apud vos nulla diuerſitas, nulla varietas ſeu diſcrepantia in diuinis Officiis & cæteris obſeruantiis regularibus ad loca alia appareret. Omnia enim legẽda, cantanda, & in diuino Officio ſeruanda, ex Canonicis Scripturis, Maiorumq; ſtatutis, ac veſtræ & cæterarum Religionum vſibus gene-
D ralibus, diu ante ſunt præſcripta: ita vt Deo militantes, opus non habeant ſæcularibus negotiis implicari. Sed quia non id quod traditum eſt, ſed quod ex ſæcularibus quibuſdam Eccleſiis viſum fuerit, tenendum æſtimatis, antiquæ Traditiones humana præſumptione contemnuntur, ordo rei perturbatur, regula veſtra offenditur, & inter confratres qui ſunt in Brabantia, & inter vos & diuerſa & varia ſine cauſa in eccleſiis celebrantur. Hanc Propoſ 9
igitur diuini & Canonici Officii diuerſitatem, in vnam concordiam honeſte & ſecundum ordinem, & ſecundũ præceptum regulæ veſtræ infra ponendum affectans deduci, & dudũ in partibus, & deinde Romæ plura ex diuerſis eccleſiis & libris ſcriptitaui, proponens omnia in vnum faſciculũ, poſtquam Romæ ſcriptitata, quæ adhuc ſunt in via, recepero, colligere. Ex paucis tamẽ, quæ mecum detuli, & aliis ſcripturis, modo charitati veſtræ aliqua offero, antequam regiones ad meſſem albæ fiant, ſuper imperfectis veniam humiliter poſtulãs & deuote.

PRO-

PROPOSITIO II.

In rebus Eccleſiaſticis auctoritas præ omnibus eſt ſequenda.

† fidem facit. Auguſt. l. 11. c. 2. contra Fauſtum Manichæum. Et hac auctoritas eccleſia poteſt eſſe ex tribus, vt tradit idem Auguſt. † traditio vniuerſalis † conſtitutio † conſcriptio.

CAtholica enim auctoritas † valet ad fidem eccleſiæ. Vnde B. Auguſtinus in libro contra Manichæos, & ponitur vndecima diſtinctione, Palam eſt, quod in re dubia, ad fidem & certitudinem valet Catholicæ Eccleſiæ auctoritas, quæ ab ipſis fundatiſſimis ſedibus Apoſtolorum vſque ad hodiernum diem ſuccedentium ſibi epiſcoporum ſerie, & tot populorum conſenſione firmatur. Regitur enim eccleſia auctoritate, Traditione generali, & ſpeciali. Vnde Auguſtinus libro de fide Chriſtiana, & ponitur eadem diſtinctione, B Catholica Eccleſia per orbem diffuſa tribus modis probatur exiſtere. Quicquid enim in ea tenetur, aut auctoritas eſt ſcripturarum, aut † traditio Maiorum, vniuerſalis, aut certe propria & particularis † conſtitutio: Sed auctoritate tota conſtringitur: vniuerſali traditione Maiorum nihilominus tota: Priuatis vero conſtitutionibus & propriis informationibus vnaquæque pro locorum varietate, prout cuique viſum eſt, ſubſiſtit & regitur. Et idem Auguſtinus alio loco dicit: Euangelio non crederem, niſi me commoueret Catholicæ Eccleſiæ auctoritas. Extra hæc autem introducta reſecari debent. Vnde idem doctor, cuius doctrina tota Catholica fulget Eccleſia, ad inquiſitiones Ianuarij de diuerſis moribus eccleſiæ, libr. 2. ſcribit, & ponitur 12.

Epiſt. 119 cap. 19.

C diſtinctione: Omnia talia, quæ neque ſanctarum ſcripturarum auctoritatibus continentur, nec in Conciliis epiſcoporum ſtatuta inueniuntur, nec conſuetudine vniuerſalis Eccleſiæ roborata ſunt, ſed diuerſorum locorum diuerſis moribus innumerabiliter variantur, ita vt vix, aut nunquam omnino inueniri poſſint cauſæ, quas in eis conſtituendis homines ſecuti ſint, vbi facultas tribuitur, ſine vlla dubitatione reſecanda exiſtimo. Quamuis enim neque hæc inueniri poſſit, quomodo contra fidem ſint, ipſam tamen religionem, quam miſericordia Dei pauciſſimis & manifeſtiſſimis celebrationum ſacramentis voluit eſſe liberam, ſeruilibus oneribus adeo premunt, vt tolerabilior ſit conditio Iudæorum, qui etiamſi tempus libertatis non cognouerunt, legalibus tamen Sacramentis, non præſumptionibus D humanis, ſubiiciuntur. Ex qua auctoritate notandum quod in officio Eccleſiaſtico, cæteris paribus ſunt ſeruanda faciliora & breuiora, præſertim in congregationibus pauciorum.

PROPOSITIO III.

Sancta matris noſtra Romana Eccleſia, & ſanctorum Patrum antiqua Traditiones, doctrina, & ſtatuta ſeruentur, quia illorum tranſgreſſores grauiter puniuntur.

Diſt. 19. c. Enimuero.

ENimuero quia in ſpeculum & exemplum, ſancta & Romana Eccleſia, cui Chriſtus ſanctum Petrum & eius ſucceſſores præeſſe voluit, poſita eſt: ideo ab omnibus, quicquid ſtatuit, quicquid ordinauit, perpetuo & irrefragabiliter obſeruandum eſt, decimanona diſtin- E ctione, Enimuero. Vnde S. Caliſtus Papa ſcribit omnibus epiſcopis, & ponitur duodecima diſtinct. Non decet à capite membra diſcedere, ſed iuxta ſcripturæ teſtimonium omnia membra caput ſequantur. Nulli vero dubium eſt, quod Apoſtolica eccleſia mater ſit omnium eccleſiarum, à cuius vos regulis nullatenus conuenit deuiare: Et ſicut filius venit facere voluntatem Patris, ſic & vos implete voluntatem matris veſtræ, quæ eſt Eccleſia, cuius caput, vt prædictum eſt, Romana Eccleſia exiſtit. Et capite ſequenti ad idem B. Gregorius: Præceptis Apoſtolicis non dura ſuperbia reſiſtatur, ſed per obedientiam quæ à ſancta Romana Eccleſia & Apoſtolica auctoritate iuſſa ſunt, ſalutifere impleantur, ſi

eiuſdem ſanctæ Eccleſiæ Dei, quæ eſt caput veſtrum,
A cõmunionem habere deſideratis. Et B. Leo Papa, Hoc veſtræ indicimus charitati, vt ab Apoſtolicis Inſtitutis, nullo vlterius recedatis exceſſu: quia inultum eſſe non poterit, ſi quiſquam Apoſtolicas Regulas in aliquo crediderit negligendas, 11. diſtinctione, Hoc veſtræ. Et B. Gelaſius ait. Decreta venerabilium ſanctionum, nos quoque magnopere cuſtodire nitimur. Et infra, Cum ſedes Apoſtolica ſuperior his omnibus fauente Domino, quæ paternis canonibus ſunt præfixa, pio deuotoque ſtudeat tenere propoſito, ſatis indignum eſt, quẽquam vel Pontificum, vel Ordinum ſubſequẽtium, hanc obſeruationem refutare, quam B. Petri ſedem & ſequi videat, & docere. Satiſque cõueniens ſit, vt totum corpus Eccleſiæ in hac ſibimet obſeruatione concordet,
B quam illic vigere conſpiciat, vbi Dominus Eccleſiæ totius poſuit principatum de cõſec. diſt. 1. Baſilicas. Idem habetur vndecima diſtinctione, Nolite. Et B. Gregorius dicit, Eccleſiaſticæ moderationi omnino eſt conueniens, vt quæ ordinata fuerint, vel deciſa, nulla in poſterum debeant refragatione turbari, 25. diſt. quæſt. 2. Eccleſiaſticæ. Et Iulius Papa dicit, Ea quæ ſunt ab Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus inſtituta, nulla deſidia negligantur, nulla † diſceſſione violentur, nulla con- *† diſſeſione.*
certatione turbentur eadem quæſtione, c. Amputato. Et Leo Papa. Ius traditæ nobis antiquitus dignitatis, intemeratum haberi debet, ita vt à regulis præſtitutis, nulla aut negligentia, aut præſumptione diſcedere liceat, 25. quæſt. 2. Igitur Et Leo III. dicit, ideo permittente Domino, Paſtores ſumus effecti, vt quod Patres
C noſtri ſiue in ſanctis Canonibus, ſiue in mundanis aſſi- gnauere legibus, excedere minime debeamus. Contra eorum quippe ſaluberrima agimus inſtituta, ſi quod ipſi diuino ſtatuerunt conſilio, intactum non ſeruamus, 25. quæſtione 1. Ideo & Leo Papa dicit, Quod ſanctorum patrum canones ſpiritu Dei cõditi ſunt, & totius mundi reuerentia conſecrati, 25. quæſt 1. Igitur. Quia vt dicit ſanctus Agatho Papa, Omnes Apoſtolicæ ſedis ſanctiones ita accipiendæ ſunt, tanquam diuina voce B. Petri firmatæ. 19. diſt. Sic omnes. Et ſicut dicit B. Auguſt. lib. 3. confeſſionum, prope finem, & ponitur 8. diſtinctione, Quæ contra, mores. Quando Deus aliquid contra morem aut pactum quorumlibet iubet, quamuis nunquam ibi factum ſit, tamen faciendum eſt. Et ſi omiſſum ſit, inſtaurandum eſt. Et ſi ſtatutum
D non erat, inſtituendum eſt. Quaſi hoc licet Regi in ſua ciuitate, quanto magis Deo regnatori vniuerſæ creaturæ ſuæ ad ea, quæ iuſſerit, ſine dubitatione ſeruiẽdum eſt? Et B. Bernardus in libro de præcepto & diſpenſatione: Ait ſiquidem Papa Gelaſius: Vbi neceſſitas non eſt, immutabilia maneant ſanctorum Patrum decreta. Leo quoque Papa, Vbi neceſſitas non eſt, nullo modo violentur ſanctorum Patrum conſtituta. Et infra: Vbi ergo neceſſitas fuerit ad vtilitatem Eccleſiæ, qui poteſtatẽ habet, ea diſpenſet. Ex neceſſitate enim fit diſpenſatio legis. Tranſgreſſores autem ſanctorum Canonum valdè puniuntur: quia dignum eſt, vt ſeueritatem eccleſiaſticæ diſciplinæ ſentiat, qui ſalubriter à ſanctis Patribus inſtituta contẽnit, 55. diſtinct. Nullus, in fine. Nec
E alicui fas ſit, ſine ſui ſtatus periculo, vel diuinas cõſtitutiones, vel Apoſtolicæ ſedis decreta temerare. 25 q. 1. Nulli. Et ſi quis in illa commiſerit, veniam ſibi honoris deinceps nouerit denegari. eadem, q. c. Omnia Et qui ſacris obedire Canonibus neſcit, nec ſacris miniſtrare altaribus, nec communionem accipere ſit dignus. e. q. c. Hac conſona. Et ab Adriano Papa conſtitutum eſt, vt execrandum anathema fiat, & velut præuaricator fidei Catholicæ ſemper apud Deum reus exiſtat, quicunque deinceps Romanorum Põtificum decreta in quoquam crediderit violanda. Nam vt beatus Gregorius ſcribit Bonifacio defenſori, Nimis eſt aſperum, & præcipuè bonis ſacerdotum moribus inimicũ, niti quempiam quantacunque rationis excuſatione, quæ bene

ſunt ordine e reſcindere, & eemplo docere ſuo cæteeos ſuos quandoque poſſe conſtitute diſſoluere 25. q 11. Inſtitutionis. Et Stephanus Papa ſcribit, Reum quippe ante conſpectum diuini iudicis ſe nouerit eſſe, qui nititur vtiliter diffinita reſcindere, eut auſu quolibet violare, 35. q 9. c. Loci. Et Iterum B. Gregorius dicit, Sit ergo ruinæ ſuæ dolore proſtreius, quiſquis Apoſtolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter ſecerdotes bebeat, ſed extorris à ſancto fiat miniſterio, nec de eius iudicio quiſquam poſtea curem habeat. Quoniam iam demnatur à ſancta & Apoſtolica Eccleſia pro inobedientie eique præſumptione, à quoquam eſſe non dubitetur. 19. diſt. Nulli. & ſenctus Damaſus Papa ait, & ponitur 25. q. 1. Violetores Canonum voluntarij grauitet à ſanctis Petribur iudicantur: & à ſancto Spiritu, cuius inſtinctu ac dono dicteti ſunt, damnātur. Quoniam blaſphemare Spiritum ſanctum non incongrue videntur, qui contra eoſdem ſacros Canones non neceſſitete compulſi, ſed libenter, vt præmiſſum eſt, aliquid aut proterue egunt, aut loqui præſumunt, aut ſecere volentibus ſponte conſentiunt. Talis enim præſumptio meniſeſte vnum genus eſt blaſphemantium Spiritum ſanctum: quoniam, vt lem prælibetum eſt, contra eum agitur, cuius niſu & gratie ſancti Canones editi ſunt. Et beatus Bernardus vbi ſupra: In quo inobedientiæ crimen ebſque dubio ſit, apud Semuelem eduertite. Quaſi, inquit, peccatum ariolandi eſt, repugnare: & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle ecquieſcere. Non ait, Non acquieſcere: ſed, Nolle acquieſcere: Vt non mandati ſimplex ipſa trangreſſio, ſed voluntaria

1.Reg 15. ſuperba contentio, ſcelus idololatriæ reputetur. Non enim idem eſt, Nolle obedire: & Non obedire. Hoc quippe interdum erroris eſt, nonnumquam & infirmitasis: illud vero aut odioſæ pertinaciæ, aut contumaciæ non ferandæ: Quod & ipſum repugnare, eſt reſiſtere Spiritui ſancto. Et ſi ad mortem vſque perdurauerit, blaſphemie eſt, non remittenda ſiue in hoc ſæculo, ſiue in futuro. Non ergo qualiſcunque mendati prætermiſſio criminalem fecit inobedientiam: ſed repugnere, & nolle obedire, ſecundum beatum Bernardum. Iſta maxime hinc collegi propter ſanctum Canonem, In die, infra propoſitione 2. prædicanduum: cuius contemptus & contrarius vſus, mortale periculum non euadunt.

PROPOSITIO IIII.

Ceſſante auctoritate, Mores & inſtituta Maiorum ſunt ſeruanda.

MOs enim antiquus perdurare debet, 65. diſtinct. Mos antiquus. & vetuſta traditio ſemper obtinuit, vt in caſu. Vnde Auguſtinus ad Caſulanum epiſcopum, & ponitur in dicte epiſtole, & vndecime diſtinct. In iis rebus, de quibus nihil certi ſtatuit diuina ſcripture, mos populi & inſtituta Maiorum pro lege ſunt ſeruanda. Et ſicut Præuaricatores Legum Diuinarum, ita & Contemptores conſuetudinum Eccleſiaſticarum coercendi ſunt. Ad idem B. Gregorius 12. diſtinct. Scit S. Romana eccleſia, quod nihil obſunt ſaluti credentium, diuerſæ pro loco & tempore conſuetudines, ſi illis Canonica non obſiſtet euctoritas, pro qua eis obuiare debeamus. Vnde nihil iudicamus eis debere vel poſſe reſiſtere. Et idem ſanctus Papa, B. Auguſtino Anglorum epiſcopo ſcribit, & ponitur 12. diſtinct. Nouit freternitas tue Romenæ Eccleſiæ conſuetudinem, in que meminit ſe eſſe nutritam. Sed mihi placet, vt ſiue in Romane Eccleſia, ſiue Galliarum, ſiue in qualibet Eccleſia inueniſti, quod plus Omnipotenti Deo poſſit placere, ſolicita eliger, & in Anglorum Eccleſie, quæ adhuc in fide † nouella eſt, in conſtitutione

† Noua præcipua, quæ de multis Eccleſiis colligere potueris, infundas. Non enim pro locis res, ſed pro rebus loca amanda ſunt. Ex ſingulis ergo quibuſcunque eccleſiis,

quæ pia, quæ religioſe, quæ recta ſent, elige. Et hæc A quaſi in feſciculum collecte, apud Anglorum mentes in conſuetudinem depone. Hæc ille. Non videtur ergo beati Gregorii fuiſſe conſilium, vt voluntaria per priuilegium ad vnam arcteremus Eccleſiam ſæcularem in horis Canonicis obſeruandis.

PROPOSITIO V.

Auctoritate & vſu diſcrepantibus, vſus cedat. † *Veritati.* Al. † auctoritati & veritati.

VNde beatus Iſidorus in ſynonymis, & ponitur 11. diſtinctione, cap. 1. Vſus auctoritati cedat: prauum vſum lex & ratio vincat. Et Nicolaus Papa Micheeli Imperatori eadem diſtinct. cap. 2. Conſequens B eſt, vt quod ab huius ſedis Rectoribus plene auctoritate ſancitur, nullius conſuetudinis impediente occaſione proprias tantummodo ſequendo voluntates, remoueatur, ſed firmius eique inconcuſſe teneatur. Et Cod. quæ ſit long. conſuet. lib. 2. Canonizata eadem diſtinctione, Conſuetudinis vſuſque longæui non vilis euctoritas eſt, verum non vſque eſt ſui valiture momento, vt aut rationem vincat, aut legem ſcriptam. Et beatus Auguſtinus lib. 2. de vnico baptiſmo, & ponitur octaua diſtinct. Veritate manifeſta, cedat conſuetudo veritati. Item nemo conſuetudinem rationi & veritati præponat: quia conſuetudinem ratio & veritas ſemper excludit. Et beatus Auguſtinus in libro de baptiſmo paruulorum, & ponitur ead. diſtinct. c. Qui contempto,

C Dominus in Euangelio, inquit: Ego ſum veritas. Non dixit, Ego ſum conſuetudo; Ioan. 14. teque veritate manifeſta cedet conſuetudo veritati. Reuelatione igitur facte veritatis, cedat conſuetudo veritati. Quia & Petrus qui circumcidebat, ceſſit Paulo Veritatem prædicanti. Igitur, cùm Chriſtus Veritas ſit, magis veritatem, quam conſuetudinem, ſequi debemus, quia conſuetudinem ratio & veritas ſemper excludit. Et beatus Cyprianus ead. diſtinct. Si ſolus Chriſtus audiendus eſt, non debemus attendere, quid alius ante nos faciendum putauerit, ſed quid, qui ante nos eſt, Chriſtus prior fecerit. Neque enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei veritatem, cum per Eſaiam Prophetam loquatur Deus, & dicat: Sine cauſa colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes, Eſa. 29. Item Marci 7. In

D vanum colunt me, docentes præcepta & doctrinas hominum. Relinquentes enim mandata Dei, tenetis Traditiones hominum. Et ſequitur, Vnde irritum feciſtis præceptum Dei, vt Traditiones hominum ſeruetis.

PROPOSITIO VI.

In diuino officio eſt à nouitatibus omnimodo abſtinendum.

DEpoſitum cuſtodi, deuitans prophanas vocum nouitates, prima ad Timotheum c. vlt. in fine. Depoſitum eſt, quod cuſtodiendum alicui datum eſt, dictum ex eo, quod ponitur. Præpoſitio enim, de, auget

E depoſitum: vt oſtēdat, totū fidei eius commiſſum, quod ad cuſtodiā rei pertinet. ff. depo. l. 1. in prin. Cum ergo ſacri Canones ſint cuſtodiēdi, extra de cōſt. c. 1. apud vos tamē qui ab illis Græcè Canonicorum & Latinè Regulariū nomen vendicaſtis, à ſancte Romane Eccleſie ſpecialiter depoſiti ſunt, non tradentis, ſed recipientium gratia. Igitur cuſtodite ſacri Canonis depoſitum, quod vos ad exactiſſimam cuſtodiam obligat, & cuius ratione tenemini de leui culpe. Prophanæ vero vocum nouitates hic accipiantur noui cantus, nouæ hiſtoriæ, nouæ lectiones, vel orationes, & cætera huiuſmodi noua, quæ Patres noſtri non coluerunt, de quibus infra latius proponetur. Hæ prophanæ vocum nouitates ſecūdum Apoſtolum ſunt deuitandæ: quia in rebus nouis

conſtituendis,

conſtituendis, euidens debet eſſe vtilitas, vt recedatur ab eo, quod diu æquum viſum eſt. ff. de conſtitutione Princ. l. In rebus. Nouitates enim ſine cauſa inducendæ non ſunt, quia mutationes ſunt periculoſæ, reprehenduntur qui nouitates inducunt, 11. diſt. Quis neſciat. Et contra Eccleſiæ ritum præſumpta nouitas, mater eſt temeritatis, ſoror ſuperſtitionis, & filia leuitatis, ſecundum B. Bernardum in epiſt. ad Canonicos Lugdunen. Vnde Auguſtinus, & ponitur in Epiſtola ſuperius allegata. Ipſa quippe mutatio conſuetudinis, etiã quæ vtilitate adiuuat, nouitate perturbat. Et Nicolaus Papa inter cætera ſic ſcribit Hincmaro Rhemenſi Archiepiſcopo, & ponitur. 12. diſt. Ridiculum eſt & ſatis abominabile dedecus, vt Traditiones, quas antiquitus à Patribus ſuſcepimus, infringi patiamur. Et beatus Maximus in quodam ſermone de Martyribus : Magni itaque periculi res eſt, ſi poſt Prophetarum oracula, poſt Apoſtolorum teſtimonia, poſt Martyrum vulnera, veterem fidem tanquam nouellam, diſcutere præſumas, & poſt Martyrum ſudores, otioſa diſputatione de veritate Religionis contendas. Et Zoſimus Papa, Narbonenſibus, & ponitur vigeſimaquinta ; quæſtione prima : Contra ſtatuta patrum condere aliquid vel mutare, nec huius quidem ſedis poteſt auctoritas. Apud nos enim inconuulſis radicibus viuit antiquitas, cui decreta Patrũ ſanxerunt reuerentiam. Et B. Gregorius Maurentio Magiſtro pro . aula Theodori : Graue nimis eſt, inquit, citra veterum vſum ſacerdotes ſibi quicquã arripere. Idem, Omnia quæ vſus antiquitas ſtatuit, intemerata ſeruentur. Et Leo IIII. ſcribit Iudici Sardiniæ. Nec mos, nec omnino introducta conſuetudo noſtræ Eccleſiæ, noſtris Prædeceſſoribus fuit, contra ſtatuta canonum noua vel inuſitata præſumere. Et beatus Gregorius Felici epiſcopo, & ponitur vigeſimaquinta, quæſtione ſecunda : Si ea deſtruerem, quæ anteceſſores noſtri ſtatuerunt, non conſtructor, ſed euerſor eſſe iuſte probarer, teſtante
Luc. 11 Veritatis voce, quæ ait : Omne regnum in ſe diuiſum, non ſtabit : & omnis ſcientia & lex aduerſum ſe diuiſa, deſtruetur. Et idem ſanctus Papa ait : Abſit hoc à me, vt ſtatuta maiorũ cum ſacerdotibus meis in qualibet Eccleſia infringam. Mihi iniuriam facio, ſi fratrum meorum iura perturbo. ead. quæſt. Quod vero infideles etiã & pagani immutationes antiqui cultus ſimiliter non admittebant, qui legata ad modus illicitos & inſuetos conuerti ſtatuerunt in modos licitos & honeſtos, vt in lege ciuili ff. de vſufru. lega. l. Legatum, quæ dicit, Legatum ciuitati relictum eſt, vt ex redditibus ſingulis annis in ea ciuitate memoriæ conſeruandæ defuncti gratia ſpectaculum celebretur, quod illis celebrare non licet. Quæro quid de legato exiſtimes ? Modeſtinus reſpõdit. Cum teſtator ſpectaculum coli voluerit in ciuitate ; ſed tale quid ibi celebrare non liceat, iniquum eſſe hanc quantitatem, quam in ſpectaculum defunctus ordinauit, in lucro hæredum cedere. Ergo adhibitis hæredibus & Primoribus ciuitatis, diſpiciẽdum eſt, in quam rem conuerti debeat fidei commiſſum, vt memoria teſtatorum alio & licito genere celebretur. Hæc ſecularis lex confundit noſtrates, qui noua feſta componũt, quæ in præiudicium temporalis officij non eſt licitum obſeruare.

PROPOSITIO. VII.

Officium ergo diuinum maiorum auctoritate, non diuerſorum arbitrio, regi debet.

HÆc propoſitio concluditur ex præmiſſis, & in ſpeciali traditur in regula Canonicorum, vbi ſic dicitur. Et nolite cantare, niſi quod legitis eſſe cantandum. Quod autem non ita ſcriptum eſt, vt cantetur, non cantetur. Vbi venerabilis Hugo de ſancto Victore in expoſitione regulæ ſic dicit : Non enim decet, vt cantus & vſus eccleſiaſticus fieri debeat ſecundum arbitrium diuerſorum, ſed firmiter ſeruandus eſt ſecundum ſcripta & inſtituta Maiorum : Similiter exteræ
A conſuetudines monaſterij cum auctoritate & diſcretione ordinandæ ſunt. Siquid autem mutari oportet aut cõſtitui, non debet hoc citò aut leuiter fieri, nec arbitrio tantum duorum aut trium, ſed conuocatis fratribus, ſicut ſanior pars canonicæ congregationis decreuerit, ordinandum eſt. Et notandum, quod in omnibus auctoritas eccleſiaſtica magis imitanda eſt, quam ratio : Quoniam auctoritas ſemper obedientiæ & humilitatis, ratio nonnunquam præſumptionis Hoc autem ſeruandum eſt in ordine, vt ſemper maturitas & grauitas teneatur. Nunquid leuitate vſus ſum, inquit Apoſtolus, ſecundæ ad Corinthios primo capite prope finem, vt apud me ſit, Eſt, & Non? Honeſtum quippe & religioſum, non facile quicquam aut leuiter variare.
B Et xi. diſtinctione dicit Iulius Papa : Nolite errare fratres mei, doctrinis varijs & extraneis nolite abduci, & inſtituta Apoſtolorum & Apoſtolicorum virorum, Canoneſque habeatis : & contra Apoſtoli voluntatem nolite circunferri omni vento doctrinæ, duodecima diſtinct. cap de his Gelaſius Papa ſecundus in quadam epiſtola ad fratres Regulares Canonicos, præcipit vt officiorum celebrationes apud eos iuxta omnem Catholicæ Eccleſiæ conſuetudinem celebrentur. Cum Norbertus nouam quandam religionem Canonicorũ ſub regula B Auguſtini inſtituiſſet, G. Magalonenſis Eccleſiæ, quæ ordinis veſtri exiſtit, epiſcopus in quadam Epiſtola ad fratres Regulares Caluus acenſes ſcripta, ſic dicit : Sit Dominus Norbertus religioſus & ſanctus, ſit multis & diuerſis virtutibus pollens, ſit
C in diuinis ſcripturis exercitatus, ſit in prædicatione præcipuus ; plus illis ſanctis Patribus, quorum nomina ſcripta ſunt in libro vitæ credere, quam ſibi debuimus, quorum memoria miraculis coruſcat, quorum exemplis quotidie fouetur & dilatatur Eccleſia, per quorum etiam ſtudium Canonicus ordo hodie floret & fructificat Ipſe enim licet inter homines pro oſtentatione bonus appareat, verumtamen ante Deum electus, ſit ignoramus. Porro Canonici officij mutationem, quam neſcio per quas Antiphonarum & Pſalmorum varietates, triſaria temporum permutatione prædicat eſſe ſequendam, ſacris Canonibus & ipſi B. Auguſtino obuiare teſtamur. Si enim Canonici vocamur, & Canonicam vitam profeſſi ſumus, Canones à Romana Eccleſia matre noſtra nobis datos, à quibus, etiam vocabulum
D ſumpſimus, amplecti præ omnibus ; & præcipue in Eccleſiæ officio imitari debemus, ita vt & hæreticus comprobetur, qui contra eam falſas aut nouas opiniones aut gignit, aut ſequitur. Vt ergo nos eum nimia præſumptione in alternatione officij errare monſtremus, ſanctos Patres noſtros in medium deducimus, quibus ab hac ſuperſtitione tã vos, quam nos defendimus. Et deinde capue, Si inſtituta, cap. Quis neſciat, vndecima diſtinctione ſupra allegatis, cap. In die, De conſecratione, diſtinctione quinta inferius ſolenizando, Ca. Obſeruetur. C. illa autem. Duodecimo diſtinctione, C. In his rebus. Vndecima diſtinctione, & C. Illud te breuiter, duodecima diſtinctione poſitis & inſertis concludit, Ecce quibus auctoritatibus & conſuetudinibus religionem veſtram, immo totam Eccleſiam abuſiue va-
E nis inſtitutionibus excuſamus ? Et in fine concludit : Volumus, tum rogamus & conſulimus, vt ab huiuſmodi † contentionibus diſcedatis : per quas & ſchiſma ſuſcitari, & ſcandalum in populo Dei poteſt exoriri. Recertamus ad verba regulæ : Et nolite Imperatiuus ſermo eſt, cadens ſub præcepto, vt in ſimili in Cle Exiuie. §. Vt autem hoc de verborum ſignificatione, de officio fratrum Minorum declaratur, vbi Dominus Papa verba Regulæ B Franciſci, vt clerici faciant officium ſecundum ordinem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, dicit eſſe præcepti, & tanquam obligatoria à fratribus obſeruanda, Vnde præuaricantibus in crimina fiunt. Quod igitur præcipitur, imperatur : quod imperatur, neceſſe

For † contentionibus.

eſt fieri. Si non fiat, pœnam habet. Vbi conſilium datur officientis arbitrium eſt. Vbi præceptum, neceſſitas ſeruientis, ſecundum beatum Gregorium, & ponitur decimaquarta, q.1. Quod præcipitur. Sequitur in Regula, Cantare. Generaliter videtur intelligendum de omnibus ſiue pſallendis & legendis, ſiue cantãdis, quæ in diuinis officiis dici debent, propter rationis identitatem. quia communi ſermone omnia Cantica dici paſſent. Sequitur; Niſi quod legeris in ſcripturis approbatis. De reptabis enim non loquitur ſanctus doctor. Sequitur: Quod autem non ita ſcriptum eſt: iſtud videtur ſuperfluum, cum prius quæ ſcripta non ſunt, nec per conſequens legi poſſint, prohibuit decantanda. Sed prius de ipſis canendis, hic vero de modo canendi præcipit. Vt ea quæ cantanda ſunt, non aliter, nec alio modo, quam ſecũdum quod ſcripta ſunt, decãtentur. Deuteronomij duodecimo in fine: Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minuas. Tria ergo præcipit regula, vt quæ ſcripta ſunt, obſeruentur: non ſcripta abijciantur, nec ſcripta aliter quam ſcripta ſunt, decantentur. Et ſupponit, prout verum eſt, quod omnia ſufficienter habentur in ſcripturis. Non dicit Regula, quod à ſæcularibus cõſuetum eſt, quod à iuriſperitis conſultum eſt, quod à Papa imperatum eſt, ſed quod ſcriptum eſt, quod præceptum eſt, quod inſtitutum eſt. hoc legatur, hoc cantetur, hoc in officio obſeruetur. Non ſcripta vero, nec vniuerſaliter conſueta, refutentur, vt ſupra propoſitione 2. Si obijciatur, immo videretur, quod relictis ſacris Canonibus, Epiſcoporum ſtatutis, & Generalibus conſuetudinibus, modus pſallendi Eccleſiæ Metropolitanæ ſit ſequendus, quia ſcriptum eſt 12. diſtinct. c. de iis. De conſecratione diſt. 5. Aliaria. Et diſtinct. 5. c. Inſtitutio. Reſpondetur, quod dicta cap. loquuntur in iis, quæ nec canonibus, nec ſtatutis, nec generali conſuetudine determinata ſunt, vt quæ per ventum doctrinæ hincinde exagitantur, vt dicitur in prædicto cap. de iis, ſed in aliis certis, & certa determinata ſunt ſequenda.

PROPOSITIO. VIII.

Multorum exemplis & auctoritatibus probatur, ſanctis Patribus Pſalmos in vſu continuo fuiſſe, & in diuino debere officio frequentari.

IMpleamini Spiritu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in Pſalmis, & Hymnis & Canticis ſpiritualibus cantantes & pſallentes Deo in cordibus veſtris, ad Epheſ. 5. cap. Et concordant ad Coloſſenſes cap. 3. vt infra propoſitione duodecima. Tria principaliter in officio diuino frequentamus, videlicet Pſalmos, Lectiones, & cantus. Et hæc tria in in dictis verbis Apoſtoli intelligi poſſunt, vt ex quibuſdam dictis B. Hieronymi tradit Amalarius de officijs Eccleſiaſticis libro ſuo quarto. In lectionibus enim tam maioribus, quæ in vigilijs nocturnis leguntur, quàm paruulis quæ dicuntur ad alias Horas, & Capitula appellãtur, laudem Dei agimus & pronunciamus. Omnis autem laus Dei, largo nomine Hymnus dicitur. Antiphonæ autem, Reſponſoria, & metrici Hymni, manifeſte Cantica ſunt: quia altiori voce per notulas diuerſificãtur. Si igitur in dictis verbis Apoſtoli, per Hymnos, Lectiones & Capitola atque Orationes, & per Cantica, Antiphonas, & Reſpõſoria, & Laudes Dei metricas, quas vulgariter Hymnos appellamus, intelligere volumus, omnia diuinarum laudum officia habebimus. Sequendo igitur præceptũ Apoſtoli, primo de pſallendis, ſecundo de legendis, & tertio de cantandis videamus. De Pſalmis autem, quia principaliores ſunt, aliqua quæ in pſalterij expoſitionibus reperiuntur, præmittamus, ad exhortandum deuotos, vt ſic continua in Pſalmis ſe exerceant. Et primo de illorum frequentatione probatur propoſitio antedicta. Caſſianus libro ſecundo de inſtitutis cœnobiorum per plura capitula tradit, quod antiqui Patres Orientales per Pſalmos principaliter officium diuinum celebrabant: quia in congregatione viuentes, quotidie bina vice conueniebant, ſcilicet de nocte & hora veſpertina, & certum numerum Pſalmorum perſoluebant, Aliqua monaſteria plures, & aliqua monaſteria pauciores, donec cælitus Angeli magiſterio numerus declararetur, vt infra propoſitione x. dicetur: ad tertiam autem, ſextam, & nonam, in eorum cellis certum numerum Pſalmorum ſimiliter perſoluebant. Et cuilibet Pſalmorum orationem iungentes, in vigiliis noctis & veſpertina ſynaxi, lectiones de veteri & Nouo Teſtamento adiungebant. Damaſus Papa, ſecundum Sigibertum & omnes ſcriptores Chronicarum, inſtituit Pſalmos in Eccleſia nocte dieque cantari, & rogatu B. Hieronymi in fine pſalmi dici, *Gloria patri*. Vt autem chori in duas partes diuiſi, ipſos pſalmos alternatim decantarent: iam tempore Conſtantij Imperatoris in Eccleſia Antiochena inſtituerunt primi Flauianus & Diodorus viri probatæ vitæ & doctrinæ. Quod inde ad terminos totius orbis vſque peruenit. Hæc Sigibertus. Beatæ recordationis Ambroſius in officio ſuo, quod Mediolanen. ſeruant, primam partem Pſalterij quindenatim, ſecundam vero partem, ſeptimanatim perſolui inſtituit. Sancti vero Patres, Hieronymus ad mandatum S. Damaſi Papæ prædicti, & B. Benedictus Pſalterium taliter diuiſerunt, vt qualibet ſeptimana ex integro in officio diuino pſalleretur. B. vero Auguſtinus in lib. Admonitionum, qui regula ſecunda dicitur, capitul. 16. Pſalmos ſecundum tempus anni ſub certo numero tradit decantandos, quamuis ille modus nunc non ſit in vſu. Leo, Papa, Hormiſda, & plures alij ſancti viri in ſtudio & frequentatione Pſalmorum leguntur floruiſſe. B. Hieronymus plures ſacratas virgines, & alias perſonas, ad Pſalmorum lectiones in ſuis epiſtolis exhortatur. Vnde ſcribit ad Ruſticum Monachum, & eſt epiſtola 75. & ponitur de conſecratione diſtinct. 5. Nunquam de manu tua aut oculis tuis liber Pſalterij diſcedat. Diſcatur ad verbum Oratio ſine intermiſſione, vigilet ſẽſus, nec vagis cogitationibus patens ſit. Corpus & animus tendat ad Dominum. Iram vince patientia. Ama ſcientiam ſcripturarum, & carnis vitia non amabis. B. Auguſtinus Pſalmos à vobis frequentari voluit, cum dicit in regula: Pſalmis & hymnis cum oratis Deum, id verſetur in corde, quod profertur in voce. Et inter cætera opera ſua, Volumen quod ſuper Pſalterium ſcripſit, quãtitate & dulcedine præcellit. Vnde de eo cantatur in Hymno, Et propinas potum vitæ de Pſalmorum nectare. Et in Antiphona, Flebat igitur vberrime in Pſalmis & Hymnis, & Canticis. Et in fine libri de vita Chriſtiana, quem videtur ſcripſiſſe ſorori ſuæ, inquit: Ante omnia inceſſabiliter Domini tui meditare mandata, orationibus & Pſalmis inſtanter incombe, vt ſi poſſibile eſt, nemo te aliquando non legentem inueniat aut orãtem. Et cum fueris talis noſtri memento, qui te tantum diligimus, vt quod tibi præſentes præſtare non poſſumus, conferamus abſentes. Et in vita ſua legitur, quod in lecto ſuæ ægritudinis, ſeptem pſalmos pœnitentiales in pariete ſcribi fecit, quos iugiter legebat, & vberrim flebat. Græci autem ex inſtitutione B. Baſilij Magni, in diuino officio multum continuant Pſalmodiam, vt Romæ audiui. In Pragenſi Eccleſia Metropolitana Bohemiæ, agitur ingis & continua laus Dei die noctuque per pſalmodiam, horis, videlicet & temporibus, quibus alia diuina officia non celebrantur. Et felicis memoriæ Carolus IIII. Eccleſiaſticus Imperator, ad huiuſmodi continuam laudem agendam, aliud quam Pſalterium congruentius non inuenit. Pſalterium enim, vt ſcribũt expoſitores, in Eccleſia Dei plus frequentari debet ex eo, quia eſt conſummatio totius theologiæ. In eo enim deſcribuntur præmia bonorum, & ſupplicia malorum, rudimenta incipientium, progreſſus proficientium, profectus peruenientium, vita actiuorum & ſpeculatiuũ cõtemplatiuorum,

Videatur Sigibertum.

templatiuorum, vt dicit Caſſiodorus in procemio. Item frequentius legitur propter ſpem veniæ, vt nullus quantumcunque peccator deſperet, cum audit peccatorem tantum, ſcilicet Dauid, tanta gratia ſublimatum: ſicut ex Saulis conuerſione & promotione, de Dei miſericordia plene certificamur. Vnde & epiſtolæ eius frequentius in Eccleſia leguntur. Item, quia Dauid apertius & perfectius loquitur de Chriſto, quam alij prophetæ, ita, quod magis videtur euangelizare, quam prophetare. Itẽ, quia nulla ſcriptura alia habet tot orationes immixtas, & tot ſalutares affectus, pro quibus aſſequendis fiunt orationes. Propter rationes igitur prædictas, iuſtè in orationibus Pſalmi inueniuntur, & in frequentiori vſu Eccleſiæ habentur. Hinc eſt quod omnes viri eccleſiaſtici, & præcipue religioſi, ad hunc librum per diligẽs ſtudium merito debent ſe transferre, vt ea quæ tenẽtur quotidie orare & pſallere, diſcant intelligere, & ſic intelligendo guſtent interiori guſtu dulcedinem ipſius Sapientiæ, ſalutaris ſcilicet libri diuinæ laudis. Nam ſecundum beatum Auguſtinum, Si ſacerdos Pſalterium ignorat, nomen ſacerdotis vix in eo conſtabit. 28. diſt. Quæ ipſis ſacerdotibus. Et præter vtilitates ſupra poſitas, etiam ex hoc diſtractiones per varias cogitationes plurium phantaſmatum, diaboli inſtinctu & ſuggeſtione incidentes, ac ipſos orantes & pſallentes periculosè impedientes, facilius euitantur, tædium pſallendi & orãdi melius tollitur. Intereſſe diuino officio quilibet eo amplius delectatur, fructu orationum ſuarum non priuatur, meritum ſuum augetur, tota cœli curia lætificatur & iocundatur. Notandum vero, quod Ambroſiani vtuntur ſpeciali trãſlatione Pſalterij: Romani autem habent tranſlationem B. Hieronymi, quę Romana appellatur, ex qua officium Eccleſiæ eſt ſumptũ. Aliæ Nationes vtuntur Tranſlatione Hieronymi, quæ dicitur Gallicana, quam nos habemus. Et hanc apud paucos bene correctam & diſtinctam inuenietis, niſi in antiquis Pſalteriis & apud Carthuſienſes.

Tranſlatio varia pſalterij.

PROPOSITIO. IX.

Pſalmi vltra alias ſacras ſcripturas affluenter laudationes diuinas & omnem affectum continent ſalutarem.

SIcut olim manna habuit omne delectamentum, & omnem ſaporem ſuauitatis: ita nunc pſalmi habent effectum omnium orationum, & ſenſum cuiuſlibet intentionis. In choro canentium, ſunt verba Deum laudantium in ore iuſti, verba gratias agentis: in ore peccatoris, verba veniam deprecantis. Pro defunctis, verba animæ de ſupplicio ad Deum clamantis, & quocunque ſe intentio canentis conuerterit, illuc ſe ſenſus pſalmorum, affectui canentis conformabit. Cum maledicente maledicit membra diaboli: vt ibi, Maledicti qui declinant à mandatis tuis, Cum benedicẽte, benedicit membra Chriſti: vt ibi, Benedicti vos à Domino, qui fecit cœlũ & terram. Dum cogitas pſalmos, Chriſtus in mẽte tua eſt: Dum ore pſalmos decantas, Chriſtus in ore tuo eſt: Dum meditaris Pſalmos, hunc ex meditatione fructum capies, vt in ipſis tibi vtrunque occurrat Teſtamentum. Pſalmorum deuotio præſentiam Chriſti conciliat, Angelorum congratulationem generat, ignitos mentis affectus ſuſcitat, mala purgat, dæmones fugat gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei, quia deuotionem pſallentium ſuſtinere non poſſunt. Pſalmorum radices non in terra, ſed in cœlo fixæ ſunt: quia ibi eſt Chriſtus, qui omnium Pſalmorum materia eſt & intentio. Ibi eſt conuerſatio Eccleſiæ, quæ eſt corpus Chriſti, quę etiam per maxime Pſalmorum partem continet. Deuotionem pſallendi docet Apoſtolus, cum dicit. 1. ad Corint. 14. cap. Orabo ſpiritu, orabo & mente: pſallam ſpiritu, pſallam & mente. Deuotioni pſallentium, congratulationem angelicam adeſſe docet Pſalmiſta, qui ait: In conſpectu Angelorum pſallam tibi. Quod pſallentibus admiſceri ſoleant ſancti Angeli,

Pſ. 118 *Pſal. 113* *Pſ. 137*

idem Pſalmiſta manifeſtat, vbi ait: Prævenerunt Principes, id eſt, Angeli, coniuncti pſallentibus. Vnde cauendum eſt, ne propter noſtram deſidiam Angeli recedant. Si enim boni ſpiritus ſe à nobis elongauerint, impetum malorum quis ſuſtinebit? Cauendum eſt etiam, ne maledictionem incurramus Prophetę, dicentis: Maledictus omnis qui opus Dei facit negligenter. Dignũ quippe eſt, vt mens noſtra concordet cum voce, quando ad diuinum opus aſſiſtimus, & cum diligentia à præſentibus vniuerſis quiſque ſe retrahat, & diuinis inhæreat, vt cœleſtia ei dona reuelentur. Nihil enim eſt in hac vita mortali, in quo poſſumus familiarius Deo inhęrere, quam in laude diuina. Pſalmorum deuotio, Spiritui ſancto mentem præparat, & omnium gratiarum dona meretur. Vnde ait Auguſtinus de laude & cantu pſalmorum, & ſecundum alios Gregorius: Prophetiæ ſpiritus non ſemper Prophetarum mẽtibus præſto eſt: quatenus cum hunc non habent, tunc ſe cognoſcant ex dono habuiſſe, cum haberent. Vnde propheta Heliſæus cum de futuris requiſitus, Prophetiæ ſpiritũ deeſſe cognouit, Pſaltem fecit ſibi applicari, vt Prophetiæ ſpiritus per laudem pſalmodiæ deſcenderet, atque eius animum de futuris repleret. Cum enim intente agitur vox pſalmodiæ, per hanc omnipotenti Deo ad cor iter paratur, vt intentæ menti, vel prophetiæ myſteria, vel cõpunctionis gratiam infundat. Vnde ſcriptum eſt, Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei. In ſacrificio igitur diuinę laudis, oſtẽditur iter ad Ieſum: quia dum per pſalmodiam cõpunctio infunditur, via nobis in corde fit, per quam ad Ieſum in fine peruenitur. Nullus itaque mortalium poteſt mente aut verbis virtutes Pſalmorum explicare. Si intente conſideres, in Pſalmis inuenies Dominici verbi incarnationem, Paſſionem, Reſurrectionem, Aſcenſionem, integram confeſſionem peccatorum, integram deprecationem Miſericordię diuinę, omniumque rerum, quę tibi accidunt, dignam gratiarum actionem. In primis confiteris miſeriam atque infirmitatem tuam, & per idipſum inuitas Dei miſericordiam. Si à Deo merueris, vt tibi reuelet ſecreta Pſalmorum, omnes in eis inuenies virtutes. Si vis pœnitentiam agere, & peccatorum confeſſionem non celeritate verborum, ſed intenta mente: decanta ſeptenos Dauid pœnitię Pſalmos, & celerrimam experieris Dei clementiam, tuam mentem ſpirituali gaudio illuminare, & magnam tibi ſpei indulgentiã promittere. Si vis orare, laxa mentem tuam virtute Pſalmorum, quorum initium eſt, Ad te leuaui, In te Domine ſperaui, Inclina Domine, Deus in adiutorium, Deus in nomine tuo, Deus miſereatur noſtri, Exaudi Domine iuſtitiam, Et nullatenus humanus ſenſus poteſt tam perfecte miſeriam ac tribulationem tuam, anguſtiaſque tentationum explicare, & Dei miſericordiam implorare. Si vis Maieſtatem Dei laudare, omniumque beneficiorum gratias agere, decanta Pſalmos, quorum titulus eſt, Alleluia, aut etiam, Benedic anima mea Dominum: & ſacrificium dulce ſuper mel & fauum offers omnipotenti. Si humanis vel ſpiritualibus tẽtationibus affligeris, vt à Deo videaris derelictus (plerũque enim ſanctos ſuos vt probentur, ad tempus derelinquit) intima mente decanta Pſalmos, Deus Deus meus reſpice in me, Exaudi Deus orationem meam cum deprecor. Saluum me fac Deus, quoniã intrauerunt: clemens Deus ſtatim pondus tentationis tibi alleuiabit. Si pręſens vita eſt tibi faſtidioſa, & ardenti deſiderio ad videndum Deum omnipotentem & ſupernam patriam attendis, hos Pſalmos decanta: quemadmodum, Quam dilecta, Deus Deus meus ad te, & cęteros, & complebit deſiderium tuum. Si in tribulationibus derelictum à Deo te intelligas, compunctus corde hos Pſalmos decanta, Vſquequo Domine: Deus auribus noſtris: Miſerere mei Deus, miſerere mei, quoniam in te confidit: Exaudi Deus orationem meam, & ne deſpexeris: In te Domine ſperaui: &

Pſ. 67. *Hier. 17* *4. Reg. 3* *Pſ. 49.* *Pſal. 24. 30. 81. Pſal. 69. 18. 66. Pſal 16.* *Pſ. 104. 105 106* *Pſ. 102. 103.* *Pſal. 21. Pſal 63 Pſal. 68.* *Pſ. 83. 62* *Pſal 17. Pſal 43 Pſal 56. Pſal. 54. Pſ. 30. 70*

ſtatim Deus viſitabit anguſtias tuas propitius. Accepta autem quiete & proſperitatis tempore, hos pſalmos decanta in laudem Dei, Benedicam Dominum: Benedic anima mea, primum: Exaltabo te Domine Deus meus Rex. Et ſemper ſiue proſperitatis ſiue aduerſitatis tempore, hymnum trium puerorum pſalle. Nullus mortalium huius hymni virtutem explicare poteſt, in quo omnis creatura ad laudandum Creatorem inuitatur. Si in diuinis laudibus, & mandatis cœleſtibus exerceri cupis, Pſalmum, Beati immaculati, frequenta: Et licet vſque in finem vitæ, huius hymni virtutem ſcruteris, illum intelligere perfectè non poteris: In quo nullus eſt verſus, in quo non legitur vel Via, vel Lex, vel Mandatum, ſeu Verba, vel Iuſtificationes, vel Sermones, aut Iudicia Domini deſcripta: Et ideo non eſt opus, vt per diuerſos libros animo diffundaris. In pſalterio enim ſolo vſque ad obitum, habes materiam legendi, docendi, ſcrutandi. In quo inuenies Prophetas, Euangelia, Apoſtolos, omneſque diuinos libros ſpiritualiter atque intelligibiliter ex parte tractatos atque deſcriptos. Item de laudibus Pſalmorum, & eorum ſalutaribus effectibus dicit B. Auguſtinus, prout in pluribus Pſalterij expoſitionibus annotatur: canticũ pſalmorum, animam decorat, inuitat Angelos in adiutorium, effugat dæmones, expellit tenebras, efficit ſanitatem, omni peccatori refectio mentis eſt, delet peccata, ſimile eſt eleemoſynis, ſanctorum auget fidem, ſicut ſol illuminat, ſicut aqua ſanctificat, ſicut ignis peccatum exurit, ſicut oleum defluit, oleum eſt miſericordię, ſol † iuſtitiæ pars Angelorum electa, Deum oſtendit, diabolum offendit, voluntatem illicitam extinguit, aſperitatem eijcit, omnem furorem deprimit, iracundiam frangit, laus Dei eſt aſſidua, ſimile eſt melli. Canticum Pſalmorum, carmen eſt electum apud Deum, omne peccatum expellit, vinculum charitatis occidit, omnia penetrat, omnia ſuffert, omnia implet, omnia docet. Cor lætificat, ſenſus aperit, animam impinguat, & totum hominem clarificat, omne malum occidit, perfectionem inſtruit, excelſa demonſtrat, deſiderium regni cœleſtis donat; pacem inter corpus & animam facit, ignem ſpiritualem in corde accendit, contra omnia vitia ſolicitudo eſt, certamen bonum quotidie eſt, radices omnium malorum extirpat. Sicut lorica induit, ſicut galea defendit, ſpes eſt ſalutis, conſolatio doloris, protectio laboris, notitia veri luminis, fons ſanctitatis, omnem iuuenem caſtigat, regnum cœlorum ſuper terram dat, tædium animæ tollit, tuba eſt mirabilis. Qui diligit Canticum Pſalmorum aſſidue, non poteſt amare peccatum. Qui habet laudem Dei in corde ſuo, poſtremo apud Deum gaudebit, & animam ſuam in cœlo viuificabit in ſęcula ſæculorum, Amen. Nedum propoſitiones duas iam præmiſſas, ſed & omnes alias præcedentes ponere delectabat principaliter propter propoſitionem iam ſequentem.

Pſal. 33. Pſ. 102. Pſ. 144. Dan. 3. Pſ. 118. † Lætitiæ.

PROPOSITIO. X.

Omni Dominica octodecim, Feſtiuitatibus nouem Pſalmi. & quoties tres lectiones & tria Reſponſoria dicuntur, ſalua hebdomada Paſchæ & Pentecoſtes, duodecim Pſalmi ad noctis vigilias pſalluntur: Cæteris horis ſecunda pars pſalterij deputatur.

SVmite Pſalmum, & date tympanum, Pſalterium iocundum cum cithara, & laudate Dominum, quoniam bonus eſt pſalmus. Et vt Deo noſtro iocunda decoraque in pſalmis ſit laudatio, dictam propoſitionem, pro qua principaliter aliæ præcedentes ſunt præmiſſæ, efficaciter comprobemus. Pro qua ſciendum, quod Pſalterium duas habet partes; primã vſque, *Dixit Dominus*, pro officio nocturnali: ſecundam, ab inde pro officio diei. Primam partem Ambroſius diuiſit in decem nocturnas, nullo Pſalmo prætermiſſo, quo vulgus ſui loci, digurias appellat. In prima diguria ſunt ſedecim Pſalmi, in ſecunda quatuordecim, in ſeptem ſe- A quentibus, decem & decem: in vltima, octo Pſalmi conſiſtunt. Iſtæ decem diguriæ in officio Ambroſiano frequentãtur per totũ annũ de quindena ad quindenã: ſcilicet vna hebdomada, Feria ſecunda, tertia, quarta, quinta, ſexta, quinq; primę: & altera hebdomada, eiſdẽ ferijs, alię quinque. Sabbato autem & Dominica Ambroſianum habet certa cantica. Et dictæ Diguriæ dicuntur etiam in feſtis quibuſcunque exceptis tribus vel quatuor feſtis Domini, & excepta hebdomada ante Natiuitatem Domini, & ante Paſcha, & poſt Paſcha. Secundam vero partem Pſalterij pro horis diurnis prima, tertia, ſexta, nona veſperis, & completorio Ambroſianum habet diuiſam, ſicut habetur in Officio Romano. Vnde credendum eſt, quod Hieronymus in illa par- B te Ambroſianum ſit ſecutus. Venerabiles vero Patres, Hieronymus & Benedictus, ex ſanctorum Patrum obſeruatione conſiderantes totum Pſalterium ex integro qualibet hebdomada perſolui debere, aliter Pſalterium diſtinxerunt. Nam pro aliquibus horis diurnis, certis pſalmis reſeruatis, reſiduos omnes in ſeptem nocturnos diſtribuerunt, videlicet Hieronymus pro Dominica octodecim, & Benedictus duodecim: Ambo vero pro qualibet feriarum ſimiliter duodecim pſalmos deputantes. Feſtiuitates autem B. Benedictus in numero pſalmorum Dominicis adęquauit, vt cap. 33. Hieronymus vero illas reſpectu Dominicæ mediauit: quia illis tantum nouem pſalmos dedit, & ſi tres pſalmi addantur, qui more Romano in feſtiuitatum vigilijs de ſero perſoluũtur, vt dicam infra propoſitione vigeſima pri- C ma. Similiter in feſtiuitatibus ad noctem pſalmi duodecim habebuntur. In ſecunda autem parte pſalterij diſtribuenda, Benedictus diſcrepat ab Ambroſiano & Hieronymo. Eius autem diuiſio ex ſua Regula ſciri poteſt. Vtriuſque autem diuiſione licet alia & alia, totum pſalterium qualibet ſeptimana, niſi Feſtiuitas occurrat, eſt complendum. Vnde beatus Benedictus tandem cap. 33. ſic concludit: Hoc præcipue commonentes, vt ſi cui fortè hęc diſtributio pſalmorum diſplicuerit, ordinet, ſi melius aliter iudicauerit, dum omnimodis attendatur, vt omni hebdomada Pſalterium ex integro numero centum quinquaginta Pſalmorum, pſallatur, & Dominico die ſemper à capite repetatur. Ad vigilias, quia nimis iners deuotionis ſuæ ſeruitium oſtendunt Monachi, qui minus pſalterio cum canticis conſuetu- D dinarijs per ſeptimanę circulum pſallunt, ſicut legimus ſanctos Patres noſtros vno die ſtrenue impleuiſſe, quod nos tepidi vtinã ſeptimana integra perſoluamus: Hęc ille. Quare autem beatus Benedictus omni nocte duodecim pſalmos tam de tempore, quam de ſanctis B. vero Hieronymus primo nocturno Dominicali & cæteris ferialibus noctibus ſimiliter duodecim Pſalmos deputauerunt, non humana, ſed diuina exiſtebat adinuẽtio. Vnde Caſſianus lib. 2. de inſtitutis cœnobiorũ cap. 4. Igitur per vniuerſum Ægyptum & Thebaidem, duodenarius Pſalmorum numerus tam in veſpertinis, quã in nocturnis ſolemnitatibus cuſtoditur, ita † vt poſt hũc duo lectiones, veteris ſcilicet ac Noui Teſtamẽti, ſingulæ ſubſequantur. Qui modus antiquitus conſtitutus, E idcirco per tot ſæcula penes cũcta illarũ prouinciarum monaſteria intemeratus nũc vſque perdurat. Quia non humana adinuẽtione ſtatutus à ſenioribus affirmatur, ſed cœlitus angeli † miniſterio Patribus fuiſſe delatus. Et cap. 5. ſic ait: Cumque pro ſuo vnuſquiſque feruore, infirmitatis immemor alienę, id ſtatim debere cenſeret, quod contemplatione fidei ac roboris ſui faciliimum iudicabat, parum diſcutiens, quid generaliter pleniitudini fratrum poſſibile eſſet, in qua neceſſe eſt infirmorum quoque partem maximam reperiri, diuerſoque modo enormem Pſalmorum numerũ inſtituere pro animi ſui virtute certarent. At alij quinquagenos pſalmos, alij ſexagenos, nõnulli verò, ne hoc quidẽ numero contenti, excedi eum debere cenſerent. eſſetque

† Pſ. 80. Pſ. 146. Ibidem. Pſalterij duæ partes. Quid ſit Diguria. al. † deinceps, vt poſt hæc duæ. al. † miniſterio.

inter eos pro Religionis Regula, piæ contentionis ſancta diuerſitas, ita vt tempus Solennitatis veſpertinæ, A ſacratiſſimæ ſuccederet quæſtioni, quotidianos orationum ritus volentibus celebrare, vnus in medium Pſalmos Domino cantaturus exurgit. Cumque ſedentibus cunctis, vt eſt moris nunc vſq; in Ægypti partibus, & in pſallentis verba omni cordis intentione defixis, vndecim Pſalmos, orationum interiectione diſtinctos, contiguis verſibus pari pronunciatione cantaſſet, duodecimum ſub Alleluia reſponſione conſummans, ab vniuerſorum oculis repente ſubtractus quæſtioni pariter & cæremoniis finem impoſuit. Ex hinc venerabilis Patrum Senatus, intelligens Angeli magiſterio congregationibus fratrum, generalem Canonem non ſine diſpenſatione diuina conſtitutum, decreuit hunc numerum tam in Veſpertinis, quam in Nocturnis cōuenticulis cuſtodiri. Hæc ille. B Sed in dicto Pſalmorum numero, & in Pſalmis ad Vigilias noctis decantandis in communibus † ſacris quotidianis hodie multi, maxime ſæculares regulam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ & ſanctorum Patrũ conſtitutiones ſeruare contemnunt. Et ne ſuper hoc, ignorantia à quoquam valeat allegari, in decretis Iuriſtarum de conſecratione diſtinctione 5. cap. In die, huc uſque poſitus eſt, & ſcriptus ſacratiſſimus Canō magni viri Gregorii Papæ VII. editus in ſacra Synodo generali. Qui etiam Canon ne in Ordine veſtro contemnatur, poſitus eſt de verbo ad verbum in Epiſtola Magalonenſis Epiſcopi ſuperius allegata. Et illum omnes ſuper Officio Diuino ſcribentes, in eorum operibus conſueuerunt ponere, & vt dictus numerus ſeruetur, ſæpius allegare. Eſt autem talis C tenoris: In die Reſurrectionis vſque ad ſabbatum in Albis, & in die Pentecoſtes vſque ad ſabbatum eiuſdem hebdomadæ, tres Pſalmi tantum ad noctem, treſque lectiones antiquo more & cantamus & legimus. Omnibus aliis diebus per totum annum ſi Feſtiuitas eſt, nouem pſalmos & nouem lectiones dicimus. Alijs autem diebus duodecim Pſalmos & tres lectiones recitamus. In diebus Dominicis, octodecim Pſalmos, excepto die Paſchæ & Pentecoſtes, & nouem lectiones celebramus. Illi autem, qui quotidianis diebus, tres Pſalmos & tres lectiones tantum videntur legere, non ex Regula ſanctorum Patrum, ſed ex faſtidio & negligentia comprobantur facere. Romani autem diuerſo modo agere cœperunt, maxime à tempore quo Teutonicis conceſſum eſt Regnum Romanæ Eccleſiæ. Nos autē & Or- D dinem Romanum inueſtigantes, & antiquum morem

Deut. 11. noſtræ Eccleſiæ ſtatuimus fieri, ſicut ſupra notauimus, antiquos Patres imitantes. Hæc ibi. Ponite hæc verba in cordibus & in animis veſtris, & ſuſpendite ea pro ſigno in manibus, & inter veſtros oculos collocate, & docete filios veſtros, vt illa meditentur. Quia hic eſt aptus modus viuendi ad ambulandum in via Dei, in qua alius ſic, alius ſic ire contendit, & pauci recte, maxime ſæculares, & religioſi plures. Omni igitur Dominica per totum annum, quando non tenetur feſtiuitas, dicendi ſunt 18. pſalmi, etiam in tempore Paſchali, præter diem Paſchæ & Pentecoſtes, & ſimiliter etiam in Dominicis infra Octauas maiores, vt Natiuitatis Domini, Epiphaniæ, Aſcenſionis, Aſſumptionis & Natiuitatis Mariæ, Petri & Pauli. E Item in omnibus diebus trium lectionum, ſiue de Tempore ſiue de ſanctis agatur, & per Octauas maiores, & etiam Tempore Paſchali præter dictas duas hebdomadas, ad Vigilias noctis ſoluendus eſt nocturnus 12. Pſalmorum ferialis. Et hoc ſeruant Monaſteria Ordinis veſtri in Italia & in partibus ſuperioribus Occidentis, & vbique prout notauit Guillielmus in ſuo Rationali Diuinorum, vbi loquitur de ſeptem diebus Paſchalibus. Item & idem ſeruant ſæculares Eccleſiæ Italiæ, & paucis diebus ſubtractis,

propriè Eccleſiæ per Alemaniam, Religioſi plures, vt Domini de domo Teutonicorum. Carmelitæ ſatis probe ſeruant. Et præterea ſecundum diſtributionem B. Benedicti, idem ſeruaſſe Carthuſienſes, Ciſtercienſes, & cæteræ Religiones Monachales. A Immo obediendo dicto ſacro Canoni, & ſeruando beati Benedicti Regulam in Pſalterio hebdomadatim perſoluendo, inter Canonicos & Monachos differentia aliqua non exiſtit. Nam vbi monachus dicit nocturnum ſecundum ſuam diuiſionem, Canonicus in ſimili die nocturnum dicere tenetur, ſecundum Romanam diuiſionem. Et cùm Monachi à ſua Regula adhuc non declinauerint, tamē Canonici quam plures in diuerſis Nationibus à dicto Canone diuerſimode declinarunt. Primo autem plures Nationes per totum tempus Paſchale, tres tantum Pſalmos, & tres lectiones dicere contendunt, & dicunt, allegantes quod Alcuinus Magiſter Caroli & Ludouici filii eius, rogatu Bonifacij Archiepiſcopi Moguntini, approbante Concilio Moguntino, illud inſtituiſſet. B Sed hoc reprobat Guillielmus in loco ſupradicto, & dicit oppoſitum concludi in Aſcenſione Domini, vbi ſunt nouem Reſponſoria, & nouem Pſalmi, cum eorum Antiphonis. Sed hæc inſtitutio, Apoſtolicæ auctoritati præiudicare nec debet, nec poteſt, præſertim cum euidenter ſtatutis ſanctorum Patrum videatur repugnare. Nam conſtitutiones contra canones & decreta præſulum Romanorum, vel bonos mores, nullius ſunt momenti, 10. diſt. Conſtitutiones. Indubitanter ergo refutare debemus. quicquid tam euidenter Apoſtolicæ auctoritati videmus contra ire, vnde totius Chriſtianæ religionis & ordinis exordium & formam recepimus: cum & ſecurius obſeruetur quod prouida antiquitas & auctoritas inſtituit, quam quod inconſi- C derata nouitas & infirmitas adinuenit. Sunt & alij ſæculares, qui extra tempus Paſchale, de ſanctis trium lectionum, numquam nocturnum perſoluunt, ſed nouem Pſalmos de ipſis ſanctis dicere volunt, & dicunt. Sed quod hi Pſalmi illo caſu dici poſſint, nec auctoritate, nec ratione probatur. Et quod non eſt ſanctorum Patrum decreto ſancitum, ſuperſtitioſis non eſt adinuentionibus præſumendum, de tranſlatione, Inter corporalia. Immo ſecundum præmiſſa, omnino eſt reprobandum. Nec loca veſtra de priuilegio nuper obtento ſe defendere debent. Nam ſicut iuramentum non eſt vinculum iniquitatis, nec debet nutrire peccatum: ita nec priuilegium. De priuilegio cap. Ex tuarum, Et ſi Canonici ſæculares, quibus durus eſt hic ſermo, abierunt retro, & cum dicto Canone am- Io. 6. D plius nolunt ambulare; numquid & vos vultis abire? Certiſſime vos qui inter Religioſos & Eccleſiaſticos viros in canonica degitis vita, debetis cum monachis qui non declinauerint, remanere. Nam dicit Nicolaus Papa, quod religioſi Canonici à ſanctorũ monachorum conſortio non ſunt ſeiuncti, 20. quæſt. 5. ca. Præſens clericus, prope finem. Licet irregulares Canonici regulæ inſeruiant laxiori. De ſta. mon. quod Dei, Suſcipite igitur ſuaue iugum Domini, quod à ſancta ſede Romana vobis imponitur, licet importabile videatur. Vnde ſcribitur 19. diſtinct. In memoriam B. Petri Apoſtoli, honoremus ſanctam Romanam Eccleſiam & Apoſtolicam ſedem, vt quæ nobis ſacerdotalis mater & dignitatis, eſſe debeat Eccleſiaſticæ magiſtra rationis. Quare ſeruanda eſt cum omni manE ſuetudine humilitas. Et licet vix ferendum ab illa ſancta ſede imponatur iugum, illud tamen feramus & pia deuotione toleremus. Immo vt dicit Bernardus libro de præcepto & diſpenſatione; Perfecta obedientia legem neſcit, termino non arctatur, neque contenta anguſtiis profeſſionis, largiori voluntate fertur in latitudine charitatis: & ad omne quod iniungitur, ſpontanea, vigore liberalis alacriſque animi modum non conſiderans, in infinitam libertatem extenditur. Et cum propter dicti canonis obligationem, in Dominicis Paſchalibus ſupra dictis, & infra Octauas maiores occurrentibus Pſalmi Dominicales ſint perſoluendi; tamen ad primam propter temporis iucunditatem De-

minicales quinque recitantur. Et ſimiliter cum tempore Paſchali in ferijs, & in diebus Sanctorum 3. lectionum, dicitur Nocturnus ferialis, ad laudes tamen Pſalmi conſueti leguntur. In numero autem Pſalmorum ad primam, tertiam, ſextam, nonam, veſperas, & completam, concordant ſatis nationes: ſaluo, quod aliqui in prima Dominicali extra tempus Paſchale, ex quadam deſidia omittunt dictos quinque Pſalmos, poſt ipſos octodecim ſubſequentes: Pſalmus autem *Confitemini*, more Ambroſiano, omni Dominica, etiã ſi feſtiuitas agatur, & in hebdomada Paſchali, eſt addendus. Pſalmi quoque veſpertini quotidie ad pſalterij complementum continuari debent: ſaluo quod de Natiuitate Domini, de Apoſtolis, de ſancto Stephano in Antiphonario Romano Pſalmi cum Antiphonis proprijs habentur. Et quando Dominicales in hebdomada Paſchæ & Pentecoſtes, & in die Aſcenſionis perſoluuntur. In feſtiuitatibus quoque ad ſecundas veſperas fratrum Minorum vſus ponit Pſalmos Dominicales, vtinmo ſecundum feſtiuitatem mutato. Gallici vero in maioribus Feſtiuitatibus per Pſalmos *Laudate* ſolemnizant: ſed Alemanni, vbi poſſunt, tenent ad feriales. Nunc de Pſalmorum Antiphonis aliquid in genere addatur. Sciendum quod tres horæ principales, ſcilicet Vigiliæ noctis, & Laudes, & Veſperæ, magis ſolenniter ſunt decantandæ: quinque vero paruæ horæ, humiliter ſunt faciendæ. Inde eſt quod ſecundum Ordinem Romanum, in Pſalmis, in dictis horis quoties laus ſanctæ Trinitatis *Gloria Patri* cantatur, ſempe ſequi debet Antiphona. Antiphonæ enim pertinent ad Pſalmos decantandos. Et ita B. Gregorius ad ſingulos Pſalmos dictarum horarum Antiphonas ordinauit. Sed aliqui aliquando in laudibus, aliquando in veſperis hunc decorem peruertunt, de quo poſterius dicetur. Dictæ vero quinque Horæ minores ſeruari debent ſub vna Pſalmorum Antiphona. Immo in Ambroſiano officio non habent Antiphonas. Et Benedictus in minoribus congregationibus concedit in illis Pſalmos dici directanée ſine Antiphona. Et debent Antiphonæ imponiante inchoationem Pſalmorum. Et hoc obſeruetur, etiam ſi quis priuatim dicat horas, vt ſeruant Romani & Ambroſiani. Cantãtur autem Pſalmi Ambroſiano & Romano more in fine verſuum per tonos. In medio vero Ambroſianum Pſalmos in omni tono pſallit plane. Romanum autem officium habet diuerſas meditationes. In quibus ſunt diuerſi mores ſecundam diuerſas Eccleſias & nationes: tamen Romæ in antiquis libris vidi meditationes ſatis noſtro vſui Alemannico concordantes.

PROPOSITIO XI.

Nec ad vigilias noctis, nec alias in officio Diuino legatur, niſi ſacra ſcriptura, & alia ſcriptura ab vniuerſali Eccleſia approbata.

De auctoritate ſanctæ ſcripturæ dicit Auguſtinus de vnico Baptiſmo, libro ſecundo, & ponitur nona diſtinctione: Quis neſciat ſanctam ſcripturã canonicam tam Veteris quam Noui Teſtamenti certis terminis contineri, eamque poſterioribus omnium Epiſcoporum literis ita præponi, vt de illa omnino dubitari ac diſceptari non poſſit, vtrum verum, vel vtrum rectum ſit, quicquid in ea conſtiterit. Qualiter autem ſacra ſcriptura per anni circulum ſit legenda, tradit beatus Gelaſius Papa 15. diſt. c. ſancta Romana, dicens: Quod Pentateuchus ponendus eſt in ſeptuageſima vſque ad decimumquintum diem ante Paſcha, à quo vſque in cœnam Domini ponitur Hieremias. In triduo ante Paſcha tres primæ lectiones de Lamentationibus Hieremiæ; tres mediæ de tractatu ſancti Auguſtini in Pſalmum 57. Exaudi Deus deprecationẽ. Tres vltimæ de Apoſtolo Paulo, vide eas ibi annotatas. In Paſcha, & infra hebdomadam, Homeliæ pertinentes; In octaua Paſchæ, Apocalypſis, Actus Apoſtolorum, & Epiſtolæ

A Canonicæ, vſque ad octauam Pentecoſtes. Et abinde vſque ad Calendas Auguſti, ponuntur libri Regum & Paralipomenon. In menſe Auguſto, Salomon: In Septembri, Iob, Tobias, Heſter, Eſdras: In Octobri, libri Machabæorum: In Nouembri, Ezechiel, Daniel, & minores Prophetæ: In Aduentu, Eſaias, vſq; in Natiuitatem Domini. In Natali & Epiphania Domini, tres primæ lectiones de Eſaia: deinde ſermones vel Homiliæ ad ipſum diem pertinentes. In Natali ſanctorum Stephani, Ioannis, Innocentium, & Silueſtri, Homiliæ de ipſorum die. In Dominica poſt Natiuitatem Domini, vſque in Septuageſimam, ponuntur Epiſtolæ Pauli. Et B. Benedictus ca. 18. dicit: Codices leguntur in Vigilijs tam Veteris quam Noui Teſtamenti diuinæ auctoritatis; ſed & Expoſitiones earum, quæ à nominatiſſimis

B doctoribus Orthodoxis Catholicis Patribus factæ ſũt. Ex vſo B. Bernardi ca. 41. Quando renouatur Hiſtoria, Liber ille, qui tunc inchoatur, cum ſua præfatione incipiendus eſt in Eccleſia, & legendus in Refectorio. Item eodem capitulo. Cum libro Machabæorum perfecti fuerint, legimus quatuor libros Euangeliorum in refectorio tantum vſque ad Paſcha, & dimiſſis Paſſionibus, quod reliquum eſt, finiatur. Hæc ibi. Sic itaque in primis Deo offerendis tota ſcriptura partim ad Vigilias nocturnas, partim ad refectorium perſoluitur. Præterea in dicto capitulo, Sancta Romana, beatus Gelaſios tradit hæc opuſcula, in Eccleſia Catholica recipienda, ex quibus in diuino officio legi poteſt, ſcilicet beati Cypriani Martyris Carthaginen. Epiſcopi,

C beati Ioannis Chryſoſtomi, beati Hilarij, beati Ambroſij, beati Auguſtini, beati Hieronymi, beati Iſidori, beati Leonis Papæ. Item opuſcula atque Tractatus omnium Patrum Orthodoxorum, qui in nullo à ſanctæ Romanæ Eccleſiæ deuiauerunt conſortio, nec ab eius fidei prædicatione, ſed vſque ad finem, in illius communione, Dei gratia perſtiterunt. Item Origenis nonnolla opuſcula, quæ vir B. Hieronymus non repudiat. Præterea Vitas Patrum, Antonij, Hilarionis, Pauli, & omnium Eremitarum, quos tamen B. Hieronymus ſcribit. Et Actus B. Silueſtri, & ſcripta de inuentione ſanctæ Crucis Dominicæ. Apocrypha autem in diuino officio, omnino repudiari debent, tradit in dicto cap. videlicet itinerarium B. Petri Apoſtoli, quod appellatur ſancti Clemẽtis. Actus, nomine Andreæ, Phi-

D lippi, Petri, & Thomæ Apoſtolorum, & liber de infantia Saluatoris, de Natiuitate B. Mariæ, & de Tranſitu B. Mariæ. Iſtæ enim ſcripturæ legi non debent. Et B. Auguſtinus lib. 2. contra Fauſtum, cap. 2. legẽdam B. Thomæ Apoſtoli apocrypham dicit. Vide de hoc in Summa Lombardica de ſancto Thoma. Venerabilem autem Bedam Anglorum Doctorem, nec Romani, nec Carthuſien. legunt. Sed Gallici & Teutonici cum Anglicis, ex eius homilijs quinquaginta cum Commentis ſuis ſuper Marcum & Lucam ſæpius habent lectiones. Vitam B. Agnetis ſcripſit Ambroſius, & vitã B. Benedicti ſcripſit Gregorius: ideo illas duas Vitas duntaxat legunt Carthuſien. Paſſiones & vitæ Sanctorum Andreæ Apoſtoli, Laurentij, & Sebaſtiani, Clementis, Ioannis & Pauli, Mauritij, Martini, & Nicolai, Cæci-

E liæ, Agathæ, & Luciæ, æqualem auctoritatem cum cãtu ipſorum habere videntur, cum eorum Cantus, quos Romani continent Antiphonarij, ex illorum vita & Paſſionibus ſint recepti. Vitæ etiam eorumdem Nicolai, & Martini, Auguſtini, Ambroſij approbatos auctores videntur habuiſſe. Paſſio vero B. Georgij, tã à B. Gelaſio, quã in Martyrologio, apocrypha reputatur. Et Paſſionem B. Margaretæ vidi Romæ apud Lateranum in dicto Canone B. Gelaſij, Apocryphis annumeratam. Paſſionem B. Vincentij, dicit Milleloquium à B. Auguſtino deſcriptam. Paſſio Mathæi Apoſtoli hæreſim habet contra declarationem Benedicti XII. de viſione faciali. Paſſio. B. Barbaræ, qua vtuntur noſtrates,

omnino

omnino videtur apocrypha & contemnenda: quia multa habet incredibilia, vt quod fontem fecerit, & ſeipſam baptizauerit, & de ouibus in locuſtas (& ſecundum alios) in lapides conuerſis, & de oratione ſua in extremis. Non enim credi debet, quod Sancti in extremis tales præſumpſiſſent orationes, ſicut quidam fabulantur de B. Catharina. Et de decem millibus Martyrum, quæ fabuloſe (dicam donec aliud videro) finguntur omni genere Paſſionis Chriſti perpeſſi fuiſſe in monte Ararat prope Alexandriam, nec eorum Paſſio in aliquo Martyrologio authentico annotatur, nec ipſorum dies Romæ in aliquo Calendario antiquo potui reperire Vnde dicit B. Cyprianus de lapſis, & ponitur quinquageſima diſtinct. Si quis præpoſtera: Quod ſi ſancti Martyres mandant aliqua fieri, quæ non ſunt ſcripta in lege Domini, noſe ſciendum eſt, illos a Deo impetraſſe quæ poſtulant, & tunc facere quæ mandant, Neque enim ſtatim videri poteſt, diuina Maieſtate côceſſum quod fuerit humana pollicitatione promiſſum. Nam Moyſes Exodi 32. cap. pro peccatis populi petijt, nec tamen veniam, quam petijt, accepit. Similiter Paſſiones ſanctorum Bartholomæi, Simonis & Iudæ, Petri & Pauli, Vitæque & Paſſiones aliorum ſanctorum multorum, quas hinc inde ſub quadam deuotione indiſcreta colligunt ſacerdotes periculoſe in officio diuino leguntur Et apud vos, & in Ordine veſtro ſimpliciter etiam in vna lectiuncula legi non debet, niſi id, de quo conſtiterit euidenter, quod ab Eccleſia fuerit approbatum. Nam vt dicit B. Auguſtinus ad Hieronymum, & ponitur 9. diſtinct. Si ad ſcripturas ſanctas admiſſa fuerint vel officioſa mendacia, quid in eis remanebit auctoritatis? Quæ tandem de ſcripturis illis ſententia proferetur; Cuius pondere contentioſæ falſitatis obteretur improbitas? quaſi dicat, Nullius. Officioſa autem ſecundum Gloſſam dicuntur, quæ continent pie-
†Rom. tatem, quæ nulli obſunt, & alicui proſunt. Sicut inofficioſum dicitur teſtamentum quod eſt contra officium pietatis. Et ideò ſæpius miratus ſum quomodo† adeo reprobas ſeu incertas ſcripturas affectent: ex quo Eccleſia Catholica ſufficientes habet pro ſalute noſtra in officio perlegendas. Vt autem Legenda fiant honeſte & ſecundum ordinem, ſequuntur verba memorati B. Gelaſij Papæ, quæ ponitur in dicto Canone, Sancta Romana, vbi dicit: Geſta ſanctorum Martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confeſſionum triumphis irradiant, quis ita eſſe Catholicorum dubitet, maiora eos in agone fuiſſe perpeſſos, nec ſuis viribus, ſed Dei gratia & adiutorio vniuerſa toleraſſe? Sed ideo ſecundum antiquam auctoritatem vel conſuetudinem, ſingulari cautela, in ſancta Romana Eccleſia non leguntur, quia & eorum qui ſcripſerunt, nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus, aut idiotis ſuperflua, aut minus apta, quam rei ordo fuerit, ſcripta eſſe putantur, Sicut cuiuſdam Cyrici & Iulitæ, ſicut Georgij, aliorumque Paſſiones huiuſmodi, quæ ab hæreticis perhibentur conſcriptæ: propter quæ (vt dictum eſt) ne vel leuius ſubſannandi oriretur occaſio, in ſancta Romana Eccleſia non leguntur. Nos tamen cum prædicta Eccleſia omnes Martyres, eorumque glorioſos agones, qui Deum magis quam hominibus noti ſunt, cum omni deuotione veneremur, Hæc ibi. Et videtur notandum, quod idem B. Papa quamuis in vno loco dicti ſacri Canonis vitam B. Silueſtri, Canonicis ſcripturis annumerauerit, ſub his verbis: Item actus B. Silueſtri Apoſtolicæ ſedis præſuli, licet eius, qui ſcripſit, nomen ignoremus à multis tamen in Vrbe Romana catholicis legi cognoſcimus, & pro antiquo vſu multæ hoc imitantur Eccleſiæ: tamen in ſequenti parte dicit In die ipſius B. Silueſtri, Sermones vel homilias in Officio Diuino legendas eſſe: Per hoc innuens, vt legenda & cantanda in Eccleſia Dei vltra omnia debeant eſſe pura, clara, & facilia, abſque hæſitatione quacunque. Et addendũ eſt præmiſſis, quod decorem lectionum, quem idem B. Papa ſtatuit in Natali Domini & in Epiphania, vt pote, quod in primo nocturno legatur de Veteri Teſtamento, in ſecundo Sermones, in tertio Euangelij expoſitio, Romani extendunt ad Dominicas magis præcipuas, ſcilicet in aduentu, & Septuageſima vſque ad Paſcha In octauâ Paſchæ, in die Aſcenſionis, in quinque feſtis Petri & Pauli, in Natiuitate Mariæ, in tribus diebus poſt Natiuitatem Domini: vt in iis diebus in primo nocturno legatur de Veteri Teſtamento vel Nouo, in ſecundò, Sermones, in tertio, Homilia Euangelij. Similem decorem faciunt de ſancto Laurentio Martyre magno Romano, vt in primo nocturno de eius paſſione legatur, in ſecundo Sermo, in tertio, Homilia. Et ad retinentiam Dominicalis feſtiuitatis obſeruant, vt in ipſa Dominica Lectiones Reſponſoriis concordent vbicunque poſſint. Quamuis per hebdomadam Biblia in alia parte continuetur: vt ſic feſtiuitas Domini, ſicut feſtiuitas Sanctorum, continuationem Bibliæ interrumpat. Sciendum etiam quod Romano more fratrum Minorum non legunt de Sanctis Romanis Lectiones chronicales, ſumptas ex pontificali Chronicò Damaſi, & cæterorum: ſed eorum eccleſiæ habent libros antiquos ſermonibus, & homiliis multis, & ſanctorum Paſſionibus, plenos, prout videmus apud alias Nationes, libros eccleſiaſticos conſtitutos, nec dictorum fratrum ſenſus eſt ordinatus ad Romanæ Eccleſiæ antiquas conſuetudines, vt notra dicetur Propoſitione vigeſimaſecunda.

PROPOSITIO XII.

Similiter in eodem officio Cantus debet eſſe authenticus & approbatus.

Verbum Chriſti abundet in vobis abundanter, in omni ſapientia, docentes & commonentes voſmetipſos in pſalmis, hymnis, & Canticis ſpiritualibus in gratia, cantantes in cordibus veſtris Domino, Ad Coloſſenſes 3. cap. Quamuis prius hæc tria, Pſalmi, Hymni, & Cantica differenter intellecta ſint, tamen hic Hymnos & Cantica intelligamus ea, quæ voce ſonora in laudibus fiunt diuinis Et nunc ſpecialiter de iis cantandis in eccleſia Dei fiet ſermo. Pro quo ſciendum, quod ab initio Diuinum officium omnimode conſtitutum in ipſis Pſalmis, abſq; hoc quod aliqua cantarentur, ſed cuilibet Pſalmorum Alleluia cum oratione adiungebatur. Et huiuſmodi orationes in antiquis Pſalteriis reperiuntur elegantes. Bina autem vice ſancti Patres conueniebant ad pſallendum: videlicet in nocte ad Vigilias, & hora lucernarii ad veſperas. Perſolutis autem ſuo numero pſalmis, lectiones ex veteri & Nouo Teſtamento addebantur, ſed in Sabbato, & Dominica tantum de Nouo. Ad tertiam autem, ſextam, & nonam in eorum Cellis ſimiliter pſalmos, ſed pauciores, perſoluebant. Miſſæ autem in eccleſia Dei primitus fiebant cum lectionibus vtriuſque Teſtamenti & Euangelio, abſque Cantu. Ad quas Cæleſtinus Papa pſalmos, ſicut ad alia officia, decantari inſtituit. Legitur autem in hiſtoria Tripartita libro tertio, capitulo octauo, beatum virum Ignatium vidiſſe Angelos in cælo antiphonatim cantantes, & antiphonatum vſum in eccleſia Antiochena inſtituiſſe, & exinde vſum Antiphonatim ad eccleſias cæteras tranſiuiſſe Vnde Iſidorus lib 3 Etymologiarum, Antiphona ex Græco interpretatur vox reciproca, duobus ſcilicet Choris alternatim pſallentibus, ordine commutato ſiue de vno ad vnum. Quod genus pſallendi, Græci inueniſſe traduntur. Tamen ex hoc vniuerſaliter in eccleſiam Dei cantus non fuit introductus: ſed poſtmodum tempore Theodoſij iunioris, ſicut in Vita B. Ambroſij legitur, in eccleſia Mediolanenſi, Cantus hymni cœperunt frequentari. Et tempore ſucceſſiuo à beato Ambroſio apud Latinos, & ad Miſſam, & ad alias horas diuinas, cantus publicus cum Hymnis metricis eſt introductus, Vnde in Chronicis legitur, quod Ambroſius ritum

Antiphonarum in eccleſia canendarum, primus à Græcis tranſtulit ad Latinos. Hic etiam poſt Hilarium, hymnos canendos, primus compoſuit. Officium enim Ambroſianum ad Nocturnos, & Matutinas, atque Veſperas, Laudes, necnon ad Miſſam, habet ſolennem, & fortem cantum, omnino alium à Romano, quem hodierna die, ſonora, & forti voce ſeruant Clerici ciuitatis, & diœceſis Mediolanenſis. Et exinde apud Romanos beatus Gregorius & Vualianus Papæ cantum Romanum receperunt, qui per eos ſeu per alios ſub tenore & tonu qui hodie cantatur, vbique extitit magis plane dulcoratus, & ordinatus. Romanus iſte Antiphonarius deinde in Franciam tempore Pipini per Stephanum Papam delatus fuit, vt dicit Vualafridus. Et tempore Caroli Magni in Alemannia publicatus. Vnde Sigibertus in Chronicis, anno ſeptingenteſimo ſeptuageſimo quarto, Carolus Rex offenſus diſſonantia eccleſiaſtici cantus inter Romanos & Gallos, & iudicans iuſtius eſſe de puro fonte, quam de turbato riuo, bibere: duos clericos Romam miſit, vt authenticum cantum à Romanis diſcerent, & Gallos docerent. Et per hos primum Meten. eccleſia, & per illam omnis Gallia ad auctoritatem Romani cantus reuocata eſt. Idem anno ſeptingenteſimo nonageſimo Carolus, honeſtati eccleſiaſticæ omnino intentus, legendi, & pſallendi diſciplinam diligenter correxit. Perpendens enim iterum Gallos à Romanis in cantando diſcrepare, Metenſis vero, ſola natiuæ leuitate paulum quid diſſonare, per Cantores rurſum ſibi ab Adriano Papa, à Roma directos, diſſonantiam cantus correxit. Hæc ibi. Omnis autem Cantus eccleſiaſticus conſiſtit in Antiphonis ſuper quas pſalmi pſalluntur, quæ à B. Ignatio initium habuerunt: aut in Reſponſorijs ad lectiones ordinatis, quæ Itali ſcribuntur reperiſſe. Vnde Iſidorus libro ſexto Etymologiarum: Reſponſoria Itali tradiderunt. Quiſode Reſponſorios cantus vocans, quo alio deſinente, alter reſpondeat. Inter reſponſoria, & Antiphonas hoc differt, quod in reſponſorijs vnus verſum dicit, in antiphonis autem Chori alternant verſus. Antiphonæ enim generaliter dicuntur ſiue ſint illi cantus, quos vulgariter antiphonas appellamus: ſiue Inuitatoria, quæ Benedictus appellat Antiphonas; ſiue ſecundum Officium Romanum, Introitus, Offertorium, & poſt Communio: ſiue ſecundum officium Ambroſianum, Pſallenda, Ingreſſa, Antiphonæ, poſt Euangelium, Offerenda, Confractio, & Tranſitorium. Reſponſoria vero ad lectiones adiunguntur in vtroque Officio, &, in Ambroſiano ad Veſperas, & in vtroq; ad lectiones in Miſſa. Sed in Romano, in Miſſa, nominantur Gradualia: & in Ambroſiano, Pſalmeli. Et quia Cantus Miſſalis modicum conſueuit alterari, videamus de cantu Vigiliarum, Laudum, & Veſperarum. Pro quo prænotetur quod antiphonæ & Reſponſoria ad vnum diem, vel obſeruationem pertinentia vocantur hiſtoria. Omnes autem Nationes ſatis vniformiter habent hiſtorias temporales, ſiue de Tempore, Antiphonario Romano cōcordantes. Sed de ſanctis, ſiue de diebus ſanctorum Italianæ Eccleſiæ, Romano magis ſe conformant: quia proprias hiſtorias Sanctorum minus admittunt. Deinde Eccleſiæ Gallicanæ, deinde Anglicanæ, & poſtremo Alemanniæ Eccleſiæ ad hiſtorias Sanctorum proprias magis ſe dilatauerunt. Sed quo ad antiphonarium Romanum, hoc ſuſtinendum eſt, quod in ordine Reſponſoriorum, & in verſibus eorundem occurrunt ſæpe apud diuerſas Nationes, & Eccleſiarum varietates. Nam nec ſimiles verſus communiter habentur, nec idem ordo reſponſoriorum, & Antiphonarum vbique ſeruatur. Immo in libris Romanis ſæpius eandem notaui varietatem. Ideo notandi videntur, qui in ordine Reſponſoriorum, aut in verſibus ſcrupulum ponunt, & in Propoſitione X. ſupra dicta largam conſcientiam admittunt. His præmiſſis, per hiſtorias temporales, & ſanctorum breuiter tranſcurramus, donec de Vrbe veniat id quod erit magis perfectum. Sancti ergo Dominici dies excellentius in Romano, quam Ambroſiano officio hiſtorijs ſolennibus ſunt decorati. Singulæ namque Dominicæ in Aduentu, & à Septuageſima vſque ad Paſcha, proprijs hiſtorijs decorantur. Tempus Paſchale per quindenas, & tempus poſt Epiphaniam, & Trinitatem ſecundum quantitatem temporis, & deinde ab Auguſto per menſes, propriæ hiſtoriæ imponuntur. Præterea feſta Domini nota, & tria feſta Virginis glorioſæ, Angelorum, vtraque feſta S. Crucis, & Baptiſtæ, Petri, & Pauli, Andreæ, & Ioannis Euangeliſtæ, Stephani, Laurentij, Clementis, Sebaſtiani, Innocentum, Ioannis, & Pauli, Mauritij martyrum, Martini, & Nicolai Confeſſorum, Agnetis, & Cæciliæ, Agathæ, & Luciæ virginum. De ſanctis Paſchalibus, & iis communi de Apoſtolis, de Martyribus, de vno Confeſſore, & de vna Virgine, proprijs gaudent hiſtorijs in Antiphonario antiquo Romano, quamuis aliquæ ſint incompletæ. Et noſtrates ab Eccleſia Gallicana, hiſtorias de Sancto Remigio, & de Sancto Dionyſio, & Laudes de S. Briſtio proprias habent commodatas. Stephanus Tongrorum Epiſcopus de inuentione S. Stephani, & de S. Lamberto, & de S. Trinitate proprias ordinauit hiſtorias, vt dicit Sigibertus in libro de illuſtribus Viris, quæ communiter in illis partibus obſeruantur. Monachi de S. Benedicto hiſtoriam habent ſumptam ex dialogo B. Gregorij. & ſecundum tomum Romanum, & in Antiphonario Romano decantarã Religioſi † Antiphonas nouem Lectionum communiter ſeruant hiſtoriam B. Auguſtini ſumptam ex libro ſuarum confeſſionum: ſed de iſtis duabus hiſtorijs nihil ad ſeculares. De præmiſſis hiſtorijs aliquæ ſumptæ ſunt hincinde ex ſacra ſcriptura ſecundum verba congruentia, & duæ ex Pſalterio, ſcilicet, Domine ne in ira: &, Si obliſus: aliæ, ex Lectionibus ſeu Paſſionibus, quæ tunc leguntur: aliæ ex Sanctorum ſermonibus ſiue dictis prout plura Reſponſoria, & antiphonæ reperiuntur de Natiuitate Domini, & de B. Virgine. Omnes autem prædictæ hiſtoriæ, auctoritatem habere videntur ex libris antiquis Romanis, quorum Exemplaria mecum etiam detuli, ſaluis iis, de quibus præmiſi. Carthuſien. autem nec Reſponſoria, nec antiphonas admittunt, niſi ſumptas de ſacra ſcriptura. Nec moueat, quod fratres Minores ſæpius non habent antiphonas ſeu Reſponſoria antiqua Sæcularium à Romanis recepta: quia plura in libris Romanis reperta, ab eorum vſu reſecauerunt. Item antiphonæ nocturnales trium dierum poſt Natalem Domini, & de ſanctis Petro & Andrea, quibus ſæculares vtuntur, non ſunt de antiphonario Romano, in quo aliæ breuiores & faciliores continentur, ſed à Gallicis compoſitę aſſeruntur. De B. autem Virgine Antiphonę, Ecce tu pulchra, & cęterę pro nocturnis, & longiores ad Benedictus, & Magnificat de Canticis ſumptas ſæculares plures obſeruant. Cum autem etiam ſi reſecarentur omnes Antiphonæ, & Reſponſoria, de quibus certa auctoritas non habetur: adhuc remanerent ſufficientes pro congregatione pauciore. Ideo Ordo veſter multum curioſe inquirere debet, quę Reſponſoria & quas Antiphonas in officio admittatis, quia in iis omni ſpiritui non eſt credendum. Hiſtorię temporales frequentius abundant in Reſponſorijs, vt etiam pro diebus ferialibus plura ſupereteſcant. Sed aliqui Religioſi, vt Prædicatores & eos ſequentes ferialia reſecauerunt, & Dominicalia ſecundum ordinem repetunt feriarum. In Romano tamen vſo primum Dominicale numquam repetitur in ferijs, ſed omnibus expletis, ſi ſit feria incipitur à ſecundo. Et quibus hoc placet, videãt Fratrum Minorum notas. Item, Gloria patri, Reſponſorium, Romæ in libris antiquis reperitur integre cantatum ad notam Toni, ſicut facimus poſt introitum. Et quia poſteris non placuit totum cantari, ideo deciſe cantatur in quolibet octo tonorum vſque *Sicut erat*. Et ita cantant Carthuſien. Colonien.

nien. Leodien. & plures ſolemnes eccleſiæ. Poſt *Gloria Patri*, repetitio debet eſſe breuior, quam poſt verſum, vt etiam ſeruant Romani & Carthuſien. Sunt etiam in officio diuino breuia Reſponſoria, quæ in officio Romano ad paruas Horas, vt ad Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, & Completorium dicuntur, & de pſalmis ſumantur, excepta Prima. Verſiculi vero parui, qui in Ambroſiano, & in libris antiquis Capitula nominantur, ſimiliter de Pſalterio ſumi debent. Benedictinum vero officium in paruis Horis verſiculos habet, & ad Laudes, & Veſperas, & ad vnicam lectionem æſtiualem, Reſponſorium breue. Auctoritate vero Romana, & B. Patris Benedicti Reſponſoria, nec breuia, nec magna dici debent cum Alleluia, niſi tempore Paſchali. Vnde idem Benedictus in Regula cap. 34. Reſponſoria vero numquam dicantur cum Alleluia, niſi à Paſcha vſque ad Pentecoſten. & in hoc puncto in paruis Reſponſoriis plures abutuntur contra Romanum vſum ſanctum & decorem cæleſtem Alleluia facientes, quod ſancti Patres dumtaxat dicto tempore ſine intermiſſione dici voluerunt, id alteri tempori non concedentes.

PROPOSITIO XIII.

Hymni eccleſiaſtici, Capitula, Orationes, in officio obſeruanda, authentica eſſe debent.

DE Hymnis canendis, & Saluatoris & Apoſtolorum habemus exemplum, de conſecratione diſtinctione prima, cap. de Hymnis. Nam & ipſe Dominus Hymnum dixiſſe perhibetur, teſtante Matthæo Apoſtolo, Et Hymno dicto, exierunt in montem Oliueti. Et Paulus Apoſtolus tam ad Epheſios, quam ad Coloſſenſes, de hymnis cantandis ſcripſit, vt ſupra Propoſitione octaua & duodecima. Eſt autem Hymnus, laus Dei cum cantico. vt eſt hymnus, *Gloria Patri*, qui in fine pſalmorum dicitur: & hymnus, *Gloria in excelſis*, quẽ Angeli Chriſto nato cecinerunt: & hymnus, *Te Deum laudamus*: ab Ambroſio & Auguſtino compoſitus, vt probatur in Procœmio Milleloquij, & cæteri hymni metrici, quos beatiſſimi doctores Hilarius & Ambroſius ediderunt, vt in dicto capite de Hymnis. Sanctus autem Teleſphorus Papa inſtituit, vt in nocte Natiuitatis Domini, fierent tres Miſſæ, & in illis Hymnus angelicus, *Gloria in excelſis*, diceretur, de Conſecrat. diſt. prima. cap. Nocte ſancta. Deinde Symmachus Papa natione Sardus, & Stephanus tertius natione Siculus conſtituerunt, vt omni die Dominico, & in feſtiuitatibus ſanctorum Apoſtolorum & Martyrum, dictus hymnus angelicus, *Gloria in excelſis*, ad Miſſam cantaretur. Sic itaque idem hymnus ſanctorum Patrum auctoritate ad feſtiuitates dumtaxat eſt conſtitutus: & tempore triſtitiæ, vt in Aduentu & in Septuageſima intermitti debet. Nec Leo Papa nonus in huiuſmodi intermiſſione aliquas excipit feſtiuitates, de conſecratione, diſtinctione prima, cap. Hi duo hymni. Et quoniam Hymnus, *Te Deum laudamus*, pariliter reſonat laudem ſanctæ Trinitatis, ſicut Hymnus, *Gloria in excelſis*: ideo Romana obſeruatione introducta eſt regula, vt hi duo hymni pariliter vnus in Laudibus, & alius in Miſſa debeant cantari, & pariter intermitti, vt ponit beatus Innocentius Papa tertius, extra de celebratione Miſſæ, capite Concilium, in fine, vbi idem Papa aliam dat nobis auctoritatem: vt ſicut ad feſtiuitates Dominicales & Sanctorum, hi duo hymni ſuis temporibus decantantur: ita eiſdem temporibus, in diebus profeſtis, hoc eſt, procul à feſtiuitate, ſcilicet in diebus priuatis, quando tres fiunt lectiones, dicti duo hymni cantari non debent, vt inter commemorationem & ſolennitatem differentia oſtendatur. Et hoc debent obſeruare, qui diligunt decorem domus Dei. Nam ſicut decor eſt, illos in feſtiuitatibus ſeruare, ita decor eſt illos dimittere in diebus priuatis. Quando enim has glorificationes diebus priuatis magis ſupprimimus, tanto illas iucundius in feſtiuitatibus ſuſcipiemus. Et illud videtur decere ordinem veſtrum. Nam idem ſequuntur plures religioſi. Et ſi ita ſcriptum eſt, vt cantari non debeant extra Dominicas & feſtiuitates, ſecundum præceptum Regulæ non cantentur. De hymnis autem metricis valde curandum eſt, ne cantentur aliqui, niſi approbati & editi, vt ſupra dictum eſt. Reprobi autem vt plurimum noſci poſſunt, vel quia non ſunt generales, vel quia metrum habent corruptum. Ad Primam autem, Tertiam, Sextam, & Nonam Hymni conſueti more Romano non mutantur, & in minori congregatione ſub facili Tono ſeruari debent. Nam hoc generaliter cuſtodiendum eſt, vt quinque paruæ horæ ſub humilitate ſeruentur, & tres maiores feſtiuius celebrentur. Ad quod accedit auctoritas beati Benedicti, qui in minori congregatione Pſalmos in paruis horis directanee dici permittit. Aliquorum autem congregatio paucis temporibus illius horarum hymnos cantat ſub tono feſtiuitatis, vltimo verſu variato. Et aliquorum vſus ad Primam, Tertiam, Sextam, & Nonam, tempore Natalis Domini, habet hymnum, *Agnoſcat*, qui in Hymnariis Romanis reperitur. Sed qui quotidie in feſtiuitatibus Hymnos conſuetos omittunt, & ad eaſdem horas diuidunt hymnum feſtiuitatis, nec auctoritatem habent, nec exemplum, ſed nimium abutuntur. Ideo illos ſequi non debetis: ſed in humili congregatione veſtra, humillime decantare. Qui in Completorio Hymnum poſt Capitulum dicunt, agunt contra auctoritatem Romanam, & Ordinem B. Benedicti, in quorum officiis ſtatim poſt Pſalmos locatur, ſicut in aliis quatuor paruis horis hymnus dicitur ante Pſalmos. Et in Ambroſiano, tam in Completorio, quam in eiſdem paruis horis dicitur ſimiliter ante Pſalmos. Præterea in Ambroſiano officio ad matutinas ſemper dicuntur duo hymni, in principio & in fine. Et ſimiliter in Romano & Benedictino officio, ad nocturnos dicitur vnus hymnus, & ad laudes alter: & hoc ſeruant omnes Religioſi & Italici, Gallici, & Anglici. Alemanni autem in hoc degenerant. Nam ad Nocturnos, nullum dicunt, & ad laudes raro. Ex quibus videtis, quos ſequi debeatis. Hymni autem ſubſequentes, videntur obſeruandi. In Aduentu ad Veſperas, *Conditor*: ad Nocturnos, *Verbum*: ad Laudes, *Vox clara*: ad Completorium, ſecundum aliquos, *Veni redemptor*, qui eſt Ambroſianus de Natiuitate Domini. Item de Natiuitate ad Veſperas, *A ſolis*: Ad Completoriũ, *Fit porta*: Ad Nocturnos, *Corde natus*: Ad Laudes, *Chriſte redemptor*: Ad paruas horas, *Agnoſcat*, vt ſupra. In Epiphania, ad Veſperas ac Laudes, *Hoſtis Herodes*: Ad Nocturnos, *A patre vnigenitus*, vel Ambroſianus: *Illuminans altiſſimus*. Dominicis quotidianis in Sabbato, *Deus creator*, qui eſt Ambroſianus Veſpertinus quotidianus, cuius meminit Auguſtinus libro 7. Confeſſionum, quando per ſomnum à luctu anxio in dolore mortis Matris recepto fuit curatus. Et hunc hymnum fratres Minores, & alios plures male omittunt, quia authenticus eſt, & multum pulcher. Ad Nocturnos in hyeme, *Primo dierũ*: & ad Laudes, *Æterne rerũ conditor*, qui in Ambroſiano, omni die dicitur in principio ad Matutinas. Item ad Nocturnos in æſtate, *Nocte ſurgentes*: & ad Laudes, *Ecce iã noctis*. In ſecundis Veſperis Dominicæ, *Lucis creator*. Feria ſecũda, in Nocturno, *Somno*: in Laudibus, *Splendor paterna*, qui eſt Ambroſianus temporalis in fine Matutinorum: In veſperis, *Immenſe*. Feria tertia, in Nocturno, *Conſors*: In laudibus, *Ales diei*: In Veſperis, *Telluris*: Feria quarta, in Nocturno, *Rerũ creator*: In laudibus, *Nox & tenebræ*: In Veſperis, *Cæli Deus*. Feria quinta, in Nocturno, *Nox atra*: In laudib⁹, *Lux ecce*: In Veſperis, *Magne Deus*. Feria ſexta, in nocturno, *Tu Trinitatis*: In laudib⁹, *Æterna Chriſti*. In veſperis, *Plaſmator*. Sabbato, in Nocturno, *Summe Deus*: In laudibus, *Aurora iam ſpargit*. Omnes iſti hymni feria-

Mat. 26.

Luc. 2.

los Romano vſu, vnicam & facilem habent notam. De noſtris autem Alemannis, aliqui omittunt Nocturnales, vt Colonienſes: aliqui, omiſſis laudum hymnis, Nocturnales ponunt ad Laudes, vt Leodienſes: alij, omnes feriales omittunt, & Dominicales æſtiuales in ferijs repetunt, vt Prædicatores. Securius eſt, ſequi morem Romanum. De quadrageſima ſunt † hymni, *Audi benigne*: Ad Nocturnos, *Ex more*: In laudibus, *O Nazarene*, Secundaquindena. Ad Veſperas, *Nunc tempus*: In Nocturno, *Clarum decus* In laudibus. *Iam Chriſte*; ad Completoriũ, per menſem, *Chriſte qui lux*: qui eſt Ambroſianus. Aliorum vſu ſunt alij hymni Quadrageſimales, cum in his raro vſus ſe concordent. De paſſione ad Veſperas, *Vexilla*: Ad completorium, *Cultor Dei*: Ad Nocturnos & Laudes, *Pange lingua*, quia ſit diuiſio. De reſurrectione ſunt hymni, *Ad cœnam agni*. Ad Completoriũ, *Ieſu noſtræ* &, *Aurora lucis* cum verſibus, qui diuidi poſſunt ad Nocturnos & ad Laudes, vt faciunt Prædicatores. Romani habent in Nocturno ( ) & in laudibus dicunt hymnum, *Aurora*, integre Eſt & Ambroſianus, *Hic eſt dies verus*. De Aſcenſione, *Feſtum nunc celebre*, *Æterna cæli gloria* & *Hymnũ canamus*: & Ambroſianus, *Optatus votis*. De ſancto Spiritu, *Veni Creator*. In nocturnu, *Iam Chriſtus aſtra*: qui eſt Ambroſianus. In Laudibus, *Beata nobis*. De ſancta Trinitate ad Veſperas, *O lux beata* in Nocturnu, *Tu Trinitatis*: in laudibus, *Om. Deus*. De Natiuitate Ioannis, *Vt queant laxis*: qui eſt prolixus, & diuidi poteſt per Nocturnum & Laudes. In Ambroſiano eſt, *Almi propheta* De Apoſtolo Petro, *Aurea luce*: & hymnus, *Feſtum per omnes*. Ex quibus Minores aliquot verſus habent, reliquis reſecatis. Eſt Ambroſianus, *Apoſtolorum paſſio*. De ſancto Laurentio ſunt plures *En Martyris*: *Martyris Chriſti*, qui Sapphicus, & Ambroſianus Apoſtolorum. De Aſſumptione, *O quàm glorifica*: & *Gaude viſceribus*. Et pro quolibet feſto ad Veſperas, *Aue Maris ſtella*: ad Nocturnũ, *Quem terra*: & ad Laudes eius portio, *O glorioſa*: & Ambroſianus, *Myſterium Eccleſiæ*. De ſancto Michaele ad Veſperas & Laudes, *Chriſte ſanctorum*: in Nocturno, *Tibi Chriſte*: & Ambroſianus, *Myſteriorum*. De ſancto Martino, locales plures habetis, Ambroſianus habet, *Bellator armis*. In Dedicatione Eccleſiæ cõmuniter habetur, *Vrbs beata*: qui diuidi poteſt; Ambroſianus habet, *Chriſte cunctorum*. De Apoſtolis ad veſperas, *Exultet*: in nocturno, *Æterna Chriſti munera*: qui eſt Ambroſianus prolixus, & Romano more partim capitur in Nocturno Apoſtolorum, partim in Nocturno Martyrum. De Apoſtolis ad Laudes, *Ortu Phœbi*. De vno Martyre ad Veſperas & Laudes, *Martyr Dei*: in nocturno, *Deus tuorum*: qui eſt Ambroſianus. Sed ibi prolixior alijs placet, hos duos è cõtra dici. De Martyribus ad Veſperas: *Sanctorum meritis*: In nocturno, vt ſupra: in Laudibus, *Rex glorioſe*. De vno Confeſſore, *Iſte Confeſſor*. Sunt alii duo, *Ieſu Redemptor omnium*, *Ieſu corona celſior*: qui eſt Ambroſianus. De vna Virgine ad Veſperas & Laudes. *Ieſu corona virginum*: qui eſt Ambroſianus in Nocturno, *Virginis proles*. Omnes autem prædicti hymni, & adhuc plures alij, reperiuntur Romæ in hymnaſiis antiquis, & aliqui in Officio Ambroſiano: Neceſſarii autem hymni & authentici admitti debent. Et ſecurius de communi cantabuntur, quam locales & apocryphi admittũtur. Quo autem loco ad Laudes & veſperas hymni dici debeant, infra dicetur Propoſitione 14.

Tot decoſt. † ad Veſperas.

De Capitulis.

Nunc de capitulis videatur. Sciendum quod ſicut ad Vigilias noctis leguntur lectiones magnæ, ita ad Laudes & Veſperas, & ad quinque paruas horas dicuntur paruæ lectiones, ſiue lectiunculæ, quas ſanctus Benedictus in Regula ſua vocat Lectiones. Et ita ſæpè appellantur in multis ſcripturis. Communi autem vſu ſæculari, appellantur Capitola. In Ambroſiano autem & ſæpius in quibuſdam antiquis libris, Verſiculi parui, qui de Pſalmis recipiuntur, appellantur capitula Et ita ponitur de Conſecratione, diſt. 5. cap. Conuenit. Recipiendo autem priorem ſignificationem, notandum A quod regulariter Romano more in officiando Dominicas & feſta, habentur tria propria dumtaxat Capitula, ad Tertiam, Sextam, & Nonam, quorum primum repetitur ad vtraſque Veſperas, & ad Laudes. Et hoc ſumptum eſt ab Ambroſio, qui dumtaxat ad Tertiam, Sextam, & Nonam ponit huiuſmodi propria capitula, licet pauca. Et iſte modus dicendi ſeu repetendi capitula, eſt multum generalis in orbe religioſis Italicis, Gallicis, & Anglicis. Et ſicut lectiones nocturnales non ſunt vbique eædem, ita in huiuſmodi capitulis raro eſt concordia. Nam vnus vſus habet iſta, & alius alia, Omnia tamẽ vbique ſumuntur, & ſumi debent de ſacra ſcriptura, & ſecundum beatum Benedictum ex corde recitari. Alemanni autem plures alium modum habent capitulan- B di. Nam ipſorum multæ Eccleſiæ in officiando habent ſex propria Capitola & Orationes, ſcilicet ad vtraſque Veſperas, Laudes, Tertiam, Sextam, & Nonam. Inter quæ præcipuum exiſtit Capitularium Stephani Tongrorum epiſcopi. Idem enim epiſcopus, vt dicit Sigibertus in lib. de Viris illuſtribus ad Robertum Metenſis Eccleſiæ epiſcopum, in qua nutritus fuit, ſcripſit librum capitularium, in quo per totum anni circulum ſingulis Dominicis & feſtiuitatibus maioribus Capitula & orationes ſe collegit. Huiuſmodi autem capitulis & Orationibus vtuntur multæ Eccleſiæ harum partium aliquæ integre, aliæ in multis particulis variauerunt, vt Traiectenſes. Aliæ, vnica Oratione contentæ, ſolum Capitula receperunt. & hoc ſequuntur fratres veſtri de Viridi Valle. Et quoniam generali vſu C Mundi, in huiuſmodi capitulis licet ſequi libros Eccleſiarum, nec in illis tenetur identitas, ſicut nec in lectionibus Matutinis: videtur quod fratres veſtri de Amſteyn retinere licet potuiſſent abſque ſcrupulo Capitularium Viridis Vallis, quod auctorem prædictum habere noſcitur. Indiſcretus enim ſcrupulus eſſe videtur, formare conſcientiam de hoc vel illo capitulo, Reſponſorio, Verſu, & huiuſmodi recitando, dum tamen ſint authentici & Romani per præmiſſa, & non habere conſcientiam de vno integro Pſalterio aliquando omittendo, vt ſupra propoſitione X. Vidi etiam ſæpe in libris monachorum, & aliquando ſæcularium, pro vno officio Dominica vel feſtiuitate, plura Capitula notata generaliter, nec aſſignatum D ſpecialiter, vt ad hanc vel illam Horam recitentur, Multi quoque Alemanni ad omnes Horas vnicum ponunt Capitulum, ſicut & in Romano, vnica dicitur Oratio. Hic tamen modus capitulandi, nec auctoritatem habet, nec exemplum. Sequitur videre de Orationibus, in quibus vſus generalior exiſtit, vt vnica pro omnibus Horis habeatur. Ambroſianum quoque officium plures dicit Orationes, & in officio proprias plures habet. Similiter monachi illas multiplicant, & dein magis Alemanni. De orationum vero auctoritate facienda dicitur in quodam paruo Rationali, quod dicitur Micrologus, cap. 5. in hæc verba: Alias quoque Orationes niſi antiquas & Gregorianas, difficillime admittunt, vt pote quas in antiquioribus, & emendatioribus Sacramentariis maxime inueniunt. E Nam Octauum Aphricanæ prouinciæ Concilium cui ſanctus Auguſtinus, immo ducenti quatuordecim. Patres interfuerunt, capitulo duodecimo ita conſtituit: Nullæ preces, vbi orationes, vel Miſſæ, vel Præfationes, vel commendationes, vel manus impoſitiones dicantur, niſi in Concilio fuerint probatæ. Item tertium Carthaginenſe Concilium, cui item ſanctus Auguſtinus interfuit, capitulo viceſimotertio: Nullus ad altare Patrem pro Filio, vel Filium pro Patre nominet, ſed ſemper Orationem ad Patrem dirigat, nec qualibet oratione vtatur, niſi probata. Oratio quidem ad Patrem dirigenda eſt, iuxta Domini præceptum, qui diſcipulos ſuos ita inſtruxit, cum interrogarent eum qualiter orare debuiſſent: Cum ſtabitis

mini præceptum, qui diſcipulos ſuos ita inſtruxit, cùm interrogarent eum qualiter orare debuiſſent: Cum ſtabitis, inquit, ad orãdum, dicite, Pater noſter, hæc vbi ſuprà. Stephanus Tungrenſis in Capitulario ſuprà dicto ad Capitula ſingula, ſingulas adiungant orationes. & valdè multas ſumpſit ab Ambroſiano, & ex officiu Monachorum. Romæ etiam in libris vidi orationes, Veneranda nobis: & Supplicationem ſeruorum tuorum, ad Collectam apud S. Adrianum, & alias plures à fratribus Minoribus omiſſas. Hæc dico, ne credatur, quod omnia officij Romani ab eiſdem fratribus obſeruentur. De hoc latius Propoſitione XXII. Omnes autem Orationes quorumcunque vſuum, de quibus certitudo non habetur iuxta præmiſſa Concilia, tanquam Apocryphæ reſpuantur. Nam ſufficiunt pauciores, vt dicam Propoſitione XXIII. in fine Miſſæ.

PROPOSITIO XIV.

De nocte in vigiliis, & ſepties in die laudes Domino ſunt canendæ.

SAncti Patres, vt ſupra dictum fuit propoſitione 12. per Pſalmodias obſeruabant quinque horas, ſcilicet Vigilias noctis, Veſperam, Tertiam, Sextã, & Nonam. Deinde quia ſcriptura ſæpiùs iungit Manè & Veſperè, addita eſt laus Matutina. Multorum quoque epiſcoporum ſtatutum erat, vt clerus & populus manè & ſerò preces & orationes Deo funderent cum *Pater noſter*, & Symbolo. Ideò ad hoc introductæ ſunt duæ aliæ horæ, Prima, & Completa. vtraque cum precibus, Oratione Dominica, & Symbolo. Itaque octo ſunt Canonicæ horæ, ſcilicet Vigiliæ nocturnæ, & ſeptem diurnæ, ex ſcriptoris auctoritatẽ habẽtes. Vndè B. Benedictus capitulo 25 vt ait Propheta: Septies in die laudem dixi tibi. qui ſeptenarius numerus ſacratus, à nobis ſic implebitur: ſi Matutinæ, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Veſperæ, & Completorij tempore, noſtræ ſeruitutis officia perſoluamus. Quia de his Horis dicit Propheta, Septies in die laudem dixi tibi. Nam de nocturnis Vigilijs idem ipſe Propheta ait: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi. Ergo his tẽporibus referamus laudes creatori noſtro ſuper iudicia iuſtitiæ ſuæ, id eſt, Matutinis, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperis, Cõpletorio, & nocte ſurgamus ad confitẽdum. Hæc ibi. Ad idẽ cõcordat Caſſianus lib. 2. de inſtitutis cœnobiorum, & extra de celebratione Miſſæ. cap. 1. Et quamuis ſeculares iungant Vigilias Matutinis laudibus, & abuſiuè vtrumque appellẽt Matutinas: tamen ſunt diſtinctæ horæ, & diuiſim à Monachis per orationes terminantur. Igitur vigiliæ noctis, fiunt per tres nocturnos & nouem lectiones, vt Dominicis & feſtiuitatibus ſeu per duodecim Pſalmos, & tres lectiones dũtaxat, vt diebus priuatis, Ambroſiano autẽ officio omnes Matutinæ fiunt cũ tribus lectionibus per totum annum, niſi in Natiuitate Domini & Epiphania vbi nonó fiunt lectiones, Quia illos duos dies Domini, extra tempus Paſchale duntaxat feſtiuitates reputat, In Paraſceue autẽ habet ſex Lectiones. Vigiliæ autem ſunt Canonicæ horæ per ſe, non habẽtes cum aliis parilitatem. ſed Laudes & Veſperæ inter ſe, Item Prima & Cõpletorium inter ſe & Tertia, Sexta, & Nona inter ſe habent parilitatem, & ſimilem officiandi Ordinem atque modum. De parilitate Tertiæ, Sextæ, & Nonæ, ſatis euidẽs eſt: de aliarum parilitate videamus. Quod autẽ Laudes & Veſperæ, ſimili modo debent officiari, habemus duo Iura poſita in Decretis, 12. diſt. ca. vltimo. Et de Cõſecratione, diſt 5. capite, *Conuenit*. Primũ eſt Cõcilij Bracaren. quod ſic dicit: Placuit omnibus cõmuni conſenſu, vt vnus atque idem pſallendi ordo in Matutinis vel Veſpertinis officiis teneatur, & non diuerſæ ac priuatæ, neque Monaſteriorum conſuetudines cum Eccleſiaſtica regula ſint permixtæ. Matutini officium appellant, quod vocamus Laudes. Vtrobique ergò debet eſſe idem ordo pſallendi, quia ambo ſimiliter inchoantur. Vtrobique ſunt quinque Pſalmi, qui vtrobique debent habere quinque antiphonas. Vtrubique dicuntur Capitulum, Hymnus, Verſus, Cãticum cum Antiphonis, Oratio cũ memoriis ſimilibus. De monachorũ cõſuetudine ideò dicit, quia in Benedictino officio ad laudes ſunt quinq; Pſalmi, & ad Veſperas tantũ quatuor. Et laudes in principio habent pſalmũ directum, alias in illo officio pariter inofficiantur. Secundum eſt Concilij Agathenſis, quod ſic dicit: Cõuenit, Ordinem Eccleſiæ ab omnibus æqualiter cuſtodiri. Vnde ſtatuendum eſt, vt ſicut vbiq; poſt Antiphonas collationes ab epiſcopis vel preſbyteris dicantur, & Hymni Matutini vel veſpertini diebus omnibus decantentur, & in cõcluſione Matutinarum, Miſſarumque poſt hymnos. Capitula dicantur: & plebs completa oratione ad Veſperam ab epiſcopo dimittatur cũ benedictione. Hæc ibi. Et ex pone poſt antiphonas, id eſt, poſt Pſalmos antiphonatim dictos in Laudibus & Veſperis. Collationes, id eſt, Lectiones quas capitula nominamus, vt in propoſitione præcedenti. Et Hymni matutini. Nota quod vtrobique debet hymnus dici. Miſſarumq;, hoc eſt. cõplementorum in Veſperis, Capitula, hoc eſt, verſiculi parui, vt in propoſitione præcedenti. Et ſic nota ordinem, vt ad Veſperas & ad Laudes poſt quinque Pſalmos antiphonatim dictos, ſequatur Lectio, hoc eſt, Capitulum, deinde Hymnus cũ verſu dicantur, & ita generaliter ſeruatur. Debent igitur Laudes & Veſperæ eodem ordine inofficiari. Sed a multis iſte ordo tripliciter immutatur, addendo, ſubtrahẽdo, & tranſponendo. Addendo, vt qui laudibus verſiculum ſacerdotalem præponunt, & ad Veſperam in certis † cantibus Reſponſorium cantant, quorum vtrumque Romani nuſquam faciunt. Sed vtriuſque generalis conſuetudo contraria præualuit, cuius rationem ponunt Rationalia diuinorum. Subtrahendo, vt qui in Laudibus aliquando nullum habent hymnum, ſeu aliquando decurtatum. Et iſti manifeſtè offendunt dictum Concilium, Romanum, Benedictinum, & Ambroſianum Officium, quorum quodlibet ſemper habet hymnum. Tranſponendo, vt qui alio ordine dicunt Hymnum in vno, quàm in altero. Additio tolerari poteſt, ſubtractio autem & tranſpoſitio videntur vitioſæ. Completorium verò & Prima, ferè ſimilem habent Officiationem: Quia vtrobique eſt Hymnus in vno ante, & in altero ſtatim poſt Pſalmos. Vtrobique fit confeſſio & abſolutio: & vtrobique ſub quatuor Gloria. ſunt quatuor Pſalmi. Et vtrobique capitulum, Reſponſorium paruum in Romano, verſus, preces, & cætera ſub collecta, ſed Completorium præcellit in cantico. Et quia ſicut cæteræ horæ paruæ, ſolam debent habere antiphonam: ideò excellentiori vſu, pſalmi completorij directanei ſunt cum alleluia, & ad Canticum antiphona collocatur. Et præterea propter hanc parilem Officiationem quando Prima habet, *Miſerere mei Deus*. vſu approbatiore Completorium præcedens ſemper illud idcirco habet. Cum enim feſtiuitas præcedit, illa in ſecũda veſpera terminatur, (vt infrà dicetur propoſitione 19.) & Completorium ad diem pertinet ſubſequentem. Et ſciendum, quod Ambroſiano, Benedictino, & Romano more Completorium per totum annum eſt vniforme, nec aliqua mutantur, niſi propter tempus aliqua ſubtrahantur. Prima verò Ambroſiana eſt vniformis In prima verſus reſponſorij in Natiuitate Domini, in Apparitione, Reſurrectione, & Aſcenſione generali vſu ſic mutari ſolet. Eiſdem tẽporibus, & in Aduentu, & in Quadrageſima atque Pentecoſte, ſecundùm vſus celebriores, & multorũ ſcripturas, Antiphonæ duntaxat tranſmutãtur. Cætera ſẽper vniformia remanẽt, niſi in triduo ante Paſcha & hebdomada ſequẽti. Antiphona etiam S. Trinitatis in Prima, vniformis eſſe debet, niſi in Aduẽto, & Quadrageſima, in Natiuitate, Apparitione, Reſurrectione, Aſcenſione, & Pentecoſte, & de Virgine glorioſa. Sed propter parilitatem

ſer. † commutationibus aut; canonicantibus abbreuiatio huiuſmodi hic erat, cãtibus,

complerorij & primæ ſupradictam, ad mutationem an- A tiphonæ Primalis, multi ab vniformitate completorij declinantes mutant in illo hymnum & antiphonam ad *Nunc dimittis*. Alij têporibus quibus verſiculus reſpõſorij in prima mutatur, mutant etiam in Completorio capitulum cum verſu. Alii vero quoties libet, infeſtiuitatibus completorium mutare volunt. Nimia mutatio vitioſa videtur, nec ſtabilibus religioſis congruere qui facilia & breuia ſequi debent. Communiore autem viu ſeruatur ad Primam capitulum, *Domine miſerere*: Oratio, *Deus qui ad principium*. cum oratione, *Actiones noſtras*. quæ ſunt Ambroſianæ, Ad Cóplet. Capitulum, *Tu autem* & Oratio, *Illumina quæſumus Domine*. Et cõuenit, vt vtrobiq; interceſſio Virginis glorioſæ, & omniũ Sanctorũ inuocetur in oratione, ſicut fit in Ambro- B ſiano. In officio autem Capituli, quod fit poſt Primam, fiunt tria: primo memoria ſanctorũ in recitatione Martyrologij, cum verſu, *Precioſa*, & capitulo *Sancta Maria*. Secundo, memoria defunctorum in anniuerſariis recitandis, cum *Miſerere mei Deus*, & Collectis. Tertio, quia nunc ad labores diurnos præparari debemus. Adduntur preces cõgruentes, dicẽdo ter, *Deus in adiutoriũ*, Et contra B. Benedictum cap. 55. agũt, qui huic verſui triplicato quicquam addunt. Deindè ter *Kyrie eleiſon*, *Pater noſter*, cũ Verſu, & *Reſpice*, & Oratio, *Dirigere*, Ambroſiana. Item Romanum Officium ad Primam & Completorium habet preces ex cauſa dicta ſupra in principio: Ad cæteras verò horas nequaquam, niſi de tempore agatur. Ambroſianum autem quotidie in paruis horis duntaxat, poſt Lectiunculam, quam capitulum dicimus, habet C Reſponſorium breue, Verſiculum, Kyrie eleiſon ter, Pater noſter, cum precibus & Collecta. Benedictinum autem ſimiliter habet ad omnes horas: ſed ad paruas, nullum dicit Reſponſorium. Dictæ quoque paruæ horæ deberent obſeruari ſub humilitate: & Vigiliæ, Laudes, Miſſa & Veſperæ, magis eleganter. Vnde magis ſolenne eſt, vt hymni paruarum horarum in eorum nota facili non mutentur. Et in Ambroſiano officio quaſi omnes hymni facilem habent notam.

PROPOSITIO XV.

Dominici dies feſtiuè, feriales verò humiliter debent officiari.

CONſtituite diem ſolemnem in frequentationibus D vſq; ad cornu altaris quia ſanctus dies Domini eſt, nolite contriſtari. Diem enim Dominicum Leges ſeculares iubent omnimodè venerari. C. de feriis, L. Dies feſtos. Omnes enim dies feſtiui, qui ex facto Domini nomen habent, vt Dominicus dies Natiuitatis, Circunciſionis, & cæteri, vltra alios dies Sanctorum ſunt honorandi. Vndè in Concilio apud Compendium, & ponitur de feriis capitulo primo, Omnes dies Dominicos, à Veſpera in veſperam cum omni veneratione decreuimus obſeruari. Cõſtituite ergò diem ſolennem, ſcilicet Dominicum, in frequentationibus. Ita habet Romana & Ambroſiana tranſlatio, vt eſt, vt frequenter Dominicis diebus ſeruetur officium Dominicale, niſi magna feſtiuitas occurrat. Vſque ad cornu altaris, hoc eſt, etiã Officium Miſſæ Dominicale obſeruando. Et hoc excellen- E tius obſeruatur in officio Ambroſiano: in quo die Dominico nullius Sancti, etiam Virginis glorioſæ feſtiuitas agitur, ſed occurrens in illo, transfertur. Romanus autem vſus cæteris vſibus poſt Ambroſianum melius ſe habet: in quo omnia feſta nouẽ lectionum cedunt Dominicis, niſi ſint B. Mariæ, S. Crucis, Ioannis Baptiſtæ, Apoſtolorum, & proprium cantum habentium. Quandò autem propria Hiſtoria in alia Dominica locum habere non poteſt, omnis feſtiuitas differtur. Vndè feſtum Matthæi Euãgeliſtæ, in Dominica non tenetur Romano vſu. Et in Aduentu, & à Septuageſima vſque in octauam Paſchæ incluſiuè nullum feſtum agitur in Dominica: quia Dominicæ interim occurrentes propriis hiſtoriis decorantur. Propter quod præcipiunt Statuta Colonienſium & Leodienſium, vt in Aduentu Domini, & in Quadrageſima nullũ feſtum in Dominica obſeruetur. Vrbanus tamen VI. Purificationem faciebat in Dominica ſeptuageſimæ obſeruari. Romana igitur cõſuetudine ſecundùm Micrologũ cap. vltimo, In omni Dominica, Eccleſiaſtico conuentui cum officio Domini ca- li ſatisfacimus, niſi aliqua multum celebris feſtiuitas in ipſa die occurrat. In quibus non minus quàm pro Dominica populus ſolet congregari. quas & in aliis diebus ſolenniſſimè celebramus, & niſi propter hiſtoriã, vt eſt dictum. Abuſus eſt ergò nimius, vt feſtum S. Andreæ in Dominica teneatur: Cum Romana cõſuetudo Metropolitanum Statutum, & omnes de officio ſcribẽtes obuient huic modo. Quorum autem Sanctorum officia in feſtis ſeruanda ſunt, poſterius dicetur. Nunc de officiis Dominicalibus pauca perſtringamus ſeruanda, niſi aliud aſſignetur. Generaliter autem quæ antiphonæ in Vigiliis, Laudibus, & Veſperis ſuper Pſalmos ex Pſalmiſta dici debent. in his ſeruetur vſus loci, & librorũ continentia. Quia in Antiphonario Romano aliquando ad eundẽ Pſalmum ſunt plures Antiphonæ vt ſupra *Dixit Dominus*, Antiphona *Sede à dextris*, & Antiphona *Dixit Dominus*, de quibus vnus vſus habet vnã alter aliã. De Capitulis, & Hymnis, & Orationibus dictu eſt ſupra. Generali conſuetudine ſecularium & monachorum, quandò noua hiſtoria eſt inchoanda, ad veſperas Sabbatinas ex iucunditate Reſponſorium cantatur. Et regulariter ſeruatur ſecundùm, niſi aliud habeatur ſpeciale, vt Sabbato primo Aduẽtus Reſponſoriũ *Ecce dies veniũt*. Verſiculus Sabbatinus, Veſpertina oratio: cæteris diebus verſiculus, *Dirigatur*. Ad vtrunq; *Magnificat*, & ad *Benedictus*, ſequamur libros, & in ſuffragijs loci vſum. Ad Vigilias noctis in hyeme, aliqua ſunt longiora & plura, vt Inuitatoria & hymni, in æſtate ſecus. Vndè in hyeme ſunt plura inuitatoria Dominicalia de Pſalterio, in æſtate ſolùm, *Venite exultemus*. Vtique autẽ ſeruetur Hymnus, vt ſupra dixi. Ad tres verò nocturnos Dominicales in libris Romanis, & in omnibus vſibus mũdi ſunt nouẽ Antiphonæ communes de Pſalmis ſumptæ ſemper obſeruandæ, nec in aliquo tempore alterandæ, nec in toto Antiphonario Romano reperi alios Nocturnales, ſaluò quod dicam de duabus Dominicis ante Natiuitatẽ Domini, & ante Paſcha. Prædicatores & quidam alii habẽt quaſdam antiphonas metricas, *Pro fidei meritis*, cũ aliis, quæ tãquam apocryphæ, omninò reſpuẽdæ: & quia captiuæ ſunt tam in metro, quã in verbis: ſimiliter reſpuãtur quædam aliæ, quæ incipiunt *In verſiculis tam Dominicarum, quàm feriarum, ſecurius Romanum ſequimur vſum. Romani poſt *Pater noſter*, non dicũt verſum, ſed habent abſolutiones ante lectiones, quæ ſecundùm ferias reperiuntur, quæ piæ & religioſæ videntur. De lectionibus & Reſponſoriis fiat, prout ſupra poſitum eſt. Romani in vltimis Reſponſoriis ſimilẽ modum ſeruãt, vt quoties *Te Deũ* dicitur, vltimum omittatur, & *Gloria patri* ad penultimũ obſeruetur. Sed dictum modum nõ ſequuntur aliæ Nationes. Ad Laudes Dominicales ſuper *Benedicite* in Antiphonario Romano, multæ habẽtur antiphonæ, quæ in hyeme ſecũdùm ordinẽ dicũtur: In æſtate autem, ſola ſcilicet, *Tres pueri iuſſu regis*. Super reliquos autem quatuor Pſalmos aliqui ſeruãt antiphonas per alleluia, vt Fratres Minores. Alii verò cuilibet Pſalmorũ ſuã tribuunt Antiphonã iuxta cõſiderationem datam Propoſitione decima. Et hæ in dicto antiphonario ponũtur, ſcilicet *Regnauit Dominus*, cũ aliis. Romano enim ordine, qui mente tenendus eſt, in Vigiliis noctis, in Laudibus, & in Veſperis, quælibet laus ſanctis ſanctæ Trinitatis poſt Pſalmos decãtatos, ſuam antiphonã habere debet ſubſequẽtem. Et hic decor officij diuini, vt in dictis Horis hoc fiat, & in aliis paruis, vnica antiphona decantetur. De Pſalmis Primæ Dominicalibus dictum eſt propoſitione decima. Et reſpuatur ille abuſus apocryphus, vt ſicut *Te Deũ* ſequitur ad *Gloria*

Inuitatoria.

De Antiphonis nocturnalibus.

*Hic videntur quædam deeſſe.

in excelſis, quod ita *Cõfitemini* in Prima, ſequi debeat ad *Credo in vnum Deum*. De reſponſoriis & verſibus ad Tertiam, Sextam, & Nonam, & omnes vſus cõcordant. Sed in antiphonis Dominicalibus ad Primam, Tertiam, Sextam, Nonã, vbi in Romano laus Dei agitur per tria alleluia, aliæ Nationes illam agunt per antiphonã *Sanctæ Trinitatis*. Quãdo feſtiuitas in Sabbatu vel feria ſecũda occurrat, primo caſu feſtiuitas habet ſecũdas Veſperas, niſi ſit Dominica præcipua. Secũdo caſu Dominica habet illas, niſi fuerit duplex. Miſſæ verò Dominicales, quãdo fit ſeruitiũ de illa in Dominica, non debẽt omitti, etiam tẽpore Paſchali, & infra octauas maiores, & in Sanctorum Vigiliis, ſed feſtiuè decantari, prout beatus Gregorius illam in die inſtituit decantandam. de hoc, Propoſitione vltima. In ſeruitio autem feriali ad ſingulas horas, ad officium mortuorum, ad horas beatæ Mariæ, & ad ſeptem Pſalmos in principio, & ad preces & orationes, & in aliis pũctis debitis, obſeruãdæ ſunt proſtrationes, quarũ vſum loca veſtra cõgruè recipere poſſunt à Carthuſienſibus & Ciſtercienſibus, quos nõ multum perpendi à ſecularibus diſtare. Ex Romano vſu autem quædã preces habẽtur ad Veſperas, Laudes, Tertiã, Sextam, & Nonã ſeruandæ, quibus iũgitur *Miſerere mei Deus*. Et ſimiliter ad preces Completorii, atque Primæ. Ad Vigilias verò noctis ſingulæ feriæ habent Inuitatorium ſub ſimili Tono, Verſiculum proprium poſt Nocturnum, & laudes proprias: Verſiculum ante Laudes, *Fiat miſericordia*, & ante *Benedictus* verſiculum, *Repleti ſumus*, & quando opus eſt, Antiphonæ ad *Benedictus*, & *Magnificat*. Lectiones verò & Reſponſoria ſumuntur ex hiſtoria Dominicali. Quando ſuper excreſcẽtia Reſpõſoria dicta ſunt, tunc iterũ incipitur à ſecundo Reſponſorio Dominicali, vſu Romano. In Reſponſoriis & Verſiculis ad Tertiam, Sextam & Nonã, omnes cõcordant. Officium autẽ mortuorum in Veſperis, Vigiliis, & Laudibus obſeruatur, vt Vigiliæ dicantur ſecundum ferias, ſecundùm vſum communem, & Miſſa fiat pro eiſdem. Et modo obſeruandi Officium mortuorum, inſtruamini à Carthuſienſibus & Ciſtercienſibus antè dictis. Nam in hoc officio cum Secularibus ſe conformant. Septem Pſalmi Pœnitẽtiales cum precibus & altero Pſalmo & collectis, ſeruandi ſunt in illis locis, quæ illorum vſum habent. Et idẽ de quindecim Pſalmis Gradualibus cum eorum ſequelis. Ad maiorem Miſſam aliquandò repetendum eſt Officiũ Dominicale cum Epiſtolis & Euangeliis de Feria quarta, & Sexta. Aliquãdo ſeruãdæ ſunt Miſſæ peculiares de beata Virgine, de ſancta cruce, ſuo tempore, de ſancto Spiritu, & ſimiles, ſecundùm exigentiam ordinis & loci. Et præmiſſa, de vtroq; ſeruitio Dominicali & Feriali intelligẽda ſunt, vbi aliæ proprietates non habentur, nec etiam aſſignantur.

PROPOSITIO XVI.

In officio temporali obſeruando Aduentus Domini, Quadrageſimale, Paſchale & Quotidianum tempus ſpecialiter denotentur.

VT autem ſeruitium temporale honeſtè & ſecundùm ordinem fiat, tam Ambroſiano quàm Romano ordine conſiderantur quatuor tempora ſupradicta, in quibus in quibuſdam ab tempore ipſo ſingularia obſeruãtur. Aduẽtus Domini apud Romanos incipit prima Dominica poſt craſtinum Catharinæ, Ambroſianus Aduentus habet ſex ſeptimanas, & incipit Dominica poſt Martini. Apud Romanos etiam in Aduentu Domini, ieiunium agitur. Aduẽtus partim eſt lætitiæ, quia Alleluia, dicitur, & cantus in iucunditate cantatur: Partim triſtitiæ, quia *Te Deum*. *Gloria in excelſis*, & *Ite Miſſa eſt*, reticẽtur. Nec in feſtiuitatibus fine auctoritate dici debent, vt propoſitione decimatertia, & in nigris veſtimentis fit ſeruitium. In quatuor Veſperis Dominicalibus, & in tribus ſabbatinis dicuntur ſuper Pſalmos Antiphonæ de Dominica præcedenti. Reſponſorium in omni Veſpera Sabbatina dicitur. Nulla feſtiuitas in Dominica ſeruatur, ſed transfertur, vt ſupra in præcedenti propoſitione dicebatur. Ad Primam, Tertiam, Sextam Nonam, ſecundùm vſum antiphonæ ſeruẽtur. In reſponſoriis & verſibus concordant omnes nationes. De capitulis & Orationibus vt ſupra. In Euãgeliis Dominicalibus à Romano diſcrepant cæteræ nationes. In tribus prioribus Dominicis dicendæ ſunt ad Nocturnos, Antiphonæ de Pſalterio & omittendæ illæ tres *Hora eſt*, cum aliis, quia nõ ſunt Romanæ, nec in hoc tempore ſpeciales. Et maximè ex eo, quia iſti ſancti dies Dominicales deberẽt habere nouẽ Antiphonas, adeò & magis, quàm ſancti, Martinus, Laurentius, & quicunque cæterorum. Inuitatorium feriale in Tono feriali, *Regem venturum*, Verſiculi & cætera de Dominica, Lectiones ex Eſaia In prima & ſecũda hebdomada, Reſponſoria incipiantur à ſecundo Dominicali, expletis ferialibus, & Laudes ex Pſalmiſta. In tertia hebdomada ſemper eueniunt quatuor tempora, quæ habẽt proprias Homilias cum Reſponſoriis. Vigiliæ obſeruentur cum nouem lectionibus. Vna hebdomada in qualibet feria habet proprias Laudes, quæ in antiquis Antiphonariis repoſitæ, ſunt incompetenter in quarta hebdomada. Immò debito ſitu collocari debent cum ſuis Antiphonis ad *Benedictus* & *Magnificat* in tertia hebdomada, in qua ſũt quatuor tempora, & continuari in ſuis feriis vſque ad Vigiliam Natiuitatis. Antiphonæ verò ad *Benedictus* & *Magnificat* tertiæ hebdomadæ dicendæ ſunt ad tres Nocturnos Dominicales Dominicæ quartæ. Si feſtum Luciæ cadit in Dominica, in Sabbatu prætereatur, vt Laudes feriæ ſecundæ habeant locum. Antiphona *Nolite timere*, ad *Benedictus* dicenda eſt in Dominica quandò feſtũ Thomæ à Dominica in diem Lunæ differtur. Et quãdò idem feſtum Thomæ cadit in feriam quintam, ſextã, vel ſabbatum, Laudes & Reſponſoria illius anticipanda ſunt in ſimili feria, in hebdomada præcedenti. Dies verò hebdomadæ quartæ, quantum opus eſt, recipiunt Antiphonas ſuper *Benedictus* & *Magnificat* ſupercreſcẽtes. Et per iſtas breues cõſiderationes euitabũtur longæ tabulæ, quas aliqui poſuerunt hic per ſeptem Aduẽtus. Quandò Vigilia Natiuitatis cadit in Dominicam, in hebdomada præcedenti à feria tertia, eius officium ſuperceſcẽs, quod in Dominica locum non habet, debet præueniri, & in ipſa Dominica cæterum officium perſolui. Secundùm Rationalia diuinorum benè authentica, de Octauis Stephani, Ioannis, & Innocentum, infra Octauas nulla memoria ſeruatur. Vide infra Propoſitione 19. Dominica poſt Natiuitatem Domini, ex Reſponſoriis eiuſdem ſuperexcreſcẽtibus, nouem habet Reſponſoria, quæ cõmuniter huic Dominicæ ſolent aſcribi. Item habet propriam homiliam, & proprium officiũ Miſſæ, à cuius Introitu intitulatur. Hæc hiſtoria ita eſt imponenda Si aliqua trium dierum poſt Natiuitatem in Dominica euenerit, in illius octaua imponetur cum memoria de Octaua. Si verò aliqua trium dierum poſt diem Innocentum in Dominica cadat, in illa plenè imponatur. Et eiſdem tribus diebus eius officium ſuppleri oportet, quandò Natiuitas Domini venit in Dominica. Ad Vigilias autem noctis, Pſalmi Dominicales cũ Antiphonis de Natiuitate cantentur. Et ſecundùm beatũ Gelaſium legetur de epiſtolis Pauli, vt propoſitione decima dictum eſt. Cætera ſuppleãtur de die Natiuitatis. Et huius obſeruantiæ auctoritas non dum ex vſu Carthuſienſium habetur ſed & ex trigeſimoſeptimo capitulo Micrologi, quod ſic dicit: Si Natiuitas Domini vel aliqua ſubſequentium ſolennitatum in Dominica euenerit, Officium *Dum mediũ ſilentium*, poſt Natale Innocentium ad priuatos dies congruè ſeruatur, ſicut & in aliis Dominicis agimus, ſi aliquandò celebrius in iis feſtũ habuimus. Idẽ etiam Officium Romano more recipitur: ſi quãdò ab Octaua Domini vſque ad Epiphaniam Dominica euenerit. Omnis etenim Dominica à Natiuitate Domini vſque ad Epiphaniam, ex antiqua

De hiſtoria Dñi medii ſilentium.

Micrologus.

Traditione illud obtinebit, quæ tamen celebriori feſto occupata nõ fuerit. Nã cùm hoc officium de Natiuitate A Domini agat, conuenientiſſimè illis Dominicis adaptatur: quæ & reliqua officia de eadẽ ſolemnitate ſolent obtinere. Non enim illi ſunt audiendi, qui hoc officium, eo quòd de Natiuitate agat, nũquam poſt octauam Domini dicendum exiſtimant: cùm tamen ipſi Vigiliam Epiphaniæ de Natiuitate Domini ex integro inofficiare ſolent & debeant. Ipſi quoque ſi Dominica in octaua ſancti Stephani vel aliorum venerit, Dominicam de octaua inofficiant: dum tamen Eccleſiaſtica ſolemnitas non pro octaua, ſed pro Dominica agatur. Hoc autem ſancti Patres in depoſitione officiorum ſummoperè procurauerunt, vt officium ſemper inſtanti celebritati concordaret, nec clerus aliud, quàm Populus in eccleſiaſticis celebritatibus obſeruaret. Præterea omnes Dominicæ ſolennitates ſibi inuicem affines, hoc habent B priuilegium, vt obſeruatio earum ad inuicem cõtinuetur, vt Reſurrectionis vſque ad Aſcenſionem, & Aſcenſionis vſque ad Pentecoſten commemoramus, & omnes Dominicas his ſolennitatibus interpoſitas, de eiſdem inofficiamus. Sic igitur & Natiuitatis Dominicæ vſque ad Epiphaniam memoriam agimus, niſi in quantum feſtis Sanctorum, vel Octauis eorum ſatiſfacere cogimur. Eodem quoque modo infra hunc terminum occurrentes Dominicæ, officium de Natiuitate poſſidebunt. Et de capitulo ſequenti, Quamuis antè duæ Dominicæ multoties eueniunt eodem tempore, nũquàm tamen ambas Dominicali officio occupari feſta Sanctorum permittent, niſi eo tantum anno, dum Vigilia Epiphaniæ in Dominica euenerit. Vndè & ſanctus Gre- C gorius ſatis competenter vnum Dominicale officium eo tempore ordinauit, eo quod & ibi vna tantùm Dominica, omni penè anno occurrat: quæ huiuſmodi officio indigeat. Nec hoc vtique ſanctus Gregorius, vel poſt Epiphaniam, vel poſt Pentecoſten ſeruare curauit, vt tot officia ſemper haberemus, quot Dominicæ poſſent euenire. Nã optimè præuidit, huiuſmodi inæqualitatem repetitione officiorum facilè emendari poſſe. Vndè & nos, cùm Vigilia Epiphaniæ in Dominica occurrit, prioris Dominicæ officium pleniter repetimus, ſicut & in Dominicis poſt Epiphaniam, & poſt Pẽtecoſten, quoties neceſſe fuerit, iuxta Romanam conſuetudinem facere debemus. Sicut enim hiſtorias Dominicarum, in quãtùm tempori ſufficit, repetimus, nihilominus & eorum officia Miſſæ repetere poſſumus. Nam & D Miſſæ officium Dominicale, alteri Dominicæ, quæ eiuſdem obſeruantiæ eſt, non incompetenter, imò cõpetentiùs adhibebitur, quàm ſingulis priuatis diebus: qui dum Dominicarum officia recipiunt, ea feſtiuis ferialia efficiunt. Hoc tamen non ex Eccleſiaſtici Cõuentus neceſſitate, ſed ex propria deuotione vſitamus. Non ergò minùs congruum videatur, ſi idem officium in alia Dominica, vt eccleſiaſtico conuentui ſatisfiat, repetatur. Hæc ibi. Ex præmiſſis ita latè ſcriptis ſciãt illi ſe errare, apud quos officiũ huius Dominicæ, nullo caſu, in Dominica locum habet. Octauæ autem prædictæ tres minores, & Vigilia Epiphaniæ, trium ſunt lectionum cum Nocturno ſecundum Carthuſiẽſes. Si ſit Dominica, prædicta hiſtoria imponetur, ſecundùm eaſdẽ. Infra octa- E uam Epiphaniæ ſeruentur Pſalmodiæ, ſiue *Te Deum*, vt ſupra Propoſitione decima & decimatertia. Epiſtolæ Pauli legantur ſecũdùm beatum Gelaſium, & maximè quia propter anguſtiam temporis ſæpè nõ poſſunt plenè legi. Dominica infra octauam, tam ex Romana cõſuetudine, quàm ex reuerẽtia Dominicæ, ſeruetur Homilia & officium Miſſæ Dominicæ primæ. Etiamſi propter pluralitatem hebdomadarum vſque ad Septuageſimam, repetendum videatur: ſicut & alia duo officia, *Omnis terra*, & *Adorate*, cùm multoties ſex occurrant hebdomadæ his officijs inofficiãdæ. Et prouideatur, vt hiſtoria, *Domine ne in ira*, in aliqua Dominica imponatur, anticipãdo vel differẽdo feſta, vel octauã Epiphaniæ præueniendo, quando erit opus. Et quandò alia Domi- A nica non ſupereſt, imponẽdo eam plenè Dominica infra Octauam. Et religioſum valdè exiſtit, vt omne officium proprietatis temporale imponeretur, prout poſſibilius fieri poteſt. In Septuageſima autem pẽtateuchus incipitur, vt ſupra propoſitione vndecima. Vndè & Alexander Papa ſecundus conſtituit, vt omiſſa hiſtoria de Alleluia, quam habent plures libri, Reſponſoria de eadem hiſtoria in eadẽ Dominica imponantur, quæ etiam in ſequenti Dominica Sexageſimæ repetentur, vt dicit Micrologus capitulo quadrageſimoſeptimo: & ita ſeruant communiter libri noſtri. Gregorius autem ſeptimus; vt legi Romæ apud Lateranum, inſtituit, vt dicta Dominica Sexageſimæ, ſua hiſtoria propria de Noë decoraretur, & Dominica Quinquageſimæ hiſtoriam de B Abraham occuparet. Et hoc ſuppleuerunt plures Religioſi, qui Reſponſoria de Noe & Abraham in libris noſtris coniuncta, iis duabus Dominicis poſuerũt, & Laudes Dominicales deficientes addiderunt. Idem ſequitur Antiphonarius, quem de Roma apportaui, & videtur conueniens ſupplementum. Alleluia autem idem Alexander Papa in Sabbato Septuageſimæ ad Veſperã iuſſit dimitti. Et Leo Papa nonus de Conſecratione, diſt. prima. *Hi duo Hymni*, dicit, quod iſti duo hymni, *Alleluia*, atque *Gloria in excelſis Deo*, ſolummodo in nouo Teſtamẽto inueniuntur ab Angelis decantati, quos pariter in Septuageſima intermittimus. Et in eodem Decreto vide cauſam huius intermiſſionis. Benedictini autem & Ambroſiani ſeruant Alleluia vſq; ad Dominicam Quadrageſimæ. Vide in Regula, capitulo vigeſimoquarto. C Secundum tempus notandum, eſt ipſa ſancta Quadrageſima. Sciendum quod Laodicenſe concilium, capitulo quinquageſimoprimo conſtituit, vt Natalitia Martyrum in Quadrageſima non celebrentur, ſed eorum commemoratio fiat in diebus Sabbatorum vel Dominicarum. Et ex Concilio Martini Papæ. & ponitur ibidem in capitulo ſequenti, Non licet in Quadrageſima Natales Martyrum celebrare: ſed tantum in Sabbatis & Dominica pro commemoratione eorum oblationes offerre. Quòd hic ſoli Martyres nominantur, hoc ideò, quia nondum apud antiquos memoria Confeſſorum adeò celebris fuit. Sãcti quoque Patres, vt dicit Micrologus cap. 48. in Toletano Concilio conſtituerunt, vt annunciatio ſanctæ Mariæ, de Quadrageſima in xv. calendas Ianuarij transferretur, vbi annuatim ſolenniter D & conuenienter ante Natale Domini poſſet celebrari. Vtputà cum omnia illius temporis officia, de eadem reſonent Annunciatione, vt in Ambroſiana ſeruatur Eccleſia, in qua, eadem Annunciatio ſolenniſſimè agitur in Dominica ante Natiuitatem Domini. Et præterea in Ambroſiano officio, nullum feſtum in Quadrageſima ſeruatur, prout dicta Concilia ſtatuerunt. Et propterea antiquitus feſta Gregorij & Ambroſij ad dies ordinationis eorum transferebantur, Gregorius ſcilicet ad diem tertium Septẽbris, & Ambroſius ad octauam Andreæ, & Benedictus ad diem Tranſlationis ſuæ in Iulio. Sed poſtea Annunciatione in Romana Eccleſia ad locum ſuum redeunte, ſimiliter alij apud nos redierunt. Et exindè retenta eſt tranſlatio Benedicti, Ambroſius tamen E apud Romanos & Mediolanenſes remanet in octaua. Sic igitur in iſtis quatuor feſtis, memoratis Concilijs eſt generaliter derogatum: ergò & in reliquis obſeruari deberet nec admitti in Quadrageſima quodcunq; aliud feſtum nouẽ lectionum. Beatus Petrus ieiunium Quadrageſimale prim⁹ dicitur inſtituiſſe, vt ſupra: ſed beatus Teleſphorus ab eodẽ ſeptimus conſtituit, vt clerici ſeptẽ hebdomadis ante Paſcha ieiunarẽt. Vide 4. diſt. cap. Statuimus, & capitulo ſequenti. Et beatus Gregorius dicit in capitulo ſequẽti, quòd à Quinquageſima propoſitum ieiunandi ſuſcipiant, & in Quadrageſimali tẽpore, nec vxorem ducere, nec conuiuia facere conueniens eſt, de pœnitentia, diſt. 7. Nec vxorem Diebus autem priuatis Quadrageſimæ, penſum ſeruitutis noſtræ

augmentare debemus in orationibus & operibus bonis, vt omninò tunc efficiamur religioſiores. Et hoc augmentum fit, quia ad *Miſerere mei Deus.* in ſeptẽ horis ſuper adduntur ſeptem Pſalmi pœnitentiales, & *Letania* vel altero in ferata adiuncto. Vigiliæ mortuorũ cum nouem lectionibus celebrãtur. Poſt Primam, decem Pſalmi de Pſalterio recitentur, quolibet die decem, bini, & bini ſub vno *Gloria*, cum Litania, ſeptẽ Pſalmis iterum & orationibus conſuetis. Huiuſmodi ſeu alia particularia officia in ipſo ſãcto ieiunio addi debẽt. Antiphonæ, Reſponſoria magna, & Verſiculi ad Primam, Tertiam, Sextã, & Nonã vbiq; cõcordant, & continentur in Antiphonario Lateranenſi. Sed hæc Reſponſoria Fratres Minores malè omiſerũt. In die Palmarũ ſunt Antiphonæ decem nocturnales vndiquaque collectæ. Cæterum Dominicis dicantur ex Pſalmiſta ex cauſa ſupradicta. Cætera ſatis parere videntur ex libris, & vſu generali. Tertiũ tempus eſt Paſchale, quod à numero dierũ, Quinquageſima latinè, & Græcè Pentecoſte in ſcripturis dicitur. Prima hebdomada, quaſi pro vna die computatur. Vndè Pſalmi Dominicales ad vigilias per totã hebdomadam, terni & terni diſtribuuntur. Et hoc ſeruat totus mundus, & teſtatur Antiphonarius Lateranenſis antiquus, ideò in hoc errauerunt Fratres Minores. Ad laudes per totam hebdomadam quandoque Antiphonæ dicuntur, vt ſuprà propoſitione decima. Veſperæ à *kyrie eleiſon* inchoantur, cum Pſalmis Dominicalibus per tria interſtitia, cum Cantu Miſſali & *Magnificat* & tribus orationibus. Et ita beatus Gregorius Veſperas huius hebdomadæ ordinauit, vt vidi Romæ in pluribus libris antiquis, & eas cum tali initio ſeruat totus mundus. Quas Veſperas, iidem fratres malè alterauerũt. *Confitemini* verò, ex Ambroſio per totam dicitur hebdomadam, cuius officium terminatur in Nona ſabbati ſub ſequentis. Dominica in octauis Paſchæ, ſabbato præcedenti, more Romanæ dicuntur Pſalmi Sabbatini. Capitulum, Reſponſorium, hymnus, & cætera, de hiſtoria. Ad Vigilias Pſalmi Dominicales ſub tribus antiphonis, aut ſub nouem, ſi habeantur. In primo Nocturno legitur de Actibus Apoſtolorum: In ſecundo, Sermo: In Tertio, Homilia, vt dixi in Propoſitione vndecima. Reſpõſoria de die Paſchæ, & ſequentibus. Ad Laudes ſuper tres primos Pſalmos, tres Antiphonas ſecũdùm notam trium primarum Antiphonarum de Laudibus Paſchæ, ſuper *Benedictus.* Antiphona. *Alleluia. Surrexit*: ſuper *Laudate.* Antiphona per *Alleluia.* Ita habetur in antiphonario Lateranẽſi. Cætera prout in libris. Per hebdomadã, Inuitatorium Paſchale, dicto hymno legetur nocturnus cum ſola Antiphona, ad notam Primæ. Lectiones de Actibus, Reſponſoria de hiſtoria, incipiendo à ſecundo, Simili modo ſeruatur hiſtoria, *Dignus es*: & hiſtoria, *Si oblitus.* Et Dominicis ipſis Paſchalibus Ordine Romano cantatur Officium Gregorianum ad Miſſam, & hoc videtur ſequendum. Sanctus Marcus Euangeliſta, Philippus, & Iacobus, & Inuentio, ſeruantur in Dominica, ſi in illa eueniant. Non autem aliud feſtum nouem Lectionum. Aſcenſio Domini & eius octaua ſeruantur cum nouem lectionibus ſub ſimili officio. Et Dominica infrà, cum totidem, etiam cum Pſalmis Dominicalibus ſub tribus, vel nouem antiphonis, prout haberi poſſunt. Nocturnus autem cum Antiphona nocturnali, de die magis congruenti dicatur. Omnes antiphonæ per octauam, dicuntur in Laudibus & ad Veſperas. Nec tempore præcedenti, nec per has Octauas dicitur, *Te Deum*, niſi ſeruẽtur nouem lectiones. In hebdomada Pẽtecoſtes, Officium videtur ſatis generale, & ad Laudes & Veſperas dicãtur omnes Pſalmi. Quartum tempus eſt quotidianum, quod incipit à Veſperis Sabbati poſt Pentecoſten. Super octaua verò Pentecoſtes, magna eſt adhuc diuerſitas. Cùm enim Romani in hac Dominica imponerent hiſtoriam Regum, nec ſeruarent feſtum Trinitatis: aliquæ Nationes, vt Alemanni, eadẽ die ſeruant Octauas Pẽtecoſtes, in hebdomada & Dominica ſequenti ſeruantes officium Trinitatis. Alij, vt Gallici, plures illo die plenum faciunt feſtũ Trinitatis, cum Octauis maioribus. Hodiernis verò tẽporibus Romæ & in Curia Romana, ſolenniter habetur feſtiuitas ſanctæ Trinitatis in octaua ſupra dicta, quod etiam plures Alemanni cœperũt ſequi poſtea. Per octauam autem ſanctæ Trinitatis & Sacramenti, ſeruetur Nocturnus ferialis cum ſola Antiphona competẽtiori. Reſponſoria dicantur ſecũdum ordinem, nec *Te Deum*, nec *Gloria in excelſis* ſeruatur, ſed, *Ite Miſſa eſt.* Omnes Antiphonæ in Laudibus dicantur & ad Veſperas Antiphonæ & Pſalmi feriales. De hiſtoriis vſque ad Aduentũ, & officiis Miſſarum notus eſt duplex ordo. Vnus, Antiphonæ Sabbatinæ cum Lectionibus & Reſponſorijs: Alter, Homiliarum, Antiphonarum ad *Benedictus*, & *Magnificat*, & ipſius Miſſæ. In repetendis Reſponſoriis per ferias, expletis ferialibus, incipiendum eſt à ſecundo. Octauæ Petri & Pauli, Aſſumptionis, & Natiuitatis Mariæ per ſuos dies, etiam in Dominica non recipiunt hiſtoriam, ſed Homiliam, Miſſam de Dominica cum memoria. In Septembri ſunt Reſponſoria quatuor hiſtoriarum, quarum tres per beatum Gregorium non ſunt completæ, tamen vſus Romanus ea illis facit quatuor hiſtorias Dominicales. Aliæ autem Eccleſiæ quàm plures, duas faciunt coniungendo inexpletas. Quicquid ſit religioſum eſt, in quatuor temporibus illius mẽſis, à nouem Lectionibus vacua, cantari de tempore, & in Dominicis & aliis diebus taliter aptari, vt omnia percãtentur. Nam Romanus vſus, Octaua Natiuitatis Mariæ integrè ſeruata, reliquas omnes feſtiuitates trãsfert, etiam feſtum Matthæi, vt Hiſtoriæ imponantur. Et licèt priùs dictum ſit, adhuc repeto, quod nulla vis eſt faciẽda in ordine Reſponſoriorũ ſeu in verſibus eorundem, quia in his rarò libri concordant, etiam eiuſdem loci, dum tamen cætera omnia honeſtè & ſecundùm ordinem Canonicum à vobis fiant.

PROPOSITIO XVII.

Quolibet vſu Sancti Dei ſub diuerſo gradu venerãtur: partim ex Euangelio, partim ex Vrbe, partim ex generali conſuetudine, partim ex patria quoque loco.

Congregate illi Sanctos eius, qui ordinauerunt Teſtamentum eius ſuper ſacrificia. Sancti autem Dei omnes, congregati ſunt cum Deo Abraham, & eorum nomina ſcripta ſunt in libro vitæ. Eorum autem nomina, quorum notitia habetur, & Paſſiones colligũtur in Martyrologio Eccleſiæ: non tamen ſingulos in ſacrificiis laudis diuinæ venerari valemus. Sed ex omnib' aliqui congregari debent, & in aliqua Matricula publica annotari, vt ipſos, cùm eorũ dies occurrerit, debitè veneremur. Et hanc Matriculã Calendarium appellamus. Congregate ergo Deo noſtro Sanctos ſuos in Eccleſiæ Calendario, qui ordinauerunt Teſtamentum Chriſti ſuper ſacrificia laudis ſuæ, ad quam illi exhibendã omnimodè obligamur. In cõgregando autem dictos Sanctos, imponendi ſunt in huiuſmodi Calendario Sancti Dei, quos ex ſancto Euãgelio, ſeu ex officio beati Gregorij Romano venerari tenemur: nec non & illi, quos Eccleſiæ generalis conſuetudo veneratur & colit. Et iſti omnium vſu ſunt inſcribendi, eoſque in Calendario in principio præſcripto annotauimus. Et ſi ſancti Bartholomæus, Ambroſius, Chryſogonus, Martinus Papa, Euſtachius, Linus, Chryſanthus & Daria, Septẽ Dormientes, & ſi qui ſunt alii, apud Romanos aliis diebus inſcribũtur, quàm apud nos, ſedes Apoſtolica ſuper hoc præcipit, vt in hoc conſuetudo regionis obſeruetur, Extra de obſeruatione ieiuniorum, Conſilium. Et de verborum ſignificatione, Quæſiuit. Et præterea quilibet vſum ſuum in Calendario proprio aſcribere debet eos Sanctos, qui in illa terra vel loco ſpecialiter venerantur. Et ne in his & aliis erretur ſuper Calendario Eccleſiæ emendato, recurri conſueuit ad Eccleſiam Cathedra-

Pſal. 49.

Calendarius hic caſſus hoc anno Louanii excuſ.

lem. Ec ita præcipitut io Statotis Colonienſium & Leodienſiū. Nec in huiuſmodi Calendario inſcribendi ſunt Sancti, qoos in officio non veneramur. A tàs Calendariationi inticata, & ſimplicibur ſacerdotibus datur occaſio omittēdi officium ſeciale. Nec prætetea cuiquam liceat inſtituere, aſcribendo aliquos ſanctos, vt ipſis fiat ſingulare officium cōtra auctoritates ſupradictas. Sanctis igitur Dei, quot venerari tenemur, ſic congregatis & inſcriptis, videamus de eorom officiatione. Pro quo notom eſt, quòd æqualiter omnes venerari non debemot, nec poſſumur, nec generaliter eſt cōſuetum. Ideò aliqui tranſeunt ſub ſimplici commemoratione, alij ſub tribus lectionibus, alij ſub nouem. Qui autem ex eis nouem debent babere lectiones, ita ſciri poteſt. Primo namque dies Sanctotum, quia à Clero & populo celebrantut, ſiue auctoritate Romana, ſiue Diœceſana, nec non duplea ſeſtum habentes, cum nouem lectionibus debent, obſeroari. Et prætetea hi dies Sanctotum, quos Statuta epiſcopalia cum tot lectionibus præcipiūt obſeruandos, ſimiliter cum nooem lectionibus teneantur. Notum eſt autem, quòd feſta Domini, & ſuæ Matris, Inuētionis ſanctæ Crucis, duodecim Apoſtolorum, Natiuitatis Baptiſtæ, Laurētij, Michaelis, & Dedicationis Eccleſiæ, auctoritate Apoſtolica à Clero & Populo celebrantur. Et ſimilitec generali conſuetudine, Patronus Eccleſiæ, Coouerſio Paoli, Cathedra, & ad Vincula Petri, Feſta Martini & Nicolai; Magdalenæ & Catharinæ. In Statutis autem Colonienſium, Agnes, Georgius, Pantaleon, Decollatio Ioannis, Exaltatio Crucis, Gereon, duodecim millia Virginum, Seoerinus, Cunibertus, & Cæcilia. Et ſecundùm Statuta Leodienſium, Seruatius, Lābertus, Dionyſiot. & Hubertus, à Clero & Populo celebrari præcipiuntor. Et ita quilibet adiūga Feſta celebria ſui loci. Item ea Cōſtitutione Bonifacii Papæ VIII. Feſta principalia duodecim Apoſtolorū, quatuor Euangeliſtarum, & quatuor Doctorum, ſub duplici feſto in Eccleſia celebrantur. Generali etiam conſuetudine, Barnabas Apoſtolus, Clemens Papa, Benedictus, Diouyſiut, Agatha, Agnes, & Cæcilia, Diuiſio Apoſtolorum, habēt feſtiuitatem nouem Lectionum. Et ſecundùm Statuta Coloni enſium, Fabianus & Sebaſtianus, Ægidius, Lābertus, Dionyſius, Mauritius, & Remigius. Et ſecundò Statuta Leodienſium, Dominicus, Frāciſcos, Leonardus, & vndecim millia Virginū, nouem obtinent lectiones in ſuis locit & Diœceſibus. Et ſimiliter in aliis Diœceſibus, Epiſcopi ſuo Clero determinare debent, quæ feſta illi teneantur ſub nouem lectionibus obſeruare. Nā ſicut epiſcopi eorū populo determinant eorū feſta celebrāda (vt de cōſecratione, diſt. 3. cap. *Pronunciandū*, Extra de feriis; capitulo *Capellanus*) ita ipſorū clero, eorum feſtiuitates debēt determinare. Et ſi in aliqua diœceſi determinata non habētur, tūc ſuper hoc diſcretio magna eſt adhibenda, vt in boc attēdatur generalis & rationalis obſeruantia totius Diœceſis. Adhibito hoc moderamine, vt non faciliter multa ſub nouem lectionibus acceptētur. Nam videmus ex Statutis ante dictis, quamuis in locis eorundem, molta ſint corpora Sanctorum, & plores Sancti locales, vt in Colonia ſancti Mauritii, ſancti Eualdi, Eliphius, Heribertus, & alii plures. Et in Leodio Theodardut, Remaclus, Mono, Oda, & cæteri multi, (habuit enim illa Eccleſia triginta epiſcopos canonizatos) tamen dicti epiſcopi moderati fuerunt in nouem lectionibus inſtituendis. Et ſecundum beatum Bernardum ad Canonicos Lugdunenſes, feſtiuitates non ſunt multiplicandæ: quia hæc frequentia gaudiorum, Patriæ eſt, non exilii: & numeroſitas feſtiuitatum, ciues decet, non exules. Et videmos in vſu Carthuſienſium, Ciſtercienſium, Prædicatorum & cæterorū, quòd paucas habent feſtiuitates ſingulares ſeu ſpeciales. Feſtiuitates enim Carthuſiēſium ſpeciales ſunt, Antonius, Vincentius, Barnabas, Bernardus, Mauritios, Dionyſius, Vndecim millia Virginom, Catharina, Thomas Cantuarienſis, & ratione ordinis, duo Hogones cum feſto reliquiarom. Et ſi hic ſatur

A de vſu Fratrum Minorum, omnia ſub nouem lectionibus ſeruantur, Reſpondetor, quòd quamuis Romani vltra alias Nationes, plures habeut feſtiuitates, propter pluralitatem localium Sanctorum, tamen dicti fratres extra vſum antiquom Romanom, in nouem lectionibus valdè abutuntor, & eorum abuſos non eſt ſequendus, ſed omninò deteſtādus, vt per Dei gratiam ex ſcripturis de Vrbe venturis latiùs ſuo tempore declarabo, & infra dicam propoſitione vigeſima ſecunda. Hoc igitor ſit vnom præcipuum & magnum principale, quod honeſtè & ſecondùm ordinem debet fieri à vobis, videlicet, vt diſcretè recipiantur, & ſecundùm auctoritatem poſſibiliorem in locis veſtris admittantur locales feſtiuitates nouem lectionom. Nam vbi de Domino noſtro

B Ieſu Chriſto ſeruatur vna feſtiuitas, ſcilicet Dominicalis, ibi de eodem ſex feriæ ſubſequūtur. Et quod in hac proportione vnius ad ſex, dies ſeruorum ſuorum feſtiui & priuati eſſe debeant, myſterium habemus ex Euangelio. Nā vbi Dominos noſter in ſuperiori gradu poſuit vnom Apoſtolum, ibi in inferiori poſuit ſex diſcipulos. Et vbi elegit duodecim Apoſtolos, ibi deſignauit ſexies totidem diſcipulos. Sexies enim duodecim, faciunt ſeptuagintaduo, qui eſt numerus diſcipulorū Chriſti. Ipſa enim facta Domini, Præcepta ſunt: Quia dum aliqua tacitus facit, quid agere debeamus, innoteſcit, ſecūdùm beatum Gregorium in Homilia. Sicut ergò pauci ſunt dies Dominici, & multæ feriæ, ac pauci Apoſtoli, & multi diſcipuli: ita paucæ debēt eſſe feſtiuitates, & multæ feriæ, ſeu dies ſanctorū trium lectionum. Sit etiam ad

C hoc ſumma ratio, vt Pſalterium continuetur, in quo principaliter officiū conſiſtit, vt ſuperius eſt probatū. Et ſi benè cōputes & ordines, non erunt tot feſtiuitates in anno, ſicut ſunt Dominici dies. Quia ſerui non debent eſſe ſupra eorum Dominum, nec diſcipuli ſupra Magiſtrū. Et credēdum eſt, huiuſmodi obſeruationem magis gratiam eſſe ipſis Sāctis Dei ad finem, vt Pſalterium, ſacra ſcriptura, officiom mortuorum, ſeptem Pſalmi pœnitētiales, quindecim Pſalmi Graduales, & huiuſmodi ſeruentur iuſto ordine, & paucæ fiant feſtiuitates. Non enim ſancti Dei appetunt indebitas laudes, ſed vt rationabile fiat obſequium noſtrū. Viſo ergo, qui ſācti venerādi ſint ſub nouē lectionibus: videamus, qui ſub tribus, ſeu ſub memoria venerētur. Et in primis notetur, qood

D omnes illi ſancti Dei, quibus in Calendario præmiſſo Miſsā aſcripſimus, in Gregoriano officio & vbique propriā Miſſam habent, & omniū vſu ſub tribus venerātur lectionibus, niſi cōcurrant cū maiori feſtiuitate, quo caſu cōmemorationem habent, & Miſſam ad partem habere debeot. Hi ergò in primis ad minus cum tribus lectionibus diebus ſuis ſunt ſic venerandi. Ideò in Calendario ſupradicto, illis annotātur tres lectiones cū Miſſa, & eorum pauca, propriā habēt hiſtoriam. Præter iſtos, diuerſi hinc indè diuerſorū vſu cum tribus lectionibus ſeruantur: vt apud Carthuſienſes, Polycarpus, Blaſius, Petrus Martyr, Cyricus & Iulita, Leo, Margareta, Chriſtina, Nazarius cum aliis, Germanus Euſebius, Lucia, & Eophemia, Tecla, Fides, Criſpinus & Criſpinianus, Euſtathius cum ſociis, Brictius, Columbanus, Linus,

E Vitalis & Agricola, Silas Apoſtolus, Saturninus & Eulalia. Et prætetea Fabianum & Sebaſtianum, Inuentionem Crucis, Inuentionē Stephani, Dominicum, Remigium, & Franciſcum ſeruant cum tribus lectionibus, quos alii ſeruāt cum nouē. Aliquos verò ſeruāt ſub cōmemoratione, vel quia concurrunt cum maiori, vel infra Octauas maiores, vt Silueſtrum, Paolum primum Eremitam, Hilarium Alexandrum cum aliis, & cæteros cum memoria ſubnotatos. Diebus autem à feſtiuitate, ſeu octauis maioribus vacuis, vel ſeruāt cū tribus lectionibus, ſanctos occurrētes, vel officium feriale. Aliquorū tamen vſus, vt Prædicatorum & ſequacium, in huiuſmodi diebus habent aliquos ſanctos inferioris gradus, quos etiam ſub commemoratione duntaxat ſeruant in

officio temporali. Et iſte & tertius modus commemorationis propter ſancti humilitatem. Ecce pooo exem plain vſu Teutonicorum de Pruſſia, qui vltra ſanctos propriæ Miſſæ ſeptaio Calendatio inſcriptos, ſeruant cum tribus lectionibus Antoniū, Timotheum, † Chryſogonum, Blaſium, Vitum & Modeſtum, Paulinum Nolanum, Pantaleonem cum aliis, Germanum, octauam Laurentii, Bernardum, Ægidium, Lambertum, Remigium. Et cum nouem Lectionibus Mauritium cum ſociis, Coſmam & Damianum, & ſub memoria in officio feriali, Maurum, Emerentianam, Polycarpum, Vedaſtum, & Amandum, Scholaſticam, Albinum, Perpetuam & Felicitatem, Potantianam & Petronillam, Nicomedem, Medardum, Quiricum & Iulitam, Chriſtinam, Donatum, Romanum, Euſebium, Rufum, Euphemiam, Leodegarium, Fidem, Martham, Criſpinum & Criſpinianum, Narciſſum, Quintinum, Leonardum, Martinum, Papam. Brictium, Agricolam & Vitalem, Saturninum Epiſcopum, Eligium. Barbaram, Sabam, octauam Andreæ, Damaſum, Lazarum, De Epiſcopis verò Hieroſolymitanis, quia eotum titulus eſt. Hoſpitales beatæ Mariæ Hieroſolymitani, ſub tribus lectionibus ſeruant dies Simeonis & Alexandri, & ſub memoria, dies Matthiæ, Zachariæ & Marci Epiſcoporum. Collige ergo cauſas venerationis Sanctorum. Nam ſub nouem lectionibus, Sancti venerantur, vel quia à Clero & Populo celebrantur, vel quia habent duplicia feſta, vel ea ſtatuto epiſcopali, vel æquipollenti. Et ſub tribus lectionibus ſiunt, vel quia in officio Romano habent proprium officium Miſſæ, vel quia ad hunc honorem in illo vſu ſunt aſſumpti, & ſub memoria tranſeunt. Vel quia cum maiori concurrunt feſtiuitate, vel occurrunt infra octauas maiores. Et hi duo modi ſunt generales, vel propter eorum humilitatem, quorundam vſu. Et hunc modum ſeruant plures, vt Leodienſes tempore Paſchali de ſanctis illis, qui propriam non habent Miſſam. Conſiderate Domini & Fratres mei, quàm rationabiliter, & quomodo quaſi pariliter Fratres Carthuſienſes ad eremum poſiti, & Domini Teutonici ad pugnam ordinati, in eorum Religionibus obſequium faciunt ſalutare, de Sanctis videlicet propter officium temporale Dei ſummi, paucos eorum ſub feſtiuitate & tribus lectionibus obſeruantes: quamuis in omnibus tribus lectionibus vtrique eorum Nocturnum ſeruent iuxta decimam Propoſitionem. Seculares quoque Eccleſiæ communiter diebus quotidianis, Sancto occurrente, Officium repudiant temporale. In contrarium autem ſeruant Ciſtercienſes, qui ſimiliter aliis vſibus raras habent duodecim lectionum feſtiuitates. Alios verò Sanctos quoſlibet ſeruant ſub ſola memoria. Et in hoc præcedunt Carthuſienſes.

PROPOSITIO XVIII.

Dies ſanctorum nouem lectionum, in morem Dominicalem: trium verò lectionum, more feriali ſunt inofficiandi.

NOn eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, neque ſeruus ſuper dominum ſuum. Sufficit enim diſcipulo, vt ſit ſicut magiſter eius, & ſeruo, ſicut dominus eius. Matt. 10. cap. Seruus gaudeat ſe eſſe in domini familia, nec illum decet vt vltra dominum decoretur. Sanctis ergo Dei, qui ſunt ſerui Domini, iucundum eſſe debet, ſi dies eorum officientur proportionabiliter officio, quod de Chriſto eorum Domino obſeruatur. Vnde dies Sanctorum nouem lectionum, qui feſtiuitates appellantur, ſicut Dominicæ de Veſpera in Veſperam officiari debent. Et hoc ponit beatus Benedictus capitulo triceſimotertio, ſic dicens: In Sanctorum verò feſtiuitatibus, vel omnibus ſolennitatibus, ſicut diximus Dominico die agēdum, ita agatur: Excepto, quòd Pſalmi, vel Antiphonæ, vel Lectiones ad ipſum diem pertinentes, dicantur. Modus autem ſupra dictus teneatur. Hæc ibi. Similiter obſeruationes Sanctorum trium lectionum ſequi debent modum priuatum officij ferialis, vt infrà declarabitur. Et iſte eſt decor diuini officij in vtriſque, vt Dominicalia in feſtiuitatibus, & ferialia ſeu priuata in diebus ſanctorum trium lectionum, ſeruentur. Etſi prærogatiuæ Dominicales & priuilegia nouem lectionum ad dies priuatos applicare ſtuit, ex hoc officium deturpabitur, & deordinabitur ipſe ordo. Sancti enim Patres valdè ſtuduerunt: vt in obſeruationibus Eccleſiaſticis concordia ſeruaretur, & omnis diſſonantia vitaretur. Feſtiuitates igitur aguntur Dominicali more cum vtriſque Veſperis: in quibus & ad Laudes quandoque Antiphonæ ſuper Pſalmos ſunt cantandæ ſemper & vbique, vbi haberi poſſint, vt ſupra Propoſitione decima. Ad priores Veſperas, Pſalmi feriales cum Antiphonis ferialibus, niſi propriæ habeantur. In Reſponſorio Veſpertino vſus multorum exiſtit, vt in officio duplici, Reſpōſoriorum ad Veſperas vtraſque cantetur. Et ſi feſtiuitas à populo celebretur, ad Veſperam primam ſeruetur. Suffragia, vt in Dominica dicantur, & in ſolennitatibus abbreuientur. Inuitatorium autem ſit ſolenne, & Hymnus vtique ad nocturnos cantetur: in quibus ſuper nouem Pſalmos, nouem antiphonæ omitti non debent. Lectiones & Reſponſoria ſint authenticæ: Reſponſoria nouem cantentur. *Te Deum, Gloria in excelſis, & Ite Miſſa eſt* dicetur, quādo in Dominica dici poſſint. Sin autem, ſeruus ſuper Dominū non exiſtat, niſi ex diſpenſatione Domini ſpeciali. Miſſa communiter de ipſa feſtiuitate celebrari conſueuit. Ad ſecundas Veſperas, omnes Antiphonæ de Laudibus ſuper Pſalmos feriales repetuntur: niſi feſtiuitates habeat ſpeciales, ſicuti de Apoſtolis, & ſecundùm multorum vſum de aliquibus aliis quidam ſeruant. Quòd ſi duæ feſtiuitates nouem Lectionum ſeu feſtiuitas cum Dominica aut vna ipſarū cum die trium lectionum, in vnum diem concurrant, quarum vtraque plenum per ſe exigit officium, celebrior ex integro obſeruetur, & alterius memoria tantùm agatur. Si autem vtraque penè obſeruanda videtur, altera differatur in diem ſequentem, ſicut ſanctus Gregorius Papa feſtum ſancti Pauli, poſt feſtum ſancti Petri voluit obſeruari. Nam illam vſurpationem, quæ ex duobus officiis in vno die obſeruandis vnum incompoſitè compingit, videlicet vt vnum Nocturnum de vno feſto, & reliquos de alio obſeruemus: Sanctorum Patrum auctoritas non admittit, quæ ſemper in officiis concordiam cuſtodire præmonuit, vt ſupra: Quia ſi vtrique eodem die ſatisfacere niteremur, debita officiorum reuerentia neutrum celebraſſe conuinceremur. Sic itaque feſtiuitates conuenienter inofficiantur, ſi proportionaliter quātum officium permittitur, Dominicis adæquentur. In duabus verò feſtiuitatibus continuè occurrentibus, communis Veſpera officiari non debet ex integro, vt abuſiuè quotidiè faciunt Minores. Sed obſeruandum eſt, quod dicit Micrologus capitulo triceſimoquinto in hæc verba: Omnes authentici Antiphonarij, ſecundam veſperam ſancto Stephano concedunt ex integro: vnde & reliquis feſtiuitatibus per annum, hoc exemplo ſecundam veſperam ex toto cōcedimus, etiamſi maior feſtiuitas ſubſequatur. Non enim congruum eſt, vt Pſalmos veſpertinales tantummodo præcedenti feſto, reliqua verò ſubſequenti tribuamus. Nā ſancti Patres nullum nobis inde exemplum reliquerunt, qui potiſſimum nos concordiam officiorum ſingulari diligentia ſeruare docuerunt. Summa tamen feſtiuitas ſi quando minorem ſubſequitur, ſecundam Veſperam prioris feſti, ſibi ex toto non incongruè vendicabit, vt Octaua Domini, ſecundam Veſperam ſancti Silueſtri Veſperam quidem de quolibet feſto vniformiter perficimus deinde alterius feſti, ſi neceſſe fuerit, poſt *Benedicamus Domino*, memoriam facimus, vt de ſācto Stephano, & de ſancto Ioanne obſeruamus. Parilis conſideratio omnino ſuo modo habenda eſt in diebus trium lectionum. Nā ſicut nouem Lectiones ad formā Dominicarū obſeruantur, ita tres lectiones obſeruen-

Bbb iiij

† Chryſoſtomum.

tur ad modum ferialum. Et hoc benè cuſtodiunt monachi Carthuſienſes, & Domini Teutonici ſupradicti. A In Officio igitur Sanctorum trium Lectionum in omnibus punctis ſiunt proſtrationes, prout eodem tempore in officiu fierent feriali. Ad primam Veſperam, quando locum habet, Antiphonæ & Pſalmi feriales dicuntur: Capitulum, Hymnus, Verſus, Antiphonæ ad *Magnificat* cum Collecta de ipſo Sancto, Suffragia vt in feriali Officio Completorium & Prima, per totam, & cum Pſalmo *Miſerere*, ſicut in Officio feriali. Inuitatorium autem cantitur in tono feriali. Et cantato hymno de Sãcto, pſallitur Nocturnus ferialis, vt probatur propoſitione decima. Lectiones de ſacra ſcriptura legantur ſecundum omnes doctores, Reſponſoria, Verſiculi, & Verſus Antiphonæ ad Laudes & cætera ſeruentur de ipſo ſancto. Vigiliæ & Veſperæ mortuorum, Pſalmi B Graduales & Pœnitentiales cum eorum ſequelis, ſicut in feriali officio obſeruentur. *Te Deum* & *Gloria in excelſis*, nuſquàm dicantur prout nec fit in officio feriali, & ita ſcriptum eſt, vt ſupra probatum fuit Propoſitione decimatertia. Ergo tenendum & cantandum. Ad Tertiam, Sextam, & Nonam, multorum vſu Antiphonæ dicantur de ſancta Trinitate. Miſſa verò ſeruatur de ipſo Sancto, ſi propriam habet, ſine *Gloria in excelſis*, & cum *Benedicamus Domino*. Et ſicut in diebus ſanctorum triũ lectionum ad preces Completorij & Primæ addimus *Miſerere mei Deus*, ita Carthuſienſes ad Horas ſingulas quia in illis preces habent, in eiſdem diebus ſimilem addunt Pſalmum. Et in ea parte eiſdem diebus, dicti monachi diſcrepant ab vſu noſtro. Volẽti igitur reſpicere ad Officium feriale, facilè erit obſeruare dies ſan- C ctorum trium lectionũ. Sed verum eſt quòd tam Monachorum, quàm noſtro vſu in eiſdẽ diebus, tam tempore Paſchali, quàm octauis maioribus occurrentibus omittuntur preces non ſolitæ, & cætera prout in Paſchali tempore hæc ſolent omitti. Officium verò Sanctorum trium lectionum, in ipſa Miſſa terminandum eſt, Nam vt dicit Micrologus capitulo quadrageſimoquarto, iuxta Romanam conſuetudinem, nullius Sancti trium Reſponſoriorum mentionem facimus poſt Miſſam, ſiue illa cantatur ad Tertiam, ſiue ad Sextam. Immò cum ipſa Miſſa mentionem Sancti finimus, & reliqua de ferialibus dicimus. In feſto autem nouem Lectionum, omnia vſque ad ſecundam Veſperam de feſto agimus. Hæc ibi Et hunc terminum ſeruant Carthuſienſes. Hæc igitur eſt ſimplex obſeruantia in tri- D bus lectionibus, vt totum fiat proportionaliter modo feriali ſecundùm ſupra dicta. Sed eam multi multipliciter alterant & corrumpunt. Aliqui enim dies ſanctorum trium lectionum diſtinguunt intitulando per Titulum trium Reſponſoriorũ & aliundè. Alij verò per Titulum, Si feria incluſa Dominicæ, vel excepta. Alij per Collectã, & ſine Collecta & per Miſſam, & per tres lectiones, cum *Te Deum*, & ſi Dominica, nouem. Alii cũ *Te Deum*, & ſine illo, & diuerſis aliis modis. In quibus aliquorum abuſus ab omnibus priuatis & particularibus officiis dies Sanctorum trium lectionum abſoluit in certis diebus, ſicuti in nouem lectionibus obſeruatur. Sed omnium vſibus reiectis, pia & religioſior obſeruantia eſſe videtur, ſequendo modum ſimplicem ſupra dictum: quem Fratres Carthuſienſes, Domini Teutonici, & ſolenniores Religioſi approbant & ſequuntur. Et credendum eſt, quod ſanctus Pater Benedictus, E qui omnium Sanctorum ſpiritu plenus erat, ob officio Romano noluit omnimodè diſcrepare, ſed cum eodem (ſaluis paucis) ſe concordare, vnum ad aliud adæquanti, modica diſtantia apparebit.

Cameracen. Traiect. & Leodië.

In Viridi valle.

PROPOSITIO XIX.

Solemnitates maiores aliquando officio Vigiliæ præueniuntur, aliquando per octauas extenduntur.

VT dicit Alexander Papa tertius, qui cœpit anno Domini 1159. Extra de feriis, capitulo ſecundo, Licet ſcriptum ſit, de Veſpera ad Veſperam celebrabitis Sabbata veſtra: Feſtorum tamen principium & finis, iuxta eorum qualitatem, & diuerſarũ regionũ conſuetudinem debet attendi. Et ſicut magnitudo diei exigit, prius incipere, & tardius terminare: Regulares termini feſtiuitatum, auctoritate ſanctæ ſcripturæ ponuntur de Veſpera in Veſperam. Sed ex earum magnitudine in officio Vigiliæ præueniuntur citius, & in officio Octauarum latius extenduntur. Ideò de iſtis duobus conſequenter videamus. Officium Vigiliæ obtinẽt Feſta Domini, duo Feſta ſuæ Matris, ſcilicet Aſſumptionis, & ex Conſtitutione Gregorij XI. quãdo Romam venit, Natiuitatis Mariæ, & dies Ioannis Baptiſtæ, Laurentij. Et vt dicit Innocentius iij. de obſeruatione ieiunii, cap. 2. Omnium Apoſtolorum Vigiliæ ſunt in obſeruatione ieiunii celebrandæ: præter Vigilias Apoſtolorum Philippi & Iacobi, & Ioannis Euangeliſtæ. Quoniam eorũ feſtiuitates infra ſolennitatem Paſchalem, iſtius autem intra Natalem Domini celebratur. Vt dicit Alexander tertius de Verborum ſignificatione, capitulo, *Quæſiuit*. In vigilia beati Matthiæ, niſi in Dominica euenerit, ieiunium celebratur. Hæ autẽ Vigiliæ, quæ ieiunium habent, conſequenter obtinent & Miſſam. In Antiphonario verò, quẽ de Roma detuli, in Aſſumptione Mariæ à Matutinis incipit officium Vigiliæ, ſicut in Natiuitate Domini videmus. Officium quoque Ambroſianum de maioribus ſolennitatibus loci, vt Geruaſij & Protaſij, Nazarii & Celſi, Naboris & Felicis, Simpliciani & Dionyſii, & cæterorum localium, etiam in Vigiliis ſeruat proprium Miſſæ Officium. Quod etiam aliæ Nationes de eorum Patronis, & ſimilibus præcipuis ſeruare conſueuerunt, vt Leodienſes de ſancto Lamberto, Traiectenſes de ſancto Martino. Pia autem & religioſa conſuetudo ſolennium Eccleſiarum exiſtit, vt ſicut ieiunium ſeruatur in Vigilia, ita & ſeruitium ſeruetur in Horis temporale, cum memoria ſanctorum, ſi qui tunc occurrant, prout tempore ieiunii facimus in Aduentu & in Quadrageſima. Et hoc idem in aliis ſanctorum Vigiliis, pro quibus Miſſa dicitur piè dicunt obſeruandũ: quamuis non habeant ieiuniũ ſub præcepto. Miſſa de Vigilia ſeruanda eſt propter ieiuniũ modo feriali. Et vt dicitur in Micrologo, capitulo quinquageſimoquinto: Hoc quoq; in omnibus Vigiliis congruè obſeruatur, vt Nona de futuro feſto peragatur, ſi tamẽ poſt Miſſam differtur, videlicet, vt poſtquàm de feſto per Miſſam incipimus, nullam deinceps cum Nona diſſonantiam Officiorum faciamus, quam maximè ſancti Patres in diſpoſitione eorundem deuitare ſtuduerunt. Quod ſi Vigilia in Dominica cadat, Officium Dominicale, quod eſt maius, propter eam non immutatur. Et Miſſa de Vigilia, vel de Dominica, de manè, vel Sabbato vel aliàs loco congruo imponatur. Dicto de Vigiliis, quibus feſtiuitates priùs incipiuntur, dicendum eſt de Octauis, quibus tardius terminantur. Et primò notandum, quod ſecundùm vſus approbatiores, vt Carthuſienſium & cæterorum, & prout in pluribus Rationalibus legitur, huiuſmodi octauæ ſunt duplices, ſcilicet, maiores & minores, In Maioribus Octauis, prima & octaua dies & Dominica infra, nouem habẽt lectiones: cæteri autem dies habent tres. Prima autẽ & octaua dies ſimili officio celebrantur, vt in feſtiuitatibus. Dominica autem infra, Officio ab ipſo die principali mutuato, ſeruatur Dominicaliter: quia ad vtraſque Veſperas dicuntur Pſalmi de die, & ad Vigilias noctis Inuitatoriũ, Hymnus, nouem Reſponſoria,† Laudes, & cætera de ipſo die. Et ad tres nocturnos dicuntur Pſalmi Dominicales ſub tribus vel nouẽ antiphonis, prout in feſtiuitate recipi poſſunt. Lectiones autem ſex de hiſtoria, quæ tunc legitur cum homilia Dominicali, & *Te Deum*. Ad vtraſq. Veſperas & Matutinas, memoria de Dominica. Ad Primam Pſalmi, *Deus in nomine*, *Confitemini*, & cæteri. Miſſa de Dominica cũ memoria feſtiuitatis celebretur. Priuatis autẽ diebus, Inuitatorium erit paruũ, & ſub Tono feriali. Hymnus autẽ de feſto. No-

Luc. 23.

Romæ Antiphonarium annalis.

for. † lectiones.

Nocturnus verò ferialis ſub vna Antiphona de Nocturnis feſti, quæ magis congruit recitanda. Lectiones de hiſtoria currenti, Reſpóſoria ſecundùm ordinem de ipſo die: Primo, ſecundùm vſum Romanum omiſſo. Et ipſis expletis, iterùm à ſecúdo incipiatur. Nec *Te Deum*, nec *Gloria in excelſis* dici debent, vt probatum eſt propoſitione decimatertia. Quinque Antiphonæ ad Laudes ſuper Pſalmos communes teneantur. Ad veſperas ſuper Pſalmos ferialas, Antiphonæ quinque de Laudibus, ſi non dicantur feriales. Cætera officiantur de ipſo die. in octauis autem minoribus, diebus ſingulis intra octauas nulla facienda eſt mentio de ipſa ſolennitate: ſed ipſa octaua dies tenenda eſt ſub tribus lectionibus, prout tenetur vnum aliquod ſimplex feſtum trium lectionum. Vnde ſcribitur in Micrologo, capitulo quadrageſimoquarto, iuxta Romanam auctoritatem, nullorum ſanctorum Octauas obſeruare debemus: niſi vndè aliquam certam Traditionem à ſanctis Patribus habemus. Eorũ quoq; quorũ Octauas celebramus, nullam quotidianã mentionem per interiacentes dies agimus: quia nullam auctoritatem inde habemus, exceptis de ſancta Maria & de ſancto Petro, quorum memoriam & alio tempore non ceſſamus frequentare. Et idem ſcribitur in Rationali, quod dicitur Gemma Eccleſiæ. Feſtiuitates autem ſanctorum nouem lectionum, infra Octauas maiores ſeruandæ ſunt cum memoria octauarum. De cæteris autem Sanctis fiat tantùm memoria: ſi tamen propriam Miſſam habeant, illa cum *Ite Miſſa eſt* cantetur. Huiuſmodi autem Octauas maiores habent, Natiuitas Domini, Epiphania, Aſcenſio, Trinitas, & Sacramentũ, Aſſumptio & Natiuitas Mariæ, Petrus & Paulus, Minores verò habent Andreas, Laurentius & Martinus, & ſecundùm Carthuſien. Ioannes Baptiſta. Et addendum eſt, quod dies priuati infra Octauas maiores reputantur, quaſi forent temporis Paſchalis. Vnde in eis non ſeruantur proſtrationes, preces cum *Miſerere*, & cætera huiuſmodi, quæ Paſchali tempore omittuntur, vt etiam faciunt Carthuſienſes. Qua conſideratione plures Alemanni eiſdem diebus ad Vigilias noctis ſeruant tantùm tres Pſalmos cum tribus Antiphonis, vt tempore Paſchali facere conſueuerunt. Sed hoc reprobatum eſt ſupra Propoſitione decima.

PROPOSITIO XX.

Officia mortuorum & Virginis glorioſæ, obligatoria ſunt, & ab omnibus obſeruanda.

Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur, ſecundo Machabæorum, duodecimo capitulo in fine. Et nulli dubium, quin totum ad laudem Dei pertineat, quicquid ſuæ Genitrici dignè fuerit impenſum, vt dicit beatus Hieronymus in verſ. *cogitetis*. Inde eſt, quòd ne dum Apoſtolicis conſtitutionibus, ſed generali omnium nationum conſuetudine, officia de vtriſque ſecundum temporum congruentiam perſolui debent. De officio autem mortuorum præcipitur ext. de celeb. Miſſ. c. Cum cantatur De officio verò B. Virginis legitur in Chronicis, quod Vrbanus II. qui nouem præfationibus prioribus decimam de B. Maria virgine addidit, vt infra dicetur, in Gallias veniens, concilium apud Claremontem vrbem celebrauit, anno Domini M XCV I. de menſe Nouembri. In quo ſtatutum eſt, quod horæ B. Mariæ virginis quotidiè dicantur, officiumque eius diebus ſabbatorum ſolenniter fiat. Ideò prima aliqua de officio mortuorum differantur: de quo aduertendum, quod idem officium omnium more habet veſperas & Vigilias atque Laudes abſque cæteris horis, nec non officium Miſſæ. In Veſperis vero, tam in antiphonis quàm in Pſalmis, vbique eſt concordantia Et in antiphonis ad *Magnificat* ſeruatur vſus. In Vigiliis ſunt nouẽ antiphonæ, nouem Pſalmi, & nouem Lectiones. In Pſalmis tertij nocturni, aliqualis vſuum eſt diſcrepantia. In lectionibus Romani, Ambroſiani, Benedictini, & quaſi omnes vſus concordant, ſalua variatione IX. lectionis: In reſponſoriis ſimiliter vſus aliqualiter diſcrepant. Ideo quilibet teneat ſuum vſum. In Laudibus modica differentia exiſtit. Generalis plurium vſus eſt, vt Veſperæ & Vigiliæ dicantur die præcedenti, & Laudes die ſequenti poſt matutinas. Et quodlibet dictarum trium horarum cum ſuis precibus, Pſalmis & Orationibus terminatur: Aliqui tamen Veſperas & Vigilias ſimul iunctas, vno fine concludunt. Et in dictis tribus officiis ſeruantur proſtrationes, quando illæ fiunt in officio principali. Singulares autem eſſe videntur quidam Alemanni, qui lectionibus generalibus cum ſuis Reſponſoriis non contenti alias etiam lectiones cum Reſponſoriis confictis nituntur obſeruare. Nec tales ſingulares nouitates Religioſi ſequi debent quos communia & facilia decet obſeruare. Et ſicut dictæ tres horæ ſuis diebus ſeruari debent, ita etiam eiuſdem officii Miſſa eiſdem diebus debet conuentualiter celebrari. Hoc autem officium intermittitur aliquando propter dierum incongruentiam, vt in hebdomada Paſchali, & triduo præcedenti: aliquãdo propter ipſius diei feſtiuitatem: vt in omnibus nouem lectionibus & maioribus † & aliquorum vſu tempore Paſchali, & per octauas maiores. Sed in hoc conueniens diſcretio habeatur. Et vt facilius obſeruetur, aliquorum vſus habet, vt pſalmodia cum antiphonis, minoribus diebus planè dicantur, lectiones autem & reſponſoria decantentur. In Quadrageſima verò & Aduentu ſeruantur nouem lectiones cum reſponſoriis. Cæteris temporibus ſecundum ferias tres lectiones cum ſuis nocturnis dicantur. In diebus depoſitionum & anniuerſariis defunctorum, nouem lectiones ſunt ſeruandæ. Quĩ præmiſſis ſubtrahere vult, hoc faciat ſuo iure.

fol † feſtiuitatibus.

Officium autem Virginis glorioſæ, omnium more habet ſeptem horas ſicut principale. Et conuenienter poteſt ſic ſeruari, Vt ad vigilias noctis illud dulce dicatur Inuitatoriũ, *Aue Maria gratia plena, Dominus tecũ*. Hymnus. *Quem terra*. Romano vſu tres nocturni cum nouem ſuis antiphonis dicuntur ſecundum ferias: vtporè Domini, feria ſecunda, & quinta de primo nocturno, feria tertia & ſexta, de ſecundo feria quarta & ſabbato, de tertio. Et hoc vtique congruit, vt ſufficienter iterati, nocturnum non impediant ſabbatinum. In lectionibus tribus matutinalibus ſunt multæ diuerſitates. Aliqui dicunt de eccleſiaſtico, *In omnibus requiem*. &c. Aliqui tres paruulas, de ſermonibus Auguſtini. Aliqui tres paruulas ſine auctore, quarum initium eſt, *Sancta Maria piarum piiſſima*. Omnibus reiectis, religioſum videtur, in hac parte ſequi Carthuſienſes, vt de Euangelio Luc. 1. c. tres legantur lectiones. Prima, *In menſe autẽ ſexto miſſus eſt Angelus Gabriel*. vſq; ibi, *dixit autẽ* Secũda ab indè vſq; *Exurgens autem Maria*. Tertia abindè finiatur, *Et exultauit ſpirit⁹ meus in Deo ſalutari meo*. Et addatur, *Manſit autem Maria cũ illa quaſi menſibus tribus, & reuerſa eſt in domum ſuam*. Reſponſoria tria ſatis ſunt cõſueta *Te Deũ* dici non debet, vt probatum fuit propoſitione 13. Ad Laudes Romano more quinq; antiphonæ, *Aſſumpta eſt Maria* cũ aliis. In capitulis, orationibus & hymnis ſeruetur vſus. Laudabili more in hoc officio fiũt quædã ſuppletiones, vt quia in Ambroſiano & Benedictino ad Horas dicitur Litania, Kyrie eleiſon, quam quotidiè tantùm in completorio & prima dicimus: Ideò in hoc officio ſuppleatur, Vt ad paruas horas more Benedictino poſt capitulum abſque reſponſoriolo dicatur verſiculus, Et ad ſingulas horas ante orationem dicatur Romano more *Kyrie eleiſon Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Dominus vobiſcũ*, vel, *Domine exaudi. Oremus*. Suffragia vero ad Laudes & Veſperas fiunt ſecundùm deuotionem Romani dicunt de eorum patronis Petro & Paulo, & de omnibus ſanctis. Aliorum deuotio ad paruas horas iungit tres orationes de beata Virgine, de Spiritu ſancto, &

De officio Virginis glorioſæ.

de omnibus ſanctis. Vndè ad primam, tertiam, ſextam, & nonam, in Hymno conuenienter præmittitur verſus, *Veni creator*. Ad quinque autem paruas horas congruè diſtribuuntur quindecim Pſalmi Graduales, maximè eorum vſu, qui illos non dicunt ante vigilias noctis. Et Benedictini, qui eoſdem Pſalmos ad principales certis diebus ſeruant horas, ordine tranſmutato in officio beatæ Virginis ad primam, tertiam, ſextam & nonam dicunt illos Pſalmos, quos in eiſdem horis in eodem officio dicimus principali. Ad Veſperas ſuper Pſalmos notos dicentur quinque antiphonæ, *Dñe ſi eſſet rex*, cum aliis, vt dictum fuit propoſitione 10. & ſeruant Romani. Et ſi aliquæ memoriæ in officio principali, ex cauſa omiſſæ ſunt, & illæ in hoc officio ſuppleri poſſunt. Præterea hoc officium in vſu Romano ad Laudes, Veſperas & paruas horas in Aduentu & poſt Natiuitatem Domini, habet Antiphonas ſingulares & alias proprietates, quæ ex vſu Fratrum Minorum ſciri poſſunt. Et tempore Paſchali in tribus Euangeliis Antiph. *Regina cæli*. Hoc officium intermittitur aliquando propter temporis incongruentiam, vt in hebdomada Paſchali, & triduo præcedenti: aliquando ne bis dici videatur, vt quando ſeruitium principale fit de Virgine glorioſa: & aliquando in paucis ſolennitatibus maioribus: ſuper quo recurrendum eſt ad vſum Carthuſienſium & ſimilium religionum, & non ad notas Fratrum Minorum, quæ contra quæ Romæ vidi ſcripta, in hac parte nimis ſe laxant. Item ſecundum vſum plurium, ſingulæ horæ huius officij ſiue in choro, ſiue extra priuatim dicantur, ante horam principalem dicuntur, excepto Completorio, quod dicitur poſt horam principalem. Sed ſecundum vſum Fratrum Minorum, qui Romanus dicitur, Matutinum & Veſpera dicuntur antè, & paruæ Horæ dicũtur poſt horas principales. Omnium vſu generali diebus ſabbatinis, quando propria Miſſa non occurrit, cantatur Miſſa de Virgine glorioſa, cuius officium in omnium Miſſalibus ſecundùm tempus anni continetur, de qua ſcriptum eſt, quod in illa nec *Gloria in excelſis*, nec *Credo* dici debeat, vt allegatum fuit ſuprà propoſitione 13. Vt autem diebus ſabbatinis ſeruitium principale fiat de beata Virgine, feſto maiore non occurrente, ſunt diuerſitates. Nam ſolenniores Eccleſiæ & religioſi illud non ſeruant, ne nocturnus ſabbatinis continuè omittatur: Innitentes rationi Alexandri Papæ tertij, ext. de fer. c. 2. in fin. Cùm ſingulis diebus in officio priuato laus perſoluitur Virginis glorioſæ: Et iſti in eodem priuato officio ſecundum ferias dicunt pſalmum & antiphonam trium nocturnorum, vt ſuprà præmiſi. Alij verò ſunt qui omiſſionem dicti nocturni non ponderantes, dictis diebus faciunt ſeruitium principale de eadem cum nouem antiphonis atque pſalmis: & iſti vniformiter dicunt per totum annum, officium priuatum. Quanquam ſit etiam, ſi ex deuotione ſic fieri conueniat, ſeruitium principale, tamen in illo dictus nocturnus non videtur omittendus, iuxta ea quæ dicta ſunt ſupra propoſitione 10. Et tunc huiuſmodi ſeruitium fieri poſſit ſine proſtrationibus, ſeptem pſalmis, & cæteris, ſicut fit tempore Paſchali, & infra octauas maiores. Quamuis autem in ſeptimanis vacantibus ſeruari poſſit Miſſa de patrono, tamen huiuſmodi laudatio extendi non debet ad horas principales, ne officio feriali præiudicium nimium generetur: nec ſcripturam, nec exemplum habemus, hoc licitè fieri poſſe.

PROPOSITIO XXI.

Laudabili multorum vſu ſeruantur etiam certis temporibus alia particularia officia, vt pſalmorum pœnitentialium, & gradualium, & in Quadrageſima totius pſalterij, & ſi qua ſunt plura.

DE laude ſeptem pœnitentialium pſalmorum dictum eſt ſupra propoſitione nona, officium autem eorum congruenter fit hoc modo. Iidem Pſalmi A abſolutè incipiuntur, & ſingulatim cum *Gloria Patri* dicuntur In fine vltimi *Alleluia*, vel *Laus tibi*, verſus, *Intret oratio* Deindè proſtrando *kyrie eleiſon*, preces maiores, cum Pſalmo *Inclina*, & prælibatis orationibus ad hoc recollectis, de omnibus ſanctis, pro Papa, pro Pace, pro Epiſcopo, pro Imperatore, contra hæreſes, pro familiaribus, pro iter agentibus, pro populo, pro peccatis, pro ſerenitate, pro viuis & defunctis, & huiuſmodi neceſſitatibus. In vſu Leodien. ſunt 13. hoc autem officiũ dici debet poſt primam in diebus trium lectionum extra tempus Paſchale, & octauas maiores. Et ita communiter ſeruatur, vt vidi notatum in quodam ordinario Romano. Sed Innocentius III. mandauit ſuis capellaribus, vt ſolùm in Quadrageſima diceretur, & hoc ſequuntur Fratres Minores.

B Quindecim autem Pſalmi Graduales, tripartitè dicuntur: primi quinq; pro defunctis, ſub vno *Requiem æternam*, cum *Pater noſter*, verſiculo & collecta. Alij quinque pro nobiſmetipſis & amicis noſtris ſub vno *Gloria*, cum *kyrie eleiſon*, verſiculo, & collecta. Reliqui quinq; pro omnibus fidelibus ſimiliter dicuntur ſicut medij, & hoc officium ſeruatur à prælibatis religioſis, in tribus lectionibus ante matutinas. Pauci tamen illud ſeruantes, curant etiam ſeruare dictos ſeptem Pſalmos. Sed alij religioſi & ſeculares, meliori ratione mouentur, qui vtrique officio in hoc ſatisfaciunt, quia quindecim Pſalmos Graduales ad quinque paruas horas in quotidiano officio ſanctæ Virginis continuant, & ſeptem Pſalmos Pœnitentiales ſuis diebus ſeruant, & ita C hoc ſeruitium dies alleuiatur, & ſeptem Pſalmi non omittuntur. Orationes autem, quas ad quindecim Graduales adiungunt in prima & poſt ſeptem Pſalmos, ſatis ſunt ſupplere. Diebus tamen quibus de beata Virgine fit ſeruitium, principale officiũ huiuſmodi quindecim graduum, congruè locum habet. Et quia in ſancta Quadrageſima ſancti Patres voluerũt officium Eccleſiæ cum aliis bonis operibus omnimodè augmentari, vt ſupra propoſitione 16. ideò in augmentum diuini cultus eiuſdem temporis, diebus ferialibus Quadrageſimæ, & nouem lectionibus vacantibus, dicta prima legitur Pſalterium hoc modo, recepta cum proſtratione venia, incipit ſacerdos *Deus in adiutoriũ*. *Gloria*, *Laus tibi*. Deinde quotidiè leguntur decem Pſalmi de Pſalterio, bini & bini ſub vno *Gloria*. poſt vltimum *Laus tibi*.

D Verſ. *Intret*. Deinde litania tota: qua dicta, omnibus proſtratis, dicuntur preces maiores, cũ ſeptẽ Pſalmis & Orationibus ſupradictis Et ad *Per Dominum*, ſurgant omnes. Alij autem ſeruant alia officia particularia, tam in Quadrageſima, quàm in diebus priuatis. Sed officia iam prædicta, iugiter congrua videntur, & deuota.

Præterea Romani in feſtiuitatibus in quibus volunt ſolenniaare in Vigilia, de ſerò faciunt quoddam officium, quod vocant vigiliam, ſub hoc modo Pulſatis ſignis, abſolutè incipitur antiphona, & dicuntur tres Pſalmi cum tribus antiphonis, & verſibus, *Pater noſter*. cum tribus lectionibus & Reſponſoriis, ſicut fit in vno nocturno matutinali. Et cantato, *Te Deũ*, vel *Te decet*, officium concluditur cum oratione & *Benedicamus Do-* E *mino*. In Vigilia ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, hoc officium fit in ſancto Petro cum nouem Lectionibus & ſuis Reſponſoriis. Et antiqua antiphonaria Romana in dicta Vigilia, & in Vigilia Natiuitatis Domini, continent nouam antiphonas cum ſuis Pſalmis & nouem Reſponſoriis ad hoc officium ordinata. Huiuſmodi autẽ vigiliarũ officiũ eſt benè multiplicatũ in feſtiuitatibus more Ambroſiano, cũ cãtu proceſſionali ad hoc ordinato. Indè eſt quod in multis Eccleſiis collegiatis plebanus in feſtiuitatibus in vigiliis de ſerò cãtãt matutinas. Officia autẽ alia particularia, vt ſunt proceſſiones, tam feſtiuæ, quàm Rogationũ, benedictiones diuerſarum rerum, ad vſum eccleſiaſticũ pertinẽtium, & cætera hujuſmodi, ſunt ſatis communia atque nota.

PROPOSITIO XXII.

Ordo ſanctæ Romanæ Eccleſiæ non ex vſu Fratrum Minorum, ſed ex ſacris Canonibus ſcripturis authenticis, libris noſtris antiquis, generalique & locorum proportionali conſuetudine colligatur. A

CElebris olim & glorioſa erat Romana Eccleſia, vt de ſub eius pede effluerent aquæ viuæ, & velut ex fonte riui tam rerum omnium faciendarum, quàm eccleſiaſticæ regulæ emanarent. Indè eſt quòd omnes ſcripturæ nobis iniungunt, vt illius ſequamur auctoritatem, & ordinem teneamus. Vndè ait beatiſſimus Papa Innocentius Decentio Epiſcopo, & ponitur in epiſtola Magalonenſi ſupra propoſitione ſeptima allegata & vndecima diſtinctione. Quis enim neſciat, aut non aduertat id, quod à principe Apoſtolorum Petro Romanæ eccleſiæ traditum eſt, ac nunc vſque cuſtoditur, ab omnibus debere ſeruari, nec ſuperaduci aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, B aut aliundè videatur accipere exemplum: Præſertim cum ſit manifeſtum, per omnem Italiam, Gallias, Hiſpanias, Aphricam, atque Siciliam, inſulàſque interiacentes, nullum inſtituiſſe Eccleſias, niſi eos quos venerabilis Apoſtolus Petrus, aut eius ſucceſſores ſacerdotes conſtituerunt. Legant autem, ſi in his prouincijs alius Apoſtolus inuenitur, aut legitur inſtituiſſe. Quòd ſi non legerunt, quia nuſquam inueniunt, oportet eos hoc ſequi quod Eccleſia Romana cuſtodit, à qua eos principium accepiſſe non eſt dubium: ne dum peregrinis aſſertionibus ſtudent, capitis inſtructionem videantur omittere. Et adde quæ allegata ſunt ſupra propoſitione tertia. Sed quo ad diuinum officium, hodiè omnium credulitas & opinio diuulgatur, quòd nullæ Eccleſiæ ſeruent in illo ordinem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, niſi Fratres Minores, nec in aliquorum niſi in ipſorum breuiarijs & libris contineatur, ex eo quia B. Franciſcus in Regula præcipit, vt clerici faciant diuinum officium ſecundum dictum ordinem, vbi Breuiaria habere poſſunt. Huius autem rei Romæ contrariam didici veritatem. Nam olim quando Romani Pontifices apud Lateranum reſidebant, in eorum capella ſeruabatur Romanum officium, non ita completè ſicut in alijs Vrbis Eccleſiis collegiatis. Immò clerici Capellares, ſiue de mandato Papæ, ſiue ea ſe, officium Romanum ſemper breuiabant, & ſæpè alterabant, prout Domino Papæ & Cardinalibus congruebat obſeruandum. Et huius officij ordinarium vidi Romæ à tempore Innocentii III. recollectum. Et iſtud officium breuiatum ſecuti ſunt Fratres Minores. Indè eſt, quod breuiaria eorum & libros officij intitulant, ſecundùm conſuetudinem Romanæ Curiæ, non autem curauerunt mores aliarum Eccleſiarum Vrbis Romæ recipere & obſeruare. Et ſi dictum officium capellare, debet dici o ʀ o o ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, fecerunt quod regula iubet: Sin autem. Aliæ autem nationes orbis Romani libros & officia ſua habent è directo ab ipſis Eccleſiis Romanis, & non à capella Papæ, ſicut ea libris & tractatibus Amalarij, Vualfredi, Micrologi, Gemmæ, & cæterorũ de officio Diuino ſcribentium colligitur euidenter. His ergo præmiſſis, videamus an dicti Fratres, qui ſingularem vſum cum regula ſeruant ſingulari. An cæteræ nationes & religioſi magis appropinquent in Diuino officio, ad ordinem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ. Et ſiue in errore, ſiue veritate, dico quod vſus Fratrum Minorum magis diſtat à vero ordine Romano, ſequendo dictum officium capellare, quod ſic deducitur: Secundùm beatum Auguſt. lib. 19. de Ciuit. Dei, cap. 13. Ordo eſt parium diſpariumque rerum cuiq; loco diſtribuens diſpoſitio. Et lib. 2. de ordine rerum dicit, quod ordo eſt per quem aguntur omnia, quæ Deus conſtituit. Et lib. eiuſdem ſecundo, Ordo eſt quo Deus agit omnia quæ ſunt. Et ſuper epiſtolam ad Galatas. Conturbatio eſt ordini contraria. Quando igitur in diuino officio omnia aguntur ſecundum quod conſtituta ſunt à Romana Eccleſia, & ſecundùm rectam diſcretionem quodlibet in ſuo loco diſtribuitur, tunc eſt ordo quem præcipit Romana Eccleſia, et vbi contrarium fit, ibi eſt conturbatio. Sed hæc propinquius ſit in alijs regionibus & per alias nationes, Igitur &c. Minorem declaro in his, quæ nunc occurrunt, & latius Deo dante declarabitur in ſcriptis ex Vrbe venientis. Primo in legendis & cantandis Lateranenſes & aliæ Romanæ Eccleſiæ habent ſermones & homilias integras, paſſionéſque ſanctorum, & huiuſmodi incopioſa multitudine. Item In antiphonariis antiquis Romanis habetur cantus de ſanctis Nicolao, Sebaſtiano, Mauritio, Et reſponſoria magna ad Tertiam, Sextam, & Nonam in Quadrageſima, & Pſalmi Dominicales ad Vigiliam in hebdomada Paſchali diuiſi, & Veſperæ Paſchales per *Kyrie eleiſon* ordinatæ, & Antiphonæ in Dominicis ſuper *Benedictus* B multiplicatæ, & in diuerſis aliis locis diuerſę Antiphonæ & Reſponſoria. Item in propriis ſanctorum Miſſis eorum officia in diebus eorum aſcripta habentur, & cætera multa, quæ vbique per orbem ſeruantur & habentur, ſequendo Eccleſias Romanas. Sed Fratres cauſa breuitatis capellam ſequendo, hoc vel omiſerunt, vel alterauerunt. Et eorum modo abbreuiato ſæpius legunt de ſanctis Chronicas Damaſi, vel ex Pontificali. Item ſedes Apoſtolica nobis aſſignat feſta nouem lectionum generalia, & de localibus commiſit diœceſano mutanda, vt ſupra propoſitione decimaſeptima. Vnde apud omnes religiones & nationes vltra nouem lectiones generales paucæ conſtitutæ ſunt locales & multæ trium lectionum. Sed fratres hodiè omnes an- C norum ſanctos & octauas maiores ſeruantes ſub nouem lectionibus, & nullos ſub tribus. Ex qua obſeruantia euenit in vſu eorum continua perturbatio, & magna confuſio propter tranſpoſitiones, quas tam de Dominicis, quam de octauis faciunt. Nam de tex locis vel parſonis eorum vſum ſeruantibus vix duo in eundem ſanctum nouem lectionum eodem die concordabunt. Vnde raro propter hoc nocturnum dicunt. Et ſeptem Pſalmos & cætera ferialia rarò ſeruant, & ſacram ſcripturam omnimodè in officio negligunt, & defunctis ſimiliter in officio eorum continuum præiudicium faciunt. Item ſedes Apoſtolica vult hanc proportionem, vt ſicut in vrbe ſeruantur ſancti Romani pontifices, & alij ſancti vrbis locales, ita in aliorum vſu alii ſeruent ſanctos ſuos locales. Et ſicut Romani non tenentur D ad noſtros locales, ita nec nos ad ipſorum locales. Sed fratres contra generalem conſuetudinem huiuſmodi, à dicta ſede tacitè approbatam, in eorum vſu adducunt locales Romanos, vt Higinum, Anicetum, Soterem, Pium, Cletum, Marcellum, Eleutherium, Ioannem, Felicem, Siluerium, Anacletum, Victorem, Innocentium, Euariſtum, Pontianum, & Melchiadem Romanos, Pontifices. Et præterea Anaſtaſium martyrem in die Vincentij, cuius monaſterium ſituatur vltra ſanctum Paulum. Gilibertum confeſſorem de Anglia, & ſanctos quadraginta martyres de Armenia, qui habent Eccleſiam propè Coloſſeum Apparitionem ſancti Michaelis de Apulia, Eraſmum martyrem de Caieto, Ruſinam & Secundam virgines & martyres de Laterano, Naborem & Felicem de Mediolano, Symphoroſam E cum ſeptem filiis, martyres de Tiburto, Paſtorem presbyterum & confeſſorem, qui erat de ſocietate Praxedis & Potentianæ virginum Romanarum. Suſannam virginem & martyrem, quæ habet Eccleſiã propè thermas, duodecim fratres martyres in die Ægidii, vbi Vrbanus IIII mandauit Ægidium teneri ſub ſex lectionibus. Cerbonium epiſcopum de Populonia, Gryphonem & Reſpicium martyres, quorum Eccleſiam habent Auguſtinenſes. Feſtũ de Niue. Vtraſq. dedicationes trium maiorũ baſilicarũ, & Sabam abbatem, cuius abbatia ſtat vltra ſanctum Alexium, & non ſine myſterio de omnibus prædictis localibus Romanorum nihil proprietatis habetur in officio Gregoriano, quaſi gene-

Ecliptica oratio.

raliter non ſint tenendi. Et præter illos in aliis diuerſis Eccleſiarum vrbis Kalendarijs, vidi alios Romanos Pontifices atque ſanctos quàm plures locales annotatos, tam ſub nouem, quàm ſub tribus lectionibus, quos fratres omiſerunt. Et quamuis in Kalendariis Vrbis antiquis multi locales ſancti ſub nouem lectionibus annotentur, tamen in eiſdem in numero copioſo vidi ſanctos ad tres lectiones annotatos. Et in hoc ab initio defecerunt notæ Fratrum Minorum, quod non notauerunt ſanctos nouem lectionū, vt ſic omnes alios habuiſſent ſub tribus lectionibus: ſed indiſcretè quædam notta eorum, quā tamen hodiè non ſeruant, duntaxat quatuor vel ſex ſanctos ad tres ponit lectiones, quaſi regula eorū exiſtat, vt omnes alij ſub nouem lectionibus teneantur. Et in hac parte contrariātur omnibus alijs religionibus & nationibus, & contra huiuſmodi confuſionē ix lectionum ſatis ſcripſi ſupra propoſitione 17. Item ſedes Apoſtolica præcipit, vt ſuper diebus ſanctorū ſeruetur cōſuetudo regionis: ſed Fratres de prælibatis ſanctis ſeruāt contrariū, vt notatum fuit propoſitione 17. Item ſicut Fratres ſeruāt feſtiuitates ſanctorum ſui ordinis, vt Franciſci cum maioribus octauis, Antonij Paduani, & ſanctæ Claræ, qui non ſunt de officio Romano, quare non ſimiliter Romani habent ſanctos ſuos locales, ad quos Fratres nō tenentur? Item beatus Gregorius in lib. Graduali & Miſſali ſanctis Dei proprias Miſſas habentibus ſuos cantus & epiſtolas cum Euangelijs in eorum diebus aſcripſit, Remiſſiones faciendo quando iterato dicerentur, prout communiter habent libri ſeculares: Sed fratres in eorum libris de toto ſcripſerunt vnum commune ſanctorum confuſum, aggregādo introitus per ſe, deinde cætera per ſe. Et præterea omiſerunt epiſtolas & euangelia tēporales & feriales, quæ in libris Romanis continentur. Item de genuflexionibus & cæremonijs antiquis plura ſimiliter omiſerunt, fortè quia in capella Papæ non ſeruantur. Sciendum tamen quòd Nicolaus Papa III. natione Romanus, de genere Vrſinorum, qui cœpit anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo, & palatium apud ſanctum Petrum conſtruxit, fecit in eccleſiis vrbis amoueri Antiphonarios, Gradualia, Miſſalia, & alios libros officij antiquos quinquaginta, & mandauit vt de cætero Eccleſiæ vrbis vterentur Libris & Breuiarijs Fratrum Minorum, quorum regulam etiā confirmauit, vnde hodie in Roma omnes libri ſunt noui & Franciſcani. Et forma notularum in cantu antiqua, qua tam Ambroſiani, quàm Alemanniæ nationes vtuntur, cum pluribus aliis obſeruationibus eccleſiaſticis ab vrbe relegata. In officio ergo diuino ordinem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ obſeruabimus, ſi Fratrum vſu omiſſo, ſacros canones, ſcripturas authenticas, conſuetudines locorum generales, & indubiis libris antiquiores ſequamur. Et in aliis particularibus dictam ſeruemus proportionem, vt de ſanctis localibus ſuperiùs declaratur.

PROPOSITIO XXIII.

Sanctarū Miſſarum Officia Romanæ Eccleſiæ ſuis Dominicis & Sanctorum diebus fideliter obſeruentur, vt in illis patrum traditiones humiliter cuſtodiantur.

IEſus Chriſtus primus & ſummus pontifex & ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech, non quidem Leuiticus, ſed Euangelicus, non veteris, ſed nouæ legis in nocte cœnæ pridiè quam pateretur in cruce, in memoriā ſuæ mortis inſtituit, & tradidit Apoſtolis formā, & verba cōſecrationis ſui corporis & ſanguinis in Euchariſtiæ ſacramēto, ſicut ex ſanctis Euangeliis docetur & colligitur euidenter: Nā quoties hūc panem māducamus, & calicē bibimus, mortē Domini annunciamus, 1. ad Cor. 11. circa finem. Vndè cùm dixis leſus, Hoc facite in meā cōmemorationem, expreſsè inſtituit hoc ſacramentū, & tacitè deſtituit agni Paſchalis typicū ſacrificiū, vt ait Iſidorus ſuper Matth. & ponitur de conſec. diſt. 2. Accipite. De hoc vide quartū ſententiarū di. 8. De forma cōſecrationis ſanguinis Chriſti à ſanctis

A doctoribus veriùs creditur & tenetur, quod ea ſit forma, quæ in canone habetur, quæ ex primitiua traditione Apoſtolorum & ſanctorum Patrum Eccleſia vtitur generalis. Sunt enim multa adiecta, quæ nullus Euangeliſtarū legitur expreſſiſſe. lege ſuper hoc pulchra dicta Innocētij Papæ tertij ext. de celeb. Miſſ. c. cū Marth. Apoſtoli enim de forma & materia huius ſacramenti, ſicut de Domino Ieſu Chriſto acceperunt, ita & ſeruauerunt, & ſanctæ Eccleſiæ tradiderunt, quo ad actum celebrandi. Quo ad modum ſeu ritum, tempus, locum atque ornatum ſacrarum veſtium & vaſorum, nonnulla, prout decuit, ordinarunt. Et eorum exemplo atque doctrina ſimiliter fecerunt ſucceſſores, vnde in geſtis ſextæ ſynodi dicitur, quod Iacobus frater Domini ſecundùm carnem, cui primùm tradita eſt Hieroſolymitana Eccleſia, & Baſilius Cæſareenſis epiſcopus, tradiderunt nobis Miſſæ celebrationē, de conſ. diſt. 2. Iacobus. Ab initio ſiquidem cùm adhuc eſſet nouella Eccleſia, Apoſtoli cum ſanctificatione crucis & oratione Dominica, prout in quibuſdam ſcripturis veteribus repetitur, & in quotidianis veſtibus & ligneis calicibus celebrabant. Sed B. Clemens, vt dicit Gēma, tradente beato Petro, vſum ſacrarū veſtiū ex lege ſuperpoſuit. Sanctus Soter natione Campanus, qui cœpit anno Domini 175. interdixit mulieribus ſanctas veſtes altaris contingere, & inceoſa circa altaria deferre, diſt. xxiii. ſacroſanctas. Vndè non niſi à ſanctis hominibus veſtimenta ſacra contingantur, nec alijs vſibus commodentur, de conſ. diſt. 1. c. Iuſtam. &c. Veſtimenta, nec nuptiarū prætenditur ornatibus, c. d. Ad nuptiarum. Sanctus Zephy-

C rinus xvi. Papa, vitreis vaſis: Sanctus verò Vrbanus Papa primus, argenteis conſtituit celebrari, de conſ. d. 1. vaſa. De quibus ſanctus Bonifacius epiſcopus & martyr interrogatus, an in vaſis ligneis liceret conficere. Reſpondit, quondam ſacerdotes aurei erant, & calicibus ligneis vtebantur: & nunc è contra. In his autem ſicut & in reliquis cultibus, magis & magis per incrementa temporum decus ſuccreuit Eccleſiarum, c. vaſa. Vnde etſi non ex argento, ſaltem ex ſtanno, non ex ære vel aurichalco fiat calix, c. d. Et calix. Sanctus Stephanus natione Romanus, qui cœpit anno cclviii. præcepit vt veſtimenta Eccleſiæ quibus Domino miniſtratur, & ſancta ſint & honeſta, in c. veſtimenta, ſupradicto. Sixtus II. qui cœpit anno 261. conſtituit, vt Miſſa ſuper al-

D tare celebraretur, quod antea non fiebat. Felix I. natione Romanus, qui cœpit anno Domini 266. conſtituit ſuper memorias martyrum Miſſas celebrari. S. Silueſter I. natione Romanus, qui cœpit anno Domini 315. conſtituit, vt diaconi dalmatica vterentur in Eccleſia, & pallio linoſtino eorū læua tegeretur. Primo ſiquidē ſacerdotes ante caſularum vſum, dalmaticis induebātur. Poſtea verò cùm caſulis vti cœpiſſent, dalmaticæ diaconibus ſunt cōceſſæ. Itē conſtituit vt ſacrificiū altaris nō in ſerico panno, aut in tincto, ſed in puro lineo ab epiſcopo conſecrato celebretur, ſicut corpus Domini in ſindone linea mūda ſepultū fuit, de cōſ. d. 1. Cōſulto. De dicto Vrbano legitur; quod aquam admiſceri cēſuit, ſicut & Apoſtolica traditio docuit de hoc, de con. diſt. 2. c. 1. &

E tribus c. ſeq. nec vna coniungantur, vt in c. didicimus c. diſt. B. Bonifacius I. natione Romanus, qui cœpit anno Domini 425. interdixit ne moniales ſeu quæcunq; mulieres ſacra vaſa ſeu pallas altaris cōtingerent. Et qualiter ſacræ veſtes lauari debeant, dicitur in c. Nemo per ignorātiam de conſ. d. 1. De hora Miſſæ celebrandæ S. Teleſphorus martyr natione Græcus, qui ſucceſſit Sixto anno Domini 139. cōſtituit in nocte natiuitatis Miſſas celebrari, & hymnum angelicum ſolenniter decantari. Reliquis verò temporibus ante horam tertiam illas minimè celebrandas: quia & eadem hora Dominus crucifixus eſt, & ſuper Apoſtolos Spiritus ſanctus legitur deſcendiſſe, de conſ. diſt. 1. nocte. In Quadrageſima autem hora veſpertina c. d. ſolent. Similiter

eadem

eadem hora ſeu in noctis initio in ſabbatis quatuor temporum, & in ſabbato ſancto, 65. diſtin. Secunda patribus, &c. Ordinationes. Celebrationes enim ordinum iuxta decreta ſanctorum Patrum, tam ſero fiebant in ſabbato, vt potius Dominicæ quam ſabbato adſcriberentur. Vide Micrologum cap. 29. Ex hac antiquitate hodie ſeruatur, vt diebus ieiuniorum Miſſa in Nona dicatur, & aliis diebus ad tertiã. Et ſi ambo concurrant, Miſſa de feſto ad Tertiam feſtiue dicitur, & de ieiunio ad Nonam. Et ita fit Romæ, & in Colonia. In Collegiis ſeruatur, vt maior Miſſa dicatur ante vltimã horam ante prandium, & ſi occurrant duæ, prima ante penultimam horam imponitur. De præſentibus autem neceſſariis, infra tangetur. Presbyter cum ſe parat ad Miſſam, iuxta Romanam conſuetudinem decantat Pſalmos, Quam dilecta, Benedixiſti, Inclina, Credidi, Kyrie eleiſon, Pater noſter. Et ne. Verſ. Ego dixi. verſ. Conuerte, verſ. Fiat miſericordia, verſ. Sacerdotes, verſ. Protector noſter, verſ. Domine exaudi. Oratio, Aufer: alia, Actiones, ſecundum Micrologum, cap. 1. & 23. Eo introeunte ad altare, cantatur antiphona ad Introitum, quæ abinde in Romano, hoc nomen, & in Ambroſiano, nomen *Ingreſſa* meruit habere. Cæleſtinus primus natione Romanus, qui cœpit anno Domini 418. in ordine XLI. conſtituit vt pſalmi Dauidis C. & L. ante ſacrificium canerentur antiphonatim ex omnibus, quod ante non fiebat, niſi tantum epiſtola beati Pauli, & ſanctum Euangelium recitabatur. Ex hoc inſtituto excerpti de Pſalmis Introitus, Gradualia, Offertoria ante ſacrificiũ, communiones inter communicandum cum modulatione ad Miſſam in eccleſia Romana cantari cœperunt ſecundum Sigibertum & alios in Chronicis. Non autem intelligendum, quod Cæleſtinus primo introduxit Pſalmos dici particulatim ante ſacrificium, immo ab initio diu ante eum à patribus ſunt ſeruati. Vnde Caſſianus libro tertio de inſtitutis monachorum c. decimo. Verum nec hoc quidem ignorandum, die Dominica vnam tantummodo Miſſam ante prandium celebrari. In qua pſalmorum atque orationum ſeu lectionum pro ipſius collectæ vel communionis Domini, æ reuerentia ſolennius aliquid impendentes, in ipſa tertiam ſextamque pariter conſummatam reputant. Quoties igitur diem à diuerſis conſtitutum reperimus, intelligi debet, quod poſterior conſtitutum vel obſeruatum à prioribus, vel innouauit & authorizauit, vel emẽdauit, declarauit, publicauit, aut quid ſimile fecit. Ecce de epiſtolis & euangeliis legitur, quod ſucceſſores Apoſtolorum, epiſtolas & Euãgelia legi ſtatuerũt. Vnde præcipitur in canonibus Apoſtolorũ & ponitur de conſec. diſt. 1. Omnes, vt fideles ad ſacramenta ſolẽniter conuenientes, ſcripturas Apoſtolorũ & Euangelium audiant, & in oratione vſque in finẽ Miſſæ perſeuerent. Alibi ſcribitur, quod epiſtolã & Euangelium Alexander Papa ad Miſſam legi conſtituit. Item beatus Hieronymus presbyter Cardinalis epiſtolas & euangelia, vt hodie habet Eccleſia, collegit & ordinauit vt in libro qui Comes dicitur, habetur: & ipſe ait ſcribens ad Conſtantium epiſcopum, ac Damaſus Papa, vt nunc moris eſt, legi cenſuit. In Ambroſiano autem officio copioſe habentur per totum annum Epiſtolæ & Euangelia, ſæpe cum Romano officio concordantes, & ſæpe differentes. Item etiam officium in feſtiuitatibus & Dominicis pulchrum ſeruat ordinem: Nam ad Miſſam poſt Gloria in excelſis, & Kyrie eleiſon ter. Deinde legitur prima lectio de veteri teſtamento cum reſponſorio, quod Pſalmellum vocat, & nos Graduale. Secunda de nouo teſtamento cum Alleluia & verſu, vt Romani. Tertia de ſancto Euangelio, ante quod, & poſt quod cantantur antiphonæ, quæ dicuntur ante Euangelium & poſt Euangelium, quibus carent Romani. Officium autem Ambroſianum longe præceſſit Romanum, vt ſupra propoſitione 13. Et qui videt Ambroſianum, aperte cognoſcit, quod cantus Miſſæ, Epiſtolæ, & Euangelia, & plures orationes, reſponſoria & antiphonæ, & cætera officia, recepta ſunt ab illo. Et huius ſignũ eſt, quia cantus concurrentes vtrobique ſunt eiuſdem toni, vt introitus, *Gaudeamus*, vtrobique eſt primi toni. Sed nota Ambroſiana eſt fortior, dutior, & magis extenſa. Reuertamur igitur ad initium Miſſæ. Sanctus Damaſus Papa natione Hiſpanus, qui cœpit anno Domini CCCLXX. præcepit, vt presbyter confeſſionem faceret antequam accedat ad altare. Sacerdos igitur paratus veniens ad altare, Romano ordine dicit antiphonam, *Introibo*, cum Pſalmo, *Iudica*, & facit confeſſionem, quam Micrologus cap. xxiij. hic iterum ſic ponit: Confiteor Deo omnipotenti, iſtis ſanctis, & omnibus ſanctis, & tibi frater, quia peccaui cogitatione, locutione, in opere, in pollutione mentis & corporis. Ideo precor te, ora pro me. Miſereatur tui omnipotens Deus, & dimittat tibi omnia peccata, liberet te ab omni malo, & conſeruet te in omni opere bono, & perducat nos Ieſus Chriſtus filius Dei viui in vitam æternam, Amen. Indulgentiam & remiſſionem omnium peccatorum noſtrorum, tribuat nobis omnipotens & miſericors Dominus, Amen. Huic confeſſioni concordant prædicatores, & dicunt: Abſolutionem & remiſſionem, &c. quæ verba ex Euangelio ſumuntur. Quodcunque ſolueris, &c. & Quorum remiſeritis, &c. In Romano officio introitus cantatur cum verſu de Pſalmo, *Gloria Patri*, & repetitione, quod non fit de ingreſſa Ambroſiana. In Graduali B. Gregorij ad introitus annotantur ſemper duo verſus de Pſalmo, ſicut hodie obſeruamus de *Requiem*. Aliqui ſcripſerunt, quod ex ſtatuto Cæleſtini, totus pſalmus olim cantabatur. Sed quod beato Gregorio adſcribitur, quod introitus modulando compoſuit, intelligendum eſt, quod multos introitus ex pſalmis addiderit: quia valde multi ab Ambroſio ſunt recepti. *Gloria Patri*, Nicena ſynodus compoſuit de conſecrat. diſtin. 1. de hymnis. Sed Damaſus Papa ad Pſalmos cantari cenſuit Kyrie eleiſon. Silueſter Papa de Græcis ſumpſiſſe ſcribitur. Quod Gregorius Papa ad Miſſam inſtituiſſe dicitur. Sciendum quod Græci & Ambroſiani multum ad Horas frequentant Kyrie eleiſon. Et in Miſſa Ambroſiana dicitur ter Kyrie eleiſon in tribus locis poſt *Gloria in excelſis*, & poſt Euangelium, & in fine Miſſæ. In Romano vero dicitur nouies in vno loco, cum Chriſte eleiſon, quod Græci & Ambroſiani non dicunt. Item Ambroſiani ad eorũ *Kyrie eleiſon*, ad *Gloria in excelſis*, ad *Credo*, ad *Sanctus*, vnicam ſeruant notam. Et de *Gloria in excelſis*, & *Sanctus*, in Graduali beati Gregorij Romæ paucæ ſunt notæ. Et credendum quod plures notæ ſæcularium ſuper illis ſine auctoritate exiſtant. Ideo humilitati locorum veſtrorum congruere videretur, vt ſuper illis ſequeremini Carthuſienſes.

Matt. 16
Ioan. 20

De laude angelica dictum eſt ſupra propoſitione 13. Microl. c. ij. &c. xlv. dicit, quod capitur in omni feſto, quod plenum habet officium, hoc eſt nouem lectiones, niſi in Aduentu, die Innocentum, & LXX. In his tamen diebus ſecundum Microlo. c. xlv. natalitia Apoſtolorum & feſta ſanctæ Mariæ, *Gloria in excelſis* recipiunt iuxta Romanam conſuetudinem. Sed in hoc ſecundum prudentiores, ſtatur conſuetudini regionis, nec poſt meridiem legitur dicendum, niſi in cœna Domini vbi chriſma conficitur, & in Sabbatis Paſchæ & Pentecoſtes. Sacerdos deinde ad populũ verſus, dicit, *Dominus vobiſcũ*: quod eſt ſumptum de veteri teſtamento, ſcilicet de libro Ruth. At *pax vobis*, de nouo teſtamento & de Euangelio accepta. Reſponſio, *Et cum ſpiritu tuo*, de epiſtolis Pauli, *Amen* vero, de Apocalypſi, quæ Apoſtolicus ordo, tradente Domino, dici docuit, & Clemens Papa ſeu Anacletus dici conſtituit. Ambroſiani in Miſſa ſæpius dicunt, *Dominus vobiſcum*, *& cum ſpiritu tuo*, abſque verſione, & *Oremus* Notandum ſecundum Micrologum c. ij. quod hæc verba plures exigunt reſpondentes, & vnũ ſalutantem. Sicut in pluribus ſalutantibus inepte reſpondetur, *Et cum ſpiritu tuo*: ita cõgrue ſalutatur per *Dominus vobiſcum*, nullo vel vno tantum adſtante. Hoc vi-

que beatiſſimi Patres Apoſtolici, Anacletus quidē à beato Petro quintus, & Soter, de quo ſeptuim ordine decimus tertius, eorū decretis firmauerunt, vt ſacerdos ſemper vel tertius eſſet, dū Miſſas celebraret, de cōſec. diſt. 1. c. Hoc quoque ſtatutū eſt. Nō enim ſolus presbyter Miſſarum ſolennia, vel alia diuina officia poteſt ſine miniſtri ſuffragio celebrare, de fil. presb. in fin. Zacharias vir Apoſtolicus, in ordine nonageſimus tertius conſtituit ne ſacerdotes ad celebrāda Miſſarū ſolēnia cū baculo intrarēt, nec velato capite altari adſtarēt, de cōſec. d. 1. Nullus epiſcopus. Ss. quoq; patres in Aurelianen. concilio, c. iij. cōſtituerunt, vt ad ſalutationes ſacerdotis nō ſolū clerici & Deo dicati, ſed & omnis plebs cōſonu voce reſpōdeat. ſecundum Micrologum c. ij. *Flectamus genua* in ieiuniis quatuor tēporū, præter Pentecoſtes, in feria quarta ad priorē orationē, in feria ſexta ad principalē, & in ſabbato ad quatuor priores orationes dicitur. In illa de camino genuflexio more trium puerorum præmittitur, qui ſtatuam gentiliū adorare noluerunt. At iuxta Romanū Ordinē, in Miſſis quadrageſimalibus poſt ſalutationē genua flectimus. Idē fit in vtraque oratione feria quarta poſt palmas. Sed has genuflexiones Fratres omittunt, quia in capella Papæ non ſunt. Sequitur oratio, quæ ſpecialiter, collecta, vocari videtur. Illa nāque apud Romanos fit ſuper populi collectionem dū colligitur, vt procedat de vna Eccleſia in aliā ad ſtationem faciendā, vt in die Cinerum apud ſanctā Anaſtaſiā. Oratio, *Concede*, quādo ſtatio eſt ad ſanctā Sabinā. Et apud ſanctū Adrianum in die Aſſumptionis, Oratio, *Veneranda*. Et in die Natiuitatis Mariæ, Oratio, *Supplicationē ſeruorū*, quando iuxta conſtitutionem Gregorij Papæ, letania exit a ſancto Adriano ad S. Mariam maiorem. Et has duas collectas, quia non capellares, Fratres ſine cauſa omittūt. Iuxta Romanū autē Ordinē, vt dicit Microl. c. iiij. non niſi vnam orationem ante lectionē dicere debemus, vt Amalarius à multis in prologo libri ſui de officiis ſe ab ipſis Romanis didiciſſe fatetur. Hoc vtique & inſtitutio officiorū exigere videtur, vt ſicut ad vnā Miſſam, vnā tantum lectionē & vnum Euangeliū legimus, & vnū introitum, immo vnū officiū cantamus, ita & vnā orationē dicamus. Sed plures illas adeo multiplicāt, vt auditores ingratos efficiant. Sed ſapientiores obſeruant, vt in Miſſa aut vnam, aut tres, aut quinque, aut ſeptē dicāt: vnā, propter Romanā traditionem: tres, quia Dominus ante paſſionem ter orauit: quinque, propter quinquepartitā eius paſſionem: ſeptē quia ſancti Apoſtoli ſeptenariū Dominicæ orationis, ad conſecrationē eorundē myſteriorum, frequentaſſe legūtur. V ſu Leodien. vltra quinq; nō dicūtur. In Natiuitate Domini, Romani ad Miſſam ſecundā orationem de ſancta Anaſtaſia adiiciunt: quia tunc ſtationē in Eccleſia eiuſdē martyris agūt: Et in hoc illos imitamur, licet non eandē adiectionis occaſionem habere videamur. Sed Rabanus Moguntinus archiepiſcopus in libro Sacramentorum à miniſtris Eccleſiæ ſancti Petri in Roma ſuſcitatum ſe refert, quando in Miſſis plures orationes occurrūt, vt in dicta Miſſa ſecunda, & in Dominicis quibus feſta recoluntur, quot orationes ſoliti eſſent celebrare ante epiſtolam. Et reſponſum ſibi dicit vnam tantū, vnde dicit, à ſcripto ſancti Ambroſij & S. Auguſtini ſe didiciſſe de ordine orationum in Miſſa: In dicta ſcilicet Miſſa, in loco vbi corpus ſancti martyris requieſcit, dicatur oratio de ſancta Anaſtaſia iuxta Romanū morem. Et vbi hoc nō reperitur, dicātur de incarnatione. Eodē modo in cæteris feſtiuitatibus, & in omnibus aliis diebus, quibus celebramus Miſſas per annū ſecundū eum. Inde eſt quod in antiquioribus libris eodē die Miſſæ ſunt duplicatæ. Vt in inuētione ſanctæ Crucis: in die ſancti Auguſtini, Decollationis Ioannis, Omniū Sanctorū, & cæteris ē. Ex viu ratione ergo Miſſæ quotquot ſint orationes, prima ſemper per ſe eſt dicenda, etiāſi ſint tantum duæ ſecundum Romanū ordinem & vſus approbatiores. Scimus etiā quod Ambroſianum officium in Miſſa dicit quatuor orationes Primā, ſuper populū poſt ingreſſum: Secundā poſt Euan-

gelium ſuper ſindonem: tertiā, ante præfationem, ſicut
A nos: ſed illā alte dicit: Quartā, poſt cōmunionē, & hunc numerum ſeruamus in Quadrageſimu, licet nō hoc ordine. Et poſt primam orationem dicit, *Gloria in excelſis*, deinde *Kyrie eleiſon*: ſed nos ordinē conuerſū ſeruamus poſt Introitū, *Kyrie eleiſon*, & *Gloria*, deinde orationes dicentes. Orationes autē Miſſæ copioſe beatus Ambroſius ordinauit, & ſanctus Gelaſius poſt eum auxit. De ipſarum authoritate dixi ſupra propoſitione decima tertia. In Euangelio præcipitur, vt patrem in nomine filij petamus, & accipiemus. Ideo pene omnes orationes, *Per Dominum* concludimus Pauciſſimæ, pro competentiu ſenſus, alia concluſione finiuntur. In qualibet concluſione memoriā ſanctæ Trinitatis obſeruare ſolemus. Romanus ordo & antiquiſſima exemplaria nomen Dei ſic interponunt, vbi dicitur: Qui tecum viuit & regnat Deus
B in vnitate Spiritus ſancti. Et Ambroſiani adhuc ſeruant. Sed moderni poſtea ſubiungūt, & hæc ſubiunctio apud Romanos & nationes alias hodie tantum inualuit, vt antiqua traditio ſine ſcandalo locum habere non poſſit. Secundū Romanam auctoritatem, nulla oratio *Per eum qui venturus eſt*, concluditur, niſi per quā diabolus adiuratur. Quādo oratio dicitur, omnes adſtātes ſecundum antiquam ſanctorum Patrum traditionem, in ſignum confirmationis, Amen, ſubiungere debent, vt communem orationem quam ſacerdos pro omnibus Domino obtulit, confirment. Vnde & in ipſa ſecreta, *Per omnia ſecula ſeculorum*, altius dicit, vt præmiſſa oratio per *Amen* à populo confirmari poſſit. De lectione & Euangelio ſupra dictum fuit. Romani ex ordine Ambroſia-
C no ſolam lectionem adiungunt, nunc de veteri, nunc de Nouo Teſtamento cum Reſponſorio & Alleluia. Et hodie, vt dicunt, eccleſiæ plures ciuitatis Mediolanenſis ex more Romano ſola lectione cum Alleluia contenti ſunt. In eccleſia tamen maiore ſemper ſeruatur antedictus decor, quem in Romano officio in quatuor Miſſis Natiuitatis Domini duntaxat receptum videmus. Vnde aliquæ eccleſiæ Italianæ in tribus Miſſis ipſius dici Graduale poſt primam interponunt lectionē, morem beati Ambroſij imitantes. Et in vigilia Graduale diuidunt primam partem poſt primam lectionem, & verſum poſt lectionem ſecundam decantando. Fratres tamen noſtri has primas lectiones à Romano officio amouerunt in ſex feriis quartis ante Sabbata ordinationum. In Romano duæ ſunt lectiones cum duobus reſponſo-
D riis. Et Micrologus cap. quinquageſimo ſecundo dicit, quod feria ſecunda & quarta poſt palmas, duæ lectiones continuatim, vt in Natiuitate Domini, leguntur. Gradualia & Alleluia Ambroſius in ſuo officio multa ordinauit. Et Gregorius ad Miſſam tā illa, quam alia in Romano officio impoſuit. Abbas Notkerus ſequentias aliquas pro neumis de Alleluia compoſuiſſe dicitur, quas Nicolaus Papa ad Miſſam cantari conceſſit. In antiquis libris Romanis aliquas vidi ſequentias, multi artē multas introduxerunt. Quilibet gaudet de ſuis nouitatibus. Securius videtur, in illis ſequi Carthuſienſes & Ciſtercienſes. Iubili autem ſex neumata gradualium & de Alleluia, reſecandi non ſunt, niſi cum illorum loco ſequētiæ decantarentur. Solis ſubdiaconibus Romana aucto-
E ritas cōcedit, vt ſacris veſtibus induti, epiſtolam legāt, vt dicit Micrologus cap. octauo. trigeſimaquarta diſtinct. Si ſubdiaconos. Nā beatus Hormiſda à B. Petro Papa quinquageſimus tertius, cap. tertio, illū deponit, quicunque nō ordinatus, officium ordinati vſurpauerit: quod vtique nec ex conſecratione, nec ex eccleſiaſtica cōſuetudine vnquam pertinet ei. Canones etiam alios, niſi ad hoc ordinatos, in eccleſia legere, vel in publico pſallere, vel Alleluia dicere, vel aliquem canonizare in diuerſis conciliis prohibuerit. Sed de epiſtola (con. De vi. & ho.) dicti cap. vt clerici dicunt vt vbi. Nihil autem obſtat, quin ſacerdos in Miſſis inferiorum ordinum officia, ſi neceſſe fuerit, capiat quem & omnes inferiores obtinere conſtat, qui & in Miſſa ſacra vu

Quid hic nota ſignificare ſcriptor voluerit demonſtrare nequiuimus,

ſtibus eſt indutus, ſine quibus altari, iuxta Romanum Ordinem, miniſtrare non debemus. Vnde congruentius ipſe epiſtolam & euangelium legat, quam hoc per inordinatum expleri permittat. Anaſtaſius primus natione Romanus, qui cœpit anno Domini trecenteſimo quarto, mandauit, vt cum ſancta Euangelia in eccleſia leguntur, nullus ſedeat: ſed omnes Dominica verba reuerente audiant, & fideliter adorent, de conſecratione diſtinct. 1. Apoſtolica: Quæ reuerentia, vt aiunt, & Apoſtolicæ lectioni apud Græcos exhibetur, vt dicit Microlog. cap. ix. Diaconus autem cùm euangelium legit, iuxta Romanum Ordinem, in ambone vertitur ad meridiem, vbi & maſcoli conueniunt. Sacerdos vero in altari ad ſiniſtrum cornu legit, vt in dextra parte expeditior ſit ad oblationes ſuſcipiendas & ſacrificium perficiendum. Sed vt diaconus ſimiliter ad Aquilonem ſe vertat, vſurpatio iam hodie inoleuit, vt quaſi pro ordine teneatur. De hoc Microlog. latius d. cap. ix. Ordo quoque præcipit, vt Euangelium lecturus, in fronte & in pectore ſibi crucem faciat. Item præcipit Romanus Ordo, vt incenſum cum luminaribus præcedat euangelium, cum ad altare ſeu ad ambonem portatur. In Euangeliis Dominicalibus & plurium feſtorum, ſæpius adinuicem diſcordant Ambroſiani, Romani, & aliæ nationes. In quibus libens noſtros antiquos imitamur, non vſque ſedi Apoſtolicæ, ſi aliter velleent, præiudicantes. Symbolum Nicenum, id eſt, *Credo in vnum Deum*, ſanctus Marcus natione Romanus, ſucceſſor Silueſtri, qui cœpit anno Domini CCC. XXXIX. vel XL. ſtatuit vt poſt euangelium in eccleſia alta voce dicatur. Deinde eiuſdem ſymboli forma, quam Græcorum & Latinorum confeſſio prædicat, & quam poſt Nicenum concilium ſancti patres tradiderunt in ſancta & vniuerſali ſynodo ſecunda apud Conſtantinopolim celebrata tempore beati Damaſi Papæ circa annum Domini CCCLXXXVII. idem ſanctus Papa in ſolennibus diebus ad Miſſam cantari inſtituit, & iuxta canonem cantari debet in omnibus Dominicis per totum annum in omnibus feſtiuitatibus Domini, & ſanctæ crucis, ſanctæ Mariæ, ſanctorum apoſtolorum, omnium Sanctorum, dedicationis eccleſiæ, nec immerito, quia de his ſingulis in eodem ſymbolo aliqua reperitur commemoratio. Item per octauas Paſchæ & Pentecoſtes, quæ cum die principali, pro vna feſtiuitate computantur. Et vt dicit felicis memoriæ Innocentius tertius de celebrat. miſſ. cap. conſilium. In profeſtis diebus cùm Miſſarum ſolemnia in honore beatæ virginis celebrantur, hoc ſymbolum in Romana eccleſia non cantatur, vt intra ſolennitatem & commemorationem differentia oſtendatur. Ex quo ſequitur, quod per alias octauas maiores cantari non debet. An autem in die octauarum in diebus ſancti Michaelis, Natiuitatis Ioannis Baptiſtæ, Mariæ Magdalenæ, Marci, Lucæ & Martini, ſit cantandum, opiniones ſunt & argumenta. Et quidē Angelus & Virgo, & Martyr præſul ſine Credo. In prima autem & ſecunda Miſſa noctis Domini, non cantatur, etiamſi doctum ſit, vt feſtiuius in miſſa maiori ſuſcipiatur. Genuflexio, quam quidam ad verba *Deſcendit de cælis*, inchoant: & in verbis, *Et reſurrexit* terminant, nullo exemplo probatur. Concilium enim Nicenum genuflexionem Dominico die interdicit, de conſ. diſtin. 3. Quoniam. Et aliis præcipuis feſtiuitatibus fieri non debet, de fer. cap. et. In hoc ſymbolo decantando religioni veſtræ non congruit modus ſæcularium per notas fractas. Sequimini ergo monachos Carthuſienſes, à quorum conſortio non eſtis ſeiuncti, vt ſupra allegabitur. Offertorium autem quod inter offerendum cantatur, quamuis à prioribus populi conſuetudine in vſum Chriſtianorum veniſſe dicatur, cum quis ſpecialiter addiderit officiis noſtris, vt quædam Chronica dicunt, apertè non legimus, ſicut & de antiphona quæ ad complendum dicitur, poſſumus fateri, cum vere credamus priſcis temporibus patres ſanctos obtuliſſe in ſilentio vel communicaſſe. Quod etiam hactenus in ſabbato ſancto Paſchæ obſeruamus, ſed diuerſis modis & partibus per tempora decus Eccleſiæ proceſſit, & vſque in finem augeri non deſinet. Alibi verò offertoria beato Gregorio adſcribunt. Verum eſt autem, quod multa recepta ſunt ab officio Ambroſiano & beato Gregorio, qui plura alia ordinauit, & omnibus verſus quamplures annotauit, qui tam Romę, quam in libris noſtris antiquis continentur. Quibus hodie reſecatis, offertorium eo morosius percantatur. Finito autem Euangelio, ſtatim eſt offerendum, de conſec. diſt. 1. Omnis, dum & offerenda cantatur, quæ nomen de oblatione mutuauit. Nam ordine præpoſtero deinceps offertur, poſtquam propoſita oblatione in altari ſacerdos populum hortatur ad orandum. Sanctus Alexander natione Romanus Papa quintus à beato Petro, qui cœpit anno Domini CXXI præcepit vt panis tantùm & vinum aqua mixtum, in ſacrificio Domino offeratur, quia de latere Domini ſanguis & aqua ſimul perfluxerunt. de conſ. diſtinct. ii. In ſacramentorum. Vnde S. Cyprianus: In calice itaquam Dominico, aqua vino deeſſe non debet, ne populus qui per aquam iuxta Apocalypſin ſignificatur, a Chriſto ſeparatus eſſe videatur, ead. diſt. cap. ii. iii. & iiij. Præcepit etiam idem Alexander Papa, vt hæc oblatio ex azymo fieret in modica quantitate, dicens: Quanto paucior, tanto potior. Ruſuſque præcipit populum adſpergi aqua cum ſale exorcizata & benedicta, de conſec. diſtinct. iij. Aquam. In componenda oblata in altari, eſt duplex modus: vnus Romanus, quem ſeruant Itali & Alemanni cum duobus corporalibus, quorum vtrunque pure lineum debet eſſe, de conſec. diſt. 1. †Cóſules. Gallici vero cum vno tantum, iuxta Romanum ordinem, ſecundùm Microl. cap. x. Oblata in corporali poſita, calix ad dextrum collocatur, quaſi ſanguinem Domini ſuſcepturus, quem de Dominico latere credimus profluxiſſe. Gallicani vero, calice de plica vnius corporalis cooperto, oblatum ponunt ante, quod etiam multi faciunt cum duobus miniſtrantes. In quibuſdam chronicis legitur, quòd Leo primus, de quo infra, conſtituit, vt finito offertorio, ſuper oblatam incenſum in memoriam mortis CHRISTI ponatur. Idem alibi ſcribitur, ſtatutum in concilio Rothomagenſi Microl. cap. 9 dicit, Romanum ordinem non concedere, vt oblatio in altari thurificetur, quod Amalarius à multis in prologo libri ſui de officiis, Romanus deuitare fatetur, quamuis modò à pluribus, immo pene ab omnibus, vſurpetur. Romanus Ordo, vt dicit Microl. cap. xj. nullam orationem inſtituit ante Secretam. Iuxta Gallicanum autem Ordinem compoſita oblatione dicit ſacerdos: Veni ſanctificator omnipotens æterne Deus, benedic hoc ſacrificium tuo nomini præparatum, per Chriſtum Dominum noſtrum. Et inclinatus ante altare, non ex aliquo ordine, ſed ex eccleſiaſtica conſuetudine dicit: Suſcipe ſancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus in memoriam paſſionis, reſurrectionis, aſcenſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in honorem ſanctæ Dei genitricis Mariæ, ſancti Petri, & ſancti Pauli, & iſtorum, atque omnium ſanctorum tuorum, vt illis proficiat ad honorem, nobis autem ad ſalutem: et illi pro nobis dignentur intercedere in cælis, quorum memoriam agimus in terris. Per Chriſtum. Erectus autem presbyter, populum hortatur ad orandum dicens: Orate pro me. Quod Leoni Papæ adſcribitur. In dicta Oratione, *Suſcipe*, natiuitas Chriſti commemorari non debet, cum ſecundum Apoſtolum, in eiuſmodi ſacrificio non Natiuitatem Domini, ſed mortem eius annunciare debeamus: et ſi diligentiores ordinis obſeruantes in huiuſmodi orationibus multorum conſuetudini cedant, ſuperfluis tamen ſummopere deuitant. Vnde Prædicatores, aliis omiſſis, tres tantùm articulos ponunt. Nam præmiſſis verſiculis, *Quid retribuā*

† Conſules.

&, *Calicem*: In accipiendo vtrunque quando vtrunque tenetur eleuatum, breuiorem dicunt orationem: Suſcipe ſancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offero in memoriam paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, & præſta, vt conſpectu tuo tibi placita aſcendat, & meam & omnium fidelium ſalutem operetur æternã: Per Chriſtum. Item de profundis inclinati, In ſpiritu humilitatis, &c. Et tertio verſiculo, Orate fratres, vt meum pariter & veſtrum in conſpectu Domini ſit acceptum ſacrificium. Ambroſiani hoc loco habent prolixas & plures orationes. Secretæ orationes dicuntur eo ordine, quo & primæ. In Ambroſiano dicuntur altè. Poſt ſecretam orditur ſacerdos præfationem in Canoné in qua ſuperni cioes merito cõmemorantur, quia ibi adeſſe creduntur. Vnde & angelicus hymnus ſubſequitur. *Surſum corda*, de Ieremie, *Gratias agamus*, de Apoſtolo eſt ſumptũ. B

De præfatione. Ideo autem ſacerdos, vt dicit beatus Cyprianus, ante orationem præfatione præmiſſa, parat fratrum mentes, dicendo, *Surſum corda*: vt dũ reſpondet plebs, *Habemus ad Dominum*: admoneamus, nihil aliud ſe, quàm Dominum, cogitare debere, claudatur contra aduerſariũ pectus, & ſoli Deo pateat, nec ad ſe hoſtem Dei, tempore orationis venire patiamur, de conſ. diſt. 1. Quando autẽ ſtamus. Præfationes, vt dicit Gemma, Dionyſius Areopagita putatur compoſuiſſe. Ambroſius librum præfationum ordinauit, ex quo in Lombardica multæ præfationes allegantur. In qualibet autem Miſſa Ambroſiani officij, propria decantatur præfatio. Beatus autem Gelaſius I. de quo ſupra propoſitione xi. tractatus & hymnos in morem B. Ambroſij compoſuit, & inter cætera præfationes & orationes caſto & limato ſermone fecit. in antiquiſſimis etiam noſtris Miſſalibus multæ cõtinentur. Pelagius autem primus natione Romanus, qui cœpit anno D. LVIII. nouem præfationes in ſacro catalogo decreuit tantummodo recipiendas, de conſ. d. 1. Inuenimus. Sed Sigibertus hoc adſcribit Pelagio II. Vrbanus II. qui cœpit anno Domini. 1088. antiquis nouẽ præfationibus decimam de B. Virgine addidit in Cõcilio Placẽtiæ celebrato Anno 1095. quæ habetur 70. diſt. Sanctorum, de altero eius Concilio in Francia, dixi ſupra propoſitione 20. Generale eſt præfationum, vt eorũ temporibus & diebus in omni Miſſa contineuntur, vbi propria non habetur. At. de celeb. Miſſæ. Conſilium, vt præfatio de natiuitate vſque ad Epiphaniam, niſi in die Ioannis, & Octauis de Epiphania per octo dies, de ieiunio à die cinerum vſque ad Palmas tam in Dominicis, D quàm in earum feriis, vt dicit Microl. c. 50. In die Palmarum & quatuor diebus ſequentibus de S. Cruce: de Reſurrectione, à Vigilia Paſchæ vſque ad Aſcenſionem: Et de Aſcenſione, abinde vſque ad Vigilias Pentecoſtes. Et de ſancto Spiritu, abinde vſque ad Trinitatẽ, & quoties de ſancto Spiritu recolitur, de ſancta Trinitate, quoties de ea cantatur, & per ſuas octauas. Et Dominicis diebus intra Trinitatem & Aduẽtum, tam in Miſſa Dominicali, quàm in feſto nouem lectionum cantantur. Et hoc ſeruant Angli, Alemanni, & multæ nationes. Et Microl. c. lx. dicit hanc præfationem ex authoritate Romana in diebus Dominicis frequentandam. Sed Fratres ſequuntur breuitatem capellarem: de ſacramẽto, & per octauas iteratur præfatio de Natiuitate Domini, de E ſancta Cruce, de beata Virgine, & de Apoſtolis, quoties de illis celebratur, & per eorum octauas continuantur, & de euangeliſtis repetitur. Sixtus primus natione Romanus, ſucceſſor Alexandri, qui cœpit anno Domini CXXIX. cõſtituit, vt hymnus, Sanctus, ſanctus, ſanctus, ante ſacrificium diceretur, dimidium de Eſaia, dimidiũ de Euangelio ſumens. Item conſtituit, ne ſacra vaſa tangerentur niſi à miniſtris Domini conſecratis conſec. diſt. 1. In ſancta Apoſtolica. De hoc ſupra latius dictum eſt. hunc hymnũ & ipſe ſacerdos dicere debet, ne ſua prece ſe priuet, qui & ſuas & aliorum voces angelicis laudibus admitti in præfatione deprecatur.

Orationem quam Canonem ſiue Actionem propter regularem ſacramentorum cõfectionem Romano more appellamus, quis compoſuit apertè non legimus niſi quòd beatus Gregorius, quendam Scholaſticum illum compoſuiſſe teſtatur. Hic Scholaſticus creditur fuiſſe beatus Gelaſius. Multa tamen eidem canoni à ſanctis prælibatis ſucceſſiuè inſerta legimus, prout in ſequentibus colligitur, tam ex Decretis, quam ex geſtis Pontificum Romanorum. Sanctus Clemens primus natione Romanus, ante conſecrationem orationem inſtituiſſe dicitur: Vnde, *Te igitur clementiſſime pater*, à quibuſdam ei attribuitur. Sanctus Alexander, de quo ſupra ipſius Dominicæ paſſionis commemorationem interſeri iuſſit Vnde orationem, *Vnde & memores*, quidam ipſi attribuunt. De ſignis autem, quæ ſuper oblationem à diuerſis diuerſè fiunt ſecundum Micrologum cap. 14. nos ab Apoſtolica ſede potiſſimum formam ſumere decreuimus. Vnde totius Chriſtianæ religionis traditionem & originem ſuſcepimus. Nam & illi ſedi noſtro tempore Deus gubernatorem, reuerenda inquam memoria Gregorium Papam impoſuit, qui ſub decem ſuis antecelloribus à paruo Romæ nutritus & eruditus, omnes Apoſtolicas traditiones diligentiſſimè inueſtigauit, & inueſtigatas ſtudioſiſſimè in actum referre curauit. Hunc ergo doctorem religione & auctoritate præcipuum, immo Apoſtolicam traditionem per ipſum in conſiderandis myſteriis potiſſimum imitari decreuimus, ſicut nos ipſi per ipſum & epiſcopos, qui eum imitati ſunt, accepimus imparem numerum ſemper in diſpenſatione ſignorum ſuper oblationem obſeruamus, videlicet vnam crucem vel tres, vel quinque faciendo. C Es hoc vtique non ſine certa cauſa myſterij: nam in vno & tribus, trinum & vnum Deum intimamus: in quinque autem, quinquepartitam Domini paſſionem ſignificemus. Merito autẽ impar numerus in eccleſiaſticis officiis frequentatur, quia nunquam in duo æqualia, vnitate impediente, diuiditur, ſicut vnitas ſanctæ eccleſiæ nullatenus eam in duo ſecari patitur. In primis vbi dicitur. Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia, tres tantum cruces ſuper panem & vinum communiter facimus, nec vnquam panem à calice ſeparamus in conſignatione, niſi vbi ſeparatim nominantur in canone. Ita autem illa communiter ſignamus, vt erecta pars crucis tantum ſuper panem, tranſuerſa autem ſuper calicem protendatur. Nam erecta pars crucis, corpus Dominicum ſuſtinuit: tranſuerſa autem, ipſius brachia D diſtendit. Vnde & calix congrue ſub brachia eius collocatur, quaſi de latere Dominico ſanguinem Domini ſuſcepturus. Romana auctoritas nomina viuorum fidelium intermumerare permittit. in primo *Memento*, & in ſecundo, nomina defunctorum, vt infra dicam. Recitatio autem publica nominum ante preces, inhibetur ead. diſt. c. ſi. Microl. c. 13. dicit, quod ſecundum antiquiores & emendatiores ſacramentarios, in canone ſuperfluunt ſequentia verba; Primo ibi, & rege noſtro, & omnibus orthodoxis atque catholicæ & Apoſtolicæ fidei cultoribus. Nam in ſequenti oratione, omnium viuorum commemoratio eſt conceſſa. Item illa. Pro quibus tibi offerimus, quia offerentes non niſi in tertia perſona ſcripti reperiuntur. Item pro circumſtanſium, habet circumaſtantium. Item in oratione, *Vn-* E *de & memores*, ſuperfluit *eiuſdem*. Item in ſecundo *Memento*, hic habet: *Memento etiam Domine & eorum nomina, qui nos præceſſerunt cum ſigno*, &c. Sed hoc antiquæ Romanæ traditionis exceptio, iã non ſine ſcandalo locum habere videtur, quod iuxta Apoſtolum & Euangelium, deuitare debemus. Nimis autem temerarium videtur, vt nos antiquo canoni ad libitum noſtrum adiciamus, niſi quæ à ſanctis patribus adiecta vel adiicienda eſſe cognouimus, præcipuè cum inter ſanctos patres nulli aliquid adieciſſe legatur, niſi qui & Apoſtolica auctoritate præditi, hoc facere potuerunt. Optimum ergo videtur, vt in hac cauſa terminos patrum noſtrorum non excedamus, nec nos Apoſtolicæ aucto-

ritatis

ritatis reos efficiamus, ſi quod ſoli Apoſtolicæ competit poteſtati, canonem noſtris interpoſitionibus præſumimus augmentare.

Siricius Papa natione Romanus, qui cœpit anno Domini 385. ſecundum quaſdam Chronica, inſtituit in canone Miſſæ, *Communicantes, & memoriã venerantes,* &c. Aliorum autem ſanctorum nomina annumerare non debemus, niſi quos antiquitus deſcriptos in canone reperimus. Excepto, ſecundum Microlo. cap. 13. in oratione poſt *Pater noſter*, vbi iuxta ordinem quotumlibet ſanctorum nomina internumerare poſſumus. In ſummis quoque feſtiuitatibus quaſdam canoni in illo loco, vbi dicitur *Communicantes,* vel, *hanc igitur oblationem* interponimus, quas tamẽ ex antiquioribus & emendatioribus ſacramentariis interponẽda eſſe didicimus, videlicet in natali Domini, in Epiphania, in Cœna Domini, in Paſcha, in Aſcenſione & Pentecoſte. Et hæc in ſuis tantum diebus principalibus interponi debent, et ſex diebus, per quos feſtiuitates Paſchæ & Pentecoſtes ſunt extenſæ. Gregorius III. natione Romanus, qui cœpit anno 371. in baſilica B. Petri oratorium faciens in honore omniũ Sanctorum, adiecit in canone, *Quorum ſolennitas hodie in conſpectu tuæ maieſtatis celebratur, Domine Deus noſter, in toto orbe terrarum*: quod quia ſpecialiter ad illam pertinet celebritatem nõ eſt canoni, qui generaliter dicitur, annotatum. Principium orationis, *Hanc igitur,* quod aſcribunt S. Leoni magno, de quo infra. B. autem Gregorius I. adiecit. *Dieſque noſtros in tua pace,* vſque, *Per Chriſtum,* vt omnes ſcribunt, & dicetur. De verbis autem cõſecrationis inſtitutis dictum eſt ſupra, vbi ad Decret. Innocentij III. fuit remiſſum. Sacerdos autẽ humiliationem Christi vſque ad mortem crucis nobis indicat, quando ſe vſque ad altare inclinat, dicendo: *Hanc igitur oblationem* Et ſtatim in ſequentibus narrationem de Dominica paſſione orditur: quã vſque ad *Supplices te rogamus* obſeruat: quouſque iuxta altare ſe inclinans, Chriſtum in cruce inclinato capite ſpiritum tradidiſſe ſignat. Et ibi. *Vt nobis fiat corpus & ſanguis* ſubauditur, hęc oblatio. Et hic congrue ſuper vtrũque tres cruces facimus, licet quinque dictiones ad hoc aptas habeamus, ne quinarium, de quo ſupra, excederemus, & quintam crucem ſuper calicem, quaſi quinti vulneris indicem, vnde ſanguis cum aqua profluxit, competenter faceremus. In canone igitur Paſſio Domini potiſſime commemoratur iuxta Euangelium. *Hæc quotieſcunque,* &c. & Apoſtolum, *Quotieſcunque igitur,* &c. Vnde ſacerdos ſecundum Microl. cap. 16. per totum canonem in manuum expanſione, tam mentis deuotionem quam Chriſti in cruce extenſionem præſignat; iuxta illud: Expandi manus meas tota die. Digiti ergo pro ſuperflua cautela non ſemper contrahantur: male enim cauti ſumus, ſi Chriſtum imitari ſummopere non ſtudemus. Congruit ergo vt manus infra canonem expandamus, obſeruato, ne quid digitis præter corpus Domini tangamus, nec manus remittere debemus, niſi ſanctæ cruces fuerint faciendæ. In oratione, *Supra quæ.* Leo I. natione Thuſcus, qui cœpit anno Domini 443. in ordine 47. & in humilius declarandis molimen valuit, vt omnia chronica dicunt, addidit, *Sanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam,* Ad orationẽ, *Supplices te rogamus,* profunde eſt inclinandum. Et hic ſupplenda fuit ſanctorum dicta, quibus adſtruitur, totã curiam cæleſtem, ſcilicet Virginem glorioſam, choros Angelorum, omneſque Sanctos tempore conſecrationis adeſſe. In *Memento* ſecundo poſt mortem Chriſti, ſequitur memoria mortuorum: quia nec alij defuncti commemorandi ſunt, niſi qui in Chriſti morte redempti, in Chriſto hanc vitam finierunt. Vnde in Concilio Cabilonen. ſcribitur, & ponitur de conſ. d. 1. viſum quod memoria facienda eſt pro ſpiritibus in omnibus Miſſarum ſolennijs loco competenti. Et hunc morem antiquitus Eccleſia tenuit, vt hoc ipſum ex dictis B. Auguſtini confirmatur. Sacerdos in verbis, *Nobis quoque,* vocem exaltans, centurionem deſignat, qui viſa morte

A Chriſti, voce exaltata dixit: Vere filius Dei erat iſte. Sancti martyres hic & ſuperius, non ordine quo paſſi ſunt, inſcribuntur. Vnde notari poteſt, quod canon ab eodem, vel tempore eodem, non fuerit ordinatus. Quatuor hic cruces ſuper calicem fiunt, & quinta in eius latere ſicut vt prius, ad laterale vulnus dominicum ſignandum. Vnde calix iuxta Romanum ordinem ex eodem latere tangitur. Incongrue autem, ſecundum Microl. cap. 17. duæ cruces in latere fiunt, quia in latere Chriſtus niſi vnum vulnus habuit. Sed reuerendæ memoriæ Gregorius Papa fecit, vt prædiximus, quod B. Anſelmus Lucen. epiſcopus ita ab eo ſe didiciſſe teſtatus eſt. Et hoc ita ſemper obſeruauit, nobiſque itidem obſeruandum firmiſſime inculcauit, ſecundum Microl. Hic in Ambroſiano fit confractio, & cantatur Antiphona, quæ ex eo confractio appellatur. Ad *Per omnia ſæcula ſæculorum*, corpus

B cum calice leuatur, & ſtatim depoſitum cooperitur: quia & Ioſeph Domini corpus in cruce leuauit, & in ſepulchro depoſitum lapide operuit. Huc uſque calix pro cautela opertus videbatur. Deinde magis pro myſterio operitur: quia ſicut Chriſtus tres dies coopertus iacuit in ſepulchro, ita & nos corpus Dominicum & calicem cooperimus, quouſque tres articulos orationis expleamus, vt pote Dominicæ orationis præfationem, Dominicam orationem, & illam quæ ſequitur, quæ embolis Dominicæ orationis nuncupatur. Gregorius I. natione Romanus, doctor egregius, in ordine 61. qui cœpit anno Domini 562. inter multa vtilia quæ Eccleſiæ fecit & inſtituit, antiphonarium regulariter centonizauit, & vtiliter compilauit. Kyrie eleiſon à clero ad Miſſam cantari præcepit: Alleluia ex Hieroſolymorum Eccleſia, in vſum Ro-

C manæ eccleſiæ extra Septuageſimam cantari fecit, & à Septuageſima vſque ad Paſcha. *Tractus.* In canone *Dieſque noſtros in tua pace diſponas,* vſque ad, *Per Chriſtum Dominum noſtrum?* Et poſt canonem conſecrationis, *Præceptis ſalutaribus moniti,* ſuperaddidit: & Dominicã orationem ſe adieciſſe in regiſtro ſuo aſſerit, vbi quibuſdam inde murmurantibus, humili reſponſione ſatiſfecit. inconueniens eſſe aſſerens, vt oratio quam Scholaſticus compoſuit, ſuper oblationem diceretur, & illa prætermitteretur, quam ipſi Apoſtoli ex inſtitutione Dominica in confectione eorundem ſacramentorum viſitaſſe creduntur. *Præceptis ſalutaribus,* &c. *Pater noſter,* &c. *Libera nos,* &c. Domine ab omni malo, præſentibus, præteritis & futuris, & interuenientibus beata & glorioſa ſem-

D per Virgine Dei genitrice, & beatis Apoſtolis Petro & Paulo, atque Andrea. (Hic nominet, ſecundũ Microl. c. 23. quotquot ſanctos voluerit, cum omni † (.) Da propitius pacem in diebus noſtris, vt ope miſericordiæ tuæ adiuti, & à peccatis ſimus ſemper liberi. Hic patenam accipiat, & oſculatam deponat, ſecundum Microl. *& ab omni perturbatione ſecuri,* hic, & ad *Per Dominum,* ſuper p. tenã fit confractio, primo à latere dextro, ad deſignandum Dominici corporis percuſſionem. Deinde maior pars in duo frangitur, ſecundum Microl. ca. 17 Vna pars in calicem mittitur, vna à ſacerdote ante calicis participationẽ ſumitur, & tertia communicaturis ſeu infirmis dimittitur. Quid iſtæ partes ſignificent, dicit Sergius Papa de conſec. diſt. 2. Triplex. & lib. 4. Sentent. diſt. 12. Gallicano autem more ſuper calicem fit confractio Par-

E ticula miſſa in calicem, Romano ordine ſub ſilentio dicit ſacerdos: Fiat commixtio & conſecratio corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, accipientibus nobis in vitã æternam. Amen. Beatus Innocentius Papa I. natione Albanen. in ordine 43. qui cœpit anno Domini 407. conſtituit pacẽ dari poſt confractionem ſacramentorum, de conſ. d. 2. pacẽ Et congrue pax datur ante cõmunionẽ, quia iudiciũ ſibi mãducat & bibit, quicunque nõ prius fratri ſuo repacificatus, cõmunicare præſumpſerit. Cũ adſtanti pacẽ damus, dicere ſolemus, *Pax tecũ,* Reſpõſio, *Et cum ſpiritu tuo* Sergius I. natione Syrus, in ordine 87 qui cœpit anno Domini DCLXXXVII. conſtituit vt in tempore fractionis Dominici corporis, *Agnus Dei.* à

Sub intelligendum eſt fortaſſe, bombi- biant.

cleru & populo decantetur: videlicet, vt ille nobis propitietur, qui pro nobis innocens oblatus eſt. Inclinatus autem dicit, antequam communicet, Domine Ieſu Chriſte, qui voluntate patris cooperante Spiritu ſancto per mortem propriam mundũ viuificaſti, libera me per hoc ſacroſanctum corpus & ſanguinem tuum, ab omnibus iniquitatibus & malis meis, & fac me tuis inhærere mandatis, & à te numquàm in perpetuum ſeparari, qui cum Patre. Cum diſtribuit Euchariſtiam, dicit: *Corpus & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti proficiat tibi in vitam æternam. Amen* Omnes debent communicare, & interim cantatur Antiph. quæ de communione nomen mutuauit, cui & pſalmus ſubiungendus, ſecundùm Microlog. ca. 18. cum *Gloria patri*, ſi neceſſe fuerit. Et hęc Antiphona ſemper habet eumdem pſalmum cum introitu, ſi non habet proprium, ex quo ſumpta videatur, Romæ in antiquis libris huiuſmodi verſus annotantur, In Ambroſiano appellatur tranſitorium.

Orationem, quam inclinati dicimus, antequàm communicemus, non ex ordine, ſed ex religioſorum traditione habemus, ſcilicet: *Domine Ieſu Chriſte, qui nobis.* Itẽ & illud, *Corpus & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti*, quod dicimus, cum aliis Euchariſtiam diſtribuimus. Sunt & aliæ multæ orationes, quas quidem ad pacem & communionem priuatim frequentant: ſed ſecundùm Microlog. c. 18. diligentiores antiquarum traditionum obſeruatores, nos in huiuſmodi priuatis orationibus breuitati ſtudere docuerunt, potiúſque publicis precibus in officio Miſſæ occupare voluerunt. Nam B. Innocentius Papa ſcribens B. Auguſtino & Aurelio epiſcopis, aſſerit, quòd nos plùs communibus & publicis, quàm ſingularibus & priuatis orationibus proficere poterimus. Non eſt authenticum autem, quod quidam corpus Domini intingunt, & intinctum pro complemento communionis populo diſtribuunt. Nam ordo Romanus contradicit, & Iulius quoque Papa in ordine XXXVI. epiſcopo Ægypti ſcribens, huiuſmodi intinctionem penitùs prohibet, & ſeorſum panem & ſeorſum calicem iuxta Dominicam inſtitutionem ſumenda docet. Vndè & B. Gelaſius Papa in ordine II. ſcribens quibuſdam epiſcopis, excommunicari illos præcepit, quicunque ſumpto corpore Dominico, à calicis participatione ſe abſtinuerunt, nam & ipſe in eod. Decreto aſſerit, huiuſmodi ſacramentorum diuiſio ſine grandi ſacrilegio prouenire non poterit. Poſtquam omnes communicauerunt dicit ſacerdos ſub ſilentio hanc orationem, iuxta Romanum ordinem. Quod ore ſumpſimus, mente capiamus, & de munere temporali fiat nobis remedium ſempiternum. Qua finita ſequitur oratio, ſiue orationes poſt communionem dicendæ, quæ eodem numero & ordine orationibus ante lectionem, ſiue ſecretis ante præfationem dictis debent reſpondere. Quæ vtique orationes non pro his qui communicaturi ſunt, ſed qui iam communicauerunt, iuxta proprietatem ſui nominis agunt: ergò & ante ipſas communicare non negligunt, quicunque earumdem orationum benedictione foueri deſiderant. His ità finitis, ſubſequitur, *Benedicamus Domino*: ſiue, *Ite, miſſa eſt.* Si tamen ad feſtum fiunt, quod *Gloria*

A *in excelſis*, habere debuit reſpondent omnes, *Deo gratias*, iuxta Apoſtolum pro collatis beneficiis agentes. *Ite, miſſa eſt*, à quo Miſſa nomen accepit, de veteri teſtamento ſumitur, vbi ſcilicet Pharao populum ire iuſſit, ſiue vbi Cyrus populum à Babylone ire præcepit. *Benedicamus Domino*, ſumptũ eſt de pſalterio: *Deo gratias*, de Apoſtolo. Et hæc dici Leo Papa conſtituit. benedictionem epiſcopalem Martialis epiſcopus Apoſtolorum diſcipulus, ex magiſterio Apoſtolorum tradidit; quas probabile ſtudium ſeruientium auxit, Ambroſius dicere cœpit. Iſque mos ex eo vſquequaque conualuit. Apoſtolicus autem hanc tantum, quæ finita Miſſa dicitur, dicit. Finitis omnibus, oſculatur altare, dicens: Placeat tibi ſancta Trinitas obſequium ſeruitij mei, & præſta, vt hoc ſacrificium quod oculis tuę maieſtatis ego indignus obtuli, mihi & omnibus pro quibus illud obtuli, te miſe-
B rante, ſit propitiabile, Per Chriſtum Dominum noſtrum. Exuens ſe veſtibus ſacris, cantat hymnum trium puerorum. Vndè ſancti patres in 4. Toletano, c. 14. decreuerunt, vt ſacerdos Excommunicationi ſubiaceret, qui eundem hymnum poſt Miſſam dicere neglexerit, Pſalmum quoque, Laudate Dominum in ſanctis eius, in gratiarum actione ſubiungens, Kyrie eleiſon, Pater noſter, Verſ. Confiteantur tibi Domine omnes. Verſ. Exultabunt. Verſ. Exultent iuſti. Verſ. Non nobis. Verſ. Domine exaudi orationem meam Deus qui tribus pueris. Oratio, Actiones noſtras. Videmus ex præmiſſis, quàm curioſè omnia in ſancto Miſſæ officio ſeruanda ſunt conſtituta & authenticè introducta, quæ omnia nos monere debent, nè officia Romana à ſuis locis ſine
C cauſa mutemus, aut aliter quàm ſcripta ſunt, obſeruemus. Nam B. Alexander, cuius ſupra mentionem fecimus, ait: Sicut hæc oblatio omnes alias præcellit, & potior eſt cæteris, ità potius excoli debet & venerari, de conſ. d. 1. c. nihil. Extolamus igitur & veneremur ſanctas Miſſas Gregoriani officij, & ante omnia Miſſas Dominicales cum earum glorificationibus omninò diebus Dominicis, niſi maior feſtiuitas impediat, honoremus: nec eas ponamus ſub triſtitia feriali. Miſſæ igitur Dominicales inter Paſcha & Pentecoſten, inter Octauas maiores, & quandò vigiliæ ſanctorum in Dominico occurrunt, & ſi quæ ſint aliæ, in eorum Dominicis cum debitis glorificationibus imponantur: nec putandum ſufficere, vt in feria Dominicalis lætitia obſcuretur apiſtolæ & Euangelia, quas à Romana habemus Eccleſia,
D non omittantur, Miſſæque aliæ propriæ & ſpeciales cum Dominica & aliis feſtis occurrentes, primo manè vel aliàs hora congrua ſuppleantur, Miſſa pro primo manè in diebus Ioannis euangeliſtæ, Ioannis Baptiſtæ, & Laurentij, & ſi quæ aliæ ſint, non negligantur. Quando autem eodem die beatus Gregorius duplices ordinauit, vt in vtroque feſto ſanctæ Crucis, in die Auguſtini, in die Decollationis, in die omnium Sanctorum, & ſi quæ aliæ ſint, illæ omninò in aliquo loco ſuppleantur ipſo die. Et hoc obſeruetur, quoties propter maiorem feſtiuitatem occurrentem, Miſſa Gregoriana locum ſummum nequit habere.

MELCHIOR HISTORPIVS

LECTORI BENEVOLO.

IOannes Cochlæus vir eruditiſſimus, & diligens Eccleſiaſticæ antiquitatis ſcrutator, cùm annis ſuperioribus de Miſſæ ſacrificio antiquos & probatæ notæ ſcriptores publicaret, inter illos cuidam de Miſſa libello & breui expoſitioni, quam licèt nullius auctoris nomen præferret, eſſe tamen vetuſtiſſimam arguebant venerandæ vetuſtatis codices, ex quibus eam deſcripſerat, locum eſſe voluit: Nobis autem, qui Doctoris Cochlæi veſtigiis inſiſtimus, & ab ipſo relictas ſpicas colligimus, aut potius ſegetes metimus, quippe qui eos auctores, ex quibus ipſe partem ſaltem aliquam & fragmenta in ſuum Antiquæ deuotionis de Miſſa ſpeculum, ſiue quòd ſic ſuo inſtituto conueniret, ſiue quòd exemplaria ad manum non haberet, tranſtulerat, nunc integros exhibeamus, nobis inquam digniſſimus hic libellus eſt viſus, & valdè conueniens, qui ad cæteros noſtros adiungeretur. Dignitatem enim eius ex argumento quod tractat, & ex antiquitate, quam ex multis indiciis colligimus, atque Doctoris Cochlæi iudicio, quod fuit exactiſſimum, æſtimare poſſumus: noſtris verò adiungi admodùm eſſe conueniens, facilè nobis aſſentietur, qui eſſe eius Miſſæ expoſitionem, cuius nos Ordinem Romanum in fronte huius libri poſuimus, ex vtriuſque collatione obſeruabit. Itaq; in noſtris codicibus, quos binos etiam nos valde antiquos habuimus, & cum quibus contulimus, ſtatim poſt ipſum Rom. Ord. collocatur, in quorum altero, quam notauimus ad marginem, inſcriptio etiam erat. Sed nos, quia auctor ignoraretur, hucuſque diſtulimus, non tamen inconuenienter, vt ſicut principium à Miſſa ſumptum eſt, ita quaſi Colophonem de Miſſa quoque adiiceremus. Iuuabit Eccleſiaſticæ antiquitatis ſtudioſos viros ex ipſo Ordine Romano graues & tanto ſacrificio conuenientes veterum Chriſtianorum cæremonias: ex hac autem breui expoſitione myſterium & ſignificationem earum tam ſanctarum cæremoniarum, quas alii explicarunt prolixius, breuiter cognoſcere. Et ſi nunc tanta maieſtate auguſtiſſimum illud Chriſtianorum ſacrificium non peragatur, & earum cæremoniarum multis, in hac pietatis atque religionis declinatione paulatim ſit derogatum, nihilominus iucundum erit priſcam piorum auorum venerationem erga tam ſacroſancta ſacra, ex his monumentis conſiderare. Neque tamen nullas eſſe Eccleſias, in quibus tam ſolennes ritus adhuc perſeuerent & ſuperſint, exiſtimandum eſt. Nam quamuis Colonienſis noſtra, & fortaſſis etiam aliæ hos ſic per omnia ritus non obſeruent, & Acolytorum, Lectorum, & aliorum miniſtrorum, qui hic Miſſæ aſſiſtere iubentur, & quibus hic ſua officia aſſignantur, nomina tantummodò nos retineamus, tamen alibi & apud alias nationes harum obſeruationum quamplurimas in vſu permanſiſſe, ipſe teſtari poſſim, qui Rhemenſi illuſtriſſimi Cardinalis Caroli Lotharingi Rhemorum Archiepiſcopi & Ducis Cathedrali Eccleſia, ſiue quòd ita ſemper aſſueuiſſent, ſiue ex ipſius doctiſſimi Cardinalis reformatione ac noua inſtitutione, neſcio, ſimili ſolennitate, ornatu, cæremoniis & tanto miniſtrorum numero ea peragi, obſeruaui: Eumque ego ſolennem ſacris operandi, & quãdam maieſtatem præ ſe ferentem modum tum ſum admiratus, & ſæpè poſteà prædicaui. Itaq; ſi apud alias Eccleſias harum tam auguſtarũ cæremoniarũ multæ, religione & pietate paulatim deficiente, & ſi hoc dicere faseſt, Epiſcopis Miſſas rariſſimè celebrantibus, in diſuetudinem venerint: tamen aliæ ſuas hic cæremonias inuenient, quæ tanto placebunt magis, quanto eas eſſe à priſcis & religioſis patribus obſeruatas & frequentatas magis intelligent: cæteris autem ipſius antiquæ pietatis contemplatio grata erit atque iucunda. Nam ſi gentilium veterum, qui mores, quæ inſtituta, qualis Reſpub. Deorum etiam quis cultus, & quæ religio apud eos fuerit, & omnis illa veterum antiquitas, ſtudioſè à multis inquiritur & cum delectatione legitur, rerum certè Eccleſiaſticarum, antiquitatem, & priſcam veterũ pietatem, antiquos ritus atque cæremonias, & quam maiores noſtri reuerenter res ſacras tractauerint, Chriſtianos homines ſcrutari atque cognoſcere tanto iuuabit magis, quanto eſt cum maiori voluptate & fructu coniunctum.

Porrò de ſigno crucis, quoties, quibus in locis, & quomodò in ſacro Miſſæ Canone, figi atque ſignari debeat, quia ſæpè in ſuperioribus libris explicatam rationem reperimus, & S. Bonifacium dignam quæſtionem de qua ad Zachariam Pontificem referret, & hunc non indignam, ad quam ipſi reſponderet indicaſſe legimus, placuit quæ de ea apud ipſum quoque Romanum Ordinem in tribus MS. libris coniunctà legebantur his quoque adiungere. Quæ ut cum reliquis ad pietatis profectum ſtudioſe legas optamus, nec minùs ut boni ea conſulas, & quem in his proferendis conferendíſque, laborem moleſtum & immenſum impendimus, fauore atque gratia, ac ſicubi vel noſtra vel exemplarium incuria erratum ſit, venia proſequaris, rogatum Lector volumus.

EXPOSITIO MISSAE
TRANSCRIPTA EX VENERANDÆ
VETVSTATIS CODICIBVS.

M*iſſa pro multis cauſis celebratur.* Prima, vt ſæpè rogemus Deum. Secunda, vt ſuſcipiat Deus preces & oblationes. Tertia pro offerentibus & defunctis. Quarta, pro oſculo pacis. Quinta, vt ſanctificata ſit oblatio. Sexta, vt confirmetur per Spiritum ſanctum oblatio corporis & ſanguinis Chriſti. Septima, vt cantetur *Pater noſter*. In qua oratione continentur Septem petitiones, id eſt, Tres ſpirituales & Quatuor temporales. Hanc orationem primitus docuit Dominus diſcipulos & Apoſtolos ſuos De qua dicit propheta: Quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit. Septem ſunt igitur numero petitiones, pro ſeptem donis Spiritus ſancti, vel pro ſeptem gradibus Eccleſiæ.

Cur quotidiè iteratur iſta (oratio vel) oblatio, cùm Chriſtus ſaluarit mundum per vnam paſſionem ſuam, & mors illi vltra non dominetur; Reſponſio: pro multis cauſis. Prima, eo quod peccamus quotidie. Secunda, eo quod corpus Chriſti pœnitentibus poſt peccata inferri iubeatur, vt ſalutem per corpus Chriſti Domini inueniant, atque exeant poſt pœnitentiam. tertia, vt magnum beneficium paſſionis Domini obliuioni non tradatur. quarta, vt ſimiliter in eccleſia diem iudicij, in quo iuſti ab iniuſtis ſeparabuntur.

Introitus Miſſæ cui conuenit? R. Patriacharum Prophetarumque præconiis. Vnde exortus eſt; R. A choro Prophetarum, qui orantes annuntiauerunt Chriſtum venturum in mundum, & per quorum orationes prophetiaſque intrauit in eum. Exiens enim de ſecretario, velut Epiſcopus aut Presbyter de Secretario (templi,) venit ad altare orante & prophetante interim Choro Clericorum. Verſus, qui cantatur ad recipiendum Introitum, † priorem Chriſti aduentum ſignificat prophetarum. Poſtquàm enim epiſcopus cum ſuis Diaconis ſeu presbyteris de ſecretario veniens, ingreditur ad altare, poſt oſculum ſibi inuicem datum inuenit epiſcopus ſiue † Diaconi, *Gloria*, à cuncto Clero decantatur, *Patri & Filio & Spiritui ſancto*: quia pax à Chriſto in cælo & in terris iam facta eſt, quam Chorus prophetarum, id eſt, Clericorum, ante prophetabat. quod tem dicente Clero, *Sicut erat in principio & nunc & ſemper*, Diaconi procedunt ad altare, & illud oſculantur ante epiſcopum, ſignificat ſanctos ante aduentum Chriſti, pro eius amore multas tribulationes perpeſſos: quia corpus Chriſti vnum eſt, à ſanctis viris connexum, qui ante fuerunt in veteri Teſtamento, & qui nunc ſunt in nouo.

Septem Diaconi procedunt, propter † eos, qui ante Natiuitatem Chriſti mortificationem in corpore ſuo portauerunt. Quinque procedunt, ſi ſeptem non habentur, propter quinque libros Moyſis. Si quoque non aſſunt. Tres procedunt, propter fidem, ſpem & charitatem. Vnus procedit, propter vnitatem Eccleſiæ. Poſtea, oſculato altari, reuertuntur ad Epiſcopum ſtantes erecti. Propter quod dicitur in Euangelio: Scio vnde veni, & quo vado. Diaconi retro adſtant: quia chorò Martyrum aptatur. Ipſi enim Diaconi ad altare præceſſerunt, quia in veteri Teſtamento Martyres ante Chriſti aduentum extiterunt: Et modo retro ſtant, quia poſt Domini natiuitatem, multo plures martyrio coro-

A nantur. Ex ipſis autem diaconis ſtant quidam ad dexteram, ſed plures: alij quidam ad ſiniſtram, verumtamen pauciores: Quia per contemplatiuam vitam, quæ in dextera intelligitur, plures in æterno coronantur regno quàm per actiuam, quæ accipitur in ſiniſtra. Et contemplatiuam vitam ducentes, maiore virtute vigent, quàm in actiua adhuc vita manentes. Sufficit enim tibi exemplum duarum ſororum, Marthæ ſcilicet & Mariæ: quarum vna, circa plurima miniſtrans, turbata agnoſcitur: Et altera, verbis Domini ſolummodo intendens, & in ſpe cæleſti requieſcens legitur. Tunc ergo Kyrie eleiſon celebratur, & de Acolytorum manibus candelæ diminuuntur, quia Chriſtus Epiſcopus, ſuper omnem fulgens lucem & illuminans, aduenit. Quod ad eos Prophetas reſpicit, *Diaconorum circa altare* *Cant. 16* *Luc 10* *Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon.*

B qui circa Domini aduentum fuerunt, Ex quibus eſt Zacharias, eiuſque filius Ioannes. Pertinet autem Kyrie eleiſon ad diuinam patris excellentiã: Ad humanitatis vero formam Ieſu Chriſti, pertinet Chriſte eleiſon. Et eſt ſenſus Kyrie eleiſon, commoda mihi Pater miſericordiſſimam autem tuam, & miſerere mei: Interpretatur enim, Domine miſerere. Eſt autem intellectus Chriſte eleiſon: Chriſte, ne permittas humanum genus terrena deſiderare, ſed ad cæleſtia anhelare. Vel pertinet ad eos Kyrie eleiſon, qui ante Natiuitatem fuerunt Chriſti: Chriſte eleiſon, vero ad eos qui poſt paſſionem Domini ſucceſſerunt. *Luc 1*

Poſtea Epiſcopus ſolus *Gloria in excelſis Deo* inchoat: quia ſolus Angelus paſtoribus annunciauit Domini
C Natiuitatem, per quam gloria Domini declarata eſt, deinde vero totus chorus reſpondet: Quomodo cum Angelo incipiente facta eſt ſubitò cæleſtis multitudo militiæ angelorum, laudantium Deum & dicentium, *Gloria in excelſis Deo & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Prima Collecta reſpicit ad hoc, quod Dominus agebat circa duodecimum humanitatis ſuæ annum, quando aſcendit Hieroſolymam, & ſedit in medio doctorum audiens & interrogans illos Hæc eadem, nunc oratio, nunc Collecta dicitur. Oratio autem ideo dicitur, quia bona orantur cæleſtia venire populo. Collecta vero idcirco nuncupatur, quia incipit ſe populus in vnum colligere. *Gloria in excelſis.* *Luca 2*

Miſſæ autem officium totum in Quatuor diuiditur
D ſpecies, id eſt, in Precationes, Orationes, Poſtulationes & Gratiarum actiones. Quicquid enim agitur in officio Miſſæ, antequam oblatæ ponantur ſuper altare, Precationes nominantur: quia precantur bona populo. Et quicquid ab hora fit qua † *Sanctus* canitur, vſque ad *Agnus Dei*, Oratio vocatur. Quæ poſt *Agnus Dei* dicitur, Poſtulatio appellatur. Quod autẽ in fine Miſſæ à populo reſpõdetur *Deo gratias*, Gratiarum actio nũcupatur. Inter deprecationem autem & precationem hoc intereſt, quòd precatio fit, quando optantur cæleſtia animarum præmia populo: Deprecatio autem eſt, quando Pontifex orat, vt declinet in hac vita populus à malo, & *Quadruplex Miſſa,* *† Sermo canitur.*
E faciat bonum. *† Pet. 3*

Epiſtola autem ad prædicationem Ioannis Baptiſtæ pertinet: Quia ſicut Ioannes fuit præcurſor Chriſti, ita nunc Epiſtola præconatur Euangelium, quod eſt Chriſtus. Epiſtola quippe Latinè ſupermiſſa dicitur, eo quod ſit miſſa ab Apoſtolis ſuper legem Moyſis, Pſalmos & Prophetas: Significat autem Ioannis prophetiam, qui Chriſtum propè nunciabat adeſſe. Poſt primam datam

orationem Pontifex ſedet tribus horis, verſus ad populum: Et presbyteri cum eo, ad nutum eius: Et Diaconi A ſtant ante Pontificem: Subdiaconi autem aſcendunt ad altare, ſtantes ſe ad dexteram ſiue ſiniſtram. Sedet autem tribus horis, quia Chriſtus, cùm eſſet annorum xij. ſedit in templo in medio Doctorum tribus diebus. Sedens autem, vertit faciem ad populum, vt oſtēdatur poteſtas ei data à Deo, vt poſſit ſuperintendere & ſuperſpeculari, quia humiliter, quiſve ſuperbe ſtet in Eccleſia: quia Epiſcopo commiſſæ ſunt animæ, pro quibus rationē Deo redditurus eſt. Subdiaconus vero, qui lecturus eſt, mox vt viderit poſt Pontificem presbyteros reſidentes, aſcendit in ambonem vt legat. Non tamen in ſuperiorem gradum quē ſolus ſolet aſcendere qui Euāgelium lecturus eſt. Poſtquam legerit, Cantor in Cantorio ſine aliqua neceſſitate aſcendit, non ſuperius, ſed ſtat in eodem loco vbi & Lector, & ſolus inchoat Reſponſorium, & cuncti in Choro reſpondent. Et idem B ſolus verſum Reſponſorij cantat. Si fuerit tempus, vt dicatur Alleluia, benè: Sin autem, Tractus: ſin minus, tāummodo Reſponſorium. Cantor vero, qui inchoat Alleluia, ipſe ſolus cantat verſum de Alleluia. Ipſe iterū Alleluia dicit, ſtans in eodem gradu, id eſt, inferiore.

Heb. 13. *Luc. 6.* Sequitur Iubilatio, quam Sequentiam vocant. Reſponſorium igitur ad Chriſti vocationem, qua Apoſtolos vocauit, pertinet. Et idem ſolus in pulpito incipit Cantor, quia ſolus Chriſtus Apoſtolos vocauit. Et cuncti in Choro reſpondent, quia reſponderunt Apoſtoli, & obedierunt Chriſto clamanti. Et ipſe ſolus poſt inchoationem Reſponſorij verſum decantat: quia ſolus Chriſtus pernoctans poſtquam vocauit diſcipulos, orabat. Alle- C

Luc. 9. luia quidem (quod eſt laus Dei) cantamus, vt Chriſtum

& 10. imitemur, qui lxxij. diſcipulis per ciuitates miſſis, ad quas venturus erat, vt laudem Chriſti annunciarent, &

Matt. 11 ipſis reuerſis, Alleluia, id eſt laudem, Deo patri decātauit, dicens: Confiteor tibi pater Domine cæli & terræ,

† quia. † qui abſcondiſti hæc myſteria ab his, qui ſapientes ſunt & prudētes in terrenis actibus & deſiderijs carnalibus, & reuelaſti ea paruulis. Confiteor enim, nihil aliud eſt in hoc loco, niſi, Gratias & laudes ago tibi pater. Eius

Ibid. autē verſum cantamus, ipſum æmulantes, qui ſolus dicebat, Nemo ſcit qui ſit filius, niſi pater, & qui pater, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Alleluia poſt

Ibid. verſum iterum canimus; ipſum ſequentes: qui rurſus Alleluia dicit, dum ait: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Et paulò poſt: D Et inuenietis requiem animabus veſtris. Vbi autē Euangelium legitur, ibi epiſtola legi non debet, ſed in inferiori gradu: Quia Ioannis prædicatio, ad euāgelij Chriſti altitudinem aſcendere non potuit: Qui autē Epiſtolam legere vult, vbi pronunciatur Euangelium, Ioānis prædicationem coæquare tentat Euangelio Chriſti. Nec in eodem gradu Reſponſorium vel Alleluia cantari debet, quo recitatur Euangelium Chriſti: ne aſſimilatio A-

† vocationis. poſtolorum † vocatio vel diſcipulorum lxxij. † miſſio

† miſſione. aut latior videatur Euangelio Chriſti.

Euangelium autem legitur, in quo Chriſtus ore ſuo loquitur populo, vt Matthæus ait. Et aperiens os ſuum, docebat eos, dicens: Beati pauperes ſpiritu, & reliqua.

Matt. 5. Vt ſicut Chriſtus poſt legem, pſalmos & prophetas, os ſuum aperiens locutus eſt populo: ita poſt Epiſtolam E Reſponſorium & Alleluia, quæ nunc celebrantur in Miſſa, pro his tribus Euangelium in eccleſia legatur ac ſi populo Chriſtus ipſe loquatur. Hoc autem Diaconus lecturus, ab Epiſcopo aut presbytero benedictionem petit. At ille inquiens, ait Diacono: Dominus ſit in corde tuo & in labiis tuis (Euangelium namque bonum nuncium dicitur, quod annunciat nobis in futurum vitam poſt mortem, requiem poſt laborem, regnum poſt ſeruitium.) Tum demùm pergens Diaconus ad altare, accipit Euangelium. Et non indifferenter, ſed eius partē ponēs in dextero, humero, † vadit ad ambonem. Et quo Acolyti eū præcedentes, portāt duo cereoſtata, id eſt, duas cādelas accenſas, qui veniētes ante ambonē diuidūtur à ſe, & trāſeūt, Subdiaconus & Diaconus cū Euāgelio per mediū eorū. Præcedunt autē Euangeliū duæ cādelæ, propter geminā dilectionem, Dei videlicet & proximi: ſiue propter duo Teſtamēta, quibus illuminatur gen⁹ humanū: Seu propter reſurrectionis teſtes, Moyſen videlicet & Heliā,

† Itaque ad ambonē duabus præcedentibus candelis propter Moyſen & Heliā, qui ſunt veteres teſtes reſurrectionis viuorū & mortuorū, populu illuminātes, & duobus thuribulis vel vno quod ſignificat corpus CHRISTI *paſſum eiuſdéq; fumus incēſi ſanctorum orationes. Carbones autē eius, ſācti Spiritus illuminationē deſignant, ſiue feruorē charitatis. Sed candela ideo, in pauimento, prædicante Diacono Euangelium, de manibus acolytorum iuxta ambonē*

Matt. 17.

populū illuminantes. Cādelæ autē, Diacono Euangeliū B prædicante, ideo in pauimento, de manibus acolytorum iuxta ambonem) deponuntur: Ne quis conetur prædicare ſuper id, quod in Prophetis, Euangelijs & Apoſtolicis reperit doctrinis. Præterea thuribulum ſeu thymiamaterium aſcendendo & deſcendēdo ſemper præcedit Euangelium per medium pulpitum, non tamen permanēs diu in ambone †. Quia paſſio Chriſti per thuribulum ſignata eſt, quod ſignificat corpus Chriſti paſſum. Fumus incenſi, orationes ſanctorum. Carbones autem eius, ſancti Spiritus illuminationem deſignant, ſiue feruorem charitatis. Dum autem legitur Euangelium, baculi deponuntur de manibus, vt à Iudæis diſſentiamus, qui caput Chriſti arundine percutiebant. Non enim eſt baculus neceſſarius, id eſt, humanum auxilium, dum ipſum Chriſtum præſto habentes, eius vo- C cem audimus: Cum autem humano vtimur auxilio, antè vel poſt Euangelium baculos in manibus tenemus. Accedente igitur ipſo Chriſto, id eſt, Euangelio, baculos dimittimus, quia humano auxilio non egemus. Capita inſuper noſtra, dum Euangelium audimus, ab omni velamine à Iudæis diſſentientes detegimus: quia Chriſtus proprium caput ſuum pro nobis ſpinea corona velatum habuit. Diaconus autem Euangelium legens, ad meridiem verſus, ſignificat Eccleſiam Ieruſalem animo in amore Dei, eleuatam eſſe in magno culmine virtutum. Vnde dictum in Cantico cāticorum: Indica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie. *Cant. 1.* Poſtea vero deſcendente Diacono de ambone, affertur Euangelium primùm epiſcopo aut presbytero, D ad oſculandum: Deinde vniuerſo † Choro, necnon & *† clero.* populo: Deinde conditur in loco ſuo. (Poſt lectum vero Euangelium, candelæ in loco ſuo extinguuntur, & ab epiſcopo, *Credo in vnum Deum*, cantatur. Thuribula *1. Cor.* per altaria portantur, & poſtea ad nares hominum feruntur, & per manum fumus ad eos trahitur) † Cantatur autem Symbolum, vt quia populus audiuit Chriſtum in Euangelio prædicantem, oſtendat, qua credulitate eius ſuſceperit doctrinam. Quod autem Offertorij celebratur officium, nulli aptius cōuenit quàm his, qui obuiam Chriſto Hieroſolymam properanti, ſternentes veſtimenta ſua in via, ramoſque de arboribus frangētes exierunt. Turbæ autem quæ præcedebant & quæ ſequebantur, clamabant: Oſanna filio Dauid, &c. Illi enim veſtimenta ramoſque offerebant: nos vero panem & E vinum, tunc nuncque tantò celebrato. Ideoque illi hæc agebant tunc, noſque modo, vt oſtendamus ita nos paratos eſſe pro fratribus morti ſuccumbere, ſicut Chriſtus paſſus eſt pro nobis. Quod primum quidem maſculi offerunt ſignificat, Primitiuam Eccleſiam ſub Imperatoribus nondum Chriſtianis, multas iniurias paſſam. Ex hinc vero offerunt mulieres, Eccleſiam deſignantes nunc tranquilliorem vitam ducentem. Nouiſſime vero ſacerdotes & Diaconi offerunt, ſed ſolum panem, ſignificantes, nouiſſimè plurima Eccleſiam paſſuram ſub Antichriſto tormenta. Ad vltimum vero Archidiaconus, aut quicumque vices ſuæ ordine legerit Euangelium, complens orationes cunctorum infundenique

Aliàs † Cātatur quandā Credo in vnū Deū patrem omnipotentem, &c.

† *robo-rationē Presby-terorum & ſub-diaconorum.*

denſque aquam in calicem ex amula Pontificis, offert: Quod ad † robuſtionem in Sacerdotes & Leuitas pertinet. Quia quo magis hic patimur, eo amplius in futuro coronabimur. Tunc demum his ita geſtis ac rite ordinatis, Diaconi retro poſt epiſcopum ſtant: ſit ſubdiaconi ante epiſcopum, ſed poſt altare: vt ſignificent idē Diaconi, quod Apoſtoli tempore paſſionis fugientes ad horam retro ſteterunt, poſtmodum ſecuturi Dominum poſt paſſionem. Subdiaconi autem ante epiſcopum ſtantes, deſignant eos, qui licet clam, diſcipuli tamen cum Chriſto perſtiterunt in paſſione. Ex quibus erāt Ioſeph ab Arimathia, & Nicodemus, necnon & Centurio confitens, & omnis turba eorum, qui percutientes pectora ſua, Chriſtum plangendo, reuertebantur. Altare namque crux Chriſti accipitur. A

Matt. 6

Quæritur quoque, cur Euangelio lecto veniens ſubdiaconus, ferat in brachio ſiniſtro, & nō in dextro, calicem & deſuper corporale. Quod facile patet, ſi Chriſti myſterium animaduertimus. Ipſe nāque Subdiaconus in ſiniſtro brachio calicem fert, ſignificans præſens breueque tempus eſſe trium ſpatio dierum, quo tulit calicem Chriſtus in paſſione, quia in ſiniſtra præſens intelligitur vita. Linum autē per multas exercitationes ad ſuum peruenit candorem. Sic namque Chriſtus ipſe Subdiaconus factus, portat corporale ſuper ſuum calicem: quia ſuorum paſſionem ſanctorum, lineas habentium mentes, id eſt, per multos labores candidas, ſuper propriam geſtat paſſionem. B

Quid ornatū lineo ſignificat.

Quid patena ſig.

Patena namque crux ſiue ſepulcrum accipitur. In dextera enim, æterna intelligitur vita. Patena ergo geritur in dextera: quia per crucē, eam ſignificantē, Chriſtus ad æternam rediit vitam. Amulæ autem, cum quibus offerimus, noſtram deuotionem ſignificantes puram, in calice ſuſcipiuntur à Diacono: quia idem Chriſtus, factus Diaconus, ait: Non veni miniſtrari à quoquam, ſed miniſtrare. Cum quiſque in ſuo calice, hoc eſt, paſſione, eandem deuotionis noſtræ ſuſcipit puritatem. Oblata denique corpus Chriſti deſignans, non nudis manibus, ſed fanonibus multo labore ſtudiorū cādidis offertur: quia Chriſtus non niſi à mente carnem cum vitiis & concupiſcentiis crucifixum habētē, ſuſcipitur. † Offerentibus autem hominibus Cantus celebratur, vt oſtendatur, debere homines gratias & laudes Deo referre, dum manibus cæteriſque membris agere ſatagunt opera, quibus ei placere valeant. C

Amula ponit noſtra vota ad agendā gratia quādā ligna & pudica inſulam ga. Matt. 20 Gal. 5.

† *Cantus offertorii.*

Prima autem oratio ſuper corpus Chriſti futurum, Secreta dicitur, & ſecretæ † cantatur: Quia de Gentilibus, qui erant venturi in corpus Chriſti, antequam idē conſecraretur in cruce ſecreto & myſtice prophetabatur. Si ergo Chriſtus ſolitudinē quæſiuit in oratione, quanto magis nos oportet † quærere & tacite orare, qui vndique circumdamur tumultibus vitiorum & immānſuetudine ſæculi? Veile eſt enim, omnem orationē ſpecialem ſacerdotum ſecretam eſſe, vt non cogitent, quomodo placeat compoſitio oris populo, ſed ſolummodo penſent, qualiter mens poſſit placere illi Deo, quē orant. Præfatio autem prælocutio dicitur. Hæc namque oratio, prælocutio eſt totius ſecuturæ orationis, quæ ſit ſuper corpus conſecratum, à *Te igitur* vſque ad *Agnus Dei*. In hac enim præloquitur ſacerdos grates laudeſq; Deo, vt melius ad conſecrandū corpus Chriſti Ieſu poſſit peruenire: finita autem laude ſacerdotis, totus ſimul canit Chorus angelicum hymnum, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*: vt vna æqualiſq; gloria, laus & honor decātetur Patri & Filio & Spiritui ſācto. Cur *Te igitur* ſecreto canitur? Vt Chriſto obediatur, dicenti: Tu autē cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio, ora patrem tuū. Moris namq; fuit ſanctorū patrum vt cū vellent ſpecialiter orare, primum Deo laudē agerent, & poſtmodum orationem ſecretam perficerēt. Ipſe enim Chriſtus venturus ad conſecrationem corporis ſui, ſolus ſecreto orabat. Et ob id nos quoq; in conſecratione corporis eius, ſecretā facimus orationē. Quod autē diaconus calicem cum ſacerdote eleuās, partē eius ſanctæ D

† *legatur.*

† *quiete.*

Vide cur ſecreta oratio.

Matt. 6

tangit, partemq; detectam relinquit: ſignificat ſudariū, quod erat ſuper Ieſum, non totum corpus eius tegens.

Sex autē ſunt ordines Crucum in *Te igitur*. Quorum primus eſt, vbi dicitur, *Et benedicas hæc dona*, &c. Propter legem videlicet naturalē, id eſt, quod tibi nō vis, alii ne facias. Quæ fuit ab Adam vſque ad Moyſen: Quiā etſi illius tēporis ſancti patres non viderunt crucem Chriſti, cruciatū tamen carnis pro eius amore tulerūt. Secūdus ordo crucū eſt, vbi dicitur: Quā oblationē tu Deus &c. Ob legē per Moyſen datā, Sub ipſa enim ſancti patres ob Chriſti deſiderium, eius cruciatū tolerauerunt. Tertius ordo eſt, vbi narratur: Et accipiens panē in ſanctas & venerabiles man⁹ ſuas, &c. Propter Prophetarū præconia, qui fuerūt à Samuele Propheta vſq; ad Zachariā, eiuſq; filium Ioannē Baptiſtā, qui etiam vnius manibus eum accipiebat. Deinceps vero ſequitur quartus ordo, vbi ſubinfertur, Hoſtiam purā &c. propter Euangeliū, quod Chriſtus tempore ſuo viuam euangelizauit: quia ipſis diebus cruciatum Chriſti ferētes ſancti, eius corpus adunauerunt. Quintus poſt ſequitur ordo, vbi dicitur: Per quē hæc Domine omnia ſemper bona creas Gentilium Eccleſiā tangent, quia Chriſti corpus æmulantes, eius cruciatū perpeſſi ſunt. Sextus denique ordo ſequitur, quando profertur: *Per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo*: Propter plenitudinē in ſæculi fine gentiū, & omnis Iſrael ſalutem. Qui complentes ſimul Chriſti corpus, maxime Chriſti crucem, hoc eſt, cruciatum, patientur. Senarius enim numerus, partibus ſuis cōputatus, primus perfectus eſt ſine altero. Quinque ordines crucū qui fiunt ante ſextum, quando cum oblata calix tangitur, quinque ſunt ſæculi ætates, vſque ad Chriſti aduētum. Sextus vero ordo, ſexta eſt ætas, à Chriſti aduentu vſque in ſæculi finem.

Sex ordines crucum in Miſſa. Tob 7. Matt 7.

Rom 11.

Quod autē Diaconus calicē tenens exaltatum, coram pontifice ponit in altare, ſignificat Ioſeph Chriſti corpus de cruce deponētem, & in monumento ſuo recōdentē. Cæterū quod corpus Chriſti in altari permanet, donec tres cōpleātur orationes, i. *Præceptis ſalutaribus moniti*, & ipſa oratio Dominica, *Pater noſter*, & *libera nos quæſumus Domine*, ſignificat corpus trib⁹ diebus in ſepulchro quieuiſſe. Poſt tres autem orationes, corpus Chriſti anfertur de altari, quod pro ſepulchro in hac ſignificatione accipitur, quia poſt tres dies corpus Chriſti de ſepulchro ſurrexit.

Ioan. 19

Quod autē acolytus tenet patenā in ſindone, paratam Nicodemo conuenit, qui ferens mixturam myrrhæ & aloēs, quaſi libras centū, accepit cū Ioſeph corpus Chriſti, & vnxit illud. Ideo autē paratā tenet acolytus patenā, vt quacunq; hora, iuxta ordinē voluerit † Diaconus de altari Domini corpus offerre, parata habeat vaſa. Quid eſt autē, quod ſubdiaconus corpus ſuſcipiēs Chriſti, à † Diacono & ab Angelo qui verba Chriſti annūciat, diſcipulis primum ſ. presbyteris deferat ad frangendū, poſtea vero populo ad cōmunicandum: niſi quod mulieres, in ſubdiacono ſignificatæ, ab angelis ſuſcipiētes reſurrectionē Chriſti diſcipulis detulerūt; Quod autem † Subdiaconus quieſcit, dū oratio Dominica canitur, ſignificat mulieres, quæ ſabbato ſiluerūt. Sabbatum autē ſeptima dies eſt, ſic & ſeptē petitiones in oratione Dominica cōplētur. Quarū prima eſt, *Pater noſter qui es in cælis ſanctificetur nomē tuū*: In qua petimus ſap ētiā cæleſtē. Secunda eſt *Adueniat regnū tuū*. Vbi petimus intellectū credulitatis: quia per credulitatē venimus ad intellectū, qui in regno plenius dabitur futuro, quando nō iā per ſpeculū in ænigmate, ſed facie ad faciē videbimus & intelligemus. Tertia petitio eſt, *Fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terra*: Tertiū quippe donum petimus, id eſt, conſilium: vt velut Dei prouidētia in cæleſtibus omnia per conſilium reguntur, ita noſtræ mētes ab eius conſilio in terra corporis degētes, mereantur dirigi. Quarta petitio eſt, *Panem noſtrū quotidianum da nobis hodie*: In hac vero fortitudinē petimus, cui panis cōuenit. Vnde canitur panis viuus qui de cælo deſcēdit, cor hominis cōfirmat. Quinta eſt, *Et dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimitti-*

Ibid.

al. † ferens myrrhā & aloēs.

† *ſacerdos diaconum.*

† *diaconus.*

† *ſubdiaconus quieſcunt.*

Septem petitiones in oratione Dominica.

Sermo dom 7. dona Spiritus ſancti. Eſa 11. 1. Cor. 13.

Ioh. 6. Pſ. 103.

mus debitoribus noſtris. In hac vero poſt fortitudinem petimus ſcientiam Merito huic petitioni ſcientia obuiat: A Quis quiſquis ſcientia perfruitur, ſcit quod iuſtitia puniat & miſericordia dimittat, Sexta eſt, *Et ne nos inducas in tentationem* Sextum namque petimus donum, id eſt, Pietatem: vt quando trahimur à noſtra fragilitate vſque ad immundam cogitationem, ne nos dimittat diuina pietas induci vſque ad peiorem voluntatem & peſſimã optationem, ſiue à ſuggeſtione vſque ad delectationem & conſenſum. Septima demum petitio eſt, *Sed libera nos à malo:* Quæ vero Dei timori congruit. Timeamus ergo fratres dilectiſſimi, Dominum velut ſerui, & diligamus ceu filii patrem: non præſumentes eius voluntatẽ præterire, Et ipſa liberabit nos à timore nocturno, & ab omni malo, ſcilicet carnis delicto, vel diabolico incurſu, ſeu ab homine prauo. † Panis autem cum cruce in vinum mittitur, dicẽte ſacerdote, *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum,* B Vt oſtendatur Chriſti animam ad eius corpus redeuntem, & pacificata eſſe non ſolum quæ in cælo ſunt, ſed etiam quæ in terra. Quare homines ſibi inuicem oſculũ dant, quod eſt pacis ſignum, vt oſtendãt, ſe coniunctos in corpore Chriſti, per quem pax facta eſt in cælo & in terra. Quare autem panis frangitur in patens; vt rememoretur panis viuus eſſe factus nobis, qui de cælo deſcẽdit per vnitatem perſonæ. Agnus Dei quare cantatur? Vt oremus Chriſtum nunquã deſiſtere miſerere noſtri, quam nos miſeratus eſt in paſſione.) Denique omnes cantant poſt communionem cantores, vt oſtendant Chriſtum in populo eius corpore & ſanguine corroborato, manere. Ex huic à † ſacerdote poſtulatur populo æterna benedictio, quia Chriſt⁹ corã C diſcipulis manducans & bibẽs, cũ reſurrexiſſet à mortuis, reliquias eis dedit, eleuatiſq; manibus ipſis benedixit. His enim diſcipulis data benedictio intelligitur perennis. Epiſcopus autem his ita geſtis, ad propria redit: Quia Chriſtus omnibus ex ordine completis ad cęlos aſcendit, Tunc demum à Diacono dicitur. *Ite Miſſa eſt,* id eſt, Ite cum pace in domos veſtras, quia trãſmiſſa eſt pro vobis oratio ad Dominum. Et per Angelos, qui nuncij dicuntur, allata eſt in diuinæ conſpectũ maieſtatis. Reſpondens autem populus, Deo gratias dicit: Quia Apoſtoli poſt Aſcenſionem adorantes *Ieſum*, regreſſi ſunt in Hieruſalem cum magno gaudio, & erant ſemper in templo, laudantes Deum & benedicentes Dominum. D

Oſculum pacis Ephes. 2.

al † epiſcopo.

Luca vlt.

Ite Miſſa eſt.

In noſtris exemplaribus, eorum loco quæ ſuperius hoc ſigno ††† notata ſunt, legebantur ſequentia.

Poſt cantatum autem angelicum hymnum, Subdiaconi poſt altare ante Epiſcopum vultu ſtant inclinato donec corpus & ſanguis Domini cõſecretur, & ſudiant. NOBIS QVOQVE PECCATORIBVS. Tũc eleuantes capita, pergunt parare vaſa, à quibus corpus ſuſcipientes ſacratum, teneant poſt diaconos ſtantes, donec ex eo populus vitæ ſumat confortationem æternæ: quia vt dictum eſt. Subdiaconi Ieſu notos ſignificant, qui conſpicientes à longe, ſed perſeuerantes in paſſionem, tamdiu ſteterunt, quandiu Chriſti corpus ſacratum & paſſum ſentirent. Inde quidem parare aromata perrexerũt, vt venientes vngerent Ieſum. Diaconi autem, vt certũ eſt Apoſtolos ſignificant, qui quamquam ad tempus receſſiſſent, vnde poſt Epiſcopum ſtant, tamen ſupplices orant, quæ in ſeptem Dominicis orationibus implentur: quia poſt reſurrectionem promiſſum patris expectauerunt, donec ſeptem hebdomadæ, à Paſcha ſcilicet vſque ad Pentecoſten complerentur. Conſecrato autem corpore & ſanguine Domini, poſt diaconos Subdiaconi ſtant, quia Apoſtolorum doctrinam & exempla noti eius qui in conſecratione corporis in cruce perſtiterunt, poſt conuerſionem ſecuti ſunt. Cur Angelicus hymnus cantatur ante canticum ſpeciale? Quia moris ſcripturarum & ſanctorum patrum eſt, primum gloriam laudeſque Deo referre, deinde orationibus inſtare. Sex autem ſunt cruces, &c.

Pro iis quæ ſuperius notantur ſigno †† hoc in exemplaribus noſtris erant ea quæ ſubiecta ſunt hæc.

His ergo ſeptem petitionibus ſeptem diaconi conueniunt. Quare pares diaconi altari non miniſtrant? Quia impar numerus diuidi non poteſt. Deus enim diuiſionem Eccleſiæ non vult, ſed vnitatem indiuiduam. Vnus enim Diaconus altari miniſtrat, quia diſcipulus vnus adoleſcens quidam, id eſt, Ioannes amictus ſindone ſuper nudo, cæteris fugientibus, ſequebatur Chriſtum. Tres autẽ miniſtrant: quia Chriſtus aſcendens in montem ad transfigurandum, tres ſecum duxit, Petrum ſcilicet, Iacobum & Ioannem. Quinque ſufficiunt, propter quinque quos ſecum Dominus duxit, quando reſuſcitauit puellam, tres præfatos & patrem & matrem puellæ. Septem demum obſequuntur, ob illos ſeptem quibus Dominus poſt reſurrectionem piſcantibus ſe manifeſtauit. Quot autem ſicut Diaconi, tot debent eſſe Subdiaconi, ne in obſequio ſacerdotis vice Chriſti fungentis, miniſtrorum numerus varietur. Acolyti miniſtri ſunt luminis. Quod panis in vinum mittitur dicendo, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, oſtendit animam Chriſti pacificatis cunctis in cælo & in terra, ad eius corpus rediiſſe. Quæ vero poſtea celebrantur, id eſt, oſculatio ſignificans pacem cum ſalutationibus, & laudes cleri populique dicentis, Qui reſurrexiſti agnus Dei conſecratus, & viuificatus, qui tollis peccata mundi, moriens & reſurgens in corpore tuo, miſerere nobis, ſignificant illa ſalutationis & pacis verba, quæ Chriſtus fecit diſcipulis ſuis poſtquam reſurrexit. Et fractio oblatarum, fractionem ſignificat illam, quam Dominus in Emaus duobus fecit. Denique orantes, &c.

HIC INCIPIT, QVALITER QVÆDAM ORATIONES ET cruces in, Te igitur, agendæ ſint.

TE igitur clementiſsime pater, vſque *habeas & benedicas*: hic ſignat oblationem & calicem tribus vicibus, non tamen ſub vna cruce, ſed ſeparatim ſingulis ſingulas faciens cruces, *Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata*, vſque *Memento Domine.* Hic nomina viuorum memoretur, ſi voluerit: Sed non Dominico die, niſi cæteris diebus. *Et omnium circumſtantium*, vſque, *Coſma & Damiani*: Si fuerit natalis Sanctorum, hic dicat: *Sed & natalitij illorum beatorum, aut beati illius: Et omnium ſanctorum*, vſque, *per Chriſtum Dominum noſtrū.* Hîc inclinat ſe vſque ad altare, dicens: *Hanc igitur oblationem*, vſque, *iubeas grege numerari per Chriſtum Dominum noſtrum.* Hîc erigit ſe ſurſum Oblatam ſolam hic benedicat: *Quam oblationem tu Deus in omnibus, quæſumus, benedictam, aſcriptam, ratam, rationabilemque facere digneris.* Hîc ambo ſignat, id eſt, oblatam & calicem, vſque, *omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit, fregit, dedit diſcipulis ſuis, dicens*: vſque, *item tibi gratias agens, benedixit*: Hîc quatuor vicibus ſolam oblatam ſignat, in quinta vice ſuper calicem ſolum crucem faciens, *hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ*, vſque, *immaculatam hoſtiam*: Hîc inclinat ſe iterùm iuxta altare, ita dicens. *Supplices te rogamus, omnipotens Deus.* Hîc orat apud ſe quod voluerit. Deinde dicat: *Iube hæc perferri per manus*, vſque, *in conſpectum.* Hîc ſe erigit, hæc verba dicēs, *vt quotquot ex hac altaris participatione*, vſque, *per Chriſtum.* Hæ orationes duæ dicuntur, vna ſuper dypticha, altera poſt lectionem nominum, & hoc quotidianis vel in agēdis tantummodò diebus: *Memento etiā Domine & eorum nomina, qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei, & dormiunt in ſomno pacis.* Et recitātur nomina: Deinde poſtquàm recitata fuerint, dicat, *Ipſis Domine, & omnibus in Chriſto quieſcentibus, locum refrigerij, lucis & pacis vt indulgeas, deprecamur per Chriſtum. Nobis quoque peccatoribus*, vſque, *Sed veniæ, quæſumus, largitor admitte, per Chriſtum* Hic archidiaconus erigens ſe venit, & inuoluens calicem mappula, leuat illum † ante dominum Papā. *Per quem hæc omnia ſemper bona.* Hîc ambo ſignat, † al. coram eo id eſt, oblatam & calicem tribus vicibus, ſingulis ſingulas faciens cruces, *Sanctificas, viuificas, benedicis, & præſtas nobis.* Hîc leuat Dominus Papa oblatas duas vſque ad oram calicis, & tangens eum de oblationibus, tenente illum archidiacono. *Per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo eſt tibi Deo patri omnipotēti in vnitate Spiritus ſancti honor & gloria* Tunc dicit in altum. *Per omnia ſæcula ſæculorum.* Reſp *Amen.* Tunc reponit oblatas in altare, & dicit in altum, *Oremus*: deinde dicit, *Præceptis ſalutaribus moniti*, vſque, *Sed libera nos à malo.* Tunc dicit dominus Papa interueniente nullo ſono hanc orationem: *Libera nos quæſumus Domine*, vſque. *Petro & Paulo atque Andrea*, Hîc nominatim quot voluerit ſanctos vel quantos, cōmemorat, deinde infert, *cum omnibus Sanctis da propitius pacem*, vſque, *per omnia ſæcula ſæculorum*, Reſp. *Amen.* Deinde dicit, *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*, Reſponſ. *Et cum ſpiritu tuo.* Deinde dat pacem altari vel patenæ, & ſic populus dat ſibi pacem. Dum verò Dominus Papa dicit, *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*, non mittit partem de ſancta in calicem, ſicut cæteris ſacerdotibus mos eſt, dum confringunt. Interim vero dicitur *Agnus Dei*, & expleta confractione, quando communicat Dominus Apoſtolicus, partem ſibi mordet, & reliquam in calicem mittit, faciens crucem de ea tribus vicibus, nihil dicens: Et ſic confirmatur de calice, tenente eum Archidiacono. Quando vero Dominus Apoſtolicus deſcendit ab altari, & incipit communicare populos, dicitur Antiphona ad communionem: & expleta Communione & Antiphona, ſurgit Dominus Papa: & veniens ad altare, ſalutat, altius dicens: *Dominus vobiſcum*, Reſp˙ *Et cum ſpiritu tuo.* Deinde dicit orationem, *Quod ore ſumpſimus Domine, mente capiamus, & de munere temporali fiat nobis remedium ſempiternum. Per Dominum.*

DE DIVINIS OFFICIIS, SIVE DE ANTIQVO RITV MISSARVM, DE HORIS CANONICIS ET TOTIVS ANNI SOLENNITATIBVS liber, qui Gemma Animæ inſcribitur.

Iuxta editionem Melchioris Lotteri Lipſienſis urbis typographi An. 1514.

Fratres Solitario.

AGMEN in caſtris æterni regis excubans, ſub impetu vitiorum vndique incurſantium deſudans, idoneo inſtructori armorum laureari in triumpho vitiorum diuinorum ſacramenta officiorum ſcire volentibus: Sed partim penuria librorum, partim multimodorum occupatione negotiorum, minime valentibus. Rogamus te quemadmodum in multis alijs, ita & in hoc negotio nobis velis ſtilo prodeſſe.

Reſponſio eius.

POſtquàm Chriſto fauente pelagus ſcripturæ proſpero curſu in ſumma totius tranſcurri, atque naufragoſam cimbam per ſirtes & piratas multo ſudore euectam, vix ad optatum lætus appuli: Rurſus habitatores B
Syon me in fluctus cogitationum intruditis, & nec vires recolligere, nec nauis armamenta reficere ſinitis. Dicitis enim nunc tempus eſſe laborãdi, poſtea requieſcẽdi: nunc tempus ſeminandi, poſtmodum fructus percipiendi, hac ſpe coactus ſum onus vires meas excedens ſubire. Parés vos orationibus me ad iter expedire. Quatenus pondere peccatorum depoſito ad deſideratum quietis portum liceat fixa anchora peruenire. Veſtra itaque iuſſione funes verborum à portu otij ſoluo, quaſſatam nauiculam ſtili procellis meditationum impello, vela ſententiarum diſtendens vento, ſpem ſemini committo. Ipſe autem ſecundum curſum tribuat, qui nutu mare ventoſque tranquillat.

Præfatio in Gemmam animæ.

PLeroſque veſania captos piget me mente conſiderare, quos non pudet abominanda poëtarum figmenta, ac captioſa philoſophorum argumenta, ſummo conamine indagare, quæ mentem adeo abſtractam vitiorum nexibus inſolubiliter ſolent innodare, religionem C
autem Chriſtianæ profeſſionis penitus ignorare, per quam animam liceat perenniter cum Deo regnare. Cum ſit ſummæ dementiæ iura tyranni velle ſcire, & edicta Imperatoris neſcire, atque ea, quæ quotidie neceſſario facias, non intelligere. Porrò quid confert animæ pugna Hectoris, vel diſputatio Platonis, aut carmina Maronis, vel neniæ Naſonis, qui nunc cum conſimilibus ſuis ſtrident in carcere infernalis Babylonis, ſub truci imperio Plutonis. Dei autem ſapientia maxima gloria hunc cumulat, qui prophetarum & Apoſtolorum facta & ſcripta inueſtigando iugiter ruminat, quos nunc in cæleſtis Hieruſalem palatio cum rege gloriæ exultare nemo dubitat. Sapientum namque iudicio tantum differt à non intelligente intelligens, quantum à cæco vi-
A dens. Qui enim non intelligit quæ agit, eſt vt cæcus, qui neſcit quo vadat, & vt Tantalus in medijs vndis ſiti deperit. Et licet ſimplicitas fidelium Deo noſtro placeat, tamen intelligentiam ſapientium quatorum lucem præ tenebris approbat. Ob hanc cauſam vt iuſſiſtis, libellum de diuinis officis edidi, cui nomen, Gemma animæ indidi. Quia videlicet veluti aurum gemma ornatur, ſic anima diuino officio decoratur.

Explicit Prologus.

INCIPIT GEMMA ANIMÆ HONORII.

Caput primum, Solitarij.

IN primis ergo de Miſſa, per quam nobis vita redditur, & de Eccleſia in qua agitur, & de miniſtris Eccleſiæ per quos celebratur, videamus. Deinde de reliquis horis, quæ ſunt debitum noſtræ ſeruitutis ediſſeramus. Tertiò de ſolennitatibus totius anni dicamus. Quartò de concordia officiorum rite ſubiungamus.

De Miſſa, CAP. II.

MIſſa à quatuor cauſis nomen accepit: duabus à legatione: & duabus à miſſione. Miſſa quippe dicitur legatio, quia in eius officio nobis legatio Chriſti repræſentatur, qua pro humano genere patris legatione fungebatur. Item Miſſa legatio dicitur, quia in ea C
ſacerdos pro Eccleſia ad Dominum legatione fungitur: A miſſione Miſſa dicitur, quia populus, qui quaſi ad iudicium conuenit, peracta cauſa à iudice dimittitur: Item à miſſione dicitur, quia populi conuentus, qui ad Veſperam, & ad matutinas quaſi iure tenetur, celebrato ſacrificio, dimittitur.

De primo officio. CAP. III.

MIſſa autem in ſeptem officia diſtinguitur. In primo quorum Chriſti legatio agitur, quam Moyſes præfiguraſſe cognoſcitur, qui Deus gentilium, Papa ſacerdotum, Rex populorum legitur. A Deo namque Deus Pharaonis, propheta Aaron ſacerdotis dux populi conſtituitur. Hic legatione Dei in Ægyptum fungitur, à ſenioribus & populo ſuſcipitur; Populum diſperſum congregat, Ægyptum ſignis perdomat, oppreſſos à tyranno de dura ſeruitute liberans, de Ægypto educit,

educit, in terram promiſſionis inducit. Sic Chriſtus Deus Deorum, ſacerdos ſacerdotum, rex regum, A legatione patris in mundum fungitur, ab angelis & paſtoribus paſtor Eccleſiæ typum excipitur gerentibus. Qui filios Dei, qui erant diſperſi, in vnam fidem congregat, mundum varijs ſignis ſubiugat. Oppreſſus à diabolo liberans de inferno educit, in patriam paradiſi inducit, hoc totum repræſentat nobis proceſſio Epiſcopi, qui gerit figuram Chriſti.

De proceſſione Epiſcopi.

CAP. IIII.

POſtquam campanæ ſonauerint, pontifex ornatus procedit, quem ſeptem acolyti cum luminibus B præeunt, poſt quos ſeptem ſubdiaconi cum plenarijs incedunt. Item poſt hos ſeptem Diaconi gradiuntur, quos duodecim priores ſequuntur. Poſt hos tres acolyti cum thuribulis vadunt, qui incenſum gerunt. Poſt quos Euangelium ante Epiſcopum fertur, quod ipſe inter duos ambulās ſequitur, eumque principes cum populo comitantur. Qui dum chorum ingreditur, à cantoribus cum verſu, Gloria Patri, excipitur, Quibus ipſe pacem porrigit, deinde ad altare vadit, finito cantu orationem dicit, & tunc ſedere pergit. Quidam de miniſtris cum eo ſedent, quidam ei aſſiſtunt, hoc quaſi præſentiam Chriſti nobis exhibet.

De campanis ſignificatio.

CAP. V.

C CAmpanæ ſunt prophetæ, Campanæ ſonabāt, quia prophetæ Chriſti Aduentum prænunciabant. Pontifex templum ingreditur, & Chriſtus hunc mūdum ad Eccleſiam ingreditur. Epiſcopus de ſacrario ornatus procedit, & Chriſtus de vtero virginis decore indutus tanquam ſponſus de thalamo proceſſit. Diaconi, & Subdiaconi, & acolyti, qui Epiſcopum præcedunt, deſignant prophetas, & ſapientes, & ſcribas, qui Aduentum Chriſti in carne mundo nunciauerunt. Diaconi prophetas ſignificant, qui Chriſtum iam veniſſe, & adhuc venturum populo prædicant, & ex Euangelio futuram vitam nunciant. Subdiaconi cum plenarijs ſapientes præferunt, qui plenitudinem diuinitatis in Chriſto D corporaliter retulerunt. Sapientia, id eſt, Subdiaconi vadunt in medio adoleſcentularum tympaniſtriarum vt doceant, quem tympaniſtæ laudare debeant. Tympaniſtæ ſunt cātores laudes reſonantes. Adoleſcentulæ ſunt nouæ Eccleſiæ Deum laudantes edomita carne. Acolyti cum luminibus typum ſcribarum gerunt, qui lumen ſcientiæ ſcripturas exponendo fidelibus miniſtrauerunt. Qui ideo ſinguli ſeptem decernuntur, quia per ſeptem dona Spiritus ſancti ſacramenta Miſſæ perficiuntur. Priores cum capellanis, qui eos ſequuntur, duodecim Apoſtoli accipiuntur. Tres acolyti, qui thuribulum cum incenſo ferunt, ſunt tres Magi, qui munera nato Chriſto obtulerunt. Euangelium ante Epiſcopum portatur, quia per doctrinam Chriſti nobis via ad vitam E paratur. Epiſcopus à duobus deducitur, & Chriſtus à duobus teſtamentis per Prophetas & Apoſtolus mundo inuehitur. Turba populi Epiſcopum comitatur, quia Chriſtum populus fidelium ad cæleſtia ſequi conatur. Dum præſens officium agitur in Eccleſia non ſedetur, quia labore Chriſti deputantur qui ad cultum Dei vocantur.

De curru Dei. CAP. VI.

INterim dum chorus cantat, Epiſcopus quaſi in curru vectus ad ſolennitatem vadit, quia currus Dei decem millibus multiplex legitur, & comitatus Epiſcopi decem ordinibus diſtinguitur ſcilicet. Primus ordo A ſunt oſtiarij. Secundus lectores: Tertius exorciſtæ: Quartus acolyti: Quintus Subdiaconi. Sextus Diaconi Septimus Presbyteri: Octauus cantores. Nonus laici. Decimus fœminæ. Ita Chriſtus mundum intrauit, dum prophetarū chorus cecinerunt, curru ſcripturæ vectus, ſanctorum ordinibus comitatus. Cantores venientem Epiſcopum cum Gloria patri excipiunt, & Angeli Chriſtum aduenientem cum Gloria in excelſis ſuſceperunt. Duo chori laudes concinunt, quia duo populi ſcilicet Iudæi & Gentiles Chriſto aduenienti cum laudibus occurrerunt. Per cantum introitus accipitur laus Eccleſiæ de Iudæis. Per Kyrie eleiſon verò laus Eccleſiæ de gentibus. Per Gloria in excelſis autem vtriuſque concors laudatio in fide trinitatis pro adipiſcēda æqualitate angeli-B cæ dignitatis. Per introitum quoque ordo patriarcharum nobis repræſentatur, per quos Chriſtus venturus præfigurabatur. Per verſum propheticum ordo prophetarum inſinuatur, per quos Chriſtus naſciturus pronunciabatur. Per Gloria patri Ordo apoſtolicus commemoratur, per quos Chriſtus iam veniſſe prædicatur, à quibus & Trinitas Eccleſiæ inſinuatur. Per introitum ſecundo repetitum ordo doctorum notatur, per quos Chriſtus adhuc venturus ad iudicium narratur. Porrò per Kyrie eleiſon diuerſarum linguarum populi declarantur, à quibus Chriſtus in Gloria in excelſis cum angelis collaudatur.

Ingreſſus Epiſcopi quid ſignificet.

C CAP. VII.

EPiſcopus ingrediēs pacem clero porrigit, quia Chriſtus mundum ingrediens pacem humano generi attulit, quam in primo parente amiſit. Deinde ſanctuarium intrat inclinans coram altari orat, confeſſionem faciens. Indulgentiam implorat, quia Chriſtus Hieruſalem paſſurus intrauit, pro nobis lauandis ſe in mortem inclinauit, in cœna patrem pro Eccleſia orauit, pœnitenti & confitenti Petro, vel latroni, deinde omni populo peccata donauit. Poſt hoc duos ſacerdotes oſculatur, quia per Chriſtum lapidem angularem duo parietes in vna fide copulantur. Deinde cæteris miniſtris à dextra pacem dabit, quia Chriſtus pacem his, qui longe, & his qui prope, prædicauit, & ab Oriente & Occidente D veniens in vinculo pacis ſociauit. Altare & Euangelium oſculatur, quia paſſione Chriſti homines angelis in pace ſociantur. Per altare namque Iudæi, per Euangelium Gentes denotantur. Poſt hæc thuribulum accipiens, altare thurificat in figura angeli, qui in Apocalypſi cum aureo thuribulo altari aſtiterat, de quo fumus aromatum in conſpectu Domini aſcendebat, quia Chriſtus magni conſilij angelus in ara crucis ſe pro nobis obtulit, cuius corpus thuribulum Eccleſiæ fuit. Ex quo Deus pater ſuauitatem odoris accepit, & propitius mundo exiitit. Fumus aromatum, orationes ſanctorum ſunt, quæ ſuper auream aram Chriſtum, per charitatis ardorem, vel illuminationis Spiritus ſancti carbonea incenſi ad Deum aſcendunt. Deinde altare oſculatur: quia Chriſtus pro noſtra pace in ara crucis im-E molabatur. Deinde Gloria in excelſis incipit, & chorus concinit, quia Chriſtus per mortem ſuam gloriam angelorum hominibus reſtituit, in qua ſanctorum populus lætabundus laudes perſtrepit. Deinde ad populum ſe conuertens, Pax vobis dicit, quia Chriſtus à mortuis reſurgens, pacem Eccleſiæ reddidit, ſuiſque pax vobis dixit. Deinde in dextera parte orationem dicit, quia Chriſtus iam de morte ad vitam tranſiit, nosque de exilio in patriam tranſtulit. Oratio autem illam benedictionem ſignificat, quia cœlos aſcenſurus ſuos benedicebat. His peractis Epiſcopus ſedere pergit, & Chriſtus omnibus rite peractis cœlos aſcendit, & in dextera patris ſedens quieſcit. Quidam cum Chriſto

ſedent, quidam ei aſſiſtunt, quia quidam electi nunc cum Chriſto requieſcunt, plurimi adhuc in labore et hic ſeruiunt.

Quid cereoſtata ſignificent.

CAP. VIII.

EPiſcopo aſcendente ad ſedem, cereoſtata mutantur de locis ſuis ordine vnius lineæ (excepto primo) vſque ad altare. Per cereoſtata varia dona ſancti ſpiritus exprimuntur, per lineam vnam, vnitas ſpiritus ſancti in ſingulis donis denotatur. A primo incipit, quia ſpiritus ſanctus à Chriſto procedit vſque ad altare, id eſt, ad corda electorum peruenit.

Quid miniſtri deſignant. CAP. IX.

DIacones, qui Epiſcopum præcedentes altare oſculantur, deſignant iuſtos, qui ante Chriſti aduentũ pro veritate patiebantur. Deinde poſt Epiſcopum erecti ſtabunt: quia plurimi Chriſti veſtigia ſequentes pro eo mortem ſubierunt. Quidam à dextris quidam à ſiniſtris ſtant quia dextra contemplatiuam, ſiniſtra actiuam vitam ſignificat. In dextra ſtantes ſunt, in contemplatiua vita Chriſto miniſtrantes. In ſiniſtra conſiſtentes, ſunt in actiua vita Chriſto ſeruientes. duo Diaconi viciſſim vadunt altrinſecus oſculari latera altaris, quia Chriſtus miſit binos diſcipulos ante faciem ſuam in omnem ciuitatem. Oſculum eorum ſignificat, vt intrantes dicunt, Pax huic domui, altare corda electorum. Poſtea reuertuntur ad Epiſcopum, & diſcipuli reuerſi ſunt ad Chriſtum nuntiantes opera ſignorum. Quot Diacones, tot Subdiacones, & acolyti eſſe debent. Septem Diacones ideo ſũt, quia Apoſtoli ſeptem Diacones in miniſterium elegerunt. Et quia ſeptem dona Spiritus ſancti Sacramẽta Miſſæ conficiunt: Ideo etiam ſeptem Diacones miniſtrant, quia ſeptem diſcipuli poſt reſurrectionem in piſcando laborabant, quos ad prandium inuitabat. Per ſeptem Subdiacones, ſeptem columnæ domus ſapientiæ accipiuntur: Per ſeptem acolytos, ſeptem lucernæ tabernaculi, vel ſeptem candelabra in Apocalypſi intelliguntur. Si quinque Diacones miniſtrant; tunc hos quinque deſignant, qui Domino in reſuſcitatione puellæ aſſuerant. Quinque autem Subdiacones ſeruiunt, quia hæc Sacramenta, quinque partes ſcripturæ docuerunt. Vetus enim teſtamentum in legem & prophetas diuiditur, nouum in actus Apoſtolorum & Epiſtolas eorum, & prophetiam Apocalypſis partitur. Quinque acolyti ſunt, quia quinque libri Moyſi hæc myſteria teſtificati ſunt. Tres Diacones ſi miniſtrãt, ſignificant tres Apoſtolos, qui Domino in monte transfigurato aderant. Tres Subdiacones ſunt, quia lex, & Pſalmi & Prophetæ hæc Sacramenta prædixerunt. Tres acolyti ſeruiunt. quia fides, ſpes, & charitas hæc myſteria perficiunt. Vnus Diaconus ſi miniſtrat, illum adoleſcentem qui Domino in paſſione adhæſit (ſcilicet Ioannem) ſignificat, quando reiecta ſindone nudus profugit, per vnum quoque Diaconum deſignatur Stephanus, qui ſolus ſua morte Chriſtum eſt conſequutus.

Quid Subdiaconus deſignat.

CAP. X.

VNus Subdiaconus ſeruit, quia vniuerſitas ſcripturę hoc ſacramentum docuit. Ab vno acolyto ſeruitur, quia in vnitate tantum Eccleſiæ hoc Sacramentum conficitur.

Quid Acolyti deſignant. CAP. XI.

AColyti vſque ad Kyrie eleiſon lumina tenent, quia Doctores, illuminatores Eccleſiæ, verbo & exemplo lumen fidelibus præbere debent quoadvſque

A ipſi Dominum motibus inuocare incipiant, & Chriſtum veram lucem omnem animam illuminare cognoſcant. Septem cerei ſunt ſeptem dona Spiritus ſãcti. Cereus in medio ſtans eſt Chriſtus. Deinde luminaria ordinatim verſus Epiſcopum diſponuntur, quia ſeptẽ dona Spiritus ſancti per Chriſtum Eccleſiæ diſtribuuntur. Acolytus, qui fert thuribulum, deſignat Ioſeph, qui vndique circumtulit Chriſtum: ſignificat etiam Paulum Apoſtolũ: qui prædicando Chriſti odorem portauit per totum mundum. Sex vel quatuor, vel duobus miniſtrare non licet, quia par numerus diuidi poteſt, & Eccleſia ſcindi non debet, & ideo numero Deus impare gaudet.

De Thuribulo.

B CAP. XII.

THuribulum namque ſignificat corpus Dominicum: incenſum eius diuinitatem: ignis ſpiritum ſanctum: Si eſt aureum, ſignat eius diuinitatem omnis præcellentem: ſi argenteum, demonſtrat ipſius humanitatẽ omnium ſanctitate nitentem. Si cupreum, declarat eius carnem pro nobis fragilem. Si ferreum, inſinuat eius carnem mortuam in reſurrectione mortem ſuperantem. Si quatuor lineas habet Thuribulum, ſignificat quatuor elementis conſtare corpus Dominicum, quod quatuor virtutibus prudentia, fortitudine, iuſtitia, temperantia fuit plenum. Quinta linea, quæ Thuribulum ab inuicẽ ſeparat, deſignat animam Chriſti quæ ſe morte à corpore ſequeſtrauerat. Si autem tribus lineis continetur, ſignifi-

C cat quod humana caro & anima rationalis, & verbi diuinitas vna perſona Chriſti efficitur: quarta quæ partes diuidit, eſt poteſtas quæ animam pro ouibus in morte poſuit. Si vero tamen vna linea ſuſtentatur, deſignat quod ipſe ſolus abſque ſorde à virgine generatur, & ſolus liber inter mortuos prædicatur. Circulus, cui hæc omnia innectuntur, eſt diuinitas à qua hæc omnia continentur, cuius maieſtas nullo termino clauditur.

De Eccleſia, & ſecundo officio.

CAP. XIII.

IN ſuperiori officio de capite noſtro Chriſto. In ſequenti vero de corpore eius Eccleſia agitur. Quam

D Maria ſoror Moyſi præfigurabat, quæ populo liberato præcinebat, & turba canticum reſpondebat. Sic Chriſto reſidente, lector Epiſtolam in pulpito recitat & chorus cantum reſonat, quia Chriſto in cælis reſidente doctus ordo ſcripturarum mundo inſonuit & omnis vbique populus laudem Chriſto ſonuit. Altior locus ponitur Epiſcopo vt ſuperintendat, & tamquam populum cuſtodiat, vt vinitori locus ſit vt vineam cuſtodiat. Sic Dominus in alto cælorum ſedens cuſtodit currum ſuum, id eſt, ciuitatem ſuam, videlicet Eccleſiam.

De Subdiacono. CAP. XIV.

SVbdiacono legente ſolemus ſedere: lectio eſt prædicatio, ſeſſio, obauditorum reſponſio, credentium

E confeſſio, lectores & cantores ſunt Domini negociatores. Subdiacono Epiſtolam legẽte, cerei verſo ordine ab oriente in occidentem diſponuntur, quia lumen doctrinæ ab Oriente in Occidentem id eſt, per totum orbem per Apoſtolos diffundebatur. Per graduale, conuerſio Eccleſiæ de Iudæis intelligitur, per verſum, conuerſio de gentibus accipitur. Per alleluia vtrinſque in fide lætitia exprimitur. Sequentia, cantum victoriæ deſignant: quia iuſtorum animæ in Deo viuo pro ſua liberatione exultant, ſicut filij Iſraël pro ſua ereptione canticum victoriæ canebant. Vnde quidam longam neumam cum organis iubilant, quæ iubilum vocatur: quia plauſum victorum lætantium imitantur.

De Epiſtola.

De Epiſcopo. CAP. XV.

EPiſcopus à dextris altaris ſedens, verſa facie ad chorum laborantes intuetur. quia Chriſtus à dextris Dei ſedens verſa facie ad Eccleſiam ſingulorum corda intuetur & pro ſe laborantes se muneratum pollicetur: vnde dum Stephanus pro eo laborauit, ad adiuuandum eum ſurrexit.

De Cantoribus. CAP. XVI.

CAntores qui choros regunt, ſunt Apoſtoli qui Eccleſias laudes Dei inſtruxerunt, hi qui graduale cantant, ſignificant eos qui in actiua vita Chriſto ſeruiunt. In gradibus cantantes ſtabunt, quia iuſti de virtute in virtutem in ſcala charitatis ibunt. Qui Alleluia cantant deſignant eos qui in contemplatiua vita Chriſtũ laudant. Hi cantantes alternatim conſiſtunt: quia tales in celſitudine virtutum cæleſtia contemplãdo ſcandunt. Sequentiam chori alternatim iubilabunt, quia frequentiæ Angelorum & hominum in domo Dei Dominum in ſæculum ſæculi laudabunt.

De Seruo arante. CAP. XVII.

LEgitur in Euangelio de ſeruo arante, quod peracto opere de agro domum redeat, & poſt ſeruitium Domino ſuo impenſum ad conuiuium recumbat: ager Dei ſunt corda fidelium, ſeruus arans eſt ordo prædicantium per lectorem Epiſtolæ doctores exprimuntur, qui agrum Dei prædicando coluerunt, per reſponſionem, fideles qui per bonam operationem reſpondentes fructum iuſtitiæ protulerunt. Aratrum, eſt noſtrum ſeruitium. Boues hinc inde trahentes, ſunt vtrique totis viribus Domino canentes. Præcentor qui cantantes manu & voce incitat, eſt ſeruus qui boues ſtimulo minans dulci voce bobus iubilat: lector, legem Domini dat auditoribus qui nuper vocati ſunt per officia cantorum in ſchola Dei ad nuptias. Schola, dicitur vocatio in qua ſi quis adhuc ſurdis auribus cordis torpeſcat, cantor cum excelſa tuba ſonat in aurem eius dulcedinem melodiæ vt excitetur. Cantores qui reſpondent primo canenti, vox eſt auditorum quaſi exurgentium & Dominum laudantium. Verſus, eſt arans ſeruus per dulcedinem modulationis corda carnalium, quæ ſe aperiunt more ſulci in confeſſione vocis & lachrymarum, arat qui aratro compunctionis corda ſcindit, in lectione paſcitur auditor quaſi quodammodo bos. Bos ad hoc paſcitur, vt in eo opus agriculturæ exerceatur. Bos eſt prædicator, cantor quodammodo bubulcus qui iubilat bubus vt hilarius aratrum trahant, ſcilicet inſtigat canentes vt lætius canant. Terra ſcinditur, corda auditorum compunguntur. Tales operarij cum de agro huius mundi redeunt, æternum conuiuium cum Domino ſuo ineunt.

De figura alia. CAP. XVIII.

EPiſcopus tribus horis Miſſæ ſedet ſcilicet dum epiſtola legitur, dum Graduale & Alleluia canitur, **F** quia Chriſtus tribus diebus inter doctores in templo ſediſſe legitur. Subdiaconus qui epiſtolam legit, ſignificat Ioannem Baptiſtam qui ante Chriſtum prædicauit. Per epiſtolam quippe Ioannis prædicatio accipitur per Euangelium Chriſti prædicatio innuitur. Ideo Epiſtola Euangelium præcedit, quia Ioannis prædicatio præceſſit. Et ſicut Ioannes præcurſor Chriſti memoratur: ita Epiſtola nunc Euangelium quod eſt Chriſto præconatur. Euangelium in altiori loco quam Epiſtola legitur, quia Chriſti prædicatio dignior quam Ioannis cognoſcitur. Subdiaconus tamen in eodem pulpito, quo & Diaconus legit, quia omnis populus **A** Ioannem Chriſtum eſſe putauit. Graduale, ſignificat vocationem Apoſtolorum qua ſe ad Chriſtum conuerterunt. Alleluia vero, lætitiam eorum quam de præſentia Chriſti, & miraculis eius habuerunt. Sequentia vero, animæ eorum iubilationem qua de promiſſa ſpe exultauerunt. Hic Epiſcopus miniſtros Eccleſiæ ordinat, quia & Moyſes Aaron, & Leuitas in miniſterium tabernaculi ordinauit, & Chriſtus ſeptuaginta duos ordinauit quos in prædicatione deſtinauit.

De tertio officio. CAP. XIX.

IN tertio officio ad caput reditur, & prædicatio Chriſti nobis ad memoriam reducitur. Hoc officiũ Moyſes præfigurauit, quando in montem ad Dominum aſcendit, **B** & ab eo tabulas teſtamenti accepit. Dominuſque cuncto populo audiente mandata propoſuit, & Moyſes iuſtitias legis expoſuit, & populus ſe omnia ſeruaturum reſpondit. Sic Diaconus ad Epiſcopum vadit, librum ab altari accipit, Euangelium in quo diuina præcepta ſunt coram populo legit. Epiſcopus ſermonem faciens populo ea exponit, & populus per Kyrie eleiſon. Clerus autem per Credo in vnum ſe reſpondet cuncta ſeruaturum. Qualiter autem hoc per Chriſtum & Apoſtolos ſit geſtum, breuiter eſt dicendum.

De Diacono. CAP. XX.

PEr Epiſcopum, repræſentatur nobis Chriſtus, per **C** Diaconum, ordo Apoſtolicus, Diaconus qui legit, eſt Petrus qui pro omnibus reſpondet. Epiſcopus lecturum Diaconum benedicit, quia Chriſtus conuocatis Apoſtolis benedictione eos repleuit, dum eis poteſtatem ſuper omnia dæmonia dedit, & eos regnum Dei prædicare miſit. Diaconus Euangelium ab altari accipit, legere pergit, quia de Sion lex, & verbum Domini de Hieruſalem exiuit. In hoc quippe loco, altare, Hieruſalem deſignat in qua Apoſtoli verbum prædicationis à Domino acceperunt, & exeuntes per totam terram prædicauerunt. Diaconus in ſiniſtro brachio librum portat, quia ſiniſtra præſentem vitam ſignificat. Et in hac vita tantum prædicari Euangelium debet, quia in futura vita nullius doctrina eget, nam omnes à minimo vſque ad maximum Dominum cognoſcent. Ab auſtrali **D** parte in ambonem aſcendit quia Chriſtus à Bethleem quæ eſt ad auſtrum Hieruſalem venit, vnde dicitur, Deus ab auſtro veniet.

Quid duæ candelæ deſignant. CAP. XXI.

DVæ candelæ Euangelium præcedunt, quia lex & prophetæ præceſſerunt quæ Euangelium prædixerunt, duo candelabra quæ præferuntur, ſunt duo præcepta charitatis, quæ per Euangelium inſtruuntur. Duo acolyti qui ea portant, ſunt Moyſes & Helias, inter quos Dominus vt ſol in monte fulgebat. Dum Euãgelium legitur, cerei in pauimentum deponuntur, quia vmbræ legis, & ænigmata prophetarum per lumen Euangelij ab humilibus intelliguntur. Perlecto Euangelio candelæ extinguuntur, dum per lucem Euangelij ſpiritualiter prolatæ intelliguntur. Thuribulum ante Euangelium portatur. quia Chriſtus odor ſuauitatis in igne paſſionis pro nobis ſacrificatus prædicatur.

Quid deſignet quod Euangelium in ambone legitur.

CAP. XXII.

EVangelium in alto loco legitur, quia Chriſtus in monte prædicaſſe perhibetur. Ideo & in ſublimi legitur, quia ſublimia ſunt Euangelica præcepta per

quæ altitudo cælorum ſcanditur. Ante Euangelium lumen ardet, eo quod Euangelica doctrina Eccleſiam illuminet, & quia verbum Dei lumen nobis ad vitam præbet. Diaconus ſecundum ordinem ſe vertit ad auſtrum dum legit Euangelium, quia in hac parte viri ſtare ſolent quibus ſpiritualia prædicari debent. Per viros quippe ſpirituales ſignificantur, & per auſtrum Spiritus ſanctus deſignatur. Nunc autem ſecundum ſolitum morem ſe ad aquilonē vertit vbi fœminæ ſtāt, quæ carnales ſignificant, quia Euangelium carnales ad ſpiritualia vocat. Per aquilonem quoque diabolus deſignatur qui per Euangelium impugnatur. Per aquilonem enim infidelis populus denotatur, cui Euangelium prædicatur vt ad Chriſtum conuertatur.

De ſignis & ſalutatione Diaconi. CAP. XXIII.

B DIaconus enim aſcenderit in analogium, primum ſalutat populum per, Dominus vobiſcum, quia Apoſtoli, quamcumque domum prædicaturi intrauerunt, primum per pax huic domui auditores ſalutauerunt. Cum ſequentia ſancti Euangelij dicit, ſignum ſanctæ Crucis fronti ſuæ in qua ſedes eſt verecundiæ imprimit: per hoc ſe de verbis Domini non erubeſcere innuit. Qui enim ſermones Domini erubuerit, hunc filius coram patre & Angelis in iudicio erubeſcet. Crux quippe & Euangelium apud incredulos magnæ confuſionis fuit opprobrium. Deinde os ſignat, quia verbi Dei ſe ore confiteri pronunciat, cum ore confeſſio ad ſalutem fiat. Deinde cor ſignat, vt ſpiritum elationis à ſe excludat. Et ea quæ ore confitetur ad iuſtitiam innoteſcat. Igitur per cordis ſignationem, fides verbi accipitur, per oris ſignationem, confeſſio Chriſti intelligitur, per frontis ſignationem, operatio Euangelij exprimitur. Deinde clerus & populus ſe ſignat. Gloria tibi Domine conclamat, quia Chriſtum crucifixum ſe adorare, ſuis verbis obedire ſe pronunciat. Ita dum Apoſtoli verba Dei prædicauerunt populi Dominum laudauerunt.

De Baculis. CAP. XXIV.

DVm Euangelium legitur, baculi de manibus deponuntur, quia prædicante Euangelio legales obſeruantiæ à populo deponebantur. Ex legis quippe præcepto baculos manibus tenebant, qui Paſchalem agnum edentes ad patriam tendebant. Secundum hūc morem cantores in officio Miſſæ baculos tenere noſcuntur, dum verus Paſchalis agnus benedicitur: ſignificantes quod hi qui ad æternam patriam & ad feſtum Angelorum cupiunt feſtinare, eſu cæleſtis agni, & baculis contra hoſtes, id eſt, ſententiis ſcripturarum contra dæmones ſe debent defenſare. Hos inter Euangelium deponunt, quia cum ad Chriſtum quem Euangelium ſignat perueniunt, nullis ſcripturarum ſuſtentaculis indigebunt. Per baculos, & ſacerdotes denotantur, quorum doctrina infirmi in fide ſuſtentantur. Qui baculi in Euangelio deponuntur, quod omniū ſacerdotum doctrinæ Chriſti Euangelio poſtponuntur. Tunc etiam velamina capitis auferuntur, quia Chriſto euangelizante velamina legis tollebantur. Et nos capita denudamus, quia reuelata facie, nō in ænigmate, Dominū in Euangelio videamus. Perlecto Euangelio Diaconus reuertitur ad Epiſcopum, librum ei offert ad oſculandum quem in ſe reponit in locum ſuum, quia Apoſtoli peracta prædicatione ad Chriſtum reuerſi ſunt, Scilicet & dæmones in nomine eius ſubiecta retulerūt, quaſi librum in locum ſuum repoſuerunt, dum non ſibi ſed Domino cuncta aſcripſerunt.

De Sermone. CAP. XXV.

DEinde Epiſcopus ſermonem ad populum facit, quia poſtquam Chriſtus populo per Apoſtolos innotuit, ipſe omnibus prædicare cœpit. Epiſcopus populum de pœnitentia, & fide, & confeſſione inſtruit, quia Chriſtus pœnitentiam & fidem in Deum & remiſſionem peccatorum per confeſſionem & baptiſma docuit. Poſt hæc populus Kyrie eleiſon & clerus Credo in vnum cantant, quia quod Diaconus legit, & quod Epiſcopus prædicauit ſe credere affirmant. Ita poſtquam Chriſtus, & Apoſtoli populum docuerunt, fide recepta laudes Deo perſonuerunt. Iterum Euangelium cum incenſo per chorum defertur, & ſingulis ad oſculandum porrigitur, quia Apoſtoli Chriſtum odorem vitæ per mundum portauerunt, & cunctis gentibus per verbum eius pacem æternam præbuerunt.

De quarto officio & de Eccleſia.

CAP. XXVI.

IN quarto officio ad corpus Chriſti, id eſt, ad Eccleſiam ſignificatio recurrit & eius actiones nobis exprimit. Cuius figuram populus Iſraël olim præferebat, quando Moyſi de monte deſcendenti diuerſa dona ad faciendum tabernaculum offerebat, in quo altare fiebat ſuper quod ſacerdos ſacrificia populi immolabat. Sic Epiſcopo de pulpito deſcendenti populi diuerſas oblationes offerunt, pro quibus ſacerdos & miniſtri ſacrificia in altari cum cantu immolant. Ita Chriſto ad Hieruſalem paſſuro de Monte Oliueti deſcēdenti turba occurrit, palmas floreſque cum cantu laudis obtulit pro quibus ipſe ſacrificium in ara crucis obtulit. Pontifex repræſentat Chriſtum, miniſtri turbam C diſcipulorum, Populi offerentes, ſunt illi cum palmis occurrentes, cantores cantantes ſunt Oſanna reſonantes.

De Sacrificio. CAP. XXVII.

QVidam de populo aurum, quidam argentum quidam de altera ſubſtantia ſacrificant. Sacerdos & miniſtri panem & vinum cum aqua immolant. Qui aurum offerunt, ſignificant Magos, qui Domino aurum obtulerunt. Qui argentum offerunt, deſignant eos, qui pecuniam in gazophylacium miſerunt. Qui de aliis rebus ſacrificant, ſunt hi, qui Domino neceſſaria, quæ Iudas portabat mittebant. Et hos ſignificant, qui per Paulum & Barnabam Apoſtolis oblationes Hieroſolymam tranſmittebant. Qui panem offerunt, ſunt hi, qui D ſpiritum ſuum in ſacrificium laudis Domino impendūt. Qui vinum offerunt, ſunt hi, qui animas pro fratribus ponunt. Qui aquam offerunt, ſunt hi, qui corpus ſuum pro Chriſto ad ſupplicia tradunt.

De tribus ſacrificiis. CAP. XXVIII.

PRimo viri offerunt, qui fortes in Chriſto deſignant, quia in primitiua Eccleſia multi (ſub perſecutoribus dura perpeſſi) victima Chriſti occubuerant. Deinde fœminæ ſacrificant, quæ fragiliores ſignificant, quia tempore pacis fideles non ſeipſos, ſed hoſtiam laudis Domino immolant: Ad vltimum ſacerdotes & miniſtri offerunt, qui Doctores & ductores populi ſunt, quia ſub Antichriſto fideles per diuerſa tormenta ſacrificium viuum ſe Chriſto offerunt. E

De ſeptem ſacrificiis legalibus. CAP. XXIX.

SEptem autem ſacrificia ab antiquis ſecundum legem offerebantur, quæ adhuc Chriſtiani imitantur. Ritus namque ſynagogæ tranſiuit in religionem Eccleſiæ, Et ſacrificia populi carnalis mutata ſunt in obſeruantiam ſpiritualem. Sunt autem hæc, legale ſacrificium, voluntarium, pro peccato, pro gratiarum actione, dona, vota, holocauſta. Sacrificium legale obtulit, qui decimas, vel primitias vel ea quæ lex præcipit obtulit. Voluntarium ſacrificium obtulit, quo aliquid

quid de rebus ſuis Deo ſponte obtulit. Sacrificium pro peccato obtulit, qui tranſgreſſo legis mandato hircum obtulit. Sacrificium pro gratiarum actione obtulit, qui pro victoria munus Deo obtulit. Dona obtulit, qui aliquid in ornatum templi contulit. Vota obtulit, qui in periculo belli conſtitutus aliquid Deo vouit quod poſtea ſoluit. Holocauſta obtulit, qui agnum offerens totum in altari incendit. Holocauſtum nanque totum incenſum dicitur. A

De ſacrificio Chriſtianorum. CAP. XXX.

ITa Chriſtiani legale ſacrificium offerunt, dum decimas rerum ſuarum Deo dant. Voluntarium offerunt, dum de rebus ſuis Deo ſeruientibus aliquid conferunt. Pro peccato offerunt, dum pro pœnitentia iniuncta ſacerdotibus, vel religioſis, vel indigentibus aliquid impendunt. Pro gratiarum actione offerunt, dum pro dignitate, vel pro aliqua collata gratia Deo quicquam offerunt. Dona offerunt, dum in ædificia Eccleſiarum, vel in ornatus earum aliquid conferunt. Vota offerunt dum in bello, vel naufragio, vel aliquo periculo poſiti aliquid vouent, quod liberati, Deo & ſanctis offerunt. Holocauſta offerunt, qui ſæculum relinquunt & omnia ſua vel indigentibus diſtribuunt, vel monaſteriis conferunt. Hæc ſacrificia populi offerunt. Sacerdotes autem & miniſtri Chriſto inſtituente panem & vinum offerunt. B

De Sacrificio panis. CAP. XXXI.

HOc ſacrificium ideo ex pane fit: quia Chriſtus ſe panem viuum aſſeruit, quem ſcriptura panem Angelorum prædixit. Qui panis fit abſque fermento, quia Chriſtus fuit ſine peccato. Ideo autem panis ex frumento fit, quia Chriſtus ſe granum frumenti aſſeruit. Granū autem per trituram de theca ſua excutitur contumeliis & opprobriis areſactus, à Iudæis, & gentibus quaſi duobus lapidibus flagellis atteritur, cribratus conſperſus compaſtinatur, dum à ſuis ſeparatus, ſanguine proprio perfuſus cruci compingebatur, in qua quaſi panis in igne paſſionis excoctus in immortalitatem mutabatur. C

De Eccleſia & ſignificatione. CAP. XXXII.

IDeo & corpus Chriſti de pane fit qui ex multis granis conficitur, quia Eccleſia corpus Chriſti per illud reficitur, quæ ex multis electis colligitur. Quæ granaſc licet electi flagello prædicationis de theca veteris vitæ excutiuntur, pœnitentia areſacti, quaſi duo lapidibus moluntur dum duabus legibus in ſeruitio minutatim imbuuntur. Cribrati conſperſi compaſtinantur, dum ab infidelibus ſegregati, aqua baptiſmatis renati, vinculo charitatis per Spiritum ſanctum in fide copulantur, vt panes in clibano excocti in candorem mutantur, dum in camino tribulationis examinati ad imaginem Dei reformantur. Tali modo panis effecti de pane Chriſti reficiuntur, & hi in æternum non moriuntur. D

De ſacrificio vini. CAP. XXXIII.

IDeo autem hoc Sacramentum de vino fit, quia Chriſtus ſe vitem dixit, & ſcriptura eum vinum iucunditatis aſſeruit. Vua autem in prælo duobus lignis expreſſa in vinum liquatur, & Chriſtus duobus lignis crucis preſſus, ſanguis eius in potum fidelibus fundebatur. Ideo & ſanguis Chriſti de vino conficitur quod de multis acinis exprimitur, quia per illum corpus Chriſti Eccleſia recreatur, quæ de multis iuſtis congregatur. Hæc preſſuris mundi, quaſi in torculari calcatur, & Chriſto per paſſiones incorporatur. A

De aqua. CAP. XXXIIII.

IDeo autem hoc ſacrificium de aqua fit: quia aqua de Chriſti latere exiuit, & Ioanni Angelus aquas populos eſſe retulit. Et ideo aqua vino admiſcetur: quia populus ſanguine Chriſti redemptus, per aquam baptiſmatis ablutus, per paſtum huius cibi, & potum huius vini Chriſto communicat. Panis autem hic in carnem conuertitur: quia Chriſtus Paſchalis agnus pro nobis occiditur, & caro noſtra à morte redimitur. Vinum in ſanguinem tranſit: quia Chriſtus ſanguinem fundens, pro nobis animam poſuit, & animam noſtram quæ in ſanguine habitat à peccatis expiauit. Sine aqua autem hoc Sacramentum non conficitur: quia ſolius populi cauſa hoc myſterium agitur, & eo quotidie reficitur. B

De forma panis. CAP. XXXV.

PAnis vero ideo in modum denarii formatur: quia panis vitæ Chriſtus pro denariorum numero tradebatur: qui verus denarius in vinea laborantibus in præmio dabitur. Ideo imago Domini cum litteris in hoc pane exprimitur: quia & in denario imago & nomen imperatoris ſcribitur, & per hunc panem imago Dei in nobis reparatur, & nomen noſtrum in libro vitæ notatur. C

Cur quotidie Miſſa cantatur. CAP. XXXVI.

ET cum Chriſtus ſemel ſua morte credentes redemit: Hoc tamen Sacramentum quotidie ob tres cauſas eccleſia neceſſario repetit. Vna eſt cauſa, vt in vinea laborantes, quotidie eo reficiantur. Alia vt hi qui numero fidelium quotidie aſſociantur, per illud Chriſto incorporentur. Tertia vt memoria paſſionis Chriſti quotidie mētibus fidelium ad imitationem inculcetur. Tali autem ordine offertur.

De ſubdiacono. CAP. XXXVII.

SVbdiaconus calicem in ſiniſtra, patenam in dextra, deſuper corporale portat: quia ſubdiaconus in D hoc loco Chriſtum, calix paſſionem, ſiniſtra præſentem vitam, patena crucem, dextra æternam vitam, corporale eccleſiam ſignificat. Et Chriſtus calicem paſſionis in præſenti vita bibit, quem prius à ſe transferri patrem petiit. Per crucem autem gloriam patris intrauit, cuius paſſionem eccleſia imitari non deſinit. Corporale multo labore candidatur, & eccleſia per multas tribulationes Chriſto conformatur. Subdiaconus noſter Chriſtus quaſi patenam cum Calice portauit, quando crucem ad paſſionem baiulauit.

De cantoribus.

CAP. XXXVIII.

E VNus cantor oblatam cum fanone, & vinum cum ampulla offert, alter aquam vino admiſcendam præbet. Qui vinum offert ſignificat Eccleſiam de Iudæis, quæ legis ritum in Chriſti ſacrificium commutauit. Qui aquam offert, eccleſiam de gentibus, quæ populum gentilem Chriſto ſacrificauit, hi & duo typum Enoch & Heliæ præferunt, qui Iudaicum populum Chriſto in ſacrificium oblaturi ſunt. Oblata non nudis manibus, ſed fanonibus multo labore candidatis offeruntur, quia Chriſti corpus ab his tantum qui carnem ſuam vitiis, & concupiſcentiis, crucifigunt digne ſuſcipitur. Ampulla in qua vinum offertur, ſignificat noſtram deuotionem, quæ

in vaſculis cordis portatur. Archidiaconus ad vltimum aquam in calicem fundens Epiſcopo offert, quia Chriſtus quem Diaconus hic ſignat, Eccleſiam ſibi in Paſſione miſcuit, patri in cruce obtulit, & in vltimo corpus capiti conſociabit, cum regnum Deo & patri tradiderit.

De oratione Sacerdotis.

CAP. XXXIX.

POſt acceptum ſacrificium Epiſcopus ſe inclinans coram altari orationem (Suſcipe ſancta Trinitas) dicit: quia Chriſtus ad pedes diſcipulorum ſe inclinans poſt traditum ſacrificium in cœna ante menſam ſtans orationem ad patrem fecit. Deinde (orate) dicit: quia Chriſtus Apoſtolos orare monuit. Dehinc orationem ſuper oblatam ſecreto dicit: quia Chriſtus in Oliueti ſecreto prolixius orauit, cum ei Angelus confortans eum apparuit. Spatium ſilentij poſt offertorium, illud tempus ſignificat quo Chriſtus ante paſſionem in Hieruſalem latebat, velut paſchalis agnus, quem Iudæi decima luna recluſum, decimaquarta luna immolabant.

De Secreto. CAP. XL.

COmpoſito ſacrificio ſacerdos orationem ſub ſilentio recitat quia idem ſacrificium in ſacrificio patrum abſconditum latebat. In agno quippe Abel deliteſcebat, in ariete Abrahæ pro Iſaac ſe occultauerat. In agno Paſchali, in vitula rufa, in hirco emiſſario ſe celauerat. Tunc pontifex offert pro populo ſacrificium, quia Chriſtus pro Eccleſia obtulit ſemetipſum. Tunc ſacrificium thurificatur quia Chriſtus, odor ſuauitatis, pro nobis oblatus à Deo acceptatur.

De Præfatione. CAP. XLI.

SEquitur in præfatione ſacrificium Angelorum, qui huic ſacrificio intereſſe creduntur. Summo enim imperatori vt milites aſſiſtunt, & laudes ſuo imperatori concinunt: per ter autem tria diſtincti, trinitatem ſacrificio laudis honorificant, & hoſtiam iubilationis iugiter imitari immolant. Ideo & hoc ſacerdos alta voce cantat: quia ſacrificium Angelorum, quod eſt laus repræſentat.

De ſacrificio Angelorum.

CAP. XLII.

ANgeli itaque, & Archangeli maieſtatem Dei laudant, Dominationes adorant. Poteſtates & Principatus admirando tremunt. Cæli id eſt Throni, & Virtutes iubilant. Cherubin & Seraphin dulciter concelebrant, hoc ſacrificium concentus Angelorum Dauid & Salomon ſunt imitati, qui inſtituerunt hymnos in ſacrificio Domini, organis, & alijs muſicis inſtrumentis concrepari, & à populo laudes conclamari. Vnde ſolemus adhuc in officio ſacrificij organis concrepare, clerus cantare, populus conclamare. Sacrificium itaque laudis Angeli immolant, dum Spiritus ſanctus conſonat. Ter ſanctus repetitur, quia Trinitas collaudatur, Dominus Deus ſemel dicitur quia vnitas veneratur. Sacrificio Angelorum coniungitur ſacrificium ſpirituum iuſtorum, qui Chriſti humanitatem adorant & pro humani generis redemptione cantatur, Benedictus qui venit in nomine Domini. Hic hymnus partim ab Angelis, partim ab hominibus concinitur, quia per Chriſtum immolatum humanum genus Angelis coniungitur, laus quippe Angelorum eſt Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus ſabaoth, Pleni ſunt cæli & terra gloria tua. Oſanna in excelſis. Laus vero hominum eſt, Benedictus qui venit in nomine A Domini, Oſanna in excelſis. In hoc cantu ſe ſignant quia ſignum Chriſti cui contradicitur ſe recipere deſignant.

De quatuor ordinibus. CAP. XLIII.

NOtandum quod primo loco maſculi offerunt, quia primo tempore Patriarchæ ſuo ſacrificio hoc ſacrificium prætulerunt. Secundo loco fœminæ offerunt, quia ſecundo tempore Iudæi legalibus ſacrificijs hoc ſacrificium præmonſtrauerunt. Tertio, loco ſacerdotes, quia miniſtri offerunt, quia tertio tempore Apoſtoli ipſum ſacrificium exceperunt, & hoc fideles docuerunt, qui quotidie ſeptem ſupraſcripta ſacri- B ficia offerunt, quia poſt hanc vitam angeli cum beatis hominibus in ſæculum ſæculi Dominum laudabunt.

De quinto officio & de pugna Chriſti.

CAP. XLIIII.

QVintum officium alit Cherubin velatur. In quo ſummi pontificis hoſtia & regis gloriæ pugna repræſentatur. Hoc Moyſes præfigurabat, quando in monte extenſis manibus orabat, dum Ioſue qui & Ieſus cum Amalech pugnabat, deuicti regnum vaſtabat, ac populum cum victoriæ lætitia reducebat. Sic Chriſtus in monte crucis, extenſiſque manibus, pro populo non credente & contradicente orauit, & victus C dux cum Amalech, id eſt, cum diabolo vexillo ſanctæ crucis pugnauit, deuicti regnum vaſtauit, Dominus infernum ſuperato maligno hoſte ſpoliauit, populum de tenebris ereptum cum gloria victoriæ ad cæleſtia reuocauit.

Myſterium. CAP. XLV.

HOc totum Epiſcopus imaginatur, & quaſi tragicis veſtibus exprimere conatur. Chriſtum namque in cruce fixum repræſentat, dum expanſis manibus canonem recitat: quaſi contra Amalech pugnat, dum contra diabolum Chriſti paſſionem cum ſignis crucium ſimulat. Miniſtri autem quaſi acies pugnantium vtrinque ordinantur dum Diaconi retro Epiſco- D pum, Subdiaconi retro altare locantur. Exercitus cum triumpho regreditur, quia percepta communione ad propria cum gaudio reuertitur.

De paſſione Chriſti. CAP. XLVI.

IN hoc officio agitur Chriſti paſſio ſuper crucem chriſmatis; altare, crux intelligitur in quo corporale in forma corporis Chriſti diſtenditur. Corporale de puro lineo terræ conficitur, & cum multo labore in candorem vertitur, & Chriſti corpus de munda virgine naſcitur, & per multas paſſiones in candorem reſurrectionis redditur. Corporale cum complicatur nec initium nec finis eius apparet, quia Chriſti diuinitas initio caret & finem non habet. Super quod oblata E ponitur, quia caro diuinitate ſuſcepta in cruce affigitur. Calix cum vino, & aqua in dextra locatur, quia ſanguis cum aqua de latere Chriſti manaſſe prædicatur. Cum ſacerdos (Hanc igitur oblationem) dicit ſe vſque ad altare inclinat: quia ibi paſſio inchoatur, qui ſe vſque ad artem crucis obediens patri pro nobis inclinauerat. Deinde oblata, vel calix in manu ſacerdotis exaltatur, quia Chriſtus pro ſalute noſtra in crucem leuatur, & ſanguis eius in redemptionem noſtri immolatur. Interim Diaconi retro Epiſcopum ſtantes figuram gerũt Apoſtolorum qui in paſſione Domini eo relicto omnes fugerunt. Subdiaconi vero retro altare ſtantes contra Epiſcopum aſpiciunt, mulieres & no-

tos,

tos Ieſum præferunt, qui à longe ſtantes eius paſſionem viderunt. Ante altare ſe ſacerdos inclinat, cum (ſupplices te rogamus) dicit, quia ibi paſſio Chriſti finit, & Chriſtus inclinato capite ſpiritum emiſit. Infra canonē Diaconus manus lauat, quia Pilatus in paſſione Domini manus lauabat, dum ſe ſic mundum à ſanguine eius, & manus ſuas à ſorde proclamabat. Sacerdos vocem leuat dum (nobis quoque peccatoribus, dicit, deſignās quod Eccleſia de Chriſti latere iam formata in confeſſione redemptoris erupit, dum per vocem centurionis ſic clamauit, Vere filius Dei erat iſte.

De Ioſeph. CAP. XLVII.

DIcente ſacerdote (Per omnia ſæcula ſæculorum) Diaconus venit, Calicem coram eo ſuſtollit, cum fanone partem eius cooperit, in altari reponit & eum corporali cooperit præferens Ioſeph ab Arimathia, qui corpus Chriſti depoſuit, faciem eius ſudario cooperuit, in monumento depoſuit, lapide cooperuit. Hic oblata, & calix cum corporali cooperitur, quod ſindonem mundam ſignificat, in quam Ioſeph corpus Chriſti inuoluebat. Calix hic, ſepulchrum; patena, lapidem deſignat qui ſepulchrum clauſerat. Tres articuli, ſcilicet Oremus, præceptis, & Pater noſter, Et libera nos Domine, tres dies ſignificant quibus Chriſtus in monumento quieſcebat.

De acolyto qui patenam tenet, quod Nicodemum figuret.

CAP. XLVIII.

ACOlytus infra canonem patenam inuolutam tenet, quam hic Subdiaconus defert. Subdiaconus præbet Archidiacono, quam ipſe oſculatam vni de Diaconibus ad tenendam, & corpus Domini in ea confringendum porrigit. Acolytus qui patenam tenuit, formā Nicodemi gerit, qui Myrrham, & Aloe ad ſepulturam Domini attulit. Porrò Subdiaconus & Archidiaconus cum alio Diacono patenam tenenti, tres Marias præferunt, quæ cum aromatibus ad monumentum venerunt. Dum ſeptem petitiones in Dominica oratione dicūtur, Diaconi inclinati ſtant & communione confirmari expectant: quia Apoſtoli ſeptem hebdomadis poſt mortem Chriſti firmari à Spiritu ſancto expectabant. Subdiaconi autem interim quieſcunt: quia mulieres in Sabbato quæ ſeptima dies, eſt ſiluerunt.

De cruce. CAP. XLIX.

HOc Sacramentum tantum per crucem fit, quia Chriſtus ſacrificium patris in cruce pependit, & in cruce quadruplum mundum redemit. Sex autem ordines crucum fiunt quia ſex diebus mundus perficitur & ſenario numero corpus Chriſti reficitur. Per imparem vero numerum qui in duo paria non poteſt diuidi benedicitur: quia corpus Chriſti vnum permanens non ſcinditur. Aut enim tres cruces facimus, & fidem Trinitatis exprimimus: aut per quinque ſignamus, & quinquepartitam Chriſti paſſionem denotamus. Per ſexcērum ordines cuncta mundi tempora comprehendimus, quæ per crucem Chriſto vnita exprimimus.

De primo ordine, & de tribus crucibus.

CAP. L.

IN primo ordine, tres cruces facimus vbi (hæc dona) dicimus, & primum tempus ante legem innuimus, quod tribus interſtitijs diſtinguimus, quia vnum ab Adam vſque ad Noe, aliud à Noe vſque ad Abraham, tertium ab Abraham vſque ad Moyſen. In quibus iuſti in fide Trinitatis Chriſtum à longe ſuis ſacrificijs ſalutauerunt, & multos cruciatus in hac fide pertulerunt. In prima quippe ætate, Abel Chriſtum in agno obtulit, & pro eo cruciatum mortis pertulit. In ſecunda, Melchiſedech Chriſti carnem, & ſanguinem in pane, & vino obtulit, qui cruciatus bellorum à regibus gentium in fide Chriſti pertulit. Abraham Chriſtum in Iſaac ſacrificauit, in ariete mactauit, qui varios cruciatus in hac fide tolerauit.

De ſecundo ordine & de quinque crucibus.

CAP. LI.

IN ſecundo ordine quinque cruces facimus, vbi (benedictam, aſcriptam) dicimus, & tempus legis exprimimus, quo iuſti per quinque librorum legis ſacrificia Chriſtum expreſſerunt, & multos cruciatus pro eius fide pertulerunt. Quinque namque in duas partes ſcilicet trinarium, & binarium ſoluitur: Et illud tempus in duo interſtitia diuiditur. Vnum à Moyſe vſque ad Dauid fuit, alterum à Dauid vſque ad Chriſtum extitit. Per trinarium, iudices à Ioſue vſque ad Dauid, & reges, à Dauid vſque ad captiuitatem Babylonis, & principes, à Zorobabel vſque ad Chriſtum notantur. Per binarium vero ſacerdotes & prophetæ ſignificantur. Ex quibus Moyſes Chriſtum in Paſchali agno immolauit, qui Apoſtolo multa aduerſa pro fide Chriſti tolerauit, quem lege prædicauit; Samuel Chriſtum in Dauid vnxit, qui vtraque Chriſtum & ſacrificium expreſſit, & in figura Chriſti perſecutionem à perfido rege Saul pertulit. Helias & alij prophetæ Chriſtum ſacrificijs, vocibus ſcriptis præmonſtrauerunt, & pro eius fide varia ſupplicia perpeſſi ſunt.

De tertio ordine.

CAP. LII.

IN tertio ordine panem in manum ſuſcipimus, & benedicimus, & tempus gratiæ innoteſcimus, quo Symeon Chriſtum iam natum panem viuum in manus accepit, & gaudens benedixit. Deinde calicem leuamus, & benedicimus, & tēpus cœnæ exprimimus, quo Chriſtus panem & calicem manibus eleuauit, & benedixit, & inde corpus & ſanguinē Apoſtolis tradidit. Vnde adhuc cum verba Domini in ordine recitantur, panis & vinum in corpus, & ſanguinem Domini commutantur.

De quarto ordine, & de quinque crucibus

CAP. LIII.

IN quarto ordine, quinque cruces facimus, vbi (hoſtiam puram) dicimus. Et illud tempus ad memoriam reducimus, quo Chriſtus quinque vulnera in Cruce accepit, & quinque ſæcula redemit.

De quinto ordine & tribus crucibus.

CAP. LIV.

IN quinto ordine, tres cruces vbi (omnia bona creas, ſanctificas) dicimus. Et corpus Chriſti ſcilicet primitiuam Eccleſiam innuimus, quæ fidem Trinitatis accepit, & multos cruciatus pro Chriſto ſuſtinuit.

De ſexto ordine & de quinque crucibus.

CAP. LV.

IN ſexto ordine quinque cruces facimus, vbi (per ipſum) dicimus, & item corpus Chriſti, videlicet Eccleſiam de gentibus exprimimus, quæ Chriſti quinque partitam paſſionem venerantem excepit, & eam imitando patienter diuerſa tormenta pertulit.

De quinque ordinibus crucum.

CAP. LVI.

ITem per quinque ordines crucum, quinque ætates mundi deſignantur, quæ per crucem & Christi corpus ſaluantur, vnde & in canone quinquies (per Christum Dominum noſtrum) dicitur, quia per quinque vulnera Chriſti mundus redimitur. In ſexto ordine calix cum oblata tangitur. Quia in certa ætate Christus calicem paſſionis in cruce pro omnibus bibiſſe innuitur. Cum, per ipſum, dicimus quatuor cruces ſuper calicem cum oblata facimus, quintam lateri calicis imprimimus, quia Christum, quatuor vulnera in manibus, & pedibus, & quintum in latere, ſuſcepiſſe innoteſcimus. B Confecto ergo corpore Chriſti, labia calicis tangimus, ac per hoc, quod formato primi hominis corpore, Deus ſpiraculum vitæ in faciem eius ſpirauit & mulierem ex eo viuificauit, ſignificamus. Et hoc Deus, per quem, cum quo, in quo, omnia in faciem mortui humani generis ſpiritum ſanctum ſpirauit, Et Eccleſiam ex eo per corpus ſuum viuificauit. Per quatuor autem partes calix tangitur quia humanum genus in quatuor mundi partes diſperſum, per quatuor crucis partes viuificatum, in fine mundi per Chriſtum ad vitam reſuſcitatur.

De numero ſignorum. CAP. LVII.

NOtandum quod per totum canonem viginti & tria ſigna fiunt, quia in veteri teſtamento iuſti ſub C decalogo legis, & in nouo teſtamento iuſti per decalogum legis, in fide Trinitatis, huius ſacramenti participes exiſtunt. Tribus autem digitis ſigna facimus: quia Trinitatem exprimimus. Quod ſi viginti tria triplicaueris, ſexaginta & nouem habebis. Porro cum (pax Domini) dicimus non cum digitis, ſed cum oblatæ particula, tria ſigna ſuper calicem facimus, quæ ſi ſuperioribus adieceris, ſeptuaginta duo ſigna habebis. Profecto hoc ſignificat quod ſeptuaginta duæ linguæ per ſuperbiam diſperſæ, per Chriſti humilitatem ſunt in vnum congregatæ, per crucem & paſſionem redemptæ, per corpus & ſanguinem eius communicatæ.

De ſeptem ſacrificijs. CAP. LVIII.

IN canone ſeptem ſacrificiorum actio commemoratur, quibus corpus Eccleſia capiti Chriſto copulatur. In primis ſacrificium innocentum. Secundo Apoſtolorum, & Martyrum. Tertio confeſſorum. Quarto religioſorum, & continentium. Quinto coniugatorum. Sexto in Chriſto defunctorum. Septimo in anima mortuorum ſcilicet pœnitentium. Te igitur vſque communicantes, ſacrificium obtulerunt dum pro eo immolati ſunt. A (communicantes) vſque (hanc igitur oblationem) ſacrificium Apoſtolorum, & Martyrum repræſentatur. Vbi & nomina illorum recitantur, qui ſe hoſtiam viuam Deo obtulerunt, dum ſanguinem ſuum pro eo fuderunt. Ab (hanc igitur oblationem) vſque (Quam oblationem tu Deus) ſacrifi- E cium confeſſorum commemoratur: qui ab hæreticis multa pericula perpeſſi ſunt, & ſacrificium laudis Chriſto iugiter obtulerunt. A (quam oblationem tu Deus) vſque (Supplices te rogamus) ſacrificium religioſorum demonſtratur: qui carnem ſuam vitijs, & concupiſcentiis crucifixerunt, & ſic hoſtia Chriſti effecti ſunt. A (ſupplices te rogamus) vſque (memento Domine) ſacrificium coniugatorum declaratur, qui fide, & eleemoſynis Chriſti corporis participes efficiuntur. A (memento Domine) ſacrificium defunctorum oſtenditur; qui in confeſſione Chriſti migrauerunt, & fidelibus aſſociati ſunt. Sacerdos Chriſti mortem repræſentat. Cum ſe (ad ſupplices te rogamus) inclinat A & poſt eius mortem apte commemoratio defunctorum agitur, qui pro eis mortuus creditur. A (nobis quoque peccatoribus) vſque in finem canonis. Sacrificium pœnitentium exprimitur, qui ſe lacrimis & pœnitentiæ doloribus, Chriſto in ſacrificium mactant, cum ſe animas ſuas peccatis occidiſſe doleant, vt in eo viuificentur, qui pro impiis mortuus prædicatur. Vnde & ſacerdos ibi vocem exaltat, quia pœnitentes à vocis, & cordis gemitu ſæpius rugire cõſtat, cum amaros ſingultus edant. Hos Dominus expreſſit, cum Lazarum magna voce de monumento vocauit. In hoc etiam capitulo nomina martyrum recitantur, quia pœnitentes variis cruciatibus macerantur. Per hæc ſeptem ſacrificia, corpus Chriſti, Eccleſia conficitur, & capiti Chriſto coniũgitur: hoc per Dominicam orationem exprimitur, quæ B ſeptem petitionibus hæc ſacrificia ſequitur, quia per orationem, & hoc ſingulare ſacrificium, Eccleſia Chriſto communicatur.

De quinque orationibus.

CAP. LIX.

ORatio autem canonis ideo in quinque diſtinguitur, quia oratio fidelium per quinque partitam Chriſti paſſionem tantum exauditur In tribus locis pro prælatis & ſubiectis oramus: quia Eccleſiam in doctores, continentes, coniugatos, diſcernimus. Quarto loco pro defunctis offerimus. Quinto pro pœnitentibus C petimus. Primo loco pro prælatis offerimus vbi dicimus. In primis (quæ tibi pro Eccleſia tua offerimus) & tunc papam, & Epiſcopum, & regem nominamus. Pro ſubiectis oramus vbi, memento Domine famulorum, famularumque, recitamus. Vbi & nominare poſſumus quos volumus. Secundo pro prælatis petimus, cum, hanc igitur oblationem noſtræ ſeruitutis, dicimus. Pro ſubiectis ſubiungimus, cum, & cunctæ familiæ tuæ, dicimus. Tertio loco pro prælatis ſupplicamus, cum, vnde & memores nos tui ſerui, recitamus. Pro ſubiectis poſcimus. cum, (ſed & plebs tua) ſubiungimus. Pro defunctis ſacrificamus, cum, memento etiam Domine, dicimus: vbi & nomina eorum recitare poſſumus. Pro pœnitentibus offerimus, vbi (nobis quoque peccatoribus dicimus.) Hęc omnia ideo in canone commemorantur; D quia cuncta in morte redemptoris reconciliantur.

De ſexto officio & benedictione Epiſcopi.

CAP. LX.

SExtum officium, in quo pontifex populum benedicit, Chriſti deſcenſionem ad inferos exprimit. Huius rei figuram Moyſes geſſit, quando moriturus filios Iſrael benedixit, eductoſque de Ægypto, in patriam introduci per Ieſum, qui & Ioſue iuſſit. Hoc & Iacob moriens expreſſit, qui filios ſuos benedixit, & de eis futura hæreditate multa prædixit. Has vtraſque benedictiones Chriſtus compleuit, cum moriens E ad inferos deſcendit, populum ſedentem in tenebris & vmbra mortis, viſitando benedixit, de carcere eductos cœleſti patriæ induxit. Quod Epiſcopus oſtendit, dum populum benedicit, moxque eum ſpirituali cibo reficit. Notandum autem quod ſemper ternis, capitulis benedicit, & omnes quarto ſcilicet quod ipſe præſtare dignetur, confirmabit. Quinto vero, reliquis per benedictionem Dei patris concludit, quia nimirum Deus tribus vicibus huic mundo benedixit, quarta reliquias firmauit, quinta benedictionem, hæreditatem poſſidere dabit. Primo primis hominibus benedixit, dum eos creſcere & multiplicari præcepit. Secundo hominibus benedixit dum, (mundo diluuio deleto) Noe, & ſuos poſteros creſcere, & multi-

plicari

plicari iuſſit. Tertio per Abraham, Deus mundo benedixit, cum ei in benedictionem Christum repromiſit. Quarto mundo benedixit dum filium ſuum nobis benedicentem miſit, qui cælos aſcenſurus ſuis benedixit, & per ſpiritum ſanctum reliquos firmauit. Quinto mundo benedicet, dum patriam intrantes benedictione vltima ſic complet. Venite benedicti patris mei, poſſidete regnum vobis præparatum.

De ſeptimo officio, & de reſurrectione Domini.

CAP. LXI.

SEptimum officium, Dominicam reſurrectionem inſinuat, quando deuicta morte, & ſpoliato inferno, pacem omni mundo dabat, quia iam omnia in cælis & in terris pacificauerat, & cum ſuis diſcipulis comedit, eiſque reliquias dedit. Sic pontifex, diabolo per ſpirituale bellum ſuperato (pax vobiſcum) dicit, pacem adſtantibus porrigit, panem cæleſtem diſtribuit. Hoc Ieſus qui & Ioſue ſignlariter protulit, eum introducto popolo, à ſuperatis hoſtibus terram ſorte diſtribuit. Pontifex partem oblatæ in calicem mittit, deſignans quod anima Chriſti ad corpus redijt.

De pace Domini. CAP. LXII.

DEinde pax vobiſcum dicitur: quia Chriſtus ſuis apparens, pax vobis dixit. Panem porrigit, quia Chriſtus pacem amiſſam humano generi reſurgens reddidit propter tres cauſas pacis oſculum datur. Ob vnam cauſam clerus populuſque ſe inuicem oſculantur: quia homines gratiam Domini ſui, angelorumque amicitiam, per Chriſtum qui eſt pax noſtra ſe prometuiſſe gratulantur. Alia eſt cauſa, quod ſe per pacis oſculum fratres in Chriſto Dei Patris, Eccleſiæ miniſtris filios, per Chriſti reconciliationem demonſtrauit. Atque vno pane Chriſti, qui eſt Deus, pacis concordiæ & dilectionis refici deſiderant. Tertia cauſa eſt, quod ſicut in oſculo caro carni, ſpiritus ſpiritui coniungitur: ita omnis homo in neceſſitate carnis per dilectionem proximi, in neceſſitate ſpiritus per dilectionem Dei, diligi præcipitur, qui non tali pacis oſculo fœderati corpus Chriſti comedunt, vt Iudas, iudicium ſibi per falſam pacem ſumunt.

De fractione oblatæ. CAP. LXIII.

OBlata frangitur, quia panis Angelorum nobis in croce frangitur, vt fractio peccatorum noſtrorum per comeſtionem ipſius reintegretur. Papa oblatam non frangit, ſed partem ea ea mordet, reliquam in calicem mittit, quia Chriſtus infernum momordit, & inde ſumptos in Paradiſum miſit. Diaconus calicem tenet dum Papa ſanguinem ſumit ſignificans angelum, qui Chriſto ſurgente lapidem de monumento tulit. Communicato ſacerdote mox calix de altari tollitur, quia Chriſtus reſurgens vltra non moritur, & corpus eius in ſepulchro non inuenitur Diaconus ſanguinem diſtribuit: quia angelus reſurrectionem Domini innotuit. Subdiaconus corpus Domini accipit à Diacono, & fert Preſbyteris frangendum populo: deſignans quod mulieres verba de reſurrectione Chriſti ab Angelo perceperunt, & Apoſtolis detulerunt. ipſique omni populo prædicando diſtribuerunt. Cum Apoſtolicus ab altari deſcendit, populis communicat, quia cum Chriſto ab ara crucis deſcendens à morte reſurgit, populus æterna gloria participat. Epiſcopus oblatam frangit: quia Dominus panem in Emaus diſcipulis fregit. In tres partes oblatam diuidit, vna A ſibi retenta, duas Diacono & Subdiacono tribuit, quem Dominus fracto pane vnam partem ſibi, duas Cleophæ & Lucæ diuiſit.

De tribus partibus oblatæ.

CAP. LXIV.

OBlata non integra ſumitur, ſed in tria diuiditur; vnum in Calicem mittitur, aliud à ſacerdote conſumitur, tertium in pixidem morituris ad viaticum reponitur, quia corpus Domini eſt triforme. Illud quod de Maria ſumptum, à morte reſurgens cælos penetrauit, & illud quod in ſepulchris iam pauſat. Pars in calicem B miſſa, eſt corpus Domini iam ſumptum in gloria, pars à ſacerdote illo Apoſtolo comeſta, eſt corpus Chriſti, id eſt Eccleſia, adhuc laborans in terra. Pars in altari relicta, eſt corpus Domini in ſepulchris quieſcens, id eſt, Eccleſia in Chriſto mortua per vnionem corporis Chriſti reſurrectura.

De tribus communicantibus.

CAP. LXV.

PRimitus Epiſcopus communicat, quia Chriſtus coram Apoſtolis partem piſcis aſſi & fauum mellis manducauit, & reliquias eis dedit. Deinde miniſtri communicant: quia Dominus cum diſcipulis ad mare Tyberiadis prandebat. Poſt hoc populus communicat: C quia Dominus aſcenſurus cum multitudine diſcipulorum comedit. Corporale plicatur: quia ſudarium inuolutum inuenitur. Agnus Dei, & cantus in communione, ſignificat lætitiam fidelium de Chriſti reſurrectione. Oratio quam poſtea Epiſcopus dicit, eſt benedictio qua Dominus aſcenſurus fideles benedixit. Diaconus ſe ad populum vertens, Ite Miſſa eſt dicit ſignificans angelos, qui Apoſtolos alloquentes eos abire iuſſerunt, atque eis Chriſtum ad iudicium rediturum prædicarant. Clerus (Deo gratias) reſpondet & populus abit, quia credentes viſa aſcenſione Chriſti gratias egerunt. In Hieruſalem abierunt, in templo quotidie Dominum benedixerunt. Benedictio quam Papa, vel ſacerdos poſt Miſſam ſuper populum facit, eſt ſpiritualis D benedictio quam Spiritus ſanctus in die Pentecoſtes fidelibus attulit: quando credentes omni benedictione ſpirituali repleuit. Et illam vltimam benedictionem exprimit per quam Eccleſia thalamum ſponſi ſui intrabit. His peractis Epiſcopus ad propria regreditur, quia & Chriſtus legatione ſua peracta in gloriam patris reuertitur. Sic Eccleſia, omnibus adhuc agendis rite peractis, ab hoc exilio per Chriſtum eripitur, & in cæleſtem Hieruſalem inducetur. Corporale in altari remanet quia munditia caſtitatis in ſacerdotibus permanere debet. Per altare quoque Chriſtus, per corporale Eccleſia deſignatur, quæ hic & in futuro perenniter in Chriſto permanere affirmatur.

De Dominico pane.

E

CAP. LXVI.

FErtur quod olim Sacerdotes ſingulis domibus vel familijs farinam accipiebant. Quod adhuc Græci ſeruant, & inde Dominicum panem faciebant, quæ pro populo offerebant, & hunc conſecratum eis diſtribuebant. Nam ſinguli farinam offerentium Miſſæ interfuerunt, & pro his in canone dicebatur (& omnium circunſtantium qui tibi hoc ſacrificium laudis offerunt.) Poſtquam autem Eccleſia numero quidem augebatur, ſed ſanctitate minuebatur propter carnales, ſtatutum eſt vt qui poſ-

ſet ſingulis Dominicis, vel tertia Dominica, vel ſummis feſtiuitatibus, vel ter in anno communicarent. Ne ante confeſſionem, & pœnitentiam, pro aliquo crimine iudicium ſibi ſumerent. Et quia populo non communicante, non erat neceſſe panem tam magnum fieri. Statutum eſt eum in modum denarij formari vel fieri, & vt populus pro oblatione farinę denarios offerret, pro quibus traditum dominum recognoſcerent, qui tamen denarij in vſum pauperum qui membra ſunt Chriſti cederent, vel in aliquid quod ad hoc ſacrificium pertinet.

De oratione ſuper populum.

CAP. LXVII.

STatutum eſt vt panis poſt Miſſam benediceretur, & populo pro benedictione communionis partiretur, hoc & eulogia dicebatur. Sed quia hoc in quadrageſima fieri non licuit, orationem ſuper populum dici Eccleſia inſtituit, vt per hanc particeps communionis ſit.

De proceſſione. CAP. LXVIII.

NVnc vt legentium, vel vt audientium mentibus quiddam dulcedinis infundamus aliquid de proceſſione dicamus. In Miſſa quædam agebatur Chriſti pro nobis in mundum legatio, in proceſſione agitur noſtra ad patriam reuerſio, pro proceſſionis itaque ſolênitate, imitatur Eccleſia populi Dei de Ægypto egrediêtis iucunditatem. Qui ſignis & prodigiis liberatus ad montê Sinay peruenit, ibi accepta lege & facto tabernaculu quaſi quadam proceſſione ad terram promiſſionis tetêdit. Populus namque armatus incedebat per turmas, & ſigna & vexilla ante ferebant, leuitæ tabernaculũ gerebant, ſacerdotes tubis clangebant. Archa fœderis à ſacerdotibus portabatur, & Aaron ſummus ſacerdos decoratus, & Moyſes dux populi ſequebatur cũ virga. Quibus in via Amalech cũ exercitu occurrit, iter armis obſtruere voluit. Cum quo Ieſus pugnans victor extitit, populo iter ad patriam aperuit. Qui Ieſus normã nobis proceſſionis dedit, quando cum Archa omnique populo Iericho circuiuit, ſacerdotalibus ordo tubis cecinit, populus clamore perſonuit. Hiericho corruit, & victor populus regnum obtinuit.

Significatio. CAP. LXIX.

POpulus à Pharaone per Moyſẽ ereptus eſt, Chriſtianus populus à diabolo per Chriſtum redemptus. Tabulę teſtamenti a monte accipiuntur, & libri Euãgelij ab altari adportandum ſumuntur: populus ibat armatus, & populus Chriſtianus vadit fide & baptiſmate ſignatus. Præ turmis illorum ſigna ferebãtur, & ante nos cruces & vexilla portantur. Eos columna ignis præceſſit, & nos candelæ lumen pręcedit. Ille populus ſanguine aſpergebatur, iſte aqua benedicta aſpergitur, leuitæ tabernaculum fœderis portauerunt, & hic Diaconi, & Subdiaconi plenaria & capſas gerunt. Archa teſtamenti à ſacerdotibus portabatur, & ſcrinium vel ferettrum cum reliquiis à patribus portatur. Aaron ſũmus ſacerdos ſequitur ornatus, & apud nos Epiſcopus ſummus, ſcilicet ſacerdos, ſequitur infulatus. Rex ſi adeſt cum ſceptro rector populi, ſignificat Moyſen cum virga ductorem populi. Si rex non adeſt, tunc pontifex vtrumque exprimit. Moyſen, baculum portando, Aaron mitra caput velando. Clangor tubarum exprimitur per ſonum campanarum.

A *Quid deſignat proceſſio ad aliam Eccleſiam facta de patria.*

CAP. LXX.

DVm ad aliam Eccleſiam proceſſionem facimus, quaſi ad terram repromiſſionis tendimus. Cum Eccleſiam cantantes intramus, quaſi ad patriam gaudêtes peruenimus. Cum circa monaſterium, ſcrinium, vel ferettrum cum canto & compulſatione ferimus, quaſi cum Archa Hiericho cum ſono tubarum, & clamore populi circuimus, Hiericho coram nobis corruit, cum mundi concupiſcentia in cordibus noſtris aruerit. Ideo quippe crucem præcedentem ſequimur, quia Chriſtum crucifixum in omnibus ſequi præcipimur, & nullus ad eum peruenire poterit, niſi qui ſe mundo vitijs & concupiſcentiis crucifixerit.

B

De Archa. CAP. LXXI.

DAuid quoque, & Salomon ad proceſſionem nos informauerunt, qui Archam Dei hymnis, & canticis produxerunt, & Dauid in tabernaculum, Salomon in templum ſub alis Cherubin repoſuerunt. Cum Eccleſiam cum ſcriniis intramus, quaſi Archam in templum cum gaudio portamus, & cum Chriſto, atque Eccleſia quod vtrumque Archa deſignat, cæleſtem aulam nos intraturos clamamus. Archa ſub alas Cherubin ponitur, & apoſtolo laus concinitur, quia Chriſti humanitas inter ſummos ordines Angelorum Cherubin & Seraphin locabitur. Et à turba Angelorum & hominum perenni iubilo adorabitur.

C

De pugna Chriſtianorum ſpirituali.

CAP. LXXII.

MIſſa quoque, imitatur cuiuſdam pugnæ conflictum, & victoriæ triumphum, qua hoſtis noſter Amalech proſternitur, & via nobis ad patriam per Ieſum panditur. Ieſus quippe imperator noſter cum diabolo pugnauit, & cæleſtem rempublicã ab hoſtibus deſtructam hominibus reparauit, qui cum poſſet producere duodecim legiones Angelorum, vel ſeptuagintaduo millia militum, inſtruxit tantum agmen duodecim Apoſtolorum, & expugnauit ſeptuagintaduo genera linguarum.

D Pontificis namque, & cleri, populique proceſſio, eſt quaſi imperatoris, & cuiuſdam exercitus ad bellum progreſſio, hi cum ſubtus albis, & deſuper cappis, vel alijs ſolemnibus veſtibus induũtur, quaſi milites pugnaturi ſubtus loricis, deſuper clypeis muniuntur. Cum de choro exeunt, quaſi de regia curia procedunt, quaſi imperiale ſignum & vexilla à ſigniferis ante feruntur, cum ante nos crux & vexilla geruntur. Quaſi duo exercitus ſequuntur, dum hincinde ordinatim cantantes gradiuntur. Inter quos vadunt magiſtri & pręcentores, quaſi cohortium ductores ac belli incitatores. Sequuntur priores, quaſi exercitus duces atque agminum ordinatores.

E *Quod Epiſcopus ſpiritualiter agat vicem imperatoris.*

CAP. LXXIII.

PRocedit pontifex cum baculo, quaſi imperator cum ſceptro: ante pontificem portantur ſancta ſicut ante regem imperialia. Ante Archiepiſcopum crux portatur, ſicut & ante Imperatorem geſtatur, qui pallio decoratur, ſicut rex corona perornatur. Comitatur turba plebis, quaſi exercitus pedeſtris. Cum de baſilica procedunt quaſi de regia vrbe turmæ prorumpunt. Cum ad aliam Eccleſiam procedimus, quaſi ad caſtellum expugnandum pergimus: Quod cum cantu intramus, quaſi in deditionem accipimus &

inde

& inde auxiliarios nobis aſciſcimus: Cum vero ad monaſteria redimus quaſi ad locum certaminis tendimus. Scrinium cum reliquijs portamus contra dæmones, ſicut filij Iſraël portauerunt Archam Dei contra Philiſtæorũ hoſtes. Cum eccleſiam intramus, quaſi ad ſtationem peruenimus. Cum campanæ ſonantur, quaſi per claſſica milites ad prælium incitantur, quaſi vero acies ad pugnam ordinantur, dum vtrimq; in choro locantur. Qui crucem cum vexillo coram Archiepiſcopo tenet, eſt ſignifer qui vexillum coram imperatore in pugna fert.

Quod cantor ſit ſignifer & tubicina.

CAP. LXXIV.

CAntor qui cantum inchoat, eſt tubicina qui ſignum ad pugnam dat. Præcentores qui chorum vtrinque regunt, ſunt duces qui agmina ad pugnam inſtruunt. Cantores capita pileolis tegunt, baculos vel tabulas manibus gerunt, quia præliantes caput galeis tegunt, armis bellicis ſe protegunt.

De bello ſpirituali. CAP. LXXV.

BEllum cum tubarum clangore, & turbarum clamore committitur, & noſtrum ſpirituale bellum cum campanarum compulſatione, & cleri cantatione incipitur. Geritur namque bellum non contra carnem, & ſanguinem: ſed aduerſus principes, & poteſtates, aduerſus rectores tenebrarum harum, contra ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus, quaſi ergo ſtrenui milites pugnant, dum totis viribus vtrimq; cantant. Ignea tela concupiſcentiæ nequiſſimi hoſtes immittunt, quæ fortes viri fortiter ſcuto fidei repellunt, hoſtes vitiorum acriter inſiſtentes gladio verbi Dei proſternunt.

Quod cantores vicem ducum agant.

CAP. LXXVI.

CAntores manu & voce alios ad harmoniã incitant, quia & ducere alios manibus pugnando, & voce hortando ad certamen inſtigant. Interim ſtat Pontifex ad altare, & pro laborantibus orationem recitat, ſicut & Moyſes in monte pro pugnantibus orabat.

De cantore quod vicem præconis agat.

CAP. LXXVII.

LEctor qui Epiſtolam recitat, eſt præco qui edicta imperatoris per caſtra prædicat. Meliores voces ad graduale vel alleluia cantandum eliguntur, & fortiores manu ad duellum producuntur. Iam deficientibus in cantu, alij ſuccurrunt, ita multum laborantibus in prælio, alij conſtanter corde ſubueniunt. Deinde ſequentiam cum voce & organis iubilant, quia victoriam cum plauſu & cantu celebrant. Diaconus qui Euangelium in alto recitat, eſt præco qui peracto bello agmina diſperſa cum tuba conuocat. Quod Epiſcopus populum exhortando alloquitur, ſignificat quòd imperator victores laudando affatur. Quod tunc oblationes offerũtur, ſignificat quòd ſpolia victoribus coram imperatore diuiduntur. Cantus offertorij, eſt laus quam offerunt imperatori.

De Dauid & Golia. CAP. LXXVIII.

MVltiplici itaque hoſte, ab Ieſu qui & Ioſue, ſuperato, & victori populo ob pacis abundantiam negligẽtia reſoluto, rurſus Philiſtei aduerſus Iſrael conueniunt, crudele bellum indicit. Ex quibus Golias procedit, duellum petit: Cui Dauid cum paſtorali pera occurrit funda, & lapide eum deiecit, primo mucrone per-

fodit. Populus autem liberatus, pro victoria Deo immolat victimam, pro gratiarum actione laudes iubilat. Dauid Hieruſalem venienti turba populorum obuiam ruit, ſaluatorem populi hymnis excepit. Sic quoque vitijs à Chriſtiano populo ſuperatis, denuo conſurgit, negligenti animæ acrius bellum infertur. Ex quibus gigas Golias ſcilicet diabolus procedit, duellum petit, dum quemlibet Chriſtianum ad ſingularia vitia allicit. Cui fortis armatus cum ſacra ſcriptura, vt Dauid cum molcro lactis, occurrit funda, & lapide, deiecit: dum per humanitatem Chriſti quæ ſitienti populo erat petra, & credentibus populis lapis angularis, eum deuicit, proprio enſe proſtratum iugulat, dum hoſtem malignum fragili carne ſuperat.

Myſterium. CAP. LXXIX.

CVm ergo à ſubdiacono & alijs ſacrificium inſtituitur, quaſi Dauid, à Saül, & populo armis induitur. Cum oblationes ſuper altare ponuntur, quaſi arma Dauid deponuntur. Introitum Pontifex ad altare venit, quaſi Dauid aduerſus Philiſteum procedit. Per calicem mulctrale accipitur, per corporale funda, per oblatam petra intelligitur. Præfatio quæ cantatur, fuit clamor quo pugil gigas ad duellum prouocabatur, per canonis deprecationem, intelligimus, populi orationem, ſacerdotis inclinatio, eſt fundæ lapide impoſito rotatio, panis eleuatio, eſt lapidis iactatio. Vbi denuo inclinatur, ſignificat quod hoſtis proſternitur, Vbi autem Diaconus ad ſacerdotem venit, & calicem cum eo eleuans deponit, deſignat quòd Dauid ad proſtratum cucurrit, extracto gladio caput abſtulit. Deinde data pace populus Deo ſacrificans participat. Cantus in communione, eſt laus populi pro victoriæ exultatione. Oratio & benedictio quæ ſequitur, eſt tropheus quo Dauid à populo Hieruſalem veniens excipiebatur. His peractis populus ad propria remeat: quia populus tunc poſt victoriam cum gaudio ad propria repedabat.

Item de Miſſa & de iudicio.

CAP. LXXX.

MIſſa enim quoddam iudicium imitatur, vnde & canon actio vocatur. Actio autem, eſt cauſa quæ in publico conuentu coram iudicibus agitur. quia in Miſſa cauſa populi cum Deo iudice agitur. Cum campana ſonatur, quaſi populus ad placitum per præconem conuocatur. Nempe oratorium, eſt quaſi prætorium in quo iudex Deus pro tribunali ſedere creditur, cui populus reus ſiſtitur. Diabolus eſt accuſator, ſacerdos defenſor. Quia ergo accuſatione diaboli, & reatu populi iudex offenditur, ſacerdos qui cauſam populi ſuſcepit duellum ſubire compellitur, quatenus delatoris fallacia refutetur, populi innocentia comprobetur, iudicis ira placetur. Mox ſpiritualibus armis induitur, cum aduerſario congreditur, & populus anxius eripitur.

De pugna Philiſtei. CAP. LXXXI.

HOc vt dictum eſt in figura præceſſerat, quando Dauid cum Golia congreſſus populum à tyrannide eius eruerat, quia & Chriſtus cum diabolo duellum ſubierat & populum oppreſſum ab eo eripiebat. Philiſtim namque Iſrael impugnabat, & dæmonum caterua humanum genus vexabat, hoſtes contra populum Dei aciem direxerant, & dæmones contra iuſtos tyrannos incitauerant, hoſtes ſe vallo munierant & dæmones per philoſophos & poëtas errores firmauerant. Golias agminibus Dei exprobrabat, & diabolus cultoribus Dei per idololatriã inſultabat. Dauid à patre ſuo ad pu-

gnam mittitur, & Christus à patre in mundum ad certamen dirigitur. Dauid oues pauit, & Christus innocẽs ad paſcua vitæ congregauit. Dauid vrſum vel leonem ſuperauit, & Christus diabolum ſe tentantem ſuperauit. Dauid ou bus derelictis ad locum certaminis tendit, & Christus à diſcipulis derelictus ad conciliabula hoſtium venit. Veniente Dauid clamor in caſtris oritur, & Christo inter Iudæos veniente clamor (reus eſt mortis) exoritur. Dauid à militibus armis Saul induitur, moxque aiſdem exuitur, & Christus à militibus veſtibus Pilati ſcilicet purpura & clamide coccinea induitur, moxque eiſdem exuitur. Dauid contra Philiſteum baculum portauit, & Christus crucem contra diabolum baiulauit. Dauid mulctrum, & Christus accepit vas aceto plenum, hoſtis funda & lapide proſternitur, & diabolus Christi carne vincitur. Per fundam quippe, Christi caro, per lapidem, eius anima. per Dauid, deitas intelligitur. Petra itaque de funda excuſſa frontem ſuperbi penetrat: quia anima Christi de carne tormentis excuſſa, regnum tyranni penetrans infernum ſpoliat. Proprio enſe victum iugulat, quia per mortem auctorem mortis vicit. Reuerſo Dauid populus lætatur, & Christo ab inferis regreſſo populo fidelũ congratulatur. Dauid Ieruſalem veniens à turbis cum cantu excipitur, & Christus ab Ieruſalem cælos aſcenſurus ab Angelis hymnologis laudibus ſuſcipitur.

De armis ſacerdotis.

CAP. LXXXII.

SAcerdos itaque pugil noſter cum hoſte populi congreſſus, armis munitur ſpiritualibus, quia pugnaturus eſt contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus. Denique ſandalijs ſe pro ocreis induit, caput humerali pro galea tegit, totum corpus alba pro lorica veſtit. Cum ſtolam collo circumdat, quaſi haſtam ad reſiſtendũ vibrat. Cingulo pro arcu ſe cingit, ſub cingulum pro pharetra ſibi appendit Caſula pro clypeo protegitur, manipulo pro pugili clana vitor. Por olibro in quo eſt verbum Dei pro gladio armatur, per conſeſſionem diabolo renunciatur, ſicque hoſtis ad ſingulare certamen prouocatur, quaſi enim totis viribus pugnat, dum cantum & orationes & reliqua contra diabolum recitat. Dum ad Euangelium caſulam ſuper humerum proijcit, quaſi gladium arripit. Dum legitur Euangelium quaſi enſe petit diabolum.

De tragœdijs. CAP. LXXXIII.

SCiendum, quod hi qui tragœdias in theatris recitabant, actus pugnantium geſtibus populo repræſentabant. Sic tragicus noſter pugnã Christi populo Christiano in theatro Eccleſiæ geſtibus ſuis repræſentat, eiq; victoriam redemptionis ſuæ inculcat. Itaque cum Presbyter (orate) dicit, Christum pro nobis in agonia poſitum exprimit, cum Apoſtolos orare monuit. Per ſecretum ſilentium, ſignificat Christum velut agnum ſine voce ad victimam ductum Per manuum expanſionem, deſignat Christi in cruce extenſionem Per cantum præfationis, exprimit clamorem Christi in cruce pendentis. Decem namque Pſalmos, ſcilicet à (Deus meus reſpice) vſque (in manus tuas commendo ſpiritum meum) cantauit, & ſic expirauit. Per canonis ſecretum innuit ſabbati ſilentium Per pacem & communicationem, deſignat pacem datam poſt Christi reſurrectionem & gaudij communicationem. Confecto ſacramento, pax, & communio populo à ſacerdote datur: quia accuſatore noſtro ab agonotheta noſtro per duellum proſtrato, pax à iudice populo denunciatur, ad conuiuium inuitatur. Deinde ad propria redire cum gaudio per Ite Miſſa eſt imperatur. Qui gratias Deo iubilat & gaudens domum remeat.

Item de Miſſa & de ſeptem Dominus vobiſcum & de Myſterio Miſſæ.

CAP. LXXXIV.

MIſſa legatio dicitur. Totum tempus quo Christus mundum intrauit vſque quo Eccleſia cœlum intrabit, eſt tempus legationis, & tunc Christi legatio finietur, cum ſponſa Christi ab iſta Babylonia, in ſupernam Hieruſalem ducetur. Quod tempus ſeptem interſticijs diſtinguitur, ſignificat quòd legatio ſeptem donis ſpiritus ſancti perficitur. Vnde & ad Miſſam ſeptem vicibus (Dominus vobiſcum) dicitur: quia myſterium Miſſæ ſeptem donis Spiritus ſancti peragitur Primo poſt Introitum (Dominus vobiſcum) dicitur. Introitus ſignificat ingreſſus Christi in hunc mundum quo ſua incarnatione ſaluauit genus humanum. Cantus enim introitus, eſt gaudium, & Angelorum, & hominum quod in eius Natiuitate habuerunt. Primum donum Spiritus ſancti eſt ſapientia quando Dei ſapientia venit incarnata. Oratio quæ ſequitur, ſignificat noſtram reconciliationem petentem, lectio autem ſignificat doctrinam vel exemplum, quod præbuit in baptiſmate. Graduale, ieiunium vel tentationem eius, alleluia miniſterium Angelorum quo miniſtrabant ei. Secundo dicitur (Dominus vobiſcum) ante Euangelium quo mundum ſaluauit ſua prædicatione: Euangelium enim ſignificat tempus prædicationis Christi. Secundum donum eſt ſpiritus intellectus: quia tunc docuit homines intelligere ſpiritualia. Tertiò dicitur ante offertorium (Dominus vobiſcũ) eſt illud tempus quo iuit Hieroſolymam pati, & ſaluauit turbam ſibi cum palmis obuiam. Cantus offertorij, ſignificat laudem illius populi. Vnde & in eadem ſignificatione ſolet adhuc populus ad offertorium ſacrificare. Tertium donum eſt ſpiritus conſilij; quia tunc conſilium Dei aperuit propter quod venit, ſcilicet homines redimere ſua paſſione. Silentium quod ſequitur eſt illud tempus quo Christus in Hieruſalem vſque ad paſſionem, quæ ſexta die ſtatim contigit, quaſi Paſcha agnus incluſus manſit. Quarto dicitur (Dominus vobiſcum) in præfatione expanſis manibus, ſignificat illud tempus quo Christus pependit in cruce extenſus. Quartum donum eſt ſpiritus fortitudinis, quia tunc expugnauit diabolum. Quod præfatio alta voce dicitur ſignificat decem Pſalmos quos ipſe in cruce clamauit ſcilicet à (Deus Deus meus reſpice) vſque (in manus tuas commendo ſpiritum meum,) vel ſignificat ſtrepitum qui circa crucem fiebat turbatis cœleſtibus, & terreſtribus. Silentium canonis quod ſequitur, fuit illud tempus, quo poſt mortem eius ſui in timore & tremore fuerunt abſconditi Quinto dicitur (pax vobiſcum) pro (Dominus vobiſcum) eſt illud tempus quo Christus ſurrexit, & ſuos his verbis ſalutauit. Quintum donum eſt ſpiritus ſcientiæ: quia tunc aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas. Cantus qui ſequitur, eſt gaudium quod habuerunt vſque ad eius aſcenſum. Sexto (Dominus vobiſcum) poſt communionem dicitur, eſt illud tempus, quo Christus & homines derelinquens, & Angelos ſibi obuiantes aſcendens ſalutauit. Sextum donum, eſt ſpiritus pietatis; quia maxima pietas fuit quod humanam naturam ſuper aſtra vexit. Oratio quæ ſequitur, eſt hoc quod interpellat patrem nunc pro nobis Septimum (Dominus vobiſcum) in fine Miſſæ dicitur, ſignificat illud tempus, quo Christus in fine mundi veniens, ſanctos ſibi ad iudicium obuiantes ſalutabit. Septimum donum eſt ſpiritus timoris quia tunc Angeli contremiſcent Sequitur (Ite Miſſa eſt) hoc eſt ad ſiniſtros, Ite maledicti in ignem æternum Benedictio vero quæ ſequitur eſt à dextris, Venite benedicti patris mei.

Rabanus

Rabanus de Miſſa. CAP. LXXXV.

QVæ celebrantur in officio Miſſæ ante lectum Euangelium reſpicientia, ſunt ad primũ aduentum Domini vſq; ad illud tempus quando properabat in Ieruſalem paſſurus. Introitus vero, ad chorum Prophetarum reſpicit: quando vt Auguſtinus dicit, Moyſes Miniſter fuit veteris Teſtamẽti, Prophetæ noui Kyrie eleiſon, ad eos Prophetas reſpicit qui circa Aduẽtum Domini erant. Gloria in excelſis, ad cœtum Angelorũ, quia gaudium Natiuitatis Christi Paſtoribus annunciarunt. Prima collecta, ad hoc reſpicit quod Dominus circa duodecimum annum egit, cum in medio doctorum audiens eos & interrogans ſedit. Epiſtola ad prædicationem Ioannis pertinet. Reſponſorium ad beneuolẽtiam Apoſtolorum, qui vocati à Domino, ſecuti sũt ad ſuam prædicationem vſq; ad prædictum tempus. Deinceps vero quod agitur in officio Miſſæ ad illum tẽpus reſpicit, quod eſt a Dominica quando pueri obuiauerunt ei, vſq; ad Aſcenſionem eius ſiue Pentecoſten. Oratio vero quam Presbyter dicit à (ſecreta) vſque (nobis quoque,) hanc orationem deſignat, quam Ieſus exercebat in monte Oliueti. Illud quod ſequitur, ſignificat tempus, quando Dominus in ſepulchro iacuit. Et quando panis in vinum mittitur, animam Domini ad corpus redire demonſtrat. Quod poſtea celebratur ſignificat illas ſalutationes quas Chriſtus fecit diſcipulis ſuis. Fractio oblatarum, illam ſignificat fractionem quam duobus fecit Dominus in Emaus.

Nunc dicendum vnde Miſſa exordium ſumpſerit & quis eam auxerit: item de Miſſa.

CAP. LXXXVI.

MIſſam in primis Dominus Ieſus, ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, inſtituit, quando ex pane & vino corpus & ſanguinem ſuum fecit, & memoriam ſui, ſuis celebrare præcepit. Hanc Apoſtoli auxerunt, dum ſuper panem & vinum verba quæ Dominus dixit, & dominicam orationem dixerunt. Deinde ſucceſſores illorum Epiſtolas, & Euangelia legi ſtatuerunt, alij cantum, & alij alia adiecerunt qui decorem domus Domini dilexerunt.

De introitu. CAP. LXXXVII.

CÆleſtinus itaque Papa Pſalmos ad Introitum Miſſæ cantari inſtituit: De quibus Gregorius Papa poſtea Antiphonas ad Introitum Miſſę modulando composuit. Vnde adhuc primus verſus eiuſdem Pſalmi ad Introitum cantatur qui olim totus ad Introitum cantabatur. Gloria Patri, Nicena Synodus compoſuit. Sed Damaſus Papa ad Miſſam cãtari inſtituit. Gloria in excelſis Deo Angelicus chorus in primis cecinit. Sed Hilarius Epiſcopus Pictauienſis ab illo loco (laudamus te) vſque in finem compoſuit: Teleſphorus autem Papa ad Miſſam cãtari cõſtituit. Simmachus vero Papa in feſtis tantum cãtari ſtatuit. Dominus vobiſcum, de veteri Teſtamento, ſcilicet de libro Ruth, eſt ſumptum. Pax vobiſcum, de nouo, id eſt, de Euangelio, eſt acceptum. Et cum ſpiritu tuo, de Epiſtolis Pauli. Amen, vero de Apocalypſi. Quæ Apoſtolicus ordo tradente Domino dici docuit, & Clemens Papa, vel Anacletus Papa ad Miſſam dici conſtituit. Orationes Ambroſius Epiſcopus conſtituit. Sed Gelaſius Papa auxit, & ad Miſſam dici inſtituit.

De Epiſtola & Euangelio.
CAP. LXXXVIII.

EPiſtolam & Euangelium Alexander Papa legi ad Miſſam conſtituit. Hieronymus autem Presbyter lectionarium, & Euangeliarium vt hodie habet Eccleſia collegit, Sed Damaſus papa, vt nunc moris eſt, legi A cenſuit. Graduale, & alleluia Ambroſius compoſuit: Sed Gregorius papa ad Miſſam cantari inſtituit, Qui etiam in feſtiuis diebus neumam, quæ iubilum dicitur iubilare ſtatuit. Sed Abbas Nokkerus de ſancto Gallo, ſequẽtias pro neumis compoſuit, quas Nicolaus papa ad Miſſam cantari conceſſit. Anaſtaſius papa decreuit vt dum Euangelium legitur nullus ſedeat. Credo in vnum Deum, Conſtantinopolitana Synodus compoſuit: Sed Damaſus papa ad Miſſam cantari inſtituit. Offertorium Gregorius papa compoſuit & ad Miſſam cantari ſtatuit.

De veſtibus & calicibus. CAP. LXXXIX.

APoſtoli, & eorum ſucceſſores in quotidianis veſtibus, & ligneis calicibus Miſſas celebrauerunt: B Sed Clemens, tradente Petro Apoſtolo, vſum ſacratum veſtium ex lege ſumpſit: Et Stephanus papa in ſacris veſtibus Miſſas celebrari conſtituit. Zepherinus autem Papa vitreis, Vrbanus vero Papa & Martyr aureis, vel argenteis calicibus, & patenis offerri inſtituit. Alexander Papa panem & vinum tantum offerri ſtatuit, ſicut & Dominus inſtituit, & aquam admiſceri cenſuit, ſicut & Apoſtolica traditio docuit. Silueſter Papa lineo corporali offerri ſtatuit, ſicut & Ioſeph Dominicum corpus in ſindonem mũdam inuoluit. Orate pro me peccatore, Leo Papa dici ſtatuit. Hic & præfationes compoſuit. Surſum corda, de Ieremia. Gratias agamus Domino Deo noſtro, de Apoſtolo eſt ſumptum. Præfationes Dionyſius Areopagita putatur cõpoſuiſſe. Sed Gelaſius Papa ad Miſſam cãtari inſtituit, ſanctus, ſanctus, C ſanctus, Sixtus Papa dimidium de Iſaia, dimidium de Euangelio compoſuit & ad Miſſam cantari ſtatuit.

De canone. CAP. XC.

CAnonem Gelaſius Papa cõpoſuit. Sed Gregorius Papa Capitulũ, diſque noſtros intermiſcuit. Leo Papa (ſanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam) appoſuit. Pater noſter, Dominus quidem docuit: ſed Matthæus compoſuit: Gregorius vero Papa ad Miſſam cantari cenſuit ſicut Apoſtolica doctrina tradidit, hic etiam præcedens capitulum Oremus præceptis ſalutaribus moniti, & ſequens, libera nos Domine addidit. Benedictionem Epiſcopalem Martialis Epiſcopus, Apoſtolorum diſcipulus, ex magiſterio Apoſtolorum tradidit, D quos probabile ſtudium Deo ſeruientium auxit: Ambroſius dicere cœpit, Moſiſque ex eo vſq, quoque conualuit. Apoſtolicus autem hanc tantum quæ finita Miſſa dicitur dicit, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum: Innocentius papa dici conſtituit, & pacẽ dari cenſuit. Agnus Dei Sergius Papa compoſuit, & ad Miſſam cantari inſtituit. Iulius Papa intinctiorem corporis Domini in ſanguinem prohibuit, & Gelaſius Papa illum excommunicauit qui corpus Domini acceperit & ſanguinem non ſumpſerit. Communionem Gregorius papa compoſuit, & ad Miſſam cantari inſtituit. Ite Miſſa eſt, de veteri Teſtamento ſumptum eſt, vt ſcilicet Pharao populum de Ægypto ire iuſſit, ſiue vbi Cyrus populum à Babylonia ire præcepit. Sciẽdum quod ad hoc, Ite Miſſa eſt, nomen accepit. Benedicamus Domino, acceptum E eſt de Pſalterio. Deo gratias de Apoſtolo, ſed hæc dici cõſtituit Papa Leo. Ex his omnibꝰ Gregorius Papa Miſſam ordinaſſe traditur, vt hodie per Eccleſiam traditur.

Item de Miſſa. CAP. XCI.

HIs ſubnectendum vnde ſingula dicantur. Officium quaſi efficium dicitur. Miſſa quaſi tranſmiſſio dicitur. Quia in hoc officio Cathecumeni, excommunicati, pœnitentes, foris Eccleſiam mittuntur. Introitus, ab introitu ſacerdotis dicitur, eo quod ſacerdote ad altare introeunte, à choro canitur. Introitum deo canamus quia Chriſtum in ſacerdote nos ſuſcipe-

te ſignificamus. Gloria Patri ideo canimus, quia trinitatem nos adorare innoteſcimus.

De Kyrie eleiſon. CAP. XCII.

KYrie eleiſon ; dicitur Domine miſerere. Chriſte eleiſon dicitur Chriſte miſerere ; ymas, nobis. Hoc ideo Græce canitur quia Miſſa tribus linguis, Hebraica, Græca, & Latina cantari præcipitur : ſicut & titulus in paſſione. Domini ſcriptus fuiſſe legitur : Hebraicum quippe eſt alleluia, Oſanna, & Amē, Græcum vero Kyrie eleiſon, & Chriſte eleiſon : Latinum reliquum officium. Kyrie eleiſon ter ideo dicitur quia Trinitas adoratur, quæ à prioribus ante diluuium, à Patriarchis, ante legem, à Prophetis ſub lege venetatur. Chriſte eleiſon ideo ter cantatur : quia Chriſtus in patre & ſpiritu ſancto adoratus, qui patris voluntate, ſpiritu ſancto cooperante, ſalutem noſtram operatur. Item Kyrie eleiſon ter repetitur, quia Pater, Filius & Spiritus ſanctus, ab Angelis à ſpiritibus iuſtorum, ab hominibus colitur. Ideo & Kyrie eleiſon cantatur vt ſubſequens oratio ſacerdotis exaudiatur.

A

De Gloria in excelſis. CAP. XCIII.

B

GLoria in excelſis ſolus ſacerdos incipit, & chorus ſimul concinit, quia & ſolus Angelus hoc incipit, & militia cæleſtis exercitus ſimul concinit. Quod dum incipit ad orientem ſe conuertit : quia Angelicus chorus hæc ad orientem Bethleem apud turrim Adiezer cecinit. Per pax vobiſcum, vel Dominus vobiſcum, populum ſalutat, ſicut Dominus ingreſſu ſuo mundum ſalutauit. Preſbyter cum ſalutatione veteris Teſtamenti, & Epiſcopus cum ſalutatione noui Teſtamenti ſalutat populum : quia dignius eſt nouum quam vetus Teſtamentum. Populus autem Dominum cum ſpiritu eius eſſe orat, vt cum ſpiritu & mente orare admoneat Ore orat, qui tantum verba pronunciat Ore & ſpiritu orat, qui verba per interpretationem diſcernit, quæ ore pronunciat. Spiritus & mente orat, qui verba quæ dicit, Domini & cæleſtia intendit Non oro ſed oremus dicit, quia vocem totius Eccleſiæ exprimit.

C

De oratione. CAP. XCIIII.

ORatio ab orando vocatur : quia in ea populo & corporis & animæ præſentia & futura bona orantur Collecta ideo dicitur : quia ſub ea populus in vnum colligitur. Hæc eſt autem differentia inter orationem, & collectā : quod hæc oratio vocatur, quod ad Miſſam dicitur : hæc autem collecta, quod ad proceſſionem in ſtatione ſuper populum dicitur. Hæc & Miſſa dicitur ; quia in ea oratio populi per ſacerdotem ad Dominum mittitur : hanc in dextra parte altaris ideo dicimus : quia cum dexteris in iudicio ſtaturi oramus Omnes orationes ad Deum patrem dirigimus, & per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in ſpiritu ſancto concludimus, quia cuncta iuſte petita à patre per filium in vnitate ſpiritus ſancti dari credimus. Per eum qui venturus eſt, non niſi in exorciſmis dicimus, in quibus diabolum per venturum iudicium adiuramus, propter tres cauſas ad orientem nos vertimus, cum oramus.

D

De Situ orationis CAP. XCV.

E

VNa eſt, quia in oriente eſt patria noſtra ſcilicet paradiſus, vnde expulſos nos dolemus Orantes ergo contra paradiſum nos vertimus, quia reditum illius petimus. Alia eſt quia in oriente ſurgit corpus cæli & lux diei. Ad orientem itaq; nos vertimus, quia Chriſtū, qui eſt oriēs & lux vera, nos adorare ſignificamus, cuius debemus etiam cæli vt eius lux in nobis reluceat. Tertia eſt, quia in oriente ſol oritur, per quem Chriſtus ſol iuſtitiæ exprimitur. Ab hoc promiſſum habemus, quòd in reſurrectione vt ſol fulgeamus. In oratione ergo contra ortum ſolis vertimus nos, vt ſolem Angelorum nos adorare intelligamus, & vt ad memoriam gloriam noſtræ reſurrectionis reuocemus, cumq; ſolem, quem in occidente quaſi morti conſpeximus, tanta gloria reſurgere in oriente videamus.

A

De Epiſtola. CAP. XCVI.

LEctio dicitur à legendo, Epiſtola dicitur ſuper Miſſa Epiſcopi, ſuper Itala dicitur miſſa, quia ſicut prophetiæ ſuper legem, ita Epiſtolæ Miſſæ ſunt ſuper Euāgelium. Hanc ideo legimus, quia vitam nobis paratam ad Chriſtum facimus. Graduale à gradibus dicitur, quia in gradibus canitur. Hoc etiam reſponſum vocatur, quia choro cantāte ab vno verſus reſpōdetur, & illo verſum cantante, à choro reſpondetur. Verſus ideo dicitur, quia ad inceptionem reuertitur Alleluia dicitur laudate Dominum. alleluia, laudate, in decem Dei nominibus vnū ponitur, quod Dominus dicitur. Huiusmodi verſus ideo dicitur, quia iterum ad alleluia reuertitur Sequentia ideo dicitur, quia neumam iubili ſequatur. Tractus à trahendo dicitur, quia trahendo id eſt tractim canitur. Graduale ideo cantamus, quia de virtute in virtutē gradatim ire debemus. Alleluia ideo canimus, quia ad gaudium Angelorum tendimus. Sequentia ideo iubilamus, quia faciem Domini in iubilo videbimus. Tractū ideo cantamus, quia per laborem illuc perueniemus Euangelium ideo legimus, quia per eius doctrinam gaudia percepturi ſumus.

B

De Euangelio. CAP. XCVII.

EVangelium dicitur bonum nuncium. Eu bonum, Angelum dicitur nuncium. Nunciat enim vitam poſt mortem, requiem poſt laborem, regnum poſt ſeruitium Sequentia ideo dicitur, quia præcedentia nūcij ſequuntur. Ideo & initium Euangelium dicitur, quia ibi liber Euangelij incipitur. Vb. poſt Euangelium oremus dicitur, apud Græcos oratio ſequitur Offertorium dicitur quaſi offerentium canticum. Hoc ideo cantamus, quia nos ipſos in ſacrificium Deo offerre debemus. Sacerdotes leuant manus, id eſt opera per lacrymas compunctionis. Hic liber in ſiniſtra parte ponitur, vt expeditior ad ſuſcipiēdum ſacrificium reddatur. Et quia per ſiniſtram triſtitia deſignatur, quæ tunc in paſſione Chriſti repræſentatur.

C

De Sacrificio. CAP. XCIII.

D

SAcrificium quaſi ſacrum factum. Immolatio dicitur, quia in mola altaris cremabatur. Hoſtia dicitur, quia ante oſtium ad pugnam offerebatur. Victima dicitur, quia pro victoria ſacrificabatur. Holocauſtum totum incenſum dicitur. Totum enim in altari incēdebatur. Sacramentum dicitur quaſi ſacrum iuramentū. Secreta dicitur, quia ſecreto dicitur. Cum ſacrificium ſuper crucem in altari cum chriſmate à Pontifice factam ponitur, quaſi corpus Chriſti cruci affigitur.

De Sacrificio panis, & vini.
CAP. XCIX.

PAnis omne dicitur. Ideo hic offertur, quia omnis ſalus animæ & corporis in eo percipitur. Vinum quaſi à vite natum dicitur. Hoc ideo offertur, vt ſicut palmites vitis, ita Chriſto inſeramur. Aqua abſq; qualitate dicitur, hæc ideo ſacrificio admiſcetur, vt ea aqua renati fonte vitæ ſatiemur, & Angelis coæquemur Per omnia ſæcula ſæculorum dicimus, quia ſe ſequuntur. Alijs enim decedentibus alia ſuccedunt. Amen dicitur, verum per hoc totum ſacramentum confirmatur, quia per hoc & ſæculum creatur Dicitur enim fiat, quo verbo vſus eſt Deus in creatione mundi, quando dixit fiat lux, &c Ipſe quoque filius Dei amen cognominatur, vt in apocalypſi dicitur, hæc dicit amen teſtis fidelis Dominus vobiſcum ideo hic dicimus, quia regem cælorum præſentem populo innoteſcimus. Surſum

E

corda

corda ideo dicimus, quia angelorum exercitum aduentare non dubitamus, huic enim ſacrificio adeſunt, & A noſtra vota ſuſcipientes ad Dominum perferunt. Grattas agamus Domino Deo noſtro ideo dicimus, quia ei pro omnibus beneficijs grates reddimus. Nihil autẽ ſine cauſa rationalis ſignificationis fit in iſto ſacramento.

De alſa vere dignum & illum crutia.

CAP. C.

IDeoque & forma huius litteræ Vv non fit abſque magno ſacramento. Significat quippe duas ſubſtantias in Chriſto, V quidem ex vna parte aperitur, ex altera ſequenti O dinectitur, eſt Chriſti humanitas, quæ à parte matris inchoatur, & diuinitati copulatur: per. O B quod circuloſo orbe vndiq; clauditur, eſt Chriſti diuinitas, quæ nec initio aperitur, nec in fine terminatur. Apex quoq; litteræ in modum crucis † coniungitur, eſt ſancta crux, per quam humana diuinis ſociantur.

De præfatione. CAP. CI.

PRæfatio dicitur prælocutio ſcilicet ſequentis canonis, hæc etiam dicitur præparatio, quia mentes noſtras ad myſterium Chriſti præparat. In hac ideo ordines angelorum commemoramus, quia frequenter eam ſuper notum ciuiũ adeſſe demonſtramus. Maieſtas dicitur quaſi maior poteſtas. Cælum dicitur quaſi caſa elios, id eſt ſolis. Seraphim per n ſunt plures Angeli, Seraphim per m vnus. C

Quare dicatur ſanctus. CAP. CII.

SAnctus ideo cum Angelis cãtamus, quia terrena cæleſtibus coniungi per hoc ſacrificium clamamus. Sanctus dicitur ſanguine tactus vel auctus. Dominus dans minas. Deus delens ſcelera, ſabaoth exercituum ſcilicet rex exercitus Angelorum. Oſanna dicitur ſaluifica, id eſt ſalua nos habitans in excelſis.

De Canone. CAP. CIII.

CAnon dicitur regula, quia per eum regulariter fit ſacramentorum confectio. Hic etiam actio dicitur, quia cauſa populi in eo cũ Deo agitur, hic ob tres D cauſas ſub ſilentio dicitur: Vna eſt, quia cum Deo loquimur, cui nõ ore ſed corde clamare præcipimur. Ideo autem verba dicimus, vt ſciamus quid intendere vel petere debeamus: Secunda eſt, ne populus tam prolixa declamatione attediatus abſcedat, vel ſacerdos tam longo clamore voce deficiat: Tertia eſt, ne tam ſancta verba tanti myſterij vileſcãt, dum e a vulgus per quotidianum vſum ſciens in inconuenientibus locis dicat. Vnde fertur, dum canon primitus publice quotidie recitaretur, ab omnibus per vſum ſciretur, *& cum eum paſtores in agro ſuper panem & vinum dicerent, repente carnem & ſanguinem ante ſe inuenirent, atque inde diuinitus percuſſi interirent.* Vnde ſynodali decreto ſub anathemate eſt præceptum, vt nullus canonem dicat niſi in libro, & in ſacris veſtibus, & niſi ſuper altare, & ſuper ſacrifi- E cium & vt nullus hoc ſacrificium niſi in aureis vel argenteis vaſis offerat, cum hæc omnes habere nequeant, & ideo incongruum non faciunt hic in libris crucifixum ideo depingitur, quia per illud paſſio Chriſti oculis cordis ingeritur.

TE igitur ideo dicit, quia Dominum quaſi præſentem aſpicit. Ideo autem per litteram Vv incipit, quia hæc formam crucis exprimit. Clemẽs dicitur quaſi clarẽ mens, dum homo timet, turbeſcit, dum Dominum propitium ſentit, mens ei clareſcit. Hæc † dona
Bibliot Patr. tom. 10.

quantum ad panem, in quo aqua & farina. Hæc † munera, quantum ad vinum, in quo aqua & vinum. Hæc ſancta ſacrificia ad vtrumque illibata, id eſt, ſine labe. Agnus enim paſchalis debuit eſſe immaculatus, & abſque macula peccati fuit Chriſtus. Eccleſia dicitur conuocatio, quia non timore ſed amore Spiritus ſancti in vnam fidem conuocatur. Catholica dicitur vniuerſalis, quia hæc religio per totum mundum ſeruatur. Papa dicitur pater patrum. Orthodoxus dicitur recte glorians, ſcilicet in recta fide exiſtens Memento Domine famulorum, hic poſſumus nominare quos volumus. Pro fidelibus tantum offertur ſicut dicitur, Quorum tibi fides cognita eſt.

De duodecim Apoſtolis & de ſancta Maria.

CAP. CIV.

COmmunicantes, ideo ſancta Dei genitrix virgo Maria hic nominatur, quia hoc ſacrificium de ea mundo generatur. Ideo autem duodecim Apoſtoli nominantur, quia illorum doctrina & ſanguine hæc ſacramenta affirmantur, pro teſtimonio namque huius ſacrificij Petrus & Andreas & Philippus ſunt crucifixi, Paulus & Iacobus, Matthæus & Bartholomæus decollati, Iacobus, Simon & Thadæus enecati, Ioannes veneno & exilio excruciatus, Thomas transfuſſus.

De duodecim nominibus Martyrum.

CAP. CV.

DEinde duodecim Martyrum nomina recitantur, quorum cruciatu hoc ſacrificium commendatur. Ex quibus quidam ſummi Pontifices, quidam Epiſcopi, quidam diaconi, quidam laici extiterunt, quia omnis gradus, omneſq; ordines huic ſacramento teſtimonium præbuerunt. Linus quippe & Cletus, Clemens, Sixtus, Cornelius, Romani Pontifices, Cyprianus Carthaginenſis Archiepiſcopus, Laurẽtius Archidiaconus, Chryſogonus, Ioannes & Paulus milites, Coſmas & Damianus medici fuerunt, qui omnes pro Chriſto noſtro ſacrificio ſanguinem fuderunt.

QVam oblationem Bene † dictam, id eſt materiam hanc terrenam ad corpus filij tui ſicut Adam de terra formatam ſpiritu ſancto benedicendo repleas. Al † ſcriptam, id eſt ad formam filij tui ſignatam diuinitati aſcribas. Ra † tam id eſt veritate firmam facias in fide noſtra, rationabilem pro deuotione noſtra facias acceptabilem. pridie, id eſt priori die, hoc eſt corpus meum. Sicut ex verbis Domini ex nihilo factus eſt mundus, ita per verba Domini hæc ſpecies rerum mutatur vere in Domini corpus.

De Calice.

CAP. CVI.

HVnc præclarum calicem. Idem calix eſt in myſterio, quem Chriſtus in manibus tenuit, quamuis in materia metalli alius ſit. Æterni teſtamenti Teſtamentum illa ſcriptura vocatur, per quam mortui hæreditas viuis confirmatur. Nouum & æternum Teſtamentum eſt nobis Chriſti ſanguine ſcriptum, per cuius mortem cæleſte regnum in hæreditate eſt firmatum. Myſterium vocatur vbi aliud videtur, & aliud intelligitur. Species panis & vini cernitur, corpus Chriſti & ſanguis creditur. Hoſtiam † puram, quantum ad corpus, Hoſtiam † ſanctam, quantum ad ſanguinem, Hoſtiam † immaculatam ad vtrunque pertinet. Aliter hoſtiam † puram, ſcilicet ab alijs hoſtijs ſeparatam, Hoſtiam † ſanctam id eſt nos ſanctificãtem. Hoſtiam † im-

maculatam, id eſt à maculis emundantem. Panem vitæ æternæ ſcilicet quo paſti æterni efficiamur, & calicem ſalutis perpetuæ, videlicet cuius guſtu æternam ſalutem conſequamur. Iuſti Abel Ideo hic mentio Abel fit, quia ipſe hoc ſacrificium ſuo agno prætulit, & ipſe innocens vt Chriſtus occubuit. *Triginta namque annorum occiditur*, ſic Chriſtus triginta annorum crucifigitur. Sacrificium patriarchæ Abrahæ. Patriarcha dicitur ſummus pater hic figuram Dei habuit, qui filium ſuum pro nobis, vt ille Iſaac obtulit. Aries immolatur, & Iſaac euadit, & caro Chriſti pro nobis ſacrificatur, diuinitas vero illæſa exiſtit. Summus ſacerdos Melchiſedech, quod ſonat rex iuſtitiæ, hic ſine patre, ſine matre, aſſimilatur filio Dei, qui in cælis matrem non habuit, in terris patre caruit; hic rex iuſtitiæ extitit, quia iuſtos remunerabit, iniuſtos iuſte damnabit Melchiſedech ſacrificiũ Chriſti pane & vino expreſſit, quæ Chriſtus in ſacramentum corporis & ſanguinis ſui tranſtulit. Ideo in hoc loco horum ſacrificia recitantur, quia protinus per inclinationem ſacerdotis mors Chriſti commemoratur, quæ per hæc præfigurabatur. Iube hæc perferri per manus ſancti angeli in ſublime altare. Angelus dicitur nuncius. Chriſtus magni conſilij angelus extitit, dum conſilio patris per filium hunc mundum redimi nunciauit. Sublime altare in conſpectu Dei eſt Chriſtus in dextera Dei. Super quod altare eccleſia hoſtias ſpirituales immolat, & ſuper quod Deus vota fidelium & ſacrificium iuſtitiæ acceptat. Hic angelus hæc ſacramenta in ſublime altare fert, dum interpellans pro nobis vultui Dei apparet. Qui ex hoc altari ſcilicet Chriſto participant, omni benedictione cæleſti & gratia replebuntur.

De nominibus.

CAP. CVII.

MEmento Domine famulorum, hic poteris quos vis nominare, ſed non in dominica die. Nomina viuorum in libro ſcribebat quæ ad altare infra canonem recitabantur, & hic liber viuentium vocabatur. Similiter hic nomina defunctorum de libro recitabantur, ſed hoc dominicis diebus intermittebatur, quia à quibuſdã animæ ob reſurrectionem dominicam requiem habere credebantur. Cum apoſtolis & martyribus cum Ioanne: Quidam Ioannem Baptiſtam volunt intelligi, quidam Marcum, qui & Ioannes dictus legitur, qui magis hic intelligitur. Octo martyres & ſeptem virgines hic ponuntur, quorum ſanguine hoc ſacramentum approbatur, quia per hoc ſacrificium in ſeptem donis ſpiritus ſancti ad octo beatitudines peruenitur.

De ordinibus. CAP. CVIII.

DIuerſi ordines & ſexus hic introducitur, quia per omnes ordines & ſexus hoc ſacramentum confirmatur: Ex euangeliſtis quippe Ioannes, qui & Marcus ponitur, qui Alexandriæ præſul & martyr fuit: Ex diaconibus Stephanus, qui primus martyr poſt Chriſtum extitit: Ex apoſtolis Matthias, qui pro Chriſto occubuit: Ex ſeptuaginta duobus diſcipulis Barnabas, qui ſe pro Chriſto obtulit: Ex patriarchis Ignatius, Antiochenus epiſcopus: Ex Papis Alexander Romanus pontifex: Ex Preſbyteris Marcellinus: Ex exorciſtis Petrus: Ex coniugatis Felicitas & Perpetua Ex virginibus Agatha, & reliquæ quæ omnes hoc ſacrificium ſuo ſanguine firmauerunt, & in corpore Chriſti connumerati meruerunt. Per quem hæc omnia bona creas nos nouam creaturam in Chriſto ſan † ctificas per baptiſmum in ipſo, vi † uificas per ſpiritum ſanctum in anima, bene † dicis ſpeciali benedictione ſiue vltima benedictione, venite benedicti, & præſtas nobis ſcilicet vitam æternam poſt mortem Per † ipſum nos creas, cum ipſo nos creas, in † ipſo nos ad vitam reſuſcitas. Sciendum quod in canone nulli aliquid dicere, vel adiicere licebit, niſi quod ab A apoſtolicis viris poſitũ fuerit. Quod ſi quis præſumpſerit, non deuotioni, ſed præſũptioni aſcribitur Ideo Pater noſter, alta voce cantatur, vt cõmunicaturi ante alterutrum offenſas dimittendo per pacem reconcilientur.

De Pater noſter. CAP. CIX.

PAter noſter Deus voluit eſſe Dominus Iudæorum, quaſi ſeruorum. Pater vero Chriſtianorum, quaſi filiorum, ideo illos quaſi inutiles ſeruos de domo eiecit, iſtis quaſi filijs hereditatem tribuit, quos & nunc pane angelorum, & carne ſaginati vituli paſcit. Qui es in cælis, id eſt in ſanctis. Sanctificetur nomen tuum. Nomen Dei ſanctificatur, cũ nos filio eius vniti in regno patria cohæredes aſſumimur. Tunc regnum eius aduenit cum eccleſia regnum eius ad cæleſtia peruenit. Voluntas eius B ſicut in cælo & in terra fiet, cum terrena caro cæleſte corpus induet, & homines nihil mali concupiſcent, ſed æquales angelis erunt. Panem quotidianum hodie dat, quando in hoc exilio ſuo corpore nos recreat. Debita noſtra dimittit, ſi nobis alijs dimittere poſſe præſtiterit. In tentationem non inducit, ſi nos à tentatione liberauerit. A malo liberabit, ſi nos à peccato & ab inferno eruerit. Nomen ſanctæ Mariæ ideo hic cõmemoratur, vt per eam à præſentibus & præteritis ac futuris malis liberemur, per cuius partum filij Dei efficimur. Ideo autem tres apoſtoli nominantur, quia in ore duorum vel trium teſtium omne verbum ſtare affirmatur, & huic ſacramento tres ordines ſcilicet doctores, cõtinentes, coniugati teſtificãtur. Hic poteris nominare de ſanctis quos C vis; quia quæq; membra eccleſiæ participant Chriſti ſacramentis.

De Pace. CAP. CX.

CVm oſculata patena ſacerdos ſe ſignat, quia per crucem & hoc ſacrificiũ omnia in cælis & in terra pacificata denunciat Pax dicitur à pacto, quia Deus pactum cum hominibus fecit, quod eis per filium ſuum propitius ſit.

De Agnus Dei. CAP. CXI.

CHriſtus Ideo agnus dicitur, quia ipſe eſt, qui ſecundum legem in paſcha immolabatur, per quem populus à ſeruitute liberabitur. Hunc Ioannes vocauit agnum Dei qui tolleret peccata mundi Ideo in fractio D ne agnus Dei cantamus, vt digne carnes huius agni ſumamus. Qui agnus licet ab omni populo totus, & à ſingulis totus ſumatur, tamen totus & integer in cælo permanere non dubitatur. ſacramentum namque, quod ore percipitur, in alimentum corporis redigitur. virtus autem ſacramenti, qua interior homo ſatiatur, per hanc vita æterna adipiſcitur. Populus cõmunicaturus tres dies debet ante ab vxoribus abſtinere, & tribus poſtea ab eis vacare. Tot enim diebus populus Dei abſtinuit, quando legem accepit. Ter agnus Dei canitur, quia corpus triforme intelligitur: illud quod in cælo reſidet: & quod in terra ambulat: & quod in ſepulchris requieſcit. Eucharistia dicitur bona gratia: eulogia bona benedictio, communio participatio. Hanc ideo cantamus vt cum iuſtis gratiæ Dei communicemus. Complendum ideo E dicitur, quia per illud miſſa completur. Ite miſſa eſt, licentia abeundi. Deo gratias, interiectio gratulandi His quippe peractis, populus grates Deo reddit, & ad propria redit, ſicut populus Iſrael permiſſu Pharaonis de Ægypto abijt, & grates Deo retulit, quando Cyro præcipiente de Babylonia ad Hieruſalem redijt, & gratias Deo egit. Ita nos accepta vltima benedictione ad patriã cæleſtem ibimus, & in gratiarum actione ſemper manebimus. Ideo hymnum trium puerorum ſcilicet Benedicite poſt miſſam cantamus, quia dominum pro omnibus beneficijs ſuis benedicimus, quem poſt in ſeculum ſeculi laudabimus Hunc Toletanum concilium cantari inſtituit, & hunc negligentes anathemati ſubdidit.

De quatuor

De quatuor ſpeciebus Miſſæ. CAP. CXII.

A Miſſa diuiditur in quatuor ſpecies ſecundum obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones: Ab initio Miſſæ vſque ad offertorium ſunt obſecrationes: A ſecreta vſque ad Pater noſter ſunt orationes: Deinde vſque ad communionem poſtulationes: Exinde vſque in finem gratiarum actiones.

De tribus horis Miſſæ. CAP. CXIII.

TRibus horis licet Miſſam cantare, ſcilicet Tertia, Sexta, & Nona: in feſtis tertia: In priuatis diebus ſexta: In Quadrageſima, vel in diebus ieiunij nona hora. Hora tertia ideo Miſſa cantatur, quia hora tertia Chriſtus ad paſſionem iudicabatur, quando Iudæi crucifige crucifige clamauerunt, & milites eum flagellauerunt. Hora ſexta ideo Miſſa celebratur, quia hora ſexta Chriſtus pro nobis in cruce immolabatur. Hora nona ideo Miſſa canitur, quia hora nona Chriſtus mortem ſubiiſſe traditur.

Quod vna Miſſa debeat celebrari. CAP. CXIV.

SEmel in die debet Miſſa ab vno ſacerdote celebrari, ſicut & Chriſtus ſemel voluit immolari. Si autem neceſſitas cogit, id eſt, ſi duæ feſtiuitates ſimul occurrunt, duæ vel tres celebrari poterunt, quia & Romani hoc in die Natalis Domini faciunt, & Chriſti paſſio eſt tripartita: Paſſus eſt enim lingua inſultantium, manibus verberantium, clauis crucifigentium. Ipſe enim in figura à Patriarchis eſt immolatus, ipſe à Prophetis ſacrificatus, ipſe idem à Patre, & à ſeipſo pro nobis immolatus; legitur tamen de Leone Papa, quod ſæpius vna die ſeptem Miſſas, aliquando nouem celebrauerit. Nullus abſque ſacerdotalibus veſtibus, & his ſingulis conſecratis, & altari conſecrato Miſſam celebrare debet; & nulli niſi ordinato epiſtolam vel euangelium legere licet; ſicut nulli niſi ordinato Miſſam cantare licet. Poſt acceptã lanationem nulli Miſſam vel communicare licebit, quod ſi fecerit graui pœnitentia obnoxius erit.

De Gloria in excelſis Deo. CAP. CXV.

GLoria in excelſis nunquam niſi ad horam tertiam canitur, quia Spiritus ſanctus ſuper credentes deſcendiſſe, & eos gloria & exultatione repleſſe legitur. In duobus enim ſabbatis Paſchæ & Pentecoſtes ad nonam cantatur, quia baptizatis gloria amiſſa redditur.

De vna oratione. CAP. CXVI.

VNa oratio regulariter dicitur, ſicut & vna epiſtola, vel vnum Euangelium legitur. Si autem feſtiuitas in die Dominica occurrerit, duas dici licebit, quia & hoc Romana auctoritas in die natalis Domini ad ſecundam Miſſam facit. Interdum tres ideo dicimus, quia Dominum ter ante paſſionem oraſſe legimus. Aliquãdo quinque dicimus, quinque partitam paſſionem Domini in hoc officio agimus. Nonnunquam ſeptem vſurpamus, propter ſeptem petitiones in Dominica oratione quas tantum Apoſtolos ſuper hoc ſacramentum dixiſſe cognouimus. Qui hunc numerum ſupergreſſus fuerit, vt cæcus errabit.

De genuflexione in Quadrageſima. CAP. CXVII.

IN Quadrageſima ideo ad Miſſam flectamus genua dicimus, quia corpus & animam in pœnitentia nos humiliare innuimus. Ob tres cauſas autem ad terram cadimus: Vna eſt quod Chriſtum in carne adoramus, quem deſcendiſſe ad terras, & carnem de terra induiſſe ad lauandos nos venerando memoramus: Alia eſt quod ad memoriam reducimus, quia qui in paradiſo cum Angelis ſteti mus, nos inter bruta animalia iacemus, & animam noſtram corporali mole ad terram depreſſam ingemiſcimus. Tertia cauſa hæc eſt, Qui ſtat alijs hominibus coæquatur, qui in terra iacet beſtijs aſſimilatur. Et nos dum in iuſtitia ſtetimus, rationabilibus ſimiles fuimus. Poſtquam vero in carnis deſideria cecidimus, cum beſtijs quaſi irrationales in luto reperimur. Quia ergo alijs hominibus nos diſſimiles in factis cernimus, eis enim ipſo corporis ſtatu æquari erubeſcimus. Et lapſum animæ noſtræ in vita pœnitendo clamamus, dum corpore ad terram cadimus. Et ventrem noſtrum terræ & animam pauimento facimus adhærere, vt per Chriſtum propter nos terram factum à terrenis deſiderijs valeamus reſurgere. Hic autem ritus ab Abraham exordium ſumpſit, quando in terram proſtratus Dominum adorauit, quem Prophetæ imitati ſunt, qui in terram cadentes Dominum adorauerunt. Genuum autem flexio à gentibus eſt ſumpta, quem honorem ipſi regibus exhibuerunt, quos proni vel flexo genu adorauerunt. Nos autem cum Apoſtolo dicimus Deo, flecto genua mea ad Dominum.

De lumine ad Miſſam. CAP. CXVIII.

LVmen Spiritum ſanctum ſignificat; ideo cum lumine Miſſa celebratur, quia hoc ſacramentum per Spiritum ſanctum conſecratur, & digne hoc percipien-
B tes à Spiritu ſancto illuſtrantur; lumen enim lætitiam deſignat, quia hoc ſacramentum Miſſæ æternam lætitiam donat; in credo in vnum Deum enim & homo factus eſt dicimus genua flectimus, quia Chriſtum hominem factum & pro nobis crucifixum adoramus.

De credo in vnum quando ſit cantandum.

CAP. CXIX.

CRedo in vnum in omnibus Dominicis & feſtis Domini & ſanctæ crucis canitur, & in feſtis ſanctæ Mariæ, & natalitijs Apoſtolorum, & in feſtiuitate omnium ſanctorum, & in Dedicatione templi cantatur; quia aliquid de his in illo ſonare videtur. liber Euangelij infra credo in vnum oſculatur, quia pax per Chriſtum reddita declaratur.

C *De Præfationibus.* CAP. CXX.

PElagius Papa nouem præfationes cantari ſtatuit, ſcilicet: Quia per incarnati, de Natiuitate, Quia vnigenitus, de Epiphania, Qui corporali ieiunio, de Quadrageſima. Qui ſalutem humani generis de paſſione Domini, vel de ſancta cruce, Te quidem Domine omni tempore, de Paſcha, Qui poſt reſurrectionem: de Aſcenſione, Qui aſcendens ſuper omnes cœlos, de Pentecoſte, Qui cum vnigenito filio, de Trinitate Te Domine ſuppliciter exorare, de Petro & Paulo, quæ etiam de pluribus Apoſtolis dicitur. Gregorius vero Papa decimam, qui Eccleſiam tuam de ſancto Andrea adiecit; quæ de vno quolibet Apoſtolo vſquequaque dici conſueuit. Nouiter autem Vrbanus ſecundus Papa vndecimam de
D ſancta Maria addidiſſe non ignoratur, quæ à pluribus vbique frequentatur. Zacharias papa conſtituit vt nullus ſacerdos cum baculo ad altare intret, & ne velato capite ad altare ſtet.

Quare pro defunctis Gloria Patri. & Alleluia non cantetur.

CAP. CXXI.

AD Miſſam defunctorum Gloria patri & Alleluia, quod lætitiam deſignat, non cantatur, quia luctum imitatur, & nos per hoc in hunc mundum ad triſtitiam veniſſe, & per luctum hinc exire admonemur. Corpora vero mortuorum non debent intereſſe Miſſæ viuorum, quia nobiſcum non reſpondent & cum viuis non communicant. Hoc autem ſignificat, quod hi, qui peccatis mortui ſunt, & Chriſti ſacramenta non percipiunt, intra viuentium communicatoribus Chriſti in-
E tereſſe non poterunt.

§ *Explicit de Miſſa.*

Incipit de Eccleſia.

HÆc breuiter de Miſſa diximus; nunc pauca de Eccleſia, in qua agitur videamus.

De Altari. CAP. CXXII.

NOe primus altare Domino conſtruxiſſe: deinde Abraham, Iſaac, & Iacob altaria ædificaſſe leguntur, quæ non aliud quam lapides erecti intelliguntur. Super quos ſacrificia mactabant, quæ ſuppoſito igne cremabant. Aliquando vero ignis de cœlo deſcendit, &

oblatum ſacrificium conſumpſit, vnde Cain fratrem ſuum occidit, quia ignis cœleſtis Abel ſacrificium conſumpſit, ſuum intactum remanſit. Hæc autem differentia eſt inter altare & aram, quod altare quaſi alta res vel alta ara dicitur, in quo ſacerdotes incenſum adolebant: ara vero quaſi area, id eſt, plana, vel ab ardore dicitur, eo quod in ea ſacrificia ardebant. Ara enim Græce dicitur Latine precatio.

De Tabernaculo Moyſi. CAP. CXXIII.

QVando vero Dominus populum ſuum de Ægypto eduxit, ſpeciale Tabernaculum Moyſi in monte Sinai oſtendit, ad cuius exemplar materiale fieri præcepit. Vaſa quoque precioſa, & ſacras veſtes fieri iuſſit; altare ad ſacrificia, ſacerdotes & leuitas, in miniſteria conſtituit, & tubas argenteas vel æreas ad conuocandum populum fieri ſtatuit. Quæ cuncta Moyſes ſecundum oſtenſum exemplar miro opere conſummauit, & tabernaculum cum gaudio populi dedicauit. Quod poſtquã eſt vetuſtate conſumptum, iuſſu Dominus ſibi fieri templum atque cartam Dauid regi Prophetæ miſit, in qua erat deſcriptio qualiter templum conſtrui debuerit. Salomon vero mirificum templum toto orbe famoſum ædificauit; ſicut Dominus in carta imperauit. Altare quoque aureum, & vaſa precioſiſſima, & veſtes ſacras fecit; ſacerdotes cantores leuitas in miniſteria templi diſtribuit, prout Dominus in breui præcepit. Omnibus rite peractis templum maximo cultu dedicauit, & arcam in eo locauit. Quod quia vtrunque Eccleſiam præfigurauit, ſecundum formam vtriuſque populus Chriſtianus Eccleſias formauit.

De Tabernaculo populi. CAP. CXXIV.

TAbernaculũ quod populus in itinere habuit formam mundi tenuit, & typum Eccleſiæ geſſit, quæ in itinere huius mũdi non manentem ciuitatem habet, ſed futuram inquirit. Tabernaculum ſecundum mundum erat formatum, & elementa atque omne quod eſt in mundo in eo fuerat præfiguratum, quia totus hic mundus iam factus eſt Dei templum, ſanguine Chriſti dedicatum, in quo vniuerſalis Eccleſia tabernaculũ Dei exiſtens, Dominum vnum & verum laudibus iugiter concelebrat, & ex tabernaculo templum fieri deſiderat. Cuius tabernaculi vna pars dicebatur ſancta, in qua populus ſacrificabat; & eſt actiua vita in qua populus in dilectione proximi laborat. Altera pars dicebatur ſancta ſanctorum in qua ſacerdotes & leuitæ miniſtrabant, & eſt contemplatiua vita, in qua religioſorum ſynceritas in dilectione Dei cæleſtibus inhiat. Porro ſecundũ formam tabernaculi faciunt Eccleſias Chriſtiani. Secundum ſancta fit anterior domus, vbi populus ſtat. Sanctuarium vero ſecundum ſanctaſanctorum, vbi clerus ſtat. Miniſteriũ leuitarum & ſacerdotum mutuauit Eccleſia in ordine Chriſti miniſtrorum. Vaſa & veſtes & ritum ſacrificiorum conuertit in morem Eccleſiaſticorum. Clangorem tubarum tranſtulit in ſonum campanarum.

De Templo. CAP. CXXV.

TEmplum autem quod populus in patria cum pace poſſidebat, præfert templũ gloriæ de viuis lapidibus in cæleſti Hieruſalem conſtructum, in quo Eccleſia perenni pace exultat. Hoc enim in duo diuiditur, quia templum ſupernæ curiæ in Angelorum & hominum differentia diſcernitur. In quo altare aureũ eſt Chriſtus gloria ſanctorum. In hoc templo omnes electi ſacerdotes & cantores erunt; ipſi & vaſa precioſa in camino tribulationis examinata vt ſol fulgebunt, veſte ſalutis & indumento iuſtitiæ ſplendeſcent.

De Eccleſia habente ſeptem vocabula. CAP. CXXVI.

A Templo itaque quod Salomon fecit Eccleſia noſtra formam accepit. Eccleſia autem ſeptem vocabulis inſignitur quia Eccleſia Chriſti ſeptem donis Spiritus ſancti, velut ſeptem columnis domus ſapientiæ fulcitur. Eccleſia vero conuocatio dicitur, quia in ea populus fidelium ad audienda iudicia Dei & ad conuiuium

A Chriſti conuocatur. Synagoga congregatio dicebatur, quia virga legis velut grex irrationalium pecorum congregabatur. Eccleſia autem merito conuocatio vocatur, quia amore Spiritus ſancti in vnam fidem conuocatur.

De Baſilica. CAP. CXXVII.

HÆc domus eſt Baſilica, id eſt, regalis nuncupatur, quia in ea regi regum miniſtratur. Baſileus namque rex, quaſi baſis laos, id eſt, columna populi dicitur quia eius regimine fulcitur. Hæc domus eſt Kyriaca, id eſt, Dominicalis appellatur, quia in ea Domino Dominorum ſeruitur. Kyrios quippe Dominus dicitur, hæc quoque Domus Dei vocatur, quia in ea Dominus adoratur. Hæc domus orationis, quia in ea populus fidelium ad orationem congregatur. Hæc enim aula Dei nuncupatur, quia in ea conuiuiũ regis æterni celebratur. Hæc

B quoque dicitur oratorium, quia locus eſt orationis fidelium. Hæc templum quaſi amplum tectum vocatur, quia conuentus populi in ea quaſi ſub vnũ tectum coadunatur. Monaſterium dicitur habitatio monachorum, monos quippe ſolus, ſterion dicitur habitatio. Maiores autem Eccleſiæ templa appellantur, minores vero capellæ à caprarum pellibus vocantur.

De Capellis. CAP. CXXVIII.

ANtiqui enim nobiles Eccleſiolas in itinere de pellibus caprarum factas habebant, quas inde capellas vocabant, & earum cuſtodes capellanos nominabant. Sunt enim capellani à cappa ſancti Martini appellati; quam reges Francorum in prælijs ſemper habebant, & eam deferentes capellanos dicebant. Capenum dicitur domus, ad quam pauperes ad poſtulandam elee-

C moſynam confluunt. Inde diminutum capella dicitur, in qua Chriſtiani pauperes ſpiritu ad poſtulandam animæ eleemoſynam conueniunt.

De Situ Eccleſiæ. CAP. CXXIX.

IDeo autem Eccleſiæ ad orientem vertuntur, vbi Sol oritur, quia in eis ſol iuſtitiæ adoratur, & in oriente paradiſus noſtra patria eſſe prædicatur. Per Eccleſiã ergo Eccleſia figuratur, quæ in ea ad ſeruitium Dei congregatur, domus hæc ſuper petram locatur; & Eccleſia ſuper Chriſtum firmam petram fundatur. Quatuor parietibus ſurgit in altum, & Eccleſia quatuor Euangelijs creſcit in altum virtutum. Domus hæc ex duris lapidibus conſtruitur, & Eccleſia ex fortibus in fide & operatione colligitur, lapides cæmento conglutinantur, & fideles vinculo dilectionis compaginantur. Sanctua-

D rium eſt primitiua Eccleſia de Iudæis collecta, anterior domus in actiua vita Deo ſeruientes.

De feneſtris Eccleſiæ. CAP. CXXX.

PErſpicuæ feneſtræ, quæ tempeſtatem excludunt, & lumen introducunt ſunt doctores, qui turbini hæreſum obſiſtunt, & lumen doctrinæ Eccleſiæ infundunt. Vitrum in feneſtris, per quod radius lucis iaculatur, eſt mens doctorum, quę cęleſtia quaſi per ſpeculum in ænigmate contemplatur.

De columnis Eccleſiæ. CAP. CXXXI.

COlumnæ, quæ domum fulciunt, ſunt Epiſcopi, qui machinam Eccleſiæ vitę rectitudine in alta ſuſpendunt. Trabes, quæ domum coniungunt, ſunt ſęculi principes, qui Eccleſiam continendo muniunt. Tegulæ tecti, quæ imbrem à domo repellunt, ſunt milites, qui

E Eccleſiam à paganis & hoſtibus protegunt.

De Pictura. CAP. CXXXII.

LAquear pictura ſunt exempla iuſtorum, quæ Eccleſiæ repræſentant ornamentum morum. Ob tres autem cauſas fit pictura: primo, quia eſt laicorum litteratura: Secundo, vt domus tali decore ornetur: Tertio, vt priorum vita in memoriam reuocetur.

De Corona in Eccleſia.
CAP. CXXXIII.

LVmina, quæ circa capita ſanctorum in Eccleſia in modum circuli depinguntur, deſignant quod lumine æterni ſplendoris coronati fruuntur. Idcirco vero ſecundum formam rotundi ſcuti pinguntur, quia

diuina

diuina protectione vt ſcuto nunc muniuntur. Vnde ipſi canunt gratulabundi, Domine vt ſcuto nos bonæ voluntatis tuæ coronaſti. Vſus autem formas ſculpendi à lege cœpit, vbi Moyſes iuſſu Domini duos Cherubin ex auro fecit. Vſus vero Eccleſias pingendi à Salomone exordium ſumpſit, qui varias cælaturas in templo Domini fieri inſtituit. Vſus enim candelabri & thuribuli à lege cœpit.

De pauimento. CAP. cxxxiv.

PAuimentum, quod pedibus calcatur, eſt vulgus, cuius labore Eccleſia ſuſtentatur. Cryptæ ſub terra conſtructæ ſunt cultores ſecretioris vitæ. Altare, ſuper quod ſacrificatur, eſt Chriſtus ſuper quem ſacrificium Eccleſiæ acceptatur. Ideo corpus Chriſti ſuper altare conficitur, quia populus in eo credens, ex eo reficitur. Vnum cum Chriſto quaſi multi lapides vnum altare efficitur. In altari reliquiæ reconduntur, quia in Chriſto omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconduntur. Super altare capſæ ponuntur ſunt Apoſtoli & Martyres, qui pro Chriſto paſſi leguntur. Pallæ & veſtes, quibus altare ornatur, ſunt Confeſſores & Virgines, quorum operibus Chriſtus decoratur.

De Cruce. CAP. cxxxv.

CRux ob tres cauſas ſuper altare erigitur: primo quod ſignum regis noſtri in domo Dei quaſi in regia vrbe erigitur, vt à militibus adoretur: Secundo vt paſſio Chriſti ſemper Eccleſiæ repræſentetur. Tertio vt populus Chriſtianus carnem ſuam crucifigendo vitiis & concupiſcentiis Chriſtum imitetur. Vexilla ideo eriguntur, vt trophæum Chriſti Eccleſia iugiter memoretur.

De Propitiatorio. CAP. cxxxvi.

PRopitiatorium, quod ſuper altare locatur, eſt diuinitas Chriſti, quæ humano generi propitiatur. Gradus, per quos ad altare aſcenditur ſunt virtutes, per quas ad Chriſtum pertingitur; lauacrum, quo iuxta altare manus abluuntur, eſt miſericordia fluens de Chriſto, qua homines in baptiſmo vel in pœnitentia à ſordibus diluuntur.

De Palliis. CAP. cxxxvii.

PAllia, quæ in Eccleſia ſuſpenduntur, ſunt miracula Chriſti, quæ in Eccleſia leguntur. Pulpitum quod in altum ſuſtollitur, & in quo Euangelium legitur, eſt perfectorum vita, ad quam per Euangelicam doctrinam peruenitur, dum relictis omnibus quis Chriſtum ſequitur. Eccleſia iugi lumine lucernæ illuminatur, & Eccleſia Chriſti lumine Spiritus ſancti ſemper illuſtratur. Baptiſmus in Eccleſia celebratur, quia Catholica Eccleſia eſt mater, de qua noua progenies Chriſto generatur.

De Officio. CAP. cxxxviii.

OStium ab obſtando vel oſtẽdendo dicitur. Oſtium quod inimicis obſtat, & amicis aditum introeũdi oſtendit, eſt Chriſtus qui per iuſtitiam obſtans infideles à domo ſua arcet, & fideles aditum oſtendendo per fidem introducet.

De Choro. CAP. cxxxix.

CHorus pſallentium à chorea canentium exordium ſumpſit, quam antiquitas idolis ibi conſtituit, vt videlicet decepti deos ſuos & voce laudarent, & toto corpore eis ſeruirent. Per choreas autem circuitionem voluerunt intelligi firmamenti reuolutionem, per manuum complexionem, elementorum connexionem: Per ſonum cantantium, harmoniam planetarum reſonantium: per corporis geſticulationem, ſignorum motionem: per plauſum manuum, vel pedum ſtrepitum, tonitruorum crepitum. Quod fideles imitati ſunt, & in ſeruitium veri Dei conuerterunt. Nam populus de mari rubro egreſſus choream duxiſſe, & Maria eis cum tympano præcinuiſſe. Et Dauid ante archã totis viribus ſaltaſſe, cum cithara pſalmos cecinisſe legitur. Et Salomon cantores circa altare inſtituiſſe dicitur, qui voce tubis, organis, cymbalis, citharis, cantica perſonuiſſe le-

A guntur. Vnde & adhuc in choreis muſicis inſtrumentis vtuntur, quia globi cœleſtes dulci melodia circumferri dicuntur.

De concordia Chori. CAP. cxl.

CHorus dicitur à concordia canentium, ſiue à corona circumſtantium. Olim namque in modum coronæ circa aras cantantes ſtabant; ſed Flauianus & Diodorus Epiſcopi choros alternatim pſallere inſtituebant. Duo chori pſallentium deſignant Angelos, & ſpiritus iuſtorum, quaſi reciproca voce Dominum laudantium. Cancelli in quibus ſtant, multas manſiones in domo patris deſignant. Quod aliquando de choro cum proceſſione ad aliquod altare vadunt, & ibi in ſtatione canunt, ſignificat quod animæ de hac vita euntes, ad Chriſtum perueniunt, & ibi in conſortio Angelorum
B Deo concinunt.

De Corona. CAP. cxli.

COrona ob tres cauſas in templo ſuſpenditur. Vna quod Eccleſia per hoc decoratur, cum eius luminibus illuminatur. Alia quod eius viſione admonemur, quia hi coronam vitæ & lumen gaudij percipiunt, qui hic Deo deuote ſeruiunt. Tertia vt cæleſtis Hieruſalem nobis ad memoriam reuocetur, ad cuius figuram facta videtur. Conſtat enim ex auro, argento, ære, & ferro: Aurum ſunt ſapientia fulgentes: Argentum eloquio nitentes: Æs in doctrina cœleſti dulciter ſonantes: Ferrum vitia domantes: Turres coronæ ſunt, ſcriptis Eccleſiam munientes. Lucernæ eius bonis actibus lucentes. Aurum
C enim ſunt Martyres, argentum virgines: æs continentes: ferrum coniugiis ſeruientes. Gemmæ in corona coruſcantes ſunt, qui & in virtutibus rutilantes. Metalla in igne excocta ad ornatum coronæ ſumuntur, & electi in camino tribulationis probati ad cœleſtis Hieruſalem decorem eliguntur. Cathena, qua corona in altum continetur, eſt ſpes, qua Eccleſia à terrenis ad cæleſtia ſuſpenditur. Supremus circulus cui innectitur, eſt Deus à quo omnia continentur.

De Campanis. CAP. cxlii.

SIgna, quæ nunc per campanas dantur, olim per tubas dabantur. Hæc vaſa primum in Nola Campaniæ ſunt reperta, Vnde ſic dicta, maiora quippe vaſa
D dicuntur campanæ; à Campaniæ regione; minora nolę, à ciuitate Nola Campaniæ; itaque prædicatores deſignant, qui populum ad Eccleſiam conuocant. Earum ſonatio eſt illorum prædicatio, quorum ſonus in omnem terram exiuit, & in fines orbis terræ verba eorum. Ex ære ſunt fuſæ, quod eſt durum & ſonorum, quia prædicatio illorum contra vitia eſt dura, & de virtutibus eſt ſonora. Ideo autem in modum vaſorum formantur, quia prædicatores vaſa Spiritus ſancti appellantur.

De Turribus. CAP. cxliii.

TVrres, in quibus ſuſpenſæ ſonant, ſunt duæ leges, quibus prædicatores à terrenis ad cæleſtia ſuſpenſi regnum Dei prædicant. Plectrum fit ex ferro, quod
E omnia dura domat, eſt illorum lingua, quæ omnia aduerſa ſuperat. Vinculum quo ligatur eſt moderatio, qua illorum lingua temperatur, funis, quo campanæ mouentur ad ſonandum, eſt ſacra ſcriptura ex multis ſententiis conteta, quæ prædicatores mouentur ad prædicandum: Funis à ligno deſcendit, & ſacra ſcriptura à ligno crucis & Dominicę paſſionis deſcendit. Lignum à ſuperioribus continetur, quia crux, & paſſio Chriſti à prophetis ante prædicatur, & Euangelium legi connectitur, & apoſtolica doctrina propheticæ contexitur. Sacerdos funem apprehendit, dum ſcriptura docente bona opera agit. Funis eum ſurſum trahit, dum ſcriptura eum in contemplatione ſuſpendit; funem ipſe deorſum

trahit, dum à contemplatione ad actiuam vitam deſcendit. Ex tractu funis campana ſonat, quia ex bona operatione prædicatio intonat.

De Campanario. CAP. CXLIIII.

CAmpanarium, quod in alto locatur, eſt alta prædicatio, quæ de cæleſtibus loquitur. Non autem ſine cauſa gallus ſuper campanarium ponitur. Gallus enim dormientes excitat, & per hoc admonetur preſbyter gallus Dei vt per campanam dormientes ad matutinas excitet.

De Statione. CAP. CXLV.

IN Eccleſiam maſculi in auſtrali parte ſtant, ſignantes quod fortiores in fide ardore Spiritus ſancti feruidi prælati fieri debeant, qui æſtum tentationum mundi ferre debeant. Fœminæ vero in boreali parte ſtant, demonſtrantes quod fragiliores ſubeſſe debeant, qui æſtum tentationum ferre nequeant, atque nuptiali medicamine æſtum carnis temperare.

De Mulieribus. CAP. CXLVI.

MVlieres quoque poſt partum Eccleſiam non intrant, quia immundos à templo cæleſti excludi deſignant. Alioquin ſi præ infirmitate valerent eadem die, qua parerent, intrare Eccleſias eis liceret; vt Deo gratias agerent; propter hanc ſignificationem in multis locis menſtruæ viris commixtæ, foris Eccleſiam ſtare ſolent, & ob hoc pœnitentes intrare Eccleſiam non debent. Linus Papa ex præcepto beati Petri conſtituit, vt mulieres in Eccleſia velatæ ſint Et hoc propter tres cauſas fit: Vna eſt cum ſint decipula diaboli, ne laxis earum crinibus iuuenum animi illaquearentur: Alia eſt ne quædam illarum ob formoſitatem capillorum ſuperbia eleuentur, quædam vero ne ob deformitatem illorum deturpentur: Tertia eſt vt reatus originalis peccati, qui per mulierem euenit, ad memoriam nobis reuocetur. Iudex quippe malorum eſt Chriſtus, ſacerdos eius vicarius Ante ſacerdotem ergo debet ſe mulier velare velut rea, & tanti mali ſibi conſcia coram iudice ſe velare Vnde dicit Apoſtolus, vt mulier velata ſit propter Angelos, id eſt, ſacerdotes. In Eccleſiis enim non permittitur eis loqui, id eſt populum alloqui Et nobis quoque non licet loqui in Eccleſia, niſi in hymnis, & Pſalmis, & Canticis ſpiritualibus, & orare, vt coniungamur cæleſtibus.

De cimiterio. CAP. CXLVII.

CImiterium, quod dicitur mortuorum dormitorium, eſt Eccleſiæ gremium, quia ſicut ſæculo mortuos de vtero baptiſmatis Chriſto genuit, ita poſtmodum in carne mortuos gremio ſuo confouens æternæ vitæ reddit. Eccleſiæ, quæ in modum crucis fiunt, populum Eccleſię mundo crucifigi debere oſtendunt: Quę autem rotundæ in modum circuli fiunt, Eccleſiæ per circulum orbis in circulum coronæ æternitatis per dilectionem conſtrui oſtendunt.

De Clauſtro. CAP. CXLVIII.

CLauſtralis conſtructio iuxta monaſterium eſt ſumpta à porticu Salomonis conſtructa iuxta templũ, In qua Apoſtoli omnes vnanimiter commanebant, & in templo ad orationem conueniebant, multitudini credentium cor vnum & anima vna erat, & omnia communia habebant. Secundum hanc formam religioſi in clauſtro vnanimiter degunt, nocte ac die in monaſterio ad ſeruitium Dei conueniunt. Et fideles adhuc ſecularia relinquunt, communem vitam in clauſtro ducunt.

Quod clauſtrum ſit paradiſus. CAP. CXLIX.

POrro clauſtrum præfert paradiſo monaſterium vero edem, ſecuriorem locum paradiſi fons in hoc loco voluptatis eſt in monaſterio fons baptiſmatis, lignũ vitæ in paradiſo eſt corpus Domini in monaſterio. Diuerſæ arbores fructiferæ ſunt diuerſi libri ſacræ ſcripturæ. Secretum enim clauſtri gerit figuram cœli, In quo iuſti ita à peccatoribus ſegregantur ſicut religioſæ vitæ profeſſores à ſecularibus in clauſtro ſequeſtrantur. Porro monaſterium præfert cæleſtem paradiſum. Fons & lignum vitæ ſignat Chriſtum, qui eſt fons vitæ & cibus A beatorum æternaliter viuentium. In monaſterio duo chori laudes Deo concinunt, & in cæleſti paradiſo Angeli atque ſancti in ſeculum ſæculi dulci concentu Dominum laudabunt. Altitudo in clauſtro conuerſantium vnum cor & vnam animam in religione habent, & omnia communiter poſſident, & in ſuperna patria omnes electi cor vnum & animam vnam in dilectione habebunt, & omnes omnia communiter poſſidebunt, quia vnuſquiſque quod in ſe minus habet in aliis habebit, vbi Deus omnia in omnibus erit. In clauſtro ſinguli ſingula loca ſecundum ordinem tenent, & in paradiſo ſinguli ſingulas manſiones ſecundum merita recipient.

De dedicatione Eccleſiæ. CAP. CL.

B ECcleſiæ Dedicatio eſt Eccleſiæ & Chriſti nuptialis copulatio. Epiſcopus qui eam conſecrat eſt Chriſtus; qui Eccleſiam deſponſauerat Epiſcopus fontem in atrio benedicit, & in circuitu aſpergit, quia Chriſtus fontem baptiſmatis in Iudæa conſecrauit, & in circuitu mundi omnes gentes eo ablui imperauit.

De domo non conſecrata. CAP. CLI.

DOmus non conſecrata eſt gentilitas Dei ignara, & perfidię repagulis incluſa. In domo duodecim cãdelæ in circuitu accenſæ eam illuminant, & duodecim Apoſtoli in circuitu orbis gentilitatem lumine doctrinę illuſtrabant. Candela lucet & ardet, & Apoſtoli verbo lucebant & charitate ardebant. Pontifex ſuperliminare oſtij cum baculo ter percutit, tollite portas principes C veſtras, & eleuamini portæ æternales, dicit: per pontificem Chriſtus, per baculum ſceptrum poteſtatis intelligitur; trina autem percuſſio terna poteſtas in cœlo, in terra, in inferno accipitur. Quaſi ergo ter Dominus ianuam cum capuita percuſſit, dum Eccleſiæ poteſtatem ligandi atque ſoluendi cœlo & in terra conceſſit, & portas inferi aduerſus eam non præualere tribuit. Iubet etiam vt principes tenebrarum portas mortis ab Eccleſia tollant portæ vero æternales, id eſt, cœleſtes eleuentur, & iuſti ad vitam ingrediantur.

De Portis. CAP. CLII.

POrtæ quippe mortis ſunt vitia & peccata. Portæ vitæ ſunt fides, baptiſma, operatio. Per eum, qui intus reſpondet, diabolus intelligitur, qui de domo Eccleſiæ expellitur. Ipſe quippe quaſi fortis armatos atriũ ſuum D cuſtodiuit, dum hunc mundum quaſi iure poſſedit. Sed fortior ſuperueniens eum expulit, ſpolia eius diſtribuit, dum Chriſtus eum paſſione vicit, & Eccleſiam ab eius iure eripuit. Mox oſtium aperitur, & Epiſcopus ingreditur, quia Eccleſia oſtium fidei Chriſtu aperuit, & eum intra ſe deuote recepit. Epiſcopus ingrediens pax huic domui dicit, quia Chriſtus mundum ingrediens, pacem hominibus conſulit, quam reſurgens à mortuis ſuis præbuit Pax, inquit, vobis Ter pax huic domui clamat, quia reconciliationem Eccleſiæ per Trinitatem factam inſinuat, vel quia vnus eſt Deus, vna fides, vnum baptiſma. Deinde pontifex proſternitur, pro conſecratione domus dominum precatur, & Chriſtus ſe ante paſſionem in monte proſtrauit & pro Eccleſiæ ſanctificatione patrem orauit. Surgens pontifex popu- E lum per Dominus vobiſcum non ſalutat, ſed per flectamus genua ad orationem inuitat, quia infideles & impij non ſunt ſalutandi, ſed ad conuerſionem & pœnitentiam prouocandi.

De Alphabeto. CAP. CLIII.

POſt hoc alphabetum in pauimento cum capuita ſcribit incipiens à ſiniſtro angulo orientali, in dextrum occidentalem deſinit. Deinde aliud alphabetum à dextro angulo orientis inchoat, & ſcribendo in ſiniſtro angulo occidentis conſummat. Quæ duo alphabeta in medio Eccleſiæ in formam crucis conueniunt, & quid myſticent nobis aperte innuunt.

De

De quatuor angulis Eccleſiæ. CAP. cliv.

QVatuor Eccleſiæ anguli ſunt quatuor plagæ mundi. Scriptura, quæ terræ inſcribitur, eſt ſimplex doctrina, quæ cordibus terræ imprimitur. A ſiniſtro angulo Epiſcopus ſcribere incipit, quia Chriſtus à Iudæa docere incœpit. Ipſa quippe ſiniſtro angulo comparatur, quia ob perfidiam cum ſiniſtris reputatur. Ideo angulus orientis dicitur, quia Chriſtus, qui eſt oriens, in eo ſecundum carnem oritur. Scripturam in dextrum angulum deducit Epiſcopus, quia doctrina Chriſti ad Eccleſiam vſque peruenit. Ipſa enim dextro angulo aſſimilatur, quia cum dextris computatur. Ideo autem angulus occidentis exiſtit, quia in ea perfidia corruit, Chriſtus ſol iuſtitiæ pro ea in morte occidit.

De dextro angulo. CAP. clv.

ITerum Epiſcopus ſcripturam à dextro angulo orientis inchoat, & in ſiniſtro occidentis eam conſummat, quia per doctrinam ſuā in primitiua Eccleſia inchoauit, & eā in fine mundi in Iſraelitico populo conſummabit. Primitiua Eccleſia in dextra angulus dicitur, quia ipſa eſt regina, quæ à dextris Dei ſtare ſcribitur. Ideo angulus dicitur orientis, quia lumen fidei in ea exortum. Populus autem Iſrael ideo ſiniſter angulus vocatur, quia adhuc in infidelitate perdurare non verecundatur. Ideo vero angulus occidentis dicitur, quia occidente iam mundo poſt plenitudinem gentium Iſraël ad Chriſtum conuertitur. Duo alphabeta, quæ ex diuerſis angulis in formam crucis conueniunt, ſunt duo populi, qui ex diuerſo ritu in vnam fidem crucis per Chriſtum conuenerunt. Duo enim teſtamenta ſunt, qui in ſimul coniuncta crucem paſſionis Chriſti ediderūt. Vnum autem Græce, alterum Latine ſcribitur, quia Græca lingua propter ſapientiam, Latina autem imperialem potentiam aliis eminentior cognoſcitur, quod vtrunque ad fidem crucis conuertitur. Vtraque vero per baculum ſcribuntur, quia hæc omnia per prædicatores peraguntur, hucuſque totum quod præceſſit, quaſi proœmium conſecrationis fuit. Abhinc dedicatio Eccleſiæ incipit, & ideo per hoc, quod nunc ſequitur, Chriſti paſſio & Spiritus ſancti effuſio innuit, per quæ Eccleſia Catholica conſecratur.

De Deus in adiutorium. CAP. clvi.

POſt hæc Pontifex ante altare ſtans diuinum auxilium per verſum: Deus in adiutorium meum intende, inuocat; vt domū nomini eius digne conſecrare valeat. Gloria patri abſque alleluia ſubiugit, quia gloriam Trinitati in illa domo cantari innoteſcit, alleluia nō addit, eo quod adhuc ad vocem exultationis conſecrata non ſit. Poſt conſecrationem autem alleluia cantabitur, quia excluſa iam omni dæmonum fantaſia Deus in ea laudabitur. Ita Chriſtus verus pontifex ad aram crucis accedens, patris auxilium inuocauit, quo Eccleſiam ſanctificare velit, quaſi gloria patri cecinit, dum ad gloriam Trinitatis mortem pro Eccleſia ſubiit. Quaſi alleluia non addidit, dum totus mundus in eius paſſione fuit turbatus. Poſt reſurrectionem autem quaſi poſt conſecrationem alleluia cantabatur, quia cœlum & terra de eius reſurrectione lætabatur.

De Sale & cinere. CAP. clvii.

DEinde aqua benedicitur, vinum admiſcetur; ſal quoque & cinis commiſcentur, ſal, quo omnes cibi ſapidi fiunt, Chriſtus Dei ſapientia deſignatur, qua omnes ſapere & intelligere acceperunt. Deinde Heliſæus ſal in aquam miſit, & aquæ ſanatæ ſunt, quia Deus ſapientiam, id eſt, filium ſuum in homines miſit, & ſanati ſunt. In lege autem vitula ruffa iuſſa eſt in igne cremari & populus eius cinere expiari. Vitula rufa in expiatione populi in cinerem cremata eſt, Chriſti ſanguine rubricata, igne paſſionis in cinerem redacta, quo plebs fidelium eſt expiata. Hic cinis ſali admiſcetur, dū humanitas à diuinitate in reſurrectione reſumitur. Ci-

A nis quoque ſali commiſcetur, dum nos Chriſtiani, qui cinis ſumus, & Eccleſia nominamur, diuinitati Chriſti aſſociamur.

De Vino & aqua. CAP. clviii.

ITem per vinum diuinitas, per aquam intelligitur humanitas, hæc duo commiſcentur, dum noſtra humanitas per Chriſti ſanguinem diuinitati adiungitur. Ter crux cum ſale & cinere ſuper aquam fit, quia per crucem Chriſtus hominibus fidem Trinitatis impreſſit. Porro per hæc ſingula, ſacrificium Eccleſiæ exprimunt, quod in hac domo dedicata offertur per ſalem & cinerem Chriſti corpus in diuinitate præfiguratur; per vinum & aquam Chriſti ſanguis, quo cum aqua conficitur, prænotatur.

De Templo. CAP. clix.

B NOtandum quod hoc totū ad hominem refertur, qui templum Dei appellatur. Primum Pontifex oſtium aperit, deinde preces fundit, poſt hæc alphabetum ſcribit, deinde aquam cum ſale & cinere benedicit, vinum admiſcet, deinde vngit. Ita cuilibet ad Diuinum conuerſo, oſtium fidei aperitur: deinde pro eo oratur: deinde ſcriptura menti eius inſcribitur, dum catechumenus exorciſmis imbuitur, exinde per fidem Chriſti diuinitas & humanitas docetur: Deinde fonte baptiſmatis purificatur, ad extremum chriſmate vngitur, & ſic templum Dei efficitur.

De Altari & cruce. CAP. clx.

POſt hæc ſacerdos digitum tingit, & crucem per quatuor cornua altaris facit. Altare hic primitiuam Eccleſiam in Hieruſalem exprimit. Quaſi Chriſtus cru-

C cem Pontifex ſuper altare fecit, dum crucem in Hieruſalem pro Eccleſia ſubiit. Quatuor cornua altaris ſignauit, dum quatuor partes mundi cruce ſaluauit. Deinde ſepties contra altare ſpargit, quia Chriſtus poſt reſurrectioné in ſepté donis Spiritus ſancti Eccleſiam baptiſari iuſſit. Aqua cum hyſſopo aſpergitur, quæ amara herba duritiā lapidum penetrare fertur, & ſignat Chriſti carnem in paſſione amaricatam, per quē baptiſmus datur, & duritia gentilium ad fidem emollitur. Deinde altare ſpargendo circuit, quia Dominus Angelum ſuum in circuitu timentium ſe mittit. Altare ter aſpergitur, quia Eccleſia à tribus peccatis mortis, ſcilicet, operis, locutionis, cogitationis emundatur. Deinde per totam Eccleſiam vadit, parietes ex vtraque ſpargit parte, quia Chriſtus per totam Iudæam populum baptizare præcepit.

D Interim canitur pſalmus, Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius, quia dum Chriſtus ſurrexit, dæmones & Iudæi inimici eius diſſipati ſunt. Et cum Chriſti reſurrectio & baptiſmus per mundum prædicabatur, inimici Dei ab Eccleſia diſſipabantur.

De Miniſtris. CAP. clxi.

POntifex mittit miniſtros, qui Eccleſiam cantando circumeant, quia Chriſtus Apoſtolos miſit, qui baptiſmum per totū mundum prędicabant. Epiſcopus per mediam Eccleſiam incedens cantat Antiphonā, Domus mea, & Chriſtus per doctores viſitans fecit eam domum ſuam. Incipiens autem antiphonam, Introibo & poſt, vadit canendo ad altare, & quod remanſit de aqua ad baſim altaris fundit, quia Chriſtus fluēta doctrinæ in Hieruſalem effudit, & inde fons baptiſmatis erupit. Poſt

E hæc altare cum linteo extergitur, per quod Dominica paſſio intelligitur: Linum quippe de terra ortus, & cum labore ad candorem conuertitur; & Chriſtus de virgine naſcitur, & cum magno labore paſſionis ad candorem reſurrectionis redirur. Hoc linteo altare extergitur, dū tribulatio Eccleſiæ exemplo paſſionis Chriſti delinitur: Deinde offertur incenſum, hoc eſt orationes iuſtorum, qui ſe in odorem Deo offerunt, dum corpus ſuum pro eo affligunt.

De Oleo & altari. CAP. clxii.

POſtea Pontifex fundit oleum ſuper altare faciens crucem in medio eius, & ſuper quatuor cornua eius, quia Chriſtus ſuper primitiuam Eccleſiam Spiritum

ſanctum in Hieruſalem effudit, in qua & crucem ſubiit, deinde per quatuor mūdi partes hæc dona fidelibus tribuit. Tunc cantatur Antiphona, Erexit lapidem Iacob in titulum; lapis vnctus fuit Chriſtus Spiritu ſancto à Patre ſcilicet oleo lætitiæ vnctus hic in caput anguli eſt factus: dum vterque populus in eo eſt coniunctus, ter altare vngitur, bis oleo, tertio chriſmate, quia Eccleſia inſignitur fide, ſpe, charitate. Fuſo autem oleo cantatur antiphona, Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni. Ager latitudo mūdi intelligitur, per quem Eccleſia vbique diffunditur. Hic ager vernat floribus dum Eccleſia reſplendet virtutibus. Odor florum eſt fragrantia bonorum operum, Roſæ ſunt martyres, lilia virgines; violæ ſæculi contemptores, virides herbæ ſapientes, floridæ proficientes, fructibus plenæ animæ perfectæ.

De Chriſmate. CAP. CLXIII.

DEmum per parietes Eccleſiæ crucem de chriſmate facit cum pollice incipiens à dextro latere vſque in ſiniſtrum, quia vnctio chriſmatis à primitiua Eccleſia incipiens peruenit in Eccleſiam gentium; interim cantatur Antiphona, Sanctificauit Dominus tabernaculum. Eccleſia nunc eſt Dei tabernaculum in huius mundi itinere, quæ poſtea erit templum in præuentione. Deinde Antiphona, lapides precioſi. Lapides precioſi ſunt, qui ſacras ſcripturas condiderunt. Muri & turres Hieruſalem ſunt munitiones ſcripturarum, quibus arcentur Iudæi, hæretici, atque pagani. Gemmæ ſunt lacrimæ [illegible].

De Incenſo. CAP. CLXIV.

TVnc Pontifex crucem incenſi ſuper altare facit, & ſe ad orationem ſubmittit. Chriſtus quoque Pontifex Pontificum incenſum crucis ſuper altare ponit, quia apud patrem pro nobis interuenit. Crucem namque incenſi facere eſt paſſionem ſuam, pro Eccleſia patri oſtendere, & pro nobis interpellare. Vnde Pontifex incipit Antiphonam, Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis, cum Gloria patri, quia Chriſtus patrem pro Eccleſia exorat, vt redemptionem, quam ipſe operatus eſt, in ea confirmet, & omnem terram ei ſubiciat. Vnde hæc proceſſerit gratia ſubdita, tēplo ſancto tuo, quod eſt in Hieruſalem In Hieruſalem quippe ſaluatio humani generis cœpit, & inde in totum mūdum manauit. Hieruſalem enim eſt Eccleſia, in qua templum eſt Chriſti, in quo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter, quæ tamen per Spiritum ſanctum effuſa humano generi profluxit largiter. Gloria patri additur, quia hanc ſaluationem Trinitas operatur, quia Trinitati laus & gloria proinde canitur.

De Vaſis & ornamentis. CAP. CLXV.

POſt hæc ſubdiaconi vel acolyti vaſa, linteamina & omnia ornamenta offerunt Pontifici benedicenda, ſunt hi qui ornatui Eccleſiæ eliguntur, & ad ſeruitium Eccleſiæ ab Epiſcopo conſecrantur, & vaſa Dei dicuntur. His peractis vadit Pontifex in eum locum, in quo reliquiæ poſitæ nocte cum vigiliis fuerunt, & eleuat eas portans ad locum præparatum, ita Chriſtus verus Pontifex, poſtquam nobis præparauit locum, iuſtos, qui in præſenti nocte ſe vigili mente à malo cuſtodiunt, aſſumit de locis ſuis, & perducit eos in domum patris ſui. Vnde cantatur Antiphona, Ambulate ſancti Dei, ingredimini ciuitatem Dei, id eſt, cæleſtem Hieruſalem. Quod autem ſequitur, nobis ædificata eſt noua Eccleſia hoc eſt Hieruſalem noua, quæ ædificatur vt ciuitas. Diuerſæ Antiphonæ cantantur; tripudium & exultationem angelicarum virtutum imitantur, quæ exeuntes de corpore animas comitantur, vſquequo pro meritis ſibi debitis in manſionibus recipiantur. Veniens pontifex ante altare, vbi reliquiæ ſunt recondiræ, extendit velum inter ſe & populum, quia loca animarum ſecreta ſunt à viſione mortalium.

De Reliquiis Sanctorum. CAP. CLXVI.

A RElïquiæ in altari ſigillantur, quia animæ in cæleſtibus collocantur. Cantatur Antiphona, Exultabunt ſancti in gloria, quia animæ ouant in Angelica cura.

De Veſte animarum. CAP. CLXVII.

POſt hæc altare veſtitur, quia animæ in reſurrectione corporibus veſtiuntur. Nudum erat altare, dum animæ ſine corporibus in cœlis fuerant collocatæ. Altare veſtitur, dum anima immortali & incorruptibili corpore induetur.

De die iudicij. CAP. CLXVIII.

POſt hæc Pontifex altare benedicit, & Chriſtus Eccleſiam his verbis benedicit, Venite benedicti patris mei. Pontifex reuertitur in ſacrarium cum ordinibus ſuis, & induit ſe veſtimentis albis, & Chriſtus reuer-
B titur in mundum ad iudicium cum ordinibus angelicis albis induitur veſtimentis, quia ſeruilem formam præſentabit impiis: cum videbunt in quem crucifixerunt, & iuſti regem gloriæ in decore ſuo videbunt. Deinde ornatur Eccleſia, & accenduntur luminaria, quia tunc opera iuſtorum ſplendeſcunt. pro quibus ornati perenniter vt ſol fulgebunt. Tunc incipit cantor; Terribilis eſt locus iſte. Quid enim terribilius illa die, quando Angeli timebunt, & impij in æternum ſupplicium ibunt. Tunc procedit Pontifex ſolenniter, & [illegible] cum omni lætitia, quia peracto iudicio videbunt Deus facie ad faciē, in gloria ſua, & erit Deus omnia in omnibus, & vt lux oculis, ſic gaudium animabus.

De certo loco & ſacrificio. CAP. CLXIX.

C IGitur ſicut in Eccleſia dedicata rite Miſſa celebratur, ſic in Eccleſia Catholica legitime ſacrificatur, & extra hanc nullum ſacrificium a Deo acceptatur. Et quamuis Deus vbique ſiue in agro, ſiue in eremo, vel in mari, vel in omni loco dominationis eius iuſte poſſit, ac debeat benedici, & inuocari, vt puta in templo totius mūdi, tamen iure oportet uno tempore ad Eccleſiam à fidelibus curritur, vt ibi Deus inuocetur, atque adoretur, in qua omnem rem, quam duo ea conſenſu petierunt, ſe daturum pollicetur, & vbi ipſe duobus vel tribus in nomine eius congregatis intereſſe perhibetur. Iuſtum quippe eſt vt Chriſtianus populus in oratorium quaſi ad prætorium conueniat, iudicia ac mandata æterni regis audiat, atque de conuiuio vitali ſaginari percipiat. Cum
D ergo populus in Eccleſiam congregatur, quaſi templum Deo ad inhabitandum ædificatur. Eccleſia autem in Eccleſia, eſt plebs Chriſtiana in aula dedicata. Templum quoque eſt in templo, baptizatus quilibet in domo conſecrata.

De Violata Eccleſia. CAP. CLXX.

SI Eccleſia homicidio vel adulterio violatur, iterum dedicatur, ita ſi homo Spiritus ſancti templum in baptiſmate dedicatum criminali peccato violatur, neceſſe eſt vt denuo fonte lachrymarum renouetur. Si ſigillum altaris amouetur, eſt præceptum, vt iterum conſecretur. Ita ſi ſigillum fidei ab altari cordis aliqua hæreſi amouetur, oportet vt denuo per pœnitentiam reconci-
E lietur. Si principale altare mouetur, eſt decretum, vt Eccleſia denuo conſecretur Ita ſi Epiſcopus princeps Eccleſiæ à fide ad hæreſim mutatur, tota plebs ei ſubiecta commaculatur; & ideo conuenit, vt cum eo pœnitentia & ſanctificatione ad Catholicam fidem recipiatur. Quæ autem violata, non denuo conſecrata fuerit, immunda & canibus erit peruia. Ita ſi homo templum Dei, ſcilicet ſeipſum mortali crimine violauerit, atque per pœnitentiam denuo non remundauerit, dæmonibus habitatio erit. Interfecti ideo in Eccleſiam non portantur, ne ſanguine pauimentum maculetur. Ob hanc enim cauſam putant quidam mulieres in partu defunctas, in Eccleſiam non eſſe deferendas, quod tamen licet fieri.

De con-

De conſtructione Eccleſiæ. CAP. CLXXI.

A

ITaque bonum eſt Eccleſias ædificare, conſtructas vaſis, veſtibus, aliis ornamẽtis decorare, ſed multo melius eſt eoſdem ſumptus in vſus indigentiũ expendere, & cenſum ſuum per manus pauperum in cœleſtes theſauros præmittere; ibique domum non manu factam, ſed æternam in cœlis præparare, in qua poſſit cum Angelis æternaliter habitare. Sciendum autem quod loca ſancta non ſaluant, quos praua opera ab Eccleſiis ſeparant, nec item horrida loca his obſunt, qui pie viuunt. Nadab namque & Abiu ſacerdotes in tabernaculo Dei igne conſumuntur; Chore, Dathan, & Abiron ante tabernaculum à terra degluttuntur. Heli Põtifex in loco ſancto fracta ceruice perit. Oza iuxta archam percuſſus interiit. Ioab iuxta altare occiditur. Ozias rex in templo lepra perfunditur. Poſtremo templum violatum ſubruitur, populus legis præuaricator ab eo captiuus ducitur. Econtra Ioſeph in ciſterna & in carcere non perit. Moyſes in fluuio necem non ſubit. Iob in ſterquilinio. Hieremias non interiit in cœno. Daniel in lacu leonum. Tres pueri non læduntur in camino ignium. Petrus in carcere. Paulus non periit in mari, immo diabolus de cœlo, homo cecidit de paradiſo. Iuſti autem in terra à Deo viſitantur, de inferno ad cœleſtia ſubleuantur.

B

De Miniſtris Eccleſiæ. CAP. CLXXII.

DE Eccleſia quã Deus dedit iam diximus, ſupereſt, vt de Miniſtris Eccleſiæ dicamus. Eccleſia itaque vſum ſacerdotum & miniſtrorum de ſynagoga accepit, quos primum Moyſes ex præcepto Domini in miniſterio tabernaculi conſtituit. Deinde Dauid & Salomon nihilominus ex iuſſu Domini cantores & leuitas in templo ordinauerunt, quos Apoſtoli ſecuti miniſtros Eccleſiæ in Chriſtiana religione diſpoſuerunt.

De Chriſtianis. CAP. CLXXIII.

CHriſtiani autem à Chriſto dicuntur, & hi ita, ſcilicet in laicos, in monachos, in clericos diuiduntur. Laos dicitur populus, inde laici, id eſt, populares. Monas dicitur ſingularitas, inde monachi, id eſt, ſingulariter degentes.

De Clericis. CAP. CLXXIIII.

CLeros dicitur ſors vel hæreditas. Inde clerici, id eſt, ſortiti, ſcilicet ad hæreditatem Domini. Ipſi enim decimam & ſacrificium accipiunt, quę ideo pars vel hereditas Dei dicuntur, quia ea præcepto Dei in ſeruitium Dei offeruntur. Idcirco vero à ſorte clerici appellantur, quia ſacerdotes in lege ſorte eligebantur, & apud gentiles, qui plures liberos habuit, vnum ad clericatum ſorte elegit. Omnes autem eccleſiæ miniſtri dicuntur clerici. Sed ſunt in ſeptem gradus diſpoſiti, quia à ſeptiformi gratia Spiritus ſancti conſecrati. Sunt autem hi, oſtiarij, lectores, exorciſtæ, acolyti, ſubdiaconi, diaconi, presbyteri.

De Oſtiariis. CAP. CLXXV.

QVi in ſynagoga ianitores vel æditui dicebantur, in eccleſia oſtiarij nuncupantur, illorum autem officium in lege erat, quod templum vt Samuel aperiebant & claudebant, & de Iudæis pollutos, de gentibus autem immundos, id eſt, incircumciſos de domo Dei excludebant. In Eccleſia autem hoc officium habent, vt catechumenos baptizandos in Eccleſiam introducant; & pœnitentes per Epiſcopum reconciliatos in oſtio accipiant, & in domum Dei reducant. Dum hi ordinantur, claues Eccleſiæ eis ab Epiſcopo traduntur, vt videlicet credentibus ianuas Eccleſiæ aperiant, incredulis claudant, & templum Dei, quod ipſi ſunt, virtutibus aperiant, vitiis claudant.

De Lectoribus. CAP. CLXXVI.

QVi in templo erant cantores, apud nos ſunt lectores. Illorum officium erat hymnos à Dauid compoſitos, vel cantica à Salomone edita in templo, vt Aſaph, & Idithum reſonare, & organis, vel cymbalis Deo iubilare. In Eccleſia autem illorum eſt officium, diuinam ſcripturam recitare, & reſponſoria, vel gradualia, & Alleluia ſingulariter coram populo ad laudem Dei cantare. Dum hi ordinantur, liber eis ab Epiſcopo traditur, vt videlicet operibus impleant, quę populo de libris pronunciant. Eſt autem præcentor, qui præcinit, ſuccentor, qui cantum ſubſequitur, centor vel cantor, qui conſonat, pſalmiſta, qui pſalmos pronunciat, Symmiſta, id eſt, ſecretarius, vel ſecreti conſcius, qui myſteria Chriſti explicat.

De Exorciſtis. CAP. CLXXVII.

EXorciſta dicitur adiurator, hi Salomone dicẽte dæmones adiurabant, & eoſde obſeſſis hominibus expellebant, vt ſeptem filij Sceuæ ſacerdotis faciebant. In Eccleſia autem habent officium infantes catechizandi; exorcizare & per verba Dei, id eſt, baptizandorum corpora dæmonibus interdicere, ac de energumenis, id eſt de obſeſſis corporibus per exorciſmos dæmonia arcere. Et his codex ab Epiſcopo traditur, dum ordinantur, vt videlicet monita librorum impleant, quo dæmones ab aliis expellere valeant.

De Acolytis. CAP. CLXXVIII.

C

QVi in lege luminum concinnatores dicebantur, apud nos acolyti, id eſt, ceroferarij nuncupantur. Hi lumina in templo accendebant, vel extinguebant oleo reficientes, lucernas nutriebant, ex quibus Nadab & Abiu erant. In Eccleſia autẽ habent officium, vt luminẽ vel thuribulũ ante ſacerdotem ad miſſam, vel ad Euãgelium deferant, ad ornandum altare, veſtibus vel palliis inſeruiant. His ordinandis candelabrum & vrceus vel ampulla ab epiſcopo traditur; vt per hoc admoneantur quatenus lucernæ bonorum operum in manibus eorum luceant, & oleum bonæ conſcientiæ in vaſis cordis habeant.

De Subdiaconibus. CAP. CLXXIX.

D QVi apud Hebræos Nathinæi, id eſt, in humilitate ſeruientes ſcribuntur, apud nos ſubdiaconi, id eſt, ſubminiſtri dicuntur. Horum officium in lege erat, oblata ſacrificia à populo accipere, & aquam vel quælibet neceſſaria in miniſteria templi deferre, ex quibus Nathanael dicitur fuiſſe. In Eccleſia autem hoc habent officium, vt Epiſtolam legant, calicem & patenã cum corporali diacono ad altare offerant. Vnde & hypodiacones, id eſt, ſubdiaconi miniſtrantes dicuntur. Cum hi ordinantur, vaſa ſancta, id eſt, calix & patena eis ab Epiſcopo dantur, & manutergium quatenus ſe vaſa Dei ſciant, & ſe huic miniſterio mundos exhibeant.

De Diaconibus. CAP. CLXXX.

ALeui filio Iacob leuitæ, id eſt, aſſumpti denominantur, per quos cuncta ſacrificia ſub ſacerdoti-
E bus adminiſtrabantur. Ex quibus Eleazar & Ythamar prædicantur. Hos Eccleſia diacones, id eſt, miniſtros nuncupat, quia ſacerdotibus miniſtrant. Horum officium eſt in Eccleſia Euangeliũ legere, ſacrificium in altari componere, ſanguinẽ Domini diſtribuere, populo licentiam abeundi dare, & ſi neceſſe eſt, prędicare, & baptizare. His ordinandis Epiſcopus ſtolam dat, vt ſe lege Dei conſtrictos cognoſcant, ac ſe caſtitati in ſeruitio Dei omnimodis ſubdant. Archidiaconus dicitur ſummus diaconus, vt fuit Stephanus vel Laurentius.

De Presbyteris. CAP. CLXXXI.

PResbyter dicitur ſenior non ætate, ſed ſenſu. Cani enim ſunt ſenſus hominis. Hi in lege principes po-

puli, vt Chore, Datan, & Abiron, vel magiſtratus templi, vt Nicodemus, & Gamaliel dicebantur, & per eos A ſacrificia populi offerebantur. Presbyter enim dicitur præbens iter, ſcilicet populo de exilio huius mundi ad patriam cœleſtis regni. Horum officium eſt miſſas celebrare, pro populo ſacrificare, corpus Domini diſpenſare, prædicare, baptizare, pœnitentes abſoluere, infirmos vngere, mortuos ſepelire, populum ad miſſam, vel nuptias, vel arma, vel peras, vel baculos, vel iudicia ferri, & aquas, vel candelas, vel palmas, vel cineres, vel quaſlibet res ad cibũ pertinentes benedicere. His episcopus manus in ordinatione imponit, poteſtatẽ ligandi atque ſoluendi tradit, quatenus ipſi ita viuant, vt alios ligare ac ſoluere valeant, iugum Domini ſuaue eis imponit, dum collum illorum ſtola cingit, quatenus ſic legi Dei obediant, vt alios regere queant. Manus eorum B chriſmate vngit, vt cuncta, quæ benedicit, benedicta ſint, quatenus ſe ab omni immundo opere contineant, vt digne corpus Chriſti conficere valeant.

De Sacerdotibus. Cap. clxxxii.

Sacerdos dicitur quaſi ſacrum dans. dat enim corpus Domini, vel alia ſacramẽta populo. Sacerdos enim dicitur ſacer dux, quia verbo & exemplo ducatum præbet ad vitam populo: tam epiſcopus quàm Presbyter ſacerdos vocatur, quia per vtrunque ſacramentũ datur. Archipresbyter dicitur ſummus presbyter. Decanus, quidem presbyteris eſt prælatus. Præpoſitus, qui aliis eſt prælatus. Corepiſcopus, qui de choro ſacerdotum vicarius Epiſcopi eſt prælatus. Vice Dominus, qui vicem Epiſcopi agit. Hos ſeptuaginta viri expreſſerunt, qui ſpiritum Moyſi accipientes populo prælati ſunt.

De Epiſcopis. Cap. clxxxiii.

Epiſcoporum ordo in tria diuiditur: In epiſcopos, in Archiepiſcopos, & in Patriarchas. Epiſcopi ſuper ſcopon dicitur intendens, inde epiſcopus dicitur ſuperintendens, quaſi de alto proſpiciẽs mores & vitam ſubiectorum. Sicut enim cuſtos vineæ in alto reſidens vndique proſpicit, ſic Epiſcopus Chriſti vineæ, ſcilicet Eccleſiæ cuſtos, quaſi in alto reſidens populum ſub ſe poſitum proſpiciens inſtruit. Vnde & ſpeculator dicitur, quia ſicut ſpeculator in alta turri ponitur, vt hoſtes aduentantes ſpeculetur, & ciues ad reſiſtendum adhortatur; ſic Epiſcopus, quaſi in ſpecula collocatur, vt popu- D lum contra hoſtes, dæmones, & hæreſes armare nitatur. Hic quoque præſul nominatur, quia præſidere ad conſultum putatur. Hic enim Antiſtes, quaſi anteſtans dicitur, quia populo præeminere videtur. Anti enim dicitur contra. Inde Antiſtes quaſi contra ſtans dicitur, quia hæreticis vt lupis paſtor contra ſtare & oues protegere cernitur. Eſt enim Pontifex dictus, quaſi pons factus. Vita quippe Epiſcopi debet eſſe pons populo ſuper mare ſæculi ad patriam paradiſi, vel Pontifex dicitur pontem faciens, quia quaſi pontem populo facit, dum eum ſana doctrina ſuper paludes hæreſum ad atria vitæ ducit.

De ſummo Sacerdote. Cap. clxxxiv.

Hic Aaron in veteri lege ſummus ſacerdos appellabatur, quia cæteris ſacerdotibus & leuitis principabatur: hic nomen Dei tetragrammaton portabat, & ſemel in anno pro populo offerebat. In lege Aaron primus eſt in ſummum ſacerdotem oleo vnctus. In Euangelio autem Iacobus Apoſtolus eſt primus ab Apoſtolis Hieroſolymis epiſcopus ordinatus. Vnde dum ordinatur, a duodecim Epiſcopis conſecrari imperatur. Et ſi neceſſitas cogit ſaltem à tribus, vt Paulus a Petro, Iacobo, & Ioanne eſt ordinatus. Quod oleo vngitur, hoc à lege accipitur, in qua rex & ſacerdos vel propheta oleo vngebatur.

De manus impoſitione. Cap. clxxxv.

Qvod autem benedictio per manus impoſitionem datur, inde exortum creditur, quod Iſaac Iacob manus impoſuit, dum eum benedixit, et Moyſes Ioſue manus impoſuit, dum eum ducem populo præfecit, Et Dominus in Euangelio Apoſtolis manus impoſuit, dum eos principes & ſacerdotes Eccleſiæ conſtituit. Sed & ipſi Apoſtoli manus impoſuerunt, cum Spiritum ſanctum dederunt: huius officium eſt presbyteros & reliquos Eccleſiæ miniſtros ordinare, virgines velare, baptizatos confirmare, chriſma & oleũ conſecrare, eccleſias dedicare, vaſa & veſtes Eccleſiæ benedictione ſanctificare, rebelles excommunicare, pœnitentes reconciliare, in Synodo clericorum vel in conuentu populorũ eccleſiaſtica iura reprobare; huic dum regimen committitur eccleſiæ, baculus, quaſi paſtori, & annulus, velut apocriſiario, id eſt, ſecretorum ſigillatori traditur; gregem Chriſti ad paſcua vitæ baculo doctrinæ minet, atque ſponſæ Chriſti ſecreta ſcripturarum annulo fidei conſignet.

De Archiepiſcopis. Cap. clxxxvi.

Archiepiſcopus dicitur ſummus epiſcopus, vel princeps epiſcoporum, archos quippe ſummus, vel princeps dicitur. Idem enim metropolitanus dicitur. Metropolis autem mater ciuitatum vocatur, & ideo principalium ciuitatum epiſcopi metropolitani nominantur; horum officium eſt Epiſcopos conſecrare, conſilia congregare, iura dilapſa reparare. Hoc officium Moyſes habuit, qui Aaron pontificem oleo conſecrauit. Ante hos crucẽ portant, & pallio in modum cru- C cis decorantur, quia ſi Chriſtum crucifixum imitantur, torque victoriæ remunerantur.

De Patriarchis. Cap. clxxxvii.

Patriarcha dicitur ſummus patrum, vel princeps patrum. Patriarcha enim pater archa dicitur, ſcilicet Eccleſiæ, hi tantum tres ſcribuntur, quorum figuram Abraham, Iſaac, & Iacob, geſſiſſe leguntur: Horum vnus principatum in Aſia tenuit, qui præſulatu in Antiochia præfuit: Alius in Africa primatũ habuit, qui in Alexandria pontificatũ tenuit: tertius in Europa principabatur, qui Romani apicis infula decorabatur. Has tres ſedes ideo eccleſia principales conſtituit, quia eas princeps Apoſtolorum ſua ſeſſione conſecrauit, duabus D quippe præſedit. Tertiam Marcus Euangeliſta nomini eius aſcripſit. Poſtquam vero Nicena Synodus Romano pontifici hoc cõtulit priuilegium, vt ſicut Auguſtus præ regibus, ita ipſe præ omnibus Epiſcopis haberetur, & Papa vocaretur. Ius patriarchatus ad Conſtãtinopolitanam vrbem, ſcilicet ſecundam Romam eſt tranſlatum. Quod autem aliæ ſedes ſunt mutatæ hæc cauſa creditur eſſe. Cum Chriſtiani relicta lege Dei paganos ſpurcitiis operibus imitarẽtur iudicio Dei traditi ſunt in manibus eorum, qui deletis Chriſtianis poſſiderunt loca eorum. Vnde Antiochenus patriarchatus eſt ad Hieroſolymam tranſlatus. Porro Alexandrinus ad Aquilegiam eſt poſitus, quia huic ciuitati primum Marcus Euangeliſta præſedit, qui Alexandriæ præfuit, quanquam quidam con- E tendant quod Carthaginenſis Epiſcopus hac tranſlatione polleat: horum officium eſt Archiepiſcopos conſecrare, decreta canonum inſtaurare.

De Papa. Cap. clxxxviii.

Papa dicitur pater patrum, vel cuſtos patrum. Hic enim vniuerſalis nuncupatur, quia vniuerſæ eccleſiæ principatur. Hic quoque Apoſtolicus nuncupatur, quia principis Apoſtolorum vice fungitur. Hic enim ſummus Pontifex appellatur, quia caput omnium epiſcoporum eſſe videtur. Huius nomen in ordinatione mutatur, quia Petri nomen in prælatione eccleſiæ a Chriſto mutabatur, huic enim claues traduntur, ſicut Petro à Domino claues regni cœlorum tradebantur, vt ſe ianitorem cœli eſſe cognoſcat, in quod

eccleſiam

Eccleſiam introducere debeat. Hunc Melchiſedech in officio prætulit, cuius ſacerdotium alus incomparabile fuit. Papę autem officium eſt miſſas & diuina officia ordinare, canones pro tempore ad vtilitatem eccleſiæ immutare, Auguſtū conſecrare, pallia Archiepiſcopis, priuilegia Epiſcopis vel alijs religioſis dare, totam Eccleſiam vt Chriſtus gubernare. Itaque Papa in vice Chriſti eccleſiam regit, Epiſcopi in loco Apoſtolorum ei præſunt. Presbyteri ſeptuaginta duos diſcipulos exprimunt. Reliqui miniſtri diaconus ab Apoſtolis conſtitutos præferunt.

De conſecratione Papæ. Cap. clxxxix.

PApa vicarius Chriſti omneſque epiſcopi Apoſtolorū vicarij in Dominica die debent ordinari. Hora tertia qua Apoſtoli Spiritu ſancto ſunt oleo inuiſibili conſecrati. Oleum lucernæ lumen miniſtrat, & vulnera curat. Ita Spiritus ſanctus Apoſtolis lumen ſcientiæ miniſtrauit, & vulnera peccatorum curauit. Ideo epiſcopi oleo vnguntur, vt ſe Spiritum ſanctum Apoſtolis datum accepiſſe doceantur, & vt vita & doctrina coram hominibus luceant, & eos à vitijs curare ſatagant. Ideo autem in Dominica die conſecrantur, quia & ea die Apoſtoli à Spiritu ſancto ordinabantur, & vt ſe cum Chriſto reſurrexiſſe, & in nouitate vitæ ambulare admuneantur.

De Ordine miniſtrorum. Cap. cxc.

MIniſtri Eccleſiæ vel altaris ideo in ſabbato ordinantur, quod requies dicitur, quia ipſis ab omni opere ſeruili requieſcere, & in Dei ſeruitio vacare præcipitur.

De Presbyteris. Cap. cxci.

PResbyteri vero ad veſperam, quæ magis ad Dominicam pertinet, conſecrantur, quia Chriſto, cuius corpus conficiunt, incorporantur. Ideo autem in quatuor temporibus ordines dantur, quia quatuor gradus Dominum benedicentium, qui acolyti, ſubdiaconi, diaconi, presbyteri intelliguntur, ſub cuſtodia quatuor Euangeliorum ad miniſteria eccleſiæ in quatuor partibus mundi diffuſæ eliguntur.

De Virginibus. Cap. cxcii.

VIrgines vero ideo in natalitiis Apoſtolorū velantur, quia per apoſtolicos viros quaſi per paranymphos ſponſæ Chriſto conſecrantur. Et quia morem virginitatis primum Apoſtoli Eccleſiæ ſeruandum tradiderunt, quem à perpetua Virgine Maria acceperunt.

De Tonſura clericorum. Cap. cxciii.

TOnſura clericorum initium ſumpſit ab vſu Nazareorum, hi ex iuſſu legis crines ſuos radebant, & in ſacrificium Domino incendebant. Nazarei autem dicuntur ſancti, vnde Apoſtoli ad exemplum eorum miniſtros Eccleſiæ docuerunt, ſe ob ſignum tondere, quo recordarentur ſe Domino in ſanctitate ſeruire debere. Chriſtus rex & ſacerdos fecit nos ſibi & ſacerdotes & reges. Pars capitis raſa eſt ſignum ſacerdotale pars crinibus comata ſignum regale. Sacerdotes, quippe legis thiaram, id eſt, pilleulum ex byſſo in modum mediæ ſphæræ rotundum in capite portabant, reges aureas coronas geſtabant. ergo raſa pars capitis thiaram, circulus crinium refert coronam.

De Chriſto rege & ſacerdote. Cap. cxciv.

SAcerdos quoque in lege caput & barbatam raſit, dum ſacrificium pro populo obtulit. Rex autē coronam geſtabat, dum ad ſalutandum populū procedebat. Ita Chriſtus rex noſter ſpineam coronā portauit, dum humilis & præpotens pro militibus duellum pugnaturus, proceſſit, & regem ſuperbiæ deuicit. Idem ipſe ſummus ſacerdos in caluaria crines depoſuit, dum ſeipſum acceptum ſacrificium in ara crucis obtulit, per circulum ergo crinium, ſpineam coronam præferimus; A per nuditatē raſuræ caluicium Chriſti exprimimus. Mos quippe apud antiquos erat, quod captiuos decaluabāt, quos crucifigere volebant, vnde ſcriptum eſt, de captiuitate nudati inimicorum capitis. Ideo locus, in quo decaluabantur caluaria dicebatur, in quo Dominus decaluatus putatur.

Quod Petrus Apoſtolus tonſuram inuenit clericorum primus. Cap. cxcv.

PEtrus quoque Apoſtolus à gentibus captus, & ad ludibrium Chriſtianorum traditus, barba raſus & capite decaluatus. Quod ipſe deinceps in miniſterio fieri iuſſit, quod incredulos quamuis inſcios tamen Deo permittente in figura operatos intellexit, ſicut & crux olim fuit ſubſannatio, nunc eſt Eccleſiæ gloriatio, per B caput principale animæ, ſcilicet mens denotatur, quæ ſicut caput capillis, ita cogitationibus perornatur. Quæ nouacula timoris Dei debet a ſuperfluis cogitationibus radi, vt nuda facie cordis valeat cæleſtia contemplari. Rotunditas autem, quæ remanet crinium, eſt ornatus virtutum. Capilli vero in circulum coæquantur, quia omnes virtutes in concordia charitatis conſummantur. Quia autem barbam radimus, imberbes pueros ſimulamus, quos ſi humilitate imitabimur, Angelis qui ſemper iuuenili ætate florent æquabimur.

De Tonſura Magorum. Cap. cxcvi.

SCiendum vero quod Simon Magus & ſui ſequaces ſibi caput radebant, & ab aure vſque ad aurem per medium caput quaſi plateam. Vnde adhuc vulgo plat- G ta dicitur, faciebant, & per caput cœlum, per viam tonſuræ zodiacum intelligi volebant, quia cœleſtes ſe aſſerebant.

De clericali corona. Cap. cxcvii.

NOſtra autem tonſura in lege exprimitur, dum coronula quatuor digitorum ſuper menſam coram altari, & de ſuper minor coronula aurea fieri præcipitur per menſam, in qua propoſitio panum ponebatur, noſtrum altare accipitur, cui quotidie panis Chriſti imponitur. Corona quatuor digitorum per circulum crinium noſtrorum exprimitur, ſuperior autem coronula per plattam figuratur.

De ſacris veſtibus. Cap. cxcviii.

D HÆc ſtrictim de miniſtris Eccleſiæ ſint relata, nunc de ſacris veſtibus ſunt pauca ſubiicienda. Veſtes itaque ſacræ à veteri lege ſunt aſſumptæ. Ideo autē miniſtri Chriſti vel Eccleſiæ in albis veſtibus miniſtrant, quia Angeli æterni regis miniſtri in albis apparebant; per albas itaque veſtes admonentur, vt Angelos Dei miniſtros per caſtitatis munditiam in Chriſti ſeruitio imitentur. Veſtes vero, quibus corpus exterius decoratur, ſint virtutes, quibus interior homo perornatur. Septem autem veſtes ſacerdotibus aſcribuntur, qui & ſeptem ordinibus inſigniti noſcuntur, quatenus per ſeptiformem ſpiritum ſeptem virtutibus reſplendeant, quibus cum Angelis in miniſterium Chriſti ornati procedant.

De preparatione ſacerdotis. Cap. cxcix.

E SAcerdos ergo miſſam celebraturus, id eſt, ſpiritualebellum pro eccleſia pugnaturus, neceſſe eſt vt ſpiritualibus armis induatur, quibus contra hoſtes incenſores vitiorum vndique muniatur. Primo namque quotidianas veſtes exuit, mundas veſtes induit, quia corpus Chriſti tractaturus vel ſumpturus veterem hominem cum actibus ſuis, quæ ſunt vitia, & peccata, debet exuere, & nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt, id eſt, virtutes & bona opera debet induere. Deinde pectit crines capitis, quia ſacerdos debet componere mores mentis. Aqua abluit manus, quia lachrimis debet abluere carnales actus. Deinde à ſorde eas extergit, quia

tranſacta carnis opera per pœnitentiam eum extergere conuenit.

De Lauandis manibus. Cap. cc.

SAcerdotes quoque legis ſacrificaturi in labro de ſpeculis mulierum facto ſe lauabant, quæ ad oſtium tabernaculi excubabant. Labrum ex ſpeculis mulierum factum ſacra ſcriptura intelligitur, quæ de perſpicua ſanctarum animarum vita conſcribitur. Hæ ad oſtium tabernaculi excubabant, quia iugiter æternum Dei tabernaculum intendebant. In hoc labro ſacerdotes ſacrificaturi, debent ſe lauare, ſcilicet vitam ſuam diligẽter in ſacra ſcriptura conſiderare, exemplis ſanctorum, à maculis purgare, & ſic ad ſacrificium Domini intrare.

De Humerali. Cap. cci.

HInc humerale, quod in lege Ephod, apud nos amictum dicitur, ſibi imponit; & illo caput & collum & humeros (vnde & humerale dicitur) cooperit, & in pectore copulatum duabus vittis ad mamillas cingit; per humerale, quod capiti imponitur, ſpes cæleſtium intelligitur. Caput amictu cooperimus, dum pro ſpe cæleſtium Deo ſeruimus. Collum, per quod vox depromitur, eo circundamus, ſi pro ſpe vitæ cuſtodiam ori noſtro ponamus, vt nihil, niſi quod laudem Dei ſonet, de ore noſtro proferamus, humeros, quibus onera portamus, eo velamus, ſi leue onus Domini patienter feramus, hoc facimus, ſi pro ſpe futurorum, laborem actiuæ vitæ ſubimus, & proximis in neceſſitate ſubuenimus: per oras humeralis, fides & operatio intelliguntur, quæ vtrimque ſpei annectuntur. Hæ ante pectus inuicem copulantur, & vna apparet, & altera occultatur, quia fides & operatio in vnum copulantur, & fides quidem in corde occultatur, operatio autem ad ædificationem proximorum foris manifeſtatur. Vna enim ora latet, alia apparet, quia actio noſtra proximis lucet, intentio vero coram Deo intus latet, ad pectus humerale cingitur, quia ſpe ſupernæ patriæ praua cogitatio à pectore ſacerdotis reſtringitur. Duæ vittæ quæ amictum ad mammillas præcingunt, ſunt timor pœnæ & deſiderium vitæ, quæ ſpiritus cæleſtium pectori noſtro imprimitur. Hæc veſtis eſt candida, quia hæc omnia coram Domino ſunt ſplendida.

De Alba. Cap. ccii.

DEhinc alba induitur, quæ in lege tunica linea vel talaris, apud Græcos poderis dicitur, per hãc caſtitas deſignatur, qua tota vita ſacerdotis decoratur, hęc deſcendit vſque ad talos, quia vſque in finem vitæ debet in caſtimonia perſeuerare ſacerdos. Capitium quo alba induitur eſt profeſſio, qua caſtitas ſeruanda promittitur: lingua, quæ in capitio nunc innectitur, nunc reſoluitur, eſt poteſtas linguę ſacerdotalis, quæ nunc ligat peccantes, nunc ſoluit pœnitentes. Hæc veſtis in medio coanguſtatur, in extremo dilatatur, multis in commiſſuris multiplicatur, quia caſtitas preſſuris quidem mundi coartatur, ſed in charitate dilatatur, multis virtutibus multiplicatur. Hæc veſtis albedine candet, quia ſanctitas coram Deo inter Angelos ſplendet.

De Cingulo. Cap. cciii.

EX hinc cingulo cingitur, quod in lege balteus, apud Græcos zona dicitur. Per cingulum, quod circa lũbos præcingitur, & alba ne diffluat, & greſſum impediat adſtringitur, mentis cuſtodia vel conſcientia accipitur, qua luxuria reſtringitur, & caſtitas cohibetur, ne ad carnalia dilabatur, & greſſus bonorum operum impediatur, & ipſa concupiſcentia de vita ad ruinam impellatur.

De Stola. Cap. cciv.

A DEinde circundat collum ſuum ſtola, quæ & orarium dicitur, per quam obedientia Euangelij intelligitur. Euangelium quippe eſt ſuaue Domini iugum, obedientia vero lorum, quaſi ergo ſacerdos ad iugum Chriſti loris ligatur, dum collum eius ſtola circundatur. Hæc primitus ſiniſtro humero imponitur, & trãs cor in dextrum latus reflectitur, quia obedientia Euangelij primum in actiua vita ſuſcipitur. Deinde per dilectionem in dextrum contemplatiuæ porrigitur, deinde per collum in dextrum humerum giratur, à ſiniſtro non leuatur, quia poſtmodum obedientia per dilectionem Dei in contemplationem attollitur, & à proximis in actiua vita per dilectionem proximi non auellitur.

De Innocentia. Cap. ccv.

B PEr ſtolam quoque innocentia exprimitur, quæ in primo homine amiſſa per vitulum ſaginatum, occiſum recipitur. Beati qui hanc ſtolam à criminum labe cuſtodiunt, vel maculatam lachrymis lauant, quia illorum poteſtas eſt in ligno vitæ ſcilicet in Chriſto amiſſam gloriam poſſidebunt. Hac enim patriarchæ ante legem vtebantur, & primogenita dicebantur. Erat autem veſtis ſacerdotalis, quam maiores natu cum benedictione patris vt Iacob ab Iſaac induebant, & victimas Deo vt pontifices offerebant, vnde dicitur, Vende mihi primogenita tua. Et iterum ſtola alia. Stola dicitur miſſa, erat enim veſtis candida pertingens ad veſtigia, ſed poſtquam cœpit portari alba mutata eſt, vt hodie cernitur ſtola.

C *De Subcingulo.* Cap. ccvi.

EX hinc ſubcingulũ, quod perizoma vel ſubcinctorium dicitur, circa pudenda duplex ſuſpenditur, per hoc eleemoſynarum ſtudium accipitur, quo confuſio peccatorum contegitur, hoc duplicatur, quia primum animæ ſuæ miſerens peccata deuitando, deinde proximo neceſſitatem impendendo cuilibet imperatur.

De Caſula. Cap. ccvii.

DEinde caſula omnibus indumẽtis ſupponitur, per quã charitas intelligitur, quæ omnibus virtutibus eminentior creditur. Caſula autem quaſi parua caſa dicitur, quia ſicut à caſa totus homo tegitur, ita charitas totum corpus virtutum complectitur. Hæc veſtis & planeta quod error ſonat vocatur, eo quod errabũdus limbus eius vtrinque in brachia ſubleuetur. Hæc in duobus

D locis, ſcilicet in pectore, & inter humeros duplicatur, in duobus locis videlicet in vtroq; brachio triplicatur. In pectore duplicatur, quia per charitatem ſancta cogitatio & bona voluntas generatur, inter humeros duplicatur, quia per illam aduerſa à proximis & ab aduerſarijs ſupportantur. Veſtis in brachia eleuatur, dum charitas bona operatur. In dextro brachio triplicatur, dum in dilectione Dei monachis, clericis, laicis, Chriſtianis miniſtratur. In ſiniſtro triplicatur, dum per dilectionem proximi malis Catholicis ſeu Iudæis ſiue paganis neceſſaria corporis præbentur. Caſula in dextrum brachium leuatur, vt amici in Deo amentur; ſuper ſiniſtrum plicatur, vt inimici propter Dominum diligantur, huic in ſupremo humerale forinſecus annectitur,

E quia ſpes charitatem ſemper amplectitur.

De Mappula. Cap. ccviii.

AD extremum ſacerdos fanonem in ſiniſtrum brachium ponit, qui & mappula & ſudarium vocatur, per quod olim ſudor & narium ſordes extergebãtur, per hoc pœnitentia intelligitur, quia quotidiana exceſſus labes extergitur, hoc in ſiniſtro brachio geſtatur, quia in præſenti tempore tantum vita noſtra pœnitentia emundatur, his veſtibus ſacerdos ornatus procedit, confeſſionem facit, quia licet his virtutibus fulgeat, dignum eſt, vt inutilem ſeruum ſe dicat de tranſ- actis

actis ſe accuſans, vt reum diiudicet, & coram Deo gratiam inuenit.

De ſeptem veſtibus Epiſcopi.

CAP. CCIX.

Epiſcopus eiuſdem ſeptem veſtibus induitur, Inſuper, & aliis ſeptem redimitur, ſcilicet ſandaliis, dalmatica, rationali, mitra, chirothecis, annulo, baculo. Sandalia à ſandica herba vel à ſandraco colore dicuntur, quo depingi feruntur: hæc ab ipſo Domino vel ab Apoſtolis accepta creduntur, in quibus prædicaſſe traduntur. Eſt autem genus calciamenti inciſi, quo partim pes tegitur, partim nudus cernitur, Euangelica vero prædicatio intelligitur, quæ partim auditoribus aperitur, partim clauditur.

De Sandaliis. CAP. CCX.

Fiunt autem ſandalia ex pellibus mortuorum animalium, quia Apoſtoli & doctores prædicationem ſuam muniérunt ſcriptis prophetarum, videlicet Dei animalium. Pes ſubtus ad terram ſolea huius excalciamenti eſt tectus, deſuper nudus, quia Euangelij prædicatio debet carnalibus per litteram tegi, ſpiritualibus autem per allegoriam denudari, lingua ſub calcaneo ſurgit de albo corio, quia prædicator debet ſe ſeparare à terreno negotio, & eſſe innocens, & ſine dolo: lingua inde ſurgens ſeparata à corio, eſt illorum lingua, qua bonum teſtimonium fertur Epiſcopo, lingua ſuperior eſt ſpiritualium lingua, qui eum eligunt in prædicationis opera. Albo corio intrinſecus ſunt circundata ſandalia, quia prædicatoris conſcientia coram Deo debet eſſe puritate candida. Extrinſecus vero nigrum apparet, quia vita ipſius coram hominibus humilitate deiecta eſſe debet. Superior pars, per quam pes intrat, multis filis eſt conſuta, quia multis ſententiis debet prædicationem mentibus infundere ſupernam: lingua ſuper pedem, eſt lingua prædicatoris in plebem: lineæ, quæ à lingua vſque in finem deſcendit, eſt Euangelica perfectio, quæ in Deū tendit. Lineæ, quæ ex vtraque parte procedunt, ſunt lex & prophetia, quæ Euangelio teſtimoniū ferunt: ligatura eſt myſterium Chriſti incarnationis, quæ ſoluitur manu prædicationis. Tapetia pedibus eius ſubſtrata calcat, vt terrena deſpicere, & cœleſtia amare diſcat; legiſ ſacerdotes habebant femoralia, quibus turpitudinem tegebant, Eccleſiæ ſacerdotes ſandalia portant, quia etiam aliis munditiam prædicant.

De Dalmatica. CAP. CCXI.

Dalmatica à Dalmatia prouincia eſt dicta, in qua primum eſt inuenta. Hæc à Domini inconſutili tunica, & Apoſtolorum colobio eſt mutuata. Colobium autem erat cucullata veſtis ſine manicis, ſicut adhuc videmus in monachorum cucullis, vel nautarum tunicis. Quod collobium à Sancto Silueſtro in Dalmaticam eſt verſum; & additis manicis infra ſacrificium portari inſtituta. Quæ ideo ad Miſſam à pontifice portatur, vbi paſſio Chriſti celebratur, quia in modum crucis formatur. Hæc veſtis eſt candida, quia Chriſti caro de caſta virgine eſt genita, & pontificis vita debet caſtitate eſſe nitida; hæc habet formam crucis, quia Chriſtus pro nobis ſubiit ſupplicium crucis, & Pontifex debet ſe crucifigere vitiis & concupiſcentiis. Huius veſtis manicæ ſunt noſtræ gallinæ alæ. Omni quippe ſententia primos homines in paradiſo velut gallina oua in nido fouebat. Pullos Eccleſiæ ſub alas gratiæ & miſericordiæ congregabat. Ita debet Pontifex fideles ſub alas veteris & nouæ legis prædicando congregare, & exemplis ſe ſuper eos expandere, & oratione à cœli volucribus, id eſt, à dæmonibus protegere: hæc debet eſſe inconſutilis, vt Dominica tunica, quia fidei integritas debet eſſe indiſciſſa.

De Dalmatica & quid deſignet.

CAP. CCXII.

Per Dalmaticam quoque religio ſancta & immaculata deſignatur, quia pupillorū & viduarum viſitatio, & vitæ immaculatæ cuſtodia mandatur. Dalmatica duas coccineas lineas ante & retro habet, quia vetus & noua lex dilectione Dei & proximi refulget, qua Pontifex redimitus eſſe debet. Idem tramites purpurei deſignant ſanguinem Chriſti, pro duobus populis effuſum: immaculatio pertinet ad dilectionem Dei; viſitatio fratrum ad dilectionem proximi: per colorem coccineum opus miſericordiæ accipitur, quod ad geminam dilectionem viduis & pupillis impenditur. Fimbriæ quæ de Dalmatica procedunt, ſunt verba & exempla prædicatoris, quæ de religione prodeunt. Fimbriæ ante & retro pendent, quia omnia ad dilectionis in lege & euāgelio manent. In vtriſque lineis ſunt quindecim fimbriæ altrinſecus, ſcilicet ante & retro diſpoſitæ, quia in veteri teſtamento quindecim pſalmi quaſi quindecim gradus de via charitatis exeunt, & in nouo ſimiliter quindecim rami de arbore dilectionis excreſcunt. Sunt autem hi rami, Charitas patiens eſt, benigna eſt, non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati, omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet, charitas nunquam excidit. Siniſtrum latus habet fimbrias quod ſignificat laboris ærumnas, quia actiua vita eſt ſollicita, & turbatur erga plurima. Dextrum latus non habet, quia contemplatiua vita quieta manet, & regina à dextris ſtans nihil in ſe ſiniſtrum habet. Manicarum largitas eſt datoris hilaritas.

De Rationali. CAP. CCXIII.

Rationale à lege eſt ſumptum, quod ex auro, iacincto, purpura vnius palmi menſura erat factum: huic doctrina & veritas, ac duodecim pretioſi lapides contexti nominaque filiorum Iſraël inſculpta erant, & hoc Pontifex in pectore ob recordationē populi portabat, hoc in noſtris veſtibus præfert per ornatum, qui auro & gemmis ſummis caſulis in pectore affigitur. Monet autem pontificem ratione vigere, auro ſapientiæ, iacincto ſpiritualis intelligentiæ, purpura patientiæ in Chriſtum, qui cœlum palmo menſurat, rendere debere doctrina & veritate radiare, gemmis virtutum coruſcare, duodecim Apoſtolos ſanctitate imitari, totius populi in ſacrificio recordari.

De Mitra pontificali. CAP. CCXIIII.

Mitra quoque pontificalis eſt ſumpta ex vſu legis, hæc ex byſſo conficitur & tiara Ydaros infula pileum dicitur. Mitra quæ caput velat, in quo ſenſus ſunt locati, eſt cuſtodia ſenſuum ab illecebris mundi in mandatis Domini, pro corona vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. Mitra enim eſt Eccleſia, caput vero Chriſtus, cuius figuram gerit Epiſcopus. Mitra ergo ex byſſo facta multo labore ad candorem perducta caput pontificis circumdat, dum Eccleſia baptiſmate mundata, labore bonorum operum candidata, caput ſuum, ſcilicet Chriſtum in gloria videre anhelat, dum variis paſſionibus eum imitari pro gloriæ corona non dubitat. Caput quoque pontificis mitra decoratus, dum Eccleſia eius doctrina illuſtrata dignitati eius congratulatur, dum cum turba cleri & populi comitatur

ſucceſſores Patriarchæ. Petri vero ſucceſſor Apoſtolicus nominabatur, huic collata eſt poteſtas ab Eccleſia Archiepiſcopos per Prouincias conſtituere, quod per pallij largitionem accipitur.

De veſtibus Patriarchæ & Apoſtoli.

CAP. CCXXIII.

PAtriarchæ quoque & Apoſtolicus pallio vtuntur, quia eodem officio præditi eſſe noſcuntur. Porro Apoſtolico in Paſcha procedente phanus ex ſtuppa ſuper eum ſuſpenditur, quæ igne ſuccenſa ſuper eum cadere permittitur, ſed à miniſtris vel à terra excipitur, & per hoc ipſe in cinerem redigi, & gloria ornatus, eius in fauillam conuerti admonetur.

De Corona Imperatoris & Augusti.

CAP. CCXXIV.

COrona Imperatoris eſt circulus orbis. portat ergo Auguſtus coronam, quia declarat ſe regere mundi monarchiã. Corona quoq; dicitur victoria, vnde & victores coronabantur, & Auguſti victores orbis dicebantur. Arcus ſuper coronam curuatur, eo quòd Oceanus mundum diuidere narratur. Virga ſceptri eſt poteſtas regni. Veſtes imperiales ſunt ſibi ſubditæ poteſtates. Monent autem imperatorem purpureæ veſtes, vt habeat principales virtutes: ſceptrum, vt iudicium & iuſtitiam dirigat, quatenus ſolium gloriæ cum principibus cœli poſſideat: corona, vt ſic viuat, quatenus à rege regum coronam vitæ accipiat. Dicitur quòd Auguſto ab Apoſtolico coronato & regalibus indumẽtis decorato, deſuper pera imponatur, vt per hoc admoneatur, quia ſicut ad faſtigium regni aſcendit, ita ad mendicitatem peræ deſcendere poſſit, ſicut Diocletianus, qui prius Auguſtus fuit, poſtmodum hortulanus extitit. Crus aore Auguſtum portatur, vt in omnibus regem Chriſtum ſequatur.

De Diademate regum. CAP. CCXXV.

DIadema autem regum deſignat regni ambitum, & omnes, qui in agone contendebant, diadema accipiebant. Innuit ergo regibus diadema, quod ſi pro iuſtitia certauerint, cum rege omnium coronati regnabunt. Hæc vero regalia inſignia à Nino primo traduntur inuenta.

De Veſtibus Miniſtrorum inferioris gradus.

CAP. CCXXVI.

MIniſtris inferioris ordinis, ſcilicet oſtiariis, lectoribus, exorciſtis, acolytis, tres ſacræ veſtes conceduntur, quia videlicet Angelis ſplendidis miniſtris allociabuntur, qui hic in miniſterio Trinitatis fide, ſpe, & charitate veſtiuntur. Portant namq; ſuper humerale, quo humeri teguntur, quibus onera ferũtur, vt diſcant alterutrorum onera portare, & Chriſto in membris ſuis neceſſaria miniſtrare. Tunicam talarem, id eſt albam portant, vt humilitatem induant, & in hac vſque in finem Chriſto ſeruiant. Balteo id eſt zona iubentur renes præcingere, vt ſciant carnales concupiſcentias per continentiam reſtringere.

De Cappa. CAP. CCXXVII.

CAppa propria veſtis eſt cantorũ, quæ pro tunica hiacintina legis mutuata videtur, vnde ſicut illa tintinnabulis, ita iſta ornatur fimbriis. Per hãc veſtẽ ſãcta conuerſatio præmmiſtratur. Ideo à ſingulis, ordinibus portatur. Hæc in ſupremo habet capitium, quod deſignat ſupernum gaudium. Si enim Chriſti Miniſtri conuerſatio nunc in cœlis, ſtabit; peracto miniſterio gaudium Domini intrabit. Hæc vſque ad pedes pertingit, quia in ſancta conuerſatione in finem vſque perſeuerare conuenit: per fimbrias labor denotatur, per quem ſeruitium Dei conſummatur. Hæc veſtis inante aperta manet, quia Chriſti miniſtris ſanctè conuerſantibus æterna vita patet. Porro in tunica ſonus tintinnabulorum eſt vox Deo canentium cantorum. Quæ ſeptuaginta duæ fuiſſe ſcribuntur, quia de ſeptuagintaduobus libris laudes Deo canũtur, quibus totidem mala punica interſerta referuntur, quia de eiſdem libris opera iuſtorum nobis in exemplum proferuntur.

De Pileis. CAP. CCXXVIII.

CAntores enim caput pileis ornãt, quia ſe in atria Domini concupiſcere clamant, vt Deum, qui eſt caput omnium, in ſæculum ſæculi laudare valeant. Baculos manibus portant, vt quo ipſi properant, alios ſecum inuitare ſatagant,

De Subdiaconorum veſte. CAP. CCXXIX.

SVbdiacono ſupradictæ veſtes conceduntur. Inſuper duæ aliæ, id eſt ſubtile & ſudarium adduntur. Subtile, quod & ſtricta tunica dicitur, portat, vt ſe iuſtitia quaſi lorica induat, & in ſanctitate & iuſtitia Deo ſeruiat. Sudarium, quo ſordes à vaſis detergũtur, portat, vt tranſacta mala ſordium à ſe per pœnitẽtiam tergat. Notandum vero, quod ſubdiacono ſudariũ magis alijs formatur, quia vbi nunc fano, olim mappula portabatur.

De Veſte Diaconorum CAP. CCXXX.

DIacono enim Dalmaticæ vſus conceditur, quæ in modum crucis formatur, quia per illũ ſacrificium ſuper altare tanquam corpus Chriſti in cruce collocatur, per hoc admonetur, vt crucis mortificationẽ iugiter in corpore ſuo ſicut Lucas circumferat, & in ſancta religione viduas & pupillos viſitando, vt Stephanus ſeruiat, & in gradibus ſupradictis charitatis, vt idẽ ſeruat. Capitium Dalmaticæ anguſtatur, quia imitatio ſanctæ crucis ab omnibus negotijs coarctatur, huic ſtola in ſiniſtro humero ponitur, & trãs ſcapulas ad dextrũ latus reflectitur, quatenus iugo Domini actiua vita ſubdat & per pij laboris exercitium ad cõtemplatiuam proficiat.

De Diaconi caſula. CAP. CCXXXI.

CVm Diaconus caſulã portat, tunc prædicatores ſignificat, qui toto deſiderio contemplatiuæ vitæ inhiãt, & in dilectione ſeruẽtes alijs cæleſtia prędicant. Qui interdum caſulam exuunt, & ſe illa præcingunt, quia illa, quæ ore prædicant, exemplis bonorum operum demonſtrant. Vnde Diaconus de choro exit, caſulam exuit, duplicatam humero imponit, in dextro latere eam cingit, quia oportet prædicatores interdũ opus prædicationis, vel orationis, vel lectionis intermittere, & proximis in neceſſitate occurrere. Quaſi duplicatã caſulam humeris imponit, dum ob geminam dilectionem laborem pro fratribus ſubit. In dextro cingit, ſi per hoc tãtum æterna requirit, latus etiam denudatum deſignat Chriſtum pro nobis vulneratum. Diaconus in chorum redit, Euangelium legit, quia poſtquam prædicator Chriſto in membris ſuis miniſtrauerit, ad opus prædicationis redire debet quod deſeruit: peracto miniſterio Diaconus caſula induitur, quia prædicator, qui prius miniſtrauit, cum Martha debet poſtmodum audire verbum Dei cum Maria. Subdiaconus etiam caſulam portat, quia imitatur Diaconum, cui miniſtrat.

De Indumentis Clericorum.

CAP. CCXXXII.

CLericorũ induuiæ ab antiquis ſunt acceptæ. His nempe cantores in tẽplo vſi ſunt, ſicut Dauid & Salomõ inſtituerunt: huiuſcemodi veſtibus etiã ſenatores vſi ſunt, ex quibus in Eccleſiaſticũ vſum tranſierunt. Hæ autem albæ veſtes munditiam vitæ indicant, quia iuſtum eſt, vt Clerici in ſanctitate & iuſtitia Deo ſeruiant: hæc veſtis eſt laxa, quia Clericalis vita debet eſſe in eleemoſynis & bonis operibus larga. Eſt enim talaris, quia docet vſque in finem perſeuerare in bonis. lingua huius veſtis eſt lingua Clericalis, quæ debet & Dominum laudare, & populum ad laudem Dei inſtigare,

De Tunicis Clericorum. CAP. CCXXXIII.

A Diebus quadrageſimę vel alio congruo tempore laneis tunicis vtuntur, quia Miniſtri Eccleſiæ regi Chriſto in humilitate ſeruire præcipiuntur. Si enim Chriſti manſuetudinem & humilitatem ſequuntur, ad Chriſtum in conſortium Angelorum perducuntur. In veſte Clericali lingua formatur, quia tunica Domini inconſutilis ſic formata traditur alæ Seraphim: in capite fides & ſpes, in brachiis gemina dilectio, in corpore pœnitentia & operatio.

De Camiſiis Clericorum. CAP. CCXXXIV.

CAmiſia autem ſacerdotū duabus linguls formatur, quia eis bina poteſtas traditur. Vna quippe lingua ligant peccantes, alia ſoluunt pœnitentes. Cappa videtus à caſula tracta, per hanc admonētur Clerici in charitate ambulare, hancque aliis verbo & exemplo demonſtrare, quæ ſolet omnes virtutes decorare.

Clericos non decet arma deferre. CAP. CCXXXV.

B CLerici non debent ideo arma portare, quia non contra homines, ſed contra dæmones debent virtutibus pugnare, ſicut Moyſes arma non portauit, ſed Ieſu cum Amalech pugnante ipſe precibus pugnauit. Sic Apoſtoli & eorum ſequentes non armis ſed orationibus pugnauerunt, & nos non reſiſtere, ſed magis iniurias pati docuerunt.

Laici poſſunt portare arma. CAP. CCXXXVI.

LAici autem debent arma portare, vt Eccleſiam à paganis protegant, & Clerici ad ſeruitium Dei expediant. Vnde & illorum veſtes ſunt ſtrictæ, quatenus expeditiꝰ reddantur pugnæ. Sicut autem non licet Laicis Clericale officium vſurpare, ita non debent Clericalem veſtem ferre, & ſicut Clericis non licet nec contra paganos arma ferre, ita non debent Laicas veſtes portare.

Cuculla quid ſignificet. CAP. CCXXXVII.

C CVculla Monachorum ſumpta eſt à Colobio Apoſtolorum. Illorum vero tunica formatur vt Dalmatica; hæ duæ veſtes formam crucis præferunt, quia Monachi ſe vitiis & concupiſcentiis crucifigunt, per has enim ſex alæ Seraphim exprimuntur, quia Angeli Deo proximi deſcribuntur. Duæ partes capitis quibus caput velant, ſunt duæ alæ quæ fidem & ſpem inſinuāt. Duæ autem manicæ ſunt duæ alæ quibus volant, quæ geminam dilectionem prænotant, duæ vero partes Cucullæ in ante & retro, duæ alæ ſunt quibus corpus protegunt, quæ pœnitentiam & operationem exprimunt, hos ſi laudando Deum imitabuntur, eis in gaudio aſſociabuntur. Nigredo huius indumenti eſt contemptus mundi, longitudo veſtis eſt perſeuerantia in bonis.

Virga Abbati conceditur.
CAP. CCXXXVIII.

D ABbati conceditur paſtoralis virga, quia ei traditur Dominica gregis cuſtodia, quem nimirum debet baculo doctrinæ ſuſtentare, & virga magiſterij ad paſcua vitæ minare: per baculum quippe doctrina, per virgam accipitur diſciplina. Vnde dicitur, Virga tua & baculus tuus ipſa me cōſolata ſunt, huius baculi ſtatura non ex albo, ſed ex nigro debet eſſe, quia in cōmiſſa cura non debet mundi gloriam quærere. Sūmitas curuaturæ debet eſſe ſphærica, quia cuncta eius diſciplina debet eſſe deifica.

Conuerſationis Monialium initium.
CAP. CCXXXIX.

VEſtis & cōuerſatio ſanctimonialium à ſancta Maria ſumpſit exordium. Nigredo veſtis eſt contemptus amplexus vitalis. Velum eſt ſignum pudoris & futuri honoris. In nuptiis quippe caput & faciem velant, vt ab omnibus vitiis illicitę appareant, & pro hoc coronam vitæ ſibi repoſitam ſciant.

De Veſtitu Monialium CAP. CCXL.

QVod quædam virgines candidis veſtibus vtuntur à ſancta Cæcilia ſumptum videtur, quæ foris veſte ſplendebat, intus caſtitate fulgebat, & tamen mundi concupiſcentia in corde eius ſordebat. Candida enim veſtis præfert votum virginitatis.

De Viduis. CAP. CCXLI.

A VIduarum prima diua filia Iacob extitit ante legem, à qua vſus vidualis cœpit, hanc ſub lege Iudith & aliæ multæ imitatæ ſunt, ſub gratia vero Anna & aliæ plurimæ ſecutæ ſunt, quæ ſecundas nuptias contempſerunt, harum quoque habitus eſt mundo deſpectus.

De Conuerſis. CAP. CCXLII.

COnuerſæ autem, quæ eundem habitum gerunt, à Maria Magdalena formam ſumpſerunt.

Baptizati albas portant veſtes.

CAP. CCXLIII.

B BAptizati autem ideo veſtes albas portant, quia amiſſam innocentiam ſe recepiſſe inſinuant. Illorum mitra regni coronam, alba vero ſacerdotij præfert ſtolam. Iam enim facti ſunt reges & ſacerdotes & Chriſti regis & ſacerdotis cohæredes.

INCIPIT LIBER SECVNDVS de horis Canonicis.

C IN ſuperiori libro de Miſſa & Eccleſia, eiuſque miniſtris, quæ Dominus largiri dignatus eſt, digeſſimus, nunc de reliquis horis, quæ rurſus Dominus inſpirauerit, dicamus, vt promiſimus, & à Dominica nocte incipiamus, in qua redempti à ſeruitute ad libertatem, de morte ad vitam tranſlati ſumus.

Capitulum Primum.

NOcturnale itaque officium repræſentat nobis excubias ſupernorum ciuium. Cæleſtis namque Hieruſalem, quæ ædificatur, vt ciuitas, & conſeruatur per angelicas vigilias. Qui vices ſuas quaſi in tres vigilias diſtribuunt, ac ſingulas tribus horis diſtinguunt, & vnamquamque tribus ordinibus cuſtodiunt, dum Trinitati in ternis agminibus laudes dulciſono concentu iugiter concinunt: & quia præſens Eccleſia in hanc ciuitatem, & in contubernium horum ciuium ventura prædicatur, ideo & ipſa Hieruſalem nuncupatur, & idcirco illius ciuitatis vigiles in ſuis vigilijs imitatur: quia vero illius membra hic gerit, ideo hoc officium in nocte agit. Ideo autem in nocte dominica, quia in hac meruit Angelorum conſortia.

D

HÆc itaque vrbs per baſilicam figuratur, in qua clerus & populus quaſi exercitus in militiam cōgregantur. Signa militibus per tubis dantur, Chriſtianis ſigna per campanas dantur, qui quaſi milites conuenientes imperatorem ſalutant, dum per verſum, Domine labia mea aperies, laudes Chriſti inchoant. Dum

E enim in nocte dormitum eunt ſignaculo crucis quaſi ſigillo ſe muniunt, quæ nunc aperiunt, dum ora in nocte clauſa ad laudem Dei ſoluunt. Sed quia fruſtra vigilant, niſi Dominus cuſtodiat ciuitatem, per verſum, Deus in adiutorium meum, diuinum auxilium inuocant.

CAntor, qui inuitatorium inchoat, eſt præco, qui tubis vigiles ad excubias conuocat. post Pſalmum, Venite, hymnum omnes cantant, velut milites qui in caſtra conueniunt regem laudibus efferunt. Deinde vigilias inter ſe diſtribuunt, dum tres nocturnos pſallunt. Singulæ vigiliæ tribus horis diſtinguuntur, & ſingulis nocturnis tres Pſalmi deſeruiunt. Angelicæ excu-

biæ tribus ordinibus ſeruantur, & in noſtris vigilijs ordines ſcilicet Pſalmorum, lectionum, reſponſoriorum A deuotantur, quia cęleſtes excubiæ per nouem ordines Angelorum celebrantur, tres itaque nocturni, totius Eccleſiæ militiam nobis commemorant, quæ in caſtris Domini ſub tribus temporibus videlicet ante legem, ſub lege, ſub gratia militat.

De Prima vigilia.

CAP. II.

PRima Vigilia tempus ante legem intelligitur, quæ quaſi tribus horis aſcribitur, dum tribus interſtitijs diſtinguitur.

Prima Vigilia quid ſignificet.

PRima hora huius Vigiliæ ab Adam vſq; ad Noë erat, in qua excubias huius ciuitatis Abel Enos, Enoch, Lamech ſeruabant, ſicut primi Pſalmi indicant. Beatus vir Abel exprimit, qui tanquam lignũ interpretatur, ſuæ fructum iuſtitiæ protulit, dũ ab hominibus huius vrbis procubuit. Quare fremuerũt eos denunciat, qui Domino in timore ſeruiebãt, quẽ ſcriptura primum nomen Domini inuocaſſe commemorat. Domine quid multiplicati, Enoch ſonuit, quem Dominus ſuſcepit, dum eum de terrenis tranſtulit. Domine ne in furore Lamech depromit, cuius deprecationem Dominus exaudiuit, cum ei talem filium dedit, qui humanum genus à furore Domini in Arca ſeruauit. Hi Pſalmi ideo ſub vno Gloria Patri canuntur, quia iuſti illius temporis Trinitatem coluiſſe creduntur. Ideo autem quatuor pſalluntur, quia quatuor virtutibus prudentia, fortitudine, iuſtitia, temperantia, fulſiſſe noſcuntur. Antiphona, per quam modulantur, laudatio eorum in Deum C notatur.

De Secunda hora.

CAP. III.

SEcunda hora huius Vigiliæ à Noë vſque ad Abrahã erat. In qua Noë, Sem, Heber, Thare vigilabant, vt ſequentes Pſalmi inſinuant. Domine Deus meus Noë exprimit, quem Dominus in ſua generatione iuſtum inuenit, & ideo à perſequentibus aquis ſaluum fecit. Domine Dominus noſter Sem congruit, quem Dominus gloria & honore coronauit, dum eum benedictione patris ſuper fratres ſublimauit. Confitebor, Heber innuit, qui omnia Dei mirabilia narrauit, quando ciuitatem gigantum diſſipauit. In Domino confido, Thare depromit, qui in Domino confidit, quando impia gens ignẽ adorare coegit, cuius pars calicis, ignis & ſulfur fuit. Hi D quoq; quaterni Pſalmi ſub vno Gloria Patri canuntur, quia & illi patres in quatuor virtutibus rutilantes Trinitatem adoraſſe noſcuntur. Antiphona vero modulationis præfert deuotionem illorum laudationis.

De Tertia hora. CAP. IV.

TErtia hora Vigiliæ ab Abraham vſque ad Moyſen fuerat, in qua Abraham, Iſaac, Iacob & Ioſeph vices vigilandi cuſtodiebant, qui inſtanter Pſalmi proclamant. Saluum me fac Abraham exprimit, quando ſanctus defecit, cum videlicet ipſe pene ſolus Deum coluit, & totus mũdus idololatriæ deditus fuit. Vſquequo Domine obliuiſceris Iſaac innuit, cui Dominus bona tribuit, dum Chriſti figuram in omnibus prætulit. Di- E xit inſipiens Iacob oſtendit, quem inſipiens Laban ſicut eſcam deuorauit, dum eum ſæpius defraudauit Scilicet quia Dominus ſpes eius fuit, malum ab eo auertit, vnde exultauit Iacob, & lętatus eſt Iſrael. Domine quis habitabit Ioſeph demonſtrat, qui ſine macula eſt ingreſſus, dum ſtuprum recuſabat, & operatus eſt iuſtitiam, dum populum à periculo famis liberauit. Hi etiã quaterni ſub vno Gloria Patri clauduntur, quia hi Vigiles quatuor virtutibus ſplendentes Trinitatem coluiſſe leguntur. Antiphona melodiæ eſt laus ab eis exhibita maieſtati diuinæ. Sunt etiam iſtæ Antiphonæ quædam Vigilum cantilenæ.

De Verſiculis. CAP. V.

VErſus, qui ſequitur, à vertendo dicitur, ideo quia ſe vertis de Pſalmis chorus ad Orientem, & quia ſe vertit de Pſalmis ad lectionem per orationem Dominicam, quæ ſecreto dicitur, ſecretum regis conſilium intelligitur. Poſt Pater noſter, ſacerdos verſum aperte dicit, quaſi rex mandatum legatis iniungit. Viciſſitudines lectorum ſunt ſucceſſiones legatorum. Qui iube domne benedicere dicit, quaſi licentiam eundi petit. Benedictio vero ſacerdotis eſt licentia imperatoris. Ipſa autem lectio eſt iniunctæ legationis executio, Tu autem Domine, reuerſionem legati exprimit, dum commiſſum mandatum reddit.

De lectionibus. CAP. VI.

LEctiones quoque prędicationem illorum patrum præferunt, reſponſoria vitam eorum, per quã prędicationi reſponderunt. Ideo autem poſt Vigiliã Abrahæ lectiones leguntur, quia ab eo primitus literæ poſt diluuium repertæ traduntur, & ipſe primus Chaldæos Aſtronomiam docuit, & Ægyptios Mathematicam imbuit. Ideo etiam peracta primæ Vigilia lectiones leguntur, quia tranſacto primo tempore libri legis ad doctrinam populi à Moyſe eduntur.

De Secunda Vigilia & ſecunda Nocturno.

CAP. VII.

SEcunda Vigilia tempus legis accipitur, quod iterum quaſi tribus horis diſcernitur, dum tribus interſtitijs diuiditur, ſcilicet vno à Moyſe vſque ad Dauid, Secundo à Dauid vſq. ad Babyloniam, Tertio à Babylonia vſque ad Chriſtum, ſiue ſacerdotibus iudicibus regibus quod declarat Pſalmorum textus.

De Prima hora. CAP. VIII.

NAm conſerua me Deus ſacerdotes exprimit, quorum Dominus pars hereditatis & calicis fuit, qui prima hora huius Vigiliæ excubias ſeruabant; dum Aaron & alij poſt eum legem Domini populum docebant. Exaudi Domine iuſtitiam meam Iudices innuit, quorum iudicium de vultu Domini prodijt.

De Secunda hora. CAP. IX.

HI ſecundæ horæ vigilandi curam ſuſceperunt, dum Gedeon & alij populum ſecundum legem Dei iudicauerunt. Diligam te Domine reges oſtendit, quos Dominus caput gentium conſtituit, qui tertiæ horæ Vigilias cuſtodiebant, dum Dauid & alij populum ad iuſtitiam regebant.

De Gloria Patri & Tertio Nocturno.

CAP. X.

SInguli Pſalmi cum Gloria Patri pſalluntur, quia ſinguli ſupradicti ordines Trinitatem adoraſſe ſcribũtur, ideo etiam & tres Pſalmi canuntur. Antiphonæ ternæ, quibus Pſalmi modulantur, ſunt laudes, quæ ab illis iuſtis Trinitati exhibebantur. Sequẽtes lectiones ſunt illorum Vigilum prędicationes, Reſponſoria vero illorum actiones, quibus hi cantabiles erant Dei iuſtificationes. Ideo autem lectiones poſt Vigiliam regum leguntur, quia illo tempore libri Prophetarum ſcribebantur & ipſi tẽpore legis, quaſi ſecunda Vigilia populum docuerunt, & cantum bonorum operum perſonuerunt.

De Tertia Vigilia & tertia nocturno.

CAP. XI.

TErtia Vigilia tempus gratię extat, quæ vſque in fine mundi perdurat. Hæc quaſi in tres horas diuiditur, dum tempore Apoſtolicæ prędicationis, tempore perſecutionis, tempore pacis diſtinguitur.

De Prima hora

PRima hora huius Vigiliæ Apoſtoli vigilabant, quos demonſtrat Pſalmus. Cæli enarrant, quorum voces omnis loquela & ſermo audiuit, dum eorum ſonus in omnem terram exiuit.

De Secunda hora.

SEcunda hora martyres vigilandi curam ſubibant, A quos Pſalmus, Exaudiat te Dominus, denunciat, quos nomen iu die tribulationis protexit, & omnis ſacrificij eorum memor fuit.

De Tertia hora.

TErtiæ horæ excubias Conſtantinus dux pacis cum fidelibus ſuſcepit, quem Pſalmus, Domine in virtute tua lætabitur rex, innuit. Ipſe enim rex in virtute Chriſti eſt lætatus, dum Thaurus in conuentu totius orbis in nomine Chriſti eſt per Silueſtrum reſuſcitatus. Super ſalutem Dei vehementer exultauit, dum maximam Synodum in Nicæam congregauit, vnde Eccleſia coronam ſuper caput eius poſuit, gloriam, & magnum decorem ei tribuit. Huius Vigiliæ cuſtodiam adhuc populus fidelium ſeruat, cuius rex in Domino ſperat, vltimi Verſus Pſalmi tangunt tempora antichriſti. B Quem Dominus clibanum ignis ponet, in quo vaſa ſue examinet. In tempore vero vultus ſui, id eſt, in die iudicij cum cum omnibus iniquis Dominus in ira ſua conturbabit, cum eos ignis deuorabit. Eccleſiam vero vigilem in virtute ſua Dominus tunc exaltabit, quæ virtutes eius in æternum cantabit. Hi Pſalmi ſinguli cum Gloria Patri terminantur, quia Trinitas ab his omnibus veneratur. Tres autem ideo ſunt, quia in fide, ſpe & charitate floruerunt Antiphonæ melodiæ ſunt gratiarum actiones Eccleſiæ, & quędam Vigilum cantilenæ.

Quod Paulus vigil fuerit.

CAP. XII.

PAulus vigil ſuauem cantilenam in prima hora cantauit, dum pro gentium vocatione ſic exultauit, Re C gi ſęculorum immortali, inuiſibili, ſoli Deo honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

Laurentius vigil. CAP. XIII.

LAurentius vigil dulcem cãtilenam in ſecunda hora eſt modulatus, dũ in craticula ſic eſt gratulatus. Gratias tibi ago Domine, quia ianuas tuas ingredi merui.

Gregorius vigil. CAP. XIV.

GRegorius vigil delectabilem harmoniam in tertia hora ſonuit, dum Muſica arte diuinum officium agi docuit, per lectiones, quæ recitantur doctrinę fidelium deſignantur. Reſponſoria, quæ cantantur ſunt illorum exempla, quibus alij informantur, vnde & reſponſorij vocabulum his, quia vita doctrinæ reſpondet per cantum verſus pœnitentiũ conuerſio intelligitur, D cum quia de malo ad bonum conuertimur. Sicut enim laborat, qui verſum ſolus cantat, ita pœnitens laborem ſubit, dum pro errore ſatiafacit. Poſt verſum autem cantus inceptio eſt communis omnium pro conuerſo gratulatio. Cui omnes per orationes ſuccurrunt, ſicut canenti ſubueniunt quia & Angeli ſuper vno pœnitentiam agente gaudium in cœlis ducunt: per hoc autem cantores milites in eſcubijs imitantur, quia ſi eliquis ex socijs ſuis inter hoſtes eberrauerit, contriſtantur, ſi vero periculum euadens redierit, ei congratulantur. Tertio reſponſorio ſemper Gloria Patri annectitur, quia Trinitati omne præſens, præteritum & futurum ſubijcitur. Ad tertiam Vigiliam ideo Euangelium recitatur, quia in tertio tempore illud modo prędicabatur. Ideo & in E tertio Nocturno ſæpius in Antiphonis Alleluia cantatur, quia in illo tempore leus & lætitia æternæ vitæ prænunciabatur. Hæc vniuerſa ideo in Dominica nocte actitantur, quia hi omnes ſupradicti per fidem Reſurrectionis Chriſti ſaluantur. Porro Te Deum laudamus gaudium & lætitiam nobis repręſentat, quia eccleſia in die iudicij liberata exultat. Forſitan aliquem mouebit, cur tres tantum Vigiliæ à nobis ponantur, cum quatuor noctis Vigiliæ tradantur. Hic ſciet cum ad noctem ſæculi ſignificatio refertur, tunc tres tantum Vigiliæ propter tria tempora ponuntur, pro quibus & tres nocturni pſalluntur. Cum vero ad noctem temporis refertur, tunc quatuor Vigiliæ ſcribuntur, & per quatuor laudes canuntur. Et ſciendum cum nocturnus dicitur, tota intelligitur. Cum autem nocturne tunc horæ accipitur.

De media nocte.

CAP. XV.

NOcturnale autem officium ideo media nocte agimus, quia media nocte Deum dormientes Ægyptios percuſſiſſe & vigilantes Hebræos liberaſſe legimus. Ideo enim in media nocte agitur, quia media nocte in Bethlehem Dominus natus legitur, eique mox ab Angelis laus concinitur, bi enim paſtoribus cum lumine appareba[n]t, qui Vigilias noctis cuſtodiebant. Ideoque in me[di]a nocte, & in Dominica nocte, quia Dominus media nocte, & in Dominica nocte, infernum deuaſtauit, & populum vigilantem in media nocte liberauit. Ideo nihilominus in media nocte, quia Dominus in media nocte, & in Dominica nocte ad iudicium veniet, & dormientes à bonis de ciuitate ſua diſperdet, vigilantes vero in bonis in locum exultationis adducet.

De auctoritate ſanctorum.

CAP. XVI.

AVctoritatem vero à ſanctis habemus, vt in nocte ſurgentes laudes Creatori noſtro cantemus. Dauid namque & Prophetæ media nocte ad confitendum nomini Domini ſurgebant, & Dominus in oratione pernoctabat, & Paulus atq; Sylas in carcere media nocte pſallebant, quando ingens lumen diuinitus ibi reſplendebat his, qui imitantur & præmijs participantur.

Diſpoſitio Hieronymi.

CAP. XVII.

HIeronymus primum in Bethlehem, vbi Dominus naſci voluit, nocturnale officiũ vel reliquas Horas, vt hodie canit Eccleſia diſpoſuit. Secundum Damaſus Papa per omnes Eccleſias eodem ritu celebrari conſtituit. Anti dicitur contra, phanos vero dicitur ſonus, inde Antiphone nomen habet, quod circa ſonum ſonet, quia cum videlicet Antiphona incipitur ſecundum tonum eius Pſalmus canitur. Hunc cantum primitus Ignatius Antiochenus epiſcopus in cælo Angelicum chorum alternare audiuit, & ſecundum hanc formam ſuam Eccleſiam cantare docuit, iſque mos ad omnes Eccleſias pertranſijt. Reſponſorium à reſpondeo dicitur, quia choro canente verſus ab vno reſpondetur, & huic iterum à choro per inceptionem reſpondetur. Hunc cantum in primis Ambroſius Mediolanenſis epiſcopus compoſuit, & ab eo tota eccleſia formam accepit. Hic enim hymnos compoſuit quos adhuc Eccleſia in laude Chriſti canit.

De vinea Domini CAP. XVIII.

NOcturnale officium quoque eſt imitatio in vinea laborantium. Cum in Eccleſia ad ſeruitium Dei noctu canimus, quaſi in vinea ad operandum conuenimus. Præſens enim vita nocti comparatur, quæ tenebris ignorantiæ obſcuratur. Cum laudem Dei per Domine labia mea aperies incipimus, quaſi opus vineæ inchoamus. Moxque diuinum auxilium per Deus in adiutorium meum intende inuocamus, quatenus inceptum opus perficiamus, per Venite vero alterutrum ad ſeruitium Dei, quaſi operantes inſtigemus. Deinde hymnum Deo canimus, quod nocturnas illuſiones ſuperauimus, & illos per hoc imitamur, qui cantant, dum operantur: Deinde dum alternatim pſallimus, quaſi certatim operi inſiſtimus, dum lectiones legimus, quaſi nos ad opus inſtruimus, dum reſponſoria canimus, quaſi poſt peracto opere gratias agimus. Eſt enim lectio mentis refectio, dum ergo lectiones legimus, quaſi euimas in diuino opere laſſas velut vineæ operarij reficimus, dum reſponſoria canimus, quaſi poſt refectionem laudes ſoluimus. Vnde cum iterũ pſallimus, quaſi refecti ad laborandum ſurgimus, diuerſæ nocturnæ variæ horæ ſunt, quibus operarij vineam Domini intrauerunt. Vt autem labor huius vineæ nobis leuigetur, priorum primum in hac vinea pondus diei & æſtus

omitan-

portantium exemplum per Pſalmus & lectiones præbetur.

De Sacerdote. CAP. XIX.

SAcerdos itaque qui incipit, figuram patris familias gerit, qui operarios ad vineæ culturam conducit. Cantor, qui Venite exultemus cantat, præfert procuratorem, qui ad vineæ culturam inuitat. Porro hymnus illum cantum repræſentat, quo poſt peractum opus alacriter incboant, Pſalmi diuerſorum ſanctorum opera nobis inſinuant, qui in hac vita laborabant. Primi namque quaterni Pſalmi mane, ſcilicet ab Adam vſque ad Noë demonſtrant. Secundi quaterni horam tertiam, ſcilicet à Noë vſque ad Abraham indicant. Tertij quaterni ſextam horam, ſcilicet ab Abraham vſq; ad Moyſem denunciant.

Mane Abel. CAP. XX.

MAne itaque primus Abel huius vineæ laborem ſubiit, quem primus Pſalmus Beatus vir exprimit qui nos in lege Domini die ac nocte meditari quaſi in vinea operari docuit, dum ipſe protomartyr tamquam lignum fructiferum fructū Martyrij primus obtulit. Poſt hunc Enos hanc vineā excoluit, quam Pſalmus, Quare fremuerūt, innuit, qui nos in hac vinea Domino in timore ſeruire conſtituit, quando gentes ex Cam in malitia fremuerunt & aduerſus Dominum inania meditati ſunt. Deinde Enoch huius vineæ cultor extitit, quem, Domine quid multiplicati ſunt, depromit, qui nos à ſomno exurgere & voce noſtra ad Dominum clamare monuit. Quem, quia multitudo populi maligni circundedit, Dominus eum ſuſcepit. Lamech quoque ad laborem introiuit, quem, Domine ne in furore innoteſcit, qui nos per ſingulas noctes lectum noſtrum cum lachrymis lauare inſtituit, ne cum his pereamus, quos Dominus in furore ſuo arguit.

Tertia hora Noe. CAP. XXI.

DOmine Deus meus in te ſperaui, Noë oſtendit, qui quaſi tertia hora hanc vineam excoluit, & primus vitea plantare nos docuit, qui quia in Domino ſperauit, eum in vndis liberauit. Domine Dominus noſter Sem denunciat, qui poſt diluuium in hac vinea nomen Domini mirabile in vniuerſa terra nunciabat. Qui omnes ſe laudantes gloria & honore coronabit, qui ex ore infantium & lactentium laudem perfecit. Confitebor tibi Domine Heber cultorem huius vineæ inſinuat, qui nos admonet pſallere Domino, qui in Sion habitat. In Domino confido Thare indicat, qui cultor huius vineæ in Domino confidebat, & Domino in templo ſancto ſuo nos ſeruire monebat.

Sexta hora Abraham. CAP. XXII.

SExta hora Abraham hāc vineā intrabat, quem pars, Saluum me fac, declarat, quando mundus idola coluit. Vſquequo Domine obliuiſceris, Iſaac in hac vinea laborantem exprimit, cuius Dominus oblitus non fuit, dum arietem mactandum pro eo poſuit, qui nos cantare Domino & pſallere nomini eius monuit, qui omnia bona nobis tribuit. Dixit inſipiens Iacob innuit, qui apud inſipientem Laban pondus diei & æſtus portauit, & nos Dominum inuocare docuit. Domine quis habitabit, Ioſeph depromit, qui in hac vinea ſine macula deſudauit, & nos Dominum glorificare monuit.

De Verſu. CAP. XXIII.

QVod intermiſſa Pſalmodia, verſus dicitur, deſignat ex intermiſſo opere multitudo ad quæ refectioné expeditur, lectiones, quæ leguntur, ſunt diuerſa fercula, quibus operarij ad inuicem reficiuntur. Benedictiones quæ præcedunt, religioſorum benedictiones præferūt, quibus cibum benedicit. Reſponſoria, quæ poſt lectio-
A nem canuntur, ſunt laudes quæ ſumpto cibo ſoluuntur.

Nona hora Moyſes. CAP. XXIV.

SEcunda nocturna eſt hora nona: hanc Moyſes & Aaron, aliique legis ſacerdotes vineam Domini excolebant, quę in Pſalmo, Conſerua me Domine, Dominum patrem ſuum & calicem dicebāt, & nos Dominum, qui tribuit intellectum, benedicere docebāt. In hac enim iudices laborabāt, quos Pſalmus, Exaudi Domine iuſtitiam meam, denotat, qui iudicium ſuum de vultu Domini prodire rogabāt, & nos in nocte ad Dominum clamare monebant. In hac reges quoq; deſudabāt, qui ſe in Pſalmo, Diligā te Domine, in caput gentium conſtitutos proclamant, qui nos laudando Domi-
B num inuocare inſtruebāt. Verſus modulatio eſt ab opere ſeparatio, lectiones ſunt operariorum refectiones. Reſponſoria ſunt illorum laudationes.

Vndecima hora Apoſtoli. CAP. XXV.

IN tertia nocturna repręſentatur hora vndecima, hac apoſtoli humeros oneri ſupponebant; quos canit pars, Cæli enarrant, qui nos iuſtitias Domini edocebār, in hac martyres, vt in magno ęſtu graue pódus portabāt, quos loquitur pars, Exaudiat te Dominus, qui nos Dominum in die tribulationis inuocare monebant, in hac confeſſores operatij ſunt, qui in Pſalmo, Domine in virtute, expreſſi ſunt, qui voluntate labiorum ſuorum
C fraudati non ſunt, & nos cantare & pſallere virtutes Domini perſuaſerunt: per verſum, qui ſequitur & Euangelium quod legitur, conuerſio gentilium intelligitur, qui quaſi reſponſorium canit, quod per Euāgelium in Domini vineam conducti ſunt, qui tota die in foro infidelitatis otioſi ſteterunt per, Te Deum laudamus, illorum gaudium accipitur, quibus peracto opere denarius in fero, id eſt, in vita æterna in conſummatione ſęculi traditur. Hos ideo in nocturnali officio imitamur, vt cum eis denarium vitæ Chriſtum mereamur. Et quia hęc cuncta per Chriſti reſurrectionem ſperantur, ideo in nocte dominicæ Reſurrectionis tali modo cantatur.

De Verſibus. CAP. XXVI.

D ANtiqui patres in omni opere Deum inuocabant, ſed & gentiles Deum in minimis rebus inuocandum cenſebant. Ideo nos omnes horas per verſum Deus in adiutorium incipimus, vt in omni actione diuinum auxilium inuocemus. Verſus, Memor fui in nocte tempus ante legem deſignat, quo patriarchæ in nocte ignorantiæ nominis Domini memores erant: Sed & Dominum exprimit, qui pro nobis in cruce orauit, vt Eccleſia nominis eius in nocte memor ſit. Verſus, Media nocte ſurgebam, tempus legis denotat, quo Prophetæ de nocte ignorantiæ ad lucem ſciētiæ ſurgebant. Sed & Dominum demonſtrat, qui media nocte de mortuis ſurgebat, vt & Eccleſia media nocte ad confitendum nomini eius ſurgat: per verſum, Exaltare Domine, tempus gratiæ deſignatur, qui Dominus in virtute ſua ſci-
E licet in dextera patris exaltatur. Et ſi Eccleſia virtutes eius in nocte cantabit, eam quoque in gaudio exaltabit. Exaudi Domine preces ſeruorum tuorū ex libro Paralipomenon aſſumptum Patriarchis conuenit, quos primus nocturnus exprimit. Oſtende nobis Domine vel quodcumq; aliud pro tempore de Pſalterio vel alia Prophetia ſumptū Prophetis congruit, quos ſecundus nocturnus innuit. Precibus & meritis beatæ Mariæ omniumq; ſanctorū, ſanctæ Mariæ & Apoſtolis conuenit, quos tertius nocturnus canit. Iube domne benedicere ad Dominū dicitur, ad quod Tu autem conuenta tur, quod de Pſalmo Beatus, qui intelligit aſſumitur. Sacerdos autem qui tenet vicem Domini dat benedictionē

De Feſtiuitate ſanctorum.

CAP. XXVII.

IN feſtis ſanctorum ita nocturnale officium, vt in nocte Dominica agimus, quia eos per Chriſti Reſurrectionem gaudia conſecutos credimus. Ideo autem cum nouem Pſalmis & totidem lectionibus ac reſponſorijs celebramus, quia eos in conſortio nouem ordinum Angelorum eſſe prædicamus.

De Matutinis Monachorum.

CAP. XXVIII.

POrro diuinum officium à beato Benedicto ordinatum penè idem ſignificat, præſertim cum ad idem videlicet ad laudem Dei, & ad iuſtorum præconia tendat. Hoc ideo ab Eccleſia eſt receptum, quia ab illo, qui omnium iuſtorum ſpiritu plenus fuit, eſt prolatum, & ab Apoſtolici Pontificis ſcilicet Gregorij auctoritate roboratum. Siquidem patet, qui idem vir Deo plenus in vinea laborantes & in vigiliis excubantes attenderit, dum tali modo Pſalmos diſtribuerit, & dominicā noctem tribus Vigiliis per tres nocturnos diſtinxerit, licet ipſe Pſalmos ſenario, lectiones vero quaternario numero aſſignauerit, quia videlicet per ſenarium actiuæ vitæ actio deſignatur propter ſex opera Euangelij, quibus in iſtis ſex diebus quaſi in vinea laboratur, per quaternarium vero contemplatiuæ vitæ perfectio, propter quatuor Euangelia figuratur, quibus contra hoſtes animarum ſcilicet vitia & dæmones iugiter vigilatur: per ſex ergo pſalmos in vinea Domini laborantes declarantur, per quatuor lectiones in caſtris Domini vigilantes demonſtrantur, per reſponſoria alacritas laborantium denotatur. Notandum quòd hic diuini ſeruitij ordinator à Pſalmo, Domine in virtute, qui de pace Eccleſiæ conſtat, incepit, & reliquos, qui paſſionem Chriſti ſonant, in hoc officio concluſit. Dominus enim in cruce à, Deus Deus meus reſpice, incepit, & ita decem Pſalmos cantans in verſu, In manus tuas commendo ſpiritum meum finiuit. Hoc idcirco in nocte dominicæ Reſurrectionis inſtituit, quia nimirum Chriſtus per paſſionem ad Reſurrectionis pacem peruenit, & Eccleſiæ pacem per paſſionem ſuam contulit. Et nos in pace degentes ſi paſſionem Chriſti in Vigiliis nos cruciando imitabimur, in Reſurrectione pace per Chriſtum ditabimur.

De tertio nocturno.

CAP. XXIX.

TErtium nocturnum idem vir Dei tribus canticis attribuit, quia Trinitatem in fide, ſpe, & charitate laudari voluit. Vnde eadem cantica cum alleluia cantari inſtituit, quia laudatores Trinitatis ad Canticum cæleſtis lætitiæ vocare docuit. Deinde quatuor lectiones de Euangelio legi præcepit, quia Chriſti vigiles per doctrinam quatuor Euangeliorum in quatuor virtutibus munitos monuit, vt videlicet, in diuinis & humanis ſint prudentes, in aduerſis & proſperis fortes, in Dei ſeruitio ſoluendo & prælatis obediendo iuſtum omnibus actibus ſuis temperati, his quatuor etiam ſubiungunt, ſi hæc omnia alacriter peragunt. Poſt hæc conſtituit Deo dilectus cantari, Te Deum laudamus, quatenus nil ſibi in his omnibus aſcribant, ſed cuncta diuinæ laudi attribuant, ſe vero inutiles ſeruos dicant, per Te Deum laudamus, etiam ille cantus intelligitur, qui perfecto opere ab operariis præ gaudio canitur. Deinde Euangelium legi præcipitur, per quod vita æterna promittitur, quod denarius intelligitur, qui operarijs poſt laborem dabitur: per hymnum, Te decet laus, qui ad extremum canitur, illa vltima gratulatio accipitur, quando percepto vitæ denario in Domino exultant, quod de labore ad requiem, de vinea ad patriam eis ire licet.

De inclinationibus. CAP. XXX.

DVm Eccleſiam ingredientes ad altare inclinamus, quaſi regem milites adoramus. Æterni quippe regis milites ſumus, cui ſemper in procinctu ſpecialis militiæ aſſiſtimus. Cum autem ad Orientem & Occiden-
A tem inclinamus, Deum vbique præſentem nos adorare monſtramus. Quem ita rationali motu ab ortu noſtræ natiuitatis vſque ad occaſum mortis ſequi debemus, ſicut cœlum ab Oriente in Occidentem naturali reuolutione ferri videmus. Quod Monachi expreſſius deſignant, qui ſe toto corpore ab Oriente in Occidentem girant.

Nota dignitatem quæ in matutinis laudibus eſt.

CAP. XXXI.

APud gentiles Dij inferni les dicebantur manes, eo quod mane diem terris emitterent, quem tota nocte quaſi incluſum retinerent. A manibus ergo mane id eſt bonum dicitur, eo quod nil melius luce videa-
B tur. A mane autem dicitur matutina, quaſi laus Deo pro luce exhibita.

Prima Cauſa. CAP. XXXII.

HAnc horam ea de cauſa canimus, quod hac hora mundum creatum credimus, hac hora aſtra matutina cum iocunditate luxerunt, & Deum, qui fecit ea, dulci harmonia laudanes ſūt, ſcilicet Angelica hora creati ſunt, qui & filij Dei vocati ſunt, qui in ex procreatione mundi magna voce ſuaui concentu conditori iubilauerunt. Quos nos hac hora canentes imitamur, qui aſtra veſpertina appellamur, quatenus ſi ſolem Chriſtum pro nobis Occidentem laudibus ſequamur, per
C eum ad ortum lucis videlicet in Reſurrectione ad aſtra matutina perducamur.

Secunda Cauſa. CAP. XXXIII.

HAc hora Dominus populum ſuum per mare rubrum tranſduxit, & hoſtes illorum ſubmerſit, ſicut ſcriptum eſt. Factum eſt in vigilia matutina Dominus per nubem reſpexit, & Ægyptios interfecit. Ea hora qua illi ſunt in mari, & in nube baptizati, ſunt illi in fluctus præcipitati.

Tertia Cauſa. CAP. XXXIV.

HAc hora Chriſtus victor à morte reſurrexit, & diem nobis ab inferis reuexit, & populum ſanguine ſuo redemptum à regno tyranni reduxit, & hoſtes
D eorum baratro immerſit.

Quarta Cauſa. CAP. XXXV.

HAc hora in fine mundi iuſti à ſomno mortis euigilabunt, dum de nocte huius mundi ad lucem æternæ claritatis tranſmigrabunt. Tempus igitur noctis, quod ante nocturnum præcedit, præfert illud tempus mortis, quod ante legem præceſſit. Nocturnus vero illud tempus exprimit, quo populus ſub lege Dominum coluit. Matutinalis autem hora, cum lux appropinquat, tempus à Chriſti Reſurrectione vſq; in fine mundi demonſtrat, quo Eccleſia dilecto ſuo Canticum cantat. Pſalmi nempe, qui cantantur, hæc vtrumq; exprimere conantur, & tempus legis, quod velut vmbra præceſſit, & tempus gratiæ, quod vt lux poſtea fulſit.

Dominus regnauit. CAP. XXXVI.

E PRimus itaque Pſalmus, Dominus regnauit, illud tempus legis innuit, quo Dominus poſt liberationem populi ſui ſuper eundem populum regnauit, & ei quaſi rex legem ſeruandam conſtituit, decorem induit, dum in mirabili tabernaculo coli voluit. Tempus quoque gratiæ exprimit, quo Dominus poſt redemptionem populi à morte reſurgens per mundum regnauit, & decorem immortalitatis induit.

Iubilate. CAP. XXXVII.

SEcundus Pſalmus Iubilate, illud tēpus vmbræ oſtendit, quo populus Domini & oues paſcuæ eius parent

eius

eius id eſt terra repromiſſionis in confeſſione intrauit, & ei omnis illa terra iubilauit, eique in lætitia ſeruiuit. Tempus etiam gratiæ depromit, quo Eccleſia fidem Chriſti recepit, & ad prædicationem Apoſtolorum iubilauit omnis terra, & Domino ſeruiuit in lætitia.

Deus Deus meus. CAP. XXXVIII.

TErtius pſalmus Deus Deus meus ad te, illud tempus vmbræ iudicat, quo deuictis hoſtibus ſub Salomone in pace populus tripudiabat, quando in velamento templi exultabat, & rex omniſque populus in Deo orans eum laudabat.

Deus miſereatur. CAP. XXXIX.

HVic pſalmo alius ſcilicet, Deus miſereatur, ſub vno gloria Patri copulatur, quia regnum Iuda & regnum Iſraël in vna lege ſociatur. Tempus etiam gratiæ exprimit, quo ſedata perſecutione Eccleſia pacem recepit. Ideo autem de luce ad Dominum vigilat, & in Matutinis in eo meditatur, quia ei adiutor exiſtebat. Rex vero Conſtantinus in Deo lætatur, per quẽ omnis Eccleſia in Chriſto lætans pace gratulatur, dum os hæreticorum iniqua loquentium obſtruitur. Alius Papa Deus huic ſub vno Gloria Patri adiungitur, quia Iudaicus populus Eccleſiæ adhuc in vna fide aſſociabitur.

Benedicite omnia opera. CAP XL.

CAnticum Benedicite, quod ſibi quintus locus aſcribit, illud tẽpus vmbræ innuit, quo quinta ætate Nabuchodonoſor tres pueros in caminum ignis miſit, in quo angelus eos reſoluens eundem hymnum cum eis cecinit. Illud quoque tempus exprimitur, quo antichriſtus tres partes mundi, Aſiam, Africam, Europam à tribus filijs Noë genitas in caminum tribulationis miſſurus dicitur. Vnde & ſine Gloria Patri canitur, quia tunc omnis laus Eccleſiæ clauditur.

Laudate Dominum de cœlis, & Cantate & Laudate ſub vno gloria Patri. CAP. XLI.

LAudate Dominum de cœlis. Illud tempus vmbræ denunciat, quo populus à Babylone reuerſus templum Domino reædificat & illud tempus oſtendit, quo Eccleſia occiſo antichriſto Dominum laudabit, & per errorem lapſos in domum Dei pœnitentia reſtaurabit, hi tres pſalmi ideo ſub vno gloria pſalluntur, quia tunc Chriſtiani, Iudæi, & gentiles in vna religione Domini laudare noſcuntur.

De Hymno. CAP. XLII.

HYmnus illud tempus vmbræ exprimit, quo Iudas Machabæus dedicato templo pro victoria hymnum Domino cum populo cecinit, & illud tempus innuit, quo Eccleſia pro victoria de antichriſto hymnum Domino canit.

De capitulo. CAP. XLIII.

CApitulum, quod à ſacerdote dicitur, eſt angeli legatio, qua præcurſor Chriſti Zachariæ repromittitur, & vltimam horam denunciat, qua nouiſſima tuba angeli mortuos ad vitam excitat. Verſus, qui ſequitur, Dominus regnauit, declarat, quod ſicut Chriſtus poſt reſurrectionem in Eccleſia regnauit, ita poſt generalem reſurrectionem in omnibus electis regnabit. A quibuſdam verſus in matutinis Domine dicitur, & Eccleſiæ reſurrectio exprimitur.

De Cantico Benedictus. CAP. XLIIII.

PEr canticum autem Benedictus, quod illuceſcente die cantatur, aduentus veræ lucis Chriſti in hunc mũdum deſignatur, quod Zacharias ei in obuiam cantauit, quando plebem ſuam in hoc mundo viſitauit, & ſedentes in tenebris & vmbra mortis inferni illuminauit, & illud tempus repræſẽtat, quo in vltimis Chriſtus ſplendor æternæ & ſol iuſtitiæ aduentus ſui ortu orbem illuſtrat, & Eccleſia ei obuiam rapta lætabunda laudes iubilat, quam ſponſus ſuus viſitat, & diu in tenebris huius mundi ſedentem ſua claritate illuminat.

De Oratione & ſuffragijs. CAP. XLV.

ORatio, quæ ſequitur, illa vltima benedictio. Venite benedicti Patris mei intelligitur. Suffragia ſanctorum, quæ poſtea canuntur, ſunt multæ manſiones in
A domo Patris, in quas ſinguli pro meritis introducuntur. Ideo in dominica die hæ laudes canuntur quia per fidem reſurrectionis Chriſti hæc gaudia iuſtis in reſurrectione dabuntur. Ideo etiam tota paſcha frequentãtur, quia reſurrectionis Chriſti & noſtræ tempus repræſentatur per eas. Ideo vero hæc in feſtis ſanctorum cantatur, quia ſancti nunc in gaudio, quod in reſurrectione dupliciter percepturi ſunt, gratulantur. Hanc eandem ſignificationem & ſanctus Benedictus in ordinatione ſui officij expreſſit, hoc ſolo mutato, quod Deus miſereatur in primis ob honorem ſanctæ Trinitatis cantari iuſſit.

De Priuatis noctibus. CAP. XLVI.

IN dominica nocte celebramus noſtram liberationem, & angelorum coæqualitatem, in Priuatis noctibus
B commemoramus noſtri exilij ſeruitutem. A quo enim, quis ſuperatur, illius & ſeruus vocatur. Diabolus autem humanũ genus in primo parente deuicit, & duræ ſeruituti ſubiecit: vt ergo ab hac ſeruitute liberemur, diuino ſeruitio nocturnis horis inſudemus: vt à nocte huius vitæ ad æternam lucem perueniamus. Veruntamen quia noſtram ſeruitutem per ſex ætates mundi extendi deploremus, ideo ſex noctibus hebdomadæ hoc officium celebramus.

De duodecim horis. CAP. XLVII.

ET quia noctem duodecim horis aſcribimus, ideo duodecim pſalmos canimus, quatinus qui duodecim menſibus anni ſeruitute detinemur, per doctrinam duodecim Apoſtolorum libertati donemur.

C *De ſex antiphonis ſuper nocturnum.* CAP. XLVIII.

IDeo autem ſex antiphonas cantamus, vt per ſex opera Euangelij de nocte mortis ad lucem Chriſtum tranſeamus. Quæ ſex opera ſunt eſurientem cibare, ſitientem potare, nudum veſtire, hoſpitem colligere, infirmum viſitare, & carceratum redimere.

Vigintiquatuor horæ. CAP. XLIX.

SOl quoque totum mundum ſuperius & inferius inter diem & noctem hoc eſt XXIIII. horis perluſtrat, & præſentes quidem ſtellas ſibi in die lumine ſuo obſcurat, abſentes vero in nocte illuminat. Qui ſolem
D iuſtitiæ Chriſtum præfigurat. qui hunc mundum ſuperius quaſi in die illuſtrabat, dum præſentia ſua doctrinis & miraculis illum illuminabat. Inferius vero quaſi in nocte eum irradiauit, dum morte ſua ſedentes in tenebris, & vmbra viſitauit. Qui ſtellas præſentes velat in die, dum ſanctos in gloria ſuæ præſentiæ à mundi tenebris celat. Stellas ergo in nocte abſens illuminat, quia iuſtos in nocte huius vitæ illuſtrat.

De duodecim pſalmis. CAP. L.

IN nocte ergo duodecim pſalmos, & in die totidem pſallimus, quot horis ſtellas à ſole vndique verſum illuminari diximus, quatinus nos Chriſtiani in ba-
E ptiſmate ſtellæ facti ab æterno ſole in omni hora illuminemur, ſi Dominum in omni tempore benedicentes veneremur. Et quia peccato deuicti ſeruituti ſumus addicti, & in ſudore vultus noſtri oportet pane veſci, ideo ſolemus in die neceſſaria operari. In nocte vero, quando nullus poteſt operari in vigilijs excubamus, vt eo reuertente à nuptijs cum eo ad libertatis iura redeamus. Ideo etiam tres lectiones legimus, quia tres vigilias poſuit Dominus: Si inquit in prima, ſi in ſecũda, ſi in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati ſunt ſerui illi: quæ tres vigiliæ tres ætates ſæculi, pueritia, iouentus, ſenectus intelliguntur, in quibus cũcti Dominũ in bonis operibus peruigiles præſto ſtare iubemur. Tres ergo lectiones legimus, cum in fide Trinitatis in tribus ætatibus alterutrũ

diuinum opus inſtruimus. Tria reſponſoria cantamus, cum Trinitatem fide, ſpe, charitate, glorificamus: pſalmi quoque pro prima vigilia, lectiones pro ſecunda, reſpõſoria, pro tertia, matutinæ laudes pro quarta vigilia noctis, quaſi pro debito ſoluuntur. Sanctus etiam Benedictus in eadem ſignificatione duodecim pſalmos & tres lectiones in priuatis noctibus inſtituit: Hoc tantum mutato quod lectiones pſalmis interpoſuit, quia hæc videlicet media nocte agi voluit.

De priuatis noctibus de laudibus Miſerere mei Deus.

Cap. II.

NOx quæ præceſſit vitam noſtram in peccatis expreſſit, nocturnale autem officium noſtri exilij ſeruitium. In matutinis laudibus iam ad libertatem per pœnitentiam redimus, dum cantamus, Miſerere mei Deus. Et quia per pœnitentiã de tenebris mortis ad lucem vitæ tranſitur, ideo in ſecundo pſalmo per ſingulas ferias mane concinitur, vt in verba mea, mane aſtabo, & mane exaudies vocem meam: In Iudica me Deus. Emitte lucem tuam, in Te decet hymnus Deus, exitus matutini, & veſpere delectabis: In Domine refugium, mane floreat, & repleti ſumus miſericordia tua, In Domine exaudi, Auditam fac mihi mane miſericordiam tuam, In bonum eſt confiteri, & ad annunciandum mane miſericordiam tuam.

Deus Deus meus. Cap. II.

QVia vero per charitatem remiſſio peccatorum tribuitur, tertius pſalmus de dilectione Dei canitur, in quem ſitit anima noſtra, cuius nos pœnitentes ſuſcepit dextera.

Deus miſereatur. Cap. IIII.

IN ſequenti pſalmo Deus miſereatur noſtri, dilectio proximi ſubiungitur, in quo vultus Dei ſuper nos illuminare & ſalutare Dei in omnibus gentibus cognoſci poſcitur: hi duo pſalmi ideo ſub vno Gloria Patri pſalluntur, quia præcepta geminæ dilectionis in vna Chriſtiana profeſſione peraguntur, in pſalmo quoque Deus Deus meus exprimitur Chriſti diuinitas, cuius miſericordia melior eſt ſuper vitas. In Deus miſereatur eius humanitas, per quam illuminatur noſtra fragilitas. Et quia hæ duæ ſubſtantiæ in vna perſona Chriſti venerantur, ideo hi duo pſalmi ſub vno gloria cantantur: & quia in fide huius hominis pœnitentes ſaluãtur, per hos etiam duos pſalmos fides & operatio intelliguntur, per quas conuerſi libertatem veniæ conſequuntur. Et quia per ſex opera miſericordiæ ſerui libertatem ſpiritus adipiſcuntur, ideo ſex cantica victoriæ per ſex dies canuntur.

Confitebor.

IN primo cantico Confitebor cum Iſaia exultamus, quia ſicut ille infidelem populum, ita nos peccata ſuperauimus, & Dominus, qui propter peccata nobis erat iratus, propter pœnitentiam eſt nos conſolatus.

Ego dixi in di.

IN ſecundo Ego dixi cum Ezechia gaudemus, quia ſicut ille mortem corporis, ita nos mortem animæ euaſimus; ideo gratulando canimus, Viuens confitebitur tibi, ſicut & ego hodie.

Exultauit.

IN tertio Exultauit cor, cum Anna tripudiamus, quia ſicut illa æmulam ſuam, ita nos carnalem nobis aduerſantem deuicimus, vnde gaudendo dicimus, Exultauit cor meum in Domino, qui carnem in vitijs mortificat, & animam virtutibus viuificat.

Cantemus.

IN quarto Cãtemus Domino cum populo Iſraël lætamur, quia ſicut ille Pharaonem & Ægyptios per Moyſen, ita nos diabolum & dæmones per Chriſtum ſubterfugimus: Vnde lætabundi reſultamus, Cantemus Domino glorioſe.

Domine audiui.

A IN quinto Domine audiui, cum Abacuc gratulamur, quia ſicut ille cum populo Babylonem, ita nos peccatorum confuſionem euaſimus, & diabolum per cornua crucis ſuperatum exultamus, qui ante pedes Domini eſt egreſſus.

Audite cœli.

IN ſexto Audite cœli cum Moyſe hilareſcimus, quia ſicut ille deuictis hoſtibus terram repromiſſionis, ita nos deuictis vitijs & peccatis promiſſam indulgentiam recepimus, & Domino carmẽ canimus, qui vindictam in hoſtes retribuit, & propitius erit terræ populi ſui.

Benedicite.

POrro in ſeptimo Benedicite omnia, cum tribus pueris triumphamus, quia ſicut illi Nabuchodonoſor,
B & caminum ignis, ita nos diabolum & inferni incendium euaſimus. Ideo cum omni creatura Domino benedicimus, quia in reſurrectione æternas flammas ſuperabimus.

Laudate Dominum.

DEinde Laudate Dominum canimus, quia triumphum de vitijs meruimus, quem triumphum per hymnum exprimimus.

Capitulum.

CApitulum vero nos conſolatur, dum ſacerdos in perſona Domini nos vigilare, & ſtare in fide hortatur.

De Verſu.

DE qua nos conſolatione plaudimus, dum verſum nus repleti ſumus mane miſericordia tua dici-
C mus; hinc iam libertate recepta in gaudium prorumpimus, quia liberatori noſtro grates referimus ita dicentes.

Benedictus.

BEnedictus Dominus Deus Iſraël, quia nos in peccatis viſitauit, redemptionem per pœnitentiam fecit, de manu inimicorum liberauit, ſcientiam ſalutis in remiſſionem peccatorum per viſcera miſericordiæ dedit, de morte illuminatos in viam pacis direxit.

De Oratione.

ORatio, quam ſacerdos dicit, eſt indulgentia quam Dominus ad ſe reuerſis tribuit.

De Sancto Benedicto.

SAnctus quoque Benedictus ſeruos peccatorum per pœnitentiam, libertatem, & victoriæ lætitiam, adi-
D piſci docuit, qui pene eoſdem tamen totidem pſalmos & eadem cantica per eaſdem ferias in eadem ſignificatione inſtituit.

De Septem canticis.

SEptem cantica in hebdomada canuntur, quia per ſeptem dona ſpiritus ſancti mundus ſaluatur.

Dominica die.

DOminica die canitur Benedicite omnia opera, quia prima ætate creauit Deus omnia, & eadem die per reſurrectionem Chriſti innouata ſunt omnia.

Feria Prima.

PRima die creauit Deus lucem, & hac die omnia ad laudem Dei admonẽtur, quia omnia illuſtrata ſunt à luce.

Feria Secunda.

E SEcunda ætate contigit diluuium, quod ſignificat baptiſmum, Secunda die canitur canticũ de baptiſmo vt ibi, haurietis aquas, & feria ſecũda Chriſtus baptizatus traditur. Secunda die creauit Deus cœlũ, & ſeparauit aquas ab aquis, ita per baptiſmum incredulos à fidelibus.

Feria Tertia.

TErtia ætate liberatus eſt Iſaac à morte, quia verus Iſaac, id eſt Chriſtus, liberauit populum ſuum à morte per fidem ſanctæ Trinitatis. Tertia die ſegregauit Deus terram à mari, hoc eſt Eccleſiam à ſynagoga.

Feria Quarta.

QVarta ætate eſt Anna amata, æmula eius repudiata. Idcirco quarta feria pſallitur eius canticum, quia per quatuor Euangelia eſt electa Eccleſia, ſynagoga abiecta.

abiecta. Quarta die factus eſt ſol & luna, & ſydera. Chriſtus eſt ſol, Eccleſia luna, ſancti ſunt ſtellæ.

Feria Quinta.

QVinta ætate liberauit Dominus populum ſuum à Babylone, ideo quinta feria recitatur Canticum, quod cecinerunt filij Iſraël, cum liberati ſunt à Pharaone in mari rubeo poſt paſchalem agnum. Feria quinta tradidit Dominus corpus ſuum, quo liberauit populum ſuum à diabolo. Quinta die fecit Deus de aquis volucres & piſces, volucres in aëra ſuſtulit, piſces in aquis reliquit, quia per quinque vulnera ſua iuſtos ad alta leuat, impios ad ima damnat.

Feria Sexta.

SExta die creauit Deus hominẽ, ſexta ætate crucifixus eſt Chriſtus. Ideo ſexta feria cantatur canticũ de paſſione, vt dicitur: Cornua in manibus eius, id eſt brachia crucis, quia eadem die paſſus eſt Dominus.

Sabbato.

SAbbato requieuit Deus ab omnib⁹ operibus ſuis. Ideo ſabbato canitur canticũ: Audite cœli quod datũ eſt filijs Iſraël poſt laborem itineris, cum iã intrarent terram repromiſſionis. Ita in ſeptima ætate laborem huius mundi dabit Dominus, requiem ſanctis.

De Benedictus.

APpropinquante luce Benedictus ad laudes cantatur, quia per illud canticum noſtra nobis lux annunciatur.

De Magnificat.

AD veſperas Magnificat ſcilicet in fine diei cantatur, quia in fine mundi Deus ſuperbos diſperdet, & humiles exaltabit.

De Nunc dimittis Cantico Simeonis.

AD completorium, Nunc dimittis cantatur, quia poſt iudicium ſancti in pace introducentur.

De Horis & temporibus.

SEptem Horas canonicas in die quaſi ex debito canimus pro ſeptem gradibus, quos à Septiformi ſpiritu ſuſcepimus. Formam autem habemus ab Apoſtolis & alijs Sãctis, vt ſepties in die creatorem noſtrum laudemus, quatinus in domo eius cum Angelis eum in ſæculum ſæculi laudare valeamus. Quilibet autem dies repræſentat nobis totum huius ſæculi tempus, in qua diuerſis horis in vinea Domini laboramus.

De Matutino tempore.

MAtutina illud tempus nobis memorat, quo primi parentes Deum in paradiſo laudabant.

De Prima.

PRima illud tempus indicat, quo Abel, Enoch & alij iuſti Deo laudes ſoluebant.

De Tertia.

TErtia illud tempus inſinuat, quo Noë & alij de Archa egreſſi Deum benedicebant.

De Sexta.

SExta illud tempus denunciat, quo Abraham & alij Patriarchæ Deum glorificabant.

De Nona.

NOna illud tempus demonſtrat, quo Prophetę ſub lege Deum magnificabunt.

De Veſperis.

VEſpera illud tempus reuocat, quo Apoſtoli & illorum ſequaces Deo hymniſabunt.

De Completorio.

COmpletorium illud tempus monet, quo in nouiſſimo ſub antichriſto iuſti Deo gratias referent.

De Horis & ætatibus CAP. LIIII.

DIes etiam repræſentat nobis vitam vniuſcuiuſque, quo diuerſis ætatibus, quaſi diuerſis horis docetur, & in lege Domini quaſi in vinea laborare. Ergo per matutinam commemoramus infantiam, in qua quaſi de nocte ad diem orti ſumus, dum de matribus in hunc mundum nati ſumus. Iuſte itaque in hac hora Deum laudamus, quia de nocte erroris ad lucem veritatis in baptiſmo nos renatos exultamus. Per primam pueritiam recolimus, qua ætate libros diſcere cœpimus. Merito ergo in hac hora laudes Deo ſoluimus, quatenus ſeruitio imbuti ſumus. Per tertiam adoleſcentiam recolligimus, qua ordines ſuſcepimus. Iuſte in hac hora Deum glorificamus, qua eius miniſtris aſſociati ſumus. Per ſextam iuuentutem innuimus, qua ad Diaconatus vel Preſbyteratus gradum promoti ſumus. Et in hac ergo hora non incongrue Deum benedicimus, qua duces & magiſtri populorum electi ſumus. Per nonam ſenectutem notamus, qua plerique ex clero eccleſiaſticas dignitates quaſi grauiora vineæ pondera ſubimus. Conuenit itaque nos in hac hora Deum magnificare, qui nos voluit ſuper plebem ſuam exaltare. In veſpera decrepitam ducimus ad memoriam, qua plurimi ex nobis ad meliora vitæ conuerſationem in primis venimus, qui quaſi toti Dei in foro otioſi ſtetimus, dũ tota vita in vanitate viximus. In hac hora decet nos Deum laudibus extollere qui nos dignatus eſt ſuis laudatoribus adiungere. Per completorium finem vitæ noſtræ retractamus, quo per confeſſionem & pœnitentiam ſaluari ſperamus.

Idem de horis diei CAP. LV.

PEr diurna quoque & nocturna officia celebrat Eccleſia Chriſti myſteria. In nocte eſt Chriſtus pro nobis comprehenſus, ideo in nocte nocturnum pſallimus. Mane eſt illuſus, ideo matutinam canimus. Prima hora eſt gentibus traditus, ideo primam cantamus. Tertia hora eſt flagellatus, idcirco tertiam pſallimus. Sexta hora eſt crucifixus, propterea ſextam canimus. Nona hora mortuus eſt, ideo nonam cantamus. In veſpere eſt de cruce depoſitus, idcirco veſperam pſallimus. In fine diei eſt ſepultus, ideo Completorium canimus.

De Nocturnalibus horis. CAP. LVI.

NOcturna enim hora Dominus infernum ſpoliauit, matutina victor de morte remeauit. Prima Mariæ apparuit. Tertia duabus à monumento euntibus obuiauit. Sexta Iacobo, Nona Petro, Veſpera duobus ambulantibus in Emaus ſe manifeſtauit. Completorio cum Apoſtolis manducauit.

De horis diei & noctis. CAP. LVII.

IN nocte nihilominus Petrus negatione plorauit, qui poſtea tota nocte in piſcando laborauit. In mane Chriſtus in litore ſtetit, rete piſcibus impleuit. Prima hora cum ſeptem comedit. Petro oues ſuas commiſit. Tertia hora ſpiritus ſanctus ſuper credentes deſcendit. Sexta cum vndecim Dominus recubuit. Nona eis videntibus cœlos aſcendit. In veſpera vero ante paſſionem cum eis cœnauit, corpus ſuum tradidit. In Completorio pro eis patrem orauit.

De Prima dominicis diebus. CAP. LVIII.

IN dominica die nouem pſalmos ad primam pſallimus, quatenus cum nouem ordinibus angelorũ in gaudio reſurrectionis Trinitatẽ laudare poſſimus. In primis quinq; pſalmis de paſſione Chriſti cantamus, quia Chriſtum per quinquepartitam paſſionem ad reſurrectionis gloriam perueniſſe ſignificamus. Quem ſi nunc imitari volumus, in reſurrectione ei conregnabimus. Deinde quatuor ſubiungimus, quia Eccleſiam in quatuor partes mundi per quatuor Euangelia Deum laudare prædicamus; per Deus in nomine tuo, erroris deſertionem; per Confitemini, laudis confeſſionem; per Beati immaculati, legis Dei operationem; per Retribue, animæ viuificationem exprimimus; per Quicũque vult, fidem noſtram depromimus, in qua reliqua omnia concludimus, & per quam angelis aſſociati credimus.

De fide quatuor temporibus edita.

CAP. LIX.

FIdem Catholicã quatuor tẽporibus editã immo roboratã Eccleſia cathol. recepit. & in quatuor mundi climatib. inuiolabiliter cuſtodit. Primo ſymbolũ Apoſtolorũ ſcilicet, Credo in Deũ, fundamentũ ſibi ponit dũ hoc quotidie in principio diei & in principio horarũ

ſcilicet ad primam cauit per hæc opera ſua conſummat, dum hoc ad completorium recitat. Deinde fidem credimus in patrem in ſynodis legitur, quam Nicena ſynodus edidit. Tertio fidem. Credo in vnum in eoncentu populi ad Miſſam modulatur, quę per Conſtantinopolitanum concilium propalatur. Quarto fidem. Quicumque vult, quotidie ad primam iterat, quam Athanaſius Alexandrinus epiſcopus rogatu Theodoſij Imperatoris edidit, per reliquas horas colitur ſancta Trinitas.

De prima in priuatis diebus.

CAP. LX.

IN priuatis diebus imitamur in diurno officio operarios in vinea laborantes, & diuerſis horis ad eã colendam vineam intrantes. Porro ſacerdos qui incipit, imitatur opilionem, oues tota die incluſas mane in paſcua eijcientem. Grex ouium eſt plebs Chriſtiana, paſcua Domini mandata. Itinera vero obſident beſtiæ gregi Dei inimicæ. In vna namque parte leo rugiens circuit quærens, quem deuoret, in altera draco inſidians deuiantes veneno interimit, aberrantes auide deglutit. Hinc lupus itineris rapit, & oues diſpergit. Inde vetus inuadens lacerat gregem & diſſipat. Vnde paſtor Deus in adiutorium meum clamat, quatinus ouile hæc pericula euadat. Oues autem paſcuæ Domini in hymno ſummum paſtorem inuocant, vt eas in diurnis actibus a nocentibus cuſtodiat.

Deus in nomine. **CAP. LXI.**

DEinde per pſalmum, Deus in nomine tuo, iter arripiunt, & Dominum in virtute ſua ſe à periculo liberare petunt: quoniam alieni eis inſurrexerunt, & fortes animas eorum quæſierunt, vt Deus in virtute ſua illos diſpergat, & eas ex omnium tribulatione eripiat.

Beati immaculati.

PEr Beati immaculati vineam, quod eſt Chriſtiana religio ingrediuntur, & in paſcua vitæ ſcilicet in lege Domini paſcuntur. In qua impigre operantur, dum teſtimonia Dei ſcrutantur.

Retribue.

IN hac fortiter laborant, dũ in Retribue mirabilia de lege Dei cõſiderant hanc ſummopere excolunt, dũ fidem ſuam in quicumque vult exponunt. Per legem Domini, id eſt dilectionem, ad patriam reuertimur, per pſalmum Deus in nomine tuo ad iter præcingimur: per pſalmum, Beati immaculati dilectio Dei, per Retribue dilectio proximi accipitur.

De Quicumque vult.

QVicumque item fides curſum noſtrum exprimit, per fidem enim ambulamus, vt ad ſpeciem perueniamus.

De Capitulo.

INCapitulo pater familias operarios cõſolatur, quia omnis, qui nomẽ Domini inuocauerit, ſaluatur. Vnde alacres in reſponſorio fidem iterant, & cum Petro Chriſtum filium Dei viui inuocant. Quem in verſu, Exurge Domine, ſe adiuuare in incœpto opere poſtulant.

De Kyrie eleyſon.

KYrie eleiſon & Chriſte eleiſon, quod ſequitur ob tres cauſas dicitur. Primo, vt ſuperflua cogitatio, quæ pſallentibus obrepſit, dimittatur. Secundo, vt ſequens oratio ſacerdotis exaudiatur. Tertio, vt dominica oratio quaſi quadam præfatiuncula ornata intentius dicatur. Quæ ideo ſilenter dicitur quia Deo in ea loquimur, qui non verba ſed cor intuetur. Cuius vltima pars ideo aperte dicitur, vt ab omnibus confirmetur, per duos verſus ſcilicet viuet anima, & erraui ſicut ouis, Pœnitentes intelliguntur, qui per paſtorem velut oues errantes ad gregem reducuntur. Qui mox ſymbolum recitant, quia fide corda ſua purificant, quæ praua opera maculauerant.

De credo in Deum.

IDeo autem Credo in Deum occulte dicitur, quia occulta pœnitentia occulte peccantibus iniungitur.

De Precibus & confeſſione.

IDcirco etiam Preces & confeſſio, & oratio ſequuntur, quia per tales fructus pœnitentes in cõmunionem recipiuntur. Ob hanc etiam cauſam ſeptem pœnitentiales Pſalmi ac Litaniæ canuntur.

De capitulo Pretioſa in conſpectu.

SOlent paſtores loca mutare, & greges ad alia paſcua minare. Hoc religioſi imitantur, dum prælatum de Eccleſia ſequentes in Capitolium congregantur: Ibi Dei animalibus ſal ad lambendum datur, dum eis in Martyrologio paſſio, vel vita Sanctorum pronũciatur. Opilio vero eis quaſi pabulum ponit, dum per verſum Pretioſa patientiã Sanctorum proponit. Deinde diuinum auxilium ter per Deus in adiutorium inuocat, vt grex Dei periculum animarum euadat. Deinde quaſi ouile benedicit, dum eos dirigi & ſanctificari in lege Dei poſcit. Poſt hæc lectione reficiuntur, & tunc ſinguli in opera quaſi vineæ cultores diriguntur.

De Tertia.

DVm tertia cantatur, quaſi à nouis operarijs in vinea laboratur.

De Sexta.

DVm ſexta canitur, quaſi ab alijs labor ſuſcipitur,

De Nona.

DVm nona canitur, ac pſallitur quaſi iterũ ab alijs onus ſuſcipitur. In veſpera denarius recipitur. Tertia, ſexta & nona ideo ternis pſalmis celebrantur, quia in his tribus horis Trinitas veneratur. Sed quæritur, cum prima dicatur, cur tertia & non potius ſecunda ſequatur. Item cum tertia ponatur, cur deinde ſexta & non quarta vel quinta dicatur. Itemque cur ſextam nona, & non magis ſeptima vel octaua proſequatur. Sciendum eſt, quod dies in duodecim horas diuiditur, & pro vna quaque hora vnum capitulum de pſalmo Beati immaculati, concinitur. Pro prima hora, Beati immaculati; pro ſecunda, Retribue, pro tertia, Legem pone; pro quarta Memor eſto; pro quinta, Bonitatem; pro ſexta, Defecit; pro ſeptima, Quando dilexi; pro octaua, Iniquos odio; pro nona Mirabilia; pro decima, Clamaui, pro vndecima, Principes; per hunc pſalmum lex Dei, id eſt charitas nobis pronunciatur, in qua operarij pro æterna vita quotidie operantur, vnde & in ſingulis capitulis aliquid de lege memoratur, quia per hãc ſolam quaſi per regiam viam in ſuperna patria tenditur.

De Beati Immaculati.

IN Beati immaculati dicitur. qui ambulat in lege, in Retribue, Conſideraui mirabilia de lege tua. & da lege tua Miſerere mei, in legem pone ſeruiabor legem tuam, in Memor eſto, à lege tua nõ declinaui, & dixi cuſtodire legem tuam, in Bonitatem, Bonum mihi lex oris tui, in Defecit, non vt lex tua, in Quomodo Dilexi legem tuam iniquis legem tuam dilexi. In Mirabilia, non Cuſtodiui legem tuam, in Clamaui, legem tuam non ſum oblitus, in Principes, legem autem tuã dilexi, & lex tua meditatio mea eſt. Semper in tertia hora officium ſoluitur, quia Trinitas in omnibus colitur.

De Veſpera. **CAP. LXII.**

VEſperam ideo Eccleſia ſolenniter celebrat, quia Abraham & alij Patriarchæ ante legem, ſacerdotes & Prophetæ ſub lege ſacrificia ad Veſperam offerebant, & Dominus in veſpera cœnans corpus ſuum diſcipulis tradebat. Quinque autem pſalmi huius horæ quinque vulnera Chriſti ſignificant, qui ſe veſpe-

ra

ra mundi pro nobis ſacrificabat. Hoc & verſus inſinuat. Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo: eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum. A
Duodecima hora dies clauditur, & operarijs iam peracto opere denarius dabitur, finis autem vniuſcuiuſque intelligitur, cum pro tranſacta vita merces cuique redditur.

De quinque Pſalmis ad veſperas.

IDeo quinque pſalmi canuntur, quia pro labore quinque ſenſuum remunerabuntur: hymnus qui ſubiungitur, laus victoriæ accipitur, quia ſicut illi poſt laborem adepta mercede gratulantur, ita iſti poſt deuictum mundum pro æterna gloria iocundantur. Hos capitulum excitat, vt ſurgentes venienti domino occurrant, per verſum, qui ſequitur, quaſi oſtium pulſant, & ſibi aperiri poſtulant. Accenſis autem bonorum operum B
lampadibus gaudium domini ſui intrant cum quinque virginibus.

De cantico Magnificat.

VNdecim cum cantico ſanctæ Mariæ anima illorum dominum magnificat, & ſpiritus illorum in domino exultat, qui fecit eis magna, cuius miſericordia eſt in ſæcula.

De Oratione.

ORatio, quæ ſequitur eſt benedictio, qua quiſque à domino benedicetur. Cum veſpera de præcedenti die cantatur, tunc præſentis vitæ tempus denotatur, quia ab initio mundi dies præceſſit, nox ſequebatur, ſignificãs quod gaudium paradiſi præceſſit, mors hominem, heu! ſequebatur. Cum vero de ſequenti die celebratur, tunc futuræ vitæ lætitia deſignatur quia à Chri- C
ſti reſurrectione nox præcedit, dies ſequitur deſignans quod poſt mortem carnis dies vitæ dabitur credentibus.

De curſu ſancta Maria. CAP. LXIII.

CVrſum de ſancta Maria vel de omnibus ſanctis nulla lege conſtricti ſed ob deuotionem canimus, vt quia ſerui inutiles debitum ſeruitium negligenter perſoluimus, munera amicis domini noſtri offerimus, vt per eos obſequium noſtrum acceptabile faciamus, & gratiam domini noſtri obtineamus.

De lectione & benedictione cibi.

COnſuetudo cibum benedicendi, vel poſt cibum gratias agendi ab ipſo domino cœpit, qui quinque panes benedixit, & poſt cœnam hymnum dixit, legere autem ad menſam ſanctus Auguſtinus inſtituit, qui mentes D
cum corporibus refici voluit, quia non in ſolo pane ſed in verbo Dei homo viuit.

De collatione.

QVod religioſi ad collationem conueniunt, hoc à ſanctis patribus acceperunt, qui in veſperis ſolebant in vnum conuenire, & deſcriptiuris in ſimul conferre, & quæ ipſi tunc inuicem contulerant, collationes dicebantur, & hæc his ſimilia ad collationem leguntur.

De completorio & de confeſſione ſero & mane.
CAP. LXIV.

AD completorium ideo confeſſionem agimus, vt quicquid in die commiſimus, diluamus. Ad primam vero ideo agimus, vt quicquid in nocte peccamus, puniamus. Completorium inde dicitur, quod diurna ſeruitus noſtra per hoc completur. Et quia corpus noſtrum in nocte ab humanis ſenſibus deſtituitur, ideo per E
hanc horam intentius Deo committitur. Ideo autem quatuor pſalmos, quia ex quatuor elementis ſubſiſtimus.

De hymno Te lucis.

PEr hymnum victoriam de nocturnis illuſionibus rogamus, per verſum nos ſignaculo diuinæ cuſtodię quaſi pupillam oculi ſigillamus.

De Nunc dimittis.

PEr Nunc dimittis pacem & lucem Dei optimus.

De Pater noſter.

PEr dominicam orationem & ſymbolum fidei nos ab hoſtibus firmamus.

De Credo.

AD primam ideo Pater noſter, & Credo in Deum dicimus, quia cuncta opera per Chriſtum incipimus, in quem credimus. Ad completorium eadem dicimus, quia cunctas operationes in eo concludimus. Per completorium enim quod tunc canitur dies à nocte excipitur, illud tempus nobis ad memoriam reducitur, cum vita noſtra à morte præciditur. Ideo per Conuerte nos inchoamus, vt à malis conuertamur, & ira Dei à nobis auertatur. Et quia de meritis deſperamus, dum per verſum Deus in adiutorium meum intende inuocamus.

De completorio Cum inuocarem.

TVnc pſalmum Cum inuocarem, qui de morte Domini in ſabbato ſancto pſallitur, cantamus, quatinus in morte dormientes in pace, quæ eſt Chriſtus, quieſcamus. Deinde In te Domine ſcilicet canimus, quem Dominus in cruce cantauit, cum iam expirans ſpiritum in manus Patris commendauit, vt tunc ſpiritum noſtrum ſuſcipere velit, hinc Qui habitat ſubiungimus, quem de tentatione vel paſſione Domini canimus, quatinus amore nocturno ab aſpidis & baſiliſci tentatione Dominus nos eruat, & à leonis & draconis incurſione eripiat. Deinde Ecce nunc pſallimus, quatenus in domo Domini benedici poſſimus. In hymno, capitulo & verſu victoriam poſcimus, vt in Chriſto, qui vicit mundum, triumphemus. In cantico Symeonis pacem rogamus, vt ſic Symeon poſtquam lumen Chriſtum vidit, pacem vitæ intrauit, ita nos poſt lumen fidei intremus pacem requiei.

De Curſu monachorum. CAP. LXV.

QVæritur cur ſanctus Benedictus aliter monachis horas ordinauerit, quam mos eccleſiæ habuerit, vel cur præcipuus apoſtolicorum Gregorius hoc ſua auctoritate probauerit. Sed ſciendum eſt hoc ſapientiſſima diſpoſitione prouiſum, vt puto à viro pleno ſpiritu omnium iuſtorum, ſcilicet vt contemplatiua vita ſicut habitu, ita etiam officio ab actiua diſcerneretur, & monaſticæ diſciplinæ religio hoc priuilegio commendaretur. Vnde beatus Gregorius omni ſapientia præditus perpendens virum Deo plenum cuncta ſub prædicta ſignificatione ordinaſſe, iure legitur ea ſua auctoritate roboraſſe, licet enim pſalmos permutauerit, cuncta tamen ſub eadem ſignificatione poſuit. Nempe quia ſex diebus in hac vita, quaſi ſex ætatibus in vinea laboratur, vt ſicut in dominica requies, ita in ſeptima ætate denarius vitæ recipiatur. Ideo ſex diebus pſalmos de illis iuſtis ad primam inſtituiſſe conſideratur, qui ſex ætatibus quaſi diuerſis horis in vinea Domini laboraſſe memorantur.

Prima Dominica. CAP. LXVI.

PRima quippe die Beatus vir cum reliquis inſtituit, quia Abel & alios iuſtos deſignant, qui prima ætate quaſi mane vineam Domini intrabant.

Feria Secunda.

SEcunda die Domine Deus meus cum alijs cenſuit cantari, qui Noe & illos ſanctos præferuntur, qui ſecunda ætate quaſi tertia hora in vinea Domini laborauerunt.

Feria Tertia.

TErtia die, Exurge Domine, non confortetur homo canitur, in quo Nemrod, qui primus idololatriam inſtituit, intelligitur, per quem antichriſtus exprimitur, qui ſupra omne, quod dicitur Deus, extollitur. Canitur etiam In Domino confido, qui Thare, & Saluum me fac, qui Abraham demonſtrat, qui tertia ætate in hac vinea deſudabant.

Feria Quarta.

QVarta die, Vſquequo Domine cum reliquis inſtituit, qui Ioſeph & filios Iſrael in Ægypto peregrinantes, inſinuat, qui quarta ætate velut ſexta hora pondus diei & æſtus portabant.

Feria Quinta.

QVinta die conſerua me Domine cum alijs decantari voluit, quia ſacerdotes iudices reges exprimũt, qui quinta ætate quaſi nona hora ſub lege huius vineæ operari inſtituerunt.

Feria Sexta.

SExta die Cum ſancto ſanctus eris canitur, in quo Ioannes Baptiſta intelligitur, & Cœli enarrant, qui apoſtolos, atque Exaudiat, qui martyres deſignant, qui ſexta ætate quaſi hora nona hanc vineam excolebant.

De Horis.

AD tres horas, ſcilicet tertia, ſexta, nona, pſalmos de quindecim gradibus cãtari ſtatuit, quia per quindecim gradus charitatis trinitatem adire docuit. Veſperas quaternis pſalmis celebrari decreuit, quia per quatuor euangelia denarium adipiſci monuit. Completorium tribus pſalmis terminari cenſuit, quia cuncta in B fide, ſpe, charitate compleri voluit. Hunc autem ordinem pſalmorum traditur à beato Ambroſio accepiſſe. Porro in dominica die de illo pſalmo horas inſtituit, qui legem Dei ſcilicet charitatem innuit, quia in reſurrectione Deus, qui eſt charitas, omnibus hic pie in lege per charitatem laborantibus præmium & requies erit. Ad primam autem quaterna ad reliquas vero horas nouena capitula pſalluntur, quia per quatuor virtutes ad nouena angelorum agmina hi eo Chriſto laboratores perducuntur.

De Nocturnis. CAP. LXVII.

SIcut olim dies à paganis erant idolis dedicati, ita C ſunt nunc ſinguli a Chriſtianis Chriſto Deo dicati. Dominica quippe ipſe conceptus eſt. Ideo illa die nocturnam Beatus vir pſallimus, quia ipſe in conſilio patris in vterum virginis abijt, & tanquam ſponſus de thalamo ſuo proceſſit. In nocturna cantatur filius meus es tu, ego hodie genui te. In veſpera autem ante luciferum genui te. Secunda die eſt baptizatus, ideo ea die nocturnum, Dominus illuminatio mea cantamus, in qua dicitur, Vox domini ſuper aquas, dum pater voce, filius tactu, ſpiritus ſanctus ſpecie, ſanctificabat illas. In veſpera autem, placebo domino filius dixit, & pater hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ſonuit. Tertia die eſt natus, ideo tertia feria nocturnum Dixi cuſtodiam cãtamus, in qua dicitur holocauſtum pro peccato non poſtulaſti, ideo ecce venio, & pater Eructauit cor meum verbum bonum. In veſpera autem fiat pax in virtute tua, quia pax magna in mundo D fuit dum Chriſtus pax noſtra venit, qui nobis veram pacem fecit. Quarta die à Iuda proditus. Ideo feria quarta nocturnum dixit inſipiens canimus, quia inſipiens Iudas dixit, non eſt Deus, ſed magnus. De quo ipſe in eadem nocturna. Tu vero homo vnanimis dux, meus, & notus meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos: de Iudeis quoque: Exacuerunt, vt gladium linguas ſuas, intenderunt arcum, rem amaram, vt ſagittent in occultis immaculatum. In veſpera autem: Sæpe expugnauerunt. Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores. Quinta die nouam legem inchoauit, tradidit corpus ſuum; idcirco feria quinta pſallimus nocturnam, Saluum me fac, in qua canimus: Panem angelorum manducauit homo. Ea nocte etiam eſt comprehenſus, ideo A canimus. Deus dereliquit eum perſequimini, & comprehendite eum. In veſpera autem oculis ſuis ſomnum non dedit, donec tabernaculum Deo ſcilicet eccleſiam per crucem inueniret. Sexta die eſt crucifixus, ideo feria ſexta nocturnum Exultate Deo canimus in qua dicitur, quod inimici eius ſonuerunt, qui eum in lacu inferiori poſuerũt, quando eſt traditus, & ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos æſtimatus. In veſpera autẽ linguas ſuas ſicut ſerpentes acuebãt, tota die prælia in die belli conſtituebant. Septima die iacuit ſepultus, Ideo ſabbato nocturnum Cantate deo pſallimus, in qua dicitur, quod percuſſus ſicut fœnum aruit, & ſicut pellicanus à parente occiſus emarcuerit In veſpera autem homo vanitati ſimilis factus eſt, dies eius ſicut vmbra prætereunt. In octaua die reſurrexit, ideo dominica canimus, Ego dormiui, & reſurrexi, & dominus ſuſcepit me, & B animam meam in inferno non dereliquit, & in caput gentium me conſtituit. In veſpera autem, de torrente in via bibet, propterea exaltabit caput, quia dominus de puluere inopem ſuſcitauit.

Dominica CAP. LXVIII.

EAdem in officio ſancti Benedicti notantur. In dominica conceptio, vt ibi. Tollite portas principes & introibit rex gloriæ In veſpera. Habitare facit ſterilem in domo matrem filiorum lætantem,

Feria Secunda.

IN feria ſecunda Baptiſmus vt ibi, Verbo domini cœli firmati, & ſicut in vtrem aquas maris. In veſperis C vt ibi, Iordanis conuerſus eſt retrorſum.

Feria Tertia.

IN feria tertia natiuitas vt ibi, Dominus virtutum nobiſcum, & ibi, Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate domini. Et iterum ſuſcepimus Deus miſericordiam tuam, In veſpera vt ibi, De fructu ventris tui.

Feria Quarta.

IN feria quarta Traditio ibi, Precium meum cogitauerunt repellere. Et ibi, Aduerſum me loquebantur, qui ſedebant in porta. In veſpera vt tu filia Babylonis miſera, beatus qui retribuet: & ibi. Dominus retribuet pro me.

Feria Quinta.

IN feria quinta, corporis eius comeſtio, vt ibi. Panem cœli dedit eis. In veſpera vt ibi, Dirigatur oratio mea ſicut incenſum.

Feria Sexta.

IN feria ſexta paſſio, vt ibi, Deus iniqui inſurrexerunt D ſuper me, & non propoſuerunt te in conſpectu ſuo, & ibi, non es auxiliatus ei in bello. In veſpera vt ibi: Conſiderabam ad dexteram, & videbam, & non eſt qui cognoſceret me.

Sabbato.

IN ſabbato ſepultura, vt ibi, Sol cognouit occaſum ſuum. In veſpera, vt ibi, Exibit ſpiritus eius.

Dominica.

IN dominica reſurrectio, vt ibi, Anima mea illi viuet. In veſpera vt ibi: Exortum eſt lumen. Quod quibuſdam pſalmis Gloria patri interpoſuit. Hoc ſecundum Hebræos fecit, qui quibuſdam pſalmis diapſalma interponunt, vbi altiorem ſenſum intelligunt.

FINIS LIBRI SECVNDI.

INCIPIT LIBER TERTIVS DE SOLEMNITATIBVS TOTIVS ANNI, ET PRIMO DE ADVENTV DOMINI.

CAPITVLVM I.

HÆc vtcumque de horis diximus, nunc A reſtat de ſolennitatibus pauca perſtringamus. Aduentum itaque Domini ob tres cauſas celebramus: Primo, quia illud tempus recolimus, quo eum ab antiquis ſanctis prænunciatum cognouimus. Secundo, faciem eius laudibus præoccupamus, quo eum vel cumque noſtrum in fine vitæ aduenturum non ignoramus: Tertio, illud commemoramus quo eum adhuc affuturum iudicem ſperamus. In lectionario & in Euangeliario quinque hebdomadæ aduentus Domini annotantur, quia per quinq. ætates ſæculi aduentus eius à ſæculis prænunciabatur. In Antiphonario & in graduali libro, quatuor ſeptimanæ ei attitulantur, quia per legem, Prophetas, pſalmos, & gentilium libros Chriſti aduentus præconabatur. In hoc tempore Gloria in excelſis, & Te Deum laudamus non cantantur, B quia iuſti ante Chriſti aduentum in triſtitia inferni tenebantur. In hoc etiam Dalmatica & ſubtile non portantur, quia veſtes innocentiæ & immortalitatis nobis per Chriſtum reddebantur. Hæc cuncta ideo etiam intermittuntur, vt in natiuitate Domini feſtiuius amplectantur. & vt gratia noui teſtamenti præſtantior veteri cognoſcatur.

De Reſponſorio Aſpiciens.

REſponſorium, Aſpiciens à longe, in perſona Ioannis Baptiſtæ cantatur, qui aſpiciens à longe, ſcilicet, à terra ad cælum, potentiam Dei, id eſt, diuinitatem in carne venientem præconatur, & nebulam totam terram tegentem, ſcilicet infidelitatem totam Iudæam operientem. Ite obuiam ei dixit, quando viam Domini C præparauit. Tres verſus ideo ad hoc Reſponſorium cantantur, quia per legem, & Prophetiam, & pſalmodiam hoc totum prænũciabatur. Tria enim tempora, ſcilicet ante legem, ſub lege, ſub gratia intelliguntur, in quibus ſingulis hoc futurum prædicabatur. Vnde & in tertio verſu, Tollite portas principes veſtras, & introibit Qui regnaturus eſt, cãtatur. Tres enim verſus ideo cantãtur, quia Trinitas in hoc enim adoratur. Ideo & Gloria patri adiungitur. Reſponſorium denuo repetitur, quia aduentus Chriſti denuo à fidelibus expectatur. Sicut autem in aſpiciens Chriſti diuinitas, ita in aſpiciebam honoratur eius humanitas. Vnde cantatur Ecce in nubibus cæli filius hominis venit. Qualiter diuinitas incarnata ſit tertium Reſponſorium oſtendit, Miſſus eſt Gabriel angelus qui ad virginem dixit, Aue Maria gratia plena; hoc per Apoſtolum confirmatum, Saluato- D rem expectamus: per Prophetam quoque roboratur qui dixit, Audite verbum Domini. Ecce virgo cõcipiet, per legem nihilominus comprobatur, vt Moyſes ait, Obſecro Domine, & quia iam venit ideo lætentur cæli, & exultet terra.

De Laudibus.

MAtutinæ laudes vtrumque Chriſti aduentum ſonant, primum in illa die quando montes Apoſtoli dulcedinem prædicabant, & colles doctores lac & mel doctrinæ fluebant. Tunc iucundata eſt filia Sion, id eſt, Eccleſia de Iudæis, tunc exultauit filia Hieruſalem, id eſt, Eccleſia de gentibus, ſecundum eius aduentum antiphona, Ecce Dominus veniet. Primum antiphona; A Omnes ſitientes, quando fideles ad aquam baptiſmatis veniebant. Secundum, Ecce veniet Propheta magnus quando Hieruſalem renouabitur. Primum aduentum eius antiphonæ ſonant ſpiritus ſanctus Ne timeas Maria. Feriales Antiphonæ ſunt diuerſæ Prophetiæ.

De ſecunda dominica in Aduentu. CAP. II.

SEcunda dominica prædicatio prophetarum de Chriſti aduentu ad Hieruſalem denotatur, vbi cantatur, Hieruſalem cito veniet, & ciuitas Hieruſalem, & Hieruſalem ſurge.

De Tertia dominica. CAP. III.

IN dominica tertia ſecundus Chriſti aduentus prænunciatur, vbi cantatur, Ecce apparebit Dominus, & cum eo ſanctorum millia.

De Quarta dominica. CAP. IV.

IN quarta dominica vocatio gentium per Chriſti ad- B uentum declaratur, vbi in perſona apoſtolorũ cantatur, Canite tuba in Siõ, vocate gentes, & nunciate quantus ſit, qui ingreditur ad ſaluandas gentes. Erit radix Ieſſe qui exurget regere, in eum gentes ſperabunt.

De hebdomada ante natiuitatem domini.

HEbdomada proxima ante natiuitatem Domini præparatio nominatur, & in ea hiſtoria, Clama in fortitudine, cum ſex matutinalis laudibus cantatur, quia per ſex ætates mundi populus ad aduentum præparabatur, & nos in aduentu eius per ſex opera miſericordiæ præparamur.

De Antiphonis. O CAP. V.

SEptem O admirando potius quam vocando cantãtur, in quibus ſeptem dona ſpiritus ſancti notantur, per quæ hæc adminiſtratur incarnatio, & per quæ Chriſtus ab Eccleſia inuitatur. Ipſe quippe eſt ſapientia, C in qua pater fecit omnia, qui venit in ſpiritum ſapientiæ, docere nos viam prudentiæ. Ipſe adonay, quod nomen Moyſi indicauit, cui legem in Sina dedit, qui venit per ſpiritum intelligentiæ, nos redimere. Ipſe radix Ieſſe, qui in ſignum populorum ſtetit, dum per ſignum crucis vbiq; adorari voluit. Qui in ſpiritu conſilij nos liberare venit. Ipſe clauis Dauid, qui cælum iuſtis aperuit, infernũ clauſit, & per ſpiritum fortitudinis vinctos de domo carceris educere venit. Ipſe oriens & ſol iuſtitiæ qui venit nos illuminare ſpiritu ſcientiæ. Ipſe rex gentium & lapis angularis, qui venit ſaluare hominem per ſpiritum pietatis. Ipſe eſt Emanuel veniens ad nos per Iſrael, qui venit ad ſaluandum nos per ſpiritum timoris, dans cunctis chariſmata amoris. Si duodecim O cantantur, tunc duodecim Prophetæ exprimuntur, qui Chriſti aduentum prædicaſſe leguntur.

D *De Vigiliis ſanctorum.* CAP. VI.

VIgiliæ à paſtoribus cœperunt, qui vigilias ſupra greges ſuos naſcente Chriſto cuſtodierunt. More antiquo duo nocturnalia officia in præcipuis feſtiuitatibus agebantur; vnum in initio noctis à Pontifice cum ſuis capellanis abſque venite: aliud in media nocte in clero, ſicut adhuc ſolenniter celebratur, & populus, qui ad feſtum confluxerat, tota nocte in laudibus vigilare ſolebat. Poſtquam vero illuſores bonum in ludibrium permutauerunt, & turpibus cantilenis, ac ſaltationibus, potationibus & fornicationibus operam dederunt, vigiliæ interdictæ & dies ieiunij dedicati ſunt. & vigiliarum nomen retinuerunt. Secundum antiquum ergo morem duo officia nocti natalis Domini aſſcribuntur.

Vnum in quo Antiphona Dominus dixit ad me, In ſole poſuit, Eleuamini & Reſponſorium, Ecce agnus Dei cum reliquis canuntur. Aliud in quo Antiphona Dominus dixit, Tamquam ſponſus, Diffuſa eſt gratia, & Reſponſorium Hodie nobis cum alijs concinuntur.

De Natiuitate Domini. CAP. VII.

FEſtiuitas quaſi faſti diuinitas, id eſt, annua vel ius diuinitatis dicitur, quia illa die annuatim ius diuinitati perſoluitur. Celebritas quaſi cælibum, id eſt, caſtorum ritus dicitur, quia in illa ritus cæleſtium à caſtis agitur: Sodan dicitur frequens, inde ſolennitas appellatur, quia in ea à conuentu populi Eccleſia frequentatur. Natalis itaque Domini inde dicitur, quia in eo Chriſtus natus in carne creditur, quem natalem Eccleſia ideo celebrat, quia olim non ſolum reges, ſed & quique natalem ſuum celebrabant. Ideo & nos celebramus eius temporalem natalem, quia per eum renaſcimur ad æternitatem. Ideo Chriſtus in fine anni naſci voluit, quia in finem ſæculi in mundum venit. Ideo in nocte naſci ei placuit, quia clam ſcilicet ſub carne latens venit. Poſt eius natalem dierum lux prolongatur, quia in eum credentes ad æternitatis lucem vocantur. Inuitatorium, Chriſtus natus eſt nobis ſub perſona Angelorum cantatur, à quibus paſtores vel potius omnis populus ad adorandũ Chriſtum inuitatur. Cui in tribus Pſalmis gaudentes pſallimus, in lectionibus per oracula Prophetarum plaudimus. In Reſponſorijs cum Angelis canimus. Quæ Reſponſoria repræſentant cuncta in cælis & in terris per hanc natiuitatem inſtaurata, & infernalia damnata. In primo Reſponſorio in quo gaudet exercitus Angelorum, cantatur reſtauratio cæleſtium. In ſecundo in quo pax vera deſcendit, cantatur reparatio terreſtrium. In tertio in quo introiuit in regionem noſtram, liberatio recolitur, in regione vmbræ mortis habitantium. Et quia hæc cuncta Trinitas operata non dubitatur. Ideo enim ad ſingula Reſponſoria, Gloria patri cantatur.

De neuma fabrica mundi. Et cur potius in a, quam in alia vocali cantetur. CAP. VIII.

NEumarum autem iubilatio eſt harum rerum ſignificatio, quia ineffabiliter fabrica mundi per verbum Dei creatur. Ideo in fabrica mundi neuma iubilatur. Idcirco vero per a cantatur, quia prima vox naſcentis hominis a prædicatur, & in prima creatione mundi, aſtra matutina Dominum laudauerunt, & omnes filij Dei ſcilicet angeli magna voce iubilauerunt: Quorum primum iubilum nos per a imitamur. Et quia ineffabiliter de virgine tanquam ſponſus de thalamo proceſſiſſe cantatur, ideo neuma in a tanquam modulatur: quia vero ineffabiliter in patre & ſpiritu ſancto coæqualis prædicatur, ideo neuma in gloria patri iubilatur. Et quia ipſe *a* & *o* ſcilicet principium & finis commemoratur, ideo neuma in *a* & *o* modulatur.

De ſecundo Nocturno. CAP. IX.

IN ſecundo nocturno paſtorum deuotionem recolimus, quos ad Bethleem feſtinaſſe, & Chriſtum in præſepio inueniſſe legimus, hoc maximè per Reſponſorium, quem vidiſtis, & O magnum myſterium, exprimimus.

De tertio nocturno.

IN tertio tempore gaudium & lætitia mundo aduenit, Inde eo tertio nocturno Eccleſia frequentius Alleluia in Antiphonis canit. Per Euangelia paſtorum narratio declaratur, per quos natiuitas Chriſti manifeſtatur. Solent mulieres parturientem viſitare, & ei xenia deferre, has in Reſponſorijs imitamur, dum nunc Chriſtum, nunc ſanctam Mariam ſalutamus, quaſi congrua filio conuenientia quoque matri munuſcula offerimus.

De neuma & veritate & cur in e. CAP X.

NEumam in veritate ideo iubilamus, quia verbum ineffabiliter carnem factum collaudamus. Prima enim vox naſcentis feminæ dicitur eſſe, & verbum natum eſt caro, quæ profertur genere fœminino. Deinde Te deum laudamus repræſentat nobis horam, qua natus A eſt Chriſtus, quem cum angelis laudamus. Ideo mox Miſſam ſubiungimus, in qua Gloria in excelſis cum angelis canimus, & natum pro nobis ſacrificium offerimus. Poſt miſſam Euangelium liber generationis legitur, in quo velut linea ad hamum contexitur, quo Leuiathan de humano genere extrahitur: hic quidam, Te deum laudamus, canunt, quia ſic de faucibus Leuiathan extractos plaudunt.

De Matutinis laudibus. CAP. XI.

DEinde Eccleſia quaſi choream ducit, dum ſponſo ſuo ac liberatori ſuo cantica in matutinis laudibus concinit, in Miſſa, quæ ſequitur, laus paſtorum celebratur, qua inuentus Dominus ab eis laudatur. In tertia miſſa, quæ tertia hora cantatur, eius natiuitas à patre ſolennizatur. B Vnde & Euangelium in principio ad hanc recitatur.

De ſancto Stephano. CAP. XII.

IN nocturnali officio de ſancto Stephano palæſtra imitatur, in qua pro corona certatur. In officio de die quaſi pro victoria hic agonotheta coronatur. Vnde & Stephanus, id eſt coronatus, congrue nominatur. Huius diem ideo leuitalis ordo celebrem ducit, quia Stephanus primus Diaconus fuit.

De ſancto Ioanne. CAP. XIII.

DOrmitio ſancti Ioannis Euangeliſtæ eſt in natiuitate ſancti Ioannis Baptiſtæ: ſed quia ob celebre officium illic agi non potuit, hic Eccleſia eius feſtum coli inſtituit, quando ab exilio redijt, vel ipſius Eccleſia dedicata extitit. In cantu de ſancto Ioanne imitamur amantes, C qui amicos ſuos cantibus efferre conantur. Quidam neumam ſuper intellectus iubilant, quia ſanctus Ioannes per ſpiritum intellectus de ineffabili verbo Dei ſcripſerat. Hunc diem ſacerdotalis ordo ideo feſtiuum agit, quia ipſe præcipue verbo & exemplo ſacerdotium extulit, dum latronem quendam etiam ſacerdotio præfecit.

De Innocentibus. CAP. XIV.

QVod Te deum laudamus, & Gloria in excelſis, & Alleluia de innocentibus non cantamus, matres illorum imitamur, quas in triſtitia fuiſſe non dubitamus. Ideo etiam cantus lætitiæ non cantantur, & dalmatica vel ſubtile non portatur, quia idem chorus infantum ad inferna deſcendiſſe memoratur. Si illorum feſtiuitas in dominica euenerit, omnia de illis, vt de alijs ſanctis agi- D mus, quia in reſurrectione Domini eos ſanctis aſſociatos credimus. In octaua quoque illorum Alleluia & alta canimus, quia facta Chriſti reſurrectione eos in gaudio receptos ſcimus. Horum feſtum ideo infantes ſolemniſant, quia eos primum ad Chriſtum præmio præibant. Gloria patri ſecundum ordinem de Innocentibus canitur, quod nunquam niſi in paſſione Domini intermittitur.

De Octaua Domini. CAP. XV.

IN octaua Domini totum officium de ſancta Maria agimus, quia in die partus ſui propter filij ſui celebritatem ea facere non potuimus. Hoc autem ſignificat ſi Chriſto in hac vita deuote ſeruiamus, in octaua ſcilicet futura vita de Eccleſiæ glorificatione, quam Maria præfigurauit, gaudemus. Ideo autem Chriſtus de Maria non E ab alia naſci voluit, quia ipſa prima in mundo virginitatem nouit.

De dominica dum medium ſilentium. CAP. XVI.

DOminica, quæ inter natiuitatem Domini & Epiphaniæ occurrit ſignificat tempus illud, quo Dominus in Ægypto fuit, vnde & in communione, Tolle puerum & matrem eius, canitur.

De ſanctis & octauis eorum. CAP. XVII.

NAtalitia ſanctorum ideo celebrantur, quia de hoc mundo in æternam vitam per mortem naſcebantur. Octauæ vero illorum ideo coluntur, quia in octaua, id eſt in reſurrectione, gloriæ eorum per Chriſtum duplicabuntur.

De

De Epiphania. CAP. XVIII.

OCtaua idus Iauuarij olim habebatur celebris ob triplicem triumphum Augusti Cæſaris. Hanc eandem diem, quam Epiphaniam Domini vocamus, ob tres cauſas celebramus, quia Dominus ſtella duce illa die gentibus eſt reuelatus, & poſt triginta annos eadem die in Iordane Baptizatus, & reuoluto anno ipſa die per aquæ in vinum conuerſionem ad nuptias Deus eſt manifeſtatus. Ideo Epiphania vel Theophania appellatur, quod apparitio vel manifeſtatio aut oſtenſio interpretatur. Traditur enim quod hac die quinque millia hominum de quinque panibus Dominus ſatiauerit. Itaque in primo nocturno ſtellæ apparitio. In ſecundo nocturno Magorum viſitatio. In tertio Domini Baptiſatio in ſacramentis Miſſæ agitur, aquæ in vinum conuerſio, vel populi de panibus ſaturatio.

De Magis. CAP. XIX.

PRimus Zoroaſter artem magicam inuenit, de cuius ſemine Balaam extitit, qui de Chriſto hoc prædixit: Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget homo de Iſrael. Ex cuius progenie hi Magi fuerunt, qui ad Dominum cum muneribus venerunt. Magi autem ſunt dicti, quaſi mathematici ſcilicet in ſtellis periti. Ideo autē Dominus ab his quæri voluit, quia in teſtimonium à ſapientibus mundi honorari voluit, quib. & populus gentium credidit. Ideo vero à tribus inueniri voluit, quia à tribus partibus mundi ſcilicet Aſia, Affrica, Europa coli voluit. Ideo hoc per ſtellam fieri voluit, quia per ſacram ſcripturam populum conuerti voluit: ideo in duodecimo die à natiuitate ſua hoc fieri voluit, quia per duodecim Apoſtolos mundum attrahere voluit. Propter tres cauſas Dominus Baptizari voluit: Primò, vt omnem iuſtitiam impleret: Secundo, vt Ioannis Baptiſmum comprobaret: Tertio, vt aquas nobis ſanctificaret. Idcirco autem poſt triginta annos Baptizari, & tūc prædicare voluit, quia nos adepta ſcientia in perfecta ætate populum docere voluit. Ideo vero à Ioanne non ab alio Baptizari voluit, quia ab illo teſtimoniū ad populum habere voluit, quia videlicet populus Iudæorum illi vt Prophetæ credidit.

De Matutinis. CAP. XX.

IN hac nocte Inuitatorium non cantamus, quia ſubdolam Herodis inuitationem cum magis declinamus, in ſexto tamen loco pſalmū, Venite exultemus, canimus, quia ſexta ætate mundi gentes ad fidem veniſſe plaudimus. In tertio nocturno Antiphonam fluminis impetus, & pſalmum Deus noſter refugium, pſallimus, quia tertio tempore flumine baptiſmatis ciuitatem Dei, ſcilicet Eccleſiam lætificaſſe cognouimus. Ideo in tertio nocturno Alleluia frequentamus, quia in tertio tempore per baptiſmum lætitiam aduenisse annunciamus.

De octaua Epiphaniæ. CAP. XXI.

IN octaua Epiphaniæ Baptiſmus Eccleſiæ celebratur ſicut in Antiphonis, Veterem hominem, & re qui in ſpiritu. Ideo autem in aqua Baptizatur, quia hoc elementum igni contrarium comprobatur: fomite vero peccati ignis pœnarum accenditur, ſed per aquam Baptiſmatis extinguitur. Ideo hanc ſpiritus ſanctus in principio fouiſſe legitur. Aqua enim ſordes abluit, ſitim extinguit, imaginem reddit, ita nos Baptiſmate à ſordibus peccatorum noſtrorum lauamur, à fonte vitæ potamur, imagine Dei renouamur.

Dominica poſt Epiphaniam. CAP. XXII.

DOminica poſt Epiphaniā, ſiue poſt duodecim dies legitur Euangelium, Cum factus eſſet Ieſus annorum duodecim, quia ſicut poſt duodecim dies, ita tunc poſt duodecim annos factum commemoramus. Dominica quæ octauam ſequitur, ideo Euangelium nuptiæ factæ ſunt legitur, quia ſicut poſt ſeptimanam, ita tunc poſt annum hoc traditur factum. De trib. nuptijs legitur in Euangelio. De primis ſcribitur, Rex quidam fecit nuptias filio ſuo, has nuptias celebramus in natiuitate Domini, in quibus Deus coniunctus eſt humanæ A naturæ, cui thalamus fuit vterus, de quo ſpecioſus forma præ filijs hominum proceſſit, tanquam ſponſus de thalamo ſuo. De ſecundis dicitur, Vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum quando reuertatur à nuptijs. Has celebramus in Aſcenſione Domini, quando victor cælos aſcendit & nouus homo Angelicam naturam ſibi copulauit. De tertijs legitur, Decem virgines exierunt obuiam ſponſo & ſponſæ. Et poſt pauca, quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias. Has celebramus in Reſurrectione Domini, quando ſponſus reſurrexit, quia hæ nuptiæ in reſurrectione ſunt futuræ, quando Chriſtus ſponſam ſuam Eccleſiam de Babylonia huius mundi in cæleſtem Hieruſalem introducet. De his ſcribitur, Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt. B Pentecoſten celebramus, quod ſponſa eſt dotata per varia ſpiritus ſancti chariſmata, quando alij datus eſt ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ.

De octaua ſanctæ Agnetis. CAP. XXIII.

IN octaua ſanctæ Agnetis ſcribitur, de natiuitate, quia illa die nata dicitur.

De Purificatione ſanctæ Mariæ. CAP. XXIV.

YPanti dicitur obuiatio, quia hac die Simeon & Anna Chriſto obuiauerunt, dum cum Maria & parentes ad templum detulerunt. Ideo autem octaua circumciſus poſt quadraginta dies in templo eſt præſentatus, C quia nos corpus eius, ſi in hac vita à vitijs circumcidamur, poſt completionem decalogi legis per quatuor Euangelia in cæleſte templum introducemur. Cum hac die proceſſionem agimus, quaſi Domino cum Simeone & Anna occurrimus. Quod hodie proceſſionem cum luminib. facimus, hoc ex more gentilium ſuſcepimus, quos in hoc menſe ciuitatem cum luminibus luſtraſſe cognouimus: per ceram quippe candelæ Chriſti humanitas, per lichnum eius mortalitas, per lumen exprimitur ipſa diuinitas. Chriſtus cum eſt lumen ſanctorum, ignis vrens impiorum, ideo candelas in figura Chriſti manibus tenentes clamamus, Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui. Hoc ideo in feſto ſanctæ Mariæ agimus, vt cum quoq; prudentibus vir- D ginibus accenſis bonorum operum lampadibus ſponſo Chriſto obuiemus & per ſanctam Mariam ad nuptias cæleſtem vrbem intremus. Mulieres in hoc ſanctam Mariam imitantur, quod poſt partum tranſactis quadraginta diebus Eccleſiam ingrediuntur, quia cæleſte templum intrare non merentur, quæ in præſenti vita, quæ per quadraginta dies accipitur, Beatam virginem non imitantur.

De ſancto Blaſio. CAP. XXV.

QVod fidelis populus in feſto ſancti Blaſij lumina pro domib. vel animalibus accendit, vel eleemoſynas tribuit, ipſo Martyre inſtituente initium ſumpſit. Qui beatus pontifex, dum omnibus pœnis pro Chriſto affectus, in carcere iaceret, & quædam mulier ei eſcas E cum lumine deferret, docuit eam, vt eo occiſo lumen in memoriam ipſius faceret, eleemoſynam erogaret, & nunquam ei neceſſaria deſtitura eſſent. Poſtquam ille per paſſionem ad Chriſtum migrauit, mulier, vt ab eo didicerat, fecit, & in omnibus bonis citius creuit, & ab ea is mos per omnes Eccleſias inoleuit.

De Cathedra ſancti Petri Apoſtol.
CAP. XXVI.

CAthedra ſancti Petri ideo celebratur, quia in illa die in Antiochia Pontifex Eccleſiæ eleuatur, huius ſedem ideo annuatim feſtiue recolimus, vt per eum ſedea nobis in cælo præparetur.

De conſecratione ſalis & aquæ. CAP. XXVII.

SAlis & aquæ aſperſio cœpit à Propheta Heliſeo, hic ſal aquæ commiſcuit & ſterilitatem expulit. Vnde Alexander Papa & Martyr conſtituit, vt ſal & aqua benedicatur, populus aſpergatur, quatinus omne fantaſma dæmonum ab eo per verbum Dei expellatur. Similiter & habitacula eorum aſpergantur, & dæmones ab eis arceantur. Hoc ideo in dominicis diebus ſecundum canones agimus, quia Chriſti ſanguine aſperſi ſumus, ſicut Iudaicum populum ſecundum legem ſanguine agni aſpergi legimus.

Quare in aduentu Iſaias, & poſt natiuitatem Domini Paulus legatur. CAP. XXVIII.

INfra aduentum Domini Iſaias & alij Prophetæ leguntur, quia Prophetæ & præcipuè Iſaias Chriſtum naſciturum prænunciauerunt. Poſt natiuitatem autem Domini Epiſtolæ Pauli ideo leguntur, quia Apoſtoli & maxime Paulus Chriſtum iam natum prædicauerunt.

B

De hiſtoria Domine in furore. CAP. XXIX.

IN natiuitate Domini cum Angelis lætari debuimus, quod Chriſtum in carne ſuſcipere meruimus. Sed quia ad ſæculare gaudium prolapſi ſumus, conuiuijs & luxurijs indulſimus. Ideo hiſtoriam Domine ne in furore pro pœnitentia canimus, & Epiſtolas Pauli, quæ ad pœnitentiam inſtruit, legimus.

De ſpatio à natiuitate Domini vſque ad ſeptuageſimam. CAP. XXX.

DVas Eccleſiæ vitas eſſe conſtat: vnam, quæ hic in exilio laborat, alteram, quæ in cæleſti patria exultat. Spatium ergo à natiuitate Domini vſq; ad ſeptuageſimam illud tempus ſignificat, quo quiſq; fidelis poſt regenerationem in præſenti vita pro Chriſto deſudat. C Vnde & illo tempore Alleluia cantatur, quia in hac vita pro ſpe æternæ lætitiæ certatur.

De ſabbato in quo Alleluia deponitur. CAP. XXXI.

SAbbatum, in quo Alleluia dimittitur, illud tempus deſignat, quo quiſque beatus de hac vita ad requiem & lætitiam ſupernæ lætitiæ deducitur. Sabbatum enim requies dicitur. Ideo autem ad veſperam, hoc eſt in fine diei Alleluia deponitur, quia in fine vitæ poſt laborem vnuſquiſque ad requiem cum cantu Angelorum fertur. Si vero in nocturnali officio deponitur, tunc illud innuit quod Eccleſia in quolibet fideli de nocte huius laborioſæ vitæ cum cantu lætitiæ educitur, & ad illam vitam, vbi eſt ſplendor & lux perpetua, & ſine fine lætitia perducitur. Quod ideo in dominica nocte agitur, D quia per Reſurrectionem Chriſti gaudium nunc animabus datur, quod in futura reſurrectione perficietur. Hoc totum in Reſponſorio repræſentatur, dum ſic cantatur: Dum præſens eſt, ſcilicet Eccleſia in actiua vita imitatur, illam videlicet in contemplatiua vita, quam deſiderant, dum toto annisu ad eam anhelant. Dum ſe ſubduxerit ſcilicet ab hac vita in perpetuum coronata triumphat ante dominum in beata vita. Et in illo Reſponſorio, Angelus Domini comitetur tecum, reuertere in theſauros tuos, quia ſicut Tobias per Angelum deducitur, & cum gaudio reducitur, ſic fidelis anima de carne aſſumpta per Angelos in cæleſtes theſauros cum gaudio perducitur. Per hoc autem quod ſequitur, Reuertaris ad nos cum gaudio, Paſchale quidem tempus exprimitur, quo reſurrectio intelligitur, cum gaudium E & lætitia ad Eccleſiam conuertitur, & ipſa gaudentibus angelis aſſociabitur. Hoc & in cæteris Reſponſorijs etiam notatur. Quod autem in Laudate dominum de cælis frequentius Alleluia concinitur hoc deſignat, quod fideli animæ hinc migranti à choro Angelorum & ſanctorum cum cantu lætitiæ occurritur, ſignificat etiã, quod in die iudicij ſancti & Angeli omnes in vnum conueniunt, & in ſæculum ſæculi Deo iubilabunt.

De Septuageſima, Paſcha & Penteceſte. CAP. XXXII.

POrro tempus a ſeptuageſima vſque ad paſcha Alleluia intermittitur, nos exprimit, qui hic in labore & triſtitia relinquimur, paſcha autem, quando Alleluia canitur, illud tempus innuit, quo quiſque de hoc labore A migrans gaudentibus aſſociatur. Tempus vero à Paſcha vſq; ad penteceoſten, in quo Domino Alleluia canuntur, ſignificat, quod poſt Reſurrectionem omnes electi corpore & anima in æternum gloriabuntur.

De Paſcha quare Iudæorum more ſecundum lunæ curſum celebretur. CAP. XXXIII.

QVæritur cur paſcha non annuatim, quemadmodum natalis Domini, vel feſtiuitas ſanctorum celebretur, ſed more Iudaico ſecundum lunæ curſum obſeruetur, præſertim cum legale paſcha veri fuerit vmbra, in quo verus agnus Chriſtus noſtrum immolatus eſt paſcha, & Eccleſia agnita veritate tendens ad ſpiritualia cuncta reſpuat legalia. Sed ſciendum eſt quod, ſicut Hebræus populus præfigurauit B feſtiuitatem chriſtiani populi, ita Eccleſia per ſua feſta præſignat ſolennitates futuri ſæculi. Ideo celebrat eas ſecundum ſidera quæ ſunt corpora cæleſtia.

De ſole quod typum Chriſti gerat. CAP. XXXIV.

SOl quippe, qui ad viſum noſtrum eſt immutabilis, gerit typum Chriſti, qui eſt ſol iuſtitiæ ſplendore diuinitatis immutabilis. Et qui ſecundum hunc ſunt natiuitatem Domini celebratur, idcirco annuatur non mutetur.

De ſtellis quod ſignent ſanctos. CAP. XXXV.

STellæ quoque, quæ videntur immutabiles, ſanctos deſignant, qui nunc cum Chriſto immutabiliter regnant, & ideo annuatim illorum natalitia celebrantur. Et quia ſtellæ præ alijs ſunt clariores, ideo quaſdam feſtiuitates præ alijs agimus celebriores. Et quia à diuerſis horis ſtellæ in nocte oriuntur, ideo diuerſis temporibus ſanctorum ſolemnia in anno aguntur. C

De luna quod Eccleſiam deſignet. CAP. XXXVI.

LVna, quæ iugiter creſcere vel decreſcere cernitur, præſentem Eccleſiam figurat, quæ adhuc in defectu huius vitæ exulat; hæc Eccleſia tres feſtiuitates ſecundum lunæ curſum figraliter celebrãt, quibus ſe ad futura feſta inſtigat, videlicet Septuageſimam, in qua recolit ſuam in hoc mundo peregrinationem, Quadrageſimam, in qua commemorat ſuam reuerſionem, Paſcha ſeu quinquageſimam, in qua ad memoriam reuocat patriæ receptionem.

De Septuageſima. CAP. XXXVII.

SEptuageſima itaq; à ſeptuaginta denominatur, quia ab hac dominica vſque in ſabbatũ paſchalis hebdomadæ, ſeptuaginta dies numerantur, D per hos autem ſeptuaginta dies ſeptuaginta annos exprimimus, quibus populum Dei in Babylone captiuum cognouimus, per quas ſeptuagies centenos annos, id eſt, ſeptem milium annos commemoramus, quibus nos in huius mundi exitio captiuos deploramus.

De Hiſtoria Nabuchodonoſor. CAP. XXXVIII.

NAbuchodonoſor eſt diabolus, Babylon hic mundus vel infernus, Hieruſalem paradiſus. Qui Nabuchodonoſor populum ad Hieruſalem captiuum in Babylonem duxit. Dum diabolus humanum genus de paradiſo in hunc mundum ſeduxit, populus ſex annis in Babylonia dura ſeruitute opprimebatur, & humanum genus ſeptuagies centum annis in mũdo vel in inferno affligebatur. Populus muſicas artes vel cantum læ- E titiæ intermiſerat, mœrore & lectionijs ſe afficiebat, & genus humanum gaudium & lætitiam amiſerat, triſtitiam & miſeriam inciderat. Et quia hoc nũc recolimus, ideo Gloria in excelſis, & Alleluia, quod eſt cantus lætitiæ intermittimus. Et quia ipſi lugubri veſte vtebantur, ideo nos Dalmaticis & ſubdiaconalibus, quæ ſunt ſolennes veſtes, non vtimur, per cantum tractus gemitum duræ ſeruitutis exprimimus. Et notandum quod duo tractus triſtitiam, tertius vero ſonat lætitiam, quia nimirum ſub duobus temporibus ante legem, ſub lege in triſtitia fuimus. In tertio tempore Chriſto adueniente lætitiam, De profundis, & Commouiſti tribulationem, Iubilate vero ſonat gaudij iubilationem. Item

qui

Qui habitat, & Ad te leuaui mœrorem. Qui confidunt præfert lætitiæ canorem. Similiter Sæpe expugnauerũt, & Deus Deus meus triſtitiam, Laudate vero hymni ſæ lætitiam, quia ſi hic os confeſſione & pœnitentia affligimus, in reſurrectione gaudium cum ſanctis habebimus. Poſt ſexaginta annos Cyrus, qui rex regnauit Babyloniæ, regnum ſibi ſubiugauit, populum à captiuitate laxauit; & Chriſtus ſexta ætate in mundo regnauit, infernum ſuperauit, mundũ ſibi ſubiugauit, captiuos de inferno laxauit. Pars cum Zorobabel, ſeu cum Ieſu ſacerdote ad patriam rediit, parſque in captiuitate remanſit, quia pars fidelium cum rege & ſacerdote vero Ieſu ad cæleſtem patriam rediit, pars hic in labore remanſit. Populus ad Hieruſalem reuerſus lętitiam habuit, ſed tamen pro vxoribus & filijs & ſocijs ſolicitudine non caruit. Hoc nos exprimimus, dũ in Paſchali hebdomada vnum Alleluia canimus, & adhuc graduale non omittimus. Expleto autem ſeptuageſimo anno Darius vel Aſſuerus perfecte captiuitatem laxauit, omniſque populus cum mulieribus & pueris, Eſdra duce (quod adiutor dicitur, vel Neemia, quod conſolator dicitur) repatriat, & cum duplex gaudium habebat. Quod nos deſignamus, dum duo Alleluia, ſcilicet Hæc eſt dies, Et laudate, cantamus. Ita quoque fidelis anima cum de hoc exilio migrat, in anima tamen cum Chriſto exultat, quod vnum alleluia in Paſcha inſinuat, quaſi vero fidelis anima adhuc graduale non omittit, dum ſolicitudinem pro corpore & operib. gerit. Alleluia autem in vno ſabbato inchoatur, & in alio ſabbato geminatur, & ſabbatum requies appellatur, quia nunc animæ tantum in requie gloriantur, in reſurrectione vero illarum gloria duplicatur, finitis namque ſeptem millibus annorum captiuitas humani generis perfecte abſoluetur, & totus fidelium populus cum Chriſto vero protectore & vero conſolatore, id eſt, ſpiritu ſancto ad patriam reuertetur, & corpora atque opera velut vxores & filij ad animas redibunt, & tunc duplici gaudio in æternum exultabunt, hoc nos ad memoriam reuocamus, dum relicto graduali in quinquageſima Alleluia frequentamus. Notandum autem, quod ſeptuageſima à dominica incipit, & in ſabbato finitur, quia noſtra captiuitas à manſione paradiſi inchoauit, & ita ad futuram requiem perdurabit. Hæc enim per decem hebdomadas extenditur, quia per decalogum legis ad ſempiternam lætitiam pertingitur. Igitur quia in ſeptuageſima noſtram captiuitatem recolimus, ideo Geneſim tunc legimus, in qua humani generis expulſio à paradiſo legitur, & in Reſponſorijs canitur, ſicut ibi, In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Ad laudes ideo, Miſerere mei Deus, & Confitemini canimus, quorum alter de pœnitentia, alter de laude ſcribitur, quia per pœnitentiam ad lætitiam peruenitur: in Antiph. Miſerere mei Deus, & in Miſſa Circumdederunt me gemitus mortis, humanum genus ingemiſcit, quod gaudium & lætitiam amiſit, tribulationem & dolorem inuenit.

De Sexageſima. CAP. XXXIX.

SExageſima intra ſeptuageſimã currere, & à ſexageſima denominari cognoſcitur, & deſignat tempus viduitatis Eccleſiæ, quo à ſponſo ſuo hic in mundo peregrinatur. Hæc & in feria quarta Paſchalis hebdomadæ terminatur. Sexageſima per ſexies decem extenditur, & ſex opera Euangelij decemq; legis præcepta exprimuntur. Sunt hæc opera Euangelij, Eſuriui, & dediſtis mihi manducare, Sitiui, & dediſtis mihi bibere, Nudus, & operuiſtis me, Hoſpes, & collegiſtis me, Infirmus, & in carcere, & viſitaſtis me. Præcepta autem legis ſunt hæc: Non adorabis deos alienos. Non periurabis. Sanctifica diem ſabbati, quod nos facimus die dominica: Honora patrẽ & matrem. Non occides. Non mœchaberis. Non furtum facies. Non falſum teſtimonium dices. Non concupiſces rem proximi tui. Non vxorem & omnia quæ illius ſunt. Quia hæc auditurus erit, Venite benedicti patris mei. Ideo in feria quarta, quæ eſt finis ſexageſimę, hoc officium cantatur, Venite benedicti. In nocturnali officio & in Miſſa, Exurge, quare obdormis; Eccleſia ſuum exilium deplorat, & pro liberatione ſua dominum exorat.

De Quinquageſima. CAP. XL.

QVinquageſima quoq; ſeptuageſimæ inſeritur, quæ in Paſchali die finitur, per hanc pœnitentia exprimitur. Vnde & quinquageſimus pſalmus in pœnitentia ponitur. Ideo & hac die de diluuio legitur, & canitur, quod per ter quinquaginta dies extenditur, quia per fidem Trinitatis pœnitentia, pro verbis, pro factis, pro cogitationibus accipitur. Et notandum, quod in primis de diluuio deinde de Abrahæ obedientia canitur; & ſic de cæco illuminato ſubiungitur, quia qui ſe pœnitentia à ſordibus peccatorum abluerit ac deinde mandatis Dei obedierit, à Chriſto illuminari gaudebit. Quinquies autem decem quinquaginta fiunt quia per opera quinque ſenſuum, per decalogum legis pœnitendo diluunt, ad Reſurrectionem Chriſti pertingunt, qua die læti canunt, Reſurrexi & adhuc tecum ſum. In hac die Antiphona, Secundum multitudinem, & in Miſſa, Eſto mihi in Deum, Eccleſia diuinum auxilium inuocat, & ab exilio liberari poſtulat. In ſeptuageſima, in Euangelio vineam excolimus, In ſexageſima, terram in tractu commouiſti, ſcindimus, In Euangelio, ſemen verbi ſpargimus, In quinquageſima fructum lucis, cæco illuminato colligimus.

De capite ieiunij. CAP. XLI.

QVi à captiuitate reuerſi ſunt, templum domino conſtruxerunt. Et nos qui à diabolica captiuitate liberati ſumus, noſmetipſos templum Dei iſtis diebus ædificare debemus, huius fundamentum ideo quarta feria iacimus, quia Salomon quarta ætate templum Deo ędificaſſe legimus. Templum autẽ corporis Chriſti quadraginta & ſex annis ædificatur, per quẽ numerum Eccleſia Chriſto incorporatur. Maria quippe duodecim annorum extitit, dum Chriſtum genuit; Chriſtus vero triginta & quatuor annorum fuit, dum morte ſolutus corruit. Qui anni ſimul iuncti quadraginta & ſex fiunt, totque dies à capite ieiunij vſq; in Paſcha exiſtunt, qua die Chriſtus corporis ſui templum reſtituit, quod prius impulſio Iudęorum ſoluit. Vt ergo Eccleſia in templum corporis eius coędificetur, quadraginta & ſex diebus ieiunijs & orationibus vacare cognoſcitur, quot diebus infans in vtero formari dicitur.

De Nomine Adam. CAP. XLII.

NOmen quoq; Adam ex quatuor literis coniungitur, ex quibus idem numerus conficitur. Quæ literæ ex quatuor climatibus colliguntur, quæ græce Anathole, Dyſis, arctos, Meſembria dicuntur. In numero autem græcorum a vnum d quatuor, iterum a vnum m vero quadraginta ſignificat, quæ ſimul iuncta quadraginta ſex fiunt. Adam ergo per genus ſuum diuiditur, & in quatuor partes mundi quaſi ſemen ſpargitur: ſed per Chriſtum in vnum colligitur, dũ in corpore Chriſti ab Adam ſumpto Eccleſia coadunatur. Igitur quia Eccleſia à quatuor Euangelijs in Chriſtum congregatur: Ideo hos quatuor dies ante quadrageſimam ieiunare comprobatur. Ideo ſe etiam quatuor diebus affligit; quia Euangelium quod in initio quadrageſimæ legitur; quatuor ordines in iudicio futuros prædicit: ſcilicet vnum iudicantium, vt ſunt perfecti: alium per iudicium ſaluandorum, vt coniugati. tertium damnandorum, vt infideles bonis operibus vacui: Quartum ſine iudicio pereuntium, vt ſunt increduli. Ideo etiam quatuor dies abſtinet, quia quatuor cauſas luget, videlicet quod propter eſcam ſe de paradiſo eiectum mœret, & quod in hoc exilio ſe cibo beſtiali indigere dolet, & quod poſt hanc vitam ſe ad tartara duci timet, vel quod in regno cæleſti cum electis non gaudet. Ideo autem omnis quatuor diebus ſe macerat, vt per quatuor, ſcilicet prudentiam, fortitudinem, iuſtitiam, temperantiam, quaſi quatuor columnis ſequens ieiunium fulciat, quatinus anima quatuor mortibus, ſcilicet cogitationis, locutionis;

operationis, impœnitudinis, ſe addixerat, per cuſtodiã quatuor Euangeliorum reſurgat.

De feria quarta in capite Ieiunij. CAP. XLIII.

PEr diem, quo cinerem capiti imponimus, diẽ expulſionis noſtræ de paradiſo ad memoriã reducimus, quo dictum eſt, puluis es, & in puluerem reuerteris: vt ergo redire poſſimus pœnitentiam in cinere & cilicio agimus. Et quia repatriare contendimus, & hoſtes nobis in itinere obſiſtere nouimus, ideo arma noſtra, quod eſt humiliatio, oratio, afflictio, ſuſtollimus, vt contra ſpiritualia nequitiæ pugnare poſſimus. Cum ergo hac die proceſſionem facimus, quaſi hoſtibus armati ad pugnam obuiam imus. Ideo autem ieiunium feria quarta inchoamus.

De Quadrageſima. CAP. XLIV.

QVadrageſima à quadraginta denominatur, quia ab B illa dominica vſq; in cœnam Domini quadraginta dies computantur. Poſt hos quadraginta dies quadraginta annos exprimimus, quibus populum Dei ab Ægypto ad patriam rediſſe cognouimus, ſed noſtram reuerſionem recolimus, qua de hoc mundo ad ſupernam patriam tendimus. Filij quippe Iſrael longo tempore in Ægypto ſub Pharaone ſeruierunt, ſed per Moyſen liberati quadraginta annis eremum tranſierunt: paſtum de cælo, potum de terra habuerunt, & ſic ad terrã lacte & melle manantem peruenerunt. Ita & nos longo tempore ſub diabolo in hoc mundo ſeruimus, ſed per Chriſtum liberati ſumus, & ideo per decem præcepta legis, & quatuor Euangelia, quæ multiplicata quadragenarium numerum conficiunt, ad paradiſum reuerſi debemus, vt corpore Chriſti paſti & ſanguine eius potati ad C terram lac & mel fluentem, ſcilicet regionem viuorum perueniamus. Ipſi poſt quadraginta duas manſiones terram repromiſſam intrauerunt, & mox Paſcha celebrauerunt, & nos poſt quadraginta duos dies Paſcha celebrabimus, & de noſtra ereptione exultabimus: vt autẽ omnes Chriſtiani quadrageſimam ieiunemus, auctoritatem ex Euangelio & ex lege habemus.

De Ieiunio Domini & nos non ieiunamus eo tempore, quo Dominus ieiunauit. CAP. XLV.

EX Euangelio, quia ipſe Dominus quadraginta diebus abſq; omni cibo ieiunauit: ex lege, quia Moyſes his quadraginta dieb. ab omni cibo abſtinuit, Similiter Helias quadraginta diebus ieiunus permanſit. Daniel quoque tres ſeptimanas abſque cibo fuit. Sed quæritur D cum Dominus poſt Epiphaniã vt pura mox Baptizatus ieiunauit, cur Eccleſia ante Paſcha inſtituerit ieiunium. Sed hoc ob tres cauſas fecit. Primo, quia ante Paſcha Chriſti paſſio celebratur, vt ei per afflictionem carnis cõpatiatur, quatinus ei conregnare mereatur. Secundo, vt quia cuncta verno tẽpore naturali motu in libidinem concitantur, per ieiunia ab impetu luxuriæ reprimantur: Tertio, quia illo tempore filij Iſrael terram repromiſſionis intrauerunt, vel illi de Babylonis reuerſi ſunt, cum vterq; mox Paſcha celebrauerunt, vt nos peracto labore Paſcha celebrantes cum Chriſto reſurgamus, & poſt hanc vitam in æternũ cum eo regnemus. Igitur per tractus cãtationem ſignificamus itineris fatigationem. Vt autem nos ſub potenti manu Domini humiliemus, ideo flectamus genua, dicimus. Et quia præceptum habemus, vt pro regibus, & pro omnibus, qui in ſublimitate E ſunt, & pro omnibus, qui in preſſura ſunt, oremus, idcirco his diebus preces dicimus. Quia vero linguas Angelorum & hominum legimus, per Hebræam Angelorum linguam exprimimus, per latinam hominum linguam innoteſcimus. Ergo quia inter Angelos dominum non laudamus, idcirco hebræum Alleluia quaſi vocem Angelorum non cantamus. Quia vero cum hominibus laboramus in terra, ideo latinum Laus tibi Domine rex æternæ gloriæ, quaſi vocem hominum reſonamus. Iſtis diebus diaconus caſulam ſuper ſcapulas plicatam portat, quia in præſenti tempore quiſque prædicator proximorum onera geſtat. his diebus etiam oratio ſuper A populum dicitur, quia quiſquis hic bonis actibus benedicitur, poſt hæc æternæ benedictioni aſcribetur. His diebus Ite Miſſa eſt non dicitur, quia licet omni tempore, tamen maxime hoc tempore, quenquam Chriſtianum in Dei ſeruitio occupari debere inuenitur.

De velo quod ſuſpenditur in Quadrageſima CAP. XLVI.

QVod his diebus velum ſuſpendimus, à lege accepimus, cuius præcepto velum miro opere & pulchra varietate contextum inter ſanctum & ſanctum ſanctorum tabernaculi ſuſpendebatur, quo archa à populo velabatur. hoc velum eſt cælũ mira varietate depictum rutilantibus gemmis diſtinctum. hoc nobis pro velo inter corporea & ſpiritualia ſuſpenditur, quo Chriſtus & illa ſuperna patria nunc à nobis celatur. Poſtea cœlum, vt liber complicabitur, & vt tentorium colligetur, & B tunc facies Domini nobis reuelabitur, & cæleſtis gloria denudabitur. Ex collocutione etiã diuina facies Moyſi erat vt ſol ſplendida. Qui velamen ante ſe ſuſpendit, vt populus eum intendere poſſit: facies glorificata eſt ſacra ſcriptura. Velamen, quod faciem operuit, eſt carnalis obſeruantia, quæ intelligentiam legis velauit: hoc velamen eſt adhuc ſuper corda Iudæorum poſitum, & ideo non valent videre ſplendidũ legis ſenſum. Et quia myſterium ſcripturæ in hoc tempore à nobis velatur, ideo velum ante oculos noſtros in his dieb. extenditur. Sacerdos & pauci poſt velum ingrediuntur, quia paucis doctoribus tantum myſteria ſcripturæ aperiuntur. In Paſcha velum aufertur, & altaris ornatus ab omni populo conſpicitur, quia in Reſurrectione omnia nuda & aperta erunt, vbi Beati regem gloriæ in decore ſuo vi- C debunt. Ideo & in paſſione Chriſti velum templi ſcinditur, quia per eius mortem nobis cælũ & liber ſeptem ſignaculis clauſus aperitur. Reſurgens quippe velamen abſtulit, dum eis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, aperuit, & credentibus cælum patefecit.

De Septem hebdomadis CAP. XLVII.

SEptem hebdomadæ ſcilicet à quinquageſima vſque ad Paſcha abſtinẽtiæ ideo aſcribuntur, quia ſeptem modis peccata remittuntur. Primo per Baptiſmum, ſecundo per Martyrium, tertio per eleemoſynam, quarto per debiti indulgentiam, quinto per prædicationem, ſexto per charitatem, ſeptimo per pœnitentiam.

De Sex hebdomadis. CAP. XLVIII.

SEx autem ſeptimanas ideo ieiunamus, quia in ſex ætatibus peccamus, & ideo per ſex opera Euangelij D nunc ſatisfacere feſtinamus. Et quia Chriſti membra ſumus, à nobis ipſis incipere debemus, ſcilicet nos pane vitæ eſurientes cibo charitatis reficere, iuſtitiam ſitientes, ſcripturæ fluentis potari, ſanctitate nudos, virtutibus veſtire, in vitijs & errore vagos, in hoſpitium ſanctæ conuerſationis ſuſcipere, morbo iniquitatis infirmos, confeſſione viſitare, carcere malæ conſuetudinis incluſos pœnitentia redimere, deinde hæc etiam corporaliter primis impendere.

De Quadrageſima. CAP. XLIX.

ANnus quatuor temporibus, ſcilicet vere, æſtate, autumno, hyeme voluitur, & per trecentos quinquaginta ſex dies cõpletur. Sicut ergo ab alijs reb. ita à dieb. decimas damus, dũ quadraginta dies ieiunamus, vt quicquid quatuor temporib. contra decem præcepta E Dei egimus, his quatuor denis dieb. corrigamus. Eſt & aliud, homo ſubſiſtit ex quatuor elementis, lex autem in decem præceptis: quia ergo quatuor qualitatibus Dei præcepta preterimus, per quater denos dies abſtinendo dominum placamus. Quatuor dies ante quadrageſimam videntur pro dominicis dieb. inſtituti, ſed non eſt ita, per quatuor enim dies, quatuor Euangelia, per quadraginta ſequentes, decem præcepta intelliguntur, quia ex Euangelio & ex lege aſſumpta auctoritas quadrageſimæ. Ideo quatuor & quadraginta dies dicati ſunt abſtinẽtiæ. Sed quæritur, cur dominicæ dies ad quadrageſimam pertineant, & cur non ieiunetur, quod non ſine magna ratione fieri à nullo ſapientum dubitatur.

De Sex Dominicis. CAP. L.

TOtum tempus huius vitæ ab initio vſque in finem A per Quadrageſimam intelligitur, qui eſt tempus afflictionis, ſicut Paſchæ tempus ſignificat futurum tempus gratulationis. Sex hebdomadæ ſunt ſex ætates mundi.

De Prima Dominica.

PRima Dominica eſt tempus primæ ætatis, quando homines erant in Paradiſo in gaudio.

De Secunda Dominica.

SEcunda Dominica tempus ſecundæ ætatis, quando erant in Archa gaudentes de ſua liberatione.

De Tertia Dominica.

TErtia Dominica tempus tertiæ ætatis, quando ſub Ioſeph exultabant de ſua ſaluatione, alijs pereuntibus fame.

De Quarta Dominica.

QVarta Dominica eſt tempus quartæ ætatis, quando ſub Salomone maxima pace fruebantur.

De Quinta Dominica.

QVinta Dominica eſt tempus quintæ ætatis, quando de Babylonia liberati reuerſi ſunt Hieruſalem.

De Sexta Dominica.

SExta Dominica fuit tempus ſextæ ætatis à reſurrectione Domini vſque ad Aſcenſionem eius, quando de præſentia ſponſi gaudebant, eſt & aliud Quadrageſimale tempus, eſt vita cuiuſque hominis, quæ hic afficitur mœrore tribulationis. Sex hebdomadæ ſunt ætates hominis, id eſt infantia, pueritia, adoleſcentia, iuuentus, ſenectus decrepita. Quadrageſimus dies eſt vetus & nouum teſtamentum, per quatuor enim accipiuntur quatuor Euangelia, per decem vero decem præcepta intelliguntur, quater autem decem ſunt quadraginta. Sex Dominicæ ſunt, ſex præcipua opera Euangelij, id eſt, Eſuriui & cibaſtis me, Sitiui, & dediſtis mihi potum: Nudus & veſtiſtis me: Infirmus, & viſitaſtis. In carcere, & rediſtis.

Dominica quinta à Septuageſima.

CAP. LI.

DOminica quinta à Septuageſima quintam ætatem inſinuat, qua populus de captiuitate remeabat. Ideo hac Dominica Reſponſorium, Pater peccaui, cantatur, & Euangelium in Sabbato de prodigo filio recitatur, quia ſicut ipſi ad patrem, ita populus ad patriam tunc reuertebatur. Hæc etiam Dominica ſecunda Quadrageſimæ ſcitur, quia gentilis populus per doctrinam legis, & Euangelij, & Chriſtianus populus pœnitens per fidem, & operationem vel per duo præcepta charitatis ad Dominum Patrem, vt prodigus reuertitur.

De Media Quadrageſima. CAP. LII.

MEdia Quadrageſima illud tempus innuit, quo Cyrus populum abire permiſit. Hæc enim ſeptima Dominica à Quadrageſima cognoſcitur, quia poſt ſeptuaginta annos populus à captiuitate ad Hieruſalem reuertitur. Vnde & congruè officium de Hieruſalem illa die cantatur. Nocturnale vero officium de liberatione euſdem populi de Ægypto agitur, & noſtram liberationem deſignat, qua ſeptima ætate de hoc mundo liberabimur. Sex quoque ſunt mundi ætates, quibus hic homines viuunt, ſeptima qua mortui in ſepulchris requieſcunt.

De Scrutinio. CAP. LIII.

QVod hac ſeptimana ſcrutinium agitur, hæc cauſa videtur: In captiuitate poſiti ſemen ſuum gentibus miſcuerunt, reuerſi vero iniuſtos ſacerdotes habuerunt. Vnde Eſdras & Prophetæ diligenter Genealogias ſcrutati ſunt, & Iudæos à gentilibus, ſacerdotes à Iudæis ſegregauerunt. Ita & nos hac hebdomada credentes ab incredulis ſegregamus, & eos noſtræ religioni aſſignamus.

Scrutinium à ſcrutando, id eſt, ab inquirendo, vel diſcutiendo dicitur, quia fides baptizandorum inquiritur, vel diſcutitur. Cathecumenus audiens vel inſtructus dicitur, qui ante baptiſmum fidem & Chriſtianam religionem audit, qua eum ſacerdos inſtruit, qualiter poſt baptiſma viuere poſſit. Competentes dicuntur baptiſmum petentes, paruuli, vel muti, vel ſurdi, vel fatui, per petitionem fidelium catechizantur, baptizantur, & per fidem illorum ſaluantur. Catechizatio dicitur inſtructio, exorcizatio vero adiuratio.

De quarta feria. CAP. LIV.

PRopter tres cauſas fit ſcrutinium in quarta feria: Primo, quia quarta feria cum ſole & luna ſtellæ creatæ in cœlo ponuntur, ita & hac feria quarta fideles Chriſto B ſoli & Eccleſiæ lunæ additi, & ſtellæ cœlo adſcribuntur: Secundo, quia quarta ætate templum domini ædificatur, ita & nunc quarta feria in baptizandis templum Deo præparatur: Tertio, quia quarta feria Chriſtus pro Eccleſia à Iuda Iudæis eſt proditus, ita ipſi quarta feria aſſignantur ſurgere in Chriſti corpus.

De Infantibus. CAP. LV.

PRimo infantes ad ianuam Eccleſiæ deferuntur, & maſculis à dextris, fœminis à ſiniſtris ſtatutis. Ab acolyto nomina ſcribuntur eorum, quia per fidem, quæ eſt ianua in Eccleſiam intratur, & cuiuſque fidelis nomen in cælo notatur. Et viriliter agentes à dextris Dei C in iudicio ſtatuentur, effœminatè autem viuentes à ſiniſtris ponentur.

De Renunciatione. CAP. LVI.

DEinde exorciſta, cuius illud propriè officium eſt, interrogat, ſi diabolo renunciant, vt per hanc abrenunciationem dominium Chriſti ſubeant. Omnis quippe homo, quia in originali peccato naſcitur, diaboli dominio iure adſcribitur. Cuius ius fideles effugiunt, dum Chriſti iugo ſe ſubdunt.

De operibus. CAP. LVII.

OPeribus quoque diaboli renunciant, quæ quædam ſpiritus, quædam caro eius inſtinctu perpetrant. Spiritus, vt eſt ſuperbia, inanis gloria, ira, & talia: caro, vt eſt fornicatio, ebrietas, & his ſimilia.

De Pompis. CAP. LVIII.

D POmpis etiam diaboli renunciant, quæ ſunt ſpectacula, ludi, choreæ, ornatus veſtium vel aliarum rerum, & quæque ſuperflua.

De Fide. CAP. LIX.

DEinde de Fide Patris & Filij & Spiritus ſancti interrogantur, ſine qua nemo Deo placere legitur, poſt hanc confeſſionem diabolus exſufflatur, vt Spiritus ſancti habitaculum in eis condatur.

De Cruce. CAP. LX.

TVnc frons eorum cruce impreſſa quaſi ſigillo obſignatur, & domus Dei contra hoſtes munitur. Ideo autem non alio ſigno, quam ſigno crucis contra diabolum vtimur, quia per hoc ſignum ſe victum contremiſcens mox effugatur. Crux autem ideo fronti, vbi ſedes eſt verecundiæ, imprimitur, quia Chriſtum cruci- E fixum ſe non erubeſcere confitetur.

De Sale. CAP. LXI.

TVnc per orationes in vnitatem Eccleſiæ recipiuntur, per ſalis guſtum doctrinæ, & ſapientiæ condiuntur. Deinde exorcizatur diabolus, vt recedat à ſibi contradicentibus. Seorſum autem maſculi, ſeorſum fœminæ, exorcizantur, quia conuenit, vt minus intelligentes hiſtoria, magis intelligentes ſeorſum allegoria imbuantur. Vnde &, ergo maledicte, ter repetitur, quia per fidem Trinitatis diabolo reſiſti innotescitur.

De Symbolo. CAP. LXII.

CVm vero Symbolum & Dominicam orationem ſuper capita eorum dicit, quaſi templum Dei contra dæmones munit.

De Saliua. CAP. LXIII.

QVod eum ſaliua aures & nares tangunt, hoc ſignificat, vt doctrina, quæ de ore eius fluens per aures eius intrauerit, ſuauiter & redoleat, quamdiu ſpiritum naribus trahat.

De Lumine. CAP. LXIV.

POſt hæc ab acolyto, qui eſt accenſor luminum, Cathecumeni illuminantur, vt tenebræ peccatorum, & cæcitas erroris expulſæ lumine intelligentiæ illuſtrentur. Deinde Euangelium à Diacono ſuper eos legitur, quia Euangelica doctrina eis proponitur.

De Introductione. CAP. LXV.

POſt hoc ab oſtiario ordinatim introducuntur, quia completo Euangelio ab oſtiario Spiritu ſancto per oſtium Chriſtum in aulam cæli introducuntur. Hoc ſcrutinium ſepties ante Paſcha agitur, quia hoc rite per ſeptem dona Spiritus ſancti perficitur.

De Statione. CAP. LXVI.

POſtquam introducti fuerint Cathecumeni, ſunt maſculi in auſtro, fœminæ in aquilone ſtatuendi, quia videlicet fortiores contra æſtum tempeſtatum ſunt ponendi, infirmiores ſub magiſterio erudiendi, deinde quatuor lectiones leguntur quibus ad quatuor Euangeliorum præcepta imbuuntur. Vnde mos quatuor initia Euangelij recitantur, quibus à quatuor partibus mundi ad cæli palatia euocantur. Tunc duo infantes, vnus è maſculis, alter è fœminis, ab acolytis in ſanctuarium deferuntur, quia de vtroque ſexu, vel de vtroque populo ad fidem Euangelicam conuertuntur.

De Credo in vnum. CAP. LXVII.

CRedo in vnū ſuper maſculos Græcè, ſuper fœminas Latinè decātatur, quia per duas has omnis lingua denotatur. Græci quippe omnes gentes Philoſophia præcellebant, Romani autē omnibus gentibus imperabant: per Græcā ergo linguā ſapientes, per Latinam accipiuntur principes. Græcè itaq; & Latinè fides canitur, quia omnis lingua Domino confitebitur: his rite peractis de Eccleſia exeunt, quia myſterijs Chriſti intereſſe, nec inter filios Dei computari poterunt, qui adhuc in Chriſto regnanti non ſunt.

De duabus lectionibus. CAP. LXVIII.

DVæ lectiones ad miſſam leguntur, quibus Cathecumeni ad doctrinam vtriuſque teſtamenti, vel ad operationem geminæ dilectionis inſtruuntur. duæ enim lectiones conueniunt baptizandis, & iam baptizatis, vt videlicet baptizandi ad vineæ Domini culturam quantocius currant: baptizati autem inceptum opus expleant, quatinus cum cæco nato æternum lumen recipiant. Semel tamen flectamus genua dicitur, vt in vnitatem fidei congregentur.

De Sabbato. CAP. LXIX.

IN Sabbato duæ nihilominus lectiones propter eandem cauſam leguntur, & vt in requiem, quod Sabbatum dicitur, feſtinare moneantur, quia & in hoc Sabbato ſcrutinium agitur.

De paſſione Domini. CAP. LXX.

A Dominica paſſionis Domini vſque in Paſcha, Gloria patri in cantu intermittitur, quia filius, qui eſt tertia perſona, paſſionibus dehoneſtatus pro nobis commemoratur. In Paſcha autem cantatur, cum Chriſtus per Reſurrectionem glorificatur. In hoc tempore Ieremias Propheta legitur, qui maxime Chriſti paſſionem & prædixiſſe, & in ſeipſo expreſſiſſe cognoſcitur. Ideo autem per duas hebdomadas paſſionem Chriſti celebramus, quia pro duobus & à duobus populis paſſum prædicamus. Per duas enim ſeptimanas vetus & nouum teſtamentum ſignificamus, quia vetus eum paſſurum, nouum eum iam paſſum nunciare non ignoramus: duo quoque tempora, vnum ante legem,
A aliud ſub lege denotantur, quibus Chriſtus à Patriarchis figuris, à Prophetis ſcripturis paſſurus prænunciabatur. Ideo vero hoc tempore cum ieiuniorum afflictione paſſionem Chriſti agimus, quia hoc tempore populum Dei ab Ægyptiis afflictum agnum in ſignificatione Chriſti pro eis immolatum, & Pharaonem in plagis contritum nouimus.

De Sabbato ante diem Palmarum. CAP. LXXI.

SAbbatum huius ſeptimanæ ab officio vacat, quia Apoſtolicus, cuius hac die mandatum celebrat, cum in in cœna Domini ob magnitudinem officij hoc agere nequeat: hæc vero dies ideo non officiatur, vt Eccleſia
B caput ſuum in hoc miniſterio imitetur. Hac quippe die Ieſus in Bethaniam venit, in domo Simonis recubuit, ei Martha miniſtrauit, Maria vnguento domum repleuit. Simon dicitur obediens. In domo Simonis Ieſus recubuit, dum in Eccleſia ſibi obediente requieſcit. Huic cum Martha miniſtramus, dum exemplo ſummi pontificis membris eius, ſcilicet pauperibus vel fratribus ſeruimus. Cum Maria domum odore vnguenti replemus, quando ſtudio virtutum Eccleſiam replere ſtudemus.

Dominica in die Palmarum. CAP. LXXII.

DOminica palmarum ideo dicitur, quia hac die turbæ Domino cum palmis obuiauerunt, & cum
C triumphantem laudibus exceperunt, ſignificat autem quod nos per abſtinentiam vitia iam vicimus, & nunc cum palma victoriæ Chriſtum ad nos venientem excipimus. Cum proceſſionem hac die facimus, quaſi Chriſto cum pueris obuiam imus. Paſſio vero ideo hac die legitur, quia agnus Paſchalis pro nobis immolandus hac die includebatur, hac die filij Iſrael Iordanem ſiccis pedibus tranſierunt, & cum triumpho terram repromiſſionis intrauerunt: hæc ſeptimana ideo maior appellatur, quia ob maxima officia inſignis habetur: hæc etiam hebdomada indulgentiæ dicitur, quia in ea pœnitentes abſoluuntur.

De feria ſecunda & tertia. CAP. LXXIII.

D FEria ſecunda & tertia, duæ lectiones leguntur, vt in Natiuitate Domini ad Miſſam, quia paſſio Chriſti à lege & Prophetis prænunciatur.

De feria quarta. CAP. LXXIV.

FEria quarta Chriſtus pro duobus populis traditur. Ideo hac die duæ lectiones leguntur, ad vtramque flectamus genua dicitur, quia ab vtroque populo Chriſtus adoratur, in cuius nomine cæleſtia & terreſtria genua flectere dicuntur. Tractus ideo habet quinque verſus, quia quinque vulnera habuit Chriſtus: hac die velum deponitur, quia in paſſione Chriſti velum ſcinditur, & inimicitia inter Deum & homines ſoluitur.

De feria quinta. CAP. LXXV.

E FEria quinta ex quatuor cauſis celebris habetur, hac die criminoſi ab Eccleſia eiecti recipiuntur, hac die Chriſma & oleum conficiuntur, hac die Dominus mādatum fecit, hac die cum diſcipulis cœnans corpus ſuum tradidit, hæc dies indulgentiæ appellatur quia hodie pœnitentibus à paſtoribus Eccleſiæ indulgentia datur, & criminoſi peracta pœnitentia hodie in Eccleſiam introducuntur.

De Pœnitentibus. CAP. LXXVI. & LXXVII.

QVod autem Eccleſia criminoſos de Eccleſia ſecludit, formam à Domino accepit, qui Adam peccantem mox de paradiſo eiecit, & pœnitentiæ ſubegit. Vnde & adhuc pœnitentibus ſeptem anni pro ſatisfactione dantur, quia humanum genus ſeptem

millibus

millibus annorum in hoc exilio damnatur. Adam longo tempore pœnitentiam in exilio egit, deinde ad in- A fernalem carcerem deſcendit, vſque dũ Chriſtus verus pontifex cum ſua paſſione abſoluit, & eum Paradiſo reſtituit. Quod pœnitentes per Eccleſias vagantur, per hoc Cain imitantur, qui poſtquam fratrem occidit, vagus & profugus in terra fuit. Quod in laneis veſtibus vel cilicio pœnitentia agitur, de Iob accipitur, qui pœnitentiam in fauilla & cinere egit, & ſe ſacco operuit. Similiter Niniuitæ ſe in cinere proſtrauerunt, & ſe ciliciis operuerunt. Quod comam & barbam nutriunt, de Ioſeph vel Dauid acceperunt. Quod terræ proſternuntur, deſignant quod peccatores cum hœdis à ſiniſtris in iudicio in infernum traduntur. Baculus peregrinationem deſignat, quia ſe à regno Dei alienant. Deſignat enim correptionem, per quam reditur ad Eccleſiæ B communionem: hodie per Epiſcopum in Eccleſia introducuntur, quia latro pœnitens per Chriſtum in paradiſum introducitur. Quod recepti crines tondent, veſtibus mundis ſe induunt, deſignat quod multitudinem peccatorum depoſuerunt, & veſtes virtutum iam induerunt. De Ioſeph autem eſt hoc acceptum, quo de carcere ſublatus tonſus eſt, & balneatus & veſtibus iocunditatis decoratus.

De Excommunicatis. CAP. LXXVIII.

QVod Eccleſia peccantes de Eccleſia eiicit, pœnitentes recipit, ſuperbos autem & rebelles excommunicat, & non pœnitentes indignos ſepultura iudicat, iterum à Domino formam accepit, qui peccantem hominem de paradiſo expulit, ſed pœnitenti cœlum aperuit, diabolum vero ſuperbientem & rebel- C lem excommunicauit, & de cœlo, atque cæleſti Eccleſia ſegregauit, & quia pœnitentia non flectitur, nunquam recipitur. Igitur pœnitentes per gratiam ſaluantur, excommunicati ſuperbientes diabolo incorporantur.

De Pœnitentibus. CAP. LXXIX.

QVod pœnitentes feria quinta recipiuntur, hæc cauſa videtur. Feria quinta Deus piſces & aues de mari creauit, & piſces in fluctibus, reliquas aues in aëra ſuſtulit; per piſces auari, curioſi, amatores mundi intelliguntur; per volucres cæleſtia deſiderantes accipiuntur. Illi ergo vt piſces in imis relinquuntur, iſti vt volucres ad cæleſtia ſumuntur. In fine quintæ ætatis Ioannes quoque Baptiſta venit, pœnitentiam docuit, peccatores regnum cælorum per vim rapere docuit. D Ideo feria quinta hæc Eccleſia agit.

De Chriſmate CAP. LXXX.

HOdie enim Chriſma, quod vnctio dicitur, conſecratur, per quod fideles à Chriſto Chriſtiani, id eſt, vncti denominantur, & cohæredes regni eius aſſignantur, hoc ex lege exordium ſumpſit, quia Dominus Moyſi hoc ex puriſſimo oleo & balſamo componere præcepit: hoc quoque archa teſtamenti & tabernaculum dedicabantur, & Aaron ſummus ſacerdos, vel rex conſecrabantur.

De oleo ſancto. CAP. LXXXI.

ALiud vnguentum ſecundum legem fiebat, quod ſanctum dicebatur, quo reges tantum & ſacerdotes vngebantur, pro quo hodie oleum ſanctum conſecratur. Et quia Chriſtus rex & ſacerdos in mundum venit, & fideles ſua membra eſſe voluit, ideo hoc oleo tantum reges & ſacerdotes vnguntur, Chriſmate templa Deo dedicamus, & hoc in frontibus regno eius aſſignamur. Balſamum bene redolet, oleum vero lucet, his nos vncti debemus fide redolere, bonis actibus lucere. Et quia membra regis & ſacerdotis Chriſti ſumus, debemus mores noſtros regere, & nos ipſos Deo ſacrificare.

De oleo infirmorum. CAP. LXXXII.

OLeum infirmorum hodie enim benedicitur, quod ex Euangelio accipitur, Dominus quippe Apoſtolos oleo infirmos vngere docuit, & Iacobus Apoſtolus hoc fieri ſcripto præcepit. Ideo autẽ non ex alio liquore, niſi ex oleo iſtæ vnctiones conficiuntur, quia oleum miſericordia dicitur, & Chriſtus exprimitur, cuius miſericordia nos ſaluauit, qui infirmitates noſtras ipſe portauit. Ideo Chriſma in loco, vbi pax dicitur, conficitur, quia per Chriſtum cuncta in cælis & in terris pacificantur.

De Ampulla. CAP. LXXXIII.

DVm ampulla cum oleo Chriſmali ad altare defertur, ſyndone alba cooperitur, lumen ante portatur, duo Preſbyteri, vnus cum incenſo, alter cum cruce, Diacono in medio cum libro Euangelij deambulante præeunt, ſuper quos alij pallium ferunt, duo eos cum cantu deducunt, per hoc progreſſionẽ populi Dei imitantur, qui in figura Chriſti & Eccleſiæ per deſertum gradiebantur. Qui lumen portat, exprimit Angelum, qui columnam ignis ante populum ferebat. Preſbyter cum incenſo eſt Aaron cum ſacerdotali thuribulo, diaconus cum Euangelio eſt Moyſes cum legis libro: Preſbyter cum cruce eſt Ieſus, qui & Ioſue cum ſcripto. Syndon munda eſt Archa. Chryſmatis ampulla eſt vrna cum manna. Quod ſuper eos portatur pallium, eſt tabernaculum vel nubis obumbraculum, hoc totum vmbra fuit, & veritatem prænotauit. Qui lumen ante portat, Ioannes Baptiſta, qui lucerna lucens & ardens ante Chriſtum erat. Diaconus, qui inter duos incedit, eſt Chriſtus, qui in medio Moyſi & Heliæ apparuit: Pallium, quod eos operit, eſt nubes lucida, quæ illos obumbrauit. Oleum Chriſmatis in ampulla eſt diuinitas in carne humana. Syndon munda conuerſatio ſancta. Ampulla cooperta eſt antequam ad altare feratur, oblata ad aram diſcooperitur, quia Chriſtus ante paſſionem ſuam in carne latuit, in ara crucis infirmitas carnis eius, quaſi nuda patuit, poſt mortem eius diuinitas manifeſta claruit. Deinde ampulla partim cooperitur, partim denudatur, & ſalutatur, quia nudum Chriſti latus à Thoma palpatur, maieſtas latens adoratur. Deinde ampulla tota cooperitur, ne amplius videatur, & tamen cooperta ſalutatur, quia Chriſtus in gloria aſſumitur, & tamen non viſus ab omni populo veneratur.

De cœna Chriſti. CAP. LXXXIV.

HÆc dies & cœna Domini vocatur, quia hodie Dominus cum diſcipulis ſuis cœnaſſe traditur, quando legalem agnum ipſe verus Dei agnus comedit, & ſic finem legi impoſuit. Corpus ſuum tradidit, & ſic nouam legẽ inchoauit, noſque per hoc ſibi incorporauit. Hoc autem ideo feciſſe creditur, quia hodie agnus à filiis Iſraël in Ægypto ad veſperum immolatus legitur. Hodie quoque pedes diſcipulorũ lauit, deſignans quod nos, qui vltima membra ſua ſumus, à ſordibus peccatorum abluit. Quod autem nos exemplo eius mandatum hodie facimus, nos membra ipſius eſſe, & in charitate debere viuere, ad memoriam reducimus.

Quod Gloria in excelſis cantatur ad Chriſma.
CAP. LXXXV.

HOdie Gloria in excelſis ad Chriſma cantatur, quia Angelicus chorus de reconciliatione pœnitentium & vnctione credẽtium lætatur. Ad tertium agnus Dei, non Dona nobis pacem, ſed Miſerere nobis, cantatur, & pax non datur, quia Iudas oſculo pacis illum tradidit, qui vera pax noſtra fuit. Veſtes ſolennes id eſt Dalmatica & ſubtile hodie portantur, quia pœnitentes ad amiſſas ſanctitatis veſtes reparantur, & Chriſma atque oleum Baptizandis, quaſi cæleſtes veſtes hodie præparantur.

De nudatione altarium. CAP. LXXXVI.

HOdie altare denudatur, & in die tertia velatur. Altare eſt Chriſtus, veſtimenta ſunt Apoſtoli. Et quia illi hodie relicto Chriſto fugerunt, quaſi altare nudum reliquerunt.

De luminum extinctione & numero eorum.

Cap. LXXXVII.

His tribus diebus ſepulturam Domini celebramus. Tres autē dies & noctes ſeptuaginta duabus horis computamus. Et ideo totidem lumina extinguimus, quia lumen verum his diebus extinctum lugemus, & ſeptuaginta duorum diſcipulorum triſtitiam exprimimus, quam de æterni diei, & ſolis iuſtitię occaſu habuerunt, cuius horę fuerunt: Tribus horis, ſcilicet ab hora ſexta vſque ad nonam, fuerunt tenebrę, quando Chriſtus pepēdit in cruce. Has tres horas tribus noctibus repręſentamus, quas luminum extinctione obſcuramus: per diem, qui à ſole illuſtratur, Chriſtus, per noctem, quę à luna illuminatur, pręſens Eccleſia, per duodecim horas diei vel noctis, duodecim Apoſtoli accipiuntur, qui & Chriſto diei, & nocti Eccleſię obſequuntur. Quia ergo diei & noctis viginti quatuor horę computantur, & quia in feſtiuis noctibus viginti quatuor, Gloria patri cantantur, ideo viginti quatuor lumina in his noctibus illuminantur, quę per ſingula cantica extinguimus, quia more Apoſtolorum pro occaſu veri ſolis mœſtitia decidimus. Quia enim cecidit corona capitis noſtri, vertitur in luctum chorus noſtri: Primo quippe canitur, Gloria patri ad verſum Deus in adiutorium: Secundo ad pſalmum venite: Tertio ad hymnum: nouies ad Pſalmos: ter ad Reſponſoria & gloria ſonat in Te Deum laudamus. Et iterum in verſu, Deus in adiutorium. Deinde quinquies in Pſalmis: & iterum in hymno, & ad Benedictus, quę conſideratæ ſunt viginti quatuor horæ, pro hoc cantu lętitię defleuimus extinctum ſolem iuſtitiæ.

Quare inuitatorium non cantetur.

Cap. LXXXVIII.

Inuitatorium non cantatur, vt conuentus malignantium deuitandus admoneatur, quia Iudæi aduerſus Chriſtum in vnum conuenerunt, & conſilium ſuper Dominum glorię fecerunt. Iube Domne benedicere, & Tu autem Domine, ideo non dicitur, & benedictio non datur, quia paſtor noſter receſſit, qui benedictionem dedit. Arietes quoque gregis Dei à lupis diſperſi ſunt, qui paſtores Eccleſiæ futuri fuerunt: per Iube Domne enim intelligunt ad prædicationem euntes, per Tu autem Domine, de prædicatione redeuntes. Et quia his diebus nec à Chriſto ad pręeicationem mittebantur, nec ad eum reuertebantur, ideo neutrum dicitur: lectiones vero non legendo, ſed lamentando recitantur, quia ſicut rex Ioſias à Ieremia, ſic Chriſtus rex noſter occiſus ab Eccleſia deploratur. Campanæ non ſonantur, per quas prædicatores deſignantur, quia his diebus, non ſolum tacuerunt, ſed & veritatem negauerunt. Signum per ſonum tabulæ datur, per quod terror accipitur, quia magnus timor diſcipulis à Iudæis incutiebatur. Sonitus ad Benedictus eſt ſignum Iudę, quo Dominum tradidit, dicens: Aue, Rabbi. Clangor Kyrie eleiſon canentium eſt tumultus Ieſum comprehendentium. Quod ſequitur ſub ſilentio in tenebris, deſignat quod diſcipuli trepidauerunt in occultis.

De Paraſceue. Cap. LXXXIX.

Paraſceue Gręce pręparatio dicitur. Iudęi quippe qui inter Gręcos diſperſi erant, hac die pręparabant, quę in Sabbato neceſſaria fuerant, ideo omnem feriam ſextam Gręce paraſceue nominabant. In hac ergo die occurrit ſolemnis dies Paſchę Iudęorum quo ſolebant immolare agnum, hac eadem die Chriſtum Dei Patris agnum occiderunt, & hac hoſtia Paſchale feſtum celebrauerunt. Hac etiam die de Ægypto educti ſunt, & hac eadem die de inferno redempti ſunt. Sexta namque die Deus hominem condidit, ſexta ætate, ſexta feria, ſexta hora eum redemit. Ideo hac die Miſſa more ſolito non celebratur, quia Chriſtus verus ſacerdos & hoſtia hodie pro Eccleſia immolatur. Officium hodie à lectione inchoatur, quia olim omnis Miſſa à lectione incipiebatur. Hoc autem ideo hodie obſeruatur, quia paſſio Chriſti, quam Miſſa deſignat, hodie commemoratur. Titulus, qui eſt lectionis caput, ideo non pronunciatur, quia caput Eccleſiæ hodie amputatur. Duæ lectiones leguntur, quia Chriſtus pro duobus populis moritur. Quod à lege & Prophetis prædicitur, vnde & vna lectio à lege, alia à Prophetia legitur.

De tractu Domine audiui, & quare quatuor tantum verſus habeat. Cap. XC.

Tractus, Domine audiui, quatuor verſibus inſignitur, & quatuor elementa Chriſti paſſione purgantur, & quatuor cornibus crucis quatuor partes mundi ſaluantur. Qui ideo inter cælum & terram ſuſpenditur, quia per eius paſſionem cælum & terra coniungitur, & totus mundus eius ſanguine templum Deo dicatur.

De tractu. Eripe me Domine. Cap. XCI.

Tractus Eripe me, proprie Chriſti paſſionis certamen exprimit, vbi obumbra caput meum in die belli dicit, pro olim, Qui habitat, cantabatur, propter verſum, Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem, quia diabolus, qui eum poſt ieiunium vt draco tentauit, hodie eum vt leo manifeſte inuaſit.

De Paſſione Domini. Cap. XCII.

Poſt paſſionem Chriſti crucifixus oculis noſtris repræſentatur, quem Eccleſia imitari adhortatur. Infra paſſionem pannus diſcinditur, quia à militibus veſtimenta Chriſti diuidebantur.

De Veſte Domini. Cap. XCIII.

Veſtis autem inconſutilis non ſcinditur, ſed ſors ſuper eam mittitur, hoc ſignificabat, quod hæretici & ſchiſmatici Eccleſiam hæreſibus ſcindere nitebantur, ſed vnitas Catholicæ fidei ſciſſuram non patiebatur.

De Igne. Cap. XCIV.

In Romana Eccleſia hora ſexta ignis extinguitur, & nona reaccenditur, quia ſol hora ſexta lumen ſuum mundo abſcondit, quod hora nona reddidit.

De orationibus pro omnibus ordinibus.

Cap. XCV.

Perlecta paſſione orationes pro omnibus ordinibus dicuntur, quia Chriſtus pro omnibus gradibus & populis crucifigitur. Dominus vobiſcum, quod eſt officium ſacerdotis, reticetur, quia ſacerdos noſter hodie occiditur. Ad ſingulas orationes genua flectimus, quia omnes nationes Chriſto genua curuare demōſtramus. Pro Iudæis ideo non flectimus, quia eos irriſorie genua hodie domino flexiſſe ſignificamus, quod fidelibus deuitandum inſinuamus. Deinde crux ad ſalutandum producitur & tribus modis canitur, quia dum Chriſtus crucifigitur titulus tribus linguis, hebraica, græca & latina ſcribitur; popule namque meus pro hebræa; agios græca; ſanctus latina cantatur; quia hebræa mater omnium linguarum, græca doctrix omnium linguarum, latina imperatrix omnium linguarum prædicatur, & ab his omnibus Chriſti paſſio collaudatur.

De Cruce Domini. Cap. XCVI.

Deinde crux denudatur, & ſalutatur, quia ſicut Chriſtus tunc in cruce ab incredulis deludebatur, ita nunc à fidelibus humiliter adoratur. Et nullus ſapiens crucem, ſed Chriſtum crucifixum adorat, crucem tamen venerando ſalutat, ſuper corpus Domini tres articuli ſcilicet, Oremus præceptis ſalutaribus, Pater noſter, Libera nos, quæſumus Domine,

dicuntur,

dicuntur, quia Chriſtus tribus diebus ſepultus occultatur, & tali modo olim Miſſa ab Apoſtolis celebrabatur.

De duabus noctibus [illegible]. CAP. XCVII.

DVas noctes & vnum diem fuit [illegible] duæ noctes ſignificant noſtras duas mortes, ſcilicet animæ & corporis. Dies vero ſignificat ſuam mortem, quæ fuit lux noſtrarum mortium, hæc ſe noſtris mortibus vt dies noctibus interpoſuit, & ambas expugnans ſepulit.

De Quadraginta horis. CAP. XCVIII.

QVadraginta horas fuit mortuus, vt quatuor partes mundi in decalogo legis mortuas viuificaret. Ideo his noctibus tres nocturni cum nouem lectionibus & Reſponſoriis canuntur, quia tria genera hominum ante legem, ſub lege, ſub eius tempore morientium ab ipſo redempta nouem ordinibus Angelorum coniunguntur.

De Sabbato ſancto. CAP. XCIX.

SAbbatum dicitur requies, ideo iſtud Sabbatum ſanctum dicitur, quia ſicut Deus ſeptima die ab omni opere, ita Chriſtus Sabbato poſt laborem paſſionis in ſepulchro requieuiſſe legitur.

De nouo igne. CAP. C.

HOdie totus ignis extinguitur, & nouus de Chriſtallo vel ſilice reaccenditur, quia in morte Chriſti tota legis obſeruantia ſopitur, & lux nouæ legis in Reſurrectione Chriſti aperitur. Nouus ignis eſt noua Chriſti doctrina. Chriſtallus perſpicua eſt Chriſti caro in Reſurrectione perlucida. Ignis de Chriſtallo vel ſilice excuſſus, eſt ſpiritus de Chriſti fidelibus fuſus.

De Cereo. CAP. CI.

HOdie cereus benedicitur, & de nouo ac benedicto igne ab initio conſecrationis accenditur. Cereus ab initio accenſus, eſt Chriſtus ab initio conceptionis Deo plenus: duo cerei infra conſecrationem, ab igne benedicti cerei illuminantur, deſignans quod Prophetæ & Apoſtoli à ſpiritu Chriſti illuminantur. Ideo duo, quia doctores Chriſti gemina dilectione ardent, verbo & exemplo lucent.

De annis Incarnationis Domini qui ſcribuntur in cereo. CAP. CII.

IN cereo ſcribitur annus Domini, quia Chriſtus eſt annus acceptabilis Domini, cuius menſes duodecim Apoſtoli, dies omnes electi, horæ Baptizati pueri. Cereus enim columnam ignis exprimit, quæ populum Dei de Ægypto proceſſit. Diaconus, qui eam conſecrat, eſt Angelus, qui eam portabat. Cereus ante neophytos portatur ad Baptiſmum, quia columna ignis ferebatur ante populum ad mare rubrū, quod præfigurabat Baptiſmum, ſicut ſcriptum eſt, Omnes Baptizati ſunt in nube & in mari. Cereum benedici Zozimus Papa conſtituit, ſed Ambroſius Epiſcopus benedictionem compoſuit. Cereus in octaua Paſchæ populo diſtribuitur, quia Chriſtus in reſurrectione vltima fidelibus in præmio tribuitur.

De Lectionibus. CAP. CIII.

IN Eccleſia ſunt duo ordines, ſapientes ſcilicet, & inſipientes: per lectiones, quæ ad Miſſam in die leguntur, ſapientes inſtruuntur, quia in nocte ad matutinas leguntur, inſipientes imbuuntur, vnde & exponuntur. Ideo hodie lectiones tono nocturnali leguntur, quia conuenit inſipientibus, videlicet Cathecumenis adhuc in ignorantia poſitis. Titulum ad lectiones non pronunciamus, quia neophytos adhuc in frontibus eorum ad regnum Dei non ſignatos ſignamus. Tituli ideo in lectionibus recitantur, vt auctores cæleſtis doctrinæ, & ciues ſupernę Hieruſalem cognoſcantur. Sed quia neophyti illius ciuitatis ciues adhuc ignorant, ideo lectores titulum minime pronunciant.

De quatuor lectionibus. CAP. CIV.

QVatuor autem lectiones per quatuor huius diei ſacramenta leguntur, & quia quatuor genera fidelium, ſcilicet ſimplices, intelligentes, prouecti, ſapientes, quatuor ominibus, videlicet per hiſtoriam, per allegoriam, per tropologiam, per anagogen erudiuntur.

De Prima lectione. CAP. CV.

PRima lectio requiem Chriſti in ſepulchro exprimit, & [illegible] æternam requiem per Baptiſmum reddidit, ſicut Noe [illegible] ætati per diluuium requiem hominibus tribuit. Sicut enim Deus die ſeptima ab omni opere requieuit, & Chriſtus Sabbato in ſepulchro quieuit, ita Eccleſia in ſeptima [illegible] ab omni labore, vt Chriſtus, ceſſabit.

De Secunda lectione.

SEcunda lectio regenerationem Eccleſiæ inſinuat, quæ tranſitum populi per mare rubrum narrat.

De Tertia lectione.

TErtia Chriſti & Eccleſię coniunctionem innuit, quæ ſeptem mulieres virum vnum apprehendiſſe dicit. Eccleſia namque ſeptem donis Spiritus ſancti repleta eſt, vni viro Chriſto copulata.

De Quarta lectione.

QVarta cęleſte regnum denunciat, quod Eccleſia ſibi dari à Chriſto ſperat. Dicit enim, hęc eſt hæreditas ſeruorum Domini.

De Menſa Tabernaculi. CAP. CVI.

MEnſa in Tabernaculo Dei erat quatuor pedibus fulta, per quam deſignatur ſacra ſcriptura, quatuor ſupradictis ominib. inſtructa. Quæ menſa hodie neophytis proponitur, dum quatuor lectiones inſtruuntur: Primus pes eſt hiſtoria: Secundus allegoria: Tertius tropologia: Quartus anagogę. Hiſtoria eſt, quæ res geſtas narrat: Allegoria, quæ per rem geſtam aliud indicat: Tropologia quæ mores inſtruit: Anagoge, quæ ſenſum ad ſuperiora ducit.

De Prima lectione. CAP. CVII.

PRima lectio, In principio creauit Deus cælum, per hiſtoriam ſimplices erudit, quæ primam hominis creationem dicit, vnde ſacerdos in oratione poſtulat, vt in Cathecumenis Deus imaginem ſuam, quam primis hominibus creauit, reſtituat.

De Secunda lectione.

SEcunda lectio, Factum eſt in vigilia matutina, intelligentes per allegoriam imbuit, quæ Ægyptios in mari ſubmerſos & Hebræos ſaluatos dicit, deſignans peccata & dæmones ſubmerſos, fideles, vero in Baptiſmate ſaluatos, vnde & cantus victoriæ, Cantemus Domino mox ſequitur, quia hoſte deuicto populus ereptus lætatur. Sacerdos in oratione precatur, vt ſicut illi ab Ægyptiis, ita iſti à dæmonibus liberentur.

De Tertia lectione.

TErtia lectio, Apprehendent ſeptem mulieres, prouectorum per tropologiam mores inſtruit, quæ per Chriſtum eos ſapientes, intelligentes, conſultos, fortes, ſcientes, pios, Deum timentes monet. Sordes filiarum Sion lauabit Dominus ſpiritu iudicij, & ſanguinem Hieruſalem ſpiritu combuſtionis, quia quod leue eſt, lachrymis lauatur, quod graue igne duræ pœnitentiæ exuritur. Hanc enim canticum ſequitur, quia bonos mores æterna lætitia ſequitur. Sacerdos orat, vt poſt præſentia æterna bona percipiant.

De Quarta lectione.

QVarta lectio, Hæc eſt hæreditas ſeruorum Dei, ſapientes per anagogen ad cæleſtia contemplanda docit, quod cœlum ſeruorum Dei hæreditatem dicit. Hanc duo cantica ſequuntur, quia in illa hæreditate cum corpore & anima gratulabuntur.

Item de Prima lectione.

IN prima lectione audiunt Cathecumeni, quod ad gaudia Paradiſi ſunt conditi, ſed ſponte ſub peccato venundati. Ideo cantus hanc lectionem non ſequitur, quia homo de gaudio in luctum truditur.

De Secunda lectione.

IN ſecunda lectione docentur, quod ſicut Deus populum olim de ſeruitio Pharaonis per mare rubrum eripuit, ita eos de dominio diaboli per Baptiſma eripit. Ideo cantus ſequitur, quia gaudium eis redditur.

De Tertia lectione.

IN tertia lectione ſacramenta Chriſti & Eccleſiæ imbuuntur, quia in Baptiſmo per ſeptiformem ſpiritum & ſordes abluuntur, & ſanguinis peccata purgantur.

De Quarta lectione.

IN quarta lectione hæreditas cæleſtis eis repromittitur, quæ per canticum, Attende cælum, roboratur. Sacerdos vero orat, vt hæc promiſſio firma fiat. Cathecumeni autem præ gaudio cantant. Sicut ceruus reſonant, & ſacerdos poſtulat, vt fontem vitæ ſitiant.

De Cantico.

CAntica ideo cantantur, quia ipſi futuri ſunt in Baptiſmo de cetu centum quadraginta quatuor millium, qui cantent canticum nouum, quod nemo poteſt dicere, niſi illi qui fontem vitæ deſiderant.

De duodecim lectionibus ſecundum Romanos.

CAP. CVIII.

SEcundum Romanam auctoritatem hodie duodecim lectiones leguntur, quia Baptizandi doctrina duodecim Apoſtolorum inſtruuntur, quia noua gratia Spiritus Chriſti ſunt illuminati, ſicut cerei à nouo igne, & benedictu cereo accenſi. Quæ lectiones ad Sacramenta Chriſti & Eccleſiæ reſpiciunt, & myſteria huius feſti ſancti euidenter pandunt.

Prima lectio.

PRima quippe, In principio hominem ad imaginem Dei creatum dicit, quam amiſſam hodie in Baptiſmo recipit, & requiem Dei poſt opera ſex dierum narrat, quam Eccleſia poſt ſex ætates ſpirat.

Secunda Lectio.

SEcunda, Noë cum iuſtus eſſet, peccatores in diluuio periſſe, & iuſtos in Archa ſaluatos narrat, peccata Baptiſmo perire, & animas ſaluari inſinuat.

Tertia Lectio.

TErtia, Tentauit Deus Abraham Iſaac à patre oblatum, ſed arietem pro eo mactatum; indicat, Chriſtum à patre nobis datum, & corpus ſuum pro mundo immolatum denunciat. Ideoque omnes gentes per eum benedictionem accipiunt.

Quarta Lectio.

QVarta, Factum eſt in vigilia matutina Ægyptios mari rubro ſubmerſos, Hebræos liberatos dicit. Poſt peccatores in Baptiſmo ſubmergi, filios Dei emergi innuit, per ſacerdotem namque Moyſen, per Baptiſmum mare rubrum, per cereum columnam ignis, per cathecumenos Ægyptios, per iam Baptizatos Hebręos ſignificamus, vnde & illorum voce mox canticum victoriæ cantamus.

Quinta Lectio

QVinta, Hæc eſt hæreditas, Baptiſmum pronunciat, vbi omnes ſitientes venite ad aquas clamat.

Sexta Lectio.

A SExta, Audi Iſraël, Chriſti Reſurrectionem depromit, vbi dicit, poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus.

Septima Lectio.

SEptima, Facta eſt ſuper me manus Domini, noſtram Reſurrectionem inſinuat, vbi oſſa arida reuixiſſe narrat.

Octaua Lectio,

OCtaua, Apprehendent ſeptem mulieres, Chriſti, Eccleſiæ copulam & Baptiſmum exprimit, vbi Dominum ſordes filiarum Sion abluere dicit. Vnde Eccleſia dilecto ſuo canticum cantat, quam ipſe vineam Sorech fecerat.

Nona Lectio.

B NOna, Dixit Dominus ad Moyſen, Chriſtum pro liberatione Eccleſiæ occiſum prædicat, vbi immolationem Paſchalis agni commemorat.

Decima Lectio.

DEcima, Factum eſt verbum Domini ad Ionam, Chriſti paſſionis & triduanæ ſepulturę ac Reſurrectionis mentionem facit, quæ Ionam in mare præcipitauit, & à ceto deuoratum poſt triduum euomitum dicit.

Vndecima Lectio.

VNdecima, Scripſit Moyſes, legem Dei renatis proponit, & in cantico, Attende cælum, ſupernam vitam promittit.

Duodecima Lectio.

C DVodecima, Nabuchodonoſor rex, Baptiſma exprimit, in quo Spiritus ſanctus ſic peccatum extinguit, ſicut Angelus flammam fornacis extinxit. Vnde cathecumeni cantant, Sicut ceruus cum gaudio reſonant, quia fontem vitæ deſiderant.

Item alius ordo lectionum ſecundum Romanos.

CAP. CIX.

ROmani hodie viginti quatuor lectiones hac de cauſa legunt: duas tranſlationes habent, vnam ſeptuaginta interpretum: alteram Hieronymi. De veteri ergo hodie duodecim lectiones Græcè, eaſdem de noua tranſlatione Latinè legunt, ſignificantes quod duodecim Prophetæ in veteri teſtamento, duodecim Apoſtoli in nouo Eccleſiæ fide & operatione inſtruunt.

De Letaniis ante Baptiſmum & poſt Baptiſmum.

D CAP. CX.

LEtanię ante Baptiſmum cantantur, quia ſancti pro Baptizandis orare inſinuantur. Poſt Baptiſma cantantur, quia ſanctis Baptizati iuncti declarantur, Iris quippe erat in circuitu ſedis & maris vitrei. Sedes eſt Eccleſia, mare vitreum Baptiſma, Iris propitiatio vel interceſſio ſanctorum. Iris enim poſt diluuium hominibus datur, & propitiatio poſt Baptiſma renatis dabitur.

De Baptiſmo. CAP. CXI.

BAptiſmus dicitur tinctio, hoc Noë in diluuio, Moyſes in mari rubro præfigurauit, hoc Ioannes Baptiſta primus demonſtrauit, hoc ipſe Dominus ſuo ingreſſu conſecrauit, per orationem ſacerdos Deum in-
E uocat, per tactum manus aquam à ligno per Moyſen dulcoratam, ſed aquam Baptiſmatis per lignum crucis purgatam demonſtrat: per inſufflationem Spiritus ſancti immiſſionem immundi ſpiritus expulſionem denunciat, per cerei immerſionem ſancti Spiritus aduentum, per Chriſmatis commixtionem Chriſti & Eccleſiæ coniunctionem demonſtrat. Sicut in Baptiſmo Domini, ita in noſtro adeſt Trinitas, pater vbi dicitur, per Deum verum, filius vbi dicitur, per Ieſum Chriſtum, ſpiritus Sanctus, vbi dicitur, virtus Spiritus tui. Vocis mutatio, & Spiritus ſancti aduentatio, & vitiorum diſceſſio. Tunc ſacerdos cathecumenos de abrenunciatione & fide vt prius interrogat, quatinus oris confeſſio eis ad ſalutem fiat. Deinde in pectore &

inter

inter ſcapulas vnguntur oleo ſancto, vt ad fidem & operationem roborētur. Per pectus enim cordis fides, per ſcapulas onus operationis notatur, quia per hęc duo homo ſaluatur. Deinde in nomine Trinitatis baptisātur, vt imago Dei in eis renouetur. Deus enim in Trinitate, quod eſt Pater & Filius & Spiritus ſanctus, conſiſtit, & anima tribus viribus, memoria, intelligentia, & voluntate viuit, per hoc quod in modum crucis mergitur, cum Chriſto huic mūdo crucifigitur. Quod ſub vndis tegitur, quaſi ſub terra ſepelitur. Ter mergitur, quia anima trib' modis, ſcilicet cogitatione, locutione & opere moritur, & his tribus moribus per fidē Trinitatis eripitur. Ter etiam ideo mergitur, quia omne peccatum tribus modis, ſcilicet ſuggeſtione, delectatione, conſenſu committitur. Ter quoque ideo mergitur, vt homo à naturalis & à ſcriptæ legis & Euangelii præuaricatione ſoluatur. Quod tertia vice de fonte extrahitur, quaſi tertia die cum Chriſto reſurgere cernitur. Quod in capite cum chriſmate linitur, per hoc Chriſto anima ei deſponſata communicatur. Deinde mitra capiti eius imponitur, veſte alba induitur, quia in regnum & in ſacerdotium aſſumitur, per mitram corona regni, per albam ſacerdotalis dignitas exprimitur, quia videlicet Chriſti regis & ſacerdotis membrum efficitur, per albam quoque veſtem innocentia deſignatur, quia hanc nunc per Chriſtum in baptiſmo recipit, quam in primo parente amiſit.

De ſeptem gradibus in baptiſmo.

CAP. CXII.

SEptem gradus ſunt in baptiſmo, tres in deſcenſu ob tres renunciationes, tres in aſcenſu ob fidem quam profitemur Trinitatis. Septimus, qui regno Dei aſſignatur, & filius eius cohæres aſcribitur. Cerei neophytorum non prius illuminantur, quam Agnus Dei in letania cantatur, vt ſciant quod Agnus Dei illorum peccata tulit, & ipſe eos Sancto ſpiritu illuminauit, quamuis quidam mox de fonte eleuatis lumen dare ſoleant, quatinus ſplendidis operibus cū lampadibus ſponſo venienti occurrant. Ad vltimum corpore Chriſti confirmantur, & ſic Chriſto incorporantur. Ideo ad nonam baptiſmus agitur, quia hora nona Chriſtus expiraſſe commemoratur, cuius mortem baptiſma imitatur. Ideo in die ſepulturæ Chriſti celebratur, quia ei credentes in baptiſmo conſepeliuntur. Ideo ſemel agitur baptiſmus, quia Chriſtus ſemel eſt mortuus.

De Confirmatione.

CAP. CXIII.

IN octaua die baptizati mitras deponūt, & ab Epiſcopo in fronte per chriſma ſignantur, & per hoc per ſeptiformē ſpiritū ad regnum Dei confirmantur. Vnctio confirmationis eſt nuptialis veſtis. Quam vnctionem iterum per octo dies in albis ſeruant, in octaua die lauant, quod quidam in tertia die agendum putant; albas deponunt, quia in futura vita vmbram exuunt, veram gloriam induunt.

De bina vnctione. CAP. CXIV.

BIs baptizati chriſmate liniuntur, ſemel à Preſbytero in baptiſmo & in capite: Secundo ab Epiſcopo in confirmatione & in fronte. Hoc ideo, quia bis ſpiritus ſanctus datur Eccleſiæ, ſemel in terra, ſecundo in cœlo: per Preſbyteri vnctionem animæ Chriſto deſpōſantur, per Epiſcopi confirmationem regno Chriſti dotantur. Ideo autem cum oleo Chriſtiani ſignantur, quia per oleum Spiritus ſanctus deſignatur. Oleum namque ardens illuminat, medicans ſanat, aquis infuſum eas perſpicuas reddit, & ſuper enatat. Ita Spiritus ſanctus flamma charitatis & ſplendore ſapientiæ animas illuſtrat, medicamine clementiæ per veniam peccatorum vulnera ſanat, ad mixtione ſuæ virtutis aquas baptiſmatis effugatis peccatorum tenebris clarificat. Hāc confirmationem fecerunt olim Apoſtoli, per manus tantum impoſitionem illorum poſteri eis tamen tradentibus per chriſmatis conſecrationem.

De Patrinis. CAP. CXV.

A SAcerdos omnes infantes de baptiſmo leuat, & ideò omnium pater & debitor fideiq; fideiuſſor manet. Sed quia debitum iis ſingulis perſoluere minime præualet, ideo eos patrinis commendat, vt ipſi eos fidem Catholicam, & orationem Dominicam inſtruant. Quæ duo omnes patrini, immò Chriſtiani ſcire debent, aut patria aut latina lingua, quia qui hoc ignorat, adhuc Chriſtianus non eſſe conuincitur. Et ideo ad ſuſcipiendum baptizatum nullo modo admittitur. Nullus niſi vnus vel vna ad leuandum infantem accedat, ſiſque ſe fideiuſſorem illius ſciat, vt ita eum, ſicut ſuſcepit, reſtituat. Quod ſi eum Chriſtianitatem docere neglexerit, pro eo ſupplicium ſubibit. Qui infantem de baptiſmō ſuſcepit, idem etiam ad confirmationem tenere poterit.

B *Quod tantum bis in anno canonicè baptiſmus celebretur.*

CAP. CXVI.

BIs in anno canonicè baptizatur, in Paſcha & Pentecoſte, quia in Paſcha Chriſtus moritur, in cuius morte baptizatur. In Pentecoſte Spiritus ſanctus datur, per quem remiſſio peccatorum donatur. Ideo autem in Sabbato, quod requies dicitur, quia æterna requies per baptiſmum tribuitur. Quia vero paruuli, ſi non regenerantur, à regno Dei alienantur, in neceſſitate ægritudinis, vel perſecutionis, vel obſidionis, vel naufragii, omni tempore baptizantur, & ſi Preſbyter, vel quilibet de clero non adeſt, à fideli laico in nominē Trinitatis & ſimplici aqua baptizetur. Si ſuperuixerit à
C ſacerdote catechizetur, oleo vngatur, chriſmetur, non denuo baptizetur, ſed ab Epiſcopo confirmetur. Sciendum eſt quod Apoſtoli & eorum diſcipuli in fluuiis vel in ſtagnis vel in fontibus baptizabant. Sed Clemens docente Petro chriſma vel oleum addebat. Leo, Damaſus; Ambroſius exorciſmos & benedictiones adiiciebant.

De die Chriſti ſepulturæ.

CAP. CXVII.

DIes inter mortem Chriſti & reſurrectionem medius ſignificat requiem animarum ab omni labore poſt mortem, per quam tranſitur ad carnis reſurrectionem.

De officio Miſſæ.

D CAP. CXVIII.

OFficium per Kyrie eleiſon, quod lætitiam ſignat, inchoatur, quia magna lætitia renatorum declaratur. Gloria in excelſis ideo cātatur, quia pax in Chriſti natiuitate ab Angelis nuntiata hodie baptiſatis donatur. Miniſtri altaris ſolennes veſtes gerunt, quia renati ſtolam primam iam balneati, receperunt. In epiſtola eorum lætitia augetur, quæ eos cum Chriſto in gloria futuros pollicetur. Quod prius Alleluia canitur, & tractus ſubſequitur, ſignificat quod homo primitus in gaudiis fuit paradiſi. Deinde triſtitiam huius mundi ſubiit: ita baptizati nunc in baptiſmo lætitiam remiſſionis perceperunt, ſed iterum triſtitiam laboris ſubeunt. Ad Euangelium lumen non portatur, quia Chriſtus lumen verum adhuc apud inferos abſcondebatur.
E Incenſum thymiamatis portatur, quia per hoc à mulieribus viſitabatur. Ad offertorium cantores ſilent, quia mulieres ſecundū mandatū ſabbato ſiluerunt. Sanctus, Sanctus, Sanctus, quod eſt Angelorū cantus cantatur, quia Angeli de eius laude non tacuerunt, ſed eius reſurrectionem mulieribus nuntiauerunt. Agnus Dei non cantatur, quia mulieres perterritæ tacuerunt, & in conclaui Apoſtoli abſconditi eum peccata tollere, & reſurrectionem eius non credebant. Veſpere ſolito more non cantatur. Sed Laudate Dominum omnes gentes tantum, & Magnificat cum Alleluia iubilatur, quia illa dies nullo modo veſpere terminatur, vbi ſine fine Deus laudatur.

De magno myſterio, de prima die ſæculi, & de die palmarum. CAP. CXIX.

NOta myſteria Dei ineffabilia. Quintodecimo Kalendas Aprilis ſcribitur ſol in ariete, & primus dies ſæculi. Aries eſt ſignum primum anni. Cum hunc ſol intrat, tellus floribus, ſiluæ frondibus vernant: qua hac die Deus mundũ creauerat, quæ dies tunc Dominica extiterat, hac eadem die & eadem Kalenda populus Dei in Ægypto agnũ includebat, qui quartadecima luna, immolaturus erat: hac eadem die poſtmodum in terra repromiſſionis intrabat, hac eadem die & eadem Kalenda & eadem luna ſcilicet decima Dominus verus agnus Hieruſalem intrabat, ibique quaſi incluſus vſque ad immolationem ſui manebat.

De æqui noctio & ſole & luna, & feria quarta. CAP. CXX.

B DVodecimo Kalendas Aprilis eſt æquinoctium, quia illa die, quæ tunc feria quarta fuerat, Deus ſolem & lunam & ſtellas fecerat, hac eadem die eademque Kalenda, populus in Rameſſe ciuitatem Ægypti conuenerat, & de immolatione agni tractabat. Hac enim die hacque Kalenda Iudæi in Hieruſalem conuenerãt, & de nece Chriſti veri agni tractabant, & per illorum conſilium æternus ſol pro luna, Eccleſia & ſtellis, id eſt ſanctis occubuerat.

De vndecimo Kalendis Aprilis, & feria quinta. CAP. CXXI.

VNdecimo Kalendas Aprilis Deus piſces & volucres de mari produxit, quæ tunc feria quinta fuit, hac eadem die eademque kalenda, videlicet decimaquarta luna populus agnum in Ægypto immolauit, per C quem de Ægypto quaſi de fluctibus maris tranſiuit, hac ipſa die, ipſiſque kalendis, ipſaque luna, Dominus corpus ſuum tradidit, per quod fideles de gurgite mortis eduxit.

De decimo kalendis Aprilis, & de feria ſexta. CAP. CXXII.

DEcimo kalendas Aprilis Deus hominem condidit, quæ tunc feria ſexta extitit, hac eadem die, iiſdemque kalendis populus Dei primum Paſcha habuit, ipſaque de Ægypto exijt, hac ipſa die, ipſaque kalenda, ipſaq; decimaquinta luna, vt Theophilus ſcribit, Chriſtus ſua paſſione hominem de morte redemit, ipſaque dies Paſcha Iudæorum fuit Sabbato, Deus ab operibus mundi requieuit, hac eadem die Chriſtus in ſepulchro quieuit.

De octauo kalendis Aprilis, & de die Dominica. CAP. CXXIII.

OCtauo kalendas Aprilis, vt Auguſtinus ſcribit, Deus hunc viſibilem mundum creauit, vt ſcribitur: Hic eſt liber generationis cœli & terræ in die, quando creauit Deus cœlum & terram & omne virgultum: hac eadem die, quæ tunc Dominica extitit, populus mare rubrum tranſiuit: hac ipſa die, ipſaque kalend. virgo Chriſtum concepit, qui hac eadem die populum ſuum de inferno eripuit, & hac ipſa die victor à morte reſurrexit, hac eadem die, & eadem Kalend. erit Eccleſia reſurrectura, & in gaudium Domini ſponſi ſui intratura. Dionyſius Abbas, & quidam alij E affirmant, Chriſtum octauo kalendas Aprilis paſſum, & ſexto kalendas Aprilis à mortuis redditum. Sed aliter videtur lex ſonare, & Euangelium, quæ memorant eum decimaquinta luna, quæ tunc decimo Kalend. Aprilis extitit, pro nobis immolatum. In hac ſeptimana cappis & alijs ſolemnibus veſtibus veſtimur, quia in futura reſurrectione omni gloria induemur, cum corpora veſtimento ſalutis, & animæ indumento iuſtitiæ induuntur, hoc enim baptizati innuunt, quia in baptiſmate albas veſtes induunt. Ideo enim albas portamus, quia Angelos in albis reſurrectionem annunciaſſe ſignamus.

De Paſcha. CAP. CXXIV.

A PHaſe Hebraicè, Paſcha Græcè, trãſitus dicitur Latinè, eo quod illa nocte Angelus percutiens Ægyptum tranſiuit, & populus Dei illa die de Ægypto tranſiit, & die tertia mare rubrum tranſijt, ac populus fidelis de inferni clauſtris illa nocte ad gaudia paradiſi tranſiuit, & exercitus baptizandorum de infidelitate ad lucem fidei tranſit. Hoc ideo in primo menſe noui anni celebramus, quia in hoc menſe in Chriſto innouati ſumus, & in hoc menſe ſcilicet Aprili, qui eſt primus apud Hebræos totius Chriſtianæ religionis, exordium ſumpſiſſe ſcimus. Sunt autem duo anni, communis, & emboliſmalis: Communis, qui habet, duodecim lunationes: Emboliſmalis, qui habet tredecim, per hos duos annos ideo Paſcha diſtinguitur, quia per duas B vitas, ſcilicet contemplatiuam, & actiuam, ad futurum feſtum tranſitur, Poſt duodecim itaque lunationes ideo Paſcha celebratur, quia contemplatiui per decem præcepta legis & duo præcepta charitatis ad futuram reſurrectionem pertingunt. Poſt tredecim lunationes ideo agitur, quia actiui per impletionem decalogi & operationem Trinitatis fidei ad idem feſtum perueniunt. Ideo autem in primo menſe celebratur, quia in Chriſto, qui eſt principium, totum conſũmatur, ideo poſt æquinoctium cum lux dierum prolongatur, quia populus in hoc feſto Eccleſia cœli alta petere cœpit. Ideo in tertia hebdomada nouæ lunæ celebratur, quia in tertio tempore Chriſtus noſtrum Paſcha immolatur. Ideo non in alia, niſi in Dominica, quia ſicut ipſa omnibus omnes dies ſeptimanæ præcellit, ita hæc feſtiuitas C omnes feſtiuitates. Vnde & ſolemnitas ſolemnitatum dicitur, & ideo per omnes dominicas reciprocatur.

De vmbra Paſcha. CAP. CXXV.

QVod paſſio domini vel reſurrectio non in Kalendario die agitur, hæc cauſa eſt: quod per Chriſti paſſionem Eccleſiæ paſſio ſub Antichriſto futura ac per reſurrectionem eius futuram noſtra reſurrectio nobis in memoriam reuocatur. Et ideo ſicut Paſcha Iudæorum in figura noſtri, ita noſtrum in ſignificatione futuri celebratur. Ideo Alleluia, quod lætitiam ſignificat, in hoc feſto cantatur, quia in hac ſolemnitate æterna lætitia Chriſtiano populo reddita rememoratur.

De proceſſione in die Paſcha. CAP. CXXVI.

PRoceſſio, quæ in Paſchali die agitur, illam proceſſionem exprimit, qua rex gloriæ cum exercitu re- D demptorum de inferis ad cœleſtia proceſſit: in Miſſa concentus Angelorum repræſentatur, cum eis genus humanum aſſociatur. Veſpere per Kyrie eleiſon inchoatur, quia illa feſtiuitas ſine veſpere celebratur.

De tribus Pſalmis in Matutinis hebdomadam Paſchalem. CAP. CXXVII.

AD nocturnale officium tres Pſalmi pſalluntur, quia tria tempora huius mundi Chriſti reſurrectione inſigniuntur. Tres Antiphonæ cantantur, quia Patriarchæ ante legem, Prophetæ ſub lege, Apoſtoli ſub gratia Chriſti reſurrectione glorificantur. Tres lectiones leguntur, quia Chriſti reſurrectio à lege à pſal- E mis & Prophetis pronunciatur. Tria reſponſoria canuntur, quia tres ordines Eccleſiæ, ſcilicet coniugati, continentes, doctores per Chriſti reſurrectionem ſaluabuntur. Singulis reſponſorijs Gloria Patri ſubiunguntur, quia in omnibus Trinitas collaudatur: per Te deum laudamus exprimitur hora, qua reſurrexit dominus: pſalmi, qui ad matutinales laudes canuntur propriè tempus dominicæ reſurrectionis exprimunt, ſicut ſuperius expoſitum eſt. Nocturna autem Beatus vir, ideo per totam ſeptimanam patitur, quia hæc hebdomada pro vna die computatur. Vnde quotidie ad primam pſalmus Confitemini domino repetitur, propter verſum, Hæc eſt dies, quam fecit dominus.

Nota

Nota quare non cantetur, Quicumque, per hanc hebdomadam. CAP. CXXVIII.

QVicumque vult, ideo non cantatur, quia in futura vita, quam hæc hebdomada deſignat, totum integre habetur quod nunc creditur, & ſperatur ad omnes horas: graduale. Hæc dies & Alleluia frequẽtatur, quia in illa vita cuncti iugiter gratulantur. Verſum Deus in adiutorium non adeo frequentamus quia in illa vita non vt hic adiutorio indigemus.

De Veſperis. CAP. CXXIX.

TRes Pſalmi ad Veſperas cum hæc dies & Alleluia cantantur, quia per fidem Trinitatis ad æternam lætitiam peruenitur, qui tres Pſalmi etiam reſurrectioni Chriſti congruunt, quæ tertia die contigit in illo loco, Tecum principium in die virtutis tuæ, & ibi, Redemptionem miſit Dominus populo ſuo. Et ibi, Exortum eſt lumen rectis. Duo ad fontem canuntur, quia per geminam dilectionem ad fontem vitæ pertingitur. Qui Pſalmi enim baptizatis & baptiſmati conueniunt, Baptizatis, vt ibi, Laudate pueri, baptiſmati vt ibi, Quid eſt tibi mare, quod fugiſti, & tu Iordanis, quia conuerſus es retrorſum? Quando cum proceſſione ad fontem imus, populum Dei per mare rubrum, vel per Iordanem ordinatim tranſiiſſe ſignificamus. Idem Pſalmi ideo quotidie repetuntur, quia hæc hebdomada pro vna die computatur.

De prima hebdomada ſeculi.

CAP. CXXX.

HÆc enim ſeptimana illam hebdomadam ducit nobis in memoriam, qua Deus ineffabiliter creauit huius mundi materiam, & quia in hac omnes filij Dei nouiter creati magna voce iubilando, ideo nouiter renati in hac Alleluia gratulando concinunt.

De Baptizatis. CAP. XXXI.

DE neophytis octo officia cantantur, quia per baptiſma ad octo beatitudines præparantur, quæ in octaua huius vitæ dantur.

De Sabbato. CAP. CXXXII.

IN primo Sabbato duæ laudes ſcilicet Alleluia, Confitemini, & tractum Laudate cẽ cãtabũt. In octauo quod eſt aliud Sabbatum, Alleluia ſcilicet, Laudate pueri, & Hæc dies iubilabunt. In priori Sabbato cãtatur vnũ Alleluia, quia prima vita non eſt ſempiterna. Ideo tractus ſequitur, quia adhuc hic peregrinatur. Ideo baptizati Alleluia concinunt, quia ſtolam ſuam in ſanguine agni lauerunt. Ideo cantant tractum laudationis, quia eis cantabiles ſunt Domini iuſtificationes in loco peregrinationis.

De Mediis ſex diebus. CAP. CXXXIII.

MEdijs ſex diebus Graduale & Alleluia cantatur, quia in hoc tempore quod inter baptiſmum & vltimam reſurrectionem in actiua & contemplatiua vita ſex ætatibus hominis laboratur. Sed hic labor in gaudium conuertitur, ideo graduale Alleluia ſequitur. Omnis verſus huius gradualis de pſalmo Confitemini ſumitur, quia hic Pſalmus de æterna lætitia canitur. In alio Sabbato, quod eſt prioris octaue duo Alleluia canitur, quia in futura vita binas ſtolas habebunt, quando corpore & anima in æternum gaudebunt. Sequens ſeptimana vocatur in albis, quia olim confirmati ſolebant candidis veſtibus, ſcilicet in baptiſmo acceptis vti his diebus.

De magno myſterio dies Palmarum, & totius hebdomada. CAP. CXXXIV.

HÆc cuncta, quæ in capite Chriſto præceſſerunt, in corpore quoque eius, ſcilicet Eccleſia futura erunt. Dies vtique palmarum, quando Dominus ad Hieroſolymam venit, & ei turba cum palmis occurrit, eſt illud tempus cuius vltimus Romanorum imperator Hieroſolymam ibit, regnum Deo & patri dabit, vt Sybilla ſcribit. Tres dies ante Paſcha, ſunt tres anni, quibus Antichriſtus regnabit per omnia regna; A his diebus pœnitẽtes ab Epiſcopis in Eccleſiã introducuntur. Chriſma conficitur, per quod Chriſtiani conſignantur, & tunc Iudæi regno Dei aſſignantur. Pedes, qui ſunt vltima membra, lauantur, & vltimo tempore maxima perfectio in Eccleſia concitatur, luminaria extinguuntur, & tunc omnia ſigna ab Eccleſia tolluntur. Campanę non ſonant, & doctores tunc non prædicant: tabula percutitur, & magnus terror fidelibus incutitur, lectiones lamentantur, quia tunc omne gaudium Eccleſię in luctum conuertitur, altaria denudantur, & tunc omnia ſancta proculcantur. Crux ad orandum erigitur, quę tunc ab omnibus conſpuitur. Altus ligni ſonitus, qui fit ad Benedictus, eſt maximus terror, qui inuadet aduerſarios, quando interficietur Antichriſtus, his diebus nouus ignis benedicitur, & B illo tempore ignis Spiritus ſancti in Eccleſia reaccenditur. Cathecumeni baptizantur, & tunc poſt interfectionem Antichriſti maxima multitudo baptizabitur. Cereus accenſus eſt Chriſti aduentus. Deinde agitur Chriſti reſurrectio, quia tunc ſequitur Eccleſiæ reſurrectio, hoc tempus Paſcha, quod eſt tranſitus iure appellatur, quia tunc Eccleſia de peregrinatione ad patriam tranſire prędicatur, & Chriſtus de iudicio tranſibit, & ſuis miniſtrabit, hoc ideo in plenilunio agitur, quia eadem die fit reſurrectio cum Eccleſię numerus, quam luna ſignificat, completur; Paſchalis ſeptimanę officia repręſentant nobis vltimi feſti gaudia.

De Officio dies Reſurrectionis. CAP. CXXXV.

DOminica namque die reſurgens Eccleſia dicit ſponſo ſuo gratulabunda, Reſurrexi & adhuc tecum ſum. C Deinde omnis electorum turba clamat, Hęc dies quam fecit Dominus exultemus, & lętemur in ea. Per Alleluia laudes Paſchali victimę iubilant, quia tũc verum Paſcha celebrant. Offertorium, Terra tremuit, terrorem iudicii in reprobos exprimit. In officio ſecundi diei blanditur Spiritus ſanctus electis dicens, introduxit nos Dominus. Similiter in alio officio, aqua ſapientię potauit eos. In quarto officio eadem verba cantantur, quę enim in iudicio pronunciatur, Venite benedicti patris, deinde laus illorum ſubiungitur. Victricem manum tuam d. l. pariter, quia ſicut illi poſt tranſitum maris rubri Deum laudauerunt, ita iſti poſt tranſitum ignei fluuii Deum in ſeculum ſeculi laudabunt. Sextum officium indicat illorum euaſionem, & D inimicorum damnationem, quia ſicut illos mare operuit, ita iſtos infernus deuorauit. Septimum officium illorum gaudium denunciat in quo ſic exultant, Eduxit Dominus populum ſuum in exultatione, & electos ſuos in lętitia. Per graduale, quod ſex diebus canitur, ſanctorum opus in cœlis exprimitur, per ſenarium quippe operatio intelligitur. Illorum autem opus eſt exultare, & Deum laudare. Vnde & graduale hęc dies lętitiam ſonat, quia ęternam lętitiam repręſentat: hac die & deinceps duo Alleluia cantantur, quia tunc in corpore & anima in ęternum gratulantur. Duo enim Alleluia ſunt Angelorum & hominum gaudia. Quod in priori Sabbato vnum tantum Alleluia cantatur, deſignat, quod anima à corpore ſoluta cum ſanctis ſola lętatur. Quod per ſeptimanam adhuc graduale canta- E tur, ſignificat qood anima pro corpore quodammodo, ſollicitatur. Scilicet quia illa ſollicitudo timore vacat ideo graduale lætitiam ſonat. In ſequenti Sabbato Graduale deponitur, & duo Alleluia canuntur, quia in vltima reſurrectione corpora & animæ in gaudio coniunguntur.

De Quinquageſima Paſche CAP. CXXXVI.

TEmpus inter Paſcha & Pentecoſtẽ Quinquageſima nominatur, quia à Sabbato, quo duo Alleluia inchoantur, vſque ad ſecundum Sabbatum Pentecoſtes quinquaginta dies computãtur, quibus Alleluia in cantu frequentatur. Hoc illam vitam repræſentat, quæ poſt reſurrectionem futura ſperatur, quando per om-

nes vicos Hieruſalem ab vniuerſis Alleluia frequentatur. Ideo autem Alleluia quod eſt Hebræum, nunc can- A tatur, quia in illa lingua primitus erat concordia omnium gentium, & in illa vita erit concordia omnium mentium, nulla diſſonantia linguarum, hoc per quinquageſimum annum deſignabatur, qui iubileus, id eſt, iubilatione plenus, dicebatur, hunc Iudæi in lætitia ducebant, & ab omni opere vacabant. Ad hunc ſepties ſeptem anni computabantur, & in iſtis diebus ſepties ſeptem dies numerantur, & per hoc plenum gaudium corporis & animæ declaratur, quia corpus quatuor elementis, anima tribus viribus conſtat, quæ tunc in viſione Trinitatis perenniter exultat: in hoc tempore non genua flectimus, ſed ſtantes oramus, quia tunc in æternum in gaudio cum Christo ſtabimus.

De Paſcha annotino. CAP. CXXXVII. B

PAſcha annotinum dicitur, quaſi Paſcha anniuerſarium. Olim namque qui in priori Paſcha baptizati erant, in ſequenti anno diem regenerationis ſuæ ſolemniſabant.

De Letania maiore. CAP. CXXXVIII.

LEtania dicitur rogatio vel ſupplicatio, Maior autem letania inde dicitur, quod ab Apoſtolico inſtituta legitur, hæc enim Romanorum dicitur, quia à Romanis obſeruatur. Hanc Gregorius pro peſtilentia inſtituit, quæ tunc populum crudeliter vaſtauit, hoc apud Romanos ſepteno ordine agitur. In primo clerici: in ſecundo monachi: in tertio moniales: in quarto pueri: in quinto laici: in ſexto viduæ, in ſeptimo coniugatæ. Hanc Eccleſia ideo annuatim celebrat, vt Deus à populo & ab animalibus peſtilentiam auertat. C

De triduana letania ante Aſcenſionem Domini.
CAP. CXXXIX.

TRiduanas letanias Mamertus Viennenſis Epiſcopus inſtituit pro clade, quæ tunc populum conſumpſit, nam crebro motu terræ & tempeſtate ſubruebantur, & vario beſtiarum incurſu deſolabantur. Hoc ieiunium rememorat nobis triduanum Niniuitarum ieiunium, hoc Eccleſia ideo ante Aſcēſionem Domini celebrat, vt ſicut Deus Niniuitas à periculo mortis liberabat, ita nos à clade & à bellis & ab hoſtibus eripiat, fructus terræ, & aquarum, & animalium nobis cuſtodiat, & nos cælum conſcendere tribuat, hoc in Euangelio notatur, vbi tria, ſcilicet panis, piſcis, ouum po- D nuntur per panem fructus terræ, qui tunc vel in herba, vel in ſpica eſt, per piſcem fructus aquarum, per ouum fœtus animalium notatur.

De feſto Apoſtolorum Philippi & Iacobi.
CAP. CXL.

IN Kalendis Maii ſcribitur feſtum Philippi & Iacobi & omnium Apoſtolorum. Olim namque infra Paſcha de nullo ſingulariter, ſed communiter de omnibus officium agebatur, quia in cæleſti patria, quam illud tempus ſignificat, gaudium omnium eſt, gaudium ſingulorum, & ſingulorum eſt omnium. Porro hunc Iacobum cognomento iuſtum Apoſtoli conſtituerunt E in loco Christi ſuper multitudinem credentium. Et ipſe extitit Epiſcopus, & pater Hieroſolymis triginta annis, hic incepit vitam monachorum, immò communem vitam religioſorum, vt nihil proprium haberent, ſed communiter omnia poſſiderent.

Quare ante Chriſti reſurrectionem lex & Propheta legũtur, & poſt reſurrectionem Apoſtolorum ſcripta.
CAP. CXLI.

ANte Christi reſurrectionem lex & Prophetæ leguntur, poſt reſurrectionem ſcripta Apoſtolorum recitantur, quia lex & Prophetæ Christi paſſionem & reſurrectionem prædixerunt, Apoſtoli vero iam factam nunciauerunt.

Apocalypſis per tres hebdomadas legitur.
CAP. CXLII.

PEr tres ſeptimanas infra Paſcha Apocalypſis legitur, in qua viſio Christi & Angelorum collocutio memoratur, quia in illa vita, quam Paſchale tempus deſignat, animæ de viſione Trinitatis & Angelorum conſortio gratulantur vnde & Reſponſoria in hiſtoria, dignus es Domine plena gaudio cantantur.

De Epiſt. canonicis Apoſtolorum per duas hebdomadas.
CAP. CXLIII.

DEinde per duas ſeptimanas Epiſtolæ Apoſtolorum leguntur, & reſponſoria. Si oblitus, de ſcriptis Prophetarum ſcilicet de Pſalmis leguntur, quia per Prophetas & Apoſtolos concorditer æterna vita annunciatur, in qua poſt reſurrectionem anima & corpus ſimul in æternum gloriātur. Reſponſorium, Dignus es Domine, ſignificat introitum Apoſtolorum ad Eccleſiam, quæ ex Iudæis collecta eſt ad fidem noui teſtamēti. Reſponſorium, Ego ſicut vitis fructificaui, eſt pars Iudaicæ plebis ad vnitatem fidei conuerſa. In primis reſponſoriis narratur adunatio ad vnam fidem auditorum ac propoſitorum. In ſequentibus monſtratur Eccleſiæ, quæ nunc collecta eſt, myſterium ſponſi & ſponſæ, de quibus ipſa procreata, ipſa ſponſa eſt Hieruſalem. Vnde reſponſorium, Vidi Hieruſalem deſcendentem. In cæteris narratur pulchritudo ſtructuræ Hieruſalem, vt eſt reſponſorium: Hæc eſt Hieruſalem & plateæ tuæ Hieruſalem, quæ omnia oportet intelligi myſticè de ſpiritualibus ædificiis & cæleſti Hieruſalē.

De officio Miſſæ.
CAP. CXLIV.

IVxta tenorem officiorum, quæ continēt in ſe perſonam primitiuæ Eccleſiæ, vt eſt. Quaſi modo geniti. & Miſericordia Domini, & Iubilate, hæc reſpōſoria per tres hebdomadas decantantur. Reſponſoria: Si oblitus fuero, qui eſt de Pſalmo, Super flumina Babylonis, ſignificat gentilem populum, qui olim habitauit in Babylone, id eſt, in confuſione huius mundi & deſiderat reuocari per prædicationem, & doctrinam ad Hieruſalem, id eſt, ad Eccleſiam. Reliqua omnia reſponſoria de liberatione Babylonicæ infidelitatis, & peruentione in Hieruſalem, & de laude exhibita in Hieruſalem, vt eſt reſponſorium: Date canticum nouum, & dicant nunc, & in Eccleſiis benedicite, hæc reſponſoria ſumpta ſunt de Pſalterio, quod eſt decem chordarum, in quibus eſt dilectio proximi propter ſeptem. Ex reſponſoriis pſalterii inſinuat proles ſe diligere ſponſum matris ſuæ, & matrem ſuam liquido reſpondere ciuitati Hieruſalem, qui in cœlo habitat, Tria officia, Cantate Deo, & Vocem iocunditatis, & Exaudi Domine, recolunt eadem tempora, quæ & reſponſorium. Vnde non delinquunt, qui per tres hebdomadas vſque ad Pentecoſten ea cantant. Reſponſoria de Aſcenſione Domini nunc ſponſam conſolantur ex perſona ſponſi, vt eſt reſponſorium: Non turbetur, & Tempus eſt: nunc ipſa loquitur ad ſponſum, vt eſt illud reſponſorium, Exaltare Deo, nunc optat recipi ad eum ſuper ſydera. In Pentecoſte cantant Romani nouem lectiones, vt in aliis Dominicis. Nos vero propter baptiſmalia in tribus perſonis baptizati tribus Pſalmis laudamus Trinitatem vſque ad octauam. Reſponſoria ſonant Spiritum ſanctum Paraclitum, id eſt, conſolationem à ſponſo promiſſam aduenisſe ſponſæ, & dona ei per ipſum allata, id eſt fidem, opera, miracula, & cætera chariſmata.

De Aſcenſione Domini CAP. CXLV.

AScenſionem Domini ideo non in Kalendario die celebramus, quia per hanc Eccleſiæ de hoc mundo ad cæleſtem patriam exaltationem commemoramus: per proceſſionem, quam in Aſcenſione Domini agimus, Dominum cum diſcipulis de Hieruſalem in montem Oliueti proceſſiſſe exprimimus.

De

De Vigilia Pentecoſtes. Cap. cxlvi.

IN vigilia Pentecoſtes leguntur quatuor lectiones propter quatuor cauſas, quas in vigilia Paſchæ diximus. In vigiliis legebatur, In principio creauit Deus cœlum & terram. In iſta legitur, Tentauit Deus Abraham, hæ duæ lectiones reducunt nobis in memoriam duos patres, vnum carnalem, & alium ſpiritualem. Ab Adam ſumpſimus omnis carnalis generationis initiū, ab Abraham vero ſpiritualis generationis exordium. Ille inobediendo nos omnes perdidit, iſte Deo obediendo audiuit, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Illam lectionem canticum non ſequitur, quia per Adam omnes ad luctum naſcimur, iſtam canticum ſequitur, quia cuncti per fidem Abrahæ in Chriſto ad gaudium renaſcimur, vnde & oratio conſonat, Deus qui in Abrahæ obedientia. Lectio Tentauit Deus hiſtoriam ſonat. Alia, Scripſit Moyſes canticum, nouam legem declarat, quam Spiritus ſanctus in cordibus fidelium in die pœnitentiæ ſcripſerat, ſicut Moyſes illam legem in die pœnitentiæ perceperat. Vnde allegoricum cantum ſequitur, in quo nobis lætitia æterna promittitur. Tertia lectio, ſeptem dona Spiritus ſancti pronunciat propter ſeptem mulieres, quas vnum virum, id eſt, Chriſtum apprehendere clamat, per hanc tropologia notatur, quia per ſeptem dona Spiritus ſancti mores fidelibus dantur. Hanc canticum ſequitur, quia bonos mores gaudia ſequuntur. Quarta lectio, audi Iſraël anagogen ſonat, vbi dicitur, Diſce, vbi ſit ſapientia, vbi virtus, vbi prudentia, vbi lumen, & pax. Quam canticum ſequitur, quia in illa vita canticum lætitiæ ſine finē cantabitur. Tituli ideo non pronunciantur, quia auctores ſcripturæ à cathecumenis adhuc ignorantur. Aliqui in hac vigilia tres lectiones legunt, & quatuor cantica canunt, quia fidem Trinitatis, lex, pſalmodia & prophetia inſtruunt, & quatuor Euangelia ad lætitiam æternæ vitæ deducunt. Romani legunt octo lectiones in Pentecoſte, vt in aliis Dominicis. In hac die baptiſma, vt in omnibus ſummis feſtiuitatibus: ad veſperam, Laudate, cantatur, hoc ideo fit, quod in his pſalmis magis laudes Dei ſonare probantur.

De Pentecoſte. Cap. cxvii.

PEntecoſten idcirco antiquus populus celebrabat, quia in illa die legem per Moyſen acceperat, hanc feſtiuitatem ideo Eccleſia celebrat quia hac die nouam legem per Spiritum ſanctum accepit. Pentecoſtes autem Græcè dicitur, quinquageſimus dies, quia à die reſurrectionis vſque in hanc diem quinquaginta dies computantur. Hebræus populus à die immolationis agni Pentecoſten numerabat, Eccleſia autem à Dominica Reſurrectionis computat, qua die concordiam linguarum per Spiritum ſanctum acceperat. Septem hebdomadæ à Paſcha vſque ad hoc feſtum numerantur, quia in hoc feſto ſeptem dona Spiritus ſancti dantur: hoc ſeptimus annus olim præfigurabat, quem lex annum remiſſionis appellabat, quem populus cum lætitia ducebat, à ſeruili opere vacabat, Hebræos ob indigentiam venditos à ſeruitio laxabat, ita expletis ſeptem millibus annorum fidelis populus per ſeptiformem ſpiritum plenam remiſſionem conſequetur, à ſeruitute eruetur, & libertate induetur. Vnde & per ſeptem dies hoc feſtum celebratur, quia per ſeptem dona Spiritus ſancti plena gaudia animabus & corporibus in futura vita tribuuntur. Ideo & ſeptem vltimi Pſalmi per alleluia intitulantur, per quos ſempiterna gaudia per gratiam ſeptiformis ſpiritus danda prædicantur, hoc feſtum ideo non in Kalendaria die, ſed in quinquageſima poſt reſurrectionem Chriſti, & in Dominica celebramus, quia per illud illam requiem, qua in Spiritu ſancto requieſcemus, in perenni gaudio commemoramus. Nota, aliud eſt Pentecoſte, aliud quinquageſima. Pentecoſte à die reſurrectionis Chriſti vſque ad Aduentum Spiritus ſancti: Quinquageſima incipit à Sabbato, quo duo Alleluia cantantur, & finit in Dominica benedicta, ſed vtriuſque corporis & animæ lætitiis exprimitur.

De Paſchali Quinquageſima.

Cap. cxlviii.

PAſchale tempus per Quinquaginta dies extenditur, quia ſicut in quinquageſimo anno vel iubilæo populo Dei reddita eſt libertas, & amiſſa hæreditas; ita nobis in futuro per Ieſum in Spiritu ſancto redditur amiſſa libertas, & paradiſi hæreditas. Quinquies enim decem ſunt quinquaginta, hoc eſt pro labore quinque ſenſuum denarius his in futuro dabitur, qui hic in vinea Domini in Quadrageſima, hoc eſt in hac vita in decem præceptis laborauerunt. Sūt enim ſeptem hebdomadæ, & vna dies. Septies autem ſeptem
B cum vna die ſunt quinquaginta, hoc eſt, qui in ſeptem diebus huius vitæ per ſeptem dona Spiritus ſancti quinque ſenſibus ſuis decem præcepta impleuerit, in futuro illum in præmio recipiet, in quo ſolo, & qui ſolus eſt gaudium omnium.

De ſeptem diebus Pentecoſtes. Cap. cxlix.

PEr ſeptem dies Pentecoſte coluntur propter ſeptem dona Spiritus ſancti, in quibus & ieiunium celebratur, quia mox vt Spiritum ſanctum acceperunt, confeſtim ab illecebris huius mundi ſe fideles abſtinuerunt.

De ieiunio quatuor temporum. Cap. cl.

IEiunium quatuor temporum de lege eſt acceptum. Ideo autem quatuor temporibus obſeruatur, quia
C quatuor tempora anni, ſcilicet ver, æſtas, autumnus, hiems numerantur. Ideo autem in vnumquodque tres dies, qui coniuncti duodecim fiunt, quia duodecim menſes in vno anno ſunt, vt ergo homo, qui ex quatuor elementis conſtat, Deo reconcilietur, qui in tribus perſonis colitur, ideo quatuor temporibus ternos dies abſtinere præcipitur.

De Quadrageſima. Cap. cli.

QVadrageſimam ideo ieiunamus, quia decimam creatori noſtro de diebus noſtris reddimus. Sed quia hoc cum corpore agimus, ideo pro ſatisfactione duodecim dies pro duodecim menſibus abſtinentia nos affligimus, quos dies ideo quatuor temporibus ternis diebus ieiunamus, quia eadem quatuor tempora, ternis menſibus aſcribimus Quatuor quoq; temporibus qua-
D litates elementorum ſcilicet calidum, frigidum, ſiccum, humidum ineſſe ſcimus, ex quibus delectamenta mundi contrahimus. Et vt hoc iuperemus quatuor temporibus Deo ſacrificium afflictionis exhibemus. Eſt & alia cauſa: In vere ſemina mittimus: in æſtate ſemina metimus: in autumno vinum & oleum colligimus: itemque ſemina ſpargimus: in hieme horti & ædificiis inſiſtimus. Et vt hæc noſtris conſeruentur vſibus, idcirco iiſdem temporibus nos Deo ieiuniis ſubdimus. Hæc quatuor tempora Chriſti & ſancti Ioannis Baptiſtæ conceptione & natiuitate inſigniuntur, quia Chriſtus in vere, & Ioannes in autumno conceptus, Chriſtus in hieme, Ioannes in æſtate natus ſcribitur. Vbi autem nos tres dies obſeruamus, ibi religioſos quadrageſimam agere non ignoramus. Sicut enim tota Eccleſia
E in vere ante Paſcha Quadrageſimam ieiunat, ita plerãque multitudo in æſtate ante feſtum ſancti Ioannis Baptiſtæ, ſimiliter in autumno ante memoriam ſancti Michaelis, itemque in hieme ante Natiuitatem Domini Quadrageſimam obſeruat.

De feria quarta.

Cap. clii.

FEria quarta duæ lectiones leguntur, quia hæc ieiunia à veteri & à nouo teſtamento inſtituuntur: antiquus namque populus in vere Paſcha celebrabat, & tunc ſe affligens azyma edebat, in æſtate Pentecoſten ſolemnizabat, tuncque ſe affligendo primitias offerebat: in autumno ſcenopegia, id eſt, tabernaculorum fe-

ſta agebat, in hieme encœnia, id eſt, templi dedicationem recolebat, & in vtroque feſto ſe ieiuniis affligebat. Ideo A enim duæ lectiones feria quarta leguntur, quia quarta ætate mundi lex & prophetia ſeruanda traduntur, & ordinandi vtraque lege inſtructi eſſe præcipiuntur. Semel flectamus genua ad priorem collectam ſine ſalutatione prolatam dicimus, quia in vna Chriſtiana religione vnum Deum colimus.

De Feria ſexta. Cap. CLIII.

FEria ſexta vna lectio recitatur, quia in ſexta ætate mundi lex & prophetia in vno Euangelio recapitulantur, ad quam flectamus genua dicitur, quia Chriſtus legiſlator adoratur.

De Sabbato in duodecim lectionibus.

Cap. CLIV.

SAbbatum duodecim lectionibus intitulatur, non B propter duodecim lectiones, ſed propter duodecim lectores, quia olim Romæ ſex lectiones quæ Latinè, eadem & Græcè legebantur, & duæ cauſæ exprimebantur. Vna quia Græci aderant, qui Latinam linguam neſciebant, & Latini affuerant, qui Græcam ignorabant. Altera quod per doctrinam duodecim Apoſtolorum vterque populus in fide concordatur. Quatuor lectionibus, quatuor ordines Deum benedicentium exprimuntur, qui per Spiritum ſanctum deſcribuntur. Domus Iſraël benedicite Domino, domus Aaron benedicite Domino, domus Leui benedicite Domino, qui timetis Dominum Benedicite Domino. Per domum Iſrael populi, per domum Aaron prælati, per domum Leui miniſtri, per timentes Dominum quoque religioſi accipiuntur: ſic & miniſtri altaris in acolytos, in Subdiaconos, & in Preſbyteros diſtribuũtur. C Quaſi quatuor virtutibus prudentia, fortitudine, iuſtitia, & temperantia pollent, Dominum cum ſupradictis patrum ordinibus benedicere valent. Quinquies flectamus genua dicitur, quia pro his quatuor ordinibus, & pro populo oratur. Quatuor lectiones & tẽpori, & ordinãdis congruunt, gradualia vero lectionibus conueniunt. Quinta lectio ideo legitur, quia ſicut pueri illi in fornace ignis, ita ordinandi in camino tribulationis probantur. Vnde & illorum voce benedictiones cantantur quia poſt probationem coronantur. Ad hanc lectionem flectamus genua non dicimus, quia ſtatuam Nabuchodonoſor non cum infidelibus, ſed Dominum cum pueris nos adorare innuimus. Tractus, Laudate Dominum, laudem regis exprimit, quam Domino poſt liberationem puerorum ſoluit. D

Quare in quatuor temporibus ordines fiant.

Cap. CLV.

MIniſtri Eccleſiæ ideo in quatuor temporibus ordinantur, quatenus ſub quatuor Euangelijs Chriſto & Eccleſiæ ſeruire admoneantur. In quadrageſima idcirco ordinantur, vt vitiis marceant. In vere ideo, vt virtutibus floreant. In ſeptimana Spiritus ſancti, & in æſtate ideo, vt ſint ſpiritu feruentes, Domino ſeruientes. In autumno & in feſto Tabernaculorum ideo, vt fructus bonorum operum colligant, & ipſi tabernaculum Dei fiant. In hieme & ante natiuitatem ideo, vt mundo moriantur, & cum Chriſto in virtutibus renaſcantur. Ideo in Sabbato ordines fiunt, quia Deus ſabbatum ſanctifi- 3 cauit, in quo & requieuit, & ipſi debent eſſe ſancti & vacare ſeruitio Dei. Sabbatum quoque eſt ſeptimus dies, & ipſi per ſeptiformem ſpiritum ſeptem gradibus diſtribuuntur.

De Dominica poſt Octauam Pentecoſtes.

Cap. CLVI.

DOminica, quæ ſequitur, ideo ab officio vacat, quia olim Romani ordinationes in Dominica faciebant, ſed in veſpera Sabbati inchoabant. Et ideo in quadrageſima oratio ſuper populum non dicebatur, ad quam non capita, ſed genua flectebant, quod in Dominica minime licebat. Sacerdotes namque iure in Dominica ordinantur, per quos Dominica ſacramenta conſecrantur.

Quid ſignificet tempus inter Paſcha & Pentecoſten.

Cap. CLVII.

TEmpus à Paſcha vſque poſt Pentecoſten illud tempus nobis commemorat, quo diu fidelis populus poſt baptiſma innocentiam ſeruat. Tempus à Pentecoſte vſque ad Quadrageſimam illud tempus inſinuat, quo pro erratibus ſe occulta pœnitentia macerat. Tempus vero Quadrageſimæ illud tempus indicat, quo ab Eccleſia electi publica pœnitentia ſe ſatisfaciendo caſtigant.

De Ianuario.

Cap. CLVIII.

PEr menſem Ianuarium, in quo annus innouatur, tempus ante diluuium nobis repræſentatur, in quo mundus nouus inchoatur.

De Februario.

PEr Februarium, in quo Alleluia deponitur, illud tempus poſt diluuium innuitur, quo vniuerſitas linguarum confunditur.

De Martio.

PEr Martium, in quo Quadrageſima agitur, illud tempus oſtenditur, quo populus Dei in Ægypto affligitur.

De Aprili.

PEr Aprilem, in quo Paſcha celebratur, illud tempus, quo idem populus à Pharaone liberatur, & in patriam cum gaudio graditur.

De Maio

PEr Maium, in quo ſæpius Pentecoſte ſolemnizatur, illud tempus, quo populus in terra repromiſſionis florens gratulabatur.

De Iunio & Iulio.

PEr Iunium & Iulium, in quibus hiſtoria Regum recitatur, regnum Saul & Dauid inſinuatur.

De Auguſto.

PEr Auguſtum, in quo hiſtoria de libris Sapientiæ cantatur, pontificatum Salomonis, vel totum Iudaici populi regnum commemoratur.

De quatuor reliquis menſibus.

PEr quatuor reliquos menſes quatuor principaliter regna denotantur, quæ in modum crucis formantur, dum Babylonicum in Oriente, Perſarum in Meridie. Græcorum in Aquilone, Romanorum in Occidente principabatur.

De hiſtoria Iob. Cap. CLIX.

HIſtoria Iob, quę hoc menſe legitur, regnum Orientis exprimit, vbi dicit, Eratq; vir ille magnus inter Orientales. Vnde & hæc hiſtoria per duas ſeptimanas legitur, quia regnum Babylonicum duas ſeptimanas durasse dicitur. In vna autem ſeptimana ſeptingenti numerantur, & in duabus mille & quadringenti computantur. Tot quippe inueniuntur à tempore Nini, quo regnũ Orientis cœpit, vſque ad Cyrum regem Perſarum, quo defecit. Reliqua pars menſis regnum Meridiei innuit, quod in Perſide, vel Media, vnam ſeptimanam ſcilicet ſeptingentos anos viguit. Vnde diuerſæ hiſtoriæ tunc leguntur, quia nunc de Perſis, nunc de Medis reges aſſumuntur.

De Octobri.

SEquens menſis, videlicet October regnum Græcorum exprimit, quod etiam vna ſeptimana ſcilicet ſeptingentis annis in Aquilone floruit. Vnde & hiſtoria Machabæorum in hoc menſe legitur, quia ipſi Machabæi ſub eiſdem regibus affligebantur.

De Nouembr.

NOuember Romanum regnum denotat, quod per duas ſeptimanas, id eſt, per bis ſeptingentos annos in Occidente nobiliter durabat: hoc à Gothis deſtructum nunquam priorem meruit ſtatum. Vnde & in hoc regno Chriſtus rex regum naſcitur.

De

De Decembri.

DEcember in quo Aduentus vel Natiuitas Chriſti celebratur, regno Chriſtianorum attitulatur. Et ſicut Chriſti Natiuitas eſt in fine anni, ita regnum Chriſtianorum venit in fine mundi, Quod rex regum adueniens innouabit, & in æternum in ſuis regnabit.

De Feſto Ioannis ante portam Latinam.

CAP. CLX.

MIſſa, quę ſcribitur Ioannis ante portam Latinam eſt illa dies, qua Ioannes Apoſtolus à Domitiano Cæſare ante eandem portam in dolium feruentis olei eſt miſſus, ſed diuinitus liberatus.

De Feſto Mariæ ad Martyres.

CAP. CLXI.

MIſſa quę ſcribitur Marię ad Martyres, eſt illa dies, qua templum Romæ Pantheo in honore Dei genitricis Mariæ & omnium martyrum conſecratur, quia adhuc ſolennitas confeſſorū minimè celebris habebatur ad hanc Miſſam Terribilis propriè ſcribitur.

Petri & Pauli Apoſtolorum.

CAP. CLXII.

CVm corpora Apoſtolorum Petri & Pauli diu ſimul tumulata iacerent, & poſt plurimos annos in ſingulas Eccleſias poni deberent, ignotum erat cuius illa & illa oſſa eſſent. Ieiunantibus autem & orantibus eſt reuelatum minora quidem eſſe piſcatoris, maiora autem doctoris, & ſic diuiſa ſunt.

De Sancto Iacobo.

CAP. CLXIII.

IAcobus Apoſtolus in Paſcha eſt decollatus, ſed hic tranſlatus.

De die Kalendis Auguſti, & de ad vincula ſancti Petri.

CAP. CLXIIII.

DIes Kalendis Auguſti olim celebris habebatur, ob victoriam Auguſti hac die, poſtea vincula ſancti Petri collata ſunt Romæ in Eccleſia conſtructa in eius honore. Et ipſa dies inſtituta celebris in honore Apoſtolorum principis, ſicut prius in veneratione mundi principis, & hæc Miſſa vel potius Eccleſia ad vincula ſancti Petri vocatur, quia Eccleſia ab Eudoxia regina conſtructa in honore principis Apoſtolorum ipſa die dedicatur, & catenæ ipſius Apoſtoli ibidem collocantur.

De decollatione Ioannis Baptiſtæ.

CAP. CLXV.

IOannes Baptiſta in annunciatione ſanctæ Mariæ eſt decollatus, ſed hodie caput eius inuentum glorificatur diuinitus.

De Natiuitate ſanctæ Mariæ Virginis.

CAP. CLXVI.

DIes Natiuitatis ſanctæ Mariæ hoc modo ſolennis inſtitutus. Quidam ſolitarius vitam ducens ſanctiſſimam audiuit annis ſingulis die Natiuitatis ſanctæ Mariæ genitricis Dei harmoniam concentus Angelorum in cœlo. Qui cum miraretur, quid hoc eſſet, & oraſſet intente, vt hoc ſibi pietas diuina reuelare dignaretur, dictum eſt illi per Angelum, quod ea die nata ſit ſancta Maria. Cuius natiuitas cum ignoretur ab hominibus, in terra venerabiliter eam excolunt in cœlis Angeli. Quod ille referens Eccleſiæ ſtatuta eſt eius Natiuitas ſolenniter celebrari.

De Feſto ſancti Michaelis.

CAP. CLXVII.

MIſſa ſancti Michaelis eſt illa dies, qua populus Chriſtianus cum paganis pugnauit, & victoriam per ſanctum Michaelem Archangelum obtinuit.

De Feſto omnium ſanctorum.

CAP. CLXVIII.

FEſtiuitatem omnium ſanctorum Gregorius Papa iunior inſtituit, quam prius Bonifacius Papa in

A honore ſanctæ Mariæ & omnium Martyrum ſeruandam cenſuit.

De Dedicatione Eccleſiæ. CAP. CLXIX.

ECcleſiæ Dedicatio eſt ſumpta à tabernaculo vel à templo inſtituta ex Domini imperio.

Explicit liber Tertius.

INCIPIT LIBER QVARTVS.

De concordia officiorum.

CAP. I.

B HIs ſuccinctè expeditis de ſolennitatibus, nunc manum ad concordiam officiorum vertimus. Olim diuinum officium in eccleſia agebatur, prout cuique bonum videbatur. Sed poſtquam vnitas eccleſiæ multiformiter cœpit ab hæreticis ſcindi, & à ſchiſmaticis multiformiter in diuerſa conuenticula findi, Beatæ memoriæ Theodoſius imperator ſynodum Conſtantinopolitanam congregauit, omnes hęreſes damnauit, diuinum officium à ſynodo ordinari poſtulauit. Quod negotium Damaſus Papa Hieronymo tunc in diuinis ſcripturis eruditiſſimo iniungere optimum iudicauit. Hieronymus itaque in Bethleem, vbi Dominus naſci voluit, in Pſalmos ad nocturnos, & ad reliquas horas diſtribuit, vt hodie Eccleſia pſallit. Ad Miſſæ vero officium lectiones, & Euangelia ex veteri & Nouo Teſta-
C mento collegit, prout tempori & ſtationi congruere vidit. Romana quippe Eccleſia implorando ſanctorum ſuffragia ſtationes facit per diuerſa ſanctorum loca. Poſtquam ergo Papa diſpoſitionem diuini officij ab Hieronymo editam accepit, concilium collegit, ac vbique ſic cantari præcepit. Poſtea Gelaſius Papa & Gregorius orationes & cantum lectionibus & Euangeliis congruentes addiderunt, & ſicut hodie cantatur celebrationem diuini officij inſtituerunt.

De Septuageſima. CAP. II.

IGitur quia in ſeptuageſima mundi cōmemoramus, à ſeptuageſima & nos incipiamus. Vna peregrinatio legitur populi Dei in Ægypto, & vna captiuitas euiſdē populi de Hieruſalē in Babylonē, per vtramque ſignificatur noſtra peregrinatio, & noſtra captiuitas de pa-
D radiſo in hunc mundum. Duę vero reuerſiones populi Dei leguntur, vna de Pharaone per mare rubrum & deſertum ad terram promiſſionis, altera de Babylone ad Hieruſalem, per quas ſignificantur noſtræ reuerſiones, vna qua de Pharaone, id eſt, de diabolo per mare rubrū, id eſt, per baptiſmum vel deſertum, id eſt pœnitentiam ad terram repromiſſionis, id eſt, ad eccleſiam redimus. Alia qua de Babylone ad Hieruſalē, id eſt, de hoc mūdo ad cœlum reuertimur. Peregrinatio quidem per ſeptem millia annorum extenditur, captiuitas verò per ſeptuaginta annos differtur, hæc omnia per ſeptem officia ſeptem hebdomadarū ſcilicet à ſeptuaginta vſque ad paſſionem Domini deſignantur. In nocturnali officio peregrinatio exprimitur, in matutinali captiuitas innoteſcitur, in Miſſali autem reuerſiones recenſentur.

E *De Dominica Circumdederunt.* CAP. III.

IN prima Dominica Geneſis legitur, in qua peregrinatio generis humani de paradiſo in mundū memoratur. Ad laudes Antiphona, Miſerere mei Deus, cantatur, per quam vox in captiuitate dolentiū exprimitur. Ad Miſſā vox in peregrinatione vel captiuitate gemētium, Circumdederunt me gemitus mortis. In Epiſtola de Babylone ad Hieruſalem, id eſt, de mundo ad cœlum reuerſio, vbi dicitur, Sic currite, vt comprehendatis. In graduale vox redeuntium, Adiutor in opportunitatibus. In Euangelio reuerſio ad Eccleſiam vbi dicitur, Ite in vineam meam, id eſt in Eccleſiam, & hoc fit per confeſſionem vnde in officio bonum eſt confiteri.

De Dominica exurge. CAP. IV.

IN ſecunda Dominica nocturnale & matutinale officium iteratur, quia prima ætas per duo millia annorum terminatur. In Miſſa vox redeuntium, Exurge quare obdormis. In Epiſtola labores reuertentium ad Eccleſiam, vt dicitur, periculis fluminum, periculis latronum, flumina ſunt tentationes, latrones ſunt dæmones. In Euangelio reuerſio ad cælum, Exut qui ſeminat, quia qui hic bona opera ſeminant in lachrimis, in gaudio metent vitam æternam, vt in offertorio perfice greſſus meos in ſemitis tuis.

De Dominica Eſto mihi. CAP. V.

IN Dominica tertia, quod malum homini in peregrinatione contigerit, in nocturnali officio memoratur, dum diluuio ſubmerſi leguntur. In matutinis per Antiphonam, Secundum multitudinem miſerationum, vox captiuorum inſinuatur, ad Miſſam vox redeuntium. Eſto mihi in Deum protectorem. In Epiſtola modus reuerſionis ad Eccleſiam, vbi dicitur charitas patiens eſt, benigna eſt. In Euangelio reuerſio ad cœlum, vbi dicitur, quòd Ieſus aſcendit Hieroſolymam, & in verſibus offertorij vtraque reuerſio, Beati immaculati in via, alius in via teſtamentorum, & ibi Viam mandatorum tuorum cucurri.

De Dominica Inuocauit. CAP. VI.

IN quarta Dominica in nocturnali officio pene ad ſingula reſponſoria afflictio noſtræ ſeruitutis exprimitur, quia per quatuor tempora anni in quatuor partibus mundi humanum genus affligitur. Ad laudes per Antiphonam, Cor mundum crea, vox captiuorum inſinuatur. Ad Miſſam reuerſio ad Eccleſiam, vbi dicitur, in Epiſtola in vigilijs, in ieiunijs multis. Vnde cuſtodia Angelorum in graduale promittitur. Angelis ſuis mandauit reuerſio ad cœlum in Euangelio, vbi Chriſtus tentatus à diabolo deſcribitur. Quæ vnicuique in fine ſuo futura non dubitatur.

De Dominica Reminiſcere. CAP. VII.

IN quinta Dominica noſtra peregrinatio in nocturnali officio memoratur, vbi Iacob in exilium iuiſſe refertur. Ad laudes vox captiuorū, In Antiphona, Domine labia mea. In Miſſa vox redeuntium, Reminiſcere miſerationum tuarū. Reuerſio in Epiſtola ad Eccleſiam, vbi dicitur. Vocauit nos Deus in ſanctificationē. Reuerſio ad cœlū in Euangelio, vbi mulier Chananæa venit ad Chriſtum, hoc eſt Eccleſia ad Deum in cœlū.

De Dominica Oculi.

CAP. VIII.

IN ſexta Dominica in nocturnali officio noſtra peregrinatio recenſetur, cum Ioſeph in Ægyptum venditus legitur, ad laudes captiuitas & reædificatio templi exprimitur, per Antiphonam, Fac benignè vbi dicitur, ædificentur muri Hieruſalem. In Miſſa reuertentes, Oculi mei ſemper ad Dominum. Reuerſio ad Eccleſiā in Epiſtola, vbi dicitur, Auaritia & omnis immunditia nec nominetur in vobis. In graduale Exurge Domine non præualebunt, & in tractu Ad te leuaui. In Euangelio reuerſio ad cœlū vbi dicitur, Beati qui audiunt verbum Dei. In communione Paſſer inuenit ſibi domum, & in fine Beati qui habitant in domo tua.

De Dominica Lætare.

CAP. IX.

IN ſeptima Dominica plenitudo noſtræ peregrinationis in nocturnali officio exprimitur, vt afflictio populi Dei in Ægypto & eiuſdē liberatio refertur. In matutinis laudibus liberator à captiuitate ſacrificiū declaratur, vbi dicitur in Antiphona, Tunc acceptabis ſacrificiū. Ad Miſſam plena reuerſio ad cœlū vbi cantatur. Lętare Hieruſalem, & in Epiſtola, Quæ ſurſum eſt Hieruſalem eſt mater noſtra. In graduali, In domum Domini ibimus, In Euangelio quinque millia ſaturata referuntur, quia quinque genera hominum, id eſt, contemplatiui & actiui quod ſunt coniugati, viduę, virgines ibi ſaturabuntur. Vnde in communione Hieruſalem, quæ ædificatur vt ciuitas.

De duabus Dominicis ſequentibus.

CAP. X.

PRopter quod hæc reuerſio fiat in ſequentibus duabus Dominicis exprimitur, ſcilicet per paſſionem Chriſti. Quæ ideo ſunt duæ, quia ſunt duæ reuerſiones, vt dictum eſt, ſiue duæ paſſiones Chriſti, vna qua in ſeipſo, altera qua patitur in corpore ſuo, hoc eſt Eccleſia.

De Dominica Reſurrexi.

CAP. XI.

MOx ſequitur Dominica Reſurrexi, quia Reſurrectione iſta reuerſio perficietur, & alleluia cantatur, quia plenum gaudium à reuertentibus percipietur.

De duobus diebus.

CAP. XII.

DVo ſunt dies, dies temporalitatis, & dies æternitatis: dies temporalitatis, quam diu viuit homo, vt dicitur, Hodie ſi vocē eius audieritis, hoc eſt, hoc tempore, quo viuitis. Dies æternitatis non horū veſperum, vt dicitur, Melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper millia, hunc diem attulit Chriſtus, hic dies eorū electis à Reſurrectione Chriſti & in futura Reſurrectione perfectè dabitur. Vnde nunc quibuſdam in anima, tunc omnibus in corpore & anima dabitur, propterea dicitur hodie Reſurrexit Dominus quando Paſcha inter Kalendaria Maij euenerit, cum ipſe in Martio Reſurrexit, immo ante annos plurimos. Scilicet dicitur, Hodie natus eſt, vel hodie apparuit, hoc eſt in die gratiæ.

Quare dicantur dies mali.

CAP. XIII.

CVr Apoſtolus vocat dies malos dicens, redimentes tempus, quoniā dies mali ſunt, cū omnia bona ſint.

Reſponſio.

QVantum ad tempus ſpectat, omnes dies æqualiter bonos eſſe conſtat. Sed ideo quidam dies mali dicuntur, quia in eis plus homines ſolito affliguntur. Cōtingit enim aliquando, vt vna eademque die, vnus ſuſpendatur, alter regni ſceptro potiatur, & illa dies, quæ illi mala, iſti bona appellatur. Sic ſolemus dies tempeſtuoſos, vel dies bellorum, aut in quibus aliquid infortunij occurrerit, malos appellare, dies vero ſerenos, vel dies conuiuiorum, aut feſtos, vel in quibus aliquid lætiti contigerit, bonos nominare. Porro quod horas dierum quaſdam malas dicimus, ſecundum Lunę curſum, hoc non ſecundum tempus, ſed ſecundum augmentationem vel diminutionem naturalem noſtri ſanguinis dicimus.

Interrogatio.

CVm omnes dies Domini ſunt, cur dies iudicij propriè dies Domini dicitur.

Reſponſio.

ISti dies, in quibus viuimus, non Domini ſed noſtri vocantur, quia in eis facimus, quod volumus. Dies autē iudicij non noſtra ſed Domini appellatur, quia tunc omnia iuſte iudicat, quæ nunc patienter tolerat, & vnumquemque ſecundum quod geſſit remunerat.

De officio quadrageſimæ. CAP. XIV.

IN quadrageſima ſunt quædā officia de pœnitentia inſtituta, vt Miſereris omnium Domine diſſimulās peccata hominum. Et illud Reminiſcere miſerationum. Quædam de ieiunio, vt illud cum ieiunatis. Quædam de orante, vt illud Cum oratis. Quædam de eleemoſynis, vt illud Cum facis eleemoſynam, & illud. Frāge eſurienti panem, & item, Quod vni ex minimis meis, Quædam de operatione, vt illud, de agricolis vineæ. Quædam de ſtatione, vt illud in ſabbato, ante mediam quadrageſimam, vbi lectio de Suſanna legitur, quia tunc ſtatio ad ſanctam Suſannam virginem & martyrem agitur. Scilicet in ſexageſima lectio de laboribus ſācti Pauli Apoſtoli legitur, & in oratione cōtra omnia aduerſa doctoris gentiu protectione muniamur, dicitur quia illa die ad ſanctum Paulū ſtatio agitur. Sic cōſideranda ſunt cetera, quę à doctis viris ſpiritu ſancto

inſpirante

inſpirante in diuinis officijs ſunt edita. Quicquid enim ante Chriſti Aduentum, vel poſtea in Eccleſia illo vel illo A tempore anni contigit ſecundum hoc Hieronymus diuinum officium inſtituit, vel quod ſtationi congruere vidit, Feria quarta primæ hebdomadæ quadrageſimæ, ideo duo verſus ad graduale de neceſſitatibus cantantur, quia geminum ieiunium celebratur. Feriæ quintæ in quadrageſima proprio officio priuantur, ſed de Dominicis æſtiualibus inofficiantur. Vnde & eadem Euangelia ſcilicet de diuite, & Lazaro, & viduæ filio reſuſcitato in his recitantur. Olim quippe has ferias non ieiunabant, ſed Silueſtro Papa inſtituente, eas ob multa myſteria, vt dominicas feriabat. Poſtmodum ſunt quadrageſimę coniunctæ, & à Gregorio Papa iuniore inofficiatæ.

De officio Reſurrexi.

CAP. XV.

IN Paſchali die Introitus in perſona Chriſti cantatur, qui reſurgens in Eccleſia patri ſe repræſentans ſic eum affatur, Reſurrexi, & adhuc tecum ſum. Oratio in perſona Eccleſiæ recitatur, quæ æternitatis aditum per Chriſtum ſibi reſeratum gratulatur. Epiſtola vero in perſona Angelorum eam ad lætitiam hortatur. Quam lætitiam in graduale, Hæc dies, & alleluia reſonamus, quia Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Euangelium ſecundum Marcum, qui in forma leonis ſcribitur, ideo hoc die legitur, quia leo natus triduo quaſi mortuus dormire traditur, ſed in die tertia voce patris excitatur. Sic Chriſtus leo de tribu Iuda triduo dormiuit conturbatus, ſed in die tertia à patre eſt ſuſcitatus. Officium, introduxit nos Dominus, eſt ſumptum de legali Paſcha, quod præceſſit in figura. In nocte quippe agnum ederunt, & in craſtino ſcilicet in Paſchali die de Ægypto educti ſunt, eoſque Moyſes his verbis alloquitur, introduxit nos Dominus. Offertorium quoque in die ſolennitatis, & erit nobis hic, de eadem die ſunt ſumpta, cætera omnia ſunt ad neophitos reſpicientia.

Notanda ſunt hæc.

CAP. XVI.

IN Paſchâ ſunt quatuor notanda, vt tertia hebdomada lunæ Aprilis, qui primus eſt apud Hebræos celebretur, & poſt ęquinoctium cum dies prolongantur, & poſt decimamquartam lunam cum Luna cœperit altiora cœli petere, & in dominico die. Tres hebdomadę ſignant tria tempora mundi ante legem, ſub lege, ſub gratia. Paſcha cœpit primo tempore celebrari ante legem, quando agnus in Ægypto immolatus eſt, per cuius ſanguinem liberati ſunt. Secundo tempore ſub lege cœpit Paſcha agi, cum annuatim ex præcepto legis recoleretur. Tertio tempore ſub gratia verum Paſcha Chriſtus pro nobis immolatus eſt, ideo tertia hebdomada agitur. Quod poſt ęquinoctium, cum dies prolongantur, hoc ſignificat, quod poſt Chriſti Reſurrectionem tenebræ infidelitatis & mortis cœperunt minui, & lux fidelitatis & vitæ cœpit augeri. Quòd poſt decimamquartam Lunam cum Luna alta petit, quia tunc Eccleſia alta virtutum petere & cœleſtia quęrere cœpit. Quòd in dominico die, hoc ideo, quia illa die mundus creatus. Illa enim die pluit Dominus manna, illa die enim Reſurrexit. Officium Reſurrexi Chriſti reſurrectionem deſignat, quia reſurgens à morte ſponſæ ſuæ Eccleſię ſe repræſentat. Reſurrexi inquiens, & adhuc tecum ſum. At illa applaudens lætabunda reſultat. Poſuiſti ſuper me manum tuam: in graduali verò, Hæc dies, & in alta, & in reliquis concentus Angelorum, & gaudium hominum exprimuntur, qui de Chriſti Reſurrectione gloriabantur. Ab Adam vſque ad Chriſtum quaſi nox erat, dum totus populus in tenebris peccatorum errabat; Chriſto verò ab inferis reſurgente ſerena dies illuxit, quæ credentes ad æternam lucem perduxit. Vnde & totum hoc tempus pro vna die ponitur. Et ideo veſpera non per Deus in adiutorium inchoatur, ſed per Kyrie eleiſon celebritati Miſſæ continuatur, quia illa dies veſpera carere prædicatur.

Item de Paſchali die.

CAP. XVII.

SEptem enim officia huius hebdomadæ baptizatis congruunt, qui ſeptiformem Spiritum acceperunt, qui per fidem mundo mortui in baptiſmo Chriſto conſepulti, tam de vitiis ad virtutes, de morte ad vitam reſurrexerunt; humanum itaque genus, quod in Adam cecidit, per Chriſtum reſurgens dicit Reſurrexi & adhuc tecum ſum. Quòd ſpiritu ſapientiæ, affatum in oratione precatur, vt aditum ęternitatis per Chriſtum reſeratum, per pia vota mereatur. In Epiſtola vero per ſpiritum admonetur, vt Chriſtum pro ſe immolatum meditetur ſine malitia, & nequitia in ſynceritate, & veritate viuat, & ſic æternitatem adire liceat. De qua promiſſione exultans dicit. Hæc dies, quam fecit Dominus exultemus, & lętemur in ea. Deinde omnes fideles ad laudem B Chriſti hortans ſubinfert, Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius. De promiſſione vero angelicæ æqualitatis in alleluia iubilat. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, epulemur in azymis ſynceritatis & veritatis. In ſequentia autem, Iubilatio Angelorum denotatur, qui de ſaluatione hominum lætabantur, vnde & in fine cantatur. Aſtra, ſolum mare iocundetur, & cuncti gratulentur in cœlis ſpiritales chori Trinitati. In Euangelio vero Chriſti Reſurrectio denunciatur, per quam humanum genus ad vitam rediiſſe declaratur. In quę ſe omnes credere clamant; dum Credo in vnum conſonant. Offertorium, Terra tremuit, terræmotum in Chriſti reſurrectione factum nobis ad memoriam reducit, ſicut ſcriptum eſt, Et C ecce terræmotus factus eſt magnus. Illum autem terræmotum præfigurat, quem in noſtra Reſurrectione ſcriptura futurum prædicat, adhuc, inquiens, ſemel & ego mouebo non ſolum terram, ſed etiam cœlum. Porrò in præfatione ille Paſchalis agnus cum Angelis collaudatur, per cuius immolationem fidelis populus Ægyptiaca ſeruitute liberatur, vt ad patriam paradiſi liber reuertatur. In communione gratias agit de ſua ſaluatione.

De officio, Introduxit nos Dominus.

CAP. XVIII.

FEria ſecunda baptizati admonentur per ſpiritum intellectus, quanta dona contulerit eis Chriſtus. Introduxit, inquit, nos Dominus in terram fluentem lac & D mel, hoc eſt in Eccleſiam nunc fluentem lacte doctrinę, in futuro melle æternæ gloriæ. Qui in oratione precantur, vt libertatem & vitam æternam conſequantur. Quos mox lectio inſtruit, quod per reſurgentis Chriſti nomen remiſſionem peccatorum, & vitam aſſequi poſſint. De qua ſpe exultant, & Graduale, Hæc dies, & alleluia in Chriſti laude iubilant. Quibus protinus in Euangelio Chriſti Reſurrectio narratur, vt ſe eius Reſurrectione ſaluatos non obliuiſcantur. Similiter in offertorio & in communione, vt grates ſoluant de ſua liberatione.

De officio, Aqua ſapientiæ.

CAP. XIX.

FEria tertia ſpiritus conſilij baptizatos inſtruit, quantam gratiam eis Chriſtus contulerit. Aqua, inquit, E ſapientiæ potauit eos, hoc eſt aqua baptiſmatis eos mundauit, Euangelica doctrina ſanauit, & ad cœleſtia exaltauit. Qui in oratione hoc poſtulant, quatenus hæc viuendo obtineant. Lectio autem eos docet Chriſti pro eis mortem ſubiiſſe, & reſurgendo mortem ſuperaſſe, quem ſi imitari volunt, ei conregnabunt. Vnde gaudentes, Graduale, Hæc dies perſonant, & Chriſtum per alleluia exaltant. In Euangelio eis Chriſti Reſurrectio recitatur, per quam pax reconciliationis eis datur, In offertorio vero fontes aquarum apparuiſſe, ſcilicet baptiſmatis & pœnitentiæ memorantur. In communione autem, quæ ſurſum ſunt quęrere adhortantur, & ſic illuc, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens, peruenire mereantur.

De officio Venite benedicti patris mei.

CAP. XX.

FEria quarta ſpiritus fortitudinis in Chriſto renatos docet, quâ dulci voce eos Chriſtus in regnû amiſſum in vltimis vocet. Venite inquit benedicti patris mei. Qui in oratione exorant, vt æterna gaudia percipiant. Quibus in lectione paſſio & Reſurrectio Chriſti recitatur, per quem pœnitentibus peccata delentur, & vita æterna datur. Qui per graduale hæc dies, tripudiãt, & Chriſto alleluia iubilãt. Mox eis in Euangelio Chriſtus poſt Reſurrectionem cum ſeptem diſcipulis cõuiuaſſe narratur, per quod ſeptiformi ſpiritu pleni poſt vltimam Reſurrectionem cum Chriſto cõuiuaturi præfigurantur. Vnde & in offertorio panem Angelorum humo manducaſſe perhibetur. In communione vero hunc panem dignè manducantes vltra non mori, ſed cum Chriſto victuri docentur.

De officio Victricem manum.

CAP. XXI.

FEria quinta ſpiritus ſcientiæ monet baptizatos Chriſtum laudare, ſicut liber ab Ægypto poſt rubrum mare, Victricem inquit manum tuam Domine, id eſt, Chriſtum laudauerunt pariter. Qui in oratione flagitant, vt fidem actibus impleant. In lectione docentur ſicut Æthiops ad Hieruſalem veniens baptizatur, ita de nigredine peccatorum ad Eccleſiã venientes per Chriſti paſſionem ſaluantur. At in graduale hæc dies gaudium conuerſorum exprimitur, in alleluia laus Chriſti depromitur, in Euangelio Reſurrectio Chriſti eis commemoratur, in qua fratres Chriſti vocantur. In offertorio autem dies æternæ ſolẽnitatis eis prædicitur, in qua in terram lac & mel fluentem, id eſt, paradiſum introduci eis promittitur. Ideo in communione ad laudem Dei hortantur, per quem de tenebris in admirabile lumen vocantur.

De officio Eduxit eos Dominus.

CAP. XXII.

FEria ſexta ſpiritus pietatis intimat in Chriſto renatus, quod ſic per Chriſtum liberati ſunt à diaboli oppreſſione ſicut filij Iſrael olim à Pharaone. Qui in oratione precantur, quatenus Chriſtianam profeſſionem operibus imitentur, per Reſurrectionem eius in dexteram Dei veniant. Qui per graduale hæc dies lætitiam ſuam depromunt, & per verſum, lapidem quem reprobauerunt, Chriſti paſſionem concinunt, per alleluia vero Reſurrectionem eius extollant. In Euangelio eis Chriſti viſio poſt Reſurrectionem ſuam legitur. In cuius nomine baptizati quique docentur, cum eis vſque ad conſummationem ſæculi promittitur. Vnde in offertorio hæc dies, id eſt, feria ſexta, memorialis eis præcipitur, in qua ab hoſte Chriſti morte erepti noſcuntur. In communione in nomine Patris & Filij & Spiritus, ſancti baptizari docentur, cuius præcepta ſeruare admonentur, vt eum poſt reſurrectionem videre mereantur.

De officio Eduxit Dominus populum ſuum.

CAP. XXIII.

SAbbato Spiritus timoris recolit baptizatis gratiam Chriſti redemptoris, qui eos de morte redemit, & in paradiſum reducet. Eduxit inquit Dominus populum ſuum in exultatione, & electos ſuos in lætitia. Qui in oratione deprecantur, vt æterna gaudia mereantur. Quos lectio inſtruit Chriſtum lapidem angularem eos viuos lapides ſibi in cæleſti ædificio coniunxiſſe, immo in reges & ſacerdotes elegiſſe. Vnde immenſo gaudio exultant, & bina alleluia in Chriſti laude perſonant. In Euangelio eis Reſurrectio Chriſti prædicatur, per quem gentilis & Iudaicus populus ſaluatus per Ioannem & Petrum præfiguratur. Quorum etiam vox in offertorio reſonat, qua Chriſtum pro redemptione ſui veniſſe ſalutant, Benedictus qui venit. In communione Chriſto per baptiſmum coniuncti ad eius regnum docentur, per virtutes debere niti.

Dominica Quaſi modo geniti. CAP. XXIV.

IN officio octauæ Paſchæ baptizari admonentur, vt Quaſi modo genitos ſe infanter in Chriſto memorentur, lac ſacræ ſcripturæ concupiſcant, vt in eius corpore io ſalutem creſcant. Qui in oratione poſtulant, vt Paſchale Sacramentum moribus & vita teneant. Quos lectio ex Deo natos, & mundum ab eis per fidem vincendum perhibet, ipſoſque cum Chriſto triumphaturos in Reſurrectione docet. Vnde quia tunc gaudiũ & lætitiam in corpore & anima ſimul obtinebunt, ideo duo alleluia conueniunt. Mox in Euangelio Chriſti reſurrectionem audiunt, per quem ſpiritum ſanctum & remiſſionem peccatorũ acceperunt. Quæ Reſurrectio in offertorio & in communione confirmatur, vt illorũ Reſurrectio futura credatur. Notandum quòd per ſingula officia huius ſeptimanæ ad introitum quater, ad alium ter alleluia cantatur, quia videlicet ſancta Trinitas à quatuor partibus mundi ob Reſurrectionem Chriſti, & ob ſaluationem hominis collaudatur.

Dominica Miſericordia Domini.

CAP. XXV.

IN ſecundæ Dominica baptizati gratiã Chriſti mundo intonant, & gaudentes conclamant, Miſericordia Domini plena eſt terra, hic Trinitatem prædicant, nam in miſericordia Domini ſpiritum ſanctum, in verbo filium, in Dei patrem pronunciant. Ideo autem perſonã ſpiritus ſancti primitus canunt, quia in eo ſanctificati ſunt. Secundo perſonam filij ponunt, per quẽ redempti ſunt. Tertio perſonam patris depromunt, cui reconciliati ſunt. Et quia Trinitatem laudant, ideo ter alleluia iubilant. In oratione perpetuam lætitiam fidelibus optant, ſempiterna gaudia poſtulant. In Epiſtola vox prædicatorum intelligitur, per quos Chriſtus populis in exemplum proponitur. Per vnum alleluia gaudium conuerſorum, per aliud lætitia prædicantium accipitur. In Euangelio duo greges, vnus ex Iudæis, alter ex gentibus, ad vnum & verum paſtorem conuerſi demonſtrantur, qui vnum ouile facti. In offertorio, Deus Deus meus, vnum paſtorem inuocare declarantur. Quibus ipſe in communione reſpondet ſe Paſtorem, & eos agnoſcere, & ſe ab eis agnoſci dicit.

Dominica Iubilate Deo omnis terra.

CAP. XXVI.

IN tertia Dominica in Chriſto renati totum mundum in laudẽ Chriſti conuocant, & gratulãdo perſultant, Iubilate Deo omnis terra. Hic Trinitatem perſonant, dum in Deo patrẽ, in nomine eius filium, in laude eius ſpiritum ſanctum denotant. Et quia per duo præcepta charitatis in fide Trinitatis ſe ſaluandos tripudiant, ideo poſt bis, deinde tertio alleluia conſonant. In oratione poſtulant, vt ab errore cõuerſi chriſtianitatem impleant. In Epiſtola ad contemplatiuam vitam informantur, dum à carnalibus deſiderijs abſtinere adhortantur. Ad actiuam quoque docentur, dum omni humanæ creaturæ ſubiecti eſſe iubentur. In vno alleluia contemplatiui in dilectione Dei ferventes iubilant, in alio actiui in amore proximi ſeruẽtes exultant. Quibus in Euangelio viſio Dei promittitur, & gaudium, quod nunquam ab eis tollatur. Vnde magno gaudio profuſi prorumpunt in laudem Chriſti in offertorio, Lauda anima mea Dominum. Quibus ipſe iterum in communione ſuam pollicetur viſionem, & ad patrem cum toto corpore ſuo ſcilicet Eccleſia aſcenſionem.

Dominica Cantate Domino.

CAP. XXVII.

IN quarta Dominica baptizati per ſe conuerſos ad laudem Chriſti adhortantur, & ipſi præcinendo iocundantur, Cantate Domino canticum nouum, hic Trinitatem commemorant, dum in Domino patrem in mirabilia fecit, Dominus filium in gentibus reuelauit, iuſtitiam ſuam ſpiritum ſanctum inſinuant. At quia

ſacra

fidem ſanctæ Trinitatis in quatuor partibus mundi ſuſceperunt, ideo Trinitatem per quatuor alleluia concinunt, in oratione orant, vt ad vera gaudia perueniãt. Epiſtola conuerſos inſtruit, vt per verbum Dei genitos ſe initium noſtræ Dei creaturæ, memorentur. Et ſi verbum Dei audiendo vitia abominentur, animæ eorum ſaluentur. Qui alleluia congeminãt, quia & quod mortem euaſerunt, & quòd vitam in ſpe habere meruerunt exultant. Quibus in Euangelio ſpiritus ſanctus promittitur, qui eos omnem veritatem docturus perhibetur. Vnde in offertorio totum mundum ad laudem Dei inuitant, & lætantes concrepant, Iubilate Deo vniuerſa terra. In communione tripartitum iudicium ſpiritus ſancti denunciatur, quo mundus de reproborum infidelitate, de ſanctorum æquitate, de occulto & tamen iuſto Dei iudicio redarguatur.

De Dominica Vocem Iocunditatis.

CAP. XXVIII.

IN quinta Dominica baptizati, quaſi in quinta ætate à Babylone liberati, liberatorem ſuum omnibus gẽtibus prædicant, dum in officio, Vocem iocunditatis populum ſuum eum liberaſſe gaudentes clamant, & ideo Trinitatem per tria alleluia commemorant. In oratione poſtulant, vt recta cogitent, & faciant. In Epiſtola docentur pupillos & viduas viſitare, immaculatos ſe à ſæculo ſeruare, & ſic poſſunt cum Deo regnare. Per duo alleluia duæ reſurrectiones intimantur, vna nunc animarum, alia poſt corporum. In Euangelio ad plenũ gaudium exhortantur, quod in futura reſurrectione dabitur. Vnde in offertorio omnes fideles Deum laudare monentur per quem tale gaudium percipient, Benedicite inquiunt, gentes Deum noſtrum. In communione iterum omnia Chriſti præconia reſonare hortantur, per quem tanta hominibus dantur Cantate Domino.

De Rogantibus & officio Exaudiuit.

CAP. XXIX.

SIcut per officium Vocem iocunditatis inſtãtia prædicantium accipitur, ita per officium, Exaudiuit ſollicitudo ſe ab errore conuertentium exprimitur. Qui in oratione precantur, vt ab omni aduerſitate muniantur. In Epiſtola ad confeſſionem, in Euangelio admonentur ad orationem. In offertorio, Confitebor, illorum confeſſio. In communione, Petite & accipietis, eorum intelligitur oratio.

De Vigilia Aſcenſionis & officio Omnes gentes.

CAP. XXX.

IN officio Omnes gentes plaudunt, quod errorem deſeruerunt; in oratione petunt ſe illuc transferri, quo caput ſuum perueniſſe creditur. In lectione illorum conuerſio inſinuatur, dum multitudo vnũ cor, & vnam animam habuiſſe memoratur. In alleluia Deo iubilant, qui eis tantam gratiam contulerat. In Euangelio pro membris patrem precatur, vt vnum cum eo efficiantur. In offertorio capitis Aſcenſio exprimitur, & membris eum ſequi promittitur. In communione vnum cum eo effecti, iam caput orat, vt eos pater à malo cuſtodiat.

De Aſcenſione & officio Viri Galilei.

CAP. XXXI.

IN officio, Viri Galilei, Chriſti aſcẽſus, & ad iudiciũ eius reditum Angeli fidelibus nuntiant, quo eũ læti præſtolantes ſe ad Deum aſcenſuros non diffidũt. Qui in oratione poſtulant quatenus in cęleſtibus habitare valeant, lectio & Euangelium eis recitat, qualiter Chriſtus cęleſtia ſcanderit. In vno alleluia Chriſti Aſcenſio collaudatur. In alio, Eccleſia de ſua Aſcenſione iocundatur. In vnoquoque alleluia laus Angelorum, in altero gaudium exprimitur hominũ de Chriſti Aſcenſione iubilantium. Sequentia concentum Angelorum repræſentat, qua Chriſti triumphum iubilat. In offertorio & communione nihilominus fideles caput ſuũ laudibus proſequuntur, quo eum realiter ſequi merẽtur. Ideo autem tribus diebus Niniuitarum rogationes agũ- A tur, quia tres partes mundi Aſia, Affrica, & Europa, vel tres ordines Eccleſiæ, coniugati, continentes, Doctores in pœnitentia affliguntur. Ideo enim tribus, diebus aguntur, quia Eccleſiæ tres partes mundi, vel idem tres ordiñes ſub antichriſto tribus annis grauiter conſtringentur, per diem Aſcenſionis dies iudicij repræſentatur. quo die Eccleſia cœlum aſcenſura prædicatur. Ideo enim cantatur, Quemadmodum vidiſtis eum aſcendentem in cœlum, ita veniet.

Dominica Exaudi Domine. CAP. XXXII.

DOminica quæ poſt tertium diem ſequitur æternã requiem demonſtrat, quæ poſt tria mundi tempora, ſcilicet ante legem, ſub lege, ſub gratia ſupradictis tribus ordinibus tribuitur. Vnde Eccleſia iubilat, quæſiui vultum tuum, vultum tuum Domine requiram. In oratione poſtulat, vt maieſtati eius ſincero corde ſer- B uiat. In Epiſtola bona numerantur, pro quibus tunc iuſti remunerantur: in Euangelio dicitur, quia nunc extra ſynagogam fiunt, ideo tunc aulam Dei intrabunt, de qua conſolatione gentes ſoluunt in alleluia, & in offertorio & in communione. Ab hinc poſt ſex dies Pentecoſtes agitur, quo ſpiritus credentibus diſtribuebatur, quia poſt ſex ætates mundi fideles per gratiam ſancti Spiritus in diuerſis manſionibus diſponentur. Ideo poſt ſex dies celebratur, quia pro ſex Euangelicis operibus, quæ ſex in diebus hebdomadę operabantur, tunc in gaudio remunerabuntur. Quid autem poſt decem dies Aſcenſionis agitur, ideo fit, quia pro decem præceptis legis denario vitæ ditabuntur.

De Vigilia Pentecoſtes. CAP. XXXIII.

C IN officio Vigiliæ Pentecoſtes baptizandi imbuuntur, qualiter fide & operatione cœleſtia mereantur, de quorum ſaluatione mater Eccleſia exultat, dum Kyrie eleiſon, & Gloria in excelſis Deo reſonat. In oratione pro eis precatur, vt acceptum ſpiritus ſancti donum in eis confirmetur; in lectione duodecim viri ſpiritum ſanctum accepiſſe memorantur, per quos vniuerſitas fidelium in quatuor mundi partibus deſignatur. In alleluia & in tractu Laudate Dominũ, Deum laudãt, quod errorem infidelitatis euaſerunt. In Euangelio promittitur eis ſpiritus ſancti cõſolatio, & ipſius diuinitatis manifeſtatio. Qui in offertorio rogant, vt eis ſpiritum ſanctum mittat, In communione effuſio ſancti Spiritus decantatur, de qua fidelium vniuerſitas fœcundatur.

De ſancto die & officio Spiritus Domini.

D CAP. XXXIV.

SEptem officia huius hebdomadæ ſeptem donis ſpiritus ſancti congruunt, qui baptizati acceperunt in officio Spiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ glorificatur, per quem ſcientia vocis credentibus datur. Et quia hoc donum quatuor mundi partibus infunditur, ideo quater alleluia concinitur. In oratione poſtulant, quatenus de ſpiritus ſancti conſolatione gaudeant, lectio baptizatis inſinuat, qualiter primitiua Eccleſia genera linguarum per ſpiritum ſanctum acceperat, cuius ipſi filij meruerunt, & eundem ſpiritum ſanctum acceperunt. Qui præ gaudio duo alleluia concinunt, quia bis ſpiritum ſanctum acceperunt: ſemel cum baptizantur, ſecundo cum confirmantur, ſicut & ſpiritus ſemel datus eſt in terra, ſecundo de cœlo. Porro ſequentia genera E linguarum repræſentat, qua eccleſia omnibus linguis laudes Chriſto reſonat. In Euangelio Chriſti dilectoribus prioris dilectio & filij priuſquam promittitur manſio, & vt ſpiritus ſanctus adueniat, qui eos omnia doceat. Qui in offertorio precantur, vt hoc in eis confirmetur, in præfatione ſpiritum ſanctum cum Angelis collaudant, in quem Angeli proſpicere deſiderant. Cuius effuſio in communione decantatur; cum in ſe optantes iam deſcendere credatur.

De officio Cibauit eos Dominus. CAP. XXXV.

IN officio, Cibauit eos, ſpiritus intellectus denotatur, qui adeps frumenti, & mel Petrę, id eſt, Chriſtus nominatur; Chriſtus enim granum frumenti & petra

vocatur, huius adipe ſunt fideles cibati, & melle eius ſaturati, dum dulcedine ſpiritus ſancti ſunt repleti. Et quia in quatuor plagis mundi hæc gratia diffunditur, ideo quater alleluia canitur. Qui in oratione poſtulant, vt eis pacem cum fide tribuat, lectio eos inſtruit, qualiter gratia ſpiritus ſancti gẽtibus data ſit. Vnde lætantes alleluia congeminant, quia Iudæi & gentiles ſpiritum ſanctum acceperant. Euangelium dicit, quod Deus filium ſuum pro eis tradiderit, in quem ſi credatur, vitam æternam habeant. In offertorio audiunt, quod ſpiritus ſanctus de cœlo intonuit, & fontem baptiſmatis humano generi aperuit, in communione cantatur, quod à ſpiritu ſancto omnia doceantur.

De officio Accipite iocunditatem.

CAP. XXXVI.

IN officio, Accipite iocunditatem, Eccleſia Spiritum conſilij honorat, qui ei iocunditatem æternæ gloriæ donat, & ad cæleſtia regna vocat. Et quia per geminam dilectionẽ in fide Trinitatis hanc gratiã adepti ſunt, ideo quinquies alleluia canunt. In oratione petunt, ſe per ſpiritum purgari, & ab omni aduerſitate tueri, qui in lectione docẽtur, quod dona Spiritus ſancti per orationem dentur. Vnde bis alleluia concinunt, quia ſpiritu & mente pſallunt, ſpiritu & mente orabunt. Euangelium eis intimat, quod eos oſtiarius ſpiritus ſanctus per oſtium Chriſtũ ad vitam patrem introducat. In offertorio eis commemoratur, quod pane Angelorum reficiantur. In communione vnum cum Chriſto effecti à Spiritu ſancto ſunt clarificandi.

De officio Deus dum egredereris.

CAP. XXXVII.

IN officio, Deus cum egredereris Spiritus fortitudinis magnificatur, qui ſicut filios Iſrael de Ægypto liberans corã eis in igne gradiebatur, ita fideles de hoc mũdo eruens coram eis in igne amoris graditur, ita per præcepta faciens eis, per gratias habitans in illis. Et quia de quatuor partibus mundi ad ſupernam patriam euocantur, ideo quater alleluia cantatur. In oratione precantur, vt per Spiritum ſanctũ ad veritatem Chriſti perducantur. Duæ lectiones leguntur, quia duo populi ſcilicet Iudæi & gentiles ſpiritu ſancto ad fidem colligũtur. In vna ſpiritus ſancti effuſio recitatur, in alia miracula per eum geſta commemorantur. In vno alleluia de Iudæis conuerſorum lætitia exprimitur, in alio de gentibus baptizatorum exultatio accipitur. Duæ quoq; lectiones leguntur, quia ordinandi veteri & nouo Teſtamento docti præcipiuntur. Vtriſque autem ſcilicet baptizatis & ordinandis panis viuus in Euangelio prædicatur, quo refecti nunquam moriantur. In offertorio ſpiritum ſanctum ſibi mitti poſcunt. In communione pacem ſibi dari audiunt.

De Feria quinta. CAP. XXXVIII.

IN officio feria quinta Spiritus Domini ſpiritus ſciẽtiæ exaltatur, per quem ſcientia ſpiritualium fidelibus datur. In lectione & Euangelio in peccatis lapſi conſolantur, dum ſigna per ſpiritum ſanctum patrata memorantur.

De officio Repleatur. CAP. XXXIX.

IN officio Repleatur os meum laude, ſpiritus pietatis glorificatur, per quem Trinitas collaudatur. Et quia in quatuor mundi plagis laudibus extollitur, ideo quater alleluia concinitur. In oratione Eccleſia precatur, ne ab hoſtibus perturbetur. In lectione iocunditas faciei Dei ei promittitur. In Euangelio remiſſio peccatorum & ſanitas animæ perducitur. Vnde in offertorio Deum laudat & in communione gratuita ſpiritus ſancti dona pronunciat.

De officio charitas Dei. CAP. XL.

IN officio charitas Dei ſpiritui timoris laus canitur, per quem charitas in animam introducitur. Et quia tres partes mundi Aſia, Africa, Europa in fide Trinitatis ſpiritum ſanctum accipiunt, ideo ter alleluia concinunt. Qui in oratione Dominum orant, vt eis ſpiritum ſanctum infundat. Sex lectiones & Euangelium ſeptimum leguntur, quia ſeptẽ dona ſpiritus ſancti ad memoriam reducuntur. Ideo enim ſeptem leguntur, quia miniſtri Eccleſiæ in ſeptem gradibus per ſeptem dona ſpiritus ſancti hac die proueheuntur: per primam enim lectionem, oſtiarij: per ſecundam, exorciſtæ: per tertiam, lectores: per quartam, Acolyti: per quintam, Subdiaconi: per ſextam, Diaconi: per Euangelium, Preſbyteri inſtruuntur, per ſingula, alleluia ſingulorũ graduum laudes exprimuntur. In offertorio autem Preſbyterorum preces & oblationes pro Eccleſia intelliguntur. In communione Chriſti Aduentus, & æternum gaudium ſuis miniſtris promittitur.

Dominica Benedicta.

CAP. XLI.

DOminica quę ſequitur de ſancta Trinitate agitur, quia plus acceptum baptiſmum plus datum ſpiritum oportet, vt fidem Trinitatis bonis operibus exerceant, iam de reliquis videamus.

De capito à ſeptuageſima vſque poſt Pentecoſt.

IGitur per ſeptuageſimam illud tempus accipitur, quo populus Dñi à Pharaone in Ægypto affligebatur, & ſignificat illud tempus, quo genus humanũ ante Chriſti aduentũ à diabolo in hoc mũdo premebatur: per Paſcha autem illud tempus intelligitur, quo filij Iſrael à Pharaone per agnum liberati ſunt, & ſignificat illud tempus quo fideles à diabolo per Chriſtum redempti ſunt: per quadraginta dies à Paſcha vſque ad Aſcenſionem Domini accipiuntur quadraginta anni, quibus filij Iſraël cum gaudio & lætitia ad patriam rediderunt, & ſignificat illud tempus, quo fideles de Chriſti Reſurrectione læti fuerunt: per rogationes, cum cruces per diuerſa loca portantur, illud tempus intelligitur, quando filij Iſraël terram repromiſſionis ingreſſi Archam Domini per diuerſa loca portauerunt, multas vrbes ſubuerterunt, & ſignificat illud tempus quo fideles ad aſcendentem Dominum confluebant, & Hieroſolymam aſcendebant: per Pentecoſten, cum dona ſpiritus ſancti celebrantur, illud tẽpus accipitur, quando filij Iſraël deuictis hoſtibus terrã inter ſe diuiſerunt, & ſignificat illud tempus, quo fideles varia dona ſpiritus ſancti acceperunt: per ſeptimanam, quę ſequitur, illud tẽpus innuitur, quando iudices populo Dei præfuerunt, & ſignificat illud tẽpus, quando Apoſtoli iudices orbis populum Dei ſua præſentia rexerunt. Porro Dominica Domine in tua miſericordia, cum hiſtoria Deus omnium cantitur, illud tempus oſtendit, quo reges Iſraël multis prælijs ab hoſtibus vexabantur, & ſignificat illud tempus, quando Martyres à perſecutoribus diuerſis ſupplicijs afficiebantur.

Dominica prima à Pentecoſte vſque ad Aduentum Domini.

CAP. XLII.

DAuid itaque Rex, qui à Saul & ſuis ſeruis affligitur, de patria expulſus ad gẽtes ire cogitur, de ſuis viribus diffidens, de Dei adiutorio præſumens dicit, Domine in tua miſericordia ſperaui. Cui oratio, Deus in te ſperantium fortitudo conuenit, qui Deum fortitudinem dicit, cuius auxilium poſcit. In Epiſtola, quæ Deum filium ſuum ad ſaluandum mundũ miſiſſe teſtatur, conſolatio Prophetarũ demonſtratur, qui Dauid de hoſtibus ſuis ſaluandum prædixerunt, & ei regnum Iſraël promiſerunt. In graduale, ego dixi Domine, Dauid peccatis ſuis perſecutionem imputat. In alleluia Domine Deus meus in te ſperaui, ſe ab inimicis liberari poſtulat. In Euangelio vtriuſque perſona exprimitur, dũ in diuite Saul, in Lazaro Dauid accipitur. Saül ſuperbus, vt diues, purpura induebatur, ſplendidè quotidie epulabatur, Dauid, vt Lazarus vlceroſus, ſic ab hominibus eiectus, vt leproſus, per ſiluas egens vagabatur. Canes Lazari vlcera lingebant, & gentiles Dauid ſuſcipientes confouebant. Saul mortuus tanquam diues in inferno demergitur, Dauid ſceptro regni potitur,

potitur, poſt mortẽ Abrahæ in requie coniungitur. In offertorio, intende voci orationis, Dauid pro liberatione ſua poſcit. In communione, Narrabo omnia mirabilia tua pro collatis beneficiis grates ſoluit.

Sub gratia. CAP. XLIV.

SIc Chriſtianus populus dũ ab infidelibus, vel hæreticis, vel à malis Catholicis opprimitur, & de ciuitate in ciuitatẽ pellitur, ad Dominum clamare cognoſcitur, Domine in tua miſericordia. In oratione diuinum auxilium inuocat, vt ei & voluntate & actione placeat. In Epiſtola conſolatur, cũ Deus filium ſuum pro ſalutione illius miſiſſe confirmatur, in oratorio miſericordiam Dei implorat. In Alleluia à perſequẽtibus liberari poſtulat, Euangelium per diuitem infidelem populũ exprimit; per pauperem Lazarum Chriſtianum populum innoteſcit. Infidelis quippe Iudaicus purpura induebatur, cum de carnis nobilitate gloriabatur. Splendide epulabatur, cũ in ceremoniis per ſacras ſcripturas inſtruebatur. Gẽtilis autem populus purpura veſtiebatur, cum de regni monarchia ſuper cæteras gentes extollebatur, ſplendide epulabatur, cum Philoſophicis & Poeticis ſcriptis magnificabatur, hæreticorum vero grex, quaſi purpura induebatur, cum de mundanis põpis ſuperbiens humiles aſpernabatur. Splendide epulabatur, dum continuis ſermonibus ſæcularis eloquentiæ paſcebatur. Mali autem Catholici quaſi purpura ſe veſtiunt; cum de ornatu precioſarum veſtium ſuperbiũt. Splendide epulantur dum deliciis, & carnis deſideriis tantum operã dare conantur. Porro Chriſtianus populus humilis peccata ſua confitens, terrena deſpiciens, ſola cœleſtia appetens, vt Lazarus vlceroſus abiicitur, dũ à Iudæis, à gentilibus, ab hæreticis, à malis Catholicis deſpicitur. Sed cum diues moritur, in inferno truditur, quia increduli & peruerſi, qui hic in bonis dies ducunt, in puncto ad inferna deſcendunt: Lazarus autem moriens in ſinum Abrahę ducitur, quia Chriſtianus populus, qui hic affligitur poſt gaudio & requie perfruitur, vnde in offertorio Deum regem inuocat, in communione eius magnalia narrat.

Dominica ſecunda. Factus eſt ſub lege.

CAP. XLV.

DOminica quæ ſequitur Dauidicum regnũ repręſentare videtur. Occiſo nãque Saul Dauid à gentibus euocatur, & in regni ſolio ſublimatur. Qui exultans dicit, Factus eſt Dominus protector. Cui oratio ſancti nominis congruit, quæ Dei gubernatione nunquam deſtitui ſuos dilectores dicit. Epiſtola etiam conuenit, quæ eum de morte ad vitam tranſlatum dicit, de mortis namque periculo liberatus, in regnum eſt tranſlatus. Vnde & in graduale, Ad Dominum cum tribularer ſe exauditum exultat, in Alleluia, Deus iudex iuſtum Dei iudicium laudans exaltat, qui ſuperbum Saul deiecit, & ſe humilem populo præfecit; huic Euangelium conſonat, quod quendam magnam cœnã feciſſe, & multos vocaſſe, & plurimos non veniſſe commemorat, non enim dubium eſt, Dauid adepto regno magnũ populo inſtruxiſſe conuiuium. Qui venire nolebant de genere Saul erant. In offertorio Domine conuertere precatur, vt ab hoſtibus vndique eruatur, In communione: Cantabo, Domino gratias agit, qui ei tot bona tribuit.

Sub gratia. CAP. XLVI.

HOc totum de Chriſtiano populo accipitur, qui à perſecutionibus in martyrib⁹ oppreſſus ad regnũ ſupernum euocatur, Qui de ſua ereptione gratulabundus dicit, Factus eſt protector Dominus. In oratione innoteſcit, quod per timorẽ ad amorem peruenerit, lectio dicit, quod eos mundus odio habuerit, ſed nunc de morte ad vitã tranſlati ſint. In offertorio pro animab⁹ ſuis orant quas corporibus adhuc ſociari non dubitant, in communione Domino laudes ſoluunt, à quo bona acceperant, hoc officium conuenienter circa feſtum S. Ioannis cantatur, qui hora cœnæ à Domino miſſus, &

A populos Dei ad conuiuium inuitaſſe prædicatur. Aliquando enim circa feſtum Apoſtolorum Petri & Pauli canitur, qui de vicis & ſepibus errorum gentilem populum ad conuiuium Dei conuocaſſe leguntur. Porro in cantu vox prædicantium Deũ & laudantium exprimitur, qui eis protector fuit, de tribulatione eripuit; omnia bona tribuit. Vox quoque conuerſorum de errore intelligitur, quos Dominus in latitudine charitatis eduxit, animas eorum eripuit, bona cæleſtia tribuit.

De ſancto Ioanne Baptiſta.

CAP. XLVII.

DE ſancto Ioãne Baptiſta Reſponſoria ſumpta sũt de propheteis, & de Euangelio, quia ipſe erat finis prophetiæ, & initium Euangelij. In feſto Apoſtolorũ in tertia nocturna, & ad laudes Antiphonæ cũ Alleluia

B canuntur, in iſta autem feſtiuitate non cantantur, quia maior eſt gloria noui teſtamenti, quam legis. Ioannis enim natiuitas extitit ante reſurrectionem Domini; Apoſtolorum vero natiuitas in cœlo poſt clarificationem Eccleſiæ à Spiritu ſancto. Ideo illæ Antiphonæ decorantur, illæ non

De vigilia ſanct. Ioannis Baptiſtæ & officio eius.

CAP. XLVIII.

IN feſto S. Ioannis Baptiſtæ, vel in præcipuis feſtiuitatibus aguntur duo officia, in nocte vnum, in initio noctis ſine gloria peragitur, & vocatur vigiliæ. Vnde & præcedes dies vigilia nominatur. Aliud vero circa mediam noctẽ, & finitur in die, & hoc habet in tertio nocturno in Antiphonis Alleluia per vnũ officium recolitur, legalis nox & Sabbata quæ in figura futurorum

C celebrantur, per aliud reſurrectio Domini & noſtra futura feſtiuitas, ideo cum Alleluia peragitur, quia tranſiit ad conſortium Angelorum. Ideo autem in vigilia ſanctorum flectamus genua non dicitur, quia miſſa ad noctem ſequentis diei pertinere videtur, Alleluia vero propter ieiunium dimittitur.

Dominica tertia Reſpice in me ſub lege. CAP. XLIX.

SEquens Dominica de Dauid pœnitentia videtur inſtituta. Qui poſt adulterium cum Bethſabee, & occiſionem Vriæ, propheta eum increpante pœnitentiam egit ex corde. Qui gemebundus dicit, Reſpice in me, & miſerere mei. Oratio deprecationem noſtram pro Dominica non dicitur, quæ octauæ Pentecoſtes aſcribitur. Oratio autem Gregoriana, Protector in te ſperantium, pœnitenti Dauid concordat, qui miſeri-

D cordiã Dei ſuper ſe multiplicari flagitat, vt bona æterna non amittat. Epiſtola quoque humiliamini ſub potẽti manu Dei, admonitionem prophetæ declarat, qua regem ad pœnitentiam prouocat. In graduale autẽ Iacta cogitatum tuum in Domino, conſolatio eiuſdem prophetæ notatur, qua tam pœnitentem regem conſolatur. In Alleluia, Diligam te Domine, Dauid Deum laudat, quem refugium miſerorum clamat, huic Euangelium conſonat; quod gaudium Angelis ſuper vno peccatore pœnitente prædicat. In offertorio ſperent in te omnes, & de ſpe veniæ Dauid Deo plaudit, qui ſe quærentes non dereliquit. In communione, Ego clamaui, grates ſoluit, quod remiſſo peccato communionem fidelium promeruit.

Sub gratia. CAP. L.

E PEr Dauid pœnitẽtem populus fidelium accipitur, qui poſt idololatriam quaſi poſt Bethſabeæ adulterium, & iuſtorum occiſionem, quaſi poſt Vriæ interfectionem ad pœnitentiam conuertitur. Qui in oratione non ceſſat deprecari miſericordiam Dei ſuper ſe multiplicari. Quem Epiſtola admonet, vt ſe ſub manu Dei per pœnitẽtiam humiliet, diabolo reſiſtat, qui eum deuorare tãquam leo inhiat, hunc populum iam ſollicitum monet Graduale, vt iactet in Domino cogitatum, in Alleluia laudes Deo dicit, qui refugium tribulatis extitit, hunc Euãgelium ad veniam roborat, dum Angelus ſuper vno peccatore gaudium commemorat. In offertorio largitorem veniæ laudat, qui in ſe ſperantes

ſaluat. In communione gratias agit, quia communione corporis Christi percepit; hoc enim officium circa feſtum ſancti Ioannis Baptiſtæ, vel Apoſtolorum canitur A qui populum ad pœnitentiam prouocaſſe leguntur.

Dominica quarta, Dominus illuminatio ſub lege.

Cap. LI.

DOminica huic proxima afflictionē Dauid nobis inſinuat, qua cū filius ſuus Abſalon iudicio Dei, poſt peccatum Vriæ affligebat. Qui expulſus de regno confidit in Domino, ſic dicens, Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo; Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? De victoria autem. Qui tribulant me inimici ipſi infirmati ſunt, & ceciderunt. Si B conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum. Cui oratio, Da quæſumus Domine congruit, qui mundi curſum ſibi pacifice dirigi poſcit; huic rei bene Epiſtola concordat, quæ paſſionem huius tēporis ad futuram gloriam nō condignam pronunciat. Porro in graduale, Propitius eſto Domine, & in verſu, Adiuua nos Deus ſalutaris noſter, vox contra Abſalon prælīātium accipitur. In Alleluia, Domine in virtute tua lætabitur rex, vox eorumdē de victoria exultantium intelligitur; ab hoc Euangelium non diſcrepat, quod eadem menſura remetiendum indicat. Nam Dauid luit, quod male commiſit, & Abſalon iuſte recepit, quod impie promeruit. In offertorio, Illumina oculos meos, oratio Dauid exprimitur, interim dum bellum geritur, Qui orat ne in morte obdormiat, ne inimicus ei præualens gaudeat. In C communione Dominus firmamentum, Deū pro victoria laudat, quem firmamentum, & adiutorem ſuum vocat.

Sub gratia. Cap. LII.

DAuid poſt peccatum afflictus eſt, Chriſtianus populus poſt idololatriam ab infidelibus oppreſſus. Qui mundi aduerſa calcat, de ſpe promiſſa cœleſtium exultat dicens, Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo? In oratione poſtulat, vt ei Dominus curſum mundi pacifice dirigat. Qui ordo prędicatorum in Epiſtola pœnas temporales Alleluiat, dum non condignas paſſiones huius tēporis ad futuram gloriam intimat. Porro oppreſſi auxilium Dei in graduale inuocāt. In Alleluia pro victoria de malis tripudiant, per regem enim Chriſtū populus Chriſtianus, rex exiſtit, qui mo- D res & actus per virtutum ſceptra regit, Euangelium menſuram bonam his promittit, quos mūdus aduerſis pro Deo afficit. In offertorio Chriſtianus populus orat, ne inimicus, ſcilicet diabolus, de eius morte gaudeat. In communione Deo plaudit, qui ei adiutor extitit.

Dominica quarta, Exaudi Domine ſub lege.

Cap. LIII.

POſt flagella populus ad Dauid confluit, eumque cum magno tripudio regno reſtituit. Inſuper filio eius regnum à Domino pollicetur, de quibus officium huius Dominicæ inſtitutum videtur. Dauid namq; pro ſtatu regni ſic orat, Exaudi Domine vocē meam. Oratio, Deus qui diligētibus te bona inuiſibilia pręparaſti, ei conuenit. qui promiſſiones Dei conſequi petit, quas E filio ſuo de regno promiſit. Epiſtola quoque ei cōgruit, quia malum pro malo non reddidit, ideo benedictionem hæreditate poſſedit. Graduale, Protector noſter orationem Dauid pro populo, Alleluia vero, In te Domine ſperaui, repræſentat preces laudū pro ſemetipſo. Euangelium huic rei conſonat, quod turbas ad Ieſū truiſſe, & diſcipulos multitudinem piſcium cepiſſe narrat, quia turbæ ad Dauid cōfluxerunt, & amici eius plurimos vndique ad eum traxerūt. Qui in offertorio, Benedicam Domino, gratiā pro exhibitis bene agit, qui ei intellectum tribuit: in communione, Vnam petii à Domino, pro ędificatione templi petit, quam poſtmodum Salomon compleuit.

Sub gratia. Cap. LIV.

POpulus quoque Chriſtianus quondam poſt afflictionem perſecutorum tranquillitati redditur, & ei pax æternæ vitæ pro ſolatio promittitur. Qui in introitu, Exaudi Domine vocem meā, pro præſenti Eccleſię ſtatu orat. In oratione autem pro futura promiſſione, quæ omne deſiderium ſuperat, rogat. Epiſtola, Omnes vnanimes in oratione hortatur, vt benedictionē hæreditate mereantur dicens, oculos Domini eſſe ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum. Euangelium quod turbas ad Dominum concurriſſe, & diſcipulos multos piſces cepiſſe commemorat, turbas gentiliū ad Eccleſiā confluxiſſe, & prædicatores de gurgite erroris plurimos rete fidei extraxiſſe inſinuat. In offertorio Deum benedicit, qui ei intellectum de æternis tribuit. In cōmunione vnam rem poſtulat, vt in domo Domini in æternum maneat: hæc Dominica aliquando infra octauam ſancti Petri euenit, vnde & eius mentio in Euāgelio fit. Sæpius tamen circa feſtum ſancti Iacobi occurrit, cuius enim Euangelium in piſcatione meminit, quia nimirum hi piſcatores homines errore fluctiuagos ſagena prędicationis extraxerunt, & ad portum æternæ vitæ perduxerunt.

Dominica ſexta, Dominus fortitudo ſub lege.

Cap. LV.

PRæſens Dominica inde inſtituitur, quod Salomon à Dauid præcepto Domini rex conſtituitur. Dauid namque morti appropinquans, de victis hoſtibus Deo gratias agit, dum Dominum fortitudinem plebis ſuę dicit. De filio quoque gentes ſolicit, dum eum protectorē ſalutis Chriſti ſui, id eſt, Salomonis nunciauit. Deinde ſubiectum populum Deo commendat, ſaluum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ, huic rei oratio, Deus virtutum concordat, in qua Deū ſpocit, vt in filio ſuo bona, ac nutrita cuſtodiat; per Epiſtolā Nathan prophetæ & Sadoch pontificis, admonitio denotatur, qua Salomonē per vnctionem renouatum in nouitate vitæ ambulare exhortatur. In Graduale, Conuertere Domine, illorum benedictio ſuper regem, atq; oratio ſuper populū intelligitur; in Alleluia vero, Omnes gentes, plauſus populi de vnctione regis accipitur: per Euangelium nobis admonitio Dauid innuitur, qua filium ſuum moriens alloquitur, per quam eum ab homicidio & ira vetat, & ante oblatum ſacrificium in ſe peccantibus dimittat. Porro Salomon in offertorio Deum rogat, vt greſſus ſuos in ſemitis ſuis perficiat, in communione, Circuibo & immolabo, Deo vouet, quod domum nomini eius ædificat.

Sub gratia. Cap. LVI.

SIcut Salomon à patre rex conſtituitur, ita Cōſtātinus à Papa princeps pacis Chriſtiano populo pręficitur, vnde Eccleſia exultans canit, Dominus fortitudo plebis ſuæ. In oratione Domino ſupplicat, vt ei religionis augmentum tribuat, & bona in eo nutriat, Epiſtolæ prædicationem Syluester Papa nobis declarat, quæ Imperatorem Chriſto cōſepultum in baptiſmate nunciat, & vt per chriſmatis vnctionem renatus in nouitate vitę ambulet, poſtulat. In graduale eius oratio ſuper populum exprimitur; per Alleluia plauſus Chriſtiani populi de conuerſione regis intelligitur; per Euangelium, doctrina ſacerdotum innuitur. Conſtātinus in Chriſtiana religione inſtruitur, quem docēt homicidium & iram declinare, & ſacrificium offerētem proximis commiſſa relaxare. In offertorio ipſe rex orat, vt Deus greſſus ſuos in ſemen ſuum perficiat. In communione Deo vouet quod poſtmodum deuotus complet, ſcilicet vt domum nomini Domini conſtruat, quia Eccleſiam Dei domum per eum erectam & ornatam conſtat.

Dominica ſeptima Omnes gentes ſub lege.

Cap. LVII.

IN menſe Auguſti dum hiſtoria, In principio Deus creator, pacificum Salomonis regnum nobis repręſentatur, decus regno pręſēs Dominica in officiatur.

Populus

Populus namque, qui ſub Dauid bellis ſudauit, ſub Salomone bellis vndique ſopitis in laudes Dei his verbis exultans, prorumpit, Omnes gentes plaudite manibus, Subiecit populos nobis. Quibus oratio, Deus cuius prouidentia congruit, à quibus Deus cuncta noxia ſubmouet, & omnia profutura concedit. Epiſtola doctrinam prophetarum inſinuat, qui populum Dei in iuſtitia ſeruire ſuadebant. Graduale autẽ, Venite filij, Salomonis nobis monita innuit, qui ſubiectos ad obſeruantiã legis inſtruit. Quibus præmium à Deo ſpõdet dicens, Accedite ad eum & illuminamini. In Alleluia, Magnus Dominus Deo laudes dicit, qui eũ laudabilem in Hieruſalem fecit. Aliqui cantant Alleluia, Eripe me de inimicis meis, quod ei bene conuenit, quia eum Deus ab omnibus inimicis eripuit. Euangelium ab hac re non diſcrepat, quod ſeptem panibus quatuor millia hominum per Dominum ſatiata narrat, quia videlicet Salomon, qui typum Domini geſſit, ſeptem donis Spiritus ſancti repletus quatuor partes mundi verbo Dei ſatiauit. Offertorium, Sicut in holocauſtum, ſacrificiũ Salomonis demonſtrat, quod Domino in Gabaon offerebat. Communio, Inclina aurem tuam, orationem regis exprimit, qua ſapientiam à Deo petiit & continuo accepit.

Sub gratia. CAP. LVIII.

SAlomon inſignitur ſceptro, & Conſtantinus corona regni redimitur, populus ſub Salomone pacem habuit, & Eccleſia ſub Conſtantino pace floruit. Vnde lætabunda canit, Omnes gentes plaudite manibus, Subiecit populos nobis, in oratione poſtulat, vt Deus noxia cuncta ſubmoueat, per Epiſtolam inſtantia prædicatorum eã incitat, vt ſic Domino in virtutibus ſeruire ſtudeat, quemadmodũ prius dæmonibus in immunditia ſeruierat. Graduale, Venite filij, verba Conſtantini nobis indicat, quibus populos orbis ad Chriſtianam religionem initiat. In Alleluia, Magnus Dominus Deum laudat, quem in ciuitate Eccleſiæ laudabilem fecerat, vel Alleluia, Eripe me Domine de inimicis meis, ei bene conuenit, quia eum Deus ab hoſtibus in bello per vexillum ſanctæ crucis vbiq; protexit. Euãgelium quatuor millia hominũ ſeptẽ panibus ſatiata memorat, quia quatuor partes mundi donis Spiritus ſancti illo tempore abunde Chriſtus repleuerat. Offertorium ſacrificium Conſtantini exprimit, quo ſeipſũ Deo obtulit, & Chriſti cultum inſtituit, vel ſacrificiũ laudis Eccleſiæ innuit quod pro religioſo principe Deo obtulit. Verba enim eiuſdem offerunt; Azarias cũ ſociis ſuis in fornace recitauit, & Angelus Domini de incendio eos liberauit. Ita Eccleſiam, quam nuper perſecutio afflixerat, Conſtantinus de anguſtia liberabat. Communio orationem Conſtantini nobis innoteſcit, qua pro ſtatu Eccleſiæ poſcit.

Dominica octaua, Suſcepimus ſub lege.

CAP. LIX.

PRæſens Dominica de famoſo templo inofficiatur, quod à Salomone Hieroſolymis tertio ordine ædificatur, hoc auro & gemmis ornauit, & cultum dei per miniſteria ſacerdotum celebrem in eo ordinauit, Quorum laus hæc repræſentatur, dum ſic domino cantatur, Suſcepimus deus miſericordiam tuam. Quibus oratio, Largire quæſumus domine, conſonat, in qua, vt recta cogitent, & agant, orant. Epiſtola eius cõuenit, in qua filij dei & hæredes regni eius dicuntur, qui ſpiritu dei aguntur. Graduale, eſto mihi in deum quod locum illum domum refugij vocat. Alleluia autem, Te decet hymnus deus, hoc nominatum & manifeſte clamat, quod hymnum in Sion, & votum in Hieruſalem reddi deo pronunciat. Et in verſu Replebimur, templum dei ſanctum nominat. Notandum autem quod pene vbicunque Hieruſalem ſcribitur, longa neuma ponitur, quia per hoc iubilatio in cœleſti Hieruſalem exprimitur; vbi vero Alleluia verſu inſignitur, ibi gemina ſequentia notatur, Euãgelium quoque congruit, quod non omnes regnum cœlorum intrare, qui deum in templo nomine tenus tantum inuocãt, dicit. Offertorium autem, Populum humilem ſaluandum promittit, Communio, Guſtate, communionem ſacerdotum indicat, quam ſub gratia de panibus propoſitionis ſumebant.

Sub gratia. CAP. LX.

SAlomon primus domino templum Hieroſolymis fecit, & Conſtantinus primus imperatorum Eccleſiam Romæ in honore Apoſtolorũ Petri & Pauli conſtruxit, atque Helena mater eius templum Domino Hieroſolymis tribuit. Idemq; princeps plurimas Eccleſias ædificauit, quas magna dote magniſq; muneribus dotauit, miniſterio clericorũ decorauit, à Conſtantino quoque domus domino fundatur, dum eius iuſſu celebris Nicena ſynodus congregatur, in qua Eccleſia domus dei magnifice ædificatur, dũ deſtructis hæreſibus fides roboratur. Domus tripartitur, quia Eccleſia in doctores, in continentes, in coniugatos diuiditur, auro & gemmis ornatur, dum ſacra ſcriptura & ſanctis viris illuſtratur. Poſtquam ergo Conſtãtinus Eccleſiam in hac ſynodo pacificat, ſancta ſynodus lætabũda exclamat, Suſcepimus deus miſericordiam tuam. In oratione hunc ſpiritum petunt, quo recta cogitare, & agere poſſint. In Epiſtola hæc ſynodus docet, quod qui ſpiritu Dei aguntur, filii dei & regni eius hæredes noſcuntur. In graduale, Deum protectorem inuocat. In Alleluia, deo hymnum pro pace Eccleſiæ iubilat. Euangelium maxime huic rei concordat, quod hæreticos falſos prophetas & lupos rapaces nominat, quos hæc ſynodus ab ouibus Chriſti ſegregat. In offertorio populum humilem ſaluandum pronunciat. In communione fideles ad communionem corporis Chriſti inſtigat, hoc officium frequenter circa feſtum ſanctæ Mariæ occurrit, quæ templum Dei fuit in quo templo Eccleſia miſericordiam Dei ſuſcepit.

Dominica nona, Ecce Deus ſub lege.

CAP. LXI.

POſt ſeptimum annum templũ Salomonis dedicatur, ideo poſt ſeptimũ diem hæc Dominica de eadem re inofficiari notatur. In hac dedicatione rex cum populo munera Deo obtulit, & Archam teſtamenti cum hymnis & laudibus templo conſecrato intulit. Qui Deum ſuis votis fauiſſe exultans dicit, Ecce Deus adiuuat me. Cui ratio, Pateant aures tuæ conuenit, qui deum in templo pœnitentibus deſiderata concedi petiit. Epiſtola exhortationem regis nobis inſinuare videtur, qui populum monuit, ne patres illorum imitarẽtur, qui idololatræ, fornicatores, murmuratores extiterunt, & idcirco multa millia ex eis reproba morte perierunt. Salomone orante maieſtas domini in templo apparuit, quam populus adorans laudauit hanc laudem. Graduale, domine dominus noſter exprimit, Alleluia, Attendite popule meus legem, ipſius dei allocutionem ad populum depromit, Euangelium bene concordat, quod ſingulos debitores ad villicum veniſſe, & debita domini ſui ſcripſiſſe narrat, quia ſinguli votorum profeſſores ad Salomonem conuenerunt, & vota ſua deo obtulerunt. In offertorio, Iuſtitiæ domini Salomon populum ad iuſtitiam legis exhortatur. In communione, Primum quærite eis bona à deo pollicentur.

Sub gratia. CAP. LXII.

PEr ſeptiformem Spiritũ fide corroborata in Nicena ſynodo tota Eccleſia repletur gaudio, rex ouans cum populo mundus induitur nouo tripudio. Vnde Eccleſia lætabunda canit, Ecce deus adiuuat me. In oratione poſtulat, vt ea deum roget, quæ ei placeant. In Epiſtola ſolicitudo doctorũ nobis inſinuat, qui populum ab idololatria, à fornicatione, à murmuratione dehortatur. In graduale laudatio populorum, in alleluia hilaris prædicatio doctorum demonſtratur. In Euangelio debita domini per villicum deſcripta reſeruantur, & per Conſtantinum tota Eccleſiaſtica ſtatu

traduntur. In offertorio populum humilem ad iuſtitiā Dei prouocat. In communione regnum Dei eos quærere rogat, & ſic eis omnia à Deo dari confirmat.

Dominica decima, Dum clamarem ſub lege.

CAP. LXIII.

DOminica, quæ ſequitur, de oratione Salomonis & apparitione Domini inſtituitur. Dedicato namque tēplo Dominus Salomon apparuit, ſe tēplum conſecraſſe & eius preces pro omnibus, quas orauit exaudiſſe innotuit, & ſi legem eius cum populo cuſtodiat, ipſe quoque templum cum populo ab hoſtibus muniat. Si autem legem eius abiiciant, ipſe etiam templum hoc cum populo deſtruat. Vnde Salomon ſe exauditum exultans dicit, Dum clamarē ad Dominum. Cui oratio Deus, qui omnipotentiam tuam cōuenis, quæ ad diuina promiſſa currentes cœleſtium bonorum conſortes fieri dicit. In templo Salomonis miniſteria diuina per leuitas diſtribuit, ſicut ei Deus pro prophetam præcipit, has Epiſtola diuiſiones miniſtrationum innoteſcit, dū alij ſapientiā, alii ſcientiam, alij genera linguarum, alij interpretationem ſermonum datam deſcribit. Graduale, Cuſtodi me Domine, orationē Salomonis inſinuat, qua pro cuſtodia templi orat. Alleluia vero, Exultate Deo indicat, quo modo populum vel ſacerdotes iubilare Deo inſtigat. In Euāgelio expreſſe promiſſio Dei ad Salomonem notatur, vt ingreſſus in tēplum dixiſſe legitur, Domus mea, domus orationis. Comminatio autem eius in eo loco vbi dicit. Inimici tui ad terram proſternent te, & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem. In offertorio, Ad te Domine ſe totum Salomon Deo commendat. In communione, Acceptabis ſacrificium vota iterat.

Sub gratia. CAP. LXIV.

SIc fide in Nicena ſynodo roborata gloria Domini in Eccleſia apparuit, dū multa ſigna per ſuos exercuit. Vnde Eccleſia pro ſui glorificatione, & pro hæreticorum eiectione exultans canit, Dum clamarē ad Dominum, in oratione exorat, vt cæleſtium bonorum conſors fiat. In Epiſtola autem diſtinguuntur, per quos mira geſta leguntur. Alij quippe ſermone ſapiētiæ pręditi fuerunt, ſicut Flauianus Antiochenus Epiſcopus, & Diodorus Epiſcopus, qui primitus choros alternatim pſallere inſtituerunt, & alii quam plures qui multis libris hæreticis reſtiterunt. Alii ſermone inclyti extiterunt, ſicut Athanaſius Alexandrinus Epiſcopus, qui fidem Catholicam in quicūque vult expoſuit, & Euſebius Cæſarienſis Epiſcopus, qui hiſtoriam Eccleſiaſticā, & Baſilius Cappadocenſis Epiſcopus, & Gregorius Nazianzenus, & Ioannes Chryſoſtomus Cōſtātinopolitanus Epiſcopus, & alii plurimi, qui eloquentia illo tempore Eccleſiam illuſtrauerunt. Alii fide ſplendebant, ſicut Cōſtātinus Imperator, qui tunc fidem percepit, & alii multi, qui tunc fidem ſcriptis & dictis defendebant. Alii gratia ſanitatum fulſerunt, ſicut Antonius, & alii Ægypti patres, qui multas ſanitates in populo fecerunt. Alii operatione virtutū reſplenduerunt, ſicut Martinus Turonēſis Epiſcopus, & Nicolaus Mirēſis Epiſcopus, & Epiphanius Cyprenſis Epiſcopus, & alii plerique, qui multis virtutibus mundum decorauerunt. Alii prophetiam, vt Ioannes heremita habebat. Alii diſcretionem ſpirituum, vt Macharius radiabat. Alii genera linguarum acceperant, ſic Effrē, & Hieronymus, & alii plurimi, qui Hebręa, Gręca, & Latina linguā multa diſſerebant. Alii interpretatione ſermonū rutilabant, ſicut idem Hieronymus presbyter, & Ambroſius Mediolanēſis Epiſcopus, & Auguſtinus Ypponenſis Epiſcopus, qui ſacras ſcripturas interpretantes exponebant. Quæ dona in ſe cuſtodiri Eccleſia in graduale poſtulat, in Alleluia pro donis Deo iubilat. In Euangelio Dominus templū Eccleſiæ ingredi, & emētes & vendentes ſpiritualia eiicere dicitur, & domum ſuā domum orationis vocaſſe, eamque deſtruendam cum fletu prædixiſſe fertur. Quod partim ſub Iuliano cōtigit, partim ſub Antichriſto futurum erit. Sub Iuliano namque eſt ad terram proſtrata, quia à gentibus eſt cōculcata. Sub Antichriſto lapis ſuper lapidem non relinquetur, cum electi ab inuicem diſpergentur. In offertorio Eccleſia ſe totam Deo commendat. In communione ſacrificium laudis Deo immolat. Notandum quod Euangelium hoc legitur, in quo deſtructio Hieroſolymorum prędicitur, quia in hoc menſe & prius à Nabuchodonoſor & poſtmodum à Romanis in eodem menſe facta legitur.

Dominica vndecima, Deus in loco ſub lege.

CAP. LXV.

REgina Saba Hieroſolymis properat, Salomonē & templum eius videre deſiderat, aurum & gemmas obtulit, vnde hęc Dominica in officiari promeruit. Viſo autem templo eius in laudem Dei erupit. Vnde Eccleſia ſub figura eius ſic canit, Deus in loco ſancto ſuo: Cui oratio, Deus, qui in abūdantia pietatis tuæ conuenit, in qua petit vt Deus det, quod oratio petere non pręſumit. Epiſtola ei congruit, quia audita ſapientia Salomonis ſeipſam deſpicit, dicit gratia Dei ſum id quod ſū. Graduale laudem eius exprimit, in quo dicit, quod cor eius in Domino ſperauit, & ex voluntate ei cōfiteri velit. In Alleluia Domine Deus ſalutis meæ mente, Deo iubilat, quem ſalutem nominat. Duo homines, qui tēplum intrabant Salomon, & regina erant. Ille de operibus ſuis gloriabatur, illa humiliter, vt Publicanus Deum deprecabatur. In offertorio, Exaltabo te Domine laus eius denotatur, qua ſe à Domino ſuſceptam gratulatur. Communio, Honora Dominum de tua ſubſtantia, munera reginæ innuit, quæ Domino obtulit, & iuſtificata, in domum ſuam deſcendit.

Sub gratia. CAP. LXVI

SAlomon Hieruſalem templo inaurato innouat, quā regina de vltimis finibus videre venerat, & Conſtātinus Chriſtianam religionem per egregiam Conſtātinopolitanam ciuitatem auxerat, quam Eccleſia vndiq; confluens viſitare deſiderat. Regina aurum & gemmas attulit, & Eccleſia ſapientia, vt auro fulgidos, & virtutibus, vt gemmis ſplēdidos protulit. Vnde vero Salomoni, id eſt, Chriſto de eius templo lætabūda pſallit, Deus in loco ſancto ſuo, oratio Euangelica Publicano bene conuenit, qui petit vt Deus dimittat, quæ conſcientia metuit, & adiiciat quod oratio non præſumit. Cui Epiſtola concordat, in qua ſe minimā clamat. In graduale non coacte, ſed ex voluntate ei confiteri prænunciat. In Alleluia Deū ſalutis ſuæ laudat. In Phariſæo Euangelii ſuperbus rex hæreticorum; in Publicano accipitur humilis populus Catholicorum. In offertorio laudes Eccleſia Deo ſoluit, qui eam ad ſe venientem ſuſcepit. Cōmunio eam hortatur, vt bona ſua cum membris Chriſti partiatur, & ſic iuſtificata ad patriam paradiſi reuertatur, in hac enim communione gratia Deo agitur, quia tunc frumentum & vinum colligitur.

Dominica duodecima, Deus in adiutorium.

CAP. LXVII.

SAlomone mortuo regnum diuiditur, ideo & mēſis September in hiſtoriis partitur. Prior pars eius in vna hiſtoria ſolidatur, ſequēs in diuerſas mutatur, quia & regnum Iuda in vna familia Dauid ſtabilitur, regnū autem Iſrael à pluribus inuaditur. Vnde & hiſtoria de his, qui gentibus intermixti erant, vt Iob, Tobias, Iudith, Heſter legitur, quia poſt mortem Salomonis reges cum populo derelicto cultu Dei cultui gentium admiſcebantur. Quod Helias propheta prohibuit, cuius vita huic Dominicæ officium indidit. Dum enim animam eius auferre quęrerent, in ſolitudinem fugit & ſic preces ad Dominum fudit, Deus in adiutorium meū. Cui oratio, Omnipotens & miſericors Deus competit, quæ Deo digne & laudabiliter à ſuis ſeruiri aſtruit, dū rebellibus cœlum tribus annis, & ſex mēſibus precibus clauſit. Epiſtola ei congruit, quæ dicit, litera occidit, ſpiritus autem viuificat, quia Iudæi quęrebant eum occidere.

cidere. Deus, qui ſpiritus eſt viuificare. In graduale, Benedicam Dominum in omni tēpore benedicit. In Alleluia, Domine refugium ad Deum laudans confugit. Euangelium ei conſonat, quod mutum & ſurdū à Domino curatum narrat, quia Helias Iudaïcum populū in lege Dei ſurdum, & à laude Dei mutum incultum Dei reuocat. Offertorium, Precatus eſt Moyſes, orationē Heliæ exprimit, qua iram Dei à populo, ſicut Moyſes amouit. Communio, De fructu operum tuorum, laudem populi innuit, quia data pluuia de fructibus terræ laudes Deo ſoluit.

Sub gratia. Cap. LXVIII.

CONſtantino quoque mortuo Eccleſia ab hæreticis ſcinditur, & in partes diuiditur. Vna pars in Catholica fide roboratur, altera in multa ſchiſmata permutatur. Quia ergo turba hæreticorū verum Dei cultum deſeriens populum Catholicū veræ religionis cultorem, velut Ieſabel, Heliam impugnat, ideo ſic ad Dominū clamat, Deus in adiutorium meum intende, Qui in oratione ſupplicat, vt ad promiſſiones Dei ſine offēſione, ſicut hæres currat. Epiſtola perſecutionem eius depromit, vbi dicit, litera occidit, ſpiritus autem viuificat; hæretici enim Catholicos occidebant, quorū Deus animas viuificat. Et quia Catholicus populus in omnibus vicit, ideo in graduali, Dominum in omni tempore benedicit. In Alleluia, Deum refugium ſuūm dicit, in Euangelio ſurdus & mutus hæreticorū grex accipitur, qui veram fidem audire & Catholicam religionem cōfiteri, per Catholicos conuertitur, pro quo Eccleſia in offertorio precatur, ne ei iraſcatur. In communione Catholici Deo grates ſoluunt pro bonis, quæ de conuerſis abunde fluunt.

Item de eadem Dominica.

Cap. LXIX.

HOc officium ideo nunc agitur, quia in hac ſeptimana obitus Moyſi legitur. Ideo etiam hiſtoria Iob nunc legitur, quia Iob & Moyſes contemporanei inueniuntur. Et quia populus inter hoſtes conſtitutus auxilio Moyſi deſtituitur, ſic ad Dominū clamare intelligitur, Deus in adiutorium meum. Qui oratione poſtulat, vt ad promiſſa Dei ſcilicet ad terrā repromiſſionis ſine offenſione hoſtium currat. Epiſtola ſpecialiter ad Moyſen ſpectat in eo loco, ita vt non poſſent filij Iſraël intendere in faciem Moyſi propter gloriam vultus eius; populus pro Moyſe, Ioſue ducem recepit, ideo in graduali Dominum benedicit. In Alleluia, Deum refugium ſibi factum aſtruit. In Euangelio, idem populus deſcribitur, qui in lege Domini ſurdus, & mut' dicitur, pro quo Moyſes in officio precatur, vt ab eo furor Dei auertatur. Communio, De fructu operum tuorū laudem populi innoteſcit, quam in terra poſſeſſa de fructibus ſoluit, vbi abundantiam panis, vini & olei habuit. In hac enim communione laus ab Eccleſia Deo ſoluitur, quia hoc tempore fructus panis, vini & olei colligitur.

Dominica tredecima. Reſpice Domine ſub lege.

Cap. LXX.

HÆc Dominica incitauit officium ab Heliſæo propheta. Samaria namq; ab hoſtibus obſeſſa fame, & anguſtia erat oppreſſa. Sed meritis Heliſæi multitudo hoſtium fugatur, ciuitas à periculo liberatur. Qui in obſidione Deum ſic inuocat, Reſpice Domine in teſtamentum tuum, in oratione poſtulat, vt populus præcepta Dei diligat, quomodo eum à periculo eripiat; per Epiſtolam inſinuatur, quod hæc propter tranſgreſſionem legis patiatur, dicit enim, Lex enim propter tranſgreſſionem poſita eſt. In graduale, Reſpice Domine Deū inuocat, cum eum rex decollari iuſſerat, quia mulier filium ſuum ob famem comederat. In Alleluia, Venite exultemus Domino, Deum laudare monet, qui eis in Chriſtiano omnē abundantiam daturus foret, huius faciem in confeſſione præuenirent, qui eos ab hoſtibus eriperet. In Euangelio homo in latrones incidiſſe, & à Samaritano legitur curatus fuiſſe, quia videlicet populus Iſraël in latrones incidit, dū eum populus gētilis obſedit, de quibus alios ſpoliauerunt, alios vulneratos ſemiuiuos reliquerunt. Quē Samaritanus ſcilicet Heliſæus curauit, dum eum à periculo precibus liberauit. In offertorio, In te ſperaui Domine, Deum pro liberatione populi glorificat. In communione, Panem de cœlo, pro abundantia collata ei gratificat.

Sub gratia. Cap. LXXI.

SIc Eccleſia à Iuliano impugnatur, fame & flagris anxiatur. Quæ ad Deū ſic clamat, Reſpice Domine, teſtamentum tuum. In oratione fidei, ſpei & charitatis augmentum poſcit, quo promiſſa Dei conſequi poſſit. Quam promiſſionem Epiſtola indicat, quæ Abrahæ, Chriſtum promiſſum nunciat. In graduali iterū Eccleſia Dei auxiliū inuocat, quia perſecutionem ſe ei Iulianus poſt bellum illaturum prædicat. In Alleluia populum conuocat, Deo laudes iubilat, qui eam perempto tyranno à periculis eripuit, Euangelium bene conſonat, quod hominē in latrones & à Samaritano curatū narrat, quia Chriſtianus populus latrones incidit, dum à perſecutoribus multa crudelia pertulit, ſcilicet deſpoliatur, vulneratur, variis modis cruciatur. Quem verus Samaritanus ad ſtabulū duxit, dum eum Chriſto ad gaudia paradiſi perduxit. In offertorio, pro tyrāni occaſione, & ſui ereptione gratias agit. In communione pro collatis beneficiis laudes concinit.

Dominica xv. Protector noſter ſub lege.

Cap. LXXII.

SEquens Dominica inſtituitur à rege Ezechia, Qui dum vſque ad mortem ægrotauit, ſic ad Dominum orauit, Protector noſter aſpice Deus. Vnde in oratione, Cuſtodi Domine, dicitur, quia ſine te labitur humana mortalitas. Cui Iſaias propheta prædixit mortis euaſione Chriſti incarnationem, Eccleſiæ omnia myſteria & futura ſanctorū præmia; quæ prophetia notatur in epiſtola, ſicut eſt ibi, Fructus ſpiritus, eſt charitas, gaudium, pax, &c. Recepta ſanitate, rex ad templum aſcendit, Deo gratias retulit, quas laudes, Graduale, Bonum eſt confiteri Domino, & Alleluia, Quoniam Deus magnus exprimit. Euangelium ei conſonat, quod decem leproſis mundatis vnum rediiſſe, & gratias retuliſſe commemorat, quia Dominus cum multa beneficia regibus Iſraël, & Iuda cōtulerit, ſolus Ezechias pro acceptis beneficiis debitas grates retulit. Offertorium bene conuenit, vbi Dominus Angelum ſuum miſit, qui pluſquam octuaginta millia de hoſtibus occidit, & regem populumque Deum timentes à periculis eripuit, Communio, Panis quem ego dabo, oraculum Iſaiæ innuit, quo Chriſtum pro humana ſaluatione venturum præcinit.

Sub gratia. Cap. LXXIII.

HOc Eccleſia ſub typo Theodoſij maioris canit, qui defenſor Eccleſiæ extitit, per quem Dominus Eccleſiam ab hæreticis protexit, ſicut per Ezechiam Hieruſalem ab hoſtibus muniuit. Oratio vero repræſentat eius verba, Cuſtodi Domine Eccleſiam tuam propitiatione perpetua, epiſtola, quæ vitia & virtutes replicat, ſynodum eius tempore collectam inſinuat, in qua vitia reprobātur, virtutes ſequendę affirmātur, Graduale & Alleluia laudem regis depromit, quam pro concordia Eccleſia ſoluit, Euangelium bene concordat, quod vnū de leproſis gratias egiſſe narrat, quia ſolus hæc de hæreticis regibus in Catholica fide Deum laudaſſe conſtat, Vnde ſicut in offertorio dicitur, Angelus Domini ſe immiſit, & eum de omnibus malis eripuit, Cōmunio, innuit, quia poſt pœnitentiam ab Ambroſio ei indictam, panem Chriſti & communionem Eccleſiæ meruit.

Item de eadem Dominica. CAP. LXXIV.

IDeo hæc Dominica nunc cantatur cū hiſtoria Tobiæ recitatur, quia Dominus Angelum ſuum miſit, qui Tobiā à cæcitate, filium à piſce, Saram à dæmonio eripuit. Offertoriū quoque, Immittit Angelus Domini, ad feſtum ſancti Michaelis reſpicit, quod tunc temporis ſæpius occurrit. Idcirco in hac ſeptimana clerici ordinantur, quia ab Iſaia ſeptem dona Spiritus ſancti prænominātur, à cuius prophetia hæc Dominica inofficiatur. Ideo autem in Septembre fit ordinatio, quia ſecundum legem in hoc mēſe fiebat tabernaculorum celebratio. Ordinati enim ſunt Eccleſiæ miniſtri Dei ſcilicet tabernaculi. Ideo vero fit in tertia hebdomada, quę in tertio tempore ab Apoſtolis eſt inſtituta.

De quatuor temporibus. CAP. LXXV.

QVarta ætate leuitæ à Dauid & Salomone in miniſteria templi Dei ſcilicet Eccleſiæ eliguntur: Illis ex lege pręcipitur: iſtis à Spiritu ſancto dicitur, Exultate Deo adiutori noſtro. Duę lectiones legūtur, quia ordinandi in miniſtros & ſacerdotes diſtinguūtur, & hi duas leges ſcire, & duo præcepta charitatis implere præcipiuntur. Vna lectio Septembris cōuenit, quæ comprehendere aratorem, meſſorem, & calcatorem vuæ mittentem ſemen dicit. Alia ordinandis congruit, quæ Eſdram populum docuiſſe aſtruit, qui Dominum ſic laudat, Quis ſicut Dominus. Euangelium ieiunio cōſonat, quod genus dæmoniorum in nullo niſi in oratione, & ieiunio exire prædicat. In offertorio electus clerus dicit, Meditabar in mandatis tuis, In communione, Comedite pinguia, populum hortantur ad gaudia.

De Feria ſexta. CAP. LXXVI.

FEria ſexta pœnitentiā ordinandorum repræſentat, quibus Spiritus ſanct⁹ clamat, lætetur cor quærentium Dominum. Qui in oratione orāt, vt Deo corpore & mente placeant; lectio ad cōuerſationem eos inſtruit, & veniā promittit. Qui in graduali Deum ſic inuocāt, Conuertere Domine aliquantulum. In Euangelio cōſolantur, vbi pœnitenti mulieri peccata dimiſſa narrātur. Qui repleti gaudio clamant in offertorio, Benedic anima mea Domino. In communione rogant, vt Deus opprobrium peccatorum ab eis auferat.

De Sabbato. CAP. LXXVII.

INſabbato ordinandi ad gratiam vocātur, quibus ſic clamatur, Venite, adoremus Deum. Quatuor lectiones legūtur, quia ordinādi ad quatuor ſcilicet, in acolytos, in ſubdiaconos, in diaconos in preſbyteros diſtinguūtur, per lectionem illorum doctrina, per graduale ſignificatur eorum vita. Deinde lectio Danielis de tribus pueris legitur, qui in fornace probabātur, quia miniſtri Eccleſię in camino tribulationis examinantur; hymnus, Benedictus es Domine, ſequitur, quia eis Deū in omni tempore benedicere præcipitur. Deinde Epiſtola de primo & ſecundo tabernaculo recitatur, quia ſi nunc in tabernaclo Eccleſiæ digne ſeruiunt, in cœleſti tabernaculo ſacerdotes agni erunt, de qua promiſſione tractum iubilant, Laudate Dominum. Euangelium eos monet, ne doctrina illorum ſit ſterilis, vt arbitror infructuoſa, nec vita eorum terrenis dedita, vt mulier incuruata, qui auxilium Dei in offertorio implorāt, Domine Deus ſalutis meę. In communione, Menſe ſeptimo, per ſeptiformem ſpiritum in tabernaculum Dei, ſcilicet Eccleſiam Dei ſeptem gradibus introducti admonentur cuius feſta, vt celebrent, docentur.

Dominica decimaquinta. Inclina ſub lege.

CAP. LXXVIII.

HÆc Dominica accipit officium de rege Ioſia, cui Hieremias propheta prędixit Hieruſalem deſtructionem, & populi in Babylonem captiuitatem. Qui perumuit populum congregans legem Dei neglectam cuſtodiri inſtituit. Cuius inuocationem introitus Miſſę innuit, Inclina Domine aurem tuā ad me, lætifica animam ſerui tui, cui oratio, Eccleſiam tuā Domine concordat, quā vt Deus mundet, & muniat rogat. Epiſtola A nobis inſinuat, qualiter legē Dei obſeruari præceperat. Bonum, inquit, facientes non deficiamus, ergo operemur bonum. Item exercitatio eius in graduali, Bonum eſt cōfidere in Domino, Alleluia, Domine exaudi orationem eius exprimit. Alij cantant Alleluia, Confitemini Domino, & Inuocate nomen, quod iterum ei cōuenit, vbi populum ad laudem Dei inuitauit. Alij cantant Alleluia, Paratum cor meum, quod ei bene congruit, qui cor ſuum ad præcepta Dei pręparauit. Euangelium eius pactum innuit, quod cū populo de obſeruatione legis pepigit. Non poteſtis, inquit, Deo ſeruire & Mammonæ, Quærite regnū Dei. In offertorio, Expectans expectaui Dominum, Deum laudauit, quando ingens paſcha cum populo celebrauit. In communione, Qui manducat carnem meam, conſolatio Dei notatur, qua eum per prophetas conſolabatur.

Sub gratia.

CAP. LXXIX.

B HÆc Eccleſia ſub typo Theodoſij iunioris celebrat, qui eam pace & concordia confederauerat. Ioſias, namque obſeruantiā legis ab anteceſſoribus ſuis neglectam immo abiectā reſtaurat, & Theodoſius Eccleſiā à tyrannis & hæreticis grauiter vexatā pace & Chriſti laude glorificat. Qui ſic pro ſe Deum inuocat, Inclina Domine aurem tuā ad me. In oratione vero ſupplicat vt Deus Eccleſiam mundet, & muniat, per Epiſtolam eius exhortatio indicatur, qua ſacerdotes ad concordiā adhortatur. Non ſimus, inquit, concupiſcentes malorū inuicem prouocantes, inuidentes. In graduale monet eos in Domino ſperare, in Alleluia, Confitemini, vel paratum Deum laudare, Euangeliū bene conuenit, quod C duobus dominis ſeruire non poſſe dicit, quia Theodoſius cunctos à ſeruitio diaboli prohibuit, regnū Dei & iuſtitiam quærere inſtituit. In offertorio pro concordia Eccleſiæ Deo plaudit, qui canticum nouum in os ſuum miſit. In communione ab Eccleſia lætificatur, dum in Deo manere, & Deus in eo nuntiatur.

Dominica decimaſexta, Miſerere mihi ſub lege.

CAP. LXXX.

POſt Ioſiam Hieruſalē deſtruitur, populus captiuus ducitur, ideo in hoc menſe hiſtoria Machabęorum, qui ab aduerſariis premebātur legitur. Populum captiuū Ezechiel propheta cōſolatur, de quo præſens Dominica inofficiatur, qui ſic pro ſe clamat, Miſerere mihi Domine: pro populo autem ſic orat. Abſolue Domine D tuorum vincula populorū, vel in oratione, Tua nos Domine precatur vt eos miſericordia Domini præueniat, & ſequatur. Epiſtola eius affectum exprimit, quam pro populo habuit, Obſecro, inquit, vos, ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis. In graduali, Timebūt gētes reædificationem Hieruſalem prophetat vbi dicit, Quomodo ædificauit Dominus Sion. In Alleluia vero, In exitu Iſrael de Ægypto reuerſionem populi prænūtiat vt ſicut olim de Ægypto exierāt, ita nunc de Babylone exire debeant. Euangelium conſonat, quod mortuum ciuitate elatum, ſed à Domino reſuſcitatum memorat. Nam Iudaic⁹ populus quaſi mortuus ad ſepulchrum efferebatur, dum de Hieruſalem in Babylonem captiuus ducebatur. Qui à Domino ſuſcitatur, dū ad pa- E triam reuocatur. In offertorio propheta vel populus diuinum auxilium inuocat, vt ſe ſub hoſtibus eripiat. Domine in auxilium meum in communione, Domine memorabor, iuſtitiam Dei laudat.

Sub gratia. CAP. LXXXI.

SIc poſt Theodoſium Roma à gentibus vaſtatur, Chriſtianus populus captiuatur. Quę ordo doctorum, nam multipliciter conſolatur, ſignificat, pręcipue Auguſtinus in libro, qui de ciuitate Dei intitulatur. Ordo ergo doctorum pro ſe ſic Deum inuocat, Miſerere mihi Domine, pro populo autem ſic orat, Abſolue Domine tuorum vincula peccatorum. In Epiſtola conſtantiā & patientiam populo prędicat, quem monet ne in tribulationibus deficiat. In Graduali dicit, quod gentes

tes Deum dicuntur timere, & omnes reges gloriam Deo debeant. In Alleluia Deum in tribulatione laudent, qui eam de populo barbaro eruat, ſanctificationem ſuam in eis faciat. In Euangelio mortuus, reſuſcitatus memoratur, & ipſis reſurrectio ad vitam prædicatur. Qui populus diuinum auxilium in offertorio implorat, vt eum à malo eripiat. In communione iuſtitiam Dei magnificat.

Dominica decimaſeptima, Iuſtus es Domine ſub lege.

CAP. LXXXII.

DOminica quæ ſequitur, à Daniele propheta inſtituitur, hic in captiuitate poſitus regi ſomnia expoſuit, Suſannam de morte eripuit; ipſum vero Deus de lacu leonum liberauit, quem ſic laudās exaltauit, Iuſtus es, Domine, in oratione, Omnipotens ſempiterne Deus, Deo ſupplicat, vt populus, qui pro meritis iudicium Dei incidit, indulgentiam ſentiat, vel in oratione, Da quæſumus Domine populo tuo, precatur, vt populus ſolum Deum ſequatur. In Epiſtola ſe vinctum clamat, populum captiuum ad patientiam roborat. In graduali, Beatam gentem cantat, quam Deus flagellando viſitat, In Alleluia, Dilexi quoniam, Deo plaudit, qui vocem eius exaudiuit. Quidam cantant Alleluia, Qui timent Dominum, quod bene Danieli, vel tribus pueris ſociis eius ſiue Suſannæ conuenit, qui in Domino ſperauerunt, & de periculis eos eripuit. Euangelium quoque congruit, quia Daniel Suſannam ſaluauit, ac dimiſit. Ipſe in nouiſſimo loco recubuit, dum ſe inter captiuos eſſe doluit, ſed rex eum ſuperius aſcendere iuſſit, dum eum regni principem poſt ſe conſtituit. Offertorium, Oraui Deum meum ego, Daniel ſpecialiter orationem eius exprimit, quam pro populo oppreſſo habuit, In communione, Vouete, & reddite, populum monet, vt vota ſua Deo reddere feſtinet, qui ſpiritum principum abſtulit, dum Nabuchodonoſor inter beſtias eſſe cenſuit, Balthaſar hoſtibus occidendum tradidit.

Sub gratia. CAP. LXXXIII.

PEr hoc officium clerus nunc recolit, quod olim in Eccleſia ſub Iuliano contigit, hic imperator populum à Gothis captum vel occiſum doluit, & Dei iudicium, his verbis extulit: Iuſtus es, Domine & rectum. In oratione, Da quæſumus Domine populo tuo, pro populo flagitat, vt qui Dei iudicio pro meritis gentibus traditus erat, indulgentiam ſentiat. In Epiſtola admonitio doctorum inſinuatur, qua populus ad patientiam corroboratur. In graduale, Beatam gentem prædicat, quam Dominus hic flagellat, in Alleluia, Qui timent Dominum, Deum laudandum denuntiat, qui in ſe ſperantibus adiutor exiſtat. In Alleluia vero, Dilexi, quoniam, rex Deo plaudit, qui exaudiuit. Euangeliū ei conuenit, vbi dicit, quod eum Dominus ſuperius aſcendere fecerit, & ei gloriam coram cunctis tribuerit. Offertorium preces eius exprimit, quas pro populi liberatione fudit. In communione ſacerdotes populum monent, vt vota terribili Deo reddere non tardent, qui ſpiritum principum abſtulit, dum Alaricum, Theodoricum, Totilam, tyrannos regno priuans tartaris tradidit. Notandum quod in verſu offertorij cantatur, Michael venit in adiutorium meum, quia hæc Dominica aliquando circa feſtum ſancti Michaelis occurrit, vel quia memoria ſancti Michaelis ſub prædicto principe inſtituta ſit.

Dominica decimaoctaua, Da pacem ſub lege.

CAP. LXXXIV.

IN huius Dominicæ officio repræſentatur Danielis oratio, & Angeli Gabrielis collocutio. Tranſactis quippe ſeptuaginta annis in ſeruitute orauit Daniel pro populi libertate, cui Angelus Gabriel apparuit, & populum à Cyro dimittendum, & Chriſtum pro humana liberatione naſcendum innotuit. Introitus ergo verba Danielis repræſentat, quibus ſic pro populi ſalute clamat, Da pacem Domine ſuſtinentibus te, vt prophetæ tui fideles inueniantur. In oratione poſtulat, vt Deus corda eorum dirigat. In Epiſtola prophetia Angeli intimatur, in qua nihil deeſſe in vlla gratia prædicatur, In graduali propheta, de Angeli promiſſione lætatur, quia populus in domum Domini ituros prænunciatur, In verſu orat, vt pax populo fiat. In Alleluia, Laudate Dominum omnes monet, vt liberandi Deo iubilent. In Euāgelio populum exhortatur, vt in patria legem Moyſi in duobus præceptis dilectionis implere non obliuiſcatur. In offertorio, Sanctificauit Moyſes altare, eos inſtruit, vt reuerſi altare Domino conſtruant, ſicut Moyſes præcepit. In communione, Tollite hoſtias, mandat, vt dona Deo pro gratiarum actione offerant.

Sub gratia. CAP. LXXXV.

PEr hæc enim Eccleſia recolit, quæ diuina gratia tempore Gregorij Papæ dona ei contulit. Romani namque & Lōgobardi inter ſe diſcordes fuerunt, ſed per orationem Gregorij ad pacem redierunt, Chriſtianitatemque receperunt. Pro pace ergo Chriſtiani populi Gregorius ſic oraſſe legitur, Da pacem Domine ſuſtinentibus te. In oratione vero corda à Deo dirigi precatur. In Epiſtola intelligitur eius admonitio, quam fecit pro pacis vinculo In graduale lætatur, quia pax ab eis laudatur. In verſu denuo orat, vt pax in turribus Eccleſiæ fiat. In Alleluia populum monet, vt Deum pro pace laudet. Euangelium innuit, qualiter populum in gemina dilectione copulauerit. Offertorium vero innuit, quod ſacrificium laudis pro populi ſalute obtulit ſicut Moyſes olim pro populo fecit in communione autem imperat, vt pro ſua concordia Deo hoſtias laudis offerat. Hæ duæ communiones ſcilicet Vouete, & Tollite, populum monet, quatenus decimas clero offerre non tardent,

Dominica decimanona, Salus populi ſub lege.

CAP. LXXXVI.

SEquens Dominica officium de principatu Cyri regis accipit, qui populum captiuum abire permiſit. Cui populo Zorobabel atque ſacerdotes verba Domini annunciant, eumque ad reuertendū confortant, ita dicentes, Salus populi ego ſum, dicit Dominus; in oratione vniuerſa eis aduerſantia excludi rogāt; in Epiſtola monent eos nouum hominem per iuſtitiam induere, qui Deo ducente ad patriam redire poſſint. Populus vero iam pergens Dominum in graduali ſic inuocat, Dirigatur oratio mea. In Alleluia, Dextera Dei Deo plaudit qui cum eo virtutem fecit, qui eum ab hoſtibus redemit. Euangelium concordat, quod Ieſum in ciuitatem ſuam veniſſe narrat, quia populum cum Ieſu ſacerdote in Hieruſalem rediſſe conſtat. In offertorio, Pro reuerſione Deo ſic gratificant, Si ambulauero in medio tribulationis. In cōmunione, Tu mandaſti mandata, legem Dei ſe cuſtodire promittant, quam vt implere valeant, poſtulant.

Sub gratia. CAP. LXXXVII.

HOc enim officium principatui magni Karoli conuenit, qui primus Romanum imperium in Germaniam tranſtulit, Qui Eccleſiaſtica iura egregie nobilitauit, & populum Dei ſtrenue gubernauit, per quem ſalus populi fuit, dum eum Dominus ab hoſtibus defendit, hic orationem ſuam ad Dominum duxit, cuius dextera virtutem cum eo fecit, & quia manum ſuam ſuper inimicos illius extendit, ideo mandata eius cuſtodiuit.

Dominica vigeſima, Omnia quæ feciſti ſub lege.

CAP. LXXXVIII.

PEr hunc menſem quo hiſtoria, Vidi Dominum, de prophetis cantatur, illud tempus nobis repræſentatur, quo poſt conuerſionem à captiuitate Hieruſalem reædificatur. Tunc quippe per Zachariam, & Aggeum, Eſdram, & Malachiam Aduentus Chriſti prænunciatur, de quorum operibus hoc nomen in officiatur. Poſtquam enim reuerſi vrbem deſtructam & templum inceſum viderunt, euigilantes clamauerunt, Omnia quæ feciſti nobis Domine. Qui in operatione pe-

Kkk

tũr, vt diuina miſeratio eorum corda dirigat. In Epiſtola dicitur, quod tempus redemerint, eo quod dies mali fuerint, quia & pecunia & bellis adeo hoſtibus ſe redemerunt, qui eos longo tempore ædificare prohibuerunt. In graduali oculi omnium Deum inuocant, vt operi eorum faueat. In Alleluia eos prophetæ conſolantur, quia qui confidunt in Domino, non commouentur. Euangelium eius congruit, vbi rex nuptias fecit, quia videlicet eo tempore Aſſuerus rex nuptias cum Heſter fecit, & multos vocauit, ſiue Iudæi, ut populus ad nuptias vocatus venit, quando de captiuitate ad patriam rediit, & Dominus plebis ſuæ copulam per legis obſeruantiam iniit. Vnde ipſi in offertorio de reditu ſuo exultant dicentes, Super flumina Babylonis. Poſtquam autem Eſdras venit, & eis coædificare cœpit, ſic in communione ad Deum orauit, Memento verbi tui.

Sub gratia. CAP. LXXXIX.

HOc enim totum ad Chriſtianum populum refertur, qui ab Hunis ſiue ab Vngaris vaſtatur, ſed per fideles Imperatores ſuperatis hoſtibus in laudem Dei poſtmodum coadunatur.

Dominica viceſimaprima, In voluntate ſub lege.

CAP. XC.

SEquens Dominica de hiſtoria Heſter inofficiatur, per quam populus Dei ab imminenti periculo liberatur, & progenies aduerſariorum exterminatur, hæc pro populo iiſdem verbis Deum inuocat, In voluntate tua Domine. In oratione vero orauit, vt Deus familiam ſuam cuſtodiret. In Epiſtola afflictio Iudæorum exprimitur, quibus erat tunc colluctatio aduerſus principes, & poteſtates contra mundi rectores. In graduale, Domine refugium, ad Deum per ieiunium confugiunt, eiuſque auxilium petunt. In Alleluia, De profundis clamaui, pro tribulatione ſua clamant, & mox eus Dominus liberat. Per regulum in Euangelio, cuius filius infirmabatur, Aſſuerus intelligitur, cuius dilectos anima ad mortem trahebatur. Per offertorium, Vir erat, Mardochæus accipitur, qui vt Iob grauiter tentabatur, ſed probatus ſimiliter magnificabatur. Qui in communione, In ſalutari tuo, Deo gratias agit, quod de perſequentibus ſe iudicium fecit.

Sub gratia. CAP. XCI.

HÆc enim Dominica noſtrum tempus exprimere videtur, quo populus fidelium ab aduerſariis affligitur, ſed oratione Eccleſiæ & ſapientium labore ab hoſtibus eripitur. Notandum quod in offertorio, Vir erat, verba non repetuntur, & in verſibus ſæpius repetuntur, quia ægrotanti, & loqui conanti verba intercipiuntur, ſed ſæpius incœpta vix perficiuntur. In verſibus Iob ægrotans accipitur. In offertorio hiſtoriæ ſcriptor non ægrotans intelligitur, per Iob autem Chriſtus deſignatur, qui pro nobis doluit, & ſeipſum in ſacrificium patri pro mundo obtulit. & hoc verſus exprimunt. Offertorium autem Eccleſiam ſignificat, quæ Chriſtum iugiter immolat. & eum pro nobis oblatum commemorat.

Dominica viceſimaſecunda. Si iniquitates ſub lege.

CAP. XCII.

PRæſens Dominica videtur de hiſtoria Iudith inſtituta. Populus namque Dei dum ab Holoferne in Bethulia obſideretur, ad Deum ſic clamaſſe intelligitur. Si iniquitates obſeruaueris. Oratio vero, Deus noſter refugium, innuit orationem Iudith, qua populo pacem & indulgentiam petiit. Epiſtola autem conſolationem principum demõſtrat, qui populum afflictum ſubleuabant. Graduale, Ecce quam bonum gaudium populi exprimit, quod reuerſa Iudith habuit, cum caput Holofernis attulit. Alleluia vero, Lauda anima mea Dominum, gaudium ipſius Iudith inſinuat, quo de victoria & populi liberatione exultat. Porro Euangelium bene concordat, quod regem rationem cum ſeruis ſuis poſuiſſe commemorat, quia Nabuchodonoſor, qui & Cambyſes cum ſuis conſilium habuit, quando ſibi vniuerſa regna ſubiugare diſpoſuit, qui decem millia talenta debuit. In hac ſignificatione Holofernes fuit, qui pro magno ho-
A nore ſibi collato debitor regis extitit, hic egreſſus conſeruum in carcerem miſit, dum Holofernes cum exercitu egreſſus omnem populum in anguſtiam poſuit. Siue conſeruum in carcerem miſit, dum Achior ducem periculo ſubmiſit. Offertorium, Recordare mei, Orationem Iudith repræſentat, qua Deum in periculo inuocat, quatenus verba eius coram principe Holoferne placeant. Communio, dico vobis, conuerſionem Achior ſonare videtur, qui perempto Holoferne populo Dei apponitur.

Sub gratia. CAP. XCIII.

QVia totus populus fidelium ab exordio mundi vſque in finem vnum corpus Eccleſiæ Dei, aliquan-
B do de tranſactis, aliquando de futuris diuinum officium inſtituitur, vnde & hoc officium ad tempora Antichriſti refertur, ſub quo Eccleſia grauiter affligetur, ſicut hic populus ſub Nabuchodonoſor afflictus legitur. Porro Eccleſia de ſua afflictione ſic ad Dominum clamabat, Si iniquitates obſeruaueris, Deinde orat, vt ei Deus refugium fiat, per Epiſtolam prædicatio Heliæ, & Enoch denotatur, qua afflictam Eccleſiam conſolatur, In graduale & Alleluia gaudium Eccleſiæ inſinuatur, quo de conuerſis Iudæis gratulatur. Euangelium optime congruit, In quo rex rationem cum ſeruis ponit, quia Chriſtus rex verus tunc ad iudicium veniet, qui à cunctis actus ſingulorum exiget. Antichriſtus enim rationem cum populis ponet, quia cũctos ſibi ſubdere diſponet. Conſeruum in carcerem mittet, quia cunctum populum ſibi
C rebellem crudeliter affliget. Offertorium orationem Eccleſiæ exprimit, qua Deum ſuis recordari poſcit. Quã Deus exaudiens citius liberabit, dum Antichriſtum in tentorio ſuo exanimabit, ſicut Holofernem per Iudith in tentorio ſuo trucidauit. Communio vero gaudium innoteſcit quo iuſti ſuper his gaudebunt, qui poſt interitum Antichriſti conuerſati erunt.

Dominica vacat. CAP. XCIV.

DOminica, quæ officio cantus caret, vbi in Euãgelio Dominus cenſum Cæſari reddi iubet, illud tempus denotat, quo omnis populus ſub Magno Alexandro in luctu erat; quem ipſe variis bellis oppreſſit, & cenſum ſibi dari compulit. Illud enim tempus exprimit, quo
D Antichriſtus vniuerſum populum ſuo ſeruitio addicit.

Dominica vacat. CAP. XCV.

DOminica, quæ hãc ſine cantu ſequitur, vbi in Euãgelio mulier fluxum ſanguinis duodecim annis patiens à Domino curata legitur, illud tempus ſub Seleucho rege innuit, quo tota Aſia prius duodecim annis ſub Alexandro ſanguine bellorum fatigata, liberata fuit. Hęc enim cantu non inofficiatur, quia mox tota terra bellis turbabatur. Illud quoque tempus, quo poſt mortem Antichriſti futurum erit, innuitur, quo Eccleſia prius ab ipſo ſanguine perſecutionis vexata liberabitur.

Dominica Dicit Dominus ſub lege.

CAP. XCVI.

E
VLtima Dominica inofficiatur de Machabæorum hiſtoria, quibus poſt multos ſudores bellorum Chriſtus citius aduenire promittitur, per quem ab hoſtibus liberentur. Sacerdotes ergo eos propheticis verbis ſic alloquuntur, Dicit Dominus ego. Qui in oratione, Excita Domine, precantur, vt eorum mẽtes ad diuinum opus excitentur; lectio eis regem affuturum prædicat qui eos in iuſtitia iudicans ab inimicis eruat. Qui in graduali pro ſua liberatione & hoſtium confuſione gratias agunt, In Alleluia ei, Qui ſanat contritos corde, plaudunt. Euangelium bene conſonat, quod quinque millia quinque panibus ſatiata narrat, quia poſt quin-

que

que millia annorum datus eſt panis Angelorũ, per quẽ refectæ ſunt mentes beatorum. In offertorio, De profundis peccatores ad Dominum clamant, vt hoc pane dignificant. In communione, amen dico vobis, diuina vox eis pollicetur, quod oratio eorum impleatur.

Sub gratia. CAP. XCVII.

PEr hoc enim officium Eccleſia tribulationem Chriſtiani populi recolit, quam ſub antichriſto ſicut Machabæi ſub Antiocho paſſurus erat; huic Aduẽtos Chriſti propinquus prenunciatur, per quem ab omnium hoſtium formidine eruatur, per fideles ergo ſic cõſolatur, Dicit Dominus ego cog. Qui in oratione mentes ſuas ad pœnitentiam excitari poſtulant, quo remedia indulgentiæ percipiant. In lectione regnum Chriſti & eius iudicium eis promittitur, & ipſi in graduali & Alleluia de ſua ereptione gratulantur. In Euangelio populi ad Chriſtum confluxiſſe, & ab eo refecti referuntur, quia tunc omnes gentes ad Chriſti iudicium concurrent, & ab eo qui eſt panis viuos reficientur. In offertorio petũt illo digni fieri: in cõmunione promittitur illorum oratio compleri. Ideo Euangelium de quinque millibus nunc legitur, quia ab hinc quinque Dominicæ ad Natiuitatem Domini computãtur, quo quaſi poſt quinque ætates cæleſti pane fideles ſatiantur. Ideo enim Euangelium legitur, quia ſemper circa feſtum ſancti Andreæ euenit, cuius mentio in eodem Euãgelio agitur. Quæritur cur per æſtatem plures ſint lectiones, & Euangelia, quam officia. Sed ſciendũ eſt quòd officia emboliſmis, lectiones & Euangelia communibus annis conueniunt.

Ordo de alleluiis Dominicalibus apud quoſdam.

CAP XCVIII.

QVidam obſeruant hunc ordinem in alleluiis Dominicalibus, qui etiam bene congruit officiis vel temporibus. In prima Dominica, Domine in tua miſericordia, Alleluia, In te Domine ſperaui. In ſecunda Dominica, Factus eſt Dominus protector, Alleluia, Diligã te Domine. In tertia, Reſpice, Alleluia, Venite exultemus. In quarta Dominus illuminatio, Confitemini Domino. In quinta, Exaudi Domine, Qui timet Deum. In ſexta, Dominus fortitudo, Domine refugium. In ſeptima, Omnes gentes. In octaua, Suſcepimus Deus, Quoniam Deus magnus. In nona, Ecce Deus, Qui ſanat. In decima, Dum clamarem, Lætatus ſum. In vndecima, Deus in loco, Paratum cor meum. In duodecima, Deus in adiutorium, Exultate Deo. In decimatertia, Reſpice Deus Dominus regnauit. In decima quarta, Protector noſter, Lauda Hieruſalem, In decimaquinta, Inclina Deus, Domine Deus. In decimaſexta, Miſerere mihi, Laudate Dominum omnes gentes. In decimaſeptima, Iuſtus es, Domine Deus iudex. In decimaoctaua, Da pacem Domine, Qui poſuit fines. In decimanona, Salus populi, Adorabo ad templum. In viceſima, Omnia quæ feciſti, Redemptor. In viceſimaprima, In voluntate, Te decet. In viceſimaſecunda, Si iniquitates, De profundis In viceſimatertia, Dicit Dominus, Dextera Dei, vel in exitu Iſraël. In hoc menſe Ioannis Baptiſtæ prædicatio inſinuatur, per quem Chriſtus in carne veniſſe demonſtrat. Vnde & Aduentus Domini, ac Natiuitas ei in hoc menſe celebratur.

Dominica prima in Aduentu Domini.

CAP. XCIX.

DOminica prima de Aduentu Domini officium de Ioanne Baptiſta ſumit, ſub cuius perſona Eccleſia canit, Ad te leuaui animam meam. Qui in oratione rogat, vt Chriſtus adueniens humanum genus à peccatis eripiat. In Epiſtola noctem infidelitatis preceſſiſſe, diem fidei appropinquare denuntiat. In graduali verbum ad ipſum Chriſtum dirigit, cum ab eo baptizãdus aduenit, Vniuerſi qui te viãs tuas, Domine. In Alleluia Deum poſtulat, vt ſalutare ſuum, id eſt, filiũ hominis oſtendat. Euãgelium bene congruit, quod Marcus initio libri ſui de Ioanne ſcribit Ecce mitto Angelum, alij legunt Euãgelium. Cũ appropinquaret Hieroſolymis, quod eum

Aduentui Domini conuenit, propter verſum, Benedictus qui venit in nomine Domini. Offertorium, Ad te Domine leuaui, ſacrificium Ioannis ſonat; vbi animas pœnitentium Deo offerebat. In communione terram fructum dare, id eſt, Mariam Chriſtum generare prædicat.

Dominica Secunda in Aduentum, Populus Sion.

CAP. C.

DOminica ſecunda de perſona prophetarũ inoſficiatur, per quos Aduentus Chriſti synagogæ annuntiatur, ſic populus Sion ecce. In priori officio vocatio Iudæorum, In iſto autem vocatio gentium notatur, vbi canitur, Ecce Dominus veniet ad ſaluandas gentes, quæ gentes in oratione precantur, vt corda illarum viæ Chriſto præparentur. In Epiſtola voce prophetarum vocantur. Moyſes namque dicit. lætamini gentes, cum plebe eius. Dauid quoque, Laudate Dominum omnes gentes. Iſaias enim, Qui exurget regere gentes in eum gentes ſperabunt. In graduali dicit propheta prædicatoribus, Congregate illi ſanctos eius In Alleluia gentes exultant dicentes, In domum Domini lætantes ibimus. Euangelium bene conſonat, quia redemptio noſtra appropinquat. Ideo hoc Euangelium in ſecunda Dominica recitatur; quia in eo ſecundus Aduentus Chriſti prænunciatur In offertorio gentes ſe Chriſto offerũt, gaudenteſque dicunt, Deus tu conuerſus viuificabis nos. In communione Eccleſiæ de gentibus propheticus ordo applaudit dicens, Hieruſalem ſurge & ſta.

Dominica tertia, Gaudete in Domino. CAP. CI.

DOminica tertia de perſona Apoſtolorum officio lætatur, per quos vterque populus ad fidem vocatur, quorum voce ſic cantatur, Gaudete in Domino, ſubauditur ex Iudæis fideles iterum dico gaudete videlicet fideles ex gentibus, Qui in oratione precantur, vt tenebræ illorum mẽtis illuſtrentur. In Epiſtola Apoſtolica tuba eis nuntiat, quod Chriſtus adueniat qui abſcondita tenebrarum illuminet. In graduali, & Alleluia fideles poſtulant, vt Chriſtus quãtocius adueniat. Euangelium de ſignis Chriſti, & Ioannis ſanctitate legitur, quia Chriſti diuinitas per Ioannem prædicatur. Ideo in tertia Dominica legitur, quia Chriſtus in tertio mundi tempore per miracula innoteſcitur. In offertorio, Fideles gratias agunt, quod eos Dominus ſuo Aduentu benedixit, iram ſuam ab eis auertit, Benedixiſti Domine terrã. In communione per prædicatores conſolantur, & Dominus eos ſaluare promittit. Officia quartæ & ſextæ feriæ & ſabbati Aduentus Domini, & quatuor temporibus congruunt, quia Chriſtum deuotiſſime aduenturum canunt.

Dominica quarta, Memento noſtri Domine. CAP. CII.

DOminica quarta ab officio propter ordines prioris diei vacat, ſed à modernis officio, Memento noſtri, Domine, tripudiat. Quod officium ex perſona doctorum cantatur, per quos ſecundus Aduentus Domini prædicatur Qui ſic conclamant, Memento noſtri Domine, in oratione orant, vt Dominus adueniens magna virtute eis ſuccurrat. In Epiſtola fideles gaudere monẽt, quia Domin⁹ propè eſt Qui in graduali prope ſe inuocantibus plandum. In Alleluia, Citius ad relaxanda facinora venire petunt in Euangelio eis dicitur, vt viam Domino parent, qui cito veniet. In offertorio & in communione virgo ſalutatur, per cuius partum mundus ſaluatur.

De vigilia Domini, Hodie ſcietis. CAP. CIII.

PEr vigiliam Domini præſens vita denotatur, in qua nobis Chriſtus aduenturus prænuntiatur. Vnde canitur in officio hodie, i. in hac vita ſcietis, quia veniet Dominus, & mane, id eſt, in futura vita videbitis gloriam eius. Vnde in oratione, quem redemptorem læti ſuſcepimus venientem quoque iudicem ſecuri videamus. Duæ lectiones leguntur, quia Chriſtus à prophetis naſciturus, ab Apoſtolis natus prædicatur. Ideo vna à propheta, altera ab Apoſtolo recitetur. In graduali

Chriſti Natiuitas promittitur, ſed in ſupremo more videndus dicitur, Alleluia in vigilus, & in quatuortemporibus, propter ieiunium non cantatur. In Dominica autem ſi venerit ob reſurrectionem Domini canitur. Euãgelium & offertorium inſtantem natiuitatem canit. Communio autem ſecundum Chriſti aduentum promit, Reuelabitur gloria Domini.

In ſancto die in nocte prior Miſſa Dominus dixit ad me.

CAP. CIV.

IN die ſancto natali Domini conſtituit Teleſphorus Papa tres Miſſas hac de cauſa celebrari, quia conſtat tria tempora huius mundi per hanc ſingularem Natiuitatem ſaluari. Per miſſam quæ in nocte cantatur, tempus ante legem deſignatur, quod tenebris ignorantiæ inuoluebatur. Ideo ad hanc Miſſam legitur, Populus qui ambulabat in tenebris. Introitus ortum veræ lucis exprimit, cum filius Dei naſcens mundo dicit, Dominus dixit ad me, Gloria in excelſis, chorum Angelicum repræſentat, qui hunc hymnum tunc primitus canebat. Oratio in perſona paſtorum dicitur, qui petunt illa luce in cœlis perfrui, quæ claruit in terris. Duæ lectiones leguntur, quia hæc à veteri & noua lege prædicantur. Ideo autem ſimiliter recitantur, quia vetus & nouum teſtamentum concorditer concinnantur. In oratione pater filij Natiuitatem commendat, quem ante luciferum genuiſſe commemorat. Ante luciferum quippe ſcilicet, primum Archãgelum eum pater genuit, quem ante luciferum ſtellam videlicet media nocte mater peperit, Cuius Natiuitas ipſius nati voce in Alleluia, Dominus dixit ad me, inſinuatur, quod in laudem eius ab Eccleſia iubilatur. Qualiter hæc Natiuitas contigerit, Euangelium depromit. Quod Credo in vnum ſequitur, ſignificat, quia Eccleſia innatum ſe credere fatetur, qui nobis in cibum datur.

In mane Miſſa, Lux fulgebit. CAP. CV.

PEr Miſſam, quæ in exortu legis agitur, tempus legis intelligitur, in quo lux fidei per ſcripturas mundo infunditur. Vnde ſub hac ſignificatione canitur lux fulgebit hodie, in oratione Eccleſia precatur, vt quæ noua luce perfunditur, ſicut fide ita opere ſplẽdere mereatur. Duæ lectiones leguntur, quia Chriſtus pro duobus populis naſcitur. Graduale in perſona paſtorum cantatur, à quibus Chriſtus inuẽtus ſic adoratur, Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus & illuxit. In Alleluia, Dominus regnauit, laus illorum exprimitur, quæ mox per Euangelium refertur; In offer. eius diuinitas ab Eccleſia collaudatur, in communione eius incarnatio prædicatur.

Maior Miſſa, Puer natus eſt nobis. CAP. CVI.

PEr tertiam Miſſam, quæ ad horam tertiam in die celebratur, tertium tempus mundi ſcilicet gratiæ denotatur, quo puer natus eſt per quem mundus creatus eſt quando magnus cõſilij Angelus venit, & diem æternitatis attulit. Quem in oratione genus humanum orat, vt ſe de iugo peccati eripiat. Duæ lectiones ex propheta & Apoſtolo recitantur; quia per prophetas & Apoſtolos hæc gratia prædicatur, & actiui & contemplatiui per hanc Natiuitatem ſaluantur. Graduale ex perſona prophetarum cantatur, in quo Iudæi & gentiles ad laudem Dei hortantur, quia Deus ſalutare id eſt, filium ſuũ Iudæis notum fecit, iuſtitiam ſuam ſcilicet eundem filium gentibus reuelauit. Alleluia ex perſona Apoſtolorum iubilatur, per quos Eccleſia de gentibus eum primitiua Eccleſia Chriſtum adorare exhortatur. Per melodiam vero ſequentiæ intelligitur iubilatio ipſius Eccleſiæ. In Euãgelio ſublimitas diuinitatis eius narratur, quæ in offertorio ab omnibus ſic laudatur. Tui ſunt cœli & terra. In communione omnibus adhuc videnda repromittitur.

Quare Euangelium de Abel de ſancto Stephano legatur.

CAP. CVII.

EVangelium, in quo de Abel agitur, ideo de ſancto Stephano legitur, quia ſicut Abel in veteri teſtamento protomartyr fuit, ita Stephanus in nouo protomartyr extitit. Hoc enim Euangelium propter Natiuitatem Domini legitur, propter verbum, in quo dicitur, Benedictus qui venit in nomine Domini.

Dominica dum medium ſilentium. CAP. CVIII.

DOminica dum medium ſilentium tripudium primitiuæ Eccleſiæ inſinuat, quo de Chriſti Natiuitate exultat.

De Epiphania, Ecce aduenit. CAP. CIX.

OFficium Ecce aduenit ſub perſona Eccleſiæ de gentibus cantatur, quæ de Chriſti incarnatione lætatur. Quæ in oratione precatur, vt ad contemplandam ſpeciem Dei perducatur. Reliqua ſancto diei conueniunt, in quo gentes ad adorandum dominum venerũt.

Dominica in excelſo throno. CAP. CX.

POſt baptiſma Chriſtus tres annos prædicaſſe narratur, de quibus tria officia Dominicalia inſtituta videntur. Poſt tentationem quippe Angeli acceſſerunt, & ei miniſtrauerunt. Vnde in introitu, In excelſo throno, cantatur Quem adorat multitudo Angelorum. Epiſtola dicit, ſi ei per ſanctimoniam conformemur, membra eius efficiamur. Quem Eccleſia in graduali benedicit, qui ſolus mirabilia facit. In Alleluia ei iubilat, de quo in Euangelio legitur, quod parentibus ſui cauſa ſubditus erat. In offertorio, Omnis terra ei iubilare, & in lætitia admonetur ſeruire, In communione eius humanitas & diuinitas prædicatur, in qua à matre, vt homo increpatur, & patris filius, vt Deus affirmatur.

Dominica. Omnis terra. CAP. CXI.

SEcundum officium de miraculis Chriſti inſtituitur, vnde & Euangelium, in quo ſigna inchoauit, legitur. Quod officium ſub perſona humani generis canitur, quia omnis terra Chriſtum Deum adorare hortatur. In Epiſtola gratiarum dona ſcribuntur, quæ per Chriſtum agũtur ſcilicet prophetia, doctrina, exhortatio, dilectio, & cætera, in graduali Eccleſia Deo plaudit, qui verbum ſuum miſit, & eam de interitu ſanauit, ei Alleluia & in offertorio ei iubilat. In communione ſicut de aqua vinum, ſic de vino ſanguinem ſuum commutare cantat.

De Dominica Adorate Deum. CAP. CXII.

TErtium officium ſub perſona Angelorum cantatur à quibus Chriſtus Deus adoratur, per quem illorum numerus reintegratur. In oratione fideles poſtulant, vt eos Deus dextera ſua protegat, In Epiſtola per prædicatores admonemur, ne malum pro malo reddãt, bona coram Deo, & hominibus prouideant, in graduali Chriſtus laudatur, per quem gentes cõuertentur, in Alleluia, Angeli ad laudandũ inuitantur, quia gentes per Chriſtum ſaluantur. In Euangelio leproſus & infirmus curantur, quia Iudaicus & gentilis populus per Chriſtum ſanantur. In offertorio Eccleſia vtroque populo ei laudem canit, cuius dextera virtutem fecit. In communione omnes de ſignis & verbis eius mirabantur, qui ad fidem conuertebantur.

De quarta Dominica. CAP. CXIII.

IN quarta Dominica Euangelium recitatur quo Chriſto in nauiculam aſcendente mare turbabatur, & ipſe dormiens à ſuis excitatur, quia videlicet in quarto anno poſt baptiſmum ſuum Chriſtus in crucem aſcendit, & ventus diabolus turbam Iudæorum commouit, & Chriſtus ſomno mortis obdormiuit, quam precatio ſuorum citius excitauit.

De Officio ſanctorum Geruaſij & Prothaſij.

CAP. CXIIII.

OFficia de ſanctis ſunt inſtituta, vt partim tempori, partim conueniant diei, ſicut de ſanctis Geruaſio & Prothaſio officium loquitur, Dominus pacem cantatur, quia illa die pax inter Romanos & Longobardos facta memoratur

Quare verſus in nocte ſancti Pauli ad Antiphonas dicuntur, & ſancto Laurentio ſimiliter. CAP. CXV.

NOcturnale officium de ſancto Paulo ideo verſibus antiphonarum inſignitur, quia ipſe plus omnibus

nibus laboraſſe Apoſtolis legitur. Similiter verſus ad antiphonas de ſancto Laurentio cantantur, quia eius paſſio omnibus martyribus præfertur, ſic de cæteris notandum eſt.

De officio mortuorum. Cap. cxvi.

IN officio mortuorum imitamur officia mortis, vel ſepulturæ Domini. Ideo inuitatorium non cantatur, & benedictiones ad lectiones non dantur, quia & ibi intermittuntur, & luctus vel triſtitia in hoc cantu aguntur. Pro mortuis autem ob duas cauſas campanas ſonamus, vt videlicet viuentes, pro eis orent, & ſe etiam morituros cogitent, & ſe ad regna cœlorum ituros præparent, ad quos nos, qui ſine fine viuit & regnat fœliciter perducat. Amen.

Excerptum de Romano ordine. Cap. cxvii.

IAm de officijs quæ videbantur Christo opitulante explicuimus, nunc pauca de Romano ordine adiicere cenſuimus.

De Aduentu Domini.

AB Aduentu Domini vſque ad Natiuitatem eius, Te Deum laudamus, & Gloria in excelſis non canitur, & Ite Miſſa eſt intermittitur, quod nunquam dicitur, niſi quando Gloria in excelſis canitur. Dalmaticæ quoque & ſubdiaconalia non portantur, ſi infra Aduentum Domini feſtum ſancti Andreæ, vel ſancti Thomæ, vel Dedicatio Eccleſiæ occurrent, prædictas glorificationes non omittimus. In feria ſexta de ſancta cruce, & in Dominicis diebus de ſancta Trinitate non cantatur. Ad laudes in Dominicis, Dominus regnauit, cum reliquis cantatur.

De hiſtoria clama in fortitudine.

HIſtoria clama in fortitudine non ad quatuor tempora, ſed ad proximam ſeptimanam natalis Domini pertinet, ſicut illa reſponſoria ad illam hebdomadam ante Paſcha pertinent. Vnde & ſingulis diebus laudes habent. In hac ſeptimana enim O cantatur, in quibus veni ſcribitur, quæ ſeptem tantum reperiuntur.

De Vigilia Domini.

VIgilia domini, in qua feria occurrerit, illius ferialem pſalmum & canticum cum antiphona obtinebit, præcedens vero ſabbatum canticum, Audite cœli cum antiphona Expectetur habebit. Si vigilia domini in dominicam euenerit, ſex reſponſoria de hiſtoria, Canite tuba, & tria de vigilia cum laudibus aſſumet, Miſſam de vigilia, horas de dominica accipiet.

De Natiuitate Domini.

IN Natiuitate domini, Te deum laudamus, poſt nonum reſponſorium ante Miſſam canitur. Ad Miſſam vero non Ite Miſſa eſt, ſed Benedicamus domino dicitur.

De Sancto Stephano.

IN feſto ſancti Stephani ſecundam veſperam totam de ſancto Stephano canimus. Similiter de ſancto Ioanne in ſequenti die facimus. In natiuitate Innocentum, Gloria in excelſis, & Te Deum laudamus, & Alleluia, & Ite Miſſa eſt non cantantur, Dalmaticæ non portantur, Gloria patri, nunquam niſi in paſſione Domini omittitur. Si illorum feſtiuitas in Dominica occurrerit, nihil de his omittimus. In octaua quoque illorum omnia canimus, Si natalis Domini, vel alia ſequens feſtiuitas in Dominica euenerit. Officium dum medium ſilentium poſt natiuitatem Innocentum canimus, & in ſequenti Dominica idem repetimus. In viij. Domini, non Puer natus eſt, ſed vultum tuum eſt cantandum, quia totum officium nulla die de ſancta Maria agitur. Vnde & Alleluia, Poſt partum cantatur, & oratio, Deus qui ſalutis æternæ. Si vigilia Epiphaniæ in Dominica euenerit, Officium dum medium ſilentium, vt in priori Dominica pleniter obſeruatur. Si in alia die idem quoque officium, ſed cum lectione ſcimus, & Euangelio Defuncto Herode cantatur. In Epiphania inuitatorium non cantatur,

ſed à Pſalmo Afferte Domino inchoatur, & antiphona,
A Fluminis, cum pſalmo, Deus noſter refugium in tertio nocturno ſeruatur. Si Epiphania in Dominica euenerit, Dominica in octaua differtur, ſi autem Dominica infra octauam occurrerit, in excelſo throno totum cantabitur, quod etiam ſi neceſſe fuerit, in ſequenti Dominica repetitur. Ad Dominicam autem infra octauam pſalmi Dominicales cum cantu de Epiphania recitandi ſunt. Priuatis quoque diebus infra viij. feriales nocturnæ cum antiphonis de Epiphania & reſponſorijs cantandæ ſunt, matutinæ laudes etiam de feſto agendæ ſunt. Iuxta Romanum ordinem nunquam nocturnam ferialem dimittimus, cum tria reſponſoria dicimus, niſi in hebdomada Paſchæ, & Pentecoſtes. Omni anno in excelſo infra octauam Epiphaniæ cantabitur, etiam ſi plures ſeptimanæ
B næ ad Septuageſimam videantur. Porro ſi vna tantum hebdomada inter Epiphaniam & Septuageſimam occurrerit, duo officia in ſe coartabit. Poſt octauam Epiphaniæ Epiſtolæ Pauli leguntur, ſiue Dominica, ſiue feriales dies ſunt. Si duo feſta cum pleno officio in vnum diem conuenerint, de vno pleniter agatur, alterius mentio cum antiphona & oratione fiat, aut in alterum diem vt feſtum ſancti Pauli differatur, nullius ſancti mentionem poſt Miſſam facimus, de quo tria reſponſoria canimus. In feſto nouem lectionum cantatur, Gloria in excelſis, & Te Deum laudamus, & Ite Miſſa eſt, niſi infra Aduentum Domini & Septuageſimam. Credo in vnum Deum in omnibus Dominicis, & feſtis ſanctæ Mariæ & Apoſtolorum, & ſanctæ Crucis, & Dedicationis, & omnium Sanctorum canitur. Quando Gloria in excelſis
C cantatur, ſemper Dalmaticæ & ſubdiaconalia portantur. Alexander Papa ſecundus conſtituit, vt Alleluia ad veſperam dimittatur, & epitaticus cum reſponſoriis ad nocturnam incipiatur. Eadem vero hiſtoria in ſequenti repetatur, ab hinc vſque in Paſcha, Gloria in excelſis, & Te Deum. & Ite Miſſa eſt, & Dalmatica & ſubtile dimittuntur.

De Purificatione ſanctæ Mariæ.

SI Purificatio ſanctæ Mariæ infra Septuageſimam occurrerit, nihil de ea niſi Alleluia mutamus. Similiter in cathedra ſancti Petri & Annunciationis ſanctæ Mariæ, Gloria in excelſis, ſecundum ordinem cantamus, Si autem annuntiatio ſanctæ Mariæ in triduo ante Paſcha occurrat, in ſabbato ante palmas anticipetur.

De officio in capite ieiunij.

D IN capite ieiunij Miſſam ad nonam canimus, & mox veſpera ſequitur, & omnia, vt quadrageſimalem facimus præfationem, Qui corporali ieiunio quam dictam dominicis, quam alijs diebus vſque in paſſionem domini dicimus. Sabbato officium, Eſto mihi in proximâ hebdomada quadrageſimæ quatuor tempora obſeruantur, & quarta feria ad priorem orationem flectamus genua tantum, ad ſecundam vero dominus vobiſcum non flectamus genua dicitur.

De Paſſione Domini.

A dominica paſſionis domini vſque in Paſcha non dicitur Gloria patri ad reſponſorium, & ad introitus, & ad Pſalmum, Venite exultemus, ad quem & repetitio ſolet mutari, id eſt, vt ad primum verſum à medio ad
E ſecundum, à principio repetatur inuitatis. Similiter in hoc ſabbato, Iudica me deus.

De die Palmarum, & hebdomada tota.

IN die palmarum & ſecunda & quarta feria dominus vobiſcum ante paſſionem dicitur, ſed gloria tibi domine non ſubiungitur, in hebdomada palmarum præfatio de ſancta cruce dicitur. Si infra paſſionem domini de ſanctis agimus, Gloria patri non omittimus. Feria ſecunda & tertia lectiones duæ continuatim, vt in Natiuitate domini admiſſas leguntur, ſimiliter in ſabbato poſt mediam quadrageſimam agitur. Feria quarta poſt palmas duæ lectiones leguntur, & ad vtramque flectamus genua dicitur.

De Cœna Domini.

IN cœnaDomini, & in paraſceue, & in ſabbato ſãcto A poſt benedictus Kyrie eleiſon, & preces, & oratio ſecundum ordinem ſub ſilentio eſt dicendum. In cœna Domini Gloria Patri, & Gloria in excelſis reticetur, niſi chriſma conficitur. Dalmaticæ tamen portantur, in qua die ſub anathemate interdicitur, ne à quoquam quadragesimale ieiunium ſoluatur.

De Paraſceue.

IN paraſceue non ab oratione, ſed à lectione eſt incipiendum: ad paſſionem Dominus vobiſcum non dicitur, & tituli ad lectionem non pronunciantur. Ad ſingalas orationes niſi pro Iudæis flectamus genua dicitur, & mox leuate ſubſequitur.

De Sabbato ſancto.

IN ſabbato ſancto cereus magnus à diacono eſt benedicendus, & ante benedictionem eſt illuminandus, & in nocte paſchæ populo diſtribuendus ad ſuffumigandum rebus eorum. B

De lectionibus ante baptiſmum.

ANte baptiſmum duodecim lectiones ſecundum ordinem leguntur, ſed tituli non pronunciantur, poſt baptiſmum præſeotant presbyteri miſſam celebrare, qui volunt, ad Miſſam offertorium, & communio, & agnus Dei non cantantur, & ite miſſa eſt non dicitur.

De ſancto die.

IN Paſcha agnus non ad altare ſed ad menſam benedicitur, & Credo in vnũ quotidie vſque in octauam canitur. Verſus graduale, Benedictus, qui venit in feria quinta, & lapidem, quem reprobauerunt propter paſſionem Chriſti, in feria ſexta eſt cantandus, in ſabbato infra octauam paſchæ antiphona, Cum eſſet ſero die illo ad veſperam cantatur; quia idem Euangelium olim vſque Thomas vnus eodem ſabbato legebatur. Ad veſperas feriales pſalmi dicuntur cum Alleluia, & nocte Dominica nocturna, & nouem lectiones, & ſic ſingulis diebus nocturna cum Alleluia niſi feſtum occurrat, nouem lectionũ dicimus, & ad laudes quotidie Dominus regnauit recitamus. Quod à pluribus ab hinc vſque poſt Pentecoſten tres pſalmi pſalluntur, & tres lectiones leguntur, à Mogontienſi Concilio inſtitutum traditur, ſed à Romana Eccleſia non recipitur.

Quomodo inter Paſcha & Pentecoſten ſit cantandum.

A Paſcha vſque Pentecoſten. In feſto trium reſponſoriorum vnum tantum Alleluia ad Miſſam cantamus. In feſto vero nouem lectionum, duo, vnum de reſurrectione canimus, & non primum, aliud de feſto ſed ſecundum repetimus. Præfationem Paſchalem quotidie vſque in Aſcenſionem Domini dicimus. In vigilia Aſcenſionis Domini cantatur officium ad Miſſam. Vocem iocunditatis. Nona de futuro feſto canitur.

De Vigilia Pentecoſtes

IN vigilia Pentecoſtes quatuor lectiones ante baptiſmum abſque titulis leguntur, ad Miſſam benedicamus, non ite Miſſa eſt dicitur. In Pentecoſte quotidie Credo in vnum canitur. In hac ſeptimana æſtiuale ieiunium quatuor tẽporum celebratur, & Alleluia pro graduali cantatur, & flectamus genua non dicitur. Ad Miſſam de ieiunio Gloria in excelſis non cantatur, quia Miſſa poſt ſextam celebratur, ſed Gloria in excelſis nunquam niſi ad tertiã ſecundum ordinem cantatur, excepto in cœna Domini, & in ſabbato ſancto, & in vigilia Pentecoſtes. Vnde quædam duas Miſſas cantant, vnam de feſto, alteram de ieiunio, illam de feſto cum Gloria in excelſis, & Credo in vnũ, alteram indirectum. Ita ſolet fieri in feſto ſancti Thomæ in hyemali ieiunio, & in feſto ſancti Matthæi in autumnali & Annunciationis ſanctæ Mariæ, in quadrageſima videlicet, vt prior Miſſa feſto, ſecunda ſatisfaciat ieiunio.

De octaua Pentecoſtes.

IN octaua Pentecoſtes nouem lectiones leguntur, & totidem reſponſoria de Spiritu ſancto canuntur. In craſtino de libris regũ ad nocturnam legimus & canimus, & ad Miſſam officium Domine in tua, quod in A ſequenti Dominica ſi neceſſe eſt repetimus, quidam in hac hebdomada officium de ſancta Trinitate canunt, quod Romani non recipiunt. Albinus namque magiſter Caroli rogatu Bonifacij Archiepiſcopi inſtituit Miſſam de ſancta Trinitate in Dominica die, Feria ſecunda de ſapientia, Feria tertia de Spiritu ſancto, Feria quarta de charitate, Feria quinta de Angelis, Feria ſexta de ſancta Cruce, Sabbato de ſancta Maria.

De quatuor temporibus.

IN tertia hebdomada Septembris, & in quarta Decembris erit celebratio quatuor temporum, & ad omnes orationes in ſabbato flectamus genua dicitur B niſi vbi lectio Danielis legitur. Feria quarta ad priorem orationem tantum flectamus genua ſine ſalutatione, ad ſecundam ſalutatio ſine genu flexione dicitur.

Quomodo ſit legendum per annum.

CAP. CXVIII.

HI libri ſunt authentici, & hi ſunt in diuinis officijs legendi. In ſeptuageſima vſque in paſſionem legatur Pentatheucus, quem ſcripſit & Moyſes, & liber Ioſue, quem ipſemet ſcripſit, & liber Iudicum. & Ruth, quos Gedeon, & Samuel ſcripſiſſe dicuntur à Dominica paſſionis Domini vſque in cœnam eius legatur Hieremias propheta, quem ipſe ſcripſit. Tribus diebus ante C Paſcha legentur lamentationes eiuſdem, ab viij Paſchæ per tres hebdomadas legatur Apocalypſis, quam ſcripſit Ioannes Apoſtolus; Deinde per duas ſeptimanas legantur canonicæ Epiſtolæ, quas ſcripſerunt Iacobus, Petrus, Ioannes, & Iudas Apoſtoli; ab Aſcenſione Domini vſque ad Pentecoſten legantur Actus Apoſtolorum, quos ſcripſit Lucas Euangeliſta ab viij. Pentecoſt vſque in Kalend. Auguſti legantur libri regum, quorum primum ſcripſit Samuel, ſecundum Nathan, tertium & quartum Hieremias. Et duo libri Paralipomenon, quos ſapientes Synagogæ ſcripſerunt, à Kalend. Auguſt. vſque in Septembre legantur parabolæ Salomonis, & Eccleſiaſtes, & Cantica Canticorum, & liber Sapientiæ, quos omnes Salomon ſcripſit, & Eccleſiaſticus quem Ieſus filius Sirach compoſuit, à Kalend. Septembris per duas ſeptima- D nas legatur liber Iob, quem ipſemet ſcripſit. Deinde per vnam ſeptimanam liber Thobiæ, quem ipſe ſcripſit. Deinde per vnam hebdomadam legatur liber Iudith, quem ipſa vel Achior ſcripſit. Deinde per vnam legatur liber Heſter, quem Marduchæus compoſuit, ſed potius ab Eſdra ſcriptus creditur & ipſius Eſdræ liber recitetur, quem ipſemet edidiſſe non ignoratur, à Kalend. Octobris vſque in kalend. Nouembris legantur libri Machabæorum, quorum priorem Simon pontifex, vltimam partem eius Ioannes eius filius ſcripſiſſe traditur, poſteriorem Philo Iudæus à Græcis eruditus edidiſſe cognoſcitur, à kalend. Nouembris vſque in kalend. Decembris legatur Ezechiel, Daniel, & duodecim minores prophetæ, qui à ſenioribus Synagogæ ſcripti dicuntur, ſed melius ab ipſis editi creduntur, ab Aduento Domini vſ- E que in Natiuitatem Domini Iſaias legatur, quem ipſe ſcripſiſſe non dubitatur; poſt viij. Epiphaniæ legantur Epiſtolæ Pauli Apoſtoli vſque in Septuageſimam, has ipſe omnes ſcripſit, ſed Lucas Euangeliſta ad Hebræos Hebraice compoſitas in Græcum tranſtulit, ſed iam tẽpus eſt nos calamum deponere, & aliquantulum vires forſitan ad aliud interim reſumere. Vos autem fratres Deo dilecti, quorum iuſſu hoc onus ſubij, quorumque oramine nunc depoſui, quæſo, vt veſtræ deuotæ preces apud eum obtineant, quatenus hoc tantillo iacto ſemine vberes ſegetes Chriſto incrementum dante ſurgant, & omnes in eo laborantes copioſum fructum in gaudio metant.

Ecce

Ecce filiæ Hieruſalem, quas delicias vobis præparaui, quibus gemmis vos ornaui, de theſauro ſpiritus ſancti noua & vetera protuli, inſignia ornamenta precioſis lapidibus vernantia vobis contuli. Infauſtum ergo bernuones, monile abdicate lætales, ediſſe exuuias refutate, his potius ornamentis vos condecorate, his ſponſo veſtro præ filiis hominum, forma ſpecioſo ar- A dentibus lampadibus obuiate, quatenus in die lætitiæ mereamini, cum eo procedere, & illum in diademate gloriæ ſuæ cernere. Compoſitori quoque veſtro manum orationum vobiſcum procedendi præbete, imitatori veſtro vel vltimum locum in gloria vos videndi obtinete, vt cum ianua tardantibus obcludatur, ipſe veſtris nuptiis intereſſe mereatur, Amen.

HVGONIS DE SANCTO VICTORE
CANONICI REGVLARIS LATERANENSIS.
IN SPECVLVM DE MYSTERIIS ECCLESIÆ.
PROLOGVS.

De Sacramentis Eccleſiaſticis vt tractarem, eorumque myſticam dulcedinem vobis exponerem, veſtra rogauit dilectio. Cum autem libentius, quia facilius & audentius, logicas quàm Theologicas (iure conſuetudinis) reuoluam ſententias: dubitare cœpi, an contradicere, an potius ſcribere mallem. Mox verò illud recolens, quod omne bonum communicatum pulchrius eluceſcit quum communicatur; conſequenter ſtylum ad ſcribendum conuerti, eius inuocato auxilio, qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Deſideratum itaque libellum interno fluentem ne-
Apoc. 3. *ctare, velut fauum mellis, veſtræ propinaui intelligentiæ: quem quia in eo ſpeculari licet quid myſticè repræſentent ſingula in Eccleſia, Speculum Eccleſiæ inſcribi placuit.*

Sequuntur Speculi Eccleſiæ Capita.

De Eccleſia.	Cap. 1.	B *De veſtimentis ſacris.*	C. 6.
De Dedicatione Eccleſiæ.	Cap. 2.	*De celebratione Miſſæ.*	Cap. 7.
De officijs horarum Canonicarum.	Cap. 3.	*De occultis ſcripturarum veteris, & Noui Teſtamenti.* Cap. 8.	
De ſeruitio totius Anni.	Cap. 4.		
De ordinibus Clericorum.	Cap. 5.	*De ſupernis ſecretis, quæ hic ſciri licet.*	Cap. 9.

De Eccleſia. CAP. I.

Ecclesia igitur, in quam populus conuenit ad laudandum Deum, ſignificat Eccleſiam ſanctam Catholicam, quæ conſtruitur in cælis viuis ex lapidibus. Hæc eſt domus Domini firmiter ædificata. Angularis fundamentum
Ephes. 2. lapis Chriſtus miſſus eſt. Super hoc autem, non præter hoc, fundamentum eſt Apoſtolorum & Prophetarum,
Pſal 86 ſicut ſcriptum eſt: Fundamenta eius in montibus ſanctis, Superædificati parietes, Iudæi ſunt & Gentiles, de quatuor mundi partibus venientes ad Chriſtum. Omnes lapides expoliti ſunt, & quadrati, id eſt, Sancti mundi atque firmi: qui per manus ſummi artificis diſponuntur permanſuri. Quorum quidam feruntur, & non ferunt, vt ſimpliciores in Eccleſia: Alij feruntur & ferunt: vt medij: Alij tantùm ferunt & non feruntur niſi à ſolo Chriſto, qui eſt ſingulare fundamentum. In hoc enim ædificio quanto quis differentius excellit, tanto humilior plus ædificij ſubleuat. Omnes vna charitas more cæmenti coniungit, dum viui lapides pacis compage ligantur. Turres autem prædicatores ſunt & præ-
Cant. 4. lati Eccleſiæ, qui ſunt munimenta & defenſio eius. Vnde ſponſus ad ſponſam in Canticis canticorum ſic loquitur: Collum tuum ſicut turris Dauid, ædificata cum propugnaculis. Gallus qui ſuperpoſitus eſt, prædicatores repræſentat. Gallus enim noctis profundæ peruigil, horas eius diuidit cantu, dormientes excitat, diem appropinquantem præcinit, ſed prius ſeipſum verbere alarum ad cantandum excitat. Notate ſingula myſticè, non enim eſt hic quicquam otioſum. Dormientes ſunt filij huius ſæculi in peccatis iacentes. Galli, chorus prælatorum, qui diſtrictè prædicant, dormientes excitant, vt abijciant opera tenebrarum, clamantes: Væ dormientibus: Exurge, qui dormis. Lucem venturam prænunciant, dum diem iudicij & futuram gloriam prædicant. Prudenter autem antequam alijs prædicent, virtutibus ſe à ſomno peccati excitantes, corpus ſuum caſtigant, Gallus prædicatores repræſentat. Ephes. 5.
C Vnde Apoſtolus, Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. Hi etiam vertunt ſe contra ventum quando increpando & arguendo contra rebelles fortiter dimicant vel reſiſtunt, ne lupo veniente quandoque fugiſſe arguantur. Virga ferrea, in qua gallus ſedet, rectum repræſentat ſermonem prædicantis, vt non loquatur ex ſpiritu hominis, ſed Dei ſecundum ſcripturas. iuxta illud: Si quis loquitur quaſi ſermones Dei. Quòd virga 1. Pet. 4. eſt ſupra per Crucem poſita, innuit ſermonem ſcripturarum per Crucem conſummatum eſſe & confirmatum. Vnde ait Dominus in paſſione: Conſummatum eſt. Et titulus eius ſuper eum indelebiliter ſcriptus eſt. Tholus, ſuper quem crux ponitur, perfectionem per rotunditatem ſignificat, quoniam perfectè & inuiolatè fides catholica prædicanda eſt, & tenenda. Quam niſi quiſque integram, inuiolatamque ſeruauerit, abſque dubio in æternum peribit. Vel tholus mundum ſignificat

1. Cor. 9.
Ioan. 19

pretio Crucis redemptum: propter quod Crux ponitur ſuper ipſum. **A** Gallus ſupra Crucem poſitus ſignificat, quod hoc debet prædicator aſtruere, quòd Chriſtus per Crucem ſuam redemit mundum. Pinnaculum turris, mentem vel vitam Prælati, quæ tendit ad alta, repræſentat. Campanæ (quarum ſonoritate populus ad Eccleſiam conuocatur) prædicatores myſticant, qui quia ad multa ſunt neceſſarij, multis deſignantur vocabulis. Plectrum, quod ex vtraque parte ſonum elicit, lingua prædicatoris eſt, quæ vtrumque Teſtamentum reſonare facit. Lignum, vnde pendet campana, Crucem ſignificat, ligatura charitatem, per quam charitatem prædicator Cruci aſtrictus *Galat. 6* gloriatur, iuxta illud: Mihi autem abſit gloriari, niſi in Cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. Corda vita eſt, & hu- *2. Cor. 5.* militas prædicatoris. vnde Apoſtolus, qui propter alios **B** condeſcendit: Siue excedimus propter Deum, ſiue condeſcendimus propter nos. Annuli in fune, perſeuerantia vel corona præmij. Feneſtræ Eccleſiæ vitreæ ſcripturæ ſunt diuinæ, quæ ventum & pluuiam repellunt, id eſt nociua prohibent: & dum claritatem veri Solis in Eccleſiam per diem tranſmittunt, inhabitantes illuminant. Hæ intus latiores ſunt, quia myſticus ſenſus amplior eſt, *Eſai 60* & præcellit literali. Has frequentant prædicatores, qui vt nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas. Item per feneſtras quinque ſenſus corporis ſignificantur, qui extra ſtricti eſſe debent, ne vanitates hauriant, & intus *Ioan 10* patere ad bona ſpiritualia. Oſtium Chriſtus eſt. vnde in Euangelio, Ego ſum oſtium, dicit Dominus. Columnæ doctores ſunt, qui templum Dei per doctrinam (ſicut thronum Dei Euangeliſtæ) ſpiritualiter ſubleuant. Hi pro ſonoritate eloquij diuini, argenteæ dicuntur colum- **C** næ: iuxta illud in Canticis canticorum: Columnas fecit argenteas. Reclinatoria contemplatiuos deſignant, in *Cant. 3* quibus Deus ſine offenſa requieſcit. Qui quia ſummam diuinitatem, & æternæ vitæ claritatem contemplantur, *Cant. 3.* auro comparantur. vnde in prædictis Canticis dictum eſt: Reclinatorium fecit aureum. Tigna ſunt, quæ ſpiritualiter ſubleuant. Laquearia, quæ ornant vel roborant: de quibus (quia per vitia non putreſcunt) in eiſdem gloriatur Canticis ſponſa dicens: Tigna domorum no- *Cant. 1* ſtrarum cedrina, laquearia cypreſſina. Deus enim ſibi Eccleſiam conſtruxit viuis ex lapidibus, & lignis imputribilibus: iuxta illud, Ferculum fecit ſibi Rex Salomon *Cant. 3.* de lignis Libani, id eſt Chriſtus de ſanctis caſtitate candidatis. Cancellus humilior reliquo corpore Eccleſiæ *Eccleſ. 3* myſticat quanta humilitas debeat eſſe in clero: iuxta il- **D** lud, Quanto maior es: tantum humilia te in omnibus. Altare Chriſtum ſignificat, ſine quo nullum munus Patri offertur acceptabile. Vnde Eccleſia ad Patrem orationes ſolet dirigere per Chriſtum. Veſtimenta, quibus altare ornatur, ſunt Sancti, de quibus Propheta ad *Eſa. 49.* Deum loquitur dicens: His omnibus ſicut veſtimento veſtieris. Gradus, quibus aſcenditur ad altare, ſpiritualiter demonſtrant Apoſtolos & Martyres Chriſti, qui pro amore eius ſanguinem ſuum fuderunt. Sponſa in Canticis canticorum vocat aſcenſum purpureum. Quin- *Cant 3* decim quoque virtutes exprimuntur, quæ per quindecim gradus, quibus aſcendebatur in templum Salomo- *Quindecim gradus templi Salomonis, & Pſalmi graduales quid ſignificent* nis, ſignificantur, & à Propheta in quindecim Pſalmis continue demonſtrantur, quas vir beatus aſcenſiones in **E** corde ſuo diſpoſuit. Hanc vidit Iacob ſcalam, ſummitas cuius cælos tangebat. Luminaria Eccleſiæ ſunt illi, quorum doctrina fulget Eccleſia vt Sol & Luna. Quibus voce Domini dicitur: Vos eſtis lux mundi: Et bonorum operum exempla. Vnde ipſe admonens ait: Luceat *Pſal 83* lux veſtra coram hominibus. Quod Eccleſia intus or- *Gen 28* natur feſtiuè, non extra: moraliter innuit, quòd omnis *Matt 5* gloria eius ab intus eſt. Licet enim ſit exterius deſpicabi- *ibid* lis, in anima tamen, quæ ſedes Dei eſt, radiat. Vnde dicit: Nigra ſum, ſed formoſa. Hinc dicit: Etenim hæreditas *Cant 1* mea præclara eſt mihi. Hoc propheta conſiderans ait: *Pſal 15* Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habita- *Pſal 25* tionis gloriæ tuæ. Quem ſpiritualiter exornant fides,

ſpes, charitas. Crux triumphalis in medio Eccleſiæ ponitur, eo quòd in medio cordis Eccleſia Redemptorem ſuum diligit, qui media charitate conſtrauit propter filias Hieruſalem. Quam vt ſignum victoriæ videntes, dicant *Cant 3.* omnes, & dicant ſinguli: Aue ſalus totius ſæculi, arbor ſalutifera. Quare ne tradatur vnquam obliuioni circa nos Dei dilectio, qui vt ſeruum redimeret, filium vnicum tradidit, hoc ſigno armat ſe Eccleſia in pectore, & fronte, ſignificans Crucis myſterium corde credendum, & *Signi Crucis ſignificatio, & virtus.* manifeſte ore confitendum. Cuius in Ægypto figura præceſſit. Dum autem ſignamus nos à fronte deorſum, deinde à ſiniſtra ad dextram, illud exprimimus myſterium, quòd Deus inclinauit cælos, & deſcendit, vt doceret præferre æterna temporalibus. Per hoc autem ſignum confunditur ciuitas diaboli. Triumphat Eccleſia terribilis vt caſtrorum acies ordinata. Terribilis eſt (inquit) locus *Cant 6.* iſte: non eſt hic aliud niſi domus Dei. De qua dicitur: Ve- *Gen 28.* xilla regis prodeunt, Fulget Crucis myſterium. Quam *Apoc 21.* frequentant agmina cælica, De qua ſcriptum eſt: Vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam deſcendentem de *Pſal 86* cælo. Eccleſia enim hic militat, in patria regnat: pars peregrinatur, & pars gloriatur. Quæ peregrinatur, aſcendens de exilio per deſertum ſuſpirat ad patriam, deſuper *Regnum Dei quàm glorioſum.* flumina Babylonis ad ſupernam Hieruſalem, quæ aſſiduè videns pacem, feſtum agit continuum. Vrbs beata Hieruſalem dicta pacis viſio. Quàm glorioſum regnum? Glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei. Cuius cuſtodes ciues *1 Pet 3* ſunt cælorum, exercitus Angelorum, cum claro ſenatu Apoſtolorum, Prophetæ cum Patriarchis, purpurata Martyrum agmina flores virginei, vernans chorus Confeſſorum, & vniuerſalis circundata varietate Sanctorum ſocietas, caſta generatio cum claritate. Hanc tanquam admirandam cæli curiam mirificè adornat gemma illa ſingularis & incomparabilis, quæ mater & virgo. Nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentem. De viſione autem ipſius regis quanta ſit omnium admiratio, & voces in laudes eius conſonæ, ſolis illis notum eſt, qui inter eos intereſſe meruerunt, & myſterium Trinitatis, & gloriam Chriſti videre, cui aſtant Angelorum chori, in quem Angeli deſiderant ſemper proſpicere. Ad hunc Regem immortalem videndum facie ad faciem præparat ſe præſens Eccleſia: & dum hic agit feſta temporalia, patriæ ſuæ feſtiua & æterna recolit gaudia, vbi ſponſus Angelicis laudatur organis. Omneſque Sancti diem magnæ feſtiuitatis, quam fecit Dominus continue celebrantes, in epithalamijs laudare non ceſſant ſponſum immortalem, ſpecioſum forma præ filiis hominum, qui Eccleſiam ſibi gratuita elegit clementia. De qua vt ab æterno præ- *Cant 4.* uiderat, ait: Ibo ad montem myrrhæ, & ad collem thuris: & loquar ſponſæ meæ. Pro qua exultauit vt gigas *Pſal. 18.* ad currendam viam, dum factus eſt egreſſus eius à Patre, regreſſus eius ad Patrem: excurſus vſque ad inferos, recurſus ad ſedem Dei: vt omnes electos à principio vſque ad finem mundi vnum regnum in viſione ſummæ Trinitatis faciat, in qua gloriatur vnus per cuncta ſecula Deus.

De Dedicatione Eccleſiæ.

CAP II.

QVanto autem ſtudio, & amore Chriſtus ſibi ſponſam ornat, & præparat ad cæleſtem dedicationem, per temporalem Eccleſiæ dedicationem ex parte ſignificatur. Pontifex enim ter circuit Eccleſiam dedicandam, aſpergens eam aqua benedicta, clero & populo ſequente. Interim extrinſecus & intrinſecus duodecim ardent luminaria. Quoties ad portam venitur (propter myſterium clauſam) Epiſcopus percutit ſuperliminare virga paſtorali dicens: Attollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ, Dia- *Pſal 23.* conus reſpondet. Quis eſt iſte Rex gloriæ? Cui Pontifex: Dominus virtutum ipſe eſt Rex gloriæ. Tertia vice reſerato oſtio intrat cum clero & populo dicens: Pax huic *Anima verum Dei templum* domui. Deinde cætera peragit, quæ ad Dedicationem pertinent. Quæ autem hic fiunt viſibiliter, omnia in anima

anima per inuiſibilem virtutem Deus operatur, quæ verum templum Dei eſt: vbi fides fundamentum facit, ſpes erigit, charitas conſummat. Ipſa etiam Eccleſia catholica vna ex multis lapidibus adunata, templum Dei eſt: quia multa templa vnum templum, quorum vnus Dominus & vna fides. Domus ergo dedicanda, eſt anima ſanctificanda, aqua pœnitentia, ſal ſapientia, trina aſperſio trina immerſio baptizandi, luminaria duodecim totidem Apoſtoli Crucis myſterium prædicantes, Pontifex Chriſtus, virga eius poteſtas, trina percuſſio cæleſtium, terreſtrium, & infernorum dominatio, vt trina rerum machina flectat genu iam ſubdita. Interrogatio incluſi ignorantia populi, apertio oſtij, euacuatio peccati. Pontifex intrans pacem domui precatur, & Chriſtus ingrediens mundum, pacem inter Deum & homines facit, deinde proſtratus pro ſanctificatione Dominum orat, & Chriſtus humiliatus ad paſſionem pro diſcipulis, & credituris hominibus orabat dicens:

Ioan. 17. Pater ſanctifica eos in veritate. Surgens non ſalutat, ſed orat tantum, quia non eſt applaudendum ijs, qui nondum ſanctificati ſunt, ſed pro ipſis orandum. Deſcriptio Alphabeti in pauimento eſt ſimplex doctrina fidei in corde humano. Verſus à ſiniſtro angulo orientis ductus in dextram Occidentis, & alter à dextro Orientis in ſiniſtrum Occidentis, Crucem exprimunt, & collectionem vtriuſq; populi figurant: iuxta illud quod Iacob can-

Gen. 48. cellatis manibus filios Ioſeph benedixit. Licet enim ab Oriente tranſiens Chriſtus, tamen in ſiniſtra reliquit Iudæos, quia infideles, & venit ad Gentes: quibus (licet fuiſſent in Occidente) dat eſſe in dextera. & tandem à Gentibus in dextera poſitis Orientis tranſiens viſitabit Iudæos in ſiniſtro angulo Occidentis, duos conſtat eſſe deteriores quàm prius Gentiles inuenerit. Cambuca, qua ſcribitur, myſticat miniſterium doctorum, quo facta eſt conuerſio Gentium & perficienda Iudæorum. Quòd deinde ſtans ante altare Deum in adiutorium inuocat, ſignificat eos, qui percepta fide ad pugnã ſe præparant. Et quia adhuc ſunt in certamine, quaſi inter ſuſpiria, nondum Alleluia adiungitur. Poſt hoc aqua benedicitur, cum ſale & cinere etiam addito vino aquæ mixto. Aqua eſt populus, ſal doctrina, cinis memoria paſſionis Chriſti. Vinum aquæ mixtum Chriſtus Deus & homo, vinum diuinitas, aqua humanitas. Sic populus ſanctificatur doctrina fidei, & memoria paſſionis, iunctus ſuo capiti Deo & homini. Vnde altare & Eccleſia interius aſpergitur, vt intus (ſicut extra) ſpiritualis Eccleſia ſanctificanda oſtendatur. Aſperſorium de hyſſopo humilitas eſt, qua aſperſa mundatur Eccleſia catholica. Circuit aſpergendo quaſi luſtrãs, & curam omnibus impendens. Interim cantatur, Exurgat Deus, &

Pſal. 67. diſſipentur, &c. Reſponſorium eius cum Antiphona, quam ſequitur alia. Qui habitat in adiutorio Altiſſimi.

Pſal. 90. Et Pontifex cantat, Domus mea domus orationis vocabitur. Et item: Narrabo nomen tuum fratribus meis. Et

Eſa. 56. Pſal. 21. quia ſine Deo nullum opus proficit, in conſummatione

Pſal. 42. orat, vt exaudiantur beneficia ibi ingredientes petituri. His factis venit ad altare cantans: Introibo ad altare Dei, cum pſalmo toto, &c. & quod remanſit de aqua ad baſim altaris effundit, committẽs Deo, quod excedit vires humanas in tanto ſacramento. Dehinc altare linteo extergitur. Altare Chriſtus eſt, linteum caro eius tunſionibus paſſionis ad candorem & gloriam immortalitatis perducta. Hinc Pontifex offert ſuper altare thus in modum Crucis accenſum in medio altaris, & per quatuor angulos eius Crucem facit de oleo ſanctificato. Deinceps Cruces per ſingulos parietes Eccleſiæ de eodem oleo chriſmantur, & ſic peracta conſecratione altare albo velamine operitur. Incenſum orationes, oleum gratiam Spiritus ſancti demonſtrat. Cuius pleni-

Pſal. 132. tudo (ſicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron) deſcendit in Apoſtolos, eorumque diſcipulos, qui Crucis myſterium per quatuor climata mundi Domino cooperante prædicauerunt. Album velamen immortalitatis myſticat lætitiam, de qua Marc. 16.

A Filius exultat Patri dicens, Conſcidiſti ſaccum meum, & circundediſti me lætitia. Pſal. 29.

De officijs horarum canonicarum.

CAP. III.

Esdras Propheta populum Iſraëliticum reuerſum à captiuitate Babylonis docuit laudare Deum quater in nocte, & quater in die. Quia Propheta Dauid ſepties in die laudem ſe dixiſſe Domino, & media nocte ad confitendum Domino ſurrexiſſe indicat. Octo igitur horas ſancti patres præ cæteris ad laudandum Deum elegerunt. Mediam ſcilicet noctem, diluculum, primam, tertiam, ſextam, nonam, veſperas, completorium. Quia dignum eſt, vt homo, qui corpus gerit ex quatuor elementis, quater reſpectu noctis, & quater reſpectu diei, per diem naturalem Deum placare ſibi ſatagat. Et

B cum omni tempore laudandus ſit Deus, potiſſimum in prædictis horis laudatur ab Eccleſia, in quibus opera præ cæteris inſignia dignatus eſt facere. Nocte enim media natus eſt de virgine: diluculo ſurrexit: hora prima mulieribus ab Angelis annunciata eſt Reſurrectio: hora tertia Spiritus ſanctus inflammauit Apoſtolos: hora ſexta crucifixus eſt Dominus, ſcilicet mundi Redemptor: hora nona emiſit ſpiritum pro ſalute mundi. In veſperis commemoramus aduentum Domini in mundi veſpere. In completorio completum erit gaudium Sanctorum in die generalis retributionis. Meritò ergo media nocte ſicut per Prophetam monemur, ſurgendum eſt: quia dum quietum ſilentium tenerent omnia, exortum eſt lumen in tenebris, id eſt Chriſtus, vt illu-

C minaret ſedentes in tenebris. Tempore noctis natus eſt de Virgine, in principio officij huius horæ, quia ſomno prius dominante conticuimus, dicitur: Domine labia mea aperies: quia Non eſt laus ſpecioſa in ore peccatoris, niſi ipſe in laudẽ ſui labia aperire dignetur. Deinde, diuinum inuocemus auxilium: poſtea glorificamus Deum Trinitate perſonatum, ſicut æternaliter ei eſt gloria. Sequitur inuitatorium alta voce, per quod mater Eccleſia inuitat omnes iuxta illud. Filij, audite me. Quod autem hoc in Epiphania prætermittitur, ideo eſt quòd Magi primitiæ gentium à nullo inuitati, iuxta illud: Nemo nos conduxit: venerunt Regem cæli adorare. Et nota, quòd humilis vox præmittitur, ſed conuenienter ad inuitatorium exaltatur: quia Eccleſia ſecreto quaſi clauſo oſtio laudat Deum propter ſe, ſed ma-

D nifeſtè propter alios, vt accẽdat ardor proximos. Sequitur hymnus, qui eſt laus Dei cum cãtico, vel vox humana in laudem Dei metricè compoſita, quia poſt inuitationem multi conſequenter laudant Deum cum lætitia, iuxta illud: Audiuit & lætata eſt Sion. Poſtea pſalmi, qui opera ſignificant ſequuntur, duodecim vel nouem, quatenus per duodecim horas noctis à negotio perambulante in tenebris diuina defendamur virtute, & nouem ordinibus Angelorum mereamur coniungi: illiſque ſociatos nos eſſe, quorum feſta egimus, monſtremus. Per hoc autem, quòd in dominicis noctibus duodecim pſalmos in primo nocturno canimus, numerum patriarcharum & prophetarum, atq; Apoſtolorum memoriæ cõmendamus, & quòd quatuor pſalmos vna glorificatione Trinitatis copulamus, eos ſignificat in vna fide Tri-

E nitatis quatuor virtutes Cardinales habuiſſe & alijs exempla monſtraſſe, ſcilicet prudentiam, iuſtitiam, fortitudinem, temperantiam. Quod pſalmi alternatim cantantur, innuit alternam Sanctorum ad benè operandum exhortationem. Antiphonæ charitatem exprimũt, quæ numerum pſalmorum habẽt propter cauſas ſupra dictas de pſalmis. In non feſtis diebus duodecim pſalmos canimus pro ſingulis horis noctis, in quibus Deo ſeruiendum eſt: & ſic Antiphonis binos pſalmos copulando, quia Charitas neceſſaria per ſex ætates populi Dei & proximi coniungit. Quod ab vno ſingulariter incipitur Antiphona, & à cæteris communiter cantatur ſignificat quòd Deus prior dilexit nos, & nos dile-

ctioni eius communiter reſpondere debemus. Pneuma in fine ſequitur ineffabile gaudium. Poſt Pſalmos & Antiphonas exclamatur verſus acuta voce, ad excitandos animos, ne in opere vel cogitatione in amore diuino quandoque pigritemur, & vt vertamus nos ad Orientem, & toto corpore ad Deum. Sequitur Dominica oratio ad mundanda corda, & corpora noſtra: & communi aſſenſu terminata propter Sanctorum communionem. Lecturus dicens vicario Chriſti, Iube domne benedicere: principatum Eccleſiæ innuit, & quam larga poteſtas benedicendi illi tradita ſit, cui iubere datum eſt. Quod autem ſacerdos orat, vt Dominus benedicat, ſapienter per Chriſtum benedicit, qui totius fons eſt benedictionis. Accepta benedictione, ſingulas lectiones ſingula ſequuntur reſponſoria. Lectionibus itaque prædicamus. Reſponſoria ſunt bona opera, vnde ſic pulchrè dicuntur, quia per ea reſpondemus. Pulchrè enim reſpondet prædicationi, qui quod audiuit, implet opere. Numerus iſtorum idem gerit myſterium, quod numeros Pſalmorum. Tres turbæ lectionum & reſponſoriorum ornant Sanctos trium temporum participare gloriæ Dominicæ Reſurrectionis, quæ nocte Dominicali vel feſtiua ad memoriam reducitur. *Ternarius numerus lectionũ & reſponſoriorum.* Ternarius numerus in ſingulis nocturnis, fidem Trinitatis deſignat in tribus temporibus. Quaternarius apud Monachos ſtabilitatem quadratam & Euangelicam in Sanctis exprimit, vel quadruplicem ſenſum ſcripturarum (propter quadrigas Aminadab) id eſt hiſtorialem, allegoricum, tropologicum, & anagogicum. Vt Hieruſalem intelligitur ciuitas terrena, & Eccleſia, & quælibet fidelis anima, & ſuperna patria. Sequitur alta voce: Te Deum laudamus, per quod monſtratur quam manifeſtè, & mirificè laudet Eccleſia Deum in tempore gratiæ. Deinde ſacerdos per verſum exhortatur vt in laude Dei permaneant.

Pſal. 62. ¶ Sequitur matutinale officium, de quo Propheta, Ad te de luce vigilo Deus. Per hoc officium recolimus populum Iſraëliticum (in figura noſtri) mare rubrum tranſiſſe, & hoſtibus ſubmerſis Domino laudes cecinisſe: quod in vigilia matutina Exodus monſtrat factum *Exod. 14.* fuiſſe in hoc etiam Dominicam recolimus Reſurrectionem, & noſtram prænunciamus futuram, initio claritatis ſecundæ ſtolæ. Vnde hoc officium prædictis de cauſis plenum eſt laudibus. In principio huius diuinum inuocamus auxilium. Deinde glorificamus Deum, ſummæ Trinitatis fidem confitentes, quæ eſt fundamentum totius boni operis. In hac hora quaſi quinq; Pſalmos ad muniendum quinq; ſenſus corporis canimus. Myſticè etiam per primum Pſalmũ primitiua Eccleſia de Iudæis deſignatur: per ſecundum ſecundaria de gentibus: per tertium, cui alius Pſalmus ſub vno coniungitur Gloria Patri, myſterialiter innuit, quòd vterque populus in fine mundi ſub vna fide confitebitur: per quartum (quem pueri in camino ignis cantauerunt) figuratur Antichriſti tribulatio, quam vterq; populus pro fide Chriſti patietur. Per tres Pſalmos Laudis (qui quaſi vnus ſub vna gloria demum coniunguntur) tres ordines Eccleſiæ, quos Iob, Noë, Daniel exprimunt, cum ſponſo Eccleſiæ in laude epithalamica glorioſè regnaturi ſignificantur. Vel octo Pſalmi exprimunt octo ordines, qui per baptiſmum in Eccleſia (ſicut octo animæ per diluuium) in arcam ſaluantur. Primus ornatur per primum Pſalmum, prima Eccleſia ædificata per Apoſtolos conuerſans in Iudæa, ſecundus per ſecundum, de Iudaiſmo *Marc. 16.* tranſiens ad Gentes, Apoſtolis prædicantibus vbiq; tertius credens Gentilitas: quartus reſipiſcens Iudæa. Sed tertius & quartus ſub vna gloria iunguntur, quia Gentiles & Iudæi in vnitatem fidei coniungentur, antequã veniat perſecutio Antichriſti. Sub quo quintus ordo benedicet Deum ſicut pueri in fornace. Sextus, & ſeptimus, & octauus collecti ex Africa, & Aſia, & Europa, poſt Antichriſtum pace fruentur. Vnde tres vltimi Pſalmi fluunt laudibus, qui ſub vna dicuntur gloria & coniunguntur: quia illi tres ordines ſimul erunt, & pariter glorificabuntur. Poſt Pſalmos fit exhortatio per capitulum, ne deficiamus in via: cui chorus aſſentiẽs hymnum reſonat. *Quare Pſalmus Deus Deus meus ad te de luce, & Pſal. Laudate Dominũ de cælis, ſub vna Gloria dicantur laus.* Rurſus quoq; excitati per prophetiã Zachariæ Deũ benedicimus, recolentes quod fecit redemptionẽ ſicut locutus eſt per os Sanctorum, & iurauit ad Abraham patrem noſtrum. Interim ſacerdos cum thuribulo incenſat altare. Thuribulum eſt cor hominis, ignis charitas, incenſum oratio: quæ ſuauiter Deo redolet, cum per ignem diuini flagreſcit amoris. Vnde Propheta. Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. *Pſal. 140.* Quælibet antiphona charitatẽ exprimit, ſine qua opera, quæ per Pſalmos ſignificantur, non proſunt. Quod autem antiphona ante Pſalmũ incepta poſt Pſalmũ decantatur integre, ſignificat quod charitas hic initiata poſt hanc vitã conſummabitur æternaliter: & hoc erit in lætitia inenarrabili. Vnde pneuma ſubiungitur, quod ineffabile gaudium, æternæ vitæ indicat. Quod tantum eſt, quod dum hic prægustatur, nec penitus exprimi, nec penitus taceri poteſt. Vnde Eccleſia verbis demiſſis iubilando cum pneumate in admirationẽ proſilit: ac ſi dicat. Quæ vox, quæ poterit lingua retexere? Hic enim verba non ſufficiunt, nec intellectus: nec tamẽ amor ſinit tacere. Sic itaque Eccleſia pneumatizando expreſſius quodammodo (mirum loquor) ſine verbis quam per verba innuit, quanũ ſit gaudium cæli, vbi verba ceſſabũt, cũ omnes omnia ſciẽt. Poſt pneuma ſequitur oratio, vt actio noſtra, quæ per Deũ incipit, per ipſum finiatur. Quod autem in fine voce puerili dicitur, Benedicamus Domino, ſignificat, quod omnis laus noſtra puerilis eſt ad comparationẽ Dei, quem laudamus, & quod quicquid hic dici poteſt, minus eſt à laude Dei. Ac ſi dicat Eccleſia, Laudamus, ſed laudando non ſufficimus, quia ſupereminentia Dei eloquium noſtrum ſuperat & intellectum, quia, Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. *Pſal. 63.* Vnde ab omnibus conſequenter, Deo gratias, dicitur, quia placet (vt pium eſt) in laude Dei ſuperari.

Horæ autem primæ officium meritò celebramus, quia mulieribus venientibus, orto iam ſole, ad monumentum, Angeli annunciauerunt Chriſtum ſurrexiſſe. Et quia hæc hora initium eſt diei, in ea laudamus Deũ, quia dedit nobis noctẽ cum ſalute tranſire. Inuocato ergo diuino auxilio, & glorificata Trinitate perſonarum (vt dignum eſt) hymnũ Deo, Iam lucis orto ſidere, reddimus. Deinde in hac prima hora quotidie quinque Pſalmos canimus, vt quinq; ſenſus noſtri diuinitus per diẽ muniantur. His adiungimus expoſitionẽ catholicæ fidei, ex eo quod hæc eſt victoria, quæ vincit mundum, fides noſtra: *1. Ioh. 5.* & clypeus inexpugnabilis contra antiquum hoſtem, vnde Petrus. Cui (inquit) reſiſtite fortes in fide. *1. Pet. 5.* In hac hora dicitur Dominica oratio, in qua ſeptem petitiones ſunt ad habenda ſeptem dona Spiritus ſancti per quæ mereamur ſeptem virtutes, quibus à ſeptem vitijs liberati ad ſeptem perueniamus beatitudines. Deinde per Symbolum fidei contra omnia aduerſa armamur, qui per Dominicam orationem mundamur. *Communis confeſſio.* In hac etiam hora fit communis confeſſio, vt mundemur à peccatis venialibus, ſine quibus communis vita non facile ducitur: Et preces multiplicantur, vt per diem à malis imminentibus defendamur.

Horæ autem tertiæ officium celebratur, quia in tali hora Spiritus ſanctus Apoſtolos inflammauit.

In ſexta celebratur officium in commemorationem illius rei, quod in ea crucifixus eſt Redemptor mundi.

In noua, quatuor emiſit ſpiritum: in eadem enim hora mori voluit pro homine, in qua homo expulſus eſt de paradiſo: & in eadem die homo emptor lignũ redimere placuerat, qua eũ per lignũ hoſtis deceperat, et ars vt artem falleret, & medela ferret inde, hoſtis vnde læſerat. In his tribus horis, & in cæteris primũ inuocamus diuinũ auxilium (vt in omni bono opere faciendũ eſt) ſanctamque

glorificamus

glorificamus Trinitatem, & hymnum Deo reddimus. Pſalmos (qui opera ſignificant) cum trina glorificatione Trinitatis operari oportet. Per Antiphonas (quę charitatē exprimunt) Pſalmos coniungimus, quia per charitatem opera noſtra confirmare debemus, & in ea manere, ſicut Apoſtolus ait, in charitate radicati & fundati. Et iterum. Omnia opera veſtra in charitate fiant. Per capitula ſignificatur exhortatio boni operis, per reſponſoria bonum opus, per verſus fructus boni operis: vnde & pneuma habet. In oratione concluditur ſeruitium, vt diuina gratia, quæ actiones noſtras præcedit, ipſa ſubſequatur.

Ephe. 3.

Succedunt veſperæ, in quibus commemoramus Aduentum Dñi vergente mundi veſpere. In hac hora, quia finis eſt diei, & propinqua nocti, quinq; Pſalmos canimus, vt quicquid in die per quinq; ſenſus venialiter offendimus, hac Pſalmodia dimittatur pœnitētibus, & inde ſenſus noſtri per noctem in beneplacito Dei cuſtodiantur. Alteratio pſallendi eſt ſanctorum admonitio. Antiphonæ (vt dictum eſt) charitatē ſignificant. Per capitulum innuitur exhortatio ſpiritualis, vt in bono perſeueremus. Vnde Apoſtolus. Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Reſponſoriū, opus bonum ſignificat, per quod probamus nos obedire exhortationi, & quod de opere bono laudandus eſt Deus. Sequitur hymnus, vt demus exemplum proximis, deinde dicto verſu ad excitandos animos, hymnus beatæ Dei genitricis. cum Antiphona cantatur: in quo exēplo humilitatis eius reformamur, & filij Dei incarnatio (per quā depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles) ad memoriā reducitur, vt fidei noſtræ excitetur deuotio. Interim autem (iuxta quod Dñs Moyſi præcepit) incenſatur altare: per quod fragrātia orationis Chriſto placere mōſtratur. Poſtea decātata Antiphona cum pneumate, ſequitur oratio, & puerili voce benedicimus Dño propter cauſas prætactas. Nouiſſimè ſuccedit cōpletorium, per quod ſignificatur gaudium, quod (completo electorum numero) complebit Deus ſanctis ſuis in die generalis Reſurrectionis. In hac vltima hora dicitur, Conuerte nos Deus ſalutaris noſter: Ad hoc inſinuandum, quòd poſt omnem perfectionem, quæ hic haberi poteſt, vbi ſæpè erramus, orādū eſt, vt amplius cōuertat nos Deus ab errore. Quod Propheta conſiderans in fine Pſalmi moraliter ait, erraui ſicut ouis, quę perijt. In hac hora ſecundū quatuor elementa corporis noſtri, in quo ſæpe offendimus, quatuor Pſalmos ad placandū Deum dicimus. In hac etiam hora non præcedit capitulū hymnū: per quod typicè mōſtratur, quòd dij in quibus cōpleta ſunt ſignificata præcedentiū laude, præueniunt exhortationem. Nec tamen capitulum prætermittitur, quia hic ſemper eſt vtilis exhortatio. Deinde dicitur verſus acuta voce cum pneumate: vnde excitati, & memores facti ineffabilis gaudij, quod erit merces laboris noſtri Canticum iuſti Simeonis canimus, vt exemplo eius inuenientes pacē, mereamur lumē videre, quod eſt Chriſtus. Poſtea Dominica oratione, & Symbolo munimus nos propter nocturnos timores: & alterna confeſſione mundamur, iuxta illud: confitemini alterutrum peccata veſtra, & excitamur, ne demus requiem temporibus noſtris, donec inueniamus locū Domino. Nec non huius horæ officium complemus precibus, & oratione, iuxta Apoſtolum: Orate pro inuicem, vt ſaluemini. Myſticè preces humilitatem ſignificant, quæ in fine eſſe debet: quia ſicut in principio ipſa neceſſaria eſt (ad quod ſignificandum humillima voce ſeruitium inchoatur:) ſic in conſummatione eadem humilitas monſtranda eſt contra ſuperbiam, in quam ceciderunt omnes, qui operantur iniquitatē, vnde hac luce nonnunquam roſa veritue in ſaltum nunquam. Verſus orientem oramus, licet Deus ſit vbiq; cuius magnitudinis non eſt finis: memores quòd ipſe, qui eſt ſplendor lucis æternæ, illuminauit ſedentes in tenebris, quando viſitauit nos oriens ex alto. Genua flectere in Eccleſia, cordis contritionem inſinuat, &

2. Cor. 6. — Luc. 1. — Exod. 30. — Pſ. 118. — Luc. 2. Canticū Simeonis Oratio dominicalis, & ſymbolum. — Iacobi 5. Pſal. 131. Iacobi 5. — Sap. 7. Luc. 1.

quod Chriſto omne genu flectitur: Nec vnum tantum, ſed vtrunque flectimus, ne Iudæis aſſimilemur. In die dominica, & in Paſchali tempore pro reuerentia Dominicæ Reſurrectionis non licet genuflectere, ſed ſtantes orare debemus inclinato capite, vt deuotæ mulieres ad monumentum, vbi pro reuerentia corporis Domini ſe inclinauerunt. Tria, quæ fiunt in percuſſione pectoris, id eſt pectus, ſonus, manus, ſignificant quod pœnitendum eſt de his, quæ mente, voce, opere peccauimus. Cum Pſalmis diurni officij duodecies dicitur Gloria Patri, &c. per duodecim horas diei, & duodecies pulſātur campanæ. In prima hora ſemel, & in vltima hora ſemel, quia ab vno Deus omnia, & idem vnus erit omnia in omnibus. Sed in tertia ionatur ter pro ſecūda & tertia, & quarta hora: & ſimiliter in ſexta pro tribus, id eſt ſeptima, octaua, & nona. Ad Veſperas verò multiplicìter, quia in tempore gratiæ multiplicata eſt prædicatio Apoſtolorum. Item ad Matutinas ſæpe, quia ſæpe exclamandum eſt exurge, qui dormis. Diuinum officium in his celebratur horis, in quibus exiſſe cōmemoratur paterfamilias cōducere operarios in vineam ſuam Ita nocturnale tempus eſt ab Adam vſq; ad Noe, Matutinale inter Noë & Abraham Prima inter Abrahā & Moyſen. tertia inter Moyſen & Dauid. Sexta inter Dauid & aduentum Dñi, Nona à primo aduentu vſq; ad aduētum, quando venturus eſt reddens vicem pro abditis. Per Veſperas autem ſabbatū, id eſt requies intelligitur animarū poſt exitum à corporibus vſq; ad diem iudicij. Per cōpletorium verò ad memoriam reducimus completum numerum, & conſummatum gaudiū Sanctorum, quod complebitur in die magnæ feſtiuitatis, quando benedicti regnum percipient. Tres enim dies ante Paſcha tropologiam ſcripturarū demonſtrāt. Quorum primus eſt dies pœnitentiæ, ſecundus dies iuſtitiæ, tertius dies retributionis, in quo fit conſummatio. Vnde Dominus in Euangelio. Hodie & cras eijcio dæmonia, & ſanitates perficio, & tertia die cōſummor. Dies pœnitētiæ ſignificatur per diem, in quo Dñs paſſus eſt. Dies iuſtitiæ per diem, in quo in ſepulchro iacuit Dies retributionis per diem, In quo Reſurrexit Dominus. Pœnitentia Domini cruciat, iuſtitia tranquillat, remuneratio lætificat Item hi tres dies per Vigilias, & feſtiuitates, & octauas Sanctorum intelliguntur: & iterū per quinquageſimū Pſalmum, & centeſimum, & centeſimum quinquageſimum. Quinquageſimus enim pœnitentiā loquitur. Centeſimus iuſtitiā, Centeſimus quinquageſimus laudē Dei in Sanctis eius, quando cōpleto eorū numero magnæ feſtiuitatis cōpletorium celebrabitur in æternū. Ad hæc cātus in Eccleſijs, cæli lætitiam ſignificat, de qua exultant ſancti Dño. Voces autem graues, & acutæ & ſuperacutæ, ſonuunt tribus modis prædicādum eſſe tribus ordinibus Eccleſiæ, propter triceſimum, & ſexageſimum, & centeſimum fructum, vel iuxta tria volumina Salomonis. Proceſſio eſt via ad cæleſtem patriam. Præcedens aqua benedicta eſt mūditia vitæ. Luminaria opera miſericordiæ, iuxta illud, Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris Sequitur crux ſignum triumphale, quia mundi, & factores legis crucifigunt carnem & triūphant. Deinde ad legēdum Euangelium fertur puluinar, & textus Euangelicus Puluinar eſt ſuauitas & dulcedo in mandatis Domini Vnde Propheta, Paraſti in dulcedine tua pauperi. Et item. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua. Euangelium verò eſt præcedentium confirmatio. Lecto Euangelio, textus reportatur ſuper puluinar: quia Eccleſia, vt audiuit Euangelium, ſuauiter in corde ſuſcepit, & læta eſt iuxta illud, Audiuit, & lætata eſt Sion. Et alibi. Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt.

Quare in dominicis & tempore Paſchali non genuflectitur. — Luc. 24. Ioan. 20. — Duodecies numerus in Pſalmis diurnis officij, in Gloria Patri, & in campanarum pulſatione. — Ephe. 5. Matth. 20. — Diuinū officium temporis applicatum. — Tres dies Paſcha præcedētes. — Luc. 13. Vigiliæ, feſtiuitates, & octaua ſanctorum. — Cantus in Eccleſia. Voces graues, acutæ et ſuperacutæ. — Luc 12. — Pſal. 67. Pſ. 118. — Pſal. 96. Cant. 5.

De ſeruitio totius anni, CAP. IV.

IN principio ſeptuageſimæ incipit Eccleſia ſeruitium totius anni, & legitur Pentateuchus. Septuageſima enim tempus captiuitatis noſtræ deſignat: de qua ad Hieruſalem myſticè redire debemus, vt per Hebræos

olim de Babylone exeuntes figuratū eſt. Vt ergo memores ſint captiuitatis ſuæ, qui ſurſum tendunt, legitur primum de Adā, qui in principio mūdi factus eſt, & de eiectione eius de paradiſo: deinde de diluuio, & quomodo
Gen 1. Gen 3. Gen 7. Gen 12. Abrahā exijt de terra ſua, & de huiuſmodi laboribus, ad exemplum patientiæ. Et ſicut olim Hebræi captiui ducti in Babylonem in triſtitia fuerunt ſere vſque ad finem ſeptuaginta dierum: taceantur voces lætitiæ, gemitum cū vtroq; habētes irriguo, vt in die reſurrectionis multiplicatis ciuibus feſtiuius gaudeat Eccleſia. In ſabbato Paſchali pro Dominica Reſurrectione vnū canimus alleluia: & quia hic non eſt gaudiū niſi in labore, ſequitur tract⁹. In octaua autē, hoc eſt in ſabbato in albis, duplex canitur alleluia: quia in die iudicij plenū erit gaudiū, & pro Dñica & noſtra Reſurrectione, & quia duplici ſtola iuſti fulgebunt. Quindecim autē diebus ante Paſcha
B legitur Hieremias, quia paſſionē Dñi apertè præſignauit. Ab octauis Paſchæ viginti diebus Apocalypſis legitur, & cātatur propter myſteria paſſionis, & reſurrectionis, quæ Ioāni reuelata ſūt, & Apoſtoli prædicauerūt. Deinde vſq; ad aſcenſionē Dñi Epiſtolæ canonicæ leguntur, & actus Apoſtolorū, & cātatur de Pſalmis: quia & Dauid Prophetauit de paſſione, & reſurrectione, & aſcenſione, & Apoſtoli prædicauerūt, quæ à Dño didicerant vſq; ad aſcēſionē eius corporali fruētes præſentia. Inter Aſcenſionē & pentecoſten cantatur de feſto: quia diſcipuli ſurſū ſubleuati, patris promiſſa expectabāt munera. Poſt Pentecoſten vſq; ad Kalēdas Auguſti leguntur libri regum, & cantatur Deus omniū: quia ſicut Saul, Samuël, Dauid, & alij pro lege Dei pugnauerūt, ſic nos poſtquam accepimus donum Spiritus ſancti in baptiſmate
C & virtute pugnare debemus contra dæmones, formati, nati, nutriti, armati. A Calendis Auguſti vſq; ad Calendas Septēbris legitur, & cātatur de ſapiētia: quia Auguſtus ſextus eſt menſis, & in ſexta ætate, qua Dñs venit, debemus propter eius præſentiam ſapiēter viuere, quoniam inter nos ſapientia ipſa audita eſt, quæ ex ore Al-
Eccl 24 tiſſimi prodijt. Rurſum mēſis iſte calidus eſt, & medius anni: & in media ætate, vbi quiſq; ab æſtu vitiorū plus accenditur, plus ſuccurrere ſapientia debet. In Septēbri legitur, & cātatur de Iob, Tobia, Eſdra, Iudith, & Eſther, quia hi aduerſa patienter ſuſtinuerūt: & eccleſia in fine mundi aduerſa omnia pro Domino tolerabit. A Calendis Octobris vſq; ad Nouembrem Machabæorum libri legūtur, & cantantur inde reſpōſoria: quia iſte octauus menſis lætitiā Reſurrectionis myſticat: quia ſicut Iudæi
D finitis prælijs, & reſtaurato tēplo in hymnis & cōfeſſionibus benedicebant Dominū: ſic in gloria reſurrectio-
1. Mach 16. nis, & magnæ feſtiuitatis deſtructis diaboli prælijs ſancti & iuſti in Domino feſtiui gaudebūt, iuxta illud, Beati, qui habitant in domo tua, Dñe. A Kalendis autē No-
Pſal. 83. uembris vſq; ad aduētum Domini leguntur, & cātantur Ezechiel, Daniel, & duodecim Prophetæ cū reſpōſorio, Vidi Dominū. Ezechiel enim vidit quatuor animalia in
Ezec. 1. figura quatuor Euangeliſtarū, qui Natiuitatē, Paſſionē, Reſurrectionem Dñi, & Aſcenſionem docuerunt, quorum quiſq; ea principali intentione propriā formā meruit, Daniel quoq; Chriſtum venturum Prophetauit dicens: Aſpiciebā in viſu noctis, & ecce filius hominis venit. Similiter & alij Prophetæ prædixerunt Chriſtum
E venturum: & ideo iſti ante aduentum eius leguntur,
Dan 7. quia clarius aduentum eius prædixerunt. Ab aduentu Domini vſq; ad natalem eius legitur Eſaias: quia quanto de Chriſto vrbanius, & apertius prophetauit, tanto natiuitati eius legitur vicinius. Quare autē in natiuitate de eadem natiuitate legatur, & cantetur, res manifeſta eſt. Tantum enim gaudium eo tēpore ſpiritualiter prædicandum, & cælitus demonſtrandum agnoſcitur. Prima verò Miſſa in nocte natalis Domini celebrata, tēpus ante legē Moyſi typice deſignat. Secunda, quæ aurora apparēte celebratur, tēpus ſcriptæ legis, & Prophetarum ad memoriā reuocat: quia per legē, & Prophetas lux de Chriſto velut diei nuntia mūdo apparuit. Tertia verò,

A quæ in media diei claritate feſtiuius celebratur, ad tempus refertur gratiæ, in quo deſcendit lux magna de cœlo, quę illuminat omnē hominē venientē in hunc mun- Ioan. 1.
dū. Deinde in ſingulis feſtis eadē de cauſa legitur, & canitur. Ab octauis autē Epiphaniæ vſq; ad ſeptuageſimā canitur de Pſalmis, & leguntur Epiſtolæ Pauli: quia poſt legē Prophetia, & poſt Euangeliū ſcriptura Apoſtolica ad id, quod audiuimus, intonādo cōmouet. Itē à ſeptuageſima vſque ad Paſcha repræſentat tēpus ab Adā vſq; ad Moyſen, in quo mors regnauit. Vnde quia tūc culpa contraria iuſtitiæ cōmemoratur. Gloria in excelſis Deo ſiletur: quod in teſtimonium pacis auditum eſt, quando veritas de terra orta eſt, & iuſtitia de cælo proſpexit. Et quia pœna, in quam homo cecidit per culpā, ad me- Pſal. 84.
moriam per ſcripturas reducitur, alleluia canticus lætitiæ
B tacetur. Ab aduentu vſq; ad natalem Domini, à Moyſe vſq; ad Chriſtum tēpus eſt, in quo peccatū regnauit, nō propter ignorantiā vt mors prius, ſed propter infirmitatē carnis. In hoc alleluia canitur, quia patres ſub lege fuerunt, ſed gloria in excelſis Deo ſiletur, quod eſt ſignum pacis & iuſtitiæ, quā lex dare nō potuit. Tempus à primo aduentu vſq; ad ſecundū, eſt inter Pentecoſten & aduentum Domini. In hoc cantat eccleſia alleluia in ſpe Reſurrectionis, & gloria in excelſis Deo, pro iuſtitia reddita. Quotidie canit alleluia, quia ſpes eius firmatur. Gloria in excelſis Deo, non quotidie, ſed tantum in feſtis, quia quotidie offendit. Sed in fide tamen, id eſt in die, quam fecit Dominus, ſemper tenet iuſtitiam, quia ſemper in fide, & nō ſemper in operibus laudat. Quartum tēpus eſt inter Paſcha & pentecoſten, & ſtatum æ-
C ternæ felicitatis ſignificat, in quo Gloria in excelſis quotidie canitur, & duplex alleluia. Ianuas Eccleſiæ etiam publicè pœnitentibus aperimus, genua non flectimus: ſed ad quid hoc cernimus, ſi myſterium non intelligimus? Gloria in excelſis tūc canitur, quia in Reſurrectione iuſtitia, id eſt charitas perficietur, & pax plenè dabitur. Duplex dicitur Alleluia propter duplicē ſtolā in albis, quia gloria incorruptionis erimus veſtiti. Pœnitentibus Eccleſiæ ianua aperitur, quia nullius peccati improperium tunc erit, quia totum abſorptum erit à gloria. Stantes oramus, quia tunc non erit, pro quo flectantur genua, ſed Domus Dei replebitur gloria. Sed quid eſt quòd non canimus in priuatis ferijs, Gloria in excelſis Deo, nec duo alleluia, niſi quòd nōdū habemus perfectam iuſtitiā, nec gloriam quā expectamus? tamē ſim-
D plex alleluia canitur, quia eccleſia iā primā reſurrectionē habet. vnde ſemper allel. canitur excepta ſeptuageſima. Quia igitur hoc tēpus figura eſt tāti gaudij, in Dñicis & feſtis hoc cātat eccleſia. Sed quia nondum ſumus in illo, in priuatis ferijs tacet. Ergo per quatuor tēpora variatur ſtatus eccleſiæ. Primum culpā intulit, ſecūdum detexit, tertiū eā deleuit per iuſtitiā, ſed reſeruauit pœnā, quartū perficiet iuſtitiā, & abſorbebit pœnā. Primū fuit culpæ, & pœnæ: ſecundū pœnæ, & Prophetię: tertiū pœnæ, & gratię: quartum gratię & gloriæ. Poſterius ordo anni, in ſignificatione myſticat in reſurrectione primos nouiſſimos: ſimiliter in quibuſdā, quæ in feſto fiunt circuncisionis. Inter hæc autē multa, quæ licet minima videantur magno tamen ſunt myſterio, prætermittimus:
E quia ad alia, quæ propoſuimus, feſtinamus.

De ordinibus Clericorum. CAP. V.

SEquitur vt videamus de ſeptē ordinibus Clericorū, qui ſunt ſeptē gradus eccleſiæ, per quos quis clericus eſt aſcendens, efficitur oſtiarius, lector, exorciſta, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Sacerdos. Prim⁹ ergo gradus eſt oſtiariorū: quorū eſt diſcernere, quos ab eccleſia iuſtè repellāt, & quos ad eā dignè recipiāt. Ad iſtos etiā pertinet res eccleſiæ fideliter cuſtodire: vnde claues eccleſiæ eis traduntur, cū ordinantur. Poſtea promouentur ad officium lectorum: ad quos pertinet legere in eccleſia Prophetias, & Apoſtolicas ſcripturas. Iſtis (cū ordinantur) traditur codex diuinarū lectionum, & dicitur eis: Accipite, & eſtote verbi Dei relatores, habituri (ſi

benè

benè impleueritis officium) partem cum iis, qui fideliter miniſtrauerunt Domino. Vnde qui ad hunc gradũ prouehitur, literarum ſcientia debet reſplendere. Tertio loco promouentur ad ordinem exorciſtarum, vt habeant imperium ſuper dæmones eijciendos. Hos decet mundum ſpiritum habere, qui debent immundis imperare. Hi cum ordinantur accipiunt librum exorciſmorum, & dicitur eis. Accipite, & habete poteſtatẽ imponendi manum ſuper energumenos. Cum autem ordinantur acolyti, accipiunt candelabrum cum cereo, vt ſciant ſe mancipatos ad ſuccendendum, & deferendum luminaria. Accipiunt etiam vrceolum ad infundendũ aquam in calicem, in quo conſecrandum eſt corpus Chriſti. *Subdiaconi.* Quinto loco ordinantur ſubdiaconi, qui miniſterio altaris approximant: quorum eſt portare vaſa corporis & ſanguinis Chriſti, vnde lex continentię imponitur illis, iuxta illud: *Eſa. 52.* Mũdamini, qui fertis vaſa Domini. Cum enim ſpiritualis radius luminis caſtitas ſit in clericis, eſt tamen caſtitas quaſi propria virtus eorum, qui accedunt ad hos tres ſummos ordines, qui per antonomaſiam, id eſt, per excellentiam, iam ſacri ordines appellantur. Subdiaconi autem miniſtrant officiis leuitarum. Ad horum officium pertinet corporalia, & ſubſtratoria leuare vel lauare. Hi cum ordinantur accipiunt patenam, & calicem de manu Epiſcopi: de manu vero Archidiaconi vrceolum, & aquam in eodem, & manutergium accipiũt, quibus ſacerdos & leuita mundare manus debent tractaturi dominica ſacramenta.

Diaconi. Sexto loco ſuccedunt diaconi non ſine myſterio ſenarij, qui numerus perfectionem ſignificat. Hic ordo in veteri Teſtamẽto à tribu Leui ſumpſit exordium. & in nouo Teſtamento ab Apoſtolis confirmatus, quando *Act. 6* Apoſtoli ſeptem viros Spiritu ſancto plenos ad hoc officium elegerunt, vnde ſancti decreuerunt, vt in omni matre Eccleſia ſeptem Diaconi in celebratione circa altare Miſſæ aſſiſterent, propter ſeptem dona Spiritus *Apoc. 8.* ſancti. Hi in Apocalypſi dicuntur ſeptem angeli tuba canentes, quia illorum eſt alta myſteria Dei inſpiratione intenta foris reſonare. *Apoc. 1.* Hi dicuntur ſeptem candela- *Apoc. 10* bra aurea, quia eorum eſt luce Euangelij aliis oſtende- *Matt. 3.* re. Hi ſunt ſeptem tonitrua, quia terribiliter tonare debent: Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Iſti in modum præconis manifeſte admonent ad orandum, & ad genuflectendum. Iſti euangelizant, & ſacramenta corporis & ſanguinis Domini diſpenſant. Nõ licet ſacerdotibus calicem Domini tollere, niſi tradatur ei à diacono. *Ordines maiores quibus, & quãdo conferendi vide Concil. Trid. Seſſ. 23 c. 12.* Cum autem ordinantur leuitæ (quod licite fieri poteſt à viginti annis & ſupra) accipiunt orarium ſuper ſiniſtrum humerum, vt intelligant ſe accepiſſe Dei iugum, quo premant omnia, quæ ad mundum pertinent, quę ſignificantur per ſiniſtrum humerum. Accipiunt etiam textum euangeliorum, vt intelligant ſe eſſe præcones Euãgelij. ¶ Sequitur ordo Preſbyterorũ, qui à filiis Aaron ſumpſit exordium. *Presbyteri.* Dum iſti à triginta annis, & ſupra ordinantur (Epiſcopo eos benedicente, & manus ſuper capita eorum tenente) omnes Preſbyteri, qui cum eo ſunt preſentes, manum cum Epiſcopo leuantes ſuper eos, Spiritũ ſanctum inuocant. Poſt inuocationem accipiunt ſtolam ſuper vtrumq; humerum, vt intelligant ſe debere eſſe munitos per arma iuſtitię à dextris & à ſiniſtris, vt nec eos aduerſa frangant, nec proſpera extollant. Accipiunt & calicem cum vino de manu Epiſcopi, & patenam cum hoſtia, vt intelligant ſe habere poteſtatẽ offerendi Deo hoſtias placabiles, corpus ſcilicet & ſanguinẽ Chriſti: Magna dignitas, mira poteſtas, excelſum, & expauendum officium, hoc ordine non eſt alius excelſior in Eccleſia. Epiſcopis tamen ſuperaddita eſt ordinatio clericorũ, baſilicarum dedicatio, chriſmatis conſecratio, per manus impoſitionem confirmatio, & generalis ſuper populum benedictio: ne ſi eadem poteſtas auctoritatis in omnibus, & ab omnibus haberetur, obedientiam diſſolueret, & ſcandalum generaret. Qui autem ſeptem ordinibus exaltãtur, ſpiritaliter ipſa officia implere debent. Qui igitur infidelem cõuertit, vel fidem docet catholicam, & ſic ſpiritualiter in Eccleſiam introducit, vel iuſte per excommunicationem expellit, oſtiariorum implet officium. Qui autem male viuentes in Eccleſia docendo corrigit, & minores inſtruit iuxta ſcripturas authenticas, lector eſt ſpiritualiter. Qui vero orationibus ſuis aliquem à vitiis liberat diabolicis, officiũ exorciſtę celebrat. Qui lucem boni operis aliis miniſtrat, ſpiritaliter acolytus eſt. Qui tãtæ mũditię eſt, quod exemplo eius & conſilio cæteri ſordibus criminum lauantur, officiũ ſubdiaconi implet, & poſſidet. Qui corpus & ſanguinem Chriſti diſcrete diſpẽſat digne accipientibus, vel ad orandum, & vigilandũ exemplo ſui alios hortatur, diaconi gerit officiũ. Qui autem corpus & ſanguinem Domini digne conſecrat, officium ſacerdotis ſpiritaliter perficit. Sacerdotes ſucceſſores ſunt ſeptuaginta duorũ diſcipulorum, Epiſcopi autem Apoſtolorum *Quorum ſacerdotes & quorum Epiſcopi ſint ſucceſſores.* Epiſcopus interpretatur ſuperintendens. Sacerdos dãs ſacra, Diaconus miniſter, Subdiaconus ſubminiſter, Acolytus ceroferarius, Exorciſta coniurator, Quod autem lector à legendo, vel oſtiarius ab oſtio dicatur, nõ ignorat lingua Latina. Nũc autẽ videndũ eſt, quod omnes habentes hos gradus prætactos ſpiritaliter vicarij ſunt Epiſcopi, qui in ſe hæc officia compleuit. Oſtiarium enim ſe monſtrauit eſſe, quãdo eiecit ementes & vendentes de templo, quod in Eccleſia quotidie *Ioan. 2.* ſpiritaliter agit, vnde in Euangelio, Ego ſum oſtiũ, dicit Dominus. *Ioan 10.* Lectorem vero ſe oſtendit cum in medio ſeniorum librum Eſaiæ aperiens diſtincte legit ad intel- *Luc. 4.* ligendum. Exorciſtam ſe indicauit, eiiciens dæmonia. Acolytum, dicens, Ego ſum lux mundi, Subdiaconum, *Marc 16* quando lauit pedes diſcipulorum. *Ioan 8.* Diaconum quando *Ioan 13.* corpus & ſanguinem ſuum propriis manibus diſpenſa- *Matt. 26* uit diſcipulis: & iterum, quando eos ad orandum hor- *Marc 14* tatus eſt, dicens, Vigilate, & orate. *Luc 22.* Verum ſacerdotem ſe *Matt 26* monſtrauit quando panem & vinum in corpus & ſan- *Marc 14* guinem ſuum cõmutauit, & vt in memoriam ſuæ paſ- *Luc. 22.* ſionis idem facerent diſcipulis iniunxit. *1. Cor. 11* Et iterum manifeſtius hoc impleuit officiũ, quando ipſe idem ſacerdos & hoſtia ſeipſum in ara crucis obtulit Patri, Et adhuc glorioſius implet, dum ſedens ad dextram Patris, interpellat pro nobis. Et ſic, quę in cælis & in terris ſũt, pacificans, ſoli poliq; patriam vnã facit rempublicam.

De veſtimentis ſacris. Cap. VI.

POſt hæc de veſtimẽtis ſacerdotalibus breuiter dicamus. Et primum cõmemoranda ſunt veteris teſtamenti: quæ fuerunt doæ tunicæ, byſſina & hyacintina: zona. fœminalia ſuperhumerale, mitra (quæ alio nomine cydaris vel tyara dicitur) & lamina aurea, quæ ſuper mitram ante faciem ponebatur: *Exod 28* Zona autem, & ſuperhumerale variata erãt quatuor coloribus. byſſo, purpura, hyacintho, croco: per quos quatuor elementa ſignificãtur. In ſuperhumerali autẽ erant inſculpta nomina duodecim patriarcharũ, in duobus pretioſis lapidibus, ſex in vno, & ſex in altero. In rationali autẽ erant duodecim lapides, duodecim patriarcharũ ſimiliter nomina in ſe ſculpta habentes. In lamina aurea inſculptum erat nomen Dei, quod vocant Hebræi ineffabile. ¶ Sacerdotes autẽ noui teſtamenti non vtuntur his omnib. ornamẽtis, quia non vtũtur niſi vna tunica præter Põtifices: Amictum etiã habẽt in loco ſuperhumeralis, & rationalis, quia & nunc ſuperhumerale appellari ſolet: nulli autẽ lamina aurea vtuntur modo, quia quod olim in illa, nũc in ſigno crucis mõſtratur, vt enim dicit Hieronymus, ſanguis Euangelij pretioſior eſt auro legis. Zona autẽ nunc omnes vtũtur ſacerdotes, & ſtola, qua vetus ſacerdotiũ non vtebatur, vt illud impleãt Euãgeliũ: Tollite iugum meũ ſuper vos. Quod autẽ zona, & ſuperhumerale nũc tot coloribus non variantur, nec illi *Matt. 11* lapides ſolẽt poni in ſuperhumerali, nil refert, cũ Chriſtiana religio veritati ſeruiẽs idem myſticè rebus compendioſis facit, quod vetus obſeruatio ſumptuoſis.

Noui teſtamenti veſtimenta ſacra quid ſignificët. Nūc vero quid ſignificent veſtimēta noui Teſtamēti, breuiter dicamus. Alba, id eſt tunica illa, quę Gręcè po- A dēris, hoc eſt talaris dicitur, ſignificat munditiā in anima. Zona caſtitatē in corpore, quod ad tēperātiā pertinet. Super humerale, quod Hebraice dicitur ephod, iuſtitiam. Rationale, quod Græci λόγιον, logiō appellant, ſapientiā deſignat. vtriuſque tẽpum amictus continet: vnde & humeros protegit & pectus. Stola, quę alio nomine orariū dicitur, in proſperis & aduerſis fortitudinē ſignificat, ſine qua cæteræ virtutes expugnantur, & minime coronātur, longitudo ſtolæ notat perſeuerantiā, idem quod tunica, in hoc quod ipſa talaris eſt, hoc eſt in patiētia tādē animas poſſideri, quod ad fortitudinē pertinet. Quod ſtola autem cū zona colligitur, innuit quod virtutes virtutibus adiuuātur. *Caſula, ſiue planeta vel infula.* His ſupradictis caſula apponitur: quæ alio nomine planeta vel infula dicitur: B hæc charitatem exprimit, quę loco prudentiæ ponitur, quia plenitudo legis eſt dilectio. Manipulus qui in ſiniſtra ponitur ante tergum oculos, ſignificat vigilātiā per quā accidia (quæ ſæpe mentibus accidit, & poſt ſupradictas virtutes ſurrepit) ſępe remouenda eſt & abſtergenda ab oculis rationis ſiue animæ. Dalmatica etiam, qua vtuntur Leuitę, latitudine ſui idem ſignificat quod caſula id eſt charitatem. Per duas lineas coccineas, quibus ipſa ante & retro à ſummo vſque deorſum decoratur, vtriuſq; teſtamenti prædicatio, Dei & proximi dilectio figuratur. Duodecim fimbriæ linearū vtramque duodecim charitatis ramos exprimunt, quos Apoſtolus

1. Cor. 13 enumerat dicens: Charitas patiens eſt, benigna eſt: Charitas non ęmulatur, non agit perperā, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, C non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate congaudet autē veritati. Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet: Charitas nūquā excidit: Tertia linea, quæ inter duas eſt, & tribus fimbrijs ante & retro inſignitur, charitatem fide Trinitatis cōdecoratam *Pōtificū tunicæ duæ præter poderem.* demōſtrat, per fimbrias in ſiniſtro latere ſolicitudo vitę actiuę circa plurima intelligitur: per dextrū latus, quod caret fimbriis, contemplatio cœleſtiū ſine multitudine perturbationum. Quod autem Pōtifices vtuntur duab. tunicis præter poderem, qua cęteri cōmuniter vtuntur, monſtrat quod proprium eſt ipſorum ſcientiā habere

Matt. 13. duorū teſtamentorū, vt ſciant de theſauro ſuo proferre noua & vetera. Propter hoc etiā vnaquæque ex tribus tunicis typū gerit proprium. Poderis enim in hoc quod byſſina eſt vel linea, munditiā indicat. Quia ſicut byſſo D vel lino cādor, qui nō per naturā eſt, cōtingit per exercitiū abluendi: ita munditiam, quā natura non adminiſtrat, ſancti per induſtriā, iuuante Spiritus ſancti gratia acquirunt, dum per exercitiū bonorum operum corpus macerant, & mundificāt. Secunda autem tunica ſerica, quę originē habet & traducit ex vermib. qui ſine coitu procreantur, & parui ſunt, caſtitatem demōſtrat & humilitatē. Tunica vero tertia ſicut olim erat, hyacinthina eſt, & color eius ſimilis lapidi hyacintho, qui ætheris ſerenitatem imitatur, ſanctos ſignificat cogitantes, & imitātes cœleſtia. Et merito hæc tunica hyacinthini eſt coloris, quia ſicut lapis ille mutat colorem cum aëre, (in ſereno enim aere ſerenus eſt, & in obſcuro pallidus) ſic ſpiritualiter, & proprie decet Epiſcopū gaudere cum E

Rom. 12. gaudentibus, & flere cum flentibus. Mitra Pontificis corniculata duo prætendit teſtamēta, quibus ipſe expugnare debet hoſtes Eccleſiæ. Sandalia, quibus vtuntur Epiſcopi & Cardinales, integra ſunt inferius, quia non debent inhiare terrenis, & deſuper ſunt forata, quia oculos mentis debent aperire ad ea, quæ ſurſum ſunt. Quod autē in quibuſdā locis aperta, & in quibuſdam ſunt integra, mōſtratur apertè, quod cœleſtia ſacramēta

Luc. 8 quibuſdā ſunt reuelanda, & quibuſdam tegenda: Vnde Dominus in Euāgelio. Vobis datū eſt noſſe myſterium

Eſai. 52. Nah. 1. Rom. 10. Dei. cæteris autem in parabolis. Horū calceamētorum myſteria conſiderauit, qui ait. Quod pretioſi pedes annunciātium pacē. Caligæ Pōtificis ſignificāt pręparare iter, & feſtinare ad prædicandū. Annulus autē Epiſcopi A eſt fidei ſignaculū: quia ſicut antiquitus in ſigillo annuli nomen regis, & imago exprimebatur: ita in fide Catholica nomē regis cœleſtis & imago declaratur. Verbi gratia, nomen eiuſdem demonſtratur, cum dicitur, Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus ſanctus: quia Dominus nomen eſt illi. Imago autem eius oſtēditur, hoc eſt qualis ipſe ſit, cum dicitur, omnipotēs, *Iudith. 16.* & æternus, & his ſimilia, licet ſecundum proprietatem loquendi nulla qualitas, vel diuerſitas in eo reperiatur. Gerit itaq; Epiſcopus annulum pro Eccleſia, quam fide ornare debet, & cœleſti ſpōſo caſtam exhibere Chriſto: & vt ſponſa cantare poſſit: Annulo ſuo ſubarrhauit me Dominus meus Ieſus Chriſtus. Quod annulū Epiſcopus gerit in manu, docet, quod fide in opere monſtrare *In Deo nulla qualitas, vel diuerſitas.* B debeat. Per chirothecas in manibus exēpla ſanctorum, quæ in operib. habēda ſunt, intelliguntur: & quod opera ab omni inquinamēto munienda ſint naturæ, ne modicum fermentū totam maſſam corrūpat. Baculus paſtoralis rectitudine ſui rectum regimē ſignificat. Quod *1. Cor. 5.* autem vna pars curua eſt, & altera acuta, monſtrat præeſſe ſubiectis, & debellare rebelles. Vnde dictū eſt: Curua trahit mites, pars pungit acuta rebelles. Et iterum: Curua trahit, quos virga regit, pars vltima pūgit. Et itē: Attrahe per curuū, medio rege, punge per imū. Et itē. Per baculū rectū doceas vt Epiſcope recte, Viuere, per ferri flexus properes miſereri. Palliū, quod ſuperappo- *Pallium* nitur Archiepiſcopis, torquē & brauiū ſignificat, quod legitime certātes accepturi ſunt. & diſciplinā exprimit qua ſe deſuper induere, & cōſtringere ad exēpli ſubditorū debēt. Coccinea vero planeta, qua induitur Apoſtolicus quocumque proficiſcitur prædicādo, martyrium declarat. Crucem præcedere hunc vel illum ſignificat ei magis cōuenire illud: Mihi autem abſit gloriari, niſi in Cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. Tonſura capillorū *Gal. 6.* in clericis, docet omnia ſuperflua eſſe reſecāda, vt libere poſſint audire, & videre legem Dei. Corona mōſtrat clericos ſpecialiter eſſe regnū Dei. Quod manus ſacerdotū vngantur oleo, ſignificat eos habere per Spiritum ſanctū virtutē conſecrandi, & quod manus debent eſſe porrigibiles ad largiendum, & non aridæ & curuæ ad retinendum. Hæc igitur ſupradicta ſigna non ſunt ipſę virtutes, ſed virtutum inſignia, quib. tanquā ſcripturis docentur vtentes quales eſſe debeant, hæc ſacramenta intelligāt prælati Eccleſiæ, qui capſarij ſunt, & diſpen- *Matt 15.* D ſatores ſecretorū Dei. Alioquin cæci ſunt, & duces cæcorū, more Iudæorum portantes myſteria, quæ non vidēt nec intelligunt, tantū inde habituri quantū capiunt iumenta, quæ portant panes ad vſum aliorū: niſi in hoc ſit differentia, vt vere eſt, quod ipſi quib. tanta cōmiſſa ſunt, merito pro negligentiis rationē reddituri ſunt in die iræ & vindictæ: quando tremebunt cedri Paradiſi, ecquid faciet virgula deſerti? Nec tamen Deus ſacramenta ſua hic deſerit, ſed complet ea per miniſtros licet indignos, ad ſalutē eorū, qui ſecundū propoſitum vocati ſunt ſancti. Et attende, quod cum ſacramentum di- *Rom. 8.* catur ſacræ rei ſignū, vel ſacrū ſecretum, hic accipimus ſacramēta pro ſignis. Qui ergo portant ſacramēta, debent fulgere virtutibus quę per ſacramēta ſignificātur, vt ex luce ipſorum cæteri ſimiliter illuminentur. Eiſdē E enim ſupradictis virtutibus ſuo modo clarere debent ſinguli, licet figuraliter non ſint omnes inſigniti. Poteſt enim quilibet in ſe ſpiritualiter habere effectum ſacramētorum. Verbi gratia, Quicumq; eſt de ſorte Domini, *Pſalm. 15* vt vere poſſit dicere: Dominus pars hæreditatis meæ: & *Pſalm 83* illud. Elegi abiectus eſſe in domo Dei: ſpiritualiter clericus eſt, licet exteriore ſchemate, ſcilicet ſigno clericatus non ſit ſignatus. Hoc enim nomen clericus ſonat in Græco, quod ſit de ſorte Domini, hoc eſt quod Dominus ſortitus eſt eum, & ipſe Deum. Oſtiarius eſt enim ſpiritualiter, quicumq; alios ſpiritualiter in Eccleſiā introducit, id eſt, qui fidem prædicando docet. Lector eſt quilibet mores docendo. Exorciſta orādo, Acolytus illuminando,

luminando, Subdiaconus humilitatem monſtrando, Diaconus alios exhortando, Sacerdos ſeipſum hoſtiam ſanctam Deo offerẽdo. Induat ergo quiſq; humeros & pectus amictu ſpirituali, hoc eſt muniat ſe virtute operum iuſtitiæ, ſanctitate ſenſatorum cogitatuũ indutus. Sitque indutus in vnditas, quæ per albã ſignificatur. Sit indutus quãtũ fieri poteſt, vtraque tunica, id eſt, intelligentia vtriuſque teſtamenti, & literæ, id eſt, ſpiritus literalis, & ſpiritalis intelligẽtiæ. Habeat zonam caſtitatis, ſtolam fortitudinis, & plenitudinẽ ſcientiæ, id eſt, charitatem, quam figurat infula. Qui enim ſic ornatur, habet verũ & regale ſacerdotium intra tẽplum Dei, quod ipſe eſt. Manifeſtũ eſt ergo, quod ſignificata ſine ſignificantibus, id eſt, virtutes ſine exterioribus ſacramentis quandoque iuſtificant: hæc autem ſine illis nihil penitus proſunt, imo arguunt. Simul vero iuncta maius bonum conferre videntur, quia dum aliquid alicui additur, totum maius efficitur. Sed numquid ideo magis bonum, cum non vtrũque diuiſum bonum ſit? At quod dicimus, quod bonum ſit licet non diuiſum, tamẽ cum ſimul ſunt, vtrumque bonũ eſt: & ideo totum maius eſſe bonum patet, vt in exemplo breui claret, ſed excelſo. Virginem Mariã corporaliter Chriſtum portare, magnum fuit adiuncto amore, quod non eſſet diuiſum: etiam maius fuit, quod dilectionem meruit ipſum portabat. Sed quia vtrumque meruit habere ſimul incomparabiliter fœlix meruit exiſtere: quia ſæpe pro donis externis collatis charitas intus magis flammeſcit, & meritum creſcit. Hic ſi quis dicat, quod ſola charitas eſt ſolum remunerabilis: verũ quidẽ eſt ſi ita intelligat, quod ſola non excludat alia, ſed aliorum cõparatione tollat: vel nullam ſine ea, & niſi propter eam remunerandam eſſe, quæ tanta eſt, quod nunquam excidit, hoc eſt nec hic, nec in futura vita deeſt, ſed ſola virtutum manet in perpetuum. Ergo ſecundũ ſupradicta probabiliter dici poteſt, quod multa bona in ſanctis Deus remunerat præter charitatem, non quaſi ſine charitate, ſed multa, quæ nõ ſunt illa charitas. Nunquid enim nos dicemus, quod fides non habeat meritum? abſit: & tamen ipſa non eſt charitas, ſine ea enim eſſe poteſt, ſed ſine ea non remuneratur, ſimul autem cum ea auget meritum. Sic ergo ſua cætera dona remunerat Deus iis, qui ea cum charitate conſeruant, ex quibus ipſe omnia cooperatur in bonum, & pro ſingulis ſuis donis ſiue virtutibus ſiue ſacramentis: quę per charitatem cuſtodiuntur, coronas reddit ſingulas, ſola tamen gratia. Reddit dixi, inuens liberum arbitrium: & ſola tamen gratia ſubiunxi conſiderans, quod omne bonum eſt deſurſum deſcendens à patre luminum. Sed his hactenus in publico oſtenſis quaſi in planis conuallium, hinc tranſeamus ad montem myrrhæ, & ad colles Libani.

Charitas quomodo ſola remunerabilis.

1. Cor. 13

Iacob. 1.

De celebratione Miſſæ. Cap. VII.

SAncti patres, & Prophetæ ante Aduentum Domini ſuſpirantes, & præconizantes præmiſerunt deſideria, opera, laudes & preces. Hæc autem in introitu Miſſæ commemorantur. Chorus enim clericorum canentium, chorum ſignificat Prophetarum, & multitudinẽ ſanctorum, qui expectauerunt aduentum Domini. Introitus (qui dicitur officium, quia per ipſum inchoamus Miſſæ officium) exprimit deſideria expectantium cum præconiis. Verſus Pſalmiſticus opera, & vaticinia. Gloria Patri laudes. Iteratio officii innuit eos ſæpe iteraſſe ſuſpiria de Chriſto, atq; præconia. Kyrie eleiſon ter triplicatum ſignificat preces illorum, qui ad hoc multiplicant, vt gratia ſummæ Trinitatis per Aduentum Chriſti nouies diſtinctis angelorum agminibus eos conformaret. Interim autem dum hęc dicuntur, vel aguntur, ſacerdos ſacra veſte indutus de ſacra æde procedit, ſignificãs quod Chriſtus expectatio gentium ſic deſideratus, carne ſacroſancta aſſumpta de virginis carne incorrupta, de ſecreto habitaculo cœlorum egreſſus eſt in mundum, vel de ſecreta æde egreſſus eſt, id eſt, de virginali vtero, tanquã ſponſus procedens de thalamo ſuo:

Sacerdos ſacra veſte indutus de ſacra æde procedens.

Pſal. 18

quod ad Natiuitatem pertinet, quam habet à matre, de alia autẽ dictũ eſt: Egreſſus eius à patre, &c. Duas enim habet generationes, vnã æternam, alterã, temporalem. Sed vtramque ſecretã & inenarrabilem: quia illam habet ſine patre, & hãc ſine matre, vnde Propheta. Generationem eius quis enarrabit? Sacerdotem autem egredientẽ præcedũt duo ceroferarii, & portator thuribuli: deinde ſubdiaconus portans Euangelium, & diaconus lecturus Euangeliũ. Per ceroferarium, & thuriferarium intelligimus ſanctos qui nouũ præceſſerunt teſtamentum. Per ſubdiaconum portantẽ textum Euangelicum & per diaconum Euãgelii pręconem, ſanctos noui Teſtamenti. Per duo autem candelabra cum cereis ardentibus legem cõmemoramus & Prophetas. Per textum Euangelicũ nouum Teſtamentum. Vnde pulchre præcedunt candelabra, quia lex & Prophetæ præceſſerunt legem gratiæ. Iterum per thuribulum cor hominis intellige, per ignem charitatem. Et in thure exemplum bonorum operum, vel orationes ſuauiſſimas conſidera. Sicut enim thus in igne thuribuli ſuauiter redolet, & ſurſum aſcendit: ita opus bonum vel oratio ex charitate fragreſcit vltra omnia balſama, pigmenta & thymiamata. Thuriferarius autem ceroferarius & ſequentes præcedens, monſtrat quod thuris ſignificatio cõmunis eſt ſanctis vtriuſque teſtamenti. Subdiaconus & diaconus præcedunt ſacerdotẽ, quia diſcipuli miſſi ſunt ante Dominum, & adhuc mittuntur prædicatores, id eſt, pręlati Eccleſiæ, præparare viam Domini ſpiritualiter ante faciem eius. Cum vero ventum eſt ante altare, ponitur Euangeliũ ſuper illud. Altare enim ſignificat Hieruſalẽ, vbi primum pręédicatio facta eſt primitiuæ Eccleſię, & inde exiuit in publicum: ſicut ſcriptum eſt, De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalem. Et nota, quod facta generali confeſſione, vt pura pectora ſint ſeruientium, ſacerdos dat oſculum, ſignificãs Chriſtum, qui nobis pacem attulit primuũ. Poſt hoc veniens ad altare, ſimiliter oſculatur ipſum, & Euãgeliũ. Altare in hoc loco Iudaicum populum ſignificat: Euangelium Gentilem, qui per Euangelium credidit. Vtrique enim Chriſtus dedit pacem. Quando lapis angularis factus, facit vtraq; vnum. Et nota, quod Diaconus vel ſubdiaconus offert ſacerdoti Euãgelium ad oſculãdum, quia prædicatores reconciliauerant, & obtulerunt gentes Chriſto, quibus & ipſe per ſe nõ prædicauit. Quod autem ſacerdos prius dexterã partem petit altaris, innuit quod Emmanuel in lege promiſſus prius venit ad Iudæos quã ad gentes. Iudæi enim propter legem in dextera parte tunc fuerunt: Gentes vero quaſi in ſiniſtra, quia colebant Idola. Poſt hoc vero finitis ſupradictis, & choro tacente, ſacerdos in medio altaris hymnum incipit, i. angelicum, ſcilicet Gloria in excelſis Deo, ſignificans quod cum Deus vmbrã legis amplius non poſtularet, & dum † medium ſilentium tenerent omnia, natus eſt in medio (id eſt pro omnibus) Meſſias, quẽ Prophetę prędixerunt. In cuius Natiuitate Angelus ad Paſtores ait: Annuntio vobis gaudium magnum. Quod autẽ chorus cõmuniter vociferãs deinde cõplet hymnum, quem ſolus ſacerdos prius incepit, ſignificat quod ſtatim facta eſt cũ angelo multitudo cœleſtis exercitus laudãtium, & dicentium: Gloria in excelſis Deo. Finito hymno ſacerdos ſalutat populum dicens; Dominus vobiſcum. Orat, vt Deus ſit cũ illis, & in illis maneat. Hęc autem ſalutatio in veteri Teſtamẽto audita eſt. Per hoc vero quod ab Epiſcopo dicitur Pax vobis: datur intelligi quod ipſe magis propriè ſit Vicarius Chriſti, qui poſt reſurrectionem pacem annuntiãs ſic ſalutauit Apoſtolos. Deinde ſacerdos oraturus hortatur alios, vt orent: quia Dominus monuit diſcipulos orare, & ipſe orauit. Epiſtola, quæ orationẽ ſequitur, prædicationem Ioannis Baptiſtæ repræſentat: quia ſicut ille præcurſor fuit Chriſti, ita præcedit Epiſtola Euangelium. Epiſtola etiã exprimit doctrinã ſeptuaginta duorũ diſcipulorũ, quos Dominus miſit in omnẽ ciuitatẽ & locum, quo erat ipſe

Mich. 5.
Eſai. 53.
Eſa. 2.
Sap. 18.
† ſecund.
Luc. 2.
Ruth. 2.
Ioan. 20.
Matt. 6.
Luc. 11.
Marc. 14.
Luc. 8.
Luc. 10.

vtuntur, & quibus ait: Meſſis multa quidē, operarij autem pauci. Reſponſorium, quod epiſtolam ſequitur, aſ- A ſenſum ſignificat, quem auditores monitis præbuerunt prædicantium: vnde pulcher reſponſoriū nominatur: Quod enim per prædicationē crediderunt iuxta velle prædicantium reſpōderunt, dum Dei legem ſanctè viuendo compleuerunt, vel quia reſpondente choro cantatur, reſponſoriū dicitur: & actiuam vitam ſignificat, in qua ſancti ſe ad inuicē exhortātur, vt ad æternā vitā perueniant. A quibuſdā autē graduale vocatur, vel quia in gradibus cantatur, vel propter myſticam ſignificationem: quia actiui etiam viri in gradib. virtutum cantāt, dum in virtutibus excelſa faciunt opera. Sequitur alleluia, quod eſt Hebraicū. Tres enim linguę ſunt, quæ inter alias excellunt: Hebræa propter legem, Græca pro- Ioan 19. pter ſapientiam, Latina propter regnū. His tribus linguis titulus Chriſti triumphalis emicuit: & his tribus B linguis laus Dei in Eccleſia decantatur. Itaque Alleluia Hebręæ linguæ eſt, & Latine interpretatur Allelu, Laudate: ia. Dominum. Sed viam proſequamur. Alleluia, quod iubilum habet, exprimit gaudiū, & amorem credentium, & quanta lætitia, & laus ſecuta ſit fidem, audita prædicatione. Neque enim tantum aſſenſum præ- Pſal 96 buerūt prædicationi, ſed ea audita lætati ſunt. Audiuit, Cant 1. & lætata eſt Sion & exultauerunt filiæ Iudæ. Vnde di- Cant 5. cunt in Canticis canticorum. Exultabimus, & lætabimur in te. Et ſponſa: Anima mea (inquit) liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt. Significat & alleluia vitā contēplatiuā: vnde myſtice in altiori gradu canitur quam reſponſoriū. Item alleluia, dum poſt verſum repetitur, ſignificat æternū gaudium, quod poſt hāc vitā ſancti re- C cipiunt. Vnde alleluia modicū eſt in ſermone, & multum in pneumate: quia gaudium illud maius eſt, quam ſermone poſſit explicari, ad cuius magnitudinem reue- 1 Cor 2. landam omnis lingua modica eſt, & imperfecta. Quis enim plane enarraret, quod in cor hominis nō aſcēdit? Hoc ergo gaudium, quia nec penitus verbis exprimi, nec penitus taceri poteſt: Eccleſia quaſi demiſſis verbis iubilando quaſi in admirationē proſilit, ac ſi dicat: Quę vox, quæ poterit lingua retexere, &c. Hic enim verba non ſufficiunt nec intellectus, nec tamen amor ſinit tacere. Sic ergo Eccleſia pneumatizando, dictu mirabile, expreſſius quodā modo & melius ſine verbis quam per verba innuit, quantū ſit gaudiū Dei, vbi verba ceſſabūt. Per pneuma enim licet non enarretur quantū ſit æter- D num gaudiū, ſaltem monſtratur ipſum eſſe inenarrabile. Quando autem ſequentia ſequitur poſterius alleluia non habet pneuma, ſed chorus in loco eius ſequentiam concinit, quia idem ſignificat id eſt, æternę vitæ gaudiū atque delicias. Vnde illa noua ſolet habere verba & inuſitata: quia cœli gaudiū ſecretū eſt, & incognitū mortalib. Vel ſequentia æternæ vitæ myſticat laudes, vnde Pſal 83. dictū eſt: Beati, qui habitāt in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorū laudabūt te. Huic ſignificationi pulchre conuenit, quod ſequentia verba habet laudiflua & cantum dulciſonum: quia ibi omnia erunt plena laude, & Pſal 86 melodia cæleſtis organi abūdabit dulciflua lætitia. Quia ſicut lætantium omniū habitatio erit ibi. Et quia laudes æternæ vitæ humanis verbis non reſonabunt, quædam Eccleſiæ myſtice pneumatizāt ſequentiam ſine verbis. Nulla enim verborum ſignificatio neceſſaria, vbi corda ſingulorum patebunt ſingulis librum vitę intuentibus. E Tractus autem (quia gemitum, & cantū lachrymabilē exprimit) lachrymas ſanctorū ſiue in actiua ſiue in cōtemplatiua vita repræſentat. Vnde tractus dicitur, quia ſancti ſuſpirantes ab imo pectoris gemitū trahunt, qui licet ſpe gaudeāt vt monet alleluia, tamē in valle lachrymarū hic cōmorantes habent irriguum ſuperius, & irriguum inferius, quod tractus myſticat. Gemunt enim flebiliter pro ſupernæ dilatione beatitudinis, ſuper flu- Ioſ. 19. mina Babylonis ſedentes patriæ ſuæ memores. Iterum Pſ. 136. lachrymas fundunt pro ſuis & aliorū exceſſibus, dū ex vicinitate Babylonici fluuij ſeipſos vidēt ſæpe aſperſos, & alios penitus immerſos ipſius fluuij rapiditate ferri deorſum. Sed quia hic prolatus quandoq; eſt reſpectu ſuperni gaudij, quandoq; eſt reſpectu noſtræ miſeriæ, tractus quandoq; tangit lætitiam pro ſuperiori irriguo vt in Iubilate & Laudate, & quandoque triſtitiam pro irriguo inferiori, vt in De profundis & alijs huiuſmodi. Et quia gaudium ſanctorum non eſt plenum & continuum, ſed ſæpe interrumpitur, Eccleſia quandoque interponit tractum, vt in ſeptuageſimali tempore. Et cum repetit alleluia in ſabbato Paſchali, tractus alleluia ſequitur, quia gaudiū hic non expedit ſine fletu. In ſabbato in Albis, id eſt in octauis Paſchæ duplicatur alleluia, quia in æterna vita perfecte tunc erit gaudium, glorificata carne cum anima, & cūpleta reſurrectione ſanctorum cum reſurrectione Chriſti. Vnde cantat Eccleſia: Hæc dies quam fecit Dominus, &c. Merito itaq; Eccleſia ſignificans æternū gaudium, vt ſupra diximus, quandoq; gaudiū per alleluia innuit, quandoq; in mœrore viuens per tractū ingemiſcit, & plorat. Conſiderans enim in paradiſo diuinarū ſcripturarum, quod per paradiſum virtutum ad paradiſum cœleſtiū diuitiarum peruentura ſit, exultat: reſpiciēs autem, quod adhuc in valle lachrymarū retinetur, & quod de terreſtri paradiſo cecidit, plorat. Sed de hoc gaudio, & de hoc ploratu plenius explicabo diuiſim in duobus voluminib. quorū vni erit nomen Paradiſus, & alteri, Cur flet qui gaudet. Hinc autē ad aliud tranſeuntes intueamur, tranſitū Apoſtolorū de Iudæis ad gentes, quem per hoc cōmemorat Eccleſiā, quod Euāgeliū à dextera parte ad ſiniſtram transfertur, & ibi legitur. Iudęa enim reſpuente verbū Dei, Apoſtoli tranſierūt ad gentes: dū ſiccato Gedeonis vellere, ros irrigauit aream. Qui cum prius dixerat: In viā gentium ne abieritis: poſt hæc pęcepit dicens prædicate Euangelium omni creaturę. Quia ergo prædicatio pertinet etiam ad illos, qui in ſiniſtra parte fuerāt, merito in ſiniſtra parte legitur Euangelium: nec tantū in ſiniſtra ſed etiā aduerſus Aquilonem, qui malos ſignificat, iuxta illud: Ponam ſedem meā ad Aquilonem, quia etiā ad tales peruenit prædicatio, qui longe à calore veri ſolis receſſerant. Vel propter hoc potius contra Aquilonem legitur: quia Aquilo vētus frigidus diabolum ſignificat, qui flatu tentationū corda hominum cōgelat & infrigidat ab amore Dei, vnde ab Aquilone (inquit) pandetur omne malum. Et ſponſa in Canticis canticorum: Surge (inquit) Aquilo, & veni Auſter, hoc eſt recede maligne ſpiritus, qui hortū meū infrigidas, & veni auſter, id eſt, Spiritus ſancte, qui perflās aromata fluere facis. Merito ergo contra Aquilonem legitur Euangeliū: quia fides, quę in Euangelio continetur, armatura noſtra eſt contra diabolū, Cui (inquit) reſiſtite fortes in fide. Nūc cōſidera quod plebs baculos hic deponit, reclinatoria relinquit, caput detegit, crucē fronti imprimit, ſtans audit, quod Euangeliū in altiori gradu legitur quam Epiſtola. nota ſingula. Deponere baculos innuit Chriſtianæ eſſe perfectionis, non vindicare, ſed Domino reſeruare vindictam: quia inquit: Mihi vindictā, & ego retribuam. Reclinatoria relinquere, ſignificat quod non debemus confidere in principib. vel ſuſtentaculis terrenis: quia vanitas vanitatū, & omnia vanitas, dicit Eccleſiaſtes: ſubauditur cōparatione Dei, in quē noſtram curā iactare debemus. Caput detegitur, vt oſtendatur quam attente audire, & intelligere verbum Dei debemus. Signū crucis fronti imprimitur, ne hoſtis antiquus ſuperueniēs per zizaniam hæreſis corrumpat ſemē rectæ fidei. Per hoc quod ſtātes audimus, grauem pugnā reſtare conſideretur: Quia nobis non eſt colluctatio aduerſus carnem & ſanguinē ſed aduerſus principes tenebrarū harū. In altiori gradu legitur Euangeliū quam Epiſtola, quia doctrina Chriſti longe excellit doctrinā Apoſtolorum. Poſt Euangelium chorus cātat cōpendium noſtræ fidei, oſtendens ſe pręberе aſſenſum verbo Euangelij, & in quem vel quid credit. Rectus ordo quo rex vocat, reſpōdent milites, ſequimur. Deinde ſacerdos

Margin notes (right column): Euangelij à dextera parte in ſiniſtram trāſlatio. — Iudic. 6. — Matt. 10. — Marc. vlt. — Eſai. 14. — Hier. 1. — Cant. 4. — 1. Petr 5. — Hebr. 10. — Ezech. 1. — Epheſ 6.

ſacerdos ſalutat populum dicens: Dominus vobiſcum. Hæc ſalutatio ab antiquo ſumpta eſt. Booz enim meſſores ſuos ſic ſalutauit: & propheta in Paralipome. Aſa

A

Ruth. 2. 2. Paral. 15. regem, & eos, qui cum eo erant. Salutat ergo ſacerdos populum & monet orare, vt in fine recitata permaneat ſtabilis. Quod & promittens chorus, offertorium ſuccinit: ac ſi dicat, Credo, & fidem, quam confeſſus ſum, opere implebo. Vnde ſacerdos ſtatim offert dona conſecranda: Et dehinc munera ſua populus, ſignificans offerre ſeipſum Deo. Conſidera ordinem: Euangelium præcedit, fides ſequitur, dehinc offeruntur munera. Neceſſe eſt enim primum audire verbum Dei. Quis enim

Rom 10 crederet niſi prius audiret? Quomodo (inquit) credent niſi prædicentur? Deinde quis non recte credens, munus Deo acceptabile offerre poterit? quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Poſſumus etiam per oblata

B

munera cõmemorare copioſam victimam, quæ oblata

Hebr 11 3 Reg 8. eſt à popolo, cum rex Salomon templum, & altare Domino ſacraret. Exemplo illius plebs fidelis offert ſe, & ſua dona Domino. Nunc autem diligentius ad hoc referamus oculos, quod ſacerdos, vt ſupra commemorauimus, offert dona ſacrificanda, panem ſcilicet, & vinũ.

Gen 14. Matt 26 1. Cor 11 Vtraq; typicè obtulit Melchiſedech: vtraque Chriſtus dedit diſcipulis cœnantibus. Sed vtraq; in corpus & ſanguinem conuerſa ſunt. Vtrũ autem vtraq; conuertantur in vtrũque, ſupra me eſt definire. Tutius tamẽ quod panis tantum in corpus, & vinum in ſanguinem, quam vtrumq; in vtrumq; conuerteretur, dicerem: niſi videretur occurrere, quod ſub vtraque ſpecie vtrumq; ſumi credimus. Sed nec hoc repugnat ſi rem ſubtilius intueamur. Sub ſpecie enim panis vtrumq; eſſe poteſt & ſumi:

C

non quia panis in vtrumque fortitan tranſierit, ſed quia vbi vinũ eſt, corpus eſt, & ſeparatũ non eſt, nec diuiſim ſumitur vt diuiſæ ſunt ſpecies, ſub quibus ſumitur, ſed vtraq; ſimũl, licet diuiſim loquamur ſecundum ſpecies diuerſas, hoc eſt (inquit) corpus meũ: & deinde, hic ſanguis meus. Sed dicat aliquis: Erat ne proprium corpus ipſius, quod dedit, an figuratè locutus eſt, vt quando ſe vocauit oſtium? Proprium quidem erat corpus eius, & verũ corpus, quod tunc dedit diſcipulis, & nunc in altari ſumitur & mãducatur: Idem (inquã) quod de virgine natum eſt, & iam immortale ad dexteram Dei eſt in gloria, mira res: Caro, quæ comeditur in imis, integra manet in excelſis. Ad quid opponis dialecticè? quid huc meditaris ſophiſta? cur argumenta hic quæris? hoc eſt puluerem in aſtra ſpargere, Dialectica tua tantum

D

non aſcendit. Reſpice enim & vide vbi es, & intellige, quod ſenſus primam tenet regionem aſcendendi, Imaginatio ſecundam, Ratio tertiam, in qua dialectica tuã didicit ludere. Supra hanc fides eſt excelſior dialectica,

Baruc. 3. quæ non eſt audita in Chanaan, nec viſa eſt in Themã, cui humana ratio non præbet experimentum, maximè cum de fide Trinitatis, nec vel de corpore Domini (vt hic ſermo contexitur.) Intellectũ vero fides trãſcendit, per quam ſancti vident cœli ſecreta, vt Paulus in tertio

1. Cor 13 cœlo, & Ioannes in Apocalypſi. Sed intellectus in viſione æternæ vitæ perficietur, quando videbimus Deũ facie ad faciem, quem hic contemplamur in ænigmate. Nemo hic proterue diſputet, ſed quod auget fidei meritum humiliter quæratur: & quod ſine periculo non

E

diſcutitur, firmiter credatur. Poteſt ergo quæri, cur Dominus carnem ſuam ſumi voluit: nec tantum carnem, ſed carnem & ſanguinem? & quare non in ſpecie carnis & ſanguinis, cum ſit caro & ſanguis: Et quare ſub ſacramento: & vtrum ſumatur tantum caro & ſanguis Chriſti, an totus Chriſtus, & ſi totus Chriſtus, quare viſualius dicamus corpus Domini ſumere, quam Chriſtũ vel Dominum. Voluit ergo Chriſtus carnem ſuã ſumi à fidelibus vt per cibum carnis inuitaret ad guſtum diuinitatis, & quod hic tẽporaliter gerimus, æternis gaudiis conſequamur: vt hic ſit in medicina, & ibi in deliciis. Vtrumq; ſumi voluit vt corpus noſtrum & anima ſimul noſtra cũ eo glorificetur. In ſpecie carnis & ſanguinis non ſumitur, ne humanus animus abhorreret, & ſenſus ſibi inſolita expaueſceret, vt quãdo orante B. Gregorio digitus auricularis cruẽtatus ſanguine in calice inuentus, ac oſtenſus eſt. Sub ſacramento, & non ſub propria forma ſumitur, vt fides comprobetur, quæ eſt de iis, quæ non videntur: vel quia non poſſet mortalis homo intueri claritatem, quæ eſſet in corpore Chriſti, quam experti ſunt diſcipuli in transfiguratione. Sub tali autem ſacramento ſumitur, id eſt, ſub ſpecie panis & vini, propter hanc ſimilitudinem, quia panis confirmat, & vinum lætificat cor hominis: & Chriſtus virtus eſt, & lætitia hominum & angelorum. Et licet in qualibet iſtarum idem & totum ſumatur, tamen in vtraque ſumitur, ad ſignificandũ, quod duplex eſt effectus huius ſacramenti. Eſt enim redemptio corporis, & animæ: quod non ſignificaretur, ſi in vna tantum ſpecie ſumeretur, quod licet in vtraque ſpecie vtrumque ſumatur, non tamen in vtraq; vtrũq; ſignificetur. Sed ſpecies panis corpus, & ſpecies vini ſanguinem Chriſti reſpectu reſurrectionis ſignificat: & ſumptio in vtraq; ſpecie ſimul redemptionem corporis, & animæ ſumentis ſignificat. Alibi autẽ alio reſpectu panis & vinũ corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia, ſignificant: quia ſicut vnus panis ex multis granis, & vinum ex multis racemis: ita vna Eccleſia (quæ typice corpus Chriſti) ex multis perſonis adunatur. Hic autem, hoc eſt in ſacramento altaris, in ſpecie panis & vini verum corpus & verus ſanguis eius ſub vtraq; ſpecie veraciter poſt conſecrationem ſumitur. Licet ergo vtrumque ſit ſub vtraque ſpecierũ illarum, ſub vtraque tamen ſumitur ad ſignificandũ (vt diximus) duplicem effectum. Nec eſt iteratio ſacramenti niſi ſecundum eandem ſpeciem denuo ſumatur. Quod autem nõ debeat dari intinctum, ex decretis habemus. Et nota, quod non de quolibet pane hoc conſecratur ſacramentum, ſed tantum de pane frumenti: quia ipſe de ſe dicit: Niſi granum frumenti cadens in terrã mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Pulchrè autem ſe vocat granum frumenti, quia granum frumenti candidũ eſt interius, & rubrum exterius. Et Chriſtus candidus dicitur reſpectu diuinitatis, & rubicũdus in carne propter paſſionem, Vnde ſponſa in Canticis canticorũ. Dilectus meus candidus & rubicundus. De hoc rubore vox illa eſt admirantiũ. Quis eſt iſte, qui venit de Edom tinctis veſtimẽtis de Boſra? De vino autẽ ſanguis Chriſti conſecratur, vt intelligamus quod ipſe eſt vitis vera ſuos vere lætificans. Vnde ſponſa cantat: Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis engaddi. Et merito hoc ſacramentum conſecratur de pane frumenti & vino in quibus eſt principalis refectio: vt intelligamus principalem refectionẽ in corpore & ſanguine Chriſti ex diuinitate: quia caro Chriſti eſt vere cibus, & ſanguis eius vere eſt potus: dum in perceptione gratiæ donum internæ & æternæ refectionis meretur, qui communicat corpori Chriſti. Ad hoc reſtat quærendum, vtrum ſumatur tantum caro & ſanguis, an totus Chriſtus. Ad quod reſpõdeo, quod ego filius à matre Eccleſia didici: quod totus Chriſtus ſumitur non diuiſus. Sed quæritur quare viſualiter dicitur ſumi corpus eius quaſi diuiſim: cum in perſona Chriſti tres ſint ſubſtantiæ, verbum, caro, & anima? Non eſt autem intelligendum diuiſim, quaſi tantum illud, quod eſt corpus, ſumatur. Sed dicitur corpus Domini ſumi, vt intelligatur ipſum Dominum vere ſumi: quo genere loquendi dicimus corpus regis vbi fuit, id eſt, vere rex ibi fuit. Vel corpus Domini dicimur ſumere: quia corporea ſubſtantia ſcilicet panis & vini, non tranſit in ſubſtantiam incorpoream, ſed in ſubſtantiam corporeã. videlicet in corpus & ſanguinẽ Chriſti. Vel nimio amoris affectu corpus nominamus. Vel cum in Chriſto diuerſæ ſint naturæ, illud nominamus cum ſic loquimur, quod proprie corporis oculis videri poteſt, hoc eſt corpus. Sed licet corpus Chriſti viſualiter dicatur ſumi, tamen Chriſtus integer ſumitur: nec pars ſub ſpecie panis, & pars

Marginal notes (left): Cur Chriſtus carnem ſuam à fidelibus ſumi voluit. Quare non tantum carnem, ſed carnẽ & ſanguinem. Quare non in …

Marginal notes (right): Specie carnis & ſanguinis, cum ſit caro & ſanguis. Quare ſub ſacramento & non ſub propria forma ſumatur. Pſ. 103. Eucharistiæ effectus duplex. Eucharistia ſacramentis materia conueniens quæ. Ioan. 12. Chriſtus granum frumenti dicitur. Cant 5. Eſai 63. Cant. 1. Cur Sacramentum altaris cõficeretur de pane frumẽti, & vino. Ioan. 6. Vtrum ſumatur tantum caro, & ſanguis, an totus Chriſtus. Quare viſualiter dicitur ſumi corpus Chriſti quaſi diuiſim, cũ in perſona vnius Chriſti tres ſint ſubſtantiæ. Verbum, caro & anima.

ſub ſpecie vini: ſed totus hic, & totus ibi: non pars in parte, ſed totū in parte. Videtur pars vna, & quaſi pars eſſe videtur: & totum ibi eſt, & pars altera videtur, & quaſi altera pars eſt: & idem totum eſt, totum hic & totum ibi: nec minus in parte quam in toto, nec maius in toto quam in parte. Et quotcunq; partes feceris, totum in ſingulis eſt. Nec mireris: opus Dei eſt. Si in diuerſis locis poteſt eſſe vnus: quare nō in ſingulis partib. poteſt eſſe totus? Vtrumque mirum eſt, ſed vtrumque verū eſt. Nec tamen mirum eſt defectu facientis. Quid enim mirum ſi omnipotens & mirabilia miranda operatur? Sed dicis: Quomodo corpus vnum eodem tempore in diuerſis locis eſſe poteſt? Super altare eſt, & in cœlo eſt: hic eſt, & ibi eſt: & totū eſt vbicunque eſt: tantumque hic, quantum ibi: & in multis locis ſimiliter totus eſt. Noli mirari, qui fecit corpus & locū, vtrumque facit in altero eſſe vt vult: & eſt ſemper ſicut ipſe vult, qui ſic & aliter facere nouit & poteſt: cuius ſapientiæ non eſt numerus, cuius potentia naturis rerum imperat. Sed tu miraris quando vides vel audis, quæ videre vel audire non conſueuiſti. Idcirco quando mirari cœperis, & dixerit tibi cogitatio tua: quomodo hoc eſſe poteſt? cogita facientem & reſpice omnipotentem, & deſinet eſſe mirum quicquid illud fuerit. Et ſi fortè mirabile eſſe non deſierit, incredibile tamen non erit: quia ſi factor omnipotens cogitatur, non erit impoſſibile apud eum quicquid erit. Sed dicit forſitan cor tuum: vbi eſt corpus Domini poſtquam ſumpſi illud, & manducaui? Audi ergo. Corporalem præſentiam Christi quæris? in cœlo quære. Tecum per corporalem præſentiam ad tēpus eſſe voluit, quando & quandiu neceſſe fuit. Exhibuit ad tempus præſentiam, vt per illam ad ſpiritualem inueniendam excitaret, & iuuaret. Ideo ad te corporaliter venit, vt per corporalem præſentiam ſpiritualis inueniatur, quæ non auferatur. Venit ad te corporaliter, non vt hic tecum permaneat corporaliter, ſed ſpiritualiter. Sic per aſſumptam carnem occultus venit in mundum, & ſecundum corporalem præſentiam cum hominibus conuerſatus eſt, vt ad ſpiritalem eleuaret præſentiam, & completa diſpenſatione ſecundum corporalem præſentiam receſſit, ſed ſecundum ſpiritalem remanſit. Vnde ait: Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi. Sic ad te venit corporaliter, vt tecum maneat ſpiritaliter. Quando in manibus tenes eius ſacramentum, corporaliter tecum eſt. Quando ore ſuſcipis, & quando ore manducas, corporaliter tecum eſt. Denique in viſu, in tactu, in ſapore corporaliter tecum eſt. Et quamdiu ſenſus tuus corporaliter afficitur, eius præſentia non aufertur corporalis. Poſtquam autem ſenſus corporalis in perficiendo deficit, deinceps corporalis Christi præſentia non eſt quærenda, ſed ſpiritualis retinenda. Diſpenſatio completa eſt, perfecta eſt: perfectum ſacramentum: virtus manet. Christus de ore ad cor tranſit, non cibus corporis, ſed animæ venit ad te per corporalem præſentiā, vt comedatur, non vt conſumatur: vt guſtetur, non vt incorporetur. Sed quando caro Christi manducatur, non qui manducatur, ſed qui manducat, ei, quem manducat, incorporatur. Audiuit Auguſtinus de cœlo Christum dicentem: Cibus grandium ſum, crede & manducabis me: non vt me mutes in te, ſicut cibum carnis tuæ, ſed vt tu muteris in me. Cōpleta ergo ſacramentali diſpenſatione, ſi corporalem præſentiam Christi quęris, in cœlo quære: Ibi quære vbi prius fuit, quàm per ſacramentum corporaliter tecum eſſe inciperet, & vnde non diſceſſit, quando ad te venit. Itaque prudenter diſcerne quid in ſacramento altaris ſenſui exhibitum ſit, quid ſpiritui accommodatum. In hoc enim ſacramento tria conſiderantur. Vnum, quod eſt tantum ſacramentum. Alterum, quod eſt ſacramentum, & res ſacramēti. Tertium, quod eſt res tantum, & non ſacramentum. Sacramentum tantum eſt viſibilis ſpecies panis & vini. Sacramentum & res eſt corpus Christi & ſanguis: res

Quomodo corpus Christi eodem tempore in diuerſis locis eſſe poſſit.

Pſ. 146.

Poſt ſumptionem Eucharistiæ vbi ſit corpus Christi.

Matt. 28

In Eucharistia quæ tria conſiderentur.

quantum ad ſpecies, ſub quibus ſumitur: ſacramentum eſt alterius rei, quia ſignum eſt illius gratiæ & virtutis, quæ ibi percipitur, ſcilicet vnionis & capitis & mēbrorū. Et hæc vnio res eſt, non ſacramentum, ſed virtus ſacramenti. Ecce tria conſiderauimus. Primū eſt ſecundi ſignū, ſecundū cauſa tertij, tertium virtus ſecundi, & veritas primi. Aliud ergo eſt ſpecies, quę viſibilis cernitur: aliud veritas corporis & ſanguinis, quę inuiſibiliter creditur: aliud ſpiritalis gratia, quæ cū corpore & ſanguine inuiſibiliter & ſpiritaliter percipitur. Viſibilis ſpecies ſacramentū eſt corporis & ſanguinis Domini: Corpus autem & ſanguis ſacramentū inuiſibilis gratiæ, ſine qua ſacramentum non prodeſt. Cum autē ſacramentū dupliciter dicatur, vel ſacræ rei ſignum, vel ſacrum ſecretum: ſpecies panis & vini ſacramentum dicitur, hoc eſt ſacrę rei ſignum, ſcilicet corporis & ſanguinis Domini. Corpus autem & ſanguis Domini ſacramentū dicitur, quia ſacrum ſecretū eſt, quod per viſibilē ſpeciem ſignificatur, quia ſacræ rei ſignum eſt, quia ſignificat gratiā ſpiritalem, quæ dicitur ſpiritalis caro Christi. Vt enim dicit Hieronymus, intelligitur dupliciter caro Christi, vel caro, quæ nata eſt de virgine: vel caro ſpiritalis, de qua dicit Dominus: Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus. qui manducat meam carnē, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Hanc carnem manducat, quicunque per fidem & dilectionem Christo vnitur, & conſecratur, & cōformatur. Particeps enim fit corporis & ſanguinis Domini ſpiritualiter, licet non ſacramentaliter (& hoc Auguſtino atteſtante) quicūque in baptiſmo membrū Christi efficitur. Nec tanto ſacramento priuatur ille, in quo hoc inuenitur, quod ſacramentū illud ſignificat, hoc eſt ipſa efficacia, quæ virtus ſacramenti, & caro ſpiritalis appellatur, vt ſupra diximus. Hic perpendere potes, quod ſicut dupliciter caro Christi intelligitur, vt iam diximus: ita ſumptio duplex eſt, ſacramentalis & ſpiritalis: quia boni & mali ſacramentum ſumunt, rem ſacramenti tantū boni. Sacramentum in hoc loco corpus Domini appellamus. Rem ſacramenti ipſam efficaciā & gratiam ſpiritualem, quam (vt ſupra diximus) Hieronymus vocat ſpiritualem carnem Christi, quam non manducant niſi boni. Sacramentalis autem communio eſt communis bonis & malis, quæ ſine ſpirituali non prodeſt. Vnde Dominus: Caro non prodeſt quicquam, ſpiritus autem viuificat. Ac ſi diceret: carnem meam ſumere non prodeſt, niſi ſumatur in gratia ſpirituali. Immo qui ſumit indignè, reus eſt corporis, & ſanguinis Domini. Spiritalis autem ſumptio (quæ vera fide percipitur) ſine ſacramentali (vbi non eſt contemptus religionis) ſufficit. Qui ergo manducat digne, habet ſacramentum, & rem ſacramenti. Qui credit, & diligit, etſi manducare ſub ſacramento non poſſit, rem tamē ſacramēti habet & ſpiritualiter manducat, & veraciter Christo incorporatur. Sic itaque quidā manducantes nō manducant, & quidam non manducantes manducant. Quidā enim indigne manducantes corpus Domini, non percipiunt gratiam ſpiritualem. Indigne mäducat, qui in crimine manet, vel irreuerenter ſumit non diiudicans corpus Domini. Quidam autē licet corporaliter ſumere non poſſunt, tamen ſpiritualiter manducant ſpiritalem carnem Christi, hoc eſt efficientiam ſacramenti, ſine qua nō eſt vita ſpiritualis. Vnde Dominus dicit: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Corpus igitur Domini aliis eſt ad iudicium, & aliis ad ſalutem. Virtus autem huius ſacramenti nullis ad mortem, ſed omnibus ſumentibus eſt ad ſalutem, quæ etiam per communionem ſacramenti augmentatur, quoties hoc ſacramentum, id eſt, corpus Domini percipitur. Hic eſt panis viuus, qui de cœlo deſcendit: ſi quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Igitur cum fide vera, & mundo corde accedendum eſt ad hoc tantum ſacramentum, ad hoc ſacramentū & immortale præſidium, myſterium

& ſi-

Viſibilis ſpecies quid corpus, & ſanguis Christi, quid Sacramentum dupliciter dicit.

Ioan. 6.

Eucharistiæ ſumptio duplex.

Ioan. 6.

1. Cor. 11.

Iudas nō corpus Domini manducāt quis.

Ioan. 6.

ibid.

Euchariſtia quare ſic nominatur.

& libamen agendũ, quod eſt Sacramentum ſacramentorum omnia ſanctificans ſacramenta. Vnde per excellẽtiam dicitur Euchariſtia, id eſt, bona gratia: quia nõ tantum in hoc ſacramento gratia ſumitur, ſed etiã ipſe, à quo eſt omnis gratia. Hęc Euchariſtia dicitur diuina, quia dignè ſumentes diuinos, & participes diuinitatis facit. Hic eſt panis quotidianus, quem neceſſe habet quotidie Eccleſia ſub ſacramento ſumere. Sicut enim neceſſaria fuit illa nobis Chriſti pręſẽtia in carne olim, qua mori poſſet: ita neceſſaria eſt vſq; ad finem mundi eius præſentia eo modo, quo panis viuus, qui de cælo deſcendit manducari poſſit. Igitur qui tunc ex ſola dilectione exhibuit ſe talem, vt lancea perforari poſſet: & nunc vſque ad finem ſeculi ſe talem exhibet, qui in ſacramento manducari poſſit. Hoc ſacramentum firmamentum eſt contra hoſtes, de quo Eccleſia in Propheta: Paraſti in conſpectu meo menſam. Hoc ſacramentum viaticum eſt aſcendentium de exilio ad patriam. Hoc enim ſignificabatur per Manna. Illud enim poſt tranſitum maris rubri filiis Iſrael datum fuit viaticũ per deſertum ad terram promiſſionis. Hoc ſpirituale manna dominici corporis poſt Baptiſmum datur Chriſtianis, qui habent poteſtatem filius Dei fieri, vt hoc pane Angelico per deſertum huius ſeculi ad terram viuentium perueniant. Eũdem panem manducat homo & Angelus. Sed homo adhuc in medicina, Angelus iam in delicijs. Solet autem quæri de ſacramento, vtrum dominus corpus ſuum mortale dederit diſcipulis ſuis ante paſſionem, an immortale, quod magis credimus: & quomodo tunc potuit dare corpus immortale, cum eſſet ipſe adhuc mortalis? Hic quęri poteſt, quomodo de virgine naſci potuit: & quomodo nunc corpus eius totum in diuerſis locis ſimul eſſe poſſit: & quomodo panis & vinum in corpus & ſanguinem tranſeat non per vnionem, ſed per tranſmutationem: & multa huiuſmodi, quæ in hoc ſacramento mira videntur. Eſt enim ſecretum hoc ſacramentum, & miraculis plenum, & myſterium inſcrutabile: vnde quia, dum de eo tractamus, ſuperiores intramus, ad id, quod reſiduum eſt, vicina domus aduocetur. Quod ſi nec ipſa ſuffecerit: igne, quod remanet, comburatur, hoc eſt Spiritui ſancto tradatur, qui omnia ſubtiliter, & plene intuetur. qui vbi vult, & quantum vult, ſpirat & erudit. Nunc autem ad hoc redeamus, quod ſacerdos (vt ſupra diximus) offert dona ad ſacrificandum, panem ſcilicet & vinum, ſed & vino ſuperadditur aqua. Hoc forſitã miraris, ſed & hoc magnum eſt ſacramentum. Vnde labilis homo eſt mortalis. Hæc mixta vino ſignificat hominem Chriſto vnitũ ſanguine Chriſti. Qui ſeparat aquam, negat vnionem Chriſti & Eccleſiæ. Rurſus hæc ideo coniungi debent, quia nihil prodeſt fons Baptiſmi ſine ſanguine Chriſti, nec ſanguis ſine Baptiſmo, vtrumque de latere Chriſti manauit. Qui vinum demit, non imitatur myſterium paſſionis. Sacerdos tantum inchoaturus ſacramentum orat, vt oratio omnium ſibi auxilietur. Vnde & Eccleſia pro eo orat, dicens: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi. Vel illud: Mittat tibi Dominus auxilium de ſancto, & de Sion tueatur te, vel, Sit memor omnis ſacrificij tui, & holocauſtum tuum pingue fiat: vel aliquid huiuſmodi. Poſt hoc ſacerdos ſecreto orans ſignificat ſecretas preces Chriſti dicẽtis: Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte. Poſt preces ſacerdos ſalutat populum ſublimi voce, & monet ſurſum habere corda, & gratias agere Patri per Chriſtum: & agendas aſſerit eſſe per ipſum, ſub quo tremit omnis poteſtas. Tandem ſacrat dona ſacranda.

Matt 6. Nota ſingula. Hæc omnia Chriſt⁹ egit. Poſt preces venit ad diſcipulos dicens, Vigilate, & orate. Deinde dicit, dormite iam & requieſcite. Poſt hæc oblatus eſt. Dum iuſſit vigilare, ſalutauit: quia ſalus ad eſt vigilantibus. Dũ dixit orate, monuit ſurſum corda habere: quia non ſunt oranda, niſi quæ ſurſum ſunt. Dum vocat ad requiem, dicens, Dormite, monet gratias agere. Qui enim

requieſcit à malo, gratus Deo efficitur: quod eſt gratias ei agere. Et vt dignè ei grates reddantur, id eſt, vt vita noſtra conſonet ſupernis ciuibus: orat ſacerdos preces noſtras adiungi vocibus Angelorum, qui per Chriſtum maieſtatẽ patris laudant, adorant, atq; cõcelebrant, & tremunt: & quos tãto myſterio Miſſæ certum eſt adeſſe, vbi ima adiunguntur ſupernis, & homo Deo ſociatur. Deinde ſtatim chorus gratus de perceptis & de percipiendis donis hymnum cantat Angelicum, quẽ cæleſtis militia clamare non ceſſat. In quo, vt in lib. Eſaiæ reperitur, chorus triplicat, Sanctus, propter perſonarũ Trinitatem, & ſemel dicit, Dominus Sabbaoth, propter diuinæ vſiæ, id eſt, ſubſtãtiæ vnitatem. Gratias agit creatori de beneficiis, cũ dicit. Pleni ſunt cæli, & terra gloria tua. De beneficiis ſpecialiter Redemptionis, dũ cãtat, Benedictus, qui venit in nomine Domini. Hic vexillum crucis imprimitur: quia Chriſtus per crucẽ triumphauit, & nos triumphare facit. Chorus iterat, Oſanna in excelſis, vt ſaluemur corpore & anima inter angelos. Poſt hæc ſacerdos ſecretum incipit: hoc à quibuſdam Miſſa vocatur, quia in primitiua Eccleſia Cathecumeni ſolebant intereſſe celebrationi Miſſæ vſq; ad conſecrationẽ, & tunc clamabat diaconus dicens: Cathecumeni exeant foras, & quia tunc mittebãtur foras, hoc myſterium Miſſa vocabatur. Secretum autem ideo appellatur, quia ſecreta voce peragitur. In primitiua autem Eccleſia alta voce proferebatur, donec paſtores memoriter ex quotidiano vſu verba retinentes, in campis eadem cantabãt. Sed ipſi diuina vindicta ibidem percuſſi ſunt, vnde Eccleſia conſueuit propter reuerentiam tãtum myſterium ſecreto agere. Secretum etiam dicitur, quia humana ratio nequaquam plenariè tãtũ myſterium capere poteſt. Ad quod ſignificandum merito ſecreta voce celebratur. De hoc tanto & tã ſecreto officio ſummam breuiter tangamus. Sacerdos igitur ſecretum Miſſæ celebrans repræſentat ea, quæ olim põtifex egit, quæ ille præfigurabat. Nunc ergo conſiderandum eſt, quod tẽplũ Dei olim diuiſum erat in duas partes, velo interpoſito: priorem autem partem illi vocabãt ſancta, interiora vero ſancta ſanctorũ. Quicquid ergo in officio Miſſæ agitur ante ſecretũ, quaſi in æde priore eſt: quod autem in ſecreto agitur, intra ſancta ſanctorum. Erat igitur intra ſancta ſanctorũ (vt canones teſtãtur) ara incenſi, & arca teſtamenti, & tabula ſupra arcam, & ſupra tabulam duo Cherubim gloriæ mutuo vultu ſeſe reſpicientia. Huc intrabat ſolus pontifex ſemel in anno, habens nomina patrum in rationali & ſuper humerali ſcripta, ferens ſanguinem, & carbones, quos cum thymiamate in thuribulo orans ponebat, donec fumus obumbraret eum. Deinde aſpergebat tabulam & arcã ſanguine, poſt exibat ad populum, & lauabat veſtes, nec vocabatur mũdus ante veſperã. Hæc ſigna fuerunt, & receſſerunt poſtquam venerunt ſignificata. Prior ædes præſentẽ Eccleſiam myſticat, ſancta ſanctorũ cœlum, pontifex Chriſtũ, ſanguis paſſionem, carbones charitatem Chriſti, thuribulum carnem ipſius Chriſti, thus crematũ preces odoriferas, ara cohortes cæli, arca Chriſtum ſecundum humanitatẽ, tabula ſuper arcam Deũ patrem: duo Cherubim duo teſtamenta, quæ ad inuicẽ reſpiciunt ſeſe, quia cõcordant: veſtis, quę lauatur, hominem ſignificat, veſpera finem hominis. Confer ergo quæ olim fiebant, & quæ Chriſtus egit: & reſpice quomodo miniſter Eccleſiæ illa repræſentet, & hæc peragit. Te igitur, vſque in primis. Pontifex olim intrabat ſancta ſanctorum cũ ſanguine ſemel in anno: & Chriſtus per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta æterna Redemptione inuenta. Sic miniſter Eccleſiæ intrat cum ſanguine in ſancta ſanctorũ, quoties in mente memoriam ſanguinis Chriſti gerens, hic incipit myſterium: qui non ſolum mẽte, ſed crucis ſignaculo paſſionem Chriſti retractat, dum primo verſu crucis ſignum apponit. Et nota quod triplici nomine appellat, dona, munera, ſacrificia. Ideo dona, quia Deus ea donauit, vt

Pſal. 22. Exod. 16. Sãctus, Sãctus, Sãctus, Dominus Deus Sabaoth. Eſa. 6. Heb. 9.

homo inde ſuſtētetur: Munera, quia inde homo munerat auctorem: Sacrificia, quia ita ſacrificantur. His etiā tribus nominibus pulchrè innuitur completum eſſe in hoc ſacrificio, quod olim triplex ſpondebat hoſtia legis. In primis vſq; communicātes. Regalis pontifex ingrediēs ſancta ſanctorum orabat: & Chriſtus ante paſſionem ſuam orauit ſe glorificari, diſcipuloſq; conſeruari. Nunc etiam ſedens ad dexteram patris interpellat pro nobis. Sic noſter miniſter ſequens Aaron & Chriſtum, pro tota ſupplicat Eccleſia: deinde pro prælatis & ſubditis. Communicātes, vſq; hanc igitur. Pontifex (vt lex iubebat) thuribulum aureum plenum viuis carbonibus intra ſancta ſanctorū ſecum portabat: & Chriſtus carnis ſuę thuribulum omni virtute plenum tulit ad aſtra. Item ſacerdos legalis portabat nomina patrum ſcripta in rationali & ſuperhumerali: & Chriſtus nouit mente **B** & actu nomina ſanctorū. Nec ſufficit ſacerdoti tantum verbis commemorare, niſi ipſe ſanctos repræſentet interius in amore, & foris in moribus, vt intus calens ſit amore, & extra coruſcans moribus: quod ſignificāt logion & ſuperhumerale. Hanc igitur, vſque ſupplices. Pontifex legalis orans fumo thymiamatis obumbrabatur & tegebatur, ne pateret alicui dum cremaret incenſum: & Chriſtus dum Patrem interpellat pro nobis, angelorū tranſit intuitum, qui intelligi non poteſt quantum pręſentia ſumptæ carnis impetret apud Deum Patrem pro nobis. Item ſacerdos, dum vicem Chriſti gerit, quodammodo tegitur & latet: quia nec cogitari, nec enarrari poteſt quanta virtus & potentia ſit in verbis in hoc myſterio, quia latet homines & Angelos quomodo verba & myſtica ſigna crucis prouehant dona oblata. Dum **C** enim rogat Dominum, vt placatus oblationem accipiat: & quibuſdam alijs interpoſitis rogat, vt dignetur facere oblationem benedictam, hoc eſt vt promoueat in melius: Aſcriptam, hoc eſt ſibi propriam: Ratam, hoc eſt vt ſufficiens ſit ad ſalutē: Rationabilem & acceptabilem, hoc eſt vt ipſe rectè diiudicat, & Dominum placare poſſit. Et hoc totum cōfertur in illis verbis Domini in cœna prolatis, quæ ſacerdos ſubiungit. Sed ea dicturus ſic prius incipit. Qui pridiè quam pateretur. In his verbis ſumit ab altari panem adhuc communem, & eleuatum benedicit, & ſignū crucis imprimit, & priuſquam deponat repræſentat verba Domini, dum dicit: Benedixit & fregit: & quæ ſequuntur. Poſtea tollit calicem & ſignat, & repræſentat verba Domini dicens: Et dedit **D** diſcipulis ſuis dicens: Accipite, & bibite ex hoc omnes. Hic fit illud inſigne miraculū. In his verbis cibus carnis fit cibus animæ. Per hæc verba, & per crucis ſignaculum nouatur natura, & panis fit caro, & vinum ſanguis, vnde merito cum venitur ad hæc verba, in quibus tanta gratia datur, ſacerdos tollit altè vtrumq;, ſignificans hunc cibum & hunc potum excellentiorem cæteris. Supplices te rogamus, vſq; Oremus præceptis. Pontifex (vt lex iubebat) aſpergebat & oram & exterius ſacrum ſanguine pacifico: & Chriſtus toties aſpergit patrem ſanguine, quoties eum placat per carnem aſſumptam. Aram aſpergit, quādiu numerum reſtaurat Angelorū. Exterius ſacrum aſpergit, dum homines ſignat, & Patri reconciliat quę in terris ſunt. Sacerdos eoſdem aſpergit, quia per hoc ſacrificium placat Deum, & im- **E** petrat veniam, & ſic aſpergit ſuper nos. Nam cum nos emundat, numerum augmentat ſupernorum ciuium. Dum autē nominat ſublime altare, commemorat ſancta ſanctorum. nunq; nominibus ſuis recēſet ſanctos, gerit nomina patrum. Sed vt habeat vtrumque, ſcilicet logion & ſuperhumerale, bis recēſet nomina. Hoc iuxta principium canonis, & in hac parte tropologicè fert logion pectus & ſuperhumerale, quod humeros tegebat, dum mores rationabiles imitatur & opera. Deinde dicit, quod Deus per Chriſtum hæc omnia creat, ſanctificat, viuificat, benedicit. Per verbum enim Pater naturam rerum creauit: & per eundem Chriſtum mirificat, vt cibus & potus communis fiat cibus & potus ſingularis. Per verbum vtrumque ſignificat, dum tantum rebus **A** confert gratiam, vt homo, qui percipit, ſanctificetur: viuificat, vt qui dignè ſumit, viuificetur; benedicit, vt qui participat, æternam accipiat benedictionem. ¶ Oremus præceptis ſalutaribus moniti. Pontifex legalis regreſſus ad populum lauabat veſtes, & immundus tamen erat vſque ad veſperam. Sic Chriſtus qui intrauit ſancta ſanctorum, rèdit ad Eccleſiam compatiendo & auxiliando, & lauat veſtes ſuas, id eſt, ſanctos mundificat, & tamen vſq; ad finem ſæculi membris eius aliquæ adhærent maculæ. Sacerdos etiam redit ad populum: qui dum ruſus alta voce preces multiplicat, foras exire videtur, quia precib. (velut aquis) veſtimenta ſua, id eſt, populum lauat & mundat, & tamen immundus iudicatur, quia vſque ad mortem quod lauetur erit in omni homine, & in luna eſt macula. Oraturus ergo monet **B** orare, docens quod fiducialiter orare poſſumus vt filii patrem, quod ipſe Dominus ad orandum ſic informauit, dicens: Pater noſter. Septem ergo petitiones in dominica oratione ponuntur, vt ſeptem dona mereamur Spiritus ſancti, quibus recipiamus ſeptem virtutes, per quas à ſeptem vitiis liberati ad ſeptē perueniamus beatitudines. Septem enim ſunt vitia principalia, quæ ſunt origo omnium malorum, ſcilicet ſuperbia, inuidia, ira, triſtitia, auaritia, gula, luxuria: quorum tria expoliant hominem, quartum expoliatum flagellat, quintum flagellatum eiicit, ſextum eiectum ſeducit, ſeptimum ſeductum cōculcat. Superbia enim aufert homini Deum, inuidia proximum, ira ſeipſum. Expoliatus vero his, qui nec de ſuo bono, nec de alieno pie lætari velit, cum nihil **C** ſuperſit vnde gaudeat, per triſtitiam flagellatur. Cui auaritia ſuccedit, quæ flagellatum eiicit: quia interno amiſſo gaudio, foris cōſolationem quærere cōpellitur. Poſtea accedit gula, quæ animum exteriorib. inhiantē ad exceſſum allicit. Sequitur luxuria, quæ illectum, & ſeductū ſeruituti violenter ſubiicit. Per ſuperbiā ergo cor inflatur, per inuidiam areſcit, per iram crepat, per triſtitiam cōteritur, & quaſi in puluerem redigitur, per auaritiam diſpergitur, per gulam inficitur, & quaſi humectatur, per luxuriam conculcatur, & in lutum redigitur: vt dicere poſſit infelix homo; infixus ſū in limo profundi, qui velutum platearum delebitur. Ponitur itaque prima petitio contra ſuperbiā quando dicitur: Sanctificetur nomen tuum: vt det nobis timere, & venerari nomen ſuum, quatenus per humilitatē ad Deum **D** redeamus, qui per ſuperbiam receſſimus. Huic petitioni datur donum, quod dicitur ſpiritus timoris Domini, per quem ad humilitatem venitur, quæ ſuperbiam ſanat, vt regnum cœlorum, quod ſuperbus perdidit, humilis acquirat. Vnde in Euāgelio: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Secūda petitio eſt contra inuidiam. Adueniat regnum tuum. Regnū Dei ſalus eſt hominum. Qui ergo ſic petit, communem ſalutem omnium poſtulat, & ſic inuidiā reprobat. Huic datur ſpiritus pietatis, accedens cor ad benignitatem, quatenus ad eādem poſſeſſionem terræ viuentium perueniat, ad quam alios peruenire deſiderat, iuxta illud: Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. Tertia eſt contra iram, cum dicitur: Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. Non enim vult contendere, qui ſic petit, ſed placere ſibi indicat quicquid diuinæ placet vo- **E** luntati. Huic datur ſpiritus ſcientiæ, vt ipſe ad cor veniens erudiat illud, & ſalubriter compungat: vt ſciat homo malum quod patitur, ex culpa: ſi quid autē boni habuerit, ex miſericordia Dei procedere. Per compunctionem igitur, ira & indignatio animi mitigatur: & per hanc virtutem, id eſt, compūctionem venitur ad veram lætitiam, iuxta illud, quod dicitur: Beati qui lugent, quoniā ipſi conſolabuntur. Quartā petitio contra triſtitiam eſt, qua dicitur: Panem noſtrum quotidianū da nobis hodie. Triſtitia eſt tædium cum mœrore, cum mens amaricata interna bona non appetit. Propterea lāguenti animæ neceſſaria eſt interna refectio. Dat ergo Deus

Ioan. 17. Rom. 8. Leu. 16. Exod. 28. Leuit. 16. Benedictā, Aſcriptam, Ratam, Rationabilem & acceptabilem. Matt. 6. Septem vitia capitalia. Matt. 5. Matt. 5. Matt. 5.

Deus ei ſpiritum fortitudinis, qui animam erigat, quatenus ad deſiderium æternæ refectionis cõualeſcat. Hoc **A** igitur donum fortitudinis, accendit cor hominis ad famem iuſtitiæ, quæ ducit ad plenam beatitudinis ſaturitatem & ſatietatem. Vnde dicitur: Beati qui eſuriũt, & *Ibidem* ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Quinta petitio eſt contra auaritiam: Dimitte nobis debita noſtra. Huic petitioni datur ſpiritus conſilij, qui doceat libenter miſereri, vt miſericordiam conſequantur, iuxta illud: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam *Ibidem.* conſequentur. Sexta petitio eſt cõtra gulam, de qua dicitur: Et ne nos inducas in tentationem. Huic datur ſpiritus intelligẽtiæ, vt interna refectio verbi Dei exteriorem appetitum cohibeat, ne corporalis egeſtas frangere, nec carnis illecebra hominẽ ſuperare poſſit. Propterea ipſe Dominus, tentatori (dum ſibi eſurienti frau- **B** dulentam ſuggeſtionem de exteriori pane proponeret) *Matt. 4.* reſpondit dicẽs: Non in ſolo pane viuit homo: vt apertè demonſtraret, quod cum mens interiori pane reficitur, parum curat ſi foris ad tempus famem carnis patitur. Datur ergo contra gulam ſpiritus intelligentiæ, vt ille ad cor veniens horridas noſtræ mentis purget tenebras, & noſtri oculum interioris hominis adeo luminoſum efficiat & ſerenum, vt ad ipſius diuinitatis claritatem contemplandam perſpicax, & mundus inueniatur. Ex ſpiritu enim intelligentiæ munditia cordis noſcitur. Munditia vero cordis viſionem promeretur: ſicut ſcriptum eſt: Beati mũdo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Septima petitio eſt cõtra luxuriam, cum dicimus: *Matt. 5.* Libera nos à malo. Conuenienter ſeruus ſanatus liber- **C** tatem petit, cui datur ſpiritus ſapientiæ, qui captiuo amiſſam reſtituat libertatem. Sapientia namq; à ſapore dicitur. Hæc datur, cum mens guſtu internæ dulcedinis tacta, totam ſe per deſideriũ colligit intus: nec iam foris per carnis voluptatem diſſoluitur, quia totum intus poſſidet, in quo delectatur. Igitur contra exteriorem voluptatem interior dulcedo opponitur, vt quãto plus illa ſapere, & placere cœperit, tanto liberius & libentius iſtã contemnatur, & tandem in ſemetipſa pacifica mens (dum nihil foris appetit) tota per amorem intus requieſcat. Sic ſpiritus ſapientiæ cor tangens dulcedine ſua foris concupiſcẽtiæ ardorem temperat, & totus pacem cõſtituit, vt dum mens tota ad internum gaudium colligitur, plene ac perfectè homo ad imaginem Dei reformetur, iuxta illud: Beati pacifici, quoniam filij Dei *Matt. 5.* vocabuntur. Dehinc rogat miniſter à malo liberari in- **D** teruentu Sanctorum, & pacem in diebus noſtris. Nocet enim infirmis perturbatio. Sequitur myſtica fractio panis. In lege enim iubebatur ſimilago fruſtatim offerri: & Redemptor benedixit panem, & fregit, fractumque diſcipulis diſtribuit. Sacerdos quoq; ſequens legem & Chriſtum, panem ſacroſanctum partitur in tres partes quarum vna in ſanguine ponitur pro illa parte Eccleſiæ, quæ adhuc peregrinatur, paſſionibus expoſita. Aliæ duæ illis adaptantur partibus Eccleſiæ, quarum vna extra vitam in igne emũdatur, & altera cum Chriſto iam glorificatũ, vt vna pars Eccleſiæ iuſtificetur, & altera citius liberetur, & pro tertia gratiæ ſoluantur. Sumpturus autem miniſter agnum, quem lex prænunciauit, petit ſibi & populo tria. Primũ inter eos numerari, quos **E** pudet ſecundum carnem viuere: deinde in regno Dei glorificari: poſtremo, quia caro reſiſtit ſpiritui, poſtulat pacem, ſine qua nullus iuſtificatur homo. Vnde bene chorus conſequenter alta voce Agnus Dei concinit ter- *Eſa. 16.* tio, ad laudem ſanctæ Trinitatis, quæ agnum dominatorem terræ miſit. Communio, quæ poſt cantatur, innuit omnes fideles corpori Chriſti communicare, quod *Sacerdotis ad altaris dexterã reditus. Eſa. 10. Rom. 9.* pro omnibus miniſter aſſumit ſacramẽtaliter, vt ſibi & omnibus ſumatur ſpiritualiter. His completis ſacerdos redit ad dexterã partem altaris, ſignificans quod in fine mundi Chriſtus rediturus eſt ad Iudæos, quos iã reprobauit, donec plenitudo gẽtium intraret. Tunc enim reliquiæ Iſraël ſecundum ſcripturas ſaluæ fient. Sequitur tandem oratio in fine totius officij: vt gratia, quæ præ- **A** uenit, ſubſequatur per Chriſtum, per quem omnia facta ſunt: qui Dominus omnium per creationem, factus eſt ſpiritualiter noſter Dominus, aſſumpta humanitatis noſtræ natura. Deinde ſalutato populo admonet ire. Non eſt enim ſedendum vel iacendum in hoc exilio, ſed hinc tranſeundum eſt ad patriam, quia Miſſa digna eſt hoſtia, per quam fracta ſunt tartara.

De occultis ſcripturarum veteris, & noui Teſtamenti.

Cap. VIII.

NVnc ergo ad occulta veniamus ſcripturarũ, etiã quia myſtico ſenſu ſigillatur, Occultæ ſunt, & fons ſunt ſignatus aliæ, quia de occultis tractant, & de iis, quæ humanum excedunt intellectum, vt eſt myſterium ſummæ Trinitatis, & Verbi incarnati, aut corpo- **B** ris & ſanguinis Domini. Aliæ vero occultæ ſunt, quia de quibuſdã tractant, quæ licet ex ſe facilia ſunt, tamen pro breuitate vel difficultate dicendi, minus patent intellectui. Vnde homo, qui veri cognoſcendi deſiderio carere non poteſt, crebris mouetur quæſtionibus. Sicut enim oculus lumen appetit, ita anima verum videre vt bonum proprium deſiderat, quod cognoſcere & amare eam facit fœlicem. Sed fallitur, dum quærit cognoſcere verum aliquod, cuius cognitio non facit beatum, nec adeſſe beatum cõducit. Sunt enim diuerſa genera veri, vt eſt verum curioſitatis, cupiditatis, & iniquitatis: quorum nullum bonum eſt. Eſt autẽ quoddam genus veri, vt in cognitione omnium artium liberaliũ, quod quidem bonum eſt, nec tamẽ ſummũ bonum eſt, quia eius notitia nequaquã facit beatum. Huius autem veri vere **C** boni cognitionem habẽdam ſacra miniſtrat ſcriptura, quæ docet hominem ſeipſum cognoſcere, & creatorem ſuum. Se cognoſcere præcedit, & via eſt: Creatorem autem perfectè cognoſcere, patria eſt: vnum meritũ: alterum præmium. Omnis igitur ſacra ſcriptura in duobus *Sacra ſcriptura duplex.* conſtat Teſtamẽtis: vtrũq; tribus ordinib. diſtinguitur. Vetus cõtinet legem & Prophetas, & agiographos. *Veteris teſtamenti libri qui.* In primo ordine quinque ſunt volumina Pentateuchi, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. In ordine Prophetarum octo ſunt volumina: liber Ioſue, liber Iudicum, liber Samuelis, qui eſt primus & ſecundus Regum. Quartus Malachim, qui interpretatur Regum, qui dicitur tertius & quartus ſecundum computationem Latinorum. Quintus Eſaias. Sextus Hieremias. Septimus Ezechiel. Octau. liber duodecim Pro- **D** phetarum, qui dicitur Thareaſtra. Hi Prophetæ dicũtur, eo quod eorum ſiot, qui ex officio Prophetæ dicebantur, licet nõ omnes Prophetæ ſint. In ordine Agiographorum nouem ſunt volumina: liber Iob, liber Pſalmorum, Prouerbia Salomonis, Eccleſiaſtes, Cãtica cõticorum, Daniel, Paralipomenon, Eſdras, Eſther. Sunt præterea in veteri Teſtamento alij libri, qui leguntur, ſed in canone auctoritatis non ſcribuntur, vt liber Thobiæ, & Iudith, & Machabæorum, & qui inſcribuntur Sapientia Salomonis, & Eccleſiaſticus.

¶ Nouum autem continet Euangeliſtas. Apoſtolos, *Noui teſtamenti libri qui.* Patres, Euangeliũ quatuor continet volumina. Scriptura Apoſtolorũ quatuor, id eſt, Epiſtolas Pauli, Epiſtolas Canonicas, Apocalypſim, Actus Apoſtolorum. **E** Scriptura vero patrum non habet numerũ definitũ. Eſt autem cõſiderandum, quod ſcriptura ſacra cæteris profundior triplicem habet ſenſum, hiſtorialem, allegoricum, moralem. Non enim tantum in ea voces, ſed etiã res ſignificare habẽt. Per vocum ſignificationem, hiſtorialem, per rerum autem ſignificationem intelligimus allegoriam, & tropologiã. Hiſtoria eſt ſignificatio vo- *Hiſtoria, allegoria, anagoge, & tropologia quid.* cum ad res. Allegoria eſt, quando per factũ intelligitur aliud factum. Si viſibile, ſimplex allegoria eſt. Si inuiſibile & cœleſte, anagoge dicitur. Tropologia eſt, quãdo per factum oſteditur aliud faciendum. Hiſtoria dicitur à Græco ἱστορέω hiſtoreo, id eſt, video, inquiro, quia hiſtoriographorum eſt res geſtas ſecũdum primã ſignificationem vocũ exponere. Allegoria quaſi alieniloquium

dicitur, quando non per voces, ſed per rem factam alia res intelligitur, vt per tranſitum maris rubri tranſitus intelligitur per Baptiſmum ad paradiſum. Tropologia dicitur cõuerſiua locutio, dum quod dicitur, ad mores ædificandos conuertitur, vt ſunt moralia. Anagoge vero dicitur ſurſum ductio, vnde anagogicus ſenſus dicitur, qui à viſibilib. ducit ad inuiſibilia, vt lux prima die facta rem inuiſibilem, id eſt, Angelicã ſignificat naturam in principio factam. Non tamẽ vbique tam multiplex ſenſus inuenitur, quia quandoq; ſolus hiſtorialis, quandoq; etiam allegoricus, vel tropologicus, vel vterque habetur. Nonnunquam, licet raro, anagogicus admiſcetur. Vt Hieruſalem intelligitur hiſtorialiter ciuitas terrena, allegorice Eccleſia, tropologice anima fidelis, anagogice cæleſtis patria. Igitur ſacra ſcriptura cæteris in his ſenſibus ſuperabundat. In libris autem ethnicorum voces tantum mediantibus intellectibus res ſignificant. In diuina pagina non ſolum intellectus, & res ſignificant, ſed ipſæ res alias res ſignificant. Vnde claret ſcientiam artium ad cognitionem diuinarũ ſcripturarum valde eſſe vtilẽ. In hoc enim quod in diuina pagina tam rerum quam vocum neceſſaria eſt ſignificatio, artes ei ſubſeruiunt, dum triuium vocum, quadriuiũ phyſicarum rerum adminiſtrat notitiam. Significatio tamen rerum dignior eſt, quia allegoricus ſenſus acutior, tropologicus ſuauior eſt. Item voces ex humana, res ex diuina inſtitutione ſignificãt. Sicut enim homo per voces alteri, ſic Deus per creaturas voluntatem ſuam indicat. Eſt enim rerum ſignificatio profundior quam vocum, quia voces aut vniuoce vnum, aut æquiuoce plura ſignificant. Sed æquiuoce pauca (pro vt ab homine facta eſt inſtitutio) ſignificant, res vero multo aliter: quia tot figuras, quot naturas, & quot habent proprietates, tot ſignificationum habent diuerſitates.

Scientia artium valde ad diuinarum ſcripturarum cognitionem confert.

Res autem omnis aut ſecũdum exteriorem formam ſignificat, vt nix per albedinem: aut ſecundum interiorem naturam, iuxta illud: Capilli tui ſicut grex caprarum: propter ſubtilitatem videndi. Patet igitur quam ſit neceſſaria artium ſcientia. Mathematica enim de exterioribus formis, Phyſica de interioribus docet naturis, & theorica. Vt autem breuiter vtilitatem artium tangamus, dicimus: quod Philoſophia diuiditur in tres partes vel ſpecies, logicam, ethicam, theoricam. Logica de vocibus, Ethica de moribus, Theorica de rebus tractat. Item theorica ſubdiuiditur in Mathematicam, Phyſicam, Theologiam. Mathematica de inuiſibilibus formis rerum viſibilium agit, Phyſica de inuiſibilibus naturis rerum viſibilium, Theologia de inuiſibilibus eſſentiis, & earumdem naturis. Sic ergo per artes iuuamur in diuina pagina, vbi vocum ſignificationem attẽdimus propter literalem ſenſum: & rerum ſignificationem conſideramus, vt capiamus myſticum intellectum: per formam viſibilem, vbi iuuat Mathematica aut ſecundum naturam inuiſibilem, vbi Phyſica, & Theologia ſeruiunt.

Cant. 6.

De materia diuinæ Scripturæ. Cap. IX.

Eſt autem materia diuinæ ſcripturæ ſpecialiter opus reſtaurationis, id eſt, incarnatio Verbi cum omnibus ſacramentis ſuis, ſicut opus creationis materia eſt Phyſicorum Gentilium, ſed differunt, quia hoc in ſex diebus, & illud in ſex perficitur ætatibus. Diuiditur autem hæc materia in rem interiorem & ſpeciem exteriorem. Res interior in veritatem, & virtutẽ: exterior ſpecies in ſignũ veritatis. Cum enim auris interior obſurduerat, foris locutus eſt homini Deus per ſigna. Signũ autem veritatis aliud in operatione, vt cum res tropologicè ſignificat: aliud in voce, vt: Diliges dominum Deum tuum. Per ſignum veritatis fides, per ſignũ virtutis moralitas docetur. Res ergo interior, veritas vel virtus dicitur, res exterior ſignum. Vt in ſacramento Verbi incarnati duo inueniuntur, humanitas & diuinitas. Et in ſacramento corporis domini, ſpecies exterior ſignum eſt, res interior veritas & virtus, id eſt, corpus Domini, & gratia quam ſoli boni percipiunt, itidẽ autem res, & ſignum hic inuenitur. Omnis ergo materia diuinæ paginæ aut res, aut ſignum eſt. Res hic dicuntur, quæ non habent ſignificare: ſigna, quæ habent. Quorũ quædam iuſtificant, quædam non. Item rerũ aliæ ſunt, quibus fruendum eſt, vt ſummum bonum: aliæ, quibus vtendum, quibus adiuuamur: aliæ, quibus fruuntur & vtuntur, vt homines & Angeli. Frui autem eſt amare aliquid propter ipſum, vt in eo finem ponas. Vti eſt quod in vſum venerit referre ad habendum id, quod fruendum eſt, licet frui & vti frequenter aliter & improprie accipiantur. Virtutibus igitur non fruimur, ſed vtimur: licet enim ipſæ ſint amandæ & petendæ, tamen non propter ſe tantum, ſed propter ſolum Deum finaliter, quo hic fruuntur Sancti in ſpe, & aliquando in re, quia iam quodammodo habẽt, quod plene & perfecte fruentur in futuro. Vtendum eſt virtutibus ergo, & per eas fruendum ſumma Trinitate, id eſt, ſummo & incommutabili bono. Idem de bona voluntate dicimus, vnde Auguſtinus: Voluntas eſt, per quam fruimur. Per virtutes ergo fruimur, nõ eis: niſi forte aliqua virtus ſit Deus, vt charitas. Vtitur autẽ Deus nobis, non vt nos aliis rebus. Miſeretur enim nobis non ad ſuam vtilitatem, nos vero miſeremur aliis ad noſtram vtilitatem.

Materia diuinæ ſcripturæ quæ.

Cum vero (vt dictum eſt) omnis materia ſacræ ſcripturæ aut res ſit, aut ſignum: quia de occultis intendimus, de re interiori prius dicamus. Et primũ de illa, quæ veritas dicitur: nec à qualibet ſed à ſumma veritate (ipſa iuuante) incipiamus, à monte vmbroſo & condenſo, qui vocibus ſignificatur cum dicitur, Deus eſt vnus, vel trinus. Nec ſolæ voces hanc ſignificant Trinitatem, ſed res quoq;, vt quando Abraham in figura ſummæ Trinitatis tres Angelos vidit, & vnum adorauit. In Baptiſmo quoque Chriſti & Trãſfiguratione oſtẽſa eſt Trinitas, cuius imaginem anima quodammodo repræſentat, cui Deus ſe manifeſtauit per naturam & gratiam. Per naturam, id eſt, per rationem & creaturam: Per gratiam, id eſt, per inſpirationem, & doctrinam. Per inſpirationem intus iuuat rationem, per doctrinã foris creaturam. Hos quatuor modos Apoſtolus breuiter cõprehendit, dicens: Quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis. Nunc autem videmus quantum ratio per ſe valuit. Ratio inuenit Deum eſſe, & vnum eſſe, & trinum. Conſiderans enim non ſemper ſe fuiſſe, intelligit ſe eſſe ab alio: quod ne in infinitum procedat, probat id numquam cœpiſſe, & ſic cognoſcit Deum eſſe. Item conſiderans, quod ſi plures eſſent, vel ſingularitas imperfecta, vel pluralitas ſuperflua eſſet, probat vnum eſſe: non vnum collectione, vel compoſitione, aut ſimilitudine: ſed eſſentia, quia caret partibus: & identitate, quia non variatur: & ideo vere, & ſumme vnus eſt eſſentialiter. Spiritus autem creatus vere, ſed non ſumme vnus eſt eſſentialiter, non inuariabiliter vt Deus. Nunc autem qualiter anima rationalis deprehẽdit Deum eſſe trinum videamus. Auguſtinus in libro de Trinitate. Trinitatem quãdam in omni re demonſtrat, vt facilius per Trinitates creaturarum ad Trinitatem Creatoris aſcendat. Sed quia hoc longum eſt, recurramus ad eximium ſimulachrum, id eſt, ad mentem, quæ eſt imago Dei: & ſicut per illam Deum eſſe, & vnum eſſe cognouimus, ita per eãdem trinum eſſe intelligamus. Anima igitur in ſe reperit quamdam Trinitatem, ſcilicet memoriam, intelligentiam, delectationẽ vel gaudium: aut ſi dicamus naturalem vim intelligẽdi, quæ mens appellatur, ex qua naſcitur notitia, & ex his procedit amor. Hæc tria idem ſunt in eſſentia, ſed ſecundum proprietates differunt. Tria quoq; ad ſe inuicem referũtur, nec tamen ſunt accidentia, ſed ſubſtantialiter in anima, & vnum in eſſentia: quia vna vita, vna mẽs, vna eſſentia, & quicquid ad ſe ipſa ſingula dicuntur, etiam ſimul nõ pluraliter ſed ſingulariter, dicuntur & inſeparabilia, & æqualia ſibi ſunt, quia à ſingulis capiũtur omnia & tota. Ex hoc enim ſenſu hæc tria vnum dicuntur, quia ſecundum

Gen. 18. Matt. 3. Matt. 17. Trinitatis oſtenſio in Baptiſmo, & transfiguratione Domini. Rom. 1.

Mens hominis imago Dei.

ſecundum Auguſtinum ſubſtantialiter exiſtunt in anima: non tãquam in ſubiecto, vt color in corpore: quia etſi relatiue dicuntur ſinguli, tamen ſubſtantialiter ſũt in ſua ſubſtãtia. Mens ſe cognoſcens, notitiam tãquam prolem gignit. Tertius eſt amor, qui ab ipſis procedens vtriuſq; cõplexio eſt. Anima autem ex hoc, quod reperit in ſe, inueſtigat ſupra ſe, & inuenit in Deo potentiam, ſapientiam, gaudium, ſed differenter. In anima enim ſic ſunt, quod tempore mens præcedit, ex qua eſt intellectus, ſequitur gaudium. In Deo ſimul, quia ab æterno. Sic ratio per ſe inuenit Deum eſſe, & vnum eſſe, & trinum eſſe. Sed quia debilis eſt, niſi iuuetur, idcirco conſulit creaturam, verum aliquod veſtigium Trinitatis in ea reperiret, & ideo per eã cognouit, quod in ſe ſentiebat. Per tranſitũ enim rerum cognouit Deũ eſſe: quia qui tranſit, ab alio habet initium. Per ſtatum rerum intellexit vnum eſſe, quia ordinatæ res ſibi próueniunt, vt ſumma infimis, & prima poſtremis cõcordent. Itaq; per vnicam concordiam non dubitat vnum eſſe artificem. Trinum quoque cognouit, quia per immenſitatem rerum diuinam inueſtigauit potẽtiam, per pulchritudinem ſapientiam, per vtilitatem benignitatem. Sed hæc conteſtantur idem ratio & creatura: hoc tamen intereſt, quod tria, quæ in mente reperiuntur, tantum ſigna ſunt & imago Trinitatis, quæ in Deo eſt. Tria vero, quæ foris in creaturis conſpiciuntur, tãtum ſigna ſunt, ſed non imago. Licet enim per immenſitatẽ creaturæ inueſtigaretur potentia Dei, non tamen immenſitas eſt potentia, vel pulchritudo ſapientia, vel vtilitas benignitas. Quæ vero in anima ſunt, etiam imago ſunt: quia ſicut in mente eſt potẽtia, ita in Deo potentia eſt: ſed nimis incomparabiliter, cuius in mente eſt potentia imago. Item ſapientia vel gaudium in mente, imago eſt ſapientiæ vel gaudii, quæ in Deo ſunt: ſed hęc verius in Deo. Quę enim in Deo in veritate sũt, hic in imagine comparent. Nec tantum per teſtimonium creaturæ iuuatur iudiciũ rationis, ſed etiã per doctrinam & inſpirationem. Cum autem ratio inueniſſet (vt dictum eſt) Deum eſſe, & vnum eſſe, & trinum: in vnitate etiam inuenit æternitatem & immenſitatem, in æternitate immutabilitatem, in immẽſitate ſimplicitatem, hoc eſt, æternitatem ſine tempore, immenſitatem ſine quantitate. Æternitatem dico ſine tempore, quia initium non habuit. Illud enim, à quo omnia eſſe habent, à nullo eſſe habet nec habiturum eſt finem: quia idem eſt ei eſſe & idem quod eſt, nec vllam recipit mutabilitatem. Nullo enim genere mutabilitatis poteſt mutari. Nec enim loco, vel forma, vel tempore mutari poteſt: quibus modis corpora mutãtur. Mutatur enim corpus ſecundum locum, quando totum de loco ad locum trãsfertur, Secundum formã, id eſt, diſpoſitionem partium tribus modis: cum aliqua pars additur, vel aufertur vt alter ſit, quando etiã aliquis rubet vel pallet, transfertur ſanguis, & eſt mutatio ſecundum formam. Secundum vero tempus, quãdo res eſt prius vno modo, poſteà alio. Cum ergo corpora tribus modis mutẽtur, ſecundum formam, ſecundum locum, ſecundum tempus: primus infert ſecundum & tertium, ſecundus tertium tantum, tertius infertur ab vtroq; & infert neutrum. Incorporalia quoq; tribus modis mouentur, cognitione, affectu, & tẽpore. Cognitione tribus modis, per augmentum, per diminutionẽ, & per ſucceſſionem. Affectu mutatur ſpiritus, cũ modo triſtis ſit, modo lætus. Sed ſiue mutetur cognitione ſiue affectu, neceſſe eſt, vt mutatio ſecũdum tempus commutetur. Semper enim aliquid ſibi prius, & aliquid poſterius eſt. Singulæ autẽ harum mutationum remouentur à Deo: quia nec loco mouetur, quia vbique eſt: nec forma, quia ſimplex eſſentia partib. caret: nec cognitione, quia eius ſcientia, nec creſcit, nec minuitur, ſed vnum prius vel aliud poſterius, cõprehẽdit. Similiter nec affectu mutatur, quia ſumme bonus nihil contrarium ſuæ bonitati recipit. Cum igitur Deus nullo genere iſtorũ quatuor mutetur, nec tempore mutabitur. Quia ergo caret principio

Corporis mutatio triplex

Incorporalia quomodo moueantur.

In Deũ quare nõ lignũ ... mutationes cadat [margin note, partly illegible]

A & fine, & mutabilitate, vt dictum eſt, Deus æternus eſt. Reperit quoq; ratio in Trinitate communionem vnitatis, coæqualitatem æternitatis, æqualitatem immenſitatis. Et communionem quidem vnitatis ſine diuiſione: Coæqualitatem æternitatis ſine ſucceſſione: Æqualitatem immẽſitatis ſine diminutione. In vnitate totum, in immenſitate plenum, in æternitate perfectum. Cum autem anima in Deo Trinitatem per hoc, quod in ſe ſentiebat per creaturas, per doctrinam, per inſpirationem inueniſſet, vt aliquibus certis, & diſcretis vocabulis de Trinitate ageretur, fides tria quaſi propria impoſuit nomina: eum, qui à nullo eſt, appellãdo Patrem: qui ab illo ſolo eſt, Filium: qui ab vtroque eſt, Spiritum Sanctum. Quæ vocabula (vt quod æternum eſt ſignificaretur) ab humano vſu accepta sũt. Sed ne omnimoda in-

Diuinarum perſonarum nomina.

B ter diuina & humana videretur ſimilitudo, adiecit vt Patrem omnipotentem, Filium ſapientem appellaret, ne putaretur eſſe, vt in aliis. Et qui à nullo eſt, Pater dicitur: quia ibi erat, qui ab illo erat, & ille Filius: cum in ſubſtantia & natura idem ſit quod ille, non qui ille, Qui ab vtroque, eſt Spiritus ſanctus: quia ab vtroque ſpiratur. Vt autem ait Auguſtinus, hoc vocabulum, perſona, fides reperit Catholica ad diſcretionem Trinitatis, non vt per id diceretur quid eſſet, ſed ne omnino taceretur quid eſſet. Per hoc enim vocabulum (vt idem dicit) nõ diuerſitatem ſignificare voluit, ſed ſingularitatem noluit. Cum enim fides plurali numero perſonas cõfitetur, non per hoc in eſſentia tria eſſe intelligit, ſed eandem perſonam non eſſe declarat. Et hoc eſt ſolum vo-

Vocabulum perſona, quare à fide Catholica repertũ.

C cabulum, quod cum de ſingulis ſingulariter dicatur in ſumma, non tamen ſingulariter, ſed pluraliter pronũtiatur. Pluralitas enim vel diſtinctio perſonarum non ponit aliquid, ſed remouet, non vnitatem ſubſtantiæ, ſed ſolitudinem, negat enim ſolitudinem & ſingularitatem. Vnde Hilarius: Profeſſio conſortij ſuſtulit intelligentiam ſingularitatis. Itaque cum dicimus plures perſonas, tollimus ſolitudinem, & ſignificamus quod Pater non eſt ſolus. Cumque tres profitemur perſonas, prędicamus quod non tantum vna eſt, nec tantum duę, ſed tres ſimul. Et tres profitemur, quia quicquid de Deo vere dicitur, ad potentiam eius, vel ſapientiam, vel bonitatem refertur.

Pluralitas perſonarum quid eſſe ...

§ Sed quæri poteſt: cum hæc tria in Deo perſonæ dicãtur, quare illa tria in anima, quæ ſunt imago huius

D Trinitatis, perſonæ non dicantur. Ad quod dicimus, quod licet ſint ſubſtantialiter in anima, nõ tamen omnimodo ſunt idem cum ea, ſed variantur circa eam. Quæ autem in Deo ſunt, non variantur, ſed vere idem ſunt cum Deo, in quo ſunt: & vnũquodq; idem quod Deus. Et Deus eſt & vnus Deus & tres perſonæ: quia vna diuinitas in tribus eſt. Sed ecce, dum inueſtigatur vera & ſumma Trinitas, in ipſa eius imagine & ſimilitudine (quæ tam pulchra, tamque ſubtilis reſplendet in anima) apparent miræ diſſimilitudines. Anima enim vel homo, qui propter hæc tria imago Dei dicitur, tamẽ hæc eſt tria. Deus autem eſt tres perſonæ, & hæ tres perſonæ vnus Deus. Item homo habẽs hæc tria vna eſt perſona: Summa vero Trinitas non eſt vna perſona, nec tantum vnius perſonæ, ſed tres perſonæ, Pater, &

Sancta & ſumma Trinitas quid.

E Filius: & Spiritus ſanctus. Itemque in anima mẽs præcedit tempore, ſequitur intellectus, & gaudium: in Deo nil prius, nil poſterius, Trinitas ergo mentis qualiscumque imago reſpectu ſummæ Trinitatis exigua eſt, & ex maxima parte illi diſſimilis, ſed tamen imago. Nec propter hoc tantum dicit Auguſtinus, quia ſui meminit mens, & intelligit. & diligit ſe: ſed quia poteſt meminiſſe, & intelligere, & amare Deum, à quo facta eſt. Qui autem reminiſcitur per memoriam, intuetur per intelligentiam, amplectitur per dilectionem, hic reperit imaginem, & illum, cuius eſt imago. Verius enim inuenit amans, quam diſputans.

INCIPIT LIBER PRIMVS.

Eccleſiaſticorum ſacramentorum & officiorum utilitas.

INter omnes quæ tenuium faciem Dei Iacob occupationes, nil æque memoria pariter & vſu dignum arbitror, vt Eccleſiaſtica ſacramenta ſimul & officia. Illa enim de fide & moribus recte conſiderata docent & inſtruunt: hæc rerum auctori pro donis quotidianis vectigalia rependunt, vt ampliora promereantur diuinæ largitatis beneficia. Propter vtraque, quæ de ſcripturarum ſyluis elicere congrua potuimus, in vnum colligere ſtuduit paruitas noſtra: & primo de conſecratione Eccleſiæ materialis (quæ ſacramentorum noſtrorum præfert figuram) ſuccinctis agere verbis.

De dedicatione Eccleſiarum, de trina circuitione Epiſcopi cum aqua benedicta, & de luminaribus interius in Eccleſia accenſis.

CAP. I.

Eccleſiarum dedicatio, virginum conſecratio, & clericorum ordinatio Epiſcopo reſeruata.

DEdicatio ſiue conſecratio Eccleſiarum Epiſcopali dignitati reſeruata eſt, ſicut & conſecratio virginum, & ordinatio clericorum. In primis Epiſcopus ad conſecrandam accedens Eccleſiam, aquam benedicit, cui & ſalem benedictum admiſcet. Inde Eccleſiam tergy- tando exterius aſpergit. In quo & Baptiſmi, & pœnitentiæ comitantis Baptiſmum, figura prætenditur. Sicenim homo cum Baptizatur, propter tres perſonas (quarum muneris eſt peccatorum remiſſio) ter in aquam mergitur. Per pœnitentiam autem dimittit Deus quicquid humana peruerſitas cogitatione, locutione, vel actione committit. Quod bene in aqua & ſale figuratur, quia & à ſordibus emundat, & à vitiorum putredine mentem conſeruat. Interim in Eccleſia locis duodecim luminaria ſunt accenſa, quibus ſignificatur ardens & lucens Apoſtolica doctrina, quæ & in Eccleſia materiali prædicatur, & in templo non manufacto per Spiritum ſanctum accenditur. Sic quoque cum tabernaculum à

Num. 7. Moyſe Domino iubente conſtructum fuiſſet dedicatum, duodecim duces eadem munera obtulerunt, ſed diebus diuerſis: hoc ſignificante Spiritu ſancto, quod Apoſtolica doctrina quocumque tempore prædicata, in Eccleſia concors eſſet, & indiuiſa.

§ Et notandum, quod Eccleſia antequam Pontifex eam ingrediatur, populi ignorantis Deum, & perfidiæ tenebris incluſi, typum gerit. Quam ter circuit Pontifex aqua benedicta admixto ſale aſpergendo, ſicut dictum eſt, ſubſequente clero & populo. Quia ſicut leo rugiens diabolus circuit quærens quem deuoret: ſic prælatus Eccleſiæ circuire debet, quærens quem à fancibus leonis illius eripiat, ad pœnitentiam adducens, &

Act. 2. Baptizans. Vnde & Petrus ait: Pœnitentiam agite, & Baptizetur vnuſquiſque veſtrum.

De trino acceſſu Epiſcopi ad oſtium Baſilicæ, & percuſſione ſuperliminaris, & apertione oſtij in tertia percuſſione. CAP. II.

Matt. 16. *Epiſcopi ad Baſilicam ſumma acceſſus & ſuper liminaris percuſſio.*

VT autem oſtendat Pontifex ſibi conceſſam poteſtatem liberandi, & vtiliter captiuandi captiuitatem diaboli, ſacramenta Eccleſiæ miniſtrando (de qua dictum eſt: Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam) ad ſingulos circuitus accedit ad oſtium baſilicæ, & ſuperliminare percutit virga paſtorali, quæ typum gerit ſacerdotalis poteſtatis. ſicut & illa, quam Dominus diſcipulos ad prædicandum mittens in via ferre permiſit. Percutiendoque dicit Antiphonam: Tollite

portas principes veſtras, & cætera. Principes populi per baſilicam non conſecratam ſignificati, dæmones ſunt: portæ, per quas introeunt ad corda hominum, vitia ſunt, & praua opera. Hæc temperate auferri, vt eleuentur portæ, per quas introitur ad æternitatem, ſcilicet virtutes, vt introeat Rex gloriæ ad corda hominum ad fidem venientium. Figuram autem populi præfati gerit Archidiaconus, qui intus ad admonitionem Pontificis quaſi admirans interrogat: Quis eſt iſte Rex gloriæ? Poſt trinam percuſſionem oſtium aperitur, quia Trinitatis poteſtate pars aduerſa ſuperatur. Ingrediens Epiſcopus cum clero, & populo dicit ter: Pax huic domui: quia Chriſtus per aſſumptionem carnis mundũ ingrediens, parietem inimicitiarum deſtruxit, & pacem inter cæleſtia & terreſtria reformauit. Pontifex ergo Baſilicam intrans, pax huic domui dicit, quia ſancti doctores hic intendunt, vt populus, qui à Deo diſcordauerat per peccata, et reconcilietur per bonorum operum exercitia. Ingreſſus Epiſcopus Eccleſiam, primo proſtratus orat, cum clero & populo, ad implendum quod dicit Apoſtolus: Obſecro primum omnium fieri orationes, obſecrationes, poſtulationes pro omnibus, &c. Surgens ab oratione nondum ſalutat populum dicendo, Dominus vobiſcum: ſed ad orationem monet, quia nouellus populus nondum ſalutatione Pontificis dignus videtur, magis autem pro eo quod ab eo orandum eſt, vt poſtea ſalutatione dignus habeatur. Inde eſt, quod Dominus prædicatoribus ſuis præcepit, vt neminem in viam ſalutarent, quod eſt, vt hominem adhuc hominem corde, non ſpiritu, id eſt, adhuc tranſitoria, & non ſpiritualia appetentem non demulceant ſpe vana.

Ab Epiſcopo cur Pax huic domui dicatur.

1. Tim. 2.

Chriſtus quare Apoſtolis præceperit, vt neminem in via ſalutarent.

De ſcriptura duplicis Alphabeti in pauimento.

CAP. III.

HIs itaq; completis, incipit Pontifex de ſiniſtro angulo orientali in dextrum occidentalem pauimenti Alphabetum ſcribere, & de dextro orientali in occidentalem ſiniſtrum. Alphabetum rudimenta doctrinæ Eccleſiaſticæ ſignificat. Vnde Græcè ſcribitur & Latinè: quia hæ duæ linguæ in doctrina Chriſtiana concordant, & vterque populus ad rudimenta fidei vocatus eſt. Quod autem ab angulo in angulum cancellatis lineis ſcribitur, duplici figuræ alludit. Quarum prior eſt, vt (quia tali forma Crux figuratur) doctrinæ Euangelicæ, qua ſimplices imbuendi ſunt, mors Chriſti principaliter inſeratur. Vnde Paulus Corinthijs adhuc rudibus dicit: Non iudicaui me aliquid ſcire inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Secunda eſt, vt quia ſcriptura Alphabeti à ſiniſtro angulo tranſit ad dextrum, & è diuerſo, intelligamus per doctrinã Euangelicam, & Crucem factam, quod populus dignior factus eſt indignior, & è contrario. Quod & in benedictione Iacob figuratum eſt, quando cancellatis manibus dextram poſuit ſuper caput iunioris filij Ioſeph, ſcilicet Ephraim, & ſiniſtram ſuper caput maioris, ſ. Manaſſe.

1. Cor. 2.

Geneſ. 8.

Quid ingreſſus Baſilicam Epiſcopus primo dicat, vel faciat.

CAP. IV.

PEr ea, quæ hactenus noſtra explicauit oratio, Eccleſia dedicanda ad hoc præparata eſt, vt dedicari poſſit, & debeat, id eſt conſecrari. Pontifex ergo ad altare accedens, & quaſi incipiens dicit: Deus in adiutorium meum intende, &c. abſque Alleluia. Eſt enim verſus ille laborantium in hac vita, & contra hoſtes viſibiles & inuiſibiles colluctantium: & ideo in ſuum adiutorium Deum inuocantium. Alleluia autem laus Angelorum eſt ad homines per Ioannem in Apocalypſi delata, vbi ſe perhibet vocem Angelorum audiſſe dicen-

tinm Alleluia. Eſt autem vox lætitiæ ſpiritualis. Vnde in tempore luctus, ſcilicet à Septuageſima vſque ad Paſcha in Eccleſia non cantatur. Pontifex ergo, qui cum ſubditorum imperitia adhuc certat, & adhuc in figura non fidelem Eccleſiam ad fidem vocat, vel lapſos ad pœnitentiam: adiutorium quidem Dei poſtulat, ſed Alleluia pro eis non decantat, de quorum ſalute nondum plene ſperat.

De aqua & ſale, & cinere, & vino commixtis.

CAP. V.

POſt hæc benedicitur aqua, cui admiſcentur ſal, & cinis, & ad vltimum vinum. Aqua expiationem ſignificat: quia per aquam coinquinata emũdari, & ablui ſolent. Expiatio autem peccatorum: recte fit ſi adhibeatur ſal ſapientiæ, qui corruptibilia à corruptione ſeruat. Vnde in lege præcipitur: In omni ſacrificio offeres ſal: nec auferes ſal fœderis Domini Dei tui de ſacrificio eius. *Leuit. 2.* Quod eſt: Nihil Deo temere offeras. Illa enim opera placent illi, quæ ſale ſapientiæ ſunt condita. Cinis vero ſignificat reliquias, id eſt memoriam Dominicæ paſſionis, quam etiam ſignificabat cinis vitulæ aſperſus ad expiationem populi, ſicut in Deuteronomio legitur. *Num. 19.* Non eſt autem expiatio à peccatis ſine fide Dominicæ paſſionis. Vel cinis, qui de carbonibus efficitur extinctis, mortificationem vitiorum ſignificat, & extinctionem. Vinum ſpiritualem dulcedinem ſignificat, quia ab vbertate domus Dei mentes ſobriæ inebriantur, ad quam per prædicta venitur, ſicut promittitur in figura, cum vinum poſt cætera omnia infunditur. Poteſt etiam dici, quod aqua & vinum duas in Chriſto ſignificant naturas, quarum fides emundat à peccatis. *Paſſionis Chriſti virtus.*

De Crucibus aqua in altari. CAP. VI.

IN hac aqua tingit Pontifex pollicem ſuum, & facit crucem in altari quæ attingit totam eius longitudinem & latitudinem, deinde facit crucem per quatuor cornua altaris. Altare enim Chriſti figuram præfert: quod per quatuor cornua diſtenditur, quia Chriſtus in membris ſuis per quatuor mundi cardines dilatatur. *Gen. 28.* Dilataberis, inquit vſque ad orientem, & occidentem, & ſeptentrionem, & meridiem. Bene autem crux de aqua fit, & in toto, & in partibus: vt oſtendatur & vniuerſam Eccleſiam Chriſti, & ſingulas Eccleſias per lauacrum aquæ, & fidem paſſionis à peccatorum ſordibus eſſe mundatas.

De ſeptenaria circuitione Epiſcopi circa altare.

CAP. VII.

Septenaria altaris circuitio. INde circuit altare ſeptem vicibus, & aſpergit. Quo numero ſignificatur plenitudo Spiritus ſancti, id eſt, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & ſpiritus timoris Domini. Huic enim ſpiritui ſeptiformi cedit, quicquid cõtra Deum ſe erigit. Sicut & in circuitu ſeptimo muri Iericho corruiſſe leguntur. Aſpergitur autem aqua hyſſopo, quę eſt herba humilis purgans pectus, & duritiam ſaxorum radicibus penetrans. Significat autem humilitatem Chriſti, qui ſuperbiæ noſtræ tumores humiliãdo ſe vſq; ad mortem curauit, & duritiam cordium noſtrorum ſuæ humilitatis intuitu emolliuit. Dehinc circuit totã Eccleſiam intus ter, & aqua parietes aſpergit. Quæ aſperſio, templi non manu facti emundationem ſignificat interiorem, quæ quotidie fit per veram pœnitentiam. Sicut enim aſperſio aquæ exterior ſignificat Baptiſmi ablutionẽ, id eſt, illam, quæ in Baptiſmo fit peccatorum emundationem: ſic interior eam, quæ fit per veram pœnitentiam. Ideo autem ter, quia per pœnitentiam dimittitur quicquid praua locutione, cogitatione, vel opere committitur, ſicut ſupra dictum eſt. *Pſal. 67.* Canitur ant. Pſal. Exurgat Deus, cum Antiphona: *Antiph.* vt viribus deſtituantur hoſtes huic emundationi reſiſtentes. *Pſal. 90.* Canitur & Antiphona. Qui habitat in adiutorio Altiſſimi: innuens nullum à Deo protegi, niſi eum, qui de ſuis viribus non præſumens Dei adiutorium implorauerit.

His peractis Pontifex ad orationem ſe confert, petens vt omnes, qui eandem domum intrauerint, exauditos ſe eſſe gaudeant.

De reſiduo molta ſeu mola ad baſim altaris condendo.

CAP. VIII.

COmpleta oratione conuertit ſe Pontifex ad altare *Pſal. 42.* incipiens Antiphonam cum Pſalmo, Introibo ad altare Dei. Et quod remanet de molta, qua cõditæ ſunt Sanctorum reliquiæ, fundit ad baſim altaris: quia quod ipſe nequit, humiliter Deo committit, & purgationem ſcilicet ſubditorum per quam intelliguntur & honorificationem ſanctorum. *Leuit. 4.* Hinc eſt, quod in ſacrificijs veteris Teſtamenti de ſanguine hoſtiarum digito ſacerdotis aſpergebatur contra Deum, vel in cordibus altaris ponebatur iuxta ſacrificiorum diuerſitatem, & quod reliquum erat, ad baſim altaris fundebatur: quia ſacerdotum eſt quicquid poſſunt ad vtilitatem gregis ſibi commiſſi facere, quod autem vires ſuas excedit, Domino deuotiſſime commendare. *Sacerdotum officium.* Quam formam ſummus paſtor cæteris reliquit, cum paſſioni appropinquans patri dixit. *Ioan. 17.* Pater ſerua eos, quos dediſti mihi. Quam magiſtri formam ſequutus Paulus in ſupremo articulo vitæ præſentis dicebat diſcipulis ſuis: *Act. 20.* Et nunc commendo vos Domino, & verbo gratiæ eius. Hoc autem innuit Antiphona. Dicit enim ſe introiturum ad altare Dei, videlicet ad illud, quod ſignificatur per iſtud viſibile, ad quod non penetrat oculus carnis, ſed pura & deuota intentio mentis. Et hoc eſt, quod ſequitur. Ad Deum, qui lætificat iuuentutem meam.

De extersione altaris cum lineo panno.

CAP. IX.

POſtea altare linteo extergitur. Linum enim de terra ortum cum magno labore perducitur ad candorem. Ergo quaſi linteo altare non manufactum extergimus, quando Chriſtum per anguſtias paſſionis intraſſe prædicamus in gloriam, & eos, qui de corpore ipſius ſunt, *Theſſ.* quod eſt Eccleſia, ad eius imitationẽ inuitamus. Deinde offertur incenſum, quod ſignificat orationes Sanctorum: quia pro eis debent orare prælati, quos ad tolerantiam paſſionum inuitant.

Quid ſignificetur in vnctione altaris.

CAP. X.

HIs expletis Pontifex crucem facit Chriſmate in medio altaris: Deinde per quatuor ipſius cornua ſicut prius fecerat de aqua conſecrata. Et eſt ordo congruus, vt poſt emundationẽ per aquam, & poſt alia quæ dicta ſunt, oleum adhibeatur: quia & ſancta Eccleſia prius in aqua mundatur Baptiſmatis: & ſic vnctione Chriſmatis inſignitur per manus Pontificis. In qua vnctione datur Spiritus ſanctus ad diligendum Deum & proximum ſicut in ea vnctione, quæ fit in Baptiſmo, *Pſal. 44.* datur idem ſpiritus ad remiſſionem peccatorum. Vngitur ergo altare, & cantatur Antiphona Vnxit te Dominus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis, vt in hac vnctione intelligamus gratiæ plenitudinem, quæ præceſſit in capite, & miſſo Spiritu ſancto die Pentecoſtes refulſit in Apoſtolis. *Act. 2.* De qua etiam plenitudine (teſte Ioanne) omnes accepimus. Vnde conſecrato altari, cruces vndique chriſmantur in parietibus. *Ioan. 1.*

Quid ſit quod altare velaminibus albis cooperitur.

CAP. XI.

PEracta denique conſecratione altare velaminibus albis cooperitur: quibus & Sacramentum nouitatis intelligitur in Baptizatis, & prænunciatur gloria futuræ incorruptionis, quæ erit in dedicatione illa glorioſa quæ iam completa in capite, in membris expectatur adimplenda.

De Sacramentis Eccleſiaſticis, quæ & quibus conueniant.

CAP. XII.

QVoniam de Eccleſiæ conſecratione, prout breuitatis ratio poſcebat, egimus, ſub eadem compendij regula de eis, quæ in Eccleſia geruntur, aliquid dicamus. Septem ſunt principalia Sacramenta, quæ

in Eccleſia

in Eccleſia miniſtrantur: quorum quinque generalia ſunt, quia ab eis neuter ſexus, nulla ætas, conditio nulla A excluditur. Videlicet Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Vnctio infirmorum. Duo particularia ſunt, eo quod non tribuantur omnibus, ſed quibuſdam hominum, ordines ſcilicet & coniugium. De his omnibus ſcribere neceſſarium duxi, vt memoriter teneam quid in his acceperim, ſiue miniſtrem, ſi quando aliquod eorum manibus meis miniſtrari contingat. Aliquin ad vſus aliorum panes porto, nec guſtu, diuina tamen gratia ſim non deferente ſacramenta.

¶ Notandum igitur, quod prædicta quinque ſacramenta generalia, remedia ſunt contra peccata & originalia & actualia. Et eſt Baptiſmus intrantium Eccleſiam, Confirmatio ſtantium quaſi in pugna, Pœnitentia lapſorum, ſed reſurgentium, Euchariſtia manentium in Eccleſia, Vnctio exeuntium ab hac vita. Quæ quidem remedia ante legem fiebant per ſacrificia. Sub lege & per circuncisionem, & per ſacrificia. Sacramentum duobus modis dicitur. Aliquando enim ſacramentum dicitur ſacræ rei ſignum velut in Baptiſmo exterior ablutio, quæ interiorem ſignificat emundationem. Aliquando dicitur ſacramentum quaſi ſacrum ſecretum, velut ſacramentum incarnationis, & huiuſmodi. Sacramentum autem in tribus conſiſtit, videlicet in factis, in dictis, in rebus. In rebus, vt eſt aqua, oleum. In dictis, vt eſt inuocatio Trinitatis. In factis, vt eſt ſubmerſio in aquam, & inſufflatio.

De Baptiſmo, & forma eius, & efficacia.
CAP. XIII.

PRimum ſacramentum eſt Baptiſmus. Eſt enim quaſi ianua omnibus atria Eccleſiæ introeuntibus. Eſt autem Baptiſmus immerſio hominis in aquam facta in nomine Trinitatis. Baptiſmus interpretatur ablutio. Circa ſacramentum Baptiſmi hæc inquiſitione digna videntur. Quæ ſit eius forma: à quo ſit miniſtrandum: quæ eius efficacia: & vnde, & quando incepit. In Baptiſmo hæc forma ſeruanda eſt: vt in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti Baptizetur. Sic enim magiſter ſummus docuit diſcipulos, dicens. Ite, docete omnes gentes Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Legitur tamen in Actibus Apoſtolorum Apoſtolos Act. 10. baptizaſſe in nomine Chriſti. In quo (vt Ambroſius ait) Pater intelligitur, à quo vnctus eſt, & filius qui vnctus eſt, & Spiritus ſanctus, quo vnctus eſt. Adminiſtratio autem Baptiſmi ſacerdotum eſt ex inſtitutione. Neceſſitate tamen inſtante Baptizare poſſunt alij altaris miniſtri ordine ſeruato dignitatis, vt præſente diacono ſubdiaconus Baptizare non præſumat, ſic in cæteris. Abſentibus altaris miniſtris, & clericis omnibus, & vrgente neceſſitate, laicus Baptizare poteſt. Si nec laicus præſto fuerit, mulier Baptizet. Si nulla alia reperiri potuerit, mater ipſa baptizet. Nec propter hæc à viro ſuo ſeparabitur, quia per neceſſitatem excuſatur.

Virtutem autem, & efficaciam dat Baptiſmo, & Baptiſmus Chriſti, & ſanguis Chriſti. Ipſe enim ad Baptiſmum Ioannis accedens vim regeneratiuam contulit aquis, vt efficaciam remiſſionis haberent, non tamen ex ſeipſis, ſed ex gratia operante per ſanguinem fuſum pro Matt. 3. peccatis. In cuius figura, quoniam ſacrificiorum ſanguis fundebatur ſub lege, etiam ex ipſo remiſſionis efficaciam habuiſſe creditur. Tempus Baptiſmi incepit, quando dictum eſt. Ite docete omnes gentes, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Qui tamen priuſquam prædicationem Apoſtolorum audire poſſent, ſine Baptiſmo deceſſerunt, non ideo perierunt: poſt quam autem in omnem terram ſonus prædicationis eorum exiuit, non ſaluatur non ſolum, qui Baptizatus non fuerit (vt ait Auguſt.) ſed qui nec eſſe potuerit.

¶ De illis tamen, qui ad Baptiſmum properant, & interim decedunt, quæritur vtrum ſaluentur. Quod inde videtur: quia in contritione cordis, & propoſito con- Pſal. 31. feſſionis dimittuntur peccata, iuxta illud: Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, &c. Verbi A gratia. Aliquis contritus eſt corde, & confeſſus iniquitatem ſuam coram ſacerdote habet etiam dilectionem Dei & proximi, vt Cornelius: cur igitur non intraret ad nuptias, cum vocatus ſit, & habeat veſtem nuptialem? Act. 10. Aliquibus tamen viſum eſt, talem non poſſe ſaluari: quoniam ſcriptum eſt, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Ioan. 3. Spiritu ſancto, non intrabit in regnum Dei. Hanc autem litem dirimit Auguſtinus, dicens: Quantum valeat ſine viſibili etiam ſacramento Baptiſmi, quod ait Apoſtolus, Rom. 10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad Luc. 23. ſalutem: in illo latrone declaratum eſt. Sed tunc impletur inuiſibiliter, cum myſterium Baptiſmi non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit. Quibus verbis ſoluit Auguſtinus, quod ab aduerſa parte obiectum B eſt: Niſi quis renatus: Quod ſic intelligendum docent ipſa Auguſtini verba: Qui renaſci contempſerit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cælorum. Quod autem Martyrium locum Baptiſmi ſuppleat, nulli eſt dubium. Qui Baptizati fuerunt Baptiſmo Ioannis, rebapti- Act. 19. zati leguntur. Non enim erant renati ex aqua & Spiritu ſancto. Baptizati autem etiam ab hæreticis in forma à Chriſto tradita, ſcil cet cum inuocatione Trinitatis, non rebaptizantur. Si præter formam illam, rebaptizantur: immo vere Baptizantur, quia prius Baptizati non fuerant.

De verbis ruſtice prolatis: & quare in aqua tantum fiat Baptiſmus. CAP. XIV.

SI ſacerdos ſiue alius in Baptizando corruptè proferat verba, vt in nomine patria, & filia, & ſpiritu ſancta, C non tamen errorem aut hæreſim intendens, ſed ex ignorantia, non eſt rebaptizandus. Ideo non in vino, vel oleo, ſed in aqua tantum, inſtitutum eſt Baptiſmum celebrari, vt ſacramentum cum re ſacramenti conuenientiam haberet, & per viſibile ſacramentum res inuiſibilis poſſit intelligi. Ablutio enim exterior emundationem ſignificat interiorem. Ad abluendum autem nil accommodatius aqua poteſt inueniri.

De reſponſione patrinorum pro puero. CAP. XV.

IN perſona pueri reſpondent patrini, Credo: id eſt ſacramentum fidei accipio: quia hic (ſicut dicit Auguſtinus) ſacramentum fidei fides appellatur. Quod autem in perſona pueri dicunt, abrenuntio ſatanæ, &c. ſpondent puerum (ſi ad annos diſcretionis venerit) ſic, & ſic facturum. Per quæ verba puer obligatur in poſterum, vt D niſi ſic fecerit, promiſſionis violatæ reus habeatur. Nullus Baptizari poteſt in vtero matris, non enim renaſci poteſt nondum natus. Quod autem Hieremias, & Ioannes in vtero ſanctificati ſunt, in miraculis eſt habendum diuinæ poteſtatis. De qua tamen ſanctificatione diuerſi diuerſa ſentiunt. Nam quia ſanctificatio cum peccato originali non eſt: dicunt quidam eos ſanctificatos in vtero, id eſt, à peccato originali mundatos. Mihi (ſine potioris ſententiæ præiudicio) videtur, quod propter futuræ ſanctitatis ſigna in vtero ſanctificati dicuntur: quia nec tunc charitatem habuiſſe credendi ſunt, penes quam totius eſt ſumma ſanctificationis, nec charitatis ſiue alterius gratiæ ſacramentum.

Quid in Baptiſmo dimittatur.
CAP. XVI.

E PEr Baptiſmum reatus dimittitur. Pœna autem pro peccato inflicta non tollitur illa ſcilicet pœna temporalis quam quotidie in frigore & æſtu, & fame, & ſiti, & huiuſmodi ſentimus, quæ in nobis manet, vt vita æterna ardentius quæratur à nobis. Illa quæ præcedunt Baptiſmum, vt exorciſmus, id eſt adiuratio & catechiſmus, id eſt inſtructio, minuunt diaboli poteſtatem, non conferunt peccatorum remiſſionem. Quædam etiam ibi ſunt ad honorem ſacramenti.

De die ſcrutinij. CAP. XVII.

NOtandum etiam, quod Baptizandi in Sabbato Paſchali quarta feria quartæ hebdomadæ Chriſtianæ militiæ, id eſt, quadrageſimæ, deferuntur ad Eccle-

ſiam, vt exorcizentur & catechizentur. Ideo autem quarta feria quartæ hebdomadæ huic officio deputata eſt: vt qui Baptizandi ſunt, ipſo numero intelligant ſe non ad ocium, ſed ad Chriſtianam vocari militiam, ac ſi quarta ætate ſcilicet iuuentute, quæ pugnæ eſt apta, ad militiam eligantur. Et quia prædicta quarta feria de fide inquiruntur, & inſtruuntur: ideo dies illa dies ſcrutinij, & officium illud ſcrutinium appellatur. Vocantur autem prædicta die per lectionem, quæ præcedit Epiſtolam, quæ & ipſa de aquis Baptiſmi eſt: ſicut & ordinandi propter ſimilem cauſam quarta feria quatuor temporũ ante Epiſtolam vocantur per lectionem, quæ pertinet ad Spiritum ſanctum per quem ſcilicet conſecrandi ſunt. Vnde & ea die veniunt de iis, quæ ad officium ſuum pertinent, requirendi & examinandi.

De antecedentibus ante Baptiſmum.

CAP. XVIII.

SVnt & alia quædam circa Baptizandos conſideranda. Signantur enim primum in fronte, in pectore, inter humeros, in auribus, in ore, Crucis ſignaculo, cuius virtute & omnia ſacramenta complentur, & omnia diaboli figmenta fruſtrantur. Sic cum occiderentur primogenita Ægypti, populus Hebræorum ſignatis poſtibus domorum ſanguine agni Paſchalis in typo Dominicæ paſſionis ſaluatus eſt. Sic etiam apud Ezechielem ab imminenti clade Hieruſalem liberandi pronuntiantur, qui literam Thau T (quæ figuram Crucis exprimit) in frontibus haberent inſignitam. Poſtea datur ſal benedictus in os Baptizandi, vt ſale ſapientiæ ſit conditus. Exſufflatur non quidem creatura Dei in ipſo, ſed diabolus, in cuius regno propter peccatum natus eſt, exſufflatur ab ipſo, id eſt per Spiritum ſanctum, cuius ſignum eſt flatus exterior, amouetur: dum per ea, quæ ibi dicuntur agi, poteſtas eius minoratur, nondum omnino tollitur. Nondum enim per Baptiſmum renatus eſt, ſed tantum per Crucis ſignum, & cætera quæ circa eum acta ſunt, in vtero matris Eccleſiæ conceptus & nutritus, vt tandem per aquam ſaluris Chriſto renaſcatur. Deinde tanguntur aures, & nares cum ſaliua, quæ quoniam à capite deſcendit ſupernam ſignat ſapientiam. Cuius tactu & aures cordis aperiuntur ad intelligendum verbum Dei, & nares cordis, vt ſentiant fragrantiam vnguentorum Chriſti, & dicat cor eam ſentiens: In odorem vnguentorum tuorum currimus. Hanc formam Chriſtus Eccleſiæ tradidit, quando muti & ſurdi os & aures tangens dixit: Ephpheta, quod eſt adaperire.

Exod. 12 · Ezech. 9 · Marc. 7

De trina immerſione, & vnctione Chriſmatis.

CAP. XIX.

HIs peractis benedicuntur fontes, & traditur nouæ vitæ iter aggredientibus fidei ſymbolum, quod à duodecim Apoſtolis ordinatum eſt, & totidem ſententiis comprehenſum. Poſtea interrogatur ſi abrenunciet ſatanæ, &c. Et poſt trinam reſponſionem immerſione trina Baptizatur, quia ibi Trinitatis virtute & gratia mundatur à peccatis. Dehinc ſacro Chriſmate vngitur in vertice, vt intelligat ſe promoueri in Regem & ſacerdotem, non miniſterio quidem, ſed dignitate ſanctitatis, ſecundum illud: Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis. Et vt à Chriſti conſortio vocetur Chriſtianus, & æterni Regis ſit cohæres, huic ſacramento poſt aquam Baptiſmi Spiritus ſanctus infunditur, vt ſit renatus ex aqua & Spiritu ſancto, immo infuſus oſtenditur. Siquidem Spiritus ſanctus in ipſa trina immerſione remiſſionem confert peccatorum, ſed non ſimul cum immerſione poterat exhiberi eius ſacramentum.

1. Pet. 2.

De veſte alba, & communicatione paruulorum.

CAP. XX.

EXinde datur Baptizato veſtis candida, quę innocentiam ſignificat: & ſtolam iocunditatis perpetuæ, ſi innocentiam ſeruauerit, ei pronunciat. Ad vltimum datur cereus accenſus in manu eius, quatenus illud Euangelij implere doceatur. Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona & glorificent non vos, ſed patrem veſtrum, qui in cælis eſt. Omnibus his nouus homo in vtero matris Eccleſiæ inchoatur, prouehitur, conſummatur, & vniuerſitati Eccleſiæ aggregatur, hoc eſt, corporis Chriſti membrum efficitur. Vnde ſi eius valetudinis eſt, ſacramenta vnitatis, id eſt, corpus & ſanguinem Chriſti accipere debet. Pueris recens natis idem ſacramentum in ſpecie ſanguinis eſt miniſtrandum digito ſacerdotis, quia tales naturaliter ſuggerere poſſunt. Auguſtinus ad Bonifacium contra hæreſim Pelagianorum. In Eccleſia Saluatoris per alios paruuli credunt, ſicut ex aliis, quæ in Baptiſmo dimittuntur, peccata traxerunt. Nec illud cogitetis, eos vitam habere poſſe, qui ſunt expertes corporis & ſanguinis Chriſti, dicente ipſo Domino: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, &c. ergo (ſi ſine periculo fieri poteſt) iuxta primariam Eccleſiæ inſtitutionem ſacramentum Euchariſtiæ in ſpecie ſanguinis eſt tradendum pueris. Vnde ignorantia Presbyterorum adhuc formam retinens, ſed non rem, dat eis loco ſanguinis vinum, quod penitus ſuperuacuum arbitrarer, ſi ſine ſcandalo ſimplicium dimitti poſſet. Si autem in reſeruando ſanguinem Chriſti vel miniſtrando pueris immineat periculum, potius ſuperſedendum videtur. Nec terreant vos præmiſſa Auguſtini verba. Ipſe enim alibi quaſi ea determinans dicit. Nulli eſt aliquatenus ambigendum, tunc vnumquemque fidelium corporis ſanguiniſq; Domini participem fieri, quando in Baptiſmo membrum corporis Chriſti efficitur: nec alienari ab illius panis conſortio, etiam ſi antequam illum panem comedat, & calicem bibat, de hoc ſæculo in vnitate corporis Chriſti conſtitutus abſcedat.

Matt. 5. · Non poteſt in tota Eccleſia in paruulorum manu ſanguis dari, quod à ſacerdote ſumit.

Quod paruulis in ætate congrua patrinorum promiſſione tenentur. CAP. XXI.

CVm vero ad intelligibiles annos peruenerit, monendus eſt à Presbyteris, & ab iis, per quorum vocem ſatanæ abrenunciauit, & fidei ſymbolum accepit: quatenus quod per aliorum ora promiſit, iam ſtudeat corde credere, & ore proprio confiteri, & opere imitari. Vnde Auguſtinus in ſerm. habito Dominica prima poſt Paſcha. Vos ante omnia tam viros, quam fœminas moneo, qui filiolos in Baptiſmo ſuſcepiſtis, vt cognoſcatis vos fideiuſſores extitiſſe apud Deum pro illis. Ideo ſemper illos monete, vt caſtitatem cuſtodiant, iuſtitiam diligant, charitatem teneant: hoc omnibus faciant quod ſibi fieri volunt. Ante omnia ſymbolum, & Dominicam orationem & ipſi tenete, & illis, quos excepiſtis, oſtendite: & paterno affectu eos in Domino diligite.

De Confirmatione. CAP. XXII.

CVm in Baptiſmo plena ſit facta peccatorum remiſſio, quid confert confirmatio? In Baptiſmo datur ſpiritus ad remiſſionem, hic vero ad robur. Per hanc enim contra hoſtes inuiſibiles armamur. Sine hoc ſacramento poteſt homo ſaluari, ſi non ex contemptu dimiſerit. Eſt autem adeo neceſſarium, & efficax, vt Epiſcopali dignitati miniſtratio eius reſeruata ſit, & vt ab alto traditum, habeatur iterum.

De Euchariſtia in ſequentibus dicemus, vbi de Miſſa tractatus habebitur.

De Pœnitentia. CAP. XXIII.

POenitentia eſt commiſſa flere, & flenda nolle committere. Et eſt, vt dicit Hieronymus, ſecunda tabula poſt naufragium: quia ſi quis de munditia in Baptiſmo recepta periclitatur, per pœnitentiam reſurgere poteſt, & euadere. Vt autem pœnitentia ſit vtilis, tria ſunt neceſſaria, cordis compunctio, oris confeſſio, & ſatisfactio. In contritione tamen cordis ante oris confeſſionem peccata dimitti credendum eſt, propter illud: Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino,

Pœnitentia quid. · Pœnitentiæ tria ſunt neceſſaria. · Pſal. 31.

Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. Quid igitur prodeſt ſequens oris confeſſio? Multum. In cordis enim contritione dimittitur reatus & æternæ damnationis debitum pro criminalibus, ſed non debitum pœnæ temporalis. Deus enim miſericors, & iuſtus ſic peccata dimittit, vt ea tamen non relinquat impunita, pœnam autem temporalem recipit pro æterna. Illa autem ad ſacerdotis arbitrium habēda docetur, vbi mundato à lepra dictum eſt, Vade, & oſtende te ſacerdoti, &c. Quod ſi poſt contritionem contemnatur: aut peccata iam dimiſſa redeunt (ſecundum quoſdam) aut peccato ingratitudinis pari dimiſſis omnibus reus tenetur, qui gratiæ Dei ingratus inuenitur.

Matt. 8.

Quare pœnitentia ſolennis non iteretur.

CAP. XXIV.

SOlennis pœnitentia, quæ ſcilicet in publico extra Eccleſiam agitur, non iteretur, licet iterentur crimina, propter quæ ſuſcipitur, immo iteranti crimina, aliud conſilium datur. Quod ideo in Eccleſia videtur conſtitutum, vt iteratio peccatorum poſt pœnitentiam amplius timeatur: quæ adeo deteſtabilis eſt, quod auctorem ſuum etiam pœnitentia conueniente reddit indignum. Inconſulto Epiſcopo non debet Preſbyter excommunicatos, vel publice pœnitentes reconciliare, niſi vltima cogat neceſſitas.

Qualiter ſacerdos peccata dimittat.

CAP. XXV.

SOlus Deus peccata dimittit. Habent tamen auctoritates, quod ſacerdotes peccata dimittunt, & quod Deus per eos ea dimittit. Sed ſacerdotes peccata dimittere dicuntur, quia ſacramenta miniſtrant, in quibus & per quæ peccata auctoritate diuina dimittuntur. Vel ideo ſacerdotes peccata dimittere dicuntur: quia eum, qui pro peccatis ſuis excommunicationis vinculo ligatus fuerat, abſoluunt. In quo ſuo modo peccata dimittunt, quia eum propter præcedentia peccata non amplius debere vitari oſtendunt. Retinent autem peccata iterum & iterum, vt magis cuitentur, excommunicando: Domino vtrumq; approbante ſicut dictum eſt Apoſtolis: Quorum dimiſeritis peccata, dimittentur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Non ergo de omnibus peccatis intelligendum videtur ſecundum hunc modum remiſſionis vel retentionis, quod ſacerdotes ea dimittant vel retineant, ſed de eis tantum, propter quæ lata eſt ſententia excommunicationis: ſecundum priorem modum de omnibus poteſt intelligi.

Ioan. 20

De iniuſte excommunicato vtrum ligatus ſit.

CAP. XXVI.

DE iniuſte excommunicato quæritur, vtrum apud Deum ligatus ſit. Si enim nō eſt: quid eſt quod in typo Eccleſiæ dictum eſt Petro: Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis? Sed forte ſolutionem mendicans dicet: Quodcunque ligaueris iuſte ſuper terram, erit ligatum & in cælis. At quomodo dicetur iniuſte dediſſe ſententiam, qui per veritatem ſcire non præualens ſecundum audita recte iudicauit? Item beatus Gregorius ait: Sententia paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta timenda eſt. Ad quid ergo timenda eſt ſi non tenet? E contrario videtur, quod ſententia iniuſte lata in irritum cedat. Dicit enim decretum cauſa 11. Si lata fuerit in te ſententia: depone errorem, & euacuata eſt ſententia: Errorem dicit culpam, propter quam datur ſententia. Si ergo depoſito peccato, propter quod data eſt initio, quæ non propter peccatū eius, qui in cauſam ductus fuerat, ſed ex odio ſacerdotis eſt pronuntiata, vel ſine ordine canonico, vel ex cauſa iniuſta. Hæc tria namq; in ſententia excommunicationis penſanda ſunt, animus iudicis, ordo, & cauſa: quorum ſi vnum peruertatur, dicitur iniuſta, modo ex animo, modo ex ordine, modo ex cauſa. Cum autem prædicta tria ad ſententiæ iuſtitiam exigantur, videlicet vt animo correctionis

Matt. 16

Quæ in excōmunicatione penſanda.

dentur, non odij, & ordine canonico, & pro cauſa talem

A promerente ſententiam: cauſa præ omnibus iudicium obtinere videtur, vt ſi cauſa non præceſſerit, excommunicatio vera non ſit, nec apud Deum teneatur ligatus, qui ſine culpa ſua fuerit excommunicatus. Quomodo enim ſine culpa poteſt quis ligatus eſſe apud Deum, qui merita cauſarum ſine fallacia ſolus examinat: Nam & apud homines iniuſtū habetur, vt quis ſine merito puniatur. Denique excommunicationis, & abſolutionis idem eſt (quantum ad hoc) iudicium. De abſolutione autem ſic loquitur beatus Gregorius. Tunc vera eſt abſolutio præſidentis, cum interni arbitrium ſequitur iudicis. Quod bene quatriduani Lazari illa reſurrectio deſignat, qua mortuum Dominus vocauit, & viuificauit dicens: Lazare, veni foras. Et poſt modum is, qui viuens fuerat egreſſus, à diſcipulis eſt ſolutus. Ex

Ioan. 11

B qua conſideratione nobis intuendum eſt, quod illos nos debemus per paſtoralem auctoritatem ſoluere, quos auctorem noſtrum intelligimus per ſuſcitantem gratiam viuificare. Ex his verbis videtur nec excommunicationem, nec abſolutionem veram eſſe, quæ non ſequitur ſummi paſtoris ſententiam, quæ merita cauſarum examinat, nec aliquem immeritum damnat. Auguſtinus in pſalmum vigeſimum octauum: Præualebit inte falſum teſtimonium, ſed apud hominem. Nunquid apud Deum valet, ibi cauſa tua dicenda eſt? Quando Deus erit iudex, alius teſtis quam conſcientia tua non erit. Inter iuſtum iudicem & conſcientiam tuam noli timere niſi cauſam tuam. Vt hanc quaſi contrariarum item rationum diſſoluere poſſis, vide quando

C dictum eſt Petro in typo Eccleſiæ: Quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis. Inuenies hoc dictum eſſe in datione clauium regni cælorum. Ac ſi diceret Dominus, his clauibus vtere, & quicquid ſecundum eas ligaueris vel ſolueris, ligatum erit vel ſolutum erit apud me. Quod eſt: Ratum erit apud me quicquid ſecundum has, quas tibi do, claues feceris. Hæ claues, poteſtas & diſcretio intelliguntur. Diſcretio autem dicitur vt clauis, quando vſus eius conceditur, ſicut pennas aui dare dicitur, qui ſoluit ligatas. Diſcretio autem quædam eſt in te, quædam in operatione. Diſcretio eſt in te, qua ſine fallacia verum à falſo diſcernitur. Diſcretio in operatione, qua ordine iudiciario proceditur in cauſa, & ſecundum audita recte iudicatur. Quod & ſine fallacia, & cum fallacia fieri contingit.

Matt. 9.

Claues Petro à Chriſto datæ.

D Diſcretio autem, quæ hic clauis dicitur, vtrumq; complectitur. Si quis ergo poteſtatem excommunicandi habens, ea diſcrete vtatur, vt ordine iudiciario procedat, & diligentiam, quam poteſt, adhibeat, verum etiam à falſo ſine fallaciæ nubilo diſcernat, ipſe ex poteſtate ſibi tradita ligat: & qui ſic ab eo ligatus eſt apud homines, etiam apud Deum ligatus eſt, id eſt, ratum habet Deus, quod poteſtate ſua diſcrete vtendo fecit miniſter eius. Et ſicut in terra ligatus eſt id eſt, ab Eccleſia militāte ſeparatus, ita etiam à curia celeſti: vt ſicut nullus hominum cum eo habet colloquium, ita nullus Angelorum ei credatur præſtare auxilium. De eo, qui ordine iudiciario ligatus eſt, pro cauſa tamen iniuſta, dicimus, quod non eſt ligatus apud Deum, niſi contumax inueniatur, ſalua tamen Euangelij veritate dicentis:

E Quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis. Cælorum enim nomine præſens Eccleſia deſignatur. In qua excommunicatus habetur, & euitatur vt excommunicatus: & ſi apud homines teneat ſententia, apud Deum non tenet, & ideo irritari meretur. Si poſt appellationem ad maiorem audientiam fuerit excommunicatum, non tenet ſententia, ſed ipſo iure habetur irrita.

D. Tho. & Bon. tenent, quod ſacramentum extremæ vnct. fuerit à Chriſto inſtitutū ſed & Trid. Syn. ſeſ. 14. c. 1. docet.

De vnctione infirmorum.

CAP. XXVII.

VNctio infirmorum ab Apoſtolis eſt inſtituta. Vnde Iacobus: Infirmatur quis in vobis? inducat Preſbyteros Eccleſiæ, & vngant eum oleo ſacro.

& alleuiabit Dominus infirmum: & ſi in peccatis fuerit, dimittentur ei. Hic ſacramentum eſt vnctio, res ſacramenti peccatorum remiſſio. Hoc ſacramentum contemnere damnabile eſt. Sine contemptu abſque eo decedere, damnabile non eſt. Hoc ſacramentum ſæpius iterari poteſt, ſicut & quod maius eſt Eucharistiæ ſacramentum. Auguſtinus tamen dicit ſacramentum non eſſe iterandum. Sed hoc de ſacramentis Baptiſmi, & confirmationis (de quibus tunc ſermo erat) intelligendum eſt. Vel forte non dicitur iteratio ſacramenti, & ſi ipſa parte iteretur. Licet enim iteratio fiat quantum ad perſonam, quæ iterum ſuſcipit ſacramentum, tamen non eſt iteratio quantum ad hoſtiam, vel oleum.

quod hæc forte infirmorum vnctio fuit inſtituta, tanquam vere & proprie ſacramentum nouum Teſtamenti à Christo Domino noſtro apud Marcum quidem inſinuatum, ſed per Iacobum Apoſtolum fidelibus commendatum, ac promulgatum: ideo dicit 11. cano. eiuſdem Seſſ. & Anathematizat hanc veram doctrinam negantes.

De coniugio. CAP. XXVIII.

EXpeditis his, quæ de quinque ſacramentis generalibus nullatenus oportet ignorare: ad duo particularia accedamus. In quibus licet ſacramentum ordinationis dignius ſit, de coniugio tamen prius nos volumus expedire. In coniugio quoddam Trinitatis veſtigium inuenitur. Eſt enim vir principium, vnde mulier. De quib. procedit tertium, id eſt, proles. Inſtitutio coniugij in paradiſo facta eſt ante peccatum propter humani generis propagationem: dicente Domino: Creſcite & multiplicamini. Eadem coniugij cauſa manet, & in nouo Teſtamento. Sed eſt & altera, ſcilicet, fornicationis euitatio: dicente Paulo: Propter fornicationem vnuſquiſque habeat vxorem. Vbi ſubintelligendum eſt, qui legitime vxorem habere poteſt. Non enim ſub hac vniuerſitate includendi ſunt, qui ſacros ordines ſuſceperunt, vel continentiæ aliter votum fecerunt. Et ſciendum, quod cum in veteri Teſtamento vnuſquiſq; præciperetur de tribu ſua ducere vxorem, vt vnicuique tribui ſua portio terræ promiſſionis abſque confuſione ſeruaretur. In Nouo tamen Teſtamento inſtitutum eſt, vt quilibet de aliena tribu ducat vxorem, propter amplificationem charitatis, vt amor, qui non erat per cognationem naſceretur per affinitatem. Vnde qui ex eiſdem maioribus proceſſerunt poſt ſeptimum gradum poſſunt coniugio copulari: quia extunc deficit amor cognationis & notitia perſonarum ceſſante, & propinquitatis fama. Iſidorus tamen ſex tantum gradus ponit, quia gradum primum, ſcilicet duos fratres, non gradum appellat, ſed truncum.

Gen. 1. & cap. 9. Notandum quod ſacri canones contra quartum gradum dicunt poſſe coniugio copulari.

De bonis coniugij. CAP. XXIX.

TRia ſunt bona coniugij: Fides, ſacramentum, proles. In fide, hic intelligitur fides thori. In prole, grata prolis ſuſceptio, & religioſa educatio. In ſacramento, vt qui maritali copula iuncti ſunt, ad ſpiritualem Chriſti copulam aſpirent: & qui per carnalem copulam ſunt vna caro, adhærendo Chriſto per charitatem ſint vnus ſpiritus. Eſt enim maritalis copula, coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ ſacramentum, ſiue, cuiuſlibet fidelis & deuotæ animæ cum Chriſto.

Quid faciat matrimonium. CAP. XXX.

COniugium autem facit cõſenſus legitimarum perſonarũ de maritali copula per verba præſentis temporis expreſſus. Vnde poſt huiuſmodi conſenſum neutri diuertere licet, ſiue ad alterius coniugium tranſeundo, ſiue clauſtrum intrando, ſiue votum continentiæ faciendo, niſi ex conſenſu alterius ſimiliter continentiæ voto ſeſe aſtringentis. Ad alias vero tranſire nuptias omnino illicitum eſt. Quod aliqui Sancti cum iam ad carnalem copulam accedendum eſſet ſponſas ſuas & thorum nuptialem fugiſſe leguntur, hoc poſt deſponſationem, in qua eſt pactio de futuro, factum eſſe, intelligendum eſt, non poſt prædictum conſenſum, qui forte tunc de conſuetudine non fiebat, aut non præceſſerat. Legitimæ autem perſonæ ſunt ad contrahendũ, quarum neutrum impedit ordo, aut votum, aut conditio, aut impoſſibilitas reddendi debitum, aut cognatio, aut affinitas, aut ſpiritualis proximitas. Ordo impedit coniugium faciendum, & dirimit contractum: quia votum continentiæ ſacris ordinibus eſt adnexum, vt licet verbis non fiat, nihilominus tamen in ipſa ſuſceptione factum intelligatur. Subdiaconatus etiam inter ſacros ordines computatur, quod non fiebat antiquitus. Votum quoque verbis expreſſum impedit coniugium, vel dirimit: non tamen quantum ad iudicium Eccleſiæ, niſi fuerit publicum, quia Eccleſia de occultis non iudicat. Conditio quidem impedit, quia ſi liber duxerit ancillam, & ſe hoc ignoraſſe probauerit, ſeparabitur. Si vero ſcienter hoc fecerit, non ſeparabitur. Impoſſibilitas reddendi debitum, modo ex frigiditate naturali, modo ex maleficio contingit. In frigiditate naturali poteſt ordine canonico diſſolui matrimonium, ſed frigidus ad alias nuptias non tranſibit. Si frigiditatem allegauerit in diuortio, & ad alterius thorum tranſierit, reddetur copulæ priori. Si autem maleficium allegauerit, & facto diuortio ad alia vota tranſierit: iuxta decretũ Hincmari Remorum Archiepiſcopi remanebit in ſecunda copula, nec ad priorem redire cogetur, ſicut qui frigiditatem naturalem in cauſa diuortij allegauit. Ille enim ſi facto diuortio ad alia vota tranſierit, reddetur copulæ priori. Quare? quia per opus ſequens iudicatur eum in cauſa diuortij mentitum fuiſſe, dicendo ſe naturaliter frigidum eſſe, & Eccleſiam quantum ad veritatis cognitionem fuiſſe deceptam. Non enim in eo erat impoſſibilitas reddẽdi debitum ex frigiditate proueniens. Vt enim aiunt Phyſici, calor naturalis ſemel amiſſus nunquam redit. In eo autem diuortio, quod propter maleficium impetratum eſt, per opus ſequens coniugij falſitas deprehendi non poteſt. Poteſt enim fieri per maleficium, vt alicui auferatur poſſibilitas cognoſcendi iſtam, manente in eo poſſibilitate cognoſcendi aliam. Ideoque Eccleſia, quod de priori coniugio rationabiliter factum eſt, non reſcindit. Dicunt tamen quidam in diuortio naturalis frigiditatis, & in diuortio maleficij eandem regulam eſſe tenendam. Videlicet, vt qui poſtea viuente compari ad alia vota tranſierit, ad priorem cogatur redire copulam, decretumque prædicti Remorum Archiepiſcopi Hincmari non recipiunt. In vtraque tamen cauſa tam frigiditatis quam maleficij non paſſim admittendum eſt diuortium, ſed ordine canonico faciendum, vt in cauſa frigiditatis naturalis tam vir quam mulier ſeptima propinquorũ manu iuret, quod ſe non cognouerunt carnaliter, nec cognoſcere potuerunt. Si autem maleficium in cauſa diuortij fuerit allegatum; prius admonendi ſunt, vt orationibus & eleemoſynis inſiſtant, & benefaciendo gratia Dei præeunte maleficij vires euacuent. Quod ſi ſic liberari non potuerint, ſeptima manu propinquorum fidem facere debent, quod maleficio impediente nec ſe cognouerunt carnali copula nec cognoſcere potuerunt: & ſic poterunt ſeparari. In huiuſmodi autem diuortijs non eſt faciendum iuramẽtum, quod fit in diuortio conſanguinitatis, quod ſcilicet carnali copula non ſint ſeſe deinceps cognituri. Poteſt enim aliquis ab aliqua cauſa maleficij ſeparari, & reddita ſibi coeundi cum ea poſſibilitate, ceſſante maleficio eidem reddi. Vſq; ad quem propagationis gradum cognatio coniugium impediat, ne poſſit fieri, vel factum dirimat. Et quare? ſuperius dictum eſt.

Legitimæ perſonæ quæ ſint. Matrimonium impedientia.

Impoſſibilitas reddendi debitum.

Quæ impediant coniugium. CAP. XXXI.

AFfinitas etiam matrimonium contrahendum impedit, & dirimit contractum. Sunt autem affinitatis tria genera. Primum genus per primas contrahitur nuptias, id eſt per nuptias, quas nullæ inter eoſdem affinitatem procreantes præcedunt. Quod autem de nuptijs honeſtioris gratia exempli dico, de qualibet carnali copula eſt intelligendum. Et hæc primi generis affinitas paribus paſſibus cum cognatione procedit, & ad eundem modum vſque ad ſeptimum protenditur gradum. In hoc autem differunt, quod cognatio totum percurrit: Affinitas autem perſonam, per quam ipſa eſt, non excedit. Verbi gratia. Tu vinculo conſanguinitatis impediente non potes ducere in coniugem ſororem tuam, nec filius tuus filiam eius, nec nepos

In tali cap. 2. Affinitatis tria genera.

Cognationis & affinitatis differentia.

nepos tuus neptem eius, & ſic vſque ad ſeptimum gradum. In affinitate nō ſic. Tu enim omnibus vxoris tuæ conſanguineis es affinis, ſed filius tuus, ſiue nepos, ſiue etiam frater, nulli eorum propter hoc erit affinis. Sicut autem tota cognatio vxoris tuæ tibi eſt affinis, ſic tota cognatio tua vxori tuæ affinis erit, ſed non eius cognationi, quia, vt dictum eſt, affinitas perſonam non excedit. Secundum genus affinitatis eſt, quod per ſecundas contrahitur nuptias, eos ſcilicet qui iam primi generis affinitate tenebatur affinis. Et hæc affinitas vſque ad quartum protenditur gradum. Tertium genus affinitatis contrahitur per carnalem copulam eius, qui iam in ſecundo genere erat affinis. Et hoc vſque ad ſecundum ſolummodo gradum procedit. Hæc tria tribus declaremus exemplis. Vxoris tuæ filius de alio marito tibi eſt affinis affinitate primi generis. Vxor illius affinitate ſecundi generis. Secundus maritus vxoris filij tuæ vxoris tibi tenetur affinitate tertij generis. Hæc autem ſi quis plenius noſſe deſiderat, in libro decretorū Gratiani, cauſa 35. q. 3. & 4. requirat. Proximitas ſpiritualis, quæ compaternitas dicitur, ſimiliter matrimonium & impedit, & dirimit. Eſt autem compaternitas quædam directa ſiue principalis, quædam emergens ſiue acceſſoria. Directa inter eos, quorum alter alterius filium aut filiam de ſacro fonte ſuſcepit. Acceſſoria per carnalem contrahitur copulam cum altera talium perſonarum. Verbi gratia: Vxor tua ſuſcepit ſine te de ſacro fonte filium alterius mulieris. Ecce vxor tua directa commater eſt illius, cuius filium leuauit. Tu vero, quia vna caro es cum vxore tua, mediante ea factus es eiuſdem mulieris compater, & ideo indirecta ſiue emergenti, ſiue acceſſoria compaternitate compater eius es, nec mortua vxore tua poteris eam vxorem habere. Sicut autem ſpiritualis proximitas contrahitur, filium cuiuslibet de baptiſmate ſuſcipiendo; ſic etiam efficitur, ante Epiſcopum ad confirmandum tenendo, & poſt conſignationem chriſmatis ligando.

Proximitas ſpiritualis. Compaternitas duplex.

De Ordinibus. CAP. XXXII.

POſt cætera Eccleſiæ ſacramenta de ordinibus reſtat agendum. Septem igitur ſunt ordines miniſtrantium in Eccleſia, videlicet oſtiarij, lectores, exorciſtæ, acolyti, ſubdiacones, diacones, presbyteri. Nos ergo, frater chariſſime, qui vniuerſos ordines ſuſcepimus, omnium eorum myſterium & ſignificantiam ſcire, & eis vitam, & mores noſtros coaptare debemus, vt vita concordet cum nomine, & profeſſio appareat in opere. Primum enim clerici dicimur à Græco cleros, quod hæreditas ſiue ſors interpretatur, quia de ſorte eſſe Domini, & ſolum Deum in hæreditatem accipere elegimus. Vnde nos tales ei exhibere debemus, vt de nobis dicere poſſimus, Funes ceciderunt mihi in præclaris. Videamus igitur ne ſanctitatis ſigna inaniter geſtemus, ſcilicet tonſuram, coronam, ornamenta etiam noſtris officijs deputata: ſed ea, quæ exterius apparent interiora digne reſpondeant. Capillos ſiquidem ante præcidimus, & ab eis ſenſuum inſtrumenta liberamus, vt hoc ſigno curarum illecebras frequentar redeuntes, & cogitationes ſuperuacuas à cordibus noſtris reſecare diſcamus. Summitatem capitis in modum coronæ radimus, vt mentem, quæ noſtrum ſuperius eſt, ad ſuperna contemplanda, & deſideranda liberam habere doceamur. Qui ſic affecti ſunt, & moribus aſſe ſtudent, quales ſe debere eſſe exterius oſtendunt, ad clericalis militiæ officia promouendi ſunt. Quæ ſeptem ſunt ſicut dictum eſt. Quorum primum eſt oſtiariorum. Sciendum autem, quod hæc omnia de legali ritu ſumpta ſunt, & ad Eccleſiam cum quadam mutatione tranſlata.

Eccleſiæ ordines ſeptem. Clerici vnde dicti. Pſal. 15. Capilli ante præciſi & ſummitas capitis in coronæ modum abraſa ſimul monendo quid ſignificant.

De Oſtiarijs. CAP. XXXIII.

QVi enim in ſynagoga ianitores vel æditui dicebantur, in Eccleſia oſtiarij nuncupantur. Illorum officium erat in lege, quod templum aperiebant & claudebant, mundos recipiebant, & immundos excludebant. In Eccleſia autem oſtiarij hoc habent officium:

Ioan. 11. Oſtiarij officium.

A vt catechumenos baptizandos in Eccleſiam introducant, & pœnitentes per Epiſcopum reconciliatos in Eccleſiam recipiant.

De Lectoribus. CAP. XXXIV.

QVi in templo dicebantur cantores, in Eccleſia lectores dicuntur. Eorum officium erat hymnos, & cantica ante arcam Domini reſonare. In Eccleſia autem id officij habent, vt diuinas ſcripturas recitent, & ad laudem Dei gradualia, alleluia, & huiuſmodi cantent.

Lectoris officium.

De Exorciſtis. CAP. XXXV.

EXorciſtæ dicuntur quaſi adiuratores. Hi per carmina quædam, quæ Salomon compoſuiſſe dicitur, dæmones adiurabant, & de obſeſſis corporibus eijciebant. Exorciſtæ autem noſtri catechizandos exorcizant ex
B officio, & dæmones eijciunt, vel eis infantium corpora interdicunt.

Exorciſtæ officium.

De Acolytis. CAP. XXXVI.

AColyti quaſi ceroferarij dicuntur. Eorum officium eſt in Eccleſia, ſicut & in templo, luminaria accendere & extinguere, thuribulum cum igne præparare, in exoratione altaris deſeruire, vrceo vel ampulla aquam miniſtrorum manibus miniſtrare.

Acolyti officium.

De Subdiaconibus. CAP. XXXVII.

QVi apud Hebræos Nathinæi, id eſt, in humilitate ſeruientes dicebantur, à Græcis hypodiacones, à nobis ſubdiacones, id eſt, miniſtri dicuntur. Eorum erat oblata à populo ſacrificia recipere, & aquam, vel quælibet neceſſaria ad miniſteria templi deferre. In Eccleſia hoc habent officium, vt Epiſtolam legant, calicem &
C patenam cum corporali diacono ad altare offerant.

Subdiaconi officium.

De Diaconibus. CAP. XXXVIII.

ALeui filio Iacob, Leuitæ, id eſt, aſſumpti denominantur, per quos cuncta ſacrificia adminiſtrabantur ſub ſacerdotibus. Hos Eccleſia diacones, id eſt, miniſtros nuncupat. Horum officium eſt in Eccleſia Euangelium legere, ſacrificium in altari componere, corpus & ſanguinem Domini diſtribuere, licet non vbique hoc obſeruetur, licentiam abſcondi populo dare, & ſi neceſſe eſt prædicare, & baptizare.

Diaconi officium.

De Presbyteris. CAP. XXXIX.

PReſbyter dicitur ſenior, quod non ad ætatē, ſed ad ſenſum referēdum eſt; quia ſenectus venerabilis eſt non diuturna, nec numero dierum cōputata: cani ſunt autem ſenſus hominis. Per hos populi legalia offere-
D bant ſacrificia. Eorum in Eccleſia eſt officiū Miſſas celebrare, corpus Domini diſpenſare, prædicare, baptizare, pœnitentes abſoluere, mortuos ſepelire, & omnia Eccleſiæ ſacramenta Epiſcopis non reſeruata adminiſtrare. Quædam enim Epiſcopali dignitati reſeruata non omnibus ſunt presbyteris conceſſa.

Sap. 4. Presbyteri officium.

De Epiſcopis. CAP. XL.

EPiſcoporum ordo in tria diuiditur: in Epiſcopos, Archiepiſcopos, Patriarchas. Epiſcopus dicitur quaſi ſuperintendens: quia tanquam vineæ Domini in ſpecula cuſtos reſidens, inſtructioni & correctioni ſubditorum intendit. Hic quoque quia dignitate præſidet alijs præſul vocatur. Hic etiam antiſtes, quaſi ante ſtās, vel quaſi contra ſtans dicitur. Antiſtes enim dicitur cōtra:
E quia hæreticis tanquam lupis pro defenſione gregis reſiſtere debet. Item dicitur pontifex quaſi pons factus, vel pontem faciens, doctrinæ ſcilicet pontem, quo itur ad atria vitæ. Quia pontifex in conſecratione oleo vngitur, ex lege ſumptum eſt, in qua rex, & ſacerdos, vel Propheta oleo vngebātur. Quia autem benedictio per manus impoſitionem datur, inde exortum creditur, quod Iſaac manus impoſuit Iacob, dum eum benedixit, & Iacob moriens duobus filijs Ioſeph: & Moyſes, Ioſue manus impoſuit, dum eum ducem populo fecit: & Apoſtoli manus illis imponebant, quibus Spiritum ſanctum dabant. Hoc dum regimen Eccleſiæ committitur, baculus quaſi paſtori traditur. In quo tria notantur, quæ ſignificatione non carent. Hæc ſunt, recurua

Epiſcopi triplex ordo. Gen. 27. Gen. 48. Deut. 34. Act. 8.

Bibliot. Patr. tom. 10. Mmm iij

tas, virga, caſpis. Quorum ſignificationem breuiter aperit egregius ille verſificator Epiſcopus Cenomanenſis verſibus his. Collige, ſuſtenta, ſtimula: vaga, morbida, lenta. Hoc eſt paſtoris: hoc virga ſignat honoris. Et iterum quidam dicit: Attraho peccantes, iuſtos rego, pungo vagantes. Officio triplici ſeruio pontifica. Annulus ei tanquam ſponſæ Chriſti in typo Eccleſiæ, cuius ipſe eſt caput, traditur: & mitra tanquam ſponſo & magiſtro, iuxta illud: Sicut ſponſo alligauit mihi mitram. Huius officium eſt miniſtros Eccleſiæ ordinare, virgines velare, baptizatos confirmare, chriſma & oleum conſecrare, Eccleſias dedicare, vaſa & veſtes Eccleſiæ benedictione ſanctificare, rebelles excommunicare, pœnitentes reconciliare.

De Archiepiſcopis. CAP. xli.

ARchiepiſcopus quaſi princeps Epiſcoporum dicitur. Idem Metropolitanus nuncupatur, quia ciuitati præeſt, quæ metropolis vocatur, id eſt mater ciuitatum. Horum officium eſt Epiſcopos conſecrare, congregare concilium, & iura dilapſa reparare. Hi præter cætera Epiſcopalia indumenta pallio in modum torquis decorantur: quia ſi recte ſuum expleuerint officium, eis æternæ remunerationis torques tanquam victoribus promittitur.

De Patriarchis, & eorum locis. CAP. xlii.

PAtriarcha dicitur quaſi patrum vel patriæ princeps. Patriarchæ tantum tres fuiſſe leguntur, quorum figuram Abraham, Iſaac, & Iacob prætulerunt. Horum vnus in Aſia Antiochiæ præſedit, alter Africa primatum Alexandriæ tenuit, tertius in Europa Romani apicis iura poſſedit. Has tres ſedes ideo principales Eccleſia conſtituit: quia eas princeps Apoſtolorum ſua poſſeſſione conſecrauit. Duabus quippe ipſe beatus Petrus præſedit, ſcilicet Antiochenæ & Romanæ, tertiam ſcilicet Alexandrinam Marcus Euangeliſta nomini eius dedicauit. Poſtquam vero Nicena ſynodus Romano Pontifici hoc contulit priuilegium, vt ſicut Auguſtus præ regibus, ita ipſe præ omnibus Epiſcopis haberetur, & Papa & Pater Patrum vocaretur, ius Romani Patriarchatus ad Conſtantinopolim tranſiuit. Quia aliæ duæ ſedes ſunt mutatæ, cauſa eſt, quod loca illa meritis exigentibus in manus paganorum tradita ſunt. Vnde Antiochenus Patriarchatus eſt ad Hieroſolymam tranſlatus, Alexandrinus vero ad Aquileiam: quia huic ciuitati primum Marcus Euangeliſta præſedit, qui poſtea Alexandriæ præfuit. Horum officium eſt Archiepiſcopos conſecrare, concilia Epiſcoporum congregare, decreta canonum inſtaurare.

De Summo Pontifice, & officio eius. CAP. xliii.

PApa dicitur, quia Pater Patrum. Hinc vniuerſalis dicitur, quia vniuerſæ præeſt Eccleſiæ. Hic quoque Apoſtolicus appellatur, quia principis Apoſtolorum vice fungitur. Hic etiam ſummus Pontifex nuncupatur, quia caput eſt omnium Epiſcoporum. Huius nomen in ordinatione mutatur, quia Petri nomen in prælatione Eccleſiæ à Chriſto mutatum eſt. Huic etiam claues traduntur ſicut Petro à Domino claues regni cœlorum traditæ ſunt, vt ſe ianitorem regni cœlorum eſſe cognoſcat. Eius officium eſt Miſſas, & diuina officia ordinare, canones etiam pro tempore ad vtilitatem Eccleſiæ promulgare, vel immutare, Auguſtum conſecrare, pallia Archiepiſcopis, priuilegia Eccleſijs dare, totam Eccleſiam vice Chriſti gubernare. Itaque Papa vicem & locum Chriſti tenet, Epiſcopi Apoſtolorum, presbyteri ſeptuaginta duorum diſcipulorum, reliqui miniſtri diaconorum ab Apoſtolis conſtitutorum.

Summi pontificis offic. 6

Quare Epiſcopi die Dominica conſecrantur. CAP. xliiii.

PApa, & omnes Epiſcopi ideo die Dominica conſecrantur, quia Apoſtoli, quorum ſucceſſores ſunt & vicarij, Dominica die Spiritum ſanctum, qui oleo vnctionis deſignatur, acceperunt. Oleum quippe lumen miniſtrat, & vulnera ſanat: ita & Spiritus ſanctus lumen ſcientiæ dat, & vulnera peccatorum curat. Ideo etiam die Dominica conſecrantur, vt ſecum Chriſto reſurrexiſſe, & in nouitate vitæ ambulare debere admoneantur. Preſbyteri autem, & cæteri miniſtri Eccleſiæ ideo in ſabbato ordinantur, vt ſe ab omni opere ſeruili debere quieſcere, & Dei ſeruitio vacare intelligant. Sabbatum enim requies interpretatur. Virgines ideo in natalitijs Apoſtolorum velantur, quia Apoſtoli morem virginitatis primum Eccleſiæ ſeruandum tradiderunt, & virgines Apoſtolis quaſi paranymphis Chriſto ſponſo immortali conſecrantur.

Presbyteri & cæteri Eccleſiæ miniſtri quare in ſabbato ordinentur, & Virgines ſint in feſtis Apoſtolorum velentur.

De veſte ſacerdotali: & primo de Humerali ſeu Amictu. CAP. xlv.

HÆc ſtrictim de miniſtris Eccleſiæ ſunt relata: nunc de ſacris veſtibus pauca ſubijcienda ſunt. In habitu enim ſacerdotali nihil eſſe, quod vacet ratione, apud veteres quoque conſtat, ſicut beatus Hieronymus ad Fabiolam teſtis eſt. Apud nos ergo quanto ſacerdotium Chriſti veteri ſacerdotio dignius eſt, tanto in habitu ſacerdotali cauſas probamus haberi digniores. Illi enim ſacras veſtes ſecundum colorem materiam, poſitionemque cuiuſque ad quatuor elementa mundi, ad duo hemiſphæria cœli, partesque zodiaci referentes, hoc ſignificare volebant, quod omnia eius ſubſunt arbitrio, cuius perſonam gerit eis indutus ſacerdos. Licet noſtri, & beatus Hieronymus in illis quoque ſpiritualis intelligentiæ vela pandere velint. Quoniam ergo nec vetera carent ſuo ratione: nos exemplaria ſupergreſſi cœleſtium, ipſa potius in vero ſacerdotio cœleſtia contemplemur. Veſtes ſacras à veteri lege ſumpſit Eccleſia. Humerale, quod in lege ephod, à nobis amictus dicitur, caput, & collum, atque humeros (vnde & humerale vocatur) cooperit, & vittis duabus pectus ſtringit. In humerali igitur ſpes æternorum intelligitur: de qua Apoſtolus. Et galeam ſalutis, inquit, aſſumite. Caput amictu cooperimus, vt omnibus ſenſibus, quorum plenitudo in capite eſt, pro ſpe æternorum Deo ſeruiamus. Collum, per quod vox tranſit, eo circundamus, vt ſpe æternorum ori noſtro ponamus cuſtodiam, & nil niſi, quod laudem Dei ſonet, proferamus. Humeros, quibus onera portantur, eo velamus, vt iugum Domini patienter ferre doceamur. Vittis humeralis pectus ſtringimus, vt in pectore noſtro cogitationes iniquas, & inutiles reprimamus.

Ephes. 6

De alba. CAP. xlvi.

ALba, quæ in lege tunica linea, vel talaris, & à Græcis poderis dicitur, munditiam vitæ deſignat. Hæc deſcendit vſque ad talos, vt qui ea ſe induunt, vſque in finem vitæ ſuæ munditiam carnis ſeruare admoneantur. Alba & amictus non niſi de lino fiunt, quod multiplici labore in candorem vertitur: quia quæ per hæc duo ſignantur, magno labore acquiruntur, & acquiſita cuſtodiuntur.

De cingulo. CAP. xlvii.

PEr cingulum, quod in lege Baltheus, à Græcis zona dicitur, continentia intelligitur, qua cor, ne laſciuiat, reſtringitur, ne bonorum impediat greſſus operum.

De ſtola. CAP. xlviii.

STola, quæ & orarium dicitur, collum circundat, per quam Euangelij obedientia ſignatur. Euangelium quippe eſt ſuaue iugum Domini, obedientia vero lorum. Sacerdos igitur quaſi ad iugum Domini loro ligatur, dum collum eius ſtola circundatur. Hæc primitus ſiniſtro humero in ordine diaconatus ſcilicet ſuſcipitur. In ordine vero presbyteratus non remota à ſiniſtro etiam dextro humero applicatur: quia obedientia Euangelij primum in eis, quæ ad actiuam pertinent vitam, ſuſcipitur quæ ſignificatur per humerum ſiniſtrum, ac deinde per dilectionem in dextrum contemplatiue porrigitur. Et notandum, quod apud antiquos non orarium dicebatur ſtola: ſed alba, quam vitæ munditiam ſignare diximus, ſtola vocabatur. Vnde, Qui lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni. Et illud: Habemus ſtolam primam

Apoc. 22
Apoc. 7

primam in lauacro, & annulum fidei ſignaculum. Vtrobique enim nomine ſtolæ vitæ munditia ſignificabatur, quæ in baptiſmo per effuſionem ſanguinis Chriſti confertur.

De ſubcingulo. CAP. XLIX.

PEr ſubcingulum, quod perizoma vel cinctorium dicitur, eleemoſynarum ſtudium ſignificatur. Hoc duplicatum ſuſpenditur, quia primum animæ ſuæ miſereri peccata euitando, deinde proximo neceſſaria impendendo, cuilibet præcipitur.

De Caſula. CAP. L.

CAſula, quæ & planeta dicitur, omnibus indumentis ſuperponitur: per quam charitas intelligitur, quæ omnibus virtutibus eminentior creditur. Hæc ſuper dextrum brachium leuatur, vt amici in Deo amentur: replicaturque ſuper ſiniſtrum, vt inimici propter Deum diligantur.

De Fanone CAP. LI.

AD extremum ſacerdos fanonem in ſiniſtro brachio ponit, quem & manipulum & Sudarium veteres appellauerunt, per quem olim ſudor, & narium ſordes extergebantur. Per hoc pœnitentia intelligitur, qua quotidianı exceſſus extergendi ſunt. In ſiniſtro brachio portatur, quia in præſenti vita, quæ per ſiniſtrum ſignificatur, pœnitentia neceſſaria eſt. His omnibus ornamentis ſacerdos decoratur.

De veſte Epiſcopali. CAP. LII.

EPiſcopus autem de his, & alijs quibuſdam exornatur, ſcilicet Tunica, Dalmatica, Sandalıis, Mitra, Chirotecis, Annulo, Baculo. Et quoniam ſuperius de duobus vltimis, ſcilicet annulo & baculo, dictum eſt in ordine Epiſcoporum, de cæteris dicamus. Tunica, quæ ſtrictas habet manicas, & non vſque ad talos ſicut alba, ſed vſque ad medium crus porrigitur, militem Chriſti vult eſſe liberum, & ad bona opera expeditum.

De Dalmatica. CAP. LIII.

DAlmatica à Dalmatia prouincia dicitur, in qua primum eſt inuenta. Hac pro colobio Apoſtolorum, quod erat veſtis cucullata ſine manicis, vtitur Eccleſia ex B. Silueſtri inſtitutione. Hæc veſtis in modum crucis formata indicat portantem eam cum vitiis & concupiſcentiis debere eſſe crucifixum. Duæ lineæ coccineæ ſanguinis Chriſti effuſionem ſignificant pro duobus populis factam. Fimbriæ, quæ quaſi quædam linguæ de Dalmatica ante & retro procedunt, ſunt verba & exemplum prædicatoris, quæ nobis imitanda proponit. Siniſtrum latus Dalmaticæ fimbrias habet, quia actiua vita impedita eſt, & turbatur erga plurima. Dextrum latus non habet fimbrias, quia contemplatiua vita quieta manet, & regina à dextris ſtans nihil in ſe ſiniſtri habet. Manicarum largitas eſt datoris hilaritas, & largitas.

De Sandaliis. CAP. LIV.

SAndaliis vtuntur Epiſcopi, quæ ſubtus integra, aperturas habent ſuperius, vt per hoc deſignetur, quod prælatorum affectus, qui pedum nomine in ſcripturis deſignatur, à terrenis remouendi ſunt, & ad cœleſtia dirigendi.

De Mitra. CAP. LV.

MItra Pontificalis eſt aſſumpta ex vſu legis. Hæc Græcè tyara & mitra. Latine vero infula & pileum appellatur. Mitra, quæ caput tegit & velat, in quo eſt ſenſuum plenitudo, cuſtodia eſt ſenſuum ab illecebris mundanorum. Duo eius cornua duorum teſtamentorum munimenta ſignificant, quibus Epiſcopi & ſe, & alios contra mundi illecebras munire debent, & hoſtes Chriſti ventilare.

De Chirothecis. CAP. LVI.

CHirothecarum vſus ab Apoſtolis traditus eſt. Per manus operationes, per Chirothecas earum occultationes ſignantur. Sicut enim aliquando manus chirothecis velantur, aliquando extractis illis denudantur. Sic bona opera interdum propter arrogantiam declinandam celantur, interdum propter ædificationem proximis manifeſtantur. Chirothecæ induuntur, cum hoc impletur, Cauete ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. *Matt. 6* Ruſſus extrahuntur, cum hoc impletur. Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. *Matt. 5*

De Pallio Archiepiſcopi. CAP. LVII.

HIs omnibus inſignibus fulget Archiepiſcopus: inſuper & pallio, quo à cæteris diſcernitur Epiſcopis. Hoc duas lineas habet à ſummo vſque deorſum ante & retro dependentes, & purpureum ſanctæ crucis ſignaculum præferentes. Hoc eſt duorum teſtamentorum doctrina paſſioni Chriſti teſtimonium perhibens. Circulus circa collum Pontificis, torques eſt aurea, quæ legitime certantibus promittitur. Mos apud veteres fuit, vt legitime certantes coronam in capite, torquem in collo acciperent. Vnde Theologia diues rerum, ſed vocabulorum pauper, hæc nomina, corona, torques, ad intelligendum æternæ retributionis præmium ſæpe tranſtulit. Spinulæ, quibus pallium affigitur, ſtimuli charitatis ſunt, quibus circa curam ſubditorum ſtimulatur Archiepiſcopus.

LIBER SECVNDVS DE Eccleſiaſticis agit officiis.

Cuius hæc ſunt capita.

DE hora prima. Cap. 1
Qualiter, & ad quid preces fiant. Cap. 2
De tertia, ſexta, & nona. Cap. 3
Quando preces dicantur ad horas, & quando taceantur: & quare. Cap. 4
De officio veſpertino. Cap. 5
Vnde cœpit antiphonarum vſus. cap. 6
De completorio. cap. 7
De officio nocturnali. cap. 8
Quare hoc officium tres habet diſtinctiones. cap. 9
De laudibus matutinis. cap. 10
De miſſa vnde ſumpſit exordium, & vnde augmentum. c. 11
Quod miſſa tribus linguis celebratur & quare. cap. 12
Quæ ratio modulizandi in celebratione miſſæ. cap. 13
De introitu miſſæ, & proceſſione miniſtrorum. cap. 14
De cantico Gloria in excelſis Deo. cap. 15
De oratione, & quare collecta dicatur. cap. 16
De epiſtola, & cauſa nominis huius. cap. 17
De graduali ſiue reſponſorio, & cauſa vtriuſq; nominis. c. 18
De alleluia, & pneumatum ſignificatione, cap. 19
De miſſione diaconi ad legendum Euangelium. cap. 20
De ſymbolo Apoſtolorum, quando, & quare cantandum ſit. cap. 21
De offerenda, & ſignificatione verſuum eius. cap. 22
De oratione ſecreta, & quare in fine eius vox eleuetur, & de patena qualiter, & à quibus feratur. cap. 23
De præfatione. cap. 24
Summa ſententia totius canonis. cap. 25
De ſignificatione altaris exterioris. cap. 26
De ſignificatione altaris interioris. cap. 27
De propitiatorio myſtico. cap. 28
De actione prima in miſſa. cap. 29
De myſtico rationali. cap. 30
Quid petat oratio prima actionis. cap. 31
De actione ſecunda. cap. 32
Quid petat oratio ſecundæ actionis. cap. 33
De actione tertia. cap. 34
De oratione pro defunctis. cap. 35
De myſtico ſuperhumerali cap. 36
Quod ſigna crucis vltima à præmiſſis omnibus differunt in cauſa. cap. 37
Quid ſignificet eleuatio ſacramenti. cap. 38
De oratione dominica, quæ eſt oratio tertiæ actionis. cap. 39

Quare pax datur ante communionem. cap. 40.
De communione. cap. 41.

De hora prima.

CAPVT I.

EXECVTIS principalibus Eccleſiæ ſacramentis, de eccleſiaſticis officiis addere, propoſiti ratio depoſcit, & primo de horis canonicis. Horæ canonicæ dicuntur officia conſtitutis horis regulariter in Eccleſia celebranda. Hæ ſiquidem creatori noſtro debitæ laudes, & pro certis & magnis eius beneficiis quaſi vectigales ſunt gratiarũ actiones. Inter canonicas autem horas ea, quæ dicitur prima, *Matt. 10* primum teneat locum. Ab illa namq; hora incipiendum videtur, quia paterfamilias operarios in vineam ſuam conduxit. Siquidem vinea Domini eſt Eccleſia, miniſtri ſunt operarij. Hi vineam fodiunt, quando naturæ noſtræ humilitatem ad memoriam ſibi & aliis reducunt, & humiliari faciunt ſe & alios ſub potenti manu Dei. Ipſi enim operarij de vinea ſunt. Stercorant autem vineam, quando propter ampliorem fructificationem peccata ad memoriam reducunt. Hi ad imitationem Dauid, qui di- *Pſ. 118.* cit: Septies in die laudem dixi tibi: ſepties in die ad confitendum Domino conueniunt, hora ſcilicet prima, tertia, ſexta, nona, ad veſperas, ad completorium, & nocte ad matutinas, pro eo quod ſcriptum eſt: Media nocte *Pſ. 118.* ſurgebam ad confitendum tibi. His adiunguntur laudes matutinæ, quæ tamen inter horas diurnas computantur. Septies itaque in die conueniunt ad confitendum Domino, ſemel in nocte. Conueniunt autem prædictis horis ad laudandum Deum in Pſalmis, & hymnis, & vt aures diuinis lectionibus accommodent. In omnibus enim etiam diuinis horis lectiones recitantur, quas nos in horis diuinis capitella vocamus. Capitella ideo dicuntur, quia diſtinctionis officiorum poſt pſalmodiam capita ſunt, id eſt, principia. Verbi gratia: In omni die hora tertia eadem manet pſalmodia, & hymnus idem. Poſt pſalmodiam vero aliud ſequitur in Dominicis diebus, aliud in ferialibus, aliud in feſtis Martyrum, aliud in feſtis Confeſſorum: Cuius varietatis capitellum principium tenet. Sed notandum, quod in prima, & completorio nulla poſt pſalmodiam eſt pro diuerſitate dierum ſiue feſtorum varietas: vt per hoc inſinuetur, quod principium & finem operum noſtrorum firmiter, & inconcuſſe ſoli Deo attribuere debemus. Sed ad id, vnde cœpimus, reuertamur. Mane congregatis ad paſcua vitæ Chriſti ouibus, opilio noſter timens lupum, qui rapit & diſpergit oues, *Ioan. 10* vt habemus in Euangelio, & non minus leonem, qui cir- *1. Pet. 5.* cuit quærens quem deuoret, ſic incipit: Deus in adiutorium meum intende: Domine ad adiuuandum me feſtina. Et quoniam ſine recta fide aliquid Deo placere impoſſibile eſt, ſubiungit ipſe paſtor cum grege ſuo: Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto. Quod eſt: Vna & eadem credatur eſſe gloria Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & nunc, & ſemper, id eſt omni tempore, in ſæcula ſæculorum, id eſt, poſt omnia tempora æternaliter. Quod dicitur ſæcula ſæculorum, circumlocutio æternitatis eſt. Sicut enim ſæculum annorum dicitur, quod conſtat ex centum annis, ita ſæculum ſæculorum conuenienter diceretur ſæculum conſtans ex centum ſæculis. Sed quoniam totum præſens ſæculum non tanto tempore creditur duraturum, in eo quod dicitur per omnia ſæcula ſæculorum, nihil aliud quam æternitatis durabilitas interminabilis intelligitur. Sicut erat in *Ioan. 17.* principio: vnde Clarifica me Pater claritate, quam habui, priuſquam mundus fieret, apud te. Deinde ſequi- *Pſal. 51.* tur Pſalmus, quem cantauit Dauid, quando Ziphæi vo- *1. Reg. 26* luerunt eum capere, & tradere in manus Saul. Ziphæi interpretantur florentes, per quos diabolus & ſui intelliguntur. Diabolus enim florem mundi promittit. Qui autem eius ſunt, florem ſuum & delectationem ſuam in mundanis conſtituunt. Contra huiuſmodi Ziphæos, pre- A camur nobis adeſſe tuitionem diuinam per omnes horas diei, vt neque diabolus ſuggerendo, neque membra eius aperte perſequendo, ſiue occulte, nobis præualeant. Poſtea ſequuntur duo octonarij Pſalmi: Beati immaculati, cum vno Gloria tanquam Pſalmus vnus, & duo alij cum vno Gloria tanquam vnus. Pſalmus enim prædictus, ſcili- *Pſal. 118* cet. Beati immaculati, plenus eſt morum inſtructionibus. Oportet autem, vt quos Deus liberauerit de vinculis & carcere inimicorum, moribus bonis & piis ei aſſiſtant. Iſti quaſi tres Pſalmi obſequium noſtrum Domino præſentant per tres horas, primam ſcilicet, ſecundam, & tertiam, vt in his tribus à Domino cuſtodiamur. Singulis repetitionibus ſubiungitur Gloria Patri: ne propter Pſalmos, qui de veteri Teſtamento ſunt, officium noſtrum ad B nouum Teſtamentum non putetur pertinere. Et hoc ſemel dictum, vbique intelligatur. His addidit fidelium deuotio: Quicumque vult ſaluus eſſe, vt articulorum fidei qui ſunt neceſſarij ad ſalutem, nulla diei hora obliuiſcamur. Poſtea iuxta Eccleſiæ noſtræ conſuetudinem ſequitur lectio ex Eſaia ſumpta: Domine miſerere noſtri, te enim, &c. eruata videlicet illa antiqui populi conſuetudine, quæ in libro Eſdræ ſcripta eſt. Ait enim: Conuenerunt filij Iſrael in ieiunio, & ſaccis, & humus ſuper eos, *Nem. 9.* & ſeparatum eſt ſemen filiorum Iſraël ab omni filio alienigena: & ſteterunt, & confitebantur peccata ſua, & iniquitates patrum ſuorum: & conſurrexerunt ad ſtandum, & legerunt in volumine legis Domini Dei ſui. Vnde Beda ſuper memoratum librum. Quorum exemplo reor in Eccleſia morem inoleuiſſe pulcherrimum, vt per ſingulas C diuinæ Pſalmodiæ horas, lectio vna de veteri, ſiue de nouo teſtamento cunctis audientibus dicatur, & ſic Apoſtolicis ſiue propheticis confirmati verbis ad inſtantiam orationis genu flectant. Vſus tamen multarum eſt Eccleſiarum, vt ad primam non legatur lectio, ſed vſque ad capitulum poſt primam reſeruetur. Lectionem ſequitur reſponſorium, ſicut in omnibus fere horis, Chriſti fili Dei viui, &c. Deinde verſus, Exurge Domine, & cætera. In aliis tamen Eccleſiis ſine lectione, & reſponſorio Pſalmodiam ſequitur verſus. Verſus à reuerſione nomen accepit. Legitur enim in libro Numerorum, quod dum arca Do- *Num. 10* mini, quæ ſignificabat Eccleſiam, poneretur in tabernaculis, dicebatur: Reuertere Domine ad multitudinẽ filiorum Iſrael. Reuerſio Domini ad Iſrael non eſt aliud, quã vt reuerti faciat Iſrael toto corde ad ſe. Deus enim non D habet à quo reuertatur, cum totum præſens eſt. Iuxta morem hunc ſtatutum eſt à ſanctis patribus, vt verſus diceretur in vnoquoque officio, vt ſi mentes noſtræ cogitando illicita pro nimio opere Pſalmorum deuiauerunt, verſu excitatæ ad Deum reuertantur.

Qualiter & ad quid Preces fiant.

CAP. II.

HIs rite peractis, inchoamus implorare Dei miſericordiam, dicendo Kyrie eleiſon. Ter inuocamus Patrem, ter Filium, ter Spiritum ſanctum, vt noſtri miſereatur exaudiendo preces, quæ ſequuntur. Vnamquamque trium perſonarum ter inuocamus, quia vniuſ- E cuiuſque trium miſericordia, trium miſericordia eſt: ſicut tribus eſt honor vnus, & vna maieſtas. Preces ex perſona eorum dicuntur, qui quotidie cadunt, & nituntur reſurgere per pœnitentiam. Vnde poſt Dominicam orationem ſequitur: Viuet anima mea, & laudabit te. Quaſi ſit: Mortua fuit anima pro erratibus meis, at deinceps viuet per conuerſionem. Et iudicia tua adiuuabunt me. Quia dixiſti: Nolo mortem peccatoris, ſed *Ezech. 18* magis vt conuertatur, & viuat: & melius iudicas parcere pœnitenti, quam conterere peccantem. Hoc officium, ſicut quodlibet aliud præter nocturnum, oratione concluditur, Domine Deus Pater, qui nos ad principium, &c. Et hæc omnia in Dominicis & cæteris feſtiuis diebus

bus ſtando dicantur propter memoriam Dominicæ reſurrectionis, cum quo omnes ſancti ſpe reſurrexerunt. A In alijs autem diebus genua in terram fixa tenemus, dum dicuntur preces, quæ dicuntur propter leuia peccata, & dum dicitur pœnitentialis Pſalmus, Miſerere mei Deus qui propter grauia peccata frequentatur. *Pſal 50* Ideo autem hoc officium, & omne aliud præter nocturnum oratione concluditur, quia dum ſumus in præſenti ſæculo, maxime quando ad extrinſeca negocia eximus, neceſſe eſt nobis, vt orationibus ſanctorum muniamur: ſiue quia mos eſt, vt quando familiare colloquium habemus cum ſeruis Dei, amore religionis antequam ſeparemur ab illis, in vltimo benedictionem petamus. In nocturno autem non ita fit, quia ibi non eſt ſeparatio, ſed matutinum coniunctim cum eo canitur. Poſt finem huius officij additur in veneratione omniũ ſanctorum, Pretioſa eſt in conſpectu Domini, &c. Finitaq; oratione, ſequitur familiare obſequium pro nobiſmetipſis, & pro familiaribus noſtris. *Pſal 115* B Vnde quia nos plus cæteris peccaſſe reputamus, vt auxilio Dei præterita & præſentia peccata diluere, & in poſterum vitare poſſimus, ideo dicimus, Deus in adiutorium meum. Et finita oratione Dominica, additur: Reſpice Domine in ſeruos tuos, & in opera tua, quod ideo fit quia nos ſumus & ſerui Dei, & opera ipſius. Et dirige filios eorum: filios dicit cogitationes, quæ naſcuntur ex mente. *Pſal 89.*

De tertia, & ſexta & nona.

CAP. III.

HOra tertia in qua tuitionem diuinam rogamus, congregati hora prima, hora, inquam, tertia iterum in Eccleſia congregamur ad confitendum Domino, & per tres repetitiones Pſalmi ſupradicti nos famulatui Dei per tres ſequentes horas præſentamus & offerimus per quartam, & quintam, & ſextam. C In ſexta iterum congregamur ad pſallendum Domino: & per tres repetitiones Pſalmi ſupradicti nos diuinæ tuitioni per tres ſequentes horas commendamus, ſcilicet per ſeptimam horam, octauam & nonam. Iterum hora nona conuenimus, & tribus repetitionibus eiuſdem pſalmi, nos in Dei famulatu per tres ſequentes horas ſtatuimus, ſiue munimus nos ab inſidijs inimici, ſcilicet per decimam horam, & vndecimam, & duodecimam. Vnumquodq; horum officiorum ſuam habet lectionem, quæ ſicut ſupradiximus capitellum appellatur. Quæritur cur in diurnis lectionibus Benedictio non poſtuletur, ſicut in nocturnis. Quod ideo fit, quia maior eas recitat, cuius eſt dare benedictionem: in nocturnis autem petitur, quoniam à minoribus leguntur. D Sed non minor quæſtio occurrit, cur ſcilicet diurnæ lectiones legantur à maioribus, cum nocturnæ legi ſoleant à minoribus. Quod ideo fit, quia in diurnis officijs non pro diuerſitate temporum ſiue feſtorum variantur ea quæ lectionem præcedunt, ſed ſemper eadem manent: In lectione autem incipit pro varietate temporum & ſolemnitatum officium variari. Quam officiorum variationem, maiores, quia certius nouerunt quam minores, lectionem legere conſueuerunt. In nocturno autem officio, & inuitatorium, & hymnus, & pſalmi ipſi hanc faciunt diſtinctionem. Iterum quæritur, cur in lectionibus diurnis, & quandoque in nocturnis non pronunciatur auctor, ſicut in his, quæ ad miſſam leguntur. E Quod ideo fit, quia bubulci, & ſubulci, & omnes ferè operarij ad miſſam conueniunt, ad cæteras autem horas clerici, & domeſtici Eccleſiæ, qui eos verbis auctorum propter frequentem conſuetudinem audiendi ſatis auctores cognoſcunt. Illi autem propter raritatem audiendi, qui ſunt auctores lectionum neſciunt, niſi nomina eorum præponantur ¶ Quæritur etiam quare officia diurna accipiunt nomen à prima, & tertia, & ſexta & nona, & nõ ab alijs. Quod ideo fit: quia his horis conuenimus ad Dei ſeruitium, per quas Euangelium narrat operarios introductos in vineam, quæ ſignificat Eccleſiam.

Cur in diurnis lectionibus benedictio nõ poſtuletur ſicut in nocturnis.

Quare diurnæ lectiones à maioribus, & nocturnæ a minoribus legãtur.

Officia diurna quare à prima, tertia, ſexta & nona & non ab alijs nomen accipiunt.

Matt 20.

Quando preces dicantur ad horas, & quando taceantur: & quare. CAP. IIII.

IN omnibus officijs, excepto nocturno, niſi in feſtiuitatibus, dicuntur Preces & Miſerere mei Deus. Preces propter leuia & quotidiana peccata: Miſerere mei Deus propter grauia. Et notandum, quod preces retinent modos orandi, quos enumerat Paulus dicens. Obſecro primum fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, & pro ijs, qui in ſublimitate ſunt conſtituti, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & caſtitate. *1 Tim 2* Obſecratio eſt, cum ſolutionem malorum petimus, vt illud. Ego dixi, Domine miſerere mei, &c. Oratio eſt, cum poſtulamus bona nobis à Deo dari, vt illud: Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam. *Pſal 40.* *Pſal 84* Poſtulatio eſt, cum precamur, vt omnia quæ ſunt contraria bonis noſtris, vt eſt ſubreptio dæmonum, ſiue moleſtiæ paſſionis minuantur, & ſupereniur. Vnde illud: Conuertere Domine vſquequo, & † deprecaberis. *Pſal 89.* *† Deprecabilis eſto* Gratiarum vero actio eſt, vt illud, Confiteantur tibi Domine omnia opera tua. *Gratiarũ actio.* *Pſal 144* Pro his, qui in ſublimitate ſunt, precamur, vt illud: Domine ſaluum fac regem, & Oremus pro Pontifice noſtro. *Pſal 19.* Dum preces dicuntur, ſacerdos, quia peccator eſt, cum peccatoribus proſtratus eſt. Sed quia vicem tenet Chriſti, ſtando dicit orationem, vt reſurrectionem recolat eius, cuius vicem tenet. *Sacerdos cur proſtratus dicat preces & ſtans orationẽ.* In Dominicis, & feſtiuis diebus non fiunt huiuſmodi preces per horas, vt ad memoriam reducamus, quia in futura reſurrectione vbi erit vera libertas, & vera ſanctorum cum Angelis ſocietas, nulla deprecatio pro miſerijs erit neceſſaria. C Salutatio præcedit, & ſubſequitur orationem, propter duplicem Domini ad diſcipulos ſalutationem dicentis: Pax vobis. Poſt orationem autem ſequitur, Benedicamus Domino, & Deo gratias: quia ſicut Dominus poſtquam ſalutauit diſcipulos, iterum benedixit eis, & illi gratias referendo adorauerunt eum: ita presbyter, qui vicarius eius eſt, poſt iterum factam ſalutationem confratribus dicit, Benedicamus Domino, ſcilicet ſubaudiendo, cuius membra ſumus, in quo benedicimus omnes. *Ioan 20.* *Matt 28* Et confratres gratias referunt, dicentes: Deo gratias.

De officio veſpertino. CAP. V.

IN noctis initio, ſole videlicet occidente, veſpertinum Deo offerimus ſacrificium quando ad confitendum Domino conuenimus. Dicit Iſidorus in libro D Etymologiarum: Veſpertinum officium eſt in noctis initio vocatum à ſtella veſpera, quæ ſurgit oriente nocte. Et Auguſt. in Pſalm 29. Veſpera fit quando ſol occidit. *Veſpertinũ officium vnde dictum.* Hinc poſſumus conijcere, quando feſtos à ſeruili opere feriatos dies obſeruamus, quod eos conſeruare debemus à veſpera vſque ad veſperam id eſt, ex quo ſol occidit vſque ad alium ſolis occaſum. Quotidianus vſus noſter tenet, vt quinque Pſalmos canemus in officio veſpertino. Quis enim neſcit, quanquam per quatuor horas diei nos Deo commendauimus, ſicut ſupra dictum eſt, quanta impedimenta, & quot triſtitiæ ſeu lætitiæ inanes occupent mentem iuſti etiam per diem? Oculi enim adducunt ad eam illices formas. Per aures intrant verba detractionis aut luxus. Nares quoque non ſunt alienæ ab hoc peſtifero introitu. E Per os quoque mens polluitur, quando, criminoſa ſeu etiam ocioſa loquitur verba. Manus procul dubio, & pedes id tangunt, vnde anima fit deterior per cogitationem. Atque in iſtis quinque ſenſibus quotidianos tundimur aſſultu. Vnde in noctis initio, quando ad dormitionem accedimus, quæ quaſi quædam imago mortis eſt, & cui multa aſſiſtunt pericula, pro delictis quinque ſenſuum veniam deprecando quinque Pſalmos cantamus.

Vnde cœpit antiphonarum vſus.

CAP. VI.

HOs quinque Pſalmos antiphonarum ſolemus cantare. Vſus antiphonarum in Eccleſijs ab Ignatio Epiſcopo Antiochiæ vt Tripertita narrat hiſtoria, cœ-

pit actitari. Ita enim narrat: Diſcendum eſt tamen vnde cœpit initium vt in Eccleſia antiphonæ decantentur. A Ignatius Antiochiæ Syriæ tertius poſt Apoſtolum Petrum Epiſcopus, qui etiam cum ipſis degebat Apoſtolis, vidit Angelorum viſionem, quomodo per antiphonas ſanctæ Trinitati dicebant Hymnos. Iſque modum viſionis Antiochenæ tradidiſſe probatur Eccleſiæ: & ex hoc ad cunctas tranſiuit Eccleſias. Antiphona autem dicitur eo quod iuxta eius modulationem altera pars chori contra alteram ſonet, dum duæ chori partes Pſalmum alternatim decantant. Poſt hæc ſequitur lectio à paſtore prolata, deinde pſalmus. Et quoniam in eo ſuauis & beneplacita eſt modulatio, ne cor ſui oblitum per ſuperbiam, quæ ex dulci modulatione naſci ſolet, euanuerit, ſequitur verſus, per quem mens ad ſe reuocatur, & excitatur vt melius attendat ſequentia, hymnum, ſcilicet beatæ Mariæ, qui ad expellendas diuinas B
Luc. 1. illecebras in initio noctis decantatur. Quem enim ſuperbia in die rapit extra ſe, audiens, Diſperſit ſuperbos, reuertatur ad ſe. Si quem temporalium rerum appetitus delectat: diuites dimiſit inanes, eum ad ſe retrahat. Si quem ſpecialis afflictio conturbat, recogitet quia Dominus exaltat humiles. Si cui obrepit potentia huius ſæculi, ſupprimat eam Depoſuit potentes. De oratione, & quando preces faciendæ ſint, vel non, & quare, ſuperius dictum eſt.

De completorio. CAP. VII.

COmpletorium ideo dicitur, quia in eo complentur, quæ vſque ad dormitionis quietem facienda ſunt. Vnde & apud monachos tenetur ex regula beati Benedicti, vt ab eius officio clauſtra oris muniant, & ea C aliena faciant à communi colloquio vſque dum iterum ad opera redeant. In eo officio quatuor Pſalmi recoluntur vſque ad verſum. In quatuor Pſalmis quatuor elementa noſtri corporis Deo commendamus. Quod oſtendunt ipſa Pſalmorum verba. In primo dicitur. In
Pſal. 4 pace in idipſum dormiam & requieſcam. Quod licet propheta de dormitione mortis intellexerit, tamen inſtitutor officij ad ſomni dormitionem hæc retulit, quia ſomnus quædam imago mortis eſt, ſicut prædiximus.
Pſal. 30. In ſecundo dicitur. In manus tuas commendo ſpiritum meum. Quem verſum Chriſtus ante mortem protulit
Luc. 23. vltimum. Vnde & nos de eodem Pſalmo nil amplius
Pſal. 90. dicimus. In tertio Pſalmo dicitur, Qui habitat in adiutorio altiſſimi, &c. quæ fere omnia oratione ſunt plena, licet affirmatiue proferantur. Quarto, vt hæc omnia D nobis à Deo concedantur, monemur Deum benedicere & laudare. Similiter & hymnus corpora noſtra Deo commendat, quod patet ex ipſius hymnorum verbis. In hymno quotidiano ſic habes: Procul recedant ſomnia & noct. phant. ho. que. n. com. ne polluantur corpora. In alio hymno ſic. Feſſa labore corpora, noctis quiete recrea. Et in alio ſic. Precamur ſancte Domine, defende nos in hac nocte, ſit nobis in te requies, quietam noctem tribue, &c. Hoc etiam verſus aperte dilucidat dicens: Cuſtodi nos Domine, vt pupillam oculi: ſub v. a. t. p. nos. Hoc autem propter pericula fieri conſueuit, quæ plus dormiendo quam vigilando homines inuadunt. Sicut enim periculoſum eſt homini dum tranſit ex hoc ſæculo, niſi ſe commendauerit Deo, ita periculoſum eſt hominibus dormientibus, niſi commendati Deo fuerint aut per hos quatuor Pſalmos, aut E per crucis ſignaculum, per quod Dominus corpora noſtra cuſtodiat, ſicut in hymno rogamus. In cantico Simeonis cum ipſo oramus, vt in pace à tumultu ſæculi quieſcamus. Vnde patet, quod ij qui dormiunt, eis, qui mortui ſunt in Chriſto, conformantur. Simeon enim
Luc. 2. morte corporis orabat in pace dimitti: nos ſomni dormitione.

De officio nocturnali. CAP. VIII.

IN nocturnali officio dicimus primo: Domine labia mea aperies, &c. Quod ideo fit, quia completorio nos Deo commendamus, & concluſimus ora, & ſinguli quodammodo in ſingulis ſepulchris quieuimus, Deo A ſoli aſtantes, cui non ſunt verba neceſſaria, quia cogitationes omnes nouit. At nunc, quia iterum conuenimus ad confitendum Domino, precamur eum vt ſua directione labia noſtra aperiat. Deinde per inuitatorium omnes circumquaque ad confitendum Domino vocantur, iuxta quod ipſius inuitatorij verſus ſecundus ſonat: Præoccupemus faciem eius in confeſſione, & in pſalmis iubilemus ei. Pſal. 94. Inuitatorium ſequitur hymnus, quo corda adhuc torpentia ad laudes Dei excitantur. Sed quæritur, cur in hoc officio, & in quibuſdam alijs, ſcilicet prima, tertia, ſexta, nona, hymnus præponitur pſalmodiæ: in veſperis autem, & completorio & laudibus matutinis ſequitur pſalmodiam. Ad quod dicendum videtur, quod in matutinis, ſicut dictum eſt, hymnus ſtatim in principio ponitur, vt excitet ſua modula- B tione corda torpentia. In prima autem, & cæteris horis diurnis, vt ad diuini amoris dulcedinem retrahat corda curis quotidianis occupata. In veſperis autem ideo poſt Pſalmos ponitur hymnus, vt corda excitet ad canticum Simeonis, quod de Euangelio ſumptum, ſtatim ſequitur poſt hymnum, præpoſito tamen eidem verſiculo. Eadem cauſa poteſt non inconuenienter aſſignari & in veſperis, & in laudibus matutinis. In veſperis autem modulatione hymni excitamur ad intelligendum canticum Mariæ virginis: Magnificat anima mea Dominum. In matutinis laudibus ad canticum Zachariæ præparamur. Luc. 1. Benedictus Dominus Deus Iſraël. Ibidem

Quare hoc officium tres habeat diſtinctiones.

CAP. IX.

PSalmi, & lectiones, & reſponſoria diebus feſtis ſub C tribus diſtinctionibus cantantur, quartam faciunt laudes matutinæ. Tres priores nocturni ſiue vigiliæ more Romano nuncupantur. Siquidem nox in quatuor vigilias antiquo more diuiditur. Quarum prima conticinium dicitur, ſecunda intempeſtum, tertia gallicinium, quarta antelucanum. Vnaquæque autem tribus horis contenta eſt. Vnde & trium nocturnorum ſingulum tres habet Pſalmos, quibus nos totidē horis noctis Dei ſeruitio præſentamus. Iuxta numerum Pſalmorum lectiones recitantur, quia in ſingulis horis præſertim noctis contra ſpirituales nequitias muniendi ſumus, in feſtis minoribus retēto numero pſalmorum propter idē, minuitur numerus lectionum ad tollendum faſtidium, quod in eis rebus præcipue vitandum eſt, in quibus ſo- D lum acceptatur deſiderium. In diebus profeſtis, quando videlicet nulla ſanctorum occurrit feſtiuitas, pſalmi combinātur, & quaſi ſex pſalmi per Gloria patri diſtinguntur, vt & pſalterij lectio in ſingulis perficiatur hebdomadibus, & numeri myſterium conſeruetur. Sex enim Pſalmi, immo ſex Pſalmorum combinationes ad ſex ætates mundi, ſiue ad ſex vitæ noſtræ dies referuntur, quibus anima & corpore propter ſabbatum ſeptima ætate, & ſeptima die deſignatum, in Dei ſeruitio laborandum eſt: Quidam aliud aſſignant myſterium, vbi ſub tribus diſtinctionibus nocturnum celebratur officium. Nox enim, ad quam pertinet huiuſmodi officiū, huic ſæculo tenebris ignorantiæ pleno comparatur. Secundum autem, hoc eſt ſpatium, quod cum mundo incepit, & vſque ad communem reſurrectionem durabit, E tria complectitur tempora, videlicet tempus ante legem, tempus ſub lege, tempus gratiæ. Hæc tria tempora triplici nocturno exprimūtur. Qui enim ante legem, & qui ſub lege fuerunt, nondū vera redemptione inuenta, diuerſa Deo ſacrificia pro expiatione peccatorum offerebāt, ſicut Leuitici liber oſtēdit. Hæc diuerſa ſacrificia Deo oblata exprimimus, dum modo Pſalmos, modo lectiones, modo reſponſoria cantamus. Quorum Pſalmus quilibet à pluribus cantatur, lectio ab vno tantum. Reſponſorium modo ab vno, modo à pluribus: quia & ſacrificia quædam populi multitudo offerebat, quædam vero ſolus ſacerdos, quædam ſacerdos cum populo. Tertium nocturnum exprimit tempus primitiuæ Eccleſiæ

Eccleſiæ, in quo & Iudæi & Gentiles in Chriſtum credentes, quia veram hiſtoriam neſciebant, diuerſa adhuc A ſacrificia offerebant, vel offerenda mente indicabant. In quorum perſona, ſicut & priorum, dicit Pſalmiſta: *Pſal 12.* Quandiu ponam conſilia in anima mea? Siquidem diuerſa conſilia quærebant, quia vnicum non inuenerãt. *Cant. 3.* Poſtea verò Eccleſia per vicos & plateas ciuitatis quærens quem diligit anima eius, inuenit vnicum conſilium, vnicam vitæ viam, Chriſtum. Quod nos poſt tertium nocturnum exprimimus exclamando, Te Deum laudamus, &c. Hoc officium ſecundũ vſum monachorum oratione, ſicut cætera, terminatur. In quo primariam ſeruare videtur inſtitutionem. Noſtra autem conſuetudo humanæ infirmitati parcens & labori, officio prædicto laudes matutinas continuat, & oratione vna duo claudit officia. B

De laudibus matutinis. CAP. X.

LAudes matutinę noctis partem ſibi vendicant vltimam, quartam videlicet vigiliam, quæ vſque ad ſolis ortum protenditur. In hoc officio quaſi reperta ſalutis via vnica, Domino laudes multipliciter decantamus. Nec iam tres tantum Pſalmos, ſicut in tribus prædictis nocturnis, & in diurnis officiis, nos tribus, quæ reſtabant, horis Dei ſeruitio præſentamus & offerimus, ſed coram ipſo corda noſtra effundentes, redemptori *Pſal 92.* noſtro vndique laudes colligimus. Primo ei decantamus Pſalmum, Dominus regnauit: in quo Chriſtus miranda breuitate multipliciter laudatur, primo loco à pulchritudine, ſecundo à fortitudine, tertio ab operibus, quarto à poteſtate, quinto à laudibus vniuerſitatis, ſexto à veritate dictorum, ſeptimo à ſanctitate propriæ C domus. Quæ omnia diligens lector in eodem Pſalmo *Pſal 99.* notare poterit, & in expoſitionibus ſanctorum inueni- *† Deo.* re. Sequitur Pſal. Iubilate † domino omnis terra. Qui non iam angulũ terrę inuitat ad laudem, ſed ſicut vbique ſeminata eſt benedictio, ita vndique exigit iubilationem. Vnde & titulus eius habet, Pſal. in confeſſione. Tertius Pſalmus eſt, Deus deus meus, ad laudem reſur- *Pſal. 62* rectionis pertinens. Vbi dicitur: Ad te de luce vigilo: Ipſo, ſcilicet diluculo, quando Chriſtus ſurrexit. Tunc enim enixius orandum eſt, quando Chriſtus reſurgens ſpem reſurgendi mortalibus dedit. In fine dicitur, Obſtructum eſt os loquentium iniqua. Quod maxime in *Ibid.* reſurrectione factum eſt. Quia tunc omnis ambiguitas calcata eſt. Sed quia reſurrectio Chriſti credere cã no- *Pſal. 66* lentibus inutilis eſt, conſequenter adiungitur Pſal. Deus D miſereatur noſtri: in quo oramus, vt collata nobis beneficia per Chriſtum cognoſcamus. Nec minus idem Pſalmus ad laudem inuitat ibi, Confiteantur tibi populi deus, & repetit, Confiteantur tibi populi omnes. Continuantur autẽ hic Pſalmi duo, & poſtea tres, videlicet Laudate dominum de cœlis, & duo ſequentes, non in- *Pſal 148* terponendo Gloria Patri: vt iuxta ſenſuum noſtrorum numerum quaſi quinque Pſalmi computentur in hoc officio, vt qui eos Domino decantauerunt, ſeipſos in omnibus ſenſibus ſuis deo offerre ſignificentur. Quod *Luc. 1.* Hymnus Zachariæ, Benedictus dominus Deus Iſrael, &c. ad hoc officium, in quo de redẽptione noſtra exultatur ſpiritualiter, pertineat, ipſius hymni continentia declarat. In diebus profeſtis loco Pſalmi in hoc officio E primi, cantatur pœnitentialis Pſal. Miſerere mei deus: quia dies illi dies pœnitẽtiæ ſunt, feſtiuitates ſanctorum dies lætitiæ. Loco cantici trium puerorũ ponitur aliud canticũ iuxta varietatem dierum. Illud enim inſtinctu lætitiæ omnia elementa, & vniuerſas creatura vocat ad laudem: hoc beneficia Dei miſerentis reducit ad memoriam, vt pœnitentes non deſperent.

De Miſsa vnde initium ſumpſit, & vnde augmentum.

CAP. XI.

SEd iam decurſis officiis, quæ ſanctorum patrum inſtitutio docuit, ad illud veniamus, quod ipſe Dominus Ieſus ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech inſtituit, & ſuis præcepit hæc in ſui celebrare memoriã. Primò igitur dicendũ videtur, vnde Miſſa initium ſumpſerit & vnde augmentũ. Dominus & ſaluator noſter Ieſus Miſſam celebrari inſtituit, quando panem & vinum in corpus & ſanguinẽ ſuum commutans ſuis pręcepit hęc in ſui facere cõmemorationem. Apoſtoli Miſſam auxerunt, dum ſuper panem & vinum verba, quæ Dominus dixerat, & orationem Dominicam dixerunt. Deinde ſucceſſores eorum Epiſtolas, & Euangelia legi ſtatuerunt. Alij cantum addiderunt: & alij alia. Porrò Cœleſtinus Papa Pſalmos ad introitum Miſſæ cantari inſtituit: de quibus Gregorius Papa poſtea Antiphonas ad introitum modulandas compoſuit. Vnde adhuc aliquis verſus illius Pſalmi ad introitũ cantatur, qui olim totus ad introitum cantabatur. Gloria Patri Nicena ſynodus cõpoſuit, ſed Damaſus Papa ad Miſſam cantari inſtituit. Kyrie eleiſon, Silueſter Papa de Græco ſum- *Luc. 2.* pſit quod Gregorius Papa ſtatuit ad Miſſã cãtari. Gloria in excelſis Deo, Angelorum chorus primũ cecinit: ſed Hilarius Pictauienſis, ab illo loco, Laudamus te, vſq; in finem compoſuit: Teleſphorus autem Papa ad Miſſam cantari inſtituit: Symmachus verò Papa in feſtis tantum diebus cantari cenſuit. Dominus vobiſcum de veteri teſtamento, ſcilicet de libro Ruth eſt ſumptum. *Ruth 2.* Pax vobis, de Euangelio. Et cum ſpiritu tuo, de apo- *Ioan 20* ſtolis Pauli. Amen, de Apocalypſi. Hæc Anacletus Papa dici ſtatuit. Epiſtolam, & Euangeliũ Alexander Papa ad Miſſam legi decreuit. Hieronymus Preſbyter lectionarium, vt hodie habet Eccleſia, collegit: ſed Damaſus Papa, vt nunc moris eſt, legi inſtituit. Qui etiam in feſtiuis diebus pneumam, quod Iubilum dicitur, cantari ſtatuit. Sed Abbas Notherus de ſancto Gallo ſequentias pro pneumis compoſuiſſe legitur: quas Nicolaus Papa ad Miſſam cantari conceſſit. Anaſtaſius Papa decreuit, vt dum Euangelium legitur, nullus ſedeat. Credo in vnum Deum Conſtantinopolitana ſynodus inuenitur compoſuiſſe: ſed Damaſus Papa ad Miſſam cantari inſtituit. Offertorium Gregorius compoſuit, & ad Miſſam cantari inſtituit. Apoſtoli, & eorum primi ſucceſſores in quotidianis veſtibus, & ligneis calicibus Miſſas celebrauerunt: ſed Clemens tradente Petro Apoſtolo vſum ſacrarum veſtium ex lege ſumpſit: & Stephanus papa in ſacris veſtibus Miſſam celebrari inſtituit. Zepherinus Papa vitreis: Vrbanus autem Papa aureis vel argenteis calicibus, & patenis offerri ſtatuit. Sil- D ueſter papa corporale lineũ addidit, eo quòd Ioſeph corpus Dominicũ inuoluit in ſindone munda. Oratepro *Matt. 28* me, Leo Papa ſtatuit dici: qui etiam præfationes compoſuit. Dionyſius tamen Areopagita primus præfationem compoſuiſſe putatur: ſed Gelaſius Papa ad Miſſam cantari inſtituit. Surſum corda de Hieremia: Gratias *Thren 3* agamus Domino Deo noſtro, de Apoſtolo eſt ſumptũ. Sanctus, ſanctus, ſanctus, Sixtus Papa dimidiũ de Euãgelio, dimidium de Eſaia compoſuit, & ad Miſſam cã- *Eſa 6.* tari ſtatuit. Canonem Gelaſius Papa cõpoſuit: ſed Gregorius Papa capitulum interpoſuit, quod ſic incipit, Dieſque noſtros. Leo Papa ſanctum ſacrificium & immaculatam hoſtiam appoſuit. Pater noſter Dominus quidẽ docuit, ſed Matthæus compoſuit, Gregorius ve- E rò Papa ad Miſſam cantari cenſuit. Ipſe & præcedens capitulum, Oremus, præceptis, & ſequens, Libera nos quæſumus Domine, addidit. Benedictionẽ Epiſcopalem Martialis Epiſcopus Apoſtolorum diſcipulus ex magiſterio Apoſtolorum tradidit, quam probabile ſtudium Deo ſeruientium auxit: iſq; mos ex eo vſquequaque inualuit. Ambroſius dicere cœpit Pax domini ſit ſemper vobiſcum: Innocentius Papa dici, & pacem dari conſtituit. Agnus Dei Sergius Papa compoſuit, & ad Miſſam cantari inſtituit. Iulius Papa intinctionem corporis Domini in ſanguinem prohibuit, & Gelaſius Papa illum excõmunicauit, qui corpus Domini acceperit, & ſanguinem non ſumpſerit, id eſt, ſumere contempſerit. Sic enim verba decreti intelligenda ſunt: Alio-

quin anathema eſſent, qui in die paraſceues communicant: quia tunc corpus Chriſti ſumitur ſine ſanguine Chriſti in ſpecie vini. Conſecratur quidem vinum per tactum corporis Chriſti, ſed in ſanguinē non mutatur, cum verba ad hoc inſtituta non dicantur. Communionem Gregorius Papa compoſuit, & ad Miſſam cantari ſtatuit. Benedicamus Domino de Pſalterio ſumptum eſt: Deo gratias de Apoſtolo: ſed hæc dici Leo Papa conſtituit. Ex his omnibus Gregorius Papa Miſſans ordinaſſe dicitur, vt hodie in eccleſia cantatur.

Quod Miſſa tribus linguis celebratur & quare.

CAP. XII.

NOtandum quòd tribus linguis, Hebraica, Græca, & Latina, Miſſa celebratur: quia his titulus paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius repræſentatio Miſſa eſt, ſcriptus fuiſſe legitur. Hebraicum quippe eſt alleluia, oſanna, & amen. Græcum verò Kyrieeleiſon. Latinum reliquum officium.

Quæ ratio cantandi in celebratione Miſſæ.

CAP. XIII.

IAm nunc ad theſaurum ſummi ſacramenti, ſcilicet ad Miſſæ ſacrarium accedendum eſt. Quod ſi mihi apertum ſe fecerit theſaurus ſalutis: ſi aperuerit clauis Dauid, qui aperit & nemo claudit; claudit & nemo aperit, gratulari & cantare licebit animæ meæ, quòd eam *Apoc. 3.* in cellam vinariam introducit. Nam quod in veteri teſtamento promiſſum, præfiguratum, & à longè ſalutatum, in nouo autem datum, reuelatū, & palam factum eſt: hic præſentialiter exhibetur, non in vmbra ſed in veritate, nō in figura, ſed in re. Hic illud agitur, in quo *1 Reg. 21* noſter Dauid inſanire videbatur regi Achis, quando *Pau. benè notandū pro con[...] rebus* tympanizabat corpore ſuper lignum crucis extenſo: & impingebat ad oſtia ciuitatis, id eſt, ad concluſa corda & ſibi non credentia: quādo ferebatur in manibus ſuis tenens panem & vinum, & dicens: Hoc eſt corpus meū: Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti: quando defluebant ſaliuæ in barbam, id eſt, videbatur loqui infantilia dicens: Niſi manducaueritis carnem meam, & biberitis ſanguinem meum, non habebitis vitam in vobis. Qui tamen accepto regno ſuper vniuerſum Iudam, vniuerſumque Iſrael, nunc iuxta myſticum ſenſum per apolipomenon indutus ſtola byſſina, veſtitus Ephod lineo, præcentor inclytus choros ducit ſacrificans, & ſubſilit coram arca fœderis Domini. O regem, ô ſacrorū principem. Quod ſibi tantum tam clari capitis tripudium, dum tendit arcæ Dei tabernaculum, & indutus Ephod offert holocauſtū, & in nomine Domini benedicit populum. Ad quem, cum eſſet de tribu Iuda, non pertinebat ſacerdotium: Sed repulit Deus tabernaculum Silo, *Pſal. 77.* & elegit tribum Iuda: elegit Dauid ſeruum ſuum. Ecce prægeſtit rex de tribu Iuda confidenter agere in iis, quę ſciebat filio ſuo deberi à Domino ſuo, in quem dicebat: *Pſ 109.* Iurauit Dominus Dauid & non pœnitebit eum: tu es ſacerdos in æternū ſecundum ordinem Melchiſedech. Ecce imperat ſacerdotibus, mādat leuitis vt ſanctificentur, cantores inſtituit, elegit qui arcana canant, qui canant per octauas, qui clangant tubis, qui perſonēt buccinis, qui concrepent lyris, cymbalis, nablis, organis. In his omnibus ad filium reſpicit. Hæc enim omnia per Chriſtū in Eccleſia corā ſpirituali arca Domini quotidie actitantur. Arca namque Domini conuenienter deſignat corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti, ante cuius conſecrationem in Eccleſia magnis vocibus exultatur. Habet hæc arca in ſe manna abſconditum, quod nemo nouit niſi qui accipit, dulcedinem videlicet ſpiritualis gaudij, quam ſuſcepto ſacramento corporis & ſanguinis Chriſti munda corda ſentiunt, & in oratione nonnunquam percipiunt. Habet etiam tabulas teſtamenti lege Dei inſcriptas: quia in Chriſto, quem in altari ſuſcipiunt electi, & à quo ſuſcipiuntur, quoniam enim ſuſceptum non mutant in ſe, ſed mutantur in ipſum: vt *Coloſſ 2.* ſint cum capite ſuo vnus Chriſtus: In Chriſto, inquam ſunt theſauri & ſcientię Dei abſconditi. Et in ipſo quæ eſt virga Aaron, virga ſacerdotalis videlicet vel regiæ poteſtatis. Arcam ergo Dei noſter Dauid mortis imperio quaſi Saule deſtructo, id eſt, diaboli regno ducit in præſentiis Eccleſiæ ſuæ Hieruſalem, & collocat in tabernaculo cordium fidelium, quod ipſe tetendit. Vnde Eccleſię chorus tanquam vniuerſa multitudo Iacob canit legitimè, & Dauid cum cantoribus citharam percutit, quæ reſonat à ſuperiori, dum ſupernis deſiderijs canentium corda ſuccendit, & laudes Deo canit. Quicquid enim Iſraël Dei, id eſt, populus Chriſtianus ad laudem Dei canit, hoc percentore, hoc magiſtro canit. Ab hoc concitatus iubilus cordis in voces corporeas, chorique concentum nunc grauiter nunc acutè & exiliter erūpit: & magni corporis Eccleſiæ per omnes gentes diffuſæ, quia vna fide reſonat, cantus pariter & in ſimul vbique & vndique multiplex, & vnus ab ipſo ſuauiter auditur. Igitur ordinem altaris, ordinem magnę & interminatę rationis iam libet attingere: & eorum, quæ præceſſerunt in capite, Chriſto ſcilicet ſacroſancto principe, in ſacerdotibus, qui ſunt eius corporis membra, imitationem ipſo aperiente, vel ex parte cognoſcere.

De introitu Miſſæ, & proceſſione Miniſtrorum.

CAP. XIV.

SAcerdote ad altare ingreſſuro debet tota præſēs Eccleſia dilatare animam ſuam, & in plurimis fidei ſinu memoriam incarnationis tenere, & ſanctorum, qui eū ab initio mundi expectauerunt, & eius aduentum ſuſpirijs, laudibus, atque precibus expetierūt, memor eſſe: & eorum contemplatione in voces erumpere præcinendo Antiphonam, quæ dicitur ad introitum. Nam ſicut introitus ſacerdotis ingreſſum filij Dei in mundum hunc: ſic Antiphona, quę dicitur ad introitum, voces, & expectationem pręfert Patriarcharum & Prophetarū. In proceſſione, quæ ſignificatę rei aptiſſimè congruit, pręcedunt flammantes cerei, in ſignum & memoriā, quòd per aduentū Chriſti ſedentibus in regione vmbrę mortis lux orta eſt eis. *Eſa. 9.* Præueniunt ſacerdotē miniſtri duo, non pariter neque à latere inceſſū coæquantes, ſed ante ſubdiaconus. Significant hi duo, vetus & nouum Teſtamentum, ſiue vtriuſque prædicatores: quorum lex prior eſt tempore, dignitate verò poſterior. Euangelium autem tempore poſterius, prius eſt dignitate. Iſti ſunt *Apoc. 10* duo pedes Angeli, qui deſcendit de cœlo amictus nube, & poſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare, ſiniſtrum *Ioan. 8.* autem ſuper terram. Legalis autem moralitas tranquillius audita eſt. Euangelicā verò dignitatem, vt eſt: Ego & pater vnum ſumus. Et, Antequam Abraham fieret, ego ſum: Et, diligite inimicos veſtros, velut mirabiles elationes maris, fluxa & falſa corda timuerunt. Subdiaconus pręfert Euangelij textum clauſum, quia lex teſtimonia Chriſti cōtinet, ſed ſub vmbra figurarum: quia antequam agnus aperuiſſet ſigilla ſeptem, clauſum erat in libro legis paſſionis eius ſacramentum. Thuribulum hæc omnia præcedit, ſed adhuc vacuū, & ſignificat corda ad audiendū verbū Domini parata, & carbones verbi Domini ad incendendum tymiama orationum & laudum deſiderantia. In quibuſdam tamen Eccleſiis ſacerdos ad altare accedens, ſtatim thurificat. Nam prædictus Angelus, ſicut in Apocalypſi legimus, ſtetit iuxta *Apoc 8.* aram templi, tenens thuribulum aureum in manu ſua, dū in conſpectu Eccleſiæ ſe oſtendit filius Dei habens corpus ab omni labe puriſſimū, quod impleuit de igne, quia corporaliter in ipſo ſeptiformis Spiritus ſācti gratia requieuit. Interim chorus cantat Kyrie eleiſon: quod ſignificat vniuerſalis Eccleſię preces, quę ſunt incenſa vera, de quibus ibidem dicitur: Data ſunt ei incenſa multa, vt daret de orationibus ſanctorū omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum. Acolyti vſque ad Kyrie eleiſon luminaria tenent: quia doctores illuminatores Eccleſiæ, verbo & exemplo lumen fidelibus præbere debent, quouſque ipſi eorum moribus imitari incipiant, & Chriſtum veram lucem omnem animam illuminare cognoſcant.

De Hymno

De Hymno Angelico. CAP. XV.

SEquitur, Gloria in excelſis Deo: ſacerdote incipiente, & choro proſequente. Hic enim hymnus & Angelorum eſt, & hominum. Primò Angelorum congratulantium, quòd nato Domino accenſa iam eſſet lucerna clariſſima, per quam perditam drachmā inuentura eſſet Dei ſapientia. Inde eſt, quod iam præoccupantes Angeli dicunt: Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis: eo quod pacem, quam nemo hominum, qui ſunt in cœlo, vel qui ſuper terram, vel qui ſubtus terram, facere poterat inter Deum & homines: hic factor omniū (Apoc. 5.) Deus propter homines homo factus iam facturus eſſet ſoluto pariete inimicitiarum. Deinde ſacerdos ſalutatione præmiſſa dicit, Oremus, vbi oraturus, alios hortatur, vt ſecum orent. Tunc eius pro nobis maximè ſuſcipitur oratio, ſi noſtra ei iūgatur deuotio. Alioqui apud terrenum etiam iudicem ſi quis pro tuo reatu intercederet, tu vero in præſentia eiuſde iudicis nugis & riſui intenderes, nonne [illegible] iam eius incenderes amplius, & interceſſori [illegible] tuæ ſuccederes efficeres? Oportet ergo [illegible] & in Miſſa, & in cæteris officiis cor noſtrū (Marc. 13.) iungamus [illegible] ſacerdotis. Quod autem oraturus alios ad id admonet, à Christu habet, qui & ipſe orauit, & diſcipulos orare monuit: Vigilate, inquit, & orate. Reſpondet chorus, Et cum ſpiritu tuo: vt ei etiam ſpiritu orare donetur. Si quidem ore tantum orat, qui verba tantū pronunciat. Ore, & ſpiritu orat, qui intelligit orando quæ dicit. Ore, & ſpiritu, & mente orat qui per verba, quæ ore dicit, & ſpiritu diſcernit, etiam aliquid morale, vel allegoricum, ſeu anagogicū intelligit. Vnde Apoſtolus: Pſallam ſpiritu, pſallam & mente.

(Quod ſit ore tātū orare, & ſpiritu, & quid ore, ſpiritu, & mēte orare. 1. Cor. 14.)

De Collecta, & cauſa nominis huius.

CAP. XVI.

SEquitur oratio, quam collectam vocant, eo quòd ſacerdos qui legatione fungitur ad Deum, colligat atque offerat petitiones omniū. In Romana Eccleſia vna tantū dicitur collecta, niſi alicuius ſanctorū interueniat ſolennitas, cuius memoria fiat. Alij pro diuerſis vſibus eccleſiarū in celebrationibus publicis miſſarū multiplicant orationes, & pro voluntate propria in priuatis. In his omnibus ſacerdos veri & ſummi Sacerdotis perſonam gerit, qui (ſicut ait Apoſtolus) in diebus carnis ſuæ (Hebr. 5.) preces, ſupplicationeſq; ad eum, qui ſaluū illum facere poterat à morte, cū clamore valido & lacrymis offerens exauditus eſt pro ſua reuerentia. In fine orationis ſubiungitur, Per Dñm noſtrū: quia præclara Dei beneficia per ipſum ad nos decurrunt. Per ipſum petimus & impetramus, ſicut per mediantem cryſtalli lapidem cæleſtem in ſubiectam eſcam à longinquo, ſole mutuamus (Pulchra ſimilitudo.) ignem. Huc uſq; tractatu eſt Miſſæ principiū, quod dicitur introitus, cōmemorans nobis introitū Saluatoris in hunc mundū, ſcilicet à Natiuitate eius vſque ad prædicationem Ioannis: quando baptizatus eſt ipſe, & orans quadraginta dierum ieiunium conſecrauit.

De Epiſtola, & cauſa huius nominis.

CAP. XVII.

EPiſtola perſonam legis gerens & Prophetarū, præcurſoris debitum agit officium ante Euangelium. Quæ quamuis per ſæpe de Apoſtolicis ſumatur literis, tamē in eo gradu eſt ac ſi ſemper de lege ſit & Prophetis. Semper enim mortalitatem, vitamque actiuā magis quàm contemplatiuam, quæ in Euangelio radiat, Apoſtolica quoque lectio inſtruit & diſpenſat. Epiſtola græcè ſupramiſſio vel ſuperogatio dicitur Latinè. Supramiſſio eo quòd ſupra narrationis eius ſeriem & ſcribentis, & eius, cui ſcribitur, nomē præmittitur. Supererogationis autem nomen benè congruit literis Apo(Luc. 10.)ſtolicis, quæ videlicet Euangelio Chriſti ſupererogatæ ſunt. Quod & ſupramiſſionem non inconuenienter intelligi poteſt. Qui enim ſupererogat, ſuper debitum mittit aliquid. Ordo ſiquidem Apoſtolicus ſtabularius ille eſt, cui noſter Samaritanus, id eſt, cuſtos Dominus Ieſus Chriſtus hominem illum, quem à latronibus de-

ſpoliatum inuenerat, commiſit, conferens duos denarios, id eſt, legē & Euangelium, dicenſque ei: Curam illius habe, & quodcunq; ſupererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi. Igitur Epiſtola tantum differt ab Euangelio, quantum ſeruus à Domino, præco à iudice, legatus ab eo qui miſit illum. Quapropter cum legitur Epiſtola, non iniuria ſedemus. Cum autem Euangeliū audimus, dimiſſis reuerenter aſpectibus ſicut Domino noſtro aſſiſtimus. In eo quod præcedit Euangeliū epiſtola, Ioannis imitatur officium, qui præuaricatores legis corripiens, & mores eorum Euangelicæ fidei ſuſcipiendæ præparans implebat, quod de illo prædixerat Angelus: Ipſe præibit Dominum in ſpiritu & virtute Eliæ. (Luc. 1. Malac. 3.) Et in Malachia: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

De graduali ſiue reſponſorio, & cauſa vtriuſque nominis. CAP. XVIII.

SEquens reſponſorium, quòd & graduale dicitur, monſtrat auditores prædicationi præmiſſæ præbuiſſe aſſenſum: quòd quoniam alternatim cantatur, vnde & nominatur reſponſorium, grauemque & aſperum habet cantum, adeò vt illud excellentibus efferre vocibus nec vſus nec decuſſit, vitam ſignificat actiuam, in qua Eccleſia ſe mutuò cohortatur ad laudem Dei, & bona opera. Vnde dictus Pentecoſtes de officio tollitur quia videlicet dies illi futurum in regno Dei felicem Eccleſiæ ſignificant ſtatum. Graduale autem dicitur, quia in gradibus ante altare cātari ſolebat, vel quia per ipſum prædicationi præmiſſæ in epiſtola dādo conſenſum, & alternatim cohortando nos quaſi de virtute in virtutem gradatim ad altiora velle cōſcendere ſignificamus. Verſus autem inde dicitur, quia in eo multorum modulatio quodammodo ad vnum reuertitur.

De Alleluia, & pneumatum ſignificatione.

CAP. XIX.

ALleluia ſequens æternam gloriam, vel vitā contemplatiuam ſignificat, quam actiua promeretur, ſed in hac vita non aſſequitur. Illa enim gloria quid eſt, niſi æternum Angelorum, beatorumque ſpirituū conuiuium, quòd eſt ſemper laudare Deum? Ad hoc vitæ præſentis inopia nullatenus valet contingere. Spirat autē vbi ſit & prægustat illud gaudio ſpei, ſitire & eſurire quod guſtauerit: hæc eſt illa, quæ dicitur Sanctorum in hac vita perfectio. Quapropter interpretarum hoc Hebraicum verbum remanſit, vt peregrinum ab hac vita gaudium, peregrinū ſignaret magis quàm exprimeret vocabulum. Quoniam ergo futuræ beatitudini quaſi proprium eſt vocabulum vtpotè de cœlo ſtillicidiis in ora Apoſtolorum delapſum: iure eo tempore magis frequentatur, quo reſurgens Dominus eiuſdem beatitudinis ſpem nobis propinauit, & promiſſum Apoſtolis Spiritum ſanctum miſit. Notandum autem, quòd pneumata, quæ in alleluia & cæteris cantibus in paucitate verborum fiunt, iubilum ſignificant, qui fit, cum mens aliquando ſic in Deum afficitur, & dulcedine quadam ineffabili liqueſcit, vt quod ſentit, plenè effari non poſſit. Affectus enim hoc habet proprium, vt quanto intus feruentior fuerit, tanto minus extra explicari poſſit. Beatus populus qui ſcit iubilationem, id eſt, (Pſal. 88.) qui ſæpè experitur & prægustat hanc dulcedinem, & ſic interius mouetur, vt quod præſentit, nec dicere ſufficiat, nec poſſit tacere. Tractus à trahendo dicitur, quia tractim cantatur. Exprimit enim laborem epulantium, & incolatuum diuturnitatem quaſi deplorat. Sequentia dicitur, quia per cantus amœnitatem ad ſequentia præparat.

(Sanctorū in hac vita perfectio quæ.)

De miſſione Diaconi ad legendum Euangelium.

CAP. XX.

HActenus ſeorſum ſedebat ſacerdos, & ſedenti famulabantur altaris miniſtri, oblationem panis & vini præparando, ſcabellum pedibus, ſi opus erat ſupponendo, & in aliis omnibus, quæ neceſſaria videbātur miniſtrando: in memoriam Domini Ieſu, cui victo te-

tatore in deſerto miniſtrabant Angeli: ſicut ſcriptum eſt: Reliquit eum tentator, & acceſſerunt Angeli, & mi- *Matt. 4.* niſtrabant ei. Surgit tandem ad altare accedens, vt nobis in mentem veniat, quòd Dominus Ieſus præparata per Ioannem via ad homines de deſerto rediens venit, & diſcipulos ad prædicandum miſit. Mittit namque ſa- *Luc. 10.* cerdos Diaconum ad legendum Euangelium, petitam dando benedictionem: quod ſubdiacono prius lecturo non fecerat. Legē enim & Prophetas inuiſibilis inuiſibiliter miſit. Apoſtolos autem, & Euangeliſtas, quorum Diaconus perſonā gerit, viſibilis factus: & oſculo oris ſui dilectam ſuam oſculans, ſcilicet Eccleſiam viſibiliter docuit, & miſit. Diaconus in ſiniſtra fert Euāgelij textum ſuſtentantem dextera: quia in hac vita, quæ per ſiniſtram datur intelligi, oportet Euangelium prædicari. Cuius tamen prædicatio caderet & deficeret, niſi ſpes æternæ vitæ quam dextera ſignificat, eam ſuſtētaret. Aſcendit Diaconus lectricium, vt ſublimitatem doctrinæ Euangelicæ ſignificet: ſecundum illud Eſaiæ: *Eſa. 40.* Super montem excelſum aſcende tu, qui Euangelizas Sion. Incenſo, quod eſt bonæ opinionis ſignum, locum aſpergit, in quo legendū eſt Euangelium, quia qui hic bonum nuncium portant, confidenter dicunt: Chriſti bonus odor ſumus in omni loco. Subdiaconus puluil- *2. Cor. 2.* num, quem ante pectus ſuum deferebat, Euāgelij libro ſupponit: quod ſignat Euangelij verba corde humili, & ſuaui ſuſcipienda. Lecturus Euangelium Diaconus ſe vertit ad Aquilonem, per quem populus Gentiū deſignatur. Vnde: Deus ab Auſtro veniet. Quibus idem *Abac. 3.* Euangelium primò prædicatū eſt & in fine ſeculi prædicabitur. Quod etiā in officio Miſſæ cōmemoratur, dum ſacerdos primò ad Auſtrum ſtat, deinde ad Aquilonem, tertiò iterum ad Auſtrū. Diaconus igitur aſtantes ad audiendum erigit dicens: Dominus vobiſcum. In quo attentionem captat, & beneuolentiam. Vnde illi tanquam attenti & beneuoli reſpondent. Et cum ſpiritu tuo. Dociles reddit dicendo: Sequentia ſancti Euangelij, vel initium ſancti Euangelij. Quod enim agit rhetorū doctrina in captationibus, perficit ſummæ naturæ ſcientiæ in Theologicis ſermonibus. Reſpondent: Gloria tibi Domine: glorificantes Deum, quòd nobis *Act. 11.* miſſum eſt ſalutis verbum. Iuxta illud: Et glorificauerunt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus Deus pœnitētiam ad vitam dedit. Signant etiam ſe in fronte, vbi ſedes eſt verecundiæ, vt ſe de verbis Crucifixi non erubeſcere ſignificent, vel ne occulta diaboli ſuggeſtio corda eorum ab auditu Euangelij auertat. Signum enim Crucis diabolo valde formidoloſum eſt. Diſcooperta habent capita, vt ſe audire paratos ipſo habitu corporis inſinuent.

Signum crucis Chriſtianis glorioſū, & diabolo formidoloſum.

De ſymbolo Apoſtolorum, quando, & quare cantandum ſit.

CAP. XXI.

SIcut poſt prædicationem Domini maiora quàm ante chriſmaturn dona gratia largiente effuſa ſunt, ſic poſt Euangelij lectionem maiora ſacramenta ordinata. Tunc ſi ſit dies Dominica, vel Paſchalis, ſiue Pentecoſtes ſolennitas, cantatur fidei Symbolum: quod eſt, Credo in vnum Deum, &c. Maximè enim Reſurrectionis vel Pentecoſtes ſacramentum reſpicit hoc fidei tripudium, quādo noua proles Eccleſiæ vitalis fontis ingreſſura lauacrum vel de nouo ingreſſa, reddit eius, quam catechizata didicit, Chriſtianæ fidei Symbolum. Cantatur & in feſtis Apoſtolorum, quia ab ipſis eſt compoſitum. Necnon & in feſtiuitate qualibet beatæ Mariæ virginis, quia & ipſa ibi commemoratur, vbi dicitur: Natus ex Maria virgine, & Apoſtoli eam in opere habuerunt adiutricem, multa enim per eam didicerunt. Ipſa enim attentiua, vt mater, conſeruauerat omnia verba, conferens ea in corde ſuo. Interim Subdiaconus circumfert Euangelium omnibus religioſo oſculo ſa- *Luc. 2.* lutandum, quia Euangelium Iudæis & Gentibus propter diuerſitatem obſeruantiarum diſſidentibus pacem attulit temporalem, & nunciauit æternam vtriuſque ſcilicet populi cum Deo & Angelis eius. Deinde liber ad altare refertur, & in loco ſuo reponitur, vt ad imitationem Apoſtolorum Miniſtri quicquid actum eſt, non ſibi ſed Domino aſcribendum eſſe inſinuent.

De offerenda, & ſignificatione verſuum eius.

CAP. XXII.

SEquitur offerenda nomen habens ab offerendo, eo quòd cantetur, quando creatori noſtro laudis offerimus ſacrificium. Hic magis & magis aperiendum fidei oſtium, & animæ triclinia pandenda ſunt, vt quicquid Angelus ille clamauit magno clamore Euangelij, credat mulier illa magna, ſcilicet Eccleſia, quæ in Apo- *Apoc. 12.* calypſi viſa eſt amicta Sole, ſcilicet quem induit in baptiſmate. Lunam habens ſub pedibus, videlicet omnia mutabilia calcās. Luna enim mutabilis eſt, & ideò mutabilē mundum ſignificat. Et in capite ſuo geſtās coronam duodecim ſtellarum, id eſt, chorum duodecim Apoſtolorum, & in vtero habens & clamabat parturiens, & cruciabatur vt pareret. Huius in vtero habentis, clamantis, & parturientis ſalubrem cruciatum offerendo grauis, & grandiſonus imitatur cantus, qui pneumatibus diſtenta frequentibus, & ſuis fœcūda verſibus, quātumuis longa iubilatione nō valet ſatis exprimere quod ſignificat. Quidni obnixius corde clamet ad Dominū, qui per Euāgelica verba excitatus eſt, & ſuæ ſalutis myſterium parari videt? Cum concentu uſque memorato præparata ſacra panis & vini oblatio ſic ad ſanctum altare peruenit, vt Subdiaconus ad Diaconum, Diaconus ad manum perferat ſacerdotis. Lex enim quam per Subdiaconum ſignificari diximus, ſacrificium noſtræ ſalutis tantum præfigurauit in Melchiſedech, ſed per Euangelicam traditionem ad altare, id eſt ad ſolennem ritum Eccleſiæ peruenit.

De oratione ſecreta, & patena ferenda.

CAP. XXIII.

SAcerdos in ſilentio ſtans ſuper oblata dicit orationem, in cuius fine leuat vocem dicens: Per omnia ſæcula ſeculorum: vt à choro reſpondeatur. Amen. Quod eſt confirmatio præcedentium. Dignum eſt enim vt in tanto myſterio omnes aſtantes orent, ſicut ſacerdos primò ad eos conuerſus exhortatur. Orant autem quodāmodo, quando orationem ſacerdotis hac confirmatione proſequuntur. Interim Diaconus patenam Subdiacono porrigit, ſubdiaconus eandē inuolutam porrigit acolyto. Hoc autem de lege veteri ſumptū videtur, vbi præcipitur, vt filij Caath vaſa ſanctuarij à filiis Aarō prius inuoluta accipiant, & nō tangant ea nuda, ne moriantur: quia myſteria non omnibus quidem ſunt reue- *Num. 4.* landa, ab eis tamen, quibus reuelanda non ſunt, quodāmodo ſunt portanda, id eſt, cum reuerētia & veneratione, eo amplius quia latent, ſunt obſeruanda.

De præfatione. CAP. XXIV.

SAcerdos rem attentione dignam dicturus præmittit ſalutationem, optans nos tales eſſe, vt tanti ſacramenti perceptione digni ſimus. Vnde & dicit: Surſum corda, habeatis, ſcilicet. Non enim cœleſti cibo digna ſunt corda terrenis dedita. Chorus autem, ne poſſit ei dici: Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis: reſpondet: Habemus ad Dominum: corda, ſcilicet. Deinde ſacerdos gratias Deo agendas dicit de redemptione, ſcilicet humani generis per Chriſtū, cuius repræſentatio præſto eſt in altari. Vnde de Chriſto loquens ſubiungit. Per quem maieſtatem tuam laudant Angeli, &c. Siquidem *Matt. 11.* Angeli de reparatione noſtra laudant Deum patrem, *Ioan. 7.* quæ ipſius diſpoſitione facta eſt per Filium. Ob eandem cauſam adorant eum Dominationes, qui eſt alius ordo Angelorum, quia de redemptis per Chriſtum adimpletur numerus eorum. Conſiderantes autem quoque tam alti conſilij profunditatem tremunt Poteſta-

tes

teſtates, & inde cum laudibus Angelorum rogat laudes admitti ſeruulorum. Supplici confeſſione, id eſt, ſupplici laudatione dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus, propter perſonarum Trinitaté. Dominus Deus ſingulariter & ſemel, propter naturæ vnitatem. Oſanna, id eſt, ſalua obſecro in excelſis, quaſi ſi dicat non ea ſalute hic (Pſal. 35.) ſaluari peto, qua homines & iumẽta ſaluabis Domine: ſed in excelſis ſalute æterna. Hunc hymnũ ſacerdos cum choro dicere debet, qui & ſuas & aliorum preces admitti deprecatus eſt in præfatione præcedenti.

Summa ſententiæ totius canonis.

CAP. XXV.

Sed iam de ipſo canone tractantes breuitaté propter memoriã, prout in tanta re fieri poterit, obſeruare curabimus. Totã ſequenté ſeriem vſque ad vltimam orationé Romano more canonem appellamus propter regularem ſacramentorũ confectionem. (B) Hunc multipliciter expoſitũ inuenitur diligentia patrum. Conſulens verò infirmitati noſtræ diuina gratia, antiqua capitula ſenſuum nouitate ſæpè perfundit, vt quos maiores in eis ſentire nequiuerunt, inſpirante Dei ſapientia ſentiant minores. Senſus itaq; noui cum ſubito effulſerint ſupra omnem humanũ modum, miramur (Eſa 60.) vbi nunc vſque latuerint, vnde tã inopinatè, & abſque ſtudio emerſerint. Ex ipſa verò admiratione, & inopina (Pſal 80.) exultatione dilatatur cor: ſicut ſcriptum eſt: Mirabitur & dilatabitur cor tuum. Et ob ipſam dilatationem adimpletur deuotione, dilectione, delectatione iuxta illud: Dilata os tuum, & implebo illud. Nonnunquam (Pſal. 30) verò luce clarius viſu, & ſuper mel, & fauum dulcius guſtatu, dum per eadem tranſimus, abſconduntur. Iuxta illud: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Dñe, (Eccl. 8.) quam abſcondiſti timentibus te, vt timeant te. Ipſa enim abſconſio timorem gignit horribilem, horror dolorem, dolor gemitus, ſuſpiria, & internos animi queſtus inenarrabiles, ita vt nil minus lugeamus nos amiſiſſe vetera, quàm gaudeamus inueniſſe noua. Sicq; vtraque viciſſitudine, gaudij ſcilicet, de reuelatione occultorum, & mœroris de occultatione, ac ſi inter duas molas confracti, comminuti, & permoliti in ſimilaginem ſacrificij Dei tranſimus. Quibus iſta deſunt, ſaltem inter (Dan. 3.) molas timoris & ſpei exagitantur. Memores enim quia in multis delinquimus omnes: & ſcientes quoniam qui (1. Cor. 11) indignè ſuſcipit, ad quod ſe præparet ſacramentum, iudicium ſibi manducat & bibit, accedere metuunt. De miſericordia verò Dei confidentes, qui de indignis fa- (D) cit dignos, & de peccatoribus iuſtos: & in memoria il- (Ioan 6.) lud tenentes: qui manducat me, viuit propter me: ipſe manet in me, & ego in eo ſpe trahente, timore trahente, cum corde contrito & humiliato ad ſacrum myſterium accedunt, & hac quaſi duarum molarum colliſione ſeſe ſimilam ſacrificio Dei aptã efficiunt. Ipſamque vtroq; genere lachrymarũ, id eſt, compunctionis & deuotionis commiſcentes & in clibano cordis igne doloris, vel charitatis, & deſiderij feruore ſuccenſi coquentes, ſeipſos panes propoſitionis Deo offerunt. Seipſos etiam cum Chriſto intus coram Domino Deo crucifigunt, ſicut & extra in manuum extenſione formã Crucis in ſe oſtendunt. Felices, qui ſic ſæpius afficiuntur, (Ioan. 3.) qui ſic deſuper viſitantur. Verùm quoniam nos nobiſmetipſis minimè cõſtamus: ſed ſpiritus vbi vult ſpirat, (E) & neſcimus vnde veniat, aut quo vadat: & q; non poteſt homo à ſeipſo accipere quicquã, nec pro voto ab alio, ſed ſicut datum fuerit deſuper inuenit artificium cæleſte, quomodo & nos & noſtra ſimul Domino offeramus: & vt columna baſi innixa fortius ſtaret, & aptius, voluit cæleſtis artifex, vt de veteri ſacrificiorum ritu & materia ſacrificij ſumeretur & forma. Duo quippe ſacrifices præcipui ſub lege fuiſſe feruntur, Melchiſedech & Aaron. A Melchiſedech ſacerdotio, docente Domino didicit Eccleſia quod offerret. Ille enim de quo dictum eſt: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech: panem & vinum, quæ ante Mel-

(Duo præcipuè ſub lege ſacrifices fuere.)

chiſedech in figura obtulerat, in corpus & ſanguinem (Pſ. 109. Gen. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11) ſuum conſecrauit in cœna: & in Eccleſia idem fieri præ- (A) cepit. A ſacerdotio autẽ Aaron formã ſacerdotij ſumpſit eccleſia. Tabernaculum enim Dei cum hominibus ſic compoſitum eſt in deſerto, vt in atrio exterius altare haberet æneum, vbi animalium carnes cremabantur. Intus autem in tabernaculo aliud erat aureũ, quod dicebatur altare thymiamatis, vbi thura cremabantur, & alia quæ odoriferũ facerent fumum. Poſt quod intimo & ſupremo loco poſitum erat propitiatorium, quæ ſancta ſanctorum dicebatur. Inter propitiatoriũ & altare aureum oppandebatur velum, quod in paſſione Domini ſciſſum eſt, vt pateret propitiatorium. Inter altare aureum & æneum, velum quidem in eremo, ſed murus diuidebat in templo: de quo peccator per pœnitentiam tendens ad iuſtitiã myſticè ſic loquitur: Et in Deo meo (B) tranſgrediar murum. (Pſal. 17.) In his tribus locis Aarõ ſacrificia ſingulis debita offerebat. Super altare æneum in atrio ſacrificia animalium comburebãtur, poſt quod ſacrificium ſacerdos de igne altaris eiuſdem ſumens carbones ferebat in ſancta, & ſuper altare aureum thymiama incẽdebat. Deinde de carbonibus eiuſdem altaris ponens in thuribulo, fumum thuris abundantiſſimum deferebat vltra velum in Sancta ſanctorum, adeò vt obſtante fumo clare videre non poſſet propitiatorium aut duo Cherubim, quę ſuper illud ſtabant, & alis expanſis illud obumbrabant. Ad illud propitiatorium ſummus Pontifex ſolus ſemel in anno cum ſanguine intrabat. Sic diſpoſitum & ad hoc erat in deſerto tabernaculum, iuxta quam diſpoſitionem factum eſt templum.

De ſignificatione altaris exterioris.

CAP. XXVI.

(C) Sed quoniam ſecundum Apoſtolũ hęc omnia vmbram prætendebant futurorum, primum & æneum altare cor contritum & humiliatum ſignificare intelligimus. In quo dum quod vt iumentum viximus, & irrationabiles actus per pœnitentiam mactamus, quid niſi diuerſorum generum animalia Deo ſacrificamus? (1. Cor. 10) Talia etenim animalia Deo in conuerſione peccatoris qui per peccatum quidem foris eſt, & niſi per condignam pœnitentiam non intrat ad iuſtitiam, mactat cordis compunctio, excoriat oris confeſſio, in fruſta diuidit diiudicatio, cõburit condigna afflictio. Æneum quidem eſt obſcurum videlicet & ſonorum: quia collocatur pœnitens in ſemetipſo in obſcuris, dum anxiatur in eo ſpiritus eius, & in eo turbatum eſt cor eius: & (D) de profundis fortiter clamet opus eſt, vt vox eius audiatur in excelſis. Hanc horum animalium ſuper hoc altare oblationem Deo inuiſibiliter faciendam ſignificamus, & quodammodo viſibiliter facimus, cum præmiſſis quibuſdam orationibus, ſeu quibuſdam poſtulationibus cum incenſo aſtectum, id eſt, ſuffragiis Apoſtolorum ac Martyrum, ſuper viſibile altare viſibiles hoſtias panis & vini offerimus. Et hæc omnia quaſi adhuc foris arguuntur, dum quæ fiunt, & quomodo fiunt, foris conſpiciuntur. Vnde & ad ſeruum, qui non manet in domo in æternum, pertinere noſcuntur: quamobrẽ & ſeruitutis oblatio dicuntur. Sicut dicitur: Hanc oblationem ſeruitutis noſtræ. Oblationem ſeruitutis rectè nominamus panem & vinum: nam cũ homo de ter- (Ioan. 8.) (E) ra ſumptus per naturam ſuper terram Dominus eſſet conſtitutus per gratiam, ab auctore naturæ & datore gratiæ recedens per culpam, infra terram damnatus eſt per iuſtitiam. Vnde cui terra famularetur gratis fertilis ad ſuauitatem, nunc multis & miris obſequiis delinita & plurimis exculta laboribus, vix largitur ad neceſſitatem: ſicut ſcriptum eſt: In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. (Gen. 3.) Quoniam ergo in victualibus, ſine quibus vita animalis non tranſigitur, principalia ſunt panis & vinum: hæc ſeruus offerens, quod animaliter viuit occidit: vitam enim occidit, qui victum ſibi ſubtrahit. Hinc eſt eſt quod à Sapiente dicitur ad menſam (Eccl. 31.) magnam ſediſti: diligenter attende quæ tibi apponuntur.

tur. Fige cultrum in gutture tuo, ſciens quòd talia te oportet præparare. Menſa magna altare Domini eſt. Ille A *Prou. 23.* nobis apponitur ad refectionem, qui corpus & animã ſuam poſuit pro nobis ad redemptionem. Attendendũ *Deo, quid & qualiter offerẽdũ.* eſt, quòd talia oportet etiam illi præparare, id eſt, pro illo noſtrum ſimul & ſimiliter corpus & animã ponere, Sic enim per ſpiritum conſilij reſpondet Propheta: Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit *Pſal. 115.* mihi? Calicem ſalutaris accipiam. Formam verò attende, quam ſubtiliter & eleganter expreſſit dicens: Fige cultrum in gutture tuo. Cultrum quippe abſtinentię & inediæ quaſi in gutture figimus, dum qui victũ noſtrũ Deo obtulimus, de eo poſtmodũ parcè & timidè quaſi de altario Dei ad neceſſitatem ſumimus. Nam qui alta- *1. Cor. 9.* rio deſeruiunt, ordinauit Deus de altario viuere. Alioquin ſi poſt oblationẽ talem iterum delicioſè & luxurioſè quaſi de noſtro aſſumimus, totũ quod offerimus auferimus, & de rapina iam peius viuimus. Habemus igitur quid, & qualiter ſuper primum altare offerimus.

De ſignificatione altaris interioris.

CAP. XXVII.

SEcundum altare, quod & intus erat & aureum, altare fidei ſignificat in corde per pœnitentiam purgato, teſtimonio bonæ conſcientiæ rutilante & claro. *Galat. 3.* Hoc etiam altare iuſtitiæ dicitur, quia ex fide iuſtitia, ſi- *Abac. 2.* cut ſcriptum eſt: Credidit Abraham Deo, & reputatum *Pſal. 50.* eſt ei ad iuſtitiam. Et in Abacuc: Iuſtus meus in fide ſua viuet. Super hoc altare ſacrificium iuſtitiæ, oblationes, & holocauſta, vitulos labiorum noſtrorum offerimus, dum non iam ſicut prius noſtra deploramus commiſſa, ſed in diuinis exultamus, non iam de commiſſione criminum gemimus, ſed de collatione virtutum gratias agimus, dum vitam, & opera, orationeſque noſtras Deo fieri acceptabiles poſtulamus, dum deuotio lacrymas fundit, & patriæ delicias deſiderans, de incolatus diuturnitate gemit. Super idem altare ſacerdos per oblationem victualium ſuorum iam mundo mortificatus, ſed viuens Deo: non iam vetus Melchiſedech, natus de carne caro, ſed nouus homo natus de ſpiritu ſpiritus, offert inuiſibilem hoſtiam carnis, & ſanguinis. Quid enim ſuper altare fidei congruentius dicitur offerri, quã ſacrificium illud ſanctiſſimũ, quod ſola fide percipitur, in ſola fide prodeſt, & merito fidei acceptatur. Hoc ſacrificium ſuper altare fidei offertur in odorem ſuauitatis, ſed & oratio ſuper illud oblata quaſi ſuauitatis odor ſuſcipitur à Domino, ſicut dictũ eſt: Dirigatur oratio mea *Pſal. 140.* ſicut incenſum in conſpectu tuo. Super altare aureum carbones de alio altari ſumpti ponuntur ad cremandũ thymiamata orationum, quoniã primò Spiritus ſancti igne ſuccenditur cor ad deflendum peccata, & eodem igne poſtea ſuccenditur ad emittendam ſurſum dulciũ orationum fragrantiã, dum homo iam per pœnitentiã purgatus deſiderat venire, & apparere ante faciem Dei: ibi ignis Spiritus ſancti elicit quaſi de ligno viridi lacrymas compunctionis, hic lacrymas deuotionis.

De propitiatorio myſtico.

CAP. XXVIII.

TErtius locus, qui dicebatur Sãcta ſanctorum velo quodam erat à ſanctis diuiſus. Vltra velũ erat arca teſtamenti, & ſuper eam propitiatorium, menſa ſcilicet aurea eiuſdem menſuræ, cuius & arca. Sic dicta, quia ibi Dominus apparens Moyſi propitiabatur populo ſuo. Arca humanitatem Chriſti ſignificat, quæ eſt vltra velum, quia Chriſtus vltra cœlum aſcendit, & ſedet ad dexteram Patris, id eſt, in potioribus eius bonis. Propitiatorium ſuper arcam propitiatio Dei eſt ſuper Chriſtum, Vnde Apoſtolus: Quẽ propoſuit Deus pro- *Rom. 3.* pitiatorem per fidem in ſanguine eius. Vel propitiatorium eſt Dei miſericordia, per quam populo ſuo propitiatur. Quæ benè dicitur eſſe ſuper hominem Chriſtũ, quia miſericordia Dei ipſa eſt diuinitas. Ad hanc arcã, ad hoc propitiatorium, nouus ſacerdos poſt ſacrificium animalium in altari primò, poſt oblationem carnis & ſanguinis Chriſti in ſecundo, accedere ſatagit cum thuribulo igne altaris pleno, id eſt, cum corde alto, ſicut ſcriptum eſt: Accedet homo ad cor altũ, & igne Spiri- *Pſal. 63.* tus ſancti accenſo cum thymiamate orationũ abundãtiſſimo, adeò vt quę vltra velum ſunt, clarè videri non poſſint, quia quãtò deuotiori affectu ad Deũ tendimus tantò magis eum non poſſe comprehendi intelligimus. Vnde: Oculi tui auolare me fecerũt, & : Accedet homo *Cant. 6.* ad cor altum, & exaltabitur Deus. Sacerdos igitur illuc *Pſal. 63.* mente tendens: ſed inſufficientiam ſuam recognoſcens, vidẽs cordis oculis Angelos ſuper propitiatorium ſtantes, vtpotè ad auxiliandũ paratos, rogat ſacrificium ſuũ eò prouehi, vt ipſe Deo iungatur & vniatur, & ſpiritui adhærens vnus ſpiritus cum eo efficiatur. Supplices te rogamus. Sed iam verbis canonis inſiſtamus, & qualiter B prædicta tria ibi adaptentur, explicare curemus.

Canonis expoſitio.

CAP. XXIX.

SAcrum canonem, quem alij multiplici ratione multipliciter diuiſerunt, in tres partimur actiones. Primæ initium eſt: Te igitur, vſque: Qui pridie quàm pateretur. In hac principalia victus noſtri, panẽ ſcilicet, qui cor hominis confirmat, & vinũ, quod lætificat cor hominis, offerimus Domino in ſacrificiũ. Hæc triplici vocabulo nuncupamus. Dona dicimus, quia nobis à Deo ſunt donata: Munera, quia à nobis illi oblata. Donum enim eſt, quod à ſuperiore datur: Munus, quod ab inferiore. Quod autem additur: hæc ſacrificia: determina- *Doni & muneris differẽtia.* tio eſt, qualiter Deus indemuneretur. Super illa fit Crucis ſignum in memoriã Dominicę paſſionis, cuius nos C participes facimus, dum vitę noſtræ ſuſtentamenta nobis ſubtrahendo, Deo offerimus. Ter autem ſignamus ea, quia virtute Trinitatis omnis conſecratio perficitur. In hac prima actione oratio fit pro omnibus, quorum idem eſt ſacrificium, quique illi vera ſimilitudine conueniunt; In eo videlicet, quòd cum ſint multi, ſic per vnam fidem & vnum ſpiritum in vnũ corpus Eccleſiæ ſunt cõiũcti, quomodo panis ille de multis cõfectus eſt granis, & vinum ex multis confluxit acinis. Deinde ad *Cultores eccleſiæ qui dicantur.* cultores Eccleſiæ ſpecialis decurrit oratio. Cultores autem Eccleſiæ dicuntur, qui ſarculo correctionis, & ſanctis documentis eam excolunt: In ſequenti orationis tomo dicitur. Qui tibi offerunt pro ſe, ſuiſque omnibus. Vbi licet propoſitio, pro, eodem modo, quo in cæteris clauſulis poſſit accipi, hoc tamen ſenſu non incon- D uenienter accipitur, vt hæc ſcilicet panem & vinum, quæ in victu vitæ animalis principalia ſunt offerendo: ſeipſos & ſua omnia, id eſt, totum victum ſuum offerre dicantur. Præcipua quippe illius portio ſunt, & totum figurant. Sequitur: Cõmunicantes. & memoriã venerantes. Vbi licet ſcriptores quaſi capituli initiũ faciant, eo quòd in quibuſdã ſolennitatibus hæc diuerſitas quędam inuenitur, iungitur tamen præmiſſis hoc modo. Offerunt pro ſe ſuiſque ipſi dico communicantes, in Eccleſiæ communione per fidem manentes.

De myſtico rationali.

CAP. XXX.

DEinde Sanctorum nomina recenſentur, vt cum ſuffragiis eorum quaſi cum incenſo arietũ obla- E ta acceptentur noſtra ſacrificia. In huius rei ſignifica- *Exod. 28.* tionem Aaron in rationali, quod erat ei in pectore, duodecim Patriarcharũ nomina aſcripta ferebat. Et hęc autem cõmemoratio Sanctorum, & illa nominũ inſcriptio, hoc intendit, vt quicunq; ad menſam Domini accedis, ſanctorum patrum puritatem mente imiteris.

Quid petat actionis primæ oratio.

CAP. XXXI.

HAnc igitur oblationem. Hæc omnia tanquam ad ſeruũ pertinentia adhuc quaſi foris aguntur: vnde & munera præmiſſa oblatio ſeruitutis hic dicuntur, & oratio circa ea verſatur, in quibus afficitur ſeruus: videlicet vt pax ei temporalis conferatur, & æterna poſſit euadere ſupplicia. Non adhuc ad hæreditatem ſuſpirat

tanquam

tamquam filius, ſed verbera metuit vt ſeruus.

¶ Sequitur: Quam oblationem, præparatio eſt ad ſecundã actionem, quaſi dicat ſeruus: Altioris opus eſt conſilij: totũ quod potui feci, ſed in toto non ſatis feci. Non poſſumus amplius aliquid: occidere me poſſum, viuificare non poſſum. Itaque oratione me erigam ad eum, qui omnia poteſt. Dicam itaque ei, dicam: *Domine*, feci quod potui, oblationem noſtram fieri iubeas benedictam in melius promouendo, vt quæ cibus eſt corporis, fiat animę cibus ſalutaris: Aſcriptam, id eſt in filij perſona diuinitati appropriatam: Ratã, vt quod noſtro geritur miniſterio ratum habeas, ac ſi ſine nobis manibus tuis idem ageretur. Hæc tria verba dicendo, ſuper duo oblata ſimul ter ſignum Crucis facimus: quod in omnibus conſecrationibus familiare eſt & domeſticũ. Per virtutẽ enim Crucis Domini multa credimus operari. Ideo ter, quia per virtutem Crucis pariter Trinitas operatur. Sequitur: Rationabilem, id eſt rationabiliter oblatam: vt qui recte offerimus, recte etiam diuidamus. Deinde quid ſub illis trib⁹ verbis implorauerit ſacerdos, manifeſtius oſtendit, cum dicit: Vt nobis corpus, &c. ſubaudias hæc oblatio ſenſus: de hac oblatione panis & vini fiat nobis, id eſt ad profectũ noſtrum, caro & ſanguis Chriſti. Hæc dicendo ſemel fit Crucis ſignũ ſuper panem, & ſemel ſuper calicem, vt per virtutem Crucis, vna intelligatur in vtroque operatio Trinitatis, cuius memoria facta fuerat in tribus ſignis præmiſſis. Nõnulli tamen quinque ſigna referunt ad quinq; Chriſti vulnera. Hac igitur oratione præmiſſã ſacerdos in fide nil hæſitans accedit ad actionem ſecundam.

De Actione ſecunda. Cap. XXXII.

Pſa. 67. QVi pridie quam pateretur, &c. Ad hæc verba potentia & efficacia (ſicut ſcriptum eſt: Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis.) Ad hæc inquam verba: Hoc eſt corpus meum, fit ſuper omnem humanam rationem diuina virtute, humana ſolicitudine, de cibo corporis eſca ſpiritualis, & deſcendente ſuper panem & vinum immenſæ maieſtatis virtute, tã verã diuinitatem & humanitatem Chriſti in cælo regnantis accipimus, quam veram ſubſtãtiã ignis à Sole ſuppoſita chryſtalli ſphæra exigua mutuare poſſumus. Solæ manus Chriſti tor- *Cant. 5. Ioan 15.* natiles, aureæ, plenæ hyacinthis: eius qui dicit Sine me nihil poteſtis facere: hæc operãtur per manus ſacerdotis, quæ manibus ſuis cõformatæ ſunt, maxime, quia vt hæc operari cũ ipſo, & per ipſum, & cũ ipſo poſſint oleo ſacro conſignatæ ſunt. Tam ſacrã igitur hoſtiam ſuper inuiſibile fidei altare offerens ſacerdos non tã vt prius timide loquitur, neq; hoſtiam nominat ſeruitutis, ſed cũ exultatione & lætitia ſpirituali dicit. Præclaræ maieſtati tuæ offerimus de tuis datis, quæ videlicet nobis dediſti ad corporis ſuſtentationem: ac datis, quæ ſcilicet tibi ſacrificãdo dedimus. Hæc enim virtute tua in corpus & ſanguinem filij tui conſecramus: Hoſtiam purã & purificantem, ſanctam & ſanctificãtem, immaculatam immaculatos efficientem, id eſt panem ſanctæ vitæ, non temporalis, non animalis, ſed ſpiritualis & ęternæ: & calicem, qui in perpetuum ſaluare, & ſatiare poteſt: & ideo ſalutis æternæ. Notandum, quod conſignatio facta ſuper panem & calicem ante conſecrationem quaſi oratio eſt, vt conſecratio compleatur: poſt conſecrationem vero iterata conſignatio, conſecrationis iam adimpletæ quædam eſt teſtificatio. Illud quoq; prætermittendum non eſt, quod in hoc capitulo ſancta Eccleſia miſericordiæ Domini tria proponit inſignia, ſcilicet beatam paſſionem, ab inferis reſurrectionem, & in cœlos glorioſam aſcenſionem. Primũ vulnerat Eccleſiam charitate, alterum confortat fide, tertium lætificat ſpe. Primo conformari nos oportet in actione prima: ſecundo in actione ſecunda myſterium fidei cum deuotione precum offerendo: tertio in tertia, Chriſtum Dominum in dextera Patris gloria & honore coronatum contemplando. Dicit enim: Hoc facite in meam commemorationem.

Conſignationis ante conſecrationẽ & conſignationis poſt conſecratio nem facta differentia. Miſericordia Chriſti inſignia quæ. Luca 22.

Quid petat oratio Actionis ſecundæ.
Cap. XXXIII.

SEquitur: Supra quæ propitio. Poſt oblationem verò & ſummi ſacrificij ſuper idem altare fidei offert ſacrificium orationis, & altius adhuc aliquid expetit, cui donec per corpus Chriſti in cælis Deo vniatur, & per humanitatẽ diuinitati cõiungatur, nihil ſufficit. Quippe, qui ſcalam ſibi erexit, aſcẽdere ſatagit. Vnde & poſt tantam oblationem accingit ſe adhuc ad orationem dicens. Supra quæ propitio, &c. Et quaſi per gradus ipſius ſcalæ aſcendẽs commemorat munus Abel pueri, ſacrificium Abrahæ Patriarchæ, oblationẽ Melchiſedech ſacerdotis: qui in pane & vino ſpeciem veri ſacrificij eleganter expreſſit, ſicut Abraham veritatem in filio, & Abel innocẽtiæ munus in agno. Quod dicit: Sicut accepta habere dignatus es munera, &c. non optat ſimiliter acceptari oblationes. (Hæc enim multo eſt acceptabilior) ſed offerentes. Hac itaque oratione fretus cum fiducia accedit ad actionem tertiam. *Gen. 14. Gen. 22. Gen. 4.*

De Actione tertia. Cap. XXXIV.

SEd quoniam ad illud ſummum & ſublime altare propitiatorium inuiſibile, videlicet in conſpectu diuinæ maieſtatis, vbi ſummus & perpetuus ſacerdos aſſiſtit vultui Dei patris, nondũ vt vult valet aſcendere, ſicut ipſe ante altare viſibile ſe inclinans ſignificat: rogat per manus Angeli ſui, videlicet cuſtodis, ſuum ob ſacrificium perferri, vt virtuti ſacramenti ipſius cõmunicet, vt per corpus Chriſti, quod in cœlo eſt, & de altari viſibili in terra ſuſcipitur, ad ſummam propitiationem Dei perueniat, & ei vniri mereatur. Hæc eſt enim illa perfecta benedictio, de qua dicit: Omni benedictione cœleſti, & gratia repleamur. Sacrificiũ per manus Angeli perferri nil aliud intelligimus, quam ipſum cooperari noſtræ deuotioni. Cooperatur autem nobiſcũ pro nobis orando, modoq; mirabili, & inuiſibili bona mentibus noſtris ſuggerendo. Vel forte ſingulare poſuit pro plurali, Angeli pro Angelorũ. Dicit enim B. Greg. l. 4. dialog. quod in ipſa immolationis hora ad vocẽ ſacerdotis aperiuntur cœli, adſunt Angelorum chori, ſummis ima ſociantur, terrena cæleſtibus iunguntur, & fit vnum ex viſibilibus & inuiſibilibus. *Sacerdos habet ſuam ei neceſſariã dignitatem.*

De oratione pro defunctis.
Cap. XXXV.

SEquitur. Memento etiam Domine, &c. Sicut in prima actione, vbi vitæ animalis ſuſtentamẽta offerebat, rogabat pro viuis: ita in hac tertia, vbi poſteriorum oblitus, & in anteriora ſe extendens vniri Deo quærit, rogat pro defunctis, qui eodem indigẽt cibo, vt merito charitatis, dum alijs orat quod ſibi, impetret & ſibi & alijs. Sciens autẽ quoſdam ſaluandorũ (pro ſolis enim ſaluandis orat) poſt deceſſum ſuum pœnis purgatorijs detineri, primo eis locũ refrigerij rogat concedi, deinde lucem, vt Deum ſicut eſt videant. Ad vltimum pacẽ, de qua dictum eſt: Pacẽ meam do vobis, pacem relinquo vobis, pacem, ſcilicet ſuper pacẽ, quam etiam paulo poſt in tertia repetitione Agnus Dei, Eccleſia ſibi donari poſtulat dicens: Dona nobis pacem. Hæc pax in vnitate capitis & membrorum conſiſtit. *Ioā. 14.*

De myſtico ſuperhumerali.
Cap. XXXVI.

SEquens capitulum nobis quoque cõmemorat nomina Sanctorum, quorum interuentu ſacerdos vult impetrare, quod poſtulat. Et videtur hoc quoque de legali ſacerdotio ſumptum. Sicut enim in rationali ſacerdos legalis ferebat in pectore duodecim lapides precioſos, duodecim nominibus filiorum Iſrael inſculptos, ſicut ſupra dictum eſt: ita in ſuperhumerali ferebat ſuper humeros duos lapides onychinos auro incluſos, & eiſdem nominibus inſignitos. Sex quippe no- *Exod. 28.*

& alleuiabit Dominus infirmum: & ſi in peccatis fuerit, dimittentur ei. Hic ſacramentum eſt vnctio, res ſacramenti peccatorum remiſſio. Hoc ſacramentum contemnere damnabile eſt. Sine contemptu abſque eo decedere, damnabile non eſt. Hoc ſacramentum ſæpius iterari poteſt, ſicut & quod maius eſt Eucharistiæ ſacramentum. Auguſtinus tamen dicit ſacramentum non eſſe reiterandum. Sed hoc de ſacramentis Baptiſmi, & confirmationis (de quibus tunc ſermo erat) intelligendum eſt. Vel forte non dicitur iteratio ſacramenti, & ſi pro parte iteretur. Licet enim iteratio fiat quantum ad perſonam, quæ rerum ſuſcipit ſacramentum, tamen non eſt iteratio quantum ad hoſtiam, vel oleum.

Quod hæc ſacra infirmorū vnctio fuit inſtituta, ideoque vere & propriè ſacramentū noui Teſtā. à Chriſto Domino noſtro apud Marcum quidem inſinuatū ſed per Iacobum Apoſt. fidelibus commendatū, atque promulgatū, ideo docent 11. Cano. eiuſdem Seſſ. & Anathematizat hanc veram doctrinam negantes.

De coniugio. CAP. XXVIII.

EXpeditis his, quæ de quinque ſacramentis generalibus nullatenus oportet ignorare: ad duo particularia accedamus. In quibus licet ſacramentum ordinationis dignius ſit, de coniugio tamen prius nos volumus expedire. In coniugio quoddam Trinitatis veſtigium inuenitur. Eſt enim vir principium, vnde mulier. De quib. procedit tertium, id eſt, proles. Inſtitutio coniugij in paradiſo facta eſt ante peccatum propter humani generis propagationem: dicente Domino: Creſcite & multiplicamini. Eadem coniugij cauſa manet, & in nouo Teſtamento. Sed eſt & altera, ſcilicet, fornicationis euitatio: dicente Paulo: Propter fornicationem vnuſquiſque habeat vxorem, Vbi ſubintelligendum eſt, qui legitime vxorem habere poteſt. Non enim ſub hac vniuerſitate includendi ſunt, qui ſacros ordines ſuſceperunt, vel continentiæ aliter votum fecerunt. Et ſciendum, quod cum in veteri Teſtamento vnuſquiſq; præciperetur de tribu ſua ducere vxorem, vt vnicuique tribui ſua portio terræ promiſſionis abſque confuſione ſeruaretur. In Nouo tamen Teſtamento inſtitutum eſt, vt quilibet de aliena tribu ducat vxorem, propter amplificationem charitatis, vt amor, qui non erat per cognationem naſceretur per affinitatem. Vnde qui ex eiſdem maioribus proceſſerunt poſt ſeptimum gradum poſſunt coniugio copulari: quia extunc deficit amor cognationis & notitia perſonarum ceſſante, & propinquitatis fama. Iſidorus tamen ſex tantum gradus ponit, quia gradum primum, ſcilicet duos fratres, non gradum appellat, ſed truncum.

Gen. 1. & Cap. 9. Notandū quod ſecundum iura eſt intra quartum gradum cōſanguinei poſſ. coniugio copulari.

De bonis coniugij. CAP. XXIX.

TRia ſunt bona coniugij: Fides, ſacramentum, proles. In fide, hic intelligitur fides thori. In prole, grata prolis ſuſceptio, & religioſa educatio. In ſacramento, vt qui maritali copula iuncti ſunt, ad ſpiritualem Chriſti copulam aſpirent: & qui per carnalem copulam ſunt vna caro, adhærendo Chriſto per charitatem ſint vnus ſpiritus. Eſt enim maritalis copula, coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ ſacramentum, ſiue, cuiuslibet fidelis & deuotæ animæ cum Chriſto.

Quid faciat matrimonium. CAP. XXX.

COniugium autem facit cōſenſus legitimarum perſonarū de maritali copula per verba præſentis temporis expreſſus. Vnde poſt huiuſmodi conſenſum neutri diuertere licet, ſiue ad alterius coniugium tranſeundo, ſiue clauſtrum intrando, ſiue votum continentiæ faciendo, niſi ex conſenſu alterius ſimiliter continentiæ voto ſeſe aſtringentis. Ad alias vero tranſire nuptias omnino illicitum eſt. Quod aliqui Sancti cum iam ad carnalem copulam accedendum eſſet ſponſas ſuas & thorum nuptialem fugiſſe leguntur, hoc poſt deſponſationem, in qua eſt pactio de futuro, factum eſſe, intelligendum eſt, non poſt prædictum conſenſum, qui forte tunc de conſuetudine non fiebat, aut non præceſſerat. Legitimæ autem perſonæ ſunt ad contrahendū, quarum neutrum impedit ordo, aut votum, aut conditio, aut impoſſibilitas reddendi debitum, aut cognatio, aut affinitas, aut ſpiritualis proximitas. Ordo impedit coniugium faciendum, & dirimit contractum: quia votum continentiæ ſacris ordinibus eſt adnexum, vt licet verbis non fiat, nihilominus tamen in ipſa ſuſceptione factum intelligatur. Subdiaconatus etiam inter ſacros ordines computatur, quod non fiebat antiquitus. Votum quoque verbis expreſſum impedit coniugium, vel dirimit: non tamen quantum ad iudicium Eccleſiæ, niſi fuerit publicum, quia Eccleſia de occultis non iudicat. Conditio quidem impedit, quia ſi liber duxerit ancillam, & ſe hoc ignoraſſe probauerit, ſeparabitur. Si vero ſcienter hoc fecerit, non ſeparabitur. Impoſſibilitas reddendi debitum, modo ex frigiditate naturali, modo ex maleficio contingit. In frigiditate naturali poteſt ordine canonico diſſolui matrimonium, ſed frigidus ad alias nuptias non tranſibit. Si frigiditatem allegauerit in diuortio, & ad alterius thorum tranſierit, reddetur copulæ priori. Si autem maleficium allegauerit, & facto diuortio ad alia vota tranſierit, iuxta decretū Hincmari Remorum Archiepiſcopi remanebit in ſecunda copula, nec ad priorem redire cogetur, ſicut qui frigiditatem naturalem in cauſa diuortij allegauit. Ille enim ſi facto diuortio ad alia vota tranſierit, reddetur copulæ priori. Quare? quia per opus ſequens iudicatur eum in cauſa diuortij mentitum fuiſſe, dicendo ſe naturaliter frigidum eſſe, & Eccleſiam quantum ad veritatis cognitionem fuiſſe deceptam. Non enim in eo erat impoſſibilitas reddēdi debitum ex frigiditate proueniens. Vt enim aiunt Phyſici, calor naturalis ſemel amiſſus nunquam redit. In eo autem diuortio, quod propter maleficium impetratum eſt, per opus ſequens coniugij falſitas deprehendi non poteſt. Poteſt enim fieri per maleficium, vt alicui auferatur poſſibilitas cognoſcendi iſtam, manente in eo poſſibilitate cognoſcendi aliam. Ideoque Eccleſia, quod de priori coniugio rationabiliter factum eſt, non reſcindit. Dicunt tamen quidam in diuortio naturalis frigiditatis, & in diuortio maleficij eandem regulam eſſe tenendam. Videlicet, vt qui poſtea viuente compari ad alia vota tranſierit, ad priorem cogatur redire copulam, decretumque prædicti Remorum Archiepiſcopi Hincmari non recipiunt. In vtraque tamen cauſa tam frigiditatis quam maleficij non paſſim admittendum eſt diuortium, ſed ordine canonico faciendum, vt in cauſa frigiditatis naturalis tam vir quam mulier ſeptima propinquorū manu iuret, quod ſe non cognouerunt carnaliter, nec cognoſcere potuerunt. Si autem maleficium in cauſa diuortij fuerit allegatum, prius admonendi ſunt, vt orationibus & eleemoſynis inſiſtant, & benefaciendo gratia Dei præeunte maleficij vires euacuent. Quod ſi ſic liberari non potuerint, ſeptima manu propinquorum fidem facere debent, quod maleficio impediente nec ſe cognouerunt carnali copula nec cognoſcere potuerunt: & ſic poterunt ſeparari. In huiuſmodi autem diuortijs non eſt faciendum iuramentum, quod fit in diuortio conſanguinitatis, quod ſcilicet carnali copula non ſint ſeſe deinceps cognituri. Poteſt enim aliquis ab aliqua cauſa maleficij ſeparari, & reddita ſibi coeundi cum ea poſſibilitate, ceſſante maleficio eidem reddi. Vſq; ad quem propagationis gradum cognatio coniugium impediat, ne poſſit fieri, vel factum dirimat. Et quare? Superius dictum eſt.

Legitimæ perſonæ quæ ſint. Matrimonium impedientia.

Impoſſibilitas reddendi debitum.

Quæ impediant coniugium. CAP. XXXI.

AFfinitas etiam matrimonium contrahendum impedit, & dirimit contractum. Sunt autem affinitatis tria genera. Primum genus per primas contrahitur nuptias, id eſt per nuptias, quas nullæ inter eoſdem affinitatem procreantes præcedunt. Quod autem de nuptijs honeſtioris gratia exempli dico, de qualibet carnali copula eſt intelligendum. Et hæc primi generis affinitas paribus paſſibus cum cognatione procedit, & ad eundem modum vſque ad ſeptimum protenditur gradum. In hoc autem differunt, quod cognatio totum percurrit: Affinitas autem perſonam, per quam ipſa eſt, non excedit. Verbi gratia. In vinculo conſanguinitatis impediente non potes ducere in coniugem ſororem tuam, nec filius tuus filiam eius, nec nepos

In eodem cap. 18. Affinitatis tria genera.

Cognationis & affinitatis differentia.

nepos tuus nepotem eius, & ſic vſque ad ſeptimum gradum. In affinitate nõ ſic. Tu enim omnibus vxoris tuæ conſanguineis es affinis, ſed filius tuus, ſiue nepos, ſiue etiam frater, nulli eorum propter hoc erit affinis. Sicut autem tota cognatio vxoris tuæ tibi eſt affinis, ſic tota cognatio tua vxori tuæ affinis erit, ſed non eius cognationi, quia, vt dictum eſt, affinitas perſonam non excedit. Secundum genus affinitatis eſt, quod per ſecundas contrahitur nuptias, eius ſcilicet qui iam primi generis affinitate tenebatur affinis. Et hæc affinitas vſque ad quartum protenditur gradum. Tertium genus affinitatis contrahitur per carnalem copulam eius, qui iam in ſecundo genere erat affinis. Et hoc vſque ad ſecundum ſolummodo gradum procedit. Hæc tria tribus declaremus exemplis. Vxoris tuæ filius de alio marito tibi eſt affinis affinitate primi generis. Vxor illius affinitate ſecundi generis. Secundus maritus vxoris filij tuæ vxoris tibi tenetur affinitate tertij generis. Hæc autem ſi quis plenius noſſe deſiderat, in libro decretorũ Gratiani, cauſa 35. q. 3. & 4 requirat. Proximitas ſpiritualis, quæ compaternitas dicitur, ſimiliter matrimonium & impedit, & dirimit. Eſt autem compaternitas quædam directa ſiue principalis, quædam emergens ſiue acceſſoria. Directa inter eos, quorum alter alterius filium aut filiam de ſacro fonte ſuſcepit. Acceſſoria per carnalem contrahitur copulam cum altera talium perſonarum. Verbi gratia: Vxor tua ſuſcepit ſine te de ſacro fonte filium alterius mulieris. Ecce vxor tua directa commater eſt illius, cuius filium leuauit. Tu vero, quia vna caro es cum vxore tua, mediante ea factus es eiuſdem mulieris compater, & ideo indirecta ſiue emergens, ſiue acceſſoria compaternitate compater eius es, nec mortua vxore tua poteris eam vxorem habere. Sicut autem ſpiritualis proximitas contrahitur, filium cuiuſlibet de baptiſmate ſuſcipiendo: ſic etiam efficitur, ante Epiſcopum ad confirmandum tenendo, & poſt conſignationem chriſmatis ligando.

Proximitas ſpiritualis. Compaternitas duplex.

De Ordinibus. CAP. XXXII.

POſt cætera Eccleſiæ ſacramenta de ordinibus reſtat agendum. Septem igitur ſunt ordines miniſtrãtium in Eccleſia, videlicet oſtiarij, lectores, exorciſtæ, acolyti, ſubdiacones, diacones presbyteri. Nos ergo, frater chariſſime, qui vniuerſos ordines ſuſcepimus, omnium eorum miniſterium & ſignificantiam ſcire, & eis vitam, & mores noſtros coaptare debemus, vt vita concordet cum nomine, & profeſſio appareat in opere. Primum enim clerici dicimur à Græco cleros, quod hæreditas ſiue ſors interpretatur, quia de ſorte eſſe Domini, & ſolum Deum in hæreditatem accipere elegimus. Vnde nos tales ei exhibere debemus, vt de nobis dicere poſſimus, Funes ceciderunt mihi in præclaris. Videamus igitur ne ſanctitatis ſigna inaniter geſtemus, ſcilicet tonſuram, coronam, ornamenta etiam noſtris officijs deputata: ſed ea, quæ exterius apparent interiora digne reſpondeant. Capillos ſiquidem ante præcidimus, & ab eis ſenſuum inſtrumenta liberamus, vt hoc ſigno curarum illecebras frequenter redeuntes, & cogitationes ſuperuacuas à cordibus noſtris reſecare diſcamus. Summitatem capitis in modum coronæ radimus, vt mentem, quæ noſtrum ſuperius eſt, ad ſuperna contemplanda, & deſideranda liberam habere doceamur. Qui ſic affecti ſunt, & moribus eſſe ſtudent, quales ſe debere eſſe exterius oſtendunt, ad clericalis militiæ officia promouendi ſunt. Quæ ſeptem ſunt ſicut dictum eſt. Quorum primum eſt oſtiariorum. Sciendum autem, quod hæc omnia de legali ritu ſumpta ſunt, & ad Eccleſiam cum quadam imitatione tranſlata.

Eccleſiæ ordines ſeptem. Clerici vnde dicti. Pſal. 15. Capilli ante præciſi & ſummitas capitis in coronæ modum abraſa ſummonendo quid ſignificent.

De Oſtiarijs. CAP. XXXIII.

QVi enim in ſynagoga ianitores vel æditui dicebantur, in Eccleſia oſtiarij nuncupantur. Illorum officium erat in lege, quod templum aperiebant & claudebant, mundos recipiebant, & immundos excludebant. In Eccleſia autem oſtiarij hoc habent officium;

Num. 11. Oſtiarij officium.

Bibliot. Patr. tom. 10.

vt catechumenos baptizandos in Eccleſiam introducant, & pœnitentes per Epiſcopum reconciliatos in Eccleſiam recipiant.

De Lectoribus. CAP. XXXIV.

QVi in templo dicebantur cantores, in Eccleſia lectores dicuntur. Eorum officium erat hymnos, & cantica ante arcam Domini reſonare. In Eccleſia autem id officij habent, vt diuinas ſcripturas recitent, & ad laudem Dei gradualia, alleluia, & huiuſmodi cantent.

Lectoris officium.

De Exorciſtis. CAP. XXXV.

EXorciſtæ dicuntur quaſi adiuratores. Hi per carmina quædam, quæ Salomon compoſuiſſe dicitur, dæmones adiurabant, & de obſeſſis corporibus eijciebant. Exorciſtæ autem noſtri catechizandos exorcizant ex officio, & dæmones eijciunt, vel eis inſanorum corpora interdicunt.

Exorciſtæ officium.

De Acolytis. CAP. XXXVI.

AColyti quaſi ceroferarij dicuntur. Eorum officium eſt in Eccleſia, ſicut & in templo, luminaria accendere & extinguere, thoribulum cum igne præparare, in exorcitatione altaris deſeruire, vrceo vel ampulla aquam miniſtrorum manibus miniſtrare.

Acolyti officium.

De Subdiaconibus. CAP. XXXVII.

QVia apud Hebræos Nathinæi, id eſt, in humilitate ſeruientes dicebantur, à Græcis hypodiacones, à nobis ſubdiacones, id eſt, miniſtri dicuntur. Eorum erat oblata à populo ſacrificia recipere, & aquam, vel quælibet neceſſaria ad miniſteria templi deferre. In Eccleſia hoc habent officium, vt Epiſtolam legant, calicem & patenam cum corporali diacono ad altare offerant.

Subdiaconi officium.

De Diaconibus. CAP. XXXVIII.

A Leui filio Iacob, Leuitæ, id eſt, aſſumpti denominantur, per quos cuncta ſacrificia adminiſtrabantur ſub ſacerdotibus. Hos Eccleſia diacones, id eſt, miniſtros nuncupat. Horum officium eſt in Eccleſia Euãgelium legere, ſacrificium in altari componere, corpus & ſanguinem Domini diſtribuere, licet non vbique hoc obſeruetur, licentiam abeundi populo dare, & ſi neceſſe eſt prædicare, & baptizare.

Diaconi officium.

De Presbyteris. CAP. XXXIX.

PReſbyter dicitur ſenior, quod non ad ætatẽ, ſed ad ſenſum referẽdum eſt, quia ſenectus venerabilis eſt non diuturna, nec numero dierum cõputata: cani ſunt autem ſenſus hominis. Per hos populi legalia offerebant ſacrificia. Eorum in Eccleſia eſt officiũ Miſſas celebrare, corpus Domini diſpenſare, prædicare, baptizare, pœnitentes abſoluere, mortuos ſepelire, & omnia Eccleſiæ ſacramenta Epiſcopis non reſeruata adminiſtrare. Quædam enim Epiſcopali dignitati reſeruata non omnibus ſunt presbyteris conceſſa.

Sap. 4. Presbyteri officium.

De Epiſcopis. CAP. XL.

EPiſcoporum ordo in tria diuiditur: in Epiſcopos, Archiepiſcopos, Patriarchas. Epiſcopus dicitur quaſi ſuperintendens: quia tanquam vineæ Domini in ſpecula cuſtos reſidens, inſtructioni & correctioni ſubditorum intendit. Hic quoque quia dignitate præſidet alijs præſul vocatur. Hic etiam antiſtes, quaſi ante ſtãs, vel quaſi contra ſtans dicitur. Anti enim dicitur contra: quia hæreticis tanquam lupis pro defenſione gregis reſiſtere debet. Item dicitur pontifex quaſi pons factus, vel pontem faciens, doctrinæ ſcilicet pontem, quo itur ad atria vitæ. Quia pontifex in conſecratione oleo vngitur, ex lege ſumptum eſt, in qua rex, & ſacerdos, vel Propheta oleo vngebatur. Quia autem benedictio per manus impoſitionem datur, inde exortum creditur, quod Iſaac manus impoſuit Iacob, dum eum benedixit, & Iacob moriens duobus filiis Ioſeph: & Moyſes, Ioſue manus impoſuit, dum eum ducem populo fecit: & Apoſtoli manus illis imponebant, quibus Spiritum ſanctum dabant. Huic dum regimen Eccleſiæ committitur, baculus quaſi paſtori traditur. In quo tria notantur, quæ ſignificatione non carent. Hæc ſunt, recurua-

Epiſcopi nominis plex ordo. Gen. 27. Gen. 48. Deut. 34. Act. 8.

tas, virga, cuſpis. Quorum ſignificationem breuiter aperit egregius ille verſificator Epiſcopus Cenomanenſis verſibus his. Collige, ſuſtenta, ſtimula: vaga, morbida, lenta. Hoc eſt paſtoris: hoc virga figurat honoris. Et iterum quidam dicit: Attraho peccantes, iuſtos rego, pungo vagantes. Officio triplici ſeruio pontifici. Annulus ei tanquam ſponſæ Chriſti in typo Eccleſiæ, cuius ipſe eſt caput, traditur: & mitra tanquam ſponſo & magiſtro, iuxta illud: Sicut ſponſo alligauit mihi mitram. Huius officium eſt miniſtros Eccleſiæ ordinare, virgines velare, baptizatos confirmare, chriſma & oleum conſecrare, Eccleſias dedicare, vaſa & veſtes Eccleſiæ benedictione ſanctificare, rebelles excommunicare, pœnitentes reconciliare.

De Archiepiſcopis. CAP. xli.

ARchiepiſcopus quaſi princeps Epiſcoporum dicitur. Idem Metropolitanus nuncupatur, quia ciuitati præeſt, quæ metropolis vocatur, id eſt mater ciuitatum. Horum officium eſt Epiſcopos conſecrare, congregare concilium, & iura dilapſa reparare. Hi præter cætera Epiſcopalia indumenta pallio in modum torquis decorantur: quia ſi recte ſuum expleuerint officium, eis æternæ remunerationis torques tanquam victoribus promittitur.

De Patriarchis, & eorum locis. CAP. xlii.

PAtriarcha dicitur quaſi patrum vel patriæ princeps. Patriarchæ tantum tres fuiſſe leguntur, quorum figuram Abraham, Iſaac, & Iacob prætulerunt. Horum vnus in Aſia Antiochiæ præſedit, alter Africæ primatum Alexandriæ tenuit, tertius in Europa Romani apicis iura poſſedit. Has tres ſedes ideo principales Eccleſia conſtituit: quia eas princeps Apoſtolorum ſua poſſeſſione conſecrauit. Duabus quippe ipſe beatus Petrus præſedit, ſcilicet Antiochenæ & Romanæ, tertiam ſcilicet Alexandrinam Marcus Euangeliſta nomini eius dedicauit. Poſtquam vero Nicena ſynodus Romano Pontifici hoc contulit priuilegium, vt ſicut Auguſtus præ regibus, ita ipſe præ omnibus Epiſcopis haberetur, & Papa & Pater Patrum vocaretur, ius Romani Patriarchatus ad Conſtantinopolim tranſiuit. Quia aliæ duæ ſedes ſunt mutatæ, cauſa eſt, quod loca illa meritis exigentibus in manus paganorum tradita ſunt. Vnde Antiochenus Patriarchatus eſt ad Hieroſolymam tranſlatus, Alexandrinus vero ad Aquileiam: quia huic ciuitati primum Marcus Euangeliſta præſedit, qui poſtea Alexandriæ præfuit. Horum officium eſt Archiepiſcopos conſecrare, concilia Epiſcoporum congregare, decreta canonum inſtaurare.

De Summo Pontifice, & officio eius. CAP. xliii.

PApa dicitur, quia Pater Patrum. Hinc vniuerſalis dicitur, quia vniuerſæ præeſt Eccleſiæ. Hic quoque Apoſtolicus appellatur, quia principis Apoſtolorum vice fungitur. Hic etiam ſummus Pontifex nuncupatur, quia caput eſt omnium Epiſcoporum. Huius nomen in ordinatione mutatur, quia Petri nomen in prælatione Eccleſiæ à Chriſto mutatum eſt. Huic etiam claues traduntur ſicut Petro à Domino claues regni cœlorum traditæ ſunt, vt ſe ianitorem regni cœlorum eſſe cognoſcat. Eius officium eſt Miſſas, & diuina officia ordinare, canones etiam pro tempore ad vtilitatem Eccleſiæ promulgare, vel immutare, Auguſtum conſecrare, pallia Archiepiſcopis, priuilegia Eccleſijs dare, totam Eccleſiam vice Chriſti gubernare. Itaque Papa vicem & locum Chriſti tenet, Epiſcopi Apoſtolorum, presbyteri ſeptuaginta duorum diſcipulorum, reliqui miniſtri diaconorum ab Apoſtolis conſtitutorum.

Summi pontificis officiũ

Quare Epiſcopi die Dominica conſecrantur. CAP. xliiii.

PApa, & omnes Epiſcopi ideo die Dominica conſecrantur, quia Apoſtoli, quorum ſucceſſores ſunt & vicarij, Dominica die Spiritum ſanctum, qui oleo vnctionis deſignatur, acceperunt. Oleum quippe lumen miniſtrat, & vulnera ſanat: ita & Spiritus ſanctus lumen ſcientiæ dat, & vulnera peccatorum curat. Ideo etiam die Dominica conſecrantur, vt ſecum Chriſto reſurrexiſſe, & in nouitate vitæ ambulare debere admoneantur. Presbyteri autem, & cæteri miniſtri Eccleſiæ ideo in ſabbato ordinantur, vt ſe ab omni opere ſeculi debere quieſcere, & Dei ſeruitio vacare intelligant. Sabbatum enim requies interpretatur. Virgines ideo in natalitijs Apoſtolorum velantur, quia Apoſtoli morem virginitatis primum Eccleſiæ ſeruandum tradiderunt, & virgines Apoſtolis quaſi paranymphis Chriſto ſponſo immortali conſecrantur.

Presbyteri & cæteri Eccleſiæ miniſtri quare in ſabbato ordinantur, & Virgines ſicut in feſtis Apoſtolorum velentur.

De veste ſacerdotali: & primo de Humerali ſeu Amictu. CAP. xlv.

HÆc strictim de miniſtris Eccleſiæ ſunt relata: nunc de ſacris veſtibus pauca ſubijcienda ſunt. In habitu enim ſacerdotali nihil eſſe, quod vacet ratione, apud veteres quoque conſtat, ſicut beatus Hieronymus ad Fabiolam teſtis eſt. Apud nos ergo quanto ſacerdotium Chriſti veteri ſacerdotio dignius eſt, tanto in habitu ſacerdotali cauſas probamus haberi digniores. Illi enim ſacras veſtes ſecundum colorem materiam, poſitionemque cuiuſque ad quatuor elementa mundi, ad duo hemiſphæria cœli, parteſque zodiaci referentes, hoc ſignificare volebant, quod omnia eius ſubſunt arbitrio, cuius perſonam gerit eis indutus ſacerdos. Licet noſtri, & beatus Hieronymus in illis quoque ſpiritualis intelligentiæ vela pandere velint. Quoniam ergo nec vetera caruerunt ratione: nos exemplaria ſupergreſſi cœleſtium, ipſa potius in vero ſacerdotio cœleſtia contemplemus. Veſtes ſacras à veteri lege ſumpſit Eccleſia. Humerale, quod in lege ephod, à nobis amictus dicitur, caput, & collum, atque humeros (vnde & humerale vocatur) cooperit, & vittis duabus pectus ſtringit. In humerali igitur ſpes æternorum intelligitur: de qua Apoſtolus. Et galeam ſalutis, inquit, aſſumite. Caput amictu cooperimus, vt omnibus ſenſibus, quorum plenitudo in capite eſt, pro ſpe æternorum Deo ſeruiamus. Collum, per quod vox tranſit, eo circundamus, vt ſpe æternorum ori noſtro ponamus cuſtodiam, & nil niſi, quod laudem Dei ſonet, proferamus. Humeros, quibus onera portantur, eo velamus, vt iugum Domini patienter ferre doceamur. Vittis humeralis pectus ſtringimus, vt in pectore noſtro cogitationes iniquas, & inutiles reprimamus.

Ephes. 6

De alba. CAP. xlvi.

ALba, quæ in lege tunica linea, vel talaris, & à Græcis poderis dicitur, munditiam vitæ deſignat. Hæc deſcendit vſque ad talos, vt qui ea ſe induunt, vſque in finem vitæ ſuæ munditiam carnis ſeruare admoneantur. Alba & amictus non niſi de lino fiunt, quod multiplici labore in candorem vertitur: quia quæ per hæc duo ſignantur, magno labore acquiruntur, & acquiſita cuſtodiuntur.

De cingulo. CAP. xlvii.

PEt cingulum, quod in lege Baltheus, à Græcis zona dicitur, continentia intelligitur, qua cor, ne laſciuiat, reſtringitur, ne bonorum impediat greſſus operum.

De ſtola. CAP. xlviii.

STola, quæ & orarium dicitur, collum circundat, per quam Euangelij obedientia ſignatur. Euangelium quippe eſt ſuaue iugum Domini, obedientia vero lorum. Sacerdos igitur quaſi ad iugum Domini loro ligatur, dum collum eius ſtola circundatur. Hæc primitus ſiniſtro humero in ordine diaconatus ſcilicet ſuſcipitur. In ordine vero presbyteratus non remota à ſiniſtro etiam dextro humero applicatur: quia obedientia Euangelij primum in eis, quæ ad actiuam pertinent vitam, ſuſcipitur quæ ſignificatur per humerum ſiniſtrum, ac deinde per dilectionem in dextrum contemplatiuæ porrigitur. Et notandum, quod apud antiquos non orarium dicebatur ſtola: ſed alba, quam vitæ munditiam ſignare diximus, ſtola vocabatur. vnde, Qui lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni. Et illud: Habemus ſtolam primam

Apoc. 22
Apoc. 6.

primam in lauacro, & annulum fidei ſignaculum. Vtrobique enim nomine ſtolæ vitæ munditia ſignificabatur, A quæ in baptiſmo per effuſionem ſanguinis Chriſti confertur.

De ſubcingulo. CAP. XLIX.

PEr ſubcingulum, quod perizoma vel cinctorium dicitur, eleemoſynarum ſtudium ſignificatur. Hoc duplicatum ſuſpenditur, quia primum animæ ſuæ miſereri peccata euitando, deinde proximo neceſſaria impendendo, cuilibet præcipitur.

De Caſula. CAP. L.

CAſula, quæ & planeta dicitur, omnibus indumentis ſuperponitur: per quam charitas intelligitur, quæ omnibus virtutibus eminentior creditur. Hæc ſuper dextrum brachium leuatur, vt amici in Deo amentur: replicaturque ſuper ſiniſtrum, vt inimici propter Deum B diligantur.

De Fanone CAP. LI.

AD extremum ſacerdos fanonem in ſiniſtro brachio ponit, quem & manipulum & Sudarium veteres appellauerunt, per quem olim ſudor, & narium ſordes extergebantur. Per hoc pœnitentia intelligitur, qua quotidiani exceſſus extergendi ſunt. In ſiniſtro brachio portatur, quia in præſenti vita, quæ per ſiniſtrum ſignificatur, pœnitentia neceſſaria eſt. His omnibus ornamentis ſacerdos decoratur.

De veſte Epiſcopali. CAP. LII.

EPiſcopus autem de his, & alijs quibuſdam exornatur, ſcilicet Tunica, Dalmatica, Sandalijs, Mitra, Chirotecis, Annulo, Baculo. Et quoniam ſuperius de duobus vltimis, ſcilicet annulo & baculo, dictum eſt C in ordine Epiſcoporum, de cæteris dicamus. Tunica, quæ ſtrictas habet manicas, & non vſque ad talos ſicut alba, ſed vſque ad medium crus porrigitur, militem Chriſti vult eſſe liberum, & ad bona opera expeditum.

De Dalmatica. CAP. LIII.

DAlmatica à Dalmatia prouincia dicitur, in qua primum eſt inuenta. Hac pro colobio Apoſtolorum, quod erat veſtis cucullata ſine manicis, vtitur Eccleſia ex B. Silueſtri inſtitutione. Hæc veſtis in modum crucis formata indicat portantem eam cum vitijs & concupiſcentijs debere eſſe crucifixum. Duæ lineæ coccineæ ſanguinis Chriſti effuſionem ſignificant pro duobus populis factam. Fimbriæ, quæ quaſi quædam linguæ de Dalmatica ante & retro procedunt, ſunt verba & exemplum D prædicatoris, quæ nobis imitanda proponit. Siniſtrum latus Dalmaticæ fimbrias habet, quia actiua vita impedita eſt, & turbatur erga plurima. Dextrum latus non habet fimbrias, quia contemplatiua vita quieta manet, & regina à dextris ſtans nihil in ſe ſiniſtri habet. Manicarum largitas eſt datoris hilaritas, & largitas.

De Sandalijs. CAP. LIV.

SAndalijs vtuntur Epiſcopi, quæ ſubtus integra, aperturas habent ſuperius, vt per hoc deſignetur, quod prælatorum affectus, qui pedum nomine in ſcripturis deſignatur, à terrenis remouendi ſunt, & ad cœleſtia dirigendi.

De Mitra. CAP. LV.

MItra Pontificalis eſt aſſumpta ex vſu legis. Hæc E Græcè tyara & mitra. Latine vero infula & pileum appellatur. Mitra, quæ caput regit & velat, in quo eſt ſenſuum plenitudo, cuſtodia eſt ſenſuum ab illecebris mundanorum. Duo eius cornua duorum teſtamentorum munimenta ſignificant, quibus Epiſcopi & ſe, & alios contra mundi illecebras munire debens, & hoſtes Chriſti ventilare.

De Chirothecis. CAP. LVI.

CHirothecarum vſus ab Apoſtolis traditus eſt. Per manus operationes, per Chirothecas earum occultationes ſignantur. Sicut enim aliquando manus chirothecis velantur, aliquando extractis illis denudantur. Sic bona opera interdum propter arrogantiam declinandam celantur, interdum propter ædificationem proximis manifeſtantur. Chirothecæ induuntur, cum hoc impletur, Cauete ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. *Matt. 6.* Rurſus extrahuntur, cum hoc impletur. Luceat lux veſtra coram hominibus, *Matt. 5.* vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.

De Pallio Archiepiſcopi. CAP. LVII.

HIs omnibus inſignibus fulget Archiepiſcopus: inſuper & pallio, quo à cæteris diſcernitur Epiſcopis. Hoc duas lineas habet à ſummo vſque deorſum ante & retro dependentes, & purpureum ſanctæ crucis ſignaculum præferentes. Hoc eſt duorum teſtamentorum doctrina paſſioni Chriſti teſtimonium perhibens. Circulus circa collum Pontificis, torques eſt aurea, quæ legitime certantibus promittitur. Mos apud veteres fuit, vt legitime certantes coronam in capite, torquem in collo acciperent. Vnde Theologia diues rerum, ſed vocabulorum pauper, hæc nomina, corona, torques, ad intelligendum æternæ retributionis præmium ſæpe tranſtulit. Spinulæ, quibus pallium affigitur, ſtimuli charitatis ſunt, quibus circa curam ſubditorum ſtimulatur Archiepiſcopus.

LIBER SECVNDVS DE Eccleſiaſticis agit officiis.

Cuius hæc ſunt capita.

DE hora prima. Cap. 1
Qualiter, & ad quid preces fiant. Cap. 2
De tertia, ſexta, & nona. Cap. 3
Quando preces dicantur ad horas, & quando taceantur: & quare. Cap. 4
De officio veſpertino. Cap. 5
Vnde cœpit antiphonarum vſus. cap. 6
De completorio. cap. 7
De officio nocturnali. cap. 8
Quare hoc officium tres habet diſtinctiones, cap. 9
De laudibus matutinis. cap. 10
De miſſa vnde ſumpſit exordium, & vnde augmentum. c. 11
Quod miſſa tribus linguis celebratur & quare. cap. 12
Qua ratio modulandi in celebratione miſſa. cap. 13
De introitu miſſa, & proceſſione miniſtrorum. cap. 14
De cantico Gloria in excelſis Deo. cap. 15
De oratione, & quare collecta dicatur. cap. 16
De epiſtola, & cauſa nominis huius. cap. 17
De graduali ſiue reſponſorio, & cauſa vtriuſq; nominis. c. 18
De alleluia, & pneumatum ſignificatione, cap. 19
De miſſione diaconi ad legendum Euangelium. cap. 20
De ſymbolo Apoſtolorum, quando, & quare cantandum ſit. cap. 21
De offerenda, & ſignificatione verſuum eius. cap. 22
De oratione ſecreta, & quare in fine eius vox eleuetur, & de patena qualiter, & à quibus feratur. cap. 23
De præfatione. cap. 24
Summa ſententia totius canonis. cap. 25
De ſignificatione altaris exterioris. cap. 26
De ſignificatione altaris interioris. cap. 27
De propitiatorio myſtico. cap. 28
De actione prima in miſſa. cap. 29
De myſtico rationali. cap. 30
Quid petat oratio primæ actionis. cap. 31
De actione ſecunda. cap. 32
Quid petat oratio ſecundæ actionis. cap. 33
De actione tertia. cap. 34
De oratione pro defunctis. cap. 35
De myſtico ſuperhumerali cap. 36
Quod ſigna crucis vltima à præmiſſis omnibus differunt in cauſa. cap. 37
Quid ſignificet eleuatio ſacramenti. cap. 38
De oratione dominica, qua eſt oratio tertia actionis. cap. 39

Quare pax datur ante communionem. cap. 40.
De communione. cap. 41.

De hora prima.

CAPVT I.

EXECVTIS principalibus Eccleſiæ ſacramentis, de eccleſiaſticis officiis addere, propoſiti ratio depoſcit, & primo de horis canonicis. Horæ canonicæ dicuntur officia conſtitutis horis regulariter in Eccleſia celebranda. Hæ ſiquidem creatori noſtro debitæ laudes, & pro certis & magnis eius beneficiis quaſi vectigales ſunt gratiarũ actiones. Inter canonicas autem horas ea, quæ dicitur prima,
Matt. 20 primum teneat locum. Ab illa namq; hora incipiendum videtur, qua paterfamilias operarios in vineam ſuam conduxit. Siquidem vinea Domini eſt Eccleſia, miniſtri ſunt operarij. Hi vineam fodiunt, quando naturæ noſtræ humilitatem ad memoriam ſibi & aliis reducunt, & humiliari faciunt ſe & alios ſub potenti manu Dei. Ipſi enim operarij de vinea ſunt. Stercorant autem vineam, quando propter ampliorem fructificationem peccata ad memoriam reducunt. Hi ad imitationem Dauid, qui di-
Pſ. 118. cit: Septies in die laudem dixi tibi: ſepties in die ad confitendum Domino conueniunt, hora ſcilicet prima, tertia, ſexta, nona, ad veſperas, ad completorium, & nocte ad matutinas, pro eo quod ſcriptum eſt: Media nocte
Pſ. 118. ſurgebam ad confitendum tibi. His adiunguntur laudes matutinæ, quæ tamen inter horas diurnas computantur. Septies itaque in die conueniunt ad confitendum Domino, ſemel in nocte. Conueniunt autem prædictis horis ad laudandum Deum in Pſalmis, & hymnis, & vt aures diuinis lectionibus accommodent. In omnibus enim etiam diuinis horis lectiones recitantur, quas nos in horis diurnis capitella vocamus. Capitella ideo dicuntur, quia diſtinctionis officiorum poſt pſalmodiam capita ſunt, id eſt, principia. Verbi gratia: In omni die hora tertia eadem manet pſalmodia, & hymnus idem. Poſt pſalmodiam vero aliud ſequitur in Dominicis diebus, aliud in ferialibus, aliud in feſtis Martyrum, aliud in feſtis Confeſſorum: Cuius varietatis capitellum principium tenet. Sed notandum, quod in prima, & completorio nulla poſt pſalmodiam eſt pro diuerſitate dierum ſiue feſtorum varietas: vt per hoc inſinuetur, quod principium & finem operum noſtrorum firmiter, & inconcuſſe ſoli Deo attribuere debemus. Sed ad id, vnde cœpimus, reuertamur. Mane congregatis ad paſcua vitæ Chriſti ouibus, opilio noſter timens lupum, qui rapit & diſpergit oues,
Ioan. 10 vt habemus in Euangelio, & non minus leonem, qui cir-
1. Pet. 5. cuit quærens quem deuoret, ſic incipit: Deus in adiutorium meum intende: Domine ad adiuuandum me feſtina. Et quoniam ſine recta fide aliquid Deo placere impoſſibile eſt, ſubiungit ipſe paſtor cum grege ſuo: Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto. Quod eſt: Vna & eadem credatur eſſe gloria Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & nunc, & ſemper, id eſt omni tempore, in ſæcula ſæculorum, id eſt, poſt omnia tempora æternaliter. Quod dicitur ſæcula ſæculorum, circumlocutio æternitatis eſt. Sicut enim ſæculum annorum dicitur, quod conſtat ex centum annis, ita ſæculum ſæculorum conuenienter diceretur ſæculum conſtans ex centum ſæculis. Sed quoniam totum præſens ſæculum non tanto tempore creditur duraturum, in eo quod dicitur per omnia ſæcula ſæculorum, nihil aliud quam æternitatis durabilitas interminabilis intelligitur. Sicut erat in
Ioan. 17. principio: vnde Clarifica me Pater claritate, quam habui, priuſquam mundus fieret, apud te. Deinde ſequi-
Pſal. 53. tur Pſalmus, quem cantauit Dauid, quando Ziphæi vo-
1. Reg. 26 luerunt eum capere, & tradere in manus Saul. Ziphæi interpretantur florentes, per quos diabolus & ſui intelliguntur. Diabolus enim florem mundi promittit. Qui autem eius ſunt, florem ſuum & delectationem ſuam in mundanis conſtituunt. Contra huiuſmodi Ziphæos, pre-
A camur nobis adeſſe tuitionem diuinam per omnes horas diei, vt neque diabolus ſuggerendo, neque membra eius aperte perſequendo, ſiue occulte, nobis præualeant. Poſtea ſequuntur duo octonarij Pſalmi: Beati immaculati, cum vno Gloria tanquam Pſalmus vnus, & duo alij cum vno Gloria tanquam vnus. Pſalmus enim prædictus, ſcili- Pſal. 118
cet. Beati immaculati, plenus eſt morum inſtructionibus. Oportet autem, vt quos Deus liberauerit de vinculis & carcere inimicorum, moribus bonis & piis ei aſſiſtant. Iſti quaſi tres Pſalmi obſequium noſtrum Domino præſentant per tres horas, primam ſcilicet, ſecundam, & tertiam, vt in his tribus à Domino cuſtodiamur. Singulis repetitionibus ſubiungitur Gloria Patri: ne propter Pſalmos, qui de veteri Teſtamento ſunt, officium noſtrum ad
B nouum Teſtamentum non putetur pertinere. Et hoc ſemel dictum, vbique intelligatur. His addidit fidelium deuotio: Quicunque vult ſaluus eſſe, vt articulorum fidei qui ſunt neceſſarij ad ſalutem, nulla diei hora obliuiſcamur. Poſtea iuxta Eccleſiæ noſtræ conſuetudinem ſequitur lectio ex Eſaia ſumpta: domine miſerere noſtri, te enim, &c. eruata videlicet illa antiqui populi conſuetudine, quæ in libro Eſdræ ſcripta eſt. Ait enim: Conue-
nerunt filij Iſrael in ieiunio, & ſaccis, & humus ſuper eos, Nem. 9.
& ſeparatum eſt ſemen filiorum Iſrael ab omni filio alienigena: & ſteterunt, & confitebantur peccata ſua, & iniquitates patrum ſuorum: & conſurrexerunt ad ſtandum, & legerunt in volumine legis Domini Dei ſui. Vnde Beda ſuper memoratum librum. Quorum exemplo reor in Eccleſia morem inoleuiſſe pulcherrimum, vt per ſingulas
C diuinæ Pſalmodiæ horas, lectio vna de veteri, ſiue de nouo teſtamento cunctis audientibus dicatur, & ſic Apoſtolicis ſiue propheticis confirmati verbis ad inſtantiam orationis genu flectant. Vſus tamen multarum eſt Eccleſiarum, vt ad primam non legatur lectio, ſed vſque ad capitulum poſt primam reſeruetur. Lectionem ſequitur reſponſorium, ſicut in omnibus fere horis, Chriſti fili Dei viui, &c. Deinde verſus, Exurge domine, & cætera. In aliis tamen Eccleſiis ſine lectione, & reſponſorio Pſalmodiam ſequitur verſus. Verſus à reuerſione nomen accepit.
Legitur enim in libro Numerorum, quod dum arca Do- Num. 10
mini, quæ ſignificabat Eccleſiam, poneretur in tabernaculis, dicebatur: Reuertere Domine ad multitudinẽ filiorum Iſrael. Reuerſio domini ad Iſrael non eſt aliud, quã vt reuerti faciat Iſrael toto corde ad ſe. Deus enim non
D habet à quo reuertatur, cui totum præſens eſt. Iuxta morem hunc ſtatutum eſt à ſanctis patribus, vt verſus diceretur in vnoquoque officio, vt ſi mentes noſtræ cogitando illicita pro nimio opere Pſalmorum declinauerint, verſu excitatæ ad Deum reuertantur.

Qualiter & ad quid Preces fiant.

CAP. II.

HIS rite peractis, inchoamus implorare Dei miſericordiam, dicendo Kyrie eleiſon. Ter inuocamus Patrem, ter Filium, ter Spiritum ſanctum, vt noſtri miſereatur exaudiendo preces, quæ ſequuntur. Vnamquamque trium perſonarum ter inuocamus, quia vniuſ-
E cuiuſque trium miſericordia, trium miſericordia eſt: ſicut tribus eſt honor vnus, & vna maieſtas. Preces ex perſona eorum dicuntur, qui quotidie cadunt, & nituntur reſurgere per pœnitentiam. Vnde poſt dominicam orationem ſequitur: Viuet anima mea, & laudabit te. Quaſi ſit: Mortua fuit anima pro erratibus meis, at deinceps viuet per conuerſionem. Et iudicia tua adiuua-
bunt me. Quia dixiſti: Nolo mortem peccatoris, ſed Ezech. 18
magis vt conuertatur, & viuat: & melius iudicans parcere pœnitenti, quam conterere peccantem. Hoc officium, ſicut quodlibet aliud præter nocturnum, oratione concluditur, Domine Deus Pater, qui nos ad principium, &c. Et hæc omnia in dominicis & cæteris feſtiuis diebus

bus ſtando dicuntur propter memoriam Dominicæ reſurrectionis, cum qua omnes ſancti ſpe reſurrexerunt. A In alijs autem diebus genua in terram fixa tenemus, Pſal 50. dum dicuntur preces, quæ dicuntur propter leuia peccata, & dum dicitur pœnitentialis Pſalmus, Miſerere mei Deus qui propter grauia peccata frequentatur. Ideo autem hoc officium, & omne aliud præter nocturnum oratione concluditur, quia dum ſumus in præſenti ſæculo, maxime quando ad extrinſeca negocia eximus, neceſſe eſt nobis, vt orationibus ſanctorum muniamur: ſiue quia mos eſt, vt quando familiare colloquium habemus cum ſeruis Dei amore religionis antequam ſeparemus ab illis, in vltimo benedictionem petamus. In nocturno autem non ita fit, quia ibi non eſt ſeparatio, ſed matutinum coniunctum cum eo canitur. Pſal 115. Poſt finem huius officij additur in veneratione omnium ſanctorum, Pretioſa eſt in conſpectu Domini, &c. Fini- B taq; oratione, ſequitur familiare obſequium pro nobiſmetipſis, & pro familiaribus noſtris. Vnde quia nos plus cæteris peccaſſe reputamus, vt auxilio Dei præterita & præſentia peccata diluere, & in poſterum vitare poſſimus, ideo dicimus, Deus in adiutorium meum. Et Pſal 89. finita oratione Dominica, additur: Reſpice Domine in ſeruos tuos, & in opera tua, quod ideo fit quia nos ſumus & ſerui Dei, & opera ipſius. Et dirige filios eorum: filios dicit cogitationes, quæ naſcuntur ex mente.

De tertia, & ſexta & nona.

CAP. III.

HOra tertia in quotidianam diuinam rogauimus, congregati hora prima: hora, inquam, tertia iterum in Eccleſia congregamur ad confitendum Domino, & per tres repetitiones Pſalmi ſupradicti nos famulatui Dei per tres ſequentes horas præſentamus & offerimus per quartam, & quintam, & ſextam. In ſexta iterum congregamur ad pſallendum Domino: & per tres repetitiones Pſalmi ſupradicti nos diuinæ tuitioni per tres ſequentes horas commendamus, ſcilicet per ſeptimam horam, octauam & nonam. Iterum hora nona conuenimus, & tribus repetitionibus eiuſdem pſalmi, nos in Dei famulatu per tres ſequentes horas ſtatuimus, ſiue munimus nos ab inſidijs inimici, ſcilicet per decimam horam, & vndecimam, & duodecimam. Vnumquodq; horum officiorum ſuam habet lectionem, quæ ſicut ſupradiximus capitellum appellatur. Quæritur Cur in diurnis lectionibus Benedictio non poſtuletur, ſicut in nocturnis. Quod ideo fit, quia maior eas recitat, cuius eſt dare benedictionem: in nocturnis autem petitur, quoniam à minoribus leguntur. Sed non minor quæſtio occurrit, cur ſcilicet diurnæ lectiones leguntur à maioribus, cum nocturnæ legi ſoleant à minoribus. Quod ideo fit, quia in diurnis officijs non pro diuerſitate temporum ſiue feſtorum variantur ea quæ lectionem præcedunt, ſed ſemper eadem manent: In lectione autem incipit pro varietate temporum & ſolemnitatum officium variari. Quam officiorum variationem, maiores, quia certius nouerunt quam minores, lectionem legere conſueuerunt. In nocturno autem officio, & inuitatorium, & hymnus, & pſalmi ipſi hanc faciunt diſtinctionem. Iterum quæritur, cur in lectionibus diurnis, & quandoque in nocturnis non pronuntiatur auctor, ſicut in his, quæ ad miſſam leguntur. Quod ideo fit, quia bubulci, & ſubulci, & omnes ferè operarij ad miſſam conueniunt, ad cæteras autem horas clerici, & domeſtici Eccleſiæ, qui ea verbis auctorum propter frequentem conſuetudinem audiendi ſatis auctores cognoſcunt. Illi autem propter raritatem audiendi, qui ſunt auctores lectionum neſciunt, niſi nomina eorum præponantur. ¶ Quæritur etiam quare officia diurna accipiunt nomen à prima, & tertia, & ſexta & nona, & nó ab alijs. Quod ideo fit: quia his horis conuenimus ad Dei ſeruitium, per quas Euangelium narrat operarios introductos in vineam, quæ ſignificat Eccleſiam.

Cur in diurnis lectionibus benedictio nõ poſtuletur, ſicut in nocturnis. Quare diurnæ lectiones à maioribus, & nocturnæ à minoribus legãtur.

Officia diurna quare à prima, tertia, ſexta & nona & non ab alijs nomẽ accipiunt. Matt 20.

Quando preces dicantur ad horas, & quando taceantur: & quare. CAP. IIII.

IN omnibus officijs, excepto nocturno, niſi in feſtiuitatibus, dicuntur Preces & Miſerere mei Deus. Preces propter leuia & quotidiana peccata. Miſerere mei Deus propter grauia. Et notandum, quod preces retinent modos orandi, quos enumerat Paulus dicens. Obſecro primum fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, & pro ijs, qui in ſublimitate ſunt conſtituti, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & caſtitate. Obſecratio eſt, cum ſolutionem malorum petimus, vt illud. Ego dixi, Domine miſerere mei. &c. Oratio eſt, cum poſtulamus bona nobis à Deo dari, vt illud: Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam. Poſtulatio eſt, cum precamur, vt omnia, quæ ſunt contraria bonis noſtris, vt eſt ſubreptio dæmonum, ſiue moleſtiæ paſſionis mouantur, & ſuperentur. Vnde illud: Conuertere Domine vſquequo, & † deprecaberis. Gratiarum vero actio eſt, vt illud, Confiteantur tibi Domine omnia opera tua. Pro his, qui in ſublimitate ſunt, precamur, vt illud: Domine ſaluum fac regem, & Oremus pro Pontifice noſtro. Dum preces dicuntur, ſacerdos, quia peccator eſt, cum peccatoribus proſtratus eſt. Sed quia vicem tenet Chriſti, ſtando dicit orationem, vt reſurrectionem recolat eius, cuius vicem tenet. In Dominicis, & feſtiuis diebus non fiunt huiuſmodi preces per horas, vt ad memoriam reducamus, quia in futura reſurrectione vbi erit vera libertas, & vera ſanctorum cum Angelis ſocietas, nulla deprecatio pro miſerijs erit C neceſſaria. Salutatio præcedit, & ſubſequitur orationem, propter duplicem Domini ad diſcipulos ſalutationem dicentis: Pax vobis. Poſt orationem autem ſequitur, Benedicamus Domino, & Deo gratias: quia ſicut Dominus poſtquam ſalutauit diſcipulos, iterum benedixit eis, & illi gratias referendo adorauerunt eum: ita presbyter, qui vicarius eius eſt, poſt iterum factam ſalutationem circumſtantibus dicit, Benedicamus Domino, ſcilicet ſubaudiendo, cuius membra ſumus, in quo benedicimus omnes. Et confratres gratias referunt, dicentes: Deo gratias.

1 Tim 2.

Pſal 40. Pſal 84.

Pſal 89. † Deprecabilis eſto.

(rationũ actio. Pſal 144. Pſal 19.

Sacerdos cur proſtratus ad preces & ſtans oratione.

Ioan 20.

Matt 18.

De officio veſpertino. CAP. V.

IN noctis initio, ſole videlicet occidente, veſpertinum Deo offerimus ſacrificium quando ad confitendum Domino conuenimus. Dicit Iſidorus in libro D Etymologiarum: Veſpertinum officium eſt in noctis initio vocatum à ſtella veſpera, quæ ſurgit oriente nocte. Et Auguſt. in Pſalm 29. Veſpera fit quando ſol occidit. Hinc poſſumus conijcere, quando feſtos à ſeruili opere feriatus dies obſeruamus, quod eos conſeruare debemus à veſpera vſque ad veſperam id eſt, ex quo ſol occidit vſque ad alium ſolis occaſum. Quondiamus vſus noſter tenet, vt quinque Pſalmos cantemus in officio veſpertino. Quis enim neſcit, quanquam per quatuor horas diei nos Deo commendauimus, ſicut ſupra dictum eſt, quanta impedimenta, & quot triſtitiæ ſeu lætitiæ inanes occupent mentem iuſti etiam per diem? Oculi enim adducunt ad eam illices formas. Per aures intrant verba detractionis aut laudis. Nares quoque non ſunt alienæ ab hoc peſtifero internuntio. Per os quoque E mens polluitur, quando, criminoſa ſeu etiam ocioſa loquitur verba. Manus procul dubio, & pedes id tangunt, vnde anima fit deterior per cogitationem. Atque in iſtis quinque ſenſibus quotidiano incidimus aſſultu. Vnde in noctis initio, quando ad dormitionem accedimus, quæ quaſi quædam imago mortis eſt, & cum multa aſſiſtunt pericula, pro delictis quinque ſenſuum veniam deprecando quinque Pſalmos cantamus.

Veſpertinũ officium vnde dictum.

Vnde cœpit antiphonarum vſus.

CAP. VI.

HOs quinque Pſalmos antiphonatim ſolemus cantare. Vſus antiphonarum in Eccleſijs ab Ignatio Epiſcopo Antiochæ vt Tripertita narrat hiſtoria, cœ-

Eccleſiæ, in quo & Iudæi & Gentiles in Chriſtum credentes, quia veram hiſtoriam neſciebant, diuerſa adhuc ſacrificia offerebant, vel offerenda mente indicabant. In quorum perſona, ſicut & priorum, dicit Pſalmiſta: *Pſal. 12.* Quandiu ponam conſilia in anima mea? Siquidem diuerſa conſilia quærebant, quia vnicum non inuenerãt. *Cant. 3.* Poſtea verò Eccleſia per vicos & plateas ciuitatis quærens quem diligit anima eius, inuenit vnicum conſilium, vnicam vitæ viam, Chriſtum. Quod nos poſt tertium nocturnum exprimimus exclamando, Te Deum laudamus, &c. Hoc officium ſecundũ vſum monachorum oratione, ſicut cætera, terminatur. In quo primariam ſeruare videtur inſtitutionem. Noſtra autem conſuetudo humanæ infirmitati parcens & labori, officio prædicto laudes matutinas continuat, & oratione vna duo claudit officia.

B

De laudibus matutinis. CAP. X.

LAudes matutinę noctis partem ſibi vendicant vltimam, quartam videlicet vigiliam, quæ vſque ad ſolis ortum protenditur. In hoc officio quaſi reperta ſalutis via vnica, Domino laudes multipliciter decantamus. Nec iam tres tantum Pſalmos, ſicut in tribus prædictis nocturnis, & in diuinis officiis, nos tribus, quæ reſtabant, horis Dei ſeruitio pręſentamus & offerimus, ſed coram ipſo corda noſtra effundentes, redemptori *Pſal. 92.* noſtro vndique laudes colligimus. Primo ei decantamus Pſalmum, Dominus regnauit: in quo Chriſtus miranda breuitate multipliciter laudatur, primo loco à pulchritudine, ſecundo à fortitudine, tertio ab operibus, quarto à poteſtate, quinto à laudibus vniuerſitatis, ſexto à veritate dictorum, ſeptimo à ſanctitate propriæ domus. Quæ omnia diligens lector in eodem Pſalmo *Pſal. 99.* notare poterit, & in expoſitionibus ſanctorum inuenire. Sequitur Pſal. Iubilate *† Deo.* Domino omnis terra. Qui non iam angulũ terrę inuitat ad laudem, ſed ſicut vbique ſeminata eſt benedictio, ita vndique exigit iubilationem. Vnde & titulus eius habet, Pſal. in confeſſione. Tertius Pſalmus eſt, Deus Deus meus, ad laudem reſur- *Pſal. 62.* rectionis pertinens. Vbi dicitur: Ad te de luce vigilo: Ipſo, ſcilicet diluculo, quando Chriſtus ſurrexit. Tunc enim maximus orandum eſt, quando Chriſtus reſurgens ſpem reſurgendi mortalibus dedit. In fine dicitur, Obſtructum eſt os loquentium iniqua. Quod maxime in reſurrectione factum eſt. Quia tunc omnis ambiguitas calcata eſt. Sed quia reſurrectio Chriſti credere eã no- *Pſal. 66.* lentibus inutilis eſt, conſequenter adiũgitur Pſal. Deus miſereatur noſtri: in quo oramus, vt collata nobis beneficia per Chriſtum cognoſcamus. Nec minus idem Pſalmus ad laudem inuitat ibi, Confiteantur tibi populi Deus, & repetit, Confiteantur tibi populi omnes. Continuantur autẽ hic Pſalmi duo, & poſtea tres, videlicet Laudate Dominum de cœlis, & duo ſequentes, non in- *Pſal. 148.* terponendo Gloria Patri: vt iuxta ſenſuum noſtrorum numerum quaſi quinque Pſalmi computentur in hoc officio, vt qui eos Domino decantauerunt, ſeipſos in omnibus ſenſibus ſuis Deo offerre ſignificentur. Quod *Luc. 1.* Hymnus Zachariæ, Benedictus Dominus Deus Iſrael, &c. ad hoc officium, in quo de redẽptione noſtra exultatur ſpiritualiter, pertineat, ipſius hymni continentia declarat. In diebus profeſtis loco Pſalmi in hoc officio primi, cantatur pœnitentialis Pſal. Miſerere mei Deus: quia dies illi dies pœnitẽtiæ ſunt, feſtiuitates ſanctorum dies lætitiæ. Loco cantici trium puerorũ ponitur aliud canticũ iuxta varietatem dierum. Illud enim inſtinctu lætitiæ omnia elementa, & vniuerſis creatura vocat ad laudem: hoc beneficia Dei miſerentis reducit ad memoriam, vt pœnitentes non deſperent.

De Miſſa vnde initium ſumpſit, & vnde augmentum.

CAP. XI.

SEd iam decurſis officiis, quæ ſanctorum patrum inſtitutio docuit, ad illud veniamus, quod ipſe Dominus Ieſus ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech inſtituit, & ſuis præcepit hæc in ſui celebrare memoriã.

A

Primò igitur dicendũ videtur, vnde Miſſa initium ſumpſerit & vnde augmentũ. Dominus & ſaluator noſter Ieſus Miſſam celebrari inſtituit, quando panem & vinum in corpus & ſanguinẽ ſuum commutans ſuis pręcepit hęc in ſui facere cõmemorationem. Apoſtoli Miſſam auxerunt, dum ſuper panem & vinum verba, quæ Dominus dixerat, & orationem Dominicam dixerunt. Deinde ſucceſſores eorum Epiſtolas, & Euangelia legi ſtatuerunt. Alij cantum addiderunt: & alij alia. Porrò Cœleſtinus Papa Pſalmos ad introitum Miſſæ cantari inſtituit: de quibus Gregorius Papa poſtea Antiphonas ad introitum modulandas compoſuit. Vnde adhuc aliquis verſus illius Pſalmi ad introitũ cantatur, qui olim totus ad introitum cantabatur. Gloria Patri Nicena ſynodus cõpoſuit, ſed Damaſus Papa ad Miſſam cantari inſtituit. Kyrie eleiſon, Silueſter Papa de Græco ſum- *Luc. 2.* pſit, quod Gregorius Papa ſtatuit ad Miſſã cãtari. Gloria in excelſis Deo, Angelorum chorus primũ cecinit: ſed Hilarius Pictauenſis, ab illo loco, Laudamus te, vſq; in finem compoſuit: Teleſphorus autem Papa ad Miſſam cantari inſtituit: Symmachus verò Papa in feſtis tantum diebus cantari cenſuit. Dominus vobiſcum de veteri teſtamento, ſcilicet de libro Ruth eſt ſumptum. *Ruth 2.* Pax vobis, de Euangelio. Et cum ſpiritu tuo, de epi- *Ioan. 20.* ſtolis Pauli. Amen, de Apocalypſi. Hæc Anacletus Papa dici ſtatuit. Epiſtolam, & Euangeliũ Alexander Papa ad Miſſam legi decreuit. Hieronymus Presbyter lectionarium, vt hodie habet Eccleſia, collegit: ſed Damaſus Papa, vt nunc moris eſt, legi inſtituit. Qui etiam

C

in feſtiuis diebus pneumam, quod Iubilum dicitur, cantari ſtatuit. Sed Abbas Notherus de ſancto Gallo ſequentias pro pneumis compoſuiſſe legitur: quas Nicolaus Papa ad Miſſam cantari conceſſit. Anaſtaſius Papa decreuit, vt dum Euangelium legitur, nullus ſedeat. Credo in vnum Deum Conſtantinopolitana ſynodus inuenitur compoſuiſſe: ſed Damaſus Papa ad Miſſam cantari inſtituit. Offertorium Gregorius compoſuit, & ad Miſſam cantari inſtituit. Apoſtoli, & eorum primi ſucceſſores in quotidianis veſtibus, & ligneis calicibus Miſſas celebrauerunt: ſed Clemens tradente Petro Apoſtolo vſum ſacrarum veſtium ex lege ſumpſit: & Stephanus papa in ſacris veſtibus Miſſam celebrari inſtituit. Zepherinus Papa vitreis: Vrbanus autem Papa aureis vel argenteis calicibus, & patenis offerri ſtatuit. Sil-

D

ueſter papa corporale lineũ addidit, eo quòd Ioſeph corpus Dominicũ inuoluit in ſindone munda. Orate pro *Matt. 28* me, Leo Papa ſtatuit dici: qui etiam præfationes compoſuit. Dionyſius tamen Areopagita primus præfationem compoſuiſſe putatur: ſed Gelaſius Papa ad Miſſam cantari inſtituit. Surſum corda de Hieremia: Gratias *Thren. 3* agamus Domino Deo noſtro, de Apoſtolo eſt ſumptũ. Sanctus, ſanctus, ſanctus, Sixtus Papa dimidiũ de Euãgelio, dimidium de Eſaia compoſuit, & ad Miſſam cã- *Eſa. 6.* tari ſtatuit. Canonem Gelaſius Papa cõpoſuit: ſed Gregorius Papa capitulum interpoſuit, quod ſic incipit, Dieſque noſtros. Leo Papa ſanctum ſacrificium & immaculatam hoſtiam appoſuit. Pater noſter Dominus quidẽ docuit, ſed Matthæus compoſuit, Gregorius ve-

E

rò Papa ad Miſſam cantari cenſuit. Ipſe & præcedens capitulum, Oremus, præceptis, & ſequens, Libera nos quæſumus Domine, addidit. Benedictionẽ Epiſcopalem Martialis Epiſcopus Apoſtolorum diſcipulus ex magiſterio Apoſtolorum tradidit, quam probabile ſtudium Deo ſeruientium auxit: vſq; mos ea eo vſquequaque inualuit. Ambroſius dicere cœpit Pax domini ſit ſemper vobiſcum: Innocentius Papa dici, & pacem dari conſtituit. Agnus Dei Sergius Papa compoſuit, & ad Miſſam cantari inſtituit. Iulius Papa intinctionem corporis Domini in ſanguinem prohibuit, & Gelaſius Papa illum excõmunicauit, qui corpus Domini acceperit, & ſanguinem non ſumpſerit, id eſt, ſumere contempſerit. Sic enim verba decreti intelligenda ſunt: Alio-

quin anathema eſſent, qui in die paraſceues communicant: quia tunc corpus Chriſti ſumitur ſine ſanguine A Chriſti in ſpecie vini. Conſecratur quidem vinum per tactum corporis Chriſti, ſed in ſanguinē non mutatur, cum verba ad hoc inſtituta non dicantur. Communionem Gregorius Papa compoſuit, & ad Miſſam cantari ſtatuit. Benedicamus Domino de Pſalterio ſumptum eſt: Deo gratias de Apoſtolo: ſed hæc dici Leo Papa conſtituit. Ex his omnibus Gregorius Papa Miſſam ordinaſſe dicitur, vt hodie in eccleſia cantatur.

Quod Miſſa tribus linguis celebratur & quare.

CAP. XII.

NOtandum quòd tribus linguis, Hebraica, Græca, & Latina, Miſſa celebratur: quia his titulus paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius repræſentatio Miſſa eſt, ſcriptus fuiſſe legitur. Hebraicum quippe eſt alleluia, oſanna, & amen. Græcum verò Kyrie eleiſon. Latinum reliquum officium.

Quæ ratio cantandi in celebratione Miſſæ.

CAP. XIII.

IAm nunc ad theſaurum ſummi ſacramenti, ſcilicet ad Miſſæ ſacrarium accedendum eſt. Quod ſi mihi peruium ſe fecerit theſaurus ſalutis: ſi aperuerit clauis Dauid, qui aperit & nemo claudit; claudit & nemo aperit, gratulari & cantare licebit animæ meæ, quòd eam
Apoc. 3. in cellam vinariam introducit. Nam quod in veteri teſtamento promiſſum, præfiguratum, & à longè ſalutatum, in nouo autem datum, reuelatū, & palam factum eſt: hic præſentialiter exhibetur, non in vmbra ſed in veritate, nō in figura, ſed in re. Hic illud agitur, in quo
1 Reg. 21 noſter Dauid inſanire videbatur regi Achis, quando tympanizabat corpore ſuper lignum crucis extenſo: & impingebat ad oſtia ciuitatis, id eſt, ad concluſa corda & ſibi non credentia: quādo ferebatur in manibus ſuis tenens panem & vinum, & dicens: Hoc eſt corpus meū; Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti: quando defluebant ſaliuæ in barbam, id eſt, videbatur loqui infantilia dicens: Niſi manducaueritis carnem meam, & biberitis ſanguinem meum, non habebitis vitam in vobis. Qui tamen accepto regno ſuper vniuerſum Iudam, vniuerſumque Iſrael, nunc iuxta myſticum ſenſum per apolipomenon indutus ſtola byſſina, veſtitus Ephod lineo, præcentor inclytus choros ducit ſacrificans, & ſubſilit coram arca fœderis Domini. O regem, ô ſacrorū principem. Quod ſibi tantum tam clari capitis tripudium, dum tendit arcæ Dei tabernaculum, & indutus Ephod offert holocauſtū, & in nomine Domini benedicit populum. Ad quem, cum eſſet de tribu Iuda, non pertinebat ſacerdotium: Sed repulit Deus tabernaculum Silo,
Pſal. 77. & elegit tribum Iuda: elegit Dauid ſeruum ſuum. Ecce prægeſtit rex de tribu Iuda confidenter agere in iis, quę ſciebat filio ſuo deberi à Domino ſuo, in quem dicebat:
Pſ. 109. Iurauit Dominus Dauid & non pœnitebit eum: tu es ſacerdos in æternū ſecundum ordinem Melchiſedech. Ecce imperat ſacerdotibus, mādat leuitis vt ſanctificentur, cantores inſtituit, elegit qui arcana canant, qui canant per octauas, qui clangant tubis, qui perſonēt buccinis, qui concrepent lyris, cymbalis, nablis, organis. In his omnibus ad filium reſpicit. Hæc enim omnia per Chriſtū in Eccleſia corā ſpirituali arca Domini quotidie actitantur. Arca namque Domini conuenienter deſignat corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti, ante cuius conſecrationem ita Eccleſia magnis vocibus exultatur. Habet hæc arca in ſe manna abſconditum, quod nemo nouit niſi qui accipit, dulcedinem videlicet ſpiritualis gaudij, quam ſuſcepto ſacramento corporis & ſanguinis Chriſti munda corda ſentiunt, & in oratione nonnunquam percipiunt. Habet etiam tabulas teſtamenti lege Dei inſcriptas: quia in Chriſto, quem in altari ſuſcipiunt electi, & à quo ſuſcipiuntur, quoniam enim ſuſceptum non mutant in ſe, ſed mutantur in ipſum: vt
Coloſſ. 2. ſint cum capite ſuo vnus Chriſtus: In Chriſto, inquam ſunt theſauri & ſcientię Dei abſconditi. Et in ipſo quoque eſt virga Aaron, virga ſacerdotalis videlicet vel regiæ poteſtatis. Arcam ergo Dei noſter Dauid mortis imperio quaſi Saule deſtructo, id eſt, diaboli regno ducit in præſentis Eccleſiæ ſuæ Hieruſalem, & collocat in tabernaculū cordium fidelium quod ipſe tetendit. Vnde Eccleſię chorus tanquam vniuerſa multitudo Iacob omnis legitimè, & Dauid cum cantoribus citharam percutit, quæ reſonat à ſuperiori, dum ſupernis deſideriis canentium corda ſuccendit, & laudes Deo canit. Quicquid enim Iſraël Dei id eſt, populus Chriſtianus ad laudem Dei canit, hoc percentore, hoc magiſtro canit. Ab hoc concitatus iubilus cordis in voces corporeas, chorique concentum nunc grauiter nunc acutè & exiliter erūpit: & magni corporis Eccleſiæ per omnes gentes diffuſæ, quia vna fide reſonat, cantus pariter & in ſimul B vbique & vndique multiplex, & vnus ab ipſo ſuauiter auditur. Igitur ordinem altaris, ordinem magnę & interminatę rationis iam libet attingere: & eorum, quæ præceſſerunt in capite, Chriſto ſcilicet ſacrorum principe, in ſacerdotibus, qui ſunt eius corporis membra, imitationem ipſo aperiente, vel ex parte cognoſcere.

De introitu Miſſæ, & proceſſione Miniſtrorum.

CAP. XIV.

SAcerdote ad altare ingreſſuro debet tota præſēs Eccleſia dilatare animam ſuam, & amplioris fidei ſinu memoriam incarnationis tenere, & ſanctorum, qui eū ab initio mundi expectauerunt, & eius aduentum ſuſpiriis, laudibus, atque precibus expetierūt, memor eſſe: & eorum contemplatione in voces erumpere præcinendo Antiphonam, quæ dicitur ad introitum. Nam ſicut in- C troitus ſacerdotis ingreſſum filij Dei in mundum hunc: ſic Antiphona, quę dicitur ad introitum, voces, & expectationem pręfert Patriarcharum & Prophetarū. In proceſſione, quæ ſignificatę rei aptiſſimè congruit, pręcedunt flammantes cerei, in ſignum & memoriā, quòd
per aduentū Chriſti ſedentibus in regione vmbrę mortis lux orta eſt eis. Præueniunt ſacerdotē miniſtri duo, Eſa. 9.
non pariter neque à latere inceſſū comeantes, ſed ante ſubdiaconus. Significant hi duo, vetus & nouum Teſtamentum, ſiue vtriuſque prædicatores: quorum lex prior eſt tempore, dignitate verò poſterior. Euangelium autem tempore poſterius, prius eſt dignitate. Iſti ſunt Apoc. 10
duo pedes Angeli, qui deſcendit de cœlo amictus nube, & poſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare, ſiniſtrum Ioan. 10.
autem ſuper terram. Legalis autem moralitas tranquil- Ioan 8.
D lius audita eſt. Euangelicā verò dignitatem, vt eſt: Ego Matt. 5.
& pater vnum ſumus. Et, Antequam Abraham fieret, ego ſum: Et, diligite inimicos veſtros, velut mirabiles elationes maris, fluxa & falſa corda timuerunt. Subdiaconus pręfert Euangelij textum clauſum, quia lex teſtimonia Chriſti cōtinet, ſed ſub vmbra figurarum: quia antequam agnus aperuiſſet ſigilla ſeptem, clauſum erat in libro legis paſſionis eius ſacramentum. Thuribulum hæc omnia præcedit, ſed adhuc vacuū, & ſignificat corda ad audiendū verbū Domini parata, & carbones verbi Domini ad incendendum tymiama orationum & laudum deſiderantia. In quibuſdam tamen Eccleſiis ſacerdos ad altare accedens, ſtatim thurificat. Nam prædictus Angelus, ſicut in Apocalypſi legimus, ſtetit iuxta Apoc. 8.
aram templi, tenens thuribulum aureum in manu ſua,
E dum in conſpectu Eccleſiæ ſe oſtendit filius Dei habens corpus ab omni labe puriſſimū, quod impleuit de igne, quia corporaliter in ipſo ſeptiformis Spiritus ſācti gratia requieuit. Interim chorus cantat Kyrie eleiſon: quod ſignificat vniuerſalis Eccleſię preces, quę ſunt incenſa vera, de quibus ibidem dicitur: Data ſunt ei incenſa multa, vt daret de orationibus ſanctorū omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum. Acolyti vſque ad Kyrie eleiſon luminaria tenent: quia doctores illuminatores Eccleſiæ, verbo & exemplo lumen fidelibus præbere debent, quoadusque ipſi eum moribus imitari incipiant, & Chriſtum veram lucem omnem animam illuminare cognoſcant.

De Hymno

De Hymno Angelico. Cap. xv.

SEquitur Gloria in excelſis Deo: ſacerdote incipiente, & choro proſequente. Hic enim hymnus & Angelorum eſt, & hominum. Primò Angelorum congratulantium, quòd nato Domino accenſa iam eſſet lucerna clariſſima, per quam perditam drachmã inuentura eſſet Dei ſapientia. Inde eſt, quod tam præoccupantes Angeli dicunt: Et in terra pax hominibus bonę voluntatis: eo quòd pacem, quam nemo hominum, qui ſunt in cœlo, vel qui ſuper terram, vel qui ſubtus terram, facere poterat inter Deum & homines: hic factor omniũ *Apoc. 1.* Deus propter homines homo factus iam facturus eſſet ſoluto pariete inimicitiarum. Deinde ſacerdos ſalutatione præmiſſa dicit Oremus, vbi oraturus, alios hortatur, vt ſecum orent. Tunc enim pro nobis maximè ſuſcipitur oratio, ſi noſtra ei iungatur deuotio. Alioqui apud terrenum etiam iudicem, ſi quis pro tuo reatu interce-deret, tu vero in præſentia eiuſdẽ iudicis nugis & inſulſis intenderes, non ne iram eius incenderes amplius, & intercedentis preces ne ſtis, vt dediſceres, efficeres? Oportet ergo, & in Miſſa, & in cæteris officiis cor noſtrũ *Marc 13.* iungi animis ... ſacerdotis. Quod autem oraturus alios ad ſidẽ admonet, à Christo habet, qui & ipſe orauit, & diſcipulos orare monuit: Vigilate, inquit, & orate. Reſpondet chorus, Et cum ſpiritu tuo: vt ei etiam *Quod ſit ore tãtũ orare, quid ore, & ſpiritu, & quid ore ſpiritu, & mẽte orare 1. Cor. 14.* ſpiritu orare donetur. Si quidem ore tantum orat, qui verba tantũ pronunciat. Ore, & ſpiritu orat, qui intelligit orando quæ dicit. Ore, & ſpiritu & mente orat qui per verba, quæ ore dicit, & ſpiritu diſcernit, etiam aliquid morale, vel allegoricum, ſeu anagogicum intelligit. Vnde Apoſtolus: Pſallam ſpiritu, pſallam & mente.

De Collecta, & cauſa nominis huius.

Cap. xvi.

SEquitur oratio, quam collectam vocant, eo quòd ſacerdos qui legatione fungitur ad Deum, colligat atque offerat petitiones omniũ. In Romana Eccleſia vna tantũ dicitur collecta, niſi alicuius ſanctorũ interueniat ſolennitas, cuius memoria fiat. Alij pro diuerſis vſibus eccleſiarũ in celebrationibus publicis miſſarũ multiplicant orationes, & pro voluntate propria in priuatis. In his omnibus ſacerdos veri & ſummi Sacerdotis perſo-*Hebr. 5.* nam gerit, qui (ſicut ait Apoſtolus) in diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationeſq; ad eum, qui ſaluũ illum facere poterat à morte, cũ clamore valido & lacrymis offerens exauditus eſt pro ſua reuerentia. In fine orationis ſubiungitur. Per Dñm noſtrũ: quia præclara Dei beneficia per ipſum ad nos decurrunt. Per ipſum petimus & impetramus, ſicut per mediantem cryſtalli lapidem cœle-*Pulchra ſimilitudo.* ſtem in ſubiectam eſcam à longinquo ſole mutuamus ignem. Huculq; tractatũ eſt Miſſæ principiũ, quod dicitur introitus, cõmemorans nobis introitũ Saluatoris in hunc mundũ, ſcilicet à Natiuitate eius vſque ad prędicationem Ioannis: quando baptizatus eſt ipſe, & orans quadraginta dierum ieiunium conſecrauit.

De Epiſtola, & cauſa huius nominis.

Cap. xvii.

EPiſtola perſonam legis gerens & Prophetarũ, præcurſoris debitum agit officium ante Euangelium. Quæ quamuis perſæpe de Apoſtolicis ſumatur literis, tamẽ in eo gradu eſt ac ſi ſemper de lege ſit & Prophetis. Semper enim moralitatem, vitamque actiuã magis quàm contemplatiuam, quę in Euangelio radiat, Apoſtolica quoque lectio inſtruit & diſpenſat. Epiſtola græcè ſupramiſſio vel ſuperogatio dicitur Latinè. Supramiſſio eo quòd ſupra narrationis eius ſeriem & ſcribentis, & eius, cui ſcribitur, nomẽ præmittitur. Supererogationis autem nomen benè congruit literis Apo-*Luc. 10.* ſtolicis, quia videlicet Euangelio Chriſti ſupererogatæ ſunt. Quod & ſupramiſſionem non inconuenienter intelligi poteſt. Qui enim ſupererogat, ſuper debitum mittit aliquid. Ordo ſiquidem Apoſtolicus ſtabularius ille eſt, cui noſter Samaritanus, id eſt, cuſtos Dominus Ieſus Chriſtus hominem illum, quem à latronibus de-

ſpoliatum inuenerat, commiſit, conferens duos denarios, id eſt, legẽ & Euangelium, dicenſque ei: Curam illius habe, & quodcunq; ſupererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi. Igitur Epiſtola tantum differt ab Euangelio, quantum ſeruus à Domino, præco à iudice, legatus ab eo qui miſit illum. Quapropter cum legitur Epiſtola, non iniuria ſedemus. Cum autem Euangeliũ audimus, dimiſſis reuerenter aſpectibus ſicut Domino noſtro aſſiſtimus. In eo quod præcedit Euangeliũ epiſtola, Ioannis imitatur officium, qui præuaricatores legis corripiens, & mores eorum Euangelicæ fidei ſuſcipiendæ præparans implebat, quod de illo prædixerat Angelus: Ipſe præibit Dominum in ſpiritu & virtute *Luc. 1.* Eliæ. Et in Malachia: Ecce mitto Angelum meum antè *Malac. 3.* faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

De graduali ſiue reſponſorio, & cauſa vtriuſque nominis.

Cap. xviii.

SEquens reſponſorium, quòd & graduale dicitur, monſtrat auditores prædicationi præmiſſæ præbuiſſe aſſenſum: quòd quoniam alternatim cantatur, vnde & nominatur reſponſorium, grauemque & aſperum habet cantum, adeò vt illud excellentibus efferre vocibus nec vſus nec decus ſit, vitam ſignificat actiuam, in qua Eccleſia ſe mutuò cohortatur ad laudem Dei, & bona opera. Vnde diebus Pentecoſtes de officio tollitur quia videlicet dies illi futurum in regno Dei felicem Eccleſiæ ſignificant ſtatum. Graduale autem dicitur, quia in gradibus ante altare cãtari ſolebat, vel quia per ipſum prædicationi præmiſſæ in epiſtola dãdo conſenſum, & alternatim cohortando nos quaſi de virtute in virtutem gradatim ad altiora velle cõſcendere ſignificamus. Verſus autem inde dicitur, quia in eo multorum modulatio quodammodo ad vnum reuertitur.

De Alleluia, & pneumatum ſignificatione.

Cap. xix.

ALleluia ſequens æternam gloriam, vel vitã contemplatiuam ſignificat, quam actiua promeretur, ſed in hac vita non aſſequitur. Illa enim gloria quid eſt, niſi æternum Angelorum, beatorumque ſpirituũ conuiuium, quòd eſt ſemper laudare Deum? Ad hoc vitæ præſentis inopia nullatenus valet contingere. Spirare autem vbi ſit & prægustare illud gaudio ſpei, ſitire & eſurire quod guſtaueris: hæc eſt illa, quæ dicitur Sanctorum in hac vita perfectio. Quapropter interpreta-*Sanctorũ in hac vita perfectio quæ.* tum hoc Hebraicum verbum retinuit, vt peregrinum ab hac vita gaudium, peregrinũ ſignaret magis quàm exprimeret vocabulum. Quoniam ergo futuræ beatitudinis quaſi proprium eſt vocabulum vtpotè de cœli ſublimitate in ora Apoſtolorum delapſum: iure eo tempore magis frequentatur, quo reſurgẽs Dominus eiuſdem beatitudinis ſpem nobis propinauit, & promiſſum Apoſtolis Spiritum ſanctum miſit. Notandum autem, quòd pneumata, quæ in alleluia & cęteris cantibus in paucitate verborum fiunt, iubilum ſignificant, qui fit, cum mens aliquando ſic in Deum afficitur, & dulcedine quadam ineffabili liqueſcit, vt quod ſentit, plene effari non poſſit. Affectus enim hoc habet proprium, vt quanto intus feruentior fuerit, tanto minus extra explicari poſſit. Beatus populus qui ſcit iubilationem, id eſt, *Pſal. 88.* qui ſæpè expertus & prægustat hanc dulcedinem, & ſic interius mouetur, vt quod præſentit, nec dicere ſufficiat, nec poſſit tacere. Tractus à trahendo dicitur, quia tractim cantatur. Exprimit enim laborem epulantium, & incolatus diuturnitatem quaſi deplorat. Sequentia dicitur, quia per cantus antemmatem ad ſequentia præparat.

De miſſione Diaconi ad legendum Euangelium.

Cap. xx.

HActenus ſeorſum ſedebat ſacerdos, & ſedenti famulabantur altaris miniſtri, oblationem panis & vini præparando, ſcabellum pedibus, ſi opus erat ſupponendo, & in aliis omnibus, quæ neceſſaria videbãtur miniſtrando: in memoriam Domini Ieſu, cui victo tẽ-

tatore in deſerto miniſtrabant Angeli: ſicut ſcriptum eſt: Reliquit eum tentator, & acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei. (*Matt. 4.*) Surgit tandem ad altare accedens vt nobis in mentem veniat, quòd Dominus Ieſus præparata per Ioannem via ad homines de deſerto rediens venit, & diſcipulos ad prædicandum miſit. Mittit namque ſacerdos Diaconum ad legendum Euangelium, (*Luc. 10.*) petitam dando benedictionem: quod ſubdiacono prius lecturo non fecerat. Legẽ enim & Prophetas inuiſibilis inuiſibiliter miſit. Apoſtolos autem, & Euangeliſtas, quorum Diaconus perſonã gerit, viſibilis factus: & oſculo oris ſui dilectam ſuam oſculans, ſcilicet Eccleſiam viſibiliter docuit, & miſit. Diaconus in ſiniſtra fert Euãgelij textum ſuſtentantem dextera: quia in hac vita, quæ per ſiniſtram datur intelligi, oportet Euangelium prædicari. Cuius tamen prædicatio caderet & deficeret, niſi ſpes æternæ vitæ quam dextera ſignificat, eam ſuſtẽtaret. Aſcendit Diaconus lectricium, vt ſublimitatem doctrinæ Euangelicæ ſignificet: ſecundum illud Eſaiæ: (*Eſa. 40.*) Super montem excelſum aſcende tu, qui Euangelizas Sion. Incenſo, quod eſt bonæ opinionis ſignum, locum aſpergit, in quo legendũ eſt Euangelium, quia qui hic bonum nuncium portant, confidenter dicunt: Chriſti bonus odor ſumus in omni loco. (*2. Cor. 2.*) Subdiaconus puluinum, quem ante pectus ſuum deferebat, Euãgelij libro ſupponit: quod ſignat Euangelij verba corde humili, & ſuaui ſuſcipienda. Lecturus Euangelium diaconus ſe vertit ad Aquilonem, per quem populus Gentiũ deſignatur. Vnde: Deus ab Auſtro veniet. (*Abac. 3.*) Quibus idem Euangelium primò prædicatũ eſt & in fine ſeculi prædicabitur. Quod etiã in officio Miſſæ cõmemoratur, dum ſacerdos primò ad Auſtrum ſtat, deinde ad Aquilonem, tertiò iterum ad Auſtrũ. Diaconus igitur aſtantes ad audiendum erigit dicens: Dominus vobiſcum. In quo attentionem captat, & beneuolentiam. Vnde illi tanquam attenti & beneuoli reſpondent. Et cum ſpiritu tuo. Dociles reddit dicendo: Sequentia ſancti Euangelij, vel initium ſancti Euangelij. Quod enim agit rhetorũ doctrina in captationibus, perficit ſummæ naturæ ſcientiæ in Theologicis ſermonibus. Reſpondent: Gloria tibi Domine: glorificantes Deum, quòd nobis miſſum eſt ſalutis verbum. (*Act. 11.*) Iuxta illud: Et glorificauerunt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus Deus pœnitẽtiam ad vitam dedit. Signant etiam ſe in fronte, vbi ſedes eſt verecundiæ, vt ſe de verbis Crucifixi non erubeſcere ſignificent, vel ne occulta diaboli ſuggeſtio corda eorum ab auditu Euangelij auertat. Signum enim Crucis diabolo valde formidoloſum eſt. Diſcooperta habent capita, vt ſe audire paratos ipſo habitu corporis inſinuent.

(*Signum crucis Chriſtianis glorioſũ, & diabolo formidoloſum.*)

De ſymbolo Apoſtolorum, quando, & quare cantandum ſit.

CAP. XXI.

SIcut poſt prædicationem Domini maiora quàm ante chriſmatum dona gratia largiente effuſa ſunt, ſic poſt Euangelij lectionem maiora ſacramenta ordinata. Tunc ſi ſit dies Dominica, vel Paſchalis, ſiue Pentecoſtes ſolennitas, cantatur fidei Symbolum: quod eſt, Credo in vnum Deum, &c. Maximè enim Reſurrectionis vel Pentecoſtes ſacramentum reſpicit hoc fidei tripudium, quãdo noua proles Eccleſiæ vitalis fontis ingreſſura lauacrum vel de nouo ingreſſa, reddit eius, quam catechizata didicit, Chriſtianæ fidei Symbolum. Cantatur & in feſtis Apoſtolorum, quia ab ipſis eſt compoſitum. Necnon & in feſtiuitate qualibet beatæ Mariæ virginis, quia & ipſa ibi commemoratur, vbi dicitur: Natus ex Maria virgine, & Apoſtoli eam in opere habuerunt adiutricem, multa enim per eam didicerunt. Ipſa enim attentius, vt mater, conſeruauerat omnia verba, conferens ea in corde ſuo. Interim Subdiaconus circumfert Euangelium omnibus religioſo oſculo ſalutandum, (*Luc. 2.*) quia Euangelium Iudæis & Gentibus propter diuerſitatem obſeruantiarum diſſidentibus pacem attulit temporalem, & nunciauit æternam vtriuſque (A) ſcilicet populi cum Deo & Angelis eius. Deinde liber ad altare refertur, & in loco ſuo reponitur, vt ad imitationem Apoſtolorum Miniſtri quicquid actum eſt, non ſibi, ſed Domino aſcribendum eſſe inſinuent.

De offerenda, & ſignificatione verſuum eius.

CAP. XXII.

SEquitur offerenda nomen habens ab offerendo, eo quòd cantitur, quando creatori noſtro laudis offerimus ſacrificium. Hic magis & magis aperiendum fidei oſtium, & animæ triclinia pandenda ſunt, vt quicquid Angelus ille clamauit magno clamore Euangelij, credat mulier illa magna, ſcilicet Eccleſia, quæ in Apocalypſi viſa eſt amicta Sole, (*Apoc. 12.*) ſcilicet quem induit in baptiſmate. Lunam habens ſub pedibus, videlicet omnia (B) mutabilia calcãs. Luna enim mutabilis eſt, & ideò mutabilẽ mundum ſignificat. Et in capite ſuo geſtãs coronam duodecim ſtellarum, id eſt, chorum duodecim Apoſtolorum, & in vtero habens & clamabat parturiens, & cruciabatur vt pareret. Huius in vtero habentis, clamantis, & parturientis ſalubrem cruciatum offerendo grauis, & grandiſonus imitatur cantus, qui pneumatibus diſtenta frequentibus, & ſuis fecũda verſibus, quãtumuis longa iubilatione nõ valet ſatis exprimere quod ſignificat. Quidni obnixius corde clamet ad Dominũ, qui per Euãgelica verba excitatus eſt, & ſuæ ſalutis myſterium parari videt? Cum concentu itaque memorato præparata ſacra panis & vini oblatio ſic ad ſanctum altare peruenit, vt Subdiaconus ad Diaconum, Diaco(C)nus ad manum perferat ſacerdotis. Lex enim quam per Subdiaconum ſignificari diximus, ſacrificium noſtræ ſalutis tantum præfigurauit in Melchiſedech, ſed per Euangelicam traditionem ad altare, id eſt, ad ſolennem ritum Eccleſiæ peruenit.

De oratione ſecreta, & patena ferenda.

CAP. XXIII.

SAcerdos in ſilentio ſtans ſuper oblata dicit orationem, in cuius fine leuat vocem dicens: Per omnia ſecula ſeculorum: vt à choro reſpondeatur. Amen. Quod eſt confirmatio præcedentium. Dignum eſt enim vt in tanto myſterio omnes aſtantes orent, ſicut ſacerdos primò ad eos conuerſus exhortatur. Orant autem quodã(D)modo, quando orationem ſacerdotis hac confirmatione proſequuntur. Interim Diaconus patenam Subdiacono porrigit, ſubdiaconus eandẽ inuolutam porrigit acolyto. Hoc autem de lege veteri ſumptũ videtur, vbi præcipitur, vt filij Caath vaſa ſanctuarij à filiis Aarõ prius inuoluta accipiant, & nõ tangant ea nuda, ne moriantur: quia myſteria non omnibus quidem ſunt reuelanda, (*Num. 4.*) ab eis tamen, quibus reuelanda non ſunt, quodãmodo ſunt portanda, id eſt, cum reuerentia & veneratione, ea amplius quia latent, ſunt obſeruanda.

De præfatione. CAP. XXIV.

SAcerdos rem attentione dignam dicturus præmittit ſalutationem, optans nos tales eſſe, vt tanti ſacramenti perceptione digni ſimus. Vnde & dicit: Surſum corda, habeatis, ſcilicet. Non enim cœleſtĩ cibo digna (E) ſunt corda terrenis dedita. Chorus autem, ne poſſit ei dici: Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis: reſpondet: Habemus ad Dominum: corda, ſcilicet. Deinde ſacerdos gratias Deo agendas dicit de redemptione, ſcilicet humani generis per Chriſtũ, cuius repræſentatio præſto eſt in altari. Vnde de Chriſto loquens ſubiungit. Per quem maieſtatem tuam laudant Angeli, &c. (*Matt. 11.*) Siquidem Angeli de reparatione noſtra laudant Deum patrem, (*Ioan. 7.*) quæ ipſius diſpoſitione facta eſt per Filium. Ob eandem cauſam adorant eum Dominationes, qui eſt alius ordo Angelorum, quia de redemptis per Chriſtum adimpletur numerus eorum. Conſiderantes autem quoque tam altæ conſilij profunditatem tremunt Poteſta-

tes

teſtatur: deinde cum laudibus Angelorum rogat laudes admitti ſeruulorum. Supplici confeſſione, id eſt, ſupplici laudatione dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus, propter perſonarum Trinitatē. Dominus Deus ſingulariter & ſemel, propter naturæ vnitatem. Oſanna, id eſt, ſalua obſecro in excelſis, quaſi ſi dicat non ea ſalute hic Pſal. 35. ſaluari peto, qua homines & iumēta ſaluabis Domine: ſed in excelſis ſalute ęterna. Hunc hymnū ſacerdos cum choro dicere debet, qui & ſuas & aliorum preces admitti deprecatus eſt in præfatione præcedenti.

Summa ſententia totius canonis.

CAP. XXV.

Sed iam de ipſo canone tractantes breuitatē propter memoriā, prout in tanta re fieri poterit, obſeruare curabimus. Totā ſequentē ſeriem vſque ad vltimam orationē Romano more canonem appellamus propter regularem ſacramentorū confectionem. B Hunc multipliciter expoſitum inuenitur diligentia patrum. Conſulens verò infirmitati noſtræ diuina gratia, antiqua capitula ſenſuum nouitate ſæpè perfundit, vt quos maiores in eis ſentire nequiuerunt, inſpirante Dei ſapientia ſentiant minores. Senſus itaq; noui cum ſubito effulſerint ſupra omnem humanū modum, miramur Iſa. 60. vbi nunc vſque latuerunt, vnde tā inopinatè, & abſque ſtudio emerſerint. Ex ipſa verò admiratione, & inopina Pſal. 80. exultatione dilatatur cor: ſicut ſcriptum eſt: Mirabitur & dilatabitur cor tuum. Et ob ipſam dilatationem adimpletur deuotione, dilectione, delectatione iuxta illud: Dilata os tuum, & implebo illud. Nonnunquam Pſal. 30. verò luce clarius viſu, & ſuper mel, & fauum dulcius guſtatu, dum per eadem tranſimus, abſconduntur. Iuxta illud: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Dñe, C Leuit. 18. quam abſcondiſti timentibus te, vt timeant te. Ipſa enim abſconſio timorem gignit horribilem, horror dolorem, dolor gemitus, ſuſpiria, & internos animi quæſtus inenarrabiles, ita vt nil minus lugeamus nos amiſiſſe vetera, quàm gaudeamus inueniſſe noua. Sicq; vtraque viciſſitudine, gaudij ſcilicet, de reuelatione occultorum, & mæroris de occultatione, ac ſi inter duas molas confracti, comminuti, & permolitì in ſimilaginem ſacrificij Dei tranſimus. Quibus iſta deſunt, ſaltem inter Dan. 3. molas timoris & ſpei exagitantur. Memores enim quia in multis delinquimus omnes: & ſcientes quoniam qui 1. Cor. 11 indignè ſuſcipit, ad quod ſe præparet ſacramentum, iudicium ſibi manducat & bibit, accedere metuunt. De miſericordia verò Dei confidentes, qui de indignis fa- D Ioan. 6. cit dignos, & de peccatoribus iuſtos: & in memoria illud tenentes: qui manducat me, viuit propter me: ipſe manet in me, & ego in eo ſpe trahente, timore trahente, cum corde contrito & humiliato ad ſacrum myſterium accedunt, & hac quaſi duarum molarum colliſione ſeſe ſimilam ſacrificio Dei aptā efficiunt. Ipſamque vtroq; genere lachrymarū, id eſt, compunctionis & deuotionis commiſcentes & in clibano cordis igne doloris, vel charitatis, & deſiderij feruore ſuccenſi coquentes, ſeipſos panes propoſitionis Deo offerunt. Seipſos etiam cum Chriſto intus coram Domino Deo crucifigunt, ſicut & extra in manuum extenſione formā Crucis in ſe oſtendunt. Felices, qui ſic ſæpius afficiuntur, Ioan. 3. qui ſic deſuper viſitantur. Verùm quoniam nos nobiſmetipſis minimè cōſtamus: ſed ſpiritus vbi vult ſpirat, E & neſcimus vnde veniat, aut quo vadat: & quoniam non poteſt homo à ſeipſo accipere quicquā, nec pro voto ab alio, ſed ſicut datum fuerit deſuper inuenit artificium cæleſte, quomodo & nos & noſtra ſimul Domino offeramus: & vt columna baſi innixa fortius ſtaret, & aptius, voluit cæleſtis artifex, vt de veteri ſacrificiorum ritu & materia ſacrificij ſumeretur & forma. Duo quippe ſacrifices præcipui ſub lege fuiſſe feruntur, Melchiſedech & Aaron. A Melchiſedech ſacerdotio, docente Domino didicit Eccleſia quod offerret. Ille enim de quo dictum eſt: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech: panem & vinum, quæ ante Mel-

Duo præcipuè ſub lege ſacrifices fuerunt.

chiſedech in figura obtulerat, in corpus & ſanguinem Pſal. 109. ſuum conſecrauit in cœna: & in Eccleſia idem fieri præ- A Gen. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11 cepit. A ſacerdotio autē Aaron formā ſacerdotij ſumpſit eccleſia. Tabernaculum enim Dei cum hominibus ſic compoſitum eſt in deſerto, vt in atrio exterius altare haberet æneum, vbi animalium carnes cremabantur. Intus autem in tabernaculo aliud erat aureū, quod dicebatur altare thymiamatis, vbi thura cremabantur, & alia quæ odoriferū facerent fumum. Poſt quod intimo & ſupremo loco poſitum erat propitiatorium, qui ſancta ſanctorum dicebatur. Inter propitiatoriū & altare aureum oppandebatur velum, quod in paſſione Domini ſciſſum eſt, vt pateret propitiatorium. Inter altare aureum & æneum, velum quidem in eremo, ſed murus diuidebat in templo: de quo peccator per pœnitentiam tendens ad iuſtitiā myſticè ſic loquitur: Et in Deo meo B tranſgrediar murum. In his tribus locis Aarō ſacrificia Pſal. 17. ſingulis debita offerebat. Super altare æneum in atrio ſacrificia animalium comburebātur, poſt quod ſacrificium ſacerdos de igne altaris eiuſdem ſumens carbones ferebat in ſancta, & ſuper altare aureum thymiama incēdebat. Deinde de carbonibus eiuſdem altaris ponens in thuribulo, fumum thuris abundantiſſimum deferebat vltra velum in Sancta ſanctorum, adeò vt obſtante fumo clare videre non poſſet propitiatorium aut duo Cherubim, quę ſuper illud ſtabant, & alis expanſis illud obumbrabant. Ad illud propitiatorium ſummus Pontifex ſolus ſemel in anno cum ſanguine intrabat. Sic diſpoſitum & ad hoc erat in deſerto tabernaculum, iuxta quam diſpoſitionem factum eſt templum.

De ſignificatione altaris exterioris.

C CAP. XXVI.

Sed quoniam ſecundum Apoſtolū hęc omnia vmbram prætendebant futurorum, primum & æneum altare cor contritum & humiliatum ſignificare intelligimus. In quo dum quod vt iumentum viximus, & irrationabiles actus per pœnitentiam mactamus, quid niſi diuerſorum generum animalia Deo ſacrificamus? 1. Cor. 10 Talia etenim animalia Deo in conuerſione peccatoris qui per peccatum quidem foris eſt, & niſi per condignam pœnitentiam non intrat ad iuſtitiam, mactat cordis compunctio, excoriat oris confeſſio, in fruſta diuidit diiudicatio, cōburit condigna afflictio. Æneum quidem eſt obſcurum videlicet & ſonorum: quia colloquitur pœnitens in ſemetipſo in obſcuris, dum anxiatur in eo ſpiritus eius, & in eo turbatum eſt cor eius: & D de profundis fortiter clamet opus eſt, vt vox eius audiatur in excelſis. Hanc horum animalium ſuper hoc altare oblationem Deo inuiſibiliter faciendam ſignificamus, & quodammodo viſibiliter facimus, cum præmiſſis quibuſdam orationibus, ſeu quibuſdam poſtulationibus cum incenſo arietum, id eſt, ſuffragiis Apoſtolorum ac Martyrum, ſuper viſibile altare viſibiles hoſtias panis & vini offerimus. Et hæc omnia quaſi adhuc foris aguntur, dum quæ fiunt, & quomodo fiunt, foris conſpiciuntur. Vnde & ad ſeruum, qui non manet in domo in æternum, pertinere noſcuntur: quamobrē & ſeruitutis oblatio dicuntur. Sicut dicitur: Hanc oblationem ſeruitutis noſtræ. Oblationem ſeruitutis recté nominamus panem & vinum: nam cū homo de ter- Ioan. 8. E ra ſumptus per naturam ſuper terram Dominus eſſet conſtitutus per gratiam, ab auctore naturæ & datore gratiæ recedens per culpam, infra terram damnatus eſt per iuſtitiam. Vnde cui terra famularetur gratis fertilis ad ſuauitatem, nunc multis & miris obſequiis delinita & plurimis exculta laboribus, vix largitur ad neceſſitatem: ſicut ſcriptum eſt: In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Quoniam ergo in victualibus, ſine quibus Gen. 3. vita animalis non tranſigitur, principalia ſunt, panis & vinum: hæc ſeruus offerens, quod animaliter viuit occidit: vitam enim occidit, qui victum ſibi ſubtrahit. Hinc eſt eſt quod à Sapiente dicitur ad menſam Eccl. 31. magnam ſediſti: diligenter attende quæ tibi apponun-

tur. Fige cultrum in gutture tuo, ſciens quòd talia te oportet præparare. Menſa magna altare Domini eſt. Ille A
Prou. 23. nobis apponitur ad refectionem, qui corpus & animã
Deo, quod & qualiter offerendũ. ſuam poſuit pro nobis ad redemptionem. Attendendũ eſt, quòd talia oportet etiam illi præparare, id eſt, pro illo noſtrum ſimul & ſimiliter corpus & animã reponare. Sic enim per ſpiritum conſilij reſpondet Propheta: Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit
Pſal. 115. mihi? Calicem ſalutaris accipiam. Formato verò attende, quam ſubtiliter & eleganter expreſſit dicens: Fige cultrum in gutture tuo. Cultrum quippe abſtinentię & inediæ quaſi in gutture figimus, dum qui victũ noſtrũ Deo obtulimus, de eo poſtmodũ parcè & timidè quaſi de altario Dei ad neceſſitatem ſumimus. Nam qui alta-
1. Cor. 9. rio deſeruiunt, ordinauit Deus de altario viuere. Alioquin ſi poſt oblationẽ talem iterum delicioſè & luxurioſè quaſi de noſtro aſſumimus, totũ quod offerimus auferimus, & de rapina iam peius viuimus. Habemus igitur quid, & qualiter ſuper primum altare offerimus.

De ſignificatione altaris interioris.

CAP. XXVII.

SEcundum altare, quod & intus erat & aureum, altare fidei ſignificat in corde per pœnitentiam purgato, teſtimonio bonæ conſcientiæ rutilante & claro.
Galat. 3. Hoc etiam altare iuſtitiæ dicitur, quia ex fide iuſtitia, ſi-
Abac. 2. cut ſcriptum eſt: Credidit Abraham Deo, & reputatum
Pſal. 50. eſt ei ad iuſtitiam. Et in Abacuc: Iuſtus meus in fide ſua viuet. Super hoc altare ſacrificium iuſtitiæ, oblationes, & holocauſta, vitulos labiorum noſtrorum offerimus, dum non iam ſicut prius noſtra deploramus commiſſa, ſed in diuinis exultamus, non iam de commiſſione criminum gemimus, ſed de collatione virtutum gratias agimus, dum vitam, & opera, orationeſque noſtras Deo fieri acceptabiles poſtulamus, dum deuotio lacrymas fundit, & patriæ delicias deſiderans, de incolatus diuturnitate gemit. Super idem altare ſacerdos per oblationem victualium ſuorum iam mundo mortificatus, ſed viuens Deo: non iam vetus Melchiſedech, natus de carne caro, ſed nouus homo natus de ſpiritu ſpiritus, offert inuiſibilem hoſtiam carnis, & ſanguinis. Quid enim ſuper altare fidei congruentius dicitur offerri, quã ſacrificium illud ſanctiſſimũ, quod ſola fide percipitur, in ſola fide prodeſt, & merito fidei acceptatur. Hoc ſacrificium ſuper altare fidei offertur in odorem ſuauitatis, ſed & oratio ſuper illud oblata quaſi ſuauitatis odor ſuſcipitur à Domino, ſicut dictũ eſt: Dirigatur oratio mea
Pſal. 140. ſicut incenſum in conſpectu tuo. Super altare aureum carbones de alio altari ſumpti ponuntur ad cremandũ thymiamata orationum, quoniã primò Spiritus ſancti igne ſuccenditur cor ad deflendum peccata, & eodem igne poſtea ſuccenditur ad emittendam ſurſum dulciũ orationum fragrantiã, dum homo iam per pœnitentiã purgatus deſiderat venire, & apparere ante faciem Dei: ibi ignis Spiritus ſancti elicit quaſi de ligno viridi lacrymas compunctionis, hic lacrymas deuotionis.

De propitiatorio myſtico.

CAP. XXVIII.

TErtius locus, qui dicebatur Sãcta ſanctorum velo quodam erat à ſanctis diuiſus. Vltra velũ erat arca teſtamenti, & ſuper eam propitiatorium, menſa ſcilicet aurea eiuſdem menſuræ, cuius & arca. Sic dicta, quia ibi Dominus apparens Moyſi propitiabatur populo ſuo. Arca humanitatem Chriſti ſignificat, quæ eſt vltra velum, quia Chriſtus vltra cœlum aſcendit, & ſedet ad dexteram Patris, id eſt, in potioribus eius bonis. Propitiatorium ſuper arcam propitiatio Dei eſt ſuper Chriſtum, Vnde Apoſtolus: Quẽ propoſuit Deus pro-
Rom. 3. pitiatorem per fidem in ſanguine eius. Vel propitiatorium eſt Dei miſericordia, per quam populo ſuo propitiatur. Quæ benè dicitur eſſe ſuper hominem Chriſtũ, quia miſericordia Dei ipſa eſt diuinitas. Ad hanc arcã, ad hoc propitiatorium, nouus ſacerdos poſt ſacrificium animalium in altari primò, poſt oblationem carnis & ſanguinis Chriſti in ſecundo, accedere ſatagit cum thu-
A ribulo igne altaris pleno, id eſt, cum corde alto, ſicut ſcriptum eſt: Accedet homo ad cor altũ, & igne Spiri- *Pſal. 63.*
tus ſancti accenſo cum thymiamate orationũ abundãtiſſimo, adeò vt quę vltra velum ſunt, clarè videri non poſſint, quia quãtò deuotiori affectu ad Deũ tendimus tantò magis eum non poſſe comprehendi intelligimus.
Vnde: Oculi tui auolare me fecerũt, &: Accedet homo *Cant. 6.*
ad cor altum, & exaltabitur Deus. Sacerdos igitur illuc *Pſal. 63.*
mente tendens: ſed inſufficientiam ſuam recognoſcens, vidẽs cordis oculis Angelos ſuper propitiatorium ſtãtes, vtpotè ad auxiliandũ paratos, rogat ſacrificium ſuũ eò prouehi, vt ipſe Deo iungatur & vniatur, & ſpiritui adhærens vnus ſpiritus cum eo efficiatur. Supplices te rogamus. Sed iam verbis canonis inſiſtamus, & qualiter
B prædicta tria ibi adaptentur, explicare curemus.

Canonis expoſitio.

CAP. XXIX.

SAcrum canonem, quem alij multiplici ratione multipliciter diuiſerunt, in tres partimur actiones. Primæ initium eſt: Te igitur, vſque: Qui pridie quàm pateretur. In hac principalia victus noſtri, panẽ ſcilicet, qui cor hominis confirmat, & vinũ, quod lætificat cor hominis, offerimus Domino in ſacrificiũ. Hæc triplici vocabulo nuncupamus. Dona dicimus, quia nobis à Deo ſunt donata: Munera, quia à nobis illi oblata. Donum enim eſt, quod à ſuperiore datur: Munus, quod ab infe-
riore. Quod autem additur: hæc ſacrificia: determina- *Doni & muneris differentia.*
tio eſt, qualiter Deus indemuneretur. Super illa fit Crucis ſignum in memoriã Dominicę paſſionis, cuius nos
C participes facimus, dum vitę noſtræ ſuſtentamenta nobis ſubtrahendo, Deo offerimus. Ter autem ſignamus ea, quia virtute Trinitatis omnis conſecratio perficitur. In hac prima actione oratio fit pro omnibus, quorum idem eſt ſacrificium, quique illi vera ſimilitudine conueniunt, In eo videlicet, quòd cum ſint multi, ſic per vnam fidem & vnum ſpiritum in vnũ corpus Eccleſiæ ſunt cõiuncti, quomodo panis ille de multis cõfectus eſt
granis, & vinum ex multis confluxit acinis. Deinde ad *Cultores eccleſia qui dicantur.*
cultores Eccleſiæ ſpecialis decurrit oratio. Cultores autem Eccleſiæ dicuntur, qui ſarculo correctionis, & ſanctis documentis eam excolunt: In ſequenti orationis tomo dicitur. Qui tibi offerunt pro ſe, ſuiſque omnibus. Vbi licet propoſitio, pro, eodem modo, quo in cæteris clauſulis poſſit accipi, hoc tamen ſenſu non incon-
D uenienter accipitur. vt hæc ſcilicet panem & vinum, quæ in victu vitæ animalis principalia ſunt offerendo: ſeipſos & ſua omnia, id eſt, totum victum ſuum offerre dicantur. Præcipua quippe illius portio ſunt, & totum figurant. Sequitur: Cõmunicantes, & memoriã venerantes. Vbi licet ſcriptores quaſi capituli initiũ faciant, eo quòd in quibuſdã ſolennitatibus hæc diuerſitas quędam inuenitur, iungitur tamen præmiſſis hoc modo. Offerunt pro ſe ſuiſque ipſi dico communicantes, in Eccleſiæ communione per fidem manentes.

De myſtico rationali.

CAP. XXX.

DEinde Sanctorum nomina recenſentur, vt cum ſuffragiis eorum quaſi cum incenſo arietũ obla-
E ta acceptentur noſtra ſacrificia. In huius rei ſignifica- *Exod. 28.*
tionem Aaron in rationali, quod erat ei in pectore, duodecim Patriarcharũ nomina aſcripta ferebat. Et hęc autem cõmemoratio Sanctorum, & illa nominũ inſcriptio, hoc intendit, vt quicunq; ad menſam Domini accedis, ſanctorum patrum puritatem mente imiteris.

Quid petat actionis prima oratio.

CAP. XXXI.

HAnc igitur oblationem. Hæc omnia tanquam ad ſeruũ pertinentia adhuc quaſi foris aguntur: vnde & munera præmiſſa oblatio ſeruitutis hic dicuntur, & oratio circa ea verſatur, in quibus afficitur ſeruus: videlicet vt pax ei temporalis conferatur, & ęterna poſſit euadere ſupplicia. Non adhuc ad hæreditatem ſuſpirat

tanquam

tamquam filius, ſed verbera metuit vt ſeruus.

A ¶ Sequitur: Quam oblationem, præparatio eſt ad ſecundã actionem, quaſi dicat ſeruus: Altioris opus eſt conſilii: totũ quod potui feci, ſed in toto non ſatis feci. Non poſſumus amplius aliquid: occidere me poſſum, viuificare non poſſum. Itaque oratione me erigam ad eum, qui omnia poteſt. Dicam itaque ei; dicam: Domine, feci quod potui, oblationem noſtram fieri iubeas benedictam in melius promouendo, vt quæ cibus eſt corporis, fiat animæ cibus ſalutaris: Adſcriptam, id eſt in filij perſona diuinitati appropriatam: Ratã, vt quod noſtro geritur miniſterio ratum habeas, ac ſi ſine nobis manibus tuis idem ageretur. Hæc tria verba dicendo, ſuper duo oblata ſimul ter ſignum Crucis facimus: quod in omnibus conſecrationibus familiare eſt & domeſticũ. B Per virtutẽ enim Crucis Domini multa credimus operari. Ideo ter, quia per virtutem Crucis pariter Trinitas operatur. Sequitur: Rationabilem, id eſt rationabiliter oblatam: vt qui recte offerimus, recte etiam diuidamus. Deinde quid ſub illis trib⁹ verbis implorauerit ſacerdos, manifeſtius oſtendit, cum dicit: Vt nobis corpus, &c. ſubaudias hæc oblatio ſenſim: de hac oblatione panis & vini fiat nobis, id eſt ad profectũ noſtrum, caro & ſanguis Chriſti. Hæc dicendo ſemel fit Crucis ſignũ ſuper panem, & ſemel ſuper calicem, vt per virtutem Crucis, vna intelligatur in vtroque operatio Trinitatis, cuius memoria facta fuerat in tribus ſignis præmiſſis. Nõnulli tamen quinque ſigna referunt ad quinq; Chriſti vulnera. Hac igitur oratione præmiſſa ſacerdos in fide nil hæſitans accedit ad actionem ſecundam.

De Actione ſecunda. CAP. XXXII.

C Pſa. 67. QVi pridie quam pateretur, &c. Ad hæc verba potentia & efficacia (ſicut ſcriptum eſt: Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis.) Ad hæc inquam verba: Hoc eſt corpus meum, fit ſuper omnem humanam rationem diuina virtute, humana ſolicitudine, de cibo corporis eſca ſpiritualis, & deſcendente ſuper panem & vinum immenſæ maieſtatis virtute, tã verã diuinitatem & humanitatem Chriſti in cælo regnantis accipimus, quam veram ſubſtantiã ignis à Sole ſuppoſita chryſtalli ſphæra exigua mutuare poſſumus. Solæ manus Chriſti tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis: eius qui dicit: Sine me nihil poteſtis facere: Cant. 5. Ioan 15. hæc operãtur per manus ſacerdotis, quæ manibus ſuis cõformatæ ſunt, maxime, quia vt hæc operari cũ ipſo, & per ipſum, & cũ ipſo poſſint oleo ſacro conſignatæ ſunt. D Tam ſacrã igitur hoſtiam ſuper inuiſibile fidei altare offerens ſacerdos non tã vt prius timide loquitur, neq; hoſtiam nominat ſeruitutis, ſed cũ exultatione & lætitia ſpirituali dicit. Præclaræ maieſtati tuæ offerimus de tuis datis, quæ videlicet nobis dediſti ad corporis ſuſtentationem: ac datis, quæ ſcilicet tibi ſacrificãdo dedimus. Hæc enim virtute tua in corpus & ſanguinem filii tui conſecramus: Hoſtiam purã & purificantem, ſanctam & ſanctificãtem, immaculatam immaculatos efficientem, id eſt panem ſanctæ vitæ, non temporalis, non animalis, ſed ſpiritualis & æternæ: & calicem, qui in perpetuum ſaluare, & ſatiare poteſt: & ideo ſalutis æternæ. Notandum, quod conſignatio facta ſuper panem & calicem ante conſecrationem quaſi oratio eſt, vt conſecratio compleatur: poſt E conſecrationem vero iterata conſignatio, conſecrationis iam adimpletæ quædam eſt teſtificatio. Illud quoq; prætermittendum non eſt, quod in hoc capitulo ſancta Eccleſia miſericordiæ Domini tria proponit inſignia, ſcilicet beatam paſſionem, ab inferis reſurrectionem, & in cœlos glorioſam aſcenſionem. Primũ vulnerat Eccleſiam charitate, alterum confortat fide, tertium lætificat ſpe. Primo conformari nos oportet in actione prima: ſecundo in actione ſecunda myſterium fidei cum deuotione precum offerendo: tertio in tertia, Chriſtum dominum in dextera Patris gloria & honore coronatum contemplando. Dicit enim: Hoc facite in meam commemorationem.

Conſignationes ante conſecrationem & conſignationes poſt conſecrationem facta differentia. Miſericordiæ Chriſti inſignia quæ. Luca 22.

Quid petat oratio Actionis ſecundæ.
CAP. XXXIII.

A SEquitur: Supra quæ propitio. Poſt oblationem veri & ſummi ſacrificij ſuper idem altare fidei offert ſacrificium orationis, & altius adhuc aliquid expetit, cui donec per corpus Chriſti in cælis Deo vniatur, & per humanitatẽ diuinitati cõiungatur, nihil ſufficit. Quippe, qui ſcalam ſibi erexit, aſcẽdere ſatagit. Vnde & poſt tantam oblationem accingit ſe adhuc ad orationem dicens. Supra quæ propitio, &c. Et quaſi per gradus ipſius ſcalæ aſcendẽs commemorat munus Abel pueri, ſacrificium Abrahæ Patriarchæ, oblationẽ Melchiſedech ſacerdotis: qui in pane & vino ſpeciem veri ſacrificii eleganter expreſſit, ſicut Abraham veritatem in filio, & Abel innocẽtiæ munus in agno. Gen 14. B Gen 22. Quod dicit: Sicuti accepta habere dignatus es munera, &c. non optat ſimiliter acceptari oblationes. (Hæc enim multo eſt acceptabilior) ſed offerentes. Hac itaque oratione fretus cum fiducia accedit ad actionem tertiam. Gen. 4.

De Actione tertia. CAP. XXXIV.

SEd quoniam ad illum ſummum & ſublime altare propitiatorium inuiſibile, videlicet in conſpectu diuinæ maieſtatis, vbi ſummus & perpetuus ſacerdos aſſiſtit vultui Dei patris, nondũ vt vult valet aſcendere, ſicut ipſe ante altare viſibile ſe inclinans ſignificat: rogat per manus Angeli ſui, videlicet cuſtodis, ſuum eo ſacrificium perferri, vt virtuti ſacramenti ipſius cõmunicet, vt per corpus Chriſti, quod in cœlo eſt, & de altari viſi- C bili in terra ſuſcipitur, ad ſummam propitiationem Dei perueniat, & ei vniri mereatur. Hæc eſt enim illa perfecta benedictio, de qua dicit: Omni benedictione cœleſti, & gratia repleamur. Sacrificiũ per manus Angeli perferri nil aliud intelligimus, quam ipſum cooperari noſtræ deuotioni. Cooperatur autem nobiſcũ pro nobis orando, modoq; mirabili, & inuiſibili bona mentibus noſtris ſuggerendo. Vel forte ſingulare poſuit pro plurali, Angeli pro Angelorũ. Dicit enim B. Greg. l. 4. dialog. quod in ipſa immolationis hora ad vocẽ ſacerdotis aperiuntur cœli, adſunt Angelorum chori, ſummis ima ſociantur, terrena cæleſtibus iunguntur, & fit vnum ex viſibilibus & inuiſibilibus. *Sacerdos bonus ſuam agnoſcat dignitatem.*

De oratione pro defunctis.
D CAP. XXXV.

SEquitur. Memento etiam domine, &c. Sicut in prima actione, vbi vitæ animalis ſuſtentamẽta offerebat, rogabat pro viuis: ita in hac tertia, vbi poſteriorum oblitus, & in anteriora ſe extendens vnum Deo quærit, rogat pro defunctis, qui eodem indigẽt cibo, vt merito charitatis, dum aliis orat quod ſibi, impetret & ſibi & aliis. Sciens autẽ quoſdam ſaluandorũ (pro ſolis enim ſaluandis orat) poſt deceſſum ſuum pœnis purgatoriis detineri, primo eis locũ refrigerii rogat concedi, deinde lucem, vt Deum ſicut eſt videant. Ad vltimum pacẽ, de qua dictum eſt: Pacẽ meam do vobis, pacem relinquo vobis, pacem, ſcilicet ſuper pacẽ, quam etiam paulo poſt in tertia repetitione Agnus Dei, Eccleſia ſibi do- E nari poſtulat dicens: Dona nobis pacem. Hæc pax in vnitate capitis & membrorum conſiſtit. Ioh. 14.

De myſtico ſuperhumerali.
CAP. XXXVI.

SEquens capitulum nobis quoque cõmemorat nomina Sanctorum, quorum interuentu ſacerdos vult impetrare, quod poſtulat. Et videtur hoc quoque de legali ſacerdotio ſumptum. Exod. 28. Sicut enim in rationali ſacerdos legalis ferebat in pectore duodecim lapides precioſos, duodecim nominibus filiorum Iſrael inſculptos, ſicut ſupra dictum eſt: ita in ſuperhumerali ferebat ſuper humeros duos lapides onychinos auro incluſos, & eiſdem nominibus inſignitos. Sex quippe no-

mina in vno erant, & ſex in altero. Noſter vero ſacerdos, ſicut ſupra diximus, nomina ſanctorum, quos memorat verbis, tūc portat in rationali pectoris cum eos imitatur ſanctitate, & puritate mentis. **A** Tunc autem in ſuperhumerali ſuper vtrumque humerum, cum in dextera proſperitatis, & in ſiniſtra aduerſitatis imitatur eos, prout poteſt, in perfectione operum. Sequitur: Per quē hæc omnia Domine ſemper bona creas. Scriptum eſt: Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul. Quomodo igitur ſemper creat? Sed omnia corpora creauit ſimul, quantum ad materiam: quotidie autē creat, id eſt facit, ſingulis tribuendo ſpeciem propriam, ſecundum illud: Pater meus vſque modo operatur, & ego operor. In eo autem quod dixit: hæc omnia, id eſt huiuſmodi omnia (neq; de duobus ſecundum ſpeciem, neque de vno ſecundum rei veritatem diceret omnia) vide ordinem. **B** Primo Deus panem & vinum creat per naturam. Eadē in altari oblata ſanctificat per gratiam, per verba actionis primæ. Iam tūc enim ante ſanctificationem ſanctificata ſunt, & à cōmunibus vſibus ſeparata: deinde per ſacra verba ſecundę actionis ſanctificata promouendo viuificat, dum ea in corpus & ſanguinem Chriſti tranſubſtantiat & benedicit, dum eis ſummæ benedictionis effectum tribuit, quæ eſt in vnitate capitis & membrorū, de qua tertia actio meminit. Signa tria Crucis, quæ hic fiunt operatione Trinitatis per virtutem Crucis, oſtendunt facta eſſe, quę præmiſſa ſunt. Signa enim facta hucuſque poſt conſecrationem non conſecrationem operantur, ſed eius faciunt commemorationem ſiue teſtificationem, ſicut ſupra diximus.

Eccl. 18. Deum creaſſe omnia ſimul, & ſemper creare quomodo. Ioan. 5.

C

De ſignis vltimis quid à reliquis differunt in cauſa.

Cap. XXXVII.

PEr ipſum, & cū ipſo. Signa Crucis, quæ hic vltimo fiunt, alia cauſa fieri dignoſcuntur quam omnia ſuperius poſita. Siquidem iſta nec propter conſecrationem fiunt, nec propter iam factę conſecrationis teſtificationem ſiue memoriam. Quare ergo fiant, & quare quinquies, & quare ter in calice, & bis extra calicem fiant, breuiter aperiēdum eſt. Ipſa capituli verba plane indicant ad quid hæc ſigna Crucis fiant. Quoniā enim Iudæis Crux quidem eſt ſcandalum, Gentibus autem ſtultitia: ne toties iterata conſignatio, & in memoriam **D** Trinitatis triplicata ignominiam potius parere videretur quam laudem, ideo ſignum Crucis ter repetens in calice propter Chriſtum, cuius ſanguis ibi eſt, & bis extra calicem propter Patrem, & Spiritum ſanctum, aſſerit Crucem ad totius Trinitatis pertinere gloriā & honorem. Per ipſum, inquit, Chriſtum ſcilicet, per quem gloria Patris innotuit: & cum ipſo. Neque enim ipſe Chriſtus alienus eſſe poteſt à gloria Patris, cū quo ipſe eſt vnus Deus; & in ipſo. In ipſo namque eſt plenitudo diuinitatis, vnde gloria eſt Deo patri, qui talē genuit filium, & Spiritui ſancto, cuius operatione in vtero virginis eſt conceptus. Sed cum vnum tantum ſignum fiat nominando Patrem, & vnum tantum nominādo Spiritum ſanctum, quid ſibi volūt tria ſigna pro nominā**E**do Chriſtum in calice facta? Propter trinam prolationem pronominis Chriſtum deſignantis triplicatur etiā ſignum Crucis. Cum enim pronomen (vt ait grāmaticus) ad omne pertineat ſuppoſitum: ſi in prima prolatione pronominis fieret ſignum, & in aliis nō fieret, ad aliam ſiue alias videretur referendū eſſe perſonas. Notandū etiam, quod cum alia ſigna ſola manu ſacerdotis fiant, iſta fiunt de corpore Chriſti. Hic enim ipſa Chriſti crucifixio repræſentatur: Quaſi Chriſtus, quem pręſentem credimus, ſic pro nobis in ligno Crucis eſt extenſus. In fine capituli huius eleuat vocem ſacerdos: vt eius continentia ab omnibus confirmetur, dum reſpondent, Amen.

1. Cor. 1.

Chriſtus Deo patri & Spiritui ſancto gloria

De eleuatione Sacramenti quid ſignificet.

Cap. XXXVIII.

ET vt oſtendat ſacerdos qualiter per Chriſtū gloria Trinitati ſit acquiſita in mentibus fidelium, quātum poteſt exprimit paſſionis myſterium. Poſt ſigna Crucis vtraque manu eleuat ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, & paulo poſt deponit: quod ſignificat eleuationē corporis Ieſu Chriſti in Cruce, & euſdem in ſepulchrum depoſitionē, vnde & calicem corporali palla tegit, quod ſignificat ſindonis inuolutionem. Cum igitur calix hucuſque pro cautela coopertus fuerit: hoc pro myſterio cooperitur. Interdum ſacerdos ad Dominicā orationem accedens, vt præſente magiſtro petitiones, quas ipſe facere docuit, meliorem ſortiantur effectū: præmittit, Diuina inſtitutione formati quia Matthæo & Luca teſtātibus ſic orate Chriſtus inſtituit. Competēter autem ſubiungit: Audemus dicere. Niſi enim Chriſtus inſtituiſſet, qualiter homo terrā & lutum ſe eſſe cognoſcens, Deum patrē ſuum nominare auderet? Notādum quod in oratione Dominica ſeptem ſunt petitiones omnia, quæ petenda ſunt, continentes. In cuius expoſitione multa à ſanctis patribus dicta leguntur: ſed quia mens orantis tot ea hora capere non poteſt, nos de ſingulis petitionibus pauca dicere volumus, vt qui orat intelligere poſſit quid petat, & intelligens deuotior fiat. Ad hoc enim orando verba proferimus, vt nobis affectum deuotionis excitemus, non vt Deum qui omnia nouit, quid noſtra poſtulet mens doceamus.

Matt. 6. Luc. 11.

In oratione cur verborum prolatio.

De Oratione Dominica: quæ eſt oratio actionis tertia.

Cap. XXXIX.

PAter noſter, qui es in cælis. Hoc totum quaſi prologus eſt, & captatio poſtulantis. In quo etiā magna impetrandi datur fiducia. Quid enim negabit filiis, quibus iam dedit vt pater ſit? Sed qui Deum patrem vocamus, cauendum nobis à ſordibus, ne tāto patre indigni ſimus. In cælis id eſt, in ſanctis. Cum Deus in omnibus creaturis ſit per eſſentiam, in ſolis bonis eſt per inhabitantem gratiam. Prima petitio eſt, quæ ſequitur: Sāctificetur nomen tuum; in nobis, vt de bona & ſpirituali conuerſatione filiorum glorificetur pater noſter. Vel nomen patris in ipſo ſanctum ab æterno, tunc in nobis ſanctum & venerabile habetur, cum bonum patrē tanquam boni filij, non timore, ſed amore offendere cauemus. Qualiter in nobis impletur ſecunda petitio, quæ dicit: Adueniat regnum tuum. Iſtud ſiquidem non ſolū de futuro regno, cum ei plene ſubiiciemur, ſed & de præſenti poteſt accipi: quia tunc regnum Dei efficietur in nobis, cum ei ſoli & deuote ſeruiemus, iam ſcilicet liberati à regno peccati, & dominio diaboli. Sequitur: Fiat volūtas tua, non noſtra: ſicut in cælo, id eſt ſicut in Angelis, ita & in terra, id eſt in nobis hominibus. Hæc non aſſequimur hic, niſi ex parte, in futuro autē plene. Hæc enim tria, quę in præmiſſis poſtulamus, in Sanctis hic inchoantur, & quotidie augentur, in futuro autē plene conſummabuntur. Quatuor vero, quæ ſequuntur, præſentis tantum vitæ ſunt. Ibi enim nemo indigebit paſci, nulli debita dimittentur, nemo tentabitur, nulla ibi mala, à quibus aliquis liberetur. Quarta petitio eſt: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Panis, quo quotidie egemus, ne in hac via peregrinationis noſtræ deficiamus, ſpiritualis eſt animæ cibus. Affectus videlicet ex dulcedine Dei, & ſapor quidam ſuauiſſimus, quo anima in oratione interdū reficitur. De hoc pane dicitur: Guſtate, & videte quoniā ſuauis eſt Dominus. Hoc māna verus Iſrael per deſertum huius ſæculi interius paſcitur, donec terram promiſſionis ingreſſus de ipſa ſuauitatis Dei facie ſatietur. Ibi igitur panis iſte nō quotidianus ſicut hic petitur, ſed vnus erit, id eſt non ſicut hic, modo aberit, modo aderit, ſed vno & eodē modo ſufficienter, & indeſinenter in æternum ſatiati. Notandum autem, quod dum panem petis, omnia cōprehendis quæcūque neceſſaria & ad ſuſtentationem corporis

Pſal. 33.

poris & animæ tãquam viaticum tuæ peregrinationis à Creatore exigis. Et nota, quod dicit hodie, quaſi hoc die præſentis ſcilicet vitæ, id eſt quãdiu in hac vita ſumus. Quinta petitio eſt: Et dimitte nobis debita noſtra, id eſt pœnas pro peccatis debitas, Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Si enim non dimiſerimus peccãtibus in nos, nec Deus dimittet nobis peccata noſtra. Sexta petitio: Et ne nos inducas, id eſt ne permittas nos induci, & cadere in tentationem. Non eſt malum tẽtari, ſed eſt bonis victoriæ occaſio. Hic igitur ſolum orãdum eſt, ne inducamur in tentationem, id eſt ne vincamur. Septima petitio eſt id quod ſequitur: Sed libera nos à malo, quaſi dicat: Non ſolũ ſinas induci, ſed etiã ab his tentationibus libera nos, in quas iã ſumus inducti. Hoc ſeptimum chorus ſuccinit: in quo ſe oraſſe cũ ſacerdote oſtendit. Ad hoc enim fuerat inuitatus: cum ſacerdos ante orationem Dominicã diceret, Oremus. Deinde ſubiungit ſacerdos, Amen, ad petitionum omnium præmiſſarum confirmationem, dum dicit ſacerdos: Da propitius pacem in diebus noſtris: Patenam, quam diaconus vſque ad Panem noſtrum tenuerat, de manu diaconi ſuſcipit, & in altari, vt fractionem ſuper eam faciat, deponit. Nos tamen hanc fractionẽ ad cautelam facimus ſuper calicem. Tertia pars, quæ in calice ponitur, propitiatio eſt pro viuis, opuſque ſanguinis & carnis expiatrix illa caro ſanguini admixta. Reliquarũ altera eſt propitiatio pro fidelibus defunctis, qui noſtris orationibus indigent: quia adhuc in pœnis detinentur: Altera eſt pro iam triumphantibus gratiarũ actio. Sergius tamẽ Papa aliter ſuper his loquitur. Vult enim ſignificari per corporis & ſanguinis commixtionẽ, corporis & animæ Chriſti in reſurrectione factam coniũctionem. Ait enim ita: Pars oblatæ in calicẽ miſſa, corpus Chriſti, quod iã reſurrexit monſtrat. Pars comeſta ambulantem ſuper terras. Pars in altari vſq; ad finem Miſſæ repoſita membra Chriſti, id eſt Sanctorum corpora vſque ad finem ſæculi in ſepulchris quieſcentia.

Duo de trium hoſtiæ partium ſignificatione opiniones.

B

C

Quare Pax datur ante Communionem.

Cap. XL.

Congrue autem pax datur ante communionem, quia quicũque prius fratri non reconciliatus cõmunicare præſumpſerit, iudicium ſibi manducat & bibit. Agnus dei ter cantatur, vt verus agnus, cuius carnem & ſanguinem ſumimus, nobis propitietur. Primo rogamus, vt nobis miſereatur, deuotos ſibi faciẽdo: tertio, vt nobis pacem donare dignetur, quæ hic initium habet in Sanctis, & in beata vita perficietur. Hæc tria tres præmiſſæ poſtulant actiones. In huius pacis ſignũ ſacerdos prius oſculum porrigit diacono, & diaconus ſubdiacono, & ille cæteris: quia Chriſtus pacem mundo attulit, quam primo maioribus ſcilicet Apoſtolis, deinde per eos minoribus nunciauit, vnde: Suſcipiant montes pacem populo.

D

Pſ. 72.

De Communione. Cap. XLI.

Cantus communionis, quem poſt cibum ſalutarem canimus, gratiarũ actio eſt iuxta illud: Edent pauperes, & ſaturabuntur, & laudabunt dominum. Oratio in fine Miſſæ dicitur, vt receſſuri ad propria orationib⁹ muniantur Eccleſiæ, ne illecebris ſæculi capiãtur. Diaconus dicẽs: Benedicamus Domino, ad gratiarũ actionem populum inuitat. In feſtis tamen diebus, in quibus præclara Chriſti miſericordiæ inſignia recoluntur, & Gloria in excelſis Deo cantatur: dicit diaconus: Ite Miſſa eſt, ſolemni vocis pronunciatione rei exprimẽs dignitatem. Senſus. Ite: quaſi reuertimini ad propria: ſed ne ſicut à laboribus terrenis, ita ab honeſtis cogitationibus vacetis: Miſſa eſt, quam audiſtis. Sediſtis ad menſam diuitis, mementote ei ſimilia præparare. Ab hac miſſione, id eſt dimiſſione, Miſſam dicunt appellari, vel à miſſione, id eſt legatione, quia in ea legatio Chriſti repræſentatur, vel quia ſacerdos in ea pro nobis ad Deũ legatione fungitur. Vel ideo à miſſione, quia in ea catechumeni, & qui ſacramentis intereſſe non debent, foras mittitur

Pſ. 21.

E

Eccl. 31.

A

LIBER TERTIVS AGIT DE SPECIALIBVS Miſſarum obſeruationibus iuxta temporum varietatem & cauſarum.

Cuius hæc ſunt capita.

De officio Miſſæ in ieiuniis quatuor temporum C. 1.
Quare lectiones duæ legantur feria quarta, vna feria ſexta, & quatuor in ſabbato quatuor temporũ. C. 2.
De oratione ſuper populum quadrageſimali tempore C. 3.
Quare in aduentu Domini cantica lætitiæ taceantur. C. 4.
Quare in natali Domini ternæ Miſſæ celebrentur. C. 5.
Quare in feſto B. Ioannis Baptiſtæ duæ Miſſæ in quibuſdam Eccleſiis celebrentur. Cap. 6.
De repetitione verborum in verſibus offerendæ: Vir erat. Cap. 7.
Quare cantica lætitiæ in feſto Innocentium taceantur. Cap. 8.
Quare in aduentu Domini, & quadrageſima miniſtri altaris caſula vtantur, & non propriis indumentis Cap. 9.
De Septuageſima. Cap. 10.
De Sexageſima. Cap. 11.
De Quinquageſima. Cap. 12.
De Quadrageſima. Cap. 13.
De capite ieiunii quadrageſimalis. Cap. 14.
Quare ſcrutinium quarta hebdomada celebretur, & feria quarta. Cap. 15.
De officio ſabbati, quod intitulatur. Sabbato vacat. C. 16.
De officio Miſſæ in quarta feria poſt Dominicam palmarum. Cap. 17.
De officio feriæ quintæ ante paraſceuen. Cap. 18.
Quare altaria ipſa die denudentur. Cap. 19.
De officio feriæ ſextæ, & vnde dicatur paraſceue: & quare ea die altaria vino & aqua lauentur. Cap. 20.
Quid ſignificet cereus in ſancto Sabbato erectus. Cap. 21.
De officio Miſſæ in nocte Paſchali. Cap. 22.
Quid ſignificet nouus ignis in cereo. Cap. 23.
Quare in principiis lectionum hac die tituli taceantur. Cap. 24.
Quare hac die tripliciter fiant litaniæ. Cap. 25.
Quod paruuli in fide Eccleſiæ ſaluentur. Cap. 26.
Quare Paſchalis hebdomada in albis celebretur. Cap. 27.
Quare introitus non cantatur ad Miſſam ſabbato ſancto. Cap. 28.
Quare poſt Alleluia cantetur tractus. Cap. 29.
Quare ante Euangelium cerei non ferantur. Cap. 30.
Quare in eadem Miſſa Agnus Dei non cantetur. Cap. 31.
De officio ſancti Paſchæ. Cap. 32.
Quare à Paſcha vſque ad Pentecoſten non cantetur reſponſorium Cap. 33.
Quare in diebus ieiunii Alleluia non cantetur ad Miſſam. Cap. 34.
Quare in vigilia Pentecoſtes baptiſmus celebretur. Ca. 35.
De officio Miſſarum intra hebdomadã Pentecoſtes. C. 36.
De officio Miſſæ pro defunctis. Cap. 37.

De officio in ieiuniis quatuor temporum.

Cap. I.

De officio Miſſæ ſeruata, prout potuimus breuitate locuti, ad ſpeciales obſeruationes, quæ pro tẽporum varietate fiunt in Miſſa, ſtylum vertimus. Sciẽdum eſt igitur, quod per quatuor anni tẽpora, ſcilicet ver æſtatem, autumnum, & hyemem, in quibus in multis delinquimus omnes, conſtituit primitiua Eccleſia quatuor celebrari ieiunia: quibus pro quantitate criminum alii plus, alii minus abſtinentes, peccata ſua deflerẽt: Fit autem vnũquodq; horum ieiuniorum ſpatio quadraginta dierũ. Ratio horum quatuor ieiuniorum, & quadraginta dierum in ſingulis tum ex Euangelio tum ex lege colligi-

Quatuor temporum ieiunia quare inſtituta.

Exod. 34. ginta diebus abſtinuit. Similiter Elias quadraginta diebus ieiunus permanſit. Ecce quatuor ieiunia, & vnumquodque quadraginta dierum. Vnde & Eccleſia in ſingulis quatuor temporum ſpatio xl. dierum celebrat ieiunia, quæ ſpecialiter ieiunia quatuor temporum dicuntur. Pro ordinandis celebrare cōſueuit Eccleſia. Vnde in ipſis diebus Pentecoſtes quādo ſeptiformis Spiritus, & Neophytorum celebratur feſtiuitas, ieiunia fiūt. De quibus Beda in homil. ſua dicit. Quod vero inter hæc ieiuniorum caſtigatio reperitur de ipſorū Apoſtolorū exemplo ſumptum credere debemus, qui accepto ſpiritu, quo perfectius noua cæleſtium bonorum ſuauitate fruebantur, eo altius mentem à memoria deliciarū abſtulere terreſtrium. Iam enim aduenerat tempus illud, B
(3. Reg. 19.)

Matt. 9. de quo Dominus prædixit quærentibus, cur diſcipuli eius non ieiunarent. Venient (inquit) dies, cum auferetur ſponſus ab eis, & tunc ieiunabunt. Singula autem ieiunia quatuor temporum tres habēt dies propter ſingulorum quatuor tēporum anni tres menſes. Pro ſingulis igitur menſibus ſinguli dies ieiunio deputantur,
Ioan. 11. ſcilicet feria quarta, ſexta, & ſeptima. Quarta quia eo die fecerunt cōſilium Iudæi. Vt occiderent Christum: ſexta quia eum occiderūt: ſeptima Romano more ieiunio concluditur propter triſtitiam Apoſtolorum de morte Domini, vt Innocentius narrat in Decretalibus: Sabbatum, inquit, ieiunandum eſſe ratio euidentiſſima demonſtrat. Nam ſi diem Dominicum ob venerabilem reſurrectionē Domini noſtri Ieſu Chriſti non ſolū in Paſcha celebramus, verumetiam per ſingulos circulos C hebdomadarum ipſius diei imaginem frequentamus: tametſi ſexta feria propter paſſionē Domini ieiunamus, ſabbatum prætermittere nō debemus, quod inter triſtitiam atque lætitiam temporis illius videtur incluſum.

Quare duæ lectiones legantur ad Miſſam Feria quarta, vna feria ſexta & quatuor in ſabbato quatuor temporum.

CAP. II.

QVarta feria legūtur duæ lectiones ad Miſſā: quia quarta ætate mundi, ſcilicet à Dauid vſq; ad trāſmigrationē Babylonis & lex, & prophetia viguerunt: & eos, qui ordinādi ſunt, admoneri oportet, vt habeant ſcientiā legis, & Prophetarum. Sexta feria vna legitur, D quia lex & prophetia in vno Euangelio recapitulātur, quod legitur in ſexta ætate mūdi. In ſabbato vero, quādo ordines fiunt, lectiones quatuor leguntur, quia quatuor ordines ſunt, benedicentiū Deum, quos Pſalmiſta numerat dicēs: Domus Iſraël benedicite Domino: do-
Pſal. 134. mus Aarō benedicite Domino, domus Leui benedicite Domino: qui timetis Dominum benedicite Domino. Has benedictiones ita explanat Auguſtinus in li. ſuper Pſalterium. Benedicite populi Dominum: hæc eſt domus Aaron. Benedicite miniſtri: hæc eſt domus Leui. Quid cęteris nationib⁹, qui timetis Dominū, benedicite Domino. Omnes ergo vna voce dicamus, quod ſequitur: Benedictus Dominus ex Siō, qui habitat in Hieruſalem. In illis ergo quatuor lectionibus inuitātur ordi- E
Ibidem. nādi ad imitādā veſtigia antiquorum patrum, qui prędictis quatuor ordinibus diſtinguntur, ſi quatuor debent dici, quorum primus omnes incluſit, & reliqui in partes diuidūt. Poſt illas quatuor, de camino ignis legitur proximo loco ante ordinationē: quia nec poteſt rite accedere ad cōſecrationem, qui prius non tranſierit
Eccl. 27 per fornacē. Vaſa figuli probat fornax, homines iuſtos tentatio tribulationis. Grauitatem & humilitatē, quas ordinatus debet ſeruare, tractus oſtēdit. Tractus enim, quia humilitatis tempore ſolet celebrari, ſemper in cauſa humilitatis ponitur. Sequitur Epiſtola, quæ eſt quaſi ſexta lectio. Hæ ſex lectiones apud antiquos Romanos quia nec omnes Latinam, nec omnes Græcā nouerant dicebantur.

De Oratione ſuper populum in Quadrageſimali tempore.

CAP. III.

IN tēpore quadrageſimali præter illa, quæ aliis temporibus in officio Miſſæ inſeruntur, ſuperadditur vltima benedictio, quæ oratio ſuper populum intitulatur: quia ſi omni tempore nec eſſe eſt paratum eſſe cōtra aduerſarium, quāto magis in procinctu; Quadrageſimali tempore facit aduerſarius noſter contra ſe ab Eccleſia parari conflictum, ac ideo inſtat fortius ad rapiendum, ſi forte aliquem negligentem inuenerit. Sacerdos B autē vt ſapiens agoniſta, quanto in maiore periculo videt Chriſti milites fore, tāto eos ampliori protegit benedictione. Et quia tanto maior eſt deuotio, tāto magis prodeſt benedictio: Diacon⁹ clamat vt humiliemus capita noſtra Deo, & tunc ſacerdos benedictionem apponit. In Quadrageſimali tēpore non cantatur Alleluia, quod ſemper lætitiam ſonat, ſicut verſus ſequentes proxima euidenter oſtendunt, ſed loco Alleluia tractus cātatur. Tractus & in ipſa litera, & in cantu tribulationem exprimit, & laborem, vt: De profundis, vt: Commouiſti, vt: Qui habitat, vt: Ad te leuaui, &c. Tamen quia in reſurrectione cum Sanctis gaudebimus, ſi nunc per cōfeſſionem & pœnitentiam nos præparauerimus, poſt duos tractus mœroris ſequitur tertius tractus lætitiam C ſonans. Vel hoc ideo fit, quia duobus temporibus, ſcilicet ante legem & ſub lege, genus humanū in mœrore fuit, tertio ſcilicet ſub gratia, in lætitia in Chriſtum reſpirauit: De profundis, &, Commouiſti, tribulationem: Iubilate vero ſonat lætitiam. Item: Qui habitat, &, Ad te leuaui, triſtitiam: Qui confidunt, præfert lætitiæ canorem. Similiter: Sæpe expugnauerunt me, &, Deus Deus meus, triſtitiam: Laudate vero hymnizat lætitiā.

Quare in Aduentu Domini cantica lætitiæ taceantur.

CAP. IV.

CVm celebratur Aduentus Domini, & in tempore quadrageſimali, Gloria in excelſis Deo, &, Te Deum, non cantamus in Eccleſia: Dalmatica & veſtis
Aduentu. & Quadrageſima quæ non ſit tempore finiant.
D ſubdiaconalis non portantur. Hæc enim omnia prætendunt lætitiam. Tempus autem Aduentus ad memoriam reducit tempus illud, quo Meſſias expectabatur, & de tanta aduentus eius dilatione viui conquerebantur, & mortui qui in inferno tenebantur. Tempus vero quadrageſimę ab ipſa Septuageſima noſtrā commemorat captiuitatem, qua genus humanum à Paradiſo expulſū ſub diabolo principe exultabat, donec per Ieſum ſacerdotem magnum in huius redemptionis noſtrę figura reductus eſt in Hieruſalem. Quia ergo vtrūque mœroris eſt, in vtroque ab eis, quæ lætitiam præferunt, abſtinemus, non tamen æqualiter, quia in Quadrageſima prorſus Alleluia tacetur, quod non fit tempore Aduentus. Denique hęc cuncta prædictis temporibus ideo intermittuntur, vt in natiuitate Domini, & E die reſurrectionis feſtiuius amplectantur, & vt noui Teſtamenti gratia præſtantior veteri cognoſcatur. Quoties non dicitur ad Miſſam Gloria in excelſis, toties tacetur, Ite Miſſa eſt: quia tempore luctus & pœnitentiæ magis oportet in Eccleſia miſerias commemorare, peccata deflere, & Deum gratiæ auctorem benedicere. Vnde & in fine Miſſæ dicitur: Benedicamus Domino, quaſi per quem à præſenti miſeria ſperamus liberari.

Quare

Quare in Natali Domini terna Miſſa celebrentur.

CAP. V.

Apoc. 13. ANte legem & ſub lege Chriſtus in figura iam immolabatur, ſicut de eo ſcriptũ eſt in Apocalypſi: Agnus, qui occiſus eſt ab origine mundi. Tempore autem gratiæ vere pro ſalute mundi eſt oblatus. Vnde vt per commemorationem figurarum veritas probabilior Ioan. 4. exiſtat, quia ſicut ſcriptum eſt: In hoc verbum verũ eſt, quoniam alius eſt qui ſeminat, alius qui metit: ſemel in anno ſcilicet in natiuitate Domini conſtituit Eccleſia, intra natalis diei ſpatium ter miſſam celebrari Primo in nocte, ſecundo ſub auroram, tertio in die. Tempus ante legem quaſi nox fuit, nec lege, nec prophetis, nec alia prædicationis luce illuſtrata. Tempus ſub lege quaſi aurora fuit, nec penitus carens luce, nec plenam eam habens. Tempus gratiæ diei pleno comparatur. Prima B Miſſa tempus ante legem, ſecunda tempus ſub lege cõ Iſa. 9. memorat, quia in vtroque Chriſti immolatio in figura præceſſit: In tertia Miſſa vera lux aduenisse mõſtratur, cum dicitur: Puer natus eſt nobis, &c. In alijs temporibus tãtum ſemel in die Miſſa celebrari præcipitur, quia ceſſantibus figuris veritas manet: Figuræ autem, immo figurarum tempora propter ipſas. Ideo in natiuitate Domini, non in alio tempore Miſſarum ſolemnitates cõmemorantur, quia tempus gratiæ natiuitatis dominicæ tempus fuit exordium. Vnde in ipſo temporis gratiæ principio præcedẽtia tẽpora, quæ Chriſti figuras & ſigna prætulerant, ad memoriam reducẽda ſunt.

Tempora gratiæ exordium.

Quare in feſto B. Ioannis Baptiſtæ Miſſa duæ in quibuſdam Eccleſijs celebrentur.

CAP. VI.

Luca 1. BEatus Ioannes Baptiſta legitur in Euangelio Lucæ repletus eſſe Spiritu ſancto ex vtero matris ſuæ. Quapropter in exordio lucis diei quaſi in exordio natiuitatis ſacrificium Deo offertur in honorẽ eius, ad laudẽ Creatoris, qui illum honorare dignatus eſt ex vtero matris. Beatus Ioannes Baptiſta tribus inſignibus triũphis excellenter refulſit. Ad hoc enim venit, vt viã Domino præpararet exemplo ſuæ cõuerſationis: qui triũphus celebratur in vigilia. Per baptiſmi miniſteriũ claruit inſignis: huius miniſterij triumphus recolitur in prima Miſſa. Nazareus vero permanſit ex vtero matris hoc donum recolitur in miſſa ſecunda in die.

Tres Ioannis Baptiſtæ triumphi.

De repetitione verborum in verſibus Offerenda: Vir erat.

CAP. VII.

IN offertorio: Vir erat in terra, non eſt repetitio verborum. In verſibus vero eſt. Verba hiſtorici continentur in offertorio, verba Iob ægroti & dolentis continentur in verſibus. Vnde officij auctor, vt affectuoſe nobis ad memoriam reduceretur ægrotans Iob, in verſibus more ægrotantium verba repetiuit.

Quare in feſto Innocentium cantus lætitiæ taceatur.

CAP. VIII.

IN ſolẽnitate Innocentium ad Miſſam non cãtamus, Gloria in excelſis Deo, nec Alleluia, niſi in die Dominica venerit, vt nos quodãmodo matribus de morte filiorũ lugentibus conformemus. Vel ideo in die hac à vocibus lætitiæ abſtinemus, quia Innocentiũ animæ ad inferos deſcenderunt, ſicut & omnium, qui ante paſſionem Chriſti obierunt. Quia tamen infra natiuitatis Domini dies, dies illa continetur, dalmaticam & veſtem ſubdiaconalem non intermittimus. E

Quare in Aduentu, Quadrageſima miniſtri altaris vtantur caſulis, & non proprijs indumentis.

CAP. IX.

IN diebus autem Aduentus Domini, & Quadrageſimæ miniſtri nõ vtuntur huiuſmodi veſtibus, ſed caſulis. Tamen, quãdo proprium officium aſſumunt, caſulis ſe exuunt: quia in proprio officio, id eſt legendo Epiſtolam vel Euangelium eos, qui ad prædicandum à Domino miſſi ſunt, repræſentant. Caſula autem talia ſignificat opera, quæ in itinere obſeruari non poſſunt. Significat enim per latitudinem ſuam charitatis ampli- Luc. 10. A tudinem. Hæc autem exigitur & in loquendo, propter quod collo circumdatur, & in operando, quia ſuper vtrumque brachium replicatur; & in cogitando, quoniam pectus inde tegitur, & in portãdo aliorum onera, eo quod humeri inde ambiuntur. Hęc autem in itinere obſeruari nõ poſſunt. Vnde Beda in tractatu ſuper Lucam: At vero ſitim, famem, vigilias, nuditatem, lectionem, pſalmodiam, oratione, laborem operandi, doctrinã, ſilentium, & cætera huiuſmodi ſi quis ſemper exequenda putauerit, nõ modo ſe eorum fructu priuabit, ſed & notam indiſcretæ obſtinationis, immo ſtultitiæ pertinacis incurret. Caſulis itaque exuti ſua peragunt Luc. 10. Marc. 16. Subdiaconus & Diaconus officia. Primo Subdiaconus in memoriam illorum ſeptuaginta duorum, quos miſit B Ieſus in omnem ciuitatem & locum, quo erat ipſe venturus, poſtea Diaconus in memoriam Apoſtolorũ, qui ad prædicandum Euangeliũ miſſi ſunt. Vnde ad maiorem perfectionis notam, cum Subdiaconus ſine caſula ſuum peragat officium, Diaconus caſulam ſuper ſiniſtrum humerum portat plicatã, vt in hac vita, quæ per ſiniſtram ſignificatur, ſe ad fratrum onera portanda ſignificet eſſe paratum, nec ab operibus, quę per caſulam ſignificantur, etiam in itinere penitus vacuũ. Sed quoniam de ſpecialibus Miſſarum obſeruationibus agere propoſuimus: de temporum quoque obſeruationibus, quibus Eccleſiaſtica congruunt, aliquid duximus inſerendum.

Caſula quid ſignificet.

De Septuageſima. CAP. X.

C SEptuageſima computatur nouem hebdomadibus ante Paſcha Domini, & finitur poſt Paſcha die ſabbati. Die dominica habet initium, & in ſabbato finem, Populi enim Dei captiuitatem ſignificat, qui peccando receſſit à Deo, & per miſericordiam eius reuertitur ad requiem. Populus Dei detentus eſt in Babylonia captiuus ſub numero annorũ ſeptuagenario. Quo expleto reuerſus eſt in Hieruſalem. Vnde Hieremias: Seruient Hier. 17. omnes gentes iſtæ Regi Babylonis ſeptuaginta annis. Cumque impleti fuerint anni ſeptuaginta, viſitabo ſuper Regem Babylonis, & reliqua. Hæc autẽ populi Iſraelitici captiuitas humani generis cõmunem deſignat captiuitatem, quæ in Paradiſo tãquam die Dominica incœpit, & in requie æterna, quę nomine ſabbati intelligitur, habebit finẽ. Quia ergo Septuageſima & Iſraëlitici populi, & noſtra captiuitas, quæ toto mundi tem- D pore ſeptenariam dierum reuolutionẽ duratura eſt, ſignificatur: nos cum Iſraëlitico populo vocẽ gaudij & lętitiæ intermittimus, quaſi cum eis in ſalicibus ſuſpẽ- Pſ. 136. dentes organa noſtra, & à delicijs abſtinentes oſtendimus qualiter Chriſtiano viuendum ſit per totum tẽpus ſæculi. Per ſeptuaginta namque ſicut & per ſeptem, totum tempus ſæculi intelligitur, quod ſeptenario dierũ voluitur. Omnis enim numerus idẽ ſignificat ei, à quo denominatur, vt quinquaginta idẽ eſt quod quinque, ſeptuaginta idem eſt quod ſeptem. Notandum autem quod in ſeptuaginta annis Iudaicę captiuitatis tempus reuerſionis intelligitur. Vnde circa finẽ Septuageſimæ, ſcilicet in feſto Reſurrectionis, per quã reuertimur ad cæleſtem patriam, Alleluia cantamus, nec Graduale in- E termittimus, quia adhuc in via ſumus, & nec in patriã adhuc gradimur. In ſabbato autem ſequẽte duplex Alleluia cãtamus, quaſi iam in patria exiſtentes, & de duplici corporis & animæ ſtola gaudentes. Officiorũ in- Pſ. 114. ſtitutor in his dieb⁹ nos vult eſſe ſolicitos tribulatione, non lætitia diſſolutos. Dicit enim in introitu: Circumdederunt me gemitus mortis, dolores inferni inuenerunt me, Auguſtinus in Pſalm. In his, qui me circũdederunt, vt perderent erant dolores inuidiæ, qui mortem operantur, perducuntq; ad infernum. Propter hos dolores nos poſſumus lætari, & ſecuri eſſe, ſed præparare nos debemus ad bellum. Vnde Apoſtolus: Omnis (inquit) qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet, 1. Cor. 9.

SExageſima percurrit intra Septuageſimā ad quartam feriam Paſchalis hebdomadę. Hęc quarta feria ętatē reducit ad memoriam, in qua Dauid & Salomon regnauerunt: In illa ætate gens illa fide inclyta, regno Dauid & Salomonis glorioſa, templi etiā altitudine & *Matt. 5.* decore formoſa, regnum Chriſti præſignauit futurum, in quo viui lapides in hac quaſi valle latomorum expoliti in vno Domini templo collocabuntur. Vnde & fe-*Senarius numeri ſignificatio.* ria quarta Paſchalis hebdomadæ in huius rei ſignificationem habet officiū: Venite benedicti Patris mei, &c. Ad illud regnum per ſexageſimam tendendū eſt, id eſt per operum perfectionem, quæ per ſenarium deſignatur. Senarius enim numerus, qui perfectus eſt numerus, eo quod ex omnibus partibus ſuis aggregatis conſiſtit, ſignificat perfectionem. Et quia Dominus hoc dierum numero opera ſua perfecit, dat etiam intelligere operationem. Itaque ſenarius, ſiue ſexageſima ſignificat perfectam operationem, per quam ad patriam tendere debemus. Sed quia ex nobis impotentes ſumus, vtpote à *Pſa. 43.* principio Septuageſimę noſtrę venundati ſub peccato: in introitu Miſſæ rogamus Dominū, vt per eum à pręſenti exilio liberemur: Exurge, quare obdormis Domi-*2. Cor. 11* ne, &c. Cui congruit ſequens oratio: Deus qui conſpicis, quia ex nulla noſtra virtute ſubſiſtim⁹, &c. Apoſtolus in Epiſtola ſua nos confortat, ne malis cedamus: Libenter ſuffertis inſipientes, &c. Tractus: Commouiſti, oſtendit terram commotam conſcientia peccatorum. Poſt terram commotā ſemen inducitur: In Euangelio: *Matt. 13* Exiit qui ſeminat, &c. In Septuageſima increpati ſumus, quia ocioſi ſtetimus: in Sexageſima ſemen iacimus.

De Quinquageſima. Cap. XII.

SEquitur quinquageſima, quæ ipſo die Paſchæ finitur, quia per quinque ſenſuum opera tendendū eſt ad reſurrectionis gloriam. Quoniā ergo diuerſis mundi illecebris & delectationibus ſenſus noſtri facile capi poſſunt, & ipſa ſenſuum inſtrumenta, quaſi feneſtræ ſunt, quibus mors intrat ad animā, niſi cuſtodia apponatur: ideo in Quinquageſima tāquam in expeditione ſolicitì dicimus in introitu Miſſæ: Eſto mihi in Deum protectorē, & in loco refugii, &c. Ipſum precamur du-*Pſ. 30.* cem militiæ noſtræ dicendo: Et propter nomen tuum dux mihi eris, & enutries me. Apoſtolus in Epiſtola nos docet, qualiter nos armari debeamus, & dicit: Nunc au-*1. Cor. 13* tem manēt fides, ſpes, charitas, &c. Triumphator mili-*Pſ. 79.* tiæ noſtræ Deus eſt, cui dicimus in Reſponſorio: Tu es Deus, qui facis mirabilia, & iterum: Liberaſti in brachio tuo populum tuum. Tractus præcipit, vt Deo ſeruiamus, non ei, cui noſipſos vendidimus. In Sexageſima ſeminauimus, in quinquageſima fructum colligimus in Euāgelio: Nos enim ſumus cæcus ille, qui quod deuote poſtulauit, à Domino accepit. Tres itaque gra-*Luc 18* dus notandi ſunt in his tribus Dominicis. Prima Dominica planctum continet captiuorum ſub dominio vitiorum eſſe nolentium. Secunda voluntatem fugæ demonſtrat, dum Dominum dormitare putant, nondum de eius auxilio ſecuri, & dicunt: Exurge, quare obdormis Domine? Quaſi, niſi exurgens aſtiteris nobis, fugiemus. Tertia Dominica conſilium agit, quo-*Pſ. 43.* modo ſe muniant: in qua Dominum non iam tanquam dormientem alloquuntur: dicentes: Eſto mihi *Pſ. 30.* in Deum protectorem.

De Quadrageſima.
Cap. XIII.

QVadrageſima, quæ ſequente Dominica incipit, finitur feria quarta ante Paſcha, quæ vocatur cœna Domini. His quadraginta diebus, ſi duos ſequentes addideris, erunt vſque ad ſolenne baptiſma dies xlii. Tot enim manſionibus filii Iſrael peruenerunt ad terram

[illegible] de Dei adiutorio præſumendum eſt. Vnde dicit nobis, quē in quinquageſima protectorem inuocauimus. Inuocauit me, & ego exaudiam eum, &c. Epiſtola prima: Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. *Pſ. 90. 2. Cor. 6.* In reſponſorio: Angeli Domini cuſtodiunt nos. In tractu ſcuto veritatis circumdati ſumus. In Euangelio ad triumphum tendimus, vt dicamus inimico: Vade retro ſatana. Significat autē quadragenarius numerus totum tempus vitæ noſtræ, propter quatuor anni tēpora qui-*Quadrageni numeri ſignificatio.* bus viuimus, vel propter quatuor elementa, quorum in nobis viuimus. Quæritur autem, cur Dominus cito poſt baptiſmum ieiunium ſuū inchoauerit, cur nos quadrageſimale ieiunium, quod in illius commemorationem celebramus, vſque ad tempus paſſionis Chriſti contiguum differamus? Hoc autē ideo fit, vt per quadrageſimę obſeruationē magis efficiamur idonei ad paſchalis agni comeſtionem: quem qui indigne ſuſcipit, ſecundum Apoſtolum, iudicium damnationis ſibi man-*1. Cor. 11* ducat & bibit.

De capite ieiunii Quadrageſimalis.
Cap. XIV.

QVarta feria inter quinquageſimā & quadrageſimā, ieiunium, quod protenditur vſque in Paſcha Domini inchoamus. Vſque ad iſtum diem in expectatione ſumus. Hac die pugnam cōmittimus. Hoc oſtēdit prima collecta miſſę, dicens: Concede nobis Domine præſidia Chriſtianæ militiæ ſāctis inchoare ieiuniis. *Ioel 2.* Quibus armis pugnare debeamus, Ioel oſtēdit. In ieiu-*Matt 6.* nio & fletu, & planctu, &c. Euangelium: Tu autē cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, &c. In hac die non eſt alia varietas niſi quia vſque ad hāc diē miſſa celebratur hora tertia: in hac & deinceps vſq; ad Paſcha, exceptis Dominicis diebus, hora nona. Opinio eſt aliquorum propterea hac die inchoari quadrageſimale ieiunium, quia ſubtractis diebus Dominicis xl. tantū dies ſunt à memorata feria vſq; ad ſabbatum. Eſt autem alia ratio, & fortaſſe validior. Siquidem ieiunādo laboramus, vt noſipſos templum Domino ad inhabitandum præparemus. Vnde eo dierum numero à cōſuetis ciborum delectationibus abſtinemus, quo annorum numero templum in Hieruſalē ædificatum eſt, ſcilicet quadraginta ſex. Cœpta eſt enim ædificatio tēpli primo Cyri regis, & ſexto Darii anno conſummata. Qui ſunt anni iuxta fidem Chronicorum quadragintaquinq;. Siquidem Cyrus regnauit annos triginta, poſt quem Cambyſes filius eius annos octo. Poſt quem magi, qui eum interfecerunt, anno vno. Poſt quos Darius vſque ad conſummationem templi annos ſex: qui ſunt (vt diximus) quadragintaquinque anni. In Euangelio autem inuenitur Iudęis dicentibus. Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc: cum non amplius quam quinque & quadraginta reperiātur: Sed ſi hiſtoriam Ioſephi ſequamur, in qua poſt conſummationem templi tres adhuc annos addidit, in quibus peribolus, id eſt, circumpoſita templo munitionum conſtructio, & quædam alia, quæ remāſerant, perfecta ſunt, videbimus quod rectem ædificatione templi quadraginta ſex annorum poterit ſumma computari, in quibus eminentiora ædificia fuerunt completa. Nulla in officio Miſſę eſt varietas à die præfata vſque ad quartæ ſeptimanæ feriam quartam.

Quare Scrutinium quarta hebdomada celebretur, & Feria quarta. Cap. XV.

IN quarta feria quartæ hebdomadæ quadrageſimæ ſolemne ſcrutinium celebratur, quod eſt iter ad baptiſmum. In hac baptizandi catechizantur: Catechiſmus autem duplicem continet inſtructionem, ſcilicet de fide & de moribus. Vnde in Miſſa prima lectione quæ ſecūdum Ezechielem legitur, mōſtratur quod catechumenos congreget Deus ad compagem corporis Chriſti,

Chriſti, eripiens à priore vita, & faciens credere in Chriſtum. Sic enim legitur ibi: (Ezec. 36.) Tollam vos de gentibus, & congregabo vos de vniuerſis terris, & adducam vos in terram veſtram, & effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & ab vniuerſis idolis veſtris mundabo vos, & dabo vobis cor nouum &c. Quod Hieronymus ſic ſuper eundem Ezechielem exponit. Creator cum omnium ſit, pepercit eis, & ſanctificauit illos, & gloriæ priſtinæ reſtituit, ita vt ſuper credentes, & ab errore conuerſos effunderem aquam mundam baptiſmi ſalutaris, & mundarem eos ab omnibus abominationibus ſuis, & ab vniuerſis erroribus ſuis, quibus fuerant occupati, & darem eis cor nouum, vt crederent in filium Dei. Sic igitur prima lectio de fide agit: Cui concordat reſponſorium: Venite filij audite me. (Pſal. 33. Eſai. 1.) At ſecunda lectio de moribus diſputat, in qua dicitur: Quieſcite agere peruerſe, diſcite benefacere, quærite iudicium, ſubuenite oppreſſo. Et in concluſione ita. Et venite, & arguite me, dicit Dominus. Quod eſt: ſi ita feceritis, & non reddidero vobis mercedem: merito me arguetis. Sequens reſponſorium demonſtrat catechumenos ad nomen Chriſtianum debere tranſire. Beata gens, cuius eſt Dominus Deus eius, p. quem. e. in. ſibi. (Pſal. 32.) Verſus bonos mores electorum demonſtrat. Verbo Domini cæ. f. ſunt: & ſpi. o. e. o. v. eorum Euangelium non diſſonat ab hoc officio, dicente Auguſtino ſuper Ioannem: (Ioan. 9.) Lauit ergo cæcus oculos in ea piſcina, quæ interpretatur miſſus: baptizatus eſt in Chriſto. Si ergo quando eum in ſeipſo quodammodo baptizauit, tunc illuminauit, quando inunxit oculos fortaſſe catechumenum fecit. Hoc autem officium quarta feria quartæ hebdomadæ ideo celebratur, vt quarta ſeculi ætas ad memoriam reuocetur. Quarta ſeculi ætas, ſicut Beda in chronica ſua teſtatur, fuit à Dauid vſque ad tranſmigrationem. Illa ætas regno Dauid & Salomonis inclyta noſtram in Chriſto gloriam præfigurauit. (Pſal. 131.) In illa etiam noſtræ gloriæ promiſſio facta eſt, dicente Domino ad Dauid: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. In illa conſtructio templi de tempore, & de lapidibus pretioſis conſtitutionem præſignauit Eccleſiæ de vniuerſis gentibus per Chriſtum congregatæ. Merito etiam quarta feria quartæ hebdomadæ celebratur ſcrutinium & de fide & de moribus inſtruuntur baptizandi in ſancto ſabbato Paſchæ, quia & quarta ætas hominis laboribus apta eſt. (Eccl. 2.) Eos autem, qui ad ſeruitium Dei accedere volunt, laboribus inſiſtere oportet. Vnde Salomon: Fili, accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. A die prænominata vſque ad ſabbatum ante ramos palmarum, nulla eſt oſtendenda varietas.

De officio ſabbati, cui titulus, Sabbato vacat.

CAP. XVI.

DE Sabbato autem ante ramos palmarum, cui titulus in antiquis antiphonariis inuenitur: Sabbato vacat, Dominus Papa, & eleemoſynam dat: noſtræ ætatis autem libri cauſa breuitatis ſic habent, Sabbato vacat: Eccleſiaſtici inſtitutor officij nullum huic diei proprium aptauit officium, vt ſe hac die eleemoſynis vacaſſe oſtenderet, & ad idem inuitaſſe poſteros. Hac autem die potiſſimum vir Apoſtolicus & ſe, & nos largitioni eleemoſynarum vacare voluit in memoriam deuotiſſimæ mulieris, vt quod ipſa in hac die fecit capiti, nos membris exhibere ſtudeamus. Ait Euangeliſta Ioannes. (Ioan. 12.) Ante ſex dies Paſchæ venit Dominus Ieſus in Bethaniam, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit. Fecerunt autem ei cœnam ibi. Et poſt pauca: Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſtici pretioſi, & vnxit pedes Ieſu, & extersit capillis ſuis pedes eius: & domus impleta eſt ex odore vnguenti. Et cum indignaretur Iudas proditor iuxta Matthæum, ita Dominus approbauit opus mulieris, (Matt. 26.) Quid moleſti eſtis huic mulieri? Opus enim bonum operata eſt in me. Nam ſemper pauperes habetis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis. Et nos ergo pedes Domini vngamus: id eſt pauperibus Chriſti per paſſionem ſolatia demus. Siquidem pauperes Domini pedes dicuntur, quia membra ipſius ſunt loco adhuc inferiora. Per vnguentum autem ſolatia, quæ animos demulcent, non abſurdè intelligi poſſunt. Sic & Domini pedes capillis tergere eſt de eis, quæ nobis ſuperfluunt, pauperibus ſubuenire. Capilli ſuperflua corporis videntur.

De officio Miſſæ in quarta feria poſt Dominicam palmarum.

CAP. XVII.

IN quarta feria poſt Dominicam palmarum varietas eſt in miſſæ officio ex adiectione lectionis vnius, & reſponſorij vnius cum quinque verſibus: quia ea dem die fecerunt conſilium Iudæi, vt Ieſum occiderent. Vnde ſicut in ſexta feria actus eorum, ſic & in quarta feria conſilium eorum ad memoriam reducitur. Leguntur itaque in hac feria ſicut in ſexta, duæ lectiones: quia Chriſtus ſimpla morte ſua noſtram duplam deſtruxit, ſcilicet corporis & animæ. Introitus eſt: In nomine Domini omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. (Philip. 2.) Quod eſt: Omnis creatura rationalis Chriſto ſe ſubeſſe cognoſcat: quia Dominus factus eſt obediens, &c. id eſt, quia Chriſtus per obedientiam, & humanitatem meruit eandem cum patre habere gloriam: non eam tanquam ſine meritis ſibi indebitam accipiens, ſed opus tanta remuneratione dignum perficiens. Quod autem dicit, in nomine Domini, in veneratione nominis intelligendum eſt, id eſt, rei deſignatæ per nomen. Similiter habetur in Pſalmo, Confitebor in ſeculum, quia feciſti: & expectabo nomen tuum, quoniam bonum eſt, &c. (Pſal. 51.) Quod autem per nomen res nominis detur intelligi, teſtatur Ambroſius in Epiſtolam ad Philippenſes. Ait enim: Nomen euidens eſt quod non vocabulum, ſed rem quandam dicit (Pſal. 82.) acquiſitam ei, ſicut illud, quod ſcriptum eſt: Et cognoſcant, quia nomen tibi Dominus, hoc eſt, quod tu es Dominus. In oratione Paſſio Domini memoratur, quoniam ea die Iudæi de eius morte conſilium fecerunt. Lectio ſequens apertè Paſſionem Domini prædicat, dicens: Oblatus eſt quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum. Et paulò poſt: Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit (Eſai. 53.) ſemen longæuum, de hoc ſemine dicit Eſaias: Niſi Dominus exercituum reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Sodoma (Eſai. 1.) eſſemus. Semen enim ſunt Apoſtoli & Apoſtolici viri, quibus quaſi iacto ſemine ſeges Eccleſiæ multiplicatur. Hoc ſemen longæuum eſſe dicitur per ſucceſſiones: vel in ſeipſo, quia iuſti in perpetuum viuent. Reſponſorium eſt: Ne auertas faciem tuam à puero tuo. (Pſal. 68.) Verba Chriſti ad patrem. Puerum dicit Pſalmiſta Chriſtum propter ſimplicitatem & innocentiam. (Chriſtus puer vocetur. Pſal. 68.) Verſus ita ſonat: Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam, infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia. Populi multitudinem nomine aquarum ſignificat, ſicut & in Apocalypſi. (Apoc. 17.) Aquæ, quas vides, populi ſunt & gentes. Hæ aquæ intrauerunt vſque ad animam Chriſti ad tollendam voluntatem ipſius Chriſti, dum eum occiderunt. Eoſdem vocat limum profundi, in quo dicit Chriſtus ſe infixum eſſe, ſeruata limi metaphora, id eſt, corpore detentum eſſe. Secunda lectio ſicut & prima de Paſſione Domini agit. Reſponſorium ſequens non tractus dici debet ſicut nonnulli putant, ſed reſponſorium, quia poſt ſingulos verſus à choro reſpondetur. Habet autem verſus vt innuatur, quod peccata veteris Adæ per quinque ſenſus perpetrata Paſſione noui Adæ ſunt deleta. Vox enim veteris Adæ eſt, quæ in verſibus illis ſonat.

De officio feriæ quintæ ante Paraſceuen.

CAP. XVIII.

QVinta feria ante Paraſceuen varietas plurima eſt, non ex officio Miſſæ, ſed in officio. In ea namque oleum infirmorum conſecratur. In ea reſeruatur corpus Domini vſque in craſtinum. Oleum pro infirmis conſecratur in illo officio conſecrationis corporis & ſanguinis Domini. Infirmitates namque pro peccatis infli-

guntur. Vnde in Euangelio Dominus roganti ſanitatem ſic ait: Dimittuntur tibi peccata tua. Dimiſſis enim pec- A
Matt. 2. catis & quod pro peccatis inflictum erat, expellitur. Sacramentum Dominici corporis peccata, oleum vero cõſecratũ infirmitates expellit, id eſt diuina gratia per olei vnctionem. Hinc enim Iacobus ait: Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum vngentes eũ oleo in nomine Domini, & oratio ſaluabit
Iac. 5. infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Et in ipſa conſecratione ſic habes: Ad euacuandos omnes dolores, omneſque infirmitates, & omnem ægritudinem corporis. Merito igitur eorũ cõſecratio ſimilis ſit, quorũ in multis coniungitur effectus. Vtrumque tamen, id eſt, & ſacramentum Dominici corporis & oleum conſecratum, vtrumque habent effectũ, quamuis propter ſacramentorum ſpecies diuerſas verba B diuidamus. Carnis enim & ſanguinis erat in veteri lege pro peccatis offerri. Olei autem eſt feſſis & ægris mederi artub. Sed & Apoſtolus de Chriſto loquẽs ait: Mortuus
1. Cor. 15 eſt propter peccata noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Sic enim diuiſit ſingulis ſacramentis reddendo quod figurant, cum vtrumque propter vtrũque fecerit Chriſtus. Fit itaque olei infirmorum conſecratio in ipſo officio conſecrationis Dominici corporis ante canonis verba Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas, & hæc ipſa verba ſunt illius conſecrationis concluſio. Vnde intelligimus embolem eſſe ſupradicti officij, poſt Agnus Dei, quando pacis ſignum dari ſolet, quod hac die propter Iudæ proditoris oſculum non fit. Conſecratur chriſmate oleum, & poſtea conſequenter oleum catechumenorũ: quia per hæc duo homo ad C pacem & concordiam angelorum reuocatur. Exorciſmus namque olei facit diabolũ à catechumeno recedere, vnctio vero chriſmatis eum ſanctificat, & ei gratias dat, vel habitas augmentat. Ideo autem quinta feria olei conſecratio celebratur: quia quicquid quinque ſenſibus committitur, ſcilicet viſu, auditu, guſtu, odoratu, & tactu, per gratiam Dei in olei vnctione deletur.

Quare eadem die altaria denudentur. CAP. XIX.

Die eadem altaria denudantur, & ſic relinquũtur vſque ad veſperũ. Quod niſi fallor, fugam Apoſtolorum ſignificat. Altare nãque Chriſtum ſignificat. Apo-
Matt. 26 ſtoli vero ſine alij diſcipuli veſtes ſunt Chriſti: de quibus ſcriptum eſt. Et relicto eo omnes fugerunt.

De officio Feriæ ſextæ, & quare dicatur Paraſceue: & quare Altaria hac die aqua & vino lauentur.

CAP. XX.

Paraſceue (vt Beda ait) præparatio interpretatur. Quo nomine Iudæi, qui inter Græcos conuerſabantur ſextam Sabbati appellabant, quod eo die, quæ neceſſaria erant Sabbato, præpararent. Hæc ſexta feria ſextæ diei creationis comparatur. Aptum quippe erat, vt qua die Deus hominem creauit, ea perditum recrearet atque redimeret. Hac die leguntur lectiones ad immolationem agni pertinentes. Hac die namque paſſionem Chriſti recolimus, & noſtram, quam ei debemus, imitationem exhibemus, dum pro omnibus hominũ generibus oramus, ſicut ille pro ſuis crucifixoribus. Et notandũ quod ſicut corpus Domini Ieſu, quod de virgine aſſumpſit, per agnum ſine macula ſignificatum eſt: ita & corpus eius, E quod nos ſumus, per hœdum. Vtrũque lectio commemorat: Agnus in cruce immolatus eſt. Hœdus quotidie
Pſ. 90. in mortificatione vitiorũ immolatur. Tractus, Qui ha-
Oſeæ. 6. bitat in adiutorio Altiſſimi, longus eſt quia quod nobis promittit præcedẽs lectio Oſeæ, tenere debemus in ſpe, ſed lõge eſt vt habeamus in re. Verba lectionis hæc ſunt: Viſitabit nos poſt duos dies: in die tertia ſuſcitabit nos,
Pſal. 90 & viuemus in cõſpectu eius. Ipſa reſurrectio in fine tra-
In Paraſceue quare Miſſa non cantetur ſed corpus ctus memoratur: Longitudine dierum adimplebo eum, & oſtendam illi ſalutare meum. Quæritur quare hac die Miſſa non cantetur, ſed corpus Chriſti reſeruatum die præcedenti ſumatur. Ad quod dicitur ex decreto Innocentij Papæ, Miſſã hoc biduo non celebrari, vt in paſtoribus Eccleſię ſtatus tẽporis illius apud Apoſtolos oſtẽ- A daretur, qui ſicut propheta prædixerat, percuſſo paſtore diſperſi erant. Inde eſt etiam, quod nec Dominus vobiſ- Chriſti die præcedente reſeruatum ſumatur.
cum, nec Deus in adiutorium his diebus dicitur, nec aliquid eorum, quæ pertinent ad Presbyterorum officium. Quæritur iterum quare hac die non ſumatur ſanguis Chriſti ſicut & caro Chriſti. Ad quod dico, quod vtrumque ſub vtraque ſpecie ſumitur. Sed quia ſpecies Zach. 13
vini ſtabilis non poteſt tuto reſeruari, ſine ea corpus Chriſti reſeruari conſtitutum eſt. Vel quia Dominus in cœna dixit, Non bibam à modo de hoc genimine vitis vſ- Matt. 26
que in diem illum, cum illud bibam nouum vobiſcũ in regno meo: Eccleſia à die cœnæ vſque ad diem Paſchæ (quæ in veſpere incipit: vnde in cerei benedictione dicitur: Hæc nox eſt, quæ peccatorum &c.) de hoc ge- B nimine vitis bibere non conſueuit. Porro de ſanguine ſuo, quem diſcipulis porrigebat, loquebatur Chriſtus, quem quantum ad ſpeciem genimen appellabat: hoc poſt reſurrectionem ſuam in regno ſuo, id eſt, in regia claritate bibit ipſe cũ diſcipulis ſuis nouum, quia in reſurrectione totus Chriſtus quantum ad corporalem ſubſtantiam innouatus eſt. Hoc autem dixit cũ diſcipulis ſe bibiturum: non quia poſt reſurrectionem corporaliter illud bibit, ſed quia diſcipulorum oblatione delectatus eſt, quando corpus eius, & ſanguinem in ipſius commemorationem ſicut præceperat, participauerũt. Poteſt tamen & de vino ſimpliciter dictum intelligi, quod ait: Nõ bibam de hoc genimine vitis &c. vt demonſtratiuum pronomen non hoc demonſtret, quod tenebat Chriſtus, ſed ſpeciem. Quaſi, non bibam de tali genimine vitis tali C ſecundũ ſpeciem. Vnde alius Euangeliſta ſine pronomine demonſtratiuo dixit. No bibam de generatione vitis donec regnum Dei veniat &c. Poſt reſurrectionem Matt. 14
enim & manducaſſe eum legimus cum diſcipulis & bi- Luc. 22
biſſe. Vnde Petrus, Qui manducauimus, & bibimus Act. 11.
cum eo poſtquam reſurrexit à mortuis. Notandum, Act. 10.
quod hac die in orationibus quas ad imitationẽ Chriſti facit Eccleſia per ſingulas genua flectimus, ad oſtendendam, immo ad augmentandam mentis humilitatem, niſi quando pro perfidis Iudæis oramus qui hoc ante Dominum illudendo fecerunt, quibus per omnia quæ hac die erga Chriſtum fecerunt, diſſimiles eſſe volumus, cũ eorum mentionem facimus. Hac die vino & aqua lauatur altare, quia de latere ſuo Chriſtus hac die aquam emiſit & ſanguinem.

D *Quid ſignificet cereus nocte Paſchali ante Baptiſmum erectus.* CAP. XXI.

In principio officij ad noctem Paſchæ pertinentis in qua Chriſtus reſurrexiſſe creditur, benedicitur cereus. Cereus namque ad memoriam nobis reducit columnã populo Iſraelitico datam à Deo in deſerto, quæ erat eis Exod. 13
nubes ab æſtu protegens in die & columna ignis lucem præbens in nocte. Colũna autẽ illa, & cereus iſte Chriſti figuræ ſunt, qui & ab æſtu vitiorum protegit, & lucem ſapientiæ infundit. Hoc autem Chriſti beneficiũ, & baptizandis promittitur, & baptizatis, dum ſunt in via nõ ſubtrahitur. Vnde columna illa populo data eſt rubrum mare in figura baptiſmi tranſituro. & cereus noſter erigitur in Eccleſia, & accenditur priuſquam catechumeni baptizentur. Nec hoc prætereundum eſt, quod ſicut co- E lumna prædicta populo data eſt in tertia manſione ab exitu Ægypti, ſic cereus nobis accẽditur die tertia liberationis noſtræ, quæ facta eſt in morte Chriſti. Quoniã ſicut diximus, veſpera illa ad diem ſequentẽ pertinet, & vere antiqui iam fere tranſacto die Sabbati, officiũ hoc celebrabant. Sed modernorum debilitas ad epulas feſtinans, tempus præuenit conſtitutum. Nobis ab Ægypto ſpiritualiter exeũtibus prima dies paſſio Chriſti, ſecũda qua deſcendit in infernum, tertia reſurrectionis eſt dies.

De officio Miſſæ in nocte Paſchali.

CAP. XXII.

Nocte præfata lectiones q[illegible]uor leguntur ad Miſſam. Catechumeni namque ad menſam Domini

vocantur, id eſt, ad ſanctam ſcripturam, quæ per menſam quatuor pedum in tabernaculo domini poſitam ſignificata eſt. A Siquidem quatuor menſæ pedes, ſunt quatuor expoſitiones ſacræ ſcripturæ. ſ. hiſtorica, allegorica, moralis, anagogica. *Menſa Domini quid myſtice.* In quatuor huius noctis lectionibus, hæc quatuor, ſi ſubtiliter inſpexeris, poteris inuenire. Prima ſecundum hiſtoriam noſtiæ recolit creationis dignitatem. A qua quoniam peccando cecidimus, non ſequitur canticum. *Gen. 1.* Secunda lectio ſecundum allegoriam agit de liberatione noſtra ab exilio, in quod per peccatū deuenimus. Agit namque de liberatione populi Iſrael ab Ægypto, in *Exod. 4* qua noſtra liberatio à ſpirituali Ægypto præſignata eſt. Tertia lectio moralis eſt. Apprehendent ſeptem mulieres *Eſai. 4.* virum vnum in die illa &c. Septem enim mulieres ſeptem gratiæ ſunt, quæ ſpecialiter dicuntur dona Spiritus ſancti. B Vnde & ſeptiformis ſpiritus appellatur. De ablutione etiam ſordium agit eadem lectio, quod totum ad mores pertinet. Et eſt rectus ordo, vt poſtquam inſtructi fuerint de purgatione baptiſmi, inſtruantur de moribus. Quarta lectio dicit. Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in craſſitudine anima veſtra. Quod ita *Eſai 55.* Hieronymus ſuper Eſaiam exponit. Sermo diuinus non carnis bona, ſed animæ pollicetur. Hæc igitur lectio anagogen ſapit, quia ſub nominibus carnalium promittit bona cæleſtia. Vnde Beda. Anagoge eſt ſenſus ad ſuperiora ducens, id eſt locutio, quæ de præmiis futuris, & de ea, quę in cælis eſt, vita futura ſiue myſticis, ſiue apertis ſermonibus diſputat. Audiamus quid dicant cathecumeni poſt admonitionem doctoris: Sicut ceruus deſiderat, &c. Vnde Auguſtinus: Et quidem non male intelligitur vocem eorum eſſe, qui cum ſint cathecumeni, ad gratiam ſancti lauacri feſtinant. C

Quid ſignificet nouus ignis in Cereo.

CAP. XXIII.

CEreus vero nouo lumine accenditur, vt deſignet doctrinam Chriſti nouam, quæ eſt in nouo teſtamento, ſiue nouam gratiam, qua illuſtrata eſt nox ſingulariter dominica, videlicet Chriſti reſurrectionem.

Quare tituli Lectionum hac die taceantur.

CAP. XXIV.

IN principiis lectionum tituli tacentur, ne cathecumenis de Gentilitate venientibus, auctorum vel librorum hebræorum nominibus auditis lectiones viteſcant: ſemper enim inter Iudæos & Gentiles quaſi naturale odium fuit.

Quare hac die tripliciter Letaniæ fiant.

CAP. XXV.

D LItaniæ, quæ fiunt circa baptiſterij conſecrationem ſunt interceſſiones ſanctorum pro renaſcentibus: ante & poſt aguntur, quia ſicut legitur in Apocalypſi, Iris *Apoc. 4.* erat in circuitu ſedis Dei. Quod ſic Beda exponit: Sedes Dei in Eccleſia eſt: Iris autem, quæ poſt diluuium facta eſt, vt eſſet iudicium propitiationis, interceſſionem ſanctorum deſignat. Aguntur autem ſeptenæ ante baptiſmum, vt Spiritus ſanctus, cuius eſt gratia ſeptiformis veniat in aquam baptiſmatis. Quinæ aguntur, dum baptizantur catechumeni: vt Deus dignetur quinque ſenſus eorum cuſtodire, ne illecebris ſecularibus capiantur. Ternæ poſt baptiſmum, vt fidem ſanctæ Trinitatis, quam profeſſi ſunt, toto corde, tota mente, totis viribus cuſtodiant. E

Quod paruuli in fide Eccleſiæ ſaluentur.

CAP. XXVI.

SI eius ætatis fuerint, qui baptizentur, vt rationis vſum habeant, & loqui ſciant: ipſi fidem ſuam profiteri debent, & in fide propria ſaluantur: ſi autem paruuli fuerint, *Marc 7.* in fide & confeſſione offerentium eos ad baptiſma ſiue in fide generali Eccleſiæ ſaluari creduntur: ſicut & Syrophænillæ mulieris filia in fide, & humili confeſſione matris legitur à dæmonio liberata, dicente domino, O mulier magna eſt fides tua! fiat tibi ſicut vis. Et ſanata eſt, vt ait Mat- *Matt 15* thæus, filia eius ex illa hora.

Quare Paſchalis hebdomada in albis celebretur.

CAP. XXVII.

A A Sabbato iſto vſq; ad ſequens ſabbathum per octo ſcilicet dies, portantur albæ veſtes, vt oſtendatur qualia corpora recepturi ſumus in octaua reſurrectionis, & quales eſſe debemus in nouo teſtamento. Sicut enim ſeptem dies pertinent ad vetus teſtamentum, propter ſabbatum, ita octo ad nouum propter octauum diem reſurrectionis. Vnde Salomon: da partes ſeptem necnon & *Eccleſ. 11* octo. Iam enim docebat populum ſuum, vt non ſemper inhæreret veteri teſtamento, ſed tranſiret aliquando ad nouum.

Quare introitus non cantatur ad Miſſam Sabbatho ſancto.

CAP. XXVIII.

B INtroitus non cantatur ad Miſſam die hac, quia lectiones & cætera, quæ præmiſſa ſunt, locum tenent introitus. Immo plus ſunt quàm introitus. Gloria in excelſis deo, cantatur propter gaudium reſurrectionis Dominicæ. Notandum quod omnia vſque ad Euangelium ad Neophytos pertinent. In oratione dicit ſacerdos. Conſerua in noua familiæ tuæ progenie ſpiritum, quem dediſti. Epiſtola: Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens. *Col 3.*

Quare poſt Alleluia cantetur tractus. CAP. XXIX.

IN eadem Miſſa prius cantatur Alleluia pro gaudio dominicæ reſurrectionis in qua nobis reſurgendi ſpes data eſt. Sed quia noſtra reſurrectio quam habemus in ſpe, longe eſt adhuc in re, & ad eam per difficultates tendendum eſt, ſequitur tractus. C

Quare ante Euangelium cerei non ferantur.

CAP. XXX.

IN ipſa nocte non defertur lumen ante Euangelium, quia mulieres occulte ſine lumine ibant ad tumulum, vt eum vngerent, ſicut refert Euangelium: ſiue propter cæcitatem cordis earum ignorantium reſurrectionem.

Quare in eadem Miſſa Agnus Dei non cantetur.

CAP. XXXI.

IN eadem nocte non cantatur Agnus Dei propter incredulitatem illarum mulierum commemorandam: quia quem non credebant eſſe Deum, nec credebant poſſe tollere peccata mundi. Preſbyter tamen ſuum interim peragit officium: quia mulieribus, & ipſis diſcipulis de reſurrectione dubitantibus Chriſtus & reſurrexit, & manifeſtum ſe fecit. D

De officio ſancti Paſchæ. CAP. XXXII.

DIe ſancti Paſchæ in introitu per ora Prophetarum præſentat ſe Chriſtus ex reſurrectione patri ſuo in Eccleſia ſua dicens, Reſurrexi & adhuc tecum ſum. *Pſal. 138.* In die hac, & quinque ſequentibus graduale canimus ad Miſſam: quia ad gloriam quam promittit Domini reſurrectio, adhuc gradimur, & gradiendo Deum laudamus. De peruentione tamen, quam habemus, in ſpe gaudemus, vnde & Alleluia cantamus. In Sabbato autem duplex Alleluia canimus: quia ſeptuageſimæ finis eſt, & ſignificat requiem, quæ peregrinationis erit finis, quando duplici ſtola corporis & animæ decorati Deum pro vtraque laudabimus. Similiter in diebus Dominicis, & feſtis vſque ad E octauam Pentecoſtes duo Alleluia cantamus propter memoriam Dominicæ reſurrectionis & noſtræ, cuius peruentionis figura præceſſit in Sabbatho prædicto. In aliis diebus pro redemptionis noſtræ lætitia vnum alleluia cantamus.

Quare à Paſcha vſque ad Pentecoſten non cantetur reſponſorium. CAP. XXXIII.

AB octauis Pentecoſtes vſque ad ſeptuageſimam in Dominicis, & feſtis diebus Reſponſoriorum & Alleluia actionem eorum, & lætitiam, ſiue laudem, ſiue gratiarum actionem ſignificant, qui perſeuerant in ſanctitate, quam in baptiſmo receperunt. Ita enim in ſpe iam habent regnum futurum, vt inter laborioſa opera Deo gratias agant. Siue, vt alij dicunt, per reſpon-

Actiua, & contemplatiua vita bona quæ. ſorum actiuam intelligimus, per alleluia contemplatiuam. Inſtruendi ſunt homines de bonis actiuæ, quæ ſunt eleemoſyna, lectio, viſitatio infirmorum, & huiuſmodi. Inſtruendi ſunt etiam de bonis contemplatiuæ, quæ ſunt conſideratio æternorum, laus Dei. In illis autem quinquaginta diebus, qui ſunt à Sabbato Paſchali vſque ad octauas Pentecoſtes, non canitur reſponſorium: quia tempus illud noſtram præfigurat reſurrectionem, quando omnes erunt docibiles Dei, & omnia actiuæ vitæ opera ceſſabunt, ſed tantum alleluia cantabitur,
Ioan. 6. id eſt, lætitia animarum de percepta immortalitate, & receptione corporum agetur. Tandem lætitiam numerus quinquagenarius ſignificat, qui apud Hebræos iubileus appellatur.

Quare in diebus ieiunij Alleluia non cantetur ad Miſſam.
CAP. XXXIIII.

Dies pœnitentiales, & vigiliæ Apoſtolorum, & cæteræ, in quibus confiteri peccata, & humiliari, & ieiunare debemus, vt ad gaudium, quod in ſequenti ſolennitate celebratur, peruenire mereamur, ſine alleluia tranſiguntur: quia non eſt ſpecioſa laus in ore pecca-
Eccl. 15. toris.

Quare in vigilia Pentecoſtes baptiſmus celebretur.
CAP. XXXV.

IN vigilia Pentecoſtes celebratur baptiſmus eo quòd Dominus aſcenſurus in cœlum promiſit diſcipulis ſuis dicens: Baptizabimini Spiritu ſancto nō poſt multos hos
Act. 1. dies, ſcilicet poſt decem, quod & factum eſt. Hac de cauſa celebrat Eccleſia baptiſmum decima die poſt Aſcenſionem, vt catechumeni noſtri baptizentur Spiritu ſancto ſicut & ipſi Apoſtoli. Incipiunt autem dies Pentecoſtes ab ipſo die Paſchæ, & terminantur die quinquageſimo, qui vulgo dies Pentecoſtes appellatur. Vnde ipſo die cantatur Antiphon. ad veſperas: Hodie completi ſunt dies Pentecoſtes alleluia, &c. In huius diei vigilia propter catechumenos lectiones quatuor leguntur, Prima ad hiſtoriam pertinet, proponēs ad exemplum obedientiam Abrahę. Secunda lectio eſt: Scripſit Moyſes
Gen. 22. Canticum. De quo autem cantico hic dicat, cantor illi-
Deut. 32. co demonſtrat ſcilicet: Attende cœlum. Tam lectio
Eſai. 4. quàm canticum allegorice de Chriſto, & Eccleſia ex-
Ephes. 4. ponendum eſt. Tertia lectio moralis, in qua ſeptem dona Spiritus ſancti faciunt de obedientibus virum vnum de quo dicebat Paulus: Donec occurramus omnes in virum perfectum. Quarta lectio anagogen ſapit, quę ad cœleſtia tantum inuitat. Ecce quatuor pedes menſę Domini, ad quam catechumeni vocantur. De lętanijs circa baptiſmum dictum eſt ſupra. Alleluia cantatur pro gaudio emundationis, quam Neophyti recipiunt in baptiſmo. Sed quia plena emundatio, à pœna videlicet & culpa, ad quam per hanc tenditur longe eſt: & non niſi per difficultates nimias ad eam peruenietur ſequitur tractus.

De officio Miſſarum infra hebdomadam Pentecoſtes.
CAP. XXXVI.

QVid in tota ſeptimana, quę die Pentecoſtes, incipit, agere debeamus, Beda in homilia ſua manifeſtat dicens: Verum hoc quoque quod nos ſtatim peracta die quinquageſima non genua ad orandum curuamus, ſed & illa adhuc ſeptimana ſtantes Domino ſupplicamus: & quamuis intermiſſa repetamus ieiunia, tamen alleluia quotidie perſonamus: nemo abſque diſcretione apta, & congrua ratione myſterij putet actitari. Quia enim Spiritus ſancti ſeptiformis eſt gratia, iure ſolemnitas aduentus eius per ſeptem dies laude hymnorum debita, ſimul & Miſſarum celebratione recolitur.

De officio Miſſæ pro Mortuis. CAP. XXXVII.

IN miſſa pro mortuis non cantatur Gloria in excelſis Deo, nec alleluia ſuauitatem, & lætitiam ſignificantia: quia cantica lætitiæ de proximi tranſitu dolentibus
Rom. 12. non conueniunt. Miniſtri enim altaris ſicut gaudere cum gaudentibus, ita flere debent cum flentibus. Oſculum non datur hic, quia vbi ſolemus dicere, dona nobis pacem in hoc officio quaſi magis defuncti quàm noſtri
A memores, dicimus, Dona eis requiem, ſempiternam, Summopere enim hic illis ſuccurrere nitimur, quos in hac vita nil amplius poſſe mereri cognoſcimus. Anniuerſarios dies ideo repetitur pro defunctis, quia neſcimus qualiter ſe habeant in alia vita. Vnde ſicut anniuerſarius ſanctorum dies ad eorum honorem repetitur, ſic anniuerſarius defunctorum dies ad memoriam reducitur ad ipſorum, ſi fortè indigent, vtilitatem. Triginta diebus continuis ſolet Miſſa pro defunctis celebrari, vt quicquid in decalogo legis deliquerunt, ſanctę Trinitatis miſeratione deleatur. Denarius enim ternario multiplicatus tricenarium facit.

B *M. HVGONIS DE SANCTO VICTORE (VT LICET SVB dubio aſſeritur) Libellus de Canone myſtici libaminis, eiuſque ordinibus. Et prima de Crucis Dominicæ virtute.*

CAPVT. I.

IN virtute ſanctę crucis, & in ſacramento altaris magna eſt conuenientia, & magna efficacia, cum per vtrumque excludantur contraria, & renouetur
Crucis & Euchariſtiæ virtus.
C & ſanctificetur Eccleſia. Dupliciter autem renouamur ratione, vt ſcilicet prius exuamur vetuſtate, deinde induamur nouitate. Non enim poteſt fieri, vt remanentes in vetuſtate induamur Chriſti nouitate: nec poterat fieri, quòd Paulus dicebat
2. Cor. 5. ea perſona infirmi: Nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri.
Matt. 20. Vnde filijs Zebedæi petentibus, vt vnus ſederet ad dexteram, & alius ad ſiniſtram, dictum eſt. Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? quaſi diceret. Prius compatiendo, & commoriendo oportet vos exui vetuſtate, vt poſtea poſſitis ad dexteram meam, vel ad ſiniſtram ſedere, quod eſt indui nouitate, hoc enim non eſt meum dare vobis, id eſt veteribus: ſed quibus paratum eſt à patre meo, id eſt, innouatis. Propterea & ipſe Dominus Ieſus prius quidem voluit pati in ligno inferiori,
D deinde glorificari in ligno ſuperiori, vt ſcilicet prius exueret nos vetuſtate, deinde indueret nos ſua nouitatē.
Prius enim legitur crucifixus, deinde titulus ſuperpoſi- *Ioan. 19.*
tus. Sic enim ſcriptum eſt: Baiulans ſibi crucem exiuit in eum qui dicitur Caluariæ locum, vbi crucifixerunt eum. Scripſit autem & titulum Pilatus, & poſuit ſuper crucē. Eſt enim ſeptiformis vetuſtas noſtra, eſt & ſeptiformis virtus ſanctę crucis, & efficacia. Sunt enim quatuor corporis abominationes, & tres mentis corruptiones. Vnde propheta. Corrupti ſunt, & abominabiles fa- *Pſal. 13.*
cti ſunt. Corrupti ſunt mente, & abominabiles facti cor- *Corporis abominationes quatuor quæ.*
pore. Abutuntur enim quatuor elementis in corpore. Igne in oculis per curioſitatem, aëre in lingua per verboſitatem, terra in manibus per iniquitatem, quando pugno impiè percutimus fratrem, aqua in fluxu ſeminis
E per libidinem. Hęc ſunt, quę de clauſtro eijciunt fratrem. Vnde Propheta: Ingrediebatur vt videret, ecce *Pſal. 40.*
curioſitas: vana loquebatur, ecce verboſitas: cor eius congregauit iniquitatem ſibi, ecce iniquitas: Egrediebatur foras per libidinem. Corrumpimur etiam in mente
Mentis corruptiones tres quæ ſint. triplici corruptione, In ratione naturali per ſuperbiam, in concupiſcentia per auaritiam, in ira per inuidiam. Sunt autem in Cruce quatuor dimenſiones, latitudo, longitudo, ſublimitas, & profundum. Et tres in titulo diſtinctiones. Ieſus, Nazarenus, Rex Iudęorum Latitudo miſericordię fuit in Chriſti paſſione. Longitudo vitæ in reſurrectione. Sublimitas gloriæ in Aſcenſione Profundum ſapientiæ in occulta poteſtate, qua hæc omnia fecit,
Crucis latitudo, longitudo & profundum myſtica.
quia &

quia & in nouiſſimo iudicabit. Profundum crucis occultum erat, & cætera manifeſta patebant. Sic poteſtas adhuc occulta eſt, qua Dominus Ieſus omnia prædicta fecit, ſed cum in fine iudicabit, manifeſta erit, ſicut ſcriptum eſt: *Pſal. 9.* Cognoſcetur Dominus iudicia faciens. Vnde & in quarto ordine canonis memoria de tribus manifeſtis præmittitur. De quarto autem, id eſt, profundo, quia occultum eſt, tacetur. Quartus ordo eſt: Vnde & memores Domine, &c. Item in paſſione contemptus ſui fuit, in reſurrectione contemptus mundi, in aſcenſione amor Dei, in occulta poteſtate timor. Contemptus autem ſui excludit verboſitatem, contemptus mundi curioſitatem, amor Dei iniquitatem, timor libidinem. De tribus diſtinctionibus tituli. In Ieſu fides intelligitur, ſine qua nemo ſaluatur. In Nazareno ſpes. Nazareth enim flos interpretatur, de quo fructus ſperatur. In Rege Iudæorum, charitas, quæ eſt excellentior via, quæ Reges & ſacerdotes facit. Fides autem illuminat rationem, quam ſuperbia excæcabat, & excludit ſuperbiam. Spes ſublenat æternorum concupiſcentiam, quam auaritia inclinabat, & excludit auaritiam. Charitas temperat, & ordinat iram, quam inuidia corrumpebat, & excludit inuidiam. Sic igitur virtute ſanctæ Crucis, & efficacia exuimur noſtra vetuſtate, & induimur Chriſti nouitate. Ideo Dominus Ieſus libenter crucem ſuam baiulabat, per quam de principe huius mundi triumphabat, per quam regnum mortis & peccati deſtruebat, & ad Eccleſiam gratiam & benedictionem transferebat. Vnde Iacob filios Ioſeph benedicturus, cum maior ad dextram *Gen. 48.* & iunior ad ſiniſtram eſſet poſitus, facta cruce ſuper minorem poſuit dexteram, & ſuper maiorem ſiniſtram, ſignificans in Spiritu ſancto Spiritus ſancti gratiam per virtutem ſanctæ Crucis ad Eccleſiam tranſituram. Similiter & ſacramento altaris renouatur Eccleſia & ſanctificatur. *In Miſſa quæ ſeptem attendenda.* Sunt autem ſeptem, quæ in Sacramento altaris vtiliter attenduntur, ſcilicet quæ ſit cauſa Miſſæ, quæ differentia, quis finis, quæ virtus, quis ordo, quæ ratio, quæ vtilitas. *Cauſa Miſſæ triplex.* Cauſa Miſſæ tripartita eſt, ſcilicet honor Sanctorum, ſalus viuorum, & requies defunctorum. Præmittitur autem quaſi Prologus oratio & inuocatio Trinitatis, in quo prælibatur & oſtenditur quæ ſit cauſa Miſſæ ſequentis: Suſcipe ſancta Trinitas, ibi enim continetur vt Sanctis proficiat ad honorem, nobis ad ſalutem, &c. *Differentia Miſſæ tripartita.* Tripartita eſt differentia. Secundum enim differentiam trium partium Eccleſiæ, ſunt tres Miſſarum differentiæ, vt alia dicatur de ſanctis, alia de tempore, id eſt, pro viuis, alia pro fidelibus defunctis. Sunt quidem tres partes Eccleſiæ. Pars quædam eſt in exultatione, *Eccleſiæ partes.* pars in peregrinatione, pars in expectatione. In exultatione ſunt Sancti, qui Chriſti veſtigia ſunt ſequuti. In peregrinatione ſunt viui, qui ſubiacent tempori, id eſt vanitati. Vnde Apoſtolus: *Rom. 8.* Vanitati ſubiecta creatura non volens, &c. In expectatione ſunt fideles defuncti, qui expectant requiem. Secundum harum trium partium differentiam ſunt tres differentiæ Miſſarum, & finium, & officiorum. Finem enim alium habet Miſſa pro Sanctis, id eſt, Ite Miſſa eſt. Alium Miſſa de tempore, id eſt, Benedicamus Domino. Alium Miſſa pro fidelibus defunctis, id eſt, Requieſcant in pace. In fine Miſſæ pro Sanctis inuitatur ad illam gloriam, in qua *Hebr. 4.* iam Sancti requieſcunt. Ite Miſſa eſt, quaſi dicat: Hoſtia à patre ad nos Miſſa eſt, vel à nobis ad Patrem remiſſa eſt; ideo: Ite, id eſt feſtinate, ſicut dicit Apoſtolus: Feſtinemus ingredi in illam requiem. Finis vero Miſſæ de tempore hortatur nos, qui ſumus in tempore, vt benedicamus Domino in aduerſitate & proſperitate, id eſt, In omni tempore. Vnde Dauid: *Pſal. 33.* Benedicam Dominum in omni tempore. Et alibi: *Pſal. 91.* Ad annunciandum mane miſericordiam tuam, & veritatem per noctem. In mane proſperitas, quæ non ex meritis noſtris, ſed ex miſericordia ſola datur. In nocte aduerſitas, quæ in veritate pro meritis redditur. In fine Miſſæ pro defunctis eis optamus requiem, & in principio petimus: Requiem

æternam dona eis Domine, &c. Virtus Miſſæ Crux Chriſti eſt, quæ ſacramentum altaris, & omnia Eccleſiæ ſacramenta conſecrat & ſanctificat. *Sacramentorum virtus vnde.* Septem ordines Crucis ſunt in ſerie canonis, quos Spiritus ſanctus mira ſapientia ordinauit. Primus ordo eſt à, Te igitur, vſque ad, Quam oblationem. Secundus à, Quam oblationem, vſque ad, Qui pridie. Tertius à, Qui pridie, vſque ad, Vnde & memores. Quartus ab, Vnde & memores, vſque ad, Per quem omnia. Quintus à Per quem omnia vſque ad, Per ipſum. Sextus à, per ipſum, vſque ad, Pax Domini. Septimus à, Pax Domini, vſque ad finem. In ſingulis ordinibus ſunt cauſæ profundæ & rationes, quæ rationabiles mouent quæſtiones, quas Spiritus ſanctus cui vult, prout vult claudit, cui vult aperit, ſicut ſcriptum eſt: *Ioan. 10.* Huic oſtiarius aperit.

De primo ordine Canonis. CAP. II.

IN primo ordine canonis tria apponimus, pro tribus rogamus, & tria petimus: & ideo tres cruces facimus. Tria apponimus, panem, vinum, & aquam. Quare autem iſta tria potius quàm alia apponantur, oritur quæſtio. *Quare panẽ, & vinum, & aquã in altari potius quàm alia apponamus.* Tripartita cauſa eſt. *Prima cauſa.* Prima cauſa eſt, quia inter omnia humanæ vitæ ſuſtentandæ neceſſaria, hæc tria ſunt mundiora, & vtiliora & magis neceſſaria: propterea potius debuerunt apponi quàm alia, & in id quod mundius eſt, & vtilius omnibus, & ſuper omnia ad vitam æternam capeſſendam magis neceſſarium, transferri & transformari, id eſt in corpus Chriſti & ſanguinem. *Secunda cauſa.* Secunda cauſa eſt, quia in his res ipſa, & virtus ſacramenti intelligitur, ſine qua ad hoc ſacramentum indignè accedunt, & ad iudicium, non ad ſalutem ſumitur. In aqua enim intelligitur fides, quæ latet & nutritur in aquis baptiſmi. In vino, quod aſcendit & lætificat, intelligitur ſpes. In pane, qui confirmat, intelligitur charitas. Vel in pane qui corroborat pater intelligitur, qui eſt omnis omnium fortitudo. In vino, quod lætificat, filius, qui eſt gaudium noſtrum, quod nemo tollet à nobis. In aqua, quæ mundat & lauat, Spiritus ſanctus, ſicut ſcriptum eſt: *Ezec. 36.* Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris. Et iterum, *Ioan. 7.* Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, hoc autem dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Vel in aqua intelligitur mundicia caſtitatis, in pane fortitudo, & opera pietatis, in vino quod aſcendit & accendit, rectitudo intentionis, quæ ad terrena non inclinatur, ſed ad cæleſtia erigitur. Hæc tria accedentibus ad altaria ita neceſſaria ſunt, vt ſine eis cum ſalute nemo poſſit accedere. Vnde Dominus in Euangelio. *Luc. 22.* Introeuntibus vobis in ciuitatem occurret vobis homo amphoram aquæ baiulans ſequimini eum, & dicite Domino domus. Vbi facio Paſcha cum diſcipulis meis? Et ipſe oſtendet vobis cœnaculum grande ſtratum, & ibi parate. Ideo ergo in eminentiori loco Eccleſiæ paratur altare, vt aſcenſuri his gradibus & Aſcenſionibus virtutum ſtudeant ſeipſos præparare & probare. *Altare cur in Eccleſia eminentiori loco paretur.* Vnde Apoſtolus: *1. Cor. 11.* Probet autem ſeipſum homo &c. In cœnaculo altitudo, in grandi latitudo, in ſtrato, aptitudo, quia aptatum & mundatum erat. In ſtrato ergo mundicia caſtitatis, in grandi latitudo & opera pietatis, in cœnaculo rectitudo intentionis. Vnde in quarto ordine antequam dicamus, panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ, neceſſario prius offerimus hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam. Sed de his in conſequentib. dicendum eſt. *Tertia cauſa.* Tertia cauſa, quare, ſcilicet prædicta tria apponamus, panem, vinum, & aquam eſt quia in figura huius ſacramenti omnis patriarcharum benedictio in his conſtabat. *Gen. 14.* Vnde Abraham cum in figura huius myſterij Melchiſedech panem & vinum obtuliſſet, à maiore benedictionem accepit, & benedictus Deo excelſo dictus eſt. *Gen. 27.* Qua benedictione poſtea Iſaac filium ditauit. Iſaac etiam filio ſuo Iacob hæc eadem bona prophetali eloquio imploraui dicens, Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, vini, & olei, &c. *Frumentum & vinum, myſticè quid.* Rurſus cum Eſau conquerens de Iacob fleret, Frumento

inquit, & vino ſtabiliui eum, & tibi poſt hæc, fili mi, vltra quid faciam? Quaſi diceret: firmaui eum frumento A corporis & vino ſanguinis Chriſti. Idem per oleum, quod per aquam intelligitur.

De tribus, pro quibus oramus, & quæ petimus. CAP. III.

PRo tribus rogamus. Primo ſcilicet generaliter pro omnibus. Secundo pro familiaribus noſtris abſentibus. Tertio pro circunſtantibus. Generaliter pro omnibus: vbi dicimus: In primis quæ tibi offerimus pro Eccleſia tua ſancta catholica, &c. Pro familiaribus noſtris abſentibus, vbi dicimus: Memento Domine famulorum famularumque tuarum. Pro circunſtantibus, vbi dicimus: Et omnium circunſtantium.

¶ Tria petimus. Primo ſcilicet, vt dies noſtri diſponantur in pace. Secundo, vt eruamur ab æterna damnatione. Quæ omnia habemus ibi, vbi dicimus: Dieſque B noſtros in tua pace diſponas, atque ab æterna damnatione nos eripi & in electorum tuorum iubeas grege numerari. Quia ergo tria exponimus, & pro tribus rogamus, & tria petimus, propterea tres cruces facimus, ſcilicet per virtutem Crucis primo quæ apposita ſunt benedicantur: ſecundo ij, pro quibus apponuntur: tertio vt quod petimus impetremus. Soluta eſt ergo ſecunda quæſtio quę poſſet fieri, ſcilicet quare tres cruces in hoc ordine fiant quando dicimus: Hæc dona, hæc munera,

Verum verborũ, hæc dona, hæc munera, hæc sancta ſacrificia illibata declaratio.

hæc ſancta ſacrificia illibata. Hæc dona ſcilicet naturæ, hæc munera ſcilicet deuotionis noſtræ, hæc ſancta ſacrificia illibata maieſtati diuinæ, vt hæc dona referantur ad naturam, hæc munera ad gratiam, hæc ſacrificia, ad incorruptionis gloriam.

¶ Quare autem hoc ſacramentum iteretur, vel quo- C modo bene ſumatur, vel quod bene ſumptum operetur, vel quare ſub ſpecie ſacramenti veritas lateat & veletur, rationabiles quæſtiones oriuntur. Quare hoc ſacramentum iteretur, tripartita cauſa eſt. Prima cauſa eſt, vt qui quotidie labimur per hoc quotidie expiemur. Secunda cauſa eſt, vt ſicut in medio Paradiſi erat lignum vitæ, ita ſit corpus Chriſti aſſiduè in medio Eccleſiæ, à quo criminaliter peccantes arceantur, donec per pœnitentiam ſatisfacientes ad hoc & per hoc recõciliati reuertantur. Tertia cauſa eſt, vt per hoc vnum efficiamur cum Chriſto, mediante Chriſto vnum efficiamur cum Deo, vnde Dominus in Euangelio: Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus. Qui manducat meum corpus, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo.

Eucharistia quare iteretur. Prima cauſa. Secunda cauſa. Tertia cauſa. Ioan. 6.

D

¶ Bene autem ſumitur, ſi quis per hæc tria ad hoc præparatur, ſcilicet fide integra, confeſſione pura, pœnitentia condigna. Bene ſumptum tria operatur. Primo peccata purgat, ſecundo virtutes roborat: tertio in vitam æternam ſuſcitat. Vnde ait in Euangelio: Amen amen dico vobis, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit ſanguinem meum, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.

Eucharistia quomodo bene ſumatur. Eucharistiæ effectus triplex. Ioan. 6.

¶ Quare ſub hac ſpecie ſacramenti veritas lateat & veletur, tripertita cauſa eſt. Prima cauſa eſt interrogatio fidei. Secunda eſt cauſa argumentũ meriti. Tertia cauſa eſt defectus infirmi. Primo enim fidem interrogat, vt E interrogando probet, & diſcernat. Secundo probatũ per fidem maiori virtute, & gratia donat. Tertio vt noſtræ infirmitati parcat, ſemetipſum in ſuæ maieſtatis claritate nõ manifeſtat, ſed quaſi ſub quodam velamine occultat. Vnde miraculum iſtud contigit in Viuarienſi Eccleſia Præmõſtratenſis ordinis. Cũ celebraretur miſſa in præfata Eccleſia, quidã frater reſpiciens de choro ad altare vidit ſuper illud circulũ claritatis immenſæ, & columbã miri candoris ſuper calicem in eadem claritate. Cœpit igitur admirari, & admirando intueri: & ſubito ſtupefactus, & territus amiſſo viſu cecidit in choro proſtratus. Quem fratres ad manus extra chorum deducentes, & cuentus veritatem perquirentes, tam diu

Miraculum de Eucharistia.

precibus inſtitarunt, donec ei Deus viſum reſtitueret. Et hæc quidem de primo ordine dicta ſufficiant.

De ſecundo ordine Canonis. CAP. IIII.

IN primo ordine petimus, vt quæ apposita ſunt benedicantur: in ſecũdo vero petimus, vt quæ iam in primo benedicta ſunt, in verum & ſummum ſacrificium transferantur. Quinque ergo cruces facimus, quia quæ benedicta ſunt in id tranſferri petimus, quod in quinque præcellit omnibus, ſcilicet triplici prærogatiua & charitate gemina. Ideo dicimus, benedictam, omniũ ſcilicet gratiarum plenitudine, aſcriptã ſumma dignitate & honore, ratã ſumma & æterna poteſtate. De prima prærogatiua, ſcilicet omnium gratiarũ plenitudine, ſcriptũ eſt: De plenitudine eius omnes accepimus, &c. non enim ad menſuram dedit Deus Spiritum ſanctum filio. De ſecunda prærogatiua, id eſt, ſumma dignitate & honore, ſcriptum: Rex regum, & Dominus dominãtium. De tertia prærogatiua, id eſt, ſumma & æterna poteſtate, ſcriptũ eſt: Poteſtas eius poteſtas æterna, quæ nõ auferatur. Sed quia triplex hæc prærogatiua parũ nobis prodeſſet, niſi charitatem geminam exhiberet, propterea dicimus: vt nobis corpus & ſanguis fiat dilectiſſimi filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti. Charitas gemina fuit, quã ad patrem habuit & ad gregem, patri obediendo, & pro grege moriendo. Vel charitas gemina fuit, qua corpus & animam poſuit. vel qua ſanguinem & aquam de latere ſuo fudit. Vel ideo quinque cruces facimus, vt ex prædictis quinque nobis neceſſaria impetremus. Ex participatione ſcilicet ſanguinis remiſſionem peccatorum, ex participatione corporis vnitatẽ in ſocietate ſãctorum, ex ſum- C ma & æterna poteſtate timorem & ſolicitudinem mandatorum, ex ſumma dignitate & honore honeſtatem vitæ & maturitatem morum, ex plenitudine gratiarũ plenitudinem præmiorum. Hac igitur de cauſa in ſecundo ordine quinque cruces facimus.

Christi prærogatiua trina. Ioan. 1. Ioan. 3. Apoc. 19. Dan. 7. Christi charitas gemina.

De tertio Ordine Canonis. CAP. V.

IN tertio ordine, ſicut petimus in ſecundo, quæ benedicta ſunt in primo, in verum & ſummum ſacrificium transformantur, id eſt in verum corpus & ſanguinem Chriſti. Et quia iſte ordo breuis quidam eſt, ſed profundus, & magna ſapiẽtia plenus: ideo in hoc duæ rationabiles quæſtiones mouentur. Prima queſtio quare nõ niſi duæ cruces fiant, Secunda, quare in hoc ordine potius, quam in cæteris ſubſtantia panis & vini in verũ corpus Chriſti & ſanguinem tranſeat. Solutio primæ quæſtio- D nis. Nulla alia niſi ſola duplex hominis natura erat redimenda, ſcilicet corpus & anima. In hoc autem ordine noſtra redemptio & reparatio celebratur, per quam humana natura liberatur. Vnde quare in hoc non niſi duplex fuerit crux facienda, manifeſta apparet ratio, videlicet propter redemptionẽ duplicis naturæ. Solutio ſecundæ quæſtionis. Tres ordines ſunt: Ordo naturæ, ordo iuſtitiæ, & ordo gratiæ. Ordine naturæ flos præcedit fructum, & ſonus cantum, & materia materiatũ. Ordine iuſtitiæ pœna ſequitur peccatum & virtutem præmium, vnde ſcriptum eſt: Oculum pro oculo, dentẽ pro dente, &c. Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quã reddet mihi Dominus in illa die. Ordine gratiæ ſuperabundat gratia, vbi abundauit delictum: & præcedit humilis pec- E cator nullum ſuperbum, velut Publicanus Phariſæum: & miſericordia impẽditur, vbi nullum præcedit meritum. Vnde in Euangelio: Publicani & meretrices præcedent vos in regnũ Dei. Sed nec natura potuit, nec iuſtitia debuit vt panis & vinum fieret caro & ſanguis. Sola vero diuina gratia hoc potuit & voluit, hoc & fecit & facit. Sicut ergo ſunt tria tempora, tempus ante legem, tẽpus ſub lege, & tempus gratiæ: & in ſolo tempore gratiæ Dominus Ieſus venit, & hoc ſacramentum celebrauit & inſtituit: ſic in hoc tertio ordine canonis conuenientius, quam in cæteris quotidie venit, & de pane & vino carnem & ſanguinem ſuum conſecrat & conficit. Et hæc de tertio ordine dicta ſufficiant.

Ordo naturæ. Ordo iuſtitiæ. Exod. 21. 2. Tim. 4. Ordo gratiæ. Matt. 21. Tempora triplex.

De quarto ordine Canonis. CAP. VI.

IN quarto ordine præſente ſummo & vero ſacerdote iam apud Patrem innoteſcunt petitiones noſtræ: præſente ſumma & vera hoſtia: iam maior protenditur mora. Tunc magnalium, quæ fecit, celebratur memoria: vt tam per eum, quam per ea quæ fecit, patris flectatur, & impetretur clementia. Quinque ergo cruces facimus, non quòd eum, qui præſens eſt, ſanctum ſanctorum ſanctificemus, ſed vt per eius præſentiam, & crucis efficaciam quinque partitam obtineamus gratiam, per quam digne offeramus & ſumamus ſalutarem hoſtiam, & eidem conformati ſanctorum conſortium mereamur admitti. Dominus Ieſus in Paſſione ſua fuit

Chriſtus hoſtia, panis & calix.

hoſtia pura, in reſurrectione hoſtia ſancta in Aſcenſione hoſtia immaculata. Panis vitæ æternæ eſurientibus, calix ſalutis perpetuæ inſtitutam ſitientibus. Ei ergo aſſimilari & conformari debemus, qui ad ipſum offerendum accedimus. Sed quia hoc non poteſt fieri niſi Paſſionem, Reſurrectionem, & Aſcenſionem, ſtudeamus imitari propterea iſtorum trium in primis memoriam facimus, vbi dicimus: Vnde & memores Domine nos ſerui, ſed & plebs tua ſancta eiuſdem Chriſti filij tui Domini Dei noſtri tam beatæ Paſſionis, necnon ab inferis Reſurrectionis, ſed & in cælos glorioſæ Aſcenſionis. vt ſcilicet ex imitatione Paſſionis, et munditiam caſtitatis ſimus, & offeramus hoſtiam puram: ex imitatione Reſurrectionis obtineamus virtutem & opera pietatis, ſimus, & offeramus hoſtiam ſanctam: ex imitatione Aſcenſionis obtineamus rectitudinem intentionis, & ſimus, & offeramus hoſtiam immaculatam: ex participatione panis ſancti vitæ æternæ obtineamus vnitatem & fortitudinem charitatis: ex participatione calicis ſalutis perpetuæ multitudinem & magnitudinem exultationis, ſicut ſcriptum

Pſal. 22. eſt: Et calix meus inebrians quam præclarus eſt. De his quidem in primo ordine ex parte diximus; & quare in

Eucharistia vt proſimus, hoc quod Deo offerendum.

hoc quarto ordine tria duo præcedant, meminimus. Tria igitur neceſſario primum offerimus, vt ad panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ, id eſt, ſacramentum altaris, digne accedamus. In his enim duobus comprehenditur, & hæc quodammodo ſacramentum altaris complectitur. In primo ergo prudentia, in ſecundo fortitudo, in tertio iuſtitia, in quarto, id eſt, altaris ſacramento, temperantia. Propterea dicebat Apo-

1. Cor. 11. ſtolus: Probet autem ſeipſum homo, id eſt, in his & per hæc ſe præparet, & probando aptet, ſcilicet per munditiam caſtitatis per virtutem & opera pietatis, & per rectitudinem intentionis, & ſic de pane illo edat & de calice bibat, id eſt, ſic probatus, & ſic præparatus ad Sacra-

Luc. 12. mentum altaris accedat. Ideo Dominus in Euangelio: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris, &c. Sint lumbi veſtri præcincti: ecce munditia caſtitatis, & lucernæ ardentes in manibus veſtris: ecce opera pietatis, & vos ſimiles hominibus expectantibus Dominum ſuum: ecce rectitudo intentionis. Hæc enim ſola vere expectat & lætificat, expectando lætificat, & lætificando expectat. Vnde Apoſtolus: Conuerſatio noſtra

Phil. 3. in cœlis eſt quaſi dicat: Intentio noſtra recta eſt, & erecta ad gloriam Dei, & ad gaudia cœli. Vnde & Saluatorem expectamus &c. vt cum venerit & pulſauerit, confeſtim aperiamus ei. Ecce Sacramentum altaris. In hoc enim vere Saluator venit etiam per præſentiam corporis. Pulſat eum fidem interrogat: interrogat, vt diſcernat: interrogat, vt probet, & reprobet. probet fidelem, reprobet in-

Pſal. 10. fidelem. Dominus enim interrogat iuſtum, & im-

Ioan. 6. pium. Nonne interrogabat fidem, quando de corpore & ſanguine ſuo dicebat: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis? Nonne interrogando diſcernebat, diſcernendo probabat & reprobabat, quando duodecim remanentibus multi abierunt retrò dicentes: Durus eſt hic

Ioan. 6. ſermo. Et vere tum eum venientem fide integra & deuota ſuſcepimus. Vel ideo quinque cruces facimus: quia quinque offerimus, pro quinque rogamus, & quinque petimus. Pro quinque rogamus: Pro generaliter pro fidelibus viuis omnibus. Secundo pro altaris comparticipibus. Tertio pro defunctis familiaribus. Quarto generaliter

Sacerdos pro quibus in Miſſa orat.

pro omnibus. Quinto pro nobis peccatoribus. Generaliter pro viuis omnibus vbi dicimus: Supra quæ propitio &c. Sed quid eſt, ſupra quæ, cum potius ſupra quem, id eſt, ſupra Chriſtum, videatur eſſe dicendum? Eſt itaque

Dubium cum ſua ſolutione.

ſic intelligendum, ſupra quæ, id eſt, ſupra eius membra. vel ſupra cuius dona. Pro altaris comparticipibus, vbi dicimus: Vt quotquot ex hac altaris participatione &c. Pro defunctis familiaribus, vbi dicimus: Memento Domine famulorum famularumque tuarum, qui nos præceſſerunt, &c. Generaliter pro omnibus fidelibus defunctis, vbi dicimus: Ipſis & omnibus in Chriſto quieſcentibus, &c. Pro nobis peccatoribus, vbi dicimus: Nobis quoque peccatoribus famulis tuis de multitudine miſerationum tuarum ſperantibus partem aliquam &c. Quinque petimus, duo ſcilicet nobis viuis, & tria fidelibus defunctis. Duo nobis primo ſcilicet vt omni benedictione cœleſti & gratia repleamur, ſecundo vt intra ſanctorum

Quinque petita, quæ nam.

conſortium admitti mereamur. Tria fidelibus defunctis, ſcilicet refrigerij ſedem quietis beatitudinem, & luminis claritatem, quod eſt ibi: Locum refrigerij, lucis & pacis, vt indulgeas, deprecamur. Quinquies ergo crucem facimus, per cuius virtutem & amorem & obtinemus, quæ offerimus, & exaudimur, pro quibus rogamus, & quæ petimus, impetramus.

De quinto ordine Canonis.

CAP. VII.

IN quinto ordine, vt petitionum noſtrarum conſequamur efficaciam: captamus beneuolentiam: vtramque commendamus perſonam. Patris ſcilicet, & Spiritus ſancti.

Patris charitas ineffabilis.

Patris commendamus perſonam per ineffabilem charitatem, vbi dicimus: Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas, &c. Spiritus ſancti perſonam per mirabi-

Spiritus ſancti ſcientia mirabilis.

lem ſcientiæ profunditatem, quia ita ordinauit canonem, vt ad verbum creationis non faciamus ſignum crucis, ad tria ſequentia faciamus: Sanctificas, viuificas, benedicis. Et quare? hæc eſt cauſa, quia humana natura ex ſtatu primæ conditionis, nec habuit profectum virtutis nec ſtabilitatem beatitudinis. Ex prima quidem creatione pollebat naturali ratione, gaudebat arbitrij libertate: per ſe autem nec poterat ſtare, nec proficere, ſine gratia adiutrice, & ſine crucis virtute. Ex ſe ergo labilis & caduca, ex virtute autem ſanctæ Crucis, & gratiæ adiutricis ſtabilis efficitur, & beata. Propterea ad primum verbum creationis non facimus ſignum crucis, ad tria ſequentia facimus. Sanctificas fide, & ſpe, & remiſſione peccatorum: viuificas ſacramentis fidei, & virtute bonorum operum: benedicis plenitudine gratiarum, & conſummatione bonorum. Ideo ergo ter crucem facimus, quia per eius virtutem, & amorem hæc tria obtinemus, quibus ſuper omnia indigemus. Perſonam filij per multiplicem, id eſt quadripartitam poteſtatem commendamus, oſtendentes eum primo Deum naturæ, ſecundo largitorem veniæ,

Chriſti poteſtas quadruplex.

tertio Dominum virtutis, & gratiæ, & fontem vitæ; quarto regem gloriæ. Vnde ſcriptum eſt: Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ. Prima poteſtas eſt, qua poteſt omnia de nihilo creare: ſecunda, qua poteſt peccata dimittere,

Pſal. 23.

tertia, qua poteſt gratiam & virtutem augere, quarta, qua poteſt emundatos & gloria & beatitudine coronare. Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas, ecce Deus naturæ: Sanctificas, ecce largitor veniæ: Viuificas, ecce fons vitæ, & Dominus virtutis & gratiæ: Benedicis, ecce Rex & corona æternæ gloriæ.

De ſexto ordine Canonis. CAP. VIII.

IN ſexto ordine per eum, qui venit in ſexta ætate, & per virtutem Crucis eius iam plenius omnem veritatem cognoſcimus & per eundem patrem honoramus & glorificamus. Vnde maiori ſumpta fiducia & audacia; vt ad ſummam pacis pertingamus, omnium petitionum ſummam in breui colligimus, dicentes: Pater noſter, &c. Quinque cruces facimus, vt per vir-

gradus quinque possumus. Non quod gradus [illegible] deitatis vel deitate Trinitatis, ſed in eius fide & dilectione. Vnde Apoſtolus: Ex fide in fidem. Primus gradus fidei eſt æternitas Filij cum Patre, ſecundus gradus æqualitas, tertius gradus vnitas eiuſdem ſubſtantiæ, quartus idem modus vtriuſque exiſtendi, quintus vnitas Spiritus ſancti cum vtroque, id eſt, cum Filio & Patre.

Et notandum, quod in hoc ordine oratio Dominica continetur: vnde & tres quæſtiones rationabiles in hoc ordine oriuntur. Prima videlicet, quare in crucibus faciendis tanta diuerſitas oſtenditur. Secunda, quare corpus Domini integrum in eiſdem crucibus faciendis manu teneatur. Tertia, quare in hoc ordine potius quam in alijs oratio Dominica contineatur. Notandum eſt etiam, quod alia per ea quæ fiunt intelliguntur, alia per ea quæ dicuntur. Sed quæ diuerſitas in crucibus oſtenditur? Prima quidem crux ex vtraque parte vltra calicem protenditur, ſecunda calici coæquatur, tertia infra calicem coarctatur, quarta eadem eſt cum prima, quinta ante calicem depingitur. In prima ergo cruce æternitas Filij intelligitur cum Patre, in ſecunda æqualitas, in tertia vnitas interna, & eiuſdem ſubſtantiæ, in quarta idem modus exiſtendi vtriuſque, & ante mundi conſtitutionem, & poſt mundi conſummationem. Vnde de Seraphim legitur, quod duabus alis velabant caput, & duabus pedes, & duabus volabant. In capite principium, in pedibus finis. Quid enim fuit ante mundi conſtitutionem, vel quid futurum ſit poſt mundi conſummationem, occultum eſt & velatum. Duabus alis volabant, id eſt, ad notitiam hominum deferebant, quæ in medio ad ſalutem hominum pertinebant. In quinta cruce intelligitur vnitas Spiritus ſancti cum Patre & Filio. In eo vero quod dicitur per ipſum, intelligitur creatio. In eo quod dicitur cum ipſo, operatio. In eo quod dicitur in ipſo, conſummatio. Per Filium enim Pater creauit vniuerſa, cum Filio operatur, & Filius cum eo, regendo, & diſponendo creata, vnde in Euangelio: Pater meus vſque modo operatur: & ego operor. Denique in ipſo conſummabuntur omnia. Poſt mundi vero conſummationem, cum tradiderit regnum Deo patri, & ſubiectus erit ei, qui ſibi ſubiecit omnia: & cum perfecte cognoſcetur ab omnibus Spiritus ſancti perſona, & natura, tunc per Filium erit Deo patri omnis honor & gloria. In creatione autem rerum, & in operatione eſt quidem Deo Patri per Filium honor & gloria, ſed non omnis, donec per conſummationem ſicut à Patre ad Filium, ſic à Filio hæreditas reuertatur ad Patrem. Propterea quinta crux quando in virtute Spiritus ſancti dicitur, ante calicem depingitur, id eſt, in oculis omnium manifeſtatur: poſt mundi autem conſummationem, non tantum quomodo Filius ſit vnum cum Patre, verum etiam quomodo Spiritus ſanctus ſit vnum cum vtroque & procedat ab vtroque, plene ab omnibus iuſtis cognoſcetur: ſicut ſcriptum eſt: Cognoſcent me omnes à minimo vſque ad maximum. Propterea omnis honor & gloria differtur vſque ad vltimum. Ideo ergo quinque cruces facimus, vt per virtutem ſanctæ Crucis ad iſtam quinquepartitam cognitionem veritatis pertingamus. Prima quæſtio quare ſcilicet tanta diuerſitas in crucibus faciendis oſtenditur, in prædictis ſoluta terminatur. Cæteræ duæ quæſtiones reſtant ſoluendæ. Solutio ſecundæ quæſtionis. In ſexta ætate Dominus Ieſus integer, & perfectus homo apparuit, & ſeipſum integrum atque perfectum exhibuit, & pro nobis obtulit: ideo in ſexto ordine eum integra manu tenemus, id eſt fide integra & opere perfecto imitari debemus: & ſic cruces facimus, id eſt, eius paſſionibus communicamus. Solutio tertiæ quæſtionis. In ſexta ætate Dominus Ieſus veniens orationem Dominicam ordinauit,

Quare in crucibus faciendis tanta diuerſitas oſtendatur. *Eſai. 6.* *Notandum de Seraphim apud Eſaiam.* *Ioan. 5.* *1. Cor. 15.* *Hier. 31.* *Quare corpus Domini integrum in eiſdem crucibus faciendis manu teneatur.* *Quare in hoc ſexto ordine potius*

Septimus ordo à pace incipit, & ad pacem tendit. Tria de dilectione Creatoris requiruntur. Mens, manus, & lingua, hæc eadem in hoc operantur. Lingua format vocem, manus pingit crucem, mens mouet vtrumque, id eſt, linguam ad formandum vocem, & manum ad pingendum crucem. Hæc igitur tria ſunt neceſſaria, id eſt, vox orationis, & virtus ſanctæ Crucis, & fides mentis, vt pertingamus ad ſummam pacis. Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Non omnis pax eſt Domini pax. Eſt enim pax inordinata, eſt pax ſimulata, eſt pax inquinata, & pax ſcelerata. Pax inordinata, pax ſuperborum, qui contempto ſuperiore obediunt inferiori, ſicut Adam vxori, & ideo ſeipſum ſuperiorem, & inferiorem perdidit. Secūdus vero Adam maluit obedire Deo patri quam ſynagogæ matri, & ideo ſeipſum recepit cum à mortuis reſurrexit, & patrem ſeruauit, & matrem in fine recipiet. Cui ſynagogæ matri compatiēdo Patri dicebat: Pater ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte. Non tamen paſſionem timebat, vel ſubterfugere volebat, ſed quia ſynagogam ex ſua paſſione perituram ſciebat, affectu pietatis condolebat. Pax ſcelerata eſt proditorum, qui ore & non corde loquuntur. Pax inquinata fornicatorum, & adulterorum. Pax ſcelerata rebellium, & ſchiſmaticorum, qui vniuerſaliter Eccleſiæ auctoritati reſiſtunt, & contradicunt. Vnde Samuel. Peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere.

¶ Auguſtinus tres auctoritates ponit, primam ſanctarum ſcripturarum, ſecundam generalium conciliorum, tertiam vniuerſalis Eccleſiæ conſuetudinem, dicens: Omnia, quæ nulla iſtarum auctoritate roborata ſunt, ab Eccleſia penitus reſecanda exiſtimo. Pax autem Domini ordinata eſt, quę ordinem diligit: vera eſt quæ neminem fallit: munda eſt, quę omnia inquinamēta, fugit: pudica, & æterna eſt quæ litem, & finem neſcit.

¶ In ordine multæ quæſtiones oriuntur, quæ Spiritu ſancto reuelante ſoluuntur. Prima quæſtio, quare tres cruces ſecundum conſuetudinem Eccleſiæ fiant. Secūda, quare duæ ſecundum quandam rationem fidei ſufficiant. Tertia, quare cruces iſtæ non ſupra, vel extra calicem, ſed tantum intus in calice fiant. Quarta eſt, quare tertia particula Dominici corporis manu teneatur crucibus faciendis. Quinta, quare eadem particula factis crucibus in calicem deſcendat. Sexta, quare duæ partes extra calicem remaneant. Septima, quando dicitur Agnus Dei, cum duobus primis ſit conuenientia, quare in tertio ſit differentia dicendo: dona nobis pacem. Solutio primæ quæſtionis. Tres vitæ ſunt humanæ naturæ, prima animæ ſimul cum corpore, ſecunda animæ relicto corpore, tertia animæ reſumpto corpore, quæ erit in reſurrectione. In prima vita pax eſt neceſſaria, quæ longe faciat à crimine. In ſecunda pax eſt neceſſaria, quæ longe faciat à terrore: vnde in exequijs mortuorum dicitur. Non pœnalis timor excruciet, non teorum proxima catena conſtringat, &c. In tertia vita pax eſt neceſſaria, quæ longe faciat ab vtroque, id eſt, à crimine & terrore, conſummata gloria & beatitudine. Ideo ergo tres cruces facimus, vt per virtutem Crucis ad iſtam triplicem pacem pertingamus. Ideo etiam ſemper dicimus, id eſt, in hac triplici vita pacem alijs imploramus. Solutio ſecundæ quæſtionis. Nulla natura redimenda erat, vel ad pacem reducenda, niſi ſolius hominis corpus & anima, propterea ſecundum hanc rationem fidei duplex crux ſolummodo videtur eſſe facienda. Solutio tertiæ quæſtionis. In ſeptima ætate, quæ excipietur ab octaua pace conſummata, non erit vnde exterius ſit dolendum, ſed vnde potius ſit interius gaudendum. Propterea cruces non extra, ſed intus in calice fiunt. Solutio quartæ quæſtionis. Tertia pars Dominici corporis, quam manu tenemus cum cruces

Auctoritates, ſine quibus nihil eſt tenendum, tres quænam ſint. *Quare tres cruces ſecundum conſuetudinem Eccleſiæ fiant.* *Quare duæ cruces ſecundum quandam fidei rationem ſufficiant.* *Quare cruces iſtæ tres non ſupra, vel extra, ſed intus in calice fiant.*

cruces facimus, pars illa eſt Eccleſiæ, quæ in exultatione A eſt, & gaudet cum Chriſto in æterna beatitudine. Hanc ergo, id eſt, Sanctos, manu tenere, id eſt, fide & opere imitari debemus, vt ſic cruces faciamus, id eſt, paſſionibus Chriſti communicemus. Solutio quintæ quæſtionis. Calix Domini, qui laborem ſignificat, & imitationem Dominicæ paſſionis, habet ſuum interius, & ſuum exterius: exterius preſſurā & tribulationē, interius gaudium & conſolationē. Vnde Dominus in Euāgelio: Hæc locutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis, in mundo preſſuram habebitis. Vnde Eſaias: Secretum meum mihi, & Dauid: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te: & iterum: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerūt animā meā. Illud ſecretum gaudij & conſolationis, & illud abſconditum dulcedinis, interius eſt calicis. Propterea ergo illa tertia particula Dominici corporis deſcendit in calicem, quia poſt laborem cum Chriſto in æternum & æternam recipiet requiem. Vnde in Euangelio. Iam pueri mei mecum ſunt in cubili, non poſſum ſurgere, & dare tibi. Solutio ſextæ quæſtionis. Duæ partes Dominici corporis, quæ extra calicem remanent, duæ ſunt partes Eccleſiæ, pars in peregrinatione, & pars in expectatione. Quia ergo iſtæ duæ partes laboribus pœnitentialibus ſubiacent & adhuc expectant & deſiderant, nec dū deſideratam habēt requiem, propterea illæ duæ partes Dominici corporis extra calicem remanent. Solutio ſeptimæ quæſtionis. Tria ſunt tempora: duo ſunt miſericordiæ, tertium erit pacis & iuſtitiæ. Quia ergo in tempore peregrinationis & in tempore expectationis ſperatur, & expectatur miſericordia, in tempore verò reſurrectionis pax conſummabitur atque iuſtitia, propterea quando dicitur, Agnus Dei, in duobus primis eſt conuenientia, in tertio eſt differentia.

Ioan. 16.
Pſal. 30.
Pſal. 93.

De tribus ordinibus Sanctorum in Canone poſitorum.

CAP. X.

DEnique diligenter attendendū eſt, & vigilanti inquiſitione perquirendum, quare in canone tres ponantur ordines Sanctorum. Tres videlicet Sancti de omnibus patribus, qui fuerunt ante legem, Abel, Abraham, & Melchiſedech: noui vero Teſtamenti plures, id eſt, vigintiquinque, & maioris auctoritatis ante conſecrationem; pauciores verò, id eſt, quindecim, & minoris auctoritatis poſt conſecrationem. Tres prædicti tantum de omnibus patribus, qui fuerunt ante legē, idcircò præcipuè ponuntur in canone, quia in iſtorum perſonis & ſacrificiis, perſona & ſacrificium Chriſti maximè præfigurabatur. Abel enim agnum de grege obtulit, & per inuidiam à fratre occiſus fuit. Abraham per obedientiam de terra & cognatione ſua exiit, & vnicum filium obtulit. Melchiſedech qui Rex pacificus, & iuſtitiæ dicitur, ſine patre ſine matre, aſſimilatus filio Dei manet ſacerdos in perpetuum, & in figura Chriſti obtulit Abrahæ panem & vinum. Noui Teſtamenti plures, id eſt, quinquies quinque, & maioris auctoritatis ideo ponuntur Sancti ante conſecrationem: quia vt dignè officio, & miniſterio noſtro res mirabiliter fiat, id eſt, ſubſtantia panis & vini in verum corpus Chriſti & B ſanguinem tranſeat, pluribus & maioribus auxiliis indigemus, & quinquies ſenſuum perfectione multiplicandi, & conſummandi ſumus. Poſt conſecrationem pauciores, id eſt, quindecim, & minoris auctoritatis idem ordinantur Sancti, vt eorum meritis & precibus quindecim gradibus charitatis aſcendamus, & vniti in Sanctorum conſortium tranſeamus. Multo quidem mirabilius & maius eſt ſubſtantiam panis & vini verum corpus & ſanguinem Chriſti fieri, quam noſtro Sanctorum conſortium admitti. Idcircò per Abel vera innocentia, per Abraham vera & perfecta obedientia, per Melchiſedech fides deſignatur deuota & integra. Iſtæ tres virtutes veraciter in illis redolent, qui omnipotenti Deo corporis & ſanguinis Chriſti ſacrificium fideliter immolant. Sancti patres magna, ſubtilique conſideratione inſtituerunt, vt in canone Miſſæ nullus Confeſſorum C vel virginum, niſi qui martyrio ſanguinis purgatus eſt, nominetur: quoniam de martyribus nulla dubietas eſt, quin ſtatim de corporibus egredientes coronam æternæ regnum cælorum conſcenderint. De cæteris autem, qui in pace Eccleſiæ tranſierunt, incertum eſt vtrum adhuc in alia vita aliquid expiandum habeant. Sicut de Paſchaſio diacono refert B. Gregorius, quod & poſt mortem miracula fecerit, & tamen à ſancto Germano pœnitentiam agens repertus ſit pro leuiſſima culpa, quam nec culpam eſſe credidit, & ideo fletibus non extinxit. Salutaris hoſtia poſt mortem liberari merebimur, ſi ante mortem Deo ipſi hoſtia fuerimus.

Gen. 4.
Gen. 12.
Gen. 22.

Abel.
Abrahā

FINIS.

MELCHIOR HITTORPIVS
BENEVOLO LECTORI.

QVemadmodum qui nondum editos hactenus auctores edere primùm, vel editos anteà caſtigare velit, multum præſidij & facilitatis ex Manuſcriptis libris experitur, & quo plures ei offeruntur, eo etiam magis ſe adiuuari ſenſit, ita illud ſine ſcriptorum librorum præſidio admodum tentabit infeliciter, & quo plures oblati fuerint; non ſolùm plus ei laboris & temporis, dum vnum cum omnibus confert, eſt impendendum, verùm etiam multiplices perſæpe lectiones in quandam eum difficultatem conijciunt, dum quando tolerari plures videntur poſſe, quamnam potiſſimum ſequatur & approbet, deliberare & dijudicare cogitur. Quòd vtrumque ego in his auctoribus edendis, caſtigandiſque ſum expertus, non ſolùm ex libris Manuſcriptis, quamplurimum adiumenti, ſed & laborem in conferendo immenſum, atque in dijudicando non minorem difficultatem. Et laborem quidem in clariſſimos, & hoc tempore vtiliſſimos ſcriptores, quia eo ipſi digniſſimi eſſe videbantur, & edi eos præſens Eccleſiæ poſtulabat neceſſitas, ſicut non inuitus impendi, ita pro meo ingenio atque iudicio, quòd quàm ſit exiguum & tenue, ego mihi ſum conſcius vt veriorem, quæque magis ad auctoris mentem accederet, lectionem eruerē atque approbarem, diligenter operam dedi. Ita quidem, vt parum noſtris dandum coniecturis, nihilque mihi iuris in ipſos auctores ſumendum, niſi quantum mihi per Manuſcriptos libros permitteretur, (eos enim religioſè, & vt alijs forte videri poterit, ſuperſtitioſè ſemper ſum ſecutus) exiſtimauerim. Atque vt huius noſtri laboris ac diligentiæ aliquod extaret indicium, ex Iſidoro qui cæteris antiquior, digniſſimus eſt omnium qui manibus teratur, non omnes quidem locos, quos ad Manuſcriptorum quatuor Codicū fidē emendauimus, ſed aliquot tantummodo ſubijciemus ex his, qui dubitationem aliquam habere videbantur. Nam omnes notare, cum valde multi ſint, nimis fuiſſet & mihi & tibi fortè moleſtum, deinde neque magnopere neceſſarium. At cum in his quos notauimus, & in pluribus quidem eorum non ſtatim appareret, quid potiſſimum ſequeremur, tuum vt tibi iudicium, Beneuole Lector, de his integrum conſtaret, nos operæ preciū feciſſe, neque tibi ingratum hoc fore putauimus. In quibus minuta etiam quædam & non ſatis digna quæ notarentur, ſi offendes, ne, rogo, diligentiam hanc meam mihi eſſe fraudi velis. Erat mihi deliberatum, in cæteris idem quoque facere, & quæ in eis emendaſſemus, variaſque lectiones etiam notare, niſi in quam hoc partem accepturus eſſes, dubitaſſemus. In Amalario autem tanta erat in quibuſdam capitibus diuerſitas, vt eam diſſimulare nequiuerim, nè ſi quis in exēplaria incidiſſet, quæ aliter quàm hic excuſum eſt haberent, fraude noſtra hoc factum exiſtimari poſſet. Itaque eam quoque varietatem locis annotatis, & noſtram coniecturam, vnde tanta varietas ſit, ſubiecimus.

VARIÆ LECTIONES
EX ISIDORO ET AMALARIO.

IN QVIBVS PRIMO PAGINÆ, SECVNDO CAPITA, demum Lineæ incipientes ab initio capitis, vel Paginarum, notantur.

PAGINA 181. in præfatione verſu tertio, in omnibus manuſcriptis libris erat, *magiſterio*. in impreſſis *magiſteria*. Idem, linea 4. *vt quibus*, Manuſcripti ſicut etiam paulò poſt in prologo, vbi impreſſi vti obique habent, *vbi à quibus*.

Ibid lin 7. omnes MS. *de genere officiorum* ex. uſi *de origine & genere offi.*

Ibid lin. 9 MS *commentatum*. Exc. *commendatum*.

Ibid lin. 26. MS. *Eccleſiarum*, impreſſi, *eſcarum* manifeſto mendo legebant.

Pag. 183 cap. 5. lin. 17 à principio capitis, in vno exemplorum ſic quoque optimè legebatur: (vel, quoniam Catholica, hoc eſt, generalis in ea doctrina eſt.) cætera autem cum impreſſis ſicut eſt excuſum.

Ibid lin. 18. MS *ad inſtructionem hominum de viſibilibus atque inuiſibilibus rebus*, impreſſi, *ad inſtitutionem hominum de viſibilibus rebus.*

Ibid. lin. 21. quod eſt in impreſſis, *trahit ad ſe*. in nullo erat MS. exemplari. Sed & varia in illis erat lectio: Nam duo erant quæ legerant, *vel propter hominum omne genus ad pietatis ſubiectionē. tam principum, quam etiā principatus ſubiectorum & idiotarum.* Tertium autem hoc modo, *vel propter omnium hominum genus ad pietatis ſubiectionē tam principum, quam qui non principatus, hortatur, & idiotarum* Quamuis autem vt minimum diſcederetur ab exemplaribus MS. talis lectio ex eis concinnari poterit ſcilicet, *vel propter quod hominum omne genus ad pietatis ſubiectionem, tam principum quā principatus ſubiectorum exhortatur*, vt omiſſo illo, *& idiotarum*, cui nihil eſt quod opponatur, ſicuti illa ſibi opponuntur, principum & principatus ſubiectorum, eius loco ſupponeremus, *exhortatur*, cum hoc verbum in vno etiam exemplorum ſit: tamen quando & nos à MS. exemplaribus ſic. quamuis minus diſcederemus, reliquimus priorem lectionem, & diuerſitatem ſimul cum noſtra coniectura annotandam duximus, ne quid temerè immutaſſe videremur. Quod verò in impreſſis ponitur, *oratorum & idiotarum*. id in nullo erat MS. itaque videtur eſſe idcirco adiectum *oratorum*, vt illi *idiotarum*, opponatur, ſicut ſuperior illa, *trahit ad ſe*, ad ſententiam perficiendam ſunt ſuperaddita.

Quæ ſequuntur, *vel propterea generaliter*, ſic rectè fortaſſis diſtinguas, *vel propterea generaliter, quod curat omnium*. Hoc etiam obiter notamus, hic in impreſſis fuiſſe, *hominum*. pro quo ſubſtituimus, *omnium*.

Ibid cap 3 lin. 2. à principio capitis legebatur antea, *& vtrorumq; ſexuum diſtinctis claſſibus ſe ac ſororem præeuntem canere Deo in choris carmen triumphale perdocuit*. MS. vt eſt nunc excuſum, habebant: in vno tamen, *præcinente*, erat pro *præeunte*.

Ibid. lin. 5. Tria MS. *Chorum autem ab imagine factum coronæ, & ex eo ita vocatum.* Quartū hoc modo, *Chorus autē ab imagine facta corona & ex eo ita vocatus. Vnde Eccleſiaſticus liber, &c.*

Pag 183. cap. 4. lin. 5. à principio columnæ. Poſt *honorificatus eſt*. quod erat in impreſſis *deinde auctorum Deus canticum præſagium futurorum conſcripſit*, cum in nullo eſſet MS librorum, cum quibus conueniebat prima Cochlæi editio, expunximus.

Ibid. 183 lin 6 *pro myſterio, miniſterio* ſubſtituimus.

Pag. 184 cap 9 lin. 13. à principio capitis. Vel quomodo Dominum impetrarent, eſt in MS libris.

Pag 185 cap. 11. Integrum hoc caput, & magnam ſequentis capitis partem, nunc primum ex MS libris adiecimus: in capitis vero 11 penultimo verſu, ea eſt varietas, quod alia haberēt *ſuſciperent, & vocarentur*. Deinde in vno hæc porro erant adiecta: Sub veteri Teſtamento minoris culpæ erant peccata, quia in eo non ipſa veritas, ſed vmbra veritatis aderat. Nam in Teſtamento nouo præceptis altioribus manifeſta quædam, quæ in illo populo vmbram veritatis deſtruxerant, deſerenda nobis præcipiuntur. Illic enim fornicatio & retributio iniuriæ permiſſa ſunt, nec nocebant. In teſtamento autē nouo, graui animaduerſione damnantur, ſi committantur. Hæc vt dixi, vnus habebat codex, tres reliqui non habebant.

Cap. 12. & 13. Triginta quinque lineæ huius quoque capitis in excuſis hactenus libris deſiderabantur, vſque ad hæc verba, in pag. 186. lin 10. *Quoniā ſeptuagintaduæ linguæ erāt.* Et quæ ſunt à quarta item linea à fin. capitis, pag. 187. ab his verbis, *Iam tibi poſt, &c.* in eiſdem non erant, quæ nobis MS libri ſuppeditarunt, ſicut ab initio ſequentis, nimirum 13. capitis pag 186. vſque ad verba: *Quæ in hac vita per vtrumque Teſtamentum.*

Pag. 187. lin. 29 duplex eſt lectio: alij codices, *in ſpem futuri*, vt excudimus: alij *in ſpe futura* habent.

Pag. 188. cap. 15. lib. 11. à principio capitis, impreſſi, *nubilamus*. in MS. adiicitur *in altum*, vbi alij duo codices legunt, *in alto illo ſcilicet* Porro iidem legunt, *accendimus*, non *accendimur*.

& (licet minuta hæc ſint) *omnes ſonitu*, legunt non *ſono*. Vnum porro etiam habet, *in voce*, cætera tria, *in voces*. Hæc eſt librorum in hoc capite diuerſitas.

Pag 188. cap 15. lin. 22. à principio capitis, quadruplex hic rurſum lectio erat, & huiuſmodi, vt tolerari omnes videantur poſſe, 1. *vt charitate reconciliati omnes inuicem digne, &c.* 2. *vt charitate reconciliationis omnes inuicem digne* 3. *vt per charitatem reconciliationis inuicem digne*, quarta, in excuſis eſt exemplaribus. Nobis ſecunda & tertia nequaquam diſplicet, vt reſpiciat ad eum Euangelij locum, quo iubemur reconciliari fratri, antequam munus ad altare offeramus.

Ibid lin 12 à principio columnæ, excuſi, *corpori & ſanguini*. MS. omnes, *corporis & ſanguinis*, in quorum

nem, dixerit conformationem, qua ſcilicet oblatio corporis & ſanguinis, quæ Deo offertur, ſanctificata per Spiritum ſanctum conformetur, hoc eſt, formetur, efficiatur. Quam ego loci huius eſſe ſententiam dicerem, niſi obſeruaſſem in Ordinis Romani libris, *confirmari*, illic ſignificare, diſtribuere aliis corpus & ſanguinem Domini, facere alios participes ſeu communicare corpori, &c. vt mihi etiam hoc loco de ea diſtributione intelligi hic locus poſſe videatur. Duo quoque libri non habebant, *Deo*.

Pag.189.lin.3. Excuſi, *ad exemplum*, tres M S. *de exemplo*.

Ibid.cap.16.lin.7. à principio capitis. Excuſi, *Omnes enim errorum impietates, perfidiaque blaſphemias.* Omnes MS. *Omnes enim errores impietatum, perfidia, & blaſphemias calcat.*

Eſt etiam in quibuſdam, *in vniuerſis Eccleſiis.*

Ibid.cap.18.lin.35. à principio capitis. Hodie itaque fit à nobis.

lin.17. in veſpera.

lin.18. oportebat adimplere, in omnibus M S.

Pag. 190. lin.36. Eodem cap. ante hæc verba: *Qui enim manducauerit*, in vno codicum hæc interiiciuntur: Qui ſceleratè viuunt in Eccleſia, & communicare non deſinunt, putantes ſe tali communione mundari, diſcant ſibi.

Ibid linea 39. legebatur antea, *Cæterum ſi tanta ſunt peccata, vt excommunicandus*. Sed ſatis clarum eſt, legendum eſſe vt emendauimus. Et erant codices, in quibus excommunicatus legeretur, pro excommunicandus.

†abſtinens. Ibid.lin.42. † abſtinens.

Pagina.191.cap.19. lin. 6. à principio capitis, pro ratis in aliis erat, ſatis, fortaſſe legendum eſt, ſatis, & in impreſſo interminata erat, ſed M S. omnia, vt eſt nunc excuſum, terminata: in quibuſdam etiam legebatur ter derogata, & in alio additur, id eſt, deprecata. Sed non videbatur nobis aliter legendum, quàm hactenus eſt excuſum.

Ad finem huius capitis fortè legendum, dialibuſque officiis: vbi excuſum eſt, mundialibuſque vt ſibi opponantur, nocturnis & dialibus.

Pag.191.cap.20. lin.11. à principio capitis. vt tempus ipſum ſacrificii veſpertinum oſtenderet ſæculi finem.

Pag. 192. cap. 23. Integrum hoc caput nunc addidimus. & partem aliquam ſequentes capitis vſque ad lineam 1.pag.193. Sabbatum autem.

venit.

Ibid.lin.26. & aduentus, & in alio, aduentu Dei facto ad homines.

Ibid. cap. 26. lin. 6. à principio capitis, paſſuro, in omnibus erat M S. in impreſſis hactenus, homini puriſſimo.

Pag.194. cap. 28. lin. 12. à principio capitis, in tribus libris potiſſimum legebatur, non potentiſſimum.

Pag. 194. cap. 29. lin. 2. à principio columnæ, per ligni myſterii, in omnibus erat.

Pag.195.lin.31. paſſione crucis.

Pag.195. cap.30. lin. 11. à principio capitis, alii habent poſt reſurrectionem & ſtatim poſt, ad aliam carnis, quo loco in vno erat, ad illam vitam futuram.

Pag.196. cap. 31. lin. 26. à principio columnæ. Propter ipſum ergo initium datur. lin.41. in tertia hebdomada Lunæ Paſchæ, in vno legitur. quæ ſtatim poſt ſequitur vox, *Dominicæ*, in nullo erat.

Pag.197. cap. 32. lin. 12. à principio capitis. in duobus legebatur, perfectio.

Ibid. cap. 33. lin. 13. à principio capitis. diffuſus, in impreſſo erat: in alio quodam, diffuſi. Sed tria legebant, diffuſa,

Pag.198. cap.34. lin.6. à principio capitis, in nullo erat, offeramus.

Pag.199. cap.36. lin.25. à principio capitis. *delimitur* eſt in vno M S. in impreſſis hactenus, vt apparet per emendationem cuiuſdam, *deſcribitur*. & paulò poſt in quibuſdam legitur, & quatuor temporum, anni circulus, vicibus variatur.

Pap. 200. cap. 38. lib. 6. à principio capitis. in omnibus M S. erat exorationis, excuſi, expiationis habebant. In fine capitis, in alio quodam legebatur, reſurrectione reparatur: in impreſſo, ſuperatur.

Ibid. cap. 39. Caput hoc quoque ex MS. libris perfecimus, adiicientes ea quæ à linea quarta ſunt vſque ad capitis finem.

Ibid. cap. 40. Integrum hoc caput nunc quoque acceſſit, & ſequens 41. caput. pag. 201.

Pag. 201. cap. 42. lin. 5. à principio capitis, nec Iudæis exultandum præbetur, in aliis exultando præſtetur, in omnibus autem.

Ibid.lin. 6. *ſuſtulit*, pro quo impreſſis, *ſuſtinuit* habebatur.

EX LIBRO

EX LIBRO SECVNDO VARIÆ LECTIONES.

PAgina 203. cap. 2. lin. 13. à principio capitis, tumidóque geſtu, omnia M S. habebant.

Ibid. cap. 3. à principio capitis. lin. 4. quos ſequuntur ignorantium turmæ. in quibuſdam: in alijs quod erat *lin vltima.* eiuſdẽ capitis poſſet.

Ibid. cap. 4. Ad finem huius capitis ex M S. libris quædam adiecimus, quæ in impreſſis hactenus deſiderabantur, nimirum ab hoc loco, *Quæritur autem*. pag. 264. lin. 8. à principio columnæ. Sed tamen in quibuſdam erat.

Pag. 204. cap. 5. Ex huius cap. initium, vſque ad hæc verba: *Fuerunt enim filij Aaron* lineas ſcilicet. 26. quia ipſa linea in vno ante hæc verba. Fuerunt enim, interponebatur, ſacerdotium regnumque Eccleſiæ in eis exiſtimo figurari.

Pag. 205. lin. 32. à principio columnæ. in impreſſo & vno ex M S. eſt, ſupernus implector, lin. 51. hæc verba. Digamus autem. &c. non erant in tribus codicibus: in quarto verò legebatur, Digamus autem aut fertur agere ſacerdotium, vndè coniectura ductus legendum putaui, haud. cum legeretur antea, Digamo enim aufertur ſacerdotium, quæ lectio tolerari fortè poſſet.

Ibid. lin. 57. à principio columnæ authoritate 33. vnus codex pro ac, habebat, aut 65. condunt, pró abſcondunt, omnes.

Pag. 206. lin. 14. defendendam legebatur in tribus M S. nos vnum ſecuti defetendum ſcripſimus. lin. 56. reuincere excuſi hactenus, repercutere habebant ſcripti lib.

Pag. 207. lin. 1. indagari, excuſi. 3. caſtitatis. 12. in vno diſtributionem diſcreta, in alio diſtributione diſcretam, in impreſſo antea, prouidentiam habere, & diſtributione diſcreta.

Ibid. cap. 6. lin. 6. & 7. à principio capitis, vt excudimus, ita in quatuor códicibus noſtris conſtanter legebatur. Vbi anteà hoc pacto, conſtituere lectores, ſubdiaconos ordinare non audeant, præter.

Ibid. cap. 7. lin. 9. à principio capitis. diuini, in omnibus & in vno confractione. lin. 11. Hæc ſola lin. 17. Secundus enim primo coniunctus: ſcripti, vt nunc legitur.

Pag. 208. cap. 8. verſ. 3. à fine columnæ. Ne videant quæ videre non debent, & ſumant quæ.

Pag. 209. cap. 10. lin. 12. à principio capitis. vt quia ad ſacra ſunt myſteria deputati, ab omni carnali immunditia ſint liberi lin. penult. capitis, ſcyphum aquæ cum aqua manicus & manutergium accipiunt.

Pag. 209. cap. 11. lin. 18. à principio columnæ, legebatur anteà, in quo maxime illa, & lin. 21. in contrariam recedunt ſententiam, tres ſcripti libri legebant.

Pag. 210. lin. 8. notitiam artis Grammaticæ, quod erat in impreſſis, non erat in ſcriptis. lin. 14. neque commoto corpore. lin. 19. vtrumque erat in M S. libris, & multum, & in tumultu, ſed ea his alij exhaurire, alij exaurire habebant.

Pag. 210. cap. 12. lin. 12. à principio capitis. vt oblectamento dulcedinis, in vno erat exemplari, ex emendatione tamen cuiuſdam lin. 19. geſtu additum eſt ex fide trium librorum. Erat autem qui ſic haberet, neque muſicum geſtum vel theatralem redoleat. lin. 13. faba in duobus erat, in alio fabrij, in quarto fabari. & ſtatim poſt. Veteres lamina pectori impoſita, ſub ea cantica exclamare alendis vocibus rationem demonſtrauerunt. Sic in duobus erat codicibus: *exclamare*, autem in omnibus erat, non exclamanda, & paulò poſt ſcientia Epiſcopi, non conſcientia Epiſcopi.

Cap. 13. lin. 13. ſacra tecta, duo legebant codices.

Pag. 212. cap. 15. lin. 7. vitia ſolita, lin. 8. quam accuſari.

lin. 39. voluntates, lin. 66. nuſquam progrediuntur. lin. 70. quæ ſequuntur, nunc primum adiecimus.

Pag. 213. lin. 7 Hi verò patres intellectu tolerantiam atque diſcretionem in ſignatis omnibus rebus, in alio, atque diſcretionem in ſinuantes inſignis omnibus rebus, in tertio, inſinuantes omnibus, &c.

lin. 14. feſtinant cum properatione.

lin. 18. in conſolatione, & in alio, in conſultatione.

lin. 20. variam admodum hic offendimus lectionem quam notabimus, vt lectoris ſit iudicium, num ex omnib. vnã eruerimus quæ claram ſentẽtiam contineat. Duo habebant. *affectuq; animorum* alij duo, *affectuſq; animorum*. Iam in duobus rurſum erat, *provreos provocauerit*. In alijs *vocauerit*. *Differentis* in vno erat, quanquàm ſupra lineas notatum haberet *deſeruientes*, quemadmodum duo item alij habebant: in quarto erat, *deſerentes* Nos differentis legendum putauimus, & ſubiunximus. *Oratio*, cum in omnibus legeretur, *oratione*, vel gemitu vel fletu ſignificantes corpus, hoc loco erat diſtinctio, nos eam poſt ſignificantes collocauimus, vt in vno etiam erat ex quatuor.

Pag. 214. cap. 16. lin. 25. à principio capitis Pœnitentia autem non menſium ac temporum curſu penſatur, ſed pœna qua anima. Sic erat in tribus libris, & paulò poſt lin. 20. vbi in impreſſo eſt, qui pœnitentiam agunt: in alijs eſt, gerunt: in alijs egerunt.

lin 18. Horum in impreſſis & duobus M S. legebatur: in alijs, Honorum atq; in illis talis erat lectio, Horum duntaxat dignitate ſeruata, ita vt à Sacerdotibus & Leuitis Deo tantum teſtificata confeſſio, cæterorum verò adſtante coram Deo ſolenniter ſacerdote.

lin. 63. Veruntamen quantum (in alio, quanta) in peccando fuit ad malum abruptio mentis intentionis deuotio, tantum debet eſſe & in pœnitendo deuotio. in alio tamen erat, abrupta: in tertio, corrupte. Quid ſi legatur. Veruntamen quanta in peccando fuit ad malum abruptio mentis: intentio deuotionis tanta debet eſſe, & in pœnitendo adflictio.

Pag. 215. lin. 21. in vno exemplari, confeſſio ſperata erat loco huius vocis, Conuerſio. Deinde ſtatim poſt in altero quodam, Si incerta occupet mors, nequaquam ſubueniat pœnitentia. Erant quoq; quæ legerent, quàm: non autem, prioſquàm.

Cap. 17. lin. 10. à principio capitis, ſectatrices ad perpetuam continentiam.

Ibid. lin. 28. tempus in quo lectum eſt, & paulò ante pro Nonne, Non, & ſine interrogationis nota.

lin. 34. in vno erat, coniugiorum habenis volentibus: in impreſſo antea legebatur, voluptatibus habenis:

Pag. 216. lin. 44. ſequi vel andire valet: & aliter ſequi vel valet, vel audet, niſi.

Pag. 217. cap. 18. lin. 16. inde ſexui, in alio, exinde ſenſui renunciat.

lin. 34. Nam ſolent ætates quæ corporis fluxere luxuria.

lin. 57. à fine columnæ, penitus confeſſionis lege-

baturantea, quomodo etiam tres libri habebant: ſed quartus, pœnituiſſe.

Pag. 218. cap. 19. lin. 8. à principio capitis, mulieris ſuæ pulſum.

lin. 11. Ergo adiectum laborem, & legebatur antea expreſſerunt.

Pag. 218. lin. 60. nubentibus vna vni vero tenenda ſit, adhibentur pro noptu lin. 30. à Leuita legebatur in pluribus, ſicut in hactenus excuſis: etiam in vno tamen victæ, neſcio, an vittæ: ſed vittæ, magis mihi placebat.

Pag. 219. lin. 4. ne pluralitas amorem vnicum caperet, caperet autem, in omnibus erat MS. non caperet, vt habebant impreſſi.

lin 8 poſt manifeſtatam ſanguinum maturitatem, vnus codex habebat.

Pag. 220. cap. 20. lin. 26. Sales autem in miniſterio catechumenis dandos à patribus, ideò eſt inſtitutum, vt eorum guſtu.

Pag. 222. cap. 23. lin. 11. a principio capitis, naſcendo natum erat, in vno cæteri omnes naſcendo procedere, & lin. 13. perfectum hominem vnus liber habebat: in reliquis non erat perfectum, & lin. 19. humanamque ſubſtantiam, & paulò poſt lin. 20. quia nec geminauit vtriuſque ſubſtantiæ integritate perſonam, nec confudit geminam vnitate perſonæ ſubſtantiam.

lin. 38. & 40. Magna hoc loco codicum erat varietas, vt quid mihi ſequendum eſſet, ſtatuere non potuerim.

I. Ideóque & incorporea eſſe euidenter oſtenditur, quæ ad imaginem Dei creata eſt, pietate morum.

II. Ideóque incorporea quæ ad imaginem Dei creata. De pietate morum, &c.

III. Oſtenditur: à quibuſdam apprehendi & transferri poteſt, corporea eſſe nihilominus oſtenditur. Ad imaginem autem Dei creata eſt.

IV. à quibus autem apprehendi &c.

lin. 10. à fine ſecundæ columnæ, voluntatis indicio.

Pag. 223. cap. 24. lin 32. & prima linea ſecundæ colum. Itaque baptiſmatis gemina figura eſt, habent tres libri, omiſſo illo, ſanguis & aqua.

Cap. 26. Hic à fine ea adiecimus ex libris ſcriptis, quibus Iſidorus libellos ſuos velut epilogo concludit. Ex quibus ſatis conſtat, hic librorum Iſidori finem eſſe, & ſi quid in impreſſis hactenus adiectum ſit, ab alijs adiectum eſſe.

VARIÆ

VARIÆ QVORVMDAM CAPITVM LECTIONES.

EX AMALARIO.

In diuerſis exemplaribus repertæ.

Caput 15. lib. 1. pag. 340. in vno exemplari, vt ſuo ordine excuſum eſt, legebatur: in alijs tribus hoc modo.

POST præcipit ordo, vt Preſbyteri aſſerant corpus Domini, quod pridiè remanſit, & calicem cum vino non conſecrato. Poteſt in eo calice, qui conſumitur quintaferia, intelligi finis veteris legis: quem eodem die Dominus deſignauit per calicem datum diſcipulis ſecúdum Lucam, priuſquam commendaret corpus ſuum. Quamuis & ſimpliciter poſſit intueri, vinum ideò nō retineri, quia facilius labitur quàm panis. Hæc poſita in altari, dicit ſacerdos orationem Dominicam & ſequentia eius, vſque, Per omnia ſecula ſeculorum. Hoc peracto, aſſumit de ſancto corpore, & ponit in calicem ſilendo. Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, non dicitur quia non ſequuntur oſcula circunſtantium. Sanctificatur enim vinum non conſecratum, per ſanctificatum panem. Poſteà communicant omnes.

Huic adiungemus partem ex cap. 26. lib. 4. pag. 477. col. 1. à verſo 7. à fine columnæ, ſcilicet: Simulque & docemur, quæ huius capitis pars de eadem re pertractat, de qua prius 15. lib. 1. Et erat in tribus exemplis vt ſequitur.

Et dubitatio auferetur de die Paraſceues, de qua aliqui dubitant, vtrum in ea conſecretur corpus Domini, an non. In eadem die Apoſtolica recolitur conſecratio, quæ tantum Dominicam orationem ſuper corpus & ſanguinem Domini dicebat. Igitur niſi eſſet admonitum ex Romano Ordine, vt reſeruaretur corpus Domini à quinta feria vſque in ſextam, non eſſet neceſſarium aſſeruari, quoniam ſufficeret ſola oratio Dominica ad conſecrandum corpus, ſicut ſufficit ad conſecrandum vinum & aquam. Quòd enim Innocentius dicit, iſto biduo ſacramenta penitus non celebrari, intelligendum eſt, vt iuxta morem noſtræ Eccleſiæ non celebrentur. Et iam lectiones quæ præcedunt ante Paſſionem in Paraſceue, Eccleſiæ primitiuæ conſuetudo eſt, quæ non repellebat penitus Iudaicus mos qui in ſuis Sabbatis legebant vnam lectionem ex lege, & alteram ex Prophetis. Necnon & ex eo, vbi ſanctus Gregorius dicit, alia quæ dici ſolent in quotidianis Miſſis, tacemus, tantummodo Kyrie eleiſon, & Chriſte eleiſon dicimus, poſſumus intelligere, quòd non Alleluia cantabatur apud illum per quotidianos dies in officio Miſſæ. Huius tantæ diuerſitatis cauſa quæ eſſet, admiratus ego apud me ſum aliquando, eamque mihi inueniſſe tandem videor & niſi hæc ſit, fateri ſanè cogar, quænam ergo ſit, non mihi liquere: Amalarium ſuos hos libros recognouiſſe. atque alios qui nunc ſcripti extent, ex prima eius editione, alios ex eis, qui ab eo poſt recogniti ſunt, deſcriptos eſſe, ideóque hanc diuerſitatem in exemplaribus natā probabiliter ſaltem dici poſſe, nemo eſt qui inficiari poſſit. Idipſum autem ſi quibuſdam coniecturis atque indicijs confirmetur, multo etiam fiet probabilius. Primum ſatis conſtat atque ex ipſo Amalario colligitur, poſt annum Domini 820. hos de diuinis officijs quatuor libros ipſum ſcripſiſſe, & poſtea ſub annum Domini 831. Romam à Ludouico Pio Legatum eſſe profectum, ibique cum ab ipſo Pontifice, tum à Romanæ Eccleſiæ Archidiacono, atque Magiſtris multa, quæ ad diuina officia pertinebant, eſſe ſciſcitatum. & quæ ab eis audiuiſſet, eorum multa in ſuum de ordine Antiphonarij librum, quem poſtquam Roma eſt reuerſus, conſcripſit, retuliſſe. Vnde in eo ſæpe inuenias, Rogaui Magiſtros Romanæ Eccleſiæ Sciſcitatus ſum ab Archidiacono, interrogaui Apoſtolicum. Quæ legendi formula cum capite 15. libri primi etiam in illo exemplari reperiatur. vndè hoc caput ſuo loco & ordine deſcripſimus in reliquis verò, ex quibus illud hoc loco deſcriptum exhibemus, non reperiatur: veriſimile ſane eſt, poſtquam Romam reuerſus eſt, tum demum hoc ab eo caput mutatum, aliterque ſcriptum eſſe. Deinde vt hoc etiam fiat veriſimilius, hoc ipſum exemplar præfationem illam alteram, quæ incipit, Poſtquā ſcripſi libellum, qui à paruitate mea vocatur de Eccleſiaſtico officio, veni Romam, interrogauique miniſtros Eccleſiæ ſancti Petri, tantum habebat cætera non habebant. Itaque cum hanc præfationē libris ſuis ante à ſe ſcriptis præponere ſe dicat, & in eodem exemplari capite 15. deinde ſcribat, (De qua obſeruatione interrogaui Romanum Archidiaconum) quod non eſt in reliquis exemplis in quibus non eſt quoque hæc præfatio: videtur ſanè hinc colligi probabiliter poſſe, ex recognitione auctoris hāc varietatem eſſe, ſicut ipſa præfatio poſtea adiecta eſt ipſumque auctore exactius aliquid cap. 15. libri primi quàm antea ſcripſiſſe & ca. 25. libri quarti, eò quòd malè ante ſcripſerat, omiſſo, alia poſtea ſubſtituiſſe. Nam animaduertit fortè quod ex Diui Gregorij verbis collegerat, per Dominicam orationem corpus Domini conſecrari hoc ſe malè collegiſſe, cum hoc non dicat diuus Gregorius. Sed quæ eius verba ſunt, quod ad ipſam ſolummodo orationem Dominicam oblationis hoſtiam Apoſtoli conſecrarint, non dubium quin per ipſa conſecrationis verba, quæ Chriſti verba ſunt, & quibus ipſa conſecratio perficitur Ad quam ipſos orationem Dominicā deindeadiecisse, diui Gregorij ſententia eſt. Porrò quòd cap. 15. libri primi, Qui in Paraſceue vinum per commixtionem panis conſecrant, eos contra Eccleſiæ traditionem & Innocentij Papæ decretum venire ſentit, rectè ſentit: Sed quod Ordini Romano hoc adſcribat, quaſi is hoc fieri mandet non rectè: In quo verba hæc, Sanctificatur enim vinum non conſecratum per ſanctificatum panem, reperiuntur quidem, quomodo nos quoque illa in tribus Romani Ordinis libellis ſcripta legimus, & in lucem emiſimus: ſed non eo ſenſu quo Amalarius ea accipit accipienda eſſe. perſpicuum ex ipſo euadit ROM. Ordine. In quo cum feria V. in cœna Domini hæc verba habeantur, Pontifex veniens ad Altare diuidat oblatas, & ſumat de ipſis oblatas integras ad ſeruandum vſque mane diei Paraſceues, de quibus communicent abſque ſanguine Domini: San-

gus verò eadem die penitùs conſumatur:ſatis intelligitur cum poſtea feria ſexta; Sãctificatur enimvinum nõ conſecratum per ſanctificatum panem, dicat, non de conſecratione hanc ſanctificationem intelligendam, qua vinum in ſanguinem Domini commutatur. Quippe, qui antea admonuerit communionem Paraſceues ſine ſanguine Domini fieri. Quod obiter admonere volui, quia his Ordinis Romani verbis nõ animaduerſis, in eundem ſcopulum Micrologus & Petrus Cantor impegerunt, ſiue Amalarij iudicium ſecuti, ſiue in eam ſententiam deducti, quod communio vtriuſque ſpeciei tum adhuc obtineret. Quorum vterque etiam rationem adiicit, cur hoc fieri ſic debere exiſtiment, ille quidem, vt populus plenè poſſit communicare, hic autem, vt contactu Dominici corporis integra ſit communio, quæ cum neque in Albino, neque Amalario qui ex Ordine Romano ea citant, ſed nec in ipſo Romano Ordine reperiantur, & cum non eiſdem verbis vterque vtatur, ipſorum interpretum eſſe, & ab ipſis hanc rationem eſſe excogitatam, cum expreſſis ipſius Ordinis verbis pugnantem apparet.

Caput etiam 26. lib. 1. pag. 351. in exemplari, quòd præfationem alteram habet, & quod recognitum propterea ab auctore opinamur, differebat à reliquis. Nam vbi de cereo mentio incidit, hæc pluraliter, illud de vnico tantummodo ſingulariter loquitur. Itaque in illo talis inſcriptio capitis eſt, De immiſſione cerei in aquam.

Et verſu 3. à principio capitis habet, cereus benedictus deponitur in aquam. Et verſus 18. ab illis verbis, vt etiam legit. Vt enim per partem illuminatam ad memoriam reducimus columnam ignis, quæ figurabat Chriſtum, à quo illuminati ſunt Apoſtoli, quibus dicitur, Vos eſtis lux mundi, ſicut à benedicto cereo illuminatur alter cereus: ita per partem cerei, quæ nondum exerit lumen ſuum, ſed eſt parata vt fœcunditatem præſtet lumini, Spiritus ſancti perſona deſignatur. De qua re, vt ſuperius ſcripſi in cap. 18. pag. 341. dicit Gregorius Nazianzenus, &c.

Et quarto verſu à fine capitis, quare cereus deponatur in aquam.

Cap. 6. lib. 3. pag. 404. verſ. 20. à principio capitis. Reliqua exemplaria, excepto illo cum præfatione, cuius meminimus, ſic habebant: Kyrie eleiſon, potentia diuina, Chriſte eleiſon, qui nos redemiſti ſanguine tuo: Iterum Kyrie eleiſon. Tu qui redisti ad Patrem, & ea claritate honoraris, qua honoratus es, antequam mundus fieret. Poteſt, &c.

Cap. 27. lib. 3. pag. 428. verſ. 20. à principio capitis. Loco horum verborum, exemplar erat vnicum in quo legeretur, Nobis quoque peccatoribus, & verſ. 16. idem exemplar, Poſtquàm emiſit ſpiritum, ſtuduerũt miniſterio ſepulturæ, ſequens verò Subdiaconus medio Canone, id eſt, cum dicitur, Per omnia ſæcula ſæculorum, ſuſcipit eam ab Acolyto, & ſtat ante altare cum patena, & ſtat poſt Subdiaconum regionarium vſque dum ſuſcipiatur ab illo Regionarius.

Cap. 37. lib. 3. pag. 436. Sex vltimi verſus huius capitis non erant in exemplari quod præfationem habet adiunctam, ſed eorum loco, in xij. lectionibus non ſequitur iſta benedictio, ſiue quia benedictiones præceſſerunt plures ſuper conſecratos, ſeu quoniam officium illud finitur ſæpe circa noctem Dominicam, in qua non flectimus genua. Atque hæc in nullo aliorum exemplorum erant.

Cap. 3. lib. 4. pag. 447. ab his verbis, conueniatur, vna ſcilicet per quartam, exemplar cum præfatione habet, conueniatur vna, ſcilicet per tertiam, & quartam & quintam, vt pertingamus ad ſextam curſu horæ tertiæ, & intrante ſexta, inchoemus alterum curſum. Si Dominus. &c. Atque idem exemplar in ſequentibus vbi de eadem re agitur, & ad reliquas horas hæc accommodantur, ab aliis diſſentit, vt cap. 5. pag. 1452. per ſextam horam & ſeptimam & octauam, ita verò, vt in nona habeant initium reliquæ tres repetitiones, quę perducant vſque ad duodecimam horam diei. Et cap. 6. verſ. 1. Nona continet nos per nonam horam & decimam & vndecimam. Status, &c.

Cap. 32. lib. 4. pag. 486. Exemplar quod præfationem alteram habuit, ab illis verbis. In Antiphona. ſic legit: In Antiphona ſecunda, Rubum quem viderat Moyſes, ſic loquitur ex perſona membrorum ad Dei genitricem, Intercede pro nobis. Tertia habet in fine, Te laudamus Deus noſter. Quartes eſt in Romano Antiphonario: Nato Domino Angelorum, chori canebant, dicentes, Salus Deo noſtro: quæ concinit laudi trium puerorum. In quinto loco eſt vna de Romano Antiphonario, & altera de noſtro. Quæ tenet verba Ioannis Baptiſtæ, quibus demonſtrauit vtilitatem noſtram, quæ data eſt nobis.

Quo loco cum meminerit Romani & ſui etiam Antiphonarij, quem poſtquàm Roma eſt reuerſus, poſt annum 831. compoſuit, valdè hoc auget coniecturam noſtram: immò videtur omnino illud neceſſario iam colligi, hos ab eo libros poſteà recognitos, & hoc exemplar inde eſſe exſcriptum.

Cap. 33. lib. 4. pag. 448. à verſ. 14. à principio capitis, & ab his verbis, præſens officium nocturnale, tres diuerſas lectiones inuenimus, quarum vnam habes ſuo loco ea libr. cum præfatione, altera lectio ſic habebat.

Notandum eſt, quòd in Antiphonis duarum nocturnarum primarum non ſubiungitur Alleluia ſicut in nouiſſima. Idcirco eas veteri Teſtamento oportet committere, vt prima nocturna tangat eos qui in naturali lege fuerunt, qualis fuit Abraham, qui obtulit ſacrificium Domino, & Iob, qui quamuis deputatus ſit inter gentes, tamen Domino ſemper pſallebat: & iterum duodecim Patriarchæ, in quibus terra Iudæorum adorabat Dominum. Et ſecunda eos tangat qui ſub lege Moſaica fuerunt, qualis fuit Rex Dauid, & cæteri boni Reges, qui ſpiritu præuidebant, & prophetabant omnes gentes adoraturas Dominum: etiam & ipſi multos cohortabantur, vt venirent & adorarẽt Deum. Tertia nocturna tangit nouum Teſtamentum, quòd initium habet à bapiſmo. Quaptopter habet in capite Antiphona, Fluminis impetus cum Alleluia. Quæ Antiphona cum Pſalmo ſuo ad liquida ſonat de nouo Teſtamento. Sequentes ſimiliter. Cantate Domino canticum nouum, Pſalmus apertè narrat de nouo Teſtamento. Similiter Dominus regnauit, exultet terra. qui tres Pſalmi monſtrant præcipuè perturbationem & communionem gentilium contra prædicationem Apoſtolorum & ſubuerſionem idolorum, atque conuerſionem Chriſtianorum. Et alio modo, Ieſus triginta annorum erat, quando venit ad baptiſmum. quæ ætas congruit ſacerdotio. Vnde Gregorius Nazianzenus in ſermone de ſecundis Epiphanius, legitimum & maturum tempus oſtendit his, qui omne tempus atque omnem ætatem vel ad ſacerdotium, vel ad docendum opportunum putant. Et iterum: Obſerua tamẽ & tu qui præes, quòd triginta annorum erat Chriſtus † Nunc volumus tranſire per baptiſmum. Præſens officium genealogiam Chriſti oſtendit iuxta ordinẽ Lucę: quia ab inferioribus incipit, id eſt, ab Ioſeph & Heli, & peruenit aſcendendo vſque ad filium Dei Adam. Vndę Auguſtinus in lib. 2. de conſenſu Euangeliſtarũ: Lucas autem non ab initio, ſed à baptiſmo generationes Chriſti enarrat: nec deſcendendo, ſed aſcendendo tanquàm ſacerdotẽ in expiãdis peccatis magis aſſignãs. Et paulò poſt: Lucas autem aſcendendo tranſit & peruenit ad Deum. † Hoc eſt proprium ſacerdotium, vt ab infimis perducat plebem vſque ad ſuprema. Igitur quia per humilitatem fit iſte aſcenſus, quaſi à plebeia conditione incipiunt Antiphonæ præſentis Officij, & aſcẽdunt per Reges Iudæ, per Apoſtolos vſque ad chorum Ange-

Angelorum. Prima Nocturna habet Antiphonam afferte Domino filij Dei. Quibus verbis ſubditur in Pſalmo: Afferte Domino filios arietum. Hæc fuerunt munera primorum patrum. Et quia adoratio pertinet ad humilitatem præcipuè, omnes Antiphonæ de eadem habent verba, vt ſunt iſtæ: Adorate Dominũ in aula ſancta eius. Et omnis terra adoret te Deus. Secũda Nocturna habet. Reges Tharſis & inſulæ. Reges humiles præferuntur † plebi humiliatæ. Ipſa nihilominus referta eſt de verbis adorationis. Tertia Nocturna myſteriũ tangit Apoſtolorum & Apoſtolicorum virorum. Qui præferuntur Regibus, & aſcenditur ad Angelos. Antiphona, Fluminis impetus, ideò cantatur in ſuprema Nocturna: quia præcipuè de Apoſtolorum prædicatione & baptiſterio memorat. Vndè qui ſupra in Pſalmo, die Pentecoſtes venit Spiritus ſanctus, impleuit credentes, locuti ſunt linguis, prædicare Euangelium cœperunt populos. Hic ciuitas Dei lætificabatur. Et poſt pauca: Manifeſtum eſt fluminis illos impetus de Spiritu ſancto intelligendos, quo ſignificatur omnis pia anima credens in Chriſtum, vt fiat quis ciuitas Dei. Secunda Antiphona præſentis periochæ monſtrat eos, quos Apoſtolorum præſentialiter chorus ſæpe hortabatur, dicens, Adorate Dominum in aula ſancta eius. Illi ſunt nempe de quibus ſcriptũ eſt, Multitudinis credẽtium erat cor vnũ & anima vna. Tertia Antiphona eos recolit, qui ſupra ordines memoratos ſunt, id eſt, Angelos, dicendo: Adorate Dominum omnes Angeli eius. Hanc tertiam periocham recolimus per introitus Miſſæ ab octauis Theophaniæ vſque in Præſentationem Domini: Romanus in Officio, Omnis terra adoret te Deus, voluit tempus monſtrare, quando omnis Iudæa venit adorare Dominum in Paſcha, quando Dominus immittebat verbum ſalutare ad eos, quos rogabat de ſapiẽtia. Noſque ita & aliter dicimus: Adorate Dominum omnis terra, quando multitudinis credẽtium erat cor vnum & anima vna. In excelſo throno voluit Romanus in tempore illo introducere, quãdo Dominus ſedit ad nuptias honorificè, & fecit mirabilia ſolus, cum aquam conuertit in vinum: Noſque in excelſo throno cantamus, cum hominem Chriſtum mente videmus ſublimatum in cælos, & quotidiè facere mirabilia ea quæ tunc fecit, & potiora, quãdo totum mundum conuertit ad vnam fidem. Adorate Deum, recolit illam deſideratiſſimam viſionem in qua videbimus eum ſicuti eſt, quando iam peregrinatio iſta erit ciuis Angelicæ dignitatis, & adorabitur Chriſtus ab omni genu, ſcilicet cæleſtium, terreſtrium, & infernorum. Qui cœtus quotidiè augetur in corpore Chriſti, ſicut communio præſentis officij dicit, Puer Ieſus proficiebat: quamuis & altera cantetur ab aliquibus, id eſt, Mirabantur. Iam nunc adoratur Chriſtus ab Angelis. Vnde Beda exponens illud B. Petri, Profectus in cælum ſubiectis ſibi Angelis, & reliqua: Nulli dubium quin filio Dei ſemper, &c. Nam hic rurſus conueniebat cum cæteris codicibus, vſque ad finem capitis.

Tertia lectio.

Præſens ſolennitas celebrat coniunctionem ſponſi & ſponſæ. Quamuis & Magorum oblatio & conuiuarum lætitia in eo recolatur, tamen præpoſui in nocturnalibus Antiphonis ſequi ordinem venientium fidelium per baptiſmum ad Chriſtum. Ordo Antiphonarum in Natiuitate Domini demonſtrat altitudinem Dei deſcẽdiſſe ad noſtram humilitatem, iuxta genealogiam, quã Matthæus computat ab Abraham, deſcendendo vſque ad Ioſeph, & vſque ad ipſum Chriſtum. Idcirco prima Antiphona habet verba, quæ oſtendunt Chriſtum filiũ Dei eſſe, dicentia: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Necnon Pſalmus vnde Antiphona ſumpta eſt, monſtrat cur Dominus vellet ad nos deſcendere, & particeps fieri noſtræ mortalitatis, ſcilicet vt nos regeret in virga ferrea, & erudiret nos diſciplina ſua. Præſens vero feſtiuitas tenet ordinem aſcendentiũ fidelium per baptiſmum vſque ad chorum Angelorũ, & vſque ad ipſum Dominum. Sequitur genealogia

A quam Lucas deſcribit. Vnde dicit Auguſtinus in lib. 2. de conſenſu Euangeliſtarum. Lucas autẽ non ab initio, ſed à baptiſmo generationes Chriſti enarrat, nec deſcẽdendo, ſed aſcendendo tanquam ſacerdotem in expiẽdis peccatis magis aſſignans. Et paulo poſt: Lucas autẽ aſcendendo tranſit & peruenit ad Deum. † In præſentibus Antiphonis ordinem ſequimur perſpectiuum, non ordinem temporum. Prima Antiphona quæ dicit, Afferte Domino filij Dei, tales ſæculares deſignat, qualis Cornelius centurio gentilis & Æthiops eunuchus, ſeu quomodo ſunt laici, qui ſeipſos inſtigant ad oblationẽ Dei, de qua Antiphona dicit qui ſupra in tractatu Pſalmorum: Afferte Domino filij Dei, afferte Domino filios arietum, afferte Domino voſmetipſos, quos per E-

B uangelium duces gregũ Apoſtoli genuerũt. Secũda eos monſtrat qui propria relinquunt, vt ſunt Monachi. Pſa dicit, Pſallite Deo noſtro, pſallite. Pſallite Regi noſtro, pſallite ſapienter. Vnde idẽ qui ſupra in eodẽ: Docet nos & admonet vt pſallamus intelligenter. Non quæramus ſonum auris, ſed lucem cordis. pſallite, inquit ſapienter.

Tertia Presbyteros & inferioris gradus electos, qui quamuis ſint plurimi in numero eorum, tamen qui propria relinquunt, quia conſecrati ſunt, præponũtur monachis. Ipſi optant, vt omnis terra adoret Deum, & pſallat ei. Iſtis namque præponuntur pij Reges, qui totum ſibi gregem commiſſum conſtringunt ad copulationem veri ſponſi. Hoc recolit quarta Antiphona: Reges Tharſis & inſulæ munera offerent Regi Domino. Quæ ſint eorum munera, ſequens Antiphona monſtrat: Omnes

C gentes quaſcumque feciſti, venient & adorabunt corã te Domine. Quid agant poſtquam conuerſi fuerint. Tertia Antiphona iſtius periochæ monſtrat, dicens: Venite, adoremus eum, quia ipſe eſt Dominus Deus noſter. Super omnes iſtos eſt Apoſtolorum & Apoſtolicorũ chorus, per quos memorati coniuncti ſunt ſponſo. Eorum prædicationem monſtrat Antiphona: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Vnde qui ſupra in eodem. Die Pentecoſtes venit Spiritus ſanctus, impleuit credentes, locuti ſunt linguis, prædicare Euangelium cœperunt gentibus. Hic ciuitas Dei lætificabatur. Et poſt pauca: Manifeſtum eſt fluminis illos impetus de Spiritu ſanctu intelligendos, quo ſanctificatur omnis pia anima credẽs in Chriſtum, vt fiat quis ciuitas Dei. Secunda Antiphona præſentis periochę monſtrat eos quos Apoſtolorum

D præſentialiter chorus ſępe hortabatur dicens, Adorate Dominum in aula ſancta eius. Ipſi ſunt nempe de quibus ſcriptum eſt, Multitudinis credentium erat cor vnũ & anima vna. Tertia Antiphona eos recolit, qui ſupra ordines memoratos ſunt, id eſt, Angelorum, dicendo: Adorate eum omnes Angeli eius. Hanc tertiam periocham recolimus per introitus Miſſæ ab octauis Theophanię vſque in pręſentationem Domini, niſi forte anticipet nos tempus Septuageſimę.

Pag. 490 c 34. l. 4. ab illis verbis, Hunc Pſalmum quomodo legebatur in exemplari, vt putamus recognito cũ præfatione altera. Alia exemplaria hoc modo habebant: Affectum ſanctorum ſuorum non dedignatus eſt Dominus exprimere in ſe: ideo plorauit Lazarum ideo dixit: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Eademque

E re nõ dedignatus Pſalmum, Qui habitat in adiutorio altiſſimi, decantari in ſua paſſione. Recolitur tamen paſſio Saluatoris noſtri, & noſtra mortificatio quodammodo in ſequenti ſexta feria per verſum reſponſorij. Lapidem quem reprobauerunt ędificantes, hic factus eſt in caput anguli, in paſſione Saluatoris noſtri, &c.

Eodem cap. verſ. 38. In octauis eius celebratur res, exemplar vt putamus, recognitum habebat hoc modo: Quia ſummatim cãtatũ eſt de baptiſmo Chriſti in Theophania, in octauis eius integrè atque apertè decãratur & memoratur de eo. Nam & profectus noſtri baptiſmatis in eis celebratur. Quod monſtratur ex prima Antiphona in octauis Theophaniæ. Veterem, &c.

Pag. 1501. cap. 44. lib. 4. ab his verbis, Prius venerunt Magi, legebatur in altero exemplari: Prius venerunt Magi adorare Dominum, quàm baptizatus eſſet. Magi edocti erant à doctrina Balaam per ſtellam nouam recognoſcere nouum Regem. Hi venerunt primò adorare Deum, & poſteà baptizatus eſt ipſe & Apoſtoli, atque ipſi baptizauerunt. Quorum officium perſpicuè dilucidatur, & præcipuè in Antiphona, Fluminis impetus, quæ cantatur in tertia Nocturna. Satis apertum eſt ex officijs cæterarum Nocturnarum, nouum teſtamentum recoli in tertia Nocturna. Præcedentibus duobus Nocturnis, quæ habent in ſe memoriam ſanctorum Patrum, qui fuerunt in veteri Teſtamento repleti Spiritu ſancto, ſiue de circumciſis, ſiue de gentibus. Sequitur tertia Nocturna cum Antiphonis, quæ habent Alleluia ſolito more, & perſpicuè demonſtrant nouum Teſtamentum, & baptiſmi ſacramenta recolunt. Vnde ad Reſponſoria, Hodie in Iordane & columbæ ſpecie, atque, Illuminare Hieruſalem, in ea cantamus. Hodie in Iordane & in columbæ ſpecie propterea in ea cantamus, quia ipſi baptiſmum Chriſti deſcribunt nobis ante oculos. Illuminare Hieruſalem, quia in illo illuminario Eccleſiæ noui Teſtamenti oſtenditur, in qua Eccleſia primò illuminati ſunt Apoſtoli, & per eos ſequens Eccleſia. Antiphona monſtrat, quomodo Spiritus ſanctus lætificauit Apoſtolos, & vt ſanctificaret tabernaculum Domini per baptiſmum. Cæteri verſus ſonant quod homines mundi contra agerent, ſicut ſunt iſti, Propterea non timebimus, dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris. Sonuerunt & turbatæ ſunt aquæ eorum, conturbati ſunt montes in fortitudine eius. Pſalmus Cantate Domino, monſtrat quòd omnes dij gentium ſint dæmonia: & iterum de atrocitate gentilium infidelium & lætitia credentium dicit, Commoueatur mare & plenitudo eius, gaudebunt campi & omnia quæ in eis ſunt. Tunc exultabunt omnia ligna ſyluarum ante faciem Domini. Dominus regnauit, exultet terra, lætentur inſulæ multæ. Prædicationem Apoſtolorum monſtrat nihilominus & ſubuerſionem idolorum Ita inquiunt verſus: Illuxerunt fulgura eius orbi terræ, vidit & commota eſt terra. Montes ſicut cera fluxerunt à facie Domini, & in ſequentibus: Confundantur omnes qui adorant ſculptilia.

FINIS.